

OPERA MORALIA
SANCTI ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO
DOCTORIS ECCLESIAE
IV.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO NOVA

CUM ANTIQUIS EDITIONIBUS DILIGENTER COLLATA
IN SINGULIS AUCTORUM ALLEGATIONIBUS RECOGNITA
NOTISQUE CRITICIS ET COMMENTARIIS ILLUSTRATA

CURA ET STUDIO

P. LEONARD! GAUDÉ

E CONGREGATIONE SANCTISSIMI REDEMPTORIS

TOMUS QUARTUS

COMPUCTINS

TRACTATOS DE MATRIMONIO, ET DE CENSORIS, PRAXIM CONFESSARII,
EXAMEN ORDINANDOROM AC INDICES GENERALES

ROMAE
TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

MDCCCXJI

Ediue

CmR. 1953

APPROBATIO

Libentissime annuimus ut operis inscripti: *^Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio Doctoris Ecclesiae Theologia Moralis, editio nova, cum antiquis editionibus diligenter collate, in singulis auctorum allegationibus recognita notisque criticis et commentariis illustrata, cura et studio P. Leonardi Qaudé e Congregatione Sanctissimi Redemptoris* fiat reeditio arte photomechanica.

Romae, ad S. Alfomi, die 5 mali 1953.

Leonardos Buys
CoH^rrÿotwnù S«m Rtdtmpiorii
Superior Genroiit Rrrlor Maior

IMPRIMATVR:

Nr. 3237.

Curia episc. Seccovlen.

Qraedi, die 23 Junii 1953.

+ Ferdinandus

PRAEFATIO EDITORUM

Critica haec Theologiae Moralis Alphonsianae editio ad tertium usque volumen feliciter in lucem prodierat, ac maturum erat prelo volumen quartum, cujus jam pars typis fuerat mandata: quum eheu! morte repentina correptus fuit, die 14 Augusti a. 1910, praecipuus ejusdem auctor, R. P. Leonardus Gaud . Is enim, per annos viginti duos, huic apparando atque edendo operi insudaverat, incredibili quidem labore, qui vires ejus paulatim infregit, eumque, veluti navarchum jamjam littori appulsum, in ipso portu oppressit; salvis tamen pretiosis, quos advexerat, thesauris.

Natus erat Leonardus in oppidulo Vigneulles, dioecesis Nanceiensis in Gallia, a piis honestisque parentibus, die 25 Oct. a. 1860. Inde a duodecimo aetatis anno ingressus erat, apud Redemptoristas in Gallia, scholam apostolicam, quam Juvenatum appellamus, ubi nempe in litteris ac pietate juvenes excoluntur, qui ad Institutum divinitus videntur esse vocati. Sedecim annos natus emensusque novitium, vota religiosa nuncupavit, ac dein, perfectis primum studiis humanioribus, totus incubuit in disciplinas philosophicas et theologicas usque ad annum 1884, quo anno, die 7 Junii, sacerdotium suscepit.

Tanto autem successu curriculum studiorum absolverat, ut paulo post a Superioribus munus acceperit docendi nostros alumnos philosophiam: quo in magisterio, mira ejus emicuit cogitandi vis et dicendi perspicuitas. Has ille praelectiones habuit in oppido Hollandico Dongen, quo tum, ob eruptam in Gallia persecutionem adversus Religiosos, domus Gallica studiorum translata fuerat. Sed in hoc munere haud diu permansurus erat.

Postquam, anno 1871, S. Alphonsus, plaudente orbe catholico, Doctor Ecclesiae renuntiatus fuerat, Congregatio SS. Redemptoris consilium cepit novam apparandi Alphonsianae Theologiae moralis editionem, eamque accuratissimam, cum antiquis editionibus collatam, in allegatis auctorum locis recognitam, notis opportunis locupletatam, uno verbo, tanto Doctore dignam.

Cui labori deputati fuerunt nonnulli e nostris sacerdotibus, quorum meminit Pater Gaudé in sua Praefatione pag. xlv. Atque hi quidem laboriosum hoc opus aggressi et pluribus annis prosecuti, permultas collegerunt amplissimae hujus messis mergites. Alia tamen metenda remanebant apud auctores a S. Alphonso allegatos, quorum opera nec comparari potuerant, neque in Romanis bibliothecis reperiri. Praeterea tota materiaram congeries secundis curis perlustranda erat atque ordinanda.

Difficili huic penso feliciter absolvendo nemo Leonardo nostro visus est aptior; qui igitur, ineunte anno 1887, Romam accitus, animose ad opus se accinxit, illudque perseveranti studio, nulla fere capta requie, ad finem usque perduxit. Nam etiam per menses aestivos, quos valetudinis causa extra Urbem solebat transigere, labori vacare pergebat; tunc enim celebriores adibat Europae bibliothecas, ut libros quaereret quos alibi non invenisset. Bis tantum interruptit aliquantisper solitas occupationes: primum, quo tempore suam composuit Dissertationem *De Morali Systemale S. Alphonsi* (in 8°, Romae 1894); deinde quum, distracta XIII editione Institutionum Moralium, quas scripserat olim Clemens noster Mare, editionem XIV pararet, adjectis novissimis S. Sedis decretis (2 vol. in 8°, Romae 1911).

Praemisso itaque tam diuturno labore, prodiit tandem, anno 1905, primum volumen hujus nostrae criticae editionis. Opus illud egregius auctor Summo Pontifici Pio X dicaverat. Quam vero illud acceptum fuerit Christi Vicario, luculenter apparet ex Litteris ejus ad auctorem, datis die 12 Junii ejusdem anni, in quibus laus haec inter alias singularissima profertur: oblatam editionem *jure merito typicam appellari posse*. Similes postea laudes datae fuerunt a permultis Praesulibus, etiam purpuratis, a viris quibusque doctissimis, atque a commentariis ecclesiasticis variarum regionum et linguarum.

Primum volumen, haud ita longis intervallis, subsecuta sunt reliqua tria: secundum nempe a. 1907, tertium a. 1909, et nunc tandem quartum, quod prelo tradiderat Leonardus noster, at perfectum his in terris videre non potuit. Cernet tamen e caelis, quo jam confidimus ascendisse hunc Dei servum bonum et fidelem, qui in agro Dominico tam strenue operatus est, quique tradita sibi talenta tam fructuose impendit.

Erat enim Leonardus Gaudé vir solidae virtutis atque observantiae regularis amantissimus. Accedebat indoles bona et sociabilis, quae eum sodalibus aliisque carissimum reddebat; unde factum est ut apud omnes, qui eum noverant, magnum sui desiderium reliquerit. Fama ejus doctrinae, quae in re praesertim morali insignis erat, late percrebuit postremis potissimum annis; quamobrem haud raro viri docti et sacrorum Antistites, consilii causa, eum adierunt. Idem rogatus fuerat, sub initium anni 1910, ut officium Consultons apud S. Congregationem Concilii acciperet; quae preces quum

instantius admoventur, iis tandem annuit, unum postulans, ut muneris aditio differretur in secuturum Octobrem: quem mensem eheu! inter mortales non erat visurus.

Superest nunc, ut dicamus quae a nobis praestita fuerint in edendo hoc quarto volumine. Illius tomi, vivo Patre Gaudé, paginae circiter 150 impressae erant; cetera tamen omnia, quae de Matrimonio et de Censuris agunt, prompta erant notisque criticis instructa. Ex his adnotationibus, paucissimae tantum suprema indigebant lima, quam dedimus nos. Alias ipsi, sed perpaucae, adjecimus notas, ex jure praesertim recentiori desumptas. Ad notulas marginales quod attinet, eas sodalis noster non ante scribere solebat, quam cum fasciculos typographo traderet. Eisdem igitur nos confecimus, ubi deerant, i. e. paulo post paginam sesquicentesimam. Tandem, sub finem voluminis, bina adjecimus opuscula, quae S. Alphonsus perpetuo suae addita voluit Theologiae Morali, videlicet *Praxim Confessarii* et *Examen Ordinandorum*; cui quidem labori desideratus Pater Gaudé, morte praeventus, manum admoveere non potuit. Methodus autem, quam in edendis hisce opellis secuti sumus, eadem plane est qua usus est defletus confrater noster, sicut fusius exponitur in Praefatiunculis inferius legendis, pag. 523 et 651. De duplici Indice generali, materiarum nempe et Auctorum, quo volumen concluditur, nihil hic dicendum occurrit, quum utrique suum praefigatur *Monitum*.

Romae, die 8 Decembris, festo Immaculae Conceptionis B. M. V.

Editors.

LIBER SEXTUS

(SEQUITUR).

TRACTATUS SEXTUS

DE MATRIMONIO.

TRACTATUS SEXTUS

DE MATRIMONIO

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM L

Quid sint Sponsalia.

831. *Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse voluntaria et deliberata.* — 832. *An teneatur ad matrimoniumfictē promittens sponsalia alteri repromittenti.* — 833. *Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare.* — 834. *Quando obligentur pueri.* — 835. *An sint valida sponsalia contracta per dolum.* — 836. *Promissio debet esse mutua. Qu. 1. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere* — 837. *Qu. 2. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuitaē promissionis. Et an haec obliget sub gravi.* — 838. *Promissio debet esse expressa signo Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus.* — 839. *Dub. 1. Quid, si extranei Dub. 2. An sufficiat, si parentes promittant profiliis absentibus.* — 840- *Sponsalia debent fieri inter habiles. Quid, si verba vel signa sint dubia.* — 841. *Verba de praesenti apta ad matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in matrimonio clandestine contracto.* — 842. *An sufficiat ad sponsalia dicere: Non ducam aliam quam te.* — 843. *An dicere: Contraham, si Papa dispensaverit. An sufficiat subarrhatio annuli et missio munerum. Quid, si parentes annutum mittant.* — 844. *Qu. I. An sponsalia contracta per metum gravem sint perse nulla. - Qu. 2. Quid, si per melum levem.- Qu. 3. An qui contraxit ex metu levi possit sponsalia rescindere.*

Spontalia,
quid.

831. - « Resp. Sunt promissio voluntaria, deliberata et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas jure habiles "A

« docet ex aliis); quia haec verba non promissionem, sed propositum promissionis tantum significant: nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Prowiaio.

« **Dicitur** 1°. *Promissio*; quia propositum non sufficit, cum non inducat obligationem. Unde qui diceret: *Volo te accipere, habere aut ducere in uxorem, non contraheret sponsalia* (ut Bonacina

• **Dicitur** II0. *Voluntaria et deliberata, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale; cum sponsalia sub mortali obligent. Diana * ex Sanchez, Pontio, «etc.; etsi Bonacina plus requirat. —*

Volunt
h ec doli
beraUL.

1 **De M.** (qo. 1, puncc. 1, n. 3. — • Part. 3, tr. I, retol. 273. • *Sanct.*, de Matr., lib. 1, di

Poni., de Matr., lib. 4, cap. 1, n. I —1 Loc. **dit**, puoct. 4, num. 4

831. – § Nunc vero, ex decreto *Ne temere*, dici 2 Aug. 1907, forma substantialis, licet extrinseca, contractus sponsalitii immutata est, et: « I. Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerunt per scripturam subscriptam a partibus et, vel a paroco aut a loci ordinario, vel saltem a duobus testibus. – Quodsi ulraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur; et alius testis addatur, qui cum paroco aut loci ordinario,

vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet - II. Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae; sed in regionibus ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est et paroco aequiparatur; et in missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione uni-

« Unde regulariter non sunt valida ante
« septennium completum, ut docet Co-
« ninckl, Sanchezl; nisi malitia et pru-
« dentia suppleant aetatem. Diana °, Pon-
« dus, etc. (quod tamen quidam negant
• sufficere, cum jus determinant aetatem).
« Imo nec post septennium, si de usu ra-
« tionis sufficienti non constet; uti neque
« si vi, dolo, errore vel ignorantia circa
« substantiam aut notabilem conditionem
« substantialem fiant, secundum dicta de
« voto et contractibus ».

832. - Quaeritur: *au teneatur matri-
monium contrahere qui fecte promisit
sponsalia alteri vere repromittenti?*

Fictio haec diversimode potest contin-
gere: 1°. Si is non habuit animum con-
trahendi. 2°. Si non habuit animum se
obligandi. 3°. Si non habuit animum adim-
plendi. — In *primo* casu certe non tenetur
stare promissis; cum omnino defuerit
promittendi voluntas. Ita Viva4; et Sal-
mant. cum Sanchez, Lugo, Silvestro, etc.
communiter. — Contra vero, in *tertio* casu
certum est teneri; quia jam contraxit
obligationem. Vide Salmant.® et Viva',
ubi bene advertunt quod si quis sciret
oriri obligationem ex promissione, sed ad
eam non adverteret, nihilominus teneretur
ad promissum; quia jam habuit virtualem
voluntatem se obligandi.

833. - Quaestio tantum est de *secundo*
casu, *quando is voluit promittere, sed*

* Diiip. 21, dub. 5, a n. 50. — De Matr., lib. I, diip. 16, an 8. — Part. 3, tr. 4, reiol. 271. — Pant., de Matr., hb. 12, cap. 5, n. 3. — De Matr., qu. 1, art. 2, n. L — Tr. 9, de Matr., cap. 1, n. 25; et tr. 11, de Contract., cap. I, n. 7. — &Incil..dc Matr , lib. I, diip. 9, n. 3. - de Jett, et Jure, diip. 22. acct. 4, n. 45. - *Silt st., v. Pa- eliuut*, qu 4. — 4 Tr. 9. cap. I. n. 25. — 1 De Matr., qu. I, art. I, n.3, 7 et 8. — Tr.9, cap. I, n. 36. — * De Matr., lib. 12, cap 2, n 7. - *Vatq.*, de Matr., diip. 6. cap. 3. — *Solus.* de Just. et Jure, lib. 7, qu. I, art. 2, v. Trr/w

versaliter deputatus». Decretum non requirit
Ordinarium aut parochum proprium; hinc
valide contrahuntur sponsalia coram quovis
Ordinario vel paracho, modo isti sint in pro-
prio territorio; minime vero coram ab alte-
ruto delegato: ex declar. S. C. C. diei 28 Mar-
1908, ad 6— et 7—.

833. - a) Viva, *de Matr., qu. 1, art. 2, n 2, v. Dico 3*, dicit fecte promittentem alicui
vere repromittenti, teneri ad matrimonium
contrahendum, non quidem ratione promis-
sionis, ulpote fictae, sed ratione injuriae irro-
gatae.

noluit se obligare. — Et respondetur: Si
ipse ignoravit ex promissione illa oriri
obligationem exsequendi matrimonium,
certum est non teneri; ut dicunt Salmant.
cum communi (quidquid aliqui aliter sen-
tiant), Quia qui ignorat naturam promis-
sionis, non habet veram promittendi vo-
luntatem.

Dubium igitur est: *Au teneatur ad
matrimonium qui, sciens naturam pro-
missionis,fecte promiserit sponsalia, no-
lens revera ad matrimonium se obligare?*

Prima sententia dicit quod iste non
solum peccat mortaliter contra justitiam;
sed etiam ex justitia tenetur ad contra-
hendum matrimonium, nec excusatur, si
damnum alio modo velit resarcire. —
Ratio, quia in ipsa promissione, quando
est vera, necessario est insita obligatio
ipsi competens. Cum autem quis minime
vult promittere, minime quidem obligatur;
sed quando vere promittit, non potest
nolle obligari juxta conditionem contra-
ctus: nequit enim a promissione obliga-
tionem illi propriam separare. Ita proba-
biliter Pontius * cum Vasquez, Viva a>;
item Sotus, Lopez b>, Ledesma, Aragon b>,
Gutierrez, etc., apud Sanchez.

Secunda vero sententia probabilior, cui
subscribimus, et quam tenent Sanchez)0,
Palaus ’’, Laymann ’’, Lessius ■ Holz-
mann ’’, Sporer ’’, Escobar lß, Renzi ’’,
Tamburinius ’’, Mazzotta ’’; et Salmant.50

todemque. - *Petr. Ledtsm.*, de Matr., qu. 43, art. 1, diff. 2, concil. 4. - *Gutter.*, Canon, quacit., Hb. 2, cap. 22, n. 31. - *Sanch.*, de Matr., lib. 1, diip. 9, n. 4. — * Loc. cit., diip. 9, n. 5; et diip. 10, nam. 26. — « Tr. 28, de Matr., diip. I, ponet. 2, n. — Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. I, n. 10. — » **Lib. 2, cap. 18, n. 61.** — 14 **De Matr** , n. 117. — “ **Part. 4, cap. L n. 154 et 155.** — w **Lib. 24, de Sponial.**, n 92. — 11 **De Matr.**, cap. 1, sect. 1, qu. 4. — “ **Lib. 8, de Matr.**, tr. 3, cap. I, S ¶ β. 5. — » **Tr. 7, diip. 2, qu. 1, cap. 2, § 1.** — ■ **Tr. 9, cap. 1, n. 28.**

b) Ludovicus Lopez, *instruct. consc., part. I, cap. 42*, v. Secundum Sotum; *ct cap. 43, v. Quamvis*; Aragon, *in 2a”’2a’, qu.88,art. 1*, v. *Contrarium tamen*, id dicunt in alio simili, ut ait Sanchez, nempe in voto. Addo etiam auctores istos multosque alios hic citatos absolute loqui, et omittere clausulam *sciens esse naturam promissionis*. Praeterea notandum est Ludovicum Lopez, *part. 2, cap.30, concil. 4*, haec scribere: < Qui, dum aliquid promittit verbotenus, animo et intentione se obligandi caret, non fit reus in conscientia obligationis promissi ».

Volens pro-
mittere «<
nolens obli-
gari, igno-
rans natu-
ram pro-
missionis,
non obliga-
tur.

Sciens na-
turam pro-
missionis,
Juxta alios
obligatur.

Probabi-
lia non te-
netur con-
trahere.

Etii pro-
missio fuit
jurata.

Tenetur
damna re-
sarcire ra-
tione dece-
ptionis.

Tenetur
ad matri-
monium, si
adruit deflo-
ratio.

cum Bonacina, Becano, Aversa, Villalo-
bos, Cornejo et Diana, negat esse obliga-
tionem contrahendi. — Ratio praecipua
est, quia omnis obligatio quae non habetur
ex lege, oritur ex privata hominis volun-
tate; ergo ubi deest voluntas se obligandi,
deficit obligatio. — Et hoc, etiamsi promis-
sio fueritjuramento firmata; ut docent San-
chezl cum S. Bonaventura, S. Antonino,
Medina, Palacios et pluribus; Escobar *
cum Richardo e>, Gabriele; ac Salmant.’
cum Becano et Aversa, ex D. Thoma -,
qui docet juramentum non obligare ubi
deest animus se obligandi: juramentum
enim sequitur naturam promissionis.

Nec obstat ratio contraria supra allata.
Quia, esto fecte promittens peccarit con-
tra justitiam, alteram partem decipiendo:
non tenebatur tamen ex justitia ponere
verum consensum; cum nulla ei adesset
obligatio contractum ineundi, et contra
alter nullum acquisierit jus in eum ex
suo consensu. Ideo tenetur quidem postea,
ratione deceptionis, damna resarcire; sed
non tenetur, ratione promissionis, verum
consensum ponere et matrimonium contra-
here. — Secus vero dicendum, si interven-
rit defloratio. Quia tunc deflorans omnino
tenetur ad matrimonium; cum non possit
tunc alia via sat aequivalenter damnum
resarcire, ut diximus *Lib. III, cx n. 642*.

Bonae., de Matr., qu. I, punct. 1. n. 5. - *Becau.*, de Sacram., cap. 43, qu 6, num. 3. - *Aversa*, qu. 8, lect. 2, v. *Potestque facile.* - 4 In 3. dut. 39, art. 3, wlut. 3. — * **Tr. 9, cap. 1, n. 74.** - *Bonae*, de Matr., qu. 1, punct. 4, n. 2- — *Palans*, tr. 28. diip. L punct. 6, num. 7. - *Aversa*, qu. 8. icet. 5, v *Dicendum tamen, et v. hem non est admittenda* — Loc. cit., n. 77. - *Coninck*, diip. 21, dub. 5, n 54. - *Sanch.*, de Matr., lib. I, diip. 17, num. 4. — *Bonae.*, qu. 1, punct. 4, n 6 et 7. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 13» n. 13. — *Concina*, de Contract., dil». L cap. 5, n. 6. — * **De Matr.**, lib. 1, disp. 64, n. 4 et 5.

Richardus de Mediavilla, *in 3, dist. 39, art. 2, qu J*, utramque sententiam, negan-
tem scilicet et affirmantem, videtur ut proba-
bilem habere.

834. - A) Sanchez, *de Matrim., lib. 1, disp. 16, n. 9*, utique dicit sponsalia valida
esse, malitia supplente aetatem; sed *n. 11*,
negat esse valida ante septennium, < nisi *pro-
betur* contrahentes esse doli capaces». —
Idemque habent Coninck, *disp. 21, dub. 5, n. 52*; et Dicastillus, *de Matr., disp. 1, dub. 19, n. 257 et 259*.

b) Hic agitur de sponsalibus quae contra-
huntur ante septennium vel ante usum ratio-
nis; et Sanchez et Henriquez loquuntur de

834. - Sufficit autem ad validitatem
sponsaliorum inter *pueros*, ut in ipsis
agnoscatur rationis usus. Hoc putant pro-
babilius cum communiori Salmant. * cum
Sanchez e>, Coninck ->, Dicastillo -■, Bona-
cina et aliis; contra Palaum, Aversa, etc.,
qui dicunt pueros ante septennium non
obligari. — Non peccant autem graviter
pueri, vel parentes pro eis sponsalia
promittentes; ut dicunt Salmant.· cum
Coninck, Sanchez, etc., contra Bonacina
et Henriquez.

835. - An vero *sint irrita sponsalia
contracta per dolum dantem causam con-
tractui, etsi versantem tantum circa qua-
litem ?*

Affirmat Sanchez ■» cum Molina ->, Qnte de
Covarruvias0l, etc. Et idem sentiunt Pater <.”’<itf
Concina et alii, quos citavimus *Lib. III, n. 115, de Contract.* — Sed ibi diximus txum
probabilius eo casu contractum non irri-
tari, neque de jure naturali, cum jam
adsit consensus quoad substantiam; neque
de jure civili, ut patet ex Instit. *de Exce-
ptiomb., lib. 4, fit. 13*, cujus verba attuli-
mus dicto *n. 715*. Habet vero tunc de-
ceptus actionem irritandi contractum,
propter injuriam et defectum consensus:
idque currit, etiamsi deceptio provenierit
ab alio tertio, parte ignorante; ut docet
Sanchez’ cum Covarruviasb> et aliis.

cap. 1. n. 29. - *Becan.*, dc Sacram., cap. 43, qu. 6, n. 5. - *Aversa*, qu. 8, lect. 2, v. *Potestque facile.* - 4 In 3. dut. 39, art. 3, wlut. 3. — * **Tr. 9, cap. 1, n. 74.** - *Bonae*, de Matr., qu. 1, punct. 4, n. 2- — *Palans*, tr. 28. diip. L punct. 6, num. 7. - *Aversa*, qu. 8. icet. 5, v *Dicendum tamen, et v. hem non est admittenda* — Loc. cit., n. 77. - *Coninck*, diip. 21, dub. 5, n 54. - *Sanch.*, de Matr., lib. I, diip. 17, num. 4. — *Bonae.*, qu. 1, punct. 4, n 6 et 7. - *Henriq.*, lib. 11, cap. 13» n. 13. — *Concina*, de Contract., dil». L cap. 5, n. 6. — * **De Matr.**, lib. 1, disp. 64, n. 4 et 5.

ipsis pueris sic contrahentibus, non vero de
eorum parentibus; sed idem dicendum est de
utrisque.

835. - ^Sanchez» *de Matr., lib. 1, dtsp. 64, n. 3*; Molina, *de Just., tr. 2, disp. 352, n. 2*;
Covarruvias» *III cap.* Possessor, *part. 2, § 6, n. 6*, absolute loquuntur de dolo dante cau-
sam contractui, praetermittentes clausulam,
etsi versantem tantum circa qualitatem.
Praeterea Sanchez et Molina haec habent
de casu quo dolus ab altero contrahentium
admissus est

b) Covarruvias citatur a Sanchez pro ra-
tione hujus dicti tantum: quod scilicet in con-
tractibus dolo initis non deficit substantialis

Requisita
fUTSTTr

Caeterum satis probabile est cum Lessio, Laymann et Sporer (relatis eodem *η. 715*) et cum Vival, quod deceptus non tenetur in conscientia stare contractui, si suus error vere fuerit invincibilis

An autem, stando primae sententiae, nempe quod sponsalia sint per se irrita, *etiam decipiens liber remaneat?* — Affirmant idem Sanchez¹; et Pontius² cum Coninck³ ValentiaRebello⁴ etc. — Sed oppositum est probabilius, ut fuse probavimus *Lib. III, n. 715* § cum Lugo, Lessio, Laymann, Palao, etc.

836. - « **Dicitur** 111°. *Mutua*. — Unde < si Titius promittat nuptias Cajae, et « haec acceptet sine repromissione, neuter «obligatur; quia, cum contractus sponsalium sit onerosus et reciprocus, non « potest claudicare: involvit enim conditionem, *st tu repromiseris*. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta ac « gratuita et acceptata a Caja, solus Titius « obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. — Ita Sanchez « contra Pontium apud Diana⁴ ».

Quaeritur hic Γ. *An hoc ipso quod aliquis acceptet sponsalia, simul repromittere intelligatur?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenet Pontius⁵ cum S. Antonino, Paludano, Silvestro, etc.; ac probabilem putant Salmant⁶ cum Vasquez, Henriquez Leandro V et Gabriele a S. Vincentio. — Ratio, quia, sicut acceptatio matrimonii de prae-

senti includit victualem repromissionem seu voluntatem ad illud se obligandi, cum matrimonium valere non possit, si utraque pars non obligetur: ita etiam acceptatio sponsaliorum, quae matrimonii naturam sequuntur. Hinc deducunt hi auctores cum Molina et Busenbaum, quod, casu quo uterque sponsorum non obligatur, neuter remanet obligatus.

Secunda vero sententia probabilior negat. Et hanc tenent Bonacina⁷, Concina⁸, Sanchez⁹, Laymann¹⁰, Sporer¹¹; Escobar¹² cum Soto; ac Salmant¹³ cum Dicastillo, Palao, etc. Qui dicunt, bene posse stare promissionem unius de futuro matrimonio, et acceptatam obligare sine repromissione alterius: neque acceptationem includere repromissionem; quia potest quisque acceptare obligationem alterius quin seipsum obliget. — Advertunt tamen Salmant¹⁴ hoc intelligi, si promittens voluit sponte se obligare independenter ab alterius repromissione, atque hoc sit certum; nam in dubio (ut dicunt) censendum est noluisse sine repromissione obligari. Et in tali casu notandum quod promissio illa non essent sponsalia, ideoquonon induceret impedimentum publicae honestatis; sed esset mera promissio gratuita, unam tantum partem obligans, non vi quidem sponsalium, sed vi merae fidelitatis.

837. - Quaeritur 2°. *An quis possit se obligare ad contrahendum matrimonium*

Gabr. a S. Vine., de Matr., di»p. 4, qu. 3, n. 23. — Motina, de Just., tr. 2, disp. 263, num. 13. — 1 De Matr., qu. 1, punct. 1, num. 7. — De Matr., dJaa.2, cap. 1, num. 5. — De Matr., lib. 1, dtip. 5, num. 5. — * Tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 2. — “ Part. 4, cap. 1, n. 151, — “ Lib. 24, num. 68. — Solus, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 1, concl. 1. — B Loc. dt., n. 18. — Dicast., de Matr., diip. 1, dub. 5, n. 70. — Palans, tr. 28, diip. 1, punct. 3, n. 8, — 14 Tr. 9, cap. 1, num. 21.

consensus; quod profecto dicit Covarruvias, *loc cit.*, v. *Septimo*.
< Laymann et Viva non loquuntur de errore invincibili.
< Pontius, *de Matrini., lib. 4, cap. 21, n. 7*; Coninck, *disp. 31, dub. 1, n. 11*; Valentia, *in 2am 2.°, disp. 5, qu. 20, punct. 4, concl. 2*; Rebcellus, *part. 2, lib. 3, qu. 2, n. 4 ft 5*, ad rem non (aciunt Quin imo Pontius, *n. 16*, satis insinuat contrariam sententiam, ram scilicet quae ipsi S. Alphonse probabilior habetur.

Ibi S. Alphonsus cum auctoribus citatis probavit contractum ex dolo, qui causam dedit contractui, non esse irritum.
836. - a) Henriquez, *lib. 11, cap. 13, η. 2*, ita tenet, nisi acceptans expresse excludat repromissionem.
b) Leander, *tr. 9, de Matr., disp. 1, qu. 7*, hanc sententiam exponit dumtaxat; contrariam vero, ut ipse S. Alphonsus, putat probabilior. Sed *qu. 8* (quam allegant Salmant.), ulterius quaerit utrum ille saltem qui matrimonium promisit, maneat obligatus ad con-

Euu dat
imu, ded-
ren» pra-
abi fliv-
non c<t ||>
ber.

PROOUMIO
»UIU<.

Acceptam,
jflui alios,
«««etur re-
proaiitre.

Probabi-
husnonccn-
setur repro-
mittere.

Contecta-
rium.

Z/M., de Jo»L et Jure, lib. 2, cap. 17, n. 29 et 33. ·
Mr bb. 3. tr. 4, cap. 5, n. 6. · Sfor., tr. 6, cap. 2,
oum. 98. — 1 De Matr.. qu. 2, art. 8. num. 3. — ‘ Lib. 1,
di»p. M, num. 3. — · De Mair., bb. 1, di»p. 5, a num. 12. —
Pont., de Mair., bb. 12, cap. 4, num. 2. 4 Part. 3, tr. 4,
reeol. 244.— · Lib. 12. cap. 4, o. 10. S. Anton., part. 3,
Ut I, cap. 15, v. A'o/j rrjo. « Poind., in 4, di»t. 27, qu. 1,
artk. 1, concil. I. Sihast.. v. Sponsalia, In prioc. —
4 Tr. 9, cap. 1, sum. 16 - Vasq., di»p. i.eap. 3, num. 35. ·

vi gratuitae promissionis, libera remanente altera parte?

Nemo potest obuiari id matrimonium vi gratuita promittit ab, Juxta alios.

Prima sententia negat. Et hanc tenent Pontius¹* cum Vasquez; Concina²; et probabilem vocat Diana³. — Ratio, quia contractus sponsaliorum est instar contractus cujusdam permutationis; unde in eo nemo potest se obligare, nisi sub conditione ut alter mutuo se obliget.

Communimetur probabiliu» affirmatur.

Secunda vero sententia, communior et probabilior, affirmat. Eamque tenent Busenbaum (ut supra) et Sanchez⁴* Laymann⁵, Bonacina⁶, Escobar⁷, Sporer⁸; et Salmant.⁹ cum Coninck, Dicastillo et Aversa. — Ratio, quia, licet vi promissionis sponsalitia non possit unus remanere obligatus, altero manente libero; tamen bene potest aliquis vi simplicis promissionis gratuita se obstringere independenter a contractu sponsalium.

Quid de trivite nujai gruitie promissionii.

An autem *haec promissio obliget sub gravi?* — Id pendet ab alia Quaestione allata *Lib. III, n. 720, v. Tertia*, ubi diximus cum Cajetano, Baficz¹⁰!, Ledesma, Henriquez et Salmant., ex auctoritate D. Thomae, satis esse probabilem sententiam negativam. — Recte vero advertunt Sporer¹⁰ et Tamburinius¹¹ quod regulariter nunquam sponsi intendunt gratis se obligare sine conditione quod alter etiam se obliget

Promissio. - Uno expressii.

838. - « **Dicitur** IV°. *Signo expressa;* « quia contractus inter homines non fit,

¹ Lib. 12, cip. 4, n. 2. · *Vasq.*, diip. 4, cap. 3. n. 33. — ² De Matr., diu. 2, cap. 1, n. 6. — * Part. 3, tr. 4, resol. 244. — « De Matr.. lib. 1, diip. 5, n. 12. — ³ Tr. 10, part. I, cap. I, n. 2 — · De Matr., qu. I, punct. 1. n. 8. — ⁴ Lib. 24, n. 71. — ■ Part. 4, cap. 1, n. 152. — · Tr. 9, cap. 1, n. 20 et 21. · *Coninck*, diip. 22, dub. 6. · *Dicast.*, diip. I, dub. 6, n. 74. · *Avena*, qu. 8, lect. I, v. *Admit-*

« nisi signo externo a». Unde non sufficit « ad sponsalia taciturnitas Cajae, etiam * cum consensu interno in promissionem « matrimonii quod Titius ei promittit. — « Si tamen pater vel mater pro filio aut « filia, aut curator pro eo cujus curam « habet, praesente et non contradicente « (dummodo b) metus absit) contrahat, « valida erunt; quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expressione consensu. Sanchez¹² », Diana¹³ “. Imo etiamsi « pro absente: saltem si is rescians, id « expresse vel tacite signo aliquo sufficienti ratificet. Sanchez, Pontius, Diana¹⁴. « Contra quos, Sotus¹⁵ et Henriquez¹⁶ ne « hoc quidem requirunt, sed tantum ut « rescians non contradicat. Quod Coninck « admittit, si per ipsos tutores vel parentes iis proponatur¹⁷; tunc enim si taceant, censi consentire ».

Si parentes contrahant sponsalia, praesente filio qui taceat et non contradicat, ipsa utique sunt valida; ut communiter docent Laymann¹⁸, Palaus¹⁹, Roncaglia Sanchez²⁰ et alii passim. Et patet ex *cap. unie. § fin., de desponsat, impub., in 6°*, ubi Bonifacius VIII sic declaravit: *Porro, ex sponsalibus quae parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si praesentes fuerint nec contradixerint, obligantur.* — Idemque dicendum, non solum si pater, sed etiam si

Spontalia contracta a parentibus pro filio praesente et tacente.

tcndnm — w Loc. dt., n. 152. — ” Lib. 8, de Mau. tr. 3, exp. 1, § 1. n. 4. — « De Matr., lib. 1, diip. 23, n. X — u Pari. 3, tr. 4, retol. 370 — *Sanch.*, loc-cit., n. 17. — *Penl.*, de Matr.. lib. 2, cap. 14, n. 14. — ¹⁴ Loc dt., resol. 37|. — *Coninck*, diip. 31, dub. 3, n. 39. — · Lib 5, tr. 10, part. I, cap. I, n. IX — * Tr. 29, diip. I, punct. 4, n. 12. — « Tr 21, qu. 1, de Sponsal., cap. I, qu. 5, reip. 2. — ■ Loc dt., o. 3.

trahendum in casu quo alter solum acceptet promissionem et non repromittat; et respondet utramque opinionem, negantem scilicet et affirmantem, aequae probabiles esse.

837. - a) De Bafiez vide notam g, ad dictum *lib. 3, tt. 720*.

b) Quae hic dicuntur de obligatione promissionis unilateralis matrimonii remanent in suo robore, non obstante decreto *Ne temere*, quod unice loquitur de contractu sponsalitis strictae dicto.

838, - a) Ex decreto *Ne temere* omnino requiritur scriptura et subscriptio partium. Hinc enervantur et evanescunt ea omnia quae hic, n. 838 et 839, de sponsaliis quae paren-

tes iniverint nomine filiorum praesentium et tacentium, vel absentium et ignorantium ac postea ratihabentium.

b) Sanchez negat metum reverentialem reddere invalida sponsalia, quando videlicet filius vere consensit, quamvis ex metu reverentia!

c) Sotus et Henriquez ita sane a Diana citantur; sed isti auctores: Sotus nempe, *itt 4, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1*; Henriquez, *lib. 11, cap. 13, ft. 5, lit. h*, loquuntur de impuberibus, pro quibus parentes sponsalia contraxerunt, non vero de absentibus.

Coninck id utique docet, sed requirit ut coram parte proponatur; si vero secus fiat,

mater contrahat pro filio; ut recte etiam communiter docent Sanchez¹, Pontius³, Palaus¹; Bossius⁴ cum Abbate 'V et Salmant.⁵ Idque infertur ex dicto textu, ubi non dicitur *patres*, sed *parentes*. Et ratio est, quia in hoc non habetur respectus ad patriam potestatem, sed ad affectum parentum erga filios: matres autem non minus quam patres filios diligunt. — Idem dicunt Busenbaum (ut supra) et Sporcr⁵ de tutoribus et curatoribus promittentibus pro pupillis et minoribus. Sed probabilius id negant Salmant.* cum Sanchez et Gutierrez; quia hoc tantum de parentibus dispositum est.

Id tamen procedit dumtaxat pro foro *externo*; ut bene advertunt Bonacina et Roncaglia⁷; ac Holzmann cum Anacieto <>. Nam in foro *interno*, si filius dissenserit, certe ad sponsalia illa a parentibus contracta non obligatur. — Et idem omnino dicendum puto, si filius negative se habuerit, non dissentiendo neque consentiendo: ad contrahendam enim quamcumque obligationem positivus requiritur consensus. Nec obstat praefatus textus, cum ibi dicatur *obligantur*. Nam ad matrimonium, et sic pariter ad sponsalia, quae matrimonii naturam sequuntur, non sufficit consensus internus contrahentium; sed requiritur consensus externe expressus aut verbis aut signis, ut habetur in can. *Sufficiat, catis. 27, qu. 2*. Quamvis

» Lib. 1, dup. 23, n. 9. — * De Matr., lib. 2, cap. 14, n. 3. — * Tr. 28, dap. 1, punct. 4, n. 12. — « De Matrim. Contractu, cap. 3, n. IM. — * Part. 4, cap. 1, n. 19]. — « Tr. 9, op. 1, n. 49. Sanch., loc. cit., diip. 23, n. 12. * Gutter., de Matr., cap. II, n. 2 et 3. — * Tr. 21, qu. 1, de Sponsal., cap. 1, qu. 5. retp. 2 — * De Mate, qu. 1, punct. 1, n. IL — * Tr. 9, cap. 1, num. 46. — Hostten., in cap. Ltilcrac, de Mair, contr. contra interdict., num. 1. * Anchar., in

autem sponsalia contracta per solum consensum internum non valeant, valent tamen in hoc casu speciali, ut Bonifacius decernit, nempe si pater contrahat pro filio tacente et non contradicente; sed utique intelligendus Pontifex loqui, modo filius interne et positive consentiat. Et sic revera mecum sentiunt Bonacina⁸ et Salmant.⁰, dum dicunt, tunc solum taciturnitatem filii valida reddere sponsalia, quando filius interne consentit.

839. - Dubitatur Γ. *An sit speciale quod sufficiat praesentia et taciturnitas filiorum, si parentes pro eis contrahant?*

Negant Hostiensis, Manuel et Ancharanus, apud Sanchez¹⁰: qui dicunt id procedere, etiamsi extraneus contrahat sponsalia pro alio praesente et tacente; quia (ut ajunt) cum hic agatur de re appetibili, quisque tacens consentire videtur. Idque confirmant ex *cap. 1, de matr. contr. contra interdict.*, ubi judicantur valida sponsalia inita a fratre pro sorore praesente et tacite consentiente, dum textus ponderat ibi aliqua signa taciti consensus. — Et huic sententiae consentiunt etiam apud Sanchez¹¹, Victoria, Henriquez, Ledesma et Sotus, loquendo tamen pro solo foro externo b).

Sed communissime et verius, id in utroque foro^J esse speciale pro sponsalibus contractis a parentibus, affirmant Escobar¹³, Palaus¹³, Bossius¹⁴; et Sanchez¹⁸

Erat wpe
parentibus.

diet, cap., num. 2. - « De Matr., lib. I, diip. 23, num. 6. — 11 Loc. cit., num. 6. * Vtcl., Sum., de Sacram., num. 250. - Hettrq., lib. 11, cap. 2, num. 6, lit. />. * Petr. Lcdcsni., de Matr., qu. 45, artic. 2, dub. 3, concl. - Sotus, in 4, diat. 27, qu. 1, artic. X ?.. Praesens aultin. — 11 Lib. 24, num. 169. — u Tract. 28, dbp. 1, punct. 4, num. 17. — u De Matr. Contractu, cap. 3, num. 165. — w Loc. cit., num. 7.

negat esse sponsalia, nisi altera pars certiorata acceptet

f. Abbas a Bossio citatur ex Sanchez; sed Sanchez illum citat non pro ipso asserto, sed pro ratione tantum, nempe: filium naturaliter utrique parenti subditum esse ac obedire teneri; matrem proinde posse filium religioni offerre (patre non contradicente). Quod utique habet Panormitanus in *cap. Si quis ante, de regul.*, n. 6.

D Salmant, *tr. 9, cap. 1, n. 47*, dicunt in generali id posse fieri a parentibus, quod certe et matrem includit

«/ Bonacina, *qu. 1, punct. I, n. 11*; Ana-

clctus, *Jus can., lib. 4, tit. I, a num. 61*, id plane innuunt, dicentes jus accipere vel praesumere taciturnitatem pro consensu.

h) Holzmann, *de Matrim., n. 149*, pariter insinuat dicendo: « Praesumuntur consentire juxta *reg. 43 in 6°*... Qui tacet, consentire videtur ».

839. - a) Emmanuel Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 214, n. 9*, loquitur de ipso matrimonio.

Scilicet: pro solo foro externo requirant ut sint ipsi parentes; et loquantur de ipso matrimonio.

r. Auctores isti perspicue innuunt esse spe-

cum S. Antonino, Paludano, Innocentio, Abbate, Gabriellio, Covarruvias, Tabicna et aliis plurimis, ex D. Thoma Ratio, quia, licet matrimonium sit per se appetibile, tamen obligatio ad illud est onerosa; cum autem parentes prae magno amore erga filios praesumantur ipsis bene consulere, merito censentur filii consentire ipsorum promissioni: sed haec ratio non militat pro aliis. — Nec obstat regula juris 43 in 6°: *Qui tacet, consentire videtur*. Nam bene respondent Salmant. ', Bonacina ' et Roncaglia ', hoc procedere in favorabilibus; non autem in obligatoriis, ubi verius oppositum praesumitur, et maxime in sponsalibus, ubi (ut diximus) positivus requiritur consensus. — Neque obstat textus supra oppositus. Nam respondet Escobar⁴ cum Glossa, ibi bene adfuisse expressum consensum, et textum exprimere alia signa tacita, ut confirmet adfuisse verum consensum per illa signa externatum.

Recte tamen Sanchez⁴ cum aliis primam sententiam admittit, si alicubi (prout est apud Indos) esset consuetudo ut consensus per alios exprimatur.

Dubitatur 2°. *Au, cum parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, sufficiat ad eorum valorem, si filii certiores facti non contradicant?*

S. Aulon., pari. 3, tit. I, cap. 2, ante § 1. *Palud.*, in 4, dial. 27, qu. 1, art. 1, concl. 1; et qu. 2, Art. 3, concl. 4. *Jh hoc.*, in cap. *Litterae*. *Abb. Pattortn.*, in diet, cap., n. 2. *Covar.*, de Matr., part. 2, cap. 4, n. 7. *Tabtena*, v. *Sfion-salia*, n. 6, qu. 5. — *Tr.* 9, cap. 1, n. 45. — *Qu.* I, punct. 1, n. 11. — *De Spousal*, cap. 1, qu. 5, reap. 2. — *Lib.* 24, n. 169. *Gloss.*, in cap. *Litterae*, de matr. contr. etc., ad v. *Praesente*. — *1 Dc Matr.*, lib. 1, disp. 23, n. 14. — *Loc. cit.*, n. 17. — *Lib.* 2, cap. II, n. 14; et lib. 12, cap. 9.

Prima sententia negat: dicitque requiri ut ipsi sponsalia ratificent aliquo alio speciali signo, expresso vel tacito. Ita Sanchez*, Pontius Roncaglia.; Escobar cum Vega et Corduba; ac Bossius[§] cum Molino Filliuccio, Barbosa, Gutierrez, etc. — Et probant ex eodem *cap. unie., de despons. impub.*, in 6°, ubi sic dicitur: *Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes ratificaverunt tacite vel expresse*. Ergo (ut arguunt) bene ibi constituitur differentia inter sponsalia contracta praesentibus filiis, ubi sufficit taciturnitas; et filiis absentibus, ubi amplius requiritur ratificatio expressa vel tacita.

Secunda vero sententia dicit sufficere ad contrahendum quod taceant et non contradicant. Hanc tenent Bonacina />; Sporer “ cum Coninck<> et Tamburinio<-; Palaus** cum Paludano et Henriquez ac Salmant. ” cum Soto §, Dicastillo, etc. Hujusque sententiae est quidem etiam D. Thomas dum ibi ait: *Robur habent (sponsalia) in quantum illi inter quos contrahuntur, ad aetatem debitam venientes non reclamant, ex quo intelliguntur consentire his quae per alios facta sunt*. — Ratio, quia ex praefato textu sufficit ut filii expresse vel tacite sponsalia ratificent.

n. 9. — *Dc SpontAl.*, cap. 1, qu. 5, resp. 2. — *Loc. cit.* n. 171 et 172. *Sum. silra*, lib. 6, cas. 31. *Cortlub.*, Sum., qu. 193. — “ *Dc Matr Contractu*, cap. 3, n. 156. *Fill.*, tr. 10, part. I n. 24. *Barb.*, Collect, in cap. unie, de despon. impub in 6°, n. IL. *Cxftrr*, de Matr., cap. 13, num. 11. — *M Part.* 4, cap. I, num. 191. — “ *Tr.* 28, diap. 1, punct. 4, num. 14. *Palud.*, in 4, dial. 27, qu. 1, art. 1, concl. 1. — *u Tr.* 9, cap. 1, n. 47. *Dicast.*, de Matr., pi 1. dub. 2, n. 40 cl 41. — *11 In* 4, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1.

cialc parentibus in utroque foro, dum absolute et sine distinctione loquuntur. Praeterea Covarruvias de solo matrimonio loquitur.

d) S. Thomas, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 2, solut. 2, ad 3, scribit: « Verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellae; sunt enim sufficiens signum quod sunt ejus, ex quo non contradicit ».

*3 Frandscus Molino, de Ritu nuptiar., lib. 1, compar. 11, n. 37 et 38, haec habet de ipso matrimonio.

J) Bonacina, loc. cit., u. 11, id refert ex plurimis auctoribus, quos non reprobatur.

K) Coninck, disp. 21, n. 39, ita profecto tenet, modo tamen non casu, sed per ipsos pa-

rentes filii id resciant; quod et S. Alphonsus notat et approbat infra in fine hujus numeri. — Idemque videtur significare Tamburinius, lib. 8, tr. 3, cap. 2, § 3, n. 36, ubi scribit: « Si filius absens... postea fiat praesens..., quando ab iisdem parentibus ediscet promissionem pro ipso factam de ipsius matrimonio, et ipse taceat, sponsalia item init ».

f) J. Henriquez, lib. 11, cap. 13, n. 5, lit. i, non satis recte citatur a Palao; loquitur enim non de absentibus, sed de impuberibus qui septennium nondum expleverunt. — Idemque notandum venit de Soto, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1, qui proinde male a Salmant. citatur.

Expresse ergo intelligitur consentiendo, *taate* non contradicendo; et ideo Pontifex dicit: *Et idem est*; et in tantum ibi ait *ratificaverunt*, quia agitur de re per alios jam peracta.

Utraque sententia est probabilis, sed secunda probabilior. Bene tamen advertit Palaus¹ cum Coninck, non sufficere quod filius casu resciat sponsalia a parente contracta et non contradicat; sed insuper requiri ut parens vel per se vel per epistolam aut nuntium filium certiolem faciat.

from
iPler pecto-
Aai habites.

840. – « Dicitur v^o. *Inter habiles*, id est quae et aetatem a jure praescriptam habent, et nullo impedimento prohibentur.

« Unde resolves:

.iQS:î a-
buLei*

* † Quando verba vel signa sunt dubia: in foro *conscientiae* standum est intentioni contrahentium, si de illa constet; — in *externo* autem, communi intelligentiae et sensui verborum, ita tamen ut potius inclinetur in favorem matrimonii. Vide Diana Bonacina³. [Sed probabilius est, ut ait Viva, inclinandum esse in favorem libertatis].

veSbu dr
pra«aenu
b<r«.

Verba de praesenti inter *impuberes*, apta ad matrimonium (cum hoc ex jure positivo sit nullum), habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione contrahentium; quia actus, quando non valent eo pacto quo

« fiunt, valent meliori modo quo possunt: « sponsalia autem virtute continentur in « matrimonio — Laymann⁷ ».

Haec doctrina est communis apud omnes. Ita enim docent Sanchez⁴, Pontius⁵, Palaus⁶ et Salmant.⁷ ac alii universae, ex *cap. unie.*, § *Idem, de despons. impub.*, in 6°, ubi id expressum habetur: modo (intelligendum) impubes interius non expresse dissentiat.

An autem *idem valeat inter puberes, si matrimonium clandestine* (id est sine paracho et testibus) *contrahatur*?

Quid de
matrimonio
clandestine
inter pube-
res.

Affirmant Laymann⁸; et Coninck, Rebellas⁹ ac Vega, apud Barbosa¹⁰; item Aversa, Henriquez, Ledesma, etc., apud Salmant.¹⁰; probabileque putat Escobar¹¹. Ratio, quia, ut dicitur in dicto § *Idem*, actus qui non valet ut fit, valet tamen ut fieri potest. — Sed communissime et probabilius negant Sanchez¹¹, Barbosa¹³, Bonacina¹², Concina¹⁴; Escobar¹⁵ cum Navarro, Ledesma Manueler¹⁶ et Palacios; Bossius¹⁸ cum aliis pluribus; et Salmant.¹⁷ cum Bccano, Diana et Villalobos, qui affert declarationem cardinalium Ratio, quia, cum actus est nullus, non jam ex parte contrahentium, sed ex parte sui ipsius, eo quod est contra bonos mores, et jus illi resistit (prout huic resistit Tridentinum le, declarans matrimonium clandestinum omnino irritum, et insuper personas omnino inhabiles ad sic contrahen-

¹ Tr. 28, diip. 1, punct 4, n. 15. · Coninck, diip. 21, n. 9f — · Qa 1. ponet. 1, n. 14 et »cqq. — kfoa, qo. 1, ari- 4, non. 1. — 1 Tr. 10. part. 1, cap. 1, num 17. — 4 De Matt., lib 1. drip. 20. n. 2, et ditp. 21. n. 2. — · Lib. 12. cap. 5. n. 4. — 4 Loc. tit., n 3. — ² Tr. 9, cap 1. n. 51. — ■ Tract. 10, part. 1, cap. 1, num. 18. — Contnck. drip 21, dab 4, a. 47. - k'eca.Sura noeva. part. 2, cap. 31. cat. 25; t< Sum tilva, lib 4, cat. et lib. 6, cas. 120. - · In Tnd.. «ea». 24. cap. 1, n. J30. — Aorrw, qu. 8, tect. 3. v. VU/for /amtn. - Htnriqlib. 11, cap 5. a. 4, lit. n. · BarthoJ Ltdeima, de Mair. diff. 3. l. i. * Tr. 9, cap. 1.

ti. 52. — “ Lib. 24, n. 128. — »· Lib. 1. diip. 20, n. 3. — u De Off. et Poteat. epioc., altej. 33, nam. 143. — 14 De Matr., din. 2. cap. 1, nam. 14,— u Loc. dt., nam. 128. · A<n«rr., lib. 4, conatL 8, de clandestin, desponsat. · Mich. At Palarim, in 4, din. 28, disp. 3, l. f. — · De Matrira. Contractu, cap. 1, n. 12. — Loc. dl., n. 54. · Becan., de Sacram., cap. 43, qa. 10, concl. 1. · Diana, part. 3, tr. 4, b̄ 256. · Villa/, part. I, tr. 13, diff. 7, num. 1. - S. Comçf. Cone., dr. ap Pallottim, v. Matrimonium, \$ 15, num. 27 et »eqq. — * Ses» 24, de reform. Matrim., cap. 1.

540 - ·> Diana, part. 3, tr.4, resol. 205, quam dut Buscnbaum, loquitur de consensu heto, et negat eum sufficere ad obligationem sponsaliorum.

841 - Haec omnino cessant, et dispositio juris antiqui abolita censenda est ex decreto <Vi temere, quod ad formam substantialem sponsaliorum omnino requint scripturam.

Rebellas. part. 2, lib 2, qu 9, n. 3 et 7, id affirmat tantum de matrimonio inter puberem et impuberem, negat vero de

matrimonio puberis cum pubere, quidquid habeat Barbosa.

Bonacina, qu 2, punet 8, num. 51, id ulique negat, « msi forte contrahentes habuerint animum obligandi se eo modo quo possent ». — Eamdemque limitationem apponunt Petrus Ledesma, dc Matr., qu. 45, art. 5, punct 2,dub 4, et Manuel Rodriguez,Sum., part. I, cap. 217, n. 1; quod minime notavit Escobar, n. 127, ubi auctores citat

Haec S. Doctoris opinio, quae negat eo

dum); tunc talis actus nullam parit obligationem, ex leg. *Non dubium, C. de legib.*

Quia Aedam
verba non
sufficiunt
ad sponsa-
lia.

842. - « III°. Ad sponsalia non sufficit :
« 1°. Si dicas: *Non ducam aliam quam*
« *le*; quia sunt verba mere negativa, et
« potes ducere nullam βλ — Bonacina l*».

Idem recte tenent Laymann *, Palaus **, Escobar *, Salmant. ., Bossius ***; Holzmann§* cum Anacleto et communi (ut asserit); ac Sanchezl cum Henriquez, Anglesc>, Manuele, Vega, Ledesma, etc., contra Angelum †, Silvestrum, Adrianum'J, Villalobos etc., ibid.. — Ratio, quia talia verba, licet importent quod si ille velit uxorem ducere, non posset aliam accipere, ut bene advertunt Laymann, Palaus, Bonacina, Salmant. et alii communiter; tamen per se non important quod illam ducere teneatur. — Dicimus: *per se*; nam aliter dicendum cum Bonacina, Escobar et Salmant., si ex circumstantiis colligatur talem vere voluisse sponsalia contrahere.

Probabilissime autem dicunt Pontius*; Viva¹⁰ cum Perez; et alii apud Bossium **,

1 De Matr., qu. 1, punct. 1, n. 13. — 1 Lib. 5. tr. 10, part. 1, cap. 1, num. 2, poet med. — Tract. 28, diip. I, punctu 2, n. 13. — * Lib. 24, n. 148. — Tr. 9. cap. I, n. 44. — De Matr., n. 148. Anotl., Jui can., lib. 4, tit. 1, n. 33. — 1 De Matr., lib. 1, diip. 19, n. 5. — Henriq., lib. 11, cap. 13, n. 4, i. f.; et cap. 12, n. 7. — Man, Rodri^., Sum., part. 1, cap. 214, n. 7. — V^a, Sum. tilva, lib. 6, cas. 92. — Barthot. Lfdtsm., de Matr., diff. 9, v. Std adhuc tit dubim. — St/vtsl., v. Matrimonium II, qu. 10, § Quartum. — Sanck., lib. 1, disp. 19, n. 3. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1,

quod si verba sint de praesenti, nempe: *Nullam volo nisi te*, tunc vere contrahit sponsalia f>.

843. - 2°. Non sufficit ad contrahenda sponsalia, « dicere: *Contraham tecum, si* • *Papa dispensaverit*. Barbosa et alii de- « cem cum Dianal.; contra Sanchez, Co- « ninck et Pontium .). Ac proinde licitum « est utrique contrahenti, ante et post « impetratam a Pontifice dispensationem, « altero invito resilire. — Si tamen im- « pensae magnae factae sint causa dispen- « sationis, eas tenebitur refundere resi- « liens ».

Hujusmodi tamen sponsalia, impleta conditione, probabilius sunt valida; juxta dicenda n. 859. — Et interim, licet non valeant ad inducendum impedimentum publicae honestatis, obligant tamen ad petendam dispensationem, si Papa in tali impedimento soleat dispensare. Secus, si non soleat. Vide dicta *Lib. III, n. 650*.

« 3°. *Subarrhatio annuli*, et missio mu- « nerum jocalium (nisi consuetudo patriae « aliud habeat). Ratio, quia potest fieri ex « aliis causis ». — [Ita etiam Sanchez ',

Sipia quae
dam per se
non suffi-
cientia.

n. 2. — Patam, tr. 28, disp. 1, ponet. 2, n. 13 — Bonae., qu. 1, punct. 1, n. 13. — Salmant., tr. 9, cap. 1, n. 4L — Bonae., loc. dt. — Escob., lib. 24, n. 148. — Salmant., loc. dt., n. 44. — Lib. 2. cap. 10, n. 7. — * Qu. 1, art. 4, n. 2. — Martin. Perte, de Mair., dbp. 4. sect. 4, n. 6 et 7. — 11 De Matr. Contractu, cap. 3, n. 221. — Barb., Collectio decretal., lib. 4, tit. 8, cap. 5. n. 11. — 11 Part. 3, tr. 4, retol. 290. — Sanck., de Matr., lib. 5, disp. 5. n. 12 et 13. — Coninth, disp. 29, dub. 1, o 18 et 19. — Lib. 1, disp. 22. n. 1 et 2.

casu matrimonium valere ut sponsalia, omnino tenenda est ex decreto *Ne temere*, quippe quod requirit subscriptionem testium vel parochi.

842. - a) Dubia quae moventur hic et numero sequenti plane evanescunt ex decreto *Ne temere*, quod determinat formam substantialem sponsaliorum.

b) Bossius, quamvis hanc negantem sententiam, probabilioris existimet, sicut pariter, eam quae affirmat tunc adesse sponsalia; attamen videtur potius adhaerere affirmanti.

Angles, Flores, de Matrim., qu. 2, diff. 9, distinguit: si negatio fuerit exceptiva v. g. *non ducam aliam praeter te*, erunt sponsalia; si vero fuerit conditionalis, v. g.: *non ducam aliam nisi te*; vel conditio de futuro et negativa, v. g.: *nunquam aliam a te uxorem ducam*, non erunt sponsalia.

d) Angelus, v. Matrimonium II, n. 12, loquitur tantum de matrimonio de praesenti, sicut pariter Joan. Bapt. Villalobos, *Com. opin.*,

lit. M, n, 34; Sanchez vero, qui cos citat, loquitur de matrimonio et de sponsalibus simul.

< Adrianus, in 4, de Matr., qu. 3, dub. 12, distinguit, et ait valida esse sponsalia contracta his verbis: *Non contraham cum aliqua muliere quam vel nisi tccum*; item: *Non contraham cum aliqua alta muliere, sed tccum*. Invalida vero esse, his verbis prolata: *Non contraham cum aliqua alia muliere a te*; sicut etiam his verbis inita: *Non contraham cum aliqua alia muliere quam, vel nisi tccum*.

1) Pontius, Viva et Perez hoc dicunt relate ad matrimonium de praesenti, quod affirmant valere si dictis verbis contrahatur.

843. - Pontius, de Matr., lib. 3, cap. 15, n. 5 et 6, cum n. 1, et cum lib. 12, cap. 7, ait valere illo dumtaxat casu quo Papa solet in hoc impedimento dispensare, et causam justae dispensationis contrahentes habent.

Bossius¹, Palaus²Concina³ et alii pas-
sim].

« Quod si tamen verba unius praeces-
« serint, tunc immissio annuli et verbum
« *recipio* operatur sponsalia, vel etiam
« matrimonium, pro ratione promissionis
« (ut docet Filliuccius); quia recipiendo
• sic annulum, tacite consentit. — Item-
« que, si habito inter amicos tractatu de
« matrimonio, sponsus misit arrhas et
« munera jocalia, eaque sponsa accepta-
• vit. Laymann b[»] ».

Ita pariter Palaus⁴, Escobar », Bos-
sius^{*}, Holzmann et Sanchez cum
Abbate, Silvestro, Angelo, Tabiena, Ar-
milla, Covarruvias et aliis. Et hoc, etiamsi
(ut hi dicunt) non adsit verbum *recipio*,
ut vult Busenbaum: sufficit enim sola
acceptatio. — Si autem parentes annulum
mittant ad sponsam, non praesumitur
filius contraxisse sponsalia, nisi annulus
ex suo consensu missus fuerit; ut recte
sentiant Palaus⁵, Sanchez et Bossius³
cum Molino⁶), Gutierrez, Menochio, etc.

spouiii « 4°. Sponsalia *metu gravi contracta*,
coeuuu < licet juramento firmata, sunt invalida;
« quia juramentum metu extortum non
« firmat contractum, imo probabiliter nec
» obligat, adeoque relaxatione non indi-
« get — Sanchez, Barbosa, Diana¹⁰. Vide
« supra, Lib. 3, tract. 2, cap. 2 ».

• Dr Malr. Contr., cap 3, n. 119 et 120. — ' Tr. 28,
dup 1 panel 4, n. 10. — • De Matr., diu 2, cap. 1, n. 13. —
Filli, tr 10, paru 1, cap. 7, n. 2X9. — 4 Loc. cil. —1 Lib. 24,
ft 164. — 4 Loc. cit, cap. 3, n. 123. — *Abbas Panorm.*, in
cap. tin. de de>portai, impub.. n. 7. • Sf/tVif., v. *Spon-*
talia. qu. 5, I *Quarto*. - *Angel.*, v. *Sponsalia*, n. 7. - *Ta-*
buna. v. *Sponsalia*, n. 4. qu. 3. • *Armil.*, v. *Spontalia*,
n 3. • *Cbvarr.*, de Mair., part. 2. cap. 4. n. 1, com de
SpctfMt. part I, cap. 3, if. — ' Tr. 28, ditp. 1, puna. 4,
n IV — • Lib. 1, dup. 22, n. 7. — • De Matr. Contractu,
cap. Å ft 13- • *Guticrr.*, de Mair., cap. 12. n. 6. • J/anocA.,

844. - Quaeritur ‡ *Utrum sponsalia
per metum gravem injustum contracta,
sint ipso jure invalida?*

Prima sententia affirmat. Et hanc te-
nent Sanchez¹¹, Pontius¹², Laymann¹³, Bo-
nacina¹⁴; Salmant.¹⁸ cum Becano, Covar-
ruvias¹⁵, Diana et Aversa; ac Bossius¹³
cum Panormitano, Azor¹⁶), Sà, Rodriguez,
etc. — Et probant ex cap. *Ex litteris H,
de despons. impub.*, ubi, cum quaedam
puella contraxisset sponsalia cum jura-
mento, postea *nolens* (ut ait textus) *et
invita, minis parentum impuls*a, adducta
fuit in domum sponsi; ideo Pontifex de-
claravit eam liberam esse ab illis spon-
salibus. Nec obstat dicere quod talis puella
non contraxit sponsalia per metum, sed
per metum domum sponsi adivit. Nam
communiter supponunt doctores cum
Glossa, hanc puellam desponsatam fuisse
per metum, idque recte ait Sanchez b[»]
certe supponi in eodem textu ; alias enim
Pontifex eam ab obligatione sponsaliorum
non absolvisset.

Dicitur autem: *per metum gravem*;
nam si esset levis, aliter dicendum (ut
mox videbimus in Quaest. 2.). Item dici-
tur: *per melum injustum*; quia si esset
justus, valida quidem essent sponsalia:
tunc enim pars quae ea contraxit esset
irrationabiliter invita, si nollet contra-

de PraetumpL, lib 3, praes. 2, num. 8. — *SancJr.*, lib. 4,
disp. 21, n. 3. « *Barb.*, Collect, in decretal., lib. 4, tit. 2,
cap. II, n. 4. — .. Part 3, tr. 4, resol. 278. — " Lib. 4.
disp. 21, n. 3; et disp. 19, n. 3. — « Lib. 4, cap. 6, n. 13. —
" Lib. 3, tr. 4, cap. 6, n. 3. — 14 Qu. 1, punct. 9, n.6. —
" Tr. 9, cap. 1. n. 62 et 66. - *Jitcan.*, de Sacram., cap. 43,
qu. 5, num. 6. - *Diana*, loc. cit. - *Aversa*, qu. 8, sect. 4,
v. *Fatendum*. — M Cap. 12, n. 143. • *Panorm.*, in cap. Kx
litteris, n. 2. • Sd, v. *Spontalia*, n. t, § *Quidam putant*. •
Em. Rodrif., Sum., part. 1, cap. 229, n. 4; cl cap. 242,
n. 5. — *Gloss.*, in cap. *Ex litteris*.

Sponsa-
Ha per me-
tum gra-
vem inju-
• tam con-
tracta, Ju-
xta a l i o i,
ipso Jure in-
valida.

b[»] Laymann, *lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1*,
id non habet, ct multo minus, *cap. 2* (quod
citatur Busenbaum).

(Holzmann, *tic Matr., num. 146*, brevius
loquitur, dicens: • SI fiat [immissio el acce-
ptatio annulij post praevium tractatum de
sponsalibus ».

Λ) Sanchez, *loc cit., n. 3 ct 5*, auctores
citatur pro casu quo verba *unius* de sponsali-
bus praecesserunt; quod utique dicunt aucto-
res citati; >cd revera omnes citati, Covarru-
vias excepto, generalius loquuntur, quando
scilicet praecesserunt verba ad sponsalia
apta

Molino, *dc Ritu nuptiarum, lib. 1,
compar. 11, n. 37*, haec habet de ipso matri-
monio; sicut et Menochius, *loc. cit.*; quamvis
Bossius eos citet pro sponsalibus de futuro.

844 - a) Covarruvias, *de Matr., part. 2,
cap. 3, § 5, n. 1 et 7*, loquitur de matrimo-
nio ipso et de metu, « etsi metum passus de-
derit coactioni causam». — Azor, *part. 1,
lib. 1, cap II, qu 6*, scribit: « Sponsalia metu
justo tacta... esse irrita jure ecclesiastico».

b) Sanchez, *lib. 4, disp. 19, num. 3*, ait:
«Velle., supplere: desponsatam esse minis
parentum, est impropriare verba; id enim
expressisset Pontifex».

here; ut recte dicunt Salmant. 'Juxta dicenda n. 1049, v. *Requir.* 3°.

juxta alios», *Secunda* vero sententia, quam tenent Coninck Viva.; item Hurtadus, Dicastillus et Trullench, apud Salmant.⁴, tenet, hujusmodi sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari a metu passo, sed non esse per se irrita; ideoque dicit quod si adfuit juramentum, debet ipsum servari donec relaxetur «A Ratio, quia omnes contractus, praeter solum matrimonium, per metum initi per se validi sunt (juxta dicta *Lib. III, n. 716, v. Tertia*). — Respondent autem ad textum allatum in dicto cap. *Ex litteris*, quod ibi agebatur de puella quae omnino invita contraxerat, et ideo ejus promissio fuerit irrita declarata.

Utrunque opinio, probabilior; prior, probabilior. — Utraque sententia est probabilis. — Sed prima mihi videtur probabilior. Licet enim, loquendo de contractibus in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quod contractus metu initi sint de se validi; circa sponsalia vero diversa occurrit ratio. Nam in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, bene potest metum passus, nisi velit contractum rescindere, manere obstrictus ad illum exsequendum: at nemo potest obligari ad exsequendum actum per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset matrimonium durante tali metu contrahendum. Unde, sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale matrimonium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt sponsalia; dispositiones enim induunt

« Tr. 9, csp. 1, n. 66. — Di>p. 28, n. 7. — De Matr., qu. 2, art. 8, num. 9. — Gasp. Hurta/t., de Matr., ditp. 1, diff. 15. — Dicast., de Mair., diep. 1, dub. 23, n. 317, 318 et 320. — Truth, lib. 7, cap. 1, dub. 3, n. 8. — « Loc. cit., n. 61. — Man., cap. 22, n. 51. — De Sponial., cap. 1, qu. 3, reap. 2. — Qu. 1, punct. 9, n. 6. — Lib. 4, cap. 10.

e) Nec Coninck, nec Trullench loquuntur de juramento; Dicastillus vero, *disp. 4, dub. 13, n. 135*, probabile esse aile juramentum obligare, si ejusmodi sponsalibus supervenerit; sed *n. 137*, ait sibi magis probari sententiam quae negat obligare et relaxatione indigere.

d) Lessius, *lib. 2, cap. 17, n. 46* cum *n. 37 et 38*, cum S. Alphonso tenet secundam sententiam; et dicit sponsalia, etiam ex metu levi contracta, esse valida, sed posse rescindi.

Bossius, *cap. 12, n. 188*; Rebellus, *part. 2, lib. 1, qu. 5, u. 16*; Comitulus, *Resp. tuora*

eamdem naturam actus, et ideo passim doctores asserunt sponsalia naturam matrimonii sequi. Adde quod connexorum idem debet esse judicium; ut infertur ex cap. *Translato, de constitui*. Quapropter, sicut matrimonium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus.

Ex his infertur quod ex hujusmodi sponsalibus minime oritur impedimentum publicae honestatis.

Quaeritur 2°. *An sint valida sponsalia contracta per metum levem qui dederit causam contractui?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Navarrus., Lessius[^], Roncaglia.; et Bossius^e cum Rebello.), Comitolo% Silvestro etc. Ratio, quia is qui per metum (etsi levem) extorquet consensum alterius adhuc injuriam ei irrogat; unde indignus est ut ex sua malitia commodum reportet. — *Secunda* vero sententia, communior et probabilior, affirmat; et hanc tenent Bonacina⁷; Pontius. cum Medina; Salmant. cum Aversa; Croix⁸, Viva⁴ et Mazzotta. Ratio, quia non censetur alter veram injuriam tibi intulisse, cum facile poteras tu metum illum repellere; quare si non repulisti, censeris sponte voluisse talem injuriam pati.

Quaeritur 3°. *An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam contractui, possit illa in conscientia rescindere?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Pontius⁸; et Viva⁴ cum Perez / , Medina^f), etc. Et ratio est eadem, quire mox

Contracta per metum levem, juxta alios, invalida.

Communior et probabilior, valida.

pe. »
« Vim p »
so.

n. 5; cir. lib. 12, cap. 5, n. 1. — Jtan. Medina, Cod. de Restitu qu. 3, cans 2, v. Si fit rrmisso 3. — Tr. 9, cap. 1, n. 60. — Aversa, qu. 8, sect. 4, v. Si auUm. — M Lib. 6, pari. 3, n. 106. — M De Matr. qu. 4, art. 3, n. 6. — M Tr. 7, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 2, num. 2. — " Loc. cil., n. 6. — u Loc. cil., n. 6.

lib. 3, qu. 3, perspicue opinionem istam insinuant, negando ullum contractum praeter matrimonium, validum esse in conscientia, si metu levi contractus fuerit. — Silvester autem, v. Metus, *qu. 9 et 12*, loquitur de contractibus in generali. — Navarrus denique, de matrimonio loquens, dicit quemcumque timorem, etiam levem, invalidum reddere actum, si illi causam dederit.

f) Martinus Perez, *de Malrim., disp. 17, sect. 6, a itum. 2*, hanc sententiam perspicue insinuat, negando scilicet ullum contractum

supra adducta est pro secunda sententia in Quaest. praeced. — Haec sententia est satis probabilis.

π1»β*''v ' 4«ti prom po»- Sed communior est, et probabilior videtur secunda sententia affirmans: quam tenent Laymanη', Sanchez1, Wigandt3, Bonacina4, Salmant.6, Mazzotta3; Croix7 cum Becano; et Lugo cum Azor Reginaldo, Lopez <4 Ledesma <4 etc.; et probabilem putat Viva . Ratio, quia, cum metus dederit causam contractui, ita ut alias initus non fuisset, incuticns metum

tenetur contractum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare. — Idque tanto magis procederet, si hic apprehendisset metum illum ut gravem, licet in se fuisset levis; quia eo casu talem metum non facile repellere poterat, sicut poterat quando novisset ut levem.

Quid autem dicendum, si metus fuerit justus vel ab intrinseco? — Vide dicenda ex n. 1046,

DUBIUM II.

Quae et quanta sit obligatio Sponsalium.

845. *Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum matrimonium,* — 846. *An judex possit et debeat cogere nolentes ad matrimonium.* — 847. *An fornicatio sponsae i>el sponsi cum alia sit specie diversa. Ficte promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit a virgine. (Vide etiam dicta de Restit, Lib. III, ex n. 642).* — 848 *Si quis cum duabus sponsalia contraxit et cum secunda coierit, quam ducere debeat.* — 849. *De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiae sint validae. - Qu. 1. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis vel inconsultis. Quid, si sponsalia fuerint jurata. Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit. An praelati teneantur has nuptias impedire. Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum.* — 850. *Qu. 2. An teneatur filius obedire patri praecipienti matrimonium.* — 851. *Qu.3. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia.* — 852. *Resiliens perdit arrhas, etc. Not. 1. Quid, si mulier promittit aliquid viro ut eam ducat; ct quid e converso.* — 853. *Not. 2. De poena apposita in resilientem. Qu. 1. An liceat adjicere poenam in resilientem injuste. Qu. 2. An juste resiliens teneatur ad poenam promissam cum juramento. Qu.3. An, soluta poena, teneatur recipiens eam restituere. Qu. 4. Quid, si relinquatur legatum puellae ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat. Qu. 5. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat.* — 854. *An liceant tactus et oscula inter sponsos.*

ObUcont 2 n.ooiua. 845. - < Resp. Γ. Obligant ad ineundum matrimonium sub peccato mortali». [Ita communiter omnes; vide Salmant. .; et patet ex cap. *Ex litteris, de spousal.* Ratio, quia, licet promissio simplex, juxta probabilem sententiam, non inducat gra-

vem obligationem; secus vero est de promissione mutua, quae perfectum constituit contractum ex utraque parte obligatorium]. «Si tamen terminus non sit « praefixus, sufficiet si promittens impleat, « quando a promissario requiretur vel pro

Quando ur- ob,,<B

• Lib. J. U. 4. cap. 6. n. 4 — De Matr., lib. 4, disp. 19, a- — Tr. 3. n. >9. — 4 Qu. 1, punct. 9, n.6. — Tr. 9, op. 1, η — 4 Tr. 7, diip. 2, qu 1, c«p. 2, § 2, n. 2, v. f. —

• Lib. 6, part. 3, n. 106. • Bccan., de Sacram., cap. 43, qu. 5, n. 6. — lib. 25, n. 3t et 33. — * De Matr.» qu. 4, art. 3. n. 6, v. *Utroque.* — Tr. 9, cap. 1, n. 81.

ex metu levi initum, inducere obligationem restituendi ex natura rei, etiam in (oro conscientiae, negat pariter in contractibus lucrativis, ut est promissio, dari jure naturae actionem, ut is qui metum passus est, possit petere rescissionem; in onerosis vero, in quibus servata est aequalitas, negat esse locum restitutioni ex natura rei. — Medina, loc. cit., negat tantum esse invalida sponsalia sic contracta.

• Lugo, <|| *Just et Jure, disp. 22, n 134*

et 138, rationem dumtaxat affert qua ipse S. Alphonsus utitur, scilicet obligationem inesse ipsi cogenti ut rescindat contractum (in generali); et ita etiam Ludovicus LopcZ, *Instruct. consc., part. 1, cap. 96, v Ceterum in foro conscientiae;* et Martinus Ledesma, 2 4., qu 18, art. 8. Lopez tamen, *de Contract., lib. 1, cap. 51; lib 2, cap. 17 et 22, v. Profecto;* Ledesma, qu. 49, art. 3; et Azor, *part. 3, lib. 4, cap. 23, qu. 5,* simpliciter negant hujusmodi contractus esse validos.

« more regionis ηΛ — Ratio prioris patet
« ex natura contractus onerosi in re gravi.
« Ratio posterioris est, quia id est com-
« mune omni debito. Sanchezl, Coninck *
« apud Diana . Pontius4 tamen vult obli-
« gari statim post contractum ».

Contracta
line tempo-
re praefixo:

Quaeritur igitur: *an qui sponsalia contraxit sine tempore praefixo aci matrimonium contrahendum, teneatur illud inire statim ac commode possit?*

Juxta alio-
non obli-
gant ante
petitionem
partii.

Prima sententia negat; et dicit tum solum teneri cum altera pars requirit. Ita Busenbaum (ut supra), Sanchez8, Navarrus b); Holzmann · cum Abbate c) et Pirhing; ac Escobar' cum Paludano, Silvestro, etc.

Ratio, quia sic habetur in *l. Debitores praesentes, C. de pignor.*, ubi dicitur: *Debitores praesentes prius denuntiationibus conveniendi sunt.*

Verius
obligant
statim.

Secunda tamen sententia verior affirmat; et hanc tenent Pontius8, Palaus d), Concina", Roncaglia10; et Salmant.11 cum Coninck, Ledesma et Aversa. — Ratio, quia sic habetur expressum in *l. In omnibus, ff. de reg.jur.*, ubi sic dicitur: *In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur.* Et in *l. Eum qui, § Quotiens, ff. de verb. oblig.*, ubi: *Quotiens... in obligationibus dies non ponitur, praesenti die pecunia debetur.* Respondetur autem ad textum oppositum, quod illud tantum statuitur pro debitoribus qui dederint pignora quae jure me-

rito non sunt distrahenda a creditoribus, nisi prius debitores moneantur.

Sed notandum quod doctores primae sententiae (ut Sanchez et alii) dicunt quod si altera pars ex oblivione, timore, verecundia vel simili causa non peteret, ut praecipue in feminis evenit, tenetur tunc sponsus de se, sine petitione, matrimonium contrahere cum commode possit. E converso, doctores secundae sententiae (ut Palaus et Salmant.18 cum Coninck, etc.) dicunt quod si altera pars, cum possit commode petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire. — Et sic praefatae sententiae satis conciliantur.

Concilian-
tur ambae
opinione.

Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus praefixus ad nuptias ineundas? — Vide dicenda *n. 867.*

« Unde resolves:

846. - « 1°. Resiliens cogi potest ad « matrimonium, etiam a iudice per cen-
* suras: quod tamen raro expedit, ob pe-
« riculum infelicis exitus ».

Nolen im-
plere ipon-
«alia, invi-
ter peccat.

Nulli dubium (ut diximus) quod in foro conscientiae nolens implere sponsalia sine justa causa, graviter peccaret.

Dubium est: *an iudex possit nolentem cogere?* — Alii affirmant. Alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. — Et has sententias omnes probabiles putant Salmant. '4.

Quid de
iudici coa-
ctione.

Attamen verius et communiter dicunt Palaus a), Concina b), Tamburinius

1 De Matr., lib. 1, dtp. 28. n. 2. — 1 Dixp. 22, n. 2. — Part. 3, tr. 4. retol. 245. — « Lib. 12, cap. 6, num. 1 — Loc. dt., n. 2. — De Matr., n. 177. - Pirhtng, lib. 4. lit. 1, n. 16. — 1 Lib. 24, n. 178 et 179. - Palud., in 4, diit. 38, qu. 3, art. 2, conc. 2 (n. 14). - Silvati., v. Forum II, qu. 3, v. f. — Lib. 12, cap. 6, η. 1. — De Matr.,

81 2, cap. 1, n. 26. — w De Sponsal., cap. 2. qu. 2, re p. 2. — « Tr. 9, cap. 1, n. 85. - Coninck, disp. 22, n. 2. - Barthct. Ledam., de Matr., diff. 13, init. - Aversa, qu. 8, »ect 8, v. Quarto. — Sanch., lib. I, disp. 28, num. 2. — M Tr. 28, disp. 1, punct. 7. n. 2. — “ Loc. cit., n. 85. - Coninck, loc. cit., n. 2. — Tr. 9, cap. 1, n. 88.

845. - Sanchez et Coninck non loquuntur de more regionis; imo Coninck solum dicit obligari, data proxima opportunitate: quod admittit Sanchez, casu quo alter non petit ex oblivione vel metu.

b) Navarrus, JMh., cap. 17, n. 79, id dicit generaliter de quocumque debitore.

c) Abbas, in cap.fin. de praescript., π. 19, id generaliter dicit de actionibus personalibus: « Non pecco, inquit, nisi petas, nisi saltem intervenerit juramentum».

§ Palaus, tr. 28, disp. 1, punct. 7, n. 2, perspicue insinuat hanc secundam sententiam, inquiens: « Verius crederem te esse

obligatum implere sponsalia, quibus nullus terminus praefixus est, ab eo die quo ea contraxisti ».

846.- a) Palaus, loc. cit., punct. 8, n. 2, non facit hanc distinctionem.

b) Concina, de Matr., diss. 2, cap. 1, n. 27, dicit utique iudicem cogere posse, id tamen in praxi non expedire; et iudicem abstinere debere si timeantur rixae, etc. — Tamburinius, de Matr., tr. 3, cap. 1, § 1, n. 10 et 11, sententiae hic expositae adhaeret, cum hac tamen moderatione, ne iudex unquam pertinaciter insistat, ut iinaliter compellat, quando videt alterum nimis resistentem.

Holzmann l, Pontius f; Salmant.⁸ cum Coninck, Becano, Dicastillo, etc.; et Sanchez⁴ cum S. Bonaventura c, S. Antonino, Navarro ')» Paludano c) et aliis innumeris, quod si ex tali matrimonio timentur rixae aut scandala, non debet iudex ad illud ineundum cogere partem invitam; secus, si scandala non timeantur. Et ita habetur expressum in cap. *Ex litteris 10, de spousal.*, ubi dicitur: *Ecclesiastica censura compellas..., nisi rationabilis causa obstiterit*, Et sic censuit S. Congregatio abstinendum a coactione, suffragante aliqua probabili causa; secus vero sanxit alias; ut refert Pater Zaccaria apud Croix⁸ — Recte autem advertunt Busenbaum et Tamburinius d, raro expedire ut partes ad tale matrimonium cogantur; huicque consentit Pater Concina, dicens semper minus malum esse, ut pars innocens ab huiusmodi matrimonio abstineat.

Item recte advertit Tamburinius quod si pars renitens fuerit excommunicata, et persistat, iudex debet eam absolvere r, quia tunc non speratur profectus; et contra, si tale matrimonium contraheretur, prudenter malus exitus timendus esset. — Notant etiam Salmant.⁸ cum Sanchez, Pontio, Palao, etc., quod si constet de sponsalibus, tam iudex ecclesiasticus quam

saccularis habent jus cogendi sponso ad matrimonium.

« 2°. Si iudex secundum allegata et « probata cogat ad matrimonium, licet a « parte rei revera coactio sit injusta, va- « let matrimonium. — Sanchez et Mar- « tinus Perez contra Texcda, apud Dia- « na⁷ ».

847. - « 3°. Fornicatio sponsae est cir- « cumstantia in confessione exprimenda; « quia mutat speciem, et constituit inju- « stitiam: quae in sponsa gravis est, ideo- « que mortalis habetur, ut si quis rem « alteri promissam notabiliter corrumpat. « Quod tamen sponsus non censetur facere « fornicando, cum in viro fornicatio non « tanti aestimetur, nisi aliud accedat. — « Sanchez⁸, Conincka, Fagundez, Filliuc- « cius, etc. probabiliter; contra Laymann « Azor b, etc. Vide Lugo⁹ ».

Circa hanc Quaestionem adest triplex sententia probabilis:

Prima dicit quod fornicatio tam spon- sae quam sponsi induit malitiam specie diversam. Et ita tenent Palaus l0, Laymann % Holzmann n; Azor b, apud Fil- liuccium ,f; et Salmant.¹³ cum Coninck, Dicastillo et aliis. — Quia ex parte utrius- que injuria irrogatur juri quod unus acqui- sivit ad rem sive ad corpus alterius.

Fornicatio
ipontorum.

Fornica-
lio utrim-
que proba-
biliter eit
specie di-
versa.

⁷ De Matr., n. 178. — · Lib. 12, cap. 6. n. 2 et 5. — · Tr. 9, cap. 1, n. 89. - Coninck, dl»p. 22, dub. 2, a n. 6. · Btcan., de Sacram, cap. 43, qu. 15, n. 4 et 6. - DicaU., de Matr.. dhp. 1 dub. 25. n. 357. — < Lib. 1, diip. 29, n. 4. · 5. Anton., part 3, tit. L cap. 18, Lt — · Lib. 6, part. 3, num. 62. Cfr. Tbesaur. Resol. S. C. C in Gatlipolitana Spousal-, die 28 Februar. 1733, et Bononich Sponsalium, die 26 Mart. 1755, ubi haec habentur. — Cottana, de Matr., di». 2, cap. I. n. 27. — Tatnbur., de Matr., tr. 3, cap. 1, S 1. O. П. — · Loc. cit., n. 92. · Sanck., loc. cit., n. 9. · Pont, loc. ctt., n. 5, i. C · Pataus, tr. 28, disp. 1, punet. 8,

n. 6. — Sanch., lib. 4, di»p. 13, n. 8. · Mart. Ptrca, de Matr., diip. 17, »ect. 16, n. 5. · Franc. Lopca da Textda, Tbeol. raor., tom. 2, lib. 4, tr. 1, contr. 10, nam. 41. · ' Pari. 9, tr. 8. reto!. 26. — · Lib. 1, diip. 2, n. 6 et 7. — Fa^und.. de 2- pmec. Eccles., lib. 4, cap. 3, a num. 20. — FU!t tr. 10. part. 1, cap. 7, n. 233; cfr. tr. 30. cap. 2, n. 53. — · De Sacr. Poenit., dtip. 16. a n. 176. — M Tr. 28, disp. 1, panel. 7, nam. 5 et 6. — 11 De Matr., nam. 184. — 11 Tr. 80. cap. 2, nam. 53. — “ Tr. 9, cap. 1, num. 11. - Coninck, ditp. 22, n. 6. - Dicast., de Matr., diip. 1, dub. 46, n. 662 et 663.

* S Bonaventura, in 4, dist. 29, qu. 3; Navarrus, Cousit. 2, de despons. impub.; Paludanus, in 4, dist. 27, qu. ltarl. 2t concl. 3, Tertius effectus (num. 14); et qu. 2, art. 5, conct. 5 (num. 34), dumtaxat asserunt reni- lentem posse a iudice compelli ad matrimo- nium.

dl Vide notam b hic supra.

Tamburinius addit: Etiam non peten- tem.

847. - λ) Coninck non satis accurate cita- tur a Busenbaum; quamvis enim, dtsp. 22, n 0, dicat hanc opinionem probabilem esse; alumen probabilius existimat «fornicationem sponsi continere etiam malitiam mortalem in

ratione injuriae, etsi minorem quam sit in fornicatione sponsae».

b) Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 6, ait esse probabilius quod fornicatio spon- sae continet gravem injuriam, addit tamen: • Nihilominus in praxi probabile ac tutum vi- deri potest talem circumstantiam sponsalio- rum reticeri posse, s\fornicatio occulta man- sura sit.,; quia injuria, licet aliqua sit, non tamen tam gravis videri alicui potest, praeser- tim si sponsus cum altera fornicetur, ut ad mortale crimen adversus justitiam pertin- gat ». — Azor, part. 3, lib. 3, cap. 4, qu. 6, ex Covarruvias dicit fornicationem cum alte- rius sponsa de futuro esse simplicem fornica-

Probabiliter ioliui iponue fornicatio.

Secunda dicit quod peccat specie diversa tantum sponsa; non autem sponsus, qui fornicando levem injuriam videtur afferre sponsae eA — Ita Sanchez Bonacina ·; item Filliuccius et alii, apud Salmant. ·.

Probabiliter neutrius fornicatio est injustitia.

Tertia demum sententia, adhuc satis probabilis, quam tenent Pontius ‡, et Trullench, Covarruvias, Diana ac Vivaldus d>, apud Salmant. 4 (et probabilem putant Sanchez ‡, Laymann ‡, Lugo · cum Ledesma et Megalio f>; Salmant. ' ac Elbelg), dicit neutrim fornicando committere injustitiam; quia neuter sponсорum jus acquisivit in corpus alterius, cum neuter adhuc corpus suum tradiderit. — Id igitur currit tam pro sponso quam pro sponsa. Si enim haec committeret injustitiam fornicando, non posset deinde matrimonium cum sponso contrahere, nisi manifestaret vitium occultum sui corporis; quia tunc adesset inaequalitas: sed ad hoc non tenetur, ut ait Pontius cum aliis (vide dicenda «. 863, ad 2°). Ergo non adest inaequalitas, et per consequens non committit injustitiam.

Simulate promittens per se non tenetur ad nuptias.

Quandoque per accidens tenetur.

« 4°. Qui simulato animo promisit, per « se loquendo, non obligatur ad nuptias, « tametsi damnum creatum debeat resarcire. — Dixi: *per se*; quia si, facta promissione, puellam induxit ad copulam, « tenetur illam ducere. Bonacina ·. Ubi « excipit si puella esset longe inferioris

« conditionis (v. g. quoad nobilitatem vel « divitias): tunc enim non teneri ducere « (v. g. virum nobilem filiam agricolae), « praesertim si illa fuerit conscia disparis « status seu conditionis; eo quod tum de « cipi potius voluerit quam decepta sit: . unde nec teneri eo casu illam dotare. « Secus tamen, si ipsa inaequalitatem status ignorant; aut si ipse non fecte, sed « ex animo matrimonium promiserit. — «Ita Bonacina 10 ex Vasquez; Molina « Sanchez *. Vide Lessium *, Laymann 14 « et Martinum Perez ** ».

De omnibus his vide ea quae fuse notavimus *de Restitut., Lib. III, ex n. 642.*

848. - « 5°. Sponsalia posteriora contra « priorem fidem inita, tametsi jurata sint « aut copula etiam accesserit, sunt invalida. Sanchez et Villalobos. Contrarium « tamen tenent Coninck a> et Pontius « cum Diana βλ — Matrimonium tamen « post sponsalia contractum cum altera « est validum, licet injustum. Bonacina *4, « Laymann n ».

Certum est quod si secunda sponsa fuerit conscia priorum sponsalium, matrimonium cum prima debet contrahi; quia tunc secunda non fuit decepta, sed ipsa voluit decipi. — Ita communiter Bossius Salmant. ', Viva w, Holzmann * et alii passim.

Dubium est, *si illa fuerit ignara.*

Prima sententia dicit sponsum teneri contrahere cum secunda, si cum hac co-

Spontalia posteriora contra priorem fidem, invalida.

Matrimonium cum prima contrahendum, si secunda conscia fuit.

1 Lib. L diip. 2, n.6. — ' De Matr., qu. 1, punct. 10, n. 13. — *Fill.*, tr. 10, part. I. cap. 7, η. 233. · · Tr. 9, cap. 1, η. 9. — 4 Lib. 12, cap. 6. num. 8. — *Trull.*, lib. 7, cap. 1, dub. L n. 8. - *Cotarr.*, de Sponialib., part. 1, cap. I. n. 18. · *Diana*, part. 1, tr. 7, resol. 5. - · Loc. cit., n. 7. — · De Poenlt., diip. 16, n. 176. · *Petr. Ledetm.*, de Mate., qu. 43, art. 1, dub. tilt., concl. — ' Tr. 9, cap. 1. n. 7. — · De Matr., n. 69, i. f. — · De Matr., qu. I, punct. 2, n. 4. — * De Matr.) qu. 1, punct. 2, n. 7 et seqq. - *Vapj.*, de Matr.,

diip. 6, cap. 5. — 11 De Jait. et Jure, tract. 3, diip. 106, n. 4. — » De Matr., lib. 1, diip. 10. a n. 4. — u Lib. 2, cap. 10, dub. 3. — 14 Lib. 5, tr.10, part. 1, cap. 1, η. 10. — 11 Diip. 2, tret. 4. — *Sanch.*, lib. I. diip. 49, η. 1 et 5; et diip. 60, num. 2. — *Vital.*, part. I, tract. 12, diff. 12. n. 12. — 14 Punct 5, n. 18; et pnnet. 7, n. I. — ,T Loc. dt., num. 5. — “ De Matr. Contractu, cap. 3, num. 9q — ” Tr. 9, cap. 2. n. 42. — » Qu. 2, art. 5, n. 3. — « De Matr., num. 217.

tionem; sed addit alios oppositum « satis probabilius » sentire.

cJSeu rectius: Diversam esse speciem in utroque; sed in sponsa gravem, in sponso autem levem dumtaxat.

*) Vivaldus, (*andelabr. aur., de Spousal., cap. 1, ii. 9 et 10*, negat fornicationem cum alterius sponsa de futuro, esse adulterium, proindeque negat circumstantiam istam esse necessario confitendam.

Sanchez, *de Matr., lib. 1, disp. 2, h. 4*, adducit Ledesmam, qui putat eam opinionem esse probabilem.

f) Megalius, *part. 1, lib. 5, cap. 11, h. 9*, loquitur de sponsa, et tenet simpliciter peccatum istud non esse nisi fornicationem; ratio autem quam adducit valet tam pro sponso quam pro sponsa.

<J Pontius, *lib. 12, cap. 18, num. 5 et 6*, id habet de quacumque muliere quae ante sponsalia corrupta fuisset

848. - <MConinck, *disp. 23, dub. 4, n. 34*; Pontius, *lib. 12, cap. 14, n. 1, 2 et 4*, dicunt priora sponsalia dissolvi, et sponsum teneri ad ducendam secundam, si copula secundis sponsalibus accesserit; si vero secunda spon-

N.fmdam pulam habuit. Ita Palans * Viva * Pon-
«a4«iota» tins · cum Majore *; Bossius « cum Dia-
FdorSm « na ·>· et Salmant. * cum Coninck, Rebello
**■ et Leandro. — Ratio: turn quia ex cap.
Is quifidem, de spousal., olim per copu-
lam animo maritali factam sponsalia tran-
sibant in matrimonium. Et licet hoc ma-
trimonium hodie ex jure novo Tridentini8
non amplius subsistat; tamen textus ille
bene fundat jus in re, quod acquiritur a
secunda sponsa per corporis traditionem,
quaeolim matrimonium constituebat. Tum
quia, quando unus agit de lucro acqui-
rendo, et alter de damno vitando, huic
potius favendum est quam primo.

11 i.,oē obm   *Secunda* vero sententia, communior et
gncu no   probabilior, dicit sponsum teneri contra-
tl8 n<xp3»   here cum prima, etiamsi adfuerit copula
dsLa?   cum secunda. Ita Sanchez ' cum Ledesma,
Henriquez, Manuele^ et Lopez; item Na-
varrus ·, Bonacina®, Roncaglia ”; Elbell
cum communi, ut asserit *; Escobarl8;
Laymann ” cum Soto et Rodriguez
Holzmannl4 cum Mastrio et Anacleto; ac
Croixl4 cum Hurtado et Aversa. — Ratio,
quia promissio facta secundae sponsae
semper est nulla, utpote de re illicita; cum
fuerit priori sponsae promissa, nec injuria
allata alteri jus huic adimit. — Et hoc,
etiamsi secunda promissio fuerit jura-
mento firmata; ut dicunt Holzmann l8,
Sanchez ”, Escobar ”, Laymann ” et alii.

Quia juramentum non potest esse vincu-
lum iniquitatis.

Nec obstat prima ratio sententiae op-
positae. Nam textus ille (ut recte dicunt
Navarrus w; Sanchez 3l cum Soto et Le-
desma) intelligendus est loqui de copula
affectu maritali habita; non autem de ha-
bita affectu fornicario, ut esset in nostro
casu. — Neque valet secunda ratio. Nam
hic revera non agitur de contractu lucra-
tivo, sed potius oneroso; cum sit ultro ci-
troque obligatorius.

Dicunt tamen Sporer “ Sanchez M,
Elbel34; et Bonacina “ cum Reginaldo ac
Molfesio; ac Croix M cum Aversa; et Ron-
caglia ,7, quod ex aequitate tenetur prima
sponsa cedere juri suo, si altera ex deflo-
ratione grave damnum pateretur; quia
caritas obligat ad leve nocumentum pa-
tiendum, ne proximus gravissimum subeat.
Unde ajunt Henriquez apud Sanchez et
Croix cum aliis, quod judex eo casu bene
potest cogere sponsum ad ducendam se-
cundam. — Sed non improbabiliter Holz-
mann 99 cum Anacleto *, Gutierrez et
Pichler sentiunt ad hoc illam non teneri;
quia secunda debet suo crimini imputare
quod tale damnum patiatur.

849. - <6°. Liberi, qui parentibus insciis
< contraxerunt sponsalia, etiā cum iis
« qui imparis sunt conditionis, v. gr. no-
« bilis cum ignobili, licet peccarint, tamen

Liber
contrahcn
tea sponsa
JÜJt'tai'
obli««nWr

1 Tr. 28, disp. 1, ponet. 22, n. 6. — · Qu. 2, art. 5. n. 3.
— · Lib. 12, cap. 14, n. 4. — · De Matr. Contracto, cap. 3,
nem. 90. — · Tr. 9, cap. 2, nara. 44. · Coninck, disp. 23,
d«b 4, n. M. · Rebell., paru 2, lib. 4, qu. 8, n. 56. · Leartd.,
tr. 9, disp. 2, qu. 18. — · Seat. 24, de reform. Matr., cap. 1.
— ' Lib. 1, disp. 49, num. 1 et 5. · Barthol. Lxdetma, de
Matr. diff. 13. ink. · Henriq., lib. H, cap. 13, n. 3. · Ludov.
Lrpct, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. 38, v. Circa
Amnc cuimm — · Man., cap. 22, n. 26, Tertio. — · Punct. 5,
n. 7. 9 et 10. — · De Sponsat, cap. 8, qu. 6, reap. 2. —
« De Matr. n. 19. — » Lib. 24. n. 245. — « Lib. 5, tr. 10,
part. 1, cap. 1. u. 5. · Scimj, in 4. disL 27. qu. 2, art. 4,
dab 1. — M De Matr., p. 217. · MaWr.Jn 4, disp. 7, n.3U.-
acl., Jus canon., Ub. 4, lit. 4, n. 7. — tt Lib. 6, part. 3,

n. 74. - Gatp. L/urtad., disp. 2, diET. 8, n. 30. - Aversa,
qu. 8, sect. 13, v. Sexto. — “ De Matr. n. 216. — 11 Lib. 1,
dbp 50, n. 2. — “ Lib. 24. n. 248. — » Lib. 5, tr. 10. part. 1,
cap. 1, η. 5. — · Loc. cit. — ° Lib. 1. disp. 49, η. 1. ·
Sotus, in 4, dist. 27. qu. 2. art. 4, dub. 3. Mart. Ledestn.,
2. 41, qu. 48, art. 2. — ” Part. 4, cap. 1, η. 268. — · Loc.
dt., disp. 49, n. 6. — M De Matr., n. 19. — · Qu. I. punct. 5,
n. 8. · Refin., lib. 31, n. 260. · Molfes., Sum., part. 1, tr. 4,
cap. 5, n. 55. — ■ Lib. 6, part. 3, n. 74. · Aversa, qu. 8,
sect. 13, v. Sexto. — n De Spensal., cap. 3, qu. 6, resp. 2. —
Henriq., lib. 11, cap. 13, n. 3. lit. /. - - Lib. 1. disp. 49,
n. 6. — Croix, loc. dt., num. 74. — n De Matr. n. 217.
v. Dixi. · Gutierr., de Matr., cap. 27, n. 7. · Pichler, Jus
can., lib. 4, tit. 4, n. 3.

salia juramento tantum firmata sint, ea nulla
esse.— Diana autem,part 3,tr 4,rcsol. 210,
loquitur dumtaxat de sponsalibus quibus co-
pula accesserit, et adhaeret sententiae Pontii;
sed opinionem contrariam adhuc probabilem
existimat.

Major, in 4, Jist. 27, qu. 5, conci. 2,
cas. 2; Diana, loc. cit, rcsol. 210, v. f., ab-
solute loquuntur, et praetermittunt circum-
stantiam ignorantiae. — Ita etiam in secunda

sententia Sanchez, Navarrus. Laymann, So-
lus, Barthol Ledesma.

c) Emmanuel Rodriguez, Stun., part. 1,
cap. 243, n. 9, loquitur de secundis sponsa-
libus cum juramento initis; unde non citatur
bene a Laymann ncque a Sanchez.

Elbel utique concordat; sed η. 17, ubi
asserit communem esse sententiam, loquitur
de secundis sponsalibus juratis.

Anadetus, loc, cit., n. 8, negat profecto

« obligantur; nec a parentibus possunt
« impediri quominus servant fidem datam.
« Laymann l ex S. Thoma, etc.: — nisi
« scandalum magnum ex matrimonio ti-
« meretur. Diana * ex Molina % San-
« chez, etc. ».

Matrimo-
nia filiorum
ne consensu
parentum,
valida.

Certum est matrimonia filiorumfami-
lias contracta sine consensu parentum
esse valida; contra Lutherum, Bucerum
et Erasmum (apud Bellarminum ■), qui
invalida asserebant. Id patet ex Triden-
tino 4, ubi sic dicitur: *Quique falso affir-
mant matrimonia a filiisfamiltas sine
consensu parentum contracta, irrita esse
et parentes ea rata vel irrita facere posse.*
— Unde non satis videtur probabilis
opinio Pontii⁶ et Tournely®, quod olim
hujusmodi matrimonia sine consensu pa-
rentum inita, erant invalida: nam obstat
communis sententia omnium scholastico-
rum (ut ipse Pontius fatetur), et vide-
tur certum esse ex praefato textu con-
cilio.

Item. ipon-
id LA.

Ex hoc inferunt Laymann T, Sporer.;
et Holzmann' cum Anacleto et aliis com-
muniter, quod, sicut tale matrimonium est
validum, ita et sponsalia. Nec officere ait
Holzmann textum in *leg. 7. ff. de spousal.*,
ubi ad valorem sponsaliorum videtur re-
quiri consensus parentum; pari modo ac
requiritur in matrimonium, juxta leg. *Si*

ut proponis 7, C. de nupt. Respondet enim
quod lex, tametsi prohibeat hujusmodi
sponsalia, non tamen illa invalidât.

Haec quoad validitatem; sed

Quaeritur 1°. *An, et quando, et qualiter
peccent filii familias, nuptias contrahentes
sine consensu parentum?* — Quatuor ad-
sunt sententiae:

Prnta, et quidem communior, docet
universe eos peccare lethaliter, si ma-
trimonium ineant, parentibus sive incon-
sultis, sive invititis — Ita Pontius¹⁰, Mo-
lina[”], Silvius[”], Navarrus[”], Petrocoren-
sis[”], Abelly[”], Roncaglia[”], Concina
Et pro hac sententia fusam edidit disser-
tationem Illustriss. D. Franciscus Muscet-
tula, episcopus Rossanensis, cui novissime
doctas addidit adnotationes eruditissimus
canonicus Neapolitanus Alexius Mazo-
chius, ubi citantur pro eadem sententia
Albertus Magnus, Estius, Merbesius, Me-
galius, Fagundez, Naldus, Turrecremata,
Bellarminus, Amicus, Mastrius, Marti-
non, Leander «A Marchant, Vidal, Platel,
Ysambert, Genettus, Natalis Alexander,
Juenin, Cabassutius et alii. — Sed no-
tandum quod ex his plures (ut obser-
vavi), prout Bellarminus, Albertus Ma-
gnus, Estius, Turrecremata, Juenin et
Cabassutius, dicunt quidem haec matri-
monia esse illicita (quod revera omnes

Liberi nu-
bentes. pa-
rentibus in-
sdis vd in-
vitis. letha-
liter pec-
cant, Juxta
communio-
rem.

* Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14, tn. · *D. Thom.*,
2. 2., qu. 104, art. 5; et in 4, din. 29, art. 4. — * Part. 9,
tr. 7, resol. 71. · *Sanct.*, lib. 1, diip. 14, n. 2 et 3. — · *De*
Mair., lib. 1, cap. 19. — 4 Seas. 24, de reform. Matr., cap. L
— 1 Lib. 2, cap. 1, n. 5. — · Praelect., de Matr., qu. 6.
art. 3, concl. 1. — *Pont.*, loc. dt. — * Lib. 5, tr. 10, part. 1,
cap. 1, n. 14. — · Part. 4, cap. 1, n. 202. — · *De Matr.*,
n. 167. · *Anacl.*, Jus can., lib. 4, tit. 1, n. 23. — *Hotem.*,
loc. cit., n. 168. · * *De Matr.*, lib. 2, cap. 1, n. 26 (*al.*, 71).
— u *De Just.*, tr. 2, diep. 176, a n. 21. — 11 In Suppl.,
qu. 47, art. 6, concl. 4. — u *Man.*, cap. 14, n. 15. — M *De*
Matr., cap. 9, qu. 4, v. /mo, — u *De Matr.*, sect. 3, n. 3.
— “ Tr. 10, de 4. Praec., cap. 1, qu. 8, v. *Tertio*. — n *De*
Matr., diss. 2, cap. 3, n. 4. — *Albert. Máxh.*, in 4, diet. 28,
art. 4, resp. ad 7, · *Esln*», in 4, diet. 28, § 2. · *Merbet.*,

Sum. christ., de Matr., diu. 7, qu. 17. - *Métal.*, 1. 2.,
lib. 2, cap. 23, n. 52 et cqq. - *Façonnd.*, iu Decal., lib. 4,
cap. 4, n. 4. · *NaU.*, Sum., v. *Filius*, n. 6. · *Turreccr.*, in
can. *Aliter*, eau». 30, qu. 5. - *Bellarm.*, de Matr., Ub. 1,
cap. 19, propos. 3. - *Amie.*, tom. 9, disp. 4, n. 8, l. f. -
Masfr., Theol. mor., disp. 20, qu. 2, n. 43, v. *Tertium*, ·
Joan. Martinon, de Sacram., disp. 71, sect. 9, num. 107. -
Petnu Marchant, Tribunal., tom. 2, tr. 5, tit. 2, qu. 4,
concl. 4. · *Vidal*, Area aalutar., de Just, et Jure, inquisit 2,
n. 5. · *Plairl.*, Cursus, de reliq. Sacram, in specie, cap. 3,
S 6, n. 614. · Υμ μ 6., de Matr., disp. 7, art. 10, prop. 2. ·
Genet., tr. 9, de Matr., cap. 8, qu. 1. · *Natal. Alex.*, de
Matr., cap. 2, art. 8, prop. 3. - *Juenin*, de Sacram., diss. 10,
qu. 5, cap. 3. · *Cabote.*, Theoria et Prax. Juris, lib. 3,
cap. 26, n. 4 et 5.

ad hoc teneri in foro externo, sed subdit:
« Esto casus contingere posset quod prima
sponsa... in foro interno ex caritate tene-
retur ».

849. Molina, *de Just.*, tr. 2, disp. 271,
n. 5, quidquid dicat Busenbaum, hanc limi-
tationem non apponit.

b) Ex auctoribus hic allegatis, Roncaglia
secundam sententiam tenet — Pontius di-
cit filium familias nuptias contrahentem sine

parentum consensu, peccare « mortaliter aut
venialiter, juxta eam rationem propter quam
pater impedit ». — Molina denique loquitur de
puella nubente cum viro indigno vel longe
inferioris conditionis.

c) Leander, tr. 9, disp. 6, distinguit; et
qu. 5, dicit peccare mortaliter filios qui con-
trahunt sine consensu parentum; quod per-
spicue intelligit de inconsultis parentibus: ne-
gat enim, qu. 7, filios peccare mortaliter, si

doctores concedunt); sed non explicant, an sub culpa gravi vel levi

Probatur haec sententia Γ. Ex can. *Alifer, caus. 30, qu. 5*, ubi legitur decretum illud Evaristo Papae tributum, quo dictum fuit praesumi *non conjugia, sed adulteria*, illa quae fiunt sine consensu parentum, et sine praeviis precibus, sine benedictione sacerdotis et custodia paranymphtarum, etc. Et ex can. *Honorantur [caus.] 32, qu. 2*, ubi dicitur non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed iudicium parentum exspectare. Item probatur ex Tridentino *, ubi, cum sermo habeatur de matrimoniis clandestinis, et simul sermo de matrimoniis contractis a filiis familias sine consensu parentum, dicitur: *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit*. — Probatur 2°. Ex jure civili, quo irritae declarantur nuptiae sine consensu parentum contractae; ut videtur expressum in *leg. 2, ff. de ritu nupt.*; *leg. Si ut proponis, C. de nupt.* et aliis, ac signanter in *Institut, de nupt.*, ubi: *Si filii familiarum sint, consensum habeant parentum...: nam hoc fieri debere et civitatis et naturalis ratio suadet*. Et infra: *Si adversus ea... aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiae, nec matrimonium, nec dos intelligitur*. Et licet hae leges a jure canonico sint correctae (ut habetur in cap. *Tua nos, de despons. impub.*; et cap. *Cum causa de raptor.*; ac in Tridentino †; tamen ex illis deducitur ex ipso lumine naturali de-

prehendi deformitatem talium nuptiarum. — Probatur 3°. Ratione: tum quia ex hujusmodi nuptiis gravia incommoda et scandala oriuntur; tum quia hoc requirit obedientia parentibus debita; tum quia iidem graviter offenduntur, si filii, ipsis insciis vel invitis, matrimonium contrahant.

Secunda sententia dicit teneri quidem filios sub mortali parentum consilium petere, non vero illud sequi — Ita Sanchez 3, Laymann 4, Barbosa δ, Viva β, Bonacina T; item Vasquez />, Filliuccius, Villalobos, etc., apud Bossium .

Probatur *prima pars*. Quia censetur gravis contemptus in re tarn gravi non consulere parentes, quibus incumbit prospicere bono filiorum; poterit enim pater, qui majori prudentia ac experientia pollet, aliqua aperire filio per quae hic mutet voluntatem.—*Secunda* autem *pars* (quam, praeter auctores mox citatos, tenent etiam Toletus, Burghaber, etc., apud Croix .; atque Viguerius, Ledesma et Riminaldus, apud Sanchez 10; et videntur ibidem expresse etiam tenere Hostiensis, Suarez, Lupus et Covarruvias: saltem dicunt ibi non esse mortale Victoria et Henriquez) probatur, inquam, haec secunda pars ex D. Thoma ", ubi ait: *Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus, obedire de matrimonio contrahendo vel virginitate servanda*. Et licet S. Doctor ibi non loquatur de filio contrahente sine consensu patris, sed de patre cogente filium ad

Juxta alio», graviter tenentur cooailium parentum petere, non aequi.

Probatur prima pan

Probatur secunda para.

* Scia. 24, de reform. Matr-, cap. I. — Loc. cit. — 1 Lib. 4« diap. 23, num. 10. — Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14. — In Trid., mm. 24. cap. 1, n. 2. — De Matr., qu. 4, art. 2, n. 5. — 5 Qu. 4, punct. 17, n. 25. — Fill., tr. 10, part. 1. cap. 4, n. 130. — Villal., part. 1, tr. 13. diff. 39. — De Matrim. Contractu, cap. 11, n. 81. — Told., lib. 5, cap. 1, n. 6. — Burghab., centur. 3, cas. 56. — Lib. 6, part. 3, n. j TO. — Institut., cap. 16, § 7, ver. 6. — Martin. Ledetm., 2. 4', qu. 49, art. 6. — Hippol. Riminald.,

lib. 2, coniti. 133, num. 49 (ubi negat teneri ad petendum contenaum) . * Lib. 4. diip. 23, n. 10 — Hoflien., Sum., lib. 4, de Sponsal., \ Qualiter contrahantur, n. 7. . /?<xZrr. Suar., Leclur. legis 2. fori Si fater, tit. de Matrim., n. 20. — Joan. Luput de Palattit, Repelit, in cap. Per intrat, de donat, inter virum et mulier, notab. 3, § 15, n. 1. — Cavarr., de Matr., part. 2, cap. 3, § 8, n. 1, v. Hone-dum, et n. 2 — Victor., Sura, de Matr., n. 269. — Henriq., lib. 11, cap. 6, n. 4, i. f., et lit./.. — 112 2 qu. 104, art. 5.

contrahant « invitis parentibus, prius tamen consultis, ut diximus ».

Ita sane; sed Bellarminus videtur intelligere de peccato gravi, dicens metum gehennae, qui tunc a parentibus incutitur, « per se consequitur praecepti transgressionem ». — Jucnin dicit filios teneri obcdire parentibus, < in iis praesertim quae gravis sunt momenti, cujusmodi haud dubie est matrimonium »; et ad probationem affert Tridentini textum hic infra relatum. — Turrecre-

mata denique ait traditionem parentum esse « de necessitate praecepti ».

Intelligitur haec sententia per se et regulariter, et nisi rationabilis causa adsit, ut notant plures ex auctoribus citatis.—Praeterea Laymann dicit quidem peccare liberos, contrahentes insciis et inconsultis parentibus; non tamen explicat quonam peccato, gravi an levi, peccent.

I) Vasquez, quamvis a Bossio simpliciter citetur, attamen, de Matr., disp. 4, cap. 2,

matrimonium; ratio tamen quam ibi praemittit est generalis et pro utroque casu concludit, dum dicit: *Tenetur autem homo homini obedire iit his quae exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen, secundum ea quae ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his quae pertinent ad corporis sustentationem et prolis generationem. Unde non tenentur nec servi...* (et sequitur ut supra).

Fundamentum intrinsecum hujus sententiae est, quia, cum per matrimonium homo perpetuae servituti obligetur, ratio exposcit ut sit omnino liber in eo contrahendo. Et quamvis sit de jure naturae ut filii obsequium parentibus praestent, tamen de jure etiam naturali et potiori est ut in nuptiis omnimoda servetur libertas. — Nec obstant textus supra allati, consensum parentum exquirentes. Ipsi enim tantum probant illum requiri de decencia et honestate, non vero de praecepto; ut ajunt Salmant. ¹, Bossius²; et Sanchez ³ cum Hostiensi, Suarez, etc., ex Glossa in *eau. fin.*, *caus. 32, qu. 2, v. Parentum*, ubi: *Hoc tamen ad honestatem*

referas. — Textum autem Tridentini non est certum referri ad matrimonia contracta sine consensu parentum. Quia verba illa *Dei Ecclesia illa semper detestata est*, potius referri possunt ad matrimonia clandestina; ut colligi videtur ex verbis subsequentibus, ubi dicitur quod, cum matrimonia illa prohibita homines improbi etiam contraherent, ideo declarantur irrita. Ergo Tridentinum declarat hic Ecclesiam tantum *detestatam* fuisse matrimonia quae prohibuit, et nunc concilium reddit invalida. — Ob eandem rationem, ut supra, tanto minus obstant leges civiles: quae autem (ut sentiunt Cujacius et Gothofredus⁴, et Holzmann⁴ ac Gonzalez ⁵) non invalidabant tales nuptias; sed tantum eas reddebant civiliter irritas nempe quoad solos effectus contractus civilis: prout declaravit Ludovicus XIII in regno Galliarum (apud Tournely ⁶).

Tertia sententia dicit, quod si filiifamilins matrimonium contrahunt, sive inconsultis parentibus sive invitis, illicite quidem contrahunt; at per se loquendo non peccant mortaliter, sed tantum venialiter. Ita Palaus ⁷, Bossius⁸, Elbel ⁹, Tamburinius ¹⁰, Renzi¹¹; Holzmann¹²

Juxta alio. contrahere. Mve inconsulti» live invii» parentibus. per e vcniale tantum.

¹ Tr. 9, cap. 6. n. 24. — ² De Malrira. Contractu, cap. II, num. 83 et 87. — ³ De Matr., lib. 4, diip. 23. num. 10. ⁴ Hoitien, loc. cit. — ⁵ Rader. Snare loc. cit. — ⁶ Cujacitis, in lib. 35 Pauli ad Edict. Recilattonet Mlctnrts; et ad leg. 2

et 10. de ritu nuptiar. — ⁷ Dioleyt. Gtdhvfr. In noti» ad leg. Filiut 25, ff. de ritu nuptiar., nota c. — ⁸ De Matr. n. 106 — ⁹ Io cap. Ttta nat, de dc»poos irapab., a. 8. — ¹⁰ Praelecta de Matr., qu. o, art. 3 conc. 3 (ah »).

n. 24, nonnisi secundam partem hujus sententiae tuetur.

Auctores dicunt eas leges reddere nuptias non irritas, sed illicitas seu injustas; Gothofredus tamen a Idit easdem legibus puniri.

h) Palaus, *tr. 28, disp. 2, ptinct. 12, h. 8 et 9*, negat esse obligationem obediendi, nisi per accidens; et ait tunc posse esse sub gravi; obligationem vero consilium petendi gravem esse dicit *n. 11*, casu quo filii indifferentes sint ad hoc vel illud matrimonium; si vero ad unum determinati sunt, nullam esse ejusmodi obligationem.

Bossius, *loc. cit.*, *it. 87*, dicit veniale esse contrahere absque ratione contra voluntatem parentum; mortale autem esset sic contrahere cum indigna persona, sicut morule etiam esset parentibus inconsultis contrahere, *it. 86 citnt 81*.

i) Elbel, *de Matr.*, *h. 10*, veniale esse ait contrahere inconsultis parentibus, invitis vero parentibus contrahere cum dignis nullum per se esse peccatum; cum indignis autem, vix excusari a mortali, *n. 11*.

*) Tamburinius, *Dccal., lib. 5, cap. 2, ^3, it. 2, 5 et 6*, negat esse lethale contrahere cum dignis, invitis parentibus; imo ne veniale quidem esse ait. si prius filii modeste a parentibus facultatem petierint; cum indignis vero probabile esse quod sit mortale, sed probabiliter etiam id absque peccato fieri posse. Demum esse convenientem, ut saltem a patre consilium petatur »

⁷ Renzi. *in 4 pracc. Dccalcap. 1, qu. 2*, dicit filium teneri ad obediendum, si nuptiae sunt indignae, minime vero, si sunt justae et dignae: non tamen explicat sub quonam peccato teneatur. Et videtur negare esse peccatum, inconsultis parentibus contrahere

¹² Holzmann. *de Matr.*, *n. 172*, de sponsalibus loquitur, et dicit utique veniale esse ea contrahere inconsultis parentibus, at *n. 170*, negat ullum per se esse peccatum sponsalia contrahere invitis parentibus — Pichler vero, *hb. 4, lit. 1, iitni 11*, de sponsalibus panti disputans, quae sunt inchoative ipsum matrimonium. veniale esse ait illa contrahere sive inconsultis sive invitis parentibus.

cum Pichler m>; Sporer o cum Henriquez, Ledesma et Gobât ac Salmant. l cum Covarruvias Victoria^, Aversa, Dicastillo et Herincx. — Ratio, quia, licet filii teneantur hoc obsequium praestare parentibus, nempe eos consulendi in re tam gravi; haec tamen obligatio non potest esse gravis, quando filii eorum consilio stare non obstringantur; satis autem vel per se vel per alios viros prudentes aliunde valent cognoscere quae circa id occurrere possunt. E converso, parentes nequeunt esse rationabiliter graviter invitati, quod eorum consilium non exquiratur in re quae absolute pendet ab electione liberorum. — Si autem filii non tenentur (saltem sub gravi) parentum consilium sequi (ut concedunt doctores secundae sententiae), non adest ratio cur sub gravi teneantur eos consulere; tanto magis, quia parentes magis se existimant offensos, si filii nuptias ineant ipsis invitatis post consilium datum, quam ipsis inconsultis. Idque tanto magis valet si filius iudicet parentes

non graviter laturos matrimonium illud contrahi ipsis insciis. — Imo minime peccabit filius si reputet parentes in eo libenter consensuros, vel ipsos injuste impeditu-
Quandoque nullum peccatura.
 r) ut dicit Barbosa * cum Coninck, Sanchez et Vasquez vJ; ac Bossius3 cum Bellarmino, Navarro, Sayro, Gutierrez, etc. Idque satis probatur ex eodem Tridentino4, ubi conceditur matrimonium contrahi, omissis denuntiationibus, *si fuerit probabilis suspicio matrimonium malitiose impediri posse*.

Communiter tamen praefati auctores tam secundae quam tertiae sententiae, ut Sanchezδ, Palaus ·, Holzmann T, Croix et Salmant., et alii passim, dicunt non excusari a culpa mortali filios matrimonium contrahentes, si parentes juste contradicant; vel si censeantur rationabiliter invitati, puta si tales nuptiae redundarent in dedecus familiae, vel si ex eis sint oritura gravia scandala aut dissensiones.

Quarta demum sententia, quam tenent Laymann ·; et Delbene ac Aversa apud

Quandoque nullum peccatura.

Quandoque, lethale.

Juxta ullo ·. di«tfanuendum.

Htnriq., Mb. H, cap. 6, num. 1 et 4, com comm. — · Tr. 9. cap. 6, n. 19 et 22. · *Avtrta*, qu. 3, »ect. 7, v. *Jn hac rt*, et v. *Pefadf* · *Hcrincx*, ditp. 3, n. 6 et »eqq. — · In Trid, ae««21, cap. I, n. 2. · *Cornnck*, di«p 28. dub. 5, a. 52 · *Sattch.*, Mb. 4, diep. 23. num. 8. — · De Matrim. Contractu, cap. 11. n. 82; cfr n. 78. *UcUarm.*, de Matr., lib. I, cap. 19, prop. 3. - *Navar.*, Man., cap. 14, n. 15. -

Sayr., Clav., tlb. 7, cap. 5, n. 13. - *Guticrr.*, Canon, quaeit.. lib. I, cap. 20, n. 3; et de Matr., cap. 79, n. 19. — 4 *Seu.* 24, de reform. Matr., cap. 1. — · Lib. 4, ditp. 23, n. 11. — · Tr. 28, diip. 2, punct 12. n. 9. — 1 De Matr., n. 170 et 172. — · Tr. 9, cap. 6, n. 19. — · Lib. 5. tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14. — *Ddbcne*, de Immunit. eccL, cap. 8, dub. 19, eect. 9, num. 36.

•0 Sporer, *part. 4, cap. 1, ft. 204 et seqq.*, utique veniale esse dicit inconsultis parentibus contrahere; iisdem vero invitatis, si cum dignis contrahatur, non esse mortale; imo nec veniale, si filii prius facultatem a parentibus modeste petierint; cum indignis vero, per se item non esse mortale; sed quia inde gravia mala sequuntur, sententia quae dicit esse mortale, · in praxi regulariter vera est ·. — Martin de Ledesma, *21 4t9qu. 49, art. 6*, dicit per se nullum esse peccatum parentibus in hoc non obedire; si vero inde oriretur scandalum, seditiones, vel aliud malum, ut si nuptiae essent indignae, posset peccari, « vel mortifere vel venialiter secundum quantitatem et qualitatem mali sequentis ». — Gobat *vro, r. 10, n. 102 et 103, n. 104*. esse ait contrahere sponsalia inconsultis parentibus, nisi ratio aliqua subsit; invitatis vero contrahere, non lote mortale.

· Covarruvias, *loc. at.*, dicit esse de honestate tantum. quod filii patris consensum exigant. — Victoria, *Sum., de Matr., n. 269*, negat esse mortale. — LHca&tillus *de Matr., disp 4, dub. 17, it. 171, 175 et 176*, licitum esse ait contrahere invitatis parentibus; filios

tamen teneri, licet non sub mortali, ab eis consilium petere. — Salmant. vero auctores citant pro ca sola parte qua negant esse mortale.

P) Ex auctoribus citatis, aliqui loquuntur tantum de excusatione ab obediendo; ct sunt Sanchez, Navarrus, Sayrus; aliqui, ut Bossius, Bellarminus, Gutierrez, dc excusatione tum a consulendo tum ab obediendo.

· Vasquez, *de Matr., disp. 4, num. 24*, negat tantum filium ullo praecepto teneri ad obediendum patri in hoc matrimonii negotio.

r) Croix, *lib. 6, part 3, num. 570*, negat posse contrahi si parentes juste contradicant, ct ail matrimonium tunc esse impediendum tamquam repugnans caritati et pietati. Quod satis innuil lethale esse eo casu contrahere.

Aversa, *qu. 4, sect 5, v Item aliqui*, perspicue hanc sententiam innuit, scribendo « Filius in hoc est sui juris et libertatis, non solum ut velit aut nolit assumere statum conjugalem; sed etiam, supposito quod illum assumere velit, non potest astringi ad certam aliquam ducendam ». Sed paulo inferius addit · Admittendum tamen est posse occur-

Croix * distinguit. — Et dicit quod si parentes abowH/ matrimonio filium avertere conantur cum periculo incontinentiae, filius non tenetur obedire. — Si vero impedire velint *aliquod* certum matrimonium, tunc videndum: Si parentes injuste impediunt, tunc filius nec tenetur obedire. Secus, si parentes juste impediunt, nempe si ex tali matrimonio oriatur dedecus aut scandalum familiae; tunc enim filius graviter peccat si non obedit et matrimonium contrahit.

Casu autem quo filius non posset sine peccato tale matrimonium inire, dicunt doctores quod ad illud non obligatur, etiamsi *cum juramento* sponsalia contraxisset; quia, cum haec promissio esset de re illicita, juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. — Ita Rebellus *, Pignatellus 8, Salmant.4; Bossius · cum Menochio; item card, de Lauraea, Gabriel a S. Vincentio et Opatovius apud Mazochium (in citata Dissertatione e), ex cap. *Quanto, de jurejur.*, ubi: *Juramentum fuisset illicitum et nullatenus observandum, etc.* Et clarius ex responso Alexandri II (apud eundem Mazochium T) ubi: *Peccator iste notatur perjurio; quia quod observare legaliter non potuit sine judicio parentum, temere jurare praesumpsit.* Et

ait D. Thomas * id esse verum perjurium, nempe jurare illicitum: *Quocumque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsdatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* — Hocque verum esse dicunt Toletus*; Sanchez 10 cum Abbate, Covarruvias et Molina; item Suarez et Graffitis (apud Mazochium *) ex D. Bonaventura et D. Thoma*, etiamsi res juramento promissa esset *venialiter* mala. Et merito; quia iniquitas levis etiam est vera iniquitas, cujus juramentum non potest esse vinculum.

Idem dicendum putant communiter auctores, scilicet non teneri sponsum ad implenda hujusmodi sponsalia cum gravi parentum injuria, *etiamsi virginem defloraverit*; sed sufficere quod eam dotet · Ita Valentia *, Marchant “; Sanchez ”, qui id verissimum censet cum Navarro, Lopez, Corduba, Gutierrez, etc.; item Reginaldus, Trullench, Tamburinius, Serius, Graffius et Gobat, apud Mazochium ” (contra Bossium *). Ratio, quia virtus justitiae nequit obligare ad actum qui sine peccato impleri non potest. — Ex qua probabiliter videtur inferri quod si talis sponsus non possit defloratam dotare, nec etiam tenetur eam ducere; quia non potest damnum illius reparare

Etiamsi re- jurata ait solum venialia.

Sponsalia cum gravi parentum injuria, non obligant etsi adfuit defloratio.

* Lib. 6, part. 3, n. 570. — Part. 2, lib. 2, qu. 14, n. 9. — Torn. 4, consult. 11, n. 1 et 2. — 4Tr.9, cap. 2, n. 85. — De Matr. Contractu, cap. 11, n. 91 et 93. · Menoch., comil. 69, a n. 43. — Card, a Lattrara, in 4 Sent., tom. 3, disp. 37, art. 11, n. 427, 458 et seqq. · Gabr. a S. Vine., disp. 5, qu. 5, n. 57. · Dub. 4, n. 148, 154 et 157. — 1 Id est Muscettula, dub. 4, n. 186. Cfr. Ivon. Carnot., part. 9, Decret, de incest, copul., cap. 37; ap. Migne, Patrol. Ut., tom. 161, col. 665. — 2» 2'. qu. 98. art. 1, ad 1. — Lib. 4, cap. 22, n. 2. — * De Matr., lib. 1. disp. 32, n. 1. * Abb. Panorm., in cap. Si Ptro, de jurejur., n. 3 et seqq.; et cap. Cum contingat, eod., n. 7. · Cover., in cap. Quamvis, de pactis, part. 2, § 2, n. 13, v. Tertio hint. · Motina, de Just., tr. 2, disp. 149, n. 5; et disp. 271, n. 10 et seqq. — Suar., de Relig., tr. 5, lib. 2, cap. 15. — Graff., Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 18,

n. 1. — 11 Id est Muscettula, dub. 4, n. 187. — D. Bonav., in 3, dist. 39, art. 3, qu. 3. · » 2. 2., qu. 89. an. 7 corp. — “ In 2. 2. diip. 9, qu. 3, punct. 3, v. in specie autem. — 14 Tribunal., tom. 2, tr. 7, tit. 1. qn. 2, § 3. dub. 2, resc. 2. — u Lib. 1, diip. 14, n. X · Navar., Man., cap. 16, n. 18. · Ludov. Lopes, Instruct. conic., part. 1, cap. 76, qu. X · Corduba, Questioner., lib. 1, qu. 13, diet. 1. * Gutter., Ca o. Quaest., lib. 1, cap. 20, n. 20 et 2X — Rfgin., lib. 31, n. 255 et 264. · Trull., Decal., lib. 7, cap. 9, dub. 3, n. 1. · Tambur., Decal., lib. 7, cap. 5, § 3, n. 34 et 39. · Marcus Serius, de Offic. parochi, tr. 2, diip. 5, diff. 2, qu. 7, n. 4. · Graff., Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 79, n. 3. · Gobat, tract. 10, num. 106 et 335. · M Masoch., id est Muscettula, dub. 5, a num. 265. — 11 De Matrim. Contractu, cap. II, n. 90 et 92.

rerc talem casum necessitatis parentum, in quo filius revera obligetur: utpote si certum matrimonium esset unicum medium ad componendas graves inimicitias, aut ad succurrendum maximae parentum inopiae».

O Adamus Opatovius, de Matr., disp. 1, qu. 7, n. 105, dicit sponsalia dissolvi posse si notabilis mutatio superveniat, ut · si inter parentes contrahentium odia interveniant, ita quod se opponant contrahendo matrimonium. Et propterea dissolvi possunt et debent ».

Et ita etiam citatur a Muscettula. At u. 102, jam dixerat sponsalia, etiam jurata, posse dissolvi in casu notabilis mutationis.

Quod sufficiat in hoc casu virginem dotare, aliqui praetermittunt, saltem loc. cit., ut Sanchez, Gutierrez, Tamburinius, Gobat; omnes tamen negant obligationem ducendi hanc virginem defloratam. — Valentia negat teneri, si ob inaequalem conditionem · secutura videantur magna incommoda in matrimonio tali ».

cum gravi injuria parentum. Praeterquam quod, posito quod ipse non tenetur vi promissionis, nec etiam videtur teneri ratione deflorationis ad reparandum damnum illatum; cum nemo teneatur reparare damnum cum excedenti suo detrimento.

Et quoties filius peccaret in contrahendo matrimonio indigno, ex quo dedecus familiae vel scandala et infelices exitus prudenter timeri possent, tunc dicunt Laymann Bonacina Dicastillusa, Delbene 4; ac Bossius cum Pontio 9 et Rebello v), quod parentes implorare possunt auctoritatem praelati ad tales nuptias impediendas, et praelatus tenetur impedire. — Et ideo (ut Bossius 5) mortaliter peccaret praelatus si filio faveret, vel dispensaret in denuntiationibus ad matrimonium praemittendis.

Conveniunt autem doctores (ut notat auctor praedictae Dissertationis6) filios excusari saltem a mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt ex justis causis. — Et praecipue 1°. Si pater injuste prohibeat filium a conjugio. Ita Bellarminus7, Laymann Molina x>; Elbel cum Sporer et communi. — 2°. Si, causa majoris dotis, indignam mulierem ei dare velit. Bellarminus. — 3°. Si pater velit tradere filio uxorem aegram aut durae conditionis. Gutierrez . — 4°. Quando

filius a parentibus injuste opprimeretur. Gutierrez . — 5°. Si procul distet, et filius non posset commode eum certiolem facere, credatque patrem libenter consensurum. Geneltus 10. — 6°. Si pater ideo prohibet justum matrimonium, quia vult filium ducere aliquam contra ejus voluntatem. Ita auctor praefatae Dissertationis ,l. — 7°. Si pater impediat filium ab aliquo matrimonio sine justa causa: tunc enim filius non tenetur obedire, et pater graviter peccat impediendo * ut communiter dicunt Viva13; Bossius13 cum Gutierrez, Rebello, etc ; ac Sanchez14 cum Petro Soto, Corduba, Lopez et Vega.

An autem *pater injuste impediens nuptias filii incurrat excommunicationem?*

Affirmat Lopcz apud Sanchez,B, ex Tridentino16, ubi dicitur: *Sub anathematis potita, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo, directe vel indirecte, subditos suos vel quoscumque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant.* — Sed verius negat Sanchez11 cum Molina Henriquez, Gutierrez, Manuele et communi; nam (ut patet ex contextu) concilium tantum ibi loquitur de dominis et magistratibus qui cogunt alios ad nuptias. — Praeterquam quod probabilius dicit Barbosa18 cum Navarro, Molina, Pontio Bonacina, Coninck Menochio

TCCT p ' remet pot «ont recur rere t4 praeLainm.

imtac caasae ex» tu«aate «altem a mortali nu ptU Sine conte o«u parentum.

Pater in> Sien» ð & not „^5“°

1 Lib.5, ir. 10. part. 1, cap. 1, n U. — Qu. 4. panel. 17, n Jb. — 1 De Matr., disp. 4, dab. 18, n. 177 et 191. — De Imman eccle cap 8. dab. 19, sect. 9, n. 43 et aeqq. — Cap It. nW.-»- Dub. 1. n. 41. — De Matr., lib. I. cap. 19. prop 1 — Sf., tr 3, cap. 5, n 28. — Bcllarni., lot. cit — De Matr , cap. 79, n. 19. — Loc. cil. — * Tr. 9, de Matr.. cap 8. qu. I. — “ Dob. Ln. 41, i. f. — « De Matr.. qu- L art 2. n. 4. — » De Matr. Contracto, cap. II, n. t/9. - Cuftrr de Matr , cap. 79, n. 6. - J?rhe/, part 2, hb.Z.qu. 14, n. 3 tt 4 — ” De Matr.. Lb. 4. disp 22. n. 6 - Pttr. Sclut, led de Matr. v. Trr/fo jtiam - Cordxb., Sum., qu. 171,

punet 1. Ludov. Lop., Instruct., part. 1, cap. 44, v. S» ali- quii. - Sum. ailva. lib. 5, ca. 559. — Lud. Lap., loc. dt. - “ Loc. ciu n. 9. - » Se 21, de reform. Matr.. cap. 9, i t. —,f DeMatr ,lib.4,di»p.22, n.9.-.Vb/ina.de Ju»t.,tr.2, disp. 176, n. 30. - Henrlq., lib. 11, cap. 6, n. 5. lit. g. - Gutter., CAn.Quacat., lib Leap 20, t. f. - Matt Rodrtç.,Sum , par 1.1, cap. 229, n. 7. — u In Trid., w m. 14, cap. 9, n. 9. » jVavar., Man., cap, 27, n. 150, v. Quinquatititna quarta. - Mot., de Joel., tr. 2. disp 176, n. 30. - Bonne., de Mair., qu. 3. panel. 8, n.31. v. Stcundo; qa 4,punct. 17, n 26, v. Nequi obitat p; et de Excom. extra bail. Coenac, disp 2. qu. 2. punct. 6, n 3.

1 Bossius, cap il, num. 89, dicit tantam peccare mortaliter praelatum qui sese opponeret parentibus qui vellent impedire filio rum matrimonium. — Et Pontius, de Matr., lib. 2 cap I, num. 28, item dicit praelatum tunc peccare — Rebello denique, part. 2, hb 2, qu //n 9,dicit praelatos non debere illas nuptias conciliare, quia cooperarentur eorum peccato.

1 Laymann, loc. cit, n. 14, scribit: . Vel parentes fibum aut filiam ab omni matrimo- nio avocare vel impedire conantur, tunc obe- diendum eis non est cum incontinentiae peri- culo . — Elbel autem, de 4. pracc., n. 538,

negat filios teneri obedire parentibus in eli- gendo vitae statu; et inferius addit graviter peccare parentes, qui liberos suos retrahunt ab honesto matrimonio. — Molina vero, quid- quid investigare potuerim, id non habet.

y) Viva, Gutierrez, Sanchez, Sotus, Cor- duba profecto dicunt parentes sic filiorum ma- trimonium impediens peccare, non tamen explicant quonam peccato, gravi an levi. — Ludov. Lopez vero indicat esse grave pecca- tum, dicendo cos incurrere excommunicatio- nem a Tridentino latam.

*) Pontius, de Imped, matr., caus. 31, cap. 29, § 12, v. Ex dictis ; Coninck, disp. 28,

Henriquez, etc., praefatam excommunicationem infligi a concilio, non contra impedientes a matrimoniis, sed tantum contra cogentes ad illa.

An vero dissensus parentum sit per se justa caesa solvendi sponsalia? Vide dicenda ». 877. — Et, an parentes possint exhaerere filios nubentes contra ipsorum voluntatem, vel nubentes cum indignis? Vide dicta *Lib. III, n. 948 et 949*.

850. - Quaeritur 2°. *An teneatur filius obedire patri praecipienti ut matrimonium contrahat, vel ut aliquam ducat mulierem a qua filius abhorret?*

Filia» non
tenetur obe-
dire patri
praecipien-
ti nuptias.

Communis est sententia negans: quam tenent a) Sanchez¹ cum Scoto, Hostiensi, Silvestro, Soto, Tabiena, Angelo, Ledesma, etc.; item Croix⁵ cum Aversa et aliis passim, ex D. Thoma³, ubi: *Non tenentur... filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo*. Et D. Bonaventura⁴: *Per praeceptum non potest pater ad contrahendum cum hac vel cum illa... obligare*.

Limitatur.

Communiter tamen dicunt Petrocorensis Laymann⁴ cum Silvestro a);

/fetiriq., lib. 11, cap. 6. n. 5. — * *Lib. 4, disp. 23, n. 3.* - *Sro/., in 4, di»t. 29, i. f.* - *Haitien.*, in cup. 1, de de»pon«, ira-
pub., i. f. - *SUvest., x. Praeceptum, n. 2.* - *Seins, in 4, d29,*
qu. 1, art. 4, conc. 1 et 2. - *Tabiena, v. Lex, n. 29, qu. 28,*
v. f. - *An^cl., v. Lex, n. 3.* - *Petr. Ledesm., de Matr.,*
qu. 43, Art. 2, i. f. — 1 *Lib. 6, part. 3, n. 57v.* - *Jw s j,*
qu. 4, sect. 5. v. *Item aliqui.* - 1 2. 2., qu. 101, art. 5. —
• *Jn 4, dist. 29, art. unie., qu. 3.* — 8 *De Matr., cap. o,*
qu. 5. — • *Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14.* — • *Lib. 6,*
part. 3. n. 570. - *Told., lib. 5. CAp. L n. 6, v. f.* — • *Lib. 4,*

Croix¹ cum Tolet^o; Sanchez⁴ cum S. Bonaventura, Bellarmino % Navarro, Soto⁶, Henriquez, etc.; et Bossius * cum Lopez et Ledesma, teneri filium obedire, si matrimonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia; vel ad sublevandam gravem necessitatem parentum, non jam vigore praecepti, sed ex virtute pietatis, qua filius tenetur subvenire parentibus in necessitate. Et huic consentit D. Thomas °, ubi docet: *Pater non potest cogere filium ad matrimonium per praeceptum..., sed potest eum inducere ex rationabili causa; et tunc, sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad praeceptum patris; ut si illa causa cogat de necessitate vel de honestate, et praeceptum similiter cogat: alias non.* — Sed hoc intelligendum ait Sanchez ° cum Palacios, Ledesma, etc., ex suppositione quod filius velit statum conjugalem eligere. Nisi (excipit Sanchez cum Ledesma) matrimonium aliquod locuples esset necessarium ad subveniendum necessitati parentum; sed hoc etiam cum grano salis intelligendum d).

Explicatur

disp. 23, n. 4. - S. *Bonav. in 4, duH. 29. art. unie., qu. 3.* - *Navar., Maji., cap. 14. n. 15.* - *Henriq., lib. 11, cap. 6,*
num. 6. — • *De Matr. Contractu, cap. II, num. 77.* - *Z, in ov Lopes, Instruct. part. 1, cap. M. v. Peccat filius,*
• *Petr. Ledesm., de Matr., qu. 47, art. 6, dub. 2, conc. 1.*
— • *In 4, di»t. 29, qu. unie., Art. 4.* — u *Lib. 4, diip. 23,*
num. 5. - *Mich. Palac., in 4, di»t. 29, v. Est antiqua.* - *Petr. Ledetin., de Matr., qu. 47, art. 6, dub. 2, conch. 2.* — *Sanch., toe. cit., num. X* - *Led<sm., loc. cit., conch. 1,*
in fine.

dub. 5, n. 48, negant sane parentes hanc excommunicationem incurrere; ibi tamen non dicunt latam esse tantum contra cogentes ad matrimonia. — Menochius vero, *consil. 69, n. 40*, de alia conciliari dispositione loquens, dicit concilium, etsi statuerit matrimonia filiorum sine parentum consensu esse valida, « non tamen disposuit quod pater non potuit impedire contrahendum ». Igitur auctores isti non satis diligenter citantur a Iktbosa.

850. - Sanchez negat filium teneri ad ineundum matrimonium quod pater sponndit; et ita etiam Scotus, Hostiensis, Silvester, Tabiena, Angelus et Ledesma. — Praeterea Sanchez negat filium teneri ad ineundum matrimonium quoti jubet pater, et ita tenent Scotus et Solus (sicut etiam Silvester, v. Matrimonium I, qu. 1, § *Quaelibet personal* per se scilicet, ut notant Sotus et Silvester, qui dicunt patrem posse causam rationabilem hujus matrimonii inducere; et tunc filius tenetur obedire, sicut tenetur ad causam. —

Denique Petrus de Ledesma, *qu. 47, art. 6, dub. 2, coud I et 3*, negat patrem posse praecipere filio, per se et regulariter, ut ineat matrimonium.

b) Bellarminus, *de Matr., lib. 1, cap. 19, v. f.*, dicit patrem posse inducere filium ad matrimonium, auctoritate paterna imperando. « quando revera filio id conducit ». ita ut « secundum rectam rationem dissentire non possit ». — Idemque dicit Sotus, *in 4, dist. 29, qu. 1, art. 4, conc. 3*.

<> Ex auctoribus hic citatis plerique omitunt casum quo filius abhorreat a muliere quae sibi proponitur, sed quaerunt generalliin an filius teneatur patri obedire in contrahendo matrimonio. Praeterea non omnes utramque causam afferunt, propter quam obedire teneatur; sed alii afferunt necessitatem rixas sedandi; alii vero, necessitatem subveniendi paternae inopiae; alii demum utramque simul ponunt.

° Et in *Horn. apost., tr. 18, num. 10 i. f.*

Sociatis
cauile, fi-
lias invl-
undas, non
ccçendmaJ
naplias.

Dicit autem Bossius l*cum Menochio el Salon, quod, praecisis his causis, poterit pater moderata et levi coactione, scilicet paterna increpatione et suasionibus, cogere filium ad aliquod matrimonium. Sed melius ait Sporer 8 cum Bellarmino b) et aliis, tantum permissum esse patri filium ad nuptias invitare ob aliquam justam causam, puta familiam propagandi, facultates ampliandi aut nobilitatem augendi. — Ait tamen idem Bossius3 nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias, si hic velit meliorem statum eligere, nempe religionis aut caelibatus. Item addit4*cum Sanchez, Gutierrez, etc., quod si filius jam sponsalia contraxerit, a quibus non possit juste recedere, non poterit pater eum cogere ad aliam ducendam.

851. - Quaeritur 3°. *An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia contracta?* — Sedulo haec Quaestio discutienda est, cum hic casus frequenter occurrat.

Quid de
notabili di-
-paritate.
bj aponti
non sint
contdt.

Certum est quod si contrahentes tempore sponsaliorum non fuerint disparitatis conscii, sponsalia sunt nulla, dummodo ignorantia fuerit antecedens; valida tamen, si fuerit concomitans. — Vide Viva6.

Dubium est, *si jam conscii fuerint.*

Communiter doctores infra citandi dicunt teneri ad matrimonium: nisi (exci-
piunt) ex illo eveniat dedecus aut scandalum propinquorum; in hoc indistincte loquentes. — Sed hic necessario distingui debet *dedecus a scandalum*.

1 Cap. II, n. 70. · Af/noeA., conti! 69. n. 41. · Salon, In 2* 2-«, po»t qa. 61, de Dominio, qu. 5, art. 5, tit. Pot-
nnInc parrntci fiHot... exharredare, v. ObtrrvcmHt 2-.
— · Tr. 3. ap. 5, num. 22, t. f. — · Loc. cit., n. 70. —
· Loc dt., n.72. · Sanch., de Matr., lib. 4, diip. 22, n. 7,
cum lib. 1, ditp. 14, n. 4. · Guicrr., de Matr., cap. 79,

Nam, si matrimonium non posset con-
trahi nisi eum dedecore familiae, non du-
bitandum quin sponsi non teneantur ma-
trimonium contrahere. Ratio, quia pro-
missio tunc est nulla; cum sit ce re gra-
viter illicita, utpote quae impleri non
potest nisi cum magno familiae deirimento.
Ita communiter Laymann6 cum Navarroe>
et Gutierrez e>; item Sporer7; Roncaglia@
cum Menochio a> et Gobat ; ac Sanchez b>
cum Panormitano Praepositobi, Cor-
duba bJ, Felino b>, Lopez b>, etc. — Et licet
Laymann et Sanchez@ dicant quod spon-
salia contracta cum persona disparis con-
ditionis per se valeant; addunt tamen
quod si matrimonium non possit iniri sine
familiae dedecore vel magno scandalo
inter consanguineos, talis promissio non
obligat, utpote versans circa rem illicitam,
ad quam nemo potest se obligare. — No-
tandum autem hic quod non sufficit qua-
liscumque disparitas ad liberandum spon-
sum a matrimonio promisso; sed requiritur
notabilis, puta si vir nobilis desponsaverit
filiam artificis mechanici (ut ait Navar-
rus10), vel agricolae (ut Busenbaum ft. 84I
ad 4). Vide dicta Lib. III, n. 643.

Sed quid dicendum, *si matrimonium
contrahi posset sine familiae dedecore^
nempe si disparitas non sit in nobilitate,
sed tantum in divitiis?*

Eo casu, duo (ut in principio diximus)
doctores asserunt: *primo*, quod per se te-
netur promittens ad matrimonium; *se-
cundo*, quod non tenetur, imo non potest

Si tinicoQ
-cii, et na
p(iac afft<
rant dede-
cus, iponM
lia nulla.

Quid. II
nuptiae non
atterant de-
decui.

num. 7. — 1 De Matr., qu. I, art 5, num. 7. — Lib. 5,
tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 14. — ' Part. 4, cap. 1, n. 203. —
· Tract. 10, de 4 Praec., cap. 1, qu. 3; et de Sponial.,
cap. 3, qu. 9. reap. 1. · Gobai, tr. 10, num. 106 et 106. —
Laym, loc cit — · Lib 1, diip. 14, num 2. — w Man.,
cap. 16, n. 18.

S. Doctor addit: «Intelligi etiam debet quo-
tics illi non esset horror valde intolerabilis
erga illam mulierem; caritas enim neminem
potest obligare ad tantum, ut ei vivendum
esset totam vitam suam cum uxore quam no-
tabiliter horreret.

85°. - @>Navarrus, Man.,cap. 16, nam. 18,
v.f, negat sponsos ad sponsalia teneri, si
sint valde disparis conditionis, vel si timen-
dum esset magnum scandalum. — Gutierrez,
Gift Quat ,hb 1, cap. 20, num. 13 et 17,
dicit patrem posse matrimonium impedire
inter valde dispare propter odia et dissi-

dia.— Mcnochius, consil. 69, num. 44, dicit
ex hac eadem causa disparis conditionis posse
sponsalia dissolvi.

b) Sanchez, lib. 1, disp. 14, n. 3. et au-
ctores ab eo citati: Panormitanus, de Spousal.,
in cap. Requisivit, n. 4, et cap. Cum in tua
n. 4; Praepositus, in cap. Cum in tua, n.2;
Cordubensis, Quaestionar., lib. 1, qu. 13,
v. Dixi regulariter; Ludov. Lopcz, Instruet,
nov., part. 1, cap. 76, v. Atque hoc quod
mediate, loquuntur de scandalo (vel ut addit
Sanchez, de discordiis) quod exinde nasci pos-
set. — Felinus, consil. 26, n. 20 et 21, dicit

promittens matrimonium contrahere, si adsit probabilis timor magni damni, vel odii capitalis inter consanguineos. — Ita communiter Sanchez cum Molinal' et Corduba; Bonacina'. Lessius'. LaymannO, Sporerl; Salmant.l cum Azor*; Viva et alii.

Ratio *primae* partis, nempe quod sponsus *teneatur* ad matrimonium, est, quia promittens, licet peccaverit ejusmodi prodigam promissionem faciens; tamen teneatur ad illam, quia promisit quod suum est: et cum jam cognitam habuerit suam meliorem conditionem, censetur excessum illum donasse. Prodigam enim promissio (ut dicunt), quamvis illicite fiat, facta tamen, et ab altero acceptata, valet et obligationem parit. — Hoc est totum fundamentum istius sententiae.

Cum autem ratio haec pendeat a Quaestione, nimirum: *An promissio prodiga acceptata obliget?* haec prius hic disserenda est. — Adsunt in ea tres sententiae:

Prima sententia tenet obligare ad totum. Hanc tenent Lugo', Sanchez', Croixβ,

Sporer Filliuccius,e; item Molina, Cajetanus') et Valentia ·>, apud Sanchez'', qui etiam huic sententiae inclinatur. — Ratio, quia, licet promissio fuerit facta cum peccato; tamen, cum is cui facta est promissio jam acquisierit jus ad rem promissam, illius exsecutio, ad satisfaciendum juri alterius, evadit licita et debita.

Sectutda sententia, quam probabilem *fixa* putat Tamburinius " cum Trancredi, dicit *κ,,»,»"* ° hujusmodi promissionem ad nihil obligare, nec etiam ad partem quae licite dari potuit /A Quia, cum promissio sit indivisibiliter facta, tota materia evadit inhonesta.

Tertia sententia, cui subscribimus, verior et communis (ut fatetur ipse Lugo), *rem. rerioi* docet promissionem prodigam obligare ad *nm* partem quae non est prodiga, non vero ad excessum. Ita Salmant.lβ cum Soto<>, Baflez Prado, Serra V, Trullench; item Suarez, Ledesma <>, Palacios Salon, Manuel h> et Aragon *, apud Sanchez u, qui aequè probabilem putat; et Croix l5 etiam probabilem censet. — Ratio cur

Promissio prodiga à contractante, juxta alios, obligat ad totam.

* Lib. 1, diip. 11, n. 2 cl 3. - *Cerdub.*, QuAestio lib. 1, qu. IX — De Mair., qu. 1. punct. 2. n. 2. — Lib. 2, cap. 18, n.9. — * Part. 1, cap. 3. n. 598, cum n. 602, n. — Tr. 9, cap. 1, n. 82. — De Juit. et Jure. diip. 18, n. 61. — * Lib. 1, diip. 14. n. 5. — Lib. 3, part. 2. n. 793. — Part. 4, cap. 3, n. 598. — M Tr. 33, cap. 2. n. 19. — de Juit., tr. 2, disp. 271, n. 5. — Decal., lib. 3, cap. 9, num. 27. — » Decal., lib. 3, cap. 3, § 5, num 20.

Tancrted., de Relig., tr. 4, hb. 2, diip. 9. n. S3. — de Juit. et Jure, diip. 18. n. 60. — " Tr. 13, de Restit., exp. 1, num 167. — Prado, cap17, qu. 5. num. 29. — TrttU., Decal., hb. 7, cap. 14. dub. 8. num 2. — Suar., de Relig., tract. 5. lib. 2, cap. 23. nom. S. — Salon, in 2.. 2., qu. 62, art 5, centrer. 4, concl 3, v. *Ex quo stquitur.* — Decal., lib. 3, cap. 9, num. 27. — u Lib. 3, part. 1, n. 319,

magnam disparitatem esse causam dispensandi, propter dedecus patris et universae domus.

f Molina, *de Just.*, tr. 2, disp. 271,91.5, primum dumtaxat assertum habet, et pro eo tantum citatur a Sanchez.

yJ Laymann., *loc. cit.*, u. *Id*; Azor, *part. 3, lib. 5, cap. 5, diff. 2*; Viva, *loc. cit.*, n. 7, loquuntur de disparitate generatim. nec distinguunt disparitatem in nobilitate a disparitate in divitiis.

l Cajetanus id innuit in 2at,t 2nt qu.32, *ari 7*, ubi dicit de meretricii pretio: « Dare mulieri pro vcnenco usu antequam fiat, malum est pro quanto imperatura luxuria; post factum autem non est malum, sed actus justitiae. a nullo vitio imperatus ». — Valentia, in 2,t, 2U, disp. 5, qu. 6, punct. 5, § 2, *qnaer. 5*, v. *Quantobrctft erudite*, hoc Cajetan' dictum refert et approbat.

/ Nisi tamen (addunt Tambur. et Tancredi promittens habuerit expressam intentionem sese obligandi ad id quod non excedit.

*) Sotus, *de Just.*, et Jure, lib. 4, qu. 7,

art. 1, ad 2, v. *An vero contra*, tractat de promissione superflui, facta meretrici; et dicit promittentem teneri promissum solvere, « nisi excessus ad prodigalitatem pertingeret. Nam tunc male promissum esset, in quo rescindenda esset fides. — Itcmque tenet Serra, in 2at,t 2,f, qu. 62, art. 5, dub. 3, § *Dicendum est 2'*, v. *An vero*; et pariter Martinus de Ledesma, in 2" 4., qu. 15, art. 5, v. *Circa secundum membrum*.

Baflez, in 2Al" 2tc, qu. 62, art. 5, dub. 5, *conci. 3*, scribit: « Si quis promittat impudicae feminae aliquam quantitatem pretii, quam exhibere est prodigalitas. non teneatur postea adimplere promissum ». — Et ita etiam Mercado, *de Contract.*, hb. 6, cap. 16, *de las Frontosas*, § *Todas las i etes*, Manuel Rodriguez, *Sum.*, part. 2, cap. 42, num. 4, (al., cap 40, *mini. 4*). — Itemque Aragon, qu. 89, art. 7, sed loquens in generali tantum de juramento promissono.

·) Mich, de Palacios, *de Contract.*, hb. 5, cap. 11, v. *ler/ttn adhuc*, id non habet, quod reperire potuerim. Omnes igitur isti aucto-

Sr4 r in ad
excrv iom.

obliget ad *partem*, quia utile per inutile non vitiatur. Et sic respondetur secundae sententiae Tambunnii. — Ratio autem cur non obliget promissio ad *excessum* est, quia malitia prodigalitatis principaliter consistit in praestatione, minus vero principaliter in promissione; ideo enim non licet prodige promittere, quia illicitum est prodige dare. Posito igitur quod actus prodigae praestationis sit per se principaliter malus, minime unquam poterit ipse impleri sine peccato, neque executio poterit cohonestari ab obligatione promissionis factae; quia nemo se potest obligare ad rem illicitam exsequendam, ut habetur ex *regula juris 69 in 60*, ubi: *lu malis promissis fidem uon expedit observari*. Et consequenter pars acceptans, ex promissione ipsi facta, nullum potest jus acquirere ad id quod altera pars nequit sine peccato praestare. Et sic respondetur ad rationem primae sententiae.

Quid de
prtuo m<-
retrieh

Hinc inferunt r. Sotus O; et Ledesma Battez Salon, Mercado §, Palacios O ac Manuel §, apud Sanchez l, quod si quis prodige aliquid promiserit meretrici pro usu corporis, non tenetur solvere excessum; quia, cum sit promissa res illicita ratione prodigalitatis, promissio nulla est. — Recte inferunt 2°. Salmant. 2 cum aliis a se citatis, quod si res promissa sit impartibilis, ad nihil tenetur promittens; quia tunc vere tota materia evadit illicita.

Qeti tt
rr« » t IBÜI
viubilrt

Speaau»
prod i ce
promu ten»
■ firi
wm« eon
teatlai

Juxta igitur hanc *tertiam* sententiam (ut ad casum nostrum veniamus), sponsus prodige promittens matrimonium cum res sit indivisibilis, et promissio tota per se illicita evadat, non tenebitur utique ad illam — Nec obstat quod culpa prodigalitatis non excedat veniale peccatum. Quia promissio rei qualitercumque malae, adhuc venialiter, puta mentiendi, etc., nec etiam potest ullam parere obligationem; ut notant Salmant. \ et certum est.

Pro conclusione igitur hujus puncti, mihi et aliis doctis junioribus (salvo sa-

pientiorum judicio) videtur dicendum Γ. Sponsum, qui antecellit in divitiis, in casu proposito non teneri ad matrimonium; necnon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. — Dicendum 2°. Hoc procedere, stando in terminis verae prodigalitatis: verumtamen, cum culpa prodigalitatis non sit plus quam venialis, quaevis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc salis excusabitur sponsus feminam dispari ducens, si noverit in ea aliquam specialem praerogativam, nimirum providentiae, devotionis, magnae honestatis, vel etiam alicujus dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducere vitam. Hinc infertur vix casum accidere posse quod sponsus eam ducere non teneatur; quia rarissime deerit aliqua ex his causis, quae culpam prodigalitatis excusabit. — Dicendum 3°. Quod casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit a virgine vel a femina honesta, tunc omnino tenetur eam ducere; quia proditio virginitatis aut bonae famae est res pretio inaestimabilis, quae praevalet aut saltem aequivalet excessui disparitatis sponsi: et ideo, in eo casu, promissio facta bene est valida, cum jam adfuerit aequalitas in contractu, sine vitio prodigalitatis. Et hoc procederet, juxta id quod ait Lugo », non solum cum femina famam amiserit, sed etiam cum se exposuerit periculo famae amittendae. — Hoc tamen currit si disparitas sit tantum in *divitiis*. Nam si sit in *nobilitate*, tunc, etiamsi intercesserit defloratio, non tenetur vir ad matrimonium cum dedecore familiae, imo probabiliter nec etiam ad damnum illatum; ut diximus *Lib. III, u. 643, Dubit. L*

Sponui
antecclleci
divitii-, r
contraheAt.
veniAliter
peccat.

.Mediocris
causa in ca-
tu exeunt
a prodigali-
tate.

Si copulae
extorsit, te-
netur coe-
trahere.

Anteccl
lena nobili-
tate. non te-
netur con-
trahere. cui
conula ad-
fuit.

Si timcan
tur p αhd
la ex matri-
monio inxe-
quali :

Ad id autem quod doctores dicunt (ut supra diximus), scilicet quod talis sponsus non potest illud dispar matrimonium inire (intdligercf/sjMr tantum ratione *divitiarum*, non autem nobilitatis cum dedecore familiae, ut jam distinximus), si probabiliter

Sal « k cit · De Matr.. lib I. d»r U, η ! — · Tr. 13, cip 1, n 167. — · Loc. cit., n. 167.

res parum diligenter citantur a Salmant. et a Sanchez.

n Lugo. *de Jusi et Jure, disp. 12, m. 34*, id dicit, non quidem de casu dtsparis conditionis sed m generali de vidua bonae lamae,

quae cx promissione ficta matrimonii copulae consensisset: · Ejus copula, inquit, videretur digna tali promissione propter periculum cui se exponit infamiae et difticultatis ad invenien- das commode nuptias ».

timeantur damna aut odia propinquorum: rationem afferentes, quia eo casu graviter peccaret sponsus contra caritatem; et ideo, cum matrimonium illud contrahere tunc esset res illicita, non potest promissio facta ad illam obligare. — Et ob eandem rationem dicit Sanchez cum Navarro, Corduba, Lopez et Gutierrez, hoc dicendum, etiamsi sponsa deflorationem passa fuerit. Et etiamsi (ut addit Sanchez ' cum Lopez) nulla sit inter contrahentes disparitas.

Filius non
tenetur ab-
stinere cum
sua gravi
incom-
modo.

Fateor quidem hanc esse communem sententiam, et per se loquendo veram, quando filius commode huiusmodi scandala vitare posset. — Sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adductae videtur obstare quod caritas non obligat cum gravi incommodo. Hinc puella ad vitanda scandala virorum, non tenetur perpetuo domi manere, ne diu sua libertate privetur; quia grave incommodum hoc ipsi esset (ut dictum est *Lib. II, n. 53, v. Si vero*, cum Cajetano, Sanchez, Palacios Lessio *, Navarro *, Azor *, Salmant., Sporer et aliis). — Si ergo mulier, ne sua libertate diu privetur, non tenetur longo tempore abstinere ab egrediendo, etiamsi alii scandalum sint passuri; quomodo filius tenebitur sub mortali, ne parentes scandalum patiantur (sine tamen eorum dedecore, ut supponimus), a matrimonio desiderato abstinere? Fortene sponsus non videtur grave incommodum subiturus, si omittere cogatur matrimonium cum puella cum qua credit quietam ducturum vitam, ob vehementem amoris passionem qua se sentit affectum erga illam? Grave quidem incommodum existimant hoc omnes doctores illi quos praecedenti Quaestione retulimus, qui ideo excusant a culpa gravi filios matrimonium

1 De Matr., lib. I, diip. 14, n. 3. — A'α'α'Γ., Man., cap. 16, n. 18. — Cordub., Quaestionar., lib. 1, qu. 13. — Ludov. Lopca, Intruct. nov., part. 1, cap. 76, v. Atque hoc quod tunc dicitur, — GiiHtr., Quaeit. canon., lib. I, cap. 20, n. 23. — Loc. cit., n. 3. — Ludov. Lop, loc. cit. —

ineuntes invitis parentibus; quia (ut dicunt Sanchez B, Escobar* et Salmant. ') per matrimonium quisque perpetuae obligatur servituti, maxima secum afferenti onera, quae, nisi ex omnino spontanea voluntate suscipiantur, difficillime perferri poterunt. Si igitur ob hoc motivum excusantur filii ab obsequio parentibus debito; cur non ob eandem rationem excusabuntur a praecepto caritatis, quod cum gravi incommodo non obligat?

Quapropter melius dicendum mihi et aliis doctis junioribus videbatur cum Palao⁴, tunc filios teneri sub mortali obedire parentibus, ab huiusmodi matrimonio abstinendo, quando possunt sine gravi suo incommodo. Tanto magis quod (ut dicunt ipse Sanchez ' et Holzmänn.) huiusmodi scandala, quamvis antea jactentur, inito tamen matrimonio facile evanescunt, et animi conciliantur. — Caeterum, cum hoc sit contra communem, propterea sapientibus discutiendum relinquo

Tenetur
abstinere, si
potest sine
trivi-
ali incom-
modo.

852. — « 7°. Resiliens culpabiliter a sponsalibus perdit suas arrhas; et tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri ».

Resiliens
culpabiliter
perdit ar-
rhas

Hic autem notandum 1°. Quod si a muliere promittitur aliquid viro ut eam ducat, valet quidem promissio, prout habetur ex cap. *De illis, de condit, appos.*, quia tunc promissio praesumitur facta causa dotis. Secus, si vir promittat aliquid mulieri si secum nupserit; quia tunc promissio praesumitur facta ob causam turpem, nempe libidinis explendae. Ita communiter Sanchez ' et Salmant.¹⁰ cum aliis passim; ex leg. *Si ita stipulatus*, § *Si tibi*, ff. *de verb, oblig.*, ubi id expresse habetur. — Excipiunt tamen, si vir sit ignobilis aut senex, et mulier sit nobilis aut

Vir et mu-
lier libi pro-
mittentes a-
liquid pro
matrimo-
nio.

• De Matr., lib. 4, diip. 23, n. 10. — * Lib. 25, de Matr., n. 72X — Tr. 9, cap. 6, n. 23. — Tr. 29, disp. 2, ponet. 12, n. 9. — ' De Matr., lib. 1, diip. 14, n. 3, i. f. — De Matr., num. 266. — De Matr., lib. 1, diip. 33, num. 4, — * T. 9, cap. 1, n. 108.

De Palacios, Lessio, Navarro et Azor, vide notas *b*, *c* et *d*, ad dictum *lib. 2, n. 53*.

O Ita profecto S. Doctor scribebat jam in secunda editione Operis. Sed postea, videlicet in *Istruc. e Pralica, cap. 18, n. 16*, de hoc argumento scripsit: Sed cum obligatio

matrimonium non contrahendi in hoc casu, non esset nisi caritatis actus, nescio quomodo posset obligari sponsus, cum suo damno aut incommodo gravi, ad abstinendum a tali matrimonio, ut vitet odia inter parentes, nisi casu quo tale matrimonium gravem per-

juvenis; quia tunc promissio juste fit in compensationem nobilitatis, aut juven-
tutis ex leg. *Mulieres*, G *de dignit.*

Poe&a fe-
certifier
apporta m
•poaaalt-
bua. illicit-
et Invalida.

853. – Notandum 2°. Quod promissio poe-
nae appositae in sponsalibus in resilien-
tem est illicita et invalida, ex cap. *Gemma*,
de sponsal., quia per hujusmodi poenam
matrimonii libertas laederetur. Ita in textu
praefato: *Cum itaque libera matrimonia*
esse debeant, et ideo talis stipulatio pro-
pter poenae interpositionem sit merito im-
probanda. — Hinc communissime dicunt
doctores peccare qui sponsalia cum hac
poena contrahunt. Alii vero dicunt id esse
mortale; ut Bonacina¹ et Salmant.¹. Alii
autem censent esse veniale; ut Sanchez²;
Bossius⁴ cum Cajetano, Armilla, Gutier-
rez et Rebello.

Quid de
rravitate
culpae.

Hoc autem procedit si poena apponatur
a sponsis, vel ab eorum consanguineis
aut amicis ut communiter tenent Pa-
laus³ Sanchez⁴; et Salmant⁵ cum Aversa,
Lopez et Cornejo. Non vero, si apponatur
ab extraneo; ut iidem auctores, ex leg.
Titia, ff. *de verb, oblig.* Ratio, quia in primo
casu etiam minuetur libertas matrimonii,
eo quod sponsi illud possunt inire ne pro-
pinqui vel amici talem poenam solvant.
Secus tamen accidit, cum poena motu
proprio ab extraneis apponitur. — Prae-
terea advertendum id procedere, si poena
generaliter apponatur etiam in eum qui
juste resiliat; tunc enim certum est apud

omnes, promissionem poenae non obli-
gare, sed

Quaeritur 1°. *An promissio talis poe-
nae sit valida et licita, si adjiciatur in*
injuste resilientem?

Prima sententia satis probabilis negat;
et hanc tenent Sanchez b>, Bonacina⁶, Bos-
sius⁷, Concina⁸; et Aversa, Becanus b)
et Dicastillus, apud Salmantl¹. — Et pro-
bant ex leg. *Titia* 134, ff. *de verb, oblig.*,
ubi dicitur: *Quia inhonestum visum est,*
vinculopoenae matrimonia obstringi, sive
futura, sive jam contracta. Item ex leg.
Mulier, § *fin. C. de sponsal.*, ubi; *Si cautio*
poenam stipulationis continens fuerit in-
terposita, ex utraque parte nullas vires
habebit; cum in contrahendis nuptiis libera
potestas esse debeat. Probant etiam ratione,
quia adhuc libertas laederetur. Posset
enim accidere quod pars quae juste posset
resilire, nequiret suam causam in judicio
probare; et sic invita nuptias iniret.

Adjecta ia
injatte feu
1 i e n t c ra.
probabili-
ter illicit-
et invalida.

Secunda vero probabilior sententia
affirmat. Et hanc tenent Pontius⁹, Lay-
mann¹⁰, Roncaglia¹⁴; Holzmann¹⁶ cum
Anacleto et Haunold; Palaus¹⁴ cum Sua-
rez¹⁵, Vasquez et Coninck; ac Salmant.
cum Leandro et Diana. — Ratio, quia talis
adjectio poenae non est neque contra jus
naturale neque positivum. — Non contra
naturale; quia per se rationabile est poe-
nam imponi culpabiliter resilienti: nec
est contra libertatem ad matrimonium

Probabi-
lius validi
et licita.

¹ Qu. 1. punct. ult., n. 3. — Tr. 9, cap. 1, n. 94.
— Lib. 1, ditp. 30, n. 2. — * De Matr. Contractu, cap. 11,
n. 415. · Cajetan.. Sum., v. Spontalitia. · Armil., v. Spon-
ealia, n. 14. Guilerr., de Matr., cap. 17, a n. 1. · Rebell.,
parv 2, lib. 4, qu. 7, n. 4. — Tr. 28. ditp. 1, punct. 9,
n. 1. — Lib. 1. diep. 30, n. 8. — 1 Tr. 9, cap. 1, n. 95. ·
Averta, qu. 8, sect. 9, ▼, Tertio. · Gre*. Lope», part. 5,
tit. 11, ky 8>, flots. 1« · Cornejo, tr. 6, diap. 2, dub. 7.
— De Matr., qu. 1, punct. ult., n. 1. — De Matr. Con-
tractu, cap. 11, n. 429. — » De Matr.. dit-. 2, cap. 1, n. 80.

— Xwria, qu. 8, aeci. 9. v. Sed retinenda. · Dicast., de
Matr., ditp. 1, dub. %, n. 361. · 11 Tr. 9, op. 1, n. 96. —
“ De Matr., lib. 12. cap. 19, num. 8. — “ Lib. 5, tr. 10,
part. 1. cap. 1, η. 8. — « Tr. 21. qu. 1, cap. 2. qu. 3, reap. 2.
-” De Matron. 203. · Anacl., Jutcan., lib. 4. tit. 1, n. 188. ·
Haun., de Ju»t el Jure, tr. 4, n. 364. — M Tr. 28, ditp. 1.
punct. 9, n. 8. - Vatq., oputc. de Tealam., cap. 3, dub. 2,
n. 28. · Coninck, diip. 22, dub 5, n. 29. — Salmant., tr. 9.
cap. 1, n. 97. * Leand., tr. 9, ditp. 1, qu. 52. · Diana,
part. 3, tr. 4, reaol. 211.

turbationem. pluribus familiis communem, in
oppido parvo afferret, ita ut posset aliquo
modo reputari damnum commune totius fere
loci ».

852. - * Lex *Mulieres* dicit mulierem
quae habet virum inferioris conditionis, fieri
et ipsam ejusdem conditionis, ct sequi mariti
conditionem.

853. - ·) Palaus et Sanchez addunt tuto-
res et dominos; Aversa addit superiores vel
potentes tet idem ait Cornejo) qui possunt
damnum inferre ipsi parti; et idipsum innuit

Lopez, dicens valere hanc poenae promissio-
nem laetam ab extraneis, · quando ex tali
promissione extraneorum libertas inter con-
trahentes in aliquo non laederetur ».

b> Sanchez, *loc. cit.*, n. 2 et n. II et seqq.,
negat utique poenam illam peti posse *ut poe-
nam*; sed affirmat eam peti posse ratione
damni. — Et Becanus, *de Sacr.t cap. 43*
qu. 16, n. 2 et 7, idem tenet.

c> Suarez, *de Relig., tr.5, lib. 2, cap. 23,*
n. 5, dicit hanc resolutionem « fortasse » esse
veram.

requisitam impedire sponsos ab injuste resiliendo. Licet enim jura in matrimonio approbent libertatem rationabilem, reprobant tamen irrationabilem; et ideo non officit libertati matrimonii, quod judex cogat sponsos ad contrahendum per censuras, carcerem aut poenam pecuniariam, cum talis metus juste incutiatur. Quod autem aliquando posset aliquis juste resilire, et non posset probare, hoc per accidens se habet, et fundamentum nostrae sententiae non elidit. — Neque obstant leges supra allatae. Nam in tantum hae leges promissionem poenae in sponsalibus irritabant, in quantum olim ex jure civili ad sponsalia solvenda sufficiebat voluntas unius partis, sive cum causa sive sine causa resiliebat; ut patet ex leg. 1, C. de spousal., et Glossa ibi. Sed de jure canonico, ex cap. Praeterea 2, de spousal., omnino requiritur consensus utriusque.

Caeterum in leg. Mulier, C. de spousal., approbatur tamquam valida et licita poena solvendi duplum, triplum vel quadruplum d) pro arrhis, quas injuste resiliens acceperit. Imo Leo imperator in constit. 19 (ut videre potes apud Pontium) expresse approbat adjectionem poenae in sponsalibus contra inconstantes, sive injuste resilientes, addens id esse jam consuetudine firmatum.

Quaeritur 2°. *Ait juste resiliens a sponsalibus teneatur solvere poenam promissam, si promissionem juramento firmaverit?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Lessius, Molina, Suarez et Coninck. — Ratio, quia, licet sit vetita promissio poe-

nae, non tamen est vetita ejus solutio, quae aut vi obligationis naturalis, aut saltem juramenti debetur: juxta dicta Lib. III, n. 177, ubi dictum est ex cap. Debitores, de jurejur., juramentum obligare, esto promissio facta irritetur a jure in odium iniqui creditoris, prout est promissio solvendi usuras.

Secunda vero sententia probabilior negat. Et hanc tenent Sanchez, Pontius; Bossius cum Barbosa, Bonacina, Filliucio et Villalobos; Palaus cum Gomez, Covarruvias et Gutierrez; Escobar cum Bartolo, Angelo et Praeposito; ac Salmant. cum Aversa, Trullench, Cornejo et Dicastillo. — Ratio: tum quia, cum adjectio poenae contra juste resilientem sit iniqua et ideo illicita, non obligat juramentum, quod non potest esse vinculum iniquitatis; tum quia jus prohibens promissionem poenae, non tam promissionem interdicat quam solutionem: non tam enim promissio quam solutio matrimonii libertatem laedit.

In contractu vero usurario irrita est promissio, non autem solutio usurarum; et ideo promittens tenetur adjuramentum.

Quaeritur 3°. *An, si poena in sponsalibus adjecta solvatur, teneatur recipiens illam restituere?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Sanchez, Lessius; et Escobar cum Molina f), Henriquez f), Vega I), Lopez D, etc. — Ratio, quia jura solam promissionem irritant, non vero solutionem. Et confirmant ex simili, nempe quod recipiens pecuniam victam in ludo vetito non tenetur restituere, licet victus non tenebatur eam solvere.

Probabdiu
non obligat.

Recipient
poenam. Juxta alio
non tenetur
restituere.

Poenam promissam et juramento firmatam, joita alio obh-
pt juste rebitentem.

Pont., de Matr., lib. 12, cap. 19, n. 9. — » Lib. 2, cap. 17, n. 56, v. Ubi... decimo. — » De Jurat., tr. 2, ditp. 151, n. 22, i. f. — » De Matr., lib. 1, ditp. 32, n. 21. — » Loc. cit. n. 6 — » Cup. 11, n. 443. — Barb., Collect., ad cap. Gemma, de sponsal. et matr., n. 6. — Bonae., de Matr., α. 1, punct. ult., n. 2. — Ful., tr. 10, cap. 7, n. 234. — Villa!, part. 1, tr. 12, diff. 10, n. 5. — » Tr. 28, ditp. 1, punct. 9, n. 6. — Come, Vanar, retol. tom. 2, cap. 14, n. 24. — Covarr., de Testam., Rubr., part. 2, n. 53 et 54. —

Gutierrez, de Matr., cap. 17, n. 16 et seqq. — » Lib. 24, n. 19. — Bartol., in l. SX c. mü pro eo SS, ff. de fidejussor, cl. mandator., n. 6 et 7. — Altiçel. de Uba/dis, in l. Si qui pro eo 56, ff. de fidejussor., n. 6. — Praepos., in cap. Gemma, de sponsal., n. 2. — Salmant., tr. 9, cap. 1, n. 100. — Aversa, qu. 8, sect. 9, v. Quarto. — Trullench, lib. 7, cap. 1, dub. 11, n. 3. — Cornejo, tr. 6, ditp. 2, dub. 7, qu. 2. — Dicast., de Matr., ditp. 1, dub. 26, n. 371. — » Lib. 1, ditp. 31, n. 2. — » Lib. 2, cap. 17, n. 66, v. Ubi... decimo. — » Lib. 24, n. 192.

< Lex ista loquitur de duplo, et negat quadruplum valere nisi ex conventionem.

Suarez contra, de Relig., tr. 5, lib. 2, cap. 23, ft. 5; et cap. 24, ft. 3, tenet secundam sententiam, quam ipse S. Alphonsus amplectitur. — Idemque de Coninck, disp. 22, dub. 5,

num. 23, notandum est, nisi, ut ipse limitat, « quis expresse jurasset solvere poenam, etsi justa causa resiliendi intercederet: quia tunc juramentum obligaret ».

f) Molina, de Just., tr. 2, disp. 515, n. 11; Henriquez, lib. 7, cap. 35, n. 6, lit. a et n;

Proh»H
;““|,ee*
Secunda tamen sententia probabilior affirmat. Et hanc tenent Salmant.’ cum Dicastillo; Bossius cum Hurtado, Gutierrez et Mascardo ac Palaus * cum Soto *, Medina *, Lopez * etc. — Ratio, quia recipiens non habet titulum retinendi, cum jus omnino talem promissionem irritet; ut patet ex leg. *Mulier*, § *fin.*, C. *de sponsa!*., ubi dicitur quod talis adjectio poenae *ex utraque parte nullas vires habebit*. Unde, deficiente titulo, nequit ille dominium soluti acquirere. — Nec obstat paritas ludi. Nam ibi ideo victor pecuniam recipiens non tenetur restituere, quia contractus per se est validus, et jura tantum praebent actionem victo repetendi solutum (ut diximus *Lib. III, n. 887*)\ ac ideo potest victor retinere illud usquedum jn judicio repetatur. — Bene tamen Palaus cum Gutierrez hanc secundam sententiam limitat, nisi qui solverit poenam jam noverit se non esse obligatum; quia tunc recte censetur donasse >.

Limutio.

* Tr. 9, αψ. 1, n. 106. - *Dicast.*, de Matr., ditp. 1, dub. 77, n. 388. — Cap. 11, n. 449. - *Gasp. Hurtad.*, ditp. 1, diff. 18, n. 77, l. f. — Tr. 28, ditp. 1, punct. 9, n. 8. — *Pa/aus*, loc. dL. n. 9. - *Gnlitrr.*, de Matr., cap. 17, n. 15. — « Cap. 11, n. 4M. - *Gutifrr.*, loc. at., n. lo. — 1 Tr 9, cap. I, o. 107. — Cap. 11, η. 468. - .Vo/., de JutL.tr. 2.

In dubio autem haec donatio non praesumitur; ut recte ait Bossius⁴ ex Gutierrez, juxta *J*) leg. *Campanus*, fi. *de aper, libert.*
Quaeritur 4°. *An debeatur legatum relictum puellae sub conditione nubendi cum aliquo viro, si illa cum alio nubat?*

Per se loquendo, certum est non de-beri, ex leg. *Titio*, § *1*, IT. *de condition, et demonstr.* Quia, cum libere possit puella tales nuptias acceptare vel respuere, hic non laeditur libertas ad matrimonium requisita.

Excipiendum tamen, nisi alioquin a patre gravetur legitima filiae debita k>, vel nisi ipsa inducatur ad nubendum cum indigno *ll*; quia tunc conditio illa rejicitur tamquam turpis, et debetur ei legatum, si ipsa nubat cum alio, ex leg. *Cum ita*, § *Videamus*, AT. *eod. lit.* Ita communiter Salmant. »; et Bossius e cum Rota Romana m>, Molina, Gutierrez, Villalobos, Laymann, Pontio, Vasquez, etc. — Idem ait Bossius ’ cum Covarruvias Sanchez,

QUld dt
«5%«^

disp. 207, n. 5. - *Guiterr.*, de Matr., cap. 20, n. 4, 8 et 9. - *Villal.*, pari. 2, tr. 30, diff. 30, n. 8. - *Laym.*, lib. 3, tr. 5, cap. 10, n. 13. - *Pont.*, de Matr., lib. 3, cap. 7, λ n. 2. - *Vasq.*, opusc. de Testam., cap. 8, § 2, n. 33. — ’ De Matr. Contractu, cap. 11, num. 469. - *Saneh.*, de Matr., lib. 1, disp. 33, n. 13.

Vega, *Sum. silva, lib. 3, cas. 288*; Ludov. Lopez, *dc Contract., lib. 2, cap. 22, conci. 3*, disputant de casu simili, nempe de ludo.

<| Gutierrez non :talur a Bossio pro hoc asserto generali, sed pro limitatione infra ponenda; et revera Gutierrez, *dc Matr., cap. 17, n. 15 ct seqq.*, negat teneri ad restitutionem ante judicis sententiam, si per errorem alter dederit, credens se ad id obligatum esse; si vero sponte dederit, sciens nullam obligationem adesse, recipientem non esse condemnandum ad restitutionem. — Mascardus a Bossio citatur pro ultimo tantum asserto, scilicet donationem in dubio non praesumi; quod utique habet Mascardus, *dc Probat., conci. 555, n. 1 ct seqq.*

Sotus, *de Jusi., lib. 4, qu. 5, art. 2, v. f.*; Barthol. Medina, *Sum., lib. I, cap. 14, § 29, reg. 2*, loquuntur de casu simili, scilicet de ludo. Et negant posse retineri, nisi sit libera donatio. — Ludov. Lopcz pariter de ludo loquitur, *loc. cit.*, et dicit tutius esse quod restituat; oppositum tamen esse satis probabile

O Hanc eamdem limitationem apponunt SalmanL, *loc. at.*, et Bossius, *num. 452*. — Dicastillus vero aliam similem ponit; quamvis enim, *n. 386*, absolute dixerit satis esse

probabile et tutum in praxi, posse retineri; attamen, *n. 388*, ita distinguit: < Si solutio poenae fiat nulla coactione praecedente; quia nimirum si non solvat, neque rixae ct seditiones cum aliis, neque infamia aut dedecus illi proveniant, sed libere si velit possit resilire, et omnino spontanee velit illam poenam solvere, poterit retinere recipiens titulo gratioso.^; si vero eo ipso quod non solvat, aliquid praedictorum prudenter timeat, ctob id vitandum poenam solvat, non video titulum in recipiente ad relinendum quod sic accepit..., quia coactus dedit ».

l) Lex ista referenda est non ad casum dubii, sed ad limitationem quae prius posita est; dicit enim: «Si cum sciret posse se id recusare, obligari se passus sit, non inhibendam operarum petitionem, quia donasse videtur ».

k> Villalobos non habet hanc exceptionem.
t) Exceptionem istam pro sola virgine ponunt Bossius, Gutierrez, Vasquez.

Rota Romana dtatur a Bossio non pro his exceptionibus, sed pro principali propositione; et ita habetur ap. Farmacium *Decis. Rotae, part. 1, decis. 80*; et ap. Riccium, *Coilectan. decision., part. 4, colled. 1351*.

*) Covarruvias ita sane a Bossio citatur;

Gutierrez % Molina, Villalobos, etc. (contra Pontium *to* et alios *ibid* ') si puella, ut obediat patri, alium ducat. Quia, adhuc admissa sententia, quam tenet et objicit Pontius, quod filia non peccet si nubat personae dignae sine consensu patris; tamen (ut vidimus % 849, *Qu. 1.*) commune est inter doctores, esse contra honestatem non exspectare in nuptiis patris consensum: et ideo, cum puella non possit honeste nubere, patre non consentiente, non debet legato privari. Sed huic responderi potest quod ex hac eadem justa causa, nempe ne illa legatum amittat, satis ab hujusmodi dehonestate excusaretur, si cum persona designata digna ipsa nuberet.

Quaeritur 5°. *An legatum relictum mulieri ut non nubat, debeatur ei si nubat?* — Vide dicta *Lib. III, n. 930, v. Dubit. 7*, ubi diximus deberi, si mulier esset virgo; secus, si vidua.

854. — < Resp. II0. Ubi Tridentinum non « est receptum, sponsalia jure antiquo « transeunt in matrimonium per quaevis « signa externa, maritali affectu exhibita, « v. gr. per copulam. — Dico: *ubi Tridentinum, etc.*; quia ubi hoc receptum « est, haec signa non tenent, si sint clandestina: ideoque graviter in iis peccari « potest a ».

Molina, de Primogen., lib. 2, cap. 13, n.22. — *Vulal.*, pari. 2, tract. 30, diff. 90, num. 9. — 1 *Bossius*, cap. 11, num. 470. — *De Matr.*, lib. 9, disp. 46, num. 50 et 51. — *Part. 2, tract. 17, trsol.6; tract. 15, resol. 31; el part. 4,*

« Unde sequens casus resolvitur:

< Sponsis non licent tactus impudici, « cum proxime disponant ad copulam et « pollutionem: etsi liceant amplexus et « oscula in signum amoris. — Sanchez « Vide Diana . .

Quaeritur: *an inter sponsos sint peccata mortalia oscula et tactus pudici, si fiant ad captandam voluptatem?* (dicitur *pudici*; nam certum est impudicos esse letbalia). — Duplex adest sententia:

Prima sententia, quam tenent Sanchez ac Salmant. * cum Aversa, Diana et Azor b>, dicit esse tantum venialia; licet intendatur delectatio carnalis, et adsit commotio spirituum genitalium, dummodo non sit magna, et absit periculum pollutionis vel consensus in copulam. — Ratio, quia, sicut matrimonium cohonestat copulam, sic sponsalia, quae sunt quaedam inchoatio matrimonii, cohonestant tales actus, qui sunt copulae inchoatio. Eo magis, quia per illos plus fovetur amor ad matrimonium contrahendum. — Adduntque Salmant. praedictos actus excusari etiam a veniali, si adsit causa justa, v. gr. ostendendi amorem, captandi benevolentiam, effugiendi inurbanitatem vel servandi morem patriae.

Secunda sententia, longe probabilior et omnino sequenda, quam tenent Lessius(

tr. 4, resol. 131. — Loc. dt., num. 45 et 49. — Tr. 9, cap. 15, n. 91 — *Aversa*, qu. 21, sect. 0, v. *Duodecimo*. — *Diana*, part. 2, tract. 17, reaol. 6. — Tract. 9, cap. 15, num. 91.

sed, *de Matr.*, part. 2, cap. 3, § 8, num. 2, hanc opinionem ex alio quodam auctore affert, et ipse concludit: « De hujus tamen responsi veritate, nihil quod mihi certum sit, modo asseverare possum »

Gutierrez» *de Matr.*, cap. 20, num. 11, ita temperat hanc sententiam, ut, « ipsa femina parata sit Titio nubere, a parente tamen impediatur » ; et « insuper adderem ipse, inquit, quod bona fide et absque fraude id liat; alias namque secus esset ».

e) Pontius, *de Matr.*, lib. 3, cap. 7, n. 5, distinguit inter jus antiquum et jus novum; et in jure novo dicit legatum perire in casibus quibus licite potest nubere absque consensu patris» in casibus vero quibus tenetur consensum exspectare, legatum non perire

854. a) Nuncautem, ex decreto Leonis XIII *Consensus mutuus*, dici 15 Februar. 1892, sponsalia non amplius transeunt in matrimo-

nium per copulam affectu conjugali habitam; Pontifex enim abrogat et abolet quascumque juris canonici de ea re dispositiones» et decernit ac mandat, « ne deinceps illis in locis in quibus conjugia clandestina pro validis habentur..., copula carnalis sponsalibus superveniens non amplius ex juris praesumptione conjugalis contractus censeatur, nec pro legitimo matrimonio agnoscatur seu declaretur ».

Azor, *part. 3, lib. 3, cap. 25, qu. 3*, affirmat actus istos « esse licitos » inter sponsos, etsi fiant ob delectationem sensus, uti liquet ex collatione hujus *qu. cum qu. 2*. Et ratio est: < Quoniam ista inter cos sunt signa amoris confirmatoria sponsalium contractuum ».

c) Lessius, *lib. 4, cap. 3, n. 59*, id docet in generali tantum, et addit: « Unde etiam inter sponsos censeo plane dissuadenda, si causa voluptatis fiant ».

Tacta» Im
podici, io
ter vpooto»
illiciti.

Otcala et
Uda» padi
cl. ad ca
ptandam
olaptxtem
carnalem.

Juxta à
iioa. Venta
lia dumtaxat.

Lepitam
relictum ut
non nubat.

Sponsalia
olim trans
euntia in
matrimo
nium.

ifSfiÆZ Mazzotta/J, Roncaglia \ Concina * Bo-
retiui ipoc« nacina 3 cum Henriquezet Rebello

«Π» Croix⁴ cum Mendo et aliis; ac Viva' cum
Suarez % Perez Λ et Hurtado Λζ docet,
tales actus prohibitos esse sponsis eodem
modo quo vetantur omnino solutis. —
Ratio, quia sponsus ratione sponsaliorum
nullum acquirit jus ad corpus sponsae:
et si forte aliquale jus acquirit per spon-
salia, quia tamen non adhuc est perfecte
dominus rei, non potest re illa uti, ne
imperfecte quidem. Sicuti ille cui promissa
est venditio vineae, nequit illa uti, ne im-
perfecte quidem, donec vinea de facto ei
vendatur et tradatur. — Praeterea, cum
sponsis non liceat copula, nec licent tales
actus, qui tantum ad copulam sunt ordi-
nati.

Qaid <je
ocult oo:
rcpatriAe.

Concedunt tamen Croix" et Vivaçum
alus auctonbus ab ipsis adductis, quod
oscula et amplexus juxta morem patriae
aliquando sponsis permitti possunt, sed
non aliter quam solutis permittuntur. Et
hoc est probabile: modo tales actus non
sint pressi, per aliquod tempus protracti,
ut bene advertit Roncaglia <λ — Qui etiam
cos admittit ad benevolentiae demonstra-

tionem. Sed ego non admitterem, nisi ubi
talis vigeret usus; ut etiam ait Maz-
zotta 8.

Id autem quod dicunt Busenbaum Quid
{Lib. HI, tt. 431, v. Resp. 2.}, et Lessius h
cum Navarro, Toletus A>, CajetanoA>, etc., tuL.'*''|
nempe quod sponsis liceant tactus pudici,
si intendant delectationem tantum sensi-
tivam, secus vero si veneream: recte ajunt
Roncaglia® et Croix 10 non esse practice
probabile; quia ordinarie semper aderit
certum periculum consentiendi in dele-
ctationem veneream, cum sensitiva tam
conjunctam. — Qua ratione spectata, prima
etiam sententia nec practice probabilis
est; quia in materia tam labili moraliter
est impossibile in talibus actibus, causa
voluptatis habitis, se continere a non la-
bendo in pollutionem vel copulae con-
sensus.

An autem sponsis liceat delectari de ixiecut..
copulafutura? — Vidc dicta Lib. V, <ie copoli
ubi sententiam negativam (contra Bona- u'ura'
cina Salmant. O, etc.), omnino tenen-
dam diximus cum Holzmann, Palao, Lay-
mann ‡, Sanchez^, Roncaglia, etc.; quibus
adde Lessium O et Mazzotta u.

* Tr. 12, de 6- Prece., cap. 1, qu. 6, reap. 1 — Dt
Mutf . dim 1, cap. 2. η. 9. — De Matr., qu. 4, punct. 9,
n 0. « Lib. 6. part. 3, n. 151. · Mtdo, Slatcra, diw. 5,
qu 12 n. 116 et xqq, — De Matr.. qu. 1. art. 7. n. 6

et 7. — * Loc. dt , n. 151. — * Loc. ciL, n. 6. — Tr. 7,
ditp. 2, qu. 2, cap. 2, v. Quarr. I. — Tr. 12, de 6- Praec.,
cap 1, qu. 6, retp. L — * Lib. 6, part. 3, n. 151, i. f. —
" Tr. 7, disp. 2, qu. 2, cap. 2, v. Quacr. 2

Henriquez, lib. 11, cap. 19, n. 4, i. f.
haec scribit < Cum iilia de luturo desponsam
honesti amplexus et oscula ad benevolentiam
concedebantur a viris doctis. Sed permitti
non deberent, cum jam sponsalia per copu-
lam affectu maritali non transeant in matri-
monium . . — Rebellus, part. 2, lib. 3, qu. 19,
«ct. 2, num 1, loquitur de osculis, etc., quae
habentur «causa delectationis libidinosae ».

• i Suarez, de Peccat, disp. 5, sect. 7, n. 12,
generaliter ait: « Delectari in actu qui nunc
est per se malus, apprehenso tamen prout in
futuro tempore erit honestus, esse ex genere
suo mortale, si actus sit talis ».

1) Perez et Gaspar Hurtadus non satis
recte citantur a Viva; Perez enim, de Matr.,
disp. 5, sect. 6, n. 7, loquitur de osculis, etc.,
etiam non impudicis, qua» · fiunt causa dele-
dationis sensibilis seu libidinosae quae perci-
pitur in ipsis · — Hurtadus vero, disp. 10,
diff 10, num. 43, loquitur de Lactibus libi-
dinosi inter sponsos de futuro, quos dicit
esse morulos. « quamvis Lanium fiant ob vo-
luptatem in ipsis repertam». — Mazzotta.

tr. 7, disp. 2, qu. 2, cap. 2, v. Quaeres 1, adhae-
ret doctrinae Martini Perez.

r) Roncaglia, loc. cit., qu. 6, resp. 1, actus
istos admittit solum ad benevolentiae demon-
strationem, modo non sint pressi ncc per ali-
quod tempus protracti.

De Lcssio vide quae jam notavi supra
nota c; hic addo Lessium n. 58 et 59, i. f.,
sponsis concedere eam delectationem « quae
praecise ex osculo et contactu manus vel fa-
ciei percipitur ». — Toletus autem, lib. 5,
cap. 14, dicit: « Oscula, tactus, amplexus ob
carnalem delecLationem sunt etiam peccata
mortalia, quamvis homo non intendat copu-
lam, sed solum delectationem carnalem ex
his insurgentem... Licerent tamen ista inter
sponsos, dummodo non esset periculum pro-
babile pollutionis ». Hinc non satis recte cita-
tur a Lcssio. — CajeLanus vero, in 2^{TM} 2«
qu. 154, art 4, ad 3, venialia esse ait oscula,
amplexus, etc , propter delecLationem, inter
sponsos de futuro.

Bonacina et Salmant. revera non dis-
sentiunt a Sanchez et Lcssio. Auctnrcs enim

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur Sponsalia.

855. *Solvuntur sponsalia*: I. *Per* matrimonium cum alia. (*Vide etiam de hoc*. η. 875). II. *Per* mutuum consensum *inter puberes*. *Quid, si sponsalia fuerint jurata*. — 856. *Quomodo autem solvantur inter impuberes*. *Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias*. — 857. III. *Per* impedimentum dirimens superveniens. *Dub. 1. An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis*. — 858. *Dub. 2. An nocens teneatur petere dispensationem*. — 859. *Dub. 3. An, contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, ea obtenta, per se valeant*. — 860. IV. *Per* crimen alterius. — 861. *An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi*. *Dub. 1. Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa*. — 862. *Dub. 2. Quid, si uterque sponsus fornicetur*. — 863. V. *Per* mutationem notabilem, nempe 1. *Si timeantur odia, etc.* 2. *Si superveniat defectus noxius*. 3. *Si superveniat paupertas*. — 864. *An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso*. — 865. *An, cum defectu non pernicioso. Et quid, si sponsa interrogetur an sit virgo*. — 866. VI. *Per* discessum alterius in longinquum. — *Quid, si in propinquum, animo redeundi*. — 867. VDL *Per* lapsum temporis praefixi. *Dub. 1. Quid, si dubium sit an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem*. — 868. *Dub. 2. Quid, si alter fuerit juste impeditus*. *Dub. 3. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur*. — 869. VIII. *Per* susceptionem ordinis sacri et ingressum in religionem. — IX. *Per* votum castitatis. — 870. *Distinctius de his agitur*. — Et 1°. *De professione religiosa*. *Dub. 1. An per ingressum in religionem solvantur sponsalia ante professionem*. *Dub. 2. An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire*. — 871. 2°. *De susceptione ordinum*. *Dub. 1. An pcccet sponsus suscipiens ordines sacros invita sponsa*. — 872. *Dub. 2. An per susceptionem ordinum minorum solvantur sponsalia*. — 873. 3°. *De voto ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros aut servandae castitatis*. *Dub. 1. An per votum castitatis aut suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis*. — 874. *Dub. 2. Quid, si sponsus post votum copulam extorsit*. — 875. X. *Rursus agitur de solutione sponsalium per matrimonium validum cum alia; et quaeritur an per illud solvantur sponsalia, etiam mortuo conjuge*. — 876. XI. *An, per haereditatem novam supervenientem. Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius*. — 877. *An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia*. — 878. *Dub. 1. An, ad solvenda sponsalia, semper requiratur auctoritas iudicis*. — *Dub. 2. Quae probatio sufficiat in foro externo, et quae in interno*.

855. - « Resp. 1°. Dissolvuntur sequen-
« tibis casibus:

DiMoivun-
tur per mA-
trimonium

« **per matrimonium validum cum alia** initum. Bonacina * ». — [An autem, mortuo conjuge, obligent? Vide infra, n. 875, v. *Dubium*].

Per mu-
-ensum.

«II0. *Per muluurn consensum; sicut* quivis contractus. — Laymann 1 ».

1 De Matr., qu. 1, punct. 7, η. 1. — 1 Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, η. 1. — De Matr., qu. 2, art. 1, η. 1. — 4 De Matr., n. 208. — Tr. 28, diip. 1, punct. 17, n. 2 et aeqq. Couine disp. 23, dub. L. Gutferr., de Matr.,

Inter puberes, per mutuum consensum solvantur sponsalia, etiam juramento firmata, non solum valide, sed etiam licite, si adsit rationabilis causa: nam alias esset saltem veniale βλ Ita communiter Viva, Holzmann*, Palaus*, cum Coninck et Gutierrez; Sanchez* cum Navarro, Henriquez et Lopez; Pontius cum Molina

inter pa.

cap. 24, n. 1. — De Matr., lib. 1, diBp. 52, n. 2 et 6. Nat-arr., Man., cap. 22, n. 25. Henriq., lib. 11, cap. 14, n. 6. Ludcv. Lopta, In-tract, nor., part. 2, cap. 38, de Matrim., v. Stcmj aw/rm raw/.

isti, loc. cit.; et Lessius, lib. 4, cap. 3, n. 120, mortalem esse ajunt delectationem sensus, non vero voluntatis. — Laymann autem mortalem esse ait sensitivam delectationem; de rationali vero, quamvis speculative loquendo non sit mortalis, < tamen in praxi, ait, vix locum habent, sed ferme praesumendum est cum ejusmodi voluntariis oblectationibus mortale peccatum concurrere >> Et ipsi Salmant, tr. 20, cap. 13, n. 58: «Nota tamen, inquirunt, consulendas esse... sponsas, ut abstineant a

delectatione copulae... futurae, et in his pedetentim gradientur, quia facilis est transitus a delectatione immateriali et licita ad veniale et illicitam; ob idque debent in confessione de his delectationibus, ob periculum turpitudinis se accusaro.

855. - * Palaus, Coninck, Gutierrez et Sanchez, praetermittunt necessitatem rationabilis causae.

Pontius, lib. 12, cap. 9, n. 1 et 2, non loquitur de liceitate, nec citat Molinam pro

et Rebello; ac Escobar¹ cum Vivaldo, Philiarcho; contra Sotum² Silvestrum³ rXngelum c⁴, etc. *ibid.** — Idque probabiliter dicunt Roncaglia⁵ O et Palaus³, Viva⁴ ac Holzmann⁸; et Salmant⁶ cum Sanchez, procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum. Quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet vel si non remittat: juxta dicta *de Juram.*» *Lib. III, u. 193*, ex D. Thoma⁷, ubi dicit quod juramentum factum in utilitatem proximi bene potest ab eo remitti.

Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolute; sed tantum datur jus resiliendi alteri parti: — juxta communem. Vide Salmant.^e

856. - Inter *impuberes* vero, non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes; ex cap. *De illis*» *dc despons. impub.*, ubi dicitur: *Cum ad annos... [pubertatis] pervenerit» reclamaverit...» judicio Ecclesiae poterunt ab invicem separari* — Perveniendo autem ad pubertatem, quaeque pars potest resilire reclamando statim, scilicet post triduum, coram judice vel testibus; alias praesumitur consensisse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere a tempore, non jam pubertatis adeptae, sed adeptae cognitionis privilegii resiliendi: tempus enim utile datum a lege

ad utendum privilegio non currit nisi postquam privilegium agnoscitur. — Quod si impubes sciens et advertens suum privilegium, valensque resilire, statim non resilit, jam sponsalibus censetur consentire.

Quod impubes factus pubes debeat statim reclamare, infertur ex citato cap. *De illis*, ex verbis: *Cum ad annos... [p\bertatis] pervenerit, reclamaverit, etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur *statim*; ut communiter hic intelligent doctores, utque diximus *n. 845*, v. *Secunda*, ubi probatum est statim deberi id quod debetur. — Quod autem illud *statim* intelligatur intra triduum, probatur ex *leg. fin. C., dc errore advocator.*; ibi: *Ex continenti, id est triduo*. Ita communiter Sanchez⁹, Pontius¹⁰, Salmant.ⁿ, Viva¹¹ Palaus¹³ cum Gutierrez et Felino; ac Holzmann¹⁴ cum Pichler.

Dicunt autem Sanchez¹⁵ et Pontius¹⁶ quod si alter sponsorum ante pubertatem dissenserit et in tali dissensu perseveraverit, solvuntur sponsalia cum ille ad pubertatem pervenit. — Si tamen interne tantum dissenserit, censent Sanchez¹⁷; et Bonacina¹³ cum Coninck, etc., posse etiam resilire in conscientia. Sed probabilius id negant Concina^o) et Pontius¹⁰; ac Palaus¹⁰ cum Gutierrez[^] etc.: tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur a jure nisi reclamantibus, quod certe in-

Inlet fm
p« bere«,
ηοοΒύροκ
ρα ber t à
tew

Tsfteqoae
tibct par»
potest re-
clamare.

Reckaua
dumtIMuc.
«eu fntr
indoum

Disten-
sus inter-
nus proba-
bilis non
sufficit in
conscientia

Ktb/IL. part. 2, lib. 4, qu. 8, η. 1 et 3. — 1 Lib. 24, n. 2(0264 *Vtoald.*, Candclabr., de SpOtxaaL, cap. 5, o. 2 ct 3 {edit t590, n. 31). · *PMUarck.*, de Off. ācerd., part 2, lib. 2, cap. 1. — · η. 262. — · *Diip* 1, punct. 17, n. 4. — · Qu. 2, art. 1, η. 1. — * *De Matr.* a. 208. — · *Tr.* 9, cap 2 *aA* · *Sanck.*, lib. 1, diftp. 52, η. β. — ' 2· 2·, qu. 89, an 9, ad 2. — · *Tr.* 9, cap. 2, η. X — ' *De Matr.*, lib. 1, dup. 51, 14. — * Lib. 12, cap. 9, n 4.- u Loc. cit.1 n. 9.-

*. *DeMatr.*, qu. 2, art. 1, n. 2. — M *Tr.* 28, disp. 1. ponet. 17. n 5. - *Gutter.*, de Matr , cap. 29, η. X · *Fthu.*, in cap. *Venient* 38, de teatib., n. 15. — M *De Matrim.*, n. 213. · *Pichttr*, lib 4, tit. 2. u. 6. — « Lib. 1. diip. 51, n. 16. — «Lib. IX cap. 9, n. 5. — « Loc. dt., n. 17. — « Qu. 1, punct. 6, n 5 - *Coninck*, (non citat, hic a Bonae.) di«p. 23. dub. 2, n.7. — » Lib. 12, cap. 9. n. 5. — « *Tr.* 28, di«p. 1, punct. 17, n 5, i. f.

praebenti argumento; quamvis revera Molina, *de Just., tr. 2, disp. 149, n. 9 ct 10*, dicat cum qui juramento alicui mulieri pollicitus sit se eam ducturum, teneri eam ducere, nisi tamen ipsa obligationem remiserit

Sotus, *de Justit. et Jure, lib. 8, qu. 1, art. 9, arg. 2.* Silvester, v. Sponsalia, *qu. 10*, v. *Primo*; Angelus,- v. Sponsalia, *num. 20*, v. *f.*, illi sententiae contrarii sunt, in quantum negant sponsalia jurata posse dissolvi mutuo consensu, si juramentum propter Deum tuent emissum; secus vero dicunt esse, si juramentum propter hominem emissum fuerit Et quidem Escobar auctores citat *n. 262 et*

seqq., ubi tractat de juramento principaliter propter Deum emisso.

d) Roncaglia, *tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 1, resp. 1*, non loquitur de sponsaliis juramento firmatis, sed de jurejurando quod quis Deo faceret uxorem ducendi, nullam determinando; quod profecto invalidum esse diciL

856. -^o)Concina, *dc Matr., diss. 2, cap. 2, n. 3*, dicit: « Reclamatio autem sufficit in foro interiori, etiamsi privata sit ».

b) Gutierrez allegatur a Palao pro contraria sententia, ea scilicet quae affirmat satis esse in conscientia dissensum internum: quam profecto tenet, *loc. cit., num. 7*.

telligitur externe; tum quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

Quaeritur autem: *an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invita parte resilire in pubertate?*

Negant Bonacina¹, Roncaglia², et Salmant.³ cum Aversa, Becano, Dicastillo et Sanchez⁴ (ut citant). — Id probant Γ. Ex cap. *Ex litteris, de spousal.*, ubi dicunt id expressum haberi. Probant 20. Ratione: quia sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt, quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur.

Sed affirmant Pontius⁵, Concina⁶; Viva⁷ cum Perez; ac Palaus⁸ cum Paludano, Henrico, etc. Et merito Salmant.⁸ id probabile putant; quia juramentum sortitur legem contractus seu sponsalium, quae (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. — Nec obstat textus in citato cap. *Ex litteris*. Nam, ut advertunt Pontius, Palaus et Viva, ibi sermo erat tantum de *impubescentibus* (ut exprimit textus), id est de pubertati proximis, qui, malitia aetatem supplente, jure merito ut puberes habentur. — Et huic sententiae consentit c) etiam Sanchez¹⁰ cum Covarruvias, Lopez, etc.

857. - « III0. Si superveniat *impedimentum dirimens* matrimonium. — Bona-
« cina u ».

Dubitatur 1°. *An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur?* — Hic distinguendum:

Si impedimentum sit *impediens*, communissime et probabilius Sanchez¹¹, Palaus¹³; Escobar¹⁴ cum Paludano; Bonacina¹⁵ cum Reginaldo; et Salmant. cum Coninck, contra Sotum % Aversa et Ledesma¹⁶ “I, negant sponsalia dissolvi: nisi impedimentum proveniat ex voto religionis, et valde probabiliter etiam castitatis (juxta dicenda, n. 873, *Dubii. 1*). Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent nec indigent dispensatione. — Si vero impedimentum sit *dirimens*, certum est apud omnes (vide Salmant. ”) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti; ut bene advertit Viva¹⁷, ex cap. *Cum in tua 27, de spousal.*, et cap. *Super eo 2, de consanguin.*, ubi: *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur lama, non sufficit rumor: *Jama* est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem viciniae; *rumor*, apud minorem. Viva ”.

Sed Dubium est: *an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis?*

Impedimentum impediens tu-
perreniens non dissolvit tpOQUL-
lia.

Exceptio.

Impedimentum diriment »ol-
▼ it ex pane
innocentis.

Sufficit fama impedi-
menti, non
rumor.

Elii impuberes ipon-
Mita Jura-
verunt. pro-
babili ter
potiunt re-
silire in nu-
bertate in-
vita parte.

¹ Qu. 1. punct. 6, n. 4. — Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 1, reap. 2. — ■ Tr. 9, cap. 2, n. 15. - Aversa, qu. 8, sect. 11, v. *Septimo*. - Becan., dc Sacram., cap. 43, qu. 26, n. 7. - Dicast., dc Matr., disp. 1, dub. 33, n. 494. — 1 Dc Matr., lib. 1, disp. 51, n. 22. — » Lib. 12, cap. 9, n. 8. — Dc Matr., dias. 2, cap. 2, n. 3.1. f. — Qu. 2, art. 1, n. 3. - Perea, dc Matr., disp. 9, sect. 2, n. 8. — Tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 9. - Pahtd., in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 10 (n. 28). - Hcnricus Boich, in cap. *Praeterea 2*, de sponsal., n. 9. — Tr. 9, cap. 2, n. 15. — Pon., lib. 12, cap. 9, n. 8. — Palans, tr. 28, disp. 1, punct. 17, n. 9. —

Viva, qu. 2, art. 1, n. 4. — M De Matr., lib. 1, diip. 51, n. 24. - Covarr., de Spousal., part. 1, cap. 5, § L n. 3. - Lindov. Lopes, Instruct. nov., part. 2, cap. 38, de Matr., v. *Sed controvert* hic solet. — u Qu. 1, panel. 7, n. 5. — “ Loc. dt., diip. 56, n. X — “ Tr. 29, disp. 1, punct. 26, n. 1. — « Lib. 24. n. 255. - Palnd., in 4, di»t. 27, qu. 1, art. 3, ad 2, concl. 2 (n. 31). — “ Qu. 1, punct. 7, n. 8. - Be^in., hb. 31, n. 263. — Salmant., tr. 9, cap. 2, n. 69. - Coninck, diip. 23, dub. 5, n. 36. — Aversa, qu. 8, sect. 14, v. *Primo*. — “ Tr. 9, cap. 2, n. 70, — ” Dc Matr., qu. 2, art. 7, n. 4. — u Loc. tit., n. 4.

c) Sanchez nempe consentit huic ultimo asserto de impubescentibus. Dicit enim, uti S. Alphonsus in prima sententia retulit: < Sententia multo probabilior ait firmari juramento [sponsalia impuberum], nec licitum est resilire». Quod sic limitat *it. 23*: « Hoc tamen juramentum, ut firmet sponsalia, praestandum est ab impuberibus doli capacibus»: scilicet, ut explicat, n. 24, « quando ita proximi pubertati sunt, ut intellectum et discretionem habeant ad firma omnino et irrevocabilia reddenda sponsalia ». Et pro hoc citat

Covarruvias et Ludov. Lopez, qui idem revera tenent.

857. - °) Sotus, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 5, cas. 8, dicit sponsalia dissolvi propter affinitatem supervenientem, « vel propter aliud quodcumque juris impedimentum ». — Et fere idem tenet Petrus de Ledesma, dc Matr., qu. 43, art. 3, caus. 3, dicens dissolvi per affinitatem supervenientem; «et idem omnino est (addit), si supervenerit quodlibet aliud impedimentum eorum quae impediunt matrimonium contrahendum».

Affirmat Dicastillus et probabile putant Silmant'; quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile matrimonium — Negant vero communius et probabilius Sanchez'; et Palaus' cuni Condet et Gutierrez^; qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium donec tollatur impedimentum; quia aequum non est ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *cap. 2, de translat. episc.* — Sed

858. - Dubitatur 2°. Ait qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare?

Alii, ut Filliuccius, Coninck a) et Aversa, apud Salmant. ^, dicunt non teneri, etiamsi sponsalia fuerint jurata: nisi ad hoc obii-
detur rat'one damni illati, nempe deflorationis ve' famae deturpatae. Tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex cap. *Quemadmodum, de jurejur.*, tum quia nemo tenetur a lege se extrahere per dispensationem.

— Alii vero, ut Roncaglia ^; Palaus' cum Ochagavia; ac Salmant.8 cum Ledesma, etc., dicunt teneri, adhuc praeciso damno illato b), ad procurandam dispensationem, una cum diligentia et expensis

quae communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnae. Ratio, quia tenetur quisque, modo quo potest, resarcire jus alterius quod ipse injuste laesit, apponendo impedimentum.

Alii demum probabilius, ut Sanchez9, Viva10, Wigandt11; Bonacina12 cum Gutierrez; et Sporer13 (cum communi, ut asserit) dicunt teneri quidem, etiam secluso damno illato si dispensatio facile posset impetrari. Secus, si ad eam requirerentur magnae expensae et longa mora; quia obligatio orta ex sponsalibus urget sponsum ad apponenda media tantum ordinaria et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. — Excipit tamen Sporer14 cum Tamburinio a), nisi esset reparandum damnum deflorationis vel famae (ut supra); quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare: sed non tantam, ut cogeretur a suo statu decidere.

An autem habens votum castitatis teneatur ducere virginem defloratam sub promissione matrimonii? Et an teneatur petere dispensationem, qui sub promissione matrimonii violaverit consanguineam? — Vide dicta *Lib. III, num. 649 et 650'*.

• De Matr., diop. 1, dub. 38. n. 164. — • Tr. 9. cap. 2. n. 70. — 1 De Matr., lib. 1, diop. 56, n. 1. — • Tr. 28, dhp. 1, punct. 26, n. 2. — Coninck, diop. 23, dub. 5, n. 37. — Fili. tr. 10, cap. 8, num. 291. Avtrta, qu. 8, sect. 14, v. 1. /la anUrn • Tr. 9. cap. 2, n. 72. — • Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 10, reop. 2. — • Tr. 28, diop. 1, punct. 26, n. 4. — Ochagav.,

tr. 1, qu. 23, n. 3. — • Loc. cit., n. 73. • Petr. Lfdtnia, de Matr., qu. 43, art. 3. eau». 3. — • De Matr., lib. 1, diop. 56, n. 4. — • De Matr., qu. 2, art. 7, n. 3. — 11 Tr. 16, n. 22. — w De Matr., qu. 1, punct. 7, n. 9. • Guttur., de Matr., cap. 32, n. 2. — 11 Part. 4, cap. 1, n. 277. — • Loc. cit., n. 278.

b) Dicastillus affirmat sponsalia absolute dissolvi; negat nocentem teneri ad petendam dispensationem vi promissionis sponsalitia; et ait teneri solum ratione damni culpabiliter illati, quod aliter reparari nequeat, *num. 558 et 559*, et in hoc discrepat a secunda sententia. Imo *n. 561*, negat teneri, vi sponsalium, ad contrahendum, licet obtenu fuerit dispensatio: « Non reviviscet, inquit, obligatio sponsalitia semel extincta; imo nec ipse sponsus tenetur obligatione sponsalitia; ex parte enim utriusque extincta luerunt sponsalia.^; atque adeo non poterit cogi ad illa praecise propter eam obligationem, solumque tenebitur resarcire damnum illatum »; unde si id fieri poterit - citra matrimonium..., non poterit cogi sponsus ad matrimonium».

<> Gutierrez, *de Matr., cap. 32, n. 2*, loquitur de impedimento impediante.

858. - Coninck, *loc. cit., n. 37*, adhaeret sententiae quam S. Alphonsus probabiliorum existimat: dicit enim illum qui impedimentum

apposuit, teneri dispensationem impetrare, altera parte id exigente, si sine notabili incommodo eam obtinere possit; alias non ».

h) Ochagavia et Ledesma *absolute* loquuntur, et dicunt teneri; quod satis innuit id valere etiam praeciso damno.

') Viva et Wigandt *absolute* loquuntur; proinde videntur innuere clausulam: *etiam secluso damno illato*.

d) Tamburinius, *lib. 8, tr. 3, cap. 5, § 7, n. 7*, utique hanc limitationem approbat; sed ipse ulterius progreditur, et *n. 9*. verissimam appellat opinionem quae affirmat teneri semper, etiam magnis sumptibus, non quidem vi sponsalium, sed vi damnificationis; et hanc opinionem ita veram existimat, ut contrariam ne probabilem quidem vocare velit. Sed *n. II*, limitat suam sententiam uti S. Alphonsus indicat: si nempe deflorator notabiliter decideret a statu suo, tunc excusaretur.

Sed vide etiam hic intra ad *n. 859* notam a.

Niti teqci
rantur
Rnaeeipr
iac et lo»
f.i mora

Limitai»
limitatio

859. - Dubitatur 3°. *Si sponsalia sint contracta inter habentes impedimentum dirimens, sub conditione expressa si Papa dispensaverit, utrum, impleta conditione, valida sint sine novo consensu?*

Quid de sponsalibus cum conditione: 5/ Papa dii pensaverint.

Vide dicta *Lib. III, n. 650, v. 2* "Quando vero, ubi sententiam tenuimus affirmativam a) cum Lugo, Laymann, Sanchez, Palao, Salmant., etc. Quibus adde Pontium¹ et Bonacina². — Licet enim sponsalia ante conditionem impletam vera sponsalia non sint, inducunt tamen absolutam obligationem expectandi eventum conditionis: ergo consensus perseverat usque ad impletionem conditionis. Unde infertur quod, esto ante conditionis velificationem haec sponsalia non inducant impedimentum publicae honestatis, peccaret tamen sponsus, si cum sorore sponsae matrimonium contraheret: et haec secunda sponsalia essent nulla % cum esset promissio de re injusta, quae non obligat: ut recte dicunt Sporer³, et Pontius⁴ cum decreto S. Congregationis⁵.

Solvuntur sponsalia per crimen alterius pensant.

860. - « IV0. Per *atrox crimen alterius sponsi* solvuntur ex parte innocentis. — Quale censetur:

« I. *Fornicatio* sive spiritualis, ut haec resis; sive corporalis, tam sponsi quam sponsae, post sponsalia: et sponsae, etiam ante illa, sed a sponso ignorata, licet per vim facta. Bonacina². — Imo, si

« sponsa permittat se tangi impudice ab alio per oscula et amplexus, potest sponsus resilire a sponsalibus. Sed non vice versa; quia, etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsae, nec mutatio aliqujus momenti. Reginaldus, Sanchez, « Diana ». [Ita etiam Sanchez⁷; et Salmant.⁸ cum Coninck, Dicastillo, etc.] « Limitant autem Coninck et Laymann »: (Ut etiam Sanchez et Salmant.⁹ cum aliis citatis) « nisi talia oscula et tactas sint ita frequentes, ut indicent valde propensum sponsi animum in alteram, ut merito timeri possit ne sponsae non sit fidem servaturus. — Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire docent Palaus¹⁰ et Bonacina: contra Coninck, Reginaldus, Sanchez, Laymann et Pontium, qui soli viro id eo casu permittunt, eo quod delicta sint imparia, et longe gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis. Diana, f.

« 2°. *Furtum grave, homicidium, etc.*, vel simile, quod grave damnum vel infamiam pariat — Bonacinall¹¹ ».

861. - Si fornicatio fuerit *ante* sponsalia, certum est apud omnes, posse virum, cognita fornicatione sponsae post sponsalia, eam relinquere. — E converso, non potest mulier rescindere sponsalia ob fornicationem sponsi cum alia ante habitam;

Fornicatio sponsae ante hujusmodi solvit sponsalia

Non fornicatio sponsi.

Lugo, de Just. et Jure, disp. 12, num. 53. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 7, n. 4. — Saneh, de Matr., lib. 5, disp. 5, n. 12. — Palaus, tr. 28, diep. I, punct. 16, n. II. — Salmant., tr. 9, cap. 2, n. 74. — I Lib. 12, cap. 7, n. 1. — I Qu. 1, punct. 7, n. 10. — I Part. 4, cap. 1, n. 211 et 216. — I Lib. 7, cap. 36, n. 7. — II Qu. 1, punct. 8, n. 1, 3 et 7. — Kegin., lib. 31, n. 262. — Sanet., de Matr., lib. 1, disp. 56, n. 5. — « Part. 3, tr. 4, resol. 283. — I Loc. cil. — I Tr. 9,

cap. 2, nam. 80. — Coninck, de Sacram., disp. 23, dub. 7, n. 56. — Picast., de Matr., disp. 1, dub. 39, n. 577. — Contact, loc. cit., n. 56 — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 11. — I Loc. cit., num. 80. — Bonae., qu. 1, punct. 8, num. 6. — Contint, disp. 23, n. 63. — Begin., lib. 31, n. 362. — Sanch., lib. 1, disp. 55, n. 9. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. I, cap. 2, num. 12. — Pont., lib. 12, cap. 17, num. 3. — I Part. 3, tr. 4, resol. 284. — II Qu. 1, punct. 8, n. 12.

859. - a) Lib. III, n. 650, S. Doctor disputat de casu aliquantulum diverso, nimirum de eo qui consanguineam defloravit sub promissione matrimonii et sub pacto expresso impetrandi dispensationem; et dicit verius promissionem obligare. Quodsi hoc admittendum sit de promissione *unilateralis*; at certe non valet de contractu sponsalium proprie dicto; etenim S. C. C. pluries declaravit invalida et nullius roboris, sponsalia inter habentes impedimentum dirimens contracta sub conditione: si Papa dispensaverit, et signanter die 26 Januar. 1709, in Brugnaten. *Sponsalium*, et die 12 Decembr. 1733, in Januen. *Sponsalium*. Cfr. Thesaurum Résolut. S. C. C.,

torn. 6, ann. 1733-1734, fol. 205 cl seqq.; cfr. etiam Acta S. Sedis tom. I, fol. 75 et seqq., 121 et seqq.

b) Sporer dicit invalida fore secunda sponsalia, post obtentam dispensationem.

O Declaratio S. C. a Pontio affertur pro sententia quae negat impedimentum publicae honestatis oriri ex sponsalibus conditionatis. Quod utique intelligendum est, quamdiu conditio verificata non fuerit. Cfr. Pallottini, v. Matrimonium, § 12° n. 23 et seqq.

860. - U Sanchez, loc. cit., hanc limitationem silentio praetermittit.

Busenbaum utique citat Palaum, sed non bene; quia, uti inferius notabit S. Alphon-

ut communiter docent Sanchez * Pontius ; et Salmant.³ cum Palao et Dicastillo
Eiaptio. (contra Holzmann *). Nisi, limitant Sanchez', Pontius', Tamburinius'; et Roncaglia · cum Coninck et Palao, vir insuper prolem ex alia habuerit; vel etiam, nisi ipse noscatur fuisse deditus huic vitio a>, cum pluribus feminis se commiscendo.

si vero fornicatio fuerit *post* sponsalia, certum est posse sponsum mulierem relinquere, si ipsa voluntarie fornicata sit.

Sed dubitatur 1°. *Ah vir possit a sponsalibus resilire, si sponsa violenter fuerit fornicationem passa?*

Negant Armilla, Tabiena, Rosella, etc., apud Escobar'. Quia (ut ajunt), cum ipsa culpa vacaverit, non est suo jure privanda. — Sed communiter et verius affirmant Sanchez, of Navarrus u, Concina (Sporerb), Holzmann ", Pontius ", Palaus Laymann " cum Silvestro et Covarruvias; Escobar " cum S. Antonino, Paludano, Soto et Ledesma; ac Bonacina ¹⁹ cum Coninck, Filliuccio, Henriquez, Gutierrez et Reginald©, ex can. *Raptor 33, cans. 27. qu. 2*, ubi expresse permittitur sponso repudiare sponsam violenter raptam. Et ratio est, quia sponsa per talem oppres-

sionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiae, juxta mox dicenda *n. S63*.

862. - Dubitatur 2°. *An, utroque sponso fornicante, utrique liceat resilire?* — Ad sunt tres sententiae:

Prima, quam tenet Palaus ", affirmat. — Nam, esto fornicatio sponsae turpior sit; tamen sponsus, cum etiam per suam fornicationem violet fidem datam, jam tribuit sponsae justam causam resiliendi.

Secunda sententia, quam tenent Viva⁸⁰; Bonacina'l cum Paludano; Holzmann " cum Babenstuber; item Aversa et Perez, apud Salmant.", dicit neutrum posse resilire, sed dari compensationem, ita ut neuter queat a sponsalibus recedere. — Ratio, quia, sicut post matrimonium contractum, si uterque conjux adulteretur, neuter potest petere divortium, ex *cap. 6, de adulter.*; ita, si post sponsalia uterque sponsus fornicetur, neuter potest resilire.

Tertia vero sententia probabilior (et communis, ut fatetur ipse Palaus), quam tenent Pontius ", Sanchez ", Laymann ", Concina", Escobar", Sporer ", Renzi ⁰; et Salmant.³¹ cum Coninck, Henriquez ',

Utroqot fornicante, uterque potest resilire, juxta alios.

Juxta Alio., neuter potest resilire

Probata itu» tOIUt *pontu po ten resilire.

Focnioido
pocaae to
lentari
E'S'IS!

Veri
ctutun Vio
ieni>

1 Lib. 1, diip. 63, n. 9. — * Lib. 12, cap. 18, n. 2. — Tr. 9, cap. 2, n. 88. · Palaus, tr. 28, disp. 1, panel. 29. n. 7. · Dicastl, de Matr., disp. 1, dub. 39, n. 876. — · De Matr., n. 256. — » Lib. 1, disp. 63. n. 10. — · Loc. dt., cap. 18, n. 2. — * De Matr., tr. 3, cap. 5, § 9, n. 6. — · Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 7, resp. 2. · Coninck, disp. 23, dub. 7, num. 62. · Palaus, loc. cit., punct. 29, num. 8 et seq. — Armilla, v. Sponsalia, num. 12. · Tabiena, v. Sponsalia, num. 10, qu. 9, § Sexto. · Rosella, v. Sponsalia, num. 9. · Lib. 24, n. 273. — * Lib. 1, disp. 55. n. 7. — « Man., cap. 22. n. 71, v. Nono. — “ De Matr., diss. 2, cap. 2, n. 25, — “ De Matr., tu 214. — »< Lib. 12, cap. 17, n. 8. — “ Tr. 29. disp. 1, punct. 25, n. 5. — » Lib. 5, tr. 10, part. I, cap. 2, n. 11. - Süvrst ,r. Sponsalia, qu. 10, § Septimo. · Covar., de Spon- al . part. 1, cap. 5, luit., n. 2. — » Lib. 24, n. 275. - S. An- ton , part. 3, Ut. 1, cap. 18, % 1. v. Sexlus. · Palud., in 4,

disl. 27, qu. 1, art. 3, ad 1. concl. 1 (n. 17). - Sotus, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 5, v. Septimus casus. · Petr. Ledesm., de Matr.» qu. 43. art. 3, v. Sexta causa. — · Qu. 1, punct. 8, n. 3. - Coninck, disp. 23, dub. 7. n. 55. · Pill., tr. 10. cap. 8, n. 288. - Henriq., lib. II, cap. 14, n. 6, Ut. b. · Gutierr., de Matr., cap. 31, n. 3. · Re^in., Ub. 31, n. 262. — · Tr. 28, disp. 1, punct. 25, n. 10. — ” De Matr., qu. 2, art. 2, n. 3. — ” Qu. 1. punct. 8. n. 6. · Palud., in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, ad 1, concl. 1, v. Quarto (n. 17). — w De Matr., n. 258. · Babenst., de Matr.» disp. 1, art. 4, n. 28. — Peree, disp. 9, sect. 16, n. 2. · - Tr. 9, cap. 2, n. 83. — Palaus, tr. 28, disp. 1, punct. 25, n. 9. — M Lib. 12, cap. 17, n. 3. — - Lib. 1. disp. 56, n. 9. — « Lib. 5, ir. 10, part. 1, cap. 2, n. 12. — n De Matr., dits. 2, cap. 2, n. 26. — - Lib. 24, n. 281. — - Part. 4. cap. 1, n. 271. — - Cap. 1. sect. 3, qu. 7. — n Tr. 9, cap. 2, n. 81. · Coninck, disp. 23, dub. 7, n. 63.

sus, Palaus tenet utrumque posse resilire; sed forte pro Palao legendus est Paludanus: tota enim citatio ex Diana videtur desumpta esse, qui Paludanum, non vero Palaum, citat. Et revera Paludanus, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, num. 17, dicit eo casu compensationem dari.

861. - Hanc secundam dumtaxat limitationem apponunt Sanchez d Pontius.

*) Sporer, part. 4, cap. 1, n. 272, ita sane docet, sed probabilem existimat limitationem quam apponit Laymann. si nempe aperte constaret oppressionem sponsae absque omni

ejus culpa accidisse, v. g. in somno, praesertim medicato, sponsum resilire non posse, cum exinde sponsa tam magnum dedecus non contrahat

862. - a) Aversa parum fideliter refertur a Salmant.; ipse enim, qu. 5, sect. 14, v. Porro, exponit hanc et aliam sententiam: sed non explicat utram amplectatur; quin immo, hanc videtur rejicere, refellendo paritatem quae adducitur inter adulterium ab utroque c conjugibus commissum, et fornicationem utriusque sponsi.

b) Henriquez, quidquid dicant Salmant.,

Diana, Leandro, Dicastillo, etc., docet sponsum bene posse resilire; non vero sponsam. Ratio, quia in hoc non daretur aequa compensatio; cum longe turpior sit fornicatio sponsae quam sponsi — Dispar autem est ratio divortii propter adulterium. Quia obligatio matrimonii quoad torum difficilius solvitur quam sponsalium obligatio, quae solvi potest ex quacumque rerum notabili mutatione (sicut esset haec) superveniente; ut mox dicetur num. sequenti.

Notabilis
mutatio su-
perveniens
v. i. v. spon-

863. — « V^o. Si *notabilis mutatio* acci-
« dat vel detegatur, quae si a principio
« cognita fuisset, a sponsalibus deterruis-
« set ». (Ita communiter Sanchez', Pon-
tius a, Palaus °, Salmant.⁴ et alii passim.
Et hoc procedere ait Viva⁶, etiamsi inter-
venerit copula: tunc enim sufficit damnum
compensare]. — « Qualis esset, v. gr.

Inimicitia
vel odium

« 1°. *Inimicitia* vel *odium grave* inter
« sponso. Quo refertur morum asperitas
« vel saevitia, post sponsalia primum co-
« gnita^o>; item justus timor ne ex matri-
« monio scandala et gravia odia nascan-
« tur inter parentes vel consanguineos.
« — Laymann ·, Bonacina ', etc.

Morbu-
cl muti-
tio gravi-

« 2°. Si alteruter incidat in *lepram*,
« paralytim, morbum gallicum, etc.; si
« graviter *mutiletur*, ut amissione oculi,
« nasi, vel aliter graviter deformetur,
« praesertim sponsa, vel sponsus redda-
« tur ineptus ad opificium exercendum

« vel acquirendum officium ad sustenta-
« tionem familiae necessarium. Diana ·
« ex Sanchez Coninck °, Laymann °,
« et Bonacina ° ». (Ita communiter omnes,
cum D. Thoma *. Et hoc, etiamsi non
adsit certitudo de tali defectu, sed sola
(vehemens tamen sive prudens) suspicio;
ut Pontius c^o et Palaus ']. — « Non tamen
« tenetur sponte aperire tales defectus,
« qui reddant nuptias minus quidem ap-
« petibiles, non tamen perniciosas, prae-
« sertim si aliquam infamiam habeant
« adjunctam (v. gr. si sponsa vi vel sponte
« fuisset corrupta); dummodo tamen con-
« trarium positive verbo factove non si-
« mulet; potestque interrogatus licite dis-
« simulare et contrahere matrimonium. —
« Si vero defectus sint perniciosi, v. gr.
« morbus contagiosus, gravis infamia sive
« personalis sive generis aut familiae, non
« licet (etiamsi post sponsalia contracta
« in eos inciderit) contrahere cum eorum
« ignaro, nisi similes defectus ipse patia-
« tur. Coninck, Pontius, Diana ubi ex
« Coninck et Sanchez (contra Pontium
« Navarrum ', etc.) infert sponsam post
« sponsalia corruptam, posse sponsum, de-
« fectus istius occulti ignarum, cogere ad
« standum sponsalibus, et contrahendum
« matrimonium.

« 3°. Si magna alterius *debita* detegan-
« tur, vel grave sit periculum fortuna-
« rum, famae, morbi, paupertatis, etc.; vel

biurel
▼ il auu
nculum.

Diana, part. 3, tr. 4, reioL 284. · *Lcand.*, tr. 9, dinp. 2,
qu. 34. · *Dicati.*, de Matr., diep. 1, dub. 39, num. 587. —
1 Lib. 1, disp. 63, n. 2. — ■ Lib. 12, cap. 17, n. 2; cfr. n. 9,
et cap. 18, num. 1. — · Tr. 28, diip. 1, punct. 29, num. 1;
cfr. n. 2, ct punct. 28, n. 6. — 4 Tr. 9, cap. 2, n. 63. — · De
Matr., qu. 2, art. 6, n. 4. — · Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2,
num. 18. — · Qu. 1, punct. 8, num. 8, 15 et 18. — · Part 3,

tr. 4, moi. 255. — · Lib. 1, diip. 57. — “ Diip. 3, dub 8,
num. 66 ct 67. — “ Loc. cit., num. 18. — “ Loc. dt., n. 9
Ct 10. — “ Suppl., qu. 43, art. 3, ad 3. — “ Tr. 28, disp. 1,
punct. 27, η. 3. — *Coninck*, diip. 23, o. 91t 92, 96 ct «eqq. —
Pont., lib. 12, cap. 18, num. 5 ct 6. — “ Part. 3, tract. 4,
resoL 257. — *Coninck*, loc. dt., num. 97. · *Sanch.*, lib. 1,
disp. 68, n. 8.

potius concedit utrique jus resiliendi, scribit enim, *lib. 11, cap. 14, n. 6*, lit. c, esse causam dissolvendi sponsalia: « Si post sponsalia alter, etiam vir, fornicetur, aut femina etiam per coactionem; nec fit compensatio ex sequenti alterius fornicatione».

863. — De morum asperitate vel saevitia Laymann hic non loquitur.

Bonacina, Sanchez, Laymann omittunt ineptitudinem ad officium. Ut vero deformitas sponsi det jus resiliendi, Bonacina, Diana et Coninck requirunt ut sit valde magna, vel (addunt Diana et Coninck) ut sit juncta alii malo, v. g. ineptitudini ad officium, etc. In reliquis vero concordant.

c) Pontius, *loc. cit.*, n. 4, haec de morbo gallico tantum habet

d) Pontius, *loc. cit.*, cap. 18, n. 7, loquitur in generali de sponso patiente defectum qui reddit nuptias, non quidem perniciosas, sed minus appetibiles, qualis certe est defectus de quo in praesenti tractat Busenbaum, et dicit: « Probabile satis est posse cogere ut impleat... Probabilius tamen videtur non posse illum resilientem cogere».

Navarrus a Diana citatur tantum pro argumento a simili, nempe pro adulterio ignoto, quod juxta Navarrum, *Man.*, cap. 22, η. 23, tollit jus exigendi tamquam debitum, non vero rogandi tamquam licitum.

« sponsa dotem promissam afferre nequeat; « vel denique si sponsus incipiat vagari « cum incommodo sponsae. Bonacina /) . — (Item Sporer* Sanchez’; ac Pontius3 cum Coninck, Rebello et Toletō: sive dos, ut ajunt, sit promissa, sive non «Λ — Et idem dicunt Sporer4 et Pontius@, si timeatur pater filium exhaeredaturus].

« Quod si autem, defectu sponsae de- « tecto, dubitet sponsus an si eum ab « initio cognovisset, contracturus fuisset: « tum, si defectus ille censeatur gravis « ac notabilis, praesumetur pro sponso, « cui liberum erit resilire. Sanchez, Bona- « cina, Tancredi @. — Secus, si defectus « sit levis. Bardi ’ >.

864. - Quaeritur: *au pars laborans occulto defectu*, sufficienti ad solvenda sponsalia, *teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel eis contractis, ante matrimonium?* — Distinguendum cum communi.

Si defectus redderet nuptias *pernicio- sas*, ut esset infamia, lepra, morbus gallicus aut alius contagiosus, tenetur manifestare vel a nuptiis desistere: nisi altera pars eodem defectu laboret!l’. Ita Pontius8, Roncaglia; Palaus’; cum Salmant." cum Coninck; Diana “; Sporerl8 cum Perez et Gobat (quidquid dicant Sanchez ", et alii apud Salmant.). — Ratio, quia, sicut peccat contra justitiam qui alteri vendit merces noxias, credenti bonas: ita a fortiori,

qui cum pernicioso defectu vult matrimo- nium contrahere.

865. - Si vero defectus *noti* redderet nuptias *noxias*, sed tantum minus appe- tibilis (nempe, si sponsa esset pauper, quae reputatur dives; ignobilis, quae nobilis; deformis, quae pulcra; corrupta, quae virgo): tunc, esto ipsa non possit virum decipere fingendo se immunem a tali defectu, tamen non tenetur defectum manifestare °); sed potest etiam interro- gata dissimulare aequivoce respondendo: tunc enim non fingit, sed occultat vitium occultum. Ita SanchezPontius le, Sporer " et Diana 8, Roncaglia”, Renzi ’’, Croix Palaus n cum Coninck et Tur- riano; Salmant. 3 cum Dicastillo et Aversa; Escobar4 cum Hurtado et Leandro (con- tra Ochagavia, *ibid.u*, et Concina “). — Ratio: tum quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio tales defe- ctus manifestandi; tum quia nemo tene- tur propalare suum defectum cum propria infamia, si non laedit jus alterius. Licet enim sponsus, cognito defectu, habeat jus resiliendi a sponsalibus, opponendo exceptionem propter talem defectum; ta- men, usquedum ipse exceptionem non opponit, potest cogi a sponsa ad matri- monium: sicut adultera, usquedum vir non opponit exceptionem propter cogni- tum adulterium, potest ab eo debitum petere.

Laboratu defectu red dente mi- nui appeti bilcanon te- netur.

Ph lab\$- rani de fe- na redden- te nuptiAs doxus tene- tur detege- re.

1 Part-4, cap. 1, n. 282. — . Lib. 1, di>p.59, n. 2 et 4; dr. diip. 54, n. 14. — . Lib. 12, cap. 17, n. 8. . Coninck, diip. 23, num. 69. . Rebell., part. 2, lib. 4, qu. 8, num. 69. . Tolet., lib. 7, cap. 21. num. 4, v. [4. — . Part. 4, cap. 1, num. 287. — . Lot. du., num. 8. — lib. 1, diip. 65, n. 4. — Ilonae., qu. 1, punct. 8, n. 20. — « De Matr., lib. 1, dup. 65. — » DicepL 6, cap. 11. part. 7, f 1, num. 5. — . Lib. 12, cap. 18, n. 6. — “ Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 12. — “ Tr. 28, dbp. 1, punct. 30, n. 5. — « Tr. 9, cap. 2, n. 99. - OmimcA, disp. 23, dub. 12, n. 96. — B Part 3, tr. 4, resol. 287. — “ Part 4, cap. 1, n. 286. . Peres, diip. 10, cct. 2, n. 3 et 9 . Gobat, tr. 10, n. 367. — « De Matr., lib. 1, disp. 68,

n. 8. — Salmant., loc. dt., n. 99. — “ Lib. 6, diip. 27, n. 9. — u Lib. 12, cap. 18, n. 6. — !! Part 4, cap. 1, n. 286 — M Part. 3, tr. 4, resol. 287. — w Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 12; et rec. in praxi, n. 7. — . Cap. 1, sect. 3, qu. 10, v. f. — — . Lib. 6, part. 3, n. 182 et 181. — . Tr. 28, disp. 1, punct. 30, n. 2 et 4. . Coninck, loc. dt., n. 92 et 89. . Turrian., in 2.“ 2—, tom. 2, disp. 78, dub. 2. — “ Tr. 9, cap. 2, n. 97 et 98. . Dicasti., de Matr., disp. 1, dub. 42, n. 641. . Aperia, qu. 8, aect. 19. — M Lib. 24, n. 324. . Gatp. Hurlad., disp. 2, diff. 17, n. 62. . Leand., tr. 9, disp. 2, qu. 55; cfr. qu. 56 et 57. — Ocha^av., tr. 1, qu. 23, n. 15. . Etcob., loc. dt., n. 322. — ■ Dim. 2, cap. 2, n. 31.

865. - Sanchez negat id esse contra justitiam, et addit nullam fore culpam tegere ejusmodi defectus; vel mediis lictis ad illos legendos uti. si verisimile est quod vir non percipiat vel non tam aegre ferat. — Roncaglia et Turrianus, loquentes de defectu virginitatis, dicunt posse celari (mediis lictis), nisi timeatur detegendum fore post matrimo- nium, et exinde nascilura odia. Quod infra in exceptione secunda notabit ipse S. Alphonsus.

Unde dicunt praefati auctores quod sponsa ab alio corrupta, etiamsi interro- getur a sponso an fuerit ab alio cognita, poterit dissimulare et negare per restric- tionem non pure mentalem, respondendo non esse corruptam: subintelligens in communi aestimatione, aut ad aperiien- dum tibi.

Additque Diana posse illam sine pec- cato, aut saltem sine mortali, uti aliquo artificio, quo impediatur ne vir deprehendat esse corruptam.

Eicepdo- Excipiunt tamen 1°. Sporer * Palaus ’, Pontiusb); et Croix’ cum Coninckb) et Perez ’, si sponsa ex concubitu habito cum alio sit praegnans; quia tunc adest periculum damni sponsi, nempe quod de- beret alere prolem alienam. — Excipiunt 2°. Sanchez@, Pontius4, Salmant.@, Roncaglia@, Croix7; et Palaus8 cum Navarro, Coninck et Turriano, si, non manifestato defectu, prudenter timeatur ne ille pro- paletur post nuptias initas, et graves inde discordiae sint proventurae. Tunc enim dicunt teneri sponsam, vel suam violatio- nem passam propalare, vel a matrimonio desistere; quia tenetur ex caritate erga sponsum et etiam erga seipsam talia damna praecavere. Sed huic objici pos- set quod caritas non videtur obligare cum tanto incommodo, nimirum vel se infamandi vel remanendi semper innupta. (Vide dicta n. 851, v. *Ad id autem*).

1 Part, 4, cap. 1, n. 286 — . Lib. 6, part 3, n. 183. — ‘ Lib. 6, dioxp. 27, n. 10. — « Lib. 12, cap. 18, n. 6. — » Tr. 9, cap. 2, n. 98. — . Cap. 3, refr. in praxi, n. 7. — 1 Lib. 6, part, 3, n. 184. — ■ Tr. 28, diip. 1, punct. 30, n. 3. . Na turr., in cap. Inter verba, concl. 1, n. 21 (coroll. 16). . Coninck, disp. 23, dub. 12, n. 92. . Tnrrian., in 2.“ 2- tom. 2, diip. 78, dub. 2, n. 3. — . Lib. 1, di>p. 62, n. 3, — w Tr. 28, diip. 1, punct. 28, n. 6. — !! Tr. 9, cap. 2, n. 63. Auerta, qu. 8, sect. 14, v. Sexto. . Petr. Ledcsnt., qu. 43,

h) Palaus, *puuet. 30, num. 5*; Pontius, *lib. 12, cap. 18, num. 6*; Coninck, *disp. 23, dub. 12, num. 100*; Perez, *disp. 10, sect. 2, n. 9*, exceptionem istam non apponunt; sed Palaus, Coninck et Perez rationem afferunt qua utitur Croix ad probandam eam, scilicet: Qui ligna putrida vendit, tenetur ape- rire hunc defectum ante traditionem, vel contractum rescindere.

¶ Sanchez et Ledesma, *locis cit.*, dicunt utique dissolvi sponsalia, non tamen explicant quaenam pars libera remaneat. — Henriquez autem scribit: < Denique arbitrio prudentis

Ad videndum autem quaenam eau- sae sufficiant ad solvendam obligationem sponsalium, attende has duas regulas:

Prima. Pro causis *supervenientibus* ad sponsalia, sufficit illa causa quae, si esset praevisa, sponsalia non fuissent con- tracta: tunc enim ab eis libera manet pars quae de novo has causas non de- dit ri. Ita communiter Sanchez-, Palaus ’; et Salmant." cum Aversa, Ledesma, Hen- riquez, Dicastillo et aliis. — Ratio, quia sponsi sub hac conditione censentur obli- gari, nisi accedat notabilis mutatio, qua praevisa, minime contraxissent.

Secunda regula. Pro causis ignotis *anterioribus* ad sponsalia, illa sufficit quae, si superveniret, jam esset sufficiens ad illa rescindenda *. Ita Pontius “, Sanchez ’’, Palaus H; et Salmant.l5 cum Dicastillo, Aversa, Leandro et communi. Quia in tali casu etiam adest notabilis mutatio quae, si ab initio fuisset cognita, jam sponsalia impedisset. — Quapropter, si ignorantia non dedisset causam contra- ctui, sed fuisset concomitans, nempe si sponsus, adhuc cognita prius causa, etiam contraxisset, minime poterit a sponsalibus deinde resilire; quia tunc non advenit illa notabilis mutatio. Ita Pontiusl-, San- chezn, Palaus et Salmant.l8 cum Dica- stillo, Coninck />, Leandro et Trullench.

866. - « VI0. Si alter sine alterius li- centia *proficiscatur* in terram longin-

art. 3, cauta 12. . Henri.j., lib. 11, cap. 14, n. 7, l. f. - Dicasti., de Matr., disp. 1, dub. 40, num. 568. — u Lib. 12, cap. 19, n. 1. — ° Lib. 1, di>p. 63, n. 2. — M Tr. 28, dbp.1, punct. 29, n. 1. — “ Tr. 9, cap. 2, n. 87. . DicaU., de Matr., diip. 1, dub. 40, n. <01. . Jurrat, qu. 9, sect. 15, v. Dicen- dum tamen, . Leand., disp. 2, qu. 49. — ‘ Lib. 12, cap. 18, n. 4. — “ Lib. 1, disp. 65, n. 2. — Loc. cit., n. 93. . Dican., loc. cit., n. 605 et 621. . Lcand., disp. 2, qu. 53. - Trull., lib. 7, cap. 2, dub. 13, n. 3.

relinquitur, ut, si aliquid de novo adveniat aut agnoscat, solvat sponsalia, quod si a principio accidisset aut notum fuisset, solvis- set ea ».

d> Excepta fornicatione: scilicet sponsi, ut limitant auctores.

*) Palaus, *loc. cit.*, n. 2, negat id unquam esse praesumendum, scilicet ita affectum esse ut, non obstante defectu, nihilominus contra- xisset, nisi id expresserit.

/ Coninck, *de Sacram., disp. 23, dub. 7, n. 60*, hoc utique assertum habet, loquens de fornicatione sponsae

c<<,»< F** ’’»» ‘,-’i?;!?’ ««le- c^ia- £rTt’,t-

Cautae

Abieo
tu iponii
quando iit
ciaia kH-
vendi »p0Q-

« quam; quia censetur renunciare suo
« juri. — Laymann e», Bonacina l ».

Certum est quod si sponsus alio trans-
fert suum *domicilium*, vel si in *longin-*
quam regionem abeat, etsi cum animo
redeundi, poterit sponsa statim ad alias
nuptias transire. — Hoc est expressum
in cap. *De illis* 5, *de spousal.*, ubi dici-
tur: *Qui, praestito juramento, promittunt*
se aliquas mulieres ducturos, et postea,
eis incognitis, dimittunt terram, se ad
partes alias transferentes..., liberum erit
mulieribus... ad alia se vota transferre.

Si vero sponsus discessit in *propin-*
quum locum cum animo redeundi: tunc,
si discessus fuerit ex causa *necessaria*,
puta infirmitatis aut alterius gravis ne-
gotii, statutum est in leg. *Saepe*, ff., *de*
spousal., exspectandum esse negotii finem.
— Si autem ex causa *voluntaria* quando
discessus fuerit *intra* provinciam, dicitur
in leg. 2, C. *de spousal.*, exspectandum
esse ad biennium; quando *extra* provin-
ciam, ad triennium ex leg. 2, C. *de repud.*

Dicunt autem fere communiter San-
chezl, Bonacinal, Sporer4, Viva· Ron-
caglia· Holzmann 7; Escobar8 cum Soto,
Navarro, Armilla, etc.; ac Salmant.9

· Qa. 1, panel. 6, n. 8. — · Lib. 1, diip. 54, n. 6. —
· Loc. dt., n. 8. — · Part. 4, cap. 1, n. 241. — · De Matr.,
qo. 2, art. 3, n. 2. — · Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — 1 De
Matr., n. 25). — · Lib. 24, n. 270. - Solus, in 4, dist. 77, qu. 2,
art. 5, v. *Decimo, quando*. - /favor., Man., cap. 22, n. 26,
v. *Quarto*. - Armill., v. *Sponsalia*, n. 12. — · Tr. 9, cap. 2,
n. 61. · Dicast., de Matr., diip. 1, dub. 36, n. 535 et 537. ·

cum Dicastillo, Gonet et Aversa, jus ci-
vile in hoc correctum fuisse a jure cano-
nico in citato cap. *De illis*. Et hoc dicen-
dum, ul ajunt Sanchez10. Roncaglia n; et
Vival2 cum Perez contra Bonacina %
etiamsi discessus fuerit ex causa neces-
saria. — Sed melius dicunt Palaus ia, et
Pontius14 cum Canisio, in hoc minime
correctum fuisse jus civile a canonico.
Nam in dicto cap. *De illis* sermo fit tan-
tum de eo qui domicilium mutavit; non
autem de illo qui discessit reversurus. —
Verum recte addunt, neque in hoc stan-
dum esse juri civili. Quia praefatae leges
terminum statuunt, non ut sponsa possit
sponsalia dissolvere, cum (ut diximus
n. 853, *Qu. 1*, v. *Neque*) ex jure civili
olim sufficeret unius sponsi voluntas ad
solvenda sponsalia; sed ut possit sponsa
resilire, lucratis arrhis.

Unde concludendum cum S. Antoni-
no^, Pontio d», Sanchez 15; et Salmant.16
cum Coninck d», Rebello et Dicastillo,
quod semper ac sponsus discessit in pro-
pinquum locum, exspectandum est donec
redeat; vel requiri debet sponsus ut intra
certum tempus accedat ad contrahendum
matrimonium. — Quod si ille requisitus,

Gonct, Clyp., de Matr., di»p. 3, art. 4, n. 67. · Aversa, qu. 8
*ect. 11, v. *Quarto*. — * Lib. 1, diip. 54, n. 6. — 11 Tr. 21'
qu. 1, cap. 3, qu. 2. — “ De Mat t., qu. 2, art. 3, n. 2. —
“ Tr. 28, diip. 1, puna. 23, n. 2. — M Lib. 12, cap. 15, n. 4. ·
HcMr.Canisius, in cap. *De illis*, de iponaal., n.2.—“Lib. 1,
diip. 54, n. 11. — » Tr.9, cap. 2, n. 62. - Hcbell., part. 2,
lib. 4, qu. 8, sect. 3, n. 16. - Dicasi., diip. 1, dub. 36, n. 531.

866. - Laymann ita docet, *lib. 5, tr. 10,*
part. 1, cap. 2, n. 13, de discessu sponsi, non
obtentia sponsae licentia.

Leges quae sequuntur loquuntur de
simplici discessu, non explicantes utrum sit
ex causa necessaria an voluntaria. Nisi tamen
velimus inducere leges sibi invicem pugnan-
tes, cum *L. Saepe* loquatur de causa neces-
saria, necesse est ut has alias leges de ab-
sentia cx causa voluntaria interpretemur.

*) Perez, *disp. 9, sed. 9, n. 10*, dicit spon-
sam posse statim resilire, etiam si causa di-
scessus luerit necessaria; quamvis n. 9 neget
jus civile fuisse correctum in hac parte a
jure canonico, · cum loquantur in diversa
facti specie et absentia sponsi ·. — Bonacina,
qu. 1. punet. 6, n. 8, contradicit doctrinae
expositae a S. Alphonso, inquantum scribit:
« Si justa de causa non potest contrahere,
non sunt temere dissolvenda sponsalia [casu
quo recusat intra tempus fixum contrahere];

sed potius attendenda est qualitas sponsae,
quae potest persuadere dissolutionem spon-
salium », ut esset v. g. periculum fornicandi.

d) S. Antoninus, *part. 3, tit. 1, cap. 18,*
§ 1, dicit: « Praesens non tenetur expectare
absentem, nisi per biennium. Tamen secun-
dum Hostiensem, judex poterit prolongare vel
abbreviare tempus, inspecta qualitate perso-
narum ». — Pontius, *lib. 12, cap. 15, n. 4*, dicit
negotium relinquendum esse « arbitrio judi-
cis, qui judicabit an admoneri vel requiri
sponsum absentem expediat, et tempus expe-
ctandi definiet ·. — Coninck, *disp. 23, n. 51*,
monendum esse ait sponsum ut stet promissis;
et tunc, n. 44, communiter recurrendum ad
judicem, « qui, spectatis omnibus circumstan-
tiis, et difficultatibus quae pars in expectando
patitur debebit praescribere tempus, quo haec
liberetur..., nisi illa promissionem implcaL..
Nec etiam facile privato alicujus iudicio relin-
quendum est, quando talis obligatio desinat ».

reditum justa ex causa differat: vel erit exspectandum ad prudentis arbitrium, ut dicunt Roncaglia', Sporer*, Concina.; et Salmant.⁴ cum Coninck*, Rebello et Dicastillo; vel (quod securius est) causa est remittenda arbitrio iudicis, qui, inspectis circumstantiis, vel admonebit sponsum ut redeat infra certum tempus, vel terminum determinabit (praesertim si ille longe abierit), post quem sponsa libera remaneat; ut dicunt Pontius et Roncaglia, Palaus', ac Salmant. cum eisdem auctoribus. Et idem docet Benedictus XIV⁸ cum Anacleto, Clericato, Perez, etc., ac declaratione S. Congregationis die 2 Octobris 1723, quae pariter sic agendum respondit. Haec autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus praefixum ad nuptias ineundas. Nam, si fuerit terminus assignatus, vide dicenda *num. seq.*

867. - « VII°. Si sint inita cum conditione *certo tempore contrahendi* matrimonium, liberatur obligatione is per quem non stetit quominus sit contractum a». — Laymann' ».

Cum terminus in sponsalibus apponitur, spectandum est an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi matrimonium; vel an ad obligationem finiendam. — Tunc apponitur ad *sollicitandum*, quando partes ideo praefigunt terminum ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad *finiendum*, quando terminus apponitur ut eo elapso nulla remaneat obligatio. Et haec ita servanda sunt, si expressis verbis partes ita convenient. — Sed

Dubitatur 1°. *Si verba sint ambigua*, quando terminus censi debet appositus

ad *sollicitandam* obligationem, et quando ad *finiendam*? — Respondetur cum communi sententia duas regulas in tali dubio assignari:

Prima: Si terminus ab *una* tantum parte praefigitur, altera negative se habente, tunc censetur appositus ad sollicitandum; si vero ab *utroque*, tamen finiendum. — *Secunda*: Si terminus apponitur *antequam* sponsalia contrahantur, censetur ad finiendum; secus, si *post* sponsalia contracta. — Ita Sanchez'', Roncaglia'', Renzi'', et Salmant.'' cum Coninck, Becano, Dicastillo, etc. Quamvis Pontius¹⁴ dicat praefatas duas regulas non esse generice veras.

Casu autem quo terminus est appositus ad *finiendam* obligationem, elapso tempore ex culpa unius partis, altera innocens liberatur, etiamsi sponsalia fuerint jurata V; ut commune est apud omnes, cum D. Thoma'', Et patet ex cap. *Sicut 22, de spousal.*, ubi Pontifex praecepit imponi poenitentiam cuidam sponso qui recessit a sponsalibus cum quadam contractis, et nuptias cum alia inivit: *Nisi* (addidit)... *juramento suo certum terminum intra quem dictam P. duceret in uxorem, praefixit, nec per eum stetit* (nota), *quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit*. Ergo si per eum non stetit, licite recessisset.

868. - Dubitatur 2°. *An, elapso termino ex defectu v. gr. sponsi, possit sponsa resilire a sponsalibus, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire, iusto dementiis impedimento?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent Pontius'', Bonacina'' cum Reginald²⁰; Viva*, et Sanchez¹⁸ cum Paludano, Go-

* Tract. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 2. — Part. 4, cap. 1, n. 244. — Diw. 2, cap. 2, n. 17. — Tr. 9, cap. 2, n. 62. — Dicastillo. 1. dub. 36, n. 631. — Lib. 12, cap. 15, n. 4. — Tr. 21, qa. 1, cap. 3, qu. 2. — Tr. 28, diip. 1. punct. 23, n. 8. — Salmant., tr. 9, cap. 2, n. 62. — Notii. 46, n. 5. — Anaclet., Jut can., lib. 4, tit. 1, n. 215. — Clerical., de Matr., deda. 17, n. 29 et 30. — Peres, diip. 9, tect. 9, n. 6. — S. Congr. Cone., cfr. Bened. IV, loc. cit., n. 6, et Thesaur. Resol., In Afctio/anrri./Ci. — etiam Patlottini, v. Sponsalia, n. 175,

in textu et in nota adjecta. — Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, num. 16. — Lib. 1, diip. 53, nam. 3. — u Tr. 21, qu. 1, cap. 3, rcip. 2. — Cap. I. lect. 3, qu. 6. — Tr. 9, cap. 2, n. 51. — Coninck, diip. 23, dub. 6, n. 41. — Becan., cap. 43, qu. 28, n. 4. — BicaU., diip. 1, dub. 35, n. 526. — Lib. 12, cap. 16, n. 3. — In 4, dist. 27, qa. 2, art. 3, ad 2. — Lib. 12, cap. 16, n. 4. — n Qu. 1, punct. 6, n. 6. — u Lib. 1, diip. 53, n. 7. — PM, in 4, diit. 27, qu. 1, art. 3, cond. 4 (n. 20).

Rebellus, loc. cit., indicat solum iudicem ecclesiasticum.

867. - A) Intelligit tamen cum Laymann: « Si ad finiendam obligationum » terminus praefixus sit.

b) S. Thomas absolute loquitur, nec distinguit inter jurata et non jurata sponsalia.

868. - * Reginaldus, lib. 31, n. 261, hoc dictum omittit, nec pro eo a Bonacina citatur.

b) Viva aperte id insinuat, qu. 2, art. 3,

Elipw terminoprAeū.
io. solvan-
tur iponsa-
lia.

Tempui
appositam
ad aolliciz
Undam vel
ad finien-
dam obliga-
tionem.

Quid, si
verba sint
ambipiA.

ei»p» ict-
o " A'

„ñ'i'iz»i<<
Ů„dl/ñ'x««

*mez*l, etc., ibid. item Gutierrez apud Palaum *, et Trullench apud Salmant.8. — Ratio, quia non est aequum ut privetur jure suo, qui ex justa causa impeditur a promissis adimplendis; ex *leg. 1 C. de annal, except.*, ubi: *Legitime impedito non currit tempus, ut jure privetur a*. Id probant etiam ex citato cap. *Sicut*; sed praefatus textus verius probat oppositum, ut mox videbimus. — Notant vero Bonacina⁴ et Viva'-' cum aliis, quod ut pars innocens liberetur a sponsalibus, mora alterius debet esse tanta, ut inspectis circumstantiis, prudenter ipsa censeatur rea culpa mortalis. Item advertit Pontius quod si, ob tale impedimentum unius partis, diutius differatur matrimonium, bene poterit altera adire judicem, ut monita pane impedita, alium terminum praefigat, quo elapso ipsa omnino libera remaneat.

Probabili-
lia- alter
potat reali-

Secunda vero sententia, communior et probabilior, affirmat; et hanc tenent Laymann *, Palaus ., Navarrus ', Coninck', Salmant.', Concina¹⁰, Roncaglia". Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne pars parata diu maneat sine nuptiis; alias frustra tempus praefigetur. — Haec autem sententia clare probatur ex praedicto textu in cap. *Sicut*, quem perperam ad suam sententiam adversarii detorquent. Casus enim (ut diximus) ibi fuit, quod vir quidam post sponsalia contracta cum una, contraxerat matrimonium cum alia: hinc Pontifex decrevit quod si per ipsum stetit quominus cum prima nuptiae initae fuissent

intra terminum praefixum, debuisset agere poenitentiam. Unde ex textu consequenter declaratum fuit quod si per ipsum non stetit (intellige quidem culpabiliter; nam alias, si culpa defuisset, nulla ei fuisset imponenda poenitentia) quin matrimonium intra definitum tempus contractum fuisset, licite potuerit elapso termino cum alia contrahere. Ergo, si licite ille potuit matrimonium inire cum secunda, cum per ipsum culpabiliter non steterit quin statuto tempore cum prima nuptiae fuissent contractae, supponit Pontifex quod ipse elapso termino liber omnino remansit ab obligatione sponsalium.

Hinc concluditur quod, cum terminus praefixus elabatur, omnino cessat obligatio sponsalium ex parte illa quae jam parata erat ad nuptias. — Sed

Dubitatur 3°. *An, elapso termino in sponsalibus apposito, remaneat libera ab eorum obligatione etiam pars quae culpabilem apposuit dilationem?*

Prima sententia communior negat; et dicit remanere liberam tantum partem per quam non stetit. Ita Pontius", Laymann ", Palaus", Navarrus ", Coninck ", Salmant. et Sanchez" cum PaludanoZ-ç Gomez^{ft}, etc. Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. — Certum est autem apud omnes, cum Pontio " et Sanchez *, quod si per utramque partem stetit ne matrimonium intra tempus praefixum celebratum esset, ex utraque parte sponsalia solvuntur.

Secunda vero sententia affirmat quod, **jam** elapso termino, utraque pars remanet ratur.'

Par- du
est inculpa,
juxta com-
muniorem,
non libera
tur.

* *Satchca*, dbp. 53. n. 1, i. (. — *GutUrr.*, de Matr, cap. 24. n. 10. — Tr. 28, ditp. 1, punct. 24, n. 7. — *Trull.*, lib. 7. cap. 2, dub. 6, n. 2. — Tr. 9, cap. 2, n. 66. — Qu. 1, punct. 6, n. 6. — *Pent.*, lib. 12, cap. 16, n. 4. — Lib. 5. tr. 10, part. 1, cap. 2. n. 17. — Loc. cit., n. 8. — Man., cap. 22. n. 27, v. *Septimo*. — Disp. 33, dub. 6, n. 47. —

Tr. 9. cap. 2, n. 67. — * *Diu.* 2, cap. 2, n. 16. — « Tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 3, reep. 2. — " Lib. 12, cap. 16, n. 4. — " Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 17. — M Tr. 28, disp. 1, punct. 24, n. 5. — Man., cap. 22, n. 27, v. *StpHnto*. — * *Ditp.* 23, dub. 6, n. 46. — n Tr. 9. cap. 2, n. 60. — " Lib. 1, di»p. 53, n. 6. — » Loc. cit., n. 4. — - Loc. dt., n. 6.

n. 4, ubi requirit ut moneatur is qui in mora fuit, idque sub interminatione resiliendi, nisi intra certum tempus contrahat: < Quia (inquit) aliter non satis constat eum esse in mora culpabiliter; potest enim habere justum impedimentum .

◇ Ludov. Gomez a Sanchez citatur tantum pro ratione adjecta, scilicet: legitime impedito non currere tempus; quod utique habet Gomez, *Reg. Cancell., de publicandis résignai., qu. 7, n. 6.*

d) Hoc axioma legitime quidem colligitur ex citata lege, sed non est ejus textus; lex enim negat imputari praescriptionem filiofamilias agere non valenti.

.) Viva, *qu. 2, art. 3, n. 3*, id profecto dicit, sed de casu quo terminus praefixus est ad sollicitandam obligationem.

f) Paludanus et Gomez non citantur hic a Sanchez; quamvis Paludanus, *in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, conci. 4, n. 20*, hanc sententiam innuat, negando dissolvi sponsalia, si is per

libera, etiam illa quae in culpa fuit. Sic tenent Roncaglia*, Concina* et hanc expresse etiam tenet D. Thomas ubi ait: *Si... per eum stetit quod matrimonium non est completum, debet agere poenitentiam de peccato fractae promissionis aut juramenti..., et contrahere cum alia, si vult, iudicio Ecclesiae.* — Ratio videtur esse, quia, cum terminus est appositus ad obligationem finiendam, illo elapso cessat obligatio. Cum enim terminus sit conditio intrinsece appositae contractui: ea deficiente, esto per culpam unius contrahentis, ipse liber manet, nec obstat quod tunc ex sua culpa commodum reportet; quia lex contractus non culpam, sed conditionis defectum respicit, ex regula juris in 6°, ubi: *Contractus ex conditione legem accipere dignoscitur M.*

Sententia
S. Doctores.

Prima sententia est quidem longe communior, et mihi longe probabilior; sed haec secunda sua probabilitate non caret, maxime ex auctoritate D. Thomae A

Susceptio
ordinis sa-
cri, faire
iu» vel vo-
tam religio
nil.

869. - « VIH0. Solvuntur, licet sint ju-
« rata, per *susceptionem ordinis sacri*,
« vel *ingressum alterius in religionem*,
« aut *votum eam ingrediendi*. Laymann*,
« BonacinaB. Nec obstat si hic postea ad
« saeculum redeat; ut docet SanchezA

1 Tr. 21, qu. 1. cAp. 3, qu. 3, resp. 2. — · Dits. 2, cap. 2, n. 16. — · In 4, dist. 27, qu. 2. art. 3, ad 2. — · Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 3, 4 et 7. — · Qu. 1, punct. 5. — *Pratpas.*, de Matr., qu. 9, dub. 9, n. 78. — *Fill.*, tr. 10, cap. 8, n. 280. —

« Licet Praepositus, Filliuccius et alii pu-
« tent talem ex parte sua prioribus spon-
« salibus teneri, ut etiam ad damna re-
« sarcienda sponsae, si quae passa essetb>.
« Unde non posset ingredi religionem, si
« sponsam deflorasset, nec aliter quam
« per matrimonium posset resarcire dam-
« num. Vide Diana., Bonacina7.

« IX0. Probabile est, solvi etiam per
« *votum simplex castitatis*, ut docent Sua-
« rez Azor alique; cum hoc sit de
« meliori bono. — Etsi contrarium do-
« ceant Filliuccius, Sanchez, Coninck
« et alii; eo quod Deus non acceptet pro-
« missionem rei alteri promissae, et in
« alterius praejudicium. Unde etiam in
« foro externo talis solet compelli, ut vel
« fidem servet vel intret religionem. In-
« terim post tale votum alteri parti datur
« jus sponsalia solvendi, eo quod vovens
« resilierit et censeatur juri suo renun-
« tiasse. — Vide Bonacina ».

Votum am-
plex o-
titari

870. - Hic distinguendum inter *pro-
fessionem* religiosam, susceptionem *ordi-
num* sacrorum, et *votum* religionis, vel
ordinum, vel castitatis. — Et

¶ Quoad *Professionem religiosam*,
Dubitatur 1°. *Utrum per ingressum
in religionem unius sponsi solvantur*

· Part. 3, tr. 4, bñ. 207. — · Loc. du, n. 3 et èqq —
Aror, part. 1, lib. 11, cap. 22, qu. 10. — *FUI.*, tr. 10, cap. g,
n. 286. — · Sojic JL, lib. 1, di«p. 46, n. 9. — *Coninck*, ditp. 23,
dub. 3, n. 25. — · Qu. 1, punct. 5, n. IX

quem stetit, non habens justum impedimen-
tum, petat dissolvi, et altera pars dissolutioni
sese opponat.

t) Citata juris regula 85 in 6° sic revera so-
nat: « Contractus ex conventionem legem acci-
pere dignoscuntur».

h) Quaerenti fortasse alicui quomodo stare
possit cum systemate S. Alphonsi quod aliqua
opinio sit longe probabilior, et nihilominus
opinio contraria sua probabilitate non carcat,
respondendum erit S. Doctorem ea quae hic
habentur scripsisse in 3° operis editione,
anno 1757, quinque nimirum annis antequam
suum morale systema stabiliret. Ceteroquin,
eodem tempore, scilicet, anno 1757 in *Istru-
zionc c Pratica*, cap. 18, n. 21; et anno 1759,
in *Horn, apostol.*, tr. 18, n. 21, S. Doctor
mitius et timidius loquitur: « An autem elapso
termino liberetur etiam qui culpa sua distulit
nuptias? Affirmant Ronc. et Cone.; et haec
opinio videtur non posse dici improbabilis,
nam eam expresse tenet S. Thomas... Sed,
attenta ratione et communiori sententia...,

mihi *videtur* valde probabilior opposita, quia
nemo debet commodum ex sua culpa repor-
tare ».

869. - Sanchez hoc plane innuit, *lib. 1.
disp. 42, n. 2 et 5*, dicens sponsalia ex pane
utriusque dissolvi per solum ingressum, etiam
professione non secuta, « quando sponsus bona
fide ingreditur religionem »; secus vero, si do-
lose ingrediatur et animo sLatim egrediendi.

*> Praepositus et Filliuccius concordant
utique; sed omittunt hic restitutionem damni,
quamvis eam innuat Filliuccius, *ft. 283*, ne-
gando posse ingredi in religionem eum qui
virginem defloravit sub spe matrimonii, et
affirmando eum teneri ducere, si nequeat alio
modo resarcire damnum, ad quod ex justitia
tenetur.

r) Suarez hanc sententiam innuit, *de Re-
lig.*, tr. 6, lib. 2, cap. 4, *ft. 13*, ubi dicit ca-
stitatem ejusque votum censi excepta in
promissionibus humanis quae illi videntur
repugnare

*> Contrarium profecto docent ut proba-

sponsalia contracta ante professionem?

— Adsunt tres sententiae:

Prima asserit, per ingressum ex neutra parte dissolvi sponsalia. Ita Covarruvias, Durandus, Armilla, etc., apud Salmant. — Ratio, quia, sicut matrimonium ratum, non per ingressum, sed tantum per professionem dissolvitur ut ex *cap. 2, de convers. conjug.* ita dicendum est etiam de sponsalibus. — Sed haec sententia non videtur satis probabilis.

Secunda sententia communior, cui adhaereo, et quam tenent Laymann Sporer cum communi (ut asserit), Croix, Palaus Pontius cum Rebello et Gabriele; Viva cum Coninck, Perez et Henriquez; ac Salmant. 8 cum Gonet, Villalobos et Ledesma, dicit tunc dissolvi sponsalia tantum ex parte manentis in saeculo: tum quia alter, ingrediendo religionem, censetur cessisse juri suo; tum quia ex ejus parte tunc accidit notabilis mutatio, cum dedecori aestimetur nubere cum eo qui religionem deseruit. — Non autem dissolvi ex parte ingredientis, si postea ad saeculum redeat; quia per ingressum ipse non redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium, sicut redderetur per professionem.

Tertia sententia, quam tenent Busenbaum (num. antced.), Sanchez % Tolemus Bonacinalo cum ri Coninck, Filliuc-

cio, Henriquez, etc.; item Becanus et Dicastillus'ri, apud Salmant. n, dicit dissolvi sponsalia ex parte utriusque. — Ratio 1^a est, quia, sicut novitiatus se habet ad professionem, ita se habent sponsalia ad matrimonium: quemadmodum igitur matrimonium ratum dissolvitur ex parte utriusque per professionem, ut declaratur in *cap. 2, de convers. conjug. a*, ita sponsalia per ingressum. Seohuic rationi respondetur quod tale privilegium ex jure divino (ut declaratum est ab Ecclesia) conceditur tantum professioni religiosae tamquam statui perfectionis; sed quod per ingressum sponsalia solvantur, nullo jure habetur: et revera aequum non esset ut gauderet privilegio concessio statui religioso, qui ab eo viliter retrocedit. — Ratio 2^a hujus sententiae est, quia ingressus in religionem cum animo perseverandi jam solvit voventem a voto religionis, ita ut, si postea egrediatur, experiendo religionem imparem, suis viribus esse, jam liber manet a vote ergo a fortiori solvit obligationem sponsalium, quae sunt minoris obligationis voto religionis. Sed haec ratio neque suadet; nam vovens ideo per ingressum liberatur a volo, quia jam impiet suam, obligationem (votum enim intelligitui emissum sub conditione si religio sibi conveniat): contra vero, sponsus per in-

Qnvirr., de Spotuol., part. t. cip. 5, n. II. · Durand., to 4, tli 27, qu. 3, v. *Quantum ad 3*, ht. H. Armill., v. *Sponsalia*, n. 12, · 1 Tr. 9, up. 2, n. 19. — · Lib. 5, tr. 10, part. L c»p. 2, n. 2 cl 3. — · Part. <, cap. 1, n. 247 et M. — * Lib. 6. part. 3, n. 187. — · Tr. 28. diip. 1. punct. 18, a. 3. — · Lib. 12. cap. 10, n. 4. - Rrbrll., part. 2. lib. 4, qu. 8, »ect. 6. n. 36. · Gabr. Bitl, Euppl. in I, disu T7, qu. 2. art. 2, cat. 6. — ' De Matr , qu. 2, art. 4,

n. 4. - Coninck, diip. 23, dub. 3. concl. 6, a n. 22. · Percx, dhp. 9, acct. 3, n. 6, 7 et 8. · Henriq., lib. II, cap. 14. n. 3, lit. xy. — · Loc. dt., n. 21. · Gonet, Clyp., de Matr., di»p. 3, art. 6, § 1, v. *Dico primo*. · Vitiat., pan. 1, tr. 12, diff. 12, n. 5. · Petr. Lcdctm., qu. 43, art. 3, diff. 2, dub. 2, v. *Ex hac parte*. — · Lib. 7, cap. 21» n- 2. — M Qu. 1. punct. S, n. 2. · Coninck, loc. cit. - Fill., tr. 10, part. I cap. 8, n. 280. · Henriq., loc. dt. — 11 Tr. 9, cnp. 2, n. 20.

bilius; sed primam sententiam Filliucdus etiam probabilem; Sanchez vero, probabilissimam et tutam, existimant.

870. - Λ> Caput istud dicit tantum: « Licitum est alteri— eligere monasterium.,; et altcn remanenti- licitum est ad secunda vota transire ».

Vide notam a ad num antced.

<7 Lege: Bonacina *contra* Coninck, Filliuccium, Hcnnquez, qui revera secundam sententiam tenent, uti notavit ipse S. Alphon sus supra de Coninck et Henriquez. — Filliuccius tamen, *loc, at.*, quamvis, ut dictum est, teneat secundam veluli probabiliorem, hanc tamen probabilem adhuc existimat.

d> Dicastillus, *de Matr., disp. 1, dub. 32, n. 435 et 436*, sententiam hanc tenet sub eadem limitatione quam Sanchez. — Bccanus autem, *cap 43, qu. 21, n. 3*, docet in hoc casu sponsalia solvi ex parte manentis in saeculo. Utrum vero dissolvantur cx parte utriusque, disputat *n. 4*; et, licet non expresse aperiat suam sententiam, eam tamen satis perspicue innuit Affert enim 1° opinionem dicentem sponsalia dissolvi tantum ex parte manentis in saeculo; 2° opinionem dicentem solvi ex parte utriusque; demum refellit argumenti prioris opinionis. Censetur itaque tenere ultimam, quam ipsi tribuit S. Alphon sus cx Salmant.

gressum in religionem nullo modo implet obligationem sponsalium; et ideo, si ab illa egreditur, merito manet eadem obligatione obstrictus.

Hinc *secunda* sententia absolute probabilior mihi videtur.

Si βρονχ-
IU tint Ju-
rata:

Dubitatur 2°. *Ah, si sponsalia sint juramento firmata, teneatur sponsus ante ingressum in religionem matrimonium celebrare?*

Spomm,
juxta alios,
tenetur con-
trahere an-
te ingret-
inm.

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Scotus% Navarrus et Ledesma^f), apud Pontium^l; ac Rebellus[>] et Vega, apud Salmant. — Id probant ex cap. *Commissum 16, de spousal.*, ubi dicitur tutius esse quod eo casu sponsus prius nuptias ineat, et deinde ante consummationem ingrediatur religionem, si velit. En verba textus: *Tutius est ei {religione juramenti servata} prius contrahere; et postea, si elegerit, ad religionem migrare.*

Veriua
tene-
tur.

Secunda tamen sententia, communissima, et per se loquendo verior, negat; eamque tenent Pontius⁷, Sanchez⁴, Palaus^{ll}, Bonacina⁸, Petrocorensis⁷, Viva⁸, Sporer¹¹, Holzmann et Salmant.¹⁰ cum Dicastillo. — Ratio: tum quia juramentum semper censetur emissum sub conditione, nisi status perfectior eligatur; tum quia juramentum sequitur naturam contractus, ex cap. *Quemadmodum 25,*

de jurejur., ubi dicitur quod qui juravit cum muliere contracturum, propter supervenientem fornicationem vel deformitatem eam repellere potest Si ergo sponsalia nuda non obligant ad matrimonium contrahendum ante ingressum in religionem, nec etiam obligant jurata. — Recte autem respondent praefati auctores ad textum oppositum, quod ibi, cum sponsus non erat certo determinatus ad ingrediendum, sed tantum aspirabat (ut ibi exprimitur); ideo Pontifex, ne ille fieret reus perjurii, non ingrediendo religionem nec celebrando matrimonium tempore statuto, dixit tutius ei esse nuptias contrahere, et deinde si voluerit, religionem intrare. Unde si sponsus, antequam terminasset tempus praefixum, religionem ingressus esset vel deliberate statuisset ingredi, utique non tenebatur, imo nec poterat matrimonium sine gravi culpa inire; ut bene advertunt Sanchez¹¹, Sporer¹⁸; Pontius¹⁸ cum Soto⁴ et Bonacina⁴ cum Silvestro, Coninck, Gutierrez et Rodriguez, contra Cajetanum et Ledesma⁸: quia gravem injuriam irrogasset sponsae, eam cogendo per annum suam professionem exspectare.

Dixi: *per se loquendo*. Nam recte addunt Bonacina⁵, Sporer¹⁸ et Holzmann¹¹; ac Pontius¹⁸ cum Suarez, quod teneretur

Exceptio-
ne».

Navarr., de Regular., Comment. I, n. 8, v. *Quarto, quod utroque*. — *Lib. 12, cap. 10, n. 10.* — *Veta*, Sum. tilva, lib. 1, cab. 389. — * Tr. 9, cap. 2, n. 17. — Loc. cit., n. 13. — Lib. 1, diip. 43, n. 3. — a Tr. 28, diip. 1, punct. 18, n. 5. — Qu. I, punct. 6, n. 4. — De Matr., cap. 1, qu. 10, n. 3, v. *Instabis* /-/. — Qu. 2, art. 4, n. 5. — De Matr., n. 240. — * Tr. 9, cap. 2, n. 18. — *Dieait.*, diBp. 1, dub. 32, n. 455. — « Lib. 1, diip. 43, n. 7. — » Part. 4, cap. 1,

n. 246. — “ Lib. 12, p. 10, n. 9; cfr. n. 15 et 13. — ‘ Qu. 1, ponet. 5, n. II. — *Silvest.*, v. *Matrimonium VII*, qu. 5, v. *Secundum*. — *Coninck*, disp. 23, n. 11 et 13. — *Gutierr.*, de Matr., cap. 25, n. 4. — *Rodrig.*, Sam., part. 1, cap. 242, n. 6. — *Cajetan.*, Sum., v. *Matrimonium I*, v. *Secundum vero caput*. — u Loc. cit., n. 4, v. *Dixi*. — “ Loc. cit., n. 246, i. f. — ” De Matr., n. 240. — “ Lib. 12, cap. 10, n. 13. — *Suar.*, de Relig., tr. 5, lib. 2, cap. 13, n. II.

Scotus, in 4, dist. 30, qu. 2, art. 2, v. f., loquens de eo qui post jurata sponsalia virginitatem vovit, dicit: « Videtur consulendum », ut de facto contrahat

/> Petrus Ledesma, etsi pro hac sententia a Pontio citetur, re tamen vera, non aliam (enet quam ipse S. Alphonsus. Nam, qu. 43, art. 3, dijj. 2, dub. 1, distinguit: « Si aliqua utilitas vel commoditas sequitur alteri sponso, semper est implendum juramentum, et debet contrahere », v. g. ad legitimandam prolem, et ut sponsa habeatur ut proba. Sed « quoties nulla sequitur utilitas alteri sponso ex eo quod contrahat, non tenetur prius contrahere, sed potest immediate ascendere ad religionem ». — A qua sententia non dissentit Rebellus, lib. 4, qu. 8, sect. 6, n. 39, dicens

S. Al pionbi, *Opera moralia*. — Tom. IV.

rationabilius obligandum esse ad prius servandum juramentum, « si id sponsa vult vel velle praesumitur », nempe propter utilitatem v. g. resarciendae infamiae. Rebellus igitur non satis accurate citatur a Salmant.

n) Sporer primo quidem hanc sententiam tenet, part. 4, cap. 1, n. 246; seà in fine concludit sponsae aperiendum esse propositum, et si illa velit ut contrahat: « Tunc contrahat, alias non ».

h) Sotus, in 4, dist. 27, qu. 2, artic. 5, dub. 1, ait nemini consulendum esse ut prius contrahat, et quia inutile esset, et quia sponsae injuriam irrogaret.

O Petrus Ledesma, qu. 43, art. 3, dub. 1 conc. 1, id non habet; vide hic supra, nota; quamnam sententiam amplectatur

sponsus ante ingressum nuptias celebrare, si hoc esset necessarium ad prolem legitimandam, scandalum reparandum vel honori sponsae providendum, si alio modo non posset occurri.

Et hoc casu, nec etiam permittitur sponso post celebrationem matrimonii ingredi religionem, illudque non consummatum relinquere: nequit enim tunc deserre uxorem, quae propter infamiam non posset alias nuptias invenire ut recte notavit Busenbaum (*Libro IV, it. 65, v. Unde*).

Suaceplio
ordiai «a-
cri solvit
tpoaulia

871. - II0. Per *susceptionem* *ordinum* *sacrorum*, certum est etiam dissolvi sponsalia; non autem matrimonium ratum ita omnes cum Sanchezl, Pontio8, Concina3 et aliis passim. Et patet ex *extrav. (Joann. XXII] Antiquae, de voto*, ubi dicitur: *Licet votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium sit efficax reputandum, etc.* — Sed

Dubitatur 1°. *Utrum peccet qui ordines sacros suscipit, inscia vel invita sponsa?*

Prima sententia affirmat peccare graviter; et hanc tenent Sanchez Palaus %

• Lib. 1, disp. 47. n. 1. — • Lib. 12, cap. 11. n. 2. — 1 Dim. 2, cap. 2, n. 6. — 4 Lib. 6, part. 3, n. 200. - Pnti, dbp. 9, sect. 6, n. 5. — 4 Lib. 12, cap. 11, n. 3. — • Diss. 2,

Roncaglia ' . ut Croix 4 cum Coninck 0 et Perez. — Ratio, quia nullo jure concessum est ordini sacro sponsalia dirimere, sicut est datum statui religioso; imo ipsum jus prohibet ordinari in praejudicium alterius, ut habetur ex *cap. un., de oblig. ad ratiocin. ordinandis vel non.*

Secunda vero sententia, non minus probabilis, negat. Eamque tenent Pontius5, Navarrus Concina.; BonacinaJ cum Gutierrezet Corduba 8; Salmant.7 cum Aversa, Diana et Henriquez ac Escobar® cum Soto, Silvestro/> et Vega — Ratio, quia in promissione sponsalium imbibita semper est conditio, nisi melior status eligatur: aequum enim non est ut ad serviendum creaturae impediatur status Creatori se dicandi. — Nec obstat textus oppositus. Nam ibi non tam consideratur praejudicium tertii, quam infamia Ecclesiae (ut ibidem exprimitur): praeterquam quod in nostro casu nulli infertur praejudicium, cum sponsus utatur jure suo. Idque videtur confirmari ex eadem *extrav.* supra citata, ubi tantum prohibetur suscipere ordines sacros post matrimonium contractum; non autem post sponsalia.

8uklpu
ordinem u
erum tnvu
vel imcu
iponu,
cal cran
ter. juita
alio

probabili
ter non pn
cat.

cap. 2, n. 6. — 7 Tr. % cap. 2. n. 26. • Aversa, qu. 8, »ect. 12, v. Quinto. Diana, part. 3, tr. 4, resol. 18. — * Lib. 24, n. 237. • Sotus, de Jure et Just., lib. 7, qu. 1. art. 3, nd 2.

t) Loco citato, Busenbaum negat posse religionem ingredi eum « qui decipit virginem sub promissione matrimonii ».

871. - 1) Sanchez et Concina tractant dumtaxat de sponsalibus, quae dissolvuntur per susceptionem ordinum sacrorum.

¶ Sanchez, *lib. 1, disp. 47, num. 3*; Palaus, *punct. 19, num. 2*; Roncaglia, *tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 5, resp. 2*, peccare dicunt; sed non explicant quonam peccato, gravi an levi.

() Coninck, quamvis pro hac sententia a Croix citetur, dicit tantum, *disp. 23. n. 25*, tractans *de voto suscipiendi sacros ordines*, sponsam non esse privandam jure acquisito absque legitima causa; causam vero legitimam non inveniri in voto suscipiendi sacros ordines.

Navarrus, *Man., cap. 22, n. 27, v. Decimo quarto*, id non habet, quod reperire poterim.

1 Bonacina, *qu. 1, punct. 5. n. 20*; et Henriquez, *lib. 11, cap. 14, n. 4*, Iit c, affirmant sponsalia dissolvi per *votum* suscipiendi

ordinem sacrum; sed rationem afferunt quae fundatur haec sententia de ipsa susceptione ordinum majorum, scilicet: sponsalia habere hanc tacitam conditionem, nisi perfectior status eligatur. — Gutierrez vero citatus a Bonacina, non aliud habet, *de Matr., cap. 26, num. 2*, quam sponsalia dissolvi per votum subsequens suscipiendi sacros ordines. Dum Corduba, *Sum., qu. 136, punct. 4, opin. ult.*, expresse negat peccare sponsum, qui votum castitatis emittit cum intentione saltem virtuali suscipiendi sacros ordines.

Silvester, quamvis hic ab Escobar citetur, dicit solum, *v. Sponsalia, qu. 7, v. f.*, desponso qui votum simplex castitatis emittit: • Dico quod si intendit religionem intrare, vovendo non peccat ».

Vega, *Sum. silva, lib. 6, cas. 41, opinio 3, i. f.*, affert opinionem quae negat peccare mortaliter cum qui post sponsalia votum castitatis emittit; deinde opinionem quae affirmat cum mortaliter peccare, et concludit: « Tu elige quam malueris ». Unde non satis recte ab Escobar allegatur.

872. - Dubitatur 2°. *Utrum per susceptionem ordinum minorum dissolvantur sponsalia?*

Sasceptio
ordinum
minorum.
Juxta alios,
solvit spon-
salia.

Prima sententia affirmat “>” quam tenent Roncaglia et Sporer’ cum Tanner et Gobat. — Tum quia talis est mutatio sponsi dum minoribus initiatur, ut merito judicetur noluisse sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahendas; tum quia censetur sponsus cedere juri suo, cum suscipiat statum qui ordinatur ad ordines majores impossibiles cum matrimonio.

Veriu
non solvit.

Secunda tamen sententia, communior et verior, negat; et hanc tenent Sanchez cum Paludano; Wigandt⁴, Pontius⁵, Salmant.⁵ et Escobar’. — Ratio, quia revera status ordinum minorum per se non est impossibilis cum matrimonio; cum quis bene possit fieri clericus conjugatus, ut patet ex *cap. 1 et 2, de cleric. conjug.*

873. - III0. Quoad **votum** ingrediendi religionem, vel suscipiendi *ordines sacros*, vel *castitatis* servandae.

Spontu-
vovent in-
(redi reli-
gionem te-
netur voto.

Certum est 1°. Quod vovens ingredi religionem, licite vovet, et debet ingredi; nec tenetur stare sponsalibus, si vere vult fieri religiosus: nam si egreditur, tenetur (ut diximus supra, *n. 870, Dub. i*, v. *Secanda*). — Certum est 2°. cum Sanchez*, Pontio’, Roncaglia^o, Viva^l, Salmant.¹¹ ac aliis passim, quod per hujusmodi tria vota solvuntur sponsalia ex parte non **voventiscum** merito judicetur per

Votum
ingrediendi
religionem.
«UKipiendi
ordinet -»
crotetcaiti
Uti solvit
ex parte
non voven-
tit.

1 Tr. 21, qu. 1, cap. 3. qu. 5, pe 1. — Pari. 4, cap. 1, n. 256. — Tann., p. 8. qu. 1. n. 53. — Gobat, tr. 10, n. 321. — Lib. 1, di. p. 47. n. 1. — Palud., in 4, di. 27. qu. 1. art. 3. conc. 5 (n. 21). — Tr. 10, n. 29. — Lib. 12, cap. 11. n. 1. — Tr. 9. cap. 2. n. 25. — Lib. 24. n. 251. — Lib. 1, ditp. 16, n. 5; et p. 47, n. 4. — Lib. 12, cap. 12, n. 2 ct 3qq. — Qu. 5. reip. 3 ct «eqq. — n. Qu. 2, art. 4. n. 8. — Tr. 9, cap. 2, n. 29 ct 31. — u Loc. cit. — M Man., cap. 22, n. 27, v. *Decimo*. — u Lib. 5, tr. 10, part. 1. cap. 2, n. 6. — w Punct. 20. n. 3 ct b. — w Thcor. el Prax. juri», lib. 3, cap. 17, n. 10. — u Qu. 5, revp. 4 ct 5. — De

ipsa vovens sponsalibus renuntiare. —

Certum est 3°. Quod si quis post sponsalia emittit votum non solum ingrediendi, sed etiam profitendi religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvuntur; quia vovens tunc fit omnino inhabilis ad matrimonium contrahendum, ut recte dicunt Salmant. et Viva u. — Sed

Dubitatur 1°. *An per votum servandae castitatis vel suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis?* — Si votum *antecedat* sponsalia, certum est ipsa esse irrita; quia ipsorum promissio, cum sit de re illicita, non obligat.

Dubium igitur est, *si subsequatur*.

Prima sententia negat. Et hanc tenent Navarrus², Laymann⁵, Palaus Cabassutius², Roncaglia*, Holzmann², Sporer*, Viva²; et Sanchez “ cum S. Antonino, Armilla, Silvestro, Corduba, etc.; item Toletus, Coninck, Hurtadus, Filliucius, Becanus, Rebellus, etc., apud Escobar 3. — Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissae, et ab eo acceptatae; nec ullo jure habetur quod sponsalia per haec vota dirimantur.

Neque obstare ajunt textum in cap. *Veniens, Qui clerici vel voventes*, ubi casus fuit quod quaedam mulier sponsalia contraxit cum certo, cujus saevitia (ut narrabatur) postea deterrita, votum emisit castitatis: quo audito, vir matrimonium cum alia inivit. Consultus autem

votum

Votum ca-
stitati vel
accipiendi
ordines sa-
cro irritac
sponsalia
equentia.

Jana
alio ex par-
te voventi-
non solvit
sponsalia
antecedenti-
tia.

Matr., n. 236 ct 233. — Part. 4, cap. 1. n. 258. — “ Qu. 2” art. 4, n. 8. — Lib. 1, di. p. 46, n. 9; et di. p. 47, n. 3 ct 4. — S. Anton., part. 3, tit. 1, cap. 18, § 2, v. *Utrnm antem*. — Armil., V. *Sponsalia*, n. 12. — Sihxsf., v. *Vain-
tontum VII*, qu. 5, § *Qnintum*; et v. *Sponsalia*, qu. 7. — Cordnb., Sum., qu. 13b. punct. 4, opin. ult. — Tolet., lib. 7, cap. 21, v. *Quartus est*. — Coninck, di. p. 23, n. 25. — Gasp. Hurtad., p. 2. diffl. 3 cl 4. — Fill., tr. 10. part. 1, cap. 8. n. 286; adde n. 287. — Becan., cap. 43, qu. 22, n. 3, adde qu. 23. — Rebel/t part. 2. lib. 4, qu. 8, »cct. 7. n. 47; dr. -cet. 5. n. » . — Lib. 24, n. 232 ct 235.

872. - a) Affirmat dissolvi nimirum ex parte solius sponsae, ut dicunt auctores citati, si ipsa inscia vel invita suscipiantur ordines minores, ut animadvertit Sporer.

873. - a) Sanchez ita plane docet de voto castitatis aut suscipiendi ordines; sed *disp. 46, h. 2*, tractans de voto ingrediendi religionem, simpliciter dicit per illud dissolvi sponsalia; quod videtur innuere dissolvi ex utraque parte. — Salmant. vero dicunt per votum

suscipiendi ordines, dissolvi sponsalia ex utraque parte.

Salmant, *loc. cit.*, h. 29, id non habent, neque alibi quod sciam.

*) Id profecto dicunt auctores citati, sed aliqui de solo castitatis voto loquuntur, et sunt: Navarrus, Laymann, Armilla, Corduba, Toletus. — Palaus vero de solo voto suscipiendi ordines. — Denique non omnes expresse negant sponsalia solvi ex parte vo-

Alexander III respondit: *Mandamus, quatenus* (mulier quae licentiam nubendi petierat) *si plus non processit, sibi de fide mentita et voto violato congruam satisfactionem indices, et ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas*. Hunc textum doctores utriusque sententiae pro se adducunt; sed revera ille pro neutra parte concludit. — Auctores secundae sententiae, quos mox recensemus, ex verbis illis *de voto violato... et licentiam tribuere, etc.*, inferunt praedictum votum validum fuisse, et proinde dispensatione indiguisset; ergo (ut dicunt) per simplex votum castitatis, cum sit validum, jam sponsalia dirimuntur. Sed huic recte respondent Palaus, Laymann et Holzmann cum Glossa V quod hoc nihil aliud probat, nisi quod votum satis erat validum respectu ad nuptias cum alio contrahendas, quas mulier intentabat; et ideo Pontifex ipsam declaravit ream de voto violato: sed minime probat validum fuisse respectu ad virum quocum prius sponsalia contraxerat.

Secunda vero sententia affirmat. Et hanc tenent[^] Pontius/[^] Petrocorensis \

Palatu, punct. 20, n. 6. — *Layrrt.*, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 6. — *Holam.*, de Matr., n. 237. — » De Matr., cap. 1, qu. 10, n. 3, v., *Initabis* 3-. — » De Relig., tr. 6, lib. 2, cap. 4, n. 13. — ■ Dtw. 2, cap. 2, n. 7 ct 9. — *Gonct*, Ctyp., de Matr. di«p. 3, art. 5, n. 82. — *Pctr. Lrdtsnl.*, qu. 43, arL 3, diff. 3, concl. ult. — » Part. 1, lib. 11, cap. 22, qu. 10. — *Richard. da Mcdlavilla*, in 4, dist. 27, art. 3, qu. 4, v. f. — *Angtl.*, v. *Sponsalia*, n. 40. — *Major*, in 4, dialL 77» qu. 5, reap, ad obj. — » Lib. 24, n. 233 et 237. — *VauJ.*, optuc. de Restit., cap. 3, § 2, dub. 6, n. 17. — *Diana*,

Suarez Concina⁸ cum Gonet et Ledesma; Azor⁴ cum Richardo, Angelo et Majore; Escobar⁸ cum Vasquez, Diana, etc.; et Bonacina⁸ cum Soto, Naldo[«]», Gutierrez, Henriquez et Rodriguez. Item Cajetanus Turrecremata, Praepositus, Lopez, Veracruz, Manuel, etc., apud Sanchez', qui vocat probabilissimam. Et communiter probabilem vocant et tutam Salmant. O, Palaus V, Cabassutius⁸ et Laymann⁸; eamque absolute docet Divus Thomas'; ibi: *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Ratio S. Doctoris est, quia ubi duae concurrunt obligationes, potior est praeferenda. Ratio alia, quam communius tradunt, est, quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. — Idque valere dicunt, etiamsi sponsalia fuerint jurata; quia (ut pluries supra dictum est) iuramentum sequitur naturam contractus. Et adest etiam de hoc decisio S. C. Concilii (apud Pittonum⁸) edita 5 Martii anno 1701, ubi dictum fuit, votum castitatis aut suscipiendi sacros ordines per electionem melioris status irritare sponsalia, etiam iuramento firmata.

part. 3, tr. 4, resol. 208. — » Qu. 1, punct. 5, n. 13 ct 20. — *Satus*, in 4, dist. 77, qu. 2, art. 5, dub. 2. — *Guiltr.*, de Matr., cap. 26, n. 1 ct 2. — *Htnriq.*, lib. 11, cap. 14, n. 4, lit. e ct /. — *Emman. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 243, n. 2. — *Turner.*, in can. *Ubi non tit*, ad 4, eau» 30, qu. 2. — *Pratpos.*, in cap. *Vtnirns*, n. 2, Qui clerici vel vovente». — *Grrg. Lopta*, part. 4, til. 1, ley 7, gloat. 2. — *Vtracrua*, Spccul. part. 1, art. 21, cas. 12. — *Man. Rodrik.*, loc. cit. — » Lib. 1, disp. 46, n. 7. — » Lib. 8, cap. 17, n. 10. — » Suppl., qu. 63, art. I, ad 1. — M Dccis. pro Matr., n. 2513

ventis, sed aliqui id insinuant, absolute negando dissolvi sponsalia: Navarrus, Laymann, Armilla, Toletus et Rebellus; alii vero negando posse valide emitti hoc votum: Palaus, Roncaglia.

d) Glossa, ad v. *Voto violato*, ait: « Vel dic: violato animi destinatione, quia petebat sibi dari licentiam contrahendi».

Eadem hic notanda sunt quae jam in prima sententia notavimus: auctores scilicet multos de solo castitatis voto loqui, et sunt: Petrocorensis, Suarez, Gonet, Ledesma, Richardus, Angelus, Major, Vasquez, Sotus, Rodrigue Turrecremata, Praepositus, Lopez, Veracruz. — Praeterea aliquos implicite tantam affirmare sponsalia hoc casu dissolvi *rx parte voventis*, ex eo quod vel absolute dicunt dissolvi, vel dicunt licite posse hoc votura emitti.

f) Pontius, de voto suscipiendi sacros ordines, *lib. 12, cap. 12, n. 3*, priorem sententiam tenet: «Non tamen, inquit, dirimuntur sponsalia quoad illum qui ejusmodi votum emisit, donec sacris ordinibus initietur». Videtur autem, *loc. cit.*, *h. 4*, admittere sponsalia per votum castitatis dissolvi ex parte voventis: loquitur enim absolute; quin etiam, *h. 5 ct seqq.*, objectiones solvit quae ex parte voventis petuntur.

Naldus male citatur a Bonacina; nam in *Sum.*, v. *Sponsalia*, *n. 9*, loquitur de voto *praecedenti* sponsalia, quod non pertinet ad argumentum praesens.

h) Cajetanus, *Sum.*, v. *Perjurium promissorium*, v. *Intellige*, loquitur de *proposito* vitam caelibem ducendi.

O Salmant., *tr. 9, cap. 2, n. 35*; Palaus, *punct. 20, n. 6*; Laymann, *cap. 2, n. 7*, id

Nec officere ajunt praefatum textum in cap. *Veniens*, ubi dicitur *de fide mentita*, ex quo adversarii arguunt illicite mulierem vovisse castitatem post sponsalia contracta. Nam probabiliter respondet Pontius! Papam sic dixisse, quia agebatur de foro externo; cum enim votum fuisset secretum, et sponsalia publica, de his quidem constabat, non autem de voto: unde in foro externo merito censendum erat fidem fuisse violatam. Item respondent Petrocorensis et Concina, et forte melius, quod ideo Pontifex feminam ream dixit de fide mentita, non quia voverat in praejudicium sponsalium, sed quia in fraudem ipsorum, nempe ut sponsum eluderet, et deinde nuberet alteri per dispensationem voti, quam jam petebat.

Utraque sententia est probabilis, Recte autem inquit Concina', quod si sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet, scilicet petendo dispensationem post votum ut alteri nuberet, tunc graviter peccaret) et priora sponsalia deberet implere. — Item probabilius dicunt

Quid, si non intendit tacere, ut non obtineat

Salmant.³ cum Rebello et Aversa, quod, etiamsi sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere; quia prior obligatio non omnino extinguitur, sed tantum suspenditur donec castitas servatur. Sed non omnino improbabiler Bonacina⁴ et Sanchez *i*) id negant, quia per votum priora sponsalia omnino solvuntur: unde cum obligatio illa omnino sit extincta, per dispensationem voti non reviviscit. Et huic consentit etiam Concina⁶: quamvis addat te-

• Lib. 12, op. 12, n.5. — Petrocor., de M<lr., cap. 1, qu. 10, n. 3. v. *Centra, inquires*. — Concina, dias. 2, cap. 2, n. 10. — Loc. cit. — Tr. 9, cap. 2, n. 35. — *Rebel!*, part. 2, lib.4, qu.8, n. 49. — *Aversa*, qu.8, «ecl. 12, v. f, v *Quare*, — Qu. 1, punct.5, n.16.— Loc. cit., n. 10. — Lib. 6, cap 12,

neri de honestate sponsum ducere desponsatam, ut scandala et murmura vitentur.

874. - Dubitatur 2°. *Ad quid teneatur vir qui vovit religionem, ordines vel castitatem, et postea mulierem cognovit sub promissione matrimonii?*

Vide dicta *Lib. III, n. 649*, v. *Secunda*, ubi tenuimus cum Lessio*, Sanchez, Lugo, Vasquez, Coninck, etc. (contra Laymann Salmant., Concina, etc.), quod si mulier fuerit inscia voti, non obstante voto, ille tenetur ad matrimonium, sive ejus promissio fuerit vera, sive ficta. — Imo, etiam si mulier fuerit conscia voti, probabiliter tenetur petere dispensationem.

Utrum autem *casu quo mulier fuerit inscia voti, possit sponsus eam ducere sine dispensatione?*

Negant Salmant.⁶ et Pontius⁴; quia, cum de facili possit, tenetur utrique obligationi satisfacere. Sed affirmant Tamburinius¹ et Sporer⁷; item Lessius, Trullench et Candidus, apud Salmant.⁷ Quia tunc cessat sive omnino suspenditur obligatio voti; cum revera non possit tunc utrique obligationi satisfieri, et praevaleat (ut diximus) obligatio matrimonii ineundi.

Contracto tamen matrimonio, eo casu non poterit vir petere debitum. Et ideo recte subdit Tamburinius cum Lessio, ad hoc dispensationem obtinendam esse, ut etiam petere valeat «A

875. - « X°. Per *matrimonium validum* » [sponsalia] « dissolvuntur saltem « quoad eum qui non contraxit matrimonium. — Quoad eum vero qui contraxit, non extinguuntur obligationem, si

n. 8 et 9. — DecaL, lib. 7, cap. 5. § 3, n. 36. — Part. 4, cap. 3, n. 601. — Less., de Just. et Jure, lib. 2, cap. 10. dub. 4, n. 34. — Trull., DecaL., lib. 7, cap. 9, dub. 4. n. 3. — Candid., disquisit. 25, art. 18, dub. 3. — Tr. 13. de Reitt., cap. 3. n. 22. — Tambur., loc. cit., n. 36. — Less., loc. cit., ci 34.

dicunt de voto castitatis. Ceteroquin Salmant., w. 29, dicunt simpliciter per votum suscipiendi ordines dissolvi sponsalia ex parte utriusque; Palaeus vero *num.* 3, dicit probabilius votum illud illicitum esse et invalidum

i) Ita profecto Sanchez, *lib. 1, disp. 46, n. 8*, juxta sententiam, quam probabilissimam et tutissimam existimat, licet ipse probabilius putet non dirimi sponsalia per votum castitatis.

874. - * De Lessio et Coninck, vide notas *f* et g, ad diet- *n. 649, lib. 3.*

Salmant. (in sententia quae obligat stupratorem ad ducendam corruptam), *tr. 13, de Rest., cap. 3, n. 22*; Lugo, *de Just. et Jure, disp. 12, n. 41*, negant virum istum posse sine dispensatione ducere feminam eo modo a se cognitam, si commode dispensationem possit impetrare.

c) Idemque dicunt Sporer, Trullench et Candidus.

« alter exspectet, sed suspendi; et matrimonio isto soluto, teneri ad implenda » sponsalia priora, docet Pontius (contra « Sanchez, qui vult omnino dissolvi). Vide « Dianal ».

Quaeritur: *an per matrimonium subsequens omnino dissolvantur sponsalia antecedentia?* — Certum est quod, durante matrimonio post sponsalia cum alia contracto, cessat illorum obligatio, ex cap. *Si inter, de sponsal.*, et cap. *1, de sponsa duorum*.

Dubium est: *an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent Bonacina a», Laymann », Wigandt ', Concina * (qui huic inclinat); Escobar5 cum Becano, Filliuccio, Henriquez, Rodriguez, Villalobos, Machado; ac Sanchez l cum Paludano, Manuele, Gabriele, etc., cum S. Bonaventure, qui sic ait %: *Jurantem sponsalia, aliudque ineuntem matrimonium, amplius non obligari*. — Ratio, quia

obligatio semel exstincta nunquam reviscit, ex can. *Quaeris, de consecr., dist. 4*.

Secunda vero sententia, mihi absolute probabilior, affirmat. Et hanc tenent Pontiusl, Roncaglia"; Palaus0, cum Coninck, Ledesma, Adriano etc.; ac Salmant. 10, qui, licet contrariam probabilem vocent, hanc tamen veriore^om putant cum Gonet, Silvio, Leandro, Vega d» et aliis. — Ratio, quia nullo jure probatur quod sponsalia per matrimonium subsequens omnino irritentur. Non jure positivo; quia nullibi hoc habetur. Non naturali; quia obligatio sponsalium, durante matrimonio cum alia persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideo suspenditur quidem, sed non exstinguitur: prout patet in eo qui post votum religionis matrimonium consummaret; hic enim, mortua conjugē, teneretur quidem votum adimplere.

Nec valet dicere cum Sanchez quod hoc procedit quando vinculum superveniens est diversae rationis; non vero, si vincula sint ejusdem, ut sunt matrimo-

Jeſu
S. Docto,
rem, abso-
lute nrobo-
bilitu» er-
Rent.

Quid, »i
»ponw vel
»PO(UAC «u'
perveniat
nova hacre-
ditis.

Pont., lib. 12, cap. 13, num. 4. — *Sanch.*, de Matr., lib. 1, diip. 48, num. 3. — *Part.* 3, tr. 4, read. 209. — *Lib.* 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 22. — *Tr.* 16, n. 25. — *Dim.* 2, op. 2, num. 11 — *Lib.* 24, num. 241. — *Becan.*, op. 43, qu. 24, v. f. — *Fili.*, tr. 10, part. 1, op. 3, n. 272. — *Bttrliq.*, lib. 11, cap. 14, n. 2. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, op. 243, n. 8. — *Vital.*, part. 1, tr. 12, diff. 12, n. 11. — *Machad.*, lib. 3, part. 1, tr. 7, docura. 7, n. 2. — *Lib.* 1, diip. 48, n. 3. — *Palud.*, diet. 28, qu. 1, Art. 1, concl. 4 (n. 8). —

Man. Rodrig., loc. dt. — *Gabr. Btcl.*, Su^ol. lrl 4, diff. 28, qu. 1, art. 2, concl. 2. — *S. Bonav.*, in 3, diff. 39, art. 3, qu. 2, l. f. — *Lib.* 12, cap. 13, n. 4. — *Cap.* 3, qu. 6, reap. 1. — *Tr.* 28, diip. 1, punct. 21, n. 4. — *Conine* disp. 23, n. 32. — *Petr. Lrdesm.*, qu. 43, art. 3, caus. 2. — *Tract.* 9, cap. 2, num. 39. — *Gottet.*, Clyp., de Matr., diip. 3, art. 4, a n. 57. — *Silvius*, Suppl., qu. 43, art. 3, n. 2. — *Lrand.*, tr. 9, diip. 2, qu. 15. — *Sanchta*, lib. 1, disp. 48, n. 3.

quia talis certus esset de non matrimonio inter ipsum et conjugem cum qua sine consensu contraxit, et per consequens posset tute in foro conscientiae cum alia contrahere: imo si qualitercumque tenuiret cum alia contrahere, matrimonium contractum teneret». Et § *Dico igitur*, v. *Ad secundum*, dicit matrimonium hoc secundum revera tenere; sed cum peccato contrahi; et ulterius progrediens: « An autem contrahendo, inquit, dirimatur obligatio, ut priora sponsalia dicitur matrimonium dirimere *[nota]* post contractum, vel solum durante matrimonio maneat suspensa obligatio ad eam ducendam cum qua contraxit dolose..., ita quod, illa secunda mortua, teneatur iterum cum prima contrahere. Probabilius mihi videtur quod sic..., nisi alias personam cum qua dolose contraxerit, per dotationem vel alias super deceptione contentaverit ».

d» Vega, *Sunt, silva, lib. 6, cas. 125*, id habet et tenet de sponsalibus juratis; ratio tamen quam affert communis est tum nudis tum juratis sponsalibus.

nium et sponsalia. — Nam respondetur, nihil referre quod obligatio subsequens sil ejusdem vel diversae rationis, semper ac possit primae obligationi satisfieri. Tantummodo attendenda est conditio vinculi subsequentis: si illud est perpetuum, utique exstinguitur prima obligatio; si vero est temporale, illa suspenditur donec impleri possit vinculo cessante. Prout si quis venderet equum uni, et deinde venderet et traderet illum alteri: casu quo rediret equus in dominium ipsius, certe teneretur eum tradere primo emptori, ut colligitur ex *leg. 15, C. de rei vindic.*).

876. — « XI°. Si sponso *nova superveniat haereditas*' ita ut illi sponsa jam sit « inaequalis, non habet ideo jus resiliendi; « quia non est deceptus in conditione sponsae, in qua nulla facta est mutatio. « Idem est de sponsa, si ipsi haeredilas « nova superveniat. — Sanchez, Coninck, « Reginaldus % Dianal ».

Ita cum Busenbaum sentiunt communissime Palaus », Sanchez a, Concina4, Roncaglia5; et Escobar cum Gutierrez. — Sed contradicunt^ Hurtadus, Trullench, Leander et Ochagavia, apud eundem Escobarñ (qui probabile putat); eo quod in tali casu jam accedit notabilis rerum mutatio.

Juxta autem primam sententiam dicit Croix 7 quod si quis contraxit sponsalia

cum una, et postea offeratur ei conjugium cum altera ditiore, non poterit primam relinquere; quia tunc nulla in ea facta est mutatio. — Sed si qualitas secundae sponsae esset *excedenter melior*, ego non auderem sponsum omnino damnare, si cum illa contrahere vellet. Licet enim in hoc casu non mutetur status sponsae sive sponsalium; tamen (ut communiter dicunt doctores) sponsalia non obligant nisi rebus in eodem statu manentibus. Unde, sicut non teneretur sponsus illa exsequi cum magno suo damno; ita nec teneri, alicui videri posset, cum amissione magni lucri: talis enim amissio gravi damno aequiparatur, ex *leg. un., C. de sentent, quae pro eo, etc.*, juxta dicta *Lib. III, n. 301*. Et sic invenio in vita S. Joannis a Capistrano8 sensisse plures theologos in hujusmodi casu; — quamvis ipse S. Joannes contrariae fuerit sententiae: a qua revera abscedere nec unquam ego consulere auderem.

877. — Quaeritur pro complemento hujus puncti *an dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia*.

Affirmat Menochius apud Croix. — Et sic etiam sentire debent omnes illi qui dicunt Tridentinum 10 jam declarasse quod hujusmodi matrimonia, sine consensu parentum celebrata, ab Ecclesia sunt prohibita. Ita enim dicunt Petrocorensis11, Roncaglia^; atque Fagnanus, Genettus, Sayrus

o alia spoasa
conditioni:
excedenter
melloril.

D i f ■ e l l-

vendi «pon-

Sanch., lib. 1, diip. 59, n. 7. — *Coninck*, diip. 23, dub. 8, n. 69. — *Part.* 3, tr. 4, read. 286. — *Tr.* 28, diip. 1, punct. 28, n. 5. — *Loc. dt.* — *4 Diu.* 2, cap. 2, n. 2L — *Tr.* 21, qu. 1, cap. 3, qu. 8, v. *Aliqui.* — *Gutierrez*, de Matr., cap. 33, n. 4, v. f. — *Gaspar Hurtad.*, disp. 2, diff. 14, n. 52. — *Trull.*, de Sacr., lib. 7, cap. 2, dub. 12, n. 4. — *Ltand.*, diip. 2, qu. 47. — *Ochagav.*, tr. 1, qu. 23,

n. 7. — *Lib.* 24, n. 304. — *Lib.* 6, part. 3, n. 100. — *Barbtrio*, Vita del... B. Giovan. dt Capitlrnno, cap. 9, v. *Con tuito cht.* — *Menoch.*, conil. 786, n. 16 et 26. — *Loc. dt.*, n. 101 — *Seu.* 24, de reform Matr., cap. 1. — *n De Matr.*, cap. 9, qu. 4, v. t, v. *Imo.* — *Fagnan.*, in cap. *Tua*, de depons. impub., n. 22, v. L. — *Gtnitt.*, de Matr., cap. 8, qu. 4. — *Sayr.*, Clav. regi». lib- 7, cap. 5, n. 12,

c) Non video quid lex ista ad rem faciat praesentem.

876. — a) Reginaldus, *lib. 31, n. 264*, id ex Sanchez refert, quem nec probat nec reprobat.

b) Escobar, *lib. 24, n. 306*, ad hanc profecto opinionem inclinatur, ut ipse dicit; sed « utramque sententiam admodum probabilem » existimat.

c) Gaspar Hurtadus utique contradicit, dicens sibi sententiam Sanchezii difficilem videri. — Et Trullench adhaeret opinioni Hurtadi, « quando nullum damnum, praeterquam quod non contrahere cum hoc divite, sponsae sequitur. Leander vero utramque sententiam aequè probabilem existimat, < nisi ad summum alias matrimonium utrique esset

utile». — Et Ochagavia, cum eadem limitatione, tenet revera secundam sententiam. Hinc auctores isti non videntur satis accurate citari ab Escobar.

877. — a) Roncaglia tenet revera secundam sententiam; nam, *tr. 21, qu. 1, cap. 3, qu. 9, resp. 1*, dicit in generali; « Ex sola ipsorum [parentum] contradictione neutri parti liberum est dissolvere sponsalia »; sed addit: « Si juste contradicant (ut si matrimonium in dedecus familiae et parentum vergeret)...., tunc ipsorum contradictio est jusLa causa dissolvendi sponsalia... Imo, quia promissio quae adimpleri non potest sine peccato, ipso lacto nulla est, bene dicitur praefata sponsalia ipso jure esse nulla et invalida

el Marchant apud episcopum Muscettulal: qui proinde ex praefato textu infert, dis- sensum parentum esse verum impedimen- tum impediens matrimonium.

Comeau η»,
ter occatur

Sed communiter id negant ipse Croixl cum Gobat; Sanchez Laymann4, Holzmann4 cum communi (ut testatur), Elbel4, etiam cum communi; Sporer' et Bos- sius. Hi dicunt quod sponsalia filiorum ex hoc solo capite quod sint inita sine con- sensu parentum, nequeunt irritari; quia eorum consensus non de necessitate, sed tantum de honestate a jure canonico re- quiritur. — Excipiunt tamen, nisi magnum scandalum ex tali matrimonio timeatur; eo quod virtus justitiae non potest obli- gare ad actum qui sine peccato impleri nequit: ita Laymann ', Navarrus °, Holzmann 11; ac Sanchez 11 cum Corduba, Gutierrez * et Lopez. Et hoc, addit San- chez * cum Lopez, valere, etiamsi nulla sit disparitas inter contrahentes. — Adver- tunt tamen ipse Sanchez et Holzmann, caute considerandum esse hoc scanda- lum: saepe enim (ut dicunt) minae et discordiarum pericula jactantur, quae po- stea, teste experientia, ubi nuptiae con- tractae sunt, facile cessant et animi con- ciliantur.

Nui ma
ioum tcan-
alum ti-
meatur

Saepe pe-
riculum
caodali ctt
fictum.

to. pi.,
f' tve'd
ponutu.

Sed redeundo ad quaesitum, ego cen- sco dicendum cum Roncaglia u, qui citat Laymann et Gutierrez^, quod si pater injuste dissentiat a tali matrimonio, filius non potest a sponsalibus recedere : et tam ipse quam pater peccarent si vellent ea dissolvere. — Secus vero, si pater juste contradicat, nempe si matrimonium ver-

geret in dedecus familiae; tunc enim spon- salia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exsequendam rem injustam. Et idem dicunt Laymann 14 et Sanchez 14 cum aliis communiter, si ex tali matri- monio magna scandala sint oritura inter propinquos.

Posse etiam (addit Roncaglia '') filium solvere sponsalia, si pater juste minetur exhaeredationem (et ego subdo, etiam in- juste); quia omnia sponsalia intelliguntur contrahi (ut diximus n. 863), sub hac conditione, si non accedat talis mutatio, unde grave sit contrahere matrimonium. — Excipe, nisi haec exhaereditio jam fuerit praevisa ; quia tunc contrahens me- rito censetur juri suo cessisse.

Item, ii
pater mine-
tur cihic-
r c d a t i b
nem.

878. - « Resp. IF. In supradiclis causis, « quando manifestae sunt, non requiritur i?ivend» « auctoritas judicis ad dissolvenda spon- P° nM1,x «salia; alioqui requiritur. Quod si spon- « sus, cognito suo jure resiliendi, nihi- « lominus carnaliter cognovit sponsam, « censetur tacite suo juri renuntiasse et «sponsalia ratificasse. — Laymann a>».

Dubitatur 1°. Ah, ad sponsalia sol- venda, semper requiratur auctoritas ju- dicis ?

Resp. Certum est 1°. Quod si sponsalia sunt publica, et causa publica ac certa, ipivcndi non requiritur auctoritas judicis. Et idem ca, non re dicendum, si sponsalia sunt occulta et 3“£hur Ja' causa occulta. — Ita Sanchez1β, Pontius,e, Navarrus20, Holzmann21 ;ct Palaus23cum Silvestro, Valentia, Gutierrez et Rebello.

Certum est 2°. Quod si causa est dubia si cau>> jure vel facto, omnino requiritur aucto- requiritor

Pr/r. March., Tribunal , tom. 2, tr. 5, tit. 2, qu. 4, concil. 4. - Dub. 1. n. 11. — Lib. 6, part. 3, n. 101. - Gobat, tr. 10, n. 330. — Lib. I. di»p. 14. n. 2. — « Lib. 5. tr. 10, part. 1, cap. 1. n. 14. — De Matr., n. 167. — De Matr., a 9. — Part. 4. cap. 1. n. 202. — De Matrim. Con- tractu. cap. 11, n. 106.— Loc. cit., n. H, v. Enimvero. — * Man , cap. 16, n. 18. v.L — “ Loc. cit., n. 167, i. f., et n.266. — Lib. 1, dhp 14, n. 3. - Cordub., Quaeationar., lib. 1, qu. 13, v. Dixi regulariter. - Ludov. Lopea, Instruct. nov., part. I, cap. 76, v. Alque hoc quod immediata. — 11 Loc.

dt.. n. 3, v, f. - Ludov. Lopea, loc. cit. — Sanch., loc. cit. — Holam., de Matr., n. 266, v. f. — “ Tr. 21, qu. 1. cap. 3, qu. 9, re»p. 1. - Laytn., lib. 5, tr. 10. part. 1. cap. 1, n. 14. — * Loc. dt. — “ Loc. dt., n. 3. — ” Loc. cit., qu. 9, resp. 2. — ” Lib. 1, disp 69, n. 4 et 5. — Lib. 12, cnp. 18. n. 8. — » Man., cap. 22. n. 28. — « De Matr., n 277. — « Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 1 et 2. - Silvest., v. Sponsalia, qu. 11. - Valent., in 3... Part., disp. 10, qu. 2, punct. 5, v. Notan- dum. - Guttierr.,te Matr., cap. 35, n.4 et 5. - Rcbelt , lib. 4, qu. 8. sect. 9.

Gutierrez, Gut. quaesi., hb. 1, cap. 20, h 20 et seqq., dicit magnam discordiam inter parentes et filios, quin etiam inter ipsos spon- sos, esse causam justam matrimonium impe- diendi; quod sane ad scandalum reduci vi- detur.

<> Gutierrez, loc. cit., u. 23 et 29, dicit

patrem juste dissentire propter disparitatem conditionis, proindeque eo casu matrimonium esse impediendum, sed ubi nulla adest vel fere nulla disparitas, patrem non posse juste impedire matrimonium.

878. - Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 23, negat requiri judicis auctori-

ritas iudicis. — Sanchez¹, Holzmann * et Palaus' cum Gutierrez.

Quando autem sponsalia sunt publica et causa occulta, tunc etiam requiritur auctoritas iudicis; sed non sub culpa gravi, nisi inde grave scandalum timeatur. Pontius⁴, Holzmann Palaus' cum Navarro Lopez et Gutierrez; ac Sanchez' cum Silvestro, Angelo et Vega. — Si vero causa illa non possit coram iudice probari, nec etiam sub levi auctoritas iudicis exigitur; ut ait Sanchez⁸ cum Paludano et Henriquez

Casu autem quo defectus alterius partis jam probari possit, sed sit occultus, debet pars innocens alteram commonere, et minari quod manifestabit defectum. Et si ipsa non acquiescit solutioni sponsalium, licere poterit defectum ad iudicium deferre; ut ajunt Laymann a), Pontius', Sanchez''; et Palaus¹¹ cum Coninck et Rebello.

Dubitatur 2°. *Quaenam probatio requiratur ad solvenda sponsalia?* — Distinguendum:

Si agitur de probando *impedimento*, sive dirimente sive impediante, tam in foro

interno quam externo, sufficit unus testis juratus, ex cap. *Super eo, de testib. et attestation.*, etiamsi testis ille sit criminosus et non citatus, sed a parte productus; et etiamsi clam deponat et sine manifestatione sui nominis'. Ita Sanchez'', Holzmann'', Vival⁴, Croix''; Palaus'' cum Gutierrez; et Salmant.'' cum Aversa et Coninck.

Et hoc, etiamsi sponsalia fuerint jurata *ft*, ut verius tenent Sanchez''; Salmant.'' cum Covarruvias, Gutierrez, Trullench, Aversa et Gabriele; ac Palaus * (contra Paludanum et Lopez, *ibid.*n). Quia testis oculatus et juratus magis probat quam fama, quae certe sufficit ad solvenda sponsalia etiam jurata. Vide dicenda a n. 996, v. *Quarta*.

Si vero agitur de probanda *alia causa* quae non sit impedimentum, sed tantum quae det alteri jus resiliendi, ut deformitas, fornicatio sponsae, etc.:

Quoad *forum externum*, requiruntur saltem duo testes fide digni deponentes sub juramento <4 ut alii dicunt, et communius, prout Sanchez'', Palaus'', Laymann 4;

Etsi sponsalia sunt jurata.

Ad probandam aliam causam solvendi:

in foro externo, requiruntur testes fide digni et jurati.

1 Lib. I, diip. 69, n. 8. — De Matr., n. 277. v. *Dixi autrui*. — Punct. 31, n. 1, i. f. — *Guliett.*, Can. quaest., hb. 1, cap. 20, n. 7. — 4 Lib. 12, cap. 18, n. 5. — * Loc. cit., v. *Dixi 2*. — 4 Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 2. — *Gregor. Lopea*, part. 4, tit. 1, ley 8, glow. 16. — *Guliett.*, de Matr., cap. 35, n. 6. — * Lib. 1, diip. 69, n. 6. — v. *Sponsalia*, qu. 12. — *An tL*, v. *Sponsalia*, n. 42. — *Vega*, Sum. civilis, lib. 6, cas. 103. — Loc. cit., n. 7. — *Pain, l.*, in 4, din. 27, qu. 1, art. 4, f., concl. 4 (n. 38). — » Lib. 12, cap. 18, n. 8. — * Lib. 1, disp. 70, n. 2. — 11 Tr. 28, disp. 1, punct. 31, n. 4. — *Coninck*, disp. 23, dub. 11, n. 83. — *Rebell.*, lib. 4, qu. 8, sect. 9, n. 77. — 11 Lib. 1, disp. 71, n. 1 ct <ccq. — » De Matr., n. 277. — 14 De Matr., qu. 2, art. 9, n. 1. —

“ Lib. 6, part. 3, n. 315. — ” Tr. 28, diip. 1, punct. 32, n. 3. — *Guliett.*, de Matr., cap. 36, a. n. 2. — n. Tr. 9, cap. 2, n. 110. — *Aversa*, qu. 5, sect. 16. v. S. » *anient*; cfr. qu. 7, sect. 5, v. *Debet ergo*. — *Coninck*, disp. 23, dub. 11, a. 73. — “ Loc. cit., n. 8. — ” Loc. cit., n. 111. — *Covarr.*, de Matr., part. 2, cap. 6, § 10, n. 39. — *Guliett.*, de Matr., cap. 36, n. 8. — *Trull.*, de Sacram., lib. 7, cap. 2, dub. 17, n. 2. — *Aversa*, loc. cit. — *Gabr. a S. Vine.*, disp. 5, qu. 7, n. 73. — * Tr. 28, disp. 1, punct. 32, n. 6. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1 art. 3, concl. 9 (n. 27). — *Greg. Lopea*, part. 4, lit. 9, ley 18, gloss. 3. — n. *Palans*, loc. cit., num. 5. — ° Lib. 1, disp. 71, num. 7. — ■ Loc. cit., n. 8. — 4 Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 2, n. 12, v. f.

tatem, ubi causa est moraliter certa, nisi quandoque ratione vitandi scandali in sponsalibus publicis.

b) Navarrus, *Man.*, cap. 22, n. 28, id a contrario innuit, dicendo: « In nullo casu in quo causa dissolvendi sponsalia est manifestata..., praedicta Ecclesiae auctoritas requiritur ». Notandum praeterea quod, etsi hujus sententiae auctores requirunt iudicis auctoritatem, fere nullus dicit eam requiri sub gravi.

c) Henriquez, *lib. 11, cap. 14, n. 1*; — Licet, inquit, absque iudicis sententia recedere a sponsalibus, quando causa jure expressa constat publice aut certo, ut si certo constet ipsam fornicatam esse occulte, licet sponsalia essent publica ».

§ Laymann, *loc. cit.*, cap. 2, n. 12, innuit

posse tunc ad iudicem deferri defectum, dicendo sponsum posse propria auctoritate resiliere, « quando putat ob defectum plenae probationis se in iudicio nihil obtenturum esse... Si crimen sponsi ad iudicium deferatur et semiplene ... probatur, ordinarie non poterit iudex sponsalia dissolvere ».

.) Etsi auctores hic citati in asserto principali consentiunt, non omnes tamen ampliationes hic allatas habent.

J) Modo tamen pro sponsalibus juratis, testis ille sit omnino integer, ut notant auctores citati (Gabriele excepto), scilicet: qui nomen suum in iudicio manifestet, uti fere omnes explicant.

Multi ex citatis auctoribus silent de juramento praestando; sed id jam requisierunt loquentes de qualitatibus unius testis.

et Salmant.¹ cum Coninck, Gutierrez, Trullench et Gabriele. Quia (ut ajunt) in cap. *Veniens*, et cap. *In omni, de testib.*, dicitur duos testes requiri ubi agitur de praejudicio tertii. — Verum sufficere unum testem fide dignum dicunt Paludanus et Aversa apud Salmant. - (qui cum Trullench[^] horum sententiam probabilem putant); quia durum est compellere virum ad ducendam sponsam, quam ab aliquo fide digno audit, et prudenter jam suspicari potest, fuisse fornicatam. Et revera haec sententia satis probabilis mihi videtur, loquendo de fornicatione sponsae, cum agatur de vinculo perpetuo matrimonii; et ideo ob talem suspicionem viri, prudenter judex timere potest infelicem exitum ex hoc conjugio proventu-

Pro fornicatione ac sponsae, talis probabiliter sufficit unus (ide dipiu

rum. Et huic sententiae reipsa expresse consentiunt ipsi Laymann³ et Palaus⁴, dum ajunt quod, stante probabili timore infelicis exitus, licite potest vir a sponsalibus recedere.

Quoad *forum* autem *internum*, conveniunt doctores cum Sanchez⁸, Palao^o; Croix¹ cum Gobât; et Salmant.⁸ cum Coninck» Aversa et Dicastillo, sufficere ad solvenda sponsalia unum testem fide dignum, minime de mendacio suspectum, et testantem de certa scientia; vel etiam opinionem probabilem de causa sufficienti ad solutionem, ut idem Sanchez⁹, Croix¹⁰ et Viva n. — Hinc subdunt Viva³; et Sanchez¹³ cum Lopez, quod si vir doctus affirmet causam esse sufficientem, licite poterit pars innocens resilire.

In foro interno »n(iicil une» fide dlpJQI

hem. opinio probabilis» de sufficienti causae.

* Tr. 9, cap. 2, n. 114. - Couinck, disp. 23, n. 81. - Guilierr., de Matr., cap. 36, n. 17. - Trull., de Sacf., lib. 7, cap. 2, dub. 17, n. 5. - Gabr. a S. Vine., disp. 5. qu. 7, n. 74. — Palud, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, concl. 1, i. f. (n. 17, i. f.). - Tr. 9, cap. 2, n. 115. — Cap. 2, n. 12, i. l. — «Tr.28, disp. 1, punct. 32. n.8, v. i. — Lib. 1, disp. 73, n. 2. — Punct 32. n. 8, l. f. — Lib. 6. part. 3, n. 215.

Gobat, tr. 10, n. 378. — Tr. 9, cap. 2, n. 108. Awnsn, qu. 8, sect. 16, v. fu foro tamen. - DicaU., de Matr., disp. 1, dub. 41, num. 656. — Lib. 1, disp. (/), num. 9. — Loc. cit., num. 217. — Qu. 2, art. 9, num. 1. — 11 Loc. dt. — Loc. cit., disp. 69, num. 9. - Ludov. Lopca, Instruct, nov., part. 2, cap. 38, de Matrim., v. Jtcm rt/s- iolvuntur. —

h> Aversa, loc. cit., v. Sed fortasse, non nisi timide propendet in hanc sententiam, scribens: «Fortasse etiam in foro externo, pro qualitate rei et personarum, posset interdum sufficere talis unicus testis, addito ejus juramento».

O Trullench mate a Salmant., n. 115, pro hujus sententiae probabilitate allegatur; nam

loc. cit., n. 5, i. f., hoc dicit de loro conscientiae.

J) Coninck, disp. 23, dub. 11, n. 82, scribit: «In foro conscientiae sufficit quaevis moralis certitudo, quam sponsus per experientiam aut similem modum habet, aut talis per famam aut testes probatio, qualis juxta dicta in foro externo sufficeret».

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

DUBIUM I.

Quid sit, quae ejus Materia, Forma et Minister.

879. *Quid est Matrimonium. Et in quo consistat ejus essentia.* — 880. *Quae sit materia sacramenti Matrimonii.* — 881. *Ob quem finem liceat nubere.* — 882. *Distinguuntur tres fines.* Dub. 1. *An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiae.* — 883. Dub. 2. *An, ob fines cxtrinsecos.* — 884. *Quomodo peccent contrahentes in mortali.* — 885. *Quae requirantur ad contrahendum matrimonium per procuratorem.* — 886. *Quid, si qui dedit mandatum sine animo contrahendi, antequam matrimonium contrahatur mandatum ratificaverit.* — 887. *Qualis consensus sufficiat ad contrahendum. Quid, si quis fecte contrahit. An verba sint necessaria ad valorem.* — 888. *An sint necessaria de praecepto.* — 889. *An sufficiat ad contrahendum donatio annuli vel traductio sponsae.* — 890. *An sufficiat consensus conditionatus.* — 891. *Quid, si conditio est necessaria, aut turpis, aut turpis contra substantiam matrimonii.* — 892. *Quid, si apponatur conditio: si pater consenserit* Dub. 1. *Quid, si pater taceat.* — 893. Dub. 2. *Quid, si pater primo dissentit, et postea consentit.* — 894. Dub. 3. *Quid, si tempore conditionis pater erat mortuus.* — 895. *An, impleta conditione, requiratur novus consensus.* — 896. *In quo differat conditio a demonstratione, causa, modo et die.* — 897. *Dissertatio de ministro et forma Matrimonii.* — 898. *Solvuntur objectiones.* — 899. *Illationes ex nostra sententia.*

Matrimonium, quid.

879. - « Resp. Est sacramentum inter « baptizatos, quo vir et mulier sibi mutuo « legitime corpora sua tradunt ad perpetuam vitae societatem, usum proles suscipiendae, et remedium concupiscentiae. — *Materia* ex qua et proxima « est mutuus consensus, externis signis « expressus, quatenus habet rationem traditionis. — Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem accipationis. Suarez¹, Sanchez, Vasquez² — *Minister* non est sacerdos; sed ipsi « contrahentes, quia hi ponunt materiam « et formam. — Porro, matrimonium dicitur r/w/KW, quando contractus est factus, « etsi non sit secuta copula carnalis; *consummatum* vero dicitur, quando ea secula est ».

Matrimonium dicitur a *matris numere*, ut ait D. Thomas; sive *ut mater fiat*, ut 19. Augustinus.

¹ De Sacr. i.R. dhp.2, »ect. I. — Sancto., te Matr., lib.2, disp. 5. n.6, — D. Ztom., Suppl., qu. 41, art. 2. — D. Ah^uU.,

Ante Christi adventum matrimonium tantum habebat vim contractus, sed a Christo fuit postea evectum ad rationem sacramenti. De fide autem est matrimonium esse sacramentum; ut definivit Tridentinum^{*}, ex illo Apostoli (ad Ephes, v): *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Unde matrimonium ut sacramentum, significat conjunctionem spiritualem inter Christum et Ecclesiam.

In matrimonio, ut habente rationem tam contractus quam sacramenti, tria considerantur, nempe ratio contractus, vinculum perpetuum animorum cum obligatione reddendi debitum, et copula carnalis. Hoc vero tertium, licet alia duo ad ipsum ordinem dicant, tamen non est essentialis pars matrimonii; nam sine copula matrimonium bene consistere potest. — Essentia igitur matrimonii in ratione

Contra Eautum, lib. 19. cap. 26, i. f. Mignc, Patrol. Ut., tom. 42, coi. 063. — : Sc m. 21. de sacram. Matr., can. 1.

879. - Vasquez male citatur a Busenbaum; nam, *de Matr., disp. 3, cap. 5*, non aliam sententiam admittit quam: « Materiam hujus sacramenti esse corpora ipsorum con-

trahentium non impedita, sed legitima, quae per matrimonium mutuo traduntur; formam autem esse consensum per verba vel alia signa legitime expressum ».

sacramenti consistit in contractu inito per mutuum consensum; quia sacramentum, cum contractus perficitur, tum gratiam producit. In ratione veijo matrimonii proprie dicti, ejus essentia consistit in vinculo conjugali, quod nunquam per se solvi potest.

880. - Quaeritur: *quae sit materia et forma, et qui minister sacramenti Matri-*

Ministri,
ip»i confM-
beetet; for-
if .a. verba
conteataa
cipriaeo-
da.

Communis est sententia, *ministros* hujus sacramenti esse ipsos contrahentes; et *formam*, ipsorum verba consensum exprimentia : ut probabimus in brevi Dissertatione, quam afferemus in fine hujus Dubii *ex n. 897*.

Quo vero ad *materiam*, magis doclores discrepant: sex sententias enumerat Sanchez 1, septem Pontius . — Duae tamen sunt plus receptae:

Materia,
JuiU alio-
verba ex-
primcntia
traditio
nem

Prima, quam tenent Busenbaum (ut supra) et Sanchez3, Salmant.* Roncaglia5, et alii plurimi apud ipsos, dicit: verba sponsorum, quatenus exprimunt traditionem corporum, sunt materia; quatenus vero exprimunt acceptationem, sunt forma.

Secunda autem sententia, cui magis adhaereo, et quam tradunt S. Antoninus a), Petrocorensis . Frassen ', Abellye, Holzmann9; Laymann a) cum Paludano e) et Petro Soto a>; ac Pontius b) cum S. Bonaventura Gersonio b>, Vasquez b>, Adriano^, Comitolo et aliis, dicit materiam *remotam* hujus sacramenti esse

* De Matr.. Ub. 2. di.p. 5. — . Lib. 1. cap. 7. — . Loc. dt . n. 6. — « Tr. 9, cap. 3, n. 63. — * Tr. 21, qu. 2. cap. 1, qu. 4, retp. 1. — . De Matr.. cap. 3, qu. 3. — 1 Tom. 12.

880. a) S. Antoninus, *part.3, tit. 1, cap. 2, post med.*: « Forma hujus sacramenti, inquit, secundum Petrum de Palude, in 4, sunt verba quae dicunt contrahentes, scilicet: *Accipio te in meant*, etc., vel aliquid acquipollens, ut expressivum consensus per signum. Materia sunt ipsi contrahentes ». — Eamdemque sententiam tenent Petrus de Soto, *lect. 3 et led. 4, de Matr.*; ct Paludanus, brevius dicens *in 4. dist. 26, qu. 4, art. 3, ad 2*: * Verba sunt forma, contrahentes sunt materia ». — Laymann, *lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 2, n. 3*, idem profecto tenet; sed negat esse necessarium assignare in sacramento matrimonii, quatenus est in fieri, materiam compositionis; quod « si tamen assignare velimus (addit *n. 4*) iste ultimus modus (Suarezii et Sanchezii, de quo S. Alphonsus in prima sententia] prioribus praeferendus est ».

corpora contrahentium mutuo tradenda, sive jus mutuum in corpus alterius; materiam *proximam* esse ipsam traditionem juris in corpora, factam per verba seu signa consensum exprimentia; *formam* vero esse mutuum acceptationem, verbis aut signis expressam. — De forma infra loquemur, ut diximus supra.

Juxta

proximi,
p00iL 0<*
Forma,
£putia.BC'

Quod autem *materia remota* sint corpora contrahentium, et *proxima* sit ipsa mutua corporum traditio, sic probatur. — Hoc sacramentum, juxta communem sententiam, habet rationem contractus. Sicut igitur in aliis contractibus, res sunt materia remota, consensus expressus per verba est forma, et traditio rei est materia proxima contractus, nempe applicatio formae ad materiam remotam; ita in matrimonio, corpora (sive jus in corpora) sunt materia remota; consensus expressus per verba, est forma; ipsa autem traditio juris in corpora est materia proxima, quae fit per applicationem formae ad materiam remotam, nempe ad jus quod transfertur.

Contractus autem matrimonii, ad sacramenti rationem elevatus, id habet speciale, quod, ad hoc ut transferatur dominium juris in corpora contrahentium, non requiritur realis traditio rei, ut exigitur in aliis contractibus; sed sufficit sola voluntas externe expressa, ut docent S. Ambrosius ,0, ubi: *Non., defloratio virginitatis*

tr. 3, disp. 2, art. 1, qu. 3, concl. 1. — . De Matr., sect. 1, n. 3. — . De Matr.. n. 316. — * De Instil. virginis, cap. 6, n. <1. Mignc, Patrol, Int., tom. 16, col. 316.

b) Pontius, *loc. cit., n. 12 ct 14*; S. Bonaventura, *in 4, dist. 28, qu. 5*; Gersonius, *Compend. theol., tr. 3, de Matr., v. f.*; Vasquez, *disp. 129, cap. 3, n. 38; disp. 148, cap. 7, i. f.*; et *de Matr., disp. 3, cap. 5*; Adrianus, *in 4, de Matr., qu. 1, § Ad rationes*, v. *Ad secundum principale*, dicunt pariter contrahentes esse materiam; formam vero, verba quae consensum exprimunt. — Praeterea Pontius, *loc cit., n. 13*; Vasquez, *de Matr., disp. 3, cap. 5, n.70 et 71*, negant distinguendam esse in hoc sacramento materiam remotam a materia proxima.

c) Comitulus, *de Contractu, part. 1, cap. 4*, loquitur de contractibus in generali, in quibus ut formam indicat *n. 7*, signum externum exprimens consensum; ut materiam vero, *n. 9*, id omne in quo contractus versatur.

facit conjugium, sed pactio conjugalis;
et S. Joannes Chrysostomus * *Matrimo-*
nium non facit coitus, sed voluntas.

881. - « Unde resolves:

Fine u-
citi et illi-
aci in «a.
trahendo.

« 1°. Valide et licite contrahi potest
« cum pacto continentiae, sine intentione
« prolis et remedii concupiscentiae. —
« Ratio, quia non pugnat cum essentia
« matrimonii. Et patet exemplo Beatae
« Virginis et S. Josephi.

« 2°. Non videtur licitum contrahere
« tantum propter voluptatem carnis vel
« vanitatem; quia finis debet esse saltem
« honestus. — Navarrus *, Sanchez .

« 3°. Licite contrahitur in remedium
« concupiscentiae (nihil aliud intendendo):
« modo proles positive non impediatur;
« hoc enim sub mortali non licet. Co-
« ninck⁴, Pontius ft, Hurtadus, Perez .: ex
« I Cor. vu. — Hinc etiam conjuges pos-
« sunt abstinere ab usu conjugii, et optare
• ne plures accipiant liberos quam possint
« alere: dummodo, ut dixi, positive non
« impediatur nec abortum procurent. Pe-
• rez ', Bonacina⁸, Navarrus etc.

« 4°. Licite etiam contrahitur ob fines
« honestos extrinsecos, fini intrinseco sa-
« cramentali (qui est mutua animorum con-
« junctio et conjugum sanctificatio) non
« contrarios; v. gr. ad pacem inter regna
« vel illustres familias componendam, vel
« splendorem familiae conservandum. —
« Ita contra Sanchez † et Silvium docent
« Praepositus % Pontius, Gaspar Hurtad-

• Opusc. imperfect., homil. 82, ad v. 9. inter opera ipo-
ria S. Joannis Chrysostomi. Migne, Patrol, graeco-lat.,
tom. 56, col. 802. — • Man., cap. 22, num. 79. — • Lib. 2,
disp. 29, α η. II, et η. 27. — • Dbp. 25, dub. 2, η. 16 et 14.
— • Lib. I, cap. 21, num. 4. — Gasp. Hurtad, disp. 4,

« dus, Diana Λ, Martinus Perez .: ubi cum
« Diana f etiam permittit, ob divitias et
« nobilitatem.

« 5°. Valide, sed illicite contrahitur
« cum intentione negandi debitum, vi-
« tandi prolem, vel etiam non educandi,
« moechandi, etc.: nisi tamen talis inten-
« tio in pactum deducatur, id est, nisi
« adjiciatur tamquam conditio obligans
« ad aliquid contrarium essentiae matri-
« monii. — Unde invalide contrahit qui
« vinculum matrimonii vult tantum du-
« rare per annum: vel reservat sibi
« potestatem adulterandi, vel non red-
« dendi debitum debite exigenti. Vide
« Perez °, etc. u ».

882. - Tres *fines* in matrimonio consi-
derari possunt: fines intrinseci essentia-
les, intrinseci accidentales, et fines acci-
dentales extrinseci.

Find to-
trimeci et
extrinseci.

Fines *intrinseci essentiales* sunt duo:
traditio mutua cum obligatione reddendi
debitum, et vinculum indissolubile. —
Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt
duo: procreatio prolis, et remedium con-
cupiscentiae. — Fines autem *accidentales*
extrinseci plurimi esse possunt, ut pax
concilianda, voluptas captanda, etc. — His
positis:

Certum est 1°. Quod si quis contrahe-
ret, positive excludendo fines *intrinsecos*
substantiales matrimonii (nempe, animo
non reddendi debitum, vel contrahendi
ad tempus), non solum peccaret, sed nui-

Positive
excludens
fines intrin-
secos sub-
stantiales
invalide
contrahit.

diff. 3, n. 9. — • Diap. 18, icct. 7, num. 6 et X — • Loc.
cit., num. 5. — • De Matr., qu. 4, punct. 1, num. 12. —
Pont., loc. cit. — Gasp. Hurt., loc. dt., nam. 10 et II.
— • Diep. 18, sect. 7, num. 7 et 8. — • Disp. 18, sect. 6. —
« Loci dt.

881. - a) Navarrus, *Man.*, cap. 16, n. 9,
habet tantum ultimam partem, scilicet: eum
peccare qui eo modo coit, ut generationem
impediat.

b) Sanchez, *lib. 2, disp. 29, η. 21 et 22*,
dicit esse veniale si *principaliter* propter hos
fines contrahatur. — Silvius vero, *in Suppi.*,
(μ. 49, art. 6, concl. 6, ait veniale esse, si quis
matrimonio utatur causa valetudinis, quia,
« licet finis intentus sit bonus, et medium
quod eligunt sit sibi licitum, non est tamen
proportio medii ad finem ».

c) Praepositus, *qu. 6, dub. 2, n. 9*, utique
negat esse peccatum; sed *n. 10*, hoc explicat
eo modo ut videatur sua dicta paululum coar-
ctare: « Non obstante (ratione sacramenti),

inquit, licebit contractum matrimonii inire
etiam principaliter propter fines honestos ma-
trimonio extrinsecos. Saltem haec nullum pec-
catum continebunt, si tantum sint causa ap-
plicationis ad hanc vel illam compartem, ut
si quis velit matrimonium inire ad prolem
suscipiendam, sesc autem applicet ad con-
trahendum cum hac vel illa propter ejus pul-
critudinem, gratiam. Qua ratione excusari
possunt contrahentes ab omni peccato, etiam
veniali, cum communiter principaliter, saltem
confuse, spectent finem intrinsecum matri-
monii in suo contractu; caetera vero, ut cau-
sam applicationis. »

d) Diana, *part. 3, tr. 4, resol. 219*, quam
citatur Busenbaum, non bene allegatur, cum

Eicledrft»
fenc tnlrin-
ireo MXi-
dentale
«Alide, el
quandoque
ltore, ren-
crahit.

lum iniret matrimonium. Ita communiter omnes cum D. Thoma '. — Certum est 2°. Quod si quis excluderet duos fines *intrinsicos accidentales*, non solum valide, sed etiam licite posset quandoque contrahere (prout, si esset senex, et nuberet sine spe procreandi prolem, nec intenderet remedium concupiscentiae); sufficit enim ut salventur fines substantiales, ut supra. Et sic contraxerunt B. Virgo cum S. Joseph: qui utique non intenderunt procreationem prolis nec remedium concupiscentiae; et tamen validum quidem et licitum conjugium inierunt, ex Matth. i, ubi: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*.

Dubitatur 1°. *An venialiter peccet qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiae?*

Principa-
liter nubere
ob conetipi-
tciemiam,
veniale Ju-
lia alica

Prima sententia affirmat. Et hanc tenet S. Thomas³, quem sequuntur Navarros^a, Natalis Alexander^b, Concinab^c;

1 In I, dist. 31, qu. I, art. 3. — . Suppli., qu. 49, art. ad 2. — . Tr. 28. diip. 2, punct. 10, n. 1; cfr. diip. 3, punct. 3 n. 2 — « Tr. 21, qu. 2, cap. 1. qu. 2, reip. 2. — . Lib. 6, part. 3, n. 236; cfr. n. 292. — . De Matr., n. 280; cfr. n. 456. — . Tr. 9. cap. 3. n. 28; cfr. cap. 15, n. 56. — ConincJt, diip. 25, dub. 2, n. 16; cfr. diip. 34, n. 6. — Dicast., de Matr., diip. 2, dub. 25, n. 303; cfr. diip. 9, dub. 2, n. 10. — . Lib. 1, cap. 21. n. 4; cfr. lib. 10, cap. 8, n. 5 et èqq. — Gabriel Blet, Suppli. in 4. diit. 26, qu. I. ari. 3, dub 2. — ,</m<un.,in 425, qu. unie. v. Circa praedicta appa-

Bossius cum Silvestro[^], Henriquez[^] et Ledesma^{<ç} ac Sanchez — Id probant ex auctoritate plurimorum SS. Patrum, Item probant ratione: quia, licet remedium concupiscentiae sit etiam finis honestus matrimonii, finis tamen primarius est procreatio prolis; unde contra rationis ordinem est, ut finis secundarius prae primario eligatur.

Secunda vero sententia, non minus communis nec minus probabilis, negat ullo modo peccare: modo contrahens non excludat finem procreandae prolis. Ita tenent Palaus³, Roncaglia⁴, Croix⁵, Holzm^e, Bossius^b; Salmant.⁷ cum Coninck et Dicastillo; Pontius® cum Petro Sotor[>], Gabriele, Almaino, Covarruvias, etc.; item Cajetanus^à, Major, Durandus[%] Richarduse[>], Palacios, Sâ, Medina, Philarchus, Angles, Perez, Ugolinus, etc., apud Sanchez⁰. (Et id quod dicunt de sponsis, idem

ret. . Ccuirr., de Matr., part. 2, cap. 1, § unie., n. 6, i. f. — Major, in 4, dist. 31, concl. 4; cfr. din. 26, qu. 2. — Mich, de Palacios, in 4, dist. 31, diip. 2, v. Haec ergo sunt. — Sd, v. Debitum conjugale, n. 5. — Mich. Medina, de sacror, homtn. Continentia, lib. 3, cap. 13. — Phillarch., part. 2, lib. 4, cap. 19, v. Quinto. — Angles, Flores, part. 1, de Matr., qu. 5, diff. 4. — Didac. Perea, Comment, in Ordinatio, regni Castellae, lib. 5, tit. 1, leg. 1, § Tertia conclusio. — Utolin., de Matrim., cap. 10, in fine. — . Lib. 9, disp. 9, num. 3.

ibi disputet de eo qui contrahit « causa vitandae fornicationis ». Sed, *resol. 216*, negat esse peccatum, etiam veniale, contrahere « ob pulcritudinem, vel divitias ».

882. - O Navarrus, *Man., cap. 22, n. 79*, (edit latin. VeneL 1573) perspicue sententiam istam insinuat, dicens: « Contrahere principaliter.. ob— finem qui de se mortalis non est, nec debitus finis principalis matrimonii, quamvis secundarius esse possit, est peccatum veniale ». Cfr. etiam versionem italic. Venetam 1575. — Nota praeterea S. Thomam, *loc. dt.*, loqui, non de contractu ipso, sed de actu matrimonii; et ita etiam Natalis Alexander, *dt yatr., cap. 5, 2, reg. 3 cum reg. 2 et 5*; Concina, *de Matr., diss. 4, cap. 8, a n. 5*. Sed proficuo eadem videtur esse in hoc ratio de utroque, quamvis Natalis Alexander, *cap. 1, art. 3, reg. 5*, de intentione in contrahendo videatur tenere contrariam opinionem; postquam enim remedium concupiscentiae recensuit inter fines, propter quos matrimonium l k-us instituit, scribit . Hae igitur sunt causas, quarum *aliquam* sibi proponere quisque debet, qui *pie et religiose*, ut sanctorum filios ikrvt. nuptias velit contrahere ».

* Bossius. *dc Matrim. Contractu, cap. 10,*

n. 263; et *de Ejjfect. Matrim., cap. 7, it. 42 et 43*; Silvester, v. Matrimonium IV, *qu. 4*; Sanchez, *lib. 2, disp. 29, it. 26*, hanc sententiam tenent in casu dumtaxat quo generatio possibilis est; si vero generatio non sit possibilis, non erit peccatum. Et hanc eandem sententiam tenent Cajetanus, *Sum., v. Matrimonii peccata, § Primum igitur caput*; et Durandus, *in 4, dist. 31, qu. 4, n. 7, lit. E*.

c> Henriquez, *lib. 11, cap. 4, n. 2*, non loquitur de remedio concupiscentiae, sed solum de eo qui contrahit « ob causam minus bonam, ut delectationis, pulcritudinis aut divitiarum ».

d> Petrus Ledesma, *qu. 49, art 5, dub. 3*, loquens de usu matrimonii, hanc sententiam utique probabilem existimat, sicut et secundam; sed probabilissimam omnium, eam quae negat ullum esse peccatum, quando talis usus est remedium moraliter necessarium. Et in *resp. ad 2*, de intentione in contrahendo eandem sententiam tenet

Petrus de Soto, *lect. 16, de Matr., v. Secundum*, testatur plures auctores ita sentire; ipse vero tenet esse veniale. — Richardus de Mediavilla, *in 4, dist. 31, art. 3, qu 2 corp.*, problematic, ut ait Sanchez, hanc sen-

asserunt de conjugibus qui copulam habent principaliter ad concupiscentiam sedandam). Ratio hujus sententiae est, quia matrimonium est a Deo institutum, non solum ad prolem procreandam, sed etiam in remedium concupiscentiae; ut probatur ex Apostolo (I Cor. vn, 2.), ubi: *Profiger fornicationem... unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat.*

Huic tamen textui respondet S. Thomas¹, sic dicens: *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjugibus, non est aliquod peccatum; quia haec est quaedam redditio debiti... Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; et secundum hoc, est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quae est de peccatis venialibus.* — Sed venia tanti Doctoris (cujus sententiis univēse obsequi in caeteris ego studui) magis propria videtur interpretatio S. Joannis Chrysostomi, cujus verba mox infra afferam, et quem sunt secuti Estius, Salmeron² et Cornelius: nempe, quod illud *propter fornicationem*, non intelligitur de vitanda fornicatione conjugis, sed propria. Idque videtur patere ex contextu ejusdem Apostoli (in dicto cap. vn), ubi dicitur: *Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat.* En quomodo Apostolus viris consilium praebet ut abstineant a tactu mulierum; si vero ipsi in periculo sint incontinentiae, ne incidant in fornicationem, remedium non solum permittit,

sed suadet, dicendo *unusquisque suam uxorem habeat* — Et quamvis addat: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*: id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantum permittit nubere; sed suadet a nuptiis abstinere, dum ait: *Dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.* Neque hic *indulgentia* importat permissionem culpa venialis; verius enim, ut ait Pontius cum Estio³, Salmerone et Cornelio⁴ indulgere non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum.

Cum autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiae, non solum permittit, sed etiam ipsos ad nubendum absolute hortatur, dicens (vers. 9): *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.* To enim nubant verius hortationem quam permissionem importat. — Id bene confirmatur ab eo quod dicit Apostolus eodem loco (I Cor. vn, 5), ubi loquens de conjugibus, scribit: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad temptas, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Si licet ergo conjugibus debitum petere tantum ad vitandam incontinentiam, licebit etiam ob eundem finem matrimonium inire.

Hinc S. Joannes Chrysostomus, explicans textum Apostoli, inquit unam ex causis, cur Deus instituerit matrimonium, esse ut vitetur incontinentia. — En ejus verba: *Quae igitur fuit causa conjugii? Et cur illud datum est divinitus?*

¹ Suppl., qu. 40, art. 5, 2. — Estius, in I Cor. vn, 2 et 3. — Cornet. a Lapide, in eund., loc. — Pontius, lib. 1,

cap. 21, n. 4. Salmeron, in I Cor., disp. 10, per tin. disputat., § Undr adjecit.

tentiam de usu matrimonii tenet; sed certe in *resp. ad obj. I, 2 et 3*, et quidem expresse, tenet esse peccatum, quod Sanchez non advertit.

/> Et hoc dumtaxat assertum habent, locis cit. (expresse saltem), Croix, Holzmann, Almainus, Sii, Philarchus, Angles, Perez, Ugolinius.

rj Salmeron, in I Cor., disp. 10, § Ad tertiam vero [dubitationem] circa illa verba *Propter fornicationem*, ubi loquitur de sine distinctione: « Etsi ante peccatum conjugium

sit institutum a Deo propter sobolem; post peccatum tamen adjectum est, ut sit in remedium fomitis et concupiscentiae, quae in homine dominatur: ita ut in medicamentum peccati liceat usus conjugii».

h) Estius contra, in loc. cit., v. 6, dicit Apostolum id concessisse ex permissione et indulgentia quadam, quia nimirum solent minora quaedam mala concedi ad avertendum majora; et deinde approbat D. Augustinum dicentem esse veniale. — Et pariter Cornelius a Lapide, in cit loc., videtur consentire

Audi Paulum dicentem: Ad vitandas scortationes, quisque suam uxorem habeat, etc. *Ut scortationem vitemus, ut moderemur concupiscentiam..., contenti uxore propria, hoc nobis affert conjugium, hic ejus fructus, hoc inde lucrum est..., in hoc quaerendae nuptiae, ut ad vitam pudice degendam nos adjuvent.* Ita S. Doctor¹.

Ad auctoritates SS. *Patrum* quae opponuntur, respondet auctor Petrocorensis², quod ideo Patres conjuges damnant, quia eos libidinis impetum sequi supponunt.

Ad *rationem* autem contrariae sententiae, nempe quod sit deordinatio eligere finem secundarium prae primario: respondetur quod deordinatio quidem esset, si ordinaretur finis primarius ad secundarium; sed non, si ex duobus finibus licitis secundarius prae primario eligatur³. “Hujusmodi tamen fines intrinseci accidentales (vel procreandae prolis vel vitandae incontinentiae), ut honesti sint, oportet ut referantur ad Deum, si non actualiter, saltem virtualiter aut habitua-

ter ut communiter tradunt Sanchez⁴, Pontius⁵; et Bossius⁶ cum Reginaldo, Villalobos, Filliuccio, etc.

883. - Dubitatur 2°. *An sil licitum contrahere matrimonium principaliter obfines accidentales extrinsecos*, nempe ob voluptatem captandam, pacem familiarum conciliandam, et similia?

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Pontius⁷, Palaus⁸; et Salmant.⁹ cum Cajetano, Conincka¹⁰ et Gabriele; ac probabilem putat Sporer¹¹ cum Tamburinio: modo non excludatur finis debitus dicitur¹². intrinsecus, ut supra. — Ratio, quia semper ac finis debitus retinetur, non est illicitum nuptias ad fines indifferentes ordinare. Tunc enim finis (v. gr. voluptatis) non est principalis, sed tantum impellens ad contrahendum matrimonium, quo jam cohonestatur voluptas.

Secunda sententia negat; et hanc tenent D. Thomas¹³ Sporer¹⁴, Tamburinius¹⁵, Roncaglia¹⁶, et Sanchez¹⁷ citans S. Augustinum et S. Anselmum. — Ratio, quia non potest esse immune ab aliqua

¹ Homil. *Quales ducendae sint uxores*, n. 5; Migne, Patrol. graeco-lat., tom. 51, coi. 232. — ² De Matr., cap. 11, qu. 2, v. *Sed quia*. — ³ Lib. 9, tit. 8, n. 3. — ⁴ Lib. 10, cap. 6, n. 2. — ⁵ De Effect, matr., cap. 7, n. 17. — ⁶ KPM., lib. 31, n. 336. — ⁷ Vittoriale, part. 1, tr. 13, diff. 40, n. 1. — ⁸ FUL., tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 317. — ⁹ Tr. 28, disp. 2,

punct. 10, n. 3. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 3, n. 30. — ¹¹ Cajetan., Opusc. tom. 1, tr. 12, qu. 3. — ¹² Gabriel a S. Vine., disp. 1, qu. 4, num. 40. — ¹³ Part. 4, cap. 1, num. 298. — ¹⁴ Tambur., de Matr., tr. 4, cap. 2, § 3, n. 13. — ¹⁵ Loc. cit., n. 297. — ¹⁶ Loc. cit., num. 11. — ¹⁷ Tract. 21, qu. 2, cap. 1, qu. 2, reip. 2.

S. Augustino. Circa quod notandum est Pontium hos auctores citare his tantum verbis: «Vide...Cornelium, Estium et Salmcronem».

O Auctores citati haec dicunt de ipso actu conjugii (sed idem plane est de intentione in contrahendo); et loquuntur solum de procreatione prolis, quamvis ratio quam afferunt valeat etiam pro intentione vitandae fornicationis.

883. - «J Pontius, lib. 1, cap. 21, n. 13, ita loquitur de pulcritudine, divitiis, generis nobilitate. De voluptate vero, n. 7, negat esse peccatum per se contrahere ad eam captandam; per accidens vero, et ut in pluribus, dicit in hoc inesse aliquod veniale, quia raro accidit sine peccato exerceri actum illum propter vehementiam voluptatis. — Coninck autem, quamvis hic citetur a Salmant., at certe disp. 25, n. 16 et seqq., potius tenet eandem sententiam quam S. Alphonsus, ut ipse S. Doctor infra notabit

S. Thomas, in 4, dist. 31, qu. 2, art. 3, tractat de actu conjugii, qui propter delectationem quaeritur; sed, ut jam notatum est idem omnino est dicendum de contractu et de actu matrimonii.

c) Sanchez, lib. 9, disp. 11, n. 4, ubi citat S. Augustinum et S. Anselmum, loquitur de usu matrimonii, quem dicit esse venialem, si fiat propter solam delectationem; et ita revera habet S. Augustinus, de Bono conjug., cap. 6 (Migne, Patrol, lat., torn. 40, col. 377, 378) et contra Julian., lib. 5, cap. 9, n. 40 (Migne, Patrol, lat., tom. 44, coi. 807 et 808). — S. Anselmus vero a Sanchez citatur ut qui idem dicat in locum D. Pauli (I Cor. vu): *Hoc autem secundum indulgentiam dico*; sed id apud S. Anselmum reperire nequivi; idem tamen tum de usu tum de ipso contractu Matrimonii indicat, de Nupt. consanguineor., cap. 6, ubi scribit: «Non quod negem nuptias sanctas et cubile immaculatum, quae legitime et cum timore Dei celebratae pio amore matrimonium, quo nubentes efficiuntur unus spiritus, ex quo facti sunt una caro, et amore sancto et desiderio generandae prolis, sic contegunt honestate sui, et absorbent quodammodo illam humanae generationis poenalem turpitudinem». Migne, Patrol, lat., tom. 158, coi. 560. — Sed de intentione in ipso contractu Sanchez loquitur lib. 2, disp. 29; cm. 21, dicit veniale esse «ad alios fines (praeter sobolem

deordinatione, velle ordinare rem sacram ad profanam, et matrimonium contrahere ob fines alienos ab illis per quos nuptiae sunt licitae.

Si finis inhonestus, illicitum.

Eg° Puto (^st*nSucnc^urn · Si finis sit per se *honestus*, nimirum pax populi, amor *nter consanguineos, honoris familiae conservatio, sanitatis tuendae, et similis: tunc puto dicendum cum Busenbaum (ut supra, w. 881, ad 4), Pontio I, Coninck et Palao a (qui id habet ut certum d), contra c) Sanchez) licite matrimonium contrahi. Quia haec non est deordinatio, ut mox supra diximus, eligere aliquem ex finibus secundariis honestis prae fine primario: modo iste non excludatur. — Secus vero, si finis *non* sit *honestus*, nempe si sit voluptatis, vel cupiditatis divitiarum aut vani honoris; ut tenent Busenbaum (n. 881, ad 2) cum Navarro et Sanchez, et Viva4 cum communi.

Gratia requiritur in contrahentibus.

Secus, in procuratore et sacerdote assistente.

884. - « 6°. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc « quando per procuratorem contrahunt; « quia verum sacramentum suscipiunt, « licet dormiant. Secus est de procuratore per quem contrahunt: uti et de sacerdote copulante; quia nec suscipit « nec administrat sacramentum, sed tantum ut testis assistit. Card, de Lugo5 ». — [Ita etiam Salmant. · cum Sanchez et communi].

* Lib. 1, cap. 21. n. 18. — Diap. 25, dab. 2, n. 17 et 18. — 1 Tr. 28, diap. 2, punct. 10, n. 8. — Navarr., Man., cap. 22, n. 79. — Sane lib. 2, diap. 29, n. 27. — De Matr., qu. 3, art. 2, n. 4. — De Sacram, i. f., diap. 8, n. 185. — Tr. 9, cap. 3, n. 10, 89 et 92. — Sanch. lib. 2, diap. 6, a num. 3; et disp. 11, num. 29 et 30. — 5 Tract. 21, qu. 2, cap. 1, qu. 6, r°p. 1. — De Matr., qu. 2, punct. 5, n. 12

Peccaret autem mandans, si tunc esset in mortali, eodem modo ac si per se contraheret. Roncaglia7; et Bonacina® cum Rebello, Coninck, Gutierrez, etc. — Et peccaret quidem duplici peccato sacrilegii: primo, quia indigne susciperet sacramentum; secundo, quia indigne ministraret (ut dicemus n. 897 et seq.). Sed hoc ultimum probabiliter non est mortale, juxta dicta de Sacram, in gen., n. 32; cum sponsi non sint ministri ad tale sacramentum consecrati.

885. - Notandum hic quod, ut procurator contrahat matrimonium nomine alterius, plura requiruntur, scilicet:

Quaena.®

lor<*

1°. *Speciale mandatum*: ad quod autem non requiritur scriptura, sed sufficit si detur oretenus; ut dicunt Sanchez9, Salmant.10; et Palaus11 cum Gutierrez et Perez a\ — Nec requiritur diversitas sexus: unde bene hoc officium gerere possunt duo mares vel duae feminae; ut Sanchez11; et Palaus,a cum Gutierrez.

2°. Ut mandatum sit de contrahendo cum *determinata* persona. — Vide Salmant. u.

3°. Ut procurator *per se* contrahat; non potest enim ipse alium delegare, nisi habeat expressam et specialem a mandante licentiam. — Et haec tria habentur expressed in *cap. fin. de procurat, in 6°*.

et 13. - Rtbl. part. 2, lib. 2, qu. 5, n. 11. - Canine disp. 24, dub. 2, nom. 2X - Gniitr., de Matr., cap. 43, n. 23. — Lib. 2, disp. 11, n. 3 et 14. — Tr. 9, cnp. 3, n. 97. — 11 Tr. 28, disp. 2, punct. 9, n. 1 et 7. - Gniitr., de Matr., cap. 43, num. 3 et 16. — u Loc. dt., num. 15. — Loc. dt., nam. 7. - Gutitr., loc. du, n. 17. — M Tr. o, cap. 3, n. 97.

vel remedium concupiscentiae] indifferentes, matrimonio tamen extraneos, ut pulcritudinem, divitias », matrimonium principaliter ordinare; idemque esse, n. 22, si principaliter ordinetur ad paces componendas. Haec tamen intelligenda sunt quando ii sunt lines principales, non vero quando sunt causa dumtaxat secundaria seu applicationis ad contrahendum. Ex quo infert, n. 25, - communiter excusari a veniali contrahentes matrimonium ob lines indifferentes, matrimonio extraneos, quia communiter non eligunt ut lines, sed ut rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrimonium cum tali; et manet finis matrimonii debitus, etiamsi de illo nihil cogitent, quia eo ipso quod matrimonium contrahere

intendunt, nisi finem debitum expresse excludant, illum virtute et implicite intendunt».

^ Id ut certum habet Palaus, inquantum scilicet absolute sic tenet, nec loquitur de contrariae sententiae probabilitate.

885. - Didacus Perez, quem Palaus citat ad probandum scripturam non esse necessariam, dicit tantum in *Comment, in Ordinatio, regni Castel., lib. 5, tit. 1, leg. 1. v. Quid autem sit. in matrim.*, matrimonium posse inter absentes contrahi « per nuntium vel epistolam ad hoc specialiter constitutam ».

* Haec tria in dtato capite habentur, videlicet. 1° ut procurator habeat speciale mandatum; 2° ut alium sibi non substituat, nisi ad hoc speciale mandatum habuerit; 3° ut

4°. Ut mandatum *non sit revocatum* (nccetiamf mentaliterja mandante, antequam matrimonium celebretur. Sanchez ', Palaus'; et Salmant.3 cum Pontio et Bonacina. — Et hoc currit, etiamsi revocatio fiat tacite, nempe si quis mandatum dederit contrahendi cum una, et postea celebret sponsalia cum alia. Sanchez4; et Palaus 5 cum Covarruvias, Coninck et Gutierrez.

5°. Ut procurator *ostendat mandatum* parochus et testibus, et coram eis contrahat matrimonium, juxta formam Tridentini. — Non requiritur autem ut coram eisdem tradatur mandatum procuratori ex parte mandantis. Sanchez d>; et Salmant/ cum Pontio4^ Bonacinaetc.

6°. Ut procurator *limites mandati* non excedat. — In hoc tamen advertendum quod si conditio sit requisita *a mandante*, scilicet ut contrahatur cum tali dote, tali tempore, etc.; si non servatur conditio, matrimonium erit nullum. Sanchez7, Roncaglia8 et Coninck

Si vero conditio sit requisita *a jure*, nempe ut contrahatur praemissis denuntiationibus, obtenta licentia episcopi, etc., tunc validum erit matrimonium sine ipsis initum; ut communiter dicunt Bonacina 10, .Sanchez ", Navarrus />/ et Salmant. " cum Palao, Trullench, Reginaldo/>, Diana ', etc. Quia matrimonium sine illis per se est validum, quamvis illicitum : ergo sic etiam, cum celebratur per procuratorem; talis enim forma apponitur ad rite faciendum actum, sed non ut conditio, sine qua mandatum sit invalidum.

886. - Quaeritur hic: *an, st quis dedit n̄t mandatum sine aminio contrahendi, sed ante celebrationem matrimonii mation ratificavit, tunc valide matrimo- uium contrahatur?*

Negant Palaus 13 et Coninck 14; quia mandatum illud, deficiente animo contrahendi, fuit nullum; et ideo non potuit solo consensu reconvadari, sed oportet ut denuo consensu expresso constituatur. —

mand
tum line
nimo con
tum hAbcA

Non im

• Lib. 2. diip. II, n. 6 et 9. — • Tr. 28, diip. 2, punct. 9, n. 2. — » Tr. 0, cap. 3, n. % ci 100. - *Poni.*, lib. 2. cap. 15. n. 8 ec II. • *Bonae.*, qu. 2. panel. 5, n. 7. — • Loc. cit., n. 10. — • Loc. cit., n. 2. • Cotur., de .Matr., pari. 2. cap. 4. init., n. 14. • *Coninck*, diip 24, dub. 9, n. 09. • *Guiterr.*, de Matr.. cap. 43, n. 28. — • Tract. 9, cap. 3, n. 102. —

• Lib. 2. diip. 11, n. 17. — • Tr. 21, qu. 2. cap. I, qu. 6, r«p. 2. — • Dup. 24, dub. 9, n. 69. — * Qu. 2. punct. 5, n. 9. — • Loc. cit., n. 18. — u Loc. dt., n. 101. • *Palaus*, ir 28. dup. 2, punct. 9. n. 3. • *Truth*, de Sacram , lib.7, cap. 3, dub. 7, n. 14,— “ Tr. 28, diBp. 2, punct. 9. n. 2.— • Diip. 24, dub. 9, n. 72.

matrimonium sit invalidum, si mandatum sit revocatum antequam contrahat, etiamsi hanc revocationem ignoret.

*) Ampliatio haec (quam praetermittit Bonacina) valet pro (oro conscientiae tantum, ut notant Sanchez. Salmant. et Pontius.

d) liacc videntur clarius ex ipso Sanchez explicanda. Igitur Sanchez, *lib. 2, disp. 11, n. 23*, negat exigi ut mandatum detur procuratori, praesente parochus et testibus; cl ait satis esse ut procurator contrahat coram istis. Et *ibid.*, *n.24*, quaerit utrum «necessarium sit ut parochus et testes, dum assistunt matrimonio contracto per procuratorem, videant mandati litteras», et remittit lectorem *ad lib. 5, disp. 8, ft. 24*, ubi negat id requiri ad valorem matrimonii, et affirmat exigi solum ut parochus et testes plene tesliftcentur de matrimonio; haec sunt ejus verba: «Quando aliqui contrahunt per procuratorem, non est opus ut parochus et testes videant litteras, in quibus continetur potestas procuratoris, ut praxis totius Ecclesiae recepit; alias deberent esse viri docti, ut scirent an ea potestas sit suilidens necne; at non possunt plene testificari de matrimonio, nisi supposita veritate illius potestatis procuratoris... Non videtur mens

concilii, ut plene et integre possint parochus et testes de matrimonio testificari, sed ut sint testes consensus de praesenti, quamvis valor matrimonii pendent ex alicujus veritatis suppositione, ut constat ex matrimonio contracto per procuratorem, in quo ut parochus et testes plene testentur de matrimonio, oportet ut videant potestatem procuratoris, et sciant esse sufficientem nec revocatam ».

Pontius, quidquid dicant Salmant., id non habet. — Bonacina autem, *loc. cit., n. 5*, id tantum requirit (quod ad praesens attinet) quod contrahat «coram parochus et testibus, alioquin invalide celebrat».

f) Navarrus, *Matt., cap. 22, n. 78*, rationem dumtaxat habet hujus dicti, scilicet: matrimonium, quod quis contra prohibitionem episcopi, judicis vel parochi contrahit, validum esse, si impedimentum quod opponebatur revera non existât. — Et pariter Rcginaldus, *lib. 31, n. 179*, dicit validum esse matrimonium,cu/'*delegatus assistit*, non exsequens aliquid quod habet in mandatis, v. g. ut non procedat ad matrimonium nisi factis denuntiationibus, etc.

<7 Diana, *part. 3, tr. 4, resol. 250*, hoc dumtaxat refert ex Villalobos.

Probabj-
hui vali-
dum

Sed affirmant Sanchez Bonacina⁰¹, Roncaglia[·]; et Salmant.[·] cum Trullench. Ratio, quia procurator ideo valide contrahit, in quantum suis verbis significat voluntatem, non jam praeteritam, sed praesentem mandantis; sufficit igitur quod tempore quo contrahit, adsit voluntas mandantis, ut valeat actus. — Haec videtur probabilior; sed primam non censeo improbabilem.

In talibus autem nuptiis, parochus interrogare debet procuratorem: *Vis in uxorem Ludam, nomine N. N.*? Et feminam: *Vis in maritum Franciscum, mediante praesente suo procuratore?* — Vide Salmant.^{*}

Quid de
matrimonio
per episto-

Matrimonium autem *per epistolam* contrahitur, quando unus, ex. gr. sponsus scribit ad sponsam, se illi tradere in maritum, et ex tunc eam acceptare in uxorem; et sponsa idem rescribit viro; et uterque postea epistolas legit coram parochio et testibus. — Sed quando vir scribit feminae, se illi in virum tradere, et acceptare illius consensum ex tunc quo illa praestiterit: tunc, licet femina non rescribat, sufficit ut matrimonium contrahatur, si femina coram parochio et testibus litteras aperiat et consensum praestet. — Ita Sanchez⁶; Salmant.⁶ cum

• Lib. 2. diip. 11, num. 13. — • Tr. 21, qu. 2, cap. 1, qu. 6, rc»p. 2. — • Tr. 9, cap. 3, n. KM. • *Trutt.*, de Sacram., lib. 7, cap. 3, dub. 7, n. 12. — • Loc. cit., n. 107. — • Lib. 2, diip. 12, n. 3. — • Loc. cit., n. 108. — • Pan. 3, tr. 4, rcaol. 272. — • Tr. 9, cap. 6, n. 61. • D. Thom., in 4,

886. — § Bonacina, *qu. 2, punct. 5, n. 6*, hanc opinionem a contrario insinuat, seu eam supponit, dicens: « Qui ficte constituit procuratorem ad contrahendum suo nomine matrimonium, et tempore contractus matrimonii non abstulit fictionem nec interius consensit, non censetur valide celebrasse matrimonium in foro conscientiae; nam contractus celebratus sine consensu non est validus ».

Diana et Villalobos citantur utique hic a Salmant.; sed Villalobos, *part. 1, tr. 13, diJJ. 10, n. 2*, secundum tantum modum habet Et hunc Diana, *loc. cit., resol. 250*, ex eodem Villalobos dumtaxat refert. — Palaus pariter, *loc. cit., it. 11*, secundum modum tantum habet, sed paululum immutatum.

c) Navarrus, *lib. 4, consil. 6, n. 9, de cognât. spirit.*; Molina, *de Just, et Jure, tr. 2, disp. 254, n. 1*; Henriquez, *lib. 11, cap. 2, n. 6*; Gutierrez, *de Matr., cap. 45, n. 4*, a

Diana⁶ et Villalobos⁶ ac Palaus⁶ cum Navarro¹ Molina^{*} Coninck^{*} Henriquez[<] et Gutierrez^r.

• 7°. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam « libidinem generationi adversantem ».

887. — * 8°. Requiritur consensus de « praesenti, verbo, scripto, aut nutibus » expressus ».

« Sufficit tamen 1° exprimere per « alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. Vide Diana 1 ». [Id quod dictum est de sponsalibus filiorum, quae, ipsis tacentibus, a parentibus contrahuntur (vide *ex numero* 838), idem dicitur de ipsorum matrimonio, tali modo inito. Vide Salmant. • cum D. Thoma, Sanchez, Bonacina, Covarruvias, etc]. — « Sufficit etiam 2° si alterius consensui praecedenti, et non revocato, alterius accedat. « Unde, si quis coram parochio non vere * consenserit, satisfacit consentiendo potest. Vide Diana 6 ».

Vir autem ficte matrimonium contrahens tenetur ducere; ut docent Lugo° et Croix^{ll} cum Sanchez etiamsi adsit disparitas^{*} quae (ut ait Lugo) raro excusat. — Excipitur tantum: 1) Si fraus mulieris intercesserit; ut declaravit S. Congregatio. Vide Patrem Zaccaria apud Croix^b. —

diat. 27, qu. 1, art. 2, ftolut. 2, ad 3. — Sa«cA., hb. 1. disp. 23. n. 3. • *Bonae.*, qu. 2, punct. 1, n. 6. • *Covarr.*, de Matr., part. 2, cap. 4, init., n. 7. — • Part. 3, tr. 4, root. 292. — * De Just, et Jure. disp. 12, n. 33. — n Lib. 6. part. 3, n. 257. — 11 Lib. 1, disp. 11, n. 4.

Palaus citantur pro hoc asserto tantum, quod scilicet matrimonium potest per litteras contrahi; Gutierrez tamen non bene. Ast Henriquez habet etiam secundum modum qui refertui hicaS Alphonso; et Gutierrez, *u. 2*, utrumque.

*0 Coninck, *disp. 24, n. 80*, diverso modo ponit primum casum: « Si Catharina prior, inquit, scripsit Petro, se in eum de praesenti consentire; et inde Petrus, *remissis iisdem litteris*, scribat se ejus consensum acceptare, et similiter in eam de praesenti consentire, et *utraque litterae* a Catharina coram parochio et testibus legantur, et Petri consensus acceptetur ».

887. — oJ Quae tamen non sit notabilis, limitat Sanchez.

b) Declaratio S. Congr. Cone., quam P. Zaccaria ad Croix, *lib. 6, part. 3, n. 258*, affert, non est ad rem; ibi enim le ficte contrahens

Qonm pote
ita iem con
jax habeat
io corpus
aiuria».

Ad matri-
moniam
qualia con-
sensus re-
quiratur.

Ficte con-
trahes» ad
quid tenea-
tur.

Excipitur 2) Si nullum damnum sit puel-
lae obventurum; ut ajunt Sanchezl; et
Croix ' cum Palao e» et Krimer.

Vert» non
aat oeces-
saria <4 T I
lide coetra-
hzndem.

Certum est apud omnes (exceptis pau-
cis quos refert Bossius ‡, ad contrahen-
dum valide matrimonium *verba non esse
necessaria* ; ut docent D. Thomas4, Bel-
larminus ·, Sanchez ·, Roncaglia ' ; et Bos-
sius· cum Panormitano, Navarro, Covar-
ruvias, et alii passim. — Probatur ex
cap. 23, de sponsal., ubi muti et surdi
valide quidem nubunt; et ex *cap. unie.,
§ fin., de despons. nnpub. in 6°*, ubi dici-
tur, ad matrimonium filiae sufficere con-
sensus parentum, si ipsa taceat d>; item
ex *cap. Is qui fidem, de sponsal.*, ubi
olim sponsalia per copulam in matrimo-
nium transibant. Ex quibus canonibus
infertur, verba non esse necessaria; cum
ibi sufficiat ad contrahendum consensus,
signis tantum expressus, et etiam prae-
sumptus‡. Clarius id probatur ex *cap. luae
fraternitati 25, de sponsal.*, ubi, ad quae-
situm: *Utrum ex solis verbis... matri-
monium contrahatur?* Innocentius III sic
respondit: *Matrimonium in veritate con-*

*trahitur per legitimum viri et mulieris
consensum; sed necessaria sunt, quantum
ad Ecclesiam, verba consensum exprimen-
tia de praesenti: nam surdi et muti
possunt contrahere matrimonium per con-
sensus..., sine verbis.*

888. - An autem *verba sint necessaria
de praecepto?*

Alii affirmant, ut Aversa, Cornejo et
Rodriguez, apud Salmant.®. Et probant
ex verbis mox supra relatis (in citato
cap. Tuae fraternitati}- *Sunt necessaria,
quantum ad Ecclesiam, verba*, etc. — Et
ideo sentiunt peccare graviter sponsos
qui signis tantum consensum exprimunt,
cum possint verbis a>.

Juxta alios,
«une neces-
i«fiA de
praecepto
Kravi.

Alii autem negant verba esse de prae-
cepto: ita Pontius °, Palausll, Vival· et
Diana b>. Quia (ut ajunt) nullibi patet tale
adesse praeceptum. — Respondent autem
ad praefatum textum, Pontificem ibi mi-
nime intendisse excludere alia signa con-
sensus exprimentia; et dixisse necessaria
esse verba *quantum ad Ecclesiam*, non
quoad substantiam actus, sed quoad faci-
liorem conjugii probationem. Et sic sentit

Juxta alios,
non sunt de
praecepto.

1 Lib. 1, di.p. U, n. 5. — · Lib. 6, part. 3, n. 257. ■ *Kri-
mtr*, in 4 decretal., qu. 1, art. 5, § L n. 529. — · De Matr.
Contr., cap. 3, n. 41. — * In 4. dtst. 27, qu. 1, art. 2, solut. 2,
ad 2 et 3. — * De Matr., cap. 8. ad 2. — · Lib. 2. diap. 31.
n. 5. — ° Qu. 2, cap. 2, qu. 1, reap. 2. — · Loc. cit., n. 41 ·
Panorth., in cap. *Tuae fraternitati*, num. 2, de sponsal. ·

Novar., Man., cap.22, n. 20; et Conati. 5, n. 12, de sponsal. -
Covarr., de Matr., part. 2, cap. 4, fait., a n. 1. — *Aversa*,
qu. 3. sect. 2, v. *Quarto*. · *Cornejo*, disp. 4, dub. 2, qu. 2. -
Rodri^., Sum., part. 1, cap. 214. n. 5. - · Tr. 9, cap. 6,
n. 52. — * Lib. 2, cap. 7, n. 14. — « Tr. 28, disp. 2, punct. 7,
n. 5. — De Matr., qu. 4, art. 2, n. 1.

erat ipsa mulier, non vir; 2° fictio illa nota
erat viro, ut ipse Zaccaria ingenue fatetur,
et fraus non ad virum referebatur, sed ad eos
qui mulierem in fortalitio Mutinensi detine-
bant, usquedum viro suae conditionis nube-
ret; 3° denique non fuit quaesitum a S. C. an
vir aut mulier ducere teneretur, sed: « An ma-
trimonium sit nullum in casu ». Cui respon-
sum datum fuit: «Affirmative et amplius». Habetur in Thesauro Resol. S. C. C. 9 Junii
1725, in una *Mutinen.* Matrimonii.

c> Palaus, quem revera hic citat Croix,
loquitur de sponsalibus de futuro, *tr. 28,
disp. 1, piuict. 2, n. 3*, et dicit cum qui vir-
ginem sub ficta promissione matrimonii de-
floravit, teneri illam ducere ex damno, quo-
ties mulier aliunde (sola enim disparitas per
se non sufficeret) non habuerit occasionem
percipiendae deceptionis.

*) In hoc capite agitur de impuberum
desponsatione, quae utique vim sponsalium
de futuro habebant Sed omnino cfr. ea quae
supra, *num. 838*, nota *a*, ex decreto *Ne te-
mere* notavimus

Leo XIII, suo decreto *Consensus mu-*

tuus, 15 Februar. 1892, abrogavit canones et
alias quascumque juris canonici de conjugiiis
praesumptis dispositiones, etiam speciali men-
tione dignas. « Simul (ita pergit) per has lit-
teras nostras decernimus ac mandamus, ut
deinceps illis in locis in quibus conjugia clan-
destina pro validis habentur..., copula carna-
lis sponsalibus superveniens non amplius ex
juris praesumptione conjugal contractus cen-
seatur, nec pro legitimo matrimonio agno-
scatur seu declaretur. Hujus tamen aucto-
ritate decreti induci nolumus necessitatem
formae Tridentinae servandae ad matrimonii
validitatem, ubi illa forma modo non viget ».

888, - a) Etsi Salmant. hanc opinionem
tribuunt citatis auctoribus; at sane solus A-
versa dicit: « Videtur » esse mortale. — Cor-
nejo autem: « Notandum tamen est, inquit,
mortale non semper esse agere contra hoc
praeceptum, ut si id fiat ex negligentia aut
absque scandalo ».— Rodriguez denique dicit
verba esse necessaria ex praecepto; sub quo-
nam autem peccato non explicat

b> Diana, *part. 3, tr. 4, rcsol. 248*, opi-
nionem aliorum dumtaxat refert.

etiam Glossa, dicens: *Non contrahitur sine verbis..., vel per aliquod aliud..., per quod intelliguntur consentire.* — Ac ideo ait Pontius, Tridentinum * nihil aliud requirere, nisi quod parochus *vtro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto..., dicat: Ego vos in matrimonium conjungo, etc.*

Proba, biliu», de praecepto levi.

Alii vero probabilius dicunt verba requiri, sed tantum sub culpa veniali: ita Sanchez ·, Roncaglia et Bossius * cum Coninck d», Filliuccio % Ledesma et Henriquez. Quia alias ageretur contra consuetudinem Ecclesiae. — Sed a tali culpa bene excusaret verecundia aut alia rationabilis causa.

Donatio annuli vel traductio sponsae, si gnum perte insufficiens.

889. — Certum autem est quod *donatio annuli*, vel *traductio sponsae* in domum sponsi a» de se non sunt signa sufficientia ad contrahendum matrimonium: nisi haec ex consuetudine loci habeant consensum significare. — Ita communiter Sanchez, Pontius⁴ et Salmant.⁷, et alii passim.

Minum porrigere, tignum sufficiens.

Sufficiens vero est signum, si viro exprimenti consensum femina manum porrigat; ut communiter auctores citati.

Manum non retractare verius insufficiens.

An autem *sufficiat, si manum non retrahat a viro manum porrigente?* — Pariter affirmant Pontius⁸ et Viva⁹. — Sed verius huic contradicit Sanchez¹⁰, ex *cap. 1, de sponsa duorum*, ubi sic dicitur: *Fides autem consensus est, quando, etsi non stringit manum, corde tamen et ore consentit ducere.* Unde, non sufficit ad contrahendum quod alter manum non retrahat

¹ In diet, cap., ad v. *libra*. — Pont., lib. 2, c. 7, n. 14. — Ses., 24, de reform. Matr., cap. 1. — Lib. 2, disp. 31, n. 10. — De Matrim. Contractu, cap. 3, num. 48. — Petr. Ltrsm., qu. 45, art. 2, dub. 2, concl. 1. — *ifnriq.*, lib. 11, cap. 2, n. 6, lit. m. — Lib. 1, disp. 22, n. 1 et 2. — Lib. 2, cap. 11, n. 3 et seqq. — Tr. 9, cap. 6, n. 60. — Loc. cit., n. 6. — De Matr., qu. 4, art. 2, n. 2, i. f. — H Lib. 1,

quando fides datur; sed insuper requiritur ut ille ore consensum exprimat. Ita etiam Glossa A

890. — « *Quaeres: an sufficiat consensus conditionatus?*

« Resp. 1°. Sufficit conditionatus sub « conditione de praeterito vel praesenti, « stante conditione; quia tunc contractus « non suspenditur ».

Consensus ab conditione de praeterito vel praesenti non suspenditur.

Et hoc currit, etiamsi conditio esset turpis, scilicet: *Te volo, si fornicata fueris; si odio habes inimicum meum.* Tunc enim, non verificata conditione, matrimonium est nullum; quia omnino ibi deest consensus.

• Resp. 2°. Sufficit sub conditione necessaria de futuro (dummodo contra- « hentes non intendunt suspendere tan- « tisper consensum); v. gr. *duco te, si eras sol oriatur.* Item, sub conditione de fu- « turo impossibili, v. gr. *si coelum tegeris;* vel de futuro turpi (modo non « repugnet substantiae matrimonii) et con- « sensus sit absolutus, v. gr. *sine patrem occideris.* — Ratio, quia tales conditiones « habentur pro non adjectis. Sanchez n, « Molina, Filliuccius, Lessius lft Laymann, « Bonacina.

Item, sub conditione necetaria vel impossibili aut turpi de futuro.

« Resp. 3°. Non sufficit sub conditione « de futuro, quae sit contra substantiam « obligationis matrimonialis; v. gr. s: *pro- « lis generationem impedire velis malefi- « cio, vel victum comparare adulterio.* — « Patet ex *cap. fin. t de condition.* Vide San- « chez l8, Coninck u, Filliuccium, etc. ».

Sub conditioe contra substantiam matrimonii non sufficit.

disp. 22, num. 6. — Lib. 5, disp. 15. — *MoUna*, de Ju«L el Jure, tract. 2, disp. 208, num. 11. — *FUI.*, tr. 10, part. 1, cap. 4, n. 139 et teqq. — M Lib. 2, cap. 18, n. 122. — *Laym.*, lib. 5, tract. 10, part. 2, cap. 7, num. 11. — *Bctnac.*, qu. 2, punct. 10, num. 5 et 16. — “ Lib. 5, di»p. 9, a n. 3. — M Disp. 29, dub. 3, n. 39. — *FUI.*, loc. dt., n. 147 et seqq.

c) Roncaglia, *qu. 2, cap. 2, qu. 1, resp. 2*, negat esse mortale.

Coninck, quamvis hic a Bossio citetur, videtur tamen, *disp. 24, dub. 5, n. 66*, potius adhaerere secundae opinioni: « Omnino dect, inquit, cos qui loqui possunt verbis suum consensum exprimere, quia hoc est fere necessarium, ut omnino clare tam partibus quam Ecclesiae de eo constet...; quare parochi nullo modo deberent permittere ut aliter fiat. Quodsi tamen ex aliqua causa sine scandalo aliove periculo aliter fiat, satis probabile est

non esse peccatum mortale, quia nullibi est expresse prohibitum».

Filliuccius, *tr. 10, part. 1, cap. 3, n. 82*, ait «ad summum esse veniale».

889. — § De traductione sponsae in domum sponsi, hic non loquuntur Sanchez nec Salmant.

Glossa, ad v. *Non stringit manum*, dicit: « Forte per annuli immissionem... feminae. Cum enim stringit manum, signum dilectionis est; vel forte alludit consuetudini alicujus loci ».

Conditio
■rcctttarla
dt futuro
per p ruffi-
OL

Exceptio.

Conditio
torpfit con-
tra aabeUin-
tiam marri-
monii fed-
dit nulloro.

Semi, tur-
pts alio mo-
do rd im-
poMibilis.

891. - Si igitur conditio de futuro est *necessaria* (nempe, *si pater tuus morietur; si cras sol occidet, etc.*), de se non suspendit matrimonium; ut communiter dicunt & Thomas Roncaglia*, Holzmann ·, et Salmant.⁴ cum aliis. — Dicitur: *de se*; nam si contrahens, sic dicens, intendit velle exspectare tempus talis conditionis, tunc matrimonium suspenditur usque ad illius eventum. Roncaglia⁵ et Holzmann et Salmant.⁷ et Concina ·.

Si vero conditio esset *turpis*, tunc distinguendum. — Si illa sit *contra substantiam matrimonii*, nempe contra bonum sacramenti, fidei vel prolis; tunc utique nullum reddit matrimonium βλ — Secus vero, si conditio esset *alio modo turpis* (vel si esset *impossibilis*), haec enim, licet in aliis contractibus nullum contractum redderet, saltem ante impletionem ipsius (ut dicunt Holzmann⁷ et Viva¹⁰, ex *Instit. de inutilib. stipulat.*, § *li*), tamen in matrimonio habetur pro non adjecta. Ita expressum est in *cap. fin., de condition.*, ubi: *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites: vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quaestu adulterandam te tradas; matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliae conditiones appositae in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Ratio est, quia, quando conditio est turpis vel impossibilis, tunc

praesumit Ecclesia adesse absolutum consensum contrahentium. Unde bene advertunt Pontius ", Bossius ", Salmant.¹⁰ et Viva quod si partes nollent vere contrahere, nisi verificatis his conditionibus, tunc matrimonium esset quidem invalidum. — In dubio tamen, praesumendum est illas appositae esse joco, et non animo suspendendi consensum; ut ajunt Sanchez l&, Pontius *, Roncaglia ·T, Holzmann l8 et Viva ex *cap. fin., de sentent, et re judicata*, ubi in dubio semper judicandum pro valore matrimonii.

892. - Quaeritur autem hic quid dicendum, cum matrimonium celebratur sub conditione, *si pater meus consenserit*.

Resp. Si conditio est de *praesenti* vel *praeterito*, stante consensu patris, jam valet matrimonium, etiamsi contrahentes illum ignorent. Quando vero conditio est de *futuro*, tunc omnino suspenditur matrimonium usque ad eventum conditionis. — Haec certa sunt apud omnes. Vide Sanchez⁸⁰ et Pontium "Λ — Sed

Dubitatur 1°. *Quid dicendum, si pater taceat?*

Respondetur: tunc pensandae sunt circumstantiae. Nam si conjectura sit talis, quod pater taceat ne forte domino vel amico displiceat; tunc taciturnitas habenda est pro dissensu. Secus, si conjectura sit quod ideo tacet quia sibi placet. — Ita Sanchez⁸¹ et Concina

In dubio autem de consensu vel dissensu patris, standum est intentioni contrahentium, an ipsi contenti fuerint vel ne, quod pater positive non contradicat;

Exceptio.

Quid in
dubio de in-
tentione.

Conditio:
patir con-
senserit.

si j»ter
undae dr-
Ju@l

In dubio,
itandum in-
tentloni
contrahen-
tium.

1 In 4. diu. 29, qu. unie, art. 3, solui. X — * Cap. 2, qu. 4, resp. L — * De Matr., n. 311, v. *Rtsp* 2, — 4 Tr. 9, cap. 7, n. 13 et 15. — · Loc. du — · Loc. dt. — ' Loc. au, n. 9. — · De Matr., dito. 1, cap. 6, n. 30. — · De Matr., n. SU. v. INcri // cfr. n. 345. — * De Matr., qu. 4, art. 6, n. 5 — 11 Lib. 3, cap. 4, n. 6. — De Matr. Contract,

cap. 10. η. 123. — » Tr. 9. cap. 7, η. 2. — · De Matr., qu. 4, art. 6, n. 5. — u Lib. 5, disp. 3. n. 15. — " Lib. 3, cap. 4, n. 9. — Cap. 2, qu. 5, reap. 2. — " De Matr., n. 344. — n De Matr., qu. 4, art. 6, n. 5, v. *Hinc*. — · Lib. 5, diep. 7, n. 3; cfr. disp. 6, n. 2 et 5. — M Lib. 5, disp. 7, n. IL — " Dis». 1, cap. 6, n. 34.

891 - a) Ita pluries declaravit S. O., et signanter die 11 Martii 1668: «Matrimonia inita cum solo contrahentium errore, quod matrimonii consummati vinculum in casu adulterii vel ob alias causas dissolvi possit, valida sunt Si vero sub hac expressa conditione inita sint, uti invalida habenda sunt ». Et ita etiam judicavit S. Cong. Concilii die 16 Julii 1901, in una Parisien., videlicet conditionem de evitanda prole (turpiter utendo matrimonio) in pactum deductam a sponsis, et in foro

externo probationibus demonstratam, irritum reddidisse matrimonium in casu.

S92 - a) Pontius, *lib. 3, cap. 1, h. 5*, loquitur in generali de conditionibus de praeterito vel de praesenti, et concordat. Sed *cap. 13, n. 3*, negat esse matrimonium, et concedit esse tantum sponsalia, si conditiones de futuro apponantur: addit tamen, *n. 19*, « cum communi doctorum, conditiones has contingentes, appositae matrimonio ex aliis contractibus, eum effectum habere ut suspen-

ut ait Bonacina*. Sed quid, *si dubium sit de hac intentione nubentium*

de înteuo0
wit
qujdiurpo-
lenitu.

Probabi
îurniuwbl-
«nian»u.r°

Angelus, Ledesma et Dicastillus
aPud Salmant. * dicunt tunc requiri po-
sitivum consensum patris, et merito id
probabile Salmant. putant; quia conditio
debet impleri in specifica forma, ex leg.
Qui haeredi, § 1, et leg. *Maevius ff., de
condition, et demonstr.* At communis, et
etiam probabiliter ajunt Roncaglia*, Bo-
nacina ·, Viva 4 cum communi (ut asserit),
Sporer®; Sanchez® cum Adriano, Praepo-
sito, Navarro%Lopez/>, etc.; ac Salmant.'
cum Henriquez <4 Silvestro, Cornejo, Lean-
dro, etc.; hujusmodi taciturnitatem ha-
bendam pro consensu. Quia talis condi-
tio: *si pater consentiet*, juxta communem
sensus intelligitur: *si positive non dis-*

1 Qa.2, punct. 10, n.20,— *Angl., v. Matrimonium III*,
impedim. 3, n. 3. · *Ptlr. Lfdesm.*, qu. 47, art. 5, dub. 7,
v. *Sed quid dicendum est.* - ' Tr. 9, cap. 7, num. M. —
Salmant., loc. dt. — · Loc. dt., n. 20. — 4 Qu. 4, art. 6,
n. 7. — · Part. 4, cap. 1, η. 219. — · Lib. 5, diip. 7, n. 12. ·
Adrian. in 4, de Matrim., qu. 8, dub. 8. - *Praepos.*, in
cap. *Super go*, de condition, appos., n. 4. — ' Loc. dt.,

sentiet. — Idque tanto magis locum ha-
bebit, si pater moriatur antequam dis-
sentiat; ut recte inquit Viva·, contra
Pontium *

Bene autem advertit Roncaglia¹⁰ quod
parochi sine urgentissima causa nunquam
admittere debent haec matrimonia con-
ditionalia, propter plura inconvenientia et
difficultates quae deinde occurrere pos-
sunt contra ipsorum validitatem.

893. — Dubitatur^{2°}. *Quid, si pater certior
factus, primo dissentit et postea consen-
tit, an tunc censeatur impleta conditio?*

Negant Sanchez'', Pontius*, Ronca-
glia*, et Salmant.¹⁴ cum Soto, ConinckeJ,
Perez a>, Dicastillo a>, etc. — Quia, posito
dissensu patris, jam deficit conditio appo-
sita pro matrimonio; et ideo possunt con-

Si pater
primo dia
·entic et po-
■tea consen-
tit.

Juxta allot,
non imple-
tur condi-
tio.

n. 59. · *Sihxst.*, v. *Matrimonium* ZZZ, qu. 4, v. *Quartum.* -
Cornejo, diip. 3, dub. 7, qu. 1. · *Leand.*, tr.9, diip. 8, qu. 11.
— · Loc. du, n. 7. — · Lib. 3. p. 17, n. 15. — « Cap. 2.
reg. in praxi, num. 2. — u Lib. 5, diip. 7, nam. 9 et 10. —
u Lib. 3, cap. 17, num. 15. — M Cap. 2, qu. 7, reap. 1. —
M Tr. 9, cap. 7, n. 57. · *Sotus*, in 4, diit. 29, qu. 2, art. 3,
concl. 3.

dant obligationem perficiendi contractum, do-
nec purificetur conditio ».

b) Adde ex multis citatis auctoribus et ex
mente S. Alphonsi: Et ex circumstantiis per-
cipi nequeat patris intentio.

<) Dicastillus male citatur a Salmant; nam
de Matr., disp. 5, dub. 4, n. 37 ct 38, « proba-
bilem... et in praxi servandam » putat se-
cundam sententiam, nisi aliud ex circumstan-
tiis colligi possit, ut *loc. cit.*, et *dub. 5, n. 45
ct 47*, limitat.

Λ) Roncaglia, *cap. 2, qu. 7, resp. 1*, dicit
attendendum esse ad nubentium intentio-
nem. < Hinc (addit) bene potest esse validum
celebratum sub hac conditione *si pater con-
sentiat*, quamvis pater nec consentiat nec dis-
sentiat, sed taceat; nam contrahentes per eam
conditionem bene potuerunt intelligere, non
si pater positive consentiret, sed si non aegre
ferret vel ipsi non displiceret ».

Navarrus, *Man., cap. 22, η. 63* (edit.
Venet. 1573) ita tenet; sed in aliis editionibus
posterioribus sese retractat.

I) Lopez male citatur a Sanchez; nam
in *Instr, nov., part, 2, cap. 42, de Matr.*,
v. *Atvero non minus*, contrarium affert ex
Navarro, quem videtur approbare.

s) Henriquez utique citatur hic a Salmant.,
sed, *lib. 11, cap. 12, n. 5, lit. d*, de casu infe-
rius posito loquitur: < Si ignoret patrem ob-
iisse, et contrahat *si pater consenserit*, valet,
quia in'clligitur nisi stet per patris dissen-
sum ». Ast sane ratio haec valet pro casu
praesenti.

893. — a) Coninck melius citatur infra ex
Viva, pro sententia quae S. Alphonso proba-
tur; tenet enim hanc primam sententiam,
disp. 29, dub. 2, n. 28, « si verba in rigore
spectentur ». Sed subdit: « Spectato tamen
communi ita contrahentium sensu, qui com-
muniter intendunt absolute talem contractum
inire, si qua ratione patris bona venia id
facere possint; ipsi videntur non ita stricte
ea verba accipere, sed velle obligationem
manere quamdiu intra breve saltem tempus
est spes patrem posse facile ad consensum
inflecti... Si igitur ipsi perseverent in priore
voluntate, et pater paulo post consentiat, credo
contractum valere ». — Dicastillus pariter
tenet potius sententiam S. Alphonsi, dum,
disp. 5, dub. 4, plures distinctiones ponit; et
primo quidem dicit, *n. 29 et 30*, consulendum
esse animum contrahentium; si vero ex hoc
nihil concludi possit, et consensum per inter-
nuntium petierunt, responsum exspectaturi,
et hic primo repulsam accepit, deinde pater
consensit, antequam nuntius responsum attu-
lerit, valet matrimonium, *n. 31*; si vero per
seipsos consensum petierunt, et pater vehe-
menter repugnet et irascatur, ita ut satis
ostendat obtirmatum animum renuendi, sta-
lim possunt resilire, *n. 32*; si leviter tantum
repugnet, ita ut spes affulgeat eum consensu-
rum · intra aliquod tempus non nimis longum
judicio prudentis », non censetur deficere con-
ditio, et exspectanda est secunda instantia, vel
aliquod tempus dandum est patri ad delibe-
randum, *n. 33*. — Perez denique, *disp. 16*

juuiiUc»,
lapictar.

ε λ T»wt
C2ÎT cos.
“nlH.

rcSLSSS·
tratI»
mu.

trahentes ab eo recedere, etiamsi pater postea consentiat: obligatio enim semel extincta amplius non reviviscit.

Oppositum vero tenent Silvester, Lobjabiena, etc., apud Sanchez quia b), ut ajunt, tunc contrahentes adhuc perseverant in eodem proposito et animo se obligandi. Haec ratio, per se loquendo, mihi non probatur. — Sed valde probabilis videtur haec secunda sententia si pater post breve intervallum consensit; ut dicunt Palaus ‘, Navarrus c>; et Viva cum Hurtado O et Coninck. Ex communi enim intelligentia, verba talis conditionis morali modo accipiuntur, id est si pater acquiescat intra aliquod breve tempus juxta arbitrium prudentium. Sicut e converso, matrimonium probabilius dicendum est invalidum, si pater post consensum mox dissentit; ut Viva 4 et Concina . — Et huic sententiae adhaeret Croix ., recte dicens quod tum sponsalia dissolvuntur cum pater ita firmiter dissentit, ut nulla sit spes quod intra breve tempus consentiet.

“Dubitatur 3°. *Quid, si tempore conditionis positae de consensu patris, pater erat jam vita functus?* — Respondetur:

SUveti., v. *Matrimon.* III, qu. 4, v. *Tertium.* · Ludov. Lopee, Instruct. nov., paru 2, cap. 42, de Matr., v. *Free- Urea ex praedicti*». · Tabien., v. *Matrimonium* II, η. 12, qu. II, v. *Sexto notandum.* · 1 Lib 5, disp. 7, n. 8. — · Tr. 28, disp. 2, punct. 11, § 2, n. 7. — · Qu. 4, ari. 6, n. 7. · Coninch, disp. 29, dub. 2, n. 28. — † Loc. cit. — · Disa. I, cap. 6, n. 34. — · Lib. 6, part. 3, n. 86; cfr. n. 238. — · Tr. 9, cap. 7, n. W. — Henriq., lib. 11, cap. 12, n. 5,

Si contrahentes jam coMsc/ierant de morte patris, tunc conditio illa habetur ut non adjecta, tamquam impossibilis. Ita communiter Palaus Salmant. l cum Henriquez; Bonacina b> cum Coninck Gutierrez^ et Filliuccio; ac Sanchez·, cum Navarro, Silvestro Lopez, Ledesmad) et Praeposito.

Majus Dubium *est: si tunc inscii erant, an valeat matrimonium?* — Negant Navarrus9; ac Silvester dJ, Praepositus et alii, apud Sanchez; quia conditio consensus, quae possibilis reputabatur, non potest amplius verificari. — Sed probabilius Sanchez l0; Palaus cum Coninck b); et Salmant. “ cum Henriquez affirmant; quia conditio illa intelligitur apposita, ne contra voluntatem patris matrimonium fieret: quae ratio, patre defuncto, jam cessat.

An autem valeat contractus matrimonii aut sponsalium inter impeditos aliquo impedimento dirimente, initus sub conditione: *Si Papa dispensaverit?* — Vide super hoc dicta *Lib. III, n. 650*, et hoc *Lib. VI, n. 859*.

895. - < Resp. 4°. Consensus sub conditione honesta de futuro est contractus

lit. d. — Fili., tr. 10, part. 1, cap. 4, η. 144. — ■ Lib. 5, diip. 7, n. 19. - Navar., Man., cap. 22, n. 64. - Ludov. Lopes, Instr. nov., part. 2, cap. 42, de Matr., v. *Praeterea circa praedicta*; et cap. 43, v. *Exemplum autem tecundarum.* · Praepos., in cap. *Super eo*, de condit. appos., num. 4. — · Loc. cit. — Praepos., loc. dt. - Sanches, lib. 5, diip. 7, n. 17. — » Loc. dt., n. 19. — » Tr. 9, cap. 7, n. 59. - Henriq., lib. 11, cap. 12, n. 5, lit. d.

Conditio habetur pro non adjttu ·i contra-hente tnl conscii.

St insdi, probabilius item valet matrimonium.

sect. 11, n. 4, fere eamdem sententiam tenet quam Coninck. Dicit enim sensum contrahentium esse: · Si a patre obtentus fuerit consensus intra *tempus aliquod, arbitrio prudentis, attentis circumstantiis assignandum* ».

b) Hi auctores dicunt: Si contrahentes perseverent in consensu. Praeterea Lopez huic contractui vim tantum sponsalium tribuit.

<) Navarrus, *Man.*, cap. 22, η. 63, tenet secundam sententiam, si consensus perduret, ut sqpra explicatum est.

O Gaspar Hurtadus, *disp. 7, diff. 5, n. 16 et J7*, dicit valere, si pater postea consentiat · intra tempus usque ad quod, attentis circumstantiis arbitrio prudentis, intenderunt extendere consensum conditionatum »; vel etiam intra « tempus aliquod arbitrio prudentis attentis circumstantiis ».

894. - ·) Palaus, *disp. 2, punct. 11, § 2, n. 7*, nec de consciis nec de insciiis loquitur,

sed simpliciter dicit: « Si pater obivit, conditionem censendam esse impletam; quia, spectato communi cursu, ea conditio solum apponitur, ne matrimonium contra voluntatem patris cedat, neve illum offendant; quod eo mortuo cessat ». Sed § 3, η. 1, de conditione impossibili in genere dicit: < Ut matrimonium cui conditio impossibilis apposita est validum praesumatur, debet praesumi contrahens conscius esse ».

b> Bonacina, *qu. 2, punct. 10, num. 20*; Coninck, *disp. 29, num. 29*, loquuntur de casu quo contrahentes inscii sunt mortis patris.

Gutierrez, *de Matr.*, cap. 82, n. 42, in generali tantum dicit conditionem impossibilem, ut talem cognoscendam esse, ut rejiciatur a matrimonio.

Silvester, v. *Matrimonium* III, *qu. 4 v. Secundum*; Petrus Ledesma, *qu. 47, art. 5*

Conditio
hooesU de
futuro facit
spontalia
non matri
moniura.

« sponsalium tantum et non matrimonii;
« quia hic debet esse de praesenti. — Ob
« quam rationem non incipiet validari
« matrimonium sine novo consensu, post-
« quam conditio impleta fuerit; ut docet
« S. Thomas cum aliis apud Sanchez.
« Etsi Filliuccius⁶⁴ Laymann⁶⁵ et alii qui-
« dam putent contrarium esse probabile;
« eo quod contractus celebratus sub con-
« ditione honesta futura, hac impleta pu-
« rificetur. Quod concedit Bonacina⁶⁶, si
« contrahentes in eodem consensu man-
« serint, saltem virtualiter ».

Quaeritur: *an, impleta conditione in
matrimonio, requiratur novus consensus?*

Impleta
conditione,
juxta alios,
requiritur
novus con-
sensus.

Prima sententia affirmat: quam tenent
Suarez', Concina⁶⁷; Pontius cum Soto,
Valentia, Covarruvias et Ledesma; item
Trullench, Villalobos, Gonet, etc., apud
Salmant.⁶⁸ (qui cum Sanchez probabilem
vocant). Et huic videtur favere D. Tho-
mas⁶⁹, ubi ait: *Aut (conditio) est contin-
gens, ut datio pecuniae vel acceptatio pa-
rentum; et tunc idem est iudicium de tali
consensu, sicut de consensu qui fit per
verba de futuro; unde non facit matri-
monium.* — Ratio Γ est, quia, cum ma-
trimonium non solum sit contractus, sed
etiam sacramentum, non potest pendere
a futura conditione; nam omnia sacra-
menta statim aut valida aut nulla esse

debent. — Ratio ? quia, licet in aliis
contractibus possit transferri dominium
ad tempus, in matrimonio tamen domi-
nium corporum debet tradi in perpetuum;
et ideo oportet quod, impleta conditione,
novus apponatur consensus.

Secunda vero sententia negat. Et hanc
tenent Laymann', Bonacina', Palaus⁷⁰ Na-
varrus⁷¹, Roncaglia⁷²; Sanchez⁷³ cum Palu-
dano, Petro Soto et Henrico; ac Salmant.⁷⁴

varrus⁷⁵, Roncaglia⁷⁶; Sanchez⁷⁷ cum Palu-
dano, Petro Soto et Henrico; ac Salmant.⁷⁸
cum Coninck, Perez, Dicastillo, Aversa,
Gabriele, Rebello⁷⁹ et Cornejo⁸⁰. — Ratio,
quia matrimonium, esto sit etiam sacra-
mentum, habet tamen rationem contrac-
tus: omnes autem contractus, impleta con-
ditione, sine novo consensu perficiuntur
ex leg. *Haec venditio 7, ff. de contrahenda
emptione*. Et sic respondetur primae ra-
tioni. — Respondetur ad secundam, quod
dominium non traditur pendente condi-
tione, sed ea verificata: tunc enim, cum
consensus praecedens virtualiter perse-
veret, matrimonium de conditionato fit
absolutum. Nec revera huic sententiae
contradicit D. Thomas, dum S. Doctor “
tantum loquitur independenter ab imple-
mento conditionis: et ideo merito dicit
quod, pendente conditione, non potest illud
dici verum matrimonium, sed quod inte-
rim aequiparatur sponsalibus, ita ut non
liceat nuptias inire cum alio.

Sanch., lib. 5, disp. 8, n. 3. — * *Qu.* 2, punct. 10, n. 20.
— *De Relig.* tr. 7, lib. 6, cap. 12, n. 18. — *Dits.* 1,
cap. 6, n. 28. — 4 *Lib.* 3, cap. 14, n. 3 et 5. — 4,
dist. 29, qu. 2, art. 1, cond. 3. — *Valent.*, dhp. 10, qu. 3,
punct. 3, dub. 1. — *Gnwr.*, de Matr., part. 2, cap. 3, n. 5. —
Petr. Ledesm., qu. 47, art. 5, dub. 7, cond. 2. — *Trull.*,
de Sacram., lib. 7, cap. 8, dub. 1, n. 8. — *Villal.*, part. I,
tr. 13, diff. 33, n. 5. — *Genet, Ctyp.*, de Matr., disp. 4, art. 5,
n. 114. — *Tr.* 9, cap. 7, n. 61 et teqq. — *Sanch.*, lib. 5,
disp. 8, n. 3. — *Suppl.*, qu. 47, art. 5. — 1 *Lib.* 5, tr. 10,

part. 2, cap. 7, n. 2. — *Qa.* 2, panct. 10, n. 20. — *Disp.* 2,
punct. II, § 2, n. 5. — * *Man.*, cap. 22, n. 63. — “ *Qa.* 2,
cap. 2, qu. 7, resp. 2. — u *Lib.* 5, di>p. 8, n. 5. — *Palud.*,
dht. 29, qu. 2, art. 5, cond. 8 (n. 37). — *Petr. de Sota*, lect. 3,
de Matr., v. *Quarto denique*. — *Henr. Boich*, m cap. 5-
conditiones, fin. de condit, appo., n. 4. — “ *Tr.* 9, cap. 7,
n. 67. — *Coninck*, diip. 29, dub. 1, n. 11. — *Perca*, disp. 16,
tcct. 13, n. S. — *Dicas.*, de Matr., disp. 5, dub. 6, n. 69. —
Aversa, qu. 5, uct. 1, v. *Admittendum tamen*. — *Gabr.*
a S. Vine., disp. 3, qu. 10, n. 107. — » *Loc. dt.*

dub. 7, v. Circa ea quae dicta sunt, id ha-
bent ex alio auctore quem non reprobant.

895. — a) S. Thomas melius citatur a § Al-
phonso, ut qui favere videatur huic opinioni.

*7 Filliuccius, *loc. cit.*, n. 145, absolute
docet matrimonium ita contractum validum
esse sine novo consensu; idemque, ut proba-
bilius, tenet Laymann, *lib. 5, tr. 10, part. 2,*
cap. 7, n. 2; quamvis Filliuccius dicat *secu-*
rius requiri novum consensum.

<) Quin etiam *probabilissimam* vocant
Sanchez et Salmant.

d) Rebellus, quamvis pro hac sententia a
Salmant adducatur, media via, ut ait, incedit,
scribendo, *part. 2, lib. 2, qu. 10, n. 44*: « Si

contrahentes expresse paciscantur, aliisve si-
gnis declarent se velle, ut adveniente con-
ditione matrimonium statim fiat, si in eodem
consensu saltem virtuali permanent, proba-
bile est sine novo consensu matrimonium
fieri, modo parochus ac testes contractui prae-
sentes sint, et cum contrahentibus conditionis
eventum percipiant. — Eademque senten-
tiam tenet Cornejo, *disp. 3, dub. 7, v. Secundo
nota*: omittit tamen quod a Rebello dicitur de
parocho et testibus.

c) Lex *Haec venditio 7, ff. de contrahenda
emptione*, ait: « Conditionales... venditiones
tunc perficiuntur, cum impleta fuerit con-
ditio ».

Utraque sententia est probabilis; at haec secunda videtur probabilior^f). Cae-
terum recte dicunt Vival et Croix con-
sultius esse eo casu iterum contrahi ma-
trimonium.

Quidi si inter sponso sit impedimen-
tum contrahendi, et 'P5' sponderint sub
conditione: *Si cessabit impedimentum?* —
Sentiant pariter Sanchez et Croix
cum Angelo, Covarruvias 0 et Krimer,
nec requiri novum consensum si impedi-
mentum cessat. — Attamen Victoria (apud
eundem Croix) censet requiri. Hocque
mihi videtur probabilius, dum consensus,
tempore impedimenti praestitus, non vi-
detur satis validus; et sic refert Pater
Zaccaria apud Croix ., in simili casu »
S. Congregationem declarasse.

896. - Notandum hic quod differt con-
ditio a demonstratione, causa, modo, die.
— Quia

Demonstratio sive *Causa* adjecta (puta,
s' 9U'S d'cat: *Duco te quae es virgo*, vel
quia es virgo) non vitiat nec suspendit ma-
trimonium (esto causa sit falsa aut turpis,
etiam contra substantiam matrimonii; ut

Sanchez '). — Nam, licet ille non contra-
heret si sciret eam non esse virginem;
praebet tamen tunc absolute consensum,
qui non impeditur nisi ab errore circa
substantiam, sive circa conditiones sub-
stantiales matrimonii. (Sed vide *n. 1012*).

Neque suspendit *Modus*, si dicatur
v. gr. *Duco te, ut mihi inservias*. Ita Sal-
mant.s et Viva . . Etiam si modus sit de
re turpi aut impossibili: *Duco te, ut occi-
das, etc.* Ratio, quia consensus non pen-
det a modo, sicut pendet a conditione. —
Et etiam si, ait Viva cum Palao modus
sit contra substantiam matrimonii, scili-
cet: *Duco te, ut adulterium facias, etc.*
Sed probabilius contradicunt huic Sal-
mant.7 cum Sanchez; quia non videtur
habere animum contrahendi, qui intentio-
nem habet contractui oppositam.

Utrum autem *Dies* appositus suspen-
dat contractum, puta, si dicatur: *Duco
te post tres dies?* — Negat Sanchez
Sed probabilius affirmant Viva cum Co-
ninck, Hurtado, Perez, et Salmant.8; quia
contrahens tunc non intendit ponere per-
fectum consensum, nisi post tertium diem.

• Qu. 4, an. 6, n. 4. — • Lib. 5. ditp. 8, n. 10. —
Anftl., r. Matrimonium III, imped. 3, n. 4. • *Krimrr*,
in i Decreta!, qu. 5, n. 869. — *Victoria*, Sum. de Sacram .
n, 258. *Croix*, lib. 6, part 3, n 86. — • Lib. 6, pari. 3,
n Wu — » Lib. 6, ditp. 19. n. 2 — » Tr. 9. cap. 7. n. 6. —

• Qu. 4, art, 6, n 2 et 3. — *Viva*, loc. cit., n. 3. — • Loc.
dt., n. 6. — *Sanch.*, lib. 6, ditp. 19, n. 5. — *Viva*, qu. 4,
art. 6, n. 3, v. *Dico 3.* • *Coninck*, ditp. 29, dub. 4, n. 44 •
Gasp. Hurlad., ditp. 7, diff. 15, n. 57. - *Perta*, ditp. 16,
acci. 15, n. 2 ei 3. — • Tr. 9, cap. 7, n. 3.

1) Et haec opinio quae S. Alphonso pro-
babilior videtur, omnino est sententia S.C. C.,
ut videre est apud Pallottini, v. Matrimo-
nium, § 2, n. 2: « Matrimonium contractum
servatis servandis, sub conditione licita, puri-
ficata conditione, non est opus ut iterum con-
trahatur. Ita Sanctissimus, ex sententia S. C,
post maturam discussionem respondit ».

<> Croix, lib. 6, part. 3, n. 762, securius
esse ait ut iterum contrahatur coram paroch
et testibus, casu quo conditio expressa est
coram illis; si vero non fuerit expressa co-
ram illis, « non requiri postea iterum adesse
parochum et testes, aut de conditione impleta
resare ».

Croix, loc. cit., n. 6'5, id habet de spon-
salibus, sed, ft. 244, de ipso contractu ma-
trimonii inito sub conditione *si Papa dispen-
set*, etc. (quae sane plane recidit in conditio-
nem *si cesset tmpecdimentum* \ affert opinio-
nem quae affirmat matrimonium hoc valere
stoe novo consensu; deinde opinionem quae
id negat, et quae requirit novum consensum;
denique concludit Croix. • Utraque sententia
est probabilis, sed secunda videtur probabi-

lior». Igitur tenet cum S. Alphonso, nedum
illi sit contrarius.

0 Covarruvias, sicut Croix, tractat de con-
ditioned *Papa dispensaverit*; sed tenet eam-
dem sententiam quam S. Alphonsus: « Quodsi
opinio theologorum vera est (matrimonium
conditionatum novo consensu indigere), arbi-
tror eveniente conditione esse judicanda spon-
salia de futuro, non matrimonium, quod mihi
magis arridet». Ita ille, *dc Matr., part. 2,
cap. 3, init., n. 8, v. f.*

J) Videlicet in casu de sponsalibus de fu-
turo- Habetur haec declaratio in una *Januen.*
12 Decembr. 1733, in Thesauro Resol. S. C. C.
89G. - Non Palaus, sed Perez a Viva
citatur; uterque tamen hoc habet: Palaus
quidem, *tr 28, disp. 2, punct. 11, § 5, n. 3*;
Perez autem, *disp. 16, sect. 14, num. 14
et 15.*

b) Sanchez, loc. cit., n. 11, loquitur de
sponsalibus: « Si sponsalia contrahantur in
diem, ut: Contraham tecum abhinc uno anno;
quamvis non obligent ad contrahendum ante
anni lapsum, at non suspenduntur, sed sta-
tim sunt pura et obligant ».

DISSERTATIO

DE MINISTRO ET FORMA SACRAMENTI MATRIMONII.

minister est
sacerdos;
forma, eju>

897. – Alii dicunt *ministerium* Matrimonii esse *sacerdotem* assistentem, et *fortliatH* ipsius verba: *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* — Ita Canus Jueninl,* Concina ·, Tournely·. Idque probabile putant Estius', et Habert· citans pro hac sententia Toletum a>; sed non bene. Toletus⁷ enim expresse dicit formam sacramenti Matrimonii esse consensum contrahentium: si igitur consensus nubetium sit forma, ipsi necessario sunt ministri; nam (ut recte ajunt Bellarminus⁸ et Frassen ·) qui in sacramento formam applicat materiae, ille utique est sacramenti minister. — Momenta autem hujus *primae* sententiae afferentur infra in objectionibus, quibus respondebimus.

Morali-
ip>o« con-
«•«'mi-
rat» 'con-
«mu., for-

Secunda vero sententia communis, quae videtur moraliter certa, dicit ipsos *contrahentes* esse ministros hujus sacramenti; et formam esse verba quibus ipsi consensum exprimunt. — Ita Bellarmi-

nus, qui vocat sententiam nostram communem in scholis (ut fatetur etiam ipse Canus), et contrariam, novam ac falsam; Gonet °, Frassen °, Cabassutius ° cum communi omnium theologorum, Laymann', Abelly°, Wigandt°, Holzmannl·, Barbosa °, Suarez '·; Bonacina » cum Coninck, Rebello, Gutierrez, Filliuccio, Reginaldo, Rodriguez, etc. communiter; Pontius M cum Vasquez et Ledesma; Summus Pontifex Benedictus XIV ° cum Gotti, Raynaudo et card. de Lauraea; card. Bellarminus°, ubi vocat falsam sententiam Cani, et nostram communem; Fagnanus°, ubi ait opinionem contrariam esse periculosam in fide; Sanchez ° cum Lopez, Vega, Henriquez et Manuele, qui vocant oppositam temerariam; Merbesius°, qui testatur omnes theologos asserere opinionem Cani nunquam fuisse probabilem: refertque Vasquezium et Ledesmaasserere eam non posse defendi sine nota, et

1 De locis theol., lib. 8, cap. 5. — ° Institut., de Matr., qu. 2, cap. 2, concl. 2 et 3. — 1 Dias. 1, cap. 5, n. 6. — ° Praelecto, de Matr., qu. 3, art. 2. — 1 In 4, dist. 26, § 10. — ■ De Matr., cap. 4. — ° Lib. 7, cap. 6, n. 2. — ■ De Matr., cap. 7, explic. verbor. condi. Florent. — ° Tom. 12, tr. 3, disp. 2, art. 1, qu. 3, concl. 2; cfr. tom. 10, disp. prooem. de Sacram., art. 3. init. — Betlarm., loc. cit., cap. 6. — Canus, loc. cit., v. *Ostendam ergo. v. Quae cum ita sitit*, et v. *Tametsi theologi*. — * Man., tr. 7. de Matr., cap. 3, v. *Ministri*. — » Loc. cit., concl. 1 et 2. — ° Theoria et Prax. juris, lib. 3, cap. 18, n. 1. — u Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 2, n. 2 et 3. — ° De Matr., sect. 1, n. 3. — ° Tr. 16, n. 9 et 10. — » De Matr., n. 320. — « De Off. et Potest. episc., allej. 32, n. 106. 169 et 201. — w De Sacram., disp. 13, sect. 1, v. *Tandem*. — ° Qu. 2, punct. 4, n. 5. · Coninck, disp. 24, dub. 3, n. 34. - Rebett., part. 2, lib. 2,

qu. 4, n. 6 et 12. · Gutierrez, de Matr., cap. 41, n. 2. · Filt., tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 19. · Regin., lib. 31, n. 52. - Rodrig., Sum., part. 1, cap. 214, n. 3. — ■ Lib. 1, cap. 8, n. 3. · Vasq., de Matr., diip. 3, cap. 4. · Petr. Ledesma, qu. 42, art. 1, dtff. 4, concl. 3, 6, 7 et ult. — * De Synodo, lib. 8, cap. 13, n. 4. · Gotti, tr. 13, de Matr., qu. 2, dub. 5 § 1 et 2. · Raynaud., Heteroclit. spiritual., part. 2, sect. 1, punct. 14, n. 3 et seqq. · Card. de Lauraea, in 4 sent., tom. 3, disp. 13, art. 6. — ° De Matr., cap. 7, v. *Ex quo intelligimus*. — * In cap. *Quod nobis*, de clandest. despons., num. 51, — ° Lib. 2, disp. 6, num. 2. · Ludov. Lopes, Instr. nov., part. 2, de Matr., cap. 35. v. *Deinde non obstat argumentum*. · Vega, Sum. ailva, lib. 6, cas. 117. · Henrig., lib. 11, cap. 2, n. 7, lit. u et a. I Man, Rodrig., Sum., part. 1, cap. 214, n. 3. — - Sum. christ., de Mair., qu. 5. - Vasq., de Matr., disp. 3, n. 46.

897. — Toletus dicit profecto, ut refert S- Alphonsus, formam esse verba aut nutus, quibus consensus exprimitur, addit tamen, *ibid.*: « Efficiens causa sunt ipsi contrahentes, inquantum est contractus quidam; atvero, ut sacramentum, Deus est causa principalis, et minister est causa instrumentalis sicut in aliis sacramentis ». Quod autem hic per ministerium intendat sacerdotem, liquet ex eis quae inferius addit: « Minister ante concit Trid. non erat necessarius, quia poterat esse verum matrimonium sine ministro: atvero,

sess. 24, cap. 1, de reform., est annullatum matrimonium clandestinum... Jam ergo pertinet ad essentiam matrimonii minister cum testibus, at ante non pertinebat ». Quae sane non videntur satis consentanea rationi.

Scilicet Emmanuel Rodriguez et Suarez; celeri vero auctores a Sanchez citantur solum pro sententia quae dicit contrahentes ipsos esse ministros.

Petrus Ledesma, *loc. cit., concl. ult.*, negat sententiam Cani esse probabilem post Tridentinum.

Sotum * ac Vivaldum ·) vocare temerariam. — Nostram sententiam tenent quoque expresse D. Thomas † (cujus verba referemus in respons. ad 1. object.) et Scotus /Λ

Proiutar
ex Tnden-
uno.

Probatur 1°. Quia Tridentinum' declaravit, omnia conjugia clandestina, scilicet sine assistentia parochi celebrata, esse vera et rata; idque negantes anathemate damnavit. Matrimonia autem fidelium non possunt dici rata, nisi sint sacramenta, ut mox infra probabitur. Si ergo matrimonia clandestina olim fuerunt rata, ac propterea sacramenta, dicendum quod non parochus est minister, sed ipsi contrahentes.

Quod autem matrimonia ideo sint rata quia sunt sacramenta, probatur ex D. Augustino Ibi: *Bonum... nuptiarum per omnes gentes... in causa generandi est...: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti.* Item⁴: *In nostrarum quippe nuptiis plus valet sanctitas sacramenti quam fecunditas uteri.* Et inde nascitur (ut dicit⁵) vinculum indissolubile: sine enim sacramenti ratione fidelium nuptiae tantam firmitatem non haberent: *Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi... quoddam sacramentum adhiberetur... Nec tamen nisi in civitate Dei nostri... talis est causa cum uxore*, scilicet indissolubilitatis sacramenti. — Et clarius probatur ex cap. *Quanto, de divort.*, ubi Innocentius III sic ait: *Etsi matrimonium verum inter infideles existât, non tamen est ratum. Inter fideles autem, verum et ratum existit; quia sacramentum fidei quod semel est admissum nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum* (nota), *ut ipsum iu conjugibus illo durante perduret.* Ergo, si ante concilium matrimonium

fidelium sine paracho initum erat sacramentum, necessario dicendum tunc spon-
sos ministros tantum de illo fuisse.

Nec dicas illud *conjugii sacramentum* non intelligi de sacramento Matrimonii, sed de ejus vinculo, utpote symbolice significante conjunctionem Christi cum Ecclesia, adeo ut matrimonia per solum Baptismum (dictum *sacramentum fidei*) evadant rata cum infideles convertuntur ad fidem, esto non fiant sacramenta. — Nam respondetur non esse verum quod matrimonia infidelium per solum Baptismum fiant rata, id est omnimode indissolubilia. Licet enim conjugia infidelium natura sua etiam indissolubilia sint; tamen, accedente aliqua urgente causa, adhuc post conversionem ad fidem aliquando solvi possunt (modo non fuerint consummata post conversionem), prout refert Cardenas e Urbanum VIII declarasse die 20 Octobr. anno 1626, et rursus 17 Septemb. 1627, his verbis: *Nos attendentes, hujusmodi infidelium matrimonia non ita censi, quin suadente necessitate solvi possint.* Et Summus Pontifex Benedictus XIV † refert S. Pium V et Gregorium XIII solvisse post conversionem ad fidem quaedam matrimonia in infidelitate contracta.

Si ergo matrimonia clandestina fidelium ante concilium, id est sine assistentia parochi celebrata, ideo fuerunt rata, quia sacramenta; ergo non parochus, sed ipsi contrahentes sunt hujus sacramenti ministri.

Probatur 11°. Ex Florentino, ubi: *Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiae, secundum Apostolum... Causa efficiens matrimonii regulariter est mutus consensus per verba de praesenti*

Probator
uno °rcn

• In § 26. qu. 2. art. 1, ad 1; et dial. 28. qu. unie.,
*ft 1 — • Se««2t, dc reform. Mlay., cap. I. — ' Dc Bono
eonjuf.. cap. 24, n. 32; Mifne, Patrol. Lit., tom. 40, col. 394.
— ' Loc.. cit. cap. 18, n. 21; Mt<ne, loc. cit., col. 388. —

• Loc. dt., cap. 7, n. 7; Nigne, loc. cit., col. 378. — • Cris.,
in propow. I, di«>. 2, n. 562. — ' De Synodo, lib. 13, cap. 21,
num. 3. — Florent., deer. ad Armen., v. Septimum tii;
ap. Labbe, tom. 18, col. 560.

*1 Sotus, tit 4, dist. 26, qu. 2, art. 3,
arg. 5, indirecte tantum vocat temerariam:
«Excludere omnia clandestina matrimonia,
quibus sacerdos non interest, a ratione sa-
cramenti, - temerarium est».

Vivaldus, Candetabr. aur., dc Matr.,
n 17 et seqq, hoc non habet

D Scotus, in 4, dist. 26, qu. unie., n. 15,
didi contrahentes « ut plurimum » esse mi-
nistros, quando scilicet perse ipsi contrahunt;
sed negat id esse necessarium, quia quando-
que per parentes contrahunt, ipsis tamen prae-
sentibus, sed non exprimentibus consensum :
« Si ergo ibi est sacramentum, inquit, oportet

expressus. — Si igitur contrahentes per consensum verbis expressum sunt causa efficiens matrimonii, ipsi ergo sunt ministri, non solum contractus (ut aliqui perperam explicant), sed etiam sacramenti; nam concilium suscipit explicandum, non quidem contractum, sed sacramentum, dicens: *Septimum est sacramentum Matrimonii*.

Probatur
iterum ex
Tridentino.

Probatur III°. Ex eodem Tridentino¹, ubi in clausula irritante matrimonium dicitur: *Quialiter quam praesente parochos... contrahere attentabunt..., inhabiles reddit, et hujusmodi contractus... nullos esse discernit*. — Non dicitur, qui aliter quam praesente parochos et verba proferente; sed tantum: *qui aliter quam praesente parochos*. Si igitur non irritatur matrimonium tacente parochos, sed tantum absente; ergo verba parochi non sunt de essentia matrimonii, et consequenter ipse non est ejus minister. — Sed dices ex hoc inferri quidem quod, absente parochos, matrimonium est nullum, etiam quoad contractum; sed non deduci quod, praesente parochos et tacente, validus sit non solum contractus, sed etiam sacramentum. At respondetur quod ratio sacramenti non distinguitur a ratione contractus; dum communiter dicunt theologi contractum matrimonii fuisse a Christo evectum ad rationem sacramenti.

Et quod nostram sententiam tenuerint Patres concilii, censendum est ex eo quod communiter theologi (quorum iudicium debet credi Patres concilii sectatos fuisse) ante concilium asserebant ministros sacramenti Matrimonii esse ipsos contrahentes; ut testantur Bellarminus² et Pontius³, atque fatetur ipse Canus, asserens (ut diximus) hanc sententiam esse communem scholarum; et Dominicus Soto⁴ scripsit nullum suo tempore ausum fuisse oppositum scribere. — Et licet Canus ci-

tet pro se Gulielmum Parisiensem, tamen Bellarminus et Petrocorensis explicant illam nuptiarum benedictionem quam requirit Gulielmus, esse conditionem, non autem formam sacramentum Matrimonii constituentem. Item Bellarminus ait alios auctores quos affert Canus, non loqui de benedictione quam dat sacerdos dum assistit et dicit: *Ego vos conjungo, etc.*, sed de benedictione quam dat sacerdos in Missa: de qua loqui ait idem Bellarminus pariter Pontifices a Cano adductos, et quae (ut patet) non potest esse forma sacramenti, cum ubi nulla sint verba quae forma sacramenti videantur.

Probatur IV°. Ex eodem Tridentino, ex eo quod concilium, dum nuptiae ineuntur, imponit parochos ut dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.*, ac deinde subjungit: *vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum*. — Si autem concilium reputasset parochum esse matrimonii ministrum, quomodo ei potuisset praescribere pro forma quaecumque verba quae sunt juxta ritum receptum uniuscujusque provinciae? Hoc argumentum cardinali Pallavicino⁵ visum est evidens ad probandum quod non sacerdos, sed sponsi nuptiarum ministri sunt«λ

Probatur
tertium ex
Tridentino.

Probatur V°. Benedictus XIV in laudato Opere *de Synodo** sic ratiocinatur: In locis ubi Tridentinum promulgatum est, non raro contingit, aliquos matrimonium contrahere testibus fortuito astantibus, et parochos reluctante, quin ipse verbum ullum proferat. Hujusmodi conjugium, in sententia Cani esset validum in ratione contractus, sed non sacramentum, ob sacerdotalis, benedictionis defectum. Si Ecclesia sententiam Cani haberet pro vera (imo addo, si haberet tantum pro probabili), deberet Ecclesia contrahentes compellere, aut saltem hortari ad suum contractum renovandum coram eo-

Ex praxi
Ecclesiae
arca matri-
monia co-
ram paro-
cho felu-
tante inita.

¹ Ses». 24, de reform. Matr., cap. I. — · De Matr., cap. 7. — · Lib. 1, cap. 8, n. 7. · Canus, loci cit. — · In 4, di«t. 26, qu. 2, art. 3. de Γ arc , v. Hanc autem opinionem. — Canus, loc. cit., cap. 5, v. Attende nunc. · Gulielm. Paris., de Sacr. Matr., cap. 9, qu. 1. — BtUarm., de Matr.,

cap. 8, v. Primo adducit. — Petrocer., de Matr., cnp. 4, qu. I, v. Paulo apertius. — Beltarm., loc. dt. · Canus, loc. dt. — Trident., sena. 21, de reform. Matr., cap. 1. · Histor. concil. Trid., lib. 23, cap. 9, n. 15. — · Lib. 8, cap. 15, n. 8.

dicere quod minister hujus sacramenti potest esse indifferenter quicumque potest esse minister in contractu matrimonii».

<7 Rectius dicitur: Visum est evidens argumentum ad probandum verba praedicta non esse formam matrimonii.

Ex praxi
arce hutri
monia cUn-
dettisA.

dem parochus, ut ejus verbis fiat sacramentum, ne ejus gratia illi perpetuo carerent. Deinde subdit quod ob eandem rationem Ecclesia curare deberet instaurari clandestina conjugia, inita in locis ubi Tridentini decretum non est receptum. — Sed cum in neutro casu renovationem ab Ecclesia urgeri videamus, conjiciendum quod uterque contractus, licet sacerdotis benedictione careat, ab Ecclesia pro sacramento habeatur.

Respondere possunt adversarii, ideo Ecclesiam non curare de praedictis conjugiiis instaurandis, quia contractus matrimonii semel valide initus nequit deinceps effici sacramentum ; ut tenent Vasquez, Durandus, Pontius et alii. — Sed respondet Benedictus, quod longe communior est sententia aliorum doctorum, quos sequitur Sanchez', quae docet bene posse matrimonium, antea validum in sola ratione contractus, deinde renovari, et assequi virtutem sacramenti. Unde difficultas proposita non solvitur; in hoc enim dubio Ecclesia non negligeret urgere fideles, ut in illis casibus conjugia renovarent, ne carerent saltem spe consequendi gratiam, quam juxta communioem sententiam ipsi ex iteratione contractus obtinerent. — His tamen non obstantibus, laudatus Benedictus ait sententiam Cani, tot doctorum suffragiis communitam, esse probabilem, ac cuique liberum eam amplecti absque ulla erroris nota.

Circa nu-
tmmon»a in-
valide co-
ram p»re
cho mita.

Adde praxim Ecclesiae in reconvalidandis conjugiiis jam coram parochus et testibus prius initis, sed invalide propter occultum impedimentum: in quibus S. Poenitentiaria, ex oraculo S. Pii V, dispensando minime requirit, imo expresse dicit illa reconvalidanda secreto, sine assistentia parochi et testium. Et sic communiter docent (contra paucos) Natalis Alexan-

Vasq.. in 3 P., dlep. 138. cap. 5, n. M; et de Matr., dlp. 2. cap. 10, n. 136 et 137. — Durand, a S. Porciano, in 4, dicit. 26, qu. 3, v. Quinto. — Pont., lib. I, cap. 9. n. 8 — 1 De Synodo, lib. 8, cap. 13, n. 8. — * Lib. 2. dicit. 9. n. 5. — Dened. XIV, loc. dicit. n. 4. — Xalal. AUX., de Matr. cap. 4, art. 13. reg. 17. — Cont. Tourn., de Diteptai in tpreie. part. 1. cap. 12, qu. 2, r. p. 2. — Habert, de Matr., cap. 4. 1. (. — Rened. XIV, Notif. 87, n. 62. — Van

der, Tournely, Habert; et idem Benedictus XIV cum Van Espen, Pontas et pluribus declarationibus S. Congregationis et decisionibus Rotae Romanae et aliis auctoribus innumeris (Vide dicenda >/. 1110, v. Secunda). — His positis, valde miror quod laudatus Benedictus, postquam contenderit rationibus tam urgentibus contra sententiam Cani, illam³ appellet probabilem: quamvis non intrinsece, sed tantum extrinsece eam probabilem censere videatur, eo quod (ut ait) est ipsa *doctorum suffragiis communita*.

Verumtamen magis oportet attendere ea quae scribit Benedictus in decretali sive epistola ad archiepiscopum Goanum, quae incipit: *Paucis abhinc hebdomadis*, ubi scribit ut Pontifex, quam ea quae profert ut doctor privatus in praefato opere *de Synodo*. In praedicta enim decretali expresse docet ministros sacramenti matrimonii esse ipsos contrahentes, non vero sacerdotem; dum ait quod *mutua... corporum traditio, verbis ac nutibus interiore animi assensum exprimentibus materia* [est]; *et mutua... corporum acceptatio, forma*.

898. - **Objeiunt** 1°. Solos sacerdotes esse legitimos sacramentorum ministros, ex illo Apostoli (I. Cor. iv): *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei*. — Et ideo dicunt statutam esse formam, ut habetur ex Rituali, quam parochus super nubentes proferre debet, dicens: *Ego conjungo vos in matrimonium*. Ideoque addunt, aliquos SS. Patres (quos refert Bellarminus⁴) dixisse quod matrimonia per sacerdotes sanctificantur.

Objectio ex
textu Apo-
stoli.

Sed respondetur cum S. Thoma⁵, qui sic docet: *Verba quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus sacramenti, non autem benedictio saccr-*

Responde-
tur.

part. 2, Ut. 14, cip. 7, n. 10. — Pontas, Y. Matrimonium IV, cas. 4 et 5. — S. Con^r. Cone., cfr. Thesaurum Resol. S. C. C. in Florentina teu Lucana, § Detentendo et èqq., die 28 Sept. 1720. — Rota Rent., coram Scraphino, dccit. 900. — De Synodo, lib. 8. cap. 13, num. 4. — JSened. XIV. epUt. *Paucis abhinc*, v. *Dubitabatur*, diei 19 Martii 1756 — De Mftrim., cap. 8, v. i. — * In 4. diet. A., qu. ?, art. 1, ad 1.

Id concedit Sanchez de solis infidelium matrimoniis; in matrimonius vero fidelium,

disp. 10, n. 6, asserit inseparabilem esse rationem contractus a ratione sacramenti.

(*lotis, quae est quoddam sacramentale. Sacramentale*, id est quaedam sollemnis caeremonia quae ex praecepto Ecclesiae requiritur. Et hoc est quod SS. Patres intelligere volunt. — Id clarius patet ex eodem Tridentino¹, ubi non dicitur quod sacerdos absolute proferre debet formulam praedictam: *Ego conjungo, etc.*; sed quod *WZfeam] dicat, vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum*. Formula vero illa alium sensum non prae se fert, quam si sacerdos diceret (ut dicunt Frassen et Sanchez): *Ego approbo et benedico nuptias vestras in faciem Ecclesiae*. — Verum autem non est quod omnia sacramenta non per alios quam per sacerdotes ministranda sint; cum laici etiam quandoque sint legitimi ministri sacramenti Baptismi. Christus enim constituit ministros sacramentorum, juxta uniuscujusque sacramenti naturam; et quia contractum natura est, ut per solum consensum contrahentium inean- tur, ideo in matrimonio, quod consistit in contractu ad sacramentum elevato, non alios ministros Christus constituit, quam ipsos nubentes, qui per eorum consensum formam sacramenti ministrarent.

Objeiunt 11°. Concilium Coloniense, anno 1536, ubi sic habetur: *Quod sacramentum* (scilicet matrimonii), *siquis sicut decet acceperit, accedente sacerdotali pre- catione, confert donum Spiritus, quo vir diligat uxorem..., sicut Christus dilexit Ecclesiam*. — Ex quo inferunt quod si per benedictionem sacerdotis donum Spiritus confertur, ergo per illam conficitur sacramentum.

Sed recte respondent Frassen⁸ et Bel- larminus quod ex verbis istius concilii

potius deducitur oppositum. Nam illa, ex suo sensu, non significant quod per pre- cationem sacerdotalem conficiatur sacra- mentum; sed potius quod, sacramento jam confecto, precatio illa accedat, qua donum conferatur Spiritus Sancti preces sacerdotis exaudientis. Tanto magis quod Enchiridion, deinde ejusdem concilii no- mine vulgatum, expresse dixit: *Verba con- jugum, quibus ipsi mutuo dant sibi fidem, esse verbum* (id est formam) *quo fit sacra- mentum*.

Objeiunt III° Canus testimonium Eva- risti Papae in can. *Aliter, caus. 30, qu. 5*, ubi dicuntur matrimonia contracta sine benedictione sacerdotis, praesumi adulte- ria vel fornicationes, potius quam legitima conjugia.

Sed bene respondet Bellarminus⁴, hic loqui Pontificem de probatione matrimo- nii quoad forum externum: eo quod Ec- clesia in foro externo non judicat legitima conjugia illa quae non probantur per sa- cerdotis testimonium, praesumendo tunc defuisse mutuum consensum: nisi (ut sub- ditur in eodem textu) voluntas propria suffragaverit. Ergo ubi adest voluntas contrahentium, legitimum initur matri- monium, licet in foro externo aliud prae- sumatur. — Quod autem Evaristus certe ibi loquatur de foro externo, sapienter ait Bellarminus ipsum Canum negare non posse. Nam Tridentinum expresse decla- ravit conjugia clandestina esse vera ma- trimonia; dum e converso Evaristus non jam dicit ea non esse sacramenta, sed vocat adulteria et fornicationes. Unde ne dicatur Tridentinum contradixisse testi- monio Evaristi, id quod Evaristus dicit, necessario de foro externo intelligendum.

Objei- tur («cimo- mum Eva- ri»ti.

Responde- tur.

Objectio ex concilio Co- loment.

Responde- tor.

¹ Sets. 24, de reform. Matrim., cap. I. — /rassrw, lom. 12, tr. 3, disp. 2, de Matr., art. I, qu. 3, conci. 2, v. // (X) tritquaiH. — Snich., lib. 2, disp. 1, num. 6, in fine. — Pan. 7, cap. 40; ap. Labbe, tom. H, col. 1266. —

a Torn. 12. tract. 3, disp. 2, de MALrim., titie. 1, qu. 3. conci. 2, v. Fateor lamrn. — Curius, de Locis theol., lib. 8, CAP. 5, ver., finem. — 1 De Matr., cap. 8 in fine, v. UmU CSt.

898. - n° Bellarminus, de Matr., cap. 8, v. Secundo objicit, alteram dumtaxat respon- sionem habet, quae scilicet ex verbis Enchi- ridii petitur, seu rectius ex verbis Gropperi, quae, ait Bellarminus, referuntur in Enchi- ridio institutionis Christianae, jussu dicti con- cillii edito, et quae ipse Bellarminus, cap. 6, v. At Kemnitius, exscripsit. Verba autem ista, qualia repeririuntur in citato Enchiridio

Christianae institutionis (edit. Veneta 1544), de Sacr. Matr., fol. 257, sunt haec: « Verbum itaque hujus sacramenti, quo accedente ad elementum, fit sacramentum, id nimirum est quo ambo, mas et focmina (quum pietatis respectu quae in Deum est sibi mutuo fidem conjugalem dant accipiunique), non quovis modo, sed in Dei nomine conjunguntur ac copulantur ».

Alia objicit Canus: quibus facilius respondetur, ut videre poteris apud Bellarminum ¹.

Matrimonium per procurato, rem e«t «a-crimen tum.

899. – Ex nostra autem sententia, Infertur 1º. Quod matrimonia quae per procuratorem celebrantur, quia sunt legitimi contractus, ideo vera etiam sunt sacramenta; nec opus est ut contrahentes postea coram parochο se sistant ad matrimonium ratificandum “λ – Sanchez ², et Bellarminus³ cum Navarro, Soto et aliis; contra Canum.

Quid de matrimonio coram parocho reluctante.

Infertur 2º. Quod conjugia malitiose contracta coram parochο reluctante et benedictionem denegante, sunt quidem graviter illicita, sed valida et vera sacramenta; ut dicunt omnes pro nostra sententia **allati**— Et hoc, etiamsi parochus affectet nolle intelligere, nempe oculos et aures claudendo; ut sentiunt Pontius⁴, et Salmant.¹ cum Ledesma et Leandro (contra Bonacina et Trullench ac Sanchez ex decreto S. C. Concilii (apud Farinarium), ubi ad quaesitum: *Et quid, si parochus adfuisset, nihil tamen eorum quae agebantur vidit vel audivit, utrum tale matrimonium sit nullum?* S. C. Concilii respondit: *Matrimonium non valere, si non intellexisset: nisi ipse parochus affectasset non intelligere.*

Quid de matrimonio invalide celebrato coram parochο.

Infertur 3º. Quod matrimonia coram parochο et testibus semel celebrata cum occulto impedimento dirimente, sublato

impedimento per dispensationem, vera evadunt sacramenta per consensum absente parochο praestitum. (Vide dicenda w. *1110*, v. *Secunda*). Et hoc argumentum e», ut ait Benedictus XIV, valde probat ministrum matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsos sponsos: alias, recte dicit quod Ecclesia, nisi id haberet pro certo, nunquam permetteret, sponsos relinqui in periculo quod remaneant sine gratia sacramenti. — Adest tamen decretum S. C. sub die 8 Junii anno 1619 (apud Ferraris ²), quod si matrimonium esset nullum ex causa publica, scilicet ob defectum aetatis, tunc revalidandum est ante parochum et testes.

Infertur 4º. Quod parochus, si assistat matrimonio existens in mortali, non peccat graviter; quia non conficit nec ministrat sacramentum. — Ita Sanchez⁸; et Bonacina cum Suarez, Coninck, Henriquez, Gutierrez et Reginaldo.

Parochus in mortali ««s«it«i»i matrimonio, non peccat lethalliter.

Utrum autem requirantur de praecepto gravi verba parochi: *Ego conjungo vos*, e/c.jVel alia, juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum (ut dicitur in Tridentino ²)? — Negat Bonacina qui citat Sanchez, Coninck, Gutierrez et alios, putantes eorum omissionem esse tantum venialem ob parvitatem materiae.

Verba parochi: *Ego conjungo*, etc., praeci-piuntur «ub Kravi.

Sed affirmat Barbosa ^{*} cum Rebello, Henriquez d), et Salzedo: et hoc mihi magis placet.

• De Matr., cap. 8. — • Lib. 1. disp. 11, n.27. — • De Matr., cap. 5, retp. ad obj. 12. v. f. • *Novar.*, in cap. *Fra-tres*, n. 93, de Pocnll., diu. 5. - *Sotus*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, v. *At vero quamvis*. - *Canus*, de Locis theol., Hb. 8, cap. 5, v. *Poenitentiae demum*, et Relect. de Poenit., part. I. v. *Rec in praesentia*. — • Lib. 5, cap. 21, n. 12. — * Tr. 9, cap. 8. n. 67. - *Petr. Ledesm.*, Sum., de Sacr. Matr., cap. 6, cond. 2, v. *Quartum dubium*. • *Ltand*, dhp. 7. qu. 40. • *Ronac.*, qu. 2, punct. 8, n. 23. - *Trull.*, de Sacr., lib. 7, cap. 6. dub. 5. n. 3. ▼ .(-.- Lib. 3. disp. 39. n. 6. • *Farinae.*, in Trid.seM. 24. cap. 1, de reform. Matr., v. *Et quid si parochus*. Et habetur etiam ap. Pallottini. v. *Matrimonium*, 15, n. 380.— • V. *Matrimonium*, art. 2, n. 19.

Cfr. etiam Theviarum Resol. S. C. C. in una *Florentina* seu *Lucana*, « *Deveniendο*, die 28 Sept. 1726; et Pallottini, v. *Matrimonium*, § 3. n. 118 et 119. — ■ Lib. 2, disp. 6, n. 5. — • Qu. 2, punct. 4, n. 6. • *Suar.*, de Sacram., disp. 16, sect. 4, v. *Ad fundamentum*. • *Coninck*, disp. 24, dub. 3, n. 34. • *Henriq.*, Hb. II. cap.2, n. 7, lit. e. • *Gutierr.*, de Matr., cap. 41, n. 3, v. f. - Hb. 81, n. 54. — M Sees. 24. de reform. Matr., cap. 1. — 11 Qu. 2, punct. 8, n. 42. • *Sanch.*, Hb. 3. disp. 88, n. 7. - *Coninck*, disp. 27. dub. 4, n. 45. - *Gutierr.*, de Matr., cap. 69, n. 16. — ” De Ofllc. et Potest, eplac.. aller 32, n. 170. • *Rebell.*, part. 2, lib. 2. qu. 7. n. 4. • *Salaedo*, Pract. crim. Dial, cap. 76, not. 13, v. *Se-eundo illud*.

899. - a) Quod opus non sit ut postea coram parochο se sistant, auctores isti non dicunt expressis verbis; sed Sanchez et Solus id satis perspicue innuunt, inquam scilicet Sanchez dicit contrahentes *optime* facere, si postmodum *ipsimet* contrahant; et Sotus, *lati* (*labile* esse si renovent consensum coram parochο.

b) Haec utique dici poterant juxta antiquam disciplinam: nunc vero ex decreto *Ne*

temere, n. IV, %3, ad validitatem matrimonii requiritur ut parochus vel ordinarius sint < invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum ».

«» Benedictus XIV, de *Synodo*, lib. 8, cap. 13, n. 8, v. f., utitur argumento quod eruitur ex secunda illatione, ubi de parochο invito et reluctante agitur.

d) Henriquez, lib. 11, cap. 2 (ut citat Bar-

Fit autem Quaestio: *an a sponsis, qui matrimonium ineunt, possit valide separari ratio contractus a ratione sacramenti?*

Quid de contractu-
«aeramen-
Negant Suarez % Pontius et alii, dicentes non posse hominem separare quod peus conjunxit — affirmant Vasquez, Cajetanus %, Durandus %, Victoria et alii, apud Sporer * qui tenent bene posse contractum sine sacramento validum re-

manere. Sed hic notandum omnes " asserere quod hoc agere non careret gravi culpa. — Unde infertur quod Ecclesia nunquam permetteret reconvalidari matrimonium sine assistentia parochi (ut passim Ecclesia admittit), tolerando quod matrimonium persisteret tamquam contractus, et non sacramentum, si non haberet pro certo quod sponsi sunt veri sacramenti ministri.

Vatq., in 3 P., di«p. 138, cap. 5, n. 63. · ' Part. 4, cap. I, n. 356.

bosa), non habet hoc dictum; sed *ibid.*, cap. 16, n. 2, loquitur de benedictione nuptiali quae post matrimonium contractum datur intra Missam, quam dicit requiri sub gravi in primis nuptiis ante cohabitationem, ex praecepto Tridentini.

*) Suarcz, *de Sacram.*, disp. 13, sect. 2, v. f., dicit: « Si sit proprie intentio et affectus separandi, quantum in ipsis est, rationem sacramenti a ratione contractus..., tunc revera non fieret sacramentum. An vero validum esset tale matrimonium in ratione contractus, alterius est considerationis ». Sed iudicium suum de hoc quaesito non profert. Deinde addit: « Qui vero intenderent facere sacramentum, non autem contractum matrimonii, nihil etiam facerent, quia illa posterior intentio non tantum est circa effectum, sed etiam circa materiam sacramenti, quam destruit ».

f) Pontius (quem etiam Sporer citat pro hac sententia), *lib. 1, cap. 9, num. 3*, oppositam tenet, scribens: « Probabilius existimo in eo casu [quando scilicet contrahentes intendunt dumtaxat contractum] valere matrimonium in ratione contractus et separari a ratione sacramenti ». Quod deinde late fuseque probat.

Cajetanus, *Opusc. tom. 1, tr. 12, qu. 1*, id docet de matrimonio per procuratorem

contracto, quod dicit valere ut contractum, sed non esse sacramentum. Et ita etiam Victoria, *Sum., de Matr.*, n. 244.

h) Durandus, *in 4, dist. 26, quaest. 3*, v. *Quinto*, dicit matrimonium in infidelitate contractum, ratum quidem fieri post Baptismum utriusque conjugis, non lamen fieri tunc sacramentum.

·) Omnes scilicet qui dicunt valere inter fideles, qui per se ipsos contrahunt — In hac quaestione primam sententiam probat Leo XIII in sua epistola cncyclica *Arcanum divinae sapientiae*, die 10 Februarii 1880 data, ubi § *Nec quemquam* haec habentur: « Non potest huiusmodi distinctio, seu verius distractio probari; cum exploratum sit in matrimonio Christiano contractum a sacramento non esse dissociabilem; atque ideo non posse contractum verum et legitimum consistere, quin sit eo ipso sacramentum. Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit matrimonium; matrimonium autem est ipse contractus, si modo sit factus jure ». Et paulo inferius: « Omne inter Christianos justum conjugium in se et per se esse sacramentum ». Quod Pius IX suo brevi *Ad Apostolicae Sedis*, die 22 Aug. 1851, jam edixerat, damnando propositionem quae asserebat « Matrimonii sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium ab eoque separabile ».

DUBIUM II.

De Usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

AN USUS MATRIMONII, SIVE ACTUS CONJUGALIS, SIT LICITUS.

900. *Actus conjugalil illicitus est: I. Sz matrimonium est nullum. II. Sz matrimonium est dubium.* — 901. *Qu. 1. An liceat contrahere cum dubio de impedimento.* — 902. *Qu. 2. An, cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti. Qu. 3. An, cum opinione probabili probabilitate facti.* — 903. *Qu. 4. An in dubio de valore matrimonii jam contracti liceat petere et reddere. Et signanter, an uxor, non certa de morte primi viri, teneatur reddere secundo.* — 904. *Dub. 1. An, contracto matrimonio bona fide, superveniente dubio, liceat petere post diligentiam.* — 905. *Dub. 2. Quid, si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate matrimonii.* — 906. *Dub. 3. An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere.* — 907. *Dub. 4. An in dubio postivo judicandum sit in favorem matrimonii contracti.* — 908. *An conjux teneatur credere alteri, asserenti se fecte consensisse. Quid, si audiat impedimentum a testibus fide non dignis. Quid, si audiat ab uno fide digno.* — 909. III. *Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dub. 1. An liceat petere, si alteruter conjugum laborat lepra, morbo gallico et simili.* — 910. *An liceat petere post balnea aut sectionem venae, vel cum febril, vel an statim post prandium.* — 911. *Dub. 2. An, tempore lactationis.* — 912. IV. *Si fiat ob voluptatem.* — 913. V. *Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulcritudine alterius personae.* — 914. *Quid, si delectetur de copula aliena.* — 915. VI. *Si fiat modo indebito.* — 916. *Qu. 1. An sit mortale inchoare copulam in vase praepostero.* — 917. *Qu. 2. An, coire situ innaturali.* — 918. *Qu. 3. An, cohibere seminationem post copulam inceptam.* — 919. *An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum.* — 920. VII. *Si fiat in loco indebito (Remissive ad Lib. III, n. 458).* — 921. VIII. *Si fiat tempore indebito.* — 922. *Qu. 1. An liceat conjugil coire die communionis (Remiss, ad num. 273 et 274 in hoc Lib. VI.).* — 923. *Qu. 2. An, in diebus festivis.* — 924. *Qu. 3. An, tempore praegnationis. An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coitus cum praegnante.* — 925. *Qu. 4. An liceat coire tempore menstrui.* — 926. *Qu. 5. An, tempore purgationis post partum.* — 927. *Licitus est autem usus matrimonii: 1. Propter prolem. 2. Ad vitandam incontinentiam (Vide dicta n. 882, Dub. 1.), 3. Propter alios fines honestos (Vide dicta n. 883, Dub. 2.).* — 928. *Qu. I. An aliquando vir teneatur petere.* — 929. *Qu. 2. An aliquando uxor.* — 930. *Qu. 3. An conjux prohibitus petere ob votum vel affinitatem contractam, possit aliquando petere.* — 931. *Qu. 4. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato.* — 932. *An et quando liceant tactus, aspectus et verba turpia inter conjuges.* — 933. *Qu. I. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes, secluso periculo pollutionis.* — 934. *Qu. 2. Quid, si periculum pollutionis jam praevideatur.* — 935. *Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes.* — 936. *Qu. 3. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens altero absente.* — 937. *Qu. 4. An, si morose delectetur de copula habita vel habenda.*

morn, per
e ikHα· rt
hoftriton.

i'·
r .i

900. - « Rosp. Per se est licitus et honestus. — Quod est de fide; et patet ex I. Cor. vu: *Uxori vir debitum reddat.*
• Per accidens est **illicitus** in sequentibus casibus:
« 1°. Si matrimonium a parte rei sit *uultnu*: quod tamen si uterque ignorat, non peccat nisi materialiter. — Si uterque vel alter id certo sciat, non potest, quocumque etiam periculo proposito, «uti matrimonio. Unde, si non potest sine periculo vitae aut famae delegere

« impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi religionem (si necdum consummavit), vel fugere, « vel petere divortium (ob conjugis saevitiam, v. gr. vel adulterium, si tale sit), vel certe omnia incommoda patienter sustinere. — Bonacina I.
« 1Γ. Si matrimonium sit *dubium*. — «Et quidem, si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. — Si uterque dubia fide contraxit

in matri·
X.n,° d°

« vel dubitat de ejus valore, neutri petere
• aut reddere licet ante veritatis indaga-
tionem. Vasquez, Sanchez, Diana, Bardil.
«Secus, post eam. Bonacina» ».

Necettb
Im tractan-
di hanc foe-
dam mate-
riam.

Piget me de hac materia, quae tantam
prae se fert foeditatem, ut castas mentes
ipso solo nomine perturbet, longiorem
habere sermonem. Sed utinam non esset
haec materia tam frequens in confessio-
nibus excipiendis, ut non oporteret omnino
confessarium plena tractatione, sed suffi-
ceret compendio instructum esse! Igno-
scat mihi propterea castus lector, si fuse
de ea hic loquar, et ad casus particulares
qui deformiorem exhibent turpitudinem,
descendam. — Quod si cui mirum videat-
ur, auctores caeteroqui prudentes ac pios
de hac re fusius pertractasse, et minutas
etiam variorum casuum circumstantias
descripsisse, audiat clarissimum virum
Ludovicum Bail, qui³ ab hac censura do-
ctissimi Thomae Sanchez egregium opus
de Matrimonio vindicat, his verbis: *Licet
quaedam de materia foedorum actuum
tangat, turpior., est infernus; et sifoedus
est sermo, foedius est in peccato putre-
scere, ut Petrus Blesensis ajebat Ille
auctor... aliquas spurcitas movet, sed ad
aegrotantium curationem. Si Angeli es-
sent homines, talibus non indigerent.*

Dubius
de impedi-
mento diri-
mente, ante
diligentiam
nequit con-
trahere.

901. - Quaeritur 1°. *An liceat matri-
monium contrahere cum dubio de impe-
dimento dirimente?*

Antequam diligentia adhibeatur ad ve-
ritatem assequendam, certum est non
licere.

Phsq., in 1.-2., diip. 66, cap. 6, n. 31 et 32. — *Sanch.*,
lib. 2, diip. 41, n. 46, 47 et 55; et diip. 42, n. 2 et 7. —
Diana, port. 4, tr. 3, resol. 15. — ' *De Conse.*, discept. 6,
cap. 11, part. 7. i 2 et 3. — 1 Qu. 4, punct. 4, num. 5 et 6;
cfr. n. 10 et II — . Sum. Conditor., tom. 2, fol. 812 (edit.
Paris. 1675). — . Lib. de Confess, sacram ; cfr. Migne,
Patrol. Ht., tom. 207, coi 1063. — . Lib. 8, disp. 6, n. 18. —
- Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 9, n. 4. — ' In propos. 1, diss. 2,

901. - «U Suarez, *ile Poenit., disp. 26,
sect. 6*, v. *Primus ergo*, id habet de jurisdic-
tione probabilis in sacramento Poenitentiae;
Bossius autem, *Moral, var., part. 1, tit. 1,
n. 384 et seqq.*, idem tenet de opinione pro-
babili « circa ea ex quibus sacramentorum
valor pendet solum ex institutione seu lege
Ecclesiae ».

b) Viva, *loc. cit., ti. 29*, plane innuit esse
tutam et moraliter certam, scribens: «Con-

Post vero diligentiam adhibitam, com-
muniter docent doctores posse contrahi
matrimonium cum opinione probabilis pro-
habilitate juris de carentia impedimenti:
modo opinio illa sit universe vel certe ab
auctoribus recepta ut probabilis. Ita San-
chez⁴, Palaus Cardenas¹, Viva Sua-
rez^a, Croix », Bossius Mazzotta⁰, et
Holzmann¹¹ cum communi; haneque sen-
tentiam vocant tutam et moraliter certam
Cardenas⁴, Holzmann¹¹, Viva^b et Croix¹⁴
cum aliis. — Nec obstat dicere quod cum
opinionem probabilis non liceat sponsis ad-
ministrare sacramentum matrimonii. Nam
respondetur quod eo casu non ministratur
sacramentum cum sola opinione probabilis,
sed cum morali certitudine. Quando enim
adest opinio probabilis de jure quod non
subsistit impedimentum, tunc Ecclesia ex an-
tiquissima consuetudine praesumitur con-
tractum matrimonii approbare, et omne
removere impedimentum; ut communiter
dicunt praefati auctores cum aliis, et fuse
probat Cardenas^{*} pluribus decisionibus
Rotae Romanae, ac quadam declaratione
Urbani VIII.

Advertendum tamen 1°. Quod si du-
bium vertat circa *mortem prioris conju-
gis*, tunc, sive sit negativum sive positi-
vum, non licet matrimonium contrahere
(quidquid dicat Bossius¹⁰, et Vidal¹ ad
Wigandt).

Quia, cum possideat prius conjugium,
non potest secundum iniri cum praeju-
dicio prioris, nisi constet (saltem mora-
liter) de morte prioris conjugis ^Λ; ut

n. 529 et seqq., n. 611 et »eqq. — * In prop⁰. 1 Innoc. XI,
n. 29. — . Lib. 6, part. 1, n. 117 et 119; et part. 3, n. 527 et 528.
— . Tr. 5, diip. 1, qu. 2, cap. 3, v. *FU secunde*. — n De
Matr., n. 491. — 11 Loc. dt., n. 531. — u Loc. dt., n. 491
et 492. — * Lib. 6, part. 1, n. 117. — u Loc. dt., n. 542 et
»eqq. . *Rota Romana*, in una *Tullcn. et Ncapolit.*, ap. Diana
in fine partis 10 et part. 11 — M De Effect Matr., cap. 2,
n. 41. — *Wigandt*, tr. 16, exam. 4, post n. 52, cas.

suetudo et praxis Ecclesiae fert quod matri-
monium sic contractum censeatur validum »;
et deinde rursus affert Ecclesiae praxim,
« quae semper hujusmodi matrimonia decla-
ravit valida ».

c) Seu rectius: editor qui operi Wigandt
casus passim subiecit. Vidal enim eidem operi
addiderat solum tract de propositionibus
damnatis et de bulla Cruciatæ.

Media et methodum quibus acquiri pos-

pom au-
probabili-

Nisi «u

expressum habetur in cap. *Dominus, de secund. nupt.*

Advertendum 2° cum Palao quod si constet de impedimento, et non constet de ipsius *dispensatione*; tunc non potest matrimonium contrahi, neque post contractum peti debitum: tunc enim pariter possidet impedimentum. — Secus vero, si constet de dispensatione, et dubitetur de ejus *valore*; quia tunc possessio stat pro valore dispensationis. — Hoc tamen valet, si impedimentum sit de jure ecclesiastico. Sed

902. - Quaeritur 2°. *An, stante impedimento probabili de jure naturali, liceat contrahere matrimonium cum opinione pariter probabili de insubsistentia impedimenti?*

Respondeo: Per se loquendo non licet. Quia illicitum est ministrare sacramentum matrimonii cum opinione tantum probabili de illius valore (ut patet ex prop. 1. damnata ab Innocentio XI), quando contra adsit etiam probabilitas impedimenti, etiam de jure naturali: nempe, si dubium vertat de solutione prioris matrimonii. Tunc enim Ecclesia nequit dispensare; ut potest et praesumitur jam dispensare cum adest dubium positivum (ut diximus) de impedimento juris tantum ecclesiastici.

per se loquendo. Nam urgente gravissima causa poterit matrimonium contrahi, modo accedat declaratio Summi Pontificis tamquam unici interpretis legis divinae. — Et sic refert Cardenas¹ olim declarasse Urbanum VIII. Delato enim ad ipsum dubio per Joannem de Lugo, postmodum cardinalem, an matrimonia quorundam infidelium Indorum in regno Paraquariae in infidelitate contracta es-

sent valida; et an ipsi post Baptismum tenerentur accipere primam uxorem ex pluribus quas habuerant, vel an possent eligere quam malebant? Pontifex, indicto consulto, dixit quod ubi doctorum sententiae utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum Barbaris favorabiliores. Vide dicta n. 897, § *Prob. 1.*

Quaeritur 3°. *An liceat matrimonium contrahere cum opinione probabili, non solum juris, id est ex doctorum auctoritate, sed etiam facti, nempe cum ex utraque parte adest facti probabilitas pro existentia et pro carentia impedimenti?*

Affirmant Tamburinius³, ac Bonacina⁴ et alii apud Croix⁴.

Sed recte negant Cardenas⁵, Viva⁶; et Croix⁷ cum Gormaz et Aversa Ratio, quia, licet Ecclesia praesumatur supplere sive dispensare in impedimento, quando adest probabilitas orta ex jure (ut mox supra diximus); attamen hoc non procedit quando habetur probabilitas tantum orta ex facto, quae non fundat nisi semiplenam probationem, ut explicat Cardenas⁸. — Quo supposito, non licet in matrimonio contrahendo uti prima sententia. Nam quamvis probabilis esset prima opinio, quod cum sola probabilitate facti pro carentia impedimenti praesumatur Ecclesia etiam dispensare: tamen, cum haec opinio non sit communiter aut certe recepta tamquam probabilis — prout quidem esse debet, ad praesumendum quod Ecclesia suppleat, ut recte dicunt Cardenas⁹; et Croix¹⁰ cum Aversa et Gormaz¹¹ — et cum agatur de valore sacramenti, non possumus opinionem illam tuto sequi.

Dicunt autem Sanchez Cardenas II,

• Tr 28, dbp. S, punct. 4. § % n. 4. — • In propos. 1, di 2, n. 55J. — • Decal., lib. 1, cap. 3. § 3, n. 27, v. *Quinio* — • Lib. 6. part. I, n. 118, i. (. — * In propos. 1. dits. 2, a. 524 et u29. — • In propos. 1 Innoc. XI. n. 29. — • Loc.

cit., n. 118. • Gorm., de Sacram, in gen., di>p. 5, n. XO ct 335. — • Loc- cit.. num. 629. — • Loc. cit., num. 624. — w Lib. 6, part. 1, num. 117. — • Loc. cit., num. 525 et 527.

sit haec moralis certitudo exponit Instruet. S. O. anni 1808. quae habetur in Collectam S. C. de Prop. Eide, n. 1321 (Edit. Rom. 1907).

902. - § Bonacina, *de Matrim., qu. 2, punct 8, n.29*, loquitur de parochio assistente, et dicit valide assistere, si adsit opinio probabilis quod sit vere parochus, seu ubi est titulus coloratus cum errore communi.

h> Aversa, *de Pocuit., qu. 16, sect. 5, v. Tum demum*, ad hoc ut Ecclesia suppleat in Poenitentia requirit, «opinionem communiter existimari probabilem, et non solum privato aliquo sensu aut errore».

<> Gormaz, *loc. cit.*, satis esse ait • probabilitatem juris ».

d> Sanchez, *lib. 8, disp. 6, n. 18*, postquam

Vival⁸; et Tamburinius cum Merolla⁹ (idque probabile putat Croix⁸ cum Sporer¹⁰ Gobat, Krimer, etc.), quod in quaestione facti, si adsint utrinque conjecturae, istae non constituunt nisi merum dubium negativum; et ideo, si dubium de impedimento non possit vinci, licite contrahitur matrimonium, quia tunc standum est pro libertate. — Sed huic opinioni contradicunt Palaus⁴; Lessius⁴, Contin. Tournely⁸, Roncaglia⁷; Renzi⁸ cum Vidal; et Laymann/J cum Henriquez/- et Veracruz⁸ meritoque non approbant rationem ab adversariis adductam. Quamvis enim in aliis contractibus, non obstante dubio negativo de inhonestate contractus, licitum sit illum inire, si dubium vinci non possit, quia tunc standum est pro libertate; matrimonium tamen, quia non solum habet rationem contractus, sed etiam sacramenti, non potest contrahi cum materia dubia: sicut et in aliis sacramentis non licet uti materia dubia extra casum necessitatis, ne sacramentum exponatur periculo frustrationis, juxta prop. 1. damnatam ab Innocentio XI.

Tantum igitur prima sententia posset

¹ In prop. 1 Innoc. XI, n. 31, v. f. — · Decal., lib. I, cap. 3, § 7, v. *Matrimonium*, n. 1; cfr. ibid., § 3, n. 27. — · Lib. 6, part. 3, n. 533. · Gobat, tr. 9, n. 62. — *Krimtr*, in 4 Decretal., qu. ult., append., n. 2436. — 1 Tr. 1, di>p. 3, punct. 8, n. 10. — * Auctar., v. *Matrimonium*, cas. 10. — · Dec Dispensat., part. 1, cap. 17, art. 3, reg. 3, ad 1, — · Tr. 21,

dici probabilis, si probabilis esset opinio eorum quos retulimus *Lib. I, n. 51*, v. *Secunda*, dicentium praefatam propositionem fuisse proscriptam, non ratione periculi frustrationis sacramenti, sed ratione caritatis erga suscipientem, ne privetur fructu sacramenti, si forte opinio de ejus valore non sit vera. — Et eo casu, advertit Croix⁷ cum aliis, partem dubitantem teneri ad monendam alteram de tali dubio, ne haec exponatur periculo gravium incommodorum.

Quod si vero (addunt Sanchez et Cardenas¹⁰) in tali dubio praesumptio urgeret pro impedimento, et nulla esset praesumptio pro illius carentia, v. gr. si vir coierit, et postea dubitet an seminant, vel an intra vas aut extra; tunc praesumptio orta ex communiter contingentibus est pro impedimento, et impediendum est matrimonium. — Secus autem, si adsit praesumptio in contrarium, nempe si vir seminaverit prope vas; tunc enim (ut ait Sanchez⁸) procul dubio nuptiae contrahi possunt.

Caeterum probabiliter dicunt Emmanuel Sà⁸; Merbesius⁴ et Contin. Tournely¹⁴ cum Pichler⁸; ac probabile putat

N»
prAeeuni-
puo coQtrx
Impediroen
tara.

Ept»copu»
potat di»
pcttiarc (n
impedi toea-
cis dubiis.

qu. 3, cap. t, qu. 5. — · De Conte., cap. 4, sect. 1, qu. 4. — *Vidal*. Area salutar., tit. de Dubiis, inquit. 10. n. 1. 8 ct 9. — · Lib. 6, part. 3, n. 533, Lt — *Sauch.*, lib. 8, disp. 6, n. 18. — · In prop. I, diss. 2, n. 52S. — u Loc. at. — * V *Dit-
ptnsatio*, n. 1. — u De Matr., qu. S9, quaeuunc. 8. v. *Quar-
tut.* — « De Dispensat., part. 1, cap. 7, art. 3, reg. 3, ad 1.

negavit dispensatione opus esse, si res sit omnino dubia, addit: «Quod si nec sit opinio nec mere dubium, sed magis propendeatur in eam partem ut sit impedimentum, nullo tamen assensu illius partis habito, nec existente aliqua juris praesumptione pro impedimento, tunc adhuc censendum est non esse impedimentum». — Idemque dicit Merolla, *disp. 3, cap. 3, n. 134*. — Notandum praeterea est quod auctores citati tum pro prima tum pro secunda sententia, non asserunt conjecturas ex utraque parte efficere merum dubium negativum; sed loquuntur in generali de casu quo datur dubium invincibile de impedimento Solus Cardenas scribit: «Quando in quaestione facti, ex conjecturis utrinque probabilibus resultat purum dubium, ... omnino invincibile, non obstat impedimentum contrahendo matrimonio».

Sporer, quidquid dicat Croix, id non habet.

D Henriquez, *lib. II*, cnp./5, n. /3, loquitur de debili redditione post matrimonium

mala vel dubia fide contractum. Attamen, *n. 14*, dicit: «Lite pendente de viribus primi matrimonii, vel de impedimento opposito, non licet contrahere cum alia matrimonium». — Veracruz autem, *part. 3, art. 13, i. f.*, dicit cum qui dubitat de valore prioris matrimonii posse ratione dubii novum contrahere. — At Laymann, *lib. I tr. 1, cap. 5, n. 23*, eos auctores citat pro opinione quae dicit: Si dubium de matrimonii valore ob latentis impedimenti suspicionem antecedit, omnino ab eo contrahendo abstinendum esse

x) Pichler a Continuatore Tournely non citatur pro hac sententia; ei sane *lib. 4, tit. /6, it. 32*, v. *Dixi 5*, dicit episcopum non posse dispensare in impedimentis dubiis, sed solum declarare non adesse impedimentum, · vel si ita cum Laym., Sanch.,... loqui placet, dispensare pro interim ad cautelam et declinandum scandalum vel scrupulos: quae tamen dispensatio non iacit quo minus, si postea deprehenditur impedimentum certum, illa de novo peti debeat a Pontifice».

Diana *- contra Sanchez ', quamvisl vide-
tur se retractasse -, quod in impedimentis
dubiis bene potest episcopus dispensare.

Et idem dicunt communissime doctores, generice loquendo de omnibus casibus sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur an indigeant dispensatione; ut Palaus³, Cabassutius⁴, Barbosa⁵, Roncaglia · Holzmann⁷, Elbel⁸ et Salmant.[·], ac probabile putat Bonacina^Λ — Ratio, quia ex una parte, licet dispensatio huiusmodi impedimentorum sit Papae reservata; tamen, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda tantum ad casus certos (prout diximus in simili, ». 600, v. *Sed pariter*). Ex alia parte, sat probabiliter potest episcopus dispensare in tali dubio: tum ex cap. *Nuper 29, de sent, excom.*, ubi: *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*. Ibique sic addit Glossa: *Et est hic argumentum, episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita...; et concessum videtur quod non est prohibitum*. (Vide dicta *Lib. I, n. 191*, v. *Prima D*; et infra, hoc *Lib. VI, num. 980*, v. *Sed dubii. 1.*). Et hoc approbant etiam Sporer¹⁰, Elbel¹¹ et Roncaglia. Tum quia, cum in casibus qui frequenter occurrunt, possit inferior dispensare in lege superioris (ut diximus cum communi, *Lib. I, n. 190*)^Λ bene poterit episcopus in impedimentis dubiis dispensare, eo quod in iis frequenter contingit dubitare de indigentia dispensationis.

903 - Quaeritur 4°. *An, matrimonio jam inito, liceat contrahentibus petere aut reddere in dubio de ejus valore?*

· Loc. cit. — · Decal., lib. 4, cap. 40, n. 26. — · Tr. 3, di^op. b, punct. 5, n. 10. — · Tbcor. et prax. juri., lib. 1, cap. 8, n. 13. — · De Offic. et Pot. episc., aller. 35, n. 19. — · Tr. 3, de Lcjtib. qu. 5, cap. 1, qu. 1, reip. 2, v. Srxto. — · De Lege, n. 492, tub 3. — · De Legtb., n. 442, sub 5. —

Certum est quod durante dubio (sive Dubius de
dubium antecesserit matrimonium, sive uimoiüt
ei supervenerit), conjux dubitans, ante
diligentiam adhibendam ad dubium vin- quU
cendum non potest petere; sed potest et eiJ^nc<er
tenetur reddere alteri petenti in bona tenti in E
fide. — Id patet ex cap. *Dominus 2, de n,t fide*
secundis nuptiis, ubi dicitur: *Sane super
matrimoniis quae quidam ex vobis (non-
dum habita obeuntis conjugis certitudine)
contraxerunt, id vobis respondemus, ut
nullus amodo ad secundas nuptias mi-
grare praesumat, donec ei constet quod
ab hac vita migraverit conjux ejus. Si
vero aliquis... id hactenus non servavit,
et de morte prioris conjugis adhuc sibi
existimat dubitandum, ei quae sibi nupsit,
debitum non deneget postulanti, quod a
se tamen noverit nullatenus exigendum*.
— Et hujus ratio patens est: quia in dubio
nemo privandus est suo jure certo quod
bona fide possidet; ut communiter do-
cent doctores cum Sanchez¹⁸, Salmant.¹³,
Concina¹⁴ et alii passim.

Idem ait Pontius¹⁵: sed hic diversam
assignat rationem, dicens ideo teneri du-
bitantem reddere debitum petenti, quia
de duobus malis minus est eligendum;
juxta can. *Duo mala, dist. 13*. Minus au-
tem malum est in dubio reddere quam
non reddere; quia non reddendo est peri-
culum injustitiae: reddendo vero, tantum
fornicationis, quae est minus malum quam
injustitia. — Sed haec ratio non subsistit.
Nam si possessio secundi viri non prae-
beret ipsi jus petendi, non evitaretur ma-
jus malum injustitiae, quam Pontius sup-
ponit; dum adhuc mulier illa se commit-
teret periculo injustitiae, nempe irrogandi
injuriam primo viro, si forte vivat. Unde

· Tr. 11, de Lcgib., cap. 5, n. 45. — *Glossa*, ad v. *Non retinuit*. — · Part. 4, cap. 4, n. 722; cfr. Suppl. Decal., cap. 1, n. 353. — « De Matr., n. 474. — « De Matr., lib. 2, disp. 41, n. 12. — » Tr. 9, cap. 15, n. 48. — » DI.. 4, cap. 6, § 3, n. 5. — « Lib. 10, cap. 15, n. 8.

Diana, *part. 4, tr. 3, resol. 17*, alios
refert qui dicunt esse probabile.

O Seu rectius: Bonacina, *disp. 1, de Le-
gib., qu. 2, punct. 1, u. 18*, alios quosdam
affert, qui id probabile putant

U Sed *loc. cit.*, nota sedulo ea quae S. Al-
phonsus, v. *Hanc primam*, contra eam sen-
tentiam congerit, confutando rationes quibus
fulcitur.

*) Roncaglia, *tr. 11, de 5 Praec., cap. 2,
qu. 5*, non videtur apte citari. Ibi enim tra-
ctat de poenis tatis contra procurantes abor-
tum, et scribit: « Est qui doceat posse episco-
pum dispensare in poena privationis benefi-
ciorum et inhabilitatis ad illa: verum non
satis puto tutam hanc doctrinam, cum de sua
natura inferior non possit dispensare in lege
superioris ».

necessario recurrendum ad primam rationem, nempe ad jus certum possessionis quod habet secundus vir, quodque praeferi debet juri incerto primi viri, cum de ejus morte dubitetur βλ

Semper igitur ac mulier non est certa de vita primi viri, tenetur reddere secundo viro petenti. Et hoc, etiamsi adsit opinio probabilis pro invaliditate secundi matrimonii, et nulla pro valore, quia secundus vir non potest exspoliari suo jure certo, nisi habeatur certitudo de vita primi viri: ut recte docent S. Antoninus¹; Croix¹ cum Cardenas, Merolla² et Bressero; ac Sanchez³ cum Soto, Navarro, Paludano, Silvestro, Angelo, Ledesma, Conrado, Henriquez, Manuele, etc. — Idque clare probatur ex cap. *Inquisitioni, de sent, excomm.*, ubi sic habetur: *Inquisitioni tuae respondentes, credimus distinguendum: utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii...; an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi et temeraria, an probabilis et discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium (conscientia levis et temerariae credulitatis explosa) licite potest non so-*

Ium reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum, cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra iudicium conscientiae, committat offensam. Nota illud certo sciat. ergo, si certo non scit, tenetur reddere. — Confirmatur ex can. *Si virgo, cans. 34, qu. 2.* Ibi: *Si virgo nesciens viro nupsit alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera; si autem sciat (nota), jam ex hoc esse incipiet.* Ubi recte notat Sanchez⁴ cum Silvestro, tō sciat sumi pro certitudine. — Item docet D. Thomas . Ibi: *Aut habet certam scientiam de impedimento matrimonii, aut opinionem...; si primo modo, nec exigere nec reddere debitum debet; si secundo, debet reddere, sed non exigere.* Item dicit S. Bonaventurae: *Si... cccrtificatur de vita primi viri, nec petere debet nec reddere.*

904. - Sed dubitatur 1°. *An, contracto matrimonio in bona fide, si dubium superveniat, et adhibita diligentia illud vinci non possit, liceat dubitanti non solum reddere, sed etiam petere.*

Prima sententia negat: et hanc tenent Navarrus⁷, Concina⁸; item Petrus Soto⁹), Medina Silvester¹⁰ et Conradus⁴ apud Sanchez¹¹ Et hujus sententiae videtur

In dubio
superve-
nienti ma-
trimonio
bona fide
contracto

Juxta
allot, nec
poti dili-
gentiam li-
cet petere.

* Part. 3, tit. 1. cap. 8, § 2. — Lib. 6. part. 3, n. 300. — Can./., Cris., disp. 19, n. 113. — de Conic., lib. 4. cap. 12, n. 110, 115 et 117. — Lib. 2, dist. 44, n. 3. — So/mi, de Ju/t., lib. 4, qu. 5, art. 4, v. Po%l hare aultm. — Navar., Man., cap. 22, n. 54 et 62. — Pa/wJ, in 4. diet. 3b, qu. 2, art. 3 (n. 16). — Sf/tvif., v. Malrint^ntutn VIII, qu. 13, v. Stcunditni; et qu. 3, v. Quintum. An^tl., v. Matrimonium III, imped. 4, n. 8. — Petr. Lfdtsm.,

qu. 45. art. 1. dub. 2, v. Ad 3 (1-4 tent). — Conrad. Sum-
tutnhart, de Contract., qu. ult., conci. 3. post prin. —
Htnnq, lib. 12, cap. 6, n. 7. — Man. Rodn^., Sum., part. 1,
cap. 241, n. 4 et 7. — 4 Lib 2, diip. 44, n. 3. — Silvosi.,
v. PrataripUa I, qu. 3. v. Tfrtium. — In 4. dill. 41,
qu. unie., art. 5, aolut. 1, ad 3. — In 4. dist. 33. dub. 11 —
Man., cap. 22, n. 54 (cfr. edit. Venet. 1573, ibid, n. 81). —
Diu. 4, cap. 6, § 3, n. 2 et seqq.

903. - a) Et ipse Pontius etiam utitur hoc argumento quod petitur a possessione.

b) Non omnes auctores citati ponunt casum verbis adeo disertis; sed aliqui rem tantum innuunt; aliqui vero, ut Sanchez, dicunt reddendum esse debitum, non obstante ea opinione nullitatis matrimonii, donec ita certus sit, ut parum dubii remaneat. — Ledesma dicit reddendum esse debitum in casu quo verisimilius est nullum esse matrimonium; quod intelligitur, subdit, si maneat intra limites dubii moraliter loquendo; nam si nulla sit verosimilitudo moralis quod matrimonium e4 validum, nec potest reddere nec petere debitum. — Henriquez denique reddendum

esse ait « quamdiu certus non est per assensum opinativum probabiliorum ».

c) Merolla, *disp. 3, cap. 3, coroll. 12, a η, 144*, quamvis hic revera a Croix citetur, dicit tantum in dubio reddendum esse debitum

904. a) Sanchez, *loc. cit., disp. 41, n. 45*, auctores istos citat pro sententia quae negat posse peti debitum in dubio de validitate matrimonii, nulla facta mentione de adhibita necne diligentia. Et ita revera loquuntur Petr., Soto, *lect. 9, de Matr., i. f.*; Barthol. Medina, *in l^m 2 qu. 19, art. 6, conci. 4*, v. *Rursus patet*: Silvester, v. Matrimonium VIH, qu. 13, v. *Secundum*; Conradus

certo etiam .sse D. Thomas,* dicens: *Si... oriatur aubitatio aliqua de vita prioris viri, ex aliqua causa quae etiam certitudinem facere possit: non debet nec reddere nec exigere debitum. Si autem causa illa facit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere.* Idem sentit S. Bonaventura dicens: Sf... *probabiliter dubitat, debitum debet reddere, sed non exigere.* — Id probant ex dicto cap. *Inquisitioni*, mox supra allato; ibi: *Verum, cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet.*

Secunda vero sententia, longe communior et probabilior, affirmat. Et hanc tenent Sotus⁸, Lugo⁴, Palaus⁸ Laymann * Wigandt[^], Coninck[’], Holzmann["], Roncaglia[’], Filliuccius°, Habert["]; Diana ["] cum Valentia[^] et Villalobos; Salmant.¹³ cum Reginaldo et Henriquez; Bonacina¹⁴ cum Rodriguez; Croix["] cum Suarez, Lessio^{<>} et Bossio; ac Sanchez["] cum Ledesma, Lopez, Bafiez, Veracruz: et probabilem tenent ibid.” Canus, Victoria et Manuel. — Ratio, quia qui matrimonium bona fide contraxit non est privandus suo jure quod possidet petendi, donec

constet de impedimento. — Licet enim, superveniente dubio, suspendatur jus possessionis usquedum veritas inquiratur; dubio tamen remanente post diligentiam, cum ignorantia sit tunc invincibilis, manet possessio pro valore matrimonii, et consequenter pro illius usu: possessor enim bonae fidei, sicut post diligentiam potest rem retinere, sic etiam potest illa uti. — Haecque ratio bene confirmatur ex cap. *Laudabilem, de frigid, et malefic.*, ubi, in dubio de valore matrimonii propter dubietatem impotentiae conjugum ad copulam, conceditur eis spatium triennii ad debitum petendum. In tantum igitur conceditur eis licentia petendi in tali dubio, in quantum conjuges bona fide contraxerunt; et ideo possident jus petendi, donec per experimentum triennii fiat certum impedimentum impotentiae.

Ad textum autem citatum in cap. *Inquisitioni*, praefati auctores multipliciter respondent. — Lugo ["] dicit quod Pontifex ibi loquitur de casu quo conjux habeat probabilitatem tantum de invaliditate matrimonii, et nullam pro valore. — Alii vero communius et rectius, ut Sotus["], Sanchez^w, et Palaus[“] cum Coninck, respondent quod textus intelligitur vetare

Satisfit
textui oppo-
silo.

1 In 4, dūt. 38. in Expos, textus, ad 3. — 1 In 4. diit. 38, dub. 11. — . De Just, et Jure. lib. 4, qu. 5, art. 4, i. f. — . Dt Just et Jure, disp. 17, num. 86 et 87. — 1 Tr. 28, disp. 3, punct. 4, 4 9, num. 6. — . Lib. 1, tr. 1, cap. 5, num. 24. — 1 Disp. 34, dub. 10, num. 105. — . De Matr., n. 406. — . Tr. 21, qu. ult., cap. un., qu. 6, resp. 2. — * Tr. 10, part. I, cap. 9, n. 343 et 344. — ° De Matr., cap. 9, § 2, de Ligam., qu. 4. — “ Part. 3, tract. 4, resol. 296; dr. part. 4, tr. 3, ~~td~~ 15. . Villal., part. 1. tr. 1, diffit. 23, n. 2. — “ Tr. 9, cap. 15, n. 46. . Jfrgfa.. Hb. 31. o. 299 et 300. . *lititriq* , lib. 12, cap. 6, n.5 et 7. — 11 De Matr., qu. 4, punct. 4. n. 5. . *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 241,

n. 5. — “ Lib. 6. pan. 3, n. 302. - *Suar.*, de Relig.. tr. 6, hb.4, cap. 5, n. 16. - *Boss.*, Moral. tit. 1, n. IMS, — M diip. 41 n. 46 et 47. . *Martin. Lcdtstn.*, 2. 41, qu. 18, art. 1. dub. 14, v. £ . *Ludov. Lop<a*, Instruct. nov., part. 2, de Matrim., cap. 89, v. *Sad parpltxior.* et v. *Ex praadichs saqnufdur*, . *Baiïax*, in 2. 2., qu. 62, art. 6, dub. 5, concl. 4. . *Vcracrux*, part. 1, art. 42, concl. 3; part. 3, art. 18, concl. 5. — 11 *Sanch.*, loc. dt., n. 46. - *Afan. Rodri&.*, loc. cit., n. 6, i. f. — u De Ju»t. et Jure, diip. 17, n. 68. — * De Ju»t et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 4, f. f. — .“ Lib. 2, diip. 41, n. 53. — ” Tr. 28, disp. 8, punct. 4, § % n. 6. . *Coniftck*, disp. 34, n. 106.

Summehart, *de Contract.*, qu. ult., concl. 3, post princ

bl Wigandt, *tr. 16, num. 59*, v. *Resp. 1*, scribit: . Si facta diligenti inquisitione de matrimonii valore, adhuc maneant dubii, sine mortali petere non possunt . Sed v. *Resp. 4*, mentem suam explicat his verbis: «Si uterque bona fide contraxit, ct postea ambo de valore matrimonii dubitent, et adhibita circa inquirendam veritatem sufficiente diligentia adhuc dubii maneant, ex titulo possessionis possunt dubium practice deponere, et salva conscientia petere ac reddere, licet speculative maneant dubii.

<) Valentia male hic citatur a Diana ; tenet emm prwrem sententiam *in Suppi.*, *disp. 10*,

qu. 4, punct. 2, v. *Si tamen quis*. Primo enim negat generatim conjugem dubium de valore matrimonii a se contracti, posse « perseverante tali dubio . petere debitum. Deinde refert opinionem Soti, dicentis (quamvis sub aliqua formidine, ut ait Valentia) conjugem illum posse etiam petere debitum, quando post adhibitam quidem diligentiam maneret adhuc dubius. Sed hanc Soti opinionem rejicit Valentia, scribens: « Nihilominus tamen censeo absolute cum aliis doctoribus: nunquam licet petere quamdiu duraverit dubium »

Lessius, *de Just.*, lib. 2, cap. 14, dub. 4, n. 23, loquitur in generali de re accepta bona fide, et scribit: « Si postea incipiat dubitare an sit aliena, tenetur inquirere veritatem; et,

petitionem antequam diligentia adhibeatur. Secus vero, post diligentiam: tunc enim (ut supra jam dictum est) conjux manet in possessione sui juris, practice deposito dubio per principium illud reflexum, quod in dubio melior est conditio possidentis. Et revera textus, dicendo non posse conjugem opinantem petere, supponit eum non adhuc sibi efformasse iudicium practicum conscientiae, dubium deponendo; cum subdat non posse petere: *Ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra iudicium conscientiae committat offensam*. Hinc apparet quam necessarium sit in moralibus admittere quod liceat deponere dubia per principia reflexa; his enim negatis, nulla apparet ratio cur licitum sit (ut licitum jam ibi declarat Pontifex) conjugii dubitanti de morte prioris conjugis debitum reddere postulanti.

Recte autem advertit Sanchez¹ non posse dubitantem reddere debitum in primo bimestri ante praemissam diligentiam, etiamsi petens sit in bona fide; quia eo tempore alter non habet jus petendi. — Et idem dicendum, si alter petens per incestum vel adulterium sit privatus jure petendi.

905. — Dubitatur 2°. *An, contracto matrimonio in bona fide, conjux habens rationem probabilem pro invaliditate matrimonii, et nullam pro valore, possit petere post adhibitam diligentiam?*

Prima sententia negat: et hanc tenent Sanchez², Lugo³, Salmant.⁴, Sporer⁸;

Bonacina^o cum Reginaldo et Gutierrez, ac Viva⁷, qui vocat eam communem. — Hi dicunt conjugem taliter opinantem teneri ad reddendum alteri qui bona fide contraxit, sed petere non posse. Ratio, quia possessio suffragatur dubitanti, non autem habenti assensum opinativum tantum pro nullitate matrimonii.

Secunda vero sententia satis probabilis affirmat; et hanc tenent Palaus cum Coninck^a, et Croix[—] Hi enim dicunt conjugem non interdici a petendo post diligentiam, dubium deponendo, et conscientiam sibi formando ex eadem regula dicta ut supra, nempe quod nemo est privandus jure suo certo quod possidet bona fide, nisi certo probetur quod nullum jus habeat; ut dicunt in terminis de matrimonio Anacletus[@] cum Herincx^{ac}; Cardenas, Merolla et Bresserus, apud Croix[@]; atque fatetur ipse Sanchez¹⁰. — In hoc enim differre videtur qui bona fide ab eo qui mala fide contraxit. Nam possessor *malae fidei* non potest petere, ut dicunt Sanchez^u, Sporer¹¹ et Salmant.¹⁸, nisi habeat certitudinem vel saltem probabilitatem pro valore matrimonii (quavis non desint doctores qui tuentur tunc etiam sufficere, si post diligentiam dubium deponatur, ut videbimus in Dubio sequenti). Possessor autem *bonae fidei* post diligentiam factam petere potest, semper ac non constet de nullitate matrimonii; quia possessio praebet ei jus certum petendi, quod praevalet cuicum-

Sati probabiliter point.

PoMoaoor nuite fidet.

PoMcstoor bonae fidet.

II Absens probabilitatem de nullitate tantum matrimonii bona fide contracti:

Juxta Allot, ncc post diligentiam pollet petere.

» Lib. 2, diip. 41, n. 48. — · Diip. 44. n. 2 et 4. — 1 De Ju>t. et Jure, diip. 17, n. 88. — 4 Tr. cap. 15, n. 49. — 1 Tr. I, cap. 1, n. 77. — · De Matr., qu. 4, punct. 4, n. 13. · KcQift., lib. 31, n. 301. · Gulterr., de Matr., cap. 50, n. 4. — · De Matr., qu. 7, art. 3, n. 11. — · Tr. 14, de Sacram.,

di>t. 13, n. 85. · Htrincx, de Matr., diip. 7, qo. 6, n. XI. — Cardin., dup. 19, n. 106 et 107. · Meroll., diip. 3. cap. 3, n. 147 et 150. · Brrisrr., lib. 4, cap. 12, n. 117. — · Ltb. 6. part. 3, n. 300. — Lib. 2, dnp. 44. n. X —” Loc. ciL, disp. 4 n. 2 et 9. — 11 Tr. 1, cap. 1, n. 77. — “ Tr. 9, cap. 15. n. 48.

manente dubio post inquisitionem, non teneatur restituere, sed manet in possessione bonae fidei ».

905. — a) Palaus, *tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 9, n. 6*, haec dumtaxat habet: · Ob superveniens dubium vel opinionem de matrimonii nullitate, non impedis a debiti petitione ». — Coninck autem, *disp. 34, n. 105*, negat dubium superveniens bonae fidei impedire petitionem, si post adhibitam diligentiam perduret, quia « talis bona fide possidet jus petendi debitum, quo non debet se spoliare, *quanidiu non constat non esse suam* ».

b) Croix, *lib. 6, part. 3, n. 302*, loquitur

ut Coninck; sed respondens objectioni petita ex cap. *Inquisitioni*, clarius loquitur, et ait caput hoc intelligendum esse « de casu in quo conjux habet iudicium probabile de sola nullitate matrimonii, et nullum habet probabile motivum pro valore; ac tum non posse petere, sed tantum reddere, *nisi aliunde sibi formet conscientiam secundum dicta n. 300* ». At, *n. 300*, dixit posse reddere, quia possessio stat pro valore matrimonii; *n. 301* vero, negavit posse petere, « si habeat spem obtinendi majorem certitudinem... quia tum tale dubium censetur vincibile, quo stante non licet operari ».

que probabilitati oppositae: probabilitas enim, cum sit opinativa, et consequenter semper includat formidinem in opinione contentam, auferre nequit legitimam praesumptionem validitatis matrimonii, ortam ex ipsa possessione conjugii bona fide contracti. (Vide quae in simili casu diximus, *Lib. I, n. 36*).

Id confirmatur ex cap. *Laudabilem, de fngid. et malefic.*, ubi, in dubio de impotentia conceditur conjugibus usque ad triennium experiri. — Etenim peto, si post biennium conjux non adhuc potuerit consummare, num est probabile matrimonium esse validum? Certe quidem est improbabilissimum; et e converso probabilissimum est tunc esse nullum: et tamen, hoc non obstante, possunt conjuges pergere ad experiendum usque ad finem triennii. Rogo, qua ratione? non utique alia, nisi quia matrimonium non est adhuc certe nullum, neque illi sua possessione adhuc sunt exspoliandi.

Praeterea ipsimet adversarii concedunt conjugem opinantem teneri ad reddendum, etiamsi adsit probabilitas tantum de nullitate matrimonii; nec id negare possunt, cum id expressum sit in cap. *Inquisitioni* supra citato. Et ratio est quidem, quia nemo exspoliandus est sua legitima possessione donec constet de nullitate sui juris. Sicut ergo, non obstante unico illo assensu opinativo pro nullitate, non potest conjux dubitans alteri debitum negare, ne privet eum sua certa possessione, ita post diligentiam, non tenetur ipse ex illa sua conscientia tantum opinativa, se exspoliare certa sua possessione, nisi certus sit quod nullum jus sibi competat. — Dicitur autem: *ex conscientia tantum opinativa*, quae formidinem includat et ad certitudinem non pertingat. Nam si conjux dubitans habeat rationes ita convincentes de nullitate matrimonii, ut

fundent de ea moralem certitudinem, tunc certe nec petere nec reddere potest. — Item recte advertit Croix ', etc. cum Cardenas, quod dubitans, si adhuc spem prudentem habet inveniendi majorem certitudinem, tunc nequit petere; quia, cum dubium adhuc est vincibile, non potest uti jure petendi.

906. - Dubitatur 3°. *An, contracto matrimonio cum dubia fide de impedimento, possit dubitans post diligentiam petere debitum, dubio adhuc perseverante?*

Prima sententia communior negat. Et hanc tenent a) Palausa, Roncaglia ., Salmant. ♦ Bonacina cum Coninck, Filiuccio, etc.; ac Sanchez 4 cum Navarro, Silvestro, etc. — Probatur Γ ex cap. *Dominus, de secund, nupt.*, ubi dicitur contrahens in mala fide minime posse petere. Probatur 2° ratione: quia nemo potest uti re quam mala fide incepit possidere; unde, si non potest dubium deponere, nunquam petere potest.

Secunda vero sententia satis probabilis affirmat; eamque tenent Holzmann', Elbel8. — Ratio, quia, esto dubitans non possit deponere dubium ex titulo possessionis; potest tamen deponere ex aliis principiis, nempe: primo, quia in dubio standum est pro valore actus, ut habetur in leg. *Quoties in actionibus, ff. de reb. dub.* Secundo, quia, cum matrimonium sit causa favorabilis, in dubio standum pro ejus valore, ut probat ipse Sanchez * cum Covarruvias, Lopez et Menochio: eo quod sicut in foro externo in dubio judicandum est pro valore matrimonii (juxta communem sententiam, ibi ex *cap. fin., de sent, et rejudic.*), ita etiam judicandum in foro interno, quod conformari debet externo, quando hoc non innititur falsa praesumptione. — Nec obstat textus oppositus in dicto cap. *Dominus*. Quia ibi sermo fit de contrahente cum dubio de

In kpe io
v rn icadi
maio rem
certitudi-
nem nequit
petere.

Contracto
matrimonio
cum dubia
fide:

Post dili-
Sentiam,
u bitam
nequii pe-
tere. juxta
communio-
rem.

Sati pro-
babi liter
potest.

Dubitans
de morte
firioria ton
ugii nequit
petere:

Si rxilo-
na Undent
moralem
certitudi-

reddere po-

• Lib. 6. pert. 3, tv 80l. - Card pi 19. n. 113. —
• Tr. 28, pi 3, punct. 4, § 9, n. 6. — • Tr. 21, qu. ult.,
cap unie., qu. 6, pe2. — • Tr. 9. cap. 15, n. 48. — • Qu. 4,
panct. 4, n. 10. - Co r me ll, pi 34. n 101. - Fili., tr. 10,
part. 1, cap. 9, nom. 345. — • Lib. 2, pi 42. num. 2. -
., Man., cap 22, n 77 (edit. Veneta 1573). • S it%,

v. IV, qu. 9, v. Tertium. — ' De Matr .
num. 466, re»p. 3 — • De Matr., num. 146. — • Lib. 1,
dup. 18, num. 6. • Cover., de Sponul., part. 1, cap. 4,
I 1, num. 12. - Gr<xor. Αλ/μ* pan. 4, tit. 1, ley 3,
flo- 8. • «VcnocA., de Praeiumpt., lib. 3, pra-pt. 1,
num. 30,

<) Vide textum hujus canonis supra n 903.
906 - •) Auctores citati (cxceptis Ronca-
glia et Salmant, ubi loquuntur de utroque

mala fide contrahente), non ponunt clausulam:
post diligentiam adhibitam; sed plane eam
insinuant Bonacina et Coninck.

morte prioris conjugis: quo casu certum est dubitantem non posse petere, donec constet de illius morte; nam alias potius est jus prioris matrimonii.

Hoc tamen procedit respectu ad conjugem qui contraxit cum dubia fide. Secus vero, quoad conjugem qui contraxit cum bona fide ut diximus *num. 904*, v. *Secunda*.

Communiter autem dicunt Sanchez \ Bonacina³, Bossius³, Sporer⁴, Roncaglia⁵; et Salmant.⁶ cum Dicastillo; et Croix^c, cum Schildere^c, Aversa^c, etc., quod, etiam contracto matrimonio cum dubia fide, possit dubitans petere, si matrimonium reputetur probabiliter validum; etiamsi probabilius sit esse nullum, ut dicunt Sanchez et Sporer. — At hoc mi-

nime admittendum. Nam in dubio de morte prioris conjugis, sive nuptiae sint initae cum bona fide sive cum dubia fide, nunquam conjux dubitans petere poterit: nisi de morte prioris conjugis habeatur certitudo, aut saltem tanta praesumptio quae moralem certitudinem statuatur. Alias, si tantum probabilitas de morte habeatur, nequit unquam conjux ille dubitans petere: tum quia tunc remanet probabile periculum injuriae prioris conjugis (juxta dicta *Lib. I, n. 42 et 52*, in tractatu *de Conscientia* quem ipse condidi); tum quia eo casu possidet prius matrimonium, donec constet fuisse solutum.

907. - Dubitatur 4°. *An, in dubio positivo de valore matrimonii*, puta, si dubitetur de impedimento vel de consensu

* *Lib. 2, disp. 42, n. 9.* — *De Matr., qu. 4, punct. 4, num. 10.* — *De Effect. Matr., cap. 2, num. 41.* — *Tr. 1, cap. I, § 77.* — *Tr. 21, qu. ult., cap. un., qu. 6, § 2.* —

• *Tract. 9, cap. 15, num. X8.* - *Dicaci., de Matr., disp. n. dub. 13, num. 167.* — *Sanch., loc. cit., num. 9.* — *Sp^{er}tr., loc. cit.*

b) Ultima haec propositio, quae jam scripta erat in secunda editione, hic ex oblivione relicta reperitur; sed sustineri nequit, et prorsus juxta mentem S. Doctoris respuenda est; quippe quae apertissime pugnat cum iis quae infra dicuntur, v. *At hoc minime admittendum*, quae S. Alphonsus in sexta et subsequentibus editionibus, antiquiorem suam opinionem reformans, inseruit. — In secunda enim editione (et idem reperitur etiam in 3^a et 5^a edition.) scripserat: «Hoc tamen procedit respectu ad conjugem qui contraxit cum dubia fide; secus vero quoad conjugem qui contraxit cum bona fide, ut diximus *n. 904*. Communiter autem dicunt..., quod etiam contracto matrimonio cum dubia fide, possit dubitans petere, si matrimonium reputetur probabiliter validum, etiamsi probabilius sit esse nullum... Et hoc valere dicunt idem Sanchez et Bossius, *ll. cit.*, quamvis matrimonium sit contractum cum dubio de morte prioris conjugis; nam si adsit probabilitas de illius morte, non improbabiliter dicunt auctores mox citati licitum esse utrique conjugi reddere et petere, formando sibi probabilem conscientiam de valore secundi matrimonii. Nec obstat dicere quod non liceat dubitanti petere cum probabili praejudicio prioris conjugis; nam hoc procederet quando possessio pro primo conjugis esset certa; non vero quando est dubia; cum autem est dubia illius vita, dubia etiam est possessio». — In tertia et seqq. addit: «Nec obstat citatum cap. *Dominus*; nam textus loquitur in casu dubii, non autem probabilitatis». — In sexta vero editione et sequentibus, omnia illa, uti liquet, quae de dubio mortis prioris conjugis in fine scripta erant, deleta

sunt; unde propositio illa: Secus *tero quoad conjugem qui contraxit cum bona fide*, non amplius cohaeret cum suffectis; sed, ut diximus, prorsus respuenda est. — De eodem casu loquens in *Horn, apost.*, et *Istruzione e Pratica* (licet quaesitum generale sit tantum de matrimonio cum dubia fide contracto) S. Doctor scribit *tr. 18, n. 37*, illum qui dubitat de morte prioris conjugis, posse non solum reddere, sed etiam petere, quando probabilitatem habet de matrimonii validitate. Haec pariter sunt reformanda juxta 6^{am} editionem operis *istruzione e Pratica*, in qua, in locum hujus opinionis, haec contraria supposita est, *cap. 18, n. 37*: «Excipitur vero casus quo dubitatur de morte prioris conjugis; tunc enim, ex cit. cap. *Dominus*, conjux dubitans (quidquid dicant Sanchez et Bossius) nunquam poterit petere, nisi de illius morte habeat certitudinem, vel tantam saltem probabilitatem, quae moralem saltem certitudinem constituat: alias priores nuptiae semper possident».

Croix non videtur ad rem citari; quamvis enim, *lib. 6, part. 3, n. 299*, id asserat, at certe loquitur de matrimonio bona fide contracto; quaerit enim: «Quid agendum sit, si post contractum matrimonium, suboriatur dubium de illius valore». — Schildere autem, *de Conse., tr. 2, n. 126*, scribit tantum: «Probabiliter opinans matrimonium esse validum, licite potest petere debitum». — Idemque habet Aversa, *qu. 21, sect. 2, v. Cacterum*; quin etiam Aversa aperte loqui videtur de matrimonio bona fide contracto, cum citet Sanchezium, *disp. 44*, ubi hic auctor loquitur de bona fide.

ioꝛoꝛ^{ET}.
andam m
(avorem.

praestito, et simili, *judicandum sit in fa-
vorent matrimonii contracti?*

In foro *externo*, procul dubio afiŕman-
dum; U[communiter docent doctores. —
Vide Sanchez]*

Sed in foro *conscientiae*, negant aliqui:
eo quod in dubio possidet libertas ab
onere matrimonii. — Sed verius est op-
positum; ut tenent § Sanchez Pontius⁸,
ElbeP, et Tamburinius' cum Covarruvias,
Menochio et communi. Ratio, quia, licet
matrimonium sit tantum probabiliter va-
lidum; tamen certa est ejus possessio,
donec non constet de nullitate⁸, cum
in dubio (ut diximus) semper judicandum
sit pro validitate actus, ut dicunt Palaus[·],
Busenbaum, Elbel ' et Croix⁸ ex leg. *Quo-
ties fl. de reb. dub.*

<hKcn>Ccl·

000· " Ad dignoscendum autem quo-
m°d° 9U*§*P0^ esse certus, vel proba-
bilifer dubitare de *anilitate* matrimonii,
tres regulae dantur:

n'0,n

Nemo

aivcrnti »c
fictē cor.ten
«>«e.

Prima est quod, ordinarie loquendo,
non tenetur conjux credere alteri asserenti
se fīcte consensisse, etiāsi id affirmet
cum juramento; ex cap. *Per tuas, de
probatomb.*, et cap. *Cum a nobis, de te-
stib. et attestât.*, ubi°A· *Nimis indignum*

1 Lib. 1, ditp. 18, n. 5. — · Loc. dt., n. 6. — ■ Lib. 10,
cap. 15, **an.6.De Matr.**, n. 1X6. — · Deoil., lib. 1,
cap. 3» S λ v. .Va/nmoHĪMm, n. 9. · Comrade Sponsa),
part. 1, cap. 4, §1, n. 12. - *Mtnoth* , de Praesumpt.. lib. 3,
praes. 1, n. ⑥. — · Tr. 28, ditp. 3, punct. 4, § 9, n. 4. —
Rui t lib. 1, tr. 1, cap. 2, dub. 3, n. 7. — ' Loc. dt. — · Lib. 6,
port. 3. d. 298. — · Qu. 4, punct. 4, n. 19. — »· Part. 3. tr. 4,

[est]..., *ut quod sua quisque voce... protesta-
tus est...*, *proprio valeat testimonio infir-
mare.*

Dicitur: *ordinarie loquendo*. Nam aliter
dicendum, si ex circumstantiis aliter cen-
sendum esset; puta si conjux ille sit in
articulo mortis, si non soleat pejerare, vel
si sit persona pia et vellet separari aut
religionem ingredi, etc.: tunc enim alter
habet sufficiens motivum prudenter dubi-
tandi. Ita Bonacina[·], Diana¹⁰; Sanchez ¹¹
cum Soto, Adriano, Paludanofr[>], Silvestro,
Navarro, Angelo, etc.; ac Salmant.¹¹ cum
Valentia f[>], Dicastillo, Veracruz et Le-
desma

Secunda regula est, quod si quis audiat
a personis non fide dignis vel ex fama a
nullo auctore certo exorta adesse impe-
dimentum; licite potest matrimonium con-
trahere aut post contractum reddere et
petere debitum. Quia talis fama aut dictum
non habetur ut ratio prudens dubitandi.
— Sanchez ·), ex can. *Si duo, catis. 35,
qu. 6*; item Salmant.¹⁸ cum Silvestro f),
et Bonacina A

Tertia regula est, quod dictum unius
testis fide digni de impedimento, aut fama
publica ex certo auctore (ut dicunt San-

Excepti»,
ne».

Audient
impedimen-
tum λ fide
non diput
vel fama in-
cena, po-
test contra-
here et pe-
tere.

Audient
ex uno fide
digno vel
Lima publi-
ca tenetur
inquirere.

resol. 295, i. f. — 11 Lib. 2, ditp. 45, n. 3 ct 9. - *Solus*, in 4.
dial. 27. qu. 1. art. 3, prop. 1. v. *Quo trgo Rradatim*. ·
Adrian., in 4, de Matr., qu. 2. S *Ad secundum*, v. *Fortē
pelts*. · *Silvest.*, v. *Matrimonium IV*, qu. 9, diet. 3. ·
Navarr., Man., cap. 22, n. 82 cum n. 77. · *Angtt.*, v. *Matri-
monium II*, n. 14 et 16. — 11 Tract. 9, cap. 15, n. 52. ·
l>icast, ditp. 9, dub. 16, n. 177 et seqq. — M Loc. cit., n. 53.

907. - Tamburinius rejicit rationem
hanc de possessione certa, licet amplectatur
sententiam, quae affirmat judicandum esse in
favorem matrimonii.

908. - Scilicet in cap. *Per tuas*. Sed in
cap. *Cum a nobis* hacc habentur: * Ne unius
judicis, quantaecumque fuerit auctoritatis,
verbo credatur in causis, sive super testa-
mentis, sive quibuslibet aliis contractibus
quaestio agitetur».

M Paludanus, *in 4, dist. 27, qu. 2, art. 1,
conci. 2 (num. 5)*, regulam generalem ha-
bet, sed non exceptiones hic positas.

O Valentia, *disp. 10, qu. 6, punct. 2*;
Vvtr Ledesma, *qu 45, art. 1, dub. 2*, pariter
solum habent regulam generalem, etsi a Sal-
inam. absoluti ct sine limitatione citantur.

C Veracruz, eodem modo citatus ac ccten
a Salmant., affert, *part. 3, art. 13, conci. 1*,
regulam generalem; sed *conci. 2*, dicit conju-
gem alteri credere posse, si iste statim negat

se consensisse, vel « monstrat hoc factis, fu-
giens a consortio ».

·) Sanchez non loquitur eodem modo de
fama et de personis fide non dignis. De his
enim plane concordat, *lib. 2, disp. 45, n. 29*,
quoad usum matrimonii jam contracti. Negat
vero, *n. 25*, famam publicam, impedire ab
usu matrimonii, ct ait adhibendam tunc esse
diligentiam si velit petere; ad dissolvendum
vero matrimonium jam contractum, *n. 32*,
salis esse famam impedimenti ». Et hic alle-
gat canoncm *Si duo*. Denique, *lib. 1, disp. 71,
n. 13*, ait famam impedimenti impedire ne
matrimonium contrahatur, sed rumorem
(*n. 18*) non sufficere.

f) Silvester, v. Matrimonium VI, *qu. 8*;
et Bonacina, *loc. cit.*, *n. 20*, loquuntur de
personis fide non dignis, sed relate ad usum
matrimonii jam contracti.

«> Sanchez, Silvester non loquuntur de
certo auctore famae, Dicastillus omittit famam

chezl, Dicastillus, Silvester et Salmant.'). sufficit ut quis teneatur veritatem inquire, et interim abstinere a petendo debito. Quia, cum talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. — Non sufficit tamen hoc ut teneatur debitum negare. Quia, licet possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, quantumvis fide digno, qui non inducit necessitatem credendi, maxime in sui praejudicium; ex cap. *Cum a nobis, de testib. et attestai.*, Salmant.3.

Sed potest reddere.

Post illi genitam potest petere et reddere.

Petitio debiti cum gravi periculo sanitatis.

Post autem adhibitam diligentiam bene potest reddere et petere, ut dicunt iidem Salmant.4 cum Navarro, Silvestro, Angelo et Lopez.

909. - « III. Si fiat *cum gravi periculo vitae aut sanitatis*. Nisi tamen sit causa « gravis, cui damnum corporale videatur « postponendum, v. gr. periculum incontinentiae in se vel comparte. — Bonacina % Martinus Perez 5 ».

Dubitatur 1°. *An liceat petere cum periculo sanitatis, nempe, si alteruter conjugum laboret lepra, morbo gallico, phthisi aut alio morbo contagioso?*

Per se illicita.

Exceptio nem.

Per se loquendo, non licet; cum nemo sit dominus suae vitae aut salutis. — At tamen probabiliter Busenbaum (ut supra) cum Bonacina et Perez; ac Sanchez cum Cajetano, Petro Soto, Graftio; item Bossius 7 cum Pontio, Laymann et Reginald©, dicunt quod si morbus esset diuturnus, et non proxime tendens ad mortem, nempe quod non soleat de brevi et facili mortem inferre, ut esset pestis aut

lepra leonina (qua frustatim membra decidunt): tunc non erit illicitum sano petere e», si aderit justa causa, nimirum fovendi amorem conjugalem aut vitandi incontinentiam in se vel in altero. Quia alias esset valde onerosum tamdiu abstinere ab usu conjugii: quod vix poterit esse sine periculo incontinentiae.

Advertendum tamen quod conjux infectus morbo gallico aut simili contagioso, non poterit petere ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo; imo nec etiam poterit reddere nisi certiore facto sano. Hinc bene ait Bossius' quod dupliciter peccaret qui laborans morbo gallico fornicationem committeret; et insuper teneretur compensare expensas pro curatione. Probabiliter tamen ab hac compensatione excusat feminas, nisi ipsae requisitae fraudulenter suum morbum tegerent. Non potest igitur conjux infectus tunc reddere, nisi morbum manifestet. Caeterum vero non tenetur manifestare; quia non tenetur cum tanto detrimento suae famae conjugale debitum praestare: in omnibus enim contractibus gravissimum incommodum in solutione excusat a debito reddendo; ut ait Tamburinius® cum Sotor», juxta dicenda in simili casu *n. 941*, v. *Secunda*.

Quando conjux tenetur anxietate morbum.

910. - Non licet autem petere *statim a balneis* vel *a sectione venae*. Nam, ut dicunt Sanchezl0, Bonacinal1; et Bossiusl2 cum S. Antonino et Filliuccio, coitus eo tempore est notabiliter periculosus βΛ —

1 Lib. 2, diip. 45, a n. 25. · *Dicatl.*, dub. 15, n. 181. · 57/vrs/., v. *Matrimonium VI*, qu. 8. — : Loc. cit., n. 51. — · Tr. 9, cap. 15, n. 54. — · Loc. cit., n. 54. - *ATmrr.*, Man., cup. 22, n. 81 (edit. Veneta 1573). Si/ivs/., loc. cit. *An^tl.*, v. *Matrimonium III*, imped. 18, n. 4. - *Ludov Lofxs*, Instruct., part 1, cap. 81, post pane el 1. f. — 1 Diwp.50, wet. 4. n. 5. - *Rottac.*, qu. 1. punct. 6, n. 8 (melius punct. 1. n. 8. · *Perez*, loc. cit. — · Lib. 9, diip. 21, n. 23. · *Ca/etan.*, in 2'· 2· qu 154, art. 1, v. *Ad teeundum* (i. e. *tertium*)

dicatur, · *Petr. Solus*, lect. 16, de Mftr.. i. t. · *Jacob, de Graffih.* Deci», aur., part. 1, lib. 2, ap. 83, n. 6. — * De Effect. Matr., cap. 1, n. 195 et 20». · *Pont.*, de Matr. lib. 10, cap. 14. n. 4. · *Laym.*, lib. 5, tr. 10. part. 3, cap. 1, n. 5, v. f. · *Re^in.*, lib. 31, n. 283 et 284. — ■ Loc. dt. cap. 1. n. 180. — · Decal., lib. 7. cap. 3, § 5, n. 23. — * Lib. 9. di»p. 24. n. 5. — " Qu. 4, punct. 1. n. 4. — 11 Loc. dt.. n. 171. · *S. Anton.*, part. 3, tu. 1. cap. 20. § 10. · *FUI.*, tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 339.

909 - a) Bonacina, *qu. 4, punct. 6, n. 5*, dicit conjuges excusari a redditione debiti in periculo gravis morbi aut detrimenti.

f kl est lues venerea vel phthisis.

· Percz, Sotus, Pontius et Reginaldus disputant de redditione debili lanium.

Bossius eos excusat a compensatione expensarum, « nisi requisiti morbum aperire, si quem habe rent, fraudulenter tegerint».

· Sotus, in 4, dist. 32, qu. un., art. 1,

dub. post conci. 2, excusat a mortali saltem illum conjugem qui alteri petenti negat debitum (secluso periculo pollutionis in petente' ad evitandam numerosam prolem, « praesertim dum paupertate premuntur ut tantam sobolem alere nequeant». Et ipsi auctores qui Sotum allegant, dant hujus dicti rationem quae refertur hic a S. Alphonse.

910. - "J Hodierni medici testantur concubitum non solere esse notabiliter periculosum

Idem dicunt Bonacinal, Pontius', Sanchez8
au. et Bossius4 cum aliis, de laborante febr.

Idem ait Croix de viro coeunte cum
uxore laborante gonorrhoea, scilicet pro-
«xwTubi fluvio seminis, dicto *fluxo albo*. — Sed
leu. quidam medicus mihi asseruit minime
poy unci nocere talem copulam neque viro neque
mulieri. Praeterquam quod non videtur
copula tunc prohiberi, cum hujusmodi
fluxus soleant esse fere perpetui; unde
grave incommodum esset conjugibus tam-
diu abstinere ab usu matrimonii 5. prout
dictum est de muliere laborante menstruo
innaturali (vide dicenda n. 925, ad 1.).

Eicepih. Excipiendum tamen nisi fluxus sit male-
ficus: et tunc etiam excusatur coitus, si
adsit periculum incontinentiae tam in pe-
tente quam in reddente; juxta mox dicta
». *praeced.* — Vir autem laborans fluxu
seminis semper licite potest petere; quia
coitus nullum affert damnum nec ipsi,
nec uxori, nec proli. Ita Sanchez5.

Petilio de-
biti tialim
po«t pran-
dium, non
iiiKita.

Videtur etiam non licere petere *statim*
post prandium: dum inquit Pontius
Bonacina5; Bossius' cum Paludano'O;et
Sanchez' cum Vegar», conjuges saepe
excusari a reddendo in tali tempore; eo
quod coitus soleat tunc afferre grave
damnum, ob ciborum cruditatem, vel cor-
ruptionem quam causât. Refertque S. An-
toninus quemdam propter hoc in phthi-
sim incidisse. — Sed dico quod si hoc

esset verum omnes fere conjuges phthi-
sici evaderent. Medici autem quos consu-
lui et experientia negant in hoc grave
damnum adesse. Hinc non auderem dam-
nare conjugem post prandium petentem;
cum isti communiter post prandium vel
coenam soleant coire. — Neque contra
excusarem hac ratione conjugem a red-
dendo: nisi experientia constaret quod
tali coitu ipsi vel alteri notabile damnum
provenerit. Alias certum est ipsos teneri
ad reddendum, etiam cum aliquali seu
levi impedimento; juxta dicenda n. 950,
v. *Quaeritur*.

911. - Dubitatur 2°. *Au liceat debitum*
petere tempore lactationis?

Alii negant, ut Butrius et Alexander
de Nevo, apud Bossium °. — Imo Tira-
quellus.1 et alius auctor apud Sanchezn»,
dicunt esse mortale. Tum quia in *can.*
fin. dist. 5, D. Gregorius dicit: *Ad ejus*
vero concubitum vir accedere non debet
{debet, non autem decet, ut refert San-
chez) quousque qui gignitur ablactetur.
Tum quia in tali coitu est timor nocu-
menti prolis si uxor concipiat.

Tempore
lactationis,
luxu Alios,
illicita.

Communissime vero affirmant licere
Palaus1', Bonacina Pontius'', Salmant. '4,
Croix Holzmann 'e, Elbel ''; Sanchez ''
cum Richardo. Turrecremata, Rosella, etc.;
ac Bossius '1. cum Coninck, Filliuccio, Ilur-
tado, Leandro, Villalobos, etc. — Ratio,

Communi-
time di-
citur licita.

* Qu. 4, punct. 1. n. 4. — . Lib. 10. cap. 14, n. 3. —
. Lib. 9, di«p.24, n. 3. — * De Effect. SUtr.. cap. 1, n. 170.
— Czcmx, lib. 6, part. 3. n. 323. — * Lib. 9, disp. 21, n. 9. —
. Qu. 4, punct. 1, n. 6. — ' De Effect. Matr.. cap. 1. n. 171.
— . Loc. cit, disp. 24. n. 4. — . Part. 3, tit. 1, cap. 20, % 10. —
Bnlrtut, Prooem., de Sponsal., num. 14. - *Alex. de AT-uo*,
Rubr. de Sponsal., n. 21, cas. 2. . H Loc. at., n. 213. —
" Tr. 28. disp. 3. punct. 4, § 4, n. 14. — u Qu. 4. punct. 1,
n. 11. — " Lib. 10, cap. 11, n. 9. — . Tr. 9, cap. 15. n. 79. —

u Lib. 6, part. 3, n. 326 — " De Matr., n. 465. — 11 De
Matr., n. 390. — u Lib. 9, disp. 22, n. 14. . *Richard, a*
Mediavilla, in 4, dist. 32, art. 4, qu. 1, i. f. - *Turner.*, in
can. *Ad ejus* rero, dist. 5. . *Rotella*, v *Debitum*, n. 9. —
- De Effect. Matr., cap. 1, n. 214 et 215. . *Coninck*, disp. 34.
num 78, i. f. . *Fili.*, tr. 10, part. 1, cnp. 9, num. 337. -
Gasp Murtad., disp. 10, diff. 3, num. 13, v f - *Lcartd.*,
tr. 9. disp. 25, qu. 26. - *Vitiat.*, part. 1. tr. 13, diff. 41,
num. 9.

post balneum, venae sectionem, prandium vel
coenam.

Et huic etiam consentit Croix, dum li-
mitans suam sententiam scribit: «Si tamen
morbus diu duraret et esset proximum peri-
culum Incontinentiae, praestat mederi animae
quam corpori ».

Pontius, *lib. 10, cap. 14, n. 3*, excusat
eo casu a redditione, « si experimento cognovit
grave salutis detrimentum sequi ».

Paludanus, *in 4, dist. 32, qu. 1, art. 2*,
conci. 3 (n. ff), illud indicat, ut dicit Bossius,
dum testatur ex relatione cujusdam medici,
virum quemdam in phthisim incidisse, quia

statim post prandium consueverat uxorem
cognoscere.

r) Christophorus de Vega, *de Arte me-*
dendi, lib. 2, sect. 5, cap. 4, v.f., citatur pro
ratione adjecta, scilicet: Qui cibo nuper sum-
pto coierit, cruditatem patitur aut ciborum
corruptionem, nisi validus admodum luerit.

911. - Tiraquellus a Sanchez, *loc. cit.*,
disp. 22, n. 13, citatur ut qui dicat dumtaxat
illicitum esse; at Tiraquellus, *in 15 leg. con-*
nubial., n. 139 et 140, salis insinuat esse mor-
tale, dum dicit nihil magis obesse lactentibus,
et etiam frequenter ipsi fetui lethale esse.

h) Apud Sanchez, *loc. cit.*, vanae repenun

quia non exstat lex prohibens. Textum enim D. Gregorii, ajunt Sanchez¹, Holzm²ann³ et Bossius⁴, esse solum de consilio. Item, quia periculum inficiendi lac, teste experientia, rarum est; saltem non tantum ut teneantur conjuges tanto tempore abstinere ab usu conjugii, cum continuo periculo peccandi.

Limitatio.

Excipiunt tamen Pontius⁴ et Bossius⁵; si conjuges sint valde pauperes, et prudens adsit timor de gravi damno prolis. Tunc enim (ut dicunt) neuter tenetur reddere: imo nec potest petere, etiamsi sit periculum incontinentiae; quia non licet sibi consulere cum damno innocentis, cum alia suppetant media ad incontinentiam sedandam.

Verum Sanchez⁶ eo casu excusat quidem conjuges a reddendo (ut excusat etiam Bonacina⁷); sed non audet damnare exigentem, dicens quod tunc vel alia via ipse poterit proli consulere, vel erit justa causa ipsam periculo exponendi c, ne tamdiu conjuges cogantur abstinere cum tanta difficultate.

An autem conjuges peccent respectu prolis, petendo tempore praegnationis, vel menstrui, aut purgationis post partum? Vide dicenda w. 924, 925 et 926. — Et quid, si conjuges laborent lepra? Vide ft. 950. — An autem liceat coire tempore menstrui? Vide n. 925.

roCt^eu?o^o“
iam voiu
puum,jih

912. - « IV°. Si fiat *pravo fine*, v. gr. « tantum voluptatis causa. — Quod tamen doctores communiter, ut Sanchez⁸, Bonacina⁹, censent esse tantum veniale: « contra Pontium, qui vult esse nullum. « Nullum autem erit, si delectatio non « quaesita sentiatur, vel ad eam se excitent quando copula debita redditur. Sanchez¹⁰. — Vide etiam Diana II, Bonacina¹¹, Martinum Perez¹² ».

• Lio. 9. disp. 22. n. 16. — » De Matr., n. 465. — • De Effect. Matr., cap. 1. n. 215. — • Lib. 10, cap. 14. n. 9. — • Loc. cit., n. 215 et 17. — • Loc. cit., n. 15. — • Qu. I, punct. 1, num. 11. — • Lib. 9. disp. II, num. 4. — • Qu. 4. punct. 6, n. 7. — JW., lib. 1. cap. 21. n. 7. — H Lib. 9. disp. H, n. 6; cfr. n. 5 et H. — • Part. 3. tr. 4, resol. 21b. —

Certum est esse *illicitum* habere copulam propter solam voluptatem; ut patet ex prop. 9 damnata ab Innocentio XI, quae dicebat: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali*.

Commune tamen est apud omnes id non esse morule, sed tantum *veniale* peccatum: ita Sanchez¹⁴, Pontius¹⁵ et Bossius¹⁶ et alii passim, ex D. Thoma ubi expresse id docet. Et ratio cur non sit mortale est, quia delectatio de aliquo objecto ex duplici tantum capite potest esse mortalis: vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tamquam ultimo fine. Sed in hac delectatione neutrum intervenit: non primum, ut patet; non secundum, ut supponitur.

Non excusatur autem a veniali, quia est perversio quaedam ordinis; cum delectatio, quae intenta est a natura ut medium ad generationem, fit finis habendae copulae.

Nullum autem erit peccatum, ut recte ajunt Croix¹⁷ et Viva¹⁸, si conjux principaliter intendat procreationem prolis; et utatur voluptate (eam moderate intendens), ut se excitet ad copulam. Sicut pariter minime peccat qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad praestandum corpori conveniens alimentum.

913. - « V°. Si exerceatur *mente adn-* « *fera*; ut si, dum accedit ad suam, im-

« ginetur aliam ut animum pascat; quod • est mortale. — Sanchez, Bonacina¹³ ». Excusant autem a mortali Sanchez²⁰ et Sporer²¹ conjugem qui se excitaret ad copulam, delectando de pulcritudine alterius personae, sed absque affectu turpi; at merito dicunt hoc esse valde periculosum, et non permittendum. Sicut nec

” Qu. 4, punct. 6. n. 7. — ” Dnp. 49. »ect. 7, n. 3 et 6. u Lib. 9. disp. II, num. L — n De Effect. Matr., cap 7, n. 63ctb7. Supplem., qu. 61 art. 6. — 11 Lib. 6, part. II, n. 2%. ~ • De Matr., qu 3. att n 5. v. *Hint infert.tr* — *Sanch.*, lib 9. disp 17, n. 10. - w Qu. 1. punct. 6, n • Lib. 9, disp. 17, n. 6 — « Paite. 4, cap. 2, n. 5ff».

Sed ve-
maliter (an-
tum.Principe
dem gene

0,1

Coput.
mente ndaj-
tern. gravi-
lrr ” K,;

tur lectiones hujus textus; nam in Veneta edit 1693, utique habetur *decet*; sed in Brixiens. 1624, in Viterbien. 1754, legitur: *debet*.

Sanchez dicit in eo casu adesse justam causam prolem exponendi.

912. - »; Pontius *Ob. 1. cap. 21, n. 6, 7 et 11*, utique negat esse mortale, imo dicit nullum esse per se peccatum; sed addit esse per accidens aliquod peccatum propter vehementiam voluptatis.

etiam permittendum puto, cum Diana apud Sporer¹, se excitare ad coitum respiciendo ad imagines diversi sexus; maxime si essent sacrae: quod recte ajunt Croix¹ et Sporer esse mortale, propter gravem irreverentiam.

914. - An autem liceat marito delectari de copula aliena cogitata, ut se excitet ad coitum cum uxore?

Ex una parte videtur negandum, cum objectum de quo delectatur, sit per se turpe. — Ex alia, non videtur damnandum talem conjugem: cum ideo solutis est illicita spectatio concubitus humani, sive delectatio de visu cogitato talis concubitus, quia in tali visu vel delectatione adest proximum periculum commotionis spirituum generationi deservientium; et cum ipsis copula sit prohibita, consequenter etiam est vetita commotio spirituum: conjugatis autem, cum eis jam permissa sit copula, non videtur vetita saltem sub gravi talis commotio spirituum, quamvis ipsa ex delectatione illa oriatur. Hanc tamen cogitationem, si esset de copula inter personas determinatas, non excusarem a mortali, ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cum conjugate aliena. — Caeterum, quia hoc dubium apud nullum inveni discussum, sapientibus remitto discernendum.

Illud autem quod probabile putat Arriaga⁸, nempe licitum esse manto se delectare de copula cogitata inter ipsum et alienam, dico cum Croix⁴ omnino rejiciendum; cum talis delectatio sit de obje-

cto intrinsece malo, et ipsi conjugum omnino vetito.

915. - « VI0. Si fiat *modo indebito*. v. «gr. 1°. Si non servetur vas naturale: « quod multi docent esse veram sodomiam; alii, esse grave peccatum contra naturam (Vide sextum Praecept.). — « 2°. Si sine justa causa situs sit innaturalis, praeposterus, etc.: quod aliqui dicunt esse mortale; alii, secluso periculo « effusionis seminis, veniale tantum, etsi « grave et graviter increpandum. Diana⁵. « — 3°. Si alter conjugum ex morositate « vel alia ratione seminationem cohibeat: « quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actus conjugalis, scilicet « generatio, impeditur; quidam tamen, ut « Praepositus et Sanchez^a, dicunt, in « femina nullum esse. Vide Bonacina® ».

916. - Quaeritur 1°. An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase praepostero, ut postea in vase debito eam consummet?

Negant Navarrus¹; ac Angelus, Zerola[%] Graffius, Zanardus et Gambarupta, apud Diana⁸: modo absit periculum pollutionis. Quia alias (ut ajunt) omnes tactus, etiam venerci, non sunt graviter illiciti inter conjugatos. — Sed communiter et verius affirmant Sanchez°, Pontius¹⁰, Palausⁿ, Bonacina^{fl}, Sporer^{1b}, Tamburinus¹⁴; et Bossius¹⁵ cum Filliuccio, Perez, Aversa, Fagundez et Leandro. Ratio, quia ipse hujusmodi coitus (etsi absque seminatione) est vera sodomia, quamvis non consummata; sicut ipsa co-

Copula
modo inde-
bito.

Inchoata
sodomitice
et consum-
mata natu-
raliter:

Verius
frequentum
est.

Diana, part. II. tr. s, resol. 35. l. f. . 1 Part. I, cap. 2, n. . Lib. 6. part. 3. n. 329. — . De Villi» et Peccat.. d»«p. 47, sed 3. subsect. 3, n. 16. — * Loc. cit., n. 331. — . Part. 3, tr. 4, mol. 2M. — . Qu. 4. punct. 6, n. U et seqq. — 1 Lib. 5, consil. 7, de Poenitent. etc., n. 2. — Anpl., v. Delitum conjugale, n. 25. . Jacob. de Graffiti, lib. 6, cootil S, de Adulter., n. 11. . Zanard., Director, theoloj accnfesaor , part 1. de Matr , cap. 41, v. Dectma. . lioraL Gambarupt., de Caatb. reserv., ca». 2 Aqnen., de Sodomia,

num. 5. . . Pan. 2, tr. 17, bñ. 37. — . Lib. 9, disp. 17, num. 5. — . Lib. 10, cap. II, num. 5. — 11 Tr. 28, disp. 3. punct. 4, t 2, num. 6. — M Qu. 4, punct. II, num. 12. — » Part. 4, cap. 2. n. 497. — . Dead., lib. 7, cap. 3, s 6, num. 31. — De Effect. Matr., cap. 7, num. 174. - Fill., tr 13, pan. I, cap. 9, n. S». . Perea, disp. 49, sect. 8. num. 2. . Averta, qu. 21, sect. 5, v. Primo. . Faf-und., Decal., lib. 6, cap. 3, num. 18. - Lennd., tr. 9, disp. 2», qu. 36.

913. - * Sporer, loc. cit., dicit: . Potius permittendae imagines, sed certe profanae, non sacrae, ob gravissimum irreverentiae periculum ».

915. - a) Praepositus, qu. 6, dub. 4, n. 35, ita quidem docet, modo tamen mulier non ita se gerat . ex intentione impediendi generationem ». — Sanchez autem minus recte dtatur a Buscnbaum; licet enim, lib. 9, disp. 17,

n. 9, negat praecipi ut mulier eodem tempore ac vir seminet: attamen, disp. 19, n. 5, dictum istud explicat de praecepto gravi, et dicit veniale esse, . si viro seminante, femina ante proprii seminis effusionem desistat a copula, vel data opera nitatur non seminare ».

916. - Zerola citatur utique a Diana; sed id non reperitur apud cum in Prax. pocnit., cap. 12, qu. 25 (edit. Rom. 1597).

pula in vase naturali mulieris alienae est vera fornicatio, licet non adsit seminatio.

An autem *sil mortale viro perfricare virilia circa vas praeposterum uxoris?*

Negant Sanchez¹; et Bossius⁹ cum Filliuccio^{b)} et Perez^{b)}; quia tangere os vasis praeposteri non est ordinatum ad copulam sodomiticam. — Sed verius pariter affirmant Pontius^{c)}, Palaus[·], Diana⁴; item Fagundez, Leander, etc., apud Bossium⁵; atque Tamburinius* (qui testatur ab aliquibus codicibus sententiam Thomae Sanchez esse deletam: imo Moya asserit, ipsum Sanchez^V se retractasse in editione Antverpiensi anni 1614). Ratio est, quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico.

917. — Quaeritur 2°. *Au et quomodo peccent conjuges coeundo situ innaturali?*

§itu. qu
li « natura
u « <iuaii
innaturali».

Situs *naturalis* est, ut mulier sit succuba et vir incubus; hic enim modus aptior est effusioni seminis virilis, et receptioni in vas femineum ad prolem procreandam. — Situs autem *innaturalis* est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel praepostere more pecudum, vel si vir sit succubus et mulier incuba.

Coitum hunc, praeter situm naturalem, alii apud Sanchez¹ generice damnant de mortali; alii vero dicunt esse

mortale ultimos duos modos, dicentes ab his ipsam naturam abhorrere. — Sed communiter dicunt alii omnes istos modos non excedere culpam venialem. Ratio, 'yia ex una parte, licet adsit aliqua inordinatio; ipsa tamen non est tanta ut pertingat ad mortale, cum solum verseatur circa accidentalialia copulae. Ex alia parte, mutatio situs generationem non impedit; cum semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem seu descensum, sed per attractionem, dum matrix ex se naturaliter virile semen attrahit. Ita S. Antoninus* cum Alberto Magno; Navarrus[·], Pontius¹⁰, Petrocorensis[”], Salmant.[”], Bossius[”], Holzmann^{·>}, Sporer[”], Roncaglia[”], Croix^{bj'} Palaus[”] cum Sà, Tolet, Hurtado, Coninck et Henriquez; ac Sanchez¹¹ cum Gersonio Cajetano, Petro Soto, Dominico Soto, Silvestro, Armilla, Victoria, etc. Et aperte favet D. Thomas[”], ubi sic ait: *Sed in secundo modo* (nempe mutando situm naturalem) *non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt; sed potest esse signum mortalis concupiscentiae*. Ergo ex D. Thoma mutatio situs per se non est mortalis; sed potest esse mortalis ex prava *concupiscentia*, puta ex affectu bestialitatis vel sodomiae, vel si huiusmodi voluptas habeatur ut finis ultimus.

· Lib. 9, di. p. 17, n. 5 (edit. Brixien. 1624). — · Cap. 7, n. 175. — · Tr. 23, di. p. 3, punct. 4, § 2, n. 6. — · Port. 3, tr. 4, resol. 201. — *Faund*, Decal. lib. 6, cap. 3, n. P. · *Lcand.*, tr. 9, disp. 25, qu. 37. — 1 Loc. dt. n. 175. — · Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, n. 32. — 1 Lib. 9, disp. 16, n. 2. — · Part. 3, tit. 1, cap. 20, § 3, v. f. · *Albert. Afaçn.*, in 4, di. 31, art. 24. — · Man., cap. 16, num. 42, — · Lib. 10, cap. 11, n. 2 et 3. — 11 De Matr., cap. 11, qu. 2, v. *TerHus casus*. — 11 Tr. 9, cap. 15, n. 72 et 73. — » De Effect. Matr., cap. 7, n. 168 et »eqq. — u Part. 4, cap. 2, n. 493. — “ Tr. 21, qu. ult., quaestiunc. 4. — » Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 3.

n. 1. — Sd, v. *Debilum conjugale*, n. 14. · *Tbief.*, lib. 7, cap. 24, n. 1. · *Gasp. Murtad.*, disp. 10, diff. 5, n. 19 et 20. — Cba/Mc^disp. 34, dub. 9, n. 80. i. L. · *Meuricq., Ub.* 11, cap. 16, n. 6, lit. L — n Lib. 9, disp. 16, n. 3. — *Cajetan.*, in 2 2 qu. 154, art. 1, v. *Ad pnmum rnjo dubium*, et v. *Ad secundum de modo*. — *Petr. Solus*, lect. 16, de Matr. v. *Fiarm sequitur*. · *Dorn. Solus*, in 4, di. 31, qu. unie., art. 4, L 2 Dubium. · *SHvesl.* v. *Debitum conjugale*, num. 6 et 7. · *Armilla.*, v. *Luxurta*, n. 5; et v. *Matrimonium*, n. 68. — *Victor.*, Sum., de Matr., n. 273. — · In 4, di. 31, expo., text., i. f.

*») Eilliuccius et Perez, quidquid dicat Bossius, id non habent *locis cit.*, quin imo videtur Filliuccius contrarium sentire cum S. Alph. Scribit enim n. 329, copulam consummatam in vase innaturali esse peccatum mortale; et addit: · Alii autem tactus, qui fierent circa corpus mulieris, nisi et periculum pollutionis extra vas, vel [nota] pertineant ad sodomiam inchoatam vel aliam speciem contra naturam, sunt peccata ad summum venialia».

c) Pontius, *loc. cit.*, n. 5, negat esse licitum, et aperte insinuat esse mortale, dicendo meram turpitudinem esse aliud asserere, et habenas laxare libidini.

Moya utique sub ficto nomine Guimenii in *Opusc., de Matr., propos. 5, n. 1*, scribit: «Sanchez eam [sententiam] retractavit, ut consuet ex impressione Antverpiensi, anno 1614». At sane hoc nihil probat: Sanchez enim jam anno 1610 obierat; et ceteroquin in aliquibus etiam posterioribus editionibus, ut in Brixien. 1624, eadem sententia reperitur expressa.

917. — *) Holzmann, n. 458, dicit esse «saltem» veniale.

b) Croix, *lib. 6, part. 3, n. 332*, refert dumtaxat aliorum sententias.

f) Gersonius, quidquid dicat Sanchez, non

Ex Jeta
exaia, nul-
hue peca-
turn.

Quando
Mt monaje.

Quid, wi
part temp
mt effunda-
tur.

Hinc communiter dicunt praefati auctores cum Concinal,*conjuges minime peccare si mutant situm ex justa causa, nempe ob aegritudinem vel pinguedinem viri, vel ob periculum abortus aut scandalii aliorum. Idque expresse dicit Angelicus §* ubi subdit: *Quandoque.., sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias, tanto est gravius quanto magis a naturali modo receditur.* — E converso conveniunt omnes (ut asserunt Sanchez 8, Palaus4, Bossius§5, etc.), quod si experientia constaret quod mutato naturali situ, nihil seminis femina retineret ob nimiam vasis laxitatem vel humiditatem, vel propter aliquam infirmitatem naturalem, ut ait Palaus <0, tunc esset mortale. Secus vero dicit Sanchez, si non ex situ, sed ex aliquo morbo mulieris, talis effusio proveniret.

Dicunt autem Sanchez8 Pontius Palaus.; et Bossius® cum Perez, Hurtado4 et Aversa, non esse mortale, si ob variationem situs pars tantum seminis decidat, reliquo intra vas retento sufficienti ad generationem. Quod dicunt Sanchez et Bossius aliquando evenire; imo fere semper evenire ajunt Palaus et Pontiusf); qui testatur sic medicos asserere — Verum Salmant.10 hanc opinionem vocant nimis laxam; quia (ut inquiunt) prodigere semen humanum sine rationabili causa non potest excusari a mortali. Caeterum dicunt ipsi Salmant.11 ac Sanchez13 et Sporer 11 cum Aversa, non teneri confessarium interrogare conjugem de hoc se accusantem, an semen effusum sit vel non; quia

raro (ut ajunt) accidit semen effundi: et sic etiam ego pluries audivi ab eis qui apud me in confessione se accusabant praepostere coivisse. Eos vero qui coeunt stando vel sedendo, vel muliere incuba, puto esse in majori periculo semen effundendi. — Sed per hoc non audeo damnare sententiam Sanchezii, Pontii, Palai et aliorum (ut supra). Nam possent ipsi Salmanticensibus respondere quod sine justa causa prodigere semen, sive (ut melius Salmant. dicere debebant) permittere ut semen prodigatur, nunquam licet, quando semen extra vas uxoris effunditur: non vero quando intra immittitur, et per accidens, non autem ex ipso actu prodigitur; quia tunc matrix (ut dicunt auctores praefati) jam attrahit quod est sufficiens ad generationem, et reliquum tamquam superfluum expellit.

Utrum autem teneatur conjux reddere alteri petenti debitum situ innaturali sine justa causa? — Vide dicenda n. 946.

918. - Quaeritur 3°. *An peccent mortaliter conjuges, si incepta copula cohibeant seminationem?* — Respondetur:

Si conjuges ambo in hoc consentiunt, nec adsit periculum seminandi extra vas, id per se loquendo non est mortale. Illa enim penetratio vasis feminei tunc reputatur instar tactus verendorum, qui inter conjuges permittitur; vel saltem non est mortalis, secluso periculo pollutionis. — Ita communiter S. Antoninus u, Pontiuslft, Palaus 14 Laymann u, Bonacina,8, Lessiusl9, Sporer80; Salmant.81 cum Aversa et Dicastillo; Bossius88 cum Filliuccio, Hurtado et Perez; ac Sanchez88 cum Paludano,

Cohibere semen ex amborum contensa incepta copula, per ee non mortale.

1 DiK. 4, cap. 9, n. 2. — · Io 4, dht. 31, expo., text., i. f — · Lib. 9, ditp. 16, n.5. — 4 Tr. 28. ditp. 3, punct. 4. § 3, a. 1, i f. — · De Effect Matr , cap. 7, n. 171. — *Saneh.*, loc. dL, n. 5. — 4 Loc. cit., n. 5. — 4 Lib. 10, cap. II, n. 3. — · Tr.28, ditp. 3, punct. 4, § 3, n. 1. — · De Effect. Matr., cap. 7. n. 171 *Perea*, ditp. 4% tect. 7, n. 12. · *Aversa*, qu. 21, tect .*, v. Secaxdo. — *Sarich..* loc. cit., n. 5. — *Bott.*, loc. dt. — *Palaus*, loc. dt. — · Tr. 9, cap. 15, n. 74. — u Loc. cit — · Lib. 9, ditp. 16, n. 5. — “ Part. 4, cap. 2, n. 499. · Avrr»«(aut. a Salmant.), Loc-at, v. Secundo.— 14 Part. 3,

lit. 1, cap. 20, § 6, v. t. — “ Lib. 10, cap. 11, n. 9. — > Tr. 28, ditp. 3, punct. 4, § 3, n. 3. — 11 Lib. 3, eect. 4, n. 19. — “ Qu. 4, punct. 10, n. 16. — ” Lib. 4, cap. 9, n. 56, v. *Secundo*. — · Part. 4, cap. 2, n. 490. — « Tr. 9, cap. 15, n. 82. · *Aversa*, qu. 21, eect. 5, v. *Tertia*. - *Dkast.,dlsp.* 9, dub. 7, n. 73; *dr.* dub. 16, n. 182, 185 et 187. — ■ De Effect. Matr., cap. 9, n. 58. · *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 333. - *Gasp. HuriaJ*, ditp. 10, diff. 5, n. 21. - *Perea*, diip. 49, »ect. 9, n. X — ■ Lib. 9, ditp. 19, n. 3. - *Palud.*, in 4, dht. 31. qu. 3, art. 2, concl. 5 (n. 15).

aliud facit. *Compend. theol., tr. 3, de Sacra. Poenit., § Cut facienda sit confessio*, quam ut aliorum sententias referat.

Palaus. *loc. cit.*, dicit esse mortale, si haec effusio « procedat ex aliqua infirmitate temporali feminae ».

Gaspar Hurtadus, *disp. 10, diff. 5, n. 20*, id profecto refert, sed ex Pontio, quem non reprobatur.

f) Pontius, *loc. cit.*, scribit: « Docent enim medici non totam seminis quantitatem in matrice retineri ».

Si unius
dēntint.
mortale.

Ordinarie
mortale
propter pe-
riculum
pollutioni

Quid, ai
femina jam
seminaverit.

Cajetano, Angelo, Sà, Armilla, Tabiena, etc. Dixi 1°. *Si ambo consentiunt*. Nam si alter se retrahit sine alterius consensu, certe graviter peccat; ut dicunt omnes auctores praefati. — Dixi 2°. *Per se loquendo*. Narh sapienter advertit Sanchez cum Veracruz §), id ordinarie esse mortale; quia ordinarie adest periculum ex tali retractione effundendi semen: nisi conjuges experti sint oppositum; quo casu tamen puto nullo modo posse eos excusari saltem a veniali, quidquid dicat Sanchez cum aliis.

Si vero femina jam seminaverit, vel sit in probabili periculo seminandi, non potest quidem vir data opera a seminatione se retrahere sine gravi culpa. Quia tunc ipse est causa ut semen uxoris prodigatur; ut communiter dicunt S. Antoninus 3, Salmant. °, Holzmann d>; et Sanchez 4 cum Paludano, Cajetano, Angelo, Sà, et alii passim. — Hoc tamen non erit ita intrinsece malum, ut aliquo casu permitti non possit, puta si vir desisteret a copula ob periculum mortis vel scandali aliorum. Tunc enim licite potest se retra-

here, etiam cum periculo pollutionis; quia haec per accidens et praeter intentionem eveniret: et contra, non tenetur cum periculo tanti damni generationem procurare. Ita communiter Sanchez Palaus., Diana T; Bossius* cum Lessio, Aversa et Perez; ac Salmant. cum Cajetano*, Di- castillo, Henriquez >, etc.

Haec sunt certa apud omnes.

Si autem vir jam seminaverit, — Dubium fit: *an femina lethaliter peccet, si se retrahat a seminando; aut peccet lethaliter vir, non expectando seminationem uxoris?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Aversa, Hurtadus et Ochagavia, apud Bossium¹⁰; et probabilem putat Dianall. Atque videntur cohaerere Tabiena et Armilla (apud Sanchez¹¹): dum indistincte dicunt esse mortale, si, altero seminante, conjux a seminatione se retrahit — Ratio, quia (ut ajunt) etiam semen mulieris active concurrit ad generationem; prout censent ex medicis Hippocrates, Galenus, Vallesius et Petrus de Peramato (apud Sanchez >). Et ex theologis, Suarez ubi

Quid, n
LrJ^?r,r

Cajetan., in 2. 2., qu. 154, art. 11, i. f. — *Angel.*, v. *Debitum conjugale*, n. 27. — *Sd.* v. *Debitum conjugale*, n. 17. — *Armilla.*, v. *Debitum conjugale*, n. 9. — *Tabiena*, v. *Luxuriosus*, n. 7, qu. 6, i. f. — 1 Lib. 9, di>p. 19, n. 3, i. f. — 1 Part. 3, tit. 1, cap. 20, § 6, v. f. — 1 Tr. 9, cap. 15, n. 81. — 1 Loc. cit., n. 4. — *Palmi.*, in 4, diat. 31, qu. 3, art. 2, concl. 5 (n. 15). — *Cajetan.*, in 2. 2., qu. 154, art. 11, i. f. — *Angel.*, v. *Debitum conjugale*, n. 27. — *Sd.* v. *Debitum conjugale*, n. 17. — 1 Lib. 9, diip. 19, n. 6. — 1 Tr. 28, diip. 3, punct. 4, n. 3. — 1 Part. 3, tr. 4, resol. 227. — 1 De Effect. Matr., cap. 9, n. 60. — *Less.*, lib. 4, cap. 3, n. 55, v. *In actu.* —

Aversa, qu. 21, sect. 5, v. *Communie tamen.* — *Perci*, diip. 49, eect. 9, n. 5. — 1 Tr. 9, cap. 15, o. Sl. — *Duast*, di>p. 9, dub. 7, n. 74 et 75. — *Aversa*, loc. at. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 10, diff. 5, n. 21. — *Ochagav.*, de Matr., tr. 5, qu. 2, n. 13. — 1 Loc. dt., n. 51 et 53. — 1 M Port. 6, tr. 14, mol. 37. — *Tabiena*, v. *Luxuriosus*, n. 7. — *Armilla.*, v. *Luxuria*, a. 5. — 1 u Lib. 9, diip. 19, n. 5. — *Hippocr.*, lib. de Genitura. — *Galen.*, de Utu partium corp. hum., lib. 14, cap. 7. — *Valles.*, Controv. medic. et philo., lib. 2, cap. 6, post med. — *Petr. de Peramato*, lib. de Scmiac, § *Jam vero*, usque ad An. — 1 u Lib. 2, diip. 21, n. 11.

918. — a) Rectius dicitur: fere omnes.

Quin etiam Veracruz indicat esse semper mortale, quamvis non per se: «Verum mihi videtur, (ita ille *part. 3, art. 15, concl. 5*) quia difficile est actu incepto continere talem seminationem, tam ex parte viri quam ex parte feminae, propter periculum solum quo tales se exponunt, licet de se non sit mortale, esse Lamen propter tale periculum ». Et paulo inferius: «Periculum tamen est tam verisimile, ut ex ipso fiat omnino damnabile».

Sanchez, *loc. cit.*, n. 3, i. f., postquam dixit frequenter esse mortale propter periculum, addit tantum: «Si autem experti sunt id periculum non inveniri, damnandi minime sunt ».

d> Holzmann, *dc Matr.*, n. 452, dicit debitum conjugale recte persolvendum esse quoad substantiam sub moruli; et *num. 453*, ex hoc principio colligit « quod femina sub mor-

uli obligetur., exspectare seminationem viri, quando ipsa prior seminavit... Quia semen muliebres se solo inutile est et insufficiens ad generationem prolis, propter quam, ceu finem primum, copula inter conjuges est licita». Quae vicissim innuunt virum non posse cohibere seminationem nec se retrahere si femina prior seminaverit

Gajeunus, in 2at* 2* qu. 154, art. 1, v. *Ad 2 vero casum*; Henriquez, lib. 11, cap. 16, n. 7, non satis diligenter ciuntur a Salmant.; habent enim solum regulam generalem, non vero exceptiones appositae.

/J Suarez, in 3 P., torn. 2, disp. 10, sect. 1, v. *Ad primam ergo*, hanc sententiam probabilem existimat; quamvis enim dicat primo: « Si semen maternum simpliciter necessarium est ad concipiendum filium, consequenter dicendum esse B. Virginem per naturalem facultatem partem sanguinis in semen

ait: *Semen maternum simpliciter necessarium est ad concipiendum* *fi*Hum. Item D. Bonaventura et Major^Λ apud Bossium^{*} ac Cajetanus, ^{Abulensis} et plures alii apud Sanchez^{*} — Et ipsi Sanchez et Bossius hanc opinionem satis probabilem putant; saltem (ait Bossius) semen mulieris juxta omnes valde confert prolis perfectioni, cum ad hoc saltem fuerit a natura institutum.

Secunda vero sententia communior negat; et hanc tenent Sanchez³, Pontius[♦] Bonacina[·]; et Salmant.[·] cum Cajetano Henriquez, Dicastillo, Veracruz[‡], etc. Hi contrario nituntur fundamento, nempe quod semen mulieris non est necessarium ad generationem; ut asserunt Aristoteles[·], Avicenna[«], Galenus (sibi contrarius), ac Hugo Senensis et Albertus Magnus, apud Sanchez[·]: qui ait hanc esse sententiam communem theologorum, exceptis scotistis. — Nec ob stare dicunt auctores hujus secundae sententiae, quod semen feminae conferat perfectioni prolis. Nam respondent ⁷ quod non tenentur conjuges ad convenientiorem modum generandi; sed satis est si generationi non obstat.

Quamvis autem dicant praefati auctores, non teneri virum exspectare seminationem mulieris, si ipse jam seminaverit,

D. Bonav., in 3, diil 4, art. 3, qa. 1. — 1 Cap. 9, n. 51. — *Cajetan.*, in 2um 2° qa. 1M, art. 12, v. *Et o auUm.* — Lib. 2, disp. 21, n. 11. — *Sanch.*, loc. cit. — *Boss.*, loc. cit., n. 51. — *Boss.*, loc. dt. — ■ Lib. 9, diip. 19, n. 5. — 1 Lib. 10, cap. 11, n. 3. — 1 Qa. 4, punct. 9, n. 16; cfr. punct. 6, n. 14. — 1 Tr. 9, cap. 15, n. 80, — *Htnriq.*, Ub. 11, cap. 16, n. 7, i. f. — *Dicast.*, diip. 9, dub. 7, num. 70. — *Galenus*, de Natural. ixculL, lib. 2, cap. 8. — *Stnen.*, Exposit. rap. libr. Tecni Galieni. lib. 2, § *Epalis vero calidi*, text. 1,

concedunt tamen ei posse continuare copulam, usque dum seminet femina; quia hoc pertinet ad complementum copulae uxoris, ut censent Pontius⁸ et Diana⁹; Bonacina¹⁰ cum Cajetano; et Sanchez¹¹ cum Tabiena et Graflio: — contra Henriquez (apud Bonacina^u), qui sentit, virum non teneri exspectare seminationem feminae; quia periculum est ut hoc pacto impediatur generatio. Quod non videtur satis probabile nec cohaerens; nam si adesset tale periculum, non debuisset dicere non teneri, sed non posse: quod nemo asserit, nemo enim hoc periculum supponit.

Sed redeundo ad primam quaestionem, esto secunda sententia sit quidem communior et probabilior (ut videtur); censeo tamen cum Bossio¹⁸ primam sententiam esse satis probabilem, et ideo in praxi tenendam. — Ratio, quia non licet sequi opinionem probabilem cum damno tertii. Cum autem hic agatur de damno prolis sive generationis, adversus naturam, quae jus habet ut non impediatur generatio, cum ad hoc instituerit actum conjugalem; propterea ubi est periculum impediendi generationem, non licet uti opinione probabili: ubi enim (ut diximus *Lib. I, it. 42 et 52*) agitur, non de honestate actionis, sed de veritate rei, illicitum est sequi (ut omnes fatentur) opinio-

v. Sed post haec. — *Albert. Máxn.*, de Animxlib., lib. 5, tract. 1, cap. 1. — 1 Lib. 9, ditp. 17, num. 9. — 1 Lib. 10, cap. 11, num. 3, v. f. — 1 Part. 3, tract. 4, reaol. 204. — 1 Qu. 4, punct. 6, n. 14. — *Cajetan.*, in 2° 2°, qu. 154, art. 11, ad 5. — 11 Lib. 9, diBp. 17, num. 11. — *Tabiena*, v. *Luxuriosus*, n. 7, v. f. — *Graff.*, Deci., aur.» part. 1, lib. 2, cap. 82, num. 15. — *Jienriq.*, lib. 11, cap. 16, n. 7, i. f. — 1 Loc. cit., num. 14. — 1 De Effect. Matr., cap. 9, num. 52.

convertisse... Et haec sententia probabilis est, incerta tamen ». Sed addit nihil esse « quod nos cogat ad dicendum illud esse simpliciter necessarium ad formationem prolis ». — Major pariter, in 3, dist. 4, qu. 1, probabile putat semen femineum active concurrere ad generationem, sed contrarium probabilius existimat

Abulensis requirit quidem necessario semen femineum: *Paradoxa quinque, paradox. 1, cap. 48*; sed expresse ait esse « pure passivum ».

Cajetanus, loc. cit., art. 11, v. *Ad quintum dubium*, non bene dtatar ad rem a Salmant^L, ceterum, ut supra notavit S. Alphonsus, Cajetanus negat fundamentum hujus

opinionis. — Veracruz item, *part. 3, art. 15, conci. 5*, casum praesentem praetermittit, quinimo videtur admittere rationem qua fundatur prima sententia, scilicet, semen mulieris necessarium esse.

O Aristoteles, *de Generat. animalium, lib. 1, cap. 20*, negat utique semen feminae inesse; sed paulo superius dixerat: « Genitum a femina non conferri ad generandum; tamen aliquid conferri; idque esse menstruum constitutionem aut proportionale in genere exsanguis ». — Avicenna autem, *de Animalib.*, lib. 9, cap. 8: « Materia mulieris quae dicitur, non habet in se virtutem generativam, sed passivam ut in ea fiat generatio ».

D Sanchez ita respondet

nem probabilem pro libertate, adversus aliam stantem pro lege.

Hinc, neque practice probabile puto id quod dicunt Sanchez *, et Sporer¹ cum Perez, Escobar² Dicastillo et Gobat nimirum posse mulierem in actu coitus animum ad alia divertere, ne concitetur ad seminationem.

919. - An autem, *si vir se retrahat post seminationem, sed ante seminationem mulieris, possit ipsa statim tactibus se excitare ut seminet?*

si yir jam
nt.uxorpo-
lactibu- «C Negant auctor Additionum ad Wigandt³; ac Diana et Rodriguez apud Bossium⁴, adhacretque Palaus⁴* (dicens id non esse licitum, si mulier posset se continere). — Ratio, quia semen mulieris non est necessarium ad generationem; item, quia effusio illa mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro.

Communius vero affirmant Wigandt⁶*, Lessius⁷, Bonacina cum Sanchez Potestà⁸, Tamburinius⁹; Salmant. ¹⁰ cum Dicastillo; Filliuccius¹¹, Sporer¹²; Bossius¹³ cum Aversa, Perez, Fagundez et Leandro; ac Elbel¹⁴ cum Clericato, Homobono, Diana Gobat et Bosco; et non reprobant Concinal¹⁶. — Ratio: tum quia seminatio mulieris pertinet ad complendum actum conjugalem, qui consistit in seminatione utriusque conjugis; unde, sicut potest uxor tactibus se praeparare ad copulam, ita etiam potest actum copulae perficere. Tum quia, si mulieres post ta-

lem irritationem tenerentur naturam compescere, essent ipsae jugiter magno periculo expositae mortaliter peccandi; cum frequentius viri, quia calidiores, prius seminent. (Sed haec ratio non suadet. Nam si hoc permetteretur uxoribus, deberet permitti etiam viris, casu quo mulier post suam seminationem se retraheret, et vir maneret irritatus; at doctores communiter dicunt id vetitum esse viris; ut Sanchez¹⁷, Wigandt et Bonacinal¹⁸). Tum quia, ut plures sentiunt, seminatio mulieris est necessaria, vel saltem multum confert ad generationem: nihil enim a natura frustraneum agitur.

Omnes autem concedunt uxoribus quae frigidioris sunt naturae, posse tactibus se excitare ante copulam, ut seminent in congressu maritali statim habendo. — Vide Concinal¹⁹.

920. - « VII0. Si *in loco indebito*, v. gr. « sacro, qui inde violetur, vel in loco publico ».

QoU de

Vide dicta de hoc puncto *Lib. III, n. 458*, ubi diximus²⁰) cum Navarro, Vasquez, Toletus, Azor, Coninck, Pontio, etc., quod, licet probabile sit, per copulam conjugalem occultam in ecclesia non committi sacrilegium, neque ecclesiam pollui; probabilius tamen est oppositum, nisi adsit necessitas, cum Suarez, Sanchez, Lessio, Bonacina, Holzmann, Croix, Salmant., etc. — Etsi, eo casu, non tenentur clerici ibi abstinere a divinis officiis celebrandis,

¹ Part. 4, cap. 2, n. 491. · *Perea*, di«p. 49, sect. 8, n. 3. · *Dicast.*, di«p. 9, dub. 7, num. 69. — · Tr. 16, num. 106. — *Diana*, part. 2, tract. 17, retol. 38, i. f. · *Rodrik*, Sum. hiipan., tom. 3, cap. 88, num. 4. · · Dc Effect. Matr., cap. 9, n. 54. — ⁴ Tr. 28, diip. 3, punct. I. § 3, n. 6. — · Tr. 16, num. 103. — · Lib. 4, cap. 3, num. 94, v. *Htftc patet*. — ⁷ Qu. 4, punct. 6, num. 15. — ■ Tom. 1, n. 4310. — · Decal., lib. 7, cap. 3, § 6, n. 18. — » Tr. 9, cap. 15, n. 80. · *Dicast.*, disp. 9, dub. 7, n. 71. — u Tr. 10, part. 1, n. 3». — “ Part. 4, cap. 2, n. 491. — 11 Loc. cit., n. 55. ·

Aversa, qu. 21, »ect. 5, v. *Communis tamen*. - *Perea*, diip. 49, s«t. 8, n. 4. · *FagundDead.*, lib. 6, cap. 3, 0.21, - *Deand.*, tr. 9, disp. 25, qu. 4L — M De Matr. num. 425. · *Clerical.*, Ero«cmat., cap. 145, n. 33; et de Matr., deetv. 38, n. 23. · *Homob.*, Exam, eccles., tr. 7, cap. 28, qu. 116, ad 4. · *Gobai*, tr. 10, part. 2, n. 589. - *Basco*, de Matr., diip. 12, MCL 15, n. 576. — “ Dc Matr., di»·. 4, cap. 9, a n. 11. — “ Lib. 9, diip. 17, n. 12 et 13 (a/. n. 13 et 14). — *Wt^andi*, tr. 16, n. 100, i. f. — M Qu. 4, punct. 6, n. 15, i. f. — “ Loc. cit., n. 13.

Sanchez, *lib. 9, disp. 19, it. 5*, dicit esse veniale tantum; ideinque tenent Escobar, *lib. 26, dc Debtto, n. 78*; et Gobat, *tr. 10, de Matr., part. 2, it. 592*, quamvis hi duo a Sporer citentur, uti refert S. Alphonsus.

919. - § Sanchez id utique dicit, *lib. 9, disp. 17, n. 12*, in quibusdam editionibus, apud me edit. Brixien. 1624; in aliis vero expunctum est, ut in Veneta 1693.

Diana male citatur ab Elbel¹ pro hac sententia; expresse enim eam respuit *part. 2*,

tr. 17, resol. 38, ubi, relata opinione Emmanuelis Rodriguez negantis esse licitum, et deinde opinionem Sanchezii asserentis licitum esse, concludit: «His tamen non obstantibus, ego puto non esse recedendum a prima sententia Rodriguez». Et iterum adhaeret sententiae negativae, *part. 9, tr. 8, resol. 31*. Cfr. etiam *part. 10, tr. 13, resol. 42*.

920. - a) Sed vide ad dictum *num. 458* notam *d* et seqq., pro citationibus auctorum, quarum quaedam explicationem requirunt.

nisi concubitus ille habitus publicetur (ut dicunt iidem auctores, et probatur in hoc [A. VI, fi. 364). Quia ecclesia non censetur polluta quoad celebrationem officiorum, nisi crimen sit notorium notorietate facti.

Quid de copula die pare indebito.

921. - « VI!!0. Si, absque urgente causa, « fiat *tempore indebito*:

« Ie. In magna solemnitate, ut Paschae, « vel pridie communionis. — Vide Perez ».

« 2°. Quando uxor est gravida, saltem « si sit periculum abortus. Navarrus a», «Silvester, Sanchez, Coninck, Filliuc- « ċius — Hoc enim si non sit, non erit « saltem mortale, quod enim tunc fine « suo frustretur semen, non sequitur per « se ex actu. Unde Diana' et Coninck 4 « nullum peccatum agnoscunt b».

« 3°. Quando uxor laborat fluxu men- « struo. — Quod tamen non esse mortale « (contra Azor) docet Sanchez *. Imo aliqui « apud Diana (ut Pontius') docent, nec « veniale esse si periculum urgeat: quod « Sanchez e» docet esse probabile. Addit- « que Martinus Perez', si ob finem hone- « stum fiat, nullum esse; et teneri reddere « debitum uxorem, si maritus exigat O ».

922. - Quaeritur 1°. *Ab liceat conjugii coire die communionis?*

Quid de copula die communionis.

Vide quae fusius diximus hoc *Lib.*, *n. 273 et 274*, ubi tenuimus esse veniale accedere ad Eucharistiam die copulae habitae ob voluptatem: nisi excuset aliqua rationabilis causa. — Si vero copula est habita causa procreandae prolis, vel etiam incontinentiae vitandae *aL* tunc est

1 Diip. 49, tect. 9. — *Sikast.*, v. *Debitum conjugate*, qu. 5. — *Sanch.*, lib. 9, diip. 22, a num. 1. — *Coninch*, diip. M, dub. 9, n. 77 et 78. — Tr. 10, part. 1, n. 337. — Part. 3. tr. 4, reaol. 201 — Loc. dt. — Aitor, pari. 3, lib. 3, cap. 81. qu. 13. — Lib. 9. diip. 21, n. 5, 7 et 8. — Loc dt. — * Lib. 10. cap. 14, n. 5 et 6. — Diip. 49. MCt. 8. n. 13 et 11 — Suppl., qu. M, art. 7. — * Loc. dt.. art 5 — “ Part. 3, tit. 1, cap. 20. S П. — “ DIm. 4.

921 - Navarrus, *Man.*, cap. 16, n. 25, negat teneri ad reddendum debitum « quando probabiliter timeret incurrere... abortiendi periculum.^ : quod salis innuit tunc non legitime peti.

* Quando scilicet nullum adest periculum abortus, quod periculum credit Coninck vix unquam accidere posse.

*> Quin etiam Sanchez, *lib.* 9, *disp.* 21, n. 7, id absolute docet

solum consilii a communione abstinere, ex can. *Vir cum propria* 7, *caus.* 33, *qu.* 4. — Et sic pariter est consilii abstinere die quo conjux reddidit debitum: a quo autem reddendo, ordinarie loquendo, propter communionem non potest eximi; nam aliquando potest honestis precibus resistere.

Quid autem debeat confessarius respondere conjugi interroganti an teneatur reddere die communionis? — Vide dicta *n. 274*, v. *Quid*.

Post vero communionem sumptam nulum est peccatum *reddere*. — An autem *petere*? Alii dicunt esse veniale; alii nulum. Vide *ibid.*, v. *Die autem*

923. - Quaeritur 2°. *An in diebus festivis, zel jejunii aut rogationum, sit illicitus actus conjugalis?* — Commune est non esse vetitum tunc debitum *reddere*; cum D. Thoma', ubi dicit: *Cum mulier habeat potestatem in corpore viri... et e converso; tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore et quacumque hora*.

Reddere debitum die (cito vel jejunii etc, licitum.

An autem *sit vetitum petere?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent D. Thomas¹⁰, S. Antoninus¹¹, Concina¹; item Magister Sententiarum, Albertus Magnus, Paludanus, Gersonius, Silvester, Tabiena, etc., apud Sanchez ia, — Hoc tamen sub culpa veniali, ut ait D. Thomas cum aliis: non vero sub mortali, ut aliqui improbabiliter tenent apud Sanchez; quia tempus sacrum *non est circumstantia* (ratio S. Doctoris) *trahens*

Petereew veniale, iuxta alio.

cap. 8, num. 10. — *Magist. Sant.*, Hb. I, diit. 32, num. 3. - *Albert. Afagn.*, in 4, dial. 81, art. 23. - *PaluJ.*, dilt. 32. qu. 1. art. 3. concil. I (n. 11). * *Gereon.*, Compend. theol., tract 3, de Sacram, conjugii, *An tempore fit loco, etc.* - *Silver.*, v. *Debitum*, n. 13, qu. 11. - *Tabiena*, v. *Matrimonium HI*, num. 9. qu. 8 - u *Lib.* 9, diip. 12, num. 3. — S. TAom, loc- dt., qu. 64, art. 6. — *Sanch.*, loc. dt., num. 2.

Clarius: Ferez negat esse veniale *exigere* ob debitum finem; praeterea, si maritus (sive venialiter sive non) exigat, uxorem *teneri* reddere.

922. - </> Canon *Vir cum propria* non loquitur de copula habita propter vitandam incontinentiam. Vide textum dicto >/ 273 hujus libri.

b> Sed vide etiam ibi notam *h*, ex *Horn*, *apost*.

in aliam speciem peccati: unde non potest in infinitum aggravare. Rationem autem cur sit veniale, assignat idem Angelicus, dicens: *Actus matrintoniatis, quamvis culpa careat, tamen, quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia. Et ideo in diebus in quibus praecipue spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum.*

Comma-
niu« neca-
tur ewe illi-
citur.

Secunda vero sententia communior negat esse illicitum. Et hanc tenent Sanchez⁷ cum S. Bonaventura⁸ & Scoto⁹ b), Cajetano, Armilla, Soto⁴ Angelo, Valentia[^], etc.; item Pontius⁷, Palao⁵, Bonacina⁴; Salmant.⁵ cum Henriquez^e, Dicastillo, Coninck, Aversa, Ledesma, etc.; ac Bossius cum Azor, Reginaldo, Filliuccio, Perez, etc. — Ratio, quia id non habetur vetitum ullo jure: non divino, quia in festis sola opera servilia prohibentur; non ecclesiastico, quia diebus festivis et jejuniis, non obstante congressu maritali, bene possunt conjuges servare ea quae sunt de praecepto. — Quod si

canones et SS. Patres videntur iis diebus expresse prohibere usum conjugii, dicunt praefati auctores id intelligi de consilio, non de praecepto; ut multis nititur probare Sanchez cum Glossis in canones et aliis interpretibus.

924. - Quaeritur 3°. *An liceat coire conjugibus tempore praegnationis?*

Commune est id non esse mortale, nisi adsit periculum abortus.—Ita omnes cum Sanchez⁷, Pontio⁸, Palao⁵, Salmant.¹⁰, Roncagliall¹ et Bossio¹⁸; ex D, Augustino¹⁸, ubi: *Conjugalis enim concubitus generandi gratia non habet culpam: concupiscentiae vero satiandae, sed tamen cum confuge propter torifidem, venialem habet culpam.* Idem docet D. Ambrosius¹⁴; ibi: *At vero homines nec conceptis nec Deo parant: illos contaminant, hunc exasperant. Nota to contaminant; ergo supponit S. Doctor periculum abortus. — Idem D. Hieronymus¹⁸: Postquam uxorum venter intumuerit, non perdant filios.* Item D. Thomas¹⁸; ibi: *Ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem imprae-*

Co« i«n-
gnauoni.
KΛ, Ma

* Lib. 9. disp. 12, n. 5. · Cajetan., Sum., v. Matrimonii peccata, § Septimum caput. - Armilla, v. Debitum conjugale, num. 10. · Antaei., v. Debitum, n. 29. — · Lib. 10, cap. 9. — · Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 4, n. 5. — 4 Qu. 4, punct. 6, n. 90. — * Tr. 9, cap. 15, n. 58. · Dicast., disp. 9, dub. 3, n. 17 et 18. - Coninck, disp. 31, dub. 9, n. 75. · Aversa, qu. 21, sect. 6, v. Secundo... Absolute tamen. · Petr. Ledesm., qu. 64, art. 7, v. Circa istos articulos notandum 1. — 4 De Effect. Matr., cap. 7, n. 84. - Aaor, part. 3. lib. 9, cap. 31, qu. 7. · Retfn., Hb. 31, n. 346. · Fill., tr. 10, part. I, cap. 9, n. 323. · Perea, disp. 49, sect. 3, n. 3 et 5. — Sanch., lib. 9, disp. 12, n. 5. · Gloss, in can.

Proposuit, dist. 82, ad v. Praecepti; in can. Si causa, cau». 33, qu. 4, ad v. Concessum; in can. Fratres tbtd., et can. Christiano, ibid., ad v. Mon licet, et v. A luitis. — * Lib. 9, diip. 22, n. 3. — · Lib. 10, cap. 14, n. 7. — · Tr. 28, diip. 3, punct. 4, § 4, n. 12. — w Tr. 9, cap. 15, n. 78. — u Tr. 21, qu. ult., quaciltunc. 3, reap. 2. — u De Effecti. Matr., cap. 9, n. 33. — “ De Bono conjugali, cap. 6, n. 6; Migue. Patrol. Ut.. tom. 40, ccl. 377-378. — M Exposit, in Luc., lib. I. n. 44; Migue. Patrol. lat., tom. 15, cul. 1551. — u /Xdvcre. Jovinian., lib. 1, num. 49; Migne, Patrol. lat., tom. 23, col. 281 Cfr. can. Ori^o 5, cam. 92, qu. 4. — * In 4, diit. 31, Exposit. text.

923. - a) S. Bonaventura, in 4, dist. 32, art. 3, q. 2, ita docet in resp. ad 6, quamvis in corp. art. contrarium tenuerit. Nam in corpore articuli dicit: «Peti... [in illis diebus] non potest sine culpa; et si aspectus sit ad delectationem, gravis est culpa; si autem ad lubricum carnis et suam infirmitatem, cujus est conscius, vel conscientia vehementer timet, et propter hoc petit, veniale potest esse peccatum; attamen vix contingit quod in praecipuis diebus non sit grave peccatum». Iterum, in resp. ad 4, dicit coitum iis diebus esse excessum «ex parte petentis; si tamen propter periculum faciat, non est excessus mortalis, sed venialis». His autem dictis, in resp. ad 6 ait cessationem ab amplexu diebus festis esse «consilium», et sic concludit: «Concedendum est istud esse magis congruitatis et honestatis quam necessitatis».

b) Scotus, dist. 32, ad 3, loquitur de red-

ditione debiti; sed a Sanchez citatur pro petitione.

c) Sotus, in 4, dist. 32, qu. un., art. 3, post conci. 2, distinguit, et dicit veniale esse petere «diebus solemnitate quae sunt praecipuae». Pro diebus vero qui non sunt tantae solemnitatis et diebus jejuniis, ait: «Fortasse [SS. Patres] non tam praecepti insinuare volunt quam salutaria monita»; praeterea id non amplius servatur, ideoque «nescio an illa de causa petitio debili sit culpae tribuenda». — Henriquez etiam, lib. 11, cap. 16, n. 5, quamvis a Salmant simpliciter citetur, eadem distinctionem ponit, dicens esse veniale petere diebus solemnioribus, secus vero ceteris diebus jejuniis.

d) Valentia a Sanchez citatur pro ratione propositionis dumtaxat, scilicet unicuique canonis Decreti eam auctoritatem reddendam esse, quae auctori ejus tribuitur; quod quidem

gnatam, non tamen ita quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus.

Censent autem Silvester, Angelus et Tabiena, apud Sanchez*, adesse periculum abortus, si copula habeatur circa initium conceptionis; quia ex novo coitu materia illa nondum plene formata facile dispergitur: nam licet matrix post conceptionem statim claudatur, tamen, ut ait Avicenna^V, ex vehementi delectatione coitus irritata, aliquando aperitur, et materia effunditur. — Hoc tamen non obstante, dicunt Pontius^b, Palaus Sanchez cum Angelo et Silvestro (contra Tabiena); ac Bossius⁴ cum Filliuccio^e, Hurtado, Perez et Raynaudo, quod coire cum tali periculo non reputatur mortale; quia (ut ajunt Sanchez et Bossius) cum materia non sit adhuc formata, et conjuges dent operam rei licitae, utendo jure suo, (modo abortum non intendant), damnum illud non est tantum ut lethalem constituat culpam. Sed haec ratio mihi non probatur; quia, cum per copulam noceatur vitae vel formationi prolis, conjux tunc non habet jus ad copulam. — Potius videtur dicendum non adesse tale periculum; quia, ut dicunt idem Sanchez⁵, Palaus Bossius⁷; Holzmann⁷ cum Ill-

sung; et Bonacina" cum Coninck et Reginald^d, communiter non adest tale periculum: dum matrix, recepto semine, arctissime constringitur, nec ordinarie reseratur per coitum (ut tradunt ipse Avicenna[†] et Valverde⁷), apud Bossium⁷), cum conjuges indiscriminatim accedant, et tamen abortus non succedunt. Unde ait Bossius quod usquedum non constet experientia, aliquam uxorem ex coitu pluries fetum emisisse, non est praesumendum periculum abortus/Λ

Tanto minus autem aderit tale periculum, si habeatur copula tempore proximo partui, ut perperam aliqui dixerunt, putantes tunc exponi prolem discrimini suffocationis. Nam verius (ut ait Bossius^{ll} cum Raynaudo) fetus humanus ita secundinis involvitur, ut eum non possit semen contingere. — Hinc ait Petrocorensis^{l4} periculum abortus non ita facile praesumendum; et ideo non esse vexandos conjuges importunis interrogationibus ut abstineant tempore praegnationis: *Quae enim (ait) spes eos a concubitu avocandi? et quale non timendum periculum, si in sua bona fide perturbentur?*

Utrum autem, *secluso periculo abortus, sit culpa venialis habere coitum si cum praeguate?*

Si/vest., v. Debitum conjugale, n. 8, qu. 5. · An[^]el., v. Debitum, n. 33. · Tabiena, v. Matrimonium III, n. 6. qu. 5. · Lib. 9, ditp. 22, η. 1. — » Tr. 28, disp. 3, punct. 4, M. η Π. — ■ Loc. dt., n. 1. · Anget., loc. dt. · Sitvest., loc. dt.. TeNcr»a, loc. at. — Cap. 9, n. 29. · Gasp. Hurlad., di»p 10, diff. 3, n. 11 · Perea, dhp. 49, »cct. 3, n. 15. · Tkeophil. Raynaud., de Ortu infant., cap. 11, nom. 12. —

Sanch., lib. 9, diip. 22, n. 1, i. f. — Boss., de Effect. Matnm , cnp. 9, n. 29. — * Loc. dt., n. 7. — · Tr. 28, diip. 3, punct. 4. § 4, n. 11. — ' Loc. dt. — · De Matr., n. 463. · Illa., de Matr., n. 132. — · Qu. 4, punct. 6, n. 12. · Coninck, diip. 31, n. 77. — * Cap. 9, n. 29. — Boas., loc. dt. — ll Loc. dt., n.30. - Rayn., de Ortu infant., cap. 11, n. 13, i. f. (at., cap. 6, n. 14) — « De Matr., cap. 11, qu. 2, v Quartus casus.

significait Valentia, *tom. 3, disp. 6, qu. 6, punct. 6*, v. *Hinc sequitur: deceptum*, ubi refert quemdam canonem decreti, et dicit: « E canon... non obligat universaliter, cum sil tantum Basilii, neque approbatus sit ab aliquo Pontifice aut concilio ».

924. - Avicenna, *de Animal., lib. 9, cap. 6*, hoc tantum habet; «Quando impraegnata est mulier..., clauditur ejus [uteri] orificium, et nihil exit. Quae vero adduntur, videntur esse ex ipso Sanchez.

V Pontius, quod sciam, non aliud habet, *loc. cit., n. 7*, nisi mortale esse coire cum periculo abortus.

<) Filliuccius, quidquid dicat Bossius, haec dumtaxat, *tr. 10, part. 1, cap. 9, η. 337*, scribit «Tempore praegnationis, si sil periculum abonus, est peccatum mortale petere aut red-

derc; si non sit, communiter censent esse veniale ».

d) Reginaldus non satis accurate citatur a Bonacina; oppositum enim docet, *lib. 31, n. 286*, ubi scribit: «Quinta causa (quae excusat a redditione debiti) est periculum abortus, quod in coagulatione contingit potissimum, et quando propinquus est partus... Talique periculo... exponere se, est peccatum mortale ».

e) Scilicet Avicenna, *loc. cit.*; Valverde, *La anatomia del corpo umano, lib. 3, cap. 14, i. f.*, dicunt utrum arctissime constringi in feminis praegnantibus.

Seu rectius: Non est praesumendum periculum aperitionis.

S. Alphonsus videtur movere hoc dubium de *petitione* debiti, ut palet ex picrisque citatis auctoribus.

Coire cum
praegnante,
juxta alios,
veniale.

Juxta
alios, nec
veniale.

Juxta
Doctores,
sine
causa, ve-
niale.

Affirmant D. Antoninus item Sotus, Paludanus, Alensis, Palacios, etc., apud Sanchez ». Quia stante fetu concepto, frustratur semen suo fine generationis. Idque confirmant ex auctoritate plurium SS. Patrum. — Negant vero Sanchez cum Gabriele et Henriquez; Bonacina cum Filliuccio h), Palaus*, Roncaglia @, Holzmann', Elbel8; et Salmant. cum Dicastillo, Aversa et Diana. Tum quia nullibi habetur id per se esse vetitum; tum quia esset onus gravissimum, et res exposita innumeris periculis peccandi venialiter, si conjuges tenerentur tamdiu abstinere ab usu conjugii, manendo in eodem toro. Respondent autem ad rationem oppositam, quod ut coitus sit licitus in matrimonio, sufficit ut per se actus sit ad generationem idoneus: quod autem ipsa non eveniat, per accidens se habet.

Caeterum mihi arridet sententia, quam tenent Pontius¹⁰, Azorn; Bossius¹¹ cum Gulielmo Parisiensi O, Perez, Coninck, Barbosa, Filliuccio*, Hurtado, Aversa, etc. (et huic se adnectunt etiam Palaus¹⁸ et Roncaglia w), nempe, quod coitus cum praegnante non potest excusari a culpa veniali, nisi adsit periculum incontinentiae vel alia honesta causa i); juxta dicta M. 882, *Dub. 1, et 883*.

¹ Part. 3, tic. 1. cap. 20, § 4. — *Solns*, in 4, din 31, qu. unie., art. 3, i.f. — *Palud.*, in 4, dist. 32. qu. 1, art. 3, concl. 2 (n. 12). — *Aient.*, Sum., part. 2, qu. 147 (a/, qu. 149), membr. 2, ad 5, v. *Ad illud wro.* — *Alch de Palacios*, in 4, dut. 31, diBp. 2, v. *Hacc tant argumenta.* — ¹ Lib. 9, diip. 22, n. 4. — Loc. cit., n. 6. — *Gabr. Bid*, Suppl. in 4, di 33, qu. unie., art. 2, poill concl. II, v. *Ad Untpus point.* — *Hcnriq.*, lib. 11, cap. 15, n. 7, lit. r. — 4 Qu. 1. punct. b, n. 11. — 1 Tr. 28, disp. 3, punct. 4, | 4, n. 12. — Tr. 21, qu. ult., quaeatiunc. 3, reap. 2; cfr. qu. 2, cap. 1, qu. 2, reap. 2. — De Matr., n. 463. — De Matr., n. 390. — Tr. 9, cap. 15, n. 78. — *Dicast.*, diip. 9, dub. 3, n. 30. — *Jtvrsa*, qu. 21, aect. 6, v. *Sexto.* — *Diana*, part. 3, tr. 4, resol. 204. —

925. - Quaeritur 4°. *An licitum sit conjugibus coire tempore menstrui?*

Hic praenotandum quod fluxus mulieris alius est naturalis et *ordinarius*; et iste proprie dicitur menstruus, quia communiter singulis mensibus solet in feminis accidere, et durat ut plurimum per duos vel per tres dies. — Alius, *extraordinarius*, proveniens ex aliquo morbo diuturno, qui aliquando durat usque ad duodecim dies et ultra.

Tempore *fluxus extraordinarii*, certum est licere tam reddere quam petere. — Ita communiter Sanchez¹⁴, Pontiusle, Holzmann¹⁵, Salmant.¹⁶; et Bossius¹⁹ cum Azor, Rebello, Filliuccio, Hurtado, etc.; ex D. Thoma⁵⁰, ubi expresse hoc docet, et rationem adducit, dicens: *In fluxu», menstruum innaturali, non est prohibitum ad... menstruatam accedere in lege nova: tum propter infirmitatem, quia mulier in tali statu concipere non potest; tum quia talis fluxus est perpetuus et diuturnus, unde oporteret quod vir perpetuo abstineret.*

Tempore autem *fluxus naturalis*, ad sunt tres sententiae:

Prima damnat coitum de mortali. Et hanc tenet idem D. Thomas¹¹, ubi dicit, tempore hujus menstrui peccare mortaliter tam virum voluntarie petentem, quam

Fluxus
menstrui
ordinarius
et ex-
traordi-
narius.

Tempore
menstrui
extraordi-
narii, pe-
tere et red-
dere, licitum.

Tempore
ordinarii,
iuxta alios,
reddere aut
petere, le-
gitime.

Filliuccius, *tr. 10, part. 1, n. 337*, non satis sibi consentit. In nota enim marginali habetur: «Non est peccatum cum mulier est praegnans». In textu vero: «Communiter censent esse veniale, quia nulla adest prohibitio, et alioqui esset magnum onus virorum, cum uxor magna ex parte temporis matrimonii grvida sit». Quae sane rationes, prae- sertim prima, probant nullum esse peccatum.

O Gulielmus Beaufet, cpisc. l'arisiensis, *de Septem. Sacram. l'ifo 71. (dialogist.)* «cap. 27, male citatur a Bossio, scribit enim: «Si de-

bitum posset reddi sine periculo abortus, potest vir ab uxore sua praegnante debitum petere et reddere, quia usus matrimonii licitus non solum est in officium, sed etiam in remedium contra incontinentiae casum ».

/ 1 line non videtur differre haec a secunda scutentia; et re quidem vera, auctores citati iere omnes negant simpliciter esse veniale petitionem debiti tempore praegnationis, quia scilicet actus conjugii potest ordinari non solum ad procreationem prolis, sed etiam ad alios honestos fines.

¹⁴ Lib. 10, cap. 14, n. 7. — ¹¹ Part. 3, lib. 3, cap. 31. qa. 14. — n. Cap. 9, num. 36. — *Pern*, diip. 49, »ect. 3, num. 17. — *Coninck*, diip. 34, n. 77. — *Barbos.*, Collect. in Decr. Gratiani, in cap. Si causa, cam. 33, qu. 4. — *Gasp. Hurfod.*, diip. 10, diff. 3, n. IX. — *Awsa*, qa. 21. «cct. 6. v. *Sexto.* — Loc. cit. — ¹⁴ Loc. cit. — “ Lib. 9, diip. 21, n. 1. — “ Lib. 10, cap. 14, n. 5. — ” De Matr., u. 462. — » Tr. 9, cap. 15, num. 76. — » Cap. 9, num. IX. — *Aaor*, pari. X lib. 3, cap. 31. qa. 13. — *Rebell*, part. 2, lib. X qa. 19, n. 12. — *Fill.*, tract. 10, part. 1, a. 336. — *Gasp. Hurtad.*, diip. 10, diff. 3, num. 9, v. *Tertio.* — In 4, disc. 32, qa. unie., art. 2, solar. 2. — w In 4, dist. X qu. an., art. 2, sol. 3, ad 1.

uxorem voluntarie reddentem; excipit si mulier quasi coacta debitum redderet. Eandem sententiam tuentur S. Bonaventura, Alensis Scotus, Tabiena^b, Palacios etc., apud Bossium — Probatur 1°, Ex Levit, cap. xx, v. 18, ubi dicitur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, et revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interjiciuntur ambo*. Objiciunt huic Sanchez⁷ et Bossius⁸ quod lex illa fuit caeremonialis, et ideo non obligat in lege evangelica. Sed respondet D. Thomas⁴, quod, licet illud praeceptum fuerit caeremoniale quoad immunditiam, fuit tamen morale quantum ad *nocumentum* (verba S. Doctoris) *quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur*. — Probatur 2°. Ex *can. flu. dist. 5*, ubi Gregorius Papa: *Cum et sine partus causa, cum (uxores) in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur*. — Probatur 3°. Ratione: tum quia proles eo tempore nascitura exponitur periculo nascendi leprosa et monstruosa; tum quia adest periculum semen frustra effundendi, cum raro vel nunquam eo tempore mater sit apta conceptioni.

juxta no lidiom. *Secunda* sententia, totaliter opposita, dicit accessum ad menstruatam omni culpa carere. Hanc tenent Glossa in *can. Si causa*, v. *Conceptus, caus, 33, qu. 4*; item Perez, Filliuccius et Hurtadus, apud Bossium⁸; eamque Sanchez⁸ putat aequè probabilem ac tertiam, quam mox referemus. Ratio, quia hodie id nullo jure

prohibetur. — *Non divino*; cum lex Levitici, adveniente lege nova, jam cessaverit. Nec obstare dicunt quod prohibitio illa non cessavit, quatenus fuit moralis propter vitandum damnum prolis. Nam respondent quod testatur S. Hieronymus⁷ rationem prohibitionis in Levitico fuisse, quia illo tempore, ob sanguinem femineum infectum ex coitu, fetus leprosi et elephantiaci nascebantur: sed hodie incertum est adesse tale damnum, et multo certius est mulierem tempore menstrui non concipere (ut dicunt Sanchez⁷, Palacios⁷, Bossius⁹ et Salmant.⁷); ac demum, etiamsi concipiant cum aliquo damno prolis, dicunt Sanchez¹⁸ et Bossius⁷, id non obstare, quia melius est prolem sic nasci quam non nasci: forte enim postmodum non gigneretur, vel non esset eadem proles; unde proles beneficium recipit, non damnum. Nec valet dicere quod si non proli, saltem sic infertur damnum naturae, quae postulat ut proles modo convenientiori generetur; nam respondent quod si non infertur damnum proli, neque infertur naturae. Non prohibetur igitur jure divino. — *Non jure ecclesiastico*. Nam ad textum Gregorii respondet Pontius¹⁴ prohibitionem illam ecclesiasticam hodie exolevisse. Imo verbum illud Pontificis *prohibeantur*, explicatur ab aliis, ut dicit ibi Glossa: *Prohibeantur, id est sub forma prohibitionis dissuadeantur*. — *Nec jure naturali*. Quia, licet sit facile periculum eo tempore frustrandi semen: tamen ad coitum cohonestandum non requiritur ut

S. Boffdv, in 4, dist. 32, dub. 4, v. f.; et art. 3, qu. 1. — Scot., in 4 dist. 32. qu. unie., v. *Consimiliter majori*. — De Effect. Matr., cap. 9, n. 16. — Lib. 9, di² 21, n. 2. — Loc. dt., n. 16 et 22. — 4 Loc. cit., eolut. 2, in prime. — Prta, di² 49. icet. 3. n. 11. — Fili., tr. 10, part. 1, n. 836. — Hurtad., di² 10, diO. 3, n. 10. — Loc. dt..

n. 20. — Loc. cit., n. 7. — In Ezechiel., lib. 6, cap. 18, v. 5 et 6; Mignc, Patrol, lat., tow 25, col. 173. — * Lib. 9, ditp. 21. n. 5. — Tr. 23, ditp. 3, punct. 4, § 4, n. 7. — * De Effect. Matr., cap. 9, n. 22. — 11 Tr. 9, cap. 15, n. 77. — « Loc. dt., n. 5 et 7. — « Loc. dt. — 14 Lib. 10, cap. 14, num. 6.

925. — a) Alensis, *Sum., part. 2, quaestio. 147* (al. 149) *membr. 2, resol. ad 5*, distinguit. « Causa concubitus potest aggravare factum vel minuere. Si enim causa vitandae fornicationis fiat, diminuitur quantitas peccati; si vero libido satianda cum negligentia periculi in prole, aggravatur in hoc peccatum ut sit mortale ».

b) Tabiena, v. Matrimonium III, n. 7, alio modo distinguit: « Ubi sit praesumptio prolis sequendae[^], est peccatum mortale...; aliter est peccatum veniale ».

() Michael de Palacios, *ii* 4, *dist. 32, disp. J*, v. *Quod si me*, item distinguit, et negat coitum illum esse culpandum, si fiat ad vitandam fornicationem, quae aliter nequit vitari; si vero < ex voluptate ducti conjuges, nulla intercedente ignorantia, se commiscunt sub menstruali purgatione, peccatum admittunt mortale ». Sed addit hoc intelligendum esse, sub initio menstrui aut non longe ab illo; si autem coitus quarto, sexto die, etc., habeatur, » forte tunc non est carpendus coitus tamquam criminalis ».

ex eo sequatur generatio; sed sufficit quod coitus ille per se sit aptus generationi, esto per accidens semen dispergatur, ut accidit in accessu ad mulierem praegnantem aut sterilem. Neque (ajunt) in tali coitu adest indecentia culpabilis; nam (ut dicit Perez) illa est potius materialis. — Hinc concludunt nullo modo (occidere conjuges, si eo tempore coeant, non jam ex affectu libidinis (quod non posset excusari a veniali), sed ut utantur jure suo cum moderata delectatione.

Probabilius, non léthale, sed veniale.

Tertia demum sententia, communissima et probabilior, dicit coitum tempore menstrui non esse mortale, sed non excusari a veniali. Ita S. Antoninus', Navarrus', Concina', Pontius*, Palaus», Roncaglia', Holzmann d>; Bonacina' cum Henriquez, Ledesma et Rodriguez; Salmant. cum Aversa, Vivaldo, Cornejo et Soto; Bossius' cum Sà'-ζ Coninck, Paludano, Reginaldo, Villalobos, Vega, Graffio, etc.; ac Sanchez¹⁰ cum Cajetano, Abulensi, Armilla, Victoria et Lopez. — Quod non sit mortale, probat ratio adducta mox supra pro secunda sententia. — Quod autem sit veniale, probatur: quia talis concubitus, nolendo conjuges exspe-

ctare tempus generationi aptius et jam brevi adventurum, involvit quamdam turpitudinem et deordinationem, cum femina tunc sit inepta commodae receptioni et retentioni seminis; et ideo coitus tunc minus convenit fini generationis. Conveniunt autem Navarrus'', Palaus'', Sanchez'', Salmant. '', et Bossius'' cum Hurtado, quod nullum sit peccatum coire tali tempore, si adsit aliqua causa turpitudinem illam cohonestans, nempe ad vitanda dissidia aut incontinentiam in se vel in altero, aut alia similis/A

An autem *casu quo nulla adsit causa, uxor menstruata possit et teneatur debitum reddere, si maritus monitus nolit desistere?*

Affirmant Palaus'' cum Coninck; Salmant. ''; et Sanchez'' cum Paludano, Soto, Ledesma, etc. (qui citat pro se etiam D. Thomam'', sed non bene, ut mox videbimus). — Verum probabilius negandum cum Pontio'' et Bonacina'': qui citat Silvestrum O, Rebillum et Henriquez<A Ratio, quia, cum culpa, etiam venialis, se tenet ex parte actus, probabilius non tenetur conjux, neque potest licite debitum reddere (Vide dicenda

Tempore
u<or non te

dere

Perea, diip. 49, sect. 3, n. 13, j. f. — Part. 3, tic. 1, cap. 20, § 5. — Man., cap. 16, n. 82. — Diss. 4, cap. 8, n. 20. — Lib. 10, cap. 14, n. 6. — Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 4, n. 8. — Tr. 21, qu. till., quaestiunc. 3, resp. 3. — Qu. 4, punct. 6, n. 9. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 15, n. 7, lit. n, cum comment. — *Petr. Ledesm.*, qu. 64, art. 1, diff. 3, concl. 3 et 4. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 241, n. 17. — Tr. 9, cap. 15, n. 76. — *Aversa*, qu. 21, sect. 6, v. *Sexto...* /ta ergo. — *Vivald.*, Candelabr., de Matr., tit. de Debito conjuff. num. 9 (al. edit. 1590, de Matr., num. 259). — *Cornejo*, disp. 5, dub. 8, v. *Ex dictis infero*. — *Solus*, in 4, dist. 32, qu. unie., art. 2, ad 2, v. *At re vera*. — De Effect. Matr., cap. 9, n. 21 ex seqq. — *Coninck*, disp. 34, n. 76. — *Palud.*, ditt. 32, qu. 1, art. 3, concl. 3 (n. 13). — *Regin.*, lib. 31, n. 343. — *Villa!*, part. 2, tr. 40, diff. 15, n. 3. — *Vega*, Sum. nueva, pan. 1, cap. 78, cas. 3. — *Graff.*,")

Deci. aurM part. 1, lib. 2, cap. 82, n. 19. — Lib. 9, pñ 21, n. 5 et 7. — *Cajetan.*, in 2. 2., qu. 154, art. t, v. *Ad secundum* (i. e. *tertium*) dicitur; et Sum. V. *Matrimonii peccata*, 5 *Tertium caput*. — *Abulen.*, in Maltb., cap. 5, qu. 215, v. f. — *Armilla*, v. *Mairmontum*, d. 68, v. *Terao*. — *Victor.*, SumM de Matr., n. 276, 1. f. — *Ludov. Lopea*, Instruct, conic., part. 1, cap. 84, v. *At id quod*. — « Man., cap. 16, n. 32. — * Tr. 28, ditp. 3, punct. 4, § 4, n. 8. — * Lib. 9, disp. 21, n. 7. — 14 Loc. dt., n. 77. — u Cap. 9, n. 14 et 15. — *Gasp. Hurtad.*, disp. 10, diff. 3, n. 10. — "Loc. cit. n. 9. — *Coninck*, ditp. 34, dub. 9, n. 76. — n Tr. 9, cap. 15, n. 77. — " Loc cit., n. 15 et 16. — *Palud.*, dist. X, qu. 1, art. 3, concl. 3 (num. 13). — *Satus*, in 4, dist. 32, qu. unie., art. 2, ad 2, v. *Utrum tero*. — *Petr. Ledesm.*, qu. 64, art. 1, diff. 3, concl. 2. — M In 4, dist. 32, art. 2, solut. 3, corp. — Lib. 10, cap. 14, n. 6. — " Qu. 4, punct. 6, n. 10.

**) Holzmann, *de Matr.*, h, 462, potius adhaeret secundae sententiae. Refert enim primo opinionem dicentem esse veniale, cum ejus rationibus; deinde, opinionem negantem esse veniale, et addit: « Videri potest. Pater Schmicr, recte advertens et ostendens praeallegatam turpitudinem esse solum physicam non vero moralem, fere sicut in coitu qui fit tempore menstrui innaturalis, nullamque tunc incontinentiam committi ».

Sà non salis accurate citatur a Bossio; nam v. Debitum conjugale, n. 11, scribit tantum: « Tempore menstrui debitum petere aut

reddere quidam mortale peccatum putant; quod alii probabilius negant».

f) Et idem dicunt multi ex auctoribus citatis pro tertia sententia.

*) Silvester, v. Debitum conjugale, n. S, dicit mulierem debere avertere virum a petitione; « tamen finaliter, si vir a petitione non desistat, debet debitum reddere poscenti ». — Rebillus, *part. 2, lib. 3, qu. 19, n. 14*: « Ad reddendum, inquit., uxorem teneri, si vir instet; peccatur attamen venialiter, si eum amovere amice potest ». — Henriquez pariter, *lib. 11, cap. 15, n. 7*, scribit: « Non tenetur

w. 946). Nec contrarius est nostrae sententiae D. Thomas. Nam [*dicit tunc uxorem posse et teneri ad reddendum, *quando majus periculum timeretur in non reddendo*: sed hoc non supponitur in nostro casu.

926. - Quaeritur 5°. *An sil illicitum coire tempore purgationis post partum?*

.h" "Λ Certum est non teneri conjuges hodie observare tempus purgationis praescriptum in Levit. xii, ubi, cum mulier arce|xtur jngressu templi per quadraginta dies in partu masculi, et octoginta, feminae: videtur eo tempore fuisse ei etiam interdictus conjugii usus. Sed hoc praeceptum jam cessavit. Et sicut hodie puerperae non tenentur abstinere ab ingressu ecclesiae, ut dicitur in *cap. unie., de purifie, post partum*, ita nec a conjugii usu, ut communiter dicunt Sanchez', Bossius3, et alii passim cum S. Antonino4. — Qui tamen addit, hoc non obstante, bene posse mulierem abstinere ab ecclesia et omittere audire Missam, ubi talis est consuetudo, toto eo tempore; vel saltem per sex hebdomadas, ut testantur esse communem usum Sporer et Elbel. Vide dicta *Lib. III, n. 330, v. Pariter.*

iera"̂ô"ré Circa autem quaesitum, triplex adest purgatio» sententia!

Prima dicit esse mortalea); et hanc tenent Butrius et Alexander de Nevo,

1 Dut. 83, art. 2, iciut. 3, ad 8. — · Lib. 9, diip. 22, n. 6. — 1 De Effect. Matr., cap. 7, n. 130. — * Part. 3, tit. 1. cap. 20, H. — Spor., tr. 3. cap. 4, n. 35. — Elbe!, dc 3- Praec., n. 384. — Buir., Rubric, proocm de Sponsal., n. 14. · Alex. dc AVw, Rubr. dc Spontal., n. 21. c.m. 1. · · Lib. 9, dup. 22, n. 9. — · Lib. 10. cap. 14, n. 8. — ' Lib. 9. dbp.23, n. 11. · v. Debitum, n. 34. - licnriq. Jib. 11, cap. 15, n.7, tub 3. - Palacios, io 4,dial. 32, di»p. 1, (cl.711,-

apud Sanchez5* — Ratio: tum quia in citato *can. fin., dist. 5*, D. Gregorius b) id expresse vetitum declaravit, dicens: *Nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*; tum quia damnum infertur proli, si eo tempore concipiatur, ut ait Galenus c) apud Pontium5.

Secunda sententia dicit nullum esse joxt» peccatum. Ita Sanchez 7 cum Angelo, nJhdt"")| Henriquez, Palacios, Turrecremata; Holzm ann 8; ac Filliuccius d), Perez, Villalobos et Hurtadus, apud Bossium ·. — Quia (ut ajunt) hujusmodi immunditia est tantum materialis, non moralis.

Tertia sententia, probabilior et commu- Proi»bi- nior, quam tenent S. Antoninus 'J cum Ri- Hs tAntuen chardon et Petro de Palude Pontiusl0, per *e Palausl1, Roncaglia12; Bossiusl3 cum Azor, Ochagaviaet Leandro; item Sotus Λζ Paludanus^, Tabiena, Lopez/4 etc., apud Sanchez u, dicit esse veniale, non autem per se mortale. — Est *veniale*, quia talis coitus continet aliquam indecentiam. Unde, nisi excuset causa honesta, nempe periculum incontinentiae vel dissidii, vel alia similis, nequit ab omni culpa excusari. — *Non* autem est *mortale* per se loquendo; quia talis indecentia non videtur tanta ut mortalem culpam inducat. Ad prohibitionem vero D. Gregorii respondet Pontius illam hodie exolevisse;

Turner., in can. ún. dut. 5. — · Dc Matr., n. 464 — Ptrc», disp. 49, sect. 3, n. 19. - Villa!,,, part. 1, tr. 13. diff. 41, n. 9. « Gasp. Ilurtad., di»p. 10, diff. 3, n. 13. · · Cap. 9, n. 43. — *. Lib. 10, cap. 14, n. 8. — M Tr. 29, disp. 3, punct. 4, § 4. n. 13. —». Tr. 21, qu. ult., quacstiunc. 3, reip. 3. — “ Cap. 9. n. 44. - Axor, part. 3, lib. 3, cap, 31, qu. 15. · Lcattd., tr. 9, pi 25, qu. 25. — Tabicna, v. Matrimonium III, n 8. · · Lib. 9, di»p. 22. n. 10. — Pont., lib 10, cap. 14, n. 6.

communiter reddere uxor, nisi sciret viro inesse grave periculum incontinentiae». — Pontius autem et Bonacina non supponunt virum insistentem; sed dicunt mulierem venialiter peccare si reddat, nisi adsit causa. 926. - a Nisi adesset periculum incontinentiae, ut auctores citati limitant. b) Rectius: Palea post dictum canoncm. r) Apud Galenum, *de Sanit. tuenda, lib. 1*, ut citat Pontius, id reperire nequivi. d) Filliuccius non satis apte citatur a Bossio, loquitur enim, *tr 10, part. 1, h, 337*, de tempore a lege veteri praefixo, ct negat terminum istum expectandum esse. S. Antoninus, *loc, cit., § 4*, negat quidem

cum Paludano esse mortale; sed cum Richardo addit: «Abstinere debet uterque saltem debito congruitatis». — Et ita revera habet Richardus, *in 4, dist. 32, art, 4, qu, 1*. — Paludanus vero, *dist. 32, qu. 1, art, 3, concl. 2 (u, 12)*, dicit esse veniale, non tamen mortale, si statim post partum petatur. Sed in fine dicit virum prohiberi «de honestate, non autem de necessitate», ne ad puerperam accedat. /; Ochagavia, *tr. 5,qu,3, n, 3*; Sotus, *in 4, dist. 32, art 2, i,f.*, ita docent si partus paulo ante contigerit. — Idcmque ex Soto refert Ludovicus Lopez, *Instr., part. 1, cap. 83, v. Porro tempore.*

at D. Antoninus cum Gulicimo respondet eam fuisse de congruitate, non de praecepto. Ad rationem autem nocimenti prolis respondetur quod tale damnum vel non accidet, cum difficile sit eo tempore mulierem concipere; vel non erit grave. — Dicitur autem: *per se loquendo*. Nam poterit aliquando esse mortale, si ex concubitu gravis morbus vel notabilis aggravate morbi immineret; ut dicunt S. Antoninus, et Sanchez * cum Paludano, Silvestro, Angelo, etc. Hujusmodi periculum etiam prudenter timeri potest, ut ait Roncaglia, si coitus habeatur statim post partum, nempe eodem die vel sequenti, ut medicus valde peritus mihi asseruit.

927. — « Ex dictis casibus consequenter resolvitur licitum esse uti matrimonio:

« 1. *Prolis causa*; etsi haec non necessario debeat intendi dum exercetur: dummodo positive non impediatur: imo etiam aliquando simplici affectu licite excludatur, v. gr. a paupere, ne nimium prolibus gravetur.

« 2. Ad vitandum *periculum iucuti-
nentiæ* in se vel comparte. Martinus Perez' ex Coninck, Pontio, Hurtado, etc.: contra Sanchez, qui vult esse veniale-[^] nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint ». — [Vide dicta m. 882, *Dubii*. 1. Idem enim fines, quos habere licet ad matrimonium contrahendum, coonestant etiam petitionem copulae].

« 3. *Valetudinis causa* vel propter *alios fines extrinsecos*. Quia honestum ex

< natura sua et relatum ad unum finem, < licite refertur ad alium isti non reputantem; ut docent Sâ% Coninck, Laymann ·, Martinus Perez⁴. Vide Diana * < — Solius tamen *sanitatis causa* uti, « probabile est esse veniale; ut docent « S. Thomas, Henriquez % Laymann ·; « contra Martinum Perez \ etc. » [Vide n. 883, *Dubit.* 2\.

928. — Hic quaeritur 1°. *An aliquando vir teneatur petere?*

Per se loquendo, non tenetur petere. — Tenetur vero per accidens, nimirum si uxor tacite exigat, puta si ostendat aliquod indicium quo tacitam petitionem significet; quia in mulieribus, ob innatam earum verecundiam, talia signa habentur pro vera petitione. Ita communiter Sanchez § et alii universe, ex D. Thoma ·, ubi: *Quando... vir percipit per aliqua signa quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam taceL., tenetur reddere.*

E converso, recte dicit Sanchez¹⁰ cum Soto et Palacios, ex eodem D. Thoma n, non teneri mulierem reddere viro, nisi hic expresse petat. Cum enim non pudeat viros expresse exigere, bene possunt uxores praesumere quod viri expresse non petentes nolint ipsas obligare ad petendum; imo ego sentio nec posse, quia nequit maritus obstringere mulierem, ut cum tanta sua erubescencia debitum petat. — Recte tamen excipit Sanchez¹² cum S. Antonino a⁹, Navarro, Silvestro b¹ et Manuele, nisi talis erubescencia potius

Vir per se non tenetur petere.

Tenetur, si uxor tacite exifat.

Uxor non tenetur viro expresse petat.

Exceptio quae raro addit.

D. Anton., part. 3, tit. I. cap. 20, § 4. — Gulicim. Rhodon., Glom. in Sum. S. Kaym., lib. 4, lit. de Matrim., 5 10, not. k, ad v. *Abstinendum*. — D. Anton., loc. cit. — 1 Lib. 9, disp. 23. n. 11. — Patud. 4. dist. 32, qu. 1, art. 3, concl. 2 (n. 12). — v. Debitum, qu. 6. l. f. — An[^]tl., v. Debitum, n. 34. — Roncagl., tr. 21, qu. uil, quacstiunc. 3, resp. 3. — 1 Diip. 49, sect. 2, n. 2 ct 3. — Coninck, disp. 34, n. 6. — Pont., hb. 10, cap. 8, n. — Gasft, Hurlad., disp. 10, diff. 2, n. 3 ct 4. — Sanch., lib. 9,

disp. 9, n. 4. — Coninck, loc. cit., n. 10. — 1 Lib. 5. tr. 10, part. 3, cap. 4. — 4 Disp. 49, sect. 2. n. 4. — Pxt. 3, tr. 4, resol. 218. — S. Thorn, io 4, dist. 31, qu. 2. art. 2, ad 4. — Loc. dL., cap. 4. n. 3. — Loc. dt., n. 4. — Ltb. 9, disp. 2, n. 3 ct 4. — Suppl., qu. 64. art. 2. — * Loc. dc. n. 6. — Sortis, in 4, dist. 32, qu. ume., art. 2, v. At fo duplex. — Palacios, in 4, dist. 32, disp. 1, v. Scito tamen. — w In 4, dist. 32. art. 3. ad 2. — » Loc. dt., u. 5. — Naw., Man., cap. 16, n. 26. — Man. Rodri[^], Sum., part. 1, cap. 241, n. 8.

927. — a) Sanchez vult esse veniale illi qui petit ad vitandam incontinentiam in se ipso.

Sâ, v. Debitum conjugale, n. 5, ait licitum esse, si fiat ad vitandum morbum.

*) Henriquez, hb. II, cap. 15, n. 5, lit. a, dicit veniale esse, si ita fiat « sine necessitate ». — Et huic sententiae accedere videtur Laymann, dicit enim, loc. cit., uti refert Busenbaum, probabile quidem esse usum conjugii, solius sanitatis tuendae causa exercitum,

venialem esse; sed contrarium non esse improbabile, et addit: « Id vero pro certo tenendum est, si aliud servandae sanitatis medium non suppetat, quod raro fit, tum nihil culpae esse ob hunc solum finem conjugio uti ».

928. — 1) S. Antoninus, part. 3, tit. I, capit. 20, § 7, hoc sentire videtur, dicendo non ita teneri uxorem sicut virum, quia hi non ita verecundantur in hoc.

b) Silvester, v. Matrimonium VII, qu. 5,

Lelhalii
in periculo
gravis mor-

Causae ex
quibus lici-
tus utu-
conjugii.

praesumatur aliquando (quod caeterum raro accidit) esse ex parte viri quam feminae; puta, si illa esset maximae auctoritatis aut ferae conditionis, et vir valde pusillanimis ac verecundus. — Regulariter tamen (bene subdit Sanchez) non tenetur uxor reddere[^], nisi evidenter ei constet de hac pusillanimitate et pudore mariti.

929. - Quaeritur 2°. *An uxor teneatur aliquando petere debitum?*

Uxor ordinarie non tenetur petere.

Uterque tenetur in periculo incontinentiae alterius.

Certum est Γ ordinarie non teneri uxorem ad petendum; quia hoc est mulieribus notabiliter inverecundum. Certum 2° quod, cum alter conjux est in periculo incontinentiae, tam vir quam uxor tenetur petere, ad liberandum alterum a periculo. — Ita communiter Pontius^l; Sanchez cum Soto, Adriano, etc.; ac Bossius cum Filliuccio, Henriquez ^bJ, etc.

Sed Dubium fit: *an teneatur uxor tunc petere ex caritate vel ex justitia?*

Tunc uxor, juxta alios, tenetur ex justitia.

Prima sententia, quam tenent Pontius[;] et Bossius[‘] cum Ledesma, Henriquez % Adriano et Petro Soto % dicit teneri ex justitia. — Ratio, quia, cum teneantur conjuges servare bonum fidei, quando alter est in periculo incontinentiae; tunc, esto non petat alter, ipsa tamen necessitas petit ut bonum fidei servetur vitando alterius incontinentiam: ideoque tunc potius est redditio quam petitio debiti. Confirmatur exemplo: si enim medicus teneatur ex contractu mederi aegroto, tenetur ex justitia exhibere ei medicinam, quamvis ille non petat. — Et huic sententiae videtur adhaerere D. Thomas 4, ubi dicit: Si *aliquis per*

actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum; quia haec est quaedam redditio debiti, quae ad bonum fidei pertinet.

Secunda vero sententia, quae videtur probabilior, et quam tenent Sanchez 4^{ri} Utc tan- CUm Paludano et Durando <ζ. ac Coninck^{un} apud Bossium⁷, dicit teneri tantum ex caritate. — Ratio, quia ubi nulla est petitio alterius conjugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio justitiae ad reddendum. Ad bonum autem fidei matrimonii spectat quidem ut conjux non adulteretur, non vero ut avertat alterum ab adulterio: licet enim hoc etiam quodammodo pertineat ad bonum fidei, non tamen ita pertinet, ut stricte obliget ex justitia ad petendum. Et ideo a D. Thoma hujusmodi petitio non dicitur absolute redditio, sed *quaedam redditio debiti*; et hoc adducit S. Doctor tantum ad excusandum petentem, si petat ad vitandam incontinentiam in altero, non vero ad obligandum ut petat. — Nec obstat exemplum medici: medicus enim tenetur utique praebere medicinam infirmo non petenti; quia ex contractu se obligavit ad eum curandum. Conjux autem se obligavit ad non frangendam fidem; non vero ad impediendum alterum quominus fidem frangat.

Ex hac sententia infertur quod conjux, cum non teneatur ex justitia, sed tantum ex caritate eo casu ad petendum, non tenetur petere cum magno incommodo. Hinc probabiliter tunc excusatur uxor a petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet.

Excusatur in gravi incommodo.

lib. 9, diep. 2, n. 5, i. f. — Lib. 10, cnp. 2, n. 3. — * Loc. cit., n. 6. . Sotuj, in 1, dut. 33, an. 2; ct di»t. 31, an 1, concl. 1, i. f. . Adrian., in 4, de Euchar., § Restai /am vidtrt, v. Jd rollouts.. Ad secundam. — Fili., tr. 10, pax 1.1, η 3M. — Lib. 10, cap. 2, n. 3. — De Effect.

Matr., cap. 1, n. 21 et 25. — Pttr. Lcdtsm., qu. 49, art. 5, dub. 2, concl. 2. — Suppi., qu. 49, art. 5, ad 2. — Lib. 9, diip. 3, n. 7. . Patud., dist. 31, qu. 2, art. 3, v. Dicendum quad utrum (η. II), — Coninck, di»p. 34, n. 13 et icqq. . * De Effect. Matr., cap. 1, n. 22.

v. *Decimum*, scribit: « Idem judicium quantum ad hoc... est de muliere respectu viri, sicut de viro respectu mulieris ».

c) Nimirum viro non expresse petenti.

929. - Bossius, *de Ejicct. Matr., cap. 1, ii. 17 et seqq.*, hoc quidem docet, cum duplici tamen limitatione: nimirum quando fornicabo aliter vitari posset, vel quando copulae oblatio non esset profutura, conjugem non teneri ad petendum.

b) Henriquez, *lib. //*, cap. 15. n. 9; ct *tib. 12. cap. 2, H. 9*, dicit eum qui vovit ca-

stitatem, licite eo casu petere; quia, ut ait, potius est reddere interpretative petenti; quod sane insinuat non solum posse, sed teneri etiam petere.

c) Henriquez, *loc. cit.*; Adrianus, *loc. cit.*; Petrus de Skto, *lect. 14, de Matr., v. f.*, ita sentire videntur, ut ait Sanchez, quatenus ajunt eo casu petitionem esse potius redditionem debiti.

d) Durandus, *in 4, dist. 31, qu. 4, v. Sed ista sunt dubia*, id videtur tenere, dum negat id esse debiti redditionem.

930. - Quaeritur 3°. *An conjux prohibitus a petendo ratione voti, vel affinitatis, aut cognationis spiritualis post matrimonium contractae, possit quandoque licite exigere debitum?*

admittunt communiter doctores a cum Sanchezl*(qui citat Joannem Andreae, praepositum, Adrianum, Victoria, etc.), si adsit periculum incontinentiae in altero conjuge. — Imo dicunt Bossius * et idem Sanchez 3 cum Petro Soto, Henriquez b, Palacios, Angles, etc., tunc teneri petere; quia haec obligatio oritur ex ipsa institutione matrimonii.

Item admittunt etiam communiter S. Thomas4, Bossius5* et Sanchez cum Sà, Silvestro, Angelo, Turrecremata, Henrico, Ledesma, etc., posse conjugem impeditum petere, si alter interpretative exigat, nempe quando *mulier* (ut ait D. Thomas) *verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione*. Tunc enim potest conjux impeditus se offerre; quia tunc potius est reddere quam petere. — *Quoties autem liceat ei se offerre?* Ledesma apud Sanchez c> dicit hoc licere quater in mense; sed melius Bossius', et idem Sanchez cum Victoria dicunt id ex circumstantiis esse pensandum, nempe ex ma-

jori vel minori propensione alterius ad venerem.

Censent autem iidem Bossius et Sanchez' cum Angelo, non licere marito voto impedito se ad coitum offerre, quando uxor ei concessit licentiam vovendi castitatem; quia tunc censetur ipsa cessisse juri suo, nempe quod vir in ejus gratiam debitum petat. — Nisi (excipiunt Sanchez et Bossius, contra Coninck et Palaum) uxor esset in periculo incontinentiae: quo casu dicunt quod vovens tenetur petere ex obligatione orta, ut supra dictum est, ex ipsa institutione matrimonii.

An autem *liceat petere conjugi impedito, si ipse sit in periculo incontinentiae?*

Affirmant Viguerius et Quintanadvenas, apud Bossium *: maxime si ille esset impeditus ratione affinitatis vel cognationis spiritualis, et commode non posset haberi dispensatio, essetque periculum in mora; quia lex ecclesiastica in tanto discrimine non obligat. — Negant vero Sanchezll cum Gutierrez et Covarruvias; et Bossiusll cum Coninck, etc.; quia periculum incontinentiae est quidem justa causa dispensandi, non autem coeundi

Sed prima sententia, respectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi

1 Lib. 9, diip. 7, n. 5. - Joan. Andreae, in op. fin., de eo qui cognovit coniung., n. 4. - Praepes., in id. op., n. 3. - Adrian., in 4, de Each., § Restat fam videre, v. Ad rationes... ad 2. - Vtclor., Sum., de Matr., n. 293. — De Effect, Matr., cap. 1, n. 261. — Loc. cit., n. 5 et IL - Petr., de Solo, lect. 14, de Matr., v. f. - Mich. de Palacios, in 4, diil. 32, diip. 2, v. Verumtamen casus. - Angles, Floret, de Matr., qu. 6, de Debito, art. 1, diff. 4, concl. 4. — In 4, dial. 38, qu. 1, art. 3, tolot. 2, ad 4. — * De Effect. Matr., op. 1, n. 260. — Lib. 9, diip. 7, n. 1 et 3. - SB, v. Debitum conjugale, n. 4. - Sitvest., y. Matrimonium Vif, qu. 6, v. Secundum et Quartum, - Angel., v. Matrimonium III, imped. 5, n. 3; et y. Matrimonium IV, n. 6. - Turrecr., in on. Nos novimus, out. 17, qu. 2, ad 3. -

1/enric. Boich, in cap. Rursus, Qui denci vel yovente n. 4. - Mart. Ledssm., 2 41, qu. 55. art. 1. v. SrJ haesiabti. — S Thom., in 4 dtM. 38. qu. 1, art. 3, voiot. 2. ad 4. — Loc. dt., n. 259. — Sanch., loc. at., n. 1, i. L — De Effect Matr., cap. 1. n. 263. — Lib. 9, dup. 7, n. 2. - Anget., v. Matrtmomum IV, n. 7. — Sanch. loc. at., num. 5. — Bass., loc. du, num. 263. — Coninck, diip. 34, num. 49. — Palaus, tr. 28. diip. 3, punct. 4, § 7, num. 8. — Viguer., Inittit., cap. 16, § 7, ver. 9, imped. 5. - Quintanadv., tr. 9, ilnguL 12. - * Cap. 1, n. 262. — n Lib. 9, diip. 7, n. 7. - Cutierr., Canon, quaeat., Hb. 1, cap. 2J, num. 6 et 7. - Ccnurr., de Matr., part. 2, cap. 7, § 2, n. 5 et 6. — w De Effect. Matr., cap. 1, n. 2o2. - Coninck, diip. 34, n. 49.

930. - a) Joannes Andreae et Praepositus loquuntur de affinitate; Adrianus vero et Victoria, sicut fere omnes auctores hoc numero citati, loquuntur de voto.

b) Henriquez, Itb. 11, cap. 15, num. 9; et lib. 12, cap. 2, n. 9, dicit posse petere, sed rationem quam adjicit, scilicet petitionem illam potius esse redditionem debiti interpretative petenti, salis innuit non solum posse sed etiam teneri petere; et idem notandum est de Turrecremata et Henrico Boich.

() Sanchez, loc. cit., n. 1, pro hac sententia citat Marlinum de Ledesma; at profecto

non bene; Ledesma enim, loco a Sanchez citato, scii. 2a § qu. 66, art. 1, dub. 2, non loquitur de volo; sed generalim negat esse semper mortale non reddere debitum: « ui si vir solet accedere ad mulierem quater in mense, et accessii jam quater in aliquo men^c, et vult quinto accedere; si uxor nollet reddere quinto debitum, non videtur in hoc lacere magnam injuriam viro, et licet male faciat negans viro debitum ».

<0 Victoria, Sum., n. 293, i./., dicit virum qui castitatem vovit, posse reddere non solum quando uxor petierit, « sed etiam quandocum

impedii".
voto. Alunt-
pi'A't 7h.
qu.ndo pe.

Seen., e>
tenait voto,

Exceptio,

Probat,
petereob

t,*m'

non videtur improbabilis, si revera dispensatio brevi obtineri nequeat et magnum periculum sit in mora; idque magis firmator ex Quaestione sequenti.

931. - Quaeritur 4°. *Ab liceat conjugī excommunicato petere debitum, et an petere ab excommunicato?*

Petere ab excommu-
Dicato, lid-
tnm.

Quod liceat conjugī *petere ab excommunicato*, certum est ex can. *Quoniam mullos, cans. 11, qu. 3*, ubi D. Gregorius VII expresse id concedit.

An autem *liceat excommunicato etiam petere?* — Negat Glossa *in can. cit.*, v. *Uxores*, et aperte videntur consentire Archidiaconus, Silvester, Lopez et Tabiena «J, apud Sanchez '. Quia in bulla Martini V *Ad evitanda*, excommunicatis, quoad communicationem cum fidelibus, nullum privilegium conceditur.

lpt1 cxcoffl-
manicato
veriai licet
petere

Sed communiter et verius affirmant Suarez *, Bonacina ·; Sanchez4 cum Henriquez ac Ugolino; ac Bossius4 cum Paludano àJ, Sayro, Coninck Avila. Filliuccio, Gordon, etc. Ratio, quia lex ecclesiastica non obligat cum tanto periculo, in quo esset quidem excommunicatus, si ipse non posset separari ab altero conjugē (ut revera non potest), et non posset petere.

932. - « Quaeres: *An et quando liceant tactus, aspectus et verba turpia inter conjuges?*

Archidiac. Guido a Bajito, in can. *Quoniam nullot*, num. 1, in glot. *Std numquid · Si/vrU.*, v. *Extommunicatio V*, n. 4, v. *Stcundo txcusal.* · *Greç. &pf* pan. 1, Cir. 9, ley M, glo». 4. · · Lib. 9. di«p. 14. n. 19. — · De Ccruur., diip. 15, sect. 4, n. 9, v. *Major dijficullas* — ■ Dbp. 2, de Excom., qu. 2, punct. 6, §2, n. 20. — · Loc. at, n. 20. - *Hcnriq.*, lib. 13. cap. 22. n. 2. · *Ugol.*, de Ceniur., tab. 2, cap. 23. § 6, η. 3. — 1 Cap. 1, η. 282. -

que sibi videbitur honestum accedere ad eam». Ex quibus verbis Sanchez cl Bossius dictum suum colligunt.

931. - Λ) Tabiena, v. Excommunicatio I, n, 17, de excommunicato dicit: « Reddere debitum exigenti debet; exigere etiam non puto morule ». Quibus verbis, ait Sanchez, sentire videtur esse culpam venialem.

Paludanus, *in 4, dist. 15, qu. 6, art. 2*, v. Lex (n. 3\ quamvis a Bossio hic citetur, dc sola tamen redditione debiti, ab excommunicato praestanda, loquitur: «Non solum quod vir uxori debitum reddat et c converso, quia hoc est juris divini, Ecclesia tollere non potest, maxime illi qui non peccavit, auferendo jus petendi, imo etiam in aliis domus obse-

« Resp. Tales actus per se iis licent: 0<·μ a.
« quia cui licitus est finis, etiam licent î^db'ē

« media; et cui licet consummatio, etiam *^4«."

« licet inchoatio. Unde licite talibus naturam excitant ad copulam. — Quod si « vero separatim et sine ordine ad copulam, v. gr. voluptatis causa tantum fiant, « sunt venialia peccata; eo quod, ratione « status, qui illos actus cohonestat, habent jus ad illos. Nisi tamen, ut saepe « contingit, sint conjuncti cum periculo « pollutionis, aut conjuges habeant votum « castitatis: tunc enim sunt mortalia, ut « dictum supra *Lib. 3, tract. 4, cap. 2, dub. 1*. — Diana βλ

«Unde resolves:

* 1°. Conjux *venialiter* tantum peccat:

« 1°. Tangendo seipsum ex voluptate, « et tactum non ita expresse referendo « ad copulam; ut (contra Vasquez et alios) « probabiliter docet Sanchez ·. — 2°. Oblectando se veneree, sine periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum « abest compars vel actu exerceri non « potest. Filliuccius, Laymann, Tanner, « Malderus cum Diana7; contra Navar-

« II0. Peccat *graviter*:

« 1°. *Vidua* quae se veneree oblectat « de copula olim habita; quia est illi illi- « cita per statum. — 2°. *Bigamus* qui in « actu conjugali cum secunda exercito,

Quid de
gkmiû. 'lbi

Sayr., dc Ceniur.. lib. 2, cap. 14, n. 4. · *Avila*, part. 2, cap. 6, diip. H, dub. 5. - *FUL.*, tr. 10, part. 1, η. 325. · *Gordon*, lib. 7, qu. 10, n. 72. — *Vasq.*, in 1· 2·, diip. 113, n. 4. — · Lib. 9. diip. 41, n. 16. — *FILL.*, tr. 10, part. 1, n. 353. · *Laym.*, lib. 1, tr. 3, cap. 6, n. 12. · *Tann.*, tom. 2, diip. 4, qu. 8, dub. 7, n. 140. - *Malder.*, in 1· 2· qu. 74, art. 10, qu. IL -1 Part. 3, tr. 4, resol. 224. — *Navar.*, Man., cap. 16, n. 10. - *Aaor*, part. 1, lib. 4, cap. b, qu. 8.

quius». — Et ita etiam Coninck, *disp. 34, ft. 23*: « Nullo modo, inquit, excusat excommunicatio unius vel utriusque conjugis quin unus alteri omnia conjugalia obsequia debeat sicut prius ».

932. - * Diana, *part. 3, tr. 4, resol. 204*, id insinuat dum dicit esse licitum incipere tantum copulam, et eam imperfectam relinquere, dummodo non adsit periculum pollutionis. Sed, *resat. 217*, recitative dumtaxat refert sententiam Zanardi, negantis in *Direct, theolog. ac conf., part. 1, de Sacr. Matrbn., cap. 41, qu. 27*, tactus, oscula, etc., inter conjuges cum periculo pollutionis esse mortalia in reddente, vel etiam in petente, si intendat copulam, vel si fiant ad fovendum amorem.

« repraesentat sibi priorem et de ea carnaliter delectatur; quia est permixtio cum aliena. — Laymann Vide supra, « *Lib. 3, tract. 4, cap. 2*; et *Lib. 5, cap. 1, dub. 2, art. 2* ».

Et idem diximus *Lib. V, n. 24*, de sponsis, quibus illicitum est delectari de copula futura, etiam ex appetitu rationali, etsi non carnali.

933. - Quaeritur 1°. *Au sint mortales tactus et aspectus turpes inter conjuges propter solam voluptatem, sine ordine ad copulam, si non adsit periculum pollutionis?*

Affirmant S. Antoninus a^b, Silvester, Margarita, etc., apud Sanchez ^c. — Quia (ut dicunt) omnis actus venereus, non relatus ad copulam conjugalem, est mortalis.

Negat vero sententia communis et veterior. Eamque tenent Laymann a, Palaus ⁸, Lessius⁴, Bonacina⁶, Sporer®; Sanchez⁷ cum Abulensi, Victoria, Angelo, Armilla b[➤], Medina, Ledesma, etc.; Salmant.⁸ cum Henriquez, Aversa, Perez et Diana; Bossius ⁹ cum Vasquez, Fagundez, Villalobos et Hurtado; ac Croix ¹⁰ cum Soto, Tolet, Cajetano, Coninck, Filliuccio et pluribus aliis. — Ratio, quia status con-

jugalis, sicut cohonestat copulam, ita etiam hujusmodi tactus et aspectus; alias enim, cum sit tanta inter conjuges societas, et ipsi multoties non possint coire, jugibus periculis essent expositi, si tales actus essent eis graviter illiciti. Sicut autem delectatio quaesita in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus. — Et hoc, etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam quae supervenisset; ut dicunt Sanchez ⁷, Croix ^u; et Bossius ¹³ cum Coninck, Fagundez, Aversa, Filliuccio, Villalobos, etc. Quia, cum copula sit licita inter conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti.

Secus vero dicendum, si conjux esset ligatus voto castitatis; quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream, voluntarie captam. — Ita communiter Sanchez ¹⁴; et Bossius¹⁶ cum Vasquez ^c Filliuccio, Coninck et aliis.

An autem *idem procedat, si conjux sit impeditus a copula ob affinitatem vel cognationem spiritualem contractam?*

Affirmat Aversa apud Bossium¹⁶; quia cui vetita est copula, vetiti etiam sunt tactus, qui sunt dispositiones ad copu-

Silvesi., v. Debitum conjugale, n. 9. - Narg. Coh/«- sorum, Interrog. tire 6 praec., v. Septimo. - * Lib. 9, disp. 44, n. 11. — * Lib. 8, sect. 4, n. 12. — * Tr. 28. disp. 3, punct. 4, § 2, n. S. — * Lib. 4, cap. 3, n. 122. — * De Matr., qu. 4, punct. 8, num. 12; cfr. punct. 9, num. 6. — * Part. 4, cap. 2, n. 502. — * Loc. cit., n. 12. - Abu/, in Matth., cap. 5, qu. 197, i. i. - Victor., Sum., n. 274. - Ansel., v. Debitum conjugale, n. 26. - Sd, v. Luxuria, n. 13. - Barth. Medina, Sum., hb. I, cap. 14, § 18. - Mart. Ledetm., 2. 21, qu. 51, art. 6, prop. 8. — * Tr. 9, cap. 15, n. 84. - Henriq., lib. II. cap. 16, n. 6. - Aversa, qu. 21, sect. 8. init. - Berea, disp. M, sect. 2, n. 6 et 7. - Diana, part. 3, tr. 4, resol. 225. — * Cap. 7, n. 197 et 198. - Vasq., in I. 2., disp. 113, cap. 2. - Faund., Decal., lib. 6, cap. 8, n. 39;

et lib. 9, cap. 5, n. 13. - Villa/, part. 1, tr. 13, diff. 42. - Gasp. Hurtad., di>p. 10, diff. 10, nom. 46. — * Lib. 6, part. 3, n. 341. - Sotus, in 4, di 31, art. 4, l. 2. - Tolet., lib. 7, cap. 25, i. 2. - Cajetan., v. Matrimonii peccata, § Duodecimum. - Coninck, diip. 34, n. 114. - Fill., tr. 10, part. 1, n. 354. — “ Lib. 9, diip. 44, n. 21 et 22. — “ Lib. 6, part. 3, num- 341. — “ De Effect. Matr., cap. 7, n. 199. - Coninck, diip. 34, num. 115. - Faund., Decal., lib. 9, cap. 6, n. 2 et 3. - Aversa, qu. 21, aect. 8, v. Quarto et Septimo. - Fill., tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 355. - Villa/, part. I. tract. 18, dill. 42, num. 2. — M Lib. 9, disp. 44, n. 25. — “ Cap. 7, n. 201 et 202. - Fill., loc. du, n. 350 et 355. - Coninck, disp. 34, n. 115. — /ftrrsu, qu. 21, sect. 8, v. Quinto. - M Loc. dt., n. 200-

b^b Laymann, *lib. 1, tr. 3, cap. 6, n. 13*, de primo casu, scilicet de viduis, loquitur.

933. - S. Antoninus, *part. 3, tit. 1, cap. 20, § 6*, plane innuit, negans esse peccatum si osculis vel amplexibus se excitet ad copulam, vel aliis tactibus, in quibus non quaerat delectationem propter se.

h) Armilla videtur parum sibi consentire; scribit enim, v. Debitum conjugale, n. 8, quod si haec lacia cum cogitatione « de non consummando coitu, vel non sunt in loco apto ad consummandum illum actum, sed solum propter veneream delectationem hoc faciunt. », tunc est mortale, quia omnis actus venereus,

qui non est coitus vel ad illum ordinatus actu vel habitu, inter conjuges est morule». Inferius tamen adducit Cajetanum negantem esse mortale, quando in hujusmodi tactibus nil aliud intenditur nisi delectatio, et periculum pollutionis in allero conjugum non est; secus vero si adsit periculum: de qua opinione Armilla dicit: « Et haec videtur bona resolutio, mihi que placet ».

c^c Vasquez, in *lat* 2* *disp. 112, n. 9*, hic utique citatus a Bossio, habet unum generale principium. Postquam enim dixit votum servandi castitatem solo opere exteriori non comprehendere delectationes internas,

Tactus et aspectus turpes inter conjuges sine ordine ad copulam, juxta alios, lethales.

vertu» tantum.

x<< i>p< diaturcopa- u v<x0 e intAU'

lam. — Sed negat Bossius* cum Fagundez, Filliucdo et Perez; quia lex prohibens copulam, cum sit poenalis aut inhibitiva, non est extendenda ad tactus. — Caeterum, in praxi, impeditus ordinarie se debet abstinere ab huiusmodi tactibus, praesertim turpibus, ob periculum proximum vel pollutionis vel petitionis copulae, contra prohibitionem petendo.

934. - Quaeritur 2°. *Quid, si conjuges ex his turpibus actibus praevideant pollutionem secuturam in se vel in altero?* — Plores adsunt sententiae:

Eui praevidetur pollutio, tactus turpe, Juxta alio, illiciti.

Prima sententia, quam tenent Sanchez Filliuccius*, Viva®, Escobar °>; Elbel4 cum Herincx b); et Sporer5 cum Perez a> et Gobat, id excusat ab omni culpa, etiam in petente: si pollutio non

intendatur, nec adsit periculum consensus in eam; et modo tactus non sit adeo turpis f>, ut judicetur inchoata pollutio (prout esset, digitum morose admove- re intra vas femineum); ac praeterea adsit aliqua gravis causa talem tactum adhibendi, nempe ad se praeparandum ad copulam, vel ad fovendum mutuum amorem. — Ratio, quia tunc justa illa causa tales actus cohonestat, qui alioquin non sunt illiciti inter conjuges; et si pollutio obvenit, hoc erit per accidens. — Dicitur: *si adsit gravis causa*; nam si non adsit, praedicti actus non excusantur a mortali.

Conditio- ne requi- Ue.

Juxta Alio, tacto im- fiudici toll, ethale..

Secunda sententia, quam tenent Palaus ·, Bossius T; et Salmant. 8 cum Soto, Cajetano, Dicastillo, Ledesma α>, Hurtado Aversa et communi (ut asserit),

1 Cap. 7, n. 300. · Fa^uud., lib. 9, cap. 6, n. 4. · Fili, tr. 10, part. 1, cap. 9, η 356. · Prrr», diip. 54, sect. 3, η. 3. — · Loc. dt., n. 366. — · D Matr., qa. 7, art. 4, n. 4. — · De Matr., n. 393 com n. 392. — · Part. 4, cap. 2, η. 600. · Gobai, tr. 10, de Matr., n. 667. — · Tr. 28, diip. 3,

punct. 4, § 2, n. 2. — ' De Effect. Matr., cap. 7, η. 210 et 213. — · Tr. 9, cap. 15, η. 86. - Sotus, in 4, diet. 31, art. 4, i. L · Cajttan., Sum., v. Matrimonii peccata, § Duo- dfdmum, et v. Osculum, - Dicast., disp. 9, dub. 16, n. 182. - Aversa, qu. 21, sect. 8, v. Vcrum doctorts.

addit: « Aliter autem dicendum esset cum quis vovisset castitatem absolute; sic enim suo voto comprehenderet etiam interiores delectationes, ac proinde illae essent contra virtutem religionis».

934. - °) Sanchez, lib. 9, disp. 45, n. 34 et seqq., distinguit reddentem a petente. Et negat n. 34, eo casu lethales esse tactus etiam impudicos in reddente, quia urgens videtur causa reddendi; nisi tamen adeo sint impudici ut videantur inchoata pollutio, et modo pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensus in pollutionem. In petente vero, n. 36, esse lethales tactus impudicos cum periculo pollutionis, nisi conjuges in loco sint ut possint copula uti; amplexus vero, n. 37, et oscula, et alios tactus solitos exerceri inter conjuges ad fovendum mutuum amorem, et turpitudine carentes, minime damnandos esse de culpa lethali, ob periculum pollutionis praevisae, quando non nimia voluptas adest nec indlaL— Et idem tenent Escobar, lib. 26, n. 206 et 207; et Perez, disp. 54, sect. 5, n. 4 et 5, quamvis ultimus iste non loquatur de tactibus omnino impudicis in petente.

h) Elbel utique tenet hanc sententiam; sed Herincx quem pro ea citat, potius ei videtur contrarius; nam disp. 7, qu. 7, quaerit: « An conjugibus licita sint oscula, Laetus, aspectus et verba amatoria, secluso periculo pollutionis »; et n. 35 dicit: « Praedicta fiunt sine peccato mortali, etsi intendatur sola in illis voluptas et non sit animus exercendi actum conjugalem... Communiter Limen supponunt doctores esse peccatum veniale...: quamvis

difficultate non careat, si voluptas non sit immoderaLi... Quia vero in contactibus valde impudicis frequenter subest notabile periculum pollutionis, sunt isti omnino conjugibus dissuadendi, nisi intendatur copula, vel saltem sit animus eam petendi quando periculum advertitur: cui omnino tenerentur conjugati occurrere per copulam aut certe illud praecavere ». Et n. 21, absolute et sine limitatione docet · conjuges peccare graviter Lingendo seipsos aut se mutuo, etiam consentientes, cum pollutione».

CJ Aliqui ex auctoribus citati hanc conditionem silentio praetermittunt; vel saltem de ea non loquuntur disertis verbis.

a) Petrus Ledesma, quidquid dicant Salmant., videtur potius tenere tertiam sententiam, scribit enim, qu. 49, art. 6, conci. 3: « Amplexus, oscula et alii Laetus inter conjuges, cum periculo pollutionis extra vas, sunt peccata mortalia ».

Gaspar Hurtadus, disp. 10, diff. 10, n. 45, scribit utique: « Tactus turpes in conjugibus esse illicitos, imo mortales, quando est periculum effusionis seminis extra vas, si absque urgenti necessitate fiant». Nec ponit alterum membrum distinctionis, sicut nec Dicastillus. — At Salmant. non citant Hurtadum, sed Henriquez, qui, lib. 11, cap. 16, n. 6, scribit: « Communiter est mortale .., si osculis et impudicis tactibus irritent venerem cum periculo probabili pollutionis; nam licet dent operam rei de se liciLic, Laetus tamen actione morali incitant in pollutionem». — Denique notandum venit quod Sotus et Cajctanus, ubi

distinguit. Et dicit esse mortalia tactus impudicos, si praevideatur pollutio ex eis provenienda; quia, cum hi proxime influant ad pollutionem, et non sint per se instituti ad fovendum affectum conjugalem, censentur voluntarii in causa. — Secus, si sint pudici, ut oscula et amplexus; quia actus isti per se inter conjuges sunt liciti, cum per se apti sint ad fovendum conjugalem amorem.

Juxta alios, pudici et impudici, lethales».

Tertia sententia, quam tenet Diana' cum Praeposito et Villalobos, dicit tactus tam impudicos quam pudicos esse mortalia, si praevideatur periculum pollutionis. — Ratio, quia ideo tactus licent inter conjuges, in quantum quaeruntur intra limites matrimonii, et in quantum nihil sequitur repugnans fini et institutioni seminis; cum autem praevideatur seminis dispersio, licet non intendatur, qualescumque tactus sunt illiciti.

Iuxta S. Doctorem, tactui turpe cum periculo pollutionis, lethales.

Limitatio.

Item, nudici, seclusa causa gravi.

His sententiis positis, puto probabilius dicendum quod actus *turpes* inter conjuges cum periculo pollutionis, tam in petente quam in reddente, sunt mortalia: nisi habeantur ut conjuges se excitent ad copulam proxime secuturam, quia cum ipsi ad copulam jus habeant, habent etiam jus ad tales actus, tametsi pollutio per accidens copulam praeveniat. — Actus vero *pudicos* etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam. Secus, si ob causam gravem, puta si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectus ad fovendum mutuum amorem, vel ut conjux avertat suspicionem

1 Part. 6, tr. 7, rew. 66. /rav/o., qu. 6, dub. 26, n. 187. Villal., part. I, tr. 18, diff. 42, n. 1. — Lib. 8, diip. 45, n. 31. — Cap. 7, n. 211 et 213. — Lib. 26, de Debito conjug., n. 207, — Lib. 9, diip. 17, n. 5 (edit. Brixien., 1624; in alii quibusdam edit, expunctum). —

ab altero quod ipse sit erga aliam personam propensus.

Probabiliter vero dicunt Sanchez¹. Bossius² et Escobar⁴, m reddente, tactus etiam impudicos, rursi sint tales ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro. Quia tunc reddens dat operam rei licitae, ad quam obligatur propter jus petentis: qui, tametsi peccet, non tamen jus amittit, cum culpa se teneat ex parte personae, juxta dicenda *ex n. 944*.

935. — An autem *sit semper mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris?*

Negant Sanchez^{*} et Bossius^e cum Filliuccio^{ac} Perez: modo absit periculum pollutionis. — Sed verius affirmant Sporer⁷, Tamburinius¹; et Diana^l cum Fagundez: tum quia in hoc actu, ob ca-

u probabi-
Hcer non
thaie.,

o» veria-
52ÎT U

lorem oris, adest proximum periculum pollutionis; tum quia haec per se videtur nova species luxuriae contra naturam (dicta ab aliquibus *irrumatio*): semper enim ac quaeritur a viro aliud vas, praeter vas naturale ad copulam institutum, videtur nova species luxuriae. — Excipit tamen Sporer¹⁰ cum Filliuccio^{et} Marchant[%] si id obiter fiat; et hoc revera sentire videtur etiam Sanchez, dum excusat actum illum a mortali, si cesset omne periculum pollutionis. Excipit etiam Palausⁿ, si vir hoc faceret ut se excitet ad copulam naturalem. Sed ex praedictis, neutrum admittendum puto.

Eodem autem modo Tamburinius damnat virum de mortali, qui in actu copulae immitteret digitum in vas praeposterum uxoris; quia (ut ait) in hoc actu

• Cap. 7, num. 175 et 193. — Perte, ditp. 49, «ect. 8, n. 2 v. i. — Part. 4, cap. 2, n. 498. — Deoil., lib. 7, cap. 3, § 5, n. 33. — Part. 6, tr. 7, resol. 7, v. Quatrtndum, Pa^und., Decal., lib. 6, cap. 3, n. 19. — * Loc. cit., n. 438, Sanch., loc. cit. — n Tr. 28, disp. 3, punct. 4, § 2, n. 6.

dicunt oscula et amplexus, ceu amoris indicia, licita esse, non amplius loquuntur de periculo pollutionis.

935. — a) Filliuccius non videtur recte citari a Bossio; nam, *tr. 10, part. 1, n. 329*, videtur oppositum insinuare, et cum ipso S. Alphonso consentire, dum scribit: «Alii... tactus qui fierent circa corpus mulieris, *nisi* sit periculum pollutionis extra vas, vel pertineant ad sodomiam inchoatam, *vel aliam*

speciem contra naturam, sunt peccata ad summum venialia».

Filliuccius, *tr. 30, cap. 9, n. 195*, citat a Sporer, loquitur de osculis in panibus inho- nestis; sicut pariter Jacobus Marchant, *Resol pastor., ad 6 pracc., coroll. n. 9*. Ceteroquin dictum est in nota *a* quid sentiat Filliuccius de casu praesenti; idemque tenet Marchant, *Resol. pastor., tr. 3, cap. 5, qu. 2* et 3*.

*) Tamburinius, *loc. dit., n. 32*, loquitur

adest affectus ad sodomiam.— Ego autem censeo posse quidem reperiri talem affectum in illo actu; sed, per se loquendo, hunc affectum non agnosco in tali actu insitum. Caeterum, graviter semper increpandos dico conjuges hujusmodi foedum actum exercentes.

936. - Quaeritur 3°. *Ah sint mortalia tactus turpes quos conjux habet cum seipso, altero absente, et secluso periculo pollutionis?*

Tactui turpes conjuxi» lecutn. absente altero, Juxta alios, non lethales.

Prima sententia negat: quam tenent Palaus ·), Escobar¹*, Bossius cum Perez, Hurtado et Ochagavia; ac Sanchez cum Paludano et Lopez; et pro hac sententia Salmant. *bJ* citant etiam D. Thomam *b*». — Ratio, quia hujusmodi tactus ab ipso statu conjugali cohonestantur, cum de natura sua ordinentur ad copulam; et ideo, secluso periculo pollutionis, non possunt esse in conjuge graviter illiciti, etsi copulam de praesenti ipse non posset consummare.

Probabilius et in praxi suadendum. lethales.

Secunda vero sententia, probabilior et in praxi omnino suadenda, affirmat. Et hanc tenent Laymann ·, Diana ⁴ (quamvis hic auctor sit valde benignus), Sporer⁶ cum Armilla et Vasquez; ac Salmant. * cum Aversa, Sanctio, Salas, Montesino,

Dicastillo et Antonio a Spiritu S. — Ratio: turn quia conjux non habet jus per se in proprium corpus, sed tantum per accidens, nempe tantum ut possit se disponere ad copulam: unde, cum copula tunc non sit possibilis, tactus cum seipso omnino ei sunt illiciti. Tum quia tactus pudendorum, quando fiunt morose et cum commotione spirituum, per se tendunt ad pollutionem, suntque proxime connexi cum ejus periculo.

937. - Quaeritur 4°. *An sit mortalis delectatio morosa in conjuge de copula habita vel habenda, quae tamen non possit haberi de praesenti?* Adsunt tres sententiae:

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius⁷, Wigandt⁸*cum Silvestro; ac Vega *a*», Rodriguez et Dicastillus, apud Salmant. (qui probabilem vocant). — Ratio, quia talis delectatio est quasi inchoata pollutio: quae, cum eo tempore non possit haberi modo debito, omnino fit illicita.

Secunda vero sententia communior negat. Eamque tenent Bonacina¹⁰, Escobar *b*», Sporer ¹¹; Croix ¹²* cum Suarez et Gersonio^c), Bossius ¹³· cum Filliuccio et Perez; et Sanchez ¹⁴ cum S. Antonino *d*», Palu-

Delectatio morosa in conjuge de copula non (iraeientia, uxor alios, cthallii.

Juxta alios, non lethalis. led veniali

1 Lib. 26, de Debito conjug., n. 201. · *Perft*, diip. 54, tect 2, n. 6. · *Gaip. Murtad*, diip 10, diff 10, n. 47. · (*khatav*., tr. 5, qu. 12, i. f. — · Lib. 9, diip. 44, n. 16. - *Palud.*, diu. 31, qu. 3, an. 2, concl. 6 (n. 17). - *Ludent. Lopis*. Instruct. conic., part. J, cap. 87, i. (. — · Lib. 3, lect. 4, n. 12. — « Part. 3. tr. 4, rciol. 215. — · Part. 4. cap. 2, n. 503. - *Armil.*, v. *Impudicitia*, n. 3. · *Zas?*., in 1— 2., diip. 113, cap. 2, n. 4. — · Tr. 9, cap. 15, n. 87. - *Xw f m*, qu. 21, icct. 8, v. *Tertio*. *Joan. Sanct.*, Select., diip. 21, d. 26. - *Salas*, in 1— 2., tr. 13, diip. 6, sect. 19,

n. 129. · *Montcsin.*, in 1— 2", qu. 74, art. 8, qu. 5, i. f. · *Dleast.*, di»p. 9, dub. 16, n. 189. · *Anton, a Spirit. S.*, Director. Confess., tr. 11, de Matr., num. 660. — · Lib. 10, cap. 16, n. 11. — · Tr. 4, n. 60. · *Silvsst.*, v. *Dekctatio*, qu. 2. — *Dicas!*., disp. 9, dub. 16, n. 191. - · Tr. 9, cap. 15. n. 88. — * *De Matr.*, qu. 4, punct. 8, n. 12. — 11 Part. 4, cap. 2, n. 566. — »■ Lib. 6, part.3, q. 337. · *Suar.*, de Peccat., diip. 5, sect. 7, n. 9. — “ Cap. 7, n. 216. - *Fill.*, tr. 10, part. 1, n. 353. - *Peres*, disp. 64, sect. 1, n. 7 st seqq. — M Lib 9, diip. 44. n. 3.

utique de turpi hoc actu; sed simpliciter, et non tamquam comitante ipsam copulam.

936. - a) Palaus, *tr. 28, disp. 3, punct. 4, S 2, n. 5*, tenet potius cum ipso S. Alphonso; licet enim primam hanc sententiam censeat probabilem, de altura, quae dicit esse mortale, scribit: « Tenenda et consulenda » est. — Bossius etiam, *cap. 7, n. 205 et 207*, quamvis hanc primam probabilioris existimet, oppositam tamen valde probabilem appellat et in praxi suadendam.

b) Salmant. *tr. 9, cap 15, n. 87*, ex typographico mendo, quod in edit. Veneta irrepsit, videntur citare D. Thomam; sed revera citant Joannem Praepositum, *in 3 P. Divi Thomae*, uti clare liquet ex editione Matritensi 1753. Et revera Praepositus, *in 3a* Part.*, qu. 6, *dub. 26, n. 188*, opinionem hanc tuetur.

937. - a) Vega, *Summ. nueva, part. 1, cap. 81, cas. 2*; et Rodriguez, *Sum.*, *part. 1, cap. 210, n. 3*, dicunt illam delectationem morosam esse illicitam; et videntur sentire eam esse lethaliter illicitam; sed a Salmant. citantur simpliciter, uti refert S. Alphonsus.

Escobar, *lib. 26, n. 204*, loquitur de casu quo copula ob circumstantiam extrinsecam interdicatur; et ait delectationem de qua hic agitur, licitam esse. Sed, *n. 207*, loquens in generali de delectatione venerea conjugati, negat esse mortalem, secluso pollutionis periculo.

V Gersonius, *tr. de Pollut. diurna, not. 7*, negat delectationem hanc esse peccatum, scilicet mortale.

u) S. Antoninus non videtur sibi satis consentire; licet enim, *part. 2, tit. 5, cap. 1*,

dano, Cajetano, Vasquez, Armilla, Medina, Viguerio^O, Tabiena et communi (ut asserit, utque fatetur etiam Pontius); item Coninck, Aversa, Gabriel[/] et Diana, apud Salmant.^l (qui etiam probabilem putant).

Haec sententia dicit talem delectationem non esse mortalem, si absit periculum pollutionis, sed tantum venialem <A Est *venialis*; quia ipsa caret debito fine, cum non possit ordinari ad copulam praesentem. *Non* autem est *mortalis*; quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto: et cum copula sit licita conjugatis, non potest esse eis graviter illicita illius delectatio. Et huic expresse favet id quod ait D. Thomas ubi: *Sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale conjugato...; non... potest esse gravius peccatum consensus in delectationem quam consensus in actum.* — Idque admittit Sporer, etiamsi habeatur delectatio venerea orta ex commotione spirituum.

/@!5illobl
t?onèiùlla'
tium.c pai

Tertia demum sententia quam tenent Salmant.⁸, distinguit. Et dicit quod si delectatio sit absque commotione spirituum,

Palud., diit. 9, qu. 3, art. 1, concl. 1, v. *Sed maritui* (n. 7). · *Cajetan.*, Sum., v. *Delectatio merosa*, § *Secundum... Tertia quod vir*, et in 1° 2°, qu. 74, art. 8, ad 4. · *Vasq.*, in 1° 2°, diip. 113, n. 2 et 3. · *Armilla*, v. *Delectatio*, num. 4, i. f. · *Barthol. Medina*, in 1° 2°, qu. 74, art. 8. · *Tabiena*, v. *Cogitatio morosa*, n. 10; et v. *Luxuriosus*, n. 9. — *Poni.*, lib. 10, cap. 16, n. 11, i. f. — *Coninck*,

non erit mortalis; secus, si cum commotione et titillatione partium.

Ego meum iudicium proferam. — Si delectatio habeatur non solum cum commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea, sentio cum Concina⁴ (contra Sporer, ut supra), eam non posse excusari a mortali; quia talis delectatio est proxime conjuncta cum periculo pollutionis. — Secus vero puto dicendum, si absit illa voluptuosa titillatio; quia tunc non est delectationi proxime annexum periculum pollutionis, etiamsi adsit commotio spirituum. Et sic revera sentit Sanchez § cum Vasquez; cum ibi non excuset delectationem cum voluptate venerea, sed tantum (ut ait) cum commotione et alteratione partium absque pollutionis periculo. At, quia talis commotio propinqua est illi titillationi voluptuosae, ideo maxime hortandi sunt conjuges ut abstineant ab hujusmodi delectatione morosa. — Item advertendum eam esse omnino illicitam in conjuge qui esset obstrictus voto castitatis; ut dicunt communiter Sanchez §; et Bossius cum Vasquez §, Filliuccio», Coninck et alii.

s Docto
'e®
ita 11 cum
utm<uoo».

Seca. ti
com aola
commotio
ae «piri-
tuom.

At conju-
re hortan-
di ut abtti
acint.

pi 34, dub. 11, d. 113. — *Aversa*, qu. 21, «cct. 8, v. *Admixti tamen*. · *Diana*, p<rl. 3, tr. 4, resol. 200 et 224. — 1 Tr 9, cap. 15, n. 89. — 1 De Malo, qu. 15, art. 2, ad 17. — *Sper.*, part. 4, cap. 2, n. 505. — Tr. 9, cap. 15, n. «0. — Dim. 4, cap. 9, n. 19. — *Spar.*, loc. cit., n. 506 — Lib. 9, dup. 44, n. 4. — *Vasq.*, in 1° 2°, diip. 113, n. 4. — 1 De Effect Matr., cap. 7, n. 201. · *Coninck*, disp. 34, u. 115.

§ 6, i. f., negat esse mortale; attamen *part. 3, tit. 1, cap. 20*, § 6, mortale esse ait, si «conjux voluptatem praevenit et provocat diversis modis, ut manibus vel cogitationibus, vel utendo calidis et incentivis, ut possit pluries coire. Hoc tamen non simpliciter intelligendum est, sed quando in talibus praeparatoriis propter se delectatur... Idem videtur, si diu insistat in hujusmodi, non intendendo venire ad actum conjugalem, sed finem in his ponere ».

Viguerius, *cap. 3*, § 5, *ver. 5*, v. f., de viduis et conjugatis in absentia alterius conjugis simul loquitur; at, quidquid dicat Sanchez, videtur tertiam amplecti sententiam: « Possunt in eis [copulis praeteritis] delectari speculative et formaliter consideratis. Practice autem, hoc est cum inclinatione ad novas similes, si ratio advertat et voluntas plene libera sit, efficiuntur mortales propter periculum voluntariae pollutionis aut incontinentiae, ad quam inducunt, maxime cum insurgunt motus partis sensitivae ».

f) Gabriel a S. Vincentio, *disp. 7, qu. 14, n. 117*, negat delectationem hujusmodi malam esse.

s) Auctores dtati negant utique mortale esse; sed non omnes dicunt esse veniale.

Sanchez, *Jib. 9, disp. 44, n. 25*, ita profecto docet, quando votum est absolutum, scilicet quando conjux ratione voti interdicitur tum petitione tum redditione debiti.

O Vasquez male citatur a Bossio; nam in § 2^a *disp. 112, n. 10*, loquitur de delectatione quam haberet cum muliere non sua conjugatus, qui vovit castitatem; sed forte ratio quam addit hic applicari potest; dicit enim: « Nam votum omnem talem actum sub se Complectitur ».

1) Filliucdus pariter, *loc. cit., num. 350*, rationem dumtaxat affert; dicit enim eum qui ante matrimonium vovit castitatem, mortaliter peccaturum quoties debitum petierit, « quia per illud vovens astringitur ad abstinendum ab omni actu venereo ».

ARTICULUS II.

AN ACTUS CONJUGALIS SIT PRAECEPTUS ET DEBITUS.

938. *Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere.* — 939. *Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans.* Dub. 1. *An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam.* Dub. 2. *An teneatur eam alere, non soluta dote.* Dub. 3. *An, si ipsa adulterium commiserit.* — 940. *De obligatione reddendi debitum.* Qu. 1. *An sit mortale negare debitum semel vel bis. Quid, si alter remisit petat vel si precibus cedat. Quid, si immoderate petat. Quid, si alter differat reddere ad breve tempus.* — 941. Qu. 2. *An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum.* — 942. *Peccat conjux reddens se impotentem.* — 943. Qu. 1. *An conjux teneatur reddere alteri illicite petenti.* — 944. Dub. 1. *Quid si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc.* — 945. Dub. 2. *Quid, si petens sit incestuosus.* — 946. Qu. 2. *An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali.* — 947. Qu. 3. *An liceat reddere vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam.* — 948. *An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum altero voverit castitatem. - Quid, si alter sit amens vel ebrius.* — 949. *Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere.* — 950. *Conjux non tenetur reddere cum gravi damno suo vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo contagioso. Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus. Quid, si damnum sit grave. Et an tunc possit reddere. Ex quibus causis possit conjux reddere cum gravi periculo salutis,* — 951. *An conjux possit reddere cum periculo prolis.* — 952. *An teneatur reddere uxor laborans febri, vel tempore menstrui aut praegnationis; aut si alter petat modo innaturali.* — 953. *Quid, si uxor experta sit in pariendo periculum mortis, vel filios parere mortuos.* — 954. *An aliquando liceat impedire generationem. Quando peccet uxor surgens aut mingens statim post copulam.* Dub. 1. *An puella oppressa possit statim expellere semen. - Dub. 2. An liceat copulari senibus vel infirmis, plerumque non valentibus seminare intra vas.*

Conja-
Sr qao
0 tenean-
tur Ad usum
matrimo-
nii.

938. - « Resp. 1°. Etsi conjuges nulla
« lege obligentur ad usum matrimonii;
« tenentur tamen per se ex justitia sibi
« reddere debitum, si alter ab altero ex-
« presse vel tacite (verecundia scilicet ob-
« stante) petat. — Ratio prioris est, quia
« non tenentur uti suo jure. Ratio po-
« sterioris sequitur ex natura contractus
« mutui. — S. Thomas \ etc. communiter,
« ex I Cor. vn.

« Unde resolves:

« 1°. Neuter tenetur, per se loquendo,
« ad petendum debitum. Etsi per accidens
« aliquando teneatur, vel ex caritate, v. gr.
« ad avertendum periculum incontinentiae
« imminens conjugui: Martinus Perez¹ »;
[Vide dicta n. 928 et 929.] « vel ex ju-
« stitia legali, eo quod salus publica peri-
« ditetur, nisi proles nascatur.

• In 4, dbl. S3, qu. uaic., art. 1 et X — • Diip. 00, net. 1, a n 3. — • Lib. 9, diap. 4, o.X — • Diip. 34. dub 2, n. 19. — » Di«p. S0. *cct. 3, n. 3. — • Loc. dt., n. 2. — 1 De Effect Matr., cap. 6, n. 2 cl 3. — • Lib. 9. dbp. 4,

939. - « 2°. Conjuges tenentur ad coha-
« bitationem, nec potest alter ab altero
« invito diutius abesse sine necessitate;
« quia haec obligatio sequitur ex obliga-
« tione reddendi debitum. — Sanchez 3,
« Coninck⁴, Perez⁵ ».

Certum est conjuges teneri ex obliga-
tione justitiae ad cohabitandum in eadem
domo, mensa ac toro. Vide Sanchez 5 et
Bossium⁷. — Hinc infertur neminem con-
juguai posse alio discedere, altero invito,
ad longum tempus; ut habetur ex cap. 1
de conjug. lepros. Nisi adsint justae causae,
nempe ob bonum publicum, vel ad alen-
dam aut tuendam familiam, vel ad vitan-
dum damnum ab inimicis; ut dicunt San-
chez⁸, Laymann⁹, Palaus¹⁰; et Bossius¹¹
cum Aversa, Villalobos et aliis.

Dicit autem Bossius a) cum Tolet^o a)

n. 12 et 13, — • Lib. 5, tr 10, pari. 3. cap. 2, n. 3, v. Quar-
lum corollarium. — * Tr. 28, dbp. 3. punct. 5, § 1, n. 3.
— 11 Cap. 6, n. 4 et 6. Averta, qu 22, sect. 3, v Tertio. •
Villa!, part. 1, tr. 13, dirt. 43, n 2.

Tenentur
ad cohabi-
tationem,
seclusa cau-
*a justa.

939. - § Bossius, cap. 16, n. 12, ita pro-
(octo docet, quando scilicet vir in eodem loco
moram tracturus est; secus vero, si debet de

loco in locum perpetuo transire. — At Tolet-
us, quem pro se citat Bossius, scribit Lantum,
lib. 5, cap. 2, n 1: « Cum spes redditus ablata

et Sayro¹, quod si vir diu deberet alibi manere, teneretur, si commode potest, uxorem eo adducere ut secum cohabitaret. — An autem uxor teneatur sequi virum propter cohabitationem? Vide dicenda p. 977.

Quid de brevi peregrinatione tunc invitato invito.

Vir potest suscipere brevem peregrinationem devotionis causa, etiam invitato uxore. Hoc tamen non potest uxor sine consensu viri, cum ipsa sit subjecta illius voluntati, et non deceat statum mulierum peregrinari.

Ita Sanchez¹, Palaus² et Bossius³ cum Laymann, Villalobos⁴ Fagundez et Perez, ex D. Thoma⁵.

Ex mutuo consensu conueniunt quando possunt se separari.

Ex mutuo autem consensu, bene possunt conjuges invicem separari⁶. modo absit periculum incontinentiae et nocuum proli educandae. — Sanchez⁷, et Bossius⁸ cum Filliuccio, Villalobos, Perez⁹, Fagundez et aliis; ex illo Apostoli (I Cor. vn): *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsunt, ne lentet vos Satanas.*

1 Lib. 9, di. p. 4, n. 15. — 1 Tr. 28, diip. 8, panel. 5 § 1, n. X — 1 Dc Effect. Matr., cap. 6, n. X — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 2, n. 3, i. f. — Fagund., Decal., lib. 4, cap. 7, n. 13 et 14. — Pens, diip. 50, lect. 8, n. 6. — « Loc. cit., n. 5. — Op. cit., cap. 6, n. 18. — Fili., tr. 10, part. 1, n. 314. * Vittal., part. 1, tr. IX diff. 43, n. 2. * Fagund., loc. cit., cap. 7, n. 7. — Panorm., in cap. Pfr vestras, dc donat, inter vir. et uxor., n. 4 et 9. — Armit., v. Dos,

Dubitatur 1°. *An liceat viro non cohabitare cum uxore, eamque expellere a domo, ob dotem promissam et non solutam?*

Affirmant Panormitanus, Armilla, Tabiena et Gomez, apud Bossium¹. Quia vir non tenetur alere uxorem si dos non sit soluta; ergo neque tenetur cohabitare: quamvis teneatur reddere debitum. — Sed negant probabilius et communius Sanchez², Palaus³, Molina⁴; Bossius⁵ cum Rebello⁶ Henriquez⁷, Reginaldo, Vil⁸ lalobos, Fagundez, etc. Ratio, quia obligatio cohabitandi non oritur ex solutione dotis; sed ex ipsa lege naturali et divina, qua vir tenetur debitum reddere uxori, et ideo cum ea habitare. — Unde dicunt auctores praefati (contra tamen Molina et Rebillum) quod, etiamsi vir non adhuc uxorem traduxerit in domum suam, tenetur traducere, non obstante quod dos non fuerit soluta.

m

non diipen bitauone.

Sed hic dubitatur 2°. *An vir teneatur alere uxorem, non soluta dote?*

Communiter negant doctores, si culpa promittentis intervenit. — Ita Sanchez⁹,

n. 10. — Tabirna, v. Das, n. 9. — Anton. Gomes, Com meat, in Ief. 50 Tauri, n. 31. — Op. cit., ap. 6, n. 26. — Lib. 9, diip. 5, n. 17. — Tr. 28, diip. 3, punct. 5, § 2 n. 6. — De Effect. Matr., cap. 6, n. 28, — Rtgin., lib. 31, n. 304. — Villal., part. 1, tr. 13, diffl. 44, n. 2. — Fagund., Decal., lib. 4, cap. 10, num. 17. — Molina, de Juit. et Jure, tr. 2, dUp. 425, n. 4. — Rebello., part. 2, lib. 5, qu. 10, n. 29. — * Lib. 9, diip. 5, n. 2.

est, tenetur, si potest, uxorem extrahere ab illo loco, ut secum cohabitaret. — Et ita etiam Sayrus, *Clav., lib. 7, cap. 7, n. 9, i. f.*

b) Villalobos, *part. 1, tr. 13, diJJ. 43, n. 3*, non satis recte citatur a Bossio; dicit enim dumtaxat virum, cum sit caput et praeses, posse libere domicilium eligere; uxorem vero minime, nisi propter necessitatem.

D. Thomas, *Quodlib. 4, art. 11*, id significat, dicens consulendum non esse viro, ut crucem accipiat ad transfretandum, si uxor non possit eum sequi, vel si timeatur pro ejus continentia; secus vero, si possit sequi vel voluntarie continere proponat

d) Nimirum ex justa causa, ut addunt auctores citati.

*> Perez, *loc. cit., sect. 3, n. 5*, id a contrario insinuat, scribendo: « Ordinarie loquendo non valere pactum inter conjuges juvenes nunquam cohabitandi..., quia permitti non debet conjuges juvenes separatos esse ob incontinentiae periculum ».

f) Molina, *de Just. et Jure, tr. 2, disp. 425*,

n. 4, tenet contrarium: « Potest, inquit, eam expellere ac mittere in domum parentum illius, ad effectum eam non sustentandi nec sustinendi onera matrimonii ». Sed inferius addit: « Dixi supra *neque illam adducere...* quoniam... ob non solu^{hiii} dotem, non potest vir negare uxori debitum ac maritale consortium, sed solum sustentationem illius quae competentem famulatum includit ».

*) Rebillus quidem, *part. 2, lib. 5, qu. 10, n. 30*, dicit hanc sententiam « efficacioribus rationibus » confirmari; approbat tamen distinctionem juxta quam id non licet viro habenti unde uxorem sustentare possit; licet vero, si id non habeat

h) Henriquez, *lib. 11, cap. 16, n. 3*: « Post benedictionem et nuptias, tenentur vitam conjugalem agere, et ad petitionem unius compelletur alter per judicem cohabitare..., nisi... ob dotem non solutam ». Et *cap. 13, n. 2*: « Si tamen socer promissam dotem non vult aut non potest solvere, excusatur vir a receptione et sustentatione sponsae ».

vir teneatur alere
cicrew do-
te non tola-

Bonacina \ Bossius V; et Salmant.¹ cum Fagundez et Trullench, ac alii passim, ex leg. *Pro oneribus*, C. *de jure dotium*, ubi didtur ideo constitui dos, ut ex ea vir uxorem alat Δ

Excipe tamen Γ . Nisi vir duxerit sine promissione dotis. Sanchez 3 cum Hostiensi, Praeposito et Silvestro; ac Salmant.⁴ cum Abbate, Molina, Bonacina, etc. — Excipe 2°. Si uxor sit in viri obsequio; tunc enim saltem ut famulam tenetur eam alere. Salmant.⁶ cum Abbate, Lupo, etc., apud Sanchez 6. Qui tamen cum Surdo k) et aliis id non admittit; quia (ut ait) uxor tenetur et dotem et obsequia praestare viro: unde non necessario alenda est, tantum obsequia praestando. Sed magis adhaereo oppositae sententiae; quia ipsum jus naturae dictat ut alas qui ad tibi famulandum se occupat. — Excipe 3 $\textcircled{R}$. Si uxor ex sua culpa cum viro non cohabit; secus, si ob justam causam. Salmant.⁷ cum iisdem.

Caeterum, quando sive vir sive uxor est vere pauper, puta si dos fortuito periit, tenetur alter alterum alere. — Sanchez⁸, Bonacina $\textcircled{R}$; Salmant.¹⁰ cum Molina f), Trullench, etc., ex leg. *Si cum dotem*, § *Si maritus*, ff. *Soluto matrim.* Ibi: *Quid enim*

tam humanum est quam, fortuitis casibus, mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse?

Hic autem notandum 1°. Quod, ob dotem non solutam, nequit vir debitum negare uxori. Sanchez ll et Salmant.” cum Molina, Silvestro, etc. — Notandum 2°. Quod in *extrema* necessitate prius subveniendum est parentibus (qui diligendi sunt ratione principii) quam conjug: ut D. Thomas $l3$ et Salmant.¹⁴; cum Laymann, Bonacina, Palao, etc., apud Bossium. Et prius etiam filiis; cum ipsi sint pars parentis. Salmant.¹³ cum aliis. — In necessitate vero *gravi* prius succurrendum conjugi quam parentibus et filiis; quia quoad domesticam administrationem, major est conjunctio inter conjuges, cum ipsi sint una caro. Sanchez ”, Bonacina ”); et Salmant. 17 cum Toletom), Baflez m), Trullench et aliis.

Dubitatur 3°. *An vir teneatur alimenta praestare uxori adulterae?*

Alii affirmant, ut Clarus et Antonius Gabriellius, apud Salmant.”; quia uxor adultera non desinit esse uxor. — Alii, ut Silvester et Angelus ”> ac Surdus, apud Salmant. ”, negant, si adulterium est publicum; quia tunc potest vir uxorem e

Dos non
toluta non
excusat a
redditione
debiti.

In extre-
ma necessi-
tate prius
subvenien-
dum paren-
ti et nilis.

In gravi,
prius uxori.

Opiniones
de negandii
alimentis
uxori adul-
terae.

1 Disp. 6, de 4. praec. Decal., punct. 7, num. 7. — ■ Tr. 24, de 4. priée. Decal., n. 53. · Pa^und., Decal., lib. 4, cap. 10, n. 2. · Trull., Decal., lib. 4, dub. 4. n. 11. — * Lib. 9, disp. 5, n. 8. · Hostitn., in cap. Per vestras, n. 6. · Praepes., in id. cap., n. 2 et 5. · SUvest., v. Dos, qu. 10, v. f. — · Tr. 24, n. 50. · Abb. Panorm., in cap. Ptr vestras, n. 4. · Mol., tr. 2, disp. 425, n. 4. · Bonae., loc. cit, n. 9. — · Loc. at, n. W. - Abbas, Comil., part 2. cons. 85, n. 2 et 3. — Joan. Lupus, Repetit, cap. Per vestras, notab. 3. § 1, n. 1. · * Lib. 9. disp. 5, n. 6. — 1 Tr. 24, de 4. praec. Dccal, n. 61. — * Loc. dt., n. 10. — · Disp. 6, de 4 praec. Decal.,

punct. 7, n.8. — * Loc. cit., n. 53. - Trull., Decal., lib. 4, dub. 4, n. 11. — “ Lib. 9, diip. 5, n. 1. — » Tr. 24, n. 52. - Molina, de Juit. et Jure, tr. 2, diip. 425, n. 4. - Sitvest., v. Dos, qu. 10. — u 2. 2*, qu. 26, art. 11. — « Loc. dt., n. 51. — Laym., lib. 2, tr. 8, cap. 3, n. 6. · Bonae., loc. dt., punct. 7, n. 10. · Palaus, tr. 6, diip. 1, punct. 10, num. 13. — u Loc. dt., num. 61. — ■ Lib. 9, diip. 4, num. 26. — n Tract. 24, num. 51. — Jul. Clar., Sentent, recept., lib. 5, § Adulterium, v. Pacta autem. · u Tr. 24, num. 54. — Surd., de Alimentii, tit. 1, qu. 118, num. 5. ·

*l Bossius, cap. 6, n. 29, casu quo a promittente difficillime poterit dos extrahi, ait: « Ad summum sufficit viro denegare alimenta eidem uxori... Quamvis nec alimenta, saltem juxta aequitatem et honestatem, non videantur neganda ».

i) « Pro oneribus matrimonii » dicit lex citata.

Surdus male citatur a Sanchez; nam *dc Alimentis, tit. 7, qu. 17, num. 37 et 38* (citaL a Sanchez), Surdus aliorum sententiam refert; sed *num. 41*, ipse tenet contrarium: • Concludo, inquit, quod si maritus praestitit uxori alimenta, quamvis illa dotem non solverit, et tunc non repetit; si vero vult repellere et non praestare, et potest; *aut vuit*

retinere in servitio, sed non alere: et non potest... Infertur ex hac conclusione, quod maritus, cui dos promissa non solvitur, non potest negare uxori alimenta, nisi illam expellat, vel si vult retinere in domo, non recipiat ab ea aliqua servitia vel obsequia». Unde plane consentit cum ipso S. Alphonso.

O Molina, *loc, cit., num. 4*, non citatur a Salmant pro casu praesenti.

Bonacina, *loc. cit., num. 10*; Toletus, *lib. 5, cap. 1, num. 6*; Bafiez, in *2a^{TM} 2af, qu. 26, art. 11, concl. 2*; Trullench, *lib. 4, dub. 4, num. 12*, silentio praetermittunt hoc assertum quod in necessitate gravi uxor praefenda sit

Silvester, v. Dos, *num. 16, § Nonum*;

domo expellere. Secus, si occultum : tunc enim expellere nequit.

Probabilius vir non (enetur ea praestare.

Alii vero communius et probabilius, ut Sanchez 1; et Salmant. * cum Soto, Manuele, Fagundez et Trullench, negant teneri, sive adulterium fuerit publicum sive occultum. — Ratio, quia, adhuc concesso quod ob adulterium occultum uxor non posset expelli, ne ejus crimen prodatur, utque scandalum vitetur (in quo tamen quaestio est, vide dicenda n. 968), nihilominus ratio haec non militat in negatione alimentorum, quae sine scandalo et infamia uxoris negari possunt. — Idque dicunt esse probabile Salmant. · cum Lara⁰ et Surdo^o), etiamsi uxor admiserit tantum oscula ab alio, modo sint notoria; vel si occulta, sint nimis lasciva, aut si uxor sit nobilis.

Peccatum negantis debitum.

940. - « 3°. Peccat mortaliter qui con-
«jugi serio et instanter petenti debitum
«negat; quia est res gravis, et debetur
«ex justitia. — Intellige: nisi petens pre-
«cibus aut alia ratione honesta averti
«possit, et petitio non sit immoderata
• (nam, si saepe petenti semel vel bis
«negetur, citra periculum incontinentiae,
«videtur esse tantum veniale, ob levita-
«tem materiae; et aliquando, si nimis
«immoderate et justo saepius petat, nui-

lum, secundum Perez⁴), nec sit alia
«justa causa negandi. Bonacina*, ex San-
«chez, Filliuccio, etc. — Justam autem
«(secluso periculo incontinentiae utrius-
«que) esse censet Martinus Perez ·, si
• plures nascentur filii quam possint a-
«lere ».

Quaeritur Γ. *An peccet graviter conjux negans debitum una vel altera vice?*

Prima sententia negat, modo absit periculum pollutionis. Et hanc tenent Pon-
tius' cum Sà "V Sanchez· cum Ledesma; Bonacina·; ac Aversa, Hurtadus, Cornejo et Ochagavia, apud Bossium ,0. — Quia id non videtur materia tam gravis, ut culpam lethalem constituât^.

Secunda vero sententia, quam tenent Palaus;* Tamburinius O; Bossius cum Tanner; et Croix cum Gobat, dicit, etiam negare semel, vel differre debitum serio et instanter petenti, per se loquendo esse mortale, adhuc remoto periculo pollutionis. — Ratio, quia hoc videtur materia satis gravis: tum ratione prolis, quae ex unica copula bene gigni potest; tum ratione discordiae et periculi incontinentiae quae ex tali negatione potest sequi.

His tamen non obstantibus, prima sententia non videtur improbabilis; cum gravitas materiae pendeat ab hominum aesti-

1 Lib. 10, diip. 8, num. 24 et 25. — · Tr. 24, num. 55. · Sotus, in 4, diit. 36, qu. unie., art. 3, dub. ult. · Man, Rodrik, Sum., part. 1, cap. 238, n. 4. · Fa^und., Decal., lib. 4, cap. 9, n. 23. · Trull., Decal., lib. 4, dub. 4, n. 14. — · Tr. 24, de 4· praec. Decal., n. 55. — 1 Diip. 50, icct. 2, n. 3; et sect. 4, n. 3. — · De Matr., qu. 4, punct. 1, n. L - Sanch., lib. 9, diip. 2, a n. 9. · Fill., tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 3M. — · Diip. 50, sect. 4, n. 6. — · Lib. 10, cap. 2, n. 5. —

• Loc. dt., nam. 11. - Mart. Ldesm., 2 4», qu. 66, art. 1, dub. 2. — · Loc. dt., num. 1. — Jvrrsa, qu. 21, sect. 1, v. Ex alia parte. · Gasp. Murtad., diip. 10, diff. 11, n. 51. · Cornejo, disp. 5, dub. 1, qu. 2. - (khagav., tr. 5, qu. 1, num. 6. · “ De Effect. Matr., cap. 1, n. 40. — “ Tr. 28» disp. 3, punct. 4, § 1. num. 5. — Tann., tom. 4, disp. 8, qu. 6, num. 26. — Gobat, de Matrim., part. 2, tr. 10, num. 611,

Angelus, v. Dos, n. 20, secundum dumtaxat membrum distinctionis habent.

°) Antonius Corduba de Lara, in leg. Si quis a liberis, § Si quis ex his, ff dc liberis agnosc., n. 77; Surdus, dc Alimentis, tit. 7, qu. 16, n. 35, dicunt id locum habere, etiam in uxore quae in actibus lascivis, ut in osculis et amplexibus, est deprehensa; quod Salmant probabile agnoscunt si oscula sint notoria; vel si occulta, sint nimis lasciva, aut uxor sit nobilis.

940. - Λ> Sà, v. Debitum conjugale, n. 18, hoc non habet, sed aliud quoddam quod hic edam a Bossio asseritur.

b) Aliqui ex citatis auctoribus negant esse mortale «raro» negare; et sunt Sanchez, Ledesma, Bonacina, Ochagavia; de quo Sanchez, Ledesma et Ochagavia exemplum affe-

runt: nempe si vir soleat quater in mense petere, non erit mortale si uxor quintum neget.

<7 Tamburinius, Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, primam sententiam tenet; quamvis enim n. 20 dicat: «Conjugi non adultero... serio petenti etiam semel negare vel differre conjugale debitum per se mortale est»; subdit tamen quasdam exceptiones, et quidem num. 22: « Quando eodem (incontinentiae] semoto periculo raro uxor denegat... Quare si quinques soleat vir petere in mense uno, potest uxor semel non correspondere, ut etiam potest matutinae petitioni sero ad vespertas debitum reddere ». Quia « levis utraque negatio judicanda est ».

ct) Bossius, cap. 1, n. 41; Croix, lib. 6, part. 3, n. 391, concordant quoad negationem

matione, et tot graves doctores censeant hanc esse materiam levem: ipsimet autem id dicunt, supponendo quod absit periculum incontinentiae vel magni dissidii. Caeterum, procreatio prolis pro illa vice est valde incerta.

Benevole
vel recuisse
petenti ne-
gan non
peccat.

Conveniunt autem communiter non peccare O uxorem negando, si vir benevole aut remisse petat. Ita Pontius *, Bonacina *, Croix., Roncaglia4; Tamburinius · cum Cornejo et Ochagavia; Laymann ‘; ac Bossius ’ cum Soto, Rebello, Rodriguez, Henriquez J), Reginaldo, Lopezf), Fagundez/;, Hurtado, Villalobos, Aversa et Diana «λ — Idem, si conjux petens, adhuc instanter, cedat precibus negantis, qui neget cum justa causa; alias etiam venialiter saltem peccaret <;· ita Sanchez *, cum Navarro h), Silvestro Margarita Philiarcho *, etc. Nisi preces

Item, si
peten· ce-
dat preci-
bai Jatti».

’ Lib. 10, cap. 2, n. 5. — fDe Matr., qu. 4, punct. 1, n- L — · Lib. 6, part. 3, n. 391. — « Tr. 21, qu. ult., quae-
·tinne. 2, reap. 1. — » Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, n. 21. ·
· Cornejo, ditp. 5, dub. 1, qu. 2, cat. 2 et 4. · Ochagav., tr. 8.
qu. 1, n. 6. — · Tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 1. — ’ De Effect.
Matr., cap. 1, n. 35. · Solus, in 4, din. 32. art. 1, concl. 2,
object. - Rebel., part. 2, lib. 2, qu. 16, n. 2. · Rodrig.,

essent ita importunae, ut alter quasi coactus videretur cedere; vel nisi adesset in altero periculum incontinentiae: tunc enim nec etiam precibus, sine causa gravi, liceret eum avertere. Ita Sanchez cum Navarro *, Silvestro *, Lopez *, et D. Thoma

Limilito
net

Praeterea non peccat negans, quando alter immoderate petit, sine tamen periculo incontinentiae. Et in hoc etiam omnes conveniunt: vide Bossium ·. — Hinc dicunt Laymann O, Croix", Holzmann ‘; et Sporer u cum Rodriguez O et Glossa O, non esse mortale>;, post tertiam copulam in eadem nocte habitam, negare quartam. — Imo addunt Tamburinius ia, Sporer */ et Sanchez cum Ledesma *, nec esse mortale petenti quinquies in mense negare semel. Sed huic non acquiesco: cum ex una parte, petere quinquies in mense sit

Negant
immoderate
petenti per
·e non pec-
cat.

Quando
■ it immode-
rata petitio.

Sum., part. 1, cap. 241, n. 1. - Regin., lib. 31, n. 282. ·
Gasp. Hurtad., ditp. 10, diff. 11, n. 51. · Villal., part. 1.
tr. 13, diff. 45, n. 3. · Aversa, qu. 21, acct. 1, v. Ex alia
parle. — · De Effect. Matr., cap. 1, num. 38. — · Lib. 6,
part. 3, n. 396. — w De Matr., n. 468, v. Alter casus. —
u Part. 4, cap. 2, num. 513. — ” Decal., lib. 7, cap. 3, § 8,
num. 22.

debiti; et ita etiam Gobât. Sed quoad brevem dilationem, Bossius, n. 37; et Croix, loc. cit., negant cum Tamburinio esse mortalem; uti notabit S. Alphonsus in fine hujus numeri.

Multi ex allegatis auctoribus negant peccare letbaliter. Et aliqui (Roncaglia, Tamburinius, Ochagavia, Bossius) hanc sententiam limitant, nisi conjux ex verecundia ita remisse debitum petat

i) Henriquez videtur id innuere, lib. 11, cap. 15, n. 7, i. f., ubi dicit petentem non semper intendere obligare. — Et ita etiam Ludovicus Lopez, Instruct., part. 1, cap. 80; Fagundez, Decal., lib. 6, cap. 3, n. 49.

K) Diana, part. 5, tr. 14, rcsol. 36, recitative tantum refert verba Ochagaviae.

h) Distinctius exponendum videtur hoc assertum cum sua duplici limitatione. Sanchez ergo, lib. 9, disp. 2, num. 13, scribit: <Quando... rogatus cedit facile jure suo, non est mortale negare ». Et paulo inferius: <Non esse mortale, quando conjux petens solis precibus avertitur... docent etiam Silv..., Navar... etc~ Non debet autem conjux petens averti nisi ex causa, propter periculum incontinentiae; nec preces debent esse valde importunae, ne involuntarie et quasi coacte cedat». — Navarrus autem, Man., cap. 16, num. 25, negat esse peccatum, si « petenti precibus contrarium suadeat; quae tamen non debent esse nimium importunae». — Et ita etiam

Philiarachus, part. 2, lib. 4, cap. 19, v. Quarto; et Ludov. Lopez, loc. cit., cap. 79, v. Peccat etiam. — Silvester vero, v. Debitum, qu. 8, negat esse mortale debitum negare, si « subsit rationabilis causa, vel [ai]... precibus aut suasionibus eum avertat; quod tamen cum multa instantia fieri non debet, propter multa pericula ». — Idemque habet Margarita Confessorum, Interrog. circa 6 praec., v. Octavo. — S. Thomas denique, in 4, dist. 32, qu. un., art. 2, solut. 1, ad 4, scribit: « Non debet vir uxorem avertere ne petat debitum, nisi propter aliquam rationabilem causam; et tunc non debet cum magna instantia averti, propter pericula imminencia ».

O Laymann, loc. cit., num. 1; Rodriguez, loc. cit., num. 1; Glossa in can. Quoniam in Romani, dist. 31, v. Opportuno, habent quidem principium generale, sed non hoc exemplum.

i) Croix, Holzmann et Sporer negant teneri tunc reddere; quo insinuant nullum in hoc esse peccatum.

Sporer, loc. cit., n. 513, i. f., hoc modo casum ponit: negat scilicet peccatum esse, « si conjux valde raro petit debitum, v. g., in mense quater, et quinta vice negatur ». — Sanchez autem, lib. 9, disp. 2, n. 11; Martinus Ledesma, 2“ 4., qu. 66, art. 1, dub. 2, in eodem casu negant peccari lethaliter, secluso periculo incontinentiae.

valde moderatum; et ex altera, negare semel in mense videtur materia sat gravis.

Item non videtur peccare *D* uxor, si differat reddere ad breve tempus, nempe usque ad noctem; ut Pontius ¹*, Sanchez cum Victoria ^m>; Roncaglia[·]; Sporer⁴*cum communi; et Croix⁶ cum Perez, Gobât et Diana. — Vel, si a nocte differat ad mane; ut Bossius ^e cum Sanchez % Pontio ^o), Victoria Hurtado, Villalobos Ledesma, etc.: excluso tamen semper periculo incontinentiae. — Non potest autem post copulam habitam in die negare in nocte.

941. - Quaeritur 2°. *An sit justa causa negandi debitum, si plures nascantur filii quam conjuges possint alere?*

Prima sententia negat. Et hanc tenent Laymann ⁷*Roncaglia[@], Sporer[·] (qui excipit solum casum ^a quo conjuges, multiplicata prole, ad extremam necessitatem redigerentur); item ^b Palaus¹⁰ cum Silvestro, Coninck, Navarro, Angelo, Rebello, Margarita, Lopez et Graffio. — Ratio: tum quia procreatio prolis spectat ad praecipuum finem matrimonii, cui postponendum quodvis incommodum: melius enim

est ut proles vivat inops, quam, ut omnino non sit. Tum quia aut conjux negaret diu, aut aliquando: si diu, exponeret alterum periculo incontinentiae: si aliquando, frustra negaret; nam conjuges rarius coeundo facilius concipiunt.

Secunda vero sententia affirmat. Et hanc tenenti Sanchez¹¹* Pontius^{1·}, Diana^{1·}; Bonacina ^d cum Ledesma Rodriguez et Sà; ac Bossius¹⁴ cum Soto, Comitolo, Villalobos, Reginaldo, Hurtado et Fagundez. Et probabilem putant Tamburinius^J et Sporer. — Ratio: tum quia multiplicitas prolium futurarum cederet in nocumentum filiorum jam genitorum; tum quia in omnibus debitis magna difficultas excusat a solutione.

Conveniunt tamen omnes esse obligationem reddendi, si adsit in altero pen- culum incontinentiae: quod revera (ut bene advertit Coninck) vix non aderit, si in eodem toro conjux habitet, et alter debitum petat ^f). — Et ideo prima sententia magis mihi arndet.

942. - « 4°. Peccat graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam « mediis alias licitis, v. gr. jejuniis, etc.,

xlioi, excu-
«at.

Sectope-
ncuio m-
coatineo-

Pnor«n
uaua arri-
detAocorL

RaMcre

e-tUio'

Timor ni-
mi- nurne-
rotae pro-
li». juxta
alios, non
excusat a
redditione.

¹ Lib. 10, cap. 2, n. 5. — · Lib. 9, diip. 2, n. 11, — · Tr. 21, qu. nlt., quacstiunc. 2, resp. 1. — · Part. 4, cap. 2, n. 513. — * Lib. 6, part. 3, n. 391, l. 5. Pwr, diip. 50, sect. 2, n. 8. · Diana, part. 5, tr. 5, reiol. 14. — * De Effect. Matr., cap. 1, n. 37. - Gasp. Hurtad., diip. 10, diff. 11, num. 51. · Mart. Ledesma, 2- 4-, qu. 66, art. 1, dub. 2. — · Tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 16. — · Loc. cit. — · Part. 4, cap. 2, n. 516. — * Tr. 28, disp. 3, punct. 4, * 10, n. 0. · Silvesl., v. Debitum conjugate, qu. 8. - Coninck, diwp. 34, dub. 3, num. 24. - Harar., Man., cap. 16, n. 25. · Angel., v. Drbitum conjugale, num. 15. · Rebell., part. 2, lib. 2, qu. 16, num. 5. - Margar. confessor., Interrogat, circa

6 Praec., v. Octavo. · Ludot. Lopes, Instruct., part. 1, cap. 79, v. Peccat etiam. · Graff., anr. part. 1, lib. 2, cap. 83, n. 1. — u Lib. 9, diip. 25, n. 3. — “ Lib. 10, cap. 3, n. 7. — u Part. 9, tr. 7, reset 3. — Rodrrg., Sum., part. 1, cap. 211, n. 1, i 5. · Sd, v. Debitum conjugale, n. 18. — M De Effect. Matr., cap. 1, b. 220. Solus, ia 4, dill. 32, art. 1, Dabtom. · Comit., Respons. moral., lib. 1, qu. 136, n. 10, v. 5. · Wlal., part. I, tr. 13, diff. 49, n. 2. - Regin.. lib. 31, n. 289. · Gasp. Hurtad., di»p. 10, diff. 12, n. 54. - Fagund., Decat. lib. 6, cap. 3, n. 49. — Sporer, part. 4, cap. 2, num. 516. — Coninck. ditp. 34, dub. 3, num. 24, ver., finem.

^f) Saltem mortaliter, uti dicunt auctores ciUti.

Victoria, *Sum.*, n. 275, principium generale habet, scilicet: non esse mortale si « per aliquod breve tempus differat ». Ex quo ipse Sanchez hoc exemplum colligit.

Gobât, *n. 614*, id habet ex Perez, ct quidem his verbis: « P. Perez est circa obligationem reddendi admodum benignus, dum practice sic scribit... ». Videtur tamen Gobat hanc doctrinam approbare; ex ea enim ipse colligit aliud quoddam suum assertum.

^o) Sanchez, *loc. cit.*, n. 11; Pontius, *lib. 10*, cap. 2, n. 5; Villalobos, *part. 1*, tr. 13, diff. 45, n. 4, hoc exemplum omittunt

941. - ^o) Eademque exceptionem habet Laymann.

b) Rebellas et Coninck expresse sic tenent;

ceteri vero auctores a Palao citati idem insinuant, dum indistincte affirmant esse peccatum mortale negare debitum, ne proles multiplicetur.

Saltem negant esse morule Bonacina, Rodriguez» Sà, Bossius, Sotus, Comitulus» Reginaldus, Hurtadus» Fagundez.

§ Bonacina, *de Matr.*, qu. 4, punct. 1, n. 13, limiut hanc suam sententiam, ct negat esse justam causam debitum non reddendi, « si conjuges habeant facultates ad alendos filios quamdiu uterque vel alter eorum vixerit, licet post eorum mortem non supersit filiis quo se alant ». Eademque limiutionem apponunt Ledesma, Villalobos et Reginaldus.

Tamburinius, *Decal.*, lib. 7, cap. 3, § 5, n. 23, simpliciter hanc sententiam tenet.

^f) Et hoc ei diu negetur, addit Coninck.

« invite comparte. — Imo, si aliter non
« possit reddere debitum, licite non obser-
« vat jejunia Ecclesiae »: [Vide dicte
Lib. III, n. 1034, ad 4, v. Bene autem,
ubi diximus id procedere de viro: nam
uxorem, difficile videtur per jejunia fieri
impotentem ad reddendum; ut Salmant.¹⁾]
« sicut et uxor, si notabiliter iis fiat de-
« formior. — Bonacina *, Sanchez *, Regi-
« naldus b), Coninck, Filliuccius ', etc.,
« Perez⁴».

radenti 043. " * 5' Conjux tenetur reddere
!cn?i" **' * debitum, quamvis illicite petenti, si red-
« ditio hic et nunc non sit illicita, v. gr.
« petenti voluptatis causa, vel ligato ca-
« stitatis voto, vel die festo, etc. Vide
« Sanchez', Pontium', Coninck', Perez'.
« Quia malitia alterius non dat ilii jus
« negandi quod suum est. — Non tamen
« tenetur reddere petenti, sine gravi causa,
« modo innaturali, vel in loco publico vel
« sacro, etc. ».

Nutia» te
netor red-
der« cum
pria,

Certum est conjugem non teneri ad
reddendum debitum cum peccato proprio,
et etiam veniali; cum nemo possit esse
obligatus ad peccandum “λ - Ita commu-

niter Palaus », Bonacina °, Laymann
Sporer ”, Bossius¹⁸ et alii passim.

Sed quaeritur 1°. *Utrum liceat reddere iudd«-
illicite petenti cum peccato mortali?* mo'ûu'e"

Si culpa se tenet *ex parte actus*, puta,
si alter petat in loco sacro vel publico,
vel si cum periculo abortus, vel sanitatis
propriae aut alterius: omnes conveniunt
non teneri conjugem, nec posse reddere
sine gravi culpa. Quia tunc, cum actus
sit per se malus, alter injuste petit, eo
quod non habet jus petendi. — Ita San-
chez ”, Pontius Salmant. ” cum D. Tho-
ma⁶-, Coninck, Bonacina, Henriquez c); et
alii passim. — Sed

944. - Dubitatur 1°. *Si culpa se tenet Petenti
ex parte personae exigentis*, nempe si ille n ex pvu
sit obstrictus voto castitatis, aut petat ob pe''on“
pravum finem, *an alter possit reddere?*

Prima sententia communis dicit non juxta
solum posse, sed etiam teneri Et hanc «ddi.d'bet
sequuntur Suarez ”, Lugo ”, Contin.Tournely ”, Concina⁸⁰, Laymann⁸¹, Bonacina⁸⁸,
Palaus ⁸⁸ Sporer M, Holzmann “, Elbel ”;
Escobar⁸¹ cum Silvestro⁶-, Coninck, Co-
varruvias et Henriquez; Sanchez ⁸⁹ cum

1 De Matr., qu. 4, punct. 1, n. 3. — ■ Lib. 9, diip. 3, n. 11. — Coninck, diip. 34, dub. 2, n. 18. — · Tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 906. — · Di>p. 50, sect. 2, n. 7. — * Lib. 9, di>p. 6, n. 7. — · Lib. 10, cap. 3, n. 8. — ' Disp. 34, dub. 4, n. 31. — · Ditp. 50, aect. 5, n. 4 et H. — · Tr. 28, diap.3, punct. 4, § 11, n. 1. — » Loc. cil., punct 3, n. 4. — « Tr. 10, part. 3, cap. 1, a. 17. — u Part. 4, cap. 2. n. 517. — « De Effect. Matr-, cap. 1. n. 226 et 227.— »« Loc. du. diip. b, n. 16; et diip. 16, n. 8. — “ Lib. 10, cap. 3, n. 3. — “ Tr. 9, cap. 15, n. 21. · Coninck, dnp. 34, n. 27. · Bonac., qu. 4,

punct. 3, n. 4, 6 et 10. — n De Censor., diip. 15, aect. 4, n. 9, v. Major difficultas. — u De Sacram, i. g., disp. 8, n. 182. — » Decal., de Carit., aect. 7, punct. 1, § 3, qu. 3, v. Secundo. — * De Matr., dise. 4, cap. 5, n. 2. — » Tr. 10, part. 3, cap. 1. n. 17. — “ De Matr., qu. 4, punct. 3, n. 2. — ■ Tr. 28. dnp. 3, punct. 4, § 11, n. 3. — M Part. 4, cap. 2, n. 517.- - De Matr., n. 467, v. Tertio.— « De Matr., n. 416. — n Lib. 25, de Matr., n. 91. - Coninck, diap. 34. n. 26, 28, 80 et 31. - Covarr., de Matr., part. 2, cap. 3, § 1, n. 8. - Henriq., lib. 11, cap. 15, n. 8. — - Lib. 9, diap. 6, n.7.

942. - oj Salmant, tr. 23, cap. 2, n. 127,
hoc dicunt tum de marito tum de uxore.

Reginaldus, lib. 4, u. 221, casum di-
versimode ponit: «Uxor, inquit, cujus jeju-
nium viro catholico ingratum est: ideoque
illam vexat clamoribus, jurgiis, dissidiis, ac
etiam verberibus, ad vitandam talium malo-
rum gravem molestiam, potest solvere jeju-
nium.

943. - Auctores hic citati, praeter Bos-
sium, habent tantum id quod a S. Alphonso
ponitur inferius, de casu quo culpa se tenet
cx parte actus. At profecto uterque casus
videtur eodem recidere.

b) S. Thomas, in 4, dist. 31, Exposti. text.,
i.f., non videtur ad rem, quamvis a Salmant
citetur ut refert S. Alphonsus.

Henriquez, lib. 11, cap. 15, n. 7, dicit
conjugem a redditione debiti excusari ob
periculum gravis morbi.

944. - Lugo, Continuator Tournely et
Elbel praetermittunt obligationem reddendi,
et solum dicunt posse reddere, quamvis Con-
tin. Tournely rationem afferat quae insinuat
etiam teneri ad reddendum: « In his casibus,
inquit, gravior urget obligatio, quam vitandi
scandali, cujus materia subministratur».

Silvester, v. Matrimonium VIII, qu. 15,
diet. 7, aliud quoddam assertum habet, quod
hic etiam ab Escobar ponitur. At v. Matri-
monium VII, quacr. 5, v. Sextum, pro se-
cunda sententia citatus, loquitur de utroque
conjugе vovente, quos negat posse petere aut
reddere. — Barthol Medina male citatur a
Sanchez; nam locus a Sanchez relatus non
est ad rem, siquidem ibi, Sum., lib. 1, cap. 14,
§ 6, fol. 68, Medina dicit voventem petere
non posse; sed si alter conjux petit, teneri
voventem reddere debitum, idque sub poena
mortalis peccati.

Angelo, Ledesma, Manuele, Petro Soto, Veracruz et Medina Bossius I cum Perez, Diana, Filiuccio et Villalobos; ac Salmant.⁴ cum Aversa c, Rebello, Dicastillo d, etc. — Ratio, quia conjux ille per votum non amisit jus petendi: unde, quamvis illicite, non tamen injuste debitum exigit.

Juxta alio», unde quaque iit peccatum, non licet reddere.

Secunda vero sententia, quam tenent Pontius .; et Croix * cum Silvestro 4A Comitolo et aliis paucis, dicit quod, sive culpa se teneat ex parte actus, sive ex parte personae petentis, non licet ei reddere (nisi sit in potestate petentis ab illa prava circumstantia se liberare, puta si exigeret ob malum finem). — Ratio, quia, posito impedimento voti, actus conjugalis necessario est illicitus petenti, cui cooperari alteri non licet. Nec petens eo casu habet dominium in corpus alterius: tum quia dominium tunc est impeditum a voto; tum quia conjux non habet jus nisi ad usum licitum matrimonii. — Huic autem congruunt dicta *de Restit.*, ». 697, v. *Probabilissimum*, ubi dicunt Lugo, et Croix cum Lessio, Molina, Soto, Navarro, etc. '», quod debitor non tenetur restituere domino rem qua ille est abusurus ad peccandum: quod expresse etiam tradit D. Thomas, ubi: *Quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei cui restitutio facienda est..., non ei debet tunc restitui; quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur.* Dicit tamen Lugo ' quod,

An^{te}L, v. *Matrimonium III*, imped. 5, n. 5. — *W*r. *Ledesm.*, qu. 53, art. 1, v. *Est tamen adhuc... conci. 2.* *Man. Rodriguez*, Sum., part. 2, cap. 92, n. 4 (*al.*, cap. 90, n. 4). — *Petr.*, de Soto, lect. 16, de Matr., i. f. — *Veraer.*, part. I, art. 15, l. f.; et Append, ad art. 15, v. (*num tamen*). — *De Effect. Matr.*, cap. I, num. 241. — *Perea*, di>p, 50, oct. 5, num. 4, 9 et eeqq. I *Diana*, part. 3, tr. 4, resol. 296. — *Fill.*, tr. 10, part. I, n. 907 et 309. — *Villa!*, part. I, tr. 13, diff. 47, n. 2. — *Tr.* 9, cap. 15, n. 18. —

Aversa male citatur a Salmant. Nam primo, *qu. 21, sect. 7, v. Septimo*, destruit principium generale; et admittit solum posse et teneri reddere, quando alter pravo fine petit. Deinde, *qu. 10, sect. 4, v. Quodsi*, adhaeret opinioni quae negat conjugem posse reddere quando alter sacrilege ob votum petit, modo tamen (explicat) < possit negare absque suo vel alterius gravi dispendio >.

O Dicastillus, *disp. 9, dub. 19, u. 243*, probabilissimum esse ait quod reddere possit; sed, *u. 244*, probabilissimam etiam ait Pontii

cum haec obligatio sit tantum caritatis, non obligatur debitor ad negandum, si non possit negare sine gravi incommodo.

Haec sententia est quidem probabilis. — Sed *prima* videtur probabilior, saltem extrinsece. Gravi utique nititur ratione; quia obstrictus voto adhuc retinet jus ad petendum, et consequenter tenetur alter ei reddere. Prout si quis votum emitteret non exigendi a te pecuniam debitam, si ille postea petit, teneris tu reddere; quia per votum creditor non amisit jus suum. Et eo casu tu reddendo minime cooperaris formaliter ejus peccato, cum non sis causa cur ille debitum exigit; sed tantum concurris ad materiale peccati, quod tu non potes impedire, cum debes rem suo domino reddere: et ideo nec teneris impedire, quia impediendo, actum injustitiae committeres. — Nec valet dicere quod nemo habet jus ad actum illicitum. Nam respondetur quod, esto conjux ille petens non habeat jus ad petendum cum peccato; habet tamen jus ad actum conjugalem, qui per se est honestus. Unde alter reddendo non peccat; quia dat operam, non alterius peccato, sed actui licito et ex justitia debito.

Hinc dicunt Sanchez . cum Paludano, Henriquez, Manuele et Ledesma; ac Salmant. . cum Coninck et Bonacina, quod, licet conjux voverit ex consensu alterius, si tamen expresse non cessit juri suo petendi, etiam tenetur alter debitum red-

Haec ventia probabilior. — *prima* probabilior.

Rebel., part. 2, lib. 3, qo. 17, n. 10. — 1 *Lib.* 10, cap. 3, n. 3. — *Lib.* 6, part. 3, num. 353. *Comitol.*, Retpou». *moral.*, hb. 1, qu. 136, n. 9. v. *Ma ix r<!*. — *De Jusi*, et *Jure*, di>p. 21, n. 26. — *2- 2-*, qu. 62, art. 5, ad 1. — ' *Loc. cit.*, n. 26. — *Lib.* 9, diip. 36, n. 11. — *Palud.*, dist. 32, qu. 2, art. 2, cond. 3 (n. 20). — *Henriq.*, lib. II, cap. 15, n. 8. — *Barthol. Ledesma*, de Matr.» diff. 20, coud. 1. — *Tr.* 9, cap. 15, n. 20. — *Coninch*, diip. 34, dub. 6, n. 53. — *Bonac.*, qu. 4, punct. 3, n. 7.

distinctionem, nempe: Si illicite petat ratione impedimenti a quo se liberare nequeat, ut est votum, affinitas, non licet reddere; si vero possit se liberare, ut si petat ob pravum finem, potest et tenetur reddere.

r) Vide tamen pro Croix et ab eo allegatis auctoribus notam *d* ad dictum *u. 697*.

/> Emmanuel Rodriguez, *Sum.*, part. I, cap. 241, n. 14, scribit utique: < Quando unus conjugum de consensu alterius promittit continentiam; qui consensit potest solvere >. Sed, *part. 2, cap. 92, num. 5*, oppositum omnino

dere. — Imo, etiamsi ad invicem voverint, non intendentes cedere juri suo adhuc tenetur alter petenti reddere; ut dicunt iidem Salmant. l cum Sanchez, Lessio, Bonacina et Henriquez.

Impeditae voto monenda at desistit i ai Aeri potest.

Bene tamen advertunt Sanchez cum Covarruvias et Adriano *; ac Bossius§ cum Coninck, Rebello et Villalobos, quod eo casu tenetur conjux monere petentem ligatum voto, ut a petitione desistat; modo possit monere sine timore magni dissidii, vel indignationis aut incontinentiae alterius: quae incommoda dicunt Sanchez et Bossius ut plurimum adesse. — Quando autem conjux praevidet quod alter impeditus voto vel alio impedimento illicite petet; tunc tutius erit ut ipse praeveniat, et si ille jam petierit, ipse tunc etiam petat, dicens: *volo ut tu mihi reddas*. Sed ad hoc merito ait Sanchez⁴ uxores raro obligari; quia magnum onus esset eis, ob naturalem mulierum verecundiam, teneri ad semper petendum. — Praeterea advertendum cum Bossio§ quod si conjux

Praevides petitionem ab impedito, ipse petat.

In primo bimestri nequit reddi impedito.

1 Tr. 9, cap. 15, n. 20. · *Sanch.*, lib 9, diip. 37, n. 4. · *Less.*, lib. 2, cap. 40, dub. 15, n. 96. - *Bonae.*, qu. 4, punct. 3, n. 8. · *Henriq.*, Lib. 11, cap. 15, n. fi. — · Lib. 9, diip. 6, n. 5. — · De Effect. Matr., cap. 1, n. 248. - *Coninck*, diip. 34, n. 30 - *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 17, n. 10. · *ViUal.*, part 1, tr. 13, diff. 47, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 6. — *Boss.*, loc. cit. — · Lib. 9, diip. 6, n. 5, v f. — 1 Cap. 1, n. 252 et 273. — *fbstien.*, in cap. *Si vir*, n. 3, v. *Patrocinari*, de cognât, · pirit. · Grrg. *Lopea*, part. 4, tit. 2, ley 13, glow. 9. · · Cap. 1, n. 249. — · Lib. 10, cap. 3, n. 3. — *Mich, de Palac.*, in 4, diit. 34, diip. 2, v. *Quodsi objeceris*. - *Petr.*

impeditus petat infra primum bimestre, non tenetur nec potest alter ei reddere O, cum eo tempore ille non habeat jus ad petendum.

945. - Dubitatur 2°. *An conjux possit et teneatur reddere debitum mcestuoso petenti?* — Adsunt tres sententiae.

Alii, ut Hostiensis et Lopez, apud Bossium *; dicunt teneri. — Alii, ut Pontius *; et Palacios ac Petrus Ledesma, apud Sanchez®, dicunt nec teneri nec posse. Quia, cum incestuosus sit privatus jure petendi; alter reddendo, illicite cooperaretur illius peccato.

Iacettuoto, juxta alio-, debet reddi.

Juxta alio-, n< quit reddi

Alii vero communius et probabilius dicunt non teneri, sed posse“^ Ita Sanchez’, Palausl0, Bonacina “, Salmant. *”; Bossiusl8 cum S. Antonino, Paludano, Silvestro, Laymann, Covarruvias, Victoria, Reginaldo, Villalobos, etc. — Ratio, quia, licet incestuosus sit privatus jure suo; conjux tamen innocens, cum habeat jus petendi, a fortiori habet jus reddendi. Alioqui grave onus deberet subire (maxime uxor), si

Probab- itai potest, ·cd non debet.

Ledesm., qu. 55, art. 6, diff. 6, v. *His non obstantibus*. · · Lib. 9, diip. 6, n. 11. — » Loc. dt., n. 12. — « Tr. 28, diip. 3, punct. 4, § 6, n. 7. — u Qu. 4, punct. 3, n. 3. — 11 Tr. 9. cap. 15, num. 15. — u De Effect. Matr., cap. 1, n. 250. · 5. *Anton.*, part. 3, tit. 1, cap. 20, § 10, v. *Tertius casus*. · *Palud.*, diit. 32, qu. 1, art. 2, concl. 4 (n. 9). - *Silvest.*, v. *Luxuria*, qu. 4, v. *Quartum.*, · *Laym.*, lib. 5, tract. 10, part. 3, cap. 1, num. 17. - *Covarr.*, dc Matr.. part. 2, cap. 7, § 2, num. 5. · *Victor.*, Sum., num. 288. · *Re^in.*, lib. 31, n. 292. - *Villa!*, part. 1, tr. 13, diff. 47, num. 3.

tenet: «Si uxor voverat continentiam de consensu mariti, nec uxor poterit petere, nec ipse eolvere, quia esset cooperari peccato ejus».

K) Haec tamen intelligenda sunt de casu quo uterque seorsum, sed de consensu alterius, castitatem voverit; si vero votum emisum fuerit ab utroque per modum réciprocité conventionis (quod est proprie vovere mutuo consensu), ita ut inter eos fuerit mutuum pactum: voveo ut voveas, neutrum posse reddere, ut ait Sanchez, *disp. 37, n. 10*, et indicat etiam Lessius. — Henriquez autem, licet primo intuitu contradicere videatur, re tamen vera ab hac sententia non dissentit, dicens: «Si post matrimonium uterque mutuo consensu emittat votum continentiae; primo neuter reddere tenetur nec licite potest..., *quia uterque* in favorem divini cultus *aeque cessit jure suo* ».

Al Covarruvias, *de Matr., part. 2, cap. 3, S i, num. 8, i.f.*; Adrianos, *in 4, dc Matr.*,

dub. 14, § Ad rationes, v. *f.*, id potius supjx)· nunt quam expresse dicant. Covarruvias enim negat in his casibus uxorem mortaliter peccare ex cooperatione, « cum non cooperetur sponte sed coacte, nec possit ab hoc peccato virum avertere ». — Adrianus pariter: « Non omnis cooperatio facta alteri ad peccatum est consensus cooperationis... Sed spontanea cooperatio, et quae est causa peccati, dicitur consensus cooperationis, videlicet quando non cooperando potest prohibere vel revocare a peccato ».

O Bossius tamen, *n.254*, dicit valde probabile esse quod potest reddere, quamvis dixerit oppositum esse magis commune.

945. - * Bossius, *n. 250*, negat teneri reddere; et ita etiam S. Antoninus, Paludanus, Silvester, Covarruvias et Victoria. Posse tamen reddere valde probabile ait Bossius, *n. 254*; idemque satis innuit Reginaldus, *n. 293*. — Villalobos autem, *n. 3*, negat teneri, et *n. 4*, negat posse debitum reddere.

semper deberet petere; imo magnis scrupulis deberet angi, existimans ne forte moveatur ad reddendum ex tacita petitione alterius: hoc autem onus satis excusat a cooperatione ad materiale peccati quod committit incestuosus. — Tutius autem erit (ut diximus), ut conjux innocens tunc ipse petat.

946. — Quaeritur 2°. *Ah petenti cum sola culpa veniali teneatur alter reddere?*

Petenti cum veniali. juxta alio., conjux debet reddere.

Alii affirmant, ut Bossius¹, Escobar¹, Sporer a; Sanchez 4 cum Cajetano e² et Petro Soto; Laymann * cum Dominico Soto b³ et Navarro c⁴; ac Bossius e cum Coninck c⁵, etc. — Ratio: tum quia vinculum justitiae, quo conjuges tenentur reddere, fortius stringit quam vinculum caritatis, quo tenentur vitare peccatum alterius; tum quia semper (ut ajunt) adest justa causa reddendi, scilicet ne exigenti displiceat, vel saltem (ut dicit Sanchez) ne privetur jure suo reddendi. — Alii tamen, ut Bonacina d⁶ cum Armilla d⁷, dicunt non teneri, nisi adsit justa causa ex parte petentis.

Juxta alio., non tenetur » eluta Bau

S. Doctor distinguit: *i veniale cit ex parte petenti.» tenetur. -----

Ego dico omnino distinguendum:

Si actus est illicitus ex parte *personae petentis*, puta si petat ob voluptatem vel alium finem leviter malum, vel die quo vult Eucharistiam accipere: tunc tenetur reddere. Quia, cum actus sit per se honestus, tenetur ex justitia ad reddendum,

¹ Cap. 1. n. 230. — 1 Lib. 25, n. 93. — 2 Part. 4, cap. 2, n. 518. — 3 Lib. 9, diip. 6, n. 6; et disp. 16. n. 8, v. f. Pr/r. dt Soto, lect. 16, de Matr., 1. f. — 4 Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 16. — eCap. 1, n. 290. — Sanchez, lib. 9,

etiamsi exigens peccet graviter in petendo; ut diximus *n. 944*, v. *Prima*.

Si vero actus est venialiter illicitus ex parte *ipsius actus* seu copulae, ut si petatur situ innaturali, vel tempore menstrui aut puerperii: tunc, quando adest justa causa, potest quidem reddere; cum quaelibet justa causa excuset a veniali. Justa autem causa erit v. gr., ne incurrat indignationem alterius sive rancorem illius quodammodo notabilem, et non possit eum commode avertere. Causa vero quam adducit Sanchez, nempe ne conjux privetur suo jure reddendi, non videtur sufficiens; nam sicut petens tunc non habet jus ad sic petendum, ita nec alter jus habet ad sic reddendum. — Dixi: *potest reddere*, sed non tenetur. Quia, licet vinculum justitiae fortius sit vinculo caritatis; attamen, cum actus sit tali modo per se illicitus, alter non habet jus ad illum: et sic respondetur ad rationem primae sententiae. Ita Busenbaum (ut supra, *n. 943*) ac Lessius⁸; item Palacios et Ledesma, apud Sanchez⁹. Et probabilem putat Croix¹⁰ cum S. Antonino¹¹: ubi ait tunc teneri conjugem ad reddendum, quando alter petit modo naturali; ergo, si innaturali, non tenetur. — Sane vero teneretur reddere, si petens haberet justam causam etiam ex sua parte sic petendi: puta si peteret copulam situ innaturali, eo quod uxor sit praegnans, aut ipse sit pinguis,

te actua potest reddere ex j awt a catxaa.

Sed nca tenetur.

teat habeat jtitiam eau-sasi-

di»p. 6, n. 6, L L — SaxcM., loc. cit. — 1 Lib. 4, cap. 3, a. v. f. — MicJt. dt Palaciot, in 4, dt»u 32. di»p. 1, Casos 10. — Barlhoi. Ldtim., de Matr., diff. 71, concl. 4. — Loc. cit. diip. 16, n. 6. — 2 Part. 3, tic. 1, cap. 30, § 7.

946. — °) Cajctanus, in 2a', qu. 154, art. 1, v. *Ad secundum de modo*, tractat de casu speciali mutationis situs; et id » videtur sentire », uti prudenter loquitur Sanchez *disp. 16, n. 8*, quia objiciens non esse uxorem ad tales actus, id negat dicitque « quod uxor est uxor ad omnem actum ex quo potest sequi generatio. Ex quo non dat tantam latitudinem in hujusmodi actibus, quamvis unus sit principalis».

b) Laymann citat Petrum, non vero Dominicum Sotum.

c) Navarrus, *Man.*, cap. 16, n. 32, dicit reddi posse menstruum tempore, si id recto fine fiat. — Coninck autem, *disp. 34, n. 27*, dicit posse reddi, quando copula illicita quidem est ratione alicujus indecentiae, sed negari non potest sine gravioris incommodi

periculo; et *n. 76*, addit teneri reddere tempore menstrui.

d) Bonacina eadem distinctionem affert ac S. Alphonsus; nam, *qu. 4, punct. 3, n. 9*, ait esse reddendum si peccatum veniale se teneat solum ex parte personae petentis; non esse reddendum, si se teneat ex parte actus; hinc sequitur, addit *n. 10*, « conjugem non debere reddere debitum alteri conjugi qui petit modo indebito quoad situm, nisi adsit justa causa ob quam excusetur a petendo tali modo ». Et hic citat Armillam; qui, v. Debitum, *n. 7*, dumtaxat a redditione debiti excusat, « quando modo indebito exigitur, ut viro succubo et uxore incuba, vel alio modo periculoso de non generando, aut inhonesto, aut indebito tempore ».

f) Croix, *lib. 6, part. 3, n. 356*, utramque

vel alioquin immineret periculum scandali (Vide dicta // 917, v. *Hinc*). Vel, si petat tempore menstrui aut puerperii, cum periculo incontinentiae; juxta dicta // 925, v. *Tertia*, in fine.

An autem conjux teneatur reddere petenti statim post prandium? Vide dicta n. 910, v. *Videtur*. — An, petenti die Communione? Vide // 922, ac in Tract, de *Euchar.*, n. 274. — An petenti in die festivo, jejunii et rogationum? Vide n. 923.

Volenti te
minare ex-
era ra

947. - Quaeritur 3°. *An liceat uxori reddere debitum, vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam?*

Uxor po-
tetur redden-
re, juxta alios.

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius¹, Tamburinius et Sporer⁰. Quia (ut ajunt) cum mulier reddit aut petit, dat operam rei licitae; nec ipsa, propter malitiam viri, debet suo jure privari. — *Secunda* sententia, quam tenent Roncaglia^a et Elbel[§], dicit uxorem non posse nec petere nec reddere: nisi adsit gravis causa, quae ipsam excuset in permittendo peccatum viri et in cooperando ad materiale peccati illius. Alias tenetur ex caritate, cum possit sine gravi incommodo, viri peccatum impedire.

Juxta alios, he-
quit, seclu-
sa rraei
canta.

S. Doctor
distinguit
uxor proba-
bititer po-
tetur negare
debitum.

Ego tamen distinguendum puto:

Si agatur de *reddendo* debito, dico uxorem probabiliter posse et teneri negare debitum, si possit sine gravi incom-

modo: juxta secundam sententiam allatam n. 944; quia abusurus re sibi debita non habet jus ad rem sibi vindicandam. — Sed probabilius videtur uxor non solum posse reddere, ut dicit prima sententia, quam sequitur etiam Sanchez⁴, sed etiam teneri. Ratio, quia (juxta dicta citato n. 944) quando culpa se tenet ex parte personae petentis, cum ipse habeat jus ad copulam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo a tali culpa illum avertere. Et tunc patet quod reddens ne materialiter quidem cooperatur peccato illius; cum non coopere- tur seminationi extra vas, sed tantum copulae inceptae, quae per se omnino utrique est licita.

Prohabet
liu» tenet
reddere.

Si vero agatur de *petitione* debiti, dico cum secunda sententia uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa; tunc enim revera tenetur ex caritate impedire peccatum viri. — Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiae; vel si deberet alias privari suo jure petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum vel ne tunc se continere. Vide dicta in pari casu, *Lib. II, n. 53, v. Affirmant*, in fine b).

Sed non
potest re-
re. «eclm
gravi cu

948. - « 6°. *Non tenetur reddere*: 1°. Si < alter alteri *debitum remiserit*: v. gr. si « consensu mutuo voverint castitatem »,

Cautum ex
cu « an(es
redd i donc
debiti-

1 Lib. 10, cap. II, n. 8. — 2 Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, n. 4. — 3 Part. 4, cap. 2, n. 490, ad 1. — 4 Lib. 9, disp. 17, n. 3.

sententiam affert, nec de alterutra suum judicium interponit

947. - a) Roncaglia hanc sententiam plane indicat, licet via contraria procedat: « Si vir post inceptam copulam (ita ille, *qu. ult., quaestiunc. 10, resp. 2*) se retrahat, et seminet extra vas, non proinde impeditur femina a petendo vel reddendo, quoties illi grave sit se continere». — Elbel pariter, n. 394 ait: « Reddere potest licite, si absque gravi incommodo, offensa, periculo rixarum aut incontinentiae (quod raro abesse solet in similibus casibus) illud declinare nequeat».

b) Ad quaestionem: an liceat uxori reddere debitum vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam? respondit pluries Sacra Poenitentia, et inter alia. 1 rebr. 1823 Cum in proposito casu, mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat detque operam rei licitae, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui

loco consummandi retrahit se et extra vas effundit; ideoque si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera, mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theologi docent) citra periculum permissive se habere; cum in rerum adjunctis ipsa sui viri peccatum simpliciter permittat idque ex gravi causa quae eam excusat; quoniam caritas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat. — Pariter 15 Nov. 1816: Probati castigatique morales theologi in hoc consentiunt, ut liceat uxori debitum reddere, si ex ejus denegatione < nale habenda sit a viro suo, et grave inde incommodum sibi timere possit, neque enim, ajunt, hoc in casu, censetur uxor viri sui peccato formaliter cooperari, sed illud tantummodo ex justa et rationabili causa permittere. Moneat tamen orator hujusmodi uxorem, ut non cesset prudenter commonere virum suum, ut ab hac turpitudine desistat.

[Sed oppositum est probabile, si non intenderint cedere juri suo; juxta dicta n. 944, v. *Hinc*] « vel auctoritate publica » celebrarint divortium. — 2°. Si petens sit • *amens*; quia talis non est capax usus » dominii, nec petit cum ratione et humano modo. Quod etiam valet in *ebrio*. «Simpliciter tamen uti petere, ita red- » dere licet tam ebrio quam amenti: nisi » esset periculum foetus enecandi. Na- » varrus Silvestera, Laymann — 3°. Si » alter *moechatus* sit; *qutefrangentifidem* » *fides frangitur eidem*: nisi tamen ipse » quoque sit adulter vel causa adulterii ». [Vide dicenda n. 966].

Quaeritur: *an conjux teneatur reddere debitum amenti vel ebrio?*

Affirmant Navarrus²; et Silvester, Angelus, Graffius, Ledesma, etc., apud Bossium 8. — Quia conjux ebrius vel factus amens adhuc retinet dominium acquisitum in corpus alterius; nec officit amentia ad procreationem prolis.

Negant vero communissime et probabilius cum Busenbaum (ut supra), Laymann 4, Palaus 5, Bonacina •, Sanchez T, Concina®, Croix⁹; et Bossius¹⁰ cum Soto, Coninck, Filliuccio, Victoria, Lopez, Henriquez, Reginaldo, Fagundez, Aversa, Hur-

tado, etc. Ratio, quia, licet isti dominium retineant, sunt tamen incapaces usus dominii. — Excipe Γ. Si in eis sit periculum prodigendi semen; quia tametsi ipsi non peccent, est tamen impediendus actus materialiter malus. — Excipe 2°. Si quis non esset universe amens, sed in una tantum vel altera materia b). Sanchez ", Bossius¹* Vel, si ille esset tantum fatuus, non vero omnino mente captus; vel si petat, dum habet lucidum intervallum '. Bossius ** cum Sanchez, Richardo et Coninck.

Quamvis autem non sit obligatio reddendi conjugi amenti vel ebrio; licitum est tamen ei reddere (ut communiter dicunt praefati auctores), cum usus matrimonii per se sit licitus, et proles educari possit a conjuge sanae mentis. Modo (intelligendum) absit periculum scandali vel abortus. Unde bene addunt Sanchez¹⁴ et Bossius¹⁴ quod non licet coire cum uxore amente furiosa, nisi ipsa experta sit sterilis. — Peccaret etiam qui conjungeret ad copulam conjuges ambos amentes; quia esset causa ut filii carerent debita educatione. Sanchez u cum Ledesma et Lopez; et Bossius¹ cum Bonacina d), Coninck § Laymann¹), Dom. Soto, Filliuccio, etc.

E«eptio-

Uatum

amenti rei
cfer<0conditio-
ptioneJuxta
alioq. con-
jux tene-
tur reddere
amenti vel
ebrio.Probabi-
lius non te-
netur.

1 Tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 9. — 2 Man., cap. 16, n. 27. — Silvest., v. *Debitum conjugale*, qu. 1, v. *Secunda est*. — Angel., v. *Debitum conjugale*, n. 5. — Graff., Decr., aur., part. 1, lib. 2, cap. 83, n. 4. — Mart Ledesm., 2* 4*, qu. 60, art. 3, v. *An autem*. — 1 De Effect. Matr., cap. 1, n. 293. — * Ltb. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 9. — * Tr. 28, di«p. 3, punct. 4, § 4, n. 18. — Qu. 4, punct. 1, n. 10. — * Lib. 9, di«p. 23, n. 10 et 12. — Di... 4, cap. 8, n. 31. — Lib. 6, part. 3, num. 394. — M De Effect. Matr., cap. 1, n. 294. — Solus, in 4, dht. 34, art. 4, *Aliud dubium*. — Coninck, disp. 34, num. 80. * Fill., tr. 10, part. 1, cap. 9, num. 338. * Victor., Sum., n. 287. — Ludov. Lopes, Instruct., part. 1,

cap. 82, v. *Ad haec furioso*. — Henriq., Ub. II, cap. 4, n. 5, lit. b; et cap. 15, o. 10. — Kegin., lib. 31, n. 347. — Fagund., Decal., lib. 6, cap. 3, n. 48 et 50. — Aversa, qu. 21, tect. 7, v. *Tertio*. — Gasp. liurtad., di«p. 10, diff. 12, num. 55. — " Lib. 9, diip. 23, n. 2. — 11 Loc. dt., n. 297. — " Loc. dt., n. 298 et 299. — Sanch., loc. dt., n. 3. — Richard, de Media-villa, in 4, dht. 32, art. 4, qu. 2, i. L. — Coninck, ditp. 34, n. 79. — " Loc. dt., n. 8. — » Loc. dt., n. 302. — " Ub. 9, disp. 23, n. 6. — Petr. Ledesm., qu. 58, art. 3, dub. 2. — Ludv. Lopee, loc. dt. — n Loc. dt., n. 303. — Dom. Satus, in 4, dist. 34, qu. unie., art. 4, Dub., v. *Utrum autem*. — Fili., tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 338.

948. — a) Navarrus et Silvester melius citantur a S. Alphonso; dicunt enim necessario reddendum esse debitum conjugi fatuo vel furioso, quoties scilicet reddi potest sine periculo propriae personae. Et hanc limitationem etiam habent Angelus et Graffius infra citandi.

b) Addit Sanchez: « Cum (tamen circa matrimonium et alia sint sui compotes Itemque Bossius.

c) Pro lucidis intervallis Bossius sententiam hanc ita limitat: « Dummodo tamen non timeatur periculum prolis ratione abortus vel defectus educationis, quod facile contingeret, si lucida intervalla essuit raia, et subesset

probabile periculum perpetuae amentiae ». — Sanchez vero, de casu quo sunt rara lucida intervalla et adest periculum perpetuae amentiae, ait «judicandum esse ac distinguendum sicut de perpetua amentia unius aut utriusque conjugis ». — Coninck denique: « Quodsi lucida habeant intervalla, prudenti judicio videndum est an sine periculo prolis possint matrimonio uti, et secundum hoc judicandum an separandi sint necne».

d) Bonacina male citatur a Bossio; etenim, qu. 4, punct. 1, n. 10, ubi tractat de amentia alterutrius conjugis, omittit casum de quo in praesenti, scilicet de utroque amente. — Coninck autem et Laymann assertum innuunt;

Immiuo . 94g. - .7°, Etsi is qui, matrimonio con-
TCT>/cu«Î « tracfo, sciens prudens voluntarie co-
' gnovit consanguineam uxoris in primo
F«“d"r * * vel secundo gradu, non possit petere
« debitum », [Ex cap. /, de co quicognov.
consang. Vide dicenda ex n. 1070.] « te-
« netur tamen reddere. — Idem est de eo
* qui, inscia comparte, vovit castitatem
« post matrimonium consummatum. Si
« tamen ante vovisset, videtur obligari ad
« ingressum religionis, saltem primo bime-
« stri (nisi tamen matrimonium consum-
« maverit); imo etiam post, si uxor consen-
« tiat.De quo pluravideapudLaymann' ».

Quando 950. - « Resp. IF. Conjux non tenetur
cutetur a « reddere debitum, si inde grave damnum
reddendo « vel periculum sibi vel proli merito ti-
« meat. Perez* — Unde non tenetur se-
« quantibus casibus:

« 1°. Si illud petat maritus morbo con-
« tagioso laborans‡, v. gr. gallico, peste,
« lepra, etc. (nisi tamen haec ante matri-
« monium fuerit cognita, et non sit nimis
« gravis). — Bonacinaa, Perez4, Sanchez ,
• Laymann * ».

Quaeritur: *au conjux teneatur reddere
debitum alteri laboranti aliquo morbo con-
tagioso*, puta, lepra, peste, phthisi, morbo
gallico et simili?

conjux Certum est 1°. Conjuges *teneri* ad red-
netur cum dendum *cum levi suo damno*. Hinc enim
damno. praeponderat lex justitiae, obligans qui-
dem sub gravi; cum redditio debiti gravis
sit materia. — Ita communiter Sanchez7
cum Soto, Navarro b‡, etc.; ac Bossius
cum Bonacina, Rebello, Villalobos, etc.

• Lib 5, tr. 10, part. 3, up. 1, a η. 10. — • Dhp. 50.
• ect. 4, η. 1. — • Qu. 4, punct. 1, n 3. — * Loc. cit., ft. 4. —
1 Lib. o, diip. 24, n 14,17,18 et 22. — • Loc. cit., n. 5, ct 6. —
• Loc. cil., n 2. • Sottes,in 4, dial. 32, art. 1, concl. 2. — • De
Effect. Matr., cap. I, n. 163. • Bomoc., loc. cit., n. 3 et 4. •
Hebet., part. 2. lib. 2. qu. 16, n. 4. • Villa!, part. I, tr. 13,
diff 43. n. 2 — • Suppl., qu. 61, art 1. ad 4. — 5. Bonav.,
ia 4, dm 12. art. 2, qu. I. • Bichard, de Mtdiavtlla, in 4,
dial. 32. art. 4, qu 2. - - Lib.9. disp.21. n. 15. — » Loc.cit. —
w Loc. cit., n. 183. Laynt., lib 5, tr. 10, part 3, cap 1.
n. 5 et 6, ad Hl. — ° Loc. cit . n. 17. • S. Anton., part. 3,
tit. 1, cap. 20, 3 10, v. Quartus caste». • Navar., Man.,

Unde dicunt D. Thomas‡; et D. Bo-
naventura, Richardus et alii, apud San-
chez 1°, uxorem teneri ad reddendum de-
bitum *viro leproso*; ex cap. 2, de conjug.
lepros., ubi: *Quod si virum sive uxorem
leprosum fieri contigerit, et infirmus a
sano carnale debitum exigat; general!
praecepto Apostoli, quod exigitur est sol-
vendum: cui praecepto nulla in hoc casu
exceptio invenitur.* Ratio, quia, cum co-
pula brevi fit, non imminet ex ea pericu-
lum infectionis; et ideo ait D. Thomas11:
*Tenetur reddere..., non tamen .. cohabitare,
quia non ita cito inficitur ex coitu, sicut
ex frequenti cohabitatione.* — *Communiter* Limiuii.
tamen id limitant doctores. 1°. Si ex tali
coitu, judicio medicorum, adsit periculum
infectionis notabiliter noxiae. Ita Bossius11
cum Laymann; et Sanchez 13 cum S. An-
tonino, Navarro, Soto, Paludano, Cajetano,
Victoria et aliis. — Limitant 2°. Si conjux
sanus tantum horroris habeat ad coeun-
dum cum leproso, ut id sit ipsi moraliter
impossibile: impossibile enim nulla est
obligatio ex leg. *Impossibilium*, IT. *de
divers, regul.juris*. Ita Sanchez14; et Bos-
sius ,s cum Hosticensi, Panormitano, Silve-
stro, Pontio, Soto, Barbosa, Laymann, Fil-
liuccio Reginaldo, Villalobos, etc.

Certum est 2°. *Non teneri* conjugem
reddere debitum *cum gravi periculo* pro-
priae vitae aut sanitatis. — Ita D. Tho-
masle, ubi: *Vir tenetur uxori debitum red-
dere..., salva tamen prius personae inco-
lunitate.* Et ita communiter omnes (vide
Sanchez *). Ratio, *quia* (ut ait D. Thomas)

op. 16, n. 25 Solns, in 4, diit. 32, art. 1. • Palud, in 4,
dial. 32, qu. 1, art. 2, concl. 1 (n. 6). • Cajetan., Sum.,
v. *Matrimonii usu*, v. *Primus est.* • Melor., Sum., n. 275,
v. f. — • Lib. 9, di»p. 24. n. 21. — “ De Effect. Main,
op. I, num. 191. • Haïtien., in cap. 2, de conjug. leproa.,
l. f. • Panarm., in cap 2, eod., n. 6. • Sih st., v. *Lepra*,
n. 3. • Pont., lib. 10, op. 14. n. 4. • Solus, loc. dt. • Bar-
bas., Collect, in op. 2, de conjug. leproa., ft. 5, * Laym.,
lib. 5. tr. 10, part 3, op, I, n. 6, ad it.. Fill., tr. 10, part. I,
n. 340. • Be^tn , lib. 31, n 284 • Villa!, part. 1, tr. 13,
diff. 43, n. 3. — • Suppl., qu 64, ari I. — “ Lib. 9. dltp. 24.
num. 2.

et quidem Coninck, *disp. 34, n. 79*, scribens:
• Si uterqve convix s:t omnino amens, illicitus
est inter cos usus conjugii ob periculum
quod proli imminet, quia eam non possunt
bene educare; ct quia tales vix ut decet ma-
trimonio uti possunt: quare omnino separandi
sunt». — Laymann vero, *lib. 5, tr. 10, part.3,*

cap. I, η. 9: « Si uterque conjux, inquit, in
amentiam incidat, separandi sunt donec ad
mentem redeant ».

950. - a‡ Bonacina, Perez ct Sanchez id
limitant ad periculum propriae infectionis.

h‡ Navarrus, *Man., cap. 16, η. 25*, via
contraria procedit: «Non tenetur reddere,

hic est ordo naturalis, ut prius aliquid in seipso perficiatur, et postmodum alteri de perfectione sua communicet; et hic est etiam ordo caritatis, quae naturam perficit,

»ruecrî«
u i i periculo
tentu.

Qimedam
rejteivur! °

Certum est 3°. Conjugem non solum non teneri, sed *nec etiam posse reddere cum gravi periculo suae salutis*; quia nemo est dominus vitae suae. Ita communiter Palaus', Pontius Sanchez cum Soto, Cajetano, Armilla, Ledesma, etc.; ac Bossius cum Laymann, Coninck, Filliuccio, etc. — Et hoc, etiamsi illud grave damnum immineret soli petenti; ut dicunt Sanchez et Bossius cum Soto, Armilla, etc. Eo enim casu, reddens tantum excusari posset, si ab altero timeretur proximum periculum occisionis. — Limitant vero Sanchez' cum Ledesma, Palacios, Vega, Manuele, etc.; ac Laymann, Azor, Filiucci, apud Bossium*, si conjux sanus ante matrimonium jam noverit alterius morbum contagiosum; quia (ut ajunt) in omnibus contractibus, quando detegitur vitium rei, non minus obligantur contrahentes quam si res vitio careret. Sed merito hanc limitationem rejiciunt Palaus; et Angles ac Villalobos, apud Bossium °;

1 Tr. 28, diip. 3, punct. 4, § 10, num. 4. — * Lib. 10, cap. 14, n. 3. — Lib. 9, diip. 24, n. 8. - Sotus, in 4, dist. 32, art. 1, concl. 2. — Sum., v. *Matrimonii peccata*, v. *Quartum caput*, v. *Armilla*, v. *Matrimonium*, n. 68. - *Mart. Ledesma*, 2* 4*, qu. 66, art. 1, v. *Sed in oppositum*. — De Effect. Matr., cap. I, n. 169. - *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 3, op. I, n. 5. - *Coninck*, diip. 34, n. 20. - *Fill.*, tr. 10, part. 1, n. 339. — Lib. 9, diip. 24, n. 9 et 10. — Loc. cit., n. 209. - *Solus*, in 4, dist. 31, art. 3, v. *Quodsi rursus* - *Armilla*, v. *Matrimonium*, n. 67. — Loc. cit., n. 22. - *Petr. Ixdcsma*, qu. 64, art. 1, diff. 2, concl. 2. - *Mich.*, de *Palacios*, in 4, diit. 32, disp. I, v. *Caeterum haec exactio*. - *Ve*a*, Sam. nueva, part. 1, cap. 78, cas. 3, v. f. - *Man. Rodri^.*, Sum., part. 1, cap. 241. n. 2. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 6, v. *Porro*. - *Aor*, part. 3, lib. 3, cap. 31, qn. 20. -

quia emens rem quam scit vitiosam, cedit juri suo, cui bene cedere potest: sed conjux (ut dicimus) non potest cedere juri servandae suae salutis.

Probabiliter tamen *poterit* conjux reddere alteri infecto, etiam cum periculo gravi propriae sanitatis:

Aliae li-
ni i lationes
probatae.

1°. Si proles sit necessaria ad bonum commune. — Sanchez II cum Ledesma; nemine contradicente, ut asserit.

2°. Si conjux infectus petens esset in probabili periculo incontinentiae. — Nam, licet sanus nec etiam eo casu teneatur reddere cum periculo suae sanitatis, ut dicunt Laymann u, Pontius u, Sanchez u; Bossius II cum Majore, Reginaldo, Comitolito et Villalobos ac Palaus< cum Coninck — contra Gabrielem d Ledesma et Rodriguez —: tum quia caritas non obligat cum tanto onere; tum quia alter non est in extrema necessitate, cum possit aliter sibi subvenire: attamen licite potest reddere, et tale periculum subire ex motivo caritatis. Quia, esto homo non sit dominus suae vitae, potest tamen propter caritatem illam exponere; ut Pontius Sanchez n, Bonacina f); et Bossius, s cum Majore Villalobos, Coninck, Aversa,

Fill., tr. to, part. 1, n. 340. — Loc. cit., n. 188. — Tr. 28, diip. 3, ponet. 4, § 10. - *Anales. Florei*, de *Matrim.*, qu. 6, dc solvendo debito, art. 1, diff. 1. - *Villa!*, part. 1, tr. 13, diff. 48, num. 2. — * De Effect. Matr., cap. I, nom. 189. — 11 Lib. 9, disp. 24. n. 11. - *Petr. Ledesma*, qu. 64, art. 1, diff. 2, concl. 4. — » Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 5. — * Lib. 10, cap. 14, n. 2. — M Lee. dt., n. 12. — “ Loc. cit., n. 204 et 206. - *Major*, (n 4, dut. 32, qu. 1, v. *Contra 3*.” *conclus*, - *Re^in.*, lib. 31, n. 283. - *Comitol.*, lib. 1, qu. 136, n. 4 et seqq. — * Tr. 28, disp. 3, punct. 4, 4 10, n. 4. - *Coninck*, disp. 34 num. 21. - *Petr. Ledesma*, loc. cit., diff. 2, concl. 3 — 11 Lib. 9, disp. 24. n. 12. — « Loc. cit., n. 206. - *Villa!*, part. 1, tr. 13, diff. 48, n. 4. - *Coninck*, loc. cit. num. 21. - *Aversa*, cap. 21, sect. 7, v. *Primo* et *Secundo*.

inquit,...quando prohabilitate timeret incurrere ob id mortem aut gravem infirmitatem .

c) Villalobos, *diff. 48, n. 4*, id habet ex alto auctore, quem non reprobatur.

d) Gabriel Biel, *Suppi.*, in 4, dist. 32, qu. unie,, art. 2, i. f., docet utique eo casu teneri, sed « citra tamen praecepti: Non occides te vel alium, temerariam violationem ». — Rodriguez autem dicit teneri, si « damnum quod timetur sit parvum et sit periculum incontinentiae ».

Pontius, *loc. cit.*, n. 4, dc cohabitatione cum leproso ait: « Licet non negaverim actum caritatis esse ei valde meritorium, si ex Dei

amore velit cohabitare nec deserere ita infirmantem conjugem, etiam cum periculo suae infectionis ». Sed de ipsa redditione debiti, propter periculum incontinentiae alterius, negat posse reddi: « Non solum conjugem posse non reddere, sed etiam teneri non reddere, cum non habeat suae vitae dominium ». Et, *lib. 10, cap. 3, n. 7*: « Cum ex copula periclitatur vita, vel salus alterius conjugis, non reddendum debitum, quia fortius est vinculum vitandi homicidium et tuendi propriam vitam, quam vitandi incontinentiam alterius conjugis, qui se, si voluerit, continere potest ».

f) Bonacina, *qu. 4, punct. 1, n. 5*; Major,

Petro Soto, Laymann, Hurtado, Comitolo/> et Reginaldo.

3°. Si redderet ad vitanda magna dissidia vel ad fovendum amorem conjugalem; et etiam ad vitandum periculum incontinentiae propriae (et tunc potest etiam petere). — Quia vitatio incontinentiae aut conservatio pacis familiae ac amoris conjugalis praevalet obligationi vitandi infectionis periculum.

Haec tamen omnia intelligenda (ut diximus *n. 909*), si morbus sit diuturnus et quasi habitualis, ut lepra, morbus gallicus, phthisis, etc. Non vero, si sit de illis qui de brevi et facili solent mortem afferre, ut est infectio pestis aut leprae leoninae.

4°. Addo, si conjux sanus possit praeservativis facile vitare contagium sive ejus periculum.

intectu.
de^e cum

Sicut autem non potest conjux sanus reddere infirmo cum periculo propriae salutis; sic etiam infectus nec potest reddere sano cum periculo salutis illius, etiamsi ille petat jam conscius sin periculi: prout non licet reddere gladium volenti se necare, cum nemo sit dominus suae vitae. Ita Sanchez 1, Pontius .; et Bossius3 cum SotoConinck Azor, etc. communiter. — Probabiliter tamen excipiunt Busenbaum (w. 909) cum Perez;

Limitatio-
bW probA'

Petr dt Soto. lect. 16, de Matr., i. f. . *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, q. 5, v. i. . *Gasp. Murtag.*, diep. 10, diff. 12. n. 53. . *Rt^in.*, lib. 31, n. 283.- » *Lib. 9.* diip. 6, nom. 17; et diip. 24, num. 10. — . *Lib. 10. cap. 3. pam. 7.* — . *Cap. 1, n. 209.* - *Ajeor*, part. 3, lib. 3, cap. 31, qu. 15. — *Pereo*, diip. 50. >ect. 4, n. 5. — . Qu. 4, punct. 1, n. 8. — . *Lib. 9, diap. 24, n. 23.* — . *De Effect. Matr.*, cap. 1, n. 2W, L ct n. 195. — *Joan. Medina*, Cod. de Reittit., qu. 19, v L, v. *In tertia ratione.* - *Palacios*, in 4, dial. 32, diip. 1, caa. 7. — 1 *Loc. dt.*, num. 24. — . In 4, diet. 32. qu. unie.,

Bonacina4; Sanchez5cum Cajetano. Pctro Soto et Graffio; ac Bossius® cum Laymann, Pontio et Reginaldo 0, si reddat ad vitandum periculum incontinentiae in se vel in altero, vel ad vitanda dissidia; aut ne diu privetur usu conjugii, quod vix esse potest sine periculo incontinentiae. — Hocque etiam intelligendum, si ejus morbus sit diuturnus, et non proxime ad mortem tendens; itemque, si alter sanus petens jam ejus morbi sit conscius, juxta dicta *n. 909, Dubit. /.*

951. - An autem *conjux possit et teneatur reddere, quando timetur damnum prolis nasciturae?*

Negant a> Medina et Palacios, apud Sanchez7; quia nemo tenetur nec potest reddere debitum cum damno innocentis. — Sed communiter et verius affirmant D. Thomas8, S. Antoninus9; Sanchez 10 cum S. Bonaventura, Paludano, Silvestro, Ledesma etc.; ac Bossius 11 cum Soto, Laymann, Bonacina, Rebello, Filliuccio, Reginaldo, Villalobos, etc. Ratio assignatur a D. Thoma13, ubi: *Uxor etiam viro leproso tenetur reddere debitum...; et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse quam penitus non esse.*

An vero liceat reddere tempore praenationis vel menstrui aut purgationis

Timor
h^tukSS-
nonexSa'
* rc4dc<<^

art. 1. nd 4. — . Part. 3. tit. I, cap. 20, § 10, v. f. — » Loc. cit., n. S. - S. *Bonav.*, in 4, dut. 32, art. 2, qu. 1, ad 3. - *Palud.*, in 4, dii 32, qu. 1, art. 2, concl. 1, (num. 6). - *Sitvest.*, v. *Debitum*, qu. 1, v. *Secunda est.* — n Loc. cit., num. 196. . *Sotus*, in 4, dist. 32, art. 1, v. *Neque sufficit.* . *Laym.*, Hb. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, num. 8. - *Bonac.*, qu. 4, punct. 1, num. 9. . *Nebelt.*, part. 2, lib. 2, qu. 16, n. 4, i. f. - *Fill.*, tr. 10, part. 1, n. 311. . *Begin.*, Hb. 31, n. 284. . *Villal.*, part. 1, tr. 13, diff. 48, n. 5. — » Loc cit., ad 4.

loc. cit., habent solum primum assertum, scilicet: non teneri reddere. — Comitulus vero pejus a Bossio citatur; negat enim, *loc. cit., num. 5*, posse tunc reddi, et idipsum dicit Aversa casu quo alter possit sua voluntate et aliis remediis suae incontinentiae subvenire, et ipse sibi timeat praesentaneum mortis periculum.

Sotus, *loc. cit.*, dicit conjugem infectum posse tunc non reddere.

h) Coninck non recte citatur a Bossio; nam *disp. 34, n. 78* (citatur a Bossio), tractans de usu matrimonii statim post partum, scribit: «Mulier tenetur reddere, nisi aliquod grave periculum ei inde immineat». Hinc

sermo ibi est de periculo in reddente, non in petente.

O Auctores citati hic ex Sanchez et Bossio: Cajetanus, in *2am 2a'*, qu. 154, art. 1, i. f.; Petrus de Soto, *lect. 16, i. f.*; Graffius, *Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 83, n. 6*; Laymann, *loc cit., n. 5*; Pontius, *lib. 10, cap. 14, n. 4, i. f.*; Reginaldus, *lib. 31, n. 283 et 284*, ad rem non faciunt; loquuntur enim de periculo non in ipso petente sed in reddente.

951. - <.) Negant scilicet teneri ad redditionem debiti.

Petrus Ledesma, *qu. 64, art. 1, diff. 3, concl. 1*, affirmat posse reddere.

post partum? — Vide dicta w. 924, 925 et 926.

952. — « 2°. Si petat ab uxore laborante « febris vel alio morbo cui copula noceret « Bonacina¹ ex Sanchez, etc., item Perez² ». [Sive post balnea aut sectionem venae: vide dicta n. 910]. — « Aut, ut quidam volunt, tempore menstrui. Bonacina³; contra Sanchez, Hurtadum, Perez⁴ ». [Vide dicta m. 925], — « Aut cum « uxor est gravida, et ex redditione periculi • huius mortis (vel etiam abortus) probabile « timetur proli jam conceptae: imo tunc « nec petere nec reddere licitum est, ut per se patet, ait Laymann⁵ et esse mortale « dicit Perez⁶ », addens ex Sanchez, Coninck et Hurtado, cessante periculo pro « lis, usum matrimonii licitum esse»; [Vide dicta n. 924]. — « Aut si non possit uxor « edere fetum, nisi mortuum. Bonacina⁷ « (Laymann tamen⁸ dicit eo casu licere « reddere, imo et petere: quod Bonacina⁹ « concedit, si fiat ob periculum incontinentiae). — Aut non possit edere, nisi « cum praesenti periculo vitae. Bonacina¹⁰, « Laymann¹¹ Quod tamen ad vitandam « incontinentiam, aut alia gravi ex causa, « eam posse permittere, et debitum reddere, insinuat Laymann¹² ex Sanchez¹³ ». [Vide mox dicenda n. seq. 953].

« Denique, propter grave periculum

¹ Qu. 4, punct. 1, n. 4. — *Sanch.*, lib. 9, diip. 24, n. 3. — ² Diip. 50, sect. 4, n. 2. — ³ Loc. dt., ponet. 3, n. 11; et punct. 6, n. 10. — *Sanck.*, lib. 9, diip. 21, n. 15 et 16. — *Gaip. Hurtad.*, diip. 10, diff. 3, n. 10. — ⁴ Diip. 49, icct. 3, n. 14. — ⁵ Tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 7. — *Sauch.*, lib. 9, diip. 22, n. 2 et «cqq», *Canirtck*, diip. 34, n. 73. *Gasp. Murtad.*, diip. 10, diff. 3, n. 12 et 13, — ⁶ Qu. 4, punct. 1, n. 14. — ⁷ Loc. dt., n. 7. — ⁸ Loc. dt. — ⁹ Loc. cit., n. 7. — ¹⁰ Lib. 7, diip. 102, n. 11. — *Sanch.*, lib. 9, diip. 24, n. 12.

952. — Perez, *disp. 49, sect. 3, n. 15 et 17*, ait esse mortale, sed solum casu quo fetus formatus sit.

Laymann, *loc. cit.*, n. 6, id sane insinuat, dicens uxorem non potuisse sese obligare ad reddendum, si gravissimum corporis sui incommodum ex generatione accidat.

c) Laymann, *loc. cit.*, n. 5, i. f., id insinuare censetur, in quantum, loquens de conjugis cui imminet periculum incontinentiae, approbat sententiam Sanchezii, qui, *lib. 9, disp. 24, §. 12*, ait conjugem sanum tunc posse quidem reddere cum periculo infectionis, sed ad id non obligari. Sanchez tamen expresse casum praesentem habet, *lib. 7, disp. 102, h. 11*, et concordat

• morbi (non tamen propter ordinarios « dolores partus), potest conjux negare < debitum; etiamsi in altero esset periculum incontinentiae, Sanchez, Praepositus, Palaus, Diana¹¹ ». — [Vide dicta mox supra, n. 950, ad 2°].

« 3°. Si alter debitum exigat innaturali « modo: nisi tamen ex negatione timeatur « tur graviora mala, v. gr. rixae, odium, « incontinentia ». — (Vide dicta n. 946).

953. — Commune est non teneri uxorem reddere debitum, si experta sit non posse parere sine probabili periculo mortis. Ita Laymann¹, Bonacin¹¹, Sanchez¹⁴; et Bossius¹⁵ cum Coninck¹⁶), Rebello, Filiuccio et Rodriguez. — Quia solutio debiti non obligat cum tanto detrimento.

Quid, si mater experta sit filios parere mortuos?

Hoc casu, Laymann¹⁷ u dicit quod bene poterit uxor reddere, quia illa mors fetus per accidens evenit; et praeterea, melius est puero esse cum culpa originali quam omnino non esse. — Attamen Bossius¹⁸ et Bonacina¹⁹ cum Rodriguez²⁰ Victoria, Ledesma et Reginaldo²¹), tenent eam non posse reddere; quia mater ex morte prolis (ut ait etiam Bossius) exponitur magno periculo vitae. — Excipit tamen Bonacina¹⁷ cum aliis, nisi adsit periculum incontinentiae. Et huic consentit Sanchez²² addens

Timor
mortis
io
parta exca-
-at a red-
deado.

Quid si
mater Bit
experta ic
filio mor-
tuo parere.

Prarpos., qu. 6, dub. 5, nam. 40 et 42 — *Palam*, tr. 29, diip. 3, punct. 4, § 10, n. 4. — u Paru⁶ tr. 7, rcaol. 64. — ¹⁴ Tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 6. — u Qu. 4, punct. 1, n. 7. — ¹⁵ M Lib. 7, diip. 102, n. 9. — “ De Effect Matr., cap. 1, n. 178. — *Rrbcl.*, part. 2, lib. 3, qu. 16, n. 10. — *Fili.*, tr. 10, part. 2, cap. 8, n. 103, v. S/ quarto. *R»drig.*, Sum., part. 1, cap. 233, u. 6. — * Loc. cit., n. 7. — *Prtr.* qu. 36, art. 1, i. v. *DuNum.* — *Boss.*, loc. at. n. 173. — n Qu. 4, punct. 1, n. 14.

953. — a) Coninck. *disp. 31, n. 86*, hanc suam sententiam limitat: nisi mulier sui defectus conscia contraxerit, vel nisi velit eodem toro uti ac maritus; tunc enim obligaretur ad reddendum.

b) Bossius, *cap. 1, n. 177*, dicit hoc esse valde probabile.

c) Bonacina, *loc. cit.*, n. 14; Reginaldus, *lib. 31, num. 288*, dicunt posse debitum negare.

Rodriguez, *loc. cit.*, n. 6; Petrus Ledesma, *qu. 53, art. 1*, v. *Dubium*, rationem dumtaxat habent qua nititur haec sententia, scilicet: non teneri, imo non posse reddere, cum probabili periculo vitae propriae.

»¹ Quin etiam Sanchez, *loc. cit.*, num. 8,

quod si perpetuo propter hanc causam deberent conjuges ab usu matrimonii abstinere, essent ipsi in maximo incontinentiae periculo.

An autem uxor quae non possit reddere propter arctitudinem vasis, teneatur pati incisionem? — Vide dicenda m. 1099.

954. — « Quaeres: *Ab aliquando liceat impedire prolis generationem?*

« Resp. Possunt quidem conjuges ex
« gravi causa aliquid facere, ex quo per
« accidens sequatur effusio seminis. Pec-
« eant tamen, si in usu matrimonii vel
« post usum faciant aliquid quo impedia-
« tur conceptio, aut semen conceptum
« rejiciatur. — Ratio prioris est, quia non
« impeditur generatio, ne indirecte qui-
« dem; sed tantum permittitur ut non fiat:
« quod licet ex causa rationabili. Ratio
« posterioris, quia agunt contra fidem et
« finem principalem matrimonii. — Unde
« tales non excusat paupertas imminens
« aut periculum ex partu

« Unde resolves:

« 1°. Licite interruptitur actus conju-
« galis, etsi ex naturae concitatione secu-
« tura sit pollutio, dummodo sit justa
« causa interruptendi; v. gr. si ex con-
« tinuatione immineat periculum morbi,
« vel mortis ab hoste, vel aliquis alius
« interveniat. Vide Perez¹». — {Ita etiam
Sanchez²; Palaus³; et Bossius⁴ cum Les-
sio, Perez et Aversa; ac Salmant.⁵ cum
Cajetano⁶; Dicastillo, etc.].

¹ Diip. 49, sect. 9, n. 5. — · Lib. 9, diip. 19, n. 6. —
· Tr. 28, diip. 3, ponet. 4, § 3. n. 3. — « De Effect. M^{tr}.,
cap. 9, n. (0. · Less., lib. 1, cap. 3, n. 66. · Perca, loc. cit. ·
Aversa, qu. 21, »ect. 5, v. *Communis tamen*. — · Tr. 9,
cap. 15, n. 81. — *Dicas!*, diip. 9, dub. 7, n. 74. — · Loc. cit.,
t. 7. — *Sanch.*, lib. 9, disp. 19, n. 5. — · Loc. cit., diip. 20,
n. 3. — ■ Lib. 10, cap. 13, n. 1. — · Loc. dt., n. 75. — M Qu. 4,
punct. 6, n. 18. · *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 19, n. 15. ·

« 2°. Peccat probabiliter femina quae
« in usu matrimonii animum alio distrahit
« ne natura excitetur; venialiter tamen,
« ut Perez⁸ docet ex Sanchez ». — [Sed
verius est id esse mortale; juxta dicta
n. 918, in fine, v. Zffw).

Dicunt Sanchez⁷, Pontius⁸, Salmant.⁹; Bonacina¹⁰ cum Rebello, Henriquez et Reginaldo; ac Bossius¹¹ cum Filliuccio, Fagundez, Diana¹² et Villalobos, quod uxor peccabit mortaliter, si statim post copulam mingit aut surgit, vel aliud aliquid facit animo ut semen receptum expellat; quia frustrat finem ad quem semen est a natura institutum. Ita praefati auctores: — contra Tamburinium¹³, qui cum Bellochio id excusat a mortali eo quod matrix mulieris, semine effuso, semper retinet id quod necessarium est ad generationem. — Dictum est autem: si mulier id facit *statim et animo expellendi semen*. Nam si id faceret ex aliqua necessitate, puta ad vitandum periculum mortis aut scandalum aliorum, omnes dicunt non peccare. Sicut etiam conveniunt non opus esse ut uxor post copulam diu immota et resupina maneat; eo quod brevi tempore matrix semen attrahit, et arctissime clauditur.

Dubitatur autem hic 1°. *An puella violenter oppressa, possit liate expellere in continenti semen viri immissum, ne concipiat?*

Affirmant Sanchez¹⁴; et Bossius¹⁴ cum Raynaudo, Marchant ac Diana¹⁵; et non

*J/enriq., Ub. 11, cap. 16, n. 8. · 7?rg/«., Hb. 31, n. 334, l. f. —
u Loc. dL, n. 3. · FUL., tr. 10, part. 1, cap. 9, n. 334. ·
Fartund., Decal., lib. 6, cap. 3, n. 22 et 50. · Villal., part. 2,
tr. 40, diff. 18, n. 2. — “ Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, n. 14. ·
Belloch., Prax., de Calib. rcterv., part. 2, qu. 4, n. 365
et 367. — “ Lib. 2, diip. 22, n. 17. — » Loc. dt., n. 5. ·
Rayn., de Ortu infant., cap. 10, n. 37. · Jacob. Marchant,
Reaol. pantor., part. 1, cap. 6, qu. 21.*

absolute tenet hujusmodi conjugatos posse petere et reddere.

954. — A) Conjuges tamen qui ad vitandam numerosiorem prolem, eo tantum tempore coeunt quo fecundatio difficile accidere potest, per se non sunt arguendi de peccato, quia utuntur jure suo; ex tunc tamen vel aliis circumstantiis, per accidens peccare possunt. Confessarius igitur hanc praxim caute insinuare potest illis conjugibus quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit (S. Poenit 16 Junii 1880).

b) Cajetanus, in 2^a 9^a 2at, qu. 154, art. 1,

v. *Ad secundum vero casum*, hoc silentio praetermittit, quidquid dicant Salmanticenses.

c) Diana non bene citatur a Bossio; nam, *part. 7, tr. 5, resol. 31*, scribit: « Talem feminam non peccare mortaliter de se, sed solum ex conscientia erronea, quatenus putat hoc conducere ad non concipiendum ».

d) Excusant scilicet *per se* a mortali; quod Tamburinius explicat: si desit pravus animus impediendi generationem. Sed ait fore mortale, si fiat ex tali prava intentione.

f) Diana, *part. 7, tr. 5, resol. 31*, refert dumtaxat Marchantii sententiam.

IE)pedire
proli» fene-
ra t ionem
indirecte e-
per acci-
dene, ex
(rari caua
licet.

improbabile putat Escobar — Quia (ut ajunt) tunc puella licite expellit semen tamquam sui honoris aggressorem; cum illud non adhuc sit in pacifica possessione uteri.

«C. u. v»
«Prei»ft
«jequit b.c.
«iumeripeb

Sed rectius id non admittunt Pontius />, 1 amburimus1,* et hanc tenet etiam ut veriore Escobar3 cum Leandro /Λ Huic ego etiam adhaesi *Lib. III, n.394, v. Dicunt*; et hic quoque adhaereo, quamvis diversa ratione ductus. — Ratio cur haec sententia mihi probatur est, quia nunquam licet ejicere semen effusum, atque receptum in utero: ubi statim ac recipitur (quod puto quidem statim recipi), habet suam pacificam possessionem; unde non potest mulier ab eo expellere, quia injuriam irrogaret naturae sive speciei humanae, cujus propagatio impeditur.

Merito tamen et communiter dicunt

* *Lib. 25, n. 301.* — * *Decal., lib. 7, cap. 3, * 5, n. 14.* — ■ *Loc. cit., n. 301.* — * *De Effect. Matr., cap. 7, n. 190, i. f.* — 1 *Qu. 4, punct. 6, n. 17 cl 18.* — * *Part. 4, cap. 1, num. 127;*

auctores tam primae quam secundae sententiae, quod mulier vi oppressa bene potest se vertere (imo dico, tenetur) et coitum interrumpere, quamvis semen viri esset extra vas effundendum. Tunc enim non expellitur semen immissum, sed impeditur ne immittatur; et ideo tunc licite illud repellitur tamquam violentus honoris aggressor.

Potest ira
pedire ne
recipiat.

Dubitatur 2°. *An liceat conjugibus copulari, si ob senectutem vel aliam indispositionem plerumque accadat quod semen extra vas effundatur?* — Affirmant probabiliter Bossius 4, Bonacina · Sporer ·, Laymann T; Sanchez · cum Henriquez; et Croix · cum Gobat: modo adsit spes probabilis seminandi intra vas. Quia semper adest talis spes, jus habent ad copulam; et si semen effunditur, hoc per accidens evenit. Vide dicenda *n. 1067, in fine*

Quid de
iaViem?

uw·

c(r. cap. 2, n. 4<0, ad 2. — * *Lib. 3. eccl. 4. tu 19.* — * *Lib. 9, disp. 17, n. 24.* - *Hcwriq., lib. 11. cap. 15, n. 4. bt. n.* — * *Lib. 6, part. 3, n. 318.* · *GodaX, tr. 10, part. 2, n. 591.*

1) Pontius, *lib. 9, cap. 10, n. 4*; Leander, *lr. 9, disp. 5, qu. 35*, negant utique posse fieri; sed loquuntur de uxore quae violenter primo bimestri a marito cognita fticriL

n) Hic quaedam addenda sunt responsa SS. CC. de onanismo conjugali. Et primo quidem confessarius debet nonnunquam interrogare de onanismo, cum scilicet prudens timor subest ne poenitens hujus peccati reus sit; ex responso S. Inq., diei 21 Maji 1851, quae declaravit contrariam opinionem, nempe nunquam interrogandos esse poenitentes de hac materia: «falsam, nimis laxam et in praxi periculosam». Deinde ex responso S. Poenitentiariae, diei 14 Decembr. 1876, non esse licitum favere pocnitentium errori, qui a multis bona fides dicitur, nec talem bonam fidem creare. — Quaesitum etiam est ab eadem S. Poenitentiaria: 1° Quando adest fundata suspicio poenitentem qui de onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, num confessario liceat a prudenti et discreta interrogatione abstinere, eo quod praevideat plures a bona fide exturbandos multosque sacramenta deserturos esse? Annon potius teneatur confessarius prudenter ac discrete interrogare? — 2° An confessarius, qui, sive ex spontanea confessione, sive ex prudenti interrogatione, cognoscit poenitentem esse onanistam, teneatur illum de hujus peccati gravitate, aequae ac de aliorum peccatorum mortalium, monere, eumque (uti ait Rituale Romanum)

paterna caritate reprehendere, cique absolutionem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet, eundem dolere de praeterito, et habere propositum non amplius onanisticc agendi? — Quibus S. Poenit. die 10 Martii 1886 respondit: Ad 1. Regulariter *negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam. Ad 2. *Affirmative*, juxta doctrinas probatorum auctorum. — Denique ad eandem S. Poenitentiariam delatus est casus viri cujusdam divitis, honorabilis ac literati, qui confessus fuerat se ita cum uxore congregi ut copulam abrumperet et se ferme semper extra vas uxoris seminare, et hoc quidem propter duplicem rationem: 1. ne prole numerosiore status familiae dejiceretur (habebat enim jam filium et filiam); 2. ne uxor graviditate iterata nimium defatigaretur; addideratque hunc agendi modum a quodam perillustri confessario probatum fuisse, • modo maritus in actu intendat sedationem concupiscentiae et non pollutionem >; parochus vero hunc in eodem modo perseverare volentem absolvere non est ausus, qui ubique coepit praedicare parochum ignarum et superbum esse. Hinc parochus ad S. Poenitentiariam pro norma recurrit, quae, die 13 Novembr. 1901 respondit: «Parochum de quo in casu recte se gessisse, atque absolvi non posse poenitentem qui abstinere nolit ab hujusmodi agendi ratione, quae est *purus putus onanismus*».

ARTICULUS III.

AN, ET QUIBUS IX CAUSIS POSSIT FIERI DIVORTIUM.

955. *Fit divortium quoad vinculum: 1. Si habentur sufficientia indicia de morte conjugis. 2. Si alter convertatur ad fidem. 3. Si fit religiosus ante consummationem. 4. Si Papa dispenset in matrimonio rato.* — 956. *De indissolubililate matrimonii.* — 957. *An, si infidelis nolit converti, liceat fidei transire ad alias nuptias.* — 958. *Inter fideles matrimonium ratum solvitur tantum per professionem religiosam.* — 959. *An solvatur etiam per dispensationem Papae.* — 960. *Permittitur autem divortium quoad torum: I. Ob adulterium conjugis.* — 961. *Qu. 1. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio.* — 962. *Qu. 2. An liceat facere divortium ob sodomiam vel bestialitatem commissam a conjuge.* *Qu. 3. An, ob copulam sine seminatione.* — 963. *Qu. 4. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere.* — 964. *Qu. 5. An uxor teneatur divertere a viro adultero.* — 965. *Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum.* — 966. *Qu. 6. In quibus casibus conjux nequit divertere ab adultero; 1. Casus, si uterque sit reus adulterii. 2. Si conjux consentiat in adulterium alterius. 3. Si adulterium accidat sine culpa. 4. Si injuria remittatur.* — 967. *Dub. 1. An, facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterium ad se revocare.* *Dub. 2. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur.* — 968. *Dub. 3. An vir possit adulteram dimittere propria auctoritate.* — 969. *Facta juridica separatione, vir potest ingredi religionem aut fieri sacerdos, invita adultera. Adultera vero id non potest nisi de licentia alterius.* — 970. *Permittitur II. divortium ob saevitiam alterius.* — 971. *Qu. 1. An ob hanc causam possit conjux recedere propria auctoritate.* *Qu. 2. An possit fieri religiosus altero invito.* *Qu. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob saevitiam.* — 972. *Qu. 4. An sola verbera sint justa causa divortii.* — 973. *Permittitur III. divortium conjugi, si alter trahat cum in peccatum.* - *IV. Ob morbum contagiosum.* — 974. *Permittitur V. imo aliquando praecipitur divortium ob haeresim alterius.* — 975. *Permittitur VI. Ob mutuum consensum.* — 976. *Facto divortio, apud quem sint filii educandi. Et cujus conjugis expensis.* — 977. *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem.*

Matrimo-
mom «t in-
di«loio**bik.**

955. – « Resp. 1°. Etsi matrimonium
« consummatum inter Christianos nullo
« casu solvi possit quoad vinculum, vi-
« vente utroque conjuge (vide Sanchez
« et Perez!): — *divortium* tamen, seu po-
« tius separatio quoad torum 9» ». [Hic
error irrepsit; nam pro verbo *torum* debet
dici *vinculum*: alias enim non congruunt
ea quae sequuntur] « fit sequentibus ca-
sibus:

In quibo»
auibtt!» po-
ir»t fien di-
vortiam.

« Γ. Si alter conjux moriatur. — De
« quo si est certum, rursus nubere potest.
« Quod si interim alter mortuus non sit,
« fama tamen et indicia sufficientia habeantur,
« excusatur nubens; neque ex dubio
« superveniente an prior vivat, debent se-
« parari, cum forte non vivat, ideoque ma-
« trimonium sit validum ». — [Vide dicta
n. 906, Dubit. 3).

Sench., lib. 2. diep. 13. — 1 Di»p. 20, MCt. 9; ct diip. 82»,
•ecl. 4 nam. J. — ■ Diip. 36. sect. 4, nam. 5 ct 6. —
• Diip. 30, ecct. 3, nam. 3. — *Novar., Man., cap 22,*

« 2°. Si ex conjugibus infidelibus, altero
« ad fidem converso, alter maneat infidelis
« (saltem nisi pacifice cohabitare velit sine
« contumelia Creatoris): idque, ex dispen-
« satione divina in favorem fidei, ut patet
« ex I. Cor., vn, 15. — Perez a, etc. com-
« muniter.

« 3°. Si ante matrimonii consummatio-
« nem (ad quam intra primum bimestre,
« quod ad deliberationem datur, non te-
« nentur, nec cogi possunt sine injuria)
« alter intret religionem, in eaque profi-
« teatur. — Perez a, etc. communiter.

« 4°. Si Papa ex alia justa causa di-
« spenset ante consummationem: sicuti
« eum posse probabilior sententia affir-
« mat. — Navarrus, Bellarnimus, Perez4 ».

956. - Certum est Γ. Quod inter catho-
licos matrimonium est indissolubile; ut

Matrimo-
nium catho-
licum e«tio-
diMolubile.

num 21. — *Billarm., de Monachi., lib. 2, cap. 38, v. A7-
Irra wlutia; v. Ad tertiam.* — · Diep. 20, »ect. 7,
num. 2.

955. – a) Ita profecto habet Buscnbaum
apud me in edit Monasterii 1650, 1652, 1659,
Veneta 1698, Patavina 1716; sed in eam le-

etionem irrepsit error, ut notat S. Alphonsus.
In editionibus vero Romanis anni 1658 et 1665
totum responsum immutatur ct emendatur,

declaravit Tridentinum Et hoc per se verum est, non solum de matrimonio consummato, sed etiam de tantum rato (vide Salmant.^a). — Haec autem indissolubilitas est ab ipso jure naturali; quia necessarium est ad prolis educationem ut parentes perpetuo ejus bono incumbant. Ita communissime D. Thomas ³, Bellarminus ³, Pontius^{4,*} Bonacina⁶; et Salmant.⁶ cum Palao, Becano, Ledesma, etc. (contra Sanchez ^α, qui cum aliis tenet, sed minus probabiliter, ex se praecise matrimonium non esse necessario indissolubile). Quamvis autem olim apud Judaeos permissus erat libellus repudii, ex Deuter. xxiv; in lege tamen nova interdictus fuit a Christo Domino, Matth. xix: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur*. Ubi nota quod *to nisi ob fornicationem* (ut communiter explicant interpretes, vide Cornelium a Lapide) non intelligitur quod, fornicatione interveniente, possit vir aliam ducere; sed tantum quod possit ab ea separari.

Matrimonium legitimum in-
validum,
Certum est 2°. Quod inter infideles validum est matrimonium, si fuerit legitimum, id est juxta leges celebratum; ut patet ex cap. *De infidelibus, de consanguin.*

conv'cWr
tur, fit ra-
Certum est 3°. Quod si uterque conjux ad fidem convertitur, matrimonium fit ratum, id est indissolubile; ex cap. *Quanto, de divort.*, modo sit consummatum post conversionem. Alias Papa in aliquo casu,

1 Seal. 24, de Sacr. Matr., init — ■ Tract. 9, cap. 4, n. II et 12. — • Suppl., qu. 67, art. I. — 4 Lib. t, cap. 13. — 4 Qu. 2, punct. 11, n. 2. — • Tr. 9, cap. 4, n. 16 et 17. • Palans, tr. 28, diip. 3, punct. 2, § 1, n. 6. • Btcan., de Sacram., cap. 47, qu. 1, num. 2 • Petr. Ledesma., qu. 67, art. t, dub. 1, concl. 1. — • Lib. 6, cap. 4, num. 5. —

cl habetur his verbis: « Resp. I. Matrimonium consummatum inter Christianos quoad vinculum solvi non potest vivente utroque conjuge. Sanch. et Perez d. 20, s. 9 ct d. 55, s. 4. Solvitur tamen vinculum in sequentibus casibus ».

956. - Λ) Bellarminus videtur parum dissentire a Sanchez; scribit enim, *de Matrim., cap. 12*, de infidelium matrimonio: « Etsi rata sint et firma ex natura sua; tamen sacramenta non sunt, et ideo deest illis potissima ratio insolubilitatis ». Et cap. 4, v. *Primum aperte colligitur*: « Habet quidem matrimonium ex jure naturae *quamdam* insolubilitatem, ut S. Thomas docet.: non tamen tantam, quin aliquando ratio dictet expedire ut

ex urgentissima causa bene potest in eo dispensare (ut diximus n. 897, *Prob. I*, v. *Nec dicas*), ex decreto Urbani VIII; et fuse defendit Benedictus XIV, in quadam Dissertatione, quam innuit *de Synodo*⁷, ubi asserit S. Pium V et Gregorium XIII, id in praxim deduxisse.

Certum est 4°. Quod si unus convertitur, et alter non vult cohabitare nisi cum injuria Creatoris, sive cum blasphemia divini nominis: tunc fidelis libere potest alias nuptias inire; ut expressum est in eodem cap. *Quanto*, ubi dicitur ex triplici causa posse fidelis transire ad alias nuptias: 1) Si infidelis renuat cum eo habitare; 2) si velit habitare, sed non nisi cum injuria Creatoris; 3) si eum vult pertrahere ad peccatum mortale.

957. - Quaeritur: *an, si infidelis nolit converti, sed tamen vult pacifice cohabitare sine injuria Creatoris, liceat fidei ab eo separari, non solum quoad torum, sed etiam quoad vinculum?* — Adsunt tres sententiae:

Prima absolute negat. Et hanc tenent D. Thomas⁸, Estius^a, Petrocorensis¹⁰; item S. Bonaventura. S. Antoninus, Paludatus¹¹, Gabriel, etc., apud Sanchez". — Idque probant ex Apostolo I. Cor. vn, ubi: *Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam.*

Secunda sententia absolute affirmat; et hanc tenet Bellarminus — Ratio hujus potest.

• In I, disc. 39. qu. unie., art. 5. — • In 4, dist. 39, § 6. — * De Matr. cap. 5, qn. 4, retp. 2. — S. Bonav., in 4, dist. 3, urt. 2. qu. 1. - 5. Anton., port. 3, tit. 1, cap. 6. post med. - Gabr. Birl, Suppl., in 4, dist. 3^a qu. unie., art. 2. concl. 6 (n. 10). -- Lib. 7, disp. 74. n. 8. — « De Matr., cap. 12.

solvatur, accedente praesertim dispensatione divina». - Sanchez pariter, *lib. 2, disp. 13, n. 7*: « *Aliqualem* inseparabilitatem, inquit, esse de natura matrimonii»; sed « omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio ex jure naturae, nec ex ratione sacramenti, sed ex significatione, qua Christus evexit illud ad significandum unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia, per carnem assumptam ».

957. - α) Paludanus, in 4, dist. 39, qu. un., art. 2, η. 12 (uti citat Sanchez), id non habet; sed solum: « An liceat contrahere [cum infidele]? Et dicendum quod non, illo nolente cohabitare sine contumelia et periculo; aliter autem sic ».

Si m. convertitur ex utroque potest eoniS.Inm>

si «nfide coK. ure'

, J®.

tinmncqmt

mox adducetur in tertia sententia. Dicit autem Bellarminus textum mox relatum D. Pauli non continere praeceptum, sed tantum consilium; cum Apostolus statim ad praedicta verba subdiderit: *Caeteris ego dico, non Dominus.*

Probabilior
et probabilior,
quam tenent Sanchez,
Concina Pontius Tournely,
et alii apud Salmant;

Tertia demum sententia, communior et probabilior, quam tenent Sanchez, Concina Pontius Tournely, et alii apud Salmant; dicit, olim, si nullum aderat periculum perversionis, non potuisse fidelem transire ad alias nuptias; quia non aderat causa discedendi a conjugē infideli, cum per miracula quae frequentius tunc per fideles fiebant, plures infideles ad fidem converterentur. Sed hodie, cum cessaverint miracula tam frequentia, illicitum est cohabitare cum conjugē infideli: ex recepta Ecclesiae consuetudine, quae introducta est ex eo quod experientia docuit non modicum perversionis periculum imminere ex consortio infidelis: nisi (excipiunt Tournely et Sanchez) episcopus dispenset ad cohabitandum propter probabilem spem conversionis illius.

Nane non
licet cohabitare,
mal ex diipcn-
atione

Servanda
in divortio
cam in ft
deh.

Verumtamen advertendum 1° cum D. Thoma, Concina et Petrocorensi,

• Lib. 7, disp. 74, n. 9. — • Div. 1, cap. R, § 2, n. 5. —
• Lib. 7, cap. 48, n. 5 et teqq. — « Praelect., de Matr.,
qa. 5. art. 2, t. *Dt firm. Halt vbtctdi af. infidelts*, qu. 3. —
• Tr. 9. cap. 4, n. 42. — • Loc. cit., reap. 2. — • Lib. 7,
ditp. 73, num. 13. — • In 4, dial. 39, qu. unie., art. 5,

quod matrimonium illud non solvitur donec fidelis ad alias nuptias transeat. Advertendum 2° quod antequam fidelis cum alia matrimonium contrahat, debet monere infidelem si velit ad fidem converti: ex praecepto Gregorii XIII et S. Pii V, ut dicunt Pontius, Sanchez et Croix. Excipit tamen Sanchez cum aliis, contra Pontium, si constet infidelem esse pertinacem, vel si multum distet. — Notat autem Croix Oquod casu quo infidelis non possit moneri, ad contrahendas alias nuptias requiritur dispensatio Pontificis; ut asserit jam praescripsisse praefatum Gregorium XIII

958. - Matrimonium autem inter fideles nunquam solvitur, nisi alter conjugum intra bimestre a matrimonio contracto et non consummato, religionem ingrediatur; ut habetur in can. *Si quis conjugatus*, cans. 27, qu. 2, et in Tridentino. — Hoc tamen intelligitur (prout diximus n. 870, *in fine*), modo matrimonium non esset necessarium ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum aut honorem sponsae. Tunc enim non posset vir fieri religiosus relinquendo sponsam, quae ob in-

Fideliui
matrimonium
non
coniumnu-
tum in h
meltri wl-
vitur obio-
reMuni re-
gioni.
Exceptiones.

ad 2. — • Dhert. 1. cap. 8. § 2, num. 7. — • De Matr.,
cap. 5, qu. 4. reap. 3. — 11 Lib. 7, cap. 48, num. 19. —
• Lib. 7, disp. 74, num. 12. — u Lib. 6, pari. 3. num. 408.
— • Loc. cit., n. 13 et 14. — » Ses». 24, de Sacr. Matr.,
can. 6.

Casu scilicet quo conjux infidelis non vult converti, vel saltem cohabitare absque contumelia Creatoris.

e> Pontius, lib. 7, cap. 48, n. 22, distinguit, et dicit casu quo conjux infidelis reperiri nequeat eo quod interdicta sit communicatio ob perversionis periculum, probabile esse quod sit satis experiri voluntatem; constat enim, ait Pontius, ob ejusmodi periculum conjugium dissolvi posse; casu vero quo reperiri nequeat propter viae et itineris difficultatem, ut si in remotissimis regionibus sit vel si nesciat ubi sit, requiritur dispensatio Pontificis.

Croix, loc. cit., num. 408, dicit requiri tunc dispensationem Pontificis, non ad validitatem sed ad licitatem novi matrimonii.

* De usu hujus privilegii quod dicitur *Paulinum*, quaedam addere juvat. Et primo quidem ex decreto S. Officii diei 5 Augusti 1739. conversus potest eo privilegio frui, etiamsi conjux infidelis per aliquod tempus, imo per plures annos pacifice cohabitare consent et deinde mutata voluntate, id am-

plius facere nolit. Duplex interpellatio: an scilicet infidelis velit ad fidem converti an saltem cohabitare sine contumelia Creatoris, ante Baptismum facienda est, et requiritur non tantum ut novae nuptiae licite, sed etiam ut valide iniri possint, ex declaratione S. C. de Prop. Fide, 5 Martii 1816. « A qua interpellatione, si justae rationabilesque causae adsint, dispensabitur. Justae autem causae tunc aderunt, cum ex processu saltem summario et extrajudiciali moraliter constet conjugem infidelem interpellari non posse, aut interpellationem vel inutilem vel graviter periculosam futuram esse. Matrimonium vero ejus cum quo dispensatum fuerit, etiamsi postea innotuerit conjugem infidelem suam voluntatem juste impeditam declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore initi matrimonii conversum fuisse, nihilominus nunquam rescindi, sed validum esse debet ». (S. O., 1 Febr. 1891 Privilegio Paulino frui possunt soli baptizati non autem catechumeni. — Neque eo frui potest fidelis qui, ob tenta dispensatione pontificia super impedi-

famiam nequiret amplius nuptias invenire. — Dicunt autem Sanchez fl>, Pontiusl; et Salmant.³ cum Cornejo, Trullench a> et Dicastillo a>, quod, si transacto bimestri conjux ingreditur religionem, illicite hic profiteretur, sed valide; quia concilium³ indistincte sic pronuntiavit: *Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemuem religionis professionem alterius conjugam non dirimi, anathema sit.*

Mâtrimonium consummatum, quid.

Ut dicatur autem matrimonium *consummatum*, non sufficit penetratio vasis feminei, sed requiritur effusio seminis in illud. — Ita communiter doctores cum Concina ⁴ et D. Thoma. Vide dicenda n. 1036, v. *Hic autem*.

In primo bimestre debitum «rapcr licitum».

Quilibet vero conjugum licite potest intra bimestre debitum negare, quamvis non habeat animum intrandi religionem; quia utitur jure suo. Ita communiter Palaus b>, et Salmant. ⁸ cum Soto O, Coninck d>, Ledesma f>, Henriquezd>, Dicastillo et Trullench. — Peccaret tamen (ut

diximus u. 870, *Dubit. 2, in fine*) sponsus qui matrimonium contraheret animo intrandi religionem.

959. - An vero *possit Papa ex dispensatione solvere matrimonium ratum et non consummatum?* — Adest duplex sententia probabilis^{1,2,3}.

Prima negat. Et hanc tenent Pontius¹, Palaus Gonet²; item S. Bonaventura, Scotus, Valentia, Sotus, Ledesma, etc., apud Salmant. — Ratio, quia matrimonium ratum ejusdem est naturae quam consummatum, cujus indissolubilitas (ut declaravit Tridentinum¹⁰) est de jure divino, in quo nihil potest Pontifex.

Secunda vero sententia affirmat. Et hanc tenent cum Busenbaum, Sanchez¹¹, Bellarminus^{Navarrus, a;} et Salmant.¹⁴ cum Cajetano, Vasquez, Coninck, Bonacina, Rebello, Becano, etc. Ratio: tum quia Pontifices pluries hoc in usum deduxerunt, dispensando in matrimonio rato; ut referunt de propria scientia Navarrus et Cajetanus. Tum quia Summus Pontifex

p>?

quitmi.en

inum¹!

lura

juxta

Sta caau

polctt'

* Lib. 9, cap. 9, num. 7. — Tr. 9, cap. 4, num. 90. — Cornejo, diip. 6, dub. 2, v. *Quo posito*. — Seal. 24, de Sacr. Matr., can. 6. — Diu. I, cap. 8, § 8, n. 4. — S. Thom., Suppl., qu. 55, art. 4, ad 2. — * Loc. dt., num. 91. — Dicastil., diip. 2, dub. 33, n. 410. — Trull., lib. 7, cap. 4, dub. 6, n. 9. — Lib. 9, cap. 3, n. 3. — Tr. 28, disp. 3, punct. 2, § 2, n. 3. — Clymp., tr. 8, de Matr., disp. 5, n. 13. — S. Bonav., in 4, dist. 27, art. 3, qu. 2. * Scot., in 4, dist. 31, Ad qu. v. *Tertio modo dici*. — Valent., disp. 10, qu. 1, punct. 7, v. *Tertius casus*. — Sotus, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 4, v. *Sed*

objiciet forsan. — Petrus Ledesma., qu. 67, art. 2, dub. 1, conci. 2. — Tr. 9, cap. 4, n. 68. — “ Ses. 24. de Sacr. Matr. in it. — Lib. 2, diip. 14, n. 2. — De Monachii, lib. 2, cap. 38, v. C — ” Man., cap. 32, n. 21. — M Loc. dt., n. 61. — Cafetan., Opusc. tom. 1, tr. 28, qu. unie., conci. — Vasq., tn 1. — 2. — disp. 165, cap. 7. — Coninck, disp. 26, dub. 3, num. 33. — Bonae., qu. 2, punct. 11, num. 4. * Rebello., part. 2, lib. 2, qu. 15, num. 4. — Becan., de Sacram., cap. 47, qu. 4. — Rtnarr., loc. dt. — Cajetan., loc. dt.

mento disparitatis cultus, matrimonium cum infideli contraxit, etsi hic pacifice cohabitare nolit, ex declaratione S. Off. 4 julii 1855.

958. - a) Sanchez, lib. 2, disp. 24, n. 27, paululum differenter loquitur: « Adhuc posse ingredi, inquit, quia licet peccarit negando debitum post id bimestre, etiamsi religionem ingredi intenderet, minime tamen amisit jus statim ingrediendi ». Et ita etiam Trullench, lib. 7, cap. 4, dub. 6, num. 7; et Dicastillus, disp. 2, dub. 33, n. 412.

b) Palaus, tr. 28, disp. 3, punct. 2, § 5, n. 7, communem esse ait hanc sententiam; sed « verius existimo, inquit..., hoc bimestre solum concedi in conjugatis qui animum habent religionis capessendae ».

e) Sotus, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 4, post. 3 conci., dubia circa v. *Praeter haec*, id satis videtur innuere, eo quod adducit alias rationes propter quas etiam conceditur illud bimestre.

d) Coninck et Henriquez male citantur a Salmant. Quamvis enim Coninck, disp. 26,

dub. 4, num. 46, concedat id esse probabile, at dicit probabilius esse contrarium, seclusa consuetudine. — Henriquez, lib. 11, cap. 15, n. 7, nullam aliam rationem assignat, nisi ut deliberare possit de religionis ingressu.

<7 Bartholomaeus a Ledesma, de Matr., diff. 71, conci. 3, Lantum tempus concedit « quantum sufficit ad observandas debitas ac honestas solemnitates. Unde ante benedictionem non tenetur reddere; quo spatio transacto, neuter potest differre debitum reddere petenti ».

959. - In Horn, apost., tr. 18, n. 90, S. Doctor non loquitur de probabilitate harum opinionum, sed solum dicit: « Duplex adest sententia ». In opere autem inscripto // *Confessore diretto per le confessioni della gente di campagua*, cap. 17, n. 37, scribit: « Negant Pont. S. Bonav... Sed probabiliter affirmant Cajet. Bellarm... ».

b) Pontius, Palaus, Gonet, Valentia tenent hanc opinionem ut probabiliorem *speculative*: sed Pontius, loc. cit., n. 1; Gonet et Valen-

tamquam Christi Vicarius, cui regimen Ecclesiae est commissum, bene potest cum justa causa dispensare in aliquibus quae sunt de jure divino, et humanos actus concernunt.

Causa autem justa (ut dicunt praefati auctores) esset, vel impotentia superveniens, aut scandalum imminens, vel sterilitas de novo cognita, quando opus esset ad bonum publicum ut proles gigneretur. — Addunt etiam, si adsit disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones praevisae, mutuus conjugum consensus. Sed has quatuor causas non admittit Bonacina¹, et merito, saltem nisi urgeat necessitas boni publici; nam alias, istis admissis, pauca matrimonia rata et firma stare possent.

Separatio corpori ex gravi causa fieri potest.

960. - « Resp. II°. Manente vinculo matrimonii, licite fit divortium et separatio quoad *torum* et *cohabitationem*, ad tempus vel in perpetuum, ob gravem et justam causam, qualis est:

« 1°. Alterius conjugis culpabile *adulterium*. (Per quod hic etiam intelligitur « omnis species luxuriae, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intra eundem sexum. Bonacina², contra Filliuccium³, Sanchez⁴, Perez⁵; ex Matth., v; et ex cap. *Gaudemus*, et cap. *Ex litteris*. Non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici. Bonacina⁶, Sanchez⁷, Perez⁸; licet propter similia, ad tempus possit aliquando fieri «separatio, ut nocens emendetur»). [Ut Salmant.⁹ cum Sanchez, Trullench et communi¹⁰. — Tunc enim innocens reli-

gionem ingredi, aut sacros etiam ordines suscipere potest; nocens vero non, nisi cum innocentis consensu.

« Excipitur tamen ab hoc casu: 1°. Si uterque conjux particeps sit ejusdem criminis vel aequalis. Sanchez¹¹, Bonacina¹². — 2°. Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit. Bonacina, ex Coninck, Henriquez, Filliuccio, Perez¹³; ubi vide « plures casus exceptos ».

Certum est virum posse dimittere uxorem adulteram; ut docuit Christus Dominus (Matth. v et xix), et expressum habetur in cap. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris* et cap. *Significasti, de divort.* Idem communiter dicunt DD. de viro adultero, quem uxor possit relinquere. Ita Sanchez¹⁴, Pontius¹⁵; et Salmant¹⁶ cum Coninck, Bonacina, Trullench: ex can. *Praecepit, cans. 32, qu. 5*, et can. *Idololatria, catis. 28, qu. 1*.

Conjux adulter potest ab altero dimitti.

961. - Quaeritur 1°. *Au, ad divortium faciendum, sufficiat suspicio de conjugis adulterio?*

Quod sola suspicio sufficiat, habetur expressum in can. *Dixit Dominus, cans. 32, qu. 1*, ubi D. Hieronymus dixit: *Ubicunque est... fornicatio vel fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur*. Communiter tamen advertunt D. Thomas¹⁷, Vival¹⁸; et Sanchez¹⁹ cum S. Bonaventura, S. Antonino, Paludano, Soto, Sà, Innocentio, Hostiensi, Abbate et aliis, non sufficere quamcumque probabilem suspicionem; sed requiri violentam, quae moralem certitudinem fundet, prout si probetur visus

Suspicio adulterii violenta sufficit.

¹ Dist. 1, cap. 8, § 7, a num. 10. — ² Qu. 4, punct. 5, nam. 2 et 4. — ³ Disp. 56, aeci. 2, num. 4. — ⁴ Loc. dt., n. 3 et 5. — ⁵ Lib. 10, disp. 4, a n. 9. — ⁶ Loc. dt., n. 6 et 7. — ⁷ Tract. 9, cap. 16, num. 10. — ⁸ Sanchez, loc. dt., n. 8. — ⁹ Trull., lib. 7, cap. 12, dub. t. n. 6. — ¹⁰ Lib. 10, diap. 6, num. 5; et ibi 5, num. 2. — ¹¹ Qu. 4, punct. 5, n. 14. — ¹² Bonae., loc. dt. — ¹³ Coninck, disp. 35, dub. 2, n. 11. — ¹⁴ Trull., lib. 11, cap. 17, n. 6. — ¹⁵ Ful., tr. 10, part. 1, n. 298 et 392. — ¹⁶ Disp. 56, sect. 1 — 11 Lib. 10, disp. 3, n. 6. — ¹⁷ Lib. 9, cap. 16, n. 4. — ¹⁸ Tr. 9, cap. 16, n. 2. — ¹⁹ Coninck, disp. 35, dub. 1, n. 6. — ²⁰ Bonae., qu. 4, punct. 5, n. 2 et 6.

²¹ Trull., lib. 7, c. p. 11, dub. 1, n. 4. — « In 4. diet. 35 qu. unie., art. 3, ad 4. — “ De Matr., qu. 8, art. 2, n. 4. — ” Lib. 10, diap. 12, n. 41. — S. Bonav., in 4, dist. 32, art. 2, qu. 2, concl. in prin. — S. Anton., part. 3, tit. 1, cap. 21, § 5. — Palud., in 4, diet. 27, qu. 1, art. 3, concl. 1, l. f. (n. 17, l. L); et diet. 35, qu. 1, art. 1, concl. 4 (n. 9). — Solus, in 4, diet. 36, qu. unie., artic. 3, post concl. 3, v. Circa tingulal. — Sd., v. Divortium, n. 3. — Innoc., in cap. Afaritis, de adulter. — Hostien., in cap. Porro, de divort., n. 3. — AM., Panorm., in cap. Afaritis, de adulter., num. 1.

lia, loc. cit, secundam sententiam putant in praxi tutam; et Palaus probabilissimam existimat — Becanus etiam, qui pro secunda sententia a Salmant allegatur, idem tenet ac Pontius, Gonet, etc.

960. - « Filliucdus, tr. 10, part. 1, cap. 10, n. 367; et Sanchez, lib. 10, disp. 4, num. 3 et 4 et n. 14, male citantur a Busenbaum: eadem enim sententiam tenent quam Bonacina. Loquentes nimirum de sodomia cum

fuisse solus cum sola, et nudus cum nuda, ut dicitur in cap. *Litteris 12, de prae-sumpt.*

Dicit autem Palaus cum Farinacio % Gutierrez a>, etc., hoc requiri ad divortium faciendum auctoritate Ecclesiae; nam quoad forum internum, ait sufficere suspicionem probabilem, modo sit vehemens. — Sed hoc intelligendum quod, licet in foro interno non requiratur tanta certitudo quanta in externo, semper tamen requiritur talis suspicio, ut habeatur non sola probabilitas, sed moralis etiam certitudo de adulterio patrato: alias (bene ait Viva l) per solam probabilitatem nequit alter privari sua certa possessione.

Hinc, nisi aliae adsint circumstantiae, non sufficiunt amplexus, tactus et oscula ad faciendum divortium. Ita Pontius Viva'; Sanchez⁴ cum Navarro, Palacios, Perez, Barbosa et Lopez; et ipse Palaus⁵ cum Coninck, Hurtado, etc. — Item non sufficit quod inveniatur solus cum sola in loco secreto; ut Sanchez' cum Navarro A', contra Menochium.

Sufficit vero in foro conscientiae, si vir fide dignissimus testetur de adulterio vel de violento indicio; ut Sanchez', Viva'; et Palaus cum Gutierrez, Menochio⁴, etc.— Sufficiunt etiam, ut ait Palaus'0 cum Menochio, litterae amatoriae uxoris, quibus adulterium praeteritum fa-

tetur. — Et sic puto etiam sufficere si aspiciatur aliquis solus cum sola in eodem lecto.

962. - Quaeritur 2 *Ah liceat facere divortium ob sodomiam aut bestialitatem commissam a conjuge?*

Prima sententia negat: quam tenent Innocentius, Abuleusise>et Palacios, apud Sanchez ll; et hanc sequitur, speculative loquendo, etiam Pontius u. — Ratio: tum quia per solam fornicationem caro dividitur; tum quia lex poenalis, qualis haec est, non debet extendi de casu ad casum: textus autem in cap. *Gaudemus*, et cap. *Litteris, de divort.* (ut supra) de sola fornicatione loquuntur.

Secunda vero sententia, communior et probabilior (saltem extnsece), affirmat; et hanc tenent D. Thomasll, Sanchez u, Palaus⁵, Concina¹* Salmant.¹⁷ cum Soto, etc. Ratio, quia ex jure naturali uterque conjux tenetur fidem servare non dividendi carnem suam cum alia: quae vere dividitur cum habetur concubitus sodomiae vel bestialitatis. — Nec obstat quod lex poenalis non est extendenda. Nam jus discedendi ab adultero qui cum alia carnem suam dividit, non oritur ex lege positiva, sed ex ipso jure naturali, quod prohibet ne conjux cum alia carnem dividat. Sed auctores primae sententiae semper replicare possent, vere non dividi carnem sine

1 Qu. 8, art. 2, n. 4. — 1 Lib. 9, cap. 16, n. 5, i. i. — • Loc. cit. — 4 Lib. 10, diip. 12, n. 47. • Aawr., Comment in Rubric, de Judiciis, n. 10. - Palacios, in 4, dist. 27, diip. 3, v. *Sed numquid suspicio. Didac. Perte*, in Ordin. Caitellae, lib. 8, lit. 15, leg. 2, v. *Scd est dubium.* • Pptr. Barbosa, de Matr., pari. L leg. 2, in prime., n. 73. - Ludov. Lopez, Instruct. nov., part. 1, cap. 295, v. *Ad haec quaestio.* — • Tr. 28, diip. 3, punct. 6, § 1, n. 2. • Coninck, pi J5, n. 5. - Gasp. /furtad., diip. 11, diff. 2, n. 7. — * Loc. cit., num. 45. — Menoch., de Praeiump. lib. 5.

prumpt. Al, n. 11 et 13. — • Lib. 10, diip. 12, n. 51. — • Qu. 8, art. 2, num. 4. — • Loc. cit., num. 8. - Guticrr., de Matr., cap. 129, n. 12, concl. 4 — Loc. dL. n. S. • lib. 5, praeiump. 41, n. 99. — Innet., ia ap. 1 de adulter., n. 1. - Palacios, in 4, dist. 27, diip. 3, v. *Verum etiam*; et dial. 35, v. *Vocant in dubium.* — u Lib. 10, disp. 4, n. 2. — u Lib. 9, cap. 16, n. 5. — M Suppi., qu. 62, art. 1, ad A. — • Lib. 10, diip. 4, n. 3 et 14. — u Tr. 28, diip. 3, punct. 6, § 1, n. 2. — • Dita. 1 cap. 9, n. 7. — n Tr» 9, cap. 16, n. 9. • Sotus, in 4, dist. 36, qu. unie., art. 1, v. *Utrum trro.*

ipsa uxore invita, vel de pollutione cum ipsa.

961. - aJ Palaus, tr. 28, disp. 3, punct. 6, § 4, loquitur de divortio propria auctoritate faciendo, et, n. 7, dicit requiri ut innocens sit moraliter certus de adulterio, nec satis esse suspicionem probabilem, nisi sit violenta Atamen, n.8> negat requiri tantam probationem ad faciendum divortium propria auctoritate, quanta requiratur ad faciendum divortium auctoritate Ecclesiae. « Praeterquam quod (subdit) satis probabile est, ut pluribus firmant.. Farinae... Gutierr... ad divortium celebrandum, non esse opus ea indicia adulte-

rii, quae suspicionem violentam, sed satis esse quae probabilem et vehementem suspicionem indicarent Et ita sane docent pro foro externo (vel utroque, ut ait Gutierrez) Farinarius, *Prax. crtmin., qu. 136, n. 18*; Gutierrez, *de Matr., cap. 129, n. 12, v. f*

*) Navarrus videtur male citari a Sanchez; id enim non habet, loc. cit., n. 10, in meis saltem editionibus.

<> Menochius non citatur a Palao pro hoc asserto.

962. - Abulensis ita profecto docet, in *Matth., cap. 5, qu. 233*; sed contrarium tenet in *Matth., cap. 19, qu. 65, ad 3; qu. 66, 67 et 70.*

copula naturali. — Cactorum, bene ait Pontius ab hac sententia non recedendum, cum sit communis; sed revera eam non probari.

Quaeritur 3°. *An copula habita cum aliena sine seminis eflusione, sit causa sufficiens ad divortium?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenet Concina, citans S. Bonaventuram % Sotum c>, Silvestrum d), Paludanum b>, Vega d> et Henriquez dk Rationem non assignat; sed ratio videtur esse, quia fornicatio sine seminatione vera fornicatio est, licet non consummata, qua vere dividitur caro.—Citat etiam D.Thomam et Bonacina sine locis. Sed Bonacina (ut infra) expresse oppositum tenet; et locum D. Thomae, ubi id tradat, non potui invenire.

Secunda vero sententia probabilior negat; eamque tenent Sanchez3, Bonacina §, Escobar4; et Salmant.6 cum Filliuccio, Trullench et Ledesma /A — Ratio, quia nomine *fornicationis* intelligenda est fornicatio in suo genere perfecta, nempe consummata per seminationem. Alias non adest vera divisio carnis, sed potius divisio attentata: persolam enim seminationem fornicantes fiunt una caro.

963. - Quaeritur 4°. *An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere?*

1 Lib. 9, cap 16, num. 6. — ' Diss. 1, cap. 9, num. 9. — Lab 10, disp 4, n. 13.—«Lib.25, n. 131.—»Tr.9, cap. 16, num. 10. · Fill,, tr. 10, part. 1, num. 369. - Trull., lib. 7, cap. 12, dub. 1, n. 5. — · Suppl., qu. 62, art 2. — ' Loc. dt. — · Tr. 28, disp. 3, punct. 6, § 3. num. 3. — · Qu. 4, punct. 5, n. 13. — * Tr. 9, cap. 16, n. 6. — 11 Loc. dt.,

b) Concina auctores citat sine locis, et tamquam ex Leandro, sed falso; nam Leander, *disp. 26, qu. 12 et qu. 8*, eorum ne nomen quidem facit Et revera apud S. Bonaventuram, *in 4, dist. 35, qu. 1*, id non reperitur, sicut neque apud Paludanum, *dist.35, qu. 1, art. 1, conci. 3 et 4 (n. 8 et 9)*.

<> Solus videtur male citari a Concina; nam.tftsf. 36, *qu. unie., art. 1*, v. *Utrum vero*, scribit: «Seminatio extra vas non sufficit.; et nullo minus tactus vel affectus impudici, quia per huiusmodi seminationem et impudicitiam, mulier non fit una caro cum altero, atque adeo nec carnem suam dividit». Quae sane, et potiori ratione, dicenda sunt de copula absque ulla seminatione. Et eodem modo ac Sotus loquitur Ledesma, pro secunda sententia citatus.

d) Silvester, v. Divortium, n. 10; Vega, *Sum nueva, part. 1, cap. 89, cas. 4*; Henri-

Ratione *adulterii* certe non tenetur; vir cum haec dimissio a Christo Domino tantum sit permissa, non praecepta. Ita iJtieVZ D. Thomas® et alii omnes, ex can. *Idololatria, caus.28, qu.1*, ubi D. Augustinus sic dixit: *Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti; sed quia permisit, nonjussit; dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit non dimittat uxorem infidelem.* — Ratio patet: quia divortium introductum est in favorem innocentis, unde non debet in ejus poenam verti.

Tantum vero potest vir teneri ad dimittendam adulteram ratione *correctionis* fraternae aut *scandali* vitandi; ut docent S. Thomas 7, Palaus 8, Bonacina °, Salmant. 10 et alii, ex cap. *Si vir, de adulter.*, ubi dicitur: *Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quae non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, et ejus peccati particeps.* — Sed quod ad obligationem *correctionis* pertinet, communiter dicunt DD. non tenen virum dimittere uxorem, si alia via, nempe verbis aut verberibus, possit eam corrigere. Ita D. Thomas ", Salmant.11; ac S. Bonaventura¶¶, Cajetanus, Silvester, Armilla, Covarruvias b), Barbosa, Manuele, etc., apud Sanchez .8. — Item nec tenetur, si ex tali dimissione timeat gravia incommoda,

·ft. 2. ad 1. — " Loc. cit., num. 7. — Cajftan., Opu»c. tom. 1, tr. 29, v. f. - Silvest., v. Drbiturn, n. 12, qu. 10. · Armil., v. Drbilunt conjugale, num. 16. - Petr. llarbota, de Matr., part. 1. leg. 2, in prine., n. 102. · Man. Podrig., Sum., part. 1, cap. 238, num. 6 — '· Lib. 10, di»p. 13, num. 9.

quez, lib. 11, cap. 17, num. 7, videntur sic tenere, eo quod dicunt sub nomine fornicationis comprehendi omnem illicitum concubitum.

Bonacina hanc sententiam potius insinuat, *qu. 4, punct. 5, n. 2*, ubi dicit adulterium satis esse ad divortium, quia tenentur conjuges sibi servare fidem; perfecte autem violari fidem et dividi carnem ab eo <qui commiscetur cum aliocum seminis emissionem, sicut coniuges fiunt una caro quando carnalis copula habetur cum seminatione in vase debito». Ex quibus dictis colligit *num. seq.*, tactus impudicos non satis esse ad divortium.

f) Petrus de Ledesma id perspicue significat, *qu. 62, art. 1, dub. 4*; loquitur enim ut Sotus hic supra nota c.

963. - a)S Bonaventura, *in 4, dist. 35, qu. 2*, id non habet, nec pro hac parte citatur a Sanchez.

b) Covarruvias, *de Matr., part. 2, cap. 7*,

nimirum periculum propriae incontinentiae, vel rixas cum propinquis uxoris, vel infamiam, aut jacturam gubernationis domesticae, et similia; quia praeceptum correctionis non obligat cum gravi incommodo[^]. Ita S. Antoninus¹, Pontius², Palaus³, Escobar⁴, Navarrus⁵, Bonacina⁶, Salmant.⁷; et Sanchez⁸ cum Soto⁹ Paludano¹⁰, Ledesma¹¹, etc. — Caeterum bene ajunt Laymann¹² Viva¹³ quod si putet vir hac sola via adulteram corrigendam esse, eo casu tenetur ex caritate (intellige, si possit absque gravi incommodo) ad tempus eam dimittere.

Tenetur ditione «an-01,1

Quomodo dumUlgen

Quod ad *scandalum* autem pertinet, tenetur etiam vir uxorem dimittere, ne videatur ipse peccato uxoris consentire; ut docent D. Thomas¹⁴, Sanchez¹⁵, Pontius¹⁶ et Salmant.¹⁷ u cum aliis: ex citato cap. Si *vir*, ubi maritus retinens uxorem pertinacem declaratur *reus, et ejus peccati particeps*. Et idem dicitur in can. *Non solum 6, cans. 28, qu. 1*; ibi: *Quod si in his factis perseverat..., recede ab illa... Sin autem, ct tu particeps peccati illius eris*. — Hoc tamen intelligitur 1), ut dicunt S. Antoninus¹⁸, Sanchez¹⁹, Pontius²⁰ et Salmant.²¹,

si adulterium sit notorium; non vero si occultum. Intelligitur 2), ut dicunt Laymann²², Palaus²³, Pontius²⁴; Salmant.²⁵ cum Dicastillo et Perez; ac Bonacina²⁶ cum Silvestro, Toletus²⁷, Coninck, Cajetano, Reginaldo, Gutierrez²⁸ Rebello, Fitliuccio et Ledesma²⁹ <4 si vir aliquo modo nequeat scandalo occurrere; secus vero, si posset alia via, nempe uxoris reprehensione, reclusione, verberatione aut alia moderata coercitione.

Quod si, his mediis adhibitis, scandalum perseverat, erit vir excusatus, si uxorem non dimittit ex justa causa, nempe ratione periculi suae incontinentiae; vel si labore inopia aut morbo, et ideo indigeat ope uxoris; vel si alias deberet grave damnum subire; vel si alias uxor deterior evaderet aut illi immineret notabile detrimentum sanitatis; aut si adsit probabilis spes ut brevi uxor resipiscat: prout docent S. Antoninus³⁰, Palaus³¹, Salmant.³² et Sanchez³³ cum Soto, Navarro, Paludano, Majore, Tabiena, Ledesma, Palacios, Graffio, Philiarcho, Gabriele, Angelo, Silvestro, Lopez, Armilla, Richardo et Abulensi; etsi non omnes auctores citati

) α-1>>
bau excu
Mit μ dim it
unda uxore
adultera.

» Part. 3, tit. 1, cap. 20, § 9. — Lib. 9, cap. 17, n. 4. — Tr. 28, di>p. 3, punct. 6, § 3, n. 3. — Lib. 25, n. 136. — Man., cap. 16, n. 28. — Qu. 4, punct. 5, n. IX — Tr. 9, cap. 16, num. 7. — Lib. 10, diip. 13, num. 7. — Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 15. — w Qu. 6, art. 2, n. 5. — 11 Suppl., qu. 62, art. 2. — Lib. 10, diip. 13, n. 10. — M Lib. 9, cap. 17, n. X — Tr. 9, cap. 16, n. 6. — Part. 3, tit. 1, cap. 20, § 9. — Loc. cit., n. 14. — Lib. 9, cap. 17, n. 3. — Tr. 9, cap. 16, n. 7. — Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 15. — Tr. 28, diip. 3, punct. 6, § 3, n. 3. — Loc. cit., n. 3. — Loc. cit., n. 7. — Dicast., diip. 10, dub. 4, n. 53 et 56. — /rrra, disp. 56, sect. 4, n. 5. — Qu. 4, punct. 5, num. 13. — Sitvest., v. *Debitum*, num. 12, qu. 10. — Coninek, diip. 35, dub. 3, n. 19. — Cajetan., Sum, v. *Matrimonii peccata*, § *Dfdnium caput*. — Regin., lib. 31, num. 339. — Rtbell., part. 2, lib. 2, qu. 17, n. 12 et IX — *FUL*, tr. 10, part. 1, n. 389. — « Part. X til. 1, cap. 20, § 9. — Tr. 28,

disp. 3, punct. 6, § 3, n. 3. — Loc. dt., n. 7. — n Lib. 10, disp. 13, a n. 19 ad 24. — Sotus. la 4, dut. 36. art. 2, post cocci. 2, v. *Nervus ergo*. — Novar., Maa., cap. 22, n. 22, v. *Sexto*. — Palud., in 4, dut. 35. qu. 1, art. X coocl 4 (n. 23#. — Major, in 4, dut. 35. qu. 1, v. *Contra priorem conel.*, L f. — Tabiena, v. *Matrimonium IV*, n. 4. qu. X — Petr. Ltidesm., qu. 62, art. 2, concj. 2, v t — Palacios, in 4, dut. 35, diip. unie., v. *Porro autem qu»a*. — Graff., Decis. anr., part. 1, lib. 2, cap. 84, n. 6. — Phlttarch., part. 2, lib. 4, cap. 19, v. *Quarto* — Gabr. Biel, Suppl. in 4, dist. 35, qu. unie., art. 2, concj. X — Angel., v. *Debitum conjugale*, n. 8. — S»7iv«X., v. *Debitum conjugale*, qu. 10. — Ludov. Lopes, Instruct, nor, part. 2, de Matr., cap. 54, T. Porro circa. — Armill., v. *Debitum conjugale*, num. 16. — Richard, de Medtatella, in 4, dist. 35, artic. 1. qu. 2. — Abulen., in Maith, cap. 19, qu. 71, in med.

§ 2, 9i. 4, dicit lurpe esse rem habere et vitam agere cum uxore adultera quae nondum pocnituit, et mortaliter peccare reddentem debitum uxori publice adulterae, « nisi scandalum ab eo vitetur et uxoris correctio salva sit». Quibus innuit posse eam corrigi aliis mediis quam dimissione. Et idem insinuant potius quam expresse dicant auctores et Sanchez citati.

» Non omnes auctores citati cuncta haec inconvenientia adducunt, sed alii aliud afferunt.

d Sotus, in 4, dist. 36, art. 2, coud. 2, et v. f., v. *De secundo autem*, negat virum

teneri uxorem dimittere cum tanto detrimento; Paludanus, *dist. 35, qu. 1, art. 3, concj. 4, num. 23*; Martinus Ledesma, *2' 4, qu. 64, art. 2, t. f.*, negant teneri dimittere, si timeat periculum incontinentiae. Isti tamen auctores a Sanchez citantur pro alia assertionem.

d Laymann non limitat ad tempus.

/> Toletus, *lib. 7, cap. 24, n. 4*, non tractat de hac parte.

d Gutierrez, *de Matr., cap. 129, n. 15, v. f.*, negat virum teneri uxorem dimittere, « nisi quando... esset scandalum, quasi ipse in adulterium ejus consentiret ». — Et Petrus

omnes praefatas causas excusantes proponant. — Addunt Salmant. sufficere insuper causam, si plures expensae essent impendendae ut divortium fieret auctoritate iudicis; vel si ex divortio contentiones timeantur. Demum D. Antoninus² sic concludit: *Ergo vir cum detrimento juris sui et periculo, non tenetur (uxorem) expellere.* — Ita praefati auctores.

Sed alii probabiliter dicunt, quod si vir jam praebuerit sufficientia indicia quod ipse aegre ferat uxoris adulterium, non tenetur eam dimittere ratione scandali; quia si nihilominus alii scandalizantur, scandalum ipsorum erit pharisaicum, quod non tenetur ipse vitare. — Ita Palaus cui consentit etiam Laymann⁴ cum Paludano qui ait: *Si explicet maritus quod non foveat illam in crimine, sed juxta se retineat ut cohibeat a peccato. Quod si nihilominus aliquis scandalizetur, scandalum est ex malitia, quod contemnitur.* Idem sentit Glossa in can. *Non solum*, supra citato, ubi ad verba: *sin autem, et tu particeps peccati illius eris*, explicat: *Id est, si non revocas eam a proposito.* Ergo vir qui revocat adulteram a proposito non est reputandus particeps peccati illius. — Clarior id docet D. Antoninus⁵, dicens: *Propter scandalum phariseorum non lene-*

tur homo dimittere jus suum; prius debet (maritus) exponere... quod non ut foveat illam in crimine, sed magis ut eam melius cohibeat a peccato, juxta se retinet: et cum hoc sit verisimile, si quis ex hoc scandalizatur, non est scandalum pusillorum, et cum non potest dimittere sine periculo suo, licite potest retinere.

Hinc, ex omnibus praedictis bene inferunt Palaus®; Sanchez⁷ cum Ledesma et Abulensi; et Salmant. cum Soto⁸, Pontio⁹, Dicastillo, Perez, Trullench¹⁰, etc., quod propter hanc causam scandali raro tenetur vir uxorem adulteram dimittere.

964. - Quaeritur 5°. *An uxor teneatur divortium facere a viro adultero?*

Prima sententia, quam tenent S. Antoninus¹¹; et Sanchez¹⁰ cum Paludano, Silvestro, Soto, Tabiena°, Armilla, Sà, Ledesma, etc., dicit nunquam teneri. — Non ratione *scandali*, quia nunquam praesumitur uxor consentire in viri adulterium. Non ratione *correctionis*, quia tantum superioris est corrigere facto; uxor autem est subdita viro: unde *ipsa* (ait D. Antoninus) *non habet virum corrigere facto, sed verbo.*

Secunda tamen sententia mihi verior, quam tenent Bonacina^b, Concina^u, Navarrus®-, Antoine^l*, Salmant. cum Di-

netur dic. tere pre; rt scanlihz

Uxor. Jaia itioi, fts quits let lcr dirent re a tirti adultero.

Veria iib quando U netur.

¹ Tr. 9, cap. 16, n. 7. — · Pαπ. 3, Ut. 1. cap. 20, § 9. — ¹ Tr. 28, diip. 3, punct. 6, § 3, n. 3. — · Lib. 6, tr. 10, paru 3, cap. 7, η. 15. — * Part. 3, tit. I, cap. 20, § 9. — « Loc. ch. — · Lib. 10. dtip. 13, n. 25. · Mart, l^desm , 2· 4· qu. (4, art. 2, i. (. - Abulen., in Match., cap. 19, qu. 71. — · Tr. 9, cap. 16, num. 7. - Dicast., diip. 10, dub. 4, o. 51 et 56. · Peres, diip. 56, aect. 4, n. 5. — · Part. 3,

ta. 1, cap. 20. t, 9. — · Lib. 10. di.p. 13. n. 29. · Palud., in 4, dut. 35, qu. 1, ari. 3, concl. 5 (n. 24). · Sih st., v. D/- bitum conjugale, num. 12, qu. 10. · Sotus, in 4, dist. 36, art. 2, v. Dr altero vero membro. - Armit., v. Debitum conjugale, n. 16; el v. Matrimonium, n. 75. · Sa, v. Divor- Hum, n. 6. - Mari. Ledesm , 2· 4·, qu. 64. art. 2, prop. 1. — 11 Dios. 1, cap. 9, η. 16. — u De Matr., cap. 2, qu. 9» η. 1.

de Ledesma, qu. 62, art. 2, concl. 2, ait teneri dimittere: « Quando sequitur scandalum; sequitur autem regulariter. Nam cum vir possit etiam facto corripere mulierem, illi crimen adulterii imputabitur».

h) Paludanus, in 4, dist. 35, qu. 1, art. 3, concl. 4, (n. 24), ita sane tenet, sed textus iste potius est Laymanni quam Paludani.

i) Sotus, in 4, dist. 36, art. 2, post concl. 2, v. Nervus ergo; Pontius, lib. 9, cap. 17, n. 3; Trullench, lib. 7, cap. 12, dub. 3, n. 4, id non habent. Sed auctores, post plura asserta diversa quae simul congerunt Salmant., indiscriminatim ab iis citantur.

964. - al Tabiena, v. Matrimonium IV, n. 4, qu. 3, postquam plures casus enumeravit, quibus viro licet uxorem adulteram non dimittere, addit: « Et similiter dicitur de

muliere et plus, quia non tantum tenetur corrigere virum »· Unde non absolute negat teneri; proindeque non satis recte citatur a Sanchez.

Bonacina, qu. 4, punct. 5, num. 13, ait uxorem teneri ad correctionem, etsi non ex officio, quando est spes emendationis; teneri item scandalum cavere, quamvis hoc « raro » uxori possit imputari, quia censetur communiter displicentiam habere de mariti adulterio.

Navarrus, Man., cap. 22, η. 22, plane innuit aliquando teneri, negando scilicet peccare uxorem quae retineat maritum adulterum, « modo id ei non placeat (quod fere semper contingit) ».

d) Salmant, loc. cit., n. 7, non tractant de hac uxoris obligatione.

castillo et Perez %· item Petrus Soto, Palacios, Gabriel, Ledesma, etc., apud Sanchezl, dicit etiam uxorem teneri aliquando divertere a viro adultero. Quia aliquando tenetur etiam subditus, si potest sine gravi incommodo, corrigere superiorem modo quo potest. — Et a fortiori ad id tenetur uxor, cui jam concessum est relinquere virum adulterum; dummodo tamen (ait Antoine) ipsa sciat virum hoc medio certo emendandum. Sed melius dicit Concina, si probabilis sit spes emendationis, quia correctio bene debet fieri ubi spes probabilis intervenit; ut dicunt Salmant.l cum Suarez, Palao, Diana, etc.

Merito vero dicunt praefati auctores ad hoc raro sive rarissime teneri uxorem: tum quia rarissime uxor potest corripere virum; tum quia rarissime poterit uxor a viro discedere sine gravi incommodo. — Et ideo nec etiam tenetur ei debitum negare: tanto magis quia negando vir deterior fieret, ut docent S. Antoninusl; et Bonacina4 cum Sanchez, Filliuccio/> et aliis.

965. - Utrum autem *teneatur conjux innocens recipere alterum ex adulterio emendatum*?

ai ■ "inno
cenitenctur
aedp-fV.001

Affirmant Concina, ac Busenbaum (infra, n. 974) cum Laymann et Perez Λ), ad hoc teneri ex caritate, si alias ille sit in periculo relabendi. — Sed ego minime auderem innocentem ad hoc obstringere sub culpa: cum, ex una parte, Christus

Petr. de Scio, lect. 12, de Matr., v. l. · PaZαHoi, in 4, citat. 35, disp. 1. v. *Ex istis palant est*. · *Gabr. Bict*, ia 4, dist. 35, qu. unie., art. 2. concl. 4. - *Fr/r. Lcdesm.*, qu. 62, art. 2, concl. 1. · 1 Lib. 10, disp. 13. num. 28. — *Concina*, dist. 1, cap. 9, u. 16. — · *Tr.* 21, de praec. Decal., cap. 7, η. 66. - *Suar.*, de Carit., disp. 8, sect. 3. η. 3. · *Palans*, tr. 6, disp. 3, punct. 5, num. 3, · *Diana*, part. 7, tr. 3, resol. 43. — 1 Parc. 8, tit. 1, cap. 20, § 9. — 4 Qu. 4, punct. 5, n. 18. - *Sanch.*, lib. 10, disp. 13, n. 29. — *Concina*, loc. cit., n. 15. — *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 16. — · *Tr.* 9, cap. 16, n. 21. — · *Lib.* 10, disp. 6, n. 8 ct 9. —

Dominus eum perpetuo liberaverit ab obligatione cohabitandi cum adultero; et ex alia, non videtur caritas ad tantum onus obligare, ut conjux recipiat alterum qui fregit sibi fidem. Unde merito dicunt Salmant.l tantum ex honestate et decentia debere innocentem sibi reconciliare emendatum si commode potest. Nec obstat quod in cap. *Si vir, de adulter.*, dicatur: *Debet, sed non saepe, recipere peccatricem*; nam Glossa *to debet* explicat: *Debet debito honestatis et non necessitatis*.

966. - Quaeritur 6°. *In quibus casibus illicitum sit conjugi divortium facere ab altero in adulterium lapso?*

Primus est, si *uterque* reus sit adulterii. Tunc enim neuter jus habet ad divortium; etsi unus semel peccavent et occulte, alter vero centies et publice «Λ — Ita Sanchez·, Pontius·; et Salmant·. cum Soto, Coninck, Trullench, Dicastillo et aliis passim, ex D. Thoma

Dubitatur autem hic: *an in tali casu conjux emendatus possit divortium facere ab altero in adulterio perseverante?* — Adest duplex sententia probabilis:

Prima negat, nisi condonationem sui criminis jam obtinuerit. Quia emendatio illius, ut dicunt, injuriam alteri (vel semel factam) non extinguit. — Ita Pontius·; Dicastillus, Ledesma, Hurtadus, Basilus, apud Salmant·.

Secunda autem sat probabilis sententia, quam tenent Sanchez·, Viva·; Aversa,

· *Lib.* 9, cip. 17, n. 5. — · *Tr.* 9, cap. 16, n. tl et 12. · *Sotus*, ia 4, di«t.36, art. 1, cas. 1, dab. 2. obj.: et v. *Dubium autem ad hujus*, et v. *Dubitatio wo* - *Coninck*, ditp. 35. num. 12. · *Trull.*, lib. 7, cap. 12. dub. 2, num. X · *DfcoiX.*, diip. 10, dab. 3, num. 25 et 26. — · *In* 4. dut. 35, qa. unie., art. I, corp — · *Lib.* 9, cap. 17, n. 9. — *Dicast.*, loc cit., n. 27 et 29. - *Petr. Lcdesm* · qu. 62, art. 1, dab. 2. concl. 2. · *Gasp. Hurtad.*, ditp. 11, diff. 3, n. 10. · *Basil. Pont.*, loc. dt. — 11 *Tr.* 9. cap. 16, n. 13. — * *Lib.* 10, ditp. 7, n. 4. — u *Qa.* 8, an. 2, n. 7. — *Atrrsa*, qu. 23, tea. 4, v. *Quinto*.

*) Dicastillus, *loc. cit.*, num. 57; Perez, *disp.* 56, *sect.* 4, num. 8, dicunt multo minorem esse in uxore quam in viro hanc obligationem, quam ceteroquin antea dixerunt rarissime astringere virum. Quin etiam Dicastillus videtur insinuare nunquam uxorem ad hoc teneri.

/JFilliuccius,/r./O,/wr/. l, cap. 10, n.390, non satis accurate citatur a Bonacina; loquitur enim de dimissione viri adulteri, non de negatione debiti.

S. Alfuoowi, *Opera moralta*. — Tom. IV.

965. - a) Busenbaum, *loc.cit.*, non loquitur de adultero conjuge, sed de conjuge post matrimonium apostatante, vel in haeresim prolapso. Et ita etiam Perez, *disp.* 57, *sect.* 1, n. 2. De conjuge autem adultero, sed emendato, Perez tractat, *disp.* 56, *sect.* 6, n. 9; sed tenet eamdem sententiam quam S. Alphonsus.

966. - <US. Thomas habet tantum principium generale; virum scilicet non posse uxorem adulteram dimittere, « si ipse vir similiter fornicatus fuerit ».

Trullench, Coninck, Bonacina, Reginaldus, Henriquez etc., ac Salmant *, dicit quod emendatus possit separari ab altero qui post correctionem non resipiscit. — Ratio, quia (ut dicunt) si post crimina ambo conjuges se reconciliarent, tunc, uno relabente, posset alter certe recedere. Ita pariter in praesenti casu: nam emendatus per ipsam correptionem jam virtualiter offert reconciliationem quam alter admittere tenetur, et sic terminus jam imponitur compensationi; ita ut alter non amplius habeat jus in posterum compensandi novum peccatum cum praeterito conjugis emendati: et ideo ob novum adulterium juste tribuitur emendato jus recedendi.

>. Si con-
)ax conten-
ti t adulte-
rio alteriat.

Secundus casus est, si conjux *consentiat in adulterium alterius*. Tunc enim amittit jus recedendi: ex cap. *Discretionem, de eo quicognovit consang. etc.* Et est communis sententia cum Sanchez Bonacina; et Salmant.⁴ Coninck, Trullench, Perez, etc., ex D. Thoma ‘.

Quando
vir non con-
textar con-
-entire.

Notant tamen hi uniformiter > quod non sufficit ad praesumendum consensum viri, si ille prudenter dissimulant vel non averterit adulterium uxoris eo quod non potuit sine magno incommodo; vel si causam tantum remotam praebuit, ut si male eam tractavit. In allatis enim textibus statuitur, non excusari feminam adulterantem, etiamsi a viro sit injuste dimissa.

Trull., lib. 7, cap. 12, dub. 2, n.8. · Coninck, diip. 35. b. 17. · Bonae., qu. 4. punct. 6, n. 15. · Rc^in., lib. 31, n. 331, L f. - 1 Tr. 9, cap. 16, n. 14. — · Lib. 10, diip. 5, n. 4. — · Qu. 4, punct 5, n. 14. — · Loc. dt., n. 16. - Coninck, diip. 35, dub. 2, n. 3. · Trull., lib. 7, cap. 12, dub. 2, n. 4. · Pcrct, diip. 56. wect 3, n. 6. — · Suppi., qu. 62, art. 1. — * Suppi., qu. 62, art. 1. — Sanch., lib. 10,

Tertius casus est, si conjux *sine culpa formali adulteretur*, puta ob errorem inculpabilem vel si violenter cognita sit. Ita communiter S. Thomas⁸; ac Sanchez, Coninck, etc. cum Salmant. — Secus vero, ut notat Sanchez ·, si per metum consentiret; quia propter metum non excusatur a culpa. — Notat etiam Dicastillus d> apud Salmant. ·, quod si uxor, putans virum esse mortuum, extra matrimonium fornicetur, etiam vir potest eam dimittere. Secus, si vir fornicetur, putans mortuam uxorem.

3 Sic
jux linear
pa toraxU
adulteret

Quartus casus est, *si injuria sit remissa*, sive ante sive post divortium. Si autem post remissionem relabatur vel reconciliatus vel reconcilians, alter jam dimittendi jus habet. Sanchez ‘°, Salmant.¹¹ et alii.

4% Siculpa
iit coadu-
nata.

Praesumitur autem facta remissio vel ex verbis vel factis, ut si conjux innocens, conscius et memor adulterii, omnino sponte coeat cum adultero; ut docent S. Thomas ‘, Sanchez ¹⁸; Salmant.¹⁴ cum Dicastillo, Trullench, Aversa, et aliis apud Busenbaum («. 960, v. *Excipitur*). — Signa pariter sunt remissionis, si maneant in eadem domo, mensa, lecto; maxime, si interveniant oscula, tactus, amplexus. Notandum tamen quod si conjux innocens per haec vere animum non habeat remittendi ‡, in conscientia semper recedere

Quaada
praeiuiina-
tur condo-
nata.

diip, 5, n. 17, 13 et 17. · Coninck, diip. 35, dub. 2, n. 9 et 10. — · Tr. 9, cap. 16, n. 17. — · Loc. dt., n. 16. — · Loc. dt., n. 17. — * Lib. 10, diip. 6, n. 7; et diip. 5, n. 20. — u Loc. dt., n. 18. — u Suppi., qu. 62, <rt. 1. — “ Diip. 5, n. 19; et diip. 14, n. 6, 9, 13. — “ Tr. 9, cap. 16, n. 19. - Dicast., diip. 10, dub. 3, n. 47. · Trull., lib. 7, cap. 12, dub. 2, n. 8 et »eqq. · Aversa, qu. 23, icct. 7, v. *Tertio*.

Henriquez, *lib. 11, cap, 17, n. 3*, hanc sententiam amplectitur casu quo vir occulte moechatus est et emendatur.

c) Sanchez nempe, *loc. cit., num. 5 et 6*; Salmant, *loc. cit, n. 16*, id plane tenent. — Bonacina autem, *loc. cit., v. Dixi, quando vir*; Coninck, *loc. cit., dub. 1, num. 7*; Trullench, *loc. cit.jPerezJoc.cit.*, habent tantum ultimum casum, nempe casum quo vir causam tantum remotam adulterii praebuit — Trullench tamen insinuat etiam primum, dicens virum consentire in uxoris adulterio, < si~ non prohibet cum possit absque gravi damno ·. Item Perez, *loc. cit.*, dicit: < Censetur autem consentire, quoties potens prohibere, non prohibet; si non habeat justam cau-

sam ad non prohibendum ».— Coninck denique, *dub. 2, n. 8*, negat conjugem posse alterum adulterantem dimittere, si in ejus adulterio consensit, «illud permittendo cum facile posset prohibere >.

d) Dicastillus, *disp. 10, dub. 3, n 39 et 40*: « Mihi non videtur improbabile, inquit, saltem si res sit nota vel publica, non teneri cum tali uxore cohabitare ». De cetero concordat in cis quae dicuntur de viri fornicatione.

Sanchez ita docet de casu quo conjux innocens habeat *animum positivum non condonandi*. Si vero negative se habuerit tantum, non posse recedere neque in foro interno neque in externo. Et idem videntur insinuare

potest, quamvis in foro exteriori divortium ei negetur. Ita Sanchez¹; et Filliucius, Aversa, Trullench. Villalobos, cum Salmant.^{*}

967. - Sed dubitatur hic 1°. *Ah, facto divortio per sententiam iudicis, possit innocens adhuc adulteram cogere ut ad se redeat?* — Duplex est sententia:

Prima, quam tenent Sotus et Ledesma^o), apud Sanchez[·] (qui probabilem vocat) dicit quod per sententiam etiam adultera remanet soluta ab obligatione cohabitandi et reddendi debitum.

Secunda vero sententia, et communis, quam tenent Sanchez⁴ cum Silvestro, Henrico, Ledesma, Sù et pluribus aliis; item Palaus⁸, Pontius[·], Bonacina[’]; et Salmant.⁸ cum Coninck, Gutierrez[^], Reginald©, Aversa, etc., docet, quod semper ac status utriusque conjugis non sit mutatus — nempe si neuter voverit castitatem, etc., tenetur adultera redire; quia innocens suum jus non amittit per sententiam, quae tantum in poenam adulterae, non in favorem emanatur. Ita expresse docet D. Thomas[’], ubi: *Cum divortium sit inductum infavorem viri, non aufert eius petendi debitum vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur ei reddere et ad eum redire si fuerit revocata; nisi de licentia ejus votum continentiae emiserit.* —

Et ad hoc ut adultera teneatur redire, recte dicit Sanchez¹⁰ (contra Palacios), non requiri novam sententiam iudicis. — Merito vero ait Palaus¹¹ cum Gutierrez[’],

Si conjux innocens, facto divortio per sententiam, labitur in adulterium, utrum is amittat jus ad divortium, ita ut, altero petente, teneatur ad eum redire?

Prima sententia affirmat. Quia injuria jam est compensata; nec sententia ita absolutit adultero jus, ut innocens post divortium possit adulterari. — Ita Pontius¹¹; item, apud Salmant.¹³ S. Antoninus, S. Bonaventura, Perez, Dicastillus, Coninck, Aversa, Sotus, Diana, Leander. Et probabilem vocant Salmant.¹⁴.

Secunda tamen sententia, quam longe probabilior censeo, et tenent S. Thomas Sanchez^{1·}; et Salmant.¹⁷ cum Filliuccio, Reginaldo, Bonacina, Ledesma et aliis, dicit non teneri. Quia per sententiam absolute latam jam innocens absolutus mansit a servitute, et adulter jure suo privatus. — Hoc tamen non obstante, D. Thomas¹⁸ sic advertit: *Secundum aequitatem juris, judex ex officio suo debet eum cogere ut caveat periculo animae ejus et*

R>fo«X»-
«o?»«1đ

St. divor-
tio
ter.tuun fo-
eto. lo Ac-
cent Adul-
ter-

Jaxtx
alioo, perdit
Ju- ad di-
vortium.

Lo om

» Lib. 10, diip. 14, n. 21. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, cip. 10, n. 394. — *Aversa*, qu. 23, icct. 7, v. StenhJo. — *Trull.* cap. 12, dub. 2, n. 11, v. *Quarto*. *Villal.*, part. 1, tr. 15, diff. I, n. 14. — *Tr.* 9, cap. 16, n. 19. — *Sb/ul.* in 4. dist. 36, qu. unie., art. 5, ad 8. — *Lib.* 10, diip. 10, num. 2. — 1 Loc. cit., n. 3. — *SitvtU.*, v. *Divortium*, n. 13, qu. 10. — *Hrntc. Boich*, in cap. *Ex lalerts*, de divort., num. 13. — *Barthat. LctUsm.*, de Matr., diff. 70, post price. — *SA.* v. *Divortium*, n. 2. — *Tr.* 28, disp. 3, punct. 6, § 7, n. 1, — *Lib.* 9, cap. 19, n. 1. — *Qu.* 4, punct. 5, n. 16. — *Tr.* 9, cap. 16, n. 22. — *Coninck*, di«p. 35, dub. 2, n. 15. — *Lib.* 31, n. 325 et 326. — *Aversa*, qu. 23, sect. 6, v. *Asscrndnm*. — *Suppl.*, qu. 62, art. 6, ad 3. — *M Lib.* 10, diip. 10, n. 4. — *Palacios*, in 4, dist. 35, disp. unie., v. *Srr-*

vitut rrao. — *M Tr.* 28, disp. 3, punct. 6, § 7, num. 3. — “ *Lib.* 9, cap. 20, num. 6. — “ *Tr.* 9, cap. 16, num. 23. — *S. Anion.*, part. 3, tit. 1, cap. 21, § 6, v. *Bcm nola quodst.* — *S. Bonaz.*, lu 4, dut. 35, qu. 5. — *Perce*, disp. 56, sect. 3, n. 5. — *Dicast.*, disp. 10, dub. 3, IU 3L — *Coninck*, diip. 35, dub. 2, n. 13 et 15. — *Xt«rrsu*, qu. 23, sect. 4, v. *Ssptima rursus*. — *Petr, dc Soto*, led. 12, de Matr., v. f. — *Diana*, part. 3, tract. 4, reaoL 257, r. *Eolanda*. — *Lcand.*, tr. 9, disp. 26, qu. 23. — *M Loc. at.*, n. 23. — * *Suppl.*, qu. 62, art. 6, ad 4. — 11 *Lib.* 10, diip. 9, n. 30. — * *Loc. dL*, num. 24 et 25. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 10, num. 377 et 378. — *Bezin.*, lib. 31, n. 330. — *Bonac.*, qn. 4, punct. 5, n. 19. — *Petr. Ltdcsm.*, qu. 62, art. 6, cond. 2. — * *Loc. dt.*, ad 4.

Salmant., dum tenent ea quae hic a S. Alphonsi habentur, casu quo «copulam et caetera exercuit non animo reconciliandi illam sibi, quin potius oppositum habuerit».

967. - f) Petrus Ledesma, *qu. 62, art. 6, conci. 3*, v. *Circa hoc*, assent posse probabiliter sustineri hanc sententiam. Ipse tamen in conclusione expresse statuit: «Quando celebrato divortio, vir innocens adulteram revocat, illa tenetur ex justitia redire».

b) Gutierrez parum diligenter a Salmant

allegatur; nam, *de Matr.*, cap. 129, n. 14, vocat hanc sententiam communem, sed eam non sequitur: «Ego, inquit, praefatam communem opinionem minime sequor, neque servarem in praxi, si judex essem, instante uxore ne viro restituatur».

c) Nimirum legitime; vide infra, n. 969.

d) Quin etiam Gutierrez, *loc. cit.*, absolute et simpliciter negat compellendam esse invitam.

f) Alii legunt: *monere*.

scandalo altorum, quamvis uxor non possit reconciliationem petere. Et in hoc omnes conveniunt, ut dicunt Salmant.

968. – Dubitatur 3°. *An conjux possit adulteram dimittere propria auctoritate?* — Adsunt tres sententiae satis probabiles:

Conjux probabiliter nequit propria auctoritate dimittere adulteram.

Prima sententia absolute negat. Et hanc tenent D. Thomas ubi: *Divortium non potest celebrari, nisi iudicio Ecclesiae*; Concina ■; ac Bellarminus, Aversa, apud Salmant.⁴ — Ratio, quia separatio conjugui est actio publica, pertinens ad externam gubernationem: unde non potest fieri privata auctoritate sine perturbatione.

Probabiliter potest, modo adulterium ait notorium.

Secunda sententia, quam tenent Laymann⁶, Pondus⁶; et Salmant.¹ cum S. Antonino °), Soto a>, Coninck, Henriquez b>, Villalobos e>, etc., distinguit: et affirmat, si adulterium est notorium; negat vero, si occultum, quia tunc fama conjugis adulteri injuste proderetur. — Idque confirmant ex cap. *Significasti 4, de divort.*, ubi dicitur: *Si notorium est mulierem... adulterium commisisse, ad eam recipiendam praefatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium com-*

misisse. Item ex cap. *Ex parte 9, de spou- sal.*; ibi: *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere*.

Tertia demum sententia absolute affirmat posse fieri divortium sine sententia, sive adulterium sit publicum sive occultum: modo sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum quod non possit aliter reparari. Ita Sanchez⁸ cum Soto, Palacios, Henriquez, Abbate, etc.; ac Bonacina⁹ cum Sà, Ledesma Reginald©, Coninck °) et Filliuccio. — Probatur ex can. *Dixit Dominus, [cans.] 32, qu. 1*; ibi: *Ubicumque est... fornicatio vel fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur*. Nota *to libere*, quod denotat nullam requiri sententiam aut licentiam. Et ratio est, quia absolute concessum est a Christo Domino dimittere conjugem adulterantem. — Haec sententia mihi probabilior est, saltem si adulterium sit ex parte feminae; durum enim esset cogere virum certum de adulterio uxoris, ut publicum faciat illius crimen in iudicio cum suo perpetuo dedecore.

Prob.hu

ιπ'ἄπα

OpioIt
haec pcoU-
bilio ia i
dulterio fe-
minae.

Bene tamen advertit Bonacina¹⁰ quod si post divortium iudex cogat conjugem

° Tr. 9, cap. 16, n. 24. — 1 Suppl., qu. 62, art. 3, corp. — ■ Dita. 1, cap. 9, n. 14. — jBr//arnt., dc Matr., cap. 14, v. *Secundum fff.* · Aversa, qu. 23, tect. 2, v. *Secundo*. — 4 Loc. dt., n. 46. — 4 Lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 8 et 9. — · Lib. 9, cap. 18, n. 2 et 6. — 1 Tr. 9, cap. 16, n. 47. · Coninck, ditp. 35, n. 2. — ■ Lib. 10, ditp. 12, n. 1 et 32. ·

Solus, in 4, dbt. 36, art. 3, v. f., v. *Circa secundam concl.* · Palacios, ld 4, di>t. 27, diip. 3, v. *At forsan rogitas.* · Henrlq., lib. 11, cap. 17, n. 2. · Abb. Panarm., in cap. fin. de adulter., n. 6. — · Qu. 4, punct. 5, n. 10. · Sd, v. *Di vortium*, n. 1. · Pegin., lib. 31, n. 324. · FUL., tr. 10, part. 1, cap. 10, n. 386. — w Qu. 4, punct. 5, n. 10.

968. – "J S. Antoninus, *part. 3, tit. 1, cap. 21, § 5*, affert plures opiniones; ct primo quidem negat divortium posse fieri propria auctoritate, < nisi fornicatio incontinenti possit probari ». Et addit: < Item secundum Hostien., si adulterium sit notorium, ita quod infidationi non sit locus, tunc potest dimittere auctoritate sua; sed Guliehnus dicit hoc esse verum, si alter recedit a conjuge ct publice moratur cum adultero vel adultera: alias, si propria auctoritate dimitteret, cogetur recipere ». — Et fere etiam Sotus, *in 4, dist. 36, art. 3, concl. 2*: « Quamvis, inquit, crimen publicum esset et notorium, semper est adeundus iudex... Tametsi tam notorium esse potest, ut possit maritus eam absque alio iudicio deserere,, utpote si adultera in aedes adulteri se receperit, cum quo publice habitat ». Alias cogetur ad eam recipiendam, « nisi incontinenti testimonia ipse legitima fornicationis perhibeat ». Concedit tamen posse divortium fieri propria auctoritate in casu matrimonii clandestini.

b) Henriquez potius tertiam tenet senten-

tiam, *lib. 11, cap. 17, n. 2*; dicit enim licitum esse dimittere uxorem adulteram ante sententiam Ecclesiae: « Primo, quando adulterium est publicum.. Tertio, quando uxor secreto adulterata est, et vir eam de occulto peccato monitam, quod per duos testes probare potest, relinquit sine scandalo ».

c> Villalobos, *part. 1, tr. 15, diff. 3, n. 3*, id habet pro foro externo. Sed, *num. 4*, pro foro interno potius tenet tertiam sententiam.

Petrus Ledesma, *qu. 62, art. 3, concl. 2*, dicit divortium posse fieri propria auctoritate, si adulterium ita est manifestum, ut celari non possit, vel si matrimonium est occultum.

Coninck jam citatus pro secunda sententia, eam revera tenet, sed cum hac limitatione in casu adulterii quod probari nequeat, *n. 3*: < Propter scandalum... tenetur alteri cohabitare; quod si abesset, ut si ivisset ad remotas terras, nec ad hoc teneretur ». Quibus verbis plane recidit in tertiam sententiam. Et idem venit notandum de Laymann pariter pro secunda sententia allegato.

ad cohabitandum, tenetur obedire; sed juxta hanc sententiam non teneretur red-
dere.

Facio juri-
dico divor-
tio, vir inno-
ecus notent
ingredi reli-
gionem vel
ordine sus-
cipere.

969. - Notandum autem hic quod, facta juridica separatione, vir *innocens* potest ingredi religionem, etiam invita adultera, ex can. *Agathosa*, [caus.] 27, qu. 2; potest-
que etiam ordines sacros suscipere (ut Salmant. l. cum communi), manente tamen vinculo matrimonii. Quare, si is, suscepta religione vel ordinibus sacris, cum alia coiret, licet tunc non detur amplius cri-
minis compensatio, attamen verum adul-
terium committeret. Item, si uxorem cogno-
sceret, peccaret quidem peccato sacrilegii, sed non fornicationis. — Hoc autem esset, si matrimonium jam consummatum fuerit. Nam alias, matrimonium per professionem religiosam (non autem per ordines sacros) etiam quoad vinculum dissolvitur. Sal-
mant. § et communiter. — Recte tamen ad-
vertunt Salmant. § quod si conjux inno-
cens absque sententia judicis separetur ab adultera, vix unquam posset (etiam juxta primam opinionem % ut supra) sacerdo-
tium suscipere: quia difficulter hoc fieri posset absque scandalo

Adulter
non potest,
tñvñio inno-
cente.

E converso *adulter*, nec etiam facto divor-
tio juridico, potest religionem ingredi aut sacerdotium suscipere, nisi de licentia alterius, vel nisi alter jam statum irrevocabilem assumpserit. Alias, si religionem aut sacerdotium suscipere velit, esto jam assumpserit, potest ab illo repeti, et tene-
tur reddere. — Sed sufficit ad hoc licentia

Tr. 9, cap. 16, n. 60. — Loc. dt. — Loc. cit., n. 62. — 4 Lib. 10, disp. 10, n. 12 et seqq.; et n. 16. — Tr. 9, cap. 16, num. 63 et M. - Xnerjui, qu. 23, »ect β, v. *Btnt autftn*. Diana, pñrt. 3, tr. 4, mñi. 257, i f. -

969. - °) Primam opinionem, scilicet apud Salmant., quae est tertia apud S. Alphonsum.

b) Si videlicet adulterium sit occultum.

c) Coninck, *disp.* 35, *dub.* 5, n. 26; Dicastillus, *disp.* 10, *dub.* 8, n. 87, ultimum dictum dumtaxat habent, scilicet de casu quo requisitus neget reconciliationem.

d) Petrus Ledesma, *ca.* 53, *art.* 4, *concl.* 2, non salis diligenter citatur a Salmant.; hoc enim ultimum assertum non habet, sed solum principale, nimirum quod si adulter ordines receperit, uxore innocente invita, uxor non privatur jure petendi debitum et ille tenetur reddere.

Quando scilicet sententia lata est a ju-
dice sacculari.

tacita, ut si alter sciens hunc velle mutare statum, non impediat cum commode possit. Et sufficit etiam si alter requisitus neget reconciliationem; ut dicunt Sanchez⁴; et Salmant.⁴ cum Coninck Aversa, Dicastillo % Diana, Bonacina, Ledesma §, ex cap. *Gaudemus, de convers. conjug.* Addunt Pontius § Sanchez^l cum aliis, et Palaus ., quod si post biennium adulter non revocatur, potest libere religionem ingredi vel sacris initiari quia tunc cen-
setur alter in hoc ei consentire, jure sic disponente in Authentica *Sed hodie, C. ad legem Juliam, de adulter, f*).

Qualis li-
centi- suffi-
dat

970. - « 2°. *Saevitia mariti vel uxoris.*

« Ex qua, si grave periculum comparti im-
« mineat, potest separatio peti a iudice;
« imo, si mortem minetur vel venenum
« paret, potest divertere ante judicis con-
« sensum. — Vide Bonacina ., Laymann,
« Perez^{l0} ».

Saevitia
conjeci
justa caai
separatio-
ni

Constat ex cap. *Ex transmissa, de restit. spoliator.*, ob saevitiam conjugis posse alterum separari; quamvis iste ob aliquod suum crimen fuerit causa saevi-
tiae illius; can. *De Benedicto*, [caus.] 32, qu. 1. Non tamen sine sententia judicis, et postquam crimen sit plene probatum; ut ex concilio Carthaginensi, in can. *Sae-
culares*, [caus.] 33, qu. 2

971. - Sed quaeritur 1°. *Au tunc possit recedere propria auctoritate?*

Affirma, si periculum sit in mora (ut ait hic Busenbaum); vel si non posset liti-
gare, aut judicem adire, vel facile sae-

Quandoque
propna Au-
ctoritate.

Bonae., qu. 4, punct. 5, n. 23. — Lib. 9, cap. 19, n. 3. — Lib. 10, pñ 10, n. 8. — Tr. 29 ditp. 3, punct. 6, { 7, n. 2. — Qu. 4, punct. 8, n. 25. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 16. — * Ditp. 57, »ect. 5,

f) Adulterio etiam acquiratur diuturna et injuriosa desertio, uti colligere licet ex quadam S. C. C. declaratione diei 31 Julii 1869. Quemadmodum enim adulterium, ita diuturna et injuriosa desertio fidem conjugalem graviter violat, quae individuum vitae consuetudinem exigit.

970. - a) Can. *Saeculares*, non quidem tractat de saevitia in specie, sed de saecularibus, « qui conjugale consortium nulla gravi-
ori culpa dimittunt vel etiam dimiserunt, et nullas causas dissidii probabiliter propo-
nentes ». Canon iste qui ab aliquibus concilio Carthaginensi tribuitur, revera est ex concilio Agathensi, anno 506 habito, cap. 25. Cfr. Labbe, *torn.* 5, *col.* 525.

Ooadeqoc
poti iccten-
u«t».

vitiam probare βλ Ita Sanchez *; Anacletus et Salmant. · cum Aversa, Trullench, Villalobos.

gj ver0 p0SSit iudicem adire et saevitiam probare, tenetur exspectare sententiam; ut dicunt Sanchez b», Palaus W, Pontius et Salmant.4 ex cap. *Significasti, de divert*, (contra Trullench et Hurtadum). Ratio: tum quia exigitur sententia ne passim divortia fiant; tum quia causa haec saevitiae introducta est auctoritate Ecclesiae, et ideo aequum est ut nemo ea utatur ad discedendum sine Ecclesiae auctoritate.

Quaeritur 2°. *An talis juste recedens possit, invito conjuge, religiosus fieri?*

nTn

Negatur: nisi timor de damno gravita^ ut nun{luam deponi possit, ex cap. *Litteras, de restit. spoliat*. Alias divortium tantum ad tempus erit, donec cesset periculum, data cautione in iudicio. Ita Sanchez>; Salmant.6 cum Basilio, Trullench, Filliuccio, Dicastillo. — Notant autem Salmant.8 cum Dicastillo, in praxi vix credi posse quod cesset unquam periculum, si conjux fuerit amens et furiosus; vel ita pronus ad iram, ut saepe intervernerit periculum damni, et aliquando uxorem vulneraverit; vel si dederit venenum, etiam semel.

Hrio.u., »i.
tero iOYito.

* Lib. 10, di»p. 18, n. 3. — 1 Tr. 14, de Sacram., dine. 13, n. 100. — ■ Tr. 9, cap. 16, n. 38. · *Aversa*, qu. 23, aect. 10, v. *Quinto*. - *Trull.*, lib. 7, cap. 12, dub. ult., n. 4. - *Villat.*, part. 1, tr. 15, diCT. 11, n. 6. — · Loc. dt., n. 38. — *Trull.*, lib. 7, cap. 12, dub. 4, n. 3. - *Gasp Hurtad.*, di»p. 11, diff. 6, n. 21. — 1 Tr. 9, cap. 16, n. 37. · *Basii. Pont.*, Ub. 9, cap. 23, n. 6 et 8 · *Trull.*, loc. dt., dub. ult., n. 7 · *Fili.*, tr. 10, part. 1, cap. 10, η. 406. · *Dicast.*, diip. 10, dub. 5, n. 69. — · Loc. dt., n. 40. - *Dicast.*, loc. cit. — · Lib. 10, diip. 18, o. 10 el »eqq. — · Tr. 9, cap. 16, n. 41. — » Loc. du — “ Loc. dt., n. 13. — 11 Tr. 21, qu. 6, quantiune. 6, retp. 1. —

971. - a) Ex auctoribus citatis soli Salmant. recensent omnes hos casus divortium faciendi propria auctoritate propter saevitiam; sed Sanchez indicat solum periculum in mora et accessum difficilem ad iudicem; Analectas videtur afferre solum periculum in mora; Aversa affert solum periculum in mora; Trullench denique et Villalobos solum accessum difficilem ad iudicem.

Sanchez, *loc. cit.*, num. 3, id plane innuit, dicens divortium posse propter saevitiam fieri auctoritate propria: « Quod intelligerem, dum esset periculum in mora, vel non esset facilis aditus ad iudicem ». — Palaus, *loc. cit.*, *punct.* 6, § 9, n. 6, requirit aucto-

Quaeritur 3°. *Qualis timor sufficit ad divortium ratione saevitiae?*

Resp. Sufficit ut prudenter timeri possint quaecumque mala gravia a conjuge vel ub ejus propinquis; ut si adessent comminatio mortis, verbera injusta, frequentia convicia et jurgia, ex quibus nimis molesta redderetur cohabitatio; vel esset periculum abortus intentati, vel mali gravis in aliis filiis aut consanguineis, etc. Ita Sanchez ac Salmant.8 cum communi. — Recte tamen advertunt Salmant.8 quod aliqua ex his, quae respectu feminae nobilis essent gravia, respectu alterius humilis conditionis levia erunt. — Item advertunt Sanchez ° et Roncagliall non sufficere solas minas, nisi conjux solitus sit illas exsequi. Quapropter, iudex bene perpendere debet minantis conditionem et modum, ex leg. *Haec autem 4, fi. Si cui plus, etc.*

972. - Quaeritur 4°. *An sola verbera sint causa justa divortii?*

Alii affirmant a>: Bartolus, Baldus, Lupus, Graffius, etc., apud Sanchez — Alii negant, nisi ex verberibus probabiliter timeatur periculum mortis; ut Cujacius% etc. — Alii vero communissime, ut Pontius”, Roncagliall4; et Sanchezl5 cum Hostiensi, Abbate, Angelo, Silvestro, Henrico,

Qoalki U
mer
ilac rtü
dAt 4 6
vortioa.

Qaaliitff.
bcraillo id-
ficiAt.

Bartel., in teg. 22 *Cum taHs*. nom. 7, C. de egricolte et ceoilÜA. - *Baldus*, in leg. 1 *Quamvis*, n. 11, C. de legatis. · *Joan. Lupus*, Repet. cap. *Per vestras*, notab. 3, in print., n. 6. · *Graff.*, Deels, aur., part. 1, lib. 2, cap. 84, n. 2 et 3. - “ Lib. 10, disp. 18, n. 14. — “ Lib. 9, cap. 23, n. 5. — W Tr. 21, qu. 6, quaeetiunc. 6. resp. 1. — u Loc. dt., n. 16. · *Hostien.*, in cap. *Quemadmodum*, num. 12, de jurejur. · *Abbas Panorm.*, it\ Id. cap., § *Illud autem;cl* in cap. *Cum contingat*. n.20, de faro compet. · *Angel.*, V. *Uxor*, n.3. · *Silvest.*, r. *Uxor*, qu. 3. · *Henric. Boich*, in cap. *Quemadmodum*, de Jurejur., n. 4 et 5.

ritatem iudicis, « nisi in mora periculum adsit». — Et Pontius pariter, *lib. 9, cap. 23, n. 7*, nisi periculum sit in mora vel iudex facile adiri non possit.

Sanchez *loc. cit.*, a n. 49, id significat, negans posse transire ad religionem celebrato divortio ad tempus, ad experiendum utrum redpiscat, vel ad cautionem recipiendam; si vero absolute lata sit sententia divortii a iudice ecclesiastico, eo quod desperetur de correctione, liber erit juste recedens.

972. - Bartolus affirmat si · flagellis » verberatur; Lupus et Graffius, si acriter.

b) Cujacius non citatur pro hoc asserto a Sanchez, *loc. cit.*, n. 15.

Armilla, Tabiena, etc., dicunt licitum esse viro verberare uxorem: modo non fiat frequenter, nec ex levi causa, nec acriter, quamvis causa sit magna; sed raro et mediocriter.

Unde probabiliter ait Sanchez non posse uxorem discedere si verberatio est levis, etiamsi sine causa verberata fuerit (excipiunt Salmant. * nisi mulier esset nobilis). — Item addunt Roncaglia * Bonacina c), Palaus et Sanchez cum Rolando O et Riminaldo non licere uxori divortium facere ex una verberatione, etsi gravi, sed requiri saltem binam: nisi probabiliter timeatur ne maritus verberationes replicet, attenta illius natura et circumstantiis, puta si ipse domi vel etiam extra domum detineat concubinam.

973. - « 3°. Si conjux *comportent trahat* « in peccatum, v. g. sollicitet ad haeresin, « veneficium, etc. ». [Adde, si vir alios in domum introducat cum periculo quod tentent ad adulterium. Vel si vir velit exercere sodomiam cum uxore, etsi ipsa consentire renuerit; ut Salmant.⁴ cum Sanchez, Basilio, Soto]. — « Tunc enim «innocens potest se separare; imo tenetur, si periculum sit grave °A Laymann 6 ».

« 4°. *Morbus contagiosus*, v. gr. lepra ». — [Ut D. Thomas ., ubi: *Uxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen... ei cohabitare*. Hoc autem recte ait Sanchez ' cum S. Antonino et aliis, intelligi si ex cohabitatione probabiliter immineat peri-

culum infectionis. Item justa erit causa discedendi, si alter conjux sit furiosus aut maleficus aut energumenus ut Salmant. * cum communi]. — « Quod si tamen « sine gravi detrimento possit cohabitare, • ad id tenetur, aut saltem adhabitare et « ministrare; nisi alter remittat ».

974. - « 5°. *Haeresis* vel *apostasia* super- • veniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit iudicio Ecclesiae, non « tenetur conjugem conversum recipere • saltem ex iustitia: nam ex caritate ali- « quando tenetur, ut si sit periculum in- « continentiae .A — Bonacina, Laymann , « Perez,e ».

Nota hic quod non ob quaecumque crimina conjugis potest alter separari, sed tantum ob perniciose. Potest autem ab haeretico discedere, etsi haeresis sit occulta: imo tenetur, si sit in periculo perversionis. Vide Salmant. °. — Et si crimen sit declaratum, potest alter etiam fieri religiosus [ut Salmant. †: modo iudicio Ecclesiae discesserit, ut patet ex cap. *De illa, de divort.*, ubi hoc divortium declaratur esse perpetuum.

975. - * 6°. *Mutuus consensus*. Ex quo « licite se separant; vel toro, sive ad tempus sive in perpetuum, ob finem spirituales; vel etiam habitatione. — Quod « tamen non solet permitti, nisi uterque « ingrediatur religionem; vel, uxore ad « religionem transeunte (aut si vetula sit, « id est sexagenaria, Azor, etc.; vel saltem • quinquagenaria, Sanchez, Bonacina, Bar-

S Haeresis
«i. rei po-
-tasia su-
peereaie»,
rei crimina
yrnacin—.

6°. Mxluo»
cooseaiuA.

Armilla, v. *Uxor*, n. 2. • *Tabiena*, r. *Uxor*, n. 2. — *Sanch.*, lib. 10, diip. 18, n. 16. — ' Tr. 9. cap. 16, n. 41. — • Tr. 21, qa. 6, quAestiunc. 5, resp. 1. — • Lib. 10. diip. 18, n. 16. — « Tr. 9, cap. 16, n. 35. • *Sanch.*, lib. 10, diip. 17, n. 5 et »eqq.; cfr. disp. 14, n. 6 et 8. • *Basil. Pont.*, lib. 10, cap. 23, n. 1. - *Satus*, in 4. dist. 39, art. 4, v. *Caeterunt inter universa*. — • Lib. 5, tr. 10, part. 3. cap. 7, n. 16. —

• Suppi, c. 64, art. 1, ad 4. — ' Lib. 9, diip. 24, n. 29. • S. Anton., part. 3» Ut. I, cap. 20, J 10, L C — • Loc cil, n. 35. — *Bonac*, qu. 4, punct. 5. n. 25. v. *Sexta causa*. — • Lib. 5. tr. 10, part. 3, cap. 7, n. 16. — • Disp. 57, acct. 1. n. 3. — 11 Tr. 9, cap. 16, n. 27 et 28. — u Loc. dt., n. 34. — *Aeor*, part. I, lib. 13. cap. 14, qu. 11. — *Sanch.*, hb. 7, diip. 32, n. 16. — *Bonac.*, qu. 3, punct. 4, n. 11.

c) Bonacina» qu. 4, punct. 5, n. 25, scribit: « Non solum saevitiam praeteritam praebere justam causam divertendi» sed etiam timorem futurae saevitiae et malae tractationis ». — Palaus vero, punct. 6, § 9, num. 7, negat damnum factum praebere causam justam divortii, « nisi inde sumatur praesumptio sufficiens iterum inferendum esse » quod contingit « regulariter ex percussione immoderatis et sanguinolentis ».

Sanchez auctores istos citat pro confirmatione hujus sententiae, in quantum scilicet negant ex unica verberatione saevitiam

concludi. Et ita revera habet Rotandus, tom. 3, const. 27, n. 12; at vero Hippolytus Riminaldus» vol. 2, const. 174, n. 31, in generali dicit: « Ex verberibus mariti collatis in uxorem, non dicitur probata saevitia, sed correctio ».

973. - * Laymann addit: Si aliis mediis nequeat periculo occurrere.

/Xddunt Salmant.: Si timeatur magnum damnum conjugum inferendum.

974. - Auctores citati non loquuntur de obligatione recipiendi conversum ex caritate.

3° Sollici-
Utio ad pec-
catum.

4°. Morbus
contagiosus
vel pericu-
losus.

« bosa, Diana manente in saeculo in « voto continentiae), maritus suscipiat sa- « eros ordines ».

Si autem conjux remanens in saeculo nesciebat teneri eo casu ad emittendum votum castitatis, dicunt Sanchez, Fagnanus ^a, etc., contra b) Anacletum, apud Patrem Ferraris ^{*}, quod ille adhuc praestito consensu, potest ad se revocare conjugem etiam in religione professum.

« Porro, apud quem et cujus expensis, « facto divortio, liberi sint educandi, vide « Laymann ⁸ et Sanchez. — Vide Perez ^{*}, « Bonacina ⁸ ».

F*cl°ori 976- " Conveniunt doctores quod, facto
X'Mrū divortio juridico, filii sunt educandi apud
ipoVinnol conjugem innocentem.

JSSrti' Quo vero *ad expensas*, si divortium fit *culpa patris*, ejus expensis educanda est proles; ex Authentica *Sipater*, C., *Divortio facto*, ubi: *Sipater causam divortii praestiterit apud matrem, ad secundas nuptias non venientem, liberi nutriantur patris expensis*. — Et contra, expensis matris, si divortium fit *culpa matris*. Ita

Barbet, Collect, in Decretis, Hb. 3, lit. 32, cap. 4, n. 4. — **Part. 4, u. 4, retol. 73.** — **Sanch.**, Hb. 7, diV. Conjuges, n. 23. — **Lib. 5. tr. 10. part. 3** cap. 7, n. 19. — **Sanch.**, lib. 10, diDi et diQu. 3, punct. 4, n. 11. — **Tr. 28, diip. 3. punct. 6. § 10. n. 5.** — **Loc. cit., n. 19.** — **Lib. 10, disp. 20, n. 6 et 7.** » **Partol.**, in leg. **Alimenta JJ, C. de**

Glossa in dicta Authentica, Palaus ^{*}, Laymann⁸; et Sanchez⁸ cum Bartolo, Paulo, Hostiensi, Silvestro, Henrico % Gutierrez, etc.; ex eadem Authentica, ubi legitur: S» *vero contra, tunc apud patrem, matris locupletis expensis: nisi pater minus idoneus sit, tunc enim apud matrem locupletem nutriantur*. Sed negant Salycetus, Boerius V et Alexander apud Sanchez⁷: eo quod asserunt praedicta verba non esse in textu originario (ut fatetur ipsa Glossa), sed inserta fuisse ab Irnerio. At hoc non obstante, non discedendum a sententia communi, ut ait eadem Glossa[^]; quia, cum matri adulterae dos, facto divortio, restituatur, jus naturale postulat ut ipsa matrimonii onera sustineat; alias, commodum ex suo crimine reportaret. Ad hoc tamen bene advertit Sanchez¹⁰ cum communi omnium, omnino requiri sententiam judicis.

Quando autem alter conjugum esset infidelis vel haereticus, proles semper » **ita** apud fidelem educanda est, quamvis fidelis fuerit in culpa; ut Sanchez¹¹ et Palaus¹⁸ cum aliis d>.

negotii gestis, n. 1. · **Paul, de Castro**, in eumd. loc., n. 3. · **Jfostien.**, in cap. fin. de convert, infidel., n. 4. · **Silvcst.**, v. **Filii**, n. 24 (edit. Antverp. 1569) - **Guticrr.**, Quaest. canon., lib. 1, cap. 24, num. 19. — **Salycet.**, in leg. **Alimenta**. C. de negot. geit., n. 3. — * **Lib. 10, ditp. 20, n. 5.** — * **Lib. 10. disp. 20, n. 8.** — « **Loc. cit., n. 3.** — “ **Tr. 28, disp. 3, punct. 6, § 10. n. 3.**

975. — a) Fagnanus, in cap. Praeterea, dc convers. conjug. n. 7, hanc opinionem satis rationabilem appellat; sed in cap. Conjugatus, num. 8, ipse tenet contrarium.

Anacletus, Jus can., lib. 3, tit. 32, n. 23, absque distinctione scientiae vel ignorantiae juris, dicit eum qui in saeculo remanet et votum continentiae non emittit, posse revocare alterum qui religionem professus est.

976. — a) Henricus Boich, in cap. Ex literis, dc convers. infidel., n. 6, non satis diligenter citatur a Sanchez; etsi enim dicit filios apud patrem alendos esse, non tamen explicat cujusnam expensis.

b) Nicolaus Boerius, Consil. 17, n. 11, dicit commune esse inter doctores quod filius debet eo casu apud patrem ali expensis matris, < licet opinio Salyceti in puncto juris secundum Alexandrum, in d. leg. Alimenta, sit verior ». — Et revera Alexander Imolensis, in d. leg., num. 6, dicit forte verius esse in puncto juris, quod eo casu mater non teneatur: licet contrarium sit commune.

c) Seu rectius: A sententia coniugum, quam affert Glossa.

«*) Hic quaedam addere juvat ex responsis S. Off., de divortio quod a civilibus tribunalibus pronuntiatur. — Et primo quidem quoad corporum separationem, ex declaratione S. Off. diei 22 Maji et 19 Decembr. 1860: « Dummodo pars catholica nullum aliud tribunal adire possit a quo sententiam obtineat separationis quoad torum et mensam, et dummodo sententia hujus tribunalis nullum alium habeat effectum quam separationem praedictam, posse tolerari ut catholici in eo foro actoris et advocati partes agant, dummodo adsint justae separationis causae iudicio episcopi; et, si quid habeat praeterea dubii, recurat, plenius exponens omnes circumstantias et legis dispositiones ». — Quoad divortium autem perfectum, ex eadem declaratione, advocatus catholicus non potest licite in dicto tribunali actoris causam sustinere, et vinculi matrimonii solutionem a iudice postulare. Pariter catholicus nequit tamquam iudex in dicto tribunali sedere, vel tamquam juratus, ut dicitur, cum aliis juratis assistere. Et haec quidem valent de tribunali erecto ad pronuntiandum divortium perfectum. — De tribunalibus vero

977. — « Quaeres: *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?*

« Resp. Teneri; quia vir est caput familiae et uxoris. — Excipiuntur tamen sequentes casus :

« 1°. Si ex sequela timeatur grave onus, vel periculum, v. gr. vitae, pudicitiae vel salutis; vel uxor a viro peregre non alatur.

« 2°. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facile sit sequi. Secus tamen, si ante fuit vagus, idque ipsa scivit.

« 3°. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, et nulla gravis necessitas urgeat ».

Regulariter uxor tenetur sequi virum mutantem domicilium, etiamsi mutet sine justa causa: modo causa non sit turpis. Sanchez * — Et hoc, etiamsi alicubi adsit contraria consuetudo: quae non potest

derogare juri divino, quod constituit virum caput uxoris, ut in I Cor., xi, 3. — Item, etiamsi vir longe discedat, et ibi per longum tempus sit moraturus. — Secus vero, si brevi inde reversurus sit: ita Sanchez l cum Panormitano et Alexandro de Nevo; ac Bossius' cum Suarez⁴ Barbosa^M et Farinacio. Tunc enim nec uxor tenetur sequi virum, nec vir secum ducere uxorem; ut dicunt Salmant.[¶] cum Sanchez[^], Toletus Bonacina^d, Sayro^d, Filliucdo^d, etc. — Prout neque tenetur vir eam secum ducere, etiamsi longe discedat, si magnae expensae requirerentur ad eam illuc transvehendam. Salmant. 4 cum auctoribus citatis.

E converso, uxor non tenetur sequi virum, si ille velit eam pertrahere ad peccatum, vel uxor per discessum exponeretur gravi periculo vitae (ut Sanchez' cum Silvestro, Navarro, Armilla, An-

1 Lib. 1, diip. 41. oum. 2 et 6. — 1 Loc. dt., num. 11. · Alex, de Neva, in cap. De illis, de tpomal., n. 9, cai. 3. — ■ De Effect. Matr., cap. 6, n. 44. · Farinae., Prax. crimin.,

qu. 143. n. 282. — 4 Tr- 24, de 4 PfAec.. n. 48. — 1 Lib. 1, diip. 41, n. 5. - St/vcM., v. Uxor, qu. 8. v. L Savar, Mau., cap. 14. n. 20. - Armill., v. Uxor, n. 6, i. ii

civilibus, quae inter alias causas cognoscunt etiam causas matrimoniales, haec specialiter pro Gallia a S. Off. die 25 Junii 1885 declarata sunt: < Tolerari posse ut qui magistratus obtinent et advocati causas matrimoniales in Gallia agant, quin officio cedere teneantur, dummodo catholicam doctrinam de matrimonio deque causis matrimonialibus ad solos iudices ecclesiasticos pertinentibus palam profiteantur, et dummodo ita animo comparati sint tum circa valorem et nullitatem conjugii, tum circa separationem corporum de quibus causis judicare coguntur, ut nunquam proferant sententiam neque ad proferendam defendant vel ad eam provocent vel excitent divino aut ecclesiastico juri repugnantem, et in casibus dubiis vel difficilibus suum quisque Ordinarium adeat, ejus iudicio se dirigat, et quatenus opus sil, per ejus medium ad Apostolicam Poenitentiarium recurat ». — Praeterea circa secundam conditionem in hoc decreto requisitam, idem S. Off. die 27 Maji 1886 declaravit: Γ. Non esse rectam interpretationem juxta quam satisfacit conditioni praecitatae iudex qui, licet matrimonium aliquod validum sit coram Ecclesia, ab illo matrimonio vero et constanti animo abstrahit, et applicans legem civilem pronuntiat locum esse divortio, modo solos effectus civiles solumque contractum civilem abrumperere mente intendat eaque sola respiciant termini prolatae sententiae. Aliis terminis sententia sic lata dici non potest divino aut

ecclesiastico juri non repugnans. — 20. Postquam iudex pronuntiavit locum esse divortio, non potest syndicus (gallice *le maire*), et ipse solos effectus civiles solumque civilem contractum intendens, ut supra exponitur, divortium pronuntiare, si matrimonium validum sit coram Ecclesia. — 30 Pronuntiato divortio non potest syndicus conjugem ad alias nuptias transire attentantem civiliter cum alio jungere, si matrimonium prius validum sit coram Ecclesia, vivatque altera pars.

977. —a) Abbas Panormitanus, in cap. De illis, n. 4, de sponsat., videtur, ut ait Sanchez, sic tenere dum scribit: < Si tamen ex causa se transfert ad alia loca, vel etiam sine causa *mutando domicilium*, tenetur maritum sequi >.

*1 Suarez et Barbosa non citantur a Bossio pro hac sententia.

*) Salmant., tr. 24, de 4° Praec., n. 48, v. f.; Sanchez, lib. 9, disp.- 4, n. 14, negant teneri secum ducere uxorem in peregrinatione, quia magnae expensae faciendae essent

d) Toletus, lib. 5, cap. 2, n. 1, Bonacina, qu. 4, punct. 6, n. 26; Sayrus, Clav.. lib. 7, cap. 7, num. 9; Filliuccius, tr. 28, part. 2. cap. 9, η. 143, id non habent; et solus Toletus assertum fortasse innuit negans virum teneri uxorem secum ducere, si ad tempus alio discedit; sed < cum spes redditus ablata est, tenetur, si potest, uxorem extrahere ab illo loco, ut secum cohabitent ».

gelo, etc.), aut periculo gravis detrimenti, ut Bossius 1 cum Laymann et aliis communiter. — Sic pariter non tenetur uxor sequi virum vagantem, nisi uxor ante matrimonium id sciverit; ut Sanchez * cum Silvestro, Angelo, Navarro, Lopez, Ma-

nuele, et Bossius 8 cum aliis communiter.

An autem uxor teneatur sequi virum in exilium condemnatum?—Probabilius affirmandum cum Sanchez4, Bossio et aliis. Vide dicta *Lib. III, it. 353*.

An&d.,v.Uxor, n. 9. — “De Effect. Matr., cap. 6, n. 4L · *Laym.*, lib.5, tr. J0, part. 3, cap. 2, n. 3, — ”Lib. 1. disp.41, n. 7. - *Sihxtf.*, loc.cit. · *Afaur.*, lex:, cit. · *Angd.*, loc. dt. -

Ludov. Lopca, Instruct. nov., part. 2, de Matr., cap. M, i. f. · *Man, Rodrig.*, Sum., part. I. cap. 15, n. 3, 1, f. — * Cap. 6, n. 49 et seqq. — «Lib. I, disp. 41, n. 13.

·) Bossius, *de Effect. Matrim., cap. 6, it. 46*, dicit hanc opinionem esse speculative probabiliorē; sed « in praxi tamen non levem haec sententia patietur difficultatem,

ut plurimum, cum frequentius occurrere possit causa, ob quam uxor viri, et praesertim vir uxoris, praefatum infortunium sequi non teneatur ».

CAPUT III.

De Impedimentis Matrimonii.

978. *Impedimenta alia sunt impedientia, alia dirimentia.* — 979. *An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia* — 980. *Quis possit ea constituere. Dub. 1. An episcopi.* — 981. *Dub. 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.*

Impedi-
menta im-
pedientia et
dirimentia.

978. — Duplicis generis sunt impedi-
« menta: quaedam illicitum tantum, alia
« insuper irritum matrimonium reddunt.
« — Priora dicuntur *impedientia*, poste-
« riora *dirimentia* ».

Ecclesia
potest con-
stituere ut-
traque.

979. — Non dubitant haeretici nostri
temporis posse Ecclesiam constituere im-
pedimenta matrimonium *impedientia*.

Negant tamen posse constituere *diri-*
mentia. — Sed concilium Tridentinum
sic statuit: *Si quis dixerit, Ecclesiam non*
potuisse constituere impedimenta matri-
monium dirimentia vel in iis constituen-
dis errasse, anathema sit °). — Nec obstat
dicere quod Ecclesia nequit invalida red-
dere sacramenta instituta a Christo Do-
mino, quando celebrantur cum debita
materia et forma. Nam resp. quod sacra-
mentum matrimonii subsistit in illius con-
tractu. Quare, etsi Ecclesia sacramentum
invalidare non possit; potest tamen ob

bonum commune spirituale (ratione cujus
supremam habet potestatem super popu-
lum Christianum) invalidate *contractum*,
sine quo sacramentum minime conficitur.

980. — Hanc autem facultatem indicendi
impedimenta dirimentia, certum est habere
Summum Pontificem et *concilium gene-*
rale auctoritate illius confirmatum.

Sed dubitatur 1°. *An habeant illam*
etiam episcopi ex potestate ordinaria in
suis dioecesibus?

Attento jure naturae, affirmant San-
chez °, Pontius *, Trullench, r1? Episcopos

Bonacina et alii, apud Salmant. Ratio,
quia episcopi possunt in suis dioecesibus
quod Papa potest in Ecclesia universali,
nisi aliquid Pontifex sibi expresse reser-
vet b>; ut sentiunt Sotus *, Pontius Ca-
bassulius cum Panormitano O et Joanne
Andreae ac Sanchez l cum Abulensi,
Aragon, Victoria, Covarruvias Perez,

1 Set. 24, de Sacr. Matr. can. 4. — Lib. 7, diip. I, n. 9. — Lib. 6, cap. I, n. 12. — Trull., lib. 7, cap. 9, dab. 1, n. 4. — Bonae., qu. 3, punct. 1, n. 4. — « Tr. 9, cap. II, n. 8. — De Jur. et Jure, lib. 10, qu. 1, art. 3, ad 2. — Theor. Juri., lib. 1, cap. 8, n. 6. — Lib. I, diip. 61, n. 3. — Ab

in Maith., cap. 16, qu. 87, lit. d. — Aragon, in 2^{ae} 2^{ae} qu. 86 Art. 12, concl. 1. — Victoria. Relect. 7, de Matr., paru I, n. 7, arg. 4. — Didacus Prrei, ia Ordinat. CxstelUe, lib. 8, tit. 15, leg. 5. paulo post prime.; et tit. 18, leg. 2, in verba *Estototoi contra Elliot*.

979. — « Quin imo sola Ecclesia jus habet
constituendi impedimenta dirimentia pro ba-
ptizatis. ut constat ex damnatione propositio-
num 59 et 60 synodi Pistoriensis, in bulla *Au-*
ctorem fidei; constat pariter ex Syllabo, § »9,
prop. 6^{ty} et 69. Denique S. Poenit. die 1 Ju-
nii 1824 episcopo Vivariensi respondit va-
lida omnino esse Christianorum conjugia inita
cum impedimentis civilibus irritantibus. Et
rationem hujus responsi eruit ex instructione
S. Off. ad episcopum Brexinonensem per
S.C.Concilii anno 1824 transmissa, nimirum:
matrimoniis fidelium quibus nullum obstat
canonicum impedimentum, suam quoad ma-
ritalem nexum inesse vim et valorem, qua-
liacumque Undem fuerint impedimentum a
saeculari potestate» Ecclesia non consulu nec
probante, perperam ac nulliter adjecta.

980. — « Sotus, loc. *infra citand.*, habet
solum rationem adjectam et pro ea tantum a
Salmant. ciutur.

b) Vide tamen *lib. I, num. 191*, v. *Hanc*
primam, quomodo S. Doctor, a sexta editione
hanc rationem rejicit. Cfr etiam *Elenchum*
2 Quacst. reformat, qu. 3.

Pontius, loc. cit., n. 12, id non habet
Panormitanus, in cap. In quibusdam,
n. 5, de poenis. Majolus, lib. 5, cap. 51, n. 4,
de dispensandi potestate hoc dicunt. Idemque
forte innuit Joannes Andreae, sed valde ob-
scure, in cap. Licet canon, de elect., in 6°, n. 6.

°) Covarruvias a Sanchez, lib. 7, disp. 1,
n. 9, citatur pro sententia quae negat praela-
tum Romano Pontifice inferiorem posse impe-
dimenututuere. Et revera iu tenet Covar-
ruvias, de Matr., part. 2, cap. 6, § 10, n. 30.

Hurtado/-l, Henriquez, Majolorf, Veracruz et aliis. Exceptis tamen iis quae pertinent ad statum universae Ecclesiae, prout est res fidei definire. — Negant vero Suarez ', Lugo et Salmant. 'cum Coninck, DianatJ, Perez et Dicastillo; quia res maximi momenti non sunt decernendae nisi a suprema Sede. Caeterum, ipsi Sanchez et Pontius fatentur quod, esto nulla sit lex prohibens episcopis indicare impedimenta dirimentia, id tamen vetitum est ex inveterata consuetudine. — Sed praeter hanc consuetudinem, refert Benedictus XIV⁴, Urba-

num VHI suo decreto approbasse declarationem Sacrae Congregationis, ubi id expresse vetitum fuit; ac insuper Pontificem praecepisse ne in posterum hoc in dubium revocaretur. 981. - Dubitatur 2°. *An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent infideles?* — Resp. cum Sanchez *, et Salmant.⁵, Becano a), Aversa a), etc., tantum obligare infideles viventes in locis Summo Pontifici temporaliter subjectis; cum ibi universaliter adstringantur legibus contractuum. Secus, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quae sint Impedimenta impediencia tantum.

982. *Quae reddant matrimonium illicitum:* I. Ecclesiae vetitum, scii, prohibitio episcopi, etc. — 983. II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, benedictio, etc. 984. *Dub. 1. An tunc liceat consummare.* Dub. 2. *An liceat consummare ante benedictionem.* — 985. III. Catechismus. - IV. Crimen, scii. incestus, raptus, uxoricidium, etc. - V. Sponsalia. — 986. VI. Votum castitatis aut religionis. Dub. 1. *An episcopus possit dispensare in voto castitatis emissio post matrimonium.* — 987. Dub. 2. *An in voto ante matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes.* Dub. 3. *An aliquando episcopi, etiam ad matrimonium contrahendum.* — 988. *Impedit etiam matrimonium:* 1. Clandestinitas. - 2. Omissio benedictionis. — 989. 3. Omissio denuntiationum. — 990. Dub. 1. *An peccet graviter parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum. Et quod dicitur de obligatione denuntiationum ante matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantum denuntiatio omittatur.* — 991. Dub. 2. *An denuntiationes faciendae in ecclesia et in Missa.* Dub. 3. *In qua parochia debent fieri.* — 992. Dub. 4. *In quibus diebus festis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus.* — 993. *Quando sint repetendae.* — 994. *De obligatione denunciandi impedimenta* — 995. Dub. 1. *An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit.* — 996. Dub. 2. *An unus testis de impedimento impediatur matrimonium.* — 997. *Requisita ut talis testis impediatur.* Dub. 3. *An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata.* — 999. *An fama impediatur matrimonium. Quid, si iudex privatam habuerit notitiam famae aut ipsius impedimenti.* — 1000. *An contrahens teneatur impedimentum fateri* 1001. *Quid debeat agere parochus cognito impedimento.* — 1002. Dub. 1. *An parochus teneatur impedire matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum.* Dub. 2. *Quid, si Ordinarius solus sit impedimenti conscius.* — 1003. *Quis possit dispensare in denuntiationibus.* — 1004. *An episcopus, et ob quam causam.* — 1005. *Causae ob quas episcopus teneatur dispensare.* — 1006. *Causae ob quas non tenetur, sed potest dispensare.* — 1007. Dub. 1. *An possit dispensare vicarius generalis.* Dub. 2. *An aliquando parochus possit dispensare, aut saltem declarare.*

Impedimenta
menu im-
ptdientU.

982. - « Resp. Praeter peccatum mortale et excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, scilicet:

Ifturiqua. lib. 6, cap. 11. n. 7. lu. k; lib. 10, cap. 35, n. 2; lib. 12, cap. 3, n. 2, lit. n. - Vrracr., part. 2, ari. 28, eoad. 3, v. *Ex fsia.* — ' De Ccmur., disp. 7, sect. 4. n. 5, v. *Quapropter.* — "Reip. moral. lib. 1, dub. 45. — Tr. 9,

« 1. Ecclesiae vetitum, 2. nec non tempus «feriarum,
« 3. Atque catechismus, 4. crimen,
« 5. sponsalia, 6. votum,

cap. II, n. 9. - Coninck, disp. 30, dub. 1, n. 8. - Afart. Perte, disp. 21, sect. 4. n. 7. - DicaU., disp. 7, dub. 1, n. 28. — -Santr/r, lib. 7, disp. 1. n. 9. - Pant. lib. 6, cap. 1, n. 12. — < De Synodo, lib. 12, cap. 6. n. 10 et II. — s Tr> 9| cnp n J0t

I) Hurtados non citatur a Sanchez.
t) Diana, part. 8, tr. 1, resol. 76, revera negat episcopum posse impedimenta statuere, ex ... consuetudine vim legis habente ».
981 - °) Sanchez, lib. 7, disp. 1, n. 3, non dicit infideles in statu pontificio commorantes,

de facto astrictos esse huiusmodi impedimentis; sed Pontificem, ut principem temporalem, posse cos astringere. — Idemque notandum venit de Becano, cap. 49, qu. 1, n. 2; et de Aversa, qu. 9, sect. 2, quamvis isti duo auctores a Salmant. citentur ut refert S. Alphonsus.

Diris»
tis. tb Ec
dtiURIA

infocdda h
solo stat-
pottUdL

« *Impediunt fieri, permittunt facta tē-*
« *neri.*

Pr/i/Mm,
quid.

« Dicitur 1°. **Vet itum:** id est prohibitio
« Ecclesiae, quae fit ab episcopo vel pa-
« rocho, ob dubium impedimenti alicujus
« vel inhabilitatis inter copulandos. Vide
« Bonacina l ». — (Et tunc sponsi con-
trahendo graviter peccarent; leviter ta-
men, si prohibitio sit ob venerationem ali-
cujus festi. Salmant. §.

Quid pro-
hibe (u r
tempore fe-
riorum.

983. - « Dicitur II® **Tempus feriarum:**
« quod, secundum Tridentinum ·, incipit
« nunc ab Adventu Domini usque ad Epi-
o phaniam inclusive; et a die Cinerum
« usque ad octavam Paschae inclusive. —
« Quo tempore non prohibetur ipse contra-
« ctus aut ejus consummatio; sed tantum
« nuptiarum solemnitates, ut est benedi-
• ctio nuptiarum, sollemnis sponsae in do-
« mum sponsi traductio, sollemniora con-
« vivia et tripudia, etc. ». (Sed haec non
sub gravi, nisi excessus sit magnus: imo,
si fiant moderate, nulla erit culpa, ut ait
Sanchez4]. — « Neque Tridentinum5 pro-
« hibet matrimonium consummari ante
« benedictionem; sed tantum hortatur ne
* fiat αΛ Vide Bonacina e, Sanchez ', Co-
« ninck *, Filliuccium ·, Martinum Pe-
o rez10 ».

Uui con-
jnrrii tempo-
re feriarum,
juxta oīos,
illicilut.

984. - Dubitatur 1°. *An liceat consummare matrimonium tempore feriarum?*
Negant D. Thomas a>, Fagnanus 11; item
S. Antoninus et plures canonistae, apud
Sanchez ,a.— Et probant ex can. *Nec uxo-*

1 De Matr., qu. 3, punct. 14, n. 1 et 2. — Tr 9, cap. 13,
η. L — 1 Sets. 24, de reform Matr., cap. 10. — Lib. 7,
diip. 7, n. 18. — Loc. du, cap. 1. — Qu. 3, punct. 14,
n. 4. — 1 Lib. 7, diip. 7. — Diip. 30, dub. 3, n. 36 et »eq.
— Tr. 10, part. 2, cap. 9, η. 268 et «cqq. — H Diip. 23,
icct. 2. — u In cap. *Capitlanus*, de icrii». num. 11. —
S. Anton., part. 3, tit. 1, cap. 17, l. (- - Lib. 7, diip. 7,
n. 21. — Loc. cit., n. 23. — ». Lib. 6, cap. 8, n. 9. — “ De
Matr., cap. 31, v. *In altero*. — * Notif. 80, n. 17. · *Diana*.
Coord., torn. 2, tr. 6, reirol. 102; cfr. *Dianam* ipxum, part. 3,
tr. 4, reirol. 266. · *Croix*, lib. 6, part. 3, n. 470. · *Bonae*., de
Matr., qu. 3, punct. H. n. 4. · *Pinatel*., tom. 6, contuit. 47,
n. 16. · *Perea*, diep. 23, aect. 2, n. 2. · *FUI*., tr. 10, part. 2,

rem, [caus.33], qu. 4, ubi eo tempore inter-
dicitur uxoris traductio. Ex quo inferunt
interdici etiam usum conjugii, quia pro-
pter hunc traductio prohibetur.

Sed verius affirmant Sanchez M, Pon-
tius * Bellarminus *, et fuse noster Sum-
mus Pontifex Benedictus XIV' Diana,
Croix, Bonacina, Pignatello' Perez, Fil-
liuccio, Monacelli et aliis. Idque confirmat
ex quadam declaratione S. Congregationis,
edita die 10 Junii anno 1684, ubi dictum fuit
permissam esse temporibus vetitis tradu-
ctionem sponsae ad domum sponsi, modo
fiat absque solemnifatibus. — Et ratio est,
ut ait praefatus Benedictus, quia non sunt
imponenda certa onera ubi fnanifesta lex
non adest illa praescribens Ad canones
autem qui opponuntur, respondet idem
Pontifex eos consilii esse, non praecepti.
Hinc refert Van-Espen6> reprehendentem
canonistas qui, nimis addicti rigorosis anti-
quorum canonum expressionibus, in prae-
ceptum reduxerunt quod potius erat con-
silio.

Dubitatur 2°. *An liceat consummare matrimonium ante benedictionem sacerdotalem?*

Negant plures: quorum alii dicunt esse
tantum veniale, ut Cajetanus, Sotus, Co-
varruvias, Ledesma, Henriquez, apud Bos-
sium n. — Alii tenent esse mortale, ut
Concina ,e; ac Paludanus, Gulielmus et
Rosella, apud Escobar et S. Antoninusc;
qui putat conjuges toties peccare tunc

Consum-
matio ma-
trimonii an-
te beoedi-
ctionem,
iuxta alio»,
Iliam.

n. 269 et 271. · *Monacal*., Formulât., ÜÜ 8» forro. 8. n. 2.
— S. *Cangr. Cone.*, cfr. etiam Pallo(tini, v. *Matrimonium*
1) 22. n. 14. — *Bened XIV*, Notif. 80. n. 19. — *Cajetan*.,
Oputc. tom. 1, tr. 13, qu. 1; et Sum., v. *Matrimonii* m j n j,
§ *Octavum*. Sotus, in 4. di»L 28, qu. unie., art. 2. - *Cavarr*.,
de Matr., pari. 2, cap. 7, § 3, num. 2. - *Petr. Ledestn*.,
qu. 45, art. 5. punct. 3, § *Sed udluc est tnbium*, coocl. 2. ·
Henriq., lib. 11, cap. 5, n. 7; et cap. 16, n. 3. · w De Matr.
Contractu, cap. 9, n. 11. — M Dita. 2. cap. 5. n. 16. — *Palnd*.,
in 4, diet. 28, qu. 2, art. 1, cond. 6» num. 10. · *Cultelm*.
Rhedon., Glow, in Sum. S. Raym , bb 4, tit. de Matr..
§ 14, not. a. · *Rosel*., v. *Impedimentum I*, n. 12. · ° Lib. 25,
num. 638.

983. - a) Hortatur ne fiat cohabitatio in
eadem domo ante benedictionem.

984. - S. Thomas, in 4, dist. 32, art. 5,
sol. 4, loquitur de ipsa celebratione nuptia-
rum et de sponsae traductione.

Van-Espen, part. 2, tit. 13, cap 2,
n. 16, scribit: «Quidquid sit de hac sententia,
attenta canonum antiquorum rigorosa expres-
sione, hoc certum est, hodie, dictis tempori-

bus nequaquam velitum esse actum matrimo-
niale, sed ad summum consilii esse iis
temporibus abstinere».

c) S. Antoninus, part. 3, tit. 1, cap. 17,
i. f. . dicit consummationem matrimonii tem-
pore feriarum esse mortale; sed addit: · Ta-
men post primam copulam iterum cognos-
cendo non peccat mortaliter, nisi hoc faceret
in contemptum Ecclesiae ordinantis».

mortaliter quoties coeunt. Id probant ex pluribus canonibus quos affert Sanchez *.

probabili-
http://

Probabilius tamen et communius dicunt nullum esse peccatum Navarrus Pontius Laymann⁴, Salmant.⁶, Viva⁷; Palaus⁸ cum Coninck et Ledesma^{dJ}; Escobar^{*} cum Villalobos, Ochagavia; Sanchez^{*} cum Palacios[%] Veracruz[·]), Philiarcho, etc., Bossius¹⁰ cum Bellarmino, Barbosa^{/>}, Gutierrez, Filliuccio, etc. Idemque docet Benedictus XIV[”], — Probatur Γ ex can. *Nostrates*, [caws.] 30, qu. 5, ubi expresse dicitur id nullum esse peccatum his verbis: *Sicque dentum benedictionem et velamen coeleste suscipiunt... Peccatum autem esse, si haec cuncta in nuptialifoedere non interveniant, non dicimus*, — Probatur 2° ex Tridentino[”]*, ubi: *Praeterea eadem S. Synodus hortatur ut conjuges, ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent*. Per τὸ hortatur clare denotat concilium id esse consilii, non praecepti. Et idem habetur ex Rituali Romano^{*} ibi: *Moneat parochus conjuges ut ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, neque matrimonium consumment*. Cuique patet monitionem non importare praeceptum.

Conveniunt tamen omnes quod omissio

* Lib. J, <U>p. 18, η. 1. — ■ M>n., cap. 22, n. 83. — ■ Lib. 5, cap. 2, n. 3. — · Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, η. 12. — 1 Tr. 9, cap. 8, η. 80. — · Dc Matr., qu. 4, art. 5, n. 6, — 1 Tr. 28, diip. 2, punct. 13, § 5, n. 8. · Coninck, düp. 27, n. 71. — · Lib. 25, η. M2 ct 643. · Villal., part. 1, tr. 13, diff. 24. a. 12. · Ocha[^]av., tr. 3, qu. 5, n. 2. — · Lib. 3, disp. 12. n.7. · Philiarch., part. 2, lib. 4, cap. 19, v. Quinto. — » Dc Matr. Contractu, cap. 9, num. 12. ·

Λ> Petrus de Ledesma male citatur a Palaus; quamvis enim huic opinioni «aliqualem... probabilitatem» agnoscat; attamen sententiam, quae vult esse veniale, probabiliorem appellat.

*) Veracruz, *Specui., part. 1, art. 12, conci. 2*, negat esse mortale (secluso contemptu); sicut et Palacios, *in 4, dist. 28, disp. ult., i. f.*, et nro hac opinione citantur a Sanchez; sed Veracruz negat posse excusari a veniali; Palacios vero plane innuit nullum esse peccatum, cum dicat esse tantum consilii.

f) Barbosa, *de Ofic. et Potest. cpisc., alleg 32, n 181; de Parocho, cap. 21, η. 97*, negat esse mortale; sed inter auctores quos dtat, aliqui negant ullum esse peccatum; unde prudenter eum citavit Bossius dicens:

absoluta benedictionis non excusatur saltem a veniali. — Vide dicenda n. 988, v. *Secundum*.

985. - « Dicitur III⁰. *Catechismus*. Quod < impedimentum contrahitur ab eo qui « respondet pro infante, quando suppletur caeremoniae post Baptismum collatum in necessitate ». — [Dicunt tamen Salmant. u, *catechismus* esse illam professionem fidei, quae ante Baptismum fit nomine baptizandi. Sed hoc impedimentum probabilius est sublatum per Tridentinum; ut Salmant.¹⁶ cum Palaus, etc. Et sic decisum a S. Congregatione refert Diana a[]]. — < Sed videtur sublatum per « Tridentinum, secundum Sanchez, Fagundez b[]], Coninck, Filliuccium c[]], etc.: « qui ideo monent parochos, ut in libro « distinguant paternos catechismi a patris Baptismi. Vide Bonacina ie.

« Dicitur IV⁰. *Crimen*, ut: 1°. Incestus « cum consanguinea conjugis in primo vel « secundo gradu, scienter admissus (qui < impedit matrimonium cum quacumque « alia persona: vide Perez¹⁷), vel cum propria matre vel filia. 2°. Raptus alienae < sponsae. 3°. Uxorcidium. 4°. Presbytericidium. 5°. Susceptio propriae prolis ex « Baptismo ad impediendam redditionem « debiti. 6°. Publica poenitentia, quamdiu « durat. 7°. Matrimonium cum moniali. —

Bellarmino, ad Trid. sc>s. 24, de reform. Matr., cap. 1. n. 24< in Addit. - *Gutierrez*, de Matr., cap. 58, n. 3. · *Fitt.*, tr. 10, part. 1, cap. 5, n. 181. — « Notif. 80. n. 17, t. f. — “ Se>. 24, de reform. Matr., cap. 1 - “ De Sacr. Matr., v. *Montât.* — ♦ Tr. 9, cap. 13. n. 3. — “ Loc. ext. · *Palaus*, tr. 28. ¶i 4. punct. 2, § 1, nam. 9. — *Sarcho*, lib. 7, disp. 10, num. 12. — *Coninck*, disp. 50, dub. 3. n.24. — “ Qu. 3, punct. 14, n. b. — M Disp. 23, sect. 5, n. 1. ·

< Et tenere [neque esse morule nec veniale] videtur etiam Barbosa ».

985. - Diana, *pari 3, tr. 4, rcsol. 260*, hanc declarationem ex Pontio refert; ea tamen est de casu quo quis in suppletionem caeremoniarum praesens est infanti cui suppletur.

b> Busenbaum utique citat Fagund., sed videtur esse mendum pro Reginaldo, qui revera hanc opinionem tenet, *lib 31, n. 190*; et tota allegatio videtur desumi a Bonacina, qui citat Reginaldum, minime vero Fagundez.

^Filliuccius, *tr. 10, part. 2, cap. 9, η. 273*, scribit: « Probabile est adhuc permanere hujusmodi impedimentum; sunt tamen qui censeant esse sublatum per Trident. ». Et utriusque opinionis probationes affert

« Verum haec per non usum sunt sublata :
«ut Laymannl ex Navarro, Sanchez’;
«Coninck 8 ». [Sic etiam Concina et
Salmant.6 cum Sanchez et communi: —
excepto voto, interdicto et sponsalibus.
Episcopus autem tantum in interdicto po-
test dispensare †. Salmant. .].

Sponsalia.

« Dicitur V°. **Sponsalia**: si cum una
« contracta et non dissoluta. — Coninck
« Sanchez, Filliuccius, Bonacina . ».

Votum simplex.

986. - « Dicitur VF. **Votum**, scilicet
« simplex sive castitatis, sive religionis,
« sive non nubendi. — Vide Sanchez 0,
« Reginaldum 10, Bonacina 11 ».

Notandum hic quod votum religionis
aut castitatis *absolutum* non potest ab
episcopo dispensari ante matrimonium.
Secus, si fuerit *conditional* aut *poenale*;
ut dictum est *de Voto, Lib. III, n. 261*.

Sed dubitatur 1°. *An possit episcopus
dispensare in voto castitatis, a conjugibus
emisso post consummatum matrimo-*

Episcopus potest di-
«pensare in
voto casti-
tatis ic-
quenti tn.v
trimonium
consumma-
tum.

monium ?
Resp. Affirmative cum S. Antonino a),
Palao % Bonacina 11; Sanchez 18, et ibi
Aragon, Manuele et Gutierrez; ac Sal-

1 Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 15, n. 2. - *Novar.*, Man.,
cap. 22, n. 74 et 85. — . Lib. 7, diip. 17, n. 8. — . Diip. 30,
dub. 3, n. 25. — . Di. 3, cap. 3, n. 15. — . Tr. 9, cap. 13,
n. 15. . *Sanch.*, loc. cit., n. 9. — . Loc. dt , n. 16. — . Loc.
cit., n. 23. — *Sanch.*, lib. 7, diip. 6, n. 7. — *FILL.*, tr. 10,
part. 2, cap. 9, n. 274. — . Qu. 3, punct. 14, n. 5. — . Lib. 7,
diip. 11, n. 4 et 6. — * Lib. 31, n. 184. — M Qu. 3, punct. 14,
n. 7. — » Qu. 3, punct. 15, n. 5. — u Lib. 8, diip. 11, n. 3
el »cqq. . *Aragon*, in 2. 2 qu. 68, art. 8, dub. ult. .
Man. Rodrig., Sum., part. 2, cap. 92, n. 6; cfr. etiam part. I,
cap. 241, n. 14. . *Gutierr.*, Canon. Quant., lib. 2, cap. 22,
n. 49; de Matr., cap. 123, n. 7. — 14 Tr. 9, cap. 14, n. 13. -
Aversa, qu. 19, »ect. 3, v. *Communis tamen*. . *Cornejo*,

mant. et ibi Aversa et Cornejo (contra
Lopez et alios). Ratio, quia votum hoc non
est omnimodae castitatis, cum nequeat
obligare ad non reddendum debitum; nisi
(bene advertit Sanchez u) emittatur ante
consummationem, cum animo ingrediendi
religionem. — Censent autem Salmant. ',
etiam vicarium generalem episcopi posse
dispensare in huiusmodi voto, ex conces-
sione generali quam ipse habet ad omnes
casus episcopales.

In voto tamen castitatis conjugum de
mutuo consensu emisso solus Papa dispen-
sare valet; ut communiter docent San-
chez, Sporer O, Anacletus ‡, etc., apud
Ferraris M.

987. - Dubitatur 2°. *An possit episco-
pus dispensare in voto castitatis emisso
ante matrimonium ad petendum debitum ?*

Negant Lessius et Cajetanus b), Sil-
vester, Toletus ac Ledesma apud San-
chez 1: nisi adsit necessitas, puta pericu-
lum incontinentiae.

Sed communius et valde probabiliter
affirmant Sanchez ' cum S. Antonino,
Soto % Valentia, Sà, Vega, Henriquez et

Nili mutuo
contenn e-
minum tit.Ia voto
antecedenti
matrimo-
niom. ad pe-
tendam de-
bitum .Valde pro-
habilitate
potest di-
ipeaiare
epticopua.

dbp. 7, dub. ult., LC — *Ludov. Lapes*, Instruct, coùte,
part. I, cap. 80, v. *Sed an modo*. — . Lib. 8, di»p. 11, 0.4 —
“ Tr. 9, cap. 14, n. 13. — *Sanch* , loc. dt , n. 10. . n V.
bitum conjugale, art. 2, n. 4. — *Siivest.*, v. *Dispensai™*,
num. 15; v. *DebUum conjugale*, num. U; v. *Matrimo-*
nium VII, qu. 5, i. C; v. *Votum IV*, qu. 4. *Tolet.*, lib. 4,
cap. 18, num. 2. . *Mart. Ledeim.*, 2. 41, qu. 56, art. 1,
v. *Sed hassilabis*. . - Lib. 8, di»p. 12, n. 2, (*al.*, a. 1). —
.. Loc. cit., num. 4. - S. *Anton.*, part. 3, tit. 1, cap. 32,
§ 2, L C . *Valent.*, diip. 10, qu. 5, punct. 5. i. L . 54,
v. *Debitum conjugale*, n. 4. . *Vega*, Sum. nueva, part. 2»
cap. 129, cas. 51, LL; et cas. 118, punct. 1 . *Henriq.*,
lib. 12, cap. 2, n. 9, lit. s.

d) Salmant. addunt etiam, *n. 17*, votum
castitatis temporaneum aut conditionatum.

986. - °) S. Antoninus, *part. 3, tit. 1*,
cap. 22, § 2, i. f., hoc dicit de voto continen-
tiae quoad debiti petitionem.

b) Palaus, *tr. 28, disp. 4, punct. ult.*, § 1,
n. 16, ita docet, nempe episcopum posse di-
pensare ad debiti petitionem, in «impedi-
mentis matrimonio supervenientibus..., quae-
que debiti petitionem interdicunt».

Sporer, *tr. 3, cap. 3, n. 69, 76 et 78*;
Anacletus, *Jus can., lib. 4, Append. de di-*
spensat., num. 561, concordant quidem; sed
concedunt episcopum dispensare posse quoad
debiti petitionem ob urgentem necessitatem.

987. - Lessius, *lib. 2, cap. 40, n. 125*,
videtur potius tenere secundam sententiam,
dicendo episcopum eo casu posse dispensare
ob incontinentiae periculum.

b) Stephanus de Gaeta (hic enim juris-
consultus, non vero Thomas de Vio card. Ca-
jetanus, citatur a Sanchez), *Repet, in cap. Ad*
Wmnn, caus. 30, qu. 1, § 4, qu. 127, n. 350, non
loquitur de casu necessitatis, sed simpliciter
dicit: « Videtur quod post contractum matrimo-
nium Papa habeat habilitare taliter voventes
ut in dicto matrimonio remanere possint, non
obstante tali voto..., quod satis expedit pro exi-
gendo debito conjugali per voventem, pro-
pter opiniones et stylum curiae Romanae ».

Sotus, *in 4, dist. 37, art. 1, i. f.*, v. Quar-
tum; *et art. 2, v. Et per hoc resp.*, hanc uti-
que sententiam tenet Sed, *dist. 38, qu. 2*,
art. 1, v. Reddere etiam debet, eam limitat ita
ut in primam sententiam recidere videatur,
scribens: « Potest tamen episcopus justa de
causa, et si non pateat accessus ad Urbem
vel alia urgenti, super illa petitione debiti

pluribus aliis. Item Elbel Tamburinius¹, auctor libri *Istrus. per Unovelliconfess.* Barbosa² cum Sayro, Gutierrez³ et Silvestro⁴ ex D. Thoma⁵; ac Concina⁶ cum Navarro⁷ et Henriquez. — Ratio: turn quia lex reservationum est in aedificationem: esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare talem dispensationem, cum tanto periculo quod communiter adest. Tum quia (ut ait Sanchez) haec facultas dispensandi conceditur episcopis ex consuetudine, quae jurisdictionem praebet, ex cap. *Cum contingat, deforo compet.*

An autem *in hoc voto possint dispensare confessarii Mendicantes?* — Communiter affirmant Palaus⁸, Wigandt⁹; Sanchez¹⁰ cum Corduba, Veracruz, Palacios, Manucle et Henriquez; Contin. Tournely¹¹ cum Suarez¹² f) et Laymann¹³ f); ac Salmant.¹⁴ cum Gutierrez, Candido, Diana et Aversa¹⁵ — Et hoc virtute privilegiorum plurium Pontificum (quae referemus infra n. 1128), et signanter vi privilegii S. Pii V vivae vocis oraculo.

Id admittit etiam Pontiusus, quando votum castitatis est emissum ante matrimonium. Negat vero, si post matrimonium contractum; quia, ut ait (et idem dicunt Manuel et Vega, apud Sanchez¹⁶), privilegium S. Pii loquitur tantum de dispensatione voti emissi ante matrimonium. — Sed verius Sanchez¹⁷ et Sal-

mant.¹⁸ admittunt pariter de voto emisse post matrimonium. Quia, licet virtute privilegii S. Pii non possint regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis in quibus episcopi dispensare possunt jure ordinario; ut procul dubio episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cum tale votum non sit omnimodae castitatis. Vide dicenda dicto n. 1128.

An autem regulares possint dispensare in impedimento affinitatis, in ordine ad petendum debitum? — Vide dicenda n. 1076, v. *Insuper.*

Dubitatur 3°. *An episcopus, urgente necessitate et periculo incontinentiae, possit dispensare in voto castitatis ad matrimonium contrahendum?*

Resp. affirmative (vide dicta *Lib. III, de Voto, n. 258, v. Not. II*). Et ita tenent Sanchez¹⁹ cum Suarez, Ledesma, etc. jitem Salmant.²⁰ et Lessius²¹ cum Navarro²², Soto²³ et Silvestro²⁴ hJ; dummodo periculum sit in mora, et non sit facilis aditus ad Papam. — Caeterum, ante matrimonium, episcopus (excepto voto castitatis²⁵ et sponsalibus cum altero initis) potest universe in aliis impedimentis impedi-

¹ De Matr., n. 71. — Decal., lib. 3, cap. 16, § 4, n. 43. — Part. 2, cap. 15, n. 317. — De OIBc. et Poteit. epite., alleg. 37, n. 9. — Sayr., Clav., lib. 6, cap. H, n. 53, v. f. — * Dias 3, cap. 4, n. 8. — Henric., lib. 12, cap. 2, n. 9, lit. s. — Sarp cJt., Hb. 8, ditp. 12, n. 4. — Tr. 28, diep. 4, punct. ult., § 1, n. 18. — Tr. 16, n. 100, v. Resp. 3. — Lib. 8, diip. 16, n. 3. — Cordub., Sum., qu. 186, punct. 2. — Veracr., part. 1, art. 15, paulo ante dub. 2. — Palacios, in 4, diit. 32, disp. 2, x. Suf-fragatur communi. — Man. Rodr. g., Sum., part. I, cap. 241, n. 14; el Quaeit. regul., tom. 1, qu. 63, art. 2. — Henric., lib. 12, cap. 2, n. 9. Ht. t. — De Ditpemat. in ipecie, part. I, cap. 17, art. 3, reg. 1. — w Tr. 9, cap. 14, n. 14.

Guticrr., de Matr., cap. 123, n. 14. — Candid., diaqui 27, dub. 21 et 22. — Diana, part. 3, tr. 2, reaol. 14. — Lib. 8, cap. 10, num. 12. — Man, Rodrig., locia cit. — Vega, Sum. nueva, part. 2, cap. 129, cas. 77. — 11 Lib. 8, diep. 16, n. 5. — « Loc. du — « Tr. 9, cap. 14, n. 14. — u Decal., lib. 4, cap. 40, n. 34. — Suar., de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 26, n. 9. — Petr., Ledesm., Sum., part. 2, tract. 10, cap. 8, part. 3, v. Dico 4. — Tr. 17, de Voto et Juram., cap. 8, n. 101. — « Lib. 2, cap. 40, n. 127. — « Tr. 9, cap. 14, n. 13; cir. ctiam cap. 13, n. 26. — Palaus, tr. 28, disp. 4, punct. ult., § 1, n. 16; cfr. etiam punct. 2, n. 5, 9, 12, 18 et Jonac., qu. 3, punct. 15, n. 5.

dispensare; imo debet ad cavendum periculum ». — Et ita etiam Gutierrez, *Can. Quacst., lib. 1, cap. 23, num. 17*, qui dicit episcopum posse dispensare « cx causa legitima..., nempe propter periculum animae, aut ex mora, aut cx impossibilitate omnino adeundi Romam ».

«i) Silvester jam citatus estaS. Alphonso ex Sanchez pro prima sententia, quam revera tenet; quamvis a Barbosa hic citetur. — Item S. Thomas, *Quodlib. 3, qu. 7, art. 1, ad 1*, videtur tenere priorem sententiam, quae non nisi de auctoritate apostolica loquitur.

Navarrus non citatur a Concina pro hac opinione.

f) Suarez et Laymann citantur a Contin. Tournely pro alio casu.

Aversa, qu. 19, sect. 3, v. *Potest insuper*, loquitur de sola affinitate, de qua tractant etiam ibid. Salmant.

Navarrus, *Man., cap. 12, n. 59 et 76*; Sotus, *de Just. et Jure, lib. 1, qu. 7, art. 3*; Silvester, v. Notum IV, qu. 4, non loquuntur de matrimonio contrahendo

Croix, seu rectius Busenbaum apud

988. - « Dixi in responsione: *potissi-*
« www. Quia, praeter supra dicta, alia
« impedimenta numerantur:

Clandestinitas.

« Primum est *Clandestinitas*. Etsi enim
« valeat matrimonium clandestine contra-
« ctum, ubi Tridentinum non est receptum,
« non licet tamen sub mortali. — Ubi autem
« Tridentinum est receptum, saltem quoad
« punctum matrimonii, est irritum: de quo
« sequenti Dubio.

Omissio benedictionis.

« Secundum, *Omissio Benedictiois*. —
« Quia sine hac, etsi valide, illicite tamen
« contrahitur matrimonium, saltem pri-
« mum: ut ex can. *Nostrates* et can. *Spon-*
« *sus*, [caus. 30], qtt. 5, docent Bona-
« cina*, Sanchez*, Sà, Henriquez†, Fil-
« liucciuss†, etc. — Qui tamen concedunt
« non esse mortale»: [Ut communiter do-
« cent Sanchez®, Bossius⁴, Mazzotta cum
« communi; et Escobar⁴ cum Soto, Sà, Hur-
« tado, etc.] — « intellige, per se loquendo.
« Nam per accidens, ratione praecepti par-
« ticularis, scandali vel contemptus (ut si
« omittant, nihili faciendo ac si esset res
« vana, vel vile ac puerile haberent ei se
« subicere), docet Perez⁷ posse b) esse
« mortale ».

« Dixi: *primum*. Nam secundae nuptiae
« non benedicuntur, nisi primae non fuis-
« sent benedictae. — Quod si autem alter
« conjugum sit viduus, alter vero primas
« nuptias celebret, aut saltem nunquam
« fuerit benedictus; etsi jure antiquo non
« licuerit, nunc tamen quibusdam locis
« consuetudo habet ut benedicantur: ut
« vide Bonacina e. Et patet ex *Agenda*.

« Debet autem fieri in templo a pro-

* Qo. punct. 6, n. 2. — De Matr., lib. 7, diip. 82, n. 6. — Sd, v. *Matrimonium*, n. 6. — Loc. cit., n. 6. — De Contr. Matr., cap. 9, n. 7. — Tr. 7, diip. 8, qu. I, cap. 2, ¶, η. X — Lib. 25, n. 619 — Sd/μλ. in 4, diit. 28, qu. 1, art. 2. — Sd, loc. dt. — Gatp. Hurtad., disp. 5, diff. 23, n. 83. — 1 Disp. 43, sect. 10, n. 4. — Qu. 4, punct. 6, n. 4. — Lib. 3, disp. 5, num. 7. — *. Disp. 5, diff. 18, num. 59. —

« prio paracho: sine cujus licentia si quis
« faciat, manet ipso facto suspensus, donec
« absolvatur ab Ordinario parochi a quo
« benedictio erat accipienda ».

989. - « Tertium, si contrahatur matri-
« monium *sine praevis Pboclamatton-*
« *bus*. Sine quibus, etsi valeat, non licet
« tamen sub mortali; ut habet communis
« (quamquam Sanchez* et Gaspar Hurta-
« dus 10 putent non esse mortale unam
« omittere, quando certum est moraliter
« nullum subesse impedimentum; sed con-
« trarium docet Perez u ex Coninck et
« Pontio): nisi episcopus vel ejus vicarius
« dispenset; ut patet ex Tridentino u. —
« Quod circa eas praecipit sequentia:
« Ie. Ut fiant in ecclesia inter Missarum
« solemnias. Possunt tamen etiam fieri in
« oratorio vel juxta ecclesiam aliove loco,
« confluente magno populo. 2° Ut fiant a
« proprio paracho, vel alio sacerdote, de
« ejus licentia. 3°. Ut fiant in parochia pro-
« pria, et quidem utriusque contrahentis;
« ut declaravit Congregatio. 4°. Ut fiant
« tribus diebus festivis, non immediatis,
« continuis tamen, id est, qui feriatis qui-
« dem diebus, nullo tamen festo, interpo-
« lentur. — Vide Bonacina > ».

Omissio proclamationis.

Quomodo faciendae proclamationes.

990. - Plura Dubia hic discutienda.

Dubitatur 1°. *An peccet mortaliter pa-*
« *rochus, si assistat matrimonio, omissis de-*
« *nuntiationibus sine dispensatione episcopi,*
« *quando jam per diligentiam certus factus*
« *fuerit nullum subesse impedimentum?*

Parochos certus abesse impedimentum et oia iuveni proclamationes.

Negant Sotus, Machado et Ledesma,
apud Sanchez 14; quia (ut ajunt), cessante
adaequata fine legis, cessat lex.

M Diip. 43, icct. 1, num. 7. — Coninck, diip. 27, dub. 5, n. 51. — Pont., lib. 5, cap. 30, n. 3. — « Se », 24, de reform. Matr., cap. 1. — 11 Qu. 2, punct. 6, a n. 6. — Seftai, in 4, diil. 28, qu. I, art. 2, ad 1. — Machad., lib. 4, part. 2, tr. 2, docum. 17, n. 2 (non cit. a Sanch.). — Pctr. Lcdesm., qu. 45, artic. 5. punct. 3, dub. 1, concil. L. — Lib. 3. diip. 5. num. 5.

Croix, lib. 6, part. 3, num. 318; cfr. tamen
ipsum Croix, num. 471 et 481, ubi quaedam
ex his habet.

988. Henriquez et Sà male citantur a
Buscbaum. Nam Henriquez, lib. 11, cap. 16,
n. 2, scribit: « Benedictiones debent ex prae-
cepto cone. Trid. sub mortali ante cohabita-
tionem publicam suscipi in primis nuptiis »;
sed η. 3, dicit peccare eum qui petit debi-
tum ante benedictionem, « sed non gravius

quam venialiter ». — Filiucciuss autem scri-
bit; si benedictiones ex negligentia tantum
omittantur, « probabile quidem est esse pec-
catum morale... », sunt Umen qui excusant a
mortali ».

b) Perez dicit *posse* esse mortale ratione
praecepti particularis; ait vero: « Certum est,
si ex contemptu omituntur (benedictiones),
esse peccatum mortale ».

989. - † Seclusa gravi et urgenti causa.

Verte. Sed communissime et verius affirmant Sanchez Pontius Bonacina⁸, Escobar^{*}, Bossius⁸ Barbosa[·], Roncaglia^{e>}, et Salmant.⁷ cum aliis pluribus. — Ratio: tum quia, esto per diligentiam parochus impleat finem Tridentini, transgreditur tamen diligentiae formam quam concilium praescribit: quod cum sit in re gravissima, non excusatur a mortali, nisi urgens adsit necessitas quae moram non patiatur. Tum quia alias non adaequate satisfit fini praecepti denuntiationum; nam diligentia parochi non satis supplet effectum denuntiationum ad impedienda mala quae alioquin evenire possunt: eo quod, neglectis denuntiationibus, si supervenit impedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes impedimentum ignoraverint (ut habetur ex *cap. fin.*, § *Si quis, de clandest. despons.*): quando contra legitimi habiti fuissent, si praecessissent denuntiationes (ut in *cap. Ex tenore, Qui filii sint legit.*). Praeterea, in Tridentino,⁸ contrahentibus sine denuntiationibus adimitur spes de obtinenda dispensatione impedimenti, scilicet consanguinitatis vel affinitatis (non autem publicae honestatis; ut declaravit S. Congregatio apud Farinacium, prout refert Bossius⁹).

Hoc autem quod dicitur de denuntiationibus faciendis ante matrimonium, idem dicendum de obligatione eas faciendi *post nuptias contractas ante consummationem*. Ita recte docent Sanchez⁰, Pontiusⁿ, Salmant.¹⁸ Palaus[·]; Escobar[”] cum Palao, Trullench et Filliuccio; ac Bossius¹⁸ cum Navarro, Laymann^{b)}, Coninck, Bonacina, Reginaldo, Diana^{b>}, etc., contra Dicastillum^O, Lopez^{d>} et Ledesma[·]). Quia concilium, juxta textum mox supra allatum, aequae praecipit fieri denuntiationes ante matrimonium, quam postea ante ejus consummationem. — Et bene addunt Pontius^{eac} Palaus¹⁷, Bossius¹⁸; Sanchez[”] cum Navarro et Manuele; ac Escobar⁸⁰ cum Coninck, Bonacina, Trullench et Leandro (contra Henriquez), conjuges consummantes ante denuntiationes toties peccare graviter quoties copulantur; quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis. Unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia violato jam praecepto Tridentini per consummationem, illud amplius non urget.

An autem *omittere unant denuntiationem sit mortale?*

Pariter affirmant Pontius⁸¹; ac Palaus,

¹ Lib. 3, diip. 5, n. 6. — Lib. 5, cap. 30, n. 3. — ² Qa. 2, punct. 6, n. 7. — ³ Lib. 25, n. 54L — ⁴ De Matr. Contr., cap. 8, num. 3. — ⁵ AUcf. 82, num. 2 et 4. — ⁶ Tract. 9, cap. 8, n. 77. — ⁷ 1 Ses. 24, de reform. Matr., cap. 5. — ⁸ Farinae., Declar. in Trid., tes. 24, cap. 5. — ⁹ Loc. cit., n. 27. — ¹⁰ Lib. 5, diip. 11, n. 3. — ¹¹ Lib. 10, cap. 4, n. 2. — ¹² Tr. 9, cap. 8, n. 94. — ¹³ Tr. 28, diip. 2, punct. 18, § 5, n. 6. — ¹⁴ M Lib. 25, n. 612. — ¹⁵ Palaus, loc. cit. — ¹⁶ Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 8, n. 4. — ¹⁷ Fill., tr. 10, part. 1, n. 183. — ¹⁸ α De Matr. Contractu, cap. 8, n. 6 et 8. — ¹⁹ Navar., Man.,

cap. 16, n. 38; et cap. 22, n. 70. — ²⁰ Coninck, disp. 77, n. 51. — ²¹ Bonae., qu. 2, punct. 6, n. 8. — ²² lib. 31, n. 237. — ²³ “ Lib. 10, cap. 4, num. 2. — ²⁴ Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 5, n. 6. — ²⁵ “ De Matr. Contr., cap. 8, n. 7. — ²⁶ M Lib. 3, disp. II, n. 5. — ²⁷ Aatwr., Man., cap. 16, n. 38. — ²⁸ Man. Rodrtg., Sum., part. 1, cap. 219, n. 1. — ²⁹ * Lib. 25, n. 614 et 615. — ³⁰ Coninck, disp. 27, dub. 6, n. 58. — ³¹ Bonac., qu. 2, punct. 6, n. 9. — ³² Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 8, n. 4. — ³³ Ltand., tr. 9, disp. 7, n. 70. — ³⁴ Henriq., lib. 11, cap. 16, n. 1. — ³⁵ n Lib. 5, cap. 30, n. 3. — ³⁶ Palaus, loc. cit., punct. 13, § 3, n. 4.

990. — «J Roncaglia, tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 1, resp. 1; «Volunt plures», inquit, non esse mortalem omissionem unius vel alterius denuntiationis, si moraliter sit certum non adesse impedimentum. Videtur tamen ipse praesentem sententiam tenere, eo quod affert poenas Tridentini contra transgressores, ut hic apud S. Alphonsum.

b) Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 11; Diana, par. 3, tr. 4, resol. 241, solum dicunt, faciendas esse denuntiationes post celebratum matrimonium, antequam consummetur, si ante celebrationem omissae sunt.

c) Dicastillus, disp. 3, dub. 25, num. 224 et 228, omnino tenet eandem sententiam quam et ipse S. Alphonsus, nedum sit ei contrarius.

d) Ludovicus Lopez, Instr. consc., part. 1, cap. 87, v. Caetcrum, contrarius quidem est doctrinae expositae, sed solum casu quo conjuges vellent per breve tempus sic manere non publicato matrimonio, postea opportuno tempore illud manifestare volentes; si vero conjuges intentionem habeant ut tale matrimonium perpetuo aut per multum temporis maneat secretum, dicit usum matrimonii non carere culpa mortali.

Petrus Ledesma, qu. 45, art. 5, punct. 3, post dub. 1, ^ Sed adhuc est dubium, negat esse morule < quando ex parte contrahentium vel parochi fieret debui diligentia ad cognoscendum an interveniret aliquod impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, vel hujusmodi inter ipsos >.

Coninck et Leander apud Escobarl.
— Sed probabiliter negant Sanchez * Bossius et Escobar l cum Filliuccio, Barbosa, Gutierrez, Ledesma, Diana, Veracruz el Villalobos; quia respectu ad totum praeceptum non videtur gravis materia — Imo Salmant. O cum Trullencho, Rebello M et aliis, putant nec esse mortale, si etiam duae denuntiationes omittantur. Sed huic probabilius contradicit Pater Concina 4.

991. - Dubitatur 2°. *An denuntiationes debeant fieri in ecclesia et inter Missarum solemnitas?*

Revera sic praescribitur in Tridentino⁶: et in Missa parochiali vel conventuali, arbitrio parochi, etiam contradicente capitulo; ut declaravit S. Congr. (Vide Zaccaria apud Croix e). — Sed probabiliter dicunt Sanchez \ Barbosa 8 et Roncaglia 9, posse etiam fieri in ecclesia tempore concionis vel processionis — Imo Wigandt¹⁰, Sanchez n, Laymann lt, Barbosa¹¹, Bossius¹⁴; et Escobar¹¹ cum Filliuccio, Villalobos, Diana b, Trullencho, etc. (contra c) Pontium et Hurtadum, Leandrum et Possevinum), ajunt posse fieri extra ecclesiam in loco magni concursus;

Coninck, dL»p. 27, dub. 5, n. 51. - 1 Lib. 25, n. 549. — Lib. 8, diip. 6, n. 7. — » Lib. 25, n. 560. - Fill., tr. 10, part. 1, cap. 5, n. 173. - Barbes., alleg. 32, n. 5. - Gutirrr., de Matr., cap. 57, n. 1, v. f. - Pflr. Lrdesm., qu. 45, art. 5, punct. 3, dub. 1, concl. 3. - Diana, pan. 3, tr. 4, retol. 236. - Vcracr., Append. Specul., dub. 1, propo. 5. - Villal., part. 1, tr. 13, diffl. 24, n. 3. — * Diu. 2, cap. 5, n. 4. — Seat. 21, de reform. Matr., rp. 1. — Lib. 6, part. 3, n. 474. - S. C. C., in una *Movari* die 8 Julii 1724. in Thetaur. Recol. — Lib. 3, diip. 6, n. 10. — Aller. 32, n. 15. — Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 1, re»p. 2. — M Tr. 16,

quia sic jam obtinetur finis concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali; et si adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem Bossius¹⁴ cum Marchino 4», quod tempore pestis, si nequeant fieri denuntiationes in ecclesia, et non possent induci sponsi ad matrimonium differendum: tunc episcopus potest, vel permittere ut fiant denuntiationes per vocem praecoris, aut per edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die; vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas (juxta dicenda n. 1005). — Quod si nequeat adiri episcopus, parochus bene potest (et justa urgente causa etiam tenetur) sponso conjungere, postquam sit certior factus, nullum subesse impedimentum.

Dubitatur 3°. *In qua parochia debeant fieri denuntiationes?*

Certum est faciendas esse in parochia utriusque contrahentis; ut dicunt communiter cum Busenbaum (n. 989), Sanchez Laymann u, Palaus¹¹ et alii passim: quia sic fert consuetudo. — Excipiunt Laymann Bossius²⁰; et Salmant.¹¹ cum Dicastillo, nisi parochiae essent valde propinquae.

Sed Dubium fit: *Ubinani faciendae denuntiationes, si alter sponsorum de brevi*

n. 96. — 11 Loc. dt., n. 9. — u Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 10. — “ In Trid., «es», 24, op. 1, a. 24. — u Dc Ma u. Contr., cap. 7, n. 13. — “ Lib. 25, n. «08 et 559. - Fill., tr. 10, part. 1, cap. 5, a. 174. - Villalpart. 1, tr. 13, diffl. 24, n. 4. - Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 8, a. 7. — Pont., lib. 5, cap. 30, a. 6. - Gasp. Hurtad. diip. 5, diffl. 18, a. 61. - Leand., tr. 9, diip. 7, qu. 50. - Posset., de Off. Curati, cap. 10, n. 10. — “ Dc Matr. Coatr., cap. 7, a. 99. — w Lib. 3, diip. 6, n. 4. — “ Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, a. 10. — w Tr. 28, diip. 2, punct. 13, § 3, a. 2. — - Loc. du, cap. 7, a. 18. — « Tr. 9, cap. 8, a. 72. - Dicast., diip. 3, dub. 25, a. 218.

FAdendae
ia parochx
atnosque.

f) Leander, loc. cit., qu. 47, hanc sententiam (quam videtur amplecti) aequè probabilem vocat.

Bossius potius tenet primam sententiam; nam de Matr. Contr., cap. 8, num. 14, refert opinionem Pontii et addit: « Et non displicet haec opinio, suppositis iis quae dicta sunt supra n. 3».

h) Fere omnes auctores citati pro hac secunda sententia, eam admittunt, modo moraliter certum sit nullum adesse impedimentum.

Salmant., tr. 9, cap. 8, n. 78, quaerunt utrum mortale sit « unam vel alteram » denuntiationem praetermittere; et negant ut probabilius, mortale esse « aliquam praetermittere denuntiationem », si moraliter praeter non adesse impedimentum. Et pariter idem tenent, et sub eadem conditione, Trullencho,

lib. 7, cap. 6, dub. 8, n. 3, et Rebellus, de Oblig., part. 2, lib. 2, qu. 7, n. 10.

991. - a) Et S. C. C. videtur huic opinioni assentiri, declarando faciendas esse denuntiationes in Missa, « sive alia hora magis a populo frequentata ». In una *Sarsanen.* 20 Sept. 1828, in Thesaur. Résolut.

b) Diana, quamvis hic ab Escobar citetur, dumtaxat refert, part. 3, tr. 4, resol. 236, opiniones aliorum de hoc argumento.

c) Hi nempe auctores, saltem Pontius, Hurtadus et Leander, negant posse fieri extra ecclesiam, nisi adsit consuetudo in contrarium.

d) Marchinus a Bossio citatur non tamquam haec omnia teneat, sed uti tractans de his, de Peste, part. 6, cap. 3, num. 7 et seqq.

*) Laymann, loc. cit., n. 10, de hac exceptione non loquitur.

moratur in aliquo loco? — Pontius 1 putat sufficere si fiant in loco ubi ille actu degit. Quid d — Sed longe probabilius Sanchez1, Co-
'«nyortT? ñinck Barbosa4, Roncaglia6; et Esco-
Uai&mor»- « cum GutjerreZ(Henriquez i), Reginaldo, Ochagavia, etc., ex declaratione S. Congregationis, dicunt, omnino fieri debere in parochia unde discessit; quia denuntiationes ideo fiunt ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri ubi sponsi diutius sunt commorati

Et hic notandum, quod si alter sponsorum sit exterus, parochus non debet facere denuntiationes nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit statum liberum coram Ordinario; ut habetur ex instructione S. C. S. Officii (quae observatur apud Genettum7 et apud Pittonum 8). — Et pluries declaravit S. Congregatio denuntiationes necessario faciendas in loco originis; ut refert Pater Zaccaria apud Croix 0.

de Quoad *vagos* autem, Tridentinum 8 praecipit parochis non assistere eorum matrimoniis, nisi post diligentem inquisi-

1 Lib. 5, cap. 80, n. 5. — 4 Lib. 3, diip. 6, n. 6. — 5 Diip. 27, n. 46 et W. — 4 Allej. 82, n. 11. — 6 Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 1, reap. 8. — 4 Lib. 25, n. 666. — 7 Guiffrr., de Matr., cap. 56, n. 6. — 8 Rc^in., lib. 31, n. 225. — 9 Ocha^av., tr. 3, qu. 3. — 10 In Append. post tr. de Matr. — 11 Deci., pro Matrim., n. 1734. — 12 Ses». 24, de reform. Matr., cap. 1. —

f) Henriquez, *lib. 11, cap. 7, n. 1*, id non habet, nec citatur ab Escobar.

Attamen auctores citati hoc ultimum dumtaxat habent, scilicet faciendas esse denuntiationes in loco ubi sponsi diutius commorati sunt; vel, ut magis placet Barbosa et Reginaldo, in parochia in qua verisimilius est sciri impedimenta, ut in ea in qua fuit antiqua parentum habitatio. — Quidquid autem sit de hic allegata declaratione S. C., at certe in Thesaur. Résolut S. C. C., in una *Senegallien*, de die 3 April. 1734, expresse negatur necessarias esse denuntiationes in loco unde discessit sponsus et in quo domicilium per viginti circiter annos habuerat.

Instructio haec vult ut « supersedeatur in licentia contrahendi » donec etc.

O Apud Zaccaria, in Croix, *lib. 6, pari. 3, n. 476*, legitur: « S. C. ejusdem Concilii interpres, constanter tenuit necessarias non esse proclamationes etiam in loco originis ». Ast haec ita absolute prolata non sunt veritati consentanea. Nam S. C. C., die 29 Januarii 1684, in una *Senogallien*. respondit: « Denuntiationes etiam in loco originis esse necessarias ». Sed si quis per longum tem-

tionem adhibitam, et nisi prius ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerit A — Hinc recte ait Roncaglia 10 quod graviter peccaret parochus si tale praeceptum non servaret: esto alioquin matrimonium esset validum, cum concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. — Vide alia dicenda circa *vagos*, *n. 1089*.

992. - Dubitatur 4°. *In quibus diebus possint fieri denuntiationes?*

In Tridentino 11 praescribitur ut fiant *tribus continuis diebus festivis*. — Praxis fert, prout ait Roncaglia °), ut denuntiationes fiant tribus diebus festivis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi: sed non immediatis (nempe tribus festis Paschatis), ut sentiunt ipse Roncaglia et Barbosa ia, Sanchez 18, Pontius 14 et alii; quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis concilii. — At probabiliter dicunt Salmant.15 cum Trullench, Hurtado, Reginaldob), Leandro, etc., posse fieri etiam in tribus festis *immediatis*; quia in concilio dicitur *continuis diebus festivis*, nec ibi excipitur quod non sint immediati.

« Tr. 21, qu. 4, alp. 7, qu. 4, v.f. — » Scm. 24, de reform. Matr., cap. 1. — *Rancant.*, qu. 3, cap. 3, qu. 1, reap. 2. — “ Alleg. 32, n. 12. — u Lib. 3, disp. 6, n. 8. — 11 Lib. 5, cap. 30, n. 8. — 12 Tr. 9, cap. 8, n. 75. — 13 Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 8, n. 5. — 14 Gasp. /fartad., disp. 5, diff. 18, n. 60. — 15 Lcand, disp. 7, qu. 52.

pus, puta per decem, octo vel etiam septem annos, habitaverit in loco in quo matrimonium contrahit, eadem S. C. pluries declaravit denuntiationes in loco originis non esse necessarias. Quae omnia habentur in una *Vercellcn*. diei 9 Maji 1719, in Thés. Resol. S. C. C. Cfr. etiam Pallottini, v. Matrimonium, § 5, *n. 33 et seqq.* — Decretum *Ne temere* nihil immutavit quoad denuntiationes et quoad locum in quo sunt faciendae.

i) Quoad *vagos* (quo nomine veniunt « omneset soli, qui nullibi habent parochum vel Ordinarium proprium ratione domicilii vel menstruae commorationis », ut explicuit S. C. de Sacram, dic 12 Mart. 1910, ad 5, c) Decretum *Ne temere*, art. V, § 4 prohibet ne parochus assistat matrimonio « nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata licentiam assistendi impetraverit ».

992. - 8) Roncaglia haec utique habet, *tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 1, resp. 2*; sed praxim adducit solum pro festis non immediatis.

*) Reginaldus, *lib. 31, n. 226*, id forte innuit, negando requiri ut sint immediata festa, et addendo: « Si objicias fieri posse, ut

Et sic pariter dicunt Salmant.¹ cum Trullench c>, Aversa c> et Leandro % — citant etiam Bonacina, Coninck et Diana, sod non bene, ut mox videbimus — posse fieri denuntiationes tribus diebus festivis *discontùiuus*, modo plures dies festi non intercedant; quia sic sufficienter jam satisfit intento concilii. — Sed verius Sanchez, Palaus · Bonacina 4; et Escobar · cum Coninck d>, Villalobos, Diana, Machado et Reginaldo, censent id non esse quidem mortale (contra Henriquez), quia non videtur gravis transgressio; sed non excusari a veniali, quia jam transgreditur praescriptum concilii.

An autem *possint fieri denuntiationes diebus ferialibus si ex aliqua causa fieret magnus concursus in ecclesia?*

Negant Pontius ®; et Filliucdus Leander, Hurtadus />, etc., apud Escobar 7 ex declaratione S. Congregationis <4 — Sed probabiliter affirmant Sanchez8, Bonacina Barbosall; Bossiusll cum Lay-

» Tr. 9, cap. 8, n. 75. — · Lib. 3, di<p. 5, n. 8. — · Tr. 28, disp. 2 punct. 13, §3, n. 4. — 4 Qu. 2, punct. 6, n. 15. — · Lib. 25, n. 568. · *Villa!*, part. 1, tr. 13, diff. 24, n. 3. · *Diana*, part. 3, tr. 4, rewl. 236. · *Machado*, lib. 4, part. 2, tr. 2, docum. 17, n. 4. · *Rc^in*, lib. 31, n. 226. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 7, n. 1, lit. c. — · Lib. 5, CAP. 30, n. 7. — *Leand*, disp. 7, qu. 51. · · Lib. 25, n. 560. — · Lib. 3, ditp. 6, n. 10. — · Qu. 2, punct. 6, n. 18. — M Aller 32, n. 15. — « Dc

mann, Reginaldo et Possevino A>; et Escobar ll cum Ochagavia, Reginaldo et Gu-tierrez, ex alia contraria declaratione S. Congr. apud Ochagavia; quia sic jam satis impletur finis concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi; ut diximus n, 991 de denuntiationibus factis extra ecclesiam in loco magni concursus.

993. - « Unde resolves: 1°. Licet sta- « tim post ultimam proclamationem con- « trahere, etiam eadem die. — Non licet « autem differre ultra quatuor menses: « intra quos si non contrahant, repetendas < esse denuntiationes declaravit Congre- < gatio l8 ». [Et Salmant.¹⁴ cum Pontio et Leandro]. — « Imo Rituale Romanum « duos tantum menses permittit: intra « quos si non contrahatur, jubet repetere « denuntiationes, nisi videatur aliud epi- « scopo ».

994. - « 2°. Post proclamationes tene- < tur sub mortali, qui novit impedimen-

Matr. Comr.. cap. 7, n. 6. - *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 10. - *Fr&n*lib. 31, n. 227. — " Lib. 25, a. 562. - *Ochatav.*, tr. 3, qu. 3, n. 3. · *Fr\$tn.*, loc. dt. - *Guticr.*, de Matr., cap. 56, n. 8. · *Ochaçav.*, loc. at. — u *BeHarm.*, Declar. Cardinal., ad ees». 24, cap. L § Zirwt si prror/ü. Cfr. etiam Pallottini. v. *Matrimontnm*, ^ 5, n. 51 — M Tr. 9, cap. 8, n. 75. - *Pont.*, lib. 5, cap. 30, n. 10. · *Lcand.*, dUp. 7, qu. 55. — *Rit. Rom.*, de Sacr. Matr. v. Si to *infra*.

plurcsdies festivi se immediate sequantur..., Sanchez respondet consentaneum esse eidem fini, ut tunc.. expectetur seu differatur matrimonium per aliquod temporis spatium».

c) Trullench, *loc. cit.*, num 5; Leander, *disp. 7, qu. 53*, negant esse mortale, modo interpolatio non sit notabilis; Aversa vero, *qu. 7, sect. 1*, v. *Adnotari tamen*, negat item esse mortale « si praeterentur aliquod festum intermedium ».

*) Coninck, quamvis hic ab Escobar cite tur, videtur tamen potius priori sententiae adhaerere; scribit enim, *disp. 27, num. 47*: «Quando festa continua sunt, praestare intermittere aliquot dies inter proclamationes.... Quare concilium, dum jubet eas fieri tribus festis continuis, intelligendum est de festis quae sibi non succedunt immediate. Tantum enim vult ne illae nimis diu differantur, ut auditoribus excidant, et matrimonium diu cogatur differri ». — Praeterea ceteri auctores hic citati negant nrofecto id esse mortale, sed non dicunt esse veniale. — Reginaldus denique dicit solum a corcilio excludi festorum mediationem.

f) Filliuccius, *tr. 10, part 1, cap. 5, n. 174*, hanc opinionem nsinuat, dicens pro-

clamationes faciendas esse « iribus diebus festis continuis ».

f) Gaspar Hurtadus, *disp. 5, diff. 18, n. 60*, negantem opinionem, quam utique tenet, limitat: nisi adsit consuetudo.

In Thesauro Resol S. C. C., in una *Bruncnsi* 17 Junii 1780, et una *Tudertina*, 19 April 1823, S. C. declaravit denuntiationes fieri non posse in festis abrogatis, nisi de licentia episcopi; et tunc sub conditione « quod nempe in illis diebus qui festi non sunt, frequens adhuc perseveret populi ad ecclesiam concursus», ut habetur in litteris ejusdem S. C. ad episcopum Brunensem, datis die 5 Julii 1780, et referuntur in dieu Tudertina. Et pariter S. C. C. declaravit posse fieri denuntiationes *diebus ferialibus* ex legitima dumtaxat causa, si talis ab Ordinario fuerit judicata, ut refertur a Pallottini, v. *Matrimonium*, § 5, n. 18,

A> Possevinus, *cap. 10, num. 12*, scribit: « Intelligendos festos ex praecepto et consuetudine, et etiam ex devotione, etsi non servetur festus nisi usque ad meridiem, quia... in omnibus salvatur mens concilii, quae est ut denuntiationes fiant tempore quo audiantur a populo, et his diebus populus potest audire, quia ad ecclesiam confluit».

ProMHii-
diebuT
ÎdiîTœn.
carwaa-

Potet «n-
pou poci
mauooes

q o « tene
dimestum.

Si potest probari p<r testes, qui-libet tene-tur denan-nare.

•tum, illico denunciare, quantumvis se-
«cretum esset, ad impedienda gravia
«mala, v. gr. incestum, sacrilegium, etc.
•Si tamen inde alteri periculum infamiae
«nasceretur, is ex caritate prius esset mo-
•nendus ut a matrimonio desisteret. San-
«chez * Fagundez l*Henriquez a>, Lay-
«mann, etc. communiter: — contra Pon-
«tium · qui negat teneri denunciare si sit
«occultum. Idemque tenet Martinus Pe-
<rez⁴, sed cum hac limitatione: si tantum
«audiverit et nesciat a quo, vel si pro foro
«interno sit dispensatum, vel si metuat
«magnum scandalum aut periculum, vel si
<sciat contrahentes esse in bona fide b> ».

Certum est 1°. Quod si impedimentum
possit per testes probari, quilibet illud
sciens denunciare tenetur, sive impedi-
mentum sit dirimens sive impediens: esto
sit occultum et infamatorium, nempe quod
ortum habuerit ex peccato. Ita Palaus 5*
Pontius ·, Bossius ’; et Salmant. · cum
Trullench, Aversa, Dicastillo, et communi.
Quis enim tenetur manifestare peccatum
occultum alterius quod est tertio nocivum,
quando praelatus legitime id praecipit:
prout praecipit episcopus, imponens (dum
fiunt proclamationes) omnibus consciis ali-
cujus impedimenti ut revelent. — Et tenen-
tur revelare etiam ii qui noverint impe-
dimentum sub secreto naturali, et adhuc
cum juramento non propalandi^; ut di-

cunt Sanchez ·; Escobar¹⁰ cum Paludano
et Corduba § Bossius ¹¹ cum Barbosa ¹²
et Fagundez; ac Salmant.¹¹ cum aliis: ex
D. Thoma ¹², ubi docet promissionem et
juramentum non obligare quando imminet
damnum communitati vel tertiae perso-
nae, prout in nostro casu utrique damnum
imminet. — Advertunt tamen praefati au-
ctores, antequam fiat denuntiatio, prae-
mittendam esse correptionem fraternam,
et etiam pluries, si probabiliter sit profu-
tura: modo periculum non sit in mora.

Certum est 2°. Quod si impedimentum
est *occultum*, et jam fuerit pro eo obtenta
dispensatio quoad forum internum, illud
sciens non tenetur denunciare: secus, si
adesset publica fama de impedimento, et
dispensatio esset occulta; ut Sanchez u,
Bossius ¹⁵ et Palaus ,e.

Certum est 3°. Quod si noveris impe-
dimentum *ex auditu*, sed non recordaris
a quo, vel si accepisti a persona non fide
digna, non teneris denunciare. — San-
chez ¹⁶, Pontius¹¹; Palaus ¹⁹ cum Gutier-
rez et Farinacio ac Bossius ²⁰ cum
Navarro, Coninck Bonacina, Filliuccio,
Corduba et Hurtado /A

995. - Sed dubitatur 1°. *An si tu solus
impedimentum noveris, nec possis pro-
bare, tenearis illud denunciare?*

Prima sententia, quam tenent Pon-
tius⁸¹, Diana ·); ac Sà b>, Major et Gabriel,

1 Lib. 3, diip. 13. n. 2 et 3. — De 2 praec. Eccl., lib. 6, cap. 5. n. ». — Laym, lib. 3. tr. 3, part. 2, cap. 4. n. 8. — De Imped. Matr., cam. 30, qu. 5, 14. — 1 Ditp. 43. MCI. 6. — Tr. 28. disp. 2, punct. 13. § 6. n. 1. — Lib. 6, cap. 34, n. 3. — 1 De Matr. Conir., cap. 7, n. 158. — Tr. 9, cap. 8, n. 96. - 7>ul/, lib. 7. cap. 6, dub. 11, n. 2. - Atvria, qu. 7, MKt. 4. - Dirait., disp. 3. dub. 23, n. 2» ct 287. — Lib. 3. disp. 13. n. 5 et 6. — * Lib. 25. n. 622 - Paint., in 4. diit. 28. qu. 2, art. 5, «met 3 (n. 31). — u De Matr. Conir., cap. 7, n. 176. - Fa*und., de 2. praec. Eccl., lib. 6. cap. 5, n. 4. — 11 Tr. 9, cap. 8. n. 99. - « 2. 2. qu. 70. art. 1, ad 2. — » Lib. 3.

disp. 14. n. 4; cfr. diip. 13, n. 8. — “ Loc. cit.. n. 167 et 189. — » Tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 6. n. 2. — » Lib. 3, disp. 13. n. 7. — “ Lib. 5. cap. 34. n. 1. — u Loc. cit., n. 3. - Gutier., de Matr. cap. 59, n. H et 12. — * De Matr. Conir., cap. 7, num. 1M et 166. - iivar., comment, in cap. Inter verba 11 qu. 3, n. 788, (edit. Vcnet. 1594); et Man., cap. 25, n. 46, v. Tertium. - Bonac., at Matr., qu. 2, punct. 6, n. 20. - Fill., tr. 10, part. 1, cap. 5, n. 186. — ■ Loc. dt., n. 5 et seqq. — Major, in 4, dist. 21, qu. 2, v. Tertio arguitur. - Gabr. Bitl, Suppl., diit. 28, qu. 1, art. 3, dub. penult.

994. - * Henriquez, de Poenit., lib. 3, cap. 21, n. 3, lit o, dicit caritatem quando que obligare ne prodatur occultum.

b) Addit Perez pro contrahentibus bona fide: « Si ita sit occultum, ut probabile sit nunquam manifestatum iri ».

cj De Juramento non loquuntur Escobar, Paludanus, S. Thomas.

d) Corduba, Quacstionar., lib. 1, qu. 43, dub 2, v. Secundo, si autem; Barbosa, al-leg. 96, n. 63, rationem tantum hujus opi-nionis habent

Farinacms, Prax. crimin. de Tcstib.,

quaestio, 69, n. 76 ct 85; Corduba, loc. cit., v. Sexto; ct Sum., qu. 64, n. 6, tractant de testibus in generali.

D Coninck, disp. 27, n. 62; Gaspar Hur-tidus, disp. 5, diff. 21, n. 76, hoc dicunt de impedimentis infamatoriis tantum.

995. - § Wzn^part.3, tr. 4, resol. 221, videtur forte hanc Pontii doctrinam probare; postquam enim eam exposuit, haec scribit: < Quando acciderit casus, lege illum, et omnia solide pertractata invenies; nam ego in his meis laboribus brevitati studeo ».

b) Sh, v. Matrimonium, n. 23, non satis

Scient to-
la* impedi-
ta e n c u m
quod non
Ktesc pro-
re. juxta
alios, non
tenetur de-
nuntiare.

Venus te-
netur.

Modo com-
mode pot-
est.

apud Salmant. § negat; quia nemo tene-
tur denunciare impedimentum quod pro-
bare non potest. — Unde sic arguunt:
Aut sponsi sunt in bona vel in mala fide;
si in bona, non peccant contrahendo matri-
monium; si in mala, nihil proficies, cum
testimonium unius non sufficiat ad nuptias
impediendas.

Secunda vero sententia, communis-
sima et verior, affirmat teneri, si com-
mode potes. Eamque tenent Sanchez
Palas cum Hurtado, Coninck, Henri-
quez, Covarruvias; Escobar³ cum Lay-
mann, Bonacina, Barbosa, Fagundez, Ara-
gon⁴ et Lopez⁵ Bossius⁴ cum Filliuccio
et Reginaldo; ac Salmant.³ cum Dica-
stillo, Trullench, Leandro, etc. — Ratio,
quia, si sponsi sunt in *mala fide*, bene
proficiet revelatio ad vitandum pecca-
tum; cum testimonium unius de impedi-
mento satis est ad matrimonium impe-
diendum (ut diximus *n. 878, Dubit. 2*,
et mox fusius probabimus in Dubio seq.,
v. *Quarta*). Si vero in *bona fide*, proficiet
saltem ad reparandam injuriam materia-
lem sacramenti.

Diximus: *si commode potes*. Nam cum
tuo gravi damno aut aliorum scandalo
non teneris denunciare; cum neque lex
ecclesiastica, neque praeceptum corre-

ctionis obliget cum gravi incommodo aut
scandalo aliorum.

996. - Dubitatur 2°. *Ah sufficiat unus
testis de impedimento, ut episcopus prohi-
beat contrahi matrimonium?* Adsunt qua-
tuor sententiae:

Prima sententia, quam tenent Pontius
et Diana^e, dicit sufficere si impedimen-
tum ortum habeat ex crimine. — Si vero
non provenerit ex peccato, sed ex cogna-
tione carnali aut spirituali, requiri duos
testes Ude dignos: nisi adsint alia admi-
nicula quae plenam faciant probationem.

Secunda sententia omnino opposita,
quam tenet Lacroix^b, dicit quod si impe-
dimentum non sit ob crimen, sufficit ad
impediendum unus testis fide dignus. —
Si vero ob crimen, requiruntur saltem
duo; quia tunc agitur de praejudicio ter-
tii, adversus quem nequit ferri iudicium
sine plena probatione.

Tertia sententia, quam tenent Con-
cinali; et Salmant. cum Trullench, Dica-
stillo, Aversa, etc., dicit sufficere unum
testem, quaecumque sit impedimentum:
modo testis ille sit omni exceptione major,
et deponat ex certa sciential.

Quarta demum sententia, communis-
sima et verior, quam tenent Sanchez,
Panormitanus⁷, Navarrus⁸, Roncaglia

Ua cui ce-

cit, si tmpC-
diaentura
cato

altq., „suffi-
di oencti iat.
di oencti iat.
non ait ex
peccate

alio.. oeni
exceptione
major «afl
dt pro quo-
libet impe-
diment).

Venutsai-
fide unai.
ecd non ex-

¹ Tr. 9, cap. 8, n. 97. — * Lib. 8, disp. 13, n. 2. ·
Gasp. Hurtad., disp. 5. diff. 21, n. 75. · Coninck, disp. 71,
n. 60 et 61. · Htnriq., lib. 11. cap. 14, n. 5. i. f. · Covarr.,
de Matr., part. 2, cap. 6. § 10, n. 38. — · Lib. 25. n. 625. ·
Laytn., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 4, n. 9. · Bonac., de Matr.,
qu. 2, punct. 6, num. 20. · Barb., alleg. %, num. 51, i. f. ·
Faund., de 2. praec. Eccl., lib. 6, cap. 5, n. 4. — « De
Matr. Contr., cap. 7, n. 173. · Fill., tr. 10, part. I, cap. 5.
n. 165. · Betin., lib. 31, n. 228, i. f. — 1 Tr. 9, cap. 8,

n. 97. · Dicast., disp. 3, dub. 28, n. 290. · Trull., lib. 7,
cap. 6, dub. II, n. 3. · Leand., disp. 7, qu. 58. — * Lib. 5,
cap. 34. num. 8 et 9; et cap. 3c. num. X — ' De Matr.,
diss. 2, cap. 5. num. 12. — · Loc. dt., num. 106. · Tndl.,
loc. dt., num. 7. · Dicast., loc. du. num. 191. · Aversa,
qu. 7, sect. 5, v. Attamen. — · Lib. 1, disp. 71, a num. L
— M In cap. Super to, num. 7, de testib. et attest. —
11 Man., cap. 22, num. 83. — u Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 7.
resp. 1.

apte citatur a Salmant.; ait enim: « Impedi-
mentum... etiam secretum teneris revelare,
si non possis aliter impedire (sufficit enim
unus testis ad impediendum)... Quidam tamen
putant crimen occultum tacendum. Ego po-
tius dicerem tacendum, si illi bona fide con-
trahant, impedimentum nescientes: et qui-
dem qui putat non profuturum, non debet
revelare ».

¶) Palas, *tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 6*,
n. 5, ait: · Verius est et omnino consulen-
dum... obligatum esse».

¶) Ludov. Lopez, *instruct, consc., part. 1*,
cap. 37, v. *Etiam peccatum*, male citatur ab
Escobar (cx Diana tamen); allegatio enim non
est ad rem. — Aragon autem (eodem modo
citatus ab Escobar) dicit tantum, *in 2am 2at*,

qu. 70, art. I, ad 2, testem teneri revelare
iudici interroganti, delictum de quo adest
accusator et unus testis

996. - ¶) Diana, *part. 3, tr. 4, resol. 221*,
i. fie negat dumtaxat matrimonium unico te-
ste impediri posse.

Croix, *lib. 6, part. 3, n. 215*, tractat
de dissolutione juridica sponsalium, ad quam
satis esse ait unum testem fide dignum, si
ob impedimentum dissolvenda sunt: si vero
ob crimen, requiri duo testes omni exceptione
maiores,

c) Trullench, Aversa et Dicastilius non
requirunt ut testis sit omni exceptione major.
Praeterea Aversa et Dicastilius, pro impedi-
mento consanguinitatis requirunt saltem duos
testes.

Palaus¹ cum Coninck², Covarruvias et Mascardo; ac Bossius³ cum Hosliensi, Silvestro, Gutierrez, Farinacio, Barbosa, Piasecio, Comitolo, Hurtado, etc., — absolute docet sufficere unum testem ad impediendum matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major: modo habeat qualitates infra explicandas. — Id probatur 1° ex cap. *Super eo*, 22, de testib. et attest. ubi sic habetur: *Matre asseverante* (intellige alterius sponsorum) *ipsos esse consanguineos, non debent conjungi; quia praesumptio est non modica quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurimum juramento dissolvi.* — Probatur 2° ex cap. *Praeterea* 12, desponsat., ubi, cum quidam vir cupiebat contrahere matrimonium, ejus consanguineus asserebat se cum sponsa coivisse, respondit Papa: *Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.* Ex quo textu recte inferunt Sanchez⁴ cum Mascardo et Alexandro de Nevo; ac Bossius⁵ cum Panormitano, Gutierrez et aliis supra citatis, hoc procedere etiamsi testis sit accusator vel denunciator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget.

Ratio nostrae sententiae est, quia licet quando agitur de praejudicio tertii plena requiratur probatio: attamen, cum hic agatur de vitando *periculo animae*, nempe si

forte matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est. — Secus vero dicendum, ut bene ajunt Sanchez⁶ cum Panormitano et Bossius⁷ cum Cutierrez (contra Paludanum), si agatur de *praejudicio tertii*, et non agitur de peccato vitando, puta si testis allegaret fornicationem sponsae, vel quid simile. Tunc enim bene requiritur plena probatio, ex cap. *Licet*, cap. *Veniens* et cap. *In omni*, de testib. et attest.

997. - Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum matrimonium non requiratur ut in texe
ut testis sit omnino integer, requiritur tamen: 1°. Ut ipse non tantum denuntiet, sed etiam *deponat*, esto sponte se offerat ad deponendum a>; ut dicunt Sanchez⁸ cum Alexandro de Nevo; ac Bossius⁹ cum Gutierrez. — Nisi talis testis denuntiando probaret de fama impedimenti, ut ajunt iidem auctores, ex cap. *Cum in tua*, de sponsalib.; quia tunc sufficit ut tantum denuntiet quin deponat.

2°. Ut deponat *cum juramento*: Roncaglia¹⁰; Sanchez¹¹ cum Hostiensi, Panormitano, Paludano, Praeposito, Lopez, etc.; Palaus¹² cum Covarruvias et Gutierrez; ac Bossius¹³ cum Coninck, Barbosa et Hurtado. — Quia in iis quae sunt in praejudicium tertii non creditur testi nisi jurato, ex cap. *Tua nos. de cohabit. cleric. et mulier.*

3°. Ut deponat non ex auditu, sed *ex certa scientia*; ut Roncaglia¹⁴; Sanchez¹⁵

¹ Tr. 28, diip. 1, punct. 3. - Cotwr., de Matr. p. 2, cap. 6. § 10, n. A. - Matcard., de Probation., cood. 1081, a n. 2. — De Matr. Contr., cap. 7, n. 133. - Hotlien., in cap. *Praeterea* 12, num. 3, de tponaal. Sitwt., v. TeUi\$, qu. 5. v. Tertio. - Guticrr., de Matr., cap. 3, num. 2 et icqq. - Farinae., Prax. crimin., de Totib., qu. 63, n. 48. - Barbot., Collect., in cap. *Praeterea* 12, a num. 2. de iponial.; et in cap. *Super eo* 22, n. 9, de testib. Piatet., Prax. episcop., part. 2, cap. 4, art. 4, num. 27. - Comito/, lib. 1, qu. 112. i. f. - Gaip Murtad, diip. 2, diff. 19, n. 67. — Lib. I. diip. 71, n. 4 et 8. - Marcard., loc. cit., n. 5. - Alex, de New, in cap. *Praeterea* 12, de tponaal. — De Matr. Contr., cap. 7, n. 142. - Panorm., in cap. *Praeterea*, n. 7. - Gutierrez., de Matr., cap. 36, n. 6. — Lib. I. diip. 71, n. 7. — De Matr. Contr., cap. 7, n. 156. - Gutierrez., de Matr., cap. 36, n. 17. —

Palud., in 4, din. 27, qu. I, art. 3. cai. 1, v. Quinto (n. 17). — Lib. 1, diip. 71, n. 9. - Alex, de New, in cap. *Cum in tua*, de iponial., n. 4, el 14. — De Matr. Contr., cap. 7, n. 146. - Guticrr., de Matr., cap. 36, n. 8. — Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 7. p. I. — * Loc. cit., n. 10. - Haitien., in cap. *Praeterea* 12, de iponial., initio. - Panorm., in cap. 1 de conanfuin., n. 4. - Palud., in 4, dut. 27, qu. 1, art. 3, cat. 9 (n. 27). - Praepol., in cap. *Ex litteris t*, de coniang. et alBn., n. 6. Ludov. Lopea, Imtruet., part. 2. de Matr. cap. 46, v. Circa hanc doctrinam (cd. Salm. 15^2). — Tr. 28, diip. 1, punct. 32, n. 4. - Covarr., de Matr., part. 2, cap. 6, § 10, n. 38. - Gutierrez., loc. cit., n. 8; et Canon. Quaeit., lib. I, cap. II. n. 31 et 32. — Loc. cit., n. 147. - Coninck, diip. 23, n. 78. - Barb., in cap. *Praeterea* 12, n. 6. - Gatp. Hurtad., diip. 2, diff. 19, n. 67. — u Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 7, reip. I. — u Lib. 1, diip. 71, n. 11.

Coninck, *disp* 23, n. 78, requirit testem (si sit unus tantum) omni exceptione majorem, qualis in hac causa etiam est is qui propriam turpitudinem fatetur, et quamvis ob justam causam nolit publicato nomine suum testimonium deponere ».

Panormitanus, *loc. cit.*, n. 7, scribit:

« Pro peccato commisso, criminosus non admittitur; pro peccato autem vitando admittitur.

997. — 1) Sanchez, *loc. cit.*, n. 2, negat satis esse testem seipsum ingerentem, «tunc enim sicut suspectus esset repellendus »; in reliquis vero concordat.

cum Abbate, Covarruvias, Praeposito, etc.; Palaus cum Coninck et Gutierrez; ac Bossius cum Navarro et Riccio ^h — Excipiunt tamen auctores citati, et Salmant. ³ ex cap. *Licet ex quadam, de testib. et attest.*, nisi impedimentum sit consanguinitatis vel affinitatis. Tunc enim sufficit ut testis deponat se illud audisse a duobus fide dignis, et maxime a consanguineis sponso- rum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem ^c; ut Bossius ⁴ cum aliis.

4°. Demum requiritur ut testis ille *non sit persona vilis*: dummodo factum non sit ita occultum ut nequeat probari nisi per vilem personam; quia ubi deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens. — Ita Palaus ^{*} cum Menochio Bossius® cum Gutierrez; et Sanchez^l cum Panormitano et communi; contra Goffredum.

998. - Dubitatur 3°. *An, si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicus testis deponens impedimentum ad impediendum matrimonium?*

Negant Glossa in cap. *Praeterea 12, de spousal.*, v. *Nisi*; ac Paludanus, Henrictis, Lopez, etc., apud Sanchez ®. — Quia in praefato textu *Praeterea* supra allato expresse dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata.

Abbas Panorm., in cap. 1, de coniung. et affl., n. 2 et 3; cir. in up. *Licet ex quadam*, de testib. et attest. · *Covarr.*, loc. cit., n. 38. · *Praepos.*, in cap. *Ex litteris*, de coniung., n. 6. — ‘ Tr. 28. diip. I, punct. 32, n. 4. *Coninck*, disp. 23, n. 79. - *Gutierr.*, de Matr., cap. 36, n. 9. — · De Matr. Contr., cap. 7, num. 148. - *Novar.*, lib. 4, consil. 2, n. 1, de consanguin. — · Tr. 9, cap. 8, n. 107. — 4 Loc. cit., n. 152. — » Loc. cit., n. 4, i. f. — · Loc. dt., n. 145. · *Gutierr.*, de Matr., cap. 86, n. 12. — ‘ Lib. 1. disp. 71, n. 12. · *Panorm.*, in cap. *Praeterea*, i. f.; et cap. *Cum in tua*, n. 7, de sponsa). — *Goffred. de Trano*, Sum» in til. Decretal., til. de Accusation., n. 32 et 33. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3. cas. 9 (num. 27). · *Henric. Boich*, in cap. *Praeterea*, de sponsal., n. 3. - *Gregor. Lopez*, part. 4, tit. 9, ley 18, ad v. *Par jura*. · · Lib. 1,

Sed probabilius affirmant Sanchez ^{*} cum Covarruvias et Veracruz; Palaus ^l cum Gutierrez et Mascardo; ac Bossius « cum Hostiensi, Praeposito, Hurtado, etc: modo testis ille sit fide dignus et deponat ex certa scientia a». — Ratio, quia, si fama impedimenti bene sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex cap. *Super eo, de consang.*, tanto fortius debet sufficere testis integer, qui efficacius probat quam sola fama. Idque certum esse apud omnes testantur Palaus ^{*} et Sanchez — Ad textum autem oppositum in citato capite *Praeterea* recte respondent Panormitanus H; atque Sanchez ^l, Palaus ^l et Bossius n, quod in casu textus praefati non esset testis ille omnino integer: tum quia allegabat turpitudinem suam, tum quia non deponebat in forma testimonii.

999. - Notandum autem hic quod fama impedimenti satis est ad impediendum matrimonium (ut expressum habetur in cap. *Super eo, de consang.*), nisi fama infirmetur iuramento consanguineorum; ut excipiunt Sanchez et Palaus ^l cum Abbate, Gutierrez, etc., ex cap. *Cum in tua, de sponsal.* Imo addit Sanchez ²⁰ quod iuramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversus famam arbitrio iudicis. Probabilius autem censet Palaus ^l cum Gutierrez, contra Sanchez a», in probatione famae oportere ut testis denuntiet cum

diip. 71, n. 8. — 9 Loc. cit. · *Covarr.*, de Matr., part. 2, cap. 6, § 10, n. 39. - *Vcracr.*, part. 3. art. 8, v. *NoUndum etiam*. — “ Tr. 28, diip. 1, punct. 33, n. 6. · *Gutierr.*, de Mair., cap. 36, n. 8. - *Afascard.*, de Probat., cond. 1031, n. 10. — 11 De Mair. Contr., cap. 7, n. 144. - *HoUien.*, in cap. *Praeterea 12*, de tponaal. et matrim. · *Praepos.*, in cap. *Praeterea 12*, de ^hpan 9. - *Gasp. Hurtad.*, diip. 2, diip. 19, n. 68. — “ Loc. cit., n. 6. — u Lib. 2, disp. 45, n. 27. — 14 In cap. *Super eo, a. 1*, de consang.; et in cap. *Super eo*, num. 5, de eo qui cognov. conaang. — “ Lib. 1, diip. 71, n. 8. — Tr. 28, diap. I, punct. 32, n. 6. — ” De Matr. Contr., cap. 7, n. 144. — “ Lib. 1. diip. 71, n. 17. — » Tr. 28, diip. 1, punct. 32, n. 7. - *Abb. Panorm.*, in cap. *Cum in tua*, n. 9. · *Gutierr.*, de Matr., cap. 36, a. 15. — · Lib. 1, diip. 71, n. 17. — n Loc. dt., n. 7. · *Gutierr.*, loc. dt., n. 14.

h) Riccius utique citatur a Bossio, sed loco allegato ab ipso, scilicet *Prax. fori cedesiasst. 263, concl. 3*, Riccius id non habet in mca saltern edit. Veneta 1674.

*JSi nempe, addit Bossius, eorum non intersit neque ipsis commodum afferat; alias enim in propria causa testificarentur et non audirentur.

§ Menochius/Jfc *Arbitrar, iudicum*, lib. 2,

cas. 90, non adducitur pro hac doctrina, sed pro alio quodam asserto huic annexo.

998. - ^h) Sanchez, Covarruvias, Veracruz, Mascardus» Bossius requirunt testem omnino integrum; Praepositus vero testem solemniter deponentem; Hurtadus denique, testem juratum, qui publicato nomine deponat.

999. - ^h Sanchez, quidquid dicat Palaus, requirit, loc. cit., n. 9, « ut testis deponat; si

Probabili-
lia- fxiMdt-

RIA ICQ;
pediment!
-alis t ad
impedien-
dam mairi-
racnua.

Exceptio-
ne

Teati de
fama debet
denuntiare
cam Jara
mento.

Si »ponM-
ba tint ju-
tat

Juxta
alio-, non
«affiditunai
leitii de im-
pedimento.

juramento; cum ipse Sanchez fateatur (ut supra dictum est *n. 997, ad 2º*) in iudicio non credi testi non jurato, ubi agitur de praeiudicio tertii.

S'obua pri-
vau iamac
-aSdt e o-
lom ad la-
qjirtcdum.

Praeterea notandum quod notitia privata famae non sufficit iudici ut possit nuptias impedire; sed tantum ut possit inquirere de impedimento. — Ita communiter Sanchez¹; Palaus³ cum Gutierrez; et Bossius' cum Innocentio Barbosa et aliis.

An autem *possit iudex impedire matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium?*

«oen» pri-
vada im-
pedimen-
tum tue
WAon MB.

Negat Palaus⁴ cum Gutierrez, dicens requiri ut talis notorietas sit probata in iudicio; nam alias notitia esset privata, ex qua iudex nequit ferre iudicium. Haec opinio probabilis videri posset alicui, ex eo quod iudex debet iudicare secundum allegata et probata; juxta dicta *Lib. IV, n. 208*. — Sed probabilior est mihi sententia affirmans, quam tenent Sanchez⁵ cum Glossa *in leg. 1, C. Qui et adversus quos, v. In consilio*; ac Bossius cum Barbosa. Quia alias iudex, pronuntiando sententiam de matrimonio contrahendo, cooperaretur ad ineundum matrimonium nullum: quod esset intrinsece malum.

Probabi-
lint poietl
impedire
matrimo-
nium.

Ad quid
teneat ur
contrahent

1000. - « Contrahens ipse, legitime interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abs-
• tinere. Nisi dispensationem pro foro con-

SaacA., lib. 1, ditp. 71. n. 10. — 1 Loc. cit., n. 15. —
• Tr. 28. ditp. 1, punct. C, n.7. • Gutnrr., loc. cit, n. 14.
— • De Matr. Contr., cap. 7, n. 126 et 128. • Barb., Collect,
in cap. Cwm tn lna, de Bponaal, n. 5. — • Tr. 28, ditp. 1,
punct. 82, num. 7. • Guiltrr, de Matr., cap. 96, num. 14. —
• Lib t, ditp 71, n. 15. — Barb., Collectan., in cap. Cum
in lna, n. 5. — Sanch., lib. 8, ditp. 14, n. 2 et 4. — • Lib. 3,
tr.9, part. 2, cap. 4, n. 10. — • De Matr., qu. 2, punct. 6.

enim solum denuntiaret, non impediret matrimonium, nisi probaret de fama ».

*) Innocentius, in *cap. Cum in tua, de sponsal., i f.*, non citatur pro hoc asserto.

() Bossius, *de Matrim. Contract., cap. 7, num. 127*, utramque sententiam refert, quin Aperte suam mentem aperiat.

1000. - * Silvester, v. Ordo 11, *qu 2*, tractat de casu simili, nempe de ordinando, qui
• tenetur, inquit, confiteri crimen seu impedimenta notoria juris aut lacti, nisi fuerit cum

Filliuccius, *tr 10, part. I, cap. 5, n. 187*, concordat utique; sed non addit nupturientem teneri impedimentum fateri, quamvis dispen-

scientiae acceperit: tunc enim fateri non
• tenetur nisi iudex aliunde habeat suf-
ficientem probationem. Sanchez, Silve-
ster °), Laymann e. Vide Bonacina T,
« Perez • ». — [Ita communiter Sanchez °,
Pontius 10; et Bossius 11 cum Laymann,
Coninck, Filliuccio % etc.].

An autem sponsi teneantur fateri copulam incestuosam, si in dispensatione adsit clausula: *Nisi copula fuerit habita?* — Vide dicenda *n. 1135*.

1001. - < 4º. Parochus, cognito impedi-
« mento, tenetur prohibere matrimonium,
« et remittere ad episcopum vel ejus offi-
« cialem; neque potest assistere. Sanchez11,
« Martinus Perez1B, etc. » [CumSalmant.14
et communi] « contra Pontium βA Nisi
« tamen ex sola confessione nosset: tunc
< enim nullo modo posset negare matri-
« monium, sive publice sive privatim pe-
« tenti, neque illum admonere officii extra
« confessionem, licet in confessione posset
< ac deberet. Et tunc, si quidem sine ma-
« gno scandalo a matrimonio non possent
« desistere nec vellent, suadere ut con-
« trahant communi consensu, sub condi-
« tione, si Papa dispenset, animo tantisper
« cohabitandi ut fratres (non autem quoad
« torum) donec accedat dispensatio, et ite-
« rum contrahant. Ita, ex Beja et Pontio1B,
« Martinus Perezle: qui addit, si id omnino
« nolint, persistentque petere, debere pa-
« rochum assistere ».

Qad h-
biecduop
roche, o
rnltio lopt
dimeoto.

num. 21. — • Ditp. 43. sect. 7, num. 2 et 3. — • Loc. cit. —
* Lib. 5, cap. 33. n. 1 et 6. — « De Matr. Contr., cap. 7,
num. 182.188 et 18e1. - Laym., loc. cit., num. 10. - Coninck,
ditp. 27, n. 63 et 64. — « Lib. 3, ditp. 16. n. 3. — " Ditp. 43,
•ect. 8, n. 6. — " Tr. 9, cap. 8, n. 103. — Btja, Cas. conte.,
part. 2, cx». 31 (al., part. 2, Cong. 18 Decembr., cat. 2). •
u Lib. 5, cap. 35, num. 1, 2 et 4. • * Ditp. 43, sect. 8,
num. 4.

satus fuerit, si iudex habeat aliunde suffi-
cientem probationem.

1001. - a) Pontius, *lib. 5, cap. 35, num. 6*, hoc modo contradicit: «Si *occultum* est impedimentum, et solus parochus novit, non teneri comparere coram Ordinario et illi impedimentum detegere...; sed posse ac teneri assistere matrimonio petentium, sive teneantur impedimento dirimenti, sive impediendi tantum sive petant publice sive occulte, quando admoniti contrahentes desistere nolunt a contrahendo ». Verum, *cap. 36, num. 1*, scribit: Si quis alius «opponat impedimentum, jam non potest parochus ulterius procedere, non tantum in matrimonio, sed

1002. - Dubitatur 1°. *An parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire matrimonium publice peti-*
tum? — Si impedimentum denuntiatur ab aliis, certum est ex *cap. fin. de clandest. despons.*, teneri parochum interdicere nuptias et rem ad Ordinarium deferre ut ille cognoscat.

Dubium fit: *si solus parochus impedimentum sciat extra confessionem, an possit et teneatur nuptias impedire?*

Negat Pontius⁷ eadem ratione ductus (ut dixi supra in Dubio 1°, m. 995), quia nemo tenetur denunciare quod probare non potest. — Affirmant tamen verius Sanchez⁸, Bossius³, Roncaglia⁴, Palaus⁹ [cum] Coninck et Gutierrez; ac Escobar¹⁰ cum Henriquez, Hurtado, etc. Ratio, quia, si quilibet tenetur (ut diximus dicto n. 995) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat; a fortiori tenetur parochus cui ex officio incumbit consulere salutem suarum ovium. — Nec obstat quod peccatori occulto, publice petenti sacramentum, illud non est denegandum. Nam respondetur cum auctoribus citatis quod hoc procedit quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam sacramenti susceptionem; secus vero, si impedimentum (praeter susceptionem) praebet occasionem aliorum damnorum et culparum.

Dubitatur 2° *An Ordinarius qui solus conscius sit impedimenti teneatur matrimonium impedire?*

Sanchez⁷, Pontius⁸; et Palaus⁹ cum Gutierrez, Coninck et aliis, sentiunt eum nec teneri nec posse; quia nemo potest esse iudex et testis. — Sed probabilius affirmant Concina¹⁰; Escobar¹¹ cum Lean-

dro; Bossius¹ cum Coninck et Hurtado; et Salmant.² cum Aversa, Trullench, Dicastillo, etc. Ratio: tum quia bene potest esse aliquis iudex et testis, quando agitur de peccato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad iudicem superiorem (et etiam ad suum vicarium, ut ajunt Salmant.² cum auctoribus b) citatis), ut ille iudicium proferat: et ad hoc ipse episcopus tenetur, ut impediatur peccata quae ex matrimonio invalido oriantur.

1003. - « 50. Potest episcopus vel ejus vicarius, non autem decanus ruralis, dispensare, vel ut una tantum fiat proclamatio; vel ut fiant post contractum subito factum coram paroco et testibus ante consummationem; vel etiam ut plane omittantur, si justa causa subsit, v. gr. timor ne alioqui malitiose impediantur matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, status disparitas, metus scandali, infamiae, incontinentiae, etc. — Bonacina

« 6°. Etsi, quando per dispensationem contractum est matrimonium ante proclamationes postea faciendas, conjux non teneatur nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factae fuerint: quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenet Sotus¹), Ledesma, Texeda (contra Sanchez), apud Diana² ».

« 7°. Etsi parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per episcopum declarare praeceptum hoc hic et nunc non obligare, v. gr. si moriturus concubinam velit ducere, ob proli-

Ordioiriat,
aolae coe-
❖ciu· impe-
dimfnti,
probabilia
tenetor na-
BtU» probi

Quia pca-
dispen-
sare a pro-
clamatio-
nib. u. «, ct
quando

Parochus
r. l. nequit
jjf Jpikejl!

⁷ Lib. 5, cap. 35, n. 6. — ⁸ Lib. 3, diip. 15, n. 11. — ⁹ De Matr. Contr., cap. 7, n. 206. — ¹⁰ Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 7. ¹¹ 2. — ¹² Tr. 28, diip. 2, punct. 13, § 7, n. 3. — ¹³ Coninck, pi 27, n. 66. — ¹⁴ Goticrrde Matr., cap. 60, n. 5. — ¹⁵ Lib. 25, n. 628. — ¹⁶ Htnriq., lib. 1, cap. ult., n. 6. — ¹⁷ Gasp, Hurtad., ditp. 5, diff. 21, n. 77. — ¹⁸ Lib. 3, ditp. 15, n. 11. — ¹⁹ Lib. 5, ditp. 35, n. 5. — ²⁰ Tr. 28, ditp. 2, punct. 13, § 7, n. 7. — ²¹ Gulierr., loc. cit., n. 5. — ²² Dite. 2, cap. 5, n. 11. — ²³ Lib. 25, n. 634. — ²⁴ Ltand., p. 7, qu. 90. — ²⁵ Cap. 7.

n. 206. — ²⁶ Coninck. ditp. 27, n. 67. — ²⁷ Gasp, Jfurtod., diip. 5, diff. 21, n. 77. — ²⁸ Tr. 9, cap. 8, n. MM. — ²⁹ Atvrsa, qu. 7. — ³⁰ cct. 5, v. Al si praelatus. — ³¹ Trull., lib. 7, cap. 6, dub. II, num. 6. — ³² Dicast., diip. 3, dub. 29, num. 312. — ³³ u Loc. cit. — ³⁴ De Matrim., qu. 2, punct. 6, num. 7. — ³⁵ Petr. Lrdcsm., qo. 45, art. 5, punct. 3, v. Srd adkuc est dubiutn. — ³⁶ Trxtda. Theol. mor., tom. 2, lib. 4, tr. 1, contr. 9, n. 49. — ³⁷ Sanch., lib. 3, disp. II, n. 3. — ³⁸ u Part. 9, tr. 8, root. 19.

neque in denuntiationibus, si nondum tres denuntiationes factae, sed rem deferret ad Ordinarium ».

1002. - A) Coninck male citatur a Palao; tenet enim secundam sententiam, (quae S. Alphonsi probatur) uti infra a Bossio allegatur.

b) Salmant. nullum auctorem citant pro hoc dicto.

1003. - a) Quidquid dicat Texeda (a quo Diana allegationem mutuatus est), Sotus, in 4, dist. 28, qu. tin., art. 2, sententiam hanc non tenet.

« legitimationem —Bonacinal ex Silve-
« stro, Sanchez, etc., ».

Quoad dispensationem denuntiationum,
observa quae habentur in Tridentino *
ubi: *Quod si aliquando probabilis fuerit
suspicio matrimonium malitiose impediri
posse, sitôt praecesserint denuntiationes;
tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel
saltem parochus et duobus vel tribus testi-
bus praesentibus, matrimonium celebre-
tur. Deinde ante illius consummationem
denuntiationes in ecclesia fiant, ut si ali-
qua subsunt impedimenta, facilius dete-
gantur: nisi Ordinarius ipse expedire
judicaverit ut praedictae denuntiationes
remittantur: quod illius prudentiae et ju-
dicio S. Synodus relinquit,*

BptKopaf
poteil di-
tpeurc e-
FAST C M.
itAicAutak

1004, - Quamvis autem a concilio 3 con-
cedatur episcopo facultas dispensandi in
denuntiationibus, ob solam causam si ti-
meatur quod matrimonium injuste impe-
diatur: — tamen communiter dicunt docto-
res quod etiam *ob alias justas causas*
episcopus potest, et quandoque tenetur in
denuntiationibus dispensare. Licet enim
concilium unicam dumtaxat assignasset,
eam tamen exemplificative, non taxative
proposuit: praeterquam quod rem hanc
statim postea prudentiae Ordinarii reli-
quit. Ita Sanchez⁴, Pontius⁵, Cabassutius ·
Palaus¹, Barbosa ·, Roncaglia · Concinal¹⁰,
Wigandtl¹¹, Escobar¹², Salmant.¹³ et Bos-
sius¹⁴ cum aliis, contra Cephalum et
Borrellum

Et ita pluries declaravit S. C. Concilii;
ut referunt Escobar¹⁵ et Bossius¹⁶, qui
praesertim ex Bellarmino¹⁷ has decla-
rationes affert: *Denuntiationes possunt*

*omitti, non solum ex causis hic expres-
sis, sed ex aliis bene visis episcopo:
qui has denuntiationes potest remittere,
etiam post matrimonium contractum, et
ante consummationem.* Item in alia de-
claratione: *Episcopus potest has omnes
denuntiationes remittere, etiamsi non sit
rationabilis suspicio quod possit matri-
monium impediri; quia relinquitur suae
prudentiae.*

1005. - Docent etiam communiter do-
ctores quod si oportet ad vitandum grave
damnum commune vel privatum, spiri-
tuale aut temporale, et adhuc si expedit
ad notabile bonum spirituale aut tempo-
rale communitatis vel alterius privati,
episcopus non solum potest, sed etiam
tenetur dispensare. Ita Sanchez¹⁸, Pon-
tius¹⁹, Barbosa²⁰, Palaus²¹; Roncaglia²²
cum Gutierrez; Bossius²³ cum Coninck,
Bonacina, Filliuccio et Hurtado. — Hujus-
modi igitur causae ob quas *episcopus te-
netur dispensare* sunt:

1°. Si adsit probabilis timor ne matri-
monium malitiose impediatur, juxta sen-
sum Tridentini.

2°. Si matrimonium sit necessarium ad
vitandum damnum sive infamiam con-
trahentium vel prolis: nempe si concu-
binarii reputabantur conjuges, vel si prae-
cesserit defloratio, et timeatur ne vir mu-
tet voluntatem. Item, si alter sponsorum
esset in articulo mortis, et esset proles
legitimanda. — Sanchez²⁴, Bossius²⁵, Ron-
caglia²⁶ cum Barbosa.

3°. Si immineat periculum animae, cor-
poris aut fortunae. — Sanchez²⁷ et Ron-
caglia²⁸ ac Bossius

* De Matr. q. 2, punct. 6, n. 7. - Silvest., v. Matrim. VI, qu. 7, v. Secundum, cum v. Matr. //, § 17. v. Tertium - Sanch., lib. 3. di. p. 10, n. 77. - Scis. 24, de reform. Matr., cap. 1. - Loc. dt. - Lib. 3. disp. 9, n. 2. - Lib. 5, cap. 32, n. 1. - Theor. Jar. t. lib. 3. cap. 20, n. 8 et aeq. - 5 Tr. 28. disp. 2. punct. 13, M. n. 7. - Allef. 32. n. 77. - Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 4. reap. 2. - * De Matr. dist. 2, cap. 5, n. 7. - « Tr. 16, n. 96. - « Lib. 25. n. 587. - « Tr. 9. cap. 8, n. 89. - M De Matr. Contr., cap. 7, n. 34. - M Lxx. dt., n. 686. - M Loc. dt. n. 34. - In Tnd. Mta. 24, cap. 1, de reform. Matr., Dedar. Cardin. - « Lib. 3, disp. 10,

n. 5 et 6. - « Lib. 5, cap. 32, n. 5. - Aller. 33. n. 51. - n. Tr. 28, disp. 2, punct. 13. § 5, n. 1. - n. Tr. 21, qu. 3, cap. 3, qu. 4, reap. 1. Gutter?, de Matr., cap. 57, n. 4 ct 5. - « De Matr. Contr., cap. 7, n. 103. - Coninck, diip. 27, n. 59. - Bonae., de Matr., qu. 2, punct. 6, n. 7. - Filli., tr. 10. part. 1, cap. 6. n. 179. - Gasp. Hurtad., diip. 5, diff. 20, num. 71. - « Lib. 3. disp. 10, num. 6. - « Cap. 7, num. 103, cum num. 86, 90 et aeqq. - Loc. cit., qu. 4, reap. 3. Barb., alleg. 32, num. 47, 49 ct 51. - n. Loc. dt., num. 6. - Loc. dt., resp. 2. - « Loc. dt., num. 90, 92 et 93.

Et hoc *implicite* firmatur decreto S. C. de Sacram., 29 jul. 1910, vi cujus in monis periculo, parochus dispensare potest ab omni-
bus impedimentis dirimenlibus(exccptis sacro
presbyteratus ordine, et affinitate lineae re-

ctae ex copula licita). Ergo a fortiori, dicen-
dum, parochum tunc dispensare posse in de-
nuntiationibus.

1004. - Joannes Cephalus, *Consil., torn. 3, consil. 421. n. 60*; et Borrellus, *Decisionum*

Cauvit O
qiu'cptK»
pus uncte
diipcx sui

4°. Si sponsus statim sit longe profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis. — Bossius *

5°. Si parentes vel tutor praetendant ut virgo nubat indigno. — Escobar cum Cajetano b)

6°. Addit Roncaglia si immineat tempus adventus vel quadragesimae, et alias urgeat periculum incontinentiae vel gravis praejudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare matrimonium ante benedictionem nuptialem. — Verum (juxta nostram sententiam, allatam h. 984, *Dubit.* 2), cum nulla sit culpa ante benedictionem consummare: melius dicendum est posse propter hanc causam episcopum dispensare, sed non teneri; ut dicunt Barbosa cum Coninck Reginaldo d), Ugolino etc.; et Bossius cum Sanchez d), Pontio Salzedo f) et Hurtado rA

Caeterum, bene ait Roncaglia teneri

* De Matr. Contr., otp, 7, n. 90, 1. f. — Tr. 21, qn. 3, cap. 3. qu. 4, reap. 2. — Roncagl., loc. cit., reap. 2, i. f. — Lib. 3, diip. 9. n. 3 et seqq., cum diip. 10, n. 6. — De Matr., qu. 2, punct. 6, n. 7, v. Rogabis. — Cap. 7,

episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam quae, prudentis judicio, urgens videatur.

1006. - Causae vero ob quas episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt:

1°. Si nuptiae sint contrahendae inter magnates; quia horum conjugia non fiunt, nisi magna praecedente consideratione. — 2°. Si sponsi sint valde senes; aut valde dispares in conditione, aetate, divitiis aut qualitate. — 3°. Si certo moraliter constet nullum adesse impedimentum. — Iu Sanchez, Barbosa a), Bonacina 4, Bossius, Palaus, Pontius, Cabassutius, Filliucius, Salmant. c): licet non omnes hi auctores omnes dictas causas exprimant

Praeterea non habent hic Roncaglia et Barbosa * cum aliis, quod episcopus possit in denuntiationibus dispensare etiam cum altero sponsorum non sibi subdito: sicut enim potest eum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. — Et hanc esse con-

num. 65, 88, 89 et 101. — Tr. 28, diip. 2, punct. 13, § 4, num. 8, cum (5, n. 3. — 1 Lib. 5, cap. 32, n. 2 cum u. 5. — Tr. 21, qu. 3, cap. 3. qu. 3, resp. 1. — Altf. 32, num. 35.

universar. Sum., part. 3, tit. 1, n. 343 et seqq. lpa. Veneta 1627), eo sensu contradicere censentur, quod nullam aliam dispensandi causam assignant praeter timorem ne matrimonium malitiose impediatur.

1005. - °) Escobar, lib. 25, n. 587, dicit episcopum propter hanc causam posse dispensare. At vero, num. 602, dicit dispensationem debitam esse in casibus in quibus, si non dispensaret, « damnum notabile obveniret ».

Cajetanus, Opusc. toni. I, tr. 12, qu. 2, citatur ab Escobar dumtaxat pro ratione adjecta; scilicet eo casu potuisse olim clandestine contrahi.

c) Barbosa, alleg. 32, n. 48 eunt n. 51, dicit episcopum hoc casu tenori dispensare ad petitionem partis. — Idemque tenet Comnek, disp. 27, n. 57 et 59.

d) Reginaldus, lib. 31, n. 235, ait hanc esse justam causam dispensandi. — Itemque Ugolinus, de Potest. episc., cap. 60, n. 4. — Sed Reginaldus, n. 236, affirmat in generali episcopum teneri dispensare, quando id valde expedit bono animae vel corporis. — Et ita etiam Sanchez, lib. 3, disp. 9, n. 8; et disp. 10, n. 6.

Bossius, loc. cit., n. 87, dicit hanc esse justam causam dispensandi; sed n. 103, addit: « Teneri episcopum remittere denuntiationes... quando instat tempus clausum, et si

differatur matrimonium subsit periculum incontinentiae ». — Et ita etiam Pontius, loc. cit., n. 2 eunt n. 5; et Gasp. Hurtadus, disp. 5, diff. 20, n. 69 cum n. 71.

f) Salzedo, m Pract. crim. Dias, cap. 76, not. D, v. Dispenset, dicit esse justam causam dispensandi.

1006. - a) Barbosa, alleg. 32, n. 45 et 46, has causas recenset ut justas, sed n. 51, dicit: « Existente justa dispensandi causa, tenetur Ordinarius ad petitionem partis sub poena peccati mortalis dispensare ».

b) Cabassutius, Theor. juris, lib. 3, cap. 20, n. 4, postquam has et alias causas dispensandi adduxit, scribit: « In his aut saltem quibusdam praedictorum casuum affirmant., teneri etiam Ordinarium dispensare a denuntiationibus... Ratioque est quia praelatus ex officio tenetur, quoad fieri commode potest, ovium suarum periculis occurrere, si gravia et urgentia sunt ».

c) Filliucius, loc. cit., n. 178, has ait esse justas causas; et n. 179, addit (quod casibus hic enumeratis convenit): « Non tenebitur, sed erit gratia, quando nullum publicum vel notabile damnum sequitur ». — Et pariter Salmant., postquam n. 89 et 90, adduxerunt causas dispensandi, addunt n. 91, quasdam ex eis esse quidem sufficientes, sed gratiosas, « ut si parum ac leviter bono communi aut particulari conducatur ».

cautae ob
«nuuepiico
pu« potest

Bpiico-
51
«bd>t0° ° °

suetudinem testatur Roncaglia: qui addit eandem facultatem dispensandi habere praelatos qui jurisdictionem quasi episcopalem habent.

Hic autem notandum quod episcopus, dispensando in denuntiationibus, semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis: nisi communiter constaret non adesse.

1007. - Dubitatur 1°. *An vicarius generalis episcopi possit in denuntiationibus dispensare?*

Negant Pontius*, Diana et Gomez, Menochius et Henriquez, apud Escobar: ex concilio Toletano et concilio Mediolanensi, ac declaratione S. Congregationis anno 1591 (apud Henriquez). — Sed affirmant communius et probabilius Sanchez4, Palaus8, Bonacina · Wigandt', Elbel8, Barbosa ·, Roncaglia 10 (qui asserit cum Gutierrez et Sperelli, ex antiqua consuetudine vicarios semper in hoc dispensasse); et Escobar11 cum Navarro h», Coninck, Filiuccio, Rodriguez et Hurtado. Quia vicarius facit unum tribunal cum episcopo. — Bossiusc' autem et Escobar dubitant de authenticitate oppositae declarationis S. Congregationis.

Vicarios probabilia potest dispensare in denuntiatio-
ne

* Tr. 21, qa. 3, cap. 3, qu. 3, resp. II. — «Lib. 5, cap. 31, n. 5. — Anton. Gomca. in ball. Cruciat, cap. 4, n. 19 et 21. — kfnoch., Comil. (fi, n. 55. — Hcnriq., lib. 11, cap. 6, n. 5. — Lib. 7, n. 570. — Concil. Total. prot. dnc., act. 3, habita 12 Mart. 1583, decr. 47, (al. 4a); ap. Aguirre, edit. 1, K/J3. — Concil. Medio! prwint. V, § Qnac & ! Mjlrin. pertinent, v. Matrimonii danuntiationes. — Htnrùj., loc. cit. n. 5, Ut. / — Lib. 3, diip. 7, nuo. 10. — 1 Tr. 28, diip. 2, punct. 13, § 4, num. 2. — De Matr. qu. 2, punct. 6, n. 7. — 1 Tr. 16, num. 96. — De Matr., num. 81. — Alleg. 32, n. 28 et 29. — Tr. 21, qu. 3, cap. 3 quaeitiunc. 3, reap. 1. — De Matr., cap. 56, n. 11. — SportIU, Decia, fori cedet. decit. 97, n. 6. — Loc. cit. n. 572. — Coninck, diip. 27, n. 56. — FUL., tr. 10, part. 1, cap. 5, n. 176. — Rodrif., Sum. part. 1, cap. 215, n. 4. — Gaip. Hurtad., diip. 5, dirt. 19, n. 63. — Escob., loc. cit. — Machad., lib. 4, part. 2.

1007. - a) Diana, part. 3, tr. 4, resol. 238, opiniones aliorum de hac re dumtaxat refert.

Navarrus, Consil. 2, de clandest. despons., hanc sententiam tenet, in quantum scribit: « Omnis Ordinarius potest remittere denuntiationes matrimoniales ».

Bossius, De Matr. Contr., cap. 7, n. 52: « Ex qua communi praxi, inquit, seu usu infertur praefatam declarationem S. Cong., si vere emanavit, non fuisse receptam ».

<>Vega, Sum. silva, lib. 6, cas. 112; et lib. 3, cas. 211, concedit parochum posse diminuered enuntiationes; sed negat posse ab omnibus dispensare

Dubitatur 2°. *An parochus possit aliquando dispensare in denuntiationibus?*

Affirmant Vega Machado, Vivaldus, Ledesma et Veracruz, apud Escobar1f, et alii apud Salmant. w: qui satis probabile putant % casu quo (ut ajunt) urgeat necessitas et non possit adiri episcopus, qui alias teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis n. 1005. — Verius tamen et communiter negant posse parochum dispensare Sanchez u, Palaus 18, Pontius,e; et Escobar,T cum Navarro, Laymann, Coninck f), Villalobos, etc. Ratio, quia revera parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo.

Valde probabiliter tamen dicunt Sanchez Laymann,e, Croixle, Elbel20; et Roncaglia,1 cum Gobât, quod, esto parochus non possit dispensare; tamen in casibus quibus episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare praeceptum proclamationum non obligare: modo certus sit nullum adesse impedimentum. — Imo, in hujusmodi casibus censent BusenbaumA», supra n. 1003, ad 7; Pontius,** Bossius33 cum Hurtado; Salmant.34 cum Palao, Trullench, Dicastillo O, Sanchez, Coninck, Gu-

tr. 2, docum. 18, n. 2. — Wvald., CandcUbr. aur., part. 1, de Matr., n. 213 (edit. Brix. 1590). — Petr. Ldesm., ^, 45, art. 5, punct. 3, dub. 1, v. Dubitatio autem est. — Veracr., Specul. Append., dab. 1, propos. 3 et 4. — Lib. 25, n. 603. — “ Tr. 9, cap. 8, n. 84. — Lib. 3, dñp. 7, n. 17. — * Tr. 29, diip. 2, punct. 13, J 4, n. 8. — M Lib. 5, cap. 31, n. 2. — 11 Lib. 25, n. 605. — Navarr. Consil. 1, de clandest. deapona. — Laym., lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 11. — Villa!, part. 1, tr. 13, diff. 24, n. 8. — Loc. cit. — Lib. 6, part. 3, n. 494; cfr. n. 491. — * De Matr., n. 81. — Loc. cit., qu. 3, resp. 2. — Go6a/, tr. 10, n. 493 et 494. — “ Lib. 5, cap. 32, n. 6. — “Cap. 7, n. 107 et aeqq. — Gasp Hurtad., diip. 5, did. 20, n. 72. — M Tr. 9, cap. 8, n. 92. — Palaus, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 3, n. 5. — Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 10, num. 12. — Sanch., lib. 3, disp. 10, n. 27. — Coninck, disp. 27, num. 52.

Salmant. probabilem esse ajunt hanc opinionem, seclusa necessitate; sed n. 83, ubi de urgente necessitate agunt, non solum probabile esse, sed « apud omnes inconcussum » quod parochus possit dispensare.

f) Coninck, disp. 27, n. 53, limitat hanc suam sententiam; nisi dispensatio episcopi difficillime obtineri possit.

«7 Sanchez, lib. 3, disp. 10, n. 27, simpliciter dicit matrimonium eocasu posse contrahi sine denuntiationibus.

Busenbaum, loc. cit., loquitur de summatione matrimonii.

O Dicastillus, disp. 3, dub. 27, 281

Parodu
**

Otundm
ΓιΤι α Λ
S^TiS”
Γβ

tierrez; ac Escobar! cum Soto, Lopez, Ledesma, etc., posse ipsos sponsores, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine denuntiationibus. — Dicit autem Bossius! quod si in talibus casibus episcopus injuste neget dispensationem, tenentur sponsi recurrere ad judicem superiorem; alias non possunt contrahere, nisi forte

periculum sit in mora, et ad superiorem non pateat aditus.

Notandum hic denique quod si quis praesumit adsistere matrimonio sine proclamationibus, ex capite *Cum inhibitio*, § *Sane, de clandest. despons.*, incurrit suspensionem ab officio per triennium, sed ferendae sententiae.

DUBIUM II.

Quae sint Impedimenta dirimentia Matrimonium.

1008. *Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet:* 1. Error, 2. Conditio, 3. Votum, 4. Cognatio, 5. Crimen, 6. Cultus disparitas, 7. Vis, 8. Ordo, 9. Ligamen, 10. Honestas, 11. Aetas, 12. Affinis, 13. Si Clandestinus, 14. Et impos, 15. Raptave sit mulier, nec pani reddita tutae — 1009. I. Error personae. — 1010. *De errare circa personam.* — 1011. *De errore circa qualitates personae.* — 1012. *An irritet matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui,* — 1013. *Dantur tres regulae ad dignoscendum quando error qualitatis redundat in substantiam.* — 1014. *Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis.* — 1015. *Secunda, si qualitas est propria cujusdam personae.* — 1016. *Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem.* — 1017. II. Conditio, scilicet servilis. — *Plura notanda usque ad n. 1023.* — 1024. III. Votum solemne. — 1025. *Dub. 1. An hoc dirimat matrimonium jure divino vel ecclesiastico.* — 1026. *Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemni!* — VZL. IV. Cognatio. *Et de cognatione legali.* — 1028. 2° *De cognatione spirituali (de qua, vide dicta de Bapt., ex n. 146).* — 1029. 3° *De cognatione carnali, et de regulis pro distinguendis gradibus.* — 1030. *Arbor consanguinitatis.* — 1031. V. Crimen. *Primum, homicidium. Secundum, adulterium.* — 1032. *Tertium, raptus.* — 1033. *Assignatur regula: de utroque patrante, scii, si adsit solum homicidium.* — 1034. *An requiratur quod intentio matrimonii alteri sit manifestata.* — 1035. 2°. *Uno patrante, scii, si adsit homicidium cum adulterio.* — 1036. *Requisita ad hoc impedimentum incurrendum.* — 1037. 3. *Neutro patrante, scii, si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum.* — 1038. *Dub. 1. An taciturnitas adulterae sufficiat pro consensu.* — 1039. *Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum.* — 1040. *Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum.* — 1041. *Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua.* — 1042. *Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum matrimonio attentato vivente conjuge.* — 1043. *Peccat qui vivente conjuge promittit alteri matrimonium.* — 1044. VI. Disparitas cultus. — *Quid de matrimonio cum haereticis.* — 1045. VII. Vis, sive metus gravis et injuste incussus ad extorquendum matrimonium. — 1046. *In quo vis differat a metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco.* — 1047. *Quae requirantur ad metum gravem.* — 1048. *Quae mala constituent metum gravem.* — 1049. *Quae requirantur ut metus irritet matrimonium.* — 1050. *Dub. 1. Quid, si judex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem si ducat filiam.* — 1051. *Dub. 2. Quid, si reus juste damnatur.* — 1052. *Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed juste damnaretur secun-*

Gutierrez, de Matr., cap. 57, n. 6. — 1 Lib. 25, n. 606 et 608.. Scius, in 4, diit. 28, qu. un., art. 2, post concl. 3, v. *Ex his primum.* — Ludev. Lepes, in »tr. nor., part. 2, de

Matr., cap. 39, v. *Ex praedictis corollarit.* — Pstr. Lsdism., qu. 45, artic. 5, punct. 1, dub. 2, concl. 3. — De Matr. Contr., cap. 7, n. 115.

didt esse probabile propter auctoritatem; « si tamen ratione agamus (addit), cum doctrinam non puto generaliter veram, sed tantum quando denuntiatio aut mora efficiendi denuntiationes nocet notabiliter bono communi vel ipsis contrahentibus, aut quando impedit opus alicujus misericordiae notabilis, ut diximus de matrimonioexistentis in articulo mortis». Si vero haec non occurrant, didt relinquen-

dum esse iudicio prudentis. Et n. 282, addit praeceptum hoc de proclamationibus, cum sit ecclesiasticum, non obligare, « quando ex illius observatione notabile damnum sequitur. Quapropter in talibus occasionibus nulla requiritur dispensatio, etiam si Ordinarius posset commode adiri. silque paratus dispensationem concedere ».

i) Pro foro judiciali.

dum allegata. — 1053. Dub. 4. Quid, si medicus neget mederi, nisi ducas filiam. — 1051. Dub. 5. An metus irritet matrimonium de jure naturae aut ecclesiastico. — 1055. Dub. 6. An irritet metus levis. — 1056. Dub. 7. An metus reverentialis. — 1057. Dub. 8. An possit resilire qui metum incussit. — 1058. VIII. Ordo. — 1059. An ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino. — 1060. IX. Ligamen. — 1061. X. Honestas. Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — 1062. Qu. 1. An ex matrimonio nullo. — 1063. Qu. 2. An ex sponsalibus juste dissolutis. — 1064. Qu. 3. An ex matrimonio clandestino. — 1065. XI. Aetas. — 1066. Vide plura de matrimonio impuberum. — 1067. An sit nullum matrimonium contractum, si puer aetate completa nequeat coire. Quid de matrimonio senum. — 1068. XII. Affinis. — 1069. De impedimento affinitatis ante matrimonium contractum. — 1070. De impedimento non petendi. — 1071. Qu. 1. An uxor cognita per metum a consanguineo viri privetur jure petendi, — 1072 Qu. 2. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. — 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. — 1074. Tertio, si ignorantia sit poenae. — 1075. Qu. 3. An ad contrahendam affinitatem requiratur ut copula ex utraque parte sit consummata. — 1076. Qu. 4. Quis possit dispensare in hoc. — 1077. Poena contrahentium cum impedimento affinitatis. — 1078. XIII. Clandestinitas. — 1079. Quid, si alicubi non possit haberi parochus. — 1080. An peregrini valide contrahant sine paracho. — 1081. Quis intelligatur nomine parochi. — 1082. An parochus excommunicatus aut irregularis, etc. — 1083. Dub. 1. An excommunicates assistens peccet graviter. — 1084. Dub. 2. An talis parochus possit alteri dare licentiam. — 1085. Quales testes sufficiant. — 1086. Quid, si sint duo parochi. Vel, si sponsi habeant duo domicilia. — 1087. An sufficiat parochus alterutrius sponsi. — 1088. Sufficit licentia praesumpta de praesenti, et ore tenus. — 1089. De vagabundis. — 1090. De militibus. — 1091. De peregrinis, careere detentis, aegris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. — 1092. An valide nubant sponsi coram paracho nolente. — 1093. An licite. — 1094. Quomodo peccet parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego ius conjungo, etc. — 1095. XIV. Impotentia. Vide plura apud Busenbaum. Qualis impotentia dirimat matrimonium. — 1096. § De impotentia ex maleficio. 2. Ex frigidityte. 3. Ex improporlionc corporum. — 1097. Dub. 1. An valeat matrimonium, si femina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis. — 1098. Dub. 2. An, soluto matrimonio per arctitudinem feminae, si postea per copulam amicum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. — 1099. Dub. 3. An femina arcta teneatur pati incisionem. — 1100. Dub. 4. An teneatur pati incisionem claustris virginalis, si etc. — 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. — 1102. Quid, si dubia, et dubium antecedit matrimonium. — 1103. Quid, si dubium superveniat. — WM. Quid in dubio an matrimonium sit consummatum, vel an impotentia praecesserit. — 1105. Quid censendum de matrimoniis in partibus haereticorum. — 1106. XV. Raptus. — 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus, requiritur ut mulier rapiatur 1. de loco ad locum; 2. causa matrimonii; 3. invita. — 1108. Quid, si vir rapiat eam cum qua sponsalia contraxerat.

c m c u d i r i - m e n t i	1008. - « Resp. Praeter defectum consensus (de quo supra, Cap. 2, dub. 1º), < sunt quae sequentibus versibus comprehenduntur: « 1. Error, 2. Conditio, 3. Votum, 4. Cognatio, 5. Crimen, « 6. Cultus disparitas, 7. Vis, 8. Ordo, « 9. Ligamen, 10. Honestas. « 11. Aetas, 12. Affines, 13. Si claudestinus, 14. et Impos, « 15. Raptave sit mulier, nec parti rcd- « dita tutae: • Haec socianda vetant connubia, facta « retractant »4	1009. - < Dicitur 1º. Error, scilicet personae: qui dirimit jure naturae; v. gr. « si Cajo volenti ducere Annam offerat « se Maria, cum qua, putans esse Annam, « contrahat. — Quia error aufert libertatem, et consensum requisitum jure naturae ad contractum. « Dixi: personae. Quia error qualitatis « seu conditionis personae (excipio servitutem) non irritat matrimonium, ut v. gr. < si putetur esse nobilis, virgo, dives, etc. « quam quis vult ducere, nec sit talis: « quia hic error non tollit consensum in « personam et materiam contractus. —	Error per tonne diri- mit jure ni- turae.	Quid dt errore qu litatit.
-----------------------------------	--	--	--	----------------------------------

1008.--Hñ prima operis editione, coi. 884, nota a. S. Alphonsus hic notam adjecerat, scilicet: « Impedimenta de jure naturae sunt quatuor: error personae, consanguinitas in primo gradu lineae rectae, impotentia naturalis perpetua, et ligamen ».

« Aliud tamen esset, si absolute nollet
« consentire in personam, nisi tali condi-
« tione affectam ; aut si ipsa conditio, juxta
« intentionem contrahentis, transiret in
« conditionem personae: ut si quis vellet
« ducere primogenitam regis, nec aliam,
« et tamen alia substitueretur, non subsi-
• steret contractus. — Bonacina¹ ex San-
« chez², Coninck³, Filliuccio, etc. ».

Error per-
«ocie diri-
mit pre na-
lurae

1010. - Certum est 1°. apud omnes quod
error circa personam de jure naturae di-
rimat matrimonium; quia contrahentium
personae sunt substantiale matrimonii
objectum: ergo si variatur persona, erra-
tur circa substantiam contractus, dum qui
intendit contrahere cum una non consentit
contrahere cum alia. Ita D. Thomas⁴, San-
chez⁵ Pontius⁶; et Salmant.⁷ cum Soto,
Bonacina, Palao; et alii passim. — Et hoc,
etiamsi error sit *vincibilis* et crassissimus;
ut Sanchez⁸, Roncaglia⁹; et Salmant.¹⁰
cum Coninck, Aversa a) Trullench, etc.
— Item, etiamsi error sit *concomi-*
tans, seu non dans causam contractui, nimirum
si, cognito errore, adhuc fuisset initum
matrimonium. Sanchez n, Roncaglia la, Bo-
nacina¹³; et Salmant. 14 cum Coninck,
Aversa, etc.

Licet «it
concomi-
tant.

Error qua-
litatif enn-
comitanu
BOldinmit.

1011. - Certum est 2°. quod *error circa*
qualitatem personae *concomitans*, seu non
dans causam contractui, non *irritat matri-*
monium. Unde, si quis contraheret cum
corrupta aut paupere aut ignobili, quam
putabat virginem aut divitem aut nobilem,
non principaliter motus ex his qualitati-

bus, sed aliunde, valet procul dubio ma-
trimonium; quia tunc jam adest volunta-
rium ad illud requisitum. — Sanchez¹⁶,
Pontius¹⁶ Bonacina¹⁷; et Salmant.¹⁸ cum
Coninck, Trullench, Palao, Aversa, Dica-
stillo; et alii communiter.

1012. - Sed magna Quaestio fit: *An*
irritet matrimonium error circa qualita-
tem dans causam contractui, nempe si,
cognito errore, matrimonium non fuisset
contractum?

Prima sententia affirmat; et hanc tenet
Pontius¹⁹, citans Aragon et Ledesma (citatus
etiam Sanchez, sed non bene, ut mox vide-
bimus). — Ratio, quia, dum sponsus con-
trahit, credens sponsam habere aliquam
qualitatem nobilitatis aut pulcritudinis,
etc., tunc praestat consensum virtualiter
conditionatum, nempe si sponsa habeat
illam qualitatem: qualitate igitur defi-
ciente, deficit consensus.

Secunda vero sententia, communis et
verior, negat. Et hanc tuentur Sanchez
qui eam verissimam vocat cum Abbate,
Molina, Lopez, etc.; Laymann s., Concina
Navarrus², Roncaglia⁴, Habert Holz-
mann²⁶; Palaus²⁷ cum Valentia; Escobar²⁸
cum Toletio, Gutierrez et Filliuccio; et
Salmant. 29 cum Gonet, Lessio, Bonacina,
Trullench, Candido, Aversa. Dicastillo,
etc., ex D. Thoma³⁰. Ratio: turn quia tunc
jam adest simpliciter voluntarium circa
substantiam matrimonii, nempe circa per-
sonam, quamvis deficiat voluntarium se-
cundum quid circa accidentia, quae sunt

Dan. cau-
ctoi. juxta
An³

Venumon

* De Matr., qu. 3, punct. 2, n. 2, 5 et «eqq. » Lib 7, diip. 18. - 1 Diip. 31, dub. 1, n. 9 et acqq. Fill., tr. 10. part. 2, cap. 2. n. 31 et «cqq. — Suppi., qu. 51. art. 1 et 2. — 1 Lib. 7, diap. 18, num. 12. — 1 Lib. 4, cap. 20. num. 3 et 7. — 1 Tr. 9, cap. 10, num. 4. - Sotus, in 4, din. 30, qu. 1, art. 1, concl. 1. - Donac., qu. 3, punct. 2, n. 2. - Palaus, tr. 28, diip. 4, punct. 4, n. 1. — 1 Lib. 7, diip. 18. n. 7. — 1 Tr. 21, qu. 4, cap. 1, qu. 2. — M Tr. 9, cap. 10, n. 5. - Coninck, diip. 31, dub. 1, n. 9. - Trull., lib. 7, cap. 9, dub. 3, num. 5. — 11 Lib. 7, diip. 18. num. 11. — 1 Loc. cit., qu. 2. — u Qu. 3, punct. 2, n. 4. — M Loc. cit., n. 4. - Coninck, loc. cit., n. 9. - Aversa, qu. 12, MCI. 1» v. Non solum. — 11 Lib. 7, diip. 18. n. 8. — M Lib. 4, cap. 21, n. 3. 5 et 6. — 11 Loc. cit., n. 5. — 11 Tr. 9, cap. 10, n. 9. - Coninck, diip. 31, n. 11. - Trull., lib. 7, cap. 9, dub. 3, n. 7. - Palaus, tr. 28, diip. 4, punct. 4, n. 3. - Aversa, qu. 12, «ect. 1, v. Communis tamen. - Dicast., diip. 7, dub. 5, n. 60. — 11 Lib. 4, cap. 21, n. 7 et 13. - Aragon, in 2. 2., qu. 77, art. 8, dub. 1, ad 2 arc

Pctr. Ledesnt., qu. 51. art. 2. dub. 3. po«t 2 eonCL — - Lib. 7, diip. 18. num. 18. - Abb., in cap. Cum dilectus, de hin quae vi tnetutve. n. 13; et in cap. Cum dilecti, de erupt, et vendit., n. 7. - Molina, tr. 2, diip. 352, n. 5, et diip. 259, n. 8. - Luiov. Lopes, Instruet, nor., part 2, de Matr., cap. 47, v. Secundo quaeritur. — n Lib 5, tr. 10. part. 4, cap. 2, n. 2. — * De Matr. dm. 3, cap. 2. n. 4. — - Man., cap. 22. n. 32, i. f. — M Tr. 21, qu. 4, cap. 1, qu. 3. — - De Matrim., cap. 9, § 2, de Errore — w De Matr n. 511 et 515. — 11 Tr. 23, diip. 4. punct. 4, n. 1. - Valent., in 2.* 2., diip. 5. qu. 20, punct. 4, v. Secundo. — 11 Lib. 77. de Impcdim., n. 9. - Tolet., hb. 7. cap. 7, n. 2. - Gutierr., de Matr., cap. 89, n. 3. - Fill., tr. 10. part. 2. cap. 2. n. 33. — - Tr. 9, cap. 10. n. 14. - Gonet, Ctyp., de Matr., diip. 9» n. 6. - Lets., lib. 2, cap. 17, dub. 5. n. 29. - Oonac., de Matr., qu. 3, punct. 2. n. 5. - Trull., lib. 7, cap. 9. dub. 3. n. 7. - Candid, duquiiit. 28. art. 2. dub. 3. - Averta, qu. 12, -cct. 1, v. Communis. - Dieast., diip. 7. dub. 5. n. 63 - ■ Suppl. qu. 51. art. 2, corp, et ad 1 et 4.

1010. - a) Aversa, qu. 12, sect. 1, v. Certum
tamen, dicit dumtaxat: « De jure naturae non

valet matrimonium, quamvis alioqui error
esset vincibilis et superabilis».

personae qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia et litibus exposita.

Nec valet dicere cum Pontio quod, cum consensus sit actus indivisibilis et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deliciente qualitate, deficit consensus; alias dici deberet quod contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personae substantiam, alterum in qualitatem: quod ait Pontius non posse dici, cum actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed recte respondent Salmant. ‘, quod, licet actus voluntatis formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis: unico enim illo actu voluntas fertur aequivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minus principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

det lfi tab-
ttntun.

1013. - Communiter tamen et recte docent doctores quod error circa qualitatem personae bene irritaret matrimonium, si qualius redundaret in substantiam. — Sed magna difficultas est ad dignoscendum *quandonam error qualitatis redundet in substantiam sive in personam*. Tres attende regulas:

Redamat
tu. O
onjiuo

1014. - *Prima*: Tunc qualitas redundat in substantiam, *cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis*. tunc enim verificatur quod, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum Sanchez *, Palao ', Pontio 4 et Salmant. *, et aliis passim. — Et idem est cum iisdem auctoribus (vide Salmant. ④), si contrahens ante matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem *virtualiter* conditionatus.

Pan/fai, Hb. 4. ap. 21, n.7 — 1 Tr.9f cap. 10, n. 11. —
• Lib 7, divp le. n. 21 — * Tr. 28. di»p. 4, punct. 4. n. 5. —
• Iub. 4, cap. 21 n. 7. — 1 Tr. 9, cap. 10. n. 9. — * Loc. cit.,
a. 11.— * Loc atn. V — * De Matr., cap. 7. qu. I. — • De

1015. - *Secunda regula* est: Quando *qualitas* non est communis aliis, sed *propria et individualis alicujus determinatae personae*, puta si quis crederet contrahere cum primogenita regis Hispaniae: tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in personam, et proinde nullum est matrimonium, etiam si ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi. — Ita Palaus 7, Petrocorensis., Habert® Holzmann w, Laymann a et Sporer

hos, d
qualiut
propria «i
individu
li» deitre.
natae per-
sonae.

Non autem acquiesco doctrinae Bonacinae n, Sanchez 11 et Escobar ,a, qui dicunt idem esse, cum qui putaret contrahere cum filia regis Hispaniae; quia cum qualitas filiae sit communis aliis filiabus regis Hispaniae, qualitas illa non est individualis: unde non redundat in personam. — Et tanto minus approbo id quod dicunt Salmant.14 cum Aversa, nempe quod qualitas etiam transit in personam, si sit individui vagi, puta si quis crederet contrahere cum filia regis, cujuscumque regis filia sit; et citant D. Thomam sed non bene. Nam ibi S. Doctor non loquitur de eo qui in contrahendo credit illam esse filiam regis, sed de eo qui antea directe et principaliter intendit qualitatem personae, nempe contrahendi cum filia regis; tunc enim, dicit Angelicus, quod, si alia praesentetur ei, error redundat in personam. En ejus verba: *Si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium. Si autem directe intendit consentire in filium regis, quicumque sit ille: tunc si alius praesentetur ei quam filius regis, est error personae, et impeditur matrimonium*. Ubi observa quod hic clare loquitur D. Thomas, non de muliere quae erravit in credendo, sed de illa quae ante matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio regis; et ideo nullum dicit esse matrimonium cum alio celebratum.

Matr.. cap. 9. 12, de Errore. — » De Matr., n. 512, v. Ttr-
ltu% ca»u». — » Qu. 3, punct. 2. n.7. — “ Lib. 7, disp. 18.
n 77. — u Lib 27, n. 10. — » Tr. 9. cap. 10, n. 17. • Xtrrsu.
qu. 12, sect. 1. v. Addit. — “ Suppi., qu. 51, art. 2, ad 5

1015. - Laymann,/A. 5. tr. 10, part. 4, cap 2, n. 2, ita profecto docet, si persona haec < alioquin *ipiotaest* ; secus vero,

si • visu prius nota, et ad matrimonium determinata fuisset — Et ita etiam tenet Sporer, part. 4, cap 1, n. 7.

Itera «i con-
m pñeñ.
JuliutVm
no ^pñi-
»onam

1016. - *Tertia* igitur *regula*, quam tradit D. Thomas, et sequuntur Sotus, Abulensis, Silvester, Tabiena, Ledesma, Manuel, Lopez Rosella, Philarchus, etc., apud Sanchezl; item Holzmannl et Tamburinius', — est quod si *consensus fertur directe et principaliter in qualitatem*, et minus principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam. Secus, si consensus principaliter fertur in personam, et secundo in qualitatem. — V.gr., si quis dixerit: *Volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*: tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidât matrimonium. Secus, si dixerit: *Volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam*: tunc enim error redundat in substantiam; quia directe et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona.

Hinc, ad casum relatum a Sanchez 4, scilicet, cum quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valde pulchram: pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit prius ostendi cuidam suo amico; pater isti amico pro primogenita, quae turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cum audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate, contendebat matrimonium esse nullum. Sentit Sanchez 8 cum Tabiena, valuisse matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personae. — Sed probabilius contradicunt Pontius°, Sporer l et Tamburinius ⑧. Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulcritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principaliter intentam quam personam, cum ideo juvenis petierit ostendi amico; item, quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipendam oblatam a patre, sed ostensam amico.

D. Thom., Suppl., qu. 51, art. 2, ad 5. — Sotui, in 4. ditt. 30, qu. 1, art. 1. poit concii. 3, Nota. — Abulen., in Genetim, cap. 27, qu. 7. — SMwj A.v. *Matrimonium VIII*, qu. 1, t. *Quartum*. — Tabien., v. *Impedimentum I*, n. 4. — Petr. Ledetm., qu. 51, art. 2, dub. 3. poit concii. 2, v. *Ad tujuj expolitionem*. — Mart. Rodri^., Sum., part. 1. cap. 220, n. 2. — Ludov. Loper, Instruct, nov., part. 2, de Matr., cap. 47, v. *Secundo perpendendum*. — Roseti., v. *Impedimentum II*. — PhiHarch..dc Offic. sacerdot., tom. 1, part. 2, lib. 2, cap. 6. — » Lib. 7, diip. 18. n. 25. — De Matr., n. 515. — Lib. 8, de Matr., tr. 1, cap. 2. §2, n. 4 et 5.

1017. - « Dicitur Ille. *Conditio*, scilicet « *servilis*; ut, si homo liber ignoranter • contrahat cum serva, vel servus cum « serva, nullum est matrimonium. Idque, «secundum sententiam communioem, «jure tantum ecclesiastico », (Et sic probabilius tenent D. Thomas., et Salmant.l. cum communi) « fundato tamen in jure « naturali, cui est valde conforme. — Ratio, « quia talis contractus adversatur Γ. Bono « sacramenti, cum servus, invito domino, « nequeat cohabitare conjug. 2°. Bono fidei « conjugalis, cum non possit solvere debi- « tum ad libitum alterius. 3°. Bono prolis, « cum servus omnia acquirat domino. — Ubi « tamen notandum non esse proprie servos « qui sunt coloni originarii vel adseititii, « vulgo dicti *Leibeigene*. Vide Laymannll ».

1018. - Certum est quod si liber scienter contrahat cum ancilla, matrimonium est validum. Et si forte jus civile aliud statuerit in leg. *Cum ancillis*, C. de incest, et mutilib. nupt., in hoc correctum est a jure canonico. — Nec talis contrahens graviter peccaret, quamvis efficeretur irregularis, ex can. *Si quis viduam*, dist. 34. Vide Salmant.If.

Si vero ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est matrimonium : sive contrahens sit liber sive servus, ut sentit Busenbaum. — Sed hoc probabilius negandum: nam si servus contrahit cum serva, valet matrimonium; ut absolute docent S. Thomasla, Sanchez u; et Salmant.l8 cum Bonacina, Coninck, etc. Quia Ecclesia irritans talia matrimonia attendit conditionis inaequalitatem, quae solum adest quando liber contrahit cum serva.

1019. - Dubitatur Γ. *Utrum si error liberi sit crassus, irritet matrimonium?* Negant Sotus, Ledesma, Villalobos, etc.,

— Lib. cit., n. 35. — 1 Loc. dt. — Tabien., loc. dt.. n. 5 — Lib. 4, cap. 22, num. 3. — Part 4, cap. 1, num. β. — Lib. 8 de Matr., tr. 1, cap. 2, § 2, num. 2 — Suppl., qu. 52, art. 1, ad 3. — Tr. 9. cap. 10, n. 25. — u Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 2. n. 3 et 5. — Loc at., n. 20. — rt Loc. dt., art. 1, ad 1. — Lib. 7, diap. 19. n. 23. — Tr. 9. cap. 10, num. 23 — Bonac., qu. 3, punct. 3. num. 1 ct 2. — Coninck, diep. 31, nu. 24. — S:Vms, in 4. di J5, qu. un., art. 2, cond. 2. v. De hit. Barthoi. Lcdtsm.. de Matr.. diff. 31, concii. 1, limit. 1. — VillaL, part. 1, tr. 14, diff. b, num. 4.

ConJttio
servilia ir
rhac matri-
monium

Uber aacn
ter contra
hen» cum
«erva, rail
de tooira
hit.

Ifnoran-
ter.» α valide
contrahit.

Nim tervu*
cum æer
contrahat.

1019 - a) Hoc negant auctores citati, sed casu solum ubi ignorantia sit levissima aut

tam crassa ut vir censeatur non ignoranter sed sciens cum serva contraxisse.

Error h. apud Salmant.1; quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. — Sed probabilius affirmant Sanchez.; et Salmant.3 cum Coninck, Dicastillo Aversa, Trullench, etc.; quia quaecumque ignorantia efficit actum saltem non perfecte voluntarium.

1020. - Dubitatur 2°. *Ah, tunc utraque pars possit propria auctoritate a matrimonio resilire?* — *Deceptus* certe potest: nisi adsit scandalum. Et ita pariter *serva*. Sed utrum *haec, si liber, factus conscius ejus servitutis, vellet revahdare matrimonium, teneatur consentire?* — Prohabiliter opinantur Salmant.4 cum Soto a), etc., quod, si *serva* bona fide contraxit, non tenetur. Secus, si mala fide, decipiens alterum: quia tunc tenetur ratione injuriae.

1021. - Dubitatur 3°. *Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis?* — Henriquez censet libero. — Sed communius et probabilius Sanchez5; Salmant.6 cum Palao, etc. tenent incumbere ancillae probare scientiam: nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. - Dubitatur 2°. *An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per matrimonium illa fiat libera?* — Tres sunt casus in quibus per matrimonium acquiritur libertas: Γ. Si dominus dotale instrumentum conferat ancillae contrahenti, ut ex *Z. un.* [f 9] *C. de latin, libert.* — 2°. Quando dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt Salmant. ’ cum Pontio, Palao, Vasquez, etc. (contra Sanchez, Gutierrez, etc.). — 3°. Quando dominus servam matrimonio tradit libere

alteri illius servitutem ignoranti, ut ex Authen. *Ad hoc, C. de latin, libert.*

In his autem casibus iit Dubium: *an matrimonium sit validum?* — Negat Palaus8 cum Covarruvias. — Affirmant vero communius et probabilius Sanchez Bonacina 10 et Salmant. 11 cum aliis. Et idem putat Sanchez ,a (contra Palaum 13 cum Pontio), si dominus promiserit servam brevi dimissurum; quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. - Matrimonium autem cum liberta (id est serva quae facta est libera) certe validum est: modo libertas non solum illi sit promissa, sed etiam jam donata; ut censent Salmant.14 cum Pontio, Palao, etc., contra Sanchez et Coninck.

1024. - « Dicitur 111°. *Votum*, scilicet « solemne castitatis, per susceptionem ordinis sacri, vel per solemnein professionem in religione approbata sponte « emissam.

« Dico 1°. *Sponte*; quia metus gravis « irritat professionem (ut vide supra *Lib. 4, cap. 1, dub. 2*).

« Dico 2°. *Solemne*; quia votum simplex tantum impedit, non dirimit (excipe « tamen vota simplicia Societatis). — Vide < Laymann 16 ».

1025. - Dubitatur 1°. *An votum solemne religionis dirimat matrimonium de jure divino vel ecclesiastico?*

Prima sententia dicit de jure *ecclesiastico*; et hanc tenet Sanchez18 cum Scoto, Gersonio, Ilostiensi, Abbate, etc. — Quia votum solemne non irritat matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis: cum

« in qaitai rn.v trtmoalam coofcrt II-beratem.

tukf

XI
dum

Voton»
lemnecwtj-
uti«irnw.

Proie»

1ßχ« aiIX
«"cHiiT

M,co

• Tr. 9. cap. 10. n. 27. — • Lib. 7. diip. 19. n. 20. — * Loc. ciL, n. 28. • Coninck, diip 31, n 26. • Aversa, qu. 12, MCI- 2, v. Qutnto. • Trull., lib. 7, cap. 9, dub. 4, n. X — • Log cit.. n. 31. Henriq., lib. 10. cap. 10, n. 5. — • Lib. 7, d»»p. 19, n. 8. — • Tr. 9, cap. 10, n. 32. • Palaus, tr. 2», diip. 4, panel. 5, | 1, n. 7. — 1 Loc. cit., n. 35. • Pont., lib. 7, cap. 41, n. 2 el X Palaus, loc. cit., § 3, n. 1. • Vasq., In 3 P., diip. 80, cap. 8, n. 41. — Sanch., lib. 7, diip. 30, n. 11 et 12. • Gutter., de Matr., cap. 91, n. 13 ct 14. — • Tr.28, diip 4, punct. 5. f X n 5. • Gneirr., de Matr.,

part. 2 cap. 3, § 7, η. 1 — * Loc. cit , n. 14. — ** Qu. 3, punct. 3, n.3. — » Tr. 9. cap. 10, n. 38. — w Lib. 7, diip. 19. n. 4. — ” Log cit., § 1, n. 4. • Pont., lib. 7, cap. 43, η. 1. — 11 Tr. 9, cap. 10, n. 40 et 41. Pont., lib. 7, cap. 43, η. 1 • Palaus, tr. 28, diip. 4, punct. 5, § 1, n. 5. — Sanch., lib. 7, diip. 19, n. 4. • Coninck, diip. 31, n. 26. — u Lib. 5, tr. 10, part. 4. cap. 3. — * Lib. 7, disp. 26, η. 2 ct η. 4, i. f. • Scot., in 1, dūt. 38. v. f.. Gerson., Reg. moral., de Matr., n. 147. • Hostien., »n cap. Rursus, n. 2, Qu» clerici vel vovente». • Abb. Panorm., in id. cap , n. 6.

N Dicastillus, *disp. 7, dub 7, n. 55*, dicit errorem • nimis » crassum. seu, ut habet in probatione: crassissimum ct temerarium, invalidare matrimonium.

1020.- a) Sotus, *loc. cit.*, v. *Postremum dubium*, quamvis simpliciter a Salmant. ci

tetur, scribit tantum: < Respondetur jure matrimonii ancillam non teneri consentire; nam cum matrimonium nequeat cx una parte claudicare, et consensus ancillae ab initio nullus fuerit, matrimonium nullum erat. Iit ideo nisi denuo consentiat nihil fit. Quare, si alteri nu-

autem solemnitas sit ex jure ecclesiastico (ut habetur in *cap. uh. de voto et voti redempt., in 6°*), ergo solo jure ecclesiastico dirimitur matrimonium.

Secunda tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure *divino*; eamque tenent D. Thomas item D. Bonaventura, Major, Valentia, Henriquez, Victoria, etc., apud Sanchez '. — Ratio, quia in voto simplici corpus tantum promittitur Deo; sed in solemnibus, per acceptionem legitimam praelatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. - Dubitatur 2°. *An Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solemnibus castitatis in professione emissio?* — Vide dicta *Lib. III, n. 256, v. Majus dubium*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem D. Thoma³ et pluribus, quibus adde Roncaglia ⁴ et Fagnanum ⁵, qui asserit eam esse communem theologorum.

An vero ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino? — Vide dicenda *n. 1059*.

Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat matrimonium? — Vide dicta hoc *Lib. VI, cx n. 808*.

1027. - « Dicitur IV°. *Cognatio*, quae « triplex est:

« Prima dicitur *legalis*, quae est *pro-*
« *pinquitas personarum, proveniens ex*
• *adoptione perfecta* (qua scilicet persona
■ extranea assumitur in filium vel nepo-
« tem, ita ut transeat in potestatem ado-
« ptantis; eique succedat, vel tamquam

¹ In 4. dicit. 38, qu. 1, art. 3, aolut. 3. — S. Bjroov., in 4, dicit. 33, art. 2, qu. 1. — Major, in 4, dicit. 38, qu. 14, concl. 1. — Valent., in 2. 2., ditp. 6, qu. 6, punct. 5, v. *Eu icitur* et v. *Altero.* — Henric., lib. 12, cap. 5, n. 2 et 3. — Victor., Relect. 4. de Potest. Papae, propot. 1, ad 1 arcum. — Lib. 7, ditp. 26, n. 4. — Loc. cit., qu. 1, art. 4, solui. 1, ad 3, et tolut. 2, corp. — 4 Tr. 21« qu. 4, cap. 2, quaestiunc. 4. — In cap. Omni ad inonaUerium,

bat, secundum tenet matrimonium. Attamen ob honestatem praemissae fidei, deberet induci ut consentiret, non tamen jure cogi ».

1027. - Hic adducuntur a Busenbaum can. *Per adoptionem 6, cans. 30, qu. 3* et can. *ita diligere 1, ibid.*, qui solum dicunt, quod praesens attinet, matrimonium ex adoptione impediri.

b) Toletus id censetur dicere in quantum,

« haeres necessarius ex testamento, in
• quarta parte, vel tamquam filius ab
« intestato, in totum). Ea enim dirimit
« matrimonium usque ad quartum gradum
« inter adoptantem et adoptatum ejusque
« descendentes"4 Vide Bonacina . — Vide
« tamen Laymann et Diana . ubi contra
« communem sententiam, notat ex Hen-
« riquez, Lessio, etc., probabile esse quod
« post Tridentinum tantum dirimat usque
• ad gradum secundum inclusive, sicut
« cognatio spiritualis ■.

Notandum igitur Γ. Quod adoptio *per-*
fecta est illa qua principis rescripto per-
sona sui juris transit in potestatem et
familiam adoptantis, sicut ac etiam filii
ejus. — *Imperfecta* est, quando fit sine
rescripto principis supremi, sed auctori-
tate inferioris magistratus, nec adopta-
tus cum filiis transit in potestatem ado-
ptantis.

Dubitatur: *an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta?* — Affirmant Palaus .; et Pontius, Toletus etc., apud Salmant.¹⁰ — Sed probabilius dicunt S. Thomas c^o, Sanchez n, Salmant.¹¹ cum aliis, oriri tantum ex adoptione perfecta.

Notandum 2°. Quod hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptan-
tem et uxorem illius, vel e converso. Verum inter adoptatum et filios adoptantis est tantum ad tempus, scilicet usquedum filii sunt sub potestate illius. — Ita Salmant.¹⁸ cum S. Thoma et aliis passim.

Hic autem dubitatur: *ad quos extendatur haec legalis cognatio?*

de itetu monachor., n. 56 et c^o. — Qu. 3. punct. 5, § 3, n. 4 et 5. — 1 Lib. 5. tr. 10, paru 4, cap. 7. — Parc 9, tr. 6, resol. 54, v. f. — Henrtq., lib. 12, cap. 12, n. 3. — x m., in 3 P., de Matr., cap. 10, dab. 9, num. 17η. — Tr. 28, di p. 1, punct. 9. num. 9. — Pont, lib. 7, cap. 41. nnn. 1. — Tr. 9. cap. 12, n. 39. — Lib. 7. disp. 63. n. 9. — Loc. cit., num. 40. — Loc. cit., num. 42. — S. Them., Suppl., qu. 57, art. 3.

lib. 7, cap. 8, n. 3, non restringit cognationem ad adoptionem perfectam.

c) S. Thomas videtur ita tenere, ut dicunt ipsi Salmant., in quantum, *Suppi., qu. 57, art. 2*, scribit: «Quia filius adoptatus conversatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis; ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi », Quod autem adoptatus conversetur in domo ado-

Adoptio

Quamdiu
AenitProbabt.
Hu. jore
dtvino.• Δi'Aññi
q0Qdo di-keññiqmic
et quando
hnnñt.

Ad	Pontius, Sotus, Valentia, etc., apud Salmant. ', dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. — Sed Salmantl cum Sanchez, Aversa, Cornejo et Hurtado tenent, omnino dicendum non extendi ultra primum gradum; quia hie tantum a jure positivo assignatur. — Extenditur tamen inter adoptantem et omnes qui sunt sub potestate adoptati «A Vide Salmant. .	« causa dispensare potest. — Gradus vero « lineae rectae, probabile est omnes jure « naturae esse prohibitos ». (Sed satis probabile est omnes esse vetitos jure ecclesiastico; excepto primo gradu in linea recta. Vide dicta <i>Lib. VI, n. 470</i>).
		« Porro pro gradibus consanguinitatis « dignoscendis statuuntur sequentes re- « gulae:
		« <i>Prima.</i> In linea <i>recta</i> tam ascenden-
Cvjrutio «piritMIIB	1028. - « Secunda est cognatio <i>spiritualis</i> : quae jure ecclesiastico oritur in « ler personas aliquas ratione Baptismi et « Confirmationis; dirimitque matrimonium • (ut habetur <i>cap. 1, de cognât, spirit., in 69</i> ; cap. <i>Veniens</i> ; et constat ex Tri- «dentino4: vide Bonacinal, Sanchez®, • Suarezl) inter baptizantem et baptiza- « tum, et hujus patrem et matrem: inter « susceptorem et susceptum et hujus pa- « trem et matrem ».	tium quam descendentium, quot sunt « personae, tot sunt gradus, una dempta, « scilicet stipite ». — [<i>Linea</i> est series per- sonarum ab uno stipite descendentium per varias generationes, diversos continens gradus. <i>Stipes</i> est ille a quo descendunt contrahentes]. — « V. gr., pater et filius « sunt consanguinei in primo gradu: nepos « et avus, in secundo, etc.
	Hic plura Dubia occurrunt, de quibus jam satis egimus in Tract, <i>de Baptismo</i> . — Unde, nc actum repetamus, vide dicta ibi, <i>ex n. 146</i> .	* <i>Secunda.</i> In linea <i>transversa aequali</i>
		• (quae est inter personas, a communi sti- « pite aequaliter distantes), quot gradibus « personae singulae a communi stipite di- « stant, totidem distant inter se. — Unde, « frater et soror sunt in primo gradu lineae « transversae: patruelles et consobrini, in « secundo: filii eorundem, in tertio.
Coftulto cunali».	1029. - « Tertia est cognatio <i>consanguinitatis carnalis</i> : quae est vinculum « personarum ab eodem stipite proximo de- « scendentium; dirimitque matrimonium « usque ad quartum gradum lineae trans- « versae inclusive. — Et quidem quoad « primum, fortassis jure naturae: quoad « reliquos tres, solo jure ecclesiastico. « Unde etiam Pontifex in his ex justa	In lttta irAnttffM 4equal». In iratv versa tnat quali.
		« <i>Tertia.</i> In linea <i>transversa inaequali</i> , « inter personas inaequaliter distantes a « communi stipite, quot gradibus remo- « tior persona distat a stipite, tot gradibus « distant inter se. — Unde, patruus et « nepos, filius et soror patris, sunt consan- « guinei in secundo gradu.
	<i>Pont.</i> , lib. 7, op. 41. n. 3. • <i>Sotus</i> , in 4. dist. 42. qu. 2, art. 2. ccncl. 2 • <i>VahnL</i> , in 3 P..ditp 10. qu. 5, punct. 3. v. <i>Potto</i> , • • Tr. 9, op. 12, n. 43. — • Loc cit • <i>Sanch.</i> , Hb.7, dup 63. n. 3i. • <i>Aurria</i> , qu. 16. tect. 3, v <i>Cognatio</i>	<i>autem.</i> • <i>Gasp. Hurtad.</i> , diep. 19, diff. 3, n 7. — * Loc. cit., num. 44, — • fies. 24. de reform. Matr., cap. 2. — • Qu. 3, punct. 5. f, n. 1 et 2. — * Lib. 7, diip. M. — 1 De Sa- cram., qu. 67. art. 3, diip. 33, sect. 3.

ptanüs, hoc, inquiunt Salmant., non convenit nisi perfectae adoptioni.

Cornejo, *tr. 6. disp. 7, dub. 9, qu. 2*, affirmat utramque sententiam esse probabilem, neque expresse dicit quamnam amplectatur.

<) Hodie, cum omnes sutus reguntur legibus discrepantibus a jure Romano, cognatio legalis nor amplius existitubi leges civiles non admittunt adoptionem Ubi vero adoptionem perfecum admittunt pergut existere eo, alio legalis; sed requiritur ut adoptio fierit peracta juxta modum a legibus civilibus praescriptum. Iu resolvendum videtur ex variis responsis S Pocril. et S. Officii. Sic, dic 17 Maji 1K26, S. Poenit. declaravit, per

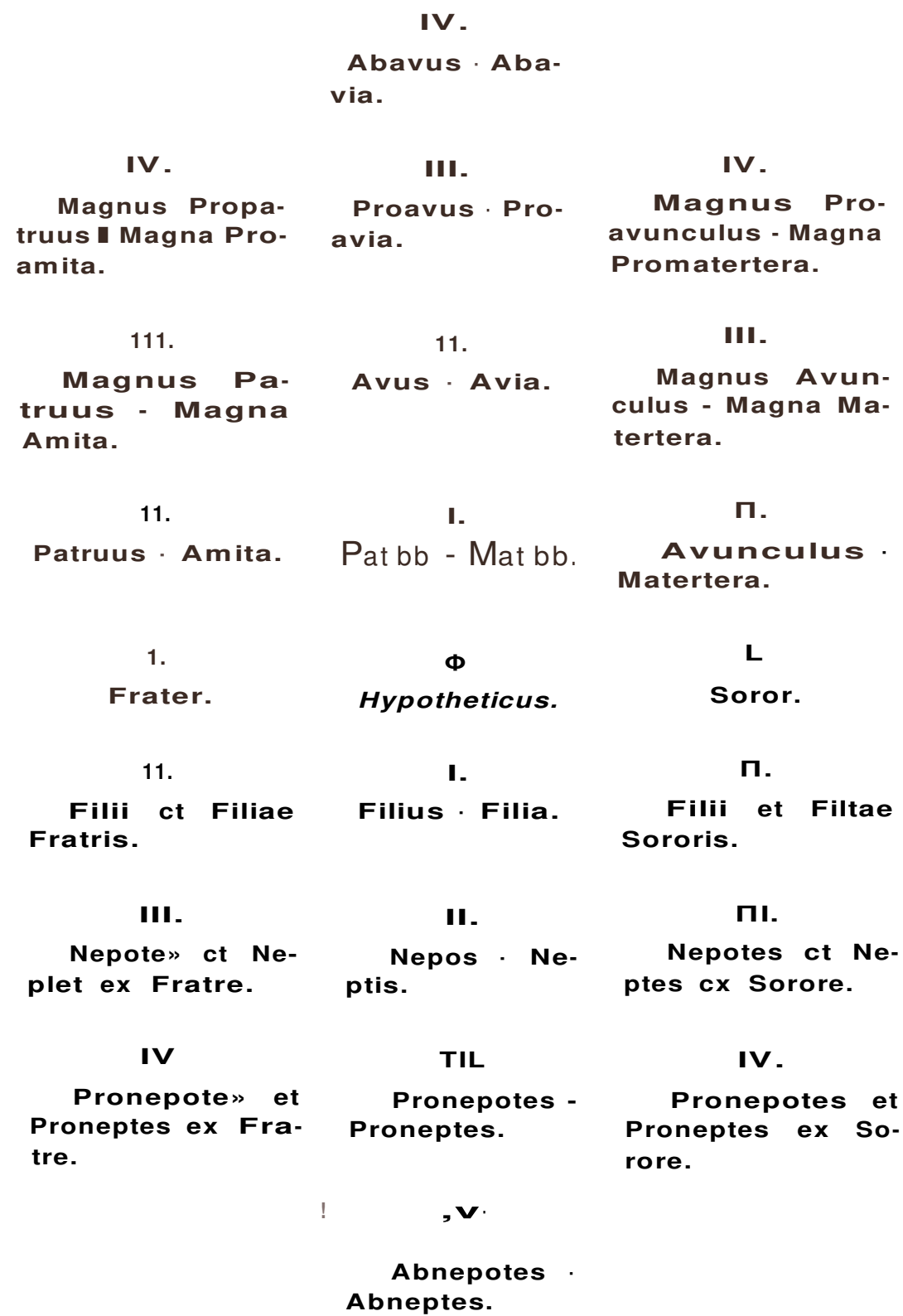
adoptionem in Gallia vigentem et legitime peractam, induci impedimentum. Et ad dubium: • An adoptio celebrata in forma praescripta a codice regni neapolitani producat necne impedimentum canonicum cognationis legalis dirimens matrimonium? » S. Officium, sub die 23 Febr. 1853, respondit *Affirmative*. — Attamen personae ad quas hoc impedimentum sesc extendit sunt semper computandae ex juris Romani dispositionibus, cum haec sola norma sil recepta in Ecclesia. Ceteroquin hoc impedimentum cognationis legalis hodie est admodum rarum.

1028. - rt> Clarius: • Ut habetur cap. IV- *niens 6, de cognat. spirit., el cap. i, cod. tit. in* ».

« Quae oinnia patent in adjuncto sche-
mate.

1030. - Schema consanguinitatis.

Servanda
in petenda
dispensatio-
ne pro illis
qui inae-
quali

Advertendum hic cum Sanchez', Tour-
nely', quod in linea transversali inaequali,
in supplicatione dispensationis, tam ex una

Lib. 8. disp. 24, n. 32. — Praelect., de Sacram. Matr.,
qu. 8, art. 1 de Imped. cognat., seu consang. qu. 12. —
5. Pius II. Declaratio Sanctissimus in Christo. de die

quam ex altera parte debet exprimi gra-
dus propinquior et remotior, si propin-
quior esset primus gradus. — Hoc habe-
tur ex bulla S. Pii V *Sanctissimus*; quia
in eo primo gradu Papa non intendit di-
spensare, nisi exprimatur.

1031. - Dicitur V°. Crimen, idque
« triplex :

« Primum est *homicidium* conjugis ab
« altero conjuge et alio tertio: sive phy-
• sice (v. gr. gladio vel veneno), sive mo-
« raliter (ut imperio), perfectum eo consilio
• ut postea inter se matrimonium con-
• trahant. — Quod si caedes tentata sit,
« sed non perfecta; vel perfecta, sed abs-
« que intentione matrimonii ineundi; vel
• cum intentione quidem ea, sed non signi-
« ficata exterius; vel non communi con-
« silio, sed ab altero tantum: — non diri-
• mit matrimonium, nisi etiam adulterium
« praecesserit: tunc enim etsi unus tantum
« caedem perfecerit, altero ignaro, dum-
« modo id fecerit intentione matrimonii,
« vere dirimit. — Ita Coninck, Ledesma,
« Sà, Sanchez.

«Secundum est *adulterium*: quando
• nimirum duo carnaliter se cognoscunt,
• vivente alterius conjuge, et vel matri-
« monium ineunt de praesenti, vel saltem
« dant fidem de ineundo post mortem
« conjugis. — Sed in hoc casu requiritur
« ut promissio sit acceptata, et uterque
« sciat alterum esse conjugatum. Si enim

Impedimen-
tam c/imi-
au.

Homici-
dium

a 4» II«
r,“”

20 Aug. 1566, in Dollar. Rom. Mainardi — CoHHCb.dup 31,
dub. 5. — Pctr. Ledes qu. eO. an. 2, cos. 2. — Sd. v. Va-
trimonii imf^dtffifild dirimentia, n.7. — Lib. II, disp. 75.

1030. - A) Non unico tantum, sed multi-
plici consanguinitatis vinculo personae inter
se jungi possunt.

Tres autem sunt causae cur consanguini-
tatis vinculum multiplicetur

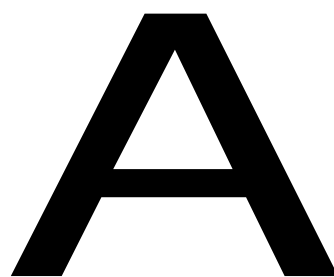
/raws

Prima multipliciter causa
est, quando *parentes sunt con-
sanguinei*, cum eorum filii,
tum linea paterna, tum linea
materna, ex communi stipite
descendant. — Sic in adjecta
figura, *Petrus* et *Maria* sunt
consanguinei in tertio aequali,
hocque duplici gradu lineae
collateralis, ex stipite, qui est Joannes, a quo
Petrus duplici via descendit.

Secunda multipliciter causa est, quando
personae inter se consanguineae, v. g. fra-

tres, prolem procrearunt ex
personis inter se consanguineis, v. g. ex sororibus, vel
φ-po consobrinis — Unde, si duo
fratres ducunt duas sorores,
Ar·^ Aχ· eorum filii sunt consanguinei
in duplici secundo gradu ae-
quali, ut figura annexa demonstrat de *Jose-
pho* et *Anna*.

Tertia multipliciter causa
est, quando prolem quis
habet *ex pluribus personis
inter se consanguineis*. —
Sic, v. g. si quis ex duabus
sororibus filios procreavit,
hi ratione patris sunt con-
sanguinei in primo gradu, ratione matrum
in secundo. Vide figuram annexam.

¶ vel alteruter ignoret, non irritatur ma-
« trimonium, si quod postea inealur con-
« juge mortua: Perez, Coninck1, San-
« chez *; Filliuccius8; vide etiam Bona-
« cina4, Diana5; excusatque ignorantia
« quaevis etiam factia»; Sanchez, Marcus
« Leo. — Sufficit autem si adulter dubitet
« utrum tempore adulterii et promissionis
« de matrimonio cum adultera alter con-
• jux vixerit: quia praesumitur vixisse,
« nisi mors probetur. Navarrus, Sanchez
« Bardi

1032. - « Tertium est *raptus*: per quem
« persona cum violentia abducitur, libidi-
« nis exercendae vel matrimonii ineundi
« causa. S. Thomas, Molina8. — Durat
« autem hoc impedimentum, secundum
« Tridentinum, quamdiu rapta est in pote-
« state raptoris, etiamsi libere consentiat.
• Unde libertati restitutam ducere potest.
« Probabile tamen est Tridentini de-
• creto tantum comprehendi raptum qui
« fit causa matrimonii. Sanchez βΛ Vide
« Laymann ».

1033. - De impedimento ob crimen
raptus loquemur in fine hujus Dubii, e.v
//. 1107. Hic tantum sermonem facimus
de impedimento ob crimen *homicidii*, et
ob crimen *adulterii*. — Ad distinguendum
autem tale impedimentum, attende regu-
lam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc
in tribus casibus, nempe utroque patrante
(id est crimen homicidii, ut illud *patrante*
intelligendum), uno patrante, et nemine
patrante. Et 1°. *Utroque patrante*, quando
non adest adulterium; sed uterque con-
spirat ad homicidium, animo inter se nu-

bendi. 2° *Uno patrante*, quando v. gr. vir
post adulterium occidit conjugem ad du-
cendam adulteram, licet ista non conspi-
ret ad homicidium: modo illius intentio
huic manifestata sit. 3°. *Nemine patrante*,
quando non adest homicidium sed tantum
adulterium, et promissio matrimonii, quae
non sit ficta, et sit saltem acceptata ante-
quam moriatur conjux adulteri.

Ex primo capite igitur, nempe *Utroque*
patrante, id est *cum homicidium conjugis*
Jit sine adulterio, ad contrahendum impe-
dimentum criminis requiritur Γ. Ut occi-
sio eveniat *ex communi consilio viri et*
feminae. Ita communiter Bellarminus °,
Sanchez10, Pontius11, Palaus13, Bonacina13,
Cabassutius14, Concina 15, Holzmann 18 et
Salmant. °°, ex cap. *Laudabilem, 1, de con-*
vers, infidel. — Requiritur 2°. Ut homici-
dium fiat *animo contrahendi matrimonium*
cum complice homicidii; ut communissime
tenent Glossa 18, Bellarminus 10, Palaus
Pontius31, Contin. Tournely w, Laymann
Sporer34, Salmant.35, Bonacina 2e, Cabas-
sutius 27 et Concina M; Sanchez * cum
S. Bonaventura, Soto, Paludano Ma-
jore et aliis multis: — contra Cajetanum,
Scotum b) et alios paucos, qui dicunt
non requiri animum nubendi cum adul-
tero, eo quod in citato cap. *Laudabilem*,
nulla fit mentio de hac conditione. Sed
bene respondent auctores primo loco ci-
tati quod, licet in jure non exprimatur
praefata conditio, ipsa tamen colligitur ex
fine legis, nimirum ne conjux machinetur
mortem alterius ut postea cum allero
nubat.

Requiritur
ad taped
mentum s
troque
tranff,

Quomodo
distingua
tur impe
dimentum
propter ho
miciidum.

Petit, diip. 33. seci 3, 4 et 5. — 1 Disp. 31, n. 56 et
«eqq. — 1 Lib. 7, disp. 79. n. 2. — 1 Tr. 10. pari. 2, cap. 8,
n. 256. — 1 Qu. 3. ponet 6. n. 8 et 9. — 1 Part. 3. tr. 4,
reool. 1». - 1 SohcA. lib. 7, disp. 79, n. 38. — 1 Prax. S. Poe-
niteat., part. 2, v. *El cum hk.* — 1 Navar., Consil. 17, de
tponsaL. n. 3. — 1 Discept. 6, cap. 11, part. 7, §8, n. 2. —
S. Œwi., 2. qu. 1M, art. 7. — 1 De Just. et Jure,
tr. 3, disp. 105, n. L — 1 Laym., lib. 5, tr. 10. part. 4, cap. 13.
— 1 De Mate, cap. 22, v. *Crimen auem.* — * Lib. 7,
disp. 79, n. 9 et 23. — 1 Lib. 7. cap. 45. n. 4. — 1 Tr. 28.
disp. 4, punct. 13, n. 3. — 1 Qu. 3. punct. 6, n. 3. — 14 Lib. 3.

cap. 23. n. 3. — 1 u De Matr., diss. 3, cap. 2, § 5, n. 4. — 1. De
Matr., n. 66β. — 1. Tr. 9. cap. 12. n. 55 et 47. — 1 In can. Si
quit vivente, caus. 31, qu. 1, v. *Oeciditte.* — 1 Loc. cit.,
v. *Adde.* — 1 Loc. dt., num. 5. — 1 n Loc. cit., num. 4. —
1 De Dispensat., part. I, cap. 5, not. 4, v. *Am autem.* —
1 Lib. 5, tr. 10. part. 4, cap. 10, num. 2. — 14 Part. 4,
cap. I, num. 102. — 1 Loc. cit., num. 56. — * Loc. cit.,
n. 5, — 1 Loc. cit., n. 3. — 1 Loc. dt., n. 4. — 1 Loc.
dt., num. 13. — 1 S. Banov., in 4, dist. 37, art. 2, qu. 3. —
1 So/mi, in 4, dist. 31, qu. un. an. 4. — 1 Major, dist. 35, qu. 2.
cas. 2. — 1 Cajetan., Sum., v. *Matrimonium*, imped. 5.

1031. - n) Sanchez dicit ignorantiam facti
excusare, etiam crassam et supinam; Marcus
Leo dicit excusare quamlibet ignorantiam
etiam crassam.
Sanchez, loc. cit., n.36, ita sane docet:
contrahi scilicet impedimentum, si vere tunc
vivebat ».

1032. - § Quin etiam Sanchez, lib. 7,
disp. 13, n. 4, hoc tenet ut probabilius.
1033. - «J Paludanus, in 4, dist. 34, qu. 11
art, 3 (num 17)\ et dist. 37, qu. 2, art, 2
(n. 4), tractat de casu adulterii concurrentis
cum occisione.
Scotus, in 4, dist. 35, v.f., negat re-

1034. - Notant tamen Sanchez¹; et Salmant.* cum Candido et Dicastillo, sufficere ad incurrendum impedimentum quod, inita ab utroque machinatione occisionis, intentio matrimonii adsit tantum ex parte unius.

Utrum autem *requiratur ut talis intentio saltem manifestetur?*

Noa »um-
at intentio
«atri...
nn omnino
imema.

Negant Sanchez² cum Manuele et Vega; ac Palaus³ cum Soto⁴ et Gutierrez⁵ tum quia Ecclesia non punit prae- cise intentionem, sed occisionem externam hac intentione factam. Tum quia haec intentio, quando patrat⁶ur homicidium, jam praesumitur: argumento *Clem. I, § Verum, de haeret.*, ubi excommunicantur inquisitores qui ex odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere. — Affirmant vero Pontius⁴, Diana O/ et Salmant.⁵ cum Vasquez Perez et Hurtado. Quia Ecclesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quae homini debetur: homini autem non debetur nisi externa operatio quae praecipitur, interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinae, quod ibi non excommunicantur qui, ex odio vel amore simpliciter interno ducti, injustitiam committunt; sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium praestant.

Unde sic mihi probabilius dicendum videtur: Si occisionem praecesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera,

familiaritates, epistolae amatoriae, et similia, inter eos qui contrahere volunt: tunc incurritur impedimentum. — Secus, si intentio remanserit omnino interna: tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium praecesserit.

1035. - Ex secundo capite, *Uno pa-* mqvihu
trante, nempe *ex homicidio cum adulterio*, ad dirimendum matrimonium sufficit quod, *¶*** ““”
stante adulterio, una pars tantum perpetret homicidium, quamvis altera inscia. Ita communiter Sanchez · Pontius T, Palaus g, Bonacina ·; et Salmant¹⁰ cum Dicastillo, Aversa, Cornejo, etc. — Id patet ex can. *Si quis vivente 5, cans. 31, qu. 1*, ubi dicitur, non obstante adulterio, valere matrimonium cum adultero post mortem conjugis: *nisi forte vir aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur*. Item, ex cap. *Propositum 1, de eo qui duxit, etc.*, ubi: *Nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio; et illam maxime cutfidem dederat, uxore sua vivente, vel quae machinata est in mortem uxoris*. Item ex cap. *Significasti 6, eod. tit.*, ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera: *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente, sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo*.

1036. - Ad hoc autem impedimentum incurrendum:

Requiritur 1°. Ut mors vere secuta sit ex percussione, veneno, etc., dato a con-

» Lib. 7, disp. 78, n. 14. — · Tr. 9. cap. 12. n. M. -
Candid., ditquii.28, art. 6, dub. 4. · Dicast., disp.7, dub. 56,
n. 609. — Hrffe, Sum. nueva, part. 2. cap. 54, cas. 74. not. 2.
— “Loc. cit., n.5. — 1 Lib. 7. cap. 45, n. 4, — » Tr. 9, op. 12,
n. 53. · Peru, diap. 33, sect. 1, nmu. 7. · Gasp. Hurtad..

ditp. 23. diff. 1. n. 3. — · Lib. 7, disp. 78, n. 9 — · Loc. dt.,
n. 5. — · Tr. 28. disp. 4. punct. 12. n. 3. — · Qu 3, punct. 6,
n. 8. — * Loc. cit., n. 47. · DUasIdisp. 7, dub. 56, n.630.
Atvrsa, qu. 18, sect. 4, v. Quinto, v. Communis tomsn. ·
Ccrnfjo, disp. 7, dub. 21.

quiri hanc intentionem, « dum tamen mulier non sit conscia».

1034. - a) Sanchez, *loc. cit.*, n. 19, hoc in-
nuit, sed loquens de casu occisionis conjun-
ctae cum adulterio. Et ita etiam Manuel Ro-
driguez, *Sum., part. 1, cap. 227, n. 5*; et
Gutierrez, *de Matr., cap. 105, n. 23*.

Sotus, *loc. cit.*, art. 4, pariter innuit
non requiri ut intentio manifestetur, cum suf-
ficiat praesumptio hujus intentionis coram
Ecclesia: « Quantum ad praesumptionem Ec-
clesiae, quomodocumque sequeretur homici-
dium, impediretur matrimonium, quia cen-
setur illo fine factum ». In conscientia tamen.

si revera non adfuit haec intentio valebit
matrimonium. Et ita etiam loquitur Vega.
expresse de casu praesenti tractans.

J Diana, *part. 9, tr. 7, rcsol. 25*, hoc uti-
que dicit, sed in casu quo « homicidium ab
adultero et adultera perpetratum (est) animo
et intentione contrahendi inter se».

Vasquez, *in* 2<“. *disp. 160, cap. 3,*
4 et 5, rationem tantum hujus sententiae
habet, scilicet Ecclesiam non posse cogno-
scere, nec judicare, nec punire actus internos
ut sic; neque eos posse judicare nisi quatenus
manifestantur externe aliquo actu, qui de se
ad eorum manifestationem referatur.

juge vel ejus mandato. — Ita Pontius¹, Palausf, Bonacina² Salmant.¹*cum Sanchez⁴*et communi.

2° Ut adulterium praecedat occisionem. — Pontius¹, Elbel² et Salmant.⁴ cum Coninck.

3°. Ut prius matrimonium fuerit validum, licet non consummatum; et licet obtentum sit divortium. — Sanchez⁷*ac Pontius¹, ex cap. *Significasti* 6, *de eo qui duxit, etc.*

Requiritur 4°. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro. — Hinc, si vir vere non seminet in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut Sanchez⁷ Pontius, Palaus², Elbel² et Salmant.¹⁰ cum S. Thoma S. Antonino³ et communi.

Hic autem dubitatur: *an requiratur ad consummationem adulterii, ut uou solum vir, sed etiam femina seminet?* — Negant Sanchez⁷, ct Palaus² Trullench⁵ Bonacina² etc., apud Salmant.^u — Sed plures alii affirmant, ut Concina cum communi; S. Bonaventura³ Innocentius³, Hostiensis⁴ ct Viguerius¹, apud Sanchez¹¹; ct expresse id tenet D. Thomas ubi: *Vir et mulier efficiuntur., una caro per commixtionem seminum. Unde, quan-*

tumcumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... affinitas. Et ideo merito hanc sententiam probabilem vocant Sanchez¹⁴ et Salmant. cum Palao, Trullench, Diana, Roncaglia. Vide infra *n. 1075*, v. *Secunda*.

Requiritur 5°. Ut adulteri sint conscii matrimonii; quare si femina rem habet cum conjugato quem putabat solum, impedimentum non contrahitur. — Ita Sanchez¹⁵, Palaus², ac Coninck, Aversa, Dicastillus, etc., cum Salmant. ¹⁷, ex cap. *Veniens*, et cap. *Propositum, de eo qui duxit, etc.*

An autem *excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii?* — Negant Valentia, Coninck, Percz, etc., apud Salmant.¹¹; quia tunc (ut dicunt) adesset verum adulterium. — Sed affirmant probabiliter Busenbaum (ut supra *n. 1031*, v. *Secundum*) et Sanchez¹⁶; ac Salmant.³⁰ cum Rebello, Aversa. Tum quia excusat quaelibet ignorantia facti, ut esset haec, ex *reg. 13, de reg. juris ut 6°*; tum quia ad adulterium requiritur dolus ex *leg. penult. ff. Ad legem juliani de adulteriis*: at cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex Glossa h².

ProtuhU
1er eiraut
i inorat
tia cri»u
adulterii.

¹ Lib. 7. e>p. n. 0. — ² Tr. 28. di>p. 4, punct. 12, n. 4. — ³ Tr. 9. cap. >2, n. >8. — ⁴ Lib. 7, dt>p. 78. n. 7. — ⁵ Loc. cit. n. 5. — ⁶ Loc. cit. n. 60. — ⁷ CbulwA, di>p. 31, n. M. — ⁸ Lib. 7. can. 1°, n. 20. — ⁹ Lib. 7. ditp. 78 n. 6. — ¹⁰ Loc. dt. n. 9. — ¹¹ Loc. cit. n. 60. — ¹² M Tr. 9. cap. 4, n. 5. — ¹³ Lib. 2. ditp. 21, n. 11. — ¹⁴ n Suppl., qu. 55, art. 4, ad 2. — ¹⁵ Loc. cit. — ¹⁶ Salmant. loc. cit., n. 5. — ¹⁷ Palaus, loc. dt. disp. 3, punct. 2. § 1. n. L. — ¹⁸ Tntll, lib. 7. cap. 4. dub. 5. o. 4. — ¹⁹ Diana, part. 3, tr. 5, re>ol. 19; part. 4. tr. 2, re>ol. 43.

Renanti., qu. 4. cap. 3, qu. 9. — ²⁰ H Lib. 7. di>p. 78, n. 12. — ²¹ Tr. 28. diip. 4, punct. 12, n. 8. — ²² Coninck, diip. 31. n. 53. — ²³ Alerta, qu. 18. iCct. 4, v. *Oetaio*. — ²⁴ Dicati., diip. 7. dub. 5b n. 620. — ²⁵ Ti. 9, cap. 12. n. 51. — ²⁶ Valent., in 3— Part., diip. 10. qu. 5. punct. 3, imped. Crimen. — ²⁷ Coninck, diip. 81. n. 61. — ²⁸ Peres, ditp. 33, tect. 1. tr. 6. — ²⁹ lλX. cit., n. 52. — ³⁰ Lib. 5, ditp. 79. n. 38 cum ditp. 78, n. 12. — ³¹ Loc. at., n. SC. — ³² Rebello., part. 3, lib. 3. qu. 8, η. 12. — ³³ Aversa, loc. cit., sect. 3, v. *Sed plerique*

1036. - e> Bonacina, *qu3, punct. 6, n. 6*, haec habet de crimine *utroque patrans*.

h Elbel, *de Matr.*, *n. 159*, non hanc conditione, m, sed pr.it evdenu m habet.

‘ Sanchez, *lib. 7, disp. 79, n. 2*, hoc dicit de casu criminis *neutro patrans*: sed cura in utroque casu requiratur adulterium, quod de uno dicitur, de altero dicendum etiam est. — IQemque notandum venit de Pontio, *lib. 7, cap. 45, num. 2*: ct Elbel, *n. 160*

* S. Thomas, *in 4, dist. 41, qu. un., art. 1, sot. 4, ad 2*: S. Antoninus, *part. 1, ht 1. cap. II, vñl.*, requirunt ad consummationem matrimonii, ut vir seminet intra vas mulieris < Sanchez *lib. 2, disp. 21, n. 11*: Palaus, *tr. 23, disp. 3, punct. 2, § 1, n. 1*; Trullench, *lib. 7, cap. 4, dub. 5, n. 4*: Bonacina, *qu. 3,*

punct. 12, n. 13, negant requiri ad consummationem matrimonii, ac proinde (Bonacina' ad impedimentum affinitatis.

/ Concina contra, *de Matr., diss. 1, cap. 0. 8 <S. n. 4*, probabilius esse ait quod non requiratur seminatio mulieris ad matrimonii consummationem

S. Bonaventura, *in 4, dist. 41, qu. 1*, Innocentius, *m cap. Fraternitati, de eo qui cognovit iimsang*; Vigueritis, *Instil., cap. 16. b 7, vers. 9, in 6 imped.*, requirunt ad affinitatem contrahendam commixtionem seminum. Quae tamen opinio non multum placet - Hosticnsi, *in d. cap. Fraternitati*. — Praeterea Innocentius non satis sibi consentire videtur; nam *ibid.*, dicit dubitari posse utrum requiratur ut mulier seminet.

AJ Lex Magna ffi de verbor. et rer si-

Requiritur 6°. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis: modo is externe talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox supra 1034, ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia praecedentia. Idque procedere in utroque casu dicunt Salmant.¹ cum Sanchez *O*, Pontio, Vasquez *II*, Perez ⁴ Dicastillo *O*, etc. — Hinc infertur quod si vir uxorem occidat ut liberius adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione matrimonii, impedimentum non contrahitur. Immo, si vir occidat uxorem ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram. Sanchez ^{*} Pontius ^{*} Palaus ⁴, Bonacina^{*}; et Salmant.^{*} cum Palao, etc. Secus tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat; ut Salmant.[†] cum Coninck, Aversa ¹l, Dicastillo, etc. [†]

Requiem 1037. — Ex tertio capite, *Neutro pat-*
dinentur *trante: nempe quando non adest homici-*
tremf. *dium, sed solum adulterium cum promissione matrimonii; ut habetur in relatis cap. 1 et 6, de eo qui duxit, etc., et clarius in cap. fin. eod. fit. — Docentque Sanchez^{*}, Pontius®; et Salmant.¹⁰ cum Palao, Bonacina, Coninck, etc., tale impedimentum contrahi a conjuge fideli etiam cum infi-*

deli adultera ¹l; quia, licet Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem.

Ad hoc autem impedimentum incurrendum, requiritur *Γ*. Quod tam adulterium quam promissio habita sint vivente conjuge; ut Sanchez n, Sporer If; et Salmant.¹¹ cum Bonacina et Comejo. — Requiritur 2°. Ut promissio non fuerit revocata ante adulterium. Sanchez¹⁴, Sporer¹; et Salmant.¹⁴ cum Coninck et Bonacina. Dixi: *ante adulterium*. Nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum; cum jam contractum sit, sive promissio antecesserit. sive subsecuta fuerit adulterium; ut expressum habetur in *cap. fin. de eo qui duxit*; ibi: *Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea (ad fidem datam) dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* — Requiritur?. Ut promissio fuerit externa et acceptata: unde non sufficit si adultera mere negative se habuerit; ut communiter docent Palaus n, Bonacina ^{*}, Cabassutius ^{*}, Concina ²⁰ et Salmant. n.

1038. — Sed dubitatur 1°. *An taciturnitas adulterae sit sufficiens signum consensus?*

Affirmant Pontius M; et Coninck, Rebellus et Hurtadus, apud Palaum quia in materia favorabili taciturnitas habetur

Quid de taciturnitate adulterae.

¹ Tr. 9, cap. 12. n. 53. ^{*} Pont., hb. 7, cap. 43. n. 4 et 5. — ^{*} Lib. 5. ditp. 78. n. 18. — ^{*} Loc. cit. n. 5. — ^{*} Tr. 28. ditp. 4, punct. 12, n. 5. — ^{*} Qu. 3, punct. 6. n. 17. — ^{*} Loc. cit. n. M. ^{*} Palaus, loc. dt., n. 5. — ^{*} Loc. cit. n. 54. ^{*} Coninck, ditp. 31, n. 55. ^{*} Dictui., disp. 7. dub. 56, n. blb. — ^{*} Lib. 7. ditp. 79, n. 42. — ^{*} Lib. 7. ditp. 45, n. 6. — ^{*} Tr. 9. cap. 12, n. M. ^{*} Palaus, tr. 28, ditp. 4, punct. 12, n. 6. ^{*} Bonae., qu. 3, punct. 6. n. 20. ^{*} Coninck, ditp. 31, n. 56. ^{*} Lib. 7, ditp. 79, n. 5. — [†] Part. 4, cap. I. n. 108. —

^u Tr. 9, cap. 12. o. 60. ^{*} Bonae., qu. 3. punct. 6, n. 12. ^{*} Cornejo, tr. 6. de Irped. Matr., dub. 22, n. X — ^u Loc. dt. n. 7 — ^u Loc. dt. n. 107. ^{*} Tr. 9. cap. 12, o. 60. ^{*} G^hime², di^cp. 31, n. 10. ^{*} Bonae., loc. at., n. 13. — ⁿ Tr. 28. ditp. 4. punct. 12 n. 11. — [«] Qu. 3. punct. 6, [†] — ¹⁹ Lib. 3, cap. 73, n. 5. — ^{*} Dt Matr. diia. 3. cap. 2. § 5 n. 6. — [†] Tr. 9, cap. 12. n. 61. — ^w Lib. 7. cap. 45, n. 2. — ^{Coninck}. loc. cit., n. 58. ^{*} AEN7/, part. 2. lib. 3, qu. 5, nam. fc. ^{*} Gasp. Hurtod., diap. 23. diff. 2. n. 9. i. f. ^{*} Loc. cit., n. 11.

gnif., dicit: «Magna negligentia culpa est; magna Culp dolus». Id est «comparatur» ait Glossa.

O Sanchez hic non citatur a Salmant.

1) Vasquez, in *la* 2ar, disp. 160, cap. 3, rationem adjectam dumtaxat habet, uti supra notatum est.

k) Perez, disp. 33, sect. I, n. 7, id habet de crimine, utroque patrante.

O Dicastillus, disp. 7, dub. 56, n. 60S, hanc utique requirit intentionem nubendi cum adultera; sed n. 611, probabile esse ait, quod hoc impedimentum incurritur ob hunc tinem internum et incognoscibilem, non tamen citatur a Salmant pro hoc asserto.

"O Aversa, qu. 18, sect. 4, v. Tertio, occasione criminis utroque patrante, dicit ge-

neratim: ^{*} Si intendebat ducere unam ex tali v. g. familia, hoc sufficiet ad incurrendum impedimentum, si adsint aliae conditiones».

" Super hoc autem casu (uno patrante) notandum occurrit, quod impedimentum directe et principaliter incurritur a parte adultera, quae mortem conjugi intulit Quare si haec impedimentum non intrahit; puta, quia est infidelis, nec altera pars illo irretitur. — In celeris vero casibus, incurritur impedimentum directe a parte fideli: unde et infidelis indirecte illo ligatur cum matrimonium non possit claudicare.

1037. — Pontius et Bonacina haec dicunt de quocumque impedimento ex crimine, idemque videntur sentire Palaus et Coninck.

pro consensu. — Sed negant Sanchez¹; et Palaus¹ cum Gutierrez; quia talis materia potius est odiosa quam favorabilis, cum acceptans subjiciatur poenis ecclesiasticis. — Merito Sporer^a cum Tamburinio utramque sententiam vocat probabilem.

1039. - Dubitatur 2°. *An promissio fida matrimonii Cum adulterio inducat impedimentum?*

Affirmant (modo fictio externe non appareat) Sanchez[·]; et Palaus⁴ cum Coninck et Gutierrez; quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem conjugis: quod jura vitare intendunt. — Sed probabilius et communius negant Bonacina[·], Sporer^e, Holzmann[·] Croix[·] Elbel[·]; et Salmant.¹⁰ cum Laymann, Perez, Dicastillo, etc. Ratio, quia jura (in textibus citatis *n. 1035*) requirunt fidem sive promissionem matrimonii: ficta autem promissio non est promissio. Et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandae mortis conjugis: tamen, cum agatur de lege prohibitiva et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tanto magis quod finis praecepti non cadit sub praecepto.

1040. - Dubitatur 3°. *An promissio conditionalis eo casu inducat impedimentum?*

Affirmant Contin. Tournely¹¹; ac Sanchez[^] cum Navarro, Manuele et Vega. Quia promissio conditionata inducit obli-

gationem non resiliendi; et per eam vere dicitur data fides, et vere praebetur ansa captandi mortem conjugis.

Negant vero probabilius Laymann[·], Holzmann¹⁸, Tamburinius^u, Elbel^b; et Sporer¹⁴ cum Coninck et Perez. Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cum simus in odiosis, ubi lex stricte interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura et absoluta. Praeterquam quod per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandae mortis, sicut per promissionem absolutam. — Dicunt tamen praefati auctores *d* talem promissionem bene inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem conjugis. Sed huic responderi posset quod promissio illa, adhuc impleta conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur a jure. Caeterum, quia communiter hanc exceptionem doctores tradunt, sapientibus me remitto.

1041. — Dubitatur 4°. *An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua?*

Affirmant Bellarminus¹⁶, Elbel¹¹ et Holzmann¹⁸; item Laymann[%] Hennquez, Gobat^b et Diana, apud Croix¹⁰: idque clare indicat Glossa in cap. *Significasti 6, de eo qui duxit*. Quia (ut ajunt) jura videntur illam requirere promissionem, quae alias in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad matrimonium contrahendum. — Sed communius et probabilius negant

Prori
*io f ia
CSB à le-
no pπ>ibi.
liu» non in-
durit imjx-
Juncntam

Ncc (pn
«Ha») p
aiMio ck
ditiowi

Jiit.
riiur pr>

« Lib. 7, di»p. 79, n. 25. — · Tr. 28. di«p. 4, punct, 12, q.11. *Cutierr..àc* Matr.. cap 106, n.28. — *Tambur., lib.8, dc* Matr.. tr. 1, cap. 6, § 3, n. 7. — ■ Loc. cit., n. 10. — · Loc. cit.. n. 12 · *Coninck*, diip. 31, n. 57. · *Cutterr., loc. cit., n. 28, v. Quarta.* — · Qu. 3. punct. 6, n. 8, i. L — · Part. 4, cap. 1. num. 109. — 1 *Dc Matr., num. 562, v. 4.* — · Lib. 6, part. 3, n. 625. — · *Dc Matr., n. 175.* — * *Tr. 9, cap. 12, n 62. Laym.,ltb.5, tr. 10, part.4, cap. 10, η. 4. v. Quarta.* · *Perte*, diip. 83, aect- 4, n. 2. · *Dicaei., di»p. 7, dub. 56, n. 638.* — 11 *Dc Diipcnaat in «pede, part. 1, cap. 5, η. 2.* —

Xavar., Conail. 2, de eo qui duxit. · *Rodrig , Sum., part. 1, cap. 227. n. 5. - Vega. Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cal. 70, i. f.* — “ *Lib.5, tr. 10, part. 4, cap. 10, n. 4. v. Sexta.* — u *De Matr., n.562, v. 6.* — ‘ *De Matr., tr. 1, cap. 6, §3, n. 4.* — * *Part. 4, cap. 1, n. 109. Conirtckr, di»p. 31, n. W.* · *Perce*, di»p. 33, acct. 4, n. 5. — * *Dc Matr., cap. 22, v. Sc-cundus est.* — 11 *Dc Matr., n. 166.* — “ *Loc. cit., v. 6. — Henriq., lib. 12, cap 14, num. 3. · Diana, part. 3, tr. 4, retol. 198 (Coord., tom. 2, tr. 6, resol. 168).* - ” *Lib. 6, part. 3, n. 626.*

1038. - Sporer, *part. 4, cap. 1, n 109*, addudt Tamburinium dicentem utramque sententiam esse probabilem, et addit: < Et ego, nisi de consensu constet, in mitiorem sententiam inclino ·.

1040. - Sanchez, *lib. 7, disp. 79, n.11*, didi utique oriri impedimentum; sed hoc dictum limitat: nisi defidat conditio ante commissum adulterium.

Elbel, *de Matr., n. 162*, ait: « Ante purificatam seu impletam conditionem non in-

curritur hoc impedimentum, bene vero si conditio sit adimpleta, et accesserit adulterium ».

c) Scilicet Laymann, Tamburinius, Sporer et Pcz.

1041. - a) lutymann, *loc. cit., num. 4, v. Quinta*, dicit « Non est improbabile ».

b) Gobat citatur a Croix pro alio asserto; cetroquin ipse, *tr. 9, n. 197, tenet* secundam opinionem, quae est ct ipsius S. Alphonsi: • Communius, inquit, * si una pars adulte-

Probabilius
« ncfanr

Sanchez'; Bonacina l cum Coninck, Silvestro^, Perez et Rebello; et Palaus cum Soto, Hurtado et communi, ut asserit. Ratio, quia in jure (ut patet ex *cap. I et 6, de eo qui duxit* relatis // 1035) nulla mentio fit de repromissione, sed tantum de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad matrimonium: quod pendet a jure naturali; alia inter conjugatos, ut inducat impedimentum: quod pendet a jure positivo

AJaherium
cum matri-
monio Al-
lentato di-
r»mit.

1042. - Ultimo hic notandum quod tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, additur quartum: *Adulterium* nimirum *cum matrimonio attentato*; scilicet cum quis, sua uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua matrimonium insuper contrahere ausus sit. — Hoc matrimonium nullum est, sive copula praecesserit attentatum, sive subsecuta sit. Ita ex *cap. Significavit 2*, *cap. Ex litterarum 4*, *cap. Cum haberet 5*, et *cap. Si quis uxore 8, de eo qui duxit*. Vide Croix 4.

Promittere
tri roo-
nium nite-
ri. virente
conioje, le-
thile.

1043. - Qui autem, vivente sua conjuge, promitteret alteri matrimonium, sed sine adulterio et matrimonio attentato: quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur a peccato mortali; ut Sanchez Laymann *, Bonacina 7, Elbel -, et Pa-

laus® cum Abbate, ex *cap. fin., de eo qui duxit*.

1044. - « Dicitur VI°. **Disparitas cultus**, sive religionis: quae dirimit matrimonium inter baptizatum et non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantum ecclesiastico, non scripto. Bonacina 10 ex Coninck, etc. a). — Inter baptizatos vero non dirimit, etsi impediat.

Di«parit
culiQt qua
liter impe
dial.

« Matrimonia vero cum haereticis, etsi illicita, sunt tamen valida. Vide supra, *Lib. 2, tract. I, cap. 4, dub. 3* ».

Ut habetur in *cap. 7, de divortiis*. Vide dicta *de Sacram, in gen., n. 56*. — Ubi adde id quod dicit noster Summus Pontifex Benedictus XIV in bulla *Matrimonia*, edita die 4 Nov. 1741. Ibi postquam Pontifex declaravit conjugia inter haereticos esse valida, sic ait: *Dolens... Sanctitas Sua eos esse inter catholicos, qui, insano amore turpiter dementati, ab hisce detestabilibus connubiis, quae sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit..., ex animo non abhorrent...: episcopos omnes, vicarios apostolicos, parochos..., in iis partibus degentes, serio graviterque hortatur et monet, ut catholicos... ab hujusmodi nuptiis, in propriarum animarum perniciem ineundis, quantum possint absterreant... atque efficaciter impedire satagant b)*.

* Lib. 7, di»p 79, n. 24. — 1 Qu. 3, punct. 6, n. 9. · Coninck, diip. 31, n. 62. · Ptm, diip. 33, sect. 5, n. 5. · Rebell., pari. 2. lib. 3, qu. 8, n. 6. — ■ Tr. 28, diip. 4, punct. 12, n. 13. · Sotus, in 4, dist. 37, art. 1, v. Secundus casus. · Gasp. Hurtad., diip. 23, diff. 2, n. 9. — · Lib. 6,

part. 3, n. 621. — · Loc. cit. n. 40. — · Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 10, n. 7. — 1 Loc. cit., n. 10 et IL — · De Matr., n. 174. — · Tr. 28, diip. 4, punct. 12, n. 15. Abb. Panorm., in cap. fin., de eo qui duxit. — * Qu. 3, punct. 7, n. 2. · Coninck, disp. 31, n. 43. — Btmd. 171 bulla Ma/rImonta § 3.

rantium acceptet promissionem factam ab altera, esto non repromittat vicissim, exurgit nihilominus inhabititas ».

<) Silvester, v. Matrimonium VIII, qu. 9, v. *Quartum*, quidquid dicat Bonacina, hoc non habet.

d) Impedimentum criminis longe probabilius incurritur ab iis qui illud suo delicto annexum esse ignorant, quia ab Ecclesia statutum fuit, nedum tamquam poena, sed vel maxime quia publice inhonestum ac perniciosum est contrahi matrimonium inter eos qui tantorum flagitiorum rei sunt. Cum hac sententia, juxta de Angelis, maxime cohaeret praxis Poenitenliariae Apostolicae, quod satis indicat illud tribunal nolle recognoscere rationabilitatem sententiae negantis.

1044. - fi) A S. O. quaesitum est: · An Calvinistae et Lutherani in illis partibus degentes, quorum Baptisma dubium et suspe-

ctum est, infideles habendi sint, ita ut inter eos et catholicos disparitatis cultus impedimentum dirimens adesse censeatur?» — Et S. Tribunal, die 17 Novemb. 183Ü, respondit: « 1. Quoad haereticos, quorum sectae Ritualia praescribunt collationem Baptismi absque necessario usu materiae et formae essentialis, debet examinari casus particularis.—2. Quoad alios, qui juxta eorum Ritualia baptizant valide, validum censendum est Baptisma. Quod si dubium persistat etiam in primo casu, censendum est validum Baptisma in ordine ad validitatem matrimonii. — 3. Si autem certo cognoscatur nullum Baptisma ex consuetudine actuali illius sectae, nullum est matrimonium ». Cfr. etiam aliud responsum S. O., datum die 1 Aug. 1883.

b) Matrimonia mixta aliquando licita fieri possunt ex dispensatione Pontificia ob gravem causam concessa, adhibitis insuper de-

vnn mc 1045. - « Dicitur VIP. Vis, sive violon-
mwcmlln. « tia, et gravis metus injuste incussus ad
« matrimonium extorquendum. — Irritat-
« que in utroque foro ». (Ex cap. *Signifi-*
cap. *Veniens* et cap. *Consultationi*, de
sponsal. Vide Salmant. ' cum D. Thoma
et communi. Et hoc. etiamsi intervenierit

juramentum: nisi juramentum sit de po-
nendo consensu libero; quia tunc certe
obligat, ut bene notat Viva .]. — < Et
« quidem jure naturae, si a contrahente;
« positivo autem, si a tertio sit incussus.

« Addo 1°. *Gravis*: qualis scilicet cadit c<XW.
« in virum constantem, v. gr. mortis, per- IiuJît
« pelui carceris, amissionis bonorum, inju- lu

' Tr. 9. cap. 9. n. 2 et 3. - S. *Tfam.*, in 4 diit. 29, qu. un., art. 3. aolut. I. — 1 De Matr., qu. 4. art. 3, n. 4, v. *Sequitur* 2.

bitis cautionibus, et servatis certis condi-
tionibus Cautiones adhibendae, et quae
nunquam, ne in mortis quidem articulo, re-
mitti seu dispensari possunt, sunt: ut non
solum catholicus conjux ab acatholico per-
veni non possit; quinimo catholicus ipse
conjux teneri se sciat ad acatholicum pro viri-
bus ab errore retrahendum; verum etiam ut
universa utriusque sexus proles ex mixtis
hiscе matrimoniis procreanda, in sanctitate
catholicae religionis educari omnino debeat.
Ad has cautiones hodie, secluso peculiari sta-
tuto, sufficit talis promissio, quae, in pactum
deducia, praebeat morale fundamentum de
veritate executionis. — Praeterea certae con-
ditiones in ipsa matrimonii celebratione ser-
vandae sunt, nempe ut haec mixta connubia
extra ecclesiam et absque parochi benedi-
ctione ulloque alio ecclesiastico ritu celebren-
tur. Unde parochi praesentia ea esse debet
ut matrimonio non assistat in loco sacro, nec
cum vestimentis quae sacrum ritum prae-
scierant; nec debet super contrahentes litur-
gicas preces recitare, neque ullo modo ipsis
benedicere, nec proclamationes facere. Re-
quiritur Limen omnino ad validitatem, juxta
hodiernam disciplinam, ut contrahentium con-
sensum exquirat et recipiat (Vide notam *a*
ad *uum. 1094* infra). Quodsi propter gravia
rerum adjuncta, hac conditiones servari ne-
queant, relinquitur arbitrio episcopi, onerata
ejus conscientia, ut possit permittere in hujus-
modi nuptiis ritum in Rituali dioecetano legi-
time praescriptum, exclusa semper Missae ce-
lebratione. Et eo casu posse etiam tolerari pro-
clamationes, tadla nupturientium religione,
et de (actis proclamationibus litteras testimo-
niales, quae unice enuntient ml praeter Eccle-
siae vetitum matrimonio obstare, omissis qui-
buscumque verbis ex quibus consensus vel
cujuslibet approbationis suspicio oriri possit. —
Et haec quidem de matrimoniis mixtis licitis;
de illicitis vero, quae videlicet sine apostolica
dispensatione contrahuntur, sequentia sedulo
sunt notanda Parochus per se et regulariter
loquendo nequii eis assistere. Verum ni in
Ecclesiae utilitatem et commune animarum
bonum cedere posse dignoscatur, hujusmodi
nuptias, quantumlibet illicitas et vetitas, co-
ram parochi catholico potius quam coram
ministro haeretico, ad quem partes facile con-

fugere possent, celebrari: tunc ipse parochus
catholicus, aliusve sacerdos ejus vices agens,
poterit iisdem nuptiis, omni excluso ecclesia-
stico ritu, adesse, perinde ac si partes unice age-
ret testis mere vulgo qualificati seu authoriza-
bilis, ita scilicet ut utriusque conjugis exquisito
et audito consensu, deinceps pro suo officio
actum valide gestum in matrimonium librum
referre queat. Item fieri possunt proclamationes
et concedi litterae testimoniales eo modo quo
supra dictum est. — Si vero sponsi contrahere
velint coram ministro haeretico, sed ad actum
mere civilem implendum, nempe ut lege ci-
vili imperante, habeantur civiliter honesti
conjuges prolesque censeantur legitimae, hoc
non improbat. Si autem minister haereti-
cus censetur veluti sacris addictus et quasi
parochi munere fungens, non licet parti catho-
licae coram illo se sistere ad contrahendum,
sub poena excommunicationis latae sententiae.
In hoc casu, parochus debet ab omni inter-
ventu abstinere, nisi forte, remoto scandalo
et gravissima accedente causa, v. g. concu-
binatus periculo. — Parochus interrogatus
a contrahentibus, vel certo sciens eos aditu-
ros esse ministrum haereticum, silere non
potest, sed monere debet sponso de gra-
vissimo peccato quod admittunt et de cen-
suris quas incurrunt. Nihilominus, ad gravia
mala praecavenda, si in aliquo peculiari casu
parochus non fuerit interpellatus, et nulla fiat
explicita sponso declaratio de adeundo
ministro haeretico, sed praevideat illum aditu-
ros et suam monitionem certo non profu-
turam, tunc sileat. Quodsi jam praestiterint
consensum coram ministro haeretico (idque
publice notum sit vel ab ipsis sponso parochi
notificetur) et velint eum coram parochi
catholico renovare, parochus huic matrimo-
nio non intererit, nisi, servatis, ut supponi-
tur, ceteroquin servandis, pars catholica facti
poenitens, praeviis salutaribus poenitentiis,
absolutionem a contractis censuris rite prius
obtinuerit. Cautiones vero a conjugibus in
foro etiam externo praestari debent et hunc
in finem recursus ad episcopum postulatur.

Hic demum addenda veniunt quae decreta
sunt a S. O. circa matrimonia contrahenda
cum *franco-muratoribus* et *liberis pensato-*
rtbtis. Quaesitum porro fuit . le Quid agen-
dum quando vir baptizatus, sed apostasiam a

« stae excommunicationis, enormis indi-
« gnationis patris valde austeri. — Quando
« vero metus est *levis*, contractus censetur
« spontaneus: idque, ad cavendas lites,
« etiam in matrimonialibus, ut sacramento
« consulatur. Rebellus a>, Sanchez, Pon-
« tius % etc. communiter cum Diana b>)
« — quamvis Navarrus, Gabriel et Co-
« varruvias id negent, si metus ita
« extorserit consensum, ut absque eo non
« fuisset.

« Addidi 2°. *Injuste*. — Quia si *juste*
« sit incussus, valet matrimonium: talis
« enim non tam infertur ab alio quam ab
« ipsomet qui causam dedit, ut si v. gr.
« deprehenso in crimine cum filia mineris
« accusationem nisi illam ducat.

« Addidi 3°. *Ad extorquendum*. — Quia
« matrimonium ex metu etiam gravis-
« simo, undecumque et quandocumque
« incusso, dummodo non ad matrimonium

< extorquendum, valet: tunc enim non tam
« contrahitur metu quam eligitur medium
• evadendi periculum; et matrimonium est
« simpliciter voluntarium.

« Unde resolvitur valere matrimonium
« in sequentibus casibus (Vide Bonacina *):

« 1°. Si concubinarius metu gehennae
« vel mortis, in morbo vel naufragio con-
« trahat cum concubina. — Bonacina

« 2°. Si quis a medico persuasus non
« diu se victurum, nisi ducta uxore, eam
« ducat. — Bonacina

« 3°. Si in carcerem coniectus, spe eva-
« dendi, contrahat cum filia lictoris —
« Sanchez 4, Coninck \

« 4°. Si ad mortem damnatus, ut eva-
« dat, ducat meretricem ** aut aliam. —
« — Coninck \ Filliuccius 7.

« 5°. Si princeps obsessus offerat filiam
« in matrimonium obsidenti, ut liberetur
* obsidione

dirimen v
matrimonia-
ria.

Sanch., hb. 4, diip. 17, n. 3 et l. — *Novar.*, Man.,
cap. 17, n. 90; et cap. 22, n. 51, v. *Stipium*. *Gabr. liifl.*,
Suppl., dte. 29, qu. un., artic. 2, concl. 4. — 1 Qu. 3,

punct. d. — 1 Loc. at., n. Id. — 1 Loc. at. n. 19. — 1 Lib. 4.
diip. 12, n. 10. — * Dup. » n. 10. — 1 Loc. du — 1 Tr. 10,
part. t. cap. 4 n. 109.

tide verbis et corde profitons, asserensque no-
ininalim se non credere sacramentis Ecclesiae,
petit matrimonium coram ejusdem Ecclesiae
facie, unice ut desiderio sponsae satisfaciat? —
2 Quid si idem vir petit, sectae condemnatae
muratorum vel simili addictus, qui licet fidem
non omnino amiserit, sectae tamen debite
renunciare recusat? »

Quibus S. O., die 30 Januarii 1867, respon-
dit: 1 Ad 1. Quoties agatur de matrimonio
inter unam partem catholicam et alteram
quae a fide ita defecit, ut alicui falsae religioni
vel sectae sese adseripserit, requirendam esse
consuetam et necessariam dispensationem
cum solitis ac notis praescriptionibus et clausu-
lis. Quodsi agatur de matrimonio inter unam
partem catholicam et alteram, quae fidem
abjecit, at nulli falsae religioni vel haereti-
cae sectae sese adseripsit, quando parochus
nullo modo potest hujusmodi matrimonium
impedire (ad quod totis viribus incumbere
tenetur), et prudenter timet ne ex denegata
matrimonio assistentia grave scandalum vel
damnum oriatur, rem deferendam esse ad
episcopum, qui..., inspectis omnibus casus
adjunctis, permittere poterit ut parochus ma-
trimonio passive intersit tamquam testis *au-*
(horiMbilis, dummodo cautum omnino sil
catholicae educationis universae prolis aliis-
que similibus conditionibus « Ad 2. Dan-
dum esse decretum diei 28 Junii 1865, quod
est hujusmodi. Quoad matrimonia in quibus
una contrahentium pars clandestinis aggre-

gationibus per Pontificias Constitutiones dam-
natis adhaeret, dummodo absit scandalum,
Ordinarius, habita circumstantiarum ratione
pro casibus particularibus, ea decernat quae
magis expedire judicaverit ». Quae iterum
confirmata sunt decreto 25 Maji 1897 et 11 Ja-
nuarii 1899. — Sed, juxta decretum *Ar temere*,
responso ad Is* addendum est: requiri ad
validitatem, ut parochus exquirat et recipiat
contrahentium consensum.

1045. - d Rebellus, *part. 2. lib. 2, qu. 11*,
n. 9, ita sane docet, sed subdit: « Si modo
consensum omnino non tollat ». Quo casu
dicit metum levem dirimere tn foro conscien-
tiae, quamvis non dirimat in foro externo.
Et Pontius, *lib. -7, cap. 18, num. 2*, approbat
limitationem Rebelli. Hinc isti auctores non
dissentiunt a Navarro et Gabriele.

b1 Diana, *part. 3, tr. 4, resot. 230*, au-
theologos communiter negare matrimonium
ex metu levi irritum esse; sed, *tr. 5, resol. 117*,
dicit utramque opinionem, affirmantem scili-
cet et negantem, probabilem esse.

<7Covarruvias, *de Matr., part. 2, cap. 3* À ó,
n. 5 et 6: « Adnotandum est, inquit, matrimo-
nium ex tacito consensu filii praesentis, nec
contradicientis patri pro eo contrahentimi-
nime tenere quando filius taceat propter me-
tum revcrentialem patris, alias non taciturus».

Coninck et Filliuccius non loquuntur
de meretrice, bene tamen Bonacina. De ce-
tero concordant.

Casus iste, ut exponitur a Busenbaum,

« 6°. Si raptor vel deflorator virginis, • metu mortis offerat se judici ad eam « ducendam. — Bonacina *f*), ex Regi- • naldo *J*), Henriquez *f*), etc.

« 7°. Si ad mortem decumbens con- • trahat cum filia medici, alias illi mederi « nolentis. — Rebellus Sanchez ', Co- • ninck Filliuccius 2; etsi alii quidam < negent.

« 8°. Etsi metus gravis incussus fuerit « tantum ad contrahendum matrimonium « in genere contractum tamen nullum « esse docent Sanchez, Salas, Palaus, Pon- « tius, etc., cum Diana3; — contra Azor « et alios quatuor A

« 9°. Quando matrimonium ex gravi « metu contractum fuit, non teneri (in foro « conscientiae) per se loquendo, illud per- • ficere, posseque allero invito resilire, « etiam eum qui liber a metu fuit etiamsi « ab ipso seu ejus culpa illatus fuerit; do- < cent Sanchez, Villalobos, Hurtadus et « Ochagavia, cum Diana4; — contra Co- « ninck et Pontium O ».

1 Lib. 4, diip. 12, n. 13. — 2 Tr. 10, part. I, cap. 4, n. 103. — lib. 4, diip. 12, n. 20. • Salat, in 1. 2. tr. 3, diip. 3, n. 27 • Palaut, ti. 2, diip. 1, punct. 9, n. 9. • Pont., lib. 4, cap. 14, n. 14. • Part. 4, tr. 4, reset 33. • Aor, part. I,

1046. - Supponendum est 1°. Vim dif- vn>»• ferre a metu. — Vis enim omnino tollit 1047• voluntarium; cum sit a principio extrin- seco, et ipse vim passus nihil agit. *Metus* vero non tollit simpliciter voluntarium; unde in *leg. I, II. Quod metus causa*, sic metus definitur: *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio*. — Hic autem advertendum quod *vis* accipitur pro *metu*.

Supponendum 2°. *Metum* alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco. — Me- diu? tus *ab intrinseco* est ille qui infertur a causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo aut naufragio, etc. — Metus vero *ab extrinseco* est qui in- fertur a causa extrinseca et libera, nempe ab homine; et hic requiritur ad'irritan- dum matrimonium.

Supponendum est 3°. *Metum* alium esse *gravent*, sive cadentem in virum constan- tem, alium esse *levem*. — Dicitur metus *gravis*, quando grave est malum quod timetur.

hb. I, cap. II, qu. II. — Sanch., Hb. 4, diip. 15, n. 5. • Vitiat., part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 3. • Gasp. Infirtad., uUp. 6, diff. 4, n. 16. • Ocha'av., tr. 3, qu. 30. • l'art. 3, tr. 4, re«ol.229; et part.9, tr.8, reaol. 27. • Coninck, disp.28, n.7.

videtur sensu carere; sed Filliuccius, *loc.cit.*, v. *Quartus*, rectius loquitur, dicens validum fore matrimonium « quod princeps obsessus faceret cum filia obsidentis, ut sic solvatur ab obsidione ».

Bonacina, *loc. cit.*, n. 22, loquitur de defioratorc deprehenso a patre vel fratre puellae, quibus ex metu mortis se offert ad eam ducendam — Et ita etiam Reginaldus, *hb.31, n. 79*; et Henriquez, *lib. 11, cap. 9, n.2*; Henriquez tamen addit etiam judicem.

Rebellus, *loc. cit.*, qu. 11, num 15. id dicit de femina quae nubit medico qui eam nolit curare, nisi sibi nubat .

h) Coninck, *disp. 28, num. 11*, loqui- tur de femina, quam vel cujus parentem medicus curare non vult nisi sibi nubat, et distinguit, affirmans matrimonium validum esse, « quando medicus ex longinquis regio- nibus esset petendus, et non nisi cum gravi difficultate posset ad aegrum venire, aut quando alias habet causas, sive justas sive injustas, ob quas suam operam aegro negat, ita ut hoc non faciat ut matrimonium extor- queat, quamvis paratus sit eam exhibere aegro, si puella ei nubat ». Quando vero me- dicus in iisdem aut propinquis locis habitat, nec ob aliam causam negat aegro suam ope- ram, nisi ut matrimonium extorqueat-Vide

tur probabile (n. 13) tale matrimonium esse irritum, praesertim quando medicus esset jam certo pretio ab aegroto vel civitate condu- ctus ad curandum ».

*) Quamvis Diana hoc modo ponat casum; atvero tam ipse in responso, quam auctores ab eo citati, loquuntur de matrimonio coacte contrahendo cum quadam indeterminata per- sona ex certo genere vel numero personarum, quod dicunt esse invalidum ; ratio tamen quam Diana affert (eamdemque insinuat Pa- laus), est quod ad libertatem matrimonii re- quiritur non solum electio hujus vel illius personae, sed requiritur ut electio talis status libere plena sit et non coacta.

t) Diana praeter Azorium, citat quinque auctores contrarios expositae doctrinae.

k) Nisi tamen aliquod damnum secutum sit, ut limitant auctores citati pro comparte quae causam dedit metui.

O Pontius, *lib. 4, cap. 15, n. 1*, concordat cum Sanchez pro casu quo libere consentiens non fuit particeps nec conscius metus. Id vero in quo a citatis auctoribus dissentit, est quando « particeps fuit aut conscius metus illati al- teri cum quo contrahit», quem negat posse resilire in conscientia, et quem dicit teneri obligatione exspectandi voluntatem ejus qui melum passus est, sive damnum aliquod se-

1047. - Ut autem *metus* censendus sit *gravis*.

Qundo
um metu
>h gravi.

Requiritur 1°. Ut malum quod alter minatus fuerit sit grave, saltem respectu metum passi, ex leg. *Metum 5, fi. Quod metus causa*. Sufficit vero quod malum sit absolute in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud quod eligitur; ut advertunt communiter Sanchez¹, Pontius¹; et Bossius³ cum Lessio, Navarro et Coninck. — Sufficit etiam, si malum timetur non solum sibi, sed aliis sibi stricte conjunctis (Sanchez⁴, Pontius¹ \ Lessius¹, Salmant. et Bossius⁸ cum Villalobos, ex leg. *Isti quidem, § Quod metus causa*). Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei sive affines⁵; ut Sanchez⁹ et Pontius¹⁰ cum aliis. Id extendunt etiam ad famulos et domesticos, ex cap. *Quicumque, de sent. excom. in 6°*, et ex *dement, un., de excessib. praelat.*

Requiritur 2°. Ut prudenter (non autem vane et leviter) malum timeatur proxime inferendum. — Sanchez¹¹ et Salmant.

Requiritur 3°. Ut malum nequeat alius evitari. — Sanchez¹³ et Salmant. u, ac Bossius¹⁴.

Requiritur 4°. Ut minans malum possit exsequi: nisi expertus sit verbosus qui facile minas jactat, et postea non exsequitur vel facile placatur; ut dicunt Sanchez¹⁸; Salmant.¹⁷ cum Palao, Cornejo,

Dicastillo et Aversa; et Bossius¹⁸ cum Barbosa, Menochio, etc. Insuper addunt Sanchez¹¹, Salmant.¹⁷ et Bossius¹⁸, requiri, quod incutiens metum solitus sit minas exsequi¹⁹; ex leg. *Metum, C. de his quae vt metusve causa*, ubi: *Metum, nonjactationibus tantum vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit* — Sed venia praefatorum doctorum, huic doctrinae nescio acquiescere. Nam, etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum quod vir gravis serio et ex proposito minatur. — Concedunt autem ipsi Sanchez¹¹; et Bossius¹⁸ cum Barbosa, Gutierrez, Aragon et Rota Romana, ex leg. *3, fi. de vi et de vi armata*, sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcam.

1048. - *Mala gravia*, quorum metus irritat matrimonium, censentur:

MaU fra.
via, quorum
um scua
irritat raa-
tnmonium.

1°. Mors vel gravis cruciatus, ex capite *Cum dilectus, de his quae vi metusve causa fiunt*.

2°. Exilium; ut Sanchez¹⁵ cum Soto, Henriquez, etc.

3°. Carcer, ex leg. *Qui tit carcerem ff. Quod metus causa gestum erit*. — Hoc tamen dicunt Sanchez³⁵ cum Solo, Rodriguez et Ledesma; ac Bossius¹⁸ cum Coninck, Lessio, Gutierrez, etc. (contra aliquos), intelligendum de carcere diuturno aut vinculis atrocibus.

» Lib. 4. ditp. 2, n. 3. — » Lib. 4. cap. 2, n. 9; cir. etiam cap. 3, n. 3. — » De Matr. Contr., cap. 12, n. 13 et 90. » Scis., de Ju»t. et Jure, lib. 2, cap. 17, dub. 6. » Abvarr.. Man., cap. 22, n. 51. - CoHttch, disp. 28, dub. 2, n. 21 et wq., et n. 29 et 30. — 1 Lib. 4. disp. 4, n. 1. — * Lib. 4. cap. 3, n. 4. — » Loc. cit., n. 35. — * Tr. 9, cap. 9, n. 18. — * Cap. 12, n. 28. » Viltat. part. I. tr. 3. diff. 8, n. 11 — » Lib. 4. disp. 4, n. 8. II et 12. — * Lib. 4, cap. 8, n. 4 et 5. — 11 Lib. 4. disp. I, n. 15 et 16. — * Loc. cit., n. 19. — u Loc. cit., ditp. 1, n. 24. — » Loc. cit., n. 19. — uCap. 12, n. 16. — » Lib. 4, ditp. 1, n. 19 et 20. — * Tr. 9, cap. 9, n. 19. Palam, tr. 2, disp. 1, punct. 7, n. 8 et 9. » ditp. 7, dub. 25, qu. 2. » DicaU., disp. I, dub. 2, n. 10; cir. dub. 3, n. 31. » Aversa, qu. 4, sect. 3. v. *Rationabilis* — u Cap. 12, n. 15. » Barb., in cap. Si /m</ns 73, de appellat., n. 11. »

Mthoch., de Praesampt., lib. X praes. 12b, n. 24 et 25. — « Lib. 4. ditp. 1, n. 20. — * Tr. 9, cap. 9, n. 19. — ■ Loc. dt.. n. 15. — * Lib. 4, ditp. 5, n. 5 — ■ De Matr. contr., cap. 12 n. 66. » Barb., loc. dt.. n. 7. » Gutter., de Matr., cap. 77 n. 8. » Aragon., id etc. *Monter dt Cueva*, Decia, reent Aragonum. decis. 45. n. 19. » Rota Rom. in una *ColimMc* Matrim. 19 Decembr. 1614, inter dccia. Farinadi. parc. I. dedt. M3, a. 10 et 21. — M Lib. 4. ditp. 5, n. 8. » SoTmj. de Just. et Jure, hb. 7, qu. 2, art. I, v. *Hand lamtn hie.* » Hfnriq., lib. I), cap. 9, n. 4. — » Lib. 4. ditp. 5, a. 9. » Su/mj, in 4, dot. 29, qu. 1, art. 2, v. *E/usmodt autem mtturn.* Rodri^., Sum., part. 1. cap. 229, a. 3. » Barthot. Lcdctm., de Matr., diff. 23. fundam. 3. » Coninck, di«p. 25, n. 31. » Less., hb. 2, cap. 17, n. 35. - Gutierrez, de Matr, Cap. 77, n. 10.

cutum sit (n. 4) sive etiam secluso quovis damno (n. 5).

1047. - «J Auctores citati hoc utique dicunt de affinibus; sed de affinibus ex matrimonio tantum, secus vero de affinibus ex fornicatione.

^Scilicet facile, nam si malum facile evitari potest metus nequii dici gravis.

4°. Amissio status, ex leg. *Isti quidem*, ff. *Quod metus causa*, — sive honoris: Sanchez l et Bossius * cum multis.

5°. Violatio virginis — ex dicta leg. *Isti quidem* — aut viduae honestae: Sanchez³ et Bossius⁴ cum Pontio, etc.

6°. Ablatio famae, puta si quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex leg. *Nec timorem*, ff. *Quod metus causa*. Vide Sanchez⁵. — Et idem ait Bossius⁶ cum Pontio, Barbosa, etc., de metu magnae verecundiae: nempe si quis, nisi contrahas matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore.

7°. Injusta excommunicatio (nisi facile ei possit occurri); quia haec saltem in externo, irrogat gravem notam infamiae. — Sanchez l cum Hostiensi⁷ Abbate et Silvestro; ac Bossius⁸ cum Pontio, Azor, Coninck et aliis communiter.

8°. Amissio bonorum magni momenti — Sanchez⁹ cum Soto, Corduba, etc.; ac Bossius¹⁰ cum Barbosa, Gutierrez, etc.

9°. Amissio magni lucri. — Sed recte ajunt Sanchez¹¹ et Bossius¹² cum Pontio et Coninck, hoc intelligi tantum, quando metum passus habet jus ad illud lucrum, vel saltem ne ab illo injuste impediatur; quia alias non esset pati metum damni, sed potius allici ad spem lucri.

Advertit autem Sanchez¹³, a, quod ubi causa metus non est in jure expressa, arbitrio judicis definienda est.

1049. - Ut autem *metus irritet matrimonium*. ^{Rtq} ^{î'ufr}

Requiritur 1°. Ut sit *ab extrinseco* sive m^{"P}ee ab homine, non autem ab intrinseco; ut SHafra communiter docent Sanchez¹⁴ u, Pontius lft, cuim. Bonacina¹⁵, e, Roncaglia¹⁶ n, Bossius¹⁷, 8; et Salmant. cum Soto, Covarruvias, Aversa, Candido et communi.

Requiritur 2°. Ut metus incutiat *ad finem contrahendi matrimonium*. — Sanchez¹⁸ w, Bonacina¹⁹ tl, Holzmann²⁰ °, Roncaglia²¹ O; et Salmant. 24 cum Pontio, Soto, Trullench, Henriquez²² et communi. Et patet ex cap. *Cum locum b*) et cap. *Péniens, de sponsat*.

Requiritur 3°. Ut metus sit *injuste in-* W«te *cassus*. Sanchez²³ Bonacina²⁴ se, Holzmann²⁵ 87 et Roncaglia²⁶ ω. — Unde, si pater inveniret stupratorem suae filiae, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum matrimonium, equidem matrimonium esset nullum; ut habetur in dicto cap. *Veniens, de sponsat*. — Secus vero, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias; quia tunc metus non fuisset ad matrimonium extorquendum. Ita communiter Sanchez²⁷ w, Pontius²⁸ c), Bonacina

• Lib. 4, diip. 5. n. 10 et 11. — eDc Matr. Contr., cap. 12, n. 42 et 41. — ' Loc. cit., n. 12. — ' Cap. 12, n. 45. • Pont., lib. 4, cap. 4, n. 4. — • Diip. 5, n. 14 et 15. — • Cap. 12, n. 44. • Pont, loc. cit., n. 4. • Barb., in cap. *Si Justus*, num. 10. — 1 Lib. 4, diip. 5, num. 17 et 18. — Abb., in cap. Cam *dticclut*, de hit quae vi etc., num. 6. *Silvosi.*, Y. Afr/us, qu. 5. — ' Cap. 12, num. 53. • Pont., lib. 4, cap. 4, num. 7. • Aoor, paru I. lib. 1, cap. 10, qu. 7. • Coninck, diip. 28, n. 34. — • Lib. 4, di»p. 5. n. 25. • Sotus, in 4, diet. 29, qu. I, art. 2, v. *Ejutmodi*. • Cordub., tr. dei caai, qu. 171. punt. I. — • Cap. 12, n. 49. • Barb., in cap. *Si justus*, num. 9. *GnHrrr.* de Matr., cap. 77, num. 13. — “Lib. 4, diip. 5, a. 28.- » Cap. 12, n. 52. - Pont Jib. 4. op. 4, n. 10. ConinrA, diip. 28, n. 31. — “ Loc. cit., n. 2

ct 3. — u Lib. 4, diip. 12, n. 2 ct èqq. — “ Lib. 4, cap. 1% a. 2 ct 3 — M Qu. 3, punct. 8, n. 1, 8 ct 16. — M Tr. 21» qu. 4, cap. 5, qu. 3, reap. 2. — ” Cap. 12, n. 120 ct 125. — u Tr. 9, cap. 9, n. 41. Sbiui. in 4, dial. 29, qu. I, art. 3. v. *Rrgula cr/ço*. • Covar., dc Matr., cap. 3, § 4, n. 26. • Avrrsa, qu. 4, aect 4, v. *Alius deimte metus*. *Candid..* diaquiw. 28. art. 8, dub. 4. — • Lib. 4, diap. 12, n. 3. — “ Qu. 3, punct. 8, n. 16. — ” Dc Matr., n. 579 ct 583. — ” Tr. 21, qu. 4, cap. 5, qu. 3, reap. 3. — “ Tr. 9, cap. 9, n. 52. • Pont., lib. 4, cap. 19, n. 2 cl 3. - Sotus, loc. cit, v. *Rursus quamvis*. • Trull, lib. 7, cap. 7, dub. I, n. 12 — .. Lib. 4, diap. 12, n. 3 el 18. — - Qu. 3, puna. 8 n. 8. — “ De Matrim., n. 579 el 583. — n Loc. cit., qu. 3, reap. 3. — “ Lib. 4, di»p. 12. η. II. — “ Qu. 3, punct. 8, n. 22.

Hostiensis, in cap. Cum dilectus, *de his quae vi, etc., n. 5*, videtur sic tenere, quamvis non satis perspicue loquatur de injusta excommunicatione.

1049. - Henriquez, lib. 11, cap. 9, η. 2, loquitur de casu quo quis deprehenditur in crimine, et cui mortem minitatur nisi contrahat; et refert aliquos negare validum esse matrimonium (quos videtur approbare), quia metus incutitur ad finem contrahendi.

6>Cap. *Cum locum, dicit* indagandum esse animum contrahentis, « ne per timorem dicat sibi placere quod odit.

O Pontius, lib. 4, cap. 19, num. 10, scribit validum esse, « si deprehensus in stupro offerat consanguineis matrimonium cum illa..., dummodo id non faciat metu mortis *inferendae a consanguineis*.... Is enim metus esset illatus injuste, cum non possint juste occidere ».

Salmant. et Bossius¹ cum Hostiensi a), Abbate, Coninck % Henriquez % Gutierrez Villalobos A Hurtado % etc. — Idem dicendum, si pater minetur accusare stupratorem apud judicem, et ille, ne accusetur, duceret filiam. Busenbaum f) ut supra, Sanchez f) et Bossius /A — Idem, si iudex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta praescriptum in *cap. 1 et 2 de adulter.*), et ille matrimonium iniret. — E converso, nullum esset matrimonium, si absolute eum cogeret ad ducendum: quia de jure ille non tenetur absolute eam ducere, sed vel ducere vel dotare; ut recte dicunt Sanchez³, Pontius⁴ et Bossius⁵ cum aliis. Nisi (excipiunt) stuprator ille nollet vel non posset alia via damnum resarcire; et merito: quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam «M; ut docent Lugo⁶, Tamburinius⁷ et Salmant.⁸ cum aliis communiter.

1050. - Dubitatur 1°. *Si iudex injuste damnaret reum ad mortem, et promitteret*

eum liberaturum, st ducat suam filiam, au valeret tale matrimonium?

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Sanchez et Salmant.¹⁰ cum Coninck, Aversa, Dicastillo, Trullench et Candido[^]. — Ratio (ut ajunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum matrimonium; sed ei offertur modus se liberandi, matrimonium ineundo.

Secunda tamen verior sententia negat; et hanc tenent Pontius¹¹, Bossius¹¹; Diana cum Covarruvias b)⁹ Gutierrez b), Ledesma b) et Vega<A — Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe a iudicis injustitia. Licet enim a principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiae executio, a qua iudex teneretur abstinere. — Secus vero dicendum cum Bossio, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potius offerret modum vitandi metum.

S. iudex injuste damnat et promittit reo liberationem, modo ducat tuam filiam, velles matri' monium ru juxta alios.

Venu» tamen non valet.

• Tr. 9, cap. 9, n. 16 et 47. — • De Matr. Contr., cap. 12, n. 120, 126, 128 et 165. • Abb., in cap. Cum locum, de «pon«al. n. 9. — • Lib. 4, diip. 13, n. 7. — • Lib. 4, cap. 19, n. 14. — • De Matrim. contr., cap. 12, n. 173 et 174. — • De Joit. cl Jnrc. pi 12, n. 11 — 1 Decal., lib. 7, cap. 5, § 3, n. 27 — • Tr. 13,

de Restitui., cap. 3, n. 9. — • Lib. 4, diip. 12, n. 11. — • Tr. 9, cap. 9, n. 49. — Coninck, disp. 28, n. 10. — .4urr>a, qu. 4, sect. 4, v. Pirriquir etiam limitant. • Dicati., diip. 1. dub. 9, n. 109. • Truth, lib. 7, cap. 7, dub. 1, n. 12. — 11 Lib. 4, ap. 19, n. 9. — u Cap. 12, n. 18b. — loc. cit.

Hostiensis, in cap. Veniens 15, de Spons., n. 5, dicit metum excusare si sit injustus, et addit patrem illius puellae minatum esse injustam mortem juveni illi.

*) Coninck, disp. 28, n. 9 et 15, habet regulam generalem et primam partem casus, et ita etiam Hurtadus, disp. 6, diff. 2, n. 3; et diJJ. 3, n. 13. — Henriquez vero, lib. 11, cap. 9, num. 2; et Villalobos, part. 1, tr. 13, diff. 37, n. 1, regulam generalem et secundum membrum casus. — Gutierrez denique, de Matr., cap. 76, n. 8, regulam generalem tantum.

f) Busenbaum, Sanchez, disp. 13, n. 3. Bossius, cap. 12, n. 188, ita docent, etsi huic stupratori pater puellae accusationem minitetur nisi contrahat, quia potest juste metum istum incutere.

e) Haec intelligenda sunt de stupratore injusto scilicet per vim, metum et fraudem, et nisi stuprator sit longe melioris conditionis quam stuprata; uti explicant auctores citati.

1050. - L Candidus, disquis. 28, art. 8, dub. 6, loquitur de juste capto et capite puniendo, cui iudex viLac condonationem promittit, si ducat ipsiusmet iudicis filiam, alio-

quin mortem juste inferendam ei comminetur. Et dicit validum esse matrimonium.

b) Diana, part. 3, tr. 4, resol. 228, loquitur de morte juste inferenda, et negat esse validum matrimonium. Covarruvias vero, de Matr., part. 2, cap. 3, § 4, n. ^/Gutierrez, de Juramento, lib. 1, cap. 57, num. 9; Petrus Ledesma, qu. 47, art. 3, diff. 1, concl. 3 et v. Ex hac conclusione, loquuntur pariter de morte juste inferenda, sed dicunt esse validum matrimonium proindeque, ait Sanchez a quo citantur, videntur negare fore validum si damnatio esset injusta. Diana ipse, part. 9, n. 8, resol. 27, sibi contradicens: «Ego puto..., inquit, quod si iudex capto juste mortemque timentis, vitae condonationem promittat, si ducat ipsius iudicis filiam aut aliam foeminam, alioquin ei mortem juste inferendam comminetur, valere matrimonium».

c) Vega, Sum. si/v., lib. 3, cas. 236, loquitur pariter de juste capto et morte petendo quem quis iudici praesentat; sed distinguit: si hoc faciat ex intentione cogendi illum ad contrahendum cum filia sua. invalidum erit matrimonium; si vero absque ulla intentione cogendi ad matrimonium fuisset juste captus et timore mortis contraheret cum

1051. - Dubitatur 2°. *Quid, si reus juste meretur mortem, et iudex offert ipsi liberationem, si filiam ducat?*

St tad-i offert libe- rationem f« juite damnAtita. eon valet an rimo- niam faxta alio

Negat pariter Pontius l cum Rebello, valere tale matrimonium; et consentiunt Molinus et Bonacina .) apud Bossium a. Quia, licet iudex juste damnaret illum ad mortem, injuste tamen ab eo consensum extorqueret ad matrimonium: ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo ut condonetur vita reo qui ducit uxorem vel filia occisi, juxta id quod ait Sanchez·. — Probabilius vero affirmant valere Bossius4; et Sanchez· cum Covarruvias, Praeposito §, Vega e), Ledesma, Gutierrez et Palacios Δ>. Ratio, quia tunc non infertur metus a iudice, sed potius aufertur: et quamvis iudex injuriam irroget legi, reo tamen favorem praebet.

Probabi- tia valet.

1052. - Dubitatur 3°. *Quid, si iudex secundum allegata et probata cogeret ad matrimonium aliquem qui revera esset innocens?*

St iudex eo^tt tono erntero, va- let matri- mon lum jatta a^>o«.

Prima sententia dicit validum esse matrimonium; et hanc tenent Sanchez ·, Bonacina ', Bossius ·; et Dicastillus et Trullench, apud Salmant. ·. — Ratio, quia

hujusmodi coactio jam approbatur a jure canonico. Unde credi non potest quod ab ipso jure tale matrimonium dirimatur; cum de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum (ut infra *n. 1054*, v. *Prima*).

Secunda vero sententia probabilis, et Ferte p. forte probabilior, dicit matrimonium esse non nla nullum. Et hanc tenent Pontius10, [Contin.] Tournely 11, Diana 11; et Salmant. 13 cum Aversa et Dicastillo probabilem putant — Ratio, quia sententia judicis fundatur in falsa praesumptione, et ideo non obligat. Unde, licet iudex decernat secundum allegata, non tenetur tamen patiens secundum rei veritatem matrimonium contrahere. — Nec valet dicere, credi non posse reprobari a jure canonico quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret matrimonium tantum de jure ecclesiastico; sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturae, (ut videbimus dicto *num. 1054*, v. *Secunda*).

1053. - Dubitatur 4°. *An, si medicus nollet mederi aegrotum nisi contrahat cum sua filia, valeat matrimonium?*

Affirmant absolute Sanchez14 cum Ledesma, Corduba, Vega et Lopez; ac Bo-

* Lib. 4, cap. 19, n. 13. - *Rcbcll.*, part. 2, lib. 2. qu. 11. nom 14. — *Xialtn. Francixui*, de ritu nupiar., lib. 2. differ. 17, num 58. · *Bonae.*, qu. 3. punct. 8, n 10 et *eqq. · · De Matrim. contr., cap. 12, n. 1M cum n VA — · Lib. 4. diip. 12, n. 12. — · Cap. 12, n. 1M — » Loc. cit., o. 10 et 11. - Covarr., de Matr., pari. 2. cap. 3, § L a 25. · *Pctr. de L. tvm* . qu. 47. art. 3. diff. 1, concl. 3, et v. *Ex hac concluront.* · *Gullcrr.*, de Juram, lib. 1. cap. 57, n. 9 — · Loc. au, diip. 13, n. 8. — 1 Qa. 3, punct. 8 n. 14. — · Cap. 17, n. 175 et 177. - *Dicati.*, diip. 4.

dub. 0, n. 107. - *Tnill.*, lib. 7, cap. 7. dub. 1, n. 10. — · Tr. 9. cap. 9, n. 50. - " Lib. 4, cap. 19, n. 11. — 11 De Dhpcniat. in tpccie. part. 1, cap. 7, v. Srd *quid si bene.* — « Pan. 4. tr. 4, resol. 33, l. L — " Loc. dt., n. 51. · *Averta*, qu. 4, sect. 4. i. v. *Quod sit.* · *Dicati.*, di«p. 4, dub. 9, num. 100. — « Lib. 4, di«p. 12, num. 15. - *Barlhol. Ledesm.*, de Matr., diff. 23. fundam. 5. · *Corduba*, Sum., qu. 171, punct. 1. · Hxα, Sum. tilv., lib. 2, cas. 281. · *Ludat. Lopc*», Instruet. nov., part. 2, de Matr., cap. 40, v. *Jam cx praedictis.*

filio sui captoris, validum foret matrimo- nium; secus autem, si injuste captus fuisset.

1051. - § Quamvis Bonacina hunc casum expresse non habeat, recte tamen dicitur consentire, eo quod, *qu. 3, punct. 8, n. 10 et seqq.*, habet tum rationem qua nititur haec sententia, tum alia exempla huic plane similia, in quibus negat valere matrimonium.

Praepositus, *in cap.* Cum locum, *de sponsat.*, *n. 12*, de casu simili loquitur, ut ait Sanchez, scilicet de matrimonio ejus qui in carcerem detruditur cum ipso detrudente: . Aut matrimonium contrahitur cum illo vel illa qui incarcerationum tenet; et tunc, aut juste tenet incarcerationum et valet matrimonium... Aut injuste, et tunc est incarcerationum ad hunc tinem ut matrimonium contrahat, et tunc

non valet matrimonium.. Aut est incarcerationum ob aliud, et valet matrimonium ».

Vide notam *c* ad num. praeced.

Michael de Palacios, *in 4 dist. 29, disp.v.f.* v., *Nono respondeo*, loquitur de meretrice, quae petit in maritum aliquem homicidam aut latronem, et iste, alias juste suspendendus, illam ducit ad effugiendum supplicium: et valet matrimonium, quia « haec damnatio non sibi imminet ex injuria quae illi lit, quia nulla illi fit ex justa damnatione... Si vero damnatio esset evidenter injusta, tunc metus ille esset ex injuria illi facta », et tunc nullum esset matrimonium.

1052. - °) Rectius: Salmant et Aversa hanc opinionem tenent; Salmant. vero citant Dicastillum tamquam qui eandem probabi-

si medicus nacinal cum Sà, Coninck ·>, Filliuccio, etc. communiter. — Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsece a medico, sed intrinsece ab ipso morbo.

Sed melius distinguunt Pontius et Salmant. ') cum Aversa d> et Rebello, ac Bossius i gt dicunt quod si medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est matrimonium. — Secus, si tenetur ex justitia; quia tunc metus, licet principaliter oriatur intrinsece ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe a curationis denegatione, quae vere est grave damnum. Et idem dicendum ajunt Salmant.a, et Bossius cum Coninck a\ si necessitas urgeret et alius non adesset, quamvis medicus tantum ex caritate teneretur ad curandum.

1054. - Dubitatur 5°. *An metus irritet matrimonium de jure naturae aut ecclesiastico?*

1 Qu. 3, punct.8. n. 23. · Sd; v. *Matrim. impedimenta dirim*, nom. 9. · *Fill.*, tr. 10, part. 1, cap. 4. num. 103. — *Rcbell*, part. 2, lib. 2. qu. II. n. 16.— · De'Matr. contractu, cap. 12. n. 192 et 193. — » Tr. 9, op. 9, n. 54.— « Lib. 4, diip. 14, n. 2. — * Lib. 3, tr. 4, cap. 6, n. 3. — · Qu. 3, punct. 8, n. 8. — 1 Lib. 2, cap. 17, n. 47. — · De Matr, din. 1, cap. 6. n. 21. — * De dispensat, in apede, part. 1. cap. 7, v. *Conclusio*. — · Tr. 21, qu. 4, cap. 5. qu. 2, reap. 1. — ” Tr. 9, cap. 9, n. 7. · *Genet*, Ctyp., de Matr.,

Prima sententia dicit irritare de jure ecclesiastico. Et hanc tenent Sanchez *, Laymann ·, Bonacina ·, Lessius Con- cina ·, Contin. Tournely *, Roncaglia lo cum communi (ut assent); et Salmant. « cum Gonet, Soto, Valentia, Palao, Ledesma, etc. — Ratio, quia in tali matrimonio jam adest sufficiens voluntarium. Et licet libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum matrimonium; nam alias irritari deberet etiam ex metu intrinseco: quod nemo dicit. Cum autem hujusmodi matrimonium naturaliter sit illicitum, merito Ecclesia illud irritat.

Secunda vero sententia non minus probabilis, et forte probabilior ·), tenet metum irritare matrimonium dejure naturae. Hanc tenent Pontius Navarrus bJ, Diana ■; Bossiusl· cum Molina, Covarruvias, Medina c>, Comitolo, Rebello, Villalobos, etc.;

di»p. 4, n. 77. - So/mj, in 4, dist. 29, qu. 1. art. 3. v. *Hinc rgo primum*. · *Valent*. in 3-“ Part., disp. 10, qa. 3, punct. 2, aassert. X · *Palaus*. tr. 2, disp. 1, punct. 9. η. X · *Petr. Lrdesm.*, qu. 47, art. 3, diff. 1. concil. 6. — u Lib. 4, cap. 14. n. 4. — u Pan. 4, tr. 4, reset. 33. — M Cap 12, n. 269, · *Molina*, tr. 2, disp. 326, n. 14, v. *Hanc autem*, - *Comit.*, Respons. moral., lib. 3, qu. 2, num. 8. · *Rebell.*, pan. 2, lib. 2, qu. 11, nom. 8. - *Villa!*, part. 1. tr. 13, diff. 37, n. 8.

Meta, ir-

§Sim

Foru pro-

Probatur

t»u.“c

lem existimet» et ita revera Dicastillus habet *loc. cit.*, n. 100.

1053. - °) De Coninck, vide *num. 1045*, notam *h*.

b) Pontius, *lib. 4, cap. 19, n. 15*, de casu quo medicus ex justitia tenetur» concordat; quando vero non tenetur ex justitia et petit matrimonium ut praemium curationis, refert Rebcllum affirmantem matrimonium esse validum: « Quod mihi, ait Pontius» non omnino placet ».

c) Salmant., *tr. 9, cap. 9, n. 54*, casum praesentem non habent, sed solum eum qui sequitur quando urget necessitas, neque est alius medicus, et tunc invalidum est matrimonium; si vero opera medici non est simpliciter necessaria, et aegrotus promittat ex sua voluntate matrimonium, hoc erit validum.

d) Aversa, *qu. 4, sect. 4*, v. *Adnotari etiam*: «Si aegrotus, inquit, habeat copiam alterius medici, a quo convenienter curari possit,... matrimonium valeret. Si autem aegrotus non habeat copiam alterius medici, et hic teneatur vel ex justitia vel saltem ex caritate praestare suam operam,... tunc non valeret ».

Bossius, *loc. cit.*, n. 191: « Si medicus in iisdem locis habitet, nec ob aliam causam

neget aegroto suam operam, nisi ut matrimonium extorqueat, tunc, inquit Coninck, invalidum foret matrimonium, quia in tali casu medicus vere infert metum, subtrahendo aegroto media vitae necessaria, quae antea una cum reliqua civitate communiter possidebat, idque directe ut matrimonium extorqueat ».

1054. - *oj s.* Doctor in *Horn. Apost. tr. 18, n. 64*, absolute affirmat: « Metus dinmit matrimonium tam lege ecclesiastica... quam lege naturali ».

b> Navarrus forte non satis sibi consentit: quippe qui, *Man.*, cap. 22, η. 50, scribit: « Sacramentum matrimonii per melum contracti nil valet., quia ita Ecclesia decrevit, ob multa quae Panorm. et alii tradunt in d.'cap. *Cum locum, quae* tamen sola sine statuto Ecclesiae vix sufficerent». At *n. 51*, v. *Septimum*: « Ad reddendum actum inefficacem coram Deo sufficit quilibet timor etiam minor justo, modo sit causa sine qua non, saltem principalis ejus..., quia leges constituentes discrimen inter alium metum se tundantsuper praesumptione qua praesumunt alium esse causam actus, alium vero non; et lex fundata in praesumptione non habet locum coram Deo, si veritas ei non respondet ».

Joannes Medina, *Cod. de Restit.*, qu. 3,

Holzmann l cum Scoto et scotistis communiter (ut asserit). — Eamque expresse tenet etiam D. Thomas *, ubi ait: *Vinculum matrimonii est perpetuum; unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit; quia potest peti restitutio in integrum; et ideo talis coactio metus, quae cadit in constantem virum, tollit matrimonium, et non alia.*

Ei r.t.o-

Prima ratio igitur est haec D. Thomae. Dicit enim S. Doctor quod omnes contractus metu initi non sunt firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt. Contractus autem matrimonii, cum sit per se perpetuus et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit quod ab initio sit nullus. — Ratio secunda est, quia matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter conjuges; ut ex Matth. xix: *Dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae.* Unde, quando ob metum matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum; alias, cum metu non potest mutuus amor consistere: nemo enim adhaerere solet rei quam tenet invitus. — Ratio tertia. Quia, si tale matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod saepe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quae non sunt naturali rationi consona.

1 Dc Matr., num. 113. · *Stolu*», in 4, dist. 29, § *Dt* *μύμηλο* dico. — · Suppl., qu. 47. art. 3; cfr in 4, tenu, dht. 29, art. 3. quaeetiunc. 1. — · Dc Juit. et Jure. di»p. 22, num. 141. — · Cap. 22, num. 51, v. *Septimum* — *Vrracr.*, part. 1. art. 6. concl. 7. — 1 Tr. 9, cap. 9, n. W. — · Lib. 4, dttp. 17, n. 2 et 5 — 1 Decal. Hb. 1, cap. 2, § 6, n. 12. — · Dc Matr., qu. 4, art. 3, n. 6, v. *Utraque*. — · Lib. 4,

Validè insuper confirmatur haec sententia ex cap. *Cum locum 14, de spousal.*, ubi sic habetur: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit: necesse est, ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus: ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire.* — Observa igitur quod in hoc textu non loquitur Pontifex tamquam aliquid novum statuens; sed potius ut jus naturale declarans et promulgans: quod probat matrimonium ex ipso jure naturae esse nullum.

1055. - Dubitatur 6°. *An metus levis irritet matrimonium?*

Affirmant Lugo 3, Navarrus 4, Tamburinius a>, Viva a>; et Covarruvias b>, Rodriguez, Manuel b) et Veracruz, apud Salmant. 6. Et probabilem putant Sanchez *, Tamburinius 7 et Viva 8.

Verius tamen negant Busenbaum (ut supra, n. 1045, v. *Addo*) cum communi, Pontius, Palaus 10, Tamburinius 11 et Vivall, Bossius 11; et Sanchez 14 cum D. Bonaventura, Soto, Paludano, Armilla c>, Aragon, et alii communissime cum D. Thoma **, ubi: *Coactio metus quae cadit in constantem virum, tollit matrimonium et non alia.* — Ratio, quia matrimonium initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali neque de jure positivo. Non de jure *naturali*; quia non censetur invit

Metar
Irritât
trino
luu

Verin
connut
terocpit

caus. 2, v. *Si fiat remissio*, id non habet, quidquid dicat Bossius.

1055. - Tamburinius et Viva hanc opinionem probabilem existimant, sed contrariam probabiliorem, uti recte S. Alphonsus inferius notat.

Covarruvias et Manuel Rodriguez non bene citantur a Salmant., nam locis citatis a Salmant., loquuntur de metu reverentiali; sed Covarruvias, d* *Matr.*, cap. 3, K 4, n 2,

cum ipso S. Alphonso, negat matrimonium invalidari per metum levem. — Idemque plane innuit Rodriguez, *Sum.*, part. 1, cap. 229, h. 3, ubi distinguit metum gravem a levi metu, et dicit matrimonium ex metu gravi actum irritum esse.

Armilla, v. Matrimonium, w. 41, pariter idem innuit; dicit enim matrimonium ex gravi metu irritum esse, omittens metum levem.

contraxisse qui contraxit ex metu levi quem facile repellere poterat (vide dicta *Lib. III.*, n. 718, v. *Secunda*). Neque de jure *positivo*. Nam ab hoc (ut patet ex cap. *Veniens 15*, et cap. *Consultationi, de sponsat.*) sola matrimonia ex metu gravi inita invalida declarantur; et merito: nam alias, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera matrimonia dissolverentur.

1056. - Dubitatur 7°. *An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum matrimonium?* — Metus reverentialis est ille quo quis veretur resistere ei cui subijcitur, nempe patri, matri % avo, socero, marito, regi, domino, praelato, tutori et curatori; ut communiter docent DD. cum Sanchez

Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habet et ab ipsis alimenta recipiat. Sanchez ; et Bossius³ cum Pontio, Gutierrez, Menochio, etc.

Ad Dubium autem deveniendo:

Prima sententia, quam tenent Abbas^b, Navarrus, Imola et alii canonistae, apud Sanchez⁴, dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa matrimonii, illud irritare. — Ratio, quia metus sine

quo matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum.

Secunda vero sententia communis et recepta, quam tenent Lessius ; Sanchez⁴ cum Soto, Palacios, Henriquez et Sà Bonacina¹ cum Suarez^f, Valentia, Molina[^] et Rebello; ac Bossius² cum Laymann, Coninck, BarbosaGutierrez, Covarruvias, Villalobos, etc., ac decisionibus Rotae Romanae, dicit non sufficere puram reverentiam; sed requiri ut adjungantur aut verbera, aut minae, aut timor alicujus gravis mali, puta odii, diuturnae indignationis, etc. — Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum. Idque expressum habetur in leg. *Interpositas, C. de transact.*, ubi: *Nec... quilibet metus ad rescindenda ea quae consensu terminata sunt sufficit; sed talem metum probari oportet, qui salutis periculum vel corporis cruciatum contineat.* — Praeterea quod bene ait Pontius⁹ quod purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali non est metus; sed reverentia, quae non inducit metum alicujus mali, sed tantum quamdam erubescientiam, quae verius non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

Sed communer nefa-
lor, nisi ac-
cedant ver-
bera. aut
minae aut
timor gra-
vi mali.

Metus reverentialis,
quid.

ImuAllot
trimonium.

Lib. 4. ditp. 6. a n. 24. — Loc. dt., n. 32 et 31. — ■ De Matr.contr., cap. 12, n. 85. - Pont., Hb. 4. cip.5, n. 2. - Guticrr., de Matr., cap. 44, n. 39 et 50; et cap. 77. n. 15. - Menoch., de Arbitr. Judic., lib. 2. ca. 136, n.6; et Con«il. 1. n. 492 et 193. — AbtMT.,Conti1.10, dehi» quae vi mctuivc. a n. 4 et n. 10. - Joan., ab Imola, in cap. Camam matrimonii. de offic. delegati, n. 11 et 12. - « Lib. 4. di»p. o. n. 4. — Lib. 2. cap. 17. n. 36; cfr. n. 38 et 47. — « Lib. 4, di«p. 6, n. 7. - Solus, in 4, dist. 29. qu. 1, Art. 2, v. modi autt in. - Michael. dr Palacios, in 4. dist. 29, disp. 1,

I. i. — Qu. 3, punct. 8. n. 6, v Addo; dr. n. 8. - Valent., in 3— Part. diip. 10, qu. 3, punct. 2. - Rebell., part. 2, ltb. 2, qu. II, n. 10 — Cap. 12, o. 99. - Layin., Hb. 5, tr. 10. pari. 2, cap. 5, u. 3. - Coninck, disp. 2», n. 35. - Guttirr., de Matr., cap. 44, n. 31 et 32. - Cottar., de Matr., part. 2, cap. 3. § 6, n. 3 et 4. - Villal., part. 1. tr. 3, diff. 8. num. 6; cir. tr. 13, diff. 37, num. 3 et 5. - Rota Rom., Decii- diversor., park 2, deci- 341. num. 3; cir. deci Ludovisii 120, num. 22. — 1 Lib. 4. cap. 5, num. 3.

1056 - rt>Si nempe, ut ait Sanchez, inater esset crudelis et austera, solitaque minas exequi.

h) Abbas, in cap Tua, de despons. impub., citatur a Sanchez pro opposita sententia Et profecto Abbas, loc. cit., n. 4, ad v. Coactione paterna ductus, scribit: «Intellige.. de actione reverentiali paterna, ut quia ob reverentiam patris filius contraxit cum ea cum qua [non] fuisset contracturus si sui juris extitisset. Secus autem si fuisset coactus a parente vi vel metu qui potuisset cadere in constan-tem; nam tunc matrimonium nullum esset».

f) Henriquez, lib. 11, cap. 9, n. 5, citatur quidem a Sanchez; at scribit tantum: «Consensus extortus ex reverentiali metu puellarum (quae patri aut tutori truculento, dum

pro filiabus tacentibus respondet, contradicere non audent) quamvis filio consensum ob reverentiam exprimat, irritus est».

•V Sà, v. Matrimonii tmpedim. dirim., n. 9, ultramque sententiam tantum refert; non tamen citatur a Sanchez.

.) Suarez et Ludov. Molina, quamvis a Bonacina non citentur, ita tamen tenent, et Suarez quidem, de Relig., tr. 7, lib. 6, cap 4, n. 17; Ludovicus Molina autem in casu simili, de Primigen., hb. 2, cap. 3, n. 9, dicit hanc esse justam timoris causam, si nempe minae, verba injuriosa metui reverential! accedant.

/> Barbosa, loc. cit. a Bossio, scilicet Coi lect. in cap. Cum virum 12, de Regular., n. 4, de casu simili, nempe de religiosa professione loquitur.

1057. - Dubitatur 8°. *An in matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit?*

sententia affirmat. Et hanc tenet Busenbaum (ut supra *n. 1045, ad 9*); Sanchez l cum Soto a>, Henriquez a>, Ma- nuele% Aragon Palaus * cum Hur- Ochagavia, Villalobos et Gutierrez; Diana . Et probabilem putat Bonacina b>. Ratio: tum quia in contractu matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente. Tum quia incutiens metum non tenetur stare matrimonio neque ratione contractus neque ratione injuria illatae. Non ratione *contractus*; quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio. Non ratione *injuria*; quia haec injuria non censetur tanta ut non possit nisi per matrimonium resarciri

Secunda vero sententia negat. Eamque tenent Navarrus,* Bonacina Pontius 5 cum Coninck; et Salmant.® cum Aversa, Henriquez, Trullench % Leandro, etc. Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. — Haec autem sententia una cum praefata ratione maxime probatur ex cap. *Propositum /, de eo qui duxit, e/c.*, ubi, cum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est ut praedictus vir... lucrum de suo dolo reportet.* Nec valet dicere quod ibi sermo fit de dolo, non de metu: nam in cap. *Cum contingat, de jurejur.*, dolus et metus aequiparantur. Imo ait Lugo' quod jura majorem cen-

sent injuriam irrogari per metum quam per dolum: unde, quod in textu disponitur de dolo aeque et forte potius intelligendum de metu. — Hinc fit quod, licet metum incutiens non remaneat obligatus vi contractus, remanet tamen obligatus ratione injuria.

Utraque sententia est probabilis. — Sed haec secunda videtur probabilior; maxime si metus non possit probari; quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum matrimonium. Et tanto magis, si pars metum passa fuerit femina quae alias, soluto matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. — Et huic consentit etiam Palaus8, ubi dicit primam sententiam tantum locum habere quando injuria posset alia via reparari.

1058. - « Dicitur VIII0 *Ordo*, scilicet « *sacer*, sive major; quem qui non coactus « suscepit, invalide matrimonium con- « trahit; ut vide supra *de Sacram. Ordinis*, et hic *Impedimento tertio* ».

1059. - Certum est ordinem sacrum dirimere matrimonium; ut habetur in cap. *De diacono*, et cap. *Ex litterarum, Qui clerici vel voventes*; et in *Extrav. [Joan. XXII Antiquae, de voto]*.

Sed dubitatur: *an ordo sacer dirimat matrimonium ex jure divino vel ecclesiastico?*

Prima sententia quam tenent Major, Barbosa et alii, apud Sanchez9, dicit *diminui jure divino*. — Quia in cap. *un. de voto, etc.*, in 6° votum solemne ordinis sacri aequiparatur professioni religiosae

• Lib. 4, disp. 15, n. 5. — • Tr. », disp. 2, punct. 12, n. 1 • Gasfi Hurtad, disp. 6. diff. 4, n. 16. • Ochag, tr. 8, qu. 30 • Villal., part. 1. tr. 13. diff. 37, n. X • Guticrr., d« Matr., cip. 76, n. 17. — ■ Part. 3, tr. 4. resol. 229. — • Man., cap. 22. num. 51, i. L — • Lib. 4, cap. 15. num. X • Cotincb, disp. », n. 7. — • Tr. 9, cap. 9. α. 17, • Avrrria,

qu. 4, seccl 2, v. *EMqut otnnc.* • *Hrnrriq.*, lib. 11, cap. 10, n. 5. v. f. • *Trull.*, lib. 7» cap. 7, dub. 2, n. 5. • *Lrand.*, diep. 16, qu. 31. — 1 De Just. et Jure, disp. 22, n. 119. v. *Quarto*. — • Tr. 28, disp. 2, punct. 12, n. 2. — *Major*, in 4, diit. 24, qu. 2. • *Pttr. Barbota*, de Matrim. Rubric., part. 2, n. 98. • • Lib. 7, disp. 28, n. 9.

1057.-/ Sanchez citat Sotum, in 4, dist. 35, qu. un., art. 2, v. *Postremum dubium; et de Jure et Just.*, lib. 7, qu. l, art. 2, § *An vero*; Henriquez, lib. 11, cap. 11, num. 3; Manuel Rodriguez, Sum-, part. 2, cap. 94, num. 5; Aragon, in 2am 2a', qu. 88, art. l, concl. 2bit, pro alio casu simili.

Quin etiam ipsi Bonacinac, qu. 3, punct. 8, n. 33. hacc sententia videtur in rigorc verior.

c) Hinc auctores huius prioris sententiae, eam limitant: nisi aliud damnum secutum sit quod aliter reparari nequeat.

d) lionacina, loc. cit., probabilem existimat.

«) I rullench, loc. cit., ait: • Utraque opinio valde probabilis; ego vero in priorem (hic est secunda] inclinarem •.

1059. - Ita sane, sed ibidem additur: • Voti solemmtas ex sola Ecclesiae constitutione est inventa ».

Jt&fa
de pffrbsfe
litate.

leprf.
medus «
dint.

vino, juw
a 0l

quae de jure divino jam irritat matrimonium (juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus // 1025).

Secunda vero sententia, communior et probabilior, docet dirimere de jure *ecclesiastico*. Ita D. Thomas ubi: *Sed quod* (ordo) *impediat matrimonium, ex constitutione Ecclesiae habet*. Bellarminus^{*} Pontius 3, Palaus^{*} Contin. Tournely \ Bonacina e, Holzmann Sporer § cum Scoto, Suarez et Perez; ac Sanchez · cum S. Bonaventura, Alberto Magno, Soto, Cajelano, Victoria, Palacios, etc. — Ratio, quia ordo per se non dirimit matrimonium; cum status ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Graecis. Ergo ordo dirimit tantum ratione voti castitatis: votum autem non dirimit matrimonium qua votum (quia votum tantum impedit matrimonium), sed qua solemne; at solemnitas est solum ex jure ecclesiastico: dumtaxat igitur ex jure ecclesiastico ordo dirimit matrimonium. — Ac proinde, bene potest Papa dispensare cum ordinatis in sacris; non vero cum sacerdotibus (juxta dicta *n. 807 et 808*). Quamvis referat Contin. Tournely b) olim Benedictum IX permisisse Ramiro presbytero, religionem professo, ut labentem Arragoniae prosapiam liberis propagaret

Quomodo autem votum solemne clericorum dirimat matrimonium? — Vide dicta *ex n. 808*.

1000. " * Dicitur IX0. **Ligamen**: propter quod, quamdiu quis ligatus est « conjugii adhuc viventi, invalide contrahit

« cum alio; quamquam licite, et sine peccato, si moraliter sit certus de morte conjugis: qui si postea comparent, teneatur ad eundem redire, dimisso posteriore. Vide Bonacina 10 ». — [Vide dicta *n. 901*, v. *Advertendum*, et 903).

1061. - · Dicitur X°. **Honestas**: hoc est « justitia publicae honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius cum qua contraxit sponsalia vel matrimonium ratum. — Et quidem ante Tridentinum et jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter sponsum et consanguineos sponsae usque ad quartum gradum; oriturque ex sponsalibus quibuscumque, etiam invalidis (praeterquam ex defectu consensus).

« Jure vero novo Tridentini non oritur, « si sponsalia sint *invalida* ·). Et irritat tantum usque ad primum gradum, si ex sponsalibus: ad quartum vero, si ex matrimonio rato sequatur». — Etiam ex matrimonio *rato nullo*, nisi nullitas sit ex defectu consensus, oritur impedimentum publicae honestatis usque ad quartum gradum; ut notat Croix 11 et Pater Zaccaria 11 ex mente S. Congregationis et cardinalis Lambertini §]. " « Vide Bonacina ia, Sanchez u, Filiuccium ».

« Notat etiam Diana w, non oriri *ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis*: « ex Pontio et aliis tribus contra Sanchez» — [Neque *ex sponsalibus incertis*; ut habetur in *cap. un. de sponsal.*, in 6°. Incerta autem sponsalia sunt, si v. gr. fuerint contracta cum persona incerta,

Impedimentum publicae honestatis, quid.

Unde naminatur.

^{*} In 4, titi 37, qu. 1, art. 1, corp. — · De Clerici» cap. 18. — · Lib. 7, cap. 27. n. 5 et 7; cfr. cap. 22, n. 4. — ^{*} Tr. 28. disp. 4, punct. 6, n. 5. — 1 De Dispensat., in ipccic, part. 1, cap. 8. — · Qu. 8. punct. 9 n. 12. — ^{*} De Matr., n. 587. — · Part. 4, cap. 1. n. 45. - Scot., in 4. dist. 37, § *Dico igitur*. · Xuar., de Relic., tr. 7. lib. 2, cap. 6, n. 7; lib. 9. cap. 13 et «p. H, n. 1 · /Vrrj. di»p. 27, sect. b, n. 4 et 5. — · Lib. 7, disp. 28, num. II. · 5. Bonav., in 4, dist. 37, art. 1, qu. 2. · Albert A/agn., in 4, dist. 37, art. 1. Sàótf,

in 4, dist. 38, qu. 1, art. 1, v. *Dubium tamen est*; qu. 2, art. 2, v. *Et ut claritatis causa*. · Cajrtan., in 2· 2·, qu. 88. art. 7, v, *Quantum trru ad secundam*. · Victoria, Sum., n. 291. · Atich. de Palacios, in 4f di»t. 25. disp. 2 concilii 6; et dbp. 37, concilii 4. — » De Matr., qu. 3, punct. 10 — · Lib. 6 part. 3. n. 661. — » In diet. loc. Croix. — u Qu. 3, puna. II. — M Lib 7, disp. 68 et 70. — · Tr. 10. part. 2. cap. 5. a n. 220. — H Part. 3. tr. 4. retol. 222. · Pont., lib. 7, cap. 36, n. 9. — Sanck., lib. 7. disp. 68, n. 21.

Contin. Tournely, *loc. cit.*, cap. 8, v. *Prob. 3*, ita scribit: « De facto permisit Benedictus IX ad i'olonorum preces, ut Casimirus, Cluniacensis Monachus idemque et diaconus, a Polonis electus in regem, matrimonium contraheret. Idemque, teste Felino, in *cap. 5 de rescr.*, permissum fuit Raniero [[apud Felinum, legitur Remigius) presbytero, religionem professo, ut labentem

Arragoniae prosapiam editis liberis propagaret ».

Vide tamen de hoc argumento notamb ad *n. 808*.

1061. - «f Vide dicta *lib. 6, n. 831*, noL a.

b) Clarius cum ipso Zaccaria: « Atque id videtur etiam esse ex mente S. C., ut citato hoc Lacroix loco, expendit Lambertini, *torn. 2, Thcsaur. Resol.*, p. 242 ».

coæmuniu»
ct prohibt-
tu· dirimit
iiiiitko01·

■Jiumii'
ruaini·.

puta cum una ex filiabus Petri]. — « Uti
• neque ex *conditionatis*, donee conditio sit
« impleta ex Opatovio ». [Ita Sanchez • ct
.Salmantl*cum Palao, Bonacina et com-
muni. Et certum est ex declaratione Bo-
nifacii VIII (apud Contin. Tournely4*, ubi
dictum fuit: *Qui sponsalia cum aliqua
muliere sub conditione contraxit, si post-
modum ante conditionis eventum cum alia
prioris consanguinea per verba contraxe-
rit de praesenti, cum secunda remanere
debebit*]. — « Oriri tamen ex *matrimonio*
« *invalido*, nisi sit tale ob defectum con-
« sensus4:ex declaratione Pii V. — Atque
« adeo etiam ex *clandestino*. Ibid.^ ex Pon-
« tio, Palao, Hurtado, Perez, etc.; contra
« Sanchez et Praepositum ».

1062. - Breviter discutiamus quaestio-
nes ab auctore hic vix enuntiatas.

rumortMor
hoc impedi
rarolam rx
tMtrinxmit

Quaeritur 1°. *An oriatur impedimentum
publicae honestatis ex matrimonio nullo?*
— Praenotandum quod si nūlitas sit ex
alia ratione quam ex defectu consensus,
certum est induci impedimentum ex ma-
trimonio nullo; cum in hoc minime sit
correctum a Tridentino jus antiquum: ut
dicunt Sanchez, Pontius Palaus, Bo-
nacina • et Salmant.10 cum communi.

Dubium est: *an detur impedimentum,
si millitas sit ex defectu consensus?*

Affirmant Sanchez u, Pontius et Sil-
vester, Henriquez, et Leander apud Sal-

mant. ”, si defectus sit occultus. — Et pa-
riter dicunt isti oriri impedimentum ex
sponsalibus nullis ob quocumque defe-
ctum occultum, si contra in foro externo ri
sint valida. Quia (ut ajunt) hoc impedi-
mentum introductum est ab Ecclesia ad
evitandam indecentiam, quae jam appa-
reret, si publice sponsalia haberentur ut
valida. — Sed Palaus ”, Bonacina u, Con-
tin. Tournely15. Concina lß; et Salmant.,τ
cum Dicastillo, Aversa, Coninck, Hurtado,
Ledesma, etc., probabilius dicunt, ex ma-
trimonio nullo ex defectu consensus, et
ex sponsalibus ex quocumque defectu
(praecise consensus) nullis, nullum oriri
impedimentum. Nam quoad *sponsalia*,
concilium Tridentinum indistincte dixit,
sponsalia quacumque ratione invalida,
nullum parere impedimentum; quod intel-
ligendum, sive defectus fuerit publicus
sive occultus Circa autem *matrimonium*,
in *cap. un. de spousal.*, in 6°, sancitum
etiam universe fuit, ex matrimonio nullo
ex defectu consensus non oriri impedi-
mentum. Atque ita confirmasse S. C. Car-
dinalium c> testantur Barbosa et Farina-
rius apud Salmant.”.

1063. - Quaeritur 2°. *Ati ex sponsali-
bus mutuo consensu vel ex alia justa
causa dissolutis, oriatur impedimentum?*

Negant Pontius19, Palaus90 cum Hur-
tado, Gutierrez et Farinacio; cx decreto

1 Pirt 9, tr 6. re»ol.52. • dc Matrīm., di«p. I.
qa. 7, n. 31. — • Lib. 7. di«p. 69. n. 2. — • Tr. 9, cap. 12.
d. 91. Palaus, tr. 28. disp. 4, punct. 10. n. 3. • Bonae.,
qu 3. punct II, n. 5. — • De Dispensat, io specie, part. 1,
cap. 10. v. Dicitur 3, η 3. • Bonifac. VIII, cap. un. de
iponial., in 6°. — * Part. 9, tr. 6, resol. 60. • S. Pius V,
Bull* Ad Romanum, de die 1 Julii 1568, in Bullar. Rom.
Mainardi. — Pon/.Jib. 7 cap. 35. n. 5. • Palaus, tr. 28,
dbp. 4, punct. 10. n. J. Gasp. Hurtad, disp. 21, diff 2.
n. 7. • Perte, disp 32» sect 3, n 2 et 3. • Sanch., lib 7,
disp 70 num. IL Pratpot, qu. 7, dub 11, num. 123. —
• Lib. 7, disp 70, num. 5 — 1 Lib. 7. cap. 35, num. 3 et 5.
— • Tr. 28, dbp. L punct. 10. n. 5. — • Qu. 3, punct. II,
η. II. — «Tr. 9. cap. 12. n.83 — »» Lib. 7. disp. 70, n. H
et disp. 68. n. 14 et 1\$. • Sitvest., v. Matrimonium VIII,

qa. 14, v. Sextum. • Htnriq., lib. 12, cap. 10. n. 2. — xl Loc.
ch., num. 81. — • Loc. cit., num. 7. — ** Loc. cit., num. 3
ci IL — u De dhpē». in specie, part. 1, cap. 10, v. Sr-
cunda opinio, et not. 2. — M De Matr., dits. 8 cap. 2, §8,
n. 3. — 11*Tr. 9, cap. 12. n. 84 el 85. - Dicast., disp. 7,
dub. 40. num. 422; el dub. 39, num. 407. - Aversa, qu. 17,
•eci. 5. • Centnek, disp. 32, n. 60, 69 el 70. • Gasp Hurtad.,
disp. 21, diff 1, num. 4; el diff. 2. num. 7. • Petr., Ledesm.,
qu. 55. Art 4. dub. 1. v. Ad 3 αρχ. dubii priitcip — Barb.,
in Trtd. acai. 24, exp. 3, num. 14. • Farinae., in Trid.
seas. 24. cap. 3. - »» Tr. 9, cap. 12, num. 85. — ” Lib. 7,
cap. 30. num. 9 — « Tr. 28, disp. 4. punct. 10, num. 9. -
Gasp. Hurtad., disp. 21, diff. 1, num 5. • Gutter., de
Matr., cap. 103, num. 11. • Farin., Declarat. in Trid.
•CM. 24, cap. 3.

<> Rectius: Apud Diana, loc. cit., rcsol. 53,
Pontius, Palaus, Hurtadus, Percz.

1062. - •v Pontius utique, lib. 7, cap. 36,
n. 10, hoc affirmat dc sponsalibus, quia, juxta
illum, haec sponsalia sunt valida, sed cap 35,
n. 5, negat dc matrimonio nullo ex defectu
consensus. — Item Leander, disp. 19, qu. 3
et qu 12.

b> Sanchez, disp. 68, n. 15, el Henriquez,

loc. cit., utique hoc dicunt. — Silvester autem,
loc. cit., absolute affirmat impedimentum oriri
cx sponsalibus ob quemcumque defectum
nullis. Ast auctor ille scripsit ante concil.
Trid. — Pontius autem, lib. 7, cap. 36, n. 10,
et Leander, disp. 19, qu. 2, dicunt induci
impedimentum solum ex sponsalibus validis
Seu rectius: S. Pius V in dicta bulla Ad
Romanum.

S. Congregationis, ubi fertur dictum fuisse invalida esse sponsalia soluta de consensu. — Sed verius affirmant Sanchez Contin. Tournely * Concina ·; et Salmant.⁴ cum Soto a>, Laymann, Bonacina, Perez, Dicastillo, Aversa. Et sic omnino tenendum (recte ait Croix ft), ob declarationem S. C. approbatam ab Alexandro VII die 6 Julii 1658 (quam affert etiam Pittonus «), ubi Pontifex prohibuit quod deinceps haec resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Tridentino⁷ dicitur quod sponsalia valida dirimunt matrimonium usque ad primum gradum: unde, cum ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc amplius non potest auferri per voluntatem sponsorum vel aliam causam supervenientem.

1064. - Quaeritur 3°. /fw *inducatur hoc impedimentum cx matrimonio nullo, eo quod fuerit clandestinum?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Sanchez § cum Paludano, Navarro, Sà d>; etc.; et Coninck 6>ac Dicastillus apud Salmant. °. Et probabilem putat Sporer l0. — Ratio quia (ut ajunt) Bonifacius VIII definivit non oriri impedimentum publicae

honestatis ex matrimonio nullo per defectum consensus. Tale autem matrimonium clandestinum dicunt vere ex defectu consensus esse nullum, cum careat eo consensu quem exigit Ecclesia; ergo non parit impedimentum.

Secunda tamen verior sententia affirmat. Et hanc tenent Pontius n, Palaus u, Pignatellusu, Concinal⁴, Contin. Tournely l&, Holzmann ’·, Roncaglia lT, et Salmant.l| cum Laymann, Bonacina et Aversa. — Ratio, quia de jure antiquo, ex dicto *cap. un. de spousal, tn 6°* (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V, apud Salmant. ’·), tantum ex matrimonio nullo directe ob defectum consensus, non autem ex alia causa, impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congr. Cardinalium refert Holzmann * ex Gallemart, ubi dictum fuit: *Praesupposita declaratione per constitutionem Pii V super hoc decreto; censu! Congregatio oriri impedimentum justitiae publicae honestatis ex sponsalibus per verba de praesenti etiam nulliter contractis, omissa forma decreti concilii Tridentini:n* nempe clandestine, sine paracho et testibus

° Lib. 7, diip. 68, n. 21. — · De Diipeasat. in opecie, part. I, cap. 10. v. Cr/rtrum. — · Dim. 9, cap. 2, 8, n. S. — · Tr. 9, cap. 12, n. 89 · Laym., lib. 5, ir. 10, pari. 4, cap. 9. n. 3. - Bonae., qu. 3. punct. 11, n. 7. · Pctr, diip. 32, sect. 2, et disp. 8, sect. 2. - Dicati., disp. 7. dub. 39, n. 406. · Aversa, qu. 17, sect. 5, v. Addit fliant. — 1 Lib. 6, part. 3, n. 683. — · Comt. et Decil, pro Matr.. n. 1397. Et habetur apud PAllottini, v. Matrimonium, § 12. n. 42. — ° Sect. 24, de reform. Matr.. cap. 3. — 1 Lib. 7. dtip. 70, n. 13. · Palud, disc. 27, qu. 2. art. 5. concil. 3 (n. 31). · Vuter., Man., cap. 22, num. 58. — Dicati., disp. 7. dub. 40.

1063. - Sotus, in 4, dist. 41, qu. un., art. 2, v. Secunda conclusio, fortasse innuit hanc sententiam, dicendo publicam honestatem, quae ex sponsalibus contrahitur, esse perpetuam.

1064. - <USà, v. Matrimonii imped, dirim., num. 12, negat induci hoc impedimentum, ubi matrimonium foret nullum et occultum, aut ubi manifestum fuisset esse nullum.

b> Coninck, disp. 32, n. 70. distinguit, et negat inducere impedimentum, qua matrimonium, sed affirmat inducere, qua sponsalia; tenet enim opinionem quae vult hujusmodi matrimonium in sponsalia transire.

<> Antea contrahebatur hoc impedimentum etiam cx occultis seu « clandestinis sponsalibus » de futuro, juxta declarationem S. Poenitentiariae de dic 10 Sept. 1834; sed post decretum Ne temere sponsalia clandestina

n. 419. · · Tr. 9. cap. IX n. 86. — ° Part. 4. cap. 1. n. 62. — 11 Lib. 7, cap. S5. n. 5. — M Tom. 4, consult. 15. n. 2 et 4. — ° Conduit can. tom. 4, ton 15, n. 2 et 4. — 14 Dis». 3, cap. 2, § 8. n. 4. — ° Loc. cit., cap. 10. v. Opposita. — ° De Matr., n. 602 — n Tr. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 2. reap. 4. — » Loc. cit., n. 86. · Laym., loc. cit., n. 5. · Bonac., qu. 1 punct. 11. num. 18. · Averta. qu. 17. sect. 5, r. Addil Sanches. — S. Pius I° bulla Ad Romanum, de die 1 Julii Ann 1568 in Dollar. Rom. Marnardi. — w Tr. 9. cap. 12, n. 86. — · De Matr., n. 602. v. f. Gallcmart.. in Trid., seas. 24. cap. 3. n. 2. — · Sets. 24. de reform. Matr., cap. 1.

invalida sunL — Minime vero contrahitur hoc impedimentum ex matrimonio civili, ut constat ex decreto 17 Martii 1879, quo Leo XIII « declarat ac statuit praememoratum actum, qui vulgo dicitur matrimonium civile, in locis ubi promulgatum est decretum concilii Tndentini, sess. 24, cap. 1, de reform. Matrim., sive fideles actum ipsum explentes intendunt, uti par est (matrimonio ecclesiastico jam rite celebrato, vel cum animo illud quantocius celebrandi), meram caeremoniam civilem peragere; sive intendunt sponsalia de futuro inire; sive tandem ex ignorantia, aut in spretum ecclesiasticarum legum, intendunt matrimonium dc praesenti contrahere, impedimentum justitiae publicae honestatis non producere ». — Denique, cum praedictum impedimentum sil juris tantum ecclesiastici, non contrahitur ab infidelibus. Unde v. g. Ti

Ennon-
uljbtn die-
luti. y6
rtu» incur-
ritor.

Si matri-
aoniom est
nullam ob
cUadcitini-
tutem. Alii
nebant in-
doci hocim-
pedime h

Verras

„rmAlor'

Notandum autem hic quod habetur in *cap. un. de spousal, in 6°* nempe, quod matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in praejudicium priorum sponsalium. — Unde, si quis post sponsalia valide contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cum matrimonium fuerit nullum.

1065. « Dicitur XI0. *Aetas*. - Quia ad « valorem matrimonii jure ecclesiastico • requiritur annus decimus quartus viri, • et duodecimus feminae completus : nisi « tamen malitia aetatem suppleat, hoc est, « adsit et doli capacitas et potentia ad « copulam: de quibus judicare prudentum « est. — Laymann * ex cap. *De illis* et « *cap. fin. de despons. impub.* ».

1066. - Certum est quod matrimonium impuberum perse est nullum; ut habetur ex *cap. 6, 10 et 14, de despons. impub.* Et hoc, etiamsi pauci deessent dies ad aetatem pubertatis; ut communiter docent Sanchez f, Pontius ·, Palaus ♦ Escobar4 et alii (contra paucos); ut clare probatur ex dicto *cap. 2, et cap. 11 Ex literis, eod. tit.*, ubi: *Donec compleat., puer annum decimum quartum, expectet.* — Ante autem aetatem hanc praescriptam, commune est matrimonium non esse nullum de jure naturae, sed tantum ecclesiastico. § Sanchez Contin. Tournely 7, Pontius· et Palaus·, ac alii passim. Dicunt vero canones validum esse matrimonium, si malitia suppleret aetatem ; ut habetur in cap. *De illis 9, et cap. Puberes, cod. tit.*, ubi: *Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest.*

Docent vero D. Thomas10; et Sanchez11 cum Abbate, Silvestro, Soto, Angelo, Covarruvias, Tabiena, etc., non sufficere ad valorem matrimonii solam potentiam generandi (ut volunt Hostiensis, Praepositus, Henricus, etc., ibid. 14), sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensus conjugalis; cum enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *cap. fin. de despons. impub.*, ubi haec malitia prudentia nuncupatur.

Plura autem assignant doctores signa, ex quibus conjiciatur impubes posse generare; v. gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Haec tamen signa non admittuntur, nisi sponsi sint proximi ad pubertatem ; ut ex dicto cap. *Continebatur* (vide Sanchez14 a). — In quanam autem aetate quis dicendus sit pubertati proximus, alii apud Sanchez14 dicunt, si desint tres dies: alii, sex menses: alii, tres anni : Palaus 14, si desit annus. Sanchez1β vero et Pontius17 dicunt id relinquendum prudentiae judicis, qui spectare debet qualitatem personae, temperiem regionis, etc. — Ait autem (Contin.) Tournely18, quod si certo constaret de matrimonii consummatione, v. gr. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare βΛ

Addit idem Tournely 19 cum Navarro, posse Papam dispensare cum principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis: ex cap. *Ubi non 2, de despons. impub.*, in quo interdicuntur impuberes a matrimonio, *nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, ut-*

* Lib. 5. ir. 10, part. 1, cap. 12, num. 1. — Lib. 7, d. wp 104 n. 1 et X — Lib. 7, cap. 65. n. 1. — 4 Tr. 28, d. tp. 4 ponet. U, 4, n. 1. — * Lib. 27 n. 525, et 526 — Loc. dU. n. 9. — De Diapenut, in specie, paru 1, cap. 14, f v Quod aA impubrrtt. — Lib. 7. cap. 65, n. 2. — Loc. dt. n. 1. — In 4. dial. 36. art 5. ad 1. — Lib. 7, d. tap 104 n. 21. — AM., in cap Dr illit, n. 4. — Stows/, v Matrimonium V. qu. 2. — So/ms, in 4. disk 35. qu un., art. 5 A^tfl. v Matrimonium H1 impeditn 16. n. 8. —

Gnur., de Matr., part. 2, cap. 5, n. 5. — Tabicn, v. Matrimonium II, n. 7. — Hottie in cap. Pubem, n. 7. — Praepos., in cap. Pubem. — Hnric. Batch, in id. cap., n. 2 et acqq. — Sanch., loc. cit., n. 20 — “ Loc. cit.. n. 90. — » Loc. du, n. 37 et uqq. — * Tr. 2fl, diap. 4, punct. 14, § 4. n. 3. — “ Loc. dt., n. 40. — “ Lib. 7, cap 65. n. 5. — » De Dispensai in specie, part. 1, cap. 14, v, Cement. — “ Loc. cit. V Hare rr^ula . Ntvar., lib. 4, conail. 6, de deapona. impub , addit.; cfr. conail. 4, n. 9 et 10.

tius ab infidelitate ad veram fidem conversus, potest matrimonium inire cum sorore Maeviarquacum, dum ambo infideles essent, matrimonium contraxerat, quod tamen non fuit consummatum, et legitime, v. g. per mortem, fuit solutum, ha C. S. Off, 9 Apr. 1837.

1066 - a) Judicium de hac quaestione, utrum scilicet in aliquo casu malitia suppleat aetatem, spectat ad episcopum vel ad Ordinarium loci, quemadmodum advertit Benedictus XIV, in epistola quae incipit: *Magnae nobis*, diei 29 Junii 1748.

Nominem

Xmi 1”*

Btdiicn. cfcVlfn'

randi

Papa di»

ΓΓζΤΤα

Kti.oclp'i

Mam»»
den. nu.
HU» »up
piet mu

pote pro botto pacts talis conjunctio toleretur.

1067 - Quaeritur hic: *an, si aetate completa pubertatis, puer non valeat coire, milium sit matrimonium?*

Affirmant Abbas et Veracruz, apud Sanchez 1; eo quod in cap. *Puberes, de despons. tnpub.*, dicuntur ii esse puberes, qui possunt generare. — Ergo (inferunt) qui generare nequeunt, impuberes potius sunt dicendi, et inepti ad nuptias.

Communiter vero negant Palaus[^]Escobar³; et Sanchez⁴ cum Silvestro, Hostiensi, Praeposito, Navarro, Covarruvias, Henriquez etc. Ratio, quia in jure tantum habetur ad matrimonium requiri aetatem pubertatis. Licet autem dispositum sit in textu praefato et aliis valere matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi; tamen nullo jure habetur matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant: tunc enim impotentia potius judicanda est temporalis.

Unde dicunt aliqui his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum. — Sed communius censent Palaus³, Pontius[·]; Escobar⁷ cum Henrico, Silvestro et Praeposito; et Sanchez⁸ cum Abbate, Hostiensi, Angelo, Tabiena, etc., expectandum in viro usque ad annum decimum octavum, et in femina usque ad decimum quartum quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hic procedit regula

triennii, in cap. *Laudabilem, de frigidis et malefic.*: illa enim procedit quando impotentia provenit ex frigidityate vel alio impedimento; non vero quando provenire potest ex imbecillitate aetatis.

Matrimonium autem *senum*, quantumcumque decrepitorum, validum est; modo possint, saltem arte medicinae, copulam habere. Ita communiter Sanchez⁹, et Salmant.¹⁰ cum D. Thoma et aliis passim. — Secus dicendum (contra Navarrum et alios), si omnino sint impotentes; ut Sanchez¹¹ cum Angelo, Silvestro, Lopez, Scoto, Richardo et Bossius u.

1068. - « Dicitur XII: **Affines**. — Est « autem affinitas, propinquitas personarum, nata ex copula carnali, sive licita, « sive illicita Utraque, jure saltem ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa, « usque ad quartum gradum inclusive; • haec vero jure novo, usque ad secundum tantum. Et quidem, si antecedit « matrimonium. — Nam si superveniat, « v. gr. si Titius cognoscat uxoris suae « cognatam in secundo gradu, non dirimit; licet is qui peccavit non possit petere debitum, sed tantum reddere. — « Porro gradus et lineae affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate; ita ut « qui est uxoris consanguineus in primo « gradu, sive rectae sive transversae lineae, is sit affinis marito in eodem gradu « lineae rectae vel transversae. — Denique « que omnis affinitas quae oritur ex affi-

Vcracr., part. 1, art. 39, concil. 2. - 1 Lib. 7, diep. 104, n. 14. — · Tr. 28. disp. 4, punct. 14, § 4, n. 5. — · Lib. 27. n. MI. — · Loc. dt.» n. 15. · Silvest., v. **Matrimonium V**, qu. 7. · *HostUn.*, in cap. *Puberes*, n. 5. · *Procpot.*, in id. cap., v. f. · *Navar.*, lib. 4, contil. 4, de dcspooi. impub., n. 14. · *Covar.*, de Matr., part. 2, cap. 5, n. 3. · *Htnriq.*, lib. II, cap. 13, n. 10. lit. r; et lib. 12, cap. 7. n. I. — · Tr. 2b, diip. 4, punct. 14. § 4. n. 6. — · Lib. 7. cap. 65. n. 2. — · Loc. cit., n. 543 et 544. - *Hcnric. Boich*, in cap. *Puberes*, n. 8. · *Siivrst.*, v. **Matrimonium V**, qu. 7. · *Varpor.*, in cap. *Puberes*, v. f. — · Lib. 7, diip. >04,

n. 18. - *Abb.*, in cap. /'ttferrs, n. 4. - *HosiUn.*, in id. cap. n. 5 · *Angel.*, v. **Matrimonium III**, Imped. 16, a. 6. - *TabUna*, v. **Matrimonium II**, n. 7. — · Lib. 7, diip. 92. n. 19 et 20. — * Tr. 9. cap. 12, n. 126. · *D. Thom.*, Suppl. qu. 58. art. 1, ad 3. — *A'avar.*, conail. 4, dc deipon. impub., n. 15 et 18. — 11 Loc. dt., diip. 92. n. 23 cl 24. - *Ange/.*, v. **Matrimonium III**, imped. 16, n. 2. - *SiBxst.*, v. **Matrimonium VIII**, qu. 16, v. *Tertium*. · *LuJat. Lopee*, Instruct. nor., part. 2. de Matr., cap. 52 init., v. *Circa praedUtam*. · *Scot.*, in 4, dill. M. v. *Ad 2*. — · De Effect. Matr., cep. 7. n. IW.

1067. - a) Abbas, in cap. *Puberes, n. 4*, de hac opinione scribit: « Forte est verior »; de opinione vero contraria quam dicit esse communem. ait; < Est aequior ».

b) Henricus, Silvester, Praepositus, Abbas, Hostiensis, Angelus loquuntur de solo viro; et idem videtur notandum etiam de Tabiena, eo quod dicit expectandum esse decimum octavum annum.

<) Richardus de Mediavilla, in 4, dist.34,

art. 2, qu. 1, ad 2, id ex aliis habet, quos non reprobat.

1068.- a) Et contrahitur etiam in infidelitate; hinc vir fidelis qui adhuc in infidelitate positus cognovit sive publice sive private, illicite vel licite, quamdam mulierem sive fidelem sive infidelem, nequit post susceptum Baptisma contrahere cum consanguinea ejusdem cognitae mulieris, si ista consanguinea Baptismum susceperit, sive ante sive post

X «etale
^orapictn
pefertatiB.
peer non
nk&t cot
ft. raiiri-
moaiua eat
"allura jot-
ta alio

Cosmum-
.ffaetaiuf.

Per quan-
tiatrtapui
nt expe-
ritadun.

Matrimo-
mum ---
num.

Impedi-
mentum ai-
(initatiK

« nitate, sublata est per Concilium Lateranense. — Vide Laymann, et Bonacina ».

« Unde resolves:

1069. - L Is qui fornicatus est cum « sorore sponsae suae, cum neutra potest « valide contrahere, citra dispensationem; « imo, nec cum earum consobrina vel « matertera».

Sic pariter consuit S. Congregatio, ut refert Pater Zaccaria apud Croix', posse contrahi matrimonium inter vitricum et uxorem quae fuit privigni. — Si quis post dispensationem rursus cognoscit eandem sororem sponsae, non eget nova dispensatione. Vide w. 1140.

« 2. Potest quis ducere affinem fratris « sui, etiam in primo gradu; v. gr. duo « fratres possunt ducere duas sorores. « Imo, pater et filius possunt ducere matrem et filiam. — Laymann, Bonacina ».

« 3. Titius potest successive ducere « Titiam et Bertam, quae fuerunt uxores « Cajj et Sempronii fratrum.

• 4. Titius qui duxerat sororem Cajj, « potest post mortem Cajj ejusque sororis, « ducere Bertam uxorem Cajj ».

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantum contrahitur quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri. Unde minime contrahitur si a consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris vel e converso. — Hic autem notandum quod de lure antiquo hoc impedimentum extendebatur usque ad septimum gradum. Sed deinceps ex can. *Nullum* et can. *Aequaliter* [cans.] 35, qu. 3 restrictum fuit ad quartum gradum ex cap. *Nou debet, de consanguin, et affin.,um* ex copula licita quam illicita. Item, ex Tridentino 4 restricta est affinitas ex copula illicita solum ad secundum gradum.

, bb. 5, tract. 10, part. 4, cap. 5. — * Qu. 3, punct 11 — • Lab n, part. 3, n. W3. • Laytn, loc. cit., cap. S. n. i — 1 Loc. cit.. n. 2. — * Sea. 24, de reform.

copulam de qua agitur. Et constat ex decreto S. C. de Prop. Eide, 23 Aug. 1852, et alio S. O, de die U Decembr. 1898.

1071. - -) Silvester, v. Luxuria, qu. 4, v. *Tertium*, videtur sic tenere, ut ait Sanchez; negat enim uxorem privari jure petendi. quando ex metu gravi, sed consentiente

Sic de impedimento affinitatis contracto ante matrimonium.

1070. - Post vero matrimonium, si conjux rem habet cum consanguinea vel consanguineo alterius conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum (ut communiter dicunt doctores): modo incestus sit cum consanguineis conjugis in primo vel secundo gradu; ut habetur ex cap. *Si quis 1, de eo qui cognovit., etc.*, ubi: *Si quis cum filia sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem.* Hic igitur praescribitur impedimentum ob incestum in primo gradu affinitatis. — Quod autem extendatur tantum ad secundum gradum, habetur ex declaratione Gregorii XIII (apud Bossium 6), ubi dictum fuit: SS. *Dominus noster Gregorius XIII ex sententia Congregationis dixit per hoc Decretum* (id est Tridentini) *ablatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum matrimonium... Concilium sustulit tertium et quartum* [gradum] ; *ergo in omnibus.*

1071. - Quaeritur 1? *An uxor cognita a consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius, et Sanchez 7 cum Silvestro, Richardo, Ledesma, Graffio a, etc. — Ratio, quia id clare videtur inferri ex cap. *Sacris 5, de his quae vi, etc.* ubi, cum dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, Innocentius III, dixit: *Licet metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu

Matr., cap. 4. — * De Effect, matr., cap. 5, n. 24. — • Lib 10, cap. 7, n. 6. — • Lib. 9, diwp 31, n. 4. • Pttr. Ltdrim., qu. 65, art. 6, diff. 6, v. In hujut rri rypoitionrnf.

marito, sic fuerit cognita idque « in detestationem criminis viri ». Ubi aperte sentire videtur contrarium, si nullum esset viri delictum. — Idemque prorsus notandam est de Richardo, in 4, dist. 35, art. 2, ad 4; et de Graffio. *Decis. aur., part, i, lib. 2, cap 80, n. 14.*

Uxor.nr
cnacta. pn-

JU''A a,iw

levi: nam Pontifex aperte intelligit etiam de gravi, cum dicat *pro milio metu, etc.*

Probabi
XJT
Secunda vero sententia, communior et probabilior, negat; et hanc tenent Bonacinal cum Navarro et Rebello; Elbel cum Tamburinio c) et Illsung. Et probabilem putant Laymann ., Palaus 4, Salmant. d) cum Gabriele d) et Antonio a Spiritu S.O; ac Sotus d) et Villalobos d) apud Bossium . — Ratio, quia, sicut metus excusat a lege ecclesiastica, sic etiam a poena ab ipsa imposita. Nec obstat textus supra oppositus. Quia (ut explicant auctores praefati, cum Soto, Barbosa et Victoria, apud Bossium e) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis. Nam extra contemptum, metus gravis certe excusat a lege ecclesiastica; et etiam ab excommunicatione, casu quo res quae metu agitur ex solo jure ecclesiastico est prohibita, ut certum est apud omnes. Vide dicenda de *Censur., Lib. VII, n. 46.*

1072. Quaeritur 2.º *An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi?* — Hic distinguenda est triplex ignorantia, *juris, facti* et *poenae*.

laiuiioi
jiri?non
«»af.
Primo igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe, si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam

« Qu. I, punct 2, n. 5. · *Rebell.*, part. 2. lib. 3. qu. 18. n. 14. — · D« *Matr.*, n. 232 · //I., de *Matr.*, dhp. 9, n. 131. — · *Lib.* 5, tr. 10, pari. 3. cap. I, n. 14. — · *Tr.* 28, ditp. 3, punct. 4, § 6, n. 3. — 1 De Effect. *Matr.* cap. 5, n. 152, — *Sotus*, in I, ditt. 22, qu. I, art. 4, v. f. · *Victor.*, Sum, de Eicom., quaer. 12. · · De Effect. *Matr.*, cap 5, n. 52. — *Cordub*, Quaettionar., lib. 1, qu. 12, art. 1. v. *Ex quo sequitur.* · *Man. Rodrig.*, Sum., part 1, n. 241, η II. · · *Lib.* 9, ditp. 32, n. 46. — *Sotus*, loc. cit., qu. 1, art. 2, v. f. · *Abbas*, in cap. *A nobis* 21, de tent, excora., n.9. ·

b) Navarrus, *loc. cit.* a Bonacina, scilicet, *Man.*, cap. 27, n. 63, *i. f.*, loquitur de casu simili; dicit enim metum mortis aut verberum excusare ab incurrenda excommunicatione.

Tamburinius, *lib. 8, de Matr., tr. 1, de Imped., cap. 12, § 3, η. 5*, habet hanc opinionem ut probabilem.

* > limant *tr. 9, cap. 15, n. 28*; Gabriel i b. viic.t «·>I 7, qu. 9, n. 78; Antonius a Spiritu SaiKto, *tr. 11, de Matr*, n. 621, hanc opinionem 'impliciter tenent, ut ipse S. Alphonsus. itemque Sotus, *in 4, dist. 37, qu. un., ari 2*, et \ illalobos, *part. 1, tr. 13, diff. 52, num. 7.*

fi Barbosa, *Collect, nt cap. Sacris, de his*

id prohibentem. — Corduba et Manuel, apud Sanchezl dicunt incurrere impedimentum. Et idem sentire debent Sotus. Turrecrmata ai, Abbas, Ledesma, etc. (apud eumdem Sanchez .), qui censent omnes poenas ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam: modo ipse sciat id esse vetitum de jure naturali Ratio (ut ajunt), tum quia obligatio ad poenam non oritur ex scientia delinquentis, sed a voluntate legislatoris; tum quia excusat quidem a poena ignorantia facti, non vero ignorantia juris, ut habetur in *regula 13, i.e reg. juris in 6.*

Probabilius vero et communius docent non incurrere impedimentum, Navarrusf, Suarezl0, Sanchez n, Wigandt %. Bossiusll cum Pontio, Aversa et Villalobos; Salmant. l3 cum Perez, Dicastillo et Gabriele; ac Bonacina l4 cum Sà %, Ledesma, Henriquez et Reginaldo. — Ratio, quia, cum poena sit imposita a lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur a poena. Et sic respondetur primae rationi sententiae oppositae. — Respondetur autem ad secundam, quod regula illa currit tantum pro foro externo, non vero pro interno.

Probabi-
li- » excu-
UL

Barthol. Lrdism., de Excotn.. diff. 5. v. £. · · Lee. cit., n 16. — · *Man.*, cap. 16, η. 34. — * De Cenior., ditp. 4, »cct. 8» n. 20. v *Quarto.* — n *Lib.* 9, diip. 32, n. 49. — « Cap. 5, n. 157. · *Pont*, lib. 10, cap. 6, n. 8 et 10; *dr.* cap. 7. n. 6. L f. · *Avrrsa*, qu. 17, »ect. 3, v. *Rursus.* · *Villa!*, part. I. tr. 13, diff. 52, n. 9. — ” *Tr.* 9. cap. 15. n. 30. · *Pmx*, ditp. 52. · ect. 5, n. 3. · *Dicasi.*, diip. 9, dub. 9. n. 101. — *Gabr. a S. Vine.*, diip. 7, qu. 9, n. 79 et 80. — M Qu 4, punct. 2. n. 6. · *Prtr. Lcdrsi* qu. 56, art. L dub 4, ctr. qu 55, art. 6, diff. 5. coud. 2. · *Rgin.*, Ub. 31, n.

quae vi etc., citatur quidem a Bossio. ut refert S. Alphonsus, sed affert tantum hanc opinionem, et eam rejiciL

1072. - a) Turrecrmata, *in can. Qui bis, de cons., dist. 4, num. 8*, tractat de irregularitate, et videtur de ignorantia solius poenae loqui.

b) Auctores a Sanchez citati non apponunt hanc conditionem.

O Wigandt, *tr. 16, n. 100*, loquitur de ignorantia poenae; Suarez vero, etsi de ignorantia juris, tractat de censuris in genere.

d) SA, v. Debitum conjugale, *num. 13*; Henriquez, *lib. 11, cap. 15, η. 11*, lit. q, de ignorantia facti loquuntur.

1073. -Secundo, si adsit ignorantia *facti*, nempe si vir sciat legem ecclesiae prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suae uxoris; tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docent Sanchez 1 (contra Ovando), Bonacina Palaus3, Pontius4, Bossius4, Wigandt 4 et Salmant.’, et alii passim. — Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit poena incestus, ubi deest incestus culpa, cessat etiam poena.

Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter Sanchez., Navarrus% Pontius®; et Bossius 10 cum Palao, Bonacina, Coninck, Hurtado, etc. (contra Toletum et quemdam alium auctorem). Et ratio patet ex textu citato *Si quis 1. de eo qui cognovit, etc.*, ubi imponitur hoc impedimentum tantum *scienter* peccanti, juxta verba relata *n. 1070.* — Excipiunt tamen Sanchez 11; et Bossius 11 cum Suarez, Bonacina, Reginaldo, Diana, etc. (contra O Hurtadum, Vasquez, Silvestrum, etc.), nisi ignorantia, sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas ignorare; talis enim ignorantia crassissima aequiparatur dolo, *ex leg. 2, § Et Generaliter, ff. de doli mali et metus except. §.*

• Lib. 9. disp. 32, n. 47. — « Qa. 4, panct. 2, n. 6 — Tr. 28. disp. 3, punct. 4, § 6. n. 3. — Lib. 10, cap. 6, n. 11 — * De Effect. Matr. cap. 5, n. 10. — Tr. 9. cap. 10, n. 30. — Lib. 9, disp. 32, n. 36 et 47. — Lib. 10, cap. 6, n. 10 — H Loc. cit., n. 160 — Palaut, tr. 2. disp. 1. punct. 18, n. 1 et 1 Bonae., diap. 1, de Ceniur., qu. 2, punct. 1. n. 11; cl. qu. 1, panct. 3, n. 18. — Cvnindt, disp. 13. dub. 11, num. 93. — Gajp. Hurtad., de Censor. in communi. dtff. 21, n. 9, — Talrt., lib. 1, cap. 8, n. 4 et 5. — Quidam aliut auctor, hic est AUcriui, de Bob¹ pen», disp. 11. cap. 5, v. Autant. — “ Loc. cit., n. 39 et 47. — Loc. dt., n. 16? — Saar., de Cencur., disp. 4, sect. 10, n. 3. v. Quamvii in ht» — Bonac, loc. dt., qu. 2. punct. 1,

An autem excuset ignorantia affectata? — Vide dicenda *de Censur., Lib. VII, n. 48.*

Qa d 4c
iffnoraitu
Affecutà.

1074. - Tertio, si adsit ignorantia *poenae*, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat poenam non petendi.

Dubitatur: *an haec ignorantia excuset?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Sanchez’8, Salmant. 14; et Croix 15 cum Pontio et Aversa. — Ratio, quia poena haec magis habet rationem impedimenti sive inhabilitatis, quam poenae.

Ignorvu
pocnit p
exemi
)aiu

Secunda vero sententia satis probabilis affirmat. Et hanc tenent Bonacina ,e, Wigandt ’’, Palaus ,e, Bossius le, Tamburinius a0, Elbel 13; Sporer- cum Portello; ac Diana 83 cum Coninck ^ et Duardo à J. Et probabilem putant Sanchez t4, et Laymann apud Croix — Ratio horum auctorum : quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram poenam in vindictam incestus. Idque probant ex eo quod, si haec non esset poena, affinitas illa contraheretur etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim et metum; sed hoc ipsi adversarii negant. — Nec obstat dicere nullam poenam incurrere sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impe-

jMiltppohi
biliter tt
CiiUt

ti. 11. — Re^in., lib. 31, num. 297. — Diana, pari. 3, tr. 5, resol. 13, v. Notandum. — Gatp. Hurtad , loc. cit., n. 92. — Vatq., de Eicom., dub. 15. — Sitvcit., v. Culpa, qu. 11, n. 14. — » Lib. 9, disp. 32, n. 50. — M Tr. 9, cap. 15, n. 30. — u Lib. 6, pan. 3, num. 376. — Pont., lib. 10. cap. 6, num. 12. cfr. cap. 7. n. 6, l. f. — Aversa, qu. 17. sect. 3, v. Hursus. — H Dt Matr., qu. 4, punct. 2, n. 6, v. Hctp.. 2. — M Tr. 16, n. 100. — “ Tr. 2, disp. 1. punct. 17, n. 8. — ” De Effeci Matr., cap. 5, n. 179. — - Decal., lib. 7, cap. 4. § 2, n. 3. — 11 De Matr., num. 233. — - Part. 4, cap. 1, num. 84. — Partti. (a Diana citatus), Dub. regul., v. Ignorantia, n. 31. — ■ Pan. 3, tr. 5, resol. 12. — “ Loc. dt., n. 21 et 50. ■ Lib. 6, part. 3, n. 376.

1073. - «J Ovandus, in 4, dist. 41. propos. 9, cum ceteris negat privari jure petendi cum qui invincibiliter ignorat cognationem mulieris cum propria uxore; sed negat etiam contrarium esse improbabile.

b) Navarrus, qui in *Man., cap. 27, n. 141*, scribit Lex puniens facientem aliquid *scienter*, requirit dolunu., a quo quaelibet ignorantia etiam crassa excusat .

) Auctores isti, qui citantur tamquam contrarii exceptioni positae, loquuntur de poenis in universum.

Lex 2, § 5. *Et generaliter, ff de doli mali et metus excepti.*, quae hic allegatur,

dicat: « I)olo facit, quicumque id quod quaqua exceptione elidi potest, petit Nam etsi inter initia nihil dolo malo facit [« quia ignoravit quare non debeat petere » ut addit Glossa, attamen nunc petendo facit dolose: nisi si talis sit ignorantia in eo, ut dolo careat ».

1074. -«/ Coninck, disp. 18, n. 31, negat esse improbabile.

b Duardus, in bull. Coenae, lib. 1, cap. 21 qu. 5, n. 27, v. f, loquitur tantum de irregularitate ex delicto; unde non videtur satis bene citari a Diana.

e) Laymann citatur a Croix tamquam teneat hanc opinionem; sed revera, lib. 1, tr 4,

dimentum incurrendum requiri sententiam; ergo non est poena. Sed respondetur quod sententia tunc requiritur quando crimen facile potest probari: non vero quando est difficillimae probationis, ita ut si requireretur sententia, poena redderetur fere inutilis; ut docent Suarez et Villalobos, apud Bossium. Et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimum incestus occultus est, nec potest probari.

Et cum probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri poenas a lege ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariae, scilicet quae per se ne in confuso quidem praevideri possunt; ut docent Navarrus 3 cum Cajetano O, Silvestro et Angelo; S. Antoninus 3; item Hostiensis Coninck Sayrus, Duardus, Philiarthus, Manuel, etc., apud Bossium 4: hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc poenam, quae certe videtur extraordinaria, cum perse praevideri nequeat.

Suar., de *Leftb*, dub. 5, cap. 8, n. 9 et cap. 9, n. 6. · *Villal.*, part. I. tr. 2, diff. 25, n. 5. · 1 *De Effecti. Matr.*, cap. 5, n. 20. — 1 *Man.*, cap. 23, n. 47 et cap. 27, n. 274. · *Silvest.*, v. *fenorattiia*, n. 14 et 16. · *An^el.*, v. *flçnorantia*, n. 4, v. f.; et v. *Excommunicatio VU*, ca». ult., n. 3 — · Part. 3, tit. 24, n. 33, v. f. — *Sayr.*, de *Ccnwr.*, lib. 1, cap. 18, num. 37. · *Duard.*, in bull. *Cocnar*, lib. I, cap. 2, qu. 5, n. 30 et 31. · *Philiarch.*, de *Offic. «accdot.*, pan. I, Hb. 3, cap. 4, v. *Tertio objic.* · *Man. Rodrt Sum.*, part. I, cap. 194, num. 3. · 4 Cap. 5, num. 173. — 1 Lib. 7, c. ip. 33, num. 2. — · Tr. 28, di»p. 3, punct. 2. **H.** n. 1 et 2. — · Lib. 6, part. 3, n. 696. — · Lib. 7, di»p. 61, n. 21. · *Armilt.*, v. *Matrtmontum*, n. 26. · *Ta-Mena*, v. *Impedimentum IV*, n. 3. · *Hcnncus Boich*, in cap. *Fraternitati*, i. f. · *Gabr. Biel*, *Supplem.*, diet. 4t, qu. un., art. I, not. 1, v. *Ex illo iequitur*. — · *De Matr.*, qu. 3, punct. 12, v. 13. · *Palud.*, in 4, diit. 41, qu. I,

1075. - Quaeritur 3°. *An ad contrakdam affinitatem requiratur ut copula ex utraque parte sit consummata?* — Certum est requiri seminationem viri.

An autem *requiratur etiam seminatio feminae?*

Negant Pontius Palaus, Croix 1; Sanchez · cum Armilla, Tabiena, Henrico, Gabriele, etc.; ac Bonacina cum Paludano, Silvestro et Soto. — Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen femineum; juxta plurimorum sententiam relata *n. 9/8*, v. *Secunda*.

Secunda vero sententia, etiam probabilis, affirmat; et hanc tenent S. Bonaventura, Innocentius, Archidiaconus, Lopez, Graffitis a, Cenedo, etc., apud Sanchez Et probabilem vocant ipsi Sanchez 11 et Palaus 1*, ac Roncaglia 13; Elbell 14 cum Hurtado et Mastrio b; ac Salmant. 18 cum Silvestro Trullench et Durandus item Aversa, Diana et Krimcr, apud Croix ·. — Ratio: tum quia, juxta alio-

Ad con
ISik IIS

n>t,° rrlrl-

Probabili,
requiritur

Probatur
rxtonc

.irt. 3» concil. 2, (n. 19). - *SHvcst.*, v. *Matrimonium VITI*, qu. 15, v. *Secundum*. · *Sotus*, in 4, diit. 77, qu. 1, art. 4, v. *Hoc autem perplex.* — S. *Bonav.*, in 4, disc. 4L qu. 1 · *lunae.* in cap. *Fraternitati*, de eo qui cognovit, etc. · *Archidiac.*, in cap. un. de iponaaL in 6., nom. 3 et 3; et in can. *Extraordinaria*, cm. 35, qu. 3» num. 7. *Ludov. Lope.* Instruct, nor. part. 2, de Matr., cap. 50 v. *Praeterea quia dictum est.* *Cenedo*, *Collectan ad Decretal.*, collect. 19, nom. 1 · ♦ Lib. 7, diip. 61, num. 3D — 11 Loc. cit., num. 20, i. (. — ” Tr. 28, disp. 4, punct. 8, num. 3. — u Tr. 21, qu. 4, cap. 3, qu. 10.— 14 De Matr.. num. 227. — · Tr. 9, cap. 4, num. 5 et 6; cfr. cap. 12, n. 92. *Trull.*, lib. 7, cap. 9, dub. 16, n. 4; cfr. cap. 4 dub. 5, num. 4. — *Avrrsa*, qu. 17, sect. I, v. *Dubitatur tamen.* · *Diana*, part. 5, tr. 13» resol. 54. · *Krimcr.* in lib. 4, decretal., qu. 1, num. 4<A. · “ Lib. o, part. A n. 69b.

cap. 20, n. 6, generaliter dumtaxat dicit ignorantiam poenae a poena excusare, quando « poena sit admodum gravis et plus quam delictum absolute spectatum mereatur».

d) Cajetanus, in 2 qu. 76, art. 3, v. *Judas igitur non peccavit peccato incestus*, dicit ignorantiam circumstantiae incestus excusare a sententia, si qua esset lata in committentes incestum, quia excommunicatio praesupponit illam culpam.

Hostiensis, in cap. A nobis 21, de sent, excom. n. 2, dicit ignorantiam poenae excusare. — Coninck vero disp. 18, n. 31, negat esse improbable.

1075. - a) Jacobus de Graffiis, quidquid dicat Sanchez, habet oppositum ut verius; quamvis enim, *Dccis. aur. part. I, lib. 2, cap. 80, n. 8*, hanc sententiam secundam ox-

ponat, addit tamen, juxta alios « sufficere ut vir emittat semen intra claustra pudoris, licet mulier non emittat, cum secundum medicos semen mulieris necessario non concurrat ad generationem; et haec est verior opinio».

b) Gaspar Hurtadus, de Matr., disp. 20, diff. 1, n. 4; Mastrius, in 4, disp. 7, u. 477, simpliciter hanc sententiam tenent.

*1 Silvester, v. *Matrimonium VIII, qu. 15, \\Secundum*, oppositum tenet, quidquid dicant Salmant «Si vero... spermatizet vir in vase debito intra claustra pudoris, et non mulier..., revera contrahitur hic affinitas, et matrimonium est consummatum ».

J) Durandus, in 4, dist. 41, qu. 1, art. 1, absolute negat oriri affinitatem per actum « secundum naturam, in quo non est conjunctio seminum ».

rum plurium sententiam (vide dicta w. 918, v. *Prima*), etiam semen feminae requiritur ad generationem ; tum quia (et haec ratio fortius urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro: at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. — Et haec sententia valde firmatur ex auctoritate D. Thomae (cuius verba retulimus n 1036, v. *Hic autem*), ubi expresse docet exigi seminationem tam maris quam feminae ut affinitas contrahatur.

Hic tamen bene advertunt Sanchez Croixl et Elbel , quod *in dubio* praesumendum est pro copula perfecta ; quia ex communiter contingentibus haec prudenter adfuisse praesumitur: quapropter si *vir* coierit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula praesumitur perfecta. — Et sic etiam dicunt Aversa % Diana /), Krimer et Gobat apud Croix, semper praesumi seminationem etiam *mulieris*, quando ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit.

ct ancto-
ntate

In dnbto
praeiumi-
tor copula
periret-»

tam pro
viro.

quam pio
femina

Imo, merito dicit Elbel4 cum Sanchez, Clericato et aliis, quod in foro *externo*, ubi constat de coitu, semper pronuntian- dum pro impedimento affinitatis contra- cto. Et sic etiam judicandum in foro *ter- no*, quod praesumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

D. Thntn , Suppi., qu. 55. art. <, ad — 1 Lib 8, disp. 6. u. Uk — . Lib. 6, part. 3, n. 696. — 1 Dt Matr., n. 236 — Goöaf. tr 9. n 1. . Crvix, loc. cit. — . De Matr., n 227 SÉNCK., lib. 7, disp. 64. num 9. — Clerical.. de Matr. dect». 31, n. 7, v. f — Covar., de Matr.. part. 2. cap. 7, § 2, n 6 L i. Jacobh. de Gra/Jiit. Deci». aur., part. 1, ltb. 2. cap 63. n. 12. . Lib. 8, disp. 12, n. 9. — Silvetl., v. Dt bitnm ccnjiqtalf, η. II Ludov. Lopta, Instruet, conte., paru 1. cap. 80. qu I; «t Instruet, nov^ pmt. I. cap. 2%, i ii, et part. 2. de Matr., cap. 59 r. Jam et (liant. II Margar. confetwrum, Interrogat, circa 6 praec. v. Undecimo. . Ltb. R, disp 12. s. 10. 'Ltb. 3, tr. 10, part. 3. cap. 1, lt. 15. — . Tr. T», disp. 3, punct. 1. § 6, n. 3. — De Matr., qu qaarstiunc 7, v. Quod autem. - Pont, lib. S. cap. 13. n. 9. — * Tr. 16. n. KQ. v. Rerp. 3 — Dccal.. ltb 7 cap. J. t 2. n. 3. 11 Dc Matr., n. 231. Anact.,

" versa, *toc cit.*, scribit: « Semper ta- men, non solum in foro externo praesumetur ac reputabitur femina in copula tudisse suum semen; sed etiam in rei veritate ita censен- dum est, nisi evident.τ aliud constaret . / Diana ct Krimer, *locis cit.*, illud non habent, neque allegantur a Croix pro hoc as- serto

1076. - Quaeritur 4°. *Quis possit dis- pensare in hoc impedimento?*

Alii dicunt solum Pontificem ; cum ab ipso fuerit haec poena imposita. Ita Co- varruvias, Graffitis et Matienzo *al*, apud Sanchez û. — Alii dicunt posse dispensare etiam episcopum, sed tantum in casu ne- cessitalis; ut Silvester, Lopez et Marga rica, apud eundem Sanchez e.

Alii vero communissime docent semper et absolute posse episcopum dispensare. Ita Laymann 7, Palaus 8; Merbesius . cum Pontio, Wigandt10, Tamburinius n; Elbel cum Anacleto; Bossius 13 cum Henriquez et Villalobos; et Sanchez 14 cum Palu- dano, Soto, Armilla, Sà, Vega, Manuele, etc. — Ratio quia, dato quod episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. — Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solum in par- ticulari, sed etiam in generali. Vide di- cenda Dubio IV, n. 1125, v. *Sed commu- niter*.

Insuper possunt etiam in hoc impedi- mento dispensare omnes *confessant re- giilares Mendicantium* a provinciali ad hoc munus deputati. — Ex pluribus pri- vilegiis, nempe Martini V, cum declara- tione Julii II, ut ferunt Sanchez ,5, Spo- rer ,e, Elbel n, Pontius ,e; et Salmant.,e cum Gutierrez ‡ Aversa et Candido (con-

Append, ad 4 Decretal.; § 12, n.566. — “De Effect. Matr.. cap. 5. n. 14. Herriq.. lib. 12. cap. 2, n. 9. lit. s. Villal., part. I, tr. 13. diff. 52. n. 10. — » Lib. 8. disp. 12, n. 13. . Palnd , dist. 42, qu 1, art. 3, concl. 2 et 3 (n. 28 ct 29) - Sctus, in 4, dist. 37, qu. un., art. 2, v. Dubium auiem circa. . Armi., v. Dhprniatio, n. 18. - SJ, v. DeM/um tonju^a/e, n. 13, - tt-git, Sum. nueva. pail. 2, cap. 8. ea» 1, v. f. . Man. Rodri^ Sum., part. 1, cap. 241, n. 12. . Martinut Γ, apud Casarubios, Compend. Privilégier., v. Ditpeivui/lo, Capuccini annotat.; et Rodriguez. Quaest. regul., tom. 1, qu 63, art. 1. . Julius 11, Declaratio S. Poenit. de die 29 Julii 1503, ap. Rodrlguer Bullar. regul., Julii H bulla 22. — “ Lib. 8, disp. 16. num. 8. — “ Part. 4, cap. 2, n. 4«3. — “ Dr Matr., n. 71. — “ Lib. 8, cap. 13, n U. — . Tr. 9, cap. 14, n. 14. . Aversa, qu. 19, sect. J. v. Point Insuper. (undid., disqui». 27. art. un., dub. 9

1076. - Ioannes Matienzo, *Comment, in lib. 5 Recollect, legum Hispan., tit. 1, Ru- bric , glos, un., n. 103*, affert tantum opinio- nem Covarruviae, quam ncc reprobat ncc probat. 6 Güliencz, *de Matr., cap. 123, n. 13* tractat de casu simili, scilicet de eo qui jure mendi privatur propter voium castitatis

tra Concilia ', ubi ait omnia haec privilegia esse prorsus commentitia, cum ipse in Bullario ea non invenerit). Item, ex privilegio S. Pii V vivae vocis oraculo, ut ferunt Wigandta; et Bossius 3 cum Laymann Rebello, etc. Idem privilegium concessum Societati Jesu affert Palaus 4.

An autem *Mendicantes*, ut vi suorum privilegiorum possint dispensare in praedicto impedimento, *debeant habere licentiam specialem a suo generali vel provinciali*?

Aln dicunt nullam requiri licentiam; quia in privilegiis concessis Benedictinis et Minoribus absolute conceditur praedicta facultas. — Alii affirmant, ut Sanchez⁴, Palaus⁶; item Villalobos, Rodriguez, Aversa, etc., apud Salmant.⁷; quia (ut hi ajunt) in privilegiis omnino requiratur deputatio a provinciali. — Alii demum, ut Salmant.⁹ cum Leandro et Joanne de la Cruz, dicunt requiri quidem licentiam superioris, sed satis esse quod habeatur praelato monasterii %' quia privilegium concessum Benedictinis Vallisoletanis fuit concessum a Martino V et Julio II priori monasterii.

1077. - Nota hic ultimo quod contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto; ut habetur ;*n cie9tL H9h de consanguin.*, ubi praecipitur etiam Ordinariis ut istos curent vitari donec satisfecerint — Et idem ibi statuitur de religiosis, monialibus et clericis in sacris constitutis matrimonium

contrahentibus (qui insuper denunciandi sunt ex edicto Inquisitionis generalis, apud Potestâ .), ac de laicis nubentibus cum monialibus. — Cum autem haec poena sit odiosa, recte dicit Croix 10 cum Pontio, Sporer et Aversa, eam non extendi ad alia impedimenta.

1078 - « Dicitur XIII. Si *clandestini*. — Quia Tridentinum irritat matrimonia eorum qui contrahunt aliter quam « coram parocho vel alio sacerdote de « ipsius vel Ordinant licentia, et duobus « ad minimum testibus; vultque graviter « puniri eos qui contra hoc contraxerint « vel etiam interfuerint a » ».

1079. - Ad rem melius intelligendam, notandum est duplici modo matrimonium esse clandestinum.

Vel quando malitiose contrahitur sine denuntiationibus: et tunc est tantum illicitum.

Vel, quando contrahitur non coram parocho et testibus: et tunc distinguendum est. Nam :

Quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale matrimonium est quidem validum; cum lex saltem per decem annos non recepta non obliget: ut dicunt Sanchez n, Pontius'', Bonacina''; et Salmant.¹⁴ cum Perez. Dicastillo, Aversa, Ledesma et Rodriguez.

Quoad fideles autem qui sunt in loco ubi receptum est Tridentinum, matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis. Ita communiter Sanchez'', Pontius'',

rei Ordini. «ut roti.

Impediti. «ut roti.

Non exiit ubi «lit ob» Tn non ert receptum.

Semper exiit ubi Tridentini met eet receptum

' De Matr., diu. 3, cnp. 4, n. 10. — Tr. 16, exam. 7, n. 100. v. A,x/>. 3. — « Cap 5. n. 14. RrbCU., part. 2. lib. 3, qu. 18. n. 16. — Tr. 28 dt>p. 3. punct. 1, § u. n. 5. — 1 Lib. 8, ditp. 16. n. 8 — Tr. 28, ditp. 4. punct. ult. § I. n. 18. — Villal., part. 1. tr. 13, dtff. 62, n. 10; cfr. et diff. 51, n. 5. Rodri^, Quaett. recul., tom. 1, qu. 63, art. 1. Jtrr-α, qu. 19, eect. 3, v. PoXrs/. - ' Tr. °, cap. 14, n. 15. — Loc. ciu, n. 16. Ltand., tr. 9. §i 24. qu. 19. Joan, dr la Crue, de Privileg., lib. 2. cap. o. dub. 'λ — * Exam, confewir., tom. 2, n. 226. — * Lib. 6,

part. 3. n. 807, t t . Pont., lib. 7. cap..28, n. 2. Spcrrv. part 4. exp. 2, num 441. «t«rr qu. 9. sect. 5. I. (. — ' Lib. 3, ditp. 18. num. I. — rt Lib. 5. exp. 7. num. I et 2. — " Qu. 2. punct. 7, num. 1. — ' Tr. 9. exp. 8. num. 11. Ptrte, ditp. 39, ect. 4, num. 1. Dizaa., ditp. 3, dub. 4, num. 21 et 22. - .4irr.«n. qu. 6. tect.2, v. Jam vm. Prlr. Lfdism., qu. 45. Artic. 5. punct. 3. dub. ult. Rodri^, Sum.» part. I, cap. 216. num. L v. A'ota antcm. — » Ltb. 3. diip. 17, num. 4. — w Lib. 5. cap. 6, num. 3.

r) Pro Laymann qui non citatur a Bossio, videtur legendus Villalobos, qui citatura Bossio, et hoc revera affert, part. I, tr. 13, diff. 52, n. 10.

d) Hanc sententiam aperte tenet S. Doctor in Praxi Conf, n. 86, in Hom. Apost., tr. 18, n. 69 et in Confessore diretto, cap. 17, n. 24.

Iu77. - a} Excommunicatio haec non amplius viget quoad eos qui scienter contrahunt

cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis.

1078. - <v Decretum concilii Tridentini Tametsi (sess. 24, de reform. Matnm., cap. 1) in multis est immutatum recenti S. C. Cone, decreto Ne temere diei 2 Augusti 1907; textum hujus decreti integrum referemus in fine tractatus, sed singulas ejus dispositiones quaestionibus convenientibus subinde adnectemus

Palaus * et Salmant. l cum Laymann e), Coninck, Cornejo, Henriquez, etc. communiter: — contra Sotum et alios paucos, qui censent posse aliquando dari casum (etsi rarum), in quo sine parcho valeret matrimonium. Sed hos recte dicunt Salmant. l, non esse audiendos; quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omnino inhabiles* declaravit, ut habetur sess. 24, *de reform. Matrim., cap. 1.* — Et hoc currit, etiamsi matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili. Salmant. 4 cum communi.

Eirrp.a. Dicunt tamen Laymann ., Coninck ®; Croix 7 cum Bellarmino et communi (contra Lessium); item Vega, Tanner 4 Di-castillus et Veracruz apud eosdem Sal-

* Tn28, d: »p. 2, panel. 13, § 8, n. 9. — Tr. 9, cap. 8, n. 13. Coninck, dtp. 77. n. 13. Cornejo, dtp. 7. dub. 3% qo.7. Hcnriq, lib. II. cap. 3, n. 8. Solus, in i. dut. 28. qu. un., art. 2, concl. 3. — Loc at., n. 14 et 15. — Loc. au. n. 16. — 1 Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4. n. 7. — Dtp. 27, n. 11, v. Quatio. — Lib. 6, part. 3, n. 778. Bellartn., ad

mant. 8, quod si non possit in aliquo opido haberi pastor aut alius gerens ejus vices: tunc validum est matrimonium initum cum testibus sine parcho «Λ Et probabile id putant Salmant. ' propter quamdam declarationem Clementis VIII (apud Coninck). — Quia tunc, vel non adest ibi parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit: destructa enim parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem.

Pariter, matrimonium celebratum sine parcho in locis infidelium a fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est et licitum. — Salmant. ° cum Sanchez, Bonacina, etc. A

Nunttum OctAT. ΟαγκΠα, ap. Sbogar. Theol. radie., tr. 115, cap. 4, n. 30. † Las., Auctarium, v. Malriniothim, cat. 17. — l'fgo, Sum. silv., lib. 3, cas. 361. Dicas/. Jlip. 3, dub. 4, n. 28 et 29. Tr. 9, cap. 8, n. 17. — Loc. ciu — Coninck. diip. 27, n. 11, i. f. — Tr. 9, cap. 8, n. 22. Sanches. lib. 3, dtp. 18, n. 35. Bonae., qu. 2, punct. 7, n. 3.

juxta ordinem in quo a S. Alphonso expontur.

1U78. — λ Laymann non citatur pro hac doctrina a Salmant.

Sotus dicit: Absque testibus.

Tanner, *disp. 8, qu. 3, dub. 6, n. 122*, loquitur de matrimoniis haeticorum coram praedicante, quae valida esse ait, etiam in locis in quibus Tridentinum est promulgatum, et ubi haetici inter catholicos impune versantur.

Veracruz, *Specui. Append., dub. 5, concl. 7, object.*, loquitur de eo qui moratur apud Tureos vel Saracenos, ubi « publicatio foeta non est, neque parochia fidelium est, ubi fieri posset ».

O Croix et Salmant. utique sic dicunt, ceteri vero de testibus non loquuntur et dicunt posse tunc contrahi sine parcho.

I Hodierna vero disciplina, ex decreto A'r *temere*, non respicit ad loca ubi Tridentinum luit necne promulgatum, sed ubique ad validitatem matrimonii requirit praesentiam parochi vel Ordinarii loci et duorum saltem testium . Ea tantum matrimonia lita decretum *n. III*) valida sunt quae contrahuntur coram parcho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas m sequentibus aniculis expressas et salvis exceptionibus quae inlra n. VU et VIII ponuntur . — Pro locis vero ubi parochus deest, decretum *n. Vili* haec sancivit: « Si contingat ut in aliqua regione parochus, locive Ordinarius, aut sacerdr» ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possint, ra-

que rerum conditio a mense iam perseveret matrimonium valide ac licite iniri potest, emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus». Hanc sanctionem interpretans S. C. C. die 27 Julii 1908 *ad 5, invalida* declaravit matrimonia contracta sine Missionarii seu parochi praesentia, in locis dissitis ad quae missionarius singulis mensibus non venit, in quibus tamen si peteretur haberi posset, et vel ad cum aut ad alium missionarium, qui sil missionarius in sensu decreti, absque gravi incommodo possent accedere sponsi — Decretum *Ne temere* obligat omnes qui sunt vel aliquando luerunt catholici. « Statutis superius legibus (ita *η. XI*, § 1) tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant». Excipiuntur tamen catholici ritus orientalis pro quibus nihil immutatum esse declaravit S. C. C. die 1 Februarii 1908 *ad 1*, nisi tamen contrahant cum catholico ritus latini, ut constat ex alia ejusdem S. C. declaratione dic 28 Martii 1908, *ad 1*. — Prosequitur decretum 2 « Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis, sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus sponsalia vel matrimonium contrahunt, nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum ». Sub hac exceptione, comprehendi tantummodo constitutionem *Prmda*, non autem alia quaecumque decreta, ex declaratione S. C. C. diei 1 Fe-

Hicque advertatur quod matrimonia clandestina hodie ne sponsaliorum quidem vigorem habent; prout declaravit S. Congregatio, apud Fagnanum *.

Quide pc
rtffini» ubi
vifti Tri-
4ctinum.

1080. - *Peregrini* autem, si contrahant in loco ubi Tridentinum est receptum, matrimonium sine paracho et testibus est nullum; quia etiam peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus. — Ita communiter Sanchez *, Pontius ., Bonacina⁴; Salmant.⁴ cum Palao, Coninck, Dicastillo, Reginaldo, Perez “J, etc.: ex *cap. fin. de foro compel.*, ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges et consuetudines locorum.

Quid 1
it tunife
rant u bi
Triden ti-
num non vi-
Cti-

Si quis vero se transferret ad locum, vel illae transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine pa-

1 In cap. *Ad audientiam*, de sponsal. n. 11 et 15. Cfr. etiam Pnllottini, v. *Matrimonium*, § 15. n. 27 et «eqq., ubi plures similes declarationes habentur. . . Lib. 3, disp. 18, n. 26. — 1 Lib. 5, cap. 9, n. 1. — 4 Qu. 2, punct. 7, n. 5. —

rocho et testibus; nullum est matrimonium. Secus autem, si in illum locum vere transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine paracho et testibus.

Ita declaratum fuit a S. Congregatione, die 14 Aug. 1627 & Et haec declaratio (quidquid dicant Sanchez O et alii apud Salmant.^e) omnino tenenda est cum Salmant. ' et Croix . et aliis; cum ipsa fuerit approbata ab Urbano VIII pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Sicque... per quoscumque iudices definiri debere*., Et decretum Urbani iterum confirmatum est a Benedicto XIV in epistola *Pauas abhinc hebdomadis*, edita die 19 Manii anno 1758, ubi decretum Urbani in extensum refertur

. Tr. 9, cap. 8, n. 18. . *Palau* tr. 2S d»p 3. panel. 13, \ 8, n. 5. . *Coninck*, diip. 27. n. U. *Dicasl.* disp. 3. dub. 1, n. 3. . *Pr^in.*, lib 31, n. J7b. — . Loc. cit., n. 20 — 1 Lee. Ciu, n. 21. — * Lib. 6. part. X n. 712

bruarii 1908 *ad 4*. Constitutio autem *Provida*, 18 Januarii 1906 valida pronuntiat matrimonia mixta clandestina celebrata in quibusvis imperii Germanici provinciis et locis. Sed exceptio valet « tantummodo pro natis in Germania ibidem matrimonium contrahentibus », ex declaratione S. C. C. 28 Martii 1908 *ad 3*. Quinimo ea non fruuntur catholici qui in Imperio Germanico ad seciam haeticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in juvenili vel infantili aetate; unde hi, ad contrahendum valide cum persona catholica debent adhibere formam in decreto *Ac temere* statutam, ita scilicet ut contrahere debeant coram paracho et duobus testibus S. C. C. 1 Februarii 1908, *ad 5* et 6. Per concessionem diei 23 Februarii 1909, constitutio *Provida* extensa fuit ad regnum Hungariae, servatis declarationibus S. C. C. diei 1 Februarii 1908. Sed non obstante hac extensione, ad Iruendum privilegio dictae constitutionis, in quolibet matrimonio mixto, *ambo* conjuges debent esse nati in Germania, seu respective in regno Hungariae; et qui nati sunt in Germania nequeunt valide clandestine contrahere in Hungaria, et vice versa ambo nati in Hungaria nequeunt clandestino modo contrahere in Germania; ex declaratione S. C. de Sacram. 18 Junii 1909. — Quoad acatholicos vero decretum statuit § 3: . Acatholici, sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam. — Denique, n. VII, providet decretum casui necessitatis: . Imminente mortis periculo, ubi

parochus vel loci ordinarius, vel sacerdos alterutro delegatus haberi nequeat, ad consulendum conscientiae, et (si casus ferat) legitimation! prolis, matrimonium contrahi valide et licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus». Et hunc sacerdotem in iis rerum adjunctis, secundum declarationem S. C. de Sacramentis diei 14 Maji 1909, « dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis, matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita ». Et hoc quidem valere non solum pro concubinariis, sed etiam si . alia adsit causa ad consulendum conscientiae et (si casus ierat) legitimation! prolis», ex alia ejusdem S. Congregationis declaratione diei 16 Augusti 1909. Insuper eadem Sacra Congregatio de Sacramentis, die 29 Julii 1910 declaravit parochos comprehendi in decreto diei 14 Maji 1909

1080. - Perez, *disp. 39, sect. 6, n. 4*, quod ad praesens attinet, habet tantum rationem adjectam, scilicet contrahentes sortiri quoad contractus, forum loci in quo contrahunt.

Seu rectius: Declaratio S. C. C. de die 5 Septembris 1627, quam confirmavit Urbanus VIII, suo brevi de 14 Augusti 1627.

Scilicet Sanchez, *loc. cit.*, n. 38, dicit valide contrahere sine paracho et testibus, eos qui ex locis ubi viget Tridentinum, ad loca ubi non viget confluunt etiam per modum solius transitus; quin imo n. 39, etiamsi illud lacias animo contrahendi clandestine.

J in nova disciplina non est amplius

« Unde resolves:
 « 1081. -10. Per *parochum* intelligitur is
 « qui habet ordinariam jurisdictionem in
 « contrahentes, utpote qui domicilium et
 « habitationem habeant in ejus parochia ». — [Nomine *parochi* commune est intelligi parochum domicilii, non autem originis. Ita Sanchez Pontius Salmant. ; et Benedictus XIV⁴ cum Barbosa, Perez, etc.^{e4}
 « Item episcopus vel ejus vicarius in
 « sua dioecesi ». (Ut Sanchez⁵, Pontius⁵, Palaus⁷ et Salmant.¹ cum aliis (contra aliquos), ex cap. *Romana, de appellat, in 6°*, et cap. 2, *de consuet, m 60*. Et hoc, etiamsi episcopus suo vicario id prohibuerit, juxta declarationem S. Congregationis, quam refert Pater Zaccaria apud Croix . Episcopus enim nec parochus nec suo vicario potest interdicare ne matrimoniis assistant ; ut alias declaravit S. C., apud Croix ,0. — Idemque dicitur de vicario capituli, sede vacante, et de abba-

tibus qui habent jurisdictionem quasi episcopalem erga suos subditos]. — « Uti et « Papa. Item capitulum, sede vacante, « cardinales in ecclesiis sui tituli, legati « in sua provincia ».

« Sufficit etiam excommunicatus aut « non sacerdos ». — Infra annum, in quo debet sumere sacerdotium, ex cap. *Cum ex eo, de elect, in 6°*. — Is igitur non solum valide, sed etiam licite assisteret; ut Sanchez⁷, Pontius¹¹, Palaus¹⁸ et Salmant.¹⁴ cum Aversa, Gabriele et Leandro (contra paucos); atque cum decreto S. C. (apud Pittonurn¹⁵) die 12 Martii 1693. Et hoc, etiam transacto anno, ex alio Decreto S. C. 12 Martii 1583 (apud Bossium ,e).

Parochus autem qui potest assistere potest etiam dare licentiam assistendi alteri sacerdoti, ut habetur in Tridentino¹⁷, ubi: *Praesente parochus, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentiab*). — Item hic notandum quod

¹ Lib. 3, di>p. 23, n. 7. — . Lib. 5, cap. 13, n. 2. — Tr. 29. cap. 8. n. 25. — . Nodi. 33. n. 6. - *Barb., de Parocho*, cap. 21, n. 35. * *Ptrta*, diip 40. sect 2, n. 1. — . L»b. 3. disp. 29. n. 18. — . Lib. 5. cap. 11, n. 1 et 1 L. — Tr 28. diip 2, ponet 18, J II. n. 3. — . Tr. 9, cap. 8. n. 55. — . Lib. 6. part, 3, n. 725, i. f. Et habetur etiam ia Thea. Reset, In una *Sc^anen*. Matrimonii 17 Nov. 1736 — Loc. dt., n. 7A. Cfr. etiam Pallottini. v. *Matrimonium*, § 15, n. 139 et seqq. — . Lib. 8, disp. 20, n. 3 et 4.

— « Lib. 5. cap. 17. n. 1 et 4. — « Loc. cit., § 10, n. 2 et 4. — »« Tr. 9. cap 8, num. 40 et 45. - *Aversa*. qu. 6, sect. 3, v. *Poste tamen*. I *Gabr. a S. Vine.*, disp. 8, qu. 8, num. 70 - *Lrand.* disp. 7, qu. 22 et 23. — u Deci., pro Matr.. n. 106. Cfr. etiam Pallottini (quoad validitatem), v. *Matrimonium*, § 15, n. 102, mense decembr. 1593. — . Dc Matrim. Contr.. cap. 4, n. 99. Cfr. Pallottini, loc. dt.. n. 108. 29 Martii 1663. — ” Seat. 24. de reform. Matr , cap. 1.

distinctio facienda de peregrinis *quoad validitatem* matrimonii; neque amplius requiritur (quoad validitatem) ex parte contrahentium domicilium vel quasi domicilium in territorio illius parochi vel Ordinarii qui matrimonio assistit; hinc etiam neque accidere potest ut contrahentes agant in fraudem legis. Decretum enim *Ne temere* haec, *η. IV*, statuit: . Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt... § 2. intra limites dumtaxat sui territorii in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt . Sed *quoad liceitatem* assistendi, idem decretum, *η. V*, decernit: «Licite autem assistunt: § 1. Constituto sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis (quod, ut patet, valet etiam pro matrimonio propriorum subditorum); § 2. constituto insuper de domicilio vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii; § 3. quodsi deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset ».

1081. - a) In nova disciplina « Nomine parochi... venit non solum qui legitime praest parociae canonice erectae, sed in regionibus ubi parociae erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parochus acquiratur; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua natione universaliter deputatus ». Ita decretum *Nc temere, η. II*; sed *η. IV* addit: «Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt: § 1, a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii ». Et in ordine ad validitatem non est amplius parochus aut Ordinarius domicilii vel quasi domicilii, sed dumtaxat loci in quo contrahitur matrimonium. Vide notam *d* ad *n. 1080*.

b) Et ita ctiamnum; sed cum duplici terminatione seu limitatione: « Parochus et loci Ordinarius (ita decretum *Ne temere, h. VI*) licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat. Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare tenetur limites mandati et regulas pro parochus et

parochus potest assistere nuptiis sui parochiani, etiam extra parochiam, et adhuc contradicente paracho illius loci c>; ut scribit Fagnanus ex pluribus decretis S. Congregationis

rSuiVoli * Nec requiritur ut a parte rei vere
eitvcrpa. «sit parochus; sed sufficit si habeat ti-
f ω «tulum saltem coloratum, ita ut communi
«errore habeatur parochus, nec sit in-
«trusus absque omni titulo — Vide
«Bonacina a ».

An autem sufficiat error communis sine titulo? — Vide dicta, hoc *Lib. VI, u. 572, v. Maius dubium f).*

reSw'Vn 1082. ~ Parochus igitur excommuni-
retuiirii catus, etiamsi sit vitandus, irregularis et
suspensus, valide assistit in matrimonio.

•01. Quia ibi nullam exercet jurisdictionem; sed tantum assistit ut testis qualificatus, qui de matrimonio testificari possit. — Ita communiter Sanchez⁸, Pontius Barbosa ·, Bossius ·, Bonacina et Salmant.⁸ cum Palao, Coninck, Ledesma, Aversa et Henriquez (contra paucos). Et idem ait

· in cap *Quod nobis*, de clandestU despona., nam 85.
· Qu. 2. punct. 8. n. 27 et 28. — · Lib. 3. diop. 21, n. 4.
— · Lib. 5. cap. 17. n. 6. — · Aller 32, n. 90. — · De
Matr. Contr., cap. 4. n. 85. — · Loc. cit., n. 24. — · Tr. 9,
cap. 8, n. 46. - *Palao*, tr. 28. diip. 2. punct. 13. § 10,
n. 6 · *Coninck*, disp. 27, n. 24. · *Pctr. Ledesm.*, qu. 45.
art. 5, punct. 3, dub 3, v. *Ultimo*. · *Aversa*, qa 6. sect. 3,
v. *Praeterea* · *Htnriq.*, lib. 11, cap. 3, num. 1 — · In
cap *Quod a praedecessore*, de schismatic., num 81. ·

loci Ordinario η.IV el Vsuperius statutas». — Et S. C. C. interrogata utrum ad tramitem hujus art. VI requiratur delegatio specialis, an vero sufficiat generalis, die 27 Julii 1908 respondit: «Ad IV. Quoad delegationem nihil esse immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis ».

() Fagnanus non loquitur de contradictione parochi illius loci; sed plane videtur insinuare oppositionem istam non obesse validitati matrimonii, dum dicit esse actum jurisdictionis voluntariae. De cetero unam dumtaxat affert S. C. declarationem.

d) Hoc assertum non potest amplius sustineri post decretum *Ne temere*, quod absolute negat parochum vel Ordinarium posse extra limites proprii territorii valide assistere matrimoniiis. Vide notam d ad n. 1080.

Decretum *Ne temere* nihil omnino sancivit de hoc; unde videtur valere etiamnum auctoris assertum.

f) Ibi S. Doctor loquitur solum de sacra

Fagnanus' cum decreto S. Congregationis

1083. - Sed dubitatur Γ. *An parochus excommunicamus vitandus peccet graviter assistendo?*

Affirmant Coninck 10; Pontius 11 cum Paroche. Covarruvias Suarez⁸; ac Vasquez *, Rebellus et Bonacina, apud Bossium 18: 512 ““ modo non adsit necessitas; quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. — Negant vero Sanchezu, Bossius 1*, ac Hurtadus, Diana, Villalobos bJ, , Leander, etc., apud Salmant. k (quorum pccoi aliqui tenent nec etiam leviter peccare). Ratio, quia communicaret cum suis parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio praestare tenetur.

Sed hoc non obstante, magis mihi Arridec arridet prima sententia; juxta dicta de tenua. *Sacram, iu gen., n. 88, v. Idem dicunt*, ubi scripsimus, parochianis non licere petere assistentiam in matrimonio parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima

S. C. *Cane.*, cfr. Pallottiai. v. *Malrimentum*, § 15. n. 104.
— * Dt>p. 27. num 24, v. (. — M Lib. 5. cap. 17. num 11
et 12. — w De Censur. diip. 11. èct. 1, num. 24 v. *Ordo vero*. — *RebetL*, pnrt. 2. hb. 2. qu. 9. num 9. · *Bonae.*, qu. 2 punct. 8. num. 34. i. C · “ De Matr Contr. cap. 4, num. 90. — M Lib. 3, di<p. 21. num. 8. — M Loc. du, n. 91. — *Gasp. Hurtad.*, diip. 5, diff. 8. n. 27. - *Diana*. pari 3, tr. 4, re©l. 233. - *Lcand*. diip. 7, n. 27. - * Loc. dt., n 48.

mento poenitentiae, sed hoc valet etiam de matrimonio.

1082, - oJ Decretum *Ne temere* omnino negat parochum aut Ordinarium vitandum vel ab offido suspensum posse valide assistere matrimonio: «Parochus et loci Ordinarius (ita w. /F) valide matrimonio adstant: § 1 a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi ». Si igitur non fuerint nominating excommunicati aut suspensi, vel non totaliter suspensi, valide assistunt

1083. - a) Vasquez non satis ad rem citatur a Bossio; nam, de *Excom.*, *dub. 7, u. 7*, dicit generaliter tantum morule esse cum excommunicato communicare in sacris. — Idemque dicit Covarruvias, *in cap. Alma mater. part. I, § 3, n. 9*, quamvis in fine de ipso excommunicato addat: · Excommunicatum posse absque ulla culpa ecclesiam ingredi causa orandi, eo tamen tempore quo divina officia non celebrantur ».

b) Villalobos, *part. 1, tract. 13, diffl. 18*,

causa, et alius non adsit qui possit supplere.

Omnes autem conveniunt quod si talis parochus a suo episcopo juste fuerit interdictus ab assistendo, tunc valide assisteret; sed a culpa gravi non excusaretur, quia violaret praeceptum superioris in re gravi «A Sanchez *, Salmant.1 cum Pontio, Coninck, Palao, Bonacina, etc.

1084. - Dubitatur 2°. *Ah parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri sacerdoti dare licentiam assistendi ?*

Affirmant Sanchez3, Palaus4, Barbosaδ, Pontius·, Bonacina 7 cum Gutierrez et Ledesma a>; ac Salmant.8 cum Trullench, Henriquez, etc. — Quia concessio licentiae illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant vero Laymann · ; et Coninck, Dicastillus, Suarez à>, etc., apud Salmant.10; quia, licet assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. — Sed sapienter respondet Sanchez, hujusmodi facultatem concedendi

licentiam non spectare ad parochum qua parochum, sed qua legitimum testem matrimonii destinatum a Tridentino cum potestate alium substituendi.

Unde prima sententia probabilior videtur

« 2°. Parochus vel quivis habens juris-
« dictionem ordinariam potest alium sibi
« substituere, non tamen nisi sacerdotem ».

1085. - « 3°. Cum ad testes requisitos
« non addatur debere esse omni exce-
« ptione majores, sufficiunt etiam infames,
• feminae, pueri habentes usum sufficien-
« tem rationis, parentes, domestici ac
« servi». — [Etiam infideles quamvis
casu transeant aut vi delineantur ; ut San-
chez n, Palaus bJ, Barbosa b>, Laymann II,
Bonacina c>; etSalmant. 18 cum Coninck b>, Dicastillo % etc. |.

1086. - « 4°. Si duo sint parochi ejusdem
«parochiae, potest utervis assumi^». [Etiam invito altero, Salmant. 14 cum Pon-
tio bi, Coninck Henriquez etcJ. —

Primis
tenua pi»
habiliior.

Quahu
let tntimt.

Siduouii
parochi pt
le>t utenn
AMumi.

p-rovhum
RfcattlffflAit
rem
qu
nrcani

Lib. 3, dttp. 21, n. 10. — Tr. 9, cap. 7. n. 49. - Pont., lib. 5, cap 17. n 13. · Coninck. dttp. 27, n. 28 - Palans, tr 3 dttp. 2, punct? 13, § 10. n 7. bonae., qu. 2, punct. 8, n. 21 ct 22. — » Lib. 3. dttp. 21, n. 7. — Tr. 28. dbp. 2. panel. 13, § 10, n. 8. — Alice. 32. n 110. — Ltb 6, cAp.17, a. 14. —1 Qu. 2. punct. 8, u. 25. · Gutter., de Matr., cap. n2,

n. 24 — Tr. 9, cap. 8, n. 51. · Trull., lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 13 · Henriq., lib. 11. cap. 3, O.5.— Lib. 5, tr. 10. part. 2, cap 1, n. 5 — Coninck, disp. 27, n. 25. · Dicast., disp. 3, dub. 10, n.5. · » Loc. cit., n.50.— Sam A.Jib.3. disp. 21. n.7. — 11 Ltb 3, di»p. 41, n. 5; cfr. diip. 39. n. 9 ci 11. — Loc. cit . n.6. i md — 11 Tr. 9, cap. 8, n.59. — H Loc. cit.. n.32.

num. 7, id habet ex Sanchez, quern non reprobat.

O Haec dicta sunt non solum de paracho excommunicato, sed de quocumque cui ab episcopo juste interdictum est ne matrimonio assistat — Praeterea Salmant. ct Palaus soli loquuntur de culpa, ceteri omnes dc validitate tantum.

1084. - 9) Petrus de Ledesma non recte citatur a Bonacina; tota enim quaestio haec moveri videtur de paracho excommunicato vitando, sed quamvis Ledesma, qu 45, art. 5, punct. 3, dub. 4, conci. 1, v. Ex hoc sequitur, dicat parochum toleratum valide sed illicite hanc facultatem concedere posse; cum asserit invalide eamdem concedere, si sit vitandus.

h Suarez, dc Censur., disp. 14, sect. 1, n 7, v. Quamobrem, non aliud habet quam rationem adjectam.

¶ Controvertitur inter auctores utrum circa hoc sit aliquid immutatum per decretum Ne temere.

1085. - * S.O. dic 19 Aug. 1891, declaravit heu rodoxos · non esse adhibendos » ut testes in catholicorum matrimoniis; · posse tamen ab Ordinario tolerari ex gravi causa, dummodo non adsit scandalum ·. Nihil quoad qualitates testium immutatum esse per decre-

tum Ne temere, constat ex declaratione S.C. de Sacram., 12 Martii 1910.

Palaus, loc. cit., punct. 13, § 13, n. 3, non loquitur de infidelibus; sed generaliter et absolute ait posse quoscumque testes, modo rationi usum habeant, adhiberi posse; et n. I ait satis esse etiam vi detentos ct repugnantes. — Eademque notanda sunt de Barbosa, alteg. 32, n. 138 et 139. de Coninck, disp. 27, n. 41 ct 44. Dicastillus vero, disp. 3, dub. 18, n. 157, negat requiri ut testes sint omni exceptione majores; de iis qui casu assistunt aut coacti habet, dub 19, n. 165 ct 167.

c) Bonacina, qu. 2, punct. 8, n.46 et 48, ita sane docet; sed de iis qui casu transeunt, n. 49, ait probabiliter eos sufficere; ast oppositum ipse tenet.

1086. - 11J Et profecto S. C. C. interpretans decretum Ne temere declaravit dic 1 Februarii 1908, ad 8, parochos illos qui territorium exclusive proprium non habentes cumulative territorium cum alio vel aliis parochis retinent, matrimoniis adsistere valere in territorio cumulative habito.

Pontius, lib. 5, cap. 13, n. 2, licnriquez, hb. 6, cap. 7, n. 2, male hic citantur a Salmant.; nam loquuntur de casu quo sponsus duo domicilia habet.

Coninck, disput. 27, num. 18 uti-

• Similiter, qui habet duo domicilia quae
• aequaliter inhabitat; vel domum <0 quae
« partim pertinet ad unam parochiam par-
« tim ad alteram: potest alterutrum accer-
« sere, quia uterque est proprius parochus.
« Laymann, Bonacina 1 ». [Et Sanchez,
communiter].

Si sponsi habent *duo domicilia in dua-
bus parochiis*, dicunt S. Antoninus, Palu-
danus, Angelus, Gabriel, etc., apud San-
chez 3, matrimonium esse contrahendum
in illa parochia ubi tunc temporis habi-
tant r>.

Sed communissime et valde probabi-
liter dicunt Sanchez 3, Roncaglia 4 cum
communi; Bossius⁶, Bonacina® cum Gu-
tierrez et Rebello/>; Pontius⁷; Barbosa®
cum Coninck; et Salmant.® cum Perez,
Trullench, Dicastillo et Henriquez ma-
trimonium posse contrahi in alterutra pa-
rochia; modo in utraque sponsi aequalem
habuerint habitationem; quia tunc in al-
terutra possunt recipere sacramenta. —
Idque confirmatur ex *cap. 2, de sepult.*,
in 6°, ubi dicitur: *Cum ab eo qui duo
habet domicilia, se collocans aequiliter in
utroque, in loco tertio eligitur sepultura,*

Laym., lib. 5, tr. 6, cap. 10, n. 6. — 1 Qu. 2. punct. 8.
n. 8. — *Sanch.*, lib. 3, disp. 24, n. 5. — S. *Anton.*, part. 3,
ut. 17, cap. 4, v. *Secundus casus*. — *Palud.*, in 4, dist. 17,
qu. 3, art. 2, conci. 3, l. f. (num. 17). — *Anac.*, v. *Can-*
fwcwo III, num. 12. — *Gabr. Biel*, in 4, dist. 17, qu. 2.
art. 3, dub. 2. i. med. — *Lib. 3*, disp. 24, num. 4. —
1 *Lib. 3*, disp. 24, n. 5. — 4 *Tr. 21*, qu. 4, cap. 7, qu. 2.
reap. 11, — 1 *De Matr. Contr.*, cap. 4, n. 5. — *Qu. 2*
punct. 8. n. 8. — *Gutierrez*, de Matr., cap. M, n. 1, 2 et 4.
— *Lib. 5*, cap. 13, n. 2. — *Allicj* 32, n. 69. *Coninck.*
disp. 27, n. 18. — *Tr. 9*, cap. 8, n. 32. — *Perca*, disp. 40,
sect. 2, n. 2. — *Iruet.*, lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 7. — *Dicant.*,
ditp. 3, dub. 8, n. 46. — " *Reopen*. moral., lib. 1, dub. 37.
n. 3. — 11 *Loc. cit.*, n. 5. — " *Loc. cit.*, qu. 2, reap. 1.1. f. —

*domiciliorum ecclesiae habebunt inter se
dividere canonicam portionem* Ergo non
habenda est ratio actualis, sed tantum
aequalis habitationis. Haec autem aequa-
litas moraliter accipienda est, ut dicunt
Lugo,⁰, Barbosa^{Bossius}11, Roncaglia u,
Salmant. 11; et Sanchez 14 cum S. Anto-
nino et Paludano 0. — Idque procedere
dicit Bossius» cum Sanchez», Pontio»
et Gutierrez», non solum si quis habitet
hieme in civitate, aestate ruri, sed etiam
si indifferenter modo habitet in uno, modo
in alio loco.

Notandum autem id quod habetur in
decreto S. Congregationis (apud Benedi-
ctum XIV H), ubi dicitur: *Parochum ru-
ralem non esse proprium..., quando rus
itHr causa recreationis, vel pro rusticanis
negotiis; ideoque matrimonium valide co-
ram hujusmodi parocho celebrari non
posse*. Hoc tamen intelligi, recte dicunt
Bonacina, e, Barbosa n, Bossius 1s; et Sal-
mant. u cum Sanchez, Palao, Dicastillo,
Trullench et Aversa, si sponsus aliquoties,
sive per breve tempus (ut ait Barbosa cum
Lugo) ruri degit. — Hinc Benedictus A,
Salmant. n, Barbosa w; et Bossius A cum

" *Tr. 9*, cap. 8, num. 32. — " *Lib. 3*, disp. 24, num. 3. —
" *N'otif.* 33, n. 7. Cfr. *Résolut S. C. C.* tom. 2,
fol. 284 et seqq. post declarat, de die 20 Februarii 1725.
Cfr. etiam Pallotini. v. *Matrimonium*, § 15, n. 66. —
" *Loc. cit.*, n. 6. — " *Allicj* 32, n. t. — " *De Matr. Contr.*,
cap. 4, n. 17. — " *Loc. cit.*, n. 26. — *Sanch.*, hb. 3, disp. 23.
n. 9. — *Patens*, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 9. — *Dicast.*
disp. 3, dub. 8, n. 48. — *Trull.*, hb. 7, cap. 6, dub. 2, n. 5.
— *Itrrca*, de Matr., qu. 6, sect. 3, v. *Quisnam Viro*, cum
de Sacram. in Ren. qu. tU, sect. 6, v. *tamen*, et v.
Bcquintur tamen — *Barb.*, loc. cit. n. 6n. — *Luço*, Rr%p
moral., hb. 1, dub. 37, n. 12. — " *N'otif.* 23, n. 7. —
« *Tr. 9*, cap. 8, n. 27. — " *Allee*, 32, n. 66. — " *Loc. cit.*
num. 17.

quo concordat, sed non addit: *etiam invito
altero*.

J) Auctores citati silent de hujusmodi
domo. — Praeterea quaestio haec de duplici
domicilio vel de ficta domicilii mutatione lo-
cum non amplius habet quoad validitatem in
nova disciplina. Vide supra, n. 1081, not. d.

¶ Rectius auctores isti a Sanchez citan-
tur pro opinione quae dicit sacramenta per-
cipienda esse ab his in illa parochia in qua
morantur. At revera. Paludanus, Angelus et
Gabriel, *locis cit.*, de sola confessione tra-
ctant.

/> Rebellus, *part. 2, lib. 2, qu. 8*. non
satis ad rem citatur a Bonacina; loco enim
allegato, de alio casu tractat.

c Henriquez, *lib. 6, cap. 7, n. 2*, plane
innuit, dum haec dicit de sacramentorum re-
ceptione in universum.

Barbosa, *alleg. 32, n. 70*, non habet
hanc interpretationem.

·) S. Antoninus, *part. 3, tr. 17, cap. 4*,
v. *Secundus casus*; Paludanus, *in 4. dist. 17*,
qu. 3, art. 3, conci. 2, haec videntur innuere
dum dicunt satis esse si aestate in una, hieme
vero in altera parochia habitet.

>> Apud Bossium, *loc. cit.*, n. 5; Sanchez.
loc. cit., ft 5; Pontium, *lib. 5, cap. 13, n. 2*;
et Gutierrez, *de Matr., cap. 64, n. 4*, verbum
indifferenter non cadit in habitationem, sed in
facultatem contrahendi; scilicet ii dicunt eum
qui hieme in una, et aestate in altera paro-

Henriquez, Garcia, Seraphino etc., ex declaratione S. Congregationis, rejiciunt Pontium *O*, qui censet posse contrahi matrimonium etiam coram paracho in cujus parochia quis brevi commoratur.

Oaid de
Acm
dm aut/

Hic insuper sedulo notandum quod si quis *fictilie* domicilium transferat in aliam parochiam, ut ibi matrimonium contrahat, hoc nullum est; ut pluries S. Congregatio declaravit (vide Patrem Zaccaria apud Croix *·*). Secus autem si *vere* transferat, etsi in fraudem prioris parochi; ut recte ait Croix¹ cum Fagnano Sanchez, Silvestro % Barbosa, Bossio, etc. (contra Ledesma ^o>ct Vega). — Notat vero Croix⁴ cum de Luca, non acquiri domicilium per habitationem solius diei, si noctu quis in priori cubaret domo M

com»

rocho «it
contrahen-
dam

1037. «5°. Etsi ex praecepto adhibendus < sit parochus contrahentis illius in cujus

Henriq., Ub. 11, cap 3, n. 3. · *Garcia*, de Beneficiis, part. 5, cap. 7, o. 11. ad 4. — 1 Lib. 5. cap. 13, n. i. — · Lib 6, part. 3, nom. 717. Cfr. Pallottini, v. *Matrimo-
wm*, § 15, n. 189 et 190; cfr. ctiaxn Tbeaur. Resol. S. C. C. tom. 2. fol. 285 el seq. post declar. dc 20 Febr. 1723. — · Loc dt. — *Sanch.*, lib. 3. disp. 25. n. 11, v. f. · *Barb.*, de Parocho, cap. 21, n. 40. · Bom, dc Matr. Contr.. cap. 4. a. 18. · FrfO, Sam. silra, lib. 3, cas. 225. · · Loc. dt., · *Dc Luca*, de Mate., discors. 1, n. 14. — *Rcbell.*, part. 2, lib. 2, qu. 8. n. 1. — · Qa. 2, punct. 8, n. 10. — · Lib. 3,

«parochia matrimonium celebratur, suf-
« ficit tamen ad valorem, si alterutrius
« pastor assistat a»; ut declaravit Congre-
« gatio Cardinalium, apud Rebllum et
« Bonacina⁵ » [Ita communiter Sanchez ·,
Palaus⁷, Pontius Bonacina et Sal-
mant.® cum Coninck, Perez, etc.; item
Benedictus XIV ¹⁰ ex declaratione S. C.
anno 1573. Et aliam similem affert Fagna-
nus n, editam die 15 Decembr. 1574 c), ubi,
approbante Papa, fuit decisum valere ma-
trimonium in parochia mulieris coram pa-
rocho viri, et e converso] — « etiam
« extra suam parochiam vel Dioecesim.
« Quia hic actus non est jurisdictionis con-
« tentiosae ».

Et in hoc neque parochus peccaret, ut
dicunt Sanchez¹⁰; Salmant.¹³ cum Palao,
Coninck et Dicastillo; ac Bossius ¹⁴ cum
Barbosa, Gutierrez, Villalobos, etc. (contra

disp. 19, n. 4 ct 11. — · Tr. 28, disp. 2, panct. 13, § 9,
n. 1 et 3. — · Loc. cit., n. 10. — · Tr. 9, cap. 8, n. 24. ·
Coninck, disp. 27. n. 19. · *Perea*, disp. 40, sect. 2, n. 5.
— * Notif. 33, n. 5. — 11 In cap. *Quod nobis*, dc clandest.
despons., n. 33. — “ Lib. 3, disp. 19, n. 18. — 11 Loc. cit.,
n. 34. · *Palaus*, loc. cit., n. 5. · *Coninck*, loc. cit., n. 23. ·
Dicast., disp. 3. dab. 8, n. 61. — M Dc Matr. Contr., cap. 4,
n. 32 et 34. · *Barb.*, de Parocho, cap. 21, n. 58 cum n. 59,
cfr. etiam dc Off. et Potest. Episc., alleg. 82, n. 97. · *Gntier.*,
dc Matr., cap. 62, n. 6. · *Villal.*, part. 1, tr. 13. diff. 18, n. 2.

chia habitet, posse « indifferenter quovis tem-
pore coram eorum quolibet» valide contrahere
matrimonium.

Bossius dtat Seraphinum. *decis. 615*;
sed ibi nihil de hac re habet Seraphinus.

i) Exceptis Benedicto XIV, Salmant. et
Bossio, auctores citati non nominant Pontium ;
sed rejiciunt doctrinam quae affirmat posse
contrahi matrimonium coram paracho loci
in quo quis rusticationis causa, brevi tem-
pore, commoraturus est.

§ Fagnanus, *in cap.* Significavit, *dc pa-
roch.*, μ. 5, id sane insinuat dum scribit:
• Laicus potest libere se transferre... etiam
quoad spiritualia..., >nsi ex contemptu pro-
prium sacerdotem dimittat *absque* domicilii
translatione ».

") Silvester, v. Domicilium, n. 2, requirit
domicilium ad recipienda sacramenta volun-
taria.

Bartholomaeus de Ledesma, *dc Matr* ,
diff. 21, v. *Annotare oportet secundo*, non
satis expresse loquitur de vera translatione
domicilii: sed dicit cum sacerdotem posse
assistere matrimonio peregrinorum qui alia
sacramenta illis potest ministrare, « dum ta-
men id fraudulenter ne fiat, quia si propter
hoc solum patriam reliquissent, scilicet ut alibi

matrimonium contraherent, existimo matri-
monium non esse validum ». — Et fere etiam
Vega, negans validum esse matrimonium si
fraudulenter ad hoc ut matrimonium con-
traherent, reliquerint domicilium et alio pe-
regrinati -ini.

Scilicet « adhuc instructa suis mobili-
bus ».

1087. - a) Quin imo ex decreto *Nc temere*,
solus parochus vel Ordinarius loci in quo
matrimonium celebratur, valide matrimonio
assistit. Quoad liceitatem vero, praeter ea
quae jam notata sunt nota *d* ad *n. 1080*, ad-
dit decretum η. V, § 5: « In quolibet autem
casu pro regula habeatur ut matrimonium
coram sponsae paracho celebretur, nisi aliqua
justa causa excuset».

b) Pontius contrarium ex parte tenet;
scribit enim, *lib. 5, cap. 16, n. 2*, satis esse
unum ex illis; sed *n. 4* < longe verius » sibi
videri proprium parochum qui assistere ma-
trimonio debet, esse cum qui proprius paro-
chus est alterius c contrahentibus in ea pa-
rochia ubi contrahitur; · itaque in parochia
viri erit parochus viri: in parochia feminae,
parochus feminae » ; alias matrimonium erit
nullum, uti dicit, *n. 11*.

f) Fagnanus hanc utique declarationem

Pontium, Navarrum etc.). Actus enim assistendi probabilius neque est actus jurisdictionis; sed potius potestatis assistendi ut testis (uti diximus w. 1084, Dubii. 2). Caeterum ait Bossius 1 quod convenientius est quod assistat parochus sponsi in cuius parochia fiunt nuptiae. — Recte autem dicunt Sanchez 3 et Bossius 4, ex decretis S. C. (allatis ab eodem Bossio 4), peccare graviter parochum r, si in alterius parochia sponso a se conjunctos solemniter benediceret.

« Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere sine alterius licentia. Sanchez 6 ».

1088. - « 6°. Is qui substituitur debet habere expressam, vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de praesenti; quia non sufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet alterum postea ratum habiturum. Sanchez 8; Reginaldus, Coninck, apud Bonacina 7 ». [Ita etiam Sanchez 8, Pontius 2; et Salmant. 10 cum Coninck. Et hoc, etiamsi licentia sit metu vel dolo extorta. Salmant. 11 cum Coninck et Sanchez. — Sufficit autem licentia ore tenus data. Barbosa 11 cum Navarro, Henriquez, etc.]. — « Licet ipse » (Bonacina) « neget tacitam sufficere ».

1089. - « § Vagabundi possunt contrahere coram quolibet paracho (idque, « ut Laymann 18 docet ex Sanchez, etsi aliteruter tantum sit vagus). — Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere (ut monet Tridentinum), an scilicet alibi sint conjuncti, etc., et deinde petere licentiam ab episcopo assistendi: sine qua, licet valide assistat, graviter tamen peccat. Ita Laymann 19, ex Sanchez 14 ».

Commune est quod vagi possunt contrahere coram quovis paracho. Ita Sanchez 16, Pontius 20, Bonacina 17, Palaus 21 et Salmant. 18 cum Coninck 1, Henriquez, Trullench, Ledesma 12, etc. — Et hoc, etiamsi alteruter sponso rum tantum sit vagus, ut Palaus et Salmant. cum aliis. Idque Barbosa 18 refert decisum a S. Congregatione 19.

Parochus vero, antequam vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut praescribit Tridentinum »), an alibi sint conjuncti; ac deinde petere licentiam ab episcopo assistendi: sine qua, licet valide assistat, graviter tamen peccat assistendo; ut docent Sanchez w, Pontius M, Salmant. « cum Ledesma et Henriquez 27 ac Barbosa 84 cum

Vari contrahere po-
lect coram
quovis pa-
roebu.

Hic tene-
tor de tui-
tu libero in-
quirerr.

et petere
licentiam
ab episcopo,

De requi-
sit ad va-
lidam dele-
(atloem).

Pont., lib. 1, cap. 16, n. 11. — 1 De Matr. Contr., cap. 4, n. 21, i. f. — 2 Lib. 3, disp. 19, n. 19. — 3 Loc. cit., n. 33. — 4 Loc. cit., num. 19. — 5 Lib. 3, disp. 19, num. 19. — 6 Lib. 3, disp. 35, num. 9, 17 et 20. — 7 Re/pn., lib. 31, n. 190 et 181. — 8 Coninck, disp. 27, n. 31. — 9 Qa. 2, panct. 8, n. 13. — 10 Loc. cit., n. 17 et 20. — 11 Lib. 5, cap. 29, n. 1. — 12 Tr. 9, cap. 8, n. 56. — 13 Coninck, loc. cit., n. 31. — 14 Loc. cit. — 15 Coninck, loc. cit. n. 37. — 16 Sanch., Ub. 3, diap. 39, n. 13 et 14. — 17 Aller 32. » — 18 28. — 19 Mnar., Coniil. 12, de dand. cit. de spons. — 20 Henrty., lib. 11, cap. 3, n. 5, fit. — 21 Bonae, loc. cit. — 22 Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 3.

Sanch., lib. 3, disp. 25, nam. 14. — 23 TricUnl., ae%a. 24, de reform. Matr., cap. 7. — 24 Lib. 3, disp. 25, n. 15 et 16. — 25 Loc. dt., n. 11. — 26 Lib. 5, cap. 14, n. 5. — 27 Qu. 2, panct. 8, n. 9. — 28 Tr. 9, cap. 8, n. 37. — 29 Henrty., lib. 11, cap. 3, n. 3. — 30 Trnlt., lib. 7, cap. 6, dub. 2, n. 8. — 31 Palant, tr. 28, disp. 2, panct. 13, § 9, n. 11. — 32 Salmant., loc. cit., n. 37. — 33 In Trident., ar. 24, cap. 7, n. 2. — 34 Se. 24, de reform. Matr., cap. 7. — 35 Lib. 3, diap. 25, n. 13. — 36 Loc. dt., n. 8. — 37 Loc. dt., a. 38. — 38 Petr. LtAetm., qa. 45, art. 5, panct. 3, post dab. 4, v. Alina tinhtnni. — 39 M Loc. dt., n. 4.

«affert; sed data quae hic refertur, a Fagnano tribuitur alii et quidem strictiori declarationi.

Navarrus, constl. 14, de clandest. despoils., n. 3 et seqq., negat posse valide assistere extra propriam parochiam.

«) Auctores citati negant utique parochum posse solemniter benedicere nuptias in aliena parochia; sed non explicant sub quonam peccati reatu. Praeterea declarationibus quas affert, n. 19, ipse Bossius vim omnino tollit n. 21 i. f., dicendo intelligendas esse de sufficientia et convenientia, non de necessitate valoris matrimonii.

1039. - Laymann, loc. cit., n. 3, negat utique posse fieri licite; sed non dicit sub quonam peccato, gravi an levi.

Palaus, tr. 28, disp. 2, punct. 13, § 9, n. 11; Coninck, disp. 27, n. 20, dicunt contrahendum esse ab his coram paracho loci in quo transeunter seu pro tempore commorantur. Idemque significat Petrus de Ledesma, qu. 45, art. 5, punct. 3, post dub. 4, v. Aliud dubium, dicendo illum parochum debere vagorum matrimonio assistere, a quo deberent suscipere sacramenta confessionis et communionis, si de facto ea recipere vel- lent ».

Cfr. etiam discursum Secretarii S. C. § Secus et § Verum, in una Jadren., 24 Augusti 1720. in Thesaur. Resol., S.C.C. torn. 1.

§ Henriquez, loc. cit., n. 3, i. f., dicit solum: «Peccat».

Filliuccio, Moliesio, Homobono, etc. — Imo, in Instructione & Inquisitionis generalis, edita 21 Aug. 1670 coram Clem. X, pro curiis tam Romana quam caeterorum Ordinariorum (quam refert in extensum Genettus l et Pittonus '), sic praescriptum fuit: *S' contrahentes sunt vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum esse liberos, et in aliis servata forma Tridentini.* Fides aliaque documenta., non admittantur, nisi sint munita sigillo, et legalitate episcopi ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam manum et sigillum. Et attente consideretur, quod fides seu testimonia bene... identificent personas de quibus agitur.*

Notant vero Salmant.4, nomine *vagorum* hic non comprehendere vagos illos qui in eodem loco vagi sunt. Quia isti, licet certam non habeant parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt: unde, prac-

missis denuntiationibus, bene possunt a quolibet paracho conjungi.

Circa *alienigenas* autem, habetur in eadem Instructione S. Inquisitionis, ut supra (apud Pittonum §, quod parochus non potest pro eis publicationes facere, *nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus... vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare quod pro tali matrimonio fuerint examinati testes., qui probat statum liberum contrahere volentium.* — Recte vero excipiunt Sanchez®, et Salmant. ' cum Pontio f) et Coninck />, si contrahentes discesserint ab eo loco in aetate in qua erant incapaces ibi contrahendi.

1090. - Insuper, circa *milites* hic notandum, ex decreto S. C. 29 Maji 1683 apud Pittonum a>, quod capellani exercitus habent facultatem assistendi eorum matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione. Hanc tamen facultatem non

qui ram
concedii
certi* <ab
CDodiUont*
be*.

Mainer
niunu'if
ftnaroa.

nium ct'
turn, con:
quotuun i
ccrJote et
kbrandea

Fill, tr 10. pArt. 1, cap. 6, n. *Molfti.* Som
part 1 tr. 4, apA n. 7 et 23. *Jfomtb.*, Ex.im. cedess.,
tr. II, cap. 10, qu re«ol. 1 et 2. — *Append.* po<t tr. dc

Mair. Instruct, num. 15. — *Deci**, pro *Mair.*, num. 1737. -
• Se*1. 24. de reform. Matr., cap. 7. — *Tr.* 9, cap. 8, n. 38. -
1 Loc.du, n. 1739. — *Lib.* 3. disp. 25. n.6 — 1 Loc.ciU, n. 35.

Quod ad vagos allinet nihil immutatum est nova disciplina, si de validitate agitur Sicut enim ipsi antea coram quolibet paracho matrimonium inire poterant, ita nunc (sicut et ceteri) debent contrahere coram paracho vel Ordinario loci in quo matrimonium celebrant Si vero de liceitate sermo sil, decretum *Ne temere*, n. V, § 4 statuit: « Quoad vagos, extra casum necessitatis, paracho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium, vel ad sacerdotem ab eo delegatum, delata, licentiam adsistendi impetaverit». Quinam autem comprehendantur nomine vagorum, vide *n. 991*, not *j*.

P Pontius, *loc. cit.*, n 2 (al. 3); Coninck, *disp. 27, n. 20*, non habent istam restrictionem, nec pro ea citantur a Salmant.

1090. - § Pittonus utique hanc declarationem affert sub *n. 2117*, et eam assignat diei 11 Novemb. 1677. Sed revera est de die 29 Maji 1683. Praeterea, quod pejus est, ea declaratio, quae refertur a Pittono, tamquam generalis, omnino particularis est et ex privilegio concesso archiepiscopo Mechlinicnsi ad petitionem Caroli Hispaniarum regis catholici, quod deinde renovatum est, ut habetur in una *Mechlimen.* de die 17 Janua hi 1722 (Thesaur. Resci. S. C. C. tom. 2. Aliud simile privilegium concessum est a Clemente XI, ad petitionem impcraions pro exercitu Germanico, ut habetur in cit. *Mechlinien.*, § *Additur*, aliud a Benedicto XIII

pro exercitibus Caesarcis, quod refertur in *Neapolitana* Matrimonii, de die 29 Aug. 1733 (Thesaur. Resol. S. C. C., tom. 6); aliud denique a Benedicto XIV, quod refertur in *Olomuccn.*, Nuilitatis Matrimonii, de die 29 Julii 1769 (Thesaur. Resol., tom. 38). — Secluso autem speciali induito apostolico, cappellani militum nequeunt valide assistere matrimonio militum, ne in actuali quidem expeditione, ut constat ex dedar. S. C. C. diei 6 Martii 1694; proposita enim erant S. C. generalia dubia circa capellanos exercitus, videlicet: I. An capellani *cujusvis exercitus*, sive regulares sive saeculares catholicis possint administrare militibus in praesidiis degentibus sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis, *sine speciali facultate* Sedis Apostolicae, vel licentia et approbatione Ordinarii in cujus dioecesi extare contigerit. II An assistere matrimoniis militum *cujuscumque nationis* degentium in praesidiis cum militaribus feminis *sine dicta facultate apostoliea*, et praecedenti probatione status liberi ejusque recognitione coram Ordinario loci, et licentia parochi, sub cujus parochia maneant. — III. An idem cum militibus degentibus in castris et stationibus hybernis vel aestivis. — IV An idem cum militibus in actuali expeditione positis — Die b Martii 1694 S. C. rescripsit ad I. II. III. IV. *Negative*, uti refertur in *Neapolitana* Matrimonii, die 29 Aug. 1733, et habetur in tom. 6 Résolut. S. C. C. Et in

habent privative respectu ad parochos contrahentium; neque dum milites in hibernis vel aestivis commorantur, neque dum sunt in praesidiis. — Praeter dicta, refert declaratum a Sac. Congregatione Pater Zaccaria apud Croix \ capellanos nec etiam sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis posse ministrare militibus degentibus in praesidiis sine facultate pontificia aut licentia Ordinarii loci.

Militum autem matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de vagis, ut habetur in citata Instructione Congreg. Inquisitionis, ut supra (apud Pittonum §). Ubi tamen additur quod tempore necessitatis vel in articulo mortis non sunt servandae eaedem probationes; sed si convaluerint, debent fieri antequam matrimonium consumment. — Vide alia circa matrimonium militum apud eundem Pittonum .

1091. — « 8°. Peregrini, qui ex causa • exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregre coram parochio loci; quia non est illorum verus. — Aliud est de iis qui alicubi habitatio- nem figunt pro maiore parte anni; aut eo venerunt animo manendi saltem maiore anni parte, licet postea contingat casu subito recedere, v. gr. famuli, ancillae, studiosi. (Bonacina 4, Sanchez 4).

* Lib. 10, part. 3, n. 731. Ctr. diam The». Resol. S. C. C. in uru Neapolitana Matrimonii, dc die 29 Auf. 1733. — Decii. pro Matr., n. 2307 et acq. — 1 Loc. cit., n. 2356 — « Qu. 2. punct. 8. n. 1 et 2. — 1 Lib. 3. disp. 13 n. 13 et N Sandt. loc. cit., n. 13. Palatin, tr. 28, disp. 2, punct. 13. § 9, n. 8. i. f. — Loc. cit., n. 13. — Lib. 5. cap. 13, n. 4. —

hac sua sententia firma permansit S. C., ut patet ex duplici responso in Casalen., 28 Junii 1704 et Prisingcn., 29 Januarii 1707, relato in dicta Neapolitana Matrimonii; in utroque enim casti respondit S. C. Dandum esse decretum editum dic 6 Martii 1694. — Post decretum vero Ac temere, cappellani castrenses pergunt frui privilegiis quae prius habebant circa militum matrimonia. Etenim S. C. C. dic 1 Februarii 1908, 7, declaravit: «Quoad rappellanos castrenses.. nihil esse immutatum ».

1091. — Sanchez, loc. cit., n. II, auctores istos citat pro sententia quae docet solum proprium parochum esse parochum illius parochiae in qua contrahentes animum manendi habent; secus vero, si ad tempus, retii-

Ratio, quia contrahunt ibi domicilium parochiale; et pastor illius loci est proprius illorum ».

Quid, si quis alio se transfert, animo manendi ibi per maiorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium: an possit coram parochio illius loci contrahere matrimonium, et alia sacramenta recipere ?

Negant Rodriguez% Ledesma Henriquez % et alii, apud Sanchez et Salmant. §, qui merito cum Sanchez et Palao id satis probabile putant — Sed communius et probabilius affirmant cum Busembaum, Sanchez ., Pontius T, Palaus ., Bonacina .; et Salmant 10 cum Coninck, Trullench, Gutierrez, Dicastillo, etc. Probatur ex cap. fin. de paroch. bl, ubi illi qui causa belli ad aliam parochiam se transferunt habentur ut illius parochiani. Et confirmatur ex declaratione S. C. (apud Benedictum XIV n), ubi dictum fuit valere matrimonium contractum a iudice seu medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus vero, si quis alio se transfert, non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum); prout dicitur in eadem declaratione. — Vide dicta de Bapt., n. 115, v. Sed hic.

Et sic pariter alienigenae in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere; ex alia declaratione S. C., edita 26 Martii

• Loc. cit., n. 9, — Qu. 2, punct. 8, n. 7. — * Tr. v. cap. 8, n. 10. — (oninrk. ditp. 27. n. 18. — TmU., lib. 7. cap. 6 doh. 2. n. 6. — Guticr., dc Mair., cap. 63, n. 20. — Dicastl., disp. 3. dub. 8. n. 47. — M Notif. 33, n. 11. — Et refertur etiam in Neapolitana Matrimonii, die 11 .laid 1767. S ttrnt tn una cl 4 Qui^nia ergo in Thesaur. Rc%ol. S. C. C.. tom. A

turi postea ad proprium domicilium. Et ita rectius citantur Rodriguez, Sum., part. 1. cap. 216, n. 6; Petrus Ledesma, qu. 45, art. 5, post dub. 4, v. Dico tertio: Henriquez, lib. 11, cap. 3, n. 3.

h Caput Significant non videtur ad rem facere: « Cum post recuperationem Aconensis civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terrae sanctae in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem, Fraternitati tuae mandamus, quatenus praedictorum locorum praelatos, ut sibi nullam in praedictos Aconenses habitatores jurisdictionem usurpent., compellatis...; dicto vero Aconensi tamquam dioeccsano suo cogantur de caeleris respondere ».

Dubium de peregrini-

nium delentorum in circenbu*

Et quonam «odn.

Mstrimobiam peregrinorum.

*«^Γ0Π2Π1
1A h0»pit
lib».

purHarum
in conser-
vateriU.

paritarum
in monaste-
rii

anno 1707^I, apud eumdem Benedictum — Qui^{*} ex quadam epistola S. Offidi, idem dicendum ait de aegris qui curantur in *hospitalibus*; nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum. Si tamen hi convaluerint, non poterunt matrimonium consummare, nisi constituto de utriusque statu libero l.

Puellae autem *expositae* quae degunt *ni conservatorn's*, debent matrimonium contrahere, non coram capellanis ipsorum sed coram paracho loci, ex declaratione S. C. 12 April. 1651, apud eumdem Benedictum ¹. — Qui addit, ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem paracho loci, etiam illas puellas quae degunt in conservatories a quibus recipiunt alimenta et dotem.

Alias vero *puellas* quae sunt *in monasteriis causa educationis*, dicit Benedictus ⁴ debere matrimonium contrahere coram paracho domicilii paterni, materni aut fraterni, si adsit ^{*}; si tamen non

adsit, coram paracho loci monasterii/A — Et idem asserit ^{*} de*famulis* degentibus in domibus herorum.

1092. - « 9°. Parochus et testes sic debent esse praesentes, ut advertere possint quid agatur et de eo testari ».

Hinc non sufficit eorum praesentia tantum materialis, sed requiritur etiam moralis, ut probat Pater Zaccaria apud Croix — Et ideo recte ait Pontius (contra Sanchez) apud Croix ⁷, quod si non bene intelligerent sponsorum consensum (puta quia sunt diversi idiomatis), non satis est unus interpres de consensu affirmans.

« Et quidem non est necesse ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractus, si voces contrahentium noverint». — (Sufficit autem, si videant signa consensus; ut Sanchez[·], Pontius¹, Palaus¹V et Salmant. ¹⁰ Adverte hic declarationem S. Cong. (apud Fagnanum n), ubi dictum fuit valere matrimonium, etiamsi parochus nihil proferat]. — « Sanchez Filliuccius % Pontius et

et (UMk
rum.

Prxebncw
ptrochi t-
tniisa It
bel ewü
nli»

• Notif. 33, n. 12. — • Loc cit.. n. 13. — 1 Loc. cit.. n. U, cfr. etUm Pallottini, v *Matrimonium*, § 15. η. 2K3. • Loc. dt., n. 16. — * Loc. dt., n. 17. — • Lib. 6, part. 3, n 759. — *Pont.*, lit». 5, cap. 21. n. 10. *Sanch* , lib 3.

diip. 39, n. 3 ct 4. - ' Loc. cit. — • Loc. cit., n. 2. — ' Lib. 5, cap. 21, n. 8. — ». Tr. 9. cap. 8. n. 61. — « In cap. *Quod nobis*, de clandeMt. deiponv., n. 54. Habetur rtiam ap. Pallottini, v *Matrimonium*, § 15, n. 46.

f) Sed hic observes Benedictum XIV, *loc. cit.*, ita rem distinxisse: aliquis in carcere detinetur vel custodiae causa, nempe ad expectandum iudicium, vel poenae sive perpetuae sive temporalis causa. Primo modo detentus non acquirit ibi domicilium et de eo lata est alata declaratio in *Farfen*. die 15 Januarii ct 26 Martii 1707 (non vero 26 Maji, uti falso scribit Lambertini). Secando modo autem detentus acquirit domicilium vel quasi domicilium in carcere; hinc parochus in cujus parochia silus est career est parochus malrimonii eorum qui carcere detinentur.

Dicta in hoc numero de peregrinis, de detentis in carcere ct de aegris in hospitalibus corrigenda sunt ex decreto *Ne Umere*: de quibus vide notam *d* ad *n. 1080*.

¹ Scilicet: Si adsit domicilium paternum, maternum vel fraternum.

f) De iis qui in locis piis degunt S. C. C. interrogata < X Num cappellani seu rectores piorum cujusvis locorum, a parochia!i jurisdictione exemplorum, adsistere valide possint matrimoniis absque parochi vel Ordinarii delegatione? » respondit diei Februarii 1908: • Ad X. *Affirmative* pro personis sibi creditis, in loco tamen ubi jurisdictionem exercent, dummodo constet ipsis commissam luisse plenam potestatem parochialem •.— His vero

cappellanis nonnihil similes sunt quidam parochi non habentes territorium proprium, sed directe jurisdictionem exercentes in personas vel familias, et de his a S. C. Concilii quaesitum fuit: « VII. Ubinam et quomodo... parochi nullum absolute territorium nec cumulative cum alio paracho habentes, ai jurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut lias personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum subditorum adsistere valeant?... IX. Ubinam ct quomodo parochus qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet matrimoniis adsistere valeat. Et S. C. C. die 1 Februarii 1908 respondit: < Ad VII. Quoad... parochos de quibus in dubio *nihil esse immutatum*^». Ad IX. *Affirmative* quoad suos subditos tantum, ubique in dicto territorio, facto verbo cum SSmo •.

1092. - Palaus, *tr. 28 disp. 2, punct. 13, § 8, η. 11*, id non habet; sed, § *13, n. 1*, forte rem insinuat, dicendo satis esse testes etiam vi detentos, • modo percipiam contractum celebratum ».

Quamvis Diana cilet hos auctores pro ista propositione, Sanchez tamen, *disp. 39, num. 2*: Filliuccius, *tr. 10, part. 1, cap. 6, η 224* ; Pontius *loc. cit., n. 8*, eam dumtaxat

• ahi quinque cum Diana¹; contra Bar-
« bosa ».
« Ncc refert, etiamsi per metum, vim,
« dolum aut injuriam nolentes detinean-
« tur, vel etiam contradicant ac resi-
« stant * » (Et sic pluries fuit decisum a
S. Congregatione, ut refert Pater Zaccaria apud Croix a| — « aut licet prohibiti
« sint ab Ordinario ne intersint. Bonacina⁷,
• ex declaratione cardinalium ; Coninck,
« Filliuccius, Sanchez ⁴, etc. ».

1093. - Graviter autem peccant contra-
hentes coram parochο, vi aut dolo detento,
aut casu transeunte, ob injuriam quae irro-
gatur sacramento et Ecclesiae, cum paro-
chus tunc ut persona publica assistit. San-
chez ⁵, Palaus ·; et Salmant.⁷ cum Coninck
et communi. Et in aliqua dioecesi in hoc
adest excommunicatio, ut testantur Sal-
mant. — Attamen Sanchez ·; ac Gutier-
rez et Aversa apud Salmant. ·, dicunt esse
tantum veniale contrahere coram testibus
sic praesentibus, id est dolo detentis

Notant deinde Palaus ,⁰; et Salmant.¹¹
cumConinck,Trullench et Aversar>,quod,
urgente necessitate contrahendi, si paro-
chus nollet assistere, nec possit adiri su-
perior; tunc potest nolens adduci, modo
non fiat vis personae. Imo Dicastillus apud
Salmant.¹¹ concedit etiam per vim, si ali-
ter vexatio tolli nequeat; quia parochus
tunc ex officio assistere tenetur.

1094. - « §10 Parochus tenetur utrum-
• que contrahentem interrogare, non qui-
« dem de impedimento (Gutierrez, San-
« chez, Diana ,^a), sed de mutuo consensu.
« Tridentinum u. — Ejus tamen omissio,
* quando de utriusque libero consensu
« constat, venialis tantum est «A Sanchez,
« Coninck,Diana,B>.(CumSalmant?⁴cum
Pontio et Aversa « Similiter mortale
« non esse, etsi, intellecto consensu, non
« dicat: *Ego vos conjungo, in nomine Pa-*
« *tris, et Filii, et Spiritus Sancti*, docet
« Sanchez, Coninck, Villalobos, Gutierrez,
« Diana ¹⁷, contra Rebllum etc. ».

PxrochuM
tenetur »n
terror are
cootranen-
tc<

Et bene
dicrfe.

1 Part. 8, tr. 7, resol. 68. · *Barb.*, àlie 22, n. 66. —
· Lib. 6. part. 3, n. 760. — · Qu. 2, punct. 8. n 20, et 23;
cfr. etiam Palloltint, v. *Matrimonium*, § 15, n. 143. -
Coninck, disp. 27, num. 28 et 44. — *Fili.*, tr. 10, part. 1,
cap. 6, η. 215, 225 et 226. — · Lib. 3. di»p. 39, η. 9 et 10;
cfr. disp. 32. n. 2. — · *Ltb.* 3, disp. 39. n. 12. — « Tr. 26.
disp.2, punct. 13, § 8, n. 11 — 1 Tr.9, cap. 8. n. 68 · *Coninck*,
loc. cit., n. 45. — · Loc. cit., n. 12. — *Gutter.*, de Matr..
cap. 69, n. 13. · Xvrrsu.qu. 6, sect. 6, v. *At ut matrimo-*
mum. - · Tr. 9, cap. 8. n. 68. — wTr. 28, disp. 2. punct. 13,

§ 8, n. 11 — u Loc. du, tu 68. · *Coninck*, loc. dL. n. 15.
Trull., lib. 7, cap 6 dub. 5, η. X — *Dicate*, di»p. 3,
dub. 19, n 169. - ■ Loc. du, n. 68. — *Gutter.*, cap. 69.
n. 17 — *Sanck.*, hb. 3, di»p. 38, n. 10. · “ Part. 3. tr. 4.
rcaol. 294. — · Sets. 24. de ref. Matr.. cap 1 — *Sanck.*,
loc. cit., n. 9. — *Coninck*, loc. du, n. 74. — u Loc. cit-
reto!. 291. — »· Tr. 9. cap 8, n. 70. — *Sanck.*, hb. 3,
disp. 38. n. 7. — (*ontmk*, disp. 27. n 45. — *VUlal.*, part 1,
tr. IX diff. 6. η. X · *Gutter.*, cap. 69, η. 16. — *Pan.* 3.
tr 4, resol. 256. — *Rcbcli.*, part. 2, lib. 2. qu. 7, n. 4.

insinuant dicentes satis esse ut testes « aliquo
sensu » percipiant consensum contrahentium.

Nunc vero ad validitatem omnino re-
quiritur ut parochus sit invitatus et rogatus,
licet satis sit implicita invitatio, et ut, neque
vi neque gravi metu coactus exquirat et exci-
piat contrahentium consensum: dicit enim
decretum *Ne temere*: « IV. Parochus et loci
Ordinarius valide matrimonio adsistunt...; § 3,
dummodo invitati ac rogati, et neque metu
gravi constricti requirant excipiantque con-
trahentium consensum ». Circa quam san-
ctionem S. C. C. interrogata: < IV. An Ordi-
narii et parochi, nedum explicite, sed etiam
implicite invitati ac rogati, dummodo tamen
neque vi neque metu gravi constricti requi-
rant excipiantque contrahentium consensum,
valide matrimonii assistere possint? » re-
spondit die 28 Martii 1908: « Ad IV. *Ajffir-*
motive ».

1093. - » Seu rectius: Aversa apud Sal
inant., *lex. cit.*, n. 68.

h Aut etiam vi detentis aut casu tran-
seuntibus.

Aversa, *loc. cit.*, v. *Tenetur* loquitur
de casu quo ipse parochus nullam habet
«justam causam negandi aut differendi ».

1094. - a) Juxta hodiernam disciplinam,
parochi interrogatio non solum ad liceitalem,
verum etiam ad validitatem omnino requi-
ritur. Vide notam e ad *num. 1092* supra. —
Quinimo requiritur ad validitatem in ipsis
matrimoniis mixtis. Quaesitum est enim a
S. C. C.: « III. An vi decreti *Ne temere*, etiam
ad matrimonia mixta valide contrahenda, ab
Ordinario vel a parochο exquirendus et exci-
piendus sit contrahentium consensus? » S.C.,
die 27 Julii 1908, respondit: · Ad III. *Affir-*
mative, servatis ad liceitatem, quoad reliqua,
praescriptionibus et instructionibus Sanctae
Sedis ».

h Pontius. *lib. 5, cap. 21, n. 3*; Aversa,
qu. 6, sct/l. 7, v. Addi §olet negant esse pecca-
tum, si ipsi contrahentes non interrogati con-
sensus exprimant. Addit vero Aversa posse
esse veniale omittere interrogationem quando
contrahentes non ex se consensum exprimunt
sed exspectant parochi interrogationem.

Ita probabiliter Pontius * Sanchez * Palaus * et Salmant. cum Gutierrez et Bonacina. — Sed Bossius 4 cum Rebello, Barbosa, Veracruz et Salzedo, adhuc probabiliter, et forte probabilius, dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.

impetii- 1095. - « Dicitur XIV0. Et Impos: quod
potentur. < impedimentum vocatur frigiditas vel im-
qo,d « potentia. — Quae, si *perpetua* sit et ma-
• trimonium *antecedat*, irritat illud jure na-
• turac: vel omne, et respectu cujuscum
« que, si sit absoluta; vel certum tantum,
< si sit restricta seu respectiva. Idque, sive
« orta sit ab intrinseco et vitio naturae;
« sive ab extrinseco, opera hominis vel
« diaboli; sive cognita alteri fuerit sive
« non; sive sit ex parte utriusque contra-
• hctis sive alterius tantum. — Ratio, quia
« matrimonium consistit in mutua tradi-
« tione corporum physice aptorum ad ge-
« nerationem, sive in traditione potestatis
« corporis ad copulam conjugalem: hanc
< autem potestatem impotens non potest
« tradere, cum eam non habeat.

vwindo
remettait. « Porro impotentia in *viro* esse cen-
« seitur, quando est eunuchus vel saltem
« non potest seminare intra naturale vas
« feminae. In *femina* vero, quando vel
« seminare non potest (si verum est, se-
« men feminarum requiri ad generatio-
« nem), vel propter arctitudinem non po-
« test virum pati aut ejus semen reci-
« pere

« Dixi Γ. *Si sit perpetua*: qualis est,
« quae nulla arte potest tolli. — In dubio

« autem perpetuitatis, conceditur a jure
« triennium ad experiendum bona fide.

< Dixi 2°. *St antecedit*. Nam si subse-
« quatur matrimonium, non irritat illud:
< etsi usum ita impediat, ut soli contactus
• et oscula liceant citra periculum poilu-
« tionis. Idque, quando impotentia est
< certa; nam si dubia sit, tamdiu licet
« conari ad copulam, quamdiu probabilis
« est spes seminandi intra vas. — Lay-
« mann 5 ex Sanchez, Navarro Henri
« quez.

« Unde resolves:

« Γ. *Invalide* contrahunt evirati seu hnUt
• *eunuchi*, quando carent utroque teste; £?£££
« quia non emittunt verum semen aptum nuch'
« generationi. Nec refert quod instar se-
« num sterilium satisfaciant concupiscen-
• tiaē feminae; quia id non faciunt per
« copulam natura sua aptam generationi,
« ob defectum seminis: quod senes tamen
« emittunt, etsi semen senum per acci-
« dens non sit prolificum. — Laymann ,
« Bonacina etc. ».

Id certum est ex bulla Sixti V, edita
anno 1587, quae incipit: *Cum frequenter*,
— Intellige igitur, si ambobus testiculis
careant aut contusos habeant: secus, si
habeant saltem unum ut Sanchez 8; et
Salmant. 9 cum Aversa, Dicastillo, Le-
desma, etc.

«2°. *Valide* contrahunt: Γ. *Steriles*; vnut
« quia, etsi sint impotentes ad generatio-
« nem, non tamen ad copulam: atque adeo
« sunt capaces omnis juris et obligationis
« matrimonii; et susceptio prolis, licet sit

* Lib j. cAp. 21. num. 2. — * Lib. 3, ditp. 58, num. 7. —
• Tr.28, ditp. 2, punct. 18. 8. n. 12. — Gutter., loc. dt. -
lignar., qu. 2. punct. 8, n 12. — * De Matr. Contr.. cap. 3.
η 13.. Reb.It., loc. dt. - Uarb., allcf. 32, n ITO, ct d! Paro-
cho cap. 21, n. 85, Salreda, in Pract. crimin Diat. cap.76.
no< H, T. SfcNKrfo Utmí. — 1 Lib. 3. tr. 10, pari. 4, cap. 11.

η. II.. Sanch., lib. 9. ditp. 17. n. 19 cl 20. · Henriq., lib. 11,
cup. 15, n 4. lit. n. — · Loc. dt n. 3. — * Qu. 3, punct. 18.
n. 19. — Bulla Cum frequenter, de die Ti Jun. 1587; in Bullar.
Mainardt. — · Lib. 7. ditp. 92, num. 17. — · Tr. 9. cap. 12.
num. 129. Xvrrjtu, qu. 13, ·€€<. 2. v. Secunda. · Dicait.,
ditp. 7, dub. 46, n. 475. · Petr Leder m., qu. 58, art. I, dub 3.

Rectius: Gutierrez el Bonacina apud
Calmant, tr. 9, cap. 8, it. 70.

Veracruz non satis accurate citatur a
Ifoisto; dicit enim tantum, *Specui., Append.,
dub 4, conci. 1*, esse de necessitate praecepti,
tu ut omittens peccet.

1085. - 4 Ad impotentiam leminae reduci-
tur quaestio de carentia uteri et ovariorum.
S. OtT non semel respondit matrimonium ex
hac carentia non esse impediendum in casu.
Sed responsa ista valent pro illis dumtaxat
peculiaribus casibus pro quibus data sunt. Ea-

dem enim S. C., die 16 Januarii 1895, declara-
vit, in hujusmodi casibus esse in singulis re-
currendum, cum hucusque responsum non
fuerit nisi pro casibus particularibus

* Navarrus, *Matt., cap. 22, η. 60*, scribit:
< Qui vere maritus est et non potest habere
copulam carnalem perlectam, ut quia non
potest fundere semen, licite potest nili et uti
uxore ad habendam eam».

f) Quoad hanc ultimam partem, de eo qui
unum habet testiculum, non expresse loquitur
Dicastillus, licet satis innuat, dicens invalide

Hermaphroditus.

Brevi morituri,

Quid de Impuberibus

Definitio impotentiae.

« praecipuus, non tamen est unicus nec
« immediatus finis matrimonii. Bonacina
« ex Henriquez, Coninck, Filliuccio, etc.—
• Eadem est ratio de iis quae non edunt
« foetum nisi mortuum, vel non nisi cum
« periculo vitae. Bonacina * etc. — 2°. *Hermaphroditus*, quia vere sunt potentes ad
• usum matrimonii. Et quidem, si alter
« sexus emineat, secundum illum tantum
« valebit: si uterque sit par optio illis
« datur ut utrolibet utantur, ita tamen >
« ut quem semel elegerint semper retineant. Sanchez ·; Bonacina 4 ex Henriquez />, Coninck, Filliuccio, etc. — 3°. Is
« qui *paulo post est moriturus*, quia in eo
« manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex
« praxi Ecclesiae, quae illis interdum suadet ut concubinas ducant. — Laymann 4
« ex Sanchez ·, Covarruvias, etc.

« 3°. *Impuberes*, si utantur ratione, non
« jure naturae, sed ecclesiastico tantum,
« invalide contrahunt; quia impotentia
« illorum est tantum temporalis. (Vide
« supra, hoc Dubio, Impedimento XI)

Impotentia de qua hic loquimur est illa propter quam conjuges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem. Unde, sicut validum est matrimonium inter eos qui possunt copulari, esto per accidens nequeant generare (puta quia steriles aut senes, vel quia femina semen non retinet); ita nullum est matrimonium inter eos qui nequeunt consummare eo actu quo ex se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat matrimo-

nium, debet esse *perpetua et antecedens*. — Quare, si est tantum *temporalis*, proveniens ex aliquo morbo aut vitio naturaliter curabili, certo non dirimit matrimonium. — Sic etiam neque dirimit, si matrimonio superveniat. Si vero *antecedat*, et nequit auferri, nisi per miraculum, tunc per peccatum, aut cum periculo mortis: tunc irritat matrimonium, ut expressum habetur in cap. *Fraternitatis, defrigid, et malefic*.

Haec autem impotentia ex quadruplici capite oriri potest, scilicet 1° ex *maleficio*; 2° ex *frigidity*; 3° ex *improportione*; 4° ex *mixtione sexus* (id est si aliquis conjugum sit hermaphroditus), de qua satis est id quod dicit Busenbaum «A — Unde tantum de aliis tribus capitibus hic agimus.

1096. - Et 1°. Si impotentia provenit ex *maleficio* (quod colligitur quando conjuges excitantur ad copulam cum aliis et inter se frigescent; vel a coitu abhorrent, esto alias se diligant): tunc, si maleficium nequit tolli intra triennium remedio humano, nec orationibus aut exorcismis, impotentia censetur perpetua et dirimit matrimonium. Ita communiter D. Thomas ', Sanchez ·, Croix * et Salmant.¹⁰ cum Soto, Coninck, Bonacina, etc., ex *Cap. fin. de frigidity et maleficio*. Hinc, si maleficium aufertur per aliud maleficium (quod certe illicitum est), matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet Sanchez " cum D. Thoma, D. Bonaventura et aliis passim. — Secus, si

Impotentia debet rete perpetua

et antecedene.

Impotentia provenient ex maleficio.

1 Qu. 8. punct. 13. n. 17. - *Henriq.*, Hb. 12, ap. 7. n. 4, Ht. «l ct r. - *ContHck*, di»p. 31, n. 86. · *Ft/L.*, tr. 10, part. 2, cap. 3, n. 78. — ' Qu. 3. punct. 13, n. 16. · *Conintk*, loc. dt., n. 86. · *Fit!*, loc. dt., n. 65. — · Lib. 7, diip. 106. — · Loc. dt., n. 26, 27 ct 29. - *Coninck*, ditp. 31, n. 89. · *FUI.*, tr. 10, part. 2, cap. 8, n. 90 ct 91. — * Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 11, num. 6. · · Lib. 7, diip. 105. num. 3, - CotMir dc Matr., part. 2, cap. 8, § 2, num. 10. — ' In 4,

ditt. 34, qu. unie, art. 3» corp, et ad 3. — · Lib. 7, ditp. 94. num. 9, 10, et 12. — · Lib. 6, part. 3, num. 790. — * Tr. 9, cap. 12, nam. 131. · Sortis. in 4. ditt. 34. art. 3, concl. 2; item Solutio dubit, v. *Ad duinum rrgo*, et v. *Unnnt antem*. · *Coninck*, ditp. 81. num. 85. · *Benac.*, qu. 3, punct. 13, num. 4 et 9. — u Lib. 7, ditp. 94, num- 9. · D. *Tkom.*, loc. dt., ad 3. · D. *Bonav.*, in 4, dist. St, art. 2, qu. 2. ad 2.

contrahere cos qui utroque teste carent, ita ut sint inepti ad verum semen administrandum.

O Henriquez ita revera docet in textu *loc. cit.*, n. 8; sed in comment, lit. A, probabilem existimat contrariam sententiam, quod scilicet matrimonium est invalidum cum femina quae non potest parere nisi cum periculo vitae, excepto casu quo constaret eam esse sterilem, vel cum viro sterili contrahere.

Intellige: quoad liccitatem.

f) Henriquez, *lib J4, cap. 8, ft. 6*, loquitur de Ordine.

K) Quod hic S. Alphonsus mixtionem sexus accenscat causis impotentiae, est tantum lapsus calami: nam approbat ea quae habet Busenbaum; iste vero dicit hermaphroditos esse potentes. Ceterum ipse S. Doctor, *Hom. Aposi. t tr. /8, n. 25*. tres tantum enumerat causas impotentiae, nempe, maleficium, frigidity et improportionem.

aufertur amovendo signum (ut Sanchez 1 et Salmant. 2, quia tunc licite aufertur impedimentum. Salmant. 3 cum Solo et Aversa.

laipcxentia
prortoioeoB
ei frifridi-
Uli,

2 Si impotentia provenit ex *frigidi-
tate*; tunc, quando conjuges ob hanc cau-
sam omnino perficere nequeunt copulam
aptam ad generationem, post experientiam
triennii nullum est matrimonium.

aut aimla
abdicate.

Idem procedere communissime ajunt
doctores, si, ob nimiam caliditatem, vir
semper seminet extra vas antequam pos-
sit penetrare. Ita S. Antoninus4, Navar-
rus et Sanchez6 cum Soto, Paludano,
Valentia Ledesma, Gutierrez etc.,
cx D. Thoma·, ubi ait: *Caliditas super-
flua vix potest esse impedimentum perpe-
tuum; si tamen inveniretur quod per
triennium impediret carnalem copulam,
judicaretur perpetuum.* — Sed probabi-
liter censent Contin. Tournely 1 et Ca-
bassutius 2 quod hujusmodi conjuges, si
sint juvenes non sunt separandi; quia
processu temporis fervor ille deficit, et
sic possunt fieri habiles.

aatex abo-
minalione
viri ere
mulierem

Sicut autem potest esse impedimentum
frigiditas et maleficium: sic etiam potest ir-
ritare matrimonium *abominatio viri erga
mulierem*, si ob ejus deformitatem non
possit ullo modo excitari ad copulam, ad

quam bene excitaretur cum alia pulcra.
Ita D. Thomas9, ubi: *Abominatio autem
mulieris non est causa naturalis, sed
causa accidentalis extrinseca; et ideo de ea
est judicium idem quod de maleficio.* Et ita
etiam Sanchez 10 cum Alberto Magno, Sil-
vestro, Angelo, Tabiena d, Turrecre-
mata, etc. (contra Solum). — In his vero
casibus datur conjugibus triennium, in quo
licite possunt copulam experiri ex cap.
Laudabilem, de frigid, et malefic.

T. Si demum impotentia provenit ex impauu
improportione, nempe, si femina habeat 2pη
vas adeo arctum (saltem respectu sui viri) pornwt
ut ille nequeat penetrare: tunc, si femina
non possit apta fieri ad copulam, nisi cum
periculo mortis, omnes conveniunt matri-
monium esse nullum ex cap. *Fraternitatis,
de frigid*, etc. Unde, etiamsi cum tali pe-
riculo mortis ipsa fuerit incisa et facta
idonea, matrimonium non valet; quia quod
ab initio est invalidum, nequit tractu tem-
poris convalescere. Ita communiter San-
chez 11 et [Contin.] Tournely 12 cum aliis.

1097. - Sed dubitatur Γ. *An sit nullum s fcem
matrimonium, si femina per incisionem perl*rJ?,T
possit fieri apta aci copulam, sine periculo
mortis, sed cum periculo gravis morbi?*

Prima sententia affirmat. Et hanc te-
nent Palaus 13, Sporer 18; item S. Antoni-

1 Lib. 7, di«p. 94. a. II; cfr. dbp. %, n. 3. — · Tr. 9,
cap. 12. n. 132. · · Loc. cit. * *Sotus*, in 4. di»L 34, art. 3.
v, *Est tamen. Aversa*, qa. 13,»ect.2. v. .4/fo tandem modo.
— · Part. 3. ut I, cap 12. § I et 2. — » Lib. 7. ditp. 92.
num 7. . *Sotus*, in 4. dist. 31, artic. 2. v. *In contra-
rium.* · *Palud*, in 4. dist. 34, qu. 2. art. 1, cond. I et 2. -
Mart Ledesm., 2· 4», qa. 60. art. I. — · Suppi., qu. 68,
art. I, ad 2. — 1 De Dispensat, in specie, part 1, cap. 14.
reap 2. v. ·Si quis tamen — · Theor. Juris, lib 3, cap. 25,

num. 2. — · Suppi., qu. 58, art. 1, ad 5. — * Loc. cit.,
num. IX · *Albert. Ma/ η.*, in 4, dist. 34. art. 6. · *Silvest.*,
v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, v, *Tertium.* - *An^ei.*,
v. *Matrimonium III*, imped. 16, num. 14. · *Turrrcr.*,
Summar. *Quod autem*, v. *Secundo*, n. 13, caua. 33. qu. 1. ·
Sotus, in 4, dist 34, artic. 2. v. *Quod autem.* — 11 Lib. 7,
disp. 93, num. 20 et 23. — · De Dispensat, in specie,
part. «, cap. 14. v. *R in utroque casu.* — “ Part. 4, cap. I,
num. 124.

1096. - Navarrus, *Man., cap. 22, n. 59*,
didit ad frigiditatem reduci omnem alium
naturae defectum aut excessum qui copulam
naturalem perfectam impediL Et Valentia,
in 3anl P., disp. 10, qu. 5, punct. 3, imped.
Impotentia, dicit impotentiam perpetuam
reddere matrimonium nullum, « quando est
ad copulam... perfectam (per veram scilicet
seminationem in loco naturali, etc.)».

•^Gutierrez, *Canon. Quaesi., lib. 1, cap. 16*,
n. 18, ait matrimonium nullum esse, quando
vir nequit seminare. Et *n. 14*, de senibus
tractans, negat cos contrahere posse, « si
semen nullo modo emittere possunt, vel licet
seminare possint, non tamen in vase natu-
rali ·. Quod certe simile est casui praesenti

De quibuscumque conjugibus loquun-

tur Collet et Cabassutius. Praeterea Cabassu-
tius dicit conjuges *raro* propter nimiam calidi-
tatem separandos esse, quia aliquando conatus
non frustratur effectu, et < futurum quando-
que est ut nimius ardor longiore consuetu-
dine et temporum progressu defervescat·.

Tabiena, v. Impedimentum XII, *n. 8*,
haec dicit in universum, · de... specie impo-
tentiae quae est a causa extrinseca ct acci-
dentali ·.

1097. - ri Palaus videtur potius tenere se-
cundam sententiam, *tr. 28, disp. 4, punct. 14.*
§ 1, n. 4, ubi ait quod impotentia · quae...
absque periculo gravis morbi superari non
potest, perpetua censenda est, si morbus ille
mortis periculum inducat, secus vero si solum
gravem molestiam et dolorem ».

nus, Silvester, Sà *, Valentia Henriquez a>, Vega, Paludanus, Majoré, Petrus Sotoe> et alii plures, apud Sanchez l (qui probabilem censet). — Ratio, quia impotentia eo casu non est a voluntate, sed ab ipsa natura: ex contractu enim matrimonii, videtur mulier non ad plus se obligasse quam ad reddendum debitum per media ordinaria. Unde, quando non potest fieri apta nisi per medium extraordinarium et periculosum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad matrimonium.

Secunda vero sententia negat. Et hanc tenent Bonacina *, Roncaglia · Salmant.4 et Sanchez 6 cum Angelo, Soto, Tabiena †, Palados, Angles, Manuel, Graffio, Lopez, Ledesma, etc. — Et probatur ex cap. *Fraternitatis*, § *Per hoc, de frigid.*, etc., ubi dicitur tunc matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi, *nisi per incisionem aut alio modo sibi violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis* (nota), *ut ex ea mortis periculum timeatur*.

Haec sententia, speculative loquendo, verior apparet ex textu praefato: cui ηβ-

scio quomodo responderi possit. — Sed practice loquendo, ipsa non differt a prima; prout enim recte ajunt udem Sanchez· et Roncaglia quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. - Dubitatur 2e. *An, soluto matrimonio judicio Ecclesiae ob archtudinem mulieris respectu viri; si postea cognoscatur a secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire?* — In cap. *Fraternitatis*, § *Similiter, de frigid.*, etc., dicitur quod si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus, si poterat sine tali periculo.

Ad quaesitum autem respondent Innocentius, Sotus, Hostiensis, Praepositus, Henricus, etc, apud Sanchez®, eo casu matrimonium reputandum esse validum. Quia, cum mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quod bene poterat illi reddi apta aliquo modo, puta instrumento ligneo aut ferreo, sine ullo periculo mortis.

Sed verius dicunt S. Antoninus9; et Sanchez10 cum Glossa et Abbate, Silve-

Pncuce

uu.

si femina
donapSa

tenetur ad

dire, juxta

s«d»vertu

s. *Anton.*, part. 3, tit. 1, cap. 12, § 1. · *Silvest.*, v. *Matrimonium VIII*, qu. 16, *Quartum.* · *Henriq.*, lib. 12, cap. 7, n. 6. * *Vc^a*, Sum. nucva, part. 2, cap. 31, &a 111. · *Palud.*, in 4, dist. 34, qu. 2, art. 2, concil. 2 (num. 13). · *Lib.* 7, diip. 93, n. 17. — · *Qu.* 3, punct. 13, n. 5. — · *Tr.* 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — · *Tr.* 9, cap. 12, n. 115. — · *Loc. dt.*, n. 18. · *Awgrl.*, v. *Matrimonium III*, imped. 16, n. 2. · *Sotus*, in 4, diit. 31, qu. un., art. 2. v. *Dubium autem.* · *Mich. de Palacios*, in 4, dist. 34, disp. 1. · *Angles*, Flores, de Matr., qu. 8, art. L dub. 1, concil. 3. « *Man. Rodri* Sum., part. 1, cap. 233, num. 1. · *Graff.*, Dedi. aur., part. 1, lib. 2, cap. 85, n. 22. « *Ludov. Lopes*, Instruct.

noy., part. 2, de Matr., cap. 52, v. *Porro praedictarum.* · *Barthol. Ledesm.*, de Matr., diff. 48, cond. 2. — · *Lib.* 7, diip. 93, n. 18, 1. f. — 1 *Tr.* 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — *Innoc.*, in cap. *Fraternitatis*, nam. 1, 3. 4 et 6. · *Sotus*, loc. cit., art. 2, v. *Set ais...* *Sett quid si.* · *Hastien.*, Sum., lib. 4, tit. de frigid, et malcf., nam. 16, in fine, et in cap. *Fraternitatis*, num. 7, 9 et 11, v. *Rcdtre.* *Praepes.*, in cap. *Fraternitatis*, num. 18 et 20 in fine. · *Hcnrtc. Boick*, in cap. *Fraternitatis*, num. 12. · · *Lib.* 7, diip. 93, num. 11. — · *Part.* 3, tit. 3, cap. 12, J ■ — *H Lib.* 7, diip. 93, num. 12. · *Abb.*, in cap. *Fraternitatis*, num. 19.

b> Sà videtur esse intelligendus de periculo mortis, quamvis hic citetur a Sanchez; scribit enim v. Matrimonii imped, dirim., η. 14: « Impotentia est quae non potest tolli sine... vitae periculo; secus, si... sine gravi periculo ».

c) Valentia, loc. cit., punct. 3, *Impedim. Impotentia*; Major, in 4, dist. 34, qu. 1, concil. 4; Petrus de Soto, lect. 5 de Matrim., v. *His autem proximum*, dicunt esse impotentiam perpetuam, si auferri nequeat sine corporis gravi periculo.

d> Henriquez, loc. cit., ait impotentiam esse perpetuam si tolli nequeat « sine probabili periculo vitae, aut gravis et perpetui morbi ».

·) Tabiena non videtur recte neque ad rem citari posse a Sanchez; nam v. Impedimentum XII, n. 2, refert Glossam dicentem

quod si mulier non erat habilis primo viro sine periculo mortis, quamvis per frequentem usum secundi facta sit habilis, primo non debet restitui, sed addit hanc opinionem asse contra D. Thomam et communem. Et, n. 7, de arctatione mulieris, scribit absolute ex alio quodam auctore: « Si non potest fieri apta nisi per incisionem, non dicitur apta ad contrahendum; et si scindatur et postea sit apta, oportet quod de novo contrahat, quia primus consensus non valuit ».

1098. - a) Glossa, in cap. *Fraternitatis*, ad v. *Simili*, ait: « Quod si prior vir non possit eam cognoscere sine gravi periculo, quod non sit reddenda primo viro, licet ex postfacto per consuetudinem secundi viri reddita sit apta priori: quod bene potest concedi ».

stro, Angelo, Turrecremata, Richardo Durando, Palacios et Vega, etc., non ex eo quod ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse quod sine periculo mortis cognosci potuerit a primo; usus enim conjugii cum secundo poterat efficere quod per ipsum redderetur apta primo, cui prius apta non erat nisi per reserationem cum periculo mortis. — Aliunde igitur sumenda est praesumptio quod mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe a similitudine in aetate, robore et corpore primi viri cum secundo. Nam in dicto cap. ideo Pontifex (praecise de hoc casu loquendo) decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: *Cum pateat ex postfacto quod cognoscibilis erat illi cujus simili commiscetur.*

1099. - Dubitatur T. *An uxor, inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi ut apta reddatur?* — Adsunt tres sententiae :

juxta *Prima* sententia, quam tenent Angles, Palacios, Gabriel et, etc., apud Sanchez, *1^a de Matrim.* q. 1, c. 1, § 1, dicitur: modo absit periculum mortis. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent Pontius, Palaus et, [Contin.]

Siiwit., v. *Dnvrrium*, n. 22 ; cl v. *Matrimonium VIII.* q. 16, v. *Quantum*, *Aniti.*, v. *Matrim.* *III*, imped. 16, § 1. — *Turreer.*, *Qu.* 33. q. 1, Samraar v. *Tertio*, n. 15, concl. 6. — *Durand.*, tn 4, diet. 34. q. 2, v. *Si ccro.* — *1^a de Matrim.* Sum nueva, pan. 2, cap. 34. cu 107. — *An^alei*, de Matr. qu. », art 1, dob. J, concl 3. — *Palaciot*, in 4. diet. 34, diip 1, v. t v. Qmij i/o. — 1 Lib. 7, diip 93, n. 31. — 1 Lib. 7. cap. 63, n. 2. — 1 Tr. 28. diip. 4. punct. 14. § 1, IL 9. — « V. *Impedimentum impotentia*/, cas. I. — 1 Tr. 7,

Toumely §, Pontas 4 et Mazzotta », dicunt nunquam teneri feminam pati incisionem. — Ratio 1^a, quia in quolibet contractu propriae illius conditiones attendi debent: cum autem in matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum conjuges apti fuerint; si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2^a, quia, si hoc esset medium aptum et aequitati consonum, Ecclesia illud aliquando praecepisset: Ecclesia vero nunquam praecepit, sed tantum praescripsit trium annorum experientiam. — Excipiunt tamen Palaus et Mazzotta, si femina contraxisset conscia suae extraordinariae arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc, ratione deceptionis, tenetur incisionem pati Quamvis deinde merito addat idem Palaus raro hoc accidere ; eo quod raro femina scit se esse arctam prae ceteris.

Tertia demum sententia, communissima et probabilior, quam tenent Sanchez, Bonacina, Roncaglia, Salmant. §, Sporer, Croix cum Soto et Perez §; ac Escobar 13 cum Manuele, Henriquez, Lopez, etc., dicit teneri feminam pati incisionem, etiam cum gravi molestia et dolore; sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi (et licet Sanchez 14 dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac

disp. 1, qu. 2, cap. 12, § 2, v. *Tertio*. — 1 Tr. 28. diip. 4. punct. 14. § 1, n. 9. — 1 Loc. dc. — *Palaus*, loc. dt. — 1 Lib. 7. diip. 93, num. 32. — 1 Qu. 3, punct. 13, num. 7. — 1 Tract. 21, qu. 4, cap. 6, qu. 7. — 1 Part. 4, cap. 1, § 128. — « Lib. 6. part. 3, § 798. — *Sotus*, in 4. dill. 34, qu. un., art. 2. v. *Dubium autem*. — w Lib. 27. § 1. *Man. Rodri^a*, Sum., part. 1, cap. 233, n. 1. — *Htnriq.*, lib. 12, cap. 7, n. 8. — *Ludav. Lope* Instruct., part. 1, cap 79, v. *Trntturque mulu r.* — » Lib. 7. diip. 93, n.32.

b) Richardus de Mediavilla, m 4, dist. 34, art. 2, qu. 2, v. f., haec scribit: « Si... per usum sequentis sit facta cognoscibilis a primo, debet ei reddi... Si autem per usum sequentis non sit facta cognoscibilis a primo; aut si est, non tamen sine gravi periculo mulieris, quod accidere potest propter inaequalitatem membrorum vel aliqua alia de causa, non reddetur eidem ». d Michael de Palacios, dist. 34, disp. 1, distinguit: «Si autem impedimentum credebatur ex temina procedere, pronuntiata sententia divortii, si virgo alteri nupserit et ab illo cognita est camaliler, reddenda est primo » Et inferius addit Ecclesiam in hac re ex praesumptionibus judicare; denique si impedimentum sit ex improportione membrorum,

non esse reddendam primo, etiamsi ab alio cognita sit, quia impedimentum semper durat. 1099. - a) Gabriel Biel., *Suppl, dist. 34, qu. un., art. i, not. 6*, rem clare innuit dicendo teneri mulierem « pati incisionem non enormem ». b) Contin. Toumely, loc. cit., cap. 14, v. *Sed hinc nova*, limitat: nisi « idem esset chirurgus qui conjux ». c) Si nempe (limitat Palaus) absque gravi suae salutis detrimento eam sustinere possit. O SalmanL, loc. cit., n. 116, dicunt teneri etiam cum gravi dolore, molestia aut morbo... Aliqui temperant nisi morbus esset gravissimus, et laesio magna et diuturna ». <>Percz utique concordat, disp. 37, sect. 6. n. 4, sed non citatur a Croix ; qui loco Perczii

grave, ut se explicat '). — Quod *non* teneatur *cum periculo gravi corporali*, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum; neque ex vi contractus matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. — Quod autem *teneatur cum gravi molestia et dolore* reddi se apta ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractus; cum id necessarium sit ad servandum jus copulae quod in virum transtulit.

coVatiVe
pñibr.

Pnctice
rôn^etui
dLmerccun

Haec quidem sententia est communior; et probabilior videtur speculative loquendo. — Sed practice loquendo, valde probabile est id quod ait Contin.Tournely' cum Pontas, nempe, quod si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia: quod esset onus plus quam gravissimum. Si enim puella non tenetur, nec etiam ad servandam sibi vitam, in aliquo morbo verecundo chirurgi manum pati (juxta dicta *Lib. III, n. 372, v. Non videtur*)', quomodo ad id tenebitur ut ad usum conjugii aptam se reddat? *Quid enim turpius* (ait Tournely 8) *quam ut virgo nuda oculis et manibus chirurgi subjiciatur, et incisionem foedam simul ac gravem pati cogatur?*

1100. - Dubitatur 4°. *An, cum vir posset coire cum corrupta, sed non cum virgine prupter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustrum per aliquod instrumentum?* — Commune est apud omnes cum D. Thoma 4, quod possit pati.

Utrum autem teneatur?

Negant Pontius Palaus6;et Ledesma, Hurtadus ac Leander, apud Escobar7. — Ratio, quia defectus ille non est feminae, sed viri. Ergo non tenetur ipsa remedio uti

ut aptam se reddat; sed sufficit quod corpus suum tradat aperiendum modo a natura instituto, non autem extraordinario.

Sed probabilius affirmat Sanchez · cum Vw pro Vega, Angles et Lopez. — Ratio, quia talis reseratio, ex una parte, bene potest JuJirfJS fieri sine verecundia vel a viro vel ab ipsa puella; ex alia parte, molestia quam ipsa in tali reseratione deberet pati non videtur magna nec extraordinaria, imo est omnibus ordinaria. Unde, cum femina jam tradiderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem alias coire non potest.

1101. - Demum hic videndum quid agi debeat quando impotentia est certa, et quando est dubia? — Respondetur:

Si est *certa* et patens, minime expectandum, sed statim facienda est separatio. — Nam matrimonium eo casu est certe m cert>' nullum tam ex jure ecclesiastico quam ex naturali; cum nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet: et licet copula non sit de essentia matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet D. Thomas'.

Unde, cognita impotentia certa et perpetua, sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo; imo tenentur, si adest periculum incontinentiae. Et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire ut dicunt Sanchez10, et Salmant.11 cum Candido. — Si vero adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram iudice ecclesiastico: a quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata trienniali experientia quae datur pro impotentia dubia, non pro certa. Ita Sanchez11;

1 Lib. 7, di»p. 93, n. 18. — · Dc Dispensât. in epecic, part. I, cap. 14. v. *Srd hinc notu.* · Pontas, loc. cit., cat. I. — · Loc. cit. — · Suppl., qu. 58, art. I, ad 5. — · Lib. 7, cap. 62, n. 2. — · Tr. 28, di»p. 4, punct. 14, § 1, n. 8. — *Pctr. Lfdtsm.*, qu. 58, art. 1, v. *Quo posito dubium rst.* · *Gasp. Hurlad.*, diip. 22, dirt. 7, § 24, L f. ct n. 25. *Ltand.*, diip. 21, qu. 24, ▼ »(· Lib. 27, n. 510. — · Lib. 7,

disp. 93. n. SI. · Γ<χ<α, Sum. oueva, part. 2, cap. 34, caa. 109. · *Audits*, dc Matr., qu. 8, art. I, diff 2. · *Ludov. Iopfs*, iastr. nov., part. 2, de Matr., cap. 52. v. *Ex quo srtundo.* — · Suppl., qu. 58, art. I, ad 1. — · Lib 7, diip. 97, num. 8. — 11 Tr 9, cap. 12, nom. 135. · *Candid.*, diftquit. 28, art. 13, dub. 25, v. *Dico 52* — u Lib. 7» di»p. 107, n. 3.

citât Sperellum, *Dccis.fori eccles., decis. 14/, num. 41*, qui etiam concordat, excipiens *gravissimum* morbum. Et hunc pariter excipiunt Bonacina, Roncaglia, Sotus, Escobar, Lopez.

1101. - ·) Quod pars non laborans impedimento possit ad alias nuptias transire, omitunt auctores citati.

b) Auctores citati a Salmant. hoc dumtaxat assertum de non expectando triennio habent.

ct Salmant. 1 cum Pontio, Gutierrez et Dicastillo. Et patet ex cap. *Laudabilem, de frigid*, etc., ubi: *Si frigiditas... probari uou possit, cohabitent per triennium*. Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium.

Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modo absit periculum incontinentiae, id permittitur ex eodem textu. — Sed recte advertit Merbesius hoc nunquam permittendum, si sponsi non sint senes.

1102. - Hoc currit, si impedimentum impotentiae est certum. — Si vero est *dubium*, et *dubium antecedit* matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat nuptias inire, donec re diligenter investigata *dubium* deponat: ob gravem injuriam quam alias irrogaret alteri potenti, ut recte dicunt Sanchez *, Mazzotta et Palaus 4 cum Gutierrez. — Si vero, non obstante *dubio*, iste contraxerit, licite poterit reddere et petere: tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latius explicabitur.

Dicunt autem Dicasillius apud Croix 5, et Elbel *a* cum Cardenas a) et Viva quod, si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licite poterit matrimonium contrahere, si spectata peritia medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem ; quia indubio favet ei praesumptio quod sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cum enim sit probabilissimum licitum esse ministrare sacramentum sub conditione, si justa adsit causa (secundum dicta n. 28), hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali

dubio cogatur perpetuo manere caelebs. Deberet tamen ante matrimonium monere conjugem de tali *dubio*. — Caeterum, praecisis circumstantiis et experientiis, quisque praesumitur habilis, etiamsi castissime vixerit.

1103. - Si vero *dubium* impotentiae *superveniat* matrimonio, tunc datur triennalis experientia, ex cap. citato *Laudabilem, de frigid*., etc. Qua durante licite possunt conjuges copulam intentare, licet saepe aut semper semen extra vas effundant; ut communiter docent Sanchez., Palaus7; Salmant. . cum Soto et Candido; ac Contin. Tournely9, ex D. Thoma 10.— Hoc quoad *forum internum*.

Quod vero *ad forum externum* pertinet, triplici modo causa agi potest:

1°. Si unus ob *dubium* impotentiae auctoritate propria ab altero recessit; et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiae, statim restituendus est alteri etiam quoad torum. Mazzotta 11 cum Palao, ex cap. *Ex parte, de restitut. spoliat*. Docet tamen Sanchez cum communi, quod si ille recesserit post triennium experientiae, iudex ante restitutionem debet ipsum audire.

2°. Si unus alleget impotentiam, alter neget: tunc datur a iudice triennium ad experiendum.

In quo notandum 1. quod hoc triennium debet esse continuum, ex *cap. fin. de frigid*., etc.: saltem moraliter, ut recte dicunt Sanchez **, Mazzotta10; et Salmant.14 cum Coninck, nempe si conjuges cohabitent per maiorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. — Notandum 2. quod (licet Hen-

1 Tr. 9, cap 12, n. 135. - Pont., lib. 7, cap. 66, n.2. . *Guiltr.*, de Main. cap. 12n. n. 2 et S. . *Dicati.*, diip. 7, dub 52. mira. 666 — JA rfrtri , de Matr., dtip. 7, qu. 83, quantione. 12, l. i. — . Lib. 7. diip. 100. n. 10. — . Tr. 7, diip. 1, qu. 2. cap. 12. § 3. — 4 Tr. 28. diip. 4. punct 14, J 7. n 1. . *Guiltr.*, de Matr , cap. 116, i. f n. 3, — *Dicast.*, tr 2. dc Bapuura. diip 1, dub. 8, n. 208. —1 Lib. 6. part. 3. n 7A. — . Lib.9,dhp. 17, n.20 — 1 Tr 29, diip. 4. punct. 14,

1102. - Elbel, *de Matr.*, n.267, in casu quo ex positivo iudicio dubitatur de potentia, simpliciter dicit posse contrahi, quia stat praesumptio pro valore et possidet libertas. — Cardenas vero, *Cris 2, diss. 2, num. 519 et seqq.*; et Viva, *in propos. 1 Innoc. XI, n. 31*, dicunt generatim in probabilitate lacti de im-

§ 2, n. 11. — * Tr. 9, cap. 12, n. 134 et 138 - Sotus. in 4, dlit 84, qu unie., art. 2, concl 2, v. *Quapropter*. . *Candid.*, diiqua. 28. art. 13. dub. 35, v. *Dico 69*.. — . Dc Diipcntat. in ipecic, part, l.cap. 14, v. *Si autrm dubitetur* — .. Suppi., qu. 58, art. 1, corp. — ” Tr. 7. diap. 1, qu. 2, cap. 12, § 3» v. *In prima causa*. . *Palaus*, loc. cit., § II, n.2. — H Lib.7, diip 111, n. 6. — » Loc. dt., § 3. v. *In 2- causa*. — 14 Tr. 9, cap. 12. n. 138 Coninck. ditp. 31 n. 83, i. f.

pedimento, si *dubium* sit invincibile, standum esse pro libertate, quae est in possessione, proindeque licite contrahi posse.

1103. - a) Sanchez id non dicit, *lib. 7, disp. 112, num. Id*, quamvis Mazzotta et Palaus etiam cum pro hac sententia allegent.

Quid, u
dehium dc
»mpotentia
antecedit
noptlaa.

Si dubiu
nuptili m
Servcott,
atur trier-
nili» tip
rientU pn
ioro inter
no.

Quid, pre
(oro cittr
no, «i BM
reclait.

Si UB2»
alleget Ita
potentias,
alter ne;ct
datur trite
nium,

quod debet
e* conii-
nium.

ricus et alii apud Sanchez, ac Mazzotta * dicant tempus triennii incipere a die decreti, addatque Mazzotta hunc esse stylum curiae Romanae), verius tamen Sanchez, Salmant. 4; et Holzmann cum Pichler docent triennium computari a tempore copulae intentatae. Idque clare exprimitur in dicto cap. *Laudabilem, de frigid.*, etc., ubi dicitur: *Ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium.* Nota quoque a tempore celebrati conjugii, id est copulae intentatae (ut bene explicat Sanchez); nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo a tempore conjugii debet triennium computari, improbabiliter dicitur computandum a die decreti; posset enim decretum fieri post duos annos a conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium.

Ut autem solvatur matrimonium, debent ipsi jurare in iudicio, nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint; ut praescribitur in dicto cap. *Laudabilem*. Ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonae famae, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit Sanchez et procedere si unus tantum sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, ait requiri qualuordecim, nempe septem ex parte viri, et septem ex parte mulieris. Isti autem non quidem debent jurare tales conjuges nunquam copulatos fuisse: sed tantum id credidisse, vel ab eis audisse; ut dicit Panormitanus cum Glossa, et Salmant. 1 — Casu vero quo nequeant haberi septem propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio iudicis; ut Salmant. 1.

Insuper, si mulier, quae tempore ma-

trimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio medicorum respectu viri, et matronarum peritarum respectu feminae. — Quamvis enim Pontius censeat hoc remedium inspectionis removendum tamquam inutile et indecens; tamen probabilius Salmant. 1, et Sanchez 11 cum Alexandro de Nevo, etc. illud requirunt utpote necessarium, cum alia via non possit impotentia cognosci: tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinarie ex ea nequeat certum ferri iudicium; aliquando tamen sumi poterit iudicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia: et ideo in cap. *Fraternitatis, de frigid.*, etc. Pontifex approbavit factum episcopi qui inspectionem adhiberi curavit. — Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante matrimonium fuisset corrupta; tunc potius credendum viro affirmanti consummasse, quam mulieri neganti; ut verius docent Sanchez 2 cum Alexandro de Nevo, Henrico, Richardo, Turrecremat, etc. (contra Sotum et alios), ex cap. *Continuebatur, de despons. impub.* ubi dicitur: *Si vir dixerit quod uxorem suam cognoverit, et mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit iuramento.* — Merito autem idem Sanchez 3 rejicit tamquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam matronam, quae spectet coitum inter huiusmodi coniuges.

3°. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiae: tunc, post triennale experientiam, exacto iuramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte (ut supra),

Inire cito
quando aae
facienda

Quotâ. ti q.
traque p. Aft
tatriur im-
potentiam.

1 Lib. 7, diip. III, num. 3. — Loc. dt., § 3, v. In 2. cama — Lib. 7, diip. 111, n. 4. — Tr. 9, cap. 12, n. 138. — De Matr., n. 633, v. Dt cetero. PicMtr, lib. 4, «it. 15, n. 9. — Sanch., lib. 7, diip. 111, n. 4. — Loc. cit., diip. 109, n. 13; cfr. diip. 108, n. 11 et 15. — Panorm., la cap. Laudabilem, n. 5. G/otx., in diet. cap. v. Utrque jurejuranda. — Tr. 9, cap. 12, n. 187. — Loc. dt. —

Lib. 7, cap. 63, a num. 2. — * Loc. dt. — 11 Loc. dt., disp. 109, n. 17. Alex. dt Ntvo, in cap. Laudabilem, n. 17, cas. 4. — » Lib. 7, disp. 109, n. 15, v. f. Alex dt New, in cap. Laudabilem, n. 17, cas. 4. Hcnr. BoicM, in cap. AccepUli 1, de frigid, n. 4. Richard. dt Media- l'ilia, in 4, dist. 34, art. 2, qu. 1. Turretr, cana. 33, qu. L Summar. Quod autem, n. 9. — " Loc. dt, n. 15.

b) Henricus Boich, in cap. Accepisti 1, de frigid, ct malef., n. 2, ait esse computandum « ex die ex quo egerunt poenitentiam, et tempus fuit per iudicem assignatum ».

() Seu potius factum commemorat neque illud reprobatur.

O Sotus, in 4, dist. 34, art. 2, v. Rogas autem, de casu praesenti omnino tenet cum Sanchez et ceteris citatis; ubi vero in quodam dissentit est in casu quo ambo conjuges negant copulam; sed ut patet, est casus diversus, nec Sanchez satis ad rem eum allegat

et incipere
a tempore
copulae in-
tentatae.

Ut autem
solvatur
matrimo-
nium requi-
ritur Jura-
mentum,

et septima
manui.

LIB. VI. - TRACT. VI. DE MATRIMONIO.	
	<p>solvitur matrimonium; et pars libera ab impedimento licite potest cum alio nuptias inire, ut certum est apud omnes.</p> <p>1104, - In dubio autem an matrimonium fuerit <i>consummatum vel</i> ww, judicandum est consummatum, nisi oppositum probe- ture>; ut communiter docent Sanchezl,* Palaus ·; et Salmant.3 cum Soto, Aversa et Candido.</p> <p>In dubio vero, <i>an impotentia praeces- serit vel secuta fuerit ad matrimonium</i>, discrepant doctores:</p> <p><i>Prima</i> sententia dicit tunc judicandum quod fuerit <i>subsequens</i>, Ita Palaus4,*San- chez 6*cum Alexandro de Nevo, Ga- briele, etc.; ac Mazzotta · cum Soto; et Gutierrez ac Reginaldus apud Salmant.1 — Tum quia in dubio judicandum est in favorem matrimonii contracti; tum quia unusquisque praesumitur a natura potens, donec contrarium probetur.</p> <p><i>Secunda</i> tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse <i>ante- cedentem</i>, Ita Contin. Tournely Renzi ·; et Bonacina 10 cum Angelo, Rebello, Hen- riquez, etc.; ac Salmant.11 cum Silvestro, Aversa, Veracruz et Candido. — Ratio, quia, cum matrimonium nequit suum ha- bere effectum, nimirum procreationem prolis; potius refert ad ejus favorem ut judicetur invalidum quam validum, ne re- torqueatur in ipsius praejudicium quod in bonum ejus inductum est. Et sic respon- detur ad primam rationem oppositam. — Respondetur autem ad secundam quod bene quisque praesumitur potens, sed non quando adest positiva praesumptio in con-</p>
<p>in dew© nmmrpr«e· coojrataoj</p>	<p>trarium, prout hic supponitur; maxime, si post matrimonium nulla acciderit spe- cialis causa per quam praesumatur impo- tentia matrimonio successisse.</p> <p>Conveniunt autem (Contin.] Tournely11 Exctpue et Renzi10, Sanchez u; et Palaus b> cum Gu- tierrez, quod si impotentia non fuerit na- turalis, sed accidentalis (nempe ex male- ficio, vel ex abscissione, aut alio morbo): tunc in dubio praesumitur praecessisse matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem. Secus vero, si post longum tempusc>.</p> <p>1105. - « Quaeres: <i>quid censendum de</i> « <i>matrimoniis quae contrahuntur in par-</i> iodi kwi « <i>tibus haereticis?</i></p> <p>« Resp. Circa ea, Congregatio Cardi- « naliū resolvit sequentia:</p> <p>« 1°. Ubi hoc decretum concilii nondum < publicatum est in parochia, v. gr. in « Saxonia et Anglia, valere matrimonium < contractum absque forma praescripta. « — Publicatio autem decreti facta prae- « sumitur, si id aliquo tempore in paro- « chia tamquam decretum concilii fuit ob- « servatum.</p> <p>« 2°. Haereticos in quorum parochia « dictum decretum fuit publicatum, v. gr. ■ in Hollandia, Frisia, etc., teneri formam « praescriptam servare. — Unde conse- « quenter ipsorum matrimonia absque « forma concilii, quamvis coram ministro « haeretico vel magistratu contracta, vi- « dentur esse nulla. Laymann tamen « putat eam non esse mentem Summorum « Pontificum, propter gravissima incom- « moda inde subsecutura.</p>
<p>lo dobio an impoten tia ait acte- cctkntjodi- calor totne- qacaajaxta alka.</p>	<p>1 Lib. 7, disp. ICfl, n. 8. — 1 Tr. 28, disp. 4. punct. 14, 4 7, ru 3. — · Tr. 9, ap. 12. n. 136. · <i>Sohu</i>, in 4, dial. 34, αΠ 2. - <i>Awria</i>, qu. 13, aect. 1. v. <i>Ruriui quando</i>. - <i>Candid.</i>, disquls. 28, art. 13. dub. 36. — · Loc. dt., n. 5. — · Lib. 7, disp. 103, n. &. · <i>Alex</i> de <i>Nrvo</i>, loc. dt , n. 10. L f. · <i>Gabr. But</i>, Suppl., disc 34, qu. un., art. 2, coocl. i, coroll i, T. <i>Quid juris</i>. — · Tr. 7, disp. 1, qu. 2, cap 12, § 3. <i>Satus</i>, loc. dt. — <i>GutUrr.</i>, de Matr., cap. 116, num. 2 - <i>Regm.</i>, lib 31, num. 99, in fine. · 1 Loc. cit., nam 136. — · D* Dispensat. in specie, part 1. cap. 14, v <i>In dubio</i> — · De Matr., cap. 3, sect. 3, qu. 30. —</p>
<p>Probabt Jio» judica tor ãoiecc dena.</p>	<p>“ Qu. 3, punct. 13, n. 11. · <i>Angel.</i>, v. <i>Matrimonium III</i>, imped. 16, num 16. · <i>Rtbell</i>, part. 2, lib. 3, qu. 16, num. 22. · <i>Henrtq.</i>, hb. 12, cap, 8, num. 3. — ” Tr. 9, cap 12, n. 136. - <i>Sitvest.</i>, v. <i>Matrimonium VIII</i>, qu. 16, v. <i>Nonum</i> · <i>Aversa</i>, qu. 13, acct. 4, v. <i>Si rursus</i>. · <i>Veracr.</i>, Spccul., pari 1, art. 40, concl. 3. · <i>Candid.</i>, diaquia. 28, art. 13. dub. 3fi, v. <i>Dico 75.</i>, — ” Dc Diapcuaat. in specie, part. 1, cap. 14, v. <i>In dubio</i>. — w Dc Matr., cap. 3, sect. 3, qu. 30. — M Lib. 7, disp. 103, n. 6. — <i>Gutierr.</i>, de Matr., cap. 116, num. 2, v. L — - Lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 4, n. 7, i. f.</p>
	<p>1104. - ¶ Seu, quod eodem recidit, aucto- res dicunt in hoc casu praesumendum esse pro potentia ideoque pro matrimonii valorc.</p> <p>Palaus. <i>loc. cit., punct. 14,\$7,num 6</i>, videtur hoc dicere de quacumque, sive natu- tali sive accidentali, impotentia.</p> <p>c) Ad impotentiam coeundi reducitur quae- stio de artificiali mulieris foecundatione, quam illicitam esse declaravit S. Offic. die 17 Martii 1897; quaesitum enim erat a Su- premo isto Tribunali: « An adhiberi possit artificialis mulieris foccundatio >. Et S. Off.</p>

• 3°. Si parochia, in qua aliquando de-
« cretum fuit observatum, proprio parcho
« et episcopo careat, nullusque istic sit
« qui vices episcopi vel parochi suppleat;
« matrimonium valere absque praesentia
« parochi, servata tamen, in quibus potest,
« forma concilii, nempe adhibitis saltem
« duobus testibus.

• Idem est si parochus et episcopus
« metu haereticorum lateat, ita ut vere
« ignoretur ubi sit, vel eorum metu absit
« a dioecesi, et ad neutrum sit tutus ac-
« cessus ».

Notandum quod SS. Dominus noster
Pontifex Benedictus XIV, die 4 Nov. 1741,
declaravit matrimonia haereticorum inter
se, non servata forma Tridentini, pro va-
lidis habenda esse. Et idem de conjugiiis
inter catholicos et haereticos. — Hoc ta-
men tantum pro locis in Belgico dominio
foederatorum Ordinum subjectis, et pro
militibus ad arces conterminas missis
nullo prolato iudicio pro regionibus
principum catholicorum e).

Impedi- 1106. - Dicitur XV°. « Raptus sit. —
“t”10” « De quo vide supra in impedimento cri-
« minis ». (V. 1032).

1107. - Ad incurrendum impedimentum
ob crimen raptus, tria requiruntur:

• Lib. 7, di>p. 12, n. 20; et di>p. 13, n. 7. — Di»». 3.
cap. 2, § 11, n. 3. — Tr. 9, cap. 12, n. 148. — Di>p. 12,
n. 21. et diip. 13, n. 8. — Loc. cit. — Loc. cit. — Lib. 7.
diip. 13, n. 4. — Sum. nueva, pari. 2, cap. 34, cas. 157,
• Tr. 28, diip. 4, punct. 2, § 2, n. 11. — Dias. 3, cap. 2,

Г. Ut mulier rapta abducatur *de loco*
ad locum, prout communiter dicunt San-
chez ‘, Concina * et Salmant. ., et alii pas-
sim. Vel etiam *de domo in domum* per ali-
quos inde passus distantem; ut ajunt Holz-
mann ‘r et Tamburinius .). — Unde non
sufficit quod mulier transferatur de cubi-
culo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi
per vim ibi cognoscatur. Sufficit vero si
transferatur *in locum separatum*, in quo
illa sit *sub potestate viri*; quamvis ibi cum
illo rem non habeat: ut Sanchez4, Con-
cina 4 et Salmant. .

Requiritur 2°. Ut femina rapiatur tan-
tum *causa matrimonii*. Unde, si abduca-
tur ex alia causa, etiam libidinis explen-
dae, non incurritur impedimentum. Ita
probabilius tenent Sanchez ‘ cum Ma-
nuele *, Vega, Diaz *, etc.; Palaus ., Con-
cina ., Holzmann 10; et Salmant. 11 cum
Coninck % Dicastillo, Aversa, Diana, etc.
(contra Bonacina, Cornejo, etc., cum Bu-
senbaum η. 1032). — Ratio, quia conci-
lium hoc impedimento non aliud intendit
quam favere libertati matrimonii: de quo
tantum agit in *sess. 24, cap. 6*.

Requiritur 3°. Ut raptus sit *mulieris*,
ipsa repugnante. — Unde non incurrit
impedimentum, si mulier rapiat virum; ut

Ad incur

<<

“e

le

=><< *

nmen‘

maii».

,nTI(*)

5 11, n. 3. — « D. Matr., n. 638, r. Dicitur 4. — uTr.»,
cap. 12, n. 152. — Dictu, di>p. 7, dab. 58, n. 660. — Avert.,
qu. 12, MCI. 3, v. Solus auUm roptor Diana, part. 3,
tr. 4, retol. 261. — Bonae., qu. 4, punct. 18, n. 2. — Cor-
ntjo, disp. 7, dub. 38, qu. 2.

respondit « Non licere ». Quod responsum
approbatum et confirmatum est a Leone XIII,
die 26 ejusdem mensis et anni.

1105. - a) Modo uterque conjux ad easdem
copias sive legiones pertineat

b) Scilicet < de novo ».

f) Hodie vero plura ex dictis hoc n° 1105,
immutata sunt per decretum *Ne temere*; vide
supra notam / ad n. 1079.

1107. - a) Holzmann, *de Matr.*, n. 638,
v. *Dicitur* 3, contrarium tenet: < Non enim
sufficit, inquit, saltem probabilius, si femina
abducatur violente, v. g. de platea in locum
obscurum, vel de una domo in aliam per ali-
quot inde passus distantem ». — Tamburinius
etiam quem pro se citat Holzmann, scribit,
Decal., lib. 7, cap. 6, § 2, num. 7; « Si...
[mulierem] cognoscas per vim ducendo . de
loco ad locum non valde distantem in eadem
domo seu praedio, non diceris proprie rap-
pere.; quia non est abductio IUa quae mulie-

rem ad diversum moraliter locum non trans-
fert ».

*) Manuel Rodriguez male citatur a San-
chez; dicit enim, *Sum.*, part. 1, cap. 211, n. 7,
eos qui confitentur se virginem rapuisse « ad
effectum abducendi eam causa libidinis aut
ducendi in uxorem », monendos esse quod
excommunicationem incurrunt, «et quod do-
nec in ejus potestate fuerit mulier non po-
terit cum illa contrahere matrimonium ». —
Diaz autem seu rectius Salzedo *in Pract.*,
crimin. Bernardi Dias^ cap. 81, not. A, v. f.,
quamvis de sola excommunicatione loquatur,
at certe idem de impedimento intelligere cen-
sendus est, cum rationem assignet: « Ex illius
capitis principio colliges quod de matrimonio
contrahendo inter raptorem et raptam loqui-
tur, posteaque poenas subjicit contra trans-
gressores imponendas »

Coninck, *disp. 31, dub. 4, i.f.*, id habet
ut probabile.

communiter Sanchez l; et Salmant. * cum Bonacina, Gutierrez, Veracruz, Dicastillo, Gabriele, etc. Quia concilium tantum de viro raptore mentionem facit. — Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente femina, licet ejus parentes vel tutores repugnent. Quod Busenbaum probabile putat; et est commune cum Sanchez , Palao Concina 5 et Holzmann ; ac Salmant. ' cum Coninck, Aversa, Perez, Dicastillo d), etc. Quia aliter, licet incurrantur quidem poenae raptoribus impositae, non contrahitur tamen impedimentum: quod concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactae nubant.

raptoribus
inietM

Nota h*c ciuod ex Tridentino (ut supra), ultra impedimentum, raptor et omnes auxilium ad hoc praeberentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. — Alias vero poenas ibi indictas, ut dotationis mulieris ‡, infamiae, incapacitatis ad dignitates et amissionis gradus, nonnisi post sententiam incurrunt; ut Sanchez ' ; et Salmant. » cum Palao, Dicastillo et Perez.

Quaeritur Γ. *An in hujusmodi casu etiam sponsalia sint nulla, sicut matrimonium?*

• Lib. 7. di»p. 13, n. 16. — » Tr. 9, cap. 12, n. 166. • Bonae., qu. 4, punct 18, n. 7. • Gutier., de Matr., cap. 86, num. 23. • Vtracr., Specul., Append de imped, raptu., v. Respondetur quod. • Dicas!, diip. 7. dub. 56, n. 672. • Go5r. a S. Vine., dhp. 6, qu. 16. n. 167. — • Loc. cit. n. 13. — • Tr. 28, ditp. 4, puna. 2, § 2, n. 12. —1 Dim. 3, cap. 2, f II, o. X — • De Matr., n. 638. v. Dicitur /. — 1 Tr. 9, cap. 12, n 151. • Coninck, ditp. 31. dub. 4, L f. - .4t<r\$e, qu. 12, aect. 3, v. Ad incurrendum. • Perte, diip. 38, uect. 4, n. 5. — • Lib. 7, ditp. B, n. 1. — • Loc. dt., n. ISO. • Palaus, tr. 38, ditp. 1, punct. 2, § 2, n. 10. • Dicast.. ditp. 7, dub. 58, n. 676, 678 et »eq. • Perte, dbp. 38, sect. 3, n. 3 et 4. — * Loc. dt., n. 17. — 11 Loc. dt.,

Affirmant Sanchez '°; et Salmant." cum Bonacina, Basiliof), Kvorssi, Dicastillo,etc. Quia (ut dicunt) sponsalia etiam libertatem expetunt sicut matrimonia: lex autem poenalis rite extenditur ubi eadem militat ratio. — Sed probabilius contradicunt Lacroix Holzmann l8 cum Perez, Pichler, Wiestner, Krimer et aliis. Ratio, quia sponsalia minorem libertatem requirunt quam matrimonium, eo quod ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio quae currit in matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1108. - Quaeritur 2°. *An, si qtas rapiat feminant quamjam desponsaverat de futuro poenas concilti incurrat?*

Negant Lessiuset Henriquez, apudSalmant.u, qui probabilem putant, ex cap. pe. nuit, de raptor., ubi: *Cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil ante de nuptiis agitur.* — Ex quo refert Henriquez apud Sanchez lB, validum esse matrimonium, sive volens sive nolens sponsa abducatur.

Affirmant verius tamen Sanchez Pa. laus17, Concina l8; Escobar 19 cum Sà b>, Hurtado, Manuele b\ Cornejo, Candido et Leandro; ac Salmant.20 cum Aversa,

n. 151. - Bonae., qu. 4, punct. 18. n. 10, v. f. • Aversa, qu. 12, sect. 3. v, Dirimilqut. • Dicas!, loc. dt., n. 682. — “ Lib. 6, part. 3, n. 54. — » Dc Matr . n. 271. • Ptru, diip. 38, Met. 4, n. 8. - Pichler, lib. 4, tit. 1. n. 122. - WirUncr, Initit. canon , lib.5, tit. 17, art. 1, n. 15. • Krimcr. in 4 decretal., qu. 1, n 129 ct tcqq. — Lcssius, lib. 4, cap. 3, n. 70, v. i. • Htnriq., lib. 12, Cap. 14, n. 4 et 5. - » Tr. 9, cap. 12, n. 153. — • Lib. 7, ditp. 13, n. 15. — ” Loc. cit. — n Tr. 28, ditp. 4. punct. 2, § 2, num. 14. — “ Divtert. 3, cap 2, § 11, n. 4. — » Lib. 27, n. 565 et 596. • Gasp. Hurtad, ditp. 23, diff. 3, n. 13. • Cornrjo, ditp. 7, dub. 38, qu. 4. - Leand., ditp. 22, qu. 4. — * Tr. 9, cap. 12, n. 153. • Aversa, qu. 12, tect. 3, V. Ad incurrendum.

Dicastilius, loc. cit., n. 662, concordat loquens dc femina consentiente, sed insciis parentibus; de renuentibus vero parentibus utramque sententiam refert, num. 664 ct n. 665; quamnam autem ex istis amplectatur non dicit

•) Dc dotatione mulieris Sanchez ct Perez distinctionem afferunt, ut scilicet requiratur sententia judicis, < quatenus imponitur (sunt verba Sanchezzii) per id decretum, et dos arbitrio judids taxanda venit ». Sed • si ex raptu pullularet raptae damnum, id in foro conscientiae, nulla judicis expectata sententia, instar aliorum damnorum quae injuste inferuntur, resarciendum esse dubitat nemo •.

f) Basilius Pontius, lib. , cap 69, n. 5 ct 6, id non habet, quidquid dicant Salmant.

1108. - o) Henriquez id plane innuit, loc. cit., n. 5, quamvis de sola dotandi obligatione loquatur; eadem enim est ratio de ceteris poenis Tridentini, et ipse Henriquez dicit: « Hic non censetur raptor ».

b) Sà, v. Matrimonium, n. 9, satis insinuat hanc opinionem, negando scilicet esse impedimentum, « si... de nuptiis tractaverat, ct consentiens abducitur, ut ducatur ». Ergo secus esse videtur si abducatur renuens. — Manuel Rodriguez, Sum., part. 1, cap. 230, num. 4, a contrario idem significat, dicendo valere matrimonium in provinciis in quibus Tridentinum non fuit receptum.

O Candidus, disquis. 28, art. 14. dub. 2, v. Dico 6°, non loquitur dc hoc casu ct male

Pro»;
η”” e”f.”

SX
TM DIATBSXS
*pon

r<

Veriti
nenrnt

Dicastillo et Gutierrez Id enim clare exprimitur in eodem textu mox citato, ubi, post verba relata, statim subditur: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit quam cognoverit, licet parentes reclamarent.*

Unde recte ex eo concludit Sanchez nullum esse matrimonium, si femina invita abducatur; secus, si volens, etsi invitis parentibus: et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia praecesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. *Quomodo revalidandum matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum vel metu extortum. Quomodo, si ob impedimentum occultum.* — 1110. *Qu. 1. An in matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia parochi et testium.* — 1111. *Qu. 2. Quomodo et quando impedimentum censeatur occultum.* — 1112. *Qu. 3. An sit revalidandum matrimonium coram paracho et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti erant conscii impedimenti* — 1113. *Qu. 4. An, qui fide contraxit matrimonium teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum.* — 1114. *Qu. 5. An, si quis fide vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de matrimonii nullitate.* — 1115. *Qu. 6. An, si matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate.* — 1116. *Quid in casu urgentis necessitatis* — 1117. *Qu. 7. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti.*

Quomodo
revalidan-
dum M fuit
collum ob
de lectum
CottKMut.

1109. - « Resp. I. Si fuit invalidum *propter consensum fictum vel metu extortum*, sive ex una sive ex utraque parte, potest revalidari per quodeumque signum veri et novi consensus; quia, si altera tantum pars fide contraxit, consensus unius partis habitualiter permanet: ergo accedente alterius consensu revalidatur. — Sanchez I, Coninckf, Navarrus, Filliuccius, Bonacina, etc.

« Unde resolves:

« 1°. Si metus vel defectus consensus fuerit *alterius* tantum partis, curandum est ut ea saltem novum et liberum consensum eliciat, et externis signis prodatur. Alteri autem parti non opus est declarari, praestari novum consensum ad valorem matrimonii. — Sanchez a, Coninck, Bonacina Vide Macratium .

« 2°. Si *uterque* fide vel coacte consenserit, necesse est ut uterque consensum renovet et verbis exprimat. Quia, cum

« utriusque consensus plane nullus fuerit, < aequae necesse est renovare et declarare » ac si factum nunquam fuisset. — Macratius 4.

« Rcspond. II. Si invalidum fuit *propter impedimentum consanguinitatis*, v. gr., « vel aliud simile *occultum dirimens*: tunc, « eo per dispensationem vel aliter sublato, • atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus; et quidem, ut probabilius docet Sanchez ., ab- « solutus et independens ab antiquo. — < Ratio, quia neutrius consensus antiquus • fuit legitimus, cum non caderet in legitimum materiam.

« Unde resolves:

< Si in tali casu altera pars sit ignara « impedimenti vel dubitetur an sciat: illa « suaviter inducenda est ad novum consensum absolute praestandum, dicendo, • v. gr. *Si mihi non nupsisses, nonne*

Queenedo
st ob id pe-
ditae n tum
occultum.

Duatl., dlirp. 7, dub. 56, n. 675. — *Saucii.*, lib. 7, disp. 17, num. 15. — * Lib. 2, ditp. 32, num. 9, — . Ditp. 24, dub. 10. a num. 17. — /Vawr., Man. cap. A'. num. 51, i. f. — >»/?.. tr. 10, part. I. cnp. 3. num. 64 et K». — *ffonac.*

qu. I. punct. <, n. 1, 3 et I — *Comtek*, loc. cit., n. F7 et 93 — . De Matr., ditp. 7, tcct. 15, v. *Diandum 2* — . Loc. cit., v. *Quarhtm dubiMm*. — ' L»b. 2, ditp. 36, num. 5.

Gutierrez, cap. 36, n. 22, licet allegetur a Salmant. non hoc dicit, saltem explicit. Refert enim tantum opinionem Sanchezii juxta quam incurruntur poenae si sponsa no-

lens raptur, neque de hac opinione iudicium profert.

1109. — Sanchez loc. cit., n. 10 et 11; et Bonacina, loc. cit., n. 2, concordant utique,

« modo nuberes? vel: Angor scrupulis
« de matrimonii nostri valore, ideoque re-
« novemus consensum. Quod si fiat, suffi-
« cere (praesertim si sequatur affectu ma-
« rituali copula) docet Quintanadvenas 1. —
« Si autem periculum sit ne pars illa im-
« pedimentum ignorans detrectet, et scan-
« dala gravesque molestiae timeantur:
« licebit uti sententia contraria, quae do-
« cet sufficere ut sola pars impedimenti
« conscia consensum renovet et alteri de-
« claret H Sanchez *, Lessius · Coninck 4
« et Filliuccius J, etc., Diana ·.

Andtnoo
b««etF4to

« Resp. III. Ut matrimonium invali-
« dum, quod coram testibus et paracho
« est celebratum, revalidetur, non opus
« est denuo coram paracho et testibus
• iniri, si impedimentum sit occultum;
« secus, si sit notum. Quia prius matrimo-
« niurn praesumptione Ecclesiae censetur
• validum, non autem posterius. — Na-
• varrus, Sanchez :, Coninck @, Reginal-
« dus·, Fiiiucciusl* ».

in dubto
trit de vi
i te matri-
iX“iip.

1110. - Hic praenotandum id quod dixi-
mus *Lib. /, n, oð*, nimirum communem
esse doctorum sententiam, quod, cum agi-
tur de matrimonio revalidando, propter
bonum animarum praesumitur Ecclesia in
impedimento (si forte adsit) dispensare,
semper ac adest de illius valore vera pro-
babilitas.

Unde, ubi dubitatur inter doctores de
valore alicujus matrimonii, bene potest
haberi illud ut validum, si vere proba-
bile sit de jure validum esse. — Modo
dubium vertat circa impedimentum ab
Ecclesia appositum; nam in impedimentis

de jure naturali non potest Ecclesia dis-
pensare.

Quaeritur 1°. *An, ad revalidandum
matrimonium nullum ob occultum impe-
dimentum, sed in facie Ecclesiaejam cele-
bratum, sit iterum revalidandum coram
paracho et testibus?*

Prima sententia affirmat; et hanc te-
nent Comitulus,l, Concina 13; et Pontius13
cum Palacios, Gutierrez et aliis paucis. —
Ratio, quia assistentia parochi et testium
assignatur a Tridcentino ut forma, sive ut
substantiale requisitum matrimonii. Forma
autem contractus tum adhibenda est, cum
contractus celebratur: si igitur primum
matrimonium fuit nullum, ergo quando
denuo et revera contrahitur, debet forma
adhiberi.

Secunda vero sententia probabilior et
communis, negat. Ratio, quia concilium,
praescribendo parochi praesentiam et te-
stium ad valorem matrimonii, merito prae-
sumitur noluisse hunc casum comprehen-
dere; concilium enim per illam praesen-
tiam tantum voluit occurrere peccatis
quae consurgebant ex nuptiis clam cele-
bratis. Sed in nostro casu matrimonium
jam publice est contractum; et ideo suf-
ficit novum tantum ponere consensum. —
Ita Navarrus u, Natalis Alexander lft, Fa-
gnanus le, Habert n, Contin. Tournely lS,
Anacletuslt, Cardenas w, Sporer3l, Ronca-
glia M, Bossius tt, Vivai4, Holzmann **, Au-
ctor *Istruz. per li novelli Confess. w*;
Sanchez37 cum Vega, Lopcz, Manucle,
Henriquez, Philiarcho, Rodriguez, etc.;
Elbel A cum Bosco, Corduba a>, Herincx,

Almi
dicant ru
trinoai es
oalltBA
occului
iopedis a
lament pt
blice rtui
dandas.

ProUh
lim ttao
manitr m-
fitur.

1· Ot u
tcatioaea
TndtBltti

1 Append tr 7, dubult, n. 5. — · Lib. 2, di»p. 36,
An β, et lib. S, di*p. 84 n. M. — * Lib. 2, cap. 17. n 77.
• Dtap. 24, n. 88. — 1 Tr. 10, part. 1, cap. 3. η. V2 —
* Part 4. tr. 4. re»oL 49. — .Vater , Man., tap. 22, n. 70.
1 Ltb. 2. dtap. 37, n. 3 ct 11. — · Lot. dt., n. et
•*q — · Lib. 31, η. 1K1 — H Tr. 10, part 1, cap. 3, n. 93
rt oeq. — 11 Reapont. mor., ht». I, 9« 120, n. 2 el 3. —
1· D>m 4. cap. 7. a n 14 Lib 5. cap. 6, n 6 ·.WicA
U Pêlatiai, in 4, dial. 27, d'»p I, v· Αλλγο. *GtUitr* ,
Canon Quaest., lib |,<ap. It,n 7el8. — M Man., tap. 22,
■·m *0 — * Dc Matr., cap. 4, art 13 ref 17. — * In
cap h qui fidera. de apontal.. η. II. — De Matr cap 4,
l I — * Dr Ditpcnwt. tn tptvie, part. I, cap 12, qu 2,

reap. 2 — n Tr. U, diat 14, n. 17.' — '' In propos 1, dtta. 2
n. 665. — ·' Part. 4, cap. 2, n. 4M. — M Tr. 21, qu. 5, cap. 3,
qu. 4. — - De Matr Contr., cap. 2. n. 6 cl acqq., et n. 16.
— u De Matr., qu. 4, art. 3. n 8. — M De Matr., n. 699. —
* Part. 2. cap. 15, num 126. — r Lib. 2, diip. 37, num. 3, ·
Pirfca, Sum. ailva lib. 6, ακ. 93, i f. ct cas. 14.3 · *Ludau*.
Lofxi. Instruct nov part. 2, de Matr , cap. 40, v. *Deinde*
h h h c ; et cap 37, v. Porn» gMOrrfam · *Mannel Rùdti*-
in bull. Ccuci.it § 13, n 6; ct Sum., part. 1, cap. 217
ia/. 218), n. ? *Ihiirij* , lib II, cap. 3. n. 6. lit. *I* ; cl
cap. 12. η I, lit *i PhilUvch* . part. 2. lib 2 cap. 1.1. —
■ De Matr.. n 15. /.' »ko, de Matr , disp 12, acct. 14.
n. III ct vqq · /Λ Ηηγχ, ditp. 5 ft.

bed dicunt satis esse interneconsentire, quando
unus tantum defecit.
Auctores citati videntur requirere ut
uterque consensum renovet, sed caute, scilicet

ne detegatur impedimentum a parte ejusdem
conscia.
1110. - <" Corduba, *Sum., qu. 51*, id con-
cedit in solo casu quo aliter absque scandalo

Illsung, etc.; et Salmant.¹ cum Soto^b, Cajetano Bonacina, Coninck et Palao. — Item noster Summus Pontifex Benedictus XIV³ cum Pontas, Van-Espen et communi, ut testatur.

2. Ob or-
aculum San-
cti Pii V.

Et sic statuit atque in praxi constanter deduxit S. Poenitentiaria, ex oraculo S. Pii V, qui, praecise ab illa rogatus de hac re, declaravit non esse necessarios parochum et testes, dum rursus contrahitur matrimonium ab iis qui illud publice contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur Cardenas⁸ et fere omnes auctores citati, cum eodem Pontifice Benedicto, ex Navarro, qui officialis fuit praedicti Tribunalis. —

>Ob pra-
xis» S. Poe-
nitentia-
riae.

Et ideo, quando agitur de matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Poenitentiaria in dispensando hac utitur formula: *Cum eodem latore, quod matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publice servata forma concilii Tridentim, contrahere possit, misericorditer dispenses*. Quando vero agitur de matrimonio jam publice contracto in facie Ecclesiae, utitur his verbis: *Cum eodem latore, ut, dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata (sed id caute, ut latoris delictum nusquam detegatur), matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses*. — Unde observa quod in primo casu, quia necessaria est praesentia parochi, dicitur *servata forma concilii*. In secundo vero dicitur *secrete ad evitanda scandala*, id est, ut patet, sine parochi et testibus.

4. Ob de-
claratione
S. C. Con-
cilio.

Et sic etiam pluries declaravit S. C. Concilii; ut refert idem Benedictus⁴. — Qui addit, olim Rotam Romanam de hoc aliquando dubitasse; sed postquam fuit admo-

Illunt, tr. 6, di»p. 9, num. 119. — 1 Tr. 9, cap. 3, n. 128 et 129. — *tonat*, qu. 2, punct. 9, num. 4 et 10. — *Coninth*, ditp. 24, n. 83. — *Palas*, tr. 28, diep. 3, punct. 7, 3, n. 2. — Notif. 87, n. 63. — *Pontos*, v. Afa/Hmonium IV, ca. 4 et 6. — *VanEsfrn.*, part. ut. 14, cap. 7, n. 10. — » In prop. 1. DIM. 2, n. 666. — *Bntnd. XIV*, loc. cit., n. 63. — *Navar.*, Conati. 14 de «potual», n. 14, al. 16. —

nila a Praefecto ipsius S. Congregationis, quod ejus declarationes innixae erant stylo S. Poenitentiariae et S. Pii V oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.

MOBdec-

æ

Obj.

Objicit Pontius⁸ oraculum Clementis VIII quod in extensum refert. Ubi narrat quod, cum quaedam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium, ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII: qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram parochi et testibus, admonito prius marito de matrimonii nullitate; sed, ad evitandum scandalum, se dispensare ut secreto inter se contrahant renovato consensu. — Sed auctores nostrae sententiae, et praesertim Salmant., Roncaglia, Sporer, Holzmann, Bossius et Elbel, multipliciter respondent. Et Γ. Quod illud impedimentum, licet occultum, cum tamen ortum habuerit ex metu incusso, erat obnoxium periculo publicationis aut deductionis ad forum. 2°. Quod Pontifex vel respondit tamquam Doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3°. Quod de praefato oraculo non satis constat, prout constat de oraculo S. Pii V, quod apparet comprobatum tot declarationibus S. Congregationis, decisionibus Rotae Romanae et praxi constanti S. Poenitentiariae.

Tr^iRiter

Ad rationem autem oppositae sententiae respondetur quod concilium vult assistentiam parochi et testium ad probandam validitatem matrimonii secundum externam apparentiam. Cum autem matrimonium prius contractum jam externe reputatur validum, cessat ratio cur praedicta assistentia denuo requiratur.

Repende-

iem dVef

“noru®

1111.- Quaeritur 2°. Quomodo et quando impedimentum intelligaturesse *occultum*,

4 Notif. 87, n. 63. — *Roto Rom.*, decis. 00 coram Serphino; decia. 395 coram I-odonaio, num. 1. — Lib. 5, cap. 6, n. b. — Lib. 4, cap. 24, n. 4. — *SaJmanl.*, tr. 9, cap. 3, n. 130. — *Roncaglia*, qu. 5, cap. 3, quact. 3, v. f. — *Sffiorrr*, part. 4, cap. J, n. 448. — *llotom.*, de Matr., n. 699, v. *Diets S.* — *Bossius*, de Matr. Contr., cap. 2, n. 18 et 46. — *EJW*, de Matr., n. 345 i. f., et 340.

vel infamia revalidari nequeat, et unus saltem contrahentium ignarus erat impedimenti.

b> Sotus, in 4, dist. 28, qu. un., art. 2, concl. 3, requirit dispensationem episcopi; sed si episcopus adiri nequeat, vel injuste

dispensationem deneget, dicit posse *citra culpam*[^] absque parochi et testibus revalidari.

cJ Cajetanus, *Opusc.*, torn. 1, tr. 12, qu. 2, id concedit, loquens de liceitate.

cum in litteris & Poenitentiariae dicitur:
Dummodo impedimentum occultum sit?

Juxia
Aboidam.
cricen cea-
-ettzr occul-
tura « non
cat notum
majori par-
tL

Navarrus ⁷, loquendo de *censuris*, cum Glossa in can. *Quis aliquando, de Poenit., dist. 1, § Non sunt haec*, v. *Secreta*, dicit esse *occultum*, quando factum fuit in praesentia quinque personarum; *quia* (ut ait Navarrus) *non est de occulti essentia quod suapte natura non sit probabile, qualia sunt sola mentalia*. Unde concludit quod, ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti oppidi, viciniae vel collegii, ubi saltem immorentur decem personae. Et idem sentiunt Suarez Azor ^a, Toletus ⁸ Molina ^{αλ} (Vide dicta *n. 593*, v. *Notandum 3*). — Bene tamen advertit Fagnanus ⁸ hanc doctrinam, scilicet quod factum sit notum majori parti parochiae, intelligendam esse cum grano salis; nam si in parochia essent mille personae, perperam diceretur *occultum* (actum illud quod sciunt quadringenti vel quingenti).

Opinio
cum irano
aallu acci
piernU.

Aliqui
dicunt im-
pedimen-
tum campo-
blicum ai
probaripot
tit per duo-
teatet.

In nostro autem casu, dicit Sanchez⁴ cum Henriquez ^b et Manuele ^b, quod si impedimentum possit per duos testes probari, illud amplius non potest dici occul-

* kUn., cap. 27, n. 256. — ⁷ Lib. I, cap. 89, n. 5, cum cap 74, n. 2 — ⁸ In cap. Vcsfra, de cohabit, clericor, n. 116 et 117. — ⁸ Ub. 2, ditp. 37, n. 11. ⁸ Laym., lib. 5, tr. 10. pari. 4, cap. 14, n. 4. - *Rtbell.*, part. 2, hb. 2, qu. 9,

tum, etiamsi non sit periculum quod ad forum deferatur. Quia tunc sequerentur eadem inconvenientia quae olim sequerentur ex matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum matrimonium posset alter conjux alias nuptias inire. — Sed melius et communissime dicunt alii, ut Sporer ^c cum cornu- Mthau
muni, et Croix ^d cum Laymann, Hur- uet
tadoc^e et Rebello, id tantum procedere quando prudens adest periculum quod res sit deferenda ad forum externum. Et idem Sanchez videtur se retractasse ⁸ dum, explicando ex Navarro ⁸ praefatam clausulam S. Poenitentiariae: *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit cum Lopez et Manuele, illud dici occultum quod non est publicum majori parti parochiae, viciniae vel collegii. — Unde recte concludit pro ptMi.
noster Summus Pontifex Benedictus XIV¹ cum Tiburtio Navarro/[>] et Thesauro *D*, tunc confessario abstinendum esse ab exsequenda dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conjicere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Caeterum ait cum eisdem auctoribus et Syro impedimentum per se dici occul

n. 6. — ⁸ Lib. 8, diap. 34, n. 56; cfr lib. 2. diip. 27, n. 11. -
• Man., cap. 27. η. 256. ⁸ Man. *RodH* in bull. Crucial.,
§ 9. n. 127, i. f. — ⁷ Notif. 87, n. 45, i. f. ⁸ SyrMi, Diluci-
datio facult. et Prax. S. Poenit., part. 2, cap. 2, v. Nano.

Illi. - a) Suarez, *Dc Censur., disp. 41, sect. 2, n. 6*, v. *Alta régula*; Azor, *part. J, lib. 8, cap. 10, qu. 9*; Molina, *de Just, et Jure, tr. 4, disp. 32, num. 8*, dicunt occultum accipi prout a publico et notorio distinguitur.

b) Henriquez, *lib. 14, cap. 20, num. 4*; Manuel Rodriguez, *in bull. Cruciatæ*, § 9, η. 127, *i. f.*, citantur a Sanchez pro opinione contraria, et in aliis materiis. Et revera:

• Occultum, inquit Henriquez, dicitur non tantum quod est per se occultum, sed quod licet de se probabile sit per testes, non est publicum, notorium vel famosum. Idemque dicit Rodriguez.

Spacer^e *part 4, cap. 2, η. 462*, potius adhaeret sententiae Sanchczii, dicens: « Si periculum sit ne in foro externo vel in facie Ecclesiae impedimentum aliquando innotescat, vel saltem duobus testibus probari possit, debere consensum renovari ad matrimonium de novo renovandum coram parcho et testibus ». — Idemque tenet Hurtadus, *disp. 3, dtJJ. 11, n. 43*, quamvis a Croix pro se citetur.

d) Croix, *lib. 6, part. 3, n. 815*, scribit consensum renovandum esse coram parcho et testibus (cum venia poenitentis), « si sit prudens periculum ne impedimentum aliquando innotescat, quamvis esset notum ex sola confessione sacramentali ».

*) Ludov. Lopez, *Instr, nov., part. 2, de Clavib., cap. 8, de Bulla*, v. *Igitur antequam*, haeresim occultam esse ait ex Navarro « quando non est publica per infamiam vel deducta ad iudicium ». — Manuel Rodriguez vero occultum esse ait quod distinguitur a publico.

D Non directe sed indirecte hoc dicit Tiburtius Navarrus, *Manuduct, adprax. S, Poenit., Introd., cap. 3*, ubi dicit occultum esse quod a paucis cognoscitur, « modo... ex circumstantiis non appareat rem quidem nunc occultam, tamen facile publicandam ». — Thesaurus pariter, *de Poen. eccles., part. 1, cap. 21, § Dicendum 1, i. f.*, refert tantum Poenilcntiariam dispensationem non concedere, < si ex circumstantiis appareat rem nunc quidem occultam, tamen facile publicandam ».

tum si notum sit in oppido sex solis personis, in civitate septem vel octo: modo ab eis non fuerit divulgatum.

Testatur autem Fagnanus l S. Poenitentiarum servare hanc praxim: quando crimen est notum tantum quatuor vel quinque personis, dispensat in eo tamquam occulto; sed ego scio S. Poenitentiarum dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit vero idem Fagnanus l hoc intelligi, quando a S. Poenitentiarum dicitur in clausula simpliciter *occultum*; secus, si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis, quia tunc merito ait non dici occultum crimen quod potest per duos testes probari

E converso notat praefatus Benedictus § cum de Leone, Tiburtio Navarro, Giribaldo et pluribus aliis, quod aliquando posset esse crimen *publicum materialiter*, nempe si publicum sit viciniae; sed *formaliter occultum*, nimirum si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis Et tunc etiam potest impetrari dispensatio a S. Poenitentiarum.

1112. - Quaeritur 3°. *An matrimonium sit revalidandum coram parocho et testibus, si ipsi tempore matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti?*

Affirmat Sanchez⁴ cum Henriquez, Ledesma et aliis; quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potius nullitads

tabis matrimonii. Et idem sentit Croix⁸ cum Aversa et Kugler, etiamsi tantum unus ex testibus impedimentum noverit.

Negant vero Coninck § et Tamburinus⁷; item Gobât^a et alii apud Croix⁶. Quia assistentia parochi et testium fuit praescripta a Tridentino, non tam ad testandam validitatem matrimonii, quae multipliciter eis potest esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur ne iidem conjuges alias nuptias ineant.

Utraque sententia est probabilis. — Sed secunda videtur probabilior. Concilium enim ., requirendo assistentiam parochi et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia; et minime indicat velle amplius ut testes certiorentur de matrimonii valore: et cur? Quia (ut ajunt Salmant.,⁹) Ecclesia *neque parochum et testes adducit ad probandum valorem matrimonii, sed celebrationem illius externam*.

1113. - Quaeritur 4°. *An qui fecte contraxit matrimonium teneatur deinde exjustitia illud revahdare per verum consensum*⁹

Affirmant Palaus n, Pontius l8, Concinal³ et Salmant.¹⁴ cum Soto, Trullench et Aversa. Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum: unde, ut servetur aequalitas, tenetur fecte consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere βλ

Clone distinguendum. - *Kubler*, de Μαίγ., part. 1. qu. 61, n. 884, v. *Tertio*. — . Disp. 24, n. 85. — 1 Dc Matr.. tr. 4. cap. 7, § 3, n. 10. — . Loc. dt.. n. 815. — . Sesa. 24. de reform. Matr.. cap. 1. — ». Tr. 9. CAp. 3, n. 129. — u Tr. 28, diip. 3. punct. 7, § 1, η. 1 et 2. — w Lib. 2, cap. 5, n. 5. — “ Dise. 4, cap. 7. η. 5. — M Loc. dt., n. 114 et 115. - *Sotas*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 3, v. *Alui praecipua*. . *Trull.*, lib. 7, cap. 5, dub. 4, num 20. . .4t<rsa, qu. 3, sect. 1, v. *Qui autem*.

e) Fagnanus dicit omnino occultum intelligi illud < quod nulla ratione probari potest ».

Ita profecto refert Benedictus XIV n. 42, cum auctoribus citatis et fatetur esse communiorem sententiam; sed *num, 48*, illam rejicit in sensu hic exposito, ct aliam inducit distinctionem: si nempe crimen sit occultum formaliter, id est ratione criminis, sed publicum materialiter, id est ratione facti v. g. si publice constet aliquem alium occidisse, sed publice etiam credatur hoc fecisse ad defensionem propriam, crimen ratione

criminis erit occultum, et publicum ratione facti; et tunc potest impetrari dispensatio a S. Poenitentiarum; minime vero, si publice constet dc crimine ut crimine, et solum ignoretur poena juris huic crimini addicta.

1112. - † Gobat male citatur a Croix pro hac sententia; Gobat enim non tractat de praesenti casu *tr, 10, n. 415 et seq.*

1113. - °) Auctores citati (Pontio excepto) hanc suam sententiam limitant: nisi signa dederit ficti consensus, vel nimia sit disparius conditionis inter utrumque, si timeatur malus exitus.

Praxis Sa
ate Poeni-
tentiarum.

Sufficit
impedimen-
tum forma-
hier occul-
tam.

Affirmant
aliqui publi-
ce èssere va-
hdandum.

M *<■><

.!«>.

secunda
videtur pro-

Qui tute
îenîtJZri-
dJh<£

Proub<u Negant vero probabilius Sanchez^ cum Navarro Soto Anglesc), Henriquez % .Manuele^ et Aragon c>; item Gutierrez d>, Hurtadus et Villalobos d> apud Salmant. et probabile putat Palaus Ratio, quia, cum contractus matrimonii non possit claudicare, quando unus fecte consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inaequalitas; ille enim qui verum apposuit consensum aequae liber remanet ac si nullum consensum apposuerit

Exceptio. Omnes tamen conveniunt teneri fecte consentientem revalidare matrimonium per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. - Quaeritur 5°. *Ah, si unus fecte vel ex metu contraxit matrimonium, debeat certioremfacere alterum conjugem de*

matrimonii nuilitate, si postea velit illud revalidare?

Prima sententia affirmat; et hanc tenet Pontius ■ cum Comitolo a>, item Palaus ζῖζζ";' et Hurtadus, apud Salmant.'; ac probabilem putat Lessius «Λ — Ratio, quia, cum 2“^? nullus eo casu fuerit contractus, deficiente d“d§ consensu metum passi vel fecte consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius: consensus autem qui ab initio fuit nullus, tractu temporis convalescere non potest.

Secunda tamen, communis et verior b), sententia docet sufficere quod tantum fecte consentiens vel metum passus suum ponat consensum. Et hanc tenent Lessius s; Navarrus e cum Hostiensi et Joanne Andrae %' S. Antoninus ', Contin. Tournely ., Bossius®; Roncaglia 10 cum Laymann; Bonacina 11; Sanchez11 cum S. Bonaventura^

Gaip. Htttrtad., diip. 3, diff. 9, n. 35. · 1 Tr. 9, cap. 3, n. 113. — · Tr. 28, diip. 3, punct. 7, § 1, n. 2. — · Lib. 4, cap.25. n.2; cfr. cap.24. n.3. — *Palau*», loc. dt.. n. 6 ct 7.. *Gatp. Hurtad.*, diip. 3, diff. 9, n. 33 et icq., diff. 10, n. 36 et tq. · Tr. 9, cap. 3, n. 117. — » Lib. 2, cap. 17, n. 72. —

· *Man.*, cap. 22, η. 80. — ' *Part.* 3, lit. 1, cap. 7, in med. — · *De Diipen&at.* in epcclie, part. 1, cap. 7, v. *Circa dubium.* — · *De Matr.*, Contr.cap. 12, n. 383ct cap. 2, n. 38. — M Tr.21, qu. 5, cap. 3, qu. 3. · *Laym.*, lib. 5, tr. 10, part. 2, cap. 6, n. 1. — ” Qu. 2, punct. 9, n. 1. — 11 Lib. 2, disp. 32, n. 9.

6J Sanchez in praxi parum difieri a prima sententia; nam, *lib. 1, disp. 11, n. 5*, dicit de prima sententia: «Moraliter ct regulariter est verissima; nam semper sequitur notabile damnum feminae, tum in fama, quare alii nubere non poterit: tum etiam quia non permittetur aliud inire matrimonium ». Sed addit: «Ceterum si nullum ex his damnis nec aliud notabile sequeretur, probabilio- rem reputo priorem [quae apud S. Alphonsum est secunda) sententiam; his enim seclulis damnis, maxime urgent ejus rationes».

<) Auctores citati hic a Sanchez, adducuntur solum in casu simili ad probationem hujus opinionis, in casu nimirum alicujus fecte emittentis vota religiosa; Navarrus nempe, *de Regul. comm. 4, in cap.* Statuimus 19, *qu. 3*; Sotus, *de Just, et Jure, lib. 7, qu. 1, art. 2*, v. *An vero qui tale votum*; Angles, *Flores, qu. de Voto, art. 1, dijj. 4, concl. 3*; Henriquez, *lib. II, cap. 11, n. 3 i. f.*; Man. Rodriguez., *Sum., part. 2, cap. 94, num. 5*; Aragon, *in 2 m 2 qu. 88, art. 1, Dub. Utrum propositum voluntatis sit necessarium ad votum.* — Nihilominus in casu praesenti Navarrus, *Man., cap. 22, n. 77*; Sotus, *in 4 sent., loc. cit.*; Henriquez, *loc. cit., init.*, tenent primam sententiam, cum limitationibus quas indicavimus in nota a; Rodriguez tamen, *part 1, cap. 206, η. 7*, absque limitatione eamdem opinionem tuetur.

Λ) Gutierrez et Villalobos male citantur a

Salmant; licet enim Gutierrez, *de Matrim., cap. 9, num. 5 et seqq.*, neget teneri ratione fictae promissionis; at certe obligat ad renovandum per verum consensum (salvis supradictis limitationibus) ratione contractus *do ut des.* — Villalobos autem, *part. 1, tr. 13, diJJ. 8, n. 2*, negat teneri ratione contractus; sed, *num. 3* addit moraliter loquendo semper vel fere semper teneri ratione damni.

1114. - «J Comitulus, *lib. 1, qu. 120*, doctrinam habet ex qua Pontius hanc suam sententiam colligit, scilicet: utrumque conjugem debere consensum renovare. Quod Lessius, *lib. 2, cap. 17, num. 72, i. f.*, probabile existimat

b> Vide in *D elendi quaest. reform., qu. 18.*

«> Hostiensis, *in cap. Dilectus 23, de sponsalib., n.5;el* Joannes Andrae, *in cap. Dilectus 24, eod. tit., num. 7*, rationem hujus opinionis habent, nempe: non requiri ut utriusque consensus sit simul, sed salis esse, si postea quovis temporis intervallo alter consentiat, modo prior in suo consensu perseveret — Idemque notandum venit de Dominico Soto, *in 4, dist. 27, qu.1, art. 3*, v. *Sed alia hinc nascitur*, citat, a Salmant.

'1> S. Bonaventura, *in 4, dist. 29. qu. 2, ad 3*, hoc sane tenet; sed in fine addit: «Posset tamen dici quod in tali casu consensus viri (qui scilicet vere prius consenserat) renovari debet vel verbo vel signo».

Paludano, Silvestro, Angelo, Armilla, Tabiena, Petro Soto, Lopez, etc.; et Saliniant. cum Soto et Coninck, Trullench.

— Hanc sententiam expresse tenet etiam D. Thomas, ubi dicit: *Ex consensu libero illius qui primo coactus est non fit matrimonium, nisi in quantum consensus praecedens in altero adhuc manet in suo vigore; unde si dissentiret, non fieret matrimonium*. Ergo perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. — Probatur ex cap. *Insuper 4, Qui iatr. accus., etc.*, ubi in summario sic habetur: *Invita desponsata, postea sponte cognita, contra matrimonium non auditur*. Idem habetur in cap. *Proposuit 2, de conjug. servor.*: ibi dicitur quod, cum quidam vir ignorans servam duxisset, postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit; unde compulsus fuit, ut eam sicut uxorem pertractet. Idem, ex cap. *Ad id 21, de sponsat.*; ibi: *Quamvis... ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire*. Ergo sufficit consensus partis metum passae vel fictae consentientis, expressus per copulam conjugalem vel per cohabitationem, una cum consensu alterius prius dato, ad faciendum validum matrimonium. — Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem ut sciat primum matrimonium invalide fuisse initum; prout bene advertunt Sanchez, Navarrus, et [Contin.] Tournely cum Silvestro et Pirhing.

Ratio autem nostrae sententiae est, quia certum est quod in contractu matrimonii non requiritur simultas physica consensuum sponsorum; sed sufficit moralis,

nempe, si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. — In nostro autem casu ideo matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi vel fictae consentientis. Ergo, cum jam praecesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem etc. (ut infra n. seq. v. *Secunda*), satis est quod accedat consensus istius metum passi vel fictae consentientis, expressus aut per verba aut per signa, nempe per copulam maritalem aut voluntariam cohabitationem; ut docet Sanchez et cum S. Thoma, S. Bonaventura, Paludano, etc., utque patet ex testibus supra citatis.

Nec valet dicere quod consensus alterius qui liber fuit a metu vel fictione fuit nullus, cum nullus adfuerit contractus. Nam respondetur quod, licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus; et ideo, cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictae consensit: pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam praestasset. — Neque obstat, ait Pater Cuniliati, timor ne pars quae liberum consensum praestitit, si rursus esset requisita de novo consensu, forte illum negaret. Nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus; sed interim consensus olim impertitus jam perseverat.

Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video quomodo possit responderi ad canones supra relatos, et praesertim ad secundum in cap. *Ad id, de sponsat.* Ubi casus fuit quod puella quaedam, cum prius nuptias contraxisset sine

Priori
objectioni
respondet
tor

Secundae
objectioni
«atistit.

Argumentum
convincit
Juxta
S. Doctorem
rew

Palud., in 4, dist. 29, qu. 1, art. 4, concl. 1 (n. 24).
v. *Matrimonium VIII*, qu. 11, § *Quartum*.
Antri., v. *Matrimonium III*, imped. 11, qu. 1. · *Armil.*,
v. *Matrimonium*, n. 41. · *Tabiena*, v. *Impedimentum IX*,
i f · /cfr. de Solo, de Matr., lect 5, post prime. *Lu*
dov. Lapea, Instruct. cone., part. 1, cap. 80. v. *Sr./ tan*
drm. — 1 Tr. 9, cap. 8, qu. 118 · *Coninck*, dist. 24, n. 90. ·
Trull., lib. 7, cap. 5, dub. 4, n. 2. — · *Suppi.*, qu. 47,

art. 4, ad 2. — · *Lib. 2*, dist. 36, qu. X — 4 Mo. cap. 22.
num. 76. — · De Dhpcniat. in tpeae. part. 1, cap. 7,
v. *Tertia conditio*. · *Pirhint*, lib. 4, tit. 1, num. 113. —
· *Lib. 4*, dist. 18, num. 2 et 3; cfr. dup. 34, num. 2. ·
S. Thom., in 4, dist. 29, qu. unie., art. 3, solut. 2, ad 2;
cfr. *Suppkm.*, loc. cit. · *S. Bonav.*, in 4, dist. 29, qu. 2,
ad 3. · *Palud.*, loc. cit., concl. 3 (num. 25). — · De Ma
trim, cap. 30, num. 3.

Textus genuinus est: «Si constiterit quod idem vir praefatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione praemissa compellatis, ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet».

f) Silvester, v. *Matrimonium VIII, qu. 2, § Sextum*, rem plane innuit, dicens de eo qui ignoranter cum ancilla contraxit, si liber postea eam cognoscit: «Non tenetur sure cum ea, quia matrimonium nullum fuit, et semper ei se commiscuit ex primo consensu

suo consensu interno, et deinde cum illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo viro cohabitaverat, Pontifex praecepit ipsam cogendam ad primas nuptias redire, dum praesumebatur quod per illam cohabitationem jam suum consensum praestiterit: *Quamvis ab initio* (repetamus verba textus) *invita fuisset ei tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* — Papa igitur pro vera non habuit rationem primae sententiae, scilicet quod consensus libere datus a viro esset eo casu per se invalidus, tamquam cadens supra materiam inhabilem; sed potius pro vero judicavit quod ille viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu a muliere per suam cohabitationem praestito, jam primum matrimonium convalidasset: et ideo jussit quod mulier ad illud redire teneretur.

Ultimae
objectioni
remittive
responde-
tur.

Objicitur a Pontio declaratio Clementis VIII. — Sed illi respondetur ab auctoribus nostrae sententiae, sicut responsum est supra *n. 1110*, v. *Objicit Pontius, etc.*

1115. - Quaeritur 6°. *An, quando matrimonium fuit nullum ob aliquod impe-*

Pont., lib. 4. cap. 2A, num. 4. — 1 Lib. 4, cap. 24, num. 2. — Tr. 28, diap. 3, punct. 7, § 2, num. 3. — De Matr. Contr., cap. 2, n. 74 — Lib. 2, cap. 17, n. 76. — Man., cap. 22, num. 47. Covarr. (cit. a Sanch.j. de Matr., part. 2, cap. 4, num. 8. — Lib. 2. di>p 35, num. 2;

*dimentum, sit necessarium ad illud reva-
Udandum ut, ablato impedimento, uterque
conjux fiat conscius de nullitate matri-
monii?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Pontius \ Palaus *, Bossius · Les-
sius 4; Navarrus 6 cum Silvestro a> et Co-
varruvias; ac Sanchez® cum D. Thoma b>, Scolo, Cajetano c>, Abulensi, Palacios, etc.
— Ratio, quia hoc matrimonium non po-
test fieri validum neque per primum neque
per secundum consensum praestitum post
dispensationem. Non per primum; quia
quod fuit nullum ab initio, tractu tempo-
ris validari non potest. Non per secundum;
quia hic novus consensus non est validus,
nisi fiat animo contrahendi illo tunc ma-
trimonium: et hunc animum non habet
qui nescit matrimonium prius contractum
esse nullum; vir enim qui tunc consentit
ignorans nullitatem, consentit quidem cum
errore, putans consentire in uxorem jam
suam: ergo cum erret in substantia, con-
sensus minime valet.

Secunda vero sententia, quam tenent
Salmant.7 cum Soto, Ledesma V, Rodri-
guez et Henriquez f; item Paludanus §,
Angelus, Gabriel h> et alii plures apud
Bossium 8, dicit non esse opus ut pars
ignara impedimenti moneatur de nullitate

Si
hwniaaU
hallaot
impedir/t
tua, j«xu
Allo· dck
QURqtt·»
neri aJ rt
valida-
dum.

ProbaUii
ter nec etl
nectm
num.

cfr. di>p. 86. num. 3 et »eqq. · Scot., in 4, diet. 35. num. 5,
v. Resp. *Primus consensus.* · Abulcn, in I Regum, cap. 8,
qu. 38. · Palacios, in 4, diat. 30, ditp. 1, v. *At vero.* —
1 Tr. 9, cap. 3, num. 122. · Sotus, in 4, dist. 28, qu. un.,
art. 2, concl. 3. — ■ Loc. dt., n.72.

qui nullus fuit ·. Et addit: « Si durat antiquus consensus, virtute ejus non contrahitur, quia nullus est ».

1115. - «u Silvester, v. Matrimonium VI, qu.5, §*Secundum*, dicit opus esse novo consensu. Sed cfr. etiam notam c ad num. praeced., ubi de contrahente cum ancilla ignoranter, quam postea dominus manumisit

b> S. Thomas, in d, dist. 40, qu, unie., ari. 4, ad 6, innuit dicens: Post dispensationem · illa conjunctio non efficietur matrimonialis ex statuto Ecclesiae ratione primi contractus,.; sed tamen possent de novo contrahere, et alia conjunctio esset ».

O Cajetanus, Sum v. Mairim. contractus, ¶ *Peritum caput*, et *Opusc. torn. 1, tr. 12, qu 2*, negat adesse hanc necessitatem nec pro illa citatur a Sanchez.

Petrus Ledesma, qu 45, art 3, dub utt., distinguit, et adhaeret huic sententiae

quando impedimentum se tenet ex parte uxoris tantum; si vero se teneat ex parte viri, vel utriusque, adhaeret priori sententiae, nisi dubitetur de mutuo amore.

f) Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 217, η. 2*, ita protecto tenet, sed addit: · Si vero non timet periculum revelandi impedimentum, procurare debet ut maritus sciat se esse liberum et solutum, quia matrimonium non valuit ».

f) Henriquez, lib. 11, cap. 3, num. 6, id concedit « in casu raro scandali, ubi femina apud virum de vita et grandi honore periclitaretur, si viro aperiret praesumpti matrimonii occultum impedimentum».

Paludanus, dist. 36, qu. 1, art. 2, concl. 2, (n. 14). id refert ex aliis quos videtur approbare.

b) Gabriel BieL Suppi., dist 29, qu. un., art 3, dub. 3, id habet loquens de matrimo-

Probamr
Hour

Ei ratione.

matrimonii; sed sufticere quod, ablato impedimento, pars quae conscia est de illo consensum ab altera accipiat. — Probatur 1°. Ex decisione 687 Rotae Romanae apud Farinacium, edita auctoritate apostolica (eam refert Bossius †). Ibi sic dictum fuit: *Vobiscum quod, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto matrimonio remanere, seu illud... publice, servata forma concilii Tridentini, de novo contrahere... libere et licite valeatis, auctoritate apostolica... dispensamus.* — Probatur 2°. Ratione: quia prior consensus, licet suo effectu caruerit ob impedimentum a jure positivo appositum; tamen de jure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus erga personam de jure naturae habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat Benedictus XIV *. Unde fit quod, cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignonintis impedimentum virtualiter per usum matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam et alia signa externa quae ex primo consensu procedunt; et accedente ex altera parte consensu interno conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa: tunc consensus utriusque moraliter uniuntur et matrimonium convalidant. — Ac propterea dicunt Abbas % Gonzalez V, Felinus % etc., apud Bossium V,

posse Papam dispensare in matrimonio nullo a novo consensu praestando. Et de facto, per Clementem XI, ex brevi edito die 2 April. 1701 (ut refert Benedictus '), quaedam matrimonia nulliter contracta a quibusdam populis Indiarum, vocatis *Pucueles* et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata />.

In hac autem re (quidquid dixerimus in prima k> editione), maxime notandum id quod declaravit Benedictus XIV in constitut. *Etsi matrimonialis*, edita die 27 Septembris 1755 'A Ibi cum accidisset casus, quod quidam vir, qui bona fide sed invalide matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis quod timebatur, Pontifex petitioni induisit. Eodemque tempore declarant (vide ibi § 7) quod, casu quo impedimentum oritur, non a lege naturali aut divina (prout esset cum praestatur consensus vivente altero conjugue, aut cum persona servilis conditionis ignotae), sed provenit a lege ecclesiastica: tunc bene potest Papa dispensare ut matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum praestitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus. Nam, eo casu, Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retro-

Farinae., Dc dt. Rotae Rora. «electae, tora.2, part.2, de cit.687, — *De Matr.Contr.,cap.10,n.332. — *Notif.87. n.80.

— *CUM fm XI*, breve *In Aflostohcaa di^niiaUs*, p. de M tinis, Juris Pont, de Prop. Fide. ptrt. 1, tom. 2. — ' Loc. dt.

nio nullo propter metum, qui non est amplius casus praesens. At, *dist. 36, qu. 1, art. 3, dub. I*, loquens de matrimonio ignoranter contracto cum ancilla, negat validari per manumissionem « sine *utriusque* consensu libero », quod concordat cum priori opinione hic a S. Alphonso exposita.

O Bossius, *cap. 2, n. 92*, non loquitur de dispensatione a praestando novo consensu; sicut neque auctores citati ab ipso: Abbas, *in cap.* Quia circa 6, *de consang. et affin.*, n. 8, Hieronymus Gonzalez, *Super Reg. 8, Cancell.*, glos. 9, § 2, n. 87, Felinus, *in cap. 1, de tregua et pace*, v. Si *diceres, quare*; sed dicunt tolerantiam Pontificis inducere dispensationem.

i) Hic in secunda et tenia editione, S. Alphonsus addebat: « Haec secunda sententia, speculative loquendo, videtur probabilior, sed

in praxi, extra casum urgentis necessitatis ut infra, prima omnino est tenenda.-, quia secunda opinio, cum non sit moraliter certa non potest in praxim deduci juxta propos. I, damnatam de Innoc. XI.». Textus vero qui nunc habetur est in quarta editione a S. Alphonso primum insertus.

k) In prima editione, *coi. 900*, S. Doctor aiebat: « Omnino dicendum est... nccesse esse quod uterque certior fiat de nullitate prioris consensus ».

O Seu rectius: Decretum latum fuerat 27 Sept 1755 et publicatum brevi *Etsi matrimonialis*, dc die 30 Sept 1755; hoc autem non concedit gratiam, sed commemorat illam esse factam alio brevi dc die 12 Sept. 1750.

Supra tamen, *n. 1017*, S. Doctor docet impedimentum conditionis servilis probabilius jure ecclesiastico fuisse statutum.

trahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. — Haec verba Pontificis: *Porro, gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii: quae a Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente, non a jure divino aut naturali, sed a jure ecclesiastico. Et per eam non fit ut matrimonium milliter contractum non ita fuerit contractum; sed effectus de medio tolluntur, qui, ob hujusmodi matrimonii nullitatem, ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso matrimonii contrahendi actu, productifuerunt.*

h ¶o
<irn«Müo
lieqi«nda
æiff
Caeterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non descendendum a prima sententia; maxime quia in Atteris S. Poenitentiariae in dispensationibus ad hujusmodi matrimonia revalidanda apponitur sequens clausula: *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, uterque inter se de novo secrete contrahere valeant* *. — Licet enim dicant Sanchez l et Bonacina o> ac Tiburtius Navarrus * praefatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem (quia alias dicta conditio saepe frustraretur, item quia clausulae

quae apponuntur ut conditiones aliis strictioribus verbis apponuntur): attamen probabilius docet Benedictus a illam esse veram conditionem, eo quod ablativus absolutus, juxta jurisperitos, veram importat conditionem 4.

1116. - Dixi: *extra casum urgentis necessitatis* — Nam, si ex notitia nullitatis matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiae aut scandalii ex separatione secuturi; et ex alia parte, conjux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti: tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabili. Quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docent Sanchez 6, (Contin.] Tournely Cardenas ·, Lessiusl, Holzmann8, BonacinaBossius§ cum Coninck et Filliuccio; ac Elbel 10 cum Laymann % Sporer, Croix et comuni. — Imo (ut dicunt Sanchez, Viva, Cardenas, Croix et alii, relati n.482, v. *Melius igitur*), in casu extremae vel urgentis necessitatis, licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili; quia id quod esset indecens erga sacramentum, non est indecens quando necessitas et bonum animae ur-

» Lib. 8. disp. 34. n. 61. — » Manud. ad Prax S. Pœnit., part. 2, cap. 3. v. *Quando*. — ' Noli. 87, n. 68. — « Ex L. A. Ifilalœ 109 ff., de condition, et dcaon<tr. cvm gloeta. — · Lib. 2, diip. 36, n. 8 et 9. — · In propot, 1, diw. 2, n. 681 et 682. — ' Lib. 2, cap. 17, n. 77. — · De Matr., n. 697, v. Serf *quid*. — · De Mur. Contr., cap. 2. n. 78. ·

FiU., tract. 10, part. 1, cap. 3, num. 92. — w De Matr., n. 344. · *Spor.*, part. 4. cap. 2, n. 460. · *Croix*, lib. 6, part. 3. n. 614. — *Sanch.*, de Matr. lib. 2, diip. 36. n. 8, et Decal., lib. 1, cap. 9. n. 25. - ITva, Append. ad prop. damn.. § 11, v. *Ratio*. · *Carden.*, di>. 4, n. 48. · *Croix*, hb. 6, part. 2, n. 1162.

»0 Sed vide infra notam h, ad n. 1117.
o) Bonacina, qu. 2, punct. 9, num. 7, ait conjugem monendum esse de nullitate matrimonii, quando id commodè fieri potest; secus, si non potest commodè et sine periculo, et addit: «Et hoc pacto intelliguntur clausulae dispensationum, in quibus praescribitur conjugem admoneri de invaliditate matrimonii; non enim credibile est Summum Pontificem obligare cum tanto incommodo ».

III6.- a) Haec verba referuntur ad textum secundae et tertiae editionis; vide notam j ad num. superiorem. Sed, non obstante textus mutatione, ea quae in praesenti a S. Alphonso hic asseruntur nihilominus valent et servanda sunt.

h) Continuator Tournely, de *Dispensat, in specie*, part. 1, cap. 12, v. Si autem, de alio casu loquitur. Et loc. cit., v. *Enim vero*, hoc sane habet: «In sacramentis non licet sequi sententiam probabilem, relicta proba-

biliori simul et tutiori, nisi casu extremae necessitatis ». Sed in casu negat dari extremam necessitatem.

*) Bonacina, loc. cit., num. 7, negat detegendum esse impedimentum, si non potest commodè et absque periculo detegi: addit deinde si eo casu nullo modo possit extorqueri consensus viri, et ex alia parte petat debitum quod uxor nequit cfiugerc sine scandalo, sententiam quamdam esse quod uxor habeat copulam affectu conjugali quem etiam vir habet, quod proinde satis est ad revalidandum matrimonium: sed ait Bonacina sententiam habere magnam difficultatem, et esse probabilem potius ob auctoritatem quam ob rationem.

Coninck, disp. 24, n. 88, id refert tantum ex Sanchez.

Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 14, n. 5, quando adest periculum, negat utique requiri ut cognoscatur impedimentum, sed

get. — Bene tamen advertit Sanchez quod tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinarie non potest timeri.

Modiobu- 1117. - Quaeritur 7°. *Quotuplici modo*
itionem *possit renovari sive exigi consensus a*
“pm *parte inscia impedimenti post obtentam*
m «tirped' *dispensationem?*

Plures ab auctoribus assignantur modi:

Miueodus. Primus modus si dicat sponsus: *Quando nupsi, non habui verum consensum: nunc praestare voto. Vis et tu praestare?* — Hunc modum communiter admittunt doctores; et recte quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus. Ita Sanchez a, Cardenas ', et Holzmann 4.

scvunduB Secundus modus, si dicat: *Dic, quaeso, si nullum fuisset nostrum matrimonium, uouue jferum „ie accipere intendis?* Ita Sanchez 5; Salmant.⁶ cum Coninck, Sà et Dicastillo; Roncaglia⁷ cum Gobat; item Silvester a⁸ et Rosella a), apud Bossium⁸: quia tunc jam aequivalenter manifestatur. — Huic tamen modo contradicunt Pontius ·; et Bossius¹⁰ cum Henriquez Gu- tierrez et Filliucdo'À Quia (ut ajunt) tunc sponsa consentiendo intendit consentire in suum: ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positive; et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur, independens a primo. Haec sententia est mihi verior. Nisi (exciperem) ex illa petitione (ut supra) sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium vel suspensionem de nullitate matrimonii: tunc enim

jam poneret consensum a primo independentem.

Tertius modus, si sponsus dicat: *Angor scrupulis de nostri matrimonii valore: ideoque renovemus consensum.* — Ita Busenbaum (ut supra, n. 1109, v. Sx in tali).; Salmant." cum Trullench; item Navarrus et Cajetanus, apud [Contin.] Tournely u (qui immerito hunc modum non admittit). Ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut sponsa ponat consensum independentem a primo. Nec obstat quod illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis matrimonii: nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut praestetur independentem a primo consensu.

Quartus modus: *Si mihi non nupsisses, nonne nuberis nunc?* — Ita Busenbaum oendu». (//. 1109, v. S/ in tali), et Salmant.¹¹ cum aliis. — Sed hic modus minime est admittendus; quia in hoc modo revera non adest positivus consensus.

Quintus modus: *Pro mea consolatione volo de novo contrahere: eja, contrahamus.* Ita Anacletus Sanchez 14; et Salmant.¹⁵ cum Cajetano et Ledesma. — Sed hunc jure merito neque admittit Contin. Tournely 18; quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitiam nec dubium de nullitate primi matrimonii.

Sextus modus, si accedat *copula maritali affectu habita*, ex parte conjugis consensu» mauaS» scii impedimenti per dispensationem jam

» De Matr., lib. 2. diip. 36. n. 7. — ■ Loc. dt. — · In propo 1, diw 1, n. 680. — 4 De Matr., n. 697. — · Loc. cit., n. 5. — · Tr. 9. cap. 3. n. 124. · Coninck, diip. 24, n. 89. * Sd, v, Matrimoniu, n. 3. · Dica, diip. 2. dub. 10. n. 89. — ' Qu. 5, cap 3, qu. 2, reap. 2. · Gobât, Quinar . tr. 5, cap. 87, n. 131. — ■ De Matr. Contr., cap. 2, n. 83. — · Lib. 4, cap. 25, n 5. - w Loc. cit., n. 83. · Gnticr., de

Mair., cap. 47, n. 2. — “ Tr. 9, cap. 3. n. 124. · Trull., lib. 7. cap. 5, dub. 4. n. 10. — Atow., Mau. cap. 22 n. 47. · Cajeton., Opuic. tocn. 1, tr. 12. qo. 2. - w De Dispensât, in specie, pan. I, cap. 12, v. Quoniam vrro. — “ Loc. cit. n. 124. — “ Lib. 2. diip 3b. n. 2. — “ Loc. cit., a. 124 . Ca/ctan., loc. cit., qu. 2. · Petr. Lcdcstn., qu. 45. an. 3. dub. ult. — H Loc. cit., cap. 12, v. Enint vrrv.

pars quae illud ignorat debet absolute consentire de novo quasi contractus nunquam adfuisset.

1117. - «U Silvester, v. Matrimonium VIII, qu. 3, § *Primum*, requirit ut sit ita dispositus ut etiam consentiret si sciret nullum esse matrimonium. — Rosella autem, v. Matrimonium IV, n. 5, negat satis esse si consentiat de novo ex errore, alias non consensurus.

b) Henriquez, lib. 11, cap. 9, n. 7, negat satis esse si ad uxorem accedat affectu mari-

tuli ex ignorantia qua reputat matrimonium fuisse validum, quia ignorantia tollit voluntarium.

Filliuccius, loc. cit., n. 88, negat satis esse quod ratum habens priorem consensum ita sit dispositus ut, si sciret matrimonium nullum esse, adhuc de novo consentiret, quia error concomitans facit involuntarium negative. His tamen dictis, admittit, n. 91, modum hic a S. Alphonso relatum.

Anadctus, tr. 14, dist. 14, num. 174, hunc fere similem modum habet: « Volo te-

sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum: nam ex altera parte inscia impedimenti, jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu praestito, usque tunc in effectum perseverante. — Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enuntiatis, et insuper immineret periculum gravis damni. Ita Sanchez ¹, Tiburtius Navarrus a, [Contin.) Tournely % Bonacina % Auctor *Istrus. per li novelli Confess.* Viva⁴, Salmant.⁵ cum Solo ¹>, Cajetano ¹>, Coninck ¹f), Gutierrez et Rodriguez ¹>; item Syrus, de Leone et Giribaldi, apud Benedic-

tum XIV ^o (qui non reprobatur). Neque tunc obstat clausula certiorationis quae apponitur a S. Poenitentiaria, quia, ut ait Tiburtius Navarrus apud Benedictum in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare praefatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono animarum; cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni — In hoc igitur casu, licite potest hic modus in praxim deduci, cum valde probabile sit (ut ostendimus // 1114, v. *Ratio*) sufficere consensum partis consciae impedimenti, expressum per copulam conjugalem, cum consensu alterius virtualiter perdurante.

• Lib. 2, diip 36, n.9. — 1 Mxnud. ad prax. S. Poenit., part. 2. cap. 3, v. *Quando*. — • Pan. 3, cap. 15, n. 326. — • De Matr., qa 4, art. 3, n. 3: cfr. qa. 4, art. 4, n. 14. • 1 Tr. 9, cap 3. num. 125. - Gufitr., de Matr., cap. 47.

n. 4. comi. ult. — Synts, Dducidalto UculL. part. 2, cup. 2, v. *Alium modum*. • Giribald., tr. 10, de Matr., cap. 18. num. 124 - • Noiiifext. 67, num. 74. — TibUrt. Xav., loc. cit.

cum ex tunc (a/, ex nunc) ita contrahere, ut si jam non esset validum inter nos matrimonium, illud nunc inire velim ».

•) Cont. Tournely, loc. cit., v. *Enim vero*, hunc modum rejicit — De Bonacina, vide notam b ad n. 1116.

1) Sotus, in 4, dist. 28, qu. un., art. 2, conci. 3; Cajetanus, Opusc. toni. 1, loc. cit.; Coninck, loc. cit., n. 86 ct 88; Rodriguez, Sum., part. 1, cap. 217, n. 2, quidquid dicant SalmanL; Marcus Leone denique, op. cit.,

part. 2, v. *Sufficit* quidquid dicat Benedictus XIV, hunc modum ex sola copula affectu conjugali habita non habent.

k) Tiburtius Navarrus hoc utique habet; sed, quod sciam, non citatur a Benedicto XIV.

l) lodic tollitur omne dubium, nam S. PoenitL addere solet in facultatibus concedendis: « Et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas, etc. ».

DUBIUM IV.

A quo et ob quam causam possit dispensari in Impedimentis Matrimonii.

1118. *ht quibus impedimentis Papa possit dispensare.* — 1119. *An Papa possit unquam dispensare in iis quae sunt de jure divino.* — 1120. *An aliquando in impedimentis de jure naturae.* — 1121. *An possit episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus.* — 1122. *Qu. 1. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante matrimonium contractum.* — 1123. *Qu. 2. An, post contractum.* — 1121. *Qu. 3. An tunc requiratur ut matrimonium sit contractum bona fide.* — 1125. *Qu. 4. An episcopus possit hanc facultatem alteri delegare.* — 1126. *Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quae impediunt matrimonium de jure humano, vel quae matrimonium superveniunt.* — \VXL. *An regulares possint dispensare ad petendum debitum.* — 1128. *An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium urgente necessitate.* — 1129. *Quae sint causae justae ad dispensandum in impedimentis dirimentibus.* — 1130. *Adduntur aliae causae sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniae.* — 1131. *Not. 1. Quid explicandum ut dispensatio non sit subreptitia. Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem dispensationis.* — 1132. *Qu. 1. An cessante causa cesset dispensatio.* — 1133. *Qu. 2. Quid in dubio an causa falso allegata fuerit finalis, ici an allegata fuerit vera.* — 1134. *Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi dispensationem.* — 1135. *Quid, si copula non fuerit ex tali intentione praehabita.* — 1136. *Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori.* — 1137. *Qu. 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam.* — 1138. *Qu. 6. An, si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere.* — 1139. *Qu. 7. An possint scorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum.* — 1140. *Qu. 8. An, si quis post obtentam dispensationem, rursus cognoscere erit consanguineam sponsae, indigeat nova dispensatione.* — 1141. *Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter sponsores, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur.* — 1142. *Qu. 10. An, si contrahentes sint diversae dioecesis, unusquisque a proprio episcopo sit dispensandus.* — 1143. *Qu. 11. Quae sint clausulae in dispensationibus S. Poenitentiariae.* — 1144. *Qu. 12. In quibus impedimentis S. Poenitentiaria possit dispensare.* — 1145. *Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest.* — 1146. *Not. 2. Quid exprimendum quando dispensatio petitur a dataria, et quid, quando a S. Poenitentiaria.* — 1147. *Formula supplicationis ad S. Poenitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti vel voti castitatis, ad celebrandum aut revalidandum matrimonium.* — 1148. *Formula exsequendi huiusmodi dispensationes.*

Jt diceen' * * ^eSP- ^aPn nOn POtCSt ÔÎS-
 III Pap· « pensare in impedimentis jure naturae
 ^Miin'4fc « vel divino dirimentibus, nisi ex speciali
 « concessione. In iis vero quae jure eccle-
 « siastico dirimunt, potest.
 « Ratio prioris, quia inferior non dis-
 « pensat in lege superioris, nec homo in
 « lege naturae. Addidi: *nisi ex speciali* »
 [concessione], « quia sic Pontifex (non ta-
 « men episcopus) potest matrimonium ra-
 « tum dissolvere ex juxta causa. Sanchez,
 « Lessius, Praepositus Diana '. — Ratio
 < posterioris quia Pontifex talia impedi-
 • menta induci ergo etiam potest tollere,
 • et quidem solus ».

1119. - Quaeritur: *an Papa possit ali-
 quando dispensare in impedimentis de jure
 divino* y

Ad hujus quaesiti decisionem, praemit-
 tenda est decisio quaestionis generalis,
 scilicet: *an Papa in rebus juris divini
 possit unquam dispensare?* — In iis in injure di-
 quibus jus divinum *ortum habet a volun-* hxbcnVe ”
tate humana (prout in votis et juramentis), JSiSml
 certum est apud omnes habere Papam
 facultatem dispensandi. Tunc enim, licet ,c4l-
 ipse non auferat jus divinum, aufert tamen
 fundamentum obligationis quam homo sibi
 imposuit actu humano: quo sublato, cessat
 juris divini obligatio. Vide Sanchez', ubi

Santht», lib. 3, disp. 14. n. 2. et disp. 15. n. 6. —
 , lib. 2, p. 40, n. 146. — * Qu. 5, dub. 8, n. 59 et

— l'art 8. tr. I. reiol 62 et 63 — . De Matr., lib. 8,
 dtp. 6, n. 2; c(r. lib. 2. di«p. 14, n. 5. ad 4.

asserit id esse commune cum D. Thoma et aliis.

Maius Dubium est: *An Papa possit dispensare tnjure drutHO quod ex solò dīvino arbitrio derivat?* — Triplex est sententia :

Prima generice affirmat; et hanc tenent Abbas et duo alii apud Sanchez ', qu> merito eam rejicit.

Secunda sententia, quam tenet Sanchez ' cum Navarro <9, Cano a>, Angelo, **pe|jno et aiijs** pluribus, dicit Papam non posse dispensare in universum jus divinum; sed tantum in aliquo casu particulari, in quo non expediat observantia praecepti. — Unde infert, nullo casu posse dispensare in praeceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam sacramentorum et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam indecentiam quae praeponderat cuicumque causae. Posse vero dispensare in residentia episcoporum, in matrimonio rato, in consecratione Eucharistiae sub utraque specie (sed hoc nos negavimus, *de Euch., n. 196*, v. *Dubit. 2*) et similibus aliis; quia in istis potest justa causa occurrere, quae praeponderet indecentiae quae praeceptum respexit.

Tertia demum sententia, communior et probabilior, dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quae sunt de absoluto jure divino. Hanc tenent Pontius ·, \$uarez et Palaus5 cum Salas, Covar-

ruvias et Silvestro, ex D. Thoma ·, ubi ait: *Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo lex auctoritatem habet...; ita in praeceptis juris divini quae sunt a Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, vel is ctd ipse specialiter committeret.* — Haec autem specialis commissio (recte ait Palaus) non quidem habetur ex verbis illis: *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis: *Pasce oves meas*. Haec enim verba, cum generalia sint, non continent specialem commissionem : tanto magis quod hujusmodi dispensationes in jure divino essent nocivae unitati et stabilitati Ecclesiae.

Valde autem probabiliter dicunt Suarez?; item Sotus, Palacios, Suarez, Valentia, Durandus b>, Major, Navarrus, Covarruvias et alii plures, apud Sanchez, posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare quod jus divinum non obliget. — Ratio, quia haec potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem; alias Deus bono regimini Ecclesiae non satis providisset.

1120. - Deveniando igitur ad quaesitum circa matrimonium,

Dico 1°. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturae, contra Viva et Cardenas °λ — Nec obstat responsum Urbani VIII quod obijciunt (il-ludque retulimus //. 902, v. *Dixi*). Nam

D. Thom., in 4, dut. 38, qu. 1, art. 4, sol. 1; et 2 2-., qu. 88, art. 10, ad 2. — *Abbas*, in cap. *Proposuit*. de cooctM. praebend., num. JO. · 1 Lib. 8, disp. 6, n. 3. — · Loc. dt., n. 5 ct 6. · *Amici*, v. *Papa*, n. 1. · *Feltn.*, in cap. tin. de roijont. et obedient., n. 7 et 8. — · Lib 8, cap. 3, n. 2. — 4 Dt Legtb.. lib. 10, cap. 6, n. 7, 9 ct seqq. — 1 Tr. 3, disp. 6, punct. 3, n. 5 et 6. · *Salas*, de Ltgib., disp. 24. sect 5, n. 33. · *Covar.*, de Matr., part. 2. cap. 6. % 9. num. 10. - *Siivest.*, v. *Papa*, qu 16, *Quartum*. · · 1· 2· qu 97, art. 4, ad 3. — *Palaus*, loc. cit., n. 5. — ' De Euch . diip. 43, sect. 4, v *Tertia sententia; dr.* dc Lcgib , loc. cit., num 12 et 15. — *Solus*, in 4, dist. 18.

qu. 1, art. 5, ad 1, et dc Jmt. et Jure, lib. 1. qu. 7, art. 3, ad 3; et lib. 10. qu. 3, art. 4, v. *In calce demum*. · *Palacias*, dist. 38, diip. 3, v. *Porro quamvis*; et dist. 11, diip. 3, v *Porro autem hanc rem*. · *Suar.*, loc. cit. *Valent*, in I-- 2-., diip 7, qu. 4, punct. 6. v. *Et quod ad priorem*; ct qu. 8, punct 4, v. *Dispensatio autem... Secundo*; et in 2-“ 2-«, diip. 10, qu. 3, punct. 5, v. *Quarto certum est* · *Major*, in 4, dist. 24. qu. 12 in prine.; et dut. 27, qu. 6, v. *Propter hoc argumentum* · *Xavar.*, Comti 4, dt dopon». impub., n. 16. · *Covar.*, dc Matr., part. 2. cap. 6, 5 % η. 6 ct 10. · *Sanch.*, lib. 8, diip. 6, num 1.

1119. - Navarrus non bene citatur a Sanchez; licet enim, *Consil. 2, Qui filii sint legitimi, n. S*, dicat Papam posse dispensare in aliquo casu, attamen exemplum affert de voto, qui non est casus praesens; praeterea, *Constl. 4, de despons. impub., n. 16*, eo sensu explicat verbum dispensare, ut non sit aliud quam declarare quod jus divinum non obliget — Canus etiam, *Relect. dc Pocrnit., pari 6*, v *Illud quoque scholastici*, non vi-

detur recte citari a Sanchez, quia ibi loquitur dc iis quae nonnunquam majus bonum impedire solent, ut sunt votum ct juramentum.

b) Durandus, *loc. cit.* a Sanchez, scilicet, *in 4, dist. 33, qu. 1, num. 15*, v. *Secunda autem ratio*, negat solum Papam dispensare posse in lege Christi.

1120 Viva, *in prop. 1, Innoc. XI, n. 30*; Cardenas, *in prop. 1, diss. 2, η. 605*, dicunt Papam posse decernere matrimonium

.inartdi-
via# bio-
luto.

jatu ail-

jam†10.,

«o^portico.

i

'

i

4

Commu-
nius et pro
babil i
potest.

Pici>-

potcit U

poteit d-
penmie ia
impedirem
tii de jarc
M,erat

patet ex iis quae refert idem Cardenas illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari.

Dico 2°. Bene posse Papam, in aliquo casu urgentissimae necessitatis, declarare esse validum matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturae illi obstet; prout de facto b) declaravit Clemens XI (prout vidimus n. 1115, v. *Secunda*). — Nec obstat id quod ait Sanchez scilicet, non posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis 4 neque dispensare neque declarare quod ipsa non obstat valori matrimonii; quia (ut dicit) si haec via aperiretur, facile possent concedi in Ecclesia istae dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent pluries fornicationes materiales. Nam respondetur quod, cum Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstat, tunc agit ut universalis Doctor Ecclesiae, in quo errare non potest; et oppositum asserere non posset excusari a magna temeritate; ut enim ait Benedictus XIV § (ex Veracruz): *De Pontificis potestate, postquam dispensavit, dubitare instar sacri-legii est.*

1121. - « Unde resolves:

« 1°. *Episcopus* in impedimentis dirimentibus matrimonium *jam contractum* • non potest ordinario jure dispensare,

• In propos. I, dits. 2, n. 553. — • Lib. 8, diip. 6, n. 10. — • De Synodo, lib. 7, cap. 7, num. 7. • IVrarr., part. 2, art. 27, v. f., v. *Ex omnibus his*. — *Sanch.*, lib. 2, disp. 40, n. 3 et 4. — *Coninck*, diip. 33, dub. 3, n. 32. — 4 Disp. 44, sect. 6, a num. 3. — • Part. 9, tr. 7, rcsol. 40. • *Perte*,

nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1°. Ut defectus sit dispensabilis. 2°. Ut sit occultus, id est non sit notorius seu divulgatus. 3°. Ut ex altera parte saltem matrimonium bona fide sit contractum a). 4°. Ut non sit facilis accessus ad Papam. Ita communiter Sanchez, Coninck, Martinus Perez '. — Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest episcopus sua dispensatione priorem confirmare. Diana •, ex Praeposito Perez, etc.

• In impedimentis vero dirimentibus matrimonii *nondum contracti*, videtur nunquam posse; imo nec legatus a latere-', nisi ex speciali facultate. Laymann e, Bonacina etc. — Contra quos Diana ', cum Praeposito, Villalobos, et Escobar •, putat episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maxime urgente, si, omnibus tentatis, judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam vel grave scandalum cui aliter occurri non posset; idque, ex tacita Papae licentia ʌ

1122. - Quaeritur Γ. *An episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum, urgente necessitate?*

Vide dicta hoc *Lib. VI, n. 613, v. Communissime*, ubi affirmativam sententiam

loc. dt., n. 15. — • Lib. 5, tr. 10, part. 4, cap. 6, n. 10. et lib. 1, tract. 4, cap. 22, num. 4. — • Part. 8, tract. 3, resol. 80. • *Pracpos.*, qu. 8, dub. 2, num. 16. • *Villai.*, part. I, tr. II, dirt. 25, n. 6. — • Tr. 1, exam. 16, cap. 4, num. 41.

esse validum si impedimentum sit dubium aut probabile tantum, etiam si sit de jure naturae aut divino.

h) Clemens XI, in brevi citato supra, n. 1115, concessit solum sanationem in radice quando agebatur de matrimoniis contractis cum impedimento de jure ecclesiastico.

Sanchez loquitur absolute et non solum de impedimentis dubiis.

1121. - § Conditionem istam omittit Coninck.

Praepositus male citatur a Diana; hoc enim, *qu. 8, dub. 2, num. 6*, silentio praetermittit.

r) Laymann non loquitur de legato a latere.

ʌ) Bonacina, *qu. 3, punct. 15, n. 6*, quidquid dicat Busenbaum, tenet contrarium:

• Addo, inquit, ... episcopum posse ex urgentissima necessitate in impedimentis dirimentibus dispensare per se, vel per alium delegatum, non solum post contractum matrimonium, verum etiam ante».

*) Quoad reges et principes regiae stirpis, decretum Sacrae Congr. de Sacramentis diei 7 Martii 1910, • declarat dispensationes a quibusvis impedimentis matrimonium sive dirimentibus, sive impedimentibus, quae regibus ac regiae stirpis principibus erunt concedendae, Sedi Apostolicae speciali modo esse reservatas, ita ut ab hujus potestatis usu excludantur Ordinarii omnes et alii quilibet, in gravi dignitate constituti; eademque potestatem in facultatibus cuilibet et quavis forma concessis, nullatenus esse comprehensam ».

Quoad
dam contra-
due.

Potut in
Ahquo ca»Q
JccUrar <
lapeJimen-
tam non ob-
IUT<

Quid pi-*.
»1 episco-
r«» quoad
aalrimo-
item jam
cattractam.

Bpixmap
Aliquando
noteii di^
ttmairimo
uiwmmfrtr

tenuimus cum communi doctorum (contra Busenbaum, ut supra): dummodo vera urgeat necessitas, puta si alias immineat periculum mortis; vel si matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam feminae infamiam aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut ajunt Salmant. ') sive honesta, licet non nobilis (ut melius dicit Concina .), parata esset nuptias tali die contrahere, et in confessione manifestaret impedimentum. — Ratio, tum quia eo casu vel praesumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in *cap. 2, de despons. impub.*, ubi: *Districtius inhibemus... ne aliqui, quorum uterque vel alter ad aetatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.* Quod verbum *toleretur* Pontius³ et Salmant. interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis sed approbationis.

Dummodo
agatur de
impedimr.cn
to occulto.

Addit Roncaglia⁴ cum Pignatello et Tamburinio, quod, etiamsi impedimentum fuerit publicum, potest episcopus dispen-

sare, quando eaedem interveniunt rationes quae sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. — Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi *; quia, cum impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si sponsi a tali matrimonio desistunt: imo, praesertim ad vitandum scandalum, tenentur a nuptiis desistere.

1123. - Quaeritur 2°. *An episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum matrimonium?*

Negant SotusCorduba, Medina et Veracruz, apud Sanchez a; quia (ut ajunt) episcopi nihil possunt in lege Pontificis AA

Affirmant vero communiter doctores, casu quo non pateat facilis aditus ad Papam; et contra immineat periculum mortis vel infamiae aut scandali, si conjuges separentur, vel incontinentiae, si non separentur^ . Ita Cabassutius", Merbesiusl, Natalis Alexander., Contin. Tournely', Concina¹⁰ cum communi; Palaus n, Bonacina Barbosa¹⁸; Sanchez¹⁴ cum Abbate Gutierrez Gomes O, etc.; Salmant. ¹⁴ cum Coninck, Aversa, Cornejo et Henriquez; ac Escobar¹⁰ cum Navarro,

Ep.
qtundo

¹ Tr. 9. exp. 14, n. 11. — . Dim. 3. cap. 4, n. 5. —
Lib. 8, cap. 13, u. 6. — . Qu. 5, cap. 1, qu. 1, reap. 2. .
Pignatelli, tom. 3, contuit 33, num. 8. . Tambur. lib. 8.
tr. 2. cap. 4, § 4. n. 18 et 21. — Cordub., Sum., qu. 45,
opin. 1, punct. 2; Quaestionar., lib. 1, qu. 11, y. *Aditur*
opinio hanc . Borthol. Medina, in l. . ?., qu. 97, art. 4,
cond. 3. . Veracruz., part. 3, an. 18. v. *Dubium tut.* .
Lib. 2. disp. 40 n. 2 — . Lib. 3, cap. 27, n. 3 et 7. —
De Matr., qu. 89, quaestiuunc. 5. — . De Matr., cap. 4.

urt. 13, reg. 10. — . Dr dispensat. in specie. part. 1,
cap. 17. art. 3, ref. 2. — . Din. 3, cap. 4, n. 4, — 11 Tr. 28.
ditp 1. punct. ult., § 1, n. 7 et 8. — u Qu. 3, punct. 15,
n. 4 — " Alleg 35, n. 3. — 11 Lib. 2. disp. 40. n. 3 —
u Tr. 9, cap. 14, num. 7. . Coninck, disp. 33, num. 32. .
Avcrria, qu. 19, feet. 2. v. *Tertio*. . Corneo, diip. 7,
dub. ult., cond. 3. v. *Excipitur*. . Henric., lib. 12, cnp. 3,
n. 2. — * Lib. 27. n. 682 et 683. - Novar., Man., cap. 22.
num. 86.

1122. - a) Salmant, *tr. 9, cdp. 14, n. 11*, scribunt in hoc cap. episcopo concedi facultatem dispensandi in impedimento aetatis, ut impubes contrahere possit.

*) Impedimentum debere esse occultum consuit ex declarationibus S. C. Concilii diei 13 Martii 1660 et diei 18 Januarii 1661. Item ex declarationibus S. Off. diei 3 Augusti 1873 et S. Poenit diei 10 Augusti 1872. — Si agatur vero de periculo mortis, vide supra, *n. 1079*, not/, v. f, ubi retulimus facultates hodie concessas cuilibet sacerdoti relate ad dispensationem impedimentorum.

1123. - * Solus, *de Just., lib. 1, qu. 7, art. 3*, negat episcopum posse dispensare, • si impedimentum antecederet matrimonium, quod subinde contrahendum impediret . Sed in *4 Sent., dist. 37, qu. un., art. 2*, v. Si autem, negat item posse, . nisi forte ubi ingens necessitas ingrueret non tamen tore

sufficientem necessitatem vitandi scandali, quando mala fide contraxissent. Videtur itaque ad secundam sententiam accedere, proindeque non satis recte citari a Sanchez.

b) Probabilem tamen contrariam sententiam existimant Corduba in *Quaestionar. loc. cit.* et Veracruz.

c) Auctores citati pro hac sententia eam intelligunt in casu matrimonii publici, bona fide contracti, impedimenti vero occulti; aliqui etiam addunt quod matrimonium sil consummatum.

^ Abbas, in *cap. At si clerici, § De adulteriis, de judiciis, n. 9*; Gutierrez, *Canon. Quaesi., lib. 1, cap. 23, n. 18*; Ludov. Gomes, *tr. Brevium, n. 21*, citantur a Sanchez pro ratione generali quod scilicet episcopus possit dispensare in legibus Pontificis aut Concilii ubi adest urgens necessitas, et ita plane habent Abbas et Gutierrez; Gomes ta-

Vasquez, Hurtado, Salas, etc. — Ratio, quia hoc casu (pariter ac dictum est in prima Quaestione), praesumitur Papa consentire: maxime cum ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab auctoribus traditam.

Bene autem advertit Croix¹ et Felix Potestas⁸ quod si dispensatio commode possit per epistolam obtineri a S. Poenitentiaria, tunc non potest episcopus dispensare, quamvis (ut dicit Croix³) plures fornicationes materiales interim habeantur. — Dicuntur autem *materiales*; quia (ut diximus *de Poenit.*, n. 611 cum communi doctorum, quibus adde [Contin.] Tournely⁴ cum Silvio, contra Patrem Concina), si conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiae, scandali aut incontinentiae, si moneantur de nullitate matrimonii.

Non re-
Oritur bo-
na 6det ex
parte u-
tria» que

1124. - Quaeritur 3°. *An in casu praefato, ut possit episcopus dispensare, requiratur ut matrimonium fuerit contractum bona fide?*

Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter Sanchez⁵, Pontius⁶, Merbesius⁷, Concina⁸, Salmant.⁹ et alii. — Ratio: tum quia, stante bona fide unius conjugis, matrimonium jam dicitur bona fide contractum: argumento ex cap. *Cum inhibito, de eland despons.*, ex cap. *Ex tenore, Quifilii sint legitimi*; tum quia malitia unius non debet alteri nocere.

Vasqin I. 2°, diip. 178. cap. 2. num. 16. · *Gasp Hurtad.*, disp. 26, diff. 2. n. 6 · *Salas*, de Legito., diip. 30, sect. 3. n. 23 et 23. — 1 Lib. 7, n. 143. — · Tom. I, n. 3346 et 4229. — 1 Lib. 6, part. 3. n. 833. · De Dispensat., in specie, part. 1. cap. 12. v. *Si autem*, · *Silvius*, in Suppl., qu. 56, art. 9, v. *Si impediment.* · *Concina*, de Poenit., lib. 2, di. 3, cap. 9, § 2. n. 4. — 1 Lib. 2. diip. 40, n. 4. — · Lib. 8. cap. 13. n. 4. — 1 De Matr., qu. 89, quaestione. 5, n. 2. — · De Matr., di. 3. cap. 4. n. 7. — · Tr. 9, cap. 14, n. 8. — *Dicasl.* diip. 8, dub. 4, fn. 66. · * Loc. cit., n. 9. — 11 Lib. 8. cap. 13, n. 4. — 1 Tr. 28. di. 4, punct. ult., § 1 n. 8. — M Alleg. 35, n. 4. — » Lito. 27. n. 686. — “ Lib. ?.

Dubium fit: *an episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit?*

Affirmant Dicastillus, Henriquez etc., apud Salmant.¹⁰; quia, ut ajunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc praesumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. — Sed communissime et verius negant Pontius⁶, Palaus⁷, Barbosa⁸, Escobar⁴; Sanchez⁵ cum Ledesma, Corduba, Lopez et Vera-cruz; ac Salmant.⁹ cum Coninck et Aversa. Ratio: tum quia in Tridentino¹⁷ dicitur: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere praesumpserit, separetur, et spe dispensationis consequendae careat... Non enim dignus est qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria praecepta temere contempsit*; tum quia alias daretur occasio ut quotidie spe dispensationis matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis.

St nterque
contrai ii,
non pote it
dtipenurr.

Ut autem quis dicatur *mala fide* contraxisse, non sufficit scivisse factum; sed requiritur scivisse quod tale factum induxerit impedimentum. Ita Sanchez¹⁸ et Concina⁷; ac Salmant.⁹⁰ cum Bafiez⁶, Candido et Aversa. — Addunt Sanchez et Salmant.⁸¹ cum eisdem, neque sufficere quod ignorantia fuerit crassa; quia revera non dicitur *scienter* facere (ut loquitur concilium) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam Navarrus Secus, si ignorantia sit adeo crassa ut te-

Quid »ii
tn cam mi-
ls fidei.

diip. 40. num. 4. · *Barthol. Ledesm.*, de Matr., diff. 50. v. *Sed dubium statim.* · *Cordub.*, Quaeattcnar., lib. 1, qu. 11, v. *Igitur hare.* · *Ludov. Lopes*, Instr. not., part. 2, de Matr., cap. 59, v. *Parra hic etiam.* · *Verser.*, part. 3, nrt. 18. v. *Dubium tut.* — » Tr. 9, cap. 14. n. 9. · *Couine* disp. 33, num. 33. · *Aversa*, qu. 19, sect. 2. v. *Quinto.* — 11 Se. 24, de reform. Matr., cap. 5. — “ Lib. 2, diip. 40, n. 4. — · Diss. 3. cap. 1, n. 7. — · Tr. 9, cap. 14, n. 10. · *Candid.*, disquis. 28. art. 16, dub. 3, v. *Dice 7.* · *Aversa*, qu. 19, sect. 2, 1 Sexto. v. *Supponi ergo.* — *Sanck.*, loc. at., num. 4. — B Loc. cit., num. 10. — ” Man., cap. 27, num. 141, declar. 4.

men haec dumtaxat scribit: · Quando dispensandi subest legitima et evidens causa..., tali casu possunt episcopi et legali dispensare contra concilium generale ».

1124. - a) Henriquez, quidquid dicant Salmant, hanc sententiam non tenet, sed solum cam ex aliis adducit, *lib. 12, cap. 3, num. 2, lit. k, o, p.*

Bafiez citatur a Salmant. non pro ipso

casu sed pro ratione, scilicet: Ad malam fidem requiri scientiam tam speculativam quam practicam, quod utique sufficienter insinuat Bafiez, *in 2atn 2* qu. 62, art. 6, dub. 5, conci. 4*, haec dicendo: < Revera post illam diligentem inquisitionem, jam illa potest dici bona fides, moraliter et practice, quamvis habeat dubitationem quamdam speculativam ».

meritas videatur, prout ajunt Sanchez et Salmant. — Et idem dicendum si sponsi voluntarie omiserint proclamationes: tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem matrimonii, dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum dicens: *Quod si ignoranter (quis) id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur poenis.*

1125. - Quaeritur 4°. *An episcopus, casu quo potest in impedimento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare?*

Epikopo.
non pou»t

<w7jai'«

Ue

Negant Silvester^oλ Felinus⁸·', etc., aPu" Šanc^ez · ~ Quia (ut ajunt) episcopi nequeunt hujusmodi facultates delegare, nisi ipsis haec potestas sit specialiter concessa. Idque probant ex Tridentino ·, ubi conceditur episcopis facultas absolvendi a casibus papalibus; et ibi explicatur *per se ipsos aut vicarium*; ergo, ut episcopus possit delegare hujusmodi facultates, eget speciali concessione.

Sanch., lib. 2, di»p. 40, n. 4, i. f. — 1 Sc m. 24, de reform. Matr., cap. 5. — · Loc. dt.. o. 13. — ■ Loc. cit., cap. 6. — · Lib. 8, cap. 13, n.5. — 8 Tr. 28, diap. 4, punct. ult., § 1, a. 13. — · Allef. » · η. 14. — ' Lib. 37. η. 695. · · Qu. 3, punct. 15, n. 6. — · Loc. dt., o. 14. — " Tr. 9, cap. 14, n. 12. · Coninck, ditp. 33, n. 33. · Aversa, qu. 19, tect. 2,

Sed communiter affirmant Pontius⁴ *» Palaus⁸, Barbosa·, Escobar', Bonacina Sanchez · cum Angelo c», Silvestro'), Co- p0* L varruvias c», Corduba ') et Lopez ac Salmant.¹⁰ cum Coninck, Aversa, Leandro et Henriquez. Et hoc (ut dicunt Sanchez" et Palaus *', ac Salmant.¹³ cum Aversa et Gutierrez), non solum pro casu particulari; sed etiam pro omnibus, tam praesentibus quam futuris.

Ratio, quia, cum haec potestas non sit annexa personae, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest (ut diximus *de Leg., Lib. I, num. 190, v. Et in his, et 193*).

Nec obstat concilium d». Nam respondent Sanchez et Palaus cum Gutierrez, quod concilium voluit per hoc tantum explicare, vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione vicariatus, sed egere speciali commissione episcopi; sed non voluit denegare episcopis hanc facultatem delegandi

v. A'ono. - *Lcaud.*, di»p. 24, qu. 11. · *Henriq.*, lib. 12, cap. 3, n. 2, lit. u. — « Lib. 2, diip. 40, n. 17. — '· Tr. 28, ditp. 4, punct. ult. § 1, n. 13. — " Loc. cit., n. 12. · *Averta*, loc. cit. · *Gutter.*, de Matr., cap. 49, n. 20 et 21. — *Sanch.*, lib. 2, diip. 40, n. 17. — *Palaus*, tr. 28, di»p. 4, punct. ult. § 1, n. 14. · *Gulicr.*, de Matr., cap. 49, n. 18.

Salmant., *loc. cit.*, n. 10, dicunt ignorantiam crassam excusare, « dummodo affectata non fuerit».

1125.-«USeu rectius: Aliqui apud Silvestrum.

b» Felinus, *in cap.* Quod sedem 10, *de off. jud. ordin.*, ft. 2, fcivet huic opinioni, negando jurisdictionem voluntariam, ex privilegio principis concessam, posse delegari.

c) Auctores citati ex Sanchez, generatim asserunt jurisdictionem quae alicui competit ex privilegio principis perpetuo ac vi officii et dignitatis posse ab eo delegari; et ita Angelus, v. Excommunicatio V, *cas. 1, n. 39*; Silvester, v. Delegatus, n. //, et v. Absolutio IV, 4 6; Covarruvias, *Variar. lib. 3, cap. 20, ft. 6 et 10*; Corduba, *Sum.*, qu. 8, *init.*; Ludovicus Lopez, *Instr. nov., part. 1, cap. 284, v. Ex quo sequitur.*

Λ) Ubi, *loc. cit.*, loquens de absolutione ab hacresi dicit: •Idem...cis tantum (episcopis), non eorum vicariis sit permissum ».

Singuli episcopi seu Ordinarii locorum tere semper accipiunt a S. Pontifice speciales dispensandi a certis impedimentis facultates, quae *quinquennales* dicuntur, aut *triennales*, aut *annuales*, nec tamen eadem omnibus

conceduntur; quidquid autem Ordinariis conceditur, intenditur concessum vicario generali et, sede vacante, vicario capitulari aut legitimo administratori (S. Off. 20 Apr. 1898 et 5 Sept 1900). Atque hic non alienum videtur *de usu* indulti Apostolici notare sequentia: Ie. Eaedem regulae, quae in Curia Romana habentur ut necessariae, necessario etiam servandae sunt ab episcopo, qui dispensationem vi Indulti concedit. Talis est enim mens S. Pontificis, ut constat ex Responso S. Poenitentiariae, dato die 1 Junii 1858. 2°. Clausulae praescriptae, v. g. adnotatio Indulti Apostolici, omnino servandae sunt; non tamen sub poena nullitatis, nisi hoc clare in Induito exprimat (S. O., 15 Junii 1875 et S. C. de Prop. Fide, 11 Febr. 18CM et 3 Junii 1853). 3e. Episcopus potest, vi Indulti, dispensare ab impedimento sive consanguinitatis sive affinitatis, etiamsi gradus sint multiplices (S. Off. 15 Junii 1875; S. PoeniL, 18 Jan. 1883); non vero a pluribus impedimentis in eodem casu concurrentibus, nisi hoc expresse in Induito concedatur. Eruitur ex verbis Indultorum, atque ex Resp. Sacrae Congregationis Concilii, 26 April. 1873, et S. Poen., 14 Jul. 1881 et 18 Januarii 1883. 4e. Non potest dispensare epi-

Quid pG-
wot epttoo-
Γ* in itnpe-
imeoli»
prohibenti-

1126. – « Resp. 11°. In impedimentis non « dirimentibus possunt episcopi dispen- « sare universaliter βλ — Quod addo, quia « excipiuntur illa quae jure naturali et • divino impediunt; ut votum castitatis • absolutum et perfectum (Bonacina * ex • Navarro, Sanchez, etc.) » [Sed in ma- trimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum, in voto emisso tam ante quam post matrimonium: vide dicta n. 986 et 987] « et sponsalia priora, ut « habet Tannerl ex Sanchezl. Idem habet « Filliuccius ‘, Laymann &.

• Similiter episcopus potest dispensare « in impedimentis quae matrimonio su- « perveniunt, et impediunt petitionem de- « biti v. g. cognationis spiritualis vel affini- « tatis. Bonacina § ex Sanchez ’, Filliuc- « ciol Ubi W excipit incestum commissum • (matrimonio consummato) cum consan- « guineis uxoris in iis qui non sunt juve- « nes ». [Sed Sanchez ’ expresse docet op- positum. Vide dicta num. 1076, v. Alii vero].

Potiuat
regularet
dhpen >rc
Ad peten-
dam debi-
tu».

1127. – « Resp. III0. Possunt etiam con- « fessarii regulares approbati » [Id est Benedictini, Mendicantes et omnes alii in eorum privilegiis communicantes, ut San- chez '0, Pontius ", Palaus11; et Salmant.11 cum Gutierrez, Rodriguez a>, Aversa et

1 Qu. 3. punct. 15. n. 3. · A'etur., Man., cap. 22, η. 80. - *Saneh.*, lib. 7, ditp. 17, n. 13. — 1 Toni. 4, di<p. 8, qu. 4, dub. 2, n.30. . ■ Loc. cit., n. 18. — «Tr. 10, part.2,cap. 10, n. 306. — 1 Lib. 5. tr. 10, part. 4. cap. 15. n. 2. — · Loc dt., n. 6. · ' Lib. 8, ditp. 12, n. 13 ct 13. - · Loc. cit , n. 308. — · Lib. 7, ditp. 17, n. 13. — ■ Lib. 8, ditp. 16, n. 8. — « Lib. 8. cap. 13, n. 11. — « Loc. cit., n. 18. — M Tr. 9, cap. II, n. 14. · *Guticr.*, dc Matr.. cap. 123, n. 14 ct 15. - *Aversa*, qu. 19, tect. 3, v. *Polesi insuper*. · *Candid.*, ditquit. 27, art. un., dub. 9. — '· Quartl. re<u!., tom. 1, qu. 63, art. I. — “ Ditp. 44, sect. 7, n. 13. — *Mol/cs.*, Sum., part. I. tr. 4, cap. 12, num. 42. — *Alphonsus dc Leone*, dc Potent. Confecaar.. l'art. 2, recoil. 10, n. 225. — M Part. 3. tract. 2, retoL 14. — *Innoc. VIII*, vivae vocis

scopus, nisi cum suis subditis, qui nempe do- micilium vel quasi domicilium habent in sua dioecesi; vel cum vagis, qui in sua dioecesi morantur, et alibi domicilium non habent

1126. – «J Verius dicendum episcopum dis- pensare posse solum a proclamationibus et a voto S. Pontifici non reservato. Quoad ce- tera, requiritur dispensatio pontificia. — Hac in re valent etiam, servatis servandis, illa quae dicta sunt de potestate episcopi in casu necessitatis, w. 1122 seqq. – In mortis autem periculo, ab his impedimentis, etiam publicis,

Candido] · de licentia tamen suorum pro- « vincialium, dispensare ad petendum de- « bitum conjugale, propter cognitionem • consanguinei conjugis in secundo gradu « (ut Rodriguez ’): nullo modo tamen in « impedimento ipso. Vide Martinum Pe- « rez ”.

« Dixi: *provincialium*; *qpaa.*, quod Mol- « fesius, Leone, etc. volunt, confessarios « Societatis Jesu habere omnes hanc fa- « cultatem immediate a Patre Generali, « id refutat Diana ” ». [Vide dicta n. 1076, v. *Insuper*].

1128. – Quaeritur hic: *an regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium, si magna urgeat necessitas*, nempe si nequeant nu- ptiae moraliter differri, et aliunde immi- neat periculum infamiae aut scandali?

Communiter docent doctores posse con- fessarios Mendicantes aliosque religiosos communicantes in privilegiis dispensare in omnibus votis in quibus episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis n° subditis: ex pluribus privilegiis, nempe In- nocent» VIII (in quadam bulla, quam refert Rodriguez); item Martini V, Eugenii IV, Iulii II, Pauli III *al* et Gregorii XIII a> (qui id extendit etiam ad vota jurata). — Ita Sanchez ”, Pontius ”, Lessius ”, Palaus ·,

Re<«iare»
ρò\pΛ“““[π

otacul., up. Roxlrif , BalUr. regul. »ub num. 10; cfr. etiam Rodrif Quaesi, regul., tom. 1, qa. 63. arx. 3. — *Martin. V*, habetur in Cotnpnd. privil. S. J. v. *Dispcn- natio*. § 10. — *Eu^en. IV*, bulla *Regularem tniam*, § 16. de die 30 Junii 1436, in DuUr. Rota. MAiairdi. Cfr. etiam in BuUno rcfful. Rodripiet bullam ejusdem *Etsi quns- libet*, § 12, de eadem dic. — *Julius II*, bulla *Eisi ad universos*, § 32. de die 4 Junii 1507, in BalUr. Rom. >Ui- nardi. — *Paul. III*, brev. *Cum inter cunctas*, de dte 3 Junii 1543, in Instituto S. J. — *Gregor. XIII*. brev. *Decet Romanum Pontificem*, de die 3 Maji 1575, iu Instituto S. J. — M Decal., lib. 4, cap. 43, n. 3. — · Lib. 8, cap. 10, num. 9. — n Lib. 2, cap. 40, num. 134 — * Tr. 15, ditp. 2, punct. 13, n. 7; et punct. 12, n. 7.

ex praesumpta R. Pontificis voluntate, dis- pensare potest, licet consultius esset specia- lem facultatem obtinere (S. Off 3 Aug. 1873).

Filliuccius de incestu loquitur, w. 306, ubi de impedimentis impredientibus matrimo- nium *contrahendum*.

1127. – a) Rodriguez utique haec habet, *Qaaest. regul., tom. 1, qu. 63, art. 1*, sed non citatur a Salmant. pro hac assertione.

1128. – «J Paulus III el Gregorius XIII, in bullis citatis, concedunt facultatem *com- mutanti* voti.

Reiffenstuel Sporer,* Elbel et Salmant.⁴ cum Navarro, Lopez, Aragon, Fagundez, Trullench, Candido, Villalobos, etc. — Hinc diximus «. 987, v. *An autem*, bene posse regulares dispensare in voto castitatis emisso ante vel post matrimonium ad petendum debitum.

Sed Dubium fit : *An in casu urgentissimae necessitatis*, — sicut possunt dispensare episcopi (juxta dicta *de Voto, Lib. III, n. 258, v. Not. II*) — *possint etiam regulares dispensare ad contrahendum matrimonium?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Reiffenstuell Vidal ‘, Antonius a Spiritu S. % item Bassaeus, Herincx % Crousers, etc., apud Elbel ’ (qui probabilem putat), et alit apud Salmant.⁴ (qui pariter vocant probabilem). — Ratio, quia episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario, juxta mox dicta n. 1125, v. *Sed communiter*. Unde regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis in quibus episcopi jure ordinario dispensant, possunt etiam in eo dispensare urgente necessitate.

Secunda vero sententia communior negat. Et hanc tenent Sanchez’, Pontius¹⁰, BarbosaSporer”, Palaus”, Laymann ”, Tamburinius ”; et Salmant.¹⁴ cum Suarez, Leandro, Diana*, Lezana, Bardi % Prado, Moya et Rodriguez. — Ratio, quia regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant episcopi jure ordi-

nario; sed in necessitate episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens, eo quod agitur de casibus non ordinarie, sed extraordinarie contingentibus.

Sed respondent adversarii quod non per hoc quod casus sint extraordinarii, dicendum est quod episcopi dispensant jure extraordinario: nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cum ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. — Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. – « Resp. 1V°. Ut licite dispense-
« lur in impedimentis dirimentibus, re-
« quiritur justa causa: qualis (secundum
« Filiuccium n) est, v. gr. 1°. Extinctio ma-
« gnae litis vel odii inter agnatos. 2°. Abla-
« tio scandali. 3°. Inaequalitas matrimonii,
« nisi consanguineis vel affinibus nubatur.
« 4°. Defectus dotis competentis. 5°. Con-
• servatio facultatum in eadem cognat-
« tione. 6°. Merita petentis dispensationem.
« Plures vide apud Sanchez¹¹, Coninck ¹⁹,
« Hurtadum *, Martinum Perez ¹¹. — Ubi
« notat: 1) Quanto gradus consanguini-
« tatis vel affinitatis est propinquior, tanto
« requiri causam graviolem. 2) Saepe plu-
« res aggregatas causas sufficere, quarum
« singulae non sufficerent. Vide etiam
« Diana M.

« Resp. V°. Si quis dubitet an habeat
« impedimentum dirimens, v. gr. contra-
« hendi matrimonium cum certa persona

In urjtn-
tinima ne-
cenitate.
Joxta aboa.
recolare-
diipemare
ponant ad
contrahen-
dam.

Sententia
connu anior
nega*.

S. Dxiof
non audtt
phouaMt
tenttara di
mturc

praecipia
diipenub>
nla.

Quid, u
cmu dabit
de Impedi
mento.

’ Tr. 6, de Voto, dist. 3, num. 44. — ‘ Tr. 3, cap. 3, n. 54. — “De Voto, n. 274. — « Tr. 17. de Voto, cap. 3. n. 91 JVaoar., Man.. cap. 12, num. 79. y. *Undecimo*. ‘ *Lndov. hof* Instruct, conic., part. I, cap 50, v. *Ex MUxu>*. Aragon., in 2.. 2.. qu. b», art. 12. concl 6. ‘ *Fagund*, Decal., lib. 2. cap 45, n. IL 12 et 15. ‘ *Trull.*, Decal., lib. 2, cap. 2, dub. 44, n 2. *Candid.*, ditquti. 27. art un., dub. 1 el 8. ‘ *ViUal.*, part. 2. tr 31. diff. 29 n.2 et 3. — ‘ Ju» an., lib. 3, decretal., til. U. n. 40 et 42 — ‘ Arca wital.. v. *De toto*, Inquis. 3, a num 77. — *Üαα.*, y. *Votum VII*, η.29. - CroMwri, ad cap. 7 regul S. Erane., levtio paraen 29 poet mrd-, v. *Dubitare tamrn hoc loco*. - ‘ De Veto η *TH* ‘ Loc. α1 , n 97. — ‘ De Matr.. lib 2

diip. 40. n. 9. — .. Lib. ». cap 10, η. II. — 11 Aller 37. num. 14. - 11 Tr. 3, cap. 3. num. 74. — u Tr. 15, diip. 2, punct. 12, n. 7. — » Lib. 4, tr. 4, cap. 8, n. 17. — Decal., hb. 3, cap. 16, § 4, num. 54. — ‘ Tr. 17. cap. 3, num. 96, ‘ *Suar.*, de Relig., tr. 6, de Voto, lib. 6. cap. 26. a n. 16. ‘ *Lcand.*, tr 9, de Matr., diip 21. qu. 22 * Sum . v. Vb/iim, num. 21. - *Prado*, cap. 31, qu. 15, num. 66. ‘ tr 2, diip. 1, qu. 2, num. 22. ‘ *Rodri^.*, Quaesi, regu!.. tom. 1, qu. 61. art 9, et qu 63. art. 6 — ” Tr. 10. part. ? cap. in, qu 5, a num. 315. w Lib. », di»p. 19, a n. 8. ~ ‘ Diip. 33 dub. 5 n. 45 et icqq * Diip. 26, difl. 3. num. 12. — « Ditp. 15 acct 5 — r Part. H, tr. 3, reaol. 93.

b) Antonius a Spiritu Sancto. *Director, regular., tr. 2, disp. 3, it. 84*, hanc opinio-
nem probabilem existimat; sed contrariam,
ut ipse S. Alphonsus, probabiliorē esse
didt

D Herinex. *part 3, tr. 4, disp 4, de Voto, num. 73*, hanc opinionem ex aliis dumtaxat refert

O Diana, *part 6, tr 6, resol. 50*, haec
dumtaxat scribit: ‘ Sed, ut verum fatear, sen-
tentia negativa Sanchez, quam ipse [Crousers]
impugnat, est communis inter doctores».

Bardi, *tu bull. Cruciat., part. 2, tr. 7, cap. 2, u. 136 ct seqq.*, non quidem de reli-
giosis privilegiatis, sed de privilegio per bul-
lam Cruciatæ concessio loquitur, et concordat.

«et adhibita diligentia sufficienti[^], non
«possit intelligere veritatem: probabile
« est posse cum ea contrahere sine dispen-
« satione, nisi tamen praesumptio aliqua
« stet pro impedimento b>; quia possessio
« stat pro libertate contrahendi. Sanchez,
« Sancius, Franciscus Lugo, Bardil (con-
« tra Laymann et Palaum) ».

Sed vide dicta *n. 902, Qu. 3, v. Dicunt autem*, ubi oppositum tenuimus cum Laymann, Palao, Lessio, Tournely, Roncaglia, etc.

1130. - Praeter causas quas affert Bussenbaum ad licite dispensandum, additur a Salmant.* pro causa: — Instauratio matrimonii bona fide contracti; et etiam mala fide †, si matrimonium fuerit consummatum vel adsit fama de copula habita. — Item, necessitas auxilii, puta si mulier defectu viri non possit litibus assistere vel filiis suis providere. — Item, aetas feminae excedens annum vigesimum quartum. — Item, periculum perversionis a fide.

Sanch., lib. 8. diip. 6, n. 18. — *Joan. Sancius*, Select., diip. 43, n. 44. — *franc. Lu[^]o*, Decursui praevia., part. I, de conic., cap. 2, qu. 31, n. IdJ. — 1 Discept. 6, cap. II, part. 7, § H. 7 et »eqq. — *Laym.*, Hb. 1, tr. 1. cap. 5, n. 23. — *Palaus*, tr. I, diip. 3, punct. 8, n. 10. — *Laym.*, loc.cit. — *Palaus*, loc. cit. † *Less.*, Auctor, v. *Matrimonium*,

Item, subministratio majoris pecuniae. — Scribit Concina ., hanc causam pecuniae sibi displicere, ut propter eam dispenset Ecclesia in impedimentis: miratur enim quod, postquam Tridentinum dixit dispensationes gratis esse concedendas, doctores assignent pro causa dispensandi, quod illae non dentur gratis. — Sed communiter auctores hanc causam admittunt, ut Sanchez 4, Salmant.5, Palaus . et Papa Benedictus XIV 7 cum Pallavicino . Et merito; cum hujusmodi compositiones (ut Innocentius X praecepit) non immisceantur cum aliis pecuniis thesauri Cameralis, sed reserventur in Monte Pietatis; et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis, ut in sola opera pia impendantur. Cum igitur talis pecuniae praestatio in subsidium pauperum erogetur, fit causa satis justa ut Ecclesia dispenset sicut frequenter solet. Nec officit quod mussitent haeretici (ut objicit Pater Concina); nam patenter injuste mussitant b>.

au. 10, v. *Dico secundo*. — *Cont. Tourn.*, de Ditpeniat. in ipecie, part. I, cap. 17. an. 3, reg. 3. ad 1. — *Ronca[^]l.*, tr. 21, qu. 3. cap. 1, qu. 5. — . Tr. 9, cap. 14. num. 24. — . Din. 3, cap. 5, §.9. — « Lib. 8, diip. 19, d. 35. — . Loc. at., n. 2b. — . Tr. 28, diip. 4, punct. ult., § 2, n. 2. — ' Neuf 87, n. 26. — . Histor. condl. Trid., lib. 23, cap. 8, n. 11.

1129. - a) Sanchez hic non loquitur de diligenti examine.

*) Joannes Sancius omittit hanc limitationem.

1130. - Maxime si matrimonium fuerit consummatum, etc. Praeterea Salmant. ex causis dispensandi hic enumeratis, primam dumtaxat et ultimam afferunt.

b) Hic addere juvat causas praecipuas dispensandi, quae exponuntur in Instructione S. C. de Prop. Fide, 9 Maji 1877, modo sequenti: « *Γ. Angustia loci*, sive absoluta, sive relativa (ratione tantum oratricis), cum scilicet in loco originis, vel etiam domicilii, cognatio feminae ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, invenire nequeat, nisi consanguineum vel affinem; patriam vero deserere sit ei durum. [Augustus reputatur locus qui 300 focos, seu 1500 incolas catholicos non excedit, ex declaratione Pii IX edita die 30 Augusti 1847 per litteras circulares Card.Spinola Pro Datarii ad Archiepiscopos. Quocirca S. Congr. Cone, declaravit in una Oveten. per Summar. precum, die 16 Decembris 1876: « Angustiam loci non esse desuendam e numero focorum cujusque parociae, sed e numero focorum cujusque loci vel diam plurium locorum, si non distent ab

invicem ultra milliare > seu 20 minuta). — 2°. *Aetas feminae superadulta*, si scilicet 24“ aetatis annum jam [sit] egressa... [satis est si de hac conditione constet, cx S. Poen 21 Martii 1902). Haec vero causa haud suffragatur viduae, quae ad alias nuptias convolare cupiat. — 3°. *Deficientia aut incompetentia dotis*, si nempe femina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo aequalis conditionis, qui neque consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco in quo comma ratur. Quae causa magis urget, si mulier penitus indotata exsistat, ut consanguineus vel affinis eam in uxorem ducere, aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit. [Est autem indifferens, utrum dos offeratur a sponso an ab alio, sed ea conditione, ut nubat consanguineo seu affini). — 4°. *Lites super successione bonorum jam exortae, vel earumdem grave aut imminens periculum*. Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, praeter illum qui ipsam in uxorem ducere cupit: dispensatio concedi solet; interest enim reipublicae, ut lites exstinguantur. Huic proxime accedit alia causa, scilicet, *dos litibus involuta*, cum ni-

Quid re
2 uniter, ot
Hiatio

1131. - Notandum autem 1°. Quod, ut dispensatio non sit subreptitia explicanda sunt omnia impedimenta quae adsunt: item cognatio, si sit carnalis, aut spiritalis: item gradus et linea, si sit recta aut lateralis. — An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra, n. //36, Qu. 4.

Notandum 2°. Quod in constitutione Summi Pontificis Benedicti XIV, quae in-

cipit: *Ad apostolicae servitutis*, edita die 25 Februar. anno 1742, declaratum fuit, expressionem causarum earumque velificationem in dispensationibus appositas ad validitatem pertinere. — Unde Summus Pontifex praecepit omnibus procuratoribus, etc., ut sciscitentur ab oratoribus veras causas, et illas sincere exponant, sub poena falsi item episcopis et aliis, quibus executio committi solet, imposuit

mirum mulier alio est destituta viro, cujus ope bona sua recuperare valeat. Verum hujusmodi causa non nisi pro remotioribus gradibus sufficit. — 5°. *Paupertas viduae*, quae numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduae, ea tantum de causa, quod junior sit, atque in periculo incontinentiae versetur. (Hodie insuper facile dispensat S. Sedes in gratiam vidui, etiamsi proles non est numerosa). — 6°. *Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter regna et principes, sed etiam extinctio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Haec causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quae inter contrahentium consanguineos et affines ortae sint, quaeque matrimonii celebratione omnino componerentur; vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiae graves viguerunt, et licet pax inter ipsos in ita jam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conducere. — 7°. *Nimia. suspecta, periculosa familiaritas*, necnon *cohabitatio* sub eodem tecto, quae facile impediri non possit — 8°. *Copula* cum consanguinea, vel affine, vel alia persona impedimento laborante praehabita, et *praegnantia, ideoque legitimatio prolis*; ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quae secus innupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeiis dari solet dispensatio... — 9°. *infantia mulieris*, ex suspitione orta, quod illa suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa: cum nempe, nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata, vel innupta remaneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur — 10°. *Revalidatio matrimonii*, quod bona fide et publice, servata Tridentini forma, contractum est: quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo, et gravi damno, praesertim feminae (cap. 7, *de Consanguin.*). At si mala fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Cone. Trid. sess. 24, cap. 5, *de Reform. Matrim.* (Ideo tunc difficilius dispensatio obtinetur, hodie tamen facilius quam olim). — 11°. *Periculum matri-*

monii mixti, vel *coram acatholico ministro celebrandi*. Quando periculum adest, quod volentes matrimonium in aliquo etiam ex majoribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis *ad ministrum acatholicum* accedent pro nuptiis celebrandis, sprete Ecclesiae auctoritate: justa invenitur dispensandi causa, quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defectionis a fide taliter agentium, et matrimonii impedimenta contemnendum, maxime in regionibus, ubi haereses impune grassantur... Tantumdem dicendum de periculo, quod pars catholica *cum acatholica* matrimonium celebrare audeat. — 12°. *Periculum incestuosi concubinitus*. Ex instructione S. C. Officii, 14 Aug. 1822, elucet, dispensationis remedium, nequis in concubinato insordescat cum publico scandalo, atque evidenti aeternae salutis discrimine, adhibendum esse. — 13°. *Periculum matrimonii civilis*. Ex dictis consequitur, probabile periculum, quod illi qui dispensationem petunt, ea non obtenta, matrimonium dumtaxat *civile*, ut ajunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam. — 14°. *Remotio gravium scandalorum*. — 15°. *Cessatio publici concubinitus*. — 16°. *Excellentia meritorum*, cum aliquis aut contra fidei catholicae hostes dimicatione, aut liberalitale erga Ecclesiam, aut doctrina, virtute, aliove modo de religione sit optime meritus.

« Hac sunt communiores potioresque causae, quae ad matrimoniales dispensationes impetrandas adduci solent ».

1131. - § Juxta recentem reformationem Romanae Cunae, *Ord. servand. in sacris Congregationibus, etc., part. altera, cap. 7, art. 3, n. 21*, ad valorem rescripti exsequendi, exceptionaliter non postulatur veritas causae allegatae pro dispensatione super impedimentis minoribus, a S. C. de Sacramentis concessa: • Dispensationes a minoribus impedimentis conceduntur omnes *ex rationabilibus causis a S. Sede probatis*. Sic vero concessae perinde valebunt ac si *ex motu proprio et ex certa scientia* impertitae sint; ideoque nulli erunt impugnationi obnoxiae sive obreptionis vitio sive subreptionis. Et *ibid. n. 19* recensuit haec gradus minoris impedimenta: < Dispen-

explorare veritatem causarum in litteris apostolicis expressarum

1132. — Hinc deinceps plures addendae sunt quaestiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

Quaeritur enim 1°. *An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio?*

Cettante
CAUIS di-
pensationis
quoad
cenat di-
penutio.

Affirma, si causa cessat antequam dispensatio expediatur; vel antequam fiat ab episcopo, cui a Pontifice commissae fuerit. Secus vero, si causa cesset, dispensatione jam expedita, vel facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem matrimonii. — Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum sive lex relaxatur: cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minime reviviscit. Ita valde probabiliter Pontius¹, Palaus², Suarez³; et Salmant.⁴ cum Sà a⁵ et Silvestro⁶ (contra Sanchez, Dicastillum, etc., qui tamen hoc probabile vocant). Vide etiam dicta *Lib. I, n. 196*, v. *Quaestio vero*.

1133. — Quaeritur 2°. *Quid autem dicendum, si dubitatur an causa falso allegata fuerit finalis aut impulsiva, vel an causa fuerit vera an falsa?*

in dubiis
tilidx ctn-
ictur dis-
peautio

Resp. Quod in omnibus his et similibus dubiis valida censenda est dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actus. —

¹ Lib. 8, cap. 20, num. 3 et 4. — De Lefeb., lib. 6, cap. 20, num. 15. — Tr. 9, cap. 14, num. 29. — Sanchez., lib. 8, disp. 50, n. 14. — Dicati., disp. 8, dub. 5, n. 102. — Lib. 8, disp. 21, n. 20 et 25. — * Tr. 3, disp. 6, punct. 16, § 5, num. 3. — Loc. cit., num. 37. — Dicati., disp. 8,

Ita Sanchez⁴, Pontius⁵, Palaus⁶ et Salmant.⁶ cum Dicastillo, Gabriele⁷ etc.

1134. — Quaeritur æ. *An, atm petitur dispensatio pro matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter ipsos habita?*

Commune est apud omnes, quod si copula ex parte utriusque fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi dispensationem; tunc necessario malus ille animus est exprimendus, alias matrimonium erit nullum; quia nemini debet suum crimen prodesse. Tanto magis quod Pontifex movetur ex ea ad imponendam majorem poenitentiam aut pecuniae compositionem, ut sic homines magis a tali crimine avertantur. Ita communiter Sanchez¹, Palaus² et Salmant.³, et alii. — Idque expressum est in bulla Innocentii XII, renovata a Benedicto XIV per bullam *Pastor bonus*^{*} ubi dicitur: *Si qui vero oratores, obtenta dispensatione a Dataria super impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradus consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulae, sed tacita, occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita, adfacilius obtinendam*

Quaedto
reiponaio
dAiar Jo xia
jo. And
quam.

dub. 61 num. 115 et 118. — T Ltb. 8, disp. 25, nam. 33. — Tr. 9, cap. 14, nam. 42. — Innoc. XII, constit. *Romanus Pontifex*, § 35. de die 3 Sept 1692, in Bullar. Rom. Matnardi. — Bulla *Pastor bonus*, § 42, de die 13 April. 1744.

sationes gradus minoris sunt ab impedimentis: °) Consanguinitatis et affinitatis tertii et quarti gradus lineae collateralis, sive aequalis sive inaequalis, hoc est quarti gradus mixti cum tertio, et quarti vel tertii mixti cum secundo; — b) affinitatis in primo gradu et in secundo simpliciter vel mixto cum primo, ubi hoc impedimentum ex illicito commercio procedat; — c) cognationis spiritualis cujusvis generis; — § publicae honestatis, sive per sponsalia sive per matrimonium ratum, super quod jam dispensatum sit, fueritque solutum. — Insuper, de quavis dispensatione a Sede obtinenda sic declaratum est, *loc. cit., part. I, cap. II, n. 3*: « Utcumque, gratiae validitati nihil unquam officiet error aut fraus circa economicam petentis conditionem ».

*) Novae formulae, post reformatam Curiam, jam non habent sicut antea mandatum informationis, sed tantum postulant veritatem expositorum, prout jam faciebat S. Poenitentiarum, « si ita est » vel « si vera sunt exposita ».

1132. — Palaus, *tr. 3, disp. 4, punct. 15, n. 7*, scribit tantum: « Quoties dispensatio... conceditur ob causam quae integre tunc existit, nullo modo desinit... ob causae cessationem ». — Sà pariter, v. Gratia, *n. 6*, scribit: « Gratia non perit deficiente causa ex qua concessa ». — Et Silvester, v. Dispensatio, *n. 11, qu. 6*; « Dispensatio semel canonice facta ex superveniente facto non retractatur ».

1133. — Pontius contra, *lib. 5, cap. 17, n. 41*, in dubio utrum causa quae exprimitur sit finalis an impulsiva, dicit praesumi finalem. Pariter in dubio utrum sit valida dispensatio, hac regula utendum, ut in dubiis tutior pars eligatur; in opinionibus vero, probabilis eligatur.

Gabriel a S. Vincendo, *disp. 9, qu. 9, n. 81*, tractat de solo dubio utrum dispensatio sit valida, et concordat.

1134. — a) Palaus, *tr. 28, disp. 4, punct. ult., § 3, n. 9*, non loquitur de casu quo in utroque adfuerit iste malus animus.

dispensationem, pro revalidatione hujusmodi dispensationis ad dictam Poenitentiarium recurrant: possit idem Maior Poenitentiarius desuper absolute dispensare cum... personis, explicite affirmantibus, se... sub illa expressa... forma miserabilium dispensationes a Dataria obtinuisse. Cum iis vero qui non tamquam pauperes... dispensati fuerint, non dispenset: nisi soluta prius in Dataria, ad effectum ... erogandi in eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Poenitentiarii.

Dicunt autem Palaus¹ et Salmant.¹ cum Hurtado, non teneri oratores praedictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta, quia (ut ajunt) tunc crimen pravi illius animi non subiacet potestati ecclesiae. — Sed huic opinioni non acquiesco. Hic enim non agitur de poena, sed de dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravae intentionis adfuerit; sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent Suarez⁸ et Bonacina⁴ cum aliis. Probabilissime vero dicunt Salmant.⁶ cum aliis, quod si in petitione, aliae causae per se jam sufficientes ad obtinendam dispensationem exponantur, et simul exponatur copula praehabita (quae omnino et semper exponi debet, ut n. seq. mox videbimus): tunc non est opus ut allegetur circumstantia malae fidei, nempe quod copula fuerit consummata ad dispensationem facilius impetrandam.

¹ Tr. 28, diip. 4, ponet, ult, § 3, n. 9. — Tr. 9, cap. 14, n. 12. — Gasp. *Hurlai.*, disp. 26, diff. 5, n. 26, l. i. — De Sacr. Poenit., disp. 52, sect. 5, v. *El i&o* — Diip. 6, de Indulgent., qu. 1, punct. 5, n. 28. — Tr. 9, cap. 14, n. 43. — Lib. 8, cap. 17, n. 32 et 33. — 1 Loc. cit., n. 40. — *Hcnruj.*, Ub. 12, cap. 2, n. 6. — *Pcvc*, diip. 46, aect. 6, n. 4. — Gasp. *Hurlai.*, ditp. 26, diff. 5, n. 23. — *Vega*, Sum. nueva, part. 2,

1135. — Sed redeundo ad quaesitum, dicunt alii valere matrimonium, si sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulae, si illa sit praehabita sine prava intentione obtinendi facilius dispensationem. Ita Pontius⁷; et Salmant.⁷ cum Henriquez, Perez, Hurtado, Vega, Villalobos⁸, etc.

Sed omnino est tenendum, esse nullum, ut docent Sanchez⁹, Laymann¹⁰, Palaus¹⁰; item Coninck¹¹ b⁷ Diana, Gutierrez, Rebellus¹², Filliuccius, etc. apud Salmant. u. — Et de hoc hodie non est amplius dubitandum, ex bulla citata *Pastor bonus* S. Pont. Benedicti XIV¹³, a, ubi dicitur: *Quod si... obtinuerint a nostra Dataria dispensationem super gradu prohibito in primo et secundo, vel in secundo tantum, ac etiam in tertio vel quarto, cum reticentia copulae inter eos secutae, quam sine honoris detrimento detegere non valeant...; possit idem Major Poenitentiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi dispensationem, seu respective revalidationem in foro conscientiae tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione quinquaginta ducatorum auri de Camera, ad Datariam transmittendorum...; nisi prior gratia expedita fuisset in forma pauperum.* — Ex his attende quod Papa dicendo *possit revalidationem concedere*, non habet pro validis matrimonia cum tali reticentia contracta: tanto magis quod in gradibus mox supra descriptis dispensatio propter solutionem relatam difficilius redditur¹⁴.

cap. 34, cai. 97, not. 1. — Lib. 8, diip. 25, n. 8. — Lib. 1, cap. 22, num. 18, v. *Dico...* III. — Tract. 28, diip. 4, punct. ult., § 3, n. 4. — *Coninck*, diip. 33, dub. 6, n. 83. — *Diana*, pan. 4, tr. 4, resol. 135 (retractans quae dixerat, part. 1, tr. 10, rei. 44). — *GntUr.*, de Matr., cap. 124, n. 12. — *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 5, sect. 4, n. 24. — *FUI.*, tr. 10, part. 2, cap. 10, n. 336. — 11 Loc. cit., u. 39. — 14 4L

1135. — Villalobos, *part. 1, tr. 14, diff. 27, n. 7*, probabilem habet hanc opinionem; ceteroquin, *n. 6*, tenet oppositam pro copula notoria et pro foro externo.

b⁷ Coninck et Rebellus expresse haec tenent, casu quo incestus scienter admissus fuerit

Omnia hucusque dicta de exprimenda copula incestuosa prorsus obsoleta sunt; hodie enim non est amplius necesse exprimi istius-

modi copulam in petitione dispensationis, juxta Instructionem S. O. 25 Junii 1885, jussu Leonis XIII editam, in qua statuitur et declaratur « dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa, vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi, reticita fuerint, validas futuras ». — Isuper constitutio *Sapienti Consilio* de Romana Curia 29 Junii 1908 plura reformavit quoad competentiam diversarum

1136. - Quaeritur 4°. *Ait possit manifestari remotior gradus consanguinitatis vel affinitatis reticendo propinquiorem?*

Affirmant Sanchez Pontius et Salmant.; ac Silvius ac Pontas, apud (Contin.) Tournely — Idque inferunt ex quodam Motu proprio S. Pii V *Sanctissimus*, ubi dictum fuit quod dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) de subreptionis vel obreptionis vitio notari non possit, obtentis tamen postea litteris declaratoriis super propinquiori Unde dicunt quod hujusmodi litterae (quibus declaratur quod gradus propinquior non obstat matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non vero si scandalum absit.

Hinc, contra Corradum, Tournely “r, Anacletum a», etc., qui dicebant matrimonium esse nullum sine praefatis litteris, declaravit Benedictus XIV in brevi *Etsi matrimonialis*, dato 27 Sept. 1755, matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum: modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis vel affinitatis — Praeterea recte ad-

vertit [Contin.] Tournely of quod in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu; quia difficilius conceditur ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat nemptem: major enim perversio ordinis est ut nepos constituatur suae amitae caput.

1137. - Quaeritur 5°. *Si quis petal secundam dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat?*

Respondetur affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine; quia relapsus retrahit superiorem a dispensando. Secus, si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso. — Ita Concina cum communi; et Salmant. cum Coninck et Aversa.

1138. - Quaeritur 6°. *An, si quis habeat pluraimpedimenta affinitatis ejusdem gradus*, puta si cognoverit duas sorores suae sponsae, *debeat in supplicatione dispensationis utramque copulam exprimere?*

Negant Vega, Henriquez, Ledesma et Manuel, apud Escobar®. — Sed probabilius affirmant Sanchez, Pontius, Concina n, Analectus; Salmant. cum Aversa et Palao; et Escobar cum Molina, Hur-

Petcn» te-
undam di»
pensati o-
ocm in èa
dem mate-
ria. pnmam
quandoque
exprimere
debet.

Sument
impedimen-
tor ara est
expritnen

1 Lib. 8, diip. 24, n. 25 et 28. — Lib. 8, cap. П, n. 26. — Tr. 9, cap. 14, n. 46, — *SiMus*, in Suppi., qu. 54, an. 4, v. f. Pontas, v. *Dispensatio matrimonii* cai. 13. — De Diapenr in ipecie, part. 1, cap. 4, art. 1, v. *Observandum 2. qnod...* — S. Pius V, Declarat. SSmuji *In Christo*, de die 20 Auf. 1566, in Bullar. Rom. Mainardi. — *Corradus Pyrrhus*, Prax. diipemau, lib. 7, cap. 7, n. 71. — 1 Loc. dt., v. *Observandum 2. in gradu*. — Dis. 3, cap. 5, n. 23. — 2 Loc. dt., n. 47 et 48. — Coninek, ditp. 83, num. 87 et 88. — qu. 19, sect. 6, v. *Demum*. —

Vega, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cat. 93, in fine. — *Henriq.*, lib. 12, cap. 10, n. 3, lit. w. — *Petr. Ledesma*, Sum., de Matr., cap. 27, conci. 6, dub. 2. — *Man. Rode*, Sum., part. I, cap. 236, n. 1. — Lib. 27, n. 747. — Lib. 8, ditp. 24, n. 5. — 2 Lib. 8, cap. 17, n. 25. — 3 Dú. 3, cap. 5, n. 23. — 4 Tr. 14, dite. 14, n. 166. — 5 Tr. 9, cap. 14, num. 51. — Aversa, qu. 19, tect. 5, v. *Tertio*. — Palans, tr. 28, ditp. 4, punct. ult., § 3, n. 1. — M Loc. dL, n. 743 et 749. — Molina, de Jan. et Jure, tr. 2, ditp. 161, n. 5, in fine.

Congregationum; nempe Dataria, Secretaria Brevium, S. Congr. pro negotiis extraordinariis et S. C. de Prop. Fide (pro personis ritus latini) sua destitutae sunt potestate relate ad dispensationes matrimoniales. Item S. Poenitentiariae competentia ad solum forum internum restringitur. Nunc, pro foro externo, si de regionibus agitur et personis pertinentibus ad ritus orientales, competens est S. C. de Prop. Fide pro negotiis ritum orientalium. Pro regionibus et personis ritus latini competentes sunt: 10 Congr. S. Off. ad quam spectat dispensare super disparitate cultus et mixta religione; 2° S. C. de sacramentis, quae dispensat super reliquis impedimentis fori externi, tam pro pauperibus quam pro divitibus; 3° S. C. negotiis religiosorum praeposita, cui pertinet dispensare super voto ca-

stitatis, quoad sodales religiosos utriusque sexus.

1136. - a) Contin. Tournely, *loc. cit.* v. *Quia tamen*; Anadctus, in *4 decretal.*, *Append. η. 172*, negant utique posse valide exsequi dispensationem, sine hujusmodi litteris declaratoriis, sed pro foro externo tantum, et (addit Collet) in locis ubi dicta brevvia sunt recepta.

*) Primus tantum gradus excipitur a Benedicto XIV, sicut pariter excipiebatur in Piana declaratione. Et habetur, non quidem in brevi *Etsi matrimonialis*, quod est 30 Sept. 1755, sed in decreto *Cum super* § 6, de die 27 Sept., huic brevi annexo.

c> Hodie tamen graves auctores dicunt proximiorum gradum coram S. Poenitentiarie semper esse exprimendum, sub poena invaliditatis.

Hropin
3nior fra-
a-rtticeri
pulcit.

Limitatio.

Udo, Coninck, Villalobos, Diana †, Leandro ac Rota Romana. Ratio, quia in simplid non comprehenditur mixtum; et licet haec impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non amplius dubitandum; nam sic omnino tenendum esse declaravit Benedictus XIV in brevi *Etsi matrimonialis*, jam supra relato, n. 1136. — Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicae honestatis, etc.; ut Sanchez l et Anacletus ′.

1139. - Quaeritur 7°. An, si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum dispensatio? — Adest triplex sententia :

In concurro planam impedimentorum pen potett divi-Bm dispen tuito, juxu &hqao».

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Salas, Rodriguez et Sà, apud Salmant.; et probabilem vocant ibi Villalobos, Dicastillus et alii. — Quia nullibi ex jure habetur requiri quod impedimenta simul exponantur.

Juin allot, non potest divi rin>.

Secunda sententia negant: quam tenent Sanchez4, Pontius \ Palause, Concina7; et Escobar · cum Suarez, Laymann, Perez et Gutierrez; item Diana, Dicastillus ac Leander, apud Salmant.9 — Tum quia sic habet praxis curiae; tum quia unum impedimentum cum altero conjunctum difficiliter dispensatur.

uofKM».

Tertia sententia probabilior, quam tenent Salmant.10 (cui non dissentiunt auctores a) secundae), distinguit. — Et dicit quod si impedimenta disparate se habent, et unum ex altero non augetur (ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio): tunc sufficit divisim obtinere

dispensationem. — Secus, si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad matrimonium contrahendum (puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit): tunc enim difficilior redditur dispensatio. Excipiuntb) Coninck et Aversa apud Salmant.u, si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum et aliud secretum, quod infamiam possit afferre (nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occulte cognovit): tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim dispensationem petere. Et talem testatur Aversa, esse stylum curiae. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad dispensationem obtinendam a Dataria puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum sponsa; nam quoad dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Poenitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cum simul exposita jam (ut diximus) dispensationem reddant difficilior.

1140. - Quaeritur 8°. An, si quis, post obtentam dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea sponsae antequam eam duxerit, nova indigeat dispensatione?

Si dispensatio non adhuc fuerit executata ab eo cui commissae est, conveniunt omnes non indigere. Ita Conlin. Tournely et Elbellf. Quia tales dispensationes non sortiuntur effectum a die expeditionis, sed a tempore executionis. — Si tamen jam

Qoi to tenta dxi r>en>atio« (erum pcc cat ena ei dem non tt di<et non ditpe «la-tione.

Gasp. Ihtrtrad.. diip.26, diff. 6, n.28 · Coninck, diip. 33, n. 81. · VIUal., part. I, tr. 14, diff. 27. η. I. · Lrand., diip. 24, qu. 37. · Rota Rom., Inter norin». diver», part. 3, lib. 1. deci». 117; et Hb. 2. deci». 70. — Utncd. XIV, Decret Cunt p̄cr, S 8. Sept. 1756, po>t breve Etsi matrimonialis. — † Lib. 8, di«p. 24, n. 5. — * Tr. 14, dl»t. 14, n. 166 — Salas, dc Leflb., disp. 20, »ect. 15, n. 122. · R>>drig., Snœ., p̄n. 1, cap. 236, η. I. · Sd, v. Dispensat/o, n. 16. · -Tr. 9, cap. 14, n. 52. — ViUal., loc. du, n. 4. - Dicast., diap. 8. dub. 8 n. 146. — · Lib. 8. dltp. 23, n. 2. — · Lib. 8.

cap. 17, a n. 21. — · Tr. 3, di»p. 6, punct. 16, § 4, n. 10 et 11. — ′ Dies. 3, cap. 6. n. 23. — · Lib. 27. n. 745. · Suar., de Lefib., lib. 6, cap. 24, n. 2 et «eqq. · Laym., lib. 1, tr. 4, cap. 22, n. 19. — Perte, di»p. 46, »ect. 4, n. 5. · GutUr., de Matr., cap. 123, n. 22. — Diana, part. 1, tr. 10, resol. 39. · Dicast., di»p. 8, dub. 8. n. 146. · Ltand., di»p. 24, qu. 85. · · Tr. 9, cap. 14, n. 53. — H Loc. cit., n. St. — Coninck, disp. 33. n.78. - Avrrsa, qu. 19, sect. 5. · Oportet et Juxta has. · · Tr. 9, cap. 14, n. 54. — · De Matr., n. 506.

1138. - ·) Diana non bene citatur ab Escobar; etemm, part. S, tr. 3, resol. 60, utramque opinionem tantum refert.
1139. - Quin imo aliqui ex dictis auctoribus expresse hanc tenent: Pontius, Palaus, Laymann, Perez.

b) Ita sane dicunt Coninck et Aversa apud Salmant., sed revera id tenent cum eadem explicatione quam affert S. Alphonsus.
Vide supra not. c ad n. 1135.
1140. - °) Cont. Tournely de Dispensat, tn specie, part. 1, cap. 17, art. 1, v. 67 vero

fuerit exsecuta, affirmant Habert¹, et Elbel² ex Gobat³ Quia exsecutor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo; maxime cum in litteris S. Poenitentiariae soleat committi facultas cum clausula *ut dispenses hac vice*.

<UxUU>. |

Verum probabilius non requiritur nova dispensatio, ut dicunt Sanchez⁴ cum Gutierrez, Corduba et Manuelejac Contin. Tournely⁵ cum Anaclcto et Corrado, qui de hoc affert expressam declarationem S. Congregationis. — Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si forte verum est quod talis clausula soleat apponi: quod nescio. — Caeterum ipsa S. Poenitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur, ut ego ipse observavi in quodam autentico ejus rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit: *S. Poenitentiaria ad praemissa respondet quod si orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad matrimonium contrahendum cum muliere de praesenti ejus confuge fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam, atque ante matrimonii celebrationem dentio cum stipradiclae mulieris matre relapsus sit, nova dispensatione non indigere*.

¹ De Legib., cap. II. qu. I. v. *Ex huius respicitur*. — ² De Matr., n. 507. — ³ Lib. 8, disp. 1. n. 4. — *Gitlirr.*, Canon. quActt., hb. 1, cap. 15, n. 24. — *Cordub.*, Trail, de OMH, qu. 45, i. f. v. *Al uuüktto*. — *Man. Rodri* Sura, part. 1, cap. 236, n. 7. — ⁴ De Dispensat., in «pede», part. I cap. 17, art. I. v. *Si vero partts*. — *Anacl.*, lib. I, Append., num. 193. — *Carrad. Pyrrhus*, Prax. diapentai, lib. 8, cap. 1, n. 43. — ⁵ Prax. pñcat., lib. 8, cap. I, num. 51 et 52. — «Notif. 87, n. 51. — *Fili.* tr. 10, part. 2.

Et hoc valet etiam quoad dispensationem obtentam a Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis: modo dispensatio non sit impertita *in forma pauperum*. — Ita Corradus⁵ et Sanchez⁶ cum aliis.

Dicit autem Benedictus XIV⁷ ex Filiuccio, Clericato et Tamburinio, quod si, obtenta dispensatione S. Poenitentiariae in foro conscientiae, impedimentum detectum fuerit in foro externo, et conjuges nullas afferre possint probationes quod matrimonium ita sit contractum: tunc episcopus, parochus et iudex debebunt acquiescere testimonio confessant fidem facientis de dispensatione impetrata.

1141. Quaeritur 9°. *An, si post obtentam dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsores, nova requiratur dispensatio?*

Negant alii, ut Ovandus, Sa, etc., apud Sanchez⁸ 7. — Sed verius affirmant Sanchez⁹ cum Gallego, Gutierrez, etc. Ratio, quia stylus curiae sic obtinuit, ut incestus hic declaretur¹⁰; Hic enim manifestato, Pontifex majorem imponit poenitentiam, amplioremque compositionem pecuniae exigit. Et sic etiam declaravit S. Congregatio mense Maji 1635 (apud Pittonum¹¹), ubi dictum fuit: *Qui obtinuit litteras dispensationis super gradu prohibito con-*

Rependitor juxta
u« anti-
quum.

n. 351». — *Chrual.* de Matr., dreis. 40, n. 34. — *Tambur.*, de Matr., tr. 2, cap. 13, § 6, num. 2. — *Ovandus*, in 4. di. 41. propoc. 11, coroll. — *Sd. v. Dispensatio*, num. 10 (edit. gtouin.). — ⁸ Lib. 8, dnp. 25, num. 6. — ⁹ Loc. cit., n. f. *Galuzo*, de Cognai «pini, cap. 21, n. 10 et 11. *Guhr.* Canon. Quaesi., hb. 1, cap. 15, n. 21; et lib. 2, cap. 15, num. 133. — ¹⁰ Deci pro Matrim., nom. 878 i cfr. edam Monacelli Formular., tom. 2, tit. 16, form. 2, num. 30.

partes, de alio casu loquitur, videlicet de casu quo consanguinei inter se copulam incestuosam ante petitam dispensationem habuerint et in supplici libello expresserint ac in idem scelus ante fulminationem dispensationis relapsi fuerint.

* Gobat, tr. 9, n. 743, et in *Quinar.*, tr. 5, cap. 37, a n. 197, non adducitur ab Elbel pro casu quo dispensatio jam executioni mandata est.

Omnes auctores hic allegati hanc sententiam tenent loquentes de alio casu, quo scilicet ipsi snonsi inter se copulam habuerint, cum essent consanguinei. At de casu

nostro Sanchez, *disp. 24, n. S*, idem tenet quod Habert et Elbel.

Id apud Sanchez reperire nequivi. Corradus vero hic loquitur de casu quo iterum se carnaliter cognoverunt ante executionem litterarum; licet antea locutus sit etiam de casu quo litterae executioni mandatae jam fuerunt.

Filliuccius et Tamburinius dicunt posse, Clericatus vero et Benedicius XIV dicunt *debere* acquiescere ejusmodi testimonio.

1141. — Id tamen locum non amplius habet, cum possit reticere copula in petitione dispensationis, ex Instructione S. O. superius relata, not. c ad n. 1135.

sanguinitalis el illis non praesentalis contraxit, vel carnaliter (nota) *sponsam cognovit; non potest absque nova dispensatione in matrimonio permanere*. Et idem eruitur ex dictis in *Quaesi. 3, η. 1134*.

Probabiliter vcro ait Sanchez | quod, licet dispensatio fuerit concessa cum clausula *modo copula non interfuerit*: tamen si illa habeatur post exeeutionem dispensationis, tunc non requiritur nova dispensatio; quia sufficit ad ejus valorem quod ante illam copula non intervenerit.

1142. - Quaeritur 10°. *An, si contrahentes sint diversae dioecesis, unusquisque debeat a proprio episcopo dispensari?*

Affirmant Sambovius, Gibertus, etc., apud Contin. Tournelya. — Sed negat probabiliter a> ipse (Contin.) Tournely 3 cum episcopo Tutelensi. Ratio quia, cum episcopus aufert a suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito: sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito dispensaret etiam cum extraneo; unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram parochio alterius, cum quo dispensavit episcopus.

1143. “ Quaeritur 1Γ. *Quae sint clausulae, solitae apponi in dispensationibus a S. Poemtentiaria?*

Clausula 1a. *Si ita sita*>. — In hoc, bene ajunt Sanchez 4, Cabassutius fidem esse adhibendam poenitenti: nisi delegatus certe sciat oppositum ex notitia extra con-

fessionem accepta. — Dicit autem Sanchez e cum Valentia quod si petatur dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio vel periculum labendi tantum semel vel iterum; sed requiritur ut vovens sit in periculo saepius violandi votum. Sed melius censet Contin. Tournely| cum Pontas ^sufficere, si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus; quia per unum lapsum jam castitas amittitur.

2 *Audita prius sacramentali confessione*. Juxta igitur hanc clausulam, necessaria est confessio^ . — Neque huic revera contradicit Sanchez ., ut putat (Contin.) Tournely .: nam tempore quo scripsit Sanchez haec clausula non apponebatur; et ideo dixit non requiri confessionem. Sed ipsemet Sanchez subdit ibid, quod confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur.

3a. *Sublata occasione peccandi*. — Intelligitur: Si occasio sit *voluntaria*, quae de facto est tollenda: si vero *necessaria*, auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda ; ut recte explicat (Contin.) Tournely 10.

4a. *Dummodo impedimentum sit occultum*. — De hac clausula, vide dicta u. *IIII*.

5 *Injuncta ei gravi poenitentia*. — Intelligitur: juxta vires poenitentis, ut bene notat idem (Contin.) Tournely" cum Tiburtio Navarro O: qui dicit posse injungi ex. gr. per sex menses jejunium semel in

Si contra-
hente «ont
divertAc
dioece»i>
non debet
unutquia-
qoc ab tpi-
icopo dt
pentad.

^bUI“Uc
? «i in
Km sacrâ
prennent.a

’ Ltb 8, diip. 23. num. 5. . santèxn’, Dedi, cttuun
conte, tora |, eat. 76. . Cibcrl., Contuit. canon iur le
«acrcmrnt dc Manige, tom 2. contuit 65. . De Dispernat,
tn «pede, part 1. cap. 17. an. 3. v. Quaerti I. — ’ Loc.
dt. — . Ltb. 8, ditp. M, n. 21 — . Lib. 3, cap. 27. n. 10. —
. Lib I, ditp 20. n. 18 i. f . Valent., in 2— 2.. ditp. 6.

qu. 6, punct. 7, v. Ttrfium dubium. — 1 Loc. cit., art. 2.
v 2 Confenarium,— . Lib. 8. diip 31, n. 29. — . Loc.
cit , nrt. 2, v. Secunda clausula. — ’ Loc. cit., v Tertia
clausula. — « Loc. cit , v. Quarta clausula. - Tiburi.
,Vewr., XUnuduct. ad praxim S. Poenit , pari 2, c«p 2.
v. Quarta.

1142. - § Vide notam c ad lib. 1, append. 2,
de Privilegiis, n. 57.

1143. - <) Reformatio Curiae nihil immu-
tavit circa clausulas apponi solitas a S Poenit.
M Pontas, etsi a Collet ita citetur, ipse
tamen, v. Dispensatio votorum i. g. cas. 6,
dicit Unium eum posse petere dispensationem
eaeque uti, qui . ob incontinentiae periculum
vellet nubere ».

Non requiritur tamen absolutio sacra-
mentalís, si poenitens forsán non sit disposi-
tus. Nec validitati dispensationis officit abso-

lutio sacrilege suscepta, sicut pluries declara-
tum est a S. Poenitentiaria; si vero urgens
aliqua necessitas suadeat ut, denegata abso-
lutione sacramentali, dispensatio fulminetur,
confessorius nihilominus absolvat a poenis
et censuris ob delictum forsán incursis, puta
si in dioecesi casus foret reservatus. Ast, vi
rescripti, non potest absolvere ab aliis poenis
ct censuris, quibus poenitens irretitus forcl
O Et sic monuit ipsa S. Poenit die 9 Apr.
1890. Exsecutor . in praefiniendae poeniten-
tiae qualitate, gravitate, duratione, etc., neque

hebdomada, vel recitatio rosarii ter in hebdomadal aut frequens confessio (saltem semel in mense), orationes, lectio spiritualis, etc. — Quod si poenitens propter crimen, super quo petitur dispensatio, jam satisfecerit poenitentiae, dicit [Contin.] Tournely *, illius praeviae satisfactionis bene habendam esse rationem ; unde confessarius tunc poenitentias in brevi romano praescriptas moderari debebit. — Si vero dispensationi concessae sit a Poenitentiaria annexa quaedam species commutationis, nempe confessio semel in mense: haec a confessario omnino est imponenda, ut idem [Contin.] Tournely 1 et Benedictus XIV 3 cum Syro A

6A. *Praesentibus laceratis, sub poena excommunicationis latae sententiae.* — Haec laceratio statim facienda est; sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post dispensationem executam (juxta dicta n. 856, v. *Quod impubes*). — Si autem in litteris non sit apposita clausula lacerationis (prout non apponitur «D quando matrimonium nondum est contractum): tunc non est obligatio eas lacerandi ; sed hujusmodi dispensatio debet a parochio caute adnotari in libro (qui non possit ab alio aspici), ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de dispensatione impetrata.

1144. - Quaeritur 12. *In quibus impedimentis, S. Poenitentiaria habeat facultatem dispensandi?*

Ad hujus quaesiti declarationem, quae multum potest prodesse ad praxim parochorum et confessariorum a\ hic operae pretium duxi adnotare quae habentur in bulla Summi Pontificis Benedicti XIV, quae incipit: *Pastor bonus*, edita die 13 Aprilis 1744, ubi confirmata et inserta est

* De Dispensa. in epccie, part. I. cap. 17, art. 2, v. *Quarta clausula.* — Loc. cit., n. 2. — Notii 87,

bullae Innocentii XII (emanata 3 Septemb. 1692, incipiens: *Romanus Pontifex*).

Ibi, § 39, pro matrimoniis nondum contractis sic habetur: *In matrimoniis contrahendis, possit idem Major Poenitentiarius in foro conscientiae tantum, super impedimentis occultis quae matrimonium non dirimunt, dispensare vel dispensari mandare.* Hujusmodi autem impedimenta tantum impediunt, hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia et Ecclesiae vetitum. — Quo vero ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: *At a dispensationibus... super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiae tantum, tametsi impedimentum sit occultum et periculum scandalorum immineat, in iisdem matrimoniis contrahendis abstineat.*

Circa vero impedimenta in matrimoniis jam contractis, § 40, sic dicitur: *In contractis vero matrimoniis, a dispensatione seu matrimonii revalidatione in gradibus primo et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter abstineat: praeterquam si in secundo tantum gradu praedicto, impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et oratores simul publice contraxerint et convixerint, et uti conjuges legitimi reputatifuerint. In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare; atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus publicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et obreptionis occultae litterarum apostolicarum, nulliter contracta:*

n. 36. — SyrMi, Dilucidat. Licuit., part. 2. § 2, v. *Dtctma tertia.*

F>tulta
S. Poeni(en-
Clariae in
matnaonile
coecrabch'
dit.

In main
moniit ccfl-
tractU et
revalidaiv
dia.

severitatis neque humanitatis limites excedat, rationemque habeat conditionis, aetatis, infirmitatis, officii, sexus, etc. eorum quibus poena irroganda injungitur»

«9 Tiburtius Navarrus et Cont. Tournely dicunt poenitentiam hanc posse esse jejunium, consideratis semper statu, qualitate, sexu et aetate poenitentis. De rosario autem dicunt: «Recitatio tertiae partis rosarii per tres menses, iribus diebus qualibet hebdomada».

D Notant hodie auctores dispensationem etiam valere etsi oratores poenitentiam acceptare renuerint aut animum eam adimplendi non habeant

Dicendum potius clausulam lacerationis semper apponi in rescriptis S Poenit, prout ipse Benedictus XIV, in bulla *Pastor bonus*, § 45, praecepit apponi.

1144. - «7 In praxi, pro quovis impedimento occulto licet ad S. Poenit recurrere,

praeterquam si fatis sit consistat in narratione praecedentis copulae, quae antea revera hō h intercesserat. — Et ratio hujus est, quia in rconvalidatione matrimonii nullius propter copulam falso expositam, non redundat infamia in contrahentes.

rriaiZîd^
Aaiuicmet
du!

De*nde super affinitate ex copula illicita, § 43, dicitur: *Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita...., quotiescumque adsit rationabilis causa, licet periculum... scandalorum non immineret.*^, in matrimoniis tam contractis quam contrahendis, in foro conscientiae dispensare et dispensari mandare... valeat.

Eiimp-
tfitotnium
crimini».

Super impedimento autem criminis, § 44: *Super occultō impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam m contrahendis quam in contractis matrimoniis dispensare. Sivero crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit iit occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen, et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis imminētis periculi, quod prudentia Majoris Poenitentiarii, re praesertim discussa in Congregatione vel Signatura, arbitrandum erit.*

Demum in §57 noster Summus Ponti-

fex confirmat b) omnia privilegia et induira S. Poenitentiariae concessa, etiam vivae vocis oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus^l refert Innocentium XII declarasse vivae vocis oraculo S. Poenitentiariae esse concessas^ omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis, quae in sua bulla *Romanus* exceptae fuerant.

1145. - Insuper notandum Γ. Quod ad dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet; quamvis, ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit †. Ita Sanchez et Salmant.⁸.— Qui addunt quod si idem impedimentum afficit utrumque sponsum, sufficit pro uno dispensationem impetrare; secus vero si impedimentum afficiat unum independenter ab impedimento alterius.

a iij i'
nuuihk

1146. - Notandum 2°. Quod, cum petitur dispensatio a *Dataria* exprimendum est nomen, cognomen, dioecesis originis et domicilii tantum, si orator ibi habeat perfectum domicilium; idem utraque dioecesis sponsi et sponsae, si ipsi diversas dioeceses habeant. — Quando vero petitur a S. *Poenitentiaria*, tacentur nomina et alia; sed tantum exprimitur persona et locus quo litterae sunt dirigendae b).

• Notif 87. n. 7. — • Lib. 8, diep. 26, num. 4 et »eqq. — • Tr. 9, cap. II, n. 38.

uti patet ex bulla *Pastor bonus*, § 5: < Salva semper Majoris Poenitentiarii facultate Romanum Pontificem consulendi in quibusvis particularibus casibus, etiam per praesentes nostras litteras non concessis, immo prohibitis et exceptis ».

b) Benedictus XIV, *loc. cit.* § 57, derogat omnibus istis privilegiis etc.: « Non obstantibus, inquit— quibusvis vivae vocis oraculis, privilegiis, induitis et literis apostolicis ejusdem Poenitentiariae officio, illiusque Majori Poenitentiario, ac officialibus et ministris..., per Praedecessores nostros Romanos Pontifices, ac etiam per Nos ipsos concessis, innovatis, confirmatis et approbatis. Quibus omnibus et singulis-. harum serie derogamus ».

D Seu rectius, restitutas esse integre ea quae antea ad hoc Tribunal pertinebant, exceptis etc.

IM5. - • Acceptanda est nisi Ecclesia remittat hanc acct ptationem, sicut evenit pro sanatione in radice.

1146, - Vide notam c ad n. 1135. Insuper quae hic dicuntur, juxta notam subsequentem sunt reformanda.

Juxta allegatam Instructionem S. C. de Prop. Fide 9 Maji 1877, praeter causas in litteris supplicibus, alia etiam pro dispensatione obtinenda, • de jure vel consuetudine aut stylo curiae exprimenda sunt, ita ut si etiam ignoranter Liceatur veritas, aut narretur falsifias, dispensatio nulla efficiatur. Haec autem sunt :

« Γ *Nomen* et *cognomen* oratorum, utrumque distincte ac nitide ac sine ulla litterarum abbreviatione scribendum ». [Si error in nomine est accidentalis ita ut de identitate personae indubie constet, non est causa nullitatis; secus autem requiritur novus recursus. Dispensatio pro foro interno petitur fictis nominibus]. — 20 *Dioecesis originis* vel *actualis domicilii*. Quando oratores habent domicilium extra diocesim originis, possunt, si velint, petere, ut dispensatio mittatur ad Ordinarium dioecesis, in qua nunc habitant. (Non est facienda mentio de oratorum dioecesi in supplicatione ad S. Poenitentiariam, pro foro conscientiae). — 30 *Species* etiam *infima* impedimenti, an sil consanguinitas vel affinitas, orta ex copula licita vel illicita; publica ho-

1147. - Hic refert ad praxim confes-
sant adnotare formulam supplicationis, ad
impetrandam a S. Poenitentiaria dispen-
sationem impedimenti, ad contrahendum
sive revalidandum matrimonium, vide-
licet:

Intus: *Emincntissimo e Reverendis-
simo Signore a).*

*N. N., avendo avulo copula con una
donna, si ritrova aver data parola di
matrimonio ad N. N., sua sorella; e per-
ché ^impedimento è occulto, e non succe-
dendo il detto matrimonio ne verrebbe*

*molio scandalo, supplica percio l'Elča
Sua a volcrgli concedere la dispensa. La
risposta si degnerà di mandarla a Napoli
(o pur... per la posta di Napoli, a Nota)
in testa di... hic exprimatur nomen et
cognomen illius ad quem rescribendum
erit). — Si autem petitur dispensatio voti
castitatis: N. N., si ritrova averfatto voto
di castilà; ma perché sta tn grave pericolo
d'incontmeaza, pregapertanto l'Eminensa
Sua a dispensare ncl suddetto voto, affine
di poter contrarre matrimonio, ecc. — Ita
si matrimonium nondum est contractum.*

ÎÜMktn pro
nc a voto
caMilait*.

neslas originem ducens ex sponsalibus vel
matrimonio rato; in impedimento *criminis*,
utrum provenerit ex conjugicidio cum pro-
missione matrimonii, aut ex conjugicidio cum
adulterio, vel ex solo adulterio cum prom-
issione matrimonii; in cognatione spiritali,
utrum sil inter levantem et levatum, vel inter
levantem et levati parentem ». (Error in
specie reddit dispensationem invalidam]. —
4" *Gradus consanguinitatis* vel *affinitatis*
aut *honestatis* ex matrimonio rato, et an sit
simplex vel mixtus; non tantum remotior,
sed etiam propinquior; uti et linea, an sil
recta vel transversa; item, an oratores sint
conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis,
tam ex parte patris quam ex parte matris.
[In linea inaequali, si gradus propior sit pri-
mus, exprimi etiam debet, licet non ad validita-
tem, utrum sponsus vel sponsa stipiti sit proxi-
mior: nam difficilior dispensatur, ut nepos
ducat amitam, quam ut avunculus ducat ne-
ptem. Si error impedimenti gravitatem mi-
nuat, dispensatio certo est invalida; si vero
augeat, controversitur inter auctores]. — 5n*Nu-
merus impedimentorum*, v. g. si adsit duplex
aut multiplex consanguinitas vel affinitas;
vel si praeter cognationem adsit etiam affini-
tas aut aliud quodeumque impedimentum sive
dirimens sive impediens. In petenda vero
dispensatione super impedimento affinitatis
1° vel 2° gradus lineae collateralis, si impe-
dimentum nedum ex matrimonio consummato
cum defuncto conjugē oratoris vel oratricis,
sed etiam ex copula antemrimoniali seu for-
nicaria cum eodem defuncto ante initum cum
ipso matrimonium patrata oriatur, necesse
non esi, ut mentio fiat hujusmodi illicitae co-
pulae: quemadmodum patet ex responso Sa-
crae Poenitentiariae, dici 29 Martii 1842, pro-
bante s. m. Gregorio XVI, ad Episcopum Na-
murcensem, quod generalecsc idem Tribunal
litteris diei 10 Dec. 1874 edixit. — § *Variae
circumstantiae*, scilicet an matrimonium sit
contrahendum vel contractum; si jam con-
tractum, aperiri debet, an bona fide, saltem
ex parte unius, vel cum scientia impedimenti;

item, an praemissis denuntiationibus, et juxta
formam Tridentini; vel an spe facilius dispen-
sationem obtinendi; demum, an sit consum-
matum, si mala tide, saltem unius partis, seu
cum scientia impedimenti — Notandum
est insuper, pro foro externo tantum, statum
fortunae oratorum exponi debere, et quidem
veraciter (vide tamen notam a, ad n. 113) ut
pro diversitate circumstantiarum taxa recte
determinari possit, vel etiam ut dispensatio
gratis expediatur.

1(47. - «D Similem supplicem libellum ita
latine proponit S. Doctor in *Horn. Apost.,
tr. 18, cap. 2, n. 88*; « Si petatur dispensatio
super impedimentis matrimonii, intus a parte
superiori: *Eminentissime et Reverendissime
Domine*. Circa medium: *N. N. aim cama-
liter cognovisset quamdam mulierem, dedit
fidem de matrimonio contrahendo N.N. ejus
sorori. Et quoniam impedimentum est oc-
cultum, et matrimonium si cum praefata
sorore non contraheretur, magnum eveniret
scandalum; quapropter suppliciter orat Em.
K. ut ei dispensationem benigne indulgeat.
Responsum dignetur mittere Neapolim (aut
Neapoli Salernum) ad Rev.^.* (hic exprimitur
nomen et cognomen) *confessorium approba-
tum. Et id pro gratia habeat, etc.* — Si vero
matrimonium est jam contractum, poterit sic
scribere: *A' A\ ignarus (aut conscius) impe-
dimenti, contraxit cum muliere, matrem
(sive sororem) cujus jam antea carnaliter
cognoverat; sed cum impedimentum sit oc-
cultum, ideoque cum nequeat sine scandalo
separari, supplicat Em. V. pro absolutione
et dispensatione. Responsum, etc.* — Circa
vota castitatis aut religionis: *N. N., cum ca-
stitatis voto sit obstrictus, et cum in gravi
versetur periculo incontinentiae, suppliciter
orat Em. V. ut dignetur oratori a praefato
voto dispensationem indulgere, quo matri-
monium contrahere possit, etc...* Foris vero
in superscriptione: *Eminentissimo ac Reve-
rendissimo Domino, Domino colendissimo,
Domino Cardinali Poenitentiaria Majori.
Romam >*. Cfr. etiam *Prax. Conf, n.87*.

E4de.n Si vero matrimonium jam est contra-
ctum, sic scribi potest: *N. PL, ignaro
*..« 0>· (o consapcvole) del'impedimento, ha con-
7' -' tralto matrimonio con una donna, la cui
madré(o sortila) area prima caruaIntente
conosciuta; onde, essendo l'impedimento
occulto, e pcrchè non potendosi separare
sensa scandalo, supplica l'Eminensa Sua
per l'assoluzione e dispensa. La rispo-
sta, ecc.*

Foris autem inscribetur: *AliEmmeih
tissimo Signore, Signore e Padrone Co-
leudissimo,*

*Il Signor Cardinale Peuitensiere Mag-
giore. — Roma.*

Quomodo 1148. - Delegatus autem cui commissa
*..« me luent exsecutio dispensationis, potent in
?oro inter- dispensando hanc vel similem formulam
no adhibere post datam sacramentalem abso-
lutionem a)\ *Et insuper, auctoritate aposto-
lica mihi concessa, dispenso tecum super
impedimento primi (seu secundi, seu primi
et secundi) gradus, proveniente cx copula
illicita a te habita cum sorore mulieris*

*cum qua contraxisti (aut contrahere in-
tendis), ut matrimonium cum illa rursus
contrahere possis, renovato consensu; et
prolem, si quam suscepisti (vel suscipies)
legitimam declaro bL In nomine Patris,
et Filii, etc. — Si vero dispensatio sit a
voto castitatis, dicitur: *Insuper, tibi vo-
tum castitatis quod emisisti, ut valeas
matrimonium contrahere, et illo uti, in
opera quae tibi praescripsi dispensando
commuto. In nomine, etc. — Si quis, non
obstante voto castitatis, matrimonium jam
inierit, dicitur: *Item, non obstante casti-
tatis voto quod emisisti, in matrimonio
remanere et debitum conjugale exigere
possis, auctoritate apostoHca tecum dis-
penso. In nomine, etc.***

Qui autem velit legere bullam Bene-
dicti XIV, ubi praescribitur forma proce-
dendi in omnibus causis nullitatis ma-
trimonii, videat Patrem Zaccaria (apud
Croix §, qui illam in extensum refert. —
Incipit praefata bulla : *Dei miseratione,*
fuitque edita Nonis Novembr. anni 1741.

» Lib. 6, part. 3. n. 430.

1148. - § Vide supra not c ad n. 1143. Si
itaque absolutio sacramentalis deneganda vi-
deatur, poterit formula hoc modo immutari:
• Auctoritate apostolica mihi in hac parte
commissa, absolvo te a quibusvis sententiis,
censuris et poenis ecclesiasticis, propter copu-
lam illicitum cum sorore mulieris cum qua
contraxisti (aut contrahere intendis), forsan
incur sis et ab excessibus hujusmodi, et dis-
penso tccum impedimento primi (seu se-
cundi), etc. ».

h) In casu particulari proles legitimari

non potest nisi legitimationis facultas ex-
presse fuerit apposita in rescripto, uti decla-
ravit S. Poenit. dic 1 Jul. 1859 et 21 Apr. 1908.
Sed notandum quod « quoad indulta quibus
a S Sede per S Poenit. conceditur Ordina-
riis facultas dispensandi in quibusdam impe-
dimentis matrimonii, mentem S. Poenit. in
concedendis his facultatibus fuisse et esse,
dispensationem ab impedimentis matrimonia-
libus importare etiam legitimationem pro-
lis susceptae, excepta adulterina >. S. Poenit.,
1 Jul. 1859).

APPENDIX EDITORIS

AD TRACTATUM DE MATRIMONIO

*Decretum de Sponsalibus et Matrimonio
jussu et auctoritate SS. D. N. Pii Papae X
a S. Congregatione Concilii editum die
2 augusti 1907.*

Ne temere inirentur clandestina conjugia, quae Dei Ecclesia justissimis de causis semper detestata est atque prohibuit, provide cavit Tridentinum Concilium, *cap. I, Sess. XX/de reform, matrim.* edicens:

- Qui aliter quam praesente paroco vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii « licentia et duobus vel iribus testibus matrimonio contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos decernit».

Sed cum idem Sacrum Concilium praecipisset, ut tale decretum publicaretur in singulis paroeciis, nec vim haberet nisi iis in locis ubi esset promulgatum; accidit ut plura loca, in quibus publicatio illa facta non fuit, beneficio tridentinae legis caruerint, hodieque careant, et haesitationibus atque incommodis veteris disciplinae adhuc obnoxia maneant.

Verum nec ubi viguit nova lex, sublata est omnis difficultas. Saepe namque gravis exstitit dubitatio in decernenda persona parochi, quo praesente matrimonium sit contrahendum. Statuit quidem canonica disciplina, proprium parochum cum intelligi debere, cuius in paroecia domicilium sit, aut quasi-domicilium alterutrius contrahentis. Verum quia nonnunquam difficile est judicare, certo-ne constet de quasi-domicilio, haud pauca matrimonia fuerunt objecta periculo ne nulla essent: multa quoque, sive inscitia hominum sive fraude, illegitima prorsus atque irrita deprehensa sunt.

Haec dudum deplorata, eo crebrius accidere nostra aetate videmus; quo facilius ac celerius commeatus cum gentibus, etiam disjunctissimis, perficiuntur. Quamobrem sapientibus viris ac doctissimis visam est expedire ut mutatio aliqua induceretur in jure circa formam celebrandi connubii. Complures etiam sacrorum Antistites omni ex parte terrarum, praesertim e celebrioribus civitatibus, ubi gravior apparet necessitas, supplices ad id preces Apostolicae Sedi admoverunt.

Flagitatum simul est ab Episcopis, tum Europae plerisque, tum aliarum regionum, ut incommodis occurreretur, quae ex sponsalibus, idest mutuis promissionibus futuri matrimonii privatim initis, derivantur. Docuit enim experientia satis, quae secum pericula ferant eiusmodi sponsalia primum quidem incitamenta peccandi causamque cur inexpertae puellae decipiantur; postea dissidia ac lites inextricabiles.

His rerum adiunctis permotus, SS. mus D. N. Pius PP. X, pro ea quam geni omnium Ecclesiarum sollicitudine, cupiens ad memorata damna et pericula removenda temperatione aliqua uti, commisit S. Congregationi Concilii ut de hac re videret, et quae opportuna aestimaret, Sibi proponeret.

Voluit etiam votum audire Consilii ad jus canonicum in unum redigendum constituti, nec non Emorum Cardinalium qui pro eodem codice parando speciali commissione delecti sunt: a quibus, quemadmodum et a S. Congregatione Concilii mandavit, ut decretum ederet quo leges a Se, ex certa scientia et matura deliberatione probatae, continerentur, quibus sponsalium et matrimonii disciplina in posterum regeretur, eorumque celebratio expedita, certa atque ordinata fieret.

In executionem itaque Apostolicis mandati, S. Concilii Congregatio praesentibus litteris constituit atque decernit ea quae sequuntur:

I. Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a paribus et vel a paroco aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnoletur; et alius testis addatur, qui cum paroco, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet.

II. Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praest parociae canonice erectae; sed in regionibus, ubi parociae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissae est, et paroco aequiparatur; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacer

dos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

III. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parcho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, juxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvis exceptionibus quae infra nn. VU et VUI ponuntur.

IV. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonium adsistunt:

3 !. A die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi.

§ T Intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum. sed etiam non subditorum valide adsistunt

§ 3 Dummodo, invitati ac rogati et neque vi neque metu gravi constricti, requirant excipiantque contrahentium consensum.

V. Licite autem adsistunt:

§ I Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis.

* 2 Constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii.

§ 3^a Quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas quae ab ea excuset.

5 4 Quoad vrgos, extra casum necessitatis, parcho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit

§ 5I In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parcho celebretur, nisi aliqua justa causa excuset.

VI. Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat.

Delegatus autem, ut valide et licite adsistat. servare tenetur limites mandati, et regulas pro parcho et loci Ordinario nn. IV et V superius statutas.

VII. Imminente mortis periculo, ubi parochus. vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab Alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimation! prolis, matrimonium contrahi valide licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

VIII. Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, caque rerum conditio a mense jam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest, emissio a

sponsis formali consensu coram duobus testibus.

IX. § I Celebrato matrimonio, parochus, vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina conjugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia, juxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2° Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, conjugem tali die in sua parochia matrimonium contraxisse. Quod si conjux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

§ 3° Quoties matrimonium ad normam nn. VU et VIII contrahitur, sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum conjugium in praescriptis libris quam primum adnotetur.

X. Parochi qui huc hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpa puniantur. Et insuper si cuius matrimonio adstiterint contra praescriptum § 2° et 3° num. V, emolumenta *stolae* sua ne faciant, sed proprio contrahentium parcho remittant.

XI. § Ie Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2° Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3° Acatholici, sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per ejus transmissionem ad locorum Ordinarios: et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemni Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgo edi, et in singulis suarum dioecesium parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praesentibus valituris de mandato speciali SSmi D. N. Pii PP. X, contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis, minime obstantibus.

LIBER SEPTIMUS

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS
ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Censura ecclesiastica.

1. *Quid est censura.* — 2. *An censura privet bonis internis.* — 3. *An degradatio vel depositio sit censura.* — 4. *An cessatio a divinis.* — 5. *An irregularitas (de qua vide etiam infra n. 341).*

Quid Bit crtiirt-	1. - « Resp. Est poena spiritualis et « medicinalis, per quam homini baptizato « delinquenti ac contumaci per potentiam « ecclesiasticam aufertur usus quorum- « dam spiritualium bonorum. — Lay- « mann ' ». Nota verbum: <i>medicinalis</i> . Et ideo non sunt excommunicandi ii de quibus correctio desperatur, nisi fiat ad terrorem aliorum. — Salmant. * cum S. Thoma βΛ	« 2°. Exilium, career, servitus, privatio « beneficii (nisi adjunctam habeant suspen- « sionem aliquam spiritualium actionum) * non sunt censurae; quia sunt poenae « temporales ».	Poen.e
	« Unde resolves: 2. - « 1°. Per censuram non privatur « homo bonis mere internis, v. gr. chara- « ctere, potestate Ordinis; nec bonis pro- « priis ac privatis, v. gr. fide, caritate, • gratia, etc. » [Nec communione sancto- rum, radicaliter derivante ex fide et cari- tate: vide Salmant. 8j — « sed quibusdam « externis et publicis, sive actionibus, quae « habent spiritualem aliquem effectum vel « commodum: ut sunt Sacrificium, officium « divinum, beneficium, administratio et « susceptio sacramentorum, indulgentia, « publica Ecclesiae suffragia. Quia' haec, et « non illa, subsunt dispositioni Ecclesiae. « — Unde, si interdum privetur bono ali- « quo temporali, v. gr. convictu humano « <i>per</i> excommunicationem, id tantum fit « secundario.	3. - « 3°. Nec <i>degradatio</i> vel <i>depositio</i> « est censura. — Quia etsi sit poena spi- « ritualis, non tamen medicinalis, sed per- «petua; et ob peccatum praeteritum, « etiam emendatum, potest infligi ». Ita verius et communius Salmant.4 cum Suarez, Bonacina, Palao, Coninck, Valen- tia, etc. (contra Gutierrez, Ledesma, eta). Et clare colligitur ex cap. <i>Quaerenti, de</i> <i>verbor. signif</i> , ubi sic habetur: <i>Quaerenti</i> <i>quid per censuram ecclesiasticam debeat</i> <i>intelligi, cum hujusmodi clausulam in</i> <i>nostris litteris apponimus. Respondemus</i> <i>quod per eam non solum interdicti, sed</i> <i>suspensionis et excommunicationis sen-</i> <i>tentia valeat intelligi.</i> 4. - « 4°. Nec <i>cessatio a divinis</i> . — « Quia non imponitur per modum medi- « cinae ad tollendam contumaciam; sed • ad propulsandam injuriam Ecclesiae fa- « ctam ». 5. - « 5°. Nec <i>irregularitas</i> : sive sit « ex defectu, quia haec non est poenalis, « sed tantum impedimentum canonicum;	Dccnui.: .itio non crn'“r>- <

• Lib. 1. tr. 8. part. 1, cap. 1. — • Tr. 10, de Center.» cap. I, n. 10. — • Loc. cit», n. 8. — • Tr. 10, cap. 1, n. 12. • *Snar.*, de Cernar., di»p. I, aect. 3 et dítp 90. • *Bonae.*, de Censor., diwp. I, qu. 1, ponet. I, n 4. » *Palans*, tr. 29,

dítp. 1, ponet. 1, n 4. - *Coninck*, difp. IX de Cernor dob. 1. • *Valent.*, in 3•• Part.. di»p. 7, qu. 19, ponet. 1. *GnHer.*, Can. Quaeat., lib. 1, cap. 3, n. 6. • *Pctr*, *Ltiiegm* Sam , de Censor., cap. 1, concí. 3.

I. - a) S. Thomas, *Ia 2A**, q. 37, art. 3, ad 2, de poenis tractat quae aliquando pro peccatis alienis infliguntur, et dicit: «sunt

remedia quaedam vel medicinae contra culpas sequentes, ut vel ipsi qui puniuntur vel alii cohibeantur a similibus culpis ».

« sive sit ex delicto, quia haec non irro-
« gatur per modum poenae medicinalis,
« sed punitivae et ex se perpetuae. Unde
« nec tollitur per absolutionem, sicut cen-
« sura, sed per dispensationem. — Bona-
« cina l ».

Idem docent Suarez f, Bonacina ·, Con-
tin. Tournely 4, Salmant.5, Palaus ⑧, etc.

contra Sotum, Baflez, Covarruvias a>, etc.).
Et huic sententiae favet etiam Benedi-
ctus XIV T. — Vide dicenda // 341.

« 6°. Quando in jubilaes vel privilegiis
« datur potestas absolvendi a censuris,
« non comprehenditur irregularitas, nisi
« expresse addatur ». [Ut declaravit idem
Benedictus XIV]8.

DUBIUM II.
Quotuplex sit Censura.

6, *Quotupliciter censurae dividantur. - An censurae latae ab episcopo in synodo sint per-
petuae et tamquam latae a jure. — 7. Quando censurae reputentur esse latae sen-
tentiae. — 8. Quando ferendae.*

Quotupli
«ter diri,
«fantor ccc-
Morac

Centura a
lure

Ab ho.
mine.

Cen«ora
latae ten-
teatlae.

6. - « Resp. Dividitur 1°. Essentialiter
« in *excommunicationem, suspensionem*
• et *interdictum*.

11°. Accidentaliter in eam quae est a
« *jure*, et fertur per canones, constitutio-
« nes vel statuta ecclesiastica, stabili ac
« permanente lege; — et eam quae est
« *ab homine*, quae scilicet fertur a iudice
« vel praelato per modum mandati vel
« sententiae judicariae. Estque vel *parti-*
« *cularis*, circa factum aliquod particulare
« aut certas personas; vel *generalis*, quae
« nulla singularis facti aut personae deter-
« minatione fertur ».

Nota igitur quod censurae quas fert
episcopus *in synodo* dioecesana, dicuntur
latae per modum statuti: et hae, tamquam
latae *ajure*, durant post mortem episcopi.
— Aliae vero *extra synodum*, dicuntur
latae *ab homine* per modum praecepti seu
mandati aut sententiae: et hae per mor-
tem ferentis cessant, sive praeceptum sit
particulare sive generale. — Ita Ronca-
glia ’, Salmant.10, Croix11 cum Dicastillo «A
« III0. In eam quae est sententiae *latae*,
« quam scilicet jus aut iudex statuit ipso

« facto (quo quis v. gr. contra legem
« facit), sine alia sententia incurrendam;
« et in eam quae est *ferendae*, quam jus
« aut iudex non vult ipso facto incurr-
« sed per sententiam infligi. — Pro quibus
« dignoscendis, considerata sunt verba
• quibus censura fertur; quae, si includant
« alterius actionem seu ministerium, signi-
« fleant censuram esse sententiae *feren-*
• *dae*; *latae* vero, si non includant. —
« Si vero ambigua sint, teneri potest re-
« gula 49 juris in 6°, quod in dubio circa
« poenas benignior interpretatio sit fa-
« cienda ».

Ita etiam SporerContin. Tournely’’,
Concina H; item Filliuccius, Machado, etc.
cum Salmant.lb, ex cap. *Odia* et ex cap. *In*
poenis, de reg. juris in 6°.

« Unde resolves:
7. - « 1°. Est censura *latae* sententiae:
« 1°. Si verba sint praeteriti aut praesentis
« temporis: v. gr. *Excommunicavimus*,
« *excommunicabis est* vel *fuit*. *Extern-*
« *munico, suspenduntur, interdicuntur*.
« *Volumus* aut *jubemus esse excommuni-*
« *catum, suspensum*, etc. — 2°. Si adda-

* Dt Cctuur., disp, 1, qu 1, punct. 1. n. 4. — · Dc
Cenwr., disp 1, sta, 3. v. < Amg — · Loc. cit. —
• De Ceo»ur, pan 1, cap 1, v. Idem dcntquf — · Tr. 10,
cap. 1, ■ 12 et 15 — · Tr A dt»p. 1, punct. 1, n. 4. ·
Sato, in 4, dist. 22, qu 3, art. 1, v. Secundum dicitri
· Bate in2—2· qu 64. art. 8, quAestiunc. 4. dub. 1.
— * Encyd. Inter peartriloy. de die 5 Decatnbr. 1749.

\$ 50. — · Loc. dt. — · Tract. 4, de Cen«ur., qu. 1, cap. b
qu. 2. rc»p. 2. — w Tr. 10, cap. 1, num. 16. — 11 Lib 7,
num. 7. — · Suppl. Deca!., cap. 8, num. 6. — · De
Cen»ur., part 1, cap. 1, v. DMdtur 3. — · De Centur.,
dia». 1, cap 1, num. 5. — FUL., tr. 11, num. 17. · Machado.
lib. 1. part 3, tr. 2, docum. 1, num. 7. · “ Tr. 10, cap. 1.
num. 18.

KemdM
xnmtiM

QuAft-Jl
nam rtpt
tatur laUt
MntCQtlif

5. - Covarruvias ita profecto citatur a
Salmant; sed non citatur apte saltem quoad
irregularitatem; et solum in cap. Alma ma-
ter, part. 2, S 2, η. I. vocal censuram cessa-
tionem a divinis.

6. - n> Dicastillus, de Censur., disp. t,
dub. 9, dicit episcopum posse censuras ferre
perpetuo duraturas, etiam extra synodum,
quibusdam exceptis, n. 165. Idemque videntur
insinuare Salmant. et Croix, dum distinguunt

« tur particula: *ipso jure, ipso facto*, vel
« *sine alia sententia*. — 3°. Si verba sint
« imperativi modi, v. gr. *Incidat in excom-*
« *municationem, maneat interdictus*, etc.
« Ratio, quia haec omnia nullius actio-

Quando
dAtM-men. 8.- « IF. Sententiae *ferendae* est, sal-
tem ut plurimum:

« 1°. Si verba sint futuri temporis, v. gr.
« *Excommunicabitur, suspendetur* ». —
[Ita [Contin.] Fournely et Concina].

« 2° Si dicatur: *Excommunicetur, sus-*
« *pendatur, volumus excommunicari* ». —
[Ita Sporerl; sed vide hic in fine].

« 3°. Si verba sint minatoria, v. gr. *Sub*
• *poena excommunicationis, sub intermi-*
• *natione anathematis*, etc.: nisi tamen ex
« adjunctis aliud colligatur » a).

Ita etiam Salmant.⁴ cum Filliuccio,
Avila, etc.; Concina⁵ et [Contin.] Tour-
nely . — Item si dicatui: *Volumus ex-*
communicari, suspendi, etc. Roncaglia

¹ De Censur., part. 1, cap. 1, v. *Dividitur 3.* — 'De
Censur., diu. I. cap. 1, n. 5. — Suppl. Decal., cap. 3, n. 6.
² Tr. 10. cap. I, num. 18 et 19. *Bill.*, tr. It., num. 20. —
Avila, part. 2, cap. 2, dub. 2. — * Loc. cit., num. 5. —
• Loc. cit. — *Bonac.*, di>p. I, qu. I, punct. 1, num. 6.
v. *Tritia*. — *Gasp. Hurtad.*, de Censur. in comm., diff. 5.

Si autem dicatur: *Excommunicatus sit*,
Bonacina, Hurtadus, etc. cum Salmant. '
tenent excommunicationem esse latae sen-
tentiae. Sed Sanchez, Laymann % etc.
volunt esse ferendae. Utraque est pro-
babilis.

Si dicitur: *Anathema sit*, Sanchez et
Dicastillus apud Croix . dicunt esse fe-
rendae (contra Suarez et [Contin.] Tour-
nely ' : nisi fiat contra haeresim.

Quod autem, ait Busenbaum, si dica-
tur: *Excommunicetur, suspendatur*, etc.,
intelligi ferendae sententiae, hoc expli-
candum est si praeceptum excommuni-
candi, suspendendi, etc., alteri (puta epi-
scopo) imponatur. — At si absolute modo
imperativo profertur, censura dicenda est
latae sententiae; ut pro certo asserit Bo-
nacina ¹⁰, et communiter docent Silve-
ster d), Angelus d), Armilla d), Suarez d),
Vasquez d), Avila d) et Dicastillus *, apud
Croix d).

num. 20. — 1 Loc. cit., num. 19. — *Sanch.*, de Matr., lib. 7.
disp. 12, num. 2; et Decal., lib. 2, cap. 38. num. 91. —
Sanch., loc. cit. — *DicaU.*, de Censor., diip. 1, n. 110. —
• Lib. 7. num. 9. — *Suar.*, diip. 3, icct. 3. v. *IUm quaen*
— • Loc. cit. — w Loc. cit., num. 6, reap. 2. v. *Secunda*
recla.

censuras ab homine a censuris a jure quae
sunt per legem et statutum, nec loquuntur de
synodo.

8. — Limitationem istam omittunt Sal-
mant. Concina et Contin. Tournely.

b) Roncaglia, *loc. cit.*, cap. 1, qu. 2, resp. 4,
formulam hanc non habet.

«9 Laymann, *lib. 1, tr. 5, part. 1, cap. 2,*
n. 3, dicit hanc esse ferendae sententiae, nisi
tamen, ut limitat, aliunde constet esse latae
sententiae.

d) Auctores isti non citantur a Croix,
loc. cit., n. 9, pro formulis hic relatis; et pro-
fecto Silvester v. Excommunicatio I, n. 22;
Angelus, v. Excommunicatio II, n. 7; Ar-
milla, v. Excommunicatio, n. 18; Suarez.
disp. 3, sect. 2, v. *Sed quid*; Vasquez, in
lain 8 disp. 173, cap. 1, n. 3 et 6; Avila,
part. 2, cap. 2, disp. 1. dub. 2; Dicastillus,
loc. cit. n. 102, dicunt formulas istas esse fe-
rendae sententiae, quia requirunt alterius mi-
nisterium.

DUBIUM III.

Qui possint ferre Censuram, et in quos.

9. *Quis possit censuram ferre.* — 10. *Ex potestate ordinaria, possunt* 1. *Papa.* 2. *Episcopi.* *An autem eorum vicarii.* 3. *Praelati regulares.* 4. *Concilia et capitula.* 5. *Qui hoc habent ex privilegio.* — 11. *Quis possit ferre censuras ex potestate delegata.* - *Non possunt* 1. *Parochi.* 2. *Laid.* 3. *Feminae.* — 12. *Quot conditiones requirantur ut quis possit censuram ferre;* 1. *Ut sit vir.* 2. *Baptizatus.* 3. *Tonsuratus.* 4. *Compos rationis.* 5. *Ut habeat jurisdictionem expeditam.* 6. *Ut libere agat.* — 13. *Quae conditiones, ut quis possit censura ligari:* *F* *Ut sit homo.* 2° *Baptizatus.* 3° *Compos rationis.* *An ebrii vel amentes ad tempus.* — 14. *An impuberes doli capaces.* — 15. 4° *Ut sit subditus.* — 16. *An reges.* — 17. *An peregrini.* — 18. 5° *Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem.* — 19. *An excommunicatio in communitatem sit valida et licita.* — 20. *Praelati regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes.* — 21. *Qu. 1. An episcopus existens extra dioecesim possit ferre censuras in subditos.* — 22. *Qu. 2. An contra existens in Dioecesi possit ligare censura subditum extra degentem.* — 23. *Qu. 3. An subditus delinquens extra dioecesim incurrat censuram latam per praeceptum in futuros delinquentes.* — 24. *An monasteria regularium sint loca exempta* — 25. *Quid, si agatur de damno resarciendo.* — 26. *Qu. 4. An episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua dioecesi.* — 27. *Qu. 5. An censura lata generaliter liget alienigenas.* — 28. *Quomodo quis ligari possit pluribus censuris.*

«tt cento-
ram ferre.

9. - « Resp. 1°. Censuram ferre potest
« omnis ac solus superior ecclesiasticus,
« habens in foro externo seu contentioso
« jurisdictionem sive ordinariam sive de-
« legatam ».

Est de fide contra novatores, quod
Ecclesia potestatem habet ferendi censu-
ras, quibus suos subditos bonis spiritua-
libus privet; ex concilio Constantiensi >, et ex bullis Martini V et Leonis X.

Ex pote-
narum ph.

10. - Porro *ordinariam*, quae est ra-
« tione officii vel alterius juris, potestque
« delegari clerico clericatus privilegio gau-
« denti (ut Bonacina *,10 Laymann 3 ex cap.
« *Cum ab ecclesiarum, de off. jud. ordin.*,
« S. Thomas, etc. docent), habet:

* Scm. B, ap. Labbe, tom. 16, col. 130. — *Marlin.* I°
bulla *Inter cennclai*, 1 11, de die 22 Febr. 1418. in Bullar.
Mainardi. — Lro X, bulla *Exurat Domine*, § 2 et 3, de die
15 Junii 1530, in dt. Bullar. — · Diip. 1, qu 1, punct 2, n.6.

« Γ. *Papa*, respectu totius Ecclesiae, >· p°p°
<2°. *Patriarchae, Archiepiscopi*». —

[Respectu tantum subditorum suae
dioecesis, non vero aliarum suffraganea-
rum, nisi tempore visitationis, aut nisi
causa sit per appellationem ad ipsos de-
voluta. Palaus ♦ Coninck 6 et Salmant. e.
ex cap. *Venerabilibus, de sent, excomm.*
in 6. a).

« *Episcopi* ». — [Dummodo sint con- Epi·^
firmati, esto non consecrati; quia per con-
firmationem jam accipiunt jurisdictionem.
[Contin.] Tournely 7 et Salmant.", ex cap.
Transmissam, de elect] — « Eorumque e° * ñ
« *Vicani Generales* ». [Hoc tamen ne- ñerd
gant Sayrus b), Ugolinus b) et alii, apud

— ■ Lib. 1, tr. 5. part II, cap 3, n. 1. — S. Thom., in 4, diit. 18,
qu. 2, art. 2, tolut. 1 et 2 — « Tr. 29, diip. 1, punct. 4, n. 2.
— · Diip. 13, dub. 4, n. 31. — · Tr. 10, cap. 1, n. 29. — ° De
Ceniur., part. 1, cap. 2, art. 2, v. *Dico 1.* — · Loc. dt., n.29.

10. - *JCap. *Venerabilibus* loquitur de po-
testate quam habet archiepiscopus absolvendi
a censuris latis a suffraganeis; sed eadem est
potestas ligandi et solvendi, proindeque recte
citatur hoc loco.

Sayrus, *de Censur^ lib. 1, cap. 5, n. 11*;
et Ugolinus, *de Censur., tab. 1, cap. 2, § 20.*
η. 7, quidquid dicat Croix, tenent sententiam
affirmantem quae S. Alphonso probatur. « Vi-
carii generales episcoporum (sunt verba Sayri),

quamvis sacerdotes non sint, excommunicare
possunt et absolvere a censuris, dummodo pri-
mam tonsuram habeant..Quia potestas excom-
municandi jure competit eis qui habent juris-
dictionem ecclesiasticam ordinariam in foro
exteriori, etiam si sint episcopis inferiores». —
Ugolinus vero: « Vicarius... episcopi or-
dinarius judex est, ordinariamque jurisdictio-
nem habet... Hinc fit ut et censurae ab hujus-
modi vicariis legitime in subjectos ferantur ».

Croix Sed verius affirmant cum Busenbaum, Fagnanus*, Bonacina, [Contin.] Tournely⁴; item Suarez, Sanchez, Gutierrez, Garcia et plures, apud Croix. . Quia hoc pertinet ad ordinariam potestatem vicarii, qui cum episcopo unum facit tribunal; ut ex cap. *Romana, de appellat, in 6, et cap. 2, de consuetud. in 6*.J.

> Praehu
rtfnlaret,

< 3°, *Generales, provinciales et superiores locales* religionum > | Ut etiam priores, guardiani, rectores; ut Suarez · Bonacina \ Palaus · et Salmant. · ex cap. *Cum in ecclesiis, de majorit. et obedient.*] — « respectu suorum subditorum.

* 4°. *Congregationes* religionum, *con-* cilia provincialia episcoporum, *capitula* « provincialia quorundam religiosorum ». — [Ac capitulum ecclesiae cathedralis, sede vacante, seu vicarius capitularis pro eo. Salmant. 10, ex cap. *Cum olim, de majorit. et obed.*

babStihS
F«iiecioS

* denique 5°. Quidam alii ex concessione; ut multi archidiaconi, archiepiscopi, presbyteri et decani ».

Adde quod censuras ferre possunt omnes qui per communem errorem cum titulo praesumpto, tamquam superiores habentur ex leg. *Barbarius*, ff. *de offe. praetor.*, et can. *Infamis, cans. 3, qu. 7*. — Vide Salmant. H.

i.t'ine«nv
*arMcxpo
tnutedele-
m»

11. - « *Delegatam* habent, quibus ea « committitur ab ordinariam habente: cuius morte expirât ». (Nisi causa a delegato jam sit incepta, etiam per solam citationem: ex cap. *Gratum de off. et pot. jud. deleg.*] « Nec delegatus potest alteri « delegare: nisi habeat specialem hujus « commissionem, ut, si sit delegatus Pa-

« pae ». [Ex cap. 3, *de off., et pot. judic. deleg.* propter privilegium quod habent delegati a Pontifice].

« Unde resolves:

« Non possunt potestate ordinaria ferre « censuram:

« 1°. *Parochi*. — [Ut communiter Con- tin. Tournely 11*cum D. Thoma §, D. Bonaventura a], etc.; et Salmant. 11 cum Suarez, Soto, etc.; cum potestas eis concessa ex jure communi sit abrogata per consuetudinem].

No· po«
per^o

« 2° *Laid*; quia non sunt capaces juris- dictionis ecclesiasticae: — uti et religiosi < professi non habentes primam tonsuram.

« 3°. *Feminae*, licet sint priorissae vel « abbatissae; quia non sunt capaces jurisdictionis seu potestatis clavium. — « Quando vero in jure dicuntur posse « subjectos sibi clericos suspendere ab « officio vel beneficio, suspensio non acci- « pitur proprie pro censura, cujus violator « irregularitatem incurrit; sed late et im- « proprie pro praecepto quo abbatissa cle- « rico sibi quodammodo subjecto prohi- « bet celebrationem, donec satisfecerit, « subtrahens ei redditus interea. — Vide « Bonacina u, Laymann¹⁴ ».

nec ia«».

nec icnu^t

12. - Hic sedulo notandum quod ut aliquis possit censuras ferre, sex conditiones requiruntur:

v< qui»

Requiritur 1°. Ut sit *vir*; saltem loquendo de potestate ordinaria.

iwqtfriter
vir

An autem *Papa, ex plenitudine potestatis, possit committere mulieri facultatem ferendi censuras?* — Probabilius negant Salmant.¹⁴ cum S. Thoma % Coninck, Soto etc. (contra Croix 17 cum Paludano,

* Lib. 7, n. 24. — In cap. *Quoniam*, de off. delef. n. 15, 41 et 42. — Disp. I, qu. 1, punct. 2. n. 5. — De Cenfur., part. 1. cnp. 2. art. 2, v. Dwu /. Siiur., de Ceniur., diap. 20. icet. 1; ct diip. 2, »cct. 2. · Sancto., de Matr., lib. 3, diip. 29, n. 16. pr. ad 2. · Gutier., Canon. Quaeat., hb. I, cap. 11, n. 8. · Garcia, de Bcnef., part. 5, cap. 8, n. 94. » Loc. cit., n. 24. — Diip. 2. sect. 2. — Loc. cit., n. 5. — Tr. 29, diip. I, punct. 4, n. 2. —

· Tr. 10, cap. I, n. 31. — * Loc. at., n. 33. — » Loc. ciu. n. 38. — “ De Cemur. part. 1, cap. 2, art. 2, Diev 1, v. Quaeat. ». — ” Loc. dt n. 33. - Suar., de Cemur. diip. 2, aect. 2. · Satus, in 4, diit. 22, qu. 2. art. 1, concl. 2. — 14 Diip. 1. qu. 1, punct. 2 n. 3 ct 4. — “ Lib. 1. tr. 5, part. 1, cap. 3, n. 2 el X — ” Tr. 10, cap. 1, n. 13. · Conincto, diip. 13. n.33. — 41 Lib. 7, n. 19. · Palmi in 4, diit. 19, qu. 2, an. I, concl. 3 (n. 6).

c) Cap. *Cum olim* tractat de facultate confirmandi vel annullandi electiones, sede vacante.

II. - a) D. Thomas, in 4, dist. 18, qu. 2, art. 2, sol. 1, equidem dicit parochos non posse excommunicare, sed addit « nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus

sicut in furto et rapina et hujusmodi, in quibus est eis a jure concessum quod excommunicare possint». Item D. Bonaventura, in 4, dist. 18, part. 2, qu. 3.

12. - S. Thomas, in 4, dist. 19, qu. 1, art. 1, sol. 3, ad 4, absolute dicit: · Mulier... non potest habere aliquam jurisdictionem spi-

Leandro, etc.). Ratio, quia potestas haec data est Apostolis et eorum successoribus, quibus traditae sunt claves Ecclesiae; potestas autem clavium nullo modo mulieribus tradi potest.

> IUpii
xalttc.

Requiritur 2λ Ut sit *baptisatus*; quia qui non est in Ecclesia, non est capax ecclesiasticae jurisdictionis. — Ita verius Suarez, Candidus et Salmant. ’; contra Ugolinum etc.

> Xxhem
tumoratu

Requiritur 3°. Ut sit saltem *prima tonsura insignitus*: alias nequit jurisdictionem spirituales habere, cum non sil in ordine ecclesiastico adhuc constitutus. Ita Salmant.1 cum S. Thoma, ex cap. *Ecclesia Sanctae Mariae, de coustit.*, ubi laicis spiritualia tractare prohibetur. Et ideo, laicus nequit in vicarium ab episcopo eligi; ut Salmant.3 cum Covarruvias. — Communiter tamen dicunt doctores, quod ex commissione Pontificis posset laicus ferre censuras; quod enim censuras ferens debeat esse Ecclesiasticus, est de jure positivo, in quo potest Papa dispensare. Ita Palaus4, Contin. Tournely 5, Bonacina3; Salmant.1 cum Coninck et Candido, ac Croix · cum communi.

4- Compvt
nutotiit.

Requiritur 4°. Ut sit *compos rationis*; est commune. Vide Salmant.®. — Imo debet habere *intentionem* ligandi eum contra quem fert censuram, ex cap. *Cum voluntate, de sent, excom.* <). Ex quo infertur 1°. Quod si praelatus intendit aliquem eximere a generali sententia, ille

J>ertJ.,deCensur., tr. 1, ditp.?. qu. 31. — Suor., ditp. 2. tccl. 3, v. *Tandem*. — *Candid*, de Centur.. ditquit. 22, art. 6. dub. 2. — » Tr. 10, cap 1. n. 51. — · Loc. cit., n. 52 et 51 « S. *Diom.*, in 4, ditt. 18, qu. 18, qu. 2. art. 2., toi. 2 — · Loc. cit., n. 57. · Onar., in cap. *Alma motor*, part. 1, § II. num. 1 — « Tr. 29, ditp. 1, punct. 4, num. 3. — · De Centur.. part. 1, cap. 2. art. 2, *Dico 3*, v. *Quaeret 1*. — · Ditp. 1, qu. 1, punct. 2, num. 6. — 1 Tr. 10, cap. 1, n. 52. · *Coninck*, ditp. 13, n. 32. - *Candid.*, ditquit. 22,

non incurrit. Infertur 2°. Quod si praelatus censuram ferat sine animo ligandi, censura non incurritur. Infertur 3°. Quod si quis excommunicatur ad instantiam partis, ille solum juxta intentionem partis manet ligatus. — Ita Salmant. ,0.

Requiritur 5°. Ut habeat*jurisdictionem expeditam quoad usum*. Hinc episcopus excommunicatus, suspensus, haereticus aut schismaticus nequit ferre censuras, ex cap. *Exceptionem, de except.* Et ideo vicarius episcopi excommunicati aut suspensi nec potest ferre censuras, ex c. /, *de offic. vicar, in 6°*.

5»Ullu
beatjvmd.
cionm n
peditam.

Occultus tamen haereticus aut excommunicatus valide, etsi illicite, fert censuras: ita communiter Suarez11, Sotus Diana1f; et Salmant.13 cum Sayro, Cornejo et Leandro. Et ratio est, quia propter publicum bonum (nisi sit vitandus), Ecclesia illi conservat jurisdictionem; ut dicit Sayrus u. — Imo Cornejo, Sayrus, Bonacina, Diana, Avila, etc., apud Salmant. 13 tenent etiam *publice* excommunicatum valide ferre censuras (si non sit nominatim denunciatus, vel publicus clerici percussor): ex extravag. Martini V *Ad evitanda*, ubi sancitur, excommunicatum toleratum, in eis quae pertinent ad publicum officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis qui id sciunt.

Requiritur 6°. Ut censuram ferens *libere agat*, non coacte, ex cap. *Cum voluntate, de sent, excom c*).

OUIlik
re M&t.

art. 6, dub. 2. — · Lib. 7, n. 19. — · Loc. cit., n. 55. — “ Loc cit. — ” Ditp. 14, sect. 1. v. *De occulto*. — 11 In 4, ditt. 22, qu. 2, art. 1, concl. 3. — “ Loc. dt., n. 58. · *Sayr.t* de Centur., lib 1, cap. 5, n. 34 et teqq. · *Cornejo*, de Centur., ditp 2, dub. 4, concl. 1. · *Ltand.*, tr. 1. ditp. 2, qu. 37. — » Loc. cit., n. 35. — *Cornejo*, loc. dt., concl. 2. - *Sayr.*, loc dt., n. 35. · *Bonae.*, disp. 2. qu. 2, punct. 5. n.3. · *Diana*, part.5, tr.o, reto). 135. · *Avita*, part.2, cap. 6, ditp. 6, dub. 3, v. *Tertia opinio*. · “Tr. 10, cap. 1, n. 18,

rituales unde mulier non habet neque elavem ordinis neque elavem jurisdictionis». — Sotus vero, (*pt 4, dist. 20, qu. 1, art. 4, v Haec autem dicta sint*, scribit: · Ex commissione non video cur non possint hanc habere potestatem constituendi hujusmodi praecepta spiritualia ... citra tamen excommunicationis censuram: nam haec facultas nunquam mulieribus commissa est, nec eis committere decet ».

Ugolinus *tab. I, cap. 2, § 9*, non negat requiri ut sit baptizatus, imo id plane requirit

cum ceteris; sed ait fortasse a Romano Pontifice posse hanc facultatem committi non baptizatis, quod negant Salmant.

f) Cap *Cum voluntate* non loquitur de ipso ferente censuras; huc Limen adducitur in quantum plane significat actiones sumere efficaciam ab intentione agentis.

Diana, *part. 5, tr 9,resot. 50*: « Multi, inquit,... asserunt talem judicem non habere auctoritatem excommunicandi, et quod si tentet excommunicare, excommunicationem esse nullam ... Contraria sententia est communis

An autem *censura lata ex metu gravi sit valida*? — Negant Cornejo, Sayrus et Ugolinus, apud Salmant.1. — Verius tamen affirmant Suarez*, Bonacina · Palaus4, [Contin.] Tournely et Salmant.4 cum Coninck et Villalobos. Ratio, quia actus metu gravi factus de se est validus, nisi speciali jure positivo irritetur.

Certum tamen est quod absolutio per metum extorta invalida est. *ex cap. un. de iis quae vi metusve causa, in 60.* Vide Salmant.7 — Modo metus sit injuste incussus: secus, si juste, ut ait Roncaglia 8.

13. - « Resp. In omnes et solos subditos « alicui superiori ecclesiastico, potest ferri « censura; quia subjectio et jurisdictio sunt « correlativa. — Laymann ·.

« Unde resolves:

« Γ. *Non baptisati* non incurrunt censuras (licet sint catechumeni); nec *mor-lui*; quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiae.

• Nec refert, quod quandoque mortui « dicantur excommunicari: non enim de « novo ligantur; sed excommunicatio prior « tantum declaratur, ac vivis prohibetur « ne cum iis agant, orando pro illis, se- « peliendo, etc. Similiter dicuntur absolvi « ab excommunicatione, quando sepul- « tura et orationes publicae pro illis per- « mittuntur. — Laymann 10 ».

t< qu. wt itari aa'iithi (jt igitur quis censura ligari possit, quinque requiruntur:

1°. Ut sit *homo*; bruta enim improprie dicuntur anathematizari.

2°. Ut sit *baptisatus*.

3°. Ut sit *rationis compos*; nam pueri

> Ratio- MI cempo5.

Cornejo, de Cemur., i. g., diip. 2, dub. 4, v. *Tertia con-*
ditto. · Sayr., loc. cit., cap. 16, n. 9. · *Violin.*, tab. I, cap. 2,
§ 4, n. 2 et 3. · 1 Tr. 10, cap. 1, n. 59. — · Diip. 2, aeci. 5,
v. *Quocirca*. — · Diep. 1, qu. I, punct. 12, n. I. — 4 Tr. 29,
diip. I, punct. 5, n. 2. — · Part. I, cap. 3, art. 1, v. *Quaeres*. -
· Loc. cit., n. 60. - Coninck, diip. 13, n. 36 ct » < qq. · *Vilia!*,
part. I, tr. 16, diff. 6, n. 7. — 1 Loc. dt., n. 59. — · Dc Cen-
ter., qu. 1, cap. 6, qu. 7, rcip. 2. — · Lib. 1, tr. 5, part. 1,
cap. 4, n. 3, i. f. — · Loc. dt., n. 1 et 2. — 11 Diip. 36, sect. 2,
v. *Hinc vero*. — M Loc. dt., n. 167. · *Suar.*, loc. dt. · *Avita*,
pan. 5, diip. 4, icct. 2, dub. 6. Cornejo, de Cemur., i. g.,
diip. 9, dub. 3, v. *Infero 2*. · Sayr., lib. 1, cap. 8, n. 2. ·
Candui., diiqui. 22, art. 9, n. 2, v. *Tertium*. — “ Loc.
dt., n. 167. · *Suar.*, diip. 5, acct. 1, v. *Hic* twro. · *Palaus*,

et perpetuo amentes, sicut sunt incapaces culpa, ita et censurae.

An autem *ipsi ligari possint interdicto locali, ita ut sint excludendi a divinis of- Jiciis?* — Negant Suarez ", Tournely a>; et Salmant.11 cum Suarez, Avila, Cornejo (contra Sayrum et Candidum); quia incapaces sunt poenae. — Illi vero qui ad tempus tantum ratione carent (ut amentes ad tempus, ebrii, dormientes): hi ligantur censuris, si tempore quo erant rationis compotes causam dederunt. Salmant.11 cum Suarez, Palao, Coninck, etc.

14. - An vero *impuberes doli capaces ligari possint censuris?*

Resp. Si censura feratur per modum *praecepti*, omnes doctores affirmant. — Si tamen per modum *sententiae*, negant Sayrus, Villalobos, etc.; quia impuberes difficulter tueri se possunt in iudicio. Sed adhuc affirmant probabiliter Palaus14, Suarez 18, Croix 1e, Bonacina 1f, [Contin.] Tournely 1e, Holzmann 1t; et Salmant.80 cum Coninck; quia, si non per se, saltem per alium se defendere valent.

Advertendum tamen quod censurae *generaliter* latae a jure vel ab homine, non incurruntur ab impuberibus. — Nisi hoc expressum sit in lege; ut expressum est de ingressu puerorum in monialium monasteria in concilio Tridentino 11, ubi dicitur: *Cujuscumque... aetatis fuerit*. Idemque est expressum de impuberibus clericorum percussoribus, ex cap. *Pueris, fin., de sent, excom*. Ita communiter Leander, Sotus, Azor, Sà, Sayrus, etc. cum Salmant. w (contra Dicastillum apud Croix e).

, leyube- pace· poi- 'ēwanfu

Regulariter non po- » αη< ligari nêrlSurK- 1,t

tr. 29, diip. 1, punct. 6, n. 1, v. *Quarto*. · Coninck, diip. 13, num. 46 et 47. — Sayr., lib. 1, cap. 8, num. 4. — *Villa!.*, parx. 1, tr. 16, diff. 14, n. 5. — M Tr. 29, diip. 1 punct. 6, n. 2. — u Diip. 5, iect. I, v. *Ex quo*. — u Lib. 7, n. 42. — ” Diip. 1, qu. I punct. 4. n. 9. — “ Dc Censur., part. 1, cap. 3, artk. 3, dico 1, v. *Hinc sequitur*, — « Dc Poeni» Ecdea., num. 102. — - Tr. 10, cap. 1, num. 168. · Coninck, diip. 13, num. 45. — M Sci 25. de Regular., cap. 5. — *Leand.*, tract. 1, diip. 3, qu. 12. · Soto, in 4, dial. 18, qu. I, art. 8, i. L, v. *De verbo*. · Aoor, part. 1, lib. 7, cap. 29, qu. 6. · SA, v. *Censura*, num. 2 (edit, genuin). · Sayr., loc. cit., num. 4. · ■ Tract. 10, cap. 1, num. 168. — *Düast.*, de Ceniur., diip. 1, num. 232. - - Lib. 7, num. 42.

aliorum, quod jurisdictio excommunicandi vel suspendendi non tollitur nisi per manifestam sententiam ».

13,- Contin. Tournely hacc dicit, *part. 2, cap. 3, art. I. v. f.*, v. *Not. 3*, de interdicto personali generali.

outsit
ubditiv

Hinc infert Caelestinus impuberes nec vi monitorii teneri ad revelandum.

15. - 4°. Ut sit *subditus*. — Qua de re, Summus Pontifex nequit censura ligari: non quidem ab alio, quia superiorem non habet; neque a se, quia non tenetur praeceptis suis vi coactiva, sed solum directive. Excipe si Papa sit haereticus; quia concilium generale tunc potest eum cogere per censuras, ex can.*S/ Papa dist. 40*. — Et ideo nec episcopi ligantur censuris ab ipsis emanatis. Salmant. '.

Si vero censurae sint a *jure*, eas nec etiam incurrunt episcopi aut cardinales (ut Salmant. '): nisi de ipsis expressa mentio fiat ex can. *Quia periculosum, in 6* — Hoc tamen ajunt Salmant. · cum Palao, Suarez, Bonacina, Sayro et communi, dumtaxat intelligi de suspensione et interdicto (de quibus fit mentio in dicto Cap.); non autem de excommunicatione, cui subjacent episcopi, etiamsi in lege de iis nulla mentio fiat.

16. - *Reges* autem et *reginae*, quamvis subditi sint episcopis in spiritualibus, jure tamen novo non possunt ligari censuris nisi a Papa: et hoc, ex privilegio quod cis communiter ab auctoribus attribuitur, ut dicunt Salmant.⁴ cum S. Antonino Palao, Cornejo, Avila, etc.

17. - An autem *episcopus possit ferre censuras in peregrinos ad cavenda crimina*?

Protxbi-
ru· hoc ne
quit toctre.

Affirmant aliqui apud Croix quia ratione delicti ipsi jam fiunt subditi. Sed negant probabilius Lugo · et alii quos retulimus *de Sacram. Poemt., n. 591*, v. *Non tamen*. — Notandum tamen quod, licet episcopus probabilius non possit censu-

ram ferre in peregrinum ante monitionem: potest tamen, postquam ille deliquerit in loco, et episcopus eum citaverit, juxta dicenda // 26.

18. - Requiritur 5°. Ut sit *persona determinata* hoc tamen intellige quoad excommunicationem tantum. — Quare licet posset suspendi aut interdici aliqua civitas aut collegium, non potest tamen illud excommunicari; ut communiter docent S. Thomas 7; Palaus, Bonacina, Henriquez^, etc. cum Salmant. 8. Imo, nec ferri potest excommunicatio in aliquem incertum ex communitate (qui scilicet tale crimen patraverit): quo casu censura est etiam nulla, ut notant Roncaglia®; et Salmant.¹⁰ cum Candido. — Hoc tamen currit si excommunicatio feratur per modum sententiae. Nam si feratur per modum statuti aut praecepti, in quo aliquid praecipiatur sub excommunicatione: tunc nulli dubium quod omnes transgressores eam incurrunt. Salmant.

19. - Quaeritur autem : *an excommunicatio lata in communitatem per modum sententiae sit non solum illicita, sed etiam invalida*?

Resp. Si censura feratur in *aliquas* tantum transgressores ex communitate, certe est nulla, ut omnes dicunt.

Si vero, facto examine, *omnes* illius communitatis nocentes reperiantur: tunc valide ac etiam licite potest communitas illa excommunicari a Papa. — Ab aliis tamen praelatis illicite excommunicaretur, cum sit vetitum in cap. *Romana, de sent, excomm. in 6*°; sed non invalide, ut dicunt Avila, Henriquez, Ledesma, etc. cum Salmant. u — Hinc, ut etiam licite

pCtVXAfc
urm,,ULt

Euo-
nicauoh

doqueuii

vühâ"

Gm *Ifthn. Suctioncn.*, Compend. theol. mor., tr. d, cap 6, v. *Dice 9*. — * Tr. 10, cap. 1, n. IM. — · Loc. cit.. n. 160. — · Lot. dt. · *Palaut*, tr. 29. di»p. 1, punct. 6, n. 3 · *SMar*, di 5, èct.4. v. *Omiitil*. · *Bonaf.*, diip. 1, qu. I, panel. 4. a. 15 et 16. · *Sayr.*, Ub. 1, cap. 6, n. 25. — · Loc. dt. · S, *Anton.*, part. 3, tit. 24. cap. 75, § 2. · *Palorn*, tr. 29, diip. 1, panel. 6, n. & · *Corwr/o*, diip. 9. dab. 4, L 2. · *Avila*, pari. 2, cap. 4, dub. 4. — * Lib. 7, n. 32. —

· Retpom. mor., lib. 6, dub. 22, n. 4. — 1 Suppl., qu 22, art. 5. — *Palaut*, loc. cit., n. 3. · *Bonac.*, diip. I. qu. I. punct 4, n. 11. · * Loc. cil., n. IM et 170 — · *Dc Centur.*, qu. 1, cap 4, qu. L v. *ScuUnlla*. — »· Loc. cit , n. 169. · *Candid.*, diiquii. 22, art. 9. dub. 2. — « Loc. cit., n. 169. — *Avila*, part. 2, cap. 4, dub. 6. cone1.3. · *Henriq.*, lib. 13, cap. 25, n 4. · *Petr. Ltdum.*, de Centur., cap. 5, concl. 7. · »· Tr. 10, cap, I, n. 171.

18. - Henriquez, *lib. 13, cap. 25, n. 4*, de suspensione et interdicto plane concordat ; de excommunicatione vero dicit quod si episcopus « contra praeceptum juris » excommunicaret collegium, ligaret si facta informatione novisset « omnes illius collegii per-

sonas deliquisse ». Papam vero facilius posse excommunicare collegium, quia · habet potestatem supra jus » ; si tamen excommunicet communitatem, in qua « sunt quidam innocentes, excommunicatio est irrita et neminem ligat ».

episcopus aliquam communitatem excommunicet, debet singulos culpatos nominatim excommunicare. Salmant. 1.

2°. Advenae et peregrini, brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur a censuris locorum, generali sententia aut statuto decretis; quia non sunt subditi. — Lavmann. a.

3°. Etsi subditi extra suam dioecesim (vel in loco dioecesis exempto) delinquentes contra legem sui episcopi non incurrant censuram; superior tamen, saltem regularis, potest suos subditos, ubicumque exsistant, per particularem sententiam censuris innodare. — Vide Laymann 3.

4°. Haeretici, apostatae et schismatici possunt affici censuris, quia per Baptismum sunt subjecti Ecclesiae. — Vide Laymann 4.

5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est subjectus. — Bonacina 5 ».

20. - Communis est sententia quod praelati regulares possunt subditos suos censuris innodare ubicumque isti exsistant. — Ita Sanchez e, Croix 7, (Contin.) Tournely 8, Salmant. 9 cum Avila, Candido, etc.

21. - Dubium vertitur quoad *episcopos*. Sed hic plures Quaestiones occurrunt.

Quaeritur 1°. *An episcopus extra propriam dioecesim existens possit contra subditos censuras ferre?*

Exceptis aliquibus casibus (ut infra), resp. negative, ex can. *Episcopi*, [fa/is.] 9, qu. 2, et ex clem. *Quamvis*, de foro comp. Ratio, quia nemo potest in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercere.

— Ita Palaus 10, Concina n, [Contin.] Tournely 13; et Salmant. M cum Coninck, Avila, Cornejo, etc. — Casus excepti sunt: 1. Si contumacia sit tam manifesta, ut non indigeat cognitione causae, ex can. *Manifesta*, [απ/s.] 2, qu. 1. — 2°. Si causa sit jam cognita in proprio territorio. — 3e. Si censura feratur, non per modum sententiae, sed per modum praecepti aut statuti ad futura crimina cavenda. — 40. Si episcopus sit injuste expulsus a sua dioecesi. Quo casu potest in locis vicinioribus suam jurisdictionem exercere, petita, licet non obtenta, licentia ab Ordinario loci, ut ex cit. clem. *Quamvis*. — 5n. Si Ordinarius illius loci consentit, ex can. *Nullus primas^caus.* 9, qu. 2. Tunc tamen requiritur etiam consensus partium; quia nemo invitus trahi potest extra suum territorium. Ita Bonacina § f Palaus % Concina 14 et (Contin.) Tournely ac Salmant. cum Avila a», Candido et Comejo.

Notant autem Salmant. 17 cum Candido, bene posse episcopum extra dioecesim existentem, sine strepitu iudicii absolvere a censuris; non vero judicialiter.

22. - Quaeritur 2. *An episcopus existens in sua dioecesi possit ligare censuris subditum in aliena existentem, sed pro crimine in propria commissio?*

Negant Basilius et Gabriel et alii. — Vide Croix 1β.

Sed affirmandum cum communi et vera sententia, quia alias talis delinquens a nullo puniri posset. Ita Bonacina Concina *, [Contin.] Tournely 31, et Salmant. M cum Coninck, Comejo, Diana et Candido. — Et licet citatio rei non possit fieri

Exceptio-
nes.

Potest ta-
men absol-
vere extra-
judicialiter.

Episcopus
m dioecesi
potest li-
fare censu-
ra subdi-
tura extra
deleniero.

1 Tr. 10, cap. 1, n. 171 — 1 Lib. 1, tr. 5» pari. 1, cap. 4, n. 5. — 1 Loc. cit., a n. 6. — 1 Loc. dt., n. 1. — 1 Disp. 1, qu. 1, punct. 4. n. 13. — 1 Dead., lib. 6, cap. 8, n. 33. — 1 Lib. 7, n. 28. — 1 De Centur., part. 1, cap. 3, art. 3, v. *Hate noitra*. — 1 Tr. 10, cap. 1, num. 103. - *Avila*, part. 2, cap. 3, ditp. 2, dub. 4. 1 *Candid.*, ditquit. 22, art. 27, dub. 6 - * Tr. 29, ditp. 1, punct. 5, num. 3. — 1 Din. 1, cap. 3, n. 8. — 1 Loc. cit. art. 3, v. *Quaerti* 3. — u Loc. cit., n. 104. - *Coninck*, diip. 13, n. 39. 1 *Avila*, loc. cit., diip. 2, dub. 1. 1 *Cornejo*, ditp. 6. dub. 2. — u Dim. 1, cap. 3, num. 8. — 1 Pan. 1. cap. 3, artic. 3, 21

quaer. 3. *ad ! limitat.* — M Tr. 10, cap. 1, num. 106. 1 *Cornejo*, disp. 6 dub. 2, v. *hac tamen*. — n Loc dt., n. 105. 1 *Candid.*, disqule. 22, art. 25, dub. 6. — *Boni. Coniut*, de Matr., lib. 5, cap. 7, num. 20. 1 *Gahr. Bicl*, in 4. dist. 18, qu. 2, art. 2, concl. 6. 1 * Lib. 7. num. 46. — 1 Disp. 1, qu. 1, punct. 11, num. 13. — 1 Loc. du, n. 9. — 1 Loc. cit., v. *Quacrff^ Resp. /.* — 1 Tract. 10, cap. 1, num. 107. 1 *Coninck*, disp. 13, num. 63. - *Cornejo*, disp. 6. dub. 2, qu. 2, v. *Dico* 2. 1 *Diana*, part. 5, tr. 9, resol. 32, v. *Xola* 2. 1 *Candid.*, disquis. 22, artic. 27, dub. 1. v. *Dico* 2.

21. - a) Bonacina, *disp. /, qu. 1, punct. 11, n. 3*; Avila, *part. 2, cap. 3, disp. 2, dub. 1*; Candidus, *disquis. 22, art. 25, dub. 2, ct 3*, requirunt utique consensum Ordinarii illius loci; de consensu vero partium non loquun-

tur: quamvis Avila et Candidus pro utraque parte citentur a Salmant.

b) Palaus, *tr 29, disp. 1, punct. 5, n. 3*. id praetermittit nec potui invenire locum ubi hoc habeat

Qtuedsra
iciu lionet.

Praelati
recolares
890 sub-
ditos.

Episcopus
extra disc
enim non
peint ferre
ctt wras.

extra territorium; sufficit tamen ad censuram incurrendam ut reus in propria domo vel in loco publico proprii territorii citetur. Ita Salmant. '. — Et hoc currit, etiamsi subditus delinquat extra dioecesim, si agatur de re quae in illa sit: prout si excommunicentur clerici omnes qui ad synodum non accedunt, etc. Ita Suarez Bonacina; et Salmant? cum Avila, Cornejo et Candido.

Limitatio. Probabilius tamen est, quod si crimen extra territorium consummetur, reus censuram non incurrit. Ita Suarez», Bonacina * et Salmant. ' cum Cornejo, Diana et Candido (contra Villalobos et Sayrum); et probatur ex cap. 2, de constitui., in 6°. Casus esset, ex. gr. si sit lata censura contra stuprum committentes: eam non incurrit qui virginem extrahit a proprio territorio, et extra illud stuprum consummat. — Secus, si quis vulneret aliquem in ecclesia qui alibi moriatur (Salmant. .). Vel, si vulneret in dioecesi, et ille moriatur extra; ut [Contin.] Tournely".

23. - Quaeritur 3°. Si episcopus feri censuram iu subditum suum per praeceptum particulare, si delinquat (puta, si furetur); utrum subditus, delinquendo extra territorium, censuram incurrat?

Jum alio», «obdita! extra dioecesim censuram particularem incurrit.

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Suarez 10, Sporer », Croix Laymann '» cum Abbate, Sà et Ugolino, ac Bonacinal4 cum Salas et Filliuccio. — Ratio, quia statutum respicit territorium, et ideo extra illud neminem ligat. Praeceptum vero respicit personas, et ideo ligat etiam exsistentes extra territorium.

• Tr. 10, cap. I, n. 100. — Disp. 5. sect. 4. — Disp. I, qa 1, punct 11, n. 7. — Loc. cit- num. 109. • Avila, part. 2, cap. 9, disp. 1, dub. 2. cond. 3. • Cornejo, de Censur.. i. disp. 6, dub. 2, v. Dico 3; et de Excom., disp. 6, dub. 5, qu. 4. * Candid., disquis. 22, art. 26, dub. 5. — Loc. du, v. Atque hinc. — Loc. dt., num. 10. — Tr. 10, cap. 1, num 111. • Cornejo, de Censor., i. <., disp. 6, dub. 2, v. Duo d; et de Bxcom., disp. 6. dub. 6, qu. 6. • Diana, part. 5. tr. 9, resol. 33. • Candid., loc. dL, dub. 7 et 8. • ViUai., part I, tr. 16, diff. 16, num. 4. - Sayr.. lib. I, cap. 6, a num. 41; et cap. 7. num. 10. — • Tr. 10. cap. I, num 111. — Part. 1, cap. 3, art. 3, v. Sed « lethatiler — * Disp. 5, sect. 5, r. Tota ergo, et v. Imo htnc — ° Suppl. Decal., cap 3, n. 13. ad VI. —

Secunda sententia negat. Et hanc tenent Holzmann', Contin.Tournelyl.; Roncaglia » cum Coninck, Hurtado et Antonio a Spiritu S.; item Avila, Sayrus, Henriquez, apud Laymann '. Idque probant ex cap. Ut animarum 2, de constitui, in 6°, ubi sic dicitur: Statuto episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius dioecesim committentes minime ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune. — Ergo, sicut statutum non ligat, non eo quod non afficiat personas, sed quia non licet episcopo jus dicere extra territorium: ita neque ligare potest praeceptum.

Utraque sententia est probabilis. — Sed prima videtur probabilior. Nam textui opposito respondetur quod, cum censura est lata per statutum, ideo episcopus non potest jus dicere extra territorium, quia statutum immediate afficit locum; ac propterea, quando subditus delinquit extra territorium, non agit contra legem, quae tantum locum afficit. At cum praeceptum particulare afficiat personam, et illi haereat quocumque discedat, ut fatetur ipse Holzmann a>: ideo subditus, cum extra territorium ligetur praecepto, ligatur etiam censura.

Certum autem est ex praefato textu quod si episcopus nullum subdito antea dederit praeceptum sub poena censurae, nequit eum censura punire, si delinquat in aliena dioecesi. — Et idem dicendum, si ille delinquat in loco exempto; quia in

Jam al», aci iccurr.

Utra<« lenteatis probabili»

23. - .) Holzmann, loc. cit. n. 103, v. Dices, hoc modo rem explicat; postquam negavit subditum extra dioecesim existentem posse feriri censura lata per praeceptum, objicit:

« Praeceptum praesertim speciale ... respicit personam subditi secundum sc et independentem a loco, prout ipsimet concessimus part. I, »i. 415, ergo subditum ligat ubicumque exi-

eo manet, ac si esset in loco extra dioecsim, ex cap. *Cum episcopus, de off. ordinar, in 6°*; ex cap. *I, de privileg. in 6°*, et clem. *Archiepiscopo, eod. tit.*

24. - *Au autem ecclesiae et monasteria regularium sint loca exempta?*

Vide dicta *Lib. I, n. 157, v. An vero*, ubi diximus probabilem esse sententiam affirmativam, cum Bonacina, Sayro, Avila, Candido ac **Salmant.**— Quibus adde Roncaglia³ et Croix⁸: qui ait cum Avila a), Henriquez a), Hurtado Delbene, etc., quod si episcopus prohibeat statuto generali aliquid, puta lusum alearum, sub censura, eam non incurrit ludens in loco exempto.

25. - Notandum tamen hic quod si agatur de damno alteri resarciendo, et fur ille in proprium territorium veniat a) atque ibi conveniatur de furto extra commissio: bene potest illius Ordinarius eum cogere sub censura ad restituendum. Ita Suarez⁴; et Salmant.⁵ cum Candido, Soto, Avila et Cornejo.

Ratio, quia, si postea ille delinquit, debitam restitutionem negligendo, recte episcopus ratione delicti eum excommunicat.

26. - Quaeritur 4.° *An episcopus possit censuris ligare alienum subditum in sua dioecesi delinquentem?*

Affirma; quia quicumque delinquens sortitur forum illius loci ubi delinquit, ex cap. *fin. de foro compel.*

Excipe 1°. Si delinquens esset illius episcopi superior, ut ejus archiepiscopus vel patriarcha. — Secus, si episcopus non esset illi suffraganeus; nam, licet par in parem jurisdictionem non habeat (ut notant Salmant.⁸ cum Ugolino): ratione tamen delicti, ille archiepiscopus fit episcopi subditus, ut dicunt Salmant.¹ cum Cornejo. Ex qua ratione, sentit Croix⁸ (contra Salmant.⁸) cum Pignatello et Gibalino, afferente declarationem S. Congregationis, quod episcopus etiam archiepiscopum suum in dioecesi episcopi delinquentem possit excommunicare. — Regulares autem sunt simpliciter exempti a jurisdictione episcopali, ex cap. *Ne aliqui, de privil., in 6°*. Vide Salmant.¹⁰. — Et in religiosos exemptos sive privilegiâtes, ut Mendicantes et Jesuitas (Vide infra, *n. 241, v. Quarta*), nequit episcopus ferre censuras, etiamsi procedat tamquam delegatus apostolicus; ut Croix¹¹ cum Pellizzario et aliis.

Excipe 2°. Si reus, antequam ejus causa cognoscatur ab Ordinario loci, ab illius territorio exeat. (Ad differentiam delinquentis in sua patria: qui, etiamsi postea a proprio territorio discedat ante sententiam et ante citationem, bene potest censura ligari a suo Ordinario; ut diximus supra, *n. 22*). — Secus si delinquens in alieno territorio, antequam discedat, citatione praeveniat: tunc enim, ratione iudicii inchoati, subjectus remanet epi-

Exceptu-

Doinui re-
Coinnum
Hal loca
tum pin.

Quid Je
liraño re»
urciendo.

Epikopu»
peint ccn-
writ lipire
iltcnum de-
linquentem
in tun dioe-
COL-

Bonae., disp. 1. qu. I. punct. II. n. 8. - *Sayr.*, lib. I. cap. 6. n. 40 et dtp. 7, num. 9. - *Avila*, paru 2, cap. 3, diip. 2, dub. 5. - *Candid.*, Jivquii. 22, art. 16, dub. 3. — 1 Tr. 10, cap. I, n. 114. — Cap. 4, qu. 3, rt»p. I, v. *Qttat dicta mut.* — ■ Lib. 7. n. 45. *Dflbfite. de Immun Ecce* cap. 12, dub. I, sect. 4. — Di»p. 5, »ect. 5. — 1 loc. cit. n. 112. *Candid.*, ditquit. 22. art. 27. dub. 2. - *Sotns*, in 4. dt»l. 22, qu. 2, art. I. v. *Si ititlttn Sahnanlinits.* - *Avila*,

part. 2, cap. 3, diip. 2. dub. 2, concil. 6. - *Cortujo*, Jc Excom., diip. 6, dub. 5. qn. 3. — 4 Loc. dt.. num. 40. - *Ugolin.*, tab. 1, cap. 2, § II. num. 21. — 1 Tr. 10 cap. 1 n. 37. - *Cornejo*, de Censur., I. g., dtp. 2, dub. 4, v. *Infera ultimo.* — Lib. 7, n. 33. — Loc. dL, n. 37. — *Gtbal.* de Saeta Jaritdict. (ecu de Censur.), dliiqui 2, qu. 1. context. X — * Loc. dt. n. 37. — 11 Lib. 7, n. 30. - *Pcllt.*, tr. 7, cap. I, n. 52.

stat ». Cui occurrit: « Respondetur explicando et *dist. ant.* Praeceptum simpliciter prolatum, quod egreditur a potestate dominationis, *cone.* Praeceptum illativum censurae, quod egreditur (et quidem necessario) a potestate jurisdictionis, *neg. an/3.*

24. - " Avila, *loc. cit.*; Henriquez, *lib. 13, cap. 26, 9i. 2*; Gasp. Hurtadus, *loc. cit.*, n. 32, non satis accurate allegantur a Croix: non tñim loquuntur de lusu alearum, sed tantum statuunt principium generale, quod videlicet peccans contra statutum episcopi in loco exem-

pto («ut monasterio » addit Henriquez), non incurrit censuram latam a dicto statuto.

25. - * Suarez cl Candidus omittunt circumstantiam hanc, quod scilicet fur ad proprium territorium redeat, et ibi conveniatur; in reliquis vero concordant.

26. - Pignatellus, *tom. 1, consult. 170, n. 6'*, hoc dicit non de archiepiscopo, sed de episcopo offendente alterius episcopi jurisdictionem in illius dioecesi Et de hoc affert declarationem S. Congr.

b) Croix et Gibalinus id intelligunt de de-

scopo loci. Ita Concina *; Roncaglia * cum Hurtado O; Laymann -, cum Abbate, Henriquez et Sayro; ac Coninck, Diana, Silvester, Avila, Cornejo,etc. cum Salmant.⁴

27. - Quaeritur 50. *An censura alicubi lata*, v. gr. contra furantes in ecclesia vel contra non revelantes furtum, *liget etiam alienigenas ibi existentes?*

Si censura sit lata per modum *praecepti particula*ris seu sententiae in casu particulari, nempe si sit lata excommunicatio contra non revelantes fures, haec non ligat alienigenas; quia praeceptum particulare non potest non subditos adslringere.Ita communiterSuarez, Coninck, Diana. Silvester, Sayrus a>, etc. cum Salmant. b, ex cap. *A nobis 21, de seni.* €X€0ηi·a) ~ Si autem censura sit lata ^cr mQ&um s^ddt generalis pro delictis futuris, puta contra furantes in ecclesia; tunc ligat etiam alienigenas in illo loco existentes, si ibi sint animo commorandi majorem partem anni; secus, si transeunter ibi commorentur. Ita Sanchez et Salmant.e cum Suarez Bonacina, Silvestro, Sayro c>, etc.

[Dim. I, cap. 3. n. 11. — ' De Ceniur., qu. Leap. 4, qu.2. — Lib. 1, tr 5, part. I, cap. 4. n. 7, L (Abb. Panorm., in cap. fin. de foro compel., num. 7. Henriq., lib. 13, cap. 26, n. 2. - Sayr., lib. 1, cap. 6. num. 43. — Coninck, diip. 13, n. 57. Diana, part. 5, tr. 9, reaol. 36. - Silvrst., v. Excommunicatio JI, num 10. Avila, part. 2, cap. 3, diip 2, dub. 3, cond. 2. - Cornejo, de Ceniur. I. g., diip. 6. dab. 2, qu. 3. v, Dito 2; et de Excom , diip. 6, dub. ult. . Tr. 10, cap. 1, n. 36 et num. 115. — Soar., diip. 5. sect. 5, n. 8, v. Quocirta. Coninck, loc. dt.,

licto contra legem communem Ecclesiae vel contra legem Papae.

Gaspar Hurtados, *de Censur. in com., diff. 9, n. 36.* dicit delinquentem posse ligari censura annexa ipsi praecepto « ei notificato in eo episcopatu... Si ante notificationem praecepti egreditur ab eo episcopatu, non ligatur censura ».

27. - * Sayrus hic a Salmant, sed ex Avila dtatur, ipse tamen, *lib. 1, cap. 7, n. 22*, non de praecepto particulari. sed de sententia generali loquitur. — Itemque cap. *A nobis*, loquens de formula: « Quisquis lurtum fecerit, excommunicatus sit».

b) Sanchez, *de Matr., lib. 3, disp. 18, n. 6 et 16*, ita docet de legibus et consuetudinibus loci in communi.

c) Sayrus non bene citatur a Salmant. (ex Candido tamen); nam, *loc. cit. n. 22*, scribit: • Excommunicatio generaliter lata pro futuris culpis a jure contra delinquentes... obligat

Haec sententia probabilior mihi est. — Sed non puto improbabile quod tam in primo quam in secundo casu peregrini ligentur censura, etiamsi alicubi sint per breve tempus. Quia salis probabile est quod peregrini fiant subditi, si, adhuc per breve tempus, in aliquo loco morentur; juxta sententiam relatam *Lib. III, n.332, v. An anient.*

28. - Notandum hic 1º. Quod semel innodatus una censura potest et alias plures incurrere, etiam ejusdem rationis. — Ita communiter doctores cum S. Thoma 7 et Salmant.8, ex *cient. 2, de sent, excont.*

Notandum 2º. Quod propter idem delictum potest quis multipliciter ligari a diversis, scilicet a jure et ab homine, a Papa et episcopo; ita ut ab utroque absolvi debeat. Ita probabilius Suarez Palaus 10, Bonacina¹1; et Salmant.13 cum Filhuccio. Cornejo, etc., contra aliquos. — Hoc tamen intelligendum, si secundus superior intendat vere novam poenam imponere; alias, regulariter secunda censura habetur ut innovatio seu publicatio

n. 60. Diana, loc. cit., ren.11. 36, v. Sed insurgit hic, - SUVost, loc. cit., num. 10, v. f. . Loc. cit., num. 117.— Tr. 10, cap. 1, n. 116. Bonae, diip. 1, qu. 1, punct. II, n. 20 et 21. Silus., v. Excommunicatio II, n. 5 et 10, cum v. Domicilium, n. 2 et v. Jejunium, n. 7. — Suppl., qu. 22, arx. 6. — Loc. cit., n. 173. — Diip. 6, »ect. 2, v. Praeterea. — Tr. 29, diip. 1, punct. 6, n. 6. — Loc. cit., qu. I, punct. 5, n. 13. — rt Loc. cit., n. 176. Fill., tr. II, cap. 5, n. 142 et 141 Cornejo, de Ceniur., I. g., diip. 9, dub. ult.

exteros non subditos intra territorium delinquentes: nam ratione delicti quis forum sortitur ». — Suarez,etiam a Salmant. ex Candido citatus, pariter rigidior est,dicens, *disp. 5, sect. 5, n. 14*: « Quando... statutum hujusmodi est, non solum obligat homines habentes domicilium in illo territorio, sed etiam homines peregrinantes, qui in illo versantur per aliquod tempus ». Cfr. etiam *de Rclig., tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 8*, ubi Suarez rem magis explicat, subdistinguens alios duos modos praeter domicilium et quasi domicilium: « Unus est quando quis pervenit ad locum ubi per aliquot dies moretur vel creetur vel ncgotictur; ita ut ille sit quasi terminus peregrinationis et viae, licet quis in illo parvo tempore duraturus sit. Alius, modus est quando praesentia in tali loco solum est in transitu, tamquam in hospitio vitae prandendo vel pernctando, et statim discedendo sine alia mora. Quando ergo praesentia

primae. Bonacinal; et Salmant. 3 cum Bonacina, Candido, Sayro et Cornejo.

Notandum 3º. Quod is qui per unicum actum duo peccata committeret specie diversa, quorum unicuique censura est imposita, tunc duas censuras incurreret (prout si quis occideret clericum in loco ubi quodvis homicidium sit vetitum sub censura). Secus, si peccatum non haberet malitias plures specie diversas. — Ita Suarez®, Bonacina4; et Salmant.5 cum Cornejo, Diana et Candido.

Notandum 4º. Quod si quis reiterat idem crimen moraliter distinctum a primo cui imposita est censura, toties censuram incurrit.

Secus, si moraliter actus non interrumpitur. — Hinc, unam censuram incurrit qui pluries successive clericum percutit; qui eodem actu duos homines extrahit ab ecclesia. — Ita etiam dicunt Salmant.cum Lugo Rodriguez etc., si sacerdos excommunicatus eodem tempore plures confessiones excipit. Quia, sicut si sacerdos ille una absolutione plu-

res absolvit unam irregularitatem incurrit; sic etiam, si plures absolvit successive; tunc enim una actio moralis reputatur (Sed verius dicendum oppositum, juxta dicta *de Peccat., Lib. V, n. 50, qu. 6*). — Idem si quis, uno verbo blasphemaret duodecim Apostolos, vel eodem impetu plures sanctos, Salmant.7 cum aliis. (Et hoc probabile est, juxta dicta cit. *Lib. V, de Peccat., n. 47*).

Quid, *si quis plures clericos eodem actu vulneraret*, an plures excommunicationes incurreret? — Negant Suarez r>, Bonacina e>, et probabile putant Cornejo, Candidus D, Diana/>, apud Salmant.; quia, sicut unum peccatum iste committeret, sic unam incurreret excommunicationem. Et idem censet Leander si laesio plurium accideret in eadem rixa et impetu. — Sed nos oppositum sequimur cum Salmant.,0, qui citant Comejo, Machado, etc.; quia probabilius est (ut diximus eodem *Lib. V, n. 46*), quod qui uno ictu plures homines occidit plura peccata committat.

' Diip. I. qu. I, punct. 5, num. 11 et IX — Tr. 10, cap. 1, num. 177. Bonae., loc. cit. - Candid., diliquis. 22, art. 12, dub. 2, i. f. Sayr., lib. 1, cap. 10. n. 11. Cornejo, loc. dt. — 1 Diip. 5, Beet. 3, v. Et ex his. — Loc. dt., n. 8. — Tr. 10, cap. 1, n. 178. - Cornejo, de Censur., I. g., diip. 9, dub. ult., - Diana, part. 5, tr. 9, resc1. 60, v. M>laudum... Secundo. Candid., disquia. 22, art. 11, η. 2.

est prioris modi, dicendum omnino censeo... illam sufficere ut quis teneatur ad lestum vel statutum loci servandum ».

O Lugo, *de Poenit., disp. 16, n. 558*, Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 247, η. 27* (al. η. 26), quamvis hic a Salmant. citentur, dicant dumtaxat sacerdotem qui in peccato mortuli plures absolvit, unum tantum peccatum committere.

Suarez, *disp. 5, sect 3*, v. *Quando*, hanc utique sententiam probabilem existimat, et quidem speculative, ut inferius dicit: sed

Tr. 10, cap. 1, n. 182. — Loc. dt., n. 183. — Cornejo, de Censur. L disp. 9, dub. ult., qu. 4, v. Dico 1. Candid., disqui. 22, art. 10, dub. 7. Diana, part. 5, tract. 9, resol. 59. - Loc dt., num. IM. — Tract. L disp. 3, qu. 43. — Loc. dt. num. 185. - Cornajo, loc cit.. v. Dico 2. Machado, lib. 1, part. 3, tract. 2, docum 6. num. 3.

contrariam utpote securiorem in praxi sequendam esse videri. — Bonacina pariter, *qu. 1, punct. 5, n. 7*, ait hanc probabiliter detendi posse, sed contrariam esse tutiorem.

I) Quamvis Candidus et Diana hanc opinionem probabilem existiment; at certe cum ipso S. Alphonso Candidus, *loc. cit.*, dicit: « Oppositum mihi videtur probabilius et omnino tenendum »; et Diana, *part 3, tr. 4, rcsol. 164*: « Notandum est... quod si quis uno ictu tres occideret clericos, in tres excommunicationes incurreret ».

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura.

29. *Ob quate peccatum incurrantur censurae.* — 30. *An ob veniale incurratur levis suspensio vel interdictum.* — 31. *An aliae censurae ob veniale sint nullae. Et quid ex hoc inferatur.* — 32. *An in dubio de gravitate materiae incurratur censura.* — 33. *An praeceptum sub censura obliget sub gravi.* — 34. *An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus.* — 35. *An possit imponi censura contra officium recitantes distracte.* — 36. *An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurratur etiam a mandante, etc.* — 37. *An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto.* — 38. *Observe distinctionem.* — 39. *Utrum incurratur in dubio an mandatum influxerit.* — 40. *Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem.* — 41. *An requiratur culpa propria.* — 42. *Quid excuset a censura incurrenda.* — 43. *An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia.* — 44. *An hoc valeat etiam pro suspensione et interdicto.* — 45. *An detur ignorantia excusans a censura, quin excuset a mortali.* — 46. *An metus gravis excuset a censura* — 47. *Quando excuset ignorantia etiam crassa* — 48 *An excuset ignorantia affectata.* — 49. *An incurratur censura ob peccatum mere praeteritum. An episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris.* — 50. *Censura est invalida: - I. Ob defectum ferentis.* — 51. II. *Si praeteritur ordo iudicii.* — 52. *An in omnibus censuris requiratur monitio rei.* — 53. *An censura sine monitione sit nulla.* — 51. *Et quando sit nulla ob peccatum mere praeteritum.* — 55. *An requiratur monitio, si censura sit a jure ferendae sententiae.* — 56. *An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso iudice.* — 57. *Quid, si censura sit contra plures generaliter.* — 58. *An censura sine trina monitione sit invalida.* — 59. *Quid notandum quoad sententiam censurae.* — 60. *Quae solemnitates in ea sint servandae.* — 61. *Quando autem istae solemnitates non requirantur (Vide ibid, alia notanda).* — 62. *An incurratur censura lata disjunctive, v. gr. Sit excommunicabis vel suspensus.* — 63. *An possit ferri censura sub conditione.* — 64. *An, transacto termino, incurratur censura si creditor proroget.* — 65. *Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras.* — 66. III. *Censura est invalida ob defectum justae causae.* — 67. *Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram.* — 68. *An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parere iudici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter ad id non teneri.*

Ob qimk
pccCmlum
ifKurnntar
ccnturae

29. - « Resp. Ob solum *peccatum exter-*
« *num*, censurae *proporbonatum*, et con-
junctum cum *contumacia*. Et quidem in
interdicto locali potest esse alienum,
« v. gr. praelati vel communitatis (non
« tamen hominis privati). Alias, requiritur
« *proprium*, — Bonacina l.
« Unde resolves:
« Γ Non possunt censurari *infantes*
« vel *amentes*, quia non peccant. — Bona-
« cina *, Laymann . cx S. Thoma, Sua-
« rez, etc. ».

• Di«p I, qu. I, punct L — • Loc. cil., punct. 4,
num. II et 10 — • Lib. 1, tr. 5, part. 1, cap. 4, num. 3. •
S. Diem., Suppl. qu 22. art 5; et qu. 21. art. 3. - Suar..
d»*p 5,Mct.I.v.<Srvam4>dAfNifam. — • Disp. 4, Met. 4. —

30. - « 2°. Etsi ob peccatum veniale in-
« terdum ferri possit levis suspensio vel
« leve interdictum »; — (Nempe suspensio
aut interdictum ad breve tempus, et pri-
vans aliquo tantum usu. Secus, si sint
ad omnem usum vel ad longum tempus;
tunc enim habentur ut censurae majores,
lut Suarez 4, Palaus ft, Bonacina e, Co-
ninck l; et Salmant.8 cum Avila a» et
Candido. Ideo suspensio ad longum tem-
pus lata ob culpam levem censetur inva-
lida, ut ait etiam Viva *. vide infra,

• Tr. 29, ditp 1, punct. 7, num. 2. — • Ditp. 1, qu. 1,
punct. 3. n. 7. — • Ditp 13, dub. 8, n. 67 et 68. — • Tr. 10,
cap I. num 1?4 • *Candid.*, divqui». 22, Artic 7, dub. 1,
v. Dico 2 et 3,

Ob ruua
lc ferri
tcu Itvii
«USpCQlit
vel mterd.
ctura.

30. - Λ) Avila non bene citatur a Sal-
mant ;quamvis enim. *part. 2, cap. 5. disp. 1,*
duh 2. dicat excommunicationem minorem
posse infligi pro veniali; attamen, *part. 3,*
disp. 3. dub. 3, de suspensione tractans, dicit
absolute et sine distinctione posse earn pro

veniali infligi, de (acto tamen nunquam im-
poni a jure nisi pro mortali, et, *part. 5, disp. 3,*
dub. 2, dicit interdictum personale speciale
ob culpam propriam posse pro veniali im-
poni.

b) Viva,<fc *Censur., qu 1, art. 4, η. 1,*

π.321].— « Excommunicatio tamen major, « suspensio gravis et interdictum personale speciale (quidquid sit de generali) « non potest ferri nisi ob culpam mortalem, quia alioqui poena non esset proportionata culpae. Imo, cum sint poenae « medicinales, non debent intligi pro quo- • vis mortali, sed quibusdam tantum, ne « censurae contemnantur, ut monet Tridentinum».

nule Mini
rallie

„laclue invalida est censura gravis ob culpam tantum venialem imposita, ut communiter docent Sanchez Suarez¹, Bonacina³, Palaus⁴ et Salmant.⁵ Et colligitur ex can. *Nullus*, [ca/<s.) 11, qu. 3, atque ex Tridentino⁴ Ratio, quia de jure tam naturali quam divino poena debet esse culpae proportionata.

Ex quo infertur quod non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam prius committat; et ideo qui excusatur a gravi culpa etiam excusatur a censura gravi. Infertur 2° quod si aliquid praecipitur quod, inspectis omnibus, leve est nec praeceptum obligabit ad mortale nec censura incurretur. — Ita Suarez⁷, Palaus^a et Salmant.^{*} cum Coninck, Soto^a, Cornejo et Candido^b.

Dixi: *inspectis omnibus*. — Nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similium. Et tunc juste imponitur praeceptum ac censura: ita ut transgredientes graviter peccent et

censuram incurrant. Uti incurritur excommunicatio ob levem clerici percussione: quae, licet in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiae debitae statui clericali. Sic pariter praelatus potest imponere censuram gravem iis qui non interveniunt publicae processioni pro aliqua re gravi ordinatae. Item clericis qui contra praeceptum comam nutriunt; et sic de aliis. — Secus vero, si res sit de se levis, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. — Ita Salmant. cum auctoribus citatis c).

32. - Quaeritur autem hic: 1°. *An in dubio de gravitate materiae obliget superioris praeceptum et censura incuratur?*

Respondetur affirmative cum Salmant.¹⁰ et Cornejo. Ratio, quia in dubio p et superioris potestas. — Quamvis, ut recte notant Salmant.¹¹ cum Diana, praelati sedulo cavere debent ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem.

33. - Quaeritur 2°. *An, eo ipso quod praeceptum fiat sub censura obliget sub gravi?*

Intellige, quando res praecepta non est de se certe gravis nec certe levis; sed est talis ut multum conducere possit ad finem intentum.

Et respondetur quod si praeceptum contineat censuram *latae* sententiae, tunc obligabit sub gravi. Quia, eo ipso quod

In dubio
de gra% iur-
le incurri
tur censura.

Prae-
!mu.i. m-
Λ

¹ Decxl., Ub. 6, p. 4, n. 49 cl M. — Diip 4, aeci. 4. — Diip. I, qu. I, punct. 3, n. 2. — Tr. 39, di. p. 1. punct. 7, n. 7. — Ty. IO. cnp. I, n. 126 et 127. — eSw. 23, de reform., cap. 3. — Diip. 4, eect. 6, v. *Secundo*; et v. *Observare*. — Loc.

cil., n. 128. — Coninck, di. p. 13, dub. 8, n. 69 et 70. — CurMr. de Excom., di. p. 3, dub. 3. — Tr. 10, cap. I, n. 130 et 131. — H Loc. dt., n. 132. — Cornejo, loc. du, v. *Pro w/m/wiw Aji/io* — u Loc. dt., n. 133. — Diana, part. 5 tr. reaol. 47.

/ f., dicit communiter suspensionem et interdictum ferri «cum omni amplitudine», ideoque censer poenas graves, quae non nisi ob gravem culpam ferri possunt. « Quodsi ob levem culpam ferantur, censentur invalidae a Suar. Tolct. et aliis ».

31. - Palaus rem plane innuit, loc. cit., n. 2, inquit: « Licet in aliquibus textibus videatur ob causam levem excommunicatio ferri... non est reputanda illa causa levis absolute: nam ... causa quae per se spectata levis est, saepe ex circumstantiis gravis redditur ». — Sotus pariter, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 2, concl. 1, coroll. 1, dicit eo ipso quod aliquid sub excommunicatione majori praecipitur, mortale esse non parere, «etiamsi illius trans-

gressio alias de se non esset mortale... Nam cum praelati ecclesiastici sint iudices m spiritalibus, eo ipso quod sub tali poena praecipunt, constituunt illud in praecipuam virtutem cujus omissio sit mortalis. Nisi ubi esset tanta facilitas et abusio excommunicandi, ut praeceptum de re levissima manifestum contineat errorem; tunc enim praeceptum non ligat ».

*) Candidus, quamvis a Salmant. diatus, non ponit hanc distinctionem, et solum dicit, loc. cit., v. *Dico 2*: « Censura gravis... non potest applicari nisi pro culpa mortali ».

c) Auctores citati (excepto Candido) habent principium generale, sed non omnia haec exempla.

superior censuram vult ipso facto incurri, vult etiam ut suum praeceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita Roncaglia⁴, Suarez⁵, Bonacina⁶; et Salmant.⁴ cum Soto, Castro, Avila et Cornejo. — Si vero materia de se non sit gravis, et censura sit tantum *ferendae* sententiae, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio (ut dicemus hic infra, n. 55); tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in praecepto adsit clausula, *quod sine ulla monitione (alis censura possit a praelato applicari*. Quia tunc ipsum praeceptum habetur ut monitio. Ita Roncaglia⁷; et Sotus, Avila, Silvester⁸, Cajetanus, etc. cum Salmant. ⁹.

34. - « 3°. Actus peccati ob quem censura fertur debet esse mortalis: non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. — Hinc non excommunicatur leviter percutiens clericum, etsi intentionem mortalem habuisset. Uti nec qui interius tantum est lapsus in haeresim, quam exterius non significavit; quia Ecclesia tantum judicat de externis. — Bonacina⁷ ».

Invalida itaque est censura pro actu *mere intento* imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex can. *Consuluisti*, [rm/s.] 2, qu. 5. Ratio, quia, cum Ecclesiae potestas resideat apud homines, non ossunt hi legem ferre nisi de externis, de quibus tantum possunt judicare. Ita S. Thomas¹⁰; et Coninck, Palaus, Sayrus, etc.

communiter, cum Salmant. ». — Hine, si quis percutiat mensam, aut dicat *ita est*, intendens suam haeresim internam confirmare, non incurrit ideo censuram; quia talis actus aut verbum non est de se aptum ad haeresim significandam βλ Ita Suarez¹⁰, Croix¹¹; Contin. Tournely¹¹ cum Sayro¹² b); et Salmant.¹³ cum Turriano, Coninck, Castro, Diana, etc. — Idem, si quis fornicetur, haeretica mente judicans fornicationes licere. Salmant.¹⁴.

Imo ad censuram incurrendam, actus non solum debet esse externus, sed etiam *graviter extentus*. Et ideo non incurrit censuram qui leviter percutit clericum, licet intenderit occidere. — Ita cum Busenbaum, Suarez¹⁵, Sanchez¹⁶, (Contin.) Tournely¹⁷; et Salmant.¹⁸ cum Soto, Sayro, Henriquez, Portello, etc.

Excipitur tamen, nisi actus interior praeceptus aut vetitus necessario cum exteriori jungatur: prout cum fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem: non quidem illam quae tantum interne consummatur et non probatur externe, quae nequit puniri, ex *cap. fin. de simonia*; sed illam quae ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniae, etc. — Vide Salmant.¹⁹.

35. - An autem *incurrat censuram* impositam contra officium non recitantes aut Sacrum non audientes, *qui omnino distracte rental aut audit?*

Negat Croix²⁰ et satis probabiliter. —

» De Censor , qu. 1, cap. 3, qu. 1, rcip. 2. — · Dítþ. 4, ·ect. 6. n. 11; cfr. etiam dítþ. 18, tect. 3, n. 12 et 16. — · Disp. 1. qu. 1, punct. 3, n. 9. — · Tr. 10, cap. 1, n. 134. — Sotus, in 4, dítL 22, qu. 1, arc. 2, concl. I, coroll. 1. · Cas/ro, de Ltffv poenali, lib. 1, cap. 5, docum. 4. · Avita, part. 2, cap. 5, disp. 1. dub. 2, v. Ex dictis tequilur... Quarto. · Cbrnr/o. de Excothn., disp. 3, dub. 3, v. Secundo mcWo, et v. Hit potiti». — · Loc. cit, — Sotus, loc. cit., concl. 2. · Avila loc. cit , dub. 3. · Cajetan., Sum., v. Pr&r-rtpti trant^rcssio, v. Poena. - · Tr. 10, cap. 1, n. 135, — 1 Dítþ. 1, qu. 1, punct. 3. n. 8. — · 1' 2—, qu. 1, art. 4, — Co-ni«K», disp. 13, 8.71. · Palau», tr.29idi»p. 1, punct.7, n. 4. -

Sayr., lib. 1. cap. 9, n. 14. · · Tr. 10, cap. 1, n. 136. — * Dítþ. 4, tcct. 2, v. Mihi tamen. — 11 Lib. 7, num. 48 — ” Part. 1, cap. 3, art. 2, Dico 3, v. Ex Ms... 3. — “ Loc. dt., n. 142. · Turrian., dc Ccneur., lib. 1, dítþ. 4, dub. 2. · Coninck, dítþ. 13, n. 71. · Cattro, dc Jutta hacrtic. punit., lib. 2, cap. 18. · Diana, part. 5, tr. 9, resol. 49. — · Loc. dt., n. 142. — ** Dhp. 4, acet. 4, n. 2; ct «cct. 3. n. 5. — * Dccal , lib. 2, cap. 8, n. 7. — 11 Loc dt., v. Ex hb... 4. — “ Loc. dt., n. 143 · Sotu», in 4. diiL 22, qu. I, art. 2, au. L - Sayr., lib. 1, cap. 9, n. 7. · Henriq. lib. 13, cap. 17, n. 2. · Portet., Dubia re^ul., v. Excommunicare, addit, η. II. — » Tr. 10, cap. i, n. 139.

33. - · Silvester male citatur a Salmant.; nam, v. Praeceptum, n. 3, universaliter et sine distinctione dicit esse mortale etiamsi censura sil ferendae sententiae.

34. - ·) Licet non omnes auctores exemplum istud afferant, principium saltem habent quod plane eodem recidit, scilicet non incurri censuram, si actus exterior ab actu in-

teriori malo procedat, eum tamen non plene sed ambigue significet.

h) Sayrus, loc. cit., n. 15, id non habet, nec videtur pro hoc asserto citari a Contin. Tournely.

35. - a) Croix omnino eandem sententiam tenet ac S. Alphonsus, nedum sit ei contrarius: « Si censura sit lata (ita ille, lib. 7,

Interdum
«jb levi.

Ad Incor
fendamcco
«uram re-
quiritur
acta» exter-
RM.

Irao actw
graviterri
lernut

Probtbt
liter non in-
currit cet-
«uram di-
·tracte re-
citant oi-
cium.

Sed probabilius affirmandum, juxta dicta *Lib. III, n. 313*, v. *Secunda*; et *Lib. IV, n. 177*, v. *His tamen*: in quibus locis tenuimus, tam ad officium quam ad Missam audiendam, probabilius requiri attentionem internam.

Aclai exe-
ati debet
eue con
iamr.itui

36. - « 4°. Actus peccati in suo genere « debet esse perfectus et consummatus, «nisi expresse aliud sonent verba legis; « quia poenae et odia sunt restringenda ». (Ita Sanchez¹, Suarez®, Palaus®, Bonacina⁴; et Salmant.⁶ cum Coninck, Hurtado, Avila, etej. — « Hinc excommuni- « cationem homicidae non incurrit favens, « mandans, consulens, juvans, nec vul- « nerans lethaliter, nisi mors sequatur ».

Centura
tc nundin-
lem incur-
ntar wlum
effectu <e-
cata.

37. - « Item, quando excommunicatur « mandans, consulens, etc., vel ferens suf- « fragium pro indigno, subintellige: effica- « citer seu effectum secuto; quia sine eo < mandatum, consilium et suffragium non « est completum et perfectum in genere « homicidii, furti, etc. — Alii tamen atten- « dendum esse putant, utrum in mandan- « tes, consulentes, etc., principaliter et per « se feratur excommunicatio; an vero ac- « cessorie tantum. Et dicunt, priore casu « esse excommunicatos, etsi non sequatur « effectus; non item in posteriore. Quae sen- « tentia in praxi est tutior. Bonacina · ».

nili pnn-
cipaliter
aeiara tc-
tunr in
aiadin-
tea.

38. - Et juxta hanc sententiam, dicunt Salmant. ', Croix · cum aliis quod si cen-

sura est imposita contra mandantes aut consilium dantes, praecise ob mandatum aut consilium: tunc incurritur etiam effe-ctu non secuto. — Secus, si sit imp sed accessorie nempe propter opus quod ex mandato aut consilio causaretur. Qua de re sentiunt Salmant.· non incurrere excommunicationem mandantem percus- sionem clerici, si percussio non accidat; quia tunc jam non influit in opus princi- paliter sub censura prohibitum. Sic pariter asserunt Salmant.¹⁰ et Croix n, Navarrus, Diana, etc. excusari a censura qui simplex mandatum aut consilium dederit ei qui jam erat determinatus ad opus exsequen- dum a>.

39. - Quaeritur Γ. *Utrum, in dubio au meum mandatum aut consilium influ- xerit, censuram incurram?*

Negant Salmant. 11; quia poena non incurritur nisi constet de crimine et de ejus effectu secuto. Sed affirmata> Croix 11 cum Sanchez Dicastillo, etc. — Utra- que est probabilis, juxta dicta *de Restit., Lib. III, n. 562*.

In dubio
de inflaxa
mand a 11
probabili-
ter non «n
curri tur
cvnaum.

40. - Quaeritur 2°. *An mandans sive dans consilium pro occisione clerici in- currat censuram, si ante exsecutionem consilium pro viribus revocet?*

Affirmat Concinal⁴ cum Navarro[^], Co- ninck b> et Bonacina — Quia malum con- silium praestitum semper pergit influere.

* De Matr., lib. 3, di>p. 2, n. 5. — · Ditp. 4, sect. 3, n. 4 ct 5. — · Tr. 29, ditp. 1, ponet 7, n. 10. — · Ditp. 1. qu. 1, punct. 3, n. 12. — · Tr. 10, cap. 1, n. 144. - ComwAr. ditp. 13, dub. 8, n. 76 et 76. · Gasp. Hurtad., de Center., in com., diff. 13, n. 57 et teqq. · Avila, part. 2, cap. 5, ditp. 3, dub. 5, v. *Dubitatur quinta*. — · Loc. dt., n. 15. —

' Loc. cit., n. 144. — ■ Lib. 7, n. 59 et 60. — » Loc. dt. n. 147. — wTr. 10, cap. 1. n. 147. — « Loc. dt., nam 65. — Xawr.. Man., cap. 27. η. 51. ante v. Adde. - Diana, port. 5. tr. 9, retol. 57. v. Dica 2-. — « Tract. 10. cap. 1, η. 147. — u Lib. 7, η. 66. - Dicast., de Centur., ditp. 1, n. 30C cl 303. — u Dita. 1, cap» 4. n. 13 et 14.

n. 49) contra non observantes aliquod prae- ceptum; qui externe tantum et fecte illud ob- servât, non autem interne, si actus internus requiratur ad substantiam rei praeceptae, incurrit censuram, quia non ponit rem prae- ceptam... hinc qui externe tantum audit Mis- sam sine ulla intentione audiendi, incurrit censuram latam contra négligentes Missam, quia Intentio audiendi spectat ad substantiam Missae praeceptae ». Et, *lib. I, n. 695*, re- quirat ut actus quo impletur praeceptum sit voluntarius, « si per praeceptum saltem con- comitanter aut indirecte imperetur actus liber et humanus, uti lit per praeceptum audiendi Missam, legendi horas canonicas, etc. ; nam simul imperatur humana applicatio mentis ad ejusmodi opera, cum debeat adesse aliqua

attentio ac devotio, quam habere non potest.. plane non advertens, recitans tantum ut legat vel addiscat, etc. ».

38. - °) Et nullo modo consulens aut man- dans auxit ejus voluntatem.

39. - ‡ Nisi tamen sint conjecturae quod adhuc fuisset sine ejus consilio.

bl Sanchez, *de Matr., lib. 2, disp. 41, n. 17*, haec dicit de restitutionis obligatione, non de censura.

40. — "7 Navarrus, *Man.,cap. 27, η. 233*; Bonacina, *qu. 1, punct. 6, n. 6 et 7*, male citantur a Concina; affirmant enim de solo consulente, et negant de mandante. Praeterea Navarrus loquitur de irregularitate, non de censura.

b> Coninck, *disp. 14, n. 180 et seqq.*, dis-

Mjin.kni
pru oecuo-
ne clerici
non incur
rit cenva
rum con-
tiliam re-
vocet.

Sed communius et probabilius negant Suarez Palaus¹, Laymann * Viva⁸; et Salmant.⁴ cum Avila, Hurtado, Tabiena d³, Diana; Gibalino et aliis. Quia Ecclesia nequit ligare censuris nisi contumaces.

Et idem probabiliter dicunt Viva et Palaus⁸; Salmant/ cum Filliuccio*, Gibalino et Tabiena*, ac Croix /> cum Bosco <' — contra Coninck, Cornejo, Avila, etc. apud Salmant.¹ — etiamsi revocatio consilii non potuerit innotesci exsecutori. — Prout idem dicunt Salmant.⁸ de eo qui dedit venenum clerico, et antequam incipiat operari animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire; quia dum postea evenit laesio, ille non est contumax: unde non debet incurrere censuram, quae est poena medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n. 280, Dubii, 2*: ubi probabilius est quod praebens clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est laedere. — Et quod dictum est de consulente, idem affirmandum de *mandante*.

Tenetor
tamen ad
rntiluiio-
nem.

Advertendum tamen 1°. Quod consulens sive mandans, in tali casu, etsi excusatur a censura, non ideo tamen excusatur a restitutione; ut Salmant.* juxta probabiliorem sententiam, relatam *Lib. III*,

• Tr. 29, ditp. 1, punct. 7, num. 15. — • Lib. 1, tr. 5, pan. 2, cap. 5. n. 7. — ■ De Centur., qu. I. art. 4. n. 10. — • Tr. 10. cap. 1, num. ISO. • Avila, part. 2, cap. 8. ditp. 3. dab. 7. - Gatp. Hurtad., diff. 15. n. 67. • Diana, part. 5, tr. 9. resol. 56. • Gibal., ditquit. 5. qu. 3, num. 22. 26 et 27. — • Loc. cit. n. 15. — • Loc. cit. n. 153. - Gibal., loc. cit., n. 22. — Coninck, ditp. 14. n. 176. • Cornejo, de Excom.

n. 559, v. Hanc. An autem consilium dans aut mandans, vel qui dedit venenum, revocando consilium aut mandatum, aut poenitendo veneni dati antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? Vide dicenda *de Irrcg., n. 373*.

Advertendum 2°. Quod qui consilium praebuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominus ex justitia monere laedendum ut sibi caveat. — Alias nec a censura excusatur; quia omittit modum quo ille possit vitare damnum in quod jam suo consilio influxit: Salmant.*; nam tenetur ex justitia avertere homicidium: unde si non avertit, illud ejus culpa imputatur.

Etu»
*

41. - Idem hic notandum quod non incurritur censura prout excommunicatio, suspensio et interdictum personale, nisi ob culpam propriam; ut Salmant.¹⁰ cum Suarez, Bonacina Cornejo, etc., ex *cap. 2, de constit.*

Nontax
ritur eti
Me«

Secus autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes: ita tamen quod si hi mutant domicilium et exeant ab oppido interdicto aut collegio, non remanent interdicti, ex cap. *Si sententia, de sent. excom., in 6°*. Quod vero non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt b³, ex can. *Si habes, cat. 24, qu. 3 b*.

ditp. 3, dub. ali.. v. fjueres. • Avila, loc. cit.. dub. 7» conc. 2. • 1 Tr. N. cap. I. n. 152. • • Loc. dt. — • Loc. cit., n. 148. — • Tr. 10, cap. I, n. 121. • Suar., ditp. 4, tect. 1. num. 2; cfr. di<p. 28. acct. 4, num. 2; et ditp. 36, tcct. 3, n. 2. • Cornejo, de Centur. in gen., ditp. 8. dub. 2. qu. 2; cfr. tract. 5. ditp. 4, dub. 2, v. Sed respondeo; et disp. 3.

linguit et affirmat quidem si alter pergat moveri vere a mandato vel consilio; negat vero si ex alio motivo compleat actum.

Suarcz, *disp. 44, sect. 3, ft. 7, 12 ct seq.*, haec utique didt, sed tractat de irregularitate ex homicidio.

Tabiena, v. Excommunicatio V, cas. 1, n. 35, haec dicit de mandante.

f) Viva, *loc. cit., n. 10*, silentio praetermittit amplificationem istam. Item Filliuccius, a SalmanL citatus et Bonacina, hoc non habent, quod reperire potuerim.

f) Croix, *lib. 7, n. 61*, cfr. *n. 54*. oppositum tenet Exponit enim primo opinionem affirmantem. deinde opinionem negantem cum ejus ratione, videlicet, quia non est in actuali contumacia dum censuram incurrere debe

rei, quam his verbis refellit: « Sed secundum dicta *ft. 54*, videtur satis esse quod fuerit contumacia in ipso opere mandati ab ipso facti » et eodem *n. 54*, hoc dixit esse probabilius.

*) Bosco, *dc Poenit., disp. 7, sect. 11, n. 130 ct seqq.*, tractat de casu simili, nempe de eo qui vulnus lethale inflixit, sed quem pocnitel antequam mors accadat, et dicit probabilius incurrere in censuram.

h) Salmant. *loc. cit., n. 158*, ita docent si speretur fructus et nisi omnino constet alium rationibus a consulente primo praesuppositis minime moveri, sed aliis a se inventis.

4L - *) Bonacina, *disp. I, qu. 1, punct 3, n. 3*, hoc dicit de sola excommunicatione.

b) S. Alphonsus, et SalmanL hic allegant *can. Si habes 1, cat. 24, qu. 3*; sed canon

EICJIAIQ»
a mortali
excuuiur a
ctfttara.

42. – « 5°. Quidquid excusat a peccato
• mortali excusat etiam a gravi censura :
« — v. gr. materiae parvitas, impotentia
« legem implendi, defectus advertentiae
« ct deliberationis; ignorantia invincibilis,
« sive ea sit facti (ut v. gr. si nescias quem
« percutis esse clericum), sive juris (ut si
« scias esse clericum teque mortaliter
« peccare percutiendo, nescias tamen per-
« cussionem illam sub excommunicatione
« prohibitam esse). — Ratio, quia non es
« contumax ».

Ut quit
incurrat
ccDiuram,
-cire debet
crimen pro-
Mberi Jure
ecclesia-
-tico.

43. – Ut quis censuram incurrat, non
solum debet scire crimen illud esse *veti-*
tum jure divino, sed etiam ecclesiastico;
quia alioquin deest contumacia contra
Ecclesiam, a qua puniri debet. Ita com-
muniter Sanchez¹, Viva et Salmant.⁸
cum Suarez, Soto, etc. (Vide infra, //l. 350,
v. *Secunda*). — Imo scire debet illud *sub*
censura prohibitum esse: alias earn non
incurrit; quia alias tunc deest adhuc con-
tumacia et contemptus censurae. Ita pari-
ter communiter docent doctores cum San-
chez 4, Coninck, Henriquez a>, Diana, etc.
cum Salmant 6; et Croix 0 (contra Avila %
Covarruvias b>, etc.).

Et quidem
tub ceMU-
ra.

Ideo excusat ignorantia invincibilis,
non solum si sit antecedens, sed etiam si
sit concomitans. - Unde, si quis occidit
clericum ignorans esse clericum, non in-
currit excommunicationem; quamvis, si
scivisset, etiam occidisset, aut si factum
scienter approbat. Quia nec ille pravus

1 Dc Matr., lib. 9, diip. 32, n. 9 ct 17. — · De Centur.,
qu. 1, art. 4, qu. 6. — · Tr. 10, cap. 1, n. 192. - Swar., di»p. 4,
icct. 8, n. 20, v. *Quarto*. · Solus, in 4, dbt. 22, qu. 1.
art. 2, au, 4, prop. 4. — · De Matr., lib. 9, diep. 32. n. 13
et 21. — *Coninck*, disp. 13, n. 91. · *Diana*, part. 3, tr. 6,
retoL 41; et part. 4, tr. 2, reiol. 36. - · Tr. 10, αψ. 1,
n. 193. — 1 Lib. 7, n. 95. · *Fili.*, tr. 11, cap. 8, num 247. -

iste referendus est ad primum hujus numeri
assertum, scilicet neminem esse anathema-
tizandum propter alienam culpam.

43. - Henriquez, *lib. 13, cap. 23, n. 2*,
dc sola excommunicatione hoc dicit.

*) Avila male citatur a Croix ; nam, /> ar/. 2,
cap. 5, disp. 5, dub. 7, de excommunicatione
loquens, dicit excusari ab ea, illum qui in-
vincibiliter ignorat poenam hanc esse impo-
sitam; at *dub. 10, conci. 2*, negat excusari ab
irregularitate ct suspensione cum qui eas in-
vincibiliter ignorat Covarruvias pariter, *in*
cap. Alma mater, part. 1, § 10, n. 9, negat uti-
que in universum requiri scientiam poenae

animus nec ratihabitio (nisi occisio sit
facta nomine suo, vide *n. 267*) de facto
influunt in illam clerici occisionem. —
Secus vero esset, si diceret: *Volo hunc*
occidere etiamsi sil clericus. Nam, si vere
clericum occidit, tunc excommunicatio-
nem non effugiet. Ita Filliuccius, Suarez,
Palaus †, Cajetanus d>, etc. communiter
cum Salmant.T, Suarez ·, Bonacina ·; et
Salmant.¹⁰ cum Cajetano† Montesino",
Candido % Filliuccio, Cornejo etc. —
Vide dicenda *n. 275, Dubit. 1*.

44. – Quod autem dicitur de excom-
municatione, idem dicendum putant Sal-
mant.¹¹ de suspensione et interdicto. Et
idem probabiliter asserunt de irregulari-
tate quae ob delictum incurritur, si de-
linquens nesciat invincibiliter illud esse
jure ecclesiastico prohibitum : ex cap. *Co-*
gnoscentes, de constit., et can. *Proposui-*
sti, dist. 82, ubi excusatur a depositione
imposita in incontinentes qui illam igno-
rans peccavit incontinentiae (Vide Sal-
mant. 18; et ride infra, *n. 350*, v. *Secunda*).
— An autem incurrat qui scit jus prohi-
bens, sed non irregularitatem impositam?
Adest duplex satis probabilis sententia:
vide dicenda *de Irreg., n. 35f*.

Idem ra-
let pro n»-
pernione,
i nterdicto
et irregula-
ritate.

45. – Quaeritur Γ. *An possit dari ali-*
qua ignorantia vincibilis quae excuset
a censura, licet non excuset a peccato
gravi?

Affirmant Sanchez 18, ac Palaus, Dia-
na, etc. (apud Salmant.k), dicentes posse

Suar., diip. 4. »ect. 8, o. 9 et 10. · ' Loc. dt., o. 203. —
· Loc. ciL — · Diip. 1 dc Censur.. qu. 2, punct. 1. n. 14
ct 21. — ■ Loc. dt. — *Fili.*, loc. dt. — " Tr. 10, αp, |.
num. 193. — u Loc. dt., num. 194. — u Dc Matr.. lib. 9,
diip. 32, num. 31. — *Palaus*, tract. 29, dup. 1, punct. 8,
n. 7. · *Diana*, part. 5. tr. 9, rewl. 17. — M Tr. 10, cap. 1,
num. 196.

ad hoc ut incurratur ; sed *n. 12*, v. *Secundo*,
dicit quod si actus prohibeatur solo jure po-
sitivo, ignorantia invincibilis hujus prohibi-
tionis excusat a peccato et poena.

c) Palaus, *tr. 2, disp. 1, punct. 17 a n. 3*,
dicit ignorantiam concomitantem excusare,
« etiamsi animum haberes percutiendi cle-
ricum ».

d) Cajetanus id non habet, *in †* 2*.
qu. 76, art. 3, sed solum rationem qua niti-
tur haec sententia.

Montesinos, *in lant 2at, qu. 76, art. 3*,
disp. 8, qu. 8, n. 108; Candidus, *disquis. 22*,
art. 33, dub. 2, v. *Dico 3*; Comejo, *de Cen-*

alim. dart
pouit ifno
nuitlaexca
mum a era
•ora. licet
non excuMt
a mcctab.

dari ignorantiam, quae non sit crassa seu supina, et tamen sit graviter culpabilis: nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam. — Ergo (ut ajunt) ignorantia quae accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, erit mortalis, sed non crassa; et ideo excusabit a censura: ut inferunt ex *cap. 2, de constit. in 6°*, nbi ignorantes excusantur a censura: *dum tamen... ignorantia crassa non fuerit, aut supina*.

Sed merito
*iü.

Verumtamen merito contradicunt Laymann Bonacinal; Bossius a) cum Suarez et communi; ac Salmant.⁸ cum Vasquez, Coninck, Cornejo, etc. Qui asserunt praedictam sententiam vix esse practice probabilem, cum vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis quae non sit etiam crassa. Crassa enim evenire potest, non solum quando nulla diligentia, sed etiam quando valde parva adhibetur.

46. - Quaeritur 2°. *An metus gravis excuset a censura?*

Mt'atgra
vli except
a Centura.

Resp. Si res est vetita jure tantum ecclesiastico, certe excusatur; quia praecepta humana non obligant cum incommodo gravi (Salmant.)⁴. Hinc notat Croix⁸ quod si praecipiat detectio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum vel complicem vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. — Imo, gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res alias jure divino sit prohibita. Et ideo, qui ob gravem metum patraret homicidium velitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram; quia

non peccaret contra jus Ecclesiae, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur. Ita Palaus % Suarez e, Bonacina 7; et Salmant. cum Coninck, Candido, Henriquez etc. — Nec obstat textus in *cap. Sacris, de his quae vimetusve, etc.* ubi dicitur metus qui non excusat a mortali, nec etiam excusare a censura. Nam respondent doctores citatum textum loqui vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; vide Salmant.^o.

Incurrit autem censuram aut aliam poenam qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum praecepti ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum: v. gr. si episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem sacramentalem praeberet. Secus, si impeditus ob metum ministraret in sacris: tunc enim non incurreret irregularitatem. Ita Bonacina ¹⁰ et Palaus ¹¹; et Salmant.¹¹ cum Machado, Coninck, Henriquez et Cornejo. — Ratio, quia in dictis primis casibus, metus non excusat a culpa, etiam contra praeceptum ecclesiasticum: secus in aliis.

Bxctpb»
net.

47. - « Dixi: *invincibilis*. Quia ignorantia culpabilis et crassa non excusat, « nisi addatur in lege certus modus, v. gr. « qui hoc fecerit *scienter, consulto*, vel « *qui praesumpserit ausu temerario violare* (quae verba, utpote in re odiosa « accipiendu sunt stricte). Talis autem « non potest did temere praesumere, nisi « ignorantia esset » (talis, ut formalem delum includeret]. < Escobar ¹³, Sanchez¹⁴ ».

lia cram
quandoqie
excuaal.

1 Lib. 1. tr. 4, cap 20, num 2 — . Diip. 1, qu. 2, panel 1, n. 10. — *Sttar.*, di»p. 4, lect. 10, n 10, v. *Hanc ergo*. — ' Tr. 10, cap. 1, num. 197. . *Vatq.*, de Excora., dub 15. . *Coninck*, disp. 13, n. 95. . *Cornejo*, de Cemur., tn com, diip. ult.. dub. ult. — . Loc. dL, num. 303. — . Lib. 7, n. 102. — . Diip. 4, sect. 3, n 14, v. *Oportet*. — ' Loc. dt., punct 3, num. 2. 4 et 5. — . Tr. 10, cap. 1, n 204. *Coninck*, diip. 13, n. 101, - *Candid.*, dlsquia. 22.

art. 41, dub. 4, dico 7. — . Loc. cit., n, 206. — * Diip. 1, qu. 2, punct. 3, num. 2. — 11 Tr. 29, diip. 1, punct. 8, num. 10. — 11 Tr. 10, cnp. 1, num. 205. *Mach.*, Hb. 1, part. 3, tr. 2, docum. 10, n. 3 et 4. . *Coninck*, diip. 13, num. 100. . *Henriq.*, Hb. 18, cap. 21, num. 2 i. f. . *Cor-nr/o.de Ceniur. i. f.*, disp. ult., dub. 1. — “ Tr.4, exam. 1, cap. 6, num. 37. — 14 De Matr., Hb. 9, diip. 32, num. 31 et xqq.

sur. i. g., disp, ult., dub. 2; qu. 1, dicunt ignorantiam concomitantem excusare, etiamsi occidens animum habeat occidendi clericum, modo tamen (limitat Montesinos) nec confuse nec distincte cognoverit adesse clericum.

45. - a) Rectius: Suarez *apud* Bossium, *de EJject. Matr., cap. 5, n. 187*.

46. - .) Palaus, *tr. 29, disp. 1, punct. 8, n. 11*, oppositum tenet, scilicet incurri cen-

suram, cum hac tamen limitatione: « Quando~praecepto naturali adderet ecclesiasticum aliquam circumstantiam, cui censuram annexeretur, uti contingit cum furtum et fornicationem in templo prohibet, censeo le a censura excusatum, si gravi metu ea delicta in templo patrares».

Henriquez, *lib. 13, cap. 21, n. 2*, id non habet.

48. - Quaestio est: *an, si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata?*

Prima sententia communior negat. Et hanc tenent Suarez Palaus * Contin. Tournely ·, Concina 4, Viva ft, auctor Additionum ad Sporer a>; Bossius e cum S. Antonino, Pontio, Perez b>, Filliuccio % Salas, Reginaldo b>, etc.; item Avila, Henriquez, Ledesma, Villalobos, etc., apud Salmant.τ. — Ratio: tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tum quia talis ignorantia aequivalet scientiae, ut probatur ex cap. *Eos qui, de tempor. ordin. in 6°*, ubi: *Eos qui clericos parochiae alienae, absque superioris ordinandorum licentia, scienter seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quaesito, praesumpserint ordinare: per annum a collatione ordinum decernimus esse suspensos*. Et ibi Glossa⁸ dicit: *Aequipollent ergo scientia et affectata ignorantia*.

Secunda vero sententia affirmat; eamque tenent Sanchez^c), Bonacina⁹, Roncaglia¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Silvestro Tabicna^d) Hurtado, Diana, Coelestino,

Cornejo¹², Duardo¹³, etc. — Ratio, quia ignorantia affectata in rigore non est vera scientia, qualis requiritur in poenis impositis scienter peccantibus, cum poenae stricte sint intelligendae; licet autem talis ignorantia includat dolum virtualem, non tamen formalem. Qui enim peccat scienter contra legem vere contemnit eam. Qui vero peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberius peccet; tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum quaerit ipsam ignorare ex timore quod si ipsam sciret retraheretur a peccando. — Ad textum autem oppositum responderi potest quod ibi per specialem dispositionem legis suspenditur episcopus sic injuste ordinans, non solum si sciat, sed etiam si affectate suspensionem ignoret.

Hanc secundam sententiam non audeo dicere improbabilem «Λ — Sed primae magis adhaereo, saltem ut communiori.

Recte autem Sanchez^{lt}, et Salmant.¹¹ cum Covarruvias minime approbant sententiam Panormitani^k), quamvis probabilem eam putent S. Antoninus³), Silve-

Quid in specie de occisione clericid.

* Di>p. 4, sect. 10. η. 3. — · Tr. 2, diip. 1, punct. 1S, η. 1, — · Dc Ceniur., part. 1, cap. 4, v. *Addit Suarce*. — · Di 1, cap. 5, num. 6. — · Dc Cenzur., qu. 1, art. 6. n. 7, v. *Dico 2*. — · De Effect. Matr., cap. 5, n. 163. · S. Anton., part. 3, tit. 24. cap. 34. · Pont, dc Matr., Hb. 10, cap. 6, n. 10. · Salas, de Legib., § 15. eect. 9, n. 114. — Avila, part. 2, cap. 5, diip. 5, dub. 9, concl. 2. · Htnriq., lib. 13, cap. 23, num. 3. · Petr., Ledesm., Sum., de Cenzur., cap. 4, dub. 4. dico 3. · Villal., part. 1, tr. 1b>

diff. 12, n. 10. · Tr. 10, cap. 1, n. 196 — 1 Ad v. *Affectata*, — · Diip. 1, de Censor., qu. 2, punct. 1, n. 11; et disp. 2, qu. 5, punct. 4, n. 9. — * De Censor. qu. 1, cap. 5, qu. 1, reap. 4. — u Tr. 10, cap. 1, n. 199. - Gasp. Hurtod., diff 21, n. 92. · Dtana, paru 6. tr. 9, resoU 17. · Caelesti Sues- sion., Comp. theol. mor., tr. 3, cap. 5, v. *Dico 4*. — “ Dc Matr., lib. 9, dttp. 32, noni. 41. · “ Loc. du, num. 200. · Covar., in cap. *Alma mater*, part. 1, § 10, n. 10, v. *Decimo quarto*.

48. - a) Auctor additionum ad Sporer, *Suppi. Decal., cap. 3, n. 39*, hanc utique tenet sententiam, sed contrariam adhuc putat probabilem et tutam, dummodo ignorantia affectata non sit cum ingenti temeritate conjuncta. — Et Filliuccius, *tr. 11, n. 260*, item tenet primam ut probabiliozem, sed dicit secundam esse probabilem.

b> Perez, *de Matr., disp. 52, sect. 5, n. 5*, de sola privatione petitionis debiti loquitur in eo qui factus est affinis suae coniugi; sed rationes adductae valent etiam pro censuris. — Idcmque notandum est de Reginaldo, *lib. 31, n. 297*.

c> Sanchez, ita sane docet *in Dccal., lib. 2, cap. 10, n. 38*, sed *dc Matr., lib. 9, disp. 32, n. 40*, primam sententiam tenet.

d> Silvester, v. Culpa, *n. 14*, ita scribit: « Ubi jus vel statutum requirit verum dolum, ignorans non incurrit poenam ejus, quantumcumque sit culpabilis », Et ita etiam Tabicna^z Dolus, *n. 2*.

’) Cornejo, *de Censur. i. g., disp. ult., dub. ult. i. f.*, hanc opinionem tenet, sed satis probabilem existimat contrariam.

f) Duardus, *in bull. Coenae, lib. 2, qu. 37, n. 5 et seqq.*, hanc utique amplectitur, cum hac tamen limitatione, *n. 11*: « Nisi legentes [libros haereticorum] vehementem suspicionem habeant librorum malitiae; nam tunc non excusarentur..., et eorum ignorantia esset ingens temeritas ». — Eamdcmque limitationem apponunt Sanchez et Bonacina.

rJ S. Doctor in *Horn. Apost., tr. 19, n. 8*, loquendo de hac secunda sententia dicit: < Reapse id nequii dici improbabile ».

Panormitanus, *in cap. Cognoscentes, dc constitui., n. 6*, negat ignorantes hanc censuram incurrere, quia expressio ista: suadente diabolo « requirit dolum ». Et superius dixerat: « Si statutum requirat dolum, non habet locum in eo qui fuit in lata culpa tantum ». — Ast S. Antoninus, *part. 3, tit. 24, cap. 1, § 2*, dicit: « Ad hoc requiritur dolus,

Coramun-
fiQi nepi-
tar ifno-
rtothm al-
(ectatam
qaxndoque
tinuare.

Alia affir-
mant excu-
air

ster §, Rodriguez § etc., scilicet quod si quis cum ignorantia crassa et etiam affectata clericum occidit, excusatur a censura canonis, cum ibi dicatur: Sx *quis, suadente diabolo, etc.* — Nam respondetur quod haec verba non important scientiam formalem censurae, sed tantum peccati.

Notandum hic cum Viva l cum Filliuccio, quod ut incurratur censura, pro foro interno requiritur contumacia vera; pro foro autem externo, sufficit prae-sumpta.

49. - « 6°. Non incurritur censura ob « peccatum soli naturali vel divino juri « repugnans; sed requiritur praeceptum « Ecclesiae, quod contumaciter violetur.

Recturi-
currito
pTccium
?orlerl
« Item, nec ob peccatum mere praeteri-
« tum potest censura infligi ab homine;
« nisi aliquo modo pendeat in futurum,
« ratione scandali, vel restitutionis non
« factae, vel perseverantiae in peccato
« post monitionem; quia abest contuma-
« cia ». [Ita S. Thomas, Suarez, Coninck,
Palaus et Salmant.l communiter). — « Nec
« refert quod quis ob peccatum praeteri-
« tum, vel etiam sine peccato (modo justa
« causa subsit) possit ad tempus arceri
« ab aliorum consortio, altari, commu-
« nione, etc., ut subinde fit in religioni-
« bus: et in jure etiam vocatur excom-
« municatio vel suspensio, sed late; quia
« non est censura proprie dicta, cujus
« violatio inducat irregularitatem, sed
« simplex tantum poena. — Filliuccius .

« 7°. Non incurrit censuram qui legem
« transgreditur ex gravi metu, licet quan-
« doque non excusetur a gravi culpa; quia
« non censetur contumax. — Laymannl,
« Bonacina ex Suarez, Coninck, etc.».

» Dr Ceneur., qu. 1, an. 4, n. 5, v. *AdterU 3. - Fili.*,
tr. 11, cap. 6, n. 190 et 191. — S. *Thom.*, Suppi., qu. 21,
art X — Suar , diip 4, icct. 6, n. 6 et icqq. — *Coninck*,
diip. 13. n. 73 et ieq. . *Palaus*, tr. 29, diap. I, punct. 7,
a n 6. « 1 Tr. 10, cap. 1, n. 120. — ' Tr. 11, cap. 6. n. 1M
et eeqq. — . *Ub.* 1. tr. 5. part. 1, cap. b, n. 9. — . *Dfop.* I,
qa. 2. panct. 3, n.2. . *Saar.*, diip. 4, »ect. 3, n. 13 et 14, .
Coninck, dlap. 13, num. 101. — « De Ccnsnr., part. 1,

Dubitatur: *An episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro ?*

Negat Contin. Tournely ; et probat ex cap. *Romana, de sent, excom.*, in 6°, ubi dicitur : *Caveant [praelati]... ne tales sententias excommunicationis, sive specialiter sive generaliter, in aliquos profuturis culpis, videlicet si tale quid fecerint... proferre praesumant, nisi... culpa seu offensa praecesserit.* — Sed affirmant a) Laymann 7 cum Abbate, Covarruvias et Ugolino; Sporer ac Viva8 cum Suarez et Coninck. Et hoc est valde probabile quando adest justa causa; hic est usus communiter receptus in Ecclesia. Respondent autem praefati auctores ad textum oppositum, illud intelligi quando sine causa fertur hujusmodi censura.

50. - « 8°. Censura *invalida* est ex tri-
« plici capite:

« *Primo, ob defectumferentis*, si scilicet
« careat jurisdictione, vel eam habeat im-
« peditam per censuram, vel suspensam
« per legitimam appellationem (de qua
« vide Laymann) ».

51. - « *Secundo, si substantialis ordo, « judicii praetereatur*, ut si reus non ci-
« tetur, nec moneatur sub comminatione
« censurae. Ratio, quia non est contumax
« qui ante non fuit monitus de praecepto
« et poena annexa. Quod tamen intellige
« de censura ab homine lata per senten-
« tiam particularem. — Quia quae fertur
« a jure, vel per sententiam generalem
« vel etiam specialem, respectu tamen
« actus futuri, non eget alia monitione;
« cum lex aut sententia seipsa satis mo-
« neat. Idem est de sententia non illativa
« censurae, sed declaratoria tantum ; quia

cap. 1, § *Censura ab homine, v. Difftrtnl /.* — ' Loc.
dt., cap. 2, nara. 2. . *Abbas Panorm.*, in cap. *A nobis*,
de sent, excom. nam. 8. . *Covar* , in cap. *Alma mater*,
part. 1, § 10, n. 1. - *Violin.*, tab. 1, cap. 9, § 5, n. 3. —
Sparer, Suppl. Decal., cap. 3, num. 23. — . *De Censur.*,
qa. 1. art. I, n. 5, v. *Dubium.* - *Suar.*, disp. 3, »ect. 4,
nam. 7. . *Coninck*, diip. 13, num. 15. — *Laym.*, loc. dt.,
cap. 6, n. 2.

ut quis incurrat; nam probabilis ignorantia excusat ». — Et Silvester, v. Ignorantia, n. 18, v *Quartum*; ct v. Excommunicatio VI, n. 6, v *Secundo*, approbat Panormitanum; ac Rodriguez, *Sum. part. 1, cap. 80, concl 11*,

adhaeret huic sententiae eodem modo quo S. Antoninus.

49. - § At revera auctores tenentes affirmativam non dissentiunt a Contin. Tournely; iste enim dicit: « Neque ferri posset, si abesset

Bpiic»-
J»U1 poirv!
erre cenu
rxi pro cn
mine futi-
ro.

Ceman
eil invili
da:

1. Obde
fectum it
rentiu

2. Obpnu-
Urmit...
ordinem ju
didi.

« absque alia monitione declarari potest
• censura incursa, quando crimen cui est
« annexa commissum esse evidenter con-
« stat ».

Quid re-
patratur ad
hctium.

« Porro ut censura sit licita, requiritur
« 1°. Ut dicta *monitio* sit *canonica*, id est
« trina, juxta canones: etsi aliquando ex
« juxta causa sufficiat una tribus aequi-
« valens (v. gr., moneo te semel pro tribus
« vicibus). 2°. Ut ex *scripto* recitetur. 3°. Ut
« *causa* censurae exprimatur. 4°. Ut reo
« petenti *exemplum scripturae* intra men-
« semtradatur: alioqui judex ipse suspen-
« ditur a divinis officiis. — Filliuccius l ».

Xoα in o-
maibutcen-
»eni requi.

52. - Praenotandum est hic quod non
in omnibus censuris requiritur monitio
rei. Nam in excommunicatione, quia ibi
omnino requiritur rei contumacia, requi-
ritur etiam monitio. In suspensione autem
et interdicto particulari (secus generali),
quia hae censurae feruntur aliquando per
modum non censurae, sed purae poenae
ad punishmentem peccati praeteriti: ideo non
semper monitio requiritur, ex cap. *Tam*
litteris 33, de testib. et attest.; cap. *Cum*
in cunctis 7, de elect.; cap. *Sacro 48, de*
sent, excom., et cap. I, cod. tit., in 69. —
Ita Palaus¹, Bonacina⁸ et Salmant.⁴ cum
Coninck, Gibalino et Diana.

53. - Sed quaeritur Γ. *An censura sine*
monitione prolata sit valida? — Quod
monitio sit necessaria de necessitate *prae-*
cepti, nemo dubitat ex cap. *Reprehensi-*
bilis, de appellat. Vide Salmant. \ — Et
hic notandum quod monitio debet specia-
liter fieri de censura cujus fit comminatio;
ut Suarez · ; et Salmant.⁷ cum Soto, Co-
ninck, Suarez, etc. communiter.

· Tr. 11, cap. 4, n. 83, «. 99. 107 et »eqq. — · Tr. 29,
diip. 1, punct. 5, n. 5. — · Qu. 1, punct. 9, n. 1 et 5. —
· Tr. 10, cap. 1, n. 80. · *Coninck*, diip. 18, n. 82 et 83. ·
Gibal., diaquia. 6. qu. 2. num. 4. · *Diana*, pari. 5, tr. 9.
moi 18. — · Loc. dt., n. 82. — · Diip. 3, acct. H. n. 7.
· Loc. cit., n. 83. - *Solnt*, in 4. dial. 22, qu. 1, art. 2,
concl. 3. · *Coninck*, diip. 13, num. 80. · *Suor.*, loc. dt. —
· Diip. 3. aect. 8, num. 7. — · Qu. 1, punct. 9, num. 4. —

haec suspicio (praesens gravis mali] quia ta-
lem censuram ferre sine causa vel delicio
actu existente, seu pro mere futuro prohibi-
tum est». Et idipsum, scilicet ut adsit causa
vel delictum in praesentiarum existons, requi-
runt Laymann, Abbas, etc.

53. - a) Diana, *part. 5, tr. 9, resol. 18*,
dicit tenendam esse sententiam quae negat

Utrum autem *monitio sit necessaria*
de essentia? — Adest duplex sententia
probabilis:

Prima sententia, quam tenent Suarez·
Bonacina®; itemCajetanus.⁴ Diana ·>, etc.,
apud Salmant. a) (qui putant probabilem),
dicit Ecclesiam sive Papam ex plenitu-
dine potestatis posse censuras ferre, nulla
praemissa monitione. — Et probant ex
can. *Duo sunt, dist. 96*, ubi Innocentius
excommunicavit Arcadium ob delictum
praeteritum; et can. *Tanta, dist. 86*, ubi
S. Gregorius excommunicavit quosdam
sine monitione ob crimen jam factum.

ProKabi-
liter mont
uo non cn
nectitarij
Ad VAhdKA-
tem.

Secunda vero sententia, communior et
probabilior, quam tenent Sanchez¹⁰, Ana-
cletus n, Contin. Tournely u; et Salmant.¹³
cum Solo, Coninck, Avila, Cornejo, Gi-
balino, etc., docet omnino praemittendam
esse monitionem canonicam : nisi censura
sit jam lata a jure. — Probatur ex cap.
Statuimus 3, de sentent, excom., ubi di-
citur quod canonica monitio necessario
praemittenda est: *aliter... excommunicatio*
prolata non teneat. Et idem dicitur in cap.
Constitutionem 9, eod. tit. Praeterea pro-
batur ex Matth. XVIII, ubi: *Si... Eccle-*
siam non audierit, sit tibi sicut ethnicus.
Ergo Ecclesia non habet facultatem fe-
rendi censuras, nisi contra contumaces
qui nolunt Ecclesiam audire;censura enim
est poena medicinalis, quae tantum in eum
fulminanda est qui ob suam contumaciam
aliter sanari non potest: nullus autem
contumax dici potest, nisi prius de poena
infligenda fuerit admonitus. — Nec ob-
stant textus oppositi. Nam ad can. *Duo*
sunt, respondent Salmant. u, quod Arca-

Protxabi-
ha cal ne
kcaariA.

* De Matr., lib. 9, diip. 32, num. 13 et 21. — « Tract. 13.
de Cernar., dist. 1, num. 19 — · Pat. i. 1, aip. 3, art. 4,
Kct. 1. * *Dico I.* — u Tr. 10, cap. 1, num. 84 · *Solus*,
in 4, dist. 22, qu. i. art. 2, concl. 4. · *Coninck*, diip. 13,
n. 82. · *Xtt/a.* part. 2, exp. 5, diip. 1, dub. 10. · *Corntjo*,
de Ceniur, i. diip. 5, dub. ult.; et *Excom.*, diip. 5,
dub. 1 · *Gibal*, diiqui. 6, qu. 2, num. 2 et 5. — M Loc.
cit., n. 86.

requiri monitionem ad essentiam censurae,
sed nullam facit mentionem de absoluta Eccle-
siae potestate. — Cajetanus vero, *in 2a" 2a'*,
qu. 69, art. 1, v. *Ad 2 dicitur*, ait post factum
posse excommunicari sub conditione quae
pendet ex voluntate rei, scilicet si non reve-
laverit Et Salmant, *tr. 10, cap. 1, n. 85*,
auctores indiscriminatim citant pro bimembri

dius ibi excommunicatus fuit, quia Chrysostomum injuste prius ejectum noluit revocare. Ad textum autem in can. *Tanta* respondetur non esse ibi proprie sermonem de excommunicatione, sed tantum de privatione Eucharistiae.

BORM>1()4Πi
JtaB7atft?e
Icoteatur.

autem : *nisi censura sit a jure inflictatae sententiae*; quia tunc ipsa lex monet. = Excipitur tamen 1°. Suspensio lata contra religiosos usurpantes decimas, vel prohibentes aut non permit- tentes eas solvi; ex *clem. 1 de decimis*. Excipitur 2°. Excommunicatio lata in re- ligiosos impediētes visitationem episcopi ; ex *clem. un. t § fin. de statu monachor*. In utroque enim casu, in praefatis tex- tibus requiritur monitio.

Censar
ob pecc
turn mere
praeteri-
lumetinal

54. - Stando autem in jure communi, procul dubio invalida a) est censura lata ob peccatum mere praeteritum, nisi ha- beat tractum successivum in futurum; ut docent Anacletus^Concina^et Salmant.3, ex cap *Ex parte, de verbor. signif*— Nulla enim essei censura lata ob blas- phemiam vel furtum mere praeteritum. Quando ergo excommunicatur aliquis ob furtum, excommunicatur ratione contu- maciae: vel quia fur sciebat furtum esse ab Ecclesia vetitum sub censura, vel quia monitus sub poena censurae, renuit resti- tuere. Ita Viva 4. (Vide dicta *num. 33, in fine*). Tunc enim incurritur censura sine alia sententia declaratoria: ad differen-

» Tr. 13, de Ceniur.. dūt. I. n. 17. — « Di ». I. cap. 4
α. I. — Tr. 10. cap. I, η. 120 et M. — * De Censor., qu. I,
art. 4. num. 5, v. *Infertur 2.* — 1 Lib. 7, num. 77. *Leu.*,
de Just, et Jure, lib. 2. cap. 29. dub. 8, num. 63 et o4. ·
Barb., de Off. et Pot. Epitc, aller. 57. n. *TO. Petti*
tr. 7, cap. 1. n. 65 et ú6. — · De Matr., lib. 2, disp. 24,
n. · Loc. cit., n. 90. — · Tr. 29, disp 1, punct. 5,

tiam aliarum poenarum ecclesiasticarum, ut sunt privatio officii, inhabilitas ad offi- cia, etc, quae semper sententia saltem declaratoria indigent. Croix ' cum Lessio, Barbosa, Pellizzario, etc. communiter.

55. - Quaeritur 2°. *Au requiratur mo- nitio, si censura sit comminata ajurefe- rendae sententiae ?* — Si censura sit com- minata *ab homine*, certum est non requiri monitionem ; quia per illud praeceptum jam etiam habetur monitio ab ipso judice facta; ut Sanchez8 et Salmant.7.

Dubium ergo est *si sit ajure*. — Duae sunt sententiae:

Prima dicit omnino requiri monitio- nem; et hanc tenent Palaus·, Suarez9, Laymann 10, et Salmant.11 cum Cajetano, Cornejo, Diana, etc. — Quia (ut dicunt), cum sententia censurae ferenda est ab homine, sicut censura lata a jure petit monitionem a jure, sic ferenda ab homine, petit monitionem ab homine.

JUI
alioi rr^B
ntar imu
tioiicrtx
ra sitattft
fercBdit
«calcatu

Secunda tamen probabilior sententia dicit non requiri monitionem; eamque te- nent Busenbaum (ut supra, *n. 5/*), Bona- cina w, Sanchez αζ· item Filliuccius Ab- bas a) et Avila, apud Palaum 13 (qui pro- babilem putat). — Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, monitio et contumacia: *monitio*, quae facta est ab ipsa lege; tam enim monet lex infligens censuram latae sententiae quam ferendae: et *contumacia*, quia ille jam monitus noluit

Protuh
q“r”tw.

n. 7. — · Diip. 3, sect. 10, a n. 19. v. *Potest autem.* —
* Lib. 1. tr. 5, part. 1, cap. 5, η. 6. — 11 Tr. 10, cap. 1,
η. 91. · *Cajetan.*, *Sum.*. v. *Clericorum peccata, ver.*. AVc
obtiat. · *Cornejo*, de Ccnaur. i. *g.t di*»p. 5, dub. 2, qu. 5. ·
Diana, pari. 5, tr. 9, reaol. 18. — 11 Qu. 1, punct. 9, n. 3,
v. *Sed oppositum.* — *Avita*, pari. 2, cap. 5, disp. 1, dub. 5. ·
“ Tr. 29, diip. 1, punct 5. n. 6.

assertione, quod scilicet de plenitudine pote- statis, Ecclesia potest ferre censuram non praemissa monitione, et quod ob delicta pure praeterita, non habito respectu ad futurum, potest eam ferre.

54. - † Anacletus et Concina non dicunt expresse censuram latam ob peccatum mere praeteritum invalidam esse, sed negant eam infligi posse, quia si resipiscat, addit Concina, non est contumax, « atque adeo neque censura dignus».

55. - Sanchez, *de Matr., lib. 2, disp. 24, η. 28*, id dicit de censura comminata ab ho- mine et idem habet Abbas, *in cap* Cum sit romana, de appellat, *n. 28*; sed ratio quam

affert Sanchez est generalior et valet etiam pro censura comminata a jure.

b) Filliuccius ciLatur utique a Palao; sed ipse, *tr. 11, cap. 4*, genocratim tractans de cen- sura ferendae sententiae distinguit et scribit, *n. 94*: «Absolute loquendo et regulariter, verioremi videri secundam sententiam (quae scilicet negat posse excommunicari absque alia monitione); sed, *n. 95*, addit: «Quando delictum esset tale, ut nullo modo extendere- tur in futurum, sed tantum relinqueret obli- gationem satisfaciendi Deo, probabilius vide- tur tunc posse procedi ad executionem, si alias transgressio fuit notoria et auctor est notus ».

obtemperare. — Nec obstat ratio opposita; quia tunc superior, cum teneat locum primi legislatoris, sicut posset legislator, sic etiam ipse superior potest censuram exsequi.

Requiri- Bene tamen advertunt Suarez Toletus % et Bonacina cum Navarro %
atio re», FiliuccioO, Felino etc., quod eo casu requiritur citatio rei ad censuram declarandam; cum bene fieri possit quod reus probabilem sui (acti excusationem afferat. Nisi forte, excipit Bonacina *, crimen sit adeo notorium ut evidenter constet nullam reo competere defensionem.

Monitio 56. - Notandum autem 1°. Quod monitio
debet eue canonica proprie est *irina*.
trina,

Sed etiam canonica est si fiat *una pro tribus* (adhuc sine causa); dummodo in ista una aequivalens tempus designetur, **aut una**
cum inter- nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt Suarez a) et Salmant³,
o n° et colligitur ex cap. *Constitutionem, de sent, excom., in 6°*) et dummodo terminus sex dierum assignetur ut peremptorius et ultimus: alias, reus contumax non constitueretur. Ita Salmant.⁴, Bonacina \ — Sufficit tamen si dicatur: *Mandamus, ut tnjra sex dies restituat, alias excommunicatur ipso facto*; quia tunc virtualiter terminus peremptorie assignatur. Suarez., Palaus⁷ et Salmant. .

Quando- Notandum 2°. Quod ex justa causa, tria
niUKdici illa intervalla redigi possunt ad unum
pouont

• Diip. 3, eect. 14, n° 6. — • Qu I, punct. 9, n. 4. ~
• Tr. 10, cap I, n. 93 — * Loc. cit — • Loc. dt., n. 5.
— • Diip. 3, sect. 9, n. 4. — • Tr.29, diip. 1, punct. 5, n. 8. —
• Loc. cit., n. 93. — • Qu. 1, punct. 9, n. 7. — • Dbp. 3,
•ect. 9, n. 4. — 11 Loc. dt., n. 94. • Coninet, di»p. 13,
num. 79. • Gibat., dloqui». 6. qu 2, num 6. — • Tr. 10,
op. L num. 94. • Covntjo, de Centur. i. g., dbp. 5,

diem vel brevius tempus: modo V tria spatia assignentur; ut Bonacina., Suarez¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Coninck et Gibalino. — Et aliquando, si periculum sit in mora (ut si clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de reprimenda violentia et turbatione jurisdictionis), sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis: modo terminus designetur; ut Salmant. 11 cum Cornejo, et Croix

Notandum 3°. Quod monitio debet fieri **Moniti-**
ab ipso iudice vel ab alio, ejus nomine, **judice**

— Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet. Ita Suarez u, Bonacina 18 et Salmant. 16 cum aliis. — Debet etiam monitio fieri, in scriptis nisi iudex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex cap. *Venerabilibus, § Porro, de sent, excomm., in 6°*; quia tunc sufficit si monitio fiat oretenus, ita tamen ut probari possit in foro. Ita Salmant.¹⁷ cum Gibalino et Cornejo, ex cap. *Sacro, de sent, excom.*

57. - Notandum 4°. Quod si censura **sumac (-**
ferenda sit contra plures generaliter, **pubUcefiât.** sufficit ut fiat monitio in ecclesia coram populo: si vero ponatur interdictum contra communitatem, sufficit ut moneantur ii ob quorum culpam fertur.—Ita Suarez”, Bonacina et Salmant.¹⁰ cum Gibalino, etc.

Si autem fulminetur censura contra **Qundw**
particularem personam, tunc ipsa **non uiffiat.** specialiter monenda est.

dub. 2, qu 3. — • Lib 7, num, 73. — “ Dbp. 3, acct 11.
num. 1. — ® Diip. 1, qu. 1, punct. 9, num. 4, v. Trfftto.
— 11 Loc. dL num. 95. • n Loc. dt., num. 95. • GibaJi
ditqui». 6, qu. 2, num. 10. - Corttrjo, loc. dt., qu. 7. —
M Di»p. 3, eect. 8, num. 2. — • Di»p. 1, qu. 1, num IL
— • Tr. 10, cap. 1, num. 96. • G4bal., dbqoi». 6, qu. 2,
n. 7 et 8.

<) Toletus, *lib. 1, cap. 44, n. 4*, loquitur de sola suspensione quae ab homine fertur, in poenam peccati dumtaxat

d) Bonacina, *loc. cit., n. 4*, v. *Quarto*, hoc utique docet; sed ibi non citat Filliccium, qui revera de alio casu loquitur, *loc. cit., n. 11* sicut pariter Felinus, *in cap. Rodulphus, de rescript., n. 41*. — Navarrus autem, *consil. 56, de sent, excom., n. 5*, scribit: « Licet excommunicatio et aliae censurae, latae sine monitione, valeant..., declaratio tamen quod aliquis incurrit in illas non potest fieri absque citatione ejus, et antequam audiatur vel contumax judicetur ».

56. * Suarez, *disp. 3, sect 9, n. 3*, dicit: «Tutius erit id observare», ubi nulla rationabilis causa in contrarium subest

b) Bonacina, Suarez et Coninck conditionem hanc non requirunt,

c) Rem aliter proponunt, *loc. cit.*, Salmant.: « Quando in commodum alicujus particularis fertur, ad instantiam illius debet fieri. Si vero in bonum commune, ex proprio motu iudicis potest procedere: quia ex officio ad hoc tenetur. Cap. *Venerabilibus, § Porro, de sent, excom., in 6°*. Non requiritur quod fiat in scriptis, bene tamen coram testibus idoneis, quibus in foro exteriori probari pos-

Excipe tamen tres casus sequentes, in quibus sufficit fieri monitio in ejus domo vel si domum non habeat, in ecclesia vel loco publico. — Casus 1. est, quando reus absconditur aut fraude impedit monitionem; ut Salmant.¹ cum Avila, ex *cap. fin. de dolo et contum.* Dolus autem debet constare testibus, aut manifestis indiciis: Bonacina^{*} et Comejo cum Salmant.³ — (2asus 2, quando reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliae citationes fieri possunt domi aut in ecclesia aut tribunali. Salmant.⁴ cum Bonacina, ex decisione Rotae Romanae. — Casus 3. est, quando probari potest citatio domi facta jam ad notitiam rei pervenisse; tunc enim reliquae citationes etiam domi fieri possunt. Suarez, Bonacina, Cornejo, etc. cum Salmant.⁵; et colligitur ex *clém. 3, de elect.*

Cemurā
•III. tritr. 1
monitione
valid.

58. - Notandum 5°. Quod, licet de necessitate praecepti trina monitio sit necessaria; alias judex lethaliter peccabit (nisi urgentissima causa, ut supra, excusaret), uti apud omnes est certum: — sine tamen illa trina monitione, minime equidem censura erit invalida; cum in *cap. Romana, de scat, excom., m 6"* censurae sine monitione debita inflictae vocentur injustae, sed non invalidae. Imo, in *cap. Sacro, de seat, excom.* dicuntur justae; intellige, eo quod saltem non sunt contra justitiam commutativam aut distributivam, quamvis sint contra legalem. — Ita Palaus 6, Bonacina⁷; et Salmant.⁸ cum Coninck, Gibalino, Cornejo et Diana.

Exceptio
net.

Excipiuntur tamen duo casus, in quibus, nisi praecedat trina monitio, vel una pro tribus (ut supra), invalida est censura:

• Tr W cap. 1, n. 96. — Avila, part. 2. cap. 5, diip. 1, dub. 7, conc. 3. — 1 Di* p. I. qu. 1, n. 9. — 2 Loc. dt. n. 96. — Fornr/o. de Cemur. f. C > di> p. dub. 2, qu. 8. — 3 Loc cit., n. 96. — Bonae., loc. dt., n. 9, v. Secmh./n» casui — Suar., diip. 3. occt. U num. 0. — Bonae., qu. 1, punct. 9, n. 9. — Comejo, de Centur. L diip. 5, dub. 2, qu. 8. — 4 Tr 10. cap. I. n. 96 — 5 Tr. 29, di> p. I. punct. 5, n. 8. — 6 Loc. dt. n. 6. — 7 Loc. at., n. 97. — 8 Coninck, diip. 13,

Γ. Quando judex excommunicat aliquem (vel suspendit aut interdicat) communicantem cum excommunicato a se, ex *cap. Statuimus*, et *cap. Statutum, de seul, excom. in 6a.* — 2°. Quando constat delegatum non aliter accepisse facultatem ferendi censuras, quam trina monitione praecedente. Salmant. 8.

59. - Haec quoad *monitionem* censurae.

Quoad autem censurae *sententiam*:

Notandum 1°. Quod ad censuram incurrendam, non sufficit simplex voluntas superioris. — Sed requiritur ut sensibilibiter ipse eam manifestet scripto aut verbis (ut est certum apud Salmant.¹⁰), aut etiam alio externo signo, ut communiter Suarez a), et Salmant.¹¹ cum Comejo, Villalobos b), Candido, etc., contra aliquos.

Notandum 2°. Quid, licet pro censuris valide ferendis non sint necessaria verba aut signa determinata; oportet tamen ut sufficienter determinetur persona, crimen et censura. Salmant.¹² a ex D. Thoma eI — Et idem dicitur de censurae absolutione. Salmant.¹³ cum Candido, Cornejo et Gibalino.

60. - Notandum 3°. Quod ad censuras licite ferendas, observandae sunt solemnitates assignatae ab Innocentio IV in *cap. Cum medicinalis /, de sent, excom., in 6°*, ubi sic habetur: *Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat et causam excommunicationis expresse conscribat... Exemplum vero hujusmodi scripturae teneatur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus: super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel litte-*

n. 79 cl 81. — GibaL, dioquit. 6. qu. 2, n. 12. — Cornejo, loc. dt., dub. 3, et de Excom diip. 5, dub. ult. « Diana, pari. 5, tr. 9, rei. 19. — 1 Loc. cit., n. 98. — 2 Loc. dt., n. 61 et 65. — 3 Loc. cit., n. 6. — 4 Cornejo, de Cemur. I. f., di> p. 4, dub. 1. et de Excomm., diip. 4. dub. 1. — 5 Candid., ditqui». 22, art. 16, dub. 1. — 6 Tr. 10, cap. I, n. 61, 62 et 63. — 7 Lxx. dt., n. 66. — 8 Candid., loc. dt., dub. 9. — 9 Cornejo, lodi dt. — 10 Giboi., disqui». 10, qu. 5, n. 2.

sit. *Cap. Sacro, de seni, excom.*; Gibalino n 10; Cornejo, *dub, 2, qu. 7* ».

59. - < Suarez ita profecto, *disp. 3, sect. 2. n. J.* sed addit: < Fateor tamen, nisi intercedant verba aut scripta aut vocalia, aut scripta vel propria manu vel alterius ope exhibita, nullam aliam actionem videri suffiden-

tem ad exhibenda signa satis certa et expressa, quibus mediantibus censura inferatur».

' > Villalobos, *part. 1, tr. 16, diff. 6, n. 10*, de sola scriptura loquitur.

D. Thomas, *in 4, dist. 27, qu. 1, art. 2, sol. 2, ad 2*, hoc innuit tantum, dicendo de contrahentibus matrimonium quod quamvis

ScritMu
debet
bilitttr tj
primi

Et mod
«ufikinttr
determini
to.

Sclewni
Utei req»
«itat ad li.
citam itt
tentias

Poetute con
tra Iran»

ras testimoniales confici sigillo autentico consignatas. Postea additur: *Signis autem iudicium huiusmodi constitutionis temerarius exstiterit violator, per mensem unum ab ingressu ecclesiae et divinis officiis noverit se suspensum*. Et inde: *Et haec eadem in suspensionis et interdidi sententiis volumus observari*. — Ratio Pontificis haec omnia praescribendi fuit ne festinanter et temere et imprudenter censurae fulminentur.

Ultra autem has poenas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex a superioribus inferendas, nempe: 1°. Ut reus protinus a censura absolvatur. 2°. Ut si iudex in eo mense, in quo suspenditur ab officiis et ingressu ecclesiae, illis se ingesserit, tunc irregularitatem incurrat. 3°. Ut idem iudex teneatur solvere expensas omnes; et insuper arbitrio superioris alias poenas subire.

Condetā
nom.

Ex quo infertur quod, licet censura sine praefatis solemnitatibus sit valida, ut verius tenent Palaus¹; et Salmant.³ cum Avila^a, Leandro, Gibalino, Candido, etc., contra Ripa et Sayrum⁶, dum ex ipso cap. citato praecipitur ut iudex censuram relaxet; ergo valida censetur; — attamen iudex procul dubio graviter peccabit si aliquam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat censuram in scriptis, si causam non assignet, si exemplum postulanti non concedat. Ita Bonacina³; et Salmant.⁴ cum Sayro, Gibalino, etc.

Sokmm-
lain inter-
dam non re-
qaimntur.

61. – Advertendum tamen 1°. Quod hoc currit quando censura fertur per modum sententiae, cognita causa, cum citatione, ut patet ex verbis in citato cap. *Cum me-*

dicmalis; Si quis-judicium, etc. Secus, si censura fertur a jure, vel etiam ab homine, sed per modum legis generalis sive praecepti particularis (v. gr. alicui ne aliquid agat): tunc enim tales solemnitates non requiruntur. Ita Salmant.¹ cum Gibalino, Sayro et Comejo.

Advertendum 2°. Quod in scriptura debet exprimi causa censurae, non in genere, sed in specie. Et insuper scriptura debet esse authentica, ita ut sit sigillo obsignata et subscripta a iudice vel alio ejus nomine, aut saltem quae idoneis testibus probari possit. — Salmant.¹ cum Gibalino, Comejo, etc.

Advertendum 3°. Quod si iudex sit episcopus, sufficit si proferat censurae sententiam per alium. Si vero sit episcopo inferior, debet per seipsum proferre vel saltem per notarium aut alium ministrum. — Salmant.⁷ cum Villalobos^Λ, Cornejo, Machado, etc.

Advertendum 4°. Non incurrere poenas qui dictas solemnitates omitteret ex causa urgenti quae moram non pateretur; cum in textu dicatur: *Sf quis temerarius, etc.* — Ex quo infertur quod non solum non incurrit poenas episcopus, etiamsi culpabiliter solemnitates omittat (dum in poenis suspensionis et interdicti debet specialis mentio fieri de episcopis, ut ex cap. *Quia periculosum, de sent, excom., in 6a*. Unde, dum in citato cap. *Cum medicinalis*, inter alias poenas indicitur suspensio, apparet quod sanctio illa, sicut non respicit episcopos quoad suspensionem, neque quoad alias poenas: ita Palaus®; et Salmant.³ cum Candido (cl Machado); — sed nec

CaavA cen-
turae in
tprdr ex-
primenda

Scripturj
«it authen-
ttx.

Λ qUGCAIB
proferenda
MrnicntiA.

Interdum
otDiCtemao-
lemntuuei
non incur-
rit pcnxs.

• Tr. 29, diip. 1. punct. 5, n. 10. — 1 Tr. 10, cap. 1, n. 73. - Ltand., tr. 1. diip. 4, qu. 2. - GibaL, dioquū. 6, qu. 1. num. 18. - Candid., dioqui 22, art. 18, dub. 5. Francisc. Ripa, «up. lib. 1 Decretal., rubr. de conitlt., n. 48. — Qu. 1, punct. 8, num. 1. — 1 Loc. cit., n. 72. - Sayr., lib. 1. cap. 13, n. 16. - Gibal., loc. dt., n. 13 et 17. — Tr. 10. cap. 1, n. 74. - Gibal., dliquii 6, qu. 1. n. 25. -

Sayr., lib. 1 cap. 13, n. 17 et 18. - Cartujo, de Censor, i. f. disp. 2, dub. 1; de Excum., diip. 6, dub. 1. - Loc- dt.. n. 75. - Gibal., loc. cit., n. 9 et 10. - Cartuja, de Cemur., i. p. diip. 6, dub. 1, qu. 2 et 3. — 1 Loc. dL, num. X Corntjo, de Cemur. i. g., loc. dt.. dub. 1, qu. 4. - Machado, lib. 1, part. 3, tr. 2. docum. 13, n. 1. — Tr. 29, diip. 1, punct. 5, n. 9. — * Loc. dt., n. 77. - Math., loc. dt., n. 3.

non possint consensum internum per verba exprimere «possunt tamen exprimere nutibus, et tales nutus pro verbis computantur».

60. – «U Avila, part. 2, cap. 2, dub. 3, non salis recte citatur a Salmant.; ibi enim loquitur de solo peccato quod committit excommunicans.

b) Sayrus, lib. 1, cap. 7, n. 16, ad validitatem requirit scripturam, quod tamen postea,

cap. 13, n. 2, negat dicens: «Licet in sententia hominis requiratur scriptura ..., lata tamen sine scriptura et memoriter prolata, valida erit». Item, n. 5.

61. – o? Villalobos, part. 1, tr. 16, diff7, n. 1, videtur concedere quibuscumque iudicibus, quod possint per alium sententiam proferre.

b) Candidus, disquis. 22, art. 18, dub. 2, v. Dico 5, loquitur de sola suspensionis poena.

etiam quivis alius ex ignorantia culpabili omittens: quia temeritas veram scientiam requirit, juxta dicta *Lib. I, n, 169*.

Poenir m-
carrtfiar
et umai cen-
ter circit
effects.

Advertendum 5°. Quod poenae incur-
runtur etiamsi censura non habeat effe-
ctum, puta si iudex jurisdictionem habeat
impeditam, vel si reus solvat aut appellet.
Quia a Pontifice non punitur prolatio
injustae censurae, sed prolatio sine so-
lemnitatibus praescriptis. — Ita Salmant.
cum Gibalino, Felino ri, etc., contra ali-
quos.

62. - Sed dubitatur hic Γ. *Ah incur-
ratur censura lata sub distinctione*, v. gr.
si dicatur: *Maneat excommunicabis aut
suspensus?* — Adsunt, duae sententiae,
ambae probabiles.

Probabili-
ter non in-
currit or
terror la-
ta disjun-
ctive.

Negant Silvester, Navarrus, Henri-
quez, etc.; quia ad censuram incurrendam
requiritur ut ipsa in specie individue de-
terminetur. — Affirmant autem SuarezJ,
Bonacina1; et Candidus, Cornejo cum Sal-
mant.4; quia vi illius propositionis co-
pulativae, tantum optio datur reo eligendi
censuram qua malit ligari. Si autem nul-
lam eligat, dicunt Bonacina et Candidus
utramque incurrere: sed melius tenent
Salmant. cum Suarez quod, si unam
frangat, alteram eligere censeatur.

63. - Dubitatur 2°. *An possit ferri cen-
sura sub conditione?*

1 Tr. 10, dp. 1, n. 79. — *Gibal.*, ditqui». 6. qu 1, n. 14. —
SUvtit., v. *Suspensio*, qu. 5. ver». *Si iterum*
Novar., Man., cap. 77, η. 161. · *Henriq.*, lib. 13, cap. 32,
nata. 4. — · Diep. 3, »ect. 2. num. 12. — · Qu. 1, punct. 7,
num 4. — *Candid.*, dhqui-. 22, art. 17. n. 2, v. *Din 2*.
Cornejo, de Ceotur. I. ditp. 4, dub. 4. · Tr. 10. cap. 1,
n. 63 et 64. — *Candid.* loc dL, v, *Dko 3*. — *Salmant.*,
loc dt, num. 64. — · Loc dt., num. 68. — · Lib. 7,
n. 109 et »eq. — · Tr. 29, ditp. 1. punct. 8, n. 5. — · Tr. 10,

Potest, sine dubio ex cap. *Praeterea 40*, Ferri
de appellationibus. Sed censura pOStea r< tib cm
non incurritur nisi conditione impleta.
— Quare non incurritur si ante imple-
tionem appelletur, ex *eod. cap. 2*: vide
Salmant. ‘. (Advertendo quod appellatio
ante sententiam censurae eam suspendit;
secus si fiat post sententiam. Croix ’). Vel
si creditor, pendente conditione, proroget
terminum pro censura a iudice assigna-
tum. Quia, sicut potest creditor debitum
remittere, ita et terminum prorogare; ut
docent Palaus T; Salmant.8 cum Navarro,
Silvestro et Cornejo; ac [Contin.] Tour-
nely ’, ex cap. *Pastoralis, de appellat*.

64. - Sed hic dubitatur 3°. *An, transacto
termino prorogato a creditore, iudice in-
consulto, si debitor non solvat, censura
incurratur?*

Negant Ugolinus, Henriquez, Sayrus a»,
Navarrus apud Salmant.10; quia suspen-
dere et prorogare censuram est actus
jurisdictionis, quam non habet creditor.
— Sed probabilius affirmant Suarez ’’, Pa-
laus ’’, [Contin.] Tournely ’’; et Salmant.14 Tr»»u
cum Coninck 1», Cornejo et Leandro. Ratio, mST»
«X””
quia ille terminus non assignatur ad finien-
dam obligationem, sed ne solutio ultra
prorogetur sine creditoris consensu; quare
transacto termino a creditore prorogato,
eadem censura manet et incurritur.

cap. 1, n. 69. - *jfavar.*, Man., cap. 27, η. 15. · *Silvetf.*,
v. *Excommunicatio If*, η. I, au. 13. - *Cornejo*, de Censor.
I. <., ditp. 4, dub. 2. qu. 3. — · Part. 1, cap. 4, quner. 5,
reap. 2. — *Violin.*, lab. 1, cap. 20, § 6, n. 6. · *Henriq.t*
lib. 13, cap. 20, lit. i. · *Navar.*, loc. cit., n. 15. · * Loc. dt.,
n. 70. — 11 Di»p. 3, tect. 6, n.p, v. *An vero*. — » Tr. 29,
ditp. I, punct. 8. n. 6. — u Part. 1, cap. 4, qu. 4, v. *Cae-
terum*. — · Tr. 10, cap. 1. n. 70. · *Cornejo*, de Centnr.
I. ditp. 4, dub. 4, qu. 4. - *Leand.*, tr 1, dlip. 4, qu.21.

‘1 Felinus, in cap. Tua nos, de jurejur.,
n. 7; ct cap Ex tenore, de rescript., n. 9,
rationem tantum hujus dicti affert, videlicet:
quoties lex in aliquo tacto potius attendit ani-
mum lacentis quam ipsum effectum, poena
imponitur etiamsi actus sil nullus.

62. - Bonacina hanc ulique sententiam
habet, sed etiam secundam, loc. cit., n. 5,
(quod Salmant. non adverterunt) quae magis
placet S. Alphonse: · In eo eventu, subiacere
utnquc poenae ». Aut dici potest delinquen-
tem qui unam censuram non observat cen-
seri alteram elegisse ». — Idemque habet
Suarez, loc. cit., n. 15, quamvis a Salmant
pro secunda tantum explicatione citetur.

63. - a) Gap. *Pastoralis* statuit excommu-
nicationem jam latam non suspendi per ap-
pellationem; et ita etiam citatur a Collet.

64. - a) Sayrus, lib. 1, cap. 11, n. 20, diver-
simode casum ponit: «Si episcopus Petrum
excommunicet nisi intra mensem satisfaciat
Joanni; an Joannes tempus illud prorogare
possit, ita ut praeterito mense, ob factam a
creditore prorogationem, Petrus excommuni-
catus non sit? _ Verius... sentiunt qui excom-
municatum illum dicunt, si iudice inscio pro-
rogatio facta sit ».

h) Coninck, disp. 14, n. 199, pariter diverso
modo casum ponit: «Si feratur in Joannem,
nisi intra mensem Paulo, quem laesit, satis

incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mutat forum; quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita Ugolinus et Coninck, apud Salmant. . — Limitant tamen Coninck et Suarez nisi ex justa causa, et non in fraudem, domicilium cum foro mutaretur.

65. - Hic denique notandum 1°. Quod censura ferri debet diebus non feriatis, quando ipsa per modum sententiae proferitur, ex *cap. fin. de feriis*. Si vero diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut Palaus³; et Salmant.⁴ cum Sayro et Comejo. — Verum bene possunt ferri diebus feriatis censurae, quando imponuntur per modum legis aut praecepti; et etiam illae quae feruntur per modum sententiae, quando contumacia ita patet, ut cognitione causae non egeat, ex cap. *Evidentia, de accusat.* — Monitio Cautem censurae frequenter fieri solet die non feriato, si causae cognitio non praecedat; secus, si praecedat. Salmant.⁵ cum doctoribus citatis.

Quia, si Notandum 2°. Quod si iudex sciat censuratum esse absolutum pro foro interno, docent Henriquez^b, Felinusc^e et Decius^e, apud Croixe, non esse puniendum pro foro externo.

Notandum 3°. Quod qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari ut sic citius resipiscat, ex cap. *Pastoralis, § fin. de appellat.*, et *clem. fin. de censib.* — Haec autem, si lata fuit ab homine

sive per modum statuti, sive per modum sententiae particularis, ab ipsomet debet denunciari. — Si vero lata fuerit a jure communi, denuntiatio debet fieri ab Ordinario loci ubi censura incursa fuerit, ex *clem. 1, de privil.* Sed tunc ante denuntiationem praecedere debet citatio rei facienda a superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum; alias denuntiatio erit nulla, ex *clem. Saepe, de verbor. sigmf.* Ita Croix cum Navarro, Covarruvias, Palao et aliis communiter, apud Salmant.⁷ — Si autem reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus. Salmant.⁸ cum Suarez.

66. - « **T**ertio, ob defectum justae causae. Haec autem deficere potest tripliciter: 1°. Si nec a parte rei nec secundum allegationes fori externi subsistat. — 2°. Si a parte rei crimen subsistat quidem, non tamen in ordine ad iudicium, quia reus de eo non confitetur nec legitime de eo convincitur. — 3°. Si a parte rei non subsistat crimen, etsi juridice probetur, ideoque titulum seu causam praesumptam habeat iudex. In quo casu, etsi sententia a parte rei sit injusta, ideoque probabilius censura non liget in foro conscientiae; in foro tamen externo servari debet propter scandalum. — Vide Laymann . ».

67. - In dubio an censura sit incursa vel ne, in foro conscientiae non tenemur nos gerere ut censuratos. — Et hoc, sive

a ob de-

jn dubio
ñ
pº5

Utolin., tab. I, cap. 20, § 6. n. 4. - *Coninck*, disp. 13, num. 19. . Tr. 10. cap. 1, num. 68 — . Ap. *Salmant*, loc. cit. - *Coninck*, loc. cil. — . Tr. 29. ditp. 1. punct. 5, num. 14. — . Loc. cil., num. 100. *Sayr.*, lib. 1, cap. 7, nam. 17; et cap. 14, num. 7. . *Cornejo*, de Censur. i. f., ditp. 6, dub. a. — . Loc. cit. — . Lib. 7, num. 80. —

Nmar., Mxn., cap. 27, num. II, et consil. 30, dc «cal. cxcom.. n. 3. . *Covar.*, in cap. *Alma mater*, part. L § 9, num. 5. — . Tr. 10, cap. 1, num. 101. — . Tr. 10. cap. I, num. 101. . *Suar.*, disp. 3, sect. 10, num. 17, v. *fn contranm.* — . Lib. 1. tr. 5, part. 1. cap. b, v. *Secundo redditnr.*

fecerit: si hic illi satisfactionem remisit aut consenserit ut eam differat, ipse eam non incurret, etiamsi statuto tempore non satisfecerit ».

() Suarez, *disp. 3, sect. 5, n. 6 i.f.* limitat: . Si ex praecepto superioris propter commune bonum vel aliam similem causam cogatur domicilium mutare; tunc omnino desinit esse subditus priori iudici, etiam in causa coram illo inchoata ». Secus vero, si « in fraudem vel proprio motu domicilium mutet ». Quod non satis bene retulit Coninck.

65. - Rectius: denuntiatio censurae.

b) Henriquez, *lib. 7, cap. 13, n. 2*, dicit posse admitti in foro exteriori hanc absolu-

tionem; sod *lib. 14, cap. ult., n. 1*, ubi dicit debere admitti, loquitur de dispensatione irregularitatis.

c) Felinus, *in cap. De his. de accusat., n. 7*, de sola blasphemia hoc dicit; Decius, *consil. 137, n. 3*, de sola haeresi et blasphemia; sed generatim auctores isti negant liberum esse in foro externo.

Croix, *lib. 7, n. 75 et 76*, loquitur de denuntiatione facienda pro censura in particularem personam, lata a iudice post canonicam monitionem.

O Palaus, quamvis a Croix citetur, dicit, *disp. 1, punct. 5, n. 13*, denuntiationem fieri posse absque monitione, dummodo crimen sit

dubium sit *facti*, id est circa crimen (puta si dubitetur an percussio clerici fuerit graviter injuriosa), ut docent Sanchezl, Bonacina Holzmann § Mazzotta *, Palauss, Laymann -, Roncaglia ' et Salmant. - cum Candido, Tanner et Diana (contra Sayrum, Azor, etc. apud Bonacina); sive dubium sit *furis*, id est circa sententiam (puta si dubitetur an censura fuerit latae an ferendae sententiae, vel an conditio apposita in sententia sit impleta vel non), ut Sanchez', Bonacina^o, Holzmannl, Roncaglia “ et Salmant.l3 cum Valentia Covarruvias el et Diana; ex D. Thoma, qui^{l4} docet quod post determinationem judicis standum est ejus sententiae; secus ante determinationem. — Ratio pro dubio *facti* est, quia in dubio nemo est exspoliandus jure suo communicandi quod possidet. Pro dubio autem *juris* ratio est, quia poenae sunt restringendae; unde in dubio non incurruntur.

Si vero post censuram incursam dubitetur de absolutione obtenta vel de appellatione interposita et similibus; tunc omnino reus debet se habere ut censuratum. Quia tunc possessio stat pro superiore, ut recte dicunt Sanchez ’’, Palaus’’; et Salmant. ’’ cum Covarruvias. — Et idem dicendum cum Sanchezl3 et Salmant. ’’, si

dubium sit de potestate superioris, quando hic pacifice eam possidet.

68. — Dubitatur 1°. *In dubio an censura fuerit justa vel ne, an ut justa sil judicanda?*

Negat Dicastilius apud Croix §, dicens superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas; sed cum de justitia dubitatur, potius dicendum est possidere libertatem subditi. Et idem sentiunt Vasquez, Sancius % etc. (apud Viva loquendo de lege dubie justa; et probabile putat Tamburinius’l. — Sed verius affirmant Salmant. ’’, Viva M; Bonacina 34 cum Vasquez, Suarez et Salas; item Palaus et alii communiter cum Croix ‘‘. Quia in dubio possidet potestas judicis.

Dubitatur 2°. *An si reus habet opinionem probabilem pro se, teneatur parere judici aliquid praecipienti sub censura, puta solutionem pecuniae?*

Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris sive facti; quia alias nunquam lites finirentur. Ita Salmant. M dire' cum Soto, Diana ^, Vasquez et Avila. Bene tamen advertunt Salmant.27 cum Avila, quod in dubio facti id procedit durante dubio. Nam si postea censuratus §™ nr fieret certus de sua innocentia, tunc non JL tenetur nec solvere nec se gerere ut cen-

Non veto
ip dubio de
absolutio
ne, ipptiu
none
potestate
«aperion».

* Decal., lib. 1, cap. 10, n. 56 et 62. — . Dltip. 2, de Excoth., qu. 2, punct. 6, § 2, n. 49, — . De Poeni. Ecde., n. 151. v. A4 3. — . Tr. 1. ditp. 1, qu. 3, cap. 4, v. /w/ers /. — . Tr.29, ditp. 1, punct. 8. n. 8. — * Lib. 1, tr. 1. cap. 5, M. n. 38. — 1 Tr. II. de 5° Praec., cap. 2, qu. 6. — . Tr. 10, cap.1,n.3P . Camfet.,di«quitt.22,art.1b.dub.1, v.Dico-L. Tann., torn. 4, ditp. 6, de Poenil., qu. 10, n. 60 et seq. > Diana, part. 4, tr. 3, retol. 35, et part. 5, tr. 9. retol. 44. . Sayr, Clav., lib. 1, cap. 13, n. 23 et 24. . Aw, part. 1, lib. 2, cap. 19, qu. 10. . Bonae., ditp. 2. qu. 2, punct. 6, 2, n. 49, v. Rtip. 3 — . Loc. cit. — * Loc. dt., v. /. — M Loc. dt. — ’’ Loc. dt., qu. 6. — 11 Tr. 10, cap. 1, a. 208 et 210. . Diana, lodi dt. - M Quodlibet 4, art. 14. — . Decal., Ub. 1. cap. 10, n. 57 et 59. — . Tr. 29, dl»p. 1.

notorium; «alias ca declaratio *illicita* esset contra jus naturae juridicumque ordinem procedendi »

67. — a) Valentia, *in 3a/l Part., disp. 7, qu. 19, punct. 2, v.Caeterum Didacus*; Covarruvias. *in cient.* Si furiosus, *init., n. 3*, tractant de sola irregularitate ex delicto.

68. — «J Dicastilius, *de Censur., disp. 1, m. 351,353 et 354*, id ait esse probabile, imo probabilissimum et tutum. Et a Croix, *lib. 7, n. 123*, citatur tamquam dicat probabile.

b) Joannes Sancius, *Select., disp. 33, n. 37*,

distinguit, et ait in dubio negativo debere obedire; in dubio positivo, posse non obedire.

De lege aut praecepto dubie justo loquuntur Viva, Tamburinius, Salmant, Bonacina, Vasquez et Palaus.

l Diana, *part. 5, tr. 9, resol. 29*, videtur adhaerere sententiae quae absolute dicit parendum esse censurae, quando judex eam pronuntiat sequens opinionem probabilem; ca enim opinione relata, dicit id valde notandum esse.

'l Vasquez male hic citatur a Salmant;

suratum: tunc enim sententia non potest obligare, cum nitatur praesumptione certe falsa.

Sed si talis censuram ip publico violaret (v. gr. sacris ministrando), licet irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum ; et tunc in foro externo gerere se deberet ut irregularem. Ita Suarez § Palaus -, Croix -; et Salmant.4 cum Coninck. — Hoc tamen intelligendum nisi publice constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum. Salmant.3

sed viure
dii.»

* De Censor., diip. 4, sect. 7. n. 14 et 20. — . Tr. 29, diip. 1. punct. 8, n. 15 et 16. — . Lib. 7, n. 54. — . Tr. 10, cap. 1, n. 212. . Coninck, diip. 13, n. 117 et 119. — » Loc. du,

cum Navarro, Avila, etc., ex clem. *Pastoralis, de sent, et re judic. f).*

Praeterea advertit Contin. Tournely cum D. Thoma «», ex cap. *Pastoralis, de off. el potest, jud. deleg.*, quod exsecutor sententiae, quae sit justa secundum allegata et probata, tenetur eam executioni mandare ; etiamsi ex privata scientia noverit esse injustam. — Secus vero, si sententia etiam secundum probata esset omnino injusta, ex cap. *Super eo, de crini, falsi*

Exsu-
ajerc at-
JX1/ m

0. 5.,. Navar., Man., cap. 27. n. 3. . Avlia, part. 2, cap. 6, diip. 1, dob. 1. v. Hupositis. — Contin. Ttmo., de Censor., part. 1, cap. 3, art. 4, sect. 3, v. Quaeres, n. 1 et X

nam, *de Excom., dub. 11, n. 23*, negat incurri in hoc casu excommunicationem, nisi in rei veritate valida sit sententia.

f) Clement *Pastoralis* habet tantum hujus dicti rationem, scilicet: sententiam nullam non esse sententiam.

t) S. Thomas a Contin. Tournely citatur pro rei probatione, inquantum scilicet, *2a 2a'*,

qu. 67, art. 2, ait judicem judicare debere secundum probata, etiam contra scientiam privatam.

h) *Super co, de crim.falsi*, haec statuit: « Mandantes, ut quoties aliqua scripta sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, et quod per ipsas mandatum fuerit non observes .

DUBIUM V.

Qui possint absolvere a Censuris.

69. *Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam a jure vel ab homine per sententiam generalem.* — 70. *Quis possit absolvere a censuris latis a jure.* — 71. *An omnes confessorii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex sacerdos.* — 72. *Quis possit absolvere a censuris latis ab homine per sententiam particularem.* — 73. *Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas.* — 74. *Quae censurae reservatae possint absolvi ab episcopo per cap. Liceat* — 75. *Vide verba capituli.* — 76. Not. 1. *An episcopus possit dispensare in irregularitate propter haeresim.* - Not. 2. *Quando crimen dicatur occultum vel deductum ad forum.* — 77. Dub. 1. *An possit absolvi ab episcopo qui fuerit punitus in foro alterius episcopi.* — 78. Dub. 2. *An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab episcopo in alio, ubi est occultum.* — 79. Not. 3. *Qui veniant nomine episcoporum.* Not. 4. *Qui vomant nomine subditorum.* Not. 5. *Episcopi possunt absolvere a casibus papalibus occultis, reservatis etiam post Tridentinum.* (Remissive ad Lib. VI, n. 594). — 80. Not. 6. *An episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum.* — 81. Qu. 1. *An episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus cum suo subdito in aliena dioecesi morante.* — 82, Qu. 2. *An facultas concessa in cap. Liceat, fuerit revocata per bullam Coenae.* — 83. *Verior sententia.* — 84. Qu. 3. *An episcopi possint absolvere a censuris bullae Coenae impeditos adire Romam.* — 85. Qu. 4. *Quinam dicantur impediti.* — 86. *Quid, si impedimentum sit ad breve tempus; et quid, si ad longum.* — 87. *An teneatur reus absolutus deinde se praesentare Pontifici, si jam sit emendatus et parti satisfecerit.* — 88. *Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetuo impediti.* — 89. Qu. 5. *An impediti teneantur adire Romam per epistolam aut procuratorem.* — 90. Qu. 6. *An episcopus possit absolvere haereticum impeditum, etiam per alium.* — 91. Qu. 7. *An, cum inferior absolvit impeditum a casu reservato sine censura, teneatur poenitens se praesentare superiori.* — 92. Qu. 8. *An impediti adire episcopum possint a quocumque absolvi.* — 93. Qu. 9. *An possint episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in cap. Liceat.* — 94. *De facultate Mendicantium absolvendi reservata.* — 95. *Quas censuras possint regulares absolvere quoad saeculares.* — 96. *An possint cos absolvere a casibus papalibus occultis.* — 97. *An pro foro externo.* — 98. *An a casibus ab episcopis sibi reservatis.* — 99. *An a censuris episcopis reservatis a jure vel a consuetudine.* — 100. *An a casibus Clementis occultis.* — 101. *An regulares possint absolvere subditos ab omnibus casibus papalibus extra bullam Coenae.* — 102. *An etiam novitios.* — 103. *An novitios, etiam a censuris ab episcopo sibi reservatis.* — 104. *An praelati regulares possint absolvere subditos a casibus bullae Coenae (Usque ad n. 106).* — 107. *An subditos, a censura ob percussionem alterius religiosi aut clerici saecularis.* — 108. *Quid circa recipientes bullam Cruciatas.* - Remissive. — 109. *Regulae pro absolvendis censuris.* — 110. *An, data facultate absolvendi a papalibus, comprehendantur censurae bullae Coenae.* — 111. *An in jubilaes, data potestate absolvendi, omnes censurae comprehendantur, etiam latae ab episcopo specialiter.* — 112. *An habens facultatem circa casus bullae Coenae possit absolvere etiam ab haeresi (Usque ad n. 113).* — 114. *Quid amplius notandum circa facultates regularium.* — 115. *Quid amplius, circa facultatem concessam in jubilaes.*

Ablutio	69. - « Resp. Г. A censura lata per	« vata, ordinarie et per se potest tantum
pendet ab	« sententiam particularem ordinarie is	« relaxari ab auctore legis, vel ejus suc-
natura	« tantum potest absolvere qui eam tulit,	« cessore, vel delegato.
	« vel ejus superior, vel successor, vel de-	« Dixi 1°. <i>Ordinarie</i> ; quia in articulo
	« legatus. — Ab ea quae lata est a jure	« mortis, quivis sacerdos absolvere potest
	« communi vel ab homine per sententiam	« a quavis censura.
	• generalem, si non sit reservata, potest	« Dixi 2°. <i>Per se</i> ; quia per accidens
	« absolvere quivis qui censuratum potest	« et ex privilegio possunt etiam alii. —
	« absolvere a mortalibus: si vero sit reser-	« Laymann 1 ».

* L»b I. it. 5, pirt. 1. o p. 7, n. 2 <1 «cqq.

70. - Universe loquendo, ad tollendas censuras, ex parte absolventis requiruntur eadem conditiones quae requiruntur ad ferendas (juxta dicta w. 12).

Quin Caeterum dicendum Γ. A censuris latis *ajure, non reservatis*, certum est episcopum vel proprium sacerdotem absolvere posse; ex cap. *Nuper, de sent, excom.* Ubi, licet sermo sit de excommunicatione minori, idem tamen de omnibus aliis censuris communiter doctores intelligunt, ut Palaus Roncaglia Suarez 8; et Salmant. 4 cum Henriquez, Ugolino, Cornejo, Gibalino et communi. — Et idem concedunt capitulo, sede vacante, praelatis religionum, et habentibus jurisdictionem quasi episcopalem.

An autem *ab hujusmodi censuris omnes confessarii possint absolvere?*

Negant S. Antoninus, Covarruvias βλ, Paludanus % etc. apud Salmant. 6. — Quia (ut dicunt) sicut ad ferendas censuras, ita ad absolvendas requiritur jurisdictio in foro externo, qua carent simplices confessarii et etiam parochi.

Affirmandum est tamen cum communi sententia, quam tenet D. Thomas®, ubi ait: *Si... [excommunicatio] est major; aut est lata a iudice, et sic ille qui tulit vel ejus superior potest absolvere; vel est lata ajure, et tunc episcopus vel etiam sacerdos potest absolvere.* Ita etiam [Contin.] Tournely 7, Concina®, Palaus®, Roncaglia 10; Salmant. 11 cum Soto, Vasquez,

Coninck, Avila, etc. — Ratio, quia, licet ex jure ordinario nec confessarii, nec parochi hanc facultatem habeant; habent tamen ex concessione speciali Innocentii III, qui in dicto cap. *Nuper* 29 sic inquit: *In secundo... casu* (scilicet, quod excommunicatio non sit reservata) *a suo episcopo vel a proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere. Quamvis enim et tunc, non iudicis, sed juris sententia... sit ligatus; quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* — Quoties igitur censura non reservatur a jure, ab ipso jure datur potestas absolvendi cuilibet confessario, ut intelligitur sub nomine *pro-prii sacerdotis*; yxwx probavimus *Lib, VI, de Poenit., n. 564, v. Unde fideles.*

Et hic advertendum Γ. Quod haec absolutio valebit etiam pro foro externo, ut dicunt Palaus 11, et Gibalinus, Ugolinus, apud Salmant., a. — Advertunt 2°. Roncaglia u, cum Coninck d>; Palaus d> cum Suarez^et Ugolino f>; Sporer d> cum Avila d>; et Salmant. n cum Coninck d>, quod hanc absolutionem parochi et alii confessarii impertiri possunt tam intra quam extra confessionem. Ratio quia decreta Pontificum praecipue forum externum spectare solent; et cum favores principis ampliari debeant, non est cur tantum ad forum internum restringantur. — Advertunt 3°. Salmant. 14 cum D. Thoma Palao, Soto %

Haec absolutio valet pro foro externo.

Dari potest tam intra quam extra confessionem.

1 Tr. 29, diip. 1, ponet. II. § 5, n. 3. — De Centur., qu. 1, cap. 6, qu. 3, reap. 3. — Ditp. 7, xeee 3, n. 2. — Tr. 10, cap. 2, n. 42. — Henric., lib. 13, cap. 27, n. 3. — Utolin., tab. 1, cap. 10, § 1. η. 1 et 2; § 2. η. 1 et 2; § 8, num. 3. — CorntJo, de Excom., diip. 11, dub. 1. — Gibal., diaquia. 10, qu. 3, n. 4 et 6. — S. Anton., part. 3, tit. 17, cap. 11. — Loc. cit., n. 43. — Suppl., qu. 24, art. 1. — De Cemur., part. 1, cap. 5, art. 1, reap. 5. — Dias. 1, cap. 7, n. 3. — Tr. 29, diap. 1, punct. 11, § 5, n. 3. —

* De Cenaur. qu. 1, cap. 6, qu. 3, reap. 3. — u Tr. 10, cap. 2, n. 44. — in 4, dixt 22, qu. 2, art. 3, cooct 3. — Vasc., de Excom., dub. 10, num. 12. — Coninck, diap. 14, n. 230. — Avila, part. 2, cap. 7, diap. 1, dub. 4, concl. 4. — “ Tr. 29, diap. 1, punct. 11, § 5, n. 4. — GIsal., diaquia. 10, qu. 3, n. 7, v. An evro. — Utolin., tab. 1, cap. 10, § 5, n. 3. — M Tr. 10, cap. 2, n. 44. — “ De Cenaur., qu. 1, cap. 6, qa. 3, reap. 3. — Loc. dt., n. 44. — “ Loc. dt., n. 49. — Palans. loc. dt., n. 3.

70. - a) Covarruvias, in cap. Alma mater, part. 1, § 12, n. 4 et 5, concedit parochum absolvere posse ab excommunicatione minori et etiam « in rigore » a majori, sed hanc denegat facultatem simplici sacerdoti.

b) Paludanus, in 4, dist. 18, qu. 5, art. 1 (n. 4), dicit solum episcopum posse absolvere ab excommunicatione majori juris canonici; sed a sententia lata per statum synodale, non reservata, posse absolvere quemlibet proprium sacerdotem.

O Melius: in secundo casu, scilicet in com-

municatione cum excommunicato < in oratione vel osculo, aut orando secum aut etiam comedendo ».

d) Coninck, disput. 14, a n. 230; Palaus, tr. 29, disp. 1, punct. 11, § 5, n. 3; Snxecz, disp. 7, sect. 4, n. 19; Ugolinus, loc. cit., n. 3; Sporer, Suppl. Decal., cap. 3, η. 55; Avila, part. 2, cap. 7, disp. 1, dub. 1, hoc non habent S. Thomas Suppl., qu. 24, art. 1; Sotus, in 4, dist. 22, qu. 2, art. 3, concl. 3; Vasquez, de Excom., dub. 19, n. 12, quidquid dicant Salmant., de sola excommunicatione loquuntur.

Vasquez ac aliis citatis l (contra Candidum), quod confessarii possunt absolute-
Etproqua. vcre non solum ab excommunicatione;
r» aon re- sed ab omnibus aliis censuris non reser-
vatis, nempe a suspensione et interdicto
personali, etsi absolutio earum non requi-
ratur ad perceptionem sacramenti Poenit-
entiae. Ratio, quia illa concessio, cum sit
favorabilis, merito ampliatur ad omnes
censuras.

71. - Certum est autem et commune
inter doctores, omnes episcopos et confes-
sarios absolvere posse innodatos excom-
municatione minori — Vide Salmant.a.

Sed valde dubitatur *an simplex sacer-*
dos possit absolvere ab excommunicatione
minori.

Afirmat Salmant.3 cum Navarro, Ar-
milla b> et Hurtado; ac probabile putant
Bonacina4 et Viva6. Quia (ut ajunt), cum
sacerdos probabiliter possit absolvere a
culpīs venialibus, potest etiam a censuris
eis annexis; juxta id quod dicit D. Tho-
mas®; ibi: *A minori excommunicatione*
quilibet potest absolvere, qui potest absol-
vere a peccato participationis. — Sed
omnino negandum cum Suarez7, Palao8;
et Soto, Cajetano, Comejo et Ledesma,
apud Salmant.· Tum quia in cap. *Nuper,*
de sent, excom. dicitur excommunicatio
minor absolvenda esse vel ab episcopo
vel a proprio sacerdote, qui sane intelli-
gitur simplex sacerdos; tum quia juxta
decretum Innocentii XI (relatum *Lib. VI,*
n. 543, v. Quaer.) hodie vetitum est sa-
cerdotibus simplicibus absolvere a venia-
libus. Haecque reddunt primam senten-
tiam omnino improbabilem.

‘Ap. *Salmant*, lr. 10, cip.2, n.44. · *Candid.*, ditqoil. 22,
art 47, dab. 8. — · Tr. 10, cap. 3, n- IM. — ‘ Loc. cit..
n. 166. · *Nnv.*, Man., cap. 77, a. 25 ct 39. *Gasp. Hurtad.*,
dc Excom., diip. 16, diff. 2. — * Diip. 2, dc Excom., qa. 3,
a. 15. — · De Centur., qa. 2, an. 2, n. 5. — · In 4, din. 18,
qa. 2, art. 5, «olat. 1. — ‘ Dup. 7, iect. 4, n. 17, v. *Qua*
propter. — · Tr. 29, diip. 2, punct. 21, n. 23. — *Sotus*, in 4,
dut. 23, qu. 2, art. 3, coed. 1. - *Cajctan.*, Opuac., tom. 1,
tract. 7, qu. unie., ad 2. - *Cornejo*, de Excom., diip. 11.

71. - ·) Vide notam a, ad n. 147.
b) Armilla, v. Absolutio, n. 37, hanc utique
refert sententiam; sed dc opposita dicit: < Satis
rationi consona videtur ».
72 - ·) Avila, *part. 2, cap. 7, disp. 1,*
dub, 12, rem plane innuit, dicendo: « In foro

72. - Dicendum 2°. Quoad censuras *ab*
homine latas, quod si censura feratur *per*
modum sententiae particularis contra de-
terminatam personam, non potest illa ab-
solvi nisi ab ipso ferente, vel ab ejus supe-
riore, vel ab ejus successore, aut delegato.
Est certum et commune; vide Croix10 et
Salmant.H. — Quod si autem judex in foro
externo testetur censuratum jam satisfecisse
partibus vel esse emendatum; tunc
censetur vel ipse jam absolvere vel cui-
libet absolvendum remittere. Salmant.
Et hic obiter notandum 1°. Quod episco-
pus etiam in alieno territorio potest suos
subditos absolvere in foro tam externo
quam interno, semper ac absolutio fit sine
strepitu judiciali, ut Silvester, Henriquez,
Avila a>, cum Salmant.,a. — Notandum 2°. Quod si quis in alieno territorio delinquit,
et ab illius episcopo specialiter excommu-
nicatur, non potest absolvi ab episcopo
proprio, nisi dc episcopi loci licentia.
Ita Coninck, Turrianus b>, Diana, Candi-
dus, etc., cum Salmant.u. Dixi: *specialiter*;
nam si excommunicatus sit per senten-
tiam generalem, potest a quocumque ab-
solvi, ut mox dicetur.

73. - Si vero censura feratur *ab ho-*
mine per modum statuti, sive *sententiae*
generalis contra personas indeterminatas,
sive in futurum, v. gr. in omnes qui hoc
crimen patrabunt, sive in praeteritum, in
omnes qui hoc crimen commiserunt (posita
contumacia, juxta dicta n, 54). — tunc alii,
ut Suarez1B, et Vasquez, Filliuccius, etc.,
apud Salmant.ie, tenent non ab alio quam
ab ipso ferente absolutionem impenden-
dam esse; quia censura ab homine, juxta

dub. uil · *Pctr Ltdcstn.*, Sum., de Ceniur., cap. 8, dub. 1,
v, *Dico 2.* · · Tr. 10. cap 3, n. 1(6. — ‘» Lib. 7. n. 131. —
u Tr. 10. cap. 2, n. 60. — ‘. Loc. dt. — *Si/vcst.*, v. *Abso-*
lutio /, n. 11, vera. *Secundo.* · *Iftnriq.*, lib. 13, cap. 27,
n. 3. · u Tr. 10, cap. 2, n. 36. — *Coninck*, diip. 14. n. 258. ·
Diana, pari. 5, tr. 9, resol. 9. · *Candid.*, disquia. 22, an. 51,

v. *Atque hate.* — *VAsq.*, de Excom., dub. 1% n. 9 ct 10. ·
Fill.» tr. 11, cap. 9, n. 298 ct 302. · * Tr. 10. cap. 2, n. 50.

animae sine cognitione causae et strepitu judi-
ciali bene potest...; secus si fiat in foro con-
tentioso cum strepitu judiciali ».
*) Turrianus, *dc Censur.*, lib. 2, *disp. 24,*
dub. 5, id ex Suarez refert nec satis aperte
mentem suam explicat.

r« i ten
nUuji
ICIUxna
pirttcih
roL

A con
r* hu cs-
tri pc»
nia itdr
niu*

JttXtiiba.
·olet (crtsi
potest ib
·olvcr

regulas juris, ab eo dumtaxat auferri potest a quo est lata. — Sed probabilius dicendum absolutionem tunc a quocumque confessario impertiri posse, si censura non sit reservata; ut cum Busenbaum (w. 69) tenent Palaus *, Laymann *, Roncaglia ', Concina 4, Holzmann 8, Sporer * et Salmant. 7 cum Coninck Sayro Toletto, Soto Avila, Bonacina; et Croix 8 cum communi. Ratio, quia hae censurae aequi- parantur censuris latis a jure; et ideo a quocumque absolvi possunt, cum agatur de re favorabili, quae amplianda est quan- tum res patiatur, ex cit. cap. *Nuper, de seni, excom. c*).

74. - « Resp. II0. Episcopi, secundum « Tridentinum®, possunt Γ. Absolvere in e foro conscientiae per se Vel vicarium < ab omnibus censuris occultis etiam in « bulla *Coenae* Papae reservatis a>: exce- « pta hacresi, a qua per seipsos tantum < absolvere possunt (quantum est ex vi « hujus decreti). — Dicitur autem censura • *occulta*, quae contracta est ob delictum « non publicum, nec ad forum contentio- < sum deductum; aut si deductum fuit, a « quo reus ob defectum probationis fuit < absolutus. Bonacina I0, ex declaratione « Cardinalium, etc.2°. Possunt etiam saepe « absolvere a censura Papae reservata, < propter impedimentum ejus qui incurrit, « vel quando propter senium, morbum, « sexum, pauperiem, Pontifex non potest

« adiri. — Bonacina n, ex Navarro, San- « chez, Avila, Coninck, etc. ».

75. - Quoad facultatem quam habent verbs Tri- episcopi circa peccata reservata Pontifici, deetint ante omnia notanda sunt verba Triden- tini18: *Liceat episcopis in irregularitati- bus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientes, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis adforum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus oc- cultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, delinquentes... subditos in dioecesi sua, per se ipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari Idem et in haeresis crimine, in eodem foro conscientiae, eis tantum, non eorum vica- riis, sit permissum.*

76. - Hinc notandum 1°. Quod episcopi, licet non possint absolvere ab haeresi oc- culta (juxta sententiam quam mox expo- nemus), possunt tamen dispensare in irre- gularitate ex haeresi occulta contracta. — Ita Potestas u, Salmant.

Notandum 2°. Quod, ut crimen dicatur *non occultum*, requiritur ut, vel sit dedu- ctum ad forum contentiosum, vel sit notum fere omnibus (ut ait Viva cum Suarez), aut saltem majori parti oppidi, vicinia, parochiae, collegii seu monasterii *bl*, ut dicunt Bonacina 14. Sanchez1B; Salmant.14 cum Palao, Pellizzario, etc Ita ut *occul-*

Epūcopi dispensant ia Irrefula ritate ex haeresi oc- culta.

Quando- nam crimen ait publi cum,

1 I

1 Tr. 29, disp. 1. punct. 11, § 4, n. 10. — · Lib. 1, tr. 5, part. 1, cip.7, n. 3. — 1 De Ceniur., qu. 1, cap. 6, qu. 3. reip. 2. — · Dit». 1, cap. 7, η. 6. — 1 De Poenis Eccl. η. 127. — · Suppl. Decal., cap. 3. η. 53. —1 Tr. 10, cap. 2. η. 61. · *ToUt.t* lib. 1, cap. 1b, n. 4. - *Avila*, part. 2, cap. 7, disp. 1. dub. 8. · *Bortac.*, disp. 1, de Censur., qu. 8, punct. 1, n. 6. — · Lib. 7, n. 128. — · Seas.24, de reform., cap. 6. — * Disp. 1, de Censur., qu. 3, punct. 2, n. 1 ct 2 —

11 Loc. ciu, punct. 2, num. 4. · *Novar.*, Man., cap. 27, η. 89. - *Sanch.*, Decal., lib.2. cap. 13, n. 36 et 87. - *Avtla*, loc. cit., dub. 6, COOcL3. · CoNfact, dbp. 14, n. 240. — “ Loc. dt. — ” Tom. 1. n. 3338. — *Viva*, de Poenit., qu. 9, art. 2, n. 7. - Swur., de Poenit., diip. 30, sect. 2, n. 2. — u Diip. 1, de Ceniur., qu. 3, punct. 2, η. 1, v. *Quarto*. — * De Matr.. lib. 8, diip. 34, n. 56. — M Tr. 10, cap. 2, n.59. - *Palaus*, tr.3» diip. 6, punct. 15, § I, a n.9. · *Pfllia.*, tr. 8, cap. 3» n.69.

73. - a> Coninck, *disp. 14, n. 257 et 258*, concordat utique, sed de censura reservata dicit etiam : « Etsi excommunicatio quam talis incurrisset in dioecesi Mechliniensi esset reservata episcopo; si non esset reservata in dioecesi Antverpiensi, posset talis in domum reversus a suo pastore absolvi ».

b> Sayrus, *de Censur., lib. 2, cap. 19, n.5; et cap. 20, n. 2*, dicit ejusmodi excommuni- cationes acquiparari excommunicationibus a jure latis, ab eisque posse episcopum et judi- cem ordinarium absolvere; sed *cap. 19, n 13 et 14*, asserit hanc facultatem ablatam esse parochis. — Sotus autem, *in 4, dist. 22, qu. 2*,

art. 3, conci. 3, dicit tantum censuram quae est ab homine tolli ab eo qui eam tulit, eam vero quae est a jure tolli posse a paracho.

<7 Caput *Nuper* statuit excommunicatio- nem quae est a jure tolli posse ab episcopo vel proprio sacerdote

74. - a) Bonacina dicit sublatam esse hanc facultatem quoad censuras bullae Coenae.

76. - Salmant.,/r. 10, cap. 2, n.54, hoc non habent; imo *cap. 9, n. 79*, negant irre- gularitatem induci ob haeresim occultam.

b> Dummodo decem saltem personae ibi reperiantur, juxta Sanchez, Palaum ct Pelliz- zanum.

tum adhuc dicatur crimen, si illud sciant quinque vel sex personae; ut ait auctor citatus *Istrus*.¹ (Vide dicta *Lab. VI, n. 593*, y. yor. 3, et *n. 1111*). — Tunc autem crimen censetur *ad forum deductum*, cum ibi est probatum saltem per unum testem. Secus, si nullo modo fuerit probatum, etsi reus malis artibus hoc obtinuerit, et ibi absolutus fuerit; quia tunc adhuc censetur occultum. Ita Sanchez Bonacina²; et Salmant. ³ cum Coninck, Avila, Henriquez ⁴, etc. Imo dicitur *occultum*, etiamsi crimen complicitis sit ad forum deductum, quia ex *lege 1, C. Inter alios acta vel judicata*, res inter alios acta non potest afferre praejudicium aliis, quibus res judicata non nocet. Ita Salmant. ⁵ cum Navarro, Bonacina et Sanchez.

77. - Sed hic dubitatur. *Γ. An possit absolvi ab episcopo reus alicujus casus papalis, qui jam punitus sit in foro alterius episcopi ubi iudicium sit finitum?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Sanchez ⁶; et Salmant.⁷ cum Reginald⁸ Avila, Leandro, etc. Ratio, quia intentum concilii fuit servare auctoritatem iudicum et vitare scandalum, si pu-

blica crimina publice non punirentur; at eo casu neque scandalum adest neque auctoritati iudicum praejudicatur. — & *eunda* vero sententia, communior et verior, negat; eamque tenent Suarez b), Palaus⁹, Barbosa ¹⁰, Concina ¹⁰; Bonacina ¹¹ cum Garcia et Rodriguez; ac Croix¹¹ cum Mascardo ¹², etc. Ratio, quia licet tunc iudici sit satisfactum; tamen, cum crimen iudice publicum factum fuerit, manet simpliciter publicum; et ut tale omnino est Pontifici reservatum.

78. - Dubitatur 2°. *An crimen, in uno loco publicum, possit absolvi ab episcopo in alio ubi est occultum?*

Negant Bonacina ¹³ et Suarez¹⁴. — Sed probabiliter affirmant Sanchez ¹⁵, Contin. Tournely ¹⁶ cum Piasecio ¹⁷; Barbosa¹⁷ cum Duardo; et Salmant. ¹⁸ cum Trullench, Leandro, Avila, et aliis apud Croix ¹⁹. Dummodo locus ubi crimen est notum, ita distet ut non sit timor quod publice- tur ubi est occultum.

79. - Notandum 3°. Quod nomine *episcoporum* veniunt abbates et alii jurisdictionem episcopalem habentes; ut Sanchez ²⁰; et Salmant. ²¹ cum Henriquez

1 Part. 2, cap. 15, n. 300. — De Matr., lib. 8, diip. 34, η. 67; dr. Decal., lib. 2, cap. H, n. 21. — Diip. 1, de Ceter., qa. 3, punct. 2, a. 1, v. Quinto el n. 2. — Tr. 10, cap. 2, n. 60. — Coninck, diip. 14, fl. 243. — Avila, part. 2, cap. 7, diip. 1. dub. 11, concl. 8. — * Loc. ch., n. 60. — Novar., Ub. 2, conti. 1. 2, de tenu et re judicata. — Bonac., loc. cit., n. 2. — Sanck., Decal. Ub. 2, cap. 11. o. 21. — Loc dt. — Tr. 10. cap. 2, n. 63. — Rcfin., Ub. 30, tr. 2, n. 29, v. Srxfutn. — Avila. part. 7, ditp. 10, dab. 7. — Leand., tr. 2. diip. 17, qu. 56. — Tr. 4, diip. 4, punct. 3, § 1, n. 17 (edit. Lufdua. 1682), et tr. 29, ditp. 6. punct. 7, n. 13. — Aller- 39, n. 35. — ■ Din. 1, cap. 7, a. 12. — “ Diip. 7, de IrreruL. qu. 5,

punct. 1, num. 6. — Garcia, de Bcnefic., part. 7, cap. 11, n. 60. — Rodric., Sura , part. 1. cap. 167, n. 16. — « Lib. 7, n. 146» — u Diip. 1, de Cernar., qu. 3, punct. 2, n. 3. — 11 De Poenit., ditp. 30, »ect. 2, num. 2. — “ Decal., lib. 2, cap. 11, n. 20. — u De Irregul., part. 3, cap. ult., v. Nota 2. — rt Aller- 39, n. 27; ct in Trld., teat. 24, cap. 6, n. 28, — Duard., in bull. Cocnae, lib. 3, § 2, qu. 11, num. 10. — “ Tr. 10, cap. 2, n. 62. — Trull., in bull. Cruciat., lib. 1. § 7, cap. 2. dub. 6, n. 2. — Ltand., tr. 2, diip. 17, qu. 57. — Avila, part. 2, cap. 7, ditp. 1, dub. 11, concl. 3. — “ Lib. 7, num. 144 — - Decal., lib. 2, cap. 11, n. 5. — “ Loc. dt., num. M.

Henriquez, lib. 14, cap. 7, n. 5, scribit irregularitatem ex culpa sidenter suscipientis ordinem sacrum contra jura, vel in eo ministrantis, reservari « quando manet deductum (delictum) ad forum contentiosum, quamvis uno tantum teste probetur ».

77. - ·) Salmant cum auctoribus a se citatis, dicunt: quando reus punitus est *foro exteriori*, *d* iudicium est finitum; non autem loquuntur de foro *alterius* episcopi. — Idemque notandum venit de Palao, Barbosa, Concilia, Bonacina, Garda et Rodriguez, in secunda sententia allegatis.

b) Suarez, disp. 41, sed. 2, n. 6, v. *Alia regula, i. fi.*, tradat de facultate quam habent episcopi dispensandi ab irregularitatibus occultis.

Mascardus et Menochius citantur solum pro ratione hujus opinionis; et profecto Mascardus, de Probat., concl. 1107, n. 13, didt: « Notorium induci et probari per acta iudicii ». — Menochius pariter, de Arbitr. iudic., lib. 2, cas. 166, n. 6, scribit: « Notorium illud dici quod ex actis resultat... et praesertim cum acta sunt contentiosae jurisdictionis ».

78. - "J Piasecius citatur utique a Contin. Tournely; sed in Prax. episc., part. 1, cap. 1, art. 10, η. 2 (edit. Veneta, 1647), oppositum videtur tenere.

79. - <·) Henriquez de alio casu loquitur, lib. 6, cap. 14, n. 2, videlicet de facultate reservandi peccata absque excommunicatione, in qua aequiparat episcopis abbates jurisdictionem quasi episcopalem habentes.

Juxta alio-
-copa-
-olver-
-liat
-rean
-puni
-tum.

OnUvt
qit
epi,c,,
n,“

Dicastillo et Avila (contra Bonacina et Suarez, apud Croix §. Vide dicta *Lib. VI, n. 593*, v. *Ah autem ch* — Venit etiam capitulum, sede vacante; ut Bonacina ·, Sanchez a et Salmant. 4.

Notandum 4°. Nomine *subditorum* veniunt etiam vagi et omnes habentes animum permanendi in loco illo per maiorem partem anni d>; ut Croix 5 cum Sanchez, Suarez, Bonacina, Barbosa, etc.

Notandum 5°. Quod episcopi, vi concessionis in dicto cap. *Liceat*, possunt absolvere a casibus papalibus, etiam post Tridentinum reservatis; ut probabile esse diximus *Lib. VI, n. 594, Dubit. 7*

80. – Notandum 6°. Circa facultatem a Tridentino concessam episcopis in cap. *Liceat*, absolvendi aut dispensandi a casibus papalibus, vel ab irregularibus occultis,

quod dicit Fagnanus e, ubi ait: *sententia S. Congr. Concilii, episcopi illarum regtonum, quibus concilium adhuc receptum non est, non possunt utifacultate in hoc decreto concessa.* — Notat deinde, declaratum fuisse a Gregorio XIII praedictam facultatem nec etiam cardinalibus competere, etsi ecclesiarum Urbis titulum habeant.

81. Quaeritur 1°. *An episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus occultis cum suo subdito qui in aliena dioecesi moratur?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Avila, Henriquez et Ugolino a>, apud Barbosa 7. — Ratio (ut ajunt), quia concilium tribuit episcopis facultatem dispensandi tantum in sua dioecesi.

Secunda vero sententia, communior et probabilior, affirmat. Et hanc tenent b> Sanchez ·, Suarez ·, Bonacina,0, Diana n, Contin. Tournely11 et Salmant.1·; et Barbosa14 cum Bossio, Marchino, Fagundez, Novario §, etc. Ratio, quia dispensatio per se potest concedi absenti; ergo non oportet ut dispensandus adsit in dioecesi, cum actus jurisdictionis bene possit exerceri etiam extra territorium. — Nec obstat quod in Tridentino dicatur: *in dioecesi sua*. Nam respondetur quod vel particula illa satis verificatur, cum aut episcopus aut subditus existit in propria dioecesi (ut dicunt b> Contin. Tournely14 et Salmant.1·); vel, quod praefata particula refertur tantum ad secundam partem, ubi agitur de absolutione casuum (ut respondent Suarez 17 et Sanchez iβ; Holzmann 10 cum Palao, Pignatello, et Croix *dh* — Ex quo hi

Dicasi., de Ceruur., diip. 8, n. 63. - *Avila*, part. 7, diip. 10, dub. 6, v. *Tertia notandum*. — *Suar.*, dc Center., diip. 41, sect. 2, n. 7. · » *Ub.* 7, n. 14). — · *Diip.* 1, de Cen iur., qa. 3, punct. 2, n. 1. — · *Deed.*, lib. 2, cap. 11, n. 4. — · *Tr.* 10, cap. 2, n. M. — · *Lib.* 7, n. 136. - StfncK. Decal., lib. 2, cap. 11, num. 8 et 9. - *Suar.*, loc. cit., n. 12; ct de Poenit., divp. 30, oect. 2, n. & · *Bonac.*, loc. cit., punct. 2, n. 5. · *Barb.*, allej. 39, n. 4 et eeqq. — · In cap. *Dilectus 15*, de temp, ordin., n. 20 et 27. — *Avila*, part. 7, ditp. 10, dub. 6, ante concl. 2. v. *Circa.* · *Hmriq.*, Ub. 14, cap. 20, n. 6, lit. /. · ' In *Trid.*, «ea», 24, cap. 6, n. 44. — · *Decal.*, lib. 2, cap. 11, num. 12. — · *Diip.* 41, sect. 2.

num. 10. — “ *Disp.* 1, de Ceasor., qu. S, punct. 2, num. 1, v. *Trrfo*; et diip. 7, qu. 5, punct. 1, num. 6. — “ *Part.* 4, tr. 4, resol. 116. — “ *De Cenaus.*, part. I. cap. 5, an. 1, qa. 2, rep. 4, v. *Possunt episcopi*. — “ *Tr.* 10, cap. 2, num. S3, — “ *Loc. du*, nam. 44. · *Bass.*, de JubU., tect. 1, num. 166. · *Marchin.*, de Ordin., tr. 1, pan. 9, cap. 1, diff. 6, num. 8 et 9. · *Fa^und.*, de 2· pracc. Bed., Ub. 8, cap. 8, num. 35. — ° *Loc. dt.* — “ *Tr.* 10, cap. 2, d. S3. — M *Diip.* 41, icct. 2, num. 10. — “ *Decal.*, Ub. 2, cap. 11, num. 12. — “ *De Poenli Bccl.*, num. 327, v *Dicitur J.* · *Palam*, tr. 29, diip. 6, panel, 7, n. 9. · *Pinnatak*, tom. 6, comult. 99, n. 8.

b) Bonacina non fideliter refertur a Croix; quamvis enim, *de Irregul., disp. 7, qu. 5, punct. 1, n. 7*, neget praelatas jurisdictionem episcopalem habentes posse dispensare ab irregularitate; attamen, *disp. 1 de Ccnsur., qu. 3, punct. 2, n. 1*, dicit eosdem posse absolvere a censuris et casibus Papae reservatis, sicut et episcopos.

*) Vide etiam *Append, dc Privileg., n. 31* ct notas adnexas.

<0 Quoad vagos concordant auctores citati; sed Sanchez, Suarez, Bonacina et Barbosa, quidquid dicat Croix, requirunt intentionem permanendi per maiorem anni partem, solum pro dispensatione ab irregularitate, minime

vero pro absolutione a censuris. — Cfr. *lib. 6, n. 593 ct Append, de Privil., n. 32.*

·) Vide *ibid.*, notas subjectas et *Append, dc Privilege n. 36*, cum notis.

81. – Ugolinus, *de Ojf. et Potest, episc., cap. 57, § 2, n. 6*, v. *Quarto*, de sola irregularitate loquitur.

bl Dc Contin. Tournely et SalmanL vide not c ad n. 32, *Append, de PrMleg.*

c' Novarius, *Singular, juris can., concl. 2, n. 8*, haec habet ubi loquitur de *absolutione* a casibus papalibus occultis; ubi vero de irregularitate tractat, haec silentio praetermittit

d) Croix, *lib. 7, n. 139*, hoc ultimum responsum non habet

Ei homi
Bf tatdilo-
nun.

aFâSJiS
čcaprchen
mtTrV

tīpb^īpi
nodentja.
dem.

Probabi-
lior eniaco-
pa· dims-
·at ■abdi-
tam lo aUe-
na dioeeed
morantem.

auctores inferunt quod etiamsi uterque, tam episcopus quam subditus, sint extra dioecesim, bene poterit episcopus dispensare ab irregularitate et absolvere a suspensionibus.

An autem *episcopiis possit absolvere, et delegare facultatem absolvendi casus papales occultos, extra sacramentum Poenitentiae?* — Affirmant Sanchez, Suarez, Bonacina et Salmant . — Sed id hodie omnino negandum, ex declaratione Gregorii XIII. (relata *Lib. VI, n. 593, v. Hic autem*).

82. - Quaeritur 2°. *An praedicta facultas a Tridentino episcopis concessa, fuerit revocata per bullam Coenae quoad haeresim et alios casus in ea reservatos?* — Adest duplex sententia:

Prima negat. Et hanc tenent Navar- Baflez, Vega, Sà, Aragon, Angles, Henriquez, Fagundez, etc., apud Barbosa item Coninck «A Avila, Becanus, Granado, Petrus Ledesma, etc., apud Patrem Milante 4. Et probabilem putant Salmant b».

Ratio (ut ajunt), quia in bulla *Coenae* nulla fit mentio concessionis factae episcopis per Tridentinum. Sed per clausulam generalem minime revocantur facul-

tates a concilio generali alicui tributae; ut habetur ex cap. *Ex parte, dc capell, monach.* cum Glossa *ib.*, v. *Nulla mentio*; et ex cap. *Nonnulli, de rescript*^ et *ibid.* Glossa, v. *Fecerint mentionem*.

Et juxta hanc primam sententiam, notant Salmant. * cum Navarro, Henriquez^ ac Granado; ac Felix Potestas cum Dicastillo et Diana, quod episcopus circa crimen haeresis, licet non possit concedere alteri generalem facultatem absolvendi ab illa (cum talis facultas fuerit tributa a concilio episcopis *tantum, non eorum vicariis*), bene tamen eam potest delegare alteri in casu particulari; quia cum ipsa sit annexa dignitati episcopali, competit episcopis jure ordinario; et ideo potest ab eis delegari omni modo quo eisdem expresse non est vetitum.

83. - *Secunda* vero sententia verior affirmat. Et hanc tenent Sanchez e, Pignatellus 7, Lugo 8, Anacletus @, Toletus 10, Diana n, Roncaglia ,a, Croix ia, Viva H, Vidal ,5, Holzmann10, Mazzotta17, Elbel,e; Barbosa 19 cum Sayro, Molina, Philiarcho, Homobono, Ugolino et pluribus aliis. Item Fagnanus20, ubi id affert decisum a S. Congregatione. Duasque similes declarationes affert Pittonus 11; unam, emanatam die

Abmlurfo
dtri neqait
ettre '<.
cramrn.
turn

Juxta
illu., epi-
-copia po-
tot ab
tart a cam-
but bullae
Gvrur,

Vertu
,κΛ

Sanch.. Decal., lib. 2, cap. H. n. 13; et dc Matr.. lib. 8. di«p34,n.?< · *Suar.*,ditp 41, tect. 2. n. 11. *Sonar.*,ditp. 1, de Centur.. qu. 3, punct 2, η. I. v. *Tertio.* -1 Tr. 10, cap. 2. n. 54. — 1 Man . cap. 27. η. 260 et 275. — *Balers*, in 2·, qu. II, art. 4. qu. 2, v. *Et si quit objiciat.* · Sum. nueva, part. 1, cap. 125, cas. 11; et part. 2, cap. 15. cas. 2. - Sa, v *Episcopus*, num. 37 (edit genuin). · *Aragon* , in 2· 2· qu. 11. art 3, v. Serf *dubium est quisnam.* · Angles, Floret, de Confess., art. 5, diff. 6, · *Henriq.*, lib. 6, cap. 14, n. 7. · *Fa^und.*, de 2· praec. EccL, lib. 8, cap. 8, n. 33 et 33. · · Alleg 40, n. 21. — *Avila*, part. 2. cap. 7, ditp 1 dub. 6. conci. 1. *Becan.*, dc Virtutib. theol., cap 15, qu 2, conel. 4. - *Granado*, In 2· 2·, controv. 1 de Fide, tr. 15, ditp. 14, sect. 2, n. 10. · *Petr. Ledesm.*, Sum., part. 2, tr. 1, cap. 6, coach 21 (ult.), dub. 7. · † Excrdt.S. «up prop. 3 Alex. VII. — · Tr. 10, cap.2, n.M. · «Votor , lib 1. coniiil. 1 de constitue, qu. 48, n. 88 et 89 *Granado*, loc cit., n. 7. — *Fet. Potestas.* Exam, eccles., tom. 1, n. 3316. · *Dicast.*, de Censor., disp. 3, n. 138 ·

Diana, part. 1. tr. 5, read. 2; ct part. 3, tr. 6, resol. 92. — · Decal., lib. 2, cap. II, num. 27 et 26. — ' Tom. 1, consult. 291. — · De Fide, disp. 23, n. 46. — · Tr. 4, de Virtutib. theol., dist. 4. n. 2« ct 30. — M Lib. 1, cap. 30. n.2 — 11 Part. 7, tr. 2, resol. 23. — M Tr. 4, de Censor.. qu. I, cap. 6. qu. 4, resp. I. — “ Lib. 6, part. 2, num. 1617. — M In propos. 3 Alex. VII, n. 4. — H De Propos, damnat., exam. 2, prop. 3. — H De Poenis Eccles., num. 218. — n Tr. 6, disp. 2, qu. 3, cap. 3, \$ 1, num. 2. — M De Poenit., num. 366; et de Censur., n. 253. — ” Allef. 40. n. 23. · *Sayr.*, Decis. cas. consc., lib. 5, tit. 23, decis. 16. · *Molina*, de Just, et Jure, tr. 3, disp. 64, n. 3; et tr. 5, disp. 18, num 2 · *Phiharch.*, dc Off sacerdot., part. 2. lib. 2, cap. 25. · *Homob.*, Exam, cedes., tr. 7, cap. 1. qu. 5, tr. 5. cap. 5, qu. 31, v. *Nona*, et tr. 12, cap. 4, qu. 16, resol. 4. · *Utolin.*, de Censur. Papae reserv., part. 3, cap. 2, v, *Etiam praetextu*, η. 3. — - In cap. *Quoniam* 13. de constit., num. 29. — « De Episcopis, n. 10«H et 1151.

'J Vide not. *h* ad *lib* 6. *n. 593*.
82. - · Coninck, *de Censur., disp. 14, n. 243*, distinguit, dicens derogatum esse quoad haeresim, non vero quoad ceteros casus.

* SalmanL, *tr. 10, cap. 2, n.56*, probabilem primo putabant, excepta tamen haeresi; sed postea, uti declarant ipsi in fine *n. 58*, cx propositione ab Alex. VTI damnata, [de

qua infra *n.* <V3], dixerunt difficile sustineri posse hanc sententiam. Sed rursus, *tr. 18, cap. 4, n. 163*; et *tr. 21, cap. 3, n. 84 et seqq.*, contendunt ex hac propositione non damnari sententiam hanc, sed solum damnari assertum quod ipsa fuerit visa ct tolerata in consistorio cardinalium.

<> Henriquez, *loc. cit.*, *n. 7*, dicit episcopum posse « plenior

4 Dec. 1642; alteram, 28 Octobris 1641 βA Eamdem sententiam omnino tenendam docet Benedictus XIV l cum cardinali Petra, Duardo, Clericato, etc. (ibique testatur quod Pater Suarez prius censuit probabilem primam opinionem; sed deinde b) ab illa recessit, et asseruit ipsam revera omni probabilitate esse destitutam). — Probatur nostra sententia ex verbis ipsius bullae *Coenae*, ubi dicitur: *Nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo..., absolvipossit, etiam praetextu quarumvis facultatum et indulgendorum, quibuscumque personis..., etiam episcopali vel majori dignitate praeditis... per Nos et dictam Sedem, ad cujusvis (nota) concilii decreta... concessorum... ac concedendorum*. Per quae ultima verba jam apparet derogatum concessioni Tridentini.

Objectio. Nec obstat ratio opposita, quod per clausulam generalem non revocantur facultates concessae per concilium generale.

κW"tTeî natura re- Nam respondetur 1° id locum habere, quando revocatio fit per *rescripta*, non vero cum fit per *constitutiones* pontificias; in praefatis enim textibus adductis (ut legenti patet) tantum de rescriptis habetur sermo. Valde autem dispar est ratio inter rescripta et pontificias constitutiones: nam rescripta, quia sunt contra jus, et propter importunitatem ac multitudinem petentium non fiunt ea maturitate et consilio, quo constitutiones Pontificum et decreta conciliorum emanantur. Ideoque id quod dicitur de rescriptis, non pro-

cedit de constitutionibus; ut bene advertunt Fagnanus ·; et Roncaglia * cum cardinali de Luca et communi. — Ac propterea observat Fagnanus 4 Tridentinum derogasse pluribus decretis conciliorum generalium, nulla ipsorum facta mentione. Imo testatur idem Fagnanus 4 S. Pium V in quodam Mntu proprio (relato ad litteram a Nicolao Garcia) declarasse, salis esse ad revocandum concilium quod Papa contrarium disponat, supplicationem manu propria signando. — Insuper laudatus Benedictus XIV testatur, S. Pium V et Gregorium XIII; et idem asserit Pater Viva · ac alii apud Barbosa de hac re signanter interrogatos, respondisse, nulli praeter Papam hodie integrum esse absolvere ab haeresi etiam occulta. — Item, in Vita S. Francisco Salesii, descripta a Petro GallitiaT. narratur (ut notat idem Benedictus) quod, cum Papa Clemens VIII Salesium pro examine ad episcopatum praesentatum interrogasset, an posset episcopus ab haeresi absolvere? respondit affirmative. At Papa subjunxit: *Sed Nos non ita sentimus*. Et tunc S. Franciscus dixit: *Beatissime Pater. si Sanctitas Vestra non ita sentit, nec ego deinceps sic sentiam*.

Respondetur 2°. quod, etiamsi ad derogandum decreto Tridentini fuisset requisita specialis illius mentio, haec jam adfuit in praefata bulla *Coenae*, cum ibi dictum fuerit episcopum non posse absolvere a casibus bullae, *praetextu facultatum per cujusvis concilii decreta concessarum*. Quaenam hic expressior mentio

Ex «ocio-

e» dero-
Su°e cepe

· De Synodo, lib. 9, cap. 4, num. 7 et 10. · *Petra*, Comment. ad constit. 18 Innoc. IV. n. 19. · *Duard.*, in bull. *Coenae*, lib. 3, §2, qu. 11, n. 43. · *C/r/r/r.*, de Sacr. Poenit., dcci* 45, num. 5. · *Suar.*, de Censur., disp. 23, sect. 3, n. 6. — · In cap. *Nonnulli 2S*, de rescript., n. 28 et seqq. — · Tr. 3, de Ltgib., qu. 4, cap. 1, qu. 4. · *Card.*, de Luca.

tom. 14, part. 5, Annol. ad concit. Trid., §tecur 1. n. 12. — · Loc. cit., n. 42. — · In cap. *Nulla*, de conceit. praeb., n. 85. — *NIC. Garcia*, de Benet, part. 4, cap. 5, n. 37 et 33. — *Rcnrd. A'YK* de Synodo, lib. 9, cap. 4, num. 9. — · In propos. 3 Alex. VII, num. 4. — 1 Lib. 2, cap. 33. — *Bc-ucd. XIV*, loc. dt.. n. 9

committere prudenti vicario specialiter delegato ».

83. — A) Prima est S. C. C., et reperitur etiam apud Pallottini, v. Episcopus, § *Id.*, n. 11. Altera est S. O. cujus Sperelli his verbis testis est: « Et ita dum ego essem unus ex praelatis consultoribus in eodem supremo R. et U. I. praetorio, declaratum fuit ».

b) Suarez ita quidem refertur a Benedicto XIV, sed ipse, de *Fide*, disp. 1, sect. 4, n. 13, dicit probabilius per bullam *Coenae*

derogatum esse Tridentino; addit tamen episcopos sese posse conformare oppositae sententiae ut probabili, · nisi certitudo facti accederet ». Et refert decisum esse quod adempta sit haec facultas episcopis; · propter quae censeo non esse in praxi ab hac sententia recedendum ».

<7 Concilium scilicet Tridentinum.

d) Apud Barbosa, *allcg.* 40, n. 24, auctores id referunt de Gregorio XIII et de Clemente VIII.

fieri debebat? Tanto magis quod solum concilium Tridentinum, el non aliud, talem facultatem episcopis concesserat.

ei ru- Accedit ad haec damnatio propositionis 3 ab Alexandro VII, qui dicebat: *Sententia asserens bullam Coenae solum prohibere absolutionem haeresis et aliorum criminum quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est: anno 1626, 18 Julii, in concistorio S. Congregationis Em. Cardinalium visa et tolerata est.* Merito hinc dicunt Viva, Holzmann, Elbel et Benedictus XIV, quod per hanc damnationem prima sententia ita a sua probabilitate (si quam habebat) deturbata est, ut nunc probabilis non amplius videatur.

Nec obstat dicere cum Corella, Condna />, Salmant. et Milante, quod Pontifex non damnavit sententiam, sed tantum quod ipsa in concistorio visa et tolerata fuerit; et ideo putant illam in sua probabilitate reliquisse. Nam respondetur quod, licet Pontifex directe solum damnaverit factum (nempe quod visa fuerit et tolerata); indirecte tamen aperte ipsam sau- ciavit opinionem: nisi enim falsam existimasset, non utique tam sollicitus fuisset de mendacio illo damnando. Cum igitur declaravit eam non fuisse toleratam, implicite declaravit non esse dignam ut tolleretur.

Condauo Ex his omnibus concludit praefatus Benedictus XIV <>, hodie *episcopos non sine temeritatis nota hanc auctoritatem* (nempe absolvendi ab haeresi) *posse sibi ostentare, et tanto minus delegandi.* Poterit ergo solummodo episcopus ut delegatus apostolicus haereticum notorium pro foro

externo absolvere; ut dicit Roncaglia cum Palao et Farinacio. — Postquam autem ab episcopo sublata fuerit excommunicatio, a quovis confessario peccatum haeresis absolvi poterit.

84. - Quaeritur 3°. *An episcopi absolvere possint a censuris bullae Coenae im- peditos Romam adire?* — Adsunt tres sententiae:

Prima absolute negat cum Bonacinal, qui citat Suarez et Innocentium (sed dicit *in simili; ergo* praedicti DD. non loquuntur proprie de hac sententia). — Ratio Bonacinae: tum quia in bulla excipitur tantum articulus mortis, tum quia contrarium nullo jure probatur. Non autem suffragatur epikeja (ut ait) in casu, ubi constat de contraria intentione Pontificis. Nec obstare addit textus infra citandos; quia, vel ibi non datur facultas absolvendi episcopis; vel. si datur, hacc revocata fuit per bullam *Coenae*, sicut fuit revocatum decretum Tridentini. — Excipit tamen Bonacina3 casum gravis necessitatis, v. gr. celebrandi, communicandi et similis.

Secunda sententia concedit episcopis absolvere a caeten's casibus, sed negat ab haeresi. Ita de Alexandris 4. — Ratio cur excipit haeresim, quia in generali concessione (puta in jubileo) absolvendi a casibus bullae, non datur facultas absolvendi ab haeresi; ut declaravit Gregorius XIII. Sed haec ratio debilis est; nam, ex infra dicendis, hacc facultas non oritur ex concessione, sed ex epikeja et praesumpta mente Pontificis.

Tertia communis sententia, cui subscribo, docet, episcopos posse per se, vel per aliose>, ab eis specialiter delegatos, ?u.

in prop. S, Alex. VII, n. 3. — *Holam.*, de Poenit. Eccie., n.218. v. mu/urr. — *Brntd.* XIV, de Sy. eodo, hb. 9. cap. 4, n. 10. — *Corclia.* tr 17, n.22. — *Salmant.*, tr. It, cap, 4, n. 163; et ir.2L cap. 3, n.SI et «eqq. — *Milante*, Exerdt. 3. top. prop. 3 Alex VII. — Tr. 4, qu. 1, cap. 6. qu. 4, reap. 1. - *Palans*, tr 4, dhp. 4,

punct. 3, 1, num. 23. - *Farinae.*, de Haereat, qu. 192, num. 52. — Ditp. 1, de Cesser, in bull. Coenae, qu. 22, punct. 2, num. 23. - *Suar.*, disp. 23. sect. 5, num. 27, v. *Ultimo.* - *Innoc.*, in cap. *Quamvis*, de sent, excom. — Loc. cit., num. 23, v. f. — Conietsar, Monial., cap. 6, § 8. qu. 3 et 4.

Elbel *dc Censur.*, n. 253, dicit: ex hac damnatione, ea opinio « minus probabilis, nec satis luta dici potest ».

f) Concina, *de Censur.*,diss. I, cap. 7, n. 9, id ex aliis refert

e! Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. 9, cap. 5, n d; •Judicent nunc alii antistites, inquit,

an ipsi valeant sine temeritatis nota... eam_ auctoritatem sibi arrogare, atque etiam in synodo ostentare ».

84 - a) Quod possint etiam per alios non habent Palaus, Laymann, Concina, Lugo, Salmame, Milante, Coninck, Avila, Cornejo, Donatus, Leander. Id lamen insinuant Salmant,

absolvere in utroque foro b) legitime impeditos, ab omnibus casibus et etiam ab haeresi: praestito tamen iuramento^f ab eo qui absolvitur, de se praesentando postea superiori (ut infra dicetur, n. 86, v. *Sitamen*). Ita Palaus¹, Roncaglia², Laymann³, Concina⁴ cum communi, Lugo⁵, Salmant.⁶, Viva⁷; Milante⁸ cum Coninck⁹, Avila, Cornejo, etc.; Potestas⁹ cum Tamburinio, Donato, Leandro, Pellizzario, et communi theologorum et canonistarum (ut testatur Roncaglia¹⁰). Ratio, quia, existente impedimento adeundi Papam, restituitur episcopis potestas ordinaria, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis. — Et probatur ex cap. *Ea noscitur* 13, de sent, excom., ubi: *Mulieres, senes et valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apostolicam Sedem non veniant, ab episcopis valeant fidelium communioni restitui*. Idem sancitur in cap. *Quamvis* 58, eod. tit., ubi habetur, quod percussor clerici a Sede apostolica absolvi debet: *Nisi* (additur) *imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia aut inopia, puerili vel senili aetate, fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur quominus Romanum Pontificem possit adire*. Idem in cap. *De caetero*; et in cap. *Nuper* 29, cod. tit., ubi in fine generalius dicitur quod quoties difficulter quis ex justa causa possit accedere pro absolutione excommunicationis ad eum a quo absolvendus esset, *a suo absolvatur episcopo vel proprio sacerdote*. — Quamvis autem praedicti canones loquantur de

censura ob percussionem clerici, quia haec frequentior est; tamen communiter doctores extendunt ad omnes alias censuras, in quibus currit eadem ratio salutis animarum, ex cap. *Cum dilecta, de confirm.*; nam ibi notat Glossa: *Ubi... eadem ratio..., idem jus debet esse*. Ita Salmant.¹¹, Potestas¹², Roncaglia¹³ etc. — Immo (ut bene notat Roncaglia¹⁴) in cap. *Eos qui* 22, de sent, excom., in 6°, universe sancitur, omnes casus papales, quando adest impedimentum Papam adeundi, posse ab alio absolvi; sic enim ibi habetur: *Eos qui a sententia canonis vel hominis, cum ad illum a quo alias de jure fuerant absolviendi, nequeunt... propter impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alto absolvuntur*. Per quae verba *to a sententia canonis*, intelliguntur omnes casus Papae reservati; ut notat ibi Glossa, v. *Canonis* 3.

85. - Quaeritur 4°. *Quinam dicantur legitime impediti?*

Dicuntur (ut habetur ex dicto cap. *Ea noscitur* 13, de sent, excom.) mulieres, senes, valetudinarii. — Adduntur in cap. *Quamvis*, pueri, pauperes, habentes inimicitiam, *vel alias justas excusationes* (ut dicitur in cap. *De caetero, eod. tit.*) *quibus ab itinere rationabiliter excusentur*. His verbis comprehenduntur omnia alia justa impedimenta, quae intra (> l. 88). adnotabimus.

86. - Sed hic praecedenter advertendum quod si impedimentum sit *ad breve tempus*, tunc innodatus censura reservata non potest ab alio absolvi: nisi urgeat

Probatur
ex jere ca.
«Mico.

imo^oi
win ab

quojus di-
^è^p?
ditt

Quid, »l
îîà
j£vc

• Tr. 29, dixp. 1, punct. 11, § 5, n. 6. — • Tr. 4, qu. 1, cap. 6, qu. 1, reap. 2. — • Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 6, n. 3 et 3qq. — • De Ccneur., dit. 1. cap. 7, num. 13. — • De Poenit., disp. 20, n. 218. — • Tr. 10, cap. 2, n. 63 et 3qq.; et tr. 18, de Pririleg., cap. 4, num. 164. — 1 In propo. 3 Alex. VII, num. 5. — • Exccrcil. 3, tup. prop. 3 Mex. VII. • Coninck, de Ccmur., di>p.14, n. 240 et »cqq. (citât, a Salmant.). • Avila, part. 2, cap. 7, ditp. 1. dub. 6, concl. 3 (pariter a Salmant. cit.). • Cornejo, de Excom.,

di«p. 11, dub. 2, qu. 2 (a Salmant. item cit.). — • Tom. I, n. 3347, 3349 et 3353. • Tambnr., de Sacram., hb. 5, tr. de Caiib. reserr., cap. 12, | 3 ct) 4. • Donal., Frux. tom. 1, part. 2, tr. 4, qu. 34, n. 7 et «eqq. • Leand., tr. 2, disp. 17, qu. 58 et 64. • Pellio, de Monial., cap. 9, num. 2b et 27 (edit. Venetia 1660). — » Loc. cit., qu. 4, rt«p. 2. — Glow. Expo., caaus., v. f. — u Tr. 10, cap. 2, n. 63 — “ Tom. 1, num. 3347. — “ Tract. 4, qu. 1, cap. 6, qu. 4, resp. 2. — M Loc. dt.

Avila, Cornejo, Donatus et Leander, dum dicunt hanc facultatem episcopis competere jure ordinario.

*) De utroque foro silent Palaus, Roncaglia, Laymann, Concina, Lugo, Salmant., Milante, Coninck, Avila, Cornejo, Donatus, Leander.

<) Non requirunt juramentum sed solum

obligationem seu praeceptum comparendi Palaus, Concina, Salmant, Viva (saltem pro foro interno), Milante, Avila Cornejo, Tamburinius (pro foro interno). Donatus. Nec ullam hujusmodi obligationem requirit Pellizzanus, loquens de perpetuo impeditis.

Sed de his vide notam e ad lib. 6, n. 585.

necessitas celebrandi aut communicandi, nempe ad evitandum scandalum aut infamiam.

S' tamen impedimentum sit *ad longum tempus*, puta ad annum vel sex menses (imo Mendoza ¹, apud Viva ² ad unam noctem; sed Viva non admittit neque ad biduum quia in tali spatio non adest morale periculum mortis); tunc, excepto impedimento aetatis puerilis, quisque alius impeditus non debet absolvi, nisi praestito prius juramento, quod cessante impedimento, ad Sedem Apostolicam quanto-
c.® tea-
pu*
cuius se praesentabit; ut habetur ex cap. *De caetero, de sent, excom.* Alias, omittens se praesentare reincidet in eandem excommunicationem; ex cap. *Eos qui, de sent, excom.*, *in 6°*. Vide Roncaglia ³ cum Mansi. Et iste ab hac obligatione se praesentandi non excusatur, etiamsi confessarius omit-
tatur illam ei imponere; cum ea sit imposita a jure. Sanchez ⁴, Salmant ⁵. — Sufficit autem ut reus se praesentet per procuratorem. Salmant. ⁵ cum Cajetano, Leandro, Avila; et Potestas ⁶, qui excipit casum percussione clericum, pro quo in cap. *Quod de his, de sent, excom.* taxative exigitur persona

87. — Sed hic dubitatur: *an, si aperte constet reum esse omnino emendatum et partibus satisfacisse, ipse excusetur a tali praesentatione?*

juxta
mendum
Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Navarrus ¹; item Avila, Cornejo et Henriquez, apud Salmant. ² (qui putant probabilem, saltem extrinsece). — Ratio, quia (ut dicunt) finis Pontificis non est alius quam emendatio rei et partium satisfactio. Idque inferunt ex cap. *Quamvis*,

de sent, excom., ubi nulla alia ratio praesentationis exprimitur quam ut reus excipiat mandatum satisfaciendi: *Ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.*

Secunda vero sententia, communior et probabilior, negat: quam tenent Suarez ⁹, Sanchez ¹⁰, Laymann ¹¹ et Salmant. — Ratio, quia mandatum, ad quod suscipiendum tenetur reus se praesentare, non solum suscipi debet ad implendam satisfactionem partis laesae (obligatio enim haec de ipso jure naturae in omni laesione est insita): sed etiam ad exsequenda caetera quae a Pontifice imponuntur ad cavendum idem crimen in futurum; ut dicit Croix ¹² cum Suarez Sanchez % etc. Tanto magis quod, in eodem cap. *Quamvis*, supponitur casus de eo qui jam satisfecerit. — Et pro casibus bullae *Coenae*, id in eadem bulla circa finem, expressum est his verbis: *A praedictis sententiis nullus per alium quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis, et satisfaciendo cautione praestita, absolvi possit.* Ubi observa bene distinguere obligationem standi Ecclesiae mandatis et satisfaciendi, id est parti laesae.

88. — Si autem impedimentum sit *perpetuum*, absoluti omnino manent liberi ab onere comparendi. Bonacina ³, Concina ⁴, [Contin.] Tournely ⁵, Viva ⁶, Potestas ⁷, Roncaglia ⁸. — Dicuntur autem perpetuo impediti:

Ie. *Filiifamilias*, argum. cap. *Mulieres*, et cap. *Relatum de sent, excom.*

2°. *Regulares*, ex cap. *Monachi 2*, ex cap. *Cum illorum 32*, § *Qui st, de sent.*

Pxohd-
lius ttMa-
cuMtur.

Perpetw
i m pediti
non tenea-
tur coapa-
rere.

Et «nat
}ufl,u

Rep-

¹ In propos 3 Alex. VII, num. 6. — Vftu, loc. cil. —
• Tr 1. qu 1, cap. t, qu. 4, resp. 2. Mansi, de Caub.
reserv., part. 1, qu. I. n. 47 — * Decal., hb. 2, cap. 13.
n 30, — * Tr 10. cap 2. n 46. — • Loc. cit., nom. 6b. •
CafetanSam . v Excommuniealia, cap. v. f. •
Leant., tr I diap II. qu 21 • AiVzu, part. 2. cap. 7,
disp 3- dub 4, v. Tertio. — • Tom. 1. num 33S1. —
' Man , cap 2e. num 36, I. f. — Alita, loc. dt., dub. 4
v. Secando. G'nnryo, de Excom , disp 11, dub. 2, qu. 4,

v. Sota 2. - IbHTiq , Hb B. cap. 29, n. 3. • 1 Loc. Cit.,
num 66. — • De Pcnit., disp. 30. sect 3, num. 6. —
* Decal., lib. 2. cap 13. n. 29. — « Lib. 1, tr. 5, part. 2,
cap. 6, num. 4 — ” Tr 10, cap. 2, num. (6. — u Disp. I.
de Censur.. qu. 3, punct. 2, num. 4. — * De Ccnjur.,
diss. 1, cap. 7, n. 13. — u Dc Censur.. part. L cap. 5, art. 1,
qu. 2, rcsp. 3, v. Pounnt 2. episcopi. — H De Pcnit.,
qu 9. art. 2, n 8. — ” Tom. 1, n. 3349. — * Tr. 4, qu. 1,
cap. 6. qu 4, resp 2.

86. — a) Hurtados dc Mendoza, *dc Fide*,
disp 84, sect. 10, § 190, inclinatur (ut recte ait
Viva) in sententiam quae docet unam noctem
esse longam moram.

* Sed dc his vide hb. 6, n. 585, notam e.

R7. — Croix, hb. 7, num. /64, explicat
quid sit juramentum de obediendo mandatis
Ecclesiae, quod est • dc cavendo crimine ob
quod incurrerat hanc censuram ». Et ita etiam
Suarez, *dc Censur., disp. 19, sect. 2, n 10*:

excom., etiamsi censura incursa sit ante ingressum in religionem; ut Roncaglia \ Barbosa et Holzmann — Hi enim absolvi possunt a suis praelatis: nisi (excipitur ·) *excessus... exstiterit... enormis*. (Vide alia circa percussione[m], *n. 107 et 279*).

3°. *Senes*, ex cap. *Ea noscitur, de sent. exeo*;/., quamvis hi sint potentes ad ambulandum; ut Barbosa³ cum Silvestro, Sayro et Grassis. — Nomine autem *senum* veniunt non solum septuagenarii (ut ait Pater Milante⁴); sed etiam sexagenarii (ut probabiliter Pater Viva⁶) juxta dicta *de Jejun.*, *Lib. III, n. 1036*. Non vero quinquagenarii; ut improbabiliter dicit Farinarius apud Barbosa, et alii apud Viva.

4°. *Servi*.

5°. *Pauperes*, scilicet qui ob inopiam nequeunt Romam petere; ut in cap. *Quamvis, de sent, excom.* Secus, si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis; et sic intelligitur textus in cap. *Ea noscitur* ut explicat ibi Glossa, v. *Pauperes*. — Nemo autem tenetur accedere mendicando (ut ait Potestas), si ad hoc non sit solitus; ut notat Palaus⁶.

6°. *Careeribus* vel *triremibus* perpetuo damnati et similes.

7°. *Infirmi*, scilicet laborantes longa et gravi aegritudine, licet non mortifera, puta, quartana; ut dicunt Pater Milante⁷, Salmant. ·, et Potestas cum Palao. — Qui his addunt *debiles*, sive delicatos, non valentes ferre labores itineris. Sed pro istis nisi periculum sit in mora, consulendus est Papa · ex cap. *Mulieres, de sent, excom.*

8°. *Cura obstricti* alendi sive administrandi familiam, vel publicum gerendi officium, quod non possit relinqui sine publico detrimento. — Laymann, Potestas et Palaus.

9°. *Mulieres*; non solum moniales, de quibus est certum ex cap. *De Monialibus 33, de sent, excom.*, ubi carum absolutio remittitur episcopis; sed *omnes* mulieres. Ratio, quia, dum in cap. *Quamvis, de sent, excom.*, ex cap. *Ea noscitur, eod. ht., in 6°*, feminae excusantur a se praesentando, non alia ratio assignatur, nisi quia feminae sunt. Ita Salmant. ·, Milante¹⁰, (Contin.] Tournely¹¹ et Palaus¹²; ac Barbosa u cum Navarro, Bonacina, etc. — Hic autem advertendum quod *moniales* non possunt absolvi ab episcopo a censura ob violationem clausurae etiam occultam, excepto mortis articulo; ex declaratione Gregorii XIII (ut diximus¹³ *Lib. VI, n. 594, Dubit. 8*). Pontifex enim illam sibi specialiter reservavit, quamvis sciret moniales esse perpetuo impeditas.

10°. *Impuberes*: quorum absolutio ex jure ordinario datur episcopis in cap. *fin. sent, excom.* Ideoque hi sunt exempti ab onere comparendi, etiamsi post pubertatem absolutionem petant. Salmant?¹⁴ cum Coninck, Cornejo et Avila, et cap. *fin. de sent, excom.*, ubi assignatur ratio: *Cum propter defectum aetatis, in qua fiat commissus excessus, rigor sit... temperandus*. Recte autem Avila¹⁵ advertit quod si sacerdos, carens facultate absolvendi, absolvat impuberem in periculo mortis a

¹ Tr. 4, qu. 1, exp. 6. qu. 6. — · · Cap. Cum *illorum*. — * Alleg. 41, n. 27. · *Silvt-it.*, v. *Abrolntio 1V*, n. 3. ver» *Dc cimo*. · *Sayr.*, de Centur., hb. 3, Cip. 28, n. 2S. · *Carol, dr Granit*, de Effect, clerical· 9, n. 160 et 161. — 4 Excrdt. 3, <up. prop. 3 Alex. VIL — * Dc Pcnit., qu. 9, an. 2, n. 8. — *Earinae.*, l'rax. criminal., qu. 92, n. 22. · *Barb.*, loc. dt., n. 28. — *Viva*, loc. cit. — *Potestai*, tom 1, n. 3348, «ib. 4. — · Tr. 29, ditp. 3, punct. 23. § 4. n 18. — ' Exercit. 3, »up. propow. 3 Alex. VIL — · Tr. 10. cap. 2, n. 64. — *Pointai*, tom. I, num. 3318, »ub 2. — *Palau* (non dt. a Pote-!), tr. 29, dixp. 3, punct. 23, § 4. n. 18. — *Laym.*,

lib. I, tr. 5, pari. 2. cap. 6, num. 3. — *Point.* loc. dt.. dub. 9. — *Palau*, loc. du — · Loc. du, num. (A — - Excrdt. 3, iup. propo 3 Alex. VH. — 11 Dc Cenxur.. part. L cap. 5, art. 1. qu. 2, recp. 3, v. *Ponunt 2. cfnicopi*. — 11 Loc. cit.. num. 7. — w Alleg. 41. num. 30. · *Nmur Man.*, cap. 27, n. 88. · *Bonae.*, de Ccniur., ditp. 2, qu. 4, punct. 5, num. 13. — u Tr. 10, cap. 2, num. 67. - *Ccnimk*. de Centur.. ditp. 14. n. 238. · *Cornejo*, de Excom., ditp. 11, dub. 2, qu. 4, v. *Nota 1.* · *Avila*, p<rt. 2, cap. 7, ditp. 1. dub. 6, conc. 3: et ditp. 3, dub. 4. — * Loc. dt., ditp. 3, dub. 4, v. *Circa quam*.

et Sanchez, *loc. cit.*, *n. 21 et 22*, loquens de obediendo mandatis ispius absolvendis. Sed de hoc vide citatam notam c ad *lib. 6, n. 585*.

88. - «0 Barbosa, *alleg. 41, n. 17*, oppositum tenet, dicens: «Advertas Limen quod abbas non absolvit novitium incidentem in excommunicationem canonis *St quis suadente*, ante religionis ingressum ».

b) Holzmann, *de Poenis Eccles.*, *n. 126*. dicit solum (quod ad praesens attinet) regulares laborare impedimento perpetuo vel diuturno.

<7 Idemque notat Milante.

Sed de hoc vide notam h ad *hb. 6, n. 594*, ubi ostendimus S Alphonsum aliter postea de hac re scripsisse.

> <nc>.

O Servi.

5- Paape-
rn.

* P<rpc-
lao damna-
ti.

>bfirmi.

*> Malic,
rr» ©«Mi.

10- Impu-
beres.

censura papali, debet ei imponere, ut extra periculum se praesentet episcopo.

ij» Vitam
d «ce n tes
loniawrum.

Etiam impediti censentur illi qui simul vitam ducunt, ut *milites* vel qui in *seminario* morantur. — Unde hi ab episcopis absolvi possunt a casibus Romano Pontifici reservatis; ut Milantel, et Barbosa³ cum Navarro, Bonacina, etc., et ex cap. *Quoniam, de vita et honest, cleric.*, ubi datur facultas episcopo absolvendi eos qui simul vivunt, si quis eorum clericum socium percusserit, modo percussio non fuerit enormis.

U· Impedi-
u ob quod-
vii grave
damnum.

Denique censentur impediti quicumque iter arripere nequeunt sine gravi damno spirituali vel temporali suo vel suorum. Viva®, ex cap. *Quamvis, de sent, excom.*, ubi dicitur excusari, *sive quolibet impedimento canonico retrahatur*. — Ut autem hi supra enumerati dicantur perpetuo impediti, sufficit ut tali impedimento laborent per decennium; et secundum Tamburinium \ etiam per quinquennium; et consentit Viva® et Roncaglia[·].

Leviter autem clericos percutientes semper possunt absolvi ab episcopo ex argum. cap. *Pervenit, de sent, excom.* Vide dicenda n. 279.

An impe
diu de
beat recur*
rert per
epistdam

89. - Quaeritur 5°. *An impediti adire Romam in persona teneantur adire saltem per epistolam aut procuratorem ad absolutionem a praedictis casibus obtinendam.*

Affirmat Bonacina⁷ — cui adhaeret Po-

testas — putans quod pro casibus occultis recurrendum sit per epistolam ad S. Poenitentiarium, quando commode fieri possit et aliqua necessitas non impediat; quia ad hoc est S. Poenitentiarium a Pontifice constituta. — Haec sententia est probabilis

Sed probabilior et communis est sententia negativa cum Roncaglia® (qui vocat tutissimam sententiam), Milante⁹, Viva[„], Palaol^{||} et Sporer^{|||} cum communi; et Salmant.^{||} cum Cornejo, Henriquez, Dicastillo, Avila, Diana, Coninck (Vide dicta *Lib. VI, n. 563, v. Dubii. 3*). Idem dicit Sanchez¹⁴ (qui excipit casum haeresis; at hanc exceptionem rejiciunt Palaus cum Aversab[»], et Dicastillo apud Croix u). — Ratio: tum quia, stante impedimento Romam adeundi, restituitur (ut diximus) ex jure episcopis potestas ordinaria absolvendi, per reservationem bullae ablata; tum quia (ut ait Roncaglia⁴) jus non obligat reum, nisi ut personaliter adeat Papam: unde, si id praestare nequit, ad aliud non tenetur Praeterea, addit bene Roncaglia^d», obtinere absolutionem a S. Poenitentiarium est privilegium; sed privilegia, utpote favorabilia, nullam inducunt obligationem iisdem utendi.

Et sic pariter ab episcopo in casu impedimenti reus absolvi potest, etiamsi adsit nuntius apostolicus qui possit facile adiri; ut probabilius tenent Roncaglia; et Salmant.¹⁷ cum Cornejo, Diana, Avila, Hen-

Koptw
datur jaiu
jui acti
qoum

» Exercit. 3, sup. prop. 3 Alex. VII. — · Alleg. 41, n. 16. · *Novar.*, Man., cap. 27. n. 91. - *Bonac.*, de Excom in partie, extra bull. Coenae, disp. 2, qa. 3, punct. 6^a sect. 5, n. 9. — 1 De Poenit., qu. 9, art. 2, n. 8. — « Decal., lib. 2, cap. I, § 8, num. 9. — 1 Loc. dt., num. 8. — · Tr. 4, qa. 1, cap. 6, qu. 4, resp. 2, v. *Dctnum*. · 1 Disp. 1. de Censor., qa. 3, punct. 2, n. 4, v. *E vrrro*. — “Loc.dt, qu. 4, resp. 2. — · Loc. dt., v. *Errant vrrro*. — w In prop. 3 Alex. VII, n. 7. — u Tr. 29, disp. 1, panct. 11, § 5, n. 6. — · Part. 8. cap. 6, r.. 750. — “ Tr. 10, cap. 2, n. 66. · *Cornejo*, de Excom., disp. 11, dub. 2, qu. 2, v. Sr-

eundo nola. · *Hcnriq.*, lib. 6, cap. 9, n. 7; et lib. 12, cap. 3, n. 1, 1.1 · *DicaU.*, de Censor., disp. 3, n. 57 (a Salmant. non dt.). · *Avila*, part. 2, cap. 7, disp. 1, dab. 6, concl. 3. · *Secuudo*. · *Diana*, part. 5, tr. 9, resol. 6. · *Coninck*, diip. 14. n. 241, v. *Nota 2*. — »· Decal., lib. 2, cap. 13, n. 14 et 37. — *Dicasl.*, tr. 8, de Poenit., disp. 11, dub. 16, n. 268. - » Ub. 6. part. 2, n. 1624. — »· Tr. 4. qa. 1, cap. 6. qa. 4, reap. 2. — *Roncastl.*, loc. dt. — ” Tr. 10, cap. 2, num. 66. · *Comrjo*, d« Excom., disp. It, dub. 2, qu. 3. · *Diana*, part. 5, tr. 9, resol. 6. · *Avila*, part. 2, cap. 7, disp. 1, dub. 6, concl. 3, v. *Quarto*.

f) Auctores citandi non loquuntur de militibus

89. - ·) Potestas ex parte tantum adhaeret, *torn. 1, n. 3346*, dicens recurrendum esse per epistolam ad S. Poenitentiarium, quando, etc. Sed scribit etiam : · Impeditus personaliter adire Pontificem non tenetur mittere pro absolutione per nuntium aut literas ».

b) Auctores isti ita sane citantur a Croix, sed rem dumtaxat innuunt et hoc quidem

modo: Palaus, *loc. cit.*, n. 6, dicit episcopum posse impeditos absolvere a *qualibet* censura Pontifici reservata. Deinde addit: < Neque sic impeditus tenetur medio procuratore comparere coram Pontifice ». - Et Ita etiam Aversa, *dc Poenit.*, qu. 17, sect. 5, v. *Ulterius*.

e) Haec doctrina reformanda est ex variis decretis S. O. Cfr. notam e ad lib. 6, n. 585.

d) Roncaglia, *loc. cit.*, id dicit de recursu ad delegatum Papae.

riquez; et Lugo'Inpud Croixl (contra Molina /4 Bonacina, Coninck, etc., apud Salmant §. — Sicut enim nuntius, ita et episcopus tunc absolvere potest, ex delegatione Pontificis.

90. - Quaeritur 6°. *Ah casu quo haereticus sit impeditus recurrere ad Papam, possit episcopus eum absolvere* (juxta sententiam mox supra relatam in Quaest. 3, n. 84, v. *Tertia*), *non solum per se, sed etiam per alios?*

Jam diximus supra in Quaest. 2, 83, quod extra casum impediti non potest episcopus absolvere ab ullo casu in bulla *Coenae* reservato, et tanto minus delegare.

In casu vero impediti dicimus cum Bonacina §, Roncaglia ° et de Alexandris b, valde probabiliter posse episcopum ab omnibus casibus pontificiis, etiam haeresis, absolvere; et delegare, non solum specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. — Nec obstat Tridentinum in laudato cap. *Liceat*, ubi, cum sermo fit de haeresi, dicitur: *Eis tantum, hoc eorum vicariis* (absolvere), *sit permissum*. Nam recte respondent auctores citati quod id procedit juxta antiquum praescriptum Tridentini, ubi concessum erat episcopis absolvere ab haeresi occulta, etiam extra casum impediti. Sed cum agitur de impedito ab adeundo Pontificem, facultas haec absolvendi ab haeresi aliisque casibus bullae *Coenae* competit episcopis, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis;

ut communiter loquuntur doctores, utque late probavimus in dicta Quaest 3 (w. 84, v. *Tertia*), ex pluribus textibus ibi allatis. A Unde cum in casu impediti praedicta facultas de jure ordinario spectet ad episcopos, eo quod est annexa ipsi episcopali officio et dignitati, ideo ipsi bene possunt generaliter eam delegare. — Et hoc est juxta communem doctrinam auctorum, nempe quod omnes qui habent potestatem ordinariam possunt eam delegare; ut docent Salmant.4 cum communi, Contin. Tournely, Holzmann et alii passim, ex leg. *More majorum* 5, ff. *de jurisdictione*, ubi id expressum habetur: *Is demum jurisdictionem mandare possit, qui eam suo jure* (id est ordinario, ut explicat ibi Glossa) *non alieno beneficio habet*. Certum contra est quod, cum alicui praelato aliqua potestas conceditur, et ejus officio sive dignitati annectitur, illa est vel saltem aequiparatur potestati ordinariae; ut docent iidem Salmant.7 et Laymann, qui id probat ex leg. 1, ff. *de offic. ejus cui mandata est jurisdict.*, et cap. *Quoniam abbas, de off. jud. deleg.*

91. - Quaeritur T. *Ah, quando ob mortis periculum vel ob aliud impedimentum absolvitur ab inferiore peccatum reservatum, sed absque censura, imponendum sit onus poenitenti ut superiori se praesentet?*

Negant Sanchez cum Corduba «J, Zambrano item Salmant.10 (qui citant Suarez u, sed non bene, ut infra videbi-

Htnriq, lib. 6, cap. 10, n. 1, v. t; et lib. 12, cap. 3, n. 1, lit. h in comment. — 1 Lib. 6, part. 2, num. 1624. — *Honac.* diep. 1, de Censur. qu. 3, punct. 2, num. 4, v. Coninck, diip. 14, n. 242. — Tr. 10, cap. 2, n. 66. — Tr. 4, qa. 1, cap. 6, qa. 4, reap. 2, v. *Quodii*. — Tr. 11.

de Ltffib., cap. 5, num. 51 — * De Ltffib., cap. 6, art. 2, v. *QnoJ special.* — « De Left, num. 435. — 1 Loc. dL, n. 50. — Lib. 1, tr. 4, cap. 22, n. 6. — Decal., lib. 2, cap. 13, n. 42. — Tr. 10, cap. A n. 46. — De Poeeil, diip. 30. »ect. J. n. 6.

D Lugo male citatur a Croix; nam expresse adhaeret contrariae sententiae, de *Poenit.*, disp. 20, n. 220 et 221.

f) Molina non citatur a Salmant., licet revera concordet, de *Just. et Jure*, tr. 3, disp. 64; sed citatur Navarrus, qui etiam concordat in *Man.*, cap. 27, h. 90, v. *Ad quartam*.

90. - ») Bonacina, de *Censur. bull. Coenae*, disp. 1, qu. 22, punct. 2, n. 24, utique dicit hanc sententiam non esse improbabilem, ipse vero, n. 23, probabilius censet episcopum non posse hunc impeditum absolvere.

b) De Alexandria, cap. 6, § 8, qu. 3, dicit episcopum posse impeditos absolvere a casibus bullae *Coenae*, « cx vi juris communis »; sed qu. 4, expresse excipit haeresim, a qua negat episcopum posse impeditos absolvere.

c) Hoc non habent Roncaglia nec de Alexandras; de Bonacina autem vide notam a.

OSed vide notam c ad num. praecedentem.

91. - Corduba, *Sum.*, qu. 18, punct. 2, Dico 2; Zambranus, *Decis. casuum temp. mortis*, cap. 4, de *Poenit.*, dub. 4, n. 25, quamvis simpliciter a Sanchez hic citentur, haec tamen de solo mortis articulo dicunt, unde non videntur a S. Alphonso dissentire.

mus). — Ratio (ut ajunt), tum quia eo casu directe absolvitur peccatum, tum quia nullo jure cavetur tale onus comparendi.

Sed omnino distinguendum: Si peccatum sit absolutum />/ articulo sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se praesentandi ad superiorum. Quia tunc vere directe peccatum fuit absolutum, cum eo casu cesset omnis reservatio; ut recte docent Suarez et Salmant. * cum Paludano et Navarro; ac Diana³ cum Granado, Praeposito, Hurtado, etc. — Scelus vcr°. s' peccatum est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi superiorem extra mortis articulum; quia tunc nullus inferior potest directe absolvere u reservatis, sed tantum indirecte (juxta dicta Lib. VI, n, 585, v. Dubtt. 1). Unde poenitens, ut postea directe a superiore absolvatur, omnino cum convaluerit tenetur eum adire. Ita communissime Suarez⁴; Laymann ‘cum Navarro, Soto, Coninck, Richardo etc.; et Ciera e cum communi, ut asserit.

92. - Quaeritur 8°. An impediti adhuc episcopum adire pro his censuris vel

aliis reservatis possint a quocumque coit-Pessario absolvi?

Negant a>communius Suarez, Lugo, Becanus, etc., apud Viva 7. — Quia hoc in jure conceditur tantum episcopis; nec in lege positiva valet argui a pari.

Sed probabiliter affirmant (cum onere tamen comparendi ad episcopum, cessante impedimento), Roncaglia ·, Palaus *, Spo- rer·; Croix< cum Navarro Abbate Angelo et Tabiena; Salmant. 10 cum Tanner, Silvestro, Henriquez; Vivall cum Perez, Hurtado d>, Granado, Dicastillo, Bossio r> et Caelestino I). — Ratio: turn quia ubi eadem est ratio idem jus debet esse (ut dicit Glossa in cap. Cum dilecta, de confirm.) turn quia non deest lex hoc expresse indulgens: nam in cap. Nuper29, de sent, excom., habetur, ut supra adnotavimus, quod impeditus ex justa causa adire superiorem jus habentem absolvendi a censura, a suo absolvatur episcopo vel proprio sacerdote. Sub nomine autem proprii sacerdotis venit quidem quilibet confessarius; ut notat ibi Glossa <>, et recte inferunt Salmant.If. ex cap. Omnis utrius-

· Dc Poenit.. diip. 30, eect. 3, n. 7, v. Drptccalis vrrö. — · Tr. 6, dc Poenit., cap. II, n. 21. · Palud., in 4.diet. 20, qu. 1. art. 2, cond. 3 (n. 6). · Mwr., Man., cap. 26. n. 26. — ·Part. 5, tr. 3, reeol. 66. · Granado, dc Poenit., tr. 10, diip. 4, n. U. - Proc/os., de Poenit , qu. 7, dob. 5. n 42. · Prlr. Hurtad.. de Fide, dbp. Bl. ecct. ». § 130. — · Dc Poenit., diip. 30, acct. 3, n. 8, v. Srcundo dicendum. — · Lib. 5, tr. 6, cap. 12, num. 10 · Navarr., in cap. Con- üd<r<t, § Cum/mi, num. 13. de Poenit., dist. 5. · So/ns, in 4, diet. 18, qu. 2, art. 5, prop. 2. · Coninck, disp. 8, n. 106. — · Di>. 1. qu. ult.. n. 161. — Suar., de Poenit . disp. 30, sect. 3. num. 12. - dc Poenit., di«p 20.

num. 224 et icqq. · Bccan., de Sacram., cap. 40, qa. 6, cond. 4. · ' Dc Poenit., qa. 9, art. 2, num. 9. — · Tr. 4, qu. 1, cap. 6, qu. 4. reap. 3. — ' Part. 3, cap. 6, ,n. 751. — Ansatus, v. Absolutio III, num. 17. · Tabiena, v. Abso- lutio U, num. 8, qu. 6. — M Tr. 10, cap. 2, num. 63. · Tann., tom. 4, dhp. 6, qu. 10, n. 122. · Silwst., v. Abso- lutio 111, n. 16. qu. 12. · Henriq., lib. 6, cap. 9, n. 7. — * Loc. dt., n. 9. · Prrra, dc Poenit., ditp. 50, acet, ult., n. 3 ci «eqq. * Granad., de Poenit., tr. 10, diap. 7, n. 12 et 13. - Dicati., de Poenit., diip. 11, dub. 17, num. 303 et 306. — Glossa, v. Similitudine. — ' Tr. 10, cap. 3, num. 164.

Richardus de Mediavilla, in 4, dist. 17, art. 2, qu. 8, ad 2, a Laymann citatur quasi sit hujus sententiae; sed non satis apparet cam tenere

92. - * Suarez, loc. cit., non loquitur de casibus papahbus sed tantum de reservatis ab inferioribus Papae. Et secundum hoc concordat — Viva autem tractat de impedimento temporaneo adeundi episcopum.

b) Palaus, tr. 29, disp. 1, punct, 11, § 5, n. 6, scribit tantum: - Conceditur episcopis, imo saderdoti proprio, facultas absolvendi quoslibet impeditos adire pontificem».

Croix, lib. 6, part. 2, n. 1624, hanc sententiam ex Viva refert dumtaxat; et praeterea non dial auctores hic allegatos pro ea, et re- vera Navarrus, Man, cap. 27, n 89, eam rejicit, itemque Abbas, in cap De caetero,

de sent excom., n. 1, licet in cap. Nuper, n. 6, eidem adhaereat.

d> Quidquid dical Viva, nullus Hurtadus citatur a Diana pro hac sententia, part, 5, tr. IV, resol. 58.

') Bossius, Moral., part. 3, tit. 4, n. 71, dicit defendi posse hanc opinionem ut probabilem; sed ipse, eam oppugnat et tenet oppo- sitam.

f) Coclestinus Suessionensis, Compend. theol. mor., tr. 1, cap. 23, dico 5, ait sacer- dotem inferiorem absolvere posse a casibus papalibus, «quoties non patet aditus ad Pa- pamzvcl legatum, vel delegatum ejus, nisi cum magna difficultate et mora». Et addit idem sibi videri de casibus episcopalibus.

Glossa in cap. Nuper, dicit: « Sic ergo simplex sacerdos potest absolvere, 26, qu. 6,

Pro c m»
bai p>-aj
bat, tepe
diti adire
epiicopka
abiolv·
tur «
coakv
une-

que, de poenit. et remiss, ubi praecipitur, quemque semel saltem in anno confiteri proprio sacerdoti, qui communiter intelligitur quivis confessarius (ut probavimus *Lib. VI, n. 564 et 670*). — Si igitur non potest verificari casus quod sacerdos absolvat reum a censuris Pontifici reservatis quando episcopus adiri potest, saltem verificari debet quando episcopus adiri non potest, ut recte arguunt Roncaglia I et Salmant. I cum Henriquez et Diana *.

Imo Palaus⁸ dicit, ex vi praedicti textus, impeditum adire Papam posse indistincte absolvi a proprio sacerdote. — Sed probabilius puto cum Sporer 4, Salmant. 6, Roncaglia et aliis communiter, (ut supra), hoc non admittendum, nisi quando non patet facilis recursus ad episcopum. Nam *to a suo episcopo vel proprio sacerdote*, communissime doctores interpretantur, non disjunctive, sed subrogative, nempe quando episcopus nequit adiri. Tanto magis quod in cap. *de caetero 11*, et cap. *Ea noscitur 13*, expresse disponitur quod cum non potest adiri Pontifex, adeatur episcopus 0.

Satis etiam probabilis est cum Suarez, Sanchez et Molina (ut notavi *Lib. VI, n. 563, v. Dubit. 1*) quod in articulo sive periculo mortis quilibet confessarius possit, etiam praesente episcopo, absolvere a casibus papalibus; quia tunc omnis reservatio cessat. Nec obstant textus mox supra citati in cap. *11 et 13 de sent, excom.* Nam probabiliter respondet Sanchez cum aliis (ut supra), eos procedere tantum in

casu percussione clericorum, de quo loquuntur, non vero in aliis. Praeterquam quod nullum expressum inveni textum, qui in articulo mortis praescribat quod infirmus ab episcopo absolvatur a censuris Pontifici reservatis. — Excipit tamen Sanchez I cum aliis, si casus Pontifici reservatus esset occultus; quia tunc jure ordinario potest episcopus ab illo absolvere, vi Tridentini in laudato cap. *Ltceal*. Unde censet tunc omnino adeundum episcopum, si ad eum est recursus; cum ipsi tunc reservatus sit casus. Sed hoc non obstante, mihi et aliis junioribus videtur probabile, etiamsi crimen fuerit occultum, posse absolvi in periculo mortis a simplici confessario, adhuc praesente episcopo; quia iū tali periculo (ut diximus) cessat omnis reservatio quorumcumque peccatorum et censurarum, ut docet Tridentinum . — Neque in hoc mihi contradixi dicto *n. 563, Dubit. 1*, ubi videor oppositum tradidisse. Nam ibi sermo fit de censuris ab eodem episcopo reservatis; et eo casu, cum confessarius debeat imponere poenitenti, ut postquam convalescit se praesentet episcopo ad congruam poenitentiam ab eo accipiendam (ut communiter docent doctores cum Salmant. ., et Tamburinius 0, ex cap. *Quod de his, de sent, excom.* et saepe [in eod. tit], ac signanter ex cap. *Ebs qui*, ubi id expressum habetur; notantque ibi Tamburinius II cum Filliuccio Bossio et Pasqualigo J); ac Viva II cum Valero *, Navarro *, Bordono etc., quod eo casu pro foro externo confessa-

Euiratt
crimen iae
ni occultum.

S. Ductor
n vindicat
a contradi
ctione.

¹ Tr. 4, de Ceniur., qu. 1. cap. 6. qu. 4. resp. 3. —
• Tr. 10. cap. 2. n. 63. — ■ Tr. 29, diip. I, punct. II, §5, n. 6. — 4 Part, 3, cap. 6, n. 751. — • Loc. cit., n. 63. —
• Loc. cit. — Snar., de Poenit., diip. 30, iect. 3. n. 4. —
Sanch., Decal. lib. 2, cap. 13, n. 9, • Molina, de JuaL et

Jure, tr. 3, diip. 63, n. 2. — • Loc. dt., cap. 18, n. 9. —
• Se» 14. de Poenit., cap. 7. — • Tr. 6, cap. 11, n. 21. —
M Lib. 5, tr. de Caaib. reier., cap. 12. § 4. n. 2 et >eqq. —
» Loc. cit. § 4, n. 7. — Fill., tr. II, n. 332 et 353. • Bottins.
de Jubil., sect. 1, caa.22, n. 16. — • In prop.3 Alex. VII, n.5.

can. ult.. Et canon iste haec dicit: «Presbyter inconsulto episcopo, non reconciliet peccatorem, nisi absente episcopo, ultima necessitas cogat ».

Henriquez, *lib. 6, cap. 9, n. 7*; Diana, *fart. 5, tr. 9, rcsol. 6, v. Non desinam*, non citantur a Salmant. pro hac interpretatione, sed pro asserto principali, quod nempe si episcopus adiri nequeat, quicumque confessarius possit absolvere. Diana dicit: « parochus, eoque deficiente, quivis approbatus confessarius »; Henriquez: vero: « forte... parochus ».

O De his vide not. e, ad *lib. 6, n. 535*.

J) Pasqualigo, *Prax. jubil., qu. 262, n. 7*, exigit juramentum sese praesentandi absque distinctione fori interni vel externi.

Valcrus male citatur a Viva; nam *Differ. utriusque fori*, v. Absolutio, *diff. 5, n. 1 et 3, et diij. 11*, loquitur de juramento non quidem comparendi, sed satisfaciendi parti laesae. — Itemque Navarrus, *Man., cap. 27, n. 273, v. Sexto*.

O Bordonus pejus citatur a Viva (ex Tamburinio); nam *Variar. resolut, part. 3, resolut., 127, n. 58*, esse obligationem sese praesentandi, si censura fuerit occulta; et

nus debet exigere a poenitente juramentum se praestandi ad superiorem, cum primum poterit; sed pro foro interno dicunt sufficere promissionem): ideo, praesente episcopo, infirmus nequit absolvi a simplici confessario. At quando agitur de censuris papalibus, non debet infirmus, elapso periculo, se praesentare episcopo, sed Pontifici; unde cessat ratio cur praesente episcopo non possit absolvi.

An autem in articulo mortis, laicus aut simplex clericus possit absolvere a censuris, deficiente sacerdote? — Probabilius negandum, juxta dicta *Lib. VI, n. 540, v. Tenent.*

An vero habens peccata et censuras reservatas, teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi aut confitendi, et aditus non pateat ad superiorem? Vide dicta *de Euch., Lib. VI, n. 265, v. Quaer. 2*, ubi diximus teneri mV vide ibi rationem.

Si quis autem est impeditus adire episcopum, an possit simplex confessarius eum absolvere a casibus et censuris ab eodem episcopo reservatis? Respondet Roncaglia¹ cum Hurtado ²ct Diana, quod si impedimentum esset *diuturnum*, poterit absolvi; cum obligatione tamen comparendi coram superiore, cessante impedimento. Si vero impedimentum sit *perpetuum*, poterit absolute absolvi. — Attamen » Eaymann cum Suarez, Soto,

Coninck, etc. dicunt, casu quo urgeat necessitas, et episcopus longe distet, simplicem confessarium posse poenitentem absolvere, directe tantum super non reservata, et indirecte super reservata.

93. - Quaeritur 9°. *Quomodo episcopi hanc facultatem eis concessam in dicto cap. Liceat*, tam dispensandi in irregularitatibus quam absolvendi a casibus reservatis occultis, *possint aliis delegare?*

Prima sententia, quam tenent Henriquez, Menochius a³ et Corduba b⁴ apud Sanchez ⁵0, dicit non posse episcopos hanc facultatem generaliter delegare; sed tantum specialiter in aliquo casu particulari qui occurrerit.

Secunda vero probabilior sententia, quam tenent Suarez 4⁶, Sanchez⁷0, Laymann 6 ac Croix T, docet bene posse episcopos generaliter committere hanc facultatem tam dispensandi quam absolvendi alteri specialiter ad haec deputato Idque testatur Suarez sic esse receptum et interpretatum a consuetudine, quae est optima legum interpret. Imo probabiliter dicunt Sanchez⁸0, Barbosa⁹0 (et idem clare sentit Suarez¹⁰), quod non solum alius specialiter deputatus, sed etiam quicumque, cui episcopus generaliter suam facultatem committit, potest dispensare in irregularitatibus, et absolvere a suspensionibus reservatis occultis. — Ratio, quia concilium facultatem circa haec non limitat (sicut limitat in secunda parte facultatem

Quid de potestate implicita derid.

D. bblica done confitendi react- vata non habenti potestatem

Et de ioe pedito adi r« «pi.» elba· epi

alio epl
copi m
POMUM 4<
lefxn
nerxliur

Prtb»*
ii - - pet
«tint.

1 Tr. 4, qa. 1, cap. 6, qa. b. - Diana, Coord, tom. I, tr. 5, reaol. 18; cfr. Ipaam Dian., part. 9, tr. 7, resol. 11. — 1 Ub. 5. tr. 6, cap. 12, nam. 10. - Suar., de Poenit., ditp. 31, aect. 2, n. 3 et aeqq.; et Met. 3, n. 3. - Satus, in 4, dist. 18, qu. 2, art. 6, prop. 2, aol. 1. - Coninck, ditp. 8, n. 106. — Ifenrig , lib. 14, cap. 19, i. f.; et lib. 6,

cap. 14, n. 7. - De Matr., lib. 2. ditp. 40, n. 17. — De Poenit., diip. 30, aect. 2, num. 9. — Loc. cit, nam. 17. — Lib. 1. tr. 5, part. 2, cap. 5, n. 2. — Lib. 7, n. 135. — Suar., de Cernar., di»p. 41, èct. 2, num. 8. — Decal., lib. 2, cap. 11, n. 25. — In Trid., tew. 24, cap. 6, n. 45. — * De Censor., loc. dt.

solum adesse obligationem sub juramento, n. 60, si censura fuerit ad forum contentiosum deducta.

*0 Hic videtur irrepsisse mendum typographicum et legendum esse « ubi diximus non teneri », nam, in loco citato, S. Doctor ait: « Secunda vero sententia, non minus probabilis, imo forte probabilior negat hunc teneri per se ad confessionem reservatorum ». Et dr. etiam eumd. lib. 6, n. 585, dub. 3.

*) Roncaglia et Diana, loc. cit., loquuntur de casibus ab episcopo reservatis cum censura.

Gaspar Hurtadus perperam citatur a

Roncaglia; siquidem, de Poenit., disp. 11, diff. 13, negat inferiores sacerdotes quidquam posse, extra mortis articulum, in casus reservatos. Idemque repetit diff. 14.

P) Auctores citati tractant de casibus reservatis absque censura.

93. - a) Menochius, Consil. 17, n. 12, de hoc non loquitur.

b) Corduba, Sum., qu. 8, quidquid dicat Sanchez, non dissentit a secunda sententia: sed solum quoad haeresim videtur requirere delegationem specialem pro singulis casibus occurrentibus.

c) Suarez et Croix excipiunt haeresim

absolvendi a casibus). Unde, cum eam habeant episcopi de jure ordinario, generaliter possunt eam delegare, nulla facta speciali deputatione ad ipsa.

Epucupai
mi diipen-
ui ptrtfri-
MB

Bene autem advertit Palaus¹* episcopum non posse dispensare in irregularitatibus (vel absolvere a suspensionibus reservatis) cum alienigenis, etiamsi ipsi habeant quasi domicilium in sua dioecesi; ex declaratione Gregorii XIII, relata VI, n. 593.

El priti-
k<w, rtfu-
tare abtol-
mi a Ti-
rib a tua-
ra

94. - < Resp. 111°. Multi religiosi, praesertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis (in foro tamen interno tantum), a variis censuris absolvere. Vide Dianal. - Quare, a superioribus suis illa privilegia petant, cum ad confessiones audientas exponentur; et circa ea sequentes regulas sequantur ». [Vide infra n. 109].

95. - Quoad regularium autem facultatem in reservata, distinguenda est facultas quam habent erga saeculares ab illa erga subditos.

Olin ab-
wivtbant a
qurii ctn-
KП.

Et Γ. Quoad saeculares, olim regulares absolvere poterant eos a censuris, tam a Pontifice quam ab episcopis sibi reservatis; ex diversis privilegiis quae referunt Salmant. ., nempe Eugonii IV, Urbani IV, Pauli III, Julii II, S. Pii V, etc.

Poitea
^tib< «dita
tiopti-.

Verum (ut testantur Ipsi Salmant. 4^{et} Viva .) Clemens VIII, die 26 Nov. anni 1602, et Paulus V, die 7 Januar. 1617, limitarunt talem facultatem, et declaraverunt eos extra Romam et intra Italiam non posse absolvere saeculares a casibus Papae reservatis in bulla Coenae; nec ab aliis sex celebribus illis, nempe percussionis clericorum, duelli, violationis immunitatis, violationis clausurae monialium ad malum finem, simoniae realis, et simoniae confidentiatis in beneficiis (decretum Clementis in extensum refert Pater Milante .); nec

1 Tr. 3 ditp. 6, panct. 7, § 2, n. 7. — . Part. 9, tr. 4, retol. 63. — ■ Tr. 6, cap. 18, n. 51. — . Loc. dt. — . In propo. 12 Alex. VII, nam. 1. - CZrmou VIII, ap. Bitrarri, CoUectan. S. C. Epitc. el Regul.. fol. 17, edit. 1*0. — Paulus V, apud Bixzaari, fol. 23. — . Bxerdt. 12 top. propot. 12 Alex. VII. — Urban. VIII, ap. Jordanum Pacem, Elucubrat., tom. 1, lib. 3, tit. 4, n. 10, cfr, etiam Thetaur. Keaolat. S. C. C. ia una ColonUn., 16 Nor. 1720. — 1 In propos. 12 Alex» VII, num. 14. - Floronus, de

pariter a casibus quos Ordinarii sibi reservant — Deinde S. Congregatio, de mandato Urbani VIII, 17 Nov. 1628, sic sancivit: *Per confirmationes privilegiorum, quas regulares a Sede Apostolica post sacrum concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilégia prius ab eodem concilio, ac deinde etiam ipsius Congregationis decretis sublata atque extincta, si quae habebant, absolvendi a casibus Ordinario loci reservatis; quemadmodum nec indulta absolvendi a casibus contentis in bulla quae in die Coenae Domini legiconsuevit, utpote sublata per annuam ipsius bullae publicationem, vires ac robur acquisuisse ex subsequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proinde regulares cujusvis ordinis, etc.* Ibique additum fuit: *Ab aldis casibus et censuris (praeter casus bullae Coenae) Sedi Apostolicae reservatis, absolvendi facultatem extra Italiam minime sublatam fuisse iisdem S. C. decretis, hac de re editis jussu Clementis VIII.*

96. - Sed dubitatur 1°. An regulares possint absolvere saeculares a casibus papalibus?

Prima sententia negat cum Viva I, Bordono a^o et Florono; ex decreto Pauli V, quo sancitum fuit: *Ac insuper, ut nulli ex sacerdotibus praedictis (scilicet, saecularibus et regularibus), quibuscumque privilegiis, induitis et facultatibus suffulti, ab excommunicationibus vel a casibus eisdem Ordinariis vel Sedi Apostolicae reservatis..., praeterquam in mortis articulo, absolvere audeant vel praesumant.*

Secunda tamen probabilior sententia, quam tenet Bonacina., Salmant., atque Aversa et Pellizzarius apud Viva¹⁰ (et sequitur Potestas II cum Peyrino, Donato,

01im rrfu-
Ure- abaol-
vebant Bae-
cularcsaoL-
■tbu» papa
libus.

Casib. reeerr., part. I, cap. 5» num. 6. - Ponius V, citat, decret. — . Dup. 1. de Censor, in bull. Coenae, qa. 22. panct. 2, n. 15. — . Tr. 18» de Briville cap. 4, n. 153. — Xtrrsu, de Poenit., qu. 17, tect. 6, v. AJmiai tame . Ptilia, tr. 8. cap. 3, n. 80. - - Loc. dt., n. 13 et 14. — u Tom. 1, num. 3458. - Ptyrin., de Offlc. aubditi, qu. 4, cap. 10, in Append.; et in conatit. 6 Julii II, § 3. n. 21; et in const. 6 Pii V, § 10, n. 41. - Donal., Prax.. tom. 1, part. 2, tr. 4, qu. 33, n. 8.

96, - a) Bordonus male citatur a Viva; nam part. 2, resol. 6, n. 10, expresse oppo-

situm tenet, excipiens tamen casus expressos in decreto Clementis VIII.

Rodriguez, Vidal, Joanne de la Cruz; et ipse Viva l se revocans, id admittit), docet regulares posse absolvere saeculares a casibus papalibus occultis W. Et probant ex privilegio Societatis Jesu (in quo communicant omnes regulares, ut notat Potestas ^), concesso a Paulo III anno 1545. In dicto privilegio, cujus verba refert Potestas ^, conceditur absolvere fideles *ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicae reservatis, exceptis contentis in bulla Coenae etc. Necnon vota quaecumque, exceptis votis castitatis, religionis, etc.* — Nec obstare dicunt Pellizzarius apud Viva, et Bonacina⁴, laudatum decretum Pauli V. Nam prohibitio ibi facta de absolvendis casibus papalibus refertur ad casus in decreto Clementis Vili reservatos, quod Paulus V et inde Urbanus VUI confirmarunt et innovarunt (ut referunt Bonacina % Viva, etc.). Ibi enim tantum casus bullae *Coenae* et alii sex enunciati excepti fuerunt^.

Nonumen
pro loro ci-
temo.

97. . Quod autem tuentur Pellizzarius apud Viva a>, et Rodriguez apud Potestà, scilicet: ex praefato privilegio posse regulares absolvere etiam a papalibus pro foro fori, merito rejicit Potestass. — Nam ex verbis privilegii: *Confessionibus auditis, atque poenitentiam salutarem injungendi*, satis constat facultatem pro solo foro interno esse concessam.

98. — Dubitatur 2°. *An religiosi possint absolvere saeculares a casibus ab episcopis sibi specialiter reservatis?*

*Hitrenym. Rodri^*, Compend. quaett. regul., bñ. 3, num. 36. · *Vidal.*, de Cxxib. reterv., inqaitiL 1, num. 118. · *Joan, dt ta Cru* de Privilef., lib. 2, cap. 7, dub. 1. — 1 De Centur., qu. 2, art. 2, n. 6 ct 7. — · Tom 1, n. 3459. — *Paulus III.*, bulla Cwm *intr tundas*, de die 3 Junii 1545. in Ittttit. S. J. — 1 Loc. cit., n. 3159. — *Petit* tr. 8, cap. 3, n. 81. — *Viva*, in propoa. 12 Alex. VII. n. 14. — *Diip.* I, de Cemur in buU. Coenae. qu. 22, punct. 2, n. 18. — *Viva*,

Affirmarunt Suarez, Hurtadus, etc., apud Salmant.e Ratio, quia qui potest majus (nempe absolvere a papalibus) potest etiam minus, scilicet absolvere ab episcopalibus. Et huic opinioni inclinaverunt fl! Rodriguez, Quintanadvenas, Candidus, etc., apud Viva T, ob privilegia postea et iterum regularibus concessa. — Nec obstare dicebant decreta S. Congregationis, de mandato Clementis VIII et Urbani VIII; cum talia decreta non habeant vim legis.

His tamen non obstantibus, omnino ^{non} tenendum est oppositum; cum praefata ^{fast eu} decreta fuerint confirmata ab iis Pontificibus pro tota Ecclesia ipsorum speciali ^{vali'} mandato: et ideo vere habent vim legis, juxta communem doctrinam relata *Lib. I, n. 106, Qu. 2, v. Secunda.* — Insuper (ut recte dicunt Salmant. 8et Viva 9) praedicta opinio satis evasit improbabilis post prop. 12damnatam ab Alexandro VII, quae dicebat: *Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopis reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate.* Haec enim proscriptio sola sufficit ad privilegia revocanda.

99. — Dubitatur 3°. *An regulares privilegia possint absolvere a censuris episcopis reservatis a jure vel a consuetudine?* — Adest duplex sententia probabilis:

Prima sententia negat; et hanc tenent Cabassutius\ Concina^, Milante 10; et

loc. dL, n. 14,— *Pelli* tr. 8, αip. 3, n.92.— *Micron. Rodri^*, loc. cit. · *Potestas*, tom. 1, n. 3465. — · Loc. cit. — *Suar*, de Centur., ditp. 7, sect. 6, n. 13 ct teqq. · *Gasp. Hurtad.*, de Excom.. ditp. 15. diff. 3, n. 14. · *Tr.* 10, cap. 2, n.40.— *Hieron.Rodriç.*, loc. cit., n. 35.· *Quintanadv.*, tr.3, tio<ul.I5, n.3.-*Candid.*, *disqui* 22, Art.61, dub.I. v. *Dico* 2. · In propos. 12 Alex. VII. n. 4. — · Loc. dt., num. 40.— · Loc. dt., n. 7. — M Exccrit. 12, tup. prop. 12 Alex. VU.

Fere omnes auctores citati concedunt regularibus facultatem absolvendi non solum ab occultis, sed ab omnibus casibus papalibus, exceptis contentis in Bulla Coenae et decreto Clementis VIII.

(> Bonacina, *loc. cit.*, n. 18, non fadt mentionem decreti Urbani VUI; de cetero autem concordat.

Hodie tamen post constitutionem *Apostolicae Sedis*, sublata est omnino haec facultas regularibus.

97. — a> Viva non citat Pellizzarium.

98. — n Quin etiam expresse eam tenent.

99. — a) Cabassutius, *lib. 1, cap. 11, n. 5.* loquitur de casibus quos *sibi* reservarunt episcopi; in probatione tamen affert propos. 12 damnauim ab Alexandro VII et bullam Clementis X *Superna*, ubi sermo est in genere de casibus episcopis reservatis.

b) Ne contradictio videatur adesse in duplici allegatione Concinac (citatur pro utraque opinione) advertendum est hic, *de Sacr. Poenit.*, lib. 2, diss. 2, cap. 6, § 2, n. 8, Concinam respondere absolute ct sine distinctione regulares absolvere non posse sibi non subditos a casibus episcopis reservatis, dum in *tr. dc*

Viva l cum Bordonno et Florono. — Quia in decreto citato Pauli V, fuit regularibus sublata facultas absolvendi a censuris Ordinariis reservatis.

Probabi-
ISKîn
CplKOPOiC
a
Umitatio

Secunda tamen probabilior sententia affirmat: quam tenent Concina ·, Sporer ·, Croix4; Salmant.· cum Sanchezc> Aversa: Lezana d>, Pellizzario r>, Peyrinus /> Diana, etc. Et sequitur (se revocans) Viva·, qui docet posse absolvi a regularibus censuras episcopis reservatas a jure communi <A — Quenam autem sint censurae, vide infra apud Busenbaum, *Lib. VII, n. 213*. Excipe tamen eas, quas Episcopi sibi reservant. — Ratio quia, licet in decretis Pauli V et Urbani VIII, regularibus vetetur absolvere a casibus Ordinariis reservatis; attamen hoc verius intelligitur (ut dicunt Salmant.7; et Aversa, Lezana, Leander h> apud Viva ·), de casibus tantum ab Ordinariis *sibi* reservatis; cum haec decreta sint (ut supra diximus) confirmativa decreti Clementis VIII, ubi dicitur: nec a casibus *quos Ordinarii locorum sibi reservarunt vel in posterum reservabunt*. — Notatque recte Suarez ·, quod casus a jure episcopis reservati reipsa magis dicendi sunt episcopis delegati quam reservati.

Omnino tamen excipiendi sunt sex casus expressi in decreto edito jussu Clementis VIII (ut supra). — At hoc intelligendum intra Italiam, ut explicavit Ur-

banus VIII (prout supra, *num. 95*). Nam extra Italiam vel in Urbe, ut dicitur in decreto Clementis, bene possunt regulares absolvere ab omnibus censuris quae a jure sunt episcopis reservatae. Et intra Italiam regulares possunt absolvere a censura propter abortum fetus animati; cum hic casus non sit in casibus expressis a Clemente VIII. Ita communiter doctores (Vide *Lib. III, n. 397*, v. *Pariter*). Si vero episcopus hunc casum specialiter sibi reservaverit, tunc nullo modo regulares possunt illum absolvere; ut diximus loco citato in fine, et *Lib. VI, n. 599*, v. *Certum*, circa finem.

100. - Quod autem dicit Viva cum aliis, nempe regulares posse absolvere etiam a sex casibus Clementis VIII, quando sunt occulti, ob eandem rationem ut supra, quia praedicti casus, cum sint occulti, reservantur episcopis, non Papae, vi Tridentini in cap. *Liceat*, id minime probatur. Nam in tantum regulares possunt absolvere a casibus episcopis reservatis sive delegatis, in quantum ipsi etiam sunt papales. Quare, ablata regularibus facultate absolvendi a casibus Clementis, uti papalibus, non habent illi unde hac facultate uti possint, sive casus sint publici, sive occulti.

Probabiliter autem Viva *cum Comitolo et communiori sententia (cui adhaeret etiam Concina,0) dicit posse regulares

Noa pe
-uat Oeal-
vere & ca-
-ibo- Cle-
menti- ac-
culti».

Postant
pro cwbul
episcopah-
ba- in ta
bella non
exprêtai-.

* In prop. 12 Alex. VII, n. 14. · *Bordon.*, part. 1, re «ol. 6, n. 11. · *Floron.*, de Catib. reserv., part. 1. cap. 5, n. 7. — · *De Centur.*, dita. I, cap. 7. n. 17. — · *Part. 3*, cap. 6, n. 745. — « *Lib. 5*, part. 2, n. 1628. — · *Tr. 6*, de Sacr. Poenit., cap. 13, n. 52. · *Avtrta*. qu. 17, tcct. 6, v. *Admitti*. · *Diana*, part. 8, tr. 7, retol. 71. — · *De Censur.*, qu. 2, art. 2,

nam. 7. — *Loc. dL, nam. 52. — *Averta*, loc. at. · *Lftana*, Sum . v. Gixms rewrtwf, nam. 4; et tom. I. cap. 19, a. 17.- · In prop. 12 Alex. VII, v. *Vtrnm*. — » De Poenit. disp. 29. ·ect. 3, num 7. v. *Secundus catut*. — *Comitat.*, Reapcttx.. lib. I, qa. 25, nam. U. — H De Censor., di». 1. aip. 7, num. 17,

Censuris, infra citando, affert ex Viva distinctionem inter casus a jure vel consuetudine reservatos episcopis, et reservatos in synodo vel in tabella, nec reprobatur opinionem Vivae dicentis, regulares absolvere posse a casibus primi generis.

c) Vide *Append, de Privil.. n. 100*, not-â.

d) Vide, *ibidem*, notam a.

<) Pellizzarius pariter, *tr. 8, cap. 3, n. 83*, negat dari casus jure communi reservatos episcopis; sed concedit regularibus facultatem absolvendi a casibus consuetudine reservatis.

f) Laurentius de Pcyrinis male citatur a Salmant. (ex Antonio a Spir. S.); nam *de Offic. subditi, qu 4, cap. 10, Append.*, v. *Ad l*,

negat regulares posse absolvere · a casibus reservatis episcopis ».

O Vel consuetudine, ut ait ipse Viva.

Leander, *tr. 2, disp. 17, qu. 40*, expresse dicit regulares posse absolvere ex consuetudine · a reservatis specificè ab episcopis ·; et *qu. 79'* < ab omnibus reservatis vel per constitutionem synodalem, vel per consuetudinem specialem».

100. - Viva, *de Censur.*, qu. 5, art. 3, n. 10. hoc concedit de solo casu percussiois clerici; sed *in propos. 12, Alex. VII. n. 14*, de hac quaestione refert tantum aliorum sententiam, a quibus ipse absolute et sine distinctione dissentit.

h) Viva ita sane tenet *de Censur.*, qu. 2,

absolvere casus in synodo reservatos, quando episcopus eos in tabella non exponit. Quia, eo ipso quod in tabella non reservat, censetur velle omnibus confessoriis facultatem concedere absolvendi ab iis, ex regula: *Non expressum habetur pro omisso.*

Ohn ab-
solvebant
«ubdito- a
caaibaw pa-
paHboB,
qutbutdam
exceptis

101. - IF. Quoad facultatem autem quam praelati regulares habent erga *suos subditos*, communiter docent doctores posse ipsos subditos absolvere ab omnibus casibus Papae reservatis extra bullam *Coenae*. Ita Salmant. ', Concina a, Viva · et Potestas 4, ex variis privilegiis quae congerunt Salmant.4, quidquid in contrarium dicat Croix a` cum Dicastillo βΛ — Nam, licet, ex vi Tridentini in cap. *Liceat*, non censeatur data praelatis regularibus facultas ibi concessa episcopis, quia videtur concessa tantum iis qui habent dioecesim propriam, cum in Tridenlino dicatur: *in dioecesi sua*; attamen adest privilegium a S. Pio V (quod in extensum referunt Concina · et Salmant.T), cujus vi praelati regulares in suos fratres et moniales possunt idem quod episcopi in suos subditos vi Tridentini in cap. *Liceat*. — Et licet Mendo apud Croix · astruat confutare privilegium S. Pii; tamen illud authentice referunt Salmant. ·, Viva et Concina: qui etiam asserit ipsum confirmatum fuisse cum aliis a Benedicto XIII in constitut. 79 *Pretiosus*, edita anno 1727, quam refert etiam Pater Milante ,0. — Qui insuper refert ab eodem Pontifice

concessam fuisse facultatem absolvendi etiam a casibus bullae *Coenae*, exceptis *relapsu in haeresim, falsificatione litterarum Apostolicarum et delatione prohibitorum ad infideles*. Generali vero ordinis concessit, *ut ipse solus possit ab irregularitate huiusmodi* (orta ex homicidio) *dispensare cum fratribus sibi subditis: dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra claustra exstiterit consummatum.*

Nomine autem *praelatorum* veniunt provinciales et eorum vicarii in ipsorum absentia vel alii ab eis deputati; ut asserunt Salmant.,l. Necnon veniunt omnes superiores locales, rectores, priores, guardiani, etc., ut ait Potestas li.

Sed post haec scripta, inveni quod Clemens XII, in bulla *Romanus*, die 30 Martii anno 1732, revocavit omnes constitutiones et privilegia (praesertim contenta in praefata bulla *Pretiosus*) concessa a Benedicto XIII, omniaque reduxit ad pristinum statum c>. — Insuper hic notandum quod, cum disceptatum fuisset an revocatio per Tridentinum facta privilegii regularibus concessi absolvendi haereticos esset vel ne intelligenda pro saecularibus, non vero pro religiosis subditis: S. Congregatio dijudicavit intelligi pro omnibus †. Ita refert Pater Ferraris ,8.

102. - Possunt etiam praelati regulares absolvere novitios sui ordinis a censuris papalibus (exceptis casibus bullae) ante ingressum in religionem contractis. — Ita

Qei t
niant mc
ne pu
tonia

Otia rt
rutam
tolvebui
noviUoi i
c«n»uhipi
palibcv

· Tr. 10. exp. 2, n. /0. — · De Center., di*. I, cap. 7. n. 19. — * In propo*. 4 Alex. VII, n. 6. — · Tom. I, n. 3372. — · Loc. cit, num. 70. — · Loc. dt., num. 19. — ' Tr. 6, cap. 13, num. 33. — · Lib. 7, η. 141. — · Tr. 6. cap. 13,

nam. 33. — *Viva*, loc. dt. — *Concina*, loc. dt., num. 21, — * Exercit 3 · xp. propos. 3 Alex. VII. — 11 Tr. 10, cap. 2, η. >> — » Tom. I. η. 3379. — “ Biblioth.. v *Abiohm*, art. 1, n. 40.

art. 2, n. 7; sed in propos. 12 Alex. VII, n. 14, hanc opinionem rcjdit, pro qua ibi ritat Comitolum.

101. - Scilicet Croix, lib. 7, n. 141, negat praelatos regulares hanc facultatem habere, sed Dicastillus negat quidem, de Censur, disp. 3, n. 71, n. 71, eam habere vi Tridentini; sed affirmat, n. 72, vi motus proprii S. Pii V.

b) Mendo, quidquid dicat Croix, affirmat, *Statera, diss. 1, qu. 4, n.56 et 57*, hanc laculla tem habuisse ante declarationem Urbani VIII, et quidem ex privilegio S. Pii V'; quod deinde laudata declaratione revocatum est.

<) Vide infra not. c ad n. 396.

Et videtur esse decretum Urbani VIII, supra relatum n. 95, in quo revera declaratur regulares non posse « quemquam » absolvere a casibus bullae *Coenae*. — Quoad materiam de qua in hoc numero et seqq. tractatur, S. O. die 22 Martii 1881 declaravit praelatos regulares vi suorum privilegiorum suos subditos, a censuris per constit. *Apostolicae Sedis* latis, sive speciali modo, sive simpliciter Romano Pontifici reservatis, non posse absolvere; at posse absolvere a censuris episcopis reservatis etsi occultis; et quantum ad eorundem praelatorum facultatem subditos suos absolvendi a censuris Romano Pontifici reservatis, non contentis in praedicta constitutione

Salmant. cum Rodriguez, Candido, etc., ex privilegio a Clemente VII concessa anno 1530⁶A

103. - Sed dubitatur 1°. *An dictipraelati possint novitios absolvere etiam a censuris ab episcopis sibi specialiter reservatis?*

Respondetur negative ex decreto Sacrae Congregationis, edito de mandato Urbani VIII (ut supra relato, num. 95. v. *Verum*).

Quamvis etiam contradicat Joannes de la Cruz apud Salmant., cui ipsi adhaerent. Quia (ut ajunt Salmant.) per tale decretum revocata est facultas concessa per privilegium Clementis VII quoad absolutionem casuum episcopalium; non autem illa quae per consuetudinem est obtenta, ut est ea qua habentes facultatem absolvendi a reservatis Papae, possunt absolvere etiam ab illis quae Ordinarii sibi reservant; ut testantur 4 Suarez, Alterius et Hurtadus. — Addunt alii apud Viva, decretum illud non habere vim legis; quia non fuit de ejusdem Pontificis speciali mandato solemniter promulgatum pro tota Ecclesia (juxta sententiam relatam *Lib. I, num. 106, Qu. 2, v. Secunda*). — Omnes tamen hae rationes, ex supradictis, non videntur amplius proba-

biles post prop. 12 damnatam ab Alexandro VII (ut supra, n. 98 allatam), qua oppositum apparet satis declaratum.

104. - Dubitatur 2°. *An praelati regulares possint absolvere suos subditos religiosos a casibus reservatis in bulla Coenae, ac etiam ab haeresi?* — Quoad saeculares, jam damnata fuit ab Alexandro VII proposition quae dicebat: *Praelati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscumque saeculares ab haeresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.*

Quoad subditos vero, adsunt tres sententiae:

Prima universe affirmat cum Palao a Rodriguez, Peynno, etc., apud Salmant. — Et hanc sequitur et enixe defendit Pote-stas cum Villalobos, Donato et aliis, ex diversis privilegiis et juribus quae ibi congerit.

105. - *Secunda* sententia, quam tenent Salmant. cum Suarez, Bafiez, O, Candido Aragon et aliis, dicit non posse absolvere ab haeresi; sed bene posse a caeteris casibus bullae. — Ratio istorum, quia licet per bullam *Coenae* revocentur quaecumque privilegia regularibus indulta, per verba: *Non obstantibus privilegiis, etc., alicui seu aliquibus aliis cujuscumque*

Alit tenent ab eo, vere potae a quo viao' »u.

Alit a quo via eam, except haereo

1 Tr. 10, cap. 2, n. 80. ■ *Rodrig.*, Quaeat. regul., tom. 1, qa. 20, art. 21. * *Candid.*, diaqia. 22, an. 48. dub. 1, v. *Dico 2*. — *Joan, dt la Crut*, de Statu relig., lib. I, cap. 6. dub. 15. conc. 4. - Tr. 10, cap. 2, n. 80. — ■ Tr. 10, cap. 2, num. 81. — Ap. *Salmant*, loc. cit. - *Suar.*, de Centur. disp. 7, acct. 5, n. 14. - *Alterius*, de Censur., lib. 4. disp. 4, cap. 2, v. *Secundo*. - *Gasp. Hurtad*, de Excom., diap. 15,

diff. 3. i. i. — 1 In propos. 12 Alex VII, n. 4. — *Hieron. Rodri.*, resol. 3, nuta. 3. *Ptyrin.*, tom. 1, in const. 4 Sixti IV, § 5, n. 10 et 20. - Loc. dt., n. 75. — ' Tom. 1, n. 3375 et seqq. - *Villa!*, part. 1. tr. 9, diff. 61. num. 6. - *Donat.*, Prax. rerum regul., tom. 1. part. 1, tr. 13, qu. 17; et torn. 2, part. 1, tr. 11, qu. 17 et 13. — Loc. dt., n. 76 et 77.

et pertinentibus ad internum regimen, nihil esse pereandem constitutionem innovatum.

102. - Vide *Append, de Privil., n. 95*, not. c.

103. - Hacc fuerunt scripta in secunda editione. Postea vero, in *Append, de Privileg.*, primum inserta in quarta editione, S. Doctor, n. 95, quaestionem ad trutinam revocavit et sententiam affirmativam sustinuit.

104. - Palaus, tr. 4, disp. 4, punct. 3, § 3, n. 1, de haeresi tantum loquitur, etiam de relapsu; sed potiori ratione censendus idem tenere de ceteris casibus bullae.

b) Rodriguez, Laurentius de Peyrinis, Pote-stas, Villalobos et Donatus quosdam casus excipiunt.

c) Suarez, de Poenit., disp. 30 sect. 2, n. 7, v. *Hinc vero*, dicit praelatos regulares in sub-

ditos posse quidquid possunt episcopi ex cap. *Liceat*, id est, absolvere ab omnibus quibus cumque casibus occultis Sedi Apostolicae reservatis, modo satis constet de concessione S. Pii V.

•D Bafiez, in *2am 2ar, qu. 11, art. 4, post conc. 2*, v. *Et si quis objiciat*; Aragon, in *2am 2ar, qu. 11, art. 3, § Sed dubium est quis*, v. *Dico 1*, dicunt episcopum posse absolvere ab haeresi occulta. — Candidus vero, *disqicis. 22, art. 49, dub. 1 et 2*, dicit episcopos et praelatos regulares posse proprios subditos absolvere a quibuscumque casibus occultis reservatis Sedi Apostolicae: at, *disquis. 3, art. 35*, excipit haeresim; et addit, non satis sibi consentiens, eandem esse rationem de omnibus casibus qui reservantur in bulla Coenae.

ordinis ... concessis; attamen S. Pius V extendit ad praelatos regulares privilegium episcopis concessum per Tridentinum in cap. *Liceat* (ut supra, num. 101), eodem modo ac in episcopis invenitur. Sicut igitur (dicunt Salmant. ') non obstante dicta bulla, possunt episcopi vi illius privilegii absolvere suos subditos, etiam a casibus bullae occultis; sic etiam possunt regulares. — Excipiunt autem Salmant. * haeresis crimen; quia ex constitutione Pauli V (ut referunt) haeretici omnino remitti debent ad inquisitores. Sed hoc explicant ' valere pro locis ubi viget tribunal S. Inquisitionis; et ideo pro aliis locis referunt doctrinam Suarii, qui dicit praelatos posse absolvere subditos etiam in haeresim relapsos, ex concessione Gregorii XIII.

106. - » noi-
lo CM8.

106. - *Tertia* demum sententia, quam tenendam esse dicunt Viva ‡, et Croix §, citans Sanchez, Suarez, Diana et Mendo ‡ dicit non posse absolvere ab ullo casu bullae *Coenae*. — Ratio est: tum quia decretum Urbani VIII (ut supra n. 95 allatum) expresse declaravit, per annuam bullae publicationem sublatam esse regularibus facultatem a casibus bullae *Coenae* absolvendi. Tum quia (ut recte arguit Viva ‡), si hodie nec etiam episcopi a casibus bullae absolvere possunt post propositum 3 damnatum ab Alexandro VII (ut diximus supra, w. 83, v. *Accedit*): ergo tanto minus poterunt praelati regulares.

Sed hodie quaestio finita est. Nam, ut referunt Pater Milante † et Pater Concina ‡, Benedictus XIII, in bulla *Pretiosus* (cujus verba retulimus n. 101), novissime

concessit superioribus ordinis S. Domini, et per communicationem, aliorum ordinum, posse absolvere suos subditos, nempe fratres et moniales sibi subjectas, a quibusvis censuris etiam in bulla *Coenae*, aliquibus tamen exceptis

107. - Dubitatur 3°. *Au praelati regulares possint absolvere suos subditos a censura ob percussionem alterius religiosi, aut clerici saecularis?* — (Diximus: *suos subditos*. Nam circa *saeculares* nihil regulares possunt; cum facultas absolviendi saeculares ab hac censura sit ipsis expresse adempta a Clemente VIII et Paulo V, extra Romam et intra Italiam: vide dicta num. 95).

In cap. *Cum illorum* 32, § *Qui si claustrates et § Si vero de sent, cxcom.* aflirmatur, si religiosus percusserit alium ejusdem ordinis; *nisi excessus ...* (ut ibi dicitur) *exstiterit difficilis et enormis, utpote si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum, aut in episcopum aut abbatem violenta manus injecta.* — Si vero percusserit religiosum alterius claustris, dicitur ibidem quod *per abbatem proprium, et ejus qui passus est injuriam, absolvatur.* — Si autem percusserit clericum saecularem, dicitur: *non nisi per Apostolicam Sedem... absolutio nis gratiam poterit promereri.*

Idem autem quod dicitur de religioso, dicunt communiter Palaus §, Laymann 9 et alii passim de *novitio* percussore, etiamsi ipse crimen commiserit ante ingressum; quia in favorabilibus novitii habentur ut religiosi. — Addunt tamen Laymann ‡ et Palaus 10 cum Molina et

1 Tr. 10, exp. 2. n. 77. — Loc. cit., n. 76. — Pan /au V, const. *Romani Pontifex*, 1 sept. 1606. — Tr. 6, cap. 13, n. M. — Suar., de Recl., tr. 8, lib. 2, cap. 21, n. 2. — In proposit. < Alex. VII. n. 3 et 4. — * Lib. 6, part. 2. n. 1622. — Sanch., Decal., lib. 2. cap. 11. num. 7

et 27. — Diana, part. 3, tr. 2, resol. 122. — Loc. cit., n. 3 et 4. — Exercit. 3 in prop. 3 Alex. VII, v. 8, v. Dm bi/andum aliquando. — Tr. 29. ditp. 3, punct. 23, § 4, n. 10. — Lib. 1, tr. 5, part. 2, p. 5, n. 10, v. Ctlcrnm. — * Loc. cit., n. 10. Molina, tr. 8, ditp. 60, n. 3.

106. - § Suarez falso hic refertur a Croix; omnino docet enim praelatos regulares posse suos subditos absolvere a casibus bullae *Coenae*, non exceptis haeresi et relapsu, loc. cit., cap. 21, w. 1 et seqq., et de Censur., disp. 21. 'tct. 3, n. 4

Mendo, *Statera*, diss. 1, qu. 4, n. 56, de haeresi loquitur et concordat.

• » Concina, diss. 1, cap. u. 21, utique refert, privilegium S. Pii V confirmatum fuisse a

Benedicto XIII, sed n. 22 et 23, negat regulares posse absolvi a suis praelatis a casibus bullae *Coenae*.

d) Sed de his vide notam c ad n. 101, et infra, not. c ad n. 396.

107. — Laymann, loc. cit., hoc non addit; sed, cap. 6, n. 4, generaliter dicit, cum qui a censura reservata ab episcopo absolutus fuit, teneri cessante impedimento sese praesentare Romano Pontifici.

Sayro, quod novitius, si egrediatur ante professionem, tenetur se praesentare Sedi Apostolicae, juxta cap. *Eos qui, de sent. excom., in 6°*, adhuc si fuerit a praelato absolutus. Quia illa absolutio fuit concessa ob temporale impedimentum, ne varetur.

Hic vero notandum 1°. Quod si religiosus levi percussione laeserit clericum saecularem, bene poterit absolvi ab episcopo illius; ut communiter dicunt iidem Laymann¹ et Palaus³ cum aliis, ex cap. *litemligioso, de sent. excom., in 6°*. — Notandum 2° cum eisdem auctoribus et Salmant.⁵ et Roncaglia¹.

Ti man¹ a⁹ u^o d^o praedicta procedunt juxta jus commune: nam, spectatis privilegiis, religiosi bene possunt absolvi a suis praelatis, etiamsi percussio fuerit enormis; ex pluribus privilegiis, quae referunt Palaus⁴, Salmant.⁵ et Roncaglia¹. — Idque dicunt praefati auctores valere, etiamsi religiosus percusserit alium alterius ordinis vel clericum saecularem. Additque Croix⁶ b^o cum Krimer⁷ b^o, etiamsi percussio fuerit publica; ac posse abbatem absolvi per confessarium a seipso electum. — Notandum 3°. Quod licet regulares possint absolvi a suis praelatis ob hujusmodi privilegia, bene tamen valent etiam se subicere episcopis ut ab eis absolvantur: intellige, si percussio fuerit levis, vel enormis occulta. Et in eo casu c^o, illi qui sunt praelati alicujus ordinis possunt per se exposcere talem absolutionem ab episcopo-

pis; reliqui vero religiosi, de suorum praelatorum licentia, nisi haec injuste denegetur, ut docent Sanchez⁸ et Salmant.¹ cum Basilio, Henriquez, Diana, etc.

108. - A quibus autem censuris possint absolvi recipientes bullam *Cruciatae*? — Vide Salmant.⁹ et Croix¹⁰.

109. - Regulae: « *Prima*. Qui habet potestatem absolvendi a censuris reservatis episcopo non potest vi illius absol- vere a reservatis Papae ».

110. - « *Secunda*. Qui habet potestatem absolvendi a reservatis Papae, non censetur posse absolvere a censuris bullae *Coenae*, eo quod hae censeantur majores, nec comprehendi in concessione generalis. Diana¹¹ ex Suarez, etc., contra Bossium¹² ». — [Ita Bonacina¹³ M, et Suarez, Ugolinus, etc., apud Salmant.¹⁴].

111. - Caeterum, quotiescumque conceditur a Papa facultas absolvendi a censuris, etiam de papalibus intelligitur: alias nihil concederetur; quia quilibet approbatus potest absolvere a non reservatis, ut Bonacina¹⁴; et Salmant.¹⁵ cum Navarro¹⁶, Azor¹⁷, Candido, etc.

Pariter in jubileo, concessa facultate absolvendi ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensae ex communi usu etiam reservatae episcopis. Croix¹⁸ 14 cum Suarez et Dicastillo.

An autem, data potestate absolvendi a censuris tam a jure quam ab homine latis, comprehendantur censurae ab epi-

Re<uUc

s c o o u m u .

"otAnda

Sayr., de Censur., hb. 3. cap. 28, n. 15. — * Lib. 1, tr. 5, pari. 2, cap. 5, n. 10. i. f. — Tr. 29, disp. 3, punct. 23. 4, n. 10. — Tr. 10. cap. 2, n. 69. — Loc. dt., n. 10. — * Loc. cit. — De Censur., qu. 4, exp. 2, qu. 2. — * Decal. hb. 2, cap. 11. n. 10; cfr. hb. 4, cap. 39, n. 27 et cqq. — Loc. dt., n. 52. — Baail. Pent., de Matr., lib. 8, cap. 5 n. 13 et cqq. — Hturiq., hb. 7. cap. 25. n. 2, et hb. 14. cap. 20, Ht. o. — Diana, part. 1, tr. 5. resol. 6. — Loc. cit., n. 82. — * Lib. 5,

dab. 15. — 11 Pari. 5. tr. 12, reeol. 34. — Shar., de Gen., di. p. 7, aect. 5, n. 11; cl. ditp. 21, eect. X n. 3. — * Dxap. 1. de Censur., qu. 3, punct. 1. num. IX — Suar., Joci. cit. — tab. 1. cap. 10. p. 7. — * Tr. 10. cap. 2, n. 41. — Loc. dt., n. 12. — * Loc. dt., n. 41. — Candid., qui. 22, art. 51. dub. 4. v. Dko. 10. — * Lib. 7. n. 132 et 149. — Suar., disp. 7, aect. 5. n. 14. — * Dicant. de Censur., disp. 3. num. V.

b) Croix, lib. 7, H. 321, non loquitur de percussione publica, sed dicit: « Si abbas indebite percusserit monachum, absolvi potest a confessario per abbatem electo » — Et id tantum habet etiam Krimer, in hb. 5 Deere tat., qu. 39, n. 1849.

( ) In eo casu, scilicet in quocumque casu quo praelatus regularis nequii absolvere, episcopus vero potest.

110. - a) Bossius male citatur a Busenbaum. Licet enim, de Jubileo, sect. 1, cas. 7, n. 2, non omnino improbabilem existimet opi-

nionem quae vult casus bullae Coenae comprehendi in facultate generali per jubileum concessa absolvendi ab omnibus casibus reservatis Sedi Apostolicae; tamen, n. 3, seribit: « Non solum tutior, sed etiam probabilior et verior communiter existimatur (opinio), quod praedicti casus bullae Coenae non censentur concessi, neque etiam in universali jubileo, nisi sint expressi ».

III. - °) Navarrus, de Judaeis, tn cap. Ita quorundam, notab. 11, n. 21, et Azor, part. 1, lib. 8, cap. 10, qu. 12, de alio casu loquuntur.

scopo specialiter latae? — Affirmant (apud Croix † Avila b), Henriquez ‡, etc. Negant Vasquez, Hurtadus etc. — Utraque est probabilis.

Facultas autem concessa ab episcopo de absolvendis casibus reservatis non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata. Tamburinius f.

Secus, si talis concessio fiat a Papa (Croix®). Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura et propter censuram. Vide *Lib. VI, n. 580*.

Tmurt 112. - < *Tertia*. Qui habet potestatem « absolvendi a censuris bullae *Coenae* habet etiam a quibusvis papalibus et episcopalibus a jure latis. Etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter haeresim: de qua alii probabilius affirmant, praesertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioquin concessio per magnam partem esset inutilis ».

113. - Concessa facultate absolvendi a casibus papalibus, non intelligitur a casibus bullae *Coenae*. — Quia in generali concessione non veniunt ea quae superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset; ut dicunt Bonacina 4, Croix 5 Salmant. · cum Suarez, Candido, Ugolino, etc.

Certum autem est hodie quod, concessa facultate absolvendi a casibus bullae *Coenae*, non comprehenditur facultas absolvendi ab *haeresi*, licet occulta; ut

decrevit Alexander VII die 23 Martii 1656, et novissime rursus declaravit Benedictus XIV in bulla *Convocatis*, emanata pro jubileo anni 1750 T.

Qui tamen ® concessit in eodem jubileo facultatem absolvendi ab haeresi occulta; modo poenitens non habuerit complicem.

114. - « *Quarta*. Possunt regulares per « sua privilegia, sicut ab aliis censuris « Papae reservatis, ita etiam absolvere « duello certantes (idem dic de similibus « casibus) post constitutionem Clementis VIII, sicut poterant ante eam a) prae- « terquam in Italia extra Urbem. — Idque « ex declaratione ipsiusmet Clementis, « apud Comitolum °, Reginaldum l0, Fil- « liuccium H, Laymann ».

115. - « *Resp. IV0*. Ampla etiam solet « dari potestas a censuris absolvendi in « jubilaes: in quibus diligenter considerandum, quid, quantum et quomodo concedatur.

« Si enim detur potestas absolvendi « a casibus reservatis Papae, etiam conceditur potestas absolvendi a censuris « Papae reservatis; quia is non solet reservare casus, nisi ratione censurae ad- « junctae». — [Caeterum, universe loquendo, qui absolvere potest a peccato reservato, potest etiam a censura annexa; cum nequeat absolvi peccatum, nisi prius censura absolvatur. Salmant.13 cum Avila a), Candido b), etc.).

« Porro absolutio data confitenti bona « fide in jubileo cum intentione lucrandi

· *Lib. 7. n. 133. · Vaig., de Excom., dub. 20. n. S. —*
· *Lib. 5, tr. de Cosib. re»erv., exp. 9. * t, nom 11.—*
· *Lib. 7, a. 134. — 4 Di»p. 1, de Ceotur.. qu. 3, punct. 1, n. 13. — · Loc. dt.. n. 132. — · Tr. 10, cap. 2, num. 41..*

Suar., disp. 7, sect. 5. n. 11. · Candid., disqut». 23. art. 51, dub. 4. v. Dico 11. · Utolin., tab. 1, cap. 10, § <. 12? —
· *N. S3. — · N. 7. — · Respon». lib. 6. qu. 17. — » · Lib. 31. n. KL — » Tr. 15, cap. 5. n. 106. — > · Tr. 10. cap. 2, n. 38.*

b) Avila, *part. 2, cap. 7, disp. 3, dub. 10*, concedit utique quoad validitatem; quoad liceitatem vero, non sine certis limitationibus. — Henriquez autem, *hb. 13, cap. 28, num. 2*, dicit posse absolvi, si iudex et pars longe absint

O Gaspar Hurtadus, *de Excom., disp. 15, diff 6, n 19*, utique negat; sed excipit excommunicatum excommunicatione specialiter ab homine lata pro peccato futuro, et qui non est declaratus excommunicatus.

114. - e' Scilicet, ut habetur apud ipsum Comitolum, quoties nec in Tridentini concilii

nec in Gregorii XIII sanctionem (nimirum bullam *Ad tollendum*) contra duellantes editam, peccatum sit

b) Laymann, *lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 5, n. 4*, id non habet, quidquid dicat Buscbaum.

115. - Avila, *part. 2, cap. 7, disp. 1, dub. 13, concl. 1*. quamvis citetur a Salmant, hoc non habet

*) Candidus doctrinam hanc coarctat ad casus Summo Pontifici reservatos, *1/1s q mZs. 22, art. 51, dub. 4*, dum contra Salmanticenses universaliter loquuntur.

DUB. VI. - QUOMODO DANDA SIT ABSOLUTIO A CENSURA.

« illud, etsi postea vel sua negligentia vel
« propter aliud impedimentum non lucre-
« tur, est valida, tollitque censuram. —
« Secus, si ab initio indulgentias lucrari
« noluerit. Eo enim casu probabilius est
« absolutionem non valere, et tam pec-
« cata reservata quam censuram de novo
« debere tolli ab eo qui potest extra ju-
« bilaeum ». — (Vide dicta *de Poenit.*,
Lib. VI, n. 536, ad 13 et 26],

DUBIUM VI.

Quomodo danda ait Absolutio a Censura.

116. *Quomodo absolvendae censurae in foro externo, et quomodo in interno.* — 117. *An possit absolvi absens.* — 118. *De eo qui absolutus est in jubila eo.* — 119. *De absolu- tione metu extorta.* — 120. *An valeat absolutio, non satisfacta parte.* — 121. *Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas.* — 122. *An secuta satisfactio, de se aufe- ratur censura* — 123. *An valeat et liceat absolutio sub conditione.* — 124. *An possit dari absolutio ad reinetdentiam.* — 125. *An ad reincidentum requiratur nova culpa.* — 126. *An censura possit absolvi extra confessionem.* — 127. *Ad absolvendas censuras requiritur* 1. *Satisfactio partis.* — 128. *In quibus casibus possit reus absolvi ante satis- factionem.* — 129. *Requiritur* 2. *ut reus praestet juramentum non amplius commit- tendi crimen, si sit valde enorme.* — 130. *Requiritur* 3. *ut censuratus petat absolu- tionem.* — 131. *Plura notanda. Quid, si reus adhuc sit contumax vel invitatus, vel oblitus non petierit.* — 132. *An valeat absolutio si reus falsum exponat.*

Quomodo
absolvan-
ter et
tu

116. - « Resp. Id statuendum esse ex
« natura tum censurae tum cujusvis ab-
« solutionis. — Ex qua, circa absolvendi
« modum resolves:

« 1°. Ex natura rei non requiruntur
« certa verba; sed sufficiunt ea signa qui-
« bus aperte significetur absolutio im-
« pendi ».

Ad absolvendam censuram, sufficiunt
quaecumque signa externa; sed non suf-
ficit sola voluntas iudicis. — Suarez¹, Pa-
laus¹; et Salmant.³ cum Cornejo et Gi-
balino.

In foro
«Xttdo.

« In foro tamen externo communiter
« servanda est forma cujusque episco-
« patus ».

In foro
bien».

« In foro autem conscientiae a) haec
« fere est in usu: *Ego te absolvo a vin-*
« **culo* (v. gr.) *excommunicationis, suspen-*
« *sioHis, etc., quam incurristi propter NN.*
« {talem causam); et (si sit excommuni-
« catus) *restituo te sacramentis Ecclesiae*
« *et communioni fidelium*, aut (si sit sus-

« pensus) *exsecutioni tuorum ordinum vel*
« *officiorum vel beneficiorum. In nomine*
« *Patris, etc.* — In publica autem ac so-
« lemni absolutione praemittitur Psalmus
« *Miserere*; et ad singulos versus, poeni-
« tentis humeri denudati leviter percu-
« tiuntur (nisi ex justa causa talis caere-
« monia videatur omittenda, praesertim
« in foeminis); tum adjectis precibus ab-
« solvitur, et in ecclesiam introducit.
« — Idem modus fere servatur in absolu-
« tione mortuorum; nisi quod sepulcrum
« virga percutiatur. — Vide Rituale Ro-
« manum ».

117. - « 2°. Absolvi a censura potest
« *absens* ».

Potest ab-
solvi ab-
sens.

(Certum est quod absens, sicut potest
ligari censura, ita absolvi, ex can. *De ma-*
« *nifesta*, [c. 7] 2, qu. 1, et can. *Quanto*,
[caus.] 2, qu. 5. Caeterum, sine urgenti
causa non licet absolvere absentem: San-
chez⁷; Salmant.⁴ cum Palao, Avila⁴
Sayro⁸, etc. Qui b) notant quod si obti-

¹ Disp. 7. sect. 9. num. 2 et IX — Tr. 29, disp. 1, punct. II, § 3, num. 1. — Tr. 10, cap. 2, num. 14. — Cor. nrja, de Cenaur. l. g., disp. 11, dub. 3. — Gibal., diequi», 10,

qu. 6, num. 1 et 2. — Ril. Ram., de Sacr. Poenit., de Abeol. ab excom. — Loc. dt., n. lo. — Palaus, loc. dt., num. 10.

116. - Haec forma, quam Busenbaum tradit pro loro conscientiae, ea fere est quam habet Rituale Romanum pro foro exteriori.

117. - a) Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. II, n. 14, habet solum posse a censura absolvi

absentem. Itemque Avila et Sayrus, licet isti ex Soto dicant usum esse ut absolutio com- mittatur sacerdoti, qui in praesentia absolvaL

*7 Ex auctoribus citatis, soli Salmant Pa- laus et Sayrus hoc notant.

netur absolutio per procuratorem, hic debet habere speciale mandatum censurâ! de obtinenda absolutione, ut constet de emendatione ; debetque procurator implere quae mandans implere deberet, si praesens esset! — « Imo et *invitus c*): etsi « hoc communiter non liceat, ne censura • contemnatur. Ratio, quia, sicut poena « in absentem et invitum potest statui, « sic et auferri. Turrianus, Diana! ». (Vide infra, w. 131].

imo d in-
Vit».

pe eo qui
«mum a-
•tnnfUur.

118. - « 3°. Is qui pluribus censuris est
« astnetus potest absolvi ab una, relictis
* qUja non est necessaria

«connexio. — Unde si dicatur: *Absolve*
« *te ab omni vinculo, etc.*, valet pro omni-
« bus. Ideoque si sic absolutus in jubila-
« to forte omisisset invincibiliter peccatum
« habens annexam censuram, id est ex-
« communicationem, posset is postea ab
« eo peccato per quemvis approbatum
« absolvi, cum non sit amplius reserva-
« tum, eo quod censura, ratione cujus tan-
« tum erat reservatum, sit sublata». —
(Vide dicto *n. 131, in fine*).

**Ablutio
extorta mo
ia injuro
n©n valet.**

119, - « 4°. Absolutio vi aut metu gravi
« inījūste incusso extorta non valet; imo
« novam excommunicationem incurrit qui
« metum incutit ».

Ex cap. un. de iis quae vi metusve, m 60. Secus tamen, si metus non fuerit injuste incussus, nempe si extorta sit absolutio a iudice qui nolebat absolvere, adhuc cessante contumacia. Roncaglia l et Contin. Tournely αλ

AbaoiaUo
•atitfacia
Rfte'

120. - « 5°. Absolutio data ab Ordina-
« no, non praestita satisfactione, etsi sit
« illicita, valida tamen est. Imo etiam data
« a delegato, modo non delegetur cum
« conditione satisfactionis; quae si impos-
« sibilis sit, sufficit praestare cautionem,

« aut iuramentum de satisfaciendo cum
< poterit ».

121. - Quaeritur: *utrum sil invalida absolutio censurae data a delegato, non satisfacta parte*, si illi facultas concessa est absolvendi cum clausula: *Satisfacta parte*?

Probabiliter negant Sanchez', Palaus⁴, Bonacina 5, Roncaglia 6 et Salmant. nisi exprimatur in concessione nullam fore 'wīuu absolutiōnem, hac conditione non impleta. Alias, cum illa conditio sit de jure, intelligitur apposita ad monendum delegatum, non ad limitandam facultatem. — Sed probabilius affirmant → Suarez⁸, Sporer ; item Vasquez, Coninck, Sayrus, apud Palaum 10, et alii citati *Lib. VI, n. 537, v. Qu. 7*, cum communiori sententia (ut fatetur ipse Palaus). Ratio, quia praedicta clausula probabilius importat veram conditionem; ut in simili dictum est eodem *Lib. VI, n. 1115*, circa finem. Tanto magis quod, cum Pontifices volunt tantum monere de aliqua obligatione, monitionem exprimunt per verbum *hortamur, mone-mus*, et simile; cum vero adhibent ablativum absolutum, aliquid aliud exprimere intendunt.

Hoc tamen non obstante, non puto improbabilem (ut dixi) primam sententiam, saltem ob auctoritatem doctorum, qui hic illud *satisfacta parte* non interpretantur pro conditione. — Omnes autem conveniunt, graviter peccare confessarium qui censuratum absolveret, parte non satisfacta. (Vide tamen alia dicta, citato *n. 537*, v. *Qu. 7*).

122. - Certum autem est quod etiam si cum secuta emendatione, vel satisfacta parte de « e rei ad cuius instantiam lata est censura, haec ccnura. non aufertur sine absolutione. — Quia, licet, cessante contumacia, censura de-

TurridM., de Cencur., lib. 2, diep. 24, dub. 7. — 1 Part. 5,
tr. 9. retol. 10. — · Dc Centur., qu. 1, cap. 6, qu. 7, pe 2.
— · Dc Matr. lib. 3. ditp. 33. n. 6, i. f. — Tr. 29, disp. 1.
puncł. 11, S 3 MO- 6. — Dt>p. 1. de Cenvar., qu. 3,
punct. 9, n. 3. — Loc ciu, qu. 7, rectp. 3. — ' Tr, 10.

cap. 2, n. 25. — · Di«p. 7, sect 5 num. 42. v. *Sed quid*
— · Suppi Sacram., cap. 3. n. 214. — Kas?,dc Excom.,
dub. 20, n. 3 et 4 · *Coninck*, diti. 14, dub. 16, n. 211. ·
Sayr., lib 2, cap 20, n. 33; cfr. cap. 18, num. 10 et 11. ·
*Tr. 29, diti. 1. punct. 11, § 3, n. 6. — *Palam*, loc. dt.

Nisi, limitat Diana, privilegium absol-
vendi concessum sit in (avorem pocnitentis.

119. - »» Contin. Tournely, *de Censur.*,
part. 1, cap. 5, art. 2, qu. 6, negat quidem
esse proprie vim el melum nisi injuste incu-
tiatur, hinc colligi a Coninck valide absolvi,

qui absolutionem obtinere minando poenam quam juste inferre potest; «quod quidem ego (ait Contin. Tourn.) aliquando verum, saepius vero falsum aut valde dubium puto».

121. - °) Quando scilicet poenitens potest
revera satisfacere, ut notant auctores citati.

beat statim absolvi ex cap. *Cum desideres, de sent. excom.*; ex hoc tamen non infertur quod sit jam absoluta. Patet ex prop. 44 damnata ab Alexandro VII: *Quoad forum conscientiae, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.*

Abwktion
tffib eundi-
none est
lundoque

123. - < 6°. Dari potest absolutio sub « conditione de futuro contingenti; cum « sit actus jurisdictionis externae, qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolvi; si enim reus absolutionem meretur, non debet « apponi conditio; si non meretur, non « debet absolvi ».

Ideo illicita de se est talis absolutio, quamvis ex alia causa posset cohonestari; ut Roncaglia¹ cum Suarez, Coninck^a, et Salmant.^a — Si quis excommunicet sic: *Excommunico te, donec solvas*; vel si quis ita absolvat: *Absolvo te, si intra mensem solvas*; facta solutione tollitur censura, ut Palaus, Henriquez^b, Avila, Coninck, Vasquez, etc. cum Salmant.^c

ICM
u. rem.
adeatum.

124. - « 7°. Potest etiam dari absolutio «ad reincidentiam, id est pro certo actu « et tempore: quo transacto, reincidentat. — « Item, sub certo onere: quo non impleto, « censura reviviscat ».

125. - Quaeritur autem: *utrum, censura absoluta cum reincidentia* (v. gr. si

» De Ceniur., qu. I, cap. 6, qu. 2. — *Suar.*, ditp. 7, tect. 8, n. II. — *Tr.* 10, cap. 2, n. 12. — *Palaus*, tr. 29, ditp. 1, punct. II, § 2, num. 1. — *Avila*, part. 2, cap. 7, disp. 2, dub. 6. — *Cattuck*, ditp. 14, dub. 16, num. 213. — *Vasq.*, de Excom., dub. 18, n. I. — *Tr.* 10, cap. 2, n. 13. — *Ditp.* 7, sect. 8, n. 27. — *Gasp. Hurtad*, ditp. 14, diffl. 3, n. 12. — *Avila*, tr. 11, cap. 10, qu. I, n. 311 et seqq. — *Tr.* 10,

intra mensem non satisfacias), *requiratur nova culpa ad reincidentum?*

Prima sententia negat; quia tunc manet eadem prima censura, quae non fuit sublata, nisi sub tali conditione. — Ita Suarez⁴, Bonacina⁵; item Hurtadus, Filiccius, etc., apud Salmant.⁶

Secunda tamen probabilior sententia, quam tenent Roncaglia⁷, Palaus⁸ et Conlin.⁹ Tournely¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Avila, Henriquez, Coninck, Laymann, etc., docet requiri novam culpam. Ratio, quia prima censura non potest dici suspensa; cum non possit suspendi censura nisi auctoritate Pontificis, ut dicunt Salmant.¹⁰ Ergo fuit sublata, et ideo sine nova culpa renasci non potest.

Et idem dicendum ajunt Salmant.¹¹ cum iisdem auctoribus % si Pontifex a censura absolverit ad omnem effectum, etsi ad reincidentiam; quia, nisi aliud exprimat, censetur absolvisse modo ordinario. — Secus tamen, si a censura absolverit ad aliquem effectum tantum, nempe ut censuratus reddatur habilis ad beneficium obtinendum, etc., manente censura quoad alios effectus.

126. - « 8°. Probabilius est eum qui « habet potestatem absolvendi in foro « conscientiae a censura, posse id facere « etiam extra confessionem; ut (contra « Navarrum Suarez et alios) docet San-

cap. 2, n. 5. — *Qu.* 1, cap. 6, qu. 2. — *Tr.* 2, ditp. 1, punct. II, § 2, n. 10. — *De Center.*, part. 1, cap. 5, art. 2, qu. 7. — *Loc. cit.*, n. 6. — *Avila*, part. 2, cap. 7, ditp. 3, dub. 14, post concil. 1. — *Htnriq.*, lib. 13, cap. 29, n. 2. — *Coninck*, ditp. 14, n. 216. — *Loym.*, lib. 1, tr. 3, part. 1, cap. 7, n. 8. — *Loc. cit.*, n. 6. — *Loc. cit.* — *Soar.* ditp. 7, tect. 5, n. 36.

122. - a) Cap. *Cum desideres, de sent. excom.*, referendum est ad assertum principale, nempe: censuram sine absolutione non auferri, etiam cessante contumacia.

123. - a) Coninck, *disp. 14, n. 214*, dicit hunc modum non convenire ordinarie; non tamen esse « intrinsece omnino » malum nec jure prohiberi; hinc dari posse casum extraordinarium, in quo expediat cum adhiberi-

b) Henriquez, *lib. 13, cap. 29, n. 4*, concordat pro ultima forma (de qua solum loquuntur Palaus et Coninck); pro prima vero: *Excommunico te, donec satisfeceris*, requirit, n. 2, novam absolutionem, etiamsi satisfecerit.

125. - * Bonacina, *disp. I, qu. 3, punct. 3, n. 16*, id admittit solum quando absolutio da-

tur ad effectum tantum; sed haec non est vera absolutio; hinc: «posita... vera absolutione, probabilius arbitror (inquit) in censuram non reinciidi absque novo peccato; quamobrem qui fuit absolutus cum onere satisfactionis praestandae intra mensem hicque eam praestare nequeat, in censuram non reinciidit ».

b) Scilicet Coninck, *loc. cit.*, n. 215 et 216; Laymann, *loc. cit.*, n. 3.

126. - « Navarrus, *Man.*, cap. 27, n. 278, v. *Quinio*, scribit: « Confessarius cui committit S. Poenitentiarum vel alius superior, ut absolvat... ad cautelam in foro conscientiae tantum..., satis est quod constet ei per confessionem partis preces ventate nili ».

•chez^ Coninck, Diana etc. ». — Idem tenent Salmant. O cum Coninck et Avila, — Vide tamen *Lib. VI, n. 593*, v. *Hic au-* tem, ubi diximus episcopum non posse absolvere a casibus papalibus occultis extra sacramentum Poenitentiae; ex declaratione Gregorii XIII.

^7· - Sed pro complemento hujus pun-cti, hic sedulo recensendae sunt solemnitates requisitae a jure, ut absolutio debite impendatur:

Requiritur 1°. Ut reus prius satisfaciat parti, in cujus damnum commissum fuit crimen ob quod censura lata fuit, nimirum furtum, percussio, etc. Nam licet absolutio data, parte non satisfacta, fuisset valida; graviter tamen peccat absolvens et tenetur illi damna restituere, quia ex officio tenebatur ei consulere. Ita communiter Avila, Coninck, Henriquez, Candidus a\ cum Salmant '. — Sufficit tamen, cum creditor est in loco distante, si reus pecuniam in loco tuto depositet, ut possit absolvi; uti bene notant Salmant.3 cum Avila.

128. - Tribus tamen casibus posset reus absolvi, non satisfacta parte:

¶ Quando Pars injuriam remittit. Sufficit enim satisfactio damnificari, quin satisfiat Ecclesiae; ut tenent Salmant.3 (Vide *Lib. VI, n. 536, ad 16*). — Hinc,

si percussus a clerico remittat injuriam expresse vel tacite, percussorem familiariter tractando, hic bene posset absolvi; ut Avila, Navarrus % Silvester % apud Salmant. 4.

2°. Quando pars laesa rejicit justam satisfactionem oblatam; quia tunc jam per se satisfacit. — Salmant.5 cum Candido. rit^

3°. Quando reus impotens est ad satisfaciendum; quia tunc judex eum absolvere bene potest. Imo tenetur et valet Gi'13= compelli, ut ait Coninck apud Salmant. ., ex cap. *Qua fronte, de appellat.* quia, cessante contumacia, debet reus absolvi. — Reus tamen, qui non est solvendo nec in toto nec in parte, debet cautionem praestare, si potest; alias, saltem juramentum solvendi cum poterit, ex cap. *Odoardus, de solut.* ex cap. *Ex parte 23, de verb, stgnif.* (Sed vide dicta *Lib, VI, n. 537, Qu. 7, v. 2° St vero*). Hoc autem currit, si reus certe est debitor. Nam si habet opinionem probabilem pro se vel si sit dubius: cum melior sit conditio possidentis, non potest obligari, nisi ad summum ad praestandum juramentum solvendi, si de obligatione constiterit. — Quod si debitor statim solvere non posset, nisi cum magno damno aut incommodo, potest etiam, praestita cautione, absolvi, nisi pars idem incommodum ex dilatione pa-

Coninck, diip. U, dab. 16, n. 250 et »eqq. — Coninck, loc. cit. · Avila, part. 2, cap. 7, disp. 3. dab. 13, ad 2, v. *Ati tertiam*. — Avila, part. 2, cap. 7, ditp. 3, dub. 5, coocl. 2 et 3. - Coninck, disp. 14. n. 205 et 20T, · *Henriq.*, lib. 13, cap. 28, n. 2. - 1 Tr. 10, c»p. 2. n. 22. — ' Loc. dt.,

ri. 21. · *Avita*, loc. cit., dub. 5. v. *Tertio nota*. — · Loc. dt.. n. 20. — *Avita*, loc. dt., dhp. 3, dub. 31.-- Tr. 10, cap. 2, n. 20. — · Loc. dt. - *Candid.*, diwquii. 22. art. S3, dub. 3, v. *Dito 8*. — *Coninck*, diip. 14, n. 206. - · Tr. 10, cap. 2, n. 2L

Sanchez, *de Matr., lib. 8, disp. 16, n. 11*, loquitur de potestate commutandi vota: sed ad probationem haec affert: « Multi doctores neotericis concedebant per bullas antiquas indulgentes, auditis confessionibus, absolutionem a peccatis et censuris, posse extra confessionem impendi absolutionem a censuris».

Diana hoc ex Hurtado refert dumtaxat, *part. 5, tr. 9, resol. 5*.

d) Salmant., *loc. cit., n.44*, loquuntur de absolutione a censuris juris non reservatis; et dicunt parochum et confessarium posse eam impendere sive intra sive extra confessionem sacramentalem.

127. - ·) Candidus, *disquis. 22, art. 53, dico 1 et dico 2*, innuit teneri damna restituere, dicendo taliter absolventem agere « contra jus litigatoris ·, vel facere « injuriam parti Uesac ». De cetero concordat.

128. - «J Videtur hic subesse mendum typographicum et legendum esse: si *percussus clericus remittat*, etc.

Navarrus, *Man., cap. 18, η. 47, ad 3*; Silvester, v. Contumelia, *qu. 4*, dicunt in genere censi remissam injuriam si pars laesa familiariter agat cum laedente.

Cap. *Qua fronte* dicit *posse* absolvi.
d) Cap. *Odoardus, de solut.*, dicit absolvendum esse, « recepta prius ab eo idonea cautione, ut si ad pinguiores fortunam devenit, debita praedicta persolvat ». Sed cap. *Ex parte 23, de verbor. signif.* casu quo censura ob contumaciam tantum lata fuerit, ait satisfieri sufficienter, » si prius sufficiens standi juri cautio tribuatur»; quando autem lata fuit ob offensam certam, ■ non credimus satisfieri congrue ut relaxetur sententia, nisi prius sufficiens praestetur emenda ».

teretur; ut Navarrus Coninck, Avila, cum Salmant.¹ (De hoc vide dicta *Lib. III, ex h. 701*).

sReJ-¹rHa¹r

Htt jura
MtUSUOb
cūxraeai

129. - Requiritur 2°. Ut reus ante absolutionem censurae praestet juramentum de non committendo amplius tale crimen; ut colligitur ex cap. *De caetero*, et cap. *Ex tenore*, de *sent*, *excom*.

1° hoc juramentum tamen exposcitur tantum ab iis qui ob enorme crimen excommunicationem incurrunt: utpote sunt scandalose violantes ecclesias, graviter percutientes clericum, incendiarii, usurarii publici, notorii percussores episcopi vel cardinalis, etc. Secus, si excommunicatio sit contracta ob alia peccata non ita gravia. Et hoc currit tam in foro interno quam externo. — Ita communiter Palaus¹; et Salmant.⁸ cum Suarez, Coninck, Hurtado, Avila, Diana % Henriquez, etc.

iii^reî

«ut, Ab
lrthoffen.

130. " Requiritur 3°. ex cap. *Per tuas, de sent*, *excom*, ut censuratus absolutionem petat. Ibi: *Nisi gratiam absolūtiōnis imploret, non debet audiri, ne sententiam ecclesiasticam contemnere videatur*. — At quia textus dicit *non debet*, non autem *non potest*; ideo bene docet S. Thomas a¹, quem sequuntur Palaus b¹ et Coninck b¹, Avila 6¹ etc., cum Salmant.⁴, censuratum, modo sit emendatus a peccato, etiam renitentem valide posse absolvi.

Coninck, loc. cit., num. 20ß. · Avila, part. 2, cap. 7, di«p. X dub 5, v. *Primo quod*, post concl. 1 * Tr. 10, cap. 2, n. 21. — · Tr. 29, di«p. 1, punct. II, § 3, n. 4. — · Tr. 10, cap. 2, η. IX · Suar., di«p. 19, sect. 2, n. 10, v. *Circa*. - Coninck, di«p. 14, n. 204. - Gasp. Murtad., de Excom., diip. 14, diff. 4, n. 17. · Avila, part. 2, cap. 7, diip. 3, dub. 2; et dub. 3, v. *Dico* / et 2, · Henriq., lib. 13, cap. 23, n. 4. — · Loc. cit., n. 2 — * De Censur., part. I, cap. 5. art. 2, qu. 2. — · Tr. 10, cap. 2. η. 2ß. — · Tr. 4,

131. - Hinc autem notandum 1°. Quod si reus non sit emendatus, et peccatum habeat tractum successivum, ut haeresis, furtum, non potest absolvi, nisi a ferente censuram. Secus tamen, si peccatum non habeat tractum successivum, ut perjurium, blasphemia ·); — ut Contin. Tournely 8 et Salmant.

R<< non

to· quand

viwr v·ii-

dc

Notandum 2° cum Roncaglia¹ et Salmant.⁸, et ibi Palao, Suarez, Sayro, Diana, etc., quod aliquando, ex justa causa, etiam licite datur absolutio censurato adhuc contumaci, puta ob bonum publicum vel ut reus facilius resipiscat.

qoan
doque 'lici-
te.

Notandum 3°. Quod si privilegium sit factum poenitentibus, prout in jubileo, ubi datur eis facultas eligendi sibi confessarium a quo absolvantur: tunc nequit absolvi invitus, quia usus privilegii pendet a voluntate privilégiât!. Ita Palaus b¹ et [Contin.] Tournely ·; item Avila, Coninck b¹, Cornejo, apud Salmant.¹⁰ cum Roncaglia¹¹. — Secus, si privilegium sit in favorem confessoriorum, ut sunt privilegia regularium; prout recte notant Salmant. 11 cum Antonio a Spiritu S.

Rent in-
vit» inter-
dum Absol-
vitur

Notandum 4°. Quod aliquis pluribus censuris innodatus posset absolvi ab una et non ab aliis. — Quare, si censuratus unius tantum petat absolutionem, dolose alias celando, ab illa tantum censetur

Pinnbu
cen«url· ia-
nodatu-
quandoque
Absolvitur
Ab una uo-
lum.

Navarrus, *Man.*, cap. 27, η. 47, negat utique debitorem teneri tunc cum gravi damno solvere, · si potest differri absque magno damno alieno ».

129, - a¹ Diana, *part. 5, tr. 9, resol. 23*, dicit juramentum hoc intelligendum esse de non amplius committendo peccatum propter quod in censuram incurrerit, « sed neque habetur usu receptum, et requiri solum in criminibus atrocioribus; et addit: « Interdum verum juramentum solum est de satisfactione exhibenda ».

130, - f¹ S. Thomas, *Suppi.*, qu. 24, art. 2, *in corp.*, dicit invitum posse absolvi ab excommunicatione. Et in *resp. ad 2*, addit posse

quandoque, si nempe videatur saluti illius expedire, « etiam manente contumacia » absolvi.

b¹ Palaus, *loc. cit.*, n. 9, videtur cum S. Thoma consentire. — Coninck autem distinguit, *loc. cit.*, n. 224. ctdicit valide absolvi invitum, licite autem (regulariter) non nisi illum qui a contumacia recessit. — Avila denique, *loc. cit.*, *disp. 2, dub. 2*, ait posse invitum absolvi, sed · qui perseverat in contumacia, non debet absolvi nisi immineat periculum quod fieri deterior ».

131. - «> Hacc de validitate dicta sunt.

b¹ Palaus, *loc. cit.*, n. 9; Coninck, *loc. cit.*, n. 224, quamvis a Salmant citentur tabs que tamen loci indicatione), id non habent.

absolutus, nisi superior aliud exprimat, ex cap. *Cum pro causa*, ex cap. *Officii, de scut, excom.* Vide Salmant.

Quwifeqtt si autem sine dolo alias eelasset, judicatur absolutus ah omnibus, nisi constet absolventem aliud intendisse. Ita Salmant. l*cum Candido, Gibalino. — Et haec absolutio valet etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habet in contentioso. Si vero in foro conscientiae tantum sive in sacramento Poenitentiae jurisdictionem solum habet: tunc reus qui omiserit confiteri inculpabiliter peccatum cui annexa erat censura reservata, poterit tantum pro foro conscientiae c> a quocumque postea absolvi; ut cum Busenbhum dicunt Salmant.3 cum Coninck Avila, Gibalino ')f etc. — Idem dicunt ibi cum Navarro, Covarruvias ‡, Avila, Silvestro, etc., de absolutione generali quam praelati impertiuntur suis subditis in visitatione.

Umiuuo. Excipiunt tamen cum Bonacina, Avila, etc., si aliqua censura exposcat satisfactionem partis; quia tunc non praesumitur praelatus velle ab illa absolvere, con-

tra juris praescriptum et in alterius praejudicium. Ita praefati auctores, et quidem probabiliter. — Sed *Lib. VI, u. 597*, v. *Secunda*, probabilius esse diximus cum Suarez ‡, Silvestro^, Concina ‡ Antoine et aliis, quod poenitens confessus superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non est ablata reservatio; quia reservatio imposita est ut cul-pae cognoscantur a superiore, atque debitis poenitentiis puniantur, monilisque in futurum vitentur /A — Secus vero dicendum, si privilegium sit ipsi poenitenti concessum, ut jubilaeo, etc. (Vide dicto n. 597).

132. - An autem *valeat absolutio, quando datur ob falsam causam*, nempe si judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum vel parti satisfacisse; quod verum non sit?

Respondetur negative, si deficiat causa principalis. Secus, si minus principalis a> fcpuii. vel si judex certo conscius sit falsitatisà>. — ut Contin. Tournely 4*cum Suarez et Bonacina; ac Salmant.6cum Palao, Sayro, Avila, Henriquez, communiter.

1 Tr10,câp.2, n.32. — «Loc.dc.. - CawM.. ditqui». 22, *rt. S3, dub. 4, v. *Dico 10.* · *Gibat.*, disqui». 10, qu. 2. n. 17. · Loc. dl«, n. 33 el U. · *Avi/a*, part 2, cip. 7, di<p. 3, dub. 16, v *Ex hac concl.* — *Navar.*, Man., cap. 26. n. 13. · *Aula*, loc. cit., dub. 16, v. *Ex hac* - *Silvcsi.*, v. *Confessio f*, qu. 4. — *Bonae.*, de Center., ditp. 1, qu. 3, punct. 6, n. 4. - *Avila*. loc dt., dub. 9. v. *Ex 'ccunda.* · *M44F.,dc PotnlE. ditp 31, sect. 4, n 15 et tcqq - *StJust*,

v. *Confitssio* /, qu. 4. — *Concina*, dc Poenit., lib. 2, dist. 2, cap 6, § 2, n. 14. — *Anlotn*», de Poenit., cap. 3, art. 2. qu.6 · * Dc Censor., part. J, cap. 5, art. 2, qu. 6, reap. 2. · *Sttar.*, de Ccntur., disp. 7, sect. 6, n. 12, v. *Secunda.* · *Bonac.* disp. 1, de Censor., qu. 3. punct. 8, n. 2. — · Tr. 10, cap. 2, num. 35. · *Palaus*, tr. 29, disp. 1, punct. 11, J 3, n.8. · *Sayr.*, lib. 2, cap. 21. n.27. · *Avila*, part. 2, cap. 7, diip. 2, dub. 4. · *Hcnriq.*, lib. 13, cap. 30. n. 3 et 4.

c> Seu melius: Poterit ab illo peccato reservato absolvi a quocumque confessario, ut dicunt Salmant. et Avila; quod Busenbaum *cap. 1, dub 6, n.3*, concedit pro jubilaeo tantum, ut S. Alphonsus inferius; Coninck vero, *disp. 14, n. 225*, de solis peccatis Papae reservatis; Gibalinus denique, *loc. cit.*, ad rem non facit, nec citatur pro hac parte a Salmant

d>Covarruvias, a Salmant hic cititus, minime loquitur, *in cap.* Alma mater, *part. 1*, * // *n. 12*, de visitatione regularium.

De Suarez, Silvestro et Concina, vide *lib. 6, u. 597*, not *c* et *d*.

f) Sed vide not. f ad *lib. 6, n. 597*.

132. - a) Suarez, Palaus, Sayrus loquuntur de fraude tantum in causa principali.

h) De iudice *conscio* falsitatis non loquuntur Contin. Tournely nec Bonadna. Sed Sayrus, Avila et Henriquez concedunt validam esse absolutionem, si, non obstante falsitate quam ignorat, iudex nihilominus velit absolvere, quod interdum, ut ait Avila, praesumi potest ex conjecturis.

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit» et quotuplex.

133. *Quid excommunicatio. Quatenam veniat illius nomine, major ne an minor; et qui sint vitandi.* — 134. *Resolutiones.* — 135. *Quid requiratur ut quis sit vitandus. Vide constitutionem concilii Constantiensis.* — 136. *De P. conditione, ut sit nominatim excommunicatus.* — 137. *De 2^a conditione, ut sit publice denuntiatus.* — 138. *An liceat toleratis cum aliis communicare.* — 139. *An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis sine necessitate.* — 140. *An idem de suspenso et interdicto vitando.* — 141. *Quando percussor clerici sit vitandus.* — 142. *An ad vitandum eum requiratur notorietas facti.* — 143. *An sufficiat ut alicui factum sit notum.* — 144. *An requiratur etiam notorietas juris.* — 145. *An percussor notorius in uno loco sit vitandus in aliis ubi non est notus.* — 146. *Quando possit credi vitandus absolutus.*

Qaid iit
eicomma-
-01».

133. - « Resp. Excommunicatio est « censura per quam quis privatur com-
munione Ecclesiae ».

« Estque duplex: *minor*, quae tantum « privat usu passivo, seu receptione sa-
cramentorum ; et *major*, quae etiam « dicitur anathema, ac in jure fere semper
« nomine excommunicationis intelligitur»;
[Habetur in cap. *Si quem 59, de sent, excom., quod* nomine *excommunicationis* intelligatur major, non minor; et ita au-
ctores apud Croix Per *anathema* autem intelligitur excommunicatio major, lata cum
majore solemnitate). « Privatque « omni communione ecclesiastica, secun-
dum dicenda ». [Non dicitur simpliciter *omni communione*: nam etiam excommu-
nicatus cum fidelibus tamquam membris unius corporis communicat in pluribus
bonis spiritualibus; sed additur *ecclesiastica*, id est pro bonis quorum distri-
butio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salmant. ·].

r.uocjmu

leratuiet

« Per hanc majorem excommunicatus « rursus est duplex: *Toleratus* quem fide-
les non tenentur vitare; *non toleratus*, « quem tenentur vitare. — Et quidem
« post concilium Conslantiense, non tole-

• rati sunt hi tantum: 1°. Notorius cle-
rici percussor, de quo infra. 2°. Quivis
nominatim excommunicatus et speciali-
ter ac publice denuntiatus ».

134. - Unde resolves:

« 1°. In Germania catholici secure corn-
municant cum iis qui notorie sunt hae-
retici et consequenter excommunicati;
« quia non sunt nominatim excommunicati
« ac publice denuntiati.

«2°. Non teneris vitare eum quem scis
« peccasse contra legem, per quam illi,
« etiam in particulari, sub poena excom-
municationis aliquid est vetitum vel
« praeceptum. — Quia requiritur ut per
« sententiam expressam et specialem,
« contra personam in particulari, post
« peccatum commissum, censura sit pu-
blicata (v. gr. ut Joannes sit denunlia-
tus excommunicatus); vel saltem ita
« exprimatur persona ut non liceat de
« ea dubitare (v. gr. excommunicamus
« talis loci decanum, praetorem) ».

Nota hic quod agere rem sub excom-
municatione majori vetitam^ non excusa-
tur a culpa gravi. Salmant? cum S. Thoma,
Suarez, Lezana et communi. — Nota
deinde quod si peccatum est vetitum sub

Qualum

Cûrn<vu'M

Lib. 7, n. 177. — Tr. 10. cap. 3. n. 1. — Tr. 10. cap 3, n. 7. · S. Thotfi., Suppi., qu. 23, art. 3. · Sitar.,

disp 16. «cet. I, n. 9. · Lraana. Sum., v. ExternntHHi ratio, n. 7 et èqq. ct n. 13.

134. - n) jd est rem quae vetita est ralionc excommunicationis in quam quis jam

incurrit Et auctores citati dicunt esse mortale, sub quibusdam restrictionibus.

censura ex eodem motivo (puta si vetetur homicidium), peccans unum peccatum committit. Secus si ex diverso motivo (ut si vetetur homicidium clerici ob reverentiam status). Est commune cum Laymann Palao, Avila et Salmant.*

<3°. Licet dicatur:*Excommunicamus « Petrum*, v. gr. *incendiarium et ejus complices*, solus Petrus vitandus est; non vero alii, etsi sint notorii. Quia sententia quoad illos est tantum generalis, et non specialis contra certam personam.

4°. Non teneris vitare eum qui prius in conclavi est denunciatus; quia id non est factum publice: ad hoc enim requiritur ut sententia legatur vel affigatur alicui loco celebri, v. gr. in templo, tempore concionis, vel aliter pro more regionis ».

Quinam
«tñi vitandi.

135.-Notandum hic olim omnes excommunicatos fuisse vitandos. — Post constitutionem vero concilii Constantiensis quae incipit *Ad evitanda* (cujus exemplum nunc non exstat sed legitur apud S. Antoninum et Sotum; ultra quod sufficit fuisse confirmatam a Martino V, in extrav. *Ad evitanda*) vitandi tantum sunt *nominatim* excommunicati ac denunciati, et publici *percussores clericorum*. Verba constitutionis relatae a Salmant. haec sunt: *Ad evitanda scandala ... indulgemus quod nemo deinceps a communione alicujus in sacramentorum administratione, vel receptione, vel aliis quibuscumque divinis, vel extra, praetextu cujuscumque sententiae aut censurae, a jure vel ab homine generaliter promulgatae teneatur ... aliquem vitare aut interdictum ecclesiasticum observare: nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit in vel contra personam, collegium, etc., vel locum certum ... a judice publicata vel denunciata*

Verba von
titulationi.
4// *nitin*

1 Ub. I, tr 5, part. I, cap. 5, n. 1. — Palam, tr. 29, disp. 1. punct. 7, n. 16. — Avila, part. 2. op. 5, diip. I. dub II — Tr. 10, αψ.3.η. 8. — S. Anton., part. 3. tit 25, cap 3. — Sutas, in 4, diit. 22, qu. 1. art. 4. — Tr. 10,

1; Prunum distinctionis membrum dumtaxat habent Laymann, Palaus et Avila; sed hi duo ultimi innuunt etiam alterum.

135. — Repentur tere iisdem verbis apud Harduinum, *Collect. Concilior.*, ton: 8.

specialiter vel expresse... Salvo, si quem pro sacrilega manum injectione in clerici cum sententiam latam a canone, adeo notorie constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari nec aliquo suffragio excusari: nam a communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abstineri, juxta canonicas sanctiones. Sed inde additur b). Per hoc tamen, hujusmodi excommunicatos, suspensos et interdictos seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.

Sunt igitur vitandi tantum *nominatim* excommunicati ac denunciati, et deinde notorii percussores clericorum. — De singulis hic discutiemus.

136. - I. Et quoad primos, ut aliquis excommunicatus sit vitandus, juxta prae-laudatum decretum:

Requiritur 1°. *Ut sit nominatim excommunicatus*, expresso nomine per verba aut signa indubitata, v. gr. *Excommunico praetorem Salmantinum*: et ita ut non possit cum alio praetore aequivocari: ut notant Sotus, Avila et Salmant.4 Ex quo infertur quod non tenemur vitare haereticos, etiamsi notorium sit hos esse a jure excommunicatos: nisi sint insuper nominatim excommunicati et denunciati. — Nec obstat 1) decretum posterius concilii Basileensis, quo sancitum fuit esse vitandos omnes notorie excommunicatos. Nam respondetur 1° cum Turrecremata, Salmant. et aliis doctoribus communiter, quod decreta dicti concilii edita post schisma (prout hoc decretum editum fuit) ab Eugenio IV fuerunt revocata (Vide dicta Lib. I, n. 133). Resp. 2° quod tale decretum, quamvis legitimum fuisset, a contraria consuetudine Ecclesiae fuit abrogatum; et decretum concilii Constantiensis communiter fuit receptum. Ita commu-

Ut 0»
- it Triu
do. 1. Dt
bet etwt.-
nuftAiaei.
connati
bata

Sititli
Objecti
but.

cap. 3. n. 10. — Sotut, loc. dt., v. Ttnor autetn et v. Quocirca. — Avila, part. 2, cap. 6. diip. 2, dub. 8. — « Loc. cit., n. 15.— Turrtr., Sum. de Ecd., lib. 2, cap. 100 — Salmant., tr. 10. cap. 3 n. 13.

fol. 892, inter < Martini V Papae et Germanicae nationis concordata in concilio ConsLan densi », n. 7.

h) Haec clausula habetur quidem apud Salmant.; sed apud Harduinum tom.8, fol. 1195

niter doctores. Vide Salmant. * — Nec obstat 2) dicere quod saltern ex jure divino tenemur publice excommunicatos, maxime haereticos, vitare, ex illo ad Titum, m: *Haereticum hominem, post unam et secundam correptionem, devita*; et ex Epistola n Joan. *Nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis*. Hoc enim respondetur intelligi praeceptum, quando esset periculum quod ab eo inficeremur, vel si scandalum adesset a), aut si spes esset fore ut delinquens ex vitatione resipisceret. Salmant. .

137. - Requiritur 2°. *Ut reus publice excommunicatus publice etiam denuntietur*.

Circa quod notandum est 1° Quod non sufficit, si denuntiatio fiat coram litigantibus; sed debet fieri in loco publico (prout in ecclesia, tempore Missae vel concionis), et in charta affigi in loco publico a) vel alibi, juxta usum regionis. — Palaus 8, Salmant.4; Croix6 cum Suarez, Henriquez, Coninck, Avila, Hurtado. — Et in dubio an quis excommunicatus sit sufficienter denuntiatusb), non tenemur eum evitare (ut notat Croix 4 cum Dicastillo et aliis), nisi adesset periculum scandalii — Sufficit tamen, ut teneamur vitare, si constet nobis esse illum denuntiatum per famam publicam vel per testi-

monium etiam unius personae gravis auctoritatis; ut Croix 7 cum Navarro Dicastillo, etc.

Notandum 2° Quod excommunicatus a jure (nisi crimen sit notorium) debet prius a suo proprio superiore citari ut se defendat (Salmant.); juxta dicta supra, n. 55, *in fine*. — Et deinde debet publice ut ex-

Sufficit autem ut excommunicatus a jure tantum denuntietur tamquam talis, ut jam sit vitandus. Salmant. . — Non vero sufficit si reus sententia declaretur tantum quod commiserit crimen cui annexa est excommunicatio, ut alias tenent sufficere Suarez, Sayrus, Avila, etc., apud Salmant.10. Nam verius requiritur ut expresse declaretur excommunicatus; uti docent Sanchez11, Palaus1, Roncaglia 1; et Salmant. 14 cum Bonacina, Reginaldo, Diana, etc. (quod probabile putat Croix 14j. Ratio, quia in decreto concilii Constantiensis et *iwextravaganti* Martini V dictum est neminem esse vitandum, *nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit a judice publicata vel denuntiata specialiter vel expresse*. — Ex quibus verbis Gibalinus cum Sanchez addit nec sufficere si declaretur reus incurrisse omnes censurascrimini annexas, nisi in specie denuntietur excommunicatus.

Reus de-
JTd7auT

> Debet
tw publi
ct denuo
UÂIQI.

Modus de
nantUtio
ftik

Tr. 10, cap. 3, n. IX — Loc. cit., n. 14. — Tr. 29, diip. 2, punct. 4, n. 6. — 4 Loc. dt., n. 15. — Lib. 7, n. 186. · Suar., de Ccniur., diip. 9, BCct. 2. num. 8, v. Dubitent. · Hcnriq., lib. 13» cap. 5, n. 1, in texti, et comment., lit. r. · Coninck, disp. 14, n. 10. · Avila, part. 2, cap. 6, disp. 2» dub. 3. cond. 3. · Gasp, Hurtad., de Excom., disp. 2, diff. 3. n. 7. — 1 Loc. dL, n. 186. · Dicast., de Ccniur., disp. 2, n. 403, 596 et ieqq. — 1 Loc. dt., n. 186. · Dicastl., loc. at., n. 406. — Tr. 10, cap. 3, n. 16. — Loc. cit., n. 15. —

Suar., diip. 9, ecct. 2, dum. 10. v. Addo. · Sayr., lib. 2, cap. 12, num. 20. · Avila, part. 2, cap. 6, diip. 2, dub. 3, concl. 3, v. Srd rst primo. · Loc. ciu, num. 17. — M Dead., lib. 2, cap. 9, n. 4. — 4 Tr. 29, diip. 2, punct. 4, num. 6. — “ Tract. 4, qu. 2, cap. unie., qu. 2, reip. I. — 14 Tract. 10, cap. 3, num. 17. · /fetfi., Ub. 1, num. 113. v. Appendix. · Diana, part. 5, tr. 9, read. 12. — “ Lib. 7, n. 183. — GibaL, diiqui 7, qu. 1, n. 19. · San^k., loc. cil., n. 4, L f.

habetur tantum, et quidem fere eisdem verbis, *in sess. 20 concil. Basileensis*, § 2, itemque apud Labbe, *torn. 17, fol. 316*.

136. -«; Salmant. non loquuntur expresse de scandalo.

137. - a) Quod charta affigi debeat, praetermittit Palaus; reliqui vero auctores dtati de ca disjunctive loquuntur; et requirunt quod denuntiatio fiat in loco publico, *vel* quod charta affigatur, *vel* alio modo publicetur juxta regionis consuetudinem.

b) Auctores citati loquuntur de dubio utrum excommunicatus sit denuntiatus.

Vel periculum irritum reddendi sacramentum, ut addit Croix, *loc. cit*.

**) Navarrus, *Man., cap. 27, n. 27*, concordat quidem, loquens de eo, «qui a fide dignis» audivit illum esse denuntiatum. Et in *Consil. lib. 5, consil. 54, de sent, excom., num. 3*, dicit videri satis esse famam de excommunicatione cum denuntiatione. De unico teste non loquitur; imo, *Man., cap. 22, num. 82*, v. *Decimo tertio*, negat satis esse unicum testem, etiam fide dignum et juratum. ad inducendum necessitatem credendi quod subsit impedimentum matrimonii jam contracti.

Bonacina, *disp. 2, qu. 2, punct. 1, § 1, num. 2*, v. *Quarto*, id ut probabilissimum habet.

POMQBU-
publier vi-
care non-
dam decan-
tatum.

Notandum 3°. Quod, licet vitare non teneamur excommunicatum non denun-
tatum, possumus tamen vitare, etiam
publice, eum qui publice est notus ut ex-
communicatus /> uti recte dicunt Avila et
Dicastillus, apud Croix

Prohibe-
tar rxeoen
municato
communi-
cife cum
alit»

138. - Notandum 4°. Quod, etsi per-
missum sit aliis communicare cum excom-
municato tolerato; attamen (prout patet
ex verbis concilii ut supra) cuicumque
etiam clam excommunicato interdictum
est cum aliis communicare tam in divinis
quam in humanis.

Sed dubium hic fit: an liceat fidelibus
cum illo communicare in divinis et sine
necessitate? — Dixi: *in divinis*; nam in
humanis certum est semper licere. Dixi
item: *sine necessitate*; quia in casu ne-
cessitatis vel specialis utilitatis, puta, si
alius aequae utilis non inveniatur, licite
potest quisque ab excommunicato sacra-
menta petere. — Ita Suarez l, Palaus ’;
et Salmant.⁴ cum Coninck et Comejo.

139. - Quaeritur igitur: *an liceat com-
municare in divinis cum excommunicato
tolerato sine necessitate vel utilitate?*

Junta
alio», reco-
lariter nun
licet com-
municare
in divini»

Negant Pontius e), Suarez B; et Avila,
Valentia ‡ ac Coninck <), apud Salmant. *
— Quia, licet communicans non agat con-
tra praeceptum censurae; agit tamen
contra caritatem, inducendo excommu-
nicatum ad actum illicitum. Nisi (exci-

Avila, part. 2, cap. 6. dīxp. 11. dab. 11. · Dīcas/,
dīip.2, num. 395 et 418. · 1 Lib 7, n. 184. — · Dt«p. 11,
*ect. 4, num. II et »eqq. — · Tract. 29, disp. 2, punct. 5,
num. 3. — « Tr. 10, cap. 3, num. 23. - Comnck, dīip. 14,
η 16 et 17. · Cornejo, de Excom., disp. 10, § 1. dub. ult.,
qu. 2, post Dūo 2, v. Et U rojes. — · Loc. cit., a n. 10.
Avita. part. 2, cap. 6, disp. 8, dub. 1, cond. 3, dub. 2,

piunt) ille esset paratus sacramenta mini-
strare, aut nisi teneretur ea praestare ex
officio, nempe si esset parochus; quia tunc
alter utitur jure suo.

Probabilius vero affirmant universe
Sanchez⁷, Palaus®, Bonacina®; et Sal-
mant.¹⁰ cum Soto, Hurtado, Sayro, Cor-
nejo Gibalino, Henriquez d>, etc. Ratio,
quia, quando excommunicatus rogatus
communicat, v. gr. sacramenta ministrat
nec ipse tunc peccat; nam, si ipse adhuc
peccaret, inutilis evaderet concessio facta
fidelibus a concilio, dum eis, saltem indi-
recte, ratione caritatis prohiberetur com-
municatio. Quare, cum fidelibus commu-
nicatio cum excommunicato universe con-
cessa sit, indirecte indultum est etiam
excommunicatis cum fidelibus petentibus
communicare. — Hoc tamen currit, si sa-
cramenta petantur ab excommunicato;
quia, si petantur a ministro existente in
mortali, ad licite petendum requiritur
equidem causa justa, secundum dicta
Lib. VI, n. 88, v. Resp. 3.

140. - Notandum 5°. Quod haec quae
hucusque dicta sunt de excommunicato
currunt pariter *de suspensio aut interdi-
cto vitando* in iis rebus in quibus vi sus-
pensionis vel interdicti vetitum est eis
communicare: ita ut usquedum non sint
publice denunciati, possimus indifferenter
communicare cum illis; quia concilium

opin. 3 et 5. - · Tr. 10, cap. 3, num. 23. — · Dc Matr.,
lib, 7, dītp. 9. num. 8 — · Loc. dt.. num, 5. — · Dītp. 2,
de Excom., qu. 2, punct. 2, § 3, num. 4. — * Loc. dīL
n.25 · Satus. in 4, diet. 22, qu. 1, art. 4, concī. 1, v. Ait
vero illic. · Gasp. Hurtad., de Excom., dītp. 2, dītf. 4. ·
Sayr., Hb. 2, cap. 12, num. 10. · Gibat., dīquit. 7, qu. 1,
num. 13.

/ Dicastillus et Croix limitant, et negant
haereticos in Germania posse repelli a con-
tractibus publicis et similibus.

139. - a) Pontius, lib. 5, cap. 18, 9, quam-
vis aliquot distinctiones ponat, eo tamen re-
cidit ut solam utilitatem agnoscat tamquam
causam sufficientem. De parochia vero n 66,
scribit: »Ex eo solum quod aliquis petat sa-
cramentum a suo parochia non posse excu-
sari ».

h \ alentia, in 3 ni Part., disp. 7, qu. 11,
punct. 3, v. Alias autem, concordat loquens
de Poenitentiae sacramento quod quis a tole-
rato petit Et innuit exceptiones, quatenus
dicit illum peccare inducendo ad peccatum,
vel offerendo ei occasionem peccandi

() Coninck, disp. 14, n. 15, dicit licitum
esse cum toleratis communicare in divinis,
ita tamen « nt nullo modo alterum inducam
ad rem aliquam sacram faciendam »; hinc
ait licitum esse audire sacrum ab excommu-
nicato; minime vero posse ab eo recipere
Sacramenta, etiamsi publice ad hoc se offe-
rat, quia sacramenta non possunt recipi ab
hujusmodi ministro, « nisi me ei offerendo
et hoc faciendo, virtualiter ea ab ipso pe-
tam ».

dl Cornejo, loc. cit., dub. ult., qu. 2,
v. Dico 2, et v. Et si roges: Henriquez,
lib, 13, cap 6, η. 3 et 4; et cap. 10, η 3.
tenent primam sententiam, quidquid asserant
Salmant.

loquitur universe de quacumque censura. Palaus l*; et Salmant.l cum Sayro, Cajetano, Gutierrez, etc., communiter. — Et idem asserit ibid.’ Avila de *irregulari*: qm, si non sit denunciatus, non est vitandus pjinc ajt ljcjte p0SSC fideles a parocho irregulari, etiam ob publicum homicidium, sed non denunciato, petere Missam et sacramenta, cum concilium loquatur tam de impeditis per censuram quam per quamcumque sententiam, per verba τò *cuiuscumque sententiae vel censurae*. 141. -11°. Quoad vero *percussores clericorum*, hi ut sint *vitandi*, requiritur ut sint *notorti*.

Sed hic quaeritur: *an requiratur notorietas juris vel facti?*

Notorium *juris* dicitur quod notum est vel per sententiam iudicis, vel per confessionem rei in iudicio, vel per sufficientem depositionem judicialem testium.

Notorium autem *facti* dicitur quod notum est majori parti collegii, monasterii, vicinia vel magno numero personarum, sive quod creditur mox venturum ad earum notitiam. — Nam, ut bene notant Salmant. 4 cum Bonacina Hurtado, Navarro b>, in magna civitate non requiritur ut lactum sit notum majori parti civium; verum non sufficit contra ut sciant quatuordecim testes, ut dicunt Salmant.5 cum auctoribus citatis c>. Licet Dicastillus

apud Croix * putet quod si percussio fiat in foro coram septem, dicenda sit notoria; secus, si fiat in domo privata^ aut in monasterio (Vide dicta *Lib. III, n. 975*). — Sufficit autem fama communis orta a viris fide dignis et integre probata: quae quidem jam praebet moralem certitudinem, ut Palaus ’, Bonacina); Salmant ’ cum Sayro † et aliis. — Putant tamen Viva Avila et Dicastillus, apud Croix ’’, non sufficere famam quod quis percusserit, sed requiri etiam famam quod publice percusserit. Imo docent Suarez, Molina et Dicastillus, ibid. “, non sufficere publicam hujusmodi infamiam quando haec non procedit ex notorietate facti per testes oculatos: alias dicetur crimen famosum, sed non notorium. Et hoc Croix probabile censet ex verbis bullae *Ad evitanda* (ut supra, *n. 135*), ubi: *Si... sententiam latam a canone adeo notorie constiterit incurrisse, quodfactum non possit aliqua tergiversatione celari*. Hinc, ut dicit Viva ’’, non erit notorius percussor, qui laborat publica infamia quod clericum percusserit, si revera ipse non percusserit publice.

142. - His positis. — Dubitatur Ie. *An sufficiat, ut percussor clerici sit vitandus, sola notorietas juris?*

Resp. Negative cum communi. Namque, licet olim ante concilium Constantiense sufficiebat notorietas juris, quia

n<» --o
jû-

1 Tr. 29, di>p. 2, punct. 5, num. 8. — Tr. 10, cap 3, n. 21. · Sayr., lib. 2, cap, 12, n. 21. · Cajetan., in 3.. P., qu 82, art. 9. · Gutter., Canon, quaest., lib. 1, cap. 1, n. 43 et 45. — 1 Ap. Salmant., loc. cit. — Avila, part. 2, cap, 6, dhp. 2, dub. 5, concl. X — Tr. 10, cap. 8, n. 19. · Galp. Hurtad., de Excom., di>p. 2, diff. 3, n 9. — Loc. dt. — Dicasl., diip. 2, num. 427. - · Lib 7, num. 182. —

T Tr. 29, ditp. 2, punct. 4, b. 7. — » Loc. dL, b. 19. — · Dt Censor., qu. 3, ML 2, n. 5. — Avüa, part. 2, cap. 6, disp. 11, dub. 11, post conc. S. · Dicatl., disp. 2, n. 429. - » Loc. dt.. num. 182. — Suar., de Censor., disp. · cet. 2, n. 11. - Dicatl., disp. 2, n. 426. — u Ap. Croix, 11b. 7, nom. 182 et 179. — ” De Censor., qu. 8, nrtic. 2, nom. S.

141. - a) Bonacina, *disp. 2, qu. 2, punct. J, § 1, n. 5*, dicit: In magna communiste «videtur major numerus requiri, quam requiratur respectu alicujus collegii». Et, *n. 6*: «Delictum commissum coram decem non esse notorium respectu magnae civitatis».

b) Navarrus, *Man., cap. 25, n. 73, v.f.*, ait: «Multa sunt in magna urbe, quae licet non sint ei toti notoria, sunt tamen talia regioni, vicinia aut collegio;quod satis est ut aliquid notorium dicatur».

Salmant non satis distincte citant auctores; et prolecto nullus ex allatis praeter ipsos Salmant., id habet.

d) Seu, ut dicit Dicastillus, *loc, cit.*, si fiat

in domo privata coram septem, « nec erit notorium in civitate si id accadat in conventu religiosorum ».

’) Bonacina; *loc. cit., punct. 1, § 1, n. 9*, requirit « publicam famam, qua certo moraliter sciatur... notoriam extilisse clerici percussionem ». - Sayrus autem, *lib. 2, cap. 12, n. 24*; « Sufficit» inquit., fama publica denuntiationis ».

/) Molina loquitur de notorietate tacti in universum, *dc Just. et Jure, tr. 4, disp. 31, n. 1*, ad quam « in primis evidentia est ne cessaria- Neque satis est tres, quatuor aut quinque asserere se id vidisse, evidentialae cognitione id scire».

tunc omnis excommunicatus erat vitandus; nunc tamen requiritur etiam notorietas facti, ex verbis illis: *Quod /actum non possit aliqua tergiversatione celari.* — Ita Suarez \ Palaus *, Bonacina 3; Croix 4 cum Laymann; et Salmant.5 cum Coninck % Avila, etc.

Advertendum tamen est quod, sicut est vitandus is quem per publicam famam constat fuisse notorium clerici percussorem (ut dictum est supra): ita etiam vitare debemus eum qui per sententiam iudicis (juxta concilium Constantiense) denuntiatus est vitandus; quia tunc per talem sententiam satis certi evadimus etiam de notorietate facti. — Vide Croix.

143. - Sed dubitatur 2°. *Au sufficiat utfactum sit alicui notum, quamvis aliis sit occultum, ut ille percussorem vitare teneatur?*

Affirmant Suarez, Dicastillus et alii, apud Croix 7; quia factum jam illi notorie constat. — Sed probabilius negant Bonacina cum Avila; et Palaus cum Navarro Laymann, Hurtado ac Coninck %; et Croix 10 cum Pignatello. Quia ex verbis mox relatis jam satis apparet requiri ut crimen sit simpliciter notorium, id est pluribus notum, ita ut celari non possit.

144. - Dubitatur 3°. *An ultra notarietatem facti, ut percussor sit vitandus, requiratur notorietas juris,* id est quod reus sit etiam in iudicio confessus vel per sententiam damnatus?

Visum est alicui omnino negandum,

• Diep o, aect. 2, n. n, v. Circa. — • Tr 29. di*p. 2, punct. 4, n. 6 — • Di*p. 2, qu. 2, punct. I. } 1, n. 3. — • Lib. 7 a 190. - Laynt., lib. I, tr. 5, part. 2, cap. 4, n. ? — • Tr. 10, cap. 3, n. 18. - Avila, part. 2. cap. 6. di*p. 2, dub. 4. — • Loc. cit.. n. 181 — Suar., di*p. 9, »ect. 2. n. 12. - Dirait., diip. 2. n. 425. • Loc. dt., num. 179. — • Diep. 2, qu. 2. punct. I. § I. n. 7. Avila. loc. cit., dub. 4, v. Sr ctitulo — • Tr. 29. disp. 2, punct. 4, n. 6. • Laytn, loc. Kit, num. 2 • Ganf. Hurtad de Excom., disp. 2. diff. 3, n. 10 — • Lib. 7. n. 179. • Pi^natr!.. tom. 10, consuli. 115, n. 49. — Carhit. Sh c iu ^h., Compend ltheol mor., tr. 3,

casu quo factum nulla possit tergiversatione celari (ut supra).

At probabiliter quidem affirmant Avila % Caelestinus, Fagundez, Covarruvias, quos sequuntur Salmant.11 et Roncaglia,2. — Ratio, quia dicit textus (vide η. 135), quod ad obligationem vitandi percussorem requiritur ut constet non solum percussisse, sed etiam censuram incurrisse, ita ut factum non possit celari, nec (nota, ut additur) aliquo suffragio excusari. Ideo, usquedum reus non sit in iudicio confessus aut condemnatus, semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo v. gr. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc. — Huic sententiae adhaeret Diana 3, ubi dicit: *Quamobrem raro continget, percussionem clerici ita notoriam essefacto, ut non possit aliquo juris remedio aut probabilitate aliqua excusari.* Et idem docent Viva u, et Pignatellus apud Croix13 — Quare, nisi saltem constet facto quod percussor advertenter voluerit censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus.

145. - Dubitatur 4°. *An percussor clerici notorias in uno loco sit vitandus in alio ubi non est notarius ?*

Affirmant Henriquez, Bonacina, Vasquez, apud Salmant. w; quia a concilio universe fuit declaratus ut vitandus, qui alicubi fuit notorius clerici percussor. — At probabiliter negant Palaus n, Sanchez 18 et Salmant.,9. Quia (ut dicunt) factum publicum in uno loco non vere est

cap. 9, v. Tertia ilijficul tai. • Faiund., de 1 Pracc. Eccl, lib. 2, cap. 5, num. 12. • Cotar., in cap. Aluta tnalrr, part. I. § 2, n. 7, v. Tertia hinc, et n. 9, — « Loc. cit., num. 18 et 19. — » Tr 4, qu. 2, quaesitione. 2, rexp. 2. — u Part. 5. tr. 9, reaol. 61 — • De Qc^n qu. 3, art. 2, n. 5. — PinnateI., torn 4, consult. 133, n. 10. Lib. 7, n. 131. — Henriq, lib. 13, cap. 6, n. I. Bonac., di*p. 2, qu. 2, punct. 6, § 2. n. 48. • Vatq., de Excom., dub. 8, num. 2. “ Tr. 10, cap. 3, num. 20. — 11 Tr. 29, disp. 2, punct. 4, num. 8 — • Decal., lib. 2, cap. II, num. 20.— ” Loc. cit., n. 20.

142. - Coninck, disp. 14, η. II, rem solum innuit.

143. • Navarrus, Man., cap. 25, n.73, explicat in genere quid requiratur ad hoc tñ aliquid notorium dicatur; et concordat.

b) Contnck. disp. 14, a I/, hoc tantum innuit.

144. - a) Avila, part. 2, cap. 6, disp. 2, dub. 4, v. Tertia sequitur • • Licet factum sit notorium, inquit, tamen, si est aliquod dubium juris, non tenemur cum vitare».

145. - •) Affirmant quidem, non de notorio percussore clerici in specie sed in genere de excommunicato qui ut talis denuntiatus est.

Probatu!»
ter unip»f
requirin'
noturirii
junt.

Probabili
ter notoriut
non viua-
dux ubi tuti
e«t note
rius<

publicum in alio, ubi communicatio cum excommunicato occulto non affert scandalum; quod praecipue voluit concilium evitare.

Et idem quod dicitur de clerici percussore dicendum de excommunicato in aliquo loco denunciato: modo notitia denuntiationis non sit brevi in illum alium locum perventura (ut dictum est supra, z/. 78).

146. - Ultimo hic notandum quod, postquam noscitur quis semel esse denuncia-

tus sive declaratus excommunicatus, tenemur eum vitare donec constet nobis de absolute vel per publicam famam vel saltem per testimonium unius fide digni, uti habetur in cap. *Sicut nobis 39, de sent, excom.* Potest tamen ipsi excommunicato fides adhiberi, si alias sit fide dignus et timoratae conscientiae, asseratque absolute receptionem recepissee, vel se gerat ut absolute Ita Croix l cum Navarro, Avila, Dicastillo et Henriquez.

Quando n-
"crJdi
abw,alu.

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur,
et quem effectum habeat Excommunicatio minor.

147. *Ob quam causam incurratur excommunicatio minor.* — 148. *An episcopus possit alicui interdicare sacramenta.* - *Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi sacramenta.* — 149. *An sit privatio etiam ministrandi.* — 150. *Effectus indirectus est privatio electionis passivae ad beneficia.* — 151. *Incurritur communicando cum vitando.* — 152. *An sit mortale recipere sacramenta cum excommunicatione minori.* *An ministrare.* — 153. *An incurratur cum solo veniali.* — 154. *Et an hoc veniale possit omitti in confessione.* — IS. *Quis possit absolvere ab ea.* *An etiam a quocumque qui potest absolvere venialia.* — 156. *Quis incurrat Remissive.*

Qe>nJo
ua dim
facurreb
tsr excom.
aaicaao

μ}. - « Resp. Incurritur ob unicam causam, si quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet iis casibus quibus non licet. Effectus ejus est privatio sacramentorum perceptionis a. — Vide Laymann * ».

148. - Quoad causam igitur, excommunicatio minor de jure incurratur tantum ob communicationem cum excommunicato vitando. Hoc tamen non impedit, ut docet Laymann³, quominus episcopus, in poenam alicujus criminis, possit nomination alicui interdicare usum passivum sacramentorum vel saltem communionis. — Quoad effectum vero, excommunicatione minor unicum tantum enectum directum habet, nempe privare pere-

ptione sacramentorum; ex cap. *Sicelebrat, de cleric, excom.* Ibique dicitur graviter peccare qui hac excommunicatione irritus sacramentum aliquod suscipit; ut est commune apud doctores. Valide tamen reciperet: vide Salmant.⁴

149. - Sed magnum Dubium est: *an hic peccet sacramenta ministrando?*

Commune est inter doctores (contra Vasquez), non peccare graviter. Quia in dicto cap. *Si celebrat*, postquam Pontifex dixit peccare graviter si sacramenta recipiat, addit: *Peccat autem conferendo sacramenta*; sed non dixit *graviter*. — Hinc probabiliter sentiunt Palaus³, Sayrus, Coninck et Avila, apud Salmant., saltem peccare venialiter.

tettaum
mum hi-
kfer'

¹ Lib. 7, n. 188. - *Xavar.*, Man., cap. 27. num. 36. - *Avila.* part. 2, cap. 6, di. p. 11, dub. 11, cond. 6. - *Dkaif.*, dhp. 2, n. 10» ct 407. - *Htnrlq.*, lib. 13, cap. 6, n. 2. — Lib. I. tr. 5, part. 2, cap. 3, n. 4. — Loc. dt., n. 5. —

⁴ Tr. 10, cap. 3, n. 159. — *Vasq.*, de Excom, dub. 4, n. 4 ct »eqq. — Tr. 29, ditp. 2. punct. 21, n. 8 — *ow»rr.*, lib. 2, exp. 22, n. 18 ct »eqq. - *Coninck*, diip. 14, dub. 17. u. 264. - *Avila*, part. 2, cap. 6, diip. 12, dub. 3 - aTr. 10, cap. 3, n. 160

Salmant. de utroque casu simul tractant et auctores indiscriminatim allegant. Et in secunda sententia Sanchez pariter loquitur in generali de excommunicato denunciato.

147. - Excommunicationem minorem abolitam eise vi constitutionis *Apostolicae Sedis*, patet ex duplici declaratione S. O. de

die 5 Decembris l et 9 Januarii 1884, Nihilominus remanet prohibitio communicandi cum excommunicatis vitandis, uti declaravit idem S. O. die 2 Augusti 1893. Vide n. 199, not. c.

149. - † Auctores hic citati non dicunt *saltem*, sed solum peccare venialiter. Palaus tamen, postquam, n. 8 dixit esse solam cui-

Attamen Bonacina¹ et Navarrus, Suarez, Filliuccius alique multi, apud Croix³ cum Busenbaum⁴ (n. 152) et Salmant.⁵ tenent nec etiam venialiter peccare. Quia in nullo jure reperitur vetita ei ministratio, sed tantum perceptio sacramentorum; immo expressum in citato textu habetur: *Cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum... remotus.* — Cum autem dicitur ibi *peccat conferendo* intelligendum (dicunt citati doctores) quando minister ad conferendum aliquod sacramentum, ante illud aliud sacramentum suscipere debet: nempe cum episcopus confert ordines sacros, vel cum sacerdos communionem dispensat in Missa, opus est ei antea celebrare et Eucharistiam suscipere (de quo casu specialiter loquitur textus); et tunc certe peccat, imo graviter.

Utraque sententia est satis probabilis.

Quemnam
effectum in-
directum
habet.

150. - Habet autem excommunicatio minor et alium effectum indirectum, qui est privatio electionis passivae ad beneficia; ut habetur ex eodem cap. Sr *celebrat*. Qui enim directe privatur susceptione sacramentorum prohibetur etiam indirecte beneficia recipere, quae ex institutione Ecclesiae ordinantur ad receptionem Ordinum et ad Missae celebrationem. Et quamvis textus loquatur tantum de receptione per electionem, idem tamen communiter doctores intelligunt etiam de receptione per collationem et praesentationem: tum quia eadem ratio currit, tum quia collatio et praesentatio sunt quaedam virtualis electio. — Quare, tam ex-

communicatus beneficium recipiens quam eligentes, praesentantes et conferentes tunc graviter peccant; cum transgrediantur praeceptum Ecclesiae in re gravi. Ita Laymann⁴, Palaus⁶, Bonacina⁷, Croix¹; Salmant.⁸ cum Suarez⁹, Avila, Sayro, Hurtado¹⁰, Henriquez¹¹ et communi. — Talis autem electio, etc., non erit de se irrita, sed irritanda, ut legitur in eodem textu, ubi sancitur: *Si scienter talis excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda.*

Dubitatur: *ex cujus parte haec scientia requiratur, ut electio sit irritanda?* — Adest triplex sententia:

Prima docet requiri scientiam tantum ex parte electi qui sciverit suam excommunicationem et inhabilitatem ad beneficium. Ita Palaus⁷, Laymann¹⁰, citans Glosam dicti cap., v. *Scienter*, dicit sufficere quod electus scienter communicant eum excommunicatis. Palao et Laymann adhaeret Croix¹¹, qui dicit saltem requiri quod electus memor sit suae excommunicationis dum beneficium ei confertur; nam contra, cum ipse ignorans bene capax sit sacramentorum, sic etiam capax est beneficiorum. — Et hoc probabilius mihi videtur; quia illud *scienter* verius ad *electus*, quam ad *excommunicatus* refertur.

Secunda autem sententia requirit scientiam ex parte electorum; ut Avila et Silvester apud Laymann n. Atque idem tenent Bonacina¹², Hurtadus, Reginaldus, apud Salmant.¹³

¹ Ditp. 2, qu. 3. num. 4 — *Ravar.*, Man., cap. 27, n. 24. — *Sttar.*, diip. 24. «sect. 2, n. 7 et »cqq. — *Fill.*, U. 13, ap. 2, n. 23 et 24. — *Lib.* 7, n. 190. — *Loc. dt.* n. 161. — *Lib.* I. tr. 5, part. 2, ap. 3, num. 5. — *Loc. at.*, n. 13. — *Loc. dt.*, n. 6 et 7. — *Lib.* 7, num. 194. — *Tr.* 10, cap. 3, n. 162. *Avila*, part. 2, ap. 6, ditp. 12.

dub. 4. — *Sayr.*, lib. 2, ap. 22, n. 22. — *Tr.* 29, diip. 22, punct. 21, nuru. 19. — * *Lib.* 1, tr. 5, part. 2, ap. 3, n. 6, — *Avila*, loc. cit. dhp. 12, dub. 4, concil. 4. — *Silvtti.*, v. *Excommunicatio IV*, num. 4. — *Loc. dt.* — *Galp. Hiirtadde* Excom. diip. 16, diff. 1, i. i. — *Re^in.* lib. 3? tr. 1, n. 143. — *Tr.* 10, cap. 3, n. 163.

pam venialem», dicit, n. 10: «Saltem peccatum veniale committi».

150. - ¹ Suarez, *disp.* 24, *sect.* 2, n. 30. concordat quidem; sed n. 16, loquens de ipso recipiente scribit: «Interdum... fieri potest ut non peccet, etiamsi sciens eligatur, utpote si mere passive se habeat non procurando electionem, quamvis eam non impediatur mantesLando suam excommunicationem, quia non debet ad hoc obligari, si occulta sit ».

² Gaspar Hurtadus, *de Excom.*, *disp.* 16, *lib.* I. *if.*, loquitur de recipiente et eligente. —

Henriquez, *lib.* 13, *cap.* 3, *num.* 2 et 3 (sicut et Croix), de recipiente et conferente; quamvis a Salmant. absque restrictione citentur.

Croix, *lib.* 7, n. 195, ait probabilius irritationem «tum tantum esse faciendam, quando electio facta est excommunicato suae excommunicationis conscio». Et ita etiam Palaus qui ceterum non loquitur de eo qui est suae inhabilitatis conscius.

Bonacina, *disp.* 2. *qu.* 3, n. 7. id habet ex aliis auctoribus, quos utique non reprobatur, sed neque approbat.

Ex quibus sentiis, *tertiam* demum probabilem sententiam deducunt Salmant. ', nempe, requiri tam scientiam excommunicationis ex parte electorum quam scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes beneficium excommunicato nullam poenam incurrunt. — Salmant. Avila, Diana, etc.

151. - « Unde resolves:

« 1°. Cum jura dicunt communicantem « cum excommunicato incurrere similem « excommunicationem, sensus est quod « similiter, id est vere excommunicetur, « licet minore [excommunicatione].

« 2°. Propter communicationem cum « excommunicato minore excommunicatone, etiam nominatim denunciato, nulla « incurritur censura ».

152. - « 3°. Etsi excommunicatus minor excommunicatione recipiendo aliquod sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat. — Administrando vero, probabile est nec venialiter peccare ». [Vide dicta h. 149 v. *Attamen*].

153. - « 4°. Incurritur haec censura, « etsi quis propter levitatem materiae « tantum venialiter peccet, v. gr. con- « fabulando nominatim excommunicato, « quando non licet. — Secus, si sit ve-

niale propter imperfectum usum rationis; quia poena infligitur propter actum qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale ».

154. - « 5°. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud cui haec censura est annexa, ne sacramentum in ea recipiatur. — Unde etiam confessarii ordinarie prius absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde a peccatis ».

155. - « 6°. Ab hac excommunicatione lata a jure absolvere potest parochus, et quisquis potest a mortalibus; cum non sit reservata.

« An vero qui potest absolvere a veniali habente annexam hanc excommunicationem possit etiam ab ipsa? — Quidam affirmant, ut Navarrus et Toletus. — Alii probabilius negant, ut Suarez, Coninck; quia sicut haec absolutio est distincta a sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quae nusquam conceditur omnibus sacerdotibus. Vide Laymann 3 ».

156. - Quomodo et quando incurratur haec excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando? — Vide Dub. seq., *ex n.* /68.

' Loc. cit. — ' Loc. cit. - *Avila*, part. 2, cap. 6. ditp. 12. dub. 4, cond. 4 i. f. « *Diana*, part. 5, tr. 9. resol. 132, i. f. — *Ajvarr.*, Man., cap. 27, num. 39; et in

cup. *Piaenil*, de poenit., dist. 6, n. 25. — *Toht.*, lib. 1. cap. 17, i. f. — *Suar.*, disp. 24, sect. 4, num. 4. — *ContncJt*, disp. 14. n. 266. — ' Lib. 1, tr. 5, pan. 2, cap. 3, n. o

DUBIUM ni.

Quos effectus habeat Excommunicatio major.

157. *Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris.* - 1. Irregularitas, ob exercitium Ordinis. - 2. Suspicio de hacrcsi, si per annum insordescat. — 158. *Qui sint effectus immediati.* - I. Privatio susceptionis sacramentorum licitae, et etiam validae quoad Poenitentiam. — 159. *An excommunicatus, sine culpa suscipiens Poenitentiam, valide absolvatur ante absolutionem censurae.* — 160. *Plura notanda.* — 161. *An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda praecepta.* — 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. — 163 *An possint offerri Sacrifugia, etc., nomine Ecclesiae pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur.* — 164. *An possint offerri pro excommunicato tolerato.* — 165. III. Privatio Administrandi sacramenta. *An peccent fideles sine causa recipientes sacramenta ab excommunicato tolerato.* — 166 *An excommunicatus vitandus valide ministret sacramenta.* — 167. *An sacramentum Poenitentiae.* — 168. *Quid, si sit toleratus. Et quid in articulo mortis.* — 169. *An excommunicatus licite ministret sacramenta.* — 170. *Quando etiam vitandus.* — 171. *Quam poenam incurrat excommunicatus, illicitè sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Poenitentiam.* — 172. *Quam poenam incurrat recipiens sacramenta sine necessitate a vitando.* — 173. IV. Privatio divinatorum officiorum. *Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim officium cum ipso.* — 174. *An vitando liceat usus sacramentalium, orare privatim in ecclesia* — 175. *Quid si vellet intèressé Missae, etc.* — 176. *Ad quid teneantur clerici, si excommunicatis nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter. Et an incurrant excommunicationem minorem.* — 177. *Quae veniant nomine divinatorum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debet expelli, alias Missa interrumpi. Et, an inchoato canone.* — 178. *An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an et quando peccet dicendo.* Dominus vobiscum. *Aut recitando cum alio privatim.* — 179. V Nullitas beneficii collationis, praesentationis, etc. — 180. *Plura notanda; et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset praesentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos.* — 181. *An toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc.* — 182. *An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum.* — 183. *An excommunicatis privetur fructibus beneficii ante sententiam.* — 184. VI. Privatio communicationis forensis. *An possit se defendere in judicio. An agere. An testificari. An tueri alios.* — 185. VII. Privatio usus jurisdictionis. — 186 VIII. Privatio ecclesiasticae sepulturae. - *Vide ibidem plura notanda de pollutione ecclesiae vel coemeterii, de exhumatione, comitantibus, sepeliendis, etc.* — 187. *Quid, si sit haereticus non denuntiatus.* — 188. IX. Privatio communicationis civilis. — *Et* 189. *Γ Os.* — 190. *20 Orare.* — 191. *3º Vale.* — 192. *An liceant signa urbanitatis sine verbis.* — 193. *An liceat resalutare.* — 191. *40 Communio, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc.* — 195.5 *Mensa. Quid, si casu accadat.* — 196. *Quale peccatum sit communicare cum vitando.* — 197. *Peccat graviter communicans 1. In divinis. 2. In eodem crimine.* — 198. *An sit mortale communicare frequenter cum vitando.* — 199. *In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem.* — 200. *In quibus casibus liceat cum vitando communicare.*

Effect»,
i. intimi
m

157. - · Resp. Habet duplices, mediatos
• et immediatos.
- Mediat i sive remoti sunt hi:
· Γ. Irregularitas, quam excommuni-
• catus incurrit, exercendo actum alicujus
« ordinis.
« 11º, Si excommunicatus toto anno in
· excommunicatione contumaciter perst-

• stat, et (ut jura loquuntur) insordescat,
« fit suspectus de hacrcsi; et contra eum,
« ut talem procedi potest. Ex Tridentino '.
« — Idcoque (si crimen grave et beneficii
« privatione dignum commisit) privandus
« est beneficio. Imo, etsi crimen non sit
« adeo grave, si tamen ad haeresis suspi-
« cionem purgandam citetur a», tamquam

' Se" 25, de reform , cap 3, i f.

157 - * Addendum Et ex contemptu po
testatis Ecclesiae renuat comparere, et pro

hujusmodi causa excommunicatus perseveret
per annum.

- haereticus privari debet. Bonacina l ex
- Rebuffo, Diaz, Navarro^, etc. ».

Insordescere est per annum animo pertinaci et cum contemptu potestatis Ecclesiae perseverare in eadem excommunicatione sive in alia censura; ut dicit Croix , et probat ex Tridentino.

158. - « **Immediati** effectus sunt sequentes:

1°. Privat *susceptione* et usu passivo « *sacramentorum* ; unde nullus excommunicatus, sive toleratus sive non, potest ea licite recipere sub mortali. — Nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, jacturae bonorum, etc.; quia censura non obligat cum tanto rigore. Laymann . » [Et ita communiter docent Bonacina 4; et Salmant.⁵ cum Filliuccio, Diana, Coninck, etc.: nisi fiat in contemptum censurae »].

«Dixi: *licite*. — Quia *valide* suscipit omnia, saltem quoad substantiam, prae-ter *Poenitentiam*. Imo etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis: dummodo caetera ad essentiam sacramenti requisita non desint; quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere priusquam absolvatur a

censura. Bonacina ex Filliuccio, Suarez, Coninck, etc. — Nec obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Diana⁷ ex Coninck, Suarez, etc.⁻¹».

159. - Duplex est sententia super hoc puncto:

Alii negant excommunicatum, qui adhuc sine culpa suscipit sacramentum Poenitentiae ante absolutionem censurae, valide suscipere. Ita Vasquez, Silvester, Hurtadus[%] etc., apud Salmant. — Ratio istorum, quia hic, ut membrum abscissum, excluditur omnino ab Ecclesia ut possit in bonis ejus communicare.

Sed oppositum verius est tenendum cum Suarez⁹, Palao¹⁰, Bonacina¹¹, Croix Salmant.¹¹ et Coninck, Cajetano, Sayro, Diana, Filliuccio ac communissima. — Ratio potissima, quia Ecclesia non irritat sacramentum Poenitentiae; neque ex parte ministri auferendo illi potestatem, cum censura afficiat solum censuratum; neque ex parte poenitentis, cum hoc nullibi habeatur sancitum, nec Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directe inha-

J a x ta
alto. Po
nitentia
n unq uam
potcM olli-
de iααpi.

Vertu-
quandoque
point

• Diip. 2, qu. 2, punct. ult., n. 2. v. *Tertio dubium est.* • *Rebuff.*, Repetit, in cap. *Postulatis*, de clericis, excom., a n. 242 ad n. 265. • *Diae*, Pract. criminal., cap. 106, v. f. — • Lib. 7, n. 287. • *Trident.*, icat. 25, de reform. cap. 8. — • Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2, n. 1. — Loc. cit., punct. 2, n. 4. — • Tr. 10, cap. 3, n. 43. — A7/, tr. 12, cap. 3, n. 63, 56 et seq. • *Diana*, part. 5, tr. 9, resol. 81. • *Coninck*, diip. 14, dub. 5, n. 90 et seq. — • Disp. 2, qu. 2, pdnet. 2, § I, num. 1. • *Fill.*, tr. 12, cap. 3, qu. 3, n. 57 et seq. • *Suar.*, disp. 10, sect. 3, a n. 7. • *Coninck*, disp. 14, n. 22

cl 28. — • Part. 3, tract. 4, reaol. 78. - *Coninck*, diip. 8, dub. 13, n. IM; cfr. diip. Π, n. 28. • *Suares*, loc. cit. — *Vasq.*, de Excom. dub. 4, num. 8 et 9. • *SüvcsI.*, v. *Confessio* I, qu. 3, n. 6, v. *Quinta* • • Tr. 10, cap. 3, n. 46. — • Diip. 10, lcct. 3, n. 9. — w Tr. 29, dup. 2, puna. 7, n. 4. — « Loc. dt., num. 1. v. *Respmdca*. — 11 Loc. at., n. 47. • *Coninck*, diip. 14, n. 28. • *Cafetan.*, Sam., v. *Absolutionis imfxdim*, § *El dicenda*, ven. *Secundum est*. • *Sayr.*, lib. 2, cap. 2, n. 3 et icqq. - *Diana*, part. 5, tr. 9, rei. 53 et 82. • *Fill.*, tr. 12, exp. 3, n. 59.

•>Navarrus male hic citatur a Bonacina; licet enim, *Man.*, cap. 27. n. 23, dicat eum qui perseverat in excommunicatione per annum in causa criminali, videri crimen confiteri, subdit: « Non est verum » quod debeat etiam privari suis beneficiis.

158. - °) Limitationem istam apponunt Salmant.; loc. cit., et Coninck, disp. 13, n. 104 cum n. 100.

Busenbaum, addit etiam Dianam, part. 5, tr. 9, rcsol. 53, ubi hic auctor loquitur de excommunicatione, quam pocnitens confessus est; sed confessarius, oblitus ejus censurae, absolvit solum a peccatis; et Diana approbat Moscosum dicentem sacramentum esse validum.

159. - Gaspar Hurtadus, de Excom., disp. 4, diJJ. 3, n. 11 et seqq., concordat qui-

dem, sed quemdam casum excipit, dicens: « Addimus sacramentum Poenitentiae valide suscipi ab excommunicato tolerato, etiam quando illud illicite mortaliter ex objecto suscipit (si alias a tali culpa excusetur ignorantia aut inadvertentia invincibili), quia minister potest illud licite tolerato conferre, ac proinde valide».

b) Croix, lib. 7, n. 191, id dicit de excommunicatione minori; atvero, u. 200, de excommunicatione majori loquens, utramque opinionem affert, et remittit lectorem ad lib. 6, part. 2. n. 1563, ubi pariter utramque opinionem referi, sed n. 1569 et 1570, negat excommunicatum istum posse recipere sacramentum Poenitentiae extra casum urgentissimae necessitatis. Croix igitur ex parte tantum concordat.

biles reddere ad sacramentum eos qui ex jure divino habiles sunt 'A — Vide dicta *Lab, VI, de Euch., n. 265, Qu. 3, v. Sed probabilior.*

<or3eitnu
%acr«mcn>
jum toirr>.
i.

100. “ i,ic aulem notandum: Γ.Quod minister conferens sacramentum excorn-
mumeato tolerato peccaret quidem contra jus divinum, dando sacramentum indigno ; sed non peccaret contra praeceptum Ecclesiae, quia per concilium Constantiense (ut supra, // . 135) cuique permissum est communicare cum tolerato, etiam in divinis. Ita probabilius Suarez Palaus 2 ; ct Salmant.3 cum Vasquez communiter. — Ex quo inferunt Salmant.4, quod si excommunicatuscum ignorantia inculpa- bili, et alias dispositus, petat sacramenta, licite potest minister illa ei conferre, eum- dem relinquendo in sua bona fide.

Quid dc
cicommu-
nuAtofeci
clamem

Notandum 2°. Quod excommunicatus, si recipit sacramentum Ordinis, remanet suspensus ex cap. 32 de sent, excom. Utrum autem excommunicatus Ordinem suscipiens incurrat irregularitatem? Vide dicta *Lib, VI, de Ord., n. 799, v. Utrum autem,* — Si vero suscipit alia sacramenta, peccat quidem graviter, sed nullam poe- nam incurrit. Croix 5*cum Dicastillo, ct Salmant. e.

in «rikuio
potcuv
*h.i"iu Eu

Notandum Quod in articulo mortis probabilius potest ministrari excommu- nicato vitando Eucharistia, etsi ipse sa- cramentum Poenitentiae non suscepisset; ut Croix cum Suarez et Dicastillo (contra

Avila, etc.). Quia praeceptum divinum de viatico sumendo fortius obstringit quam prohibitio generalis Ecclesiae non su- mendi Eucharistiam, — Idem ait Croix ’ de sacramento Extremae Uctionis, citans Suarez et Dicastillum. Sed probabilius id negant Avila, etc., ibid.8 juxta dicta *Lib, VI, n, 88, Resp. 1, v. Idem sentiunt:* nisi in- firmus non potuerit aliud sacramentum recipere.

Eiqw
krem Ua
c,,0‘

Notandum 4°. Quod in dubio an quis sit absolutus an non ab excommunica- tione contracta, non est negandum ei sacramentum, si ille petat, maxime si asse- rat esse absolutum; quia nemo praesu- mitur delinquere — Ita Suarez ·, Bo- nacina 10, Palaus n, Croix 13 ; et Salmant.13 cum Navarro Coninck rA

Obun i
XNo IqUHC
ηἰωv’ T

161. - Quaeritur hic: *an excommuni- catus teneatur tollere impedimentum ex- communicationis ad implendum praece- ptum Missae vel annuae confessionis ct Communionis ?*

Negant communiter doctores, teneri quoad Missam, etiamsi négligeas sit in obtinenda absolutione: nisie> hoc faciat animo se eximendi ab obligatione au- diendi Sacrum. — Ita cum Busenbaum (*n. 177, in fine*), Bonacina H; et Salmant.15 cum Sâ, Navarro, Azor, Coninck et aliis; contra paucos.

munient
bo#m ^
Abtolati>
\$maST

Secus tamen dicunt quoad annuam confessionem et communionem; cum hoc sit unum ex praeceptis divinis, erga quae

\$ecu
kM,crtP

1 Di»p. 10. uct. 2, n. 10 ct »cqq. — ’ Tr. 29. diip. 2, puact. 7, num 7. — ’ Tr 10, op. 3, num. 51. · Va*q , d» Excom . dub. num. 12. — · Loc cit., num. 51. — · Lib. 7, num. PU · Dicati,, diip. 2, num 635, — · Tr. 10, cap. 3, n. 43 — Crerr, loc. dt . n. 201. - Stair.. ditp 11, irci 1, n 17 ct lK · Dj·.**/, diip. 2. num. (<6. · JW/a, pari. 2. cap. 6. di«p 3. dub. 3. concl. 4. — ’ Loc. cit.. num. XI · Saar., lue, cit., num 23. - DUait., loc. cit.,

n. 667. — Avita, loc. cit., concl. 5. — · Ap. Croix, loc. cit. — » Ditp. 10, »ect. 2, num 12. — w Diip. 2, qu. 2, punct. 2, t 2. η. 1. — Tr. 29, diip. 2. punct. 7, n. 7. — » Lib. 7, n. 199. — u Loc. cit., n. 49. — · Loc. cit., punct. 3. § 1. n. 4. — » Tr. 10, op.3, n. 74; ct tr. 3, de Sacrii. Mitv, cap. 6, num. M. - &>, v. Bhc auditu, n. 1 (edit senum.). - Xavar , Man., cap. 21. η 3. · Dor, p tri 1, lib, 7, cap. 7, qu. 1. · t’aniuck, diip. It. dub. 7, η. 36.

*) Hacc S. Alphonsi sententia conformis est declarationi S. Off. de dic 15 Septem- bris 1556.

160.- ° Suspendio hacc non amplius viget. h> Hic in loto Rotand..3° videtur irrepsisse mendum vel potius lapsus oculi; nam aucto- res hic citati loquuntur de sacramentis *ab excommunicato vitando ministrandis*, prae- terea S. Alphonsus remittit lectorem ad tib. 6, n, 88, ubi quaerit *an liceat petere sacramen*La a ministro indigno.

Suarez, Bonacina. Palaus. Croix haec

dicunt de excommunicato tolerato; Salmant. vero, de vitando.

-0 Navarrus, yfan., cap. 27, η. 36, hacc dumtaxat scribit: «Qui semel est excommu- nicatus cl denuntiatus, semper vitari debet, quousque constet de absolutione..., nisi persona sil ejusmodi cui affirmanti se absolutam esse probabiliter debeat credi ·.

◁> Coninck de hoc non loquitur, disp. 12, dub. 5, n 32, licet citetur a Salmant.

161. - J Soli Salmanticenses cx auctori- bus citatis afferunt hanc limitationem.

tenemur tollere impedimenta. — Ita Salmant. ·, Croix * Tamburinius 3. Vide dicta *Lib. VI, de Each., n. 299*; et *de Poettit., h. 663*.

162. - « II0. Privat (saltem non toleratos) *communibus Ecclesiae suffragiis*, «orationibus et fructu indulgentiarum; «non tamen privatis. — Unde non tantum quivis privatus, sed etiam sacerdos «potest, tamquam persona privata, pro «excommunicatis orare, etiam in publicis «precibus et Sacro; imo actionem sacrificandi, prout pendet a merito privato «operantis, offerre, vel ejus in *memento* «in particulari meminisse». — [Hoc est certum cum S. Thoma a>, Soto h>, Palao, Salmant.4 etc. communiter].

«Dixi: *tamquam privata*; quia ut minister Ecclesiae non potest. Hinc irritae sunt ac nullae omnes preces quas pro «excommunicato, in persona Ecclesiae «intercedentis pro ipso, Deo offert, adeoque privatur omnibus bonis quae in gratiam Ecclesiae Deus concessurus fuisset ».

163. - Sed duae Quaestiones hic agitantur.

Quaeritur 1º. *Ati possint offerri sacrificia, suffragia et orationes communes Ecclesiae, pro excommunicato vitaudo qui sit in gratia, nec per ipsum stet quominus absolvatur?*

Affirmant Navarrus, Henriquezrt., Sayrus Avila et alii, apud Salmant. 5 (qui probabile putant); quia non praesumitur Ecclesia velle suis bonis privare amicum

Dei et non amplius contumacem. — Negant vero longe probabilius Croix ·, ac Suarez, Diana, Sotus, Coninck, etc. cum Salmant. Et videtur patere ex cap. A nobis 28 de sent, excom., ubi dicitur quod excommunicatus, *quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus*. Ratio, quia juste Ecclesia vult ut non remittatur vinculum a se positum, nisi illud per absolutionem ab ipsamet auferratur.

164. - Quaeritur 2º. *Au autem pro excommunicato tantum tolerato possint offerri sacrificia, etc., etiam nomine Ecclesiae?* — Adest duplex sententia probabilis:

Prima negat cum Bellarmino·, Suarez'; item Sotus, Avila, Bonacina, etc., apud Salmant.1B — Quia concessio communicandi fuit facta a concilio in commodum solum fidelium non autem excommunicatorum.

Sed non minus probabilis est *secunda* sententia, quam tenent Navarrus n, Palaus 13; ac Coninck, Reginaldus, Hurtadus, Henriquez, Diana, etc., cum Salmant. 13 — Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendae sunt: dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre; nam communicare id etiam importat, ut habetur ex *cap. 28 et cap. 38 de sent, excom*. Tanto magis quia jure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis

V-

ri,and0·

Frot»biw
oöfrn'rñ
tolerab>

in 4. diit. 22, qu. 1, art. 1, concl. 2, v. *Hoc lupposuo.* - .ltV/<l, part 2, cap. 6, ¶1 9. dub. 6. · *Bonne.*, qu. 2, punct. 1, § 1. num. L · * *Tract.* 10, cap. J, num. 59. — " *Man.*, cap. 27, n. 3b, ad 2. — * *Tr.* 29. disp. 3, punct. 6» num. 10. — *Coninck*, dup. II, num. 40. · *Ut^tn*, hb. 32, tract. 1, num. 79. · *Gasp. Hurlad.* de Excom., disp. 3, diff. 4, num. 10. - *Henriq.* lib. 13, cap. II, num. 2. · *Diana*, part. 5, tract. 9, retol. 74. - u *Tract.* 10, cap. 3, num. 60,

1 Tr. 10, cap. 3, num. 71. — * *Lib.* num. 197. — ' *Method.* SS. Commun., cap. 4, n. 40 et 41. — *Balans*, tr. 29, diip. 2, punct. 6, n. 3. · · *Loc. cit.*, n. SS. · *Ainxtr.*, *Man.*, cap. 27, n. 18 cl 36. - 1 *Loc. cil.* n. Cö. — · *Lib.* 7, n. 206. — *Sitar.*, d»ip. 9, sect. 3, num. 2. · *Diana*, pañt 5, tr. 9. retol. 73. · *Soins*, in 4, dist. 22, qu. 1. art. 1, dub. 2. · *Coninck*, dl»p. 14, num. 49. · ' *Tr.* 10, cap. 3, num. 56. — ' *De Mitu*, lib. 6 (*al.* 2 cap. 6, v. SW çMaiwtñ. — · *De Censur.*, di»p. 9, tccL 2, num. 17 et «cqq. — *Solus*,

162. - n) S. Thomas, in 4, dist. 18, qu. 2, art. 1, solut. 1, ad 2, negat orationem ex persona Ecclesiae posse pro eo fieri · quamvis aliqua persona privata possit ad ejus conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere ».

Sotus, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 1, dub. 1, v. *Quomodo autem*, de opinione quae dicit sacerdotem posse orare pro eis in Missa,

tamquam personam privatam, scribit: «Certe opinio clemens est et fortasse vera, tametsi non prorsus scrupulo careat ».

163. - a) Henriquez, lib. 13, cap. II, n. 2, lit. i; SayruSj lib. 2, cap. 4, num. 5, Avila, part. 2, cap. 6, disp. 4, dub. 2, male citantur a Salmant, pro hoc asserto, oppositum enim tenent cum ipso S. Alphonse, et negant posse *licite* fieri.

occultis suffragia publica offerre; prout colligitur ex cap. *Cum non ab homine*, *cod. titiet* ipseSuarcz fatetur. — Offerre autem sacrificia pro excommunicato, hoc etiam directe cedit in commodum fidelium, tum spirituale ob meritum caritatis, tum temporale ob stipendia, etc., quae hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis.

3.' effect. tuom mu- hicaditini Privalio conferendi xAcrnmcn- u.

165. IIIe. « Privat usu activosacranthem » *torum ct administratione.*—Qx\lc tamen • excommunicato tolerato, ct ad id requi- < sito, et se non ingerenti, quandoque est « licita, v. gr. si sit pastor, cujus subditi « teneantur audire Sacrum, nec sit alius • qui celebret; imo si etiam non parochus « forte rogetur, et invitetur ad celebran- « dum. Ac, licet communis doctrina sit « apud Laymann ', peccare fideles, si sine « causa necessitatis vel magnae utilitatis « talem inducant ad sacramentorum admi- « nistrationem, quando alius minister ha- « beri potest; contrarium tamen est pro- « babile ob facultatem concessam a « concilio Constantiensi cum talibus com- < municandi. — Et hinc, nec illum qui pe- • tit a tali Sacramentum nec ipsummet « excommunicatum. si conferat, praecise - ob censuram peccare: Laymann ex « Soto, et Sanchez \ Idem docet Bona- « cma b> ex Vasquez b>, Suarez b>, etc. ». (Vide dicta *u. 138 et 139*].

« Non tolerato autem illicita est §acra < menti administratio, praeterquam in • casu extremae necessitatis; extra quam « valide illud administrat praeterquam « Poenitentiam, quia haec requirit jurisdi- « ctionem, qua ipse caret. — Vide Lay- • mann1, Bonacina 4 ».

Ad maiorem claritatem hujus puncti, videndum est quando excommunicati

Suar., loc. cit., num. 19. — 1 Lib. 1 tr. 5, p. 2, cap. 4, n. 5. Scius, in 4, diu. 22, qu. 1 Art. 1, conti. 1, v. L/ vero UUc — ' De Matr., lib. 7, di. p. °, num. 8. — ' Lib. 1, tr. 5, p. 2, cap. 2, n. 5. — ' Diep. 2, qu. 2 puact. 2. A 4, nura 1. — 1 3 P.» qu. 64, art. 9, ad 2. —

165. - « Laymann, *lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 4, n. 5*, de hoc asserto scribit: «Non est improbabile ».

Busenbaum hic allegatur Bonacinam, *disp. 2, qu. 2, punct. 2, § 2*; sed hic locus non est ad rem, siquidem Bonacina cum al- latis auctoribus ibi traçât de usu *passivo* sa-

conferant sacramenta valide, et quando licite.

166. - Hinc quaeritur 1°. *Au excom- municatus valide ministret sacramenta?*

Respondetur affirmative (excepto sa- cramento Poenitentiae, ut infra). Ita do- cent S. Thomas », et alii communiter cum Salmant.e — Ratio, quia ubi essentialia sacramenti concurrunt, non praesumitur (nec etiam posset) Ecclesia illud invali- dare.

Excipiunt aliqui sacramentum matri- monii. Sed in eo adhuc probabile est cum Croix ', Salmant.B (ulque diximus *Lib. VI, n. 1082*), quod valide assisteret parochus excommunicatus, etiam vitandus. Et etiam licite praeberet licentiam alteri assistendi matrimonio; juxta dicta *Lib. VI, n. 1084*, contra Croix '.

167. - Sacramentum vero Poenitentiae, certum est invalide ministrari ab excom- municato vitando sine necessitate. Ratio, quia ad hoc sacramentum requiritur in ministro potestas non solum Ordinis, sed etiam jurisdictionis, qua ille privatus est ab Ecclesia; ut ex cap. *Omnis utriusque, de poenit. ct remiss.*; et ex cap. *Ad pro- bandum, de sent, et rejudic.* Ita commu- niter doctorcs cum Palao, Suarez et Sal- mant. 10. — Et hoc, etsi confessio sit de solis venialibus; ut Salmant. ,1.

Ex eadem ratione parochus vitandus nequit alteri delegare jurisdictionem ad confessiones suorum audiendas. Croix u. — Intelligc, nisi hoc posset parochus vi privilegii specialis.

168. - Dixi autem, invalide ministrari sacramentum Poenitentiae ab excommu- nicato vitando. — Quia, si sit *toleratus*, profecto valide hoc sacramentum mini- strat; nam hic non privatur jurisdictione,

• Tr. 10, cap. 3, num. 26. — ' Lib. 7, num. 197. — Tr. 9, de Matr., cap. 8, num. 46. — ' Loc. cit. — Palao, tr. 29, d. »p. 2, punct. 8. n. 2. — Suar., disp. 11, »cct. 2, n. 12. * Tract. 10, cap. 3, num. 27. — " Loc. cit. — " Loc. cit., num. 197.

cramentorum; dum contra auctor loquitur de usu *activo*. Nihilominus Bonacina, *punct. 2, §3, >1. 4 ct 5, tenet* sententiam hic a Bu- senbaum expositam de usu *activo* sacra- mentorum; sed contra eam allegat Vasquez et Suarez, qui revera vi praecepti divini, non vi censurae, negant posse fieri extra casum

Eire manicittt valide cm (ert um menu.

Et am. «Ut Maui rooe..

Poem m lia inubj- coefertr i vitAn ' >

cum hoc expediat ad utilitatem fidelium. Croix 1 et Salmant.3 cum communi.

Utrum autem excommunicatus vitandus possit valide et licite absolvere in articulo mortis. — Vide dicta *Lib. VI, u. 560*, v. *Qu. 1.*, ubi sententiam negativam a) tenuimus cum D. Thoma, Fagnano, Petrocorensi, Concina, etc., contra sententiam communioem (non vero communem, ut, propter non omnem diligentiam adhibitam, diximus b) *Lib. VI, num. 88, Resp. 1.*)

169. - Quaeritur 2 *An excommunicatus aliquando licite conferat sacramenta?* — Et hic distinguere oportet excommunicatum vitandum a tolerato.

Toleratus enim, licet ei universe sit velitum sub gravi sacramenta ministrare, ex cap. *Apostolicae, de cleric, excom. ministr.* quando tamen est requisitus, semper licite potest quaecumque sacramenta conferre; prout diximus *n. 139.* — Et probabiliter addit Palaus3, quod si festus dies occurrat, nec alius sacerdos sit qui Missam populo dicat, bene potest toleratus celebrare, etsi non rogetur; quia juste praesumitur populus petere Missam ad praeceptum implendum: nisi alias hoc scandalum afferret.

170. - Excommunicatus *x^ro vitandus* nequit, etiam requisitus, sacramenta ministrare. — Probabiliter tamen potest mi-

nistrare viaticum, et etiam Extremam Unionem, quando infirmus nequit aliud sacramentum suscipere.

An autem parochus excommunicatus possit assistere matrimonio vel alteri licentiam assistendi praebere? — Vide dicta de Matrim., *ex n. 1082 ad 1084.*

Dicunt autem probabiliter Roncaglia Palaus; et Salmant.4 cum Coninck, Diana et Cornejo, quod excommunicatus vitandus etiam licite sacramenta ministrat, quando alias grave incommodum, puta jacturam famae vel bonorum timeret; quia praecepta ecclesiae non obligant cum incommodo gravit.

171. - Quaeritur denique 3°. *Quam poenitentiam incurrat excommunicatus illicite sacramenta ministrans?*

Resp. Incurrit irregularitatem, sive sit vitandus, sive toleratus, ex cap. *ult., de clerico excom. ministr a)*. Sic pariter, si solemniter baptizet aut nuptias solemniter benedicat; secus, si privatim: ut Salmant. *

Sed Dubium est: *an excommunicatus vitandus, invalide sacramentum Poenitentiae ministrans, incurrat adhuc irregularitatem?*

Negat Richardus et probabile putat Suarez apud Salmant.; quia tunc deficit actus consummatus. — Sed communissime affirmant Palaus \ Suarez *, Bo-

umiuono ne*

Excommasine

Viuodo»
üm'milf.
Bran« ftt ir-
rc«aUri».

• Lib. 7. n. 217. — • Tr. 10, cnp. 3, n. 37 ct 2» i. i. — 5 Thom., 3. P., qu. 82, art. 7, ad 2. — Papuan., in cap. 1° ok (U vaMs, de «p»n*al. — dc Poenit., cap. 7, qu. 3. — Condna, de Poenit., lib. 2, dha. 2. cap. 6, * 2, n. 21. — 1 Tr. 29, ditp. 2, punct. 8. num. 4. — Palaus, loc. cit. —

• Tr. 10. cap. 3, n. 36. — Coninck, di«p. 14, dub. 5, n. 34. — Diana, part. 5. tr. 9, rectol. S3. — Cornejo, de Excom., diip. 10, M. dub. 1. — * Tr. 10. cap. 3, o. 40. — • Loc. dt. — • Tr. 29, diip. 2, punct. 8, n. 12. — • Diip. 11, tect. 3, num. 15

necessitatis vel utilitatis; Vasquez quidem, *de Excom., dub. 3, n. 1 et 2*; Suarez vero, *disp. 11, sect. 4, n. 3 ct seqq.*

168. - " Vide *lib. 6, n. 560*, notam b, ubi ostendimus S. Alphonsum sententiam hanc negativam retractasse.

h) S. Doctor in *lib. 6, n. 88*, non expresse hac de re loquitur sed remittit ad *n. 560*.

170. - Roncaglia, *tr. 4, qu. 2, qum stiune. 3*, scribit de excommunicato in genere, et non de vitando: «Si aliqua necessitas urgeat, excommunicatus... potest et ministrare sacramenta, ut e. g., si, cum sit occulte excommunicatus, non posset id omittere sine gravi infamia .

b) Jactura famae locum habere non potest pro vitando nisi in loco in quo ejus ex-

communicatio non esset nota, uti advertunt Coninck, Diana et Cornejo.

O Nisi tamen in contemptum censurae seu religionis fieret, ut notant Palaus, Salmant et Cornejo; vel nisi sacramentum foret invalidum, ut Salmant. et Cornejo.

171. - U Cap. //n. *de cleric, excom. ministr.* hoc indicat, in quantum negat incurri ob violationem minoris excommunicationis: « Si celebrat, inquit, minori excommunicatione ligatus,... nullius tamen notam irregularitatis incurrit ».

1) Richardus a Mediavilla in 4, *dist. 18, art. 7, qu. 5, dub.*; utramque exponit sententiam, nec dicit quamnam amplectatur.

c) Suarez, *disp. 11, sect. 3, n. 15*, censetur probabile putare eo quod contrarium pro-

nacina', Tournely d et Salmant. J. Quia hic punitur actus etiam attentatus, qui jam satis consummatus dicitur, cum minister intentat contra jus absolvere. Sod haec ratio non suadet: potius haec sententia mihi probatur ex can. *Si quis 7, cans. II, qu. 3*, ubi Martinus V declarat irregularem quemlibet constitutum in sacris, qui *post excommunicationem prae-sumpserit ... quasi in officio suo agere, sicut prius*. Nota illud *quasi*; quod importat similitudinem actionis; ergo etiamsi invalide absolvat, irregularitatem incurrit.

172. - Qui recipit igitur sacramentum a vitando sine necessitate peccat graviter et excommunicationem minorem incurrit «λ — Qui autem recipit ordinem ab episcopo excommunicato vitando, incurrit etiam suspensionem ab exercitio ordinis suscepti6', ex cap. *Cum illorum, § fin., de sent, excom.* Vide Salmant. 3.

173. - « IV0. Privatio *usus divinatorum of-ficiorw/citaut* » [Excommunicatus] « non « tantum careat eorum fructu; sed etiam < sub mortali iis nequeat interesse, parte « notabili, ita ut moraliter censeatur cum « aliis communicare; nisi excuset igno- « rantia vel necessitas vitandi scandali » (Secluso tamen scandalo, excommunica-

tus, etiam Missa inchoata, tenetur eam relinquere, si nondum consecraverit. S. Thomas], « aliave justa causa. « Bonacina4 ex Suarez, Filliuccio, etc.— « Similiter peccant etiam alii qui cum « excommunicato vitando eidem Missae « intersunt; ut ex communi docet Bona- « cina 5 contra Durandum % quia par- « ticipant cum illo in divinis.

« Aliud tamen esset, si transiens per « ecclesiam aliud tractaret; vel breviter « privatim aut omnino separatim oraret; « aut si, aliis unum sacrum audientibus, « ipse aliud audiret. Quia sic moraliter « non censeretur communicare cum aliis « nec conjungi ad unam orationem fun- « dendam. — Bonacina® ex Suarez, Hen- « riquez, Filliuccio, Coninck, etc.

« Ac licet peccatum hoc ex genere « suo sit mortale, ex parvitate tamen ma- « teriae subinde tantum est veniale, ut si « exigua pars Missae, v. gr. usque ad « Evangelium tantum cum illo audiatur « (Avila, Diana'); vel si Horae privatim « cum eo recitentur Diana 8 ex Suarez « et aliis novem >. — [Ut tenent etiam Salmant.9 cum Coninck, Bonacina et plu- ribus].

Graviter tamen peccaret qui cum vi- tando in choro vel publice et solemniter

Pocn.ie
««mira
pientCB «inc
tCC
>.u f menu
4 VillanJo,

4 clfc-
Uui excom-
munia a |io
nix. Priv.v
lio dlxrlm
ruin dltidu
tum

7, de Irrepi!.. qu. 3, punct. 5, n. b; cfr. dhp. 2, Je Excom. qu. 2, punct. 2, J 4, n.6, — * Loc. cit., n. II. — ' Loc. cit. n. 42. — · pJ 2, de Excom qu. 2, punct. 3, 1. n. I ct seqq. ct § 2, n. I ct 2 Sitar.. ditp. 12. sect. 1, n. 2, ct xcet.?, n. I. /i//., tr. 12. cap. I. n. S3 ct 8 — k Loc. cit., n. 9. — · Loc. cit., n. 16. · Soar.. diip. 12, icct. I.

n. 16. //< nrrn/., lib. 13, cap. 7, n. 2. - *FUL.*, loc. cit., n. 90. · *Coninck*, diip. 14, dub. 7, n. 53. — *Alita*, part. 2, cap. 6. diip. 8, dub. 3. v. *Primo er'v dico*. — 1 Part. 5, tr. 5, rciol. 21. — · Part. 5, ir. 9, rcsol. S9. · *Suar.*, diip. 12, ·cct. 2, n. 18. — · Tr. 10, cap. 3, n.63. · *Coninck*, loc. dt., n. 55. · *Bonae.*, loc. cit., punct. 3, § 2, num. 4.

11« pa
uilum ut
inJe cxi t
lum vtxu
k.

habilius dicit, si nempe habuerit intentionem conficiendi sacramentum ; quodsi autem inten- dat solum proferre exteriora verba, « proba- bilissimum · censet Suarez, n. 14, non incur- rere irregularitatem ·.

Continuator Tournely, *de irregul., pari. 3, atp. 4, conci. / ct infert. 3*, id dicit de quocumque, sive tolerato sive vitando.

*7 Hic canon non est Martini V; sed est canon 37 in collectione Martini Bracharen- sts, ct desumitur ex *can. 4 ct 5* concilii An- tiocheni, anno 341, sub Julio I Papa cele- brati.

172. - » Vide supra notam a ad n. 147.

h> Cap. *Cum illorum § fin., de sent.* <χ- *com.*, quod allegant Salmant, non apte cita- tur; ibi enim sermo est non de eo qui recipit ordinem ab episcopo excommunicato vitando, sed de ipso ordinando excommunicato. Cete-

rum haec suspensio habetur in const. *Apo- stolicae Sedis, suspens. VI*.

173. - « S. Thomas, *3a A., qu. 83, art. 6, ad 2*, dicit esse « tutius ».

h) Durandus a Bonacina citatur non tam- quam directe et presse contrarius, sed in quantum negat in hoc inesse communicatio- nem proprie dictam, quod utique Durandus, *iu 4, dist. /S, qu. 5, n. 7 (lit. F)*, ait posse videri rationabile. Ceteroquin in fine conclu- dit: « Vcrumtamen, quia in talibus non sunt relaxandae habenae in elusionem interdi- ctionis Ecclesiae; ideo nemini consulerem quod audiret divina praesente excommuni- cato ad audiendum ».

• J Auctores hic citati loquuntur de excom- municato qui cum alio privatim Horas reci- taret; quamvis Diana el Suarez idem esse di- cant de eo qui cum excommunicato recitat

recitaret ut Salmant. cum S. Thoma. — Famulus autem qui jussu domini excommunicat! officium cum illo recitat ne leviter quidem peccat; quia tunc non communicat, sed tantum obsequium famulatus sui praestat. Ita probabiliter Croix * cum Suarez et Dicastillo, ex can. *Quoniam* [raws.], 11, qu. 3.

174. - Ad majorem intelligentiam advertendum quod non prohibetur excommunicato usus sacrarum imaginum et reliquiarum, eas venerando; imo nec usus aquae benedictae et aliorum sacramentalium: non quidem ut participet fructum quem illa producant ex benedictione Ecclesiae, sed tantum ut ea veneretur. — Suarez a, Palaus 4; et Salmant. 5 cum Henriquez et Sayro

Potest etiam tempore, quo non celebrantur divina, ecclesiam ingredi ad orandum privatim et seorsim ab aliis in distincto sacello; ut communiter Suarez®, Palaus7, Bonacinae; et Salmant. cum Coninck et Cajetano Qui addit, posse etiam in eodem sacello ubi alii orant privatim et ipsum orare; quia private orando minime cum aliis communicat. — Imo dicunt Salmant.10 cum Coninck, Bonacina d), Diana, Turriano .), Paludano d),

etc., quod etiam, dum divina celebrantur, non prohibetur excommunicatus ab ingressu ecclesiae, ut se liberet a satellitibus vel ex alia causa, et si ibi privatim oret; quia tunc nullam habet cum aliis communicationem. Et ideo tunc non tenentur sacerdotes cessare, nec eum repellere, nec alii a templo discedere.

175. - Graviter autem peccaret excommunicatus qui vellet audire Missam vel intéressé officiis et similibus publicis functionibus, ex cap. *Illud, de cler. excom. ministr.*; et ex cap. *fin. de sent, excom., in 6º*. Et, si monitus a sacerdote nolit exire, incurrit excommunicationem Papae reservatam *, ex cap. *Eos, de sent, excom.* Sicut illam etiam incurrit interdictus denunciatus pertinaciter assistens Missae et omnes qui impediunt ne excommunicatus aut interdictus recedat; ut Palaus11, Bonacina 11 et Salmant. ex clem. *Gravis, de sent, excom.*

Item notandum quod sacerdos excommunicatus faciens coram se Missam celebrari incurrit irregularitatem ex cap. *Tanta, de excess. praelat.* — Vide Salmant. u.

176. - Item, si excommunicatus sit vitandus, et monitus non velit ab ecclesia exire,

* Tr. 10. cap. 3, n. 62. · S. Thom., in 4, diit. 18. qu. 2, art. 4, sol. 3, ad 1. — · Lib. 7. n. 211. Suar., diip. 12, «cct. 2, n. 18. - Dicast., diip. 2, num. 724 — · Disp. 12 tect. 3, n. 3 ei 6. — · Tr. 29. diip. 2, punct. 9, n. 14. — · Tr. 10, cap. 3. num. 67. — · Disp. 12, sect. 3. num. 5. —

1 Tr. 29. diip. 2, punct. 9 n. 14. — ■ Dtp. 2. qo. 2. punct. 1. § 2, n. 8. — · Tr. 10. c*p. 3, n. 68. · Commi., »1i'p. 4L n. 55. — w Loc. cit., n. «S. · Camnck. loc. cit., n. 33. I Diana, pan. 5, tr. 9. md 86. — 11 Loc. dL, num. 4 —

Salmant. pariter loquuntur de ipso excommunicato sive vitando sive non, qui cum aliis in choro vel publice et solemniter recitaret. Sed S. Thomas, quem ibi citant Salmant., dicit mortale esse communicare cum excommunicato in divinis. Salmant. tamen, n. 71, dicunt < peccare mortaliter clericos qui coram excommunicatis vitandis recitant solemniter officium divinum .

174. - a) Henriquez, quamvis a Salmant. citatus, haec omnino praetermittit, lib. 13, cap. 7, n. 2.

*) Sayrus, pariter a Salmant. citatus, de solo usu aquae benedictae loquitur, lib. 2, cap. 3, n. 17. Sed adverte Salmant. multa simul ponere et deinde auctores indistincte allegare.

Cajetanus, Sum., v. Excommunicatio, tit. Participatio cum excom., § *Illicita autem*, dicit excommunicatum orare posse privatim in ecclesia, quando tempore officiorum per eam transit.

Bonacina, disp. 2, qu. 2, punct. 3, § 1. n. 16; Paludanus, iu 4, dist. 18, qu. b. art. 1. i. 1, (n. 2, i. f.) loquuntur de ipso celebrante, vel de assistentibus, quos negant debere desistere, si exposito modo superveniat excommunicatus.

.. Turrianus, de Censur., lib. 2, disp. 11, dub. 3, haec dumtaxat scribit: « Non esse communicare cum excommunicato, si quis audiat unam Missam et ille aliam; vel si sit excommunicatus in ecclesia non audiens Missam .

175. - Excommunicatio haec, quae ceteroquin hodie amplius non viget, erat lata non ex cap. *Eos qui, de sent, excom., in 6º*; sed ex clem. *Gravis, cod. tit.*

* Cap. *lanta, de excess. praelat., c[nodQ]Ua* S. Alphonsus ex Salmant., loquitur de episcopo violante interdictum, et declarat omnes institutiones, collationes, amotiones, sententias ab eo fictas post talem violationem, irritas esse et inanes. Sed in cap. *Latores, de*

ir»<antar
Clerici ù
v
e@lik rece-
din

A ten-
te eidem
Mimw pec-
cant «uhem
rvnuliuf.

α uJirn-
tr- uliara
Mittam nun
peccant.

tenentur clerici cum (etiamsi esset sacerdos) expellere si possunt ; aut si non possunt, ab officiis cessare et alia agere quae leguntur apud Busenbaum (*num. 177, v. Unde*). Alias graviter peccant, et excommunicationem minorem incurrunt *, ex cap. *Is qid, de sent. excom.; et elem. 2] eod. lit.*

Sicque pariter dicunt Bonacina |* et Salmant. 1 graviter peccare assistentes eidem Missae quam audit excommunicatus: nisi excuset aliqua necessitas aut parvitas materiae. Et hoc videtur probabilius; quia in Missa necessario omnes audientes conveniunt in una oblatione. — Quamvis Suarcz apud Salmant. non improbabiliter dicat hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere. Et hoc probabile putant Palaus 3 et iidem Salmant.4; et Sayrusf, Filliucius<A Henriquezr, Krimer, apud Croix 5; quia talis communicatio videtur nimis remota et accidentalis, nisi illi sint etiam causa ut excommunicatus intersit. — Hac tamen ratione non obstante, nullus auctor huiusmodi assistentes excusat saltem a culpa veniali et ab excommunicatione minori.

Communiter autem docent Busenbaum (//. 173, v. *Aliud*), et Palaus0 cum Suarez, Sayro^, Henriquez'% Filliuccio % Bonacina, et alii cum Salmant.7 ac κδ π-

1 Ditp. 2. qu.2. punct. 3, \$2. n. 9. — · Tr. 10. cap. 3, n. 72. — *Salmant.*, tract. 10, cap. 3, η. 72. — · Tract. 29. ditp 2, punct 9. n. 5. — · Loc cit. — *Krimer.* in lib. 5 Decretal. qu. 39. n. 1905. - · Lib. 7. n. 207. — · Loc. dt., nem. 5 - *Saar*., diip. 12, icct. I, num. 10. · *Bcnac*.,

der. excom. ministr. habetur expresse de sacerdote excommunicato qui coram se fecerit celebrare, quod « in perpetuum ab officio sacerdotali deponas».

176. - Cap. *Zs qui de sent. excom.*, et dem. *Gravis 2, eod. ht.*, quae hic allegat S. Alphonsus ex Salmant. non videntur ad rem. — El cfr. *u 147*, notam *a*.

b) Suarcz, quamvis a Salmant simpliciter allegetur, *disp. 12, sed. 1, u. 16*, dicit • fortasse ».

d Auctores isti: Sayrus, Filliuccius et Jlenriquez, videntur citari a Croix ex Krimer; Krimer vero eos allegat ex Palao sed falso; apud Palaum enim referuntur ad aliud asertum.

*1 Sayrus, *lib. 2, cap. 3, n. 22*; Henriquez, *lib. 13, cap. 7, u 2*, rationem hujus

caglia · quod si adstantes audiant aliam Missam ab illa quam audit excommunicatus, tunc nec ipsi nec celebrans tenentur recedere; quia tunc nulla adest communicatio in eodem divino, et illa assistentia in eodem loco materialiter se habet.

177. - « Porro per *divina officia* intel- n^/, ·
« liguntur sacrificium Missae, publica ora-
« tio, processio, canius Horarum, benedi- hdori@
« ctio olei, aquae, candelarum, et caetera
« annexa ordini clericali quae solemniter
<fiunt; — excepta concione».

Nam audire concionem, sive lectionem * wi
theologiae, canonum, etc., nec excommu- cioahu
nicato nec aliis cum ipso prohibetur, cum
ibi nulla sit communicatio : argumento ex
cap. *Responso, de sent. excom.* Salmant. ',
Croix βλ — Ipse autem excommunicatus
nequit condonari aut legere: nisi sit to-
leratus et ab aliis requiratur; aut nisi ad
hoc teneatur ex officio % quia tunc prae-
sumitur ab iis requiri ; ut Suarez ^o, Pa-
laus ll cum Bonacina, et adhaerent Sal-
mant. If.

« In quibus, licet alii fideles non tenean-
« tur vitare toleratum, tenentur tamen
< non toleratum sub mortali vitare » (Ex
cap. *Is qui, de sent. excom.* « nisi vel
« levitas materiae vel ignorantia aut si-
« mile quid excuset.

« Unde, si talis praesens sil, moneri
« debet ut recedat; si nolit, debet extrudi du«

ditp. 2, qu. 2. punct. 3, S L num. 16. — 1 Tr. 10. cap 3, n. 73. · · Tr. 4, qu. 2, quaeiUunc. 5. — · Loc. cit., n. 73. — · Dup. 12. sect.2, n. 5. — 11 Tr. 29, di»p. 2, punct. 9, num. 10. · *Bonae*., loc. cit., punct. 3. S 2, i. f. — · Loc. cit., n. 73.

habent, scilicet negant inesse in hoc communicationem.

*) Filliuccius, *tr. 12, cap. 4, nam. 90*, v. *Octavo*, de audientibus loquitur, et concordat, negans cos teneri recedere.

177. - °) Croix, *tib. 7, n. 281*, sic loquitur: < Auditor excommunicatus, quamvis sit vitandus, potest permitti ut audiat concionem... Non videtur tamen intéresse posse lectioni v. g. theologiae».

b) Suarcz hanc sententiam moderatur ita ut excommunicato tolerato id liceat in aliorum favorem tantum, non vero ut in suum favorem se ingerat.

*7 Cap. *Zs qui* hacc tantum, quod ad praesens attinet, habet: «Qui praesentibus majori excommunicatione nodatis scienter celebrare praesumit, licet in hoc temerarie

« vel exportari, licet sit sacerdos ». [Ex cap. *Veniens, de sent, exconi.* § — « Nisi • tamen gravius inde timeatur incommo- « dum; ob quod, si expelli non possit, « omittendum est officium, etiam die festo; « et celebrans, nondum inchoato canone, « debet abrumpere Missam; si inchoavit, • potest, caeteris abeuntibus, sacrum pro- « sequi »] [Ut tenent Suarez et Henriquez % contra Bonacina et Cornejo, apud Salmant. ', qui merito utrumque probabile putant] « vel abrumpere: ob sententiae « utriusque probabilitatem. — Si conse- « cravit, debet, solo ministro manente, « pergere usque ad communionem inclu- « sive, et reliqua perficere in sacristia vel « alio decenti loco ». [Ut certum est cum Salmant. §.]

« Quod si excommunicatus negligat « procurare absolutionem, eo fine ut non « audiat sacrum die festo, peccat morta- « liter omissione sacri; secus, si alia de « causa negligat ». — [Vide dicta *n. 161*].

178. — « Quod si etiam obligatus est « ad Horas, non excusatur ab illis ».

Ita communiter Laymann⁸; Sayrus, Covarruvias, Avila, etc., cum Salmant.⁴ Etiam si teneatur ad officium ex solo titulo beneficii. Et si fructus illius beneficii non recipit, hoc provenit ex culpa sua.

Suar., dhp. 12, »cct. 1, n. 12. · *Bonae*., di«p. 2, qu. 2, punct. 3, § 1, n. 13. — *Cornejo*, de Excom., ditp. 10, § dub. 2, v. f. · Tr. 10, cap. 3, n. 71. — · Loc. cit., n. 71. — · Lib. I, tr. 5, part. 2, cap. 2, n. 6. — *Sayr*, lib. 2, p. 3, n. 3 ct 4. · *Cúvar*., Variar. lib. 3, cap. 13, n. 8, v. *Duodedmo*. · *Avila*, part. 2, cap. 6, dup. 4. dub. 6, concl. 1 ct 2. · Tr. 10, cap. 3, n. 66 ct 66 — 1 Lib. 7, n. 224. · *palaus*, tr. 29, ditp. 2, punct. 9, n. 7. · *Suar.*, dhp. 12, icct. 2, n. 15. · *Laym.*, loc. dt., n. 6. — · Loc. cit., num. 66. · *Covar.*, loc. dt. · *Avila*, loc. dt., dub. 6,

Croix⁴ cum Palao, Suarez, Navarro % Laymann; et Salmant.·.

Qui notant cum Covarruvias et Avila, quod si omnino pñvetur beneficio, tunc non tenetur amplius ratione beneficii recitare.

« Etsi non debeat dicere : *Dominus * vobiscum*, sed: *Domine exaudi*, etc. ».

Si tamen diceret: *Dominus vobiscum*, venialiter tantum peccaret; ut Salmant.⁷ cum Bonacina et Henriquez — Imo Avila et Hurtadus, apud Palaum ·; et Navarrus apud Salmant.⁹, dicunt nullo modo peccare quando solus recitat, quia ly *Dominus vobiscum* erit tantum privata oratio pro aliis: sicut quando dicit in invitatorio: *Venite adoremus*.

Si autem Horas « cum alio privatim « legat, venialiter tantum videtur pec- « care ».

Quamvis enim in can. *Excommunicatos* [caws.], *II, qu. 3* c^o interdicitur excommunicato communicare cum aliis, etiam in oratione privata: at secluso scandalo et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitandum officium privatim, sicut ad dicendum rosarium. Ita probabiliter [Contin.] Tournely¹⁰, Bonacina¹¹; et Coninck, Diana, Covarruvias §, Cornejo, Ugolino apud Salmant.¹⁹ — Si

concl. 3. I. L — · Tr. 10, cap. 3, n. 64. · *Bonae*, ditp. 2, qu. 2, punct. 3, § 2, n. 6. — *Avila*, part. 2, cap. 6, pñ 4. dub. 6, concl. 3 · *Gasp. Murtad.*, de Excom., di«p. 5, diff. 2, n. 3. · Tr. 29, disp. 2, punct. 9, n. 8. — · Loc. dt., num. 64. · *Xavar.* Man., cap. 27, num. 45 (edit. lat. Venet. 1573 ct ital. Venet. 1575). — * De Cenmr[^] part. 2, cap. 1, »cct. 4, qu. 2, reep. 2. — 11 pñ 2, qu. 2, punct. 3. i 2, n. 4. — *Coninck*, diip. 14, n. 55. · *Diana*, part. 5» tr. 9, reaol. 89. — *Corwc/o*, de Excom., dinp. 10, § 4, dub. 1, qu. X · » Tr. 10, cap. 3, n. 63.

agat, irregularitatis tamen... laqueum non incurrit ».

Loquens de casu simili, scilicet negat excommunicatum esse cum qui ejicit ab ecclesia, manibus in cam apposis, monialem divina officia turbantem

') Henriquez male citatur a Salmant.; dicit enim, *lib. 13, cap. 10, n. 4*, incepto canone dimittendam esse Missam; incepto *Qui pridie* prosequendam esse.

Navarrus, *Min.*, cap. 25, n. 102; de *Horis canon.*, cap. 7, n. 10, v. *Undecimo*, hoc non habet; a Croix citantur auctores indistincte, postquam multa tractanda simul posuit.

Henriquez, *lib. 13, cap. 7, n. 2*, non satis accurate dtatur a Salmant; primo enim

in textu dicit excommunicatum teneri Horas « privatim recitare absque *Dominus vobiscum* ». In commentario autem *lit. I*. « At excommunicatus, inquit, ne dicat *Dominus vobiscum*... Addit Majolus si sacerdos excommunicatus dicat *Dominus vobiscum*, fit irregularis, sed Navarrus negat peccatum esse dicere ».

<) Iste canon loquitur directe de ceteris cum excommunicato communicantibus.

^Covarruvias, in cap. *Alnui mater*, par. 1, § 3, n. 10, ubi de veniali peccato, loquitur non de ipso excommunicato, sed de eo qui cum excommunicato recitaret

*) Ugolinus, de *Censur.*, tab. 1, cap. 13, § 14, n. 1, a Salmant. citatus, non loquitur

jaxupie.

cat dicetvt

n «c peccat
ōra r«C»-
unicuoi
Uo.

j°Ho?r?

uiiiiK u'

thcommu

autem sit toleratus, nullo modo peccat si recitet cum alio, ab eo requisitus; juxta dicta *n. 139*, v. *Probabilius*.

cttu riccm-
raunicatio-
nh: Nufh-
UM benefici
collationia,
-tc.

179. - < V°. *Collatio beneficii* facta ex-
« communicato nulla est, uti et *praesen-*
« *tatio* vel *electio*, *institutio* et *confirmatio*.
* Ratio, quia excommunicatus, etiam to-
« leratus, non potest communicare in of-
« ficio; proindeque incapax est beneficii,
« quod datur propter officium. — Idque
< licet ignoretur excommunicatio; quia
« ignorantia invincibilis, etsi excuset a
• culpa, non tamen supplet defectum con-
< ditionis requisitae ad valorem actus.
« Vide Lessium ’.

«Imo probabile est excommunicatum,
« quamvis beneficio ante obtento non pri-
«vetur, fructus tamen et distributiones
«non facere suasjideoque eas teneri re-
«stituere etiam ante sententiam judicis,
«quia est privatus officio: fructus autem
«dantur propter officium, velut merces
«propter opus. Ita Suarez et alii, — con-
«tra Sanchez et Coninck, qui probabiliter
«putant, ex consuetudine^ non teneri
«ante sententiam, modo per se vel alium
«inserviat beneficio ».

180. - Plura hic notanda et exami-
nanda. — Equidem nulla est omnis bene-
ficii collatio, electio, etc., facta in favo-
rem excommunicati, ex cap. *Postulastis*,
de cler. excom. ministr.

CorJeren-
iH.flc pro
eant ffravi-
itr.

Hinc notandum 1°. Quod tunc non so-
lum recipientes, sed etiamconferentes, etc.,
peccant graviter; et incurrunt, ultra ex
communicationem minorem, etiam sus-
pensionem a collatione ex *cit. cap.* Vide

1 Lib. 2. cip. 34, dub. 22, n. 16 et 17. — *Suar.*, ditp. 13, sect. 2, n. 7 et »eqq. — *Sanch.*, de Matr., lib. 3, ditp. 51, n. 12. — *Coninck*, ditp. 14, dub. 9, n. 80 ct 81. — • Tr. 10, op. 3. oua. 96 et eeqq. — ■ Loc. dL, n. 98. — • Ditp. 13, -ect. 1, n. 6. — • Ditp. 2, qu. 2, punct. 4, § 1, n. 3. — • Tr. 29, ditp. 2, punct. 10, n. 9. — ’ Loc. dt., n. 102. — •Loc. dt., n. 103. • *Bonae.*, loc. dt. n. 3. • *Coriujo*, de Excom., ditp. 10, § 1, dub. 1. - *Henriq.*, lib. 13, cap. 13, n. 1 • *Nicol. Garda*, de Benet, part. 7, cap. 13, n. 24. - *Utolin.*, tab. 2, cap. 13, § 3. — °Loc. dL, num- IL —

Salmant.— Valida tamen est collatio, si Papa scienter conferat beneficium ex- htiriu
communicato; vel si in concessione Pon- Jîlh’lu
tificis adsit clausula absolutionis a ccn- Papa
sura ad effectum gratiae consequendum:
nisi quis excommunicatus sit ob haeresim,
quae non comprehenditur sub generali
absolutione. Salmant.8.

Notandum 2°. Quod idem quod dictum D m »
est de beneficiis dicitur de collatione et Îîi’iµ!
receptione *dignitatum ecclesiasticarum*
habentium jurisdictionem, prout episco- tU>udl
patus, prioratus et similis. — Ita commu-
niter Suarez 4, Bonacina8, Palaus e, et Sal-
mant. L

An autem *idem procedat quoad digni-
tates saeculares?*

Affirmant^ Salmant.8 cum Bonacina,
Cornejo, Henriquez, Garcia, Ugolino, etc.;
quia excommunicari invalide exercent
actus jurisdictionis. — Negant vero Pa- P, * ^ ;
laus®; ac Coninck, Filliuccius, Gibalinus ientpr’”’
et Hurtadus, apud Salmant.10 (qui id recte fieiVîS
probabile vocant). Ratio, quia nullum ha- bu'
betur expressum jus de facto irritans col-
lationem hujusmodi dignitatum. — Nec
obstat quod acta judicis excommunicati
sint nulla : prout probabilius docent b>
Suarez H, Diana ,f; Salmant.18 cum Co-
ninck et Hurtado ; ac ipse Palaus 14 cum
Innocentio Panormitano, Vasquez, Lay-
mann, Bonacina, etc.; eo quod consue-
tudine jam receptum est, annulationem
actorum pro judice ecclesiastico prae-
scriptam in can. *Audivimus*, *caus. 24*,
qu. 1 ; et in cap. *Tanta*, *de excessib. praei.*,
extendi etiam ad judicem saecularem.

Coninck, ditp. 14, dub. 11, n. 106. • *Fill.*, tr. 12, cap. 7, n. 173. • *Gibal.*, ditquit. 7, qu. 7, n. 5. • *Gasp. Hurtad.*, de Excom., ditp. 8, diff. 2, n. 4. • MLoc. cit., n. 103. — 11 Ditp. 16. -ect. 1, n. 2, 5 et teqq. — “ Part 6, tr. 9, root 108. — « Tr. 10, cap. 3, n. 12L - *Coninck*, loc. dt., n. 103. - *Hurtad.*, loc. dt.. n. 8. — .. Tr. 29, diap. 2, punct. 14, § 2, n. 2. - *Panorm.*, in cap. *Ad probandum 24*, de tent, et re judic., n. 2; et in cap. *Sciscitatur 13*, de rescript., n. 12, L f. • *Vastj.*, de Excom., dub.5, n.8. • *Laym.*, lib. 1, tr.5, part. 2, cap. 2, n. 14. • *Bonac.*, ditp. 2, qu. 2, punct. 7, n. 1 et 2

de gravitate peccati; id solum scribit: < Ubi excommunicatus est..., cum aliis cas non re- citabit, cum aliorum communione carcat ».

179. - a) Nec Sanchez, nec Coninck lo-
quuntur de consuetudine.

180. - a) Bonadna, Cornejo, Garcia et
Ugolinus excipiunt casum quo dignitatem

jure hacreditario, vel etiam emptionis titulo
acquireret.

b> Scilicet de vitando.

Innocentius, *in cap.* A nobis, *de except.*,
dtatus a Palao, loquitur non de judice, sod
de accusatore, quem repellit ab accusatione,
si est excommunicatus.

Nam respondetur quod, licet excommunicatus impediatur a suo officio exercendo, non efficit ut officii collatio sit nulla; post enim absolutionem valide et licite poterit talis iudex suo munere fungi.

Vâieit
i
«««de-
,A,IM
•d non
!didxu'
Btecto»
emicatio,
SratUa'

Notandum 3°. Idem quod de beneficio, dicendum esse de *pensione clericali*, quae datur in titulum beneficii ob ministerium ecclesiasticum; et de pensione *ecclesiastica*, licet temporali, quae datur ob officium ecclesiasticum, prout vicario aut coadjutori episcopi. Ita Salmant.^l cum Palao, Suarez et communi. — Secus autem, si pensio sit mere *laicalis*, vel etiam mixta (juxta dicta apud Busenbaum, *Lib. IV, n. 137*)[^] ut probabiliter Palaus, Avila, Laymann, SA etc., cum Salmant.

Notandum 4°. Quod, si quis ante excommunicationem fuisset presentatus vel electus ad beneficium, valide acceptat et possessionem obtinet, etiamsi tempore acceptationis sit excommunicatus; quia acceptatio seu possessio non sunt actus jurisdictionis, sed privati. Ita Palaus®, Bonacina 4, Covarruvias, Avila, etc., cum

Salmant.® (contra Suarez apud [Contin.] Tournely ·, qui sententiam Suarii vocat aeque probabilem). — Secus dicendum, si is erat excommunicatus tempore collationis licet postea tempore acceptationis absolutus sit: est commune. Vide Salmant.^l Quare requiritur tunc nova collatio; quamvis probabile putent Salmant. · cum Lessio, Bonacina ¶, Navarro />, Henriquez sufficere quod collator sciens in prima voluntate perseveret.

Notandum 5°. Quod excommunicatus Bχα»»·. beneficium recipiens non potest facere uSdrar^ suos fructus perceptos tempore excom- u c h - ^ municationis, etiamsi postea absolvatur (nicnx- et rite beneficium reobtineat. — Attamen eo casu, si pro illo tempore per se vel alios satisfecerit officio annexo, potest Uaiutio- fructus retinere; quia fructus beneficii vacantis, ubi non est usus *spolii*, spectant ad successorem; ut dicunt Bonacina O; et Salmant. ' cum Coninck, Henriquez », Diana et Leandro ».

Ubi autem est lex *spolii*, recte ait Palaus cum Navarro », Henriquez », Co-

*Tr. 10, cap. 3, num. 107. · *Palam*, tr. 29, ditp. 2, punct. 10, num. 6. · *Suar.*, ditp. 13, sect. 1, num. 7 et 3. — *Palam*, loc. cit., num. 6 et 8. « *Avila*, part. 2, cap. 6, ditp. 5, dub. 5, init, et concl. 1. · *Laym.*, loc. dt., cap. 2, n. 8. · · Tr. 10, cap. 3, n. 108. — · Tr. 29, ditp. 2, punct. 10, num. 17. — 4 Ditp. 2, qu. 2, punct. 4, § 1, num. 9. — *Covar.*, in cap. *Alma mater*, part. 1, § 7, n. 4, v. *Duo*

deamo. - *Ailla*, paru 2. cap. 5, ditp. 5» dub. 6. · * Tr. 10, cap. 3, num. 110. — *Suar*, ditp. 13, «cct, 1 nam. 15 et ·eqq. · · D< Censurpart 2, cap. 1, sect. 5. qu. C — ' Loc dt. num. 111. — · Loc dt. · *Les.*, lib. 2, cap. 34. dub. 22, num. 119. — · Tract. 10, cap. 3, num. 10L · *Coninck*, ditp. 14. dub. 9, num. 71. · *Diana*, part. 5, tr. 9, resol. 99.

d> SA, v, Homicidium, *num. 20*, scribit: «Homicida voluntarius [qui a Trid. sess.14, de rcf., cap. 7, declaratur irregularis et prorsus incapax cujuscumque beneficii etiam simplicis) non est incapax pensionis».

*) Bonacina, *loc. cit.*, n. 10, existimat sententiam hanc non esso improbabilem, « modo tempore acceptationis electores et praesentatores permanserint in sua prima voluntate ». Praetermittit verbum: *scienter*.

f) Navarrus a Salmant. ex Palao citatur. Palaus autem allegat *const!t 63 de sent, excom.*, quod in meis editionibus non exislit Sed *tit. de sacram, non iterand., const!t. S, n. 7*, hoc modo breviter colligitur: « Beneficii collatio nulla tacite revalidatur, cum cessante impedimento, is ad quem provisio spectat, sciens patitur provisum illud retinere». Et ibi sermo est de collatione lacta laicis nondum ordinatis, quam negat valere, et addit: « Si praefati possederunt illa beneficia videntibus et tolerantibus collatoribus eorum, videntur tacite refecta ·.

x) Henriquez a Salmant. utique citatur;

sed *lib. 13, cap. 13, n. 1*, lit. *d*, nil dicit de duratione voluntatis: « Satis tamen videtur, inquit, si ita electus aut praesentatus, antequam acceptet aut fiat sibi collatio, absolvetur et fiat capax ».

k) Auctores citati mentionem non fodunt de lege *spolii*, vi cujus omnes fructus beneficii post mortem bénéficiât! cedebant Camerae Apostolicae, ex const. Pauli III, Pii IV, et S. Pii V. Cfr. Ferraris, v. *Spolium*.

t) Bonacina, *disp. 2, qu. 2, punct. 4, § 1, n.5* loquitur tantum de excommunicato beneficium redpiente et dicit eum nullum jus ad fructus habere.

/J Henriquez, *lib. 13, cap. 14, num. 3* et Leander, *tr. 2, disp. 9, qu. 26*, non exigunt quod satisfecerit offido; id solum exigunt casu quo excommunicatus non potuerit revalidationem tituli obtinere.

Palaus, *tr. 29, disp. 2, punct. 11, n. 1*, videtur agere tantum de casu ubi excommunicatus beneficium iterum non obtinet; tunc potest retinere fructus servitio respondentes.

O Navarrus, *lib. 5, cotis. 50, de sent.*

nink^et Avila, posse tantum retinere fructus correspondentes servitio praestito. — Imo probabiliter dicunt Suarez \ (Contin.) Toumely Diana ; et Salmant.⁴ cum Coninck et Cornejo, quod si ille bona fide beneficium recepit et servitium praestitit: tunc, licet teneatur beneficium dimittere, potest tamen retinere aut exigere fructus suae congruae sustentationi correspondentes pro tempore servitii praestiti; quia rcipsa Ecclesiae inservivit, et ratione illius operis dignus est congrua sustentatione.

181. - Sed quaeritur 1°. *Ah exconununicatus etiam toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc.?*

ju<<a Negant Gibalinus, Navarrus Diana % Hurtadus (et probabile vocat Lessius), bZncjKi u apud Salmant.¹ Quia Concilium Constantiense, concedens fidelibus cum excommunicato tolerato communicare, consequenter concedit excommunicato beneficium recipere. — Verius tamen affirmant Pajaus guarcz ζ [Contin.I Toumely⁸; item Avila,Coninck, etc., cum Salmant.⁹ Ratio quia, etsi concessum sit aliis cum tolerato communicare, excommunicatus tamen non potest officia praestare; quare collatio semper fit indigno.

Lim.taiio. Exciperem, si in aliquo casu officia praestanda essent in commodum conferentium beneficium, ct petentium illius communicationem in praedictis officiis. — Hinc licet in cap. *Postulastis, de der. excom. ministr.* lata sil suspensio contra

conferentes beneficium excommunicato; tamen recte dicunt Salmant.¹⁰ hanc suspensionem sublatam fuisse ex concilio Constantiensi.

182. - Quaeritur 2°. *An valida sit collatio beneficii facta alicui inculpabiliter ignorant se esse excommunicatum vel non esse ab excommunicatione absolutum?*

Negant communius Palaus n, Lessius¹¹ et Sanchez u, Suarez H, et alii cum Salmant.¹¹ Ratio, quia ignorantia excusat quidem a culpa, sed non tollit inhabilitatem. — Dicunt tamen Lessius ¹⁸ et Salmant.ⁿ, probabilem esse sententiam Dianae et Bauny cum Fabro, quod collatio tunc satis sit valida quia collator ad cautelam solet absolvere a censuris, dum alicui de beneficio providet, ad effectum scilicet tantum praesentis collationis consequendum. Idque revera est satis probabile b> cum Cabassutio ^{*8}.

183. - Quaeritur 3°. *Ah qui est excommunicatus post beneficium obtentum pri-vetur fructibus ante sententiam judicis, etiamsi per se aut per alium officium praestet?*

Affirmant Concina ” cum Suarez, Fil-liuccio a>, etc. — Sed probabilius negant Palaus, Sanchez, Laymann, Tournely, Salmant. ct alii, quos retulimus *Lib. III, n. 670*.

Post sententiam vero, excommunicatus restituere quidem tenetur omnes fructus, donec absolvatur; etiamsi per se non

Probaki.
ter valiü
eu cxUiu
heu iw-
raniicew
excoaat
nicatoa

Excwa-
muniam
non fñi
ter fnxii
bui Bt<
untefitan

Afila, pxxt. 3, cap. 6, diip. 6, d«ib, 7, poit concl. 4. v. Ex tldit — Diip. 13, «ct. 1, n. 3. — De Ccniur., part. 2, cap. 1. tct. 5. v Hkt/ia. — * Part. 5, tr. 9, bd. — * Tr. 10, cap. 3, n. 100. . Coninck, di«p U, dub. 9, n. 71. - Corne/o, de Excom., disp 10, § 6, dub. un., qu. X — Ctl^al., di«qut«. 7, qu 7, num. 10. /furta i., dc Excom., pi ü, diff. 2, n. b ct 7. . Zzu., hb. 2, cap. 31, dub 22, num 117. . ‘ Tr 10, cap.3. num. 101. — Tr. 29, diip. 2, panel 10, num. J. — ‘ Dup 13, «ct, I. num. 2b. — De Ccnwr, pan 2, cap. 1, iecL 5, qu. 1. — Atila, part. 2, tp. b. dhp.S, dub 2, cvncl. I, . Coninck, diip. 14, n. 70, . Loc. c>t num 100. — * Loc. cit., num 106. — n Loc. cit.,

num. 4. — *. Lib. 2, cap. 34, num. 117. — M Contil., lib. 2, cap. 2. dub. 10, n, 7 — .. Dixp. 13, «ct. 1, num. 30. — w Tr. 10, cap. 3, num 99. — w Lib 2, cap. 34, dub. 22, n. 117. — »’ Loc. cit. . Diana, part. 5, tr. 9, resol. 99. Bauny, Theol. mor , part. 2, dixp. 7, qu. 15, can J. . Philip. Faber, In 4. dixi 25, qu. 1, dixp. 4. num. 191. — 14 Lib. 5, cap. 11. n. 11. — 19 De Cemur., diti. 2, cap. 1, num. 2 et 25. . Suar., diip. 13. tct. 1, n. 4. — Palant. tr. 29. dhp. 2, punct. 11, m 4. . Sanch., dc Matr., lib. 3. diip. 51, n. 12. . Layut., Hb. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2, q 9, . Cm/iw. Toumely, dc Ccniur., part. 2. cap. 1, acct.5, qu.4. Salmant., tr. 10, cap. 3, n. 114.

excom.; Henriquez, loc.at. el Coninck, loc. cit, aiunt excommunicatum oblinentem revalida- lionem tituli servare posse omnes fructus.

181. - a ‘ Navarrus, loc. cit. a Salmant , id est, tn cap. Fratres, dc pocnit., dist. 5, n. 46, loquitur dc excommunicato qui inculpabiliter ignorat se esse excommunicatum.
* Diana, part. 5, tr. 9, resol. 99, recitat dumtaxat hanc ct oppositam sententiam.

182. - « Bauny ct Faber hoc asserunt dc loro interno tantum.
b> Cabassutius ait per clausulam absolu- tionis ad effectum gratiae consequendae oc- curri nullitati rescriptorum apostolicorum.
183, - Filliuccius, tr. 12, cap. 5, it 129, absolute id affirmat, nulla facta mentione dc servitio praestito necne; sicut pariter in con- traria sententia Palaus.

stet quominus absolvatur. Nisi esset pauper; quo casu sibi fructus tamquam pauperi applicare posset. — Ita Laymann \ Palaus .; et Salmant.¹ cum Avila, Silvestro % Cornejo etc.

» PrbV 10¹. “ * VI0. communicatione fo-
t» commi: « *rensi*. Unde excommunicatus nequit esse
« iudex, advocatus, procurator (licet pro
« semetipso respondere possit ipse. Co-
« ninck, Praepositus, Diana 4) ». — (Et
etiam actorem reconvenire; et hoc, etiamsi
per alium commode possit se tueri; ut Co-
ninck, Palaus, Suarez, etc., contra alios,
apud Salmant. 6).

Item «actor, tabellio, testis, etc.; ita
« ut contra excommunicatum, etiam tol-
« ratum, semper possit reus excipere ».

Ita ex cap. *Veniens ad nos, de testibus*;
cap. *Pia, de except.*, in 6°; et can. *Nullus*,
(rnns.j 3. qu. 4. Quamvis is actor excom-
municatus valide agat, donec repellatur;
ut ex dicto cap. *Pia*. Dicunt tamen Diana
et Lezanaa^a apud Salmant.®, non peccare
graviter actorem qui juste petit suum, si
non repellitur. — Toleratus vero licite
tuetur se et alios in iudicio; ut Palaus⁷;

Salmant. b[»] cum Avila b[»]. Vitandus tamen
non potest alios in iudicio defendere;
quamvis, si faciat et stipendium recipiat,
non teneatur illud restituere. Navarra c[»],
Avila, Lezana, Salmant.^{..} — Exceptio
autem opponi potest etiam post senten-
tiam ante ejus executionem. Salmant .,
ex dicto cap. *Pia*.

« Quod si non faciat, nec iudex eum
« repellat, valida ejus acta erunt, si sit
« toleratus. Secus est de iudice non tole-
« rato, cum sit privatus jurisdictione »,
(Hoc recte putant esse probabilius Sal-
mant¹⁰; juxta dicta supra, η, 180, ad
Not. 2. Testis pariter vitandus valide te-
statur, si non repellitur; toleratus autem
valide et licite, si ab una partium requi-
ritur. Salmant.¹¹ cum Avila et Palao
— . Vide Laymann ”, Diana

« Non potest etiam esse tutor aut cu-
« rator, Diana ex Silvestro — Neque
« testamenti exsecutor. Diana ”, ex Car-
« pio, etc. (contra Sanchez, Lugo, etc.). Si
« tamen non fiat oppositio, valide exse-
« quitur, ibid. ”. Nec potest ipse testari
« licite; etsi faciat valide, etiam cum ex-

* Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2, η. 9. — Tr. 29. diip 2,
punct. 11, n. 6. — Tr. 10. cap. 3, n. 117. — Avila, part. 2,
cap. 6, diip. 6, dub. 1. concl. 3. — Coninck, diip. 14, dub. 11,
n. 101 et 117. — Præpot., de Censur., qu. 2, dub. 13, n. 87.
— Part. 5, tr. 9, resol. 111. — Coninck, loc. cit., n. 115
et teqq. — Palaus, dhp. 2. punct. 14, § 2, n. 24 et 26. —
Suarez, disp. 16, «cct. 4, n. 2 et 6. * Loc. cit., n. 124 et 125.
— Diana, loc. cit., resol. 110. — Loc. dt., n. 118. — Loc.
cit., num. 13. — Avila, part. 2, cap. 6, disp. 7, dub. 3,

conci 8 — Lcsana, Stun., v. *Excommunicatio*, n.
• Tr. 10, cap. 3, n. 118. — Loc. dt., n. 119. — M Loc
dt., n. 121. — 11 Loc. dt., n. 123. — u Lib. 1, tr. 5, part. 2,
cap. 2, num. 14. — 11 Part. 5, tr. 9, resol. 112 et 113, —
• Part. 8, tr. 5, resol. 2. — Francise. Carpius, de Executor,
testam., lib. 1, cap. 9, a num. 26. — Sanches, Consil.,
hb. 4, cap. 1, dub. 40, num. 11. — Lu^o, de Just, et Jure,
diip. 24, sect. 16, num. 324. — “ Ap. Diana, loc. dt.”
resol. 2, L f.

b[»] Silvester, v. Clericus IV, n. 17, qu. 25,
scribit quod si excommunicatus «non
habet unde vivat..., providendum est ei inte-
rim de bonis Ecclesiae».

Cornejo, de Excom., disp. 10, § 6,
dub. un., qu. 2, v. *Et si roges*, distinguit:
Si perseverat excommunicatus in sua contu-
macia, non potest propria auctoritate id la-
cere; si vero in contumacia non perseverat,
pauper potest percipere fructus sibi et suis
necessarios.

184. — « Lezana, Sum., v. Excommunicatio,
num. 37, hac de re dumtaxat scribit: « Pec-
cat... mortaliter vel venialiter juxta capacita-
tem materiae, actoris munus exercendo..., nisi
magna necessitate cogente id faciat».

Salmant., loc. cit., n. 118, ubi citant
Avilam, loquuntur de tolerato qui alios tue-
tur; et ita revera Avila, part. 2, cap. 6,
disp. 7, concl. 2. Salmant. tamen, n. 124,
dicunt excommunicatum quemlibet posse se
ipsum defendere, non tamen posse per se

ipsum comparere, nisi non inveniatur procura-
torem, vel alium qui causam ejus suscipere
queat: Idemque tenet Avila, dub. 2.

c) Petrus Navarra, de Restit., hb. 2, cap. 2,
n. 237, de casu simili tractat, scilicet de be-
neficiato excommunicato etiam notorio, quem
dicit lucrari fructus beneficii, modo officia
ei annexa exsequatur, Horis assistens, resi-
dens.

O Avila et Palaus, citantur solum pro
tolerato; et revera Avila, loc. cit., disp. 7,
dub. 4; Palaus, loc. cit., ft. 17, asserunt to-
leratum posse esse testem, quia hoc munus
ex natura sua ordinatur in favorem parvis.

Diana, part. 5, tr. 9, resol. 115, negat
excommunicatos posse licite esse tutores vel
curatores; contractus tamen ab eis initos pro-
babiliter validos esse ait. Et contra hanc ul-
timam partem allegat Si! vestrum, qui revera
v. Excommunicatio III, n. 2, negat contractus
initos ab his, si sint notorie excommunicati,
validos esse.

« communicatum instituit haeredem /A
« Suarez, Filliuccius, Mercerus, etc., cum
« Diana

omne· contractu»
iiiiicih >ed
i3kiLrUef
« Denique contractus omnes ab eo facti
« - etsi sint illiciti, et ratione eorum non
* detur actio in foro externo, durante exsc-
« cutione - valent. Nisi fiant ab eo ut
« persona publica vel ministro ratione mu-
• neris et beneficii; quia tunc spectant ad
« jurisdictionem, quae suspensa est A —
« Diana · ex Covarruvias, Filliuccio, Mer-
« cero, etc. >.

7- «fle. 185. - < VII0. Excommunicatus non to-
uol; « leratus privatur *usu jurisdictionis*. Unde
• non potest valide eligere, conferre, prae-
« sentare, ferre leges vel sententiam. — Et
« qui sic beneficium a non tolerato accepit
« dicendus est intrusus; ac proinde lene-
• tur, sine alia juris declaratione, benefi-
« cium una cum fructibus relinquere ». [Ita communiter. Salmant.a].

« Dixi: *non toleratus*. — Quia acta to-
« lerati probabile est esse valida ob bonum
« commune; graviter tamen peccat, si
« absque necessitate talia exerceat ». [Et
hoc certum est cum Salmant. a>, quoad
judicem ecclesiasticum, in cap. *Tanta, de
excess, praelat.*].

** effe- 186. - « VIII0. Non toleratus privatur
▼ X'Jch-· « *ecclesiastica sepultura*, ita ut non possit
puYtuſae.^ * *n loco sacro seu benedicto sepeliri. Et

Suar., ditp. 15, sect. 9, n. 1 et 3. · /'»//., tr. 12, cap. 8, n. 206 et 207. · Afrtrr., in Suppl., qu. 21, dub. 13, n. 5. · Pui. 5. tr. 9, reset. 129. — · Loc. cit., re»ol 128. · Covar., in cap. *Aluta mater*, part. 1. § 1, n. 10. ¶ *Fill.*, loc. dt., num. 300 et »cqq. · *Mercer.*, toe. dt., num. 4. — ¶ Tr. 10, cap. 3, n. 121. — · Loc. dt., n. 76. · *Cornejo*, de Excom., diip. 10, § 8, QU- 2, r Srd *quid*. — · Tr. 10, cap. 3, n. 77. — · Loc. du, n. 82. · *Palaus*, ditp. 2, punct. 6, n. 15. ·

« si contrarium fiat, ac corpora discerni
« possint, debet exhumari; nec in eo loco
« divina peragi ante reconciliationem ».

Ita ex cap. *Sacris, de sepult.* Polluta autem ecclesia, manet pollutum et coemeterium; sed non **contrat** ex cap. *Consuluisti, de consecr. eccles.* Si vero excommunicatus decessit cum signis poenitentiae non est exhumandus, sed absolvendus, petita absolutione ab haerede, Salmant.⁴ cum Palao b> et Cornejo.

Peccant graviter comitantes vitandum ad sepulturam, clerici canentes, etc. Vide Salmant.⁵. — Sepelientes autem illum incurrunt excommunicationem majorem ex *cient. 1 de sepult. c>*. Per *sepelientes* autem non intelliguntur comitantes, canentes, etc.

An autem intelligantur *procurantes sepeliri*? Affirmant Salmant. e cum Palao, Coninck, Suarez. Sed negant Cajetanus, Bonacina, Avila, Henriquez etc., ibid. Recte dicunt Salmant. 8, utramque esse probabilem.

187. - « Dixi: *non toleratus*. — Quia ecclesia non polluitur, etsi haereticus non « speciatim denunciatus in ea sepeliatur; « ut docent Suarez, Laymann et alii». [Hinc tolerati licite sepeliuntur in loco sacro, si cum signis poenitentiae e vita migraverint. Palaus · Salmant.¹⁰, Navar-

Coninck, disp. 14, dub. 8, n. 67 et 68. - *Suar.*, ditp. 12, sect. 4, num. 10. — *Cajetan.*, Sum., v. *Excommunicatio*, cap. 46, v. *Nota 3*. - *Bonae.*, qu. 2, punct. 3, § 3, n. 8. - *Avila*, part. 2, cap. 6, disp. 10, dub. 6, v. *Dico Q.* · 1 Ap. *Salmant.*, loC. dt., num. 81. — · Loc. cit., n. 80. — *Suar.*, disp. 12, sect. 4, num. 5. — *Laym.*, lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 4, num. 9. — · Disp. 2, punct. 6, num. 12. — “ Tr. 10, cap. 3, n. 75.

f) Auctores videntur a Diana citari solum pro ultima parte asserti; nihilominus tamen implicite et quoad totum assertum concordant

Lege: Durante excommunicatione.

Diana hanc utique exceptionem affert sed duas alias etiam addit; ilemque Filliuccius et Mercerus, Covarruvias autem hanc solam innuit

185. - § Salmant utique, *loc. cit.*, n. 121, dicunt acta tolerati valida esse; sed non dicunt hoc esse certum de iudice ecclesiastico. Quod autem certum habent, *loc. cit.*, cl ad quod refertur cap. *Tanta, de excess, praelat.*, citatum n 86, est quod actus iudicis ecclesiastici *vitandi* sunt nulli.

186. - Istud cap. *Consuluisti, de consecr. cccl. vel altar.*, ad rem non facit; citandum est autem cap. Si ecclesiam, *cod. tit. in 6º*, ubi expressis verbis haec sanciuntur.

*) Palaus non recte citatur a Salmant.; scribit enim, *disp. 2| punct. 6, n. 13*: « Si... decesserit poenitentor, absolvendus est antequam sepeliatur; et si sepultus est ante, exhumetur ».

Vide, in constit. *Apostolicae Sedis*, excom. 1 inter nemini reservatas.

d> Henriquez, *lib. 13, cap. 43, num. 3*, iit c et d, id aperte sentit, uti loquitur Avila: « Si ita sepelire praesumat *suis manibus* in loco sacro, — incurrit excommunicationem episcopo reservatam ». Ita Henriquez.

rus^,Coninck%Sayrusa>).- «Jure nihilo-
< minus id prohibent episcopi in Germania;
< eo quod inter caeteras poenas non com-
« municantium in Paschate, etiam statua-
« tur privatio sepulturae ecclesiasticae ».

188. - « IX0. Excommunicatus privatur
« *omni alia civili communicatione fide-*
< *Ham*, ita ut ipse non possit cum aliis,
« et si non sit toleratus, etiam alii cum
< ipso non possint communicare: idque in
< casibus hoc versu comprehensis:

« 1. *Os*, 2. *Orare*, 3. *Vale*, 4. *Commu-*
• *aio*, 5. *Mensa negatur* ».

Ista eruuntur ex iis quae declaravit
Callixtus Papa in can. *Excommunicatos*,
[raws.] 11, qu. 3, ubi dixit: *Nec cum eis*
in oratione, aut cibo aut potu, aut osculo
communicet, nec ave eis dicat; quia qui-
cumque in his vel aliis prohibitis scienter
excommunicatis communicaverit, juxta
apostolorum institutionem, et ipse simili
excommunicationi subjacebit. Non autem
hic illud *simili* importat aequalitatem
(scilicet, excommunicationem majorem),
sed tantum similitudinem, prout excom-
municatio minor similis est majori.

189. - « Dicitur 1°. *Os*: per quod intelli-
« gitur osculum et omne colloquium, etiam
« privatum. — Item per nutus, litteras, in-
« ternuntium et quodvis signum benevo-
« lentiae ». [Ut missio vel acceptatio mu-
nerum. Salmant.] cum Bonacina, Avila,
Reginaldo, etc.).

• Tr. 10, cap. 3, num. 135. • *Bonae.*, diep. 2, qu. 2,
punct. 6, § 2, n. 2. • *Avila*, part. 2, cap. 6, disp. 9, dob. 2. •
Rcfinlib. 32, tr. 1, num. 69. — • *Pan.* 5, tr. 9, resol. 116.
— • Tr. 29, disp. 2, punct. 17, n. 4. — *Baytn*, lib. 1, tr. 5,
part. 2, cap. 2, n. 16. — • *Loc. cit.*, n. 136. — *Gajp. Hurtad.*,
de *Excom.*, disp. 9, diff. 1, n. 4. — • *Lib.* 50, de *Excom.*,

190. - « Dicitur 2°. *Orare*, id est omnis 2- *Orare*
« communicatio in divinis: de qua supra ».
— [Vide dicta n. 173].

191. - « Didtur 3°. *Vale*: quod compre- > *Vale*.
« hendit omnem salutationem (saltem ho-
« norificam) verbo vel signo vel amplexu.
« — Et secundum quosdam, etiam resaluta-
« tionem, eo quod sit actus observantiae;
« sed contrarium videtur verius, quia est
< solutio debiti. — Imo Sayrus^, etc. cum
« Diana l putant probabile quod sola ver-
< balis salutatio sit prohibita; non autem
« alia signa, v. gr. aperiendo caput, etc.,
« quae urbanitatis causa fieri solent ».

192. - Dubitatur igitur Γ. *An liceat exhi-*
bere excommunicato signa urbanitatis,
v. gr. adsurgendo, aperiendo caput, dando
locum, *sine tamen ulla expressione ver-*
borum ?

Prima sententia valde probabilis ne-
gat. Et hanc tenent Suarez Palaus ·
cum Laymann; Salmant.4 cum Hurtado;
Escobar 5 cum Vasquez et Silvestro; ac
Bonacina b> cum Henriquez, Ugolino et
Reginaldo b>. — Ratio, quia hujusmodi
actus reverentiae, esto solis nutibus fiant
et sine animo honorandi, sunt tamen quae-
dam communicatio et vera signa amici-
tiae ac salutationis.

Secunda vero sententia affirmat: modo
absit animus salutandi. Hanc tenent S. An-
toninus <7 cum Guillelmo; Navarrus · cum
Majore c> et Angelo <>; Filliucdus · Spo-

num 254. — *Vasg.*, de *Excom.* dub. 8, nuro. 5. — *SiTvrs*/.
v. *Excommunicatio* F. n. 3, v. *Tertio*. — *Hrnriq.*, lib. 13,
Cap. 7, n. 3. • *UgvHn.*, ub. 2, cap. 23, § 2, n. 9 et 10. —
Gnillebn. Rhcdon, Glos., in Sum S. Rxym, de *Poenit*,
lib. 3, de sent. pracc., definit, et *excom.*, 40, v. *Ita nc.*
— • *Man.*, cap. 27, η. 20.

J O X t A
abea. pro-
hibeatur S4-
urbani
tatis 11m
▼ crbw.

Juxta alios,
non prohi-
bentur.

187. - a) Navarrus, *Man.*, cap. 27, η. 36,
ad 2 et η. 137; Sayrus, *lib.* 2, cap. 4, n. 12,
quidquid dicant Salmant., non requirunt signa
poenitentiae, sed absolute dicunt toleratos
posse in loco sacro sepeliri.

b) Imo Coninck, *loc. cit.*, n. 66, dicit posse
in loco sacro sepeliri, quoties non constat
publice eum impoenitentem decessisse.

191. - a) Scilicet Diana vocat probabilem
sententiam quae intelligit per salutationem
prohibitam solum verbalem vel per litteras,
quam sententiam Sayrus, *lib.* 2, cap. 13,
n. 7, tenet ut probabilior.

192. - a) Suarez, *disp.* 15, *sect.* 1, n. 3, hoc
tenet « m rigore... juris »; licet sententia oppo-
sita « ad praxim accommodam sit et unam

possit excusationem habere, quae est consue-
tudo ». Et, n. 4, ait nonnullas ex his actionibus
« fortasse » ex consuetudine excusari posse

b) Bonacina, *disp.* 2, qu. 2, punct. 6, § 2,
n. 4, revera tenet secundam sententiam, sicut
et Reginaldus, *loc. cit.*, n. 82, dicendo illi-
cita quidem esse haec signa, sed excusari
posse si fiant non animo salutandi.

f) S. Antoninus, *part.* 3, *tit.* 25, *cap.* 2,
init., v. *Secundo*, absolute et sine conditione
dicit licita esse haec signa et ita etiam Major,
in 4, *dist.* 18, qu. 2, *init.*; et Angelus, v. *Ex-*
communicatio VIII, n. 4.

¶ Filliuccius, *tr.* 13, *cap.* 5, n. 86, id vide-
tur pro solis superioribus vel personis pu-
blicis admittere.

rer item Sotus Avila, Graffius et Sayrus, apud Palaum fA — Ratio: tum quia tales actus non exhibentur ut signa amicitiae aut communicationis, sed ut vitetur nota inurbanitatis; tum quia, esto hujusmodi actus involvant quamdam salutationem, talis tamen salutatio videtur consuetudine introducta ut necessaria, non quidem ad honorandum excommunicatum, sed ne ille contemnatur.

Secunda
itmthiu
e probabili».

Hanc autem secundam sententiam merito vocant probabilem ipsi fautores primae sententiae, nempe Bonacina, Palaus, Salmant. et Escobar. — Maxime f), ut ajunt Croix *, Mazzotta 3, Bonacina4 cum Suarez et Renzi5 cum Laymann et Pellizario A), si excommunicatus sit superior vel persona publica, uti episcopus, praetor, etc.; quia tunc praedicta signa potius exhibentur ad vitandum damnum vel indignationem illius.

193. - Dubitatur 2". *An liceat excommunicatum resalutare?*

Affirmant Busenbaum (ut supra, n. 191) ac Filliuccius Henriquez et Krimer apud Croix (et probabile putat Palaus7). Quia, ut ajunt, resolutio illa non est exhibitio honoris, sed debiti solutio, quae non videtur ab Ecclesia vetari. — Sed probabilius negant Bonacina8, Holzmann9; et Salmant10 cum Avila Ratio, quia, cum vetitum sit salutare excommunicatum, ille

Probate
tiu non li-
cet rcwla-
ure txcoth-
m u n i ca-
tam.

1 Suppl. Decal., cap. 3, num. 97. — *AII/α*, loc. cit., diip. 0, dub. 9 v. Dico 2. — *Graff.*, Decret. aur., part. I, lib. 4, cap. 12, nam. 5. — *Sayr.*, lib. 2, cap. 13, n. 7. — *Bonae*, loc. cit., nom. 4. — *Palaus*, loc. dt. — *Salmant.*, loc. cit., o. 13. — *Escob.*, loc. dt. — *Lib.* 7, n. 277. — 1 Tr. R. dt* p. A qu. I. cap. 3, num. 3. v. *Dicitur vale*. — 1 Diip. 2, qu. 2, punct. 6. § 2. n. 4. — 1 De Ccniur., tr. 2, cap. 1, »cct. 2, qu. 4, — 1 Loc. dt., num. 277. — 1 *Henriq.*, lib. 13, cap. 7, n. 1, lit. c. — 1 Tr. 29, diip. 2, punct. 17, — 1 Loc. cit., n. 4. — 1 De Poeni. reel., n. 197. — * Tr. 10, cap. 3, n. 136. — » Loc. dt., n. I. — » Lib. 7,

non habet jus ut resalutetur; eo quod in poenam sui criminis est illo privatus.

Et sic pariter probabilius dicunt Bonacina11, Croix11, Viva 12; Salmant.14 cum Avila; et Renzi 15 cum Pellizario (contra &i et Henriquez apud Viva 16, quorum opinionem probabilem putat Mazzotta n), neque esse licitum excommunicato *rescribere*. — Ratio est eadem, ut supra; quia, cum prohibitum sit communicare cum excommunicato, ille non habet jus ut ei rescribatur.

Caeterum, quoad *resalutationem*, non audeo primam sententiam dicere improbabilem. Quia, licet excommunicatus non habeat jus ut resalutetur, tamen resolutio illa non videtur proprie actus honoris; et contra, negatio illius videtur quidam actus contemptus vel saltem inurbanitatis — Quoad *rescriptionem* vero, non valeo acquiescere sententiae oppositae; quia rescriptio videtur vera communicatio.

Qui autem excommunicatum injuriis afficeret §, vel ei diceret: *Dens te illuminet, convertat, etc.*, nullam quidem censuram incurrit. — Ita communiter S. Antoninus 18, Salmant.10 et Croix 19.

194. - «Dicitur 4°. *Communio*. Quae «comprehendit omnem contractum; qui « tamen validus est, si fiat». [Ita Salmant.21 cum Palao, Coninck, Avila, contra ali-

n. 277. — u De Centur., qu. 3, art. 2, n. 9. — « Loc. dt., n. 136. — *Avila*, part. 2, cap. 6, diip. 9, dub. 9. — De Ccniur., tr. 2, cap. 1, icet. 2, qu. 2. — *Petila.*, tr. 7, cap. 2, n. 76. — *SJ*, v. *Excommunicatio*, n. 39 (edit, genuin). — *Henriq.*, lib. 13, cap. 7, n. 3, lit. o. — M Loc. dt., n. 9. — Tr. 8, diip. 2, qu. 1, cap. 3, num. 3, v. *Dicitur vale*. — 1 Part. 3, tit. 23, cap. 2. v. *Secundo*. — f Tr. 10, cap. 3, n. 136. — 1 Lib. 7, n. 276 et 277. — 1 Loe dt., n. 138. — *Palaus*, tract. 29, diip. 2, punct. 16, nrm. 3. — *Coninck*, diip. 14, dub. 12, n. 119. — *Avila*, part. 2, cap. 6, diip. 9, dub. 10.

«) Palaus, loc. cit. n. 4, sententiam exponit absolute et sine conditione; allatam tamen conditionem in probatione indicat. Et Sotus, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 4, concl. 2, v. *Interdicitur et Jve*, dicit de his urbanitatis signis: « Fortasse — non prohibentur, quamvis scrupulo non carcat ».

/ Hoc verbum maxime est S. Alphonsi; auctores enim citati haec signa concedunt solum personis publicis vel superioribus.

«) Suarez, disp. 13, sect. 1, n. 4, hoc non habet

» Laymann, lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2,

num. 16, v. *Tertio*; Pellizarius, tr. 7, cap. 2, n. 58 et 60, excusant a communicatione subjectos, ut infra sub *humili*.

193. - § Filliuccius, tr. 13, cap. 5, n. 84, dicit excommunicatum posse resalutari dicendo: *Deus te convertat* vel *illuminet*.

Krimer, in 5 decretal., qu. 39 n. 2000, id habet ex Palao quem non reprobatur Avila, part. 2, cap. 6, disp. 9, dub. 9, utique concordat; sed addit posse ei dici: *Deus te illuminet*.

S. Antoninus et Salmant non loquuntur de injuriis.

quos a>, ex *cap. 32, de sent, excom.* Illi-
citurum autem est excommunicato testari,
licet testamentum sit validum, nisi ille sit
usurarius. Vide Salmant. 1]. — « Item co-
« habitationem, cooperationem, societa-
« tem, v. gr. in contractibus, ita ut mo-
« raliter censeatur communicare, quod
« prudens aestimabit. Unde nec iter cum
« eo, tamquam cum socio, facere licet ».

Non licet cum eo collaborare, sedere,
sub eodem tecto vivere, dormire: intellige
per modum societatis. Nam alias, cubare
tantum ad quiescendum, etiam in eodem
lecto, non vetatur. — Ita probabiliter Sua-
rez¹, Bonacina³, Palaus⁴ et Salmant.⁵

? MenVa.

195. - « Dicitur 5°. *Mensa; per* quam in-
« telligitur omnis convictus et convivia
« per modum societatis et commercii;
« qualis non est, si casu incidat in idem
« hospitium, iter, mensam, imo lectum. —
« Vide Bonacina » .

Prnhlbe-
tir coavl-
ctuv forma-
fa.

Non licet igitur communicare cum ex-
communicato in eadem mensa formaliter.
— Idque accidit quando excommuni-
catus invitat alterum ad coenam; aut
quando aliquis vitam communem agit cum
excommunicato, esto non vescatur eisdem
cibis, ut evenire solet in monasteriis et
seminariis; in quibus, tametsi diversae
sint mensae in eodem refectorio, nihilo-
minus omnes censeantur communicare in
eadem mensa et refectione. Idem est
quando multi invitantur ab excommuni-

cato et in eodem cubiculo accumbunt,
licet in diversis mensis; secus, si accum-
bant in mensis valde disjunctis seu dis-
positis in diversis cubiculis. Ita Suarez',
Salmant.; et Bonacina' cum Henriquez,
Avila a>, Sayro a>, Filliuccio, Reginaldo b>
et Ugolino.

Secus etiam, si quis ederet cum excom-
municato in diversorio, adhuc in eadem
mensa, ubi tamen unusquisque sibi inten-
dit; ut Suarez¹⁰, Salmant.¹¹; et Bonacina¹¹
cum Sayro^{et} aliis. — Item secus si quis
casu conveniat cum excommunicato in ea-
dem domo, itinere vel mensa. Holzmann,^{3t}
Sporer¹⁴; et Palaus^{·B} cum Suarez, Lay-
mann, Sayro^c et Hurtado.

196. - « *Quaeres* Γ. *Quale peccatum*
« *sit communicare cum excommunicato*
« *non tolerato?* »

< Resp. Communicatio in *divinis* cen-
« setur mortale propter gravitatem ma-
« teriae. — In *civilibus* autem (etsi inducat
« minorem excommunicationem), secluso
« tamen contemptu, tantum est veniale re-
« gulariter. Suarez, Bauny, etc., Diana¹⁴ ».
[Ita etiam S. Thomas¹⁷; Salmant.,^s cum
Lczana, Suarez et communi]. « Quod adde
« quia aliquando est mortale, ut si quis
« cum excommunicato communicet in eo-
• dem crimine, v. gr. si quis concubinam
« excommunicatam cognoscat ».

197. - Distinguendum inter *peccatum*
et *poenam* communicationis cum vitando.

¹ Tr. 10, cap. 3, n. 139. — · Diip. 15, sect. 1, n. 8 et 9. —
• Diip. 2. qu. 2, punct. 6, § 2, num. 5 — · Tr. 29, disp. 2,
punct. 17, n. 5. — * Tr. 10, cap. 3, n. 137. — · Disp. 2.
qu. 2, punct. n. § 2, n. 6 — ' Loc. cit., n. 6. — · Loc. cit.,
n. 140. — · Loc. dt., n. 6. · *Henrig.*, lib. 13, cap. 7, n. 3,
lit. x. · *Filli.*, tr. 13, cap. 5, num. 88. · *Utolin.*, tab. 2,
cap. 23, § 2, n. 3. — * Diip. 15, sect. 1, n. 6. — M Tr. 10,
cap. 3, n. 140. — · Qu. 2, punct. 6, § 2, n. 6. — “ De Poenit
Eccles., num. 197. — · Sappl. Deenl., cap. 3, num. 97. —

· Tr. 29, disp. 2, punct. 17, n. 5. · *Suar.*, loc. at., n. fc. ·
Laym., lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2 num. 16, v. A&wfor
autem · Goip. *Hurtad.*, de Escorn, disp. 9, diff. 1, n. 5
cl 0. — *Suar.*, disp. 15, sect. 2, λ num. 2. — *Bauny*,
Tbeol. mor., part. 2, diip. 6, qu. 5. v *Dico* 3. — “ *Fart.* 7,
tract. II, resol. 47, cfr. part. 5. tract. 9, rttol. 2. —
11 Suppl., qu. 23, artic. X — ” Loc. cit., num. 7 et 127. ·
Luana, Sum., v *Excom munitio*, num. U. · *Suar.*,
loc. cit.

194. - <UA Salmant. citatur *cap.* Cum il-
lorum 32, *de sent, excom.*, pro validitate con-
tractuum, quatenus in eo, uti dicunt Salmant.,
supponitur validam esse professionem ab ex-
communicato factam. Citant etiam *cap.* Signi-
ficanti 6, *de eo qui duxit, etc.*, et *cap.* Inter
dilectos 8, *de donationibus*, quae magis et
presse ad rem faciunt. Praeterea Salmant
quasdam exceptiones ponunt, scilicet irritos
esse ajunt, vel saltem irritandos, contractus
initos ab haereticis vitandis eorumque fauto-
ribus, sicut ab excommunicatis insordescen-
tibus per annum in excommunicatione.

195. - a) Sayrus, *lib. 2, cap. 13, n. 13*,
communicationem esse censet si mensae dis-
ponantur in diversis cubiculis conjunctis.
Idemque perspicue insinuat Avila, *loc. cit.*,
dub. 11.

b) Reginaldus, *lib. 32, tr. 1, n. 36*, censet
esse prohibitum in eadem domo comedere
si · ab eodem uterque esset invitatus, quia
hoc esset communicare in eodem convivio
cum illo ».

f) Sayrus, *lib. 2, cap. 13, n. 15*, ita docet,
« modo eadem mensa non sit ». Quod adver-
terunt nec Bonacina nec Palaus.

Non autem
convictu-
»olura nu-
terialia.

Quoad *peccatum*, in duobus casibus communicans certe pcccat graviter: 1°. Si communicat cum eo in *divinis*, nisi excuset parvitas materiae; juxta dicta *η. 173*, v. *Ac licet*; et *η. 176*, v. *Sicque*. — 2°. Si communicat *crimine criminoso*, id est in eodem crimine sive contumacia ob quam lata est excommunicatio: v. gr. si quis suam concubinam excommunicatam post excommunicationem iterum cognoscat; ut habetur ex cap. *s, concubinae, de sent, excom*. Vel si quis post excommunicationem latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc., impendit ei auxilium aut consilium ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione. Ita Bonacina \ Suarez 1 et Salmant. ex cap. *Nuper, de sent, excom*.

198. - Dubitatur autem: *an sit mortale frequenter communicare in civilibus cum vitando?* — Adest duplex probabilis sententia:

Probabilior. Negant Navarrus⁴. Palaus⁵; ac Sayrus, Avila, Henriquez, Reginaldus, Diana, Leander, etc., apud Salmant.⁴ Quia communicatio in civilibus de se est tantum veniale: veniale autem per quamcumque multiplicationem non fit mortale. — Tunc autem dicunt Navarrus' et Palaus⁸ cum Sayro a) et Avila, frequentem communicationem esse mortalem quando ex ipsa communicatione crederet communicans excommunicatum sumere occasionem in sua contumacia perseverandi.

Probabilior. Affirmant vero probabilius Suarez, Bonacina % Holzmann¹⁰, Sporer¹¹; et Salmant.¹¹ cum Villalobos, Coninck et Filliuccio. — Ratio, quia communicatio etiam civilis cum excommunicato vitando de se videtur materia gravis. Quod ma-

xime probatur ex can. *Excommunicatos [caus.] 11, qu. 3*, ubi (ut diximus *n. 188*) Callixtus Papa aeque prohibet communicationem in divinis quam in humanis. Item probatur ex cap. *Exceptionem 12, de except.*, ubi communicans civiliter cum excommunicato dicitur *in periculum animae suae...communicare*; periculum autem animae utique importat periculum damnationis, quae nonnisi per culpam mortalem incurritur. — Communicatio igitur etiam civilis tantum ex parvitate materiae potest esse venialis; ergo si actus multiplicantur et conjunguntur, erit mortalis.

Advertunt vero [Cont.] Tournely¹³ ac Suarez¹⁴, Holzmann¹⁵, Sporer¹⁴; et Salmant.¹⁷ cum Coninck, ad peccandum graviter non sufficere si quis frequenter, etiam per longum tempus, se junctim communicet cum excommunicato; sed requiri quod tales communicationes sint connexae saltem per modum unius objecti voliti, nempe cum quid habet propositum formale aut virtuale seu quasi ex habitu saepius communicandi longo tempore cum excommunicato, vel adsciscat eum sibi in socium aut famulum.

199. - Quoad *poenam* vero, communicans cum vitando sive in humanis sive in divinis incurrit tantum excommunicationem minorem «Λ

In tribus autem casibus incurrit etiam majorem: 1°. Quando clericus scienter communicat in divinis cum excommunicato a Papa nominatim et denunciato, ex cap. *Significavit, de sent. excom*. Nihil Salmant.¹⁸ cum communi. — 2°. Quando excommunicatio est lata contra aliquem et simul contra participantes; tunc enim qui communicat cum illo (post monitionem

* Qu. 2. punct. 6. § 1, num. 8. — • Dtp. 15, sect. 2, an. 7. — • Tr. 10, cap. 3, n. 133. — • Man., cap. 27, η. 30. — • Tr. 29, diip. 2. punct. 18, n. 3. — Sayr., lib. 2, cap. 11, num. IX. • Avila, part. 2, cap. 6. dtp. 8, dub. 3, concl. 2, v. *Ex dicto primo uquillur.* Henriq., lib. 13, cap. 8, num. 1, lit. b. • 7?/xin., lib. 32, tract. I, num. 92. • Diana, part. 5, tract. 9. re%oL 2. • Lrand., tr. 2, dtp. 14, qu. 2. • Tr. 10, cap. 3, num. 128. — • Man., cap. 27, num. 30. — • Tract. 29, diwp. 2. punct. 18, num. 3. - Avila, loc. cit.,

Y. *Secundo dico.* — • Diip. 15, sect. 2, num. 11. — • De Poenis cedes., num. 198 et 199. • M Suppl. Decal., cap. 3, num. 99. — » Loc. dt., num. 129. • Villal., part. 1, tract. 17, diff. 13, num. 4. • Coninck, disp. 14, num. 149. • Fill., tr. 13, cap. 3, num. 43. — u De Centur., part. 2, cap. I, sect. 7, v. *Dico J.* — .. Loc. dt. — u Loc. dt. — M Loc. dt., num. 99. — 11 Tract. 10, cap. 3, num. 129. - Coninck, disp. 14, num. 491. — “ Tract. 10, cap. 3, n. 131.

198. a) Sayrus, *loc. cit.*, *n. 14*, concordat, sed requirit ut praeterea haec malitia sit nota ipsi excommunicato
Bonacina, *loc. cit.*, *num. 6*, ita sane

tenet ut probabilius; sed, *num. 7*, existimat contrariam sententiam esse tutam in praxi.
199. - J Quae tamen, uti superius notatum est, abolita est.

Requetrtj: consciit inter ce-manicat» na.

Intrrdaa commit-cana cca v Hand- plectiltr excomtai nicaurt nui<>n

tamen) incurrit excommunicationem majorem, et non potest absolvi nisi ab eo qui absolvere potest principalem. Ita S. Thomas Palaus⁷; et Salmant. 8 cum Avila, Hurtado, etc. — 3°. Quando quis scienter communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso (juxta mox dicta n. 197) et hic absolvendus tantum a quo principalis absolvi potest, ex cap. *Nuper, de sent. excom.* Ita Salmant.⁴*cum aliis. — Addunt autem, ibid., etiam episcopum excommunicantem excommunicationem majorem incurrere, si communicet in crimine criminoso.

200. - « *Quaeres* Γ. *An aliquando licet communicare cum excommunicato?* »

« Resp. Quod sic extra divina, in his quinque casibus. — [Qui habentur in can. *Quoniam multos, caus. 11, qu. 3*, et in sequenti versiculo continentur:

1. *Utile*, 2. *Lex*, 3. *Humile*, 4. *Res ignorata*, 5. *Necesse*].

I. Utile.

201. - Γ. *Utile* intelligitur, « in casu utilitatis, sive *spiritualis* ipsius excommunicati, v. gr. ut convertatur; sive alterius, v. gr. ut ab excommunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; — sive etiam utilitatis *temporalis*, v. gr. ut ab eo restitutio vel debitum ex contractu exigatur. Contractus tamen non vos cum ipso inire non licet; etsi, si ineantur, sint validi, cum nulla sit lex irritans ».

Licet igitur ob bonum spirituale excommunicatum monere verbis vel litteris; et ideo antea vel postea, alia verba inserere, ex cap. *Cum voluntate, de sent. excom.*,

* Suppl., qu. 23, art. 2. — Tr. 29, diip. 2, punct. 18, n. 6. — Tr. 10, cap. 3, n. 132. — Avila, part. 2, cap. 6, diip. 10, dub. 5. — Gasp. thirtad., de Excom., diip. 9, diff. 3, n. 14 ct 15. — Loc. cit., n. 133 et 134. — Sotus, in 4, dtxU 22, qa 1, art. 4, conc. 5, cas. 1. « Bonae », qu. 2, punct. 6, § 2, n. 10. — Avila, loc. cit., diip. 11, dub. 2. — Loc. cit., n. 142. — Coninck, diip. 14, dub. 12, n. 122 cum n. 118. — Avila, loc. ch., diip. 11, dub. 3, conc. 3. — eTr. 10, cap. 3, n. 143. — Sotus, in 4, diit. 22, qu. 1, art. 4, poit conc. 2, v Praedicatio autem — 1 Loc. cit., num. 143. — Coninck, diip. 14, dub. 12, n. 121. * Bonae., (non citat, a Salmant), ditp. 2, qu. 2, punct. 6, § 2, num. 12. — Tr. 29, ditp. 2,

ac signa benevolentiae ostendere. Sotus, Bonacina, Avila, Salmant. 8. — Licet etiam concionem coram eo facere.

An autem liceat in theologia eum instruere? — Negant Coninck, Avila, etc. Sed affirmant Salmant. * cum Soto et Sayro⁸; quia in hoc jam est utilitas spiritualis excommunicati.

Ob bonum autem sive spirituale sive temporale aliorum licet ab excommunicato concionem audire, consilium petere, si desit alius aequè idoneus. — Salmant. 7 cum Coninck et Bonacina.

Licet etiam societatem prius initam cum eo continuare; item ab eo medicinas vel eleemosynam petere*. — Ita Palaus⁸, Suarez⁹, Bonacina¹⁰ et Salmant¹¹ cum Coninck et Avila.

202. - 2°. *Lex*, id est « in casu legis maritalis ux.

« trimonialis. — Quo modo uxori licet communicare cum marito et contra: nisi factum sit divortium. Diana — Non tamen sponsus de futuro cum sponsa. — Dianaia, ex Sayro, Sanchez et Filliuccio ».

Tam igitur excommunicato quam ejus conjugi licet petere et reddere debitum ut periculum incontinentiae vitetur, et in aliis omnibus mutuo conversari. Ita D. Thomas u, Bonacina⁸; et Salmant.¹* cum Suarez, Sanchez et Palao. — Ex cap. *Inter alia 31, de sent. excom.*, ubi permittitur tam conjugibus quam filiis, famulis, etc., communicare cum excommunicato ut debitum ei obsequium praestent.

In tribus autem casibus nequeunt tales conjuges inter se communicare: Γ. Quando ipsi sunt jam per divortium separati; ut

punct. 19, n. 2 ct 5. — Diip. 15, xect. 3, num. 9. — w Loc. cit., nam. 13 et 14. — Loc. dt., nam. 144. — Cminck, loc. cit., num. 120 ct 122. — Avila, part. 2, cap. 6, ditp. 11, dub. 4; et dub. 5. prob. 2 opinio. — 11 Part. 5, tr. 9, retol. 122. — Loc. cit., num. 126. — Sayr., lib. 2, cap. 14, num. 8. — Sanch., de Matr., hb. 9, diip. 14, num. 7. — Bitt., tract. 13, cap. 6, num. 105. — In 4, dist. 18, qu. 2, art. 4, sol. I. — u Loc. dt., n. 18 ct 19, cfr. num. 24. — Tract. 10 cap. 3, num. 145 ct seqq. — Suar., diip. 15, sect. 4, num. 1, 8 ct seqq. cl num. 14. — Sanch., loc. dt., num. 4, 16, 18 ct 20. — Palaus, loc. dt., num. 3. 5 ct 7.

Soli Salmant. loquuntur de absolutione ab ista excommunicatione.

o Vide infra in appendice excommunicationes 16 ct 17 inter excommunicationes Romano Pontifici simpliciter reservatas ex constitutione *Apostolicae Sedis*.

201. - «J Sayrus, lib. 2, cap. 14, num. 3, id concedit dumtaxat si fiat ea intentione ut melius instrui possit et ad conversionem facilius inducatur.

Si nempe non inveniatur alius aequè idoneus, uti notant auctores citati Praeterea

Cmo> in
qstat licet
oxa vitan-
ti> comma-
ncuc.

cum Busenbaum (ut supra) dicunt Bonacina Salmant.¹ et alii communiter 4A — 2°. Quando excommunicatio lata est propter dubium valens matrimonii; ut [Contin.] Tournely¹, Holzmann⁴, et Bonacina⁵ ac Salmant.⁷ — 3°. Quando alter conjugui est ob haeresim excommunicatus ⁸), ex cap. *Decrevit, de haeret., in 6°*: vide Salmant.⁷.

Dubitatur autem 1°. *An quis possit communicare etiam in divinis cum conjugate excommunicato?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Salmant. ⁹; ac Sanchez ⁹ cum Navarro et Henriquez ^{ri}. — Et probant ex can. *Quoniam*, ut supra [cfl/zs.] *11, qu. 3*, ubi generaliter Gregorius VII videtur eximere conjuges (sicut etiam filios, famulos, etc.) ab anathemate, si communicent cum excommunicato in iis in quibus sunt soliti communicare.

Secunda tamen verior sententia negat; et hanc tenent Bonacina¹⁰, Concina¹¹; et Cajetanus ac Armilla apud Sanchez ^{lf}. — Ratio, quia in cap. *Inter alia 31, de sent, excom.*, Innocentius III, declarans praefatum textum Gregorii, dicit uxores et alios, ut supra, tunc tantum posse, imo et teneri cum excommunicato communicare,

quando id est necessarium ad praestandum obsequium ei debitum; uxori autem, ut praestet debitum obsequium viro, minime est necessarium quod cum eo communicet in divinis.

Dubitatur 2°. *An conjux qui scienter nupsit cum excommunicato possit deinde cum ipso communicare?*

Prima sententia, valde probabilis et communior, negat. Eamque tenent D.Thomas,^a Suarez ^u, Palaus ^{et} Salmant.¹⁵ cum Coninck ^d), Angelo et Sayrori; [Contin.] Tournely ^u, Concina ¹⁷; item Filiucius, Cornejo, Faber, Gordon ^f), etc., apud Bossium — Probatur ex dicto cap. *Inter alia 31, de sent, excom.*, ubi dicitur concedi facultas uxoribus et aliis personis subjectis communicandi cum excommunicatis, eodem modo quo possent et tenerentur ante excommunicationem; ergo, si subjectio contrahitur post excommunicationem, non datur ipsis licentia communicandi. Id probatur etiam ratione; quia subjectio illa fuit inique contracta et inique acquisita; unde non debent eximi ab onere censurae qui contra eam deliquerunt.

Secunda vero sententia affirmat. Et hanc tenent Sanchez ^B; Bonacina ²⁰ cum

1 Disp. 2, qu. 2, punct. 6, § 2, n. 23. — Tr. 10, cap. 3, num. 118. — De Ccmur., part. 2, cap. 1, art. 5, qu. 3, v. *Excusai* 2. — Dt Poenis cdeu, n. 202. — Loc. cit., n. 21. — Tr. 10, cap. 3, n. 148. — Loc. cit. — Loc. cit., n. 145 et 154. — De Matr., lib. 9, disp. 14, n. 5. — * Disp. 2, qu. 2, punct. 6, § 2, Min. 22. — 11 Disc. 2, cap. 1, n. 36. — Cq/rlan., Sum., v. *Excommunicatio*, tit. *Participatio cum excom.*, in prin. — Armilla, v. *Excommunicatio*, n. 44. — u De Matr., lib. 9, disp. 14, n. 6. —

“ Sappl., qa. 23, art. 1, corp. — Diip. 15, icct. 4, n. 6 et icq. — u Tract. 10, cap. 3, num. 148 et 152. — An^{act}, v. *Excommunicatio VIII*, num. 13. — M De Censur., part. 2, cap. 1, art. 5, qu. 3, v. *Excusai* 3. — 11 Loc. cil., num. 36. — Fill., tr. 13, cap. 6, num. 103. — Cornejo, de Excom., diip. 10, § 10, dab. 2, qa. 2, v. *Scd difficultas cit.* — Faber, in 4, dill. 25, qu. 1, diip. 4, n. 27. — “ De Effect. Matr., cap. 1, n. 286. — r. Loc. cit., n. 3. — ” Loc. cit., num. 18.

notandum est non omnes auctores citatos afferre cuncta exempla hic posita.

202. — «J Salmant. tamen addunt posse reconciliari, et tunc communicare etiam posse.

b) Aliqui, uti dicunt Salmant, excipiunt ex hoc capite, communicationem cum conjugate haeretico. Sed revera in cap. *Decrevit, de haeret., in 6°*, solum statuitur « quod propter haeresim maritorum, uxorum catholicarum doles non debeant confiscari ».

c) Henriquez ita sane docet, lib. 13, cap. 22, n. 2, comment., Iit/, sed, n. 3, v. f., addit: • Tutius in praxi est, ne ratione legis vel humilis, denunciatus communicet in divinis ». Quod notat etiam Sanchez.

*I Palaus, loc. cit., n. 15, hanc utique opinionem communem appellat, loquens de Limulis; sed contrariam vocat probabilissimam.

At in fine, loquens de conjugibus, absolute dicit eos hoc casu teneri ad mutuam communicationem. — Coninck, *disp. 14, num. 125 ct 129*, tenet potius secundam sententiam, dicens eam esse etiam per se valde probabilem et torte veriolem ».

Sayrus, lib. 2, cap. 14, n. 15, hoc dicit de famulis; et noto auctores a Salmanticensibus citari pro famulis tantum, quamvis Coninck et Angelus loquantur etiam de conjugibus. Praeterea addo Sayrum inculcare hanc primam sententiam, n. 4, negando uxorem excusari a debito conjugali « ex superveniente excommunicatione ».

f) Gordon, lib. 7, qu. 10, n. 73, opinionem istam amplectitur, casu quo « uterque malalide et durante alterius excommunicatione denunciata, contraxisset matrimonium ».

Juxta
abat, uxor,
fili», etc.
po»»unl
commonl-
care in di-
rimi.

a
M
f
H

i

!->
P.

Σ

tj

M

r

» -

ir
G?
r?
A CA
o

Jus «cciLr

TM^CR

Probat
ter poc«t.

Ugolino et Alterio; ac Bossius¹ cum Coninck, Turriano, Diana et Villalobos; et merito probabilem vocat Palaus² et Salmant. — Ratio, quia in can. *Quoniam multos*, [raws.] 11, qu. 3, Gregorius indistincte et absque ulla restrictione concedit personis subjectis facultatem communicandi cum excommunicato.

saucii
„w“ Nec obstat textus oppositus in dicto cap. *luter alia*. Ex eo enim quod ibi dicitur, nempe: subjectos teneri ad praestandum obsequium excommunicato eodem modo ac ante excommunicationem, minime evincitur non posse communicare qui tempore excommunicationis subjectionem contraxerunt. Imo, in tantum ibi dicuntur subjecti teneri communicare, quia obligatio contracta praestandi debitum obsequium non eliditur ob excommunicationem supervenientem. Unde, sicut obligatio illa non cessat ob excommunicationem supervenientem, ita nec ob antecedentem. — Neque obstat quod nemo potest se obligare ad illicitum, prout est communicare cum excommunicato. Nam hoc curreret quando quis directe se obligaret ad communicandum; non vero, quando indirecte se obligat ratione contractus. Unde, quamvis illicite subjectio fuerit contracta, cum tamen contractus fuerit validus (prout certum est esse validum matrimonium cum excommunicato), ex eo bene oritur et viget obligatio debitum obsequium praestandi.

Et quod hic dicitur de conjugibus idem

¹ L. 10 U. h., tab. 2. cap. 23, 16, § 1. — *Alter.*, de Ceneur., lib. 1. disp. 15. cap. 2. — ² D. Effect. Matr., n. VS8. — Cornurt, dhp. U, num. 125 cl. 129. — *fnrriart.*, de Cen«ur., lib. 2, dfap. 13, dob. 2, *ver Difficultas* *terrt» tnanrl.* — *Diana*, part. 5, tr. 9, rrtol. 122; ifr. ctiam *bæ* 123. — *Villa!*, part. 1, tr. 17, diff. 13, n. 12. — *Tr.* 10, cap. 3, n. 152. — ³ *Di»p.*, 15, sect. 5. n. 3 ct 4. — *Diip.* 2. qu. 2, panel. 6. § 2, aam. 29. — ⁴ *Diip.* 2, punct. 19, num. 10. — *Tr.* 10. cap. 1, num. 149. — *Certujo*, de Excom., dup. 10, § 10, dub. 2, qu. 3. — *Soar.*, loc. cit. — *So/MJ*, in 4, dut. 22, qu. 1. art. 4, cond. 5. *ba* 3. — *Part.* 5, tr. 9, rev»l. 118 et 119.

203, 'O Cum hac limitatione: «Filius emancipatus quatenus filius est communicare posse parenti excommunicato, licet quatenus emancipatus est vitare illum debeat; in iis quae sunt propria filii, non prout filius est, sed prout est sub patria potestate». Ita Suarez, cui consentiunt Bonacina et Cornejo.

Navarrus, *Man.*, cap. 27, § 26, innuit,

dicunt praefati auctores de filiis et famulis.

203. — 3°. *Humile*, id est, « in casu subjectionis. — Quo modo possunt filii etiam « emancipati ». [Ut probabiliter dicunt]¹ Suarez², Bonacina³, Palaus⁴ et Salmant/⁵ cum Cornejo et Suarez, contra Sotum, Navarrum % etc.] — « addit Diana ⁶ ex « Cornejo, Filliuccio, Hurtado, etc., etiam « adoptivi vel illegitimi, imo etiam nepotes, pronepotes, et in eodem genere affines ». (Ut nurus, privigna, etc. Salmant? cum Suarez, Palao, Bonacina, etc.] — «communicare parenti; servi et ancillae domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio.

«Similiter religiosi praelato: non tamen, nisi quoad eam communicationem quae ab habitantibus in eadem familia evitari non potest. Diana ., contra Sotum — Vide Filliuccium 10, Laymann et Bonacina 11 ».

Sic pariter excusantur omnes servientes, etiam gratis, et tota familia excommunicat! ex can. *Quoniam multos* et cap. 34, de sent, excom. Vide Salmant. Ita etiam milites possunt communicare cum duce excommunicato, ex dicto cap. 34. Non autem vassalli cum suo domino, ex can. *Nos sanctorum*, [caus.] 15, qu. 6, nisi quoad solutionem tributorum, si ligati sint juramento fidelitatis; ut Salmant¹³ cum Suarez, Avila, Cornejo. Attamen iudico saepe istos alias excusari ratione necessitatis vel utilitatis. — Item religiosi

Cornejo. loc. cit. — *Fill.*, tr. 13, cap. 6, n. 166 ct «cqq. — *Gasp. Hurtad.*, de Excom., diip. 9. diff. 4, num. 21. — *Tr.* 10, cap. 3, num. 149. — *Suar.*, diip. 15, «ect. 5. num. 7. — *Palaus*, diip. 2. punct. 19, n. 9. — *Bonae.*, qu. 2, punct. 6, I 2. num. 29. — *Part.* 5, tr. 9, resot. 127. — *Tr.* 13, cap. 6. n. 125. — *Zrfyrrt.*, lib. 1. tr. 5. pan. 2, cap. 2. § 16. v. *Tertio*. — *M Qu.* 2, punct. 6, I 2, n. 26. — *Tr.* 10, cap. 3, num. 150. — ¹¹ Loc. cit. — *Suar.*, diip. 15, «Cct. b, n. 2 ct 3. — *part.* 2, cap. 6, diip. 11, dub. 9. — *Cornejo*, de Excom., dbp. 10, § 10, dub. 2. qu. 3, v. *Circa laimrt.*

dicens per *humile* excusari filios « quos secum habet ».

Non tamen omnes eodem modo eademque mensura.

•0 Sotus, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 4, conci. 5, scribit: « Et idem [quod de filiis et famulis] censent de subditis in religionibus respectu praelatorum, tametsi hoc Richardus et Paludanus gratis negent. ».

Idem valet pro illiti et famuli.

>.. Humile.

possunt communicare cum suis praelatis excommunicatis. Suarez 1; et Palaus 1 cum Bonacina, Sayro et communi, contra paucos.

An vero famuli excommunicat! ejusdem dominipossint inter se communicare?

Ahquxndo
Umuli po«
want inter
«e commu-
nicare.

Per se certe non possunt; cum in citato can. *Quoniam*, [raws.] 11, qu. 3, id eis non conceditur. — Possunt tamen per accidens; eo quod moraliter obligantursimul cohabitare. Ita Suarez3, Navarrus Bonacina4; et Palaus6 cum Hurtado, Sayro et Ugolino. Hoc tamen intelligendum quando ipsi serviunt impulsu necessitate se sustentandi, et insuper non possunt commodum dominum illum relinquere.

Domini
potio n i
communi-
care cum
«ibi lubjc-
cti» excom-
manicati

204. - Notandum autem 1°. Quod sicut filii, uxores et famuli possunt cum excommunicato communicare, ita parentes, mariti et domini possunt communicare cum filiis, uxoribus et famulis excommunicatis. — S. Thomas 9, Palaus7, Bonacina 9; et Salmant.® cum Soto, Henriquez, Cornejo. Avila, Coninck et Hurtado.

Quando-
que licita
communi-
catio in di-
vini-.

Notandum 2°. Famulos, uxores aut filios non posse communicare cum excommunicato in divinis; nisi tantum in iis, in quibus communicatio est necessaria ad praestandum obsequium illi debitum; ut mox supra diximus n. 202, *Dabit. 1.* — Hinc famuli licite comitantur dominum ad Missam, ac licite jussi ministrant celebranti excommunicato, aut cum eo officium recitant; ut dicunt Suarez 10 et Salmant.11. Hoc tamen intelligendum, quando famuli vi contractus tenentur ad hujusmodi obsequia exhibenda. — Secus, si non obligantur vi contractus, aut si obsequia

illa sint extraordinaria, nec ad suum famulatum pertineant; ut recte ait Suarez,f. — Ubi bene pariter advertit non posse celebrantem uti clerico excommunicato, si commodum alium adhibere possit.

Notandum 3°. Quod si famuli veniunt in familiam domini excommunicari, vel locant ei operas suas ante excommunicationem; vel etiam post excommunicationem, sed bona fide, quia nesciunt excommunicationem, vel quia coguntur a necessitate gravi: non peccant, et bene possunt communicare cum illo eodem modo ut supra. Peccant vero si scientes veniunt et sine necessitate. Ita Suarez19 Palaus 14 et Salmant.16 cum Coninck. — An autem in hoc casu teneantur postea discedere, et peccent communicando? Vide mox supra dicta, n. 202, *Dabit. 2*, de eo qui matrimonium contraxit cum excommunicato. Idem enim currit pro famulis locantibus excommunicato operas suas; ut dicunt auctores ibi citati.

Qnd U
iiranli» n>
nicnühuh
iamiliaa
excoaat-
nicati.

205. - 4°. *Res ignorata*, id est « in casu « ignorantiae juris vel facti ».

4°. R(i
ignoriu.

Certum est quamlibet ignorantiam aut inadvertentiam inculpabilem, sive juris sive facti, excusare communicantes cum excommunicato; ex dicto can. *Quoniam multos*, 11, qu. 3.

Sed dubitatur an excuset etiam ignorantia culpabilis et crassa?

Negant Bonacina 19 et Salmant. 17; quia Ecclesia imponit excommunicationem communicantibus cum vitando semper ac communicatio est peccaminosa.

Affirmant vero satis probabiliter Suarez a), Holzmann b); et Palaus 19 cum Co-

Probabib
ter exnmt
ignorantia
cnuaa.

* Diip. 15, »ect. 7, n. 2. — 7 Tr. 29, diip. 2, punct. 19, n. 18. · Bonae., dup. 2, qu. 2, punct. 6, 2, n. 36. - Sayr., lib. 2, cap. 14, n. 18. — Diip. 15, acct. 5. n. 23. — Loc. cit., n. 35. — 1 Loc. dt., n. 23. · Caip. Hurtad., de Excom., di«p. 9, diff. 4, n. 25. · Sayr., loc. dt., n. 14. · Utolin., tab. 2. cap. 23. § 8, n. 4. — Suppl., qu. 23. an. 1. — Loc. cit., n. 5 et 21. — Loc. dt., n. 24 et » — Loc. dt., n. 1X6 ct 153. Sotus, in 4, diit. 22, qu 1, art. 4, concl. 5, cai. 2 ct 3. · Jhnnq., lib. 13, cap. 22, n. 2 et 3. · Cornejo, loc.

at., qu. 2, v. Sed an econlra; ct qu. 3, v. Sid an vice versa. - Avita, loc. cit., diip. 11, dab. 5, v. Sed est dtiji- cultas, ct dab. 7. · Coninck, diip. 14, dub. 12, n. 123. · Gasp. Hurtad., loc. dt., n. 23. — » Diip. 15, »ect. 5, n. 22. — n Tr. 10, ap. 3, n. 154. — « Loc. dt. — M Loc. dt , n. 13 ct 17; cfr. »ect. 4, n. 6. — » Tr. 29, diip. 2, punct. 19, nam. 14 ct 15. — 7 Loc. dt., num. 151. · Coninck, diip. 14, n. 125 ct 127,— * Punct 6. \$2, n. 41. — 7 Loc. dt., ctp.3, n. 155, cum cap. 1. n. 196 ct 197. — “ Loc. dt., n. 24.

r> Navarrus, quamvis citetur etiam a Palao pro hac sententia, eam tamen non habet loco citato, *Man., cap. 27, n. 27*, neque alibi, quantum investigare potuerim. Nisi forte rem significet, n. 27, i. f., ubi scribit: « Per accesse excipitur qui participat propter magnam necessitatem propriam vel excommunicat!... ».

205. - a) Suarez, *disp. 15, sect. 3, num. 3*, dicit id « fortasse » verum esse, et loquitur de excusatione a minori excommunicatione.

b) Holzmann, *de Poenit. ecclcs., n. 202*. dicit ignorantiam, « saltem si sit invincibilis » excusare a culpa communicationem cum excommunicato.

ninck>et Hurtado. Et probatur ex eodem can. *Quoniam multos*. — *Primo*. Quia, cum ibi expresse excusentur ignorantes, videntur omnes quomodocumque ignorantes excusari, et damnari tantum scienter communicantes. — *Secundo*. Quia, cum Pontifex excuset ignorantes, videtur aliquem favorem velle concedere culpabiliter ignorantibus; dum ignorantes inculpabiliter ipso jure naturae excusantur. — *Tertio*. Quia (et hoc fortius urget) in dicto canone Pontifex asserit moveri ad praedictam indulgentiam concedendam, *quoniam multos* (sic enim ibi incipit loqui)... *pro causa excommunicationis perire* (nota), *quotidie cernimus, partim ignorantia, partim... simplicitate, etc.* Ergo Pontifex intelligit excusare etiam vincibiliter ignorantes; nullus enim perit ex ignorantia invincibili.

206. - 5°. *Necesse*, id est « in casu necessitatis, sive animae, sive corporis, sive « bonorum temporalium ».

Excusat igitur quaevis necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, sive communicantis, sive excommunicati, sive aliorum, si res non possit haberi ab alio quam ab excommunicato; ut communiter Bonacina, Palaus*, et Salmant. § cum Avila, Hurtado, Sayro et Lezana. Idque

Gasp. Hurtad., disp. 9, diff. 4, n. 26. · · Diip. 2, qu. 2» punct. 6. § 2, n. 57 et »cqq. — * Tr. 29. diip. 2, paact. 19, nam. 28. — ■ Tr. 10, cap. 3. num. 157. · *Avila*, part. 2, cip. 6, diip. 11, dub. 13. - *Gasp. J/urtad.*, dUp. 9, diff. 4, n. 29 et 30. - *Sayr.*, lib. 2, cap. 14, n. 29 et »eqq. · *Ltsana*, Sum., v. *ExcommunUatic*, n. 49. — · Loc. cit., n. 157. — · Decal., lib. 1, cap. 10, num. 63. — · Man. cont. cap. 22, n. 82; cfr. cap. 27. n. 27. — · Loc. dt., n. 26. — · De Cénaur.,

patet signanter ex cap. *Si vere 34, de sent, excom.*, et diet. can. *Quoniam multos*. — Sic pariter excusat necessitas per coactionem metus: quia lex humana non obligat cum gravi incommodo; ut recte addunt Salmant. § juxta dicta *Lib. I, n. 175*.

207. - Ultimo autem hic advertendum quod nemo tenetur excommunicatum vitare, nisi moraliter ei constet illum esse vitandum, vel ad minus sdat per publicam famam vel per testimonium duorum saltem dignorum fide: cuivis enim unico testi credere non tenemur. Iu Sanchez6, Navarrus6, Palaus7, [Contin.] Tournely; et Salmant. · cum Bonacina, Avila et Cornejo. — Bene tamen advertit [Contin.] Tournely10 quod in dubio an quis sit vitundus, non licet ab eo suscipere sacramentum Poenitentiae propter periculum illud invalide percipiendi

Dicunt autem Suarez11, Palaus11, Bonacina 11; et Salmant14 cum Covarruvias §, Avila, Cornejo et Hurtado, quod licite communicare possumus cum eo qui fuit excommunicatus, si adsit fama publica de ejus absolutione; vel etiam si ipse excommunicatus (qui alias sit fide dignus) se absolutum fuisse asserat, possumus ei credere.

part. 2, cap. 1, art. 5, qu. 4. — · Tr. 10, cap. 5, a. 156. · *Bcfiac.*, loc. dt., n. 42 et oeqq. - *Ariia*, loc. dt., diip. 11, dub. 11. - *Cernrjo*. de Excom., diip. 10. § 10, dub. 2» qu. 4. — · Loc. dt. — u Diip. 15, sect. 3, n. 7. — “ Tr. 29, diip. 2, panct. 19, n. 27. — “ Disp. 2, qu. 2, paact. 6, | 2, n. 56. — u Tr. 10, cap. 3, n. 156. · *Ariia*, loc. dt., dub. 11, coed. 6. - *Comcja*, loc. dt., dub. 2, v. *Dica aAmo*. - *Gasp. Hartad.*, loc. dt., n. 28.

c) Coninck, dtatus utique a Palao, dicit, *loc. cit.*, n. 124: «Saepe contingere ignorantiam, eo quod aliquo modo culpabilis sit, non excusare omnino a peccato, excusare tamen ne incurratur poena statuta iis qui cum excommunicatis communicant». Sed, *disp. 13, n. 95*, ad quem locum remittit lectorem, dicit probabiliorum et in praxi sequendam sententiam quae docet « nullam ignorantiam excusare a censura, quae non esset sufficiens ut excusaret a peccato mortali, si ea absolute ignoraretur rem esse illicitam ».

206. - «») Sapienter notant Hurtadus et Sayrus necessitatem ob quam aufertur prohibitio communicationis non esse scrupulose examinandam, quia ubi examinatur necessitas, vix deficiet manifesta utilitas, quae etiam sufficit ad excusandam dictam communicationem.

207. - Non omnes auctores citati pro quavis asserti parte allegantur. Sanchez enim loquitur solum de certitudine habita per publicam famam. — Cont Tournely de eadem habita per *testes* fide dignos. Item, Navarrus, *Man.*, cap. 27, n. 27, qui insuper, cap. 22, n. 32 negat obligationem credendi unico testi, sed in hoc ultimo loco tractat de existentia impedimentorum matrimonii. — Salmant. concordant quidem, sed addunt hanc moralem certitudinem insuper haberi posse per confessionem ipsius rei (et hoc dicit etiam Cont Tournely), vel testificationem parochi ostendentis litteras excommunicationis; et idem dicit Palaus de parcho. — Bonacina, Avila et Cornejo ut Salmant loquuntur.

67 Covarruvias, *in cap. Alma mater, part. 1, § 2, n. 6*, de fama loquitur et concordat.

la dubio
de aliquo
vitando aan
tenemur r t
tAfe.

Ufijtatio.

n Neceeee

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio major.

208. - « Cum hae multae sint, variae
« sunt etiam excommunicationes, quae in
« quatuor potissimum classes dividuntur.

< — Nam aliae nulli, aliae episcopo, aliae
« Pontifici per bullam *Coenae*, aliae eidem
« extra illam reservantur »

ARTICULUS 1.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES NON RESERVATAE

209. *Excommunicationes contra omnes* — 210. *Contra clericos*. — 211. *Contra religiosos*. — 212. *Excommunicationes adjectae a Tridentino*. - *Dub. 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi monasteria tantum ut educentur*. - *Dub. 2. An cogentes ex metu revocentur*. - *Dub. 3. An cogentes mares. An impediētes ingressum puellae*.

209. - « Resp. I'. *Ex jure antiquo*, usita-
« tiores sunt sequentes:
« Contra **Omnes**:
« t jo. jn vexantes ecclesiasticos quod
« non elegerint cum pro quo rogati fue-
« rant · [Cap. *Sciant, de elect, in 6°*]. —
« 2°. In directores monialium, si foveant
« discordias in electione » [Cap. *Indemni-*
« *tatibus, cod. til.*]. — « 3°. In extorquentes
« absolutionem a censura per vim aut
« metum » [Cap. *unie., de his quae vi, etc.,*
« *in 6°*]. — « 4°. In compellentes ecclesia-
« sticos ut laicis submittant jura Ecclc-
« siae » [Cap. 2, *de rebus Eccl. non alien.,*
« *in 6°*]. — « 5°. In docentes leges vel me-
« dicinam religiosos qui dimiserunt habi-
« tum, vel eos retinētes in suis scholis »
« [Cap. 2. *Ne clerici vel monachi, in 6°*]. —

« 6'. In sepelientes tempore interdicti vel
« interdictos, vel excommunicatos non
« toleratos, vel manifestos usurarios »
« [Clem. 1, *de scpult.*]. — « 7°. In impediētes
« visitatores monialium · [Clem. *Attendentes,*
« *de statu monach/tor.*]. — « 8". In contra-
« hentes matrimonium in gradibus prohi-
« bitis vel cum monialibus » [Clem. *nn. de*
« *consang.*]. — « 9°. In edentes glossas in Tri-
« dentinum · [Bulla 73 Pii IV]. — « 10°. In
« imprimētes libros sine superiorum li-
« centia » (Bulla 12 Leonis X]. — 11°. · In
« praecipientes suis subditis ne officia com-
« munia reipublicae exhibeant ecclesiasti-
« cis; v. gr. ne iis vendant, coquant pa-
« nes, etc. · [Cap. *Eos qui, de immun, eccl.,*
« *in 6"*. Et videtur reservata in bulla *Coe-*
« » — « 12°. In doctores et professores

PIm / Γ, bulla */hnedictHi D.m,* 'II de dic 26 Ja-
nuar. *ISU. liulta* 73 in Bullar. Cbvrub.; 87 in Bull. M.iinardt
A', bulLi *lut. r MIkiliidiNTi,* dc dic 4 Maji 1513;

bulU IJ in Bull. Cturub ; 13 in Bull. Muin. · Dulin
CocfiAt, «eu *PaU* *cjficH* Paul» V. § 13, de die 8 Apri-
lis loIU (bullu 151 in Bullar. Mainardi).

208. - * Norunt omnes constitutionem
Pii IX *Apostolicae Sedis*, dc dic 12 Oct. 1869,
(quam in fine hujus libri referimus totam
hanc materiam reformasse. Quapropter inu-
tile duximus in hoc *Dubio IV* adnotationes
circa jus mutatum inserere quae prae sua
multitudine nimiam confusionem ingererent.
Haec autem notasse sufficiat: Γ Nihil muta-
tum est quoad censuras ferendae sententiae
nec quoad censuras a praelatis vel capitulis
latas in proprios subditos nec quoad alias
poenas canonicas, v. g. irregularitates, inha-
bilitates, etc. Proinde, in his omnibus, stan-
dum est juri antiquo. Verumtamen, si jus

antiquum quaedam delicta, quae nunc excom-
municatione coercentur, aliis poenis mulcta-
vit, hac poenae videntur jam abrogatae; quia
nimis durum foret et a jure alienum, ob idem
crimen, pluribus subjacere legibus pluribus
que affici poenis. — 2° Declaravit S. Ponti-
fex, censuras omnes quas decernit, « non
modo <X veterum canonum auctoritate, qua-
tenus cum hac nostra constitutione conve-
niunt, verum etiam ex hac ipsa constitutione
nostra, non secus ac si primum editae ab ea
luerint, vim suam prorsus accipere debere ».
Ex qua clausula sequitur censuras recensitas
intelligendas esse, primo quidem juxta sensum

« non facientes professionem fidei, ubi « recepta est Bulla » (88] « Pii IV — « 13°. In négligentes administrare justitiam ecclesiasticis » [Can. *Administratore* S' Caus. 23, qu. 5. — « 14°. In potestates foveantes usuras » [Clem. un., de usuris].

Item 15. Qui ratas habent collationes ordinum et beneficiorum a schismaticis, cap. I, de schismat. — 16°. Qui titulo regalibus aut defensionis occupant bona Ecclesiae vacantis, cap. Generali, de elect., in 60. — 17°. Qui procurant ut conservatores regularium se immisceant in aliis quam in manifestis injuriis et violentiis, cap. fin., de off. etc. judic. deleg., in 6°. — 18°. Qui ex iudiciis accedunt ad mulieres ex causa ficta, ad excipiendum testimonium, cap. 2, de judiciis, in 6°. — 19°. Qui mandant interfici christianos per assassinos, cap. 1, de homicid., in 6°. — 20°. Qui concedunt, vel concessas repraesalias extendunt adversus ecclesiasticos, cap. un., de injuriis, in 6°. (Repraesalias enim fiunt quando passi injustum damnum, auctoritate principis invadunt bona eorum qui damnificaverunt, usque ad justam compensationem). — 21. Qui sequestrum ab Ordinario super beneficio factum impediunt, vel fructus occupant, clem. un., de sequestr. possess. — 22°. Qui pingunt, inaurant, etc., Agnos Dei a Pontifice benedictos, bulla 2 Gregorii XIII. — 23°. Qui non denuntiant S. Officio vel Ordinario haereticos, magos, sortilegos, vel haereticaliter blasphemantes Deum, B. Virginem et Sanctos, edict. S. Officii. — 24°. Domini qui permittunt agitationes taurorum in terris suis, nempe periculosas, bulla 38

Gregor. XIII, bulla *Omni cerU ttudio*, § I, de die 25 Mail 1572; bulla 2 in Bullar. Cherub.; 4 in Bullar. Mainardi. — Edict. S. Offic., de die 26 Octobr. 1639. — S. Pint I, bulla D< μ/μ/γ grricis, S de die 1 No-

S. Pii V. (Exceptis regnis Hispaniarum, juxta dicta *Lib. III*, n. 365). — 25°. Qui faciunt servari statuta contra libertatem ecclesiasticam, cap. *Noverit, de sent, exconi.*, et haec videtur reservari in bulla *Coenae*.

210. - < Contra Clericos:

• 1°. In clericos in dignitate constitutos aut sacerdotes audientes publice justitiam aut medicinam » [Cap. fin. *Ne clerici, etc. saecul, negot. se immisceant*]. — « 2°. In sacerdotes recipientes praefecturas saeculares » (Cap. *Clerici, eod.* — « 3°. In clericos minores Episcopis locantes domos usurariis. — 4°. In alienantes bona Ecclesiae, vel locantes ultra triennium » (Extrav. *Ambitiosae, de rebus Eccl. non alien.*). — « 5°. In impugnantes in concionibus montes pietatis » [Bulla II Leonis AJ. — « 6°. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris » [Clem. un. de consang.]. — « 7°. In ficte resignantes vel permutantes beneficia » [Bulla 58 Sancti Pii V]. — « 8°. In praesumentes absolute a casibus bullae *Coenae* ».

Item 9°. In eos qui se ingerunt in alterius episcopatum ad officium sine licentia proprii episcopi, cap. *Quoniam, de off. jud. ordin.* — 10°. Qui procurant ut alii occupent jura et bona ecclesiarum vacantium, cap. *Generali, de elect., in 6°*. Et haec videtur reservata in Tridentino

211. - « Contra Religiosos:

« 1°. In audientes leges vel medicinam extra claustra » [Cap. *Non magnopere, ex cap. Super specula, Ne clerici... saecular. negot. se immisceant*]. — « 2°. In habitum temere dimittentes eum, vel ma-

vctnabr. 1567; bnlU 4\$ in Bullario Cherubim; in Bullario Mainardi. — Leo X. *Inter mulhflkfi*, § 5, de die 4 Maji 1515; bulla U in Bullario Cherubini; 12 in Bullario Mainardi

qui clare ex verbis Pontificis arguitur, dein vero juxta veterum canonum traditionem acceptam interpretationem.

209. Motus proprius Pii IV *Iu sacrosancta*, § 5, de die 13 Novembr. 1564 (bullae 88 in Bullar. Cherub.; 102 in Bullar. Mainardi), fert excommunicationem, non tam contra ipsos non facientes fidei professionem, quam contra eos qui doctores et professores admittunt, non facta fidei professione.

210. - « Bulla S. Pii V *Quanta Ecclesiae*, § 5, de die 1 April. 1568 (bullae 58 in Bullar. Che-

rub.; 80 in Bullar. Main.), prohibet resignationes nisi in cenis casibus, et contra facientes, primo suspendit a praesentatione, collatione, etc.; quodsi vero non obstante suspensione, conferre, eligere, praesentare, etc. ausi fuerint, excommunicantur.

b) Tridentinum, sess. 22, de reform., cap. II, loquitur de usurpantibus bona, fructus, jura etc ecclesiarum, sed non dicit vacantium, quod habetur in cap. *Generali*.

211. - Caput istud juris non loquitur de temere dimittentibus habitum.

«trimonium contrahentes» [Cient. un. de consang.]. — «3°. In instituentes novum «ordinem» [Vel locum acquirentes sine licentia Papae, cap. un. de relig. domib., tn 6']. — «4°. Adeuntes curias principum, «ad nocendum suis monasteriis vel prae-«latis» [Clem., Ne in agro, § Quia vero, de statu monach.]. — «5°. Tenentes arma «sine licentia intra claustra» [ZMrf.]. — «6°. Non servantes interdictum quando «servatur a cathedrali. — Vide Filliuc-•cium Bonacina».

Item 7°. Quia non adimplent disposita in bulla Alexandri VII, quae incipit *Felici*, in visitatione monialium sibi subje-ctarum. — 8°. Qui occupant decimas ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *clem. 1, de decim.* — 9°. Qui ex Mendi-cantibus recipiunt novas domos, vel rece-ptas alienant sine licentia Papae, *clem. Cupientes, de poenit.* — 10°. Qui non ob-servant interdictum, a Papa vel ab epi-scopo positum, *clem. 1 de sent, excom.* — 11°. Qui de Capuccinis recipiunt Minores de Observantia, sine licentia Papae aut ordinis Generalis; et qui recipiuntur, ex *bullae 20 Sixti V.*

Item, contra **Episcopos**: 1°. Qui veniunt ad Urbem et inde recedunt sine licentia Papae, *extrav. 2 et 3 de majorit. et obe-dient.* — 2°. Qui «) impetrant a principibus litteras ad dignitates. *Bulla 96 Pii IV.*

Et commu-
nicatione
adjectae a
Tridentino.

212. - «Resp. II0. Supradictis adjectae «sunt a Tridentino sequentes, quae valent «ubi illud est receptum:

«1°. In imprimentes, imprimi mandan-tes, apud se retinentes, vulgantes libros «de rebus sacris, sine nomine auctoris et «approbatione ab Ordinario obtenta». — (In Tridentino sic habetur: *Nulli... liceat imprimere vel imprimi facere... libros de rebus sacris, sine nomine auctoris neque...*

Tract. 14, cap. 8. — De Excom. in pxrt. disp. 2, qu. 8. — Alex. VII, bulla *Felix merarum*, § 8, de die 20 Oct. 1664, in BnUr. Mainardi. — Sixtus V, bulla *Pro a*, I 3, de 23 Janoar. 1566, bulla 20 in Bullar. Cherub.; 30 in Bull. Maiuardi. — Pius IV, bulla *Elia Rcmarmm*, de

vendere aut... retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis].

«2°. In docentes non esse necessariam «confessionem ante sumptionem Eucha-«ristiae» [Tridentinum, sess. 13, can. 11]. — «3°. In raptores mulierum, juvantes, «faventes» [Sess. 24, de reform. Matr., cap. 6], — «4°. In cogentes contrahere «matrimonia cum praescriptis» [Sess. 24, cap. 9j. — «5°. In magistratus, qui requisiti «non juvant episcopos ad restituendam vel «conservandam clausuram monialium» (Sess. 25, de regular., cap. 5j. — «6°. In «ingredientes (cujuscumque conditionis «vel sexus fuerint) monasteria monialium «sine licentia in scripto obtenta» [Ibid.]. — «7°. In cogentes mulieres ingredi «monasterium et profiteri» [Sess. 25, de regular., cap. 18. Sed de hac excom-municatione, vide mox infra dicenda, v. *Quoad*, etc.]. — «8°. In impediētes, sine «juxta causa, sanctam voluntatem mu-•lierum emittendi votum» [Ibid.]. — «9° In «dominos temporales concedentes in ter-«ris suis locum pro duello» [Sess. 25, de reform., cap. 19].

Quoad excommunicationem mox supra relatam, in cogentes mulieres ad ingre-diendum monasterium:

Dubitatur 1°. *An eam incurrant qui cogunt foeminam ad monasterii ingres-sum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honeste educetur?*

Affirmant Suarez *, Navarrus 6, et Bo-nacina a) cum Filliuccio. — Id probant ex Tridentino ., ubi excommunicantur qui-cumque *coegerint aliquam virginem vel viduam aut aliam quamcnmqne mulierem invitam (praeterquam in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cnjuscum-*

J o i t i
alio- l&cnr
ritur ei
communia
tio.

IBMftji 1565; bulla % in BolUr. Cherub.; III in Bull. Main. — Scm. 4, de edit... SS. librorum. — Diip. 23. »cct. 7, num. 9. — Lib. 3. comit. 6, de regular. — FUL., tr. 14, p. 6, num. 89, v. Strunda, — Scm. 25 de regular., cap. 18.

Scilicet Eos religiosos qui, cum non habeant administrationem vel beneficia, occupant, etc.

*) Sdlicet. Contra nuntios apostolicos, etsi episcopali dignitate aut etiam cminentiori constitutos, qui etc.

212. - § Bonacina, disp. 2, de Excom. in part, extra bullam Coenae, qu. 2, punct. 2, n. 6, negat eo casu incurri excommunicationem: «Excommunicatio hujus cap. incurri non videtur. Quamvis... oppositum sentit Suarez... et Filliuccius ..

que religionis, vel ad emittendam pro-
Jessionem. — Concilium igitur hic tria
membra distinguit; et inurit censura omnes
cogentes feminam, sive ad ingressum mo-
nasterii, sive ad susceptionem habitus,
sive ad emissionem professionis. Specta-
vit enim Tridentinnm ne occasione ingres-
susdeturansa mulieri suscipiendi habitum
aut profitendi minus libere, propter sua-
sionem monialium vel ob exeundi pu-
dorem.

Juta alio»
■oa Incur
mor.

Negat vero Sanchez[*cum Manuele. —
Ratio, quia in praedicta sanctione Triden-
tini videntur non tria, sed duo membra
contineri: ibi enim damnantur cogentes
ad ingrediendum monasterium (quod est
quiddam commune habens duos fines,
nempe) vel ad suscipiendum habitum cu-
juscumque religionis vel ad emittendam
professionem. Ergo qui cogit ad ingres-
sum, tantum causa educationis, non vero
ad habitus susceptionem vel ad professio-
nis emissionem, ibi minime improbat.
Et cum simus in poenalibus, juxta regu-
lam juris, benignior facienda est inter-
pretatio.

Prima Rn-
tntia pro
btHlor,

Sed hoc non obstante, prima sententia
mihi est probabilior. Et ducor, quia con-
cilium, postquam principales cogentes
damnat, eamdem fert censuram contra
eos qui., consilium, auxilium vel favo-
rem dederint, quique scientes eam non
sponte ingredi monasterium (nota), aut
habitum suscipere aut professionem emit-
tere, quoquo modo eidem actui vel prae-
sentiam, vel consensum, vel auctoritatem
interposuerint. — Ex hac igitur secunda
parte sensus primae colligitur. Sicut enim
in hac secunda parte tria membra distin-
guuntur, cum damnentur praeabentes con-
sensum actui coacto in tribus casibus
(nempe quando mulier invita, aut ingre-

ditur monasterium, aut habitum suscipit,
aut professionem emittit); sic etiam intel-
ligendum in prima parte quoad principa-
liter cogentes.

Quia tamen concilium excipit casus in
jure expressos, dicunt probabiliter Sua-
rez 3 et Bonacina 3 cum Filliuccio, licite
posse cogi mulierem delinquentem ad in-
grediendum in sui criminis poenam, vel
ne labatur in aliquam incontinentiam; ut
eruitur ex cap. *Significavit*, et cap. *Gau-
deamus, de convers. conjug.*

Limitatio.

Dubitatur 2'. *An incurrant excommu-
nicationem parentes inducentes puellam
ad ingressum monasterii vel susceptio-
nem habitus ex metu reverential!?* — Si
metus concipitur a puella ex se absque
illorum cooperatione, certum est non in-
currere.

Dubium est: *s/ metus oriatur ex de-
claratione voluntatis parentum?*

Affirmat incurrere de Alexandrie4;
quia, ut ait, qui non contradicit ob reve-
rentiam, in jure non censetur consentire,
ex leg. *Si dotem, § Eo autem, ff. Solutio
matrimonio b*.

Sed probabilius negat Barbosa 5*cum
Rodriguez, Portello, Riccio et Tambu-
rinio; quia tunc revera non incutiunt me-
tum parentes, sed ipsa ob reverentiam
metum concipit, juxta dicta *Lib. IU,
n. 717, v. Idem, et Lib. VI, n. 1056*. Sim-
plex enim inductio sive suasio non est
coactio, ut fatetur idem de Alexandras ,
et decisum refert Barbosa 7 ex Armen-
dariz.

Et hoc etiamsi addantur preces im-
portunae, ut probabiliter subdit idem Bar-
bosa " cum Portello et Rodriguez (contra
de Alexandras). Quia suasio etiam impor-
tuna non est vera coactio, quae requi-
ritur a concilio ad excommunicationem

Probabi-
huv indu
cento ex
metu reve
rentiAh non
excoramu
nicantur.

1 Decal., lib. I. cap. 4. n. IX . *Man Podrtg.* Sum.,
pert. 2. cap. fl. num. 10 — . Di«p. 23, ecct. 7, num. 9. —
• Diip. 2, de Excom. extra bull. Coeoac, qu. 2, punct. 2,
n. 14. • *Fill.*, tr. 14. cap. 6. n. 14, v. *Trrtio*. — • Confess,
monial., cap. 2, § 2, qu. 9. — • In Trid., *e». 25, cap. 18,
num. 4. • *Micron. /iodrif.* resol. 101, num. 80. * *Fortfl.*,
Dub. regul., v. *Moniale**, addit., n. 12. • *Hicdut*, Prax.

molui., part I, mol. t09. • *Ascan Tantbur.*, de Jure
abbativuir.. disp. 3. qu. 2. num. 2 - • Op. cil., cap. 7,
i 8. qu. 4, i. f. — 1 Loc. dt.. n. 5. *Arntendar.* iJJit ad
recopilat legum N-itar., lib 2. tit. 18. kg. 7 de Religion.,
decUr. 62, — • Loc. cit., n. 4. *Portfl.*, loc cit., n. IX •
Micron. Podrtf. loc. cit , num. 80. — /k *Alexand.* loc.
dt., qu. 4.

b) Lex *St dotem, § 5, Eo autem*, if. *Solutio
matrim.* dicit: « Eo autem tempore, consen-
tire filiam patri oportet, quo lis contestatur.

Secundum haec, si filia dicat se patri consen-
tire, et ante luis contestationem mutaverit
voluntatem,... frustra pater aget».

s. Alf hûxm, *Opera moralia*. — Toro. IV.

Limitatio incurrendam; et cum agatur de poenis, talis coactio stricte est intelligenda. — Secus vero ait Rodriguez apud Barbosa, si preces excederent limites simplicis suasionis, nempe (ut dicit Sanchez *) si preces sint instantissimae et saepius inculcatae; ipsae enim videntur involvere gravem melum ex probabili indignatione futura parentum.

Quando Addunt Suarez * et Bonacina ' licite posse cogi puellas ad ingrediendum monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam, secundum jura. — Hinc dico quod, etsi absolute loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causa melioris educationis; si tamen contra, prudens accedat suspicio quod illa in saeculo manens pravis moribus imbueretur (puta si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facile sumeret scandalum ex propinquis aut famulis): tunc non auderem damnare cogentes eam ut cautionis gratia monasterium intraret. Nam, eo casu, utique finis concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solum adaequate, sed etiam contrarie; cum alias, si non fieret coactio, majus malum eveniret (vide dicta *Lib. I, n. 199, v. Quaestio*). Ad hoc refert id quod scripsit D. Hieronymus ad Laetam: *Procul sit aetas lasciva puerorum; ipsae puellae et pedissequae a saecularibus consortiis arceantur, ne quod male didicerint pejus doceant*.

Dubitatur 3e. *An incurrant excommunicationem qui cogunt mares ad religionem ingrediendam?*

Affirmat Palacios apud Sanchez4: quia eadem ratio finalis currit in maribus quae in feminis. — Sed communiter et verius

negant Suarez6, Sanchez · cum Bafiez; vMk,r, Bonacina 7 cum Filliuccio; Barbosa · cum Miranda; ac Bossius · cum Navarro Fagundez, etc. Ratio, quia a concilio excommunicatio dumtaxat fertur contra cogentes feminas, non mares; in poenilibus autem non fit extensio de casu ad casum, licet eadem ratio procedat. Praeterquam quod pro maribus non currit eadem ratio quam pro feminis; quia facilius et frequentius mulieres quam mares inducuntur invitae ad religionem suscipiendam.

Quamvis vero hujusmodi cogentes excusentur a censura, nullo tamen modo excusari possunt a gravi culpa.

Insuper in Tridentino 10 excommunicantur *qui sanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impelierint*.

Nomine *veli* intelligitur professio religiosa, quae fit per veli susceptionem. Nomine autem *voti* non intelligitur votum simplex castitatis aut religionis; sed eadem professio cum tribus volis, sine tamen susceptione veli, ut fit in aliquibus monasteriis.

Ita Suarez n; Bossius12 cum Palaojet Bonacina 13 cum Filliuccio.

Sed Dubium fit: *an incurrat excommunicationem qui tantum impeditpuellam ne monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum?*

Negant Sanchez 14; et Bossius 15 cum Palao; quia decretum concilii est cum rigore accipiendum, nempe tantum cum professio impeditur. — Sed probabilius i w affirmant Suarez,e; et Bonacina l cum ril- muniotr liuccio. Qui enim impedit puellam ne ha- pSiu®"

*Huron. Rodri^*, retol 101. n. 50 · *Barbota*, in Trid., »€%· 25, cap 18, n. 4. — ' Dc Matr., lib. 4. diip 7. n. 8. — · Disp 33, sect. 7, n. 9. — · Disp. 2. dc Excom. extra bullam Coenae, qu 2, punct. 2, n. 14. — S. *Hirron.*, epi»t 107, ad Laetam, n. 4; Mlfftt. Patr. lat., torn. 22, col 871. — *Mich dt Palacios*, in 1. dist. 38. disp 1, v. *Rurtum anathemati tat* · Decal., lib 4. cap. 4. n. 3. — ' Disp. 23, sect. 7, n. 8. — · Loc. cit., num. 3. · *Bailes*. in 2· 2·, qu. 62, art. 2, dub.3, ante resp. ad argum. — ' Disp 2. dc Excom. in part, citra bull. Coenae, qu. 2, punit. 2, n. 15. · *FUI.*, tr 14,

cap. 6. n. 89 — · De Off cl Pot. epite., allcf. KM, n. 7. · *Miranda*, Man., tom I, qu. 17, art. 4, concl. 2. — · De Effect. Matr., cap. 10, n. 71. *Fa^nmI.*, Decal., lib. 4, cap. I, num. 20. — '· Sc»». 25, de Regular, cap. 18. — " Dhp. 23, tect. 7, n. 10.— '· Dc Effect. Matrim., cap. 10, n. 67. · *Palans*, tr. 29, disp 3, punct. 36, n. 9. — »· Disp. 2, de Excom. extra bull. Cocnar, qu. 2. punct, 3, n.2 et 4. · *Fill*, tr 14. cap 6, n 90. — »· Loc. cit.. n. IS. — " Loc. cit., n. 67 · *Palans*, loc. cit., n. 9. — '· Loc. cit , n. 10. — " Loc. cit . n 3. - *Fill.* loc. cit., n. 90.

'J Navarrus citatur a Bossio absque loci indicatione; at revera, *Man., cap. 14, η. 17, v. Vigesimo* (ed. VeneL 1616) nil aliud habet

quam Tridentini verba, in quibus de solis mulieribus mentio habetur ac proinde videtur approbare sententiam Bossii.

bitum suscipiat vel ne ingrediatur monasterium ad habitum suscipiendum, vere impedit consequenter ejus professionem. Et recte subdunt Bonacina¹, et Sanchez²

cum Salon³, hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam ne fiat religiosa.

ARTICULUS 11.

QUAS SINT EXCOMMUNICATIONES RESERVATAE EMSCOFB,

213. *Excommunicatio*: 1. *Iu cum qui leviter percutit clericum.* - 2. *In eos qui absolvuntur i) articulo mortis et postea non se praesentant superiori.* - 3. *In fratres Minores, etc.* - 4. *In procurantes abortum foetus animati, ejectione secuto.* - 5. *Iu eos qui communicant in eodem crimine, etc.* - 6. *Excommunicationes quas episcopi sibi reservant.* — 214. *De excommunicatione imposita ex monitorio.* — 215. *An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc.* — 216. *An sit obligatio revelare crimen emendatum.* — 217. *Qui, facto monitorio, excusentur a revelando.*

213. - « Resp. Sunt hae:

ST '
owrmrva
Uc tpiko.
p»

* 1°. Quae contrahitur ex levi percussione clericici; vel gravi, si sit mulier». [De hac excommunicatione, vide infra *ex n. 279*].

« 2° In eos qui absoluti in articulo mortis (a censura vel peccato habente censuram annexam) ab eo qui alias non «poterat, non praesentant superiori se, «postquam convaluerunt». [Intellige, quando censura reservata erat ab episcopo; vide dicta *n. 92*]. — « Vide Filii liuccium³.

« 3°. In fratres Minores, si admittant « in suis ecclesiis ad officia divina fratres « tertii ordinis.

« 4°. In procurantes abortum fetus animati, effectum secuto». [Vide dicta *li. 777, n. 395 et 397.* — Quando autem fetus censeatur animatus? Vide *ibid., n. 394, Qu. 3.* — Ab hac excommunicatione absolvere possunt etiam regulares; vide *ibid., n. 397, v. Pariter;* et *Lib. VII, n. 99, v. Omnino*].

« 5°. In eos qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab episcopo.

« 6°. Eae omnes quas ferunt episcopi « per propria statuta et sibi reservant: « quas confessant videant in *Agendis* ».

214. - Hic breviter agendum de excommunicatione quae imponitur ex vi *monitorii* ad revelanda aliqua crimina vel ad restituendam rem alienam et similia. — Et

Dicendum 1°. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare: nisi praecedat infamia sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem viciniae aut collegii. Ratio, quia sine tali infamia non potest superior de illo crimine inquirere. — Ita Silvester Avila, Gibalinus cum Salmant⁴.

Dicendum 2°. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est: nisi tamen firmissima sit spes quod correctio foret profutura. — Salmant. 5 cum S. Thoma, Bafiez *bl*, etc.

Dicendum 3° Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum: — Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est ut probari non possit, non est revelandum. — Secus vero, ut dicunt

¹ *Pi* 2. de Excom. extra bullam Coenae, qu. 2, punct. 3, n. 6. — » Decnl., hb. 4. cap. 4, n. 10. — Tr. 15, cap. 10, n. 241 et 242. — *Avila*, part. 2, cap. 5. diip 4,

dub. 2. concl. 1. *Gibalin.*, dtxquix. 2, qu. 6. num. 23. - Tr 10, cap. 4. num. 2 — Loc. cit., num. 3. - S. TAom., 2- 2- qu. 33. an. 7.

³ O Salon, in 2at² 2, lf, qu. 62, art. 2, contr. 3, concl. I, dicit: « Qui sine fraude vel dolo solis persuasionibus (aliquem dissuasit a suscipienda vel profitenda religione) ... peccabit ... graviter, si sine justa causa id dissuasit, estque excommunicatus, per condi. Trid... Et ita etiam a Sanchez citatur.

214. - a) Silvester, v. Inquisitio I, n. 10, sic loquitur: « Inquisitio fieri non potest nisi difflamatio procedat a viris honestis... non semel sed pluries».

Bafiez, in 2° 2° qu. 33, ari. 3. ad 4, dicit hunc profectum correctionis rarissime contingere.

Sotus⁴ Corduba et Avila si crimen probari possit saltem per unum alium testem. Vel si sil in fieri, et non possit per monitionem impediri: sed in hoc ultimo casu negat Salmant. cum S. Thoma % Bonacina r>. etc.

Quando autem in monitorio non praecipitur denuntiare, sed testificari: tenetur quisque manifestare, si praecedat semiplena probatio, etsi non possit probare. — Salmant. cum Navarro et Avila.

215. - Quaeritur hic 1°. *An obligatus revelare ex monitorio, si non revelet teneatur tertio damnum restituere?*

Resp. Si ipse aliqua arte impedit ne monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur; neque incurrit excommunicationem nec peccat non revelando. — Peccat vero et incurrit, *si jam sit citatus*; — ut Lessius a>; Salmant. 1 cum Rebello b>, etc. (Vide *Lib. IV, n. 270*).

An autem teneatur ad restitutionem?

Ai f/öbi» Affirmant [Contin.) Tournely8; et (apud Cxtut fceve Salmant.4) Navarrus, Sotus Valentia jul rotltu Sayrus, etc. Quia dicunt quod hic peccaret nonre”k c°ntra justitiam; cum pars laesa habeat jus ad ejus testimonium, posito judicis Vcrfasnon praecepto. — At verius negat Unf,ur Bonacina 5; Silvester, Bonacina, Bafiez, Tan-

ner f), etc. cum Salmant.®. Ratio, quia talis revera non peccat contra justitiam commulativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quae non obligat ad restitutionem. (Vide dicta *Lib. IV, n. 270*, v. *Dtubit. 2*). — Excipiunt tamen tamquam Ueiun, certum Salmant.7 cum Bañiez, etc., si testis jam susceperit munus testis ex praecepto judicis et coeperit respondere; quia, tali acceptatione posita, tenetur ex justitia veritatem detegere. (Sed vide dicta *Lib. IV, eodem n. 270, Dubit. 3*).

216. - Quaeritur 2°. *An sit obligatio, ex vi monitorii revelare crimen emendatum?*

Resp. Negative: nisi crimen habeat effectum in futurum (puta, si sit homicidium cum adulterio, quae inducant impedimentum matrimonii, et similia); vel nisi crimen sit publicum et emendatio occulta; vel denique nisi superior non tantum emendationem rei, sed etiam reatus punitionem intendat. — Ita Salmant.8 cum S. Antonino Silvestro et Avila H 217. - *Quinam autem, Jacto monitorio, excusentur a revelando?* Vide dicta *Lib. IV, n. 248. Quaer. 2*. — Adde dumtaxat hic, quod si in monitorio praecipitur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare qui tantum audierunt; et, si

• Tr. 10, cap. 4, n. 5. • *Navar.*, tn cap. *Inter vrrba*, concl. 6, coroll. 66. n. 780. • *Avila*, part. 2, cap. 6, ditp. 4, dub. 3, conci. 9. — • *Loc. cit.*, n. 6. — • *De Censor.*, part. 2, cap. 1, art. 4, sect. 2, qu. 4. — *Novar.*, Man., cap. 17, n. 134 et 135. • *Sayr.*, Clav., lib. 10, tr. 2, cap. 15, n. 2. • • *Loc.*

cit., n. 7. — • *Disp. 10, de 8 praec. Deal.*, qu. 3, punct. 3, num. 13. — *Si/vcs/.*, v. *Teatis*, qu. 8. - *Bonae.*, loc. cit. • *Baitea*, in 200 200, qu. 70, art. 1, dub. 4, concl. 1.-«*Loc. cit.*, n. 8. — • *Loc. cit.*, n. 6. - *Bafiea*, loc. cit., concl. 2. — 1 *Loc. cit.*, n. 16 et 17.

<) Sotus, *de Secreto, menibr. 2, qu. 4, concl. 2*, primum distinctionis membrum affert.

<0 Corduba, *Sum.*, qu. 111, dicit denunciandum esse, si in judicio probari potest. — Avila vero, *loc. cit. disp. 4, dub. 3, concl. 2 et 3*, loquitur de delicto in fieri.

<> Salmant., *loc. cit.*, n. 4, co casu negant, si probari nequeat. S. Thomas, *2a 2at, qu. 68. art. 1*: Bonacina, *de Onere et Oblig. denuntiandi, disp. 6, punct. 1, § 4, n. 4*, negant in universum adesse obligationem denuntiandi, si delictum nequeat probari.

215. - a) Lessius, *lib. 2, cap. 30, n. 59*, loquitur de teste citato in universum, et dicit illum peccare contra obedientiam et posse puniri.

b) Rebellus, *part. 1, lib. 2, qu. 14, n. 63*, dicit peccare mortaliter, et teneri ad restitutionem, « si per dolum ageres ne in testem vocareris ».

Sotus, *de Just, et Jur.*, lib. 5, qu. 7, art. 1, rem innuit dicendo illum teneri « ratione justitiae » ad testimonium terendum.

Valentia, in *2am 2at, disp. 5, qu. 14, punct. 1, assert. 3*, v. *Praeterea est*, id habet in universum de teste interrogato, qui testimonium ferre renuit

Negant scilicet de teste in universum, qui, interrogatus, deponere renuit.

1) Tanner, *torn. 3, disp. 4, qu. 6, dub. 2, n. 79*, dicit quidem opinionem hanc non esse improbabilem; sed *num. 77*, primam potius tenet.

216. - S. Antoninus, *part. 2, tit. 9, cap. 6, § 4, i.f.*, Silvester, v. *Correctio, qu. 10*, non loquuntur, quod ad praesens attinet, de peccato emendato.

b) Avila, *part. 2, cap. 5, disp. 5, dub. 4*, praetermittit ultimo dictum, quando scilicet superior intendit reatus punitionem, in reliquis concordat.

etiam audientibus, non tenentur qui audierunt a parum fide dignis.—Vide Salmant.l.

Advertit autem Contin. Tournelyl peccare graviter: 1°. Qui petunt monitoria, levibus de causis. — 2°. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter

probari, vel si praeviderent populi illa contempturum; item, si debitores non sunt solvendo, aut si res sit adeo antiquata ut non sit qui revelet; item, si delictum fuerit factum coram iis qui non tenentur denunciare.

ARTICULUS III.

QUAE SINT PAPAE RESERVATAE, EXTRA BULLAM COENAE.

218. *Excommunicationes reservatae Papae contra omnes.* — 219. *Excommunicationes reservatae contra clericos et religiosos.* — 220. *Specialiter agitur I. de excommunicatione contra duellantes et coopérantes.* — 221. *Agitur II. De excommunicationibus latis contra violantes clausuram monialium.* — 222. *Dub. 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent praetextu facultatum.* *Dub. 2. An incurrant omnes introducentes in clausuram.* — 223. *Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis,* *Dub. 4. An licentia debeat esse specialis.* — 224. *Dub. 5. A quo debeat concedi.* — 225. *Dub. 6. Quae causa requiratur ad licentiam concedendam.* — 226. *Plura notanda circa ingressum medicorum et aliorum officialium.* — 227. *De ingressu confessoriorum.* — 228. *Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi.* — 229. *De alia excommunicatione reservata in monialibus violantes clausuram et in alios coopérantes.* — 230. *De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram religiosorum.* — 231. *Quae feminae excipiantur ab hac prohibitione. Et quae domus veniant nomine conventuum.* — 232. *De prohibitione colloquendi cum monialibus, juxta jus commune. Quid, circa regulares.* — 233. *Dub. 1. An veletur solus accessus sine colloquutione.* — 234. *Dub. 2. An loquentes per nutus aut signa incurrant casum reservatum.* — 235. *Dub. 3. An peccet graviter semel colloquens cum moniali.* — 236. *Dub. 4. An in tali locutione detur parvitas materiae, et an detur in regularibus.* — 237. *Dub. 5. An liceat colloqui cum moniali ob utilitatem sine licentia.* — 238. *Dub. 6. An cum abbatissa.* — 239. *Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione. 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. 3fetu coacti. 3. Pauperes et quaestuant.* — 240. *Dub. 8. An impuberes.* — 241. *Dub. 9. An regulares incurrant excommunicationem latam ab episcopo.* — 242. *Dub. 10. An peregrini.* — 243. *An episcopi colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci.* — 244. *Dissertatio super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariae. Enuntiantur bullae editae super hac materia.* — 245. *Quando incurrant poenas contradictores piae sententiae (usque ad n. 247) — 248. Quando ejus fautores.* — 249. *Probatur pia sententia (usque ad n. 262) — 263. An liceat emitte votum profundendi vitam ob defensionem praeservationis B. V. Mariae a labe originali.*

218. - « Resp. 1° Contra Omnes, magis obviae sunt sequentes:

otim «. « 1°. In incendiarios » [Cap. *Tua nos, sent, excom.* Modo sint ab homine excommunicati et denunciati; ut notat Cabrinus ·]. — « 2°. In habentes litteras apostolicas falsas, et non destruentes; item « in falsarios litterarum apostolicarum » [Cap. *Dura saepe, et cap. Ad falsariorum, de crim. falsi*}. — « 3°. In effringentes et « spoliantes ecclesias » [Cap. *Conquesti, de sent, excom.*}. — « 4°. In communicantes eodem crimine cum excommu-

• nicatis a Papa » [Cap. *Nuper, eod. tit.*]. — « 5°. In vexantes eos qui censuram in alios • tulerunt » [Cap. *Quicumque, eod. tit., in 8.*]. — « 6°. In absolutos ab excommunicatione sub conditione, et non impletos » [Cap. *Eos qui, cod tit., in 6°.*].—« 7°. In • violantes interdictum papale » [Extrav. *Etsi, de poenit. et remiss.*]. — « 8e. In dantes et recipientes aliquid ex pacto ob « admissionem ad religionem » [Extrav. *Sane, de simon.*]. — « 9 In simoniacos « reales, circa Ordinem vel beneficium » [Extrav. *Cum detestabile, de simon.*]. —

« HT. In committentes simoniam confiden-
« tialem » [Bulla 85 Pii IV et bulla 85
S. Pii V]. — « 1Γ. In impediētes exsecutio-
« nem litterarum sacrae Poenitentiariae »
[Bulla 1 Julii III]. — « 12 In dantes et re-
« cipientes aliquid pro gratia aut iustitia
« apud Sedem Apostolicam » [Extrav. 1,
de sent. excom. et bulla 1 Bonifacii VIII
et 24 Gregorii XIII]. — « 13°. In committen-
« tes duellum, et ad id coopérantes, sua-
« dendo, etc. » [Tridentinum 1 et bulla 11
Clementis VIII. Vide de hac excommuni-
catione dicenda, w. 220]. — « 14 In mu-
« lieres ingredientēs monasteria regula-
« rium » [Bulla 20 S. Pii V. Vide n. 230],
— « 15 In impugnantes institutum Socie-
« tatis Jesu. — « 16 In facientes jurare
« illicita et contraria libertati ecclesiasti-
« cae » [Bulla 93 Gregorii XIII]. — « 17°. In
« rapientes bona ecclesiastica; item in
« exigentes tributa ab ecclesiasticis. —
« 18e. In violantes libertatem ecclesiasti-
« cam quoad fugientes ad ecclesiam »
[Bulla 7 Gregorii XIV]. — « 19°. In docen-
« tes posse fieri confessionem in absen-
« tia » [Vide hic infra, ad 360]. — « 20°. In
« eos qui alterutram opinionem de conce-
« ptione B. Virginis damnant peccati mor-
« talis vel haereseos; item in eos qui in
« concionibus aliisque publicis actibus (ut
« lectionibus, conclusionibus) asserunt
« B. Virginem conceptam in originali »
(Extrav. *Grave nimis, de reliquiis et ve-
nerat. sanctor*, et bulla 97 Pauli V. Vide
ex n. 244]. — « 2Γ. In percussores cleri-

« corum » [Can. *Siquis suadente*, caus. 17,
qu. 4]. « Quae cum celebris sit et multa
« scitu necessaria habeat, agetur de ca
« peculiariter infra » [Ex n. 264].

Item excommunicantur: 22°. Perseve-
rantes per annum in excommunicatione
lata a delegato Papae. — 23 Offenden-
tes cardinales 3. — 24 Exigentes tributa
a personis ecclesiasticis 4. — 25 Violantes
interdictum modis prohibitis. — 26 Exen-
terantes corpora Sanctorum a. — 27°. Men-
tientes personas in litteris apostolicis, ut
earum expeditionem gratis assequantur.
— 28°. Simulantes et supponentes se alios
esse pro obtinendis beneficiis a Dataria T.
— 29°. Mittentes litteras aut nuntium in
conclave vel inde recipientes . — 30 Oc-
cupantes bona ecclesiarum, montium pie-
tatis seu alterius loci pii; vel impediētes
ne ab iis ad quos iure pertinent percipian-
tur 9. — 3Γ. Feminae et masculi ingre-
dientes septa monasteriorum monialium
praetextu licentiarum in casibus non ne-
cessariis, 0. Vide infra, ex num. 221. —
32 Capientes et retinētes Christianos
habitantes inter Turcas et illorum bona eri-
pientes, aut remigare cogentes. — 33
blicantes indulgentias, et facultatem dan-
tes eligendi confessores iis qui aliquid
solvunt. 13 — 34°. Accipientes et retinētes
fructus beneficii vacantis; vel impediētes
beneficii possessionem non solventi-
bus dulciaria, sive aliam solutionem, s. —
35 Diripientes animalia et bona, vel illa
ablata ementes, ex statu ecclesiastico 14. —

P/MI IV, bulla *Romanum Pontificem*, § 4, de die
16 Octob. 1564; bulla ffi in Bullar. Cherub.; 99 in bullar.
Mainardi. — S. Pius V, bulla *Intolerabilis*, § 8, de die
1 Junii 1569; bulla 85 in bullar. Cherub.; 117 in Bullar.
Main. — Jm/im» III, bulla *Rationi*, § 8, de die 22 Fe-
bruar. 1560; bulla 1 in Bullar. Cherub. et Main. — *Boni-
factm VIII*, bulla *Excommunicamur* an. 1296; bulla 1 in
Bullar. Cherub.; 2 in Bullar. Main. — *Grettortus XIII*,
bulla *Ah ipro Pontificatu*, 2, de die 9 Novembr. 1574;
bulla 24 in Bullar. Cherub.; 39 in Bullar. Main. — 1 Tri-
dent 25 de reform., cap. 19. — *Clement. VIII*, bulla
Illitu' vices, § 7, de die 17 Aug. 1592; bulla II in Bullar.
Cherub.; 30 in Bullar. Main. — 5. *Pius V*, bulla *Rtiçu
larium*, § 8, de die 24 Octobr. 1566; bulla 20 in Bullar.
Cherub.; 29 in Bull. Main. — *Gregorius XIII* bulla *Inter
apostolica*, § 3, de die 5 Sept. 1564; bulla 93 in Bullar.
Cherubin.; 171 in Bullar. Mamardi. — *Gregorius XIV*,
bulla *Cum alias*, § 6, de 24 Maji 1591; bulla 7 in Bullar

Chemb.; 17 in Bullar. Main. — *Paulus V*, bulla *Regis
paufici*, § 7, de die 6 Julii 1616; bulla 97 in Bullar. Che-
rub.; 272 in Bullar. Main. — Cap. *Quaerenti*, de offic...
jud. deleg. — Cap. *Felicitis*, de poenis, in 6°. — 4 Cap. *Cze-
ricis*, de immunit. ecclee., in 6°. — Clem. *Gravis*, de sent.
excom. — Bulla Leonis X *Inhaerendo*, § 1 cl 2, de die
10 Februar. 1517; in Bullar. Main. — Bulla Pauli IV
Inter carteras curas, § I, de die 27 Novembr. 1567; in
Bullar. Main. — Bulla Pii IV *In eligendis*, § 20, de die
9 Octobr. 1562; in Bullar. Mainardi. — Tnd, ses. 22,
de reform., cap. 11. — Bulla Gregorii XIII *Ubi gratiae*,
§ 2 et 4, de die 13 Junii 1575; in Bullar. Mamardi. —
Bulla S. Pii V *Licet omnibus*, * 2; in Bullar. Main. —
Bulla S. Pii V *Quam plenum*, 1 2, de die 2 Janua-
rii 1570; in Bullar. cit. — Bulla ejusdem *Durum nimis*,
§ 3, de die 1 Jun 1570; in Bullar. cit. — Bulla Gregorii
XIII *Non sine gravi*, 1, de die 7 Decembr. 1564; in
Bullar. dt.

218.-« JExtrav. *Detestandae I, de sepult.*,
hic a S. Alphonso citata, non de sanctorum,

sed de defunctorum corpora exenterantibus
loquitur.

36". Docentes fieri confessionem sacramentalem in absentia per litteras — 37°. Extrahentes frumentum, blada, legumina et oleum, extra statum ecclesiasticum sine licentia §. — 38°. Docentes aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas.

219. - « Resp. IF. Contra clericos et « religiosos, sunt hae a»;

« 1°. In participantes in sacris cum « excommunicatis a Papa » (Cap. *Significavit, de sent. excom.*). — 2°. In procurantes alienationem ecclesiarum. — 3°. In « concionatores qui Scripturae sensum, a « doctorum interpretatione alienum, circa « tempus antichristi et extremi iudicii « aliaque similia revelata praedicant. — « 4°. In parochos, non implentes iuramentum de residentia factum. — 5°. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem « praeter Cartusianum » [Extrav. *Viam, de Regular.*] — « 6°. In moniales exeuntes claustris sine licentia » [Bulla 8 « S. Pii VI. — T. In religiosos qui sine « privilegio vel speciali licentia parochi, « clericis aut laicis sacramentum Eucharistiae vel Unctionis ministrare, vel « matrimonia solemnizare praesumunt » \Clem. 1 de privileg.].

Item § Inducentes ad iurandum de eligenda, vel electa non immutanda sepultura in eorum ecclesiis . — § Commisarii seu delegati interponentes decretum per gratiam aut timorem, vel sortes in alienatione bonorum Ecclesiae; aut per alios fieri alienationem dolose procuran-

tes . — KΓ. Praedicatores non servantes decreta circa eos lata in concilio Lateranensi * — 11°. Absolventes sub praetextu privilegiorum a casibus bullae *Coe-nae* vel Ordinariis reservatis » — 12". Consistentes usurpationibus bonorum ecclesiarum . — §3 Euntes ultra mare sine licentia superiorum T. — §4 Superiores non denuntiantes religiosos qui sunt suspecti de haeresi inquisitoribus vel Ordinariis locorum . — 15". Minores de Observantia, subornantes vota in electionibus . — §6 Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papae 10. — 17. Tertiarii portantes habitum Minorum — 18°. Episcopi qui conferunt beneficia contra praescriptum S. Pii V in eorum manibus resignata — 19". Cardinales ambientes papatum et simoniace ejus causa u. — 20 Cardinales simoniad in beneficiis II. — 2Γ. Iudices, officiales laici ac praelati ecclesiastici trahentes personas ecclesiasticas ad forum laicale *. — 22 Domini temporales qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare et audire divina officia u. — 23°. Officiales ac domini temporales, bannientes, seu facientes et mandantes banniri personas ecclesiasticas ,s. — 24". Officiales, iudices et domini temporales percutientes vel bannientes episcopos, vel haec mandantes, aut facta ab alio ratificantes — 25". Principes et domini temporales concedentes locum vel permittentes duellum in terris suis!T. — 26". Episcopi et inquisitores eorumque substituti, qui faciendo vel

* Bulla Clementi VIII. *Sanctissimae* Dominice, § 1. de die 20 Julii 1556; in Bullar. cit. — S. Pius V, bulla *Circa pastoralis*, de die 29 Maji 1566; (bull. 8 in Bullar. Cherub., 13 in Bullar. Main.). — Clem. *Cupientes*, § *Sane*, de poeni. — Bulla Pauli II *Cum in omnibus*, § 2 et 3, de die 11 Julii 1465. — 4 Bulla Leonis X *Supernae maiestatis*, § 8. de die 19 Decembris 1516. — Decretum S. C. Epine. et Regul., de die 9 Januarii 1601. cum decreto ejusdem Cong. de die 26 Nov. 1602, ap. Bixarn. — Trid., cat. 22 de reform., cap. II. — 1 Extrav. *Ad nostrum*, de regular. — Bulla Pauli V *Romanus Pontifex*, § 6,

de die 1 Sept. 1606. — Bulla S. Pii V *Pastoralis officii*, § 4. de die 28 Maji 1571 — » Bulla Iulii II *Virtute conspicuos*, § 1. de die 28 Julii 1506. — » Bulla Pauli IV *Cum secundum*, de die 16 Decembris 1558. — « Bulla S. Pii V *ffcdic in consistorio*, § 1, de die 14 Novembris 1566. — Bulla Martini V *Ad reprimendas*, § 3 et 4, de die 1 Februarii 1428. — Clem. *Gravis*, de «ent. excom. — Bulla Urbani VI *Quia sicut*, de die 10 Decembris 1383. — Clem. I de poeni. — M Trid. c. 35 de reform. cap. 19, cum bulla Clem. VIII *fillins vices*, § 7, de die 17 Aug. 1592.

b) Haec excommunicatio quae ferebatur per bullam Pauli V *Inter gravissimas*, § 6, de die 23 Decembris 1605 (in Bullar. Mainardi), non videtur ibi reservata.

219. In hoc loco num. 219 omnes bullae citantur juxta Bullar. Rom. Mainardi, nisi aliter notetur.

b) Bulla Iulii II, excommunicabat claustrales detinentes Minimos discessos ab Ordine suo.

t) Bulla Leonis X *Licet* (al. *Quamvis*) *alias*, de die 18 Aug. 1516, in Bullario regulari Emmanuelis Rodriguez, loquitur de tertiariis qui habitum *Minimorum* gestant

O Vide nolam a ad n. 210.

omittendo contra diffamatos de haeresi, delinquunt in officio § — 27 Gubernatores civitatum et locorum status ecclesiastici, recipientes munera praeter comestibilia f).

Adde 28'. Violantes clausuram religiosorum aut monialium ad malum finem '. — Item viri et mulieres ingredienti claustra monialium praetextu facultatum, et superiores ingredi facientes aut permittentes 8. — Item mulieres ingredienti claustra religiosorum praetextu facultatum . — Item 4 omnes mulieres intrantes monasteria religiosorum, etiam sine praetextu facultatum. Superiores autem ac quicumque religiosi introducere illas praesumentes ipso facto contrahunt privationem officiorum et inhabilitatem ad illa et alia obtinenda, nec non suspensionem a divinis sine alia declaratione. — Item notandum quod Benedictus XIV 5 decrevit quod feminae ingredienti clausuram religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi praetextu pietatis et religionis ingrediantur.

Adde 29°. Defendentes, esse licitam praxim excipiendi h) nomen complicitis in confessione scripto aut verbo; aut impugnantes decreta contra huiusmodi praxim; aut temere ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum .

220. - Hic operae pretium est adjicere plura advertenda, praesertim circa duas excommunicationes supra enuntiatas *numeris 218, ad 13* et *219, ad 28*, nempe contra *duellantes* et contra *violantes clausurant* regularium.

¹ Decretum S. C. Epik. et Repli. (de die 26 Nor. 1602, ap Bimari. — * Bulla Gregarii XIII *Ubi aliat*, de die 13 Jaaii 1575 — . Loc cit. — . Bulla S Pii V *Dtct/flo wuiwMtM*. de die 16 Jalil 1570; habetur in Bullar. Main poti balUtn *Regularium* de die 24 Oct. 1566. — * Bulla fle- cularis, § 2 et 5, de die 3 Januar. 174? — . Bulla *Ubi pri- mum*. de die 2 JunU 1746. — ' Se»», 25, de reform., cap. 19,—

Clcm. *Multorum*, § *Verum, de haere- ticis*, distinguit: « Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis sententias eo ipso incur- rant ».

D Praeter comestibilia « quae brevi tem- pore consumi possunt, quod tempus ad bi- dum moderamur », uti statuit bulla Pauli II *Munera* § 1, de die 18 Martii 1466

Et Γ. Contra *duellantes* et *ad duellum coopérantes*:

Notandum Γ. Ex quinque propositio- Dedi» nibus nuper damnatis a nostro Summo dSJ") Pontifice Benedicto XIV, in sua constitue, quae incipit : *Detestabilem*, edita die 10 Nov. 1752, non esse licitum offerre aut acceptare duellum ne quis privetur offi- cio, etiamsi ex eo aliquis se suosque su- stentet, vel spem habeat promotionis alias sibi debitae; nec licere acceptare duel- lum ad vitandam vilipensionem, quamvis certo sciatur quod pugna non secutura sit. — Vide alia *Lib. III, ex num. 400*, v. *Quaeritur*.

Notandum 2'. Quod ex Tridentino 1 ex- ?«»>< communicantur non solum duellantes, u/îîX patrini, suadentes duellum, et sectatores; fûdiîà? sed etiam reges, domini, in terris suis locu'nt- cum ad duellum concedentes. Atque isti privantur dominio territorii^; et duellan- tes ac patrini privantur suis bonis ac se- pultura ecclesiastica^ . — Pius IV hanc excommunicationem reservavit Pontifici; et Gregorius XIII, in sua bulla quae incipit *Ad tollendum*, edita anno 1582, haec omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad dominos ea non prohi- bentes in locis suis, atque ad quoscumque coopérantes. Tandem Clemens VIII, in alia bulla quae incipit *Illius vices*, emanata anno 1592, pro locis ubi duella a dominis permittuntur interdictum papale imposuit. (Vide Salmant. 8, et vide dicta *Lib. III, n. 401*). — Sed hae poenae, praeter excom- municationem, non incurruntur nisi post sententiam saltem declaratoriam crimi- nis; ut Sanchez, Palaus et Salmant. .

Pius IV, bulla *Ea quot*, § 4 et 7 de die 15 Nov. 1560, in Bullar. Mainardi. — *Gregorius XIII*, bulla *Ad tollendum*, de die 5 Dec. 1682. in Bullar. Main. — *Clemens VIII*, bulla *Illius vices*, § 7, de die 17 Augusti 1592; in Bullar, Main. — . Tr. 10, cap. 4, n. 42. — *Sanch.*, lib. 2, cap. 39, n. 32. . *Palaus*. tr. η, disp. 5, punct. 7, n. 21. — . Loc. cit., n. 43.

Istud decretum loquitur de sola clau- sura monialium et hoc solum per transennam. Vide *n. 95* et not c ad *n. 221*.

Lege: Defendentes scripto aut verbo esse licitam praxim exigendi nomen, etc.

220. — a) Territorii vel loci: in quo scili- cet duellum fieri permiserint.

Privantur sepultura ecclesiastica, « si in ipso conflictu decesserint ».

Notandum 3e. Nomine *spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantum qui data opera ad duelli locum accedunt et duello assistunt, cum in bulla Gregorii dicatur *ex composito spectatores*. Unde recte ajunt Pater Milante¹ et Salmant.¹, ex communi sententia, non incur-
 ere excommunicationem qui obiter et casu per locum duelli transeuntes aspi-
 ciunt curiositate ducti². — Imo dicunt Contin. Tournely³ et Salmant.⁴, etiam ex communi sententia, eos tantum spe-
 ctantes incurrere qui socii sunt duellan-
 tium, aut quia sua praesentia ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant a longe vel in secreto, vel alio modo nihil ad pugnam acuendam indu-
 cente. — Item bene addunt Salmant.⁸ neque incurrere qui comitantur pugnatu-
 ros animo impediendi duellum.

Notandum § Quod, licet ex Triden-
 tino et ex bulla Gregorii non incurrant excommunicationem provocantes et acce-
 ptantes duellum, si duellum non sequatur (quia tam in Tridentino quam in dicta bulla solum excommunicantur commit-
 tentes duellum): tamen in bulla Clemen-
 tis 4 (quam in extensum refert Bonacina)¹ excommunicantur tam provocantes scri-
 pto aut verbo, quam duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque acces-
 sus nec actus ad pugnam proximus; nec non comitantes, nuntii, suadentes, consu-
 lentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodo-
 libet ad duellum coopérantes, publice vel occulte ineundum.

Notandum 5°. Quod, nisi duellum sit notorium aut deductum ad forum conten-
 tiosum, bene possunt episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datae a
 Tridentino⁸; ut recte notant Salmant.⁹ cum Sanchez, Bonacina, Palao, Barbosa

et aliis communiter. — Regulares vero extra Urbem et intra Italiam non possunt vi privilegiorum ab hac excommunica-
 tione absolvere: secus tamen in Urbe vel extra Italiam; ex decreto S. Congrega-
 tionis, mandante Clemente VIII (prout diximus m. 95).

221. - 11°. Circa autem *violantes clausu-
 ram monialium aut religiosorum*, — no-
 tandum quod ingredientes monasteria
monialium sine licentia in scriptis incur-
 runt excommunicationem ipso facto ex
 Tridentino¹⁰. Ibi: *Ingredi autem intra
 septa monasterii nemini liceat, cujus-
 cumque generis, aut conditionis, sexus,
 vel aetatis fuerit, sine episcopi vel supe-
 rioris licentia in scriptis obtenta, sub ex-
 communicationis poena ipso facto incur-
 renda. Dare autem tantum episcopus vel
 superior licentiam debet in casibus neces-
 sariis*.

Hujusmodi ingressus prohibetur etiam
 praelatis, sive saecularibus sive regula-
 ribus^a ex Motu Gregorii XIII incipiente
Dubiis (apud Barbosa M), edito die 23 De-
 cembr. anno 1581, sub poena interdicti ab
 ingressu ecclesiae praelatis saecularibus,
 si praeter casum necessitatis prima vice ingrediuntur; suspensionis a munere pon-
 tificali et a divinis, pro secunda; et excom-
 municationis pro tertia. — Praelati vero regulares incurrunt excommunicationem
 et privationem omnis officii et ministerii,
 etiam pro prima vice, ut censet Sanchez¹¹; quamvis Bonacina¹³ cum Llamas putat
 probabile tantum pro tertia vice incur-
 rere poenas excommunicationis et priva-
 tionis.

In casu autem necessitatis et causa
 visitationis possunt praefati superiores in-
 gredi monasteria monialium; sed tunc (ut
 dicitur in eadem bulla) debent esse *a pan-
 cis, iisque senioribus ac religiosis perso-*

¹ Exercil. 2, «up. proposit. 2 Alex. VII. — Tr. 10, cap. 4, n. 43. — » De 5 praec. Decal., art. 3, seel. 3, qu. 4. — < Loc. cit., n. 43. — Loc. cit. — § Praetorta. — Disp. 2, de Excom., qu. 6, punct. 1, n. 25. — Seat 24, de reform., cap. 6 Liceat. — Tr. 10, cap. 4, n. 45. — Sanch., Decal.,

hb. 2, cap. 39, n. 27. — Bonae., loc. cit., punct. 1, n. Palas. tr. 6, dhp. 5, punct. 7, n. 19. « liarb., allcf. 50. n. 120. — * Scm. 25, de regular., cap. 5. — 11 Alleg 102. n. 43. — ” Decal., lib. 6, cap. 16. n. ICC. — u De Clausura, qu. 4, punct 5, n. 11. — Llamas, Methodi append. § 7.

O Addit Milante: Etsi «ibi persistat visus duellum, mancatque ad finem usque duelli».

221. a) Scilicet «quibus cura et regimen monasteriorum monialium quovis modo in-

cumbit» ut ait declaratio Gregorii XIII, *Dubiis quae emergunt*, § 2, quae declaratio invenitur in Bullar. Mainardi post constitutionem *Ubi gratiae*, de die 13 Jun. 1575, ejusdem Pontificis.

Excom-
 Btiicatio
 hauritor
 ttlisu pu-
 pu con K
 qutxr.

Qaaado-
 ua epico-
 n et reju-
 luti atwol-
 vere po»
 mt

b * c o imm
 nicauo Tn-
 dem» na in
 čussarâm

tl MÜ t u t .
 «qoeni».

Quina»

nl”.

His comitati. Pauci intelliguntur quatuor vel quinque, ut putat Bonacina b et Victorelli. *Religiosi*, id est probatae vitae. — Dicit tamen Tamburinius cum Victorelli apud de Alexandris ', quod si episcopus solus intraret vel non adhiberet comitantes senes aut non religiosos, aut non paucos, non incurreret poenas; quia poenae tantum afficiunt praelatos ingredientes sine necessitate. — Pro superioribus autem regularibus, habetur in constitutione Alexandri VII (apud de Alexandris quod si visitet generalis, potest ipse habere secura duos sui ordinis socios, qui sint exemplares et maturae aetatis: si vero alius a generali, unum tantum. Et insuper debent assistere quatuor moniales ex senioribus, quae non separentur a visitatore.

Excommunicationes hae non sunt reservatae.

Eicosaa*
niratio lata
a Clemente
VIII.

Sed adest excommunicatio Papae reservata (ut supra innuimus) contra violentes clausuram monialium ad malum finem, ut habetur in decreto S. C. Episc. et Regul., edito jussu Clementis VIII anno 1602. — Quomodo autem intelligatur illud *ad malum finem*? Mazzotta 3 intelligit finem quomodocumque pravum; sed melius Pellizzarius (apud ipsum) intelligit tantum finem libidinosum, quia finis clausurae est ut castitas custodiatur: et ideo vetatur etiam accessus et collocutio.

no XIII.

Adest alia excommunicatio Papae reservata, lata a Gregorio XIII die 13 Junii 1575 in bulla *Ubi gratiae*, contra quas-
cumque personas utriusque sexus, etiam comites, marchiones et duces, ingredientes monasteria monialium, vel feminas ingre-

dientes claustra religiosorum, praetextu facultatum ibi revocatarum; — et contra omnes superiores monasterii utriusque sexus, qui praeter excommunicationem reservatam incurrunt insuper privationem officiorum et inhabilitatem ad ipsa, si ingredi faciant vel permittant aliquem ingredi, praetextu facultatum; et contra abbatissas aliasve superiores, si admissum quoquo modo retinere ausae fuerint; ut declaravit Paulus V in alia bulla incipiente *Monialium* (apud de Alexandrie4).

Hic tamen advertendum quod episcopi et praelati regulares, qui ratione sive praetextu officii, sed absque justa causa, ingrediuntur monasteria, hanc excommunicationem reservatam non incurrunt. — Nam, licet in hac /> bulla omnes comprehendantur: tamen in bulla *Dubiis* (citata n. praeced.) emanata post aliam *Ubi gratiae* (ut supra) eximuntur episcopi et superiores regulares, ut bene advertit Fagnanus contra aliquos; cum in dicta bulla *Dubiis* fiat diversa dispositio circa poenas in episcopos et regulares, ibique excommunicatio lata in ipsos, si ingrediantur tertia vice sine justa causa, non sit reservata. Probat enim Fagnanus illam fuisse novam constitutionem respectu poenarum, non autem declaratoriam primae bullae.

Demum notandum quod noster Summus Pontifex Benedictus XIV novissime die 3 Januar. 1742, duabus bullis (incipiente una *Salutare*, altera *Regularis*) confirmavit omnes constitutiones antecessorum Pontificum tam ante quam post concilii decreta emanatas. — Et signanter in bulla *Regularis* prohibuit quibuscumque feminis ingredi clausuram religioso-

*****
o

Vitiorfi., de CIAutura monial., qu Quot ci quoi hotnt-
uci.rtc — Atcau. Tambur., de Jure abbath%ar., disp. 24,
qu 11 nd. — Victord. loc. cit., qu. Au in rccrmilat
fornat, tU, . ' Conte montai., cap. 7. S 4, qu. 7. — ' Loc.
cit. qu. 5. Cfr Bullar. Rom Matnurd et est Conscit Fe-
lici sacrarunt, § 3 et I dr dic 20 Oct. 16M. — S. C. Epttc..

r/ Rcgul., decretum de die 26 Nov. 1602, ap. Βιζχλγγι. —
• Append, de Casib. rcserv., cap. 1, § 2, n. 2. — Pcllit.,
de Montalib.. eap. 6, acct. 3, qu. 47. — Paul. V, bulla Mo-
nialium, § 3. de die 10 Julii 1612: In Bullar. Mamardi. —
• Cap. 7, § 11, qu. 3. — • In cap. de »ent. excom.,
num. 38.

h) Apud Bonacinam id reperire nequivi. Ceterum ipse S. Doctor, eamdem tractans quaestionem in *Hout. Apost., tr. 19, ft. 33*, hunc auctorem omittit quem hic citaverat ex de Alexandris, ac alios adducit qui revera tenent sententiam.

O Hoc decretum fert illam excommuni-
cationem in quantum, recensens casus S. Sedi

reservatos quos regulares absolvere non pos-
sunt, memorat violationem clausurae.

Scilicet: qui «audeant» ingredi.

r) Paulus V in bulla *Monialium* loquitur tantum de abbatissis aliisvis superioribus quae prohibentur admittere in monasteriis mulieres saeculares.

/ Nempe in bulla *Ubi gratiae*.

rum sub praetextu pietatis ac religionis. Tantum id concessit nobilibus feminis de familia fundatorum vel insignium benefactorum, qui de hoc indultum apostolicum obtinuerint ingrediendi, solum ut ad ecclesiam recto tramite pergant. Quo revocata manet constitutio S. Pii V incipiens *Decet Romanum Pontificem* (apud Holzm^{ann} §), ubi permittebatur mulieribus ingredi claustra religiosorum causa processionis, audiendae Missae vel concionis, aut sepulturae, aut magni concursus.

222. Sed dubitatur Γ. *An ingredientes monasteria monialium sine licentia incurrant praefatam excommunicationem reservatam, si non intrent praetextu facultatum?*

Affirmat de Alexandris l cum Navarro, Azor, Graffio, etc. Quia (ut ait) relata constitutio Gregorii XIII *Ubi gratiae*, ex stylo Curiae, intelligitur generaliter emanata in omnes intrantes monasteria, etiam sine tali praetextu. — Sed probabilius negant Sanchez e, Bonacina 4, Suarez 6. Fagnanus®, Holzm^{ann} 7, Mazzotta8,* et Barbosa · cum Sayro, Rodriguez, Miranda, Sà et Zerola. Quia expresse in citata bulla Gregorii requiritur ingressus praetextu facultatum.

Dubitatur 2°. *An praeter superiores incurrant excommunicationem omnes qui alios introducunt in clausuram?*

Affirmant Bonacina ,0; et de Alexandras” cum Filliuccio et Llamas. Quia in eadem bulla Gregorii dicuntur incurrere

superiores et personae, quocumque nomine vocentur, admittentes extraneos in clausuram; nomen autem *personae* (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. — Attamen negant «J Sanchez ll* cum Manueleh); et Diana apud de Alexandria Ratio enim opposita tunc valeret, si in bulla diceretur: *Superiores et quaecumque personae*. Sed cum dicatur: *Superioribus et personis, quocumque nomine vocentur*, nequeunt utique intelligi omnes religiosi, qui diversum nomen quam religiosorum non habent; sed potius intelliguntur superiores, qui in diversis ordinibus diversa habent nomina, nempe abbatum, praepositorum, priorum, guardianorum, correctorum: idque clare explicavit S. Pius V in bulla *Regularium* c> apud Bonacina ” His tamen non obstantibus, adest decretum S. C. Episcoporum et Regularium (apud Ferraris u), ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quod si ingrediantur mulieres ipsorum clausuram, tam praelati quam subditi eas introducentes incurrant eandem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum officiis et inhabiles in futurum.

223. - Dubitatur 3°. *An licentia ingrediendi monasteria monialium quoad forum conscientiae debeat esse in scriptis?*

Affirmant Sanchez ”, Palaus,e; et Suarez apud Diana l7. Quia, deficiente scriptura, licentia est nulla, cum deficiat

S. Pii V conclit. *Dca! Romanum*, de die 16 Julii 1570; habetur in Bulfor. Main, pent ballam de die 24 Oct 1566. — ‘ De Praec panic., n. 592 — · Cap. 7. § 11 qu 2. · *Navar.*, Man., cap. 27, n. 150, excom 61; et de Regular, comment 4, n. 62, v. *Quarto*. · *Aoor*, pan. I, lib. 18, cap. 8. qu. ult. · *Graffi.*, Pract. quinque caxuum roerv., lib. 1, cap. 5. n. 8 l. i. — · Decal., ltb 6. cap. 16. num. 79. — ‘ Dt Clauxura. qu, 4, punct. 5, num. 4. — · Dtip. 22, accl. 6, num. 14 — · In cap. *Xufnr*, dc seat, excom . n. 21 el acqq — ‘ De poenia ecd., n. 221. ad n. 31. — · Append, de caaib reterv., cap. 1. §2, n. 2. — · Alkg. ICC. num. 37; cfr. in Trid., xcm. 2S, cap. 5, num. 74. · *Sayr.*, lib. 3. cap. 31, num. 11 el 12. · *Rodri*^., Quaeat.

regal , torn. I, qu. 48. art. 2; cfr. qu 47. an. 3. · *Mtranda*, de Montai., qu. 2. ari. 12, cond 1. i. C SJ (non cit. a Barb.), v. *Extom. Pafm lexervatar* num 15 · *Ztrola*, Praxis episc., v. *Momalet*, ad 8. — r Loc. dt., punct. 6. n. 3. — 11 Loc. dc., qu. 4. · *Filli.*, tr. 15, cap. 5, n. 119. *Uamat*. Methodi Append. 4 12 init. — « Loc. at . n 84. — *Diana*. evord., tom. 7, tr I, resol. 319 et 320 Cfr. ipxum Dian, part 2. tr. 16, resol 31 et 33. · Dc *Atrxand.*, loc. cit., qu. 4. — ‘. Dc Clausur., qu 5, punct. 3, num. 2 — ‘. V. CoMtvH/Mt, art 3, n. 7. — · Dccal., lib 6. cap. 16. n. 31 — ” Tr. 16, ditp. 4, punct. 10, § 2, n. 6. — *Suar.*, de Relif . tr 8, lib. I, cap. 10, n 15 i f. · n Part.3, tr 2, retol. 129.

222. - a) In quinque prioribus editionibus S. Doctor aiebat: « Verius tamen negant ». In sexta vero editione et subsequentibus, dicendi modum reformavit et addidit quae paulo infra leguntur: « His tamen non obstantibus, etc ».

*) Emmanuel Rodriguez, loc. cit., qu. 47,

art. 3, ita sane negat, vi bullae Gregorii XIII; sed contrarium tenet vi Tridentini aliarum que constitutionum apostolicarum.

S. Pius V in sua bulla *Regularium*, de die 24 Octobr. 1566, prohibet monasteriorum « Abbatibus, praepositis, prioribus et aliis praesidentibus, quocumque nomine vocentur

Probabi
lk» intnn-
net praetr-
ite trkai
ten bmc x-
ctrentjoka-
tar.

J a x l a
alioi, ex-
communi
cantor b
mac Intro
dxeatc».

j O X < A
alki,
common»
oncor w»4t
«uperiere

OeclArxtH»
S. C. Ept«c
et Recul

ΑΙΟΥ
mur
JSJetHm
ur°no r°n

J « V0
rtqmniôr.

Idu°nim
probaMie.

Ke» ceru

LtccntiA

forma in ejus concessione a Tridentino praescripta, ubi; *Ingredi aident intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda*, — Negant vero apud Diana a, Homobonus et Bellochius®; qui citat prose Innocentium S Abbatem et Felinum "A Ratio quia scriptura videtur requiri tantum pro foro extern0, Idque non videtur improbabile, cum non constet an scriptura ibi requiratur pro forma (prout diximus in simili casu, *lib. IV, n. 123, v. Hic*),

Dicit autem Diana 4 cum Rodriguez et Villalobos; ac Barbosa 5 cum de la Cruz, quod, etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet Sanchez) licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est mani-» festa, puta in ingressu medici, confessarii, coementarii, et similium operariorum, quorum repentina opera passim indigent moniales; prout explicat O Glossa in cap. *Periculoso, de statu regul., in 6°, v. Causa*.

Dubitatur 4°. *An hujusmodi licentia debeat esse specialis?*

Resp. Affirmative: ita ut non sufficiat, s' alicui concedatur licentia ad quoscumque casus ad quos superior potest cam praebere; ut expresse habetur in dicto cap. *Periculoso*, ibi: *Nisi... speciali licentia, etc.*

* Scm. 25, de KefulMr, cap. 5. — Part. 3. tr. 2, re-
*o! 129. —/omob., deCaliib. reserv.. part.?, cap 5. v 7rr
lio illi incidunt. — * De Caliib. resent., part. 2, qu. 9, n 162
— Loc. dt Villal., part. 2, tr. 35, diff 46. n. 4. — * De
OBc. el pot ephe.. Mleg. 102, n. 57. - Dt la Crut, de Statu

Dicit tamen de Alexandria 6 cum Miranda d), hoc non obstante, validam esse das' ^
licentiam generalem, ut omnes medici, bajuli et similes ingrediantur; quia, licet sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressus. — Sed huic minime acquiesco. Quia censeo te- ledasfc
xtum praefatum et concilium exquirere ET"
licentiam specialem, non tantum ut superior sciat ministerium ingrediendum, sed etiam qualitates personarum, nimirum an ingressuri sint viri probi, maturae aetatis et similia.

Bene tamen poterit praelatus generaliter committere abbatissae vel confessorio aut alteri viro prudenter facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendum; ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

224. - Dubitatur 5°. *A quo debeat concedi licentia ingrediendi monasteria montana?*

Si monasteria sint episcopo subjecta, Pro = u
certum est ipsi competere jus concedendi licentiam *auctoritate propria: delegata* JJ/oul
vero, si monasterium immediate subsit Summo Pontifici; ut in Tridentino7. — Idem probabiliter docent Sanchez * et Bonacina" cum aliis, de praelatis habentibus jurisdictionem quasi episcopalem in aliqua dioecesi, et de vicariis generalibus ordinum militarium a); quia hi sunt vere Ordinarii, aut saltem nomine *Ordinariorum* comprehenduntur: ut probat idem Sanchez 10.

relif., lib. I, cap. 5. dub.2,concl.3, not.3. — Sanch.,d
hb. 6, cap. 16, n. 33. — Cap. 7, § 2, qu. 5. — * Sc:- de
refular., cap. 5 et cap. 9. — ■ Decal., hb. 6, cap. 15, n. 30,
cam cap. 16. n. 14. — De Clauera. qu. 4, punct. 2, n. 2.
— * De Matr., hb. 3, pi 29, n. 4, 5 et 19.

et eorum monachis, canonicis et fratribus.. ne eas [mulieres] introducere admittere praesumant ».

223. - Innocentius, in cap. Quod sicut, de elect., n 8, citatur pro ratione generali, quod scilicet in conscientia sufficit (in electionibus) ut consensus jure naturali requisitus interveniat — Idemque tenent Abbas, in cap. Quia plerique. de immun. cccl., n. 31; et Felinus, in cap. 1, de constil., n. 39.

b) Hieronymus Rodriguez, Pesai, 26, n 8, pro casibus ordinariis negat requiri semper licentiam in scriptis, et addit: « Vel ad majorem cautelam superior hanc gene-

ralem facultatem potest in scriptis committere abbatissis vel monialium confessariis seu vicariis pro praefatis et similibus casibus ».

*) Glossa scilicet explicat quinam sint hujusmodi ordinarii casus: « sicut in medicis, barbitonsoribus, sartoribus, carpentariis, cum eguerint, et his similibus »

Miranda citatur utique a Cajetano de Alexandris; verum, de Monial., qu. 2, art. 2, concl. 2, negat requiri ullam licentiam ubi causa est manifesta et superior facile adiri nequit.

224. - Bonacina non loquitur de vicariis generalibus ordinum militarium.

An autem possit hanc licentiam dare vicarias generalis episcopi?

Negat de Alexandrie: nisi de hoc habeat speciale episcopi mandatum. Et idem sentit Barbosa f, citans Bonacinam³; sed ibi hoc Bonacina b» non dicit.

vioriu
bt ficea
VptdaH
Unde satis probabiliter docet Sanchez⁴ cum Navarro et Llamas, quod in monasteriis subjectis episcopo vicarius generalis bene potest licentiam concedere sine speciali mandato. — Idque probatur 1°. Motu proprio S. Pii V incipiente *Decori*, dum ibi Pontifex d» explicuit: *episcopum, seu alium loci Ordinarium*. Vicarius autem generalis episcopi bene dicitur Ordinarius; et nomine *Ordinariijam* comprehenditur in omnibus decretis, ut probat idem Sanchez®. — Probatur 2°. Ratione: quia episcopus in monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinaria; vicarius autem generalis (ut probant Fagnanus cum Imola % Cardinali etc., et idem Sanchez 7) potest omnia quae potest episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum episcopo unum facit tribunal.

Facipe ti
Agiter de
uonaitr
rio Papae
«abjecto.
Secus vero dicendum de iis quae potest episcopus de jurisdictione delegata. Unde recte subdit Sanchez 8, in monasteriis Sedi apostolicae subjectis vicarium generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato episcopi.

Cap. 7, § 2, qu. 2. — 1 Dc offlc. et pot. episc., alleg. 102. n. 38. — De CIAutum, qu. 4. punct. 2, n. 2. — Decal, lib. 6. cap. 15, num. 30. — Llamas. Method, append., § 5. — S. Pius V, declaratio *Decori*, 6 2, de die 24 Januar. (a/ 1 Febr.) 1570; in BuUar. Mainardi. — 1 De Matr., lib. 3, dinp. 29, n. 3, 5 et 18. — In cap. *Quoniam*, de off dclcg., n. 15. — Loc. dt., n. 16. — Loc. cit., n. 30. — Cap. 7, § 2, qu. 3; cfr. cap. 6, § 2. qu. 2. - Astan. Tambur., de

Vicarius autem capituli, sede vacante, potest utique concedere licentiam in monasteriis episcopo subjectis; quia succedit in omnia quae competunt episcopis de jure ordinario.

Sed difficultas est: *an possit etiam in iis quae subduntur Sedi apostolicae?* — Affirmat de Alexandrie cum Molina/4 Palao Barbosa D et Tamburinio; quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis apostolicae in perpetuum committitur muneris episcopali: unde, cum ipsa competat episcopo de officio, bene transit in capitulum sive ejus vicarium. — Hanc rationem non approbat Sanchez 1°. Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) concilii mens est ut capitulum bene possit dare licentiam, ne monasteria remaneant absque praelato ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est: *a quo sit concedenda licentia, st monasterium regularibus subsit?*

De Alexandrisll propugnat licentiam esse impertiendam tam a praelato regulari quam ab episcopo, afferens de hoc decretum S. C. Concilii, editum 13 Novembr. 1610.

Sed probabilius docent Fagnanus * ; Bonacinall cum Rodriguez, Galfio et Miranda; Croix 13 cum Palao et Piasecio; ac

Jure AbbativMr, disp. 23. qu. 2, n. 4. — * Loc. dt., n. 30. — u Cap. 7, § 2. qu. 1. — "Dc CUusara. qo. 4, punct. 2 num. 3. - Rodric., Qooest. regul. Com. 1. qu. 46, Art. 2 - Graff., Decis. sur., part 1. lib. 4, cap. 23» num. o. - .Vr-randa, de MonUtib., qu. 2, art. 2, concl. 1 — " Lib. 4 num. 76. * Palaus, tr. 16, diip. 4, punct 10, § 2, num. 1 et 3. - Piastc., Prax. episc., part. 2, cap» 3, artic. 7, num. 7.

Et re quidem vera Bonacina in Summario scribit: «Vicarius generalis... concedere (potest)». In textu autem: «Idem dic (scilicet posse licentiam dare) de vicario generali episcopi (aut capituli) habente ad hoc speciale mandatum a capitulo sede vacante ». Hinc non videtur requirere speciale mandatum pro vicario generali episcopi.

ç) Navarrus, lib. 3, cons. 9, de statu munachor^ n. 2, v. Quarto, l quens de monasteriis quae sunt episcopis s ibjecta: « Vicarius generalis... unam et eandem jurisdictionem habet quam ipse (episcopus), et ita sunt ei subjecta sicut episcopo »

§ Loquens de facultate e monasterio egrediendi.

Joan, ab Imola, in clem. 2, de rescript, num. 19; Cardinalis Zabarella, in clem. 2, de rescript., n. 14, dicunt in generali vicarium et episcopum unum tribunal efficere.

D Molina, de Just, ctJure, tr. 5, disp. 11, num. 8; Barbosa, alleg. 133, nu. ». 21, rationem huic sententiae adjectam at. fñnt. — S. Alphonsus hic non dicit explicite .e hanc sententiam affirmativam approbare Bete vero in Hom. Apost., tr. 19, n. 35, ubi illam proponit ut indubiam.

«J Palaus, tr. 16, disp. 4, punct. 10, §2. n. 2, id concedit, si habeat speciale mandatum a capitulo.

h) Fagnanus, in cap. Nuper, dc sent, ex com., n. 17, rem plane innuit, quaerens « an

Barbosa l (afferens oppositum decretum ejusdem S. C. Concilii ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter anno 1628); ac Sanchez * cum Azor, Manuele, Llamas et Navarro O, qui, ut refert Sanchez, testatur etiam declaratum fuisse a S. Pio V. — Nempe quod licentia concedi potest et debet a solo praelato regulari, scilicet a generali aut provinciali (vel etiam ab immediato superiore monasterii, ut sentiunt Sanchez · et Bonacina⁴ cum aliis ab eo citatis; contra dc Alexandras el Suarez ab eo citatum). — Ratio, quia Tridentinum prohibet ingressum, *sine episcopi vel superioris licentia*. Ergo, loquendo disjunctive, declarat licentiam posse respective concedi vel ab episcopo vel a praelato regulari, prout cui monasterium subest ».

Bene tamen advertit de Alexandris·, ex decreto S. Congregationis 21 Maji 1630, approbato ab Urbano VIII, licentiam concedendam a solo episcopo, etiam quoad monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt de Alexandris¹; et Sanchez” cum Navarro, Azor. Manuele, etc., contra aliquos ibi citatos·. — Bene vero episcopus potest delegare abbatissam vel confessarium aut alium prudentem virum ad hanc licentiam concedendam, ut addunt Bonacina¹⁰, de Alexandris¹¹; Sanchez n cum Navarro,

Manuele et Graffio; ac Barbosa ¹⁸ contra Suarez.

225. - Dubitatur 6'. *Quae causa requiratur ad hanc licentiam concedendam?*

Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quaelibet causa; sed requiritur necessitas, ut praescribit Tridentinum ¹⁴ illis verbis: *Dare autem tantam episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis*. — Necessitas autem haec debet esse ex parte ipsius monasterii; quia ad ipsius monasterii solam utilitatem permittitur ingressus. Non enim sufficit si sit lanium ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut divinum aliud suadeat; ut ex communi dicunt Bonacina ¹¹ et de Alexandris ^{1e}, ex decreto S. Congregationis die 9 Sept. 1611.

Unde ait Diana n, ex alio decreto S. C., non effugere excommunicationem uxores quae adhuc cum licentia Ordinarii intrarent monasterium causa adulterii vel dissensionis cum viris nVcum S. Congregatio raro hanc licentiam concedat. — Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in monasterio aliquam feminam ne redeat ad vomitum, ut de Alexandris ^e, ex alio decreto S. C. 18 Aug. 1588. — Neque ad docendam monialibus artem, nisi quando in monasterio nulla adesset alia perita: praefatus de Alexandris, ex alio decreto S. C. 11 Mart. 1586. — Notant tamen Pignatellus · et ipse de Alexandris w, ex S. Congregatione, bene posse Ordinarium

NIM id
fui'Mi con
iriru cun
«uetudo.

Qod
Abbativ
w

· DcoJhe. ct pol. cpi»c.,allcg. ICC. n.Wd 4L — · Decal., lib b, cap 16. q IX · Acor. part. I, lib. 13, cap. 8. qu. 7. · Afati /fo/rig.. quae si,refill., tom. II,qu.4o.art.2. - Ltamat, Method, append., 5. — Sane//.. loc. dt. — * Loc. cit., n. 15. — · De Clausura, qu. 4, punct. 2, n J — ‘ Cap. 7. 2. q«.2 de Rclif., tr 8. lib. I. cap. 10. n. 13. — · Loc. cit. qu I. — ‘ Loc. dt., qu J — · Decal., lib. 6. cap 16, n. J2. - de Regular., lorament. 4, v. Trr/io. Acor. loc cit , cap β qu. b. · Jij m. loc. dt.. qu. 4c, art. 2. — · Ap. Sa lire, loc. du, num 21. —

H De Claiuir., qu 4, punct. 2, num. 5. — 11 Cap 7. § 2. qu X — Loc. cit.. num. 23. - Novar., de Regular , comment 4, num. 60, v. Quarto quoti dubitari. Man. Rodrii., Quue«t. rcgul., tum I, qu 46. art. 2, i. f Graff. Deci» Aur.. part. I. lib. I, cap. 23. n. 6. — · Alleg 102. n. 43 · Suar., de Relig., tract. 8. lib I, cap. 10. n. 14. · u Se 25. dc Rcgul., cap 5, — u De Clausura, qu. 4, punct 4. num 8. — “ Cap. 7, J 3, qu. 2. — If Part. 3, tr. 2, resol. 130. — Loc. cit., qu. 2. — Dc Alex., loc. cit. — · Tom. 8, cuntult 47. num. 42. — ■ Loc. cit., qu. 2.

ingrediens septa monasterii monialium absque licentia Ordinarii vel alterius superioris, incurrat excommunicationem Sedi apostolicae reservatam ».

Navarrus, de Regularib., comment. 4, n 60, scribit: « Videtur (ita| sensisse Pius, in dieu Extrav. *Decorì*, in simili ·, scilicet quoad licentiam egrediendi.

/) Si tamen consulantur decreta S. C. C., plane perspicuum erit ea quae soli superiori regulari tacullatem concedant,antiquiora esse,

A4 kn
titM
ritur wen
tiu»,

C1 puw
auxuitnt

Comtai
ria qo«f
Jajh

dare licentiam intrandi puellae, de qua controvertitur, ut in monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.

Talis vero necessitas ex parte monasterii, non stricte, sed late sumitur: intelligitur enim necessitas moralis, nempe cum intervenit quaevis causa rationabilis, sive probabiliter justa. — Ita Sanchez *; Bonacina de Alexandris } cum Delbene; el Barbosa 4 cum Miranda, Portello et Campanile. — Dicitur: *causa probabiliter justa*. Nam *dubie justa* non sufficit, ut recte advertunt Sanchez 5 et Barbosa. Qui insuper (contra Bonacina) censet minorem causam requiri pro ingressu feminae in monasterium monialium quam viri, et pro ingressu diurno quam nocturno % et pro ingressu consanguineae quam extraneae, et pro ingressu in priora receptacula quam in interiora.

In necessitatibus autem urgentibus quae moram non patiuntur, et alias grave damnum immineret, non requiritur ulla licentia ad ingrediendum (prout in casu mortis, incendii, violentiae, et similium): quia lex humana in tanto discrimine non obligat; ut recte docent Sanchez ; et de Alexandris 7 cum Navarro, Graffio O et communi.

Hinc potest quivis sacerdos in casu repentinae mortis ingredi ad ministrandum moniali sacramentum Poenitentiae aut Eucharistiae et etiam Extremae Unctionis, ut probabiliter ait de Alexandris. Et tunc ne abbatissae quidem licentia requiritur, ut etiam probabiliter censet idem de Alexandris 8 cum Navarro r),

Graftio r) et aliis pluribus (contra Sanchez0); quia tunc licentia rationabiliter praesumitur concedi immediate a Papa. Excipe, nisi abbatissa habeat generalem facultatem a praelato praebendi licentiam.

226. - Hic autem notandum quod *medicis* non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus; ut ex decreto S. C., edito die 27 Mart. 1588 (vide de Alexandris 10); necnon debet associari a duabus monialibus senioribus; et intrare solus, nisi infirmitas sit valde gravis. — Medicus autem non potest ingredi sub initio quadragesimae ad cognoscendum quae moniales sint dispensandae quia hoc bene potest praestari ad crates. De Alexandris n. — Posset tamen ingredi ad invisendam monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febre laboret; licet posset ipsa sine gravi damno accedere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescerentiam. Ita Bonacina 12 et de Alexandris ,a. — Medicus vero extraordinarius nequit ingredi ad libitum monialium, sed tantum in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium. De Alexandris 14 cum Barchio. — Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam pharmacopola ad docendum (si opus sit) quomodo medicamentum sit parandum. Sanchez 15 et de Alexandris 18

Factores, notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat: puta adjudicandum de ruma imminente, et veniendam scripturam necessariam in ar-

Qou de

nanlr

«edid ē
fa 0*

chirurgi
phAHOM
copoue,

ecquorum
dam alio
rum

1 Decal., lib. 6. cap. 16, § IT — "De CIAuwra, qu. 4, punct. 4, n. 2 et 8. — 1 Cap. 7, § 3, qu. t. - Dclbrnr, de Immun. ecclei., cap. 19, dub. 39, n. 4 et 6 — Alleg ICC. n. 48 — Miranda. de Monialib., qu. 2. art. 4, conci. 2. - Parlr., dub. regular., v. Ctauiura Monialium, n. 4. - Campon., dherwr. juri rubric. 12, cap. 16, § 25. — Loc. dt., n. 39. — Bonae., loc. cit., num. 2. — Decal., Ub. 6. cap. 16, num. 34. — Cup. 7, 2, qu. 6. - A'utur., de

Regular., Comment. 4, num. 60. — Dr Atrx., loc. cit., qu. 6. — Loc. cit., qu. 7. — Loc. cit., num. 36 et 37. — Cap. 7, § 6, qu. 1. — Loc. dt., qu. 2. — « De Clautura, qu. 4. punct. 4, num. 5. — " Loc. cit., § 5, qu. 2. — " Loc. dt., qu. 3. - Barchtm, Speechto religio per le monache, cap. 8, della Clautura. § La tuprriara the permette. — u Loc. cit. num. 50. — Loc. dt., qu. 4.

episcopi, cujus conscientia oneratur, respondit eadem S. C. in *Limana*, mense Februario 1586. Pallottini, loc. cit., n. 28.

Barbosa, loc. cit., plane innuit non satis esse causam dubiam: dum dicit sufficere quod sit « manifesta ».

c) De ingressu diurno vel nocturno non loquitur Barbosa.

O Jacobus de Graffiis, *Decis. atir., part 1,*

lib. 4, cap. 23, it. 6, id videtur concedere, negando requiri licentiam ubi causa est manifesta et superior adiri non potest.

f) Navarrus et Graftius, loc. cit., « videntur clare sentire », ut recte ait Sanchez, eo casu non requiri licentiam abbatissae, etenim negant licentiam esse necessariam, nisi abbatissa vel confessarius facultatem generalem habeant in his casibus eam concedendi.

«mitai
amlii

In
tittbu
tiXtniibui
MtfUrequi-
dur beta-
M

chivio A ad faciendum testamentum puel-
lae. — De Alexandrisl.

Sic etiam ingredi possunt ex licentia,
fabri, hortulani, fabricatores, putearii, pu-
tatores, molitores et similes, qui artem
suam non possint extra commode exer-
cere. Item bajuli ad ferenda quae a mo-
nialibus ferri non possunt. Si autem licen-
tia nominatim sit data pro uno bajulo, isto
deficiente, non potest alius substitui: nisi
licentia esset indeterminata, v. gr. *ut ba-
julus iugredtpossit*. — Ita de Alexandrie*
Sanchez «A

Exdodun
tur »irto
re.

Admittit etiam Sanchez sartores, si
extra non possent commode aptare ve-
stes; et consentit Cassianus, si adsit usus.
- Sed merito id negant Bonacina® et Pa-
laus 4.

Quid dr
diwipulo II
ne magl-
tro

An autem, concessa licentia pro ma-
gistro artis cum discipulo, possit ingredi
vel immorari discipulus sine magistro?
Negat Barchius apud de Alexandris®:
nisi ex aliquo impedimento magister non
potuerit ingredi aut immorari Affir-
mant vero alii, et de Alexandris putat
probabile; quia dictio *cum* aequivalet di-
ctioni *et*.

J u i l a
hot, no-
tant admit-
ti infantet
ante utam
lationi-

An autem possint admitti in clausu-
ram infantes nondum doli capaces? —
Affirmat Barbosa cum Navarro, Suarez,
Azor, Bonacina, Comitolo V, etc., quia
prohibitio principaliter afficit ingredien-
tes: cum ergo infantes non ligentur prae-
cepti ob carentiam usus rationis, nec
etiam moniales. — Attamen S. Congre-

gatio saepius declaravit oppositum (vide
de Alexandris ·). — Et tanto magis hoc
dicendum de *ameutibustax* quibus insuper
potest facile timeri periculum scandali. ”at

227. - Confessarius vero ingredi po-
test ad administranda sacramenta Poeni-
tentiae, Eucharistiae et Extremae Unctio-
nis moniali aegrotanti quae ad confessio-
nale non potest accedere. Et non solum
in periculo mortis, sed quoties ex prae-
scripto regulae dispensatur communio;
item quoties illa monialis communicare
consueverit. Ita communiter Bonacina
Barbosa8; et de Alexandris9 cum San-
chez, Rodriguez et communi, ex decla-
ratione S. Congregationis. — Debet au-
tem confessarius ingredi indutus super-
pelliceo et stola, atque sic ibi morari:
debetque egredi quin ad aliam monasterii
partem se divertat, etiamsi esset ad visi-
tandam aliam infirmam, quae tamen non
indigeat sacramentis. De Alexandris 10 et
Barbosa H. — Confessarius saecularis in-
trare debet sine socio; ut S. Congregatio
declaravit. Regularis vero debet habere
socium probatae vitae et maturae aetatis,
ex bulla Alexandri VII. — Dum autem
confessarius confessionem audit, debent
assistere comitatrices ad januam, ita
ut eum videre possint. Vide de Alexan-
dris 12.

e J1111
S. Ceift,
noa p».

”at

Î7’ê?n?

& <»

bet^i

Potest etiam confessarius ingredi et
pernoctare in monasterio, si monialis la-
boret in extremis. — De Alexandris ex
declaratione S. C.

p°le»t pu
hocurt

1 Cap 7. § 5. qu. 5. — · Loc. cit., qu. 6 et 7. — *Sanch.*,
Decal lib. 6, cap. 16 n. 43. — *Cattian. a S. Elia*, Arbor
opinion. moral., v. *Clautura*, num. 75. — · De Clauiaura,
qu. 4. punit. 4, n. II. — · Ti. 16. diip. 4, punct. 10, § 3,
n II. - *Barduut*, loc. cit., § (/muu/u *nella facollid*. .
· Loc. cit . qu. 5. — *tU AUx.*, loc. cit., qu. 8. — *Barb.*,
dt 018« il pol tpi-», alltg 102, num. 32. · A'avar., de
Rrgolarib., comment 4. n. fr» · *Suar.*, de Rcliff.» tr. 8.
ht» I, cap lü, num 2. · *Aior*, part. 1, lib. 13, cap. 8.

qu. 5. · *Bonae.*, qu. 4, punct. 1, n. 5. — 1 Loc. cit., qu. II.
— · De Cau<ura. qu. 4, punct. 4, num. 4. — · *Allef*. 102,
num. 49. — · Cap. 7. § 6, qu. I. - *Sanch.*, Decal., lib. 6,
cap. 16, num 44 et 45. · *Rodri^.*, Quaeat. regal., tom. I,
qu. 47, art 4. S. C. C, habetur apud Pallottini, v. *Mo-
Hastena monialium*, § 2. num 47. — · Loc. cit . qu. 2.
— u Loc. cit. — *AUX. VII*, comtit. *Felici taerarum*,
§ 5 de die 20 Oct. 1664; in Bullar. Mainardi. — ” Loc.
cit., qu. 2.

A Quando scilicet archivum est ita ple-
num scriptis, ut non possint ad crates de
ferri pro recognitione, absque notabili incom-
modo.

O Sanchez, *Decal.*, lib 6, cap. 16, n. 56
(dr etiam num. 42 et 43\ concordat uti-
que, sed non loquitur de substitutione alte-
rius.

Dummodo magibter non omnino dese-
rat opus assumptum aut abesse non debeat

pro majori diei parte, ut ipse Barchius limi-
tat et notat de Alexandris.

O Comitulus, *Resp moral.*, lib. 6, qu. 19,
u. 6, et qu. 22, aperte sustinet sententiam
negativam, afterens oraculum vivae vocis a
Clemente VIII prolatum.

227. - a) De Alexandris, loc. cit., qu. 3,
dicit concedi eo casu pernoctationem confes-
sarii «in sua molita mansione extra clausu-
ram, ut ingruente necessitate, illico praesto

Pitrtt iol
nate/ ca-
rt de la-

Potest etiam ingredi confessarius b) ad benedicendum monasterium a spiritibus infestatum. De Alexandris l cum Gavanto cl, Naldo <t ex declaratione S. C. — Anaudem ad exorcizandam obsessam? S. Congregatio die 10 Nov. 1582 annuit posse, si sacerdos sit probatae vitae; sed postea l Julii 1606 id prohibuit, et dixit potius impetrandam esse a S. C. licentiam, ut monialis illa exorcizetur in ecclesia exteriori monasterii. Vide de Alexandris *

Potest etiam confessarius post sacramentum collatum dare reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc.; et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui. Ita de Alexandris @.

Probabiliter dicunt plures apud de Alexandris 4, ex Glossa in cap. *Decet, de reg.jur.*, in 6°, quod si confessarius extraordinarius. ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit confessionem excipere vel perficere propter morbum, poterit postea iterum ingredi sine alia licentia. — Et idem dicunt, si monialis confessa statim advocet confessarium egressum ad dicendum peccatum oblitum; cum illud spectet ad idem iudicium.

Praeterea, sentit de Alexandris quod confessarius, postquam confessionem monialis infirmæ audierit, bene potest aliquod novum aedificium monasterii benedicere; et etiam deferre cuidam aliae infirmæ quamdam insignem reliquiam. — Sic etiam ait posse ob aliquam justam causam immorari in monasterio ad breve tempus ad intuendas officinas et ad tractandum aliquod temporale negotium.

* Cap. 7, § 6. qu. 8. — . Loc. cit., qu. 6. — ■ Loc. dt., qu. 9. — 4 Loc. dt., qu. 10. — *De Alex.*, loc. dt., qu. 9 — 1 Decal., lib. 6, cap. 16, n. 69 — 1 De Clausura, qu. 4,

esse possit ». Et ibi citat S. C. Deinde ipse addit confessarium posse < etiam per integram noctem assistere, si iudicio medici credatur brevi moritura ».

b) Obtenta tamen ad hoc speciali facultate, addit de Alexandris

<) Gavantus, *Man. Episcop.*, v. Monialium clausura, n. 37; Naldus, *Summa*, v. Monialis, n. 16, sicut et S. C. a Cajetanode Alexandris pro alio asserto citantur; praesens vero omittunt.

Etiam <ob curiositatem » inquit de Alexandras.

228. - Dubitatur 7°. *An qui est ingressus monasterium cum licentia incurrat excommunicationem aut graviter peccet, si finito negotio statim non egreditur?*

Resp. Γ. Non incurrit censuram, licet ipse multum immoretur, quia clausura statio SiX'nôa tum solum violatur cum sine licentia eenturaxn. usurpatur ingressus. — Ita Sanchez*, Bonacina ·; et Bordonus ac Zerola apud de Alexandris'.

Et hoc ait Sanchez ·, contra Rodriguez % procedere, etiāmsi quis immoretur ad malum finem; quia hic jam est cum licentia ingressus, ut concilium permittit. — Sed Bonacina⁹ censet quod, esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrit tamen excommunicationem papae reservatam in decreto Sacrae Congregationis edito jussu Clementis VIII die 22 Novembris 1602, ubi excommunicantur omnes *violantes clausuram ad malum finem*. Hunc enim ait jam violare clausuram immorando cum prava intentione. — Sed huic responderi potest quod, cum agatur de poenis, violatio illa stricte intelligenda est, prout intelligit concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2°. E contrario non excusatur a peccato mortali, si mora sit longa; quia delinquit adversus obligationem clausurae. Secus, si mora sit brevis; cum in hoc praecepto non immorandi bene admittatur parvitas materiae. Ita communiter Sanchez et Bonacina ¹⁰; ac Barbosa cum Miranda 'l et Rodriguez — Immo

punct. 4, num. 22. — *Bordon.*, part. 2. retol. 76. num. 74. .
' Cap. 7, § 3, qu. 4. — . Loc. dt., n. «A. — . Loc. cit., n. 22. .
S. C. et Re^ui, apud Bitrarri '·Loc. dt.-. n. 22.

228 - * fZerola, *Prax. episc.*, v. Moniales, ad S, v. *Quarto*, Lavet huic sententiae, negat enim excommunicationem incurrere eum qui ingressus cum licentia episcopi, rem haberet cum inoniali.

b) Rodriguez, *Quaes. regui.*, torn. l. qu. 47, art. 11, de peccato loquitur (quod ad praesens attinet) non de censura.

Sanchez, loc. cit., n. 69; Barbosa, *alleg.* 102, n. 58, et in *Trid.*, sess. 25, cap. 5, n. 99; Miranda, *de Monial.*, qu. 2, art. 20; Rodriguez, loc. cit., negant peccare mortaliter eum qui brevi moratur.

laoumib Sanchez I; ac Molfesius, Rodriguez et Mi-
(UmeStiT randa apud Bonacina, dicunt eum qui
parum immoratur excusari etiam a ve-
niali, tum quia sic usu receptum est etiam
apud viros timoratae conscientiae, tum
quia, cum hoc praeceptum sit morale,
morali modo accipiendum est. In hoc au-
tem brevem moram censet Diana l cum
Villalobos esse quadrantem.

Dubitatur 8°. *Incurretur excommu-
nicationem qui ingreditur cum licentia et
ex causa justa, sed simul cum intentione
prava?*

Sentit Bonacina 3 esse probabile quod
hic incurrat, quia non praesumitur supe-
rior in eo casu licentiam concessisse. —
Sed oppositum tenet de Alexandris4; et
merito id probabile censet ipse Bonacina
cum Rodriguez O et Zerola, quibus ad-
haeret quoque Sanchez rA Quia censura
fulminatur tantum in ingredientes sine
licentia, non autem in cos qui cum licen-
tia intrans, etsi cum malo fine: poenae
enim stricte sunt intelligendae, et prava
intentio non tollit primam ingrediendi
causam, propter quam data est licentia.

229. - Moniales autem clausuram vio-
lantes, nec non alii concedentes illis vio-
lare, sive eas comitantes aut receptantes,
pariter excommunicationem papalem in-
currunt: ex constitut. S. Pii V quae inci-

pit *Decoris*, edita 24 Jan. 1570 (apud San-
chez ·). — Ubi contra excusatur egressio,
si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) *mag-
ni incendit vel infirmitatis leprae aut lvaui
epidemiae*.

Nomine autem *epidemiae* declaravit
S. Congregatio (apud de Alexandris ·),
intelligi tantum veram et realem pestem.
— Sed dicunt BonacinaHolzmann ·; et
Sanchez · cum Navarro a>, Manuele et
Cenedo a>, venire non solum morbum
vere pestilentem, sed quemcumque mor-
bum contagiosum qui alios inficere so-
leat, prout est morbus S. Lazari, ignis
sacri et similium, casu quo monialis in-
firma non possit curari in monasterio sine
periculo infectionis aliarum. Idque infe-
runt ex cap. *Periculoso, de statu regt*,
in 6°, ubi prohibetur egressus moniali, *nisi
forte tanto et tali morbo evidenter earum
aliquam laborare constaret, quod non
posset cum aliis sine gravi periculo seu
scandalo commorari*.

E converso, recte ajunt Bonacina°
cum Rodriguez, Zerola, Gutierrez et Cor-
duba b>; ac Barbosa II, cum Miranda,
Sorbo et Cenedo (contra Navarrutn,
Azor, Suarez et Graffiis <>), non sufficere
ad egrediendum, infirmitatem gravem
sine periculo infectionis aliarum: tum
quia hic casus non excipitur in constitut.

Devil., lib. 6, cap. 16, n. W. — Molfts., Sum , part. I,
tr 7, cap. 20, n. 42. · Rtxiri^ , Quieti. regul., com. I. qu. 47.
an 1L- Miranda. dt Monialib., qu. 2. art. 20. · Bonae.,
dc CiAuiura, qu 4, punct. 4, n. 22. — 1 Part. 3, tr. 2, re-
-ol. 51. · Villa!., part 2, tr. 35, diff. 4% n. L — · Loc. cit.,
n. 18. — · Cap. 7, § 3, qu. 5. — Bonae., loc. cit. · Zerola,
Prax. epiteop., v Moniales, ad 8, v. Quarto. — S. Pius I,
dedar. Detori, § 2, de die 24 Jan. (a/. I Febr.) 1570; in
Bultar. Mainardi. — · Decal., lib. 6, cap. 15, n. 63 et 31,
et habetur in Bullar. Mainardi. — · Cap. 7, § 9» qu. 2. —
· De Clautura. qu. 1, punct. 9, num. 2. — · De Praec

pArticul., n. 592, Causae L — · Loc. dt., n. 35. · Matt
Rodri^, Quaest. regni., tom. 1, qu. 49, art. 4. — M De Chu-
sura, qu. 1, punct. 9, num. 18. · Rodri^., Quactl. regut,
tom. 1, qu. 49, art. 3, v. Circa quam. · Zerola, Praxis
epise., part. I, v. Moniales, v. 16 et part. 2, v. Moniales,
v. 14 Gutter., Canon, quaeis., lib. I, cap. 14, n. 7. —
11 Alleg. 102, n 20 ct 21. · Miranda, de Monialib., qu. 3,
art. 4. · Cenedo. Colicctan 31 ad sextum decretal., n. 2. —
Navar., dc Regular., comment. 4, n. 49. · Aeor, part. I,
lib. 13, cap. 8, qu. 1, v. Tertio. · Suar., de Rclig., tr. 8,
lib. 1, cap. 9, n. 9.

Rodriguez, loc. cit., qu. 48, art. 3,
v. *Secundo notand.* hoc habet de casu si-
mili, negat scilicet mulieres monasteria vi-
rorum ingredientes ex causa, sed cum prava
intentione censuram incurrere.

Sanchez, toc. cit., n. 69, adhaeret, qua-
tenus loquitur de eo qui finito negotio non
egreditur, sed immoratur ex pravo fine, quem
negat incurrere censuram. Cfr. etiam cap. 17,
n 28, ubi de eodem casu eodemque modo ac
Rodriguez tractat.

229. - ·) Navarrus, de Regular., com-
ment. 4, n. 48 ct Cenedo, Colicctan. 31 ad
return Decretal., num. 2, assertum hoc per-

spicue indicant dicendo epidemiam contineri
in verbis cap. *Periculoso*.

b> Corduba, *Compnd. Privil. FF. Minor.,
addit, ad v. Clausura monialium*, § *Notan-
dum quod determinatio*, ita sane primo te-
net, negans posse eo casu e clausura exire,
sed in tine contrarium tenet. Sorbo autem
vel potius Casarubios, *ibid.* v. Clausura mo-
nialium, *vers. Quintus casus*, concordat.

Jacobus de Graffiis videtur potius sen-
tentiam tenere, S. Alphonso probatam; nam
scribit, *Dccis. aur., part. 1, lib. 4, cap. 23,
n. 17*, excommunicationem non extendi « ad
monialem evidenter ct graviter infirmam,

S. Pii; tum quia alias magnum sequeretur damnum clausurae, cum tales morbi in monasteriis sint frequentes.

Docent autem Sanchez l et Bonacina * monialem, finita curatione, aut cessante causa egressus, statim teneri reingredi. Illud tamen *statim* recte dicunt intelligi moraliter; unde excusant monialem a mortali, si moretur extra per unum vel duos dies. — Item ait Sanchez · illam non incurrere excommunicationem, si extra commoretur; quia ipsa jam egressa est cum licentia.

Quamvis autem in cap. *Periculoso* fiat mentio de sola causa incendii, etc. (ut supra); bene tamen ajunt Sanchez 4, Bonacina *; ac De Alexandris e cum Navarro et Barbosa, sufficere ad egrediendum causas similes, ut bellum imminens, inundatio fluminis, aut aedificii ruina d.

Quando vero patet aditus et tempus, nempe si periculum patitur moram, requiritur omnino ex praefata bulla S. Pii V ad egrediendum, licentia in scriptis ab episcopo, et etiam a praelato regulari, si monasterium sit exemptum; cum ibi dicatur: *Sitque causa haec cognita, probata, atque in scriptis expressa per Superiores, et simul per Ordinarium*

An autem *incurrat excommunicationem monialis, egrediens extra monasterium ad unum tantum pedem?*

Negant Graflius f), Naldus Dt Merolla; et adhaeret Croix\ si statim redeat. Sed probabilius affirmant Bonacina s et Sanchez ·. — Valde tamen rationabiliter excusanda est (cum Sanchez) monialis, quae non egreditur toto corpore extra

clausuram; ut dicunt Sanchez¹⁰ et Bonacina n.

Notandum hic ex decreto Clementis VIII (apud Pellizarium ,a)t unamquamque monialem debere solam dormire; ideoque tot cellas in unoquoque monasterio faciendas esse, quot ibi degunt moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regul. (apud Ferraris ia). — Sic etiam S. C. Episcop. et Regul. (apud eundem Ferraris u) pluries statuit, puellas commorantes in monasteriis monialium, causa educationis, debere habere locum separatum a monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

230. - Haec, quoad clausuram monialium.

Adest autem alia excommunicatio Papae reservata, contra mulieres violantes clausuram religiosorum, lata a S. Pio V in bulla *Regularium*, anno 1566 (24 Octobris), et in alia Gregorii XIII *Ubi gratiae*, edita 13 Junii 1575 (quas referunt Bonacina ia, Salmant.¹⁶ et Sporer n). — Hancque excommunicationem incurrunt non tantum feminae, quae, praetextu facultatum, praetendunt ingredi in monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit Gregorius XIII; sed etiam illae, quae sine tali praetextu conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam bullam editam die 16 Julii 1570, quae incipit *Decet Romanum Pontificem*, idem S. Pius V declaravit, dicens: *Declaramus, fuisse ct esse mentem... nostram, quod dictae litterae non solum ... comprehendant mulieres habere praetendentes...mdulta ingrediendi monasteria, sed etiam ...quascumque mu-*

Moniali«
debet iota
dormire.

EducanJjc
locum
beant 1
mom.

Exc.camun-
nicatio con*
tr» rnuHe-
rca violan-
te. ciiuw
ram relixio
*omm.

core prehen
dittdamin
grcdientlei
alne prae-
textu tacui*
Uiom.

¹ Decal., lib. 6. cap. 15, n. 60. — · l>c Cl.nut.. qu. I, punct. 9, n. 21. — ' Loc. cit., cap. 16, n. — « Loc. cit.. cap. 15, n. 37 ct 44. — · Loc. cit.. n. 6 ct 7. -Cnp. 7, p. qu. 2. · *Nator.*, de Recular., comment. I, n. 48 · *Darb.*, allej. 102, n. 22 · *Mcrolla*, Thcol. mor. diap. I, cap. 2, n. 501 ct 502. — 1 Lib. 4, n. 85, ct lib. 1, n. 673. — · Loc.

cit.. qu. 1. punct. 6. n.6. — · Loc. dt., cap. 16, n. 70. — *Sattcb.*, loc. cit. H Loc. cit. — “Loc. ch. n. 6. — ·. De MonUlib., cap. 7, qu. 17, n. 22. — u Biblioth.. v. *Moniale**, art. 2, n. 7. — » Loc. cit., art. 1. n. 6. — “ Qu. 5. punct. 3. n. l» — ** Tr. 15, Je «latu reltg., cap. 5, n. 176. — 11 Suppi Decal, cap. 2, n. 159.

ito quod cum aliis morari non possit absque scandalo ct periculo aliarum monialium ».

d» Sanchez, Bonacina et Navarrus solum exemplum belli imminens ab haeticis vel infidelibus afferunt.

Verba haec sensum profecto sed non textum referunt,

D Jacobus de Graffiis, *loc. cit., num. 15*; Naldus, *Sum.*, v. *Clausura*, n. 1, loquuntur

lures alias, lam in genere, quant in specte. — Et ita communissime et recte tenent Palaus', Suarez · Bonacina ·, Navarrus⁴; et Salmant.⁶ cum Lezana, Pellizario, Garcia, etc. (contra Laymann, Delbene etc.). Idemque docet Sanchez⁸: qui cum Suarez b⁹ dicit, quod auctores ideo contrarium tutati sunt, quia non legerunt praefatam declarationem S. Pii V.

Nec obstat id quod objiciunt Laymann et Delbene apud Salmant. % nempe quod, cum Gregorius XIII innovaverit solam priorem constitutionem Sancti Pii V *Regularium*, faciendo tantum mentionem de feminis praetextu facultatum ingredientibus; videtur secunda constitutio S. Pii *Decet Romanum Pontificem* vel non fuisse promulgata, vel non recepta. — Nam respondetur, ex eo quod praefata secunda constitutio fuit posita in Bullario S. Pii, et ex praxi atque stylo S. Poenitentiariae satis ostendi, quod praefata secunda constitutio jam fuit promulgata et usu recepta.

E hic insuper notandum, quod ex bulla Gregorii' regulares, praesertim superiores, praeter poenas suspensionis a divinis, et privationis officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latas in bulla S. Pii, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciant vel permittant mulieres, praetextu facultatum, in eorum monasteria.

1 Tr. 16. disp. 4, punct. 8, n. 1. — · De Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 7, n. 9. — · De Clausura, qu. 5, punct. 3, n. 1. — · Man., cap. 27. n. 176. — · Lceana, Sum., tom. 1, cap. 10, num. 9. — · Pcllia, Manuale Regul., tr. 5, cap. 6, num. 41. — · Huron. Garcia, Politica cede», tr. 13. diff. 2, dub. 4, n. 8. — · Laym. lib. 4, tr. 5, cap. 12, n. 4. — * Decal., lib. 6, cap. 16, num. 79. — 1 Loc. cit., n. 2. — · De Kelif., tr. 8, lib. 1, cap. 7, num. 6

230. - Delbene, *de Immun, eccl., cap. 19, dub. 76, n. 1 et 2* dicit utique non esse improbable quod non comprehendantur; sed, *n. 10*, communius et multo probabilius esse quod contrahant excommunicationem etiamsi ingrediantur sine praetextu facultatum.

Scilicet Suarez, *de Relig., tr. 8, lib. 1, cap. 7, n. 9*, dicit primo se non vidisse hanc declarationem; sed concludit se post haec scripta invenisse motum proprium S. Pii V, ideoque omne dubium cessare.

¶ J Salmant, *loc. cit., n. 175*, hanc rationem allerunt pro sententia Laymanni et Delbene; sed eam rationem non tribuunt his auctoribus, qui revera *II*, cc. eam non habent.

An autem regulares admittentes feminas ingredientibus sine praetextu, incurrant excommunicationem? — Negat Filliuccius ac Bonacina ¹ putat probabile. Quia S. Pius jam declaravit mentem suam quod in prima bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine praetextu; sed Gregorius hoc non declaravit.

231. - Excipiuntur tamen ab hac prohibitione:

excipiuntv
malirtv

1°. Reginae, electrices a², et similes, earumque filiae; ut docent Suarez⁸, Sanchez ·, Bonacina ¹⁰.

2°. Fundatrices quae fundum concesserunt, vel situm monasterii, vel propriis sumptibus illud aedificare fecerunt, aut redditibus dotaverunt; quibus insuper permittitur decens comitatus aliarum. Sporer ¹¹ et Elbell^f. — Hoc tamen declaravit regnans Pontifex Benedictus XIV in bulla *Regularis* intelligi, dummodo habeant privilegium a Sede apostolica in forma brevis, illudque exhibeant locorum Ordinariis vel praesulibus monasterii.

3°. Feminae necessariae ad curationem alicujus religiosi (intelligendum, cum licentia superioris); vel quae fugerent ad evitandam necem. — Sporer b⁹ et Elbel

Nomine autem *conventus*, dicunt Palaus¹⁴; et Elbell¹⁸ cum Sanchez, Laymann

Quod r

et 6. — · Decal., lib. 6, cap. 17, num. 5. — “ Loc. dt., punct. 2, num. 5. — u Suppl. Decal., cap. 2, num. 159, II (c(r. n. 156, IV). — 11 Theol. decal., part. 6, num. 660. — · Brnd XIV, Bulla *Regularit*, de die 3 Januarii 1742. 5 8. — “ Loc. cit., n. 661. — “ Tr. 16, diip. 4, punct. 8, num. 6. — u Tbeol decal., part. 5, num. 670. — · Sanch., Decal., lib. 6, cap. 17, num. 20. — · Laym., iib. 4, tract. 5, cap. 12, n. 5.

d) Filliuccius videtur contrarium tenere: « Non tantum mulieres ingredientibus incurrere excommunicationem (ita ille, *tr. 15, cap. 5, n. 119*), verum etiam praelatos religiosorum, si id permittant praetextu dictarum facultatum. Et probabile est etiam quoscunque religiosos admittentes, ex bulla Gregorii XIII *Ubi gratiae* ·. Sed Bonacina id intelligendum putat, · si religiosi permittant feminas ingredi praetextu facultatum ».

231. - ·) Auctores citati non nominant electrices, sed reginas, imperatrices earumque filias.

Sporer, *Suppl. Decal., cap. 2, n. 159, II*, de hoc sūet.

et aliis, non venire domos privatas, seu residential ubi unus vel alter religiosus habitare consuevit; quia hae nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit Elbel, ubi religiosi degunt causa aedificandi monasterium: nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut communitas regulariter jam vivere possit. — Caeterum ait idem Elbel quoad modum servandi clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate superiorum approbatas; non autem eas, quae potius abusus et corruptelae dicendae sunt. — Dicunt autem Barbosa, Bonacina etc., *Sacristias* regularium etiam esse clausuram; sed Pater Ferraris d^o asserit, praxim fere undique esse contrariam.

232. - Hic autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in Jure, et in casu reservato in dioecesi Neapolitana, viris colloquendi cum monialibus. — Pro hac sciendum, in concilio Lateranensi anno 1179; ut habetur in cap. *Monasteria, de vita et honest, cleric*^ latam fuisse excommunicationem ferendae sententiae ab episcopo contra laicos, et suspensionem in clericos, frequentantes monasteria monialium, his verbis: *Monasteria sanctimonialium, st quisquam clericus sine manifesta et rationabili causa frequentare praesumpserit, per episcopum arceatur; et si non destiterit, ab officio ecclesiastico reddatur immunis: st laud, excommunicationi subdantur.*

Per quot autem vices haec frequentia constituatur, Glossa in cit. cap. *Monasteria* censet constitui per duas vices; scilicet in uno dic, vel duobus continuis, ut dicit Gratianus <». — Verum communius Navarrus et Manuel putant, constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam Sanchez * et Bonacina .; vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem Sanchez et Bonacina; aut quater in eadem hebdomada, ut ait Bonacina. — Qui contra addit, cum Navarro et Manuele apud Sanchez, non constitui frequentiam, si sit quaeter in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu, dicit Barbosa b^o, posse episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem regulares, ipsis jam prius specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum monialibus, in octava Synodo, anno 787, ut habetur in can. *Dif- finimus 21, caus. 18, qu. 2*, ubi: *Adulterium ... intercipit cohabitationem, si habeat aditum monachus ad monacham ~ secreto singulariter ad colloquutionem.* — Praeterea in decreto S. Congregationis edito, jussu Sixti V, anno 1590, regularibus colloquentibus cum quibuscumque monialibus, sive sui, sive alterius ordinis, vel cum qualibet muliere in monasterio degente, imposita est poena privationis officii, vocis activae et passivae, ipso facto incurrenda. — Confessariis autem regularibus fuit interdictum, in aedibus monialium monasterio contiguus pernoctare,

QuMrdr'i/n
adiit fre-
quentia.

Poenie
contra re-
gulare» ac-
cedentes ad
colloquen-
dam.

§76c/,Theol. Decal., part 5, n.670.— 1 Loc.cit., n.671 — Barb., in Trid.. seas. 25, cap. 5, n. 115. . Navor.t de Recul., comment. 4, n. 61, v. *Quibus addo* . Man. Rodrt/ç., Quaeit. recul., tom. I, qu. 45, art. 2. — . Decal., lib 6. cap. 16, n. lit. — 1 De Claus., qu. 3, punct. 2, n. 4. —

Sanch., loc. cit., n. lit. . Bomoc., loc. dt. . Vovar.. loc. dt. . Man. Rodr, loc. cit. . Sanch., loc. dt., o 110. — Concil. Nicarn II, septimum generale, aL octavum. — Sixtus V, Decret. S. C. BE. et RR. (refertur ap. Birxarri in decreto Urbani VUI. fol. 24, edit. 1063)

c^o Auctores citati (praeter Elbel) loquuntur de domibus, in quibus religiosi ad tempus commorantur.

d) Bonacina, *de Claus., qu. 5, punct. 1, n. 4*, sic distinguit: 1° sacristiam ad quam non patet aditus nisi per claustra monasterii, subjici clausurae; 2° sacristiam ad quam aditus non patet nisi per ecclesiam, non subjici clausurae; 3° denique sacristiam quae duas portas habet, unam in ecclesia alteram in claustro; « probabilius arbitror hujusmodi sacristiam, inquit, nomine monasterii comprehendendi..., consequenter ibi clausura servanda est »; hoc tamen non omnino certum

esse, ideoquesenon damnare religiosos, qui, ubi est receptum, feminas in sacristiam, admittunt. Et de hac ultima sacristia, quae scilicet duas portas habet, Ferraris, v. Conventus, *art. 3, n.14*, dicit praxim fere ubiqueesse contrariam, contrariam nempe opinioni quae vult subjici clausurae.

232. - «J Quisnam sit ille Gratianus, qui hic citatur, nescio; sed certe hoc habet Llamas, *Method, curat., Appendix, § 4*.

b^o Barbosa, *alleg. 102, n. 70*: « Ego tamen, inquit, melius credo dicendum istius frequentiae declarationem, si ea intercedat in hoc casu, remittendam esse judicis arbitrio ».

Saautia
ex tjtclan-
era.

PocE=c con-
tra ckrico-
»at lifcoi
fteqoeo(an-
te DOOM-
iitrii mo-
aiabvm

aut facere ut alii pernoctent, vel alias se-
cum retinere; item, ne in iis cibum su-
mant, extra tempus confessionum gene-
ralium. — Et haec lex verius obligat sub
mortalibus; ut docent Bonacina¹ cum Sayro² t),
Homobono et Barchio; ac Ciera³ cum Po-
testà, Verricelli⁴, Donato, Llamas⁵ et
Manuele⁶ f) (contra Navarrum⁷ et Pa-
laum); ex decreto S. C. Concilii, edito
1 Julii 1626⁸, ubi declaratum fuit, regu-
lares accedentes ad monasteria monia-
lium contra formam praefati decreti, editi
mandato Sixti V, *ultra poenas, incur-
rere etiam poenam peccati mortalis*.

I, -
ceatiamim-
pcimbant a
s.
Poßia
qtieammm
re'łhi^ea-
äänf
^tcm h>c notandum, quod in praefato
decreto Sixti V dictum fuit regulares
tantum a S. Congregatione impetrare
posse licentiam ad colloquendum cum
monialibus. — Sed eadem S. C. Concilii h>,
in alio decreto (in extensum relato a Bo-
nacina¹ et a Ciera⁴) de mandato Ur-
bani VIII, 20 Nov. 1623, concessit *loco-
rum Ordinariis, ut, quatenus sibi visunt
fuerit in Domino expedire, licentiam con-
cedere possint per quatuor vices ad sum-
mum quolibet anno, cuique regulari, ut
moniales sibi in primo et secundo tantum
consanguinitatis gradu conjunctas con-
venire et alloqui possit. Id vero..., ut nullo
modo liceat diebus festivis, aut Adventi[^]
Quadragesima, feria sexta, sabbato et
vigiliis; praedictaque licentia obtenta ab
Ordinario, et ab alio ad quem spectat
eam concedere, assignetur confessorio*

*ordinario monasterii, qui penes se reli-
nere debeat, isque associet et praesens sit;
et auseulatrices de more, non aulem aliae,
assistant: praedictaque licentia pro dic ct
hora certa, et in scriptis concedatur, iu
librisque concellariae ejusdem Ordinarii
adnotetur. Quod si Ordinarii... aliter, quam
servata forma supradicta, licentias con-
cesserint vel permiserint, sciant se inten-
tionis Sanctissimi Domini nostri trans-
gressores..., regulares autem poenis iu
siipradicto decreto (scilicet, Sixti V) con-
tentis, ac si nullam licentiam obtinuissent[^]
se noverint addictos, etc.*

Sed postquam haec scripsi >, inveni 卅*
quod, cum apud S. C. Concilii factum Ordium-x
fuisset quaesitum, an regulares accedendo S2/ 卅
ad colloquendum cum monialibus sine qooüe'
licentia episcopi, peccent mortaliter,
etiamsi accedant ex rationabili causa?
S. Congregatio die 26 Nov. 1672 (ut ha-
betur apud Monacelli⁵), responut, non
licere sine licentia episcopi A Et idem
habetur in bulla *Gravissimo*, edita die
31 Octobris 1749 a Benedicto XIV, in
qua refertur, vetitum fuisse regularibus a
S. Congregatione, accedere sine licentia
episcopi ad monasteria monialium, nec
etiam ipsis subjecta. — His autem posi-
tis, videntur hodie regulares (quidquid alia
decreta prius statuerint, quae in desuetu-
dinem abierunt) licite posse accedere to-
ties quoties ad colloquendum cum monia-
libus, ex licentia episcopi.

¹ Dt CUut , qu. 3, punct. 4, num. 4. - Homob., de
caalb. reeerv.. part. 2, cap. 5, sect. 3, § Quarto inci-
dunt - Barco Sptcchlo, cap. 9, de' Pariatori e porte.
S La monaca clu paria. - Diia. 6, qu. 3, n. 26, v. 14-
rum. - roUUa, Exam, ecd, torn. I, num. 1466 cl 1466. -

Donal t Praxis, loo. 4, tr. 6, qa. 5, num. 5. — Palaui
tr. 16, disp. 4, punct. 11, num. 6. — ' Loc cit., nam. 4. —
1 Loc. dt., n. 26. — Dccrct. S. C. EE. ct /?/?., cfr. BLMuri
CollecUn., foi. 24, edit. 1863. — Appendix ad Formolar,
lot». 1.

¹ Sayrus, *Clav.*, lib. 3, cap. 7, num. 25,
citatur pro ratione tantum hujus sententiae,
quod nempe gravis poena temporalis adjecta
legi praesertim ecclesiasticae, indicat eam
sub mortali obligare. Quod Navarrus, infra
citatus, negat, *Man.*, cap. 23, η. 55 et seqq ,
nisi aliter constet de mente legislatoris.
Verricelli, *Quacst. mor.*, tr. 8. qu. 66,
n 11, iu sane docet, sed addit: Fateor tamen
oppositam sententiam esse probabilem ac tu-
tam in conscientia».
Llamas. *Methodi append.*, § 4, male ci-
tatur a Ciera; non enim est ad rem allegatio.
f) Manuel Rodriguez, *loc cit*, qu. 45,
art. 4, non salis accurate citatur a Sanchez (a

quo allegationem mutuatus est Ciera); negat
enim accessum hunc esse plus quam veniale.
t) Habentur apud Pallottini aliae et qui-
dem similes declarationes S. C. C., v. Mona-
steria monialium, § 2, n. 31.
h) Lege: S. C. Negotiis regularium prae-
fecta.
O Hanc adnotationem addidit S. Doctor
inde a quarta editione.
f) Et habetur apud Pallottini, *loc. cit.*,
n. 31, in nota, et quidem ibi S. C. C. decla-
ravit nullam, quantumvis honestam et ratio-
nabilem, causam eximere a gravi culpa re-
gulares accedentes ad moniales sine episcopi
licentia. [?]

Haec praescripta sunt de jure com-
muni.

in omnibus autem fere dioecesibus,
et signanter in Neapolitana, adest casus
reservatus cum excommunicatione *in lo-
queutes, sine archiepiscopi vel vicarii mo-
nialium licentia, cum monialibus in mo-
nasteriis etiam exemptis, vel cum aliqua
aut aliquibus earum, etiamsi sit con-
versa aut novitia, sive educationis, sive
alterius rei causa ibidem commoretur;
conjunctis in primo vel secundo consan-
guinitatis gradu dumtaxat exceptis. De-
clarantes, quod qui facultatem obtinuerit
loquendi cum aliqua praedictarum, non
possit data opera et ex professo cum aliis
loqui. Insuper (excommunicantur) ii prae-
sertim, qui cum aliqua ex praedictis aut
coram ipsis, tam in monasteriis, quam
conservatoriis, seu collegiis, commoranti-
bus, de rebus obscenis per verba aut
actus impudicos, praesentes egerint; ab-
sentes vero, per litteras aut internuntios.
Nec non viri aut mulieres, sive intra, sive
extra monasterii vel conservatorii, aut
collegii septa, qui praedictas litteras vel
mandata detulerint.*

233. - Dubitatur 1°. *An in tali prohi-
bitione veletur solus accessus, sine collo-
cutione?*

Affirmant Sanchez 1; et Bonacina 1

1 Deval., lib. 6, cap. 16. n. 113. — · De Clauv, qu. 9.
punct. 1, n. 3. · Aatvir., de Regular. Comment. 4, n. 61,
v. Quinio. Inttoc., in cap Monasteria, dt vita et honeet
cleric. Radn tom. 1, qu. 45, art. 2. — · Cap. 7, § 10,
qu. 1. Joseph. de Januar., dc Casib, reeerv., part. 1.
retcl. 34. n. 15. · Loc. cit., qu. 1« · Ascan. Tatnbur.,
de Jure Abbatiatar.. diap. 25, qu 8, ad 1. Januar , loc.
cit. — · Loc. cit., n. 2, · Graff., Consil.. lib. 5, consil. 22,
de »ent. excom., num. 23 · Hornob., de Caxib reserv.,
pari 2, cap. 5, v. Secundo hoc casu. — Merol!., diip 1,
cap. 2, num 625. · Pasqual., Observai in Lauret, de

cum Navarro, Innocentio et Rodriguez.
Hinc dicunt prohiberi accessum ad mo-
nasterium, etiam ad inspiciendas monia-
les. — Sed probabilius de Alexandrie · ex
Januario et Jordano b», dicit, vetari ac-
cessum formalem, scilicet cum effectum;
unde accessus prohibitus duo importat
copulative, nempe accedere ad locum, et
colloqui. Sic enim clare colligitur ex ci-
tato Can. *Diffinimus* in quo simultanée
prohibetur aditus, ad collocutionem; et
ex decretis mox supra relatis, editis de
mandato Sixti V et Urbani VIII, ubi sem-
per fit mentio copulative de accessu, et
colloquio.

Hinc probabiliter dicunt Diana <); De
Alexandris 4 cum Lezana Tamburinio
et Januario, et consentit idem Bonacina 6
cum Graffiisel Homobono (contra Merol-
lam et Pasqualigo), per se loquendo, non
esse vetitum colloqui cum monialibus e
domo propinqua; quia deficit accessus.—
Sicut nec etiam scribere; ut Bonacina ·,
Mazzotta 7; et De Alexandria · cum Bar-
bosa, Riccio, Tamburinio, Januario et
aliis. — Sic etiam non prohibetur colloqui
per nuntium transmissum. Bonacina · cum
Graffiis ct Homobono ac Mazzotta 10
cum Quarti, Januario ct Diana.

Dixi: *per se loquendo*. — Nam, juxta
casum reservatum Neapoli (ut bene notant

Franchit, num 1124. — · Loc. cit.. punct. 2, num. 5. —
· Append, de Casib. rcaerr., cep. 2, j 1, n 5. — · Loc
dt , qu. 1. · Barbes., de Jure cede., lib. 1 cap. 44,
num 170. Cfr. alleg. 102, nuxn. 81. · Ricci, Praxis aurea,
part. 2, resol. 66. · Ascan. Tambur., loc. cllm disp. 25.
qu. 8, ad 3. · Januar, loc. du, resol. 34. num. 49 —
· Loc. dt., num 2. · Jacob, dc Graff, loc. ciL. coniti. 22,
n. 29 (non citatus pro hoc a BonacJ. — M Loc. dt., n. 5.
Quarti, de Casib. reierv , sect 1, cap 1. cas 4, difT. 5. -
Jartuar.. loc. dt., n. 49. · Diana, part. 3, tr. 2, retol. 48.
not 2.

233. - a? Affirmant quatenus dicunt pro-
hiberi accessum causa loquendi *vel* aspectus
activi aut passivi. Negant tamen prohiberi
accessum alio fine. Innocentius vero bre-
vius: « Non tamen ad loquendum cum eis
[debent accedere] nec domos suas frequentare
quis debet ».

b) Jordanus Pax, lib. 7, tit. 12, n. 60, vi-
detur utique sic tenere, non tamen adeo
clare loquitur.

<) Diana, part. 3, tr. 2, resol. 48, v. Nota 7,
hanc utique sententiam affert, sed addit:
« Licet contrarium, et magis probabiliter ten-
endum sit, quia principaliter et per se pro-

hibetur in tali casu ipsa collocutio, accessus
vero ad monasterium prohibetur per acci-
dens ».

d) Lezana, Sum., v. Moniales, num. 20,
citatur utique a Cajelano de Alexandris, sed
male; dicit enim incurrere in censuram eum
qui cum moniali praesenti loqueretur per
interpretem, et addit: « Idem de eo qui lo-
quitur cum moniali, quae est intra clausuram,
ex domo propinqua illi, tenet contra Graffium
Diana ».

Homobonus, loc. at., v. Quartofamuli,
non citatur pro hoc asserto a Bonacina, ne-
que id habet.

Probabi
lia* vetatur
·olo· acccs-
collocutio-
ne.

Probabili*
ter non pro-
hibetur lo-
qui e domo
propinqua.

Nec u-ri-
bere.

Nec loqui
per nun-
tium

Limitatio
pro dioccesi
ncapolita-
na.

Ciera l et idem Mazzotta †, incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur c domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum moniali nihil respondente. Ibi enim excommunicantur» non solum colloquentes, sed simpliciter *loquentes*; item omnes *absentes*, qui cum moniali, vel alia degente in monasterio vel conservatorio *de rebus obscenis egerint per litteras aut internuntios*.

234. - Dubitatur 2°. *An loquentes per nutus aut signa non obscena, incurrant casum reservatum?*

Affirmant Mazzotta 3 cum Quarti, Januario, Graffiiis et Baucio; quia conceptus bene alteri manifestantur tam verbis, quam signis. — Sed merito probabile putat oppositum ipse Mazzotta cum Pellizzario a), Tamburinio b) et Diana †; nam locutio per signa non est proprie locutio : prohibitiones autem, tanquam odiosae, stricte sunt intelligendae.

235. - Dubitatur 3°. *An sit peccatum mortale, semel colloqui cum moniali?*

Loquendo de jure communi Sanchez 4 cum Navarro censet, quod etiam frequenter et sine justa causa cum monialibus colloquentes non peccent mortaliter, nisi ipsi post monitionem episcopi non desistant. — At dicunt Bonacina 6; et De Alexandras e cum Miranda, Rodriguez et aliis, ex decreto S. C. 1 Julii 1606 a), quod hujusmodi monasteria frequentantes, licet non incurrant poenas nisi post monitionem

episcopi: tamen non excusantur a mortali, quia in decreto S. C. Concilii (edito, ut supra, jussu Sixti V) imponitur poena valde gravis, quae non solet imponi nisi pro gravi culpa. — Sed huic responderi potest, id ibi dispositum esse tantum circa regulares.

Loquendo vero de casu reservato in nostra dioecesi, nulli dubium, peccare mortaliter qui adhuc semel, per tempus notabile, loquitur cum moniali; ut bene ajunt Mazzotta 7; et Ciera 8 cum Januario et Quarti. — Ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

236. - Dubitatur 4°. *An in hujusmodi locutione detur parvitas materiae?*

Negat De Alexandrie; idque probat ex decreto S. C. edito 1 Maji 1669, approbato a Clemente IX, ubi: *S. Congregatio Concilii Tridentini, habita notitia, quod nonnulli regulares absque licentia crates monialium adire et frequentare non dubitent, praetendentes non esse prohibitum per breve tempus, etiam ad quadrantem horae cum dimidio, moniales alloqui; ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem praedictam improbens ac damnans, declaravit, regulares qui ad monasteria monialium, quamvis ipsis regularibus subjecta, absque legitima facultate accedunt colloquendo etiam per quodeumque modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mortaliter, eosque poena excommunicationis,privationis*

Probabiliter loquen per signa non debet non incurrit casum.

Semel colloqui non peccatum mortale

• Dise. 6, qu 3, natn. 13. — • Append. de C«ib. reterv., cap. 2, § I, num. 5. — • Loc. cit. - Quarti, de Casib. reaerv., «ea. I, cap. I, cat. 4, diff 3. - Januar., de Caub reter*, part. I, reaol. 34, nam. 49. • Graff., Pract caiuutn reter*, lib. 2. cap. 5, nnm. 33 • Bauciut, Cuui lingulares conte . cat 224, v Petri 1. — Maa-otia, loc cit — * Decal., Ub. 6, cap. 16, num. 120. •

Navar., Man., cap. 25, num. 110, v. Trigesimo secundo. — • De Claut., qu. 3, punct. 3, num. 1. — • Cap. 7, § 10, qu. 2. Miranda, de Monialib., qu. 4, art. 1. • fiodrig., tom. 1. qu. 45, art. 4. — • Loc. cit., cap. 2, § 1, n. 5. — • Dits. 6, qu. 1, num. 9, . Januar., loc. cit., num. 13. • Quant, loc. cit., cas. 4, diff. I, v. Secunda cauta. — • Cap. 7, § 10, qu. 3.

234 - † Pellizzanus, *de Monialib., cap. 5, n. 215* (edit non correct.), probabile existimat, eo quod dicit de ratione quae excusat loquentem per interpretem • videri posset alicui valere etiam in casu quo quis monialem alloquatur signis ac nutibus ► .Sed concludit • Ego quidem in praxi puto consulendam et sequendam esse opinionem Dianae (contrariam) ut favorabiliorem animae».

Ascanius Tamburinius, *loc. cit., ad 3*, male citatur a Mazzotta; nam haec solum dicit • An per nutus et signa moniales alloquens incurrat dictam excommunicationem... Respon-

det affirmative GraffT. » Diana pejus citatur a Mazzotta; ipse enim assertive, *part. 4, tr. 2i resol. 48*, v. Nuta 2, pronuntiat: « Qui per nutus et signa moniales alloquitur, incurrit in excommunicationem, quidquid asserant aliqui neoterici ».

235. - a) Habetur simile decretum S. C. C. de dic 11 Maji 1669, apud Pallottini, v. Monasteria monialium, §2, n. 31, ubi dicitur posse hos regulares poenis statutis ab Ordinario coerceri.

236. - « Habetur apud Pallottini, *loc. cit., num. 31*, sed sub die 11 Maji 1669.

vocis activae et passivae, aliisque statutis poenis posse ab Ordinario, tanquam Sedis apostolicae delegato, coerceri. — Ex verbis igitur illis *per quodeumque modicum temporis*, infert De Alexandris b), non dari parvitatem materiae in tali collocatione.

Aicuttta

Affirmant tamen communiter Bonacina Diana Mazzotta³ cum Quarti, Verricelli et Tamburinio; ac Ciera⁴ (cum Januario), qui ait, parvitatem materiae ab omnibus in hoc admitti debere. — Et merito. Nam adhuc in praeceptis divinis datur materiae parvitas quae excusat a mortali: nisi (ut communiter doctores tradunt) in qualibet parva materia reperiatur tota malitia culpa, ut est in perjurio, re venerea et simonia.

«t Discrepant vero auctores in assignando, qualis sit in tali collocatione parva materia. — Ciera⁶ cum Januario censet, esse pauca verba: quae Merolla putat esse decem verba *O*. — Diana autem et Mazzotta^d putant, esse spatium unius *Miserere*, et aliquid amplius. — Demum Quarti et Verricelli (apud Mazzotta) dicunt, esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat De Alexandris) in decreto Clementis IX reprobata fuisse hanc opinionem: licet enim ibi prohibeatur collocutio per quodeumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantum de regularibus, quibus utique valde strictius vetita est collocutio cum monialibus. Nec etiam ibi omnino videtur (ut censet Ciera) rejectam esse opinionem Quarti, nempe, quadrantem esse mate-

riam parvam; nam ibi verius non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis: *Praetendentes non esse interdictum per breve tempus, etiam usque ad quadrantem horae cum dimidio*. Propositio copulative damnata est, scilicet, quod sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio

Si quis autem multoties, per plurimos dies, colloqueretur cum aliqua moniali per aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile: difficulter eum excusarem a mortali, et ab excommunicatione. Quia tales collocationes, licet non physice, moraliter tamen conjungi videntur.

237. - Dubitatur 5°. *An liceat colloqui cum moniali ob necessitatem vel utilitatem spiritualem, sine licentia?*

Affirmant Diana⁷ et Lezana, de Januario, Peyrinis, Bordonus etc. apud Mazzotta⁸. — Quia non praesumitur prae-

latus velle impedire spiritualem monialium profectum; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum moniali.

Sed negat Ciera⁹; et illi omnino ipse adhaereo. Nam si aliis permetteretur loqui

cum monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cum facile plurimi hallucinarentur; et ideo bonum commune praeferrī debet privato. — Praeterquam quod, in nostro casu, vix unquam cessat adaequate (nec etiam in particulari) finis prohibitionis: eo quod de facili in tali collocatione subest periculum, quod inter se

³ De CUu., qu. 8, punct. 3, n. 1. — Part. 3, tr. 2, retol. 48. v. A'oXa 6. — Append, de Caaib. re*crv., cap. 2, § 1, n. 5. Quarti, de Quib. reaerv.. »ect. 1, cap. I. cat. 4, diff. 1, v. Stcunda causa. Vertical., Quaeat. mor., tr. 8, qu. 66, num. 31, Thom. Tambur., de Canb. reterv., cap. 6, num. 25, i. i. — 4 Di.. 6, qu. 1, num. o. Januar., de Caaib. reterv., part. 1, reaol. 34, n. 36 ex 87. — 1 Loc. cit., num. 9. Januar., loc. cit., num. 37. — Ditp. 1,

cap. 2, n. 607. — Diana, loc. dt., v. Nata b. Maaratta, loc. dt. — Quarti, loc. dt., v. Caalrrum Vertical., loc. dt., num. 31. — De Alei., loc. dt., qu. 3. — Ciera, loc. dt., n. 9. — Part. 3, tr. 2, retol. 104. Leana, Sum., v. Manialcs, n. 10. Januar., de Caaib. reterv., part. 1, reaol. 36 et retol. 31, n. 17.. Pcyrin., tom X In comtit. 5 PU V, num. 36. — Loc. dt., num. 8. — Loc. dt., num. 6.

h) De Alexandris, loc. cit., ita sane docet, sed hanc suam sententiam non colligit *expresse* ex dictis verbis.

c) Nisi tamen sint obscena, quo casu duo vel tria verba sufficere ait Merolla ad incurrandam excommunicationem.

Rectius: Diana *apud* Mazzotta, loc. cit.

Postea tamen S. Doctor, *Hom. Apost., tr. 19, n. 4/*, aliter scripsit: « Dicit Ciera non

esse per tale decretum reprobata opinionem Quarti quod horae quadrans sit parva materia De hae opinione doctis committo iudicandum, sed ego non audeo eam probare, propter alia verba quae adjunguntur illi prohibitioni: *per quodeumque modicum temporis spatium* ».

237. - «MBordonus, *Variar. Resol. part. 1, resol. 7, n. 82*, id refert ex aliis auctoribus,

Breve coi
codeêcêrè
r°"anl'Uiixiior
tX! .pi-
SSSn.id omwao
???.IS °°

loquens et monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc recte decrevit S. Congregatio die 26 Nov. 1672 (ut refert Benedictus XIV nullam, quamvis honestam et rationabilem causam, a gravi culpa excusare regularem, qui colloquitur cum moniali.

238. - Dubitatur 6°. *An liceat sine licentia loqui cum abbatissa?*

luitx alio»,
loqui cum
abbtitiata
lkiura.

Affirmant Diana 1 cum Vidal et Zambello; Pellizzarius °, Mazzotta 4; item Lezana, Tamburinius et Januario, apud De AlexandrieB; ac adhaeret Felix Potestas «λ — Quia nomine *monachorum*, non venit abbas; ut censet Glossa et ibi Panormitanus; ac Cardinalis b>, apud Diana ·

luxu allot.
lhaion

Negant vero De Alexandria 7 cum Megala, Calderino et Rota Romana ac Ciera · cum Graffiis et Merolla. — Ratio: tum quia praedicta prohibitio non est odiosa; sed potius est favorabilis, cum ipsa valde prosit spirituali profectui monialium; tum quia in decreto S. C. edito jussu Sixti V (relato w. 322, v. *Circa au-*

tent) vetatur locutio, non solum cum monialibus, sed cum qualibet persona intra claustra degente. Et in constitut. Alexandri VII *Sacrosancti* (apud de Alexandrie·) prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum abbatissis, priorissis, etc.

Sed, his non obstantibus, non audeo improbare primam sententiam: praesertim, quia abbatissae ut plurimum eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsaeque frequentiore necessitate habent, ratione officii, tractandi cum extraneis. Ad decretum autem Alexandri respondet Potestas ,0, illud fuisse particulare pro Urbe Roma, forte ob peculiares causas ibi emergentes. Praeterquam quod, respectu Urbis, ibi expressum est comprehendi etiam abbatissas. Si igitur Pontifex, ubi voluit eas comprehendi, illas expressit; ergo ubi non exprimuntur, videntur non comprehendi: alias, non erat opus eas exprimere.

239. - Dubitatur 7°. *Quittant eximantur ab hac prohibitione?*

Eximuntur 1°. Coniuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis; ut exprimitur in casu Neapoli reservato. — Pu-

s - d TM
2““*/»«

Eilb w iw
CODjxncti

1 De Synodo, lib. 9. cap. 15, n. 7; cfr. elixra Pallottini, v. Monasteria monialium, J 2, h. 31, in nota. · · Part. 3. tr. 2, resol. 48, vers. Nota J et part. 10, tr. 14, rewl 49, veri Nota 2. - Vidal, Arca vita), ver». Monialibus, inquit 2, n 89. · Zambelt., Repertor mor., v. Afortia/rj, n. 24. — 4 De Monial., cap. 5, η. 208 (-dit. non correct.). — 4 Append, dc Calib. reserv., cap. 2. § 1, η. 5, vers. Tertio. — Lesana, Sum., v. Moniales, n. 22. Ascan Tarnbur., de Jure Abbattuar., disp. 25, qu. R. ad 5. · Januar., de

Casib. reserv., part. I, resol. 44. · * Cap. 7, § 10, qu. 5.— Panorm., in cap. fin. de Simonin, n. 2 et 3. · 4 Part. 3, tr. 2, resol. 48. v. Nota 3. · * Loc. cit., qu. 5. - Meta!., Promptuar., v. Corruptio virginis, num. 14. — * Diu. 6, qu. 1, num. 11. · Graff., Practic. casuum reserv.. lib 2, cap 5, num. 37 el 38 · Merci., disp. I, cap. 2, num. 607. · Alex. VII. Constil Saercsaneti, de die 30 Martii 1658, § b. in Bullar. Mainardi · · Loc. cit., qu. 6. — R Exam cecii., torn. I, n. 1477.

quos uuque non reprobant Addit auctores hic citatos tractare de religioso, qui sic cum moniali colloqueretur.

238. - ·) Potestà, torn. 1, η. 1-177, adhaeret eo sensu quo negat tantum pro monasteriis Urbis

b) Glossa in cap. fin. dc simonia, v Ab-bates, male citatur a Diana; oppositum enim habet dicens: · Mandatum fuit alicui ut dispensaret cum monachis, qui per simoniam monasterium sunt ingressi, nulla mentione habita de abbatibus, et tamen hoc extenditur ad abbates ·. Cardinalis Zabarella, in Clem., 1 dc regular., num. 7, male item a Diana citatur; ibi enim refert sententiam quae negat abbatem venire nomine monachorum in poenalibus; sed huic sententiae non adhaeret; quin immo, in cap. fin. dc simonia, oppon 1, expresse scribit: « Ego dico quod nomine monachorum venit ita abbas sicut non abbates; quia abbas non desinit

esse monachus; unde etiam in poenalibus nomine monialium venit abbatissa... Fortius ergo in non poenalibus >.

¶ Rota Romana et Calderinus hic allegantur quatenus ex eorum dictis ista sententia colligi potest, inquantum scilicet Rota, Decis. Seraphin., decis. 980, n. 8 et Dccis. diversor., part. 1, decis. 791, num. 10, dicit sub particula universali comprehendi etiam eos, qui alias non comprehenderentur; et inquantum eadem Rota, Decis diversor., part. 1, decis. 233, n. 9 et 28, asserit clausulam universalem retinere propriam significationem etiam in materia odiosa, ex Gaspare Calderino, qui, Consil. 1, de consanguin., negat verba in materia dispensationis amittere. proprium significatum, nisi quando apparet de intentione scribentis, vel aliter non posset salvari nisi verba improprientur. Cum igitur Sixtus V prohibeat colloctionem cum monialibus sororibus et qualibet alia persona

tal autem Ciera eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu; quia in favorabilibus lata facienda est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco: nam qui est in secundo et tertio, revera non potest dici esse in secundo. Ille enim secundus gradus computatur in moniali, respectu ad stipitem; respectu vero ad colloquentem, reipsa est in tertio, juxta regulam a nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradibus distare inter se, quot gradibus remotior distat a stipite.

Eximuntur 2°. Qui gravi metu ducti, honeste alloquuntur moniales; quia in tali discrimine lex ecclesiastica non obligat.— Est commune: vide Ciera 3.

Eximuntur 3°. Pauperes, et publice quaestuant; ex usu et ex tacita licentia superiorum. — Et sic etiam famuli deferentes dona, brevique se expedientes «A De Alexandras; et Mazzotta 4 cum Pelizzario.

240. - Dubitatur 8°. *An pueri impuberes eximantur a prohibitione loquendi cum monialibus?* — Nulli dubium, quod ipsi, si essent doli capaces, et talem collocationem frequentarent, non excusarentur a peccato; cum prohibitio in cap. *Monasteria, de vita et honest, cleric.* omnes comprehendat.

1, n. 5. — Di«p. 6, qu. 2, n. 30. — C>p. 7, i 10, qu. M. — Append. de Cxeib. reserv., cap. 2, § 1, n. 5, v. *Setundo*. — *Pcilla.*, de Monialib., cap. 5, sect. 5, a. 212 et 213. — *Graff.*, Conall 22, de eent. excom., n. 9. — Loc. cit., qu. 9. — *Diana*, part. 10, tr. 14, retol. 49. — *Diana*, part. 3, tr. 2, reaol. 103. — *Leoana*, Sum., v. JM

intra claustra degentibus, censetur et ipsa abbatissa comprehendi sub ista prohibitione.

239. - Quod breviter sese expediant, silentio praetermittunt de Alexandrie et Pelizzarius.

240. - Bonacina, *de Ccnsur., disp. I, qu. I, punct. 4, n. 9*, in generali ait impuberes doli capaces valide posse ligari censuris tam ab homine quam a jure illicite vero ab homine.

241. - a) Supposito nempe quod habeant privilegium ut non possint excommunicari ab episcopo, uti dicunt Diana, Lezana.

b) Jacobus de Graffiis, *Decis. aur. part. I, lib. 2, cap. 49, num. 68*, ut citat Barbosa, generatim ait regularem exemptum, extra claustra notorio delinquentem, nec punitum a suo superiore, posse ab episcopo puniri. Sed de praesenti casu tractans *part. I, lib. 4, cap. 6, n. 2 et 3*, negat includi hac excommunicatione, « si colloquantes sunt monachi

An autem in illis dioecesibus, in quibus collocutio prohibetur sub excommunicatione Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? — Negat Graffiis. — Sed verius affirmat De Alexandras cum Bonacina a), Diana et aliis; ex cap. *Pueris, de delict, pueror.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi, sicut puberes. Et hoc certum est in dioecesi Neapolitana, ubi pueri minores quartodecimo anno expresse eximuntur a casibus reservatis.

241. - Dubitatur 9°. *An regulares colloquentes cum monialibus incurrant excommunicationem reservatam, latam ab episcopo?* — Adsunt quatuor sententiae:

Prima absolute negat cum Diana, Lezana, Quarti et Merolla, apud Ciera. Quia, licet episcopi circa clausuram monialium, ex Tridentino procedant ut delegati Sedis apostolicae; tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra religiosos.

Secunda sententia omnino oppositam tenent Navarrus, Graffiis et Campanile apud Barbosa, et cui adhaeret Ciera dicit, omnes regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab episcopo.

Tertia sententia, quam tenent Januario, Duardus, Fagundez et Riccius apud

«Ὁ Λι,ητρο. Λ - *Qvarti*, wcct. 1, cap. 1, caa. 4, diff. 7. — *Merolla*, ditp. I, cap. 2, n. 613. — Di- 6, qu. 3. n. 34. — Sem. 25. de Regular., cap. 5. — *Naw*, Conall. 2 de aeol exeom. — AUeg. 102, n. 73. — Loc. dt. a. 26. — *Jaxaar*, de Casib. reaerv., part. 1, react. 34, num. 16 et teqq. — *Duard.*, in Bull. Coenae, lib. 1, cap. 1, qu. S. in 119.

exempti qui colloquerentur cum monialibus non exemptis. Quod tamen intellige: nisi episcopus ferret excommunicationem auctoritate apostolica; tunc enim omnes etiam exemptos comprehendit, ut habetur in Condi. Trident, sess. 25».

c) Campanile, *Rubric. 12, cap. 16, n. 41*, quartam sententiam tenet dicens regulares etiam exemptos hac excommunicatione devinciri, nisi tamen privilegio (ruerentur ne possint excommunicari ».

O Fagundez a Ciera (ex Josepho de Januario) non satis recte citatur: nam, de 1° *Prave., Eccles, lib. 1, cap. 7, n. 10*, tractat de eo qui loquitur cum moniali exempta, et revera dicit religiosos incurrere excommunicationem, nisi habeant ut habent omnes Mendicantes, privilegium, ut ab episcopo excommunicari nequeant nisi expresse nominati sint).

Riccius allegatus a Ciera ex Diana, non

Sed verito»
A cen*art*

cxitercra

Jaxu alica,
omne» re-
julir» io-
currunt.

juu «lio-, eumdem Ciera ', distinguit. Et dicit, non
ΓB?·Γ?«i incurrere, si monasteria sint episcopo sub-
ntB dat jurisdictione ordinaria, ei non sub-
duntur regulares. Secus vero, si sint
exempta; quia in his episcopi procedunt
ut Papae delegati.

j u i u b U o». Quarta demum sententia communior,
pnvHep.V cui magis adhaereo, et tenent Sanchez />,
inarront." Barbosa ', Bonacina «J, Fagnanus et
De Alexandria * cum decreto S. C. 9 Apr.
anno 1583 §, aliter distinguit. — Et ait,
quod regulares, si habeant speciale privi-
legium, quod non possint excommunicari
aut suspendi ab episcopis (prout habent
Mendicantes⁴, et religiosi Societatis Jesu
ex bulla Pauli III anno 1549): hi non in-
currunt excommunicationem ab episcopo
latam. — Secus vero, si tali privilegio
sec«»»,
non «unt
priiiecia. careant. Idque probatur ex bulla /w-
scrutabili, edita 5 Febr. 1522» a Grego-
rio XV, ubi sic dictum fuit: *Ad haec,
tam regulares, quam saeculares ... nullis
privilegiis aut exemptionibus tueri se
possint, quominus si deliquerint circa
personas intra septa degentes, aut circa
clausuram, vel circa bonorum admitti-
strutionem monasteriorum monialium,
etiam regularibus subjectarum, ab epi-
scopo loci similiter tanquam ab hoc Sedis
apostolicae delegato, quoties et quando
opus fuerit, puniri et corrigi valeant.*

cooociumo Unde infertur, quod regulares speciali
privilegio non muniti, bene incurrunt ex-

communicationem latam ab episcopo in
colloquentes cum monialibus; sive mona-
sterium sit exemptum, sive subjectum
episcopo. Quia etiam in hoc episcopus
procedit contra regulares tanquam dele-
gatus Sedis apostolicae: alias, in eos nul-
lam haberet jurisdictionem puniendi et
corrigendi; sicut habere dicitur in bulla.
— Secus vero dicendum de regularibus
speciali privilegio gaudentibus. Tale enim
privilegium hoc importare debet, ut con-
tra eos episcopus, nec etiam ut delegatus
Sedis apostolicae, possit procedere; quia,
cum regulares ordinarie in aliis sint ex-
empti a jurisdictione episcopi, quando
contra eos episcopus procedit, semper ut
delegatus procedere debet. Hoc tamen
intelligendum. si privilegium post bullam
Gregorii sit concessum; non vero si ante:
dum in bulla dicitur: *nullis privilegiis
aut exemptionibus tueri se possint, etc.k).*

242. - Dubitatur 10°. *An peregrini col-
loquentes cum monialibus in aliena dioe-
cesi, incurrant excommunicationem ibi
reservatam?* — Adsunt tres sententiae:

Prima sententia absolute affirmat; et
hanc tenent omnes auctores citati *Lib.III*, pw £
de Voto, n. 332, v. An autem: qui dicunt, SSJ®
peregrinum, etiam ad breve tempus com- aD'or
morantem in aliquo loco, fieri illius Ordi-
narii subditum. — Eamdem sententiam
tenent de Alexandras⁵, et Ciera ·; sed aliis
rationibus ducti, quae meo iudicio non
suadent.

1 Di» 6. qa. 3. num. 25. — · Allèg t. 102, num. 7X
— · ꝑ. 1, § 10, qu. 12. · * Compend. pnvil. Minorum,
v. Exemptio, n. 9,23 et »eq. - Paul. III, bull Licet <Ubi

tum,\$ 17, de die 18 Octobril 1M9; in Ballar. M nardi.
— Bulla Inscrutabili, § 4; in Bullar. cit. — · Cap. 7, § 10,
qu. 10. — · Dt». 6, qu. 4, n. 34.

dc regularibus in specie, sed in genere quae
rit, *Prax. aurea, part. 2, resol. 181.* <Ex-
communicatio episcopi lata contra alloquen-
tes moniales, an procedat in loquentes cum
monialibus exemptis ·. Et respondet affirma-
tive.
f) Sanchez utique *dc Matr., lib. 7, disp. 33,
n 23*, distinguit, ut refert S. Alphonsus; sed
in genere, ct suam distinctionem limitat his
verbis · Nisi expresse concedatur episcopis
ut in iis casibus possint censuris latis contra
exemptos procedere, ut evenit in decreto
Trid- sess. 25 – cap. 5, ut clausuram monia-
libas imponant, ct inobedientes aut contra-
dicentes compellant censuris ». Quibus sane
verbis excludit praesentem casum a distin-
ctione posita.

*) Bonacina, *de Clausura, qu. 3, punct. 4,
n. 8*, in generali dicit religiosos non exem-
ptos, huiusmodi censuris affici; exemptos vero
non affici.
k) Fagnanus haec dicit, *in cap.* Quanto,
dc privileg., n. 9, dc regulari qui monialem
exemptam alloqueretur.
O Et sane apud Pallottini, v. Monasteria
monialium, § 2, n. 36, refertur declaratio
S. C. C. quae dicit episcopum posse id pro-
hibere regularibus sub poena excommunica-
tionis sibi reservatae, nec distinguit inter
privilegiatos ct non privilegiâtes.
l) Lege: 1622.
k) Haec scripsit S Doctor m secunda edi-
tione- Postea tamen suam reformavit opinio-
nem, nam, *Horn. Apost., tr. 19, n. 43*, haec

J».'» *Secunda* vero sententia, quam tenent Januano l*et Donatus ', dicit comprehendere peregrinos, si monasteria sint exempta. Quia in his, episcopi ex Tridentino § procedunt ut Papae delegati: unde ipsi etiam peregrini subjiciuntur. — Secus si monasteria sint episcopo subjecta. Quia, ex eodem Tridentino, in illis episcopus procedit jurisdictione ordinaria, cui non subsunt peregrini per breve tempus commorantes; ut tenet probabilior sententia (juxta dicta *Lib. I, de Legib. num. 156, v. Dubit. 2*).

J1? «i-aster. *Tertia* vero sententia, quam tenent Pellizzarius, Diana et alii, apud Mazzotta 4* (qui non reprobat), dicit, peregrinos brevi alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab episcopo loci sive monasterium sit ei subjectum, sive exemptum: propter rationem supra allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci.

Nec obstare dicunt, quod, ex Tridentino, episcopi circa clausuram monasteriorum exemptorum procedant ut Papae delegati; nam hoc habent tantum in ordine ad restitutionem et conservationem clausurae, ad quam non pertinet simplex locutio. Sed huic responso merito contradicunt Januario et Fagnanus; quia accessus ad colloquendum, juxta sensum doctorum, spectat ad clausuram. Idque colligitur ex cap. *Periculoso unie., de statu regul., in 6°* (renovato a Tridentino), ubi dicitur: *Nullique... ingressus vel accessus* (nota) *pateat ad easdem: ut sic, a publicis et mundanis conspectibus separatae, omnino servire Deo valeant liberius, et lasciviendi opportunitate sub-*

lata, eidem corda sua et corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. Ergo non solum ingressus, sed etiam accessus prohibitio pertinet ad clausuram: dum etiam accessus praebet monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentius custodiant. Et ideo episcopi in monasteriis exemptis procedunt ut Papae delegati; quia ut tales sunt destinati a Tridentino circa clausuram monialium, prout declaravit S. Congregatio (apud Fagnanum).

His tamen non obstantibus, vide mox dicenda in num. seq. v. *Sed quidquid.*

243. - Dubitatur 11°. *An episcopi, colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi, incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci?*

Non videtur dubitandum, quin ex cap. *Periculoso, de statu regul., in 6°, etiam episcopi prohibeantur a colloquendo cum monialibus extra suam dioecesim, vel intra cum exemptis: dum ibi dicitur nulhquc... ingressus vel accessus pateat ad easdem.* — Nullibi enim habetur, quod episcopi, aut etiam cardinales, sint exempti a communibus legibus; ut docet Bonacina § cum Rota Romana et aliis. Et hoc dicit cum Ugolino, procedere etiam in odiosis.

Quoad *excommunicationem* vero, Mazzotta 40; et Diana ac Graffii apud de Alexandras u, negant episcopos eam incurrere; quia lex non ligat aequalem ex cap. *Cum inferior, de majorit. et obed.* — Sed affirmat De Alexandras 11 cum aliis; quia episcopi in alieno territorio censentur privatae personae (ex Panormitano, Hostiensi b et aliis): unde ipsi subjiciun-

Pecame-
loq^ent?.

T
IS J*

JHXCA A
lto., non ex
communi
cAntar.

Juxta
a Hot. ex
communi-
cAntur.

1 De Cxcib. reeerv., pxrt- 1. resol. 34, n. 24 et 27, cam n. 16 ct »eqq — · Praxis, torn. 4, tr. 6, qa. 22. — 1 Scm. 25, de regular., cap. 5. — *PtIHa.*, de MoniaJib., cap. 5, n. 211. *Diana*, part. 9, tr. 2, resol. 48, v. *Sota 5.* · « Append, de Casib. reserr., cap. 2. 5 1, n. 5, v. *Secundo.* — · De Ca«ib. reserr., part. 1. resol. 34, n. 19 et 20. — · In cap. *Quanto*, de privil., n. 15 ct 16. — ' Sees. 25, de Regul., cap. 5. · 1 Loc. at., num. 13. Cfr. etiam Pallottini, v. *Monasteria*

monialium, § 2. n. 62, 63 et 73. — · Diip. 1. de Legib., qu. 1, punct. 6, nam. 34. · i7go/, de Censur., ub. 1, cap. 17, § 6, n. 10. — * Append de Caxib. rexerv, cap. 2, § 1, num. 5, v. *Secundo.* · *Diana*, part 3, tr. 2 reaoL 48, v. *Sota 5.* · *Graff.*, de Castb. reserv., lib. 2, cap. 5, num. 27. · u Cap. 7, § 10. qa. " Loc. du, qa. 6. — *Panorm.*, in cap. *Cum inferior*, de major, ct obed., num. 2.

dixit: « An regulares loquendo cum monialibus incurrant excommunicationem reservatam ab episcopo latam? Quicquid dicant alii, affirmamus... Idque valet etiam respectu regularium habentium speciale privilegium, ne episcopus possit eos excommunicare ». Et eo-

dem modo locus est in *Append, de Privil., n. 80, §*

243. - ») Bonacina dicit indeterminate: « Ut saepius in Rota romana judicatum fuisse testantur doctores ».

Hostiensis, *Sum. 1 lib. 5, de sent, excom.*

tur, ac alii, eisdem poenis. Et sic De Alexandras refert decisum a S. Congregatione (apud Novarium), die 20 Martii 1627.

Certe nec
episcopos nec
peregrinos
excommunicantur.

Sed quidquid dixerint doctores praefati, hodie concludendum, tam externos, quam episcopos, peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena dioecesi; sed non incurrere excommunicationem. — Nam in bulla *Gravissimo* Benedicti XIV, edita die 31 Octobris 1749, dicitur, quod tam episcopi, quam exteri, sunt quidem subjecti constitutionibus Ordinarii loci quoad au-

toritatem directivam, non vero quoad coactivam. Quapropter, licet peccent, non tamen poenas incurrunt; quia episcopi et exteri non subjiciuntur auctoritati ordinariae episcoporum: *Cum vero* (verba bullae) *Udem ordinariae episcoporum jurisdictioni minime subsint, ideo sunt immanes a poenis*. Ratio quippe est, quia, etsi episcopi sint delegati apostolici circa clausuram monialium, eorum tamen jurisdictionis est ordinaria, tanquam perpetuo annexa episcopali officio; juxta dicta *Lib. VI, n. 594, Dubit. 10*.

BREVIS DISSERTATIO

SUPER CENSURIS CIRCA IMMACULATAM B. V. MARIAE CONCEPTIONEM 'O.

244. - Ante omnia operae pretium est recensere diversas bullas a Summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Stain!1*

I^o - Sixtus IV in sua extrav. *Cum praeexcelsa*, quae habetur in *extrav. comm. de reliq. et vener. sanctor*, sic ait: *Cum praeexcelsa meritorum insignia, quibus Regina coelorum Virgo Dei Genitrix, utpote via misericordiae, mater gratiae et pietatis ... amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et pervigil, ad Regem quem genuit, intercedit ... , debitum reputamus ut omnipotenti Deo ... de ipsius Immaculatae Virginis mira Conceptione gratias et laudes referant, et instituta propterea in Dei Ecclesia missas et alia divina officia, dicant, et illis intersint*. — Inde Summus Pontifex eis qui missam et officium hujusmodi in die festivitatis Conceptionis Mariae, et per octavam dicunt, et b) illis intersunt, eandem indulgentiam impertitur, quam lucentur in festo Corporis Christi.

Idem Pontifex in sequenti extrav. *Grave nimis, eod. lit.*, edita anno 1483,

Dr Afr., c. 7. § 10. qu. 6. - Atair., Sum. Bullar., part. I. comment. 43. n. 10. — S. /Nms Γ, bulla Swpr >pr-

excommunicationem ipso facto imposuit asserentibus in concionibus, vel alias quomodolibet, esse haereticos vel graviter peccare, qui tenent, B. V. Mariam praeservatam fuisse a peccato originali, vel θ qui celebrant officium Conceptionis, vel audiunt de hac conciones. Et pariter ibi excommunicantur, qui pro veris tenent vel legunt libros idem, ut supra, asserentes. — E converso, etiam ibi excommunicantur, qui dicunt esse haereticos vel peccare graviter, tenentes oppositam sententiam.

11°. S. Pius V in sua bulla 114, edita s.p.v. anno 1570, incipiente *Super speculam*, statuit: *Quatenus nemo cufuscnmque ordinis, gradus, etc., in popularibus concionibus, vel ubicumque promiscua virorum et mulierum multitudo convenire solet, de hujus controversiae alterutra parte disputare, rationibus vel doctorum auctoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam refellendo aut impugnando; vel de hac ipsa quaestione... vulgari sermone scribere vel dictare, praesumat. Qui contra jecerit, suspensionis poenam a di-*

culani, i, 2 et 3, de die 30 Nov. 1570; bulla 114 in Bullar. Cherubini; bfi in Bullar. MntnArdi.

s *Quis valeat*, dicit episcopum in aliena dioecesi delinquentem contra canonem episcopi loci, teneri poena hujus statuti.

244. Hanc dissertationem jam inde ab anno 1748 in prima editione Theologiae moralis S. Doctor hic inseruit, camque pro

secunda editione recognovit ac deinde in sequentibus editionibus fere immutatam reliquit.
b) Lege: *vel* illis intersunt.
Scilicet: qui *ausifuerint* asserere.
J) Supple; *peccare* qui etc.
Scilicet: qui *ausifuerint* dicere.

vinis ... *tpso facto incurrat, si modofue-
rit nt Sacris constitutus; ct quocumque
praeterea gradu ... dignitate vel admini-
stration ... sit ipso jure privatus, et ad
eadem vel similia munera obtinenda vel
obeunda, perpetuae inhabilitatis censurae
ipso etiam facto sit obnoxius: super qui-
bus, nisi a Romano Pontifice.,, dispen-
sari sive absolvi non possit. — Caeterum
additum fuit: Liceat... doctis, in publicis
academiae disputationibus ... vel ubi alias
intersunt qui rem capere possunt, nec
scandali subest occasio, de illa quaestione
disserere ... dum tamen neutra velati er-
ronea praedicetur.*

Insuper S. Pius V in festo Conceptionis B. Virginis mandavit recitari Oflicium de Nativitate, mutato verbo *Nativitatis* in aliud *Conceptionis D.*

h»ii v. III. **Paulus V** in sua bulla 97, emanata anno 1616 (ut refert Illustriss. Episcopus Tomi ') interdixit sub poena suspensionis et aliis contentis in bulla S. Pii V, mandavit, ne *audeant [cujusque conditionis, etc. personae] in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, et aliis quibuscumque actis publicis, asserere quod B. Virgo fuerit concepta aim peccato originali.* — Ulterius idem Summus Pontifex mandavit sub eisdem censuris et poenis, *quod negativam opinionem, videlicet quod non fuerit concepta cum peccato originali, in praedictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent.*

πΓχv.10' IV0. **Gregorius XV** in sua bulla 29, edita anno 1622 (quam refert Bonacina †, prohibitionem extendit, et mandavit om-

mbus sub eisdem poenis, ut supra, ut *neque etiam in sermonibus et scriptis privatis audeant asserere, quod eadem Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali: nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere seu tractare... Per hoc tamen, Sanctitas Sua non intendit repro-
bare hanc opinionem, nec ei ullum prorsus praejudicium inferre, etc.* — Tantum autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus ordinis Praedicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura †

V°. Demum accessit constitutio **Alexandri VII** *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita anno 1661 (quam refert Illustriss. Torni †, ubi Summus Pontifex sic incipit loqui: *Vetus est Christi fidelium erga ejus Beatissimam Matrem Virginem Mariam pietas, sentientium, ejus animam in primo instanti creationis atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratia et privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii, humani generis Redemptoris, a macula peccati originalis praeservatam immunem, atque in hoc sensu ejus Conceptionis festivitatem solemni ritu colentium et celebrantium. Crevitque horum numerus atque hujusmodi cultus, post editas a fel. rec. Sixto Papa IV praedecessore Nostro, in ejus commendationem apostolicas constitutiones, quas S. Concilium Tridentinum innovavit.* — Deinde addit: *Aucta rursus et propagata fuit pietas haec et cultus erga Deiparam ..., ita, ut, accedentibus quoque picrisque celebrioribus Academiis*

Pauli V, bulla *pacific*», de die 6 Jul. 1616; bulla 97 in Bullar. Cherub.; 26? in Bullar. Mainardi. — 1 Adnotat, in Ettium, lib. 3, dht. 3, § 2. Cfr. Bullar. Mainardi, bull. 275 *SSittus Dfint Naster*, de die 31 au 1617; i 2. — **Gregorius XV**, bulla *SSihux /Mmx Notter*, § 2, de

die 24 Maji 1622; bulla 29 in Bullar. Chernb.; cā in Bullar. Mam. — · Dtp. 3, de †«pen in part., qu 6. punct. 4, n. 2. — **Alexander VII**, bulla *SclicUudo cmnittm k c U' Uarum*, § 1. 4 et 5qq., de dte 5 Dec. 1661; in Bullar. Main. — ' Loc. dt.

/) Ita sane in Missali Romano, Pii V Pont. Max. jussu edito, in fol., membran. goth., Romae 1570 (itemque in 40, chartae, golh., Romae 1570) sic legitur rubrica in lesto Conceptionis: « In Conceptione B. Mariae dicitur Missa de ejus Nativitate, quae habetur mense Septembris, mutato nomine Nativitatis in Conceptionem .

e) Verba hic allata non desumuntur ex

bullae 97, *Regis Pacifici*, sed ex bulla ejusdem Pontificis *SSmus Dnus noster*, § 2 et 5, quae est decretum Congr. S. R. et U. Inquis, coram SSmo habitae die 31 Aug. 1617, quam bullam etiam citat Torni in suis *Adnot*, et habetur in Bullar. Mainardi (bull. 275).

Et hoc indultum, datum Praedicatoribus, est de die 28 Julii 1622, sed annexum praecedenti bullae § 9.

ad hanc sententiam, jam fere omnes catholici eam complectantur, — Deinde prosequitur ac decreta Sixti IV, Pauli V et Gregorii XV, edita in favorem sententiae asserentis animam B. M. V. in sui creatione et in corpus infusione Spiritus sancti gratia donatam et a peccato originali preservatam fuisse, necnon et in favorem festi et cultus Conceptionis ejusdem Virginis Deiparae secundum piam istam sententiam exhibiti, innovat, et sub poenis et censuris in eisdem constitutionibus contentis observari mandat. Insuper omnes qui praelatas constitutiones ita pergent interpretari, ut favorem per illas dictae sententiae, et festo et cultui secundum illam exhibito, frustrentur, vel qui hanc eamdem sententiam seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directe vel indirecte, quovis praetextu, scripto seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam determinando aut asserendo, vel contra ea argumenta afferendo et insoluta relinquendo, aut alio quovis excogitabili modo disse-
rendo ausi fuerint, praeter poenas in constitutione Sixti IV contentas, concionandi et publice docendi facultate, nec non voce activa et passiva in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat.

Idem Alexander VII libros, in quibus praefata sententia, festumque seu cultus secundum illam in dubium revocatur, aut contra eam quomodocumque (ut supra) aliquid scribitur aut legitur, et disputationes contra eam continentur, post Pauli V decreta edita », aut in posterum quomodolibet edenda, prohibet sub poenis et censuris in Indice librorum prohibitorum contentis, atque ipso facto, absque alia declaratione, pro expresse prohibitis haberi mandavit.

245. - Hinc, cum Bonacina l inferuntur
incurrit poenae sequentia: — Et 1°. Incurrit poenas inflictas, qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quod Conceptio B. Vir-

ginis fuerit maculata, vel qui rationes ad eam probandam adduceret: nisi eas produxerit ad illis respondendum; quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia opposita, ut ejus veritas magis eluceret (ut fusius mox explicabimus).

246. - Infertur 2°. Poenas etiam incurrit, qui asserit festum Conceptionis celebrari, quia Beatissima Virgo sanctificata fuit in utero matris. — Nam hoc pacto (recte ait Bonacina) satis aperte assereret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam; sanctificatio enim necessario privationem sanctitatis supponit. Tanto magis, quod Gregorius XV a) mandavit, in missa et officio, non alio, quam *Conceptionis* vocabulo fideles uti debere. Insuper Alexander VII in praecitata bulla expresse prohibuit, frustrari aut interpretari, vel in dubium revocare, ex quoquo modo, directe vel indirecte, quovis praetextu, favores per dictas bullas praestitos piae sententiae, et festo secundum eam exhibito. Quinam autem esset favor praestitus sententiae piae, si *Conceptionis* nomine posset accipi sanctificatio B. Virginis in alio instanti, quam in primo suae Conceptionis? Et quamvis alias impropiissime acciperetur Conceptio pro sanctificatione (nam ita etiam S. Joannes Baptista et Jeremias possent dici sancte concepti); attamen haec etiam impropria interpretatio vetita certe fuit ab Alexandro VII in sua constitutione (ut dixi), sub poenis ibi contentis.

247. - Infertur 3°. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam. Hoc enim esset saltem de illa agere.

Infertur 4°. Transgrediens ipso facto incurrit suspensionem a divinis; et etiam (ut probabilius tenet Bonacina contra alios) incurrit inhabilitatem ad officia. — Recte vero dicit non incurrere privatio-

* De Excom. extra bull. Coenae, di. p. 2, qu. 3, punct. 34. n. 10, v. Secundo. — Bonae., loc. cit., v. Tertio illum, .

Bonae , de Excom extra bull Coenae, dixp. 2, qu 3. punct. 34, n. 11.

O Legitur in bulla: *inexcogitabili*.
f) Scilicet: supra laudatum Pauli V decretum.

246. - a) Nempe in bulla SS. *Dominus noster* (de die 24 Maji 1622), supra relata, n. 244, ad IV.

uairoiu»
contrarijs
immacti»
paoji* **

nem dignitatum, etc., nisi post sententiam iudicis.

Infertur 5°. Poenae supradictae non solum incurruntur a constitutis in sacris, ut praescribit S. Pius V; sed etiam ab omnibus; sive ecclesiasticis, sive saecularibus, ut extendit Paulus V et Gregorius XV.

Infertur 6°. Ab his poenis solus Pontifex absolvere potest; et episcopus, quando delictum est occultum.

248. - Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis immaculatae, vetatur quidem eis, sub eisdem poenis, sententiam oppositam censurare, et piam sententiam asserere tamquam dogma fidei.

Non autem prohibetur eam rationibus et auctoritatibus probare. — Nam licet S. Pius V in sua bulla (ut supra η. II citata) prohibuerit, in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiae, rationibus vel doctorum auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper Paulus V in alia bulla (relata η. III) mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent (quibus verbis, videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiae oppositae): — attamen dicendum, vel quod praedictae bullae quoad hoc non sint usu receptae; vel quod laudati Pontifices intellexerint loqui tantum de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si *de ...dogmatibus esset* (juxta verba, quae S. Pius subdit in dicta bulla); vel quod vetaverint tantum directe contrariam sententiam impugnare, non autem indirecte, argumenta solvendo; vel tandem omnino dicendum, easdem bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ul-

tima bulla Alexandri VII, ubi aperte permittitur argumenta solvere contrariae sententiae.

249. - Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut dogma fidei defendere; licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem * asserere, cum Salmant. * Abelly * Immo, eam vocare moraliter certam, et proxime definibilem de fide, ut tenet Vival cum Velasquez et Sifilinus; ut etiam sentiunt Raynaud b), Auelor *Coronae Virgineae* 4*, Piatel b), Franciscus Perrin ., Edmundus Simonnet Cardinalis Everardus 8, Lossada 9. Idem tenet Duvallius 10, ubi sic concludit: *Satius puto dicere, opinionem nostram esse in apice certitudinis theologicae nihilque ei pro fidei assensu, praeter expressam Ecclesiae definitionem, deesse.*

250. - Tot igitur auctoritatibus munitus, idem ego ut minimus assero, et breviter hic probabo. — Protestor quidem, nullatenus me recedere velle a pontificiis decretis, quibus obediens subscribo; sed tantum in meae Reginae obsequium, hic rationes promovere sententiae piae, ad mentem alicujus dilucidandam qui contrarium sentiret Etenim reapse mihi videtur pia sententia, licet usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridiana clarior.

251. - Omitto eam probare revelationibus, quas alii afferunt. — Scriptum enim invenitur, Beatam Virginem sic revelasse S. Birgittae 11: *Omne peccatum Adae segregatum fuit a me. Et f: Et veritas est, quod ego concepta fui sine peccato originali.* Et 13: *Sed scito, quod Conceptione mea non omnibus nota fuit Sic placuit Deo, quod amici sui pie dubitarent de Conceptione mea, et quilibet ostenderet scium suum, donec veritas*

S. Doctor

Reveuo-

teeüaxn

1 Tract. » . de Princip. moralit., cap. 9, num. 12. — . De Incarnat. cap. 8, aect. 3, n. 2. — . Quac«t. prodrom. ad theaea damnat., n. 20, et Cura, theol., part. 8. diip. I, qu. 2, art. 2, num. 7. . *Vflaique*, De Maria immaculate concepta, lib. 5. divert. I ct 3. . *Si/Utnut*, Opu«c. de Cootrov. Imm Conceptioni», prop. 111. — . *Anttor* «*Coronae Vir^Inrar* ., prope». 102 (ila S. Alphontus). — . Synoptia, pan. 2. num. 340. — . Man. theol, part. 2,

de actib. hum., cap. 3, de Immac Concepi. B. M. V., ratio 3. — . Institut, theolog., tract. 5. ditp. 5, artic. 7. ante ob). 1. — . *Mdhard EvtrardMt*, Exam, tbcloff. de Immac. Conv., part. 2, § 4 8 et »cqq — » DtvcvMio theolof. super dcflnibllitate prox Immac. Cone. Dei Gcnitncia. — * In 1— 2... de Peccat., qu. ult.. art. 7. — » Revelat . lib. 6. cap. 12. — u Loc. cit., cap. 49. — « Loc. dt.. cap. 55.

249. - a) Abelly, *loc. cit.*, non dicit eam esse communem.

b) Raynaud, *Pietas Lugdun.*, n. 31. ait

S. ALPMONTI, *Optra moralia*. — Tom. IV,

veritatem hujus sententiae sufficientissime stabilitam « intra terminos maximae probabilitatis ac pietatis citra certitudinem fidei ».

claresceret in tempore praeordinato. — Aliam affert Caramuel a) revelationem, lactam a D. Thoma Aquinate Ven. Dominico a Jesu-Maria, Generali Carmelitarum Excalceatorum, nempe, revelatum eidem fuisse, quod futurum esset concilium, quo immaculata Deiparae Conceptio definiretur.

Illae nun-
-ont per
bend

Hanc autem revelationem asserunt Suarez et Vasquez. — Quil contra eos, qui praedictas revelationes lanquam somnia feminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit: *[Revelationes] figmenta et somnia muliercularum appellare, revera temeritate non vacat.* Et paulo ante dixerat: *Bonaventura cautius de revelationibus sui temporis locutus est, non audens reprehendere celebrantes hujusmodi festum propter Jactas revelationes.* Petrus Canisius ita quoque scripsit: *Neque tamen aspernamur/si quae extant... revelationes... quae bonorum fidem merentur, et Conceptionis hujus doctrinam confirmant; cum scriptum esse sciamus: Spiritum nolite extinguere* (I. Thess. v, 19).

Pia h
tend pro
batur:

252. - Caeterum, piae sententiae certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his revelationibus vindicare. — Firmiora adsunt argumenta ad eam probandam, ut exhinc breviter exponam.

1. Ex Sen-
ptura

Probatur 1°. Ex Scriptura, et praesertim ex illo (Cant, iv, 7.): *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Hic autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine; et ex eo S. Ildephonsus a) ac D. Thomas 1 probant immunitatem Deiparae ab omni culpa actuali. Si ergo ex hoc textu probatur, B. Mariam nullam incurrisset actualem culpam; ex eodem etiam probatur, nullam incurrisset culpam originalem: alias, non esset tota pulchra. — Hinc dixit Idiota ■: *Tota igitur pulchra es, Virgo gloriosissima, non in parte,*

sed in toto; et macula peccati, sive mortalis, sive venialis, sive originalis, non est in te.

Item, quid significat illud: *Ave gratia plena, Dominus tecum*, quod dixit Angelus Mariae? Quid illud: *Benedicta tu inter mulieres*, quod protulit Elisabeth? Quid illud: *Fecit mihi magna qui potens est*, quod ipsa B. Virgo pronuntiavit? — Nisi, quod ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem maledictas, inter magna quae Deus ei contulit, hoc maximum privilegium (non utique negatum angelis et Adamo) obtinuerit: et divina gratia plena, id est, nunquam a peccati labe inquinata, semper Deo amica et unita, sua gratia fuerit decorata. Hoc enim expressit S. Augustinus⁴ super enuntiatis verbis: *Ave gratia plena*, ubi sic S. Doctor dicit: *Ostendit, ex integro* (nota hoc *ex integro*) *iram exclusam primae sententiae et plenam benedictionis gratiam restitutam.*

Opponunt adversarii illud Apostoli, ad tuR<^
Rom. v, 12.: *Omnes* [in Adam] *peccave-* <ii. * *

ruat. — Sed respondetur, argumentum probare nimis; quia probaret esse de fide, quod B. Virgo maculata fuisset; quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura haec accipienda est, cum exceptione B. Mariae. In Scriptura enim etiam universaliter asseritur: *Neque... est homo, qui non peccet* (II. Paralip. vi 36.). *In multis... offendimus omnes* (Jac. m, 2.). Et tamen de fide est, ut declaravit Tridentinum⁵, Beatam Virginem nullam culpam actualem commisisse.

253. - Probatur 2°. Ex bullis Pontificum. — Sixtus^{T«»} enim IV, m^u suaⁱⁱ bulla^{ll} cum >exui
Cum priueexcelsa (ut supra), loquens de Conceptione Mariae, dicit: *De ipsius Immaculatae Virginis mira Conceptione.* Cur mira, nisi Immaculata fuisset? Idem Pon-

Suar., in 3- P., qu. 77, diip, 3, KCt. 5. v. Tertio. —
1 In 3-“ l’, diip. 117, cap. 6, n. 78 et 76. — Prtr. Canit.,
dt ■ Virgine, lib. 1, cap. 8, v. Quiquid autem nio
itantur. — 3- l» . qu 27, an. 1. — Naymund. Jordan.,

dictu Idiota, m Contemplat, de B. Virgine, part. 2, con-
templi. 3, n.4. — Sermo 123, num. 2. Inter Opp. suppoti.
till S. August.; Migne, Patrol. Ut., tom. 39, coi. 1991, —
• Se 6, de Justitie., can. 33.

251. - * Nimirum Joannes Caramuel, Episcopus Campaniae, in epistola 2 ad auctorem operis cui titulus < Epitome de la Vida del Venerable Domingo de Jesds Marfa, dispuesta por el Illmo D. Fray Antonio Au-

gustin » (Zaragoza, 1669). Quae epistola initio operis habetur.

252. - oJ Libeil. de Corona Virg., cap. 10. Hic libellus S. Ildephonso perperam adseribitur. Cfr. Migne, Patr. Lat., tom. 96, coi. 283.

tifex approbavit officium B. Virginis, Leonardi de Nogarolis ', ubi non semel nominatur *immaculata Conceptio*; et asseritur, *Virginem, per merita Christi praevisa, ab omni macula [////sse] praeservatam*. — Deinde Paulus V expresse mandavit, ut fideles in missa et officio hujus festi celebrandis, non alio quam *Conceptionis* nomine uti debuissent. Ex quo videtur certum, Pontificem praecepisse hoc ad omnem aequivocationem tollendam: ne, sub nomine *Conceptionis*, sanctificatio Virginis in utero post primum instans (ut adversarii intelligebant) intelligi posset. — Sed maxime urget bulla Alexandri VII (ut supra, n. 244, ad v enuntiata), qua fuit declaratum, ab Ecclesia celebrari festum B. Virginis, non quidem sanctificatae post primum instans, sed a labe originali in primo instanti suae Conceptionis, secundum piam sententiam, praeservatae. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem, directe vel indirecte, quovis praetextu, etiam definibilitatis.

> Ex concv
aliiit.

254. Probatur 3°. Ex conciliis. — Praetermitto concilium Basileense, in quo decretum fuit, piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc concilium aliqui non frustra notant, quod, etsi Eugcnus IV illud exauctoravit, tamen (ut ait Raynaudus) concilii decreta, quae nec ipsum Eugenium, nec auctoritatem pontificiam tangebant, rata esse voluit.

Ei concl-
WNicamo.

In septima autem Synodo generali sic habetur: *Si quis non confitetur, sanctam semperque Virginem Mariam, proprie ac vere Dei Genitricem, sublimiorem esse omni visibili et invisibili creatura, anathema sit*. — Quomodo B. Virgo posset dici sublimior omnibus creaturis, adhuc angelicis, si aliquando foedata fuisset a culpa originali: qua non solum in-

ferior aliquando omnibus angelis, sed omnino gratiae expers et Dei inimica exstisset?

255. - Accedit concilium Tridentinum: quod revera noluit piam sententiam de fide expresse declarare, dum l tantum dixit: *Declarat tamen haec ipsa S. Synodus, non esse snae intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem; sed observandas esse constitutiones fel. record. Sixti Papae IV., sub poenis in eis constitutionibus contentis, quas innovat*. — Sed hic obiter notandum illud quod testatur Hieronymus Ormaechea nempe, ipsummet legisse Romae totam sessionem Tridentini, ubi de hac quaestione tractatum fuit; et fere nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatae Conceptionis sententiam suffragium praestitisse. — Addit Lancicius 4, concilium demum conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum theologorum S. Dominici, ut supersederent a decreto usque ad aliud tempus, concilium supersedit.

Ex concv
Im> Tnder.
Uao.

256. - Quamvis tamen Tridentinum hoc decretum tunc omiserit emanare, verum in alio canone, quem emisit, certam nostram sententiam reddidit. — In canone enim 23, sess. 6, sic dixit: S; *quis hominum... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine Maria tenet Ecclesia, anathema sit* ». Ex quo canone certe deducitur, Deiparam a culpa originali immunem fuisse. Nam, ut bene arguit Pater Coninck in sua theologia, et Spinelli in suo aureo Libro de B. Virgine, si certum est juxta

1 O/G. B Xf., cfr. W'iddtng, Annal tom. 14. ann. 1477, n ? — Concil., Ratil., 36, Elucidantibus, ap. Labbc, tom. 17, col. TM. — Raynaud., Picta» Lugdun., num. 30, v Alienatur Irrita loco. — Sc<». 5, de pccc. origin.,

can. 5. — In Cantic. canUcor., prvtcgcm. 3, nuto. uJ. — * Oputc. II. cap. 13, v. Suadeo fraterre — S^» nclli, Maria Deipara, part. 1, cap. 7. num. 7, v. SrcNiftfo

253. - Lege: Gregorius XV, in prae-
laudato decreto SS. *Dominus noster*, § 4,
sicut ipse S. Doctor jam dixit -supra n. 246.

254. - In cone. Nicaen. II, oecum. VII
(ann. 787) in *Actione IV* lecta fuit · Epistola
Germani Beatissimi, qui fuit patriarcha Con-
stantinopoleos, ad Joannem episcopum Syna-

densen », in qua legitur: « Etenim ut proprie
ac veraciter malrem Dei veri colimus eam
et magnificamus et omni visibili ac invisibili
creatura superiorem arbitramur ». Quae qui-
dem epistola in eadem lectione et rursus in
Act. V a concilio luit approbata, anathemate
dicto contra aliter sentientes: « Qui sic se non

concilium et de fide, divinam Matrem nullam culpam actualem commisisse; certum consequenter est certitudine theologica, quod ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet: quia, sicut impossibile est, ut qui peccatum originale una cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis; ita, qui nullum peccatum actuale commisit, necessario impossibile est quod maculam originalem contraxerit: ut docet S. Augustinus¹, ubi ideo Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasse dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

c(ii) Patri
hai

257. - Probatur 4°. Ex sanctis Patribus. — Falsum quippe est dicere, omnes Patres esse pro opposita sententia. Bellarminus f enim probabiliter interpretatur Patres qui contrarium sentire videntur; et plures refert piae sententiae faventes, inter quos bene numerari potest S. Ambrosius, qui scripsit in *Psalm. 118, ad ult. vers.: Suscipe me, non ex Sara, sed ex Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. S. Anselmus s: *Omnes... mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei °), sive originalibus sive etiam voluntate additis*. S. Petrus Damianus⁴: *Caro... Virginis ex Adam assumpta, maculas Adae non admisit*.

5 Ex wn-
lu commu-
ni fidelium

258. - His et aliis accedit sensus communis fidelium. — Immaculatam enim Conceptionem testatur Aegidius a Praesentatione⁵, omnes tueri religiosos Ordines^{βλ} Et ex eodem ordine S. Dominici, licet sint 92 scriptores pro contraria, tamen 137 pro pia sententia adsunt; ut quidam recentior enumerat. Alexander VII

in sua bulla (ut supra, n. 244, ad v) declarat, hanc sententiam celebriores academias, et catholicos fere omnes complecti. — Quo argumento, Petaviuse maxime enititur ad illam probandam; et bene convincit, ut ait doctissimus episcopus Tornii⁶. Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo quod Deipara, saltem ante nativitatem, fuerit sanctificata? Ex quo certi sumus, quod eadem B. Virgo in anima et corpore fuerit in coelum assumpta? Si ergo de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam fideles omnes tenent et defendunt?

259. - Opponunt adversarii auctoritatem S. Bernardi et S. Thomae: sed ex eisdem sanctis Doctoribus magis nostra sententia valide firmatur. — Licet enim S. Bernardus in sua Epist. ad Canonicos Lugdunenses invexisset, quod festum Conceptionis Deiparae célébrassent, monens, quod Apostolicae Sedis auctoritatem expectare debuissent (et ibi addidit bene, colendum diem Nativitatis et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum); attamen ex hoc eodem arguitur, ut bene notat Bellarminus⁸, quod si S. Bernardus nunc videret festum Conceptionis immaculatae ex auctoritate Romanae Ecclesiae celebrari, ipse quoque libentissime celebraret.

260. - Quo autem ad doctrinam S. Thomae, revera adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor. — Quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur; tamen in pluribus locis, praesertim in *Epist. ad Galat.*⁹ clare Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi serf-

• Contra Julian., lib. 5, cap. 15, n. 57; Migne, Patrol. Ut., tom. 44, col 815. — ■ Controv. de Amluionc gratiae. lib. 4, cap. 15 et 16. - S. Ambros., in p°alm. 118, «ertn. 72, num. 30; Migne, Pair, lat., tom 15, coi. 1521. — • Seu potiui /frttMirMi monachua, in Epiit 11 ad Cor., cap.5, n. U; Migne, Pair, lat., tom. 181,coi. KM8;c(r. etmm tom. 15«, col. 41. — • Sermo 40, in Aaiumpt. B. M. V., § Stqttitlur rx ArontuhbtAt; Migne, Pair, lat., torn. IU,

coi. 721. — • De Immac. B. M. V. Concept., lib. 3, qu. 6, art. 4, § 3: n. 16 — Recrntior hic est Bur^tux, de pietate in Ddp.,diip. I,cap. 14, n. 110 et cap. 7, n. 47.—I • De Incarnat., lib. 14, cap. 2. n. 10. — 1 In Annotat, ad Euium, hb. 3, diet. 3, § 2. — S. Bernard., Epiât. 174; Migne, Pair, lat., tom. 182, col 332. — • Controv. de Cultu sanctor., lib. 3, cap. 16, v. Porro. — S. Thom., 3° P., qu. 27, art. 2. — • Cap. 3, lect. 6.

habent, anathema sint: qui ita non sentiunt, procul ab Ecclesia pellantur ».(Apud Labbe, torn. 8, col. 942, 967 ct 1039).

257. - e) Editores Mauriani S. Anselmi in censura operum S. Anselmi, dicunt clausulam hanc: *dempta Matre Dei, esse* ab alio

insertam, ut Estius, inquit, fuerat subodorans. Haec enim in ms. minime leguntur. Cfr. Migne, Pair, lat., tom. 158, coi. 41.

258. - « Una [religione] Praedicatorum excepta », addit, loc. cit., Aegidius a Praesentatione.

bit: *Mulierem autem ex omnibus non inveni, quae omnino a peccato immunis esset, ad minus originali, vel veniali. Excipitur a) purissima et omni laude dignissima Virgo Maria.* Clarius in *I Sententiarum* sic scripsit: *Dicendum, quod puritas intenditur per recessum a contrario; et idco potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit: et talis fuit puritas Beatae Virginis, quae a peccato originali et actuali immunis fuit*^{b)}. Quibus verbis (ait Episcopus Tomi') nimis aperte palet, divum Thomam hoc loco sensisse, B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem; cum ea verba minime aliam contrariam interpretationem patiantur. — In *Summa* autem, etsi D. Thomas³ dicat, quod in festo Conceptionis celebratur festum sanctificationis, potius quam Conceptionis Deiparae (quia tunc temporis dubium erat, de quo festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptioni in primo instanti): sed hodie jam est declaratum ex bulla Alexandri VII (ut diximus), celebrari festum, non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis a peccato originali praeservatae. — Idem autem S. Doctor*, ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? Ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc Nativitatem celebrabat B. Mariae, infert tenendum, ipsam ante Nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit: *Non celebratur festum in Ecclesia, nisi pro aliquo sancto. Ergo B. Virgo ... fuit... in utero sanctificata.*

Hinc patet, quod si S. Thomas nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est, secundum piam sententiam,

* Di't 44, qu. un., art. 3. »d 3. — * Annotat ad Euilum, lib. 3, di't 3, § 4. not. — * 3. P.. qu. 27, art. 2, Ad 3. — < Loc. dt, art. 1, *Srd contra*. — * In 3... P., qu. 27, art. 2, Comment, t. i. — *Prtavius*, de Incarnat., lib. 14, cap. 2, num. 13. — * In 3 sent., dial. 3, qu. I. arnc. 2, V Arc prof/cr hoc — *Catharin* Opu*c. pro ltnraac.

celebrari festum B. Mariae preservatae a peccato originali in primo instanti suae Conceptionis, sive infusionis animae in corpus, certe aliter sentiret ac scriberet; ut ait Suarez', his verbis: *Si praesentem Ecclesiae faciem* [Z]. 77mw/is) *vidisset, aliter de immaculata Virginis Conceptione docturum fuisse.* Idem dicit Petavius de D. Thoma. Idem Gabriel qui scribit: *Non esse culpandos S. Bernardum, nec S. Thomam, S. Bonaventuram et caeteros Doctores, oppositum olim opinantes; quia eorum tempore, nulla determinatio Apostolicae Sedis facta fuit, nec festivitas illa generaliter tunc fuit per orbem celebrata* «A Idem dicunt plures etiam dominicani, et signanter Joannes de Fenario, doctor Parisiensis et Magister generalis Ordinis Praedicatorum; ut refert Catbarinus. Idem dicit Joannes a S. Thoma⁷, citans alios Thomistas.

Accedit S. Augustinus, qui, disputans de quadam alia doctrina contra Cresconium, eum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere; cum jam Ecclesia mandaverit, festum Conceptionis immaculatae juxta piam sententiam celebrari. — Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiae auctoritate fundato, fautores piae sententiae recte asserunt, nostram sententiam esse proxime de fide definibilem. De Ecclesiae enim auctoritate loquens, S. Thomas sic docet: *Maximam habet auctoritatem Ecclesiae consuetudo, quae semper est in omnibus aemulanda ... Unde magis standum est auctoritati Ecclesiae, quam ... Augustini, etc.* Scribit etiam Valentia¹⁰, loquens de auctoritate Pontificis: *Circa quae ad pietatem reh-*

Λοοαν-
tas Eccle-
-utic maxi-
mam argu-
mentutn

Conccpl., artic. I. § *Rdtionct ahgnot*, \trs. *Septima*^ — * De Approb doctrinae S. Thotn, di<p. 2 art. 2. Ccr-
formal sc. — * Contra Creacon., hb. I, cap. 33. num. T»; Migne. Patr. lat., tom. 43, col. 466 — * 2. 2., qu. 10, arL 12, corp. — H In 2... 2... ditp, I. qu. I, punct. 7, qu. 6, § 41.

260. - a) Ita in edit. Romana et altis; sed exceptio haec non reperitur in editione S. Pii V. Et in editione VencL 1747, de Rubeis notat verba excipientia Beatam Virginem fuisse jam impressa in quibusdam codicibus Venetiis typis mandatis anno 1555; sed in mss. non reperiri neque in aliis multis codi-

cibus alibi editis; et signanter non reperiri in codice Parisiis impresso a F. Joanne Alberto Castrensi, a mendis expurgato.

b) Ita in editione S. Pii V et in ed. Veneta de Rubeis.

Sunt fere verba et plane sensus Gabrielis Biel.

gionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritasdK Addit Eusebius Nieremberg^l, quod decreta morum, approbatio sanctitatis, etc., necnon institutiones festorum, quae considerantur ab infallibili capite ordinatae, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem Eusebius * refert votum a cardinale Bellarmino prolatum circa Beatae Virginis Conceptionem, jussu Pauli V, coram S. C. Inquisitionis generalis Romanae, quo Bellarminus ita sensit: *Si forte non placet nunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri praeceptum omnibus Ecclesiis..., ut recitarent officium de Conceptione, quomodo recitat Ecclesia; sic enim sine definitione haberet intentum.*

Doctor
e.
FUJ* CORK-
1tariuin

261. - Hinc non satis pie, nec probabiliter, quidam recenlior scripsit, possibile fore quod Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dum (ut bene advertit Vasquez) minime censendum, quod Ecclesia unquam tamquam fidei dogma definiat, B. Virginem in peccato originali conceptam esse; eo quod auctoritate sua festum Conceptionis in tota Ecclesia jam praeceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit Thyrsus Gonzalez in suo Opusculo, quo tuetur proximam definibilitatem immaculae Conceptionis. — Ideo opportune notanda sunt verba Blossii', ubi sic ait: *Mirum sane est, adhuc nostro aevo inveniri aliquos, qui... puritatem Conceptionis... Beatissimae Virginis vocent in dubium, et suam opinionem in ea re obstinatius tueantur, citantes ... sententias SS. Patrum: qui tamen si mute hic viverent, aliter procul dubio sentirent... Certe Romana... Ecclesia, quae errare non potest, hoc ipso quod festum Conceptionis... celebrandum assumpsit, satis affirmat eamdem Conceptionem fuisse omnis con-*

¹ Op. Parthen. ThecorU compend., § 4, v. *Quod m tum iiiUIMiotit* (edit. Lugd. 1669). — ' Op. Parthen.. de Perpetuo objeci. Feali Concept , cap. 30. i. f. (edit. cit. . — *QuUaiM rrctHlor* hic eat Ludov. Muratori, de tper«tlitlone vitanda, cap. 8 et 9. — Fax/ , in 3— P., diip. 117,

O Sunt pariter fere verba Gregorii de Valentia

261. - Haec sunt verba Arnold! (Ernaldi) Carnotensis, tr. 1, de Nativ. Christi, § *Tale elegitNihil* (Migne, Pair, lat., torn. 189, col. 1617): « Spiritu Sancto obumbrante, in-

tagioms expertem;... profana siquidem festa non novit Ecclesia. Et Summus Pontifex Benedictus XIV, in suo doctissimo Opere *De CanonisaitoneSanctorum\didit*, nostram sententiam hodie esse moraliter certam; et solummodo deesse definitionem Ecclesiae, ut fideles teneantur credere fide divina Conceptionem Virginis immaculatam.

Nec valet dicere, quod alias Maria, si maculam originalem non contraxisset, non posset dici a Christo redempta. Nam communiter respondetur, quod ipsa, cum fuerit a culpa praeservata, vere et modo nobiliori redempta fuit. Docet enim D. Augustinus⁵, quod mittendus in carcerem, etiam dicitur a carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Haec autem nobilior Virginis redemptio maxirrte Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei inimica exstitisse, et Regina angelorum subdita diabolo aliquando fuisse. Imo dicit Arnoldus Carnotensis a): *Non solum de decencia, sed etiam de justitia fuit, ut illud vas electionis communibus non lassaretur injuriis.*

262. - Ex omnibus his deducitur, piam sententiam praeservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse amplius probabilem. — Quod sic evidenter probatur: Certum est 1°. De fide esse, quod Ecclesia non potest errare in materia morum. Certum est 2°. Cultum sanctorum (prout est celebratio festi praeservationis Deiparae) pertinere ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet, praestare B. Virgini Mariae cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergo Ecclesia praecipit celebrari festum praeservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare; vera et certa dc-

cap, 14, n. 149. — *Thyrt. Gousai., Trac*», ihcol. dc certitudinie gradu quem habet sententia pia, di>p. 2. sect. 16. § 2. n. 155. — . Sacellum animae Adtlhw. part. 3, cap. S. n. 5 — * Lib I, cap. 42. n. 13 ct >cqq. — . In p>alm. 85 n. 18; Migne, tom. 37, col. K/M.

cendium originale extinctum est: ideoque innoxiam affligi non decuit, nec sustinebat justitia. ut illud vas electionis communibus lassaretur injuriis, quoniam plurimum a ceteris differens, natura communicabat non culpa ».

objection
petit a
redtejpil
nt a On-
to

S. Doctu
condemn
pua ici
itniua
ctKvnue.

bet esse praeservationis sententia. — Ex quo bene infert quidam doctus auctor recentior, in libro nuperrime Neapoli edito, anno decurso 1753, cui titulus: *Deipara ejusque cultores vindicati, etc.*, quod contraria sententia post decretum Alexandri VII, prout antiquata, non est amplius nec practice, nec speculative probabilisa.

ÎTunrn
**<.

Imo: ꝑ cet noslrtr sententia ab Ecclesia nondum sit definita, bene tamen potest de fide teneri. — Nam bene possumus credere de fide sententias illas, quas ꝑrobabile est de fide esse, nimirum canonizationem sanctorum, praesentem Pontificem esse verum Pontificem, esto hac sententiae non sint ab Ecclesia declaratae de fide; ut late probat Viva l cum Suarez, Lugo et communiori. Dicit enim D. Thomas quod credere possumus de fide, non solum ea quae habemus per fidem infusam, sed etiam quae percipimus per conclusiones theologicas: *Dicitur fides* (ait S. Doctor) *acquiri per scieuliam theologiae*. In nostro autem casu, conclusio theologica bene eruitur ex mox supra praedictis. Si enim de fide est, Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus praeservationis Deiparae certe ad mores pertinet: bene de fide tenere possumus, praeservationem esse de fide.

263. - Hic ultimo operae pretium ducimus breviter perpendendam quaestionem illam, *au liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem praeservationis B. V. Mariae a labe originali?*

Juxta
qitradam
licebat
«ailtcre
votum de
I3Q acu-
Uta Cooce-

Negat Lamindus Pritanius³; et cum secuti sunt a> Antonius Lampridius⁴ ac Ferdinandus Valdesius⁶. — Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas subesse potest. Opinio autem defendens praeservationem Deiparae a culpa originali, quamvis pia, humana tamen est; cum Ecclesia

• Cura, thcol., part, 4, di«p. 2, qu 2. num. 12 et »eq. — *Suar.*, dc Fide, diep. 5, ttet. 8, num 12. • dc Fide, ditp. 1. eect. 13. 4 5. — • In 3, dist. 23. qu. 3, nrc. 2. ad I, — ■ Dc ingeniorum moderntione, lib. 2, cap 6. ver. Proderit heic. — 1 Dc «uperatitione vitanda. »ive Centura

262. • 'O De Vera, in dicto suo opere, *diss. 3, cap. 1*, w. 9, dixit esse antiquatam ac proplcrea non esse probabilem, practice scilicet, quidquid sil de probabilitate specu* laliva, uti dixerat *n. 6, i.f.*

hanc sententiam nondum statuerit niti revelatione divina, aut traditione.

Affirmant vero valde probabiliter plures neotenci. et signanter auctor supra enuntiatus in citato libro: *Deipara, etc.* Distinguere enim oportet sententias pure humanas, ab iis quae pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est haec quae spectat ad cultum sanctorum, et praesertim Reginae sanctorum, quae prae omnibus sanctis veneranda est. — Quod autem sententia praeservationis spectet ad cultum Beatae Virginis, patet (ut vidimus supra) ex bulla Alexandri VII, qui declaravit, festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam celebrari debere.

Praeterea, dato quod hujusmodi sententia esset per se humana: tamen, cum referatur in Deum, qui vult ut fideles sanctos suos, et praecipue Matrem honore prosequantur, non est pure humana, sed religiosa, cum ad Deum referatur; juxta doctrinam D. Thomae⁴, ubi docet, posse esse martyrii causam, non solum defensionem eorum quae sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quae sunt protestationes fidei. En ejus verba: *Omnium virtutum opera secundum quod referuntur in Deum, sunt quaedam protestationes fidei, per quam nobis innotescit quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, et nos pro eis remunerat; et secundum hoc possunt esse martyrii causa*. Hinc deinde subdit: *Tamen quia bonum humanum potest effici divinum, ut si referatur in Deum; ideo potest esse quodcumq; bonum humanum martyrii causa, secundum quod in Deum refertur?*. — Cum autem nullum sit dubium, esse actum religionis cultum exhibere Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suae Conceptionis immaculatae in primo

voit vanguinani. • • Epi»toU. tire Appendix ad librum de Supcratiùone vitanda, eptst. 5, 7. 10 ct »eqq. — *Dc Vrra, Deipara ejuvque cultoret vindicati*, tora. 1. diva. I, cap. 2, num. 5 et »cqq, • A 2. 2^ qu 124. art. 5, corp., ct ad X

263. - >; Lamindus Pritanius, Antonius Lampridius, Ferdinandus Valdcsius minime sunt auctores distincti, sed revera diversa sunt et quidem ficta nomina unius Ludovici Muratori.

S. Doctor
probat hoc
Vo«Qm

w

ζ

instanti (prout exigit Ecclesia); certum etiam est, juxta Angelici doctrinam, hujusmodi cultum bene posse esse causam martyrii. Ergo, si licitum et meritorium est cuique vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultus desistat; tanto magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultus objecto, nempe pro B. Virginis a labe originali praeservatione, ad quam ipse cultus refertur. — Hinc summus Pontifex Benedicius XIV in suo praefato opere *De Canonisatione Sanctorum* ¹ postquam ostendit, Ecclesiam esse propensam versus sententiam

praeservationis B. Virginis immaculatae, dixitque neminem negare eam esse magis piam et religiosam % sic ait: *Inter martyres ab Ecclesia recenseri, qui occisi fuerunt a tyranno, vel quia sententiam magis piam et religiosam sequebantur, vel quia omittere nolebant alicujus actum virtutis, a quo tamen poterant sine peccato cessare.*

Et sic jam satisfactum est objectioni Lamindi, nimirum, quod non liceat vitam profundere pro tuenda praeservatione Deiparae, eo quod talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

QUOMODO INTELLICENDA EXCOMMUNICATIO PERCUSSORIS CLERICORUM.

264 Verba canonis. — 265. *Quid intelligatur 1. per verba: Si quis. An impuberes, et a quo ipsi possint absolvi.* — 266. *Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc* — 267. *Quomodo ratihabentes* — 268. *Quomodo non impediētes.* — 269. *An, qui tenentur impedire tantum ex charitate.* — 270. *Quid intelligatur 2. per Clericum.* — 271. *Quid 3. per Monachum An eremitaē.* — 272. *Quid 4. per verba: Manus injecerit.* — 273. *An requiratur ut percussio sit cum peccato mortali et externe gravi.* — 274. *Incurrit: 1°. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens.* - 2°. *Violenter detinens, etc.* - 3°. *Persequens cum, ut decidat.* - 4°. *Apprehendens equum, etc.* - 5° *Haec agens, etiam clerico consentiente* - 6°. *Clericus scipsum percutiens; sed alii id negant.* - 7° *Judex laicus percutiens clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum* — 275 *Non incurrit: V.Fur, clam furans.* - 2°. *Percutiens jocosē, vel casu. An pueri clerici, se percutientes. Et an defendentes se vel suos, aut sua* ³³ *Si absit mortale.* - ⁴ *Percutiens clericum per ignorantiam aut inadvertentiam, aut per iram subitanēam.* Dub. 1. *Quid, si quis perculit, ignorans alterum esse clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret.* Dub. 2. *An excuset ignorantia crassa.* Dub. 3. *Quid, si quis percutit Petrum clericum, credens Paulum clericum* - ⁵ *Excusatur etiam praelatus, aut praeceptor percutiens. An pater.* - ⁶ *Percutiens clericum exercentem officium cauponis, etc.; vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella, percutiens clericum sollicitantem.* — 276. *Quando episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione.* — 277. *Quae percussio dicatur levis, quae gravis et quae enormis.* — 278 *Quot modis percussio levis possit fieri gravis.* — 279. *Quinam possint absolvere a percussione levi, et quinam a gravi.* — 280. *Dub. 1. An in dubio, percussio judicanda sit levis aut gravis.* Dub. 2. *An incurrat excommunicationem, qui venenum dat clerico.*

264. - « Resp. 1°. Ea sic habet: *Si quis, • suadente diabolo... in clericum vel monachum • churn violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, et nullus opus scoporum illum praesumat absolvere* — [Nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui praesentetur, et ejus

mandatum suscipiat. Ita ex can. *Si quis,* caus. 17, qu. 4] *al.*

265, - « Dicitur 1°. *Si quis.* Intellige, ^{QaUiatd} « cujuscumque sexus aut status; etiam ^{viX} « impubes, dummodo rationis compos, et < doli capax ». [Ut habetur ex cap. *Mulieres* 6 et cap. *Pueris, de seul, excom.*

¹ Ltb. 3. cap. 19, n. 13.

b) Non dicit neminem negare, sed ipse pronuntiat eam sententiam esse magis piam et religiosam

264. - a) Vide const. *Apostolicae Sedis, excommun. R. Pontifici simpliciter reserv., excomm. II.*

Quamvis impuberes possint absolute ab solvi ab episcopis, etsi post pubertatem absolutionem petant. Salmant. ex dicto cap *Pueris*. Et etiamsi percussio fuerit enormis; ut dicunt Palaus¹ et Bonacina · cum Suarez a², Molina, Filliuccio e³, Sayro e⁴ et Reginaldo, ex *cap. fin. de sent, excom.*).

266. - < Extenditur autem ad effica- « citer mandantes, consulentes et consen- « tientes ».

Recte dicit Busenbaum *zeffKaciter.Qxùh*, ut hi incurrant excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, utque ipsi per mandatum, consilium aut consensum graviter in illam influant. Ita communiter Navarrus⁴, Suarez⁶, Salmant. ·; et Bonacina' cum Sayro, Avila, Molina, Silvestro, Filliuccio, etc., ex cap. *Quantae* et cap. *Mulieres, de sent, excom.* An autem incurratur censura, in dubio an mandatum vel consilium influxerit, vel si mandatum aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta *n. 39 et 40*.

Notandum autem hic, quod si quis diceret coram suis: *Cupio vindictam talis clerici*, bene incurreret excommunicationem, si ex hoc dicto alii clericum inde percutiant. Ita Croix⁸, Renzi⁹ cum Diana et

Avila; ac Salmant.¹⁰ cum Coninck, Silvestro, etc.: argumento *cap. ult. de horni-ad., in 6°*. Intellige, si praevidet ex eo alios percussuros.

267. - Extenditur etiam ad « ratiha- « bentes » [percussionem] · suo nomine « factam ».

Certum est, quod ratihabitio sufficit ad incurrendam censuram; ut habetur ex cap. *Cum quis, de sent, excom., in 6°*. Sed ad hoc requiritur Γ. Ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tui gratiam. 2°. Ut ratihabitionem externe significes. 3°. Ut quando evenerit percussio, fueris habilis ad mandatum vel consilium percussionis, saltem habitualiter. Nam si fueris amens, non incurris; secus, si ebrius aut dormiens. Ita communiter Bonacinall, Palans u, Con- cina u, Croix¹⁴; et Salmant.¹⁶ cum Sua- rez a¹ Sayro etc.

268. - Item « non impediētes: saltem « si ex officio aut justitia teneantur, ut « reges, iudices, et caeteri superiores. « Item patres, tutores, heri, paedagogi, * parochi, etc., quibus aliorum cura de- « mandata est. — Ita Laymann w, Bona- « cina ” ex Molina etc. communiter».

269. - « Dixi: *saltem*, etc. Quia, si ex « charitate tantum teneantur, etiam ex- « communicari docenti Suarez, Cajeta-

QuowMo
cMDprrheo-
damur rati
habent.

Quoa^d.
non impe
dicatrv

· Tr. 10, cap. 2. n. 67. — · Tr. 29, diip. 3, punct. 23, § 4. n. 6. — · Disp. 2, de Excom in part., qu. 3, punct. 6, sect. 5, n. 12. ~ *Afotina, dr Just.*, tr. 3, disp. 59, n. 2. - lib. 1, n. 247, v. *Quintus*. — « Man., cap. 27. n. 50 et 51. — * De Censur., diip. 22, sect. 1, n. 66, cfr. disp. 4, sect. 3, num. 4. — · Tr. 10, cap. 4, num. 22. — · Disp. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct. 6, sect. 1, § 2, num. 1. · Sayrus, lib. 8, cap. 26, num. 22. *Avila*, part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 6; cfr. dub. 3, concl. 4 et dub. 4. · *Molina*, de Just., tr. 3, disp. 52, n. 2 et 9. · *SUvest.*, v. *Eacohi. VI*.

n. 5. v. *Tertio*. · F-//., tr. 13, cap. 1. n. 2S et 8. — · Lib. 7, n. 308. — · De Censur., tr. 2, cap. 5, sect. 1 qu. 4. · *Diana*, part. 9, tr. 4, resol. 14. *Avila*, loc. cit., dub. 10, concl. 3. — w Tr. 10, cap. 4, num. 22. · *Coninck*, disp. 14, dub. 15, n. 172. · *Silvcsl. v Excomtn. VI*. n. S. v. *Quarto*. — 11 Loc. cit. n. 11. ” Tr. 29, dtsp. 3, punct. 23. 4 2. n. 14 — “ De Censur.. diss. 2. cap. 2, § 1. a. 6. - M Loc. cit. n. 106. — u Loc. cit.. n. 25 — « Lib. I, tr. 5. part. 2. cap. 5. num. 6. — n Disp. 2. de Bacon, in partie., qu. 3, punct. 6. sert. 1, § 2, n. 6 et 9. — *Suar* disp. 22. sect. I. d. 56.

265. - a² Auctores non videntur a Bonacina citari pro ista ampliacione. At re tamen vera Suarez, *dc Censur., disp. 22. sect. 1, ii 63 et 69*, absolute et sine ulla distinctione levis aut enormis percussionis, negat impuberes teneri Romam adire. Filliuccius clarius rem indicat; nam, *tr. 15, cap. I, n. 34*, absolute scribit episcopum posse absolvere a levi percussione: « idcoque reservatio in hoc canone intelligenda est de mediocri et enormi ». His vero dictis, addit, *n. 36 et 39*, absolutionem quoad impuberes non reservari. Sayrus pariter, *lib. 3, cap. 28, n. 20*, comprehendit impuberes inter personas de quibus, *num. 9*, scripserat: « A mediocri, imo etiam in aliquibus ab enormi etiam percussione clerici ci-

tra Sedem Apostolicam ab episcopo absolvi possunt».

267. - a¹ Suarez, *disp. 22, sect. 1, n. 55*, primam conditionem habet: Sayrus vero, *lib. 3, cap. 26, num. 25*, primam et tertiam.

268. -- / Molina, *tr. 3, disp. 33, membr. 5, n. 5*, de casu simili loquitur; nempe de illo qui non impedit homicidium, cum possit. Et, si ex officio vel justitia ad impediendum teneatur, cum dicit incurrere poenas hujus delicti.

269. - « J Suarez, Cajetanus, Filliuccius et Sayrus docent utique excommunicari si, non obviando, mortaliter peccat; seu, ut aiunt Cajetanus et Sayrus, cum ex intentione non

« nus» Filliuccius, Medina. Sayrus, etc. —
« Verum id probabilius negat Bonacina
« ex Navarro Coninck, Reginaldo
« Henriquez, Molina, etc. ».

Et ita venus tenent Navarrus Bonacina · Laymann 3; et Palausl cum Molina et Henriquez; ac Salmant. 5 cum S. Antonino Palao, Coninck, Bonacina, Avila — Ratio, quia hi tantum percussioni censentur favere (ut loquitur cap. *Quantae, de sent, excom,*) qui ex justitia tenentur impedire; non autem qui solum ex charitate, etsi ex odio non impediunt, cum ad incurrendam censuram etiam actus exterior requiratur, juxta dicta *n. 3d,*

270. - « Dicitur 2°. *Clericum.* Quo nomine intelligitur omnis prima saltem « tonsura initiatus (etiamsi conjugatus, « dummodo cum unica virgine), et defecrat habitum, serviatque alicui ecclesiae; « item etiam excommunicatus, suspensus, « interdictus 1. degradatus verbaliter tantum ». (Ita communiter etiam Salmant. ·.)

Non incurrit vero, qui perculit clericum bigamum ex reali bigamia; secus autem si ex similitudinaria, nempe, qui in sacris constitutus, matrimonium contraxerit et consummaverit. Neque incurrit percussor clerici, qui habitum depo-

nens saecularibus negotiis se ingesserit, nec post tertiam monitionem sui praelati resipuerit. Salmant.7 communiter. — Vide hoc et alia, *Lib, VI, u. 827.*

271. - « Dicitur 3. *Monachum.* Intellige, Q«u. «quemvis religiosum, etiam laicum, con- §18 « versum, novilium, utriusque sexus. Item « tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si « gestent habitum et vivant in commu- « nitate. Item eremitas subjectos alicui « regulae vel superiori ».

Unde gaudent privilegio canonis, omnes viventes in communi sub aliquo praelato, ex expressa vel tacita Papae auctoritate; quamvis in eorum communitate non fiat professio. Ita Navarrus8, Suarez®; et Bonacinal0 cum Coninck01, Molina, Filliuccio, Reginaldo % Avila, Grassis etc. — Idem dicit Fagnanus 11 de mulieribus conviventibus in conservatoriis, quamvis religio non sit adhuc approbata; quia, cum religiose vivant, censentur personae ecclesiasticae. — Et idem ait Renzi13 de seminaristis, et pueris collegiorum, ut sunt Neapoli pueri S. Mariae Lauretanae, S. Onuphrii etc.

Eodem privilegio gaudent eremitae, qui ex voto aut pacto addicuntur alicui ertaiue. loco sacro, cum subjectione ad episcopum; ut docent Suarez13, Fagnanus u,

< ajet, Sura., v. *Excommunicatio*, cap. 10, v *Prima.* · *Fill.* tr 15. cap. 1. num. 31. · *Joan. Medina*, Cod. de ReMil qu. 0. v. *Hinc patri.* · *Sayr.*, lib. 3, cap. 26, n. 24. 1 Dhp. 2. de Excom in part., qa. 3. punct 6, sect 1, §2. n. 7. · *Coninck*, diip. II, dub 15. n. 174. · *Hrnrq.*, lib. 14. · ap. 12. n 7. lit. *It.* · *Molina*, tr. 3, p1 33. merabr. 5, n. 5 et diip 55. n 10 · Loc. cit. — 1 Lib. 1. tr. 5. part. 2. cap. 5. n. h. · Tr. 7», disp. 3, punct. 23. § 2, n. 13. - *Molina*, i«ti cil. · *Henriq.*, lot. cit. — * Tr. 10, cap. 4. n 24. —

Palans, l«x. cit. 11 *Coninck*, loc. cit. · *Honac.*, de Cemur., ·dhp. 2. qu. 4, punct. 1, § 2, n. 7. · *Avila*, part. 2. cap.5. dt»p. 3, dub. 8, — · Loc. cil., n 21. — 1 Loc. cit. — * Man oip. 27, n. 79. — · Diip. 22. èct 1, n. 20. — * Diip. 2, de Excom. in pari., qu. 3, punct. 6, sect. 3. num. 10 et 11. · *Molina*, tr. 3, diip. 50. n. 4. · *Fill.*, loc. cit., num. 14 · *Avila*, loc. cit., dub, II, concl. 4. — 11 In cap. *Xulhti*, de foro comp., n. 59. — 11 De Cemur., tr. 2, cap. 3, xcct. 7, qu. II. — * Loc. cit . n 22. — »· Loc. cit., n. 61 et t£.

vult obviare. Et huic sententiae sic explicatae adhaeret Reginaldus, *lib. 1, num. 221*, qui pro secunda sententia allegatur a Bonacina.

b Navarrus *Mam, cap. 27. u. 78*, in edit. Roman. 1590, dicit incurrere in hanc excommunicationem cos · qui ex officio possunt et tenentur propulsare percussorem et non propulsant.. Imo quoad forum exterius, quilibet alius qui videt facinus esse manifestum et se posse commode obviare et non obviat ». At in edit. Veneta 1573 dicit: · Immo etiam quicumque alii qui clare cognoscunt, sine periculo et damno suo posse impedire et omittunt impedire, quoniam gaudent eo ipso; quamvis non videtur sufficere simplex omis-sio absque ea intentione, saltem quoad torum interius ».

< 1 S. Antoninus, *part. 3, ht. 28, cap. 2*, § 2, citatus a Salmant., de casu simili et quidem sub distinctione loquitur. At, *iii. 24, cap. 1, § Nota circa*, de casu praesenti tractat et ultimo loco ponit opinionem quae dicit hunc incurrere dummodo dolose omittat impedire, alias negat incurrere.

270. - a) Salmant. non loquuntur de suspenso, excommunicato, interdicto; quoad cetera concordant.

271. - °) Coninck, *disp. 14, dub. 15, n. 164*, Reginaldus, *lib. 1, n. 214*, non requirunt ut in communi vivant.

h) Carolus de Grassis, *de Effect., cleri cat. t, n 96, 106 et seqq.*, loquitur de privilegio fori.

c) Renzi dicit · senes S. Onuphrii ».

*I

Ouid in
tllfigAtur
per fieri
mm

Contin. Tournely *, Roncaglia l et Bonacina . — Idem dicit Palaus 4 de eremitis, qui sub aliqua regula et obedientia vivunt, edito obedientiae aut paupertatis voto. — Communiter vero docent praefati auctores, minime gaudere eremitas vagos, qui habitum singularem gestant, licet inserviant alicui ecclesiae, etiam ex commissione episcopi; ut Fagnanus^ ex decisione Rotae Romanae.

272. - « Dicitur 4°. *Manus injecerit*: « per quod intelligitur quaevis contumeliosa actio exterior mortalis, circa cie-rici personam vel res ei adhaerentes, < sive fiat manu, sive baculo, gladio, etc. » — Bonacina 5 ».

273. - Ad incurrendam igitur hanc excommunicationem, requiritur ut percussio sit mortaliter peccaminosa, et etiam externe gravis; ut docent Bonacina .; ac Cajetanus, Molinaa>, Pignatelli, etc. apud Croix \ — Quare non incurrit, qui tantum signum facit percussionis, et non percutit; ut Salmant @, Concina9, Contin. Tournely 10 et alii passim. — Sed hic recte notant Palaus ”, Suarez u; Croix 13 cum Sperelli; et Bonacina 14 cum Coninck Filliuccio et Reginaldo, quod semper ac percussio existimetur graviter injuriosa, ratione reverentiae clerico debitaе, sufficiet ad censuram quaevis per-

cussio levis, etiamsi levissimus tactus physicus intercedat.

Advertendum cum communi doctorum (ut notat Croix ,s),quod hic canon, prout in favorem clericorum emanatus, non stricte, sed latissime intelligendus est.

« Ex dictis resolvuntur sequentes causas:

274. - « Г. Hanc excommunicationem « incurrit:

« 1° Qui talem conspuat, conspergit « aqua, pulvere, conspurcat luto, evellit « crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim et injuriam de ejus corpore, v. gr. « pileum, pallium, etc.; ita ut actio sit « graviter injuriosa. — Bonacina M, Laymann n.

« 2° Qui concludit aut violenter delinet « carcere, vel loco, unde sine de decore non « potest exire. — Bonacina ’, Laymannl.

« 3° Qui persequitur, ut in flumen vel « fossam incidat, equo decidat, etc. — « Bonacina Laymann

An autem incurrat is, qui clericum insequens, praeter intentionem et praevisionem est causa ut ille cadat? — Negant Bonacina "cum Silvestro; et Renzi13; et merito probabilem putat Croix 14: quia tunc casus mere per accidens se habet. — Sed non minus probabiliter affirmat idem Croix cum Sperelli. Hinc dicit

* De Ccnwr., part. 2, cap. 1, art. 4, »cct. I, qu. 3, ad X — 1 De Centur., qu. 4, cap. 1, qu. 2. — · Dttp. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct 6. tect. 3, η. IL — « Tr. 29, di«p. 3, punct. 23, § I, n 11. — 1 Dttp. 2, de Excom.. qu. 4, punct. 1,4 1. — · Dttp. 2. de Excom. in partie., qu. 8, punct. 6, tect. I, 4 l» n. 3. — *Cajet.*, Sum., v. *ExcommuH.*, cap. 10, v. A/o/α 6. · *rigttal.*, tom I, consult. 107, η. 2 ct 6. · · Lib. 7, η. 301. — · Tr. 10, cap. 4, η. 27. — · Dit*. 2, cap. 2. 4 1, η 7. — · Loc. cit., sect. 1, qu. 4. — “ Loc. cit.. 4 2, n. 2. — »· Dttp. 22, sect. I. η. »·. « Lib. 7.

n. 301. . *Spent.*, Deci.. 45, n “ Dttp. 2 de Excom in part., qu X puocL 6» sect. I. 4 I. num. 4. · *Eitt.* tract. 15. η. IX - lib. I, n 2(— u Lib. 7, num 301. — ·· Dttp. 2, de Excom . qu. 4, punct I, 4 I, n. 4 et 5 — ” Lib. 1. tr. 5. part. 2, cap. 5. n. 5. — “ Loc. at . n. 4. — ” Loc. cit. — · Loc. cit. n. 5. — n Loc. cit. — ” Loc. cit., num. 5. · dtf/ursL> v *Extentmuntca/io I’/*, num. 5. vertic. Sr/ViMo. — ■ De Centur.. tr. 2. cap. 3. w.I 3, qu. 6. — ·· Loc. cit., num 308. — *Sprelli*, deci 20, num 12.

O Fagnanus, *loc. cit.*, n.59, negat simpliciter eremitas vagos vel profugos, nulli regulae aut superiori subjectos, gaudere hoc privilegio. Pariter, n. 63, negat gaudere · privilegio clericali » eremitas « qui non sunt deputati ecclesiae servitio auctoritatealicujus praelati ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt et ad sui libitum deserunt habitum eremiticum». Denique adducit Rotam pro alia propositione.

273. —> Molina non recte citatur a Croix; quamvis enim, *tr.3, disp.51, n.6*, dicat hanc sententiam probabilitate non carere, certe ipse oppositam tenet: « Quando actus interior,

quo manus violenta injicitur, est culpa lethahs, incurri hanc excommunicationem, etsi exteriori actu modica ac levis violentia inferatur ».

Coninck, haec dumtaxat scribit, *loc. cit.*, n, 168: «Quando autem talis injectio sit peccatum mortale in ratione injuriae, prudenti judicio, spectatis circumstantiis actionis et personarum, decernendum est».

Croix dicit « late » intelligendum esse.

274. - Croix, *loc. cit.*, postquam dixit probabile esse quod non incurratur, addit: · Sperelli tamen... probabilius dicit si clericus reipsa ex metu persequentis cadat, incurrere ».

h». I *
1^3"

h xarnt
excomaa-
nicatteac-n
1. Afidm
clericum
travi injo
ru

z v>okn
de ’

3
JXJ’u:dr

cum eodem Sperelli, Fagnano^, etc. (et huic consentit ipse Bonacina §, non excusari ab excommunicatione explodentem sclopum in clericum, qui ob metum exanimis caderet, licet globus eum non tangeret; quia tunc explodens est causa per se talis laesionis.

4. Apprehendens e
gaara

« 4° Qui manus violentas injicit in « equum, cui is insidet, occidendo, vul-
« nerando, caedendo, sistendo per frenum:
« quae actio, licet sit levis respectu cor-
« poris, non tamen respectu honoris. Bo-
« nacina ', Laymann · ». — [Idque docent communiter Suarez Palaus Bonacina et alii citati n. 273; ac Salmant.4 cum Laymann, Avila, etc.].

5. Hacc --
ren., etUm
clerico con
wntitnle.

« 5° Qui aliquid supradictorum facit, « etiam clerico consentiente; dummodo « sit injuriosum ordini clericali. Lay-
« mann5 ». — [Ita communiter Suarez, Bo-
nacina, Coninck et alii cum Salmant.®; ex can. *Nemo episcoporum, cans, 11, qu. 3* 1> et cap. *Contingit, de sententia excom.*

Clericus autem consentiens, ex eodem cap. *Contingit*, etiam subest excommunicationi; sed haec est tantum ferendae sententiae (ut bene advertunt Bonacina et

Croix '), dum in dicto textu dicitur: *S/ quis,, clericus... sponte se subjecerit, excommunicetur.* — Hoc tamen intelligent dum, si talis percussio, non obstante consensu clerici, non desineret esse injuriosa. Nam secus esset, si consensus auferret injuriam; puta, si clericus petat caedi ab alio, ut luat sua peccata. Salmant.a cum Coninck.

« 6° Clericus, si seipsum ex malitia « vel passione (secus, si ex devotione) per-
• cutiat injuriose. — Laymann · ex Na-
« varro ».

Ita cum Busenbaum tenent Suarez ,0; et Bonacina 11 cum Navarro, Coninck Sayro, Avila, etc. — Sed merito opposi-
tum putant probabile Palaus'', Dianal3; et Croix 14 cum Toletof), Barbosa Tur-
riano §, Pasqualigo <>, et Delbene; quia revera canon videtur tantum loqui de al-
tero clericum laedente.

« 7° Qui percutit clericum etiam me-
< ritum, si fiat vel per quem non debet, ut
« si morte dignus puniatur a iudice sae-
« culari; vel modo illicito, ut si a praelato
« puniatur per laicumAA — Bonacina 18,
« ex Navarro, Sayro, Suarez, Filiuccio,
« Coninck, etc. Vide Laymann'' ».

' §i 2. de Ecom. qu. 4, punct 1, 5 L n. 13. —
• Loc. cit., n. 5. — • Lib. 1, tr. 5, pjrt 2. cap. 5. n. 5 •
Bonae., loc. cit — ' Tr 10, cap. 4 n 26. Laym., loc.
Cit. • /4w7<]. puri 2, cap. 5, §i 3. dub. 12, concl. 2. —
• Loc. cit. n. 5. — Suar., di«p. 22. «ect. 1, num. 5ß. •
Bonae., loc. cit., punct. 2. n 5 • Coninck, dinp. 14, n. 11/>. •
• Loc. cit., n. 19.— Bonae., loc. cit., punct 2, num. 6. —
• Lib 1, n. 306 • Tr. 10, cap 4, num 20. • Coninck.
dup. II, n. 169. — • Lib 1, tr. 5. part. 2, cap. 5, n. 5.
ftavar., Man , cap. 27, n. TH — * Di«p. 22. accu L n 59.

'' Di«p. 2, de Excom. in partie., qu. 3, punct. 6, «ect. 2,
n. 7. • Navar., loc. cit. • Sayr., lib. 3. cap. 26. n. 20. •
Avila, part. 2. cap. 5, diap, 3, dub. 12, v. Scgunlio. —
» Tr. 29. disp. 3, punct. 23. § 2. n. 4. — « Part. 9, tr. 4.
retoL 8. — • Lib. 7, n 310. Delbene. de Immunit. Efiect,
cap. 2, dub 4, sect. 8, n. 5 et 7. — ' Disp. 2. de Excom
in pari , qu. 3. punct. 6. sect. 4, num. 5. • Navar., Man.,
cap. 22. n. 77 et 78. • Sayr., lib. 3. cap. 27, n 25 ct cap 26
n. 13. • Suar., diap 22, «ect. 1, n. 42. • FILL., tr. 15, n. 5. •
Coninck, disp. 14. n. 190. — ' Loc. cit., n. 9.

b) Fagnanus, quod reperire potuerim, id non habet, quamvis a Croix citetur. Sed tantum loquitur de casu praecedenti, in cap. Ad audientiam, de homie., n 67

c) Suarez, disp. 22, sect J, num. 29, hoc dumtaxat exemplum affert: «Si apprehenso fracno t-qui, quis violenter detineat clericum incedentem ». Et nola ceteros auctores citatos non afferre omnia exempla hic relata, sed alii aliud afferunt. Palaus, autem loc cit., h 2, n. 2, rem satis innuit dicens per injectionem manuum intelligi in personam ipsius clerici, «seu res illi adhaerentes»; itemque, • si cum quomodocumque violenter detineas, ne cx aliquo loco egrediatur ».

Canon Nemo a Salmant. allegatur pro ca parte, qua asserunt satis esse ad excommu-
nicationem percussione, quae, attenta per

sona cl circumstantiis, erit peccatum mortale El sane canon citatus dicit : poena anathe-
matis • non nisi pro mortali debet imponi crimine ».

'> Coninck, disp. Id, num. 170, dicit de eo qui se percutit «sine jusia necessitate ».

/ Toletus, lib. 1, cap. 3d, n. 7, de sen-
tentia quae dicit incurrere, ait: • Cum sit
tam communis sententia, non videtur ah ea
recedendum ».

Quin etiam Turrianus, deCensur., lib. 3,
disp. 29, dub. 3, v. Dubitant item, dicit « pro-
babilius » non incurrere; idemque videtur
sentire Barbosa in 2' " P. Decreti, caus. 17,
qu. 4, n 38 et 39; et Pasqualigo, Quaesi,
mor. canon., qu. 60, n. 4, expresse dicit ite
esse tenendum

A Seclusa scilicet necessitate.

275. - « 2°. Non incurrit:
« 1.° Fur, qui clam abscindit crume-
« nam, vel vestem tollit clerico; quia non
« est actio violenta, sed fraudulenta». —
(Secus, si violenter auferat ; ut Laymann l
cum Cajetano, Coninck, Suarez, Molina ;
et Salmant.l cum Palao, Avila, etc., com-
muniter. Quia tunc actio, etsi non corpus
clerici, laedit tamen honorem].
« 2.° Si percussio sit *jocosa* » (Quam-
vis sit gravis, et etiam cum aliqua ira ir-
rogetur, modo non pertingat ad peccatum
mortale; ut recte dicunt Palaus3, Bona-
cina4,* et Salmant.6 cum Avila et Ta-
biena, ex *cap. 1, de sent. excom.*, ubi di-
citur: *Nec clerici* (excommunicantur), *si*
sunt plenae aetatis, et non odio (intel-
ligitur gravi) *vel invidia, vel indigna-*
tione, sed levitate jocosa se ad invicem
percutere contingat] — « vel *casualis*,
« v. gr. si janitor, vel apparitor turbam
« arcens, percutiat clericum.
* Item· si Pueri habentes primam tonsu-
ram se pugnis percutiant. — Bonacina ·
« ex Molina, Filliuccio, Coninck, etc. ».

Imo etiam in minoribus constitutif et
quamvis sanguis a naribus effundatur; ut
Salmant.7, Palaus8* cum Laymann, Co-
ninck et Molina ꝑ ac Bonacina cum
Filliuccio et Avila. Quia regulariter per-
cussio puerorum non reputatur graviter
injuriosa.

1 Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 5. n. 5. · Gi/r/., Sum.,
v. *Excom.*, cap. 10, v. *Nota 2.* · *Coninck*, dhp. 14, n. 165
ct 166. · *Star.*, disp. 22, sect. 1, n. 32. · *Molina*, tr. 3,
disp. 51, n. 2. — · Tr. 10, cap. 4, num. 26. · *Palans*, tr. 29,
disp. 3, punct. 23, § 2, n. 2. · *Avila*, part. 2, cap. 5, disp. 3,
dub. 12, concl. 2. · Loc. cit., J 3, n. 3. — ‘ Disp. 2, de
Excom. in part., qu. 3, punct. 6. acct. 4, n. 8. — · Loc. cit.,
n. 28. · *Tabicna*, v. *Excommunicatio V*, n. 4. — · Disp 2,
de Excom., qa, 4, punct. 1, §1, n. 13. · *Molina*, tr. 3, disp. 51,
n. 8. *nil.*, tr. 15, cap. 1, n. 26. · *Coninck*, disp. 14, n. 190.
— 1 Loc. cit., n. 28. — · Loc. cit., § 3, n. 2. · *Laym.*, loc.
cit., n. 8. · *Coninck*, loc. dt.. num. 190. · *nit.*, loc. dt. ·
Avila, loc. cit., dub. 13, cat. 3. — · Loc, dt., num. 28, —
■ Loc. dt., num. 8, v. *Terlia*. — *Cajct.*, loc. dt., not. 6,

Idque admittit Sotus^apud Salmant.,
etiamsi percussio fuerit gravis: hoc ta-
men intelligendum, si haec non fuerit in-
tenta.

« Item, si percussio sit ad defenden-
« dum se, vel vitam suam, vel uxoris, pa
« rentum, filiorum, vel res suas: cum
« moderamine tamen inculpatae tutelae.
« Laymann 10.

« 3.° Et denique, quodcumque perçus-
« sio, ob levitatem vel imperfectionem
« actus, non esset mortalis, illata laico,
« ut docent Cajetanus, Avila et Sà. Quod
« tamen Suarez universaliter non admittit.
« Vide Bonacina n.

« 4.° Si fiat in tenebris, vel clericum
« non agnoscas quod habitum non gestet;
• quia ignorantia excusat ».

Sic etiam excusat ira subitanea, quae
efficiat ut non plene advertatur quod fit;
ut communiter Suarezll,* Bonacina Lay-
mann u, Palausl4 cum Coninck; et Sal-
mant ,e.

Sed hic dubitatur 1.° *An incurrat ex-*
communicationem, qui percutit aliquem,
ignorans esse clericum, sed animo com-
paratus, ut, si sciret, etiam percuteret?

Affirmant Covarruvias, Ugolinus, etc.
apud Croix ll. — Sed communius et pro-
babilius negant Sanchez Suarez ’, Bo-
ñaclna cum Vasquez, Molina et Filliuc-
cio; item Palaus et Navarrus apud c,enai“.

v. *Onartus est.* — *Avila*, loc. dt., ca>. 3. — *SA*, v. JExrom.
Papac rcstrvataf, tu 2. — Stear., disp. 22, sect. 1, n. 27.
— » Loc. du, n. 13. — « Loc. dt., n. 50. — “ Disp. 2. de
Excom. in part., qu. 3, punct. o, sect. 4, n. X — M Loc.
dt., n. 8, v. *Altera*. — “ Loc. dt., § 3, n. 3. · *Coninck*,
loc. du. n. 190. — * Tr. 10, cap. 4, n. 28. — Ghmxt., tn
cap. *Alma mater*, part. I, § W, num. 15 v. *Dccimo*. —
Utolin., de Censur., tab. 1. cap. 9, § 8, a. 8. · n. Lib. 7,
n. 314. — « Decal , lib. I. cap. 16, n. 13; cfr. de Matr..
lib. 9, disp. 32, n. 2b. — · Disp. 4, sect. 3. n. 8; cfr. disp. 22.
sect. 1, n. 52. — · Disp. >, de Censur., qu. 2 puncu 1. n. 14
(loquens de Censur. i. <·). · *Vasq.*, de Excom., dub. 14,
a n.4. · *Malin.*, tr. 3» disp. 53. n. 2. · *Pill.*, tr. 11, cap. 8,
n. 247. — *Palans*, tr. 2, disp. 1, panel. 17, n. 3.

275. - a) Avila, loc. cit., dub. 13, cas. 2,
non dicit: modo non pertingat ad mortale.

b) Fere omnes auctores citati loquuntur
tantum de pueris clericis.

c) Molina, loc. cit., num. 8; Bonacina,
disp. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct. 6,
sect. 1, § 4 num. 14, de emissionem sanguinis
non loquuntur.

Sotus, quidquid dicant Salmant., haec
dumtaxat scribit, in 4, dist. 22, qu. 1, art. 2,

post concl. 4, cas. 1: « Licet (excom.) feratur
pro re notabili quae tamen in tali casu sit
parva, non incurritur: ut, quamvis percusso-
res clericorum sint excommunicat!, et qui
sanguinem in ecclesia effuderit; nihilominus,
si corrixantes clerici pueri in ecclesia se
pugno percusserint mutuo, et sanguinem e
naribus emiserint, vel etiam ex capite in
parva copia, nulla innodantur censura ».

Navarrus profecto citatur a Croix, sed

a. »
defendant
»el «00·

'ut

*

* J-

l,a

Attt per

Probata-

commant-

c,enai“.

umhano ne* Croix1; quia in ignoranda concomitante adest tantum voluntas interpretati va, quae non est vera voluntas. — Secus vero dicendum, si percucitns jam dubitaret an ille esset clericus; ut bene docet Bonacina · cum Avila. Et idem tenent Suarez3, Sanchez />, Croix 4; ac Bonacina 1 cum Filliuccio, Avila et aliis, si quis clericum percutiat, ignorans esse clericum, sed intendens eum percutere, sive laicus ille sil, sive clericus.

Dubitatur 2°. *An ab incurrenda excommunicatione percussione clerici excuset ignorantia crassa?*

Affirmant Silvester, Abbas, Felinus, etc. apud Sanchez®. Quia (ut ajunt) illud *suadente diabolo* importat dolum, qui non repentur in ignorantia crassa. — Sed merito id reprobant Croix7; et Sanchez® cum Covarruvias, Tabiena<> et aliis. Quia *to suadente diabolo* tantum importat percussione cum peccato gravi.

Non excu-
Mtignorantia crassa

Dubitatur 3°. *An incurrat, qui percutit Petrum clericum, reputans Paulum clericum?* — De hoc vide dicta *Lib. III, n.628, v.Sed hic*, ubi sententiam affirmativam tenuimus.

S. Nun in
currit tunc
rtor mode
rate pneu-
tient

« 5.° Si praelatus, praeceptor, pater, « subditum in minoribus constitutum, cor- « rectionis causa (licet ira accedat) per- « cudat moderate, habita ratione culpa ».

Ita etiam Salmant. · cum Bonacina, Avila, etc. — Et idem dicunt Salmant.10

• Lib 7, n. 314. — · Disp. 1, de Censur., qu. 2, punct. 1, n. 18. *Avila*, part. 2, op. 5, disp. 5, dub. 6, conci. 4. — · Diap. 4, Md. 8. n. 10 — · Lib. 7, n. 314. — · Loc cit., num. 21. · A7//., tr. 11, cap. R, n. 247. - *Avila*, loc. cit., toncl. 4. — v *Ignorantia*. n. 18 et v. *Recommi meatio VI*. n. 6, § *SrcnnAo* . *Ibbai*, in cap. 7 de Conati! , n. 6. - *Frhn.*, in cap. Ni vero 4, de aeni. excom., n. 3. · De Matr., lib. 9. disp. 32, n. 4L — · Loc. cit., n. 314. — · Loc ch., η. 11. Cotwtr., in cap. *Alma matr*, part. 1,

de consanguineo qui percutit clericum, cujus curam habet, ex cap. *Cum voluntate 54, § Si quis, de sent, excom.*

« Immo praelatus et praeceptor eccle- « siasticus potest etiam in majoribus con- « stitulum castigare ».

Intellige semper, moderate. Nam Sacra Congregatio declaravit excommunicatum quemdam parochum, qui clericum suum discipulum, correctionis causa, in capite pluries percusserat, et deinde pugnis et baculo verberavit; ut refert Pater Zaccharia n. — Qui, ob eandem rationem, non excusat ab excommunicatione praelatum, si religiosum cum excessu verberet, pede trumat, aut similia faciat.

• An idem possit pater, controvertitur « in utramque partem probabiliter. - Vide « Laymann 13 ».

Quaeritur: *an pater possit verberibus clericum punire?* — Certum est posse, si clericus est in minoribus; ex dicto cap. *Cum voluntate 54, § Si quis vero, de sent, excom.* ubi id conceditur omnibus illis, *qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum... ut cohibeantur a suis insolentiis... duxerint corrigendos.*

il

norib

Dubium est: *an possit, si clericus est in sacris constitutus?*

Prima sententia negat; et hanc tenent *, Laymann u; et Palaus u cum Hostiensi, Panormitano, Angelo, Molina, etc. Quia

* 10, n. 16. v. *Decimo quarto* — · Tr. 10, cap. 4, n. 29. · *Bonae.*, diap. 2. de Excom., qu. 4, punct. 4, n. 4. · *Avita*, part 2. cap. 5, ditp. 3. dub. 13. — · Loc. cit., n. 29. — » Croix, lib. 7. n. 318 Cfr. Thenaur Resol. S. C. C. in *CaHim.*, àlc 16 MnJl 1733,— ” Mb. I, tr. 5, part. 2, cap. 6. n. 9. — Loc. cit. — · Tr. 29, dhp. 3. punct. 23, § 3. n. 8. · *Hottten.*, in cap. *Cam voluntate*, n. 12. · *Panorm.*, in diet, cap., n. 8. *An^rt* . v *Excom.* V, CAB. 1, n. 10. *Moline*, tr. 3, diap. fA. n. 6; cfr. tr. 2, disp. 228, n. 26.

non recto; nam, *cap. 27, num. 30*, dumtaxat scribit ignorantiam probabilem excusare, ct *num. 274*, negat in censuram Incurrere eum qui clericos percutit « ignorans probabiliter eorum qualitates, quas sciens non fecisset ».

J) Sanchez, *Decal., lib 1, cap. 16, n. 14*, id habet in simili, scilicet in homicidio cum ignorantia concomitante patrato; quo casu dicit homicidam reum esse ♦homicidii externi ».

< Tabicna, v. Excommunicatio VII, n. 2, dicit de censuris in genere: si · ignorantia

est affectata, crassa vel supina, et sic ligantur ·. At v. Excommunicatio V, n. 22, loquens de praesenti casu, negat percutentem haberi pro excommunicato in foro externo, si probabiliter ignoravit; secus vero, si non probabiliter. Si tamen vere ignoravit personam esse privilegiatam, non incurreret in foro animae.

h) Et idipsum dicunt Bonacina et Avila, *locis cit.* et Salmant. *n. 30*.

Laymann, *loc. cit.*, dicit sibi magis placere sententiam negativam; affirmativam tamen vocat probabilem.

nullibi habetur, quod pater possit manus iniicere adversus clericos in sacris. — Haec est probabilis.

El proba-
htiuttua
à «t ia u-
cni.

At *sententia affirmans* videtur probabilior; et hanc tenent Suarez¹, Bonacina², Concina³, Contin. Tournely⁴; et Salmant⁵ cum Valentia⁶, Bafies, Coninck et Avila. Et probatur ex *cap. 1, de sent, excom.*, ubi excusatur magister, *si scholarem clericum* (quamvis *sit plenae aetatis*, ut ibi praemittitur), unde includitur etiam clericus constitutus in sacris) *intuitu disciplinae vel correctionis percusserit*. Si ergo non solum causa disciplinae, sed etiam correctionis, potest magister clericum percutere; tanto magis poterit pater, cui principaliter et de jure naturali incumbit compescere insolentias filiorum.

i. Nm lo-
atrti per-
ratieiu de-
ricas qui
perdit pn>
nkfion.

« 6.p Si percutiatur realiter degradamus, vel bigamus; vel exerceat publice « officium cauponis vel macellarii, vel scurram, et 1er monitus non cesset; vel in- « ventus turpiter agens cum uxore, matre, « sorore vel filia; vel denique mulierem « ipso facto sollicitans ad turpitudinem : « quia perdit privilegium. — Vide Laymann⁶, Filliuccio® ».

Ita ex *cap. Sivero 3, de sent, excom.*, ubi excusatur a censura, qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum, manus injecerit violentas.

¹ Di>p 23, ecct. h n. 49. — Di«p. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct. 6, tect. 4, n. 4. — Dim. 2, cap. 2, § 1. n. 5. — Tr. 10, cap. 4, n. 30. — Barica, in 2 2., qu. 66, an. 2. — Coninck, diap. 14, dub. 15, n. 192. — Avila, part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 13. — 1 Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 5, n. 3 et 8. — Tr. 15, cap. 1, n. 9 et aeqq. et n. 22. — 1 Loc. cit., n. 8, v. Quarta. — Loc. dt., n. 7. — Molina, tr. 3, disp. 55, num. 6. — Coninck, toc. cit., num. 19b. — Diap. 2, de Eicom. in parlicu) . qu. 3, punct. 6, sect. 4, n. 6. —

— Secus, si mulier illa non sit ita proxima in consanguinitate. Hinc Filliuccius », Laymann⁷; et Bonacina⁸ cum Molina, Coninck, etc. communiter, non excusant percussorem clerici inventi cum avia aut nepte.

Putant vero Navarrus⁹; et Bonacina¹⁰ cum Molina, Coninck et Avila, excusan maritum, si ex industria se abscondit, expectans clericum id ignorantem, ut deprehensum in adulterio occidat; secus, si conventionem facta cum uxore, se abscondat: cum jura nunquam intendat fraudes patrocinari. Sed etiam in primo casu, rectius Laymann¹⁰ cum Navarro contradicit Bonacinae; quia tunc minime verificatur quod vir inveniat clericum, dum eum expectat: hic enim ideo excusatur, quia (ut ait Glossa¹¹) nequit compescere subitanam iram, ad quam potius tunc se excitaret. — Dicunt autem Suarez¹², Bonacina¹³, Contin. Tournely¹⁴; et Salmant¹⁵ cum Palao¹⁶ Laymann¹⁷ Coninck¹⁸ »⁹ etc., bene excusari virum, si occidat clericum inventum cum uxore in loco suspecto, vel cum ea colloquentem post monitionem quod se abstineat a tali colloquutione. — Notant item Contin. Tournely¹⁹, Concina²⁰ u; et Croix²¹ cum Navarro, Silvestro²², Angelo²³, etc., tunc tantum excusari virum percutientem talem clericum, quando per-

Quid de
viro perc-
tiente cleri-
cus p a-
trxttten; ad
ulterium

Molina, tr. 3, disp. 56, n. 6. — Coninck, disp. 14, n. 5. — Avila, part. 3, cap. 5, diap. 3, dub. 13, cm. 16. — “ Lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 5, n. 8, v. Quarto. — Navar., coosil. 25, de aent. excom. — Bonae., loc. dt. — “ Diap. 22, sect. 1, n. 37. — ” Loc. dt., n. 8. — “ Tr. 10, cap. 4, num. 31. — u De Ccnaur., part. 2, cap. 1 art. 4, aect. 1, qu. 5, v. 2 Excusatur. — “ Dis. 2, cap. 2, § 1, num. 8. — M Lib 7, num. 307. — Natar., Man., cap. 27, num. 84 et conaiU 25, de sent, excom.

h Continuator Tournely, *de Censur., part. 2, cap. J, art. 4, sect. I, qu. 5*; Valentia, *in 2affl 2ac, disp. 5, qu. 9, punct. un.*, v. *Utrum autem*: loquuntur de clericis in genere, sine distinctione utrum sint in sacris necne.

» Ubi (in eadem tamen phrasi) de clericis sesc jocose percutienlibus.

1) Filliuccius, *loc. cit.*, n. 22, negat excusari « si cum consanguineis inferioris gradus », quae scilicet non sint mater, filia, uxor, soror.

”U Navarrus, *Man., cap. 27, n. 84, v. Vigesima*; concordat utique pro secundo membro, ubi de conventionem facta cum uxore. Sed quoad primum membrum negat etiam excu-

sari, *Consil. 25, de sent, excom.*, ut notat S. Alphonsus inferius.

”O Glossa, *in cap. Si vero 3, de sent, excom.*, v. *Turpiter*, dicit canonem viro sic invenienti clericum parere : quia tam justum dolorem compescere non posset ».

» Contin. Tournely, *loc. cit.*, qu. 5, v. 2. *Excusatur*: Palaus, *tr. 29, disp. 3, punct. 23. § 3, n. 13*; Laymann, *loc. cit.*, primam dumtaxat partem asserti habent; scilicet excusari virum, si occidat clericum inventum cum uxore in loco suspecto.

P) Coninck, *loc. cit.*, num. 196, primam partem habet; secundam vero refert ex Suarezio.

» Silvester, v. Excommunicatio VI, n. q,

cussio fit in ipso actu, vel continuo post adulterium; tunc enim solum acer ille doloris sensus meretur indulgentiam.

Excusatur etiam mulier, percussions clericum qui eam sollicitat, si non possit illum verbis avertere. Unde si clericus tantum verbis tentât, verbis tantum debet repellere: nisi ille sit adeo importunus, ut non valeat femina per sola verba ab eo liberari. Ita Suarez * et Salmant. l. cum Silvestro r, Avila, Sayro, etc. — Hoc tamen intelligendum, si ex tali sollicitatione constituatur mulier in aliquo morali periculo labendi, saltem in peccatum cogitationis.

276. - « Resp. II0. Etsi haec excommunicationis reservata Papae, potest tamen episcopus ab ea absolvere, his casibus: < 1º. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum iudicio levis, comparata cum enormi ». [Ita ex cap. *Pervenit, de sent, excom.*] « v. gr. si fiat palma, pugno aut lapide, non relinquente vestigium; et secundum Antoninum et Diana, nisi notabilem injuriam et magnum scandalum pariat; qualem negat esse, si quis sacerdotem pugno percutiat in faciem, licet guttae sanguinis effluant » [Ita etiam Viva a cum Diana a et Glossa]. — « Enormis vero erit, si membrum praescindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personae, ut, si percutiatur episcopus vel abbas, etiam alapa.

« 2º. Si percussor sit impubes, pauper, aeger, senex, mulier, caecus, claudus,

« servus, filiusfamilias, vel non sui juris; « uti et regulares ac moniales invicem « verberantes. — Item, si sint homines « delicati: et quotquot habent legitimum « impedimentum, ut non possint ire ad « Papam aut ejus legatum. — Vel, si dubium sit de excommunicatione h. Filiiu- « liuccius4. — Denique, si sit occulta. Vide « supra, hic cap. 1, dub. 5, et Diana \

« In quibus omnibus casibus, pro foro « conscientiae, potest etiam facultas absol- « vendi impetrari (gratis quidem) ex « Poenitentiaria Romana, a Majore Poenitentiario; ut vide supra, *Lib. 1, tract.2, cap. 4, in Appendice* ».

277. - Oportet igitur distinguere: Alia est percussio *enormis*, alia *mediocris* sive gravis, alia *levis*. Quae non jam dicitur levis, quia importat tantum peccatum veniale (ad incurrendam enim excommunicationem, semper requiritur culpa gravis); sed dicitur levis, respectu ad gravem, et enormem. — Hujusmodi distinctio communiter a doctoribus assignatur et colligitur a constitutione in extrav. *Perlectis* quae in extensum refertur a Navarro6: ibique ab aliis attribuitur Innocentio IV, et ab aliis Pio II; sed Navarrus eam attribuit Joanni XXII. βΛ — Caeterum communiter auctores illam admittunt, ut Cabassutius I, et Palaus, Bonacina, Roncaglia, etc. infra citandi. In praefata autem extravag. sic legitur: *Respondemus, percussione levem esse pugni, palmae, manus, pedis, digiti, aut baculi, lapidis, quae nullam maculam neque sugillationem*

Epitcopu»
abiolvit a
percussione
levi.

C A

Et quoniam
doqueagra
vi.

1 Disp. 22, sect. 2, n. 33. — Tract. 10, cap. 4, n. 31. - Avila, part.3, cap. 5, disp. 3, dub. 13, cam. 18. - Sayr., lib. 3, cap. 27, n. 24. — Sfarui Anionin., Var. résolut., lib. 3, rcaol. 11. num. 16 et seqq. — Part. 9, tr. 4, react. 19. — 4 Tract. 15, cap. 36 et seqq. — Loc. dt., read. 63. —

Man, cap. 27, num. 91. — 1 Lib. 5, cap. 2, num. 6. — Patau tr. T), disp. 3, punct. 23, S 4, num. 2. — Bonac, disp. 2. de Excom. in part., qu. 3, punct. 6, seek 5, num. 8. — Ronca^L, de Censur., qu. 4, cap. 2, qu. 1, resp. X

v. *Decimo*; Angelus, v. Excommunicatio V, cas. 1, n. 16, addunt: exclusa matura deliberatione.

7 Silvester, loc. cit., n. 9, indistincte ait mulierem, quae verbis tantum tentatur, incidere in excommunicationem, si percutiat.

276. - « Viva haec admittit, de Censur., qu. 5 art. 3, n. 8, nisi tamen quis publice percutiat clericum in ecclesia vel in platea etiamsi leviter: percussio non dicitur levis, cum fiat illi injuria gravis, ut docet Glossa. Et revera Glossa, in cap. Cum illorum 32, de sent, excom.. v. Effusionem sanguinis, ait.

« Cum excessus notorius est, tunc abbas ipsum absolvere non potest propter scandalum ».

b) De excommunicatione dubia non loquitur Filliuccius loc. cit.; in reliquis vero concordat

277. - a) Navarrus, loc. cit., dicit eam attribui Joanni XXII, «ct perperam. Revera ejus auctor ignoratur nec invenitur haec constitutio in Corpore Juris. Navarrus autem eam non refert in extensum, sed solum, ut ait, praecipua verba, quae hic citat S. Alphonstis. Invenitur etiam haec constitutio in Bullar.

carnium relinquit, neque abscindit membrum, sine effractione dentium, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quod hujusmodi levis percussio, ut pugni aut unguis, fiat atrox ob multisanguinis effusionem. Ad judicandum tamen quae laesio sit levis, mediocris aut enormis, volumus diligenter perpendi non solum factum, sed etiam qualitatem ejus, et modum percutiendi et laedendi cum omnibus suis circumstantiis loci, personae, et aliis. Personae, si est magister, judex, praelatus, pater, patronus, aut dignitas, percussus injuste a subdito, aut ab alio se viliori; quia ex hoc interdum censentur graves injuriae, quae ex se sunt leves aut mediocres. Et quia conditio negotii non patitur integram determinationem hujus rei, relinquimus tuo arbitrio, ut declares quae sit levis, et quae enormis injuria: admonentes, ut potius declares in dubio esse percussione gravem, et ab ea non posse absolvere, quam, declarando levem esse, occasionem praebeas laedendi statum ecclesiasticum.

Hinc dicunt doctores, esse percussione *mediocre*m, illam qua extrahitur dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit sugillatio carnis, qua sanguinis copia effunditur absque gravi laesione vel injuria. Ita Bonacina^{*} et Roncaglia^{*}. — Percussione vero *enormem* dicunt iidem Bonacina et Roncaglia, ac Palaus^{*}, Contin. Tournely^{4*} et Concina^{*} esse, si magna

intervenit vulneratio vel magna sanguinis effusio aliunde quam c naribus, vel magna injuria.

278. - Communiter autem advertunt prae-fati auctores et alii, quod saepe percussio levis potest evadere gravis vel enormis, ratione circumstantiarum, nimirum:

Γ. Ratione *personae laesae* prout si percutiatur episcopus, abbas, praelatus monasterii, aut judex, herus §, aliusve in dignitate constitutus; — ut dicunt Palaus^{*}, Bonacina^{*}, Concina^T, Contin. Tournely^{*} et Roncaglia^{*}.

2°. Ratione *personae laedentis*: ut, si officialis laicus auctoritative percutiat clericum, vel plebejus ecclesiasticum nobilem — Suarez⁰, Roncaglia^{ll}; et Bonacina^{ll} cum Navarro[^], Molina, Filliucio et Reginaldo.

3°. Ratione *personae, coram qua fit percussio*: nempe, si fit coram praelato, aut alia persona in dignitate constituta. — Bonacina, Roncaglia; et Palaus cum Molina.

4°. Ratione *scandali*: nempe, si monachus cum gravi scandalo clencum saecularem percutiat. Viva[”], Roncaglia^{l4} et Bonacina[”]. — Qui addit, idem esse, si quis percutiat clericum in claustro coram regularibus

5°. Ratione *loci*: nempe, si percussio fit in ecclesia, vel platea Λ — Cabassutius[”], Palaus, Concina, Contin. Tournely^{ll} et Roncaglia.

1 Ditp. 2, de Excom. ia part., qu. 3, punct. 6, teet- 5. η β — · De Ceniur., qu. 4, cap. 2, qu. 1, rectp. 3. — Bonae.. loc cit. — Ronca&l, loc. cit. — · Tr. 29, diip. 3, punct. 23. § 4, n. 2. — · De Ceniur., part. 2, cap. 1, art. 4, mci. 1. qu. 6, η. 1. — · Loc cit. — · Loc. cit. — · Diu. 2, cap. 2, i 1, n.9.— · Loc.cit.— · Loc.dt. — w Diip. 22, »ect 1, n. 9]. — 11 De Centur., qu. 4, cap. 2, qu. 1, reip. 3. — “ Diip. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct. 6, »ect. 5, n. 8. · Melina.

tr. 3, diip. 57. n. 2. -Λ//., tr. 15. cap. 1. n. 39. r. Ttrtio. · /frgiM., lib. 1. n. 241 — Bonae.. loc. dt — Rjnca^l., loc. cit. — Palam, tr. 24, diip. 3, punct. 23. 4 n 2. - Melina. loc. cit., n. 2; cfr. diip. 40. n. 3. — “ De Ceniur. qu 5, art. 3. n. 8. — M Loc, dt. — α Loc. cit. — H Lib. 5, ap. 2, n. 6. — Palam, loc. dt. — Cancina. dita 2, cap 2, § n. 9. — 11 Dr Ceniur., part 2, cap. I, art. 4. icet 1, qu 6, n. 1. — Ronca loc. dt.

Rodriguez, Bull. 2, Joannis XX//, paucis quibusdam additis. Piasecius vero, Prax. episc., part. 2, cap. /, n. 7, increpans Navarrum quod < satis diversis verbis et mutilate » eam retulerit, hanc citat in extensum.

b) Concina, diss. 2, cap. 2, § /, num. 9, de magna sanguinis effusione negat esse enormem, si vulnus sit leve. In reliquis concordat.

278. - a) De judice et hero solus Palaus loquitur.

*>Suarez et Reginaldus solum principium generale habent, scilicet percussione fieri gravem vel enormem ex persona laedentis; ceteri vero de officiali laico loquuntur, sed non de plebejo.

c) Navarrus. Man., cap. 27, num. 92, hoc non habet; el Bonacina plura simul disputanda ponit et auctores indiscriminatim citat.

Λ) Bonacina dicit: in claustro coram saecularibus.

r) Cabassutius de platea non loquitur.

6«Ratioc<temperi».

6°. Ratione *temporis*: ut, si quis percutiat clericum sacris vestibus indutum, vel dum vacat publicis officiis in choro, vel in actu processionis aut publicae supplicationis *D* — Cabassutius, Palaus, Contio. Tournely et Roncaglia.

7«Ratione injuriae

7°. Ratione *injuriae*: ut, si quis cum nudetur, vel atramento aut stercore ejus vultum foedet; ut Cabassutius 279. - His positis:

A percut done levi beolvil è pitcopu».

1°. Sciendum quod a percussione *levi*, etiam *publica*, possunt absolvere episcopi; ut docent communiter doctores cum Bonacina 279. et patet ex cap. *Pervenit 17, de sent, excom.* Et sic pariter eorum vicarii generales, quia hoc habent episcopi de jure ordinario; ut Sanchez 280. et Bonacina 280. cum Molina, Reginaldo Lazario % etc. (Vide dicta num. 224, v. *An autem*). — Utrum autem possint ab ea absolvere habentes jurisdictionem quasi episcopalem? Vide dicta n. 79.

A percut tone irravi tolût Papa absolvit.

2°. A percussione vero *enormi* aut *mediocri*, si est *publica*, potest absolvere tantum Papa, aut legatus a latere, qui gaudet auctoritate pontificia, ex cap. *Ad audientiam, de sent, excom.* Item possunt etiam legati, missi ad aliquam provinciam, ex cap. *penult, de off. legati*.

Limitatio ne..

Si vero percussio fuerit occulta, possunt ab ea absolvere etiam episcopi, ex cap. *Liceat 6, in sess. 24 Trid.* Et a publica, etiam mulieres, ex cap. *Mulieres, de sent, excom.* Et hoc etiamsi percussio fuerit *enormis*; ut Viva 4 cum Suarez, Mo-

lina et Filliuccio 280. — Et sic pariter possunt absolvere impuberes, etiamsi hi post pubertatem absolutionem petant. Viva, cum iisdem auctoribus, ex cap. *fin. de sent, excom.* Item, eos qui collegialiter vivunt si percussio fuerit gravis; non vero, si *enormis*. Vide dicta n. 88. v. *Etiam*. — Item, omnes impeditos adire Romam; juxta dicta citato 280. 88, v. *Denique*.

Quos autem, et quando praelati regulares possint absolvere subditos, et alios, ab hac excommunicatione; vide dicta n. 107.

Bene autem advertit Croix 280, quod pro absolutione censurae ob percussione clericum, etiam publicam, potest recurri ad S. Poenitentiarium.

280. - Dubitatur 1°. *An, in dubio, percussio judicanda sit levis, aut gravis?*

Bordonus apud Viva 7 dicit, censendam esse levem. — Sed omnino dicendum est oppositum cum Bonacina 8, Viva et Roncaglia 9, ac Concina 10, qui testatur esse commune. Et patet ex citata Extrav. *Perlectis (n. 277)*, verbis illis: *Admonentes, ut potius declares, in dubio esse percussione gravem, et ab ea non posse absolvere*. Ibi datur ratio, ne *occasionem praebeas laedendi statum ecclesiasticum*.

Dubitatur 2°. *An incurrat hanc censuram, qui clerico venenum praebet?* — Adsunt quatuor sententiae:

Prima, quam tenent Avila et Rodriguez 280 apud Diana n. absolute negat: nisi venenum per vim praebeatur ad potan-

u
iacitrtrt
cfciin-.

Cabau., lib. 5, cap. 2. n. 6. — Palaus. tr. 29. disp. 3, punct. 23, § 4, n. 2. — Coni. Tourn., de Censur., part. 2, cap. 1. art. 4. sect. 1, qu. 6, n. 1. — Ronca de Censur., qu. 4, cap. 2, qu. 1. reip. 3. — Loc. dt. — Diip. 2, de Excom. in part., qu. 3, punct. 6, sect. 5, n. 3. — Loc. cit., n. 4. — Mohna, tr. 3. disp. 59, n. 2. — De Censur., qu. 5, art. 3, n. 10. — Saar., disp. 22, sect. 1. n. 6; dr. n. 64. — Molina,

loc. dt., n. 3. — dr. n. 2. — Fill., tr. 15, cap. 1, n. 36. — Loc. cit. — Lib. 7, n. 325. — Bordon., part. 1, resol. 28, n. 45. — Loc. cit., n. 9. — Loc. cit., n. 9. — Viva, loc. dt. — Loc. dt. — Diss. 2, cap. 2, § 1, n. 9. — Avila, part. 2, cap. 5. disp. 3, dub. 12. conc. 2. — Rodri Sum., part. 1, cap. 80, n. 13 (edit, lat.; et edit, hispan, Barcinon. 1597 et Salmant. 1600). — u Part. 9, tract. 4, reaol. 36.

D Non omnes auctores citati loquuntur de processione vel publica supplicatione.

279. Sanchez, de Matr., lib. 3, disp. 7, n. 10, rationem tantum affert hujus propositionis: scilicet vicarium generalem esse Ordinarium Et ita Lazarius, Canon. Quaest., de Monitoriis, sect. 1, qu. 0

Reginaldus, lib. 1, num. 255, dicit episcopum jure communi posse absolvere a percussione *levi*, proindeque, n. 258, cum hoc sit perpetuo annexum dignitati, posse vices suas alteri committere. At, n. 47, dicit vica-

rium generalem episcopi habere ordinariam potestatem.

Quamvis auctores isti a Viva citentur pro solis impuberibus, loquuntur etiam de mulieribus.

280. — Rodriguez citatur apud Diana in ipso textu Avilae, et Diana negat se reperire potuisse hanc doctrinam apud Rodriguez sed certe repentur in editionibus allegatis, et expuncta est in editione Ulyssiponen. 1615 in textu, quamvis quaestio reperitur adhuc in summano.

dum. Nam alias (ut ajunt) non fit violentia personae, sed naturae.— Sed merito Diana hanc opinionem rejicit, cum sit contra communem; et Renzil refert, anno 1640, cam fuisse expunctam ex Summa Rodriguez, ob mandatum S. Inquisitionis in suo *Expurgatorio*.

AM, «n
iBCtrrtre
Bili nocte
MttU.

Secunda sententia, quam tenent Filiucius; et Suarez ac alii apud Croix 4, dicit non incurrere censuram, nisi morte secuta. — Sed neque haec opinio videtur satis probabilis.

Ahi iacar-
rtrevutim.

Tertia sententia, quam tenet Croix 6 cum Beja b> et Sperelli, dicit hunc ab

initio incurrere; quia venenum de se est aptum statim laedere.

Quarta demum *sententia* communior, quae videtur mihi probabilior, dicit non incurrere, nisi postquam venenum inceptit laedere. Ratio, quia ad incurrendam censuram canonis, non requiritur mors; sed requiritur quidem effectus secutus, nempe violentia illata: antequam autem venenum laedat, non adest effectiva violentia, sed tantum actio apta ad violentiam inferendam. — Ita Bonacina e, Viva' et Dianal cum Squillante, quibus adhaeret etiam Renzi .

Probabdiot
non incur-
laetionea
▼ cncfli.

ARTICULUS V.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES PAPAE RESERVATAE PER BULLAM COENAE.

281. *De excommunicatione in retinentes, legentes, etc., libros haereticorum.* — 282. *Ad quam incurrendam, requiritur: 1° Ut auctor sit haereticus. An legi possint libri infidelium vel hebraeorum.* — 283. 2° *Ut liber haeresim contineat vel de religione agat. Quid, si error abradatur, vel si auctor non sit damnatus ut haereticus. Quid, si quis legat ad confutandum haereticum.* — 284. 3° *Ut legatur materia notabilis.* — 285. 4° *Ut scienter legatur, etc.* — 286. *Non incurritur: 1° Si legas librum referentem verba haereticorum. 2° St legas scholia haereticorum.* — 287. *An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidnter haeresim continent.* — 288. *Quinam libri prohibeantur in Indiee.* — 289. *Quot classes librorum prohibitorum Index constituat.* — 290. *Ad quem spectet libros prohibere.* — 291. *An liceat ex curiositate, etsi cum licentia, legere libros haereticos. Et, an legere libros prohibitos ei qui certus est, lectionem non esse sibi obfuturam (Vide de hoc dicta, Lib. I, n. 199, in fine).* — 292. *An incurrat, qui legit prooemium, indicem, etc. An qui audit legere. Et quid, si inducat ad legendum.* — 293. *An, qui legit scripturam brevem vel maiiuscriptum.* — 294. *An, qui legit duas lineas vel minus quam paginam.* — 295. *An qui retinet parvo tempore.* — 296. *An excuset ignorantia crassa. Quid, si quis scit ex viro probó librum esse prohibitum.* — 297. *An incurrat excommunicationem, qui impedit ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc.* — 298. *An incurrat, qui deponit librum prohibitum apud alium.* — 239. *An qui cum comburit. A quo impetranda licentia legendi.* — 300. *Ad incurrendam excommunicationem ob haeresim, requiritur: 1° Ut sit formalis.* — 301. *Qu. 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa vel affectata.* — 302. *Qu. 2. An, qui dubitat circa resfidei.* — 303. *Requiritur 2° Ut error externetur.* — 304. *Requiritur 3° Ut manifestatio sit moraliter mala. - Requiritur 4° Animus profitendi errorem.* — 305. *Vide alia advertenda.* — 306. *Incurrunt etiam, credentes, fautores, receptatores et detensores.* — 307. *Qu. 1. An, quifavent haeretico ob amicitiam, etc.* — 308. *Qu. 2. An, qui haereticum recipit ne capiatur, effectum non secuto.* — 309. *Item incurrunt excommunicationem bullae: 1° Surripientes bona naufragantium.* — 310. 2°. *Domini imponentes tributa.* — 311. 3°. *Quinam alii incurrant excommunicationem bullae.*

Eicon. 281. - « Rcsp. Praecipua est in haereticos. — Quae extenditur non tantum ad fautores, receptatores et defensores haereticorum ut sic; sed etiam in

“n iitTM
Uitau»,
ff

« scienter legentes, retinentes, imprimen-
tes, et defendentes » (ex quavis causa,
publice vel occulte, quovis ingenio vel
colore], « libros haereticorum de reh-

* Part. 9, tr. 4, retol. 36. — De Center., tr. 2. cap. 3, sect. 3, qu. 9. — Tr. 11. cap. 5, n. 126. — S»<ar., de Centur.. ditp. 5, sect. I, n. 15. — Lib. 7, n. 802. — * Db. 7, n. 302. — Sptrnii, dedt. 20, n. 21 et teqq. — Ditp. 2, de Eicon.

in part, qu. 3, punct. 6, tect. 1, § 1, n. 6. — De Centur., qu. 5. art. 8, n. 2. — Part. 9, tr. 4, resol. 36. — Sçmï/.. de Printer, clericor., cap. 6» n. 56. — 1 De Center., tr. 2. cap. 3, tecc. 3, qu. 9.

1>) Beja, Resp. casuum consc., part. 1, cas. 46, de mandante habet hanc sententiam:

aliquis scilicet mandavit clericum mutilari, mandatarius autem venenum propinavit ope-

. gtone tractantes, vel haeresim conti-
« nentes ».

« Ad quam excommunicationem incur-
« rendam, requiruntur quatuor conditio-
« nes: 1°. Ut auctor libri sit haereticus.
« 2°. Ut liber haeresim expresse conti-
« neat vel de religione agat. 3 . Ut le-
• gatur materia notabilis, et sufficiens ad
« mortale. 4°. Ut scienter legatur, impr-
« matur, vel retineatur“Λ — Laymann 1 ».

Ad incur-
rendam ex-
communica-
tionem, re-
quiritur :
1. Ut au-
ctor sit hae-
reticus

282. - Ut igitur haec excommunicatio
inCurnitUI

Requiritur 1°. *Ut auctor sit haereticus.*
Quapropter eam non incurrunt legentes
libros infidelium, etsi haeresim contineant;
dum dicitur in bulla: *libros haereticorum.*
Ita Suarez1* et Salmant.8* cum Sanchez,
Palao, etc. — Liber autem Thalmud et
similes hebraeorum prohibentur per bul-
las Pii IV et Clementis VIII a), (apud
Croix 7. — Dicit autem Holzmann5, etiam
numerari inter libros in bulla vetitos,
librum qui ex professo tractet de haeresi,
quamvis lateat auctor b)t quia tunc auctor
certe censetur haereticus.

2. Ut liber
de religione
tractat vel
haeret i m
contineat.

283. - Requiritur 2°. *Ut liber de reli-
gione tractet vel haeresim contineat.* —
Sufficit igitur ut liber unum tantum erro-
rem contineat contra fidem; vel si ex
professo (non autem obiter) agat de reli-
gione, nempe de S. Scriptura, vel de theo-

logia scholastica, dogmatica aut morali,
vel de mysteriis fidei, de cultu Dei aut
sanctorum, de ritibus Ecclesiae, de cano-
nibus, de rebus spiritualibus, et similibus.
Ita Salmant., Suarez7, Sanchez., Lay-
mann item Dicastillus, Illsungf, Tam-
burinius, etc. apud Croix10.

Si vero error ille contra fidem sit
abrasus a libro, Croix 11 cum Pignatello^
dicit probabiliter excusari a censura qui
reliqua libri legit fquia tunc liber non
continet amplius haeresim, nec ullum peri-
culum inducit. Contradicunt tamen, ibid.lf,
Suarez, Bonacina et alii, ac Sanchez18; quia
particularis illa expunctio non tollit com-
munem libri prohibitionem. — Sed mihi
non displicet distinctio quam tradit Spo-
rer nempe: Si liber tractet ex professo
de religione, non obstante abrasione cr- udu,
roris, remanet prohibitus; quia in bulla
omnino vetatur legere aut retinere libros
haereticorum tractantes de religione. Se-
cus, si liber tractet de alia materia, puta
de philosophia aut de historia: exceptis
tamen libris Centuriatorum Magdebur-
gensium et similibus, in quibus revera
tractatur de religione, atque in iis inten-
tum est evellere statum monasticum, et
denigrare ecclesiasticum.

Dicit autem Croix cum Suarez, To-
leto, Palao, Pignatello et aliis comunis-

1 Lib. 2. tr. I. cap. 15, a η I ad n. 5. — . De Fide,
disp. 20, sect. 2, η. II. — ■ Tr. 10, cap. 4, n. 71. . San-
(hex, Decal., lib. 2, cap. 10, η. 22. . Palam, tr. 4, disp. 2,
punct. 10, i 1, η. I. . Pui IV, breve Dominici gremii,
de die 24 Mart. 1564; in Bullar. Mainardi. Clement VIII,
breve Sacrotantum, de die 17 Octobr. 1595; in Bullar.
cit., cfr. bull. Cum Hebraeorum de die 28 Febr. 1592;
in Bullar. cit. . Lib. 7, n. 333. — ‘ De Virtutib. theol.,
num. 78. — * Tr. 10, cap. 4, num. 72. — ‘ De Fide, disp. 20,
sect. 2, n. 16. — . Decal., lib. 2, cap. 10, n. 21 el 34. —
• Lib. 2, tr. 1, cap. 15, n. 4. — DicaU., disp. 3, n. 1174

et teqq. . Tambur., Decal., lib. 2. cap. 1. 7, nrm. 7
(licet m Croix non citatu quoad omnia). . w Lib. 7, n. 330
et 331. — . Loc. cit., num. 330. . ‘. Ap. Croix, loc. cit..
nam. 330. - Suar., de Centur., di»p. 21. sect. 2. n. 10 .
Bonae., ditp. 2 de Excom., qu. 5, punct. 4. num. 20; et
diip. 1, de Centur. in Ball. Coenae, qu. 2, punct. 4, n. 22,
ver.. Addo. — “ Loc. dt., nam. 35. — Croix, loc. dt.,
num. 328 . Suar., de Fide, ditp. 20, »ect. 2, nam. 21.
Tolet., lib. 1, cap. 19, num. 9. - Palau», tr. 4, ditp. 2,
panct. 10, § 2, n. 9. . Pi^nat., Novi». Consult. 195, n. 49,
v. Hanc tamen.

rans mortem ad duos menses; et eo casu
Beja dicit mandantem statim excommunicari
a die propinati veneni.

281. - «J Vide const. Apostolicae Sedis,
excom. speciali modo S. Pontifici reserv.,
excom. 2, et recale quae monuimus in Diss.
de prohib. libror., cap. 2, n. 11. not. a (in
tom. 1, hujus Operis, pag. 265).

282. - a) Breve Pii IV Dominici gregis
et breve Clementis VIII Sacrosanetum, con-
firmant Indicem librorum prohibitorum, in
quo prohibentur utique thalmud ejusque
glossae, annotationes, interpretationes et ex-
positiones.

b) De Holzmann cfr. notam b ad num. 3
(tom. I. pag. 287).

c) Illsung, tr. 3, n. 43, dicit solum, quod
ad praesens attinet, in hac bulla prohiberi
« libros haereticorum de religione vel de
objectis ad illam pertinentibus, tractantium,
etiamsi nullum errorem continerent. Et a
Croix citatur solum pro quaesito quid intel-
ligatur per librum de religione tractantem.

Pignatelius, Noviss. Consuit. 195, n. 36,
v. Si autem, id absolute dicit; et Croix putat
probabile.

‘ O Vide not b ad n. 5 (tom. 1, pag. 288\
ubi reperies verba Sporer.

j«ita sime (contra Decianum/, Mascardum/,
 α···“ ci Caramuclem «), legentem hujusmodi
 ““icw **libros haereticorum non effugere excom-**
 fs.aadon raunicationem bullae, etiamsi legat ad
 F«ri- confutandum errorem, et sine penculo
 perversionis; quia prohibitio facta est in
 odium haereticorum, cum in bulla vete-
 tur lectio *ex quavis causa vel colore*. —
 Limitant tamen Laymann et Dicastil-
 lus V apud eundem Croix *, si quis vir
 doctus legeret cos, sperans certo fore ut
 HßΓİT a^uem haereticum convertat. Hinc pro-
 habiliter dicunt Holzmannl; et Elbell cum
 Mayr V, quod ex cpikejabene excusantur
 legentes librum haereticum, si necessario
 indigeant tali lectione ad convincendum
 haereticum ex suo proprio vel alterius
 haeretici libro, puta, inveniendō contra-
 dictionem, etc.; modo periculum sit in
 mora, nec pateat recursus ad Romam vel
 alio.

Qui vero legeret libros vel scripta, ob
 haeresim, vel ob haeresis suspicionem
 prohibita, licet probabiliter, cum Pigna-
 tello et Duardo apud Croix ·, non incur-
 reret excommunicationem bullae, nisi
 auctor sit damnatus ut haereticus vel
 natus ex secta haeretica; tamen incurre-
 ret excommunicationem Indicis, quae vero
 non est reservata.

28 “ Requiritur 3°. *Ut lectio fiat in*
 titiaute materia notabili. — Nam, licet Toletus et
 Ugolinus apud Bonacina ·, negent dari in

hoc parvitatem materiae, quia (ut ajunt)
 in una sola line^ potest quis errorem in-
 venire; communiter tamen doctores ad-
 mittunt materiae parvitatem: — quamvis
 discrepent in assignando qualis sit

Alii enim, ut Sanchez* cum Sà, Ma-
 nuele et Vivaldo, dicunt esse unam pagi-
 nam, et plus, si volumen sit ex majori-
 bus^ . At hanc opinionem merito non
 admittunt Salmant·; et idem sentit Bo-
 nacina % si pagina sit grandior. — Alii,
 ut Graffius et Reginaldus^ apud eundem
 Bonacina, dicunt esse tres vel quatuor
 lineas. — Alii, ut Suarez et Palaus
 cum Azor<\ Coninck et Sayro apud
 Bonacina, dicunt esse decem lineas. —
 Alii tandem, ut Holzmann †, Sporer ·,
 Elbel·; et Croixl· cum Marchant, rectius
 distinguunt, in hoc attendendum esse fi-
 nem prohibitionis. Si aperiendo librum
 haereticum, incidas in doctrinam quae
 directe est contra fidem, poteris excom-
 municationem incurrere, etiamsi legas
 paucas lineas; quia in ipsis potest esse
 penculum perversionis. Secus, si liber
 esset principaliter de materia indiffe-
rentitunc enim, legendo etiam pagi-
 nam, excusaris a mortali, si nullum ibi
 legas errorem.

285. - Requiritur 40. *Ut hujusmodi libri*
scienter legantur, imprimantur, aut re- pnur.«e.
tineantur. — Et eidem excommunicationi
 subjacent eos ementes, vendentes aut

1 De Virtutib. tbecl., n. 77, v. *Dixi*. — · De Centur.,
 n. 99. — *Pignal.*, Novi*. Consult. 195, nam. 66 et 69. -
Duard., in Bull. Coennc, lib. 2, in am. j, qu. 35, n. 17
 et 18. - · Lib. 7, n. 334 — *Tolet*- lib. 1. cap. 19. a 9. ·
 Lfco/iK.de Ceniur. Papxe reicrv., pert. 2, cap. 1, vcrxlc. *A4*
torumdem Hbroi, num. 1. · · Diip. 1, de Censur. in Bull.
 Coenae, qa. 2, punct. 4, n. 14. — · Decal., lib. 2, cap. 10,
 num. 31. Sd, v. *Excom. Bullae Cornac*, num. 2 (edit
 non correctae) · *Man. Rodri^*, Addil. ad Bolt crucial.,

£ 9, n. (6. · VitvM. Candelabr. aor.. pare. 2, ExpUnaL
 Bulk Cocaae. oas. 1, nrm. IL — · Tract. 10. cap. 4,
 num. 74. — *Graff.*, Deb aor.« part. 1, lib 4, cap. IS.
 num. 45. - *Sayr.*, lib. 3, cap. 5. atm 12. - *Bonac.*, loc.
 dt. — · De Virtutib. tbeoU nom. 77. v. Dtn 4. —
 · Tr. 2. cap. 3, num. 44. — · De Fide, confer. 4, num. 118.
 — · Lib. 7, num. MO. · *Petr. March.*, Tribunal, torn. 2,
 tr. 2, lit. 2, sect. 4. qu. 2, concl. 1. v. *Prut quae erm*
teaiur

f) Decianus, *Tract, crimin*, lib. 5, cap. 35,
 n. 21 et cap. 46, n. 26 ct 27; Mascardus,
de Probation., tom. 2, concl. 862, num. 14,
 rationem tantum contrariae sententiae ha-
 bent, scilicet talem non esse suspectum de
 haeresi,

e) Caramuel, quidquid dicat Pignatelli,
 communem opinionem tenet, *Ihcolfundam.*,
 a n. 644, in editione saltem secunda

h) C(r. noi.α ad n. 2 (tom. 1, pag. 286\

t) Ci. not. a ad n. 2 (tom. 1, pag. 286).

284. - * Vide not. a ad num. 6 {tom. 1,
 pag. 288)

*) Bonacina, loc. cit., num. 14, negat
 excusari legentes integram paginam. < quia
 videtur materia gravis, si pagina gran-
 dior sit ».

*) Cfr. not b ad n. 6 (tom. 1, pag 288>.

d> Vide notam c {loc. cit.).

·) Cfr. notam d {loc. cit.).

f) Hoc secundum membrum Holzmann
 omittit. Ceteri vero auctores dicunt: si adver-
 tat esse materiam indifferentem, quo casu
 Sporer excusat legentem etiam tres paginas;
 Croix unam paginam < et forte amp ius »
 Marchant verò plures paginas.

asportantes; ut dicunt Salmant.* ex decretis Pontificum. Necnoij defendentes non solum verbo, sed etiam facto, nempe, si impediunt quominus tales libri episcopo tradantur; ut dicunt Palaus, Tamburinius et alii communiter cum Croix ».

286. - « Unde resolves:

« 1°. Non excommunicaris: 1°. Si legas « libros catholicorum referentes verba « haereticorum, etiamsi animo haeresim « discendi legas. Laymann § ex Navarro, « Sanchez, etc.». [Est commune cum Azor, Suarez, Bonacina et Pignatellus, apud Croix⁴]. — « 2e. Si in catholici scriptoris « libro vel alio, hac bulla non contento, « legas adjecta scholia vel notas auctoris « haeretici: quod tamen Suarez⁸ limitat, « nisi scholia essent tam copiosa, ut ex « iis potius quam ex textu liber constare « videretur. Laymann § ex Navarro “¹, « Sanchez, etc. ».

Quaeritur: ακ legens scholia haeretici in libro catholico incurrat excommunicationem?

Affirmant Suarez et Krimer apud «iÔiu‘lci Croix’, si adnotationes essent libro maiores; quia talis liber potius est haeretici commentantis quam catholici. Immo Croix censet incurrere, etsi scholia mole sua non adaequarent librum; quia tales libri magis habentur propter adnotationes quam propter textum catholicum. — Negant vero Tamburinius’ cum Sanchez; ac Bonacina ftpU(j yjV8, .pSjs a(j],aeret dicentes *Summam* D. Thomae non appellari librum

• Tr. 10, cap. 4. num. 74. — Palaus, tr. 4, diip. 2, punct. 10, § 2, num. 14. - Tambur., Decal., lib. 2, cap. 1, § 7, n. M. • Lib. 7, num. 35«. — Lib. 2, tr. 1, cap. 15, n. 1. - Navor., Man., cap. 27, η. 56, ▼. Dedar. 9. - Sanch., Decal., Ub. 2, cap. 10, num. 23. — Aaor, part. 1, lib. 8, cap. 16. qu. 2. Suar., de Ceneur., diep. 21, acct. 2, η. 11. • Bonac., diep. 1, de Censor., in Dull. Coenae. qu.2, punct. 4, num. 21 et disp. 2 de Excom., qu. 5, punct 4, num. 19. • Pifnal., Novlm. consult. 196, num 79, v. Lrfens tvro - • Loc dt., n. 335. — • Loc. du — • Loc dt., num. 2. • Sanch , loc. cit., n. 25. — Suar., loc. dt. - Krimer, in

286 - «7 Navarrus, loc. cit., ita docet vi bullae Coenae, sed addit hunc posse incidere in censuram Indicis librorum Pii IV.

Viva adhaerere censetur quatenus hanc opinionem ultimo loco ponit neque eam reprobatur

O Idemque tenet Bonacina.

*1 Pignatellus, quidquid dicat Croix, id non habet, loc. cit., v. Legens.

Cajetani, quamvis hujus adnotationes textum D. Thomae superent. Addit tamen Viva, legentem hujusmodi librum saltem non excusari ab excommunicatione non reservata Indicis, lata in legentes libros damnatos ob haeresim. vel falsi dogmatis suspicionem c>; ut habetur ibi in regula 10.

His tamen non obstantibus, magis adhaereo primae sententiae, si scholia sint 5' adeo uberiora, ut liber potius constet ex ipsis, quam ex doctrina catholica; ut dicunt Pignatellus^ et alii apud Croix¹⁰.

287. - « Non prohibentur haereticorum « libri philosophici, et alii haeresim non « continentes. Laymann H. — Immo proba- « biliter nec ii, qui incidenter tantum con- « tinent haeresim, non agentes ex pro- < fesso de fide ». [Varius dicendum, de errore a\ ut docent Sanchez¹⁸, Palaus¹⁸, Bonacinal⁴ et Salmant.lft] « Sayrus et Graf- « fiusA> apud Laymann¹⁸ (contra Suarez • et Sanchez), qui id confirmat pro Ger- « maniai ubi bulla cum tanto rigore non « est recepta. Vide Becanum ¹⁷.

« Legens tamen tales, incurrit excom- « municationem non reservatam Indicis « librorum prohibitorum, ubi is receptus « est: quod non videtur esse factum in « Germania, saltem cum isto rigore; ut « habet Laymann ¹⁸ ».

288. Hic notandum, quod Clemens VIII, in Indice librorum prohibitorum, firmato auctoritate Pii IV, vetavit legere omnes libros haereticorum, donec expurgentur;

lib. 5 Decretal., qu. 7, nutn. 717. • ' Loc. cit., num. 834. — Croix, loc. cit. — • Decal.. lib. 2, cap. 1, § 7, n. 9. • Sanch., loc. du, num. 25. — Bonae., de Center, in Bull. Coenae, loc. du, n. 6. • • De Cenxur., qu. 5, art. 1, n. 8. — Viva, loc. dt. — * Lib. 7. n. 334. — « Lib. 2, tr. 1, cap. 15. n. 4. — '' Decal., lib. 2, cap. 10, n. 34 et 35. — u Tr. 4, disp. 2, punct. 10, § 1, num. 7. — 11 Diip. 2, de Excom., qu 5, punct. 4, n 20. — “ Tr. 10, cap. 4, n. 72. — Sayr., lib. 3, cap. 5, n. 12. • - Loc. dt., n. 4. — Suar., diap. 21, sect. 2, num. 10. — Sanch., lib. 2, cap. 10, n. 34. — n De Virtutib., cap. 15, qu. 8, n. 5. — - Loc. dt., n. 4.

287.-<OVide Dissertde prohib.lib.,cnp.5, n. 10 (tom. 1, p. 290\ ubi S. Doctor id magis explicat; cfr. etiam Horn. Apost., tr. 19, n. 60.

bl Jacobus de Graffiis, Decis. aur., part. 1, lib. 4, cap 18, n. 40 et 42, negat utique eos incurrere in excommunicationem bullae Coenae, sed affirmat incurrere in excommunicationem Indicis.

(' Ad tollendam ambiguitatem in hoc loco,

Quinta libel picM-beaxtur.j» xu jut M tiqcua

et haeresiarcharum, etiamsi haeresim non contineant nec tractent de religione: sub excommunicatione non reservata. Vide Salmant.¹ et Croix². — Item libros cujusvis auctoris non haeretici, prohibitos ob suspicionem haeresis, ut in *reg. 10* Indicis. Viva³.

Item S. Pius V, in constitutione *Cum sicut*, prohibuit legere aut retinere libros cujusvis auctoris suspecti de haeresi, indigentes expurgatione, donec expurgentur: sub excommunicatione reservata Papae. — Ut autem agnoscat, quinam libri expurgatione indigeant, dantur regulae in *Expurgatorio Romano* (apud Salmant.⁴).

Insuper Sixtus V, prohibuit sub excommunicatione reservata quemcumque librum de astrologia, seu divinatione futurorum. Vide Salmant.⁵

Item, in Indice prohibentur omnes libri ex professo tractantes de obscenis. *Reg. 2, 7 et 9*. Notat autem Croix⁶ cum Laymann, legentes libros obscenos peccare quidem graviter, si materia sit gravis, sed non incurrere excommunicationem. — Idem dicunt de legentibus libros magicos. Sed melius ait Viva⁷, eos incurrere excommunicationem non reservatam; quia tales libri in *reg. 9* prohibentur ob haeresis suspicionem.

289. - Sciendum, quod Index tres classes librorum prohibitorum constituit. — *Prima* classis continet omnes libros haereticorum haeresim habentes, vel de religione tractantes. — *Secunda* classis continet libros catholicorum contra fidem vel bonos mores; qui (ut ait Lupus⁸) non prius censentur prohibiti, quam specialiter in Indicem referantur: intellige, praeter libros in Indice prohibitos perse, ut mox infra. — *Tertia* classis continet libros editos sine nomini auctoris: qui non omnes (ut bene advertit Lupus⁹) damnati sunt,

¹ Tr. 10, cap. 4, n. 78. — ² Lib. 7, n. 360. — ³ De Censur, qu. 5, art. 1, num. 8. — *Expurgatorium Pomauum*, dr. Instruct. Clementis VIII... rtffulii Indidi adject., de correctione librorum, § 2. — *Sixtus V*, balla *CofH et terrae*, de die 5 Jan. 1586 (in *Dollar Mainardi*), coli, cum re<. 9 et 10 Indici». — ⁴ Loc. dt, n. 73. — ⁵ Loc. dt., n. 73 —

sed tantum illi qui pravam doctrinam tradunt Sic enim videmus practicari a viris probis et doctis; et ita colligitur ex bulla Alexandri VII *Speculatores*, ubi de hac prohibitione Pontifex loquens, dicit: *Contingit ut plerique libri ignoti scriptoris, qui tertiae classi assignantur, pejores multo sint, quam in prima aut secunda recensiti*.

In Indice autem prohibentur in *reg. 2* omnes libri haeresiarcharum, etsi haeresim non continent et de religione non tractant. Deinde omnes libri haereticorum, donec ab episcopis examinentur et approbentur. Item Biblia vulgaria; et libri controversias disserentes inter haereticos, vulgari sermone conscripti. Item libri obsceni ex professo, et libri magici. — Hinc ibi excommunicatur, qui libros haereticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob falsi dogmatis suspicionem damnata, legerit vel habuerit.

290. - Prohibere libros per totum orbem, spectat ad Pontificem, et pro ipso, ad S. Congregationem. — Episcopi autem, et inquisitores possunt libros prohibere in territorio proprio. — Magister S. Palatii etiam potest; sed, ut putat Bordonus¹⁰, tantum pro Urbe et ejus districtu: nunquam enim visae sunt illius prohibitiones publicari.

291. - Putat Croix¹¹, quod cum datur licentia legendi libros haereticos ad errores confutandos, graviter peccaret qui legeret ex curiositate (licet excusaretur ab excommunicatione); quia tunc cessat finis licentiae. — Sed haec ratio non suadet. Tum quia finis praecepti non cadit sub praecepto; ut diximus *de Jejuniis*, *Lib. III, n. 1032, qu. 1, v. Sed probabilior*. Tum quia superior ob duas causas dispensat: primo, quia considerat, dispensato non imminere periculum perversio-

Ad quem spectat prohibere libros.

Non peccat legens ex curiositate, sed cum licentia.

notandum est Laymann dicere explicationem Suarezii et Sanchezii esse quidem verbis bullae conformiorem: < Verumtamen [addit]

in partibus nostris septentrionalibus, bullaris haec constitutio secundum talem rigorem recepta non est».

⁴ Loc. dt., n. 360. — *Lxym*, lib. 2, tr. 1, cap. 15, o. 8. — ⁵ De Censur., qu. 5, art. 1, n. 8. — ⁶ Io Edict. S. InquitiU, lib. 25, diet 1, art. 1, diff. 1, v. *Primum esi*. — ⁷ Loc. dt., v. *Verum non ornuss*. — *Alexander VII*, balla *Speculatores*, § 4, de die 5 Mari. 1664; in *Bullar. Mainardi*. — ⁸ Mae. Coaaltor., »ect. 48, n. 5. — ⁹ u Lib. 7, n. 346.

nis; secundo, quia sperat, lectionem esse illi vel aliis proficuam. Unde, si cessat secunda causa, non cessat prima.

An autem possit legere librum prohibitum sine licentia, qui certus est moraliter lectionem sibi non obfuturam? — Quidquid dicant alii, omnino est negandum cum Croix¹et Palao, Tolet² Sua- rez a³, SanchezTamburinio, etc.; juxta dicta *Lib. 1, n. 199, in fine*.

292. - «3°. Excommunicatur: 1°. Qui « in sufficiente quantitate solum prooe « mium, vel epistolam ad lectorem, vel « indicem libri, vel partem libri, in qua « nulla est haeresis, legit; ut habet Lay- « mann ⁴ et Bonacina » [Vide dicta *n.284*]. « *T* Probabiliter etiam is, qui alterum • jussu suo legentem audit; quia legit per « alium. Laymann⁵, Azor, etc.,contra San- chez ».

Probabilius dicunt Sporer⁴,*et Croix⁶ cum Azor⁸ Silvio e⁹, Pignatello et Sayro, excusari ab excommunicatione qui audit: modo non induxerit alium ad legendum. — Immo Sanchez⁷; Palaus⁷*cum Coninck

et Ugolino; ac Bonacina¹ cum Sousa, Na- varro[^] et Reginaldo item Filliuccius, Tamburinius, etc. apud Croix¹, dicunt excusari, quamvis induxerit; idque merito putant probabile Croix¹⁰ et Viva u. — Atque Sporer⁹ et Sousaac Stephanus/J apud Croix, excusant etiam a peccato, si audiens ex auditione nullum periculum incurrat perversionis.

293. - « 4°. Probabiliter non excommu- « nicatur, qui haeticam concionem, aut « epistolam seorsim editam legit; quia non « est liber. — Laymann⁵ ex Sanchez ».

Sic etiam sentiunt Sanchez¹; Holz- mann ^{bJ} cum Bonacina ^c, Castropalao % et Lugo d) apud Croix³,3. — Sed opposi- tum tenent Suarez et Farinarius, apud Salmant.¹⁴ Sed vide quae dicentur hic, in fine hujus numeri'A

An autem *incurrant censuram, legen- tes manuscripta haeticorum?*

Affirmant Holzmann⁶,6; et Croix¹⁶ cum j»in Suarez, Sanchez, Dicastillo, Stoz, Pigna- c o b b u i t tello, Stcphano et aliis communiter (ut fCtI BβM asserit). — Sed negant Viva f>, Spo-

¹ Lib. 7, num. 375. — *Palam*, tr. 4, disp. 2. punct. 10, i 2. n. 9. · *Tambur.*, Decal., lib. 2, cap. 1, § 7, n. 4L — · Lib. 2, tr. 1. cap. 15, n. 6 · *Bonae.*, disp. 1, de Censur. in Boli. Coenae, qu. 2, punct. 4, num 21, v. *Quarto* et n. 22, v. *Amplia*. — · Loc. cit., n. 6. — *Ator*, part. 1, lib. 8. cap. 16, qu. 4. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 10, n. 48. · 4 Tr. 2, cap. 8, n. 48. — ‘ Lib. 7, num. 842. · *Aacr*, loc. dL, qu. 4. · *Pignat.*, Novit», contuit. 195, num. 62, v. *Vel enim audient*. · *Sayr.*, lib. 3, cap. 5, num. 14. — · Loc. dt. — 1 Tr. 4, disp. 2, punct 10, § 2. num. 4. · *Ugol.*, de Censur. Papae reeerv., part. 2. cap. 1. v. *Ac eorumdem librat*, § 1. n. 4. — · Loc. dt., punct. 4, n. 11. ·

Sauta, de Censur.. cap. 2, disp. 14, n. 2. · *Fili.*, tr. 16, cap. 2, num. 45. · *Tambur.*, loc. cit., § 7, num. 32 et 33. · * Loc. dt., n. 342. — · Loc. cit. — 11* De Censur., qu. 5, art. 1. n. 9, v. *Dub. 3*. — *Croix*, loc. dr., n. 342. — *Sanch.*, Decal., lib. 2. cap. 10, num. 29. — 11 Loc. dt. — u Lib 7, num. 837. — *Suar.*, de Fide, disp. 20, sect. 2. num. 10. · *Farinae.*, de Haeresi, qu. 160, n. 31. · M Tr. 10, cap. 4. n. 72. — “ De Virtutib. theol., num. 77, v. *Dicitur 6*-. — M Loc. dt., num 339. · *Suar.*, loc. dt. · *Sanch.*, loc. dt., n. 28. · *Dicat!*, disp. 3, num. 1178. · *Sloe*, lib. 1, part. 3, n. 536. *Pignat.*, Novias. Consuit. 196, num. 47, v. Arc *libri inlelliguntur*. · *Steph*, a *S. Paulo*, tr. 3, disp. I, n. 50

9*

†

291, - a) Toletus, *lib. 1, cap. 19, num. 9*; Suarez, *de Fide, disp. 20, sect. 2, num. 21*; Sanchez, *Decal., lib. 2, cap. 10. n. 53*. lo- quuntur de eo qui hujusmodi libros retinet vel legit animo impugnandi errores, sed non loquuntur expresse de casu quo lectio minime obfutnra est legenti.

292. - a) Silvius non satis recte allegatur a Croix, quamvis enim, *in 2am 2at, qu. 11, ari. 3, qu. 6, concl. 6*, dicat *herum* incurrere in excommunicationem si jubeat famulo sibi ejusmodi librum legere, quia per jussionem videtur esse defensor vel fautor haeresis;ad- dit: < Alioquin si quis audit legentem librum haereticum, neque haeresi neque haeretico favens, valde probabile est quod non incurrat censuram, _ etsi sit causa quod alius legat ».

Vide not *b* ad *n. 9 (torn. 1, pag. 290)*.

<) Cfr. notam *c (loc. cit.)*

*) Vide notam *d (loc. cit.)*

Cfr. notam *c (loc. cit.)*.

f) Vide notam *f (loc. cit.)*

293. - Λ) Dc Laymann vide not. d ad *n. 7 (torn. 1, pag. 289)*

h) Vide notam *a (loc. cit.)*.

c) Cfr. notam *d (loc. cit.)*.

d) Lugo, *de Fide, disp. 21, a n. 33*, pro- babilem appellat hanc sententiam.

f) In quinque prioribus editionibus opi- nionem Buscnbaumii S. Doctor « merito pro- babilem » dixit; item in *Diss. de prohib. libr.*, cap. 5, num. 7 (cfr. *torn. 1, pag. 289*) A sexu vero editione hoc judicium in utro que loco expunxit. Notandum tamen est hanc immutationem non fuisse facum in *Homo Apost.*, tr. 19, num. 58, idque, ut opinor, ex oblivione.

1) Viva, *in propos. 45 Alex. VII, n. 10*, hanc sententiam negativam negat esse im- probabilem,

rer <> ac **Az o f** Barbosa h>, Tamburinius
juuAiee, apud Croix (qui putat probabile); quia re-
xS auJ! vera manuscripta non sunt libri, qui faci-
lius, cum sunt impressi, habentur, et liben-
tius leguntur. Idem sentit Silvius O (apud
Croix J) dicens: *Libri manuscripti com-
municari possunt ad legendum; nam tan-
tum prohibentur, ne communicentur ad
imprimendum*. Refertque Silvius sic etiam
declaratum fuisse a S. Congregatione.

sfêw” ^ed his non obstantibus, magis adhae-
reo primae sententiae: tum quia est com-
munior; tum quia manuscripta etiam ve-
niunt nomine *libri*, prout equidem libri
dicebantur, antequam typi inventi fuis-
sent, et etiam nunc libri parochorum bap-
tismorum, matrimoniorum, etc., in Ri-
tuali et communiter appellantur libri A —
De contraria autem declaratione S. C.,
ait Croix non satis constare.

Caeterum advertunt Salmantl, quod
in Expurgatono Romano, edito ex de-
creto Tridentini, prohibetur sub excom-
municatione (non tamen reservata) legere
omnes scripturas ab haereticis composi-
tas, etiam breves, et quamvis haeresim
non contineant, donec examinentur et
approbentur.

294. - « 5°. Non sufficit una alterave
« linea. — Immo, secundum Sanchez*, Ro-
• driquez^ et SA % nec integra pagina,
« etiam magni voluminis: quod tamen
« Bonacina et Laymann * non concedunt.
« Licet hic fateatur, confessario id posse

Tambur., Demi., lib. 2, cap. 117, a n. 14. ■ Croix,
lib. 7, n. 339. — *Silvius, Opatc. 6, Résolut. var. v. Libri,*
qu. 4. • *Croix, loc. cit.* — 1 Tr 10, cap. 4, n. 73. — *Bonae.,*
de Censur., di>p. 2, qu. 5, punct. 4, n. 13, et dinp. 1, de
Censur. tn Dull. Coenae, qu. 2, punct. 4, n. 14. — • Lib. 2,
tr. 1, cap. 15, n. 5. — • Lib. 2, ir. 1, cap. 15, n. 7. - *Graff.,*
Decii, aur., part. 1, lib. 4, cap. 18, n. 47. - *Anr., lib. 3,*
cap. 5. num. 16. - *Sanch., Decal., lib. 2, cap. 10, n. 53. —*

< ad hoc servire, ut non continuo damnet
« peccati mortalis et excommunicationis,
« eum qui bono fine, vel etiam ex curio-
« sitate unam paginam legit » [Vide dicta
supra, n. 284. n. *Requir.* 3.].

295. - « 6°. Non incurritur, si retinentur
« libri parvo tempore, v. gr. uno, alterove
« die; quia sicut materiae, ita et temporis
« parvitas excusat. — Laymann ' ex Graf-
« fio, Sayro, Sanchez, etc. ».

Hoc satis probabile est; ut dicunt etiam
Bonacina \ Holzmann • et Palaus — catur reti-
Idque admittunt idem Palaus et Viva-
(contra Suarez etiamsi quis retineat *.
librum illo modico tempore, animo sem-
per retinendi; quia, tametsi peccat, non
incurrit tamen excommunicationem: nam
qui retinet per modicum tempus non di-
citur notabiliter retinere. — Immo San-
chezT; Laymannl cum Sayrof>ac Graffio;
et Pignatellus ac Stoz apud Croix •, excu-
sant eum qui retinet librum longiori tem-
pore, exspectans tempus opportunum ad
tradendum superiori, vel alii licentiam
habenti.

296. - « 7°. Excusat ignorantia, etiam
< crassa, si, vel nescias esse haereticum
« vel tractare de religione. — Laymannl0;
« vide Sanchezll ».

Communiter docent doctores, non in-
currere censuram, qui lēgit aut retinet
librum cum ignorantia crassa feeti vel
juris; quia in bulla damnantur *scienter*
legentes, etc. Ita, praeter Busenbaum,

E1α1<
ignoranti
crim,

* Disp- 1, de CeoRor. in Ball. Coee , qu. 2. pancL 4, n. 15.
— • De Virtudb. theol. n. 77, v. *Dicitur 10.* • Dc Censar.,
qu. 5, art. 1, n. 9. v. *Dub. 2* — ' Loc. dL, n. 53. — • Loc.
dt., num. 7. • Sjat., loc. dt., n. 16. • *Graff., loc. dt.,*
n. 47 — Norias. Conçoit. 196, n. 99, v. Sa t<ro
aliquis. • *Stes. lib. 1, part. 3. n. 539.* • • Lib. 7, n. 351. —
- Loc. dt., num. 4. — u Loc. dt., n. » et 39 et dc Matr.,
lib. 9, di>p. 32, n. 37 et 39.

e) Sporer, *tr. 2, cap. 3, n. 39*, ex parte
tantum concordat; probabilem existimat sen-
tentiam negantem respectu bullae Coenae;
sed dicit incurrere alias excommunicationes
Pontificum latas in legentes libros prohi-
bitos.

a? Vide not. a ad n. 8 (*torn. 1, pag. 289*).

O Ita sane Silvius refertur a Croix, *loc.*
cit., n. 339; sed verba haec referunt men-
tem dumtaxat et non textum Silvii, *Opusc. 6,*
Resol. var., v. Libri, qu. 4. Cfr. etiam noL a
ad n. 8 (*torn. 1. pag. 289*).

j) In sua *Diss. dc prohib. libror, cap. 5,*

n 8, scripta anno 1759 ac inde ab anno 1760
in Theologia morali inserta (4^a edit.), S. Do-
ctor paulo aliter loquitur. Cfr. *torn. 1,*
pag. 289.

294. - °) Vide not. a ad num. 6 (*torn. 1,*
pag. 288).

295. - a) Quin etiam id probabilius exi-
stimat Palaus, *tr. 4, disp. 2, punct. 10, § 2.*
n. 11.

b> Suarez, *dc Fide, disp. 20, sect. 2, n. 22,*
negat hunc excusari a peccato mortali, nec
loquitur de censura, quidquid dicat Palaus.

Vide not b ad n. 11 (*torn. 1, p. 291*).

Laymann et Sanchez dicunt Bonacina «A Holzmann' et alii passim. Et hoc est juxta dicta // 47. — An autem excuset ignorantia *affectata*? Vide >/. 48 et *Lib. VI. n. 1124, circa fitient*.

Nullo modo tamen excusatur, qui legit aut retinet, sciens ex fama publica, vel saltem a viro fide digno, librum esse prohibitum; ut docent Lugo, Sanchez>, Bonacina a) et alii communiter cum Croix'.

297. - « 8°. *Non* excusatur is, qui librum « vel in aliena domo, vel alieno nomine, « vel animo non legendi, habet. Item nec « is, qui affirmat non esse pravum, non « esse exurendum. Item, qui impedit ne « comburatur, qui disputationis causa defendit. Ita Bonacina. — Qui tamen excusat eum, qui laudat stylum' vel ingenium auctoris, vel bonam doctrinam « quae in eo est, sed non quatenus in eo < est; v. gr. si dicat: hic liber esset bonus, « si non haberet haeresim, quia talis non « defendit. — Vide Laymann 3, Bonacina 4 ».

298. - Ex communi sententia docent Suarez⁴, Sanchez®, Palaus⁷, Roncaglia ⁸ et Salmant. ., Croix¹⁰; et Bonacina ¹¹ cum Ugolino, Graffio et Sousa, non effugere excommunicationem, qui deponeret librum haereticum apud alium, non abdicando a se dominium; quia is qui retinet dominium, adhuc dicitur librum retinere, cum possit repetere quando vult. — Idem dicendum cum Croix¹ ex Pignatello et communi (contra Duardume>) de omnibus aliis li-

bris prohibitis, de quibus adest prop. 45 damnata ab Alexandro VII, ubi: *Libri prohibiti donec expurgentur, possunt re fineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur*. — Et idem dicendum de eo, qui retinet librum alterius in deposito, commodato aut pignore; ut Salmant. n; et Croix ¹⁴ cum Pignatello et Duardo.

Dicit tamen Croix ¹⁴ cum Verjuys, ^{u>uu>} bene satisfacere qui tradit librum in ^Bio- cum sequestratum, qui solet assignari in singulis monasteriis. — Caeterum, si quis deponeret librum apud habentem licentiam, cum pacto expresso non repetendi, ita ut alter non teneatur reddere nisi post expurgationem, vel post licentiam obtentam: hunc non damnarem, quia in hoc videtur adaequate cessare periculum legendi. Et tanto minus damnarem, si donaret librum habenti licentiam, sub conditione ut reddat, si deinde ipse licentiam obtineat.

299. - Qui autem habet librum haereticum, tenetur tradere inquisitoribus, ex ^{(Xtefc} praeepto Julii III et Pii IV. — Hinc ^{desduoe} di- ^{jSSl'} eunt Suarez, Barbosa, Dicastillus, etc. apud Croix ^{le}, incurrere censuram, qui illum comburit in loco, ubi viget Inquisitio. Sed excusant Salmant.¹⁷; et Croix ^{a>} cum Sanchez, Filliuccio et Pignatello; quia, cum liber comburitur, nequit dici quod retineatur. — Attamen Julius III, in sua bulla *Cum meditatio*, expresse prohibuit in virtute sanctae obedientiae, omnibus qui habent libros vetitos cujuslibet speciei,

Eicommu' nicator de ponent i i brutn apod alium.

¹ Dt Virtuiib. tbeol., n. 77, v. *Dicitur* 2. — *Lu^o*, de Fide. diip. 21, n. 1 (U. . . Lib. 7, n. 345 — *Bonae*, de Censur. diip. 2, qu. 5, punct. 4. n. 15 et 18; cir. diip. 1, de Cemur. in Boli. Coeme, qu. 2, punct. 4, n. 15 et 20. » . Lib. 2, tr. 1, cap. 15, n. 7. — 4 Loc. dt. — . De Fide, diip. 20. .ect.2. n. 21. — . Dead.. Hb. 2, cap. 10, n. 52. — ' Tr. 4, diip. 2. punct. 10, §2, n. 7. — . De Ceniur., qu. 3, cap. 1. qu. 2. resp. 4. — . Tr. 10. cap. 4. nuru 74. — '♦ Lib. 7. n. 352. — u Diip. 2. de Cemur., loc. cit., n. 15. . Uco/., de Cetuur. Papae reierv., pari. 2. cap. 1, veri. *Aut retinentes*, n. 3. . *Graffius*, Decii, aur , part. 1, lib. 4, cap. 18, n. 48. . Sousa, de Cemur , cap. 2. diip. 16, n. 2. — ' Lib. 7, nuru. 347. — M Loc. cit., num. 74. — u Loc. cit. . *Pi^nat.*,

Novii. . Contuit. 195, n. 88 v. *Retentio autem* et n. 90, v. *Pariter innodatur*. . *Duard.*, tn Bull. Coenae, Hb. 2. in can. 1. qu. 51, n. 8 et 12. — " Lib. 7, num. 352. . *Verjuys*, Pastorale, tr. 5. art. 8. n. 3. . *Julius III*, bull. *Cum meditatio*, 29 April. 1550; in Bullar. Rum edit. 1586 . *Pius IV*, Motus propr *Cum pro munere*, § 4, de die 24 Man. 1564, in Bullar. Cherub. — *Suar*, de Fide, disp. 20, sect. 2. num. 23. . *Barbosa*, atleg 90, num. 5. - *Dicast.*, disp. 3, n. 1208. - » Lib. 7, num. 355. — « Tr. 10, cap. 4. a. 74. — *Sanch.*, Deval., lib. 2. cap. 10. n. 56. . *Fill.*, tr. 22, cap. 7, num. 208. . *Pi^nat*, Novi». Consult. 1%, num. KO. v. *His non obstantibus*, et num. 105, v. *Exinde asserendum*.

296. - a) Sanchez, *loc. cit.*, et Bonacina, *loc. cit.*, n. 8, negant a censura excusari, si sit ingens temeritas, quae adest quando quis vehementem suspicionem habet malitiae libri.

298. - o? Pignatellus, *loc. cit.*, num. 88; Duardus, in *Bull. Coenac, hb. 2, in can 1, qu. 51, num. 26*, ad rem non laciunt; loquun-

tur enim ibi de bulla Coenae. Quamvis Pignatellus, num. 92, dicat *pari modo* excommunicari retinentes libros continentes haereticalia sortilegia vel libros magicos.

299. - «) Croix hanc ultimam sententiam probabilem existimat, *loc. cit.*, n. 355, licet priorem probabiliorem esse dicat.

ne eos lacerent aut comburant*, praeci-
piens, eosdem deferri ad inquisitorem aut
episcopum.

Facultatem legendi libros prohibitos
tam in bulla, quam in Indice, solus Papa
vel S. C. Indicis aut Concilii concedere
potest. Tantum in casu magnae necessi-
tatis, ait Vival posse eam concedere etiam
episcopum.

Hic autem quaeritur: *an ipsi episcopi
possint legere libros prohibitos?*

Videbatur affirmandum. Omnes enim
episcopi, ubi formale Tribunal S. Officii
non adest, sunt inquisitores nati, qui va-
lent via ordinaria procedere contra delin-
quentes in materia fidei.

Sed omnino negandum cum Silvio
Barbosa⁵ et Bonacina⁶, ex bullis Julii III
Cum meditatio. et Pauli IV *Quia in futu-
rorum.* ac Pii IV *Cum pro munere* (re-
latis ab auctoribus praefatis), in quibus,
tam episcopis, quam inquisitoribus in-
terdicitur librorum vetitorum lectio
praeterquam (excipitur) *senioribus et com-
missoriis* haereticae pravitatis. Intelli-
guntur, to *commissoriis*, illi tantum
inquisitores, quibus commissum est aliqua
particularis causa, quique legere possunt
tantum libros ad illam materiam concer-
nentes, et tantum pro tempore, quo com-
missio viget; ut scribit et explicat Bona-
cina »A

300. — Principaliter autem excommu-
nicationem papalem incurrunt haeretici,
eorumque fautores, receptatores, etc.; ut
habetur ex prima clausula bullae *Coenae*).

— Prius igitur agamus de *haeticis*, po-
stea de *fautoribus*.

Ut *haeticus* hanc excommunicatio-
nem incurrat:

Requiritur Γ. Ut haeresis sit *formalis*
scilicet, cum errore intellectus, et pertina-
cia (juxta dicta apud Busenbaum, *Lib. II,*
n. 19). Ille autem pertinax dicitur, qui
adhaeret suae opinioni, non obstante quod
jam noverit eam adversari doctrinae Ec-
clesiae Romanae. Ita S. Thomas' cum
communi; et Salmant.⁴

301. — Sed hic quaeritur Γ. *An incur-
rat hanc excommunicationem, qui errat
ex ignorantia culpabili?* — Si ignorantia
sit tantum supina, communiter excusant
doctores, ut Toletus, Sanchez, Bonacina,
Azor, Sayrus et plures cum Salmant.⁶
Ratio, quia hanc censuram non incurrit,
nisi qui est haeticus formalis; sed ad
haeresim formalem, constat requiri veram
scientiam erroris: alias deficit pertinacia,
ut supra, requisita.

Dubium est: *an incurrat errans cum
ignorantia affectata?* — Affirmant Canus,
Valentia, Navarra, etc. apud Salmant.¹ —
Sed probabilius negant Palaus' cum Azor,
Aragon et Farinacio »V č Salmant.¹ cum

Ut qots cx-
cocanai-
cctuf ob
haeresim.

requiritur
1. Uc h
raUi titior
moli».

Non ex-
commat-
cater tr
ten ex i-
gooraati
crxaax.

Nec errat»
ex ignocar.
tU affecta
UU

* De Cemur., qa. 5, art. 1, nrm. 10. — Alleg. 90,
n. 7 et 8. — Paul. /V, bulla *Quia in futurorum*, de die
21 Decembr. 1568; iu Bailor. Rom, edit. 1566. — 1. P.,
qu. 32, art. 4; cfr. 2— 2., qu. 11, art. 2, ad 3. — « Tr. 10,
cap. 4, num. 49. — Loc. cit., num. 50. — ToM., Hb. 4,
cap. 3, n. 4. — Sancl., Decal., Hb. 2, cap. 7, n. 19 et 20. —
Bonae., de Cemur., disp. 2, qu. 5, punct. 1, num. 6. —
Ater, part 1, lib. 8, cap. 9, qu. 7. — Soyr., Clav., lib. 2,

cap. 9, num. 34 et de Cemur., lib. 3, cap. 4, num. 15. —
Count, de Loci- theol., lib. 12, cap. 8. v. *Illud doindo.* —
Valrnt., in 2. 2., diip. 1, qu. 11, ponet. 1, diff. 4,
nd 1. * Prtr. XaxMr., de Reatit., lib. 2, cap. 4, n. 208. —
Loc. dt., num. 51. — 1 Tract. 4, diip. 3» punct. 2,
num. 3. — Attor, loc. dt., qu. 8. — Aragon, in 2. >.,
qu. 11, art. 1, dub. de Ignorantia affect. — Loc. dt.,
num. 52.

V Julius III co sensu intelligendus est
ut innuat non satisfieri praecepto si combu-
rantur hujusmodi libri, dum jubet cos tradi
inquisitoribus « realiter et cum effectu ».

O Silvius in 2a'' 2a', qu. 11, art. 3,
qu. 6, conc. 2; Bonacina, disp. I, de Censur.
in Bull. Cocnae, qu. 2, punct. 4, num. 10,
loquuntur de libris haeticorum (Bonacina
addit: seu de fide suspectis); bullae tamen
quas allegant loquuntur de quibuscumque
libris prohibitis.

*) Bullae citatae interdiciunt lectionem li-
brorum prohibitorum omnibus etiam epi-
scopis, sed excipiunt inquisitores seu commis-
sarios super haeretica pravitate ab Aposto-

lica Sede pro tempore deputatos et *durante
eorum deputatione*. Hinc pro *senioribus* (ut
habetur apud S. Alphonsum) legendum est:
inquisitoribus.

Scilicet Bonacina, loc. cit., num. 10, ait
hujusmodi inquisitores seu commissaries a
Sede apostolica deputatos, excipi in bullis Ju-
lii III et Pii IV, quae fere modo hic relato cos
excipiunt.

300. — a) Vide const *Apost. Sedis, excom.
speciali modo S. Pontif. reserv., excom. 1.*

301. — o) Farinarius, quidquid dicat Palaus,
contrarium tenet, de *Haeresi. qu. 179, n. 30*,
et *Prax. crimin., de Poenis temperandis*,
qu. 90, n. 48 et seqq.

Coninck, Suarez, Sayro b), Bafiez, etc. Rado, quia Ecclesiae non contradicit, qui nesdt se Ecclesiae non contradicere, ob quamcumque ignorantiam hoc faciat; et ideo non potest dici pertinax contra Ecclesiae doctrinam

302. - Quaeritur 2°. *Ah incurrat excommunicationem, tanquam haereticusformalis, qui circa res fidei dubitat?*

o^«?duc-
dre de fide.

Quidquid alii dicant, quorum plures nimis obscure loquuntur, dicendum cum sententiā communi, quod si quis *positive* dubitat de aliquo dogmate fidei ab Ecclesia jam definito, iudicans illud esse incertum propter rationes oppositas: procul dubio hic est haereticus, et excommunicationem incurrit; ut habetur ex *cap. 1, de haeret*, ubi dicitur: *Dubius iit fide infidelis est.*

Sectu re
ro.dnMuea
D<fAtive.

Secus vero, si quis *negative* se haberet super aliquo articulo, suspendendo iudicium, et ad alia se divertens ne mentem fatiget, vel ut ad aliam cogitationem se applicet.

Attamen advertendum, quod si ille deliberate et pertinaciter assensum ideo suspenderet, quia iudicat motiva contraria fidei incertam reddere veritatem illam; tunc pariter ut haereticus habendus est. Ipse enim revera positive dubitat de veritate fidei, dum format deliberatum et pertinax iudicium, non esse certa omnia

dogmata quae ab Ecclesia ut certa proponuntur. Ita Card, de Lugol, Silviusl, Wigandt ·, Antoine 4, Salmant.8, Cuni-liatie, Natalis Alexander Bonacina b), ConcinaT, Pater Ferraris V et alii.

303. - Requiritur 2°. Ut error internus *externe significetur* per verba, aut signa ex se, vel ex circumstantiis, haeresim manifestantia. — Ita communiter Laymann8 et Salmant.8.

Hinc docet Laymann, non incurrere hanc excommunicationem: 1°. Qui est haereticus pure mentalis. — 2°. Qui abstinet a missa, a jejunio, ab adorando Sacramento, etiam quia haereticus est: possunt enim haec attribui oblivioni vel pravae conscientiae, nisi ex circumstantiis clarius manifestetur error. — 3°. Qui diceret: *Non est Deus*, tacito verbo *Christus*; vel qui hoc scriberet caractere non intelligibili. Ratio, quia ad incurrendam excommunicationem, voces aut signa debent ex se haeresim exprimere. — 4°. Qui assereret, se antea secutum fuisse haeresim a), vel tunc propositum habere sequendi in futurum; quia sic non iudicatur haereticus praesens. — Ita Laymann10 cum Azor et Sanchez

304. - Requiritur 3°. Ut actio haeresis manifestativa sit *moraliter mala*; quare non incurrit excommunicationem, qui se manifestat ad petendum consilium,

Reqartc
2» Entra
terwu.

► Mu.,
■udeeüa

Connût, de Fide. diip. 18. dab. 7, concil. 5, n. 100. · Swar., de Fide, diip. 19, eect. 8, n. 18. - *Bailta*, in 2· 2·, qa. 11, <rt. 2, v. Srrf çM4<rrf *quit*. — · De Fide, disp. 20. ooE. 16 et èqq. — · In 2 2·, qu. 11, art. 1» v *Si dicas*. — * Tr. 7, num. 49. — * De Virtualib. theol. de Fide, cap. 8, qa. 6. — · Tr. 10, cap. 4, n. 64 et »eqq. — · Tr. 4,

cap. 2, § 3» num. 4. — · Compend. theol., lib. 8, dim. 1. cap. 9, num. 3. — ■ Lib. 2, tract. 1, cap. 14, num. 1. — · Tract. 10, cap 4, num. 48. — *Laym*, loc. dt., num. l el 8. — * Loc. cit., n. 1, v. *Colligitur 2. · Aaor*, part. l. lib. 8, cap. 10, qa. 6. · *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap 8, n. 21 ct 22.

b) Sayrus non videtur satis sibi consentire; in *Clavi* enim, *lib. 2, cap. 9, num 34*, negat censeri haereticum, quacumque ignorantia etiam affectata ignoret. At, *de Censur*, *lib. 3, cap. 4, n. 15*, concedit satis esse ad haeresim eam ignorantiam crassam rei,quam facillimo negotio vincere et cognoscere possit; nam «cum ignorantia haec nimis crassa sit, moraliter loquendo, parum distat a voluntate repugnandi directe». Quae profecto et poliori jure de affectata ignorantia dicenda sunt.

c) Coninck, Suarez et Bafiez limitant: modo sit paratus ad obediendum si sciret: quae tamen vix simul consistere posse ait Bafiez.

302. - Natalis Alexander, *Theol. mor., lib 4, cap. 3, art. 8, reg. 23*, ait tantum

pertinacem esse pertinacia sufficienti ad haeresim, eum «qui certum aliquod fidei dogma sic ignorat vel de eo dubitat, ut credere nolit etiam si sciret Ecclesiam sic credere».

b) Bonacina, *disp. 2, de Excom., qu. 5, punct. 1, n. 3*, hacc dumtaxat habet: «Eum qui positive dubitat in rebus fidei, esse haereticum, ut si dubitet aliquam rem fidei esse incertam et dubiam. Ratio est quia voluntarie errat contra fidei veritatem, iudicando incerta esse et dubia quae certa sunt et vera». Et fere idem habet Ferraris, v. Haereticus, *n. 4*.

303. - a) Azor (qui hunc solum casum habet) *pari. 1, lib. 8, cap. 10, qu. 6*; Sanchez, *loc. cit.*, addunt: qui haec diceret «ex joco»; vel etiam, ut Sanchez, cx ignorantia.

p* 4 f
r—

4. Aataui
pellendi
morte

Requiritur 4°. Ut ille suam haeresim manifestet, *animo eam profitendi*; ut docet Laymann l.

Alioquin, in his omnibus casibus, quia haeresis tantum ratione excommunicationis est reservata, potest ipsa a quolibet confessario absolvi; sicut et excommunicatio illi annexa, ex alio jure, nempe ex cap. *Cum Christus, de haeret.*, ubi excommunicatio contra haereticos universe lata est, sed non reservata. — Ita communissime doctores. Vide Salmant.·.

Sefkjtex-
unitio oc-
talt

305. - Advertendum vero Γ. Quod, ut excommunicatio incurratur, sufficit ut manifestatio erroris etiam occulte fiat, quin aliis innotescat; prout certum est, et commune cum Salmant.· ac Azor, Avila et Cornejo, ibid.4, et aliis passim. — Quod si manifestatio fuerit notoria, haereticus tamen non est vitandus: nisi sit etiam nominatim declaratus, et insuper publice denunciatus. Salmant.· (juxta dicta *n. 136*).

lariacibi-
ba iffortn-
di excsul

Advertendum 2°. Quod illi, qui in haeresim incidunt, invincibiliter excommunicationem ignorando, eam non incurrunt; juxta dicta *n. 47*.

Excotcnu-
iicifitor:
crdentet,

306. - Deinceps hanc excommunicationem incurrunt etiam haereticorum *credentes*, id est, qui eorum erroribus se assentiri externe manifestant; v. gr. si quis dicat: *Credo, quod credit Calvinus*; vel *quod Calvinus fuit sanctus vir*. —

haiontt.

Incurrunt etiam *fautores*, id est, qui hae-

relicis favent aut omissione, omittendo scilicet, cum possint et teneantur ex officio, haereticum capere, custodire, punire; aut commissione, illum laudando, vel adjuvando ut fugiat. — *Receptatores*, qui hospitio recipiunt, vel occultant (etsi semel) haereticum, ut effugiat poenas suae haeresis. — *Defensores*, qui errores illius defendunt, etsi interne aliud sentiant; vel qui impediunt, ne ille a iudice capiatur aut puniatur. — Ita Suarez·, Sanchez⁷ et Salmant.· cum aliis communiter.

307. - Quaeritur hic Γ. *An hi fautores, etc.* (ut supra) *incurrant excommunicationem et alias poenas, si*, non ex motive favendi haeresi, sed *ratione consanguinitatis, amicitiae aut similis, haereticis favent?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Palaus·, Toletus¹⁰, Vivall¹; item Sayrus a), Suarez e⁹, etc. apud Salmant.^{1*}

Sed valde probabiliter negat *secunda* sententia, quam tenent Sanchez¹·, Bonacina¹⁴; et Salmant.¹⁵ cum Soto, Azor, Aragon, Fagundez, etc.; ac probabile putat Laymann — Ratio quia, cum Ecclesia excommunicat fautores haeretici, tunc tantum eos damnare censetur qui haeretico favent, quatenus haereticus est. Hinc probabiliter excusantur ab excommunicatione parentes, filii, et etiam fratres haeretici, eum receptantes; ut docent Laymann⁷ et Salmant.

puto

defruore».

Favente»
non ex rao-
tivo iaven.
di haere»»:

juxta
alio·, ex-
eo tn m un l-
cantor.

Probablti-
ter non ex-
comment
cantur.

1 Lib. 2. tr. 1, cap. 14. n. 3. — * Tr. 10, cap. 4. n. 48. —
• Loc. dt. ct cap. t, n. 141. · Aaor, part. 1, lib. 5. cap. 10,
s In hac ilaqHf, v. Ttrtio. · Avila, part. I, dub 10, concl. 2. ·
Cornijo, de Excom., di»p. 3, dub. 4, v. Arguitur 7. ·
• Ap. Salmant., tr. 10, cap. 1, n. 141. — · Loc. dt., cap. 4,
n. 48. — · De Fide. di»p. 24, «cct 1; ctr. de Ccniur., di»p 21,
• ect. 2, n. 6. — * Decal., lib. 2, cap. 10. n. 2, 9 et »cqq. —

• Tr. 10, cap. 4, n. 63 et »eqq., — · Tr. 29, di»p. 3, punct. 2,
n. 5. — * Lib. 1, cap. 19, n. 8 — De Ceniur. qu. 5, art. t.
n. 7. — ■ Loc. cit , n. 67. — M Decal . lib. 2, cap. 10. n. 5. —
· Di»p 2, de Excom., qu. 5, punct. 3, n. 2. — · Tr. 10, cap. 9,
n. 68. · Sp/mj, in 4, diet. 22. qu. 2. art. 3, concl 5, ca». I. ·
Aaor, part. 1, lib. 8, cap. 16, qu. 2 et 3. I Aragon, in 2. ·
qu. 11, art 3. · Fa^nd., Decal.. lib. 1. cap. 12, n. 8.

307. - a) Sayrus, *de Censur., lib. 3, cap. 5, a n. 3*, non salis recte citatur a Salmant.; ipse enim dicit requiri, ut recipiatur quatenus haereticus est; si quis proinde alia ratione eum recipiat, *communiter* non incurret in excommunicationem. Et explicans verbum *communiter*, dicit quod si recipiat hospitio tempore suspecto, ut quando ministri eum quaerunt, excommunicabitur, licet id faciat alia intentione; vergit enim in favorem haeresis. Deinde dicit fautores excommunicari qui actiones favendi ponunt, · ipsius haeresis intuitu ». — Suarez, *de Fide. disp. 24, sect. 1, n. 7 et seqq.*, satis esse ait velle haeretico favorem praestare, qui praevidetur

redundaturus in favorem haeresis, licet hoc formaliter non intendatur.

b) Laymann, *loc. cit., cap. 14, n. 5*, dicit aliquos docere valde probabiliter · receptatorem personae conjunctissimae, puta patris, filii, uxoris vel etiam fratris, ne in manus inquisitorum v. g. deveniat, licet aliquando peccet, excommunicationem tamen non contrahere ».

f) Salmant, *tr. 10, cap. 4, n. 68*, negant excommunicari cos qui haereticum recipiunt alia intentione quam intentione favendi; ex quo sequitur, inquiunt, « nec parentes respectu filiorum, nec filios respectu parentum posse licite esse receptatores aut defensores

308. - Quaeritur 2°. *An incurrat, qui haereticum recipit ne capiatur vel puniatur, si nihilominus in effectum ille jam incidat in manus iudicis?*

Prima sententia, quam tenent Sanchez, Bonacina Suarez; et Filliuccius, Leander et alii apud Salmant.³ (qui probabilem b) putant), negat. — Ratio, quia fautores, seu receptatores, excommunicantur in ordine ad fovendam haeresim; ergo si accidit haeresim non foveri, excommunicationi non subsunt.

Secunda vero sententia, quae mihi magis arridet, et tenent Palaus⁴, Sayrus⁶; ac Duardus et Graffius apud Salmant.⁶, affirmat. — Ratio, quia ipso facto tunc quod aliquis haereticum recipit, sequitur effectus favoris, et ille censuram incurrit; cum de facto jam haeresim foveat, impediendo ne reus capiatur, saltem illo medio tempore, quo eum servat absconditum: unde non officit, quod postea cesset per capturam effectus receptionis.

309. - Excommunicationem autem bullae incurrunt insuper:

r. Surripientes bona Christianorum naufragantium, sive in navibus existentia, sive in mari ab eis ejecta, sive in littore inventa. — Requiritur tamen 1°. Ut acceptio sit injusta, et ex certa scientia quod illa sint bona naufragantium. Ita Viva⁷. — Requiritur 2°. Ut bona non habeantur ut derelicta. Hinc excusatur accipiens papyrum, farinam, saccharum et similia projecta; quia talia communiter pereunt in mari, statim ac projiciuntur. Ita pariter, qui accipit bona quae diu in littore jacuerunt; quia merito praesumuntur illa tunc haberi a dominis pro derelictis. Ita Viva⁷ et Salmant.⁷.

310. Incurrunt domini, qui in terris suis sine privilegio imponunt pedagia, id

est, tributa pro transitu personarum sive rerum, vel pro refectione et custodia viarum; aut gabelles, id est, impositiones pro delatione et venditione mercium. — Tale autem privilegium habent omnes principes supremi, prout Pontifices; reges autem, respublicae et universitates, ad subveniendum civium necessitatibus, bene etiam possunt collectas sibi imponere. Ita Viva¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Vasquez, Dicastillo, etc. — Vide alia apud Viva¹¹ et Salmant.¹¹.

311. - 3°. Incurrunt piratae, interficientes aut depraedantes Christianos in mari ecclesiastico. — 4°. Falsificatores litterarum apostolicarum. — 5°. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive haereticos declaratos. — 6°. Injuste impediendo deferri victualia ad romanam Curiam. — 7°. Vexantes eos qui accedunt vel recedunt a Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. — 8°. Vexantes peregrinos qui devotionis causa Romam petunt. — 9°. Vexantes seu ejicientes episcopos, legatos vel nuntios a suis dioecesibus: nec non id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. — 10°. Percudentes aut exspoliantes eos (sive eorum procuratores), qui Cunam romanam pro suis negotiis petunt. — 11°. Appellantes, sub privato praetextu, ad curias laicales in causis ecclesiasticis, ad impediendas litteras apostolicas. — 12°. Qui auctoritate laica, vel praetextu exemptionis, causas spirituales, vel ipsis annexas ad se avocant a iudicibus ecclesiasticis, etc. (Ita apud Viva¹⁴). — 13°. Qui ex quovis colore trahunt, vel trahi faciunt personas ecclesiasticas ad tribunal laicale, etc. (Vide Viva¹⁶). — 14°. Impedientes iudices ecclesiasticos sua jurisdictione uti. — 15°. Usurpantes jurisdictionem, et fructus beneficiorum. — 16°. Imponentes onera ecclesia-

rem. «flecto non M-cuto. non «xcoramumotor.

Juxta alio», excommunicatur.

Aliae excommunicationei bullae Coe-

• Decal. Ub. 2, ap. 10, n. 9. — • Diap. 2. de Excom., qa. 5, puact 3. n. 3. — *FUL.*, tr. 22. up. 7, n. 201. — *Z>α<Λτ*, tr. 2, de Balla Coenae. diap. I. qa. 21. — • Tr. 10. cap. 9, n. 69. — • Tr. 29. diip. 3» panct. 2. n. 5. — • De Cenaar., lib. 3, cap. 5, n. 4, • Daard., ia Ball. Coenae. lib. 2, ta can. 1, qa. 31. n. 2. • Gre/. Deci» aur , part 1, lib. 4, cap. 1B, n. 34. •

4 Tr. 10. cap 4, n. 70. — • De Cenaar., qa. 5, art. 2, n. 3. — ■ De Ceniur , qa. 5, art. 2, n. 3. — • Tr, 10, cap. 4, n 80 et 81 — ** Loc. cit.. n. 4. — ** Loc. cit.. n. 82 et aeq. • Vas?M/r. Opuac. de Reittit., cap. 6. § 1, α. 6. • *Dicati.*, de Jolt., lib. 2, tr. 20. di»p. I, dub. 2, n. 20. — “ Loc. dt. — u Loc. dt., n C et aeq. — M Loc. ciL. n. 13. — “ Loc. dt., n. 14.

illorum in causa haeresis, et si hoc fecerint, incurrunt excommunicationem .

308. - α) Suarez, *de Fide, disp. 24, sect. 1, num. 14*, tenet, cum ipso S. Alphonse, ex-

communicari eum qui haereticum recipit, quamvis ille capiatur.

*JQuin etiam: probabilior existimant, n. 70.

sticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectae pro refectione, v. gr. viarum, fontium, etc., quorum utilitas directe pertinet etiam ad ipsos (Vival cum Abbate et Molina — 17°. Se interponentes sine jurisdictione, in causis criminalibus contra ecclesiasti-

cos. — 18° Usurpantes jurisdictionem in terris Ecclesiae Romanae

Denique, ex bulla Clementis VIII, incurrunt excommunicationem adhuc reservatam, omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus bullae *Coenae*, extra mortis articulum; ut Vival.

¹ De Censur. qu. 5, art. 2, o. 18. · Clem. VIII, Decret. S.C. EE. et RR. 26 Nor. 1602, ap. Birzarri. — * Loc. dt., n. 20.

311. - ·) Abbas, *in cap.* Non minus,». 18, *Je immun. eccl.*, haec habet ex Petro de Ancharano: sed non admittit sic universaliter dicta, et, n. 20, his verbis concludit: « Aut necessitas vel utilitas imminens concernit utilitatem ecclesiarum *a remotis*..., et tunc textus apertus est hic quod ecclesiae non tenentur... Nam in hoc prodest immunitas ecclesiasticis concessa: quia in publica utilitate in qua includitur utilitas privata, non tenentur ad munera subeunda.. Aut necessitas vel utilitas concernit *de directo et principa-*

liter utilitatem ecclesiae et laicorum: ut puta prava societas territorium, civitates incendit, devastat, consumit, in quo ecclesia habet multas possessiones, et tunc dico quod ecclesia deberet contribuere». — Molina, *tr. 2. disp. 672, n. 4, concl. 2*, quoad principia concordat cum Abbate; sed ex his principiis colligit ecclesiasticos non teneri ad publicum pontem reficiendum, quia non directe ad eorum utilitatem pertinet, sed ad utilitatem publicam societatis, cuius sunt pars. Illi ergo auctores minus recte citantur a Viva.

CAPUT II.

De Suspensione et Degradatione.

DUBIUM I.

Quid sit Suspendio: quotuplex,
et unde dignoscendum qualis et quanta sit.

312 *Quid est suspendio, ct quis suspendi aut suspendere potest.* — 313. *An peccet graviter, exercens actum a quo est suspensus.* — 314. *Dub. 1. An incurrat irregularitatem, si suspendio sit facta ad tempus.* - *Dub. 2. An episcopus suspensus a pontificalibus incurrat irregularitatem, pontificalia exercendo. Et quid, si Missam solemniter celebret.* - *An sacerdos suspensus non toleratus invalide absolvat. Quid, si toleratus, vel si sit suspensus tantum ab Ordine.* — 315. *Quot modis possit ferri suspendio.* — 316. *Qualitas suspensionis ex quo colligatur (Vide resolutiones apud Busenbaum).* — *Dub. 1. An suspensus a beneficio possit, cum sit pauper, retinere fructus.* - *Dub. 2. An suspensus a beneficio, censeatur suspensus etiam a beneficiis quae possidet in aliena dioecesi.* - 317. *An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem.* - *An suspendio debeat ferri in scriptis.*

312. - « Resp. F. Suspendio est censura, « qua clericus functiones aliquas eccle- « siasticas exercere prohibetur. — Vide «Bonacinal, Laymann³.

« Unde resolves:

« Γ. Solus clericus potest suspendi.

« τ. Suspendere possunt, qui possunt « ferre censuras »,

313. - « § Ex genere suo, et nisi par- « vitas materiae excuset, est peccatum « grave, exercere actum per suspensio- «nem prohibitum: unde et irregularita- « tem inducit.

Limutio. « Si tamen suspensus toleratus se non « ingerat in tales functiones, sed ab aliis « propter utilitatem requiratur; probabili- « ter non peccat, cum alii licite requirant. « Immo, etsi nominatim sit denunciatus « et non toleratus, alii tamen non tenentur

« sub mortali eum vitare, nisi censeantur «cooperari actui a quo suspensus est; « unde audire ejus Missam non erit pec- « catum (saltem mortale), si non inser- «vias "A — Ita probabiliter Avila, Henri- « quez, Suarez, Sayrus apud Bonacina³; « etiam Laymann b» ».

Et ita communius et verius tenent Pa- laus⁴, Holzmann⁵; et Salmant.⁵ cumCo- nick, Avila, etc.: qui recte addunt, esse omnino licitum audire Missam a sacer- dote suspenso (contra Contin. Tournely c) cum Bonacina). Limitat tamen Holzmann', nisi scandalum interveniret.

Est certum apud omnes, quod clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum vetitum per suspensionem. Vide Salmant. — Excusatur tamen 1°. Si exercet Ordi- nem non sacrum; vel sacrum, sed non

cum veu
tum crevi-
trr peccat

• Diip. 3, de Sa-peni., part I. num. I. — · Lib. I. tr 5, part 3, cap I. num 1. — Λμ'j, part 3, ditp. 2, dub 4. v. Kx *didit* · *Hcnviq.*, lib. 13, cap 33, n. 3. · .Suer., de Ceniur.. diip. 26. icct. 2, n. 7. Sayr., lib. 4, cap. II, n. 6 et 7. - * Diip. 3. dc Saipenv., punct, 4, n. 4. —

• Tr. 29, diip. 4, punct. 6. num. 3. — 1 Dc Poeni- ecd., num. 252. — · Tract. 10, cap. 5, num. 14. · *Coninck*, de Cemur., ditp. 15, dub. 2, n. 17 · *Avila*, loc. dL - *Bcnac.*, loc. ch., num. 4. — 1 Loc. cit., num. 252. — · Loc. dt., cap. 5, n. 12.

313. Sayrus et Henriquez dicunt non peccare cos qui audiunt Missam suspensi de- nuntiati, modo non induxerint.

Laymann, *lib. I, tr. 5, part. 3, cap. J*, rt. 7, senbit: « Ex vi censurae suspensionis non tenentur fideles vitare suspensum etiam denunciatum... Quamvis lex charitatis postu- lat, ut clericum ob officio suspensum, sine

causa non inducam v. g. ad celebrandum, quando is sine peccato et irregularitatis nota celebrare non potest».

Collet, *de Censur., part. 2, cap. 2, art. I, qu 4*, ex Bonacina hoc refert; non ta- men ei adhaeret. « Ut ut siU., inquit, latetur [Bonacina) non incurrere censuram sic com- municantem ».

solemniter. Salmant. et Contin. Tournely r> cum S. Antonino §, Habert % Sayro % etc. (contra Suarez et Navarum). Vide dicta *Lib. VI, n. 38, v. Objic. 2.* — Excusatur 2°. saltem a gravi culpa, si exercet ob ignorantiam aut metum gravem, aut in parva materia, puta, si fuerit suspensus a jurisdictione vel ab ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam; secus, si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc., juxta solemnitates Ecclesiae. Bonacina \ Holzmant, * Contin. Tournely § et Salmant.4.

314. - Sed hic dubitatur 1°. *Ati incurrat irregularitatem clericus, exercens actum a quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato?* — Adsunt tres sententiae:

Prima sententia negat; et hanc tenent Gabriel, Avila a>et Villalobos apud Salmant.8 (qui probabilem putant cum Diana). — Quia (ut dicunt) suspensio lata pro tempore determinato habet rationem purae poenae, quae non inducit irregularitatem.

Secunda sententia communior affirmat; et hanc tenent Suarez Bonacina', Pa-

laus @, Contin. Tournely Escobar 10 et Vivall. Probatur haec ex *cap. I de sent, et re jndic., in 6°*. ubi quidam, cum fuerit suspensus ad tempus et sic ministraverit, fuit expresse declaratus irregularis b>. — Limitant vero Viva et Contin. Tournely c> et Salmant O, nisi suspensio sit oretenus lata; quia cum censura non possit licite ferri sine scriptura (ut dicemus *n. 317, ad 10*), non praesumitur episcopus voluisse delinquere, censuram oretenus ferendo.

Tertia sententia, quam probabilem putat Roncaglia ') cum aliis, et quae mihi

videtur absolute probabilior, distinguit et dicit, quod si suspensio fuerit lata per modum statuti aut praecepti, ob crimen futurum vel etiam praeteritum, sed habens tractum successivum: tunc transgrediens verius incurrit irregularitatem, ut patet ex textu praefato. — Secus, si suspensio sit lata ab homine per sententiam, ob meram punitionem criminis omnino praeteriti; quia talis suspensio habet rationem merae poenae, non censurae (juxta dicta *n. 52*). Censura enim, cum sit poena medicinalis, nequit ferri ob delictum

Kavar., Млп., cap. 27, η. 163. — ' Dlp. 3, de Suspens., punct. 1. n. 6. — ' Dc Pocris reel., n. 249 — ' Dc Ccmur., part. 2, cap. 2, art. 1, qu. 3, v. *Ex his.* — < Tr. 10, cap. 6. n. 12. — *Gabr. a S. Vine.*, de Ccmur., disp. 5. qu. 5, n. 32. — Loc. cit., n. 13. — *Diana*, part. 5. tr. 10. rew. 1. 5,

i. f. — ' Dc Cenaur., disp. 26. sect. 2, n. 4. — ' Diip 3, de Su'pcon».. punct. 4. n. 6. — ' Tract. 29. diip» 4, punct. 6, num. 5. — ' De Ccmur., part. 2, cap. 2. art. 1, qu. 3. — ' Lib 51, de Suspens., num. 96. — ' De Censur., qu. 6, art. 4. num. 5. — I7tu, loc. cit

§ Scilicet SalmanL, *loc. cit.*, n. 27, dicunt prohibitum esse omnem actum cujuscumque ordinis tam majoris quam minoris, exercitum solemniter vel ex officio, illo modo quo « laicis pure talibus nequeunt exerceri ».

e) Contin. Tournely, *loc. cit.*, qu. 3, eum excusat ab incurrenda irregularitate; et ita etiam Habert, *de Sacr. Ordia.*, part. 2, cap. 9, *SIO*, qu. 4. S. Antoninus vero, part. 3, tit. 28, cap. 1, dicit licite posse exerceri actum minoris ordinis ab eo qui non est ordinatus in cis; et Sayrus, *loc. cit.*, num. 9, id excusat a moruli, seclusa peculiari consuetudine, etiam si solemniter exerceretur actus minorum ordinum.

/> Suarez protecto citatur a Collet contra sententiam assertam; sed revera id apud ipsum reperire nequivi; immo, *disp. 40, sect. 2, n. 11*, nedum contradicat, tenet eandem sententiam ac S. Alphonsus.

314. - °) Avila, *part. 3, disp. 5, dub. 8, v. Ad argumentum*; Villalobos, *part. 1, tr. 18, diff 3, n. 7*, rationem hujus senten-

tiae habent, scilicet non incurrere irregularitatem eum qui violat suspensionem latam per modum solius poenae.

b) Rectius: cap. istud sancivit quod si quis • ab officio » per annum suspensus, divinis se ingesserit durante censura, irregularitatem incurrat Auctores vero citati tractant de suspensione ab ordine sacro.

*9 Contin. Tournely, *loc. cit.*, qu. 3, ita scribit: - Si quis tamen ordines exerceat contra prohibitionem episcopi qui id vetuerit, non ob aliquam ministri culpam, sed ob inculpabilem ejus defectum..., haud incurratur irregularitas, quia talis suspensio nec censura est, nec poena delicti.

Salmant., *tr. 10, cap. 5, n. 8*, ita sane docent negantes eo casu ferri censuram proprie dictam. Sed haec non afferunt tamquam limitationem; ipsi enim, ut supra notavit S. Alphonsus, primam sententiam probabilem existimant.

c> Roncaglia, *de Censur.*, qu. 5, cap. 1, qu. 5, resp. 2 haec salis innuit, non tamen expresse dicit.

omnino praeteritum (ut diximus *in* 57). Ergo quando quis transgreditur hujusmodi suspensionem, nullam incurrit irregularitatem: quae non a violentibus poenas, sed censuras, incurritur. Neque huic sententiae obstat textus praedictus; nam ibi non fit sermo de suspensione lata ab homine per sententiam particularem, sed lata a jure per statutum generale, quod respicit crimina futura; unde talis suspensio erat vera censura.

Dubitatur 2°. *An episcopus suspensus a pontificalibus incurrat irregularitatem, si pontificalia exercet, puta, confirmando, consecrando calices, etc.?*

Negant Silvester¹; ac Innocentius Abbas Archidiaconus², Socinus³ etc. apud Eagnanum «A Quia (ut dicunt) episcopatus non est ordo, sed potius extensio sive complementum ordinis sacerdotalis; ut tenent Salmant.⁴ cum Soto, Gonet et aliis, ex D. Thoma⁵ — Unde inierunt episcopum exercendo has functiones non contrahere irregularitatem; cum haec incurratur a censurato, tantum quando exercet ordinem sacrum.

Affirmant vero probabilius Navarrus Bonacina⁶ cum Majolo et Alterio⁷ ac Fagnanus cum Paludano⁸ Angelo etc. — Ratio quia, etiamsi sententia quod episcopatus sit tantum extensio ordinis sacerdotalis, et non distinctus, esset vera

(quod negant plurimi apud Salmant⁹); tamen non potest negari, quod tale exercitium potestatis episcopalis sit actus ordinis sacri, si non distincti, saltem extensi: quapropter episcopus tunc dicitur vere exercere actum sacri ordinis. Tanto mitius quod idem D. Thomas¹⁰ ait quod, licet episcopatus non sit ordo respectu ad corpus Christi renie, tamen est verus ordo respectu ad potestatem in corpus mysticum. — Unde prima sententia non videtur satis probabilis.

Si autem episcopus suspensus a pontificalibus Missam celebrat solemniter in apparatu pontificali, certum est quod peccat; ut recte dicunt Filliuccius¹¹, Sayrus¹² et Renzi¹³.

An autem *incurrat etiam irregularitatem?*

Affirmant Angelus¹⁴, Navarrus, Bonacina¹⁵ et Fagnanus¹⁶. — Ratio, quia talis celebratio est actus proprius ordinis episcopalis; cum non possit exerceri nisi ab episcopo consecrato.

Negant vero probabilius Laymann¹⁷ cum Silvestro¹⁸, Covarruvias et Avila; ac Diana¹⁹ cum Joanne Praeposito, qui testatur hanc esse communioem doctorum sententiam. Ratio, quia episcopus sacrificando non exercet actum substantialem ordinis episcopalis, sed actum ordinis sacerdotalis, a quo non est suspensus; et quod

„ * tubabi
3** rpi>co
Pu* tutptn-
u - pond-
^calibu ea
8rcn» fit
lfret«Uri-.

S. Mi --
altbfx «
romtlri
ibe» y.
at.

fitinecu

¹ Tr. 8, de Ordine, cap. I. num. 26. · So/ms. in 4, di»t. 24 qu. 2. art. 2 · *Conti*, Clvp., de Sacr. Ord., diwp 4. n 20 et wqq. — * Suppl , qu 40, art 5. — ■ Di»p. 3, de Sutpen*, punct. 4. n. 6 v. *Tertio*. - .*Mojol.*, de Irrecul., lib 3, cap. 19, n 6, v. *Decimo extensio*. · *Alter.*, de Suv p*n«, diip. 6, cap. 3, v. *Item ob tandem*. — · Loc. cit , n 23. — 1 Loc. cit. — · Tr. 17, cap. 10, n. 187; ctr.cap. 2. num. 28, — · Lib. 4, cap. 4. num. 17 et cap. 16, num. 29; ctr. cap. 4. num 13 et 14. — · De Ccaur., tr. 3. cap. 1,

%cct. 2, qu. 4 — · *V. Suifxniio III*, num 3. — Autur., Mun., cap. 27, num. 163. * In cap. PW *non eU compoi*, de temp, ordin., num 36. — 11 Lib. I, tract. 5. part 6. cap. 3, num. 4, v *Tertio*. *Silveil.*, v. *Suspendo*, qu. 5, \ *Cum autem* · futur., in dem. *St furiosus*, pari. I § 1, num I. v. *Secundum*. · *Amfa*, part. 7, di»p 9, <ect. 2, dub 2. v. *Sed notandum*. — · Part. 5. tract 10, reaol- 4. · *Joan Ptaepos.*, qu. 3, de Sutpeiu., dub. 2. num. 13.

/ Silvester, v. Suspendio, *qu*, 5, videtur potius affirmativam tenere sententiam.

<' Fagnanus, *tu cap*. Vel non est compos, *de temp. ordm* , *η*. 17 et *seqq.*, auctores istos citat pro alio casu, episcopi scilicet a pontificalibus suspensi, qui celebrat in pontificalibus Et ita tenent Innocentius, *in cap*. Cum medicinalis, *de sent, excom.*, n 2; Marianus Socinus senior, *in cap*. Ad audientiam, *de homic. volunt vel casuali*, n. 129, — Abbas autem, *in cap*. Cum dilectus, *de consuet*, n. 20, et Archidiaconus, *in cap*. Quia pontificali, *de ob. et post, jud deleg.*, in 6°, n 4, idem insinuant. — Navarrus pariter (in sen-

tentia contraria) loquitur de episcopo suspenso a pontificalibus et nihilominus pontificaliter celebrante. *Man.*, *cap*, 27, *η*. 163.

Auctores citati allegantur similiter a Fagnano pro alio casu; nihilominus Fagnanus, *loc. cit.*, n. 31; Paludanus, *in 4, dist. 18, qu. 7, art. 3, concl. 9, n. 20*; Angelus, v. Suspendio III, n. 3, casum praesentem tractant et concordant.

1 Bonacina videtur potius cum ipso S. Alphonso sententiam negantem amplecti; nam *loc. cit.*, n. 6, v. *Tertio*, negat hujusmodi episcopum irregularem fieri · si faciat actus convenientes episcopo, quamvis non conse-

celebratio fiat cum pontificalibus, per acci-
dens se habet: irregularitas nutem non in-
curritur, nisi in exercitio actus ordinis pro-
hibiti. — Et hanc sententiam expresse tenet
rtiani D. Antoninus| cum Hostiensi sic
dicens: *Suspensus a pontificalibus, si
celebrat in pontificalibus, non erit irre-
gularis..., quia pontificalia non sunt de
substantia celebrationis: nec debemus
judicare aliquem irregularem, nisi inve-
niatur expressum.* Tanto magis, quod ait
idem FagnanusJ cum Archidiacono, etc.,
suspensos propter crimen tum solum in-
currere irregularitatem cum canon id ex-
primit: quia alias suspensio intelligitur
lata quoad se tantum, nempe, quod tam
quam indignus prohibeatur a ministrando.

« 4°. Suspensus non toleratus invalide
absolvit; quia non habet jurisdictionem >.
— [Ita Salmant. »].

Secus si toleratus; quia hic valide
jurisdictionem exerceret, etsi illicite, si
non esset requisitus. Salmant.3. — Suspen-
sus autem ab Ordine, non est suspensus
a jurist ctione. Ita S. Thomas4, et Sal-
mani.6, c ommuniter.

315. - « Resp. 1Γ. Suspensio:
« 1°. Alia fertur *ad certum tempus*, quo
« elapso, exspirat; alia fertur *absolute* seu
« indefinite, manetque donec per absolu-
« tionem tollatur.

« 2°. Alia est ab *officio*, sive id sit Or-
« dinis, sive jurisdictionis; alia a *beneficio*;
« alia ab *utroque*.

« Suspensio ab officio, vel est *a toto*;
• vel *a parte*, tantum, scilicet a functione
« Ordinis vel jurisdictionis. — Item sus-
« pensio beneficii, vel est a beneficio abso-
lute; vel a quibusdam tantum functio-
« pibus, ejus ratione competentibus. Lay-
« niann, Bonacina ° ».

1 Pari. 3, lit. 27, cap. 4, v. *Item quum quaeritur*.
Ifo'licH., in cap. *Cum iii/Jicinjln* de ēftt. excom , tn 6.,
n. «., . In cap *fjuaeutum*, de cohabit, clericor., n. 15 .
Archid., tn cap. *Cum aeterni*, de »ent. et re judk . in 6.
n, 5. — . Tt. 10, cap. 5, n 15 — 4 Suppl., qu. 22, art. 3.
corp — . Loc. dt., n. 16. — *Laym.*, lib. I, tr. 5, part. 3.
cap. I. η. . Ditp. 3, dc Su»pcnpunct. 1, n. 2.
' pJ 3, dc Suspens, punct. 2, n. 3. — . Loc. cit., n. 6

crato, aut faciendo solum *actiones nonJacien-
tes ad substantiam celebrationi seu ordinis
episcopalis* ».

JJ Salmant., tr. 10, cap. 5. num. 15. haec
dicunt de suspensio a jurisdictione.

316. - « Resp. 111°. Quantitas et qualitas
« suspensionis colligi debet ex verbis, qui-
• bus fertur: quae, utpote in re odiosa, n/qJbÎÎ
«non amplius sunt extendenda, quam ief,ur
« proprie accepta significant

« Unde resolves:
« 1°. Suspenso absolute, et in toto, prohi- Q^dam
« betur omne exercitium ratione officii
« proveniens, tam Ordinis, quam jurisdi-
« ctionis; et consequenter non potest ce-
• lebrare, nec valide excommunicare, be-
« neficia conferre, etc. — Suspensus vero
« a parte beneficii determinata, v. gr. ab
• Ordine tantum vel jurisdictione, priva-
« tur tantum illius officii functionibus.
« Unde episcopus, etsi non possit excom-
« municare, absolvere, delegare, etc.; po-
« test tamen exercere actus Ordinis, ut
« consecrare templa, ordinare, etc. — Bo-
« nacina' ».

« 2°. Suspensus a certa functione Ordi-
« nis, v. gr. a sacramentorum administra-
• tione, non est suspensus a sacrificio.
• Similiter suspensus ab Ordine, p nest
« nihilominus conferre primam tonsuram;
« quia non comprehenditur sub Ordine. —
« Bonacina .

« 3°. Suspensus ab officio simpliciter,
« non intelligitur suspensus a beneficio,
«seu fructibus ejus‡ Debet tamen per
« alium supplere, qui per se nequit, ut fru-
• ctus percipiat. — Bonacina · ex Navarro,
«Suarez, Henriquez, Filliuccio, etc.».

Commune est apud omnes, quod sus-
pensus ab officio non suspenditur a bene-
ficio. Ita Suarcz10, Palaus11, Contin. Tour-
nely b>, Antoine '·; et Salmant.11 cum San-
chez, Avila, Coniack, etc. communiter;
ex *cap. 19 de purg. can.*, et *cap. 14 de
vita et hon. cleric.* Consentit Fagnanus14.
— Sed recte limitant Fagnanus et Glossa

• Loc. dt., n. 10. AWtwr.. Man., cap. 27, n. tbû. Suar.,
ditp. 'A, »ect. 3. n. 4. · *Henriq.*, lib. 13, cap. 32. n. 3. ·
nn. tr. 17, cap. 2, n. 20 ct 21. — * Loc. dt. — “ Tr. 29.
ditp. 4, punct. 5, i 1. n 5. — 14 De Ceniur., cap. 4, qu. 1.
n. 2. 14 Tr. 10, cap. 5, n. 20. · *Sattch.* de Matr.. lib. 3,
ditp 51, o 12. · *Avila*, part. 3, ditp. dob 1. concl. 6. ·
Coninck. ditp 15. n. 6 — 14 In cap. *Quasttlum*, de cohabit,
clencor.. n. 30. — . loc. cit.

316. - «J Et hoc tantum primum assertum
habent auctores ex Bonacina allegandi.

b> Contin. Tournely, *de Censur.*, part. 2,
cap. 2, art. 1, v *Colliges* 2, id asserit de sus-
penso ab Ordine.

y-unJo
||- »α·
puât tn·
relide ab·
Mirat.

Qocc oo·
ii» lerator

in clem. *Cupientes, de poems*, v. *Suspensi*: Γ. Si crimen sit enorme; ut patet ex cap. *Inter 10, de purg. can*, 2°. Si reus contemnat suspensionem, nempe per annum in ea manendo; ut habetur ex cap. *Cum bonae, de actat. et quatit., etc. praeficiend.*

« 4°. Suspensus ab Ordine non videtur « suspensus a beneficio; quia beneficium « non fundatur in Ordine. — Bonacina « tamen dicit indirecte suspendi a fructibus ejus; quia, dum non potest facere « officium, non potest percipere fructus ». [Vide *seq. n. 5*).

« 5°. Suspensus a beneficio, etsi hoc ipso • intelligatur suspensus a recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio sive « jurisdictionis, sive Ordinis, etiam quod • illi ratione ipsius beneficii competit. « Unde tenetur legere Horas, et caetera « onera beneficii praestare, licet fructibus « non fruatur: hoc enim debet sibi impu- « tare. — Non tamen privatur commodo, « quod provenit ex anniversariis stipendiis « Missarum; nec eo, quod datur propter « onus personale clerici: quia non sunt « fructus beneficii. — Secus est de distri- « butionibus quotidianis » [Ita etiam Navarrus d], Covarruvias etc. apud Salmant. l. Sed contradicunt Palaus l; et iidem Salmant. § cum Sanchez, Avila, Henriquez, etc.; quia poenae non sunt extern

dendae, ubi non sunt in jure expressae, prout nullibi id expressum habetur.) « licet « ex his, vel aliis beneficii fructibus possit « ali, si aliunde sustentari nequeat/Λ Bona- « cina 4, Sayrus, Suarez, Filliuccius, etc.».

Dubitatur 1°. *An suspensus a beneficio, §- 4 si sit pauper, possit fructus sibi retinere?* Ji £i; <

Respondetur affirmative, si suspensio est lata in poenam criminis omnino praeteriti (Vide dicta *Lib. III, n. 672*). — Se- IXin ' aeUn eus, si fuerit lata ob contumaciam; quia non debet ab Ecclesia subveniri ei qui voluntarie Ecclesiae disciplinam vilipendit, cum libere possit a sua contumacia recedere <Λ Ita Suarez 5, Filliuccius •, Renzi 7 cum communiori ; et Diana § cum Sayro, Turriano et Cornejo, Gordon, Coninck el Avila.

Dicunt tamen Contin. Tournely', Diana; i » . ^ et Renzi 10 cum Petro Navarra, Avila, Pelizzario et Hurtado, quod, licet beneficiarius per se teneatur fructus restituere, si tamen fuerit occulte suspensus h) et munia debita jam impleat, poterit sibi retinere partem quam dare deberet substituto: hi enim non sunt fructus beneficii, sed stipendium laboris. — Vide dicta *Lib. III, dicto n. 672*.

Dubitatur 2°. *An suspensus a beneficio censeatur suspensus etiam a beneficiis, quae possidet in aliena dioecesi?*

Negat absolute Sayrus §; quia (ut ait)

Boncu., di«p. 3, de *Suspens.*, punct. 2, n. 5. — 1 Tr. 10. cap. 5. n. 21 — • Tr. 29, diip. 4, punct. 5, J J, num. 7. — • Loc. cit., n. 21. *Sanch.*, de *Matr.*, lib. 3, di«p. 51, n. 12. • *Avila*, part. 3, diip. 2, dub. 1, concl. 6. - *Honriq.*, hb. 13, cap. 32, h. 3. — • Loc. cit., n. 12 — *Sayr.*, dr *Cenjur.*, lib. 4, cap. 6, num. 3, 8 et »cqq. — *Suar.*, diip. 27, aeci. 2, η 5. — *FUL.*, tr. 17, cap. 3. n. 37, 39, 43, 41, 53 el »eqq. — • Loc. cit. — • Loc. cit., num. 53 et èqq. — • De *Cenjur.*, tr. 3, cap. 1, icct. 2, qu. 7. — • Part. 5, tr. 10, re»ol. 3. -

Sayr., loc. cit.. n. 12 et »eq. • *Turrian.*, Hb. 4, disp. 40, dub. 2. • *Cornrjo*, de *Suspens.*, disp. 2, dub. 4, qu. 1; cfr. dc *Excom.*, disp. 10, § 1, dub. un., v. *Et si ro^cs.* • *Gardon.*, lib. 7, qu. 14, n. 36. • *Coninck*, disp. 15, dub. 2, n. 12 et seqq. • *Avila*, loc. cit., concl. 6. • • De *Censur.*, part. 2. cap. 2, art. 1, v. *Dico 2.* • *Diana*, loc. cit., resol. 3. — »• Loc. dt., qa. 7. • *Prtr. Navar.*, de *Restit.*, Hb. 2, cap. 2, n. 237. • *Avila*, loc. cit. - *Pelli.*, tr. 7, cap. 3, n. 30. • *Gatp Hurt.*, de *Suspens.*, diff. 4, n. 10.

c) Cap. *Cum bonae*, ita profecto summar in corpore juris; textus tamen loquitur de clericis qui « *triennio* » in suspensione remanserant.

d) Navarrus *Man.*, cap. 27, n. 160, loquitur (sicut et ceteri auctores hic citati) de suspensio ab officio, quem negat suspendi a beneficio, « quoad ea quae dantur non interessenti divinis officiis».

O Covarruvias, *de Matr.*, part. 2, cap. 6, § 8, n. 8, ex parte tantum concordat, dicens posse fructus percipere, si officium praestet, nisi delictum propter quod privatur officio, eum irregularem redderet.

f) Nisi tamen propter contumaciam suspenderetur.

Hic agitur de fructibus, qui necessarii sunt ad ejus suorumque sustentationem. Et generaliter id concedunt auctores citati, quamvis aliqui negent posse fructus retineri propria auctoritate, saltem si sit contumax.

h) Auctores citati, exceptis Avila et Navarra, non limitant ad occulte suspensum. Quin etiam Navarra omnes fructus concedit ei qui officium praestat.

O Sayrus, *lib. 4, cap. 6, num. 21*, hanc sententiam profecto refert, sed eam non amplectitur.

episcopus extra suum territorium nullam habet jurisdictionem.

Alii vero distinguunt: et negant, si suspensio sit lata ab homine; secus, si a jure, quia jus ubique locum habere debet, haec Decius» et alii, apud Sayrum ».

•od ia» Alii demum communius et probabilius, ut Renrt et Contin. Tournely» cum Pontas », pro certo habent, suspensionem comprehendere omnia beneficia, si sit a jure. — Si vero sit ab homine, dicunt intelligi tantum a beneficiis propriae dioecesis, quando est lata per statutum. Secus, si per sententiam: modo episcopus exprimat velle suspendere ab omnibus beneficiis; quia, licet ei non subiaceant beneficia alienae dioecesis, subjacet tamen persona suspensi, qui jus habet ad fructus beneficii: unde, cum suspensio impediatur ipsi jus exigendi, consequenter ille suspenditur ab omnibus beneficiis. Quando autem suspensio est per statutum generale, intelligitur lata solum circa beneficia in dioecesi.

Dubitatur 3°. *Ah, si suspensus acquirat novum beneficium tempore suspensionis, collatio sit nulla?*

Affirmant Bonacina l*et Holzmann l cum Palao et Mastro; quia beneficia dantur propter officium; ergo suspensus a beneficio acquisito est etiam suspensus a beneficio acquirendo, cum non possit munia beneficii exercere. — Negant vero probabilius Suarez³, Laymann⁴,*Antoine *^{s^pemo} Renzi⁵; et Diana l cum Cornejo, Gordon,^{ΩĬΛοΓ} ?/-'≠Lne" loc«.

• Di»p. S. de Sutpcns., punct. 2, num. 11. — • De Poeni reel., num. 2W. v. *Dixi.* • *Palans*, tr. 7», di»p. 1. punct. 5. § 1. n. 3. • *Mastr.*, Theo), mor., di»p. 13. n. 95. — • Diip. 26. icct 3, num. 8. — • Ltib 1. tr. 5. part. 3, cap. 1, n. 3 — • De Censor., cap. 4, qu. 2. pē 1, n. 2. — • De Cemur., tr. 3, cap. 1. èct. 2. qu. 9. — • Pαπ 3. tr. 10, resol. 7. • *Cornaja*, dc SuipenK. diip. 2 dub. 4.

i) Decius, *in cap. Pastoralis*, § Verum, *de appellat*, η. 25 et 26, priorem sententiam tenet et pro ea citatur a Sayro, *loc. cit.*, n. 21.

Renzi tres sententias refert, *loc. cit.*, qu. 8; quamnam vero ipse amplectatur non explicat.

» Contin. Tourn., *loc. cit.*, v. *Dico 1* et Pontas, v. *Suspensio*, cas. 17, non habent primum membrum, ubi de suspensione lata a jure, quoad cetera concordant.

Hic quaedam confusio irrepsit; aucto-

Praeposito, Coninck, etc. Hi dicunt, talem collationem esse quidem irritandam, sed non irritam; quia nulla poena debet infligi, nisi in jure sit expressa: nullibi autem haec poena habetur. Immo ex cap. *Cum bonae* 8, *de aetat. etqualit.*, etc. *praefictend.*, coc\tr'A·rium colligitur: dum ibi, cum aliqui quadriennium » mansissent in suspensione, mandavit Pontifex exspoliandos a beneficiis, tam ante, quam in suspensione acquisitis; ergo collatio fuerat valida.

« 6°. Suspensus a beneficio potest nihilo minus eligere, praesentare, conferre beneficium. Quia, etsi haec jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii praecise ut sic, sed potius officii et jurisdictionis. — Bonacina cina .

« 7°. Suspensus a beneficio vel Ordine, absolute et sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio vel Ordine: nisi aliunde constet. — Bonacina

« 8°. Suspensus absolute intelligitur ab officio et beneficio. — Laymann 10 ».

317. - « 9°. Suspenso capitulo vel conventu, non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait Sàll*et Laymann 11 ».

Quando suspensio fertur in solam communitatem, non afficit singulas personas, umeo·®»- quoad munia particularia, sed tantum n,uum quoad officia vel beneficia totius communitatis. Ita communiter Bonacina 3, Holzmann 14; et Salmant. 11 cum D. Thoma 4 Avila ·», Henriquez Diana a», etc. — Quod si aliqui exercent functiones com

qu. 2 • *Gordan.*, loc. at, n. 33. - *PrufM.*, de Sn«pcn... dub. 2. n. 24. *ConUtck*, di»p- 15, a. 7 et 14. — • Di»p. 3 de Sutpen., punct. 2. n. 12. — • Loc. cit., n. 8. — * Lib. I, tr. 5, part. 3. cap. 1. η. 2. — " V. η. 1J. — • Loc. cil., cap. 2, num. 3. • u Di»p. 1. de Ceosur., qu. 1 punct. 1, η. 11. r. *Srd modo*, — De Poeni reel., n. 248. — » Tr. 10. cap. 5. n. 43.

res enim citati pro affirmativa, ita sane docent de suspenso ab officio; et contra de eodem negant Suarez. Laymann, Antoine. Ceteroquin Holzmann. n. 244; Palaus, § 2, n. 3. de suspenso a beneficio tenent negativam, sicut pariter Suarez, *disp* 27, *sect. 1. n. 25 et 26*, Laymann, Diana, Cornejo, et Praepositus, *locis cit.* — Gordon autem, loquitur de suspenso in genere.

nJ Lege: triennium.

317. - o; D. Thomas, *in 4, dist. 18, qu. 2, art. 3, solid. 2, corp, et ad 2*; Avila, *part. 3.*

munitati tunc vetitas, dicunt Palaus
SusLtez Roncaglia et Salmant. * cum
Coninck et Cornejo O, eos non incurrere
irregularitatem; quia prohibitio illa non
est proprie censura, sed potius inhabilitas
particularium personarum ad talia of-
ficia.

Incomma
niutcm et
- ingal»
ptncw.

Si vero suspensio fertur in communi-
tatem et in singulas ipsius personas, tunc
non afficit innocentes, sed tantum delin-
quentes: nemo enim potest excommunicari
aut suspendi pro culpa aliena; ut com-
muniter docent Suarez ·, Sanchez 4; Sal-
mant. cum Navarro, Soto et Palao; ac
Escobar · cum Coninck, Avila Henriquez
et Hurtado. — Et patet ex *cap. 2*,
de Constit.; et clarius ex *cap. Quaesivit*, de

his quae fiunt a majori parte capit., ubi
dicitur: *Cum peccata suos auctores tenere
debeant, nec poena sit ulterius protra-
henda, quam delictum fuerit in excedente
repertum.*

< 10°. Si praelatus solo verbo dicat sa- §p
« cerdoti: *suspendo te*, v. gr. a celebra-
« tione, videtur esse simplex tantum pro-
< hibitio, non censura; quia haec licite
« non fertur, nisi scripto ». [Ut *n. seq.*
ad 2°]. — « Praelatus autem non debet
« praesumi velle peccare, nisi aliud con-
« stet de ejus intentione; aut nisi religio
« habeat privilegium /> absque scripto fe-
« rendi censuras. Vide Bonacina · ». [Ita
etiam Salmant. 7 cum Navarro et Henri-
quez].

DUBIUM II.

Quae sint Suspensiones in particulari,
et quis ab eis possit absolvere.

318. *Quae sint suspensiones juris communiores clericorum.* — 319. *Quae religiosorum.*
— 320. *Quae episcoporum.* — 321. *An quis possit suspendi ob culpam levem.* —
322 *Quis possit absolvere a suspensione.*

318. - « Resp. 1°. Suspensiones *juris*
« communiores sunt sequentes

01im ·ακ-
ften alone
th I- in
clerico

« Γ. Clerici ipso jure suspensi sunt:
« Γ. Recipientes ordines sacros ab
• alieno, vel a proprio in aliena dioecesi;
« vel sine aetate legitima, aut dimissoriis,
« aut titulo, vel extra tempora, aut non
« servatis interstitiis, vel per saltum, vel in
• censura; vel denique post matrimonium
« ratum. Qui omnes suspensi sunt ab exse-
« cutione ordinum, nisi fecerint absque

« dolo: et si ordine utantur, fiunt irregu-
• lares. — 2°. Excommunicans, suspen-
« dens, aut interdicens sine scriptura et
• causae expressione, est suspensus per
< mensem ab ingressu ecclesiae: nisi sit
« praelatus regularis. — 3°. Clerici scien-
« ter eligentes episcopum vel parochum
« indignum, suspenduntur a beneficiis
• biennio. — 4°. Ordinans et ordinatus
« simoniace, est suspensus ab ordinibus.
« — 5°. Parochi jungentes sponsos alterius

· Q@. 5, cap. 1, qo. 7, re«p. 2. — · Tr. 10, cap. 5. n.47. —
• Ditp. 28. tect. 4, n.2 — « De Matr, lib 9, ditp. 82. n. 6.
— Man , cap. 27, η. 151. · So/ms, in 4, diti. 22.
qe. 3. art. 1. v. *Tertium ditcrtmtn.* · *Palau*», tr. 29, ditp. 4,
ponet. 3. n. 2. — · Lib. 51, n. 56 ct 57. · *Ccnhuk*, ditp. 15,

n. 22. *Heuriq.*, lib. 13, cap. 34, n. 1. - *Ga»p.* *Hurt.* de
Sutpent.. diff. 9, n. 25, v. *Suspensione two.* — · Ditp. I,
de Censur.. qu. 1, panel K — 1 Tr. 10, cap. 5, n. 8. ·
Navar , Hb 2, consil. 3, de praetumplionib · *Henriq* ,
lib. It cap, 5, n. 2; cfr. hb. 13, cap. 84, n. 3.

disp. 3, dub. 2, conci. 4; Henriquez, *lib. 13*,
cap. 34, n. 1, Diana, *par/ 5, tr. 10, resol. 22*,
citantur a Salmant pro alia propositione.

b) Palaus, *tr 29, disp. 4, punct. 3, n. 3*;
Suarez, *disp. 28, sect. 4, num, 4*, hoc non
habent.

Coninck male citatur a SalmanL; hoc
enim silentio praetermittit, *disp. 15, n. 23*.

*l Cornejo, *de Suspens.*, *disp. 3, dub. 2*.
v. *Sed respondeo*, satis rem innuit, dicens
de suspensione quae iertur in collegium:

« Hujusmodi suspensio... non habet proprie
rationem poenae respectu inferioris cui im-
ponitur ·.

Salmant., *tr. 10, cap. 5, num. 45*;
Avila, *loc cit.*, *dub. 2, conci. 2*, non sine
quibusdam distinctionibus hoc admittunt.

/? De privilegio religionis non loquuntur
Navarrus neque Henriquez.

318. - °; De suspensionibus latae senten-
tiae hodie vigentibus, vide quae diximus su-
pra not. a ad n 208.

« parochiae, sine licentia. — 6°. Gravantes
« alienis debitis ecclesias sibi commissas.
• — 7°. Occupantes bona vel census eccle-
« siae, beneficii, vel alterius pii loci. —
« 8°. Sodomiam exercentes, simoniaci, pro-
• vocantes ad duellum, vel acceptantes;
« raptores, vel praebentes auxilium. —
« 9°. Disputantes in alterutram partem,
« in coetu virorum ac mulierum, de im-
• maculata Conceptione B. Virginis. —
« 10°. Visitantes, si accipiant pecuniam
« vel munera. Qui, si sint episcopi, sus-
« pensi sunt ab ingressu ecclesiae; si
« inferiores episcopo, ab officio et benefi-
• cio, usque dum restituant duplum. —
« 11°. Iudex ecclesiasticus (non episco-
« pus), qui facit injuriam contra justitiam
« et conscientiam, parti litiganti. — Vide
« Bonacina 1 ».

Adde 12°. Negantes absolutionem re-
nuenti complicem manifestare: hi subja-
cent suspensioni ferendae sententiae, ex
bulla, *Ubi primum*, Benedicti XIV.

Adde 13°. Latini celebrantes ritu graeco,
et Graeci ritu latino. — Bulla *Etsi pasto-
ralis*.

319. - <2°. **Religiosi**. — 1° Apostatae, re-
cipientes ordines in apostasia. — *T.* Ad-
mittentes ad professionem, ante annum
« probationis peractum. — 3°. Non utentes
« habitu et vestitu, modo sibi praescripto.
« — 4°. Introducentes mulieres in mona-
« steria ».

320. - « 3°. **Episcopus**. 1°. Ordinans non
« subditum suspensus est a pontificalibus
« per annum. Ordinans vero invitum sus-
« pensus est per annum a celebratione.

• Diip. 3, de Sutpen., punct. 5. — /7rnr«/. **XIV.** bulli
Ubi primum, de die 2 Junii 1746. — *Utut.i. XIV*, bulli
Etiā pallorAlis, § b, n. 10, de die 26 Miji 1742. — Tr. 17.
cap. B. n. 139, 141, 151 et 159. — Man., cap. 27, num 151
et 159. — *Armilla*, v Sim/vhs/o. η L · *Barthal. tMhsa*,
Sum., lib I, cap. IL \$ R · *Hturiq.*, lib. 13, cap 34. η. I. ·
4 Lib. 51, n. 68. — Diip. 28, kcL 4. n. 7. — De Matr.,
hb 9, ditp. 32, n. 29. — Tr. 29. ditp. 4, punct. 3, n. 4. —
Tr. 10. cap. 5, n 44. — Dc Ceniur.. confer. 4. n. 115.

321. - « J. Henriquez, *loc. cit.*, expresse in-
telligit de suspensione ab homine.

b) Sotus, quidquid dicat Escobar, hoc non
habet, *in 4, dist. 22, qu. 3, art. 1.*

() Vasquez, *in lat* 2af/disp. 158, cap. 5,*
n. 47 et 49, de suspensione absolute et sine
distinctione loquitur, quam negat incurri nisi
propter mortale.

Bonacina utique haec dicit pro tempore

< — 2°. Admittens resignationes, contra
• formam praescriptam. — 3°. Intrans mo-
« nasteria monialium sine necessitate. —
« Vide Filliuccius 1 ».

321. - « Resp. 11°. Praeter has suspen-
« siones, aliae sunt *ab homine*. — Quae,
« si sint graves, requirunt culpam πιοτ-
i talem; v. gr. ut quis suspendatur ab
« omnibus actibus sui officii, vel fructibus
« unius anni. Potest tamen aliquis ob pec-
• catum veniale privari uno actu, v. gr.
< eligendi ».

Sed hic dubitatur, *an ob peccatum ve-
niale possit ferri suspensio?*

Affirmant Navarrus.; item Armilla,
Medina et Henriquez % apud Escobar 4.

Sed verius et communissime negant
Suarez s, Sanchez ·, Palaus \ Salmant ·;
Elbel cum Filliuccio; et Escobar 10 cum
Laymann, Soto b), Vasquez Coninck et
Hurtado, si suspensio sit *major*, nempe
ab omni usu officii et beneficii, vel ab ali-
quo eorum per notabile tempus. Tunc
enim requiritur mortale; quia poena debet
cum culpa proportionari: unde esset nulla
suspensio, si ob peccatum veniale impo-
neretur. — Secus vero, si suspensio esset
partialis, nempe tantum ab officio vel a
beneficio, et ad breve tempus; ut Suarez n,
Palaus », Salmant. ' · ct Bonacina u. Qui
idem dicit, si suspensio esset totalis, sed
ad valde breve tempus, puta, ad diem vel
hebdomadam †. — Idem dicunt Sanchez
Palaus 11; et Salmant. 14 cum Suarez, Caje-
tano Vasquez D, Tapia, etc., si suspen-
sio sit ferendae sententiae. Nam contra, si
sit latae sententiae, vel sit indicta a jure,

Ob pecca-
tum ▼eniale
nen potest
ferri ta»·
pcMto iota-

Secui, ti
est parti
u».

Vel feren-
dae senten-
tiae

Fili., tr. 17. cap. 4, num. 63. — * Lib 51, nam. 59 «t 60.
Laym., hb I, u. 5- pari. 3. cap. 3. nam 2. · *Conlmk*,
ditp. 15. dub. 3, n. 24. · *G+sp. Hurt.*, de Suipena.. diff. 17.
n. W — “ Ditp. 28, tect. 4, n. 7. — * Loc. cit.. n. 4. —
- Cap 5. u. 44. — M Diap. I, de Censur., qa 1, punct. 3.
n 7. — Tr. 3, disp. I. panel. 15. e. 3 M 4. — » Tr. 11,
de Legib., cap. 2, num. 46. - *Suar.* de Legib.. lib. 4,
cap. 18. a num. 17. · *Γαρια*. tom. 1, lib. 4. qu. 10, art. 3.
n. 3 et 4.

levi; non tamen exemplum affert dici unius
vel hebdomadae.

r) Sanchez, *Decal.*, lib. 6, cap. 4, η. 49
et 50, ubi has distinctiones affert, loquitur
de excommunicatione. Cajetanus vero male
cieatur a Salmant; nam, *in 2a* 2 r, qu. 186,*
art. 9, ad 2 dub., haec minime dicit. Cfr. etiam,
Sunt. v. *Praecepti transgressio.*

f) Vasquez pariter male citatur a Sal-

> lo rdi-
paw n

† In «pl
» Γ

taliter ut incurratur sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

Qui potest
ut absolvere
re a latpensione

322. - < Resp. IIP. Habens episcopalem auctoritatem potest absolvere a suspensione non reservata. Et communiter religiosi, ex privilegiis, possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiae; et episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolica specialiter reservata non sit. Laymann l ex Navarro, Suarez, etc. Immo etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto et non deducto ad forum contentiosum. Bonacina ', ex Tridentino ».

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionale (v. gr. *donec* vel *nisi restituas*): tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absolutione; ut Salmant.³ cum Coninck, Palao, Avila, Henriquez.

Si vero sit imposita absolute, quisque confessarius potest eam absolvere: nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. — Cum autem fertur suspensio in communitatem, is tantum illam absolvere potest, qui in communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso. Salmant. 4.

DUBIUM III.

Quid sit Depositio et Degradatio: a quo, et ob quam causam ferri possit

Depositio
dicitur
pensione

323. - « Subjici solent suspensioni depositio et degradatio (etsi censurae non sint, ut dictum est *Caf*>.) ob similitudinem quam habent cum suspensione; cum utraque sit ab ecclesiastico ordine aut beneficio. — Differunt autem a suspensione, quod illae auferant ipsum jus radicale et titulum beneficii, idque in perpetuum; suspensio non item. — Porro depositio generice accepta, alia est verbalis, quae absolute depositio dicitur: alia realis, quae dici solet degradatio ».

^iio'rl'
E. «u de-
pradatio

324. - « Resp. Γ. Degradatio est privatio executionis officiorum et beneficiorum, simpliciter et in toto, et absque spe restitutionis, facta cum certa solcmmnitate, et privatione privilegii clericalis, tam canonis quam fori, ita ut saeculari curiae subdatur.

« Dixi *exsecutionis*; quia Ordo ipse non potest tolli. — Interim degradatus teneatur ad votum castitatis, si fuit in sacris » ; (Et invalide matrimonium contraheret; atque valide consecraret hostiam. Salmant.⁵ cum aliis] et ad Horas, nisi has forte

• poena ad quam damnatur, v. gr. trimes, vel aliud impediatur ».

325. - - Resp. 11°. Depositio verbalis est similis privatio, sed sine sollemnitate dicta; et relicto utroque privilegio canonis et fori ».

326. - < Resp. ΠΓ Clerici possunt degradari a suo episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per vicarium ».

327. - « Resp. IV°. Depositio fieri potest in casibus a jure expressis, et delictis: non tamen nisi gravioribus, arbitrio judicis. Ubi notat Laymann, crimen debere esse enorme, id est, unum ex maximis. — Degradatio similiter fieri potest in casibus tantum gravissimis: quales sunt - v. gr. crimen haeresis manifestum, falsificatio litterarum /Xpostolicarum, sodomitia frequentata, gravis calumnia proprio episcopo irrogata. Vide Laymann et Filliuccium 7 ».

Cum degradato solus Papa dispensare potest; sed cum deposito etiam episcopus, si crimen sit minus adulterio. — Salmant. .

• Lib I tr.*. patuX cap. 4, num. 2. Aitwr , Man.. <<γ 37, num. 1»>? . Suar., de Centur.. ditp. 7). sect. 2. v Suppatila Di»p I. de Suvpcnv., punct. ult . n. 0 — Tr. 10, cap. i. η. 53. Couhuk, di»p 15. n. 16 el 30. Palau*. Ir di»p. I. punct 9. η. I. Avila, part J

di»p. b, dub. I. cond. 1. • Hnriq , lib. 13. cap. 35. n. 2, lit i. — Tr. 10, cap. 6. n. 52. — » Tr. 10, cap. 5. n. 60. — Laynt., lib. 1. tr. 5, part. 3, cap. 5, n. 2, v. Crimina. — • Lib I. tr. 5, part. 3, cap. 5, n. b. — 1 Tr. IB, cap. 8, n. 207 et 7A. — Tr. 10, cap. 5. n. 68 cl 69.

mani, nam. loc. *at.* ll 17 <t 49, dicit suspensionem annexam praecepto signum evidens

esse culpae mortalis; nec distinguit inter suspensionem latae et ferendae sententiae.

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

328. *Quid est interdictum.* — 329. *Quotuplex est* — 330. *An interdicta civitate, interdican-
cantur suburbia. Et an ecclesiae regularium.* – 331. *Qui eximantur ab interdicto
generali personali. Et an, interdicto clero, interdicantur religiosi, vel clerici non
habentes beneficium aut officium.* — 332. *Quid, si interdicantur cives aut civitas.*

Qa ni tn
hriktam

328. - « Resp. Γ. Est censura ecclesia-
« dea prohibens divinatorum officiorum, sa-
• cramentorum aliquorum, et ecclesiasti-
• cae sepulturae usum, quatenus talis est.
« — Quod addo, quia excommunicatio
• eodem privat, quatenus est communi-
« catio cum fidelibus; suspensio vero pro-
« prie non illum usum, sed exercitium
• potestatis ecclesiasticae impedit. — Vide
« Laymann Bonacina l ».

Qwtvplcx
tn.

329. - « Resp. 11°. Interdictum divi-
« ditur:
• 1°. In *locale*, quod immediate locum
« afficit; et in *personale*, quod immediate
• afficit personas; et in *mixtum*, quod im-
« mediate afficit locum et ejus incolas. —
• Differt autem locale a personali, quod
◁ in illo, participatio sacrorum officiorum
• tum indigenis, tum alienigenis, non ab
◁ solute, sed in loco tantum interdicto;
◁ in hoc vero, certis personis aut commu-
• nitati prohibeatur absolute, et in omni
◁ loco.
« 2°. Interdictum tam locale, quam per-
• sonale, subdividitur in generale et par-
« ticulare. — *Generale* est, quo locus ge-
• neralis (v. gr. civitas, provincia), vel
« quo communitas (v. gr. collegium, etc.)
« interdicatur. — *Particulare*, quo locus

« aut persona particularis, aut particula-
« res interdicuntur ».
« Unde resolves:
330. - « Γ. Interdicta civitate, interdi-
« cuntur etiam suburbia; et interdicta
« parochia, etiam sacellum vel coemetc-
« rium contiguum, quia accessorium se-
« quilur naturam principalis.

Inierdfctcx
Civiltate in
icrdicuntut
suburbia.

Ita ex cap. *Si civitas, de sent, excom.*,
m 6°, ubi etiam habetur quod, interdicta
civitate per interdictum locale generale,
sunt pariter interdictae ecclesiae exemptae
regularium; nam alias interdictum esset
elusorium ^). Vide Salmant.1. Et hoc inter-
dictum etiam clerici et regulares tenentur
servare; immo idem episcopus, qui illud
tulit: excepto Pontifice. Salmant.4 (Sed
vide dicta *Lib. IV, n. 61, v. Infertur* 3°).

cl cede-
«tat regula-
rium.

331. - «2°. Interdicto populo, non inter-
◁ dicuntur ii qui non sunt pars populi, ut
« studiosi, clerici, peregrini, etc. ».

Quinam
eximantur
ab taterdi-
cto perso-
nali gene-
rali

Ita Salmant.1 cum Bonacina, Coninck.
Avila, Lczana, Cornejo ai, etc., communi-
ter. — Et sic e converso, interdicto clero,
non veniunt laici, ex cap. *Si sententia, de
sent, excom.*, *m* 6°.

Hic autem notandum, quod ab inter-
dicto personali generali eximuntur: 1°. Epi-
scopi (qui eximuntur etiam a suspensione

1 Lib. I, tr. 5, part. 4. cup. 1, n. 1 — 2 Dup. 5. de
Interdicto, part. 1, num. 1. — Tr. 10, cap. 6, num. 9. —
1 Tr. 10. cap. 6, n. 8. — 2 Loc. cit., n. 15 et lb. — Bona

ditp. S. de Interdicto, punct. 1. num. 15 et 20. — Coatmk.
ditp. 17, n. 8 et 12. — Avila, part. 7, disp. 1. dub. 4. conci. b
et 10. — Lraatui, Sum., y. Jnitrdictumf n. 5.

330. - Cap. Si *civitas*, non loquitur de
ecclesiis exemptis regularium; sed rationem
profecto habet cur istac comprehendantur in
interdicto locali generali, scilicet « ne vili-
lipendi valeat sententia interdicti,... expedit
interpretationem fieri latiore». In Trident,
autem, sess. 25, de regular., cap. 12, quod

citant etiam Salmant., revera haec habentur:
« Censurae et interdicta, nedum a Sede Apo-
stolica emanata, sed etiam ab ordinariis pro-
mulgata, mandante episcopo a regularibus in
eorum ecclesiis publicentur atque servantur ».
331. Cornejo, quidquid investigare po-
luerim, haec non habet.

generali). — 2°. Infantes et amentes, doli incapaces: privantur tamen ecclesiastica sepultura. — 3°. Innocentes, statim ac alibi domicilium collocant. — 4°. Exteri, etsi per multum tempus inter illos cives habitent. — Vide Salmant. *

« Nec, interdicto clero, interdicuntur • religiosi; quia in favorabilibus tantum • nomine cleri comprehenduntur ».

Ita tenendum cum Salmant.J. — Nisi religiosi beneficium vel officium in illo populo haberent. Salmant. b).

Notandum etiam quod, interdicto clero,

non veniunt clerici, qui non gaudent privilegio fori; nec alii clerici, qui ibi non habent beneficium aut officium. Nam hi non constituunt unum corpus cum clero. — Salmant. a.

332. - « 3°. Si dicatur: *Cives* (v. gr.) *Coniuncti sunt interdicti*, ii nusquam possunt esse istic cives, nec causam dederint «interdicto). — Contra vero, si civitas interdicto subjiciatur, licet civibus aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, alio ire et istic divinis intéressé ».

DUBIUM II.

Qui sint Effectus Interdicti.

« . *Effectus interdicti sunt*: I. *Prohibitio divinatorum officiorum*. — 334. II. *Prohibitio sacramentorum, excepto Baptismo, etc.* — 335. III. *Prohibitio sepulturae*. — 336. *Pecatum mortale, quod committitur a violentibus interdictum*. - *Item irregularitas, quae incurritur a clericis; et excommunicatio a religiosis*.

333. - « Resp. Sunt sequentes:
I°, *Prohibitio divinatorum officiorum* ».

Nomine divinatorum officiorum, veniunt omnia quae a solis clericis fieri possunt: non autem officium B. V. Mariae, defuncti, etc., si dicatur privatim et in loco non deputato ad illa. — Communiter Palaus, Suarez, Bonacina et Salmant⁴.

« Unde etiam interdicti ob alienam culpam, non possunt interesse Sacro. — « Clerici tamen et religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt ac debent, « ut ante, missas divinae officia celebrare; sed januis clausis, non pulsatis campanis (nisi ad concionem, salutationem angelicam, vel obitum alicujus), «submissa voce, et exclusis interdictis ». — [Ita ex cap. *Alma mater*, de *sententia excom.*, in 60].

Nomine *clericorum* et *monachorum* (quia laicis nihil conceditur) veniunt omnes utriusque sexus, qui gaudent privilegio fori et canonis. Nomine *ecclesiarum*, ve-

niunt etiam eremitoria et hospitalia, auctoritate episcopi erecta; non vero oratoria privata saecularium. — Ita Salmant⁷ communiter.

Dicitur autem: *exclusis interdictis*; modo (intelligitur) sint denunciati: ex concilio Constantiensi. Et intelligitur tam de dantibus causam interdicto, quam interdictis personaliter. Quare, si interdicti post monitionem exire nolint, et canon Missae incoeptus non sit, cessandum a celebratione; aliter celebrans incurreret irregularitatem. Hoc tamen procedit, si celebretur in loco interdicto; quia ibi non censetur data facultas celebrandi, nisi, exclusis, etc. — Secus vero, si celebratio fiat in loco non interdicto; ut dicunt Holzm⁴ann; et Mazzotta⁷ cum Suarez. Unde ait Holzm⁴ann cum alio auctore, quod tunc debet expelli interdictus. Si vero nequeat expelli, non tenetur celebrans cessare; quia id nullibi praecipitur, sicut praecipitur de excommunicatis vitandis.

1 Tr. 10, cnp. 6. num. 13 et tcqq. — 2 Tr. 10. p. 6, nem. 17.— 3 Loc. cit., nurn. 16. — 4 Palaui, tr. 29, diip 5, punct. 4, § 2 n. 1. — 5 Suar., de Centur., ditp. 34. tccL 3 a ft. 6 Bonat, ditp. 5, de Interdicto, punct. 4, < n. 1.

4 Tr. 10. cap. 6, n. 50. — 5 Loc. cit., n. 56. — 6 De Poenit eccle., num. 281. — 7 Tr. p. ditp. 4. qu. un., cap. 2. (1, v. *Conditio* 3. - Suar., ditp. 34, aeci. 2, num. 9 et 10. — Holam, loc. cit.

Salmant., loc. cit., n. 17, aiunt religiosum interdicto subijci qui, segregatus a com-

munitate sua, habet officium aut beneficium in loco cujus clerus est interdictus.

Eictptw-
IA

« Permittitur tamen, ut in festis Nata-
lis Domini, Paschae, Pentecostes, Assum-
ptionis » [B. Virginis) < et per octavam
Corporis Christi, divina officia cantentur
«solemniter, admissis etiam interdictis:
« dummodo qui causam interdicto dede-
runt altari nec appropinquent, nec ve-
niant ad offertorium vel communio-
nem ».

Hinc, his diebus, interdicti tenentur au-
dire Missam. Qui vero privilegium habent
audiendi, possunt etiam abstinere ab au-
diendo Sacro se conformando juri com-
muni. — Salmant. † cum Cornejo, Diana,
Cano, Coninck, Avila, etc.

Regulares autem possunt admittere ad
divina officia famulos, procuratores, advo-
catos, operarios, beatas, tertiarios, si hi
non sint specialiter interdicti, nec causam
interdicto dederint.

> electo-:
hehibittlo
Uai&htra
txwuai-
-a.cnia.

334. - < Π0. *Prohibitio administrationis*
« sacramentorum.

Dt Barii
eenCofl-
lraiticnt.

• Excepto Baptismo, Confirmatione et
« Poenitentia » [Ut habetur ex cap. *Alma*
mater, dc sent, excom., in 6°. Et Bapti-
smus conferri potest etiam solemniter, ut
Salmant. § cum communi; atque a mini-
stro interdicto generaliter, non autem spe-
cialiter. Salmant. . Et idem dicitur de
sacramento Poenitentiae 4) « quae omni-
bus permittuntur: — iis exceptis qui
« interdicto causam dederunt, etiam au-

Dt Potni-
mua.

1 Tr. 10. c«p 6. n. 14. · Cornejo, diip 2, t 2, qu. 1. ·
Diana, part. I. tr. II. resol. 2. et part 4. tr. 4. re>ol. 80. ·
Coninck, di»p. 17, dub. 2. n. 28 · Avila, part 5. ditp. 4,
«ct. 2, dub. 6. — Cap. *Alnta mater*, cum cap. *Qnoniam*
19, eju»d. tII. — · Loc. cit., n. 34. — ■ Loc. cit., num. 36. —
· Loc. dt., n. 38. — · Loc. dt., n. 41 et »eqq. — · Loc. cit.,

« xilio, consilio vel favore >. [Et exceptis
personaliter et specialiter interdictis: nisi
prius praestent satisfactionem debitam, st
possint; aut si non possint, cautionem sal-
tem juratoriam. Salmant. «/].

« Eucharistia tamen potest dari mori-
turis ct deferri cum lumine ct eam-
pana >.

An autem clerici, quibus conceditur
Missam audire, ut supra, possint commu-
nicare? — Adest duplex sententia: vide
Salmant. .

Tenent autem Salmant., sacramenta
Ordinis et Extremae Unctionis non posse
recipi ab interdictis, nec tempore inter-
dicti. — Sed quoad Extremam Unctionem,
contradicit Croix cum Suarez et Di-
castillo b». — Religiosos autem commune
est, tempore interdicti posse recipere com-
munionem et Extremam Unctionem. Sal-
mant. † cum Laymann e», Palao Na-
varro^, etc.

« Nec improbabile est interdictis licere
• contrahere matrimonium; ut Sanchez,
« Coninck ct Laymann docent (contra
« Suarez). — Quia hoc sacramentum se-
« eundum substantiam, non ab Ecclesia,
« sed ab ipsis contrahentibus ministratur ».

Et merito hanc sententiam probabi-
liorem putant Salmant. · cum Coninck,
Laymann, Palao, Avila, etc.; ex cap. Ca-
pellanus, *dc feriis*, ubi dicitur, matri-

n. 44. · ' Tr. 10. cap. 6, n. 48. — SmcJL, de lib. 7,
ditp. 8. num. 1 el 5. Coninck, ditp. 17, dub. 2. num. 48. ·
Laym., lib 1, tr 5. part. 4. cap. 2, η I. · Snar., ditp. 38.
·eel. 1, n. 52. · · Loc at . num. 47. - Coninck, loc. dt. ·
Laynt., loc. cit *PaJans*, tr. 29, ditp. 5, punct. 4, \$ 1,
n. 25. - *Avtla*, part. 5, disp. 4, sect. 1. dub. 6.

D« Eadu
n«UA.

De Ordis«
et Extrema
Unctione.

De Main
monic.

333. - Diebus festis, quae a jure non
excipiuntur. Praeterea exemptio ista non va-
let pro clericis et religiosis, dicunt auctores
citati.

334. - «) Salmant., *loc. cit., n. 37*, haec
habent ubi de sacramento Poenitentiae tra-
ctant: praeterea limitatio: nisi praestent sa-
tisfactionem vel cautionem, videtur referri
apud Salmant., non quidem ad interdictos
specialiter, sed ad illos quorum culpa, dolo,
auxilio, admissum est scelus propter quod
latum est interdictum.

Croix, *lib. 7, n. 201*, de casu longe di-
verso loquitur. — Praeterea Suarez, *de Censu-
ris, disp 33, sect. I, n. 18 et seqq.*; Dicastil-
lus, *disp. 5, n 130 ct seqq.*, negant Extremam
Unctionem posse dari tempore interdicti vel

interdictis; nisi (limitat Dicast.) speciali pri-
vilegio alicui concessum sit, vel nisi infirmus
aliud sacramentum recipere nequeat

c) Laymann, *lib t, tr. 5, part. 4, cap. 2, n. I*,
de communionem concordat: de Extrema
Unctione vero negat, · si speciali privilegio
muniti non sint ». — Palaus, *tr. 29, disp. 5, punct. 4, § 1, n. 15 et 19*, quoad utrumque
concordat Sed pro Extrema Unctione expli-
cat de religiosis mendicantibus et dc his qui
eorum privilegiis communicant. — Navarrus
denique utrumque negat, nisi habeant speciale
privilegium.

Scilicet Salmant, Palaus et Avila pro
habiliorem existimant; Coninck dicit esse
communem; Laymann simpliciter eam sen-
tentiam tenet.

monium quocumque tempore posse contrahi <Λ

Quid r
interdictum
e «t tñJu
»tum

Nota deinde hic cum Salmant. 1, quod si interdictum sit latum ex sententia injusta, quae videbatur justa secundum probata, in foro externo debet servari; sed non in interno: quare cessante scandalo, possunt audiri Sacra, recipi sacramenta. — Religiosi tamen, quando interdictum servatur ab ecclesia cathedrali vel matrice, tenentur illud servare; etiamsi illud sit nullum ex quocumque capite, ex *clement. 1, de sent, excom.* Vide Salmant.a.

* - efketin
Prohibitio
sepulturae
ectliciiatti
* ae

335. - « 111°. *Prohibitio sepulturae ec-
clesiaslicae*, etiam respectu infantum et
amentium.— Excipe tamen clericos, qui in
interdicto locali, si nominatim interdicti
non sunt, nec interdictum violarunt, pos-
sunt cum silentio sepeliri. Laymann * .

Clerici igitur, in interdicto generali locali vel personali, possunt sepeliri in ecclesia etiam cum Missa; sine tamen pompa. In ecclesia vero specialiter interdicta possunt sepeliri sine Missa. Salmant. 4 cum Covarruvias% Palao, etc. Laid tamen sepeliendi sunt in loco non sacro, etiam infantes; et si forte ibi sepulti sint, exhumari debent. Cessante autem interdicto, omnes in loco sacro reponendi. Salmant.5 cum communi.

1 Tr. 10. cap. 1, n. 30. — Loc. cit., n. Oct 31.— Loc. cit., cap. 2, n. 1. — Loc. en n. T5. — Po/oms. ir.29, diip. 5, punct. 1, 4. l. n. 1. et "eqq. — 1 Loc. cit., n. 69. — Loc. cit., n. W — Borun., diap. 5, de lmerd.. punct. 7. n. 1 et 1. Z'tf/rthi. loc. cit., punch 1. n. 2 et 3. — Loc. cit.

336. - « IV°. *Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter* ».

Ita etiam Salmant. . Sed excusat parva materia, nempe si clerici exerceant lunctiones, quae a laicis fieri possunt. Bonacina, Palaus, etc. cum Salmant. Item, si brevi permittant ostium apertum. — At clerici exercentes Ordinem sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter interdicto, vel in loco generaliter interdicto, januis apertis, etc. (ut supra), peccant graviter et incurrunt irregularitatem. Vide Salmant.8. Admittentes autem laicos interdictos ad officia divina, interdicuntur ipso facto ab ingressu ecclesiae. id est non ad orandum private in ipsa, sed ad exercendos ibi ordines sacros; ut dicunt Palaus, Coninck 'A Laymann fl>, etc. cum Salmant °.

« Sicut etiam religiosi utriusque sexus. — qui insuper excommunicantur de facto.

« Laid vero peccant quidem graviter, si contra interdictum personale recipiant sacramenta. Si vero tantum violent locale, v. gr. audiendo divina officia, probabilius est, tantum esse veniale: dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. — Laymann 10, ex Silvestro^, Solo, Avila, etc. ».

n. Si. — Tr. 10. cap. 6, n. 87. — Palatu, tr. 29, diap. 5, punct. 4, < 4. num. 2 et 5. — Loc. cit., num. 87, 89 et 91. — H. Lib. 1, tr. 5. part. 4, cap. 3. — Scui, in 4, dot. qu. 3, art. 3. concl. 6. — Avila, part. 5, diap. 5 dub. 2, v. Qiiarnvu hute.

* Cap. *Capellanus* hoc profecto dicit, sed loquens de temporibus feriatis.

335. - ' ' Vel quolibet loco sacro.

1 Covarruvias, in cap. Alma mater, part. 2, h 2, n 7, v *Clericis*, haec scribit: «Clericis etiam decedentibus qui interdictum servaverint, concessum est ut absque campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus, cum silentio in coemeterio ecclesiae sepeliantur:.. id vero ita intelligendum est. ut procedat in generali interdicto, vel in speciali quoad clericos illius ecclesiae ».

336. a) Coninck, disp. 17, n. 59; Laymann, loc. cit, pari. 4, cap. 1, n. 4, explicant solum quid intelligatur per interdictum ab ingressu ecclesiae. Et tota citatio videtur restringi apud S. Alphonsum ad hoc punctum, licet, locis cit., celeri auctores quoad omnia concordent.

b) Silvester, v. Interdictum VI, n. 7, ait laicos violantes interdictum peccare graviter, quando id laciunt ex contemptu, non aliter, nisi in quatuor casibus positus in clem. 1 de sepult. et in clem. Gravis, de seni excom..

DUBIUM III.

Quis censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit

337. *Qui possint interdictum ferre Et an, ad illud incurrendum, requiratur culpa gravis.* — 338. *Qui possint tollere interdicta generalia a jure non reservata.* — 339. *Qui personalia particularia.* — 340. *De cessatione a divinis.*

Qa poi-
wtl inictdi-
aaa knr.

337. - * Resp. 1°. Interdicere possunt
• iidem, qui excommunicare et suspen-
« dere ».

Hodie episcopi sine consensu capituli
(nam olim aliter erat) possunt interdicere
quoscumque generaliter, aut specialiter,
ex consuetudine introducta. Salmant. l
cum Panormitano a), Suarez, Palao, Sayro,
etc. — Praelati autem regulares possunt
interdicere suos subditos; non autem suas
ecclesias Salmant. 2 cum eisdem.

A4 illam
foctrren
quAt
ua rcqei-
ratorcalpA.

« Et quidem, ut determinata persona
« interdicatur, videtur requiri culpa mor-
« talis ».

Ejusdem personae; ut Salmant. 8 In-
terdictum enim personale particulare ne-
quit imponi pro culpa aliena. — Interdi-
ctum autem ad breve tempus, in ordine
ad unum tantum, vel alterum effectum,
potest incurri etiam ob peccatum veniale.
Salmant. 4 cum Palao, Coninck, etc.

« Ut autem feratur interdictum locale,
• vel generale in communitatem, requi-
« ritur peccatum valde grave, cum con-
• tumacia commissum a capite, vel prac-
« cipuis membris; licet reliqui culpa va-
« cent ».

Qui po-
liethterdi-
ct- · · loI
krt.

338. - < Resp. 1Γ. Interdicta localia, et
« personalia generalia, quae jure com-
« muni sunt imposita nec reservata, pos-
« sunt tolli ab episcopo, vel alio habente
« jurisdictionem in communitatem inter-
« dictam. — Non tamen a religiosis pri-
« vilegiatis; quia locus et communitas
« foro poenitentiae non subjiciuntur».

1 Tr. 10, cap. 6, n. 19. · *Suar.*, diip. 36. »ca. 1, n. b. ·
Palaus, tr. 29. diip. 5, punct. 3, J I, num. 2. · *Saw.*,
lib. 5, cap. 10, num. 20. v. *Quiula*. · · Loc. dt.. num. 20. ·
· Loc. dt.. n. 21. — « Loc. dt., n. 22. *Palaus*, loc. at ,
§ 2, n. 9. · *Coninck*, diip. 17, dub. I. n. 24. — · Tr. 10,
cap. 6, n. 100 « *Suar.*, diap. 39, »cct. 2, n. 10 et aect, 4,

337. - a) Panormitanus utique hic citatur
a Salmant.; sed loco citato, id est, *in cap. I, de excessib. praelat.*, n. 2, tractat de excom-
municatione et suspensione: licet in fine his
verbis concludat: · Sed hodie episcopi prae-

Interdicta generalia lata ab homine
non possunt tolli, nisi ab eo qui tulit, vel
a Papa. — Vide Salmant. *

339. - « Resp. IIΓ. Ab interdicto juris
« personali particulari, si reservatum non
« est, quivis approbatus potest absolvere.
« — Denique, per privilegium absolvendi
« ab omnibus censuris, non intelligitur po-
« testas tollendi interdictum locale, aut
« personale communitatis ».

De cessatione a Divinis.

340. - Cessatio a divinis est: *Prohi-
bitio clericis facta, ut abstineant ab offi-
ciis divinis, et ecclesiastica sepultura*. Pu-
tant autem Suarez et Filliuccius (contra
alios) apud Salmant. 4 posse episcopum
unum effectum prohibere, et non alterum.
— Haec cessatio distinguitur ab interdi-
cto, et non est censura, imponiturque in
signum moeroris, vel ad reparationem
gravissimae injuriae Deo irrogatae; affi-
citque omnes qui sunt in loco illo, ubi
imponitur. Vide Salmant. '.

Dubitatur autem: *an, hac cessatione
indicta, clerici gaudeant privilegio eis
concesso tempore interdicti?* — Negant
communius Salmant. · cum Palao, Bona-
cina, Filliuccio, Sanchez, etc. (contra ali-
quos); quia cessatio est novum gravamen,
ultra interdictum. — Potest tamen ces-
satio suspendi per aliquot dies solemnes.
Vide Salmant. ·.

Sacramenta vero concessa tempore in-
terdicti, ut supra, conceduntur etiam tenr

num. 4 · *FILL.*, ir. 18, p. 7. num. 172 et 187. - · Loc. dt.
num 103. — · Loc. dt.. num. 102. — · Loc. dt., num. 104. ·
Palaus, tr. 29, disp. &. punct. 9, § 2, num. 6. · *Bonas* ,
disp. b, punct. I, v. *Tertio* et v. *Hinc licet*. *FIU.*, loc.
cit., num. 168 ct 170. · *Sanch.*, de Matr., lib. 7, disp 8
n. 14. — · Loc. at., n. 105.

scripserunt jurisdictionalia contra capitula,
et valet talis consuetudo et praescriptio».

Nisi tamen habeant jurisdictionem in
plebem, uti dicunt Salmant. cum iisdem aucto-
ribus, Panormitano excepto.

Quiddtcev
satio a diei-
ais

Ciena non
gaudent
privilegio
concesso
tempore in
terdicti.

pore cessationis. — Palaus, Bonacina >, Suarez., etc. cum Salmant.l.

Cessatio imponitur ab iisdem, qui pos- sunt ferre censuras, praecedentibus mo- nitionibus. — Vide alia apud Salmant. a.

Quid, dr
ma Mrätiz
rura tn ec-
desiit.

Demum hic obiter notandum id, quod habetur in decreto S. C. Caeremoniarum, scilicet: *licere cuicunque, etc. (ipsis personis regalibus tantum exceptis) ad ecclesias strata sibi deferri facere; et si secus actum fuerit, immediate cessandum, fore a divinis. Quod nisi servetur, rectores caeterosque ecclesiarum ministros ipso facto excommunicationis poenam ... incurrere, eamque ecclesiam ... habendam*

Patau», tr. 29. §i 5, punct. 9. > 2. §. II. - 1 Tr. 10. cap. 6, § 107. — Loc. cit., n. 1W. — > Part. 3, decret Con^r. Cardin , decret I S. C. Caercmon.. de die 30 Maji

esse pro interdicta. Hoc decretum per- scriptum est in Bullario Clementis XI. Ac deinde notatur ibi: *Et Jacta... rela- tione ... Sanctitas Sua* (id est, praefatus Clemens) *decretum praefatum approba- vit, necnon promulgari atque exsecutioni (radi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit. Die 3 Octobr. 170!.* ha apud Ferraris 4.

Qui praeterea refert, ex pluribus de- cretis S. C. Rituum, esse vetitum prae- bere evangelium inter missurum solemniam laicis ad osculandum; sicut etiam prae- stare ipsis usum throni, eosque admittere ad assistendum in presbyteriis.

et 3 Octob. 1701. - * V. **Ecclesia**, art. 5. num 28 et 29. — «S. R. C., vide **Decreta** auth., n. 273, 1792, 1831, aliaque paasim.

340. - Bonacina, *disp. 6. punct. 3, n. 5,* quoad communionem dicit: per modum via-

tici; et, *n. 7,* excludit matrimonium. Item Suarez, *disp. 32, sect. 2, n. 18 et seqq.*

CAPUT V.

De Irregularitate.

¶ Etsi Irregularitas non sit censura, « ea habet, communiter eidem annectitur : propter similitudinem tamen quam cum « quapropter et hic subjungo ».

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit Irregularitas.

341. *Definitio irregularitatis. - An irregularitas sit censura - Dupliciter dividitur irregularitas.*

341. - « Resp. 1°. Est impedimentum • canonicum, susceptionem ordinum sacerorum,et susceptorum usum impediens. « Unde sequitur, non esse censuram, sed « quasi inhabilitatem : etsi enim interdum « imponatur per modum poenae, proprie ¶ tamen poena non est. — Laymann 1, « Bonacina 3 ».

Quaeritur: *an irregularitas sit censura?*

Prima sententia affirmat et hanc tenent Sotus8; et Bafiez, Covarruviasb», Ledesma, Gutierrez, Cornejo, Corduba, etc. apud Salmant.4. — Ratio, quia (ut ajunl) definitio censurae, quod sit poena ecclesiastica, aequè convenit etiam irregularitati.

Secunda vero sententia communior et probabilior, quam tenent Suarez 8 Bonacina0, Palaus7; et Salmant.8 cum Coninck, Valentia, Avila, Henriquez, Candido, Machado, etc., docet, irregularitatem non esse censuram, sed potius impedimentum seu inhabilitatem. — Idque non obscure probatur ex cap. *Quaerenti, de verber.*

szgwz/, ubi Innocentius III, interrogatus, quid in bullis pontificiis intelligeretur nomine *censurae*, respondit: *Quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis et excommunicationis sententia valeat intelligi.* Cum igitur Pontifex hic dogmatice et indefinite locutus fuerit, enuntiando poenas quae veniunt nomine censurae; praeter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

¶ Resp. 11°. Dividitur 1°. In eam, quae « est *ex delicto*, et quae est *ex defectu*. ¶ — 2°. In *totalem* proprie dictam, quae « omni Ordine suscipiendo, et suscepti ¶ exercitio privat, v. gr. homicidium, bigamia; et in *partialem*, quae aliquo tantum Ordinis ministerio privat, vel solo « ascensu ad Ordinem superiorem: v. gr. « oculis vel palma sacerdos carens inhabilis est ad missam, non tamen ad confessionesaudiendas; et diaconus sinistro • oculo carens inhabilis est ad sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare « potest

Quotuplex dividatur irregularitas

• Lib. 1, tr. 6, part. 5, cap. 1, num. I. — ■ Ditp 7, de hrofful, qu. 1, punct. I. — · In 4, diet. 22. qu. 3, art. 1. ver*. *Sttuftdnni diuritfitn* · *liaiice*, in 2· 2·, qu. c'4, art. 8, dub. I. *Pctr. Ldatm.*, Sam., de Centur., cap. 1, concl. 3. · *Gutirr.*, Canon, quant, lib. 1, cap. 3, n. b. · *CoTHjo.* de Centur. i. g., di»p. I. dub. 2. · CurJwb., Quae stionar., lib. 5, qu. 43, dub. 4. 4 Tr. 10, cap. 1, num. II. — · De Centur. ditp. L *ect. 3, nom. 2 et 3. — · Ditp. 7

de Irref, qu. I, punct. 1, num. punct. I. num. 3 et 4. — · Tract. 10, cap. 1, num. 12 CoMôtci. di«p. 13, dub. 1, num. b, cfr. etiam diip. 18 num. L *Valent.*, tara 4, di»p. 7, qu. 19. punct. 1 *Avila*, part. I. dub. 5. * *Hmritj.*, lib. 13, cap. 2 num. I lit a *CandtJ*, ditqui*. 2?, artic. 2, dub. 4 Perfecto ronfe*«or. hb. I, part. 3. tract. 2, docum. num. 1.

341. - a) De irregularitate scilicet quae ex delicto est Nemo enim contendit irregularitatem ex defectu esse censuram.

b) Quidquid dicant Salmant.. Covarruvia hoc non habet *in cap.* Alma mater, *part. 2, § 2, n. L*

DUBIUM II.

Quinam Effectus Irregularitatis.

342. *Effectus irregularitatis suut: I. hihabilitare ad ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium ordinum. III. htvalidarc collationem beneficii. An id valeat de beneficio simplici.* — 343. *An collatio tunc sit ipso jure irrita.*

inhahii.ut
ad ordine
tulipier»-
d<*

342. - « Resp. Sunt sequentes:
« 1°. Inhabilitare ad ordines suscipien-
« dos, etiam primam tonsuram». — [Ůt
communiter docent Suarez ‘, Palaus *
Bonacina 3; et Salmant.4 cum Avila et
Diana].
impedii
eierditum
ordinum

« II°. Impedire exercitium ordinum su-
sceptorum » (Ex cap.fīn. de temp. ordtn.,
et cap. 21, de accusat}. — « Unde sa-
cerdos irregularis, etsi valide, illicite ta-
men absolvit. — Bonacinaa» ».
« III°. Quod collatio beneficii, ad cujus
functiones inhabilis est, facta irregulari,
invalida sit, secundum sententiam com-
munioem et tutioem. Etsi non impro-
habiliter quidam dicant, eam non ipso
facto irritam esse, sed merito irritan-
dam. Laymann Silvester b>, etc. Bo-
nacina b>. — Secundum quam sententiam
probabilem, resolves:
« 1°. Is, qui beneficium impetravit in
irregularitate, potest, obtenta hujus dis-
pensatione, illud in foro conscientiae
licite retinere, sine nova collatione;
etiamsi in dispensationis impetratione
non sit facta mentio beneficii. — Item,

« si postea beneficio privetur, non tenetur
« fructus restituere.
« 2°. Graviter peccat, qui in irregula-
ritate exercet actum Ordinis, aut su-
scipit; licet ordines ei collati sint va-
lidi ». — Ita etiam Palaus6;et Salmant.4
cum Cornejo. — Et sic etiam peccat gra-
viter irregularis, suscipiens primam ton-
suram: sicut ac episcopus, qui eam illi
confert— ut Suarez7, Bonacina8, Pa-
laus9; et Salmant.10 cum Avila, Cornejo
et Gibalino.

Insuper hic notandum, quod irregu-
laritas nullo modo privat iis actionibus, ^{fine} **III**
quae non requirunt exercitium Ordinis, ^{• vii}
et quas etiam laici exercere possunt, ut
recipere sacramenta, officia canere, sicut
et conferre beneficia; quia haec spectant
ad usum jurisdictionis, non Ordinis. Item,
matrimonio assistere, vel licentiam assi-
stendi alteri praebere; dispensare in votis,
absolvere a censuris, dare facultatem
audiendi confessiones. — Ita Palaus11, Bo-
nacina 12, Laymann 13, Renzi14 cum Filliuc-
cio et Suarez, ac Salmant.16 cum Coninck
et Cornejo O.

1, η. II. v. *RtiponJro.* — «Tr.29, dup. 6,
punct.5. num.2. - Di»p. 7.de Irreg , qu. I, punct. I, n. 4. '
• Tract. 10, cap. 7, η. 22. *Avita*, part. 7, di»p. 2, dub. 6,
cond. I. *Diana*, part. 1. tr. 2. rc»ol. 68. — 1 Loc. cit..
η I — Tr. 10, cap 7, n 21 • *Corntjo*, de IrretfuL. qu. 5,
disp 5. dub 1 — 5 Dtsp 40, sect. 2, n. 2. — Disp. 7, de
IrrefuL., qu. I, punct. 4, n. 4 — Loc. cit., n. 2. — u Loc.

cit., n.22. • *Avita*, part.7. disp.2. dub.6, cond. 1. *Corntjo*,
loc. cit. *Gibat.*, de Irregul., cap. 2, qu. 3, n. 3. — ? Loc.
cit , n. 4 ct 14. — .. Loc. cit., n. 5, 15 el seqq. — u Loc.cit.
' De Censur., tr. 4, cap. 2, Meet. 1, qu. 8. - *Fill.*, tr. 19,
cap. 3, n. 74 ; cfr. ctiam n. 64, 75 et 8qq. • *Suar.*, disp. 40,
sect. 2, n. 24; cfr, etiam n. 8 et teqq.. num. 26 ct seqq. •
“ Loc cit.. n IS ct 19 - *Coninck*, disp. 18, n. 3, 4 et 7.

342. • a Bonacina, *disp.7,qu I, punct 4, n. I*, dixit utique in genere irregularitatem impedire usum ordinum; sed, *n. 2*, quaerens utrum impediat usum *omnium* ordinum, distinguit et affirmat, si irregularitas sil totalis; si vero partialis sit, impedit usum eorum dumtaxat quibus ponit impedimentum, v. g. sacerdos, cui amputatus est digitus, non prohibetur a sacramentali absolutione, sed solum a celebratione missae. Denique, *n. 19*, validam esse ait confessionem factam sacerdoti irregulari, dummodo non sit denunciatus.
b Clarius: Laymann utramque opinio-
nem affert, *hb. 1, tr. 5, part. 5, cap. I, η. 2*

et 3, et citat Silvestrum pro sententia quae negat collationem esse ipso jure irritam; et ita revera tenet Silvester, v. Excommunicatio IV, *n 4*. Bonacina autem, *loc cit., qu. 1, punct. 4, n. 6*, tenet invalidam esse collationem.
<) Auctores citati, praeter Salmant., de solo suscipiente loquuntur. Praeterea Bonacina affert quidem sententiam juxta quam mortaliter peccat irregularis suscipiens tonsuram, sed eam nec reprobat nec approbat.
J Cornejo, *toc. cit., dub. 3, qu. 2*, loquitur de jurisdictione contentiosa (sicut el Renzi) antea acquisita, quam negat tolli per irregu-

Quaeritur: *an irregularis ipso facto beneficiis privetur?*

irrtnun. uteSB« Quoad beneficia obtenta *ante* irregularitatem — certum est apud omnes, irregularem illis non privari, nec privandum a iudice, si irregularitas ei supervenerit ex defectu infirmitatis; ut habetur in cap. *Ex parte, de clerico aegrot.* Si vero sit ex delicto, privari debet per iudicis sententiam. Et interim, licet ipse non privetur ipso facto, ut clare infertur ex cap. *Ex litteris, de excess.praelat.*, tenentur tamen petere dispensationem. At, si eam non petit, vel non possit obtinere, tenetur statim, nisi magna laboret necessitate, beneficia renuntiare, vel saltem in favorem tertii resignare; quia, cum non possit licite suum implere munus, nequit licite illa retinere. Ita communiter Suarez¹, Palaus¹, Bonacina[·], Contin. Tournely⁴; ac Salmant.⁵ cum Avila % Valentia/J, Sà/J, Sayro«J, Gibalino, Pellizzario, etc. — Si autem huiusmodi beneficiarius jam per alium impleverit munia sui benelicii, non est fructibus privandus; ut Suarez[@], Bonacina^A, Palaus⁷, Contin. Tournely^A, Holz-

mann % Croix et Salmant.^l cum Cornejo % Pellizzario » et aliis passim.

An autem *irregularis sit privandus pensionibus quas possidet?* — Regulariter, probabilius negant Suarez Bonacina[·], Palaus¹⁰ et Salmant.¹¹. Atque sic déclarasses. Congregationem refert Barbosa¹⁸. — Dictum est *regulariter; nem* (ut docent auctores praefati) bene poterit iudex, si crimen fuerit valde grave, eum etiam pensionibus privare.

343 - Quoad beneficia vero obtenta *tempore irregularitatis jam contractae*, — dubitatur: *an collatio sit ipso jure nulla?*

Si irregularitas sit *partialis*, nempe, si irregularis ob aliquem defectum corporalem non possit fieri sacerdos: tunc communiter dicunt, collationem huic laetam esse validam et licitam. — Iu Palaus Cabassuti^{usa}), Roncaglia¹⁴; et Palaus¹⁵ cum Valentia Bonacina, Garcia, Sayro. — Idemque supponunt etiam ut certum Salmant. ^c), Holzmann §wMt^z si beneficium sit simplex, nec habeat sibi injectum officium, sive exercitium Ordinis sacri, sed tantum recitationem Horarum,

Neque pri-
penito-
nitra».

Collatio
est valida
µ irrefoia
rita- e»t
partiali».

aat si agi-
tur de beat,
ñao siepU
d.

¹ Di»p. 40, sect. 2, n. 15, 18 ct acq. — · Tr. 29, pñ 6, ponet. 5, num. 9, It et 15. — · Disp. 7, dc Irrecul., qu. L punct. 4, n. 8 ct »cqq. — · Dc IrreffuL, part. 1, cap. 3, l. (. , n. 3. — 1 Tr. 10, cap. 7, n. 25 et 28. · GibaL, cap. 2, qu. 3, n. 17. · Prllia., tr. 7, cap. 5, n. 18. — · Loc. dt., n. 20 et seqq. — · Loc. dt., n. IX — · Loc. dt., n. 29. —

· Loc. dt., n. 11, — * Loc. dt., n. 12. — M Loc. dt.. n. 27 — “ In Trid. 14, dc reform.. cap. 7. o. 7. Ctr. etiam Pallottini, v. Bartlat. X n. 143 ct 144. — “ Loc. dt., n. X — » Qu. 7. cap. I. qu. 4, v. Cbdtnim. - u Loc. cit - Bonac., loc. dt., n. 3. · Garcia, de Bcr.cf., part. 7, cap. 12, n. 19. I Sayr., lib. ó, cap. 2, n. 23.

laritatem. Hine, ait Renzi, episcopum irregularem posse excommunicare, ab excommunicatione absolvere, verbaliter deponere, etc.

*) Avila, *part. 7, disp. 2, dub. 6, conci. 4*, dicit irregularem istum posse beneficium servare donec per iudicem privetur, « dummodo non sit in mora petendi dispensationem».

1) Valentia, *tom. 4, disp. 7, qu. 19, punct. 3*, v. *Ad extremum*; Sà, v. Irregularitas, *n. 4*, negant solum privari ipso jure beneficio acquisito. Et pro hac tantum assertionis parte citantur a Salmant.

e) Sayrus, *lib. 6, cap. 2, n. 24*, negat esse privatum ipso jure, ideoque lite pendente posse renuntiare in favorem tertii.

A) Bonacina, *loc. cit., n. 10*; Holzmann, *n. 321*; Croix, *lib. 7. n. 439*, dicunt eum posse retinere fructus.

*) Cornejo, *loc. cit., dub. 2, qu. 4*, dicit posse retinere fructus usque ad sententiam declarationis criminis, si crimen ipso jure privet beneficio; et usque ad sententiam pri-
vantem, si non privet ipso jure.

Pellizzarius, *loc. cit., n. 18*, negat pri-

vari ipso jure fructibus beneficii jam obtenti, modo inserviat saltem per vicarium.

Suarez, *disp. 44, sect. 4, n. 3*, id habet de pensione *obtinenda*; quod sane et potiori ratione valet pro jam obtenta.

343. - Cabassutius, quod sciam, id non habet, *lib. 5, cap. 19, n. 2*.

Valentia, *loc. cit., punct. 2*, v. *Et dicendum*, id plane innuit, scribens: « Si defectus impedii tantummodo usum seu executionem unius vel aliquorum ordinum determinate, non est putandum incurri tunc irregularitatem quoad usum ceterorum ordinum ».

«9 Salmant, *tr. 10, cap. 7, n. 33*, clarius scribunt: « Alia_ beneficia, quae vel dumtaxat recitationem divini officii exigunt, ut beneficia simplicia, vel solum exercitium ordinis vel alia munia ecclesiastica, quae talis irregularis potest licite exercere, nemini dubium est posse valide ab eo suscipi ».

d) Holzmann, *de Poenis eccl., n. 320*, negat solum validam esse collationem beneficii factam irregulari, qui est inhabilis ad ejus

nui aliquid aliud quod etiam laici possint exercere: tunc enim ajunt, valide suscipi tale beneficium ab irregulari.

An autem *privetur ipso facto beneficiis requirentibus exercitium Ordinis sacri?* — Adest duplex sententia:

Prima communior affirmat¹. Et hanc tenent Suarez² (vocans communem), Bonacina², Lessius\ Contin. Tournely⁴, Cabassutius⁵; item Covarruvias, Avila, Henriquez, Garcia, Sayrus, Villalobos et Cornejo, apud Salmant.⁶ (qui etiam dicunt esse communem). — Probatur ex *cap. 2, de clericis, non ordin, ministr., cap. 2 de clericis pugnant, in duello* cap. *Dudunt, de elect*, et cap. *Cum bonae, de aetate, quaiit., etc. praeficiendor.* ⁷ et praesertim ex Tridentino⁸ Ubi dicitur ut: *Nulla tempore ad sacros ordines (irregularis) promoveri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia... conferre liceat.* Praeterea : *Nec aliis imposterum fiat provisio, nisi iis qui jam aetatem et caeleras habilitates mtegre habere dignoscantur; aliter irrita sit provisio.* — Ratio, quia beneficium datur propter officium; unde qui inhabilis est ad officium, cum non possit Ordinem exercere, est etiam inhabilis ad beneficium.

Secunda vero *sententia* dicit, talem collationem non esse irritam, sed tantum SSL⁹ a iudice irritandam¹⁰ Ita Innocentius¹¹, Silvester¹², Laymann Viva Elbel n, Roncaglia¹³, Palaus¹⁴, Diana O; et Salmant.¹⁴ cum Felino, Ancharano, Gibalino, etc. Et probabile censent Suarez II, Lessius¹⁰; et Coninck, Bonacina, Hurtado, etc. apud Diana n. — Ratio, quia non sunt imponendae poenae, nisi in iure sint expressae: nullibi autem habetur expressum quod irregularitas reddat hominem incapacem beneficii. Unde irregularis, quamvis graviter peccet (ut advertit Suarez) acceptando et retinendo beneficium sine dispensatione, sicut etiam peccat qui illud ei confert; tamen si suppleat per alium munia beneficii, non tenetur fructus restituere. — Canones vero qui opponuntur, teste ipso Suarez (qui oppositam sententiam probabiliorē putat), nihil aliud probant, nisi quod talis collatio sit illicita, non tamen invalida. Nec obstat textus Tridentini, ubi dicitur irrita provisio beneficii, quae fit in personam inhabilem; nam respondetur, irregularem non dici inhabilem ad licitam beneficii perceptionem.

Prima sententia videtur probabilior.— Licet enim jura non expresse declarent urjua

¹ Dt«p. 40, »ect. 2, num. 36. — · Diep. 7, de Irregul., qu. 1. punct. 4, n. b. — · Lib. 2, cap. 34, n. 120, — · De Irregul., part. 1, cap. 3. η. 2. v. *Irregularitas antecedens.* — * Lib. 6, cap. 19, n. 2. — Cover, in cap. *Alma mater*, part. I, § 7» η. I. *Avila*, part. 7, ditp. 2, dub. 6, concl. 3. · *Henriq*, lib. 14, cap. 2, num. 3, lit. < · *Garcia*, part. 7, cap. IL num. I et »eqq. · *Sayr.*, lib. 6, cap. 2. num. 21. · *Villal.*, tr. 21, diff. 2, n. 12. · *Cornejo*, de Irregul., qu. 5, disp. 3, dub. 2, qu. I et dub. 3. qu. 3. - * Tr. 10, cap. 7, nom. 30. — * Sets. 14, de reform., cap. 7. — · Set». 22, de reform., cap. 4, — * In cap. *Cum nostris*, de conceit.

praebend , num. 1. — · V. *Excommunicatio IV*, n. 4.— · De Irregul., confer. 5, n. 158. · ” Qu. 7, cap. I, qu. 4, v. *Loquendo etiam.* · * Tr. 49, diip. 6, punct. 5, n. 7. M Loc cit., num. 31. · *Félin.*, in cap. *Inquisitionis*, de accusation., num. 6 et 7. · *Ancharan.*, in reg. juris 5 *Precati venia*, in 6°, num. 4. · *Gtbalin.*, cup. 2, qu. 3, n. 9. —** Loc. cit., n. 33, — H Loc. cit., n. 120.1. f.*Coninck*, ditp. 18. num. 6. · *flonacloc.* cit., punct. 4, n. 6 et 7 (non citat, a Diana pro hoc alterio). - *Gasp. Hurt.*, de Irregul., diip. 1. diff. 5, n. 21. · ” Part. 4, tr. 2, resol. 37. — *Soar.*, loc cit., n. 34. *Suar.*, loc. cit., n. 30. 33 et 37.

functiones. Idemque habet Suarez, *disp. 40, sect. 2, η. 31*, limitans tamen suam doctrinam ut non procedat ad beneficia quae dantur solum propter officium Horas recitandi, vel quod obliget ad ministerium non necessario exercendum personaliter. Et expressius, *n.38*: « Quando irregularitas, inquit, non est totalis, sed respectu alicujus actus aut temporis, non reddere clericum incapacem cujuscumque beneficii: sed Lanium illius quod habet annexam obligationem tali irregularitati repugnantem ».

Auctores hic allegati non loquuntur de beneficio quod requirat exercitium ordinis sacri; sed absolute dicunt collationem beneficii tactam irregulari invalidam esse. Et ple-

rique explicite intclligunt de irregularitate totali.

i) Cap. *Cum bonae* tractat de insordescen- tibus per triennium in suspensione.

rZ Auctores hic pro secunda sententia citati tractant indistincte et absolute de collatione beneficii facta irregulari.

Laymann, *lib. 7, tr. 5, part. 5, cap. 1, η. 3*; et Viva, *dc Censur., qu. 8, art. 1, n.5*, hanc sententiam ex aliis auctoribus referunt; et Viva videtur eam amplecti eo quod ejus rationes enucleatius exponit.

O Diana, *part. 4, tr. 2, resol. 37*, probabilem utique hanc opinionem existimat; in fine tamen his verbis concludit. · Verum, his non obstantibus, tu ne recedas a prima opi-

Si b» nch-
cium requi-
tuffi OrJi
ait:
alii dieuni
collationem
ette irri
uo

C
0^
K
r

hanc collationem invalidam, tamen communior sententia doctorum sic illa interpretantui; nam sensus doctorum (ut fateatur ipse Laymann) est optimus legum interpretes.

second
X pr A Sed hoc non obstante, *secunda* sententia videtui satis probabilis. — flic ta

men advertendum, quod, adhuc stante probabilitate hujus sententiae, nequit irregularis se immittere in possessionem beneficii; quia (ut diximus *Lib. III. n. 761*, v. *Sed quid*) nemo cum opinione probabili potest inchoare possessionem rei alienae.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, et tollatur Irregularitas

344. *An in dubio irregularitas incurratur.* — 315. *Non incurritur, nisi in jure sit expressa* — 346. *Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta, quomodo quis se gerere debeat. Et quid, si dubium sit juris.* — 347. *Dub. 2, Quid in dubio facti, praeter homicidium. Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi. Dub. 4. Quid, in dubio de animatione foetus, si abortus fuerit patratu.* — 348. *An ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiratur culpa mortalis, et actus externus ac consummatus.* — 349. *Qu. 1 Quid, si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum* — 350. *Qu. 2. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis.* — 351. *Qu. 3. An etiam scientia poenae.* — 352. *Quot modis tollatur irregularitas* — 353. *Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare. Plura notanda* 354 *Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam* — 355. *Praelati regulares, in quibus irregularitatibus possint dispensare.*

344. - « Resp 1°. Cum ab homine non < feratur, nulla incurritur, nisi in jure « expressa habeatur (cap. *Is qui, de sent. « excom., in 6°*). Unde, in dubio sive facti, « sive juris, tenere potes quod non sis « irregularis; quia melior est conditio « possidentis. Bonacinal, ex Suarez, Fil- « liuccio, etc. — Excipe tamen, si dubites « de homicidio, saltem injusto, a te com- • misso; ut patet ex cap. *Significasti* et • cap. *Ad audientiam 2, de homicid.* Vide « Bonacinal».

NoiiMin
rtfoUritix
aprema. 345. - Plura hic notabilia examinanda. Certum est, quod nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa; ex dicto cap. *Is qui, de sent, excom., in §* ubi dicitur: *Cum id non sit expressum in jure etc.* In quo sapienter ait Sua-

rez⁸, Pontificem ibi nihil novi statuisset, sed principium illud declarasse, quod in dubio judicandum, poenam non esse latam, vel non extendendam ultra casus expressos.

Hujus autem *juris* nomine, veniunt tantum decreta Pontificis, sive concilii a Papa approbati, non autem aliorum, nec venit consuetudo. Ita Suarez⁴, Contin. Tourneley⁵. Diana et Salmant. cum Pellizzario, Cibalino et Machado. — Hinc infertur, ad incurrendam irregularitatem non valere argumentum a simili, nec a majori ad minus; ut communiter docent Palaus¹, Laymann⁸; et Salmant. cum Cornejo et Gibalino. — Advertit vero Laymann^b quod si dubium vertatur circa aliquam irregularitatem, an sit expressa

Laynt., lib. 1, ir. 5, part. 4, cap. 1, n. 3. — * *Dap.* 7. de *Irrecf.* qu. 1, punct. 5, num. 2 et t. *Snar.*, ditp. 10. tect. ft. n. 4 et 1H et «ect. 6. n. 6. n. K et IX. *Fili.*, tr. 5, cap. 2, n. 39, 4L 47 et 49. — • *Loc. cil.*, n. 3. • • *Loc. at.*, «ect. 5. num. 5. — • *Loc. cit.* acct. 4, nn. II. U et x-qq. — • *De IrreR.* part. 1, cap. 2, v, (*Juarm 3* et v. */fine tel-*

Hgn. • *Tr.* 10. cap. 7, n. "n8 • *Ptlhe.* ir. 7, cap. 5, num. 5 *Cibat.*, cap. 2. qu. 1. n. 3 et 8qq. et num. 10. • *Afijhuil.* lib. 1, part. 3. tr. 13. Jocum 1. n. 1 et 5 — 1 *Loc. cit.*, Jiep. 6. puoct 3. num. 10. — • *Lib.* 1 tr. 5. pari 5. cap. 1, n. 6. • *Loc. dt.* n. 3. • *Com/ju.* qu. 5. ditp. 1, dub. 2, v. *Fi* quo *infere.* • *oibat.*, loc. cit., num. II.

nione affirmativa [esse irritam collationem] tamquam tutiori in praxi».

J) Postea S. Doctor, *Hom. Apost., tr. 19, n. 76*, dixit hanc sententiam recte vocari probabilem.

345. - *⁷ Diana, *part. 8t tr. 7, resol. 28*, hanc utique opinionem, sed etiam contrariam, piobabikm existimat.

b) Laymann, *loc. cit.*, n. 6, non de dubio sed absolute haec scribit: « Negari non posse

in jure, admittenda est, semper ac communis sensus doctorum et consuetudo eam firmaverint; quia haec sunt optimae legum interpretes.

346. - Sed dubitatur ¶. *Utrum, in dubio an quis irregularitatem contraxerit, debeat ut irregularem se gerere?*

Quid in dubio?

Intellige, de dubio *prudenti*; nam dubium ex scrupulis, sive levibus rationibus ortum, nihili faciendum est. Intellige etiam de dubio negativo, seu suspensivo. — Nam si dubium sit *positivum*, ante diligentiam ad veritatem inquirendam quisque debet se gerere ut irregularem a>; prout docent Sanchez ', Suarez2, Palaus3; et Salmant.4 cum Coninck, ex cap. *Illud, de clerico excom.* Nisi gravis necessitas urgeat, nempe si occasio occurrat recipiendi ordines, aut beneficium; ut Salmant.6 cum iisdem. — *Post* vero sufficientem diligentiam, is bene potest se habere ut non irregularem, probabili opinioni acquiescens; ut Suarez ·, Palaus ·; Salmant.· cum Hurtado, Cornejo, Gibalino.

Difficultas igitur est, *cum quis dubitat dubio negativo?*

In dubio atriativo o tuns, datur libertat.

Resp. Si dubium est *juris*, nempe, si dubitatur an irregularitas sit a jure assignata, an non, pro aliquo actu ; tunc nemo tenetur se gerere ut irregularem in foro conscientiae, nec in externo ut talis damnandus est. Tum quia indubio, nemo suo

jure spoliandus est; tum quia, cum dubitatur de lege, lex non obligat, saltem quia tunc non est sufficienter promulgata. — Ita communiter doctores: Sanchez', Palaus10, Suarez n, Bonacina **, Roncaglia11, Concina b>, Diana Salmant.14 cum Coninck, Avila<, Comejo et Valentia;Moyar< cum Lugo, Navarro % et Contin. Tournely 15 cum Covarruvias^ et Habert — Quid, si dubium sit *facti*?

347. - Dubitatur 2°. *Utrum incurratur irregularitas in dubio facti, nempe, si dubitatur an quis crimen patnaverit* (praeter homicidium: nam de hoc loquemur in Dubio sequenti)?

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Concina ,e et contin. Tournely t/AX cum Sayro et Habert; ex cap. *Ad audientiam, de homicid.* ubi dicitur: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret.* Ergo in omni materia pars securior sequenda est.

Secunda tamen *sententia* communis et venior negat. Eamque tenent Cabassutius17, Suarez ,a, BonacinaDiana20, Roncaglia M, Palaus22 ; et Salmant.23 cum Coninck, Avila, Machado, Cornejo, Gibalino et Henriquez. — Ratio 1a. Quia odia sunt restringenda, et nemo in dubio est damnandus; ex reg. *Favorabiliores* 125,

Vtriru <11>a<r im.

PfcUw

* Decal., lib. 1, cap. 10, n. 37. — · Dup. 40, sect. 5, n. 12. — · Tr. 29, disp. 6, punct. 3, n. 3. · † Tr. 10, cap. 7, n. 42. · Coninck, disp. 18, dub. 2, n. 20. — · Loc. dt., — · Disp. 40, sect. 6, num. 6. — · Tr. 29, disp. 6, punct. 3, n. 4. — · Loc. cil., n. 42. Gat>. Hnrtad, disp. 1, diffl. 3, num. 10. · Cornejo, qu. 5, disp. 6, dub. 1, quaer. 2. · Cibai., cap. 2, qu. 1, num. 12. — · Decal., lib. 1, cap. 10, n. 42> — * Loc. dt., n. 7. — 11 Loc. cit., n. 13 et seqq. — “ Disp. 7, de Irrcf., qu. 1, punct. 5, num. 2. — “ Qu. 7, cap. 2, qu. 1, resp. 2. — » Loc. dt., num. 44. · Coninck, disp. 18, dub. 2, num. 21. · Cornejo, loc. cit. · Valent., ditp. 7, qu. 19, punct. 2, v. Cat1eruni. Francise. Luro,

Dccurs praevious, part. 1, de Conte., cap. 2, qu. 26, n. 1W, cura n. 1 et 2. — 11 De Irregul., part. 1, cap. 4, concl. 2, v. *Gratis hic*. — “ De Ceniur., dit>. 2, cap. 6, n. 8 et 9. · Sayr., lib. 6, cap. 2, n. 1o. - Habert., de Ord., part. 3, cap. 6, § 1, qu. 3, resp. 2. — · Lib. 6, cap. 20, n. 14. — “ Diip. 40, sect. 6, n. 8 et 13. — « Loc. cil., n. 3. — - Part. 4, tr. 2, resol. 52. — w Loc. cit., quant. 1, reap. 2. — ” Loc. dt., n. 9. — “ Loc. dt., n. 46. · Coninck, loc. cil., n. 22. · part. 7, ditp. 2, dub. 5, concl. 2. · Machado, lib. 1, part. 3, tr. 15, docutn. 3, § 7. · Cornejo, loc. dt, dub. 2. · Gibal., loc. cit., n. 12; cfr. part. 1 Sdent. canon., Lib. 3, cap. 7, 4, coniect. 4. Hrnng., lib. 14, cap. 3 n. 4, lit. i et »eqq

videtur quasdam irregularitates sine jure expresso per doctorum ita opinantium auctoritatem introductis, atque diuturna Ecclesiae consuetudine firmatas fuisse, quae non minus quam aliae censurae vim obtinere debent>,
346. - Sanchez et Suarez, sicut cl cap. *Illud*, hoc dicunt de dubio in genere.

b) Concina hoc satis indicat, dum dicit, *de Censur., diss. 2, cap. 5, n. 9* eligendam esse tutiorem, · quoties dubium probabile est, utrinque solidis rationibus nixum » ; quasi significans aliud esse, si dubium negativum siL

<) Diana, *part. 4, tr. 2, resol. 52*; Avila, *part. 7, disp. 2, dub. 5, concl. 1*; Noya, *tr. 5, qu. 6, § 2, n. 8*; Navarrus, *in cap.* Si quis autem, *de poenit., dist. 7, n. 39 et 40*; Covarruvias, *in clem.* Si furiosus, *part. 1, init., n. 3*; Habert, *de Ordine, part. 3, cap. 6, ^1, qu. 3, resp. 1*, non distinguunt inter dubium negativum et positivum, sed absolute negant aliquem in dubio juris censi irregularem.

347. - Rectius: Sayrus et Habert *apud* Contin. Tournely, *loc. cit., v. Circa.*

ff. de regulis juris, et ex cap. *Cum sunt* 11, eod. tit., in 6°, ubi: *Cum sunt partiunt jura obscura, reo favendum est potius quam actori*. Et idem in cap. un. *Ut ecclesiastica benef. sine diminui, confer.* Non est autem recedendum ab hac regula tam rationi consona, sine textu expresso: qui tantum habetur in dubio homicidii, non vero aliorum criminum. — Ratio 2 Quia (ut diximus supra, // 345) irregularitas non incurritur, nisi in jure exprimatur. In jure autem, solus homicida dicitur censendus esse irregularis in dubio homicidii; non alius delinquens. — Ratio 3 Et potissima est, quia cum hic dubitetur, an id quod currit in materia homicidii, currat etiam in aliis materiis, dubium etiam est juris: at in dubio juris etiam adversarii (ut vidimus) concedunt, non incurri irregularitatem.

Orioni Nec obstant textus allati. — Nam respondetur 1°. cum Navarro b et Suarez b, quod ibi ratio adducta (nempe, quod in dubiis pars tutior eligenda est) non assignatur ut praeceptum necessario et universe observandum; sed ut rationabile motivum decentiae, ob quod maxime convenit dignitati sacrificii, ut sacerdos in dubio homicidii a celebrando absterneat: ne, si forte deinde certo fuisse homicida noscatur, cum scandalo populi inveniat celebrasse. Idque aperte declaratur in cap. *Petitio tua*, eod. iit. *dc homic. volunt.*, ubi: *Cum sit consultius, in hujusmodi*

dubio (scilicet homicidii) *abstinere, quam temere celebrare*. Nota illud *sit consultius*; ergo non est praeceptum. Quis autem neget aliquando decere quod, ex rationabili motivo, per legem positivam prohibeatur aliqua actio per se non illicita? Sed cum ratio illa indecentiae soli homicidio competat, alios casus non comprehendit. — Respondetur 2°. Quod, licet ratio alios etiam casus comprehenderet; in irregularitatibus ex delicto, sicut in omnibus aliis poenis, non est arguendum de uno casu ad alium similem, etiamsi eadem, immo major ratio currat: nisi uterque casus sit in jure expressus. Idque fortius procedit in irregularitatibus, circa quas (ut vidimus n 345) sancitum est, nullas incurri, nisi illas quae in jure expressae sunt. *

Dubatur 3°. *Utrum censendus irregularis, qui dubitat an patrauerit homicidium?* — Adsunt diversae sententiae:

Alii dicunt, hunc esse irregularem tantum in (oro extemo, non autem conscientiae. Ita Innocentius Salas et Henriquez apud Sanchez — Alii ex opposito dicunt, esse irregularem in foro conscientiae, non autem in externo A Ita Hostiensis, Armilla, Tabiena, etc. apud eundem Sanchez *. Sed verius tenendum cum communi, hunc in utroque foro judicandum esse irregularem. Ita Palaus3, Bonacina 4, Roncaglia ·; Sanchez e cum Navarro <, Paludano O et Ledesma ; ac

ioro

* Decal., lib. I, cap. 10, n. 3R. - Hallin., in cap. *Ad audientiam*, de homic. volunt., n. 15. - Arinil., v. /rrr tularitas, n R et 9. - Tabiena, v. /, n. 4.

• Loc. cil., n 39. — • Tr. 29, disp. 6, punct. 3, num. β. — • Diip. 7, qu. I, punct. 5, n. 3. — • Qu. 7, cap 2, qu. 1. reep 2. — • Loc. dt., oem 42.

b) Navarrus in cap. Si quis autem, *de poenit.*, dist. 7, n 35, ita sane dictum istud interpretatur, sed excipit, n. 41, casum homicidii. Et ita etiam Suarez, *disp. 40, sect. 6, n. 9 et 11*.

O Innocentius, in cap. *Ad audientiam*, rfc *homicid.*, i.f, censetur ita tenere, juxta Sanchez, in quantum absolute pronuntiat in dubio dc homicidio neminem reputari irregularem.

d) Salas a Sanchez adducitur quia didi id non videri improbabile; et ita revera habet Salas in *Iar» 2a', tr. 8, sect. 6, n. 70*: «Nec improbabile videtur... post examinationem in dubio facti, hominem non censendum irregularem». Quamvis prius scripserit: «Conveniunt autem omnes in foro interno dubium dc homicidio censendum irregularem, ita ut

a ministerio alLiris abstinere teneatur, quod verum esse videtur... si non sit aliud damnum praeter absterinentiam a ministerio illo».

f) Henriquez, lib. 14, cap. 14, it. 3, Utt. o, utique negat censendum esse irregularem in conscientia; sed, cap. 13, n. 2, de pugnantibus in bello scripserat, ut ipse Sanchez notat: < Si autem dubitat an ipse occiderit aliquem, et probabilius reputet occidisse, absterneat tamquam irregularis ».

f) Auctores isti pro hac sententia allegantur a Sanchez, quatenus duplicem in hoc irregularitatis dubio regulam tradunt; priorem scilicet: ut in dubio nec magister nec judex debet quempiam reputare irregularem; alle-ram vero: unusquisque debet se in dubio reputare irregularem.

*> Navarrus, *Man.*, cap. 27, η. 228; Pa-

Salmant. l cum Cornejo, Avila et Sayro. Et probatur ex cap. *Significasti*, cap. *Ad audientiam* et cap. *penult., de homicid. volunt.*, ubi ratio quae ibi adducitur, nempe, quod in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit.

Circi quoad
dubium

Sed hic notandum 1°. Quod hoc procedit, casu quo aliquis certus est de homicidio (ut supponitur in praefatis textibus), et solum dubitat an ipse sua actione fuerit causa illius. Secus, si dubitet de ipso homicidio, an fuerit secutum vel non; ut valde rationabiliter dicunt Pichler *, Elbel a, Diana 4, Tamburinius 5 et Sporer . — Unde dicit Diana 7 cum Navarro, Menochio et Quaranta, quod si medicus aperuit venam praegnantis ut abortus sequeretur, sed postea non constet de abortu secuto, non est censendus irregularis, neque in foro interno neque externo; quia (ut habetur in leg. /, § *Item illud*, ff. de SC. Silaniano) non proceditur contra aliquem ad poenas, nisi constet de corpore delicti. — Secus vero dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeo efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus; quia tunc praesumptio fit ex communiter contingentibus: ut Navarrus . et Mascardus apud Diana M, ex leg. ult., cap. *De fide lustrum*.

Notandum 2°. Quod in praedictis textibus sancitum est, dubitantem de homici-

dio judicandum esse irregularem, quoad duos dumtaxat effectus, scilicet, *abstinendi a celebratione et quaerendi dispensationem*, ut jura loquuntur.

Ex quo infertur Γ. Hanc sanctionem §» valere tantum pro clericis, non autem pro laicis; cum homicidium magis dedecet statum clericorum quam laicorum. Ita Salmant. 9 et Roncaglia 10. — Infertur 2°. Valere tantum ad praedictos duos effectus: non autem quoad alios, nempe privationem beneficiorum, etc.; ut Sanchez", Suarez 12, Roncaglia 13 et Salmant. u; et Palaus 15 cum Panormitano, Molina, Coninck D, Sayro, Hurtado et Salas. — Infertur 3°. Dubitantem de mutilatione non esse habendum ut irregularem, sicut habendus dubitans de homicidio; quia id tantum de homicidio statutum est: ut Sanchez ', Bonacina II, Roncaglia Salmant. n et Suarez 30; contra Navarrum et Henriquez.

Dubitatur 4°. *An habendus ut irregularis qui abortum commisit, dubitans au fuerit vel non animatus?*

De hoc vide dicta de quinto Praec., n. 15, n. 16, n. 17, n. 18, n. 19, n. 20, n. 21, n. 22, n. 23, n. 24, n. 25, n. 26, n. 27, n. 28, n. 29, n. 30, n. 31, n. 32, n. 33, n. 34, n. 35, n. 36, n. 37, n. 38, n. 39, n. 40, n. 41, n. 42, n. 43, n. 44, n. 45, n. 46, n. 47, n. 48, n. 49, n. 50, n. 51, n. 52, n. 53, n. 54, n. 55, n. 56, n. 57, n. 58, n. 59, n. 60, n. 61, n. 62, n. 63, n. 64, n. 65, n. 66, n. 67, n. 68, n. 69, n. 70, n. 71, n. 72, n. 73, n. 74, n. 75, n. 76, n. 77, n. 78, n. 79, n. 80, n. 81, n. 82, n. 83, n. 84, n. 85, n. 86, n. 87, n. 88, n. 89, n. 90, n. 91, n. 92, n. 93, n. 94, n. 95, n. 96, n. 97, n. 98, n. 99, n. 100, n. 101, n. 102, n. 103, n. 104, n. 105, n. 106, n. 107, n. 108, n. 109, n. 110, n. 111, n. 112, n. 113, n. 114, n. 115, n. 116, n. 117, n. 118, n. 119, n. 120, n. 121, n. 122, n. 123, n. 124, n. 125, n. 126, n. 127, n. 128, n. 129, n. 130, n. 131, n. 132, n. 133, n. 134, n. 135, n. 136, n. 137, n. 138, n. 139, n. 140, n. 141, n. 142, n. 143, n. 144, n. 145, n. 146, n. 147, n. 148, n. 149, n. 150, n. 151, n. 152, n. 153, n. 154, n. 155, n. 156, n. 157, n. 158, n. 159, n. 160, n. 161, n. 162, n. 163, n. 164, n. 165, n. 166, n. 167, n. 168, n. 169, n. 170, n. 171, n. 172, n. 173, n. 174, n. 175, n. 176, n. 177, n. 178, n. 179, n. 180, n. 181, n. 182, n. 183, n. 184, n. 185, n. 186, n. 187, n. 188, n. 189, n. 190, n. 191, n. 192, n. 193, n. 194, n. 195, n. 196, n. 197, n. 198, n. 199, n. 200, n. 201, n. 202, n. 203, n. 204, n. 205, n. 206, n. 207, n. 208, n. 209, n. 210, n. 211, n. 212, n. 213, n. 214, n. 215, n. 216, n. 217, n. 218, n. 219, n. 220, n. 221, n. 222, n. 223, n. 224, n. 225, n. 226, n. 227, n. 228, n. 229, n. 230, n. 231, n. 232, n. 233, n. 234, n. 235, n. 236, n. 237, n. 238, n. 239, n. 240, n. 241, n. 242, n. 243, n. 244, n. 245, n. 246, n. 247, n. 248, n. 249, n. 250, n. 251, n. 252, n. 253, n. 254, n. 255, n. 256, n. 257, n. 258, n. 259, n. 260, n. 261, n. 262, n. 263, n. 264, n. 265, n. 266, n. 267, n. 268, n. 269, n. 270, n. 271, n. 272, n. 273, n. 274, n. 275, n. 276, n. 277, n. 278, n. 279, n. 280, n. 281, n. 282, n. 283, n. 284, n. 285, n. 286, n. 287, n. 288, n. 289, n. 290, n. 291, n. 292, n. 293, n. 294, n. 295, n. 296, n. 297, n. 298, n. 299, n. 300, n. 301, n. 302, n. 303, n. 304, n. 305, n. 306, n. 307, n. 308, n. 309, n. 310, n. 311, n. 312, n. 313, n. 314, n. 315, n. 316, n. 317, n. 318, n. 319, n. 320, n. 321, n. 322, n. 323, n. 324, n. 325, n. 326, n. 327, n. 328, n. 329, n. 330, n. 331, n. 332, n. 333, n. 334, n. 335, n. 336, n. 337, n. 338, n. 339, n. 340, n. 341, n. 342, n. 343, n. 344, n. 345, n. 346, n. 347, n. 348, n. 349, n. 350, n. 351, n. 352, n. 353, n. 354, n. 355, n. 356, n. 357, n. 358, n. 359, n. 360, n. 361, n. 362, n. 363, n. 364, n. 365, n. 366, n. 367, n. 368, n. 369, n. 370, n. 371, n. 372, n. 373, n. 374, n. 375, n. 376, n. 377, n. 378, n. 379, n. 380, n. 381, n. 382, n. 383, n. 384, n. 385, n. 386, n. 387, n. 388, n. 389, n. 390, n. 391, n. 392, n. 393, n. 394, n. 395, n. 396, n. 397, n. 398, n. 399, n. 400, n. 401, n. 402, n. 403, n. 404, n. 405, n. 406, n. 407, n. 408, n. 409, n. 410, n. 411, n. 412, n. 413, n. 414, n. 415, n. 416, n. 417, n. 418, n. 419, n. 420, n. 421, n. 422, n. 423, n. 424, n. 425, n. 426, n. 427, n. 428, n. 429, n. 430, n. 431, n. 432, n. 433, n. 434, n. 435, n. 436, n. 437, n. 438, n. 439, n. 440, n. 441, n. 442, n. 443, n. 444, n. 445, n. 446, n. 447, n. 448, n. 449, n. 450, n. 451, n. 452, n. 453, n. 454, n. 455, n. 456, n. 457, n. 458, n. 459, n. 460, n. 461, n. 462, n. 463, n. 464, n. 465, n. 466, n. 467, n. 468, n. 469, n. 470, n. 471, n. 472, n. 473, n. 474, n. 475, n. 476, n. 477, n. 478, n. 479, n. 480, n. 481, n. 482, n. 483, n. 484, n. 485, n. 486, n. 487, n. 488, n. 489, n. 490, n. 491, n. 492, n. 493, n. 494, n. 495, n. 496, n. 497, n. 498, n. 499, n. 500, n. 501, n. 502, n. 503, n. 504, n. 505, n. 506, n. 507, n. 508, n. 509, n. 510, n. 511, n. 512, n. 513, n. 514, n. 515, n. 516, n. 517, n. 518, n. 519, n. 520, n. 521, n. 522, n. 523, n. 524, n. 525, n. 526, n. 527, n. 528, n. 529, n. 530, n. 531, n. 532, n. 533, n. 534, n. 535, n. 536, n. 537, n. 538, n. 539, n. 540, n. 541, n. 542, n. 543, n. 544, n. 545, n. 546, n. 547, n. 548, n. 549, n. 550, n. 551, n. 552, n. 553, n. 554, n. 555, n. 556, n. 557, n. 558, n. 559, n. 560, n. 561, n. 562, n. 563, n. 564, n. 565, n. 566, n. 567, n. 568, n. 569, n. 570, n. 571, n. 572, n. 573, n. 574, n. 575, n. 576, n. 577, n. 578, n. 579, n. 580, n. 581, n. 582, n. 583, n. 584, n. 585, n. 586, n. 587, n. 588, n. 589, n. 590, n. 591, n. 592, n. 593, n. 594, n. 595, n. 596, n. 597, n. 598, n. 599, n. 600, n. 601, n. 602, n. 603, n. 604, n. 605, n. 606, n. 607, n. 608, n. 609, n. 610, n. 611, n. 612, n. 613, n. 614, n. 615, n. 616, n. 617, n. 618, n. 619, n. 620, n. 621, n. 622, n. 623, n. 624, n. 625, n. 626, n. 627, n. 628, n. 629, n. 630, n. 631, n. 632, n. 633, n. 634, n. 635, n. 636, n. 637, n. 638, n. 639, n. 640, n. 641, n. 642, n. 643, n. 644, n. 645, n. 646, n. 647, n. 648, n. 649, n. 650, n. 651, n. 652, n. 653, n. 654, n. 655, n. 656, n. 657, n. 658, n. 659, n. 660, n. 661, n. 662, n. 663, n. 664, n. 665, n. 666, n. 667, n. 668, n. 669, n. 670, n. 671, n. 672, n. 673, n. 674, n. 675, n. 676, n. 677, n. 678, n. 679, n. 680, n. 681, n. 682, n. 683, n. 684, n. 685, n. 686, n. 687, n. 688, n. 689, n. 690, n. 691, n. 692, n. 693, n. 694, n. 695, n. 696, n. 697, n. 698, n. 699, n. 700, n. 701, n. 702, n. 703, n. 704, n. 705, n. 706, n. 707, n. 708, n. 709, n. 710, n. 711, n. 712, n. 713, n. 714, n. 715, n. 716, n. 717, n. 718, n. 719, n. 720, n. 721, n. 722, n. 723, n. 724, n. 725, n. 726, n. 727, n. 728, n. 729, n. 730, n. 731, n. 732, n. 733, n. 734, n. 735, n. 736, n. 737, n. 738, n. 739, n. 740, n. 741, n. 742, n. 743, n. 744, n. 745, n. 746, n. 747, n. 748, n. 749, n. 750, n. 751, n. 752, n. 753, n. 754, n. 755, n. 756, n. 757, n. 758, n. 759, n. 760, n. 761, n. 762, n. 763, n. 764, n. 765, n. 766, n. 767, n. 768, n. 769, n. 770, n. 771, n. 772, n. 773, n. 774, n. 775, n. 776, n. 777, n. 778, n. 779, n. 780, n. 781, n. 782, n. 783, n. 784, n. 785, n. 786, n. 787, n. 788, n. 789, n. 790, n. 791, n. 792, n. 793, n. 794, n. 795, n. 796, n. 797, n. 798, n. 799, n. 800, n. 801, n. 802, n. 803, n. 804, n. 805, n. 806, n. 807, n. 808, n. 809, n. 810, n. 811, n. 812, n. 813, n. 814, n. 815, n. 816, n. 817, n. 818, n. 819, n. 820, n. 821, n. 822, n. 823, n. 824, n. 825, n. 826, n. 827, n. 828, n. 829, n. 830, n. 831, n. 832, n. 833, n. 834, n. 835, n. 836, n. 837, n. 838, n. 839, n. 840, n. 841, n. 842, n. 843, n. 844, n. 845, n. 846, n. 847, n. 848, n. 849, n. 850, n. 851, n. 852, n. 853, n. 854, n. 855, n. 856, n. 857, n. 858, n. 859, n. 860, n. 861, n. 862, n. 863, n. 864, n. 865, n. 866, n. 867, n. 868, n. 869, n. 870, n. 871, n. 872, n. 873, n. 874, n. 875, n. 876, n. 877, n. 878, n. 879, n. 880, n. 881, n. 882, n. 883, n. 884, n. 885, n. 886, n. 887, n. 888, n. 889, n. 890, n. 891, n. 892, n. 893, n. 894, n. 895, n. 896, n. 897, n. 898, n. 899, n. 900, n. 901, n. 902, n. 903, n. 904, n. 905, n. 906, n. 907, n. 908, n. 909, n. 910, n. 911, n. 912, n. 913, n. 914, n. 915, n. 916, n. 917, n. 918, n. 919, n. 920, n. 921, n. 922, n. 923, n. 924, n. 925, n. 926, n. 927, n. 928, n. 929, n. 930, n. 931, n. 932, n. 933, n. 934, n. 935, n. 936, n. 937, n. 938, n. 939, n. 940, n. 941, n. 942, n. 943, n. 944, n. 945, n. 946, n. 947, n. 948, n. 949, n. 950, n. 951, n. 952, n. 953, n. 954, n. 955, n. 956, n. 957, n. 958, n. 959, n. 960, n. 961, n. 962, n. 963, n. 964, n. 965, n. 966, n. 967, n. 968, n. 969, n. 970, n. 971, n. 972, n. 973, n. 974, n. 975, n. 976, n. 977, n. 978, n. 979, n. 980, n. 981, n. 982, n. 983, n. 984, n. 985, n. 986, n. 987, n. 988, n. 989, n. 990, n. 991, n. 992, n. 993, n. 994, n. 995, n. 996, n. 997, n. 998, n. 999, n. 1000, n. 1001, n. 1002, n. 1003, n. 1004, n. 1005, n. 1006, n. 1007, n. 1008, n. 1009, n. 1010, n. 1011, n. 1012, n. 1013, n. 1014, n. 1015, n. 1016, n. 1017, n. 1018, n. 1019, n. 1020, n. 1021, n. 1022, n. 1023, n. 1024, n. 1025, n. 1026, n. 1027, n. 1028, n. 1029, n. 1030, n. 1031, n. 1032, n. 1033, n. 1034, n. 1035, n. 1036, n. 1037, n. 1038, n. 1039, n. 1040, n. 1041, n. 1042, n. 1043, n. 1044, n. 1045, n. 1046, n. 1047, n. 1048, n. 1049, n. 1050, n. 1051, n. 1052, n. 1053, n. 1054, n. 1055, n. 1056, n. 1057, n. 1058, n. 1059, n. 1060, n. 1061, n. 1062, n. 1063, n. 1064, n. 1065, n. 1066, n. 1067, n. 1068, n. 1069, n. 1070, n. 1071, n. 1072, n. 1073, n. 1074, n. 1075, n. 1076, n. 1077, n. 1078, n. 1079, n. 1080, n. 1081, n. 1082, n. 1083, n. 1084, n. 1085, n. 1086, n. 1087, n. 1088, n. 1089, n. 1090, n. 1091, n. 1092, n. 1093, n. 1094, n. 1095, n. 1096, n. 1097, n. 1098, n. 1099, n. 1100, n. 1101, n. 1102, n. 1103, n. 1104, n. 1105, n. 1106, n. 1107, n. 1108, n. 1109, n. 1110, n. 1111, n. 1112, n. 1113, n. 1114, n. 1115, n. 1116, n. 1117, n. 1118, n. 1119, n. 1120, n. 1121, n. 1122, n. 1123, n. 1124, n. 1125, n. 1126, n. 1127, n. 1128, n. 1129, n. 1130, n. 1131, n. 1132, n. 1133, n. 1134, n. 1135, n. 1136, n. 1137, n. 1138, n. 1139, n. 1140, n. 1141, n. 1142, n. 1143, n. 1144, n. 1145, n. 1146, n. 1147, n. 1148, n. 1149, n. 1150, n. 1151, n. 1152, n. 1153, n. 1154, n. 1155, n. 1156, n. 1157, n. 1158, n. 1159, n. 1160, n. 1161, n. 1162, n. 1163, n. 1164, n. 1165, n. 1166, n. 1167, n. 1168, n. 1169, n. 1170, n. 1171, n. 1172, n. 1173, n. 1174, n. 1175, n. 1176, n. 1177, n. 1178, n. 1179, n. 1180, n. 1181, n. 1182, n. 1183, n. 1184, n. 1185, n. 1186, n. 1187, n. 1188, n. 1189, n. 1190, n. 1191, n. 1192, n. 1193, n. 1194, n. 1195, n. 1196, n. 1197, n. 1198, n. 1199, n. 1200, n. 1201, n. 1202, n. 1203, n. 1204, n. 1205, n. 1206, n. 1207, n. 1208, n. 1209, n. 1210, n. 1211, n. 1212, n. 1213, n. 1214, n. 1215, n. 1216, n. 1217, n. 1218, n. 1219, n. 1220, n. 1221, n. 1222, n. 1223, n. 1224, n. 1225, n. 1226, n. 1227, n. 1228, n. 1229, n. 1230, n. 1231, n. 1232, n. 1233, n. 1234, n. 1235, n. 1236, n. 1237, n. 1238, n. 1239, n. 1240, n. 1241, n. 1242, n. 1243, n. 1244, n. 1245, n. 1246, n. 1247, n. 1248, n. 1249, n. 1250, n. 1251, n. 1252, n. 1253, n. 1254, n. 1255, n. 1256, n. 1257, n. 1258, n. 1259, n. 1260, n. 1261, n. 1262, n. 1263, n. 1264, n. 1265, n. 1266, n. 1267, n. 1268, n. 1269, n. 1270, n. 1271, n. 1272, n. 1273, n. 1274, n. 1275, n. 1276, n. 1277, n. 1278, n. 1279, n. 1280, n. 1281, n. 1282, n. 1283, n. 1284, n. 1285, n. 1286, n. 1287, n. 1288, n. 1289, n. 1290, n. 1291, n. 1292, n. 1293, n. 1294, n. 1295, n. 1296, n. 1297, n. 1298, n. 1299, n. 1300, n. 1301, n. 1302, n. 1303, n. 1304, n. 1305, n. 1306, n. 1307, n. 1308, n. 1309, n. 1310, n. 1311, n. 1312, n. 1313, n. 1314, n. 1315, n. 1316, n. 1317, n. 1318, n. 1319, n. 1320, n. 1321, n. 1322, n. 1323, n. 1324, n. 1325, n. 1326, n. 1327, n. 1328, n. 1329, n. 1330, n. 1331, n. 1332, n. 1333, n. 1334, n. 1335, n. 1336, n. 1337, n. 1338, n. 1339, n. 1340, n. 1341, n. 1342, n. 1343, n. 1344, n. 1345, n. 1346, n. 1347, n. 1348, n. 1349, n. 1350, n. 1351, n. 1352, n. 1353, n. 1354, n. 1355, n. 1356, n. 1357, n. 1358, n. 1359, n. 1360, n. 1361, n. 1362, n. 1363, n. 1364, n. 1365, n. 1366, n. 1367, n. 1368, n. 1369, n. 1370, n. 1371, n. 1372, n. 1373, n. 1374, n. 1375, n. 1376, n. 1377, n. 1378, n. 1379, n. 1380, n. 1381, n. 1382, n. 1383, n. 1384, n. 1385, n. 1386, n. 1387, n. 1388, n. 1389, n. 1390, n. 1391, n. 1392, n. 1393, n. 1394, n. 1395, n. 1396, n. 1397, n. 1398, n. 1399, n. 1400, n. 1401, n. 1402, n. 1403, n. 1404, n. 1405, n. 1406, n. 1407, n. 1408, n. 1409, n. 1410, n. 1411, n. 1412, n. 1413, n. 1414, n. 1415, n. 1416, n. 1417, n. 1418, n. 1419, n. 1420, n. 1421, n. 1422, n. 1423, n. 1424, n. 1425, n. 1426, n. 1427, n. 1428, n. 1429, n. 1430, n. 1431, n. 1432, n. 1433, n. 1434, n. 1435, n. 1436, n. 1437, n. 1438, n. 1439, n. 1440, n. 1441, n. 1442, n. 1443, n. 1444, n. 1445, n. 1446, n. 1447, n. 1448, n. 1449, n. 1450, n. 1451, n. 1452, n. 1453, n. 1454, n. 1455, n. 1456, n. 1457, n. 1458, n. 1459, n. 1460, n. 1461, n. 1462, n. 1463, n. 1464, n. 1465, n. 1466, n. 1467, n. 1468, n. 1469, n. 1470, n. 1471, n. 1472, n. 1473, n. 1474, n. 1475, n. 1476, n. 1477, n. 1478, n. 1479, n. 1480, n. 1481, n. 1482, n. 1483, n. 1484, n. 1485, n. 1486, n. 1487, n. 1488, n. 1489, n. 1490, n. 1491, n. 1492, n. 1493, n. 1494, n. 1495, n. 1496, n. 1497, n. 1498, n. 1499, n. 1500, n. 1501, n. 1502, n. 1503, n. 1504, n. 1505, n. 1506, n. 1507, n. 1508, n. 1509, n. 1510, n. 1511, n. 1512, n. 1513, n. 1514, n. 1515, n. 1516, n. 1517, n. 1518, n. 1519, n. 1520, n. 1521, n. 1522, n. 1523, n. 1524, n. 1525, n. 1526, n. 1527, n. 1528, n. 1529, n. 1530, n. 1531, n. 1532, n. 1533, n. 1534, n. 1535, n. 1536, n. 1537, n. 1538, n. 1539, n. 1540, n. 1541, n. 1542, n. 1543, n. 1544, n. 1545, n. 1546, n. 1547, n. 1548, n. 1549, n. 1550, n. 1551, n. 1552, n. 1553, n. 1554, n. 1555, n. 1556, n. 1557, n. 1558, n. 1559, n. 1560, n.

octogesimo die, masculinam vero quadra-
gesimo; ut tradunt S. Thomas * cum Al-
berto Magno, et alii. Idque confirmatur
ex dictis supra, *Dubit. 3.*

348. - « Resp. 11°. Ut incurratur irre-
gularitas ex delicto, requiritur actus
« externus consummatus, et mortalis; ul
• habet communis, contra Cajetanum
« — Ratio, quia est gravis poena, et dif-
ficuller relaxatur ».

Ideo ad hanc irregularitatem incur-
rendam :

Requiritur: 1°. *Peccatum mortale.* —
Ex quo infertur, quod si quis excusatur
a mortali ex aliqua circumstantia, excu-
satur etiam ab irregularitate; ut docent
Sanchez¹, Suarez², Contin. Tournely³,
Concina⁴, Escobar⁵; et Salmant. cum
Coninck, Diana et aliis passim: ex *cap. 5*
de poenis, in 6°, ubi dicitur poena gravis-
sima non esse infligenda pro levi culpa.
— Infertur praeterea, quod praeceptum
obligans sub poena irregularitatis, intel-
ligitur etiam obligare sub mortali. Sua-
rez, Palaus, Coninck b) et Salmant.¹

Requiritur 2°. *Actus exterior.* — Quando
autem in aliqua bulla aut canone conce-
ditur dispensare in irregularitate mentali,

intelligitur revera, quando irregularitas
est occulta. Palaus, Coninck, Covarru-
vias, Avila, etc. communiter, cum Sal-
mant. .

Requiritur 3°. *Actus exterior cousant-*
matus: ut Contin. Tournely >; et Sal-
mant.¹⁰ cum Soto, PelBzzario, Gibalino.
— Vide dicta *de Censur., n. 36.*

349. - Sed quaeritur Ie. *Au incurratur*
irregularitas ob crimen externum et con-
summatum, sed prorsus occultum, ita ut
*a solo delinquente notitia haberi possit*⁹
— Adsunt tres sententiae:

Prima universe negat, et hanc te-
nent Rodriguez Mendo b>, Castro,
Bruno etc. apud Diana — Quia (ut
ajunt) non datur irregularitas, nisi in jure
sit expressa: in jure autem nullibi fit men-
tio de irregularitate ob crimen omnino
occultum.

Secunda sententia, quam tenent Le-
desma, Corduba d>t Henriquez >, etc. apud
Salmant. II, excipii tantum homicidium.
— Quia tantum in crimine homicidii irre-
gularitas inducta est, non solum propter
intrinsicam indecentiam, ne sacerdos offe-
rens vice Christi, Agni mansueti, post

> Actus

ob .runen
b ^ dñiet
^ “,7
ultB

AUH»c«rri

• *De Matr.* lib. 5. diep. 32. num. 29. — • *Di»p* 40,
wct. 3, A num. 17. — ■ *Dr Irrecul.*, part. 1, cap. 2. qu. 3,
resp. 2. — • *De Censur.* dus. 2, cap. 5, n. B. — 1 *Lib.* 53.
n. 9) et seqq. • • *Tr* 10, cap. 7. n. 12. • *Couine**, disp. 18.
dub. 2, n. 13. - *Diana*, part. 2, tr. 16, re»ol 18 et part. 3,
tr. 6, reaol. 51. — *Suar.*, de Legib., lib 4, cap. 19, n. 19. •
Palaus, tr. 3, disp. 1, punct. 15, n. 4. - **Loc. dt.*, n. 12.
— *Palaus*, tr. 29, disp. 6, punct. 3, n. 1. *Couinck*, loc. dt-
n. II. - *Covar.*, in clem. *Si furiosus*, part I, init., n. 4. •

Avila, puri. 7, diip. 2, dob. I, eoad. I, v. *Sed rouira* .
• *Loc. dt.*, nam 13» — • *Loc. cil* , pt. 2. n *Loc. ut.*
num. 13 • *Scius*, de JaU. et Jure. lib. 5, qu J, Art.
Prilla., tr. 7, op. 5, a. 8 et 9.» *Gibal.*, cjp. 2. qa 2. n 2
et 4. — *Alphcns. de Castro*, de Lege poenali, lib. 2. aip 15,
v. *Tertia principal. conclusio.*— 11 Part 12, i I. Ke»ol
anted! 6, v. *Secundum dubium.* — *Marii Lede,ma.*
2- 4I, qu. 26, Art. 3. \$ de IrregulAr., fol. 367. • • *Loc. cit.*,
num. 15.

k) S. Thomas, *in 3, dist 3, qu. 5, art. 2, corp*, negat maris conceptionem perfici usque ad quadragesimum diem, foeminae autem usque ad nonagesimum. Apud B. Albertum Magnum sententiam istam reperire nequivi. Celerum quid sentiendum sil de hac opinione, vide nol. *n ad lib. 3, n. 394.*

348. -<UCajctanus,Siim. v. *Irregularitas*, subobsuro hoc modo loquitur: •Irregularitatem non solum a laids incurri quandoque sine peccato (ut cum judex occidit malcficcm), verum cum clericus etiam male operando incurrit irregularitatem, non propterca peccat mortaliter, ita quod actus aliquis habens annexam irregularitatem non induit peccatum mortale».

*) Coninck, *loc. cit., n. 11*, id forte significat, ubi negat Pontificem posse irregularitatem mere poenalem pro veniali imponere.

349. - a) Rodriguez. *Quaesi. regal., tom. 1, qu. 24, art. 11*, sententiam hanc negativam ut probabilem habet, loquens de irregularitate ex homicidio.

Mendo, *in Bull. Cruciat., disp. 37, cap. 6, n. 70*, censetur a Diana habere hanc opinionem ut probabilem, dum contrariam communiorem et verio rem tantum appellat.

• Bruno Chassaing, *Privileg. regular., tr. 5, cap. 4, propos. I, v. Verum non levis*, loquens de homicidio, hanc sententiam vocat mullum probabilem, sed « contraria, addit, est communior et probabilior . Et ita etiam a Diana allegatur.

§ Corduba, *Quaestionar., lib. 1, qu 35*, non solum homicidium, sed et alia scelera excipit, quidquid dicant Salmant.

Henriquez, *lib. 14, cap. 3, n. 2, lit. u et q*, concordat utique, sed casu quo irregu-

.U lücur-
rtfttia ff
repUt lu-
it® ci de-
kl- rrqoi-
ritui

1- Ptcca
rsa scriu
k

i- Äitu
uttnrat

homicidium ministret in altari. Item quia, respectu ad homicidium, in Tridentino l dicitur: *Qui per industriam occiderit proximum suum...*, *ab altari avelli [debet]*, etc. Ergo quicumque occidit ex industria, etsi occulte, jam fit irregularis.

Tertia sententia verior, quam tenent Palaus¹, Diana⁸; et Salmant.⁴ cum Covarruvias, Avila, Coninck et Pellizzario, universe affirmat, non solum quoad homicidium (propter rationes mox allatas), sed etiam quoad alia crimina /Λ — Ratio, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat: modo suae jurisdictioni subjaceant, nempe si sint externata, licet nulli alii patefacta; prout imposuit excommunicationem haeresi omnino occultae (ut dictum est *n. 305*). — Quod autem de facto irregularitatem imposuerit delictis quomodocumque occultis, patet ex cap *Liceat 6, de reform., Trid. sess. 24*, ubi concilium, facultatem praebens episcopis absolvendi ab irregularitatibus et censuris occultis, nominat sub unico vocabulo *occultis* haeresim, homicidium et alia crimina. Ergo, sicut propter haeresim omnino occultam jam incurritur excommunicatio, et propter homicidium

omnino occultum irregularitas; ita etiam propter alia crimina occulta, irregularitas incurritur.

An autem irregularitas proveniens ex homicidio prorsus occulto possit dispensari ab episcopo? — Vide infra *n. 392*, ubi id negabimus.

350. - Quaeritur 2°. *Au, ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiratur scientia legis Ecclesiae prohibentis?*

Prima sententia universe negat, dicens, sufficere solam cognitionem peccati commissi. Ita Suarez ⁶, Holzmann [·]; et

Azor ac Felinus apud Sanchez T. — Ratio: tum quia lex humana intendit punire non solum transgressionem sui praecepti, sed etiam legis divinae; tum quia qui vult antecedens, vult etiam consequens; unde qui vult peccatum, vult etiam poenam peccati.

Secunda vero sententia communissima et probabilior affirmat. Et hanc tenent S. Antoninus⁸, Bonacina®, Palaus¹⁰, Navarrus ¹¹ cum Cajetano ^{a\} Silvestro ^{b'} et Angelo; Sanchez ^J cum Innocentio Abbate ^{d)}, Hostiensi, Manuele Vivaldo ^{f)}, etc.; Salmant. ¹³ cum Cornejo et Leandro; ac Bossius ¹⁴ cum Panormitano ^{d\} Henrico, Tabiena^O, Villalobos,

¹ SeM. 14, de reform. cap. 7. — Tract. 29. di

punct. 1, n. 13 cum n. 7. — » Tr. 2, di»p. I, punct. 17, num. 2. — 11 Man., cap. 23, n. 47, 1. f. - An^cl., v. Unorantia, n. 4 et v. Excommunicatio VII, cu. ult., n. 3.— · De Matr., Hb. 9. di

laritas est primaria poena culpae, secus vero si proveniat ex violatione prioris poenae.

f) Quibus scilicet per se annexa est irregularitas, et non solum ratione enormitatis, vel notorietatis, ut explicant Salmant., Covarruvias, Avila et Coninck.

350. - a) Cajetanus, *in Iaf" 2a'*, qu. 76, art. 3, v. *Ad hoc dicitur*, non satis accurate citatur a Navarro; nam si consentit de excommunicatione, addit tamen: < Secus autem forte esset de irregularitate, si fuisset annexa, quia sequitur factum et non requirit culpam ».

bl Silvester, v. Ignorantia, *n. 16*, cum Cajetano consentit

< *l* Innocentius, *in cap. 1, de excessib. praelat.. n. 3*, non dicit hoc de irregularitate, nec citatur a Sanchez pro praesenti casu.

d) Abbas Panormitanus, *in cap. A nobis 21, de sent, excom., n. 9*, de poenis in genere

loquens, ait opinionem istam aequiorem esse, licet contrariam putet in rigore veriore. Sed *in cap. Pastoralis 53, dc appellat., § Verum, n. 15*, quod citatur etiam a Sanchez, scribit: «Quaedam sunt quae non concernunt poenam contemptus, ut est irregularitas; et ista non afficiunt excommunicatum, quia non contempsit, et per consequens non est puniendus poena contemptus».

f) Emmanuel Rodriguez non satis recte citatur a Sanchez; loquitur enim de eo qui ignorat *poenam* legis, in *Sum., part. 1, cap. 194, n. 3*.

f) Vivaldus, *Candelab. aur., part. 2, tit de Suspens, n. 209* (edit. 1590: *part. 2, de Susp., n. 179*) de suspensione tractat, non de irregularitate.

Tabiena, v. Excommunicatio VII, *n. 2*, hoc de omnibus censuris docet.

et Reginaldo. — Et probatur Γ Ex can. *Proposuiſti*, *diſt.* 82, ubi Innocentius I declaravit, quosdam clericos incontinentes non eſſe deponendos, juxta conſtitutionem Siricii Papae, eo quod eam ignorabant: et tamen eorum incontinentia erat quidem contra legem naturalem. — Probatur 2° Ratione. Quia, cum lex eccleſiaſtica imponit poenam ſuper crimine a lege divina vetito, novum juſ condit; qui autem peccat contra legem divinam, ignorans invincibiliter eccleſiaſticam, peccat utique contra illam, non vero contra hanc; ergo incurrere debet quidem poenam divinae legis, non autem humanae (juxta dicta *Lib. VI, n. 1072*).

Idem dicendum putant Palaus¹, Viva²; et Salmant.³ cum Corngjo, Leandro et Machado⁴ de eo qui committit homicidium, ignorando legem Eccleſiae illud vetantem, vel in rixa ad legem non advertendo. Hunc enim dicunt excuſari ab irregularitate, cum eam non incurrat, neque ob delictum, neque ob defectum. Non ob delictum; quia non peccat contra legem Eccleſiae quam ignorat, vel ad quam non advertit (juxta ſententiam mox ſupra probatam). Neque ob defectum; quia irregularitatem ex defectu ſolum incurrunt ii qui ad occaſionem concurrunt ut miniſtri neceſſarii ad cauſae cognitionem, vel executionem poenae; ut probabiliter alibi dicunt Palaus⁴, Diana⁵;

et Salmant.⁶ cum Vasquez⁷, Hurtado, Pellizzario et Turriano. — Attamen do- cent incurrere Suarez⁸, Bossius⁹ et Diana¹⁰ cum Merolla et Mercero¹¹. Nam ideo impoſita eſt irregularitas homicidio, quia eſt actio lenitati contraria, quae valde dedecet altaris miniſtrum. Unde talis homicida non proprie ratione delicti aut defectus irregularitatem incurrit; ſed ratione indecentiae, propter quam ab altari eſt repellendus, juxta id quod dicitur in Tridentino¹², ubi: *Cum etiam qui per induſtriam occiderit proximum ſuum et per inſidias, ab altari avelli debeat*.

Haec ſecunda ſententia videtur valde probābilis, et tenenda. — Sed pnmam non audeo reprobare; cum hujusmodi irregularitas, in caſu praefato, non habeatur omnino expreſſa in jure.

351. — Quaeritur 3°. *An, ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur etiam ſcientia poenae, id eſt irregularitatis?*

Prima ſententia negat, et hanc tenent Suarez¹³, Laymann¹⁴, Croix¹⁵, Contin. Tournely¹⁶, Anaclctus¹⁷, Elbell¹⁸; Holmann¹⁹ cum Cardenas²⁰ et Pichler; item Sotus, Pontius, Molina, Vasquez, Azor, Salas, Reginaldus, Filliuccius, etc. apud Bossium²¹. — Ratio, quia irregularitas non eſt poena medicinalis ad cavenda crimina in futurum: ſed vel eſt inhabilitas; vel poena mere punitiva, propter maculam

a h i noo

Jodiaam
S DoctonvJulumka.
iv^da
poena<Ain diront
He ttlere
ffUffldf ho-
eiddio.

¹ FfCirt., Hb. 31, num. 7«8., cfr. Hb. 30, tr. 3, num. 15. — ² Tr. 39, di«p. 6, punct. 6, num. 1. — ³ De Cen«ur., qu. 8, art. 2, n. 4 et 5. — ⁴ Tr. 10, cap. 7, n. 51. ⁵ Correr/o, ditp. b, dub. 3, concl. 3. ⁶ de Irrecq., tr. 1, ditp. 4, qu. 4. — ⁷ Loc. cit., punct. § 3, num. 7. — ⁸ Part. 3, tr. 5, reſol. 80, v. f. — ⁹ Tr. 10, CAp. 9, num. 8. ¹⁰ Hurt., de Irregul., ditp. 2, diff. II, num. 39 et 40. ¹¹ Pelli», tr. 7, cap. 5, num. 170 et 173. ¹² Turnon., lib. 9, ditp. 67, dub. 1, in princ. — ¹³ De Centnr. ditp. 40, cct. 5, n. 10. Mr-
rp/., ditp. I, cap. 2, n. 40. — ¹⁴ Sen. 14, de reform., cap. 7. ¹⁵ Loc. dt., n. 9. — ¹⁶ Lib. 1, tr. 5, «p. 5, n. 8. — ¹⁷ Lib. 7,

n. 4«2. — ¹⁸ De Irrtgn p«. I. cap. 4, concl. 1. — ¹⁹ Id esi
KrtuHn^r, addit, ad Anaclct. Reiftecsue1. tr. 13, de Cea-
«or.. diU. 3. po n. 23, addit. 5. — ²⁰ De Irrec-, confer. 5.
n. 161. — ²¹ De Poenis eccl., n. 311. — ²² PuMUr, lib. 5, ut. 37,
n. 25. — ²³ Sotus (a Botsio non dt.) in 4, diſt. 22, qa. I art. 2.
v. f. — ²⁴ Pontius, de Matr., Hb. 10, cap. 6, n. 12. ²⁵ Soltua, de
Juti. et Jure, tr. 5, diap. 71, n. 9. ²⁶ IUsq., de Excom., dub. 16,
v. Contrariam. ²⁷ Xaor, pari. 1, Hb. I. cap. 15, qu. 6. ²⁸ Sa/as, de Legib., diap. 15, aect. 9, nam. 113. ²⁹ Pr^in.
lib. 30, tr. X num. 15. ³⁰ Ful., tr. II, cap. 8, a num. 257. ³¹ De Effeci. M.urim., cap. 5, n. 168.

Machado, *lib. 1, part. 3, tr. 15, docum. 3, n. 3*, non ſatis recte citatur a Salmant.; hoc enim dicit de homicidio culpabili, commiſſo cum ignorantia irregularitatis ipſius, ſeu cum ignorantia poenae.

O Vasquez ita¹ ſentiebat » ait Turrianus, ex quo Diana allegationem mutuatus eſt; vel expreſſius, ut ait Hurtado: « Quod mihi interroganti reſpondit Vasquez ».

J) Bossius, *loc. cit., cap. 5, n. 174*, Diana, *part. 4, tr. 2, reſol. 85*, hoc dicunt de igno-

rante poenam irregularitatis eſſe delicto annexam

>> Merccrus ita citatur a Diana: « Vide etiam² Mercerum, qui revera, *qu. 66, art. 9, v. Notandum* haec tantum ſcribit: « Incurri irregularitatem, ubi eſt ignorantia juris divini, ut ſupponitur in caſu de homicidio ».

351. — Cardenas, *diſp. 75, n. 37*, hanc ſententiam tenet de irregularitate quae eſt ex homicidio, propter ſpecialem indecentiae rationem.

culpaе, ob quam Ecclesia reddit delinquentem inhabilem ad altaris ministerium. Unde sufficit, quod talis poena sit imposita a lege actui vetito, quem reus jam scienter et culpabiliter committit, licet ignorans poenam. — Praeterea, qui vult causam, id est peccatum, debet subiacere etiam effectui, scilicet poenae, quamvis ignoratae. — Haec sententia est quidem valde probabilis.

Prohabiti-
«r
Secunda vero sententia affirmans, satis etiam probabilis videtur. Et hanc tenent Navarrusl, § Sylvester Sanchez', Palaus <>, Roncaglia <); Tamburinus § Diana d>; Bossius cum Coninck* Sayro, Duardo, Felino'J, etc.; item Cornejo/-Rodriguez, Portellus et Leander, apud Salmant.8 (qui vocant aequе probabilem, ac primam). Et etiam probabilem censent Suarez & et Renzi § — Ratio, quia irregularitas ex delicto censetur vera poena, imposita in vindictam criminis. Licet autem non requiratur scientia poenae, ut ipsa incurratur quando poena est ordinaria, et talis, ut ex natura ipsius criminis aliquo modo praevideri possit (cum ipsum lumen naturale dictet, malum juxta

suam naturam esse puniendum); requiritur tamen scientia poenae, quando illa est extraordinaria et exorbitans, ita ut, secundum rei naturam, ne in confuso quidem possit praevideri; et hujusmodi utique est poena irregularitatis. — Nec obstat dicere, quod volens peccatum debet sustinere poenam. Nam respondetur cum Navarro'- quod, esto ad poenam incurrendam non requiratur consensus in poenam, tamen requiritur consensus in causam poenae. Et ut quis consentiat in causam poenae, docet D. Thomas'- non sufficere consensum in actum peccaminosum, qui jam est causa poenae; sed peccantem debere scire talem actum esse causam poenae.

352. - Quatuor autem modis tollitur irregularitas:

Г. Per *cessationem causae*, si irregularitas sit ex defectu, v. gr. aetatis, ignorantiae, paupertatis, etc. — Suarez *, Laymann ·, Contin. Tournely e, Roncaglia7; et Salmant. 8 cum Sayro, etc.

Notandum autem, quod cum quis est irregularis ob *infamiam*, si infamia est *popularis*, tollitur per emendationem, ex

Impur.
Ut loquor
P<r («m
IlOttCClt.
Ut

· Man ·, cap. 23. num. <7, l. f. — » De Matr., Hb. 9. dlip 32, n. 21. - Sayr., de Censor., hb.], cap. 18, n. 37. · Duard., in Bull. Coenae, Hb. t, cap. 3, qu. 5, n. 30 cl 31. · ΛΑΛ-ι<., Sum., part. 1, cap. l'M. num 3. · Portel., Dubia regularia, v. ignorantia, n. 23. - Ltand., tr. 1, di>p. 4.

qu. 5. · ■ Tr. 10, cap. 7, n. 53 et »eqq. — < Dt»p. 41, »ect, 1, n. 6, v. Tertio.— * Lib. I, tr. 5, part. 5, cap. 4, n. 10. — · De Irregul., part. 3, cap. ult. — ' Tr. 4, qu. 7, cap. 2, qu. 3, reap. 1. · Tr. 10, cap. 7, num. 56. · Sayr., lib. 7, cap. 14, n. 23.

b) Sylvester, v. Ignorantia, n. 14, priorem sententiam tenet.

& Palaus, tr. 2, disp. 1, punct. 17, n. 6 et tr. 29, disp. 6, punct 6, n.3; Roncaglia, tr 4, qu 7, cap.2,qu. 2, resp. 2; Coninck. disp 18, dub. 4, n 31, probabilem existimant hanc secundam opinionem.

d) Tamburinius, lib. 10, tr. 4, de Irrcg., cap. 4, § 5, n. 5, adducit opinionem quae negat incurri irregularitatem, una excepta scilicet, quae ex homicidio est; n. 9, opinionem quae affirmat omnes incurri, nulla excepta. Et, n. 13, utramque probabilem esse judicat. Diana, part. 4, tr. 2, resol. 85; Bossius, de Eflcct. Matrim., cap. 5, n. 173 et 174, negant incurri irregularitatem quae ex mero delicto esi, (ut ponitur in quaesito a S. Alphonso), ideo que excipiunt eam quae ex homicidio provenit.

r* Felinus, a Bossio citatus ex Covarruvia, tenet contrarium; scribit enim, in cap. 2, de Constitué, n. 6: · Statutum prohibens factum damnatum jure, et addens poenam, non ligat probabiliter ignorantem respectu poenae... Non obstat quod dans operam rei

illicitae punitur de casu subsecuto, et sic ultra intentionem: quia verum est ubi sufficit culpa, puta pro irregularitate..., secus ubi requiritur dolus,... vel secus ubi agitur de alia poena quam irregularitate ·.

f) Cornejo, disp. 6, dub. 3, concl. 2, sententiam hanc tenet de irregularitatibus, quae sunt verae censurae, ut notant Salmant.; nam in sententia hujus auctoris, initio dubii, quaedam irregularitates sunt censurae, quaedam sum purae poenae in vindictam delicti vel inhabilitates ob aliquas indecentias inculpabiles.

r) Suarez, loc. cit., n. 9, non loquitur de probabilitate hujus sententiae, imo eam videtur negare, dicens in materia irregularitatis cessare rationem qua dixerat, disp. 4, sect. 9, n. 10, ignorantiam invincibilem excusare a censura proprie dicta.

*. Quin etiam Renzi, de Ccnsur., tr. 4, cap. 2, sect. 1, qu. 7, simpliciter hanc tenet opinionem.

^Scu melius Navarrus, Man., cap. 27, η. 214, ex D. Thoma, 2a 2ar, qu. 64, art. 8.

can. 4, dist. 56 et eau, 18, dist. 50. Si est infamia *facti*, tollitur per mutationem loci. Contin. Tournely ¶et Roncaglia.¶ — Si vero infamia est *juris*, scilicet per sententiam judicis, tunc ad eam tollendam omnino requiritur dispensatio.

2°. Per *baptismum*, si irregularitas sit ex delicto; qui enim homicidium patravit ante baptismum, post illum non manet irregularis ·Λ — Salmant.⁸ cum Coninck, Sayro, etc.

3°. Per *dispensationem*: de qua *num. sequenti*.

4°. Per *professionem* religiosam: de qua infra, *n. 354 et 355*.

353. · « Resp. 11Γ. Irregularitas non « tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili forma: *Dis·penso tecum in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam incurristi*. Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idque possit, omnes « tollit: sin minus, eam tantum tollit, « quam potest et vult. Etsi vero haec dispensatio ad Pontificem spectet, ex jure « tamen novo Tridentini, ubi est receptum, potest episcopus dispensare in « irregularitatibus provenientibus ex delicto, et non deducto ad forum conten-

« tiosum; nisi tamen sit homicidium, di-
• recte et in se volitum — Bonacina⁴*ex
« Tridentino Suarez, Sanchez, Filliuc·
« cius, etc. Laymann.⁴ ».

Hic notandum 1°. Quod si dispensaretur a Papa super aliqua irregularitate sine justa causa, dispensatio erit valida (quamvis non licita). Si vero dispensaretur ab inferiore erit et amplius nulla. — Salmant.

.Notandum 2e. Si quis plures irregularitates contraxerit ejusdem speciei (puta, si pluries ministrarit cum censura), sufficit tunc ad obtinendam dispensationem, si dicat, pluries in illas incidisse. Ita Suarez Palaus·; et Salmant· cum Coninck <>. — Immo Sanchez; et Navarrus. Henriquez ac Avila apud Salmant 10, docent sufficere, si dicat tantum, se irregularem esse ob talem culpam

Notandum 3°. Quod praelatus, si admittat quemdam ad Ordinem vel beneficium, quem scit irregularem, censetur cum eo dispensare[^]. — Bonacina 11; ac Salmant¹⁴ cum Henriquez et Avila.

354. - « Praeterea, irregularitas ex « defectu natalium tolli etiam potest per « professionem in religione approbata: sed « quoad ordines tantum, non quoad prae-

Ditpe-MA'
ttoconcewa
une Jotta
C4GWL

Qnid. «
qun pluriel
incurrent
irreguiin·

Ditpemx
t>o implici-
ta.

IrregaU-
ritas ex de-
fecte nau-
11 um qao-
modo tolla-
tur per pro-
iriMentoe.

1 De Irreg., part. 2, cap. 6, v. f., v. Circa 2* * dico. — · Tr. 4, qu. 7. cap. 2, qu. 3. rcip. 1. — · Tr. 10, cap. 7, num 57. - Coninck, di*p. 18 dub. 14, n. 109. · Sayr., lib. 7, cap. 13, n. 2. — · Di»p. 7, de Irreg., qu. 5, punct. 1. n. 3; c(r. qu. 4. punct. 8. η. 1 et 2 et punct. ult., n. 2. · * Sca*. 24 dc reform , cap. 6 Lierai Suar., di*p. 4], tect. 2, n 6, cfr dhp. 41, sect 1, n 5. - Sanch., Decal., hb. 2, cap. 11. n. 2. · r»l/, tr. 20. cap. 10. qu. 6. a n. 267; dr. cap. 1, n. 5. —

· Lib. 1 tr. 5, part. 5, αψ 9. η. 4; c&r. Lib 3. tr. 3. part. 3. cap 4. η. 1. · Tr. 10, cap. 7, n. 60. — · Tr.29. diip. 6, punct. 7, n. lu · Loc. cit., n 61. — SancM., dc Matr., lib. 8 di»p 24 num. 7. — Xavar., Coniil. 3, de raptor, num. 6. · Henriq., lib. 12, pap. 10. η. X · Avila. part 7. disp. 10, dob b. · Loc. cit. — » Di·?. 7. De Irreg., qu. 5. punct. 1, num 9. - » Loc. cit., n 61. · Henriquri, lib. 14. cap 17, n. 4. - Avila, loc. cit, dab. 6, v. Tertio.

352. - ¶ Improperie scilicet tollitur per baptismum, ut notant Salmant. et Coninck, quatenus scilicet requiritur ut delictum subsequatur baptismum, ad effectum inducendi irregularitatem, etiam ex homicidio.

353. - Λ Tridentinum excipii irregularitatem quae est · ex homicidio voluntario · : quod juxta Suarez, Bonacina, Filliuccium et Laymann requirit voluntatem expressam et directam sive occidendi sive saltem ponendi actionem ex qua moraliter et per se mors sequatur Sanchez, loc. cit., non distinguit voluntarium directum ab indirecto.

Suarez, disp 44, sect. 3, n. 28, dicit solum: · Qui duplex homicidium committit, duas irregularitates incurrit».

Coninck ita protecto docet, disp. 18, n. 112, sed excipit irregularitatem ex homi-

cidio; qui enim plures homines occidit, inquit, videtur plures irregularitates incurrere.

¶) Auctores citati a Salmant., loquuntur solum de irregularitate quam contrahit excommunicatus qui celebrat in excommunicatione. Navarrus addit celebrationem ab illo qui illegitimitate vel alia irregularitate innodatur, et etiam celebrationem in irregularitate ob raptum pluries facium ejusdem personae. Noto tamen Avitam, licet exemplum de sola violatione censurae afferat, principium illud generale propomre · Quando delicta non sunt diversa, sed unum pluries repetitum, v g. si pluries celebravit excommunicatus, sufficit dicere, se esse irregularem, quia celebravit excommunicatus».

r Si intentionem habeat dispensandi, uti addunt Bonacina, Henriquez, Avila.

• laturas (*cap. 1 de filiis presbyter.*). Bonacina Layn.ann * Suarez, Sanchez ■ Suarez 4, Holzmann 5 et Contin. Tournely4; ex concessione Gregorii XIV Clementis VIII et Pauli V] — « contra Villalobos, qui apud Diana 7 « dicit, tolli quoad omnia solita gubernari « per fratres illius ordinis, ut prioratus, « praeposituras, rectoratus, et caetera mu- < nia. — Circa quae, praelatos saltem < posse cum iis dispensare, in capitulo « tamen generali vel provinciali, notat « Diana · ex Barbosa ». [Et ita etiam Palaus b>; et Holzmann. · cum Sayro.J b>.

Notant autem Bonacina 10 ; et Contin. Tournely 11 cum Sayro, quod dispensatio ad dignitates non intelligitur ad episcopatum. — Quod autem dicit Sotus c>, scilicet, per professionem religiosam tolli omnes irregularitates, id communius negant auctores apud Salmant. u.

· 17, de Irregul. qu. 5. punct. 2. n. 2 et » cqq. — Lib. 1, tr. 5. part. 5, cap. 9, n. 6. — Soar., ditp. 50, sect. 5, n. 12 et 13. — Sanch., Decal., lib. 5, cap. 5, n. 9 et 16. — Less., de JotL, lib. 2, cap. 41. dub. 0, n. 73. — · De Matr., lib. 7. ditp. 86. n. 4. — 1 Ditp. 41. sect. 1, n. 3. — · De Poenitent., n. 323, v. *Per professionem* — · De Irregul., part. 2, cap. 1, v. *Quaeres quae madis* — *VI Hal.*, part. 1, tr. 13, diff. 60, n. 10. · Part. 4, tr. 2, retcl. 65. — · Loc. cit. · *Barb.*, de Jure eccl., lib. 1, cap. 42, n. 200. — · De Poenitent., num. 323, v. *Per professionem*. — H Disp. 7, de Irregul. qu. 2, punct. 3, n. 14. — » Loc. cit., cap. 1, i f.,

< Unde resolves:

« Γ. Solus Papa, et qui ab eo accepit « privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

< 2°. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat « speciale privilegium a Papa ».

355. — Praelati autem regulares, ut dicunt Salmant. 18 cum Bauny, Candido et aliis; ac Sporer 14 cum Herincx, ex privilegio S. Pii V, in bulla 13 (relato in extensum a Salmant. 6) et ex alio Gregorii XIII (allato ab iisdem) "4 possunt dispensare cum suis subditis in omni irregularitate occulta, in qua possunt episcopi cum suis. Et, etiamsi irregularitas proveniat ex bigamia, et homicidio adhuc voluntario b>, modo non sit notorium; ut ait Palaus ,e, ex privilegio Martini V (relato apud Rodriguez); et Sporer 17 cum Portello. Qui tamen ait cum eodem Rodriguez, id intelligi tantum de dispensa-

n. 7. - Seyr., lib. 6, op. II, n. » . - Tr. 10, cap. 7. n. M. u Loc. cit. n. 63. · *Bauny*, Theol. mor., part. 2, tr. II. num. 50, § *Dico 4* et seqq. - *Candid.*, disquis. 24, art. 59, duh. 3. — u Suppl. Decal., cap. 3, n. 167. · *Herincx*. de Censur., disp. 6. qu. 7, n. 194. — S. *Pius V*, bull *Romani Pontificis*, de die 21 Julii 1571, § 3, in Bullar. Rodrifer. bulla 13; in Bullar. Mainardi, bulla 166. · u Tract. 10, cap. 2, n. 71. - M Tr. 29, ditp. 6. punct. 7. n. 2. — *Rodri* Quacst. repH., tom. 1, qu. 24, art. 12,— · Loc. cit., n. 167. I *Portet.*, Dubia repH., v. *Dispensare*, num. 8. — *Rodri* loc. cit., art. 16.

354. Gregorius XIV, Clemens VIII et Paulus V, a Contin. Tournely, § *Quod dixi*, adducuntur non pro hoc asserto, sed pro privilegio, quod praelatis regularibus concessum est, dispensandi scilicet subditos illegitimos ad quoscumque sacros, etiam presbyteratus, ordines et ad quascumque dignitates et praelaturas ordinis. Quod revera Gregorius XIV concessit sua bulla *Circumspecta*, de die 15 Martii 1591, § 4 (in Bullario Mainardi), cum generali tamen aut provinciali aut intermedio capitulo. Hanc tamen facultatem idem Gregorius XIV, sua bulla *Illum qui*, de die 21 Sept. 1591, § 29 superiori generali et de ejus licentia omnibus superioribus, etiam localibus, concessit, nulla mentione facta de capitulo. Habetur etiam in Bullario Mainardi. Quod autem apud ConL Tournely de Paulo V dicitur falsum est. Ibi enim indicatur annus 1599; sed illo anno regnabat Clemens VIII. Unde loco Pauli V videtur tegendus Paulus III, qui anno 1519, 15 kal. Nov., sua bulla *Licet debitum*, relata in Instituto S. J., eadem facultatem concessit Praeposito generali Soc. Jesu et de ejus licentia prae-

positis provincialibus et illorum vicariis ac locotenentibus, nullo interveniente capitulo. De Clemente VIII, anno 1597, nihil reperi.

↳) Palaus, *tr. 29, disp. 6, punct. 7, n. 2*, omittens modum quo facienda sit dispensatio, asserit fere omnes religiones privilegium habere quo possint illegitimi ad praelaturas promoveri. Idemque notandum venit de Sayro, *lib. 7, cap. 13, n. 10*, qui ceteroquin ab Holzmann non citatur.

Sotus, *in 4, dist. 25, qu. 1, tfr/.3*, dicit per professionem tolli quantum ad ordinis susceptionem omnem irregularitatem, « praeter illam quae vel ex homicidio voluntario, vel ex bigamia contrahitur ».

355. — «) Salmant., *tr. 10, cap. 7, n. 70*, ubi referunt privilegium Gregorii XIII, tractant de potestate quam habent praelati regulares absolvendi suos subditos ab omnibus casibus Romano Pontifici reservatis (exceptis casibus Bullae), Et dicunt Salmant. hoc privilegium haberi apud Bordonum, *resol. 3, n. 25*; sed apud Bordonum citatur Gregorius XV.

b> Vide infra, notam c ad n. 396.

c) Martinus V, apud Palaum, concedit pri-

lione ad ordines, non ad praelaturas. — Quomodo regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? Vide dicenda dubio seq. in fine, n. 396. — Hoc, respectu ad *subditos*.

EiqoiJ. Quo vero ad *saeculares*, docent Sporer [*cum Suarez f], Sanchez % Bassaeo, Sayro, etc.; ac Salmantl cum Pellizzario, Lezana f), Rodriguez, Henriquez, etc., posse confessarios regulares dispensare in omnibus irregularitatibus, in quibus possunt dispensare episcopi cum subditis suis; ex privilegio bullato Sixti IV Minimis concesso, et confirmato a Julio II in sua constitutione, quae incipit *Dudum ad sacrum Ordinem* (ut testatur Peyrinis § apud Salmant. 4*). Ibi confessariis illorum concessa est facultas, *ab omnibus... excommunicationibus, suspensionibus et interdictis, ac super quacumque*

irregularitate [Ordinario], tam a jure, quam ab eo reservatis..., toties quoties opus fuerit absolvendi ac dispensandi, votaque quaecumque permutandi, sicut §, potest Dioecesanus. — Hujusmodi privilegium, Bauny testatur jam esse in usu; sed Lezana de hoc dubitat. At Salmant. · dicunt, quod usus talis privilegii, cum sit occultus, spectando ad forum poenitentiae, nemo testari potest, an sit vel non sit in usu: praeterquam quod addunt, privilegia maxime gratiosa non amitti per non usum, ut ajunt probasse ·. Et etiamsi Minimi illo nequirent uti ob non usum; dicunt tamen, alios regulares in privilegiis communicantes non interdicti ab illis utendis.

An vero ex bulla *Cruciatae* possit confessarius electus dispensare in irregularitatibus ex delicto? — Vide Salmant. O.

1 Suppl. Decal, cap. 3, n. 170. *Bait.*, v. *Irregularity XI*, n. 10. · *Sayr.*, de Centur., lib. 7, cap. 13, n. U. — · Tr 10, cap. 7, n. 63 et tr. 18, de Privileg., ctp. 4, n. 120. · *Pdtia.*, tr. 8. cap. 3, n. 90. · *JRodrig.*, Quaett. xcgul., tom. 1, qu. 61, art. 3. · *Henriq.*, lib. 7, cap. 23, n. 5, et Ub. 141 cap. 9, n. 3, lit. X. — *Sixtus IV*, bulla *Sedet apodahta*.

de dic 27 Maji 1474, (7, botlx 6 in BulUr. Mainardi; bulla 2 Sixti apud Peyrinam. · *Julim II*, bulla *Dudum ad sacrum ordinem*, de die 25 Julii 1506. § 34; balla 12 in Bullar. dt. — · To<n. 1. in comt. 1 Juhl II. § æ. °. 6! · 4 Tr. 18, cap. 4, n. 171. · *Lraana*, loc. dL. n. 10. · · Loc. dt. · · Loc. cit., cap. 3, n. 13.

vilegium relaxandi irregularitatem etiam homicidii voluntarii, dummodo notoria non sit Et hoc privilegium repetitur apud Sorbo, *Compend. Privilege Mendicantium*^ v. Dispensatio, n. 24, et indicatur ut oraculum vivae vocis authenticum.

§ Haec limitatio refertur ab auctoribus citatis ad dispensationem irregularitatis ex homicidio, non vero ex bigamia.

‘) Suarez et Sanchez utique a Sporer hic allegantur; sed, *locis cit.*, quidquid investigavi, id quod ad rem faciat reperire nequivi.

f) Lezana citatur a Salmant. quasi dubitet utrum privilegium istud sit in usu. Et revera

ita habetur apud Lezana *Sum.*, v. Confessarius, n. 10.

«>Haec verba: sicut, etc. non repenuntur m bulla Sixti IV.

k) Bauny, *Theol. mor.*, part. 2, tr. 11, qu. 58, v. *Dico* 4, adducit Henriquez testantem, lib. 7, cap. 28, § 5, Romae esse in usu.

·) SalmanL, tr. 10, cap 7, n. 66, scribunt veriore sententiam negare quod virtute bullae dispensari possit in irregularitatibus ex delicto, de quibus solum est dubium; nam circa irregularitates ex defectu SalmanL negant quidquam per bullam *Cruciatae* concedi.

DUBIUM IV.

Quae sint Irregularitates ex Delicto.

356. *Irregularitas ex delicto incurritur*: I. *Ob* baptismum iteratum. — 357. II. *Ob* violatio nem censurae. — 358. *Plura notanda* {*An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem. Vide dicta Lib. VI, n. 799, dub. 3, v. Utrum*}. — 359. III. *Ob* exercitium actus Ordinis sacri, *quem aliquis clericus non habet*. — 360. IV. *Ob* malam susceptionem ordinum. — 361. *Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem*. — 362. V. *Ob* crimina infamia et notoria. — 363. *Requiritur notorietas facti vel juris. Quae sint crimina et exercitia quibus annexa est infamia* — 364. *Quomodo tollatur haec irregularitas*. — 365. VI. *Ob* homicidium vel mutilationem. — 366. *De irregularitate ob homicidium voluntarium*. — 367. *Hanc irregularitatem incurrunt*: I. *Qui occidunt vel mutilant*. — 368. *Dub. I. Quid, si homicidam poeniteat ante mortem*. — 369. *Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant*. — 370. II. *Incurrunt mandantes vel consulentes homicidium vel mutilationem*. — 371. *Dub. 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato sive consilio*. — 372. *Dub. 2. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum*. — 373. *Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet*. — 374. III. *Incurrunt omnes coopérantes ad homicidium vel mutilationem; nempe* Γ. *Excitantes*. 20. *Praeliantes in bello injusto*. 3°. *Ministrantes auxilium*. 40. *Accusantes, etc.* § *Associantes*. — 375. *Dub. 1. An incurrant ratihabentes*. — 376. *Dub. 2. An non impediunt*. — 377. *De irregularitate ob homicidium vel mutilationem casualem*. — 378. *De mutilatione membrorum*. — 379. *Dub. 1. Quid veniat nomine membri*. — 380. *Dub. 2. An fiat irregularis, qui abscindit testiculos* — 381. *Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare episcopi*. — 382. *Plura apud Busenbaum: et praesertim, an dans potum infirmo, vel eum admovens, incurrat irregularitatem*. — 383. *Si quis dat operam rei licitae, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem*. — 384. *Hinc excusatur*: Γ. *Magister et pater verberans*. 2. *Equitans in equo feroci*. 3°. *Alens feram ligatam*. 40. *Reficientes tectum*. 5°. *Clericus in sacris, aut monachus, medens sine incisione vel adustione*. — 385. *Quid de clerico beneficiate, medente cum incisione*. — 386. *Si quis dat operam rei illicitae, non fit irregularis, si res non est periculosa*. — 387. *Quid, si periculosa*. — 388. *Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis. Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem* {*Remissive ad Lib. III, n. 398, v. In ordine*}. — 389. *An fiat irregularis, occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.* — 390. *Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium*. — 391. *An episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario*. — 392. *Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum*. — 393. *Quid, si homicidium fuerit casuale*. — 394. *An reputetur casuale, homicidium patratum in rixa*. — 395. *Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen*. — 396. *Quomodo praelati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium vel mutilationem, cum subditis suis. Et quomodo cum laicis*.

356. - « Resp. **Prima** est, ob iteratum
* baptismum serio et scienter. — Estque
β irregularis tam baptizans, quam bapti-
zatus; etsi in rebaptizante irregularitas
« tantum sit causa partialis, ne clericus
« ad altiorem Ordinem possit ascendere,
« neque incurratur, si rebaptizatio sit oc-

Covar., in dem. S/urios, pert. 1, in prine, n. 8. —
Tolft., lib. 1. cap. 70. — Prax. S. Poentt., part 3, v. Ex

culta. — Covarruvias ai, Toletus, Marcus
« Leo '. Vide Bonacina a, Laymann.3 ».

Per rebaptizationem occultam nonso-
lemnem, probabilius non incurritur irre-
gularitas; ut tenent (contra Bonacina iutStl
et Palaum) Salmant.6 cum Silvestro),
Laymann c) et Coninck ex cap. Ex lit-

crimine. — Disp. 7, qu. 3, punct. 3. — Lib. 1, tr. S.
part.5, cap.2. — Loc.cit., n. 1 et 9. — Tr. 10, cap.3. n. 60.

356. - a) Covarruvias has limitationes non
habet, in reliquis concordans.

b) Palaus, tr. 29, disp. 6, punct. 16, n. 2
et 3, quidquid dicant Salmant non adeo abso-
lute contrarium tenet; haec enim sunt ejus
verba. · Etsi praedicta sententia [quae affir-
mat satis esse ad irregularitatem rebaptiza-
tionem occultam], in praxi consulenda sil,

contraria tamen, scilicet debere delictum pu-
blicum esse, ut huic irregularitati sit locus,
probabilitate non caret».

Silvester, v. Irregularitas, n. 6; Lay-
mann, loc. cit., cap. 2, n. 1, requirunt ut cri-
men sit publicum pro acolytho ministrante
in rebaptizatione.

Coninck, disp. 18, dub. 5, n. 36, in

terarum 2, de apost., ubi, cum de rebaptizato sermo fiat '4 dicitur: *Ad superiores ordines promoveri (si publicum est quod proponitur) non valebit, nisi ad religionem transire voluerit... Si vero occultum est, promoveri poterit.*

Hic nota 1°. Quod irregularitas adversus eum qui scienter rebaptizatur, habetur ex canone *Confirmandum 65, dist. 50*. Adversus autem rebaptizantem, habetur tantum ex communi sententia doctorum (ut testantur Salmant. §, et colligitur ex cap. *Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis acolythus assistens rebaptizationi. — Rebaptizans vel rebaptizatus ex metu, sine intentione, vel sub conditione (etsi temere et culpabiliter fiat) probabiliter non fiunt irregulares *f*), ut Palaus » Suarez0, Contin. Tournely 4; et Salmant.° cum Navarro, Cornejo et Avila. — Ignorantia culpabilis tamen hos non excusat, ex can. *Qui bis, de Consecr. dist. 4* Secus, si inculpabilis: Palaus; Salmant.8 cum Soto, Sayro, etc.

Nota 2°. Quod est etiam irregularis, qui baptizatur ab haeretico declarato, sine ulla necessitate; ut habetur ex can. *Ventum est, cans. I, qu. 1*. Insuper, qui differt baptizari usque ad mortis periculum; ex can. *Si quis, dist. 57*. Vide Salmant. T.

1 Tr. 10, cap.3, n. W. — °Tr. 29, diip. 6. punct. 16. n. 5. — ° De Sacram., dlup. 31, sect. 6, dub. 5, v, *Atqur rx hac et v. Quin potin* — ° De Irref., part. 3. cap. 2, qu. 2 et qu. 8; cfr. de Sacr. I. f.. cap. 2, art. 1, sect. 2, punct. 8, § 1. concl. 3. — ° Loc. cit., n. 61. ° *Navar.*, Man , cap. 27, n. 246. *Cor Mf/ü.deSpecieb. Irreg.*, qu.6, dhp. 5, dub. 1, qu. 4. Att7a, part.7, disp. 7, dub. X ° *Palans*, loc. dt., n. 4 et «cqq. ° Loc. dt., n. 62. *Solnt*, in 4, dist. 3. qu. un., art. 9, v *Habamnt ergo*. ° *Sayr.*, lib. 7, cap. 8. n. 8. — 1 Loc. dt., n. 65. — ° Lib. 1, tr. 5, part. 5, cap. 3, n. 4. — ° Diep. 7, de Irrtf., qu. 3, punct. 5, n. L — * Loc. dt. — 11 Man.,

357. - ° *Secunda. Ex violatione cen- k r e r u i a -*
* *surae*, v. gr. si ea innodatus, actum i a T . o V e m
« aliquem Ordinis solemniter exerceat:
« nisi invincibilis ignorantia excuset. —
« Laymann 8 ».

358. - Notandum hic 1°. Quod qui celebrat innodatus excommunicatione minori, non incurrit irregularitatem; ex cap. *Si celebrat, de cler. excom, mmistr.* Immo nec irretitus excommunicatione it ir-
majori, si exerceat actum ordinum mi- ii R n i o r
norum, adhuc solemniter et ex officio. §* n'-'no'
Ita Bonacina Laymann 10, Navarrus ",
Anacletus § et Avila, Villalobos, Cornejo
cum Salmant. ,0. — Nec si exerceat actum ö t
ordinum majorum, sed non solemniter, nes majores
id est diaconatus sine stola, subdiaconatus sine manipulo; cum tales actus sic exerceri possint etiam a cantoribus. Salmant. et Anacletus u. — Nec, qui canit
solemniter officium, nisi sīt hēbdomadarius capituli, solemniter dicendo orationem cum *Dominus vobiscum*; quia tale ministerium ex consuetudine a sacerdotibus aut diaconis exercetur. — Nec qui concionem habet: quia hoc munus de licentia episcopi potest exerceri etiam a non constituto in sacris, cum sit actus jurisdictionis, non Ordinis. Suarez 15; et Salmant.18 cum Avila, Silvestro, Sayro, Henriquez, etc. — Nec, qui exercet actum,

cap. 27, num. 244. — ° Tract. 13. dist. 3, num. 13. — *Attila*, part. 7, diep. 9, sect. 2. dub. 8. - *Villa/.*, part. 1, tract. 21, diff. 14. num. I. ° *Cornejo*, de Specieb. Irref. qu. 6, disp. 6. qu. 2. ° ° Tr. 10, cap. 8» num. 66. — u Loc. cit., num. 12 et IX — ° De Censer., diip. 12, sect. 2, num. 4; cfr. n. IL — * Loc. cit., num. tff. ° *Attila*, loc. dt., dub. 2. v. *Primo* cum *Tertio* el v. JEr dictii. ° *Bih* v. *Sntprnsk.* qu. 5, ° i Sayr., lib. 4, cap. 16, n. 14, 20 el seqq. ° *Hrnrq.*, lib. 14, cap. 6, num. 2; in lextu et comm. lit. a; cfr. lib. 13, cap. 31, n. 5, et lib. 14. cap. 7. num. 4. «

ministrante utique requirit ut crimen sit publicum; de ipso autem rebaptizante scribit: «Communior...sententia docet rebaptizantem esse irregularem etiam quando tactum occultum est, quae difficulter tamen potest probari, cum nullus pro ea textus afferri possit... Sed jure morali, non est satis lutum a communi sententia recedere, a qua lex suam interpretationem videtur suscipere».

*) Rectius: de acolytho qui ministrat ipsi rebaptizanti.

f) Non omnes auctores allegati totum assertum habent; sed alii aliam partem afferunt.

e) Haec habentur in dicto canone: «Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo poenitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari iterum baptizati sunt... per septem annos poeniteant, etc. ».

358. - °V SalmanL, loc. cit., n. 66, de actu ordinis sacri solemniter concordant; de eo vero qui absque solcmniLalc exercetur, his verbis loquuntur: « Qui vero exerceret actum ordinis sacri absque solemnitalc, qui a non constitutis in sacris etiam absque solemnitale fieri nequeunt, irregularitatem incurreret: ut si absque debitis caeremoniis celebraret».

aut ex-
cens actum
jurisdictioni.
ni.

non Ordinis, sed jurisdictionis; scilicet, si episcopus excommunicet, si parochus assistat matrimonio »Λ Anacletus’; et Diana, Avila, Silvester, Sayrus, Henriquez, etc. cum Salmant.β.

aut exer-
cens non
edenter 1-
cturn Ordi-
nis

Notandum 2°. Ad incurrendam hanc irregularitatem requiri, ut censuralus scienter actum Ordinis exerceat; quia illa tantum ob contemptum censurarum imposita est. — Episcopus vel alius sacerdos censurâtes, cogens alium ad celebrandum coram se, fit irregularis, ex cap. *Illud, de cler. excom. ministr.* Ab hac autem irregularitate tantum Pontifex potest absolvere; vel episcopus, si sit occulta. Et praelati regulares cum suis religiosis, etiamsi sit publica^, ut tenent Bordonus, Sayrus, Cornejo, Candidus, etc. apud Salmant. ·; immo etiam cum saecularibus, ut Peyrinus, Fragosus et Antonius a Spiritu S. (ibidem 4), ex privilegiis Martini V et Julii II.

Quinam dis-
pensant in
hac irretfu-
laniate.

Notandum 3° cum Cabassutio, quod si quis celebret in ecclesia polluta, non fit irregularis. — Fit vero, qui celebrat scienter in loco interdicto; quia jam violat censuram per exercitium Ordinis; ex cap. *Is qui, /!?, de seul, excom. in 6°.*

Celebrans
in ecclesia
polluta non
ot Irrecula

Notandum 4° cum Anacleto 5 et Navarro fl, quod qui ordinatur ab episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, haeretico, schismatico aut simoniaco, fit irregularis^.— Argumento ex can.jgw^ *quidem* et can. *Statuimus, caus. 1. qu. I;* item ex can. *Ordinationes, caus. 9, qu. 1, et cap. I et 2 de schismatic.*, ubi dicuntur hujusmodi ordinationes indigere dispensatione.

An autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur aliqua irretitus censura. — Vide *Lib. VI, u. 799. Dubit. 3, v. Utrum.*

35S. - « **T e r t i a.** Ob peccatum, quo
« clericus serio et scienter *actum Ordinis*
« *sacri, quem non habet, solemniter exer-*
« *cet.* — Bonacina ’, Laymann. · ».

Ex hoc capite igitur, ut dicit Busenbaum, fit irregularis *clericus*, ministrans scienter et solemniter in ordine sacro quem non habet: ut ex *cap. I et 2, de cler. non ordinato ministr.* Nempe, si non diaconus canat evangelium cum stola, etc.; vel si non sacerdos absolvat sacramentaliter, solemniter baptizet, etc.

An autem *laicus*, exercens actum ordinis quem non habet, incurrat irregularitatem? — Probabilius negatur, juxta dicta de Baptismo, *Lib. VI, n. 116, Dubit. 3.*

Qui est ligatus duplici censura, et exercet actum Ordinis sacri, etsi non incurrat duplicem irregularitatem, incurrit tamen unam duplici aequivalentem: unde in petitione dispensationis id exprimere debet. Contin. Tournely — Sacerdos autem simplex, excipiendo confessiones, non incurrit irregularitatem. Quia hic revera exercet actum Ordinis quem jam habet, licet careat jurisdictione; ut recte ait idem Contin. Tournely ,0. Unde peccat, sed non incurrit irregularitatem.

360. - « **Q u a r t a.** Ob delictum, quo
« quis *male suscepit ordines*; v. gr. in
«excommunicatione, suspensione; vel ab
«episcopo non habente jurisdictionem;
« vel per saltum (licet hunc suspensum

· Tr. 13, dist. 3, n. 14. — *Diana*, part. 5, tr. 10 resol. 9. *Avita*, paît. 7, disp. 9, tect. 2, dub. 2, v. *Trrtio*. - *Silvctt.*, v. *Stupentia*, qu. 5, po«t prine. - *Sayr.*, lib. 4, cap. 16, n. 8. - *Hrnrq.*, hb. 14, cap. 7, n. 1. lit. *k.* · · Tr 10, cap 8, n. 69. — *Bordon.*, part. I, resol. 11, n. 41. - *Sayr.*, lib. 7, cap. 9, num 31. · Corwr/o, loc. cil., disp. 6, qu. ult. *Candid.*, disquisit. 24. art. 61, dub. 3. - · Loc. cit., n. 72. — *Peyrin* , torn. 1, in consth 1 Julii II. § 32, n 67 et 61. · *Fra&os.*, tom. 2, hb 11, disp. 24, § 7, n. 19. · *Anton. a Spir. S.*,

Director. Regul., tr. 2, disp. 3, n. (U. - 4 Ap. *Salmant.*, loc. cit. *Julint II*, bulla *Dndunt ad Merum ordintm*, de dte 29 Julii 1506. § 34, in BulLar. Mainardi. cum bulla Sixti IV *Sedet apodotica*. — · Lib. 15, ap. 20, n. 12. — · Tr. 13, di»t. 3, num. 16. — ’ Man., cap. 27. num. 241, v *Quarto*. — · Disp 7, de Irrecul., qu. 3, punct. 6. η I. — · Lib. I, tr. 5, part. 6, cap. 3, n 2. — · De Irrecul., cap. 3, cap 4, concl. I, i. f. — n Loc. dt, concl. 2, v. i., qu. 2.

Modo tamen parochus iste non benedicat nuptias.

O Haec sunt verba hujus canonis: «Cum eo misericordiam facientes, poenam quam canon infligit his qui post excommunicationem divina praesumpserint officia celebrare vel se celebrationi ingesserint divinorum, ei non duximus infligendam».

O Eo quod Bordonus, Sayrus et Cornejo absolute loquuntur, Salmant. eorum mentem interpretati sunt de hac irregularitate, etiam si sit publica.

’I Sed de his vide constitutionem *Apostolicae Sedis, Suspens, latae sent.*, 6, ubi declaratur suspensus qui ordinem recipere praesumpserit ab episcopo excommunicato, etc.

« tantum esse, quamdiu non ministrat in ordine per saltum suscepto, satis pro-
« habilitate doceant Avila, Navarrus, Bo-
« nacina); vel ante legitimam aetatem;
« vel sine dimissoriis; vel furtive (epi-
• scopo nesciente, nec approbante) et non
« examinatus. - Vide Bonacina 1*».

361.-Ex furtiva ordinum susceptione fit irregularis: 1°. Qui ordinem recepit sine approbatione episcopi: nam is prohibetur ad alium ordinem ascendere, ex *cap. 1, de eo qui furtive, etc.* — 2°. Qui sine dispensatione episcopi eodem die recipit plures ordines, quorum unus sacer est, ex *cap. 2 et 3, eod. fit.* — 3°. Qui post matrimonium contractum, ante consummationem Ordinem sacrum recipit, renitente uxore, ut Extrav. *Antiquae, de voto.*

Alias vero furtivas receptiones ordinum, quas enumerat hic Busenbaum, dicunt a) Suarez · Palaus ·; Salmant. 4. Scum Coninck et Cornejo potius inducere suspensionem, quam irregularitatem; nihilominus pro absolutione huiusmodi suspensionis semper recurrendum ad Papam b). Vide dicta n. 318.

Sjrrcccl" hac autem irregularitate nequit dispensare episcopus, si crimen est publicum, et ipse ante ordinationem praeceperit sub poena excommunicationis (ut mos est) neminem furtive accedere ex *cap. 1, de eo qui furtive, etc.* Vide Salmant 6* — Qui insuper dicunt cum Fragoso, etc., regulares posse dispensare

Avila, part. 7, disp. 9, sect. 1. dub. 2. — *Navar.*, Man., cap. 27, n. 242. — *Bonae.*, diip. 7, qu. 3, punct. 4, num. 5. — * Loc. cit. — · Disp. 42, sect. 3, num. 5. — · Tr. 29, disp. 6, punct. 17, num. 2. — 4 Tr. 10, cap. 8, n. 73. · *Coninck*, disp. 18, dub. 6, n. 43. · *Cornejo*, qu. 6, disp. 7, dub. 1, 1. f. — · Loc. cit., num. 75. · *Fionas.*,

etiam cum saecularibus, sicut in aliis irregularitatibus occultis, ita etiam in hac; ex privilegio Sixti V et Julii II (juxta dicta in Dubio praeced. m. 355, v. *Quo vero*).

362. - · *Quinta*. Propter *enormia erimina*, si sint *notoria et publica*, v. gr. « quae a jure habent annexam infamiam, « ut adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio ».

Haec irregularitas ex *infamia*, ut ait Croix e, potius reducitur ad irregularitatem ex defectu, quam ex delicto; cum infamia non sit aliud, quam defectus bonae famae. — Omnes infames irregulares fiunt; ex can. *Infames, caus. 6, qu. 1*. Et hoc intelligitur, sive infamia sit ex jure canonico, sive ex civili. Item, sive infamia sit juris, sive facti; quamvis Bonacina cum Azor (apud Salmant. T) dicant, infamiam *facti* inducere quidem irregularitatem ad non suscipiendos ordines, sed non ad ministrandum in susceptis; infamiam vero *juris*, ad utrumque.

363. - Ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur ut crimen, cui annexa est infamia, sit notorium notorietate facti vel juris.

Facti, per publicam famam. — Requiritur tamen, prout dicunt Viva 8 cum Castro a), Hurtado; ac Laymann b) Garcia b) et Pignatellus b) apud Croix b) (contra Suarez, Filliuccium, etc.) ut factum non solum sit publicum, sed etiam *notorium*, scu ita evidens majori parti vici-

tom. 2, lib. II. dbp. 24. I 7. n. 18. — · L»b. 7, n. 512. — *Bonae.*, disp. 7, de Irregul., qu. 3, punct. 1, num. 5. · Tract. 10 cap. 8. num. 76. — · Qu. 9, art. 4. num. 6. · *Gatp. Hurtad.*, de Irregul., diip. 2, diff. 4, num. 12. — *Snar.*, diip. 48, tect. 1. num. 21, — *Fill.*, tr. 19, cap. 8, n. 211.

361. - n) Scilicet, Suarez, Palaus et Coninck, ex furtivis ordinationibus unam solum dicunt inducere irregularitatem, eam nempe quae accipitur sine admissione aut approbatione episcopi; ceteras vero inducere potius suspensionem. Salmant autem et Cornejo dicunt, omnes quae hic a Busenbaum enumerantur et alias etiam (praeter tres hic a S. Alphonse adductas) inducere suspensionem potius quam irregularitatem.

Vide tamen, quoad praesentem disciplinam constit. *Apostolicae Sedis, Suspens, latae sent.*, 6.

s. Al piio mw. *Optra moralia*. — Tom. IV.

362. - a) Azor, quamvis a Salmant. hic citetur, id tamen non habet loc. cit, scilicet *part. 2, lib. 6, cap. 7, qu. 3*.

363. - a) Castro, *de Lege poenali, lib. 2, cap. ult.*, v. *Ab hac nostra*, haec scribit: « Infamia... oritur ex publica notitia criminis perpetrati... Constat famam ex bonis moribus, infamiam vero ex delicto nasci. Neutrum autem sine publica rerum notitia contingit ».

b) Croix, *lib. 7, num. 513*, prolecto citat Laymann, Garcia et Pignatellum, sed pro alio asserto.

in-er.i
usob. ori-
miu inia-

facti.

Win

[mu .

nine seu collegii (ubi ad minus sint decem), ut nulla possit tergiversatione celari.

Item ait Viva requin etiam ut crimen vel sit *qualificatum*, ut haeresis, parricidium, etc., vel *continuum*, ut concubinatus.

Infamia autem *juris* habetur per confessionem rei in iudicio, vel per sententiam iudicis, saltem criminis declaratoriam. Ita Sanchez¹, Palaus⁰; et Salmant.⁴ cum Coninck, Bonacina, Avila, Cornejo % etc.

« ex » Crimina autem, quibus de jure annexa sunt homicidium, perjurium factum in iudicio, haeresis, simonia, sodomia, crimen laesae majestatis, adulterium, proditio, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, invasio cardinalium vel episcoporum. Item raptus mulierum, seu ad illum cooperatio, duellum, paratio armorum contra parentes, etc. (Vide Salmant. 6). Item, exercitium histrionis cum turpibus repraesentationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali. — Non autem macellatoris, carnificis, lictoris et similis

generis; cum haec officia bene exerceri possint sine peccato: ut Palaus ., et Salmant. 7 cum Cornejo, contra alios.

Praeterea hic notandum, posse etiam incurri irregularitatem ob infamiam adhuc ^{il} alienam; prout incurrunt filii eorum, qui damnati sunt ob delictum laesae majestatis. Item filii, nati ex matre meretrice. Item filii haereticorum (licet hoc neget Viva⁸; sicut negat etiam de filiis illegitimorum, cum Suarez[^] et Palaocontra alios), et etiam nepotes, per viam masculinam ab iis descendentes; modo tamen sit notorium, parentes fuisse haereticos et in haeresi decessisse; ut Sanchez[@], et Suarez — Ut autem omnes in irregularitatem incurrant, opus est ut nati sint post delictum. Ita /> Sanchez ,0, Lessius Palaus¹¹; et Salmant.¹³ cum Bonacina et Henriquez.

364. - Haec infamia atque irregularitas, si sit *facti*, tollitur vel per Baptismum, vel per notoriam facti emendationem, sine dispensatione ut tenent Suarez ¹⁴, Palaus ¹⁵; et Salmant.¹⁰ cum Henriquez, Bo-

¹ De Centur., qu. 9, art. 4, n. 6. — ■ Decal., lib. 2, cap. 26, n. 1; cfr. Contil., lib. 6, cap. 3, dob. 6. n. 21. — · Tr. 29. ditp. 6. punct. 20, num. 2 et èqq. — · Tr. 10, cap. 8, n. 80 et «cqq. - Coninck, ditp. 18, dub. 7, n. 56. — 2?o «uc., di» p. 7. de Irre<., qu. 3, punct. I n. 3. - Avtla, part. 7, di«p. 4, dub. 5; cfr. dub. 7, concl. 4. — * Loc. cit., n. 78, 81 et wqq. — · Tr. 29, disp. 6. punct. 20, n. 6 — 1 Loc. cit., n. 64. Cornejo, qu. 6,

di«p. 8, qu. 3 — · De Centur., qu. 9. art. 4, n. 6. — · Decal. hb. 2, cap. 28, n. 7; cfr. cap. 27, n. 21 et 28. — H Loc. dt., cap. 27, n. 14. — « Lib. 2, cap. 34, n. 121. — · Tr. 29. dùp. b, punct. 19, § 2, n. 2. — u Tr. 10, cap. 8, n. 83. · Bonne., di» p. 7, qu. 3. punct. 7, n. 10. · /fcnriq., lib. 14. cap. 5, num. 4. — M Diip. 48, eect. 2, n. 5 et teqq. — » Loc. dt., punct. 20, n. 14. — M Loc. cit., n. 85. - Jfrnriq., loc. dt., n. 3, lit. q.

Cornejo non ita absolute loquitur, qu. 6, disp. 8, qu. 2, vers. fin. dubii; enumerat enim crimina quibus annexa est infamia, et negat induci per ea irregularitatem, si sint occulta; tum ait: «Occultum criminis, praeter homicidium, non debere post poenitentiam ab ordinum usu ac receptione prohiberi, nisi ordine judiciali delicta comprobata aut notoria fuerint ».

d) Suarez et Palaus non satis accurate citantur a Viva. Suarez enim, disp. 48, sect. 3, n. 2, et Palaus, loc. cit., punct. 20, n. 5, negant profecto filios haereticorum esse infames, uterque tamen affirmat cos esse irregulares. Idemque docet Palaus de filiis illegitimis (non enim loquitur de filiis illegitimorum, ut falso dicit Viva); Suarez autem disp. 50, sect. 3, n. 1, ait filios illegitimos irregulares esse, cujus rationem multiplicem afferri posse ait, « scilicet in detestationem paterni sceleris, ob infamiam quamdam et turpitudinem quam i ide contrahit filius, et quia timeri potest ne filius sit paterni criminis imitator ».

Suarez, disp. 43, sed. 3, num. 1, utique concordat quoad assertum principale; sed non requirit ut sit notorium parentes fuisse haereticos, quin imo videtur negare id requiri; hic enim dicit *eamd* irregularitatem incurrere filios quam ipsos haereticos, et, sect. 1, num. 4, negavit requiri ut haereticus sit notorius ad hoc ut incurrat irregularitatem.

J) Sanchez et Bonacina de filiis haereticorum et eorum qui damnati sunt laesae majestatis; Lessius et Henriquez de solis filiis haereticorum loquuntur. — De haereticorum filiis. S. Off. die 4 Decembr. 1890 et 3 Febr. 1898, edixit: « Filios haereticorum qui in haeresi persistunt vel mortui sunt, ad primum et secundum gradum per lineam paternam; per maternam vero, ad primum dumtaxat, esse irregulares, etiam in Germania, et in aliis locis de quibus petitur » ; in quibus scilicet religio praedominans est haeterodoxa vel protestantica.

364. - Suarez, Palaus et Henriquez de sola poenitentia seu emendatione loquuntur.

nacina, Cornejo, etc.: et colligitur ex can. *Si duo, cans. 35, qu. 6*. Modo emendatio, universirn loquendo, ut ail Viva l et Croix * cum communi, saltern per triennium perseveret. — Si vero sit *juris*, non tollitur nisi per dispensationem; quamvis Bonacina teneat, hanc etiam tolli per Baptismum: et Salmant.” non improbabile putant.

Episcopus non potest dispensare, ut infamis infamia facti ad sacros ordines ascendat: potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit poenitentiam. Si vero infamia sit per sententiam judicis, potest ab illo irregularitas tolli per aliam sententiam, qua reo fama restituatur. Salmant. 4 et Contin. Tournely b). — Irregularitas ob crimen parentum, vel ob officium infame, tollitur per ingressum in religionem; ut Salmant. 6 cum Cornejo.

Testantur autem ibid. e, Bordonus c) et Antonius a Spiritu S., regulares, ex privilegiis Pii IV et Pii V, posse dispensare cum suis subditis in hac irregularitate, sive contracta ante ingressum in religionem, sive post: item, sive infamia fuerit juris, sive facti, nulla excepta.

365. - « *Sexta* oritur *ex injusta mutilatione*, vel *homicidio*, etiam indirecte tantum voluntario; extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, injuste concurrunt, consulendo, mandando. *Mutilatio* autem hic intelligitur, quando a corpore separatur membrum aliquod principale; id est, pars corporis, quae officium per se distinctum habet, v. gr. pes, manus, oculus, auris, etc. — Martineus Leo 7 ex Covarruvias, Navarrusl. « Vide Bonacina v ».

Honac., qu. 3. punct. I, n. 5 et 6. · Cornrd, qu. 6, ditp. 8, qu. 4, v. *Dico* — 1 De Censur., qu. 9, art. 4. n. 6, v. *i* — 1 Lib. 7, n. 517. - Banat., loc. dII, n. 6. v. *Quarta*. — Tr. 10, cap. 8. n. 56. - · Loc. cit., n. 87. — · Loc. cit. · Caror/O, loc. dt., disp. 8, v. *Dico* 4.. · Ap. Sabn.. loc. cit.. n. 87. · Anton. a Sfnritu S., Director. reuL, tr. 2, disp. I. n. 75. / Γ, bulla *Ioth vrtrris*. de die 24 Maji 1560, in Uullar.

Contin. Tournely, *de Irregul., part. 2. cap. 6, com l. 5*, dicit infamiam per sententiam contractam tolli per solam Ecclesiae dispensationem. In reliquis concordat.

Ita habetur ex clem. *Si furiosus, un. de homie*. Et hoc verum est, etiamsi quis mutilet seipsum, ut, qui se ipsum castraret, ex can. *Si quis abscidit, dist. 55*. Sayrus, Cornejo cum Salmant., 0 — Sicut etiam fieret irregularis, qui seipsum culpabiliter deformaret, aut digitum vel partem digiti sibi abscinderet; ut ex canone *Qui partem, dist. 55*. Dicitur: *seipsum*, quia secus esset (ut mox dicemus // 379, *in fine*) si alter abscinderet tibi digitum.

366. - Haec igitur irregularitas oritur, tam ab homicidio *voluntario* (nimirum, cum homicidium sit vel directe volitum in se; vel indirecte in causa, inseparabiliter tamen et proxime cum illo conjuncta, prout est in lethali vulneratione, in porrectione veneni, etc.); quam ab homicidio *casuali*, indirecte volito, nempe in causa, praevisto effectu (non ita autem proxime cum causa conjuncto) et neglecta debita diligentia ad illum impediendum. — Hinc aliqua adnotabimus Γ. De homicidio *voluntario*. T. De homicidio *casuali*; advertendo, quod illud quod dicitur de irregularitate ob homicidium, etiam dicitur de irregularitate ob *mutilationem* voluntariam, sive casualem.

367. - Quod ad *homicidium voluntarium* perlinet:

1º. Incurrunt irregularitatem, omnes qui *propria actione* hominem occidunt; ut patet ex cap. *Si quis, l, de homicid.* et ex Tridentino n.

368 - Sed hic dubitatur l. *An, si homiddam poeniteat facti ante mortem, incurrat irregularitatem?*

Negant Salmant. 11. Quia, ut ajunt, tunc occisori mors illa non est voluntaria in seipsa, sed tantum in causa: quae, cum jam retractata fuerit, ipse non induit amplius moraiiter in mortem. — Sed verius

Mainardi. — Pius V. Mot. prop. *Dum ad Canfragationem*, de die 13 Junii 1571, in Bullar dt — 1 Pru. S. Poenit.. pan 3, v. *Crbnina*. · Gnur., in dem. *Si/urtotus*, part 3, in prine., n. 9. — · Man., cap. 27, n. 306. · Döp 7, de Irreful., qu. 4, punct. 8. Sayr lib. 7, cap. 1. num. 7. Corurjo. qu. 6. dhp 2, dub. un. · Tr. 10, cap. 8. n. 18 — u Se» 14, de reform, cap. 7. — · Tr. 10. cap. 8, n. 4

c) Bordonus, non ita absolute loquitur; dicit enim, *part. I, resol. 11, n. J8*, infamiam facti tolli per emendationem sine dispensatione, infamiam vero juris tolli posse a prae-

Sive «tt
« o l u n t a
nam

nve auua

Quod dia-
tur de ho-
micidio va-
let pro ma-
litatione.

Fit irrefu-
laria occi-
dent pro-
prie actio-
ne.

Licet ho-
m i c i d a m
p o e n i t e a t
t a c t i a n t e
m o r t e m f i t
i r r e r o l a r i a .

affirmant Suarcz l*et Viva f: nam in hoc differt causa moralis a physica. Qui posuit causam tantum *moralem*, sufficit ut eam moraliter auferat, ne effectus ei imputetur: hinc mandans homicidium, revocando mandatum ante ejus executionem, bene excusatur ab irregularitate; quia jam desinit moraliter influere. Qui vero posuit causam *physicam* mortis, nempe vulnus aut venenum, non excusatur si poeniteat; quia causa necessario pergit influere in mortem.

Hoc valet
et pro man-
dante

Immo recte docet Suarez³, nec etiam *mandantem* excusari ab irregularitate, si revocatio mandati casu non perveniat ad mandatarium.

Valde probabiliter tamen (ut diximus *n. 40*, et tenent iidem Salmant.⁴ cum Suarez Sayro b), Avila b), Cornejo b), etc., ac consentit ipse Viva 5*) excusabitur ab excommunicatione mandans percute clericum, si ante executionem poeniteat mandati sive consilii, licet revocatio mandatario non innotuerit; quia cessat contumacia requisita ad censuram incurrendam.

Certum autem est, quod si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit; quia nulla assignatur in jure propter conatum occisionis, sed tantum propter homicidium aut mutilationem. — Ita Suarez ®; et Salmant.¹ cum Avila et Sayro, ac alii passim.

1 Di»p. 44, aecL 3, num. 13. — ■ De Ceniur., qu. 9, art. 2, n. 5. — 1 Loc. cit., — Tr. 10, cap. 1, n. 153. — Loc. cit., num. 5. — Di»p. 44, sect. 2, n. 2. — Tr. 10, cap. 8, num. 4. — Avila, part. 7, diip. 5, sect. 1, init., v. Tfrtio nofaudunt. — Sayr., lib. 6, cap. 15, n. 3 et 4. — In cap. StfniJiafH 18, de homie., num. 1. — Covar., in

369. — Dubitatur 2°. *An incurrat irregularitatem, si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodum cum peremerint?* 54

Affirmant Fagnanus®; item Covarruvias et Ugolinus apud Bonacina ». Et nV Hi inferunt ex dicto cap. *Significasti*, ubi Pontifex dixit, primum vulnerantem non esse irregularem, si constet vulnus ab ipso inflictum non fuisse lethale. Secus ergo, si lethale fuerit. — Negat vero Laymann 10; Bonacina 11 cum Avila et Coninck; item Molina^V et Henriquez e), apud Escobar

Ego autem censeo cum Escobarl³, re- s vera in praedicto cap. *Significasti* nihil definitum fuisse de hoc casu. Ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato: nempe, cum quidam primum ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit; respondit Pontifex, quod si constiterit, primum non percussisse lethaliter, eum non esse irregularem. Secus, si dubium fuisset, ut ex illius percussione, vel aliorum, vulneratus periisset. — Nostrum autem casum, nempe, quod primum vulnus lethale infligerit, sed percussus ab aliis extinctus fuerit, puto a Pontifice fuisse praeteritum; saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum b), si constet primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempe si caput fuisset confractum aut cor transverberatum; nam

dem. S/ furiosus, part. 2, § 2, n. 4. — Utolin., de Irrtpil., cap. 14, § 1, n. 1. — Loc. dt., qu. 4, punct. 8, n. 33. — M Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 10, m. 6. — u Loc. dt., n. 33. — Avila, part. 7, disp. 6, sect. 3, dob. 4, concl. 2. * Coninck, disp. 18, dub. 8, n. 60. — w Lib. 53, de Irregul., n. 311. — « Loc. cit., n. 312.

latis regularibus tam de jure communi quam de jure privilegii; ct, *n. 50*, adducit hujusmodi privilegia.

368. — a) Suarez a Salmant. citatur pro sola ratione adjecta, nempe quod quando actus vel omissio voluntaria est in causa tantum, retractata causa, effectus non est in se culpabilis; quod utique Suarcz habet, *de Pecc., disp. 3, sect. 4, n. 7 et 8*.

»? Auctores isti (excepto Sayro) a Salmant citantur, *n. 150*, ubi sermo est de casu quo retractatio pervenit ad notitiam mandated!; sed casu quo non innotuerit retractatio, non amplius citantur; et re quidem vera: licet

Avila, *part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 7, concl. 2*, valde probabilem existimet opinionem quae excusat ab incurrenda excommunicatione, at tamen contrariam amplectitur, sicut et Sayrus, *lib. 3, cap. 26, n. 23*, et Cornejo, *de Excom., disp. 3, dub. ult., v. Quaeres*.

369. — a) Molina, *de Just., tr. 3, disp. 33, membr. 7, n. 4, v. J.*, ait: « propenderem » in hanc sententiam; Henriquez vero, *lib. 14, cap. 14, n. 3*, ait - fortasse » excusari ab irregularitate.

b) Et ita etiam suam sententiam intelligunt auctores a S. Alphonso allegati pro secunda opinione.

alias, in dubio, primus non effugit irregularitatem.

niidYTi
ydcoBBi'

370. - 11°. Incurrunt irregularitatem omnes homicidium *mandantes* vel *consulentes*; ut habetur ex can. *Si quis viduam, dist. dist. 50*; cap. *Significasti 18, de homicid.* et cap. *Sicut 6, § Qui vero, eod. tit.* Hoc tamen non currit, si mandans vel consulens non influxerit in homicidium, nimirum (ut dicunt Sanchez I et Vival) si constet, homicidium ex alia causa accidisse; vel si ipsemet hoc asserat, sitque fide dignus; nam alias, ut bene advertit Sanchez, non est credendus.

la dubio
u homici-
diocaau-
tum ut ex
■ aadat o
i«t conli-
bo:

371. - Sed dubitatur Γ. *An mandans vel consulens censendus sit irregularis, in dubio an mandatum vel consilium fuerit, vel non, efficax causa homicidii?*

ilu dicunt
mandantem
lit COQJU-
kitttn ease
irre Julia
ftm

Prima sententia communior, quam tenent Sanchez®, cum Salas*; Palaus 4 cum Navarro; et Salmant6 cum Coninck Bonacina, Sayro, Avila et Cornejo, affirmat. — Tum, quia possidet mandatum sive consilium, usquedum probetur oppositum. Unde, sicut in foro externo hi damnarentur jam ut irregulares; ita censendum in interno, quod externo conformari debet, semper ac externum non utitur falsa praesumptione.

Tum, quia ratio textus in cap. *Ad audientiam*, nempe, quod in dubio homicidii tutior pars eligenda est, ut, si forte postmodum certe innotescat homicida, evitetur indecentia et scandalum, comprehendit tam homicidam, quam mandantem aut consulentem.

1 Decal., lib. 1, cap. 10, n. 44. — De Cdmnr., qu. 9, art. 2, n. 6. — *Sanchrs*, loc. dt. — Decal., lib. 1, cap. 10, n. 44. — «Tr. 29, disp. 6, panel. 15. § 2, n. 3. — Tr. 10, cap. 7, n. 45. — *Bonae.*, qu. 1, punct. 5, n. 7. — *Sayr.*, lib. 7, cap. 3, num. 2. — *Avila*, part. 7, diip. 6, »ect. 2, dub. 3, concl. 5. — *Cornt/o*, de Irreg., qu. 6, diip. 1, dub. 2, qu. 2, v. *Sed quid si consultus*. — Part. 11, tr. 6, resol. 42. —

371. —a) Salas, in *Iam 2a, tr. 8, sect. 23, n. 242*, citatur a Sanchez pro alio quodam asserto.

b) Navarrus citatur a Palao, *punct. 3, n. 8*, ubi sermo est de «dubio facti homicidii»; et revera Navarrus, in *cap.* Si quis autem, *de pocn., dist. 7, n. 38*, dicit solum generatim in dubio homicidii aliquem censi irregularem in utroque foro.

f) Coninck hunc casum non habet, *disp. 18*,

Secunda vero sententia, quam tenent ut probabilem Diana · Sporer et Tamburginius I, negat. — Quia, ut ajunt, irregularitas non incurritur, nisi expressa sit in jure. Jura autem loquuntur de iis qui certe sunt causa homicidii, mandando vel consulendo, vel qui dubie homicidium committunt; non autem de iis qui tantum dubie ad illud concurrunt Unde, sicut non incurreret irregularitatem mandans sive consulens homicidium, nisi hoc in textibus supra allatis esset expressum; ita alii canones qui damnant percutientes, etiam in dubio an ex eorum percussione mors secuta fuerit, non extenduntur ad mandantes et consulentes, in dubio concursus. — Ad primam autem rationem responderi posse id, quod dicitur circa obligationem restitutionis (Vide dicta *Lib. III, n. 562*, v. *Secunda*, ex D. Thoma et aliis). Secundae vero rationi respondetur, quod in poenis, et praesertim in irregularitatibus (juxta dicta *n. 345*), non fit ob identitatem rationis extensio de casu ad casum. — Unde non videtur haec secunda sententia dicenda improbabilis.

Abi hoc
nepuit.

372. - Dubitatur 2°, *An incurrat irregularitatem, qui movet homicidam jam determinatum ad occisionem, ut citius eam exsequatur?*

Negat Hurtadus cum aliis apud Viva ·; quia hic non influeret simpliciter in homicidium. — Sed communiter et recte affirmant Bonacina ·, Palaus 10; et Salmant. 11 cum Avila et Comejo; quia revera iste jam directe est causa illius homicidii eo tunc patrati.

udidam

Morefit at
citia- pa-
tretar ho-
micidiam
fit irrefaU-
rte.

* Lib. 10, tr. 4, op. 5, nam. 11. — *Gasp. Hurt.*, diip. 2, diff. 6, nam. 20. — Qu. 9, art. 2, num. 6. — Qu. 4, punct. 8, num. 19. — Loc. dt., punct. 15, § 2, n. 3. — u Tr. 10, cap. 8, n. 7 cum cap. 1, n. 147. — *Avila*, part. 7, diip. 6, iect. 2, dub. 3, concl. 3. — *Cornejo*, qu. 6, diip. 1, dub. 2, qu. 2, v. *Sed quid si is cui.* (illi duo auctoret a Salmant. non dtantur hfc).

dub. 2, n. 23 (al. *n. 22*), sed alium et quidem similem de quo eodem loco tractant Salmant; de eo scilicet loquitur «qui scit se aliquem verberasse, qui paulo post mortuus est, et manet dubius an ex ipsius laesione sit mortuus»; quem dicit «valde probabiliter... debere se gerere pro irregulari».

d) Sporer, *tr. 5, cap. 3, n. 135*, probabilem utique existimat hanc secundam opinionem; sed primam ait esse probabiliozem.

373. - Dubitatur 3°. *Ah consiliator homicidii excusetur ab irregularitate, si ante exsecutionem consilium revocet?*

Item, juxta alios, consilium revocans consilium.

Negat Navarrus¹; et Bonacina³ cum Azor et aliis; quia consilium adhuc revocatum semper influit. — Affirmant vero Suarez³ cum communi (ut asserit), Silvester⁴, Filliuccius®; item Petrus Navarra, Avila, Sayrus, Salon et Ugolinus apud Bonacina[·]. Quia, ut consulens excusetur, sufficit quod, sicut consulendo moraliter influxum posuit; ita, consilium revocando, influxum moraliter auferat (modo, intelligitur, revocatio perveniat ad homicidam)[^]; tunc enim homicidium potius imputatur malitiae exsecutoris, quam consilia suadentis.

Sed b&c ne. pñ(alii.

Sed, juxta dicta *Lib. III, num. 559*, v *Prima*, dicimus, quod si consilium fuerit dumtaxat falsum, vel datum auctoritativo modo, revocans illud non fit irregularis. Secus, si consulens insinuavit motivum vel modum occidendi; tunc enim probabilius incurrit irregularitatem, quia motivum aut modus semper influere pergunt. — Hoc tamen non obstante, secundam sententiam non puto improbabilem (Vide dicta *n. 559*).

Et non improbabiliter.

Incurrunt coopérantes ad homicidium

374. - III0. Incurrunt irregularitatem, omnes qui *voluntarie cooperantur* ad homicidium, vel ut illud celerius, audacius

• Man., cap.27, η.233. — • Qti.4, punct. 8, n. 20. • Aaor, part. 3, lib. 2, cap. 10. — • Diip. U. ««ct. 3, num. 13. — • V. Homicidiam I, num. 12, qu. 8. — • Tr. 20. cap. 2, n. 34. Petr. Navar., de Rettit., lib. 3, cap. 4. n. 27. - AU/a. part. 7, dhp. 6, sect. 2, dub. 4, concl. 3. - Sayr., lib. 7, cap. 3, num. 5 et 6. • Ugoit de Irregul., cap. 16, § 9. • Loc. ciL. num. 20. — • Loc. cit., n. 6. — • Qu. 4, punch 8, num. 28. — • Lib. 10, tr. 4. cap. 15, § 1» n. 26. - Sayr., lib. 7, cap. 4, num. 9 et 11. • Pratpoi., qu. 5, de Irregal.. dub. 8, num. 65. • Ufolta., de Irrecul., cap. 17, § 1. — • Loc. dt., n. 13. Cornejo, loc. dt., qu. ult. —

aut securius fiat; ut communiter docent Palaus⁷, Bonacina⁸; Tamburinius[·] cum Sayro, Praeposito et Ugolino; et Salmant. ¹⁰ cum Cornejo et Avila, ex cap. *Sicut, § 3 Quivero*, et § 7 *Clericos, de homicid.*

Hinc fiunt irregulares 1°. Omnes qui ad homicidium se excitant; quamvis unus solus occidat. 2°. Omnes qui praeliantur in bello injusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendat; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis. 3°. Omnes qui ministrant arma aut pecunias, ad homicidium aut bellum injustum patrandum. 4°. Omnes qui injuste accusant aut testificantur, aut judicant, ut homo occidatur. 5°. Omnes qui associantur occisorem, animum augendo. — In communiter a Viva[·], Tamburinius^w; et Salmant.¹⁸ cum Bonacina, Avila, Gibalino et Cornejo.

Quapropter dicit Tamburinius ¹⁴ cum Sayro, Praeposito et Ugolino, quod si in rixa te ostendas amico rixanti, jam eris irregularis, si ille occidat; quia tali praesentia jam animum auges. Additque cum Praeposito^b), non posse approbare opinionem Avilae, Henriquez et aliorum, dicentium excusari ab irregularitate patrem associantem filium rixantem, ne filius periclitetur si filius alterum occidat.—Subdit

Avila, loc. at., eect. 3. dub. 3, concl. I. — 11 Qu. 9, art. 2, num. 3 et 7. — • Lib. 10, tr. 4, cap. 15. § 7, num. 26. — « Tr. 10, cap. 8, num. 14. • Bomo c., qu.4, punct. 8, n. 29.. Avi/a, part. 7, diwp. 6, sect. 3. dub. 2 et dub. 3. cond. I. — Gtbalin., cap. I, qu. I, conaect. 9, n. 20; con«ect. 10. n. 21 et 23. context. 15. n. 45. — Cornejo, qu. 6, diip. 1, dub. 2, qu. ult., v. Infero. — H Loc. dt., n. 27. — Sayr., lib. 7, cap. 4. η. II. - Piaepos., qn. 5, de Irregul.. dub. 8, num. 66. — Ufolitt., cap. 17, 4 I, v. f. — Avila, loc. dt., dub. 3, concl. I, post med. — Henrtq., lib. 14, cap. 16, num. I,

373. - Quamvis Salon hie a Bonacina citetur, sed sine loci indicatione, ipse tamen, quod sciam, hanc sententiam non tenet; quin immo videtur contrariam suadere, in *2atfl 2 qu. 62, art. 7, contrrov. 6*, ubi negat satis esse consiliarium retractasse suum consilium; sed quando damnum subsecutum est, ad restitutionem tenetur, licet consilium retractaverit.

Auctores citati pro secunda sententia requirunt, ut consulens faciat quod possit ad tollendum influxum, quod plures ex ipsis hoc modo explicant: scilicet ut contrariis rationibus nitatur dissuadere ab occisione; quod si vero nequeat dissuadere, requirunt omnes

ut moneat occidendum de periculo. Hinc non multum videtur differre haec opinio a prima; Navarrus enim et Azor negant revocantem consilium excusari ab irregularitate, quia tenetur persuadere contrarium ».

374. - Non omnes auctores citati singula haec exempla, sed quidam unum alterumve dumtaxat afferunt.

bJ Praepositus male adducitur a Tamburinio contra Avilam; nam, loc. cit., Praepositus de asserto Avilae scribit: « Non videtur improbabile, si exterius [pater vel frater invadentis] non censeantur eum animare ad occidendum »,

Vival cum Avila, fieri etiam irregula-
rem, qui suadet amico ut inimicum occi-
dat vel se exponat probabili periculo
mortis, si postea ipse amicus occidatur.
(Vide n. 387, v. *Secunda*).

375.-Dubitatur 1°. *An incurrat irregu-
laritatem, qui rati habet homicidium suo
nomine patratum?*

Affirmant a) Navarrus atque Molina,
Silvester, etc. apud Salmant.⁹; quia, ut
ajunt, rati habentes aequiparantur man-
dantibus. Ideo in cap. *Cum quis, de sent,
excom., in 6°*, rati habentes percussione-
m clerici suo nomine factam, jam incurrunt
excommunicationem. — Sed verius et
communiter negant Suarez⁴, Bonacina

.Salmant. ⁹ cum Cornejo, Diana, Gibalino,
Villalobos et Leandro; ac Escobar ⑩ cum
Coninck, Avila, Covarruvias, Sayro et
Henriquez Ratio, quia nullibi habetur
in jure, rati habentibus impositam esse
irregularitatem. Rati habitio autem aequi-
paratur mandato quoad culpam; non au-
tem quoad poenam, nisi in jure sit ex-
pressum: prout expressum est de rati ha-
bentibus clerici percussione, respectu
ad excommunicationem, non autem irre-
gularitatem incurrendam.

376. - Dubitatur 2°. *An incurrat irre-
gularitatem, qui valens homicidium im-
pedire, culpabiliter non impedit?* — Si
tantum ex *charitate* tenetur impedire,
certum est apud omnes, non incurrere;
esto ex odio non impediat. Ita commu-
niter Suarez⁹, Bonacina⁹; et Salmant.⁹
cum Avila, Sayro, Filliuccio, Gibalino,
Henriquez, Cornejo, etc.

Dubium fit, *an incurrat, qui tenetur
impedire ex justitia, ratione pacti vel of-
ficii*; nempe, si sit medicus stipendio con-
ductus, advocatus qui tenetur reum tueri,
custos viarum, pater, tutor, dominus, aut
maritus qui tenetur uxori alimenta prae-
stare?

Prima sententia negat incurrere. Et
hanc tenent Roncaglia ⁹⁹, Hurtadus⁹⁹, Tur-
rianus ⁹⁹. Diana b) cum Vasquez et Ta-
biena <>; item Praepositus, Leander et
Gibalinus^ apud Salmant.¹¹. Et probabi-
lem videri ajunt Palaus¹⁵ et Escobar u. —
Ratio, quia aliter judicandus est qui po-
sitive influit in homicidium, quam qui
homicidium non impedit.

Secunda vero sententia affirmat. Et
hanc tenent Navarrus ⁹⁹, Šuarez¹⁰, Palaus¹⁷,
Bonacina ⁹⁹, Toletus⁹⁹, Contin. Tournely w;

Non impe-
lum ex cha-

Si ex ja-
stitia tene-
car. neque
fit irregula-
ris. juxta
allos.

Juxta alios.
6t irregula-
n».

• De Censur., qu. 9, art. 2, n. R. - *Avila*, part. 7, disp. 6, sect. 2. dub. 5, concl. 3 et 4. — • *Man.*, cap. 27, n. 233. — *Molina*, de Just. et Jure, tract. 3, disp. 33, membr. 4. — *Silvct.*, v. *Homicidium* 1, n. 11. v. *Quintum*. — ■ Tr. 10, cap. 8, n. 11. — • Disp. 44, sect. 8. n. 24. — • Loc. cit. n. 12. — *Cornejo*, qu. 6, disp. 1, dub. 2. qu. 3. v. *Sod quid de con- uniionc.* — *Diana*, part. 4, tr. 2, resol. 13. - *Gibat.*, cap. 4, connect. 15. — *Villal.*, part. 1, tr. 21. diff. 20, n. 12 et 13. *Lcarid*, tr. 2, disp. 10, qu. 85. — * Lib. 53, n. 288 et 289 — *Coninck*, disp. 18, dub. 8, n. 72. • *Avila*, loc. cit., dub. 6. — *Cbvar.*, in clem. 54 *urioiut*, part. 2, 4 1, n. 4. • Sayr, lib. 7. cap. 4, num. 17. — • De Censur.. disp. 45, sect. 4, n. 3. — • Qu. 4, punct. 8, n. 37. — • Tr. 10, cap. 8, n. 39. —

/iti/a, pari. 7, disp. 6. sect. 2. dub. 7, concl. 1. • *Sayr.*, lib. 7, cap. 4, n. 1 • *Fili.*, tr. 20. cap. 4. n. 127 • *Gibal.*, cap. 4, qa. 1, connect. 13, n. 35 et 4L - *Hcnrtq*, lib. 14, cap. 12, n. 7. - *Cornejo*, qu. 6, disp. 3. dub. 4, concl. 1. — * Tr. 4. qu. 7, de IrreguL, cap. 3. qu. 3, v. *Non pauci*. — « Disp. 2, diff. 9, n. 34. • *Ma* in Mas. de Irregul., apud Dtana. Hun. et Turr. — *Fraepas.*, dub. 10. nam. 79. • *Land.*, tr. 2, disp. 10. qu. 88 • Loc. cit., num. 4L — ” Tract. 39, disp. 6. punct. 15, § 7, num. 3. — H Lib. 53, n. 815. — * Man. cap. 27. num. 23L — • Disp. 45, sect. 4, v. *Dico 3*. — ” Loc. ciL, n. 2 et 3 — ■ Loc. cit., n. 37. — • Lib. 1, cap. 87, n. 6. — • De Irreg, part. 3, cap. 1, art. 1, v. f. v. *Frtp* 2.

f) Viva et Avila secundum dumtaxat ca-
sum proferunt.

375. - ai Affirmant utique, modo rati ha-
bens potuerit mandare homicidium tempore
quo patratum est. Praeterea Molina requirit
ut rati habitio externa sit.

b) Bonacina, *qu. 4, punct. 8, n. 42*, negat
incurri irregularitatem, si homicidium factum
sit ipso insciente ».

c) Henriquez, *lib. 14, cap. 7, n. 2*, negat
esse irregularem in foro interiori. Cfr. etiam
cap. 12, n. 10.

376. - O Turrianus, *lib. 9, disp. 63, dub. 5*,
v. *Sed difficullas est*, non dicit aperte se
implecti sententiam negativam, nihilominus

hanc videtur tenere eo quod argumenta qui-
bus nititur exponit.

b) Diana, *part. 4, tr. 2. resol. 7*, proba-
bilem existimat, sed contrariam vocat com-
munio-rem et probabilio-rem.

Tabiena, v. Irregularitas I, n. 3, negat
in genere cum qui occisionem non impedit
incurrere irregularitatem, et affert exemplum
medici « qui dimittit infirmum mori, nolens
mederi », et divitis « qui dimittit pauperem
fame mori ».

4) Gibalinus utique sic tenet, *n. 35 et 41*;
sed addit *n. 39 et 41*: • Mera et nuda non
defensio... tamen vix contingit in obligatio-
nibus justitiae ».

Escobar¹ cum Manuele et Henriquez; ac Salmant.³ cum Avila, Sayro et Cornejo. — Ratio, quia omittens defendere, cum possit, quem ex justitia defendere tenetur, censetur verus homicida; cum ipse, si non physice, moraliter tamen influit in homicidium.

s fôton? Haec sententia est quidem communior, et probabilis. — Sed non minus probabilis mihi videtur prima. Cum enim irregularitas debeat esse in jure expressa, recte dicit Roncaglia, ex sacris canonibus non satis constare, hujusmodi non impediētes, moralem tantum causam praebentes, incurrere irregularitatem; sed solos occi- dentes, mandantes, consulentes, omnes- que positive in homicidium influentes.

Idem autem Contin. Tournely et Escobar³ excusant ab irregularitate qui omittunt impedire, non jam studiose, ut homo occidatur, sed tantum ex timore vel negligentia. Idque recte inferunt ex cap. *Quaesitum, de poenit. et remiss.*, ubi parentes, ex quorum culpa filii in cunis perierint, censentur irregulares, si studiose neglexerint suffocationem impedire, non tamen, si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint.

Quando- 377. - Haec, quoad homicidium volun- rator irrer- tanum. Quod vero ad *homicidium casuale* dium ca- spectat, incurritur irregularitas etiam ab *tta,e- eo qui periculum mortis praevidet ex aliqua sua actione, et negligit culpabiliter

¹ Lib. 53, n. 315. *Afan. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 176. n. 14 et cap. 177, n. 5, 6 et 18. * *Henriq.*, lib. 14, cap. 12, n. 7. — ² T. 10, cap. 8, n. 42. *Avila*, part. 7, disp. 6, sect. 2, dub. 7, cond. 2. *Sayr.*, lib. 7, cap. 1, a n. 3. *Corntjo*, qu. 6, disp. 3, dub. 4, concl. 2. — ³ *ohc.*, Tr. 4, qu. 7, cap. 3, qu. 3, v. *Non* — ⁴ Loc. dt., n. 315. — ⁵ Tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 5, n. 3. — ⁶ Tr. 10, cap. 8, num. 29. — *Avila*, loc. dt. sect. 1, dub. 14 et 15. *Cavas.*, in clem. *Si Jurio* sms, part. 2. ⁷ 4. n. 1, 4 et 6. *Henriq.*, lib. 14, cap. 15, n. 7. — ⁸ Qu. 4, punct. 7 n. 27. — ⁹ Loc. dt., § 4, n. 1. —

*) Contin. Tournely, *loc. cit.*, art. 1, v. *f.*, absolute et in genere dicit non impediētem incurrere irregularitatem; sed postea quaerit utrum incurrat irregularitatem homicidii voluntarii, si non impediatur ex odio et ex intentione ut alius occidatur; «si vero non impediatur ex timore humano vel negligentia,... censebitur casuale».

377. - ¹) Clem. *Sifuriosus*, quod ad praesens attinet, dicit solum: « Si furiosus, aut infans, seu dormiens hominem mutilet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit ». b) Legendum est *contra* Cajetanum, *Sum.*,

illud praecavere. Ita Palaus⁴ et Salmant.¹ cum Avila, Covarruvias et Henriquez ac alii passim: ut patet ex clem. *Sifuriosus, de homicid. a*». Dicitur: *culpabiliter*. Nam ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur culpa lata, quae peccatum mortale supponit; ut communiter docent Bonacinae, Palaus⁷, Suarez⁸, Contin. Tournely Concina¹⁰, Salmant.¹¹ cum Avila, Sayro et Cornejo; ac Vival³ cum Cajetano % Armilla % etc.

378. - « Unde resolves:

« 1°. Non fit irregularis, qui in rixa < praescindit alteri digitum, pollicem, un- <gues, dentes, barbam, capillos, labia, « nasum, auriculam (id est, cartilaginem, « quae tantum deservit ad ornatum et « tutelam auris). Quia non sunt proprie < membra; v. gr. digitus est pars tantum « et officium membri. — Avila et alii octo % « apud Diana ia. Item Marcus Leo ex < Glossa in *cap. ult. de homicid.*, in 6° et « leg. *Quaeritur 10 c*», leg. *Nou sunt 14*, < \$ *Partus, ff. de statu hom.* ».

379. - Incurritur igitur irregularitas leaner etiam ob mutilationem membri; ut ha- nouait» betur in cap. *Significasti, de homicid.* §, n. 11 et in clem. *Sifuriosus, eod. tit.*

Sed dubitatur 1°. Quid veniat nomine *membri*?

Prima sententia, quam tenent Suarez u; ac Sotus, Cajetanus, Aragon, etc. apud Salmant.¹³, dicit, intelligi non solum ocu-

• Diip. 45, sect. 5, n. 8. — ¹ De Irregul., part. 3, cap. 1, art. 2, v. *Rrsp.* 2. — ² M Din. 2, cap. 6, num. 7. — ³ Loc. dt., n. 30. *Avila*, loc. cit., dub. 11, cond. 3. *Sayr.*, lib. 7, cap. 5, n. 4 et cqq. *Cornejo*, qu. 6, disp. 3, dub. 3, in princ. — ⁴ Qu. 9, art. 2, num. 10. — *Avila*, part. 7, diip. 5, sect. 1, dub. 1. — ⁵ Part. 4, tr. 2, reacl. 26. — « Diip. 44, vxt. 2, num. 7 et cqq. — *Soins*, de Juit. et Jure, lib. 5, qu. 2, artic. 1. — *Cajet.*, in 2. 2., qu. 66, artic. 1. *Aragon.*, in 2. 2., qu. 66, artic. 1, ▼. (— Loc. dt., num. 21.

v. Irregularitas et in 2an^a 2a^a, qu. 64, art. 8, v. *f.* et Armillam, v. Irregularitas, num. 4 t/ 12.

378. - Praeter Avilam, Diana citat sex dumtaxat auctores pro hac sententia, quidquid dicat Buscmbaum; ceteri duo citantur pro opposita sententia, saltem in parte.

b) Marcus Leo, *Praxis, part. 3*, v. *Et ideo*, de digito loquitur.

Glossa in leg. *Quaeritur* nihil videtur ad rem facere.

379. - < Cap. *Significasti 18, de homicid.*, de vulneratione loquitur.

QuM rro
bibilia.
wum no.
ST °em'

aspatans
IZIXCLIS

«eVni10

n butin
iJdiptom
ahcindent.

lum, manum, etc., sed etiam nasum, digitos et auriculam; quia per horum absdssionem jam aufertur (ut ajunt) corporis integritas. — Sed communissime et probabilius Bonacina 8, Palaus Concina 8, Habert4, Contin. TournelyB; Cabassutius4 cum Navarro ac Avila; et Salmant.7 cum Valentia, Covarruvias, Sayro, Diana, Hurtado, Gibalino, etc. dicunt, nomine *membri* intelhgi tantum partes illas corpons, quae proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc.

Hinc probabilius dicunt Palaus * et Contin. Tournely ; et Salmant. 10 cum Avila, Covarruvias, Sayro, Cornejo, etc., non incurrere irregularitatem qui amputaret *auriculam*; quia, ea ablata, non tollitur omne officium audiendi. Nec, qui *Rentes* evelleret; quia non sunt membra, sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos; ut Bonacina n, Palaus l3; et Salmant.18 cum Sayro, Diana et Gibalino.

tanto minus, qui *capillos* aut *barbam* abscinderet. — Item, nec qui aufert alteri *dig̃itum*, quiscuis sit; ut Bonacina, Palaus, Contin. Tournely; et Salmant.14 cum b> Valentia, Avila, Covarruvias, Sayro, Hurtado, Cornejo et aliis communissime. Nec

obstat textus in can. *Quipartem 6, dist. 55*, ubi declaratus fuit irregularis, qui sibi ipsi digitum vel partem digiti abscidit; nam respondetur cum Contin. Tournely et Habert ')> illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, *quae sibi causa fuit* (ut ibi dicitur) *ferrum injicere*.

380. - Dubitatur 2e. *An sit irregularis, qui abscindit testiculos alterius?*

Negant Bonacina a>, Hurtadus, Avila et Cornejo apud Salmant.11; quia (ut dicunt) illi non sunt membrum, sed pars membri. — Sed probabilius affirmant Roncaglia w, Palaus17 et Salmant.,e et Diana 11 (quamvis alias oppositum dixerit); quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe efformandi semen aptum ad generandum. Intellige id tamen, si abscissio injuste fit—Secus vero, si unus tantum testiculus auferatur; quia unus non habet officium ab altero diversum, cum uterque ad eundem operationem concurrant.

Fieret vero irregularis, ut recte dieunt Palaus10, Contin.Tournely, Habert Concina ; et Salmant.11 cum Sayro et Bonacina *, qui mulieri *miam mamillam* abscinderet; quia unaquaeque mamilla proprium officium habet.

Fit irregu-
i'
SSJaS.1**

nxœtnAmil-

1 Qu 4, punct. B. n. 3. — Tr. 29. dbp. 6, punct. 15. § 1, n. 4. — ■ Dim. 2, cap. 6. n. 4. — 4 Dc Ordine, pari. 3, cap. 6, § 9, qu. 3. — » Dc Irrcful., part. 2, cap. 8, art. 1. v. *Quaeres 2.* — Lib. 5, cap. 20, η. 9. - *Novar., Mtn.*, cap. 27, n. 206. · *Avila*, part. 7, dbp. 5, sect. 1, dub. 1. — 1 Tr. 10, cap. 8, n. 22. · *Valent.*, tom. 4, dbp. 7, qu. 19, punct. 3, § 4, po»t med. · *Ccvar.*, tn clem. S. *furianti*, part. 3. in princ., n. 6. · *Sayr.*, lib. 6, cap. 15, num. 13 ct »cqq, · *Diana*, part. 2, tr. 15. resol. 20; ct part 4, tr. 2, rctol. 26. · *Gasp. Hurt.*, dbp. 2, diff. 5, num. 18. - *Gibal.*, cap. 4, qu 1, num. 6. — ■ Loc. cit., num 4. — · Loc dt., art. 1, v. v. *Ex quibus.* — * Loc. dt., n. 24. - *Avila*, loc. cit., dub 1, v. *Sequitur 2.* · *Ccvar.*, loc. cit., v. *Pri mum.* · *Sayr.*, loc. cit., n. 17. · *Cornejo*, qu. 6, diip. 2, dub. un., qu. 4, v. *Infero 2.* — 11 Loc. dt., n. 3 ct 8. — ” Loc. cit., n. 4. — · Loc. cit., num. 24. - *Sayr.*, loc. dt.,

n. 14. · *Diana*, part. 2, tr. 15, mol. 20. -*Gibal.*, cap. 4. qu. 1, connect. 16. num. 46. — *Bonae.*, loc. dt., num. X — *Palaus*, loc. dt.. num. 4. — *Cont. Tourn.*, Joe. dt., v. *Ex quibus.* — M Tr. 10, cap. 8, n. 24. - *Valent.*, loc. cit. · *Avila*, loc. dt., dub. I. v. *Sequitur 2.* · *Ccvar.*, loc. cit., n. 9, v. *Tertio* ct *Quarto.* · *Sayr.*, loc. d1., n. 15 ct »eq. · *Hurt.*, loc. dt., n. 19. - *Cornejo*, loc. dt., qa. 4, v. *Infero* /. — *Canton. Tourn.* loc. dt., art. 1, r. *Resp. ad 3.* — *Hurt.*, loc. dt., n. 19. · *Avila*, loc. cit., dob. I. - *Cornejo*, loc. ciL, disp. 2. v. *Ad secundam.* - tt Loc. dt., n. 23. — H Qu. 7, cap. 3, qu. 2, retp. 2. — n Loc. dL. a. 4. — “ Loc. dt., n.23. — “ Part. 9, tr. 7, mp. 21. — · Tr. 29. disp. 6, punct. 15, § 1» «. 4- *Cent. Tourn.*, da Irrepil., part. 2, cap 8, art. I. v. *Ex qutbus.* — *Concina*, din. 2. cap. 6, num 4. — “ Tr. 10, cap. 8, num. 33. · *Suyr.*, lib. 6. cap. 15, n. 18.

b> Valentia, Covarruvias et Hurtadus hic a Salmant. omittuntur, quamvis revera sic doceant de ablatione digiti
'> Habert, *loc. cit.*, *qu. 3*, v. *Dices*, scribit cum irregularem esse, « qui volens ct ex culpa abscidit [partem digiti...]; hic enim irregularis est ex delicto ct non ex defectu ».
380. - a) Bonacina ita sane refertur a Salmant.; sed ipse, *loc. cit.*, *punct. 8, n. 3* de testiculis non loquitur sed ait: « membrum virile [est] proprie membrum».

b) Scilicet *part. 2, tr. 15, resol. 20.*
( ) Habert, *loc. cit.*, *qu. 3*, casum hunc silentio praetermittit
d) Bonacina, *qu. 4, punct. 8, n. 3*, videtur loqui de abscissionc utriusque mamillae: « Idem dicendum est (scii, esse membrum) dc mamillis focminarum, eo quod habeant proprium officium distinctum a caeteris ». Sed Salmant. loquuntur de eo qui abscidit « mamillas aut mamillam mulieris · et auctores indiscriminatim adducunt.

Qaid. de Idem docent Suarez et alii apud Viva,
diml''i7e de abscissione *dimidiaie manus*. — Sed
°uno' contradicit Contin. Tournelyl; quia in
cap. 2, de cler. aegrot., qui duos digitos
cum medietate palmae amisit, non dicitur
mutilatus, sed debilitatus. Communiter
autem dicunt Navarrus 3, Cabassutius 3
cum Suarez, Coninck et Avila; Salmant. 4
cum Soto, Bonacina, Covarruvias, Sayro
et Avila; ac Croix * cum Suarez et Silvio
(contra Cajetanum />, etc.), et probabile
putat Roncaglia e, non esse irregularem
qui alterius membrum debilitaret, adhuc
taliter ut redderet ineptum ad officium
suum. Imo, etiamsi mortuum relinqueret;
ut dicunt Palaus 7; et Navarrus Co-
varruvias V, etc. apud Salmant. 8. — Sed
huic valde probabiliter contradicunt Sua-
rez., Cabassutius°, Concina 11; et Sal-
mant. 11 cum Cornejo, etc.; quia tale mem-
brum, licet secundum apparentiam non
sit mutilatum, reipsa tamen ablatum cen-
setur, cum non sit amplius animatum et
continuatum cum aliis membris.

Unde probabiliter e converso infe-
runt Salmant. 13, non esse irregularem,
qui tale membrum omnino exsiccatum
abscinderet: quia talis non esset mutilatio
formalis.

Γαβ, qa. 9, art. 2, n. 2. — * De Irre;., pari. 2, cap. 8,
art. 1. v. *Rtip. Paru*. — Man., cap. 27, n. 206. v. *Tertio*
et n. 223. — Lib. 5, cap. 20, n. 9. - *Suar.*, ditp. 44, aecl. 2,
n. 6. - *Coninck*, ditp. 18, dab. 8, n. 61. - *Avila*, part. 7 disp. 5,
«et. t, dab. 2. — Tr. 10, cap. 8, n. 25. - *Sotus*, de Juit.
et Jure. lib. 5, qu. 2, artic. 1. - *Bonae.*, qu. 4, panct. 8,
n. 6 et 11. - *Ccvar.*, in clem. *Si furiosus*, part. 3, in princ.,
num. 9. - *Sayr.*, lib. 6, cap. 15, num. 5. - *Avila*, loc.
ciL — Lib. 7, num. 487. - *Suar.*, loc. dt., num. 5. -
Site., opasc. 6, Résolut, var. v. *Irregularitas I*. —
Qu. 7, cap. 3, qu. 2, reap. 2. — * Loc. cit., num. 5 —
■ Loc. cit., n. 26. — Dup. 44, «cl. 1, n. 11. — * Loc.
dt., n. 9. — M Loc. dt., n. 5. — * Loc. cit., nam. 77. -

381. - In hac autem irregularitate pro-
pter mutilationem, bene possunt dispen-
sare episcopi, si sit occulta: ex facultate (*ruiu
Tridentini u, ubi tantum excipitur irregu-
laritas ob homicidium voluntarium; — ut
communiter docent Suarez B, Palaus
Bonacina 17; et Salmant. 18 cum Filliuccio,
Avila, Cornejo, Diana, Gibalino, Villalo-
bos, etc.

382. - « 2°. Nec fit irregularis, qui ex-
« caecavit hominem, solo visu privando,
« non autem oculum extrahendo: nec qui
« debilitat tantum membrum et non ab-
« scindit; quia non est mutilatio. — Dianal'
« ex Megala, etc.

« 3°. Quando plures (non ex consilio,
« sed in rixa) unum percutiunt, et unus u. ' TM
« lethale vulnus infligit, ex quo moritur;
« si constet quis hoc fecerit, hunc solum
« fieri irregularem docent Sayrus et alii
« quinque cum Diana 90; contra Avila,
« Suarez, etc.

« 4e. Qui infirmo bona fide dat aliquid, (a^c;;;
« v. gr. cibum vel potum, vel eum movet,
« vel de lecto in lectum transfert, aut
« aliud circa eum operatur, ex quo mors
« vel ejus acceleratio praeter intentionem
• sequatur; non fit irregularis, nisi inter-
« venerit lata culpa. Avila, Filliuccius et

Cornejo, qu. 6, disp. 2, qu. 2. — * Loc. dt. — *Sett. 24,
de reform., cap. 6 *Lierai*, — * Loc. dt., n. 4. — * Loc.
dt., punct. 15, § 3, n. 3. — 11 Qu. 4, punct. ult., n. 11. —
* Cap. 8, n. 28. - *Fill.*, tr. 20, cap. 2, n. 51. - *Avila*, part. 7,
disp. 6, sect. 5, dub. 4. *Cornejo*, loc. dt., qu. ult. * *Diana*,
part. 1, tr. 11, resol. 112 et part. 4, tr. 2, reaol. 71. - *Gibal.*,
cap. 4, qu. 1, n. 9. - *Villa!*, part. 1, tr. 21, diff. 21, n. 2.
.. Part. 4, tr. 2, resol. 26. - *Λλχβ!*, Instil, confess., part. 3,
lib. 7, cap. 1, n. 30 et 31. — *Sayr.*, lib. 7, cap. 4, n. 13. -
* Part. 2, tr. 15, resol. 18. — *Avila*, part. 7, diip. 6, sect. 3,
dub. 3, concl. 4. — *Suar.*, disp. 45, sect. 3, n. 11. —
part. 7, di<p. 6, sect. 1, dub. 8, concl. 2 et 3. - *Fill.*, tr. 19,
cap. 10, n. 278.

') Suarez, *disp. 44, sect. 2, n. 8*, non satis
sibi videtur consentire; principium enim ge-
nerale adducit quod videtur valere pro abscis-
sione *unius* dimidiaie palmae, deinde vero
exemplum affert de abscissione dimidiaie
utriusque manus; haec sunt ejus verba:
mutilationem simpliciter dicendam esse, < si
principale membrum notabiliter minuatur,
licet non totum abscindatur... Exemplisque
declaratur: nam quis dicat ad irregularitatem
non satis esse digitos vel dimidiam partem
utriusque manus abscindere. Quin imo, n. 9,
negat abscissionem unius digiti, si sit ex
duobus minimis, satis esse ad irregularita-

tem; «de quolibet autem aliorum mihi vide-
tur res satis gravis et ad minimum dubia et
dispensatione indigens».

/J Cajetanus male citatur a Croix; non
enim de simplici debilitatione loquitur, in
2a, tl 2'f, qu. 65, art. f, sed de abscissione
digiti.

e) Navarrus, *Man.*, cap. 27, n. 207, et
Covarruvias, in *clem.*, Si furiosus, part. 3,
in princ. n. 9^, plane rem innuunt et fere
expresse asserunt.

382. - Diana praeter Sayrum tres tan-
tum auctores affert pro sua sententia, quid-
quid dicat Busenbauin.

• alii quatuor cum Diana ubi (ex Bo-
 < nacina <), etc.) notat, sacerdotibus et
 < religiosi circa moribundos licere eadem,
 < quae laicis ». — Ita etiam Contin. Tournely³,
 Concina 1; Elbel 4 cum Filliuccio
 et Avila; ac Salmant.³ cum Cornejo et
 Pellizzario,

Sic etiam nec fit irregularis sacerdos,
 jubens fieri abscissionem membri prae-
 scriptam a medico: modo ipse non exse-
 quatur. Cabassutiuse. — Immo, multum
 probabiliter Concina⁷ eximit ab irregulari-
 tate, qui adjuvaret chirurgum congrue
 mutilantem aegrotum.

An vero fiat irregularis quifacit ista,
 ut infirmus citius moriatur? — Affirmant
 Covarruvias, Navarrus, etc. — Sed negant
 Pellizzarius et Coninck d³, ac merito pro-
 babile putant Salmant. •; quia, licet adsit
 peccatum grave, deficit tamen actio ex-
 terna graviter injusta. — Hinc mihi vide-
 tur utendum distinctione, qua usi sumus
 in obligatione restitutionis (juxta dicta
 Lib. III, u. 551, v. Sed in hoc): spe-
 ctandum enim, an apponatur, vel non,
 diligentia ad mortem infirmi praecaven-
 dam. — Certe autem fit irregularis, qui
 temere remedium praeberet, ex quo mors
 notabiliter acceleraretur. Salmant.®

Semper tamen ad irregularitatem ex
 delicto requiritur culpa lata cum peccato

mortali; ut Salmant., Contin. Tournely,
 Concina et alii communiter, citati u. 348
 et 377.

< 5^e. Qui amicum bono animo comita-
 « tur, ne periclitetur in rixa, non fit irre-
 • gularis, etsi amicus occidat alium. Avila,
 « Henriquez, etc. cum Diana ». — Li-
 « mitat autem Praepositus nisi sua prae-
 • sentia animaverit ad occidendum ». —
 (Vide u. 374j.

« 6°. In bello injusto, si vel unus occi-
 « datur, lotus exercitus fit irregularis:
 » saltem si aliqua ratione sit cooperatus.
 « — Bonacina 11 ».

< 7°. Irregularis fit, qui procurat abor-
 « tum foetus animati anima rationali; se-
 « eus, si animatus non sit. Can. Moyses
 < [9, caus. J, 32, qu. X — Bonacina »
 • Coninck, etc. ».

383. - « 8°. Qui dans operam rei licitae
 « (immo, secundum multos, etiam illicitae),
 « sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex
 « ea homicidium sequeretur, et tamen
 • secutum est; non fit irregularis, ob de-
 < fectum voluntarii. Secus tamen, si di-
 « ctam diligentiam omisit omissione mor-
 « tali. Bonacina », Lessius etc. — Alii
 < tamen dicunt, quod dans operam rei illi-
 « citae, ex quavis culpa, etiam levissima,
 « incurrat hanc irregularitatem. Panormi-
 « tanus V, Covarruvias Marcus Leo

d<

De occn.a-
rrr, in bello
mjuiu»

De aborta.

1 Part. 5, tr. 3, resol. 117. — • Dr IrreRul, part. 3, cap. 1, art. 2. concl. 1. — aDi*s. 2, cap. 6, n. 7. — « Confer. 5. n. 171. • Fill., tr. 19, cap. 10, n. 278. (non citatu* ab Elbel pro hoc aiwerlo). Avila, part. 7, ditp. 6, »ect 3, dub. 3, concl. 3-1, f. (eodem modo citata* ac Fill.). • 1 Tr. 10, cap. 8, n. 33. • Cofhc/o, di*p. 3, dub. 1, v. Inftrc //. • PtUii.. tr. 7, cap. 5, n. 174. — • Lib. 5, cap. 19, n. 23. — • Dita. 2, cap. 7, n. 20. — Covar., in dem Sī furioins, part. 2, § 4, n. 3, v. Pari sanr. • Navor., Man., cap. 27, num. 229. —

Ptllu., loc. at., n. 175. — • Loc. cit — • Loc. dt. — Salman!, Tr. 10, cap. 7, n. 12. dr. cap. 8, n. 30 — Cant. Tourn., part. 1, cap. 2, qu. X reap. fr. cfr. part. 3, cap. 1, art. 2, v. Qnarrf. — ComiMJ. di-», 2, cap. 5, num. 8. — Avila, ditp. 6, »ect 3, dub. X cond. 1, in med. • Hcnrtq, lib. 14, cap. 16, n. 1. l. f. — • Part. 4, tr. 2, tool. 17. — ” Qu. 4, punct. 4, num. 3. — • Qu. 4, punct. 8, num. 77. — Coninck, diip. 18, dub. 8, num. 64. — * Qu. 4, punct. 7, n. 8 et 9. — » Praxi., part. 3, v. Pro Vena, fol. 354.

b) Hic pariter erravit Buscnbaum in numerandis auctoribus; praeter Avilam enim sex auctores citantur a Diana.

Diana id non infert ex Bonacina, qui revera id omittit, qu. 4, punct. 7, n. 12.

Coninck pro ratione tantum asserti adducitur a Pellizzario, quod scilicet Ecclesia censuram ferre non potest pro actu interno, nec pro externo actu, qui secundum se et omnes circumstantias licitus est. sed peccaminosus solum ex intentione qua ponitur. Quod profecto habet Coninck, disp. 13, n. 71.

Rectius: apud Dianam.

f) Praepositus, dub. 8, n. 65, loquitur de casu omnino simili, scilicet de patre aut fratre invadentis.

e) Hic canon, a Buscnbaum citatus, non tractat de irregularitate; videtur tamen negare esse homicidam, qui abortum foetus nondum animali procurat.

383. - Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 103, non ita absolute tenet, sed postquam hanc opinionem retulit, addit: « Sed quidquid sit de irregularitate (de qua alibi), certum videtur hic nullam esse culpam homicidii ». Sed alibi, id est, De Irregul., cap. 4, dub. 1, quod a Buscnbaum non citatur, haec utique omnia tenet.

b) Panormitanus, in cap. Continebatur, u. 1 et cap. Tua nos, n. 4, de homicid., dicit eo casu imputari homicidium.

r) Covarruvias, in clem. Si furiosus, part. 2,

Distinguendum igitur:

Dani ope-
ram rei il-
licite non fit
irregularitas,

I. Si quis dat operam rei illicitae, et debitam adhibet diligentiam ne homicidium sequatur, non incurrit irregularitatem, si mors accidat. — Ita communiter Palaus¹, Bonacina³, Concina⁸, Contin. Toumely⁴, Salmant.⁸ et alii passim, cum D. Thoma^e, ubi: *Secundum canones imponitur poena his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illicitae, vel non adhibentes diligentiam debitam*. Et patet ex can. *Hi qui*, can. *Saepe* et can. *Si duo fratres dist.* 50; item, ex cap. *Joannes*, cap. *Dilectus* et cap. ult. de homicid.

niti omittit
tuffi
dentem di-
ligentiam.

Secus vero, si omitteret sufficientem diligentiam; ut colligitur ex cap. *Presbyterum* et cap. *Ad audientiam, de homicid.* Quia, cum quis negligenter se habet in praecavendo homicidio quod timet, indirecte jam vult illud in causa. — Dicitur: *sufficientem diligentiam*. Quia non requiritur diligentia summa; sed satis est illa, qua vir prudens uteretur juxta rei qualitatem: ut recte dicunt Salmant.⁷ cum Cajetano et Cornejo. — Et contra, ad irregularitatem incurrendam non sufficit quaevis negligentia, sed requiritur illa quae ad peccatum mortale pertingit; ut communiter docent Suarez^e, Bonacina^o, Palaus¹⁰, Concina¹¹, Cabassutius¹¹, Contin. Tournely^o; Silvius¹³ cum Soto et Bafiez; Salmant.¹⁴ cum Sayro, Comejo et Avila; ac Diana¹⁵ cum Coninck, Filliuccio et comuni. Ad incurrendam enim quamcumque irregularitatem ex delicto, omnino requiritur culpa gravis; ut probat Cabassu-

tius^{ie}, ex cap. *Quaesitum, de poenit. et remiss.*, et cap. *fin. de homicid.*, in § (Vide dicta n. 348 et 377).

384. — Hinc non fit irregularis:

1°. *Magister*, qui discipulum moderate verberat (et idem de *patre*, respectu filii), si casu ex percussione mors discipuli sequatur; ut Concina¹⁷ et Salmant.¹¹. — Secus, si graviter excederet; ut patet ex cap. *Presbyterum, de homicid.* et cap. ult., cod. tit., in 6° a).

T. Qui, *equitando*, in equo feroci, perurum occiderit. — Concina¹⁰; et Bonacina cum Molina, Sayro et Ugolino; ex cap. *Dilectus 13, de homicid.*

3°. *Qui feram*, sive canem ferocem, alit et custodit in occulto; si casu fera, ruptis uo- vinculis, hominem occidat. Secus, si tene- ret in via, ubi fera aliis nocere posset; vel si illa ex ejus incuria esset soluta. — Salmant.³¹ cum Covarruvias et Comejo.

4°. Qui, *reficiendo tectum*, tegulas et lapides mittit, praemonens transeuntes ut se caveant. Secus, si non moneat. Salmant. M.

§ *Medicus*, si casu infirmus ex phar- maco praestito decedat sine gravi medici negligentia; ut ex cap. *Ad aures, de ae- tate et qualit. et ordin. praeficiendor.*

Et hoc, adhuc si sit *clericus* aut *monachus*. — Modo 1) sit *peritus*. Nam alias ii' non effugeret irregularitatem, si temere vel contra praeceptum medici praeberet remedium, ex quo mors aut ejus notabilis acceleratio eveniret; ut recte dicunt Salmant³³, Contin. Tournely et Bona-

* Tr. 29, diip. 7, punct. 15, § 4, n. 2. — Qu. 4, punct. 7, n. 8. — Di. 2, cap. 6, n. 7. — De Irregulari, part. 3, csp. 1, art. 2, concl. t. — Tr. 10, cap. S. n. 30. — 2. 2°, qu. 64, art. 8, ad 3. — Tr. 10, cap. 8, num. 30. — Cajet., in 2° 2°, qu. 61, art. 8. — Comejo. di. 3, dub. 1. — Diip. 45, aeci. 5, num. 8. — Qu. 4, punct. 7, num. 9. — Tr. 29, diip. 6, punct. 15, § 4, n. 1. — Di. 2, cap. 6, n. 7. — Lib. 5, cap. 20, n. 10. — In 2°, qu. 64, art. 8, concl. 8, v. f. — Solus, de Joit. et Jure. lib. 5, qu. 1, art. 9, l. f., v. *Id autem sciscitaris*. — Bafics, in 2°, qu. M, art. 8, part. 2, dub. 2, v. *Dicimus 5* et icqq. —

M Loc. dt. — Sayr., lib. 7, cap. 5, tu 5. — Comejo, diip. 3, dub. 3, v. *Ex dictis*, cum dub. 1, v. *Quanta autem*. — Avila, part. 7, diip. 6, »ect. 1, dub. II, concl. 3. — Part. 4, tr. 2, retol. 21. — Coninck, diip. 18, dub. 9, n. 73. — Fui., tr. 20, cap. 3, n. 59 et 61. — Loc. dt., num. 10. — n Di. 2, cap. 6, n. 7. — w Loc. dt., n. 31. — » Loc. dt. — Qu. 4, punct. 7, n. 23. — Molina, de Joit. et Jure, tr. 3, diip. 77, n. 7. — Sayr., lib. 7, cap. 6, n. 1. — UgoUn., de Irregul., cap. 18, § 1, n. 4. — w Loc. dt. — Covar., in dem. *Si furiosus*, part. 2, § 4, num. II. — Cornejo, diip. 3, dub. I, v. *Infero S.* — Loc. dt. — Tr. 10, cap. 8, n. 33.

§ 4, n. 1 et 2, hanc opinionem ut communem canonistarum refert; ipse vero, n. 15, limitat et restringit ad casum rei illicitae, quae per se aut in pluribus ordinatur ad homicidium.

Contin. Tournely, part. 3, cap. 1, art. 1, concl. 1. resp. 2, ita sane docet, quod, resp. 4, intelligit «communiter loquendo».

384. — a) Cap. *Is qui mandat, fin. de homicid.*, in 6°, videtur citari pro hujus ratione, quod scilicet eventum debuerit praevidere.

b) Etiam ligatam, ut auctores citati addunt. Covarruvias praetermittit casum quo ex ejus incuria fera esset soluta.

Contin. Toumely, De Irregul., part. 2,

cina [*cum Molina, Sayro, Henriquez et communi. (Secus, si bona fide daret aliquid infirmo ad ejus remedium vel levamen; ut Bonacinal; et Salmant.³ cum Cornejo et Pellizzario. Vide dicta n. 382, v. 4. *Qui infirmo*). — Modo 2) clericus medeatur sine incisione vel adustione :alioquin, cum id expresse vetetur clericis in sacris et monachis, sub poena irregularitatis, in cap. *Sententiam, ne clerici vel monachia*), jam fiunt irregulares, si ex tali incisione vel adustione mors sequatur. (Secus, si eveniret aliunde, nempe ex vi ipsius morbi, vel ex alia causa; ut dicunt Palaus⁴; et Salmant.⁵*cum Avila, Cornejo et Henriquez) — Si tamen alius peritus absit, bene poterit tunc clericus aut monachus sine peccato, et consequenter sine periculo irregularitatis, incisionem aut adustionem adhibere; ut communiter docent Palaus; Contin. Tournely cum Molina; et Salmant.® cum Avila, Henriquez et Cornejo.

385. - An autem clericus beneficiatus medendo cum incisione praeter necessitatem, si aeger ex illa moriatur, fiat irregularis?

Affirmant Navarrus a), Panormitanus, etc.apudContin. Tournely; quia, utajunt, id quod prohibetur ordinatis in sacris, interdicitur etiam beneficiatis. — Sed verius id negant Bonacina † cum Molina, et idem Contin. Tournely § cum Pontas et Gibellinob>: tum quia regula praefata supponitur ab adversariis, sed nullo jure

salis probatur; tum quia in praefato textu cap. *Sententiam* tantum de constitutis in sacris fit mentio; poenae autem non sunt extendendae de casu ad casum in jure non expressum. Et quamquam de negotiatione et ludo, sub nomine *clericorum*, non tantum constitutos in sacris venire, sed etiam bénéficiâtes diximus *Lib. III, n. 831 et 895*: tamen, cum in hoc casu prohibitio facta sit speciatim subdiaconis, diaconis et sacerdotibus, non comprehenduntur minores his, quicumque illi sint.

386. - II. Si quis vero dat operam rei
 illicitae et ex ea mors alterius sequatur,
 communis est sententia, quod si opera
 illa non est illicita quia *periculosa*, sed
ex alia causa: peccat quidem, sed non in-
 currit irregularitatem: modo sufficientem
 diligentiam adhibuerit ad mortem vitan-
 dam; puta si quis caederet arborem in
 solo alieno et mere fortuito hominem
 occideret; vel si induceret alium ad furan-
 dum sine periculo, et casu ille occidatur,
 ac similia. — Ratio, quia tale homicidium
 tunc non esset illi voluntarium: neque
 directe, cum non sit intentum; neque
 indirecte in sua causa, cum talis actio
 non sit per se periculosa. Jura enim irre-
 gularitatem statuentia ex homicidio, inten-
 dunt punire vere delinquentes homicidii
 culpa. Illa autem actio, licet sit mala, non
 tamen est mala malitia homicidii; nam,
 ut bene docet D. Thomas., ignorantia
 invincibilis circumstantiae peccati excusat
 quidem a speciali ejus malitia, etiamsi

**Daw ope
ram rei fili
cttae non ût
trreg.n rei
non M pe-
riculota.**

rt ®edra-
tir um in-
uncer vel

Verioscle
new bene-
touw non
it inefuli
η».

↑ Qu. 4, punct. 7, n. 12. · *Molina*, de Juvī, ct Jure, tr. 3, disp. 75, n. 2. · *Sayr.*, lib. 7, cap. 6, n. 12 et IS. · *Henriq.*, lib. 14, cap. 15, n. 5. — Loc. cit. — Tr. 10, cap. 8 n. 33. · *Cornejo*, diip. 3, dub. 1. v. *Infero* 11. · *Pellia.*, tr. 7, cap. 6, n. 174. — 4 Diip. 6, punct. 15, § 4, n. 8. — * Loc. cit., n. 32. · *Avila*, part. 7, diip. 6, sect. 1, dub. 10, concī. 5. · *Cornejo*, diip. 3, dub. 2, concī. 2. v. *Infero* 2. · *Palans*, loc. cit., n. 8. — *Cont. Tonrn.*, de Irreff., part. 2,

cap. 8. arc. 4, qu. 5, v. *Dixi* 2, num. 2. - *Malina*, tr. 3, diip. 75, n. 3. — 1 Tr. 10, cap. 8, n. 32. - *Avila*, loc. du, dub. 10, v. *Tertio*. - *Henrtq.*, lib. 14, cap. 11. num. 1. - *Cornejo*, loc. cit. — *Panorm.* in cap. *SanUntiam*, ne de^rid vel nom., n. 21. - *Coni. Town.*, loc. at., v. *An prae-dicta*. — ' Loc. cit., punct. 5, nara. 4. - *Molina*, loc. du, num. 2. — Loc. cit. - /om'aj, v. *lrretnlarila* au. 70. - IM 2^{ac}, qu. 76, art. 3.

cap. 8, art. 4, qu. 5, v. Dico 2. Clericus, rem plane innuit, negans fieri irregularem, exercendo medicinam secundum artis regulas, modo ex incuria et culpa non sequatur mors, et addit: - Dixi *secundum regulas, quia* qui eas ignorat, occidendi periculo se exponit, ac proinde secuta morte, irregularis est .

✧ Cap. *Sententiam*, prohibet quidem incisionem et adustionem sed nullam poenam statuit contra facientibus.

Quin etiam Henriquez, *loc. cit.*, cap. 11,

n. l, Ut. g, negat fieri irregularem, licet inde moriatur aegrotus.

385. - (v) Navarrus, Man., *cap. 25, n. III* (al. 110)' v. *Clericus vero*, sententiam istam innuit, dicens illis prohiberi adustionem et incisionem.

bl Gibalinus, *cap. 4, qu. 2, consect. 11; n. 27, v. 15~ Circa*, negat prohibitionem adustionis aut incisionis fieri reliquis [praeter ordine sacro insignitos] clericis, etiamsi sint beneficiali.

opus ipsum peccatum sit. — Ita communissime Suarez¹, Solus Navarrus³, Palaus⁴, Concina⁵, Contin. Tournely¹¹; Escobar⁷ cum Covarruvias, Valentia et Henriquez; ac Salmant. * cum Cornejo. Avila et Sayro. Contra Paludanum, Gabrielem *ai* et alios paucos apud Suarez ⁹ (qui citant pro se D. Thomam ¹⁰, sed non bene: nam licet S. Doctor ibi dicat, dantem operam rei illicitae non evadere homicidii reatum, tamen id aperte intelligit de re illicita ob periculum homicidii, ut patet in resp. ad ¹ et ², ibidem).

ObRctioni Nec obstat, quod in can. *Clericojaciente* el can. *Eos vero b*», *dist. 50* declarantur irregulares, casu occidentes vel mutilantes; et tantum injure excipiuntur qui dant operam rei licitae, ut habetur in cap.*./oακ-nes*, cap. *Dilectus* et cap. *ult. de homicid.* Ergo qui dat operam rei illicitae ex qua mors sequitur, jam iit irregularis. — Nam respondetur quod canones hi semper intendunt loqui de homicidio directe vel indirecte volito; ut colligitur ex clem. *Si furiosus, de homicid.*, ubi ideo excusatur exercens opus licitum, quia homicidium non est ei voluntarium. Unde, semper ac homicidium est alicui omnino involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitae ipse navet.

387. - Dubium majus est: *Au incurrat irregularitatem, qui dat operam rei illicitae quomodocumque periculosae, si ex ea mors sequatur?* — Adest duplex probabilis sententia:

Prima affirmat: quam tenent Suarez¹¹, Navarrus ¹³ Toletus ^{1a}, Concina ¹⁴; item Sayrus Avila Molina et Ugolinus apud Bonacina ¹⁵; et Sotus Corduba, Castro, Fernandez, etc. apud Diana ⁴. — Et probant ex cap. *Tua nos 19, dc honiic.*, ubi quidam monachus incidens apostema cujusdam mulieris, licet fuisset peritus, et mulier ex sua incuria postea decessisset, tamen fuit declaratus delinquens; dixitque Pontifex: *Post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit ut divina valeat celebrare.* Quae verba, ut ajunt Fagnanus ¹¹ et Suarez [”], secundum communem intelligentiam significant necessariam luisse dispensationem. Ex hoc igitur textu generalis fit regula quod ex actione injuste periculosa, quoties sequitur homicidium, etsi casuale, inducitur irregularitas.

Secunda vero sententia probabilior, quam tenent Palaus¹, Contin. Tournely^{*} Raymann ¹ (qui tutam vocat) ¹, Sporer^M, Tamburirinius[”]; Elbel cum Sayro et Gutierrez; Bonacina ³ cum Salond); Salmant. “ cum Henriquez[^] etc.; ac Diana¹

Jim
Un, ün
opera rt
ifilicilit
Jwrti- t
c jnv.
loot ft e
rmUru

h1Q1 Kirtl
” j :t
Faymann 1
,ie.'m

• Diip. 4&, icct. o, n 9 - 1 Dc Juit. ct Jure. Hb. 5, qu, 1. art. 9, ver» *In tertia autem roru/.* — • Man., cip. 27. n. 221. — « Tr. 29. diip. o, punct. 15, § 1, n. 5. — • Dh». 2, cap 6, n.8. • Dt Irrrgul., part 3, cap. 1, art. 2, concl 2. — • Lib. M, n 300. • Coiur., in dem Sifuriosus, part. 2, § 4. num 10. Valent., tom 2, diip. 6, qu. 3. punct 3 ct torn 4. ditp. 7. qu. 19, punct. 3, § 5. dub. 1. - Henriq., Hb 14, cap. 15. η. X — • Tr. 10. cup. 8, n. 31. • Corwro. diip. 3, dub. 2, concl 1. • Avila, part 7, diip. b, «ecl. 1, dub. 1, upm. 3. — Sayr., Hb 7, cap. 5, n. 12. — Pahtd., m 4. dist. 25, qu. 3 art. 2. concl 3. v f. (n 15) • Loc. cit . iccl 1. num. 1 — - 2- 2*, qu. b4, art. B. — » Diip. 43. sect, b, a num. 9. — 11 Man., cap. 17, η. 235 et 237, — u Lib. I. cap. 77. num 5 ct 6; cfr. etiam cap. 82, n. 3 ct

%cqq. — • Dia 2, cap. 6, n. 8. — Molina, tr. 3, diip. 77, n. 5, - u Qu. 4, punct. 7, n. 9. — Cordub., Quaestiotur., hb. 2, qu. 26, v Nota 2. • Alphons. dt Castro, de Leje poen., Hb. 2. cap 14. v. Hic tamen admoneo. • Fernand de Moure, Exim , pari. 2, cap, 10, 14, qu.9, v. Dico 6. — • Part .4, tr. 2, rcioi. 20. — 11 In diet. cap. Tua nos.— ” Loc. cit., n. 10. — • Tr. 29, diip 6, punct. 15, § 4, n. 5.— w Dc Irregul., part 3, cap. 1, artk. 2, concl. 3, v. Dixi. — » Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 10, num, 3. — ” Tr. 5, cap. 3, num 139 ct 14b. — e Lib. 10, tr. 4, cap. 13, \$2, num. 15 et 19. — Sayr., lib. 7 cap. 5, num. 13. • Gutitr., Canon, quant., hb. 2, cap. 6. num. 5, 18 et 41.— ” Loc. cit., num. 9. — « Tr. 10, cap. 8, num. 38. — • Loc. cil., reiol. 20.

386. - >) Gabriel Biel, in 4, dist. 15, qu. 14, art. 3, dub. 2, ita sentire videtur, juxta Sua rezium, co quod dicat ex tali homicidio oriri obligationem restituendi.

* Can. *Eos vero* hacc tantum habet: « Qui non voluntate sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum poenitentiam communioni sociavit secundum gradus constitutos; haec vero humana quin quennii tempus tribuit ».

387. - Sayrus, lib. 7, cap. 5, n. 13; Avila, part 7, disp 6, sect t. dub 1, opta. 3,

v. *Hinc sequitur*; Ugolinus, cap. 18, § 1, u. 9, quidquid dicat Bonacina; et Sotus, loc cit., quidquid dicat Diana, secundam sententiam potius tenent.

b) Laymann lutum vocat aliud quoddam assertum.

f Elbel, confer. 6, n. 189, non adeo per spicue hanc sententiam tenet.

d> Salon male hic cilalur Bonacina; nam tu 2 2A', qu. 64, art. 8, control.-3, § 3, v Tertia tamen, priorem tenet sententiam.

Henriquez, lib. 14, cap 15, η. 1 et 2,

cum Coninck, Hurtado *f*), Praeposito *f*), Sù/> et Tanner/4 — dicit, quod si opus sit ita periculosum ut ex eo *frequenter* mors sequatur (ut esset, admoveere ignem bombardae ubi est frequentia hominum, aut pugnare in bello, aut inducere alterum ut temere se exponat periculo mortis, prout probabilius sentit Bonacina l cum Suarez, etc.; ac Vival cum Avila, contra aliquos): tunc incurritur irregularitas, quamvis omnis adhibeatur diligentia ne mors sequatur <A Quia, ut bene ait Contin. Tournely, cum opus sit de se proxime periculosum, nulla diligentia potest non periculosum fieri. Secus, si opus *raro* sit mortis inductivum, et debita diligentia apponatur ne mors eveniat. Quia tunc, ut diximus, homicidium non est voluntarium, neque in se neque in causa; cum enim opus non sit proxime periculosum, posita diligentia, satis excusatur a malitia homicidii.

Pneu ob- tw. Ad textum autem oppositum in dicto cap. *Tua hos*, respondent Sotus “ et Lessius⁴, ibi monachum minime fuisse declaratum irregularem. — Sed haec responsio mihi non satisfacit: nam verba textus supra allata verius significant jam irregularitatem incurrisse, at facilius cum eo dispensandum; et sic explicat auctor argumenti, dicens ibi: *Sed cum eo misericorditer dispensari potest*. Et ita etiam communiter alii; ut testatur Suarez. — Melius respondetur cum Palao, Bonacina

Coninck, di«p. 18, dub. 9, n. 80. — Qu. 4, punct. 7, n. 17. — Snar., diep. 44, «ect. 3, nom. 18. — De Censur., qu. 9, Ari 2, num. 8. — Avila, part. 7, di«p. 6, eect. 2, dub. 5 concl. 3. — Coni. Tourn., de Irregul., part. 3, cap. 1, art. 2, concl. 3, ante v. Dixi. — De Ju«t. el Jure, lib. 5, qu. 1, art. 9, col. 4 in med. — Lib. 2, cap. 9, n. 106. — Sttar., diip. 45, tect. 6, n. 10. — Palant, tr. 29, diip. 6, punct. 15, § 4, num. 7. — Bonac., qu. 4, punct. 5, num. 4. 1. f. et

et Salmant., casum illum esse particularem in jure (prout etiam est casus de mandante verberationem, si mandatarius casu postea occidat, ex *cap. ult. de homicid.*, in 6°). Praeterquam quod dicimus cum Salmant., quod talis monachus jam aliunde esset irregularis, quia exercuerat chirurgiam cum incisione (ur idem Innocentius III declaraverat) turn propter indecentiam, tum quia tails res est de se maxime periculosa mortis. Unde potius constitutio ilia fuit declaratoria, quam novum jus constituens.

Neque obstat alius textus in cap. *Conlinebatur 8, de homicid.*, ubi damnatus fuit ut irregularis quidam diaconus, qui ferendo latentem falcem et cum altero ludendo, fuit causa ut hic eum amplexans a falce feriretur, et mortem subiret — Nam respondetur cum Glossal, et Suarez e, ac Bonacina quod hoc ita statutum fuit, quia diaconus ille negligenter se habuit in falcem sic ferendo. Unde dicunt Suarez et Bonacina, quod si talis minime advertisset ad periculum, in conscientia non tenebatur se gerere ut irregularem.

Ex hac autem secunda sententia inferunt Palaus ·, Laymann ·, Elbel 10 et Salmant.¹¹ cum aliis, non esse irregularem clericum, si ipso torneamenta vel ferarum venationem exercente, mors alicujus contingeret; quia tales actiones non sunt per se inductivae homicidii: alias, nec

punct. 7. n. 9, v. *Stcundns ctm.* — Salmant. tr. 10, cap. 8, num. 31 et 38. — Salmant., loc. cit., noa. 32 — In h. l. v. /Comant — Diip. 45, tect. 5, num. X — * Loc cit., punct. 7, nom. 22. — Suar., dup. 45, «ect. 5, num. 3 — Bonae., qa. 4, punct. 7, num. 22. — Tr. 29» di«p. 6, ponet. 15, i. 4, num. 7. — Lib. 3, putft. 3, tr. 3, cap. 10, num. 3. r. (— * Confer, b. num. 212. — uTr. 10 cap. H. n. 38.

utique sic tenet; sed subdit in conscientia irregularem non fieri, si prudens theologus judicet talem adhibuisse diligentiam, qua excusaretur « a nova culpa mortali periculi et a specie ipsius eventus secuti».

/> Hurtadus, *dip. 2, diff. 8, n. 28*, negat generatim incurri irregularitatem ab eo qui operam dat rei illicitae, ob homicidium mere casuale. Itcmque Praepositus, *dub. 10, n. 83*. Sa, v. Irregularitas ex deformatione illicita, n. 2 (quod solum ad rem facit, licet alius locus a Diana citetur) scribit: «Homicidium casuale facit irregularem, cum oritur ex pec-

cato et opere, ex quo sequitur ut causa et natura rei ». Tamen denique, *disp. 6, qu. 10, dub. II, n. 216 et 218*, negat incurri irregularitatem ob homicidium mere casuale et in ratione homicidii prorsus involuntarium, etiamsi dando operam rei illicitae homicidium illud admiserit.

Sporer et Tamburinius eo casu etiam excusant in conscientia eum qui debitam diligentiam adhibuerit ad cavendum periculum.

Uti superius jam notatum est, id quidem prohibetur, sed in canone nulla poena sancitur.

Secwuu

Corou
riuo de tor
neamenti
vcoAtiooe.

etiam laicis essent licitae. — Excipe, nisi in his vel similibus gravem negligentiam ille commiserit, pertingentem ad mortale; juxta dicta w. 383, *in fine*.

388. - « 9°. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae, non incurrit hanc irregularitatem; quia hic nulla est culpa; ergo nec poena. — Marcus Leo l ».

Aliom occiden cum moderamine inculpatae tutelae non ert irregularh.

Qui alium occidit ob defensionem sui cum moderamine inculpatae tutelae, certum est quod excusatur ab irregularitate; ut patet ex cap. *Significasti 18, § fin., de homicid.* et ex clem. *Si furiosus, eod. tit.*, ubi dicitur: *Et idem* (id est, non incurrere irregularitatem) *de illo censemus, qui, mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.* — Nec obstat Tridentinum * ubi dicitur, etiam cum eo qui occidisset *casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet..... jure quodammodo dispensatio debeatur.* Nam explicant communiter hunc textum doctores intelligi, quando ille moderamen non servasset: ita Roncaglia ; Salmant.4 cum Avila, Palao et Barbosa ex communi; ac Contin. Tournely6 cum Navarro, Sayro, Comitolo, etc., ex declaratione Sacrae Congregationis 1 Oct. 1688. Procul autem dubio irregularitatem incurrit, qui cum culpa gravi moderamen excedit; ut patet ex *clem. cit.* et can. *De his 6, dist. 50 b).* Vide Roncaglia®. — Hoc tamen casu, homicidium reputatur casuale; et ideo episcopus (si crimen est occultum) bene potest in tali irregularitate dispensare; ut mox infra n. 395.

• Prex., part. 3, v. *Tali enim casu*, fol. 319. — • SeM. 14. de reform., cap. 7. — 1 Tr. 4, qa. 7, cip. 8, qu. 4. — < Tr. 10, cap. 8, n. 66. • *Avila*, part. 7, di>p. 5, »cct. 3. dub. 1, v. *Loquendo de jure novo.* • *Palao*, tr. 29, di>p. 6, pnnet. 15, \$8, n. 3. - *Barbosa*, de Off. et Potest, ephe.. allée. 39, n. 54. — • De Irrepil.. part. 2, cap. 8, art. 2. init. - *Novar.*, Man., cap. 77, n. 239, l. (. • *Sayr.*, lib. 6, cap. 17, n. 10 et lib. 7, cap. 7, n. 22. • *Comit.*, Responsu, lib. 6, qu. 51. — • Loc.

388. - «J Etsi auctores isti a Salmant. non citentur saltem pro hac interpretatione, eam tamen habent.
*?Can. *De his*, non facit mentionem excessus in propria tutela; sed de his, «qui se defendendo paganum occiderunt », dicit: <Nos nullam occasionem dare nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem quolibet

Excusatur etiam ab irregularitate, qui occidit injustum invasorem alterius inno centis; ut Suarez 7; ac Roncaglia cum Barbosa; item Lessius<>, Coninck, Petrus Navarra, Bonacina, Filliuccius et Covaruvias apud Cabassutium , qui eis adhaeret (contra alios). — Quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur, nisi cum peccato mortali; ut eruitur ex cap. *Er litteris 14, de homicid.*

Valde autem probabiliter censent Roncaglia10 cum Suarez; et Salmant." cum aliis, quod si quis alterum provocet verbis aut facto, praevidens se facillime aggre diendum, fit irregularis, si postmodum ob sui defensionem aggressorem occidit, quia tunc dat operam rei illicitae proxime periculosae. — Secus vero, si non praevidet.

Quid autem dicendum, si quis accedendo ad uxorem alterius, maritum aggressorem necet? — Vide dicta *Lib. III, n. 398, v. Iu ordine*, ubi diximus, adulterum non excusari ab irregularitate, si praeviderit proximum periculum invasionis; quia tunc adulterium est proxime periculosum homicidii. — Secus, si caute accesserit, ita ut putaverit periculum esse remotum.

Quid, si vir, cognito adulterio, occiderit uxorem, an adulter fiat irregularis?— Eodem modo distinximus; vide *loco citato* in fine.

389. - Quaeritur: *au occidens alterum ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiae, vel bonorum temporalium, cum moderamine inculpatae tutelae, fiat irregularis ?*

cit., qu. 4. — 1 Di>p. 46, ecct. 4, n. 2, 3 et 5. — • Tr. 4, qu. 7, cap. 3, qu. 4. • *Barbosa*, in dem. *^ furiosus*, n. 19. — *Coninck*, ditp. 18, dub. 9. n. 88, concl. 3. - *Petr. Navar.*, de Reetit., lib. 2, cap. 3, n. 419, dub. 8. — *Bonae.*, qu. 4, punct. 6, num. 11. • *Fill.*, tr. 20, cap. 5, num. 159 et 160. • *Covar.*, in clem. *Si furiosus*, pan. 3, \$ unie., num. 5. • *Lib.* 5, cap. 19, num. 24. — »• Loc. cit., qu. 4. • *Suar.*, di>p. «>. sect. 1, n. 12. — 11 Tr. 10. cap. 8, n. 50.

modo occidendi. Verum si contigerit, ut clericus sacerdotalis ordinis saltem paganum occiderit, nullum sibi consulit, si ab officio sacerdotali recesserit ».
c> Lessius, *lib. 2, cap. 9, dub. 13, n. 87*, perspicue sententiam istam insinuat, ejus rationem probans; quod scilicet ejusmodi occisio est licita.

jeiua-
iSi Jr
πριή/
Pr@hab-
u eod hit
mpuri

Prima sententia affirmat; et hanc tenent a>, Laymann Contin. Tournely ; et Sporer' cum Navarro, Silvestro, Armilla Henriquez, Avila, etc. — Et probant ex cap. *Suscepimus, de homicid.*, ubi fuit declaratus irregularis quidam religiosus, qui pro conservandis bonis duos latrones occidit. — Probant etiam ratione: quia, licet in tali homicidio non adsit peccatum, adest tamen defectus lenitatis, ob quem semper incurritur irregularitas, praeterquam in casibus jure expressis. In jure autem tantum excusatur ab irregularitate, qui ob conservationem vitae invasorem occidit; ut habetur in clem. *Si furiosus, de homicid.*, ut supra.

Secunda vero sententia communior et probabilior negat. Et hanc tenent Suarez⁴ (qui vocat communem) Lessius ., Palaus ., Filliuccius ', Bonacina Coninck ., Holzmann % Elbell0; Roncaglia ” cum Barbosa; et Salmant. cum Sayro Villalobos Diana et Cornejo.

probatur † Ex can. *Quia te, dist. 50*, ubi, cum quidam episcopus captus a saracenis aliquos occiderit, ut suam libertatem defenderet, Urbanus II ita ei respondit: *Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris, inde canonice nullo modo judicaris.* — Item ex cap. *Interfe-*

cisti, ubi excusatur ab irregularitate qui et se, et sua defendens, alium occidit. Illa autem conjunctio *Et* vim habet disjunctionis, id est, si se *vel* sua defenderet: alias, qui se, et non sua defenderet, irregularis fieret. Item frustra Pontifex addidisset illud *sua*, si tantum ob sui defensionem vitaretur irregularitas. — Praeterea, id fortius probatur ex cap. *Dilecto, 6, de sent, excom., in 6°*, ubi, cum quidam dominus temporalis violenter invasisset bona cujusdam decani, hic supposuit interdicto lotam terram illius. Hinc, cum dubium factum fuerit an bene egisset, respondit Pontifex: *Cum omnes leges omniaque jura vim vi repellere, cunctisque sese defensare permittant, licuit utique ipsi decano (st praedictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriose exspoliare ... praesumserit...), contra illius violentiam ...se tueri. Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, potuit se etiam spirtualiter, gladio videlicet utendo ecclesiastico, defensare.* Luculenter igitur hic Pontifex declarat, licite potuisse decanum illum vi temporali, sive armis, tueri bona sua contra violentiam ballivi, dicendo, unicuique permissum esse *vim vi repellere*.

* Lib. 3, tr. 3. part. 3. cap. 9. n. 3. — De Irrecul., part. 2. cap. 8. art. 2. dub. 5. — Tr. 5, cap. 2, n. 177. - Novat., Man., cap. 15, n. 4 et cap. 27, n. 213. - Silvrsf, v. *ExcotniHuntcalio VI*, n. 6, v. *Λογο.* At mit., r. /rrrtularUat. n. 4L - Henriq., lib. 14. cap. II, n. 4, ht b. - Avtla, part. 7, di>p. 5, acct. 3, dub. 4. — « Ditp. 46, «ct. 2.

n. 4. — * Lib. 2, cip. 9. n. 73. — Tr. 29. dt«p. 6. pone». 15. § 8, n. 7. — ' Tr. 20. cap. 5. n. 140 et xqq. — Qu. 4. punct. 6. num. 10. — Di«p. 13. dub. 9. nam. SB et «qq. — * Confer. 6, n. 193 — M Loc. cit.. cap. 3, qu. 4. - Bartsna, m clem. *SI furioius.* noro. 20. — Diana, part. 4. tr. 2, rcaol. 4. - CcfWjo, diip. 4. dub. I, qu. ult.

389. Auctores citati (praeterNavarrum) hanc suam sententiam limitant, ut non pro cedat in casu quo illa bona temporalia necessaria sint ad vitae sustentationem (qui casus fere metaphysicus est, ait Contin. Tournely), vel necessaria sint ad aliud bonum eximium consequendum, addit Laymann.

Suarez, *loc. cit.*, n. 2, communem vocat priorem sententiam, licet hanc secundam ipse amplectatur.

Holzmann, *de Praec. Decal.*, n. 583, 585, 596; et, *de Poenis Eccl.*, n. 337, ad 2, utique concordat; sed, *de Praec. Decal.*, n. 589, negat licere occidere invasorem *verbalem* honoris, nisi offensi sint homines talis generis, ut fugere eis sit probrosum.

Salmint., *tr. 10, cap. 8, n. 56*, concordant, sed cum limitatione, et incurrere irreglaritatrm significant, eum qui occideret

calumniatorem vel falsos testes aut judicem, a quo imminet injusta sententia.

*) Sayrus, *lib. 6, cap. 17, n. 22 et seqq.*, sic reveni tenet; sed honorem distinguit: cum scilicet qui fundatur in bono spiritali, ut dotes intellectus, virtutes, etc.; et illum qui fundatur in bono corporali, ut forma, sanitas, vires, etc.: et negat irregularem fore qui ad prioris defensionem invasorem occideret cum moderamine inculpatae tutelae; irregularem vero fore qui ad posterioris defensionem homicidium admitteret, nisi honor iste necessarius vel utilis esset ad alia bona consequenda.

/) Villalobos, *part. 1, tr. 21, diff. 24, n. 8 et seqq.*, tractat de defensione bonorum temporalium magni momenti; et negat laicum fore irregularem, secus vero de clerico.

Lege: Stephanus V.

Ei rations

Probatur 2°. Ratione. Quia talis irregularitas non incurritur, neque ex delicto, neque ex defectu lenitatis. Non *ex delicto*; cum non adsit culpa, ut ipsi adversarii concedunt. Neque *ex lenitatis* defectu; nam (ut dicitur infra, *ex n. 464, infine*) irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi ob occisionem aut mutilationem, quae fit vel a ministris publicis, vel a militibus in bello justo offensive, vel a clericis medentibus cum adustione aut incisione (juxta dicta *n. 384, ad 5°*). — E converso, communis est sententia doctorum, ex cap. *Is qui, de sent, excom, in 6°* (ut vidimus *n. 345*), quod nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa. Ergo, cum in jure irregularitas ex defectu lenitatis incurratum tantum in praedictis tribus casibus, non est facienda extensio ad casum de quo loquimur. Tanto magis, quia in praefatis casibus homicidium sponte committitur, licet sine culpa; sed in nostro casu homicidium non provenit ex spontanea voluntate, sed ex necessitate defendendi sua jura: ideo talis occisio (ut recte ait Suarez) magis habet rationem defensionis quam occisionis. Respondetur autem ad textum oppositum in dicto cap. *Suscepimus*, monachum excessisse in defensione, cum ipse una cum socio ligaverit fures; quando potuisset eos dimittere vacuos, sine periculo rerum et personarum. Praeterea, notat ibi Glossa, quod monachus interfecit fures nulla stante necessitate: potuisset enim fugere priusquam illi solverentur a vinculis; nam res vel jam

reservatae erant, vel secum deferre potuerat: ergo defensio illa non fuit moderata.

390. - Ultimo hic videndum, quomodo tollatur hujusmodi irregularitas propter homicidium contracta. — Tollitur:

1°. Per *baptismum a*>; ut colligitur ex can. *Si quis viduam, dist. 50*. Vide Salmant. l et alios passim.

2°. Per *dispensationem Pontificis*: qui potest equidem in omni irregularitate dispensare, etiam ex homicidio voluntario; et contrariam opinionem id negantem, *periniquam et temerariam* vocat Barbosa § — Nec obstat textus in can. *Miror, ead. dist. 50*, ubi videtur asseri, nec etiam Papam dispensare *posse* in irregularitate contracta ob homicidium. Etenim communiter dicunt doctores (vide § Salmant.) illud *non posse*, intelligi pro *non decere*; ut patet ex eodem textu.

391. - Episcopi autem, si homicidium fuit voluntarium, nullo modo possunt dispensare in irregularitate, etiamsi illud fuerit occultum; ut habetur in cap. *Liceat, 6, sess. 24* Tridentini: ubi episcopi possunt dispensare in omni irregularitate, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario. — Excipitur solus casus quo vergeret periculum animae, aut alia gravissima causa urgeret, et non pateret aditus ad Papam; ut docent communiter Silvester a>; et Salmant. 8 cum Marcino, Avila, Cornejo, Diana, Henriquez, etc.

392. - Dicunt autem Covarruvias, Abbas Castro % Texeda % Bafiez Donatus, Miranda, etc. apud Continuatorem

5M4>r.(diap. 46, aeci. 2, n. 4, i. f. — *Glotta*, in cap. *Suscepimus*. v. *Interimeretur*. — * Tr. 10, cap. 1, num. 15. — * *Aller.* 39, n. 63 — * Tr. 10, cap. 8, n. 16. - *Marchin.* tr. 1, part. 9, cap. 1, diff. 3, num. 11. - *Avila*, part. 7, ditp. 6, tect. 5, dub. 3, cond. 1, 1. f. - *Cornejo*, qu. 6,

di>p. 1, dub. 4, qu. 4. - *Diana*, part. 4, tr. 2, resol. 100. - *Henriq.*, lib. 14, cap. 19, n. 2, lit. u. - *Color.*, in clem. *Si furiosus*, part. 2, § 3. n. 4. - *Donat.*, Prax., tom. 2, part. 1, tr. 11, qu. 9, n. 8. - *Miranda*. Man., tom. 2, qu. 8, art. 10, concl. 1.

390. - a) Cfr. supra, *n. 352*, notam a. ^Salmant., *tr. 10, cap. 8, n. 15*, dicunt « non posse Pontificem dispensare, nimirum nisi difficulter et ex magna causa, ut omnes exponunt ».

391. - Silvester, v. *Dispensatio, n. 15*, in genere loquitur at non in specie de irregularitate»

Auctores citati a Salmant. hoc intelligunt de dispensatione: ut possit in susceptis ordinibus ministrare.

392. - a) Abbas, in cap. *Ex tenore, de temp, ordin., u. 3*, non clare loquitur et

solum requirit, ut dispensetur « ab illo qui habet potestatem dispensandi ».

*) Castro, *de Lege poem, lib. 2, cap. ult.*, v. *Tertia princip. conclus.*, primo quidem ita docet; sed in fine negat plane incurri irregularitatem in hoc casu. Lopez de Texeda, quamvis a Contin. Sporer (ex Sbogar) citetur, ipse tamen, *loc. cit.*, id est *tom. 2, lib. 3, tr. 3*, id non habet, quod reperire potuerim.

c> Bafiez, in *2a^{TM} qu. 64, art. 8, p. 4*, v. *Altera difficultas*, id episcopis concedit ad ordines minores suscipiendos et ad recipiendum beneficium.

Hmc int
calarim
tolliter:

Per b.;

Per
peDixti>
r.etn Potit
&Π».Ep>>«pci
non pte«
di>ptflure
ii bomid
diam fait
volanti
num

Sporer l (et probabile putat Diana cum Angelo, Vivaldo d, etc., et Vival cum aliis) quod si homicidium sit adeo occultum, ut nullo modo possit probari in iudicio, bene poasint episcopi dispensare super irregularitate propter illud contracta.

Euamii

Sed haec opinio mihi nulla valida ratione probatur; unde merito eam rejiciunt Salmant. Renzi 4 et Roncaglia*. Ratio, quia episcopi nullam habent facultatem super irregularitatibus, nisi cam quae ipsis conceditur a Tridentino, in cap. *Liceat*, 6, sess. 24, cum inferior nihil possit in lege superioris, ex can. *inferior*, dist. 21, e, et clem. *Ne Romani*, de elect. A concilio autem conceditur ibi quidem episcopis potestas dispensandi super omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus; sed expresse excipitur illa *quae oritur ex homicidio voluntario*. — Nec valet dicere concilium loqui de homicidio illo, quod licet sit occultum, tamen in iudicio probari possit. Nam primo respondetur, quod id gratis supponitur. Secundo respondetur, idem concilium alibi^o expresse oppositum declarasse, dicendo: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id nec ordine judicio probatum, nec alia*

ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit.

393. - Si vero homicidium fuerit *casuale*, valde probabile est, posse episcopos dispensare in irregularitate ex eo contracta, quando crimen fuerit *occultum*; cum concilium in dicto cap. *Liceat* neget episcopis facultatem dispensandi, tantum si homicidium fuerit voluntarium, ad distinctionem casualis. — Ita communiter Palaus \ Bonacina ., Contin. Tournely . Roncaglia¹⁰, Diana n; et Salmant.¹¹ cum Lessio, Sayro, Cornejo, etc. Hinc infertur, quod bene possit episcopus dispensare: 1°. Cum eo qui mandant famulo, ut tantum percutiat, sed ille casu occiderit; ut Contin. Tournely¹¹; et Bonacina ¹⁴ cum Suarez, Molina Filliuccio, etc. — 2°. Cum eo qui leviter percutere intendens, ex negligentia casu interficiat. Bonacina M. — 3e. Cum eo qui percutiendo praegnantem, casu efficit ut eveniat abortus. Contin. Tournely¹⁴. — 4°. Cum clerico, qui exercendo chirurgiam, ex imperitia vel negligentia aliquem perimit. Diana ¹⁷ cum Lessio et Avila b).

Episcopal dispensat et hoc homicidium fuit occultum.

Praeterea communissimodocentNavar-rus¹¹; Laymann ¹¹ cum Silvestro 4, Sayro et Henriquez Barbosa cum Miranda c),

Item, in iudicio ei fuit occultum ex nota.

* Suppli. Decal., cap. 8, n. 166. — *Angl.*, v. *Homicidium* En. 1, v. f. — De Center., qu. 8, art. 2, n. 7 — Tr. 10, cap. 8, n. 16. — De Center., tr. 4, cap. 2, iect. 1, qu. 10 — Tr. 4, qu. 7, cap. 3, qu. 1, retp. 1. — Seat. 14, de reform., cap. 7. — Tr. 29, ditp. 6, punct. 15, § 7, n. 7. — Ditp. 7, qu. 4, punct. ult., nem. 5. — De Irrecpil, paru 3, cap. 1, art. 3, concil. 3. — Tr. 4, qu. 7, cap. 3, qu. 3. — Part. 9, tr. 7, resol. 22. — Tr. 10, cap. 8, n. 43. — Lt xj.,

de liTtf., cap. 4, dub. 2, num. 36. — Sayr., bb. 7, cap. 7, n. 20. — Cornejo, diip. 3, dub. ult. — u Loc. cit., cood. 3, n. 2. — M Loc. dt., n. 8. Stoer., dl»p. 45, tect. 6, n. 10 cum »cct. 1. num. 2. — FtU., tr. 20, cap. 3, num. 74 ex 86. — u Loc. dt., num. 7. — M Loc. at., concil. 3, n. 4. — Loc. dt. — Lett., loc. cit., n. 36. — Man., cap. 27, n. 240. — Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 12, num. 3. — Sayr., loc. ox., num. 20.

d) Diana, *part. 12, i. f., resol. miscell. 6*, v. *Dub. 2*, probabilem existimat «speculative loquendo», sed addit contrariam sententiam esse «probabiliorum et in praxi omnino sequendam». Idemque plane significat Vivaldus, *Candet, aur., part. 3, de Irreg., tit. de Dispens. Episc., n. 12* (al. edit. 1590, *de Irreg., n. 325*).

Canon *Inferior* dicit: «Non posse quemquam qui minoris auctoritatis est, eum qui maioris potestatis est, iudiciis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare».

393. - a) Molina, *tr. 3, disp. 3, n. 7*, ait huiusmodi homicidium esse casuale respectu mandantis; at, *n. 8*, Icqvens de dispensatione irregularitatis proptei homicidium in propriam defensionem sed sine moderamine, cui superius acquirat casuale, dixit dubium

esse utrum episcopi possint in ea dispensare: ipsi tamen videtur probabilis affirmativa.

Avila, *part. 7, disp. 6, sect. 5, dub. 2, concil. 2*, principium generale dumtaxat affert.

c) Silvester, v. *Homicidium III, n. 11, qu. 8*, v. *Quintum*, scribit unum: «Quantum ad homicidam casualem existentem in culpa secundum Pan., episcopus dispensare potest jure suo in minoribus solum». Miranda pariter, *tom. 2, qu. 8, art. 13, concil. 2*, dicit episcopum posse dispensare «ad minores... ordines» in homicidio casuali publico.

d) Henriquez, *lib. 14, cap. 19, n. 9*, lit *t*, absolute hanc facultatem concedit, et non solum quoad minores ordines et beneficium simplex.

Barbosa, *alleg. 34, n. 62*, loquitur de homicidio casuali occulto, quamvis auctores ab eo citati loquantur etiam de publico.

Campanile, Homobono, etc.; ac Diana l cum Lessio, Avila et aliis, quod possunt dispensare episcopi in irregularitate ex homicidio *casuali*, etiam *notorio*, ad suscipiendos ordines minores, et beneficia simplicia. Quia id jam poterant episcopi de jure antiquo />, ut docent Abbas, Hostiensis, Joannes Andreae et alii apud Laymann l et Barbosa Tridentinum autem reservavit irregularitatem ex homicidio voluntario, non vero casuali publico.

An vero possit episcopus dispensare in homicidio casuali ad recipiendum canonicatum? — Vide dicenda in simili casu, w. 429.

394. — Sed dubitatur: *An reputetur casuale, homicidium in repentina rixa patratum?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Diana³; et Salmant.⁴ cum Machado, Philiberto Henriquez, Rodriguez b>, etc. Ratio, quia homicidium voluntarium pro-

prie est illud, quod per industriam et per insidias committitur; ut habetur in Tridentino 6, ubi: *Cum etiam qui per industriatu occiderit proximum suum et per insidias, ab altari avelli debeat.*

Secunda vero sententia probabilior negat. Et hanc tenent Suarez ¹, Navarrus ², Holzmann Concina * Sporer », Tamburinius ³; et Diana (se revocans) cum Hurtado % etc. — Ratio, quia Tridentinum ll post verba supra relata: *Cum etiam, qui per industriam, etc.*, statim subdit: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit..., nullo tempore ad sacros ordines promoveripossit... Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo ... fuisse commissum narretur ..., jure quodammodo dispensatio debeat.*

Qui autem in rixa occidit, jam sua voluntate et ex proposito occidit, licet inopinata ira percitus sit; cum jam perpetret homicidium quod intendit. — Nec obstant

cap. 12, num. 3. — Part. 9, tr. 7, resol. 22. — Tr. 10, cap. 8, num. 6. *Machado*, lib. 1, part. 3, tr. 16, docum 7. n. 2. — *Htnriq.*, lib. 14, cap. 14, num. 1. — 1 Set. 14, de reform., cap. 7. — Dh. 44. aect. 1, num. 3. — De Poen. eccl. f num. 335. — Diss. 2, cap. 6, num. 2. — Tr. 5, cap. 3, num. 251 et 252. — M De Irrej., cap. 15, § 6, n. 5. — Loc. cit.

§ Diana, *part. 10, tr. 11, resol. 19*, videtur utique se retractare; verum id mero typographi mendo tribuendum est; quaerit enim Diana: «An qui in rixa inopinata, et non inito consilio, occidit aliquem, incurrat *tantum* irregularitatem *cx homicidio casuali*, ut *non* possit ab episcopo dispensationem obtinere, vigore concilii Tridentfni, sess. 24, cap. 6 ». Sed haec sibi non cohaerent; si enim est homicidium casuale, certe episcopus poterit dispensare. Et hoc magis ex ipso responso liquet: « Sed affirmativam sententiam... tenet Pater Lessius, *in 3 part. D. Thomae, cap. 4, de Irregularitate, dub. 2, n. 36*, cui ego adhaereo». Ita Diana. Et Lessius, *loc. cit.*, haec plane scribit « In irregularitate ex homicidio casu facto, si sit occultum et nondum deductum ad forum externum, potest episcopus absolute dispensare ad omnes ordines. Patet ex Tridentino sess. 24, cap. 6... Huc etiam referri potest homicidium ex subita ira commissum, quia non censetur voluntarium, cum non sit factum per insidias vel industriam; quod tamen concilium videtur requirere, ut dicatur voluntarium ».

Gaspar Hurtadus, *disp. 2, diff. 20, n. 66*, non citatur a Diana pro hac secunda sententia. et recte quidem, quia ibi Hurtadus censet istud homicidium esse casuale.

priora illa verba *per industriam et per insidias*. Nam Glossa in *cap. 1, de homicid.* illud *per industriam* explicat, id est, *non casu*; atque idem concilium declarat intelligi, quando aliquis *sua voluntate et ex proposito* occidit: ad differentiam ocisionis casu factae, de qua loquitur in secunda parte.

395. — Valde tamen probabile est, quod si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione propria, possit ab episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatae tutelae. Quia, cum tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolute voluntarium, ut loquitur Tridentinum. — Ita communissime Navarrus a) (ubi asserit, ita sensisse S. Poenitentiarium), Suarez \ Laymann l, Palaus §, Contin. Tournely⁸, Diana b>, Croix 4 cum communi; Bonacina § cum Sayro, Valentia, Molina, Coninck, Henriquez et Avila.

396. — Praelati autem regulares possunt dispensare cum suis *subditis*, ab irregularitate proveniente ex homicidio *occulto casuali*; ut docent Salmant.⁸ ex privilegio S. Pii V (relato in extensum ab

iisdem Salmant. §. — Imo, etiamsi crimen fuerit publicum; ut dicunt Diana, Villalobos, Sayrus, etc. apud SalmanL⁸. Et etiamsi fuerit voluntarium, defendunt SalmantL⁸ cum Peyrino % Portello, Bauny, etc.; ex concessione Martini V, Pauli III et Sixti IV, ubi concessum fuit praelatis regularibus dispensare in prima die lunae quadragesimae in irregularitatibus, *quavis occasione et causae contractae sint*. — Sed hac concessione non obstante, censeo *non posse* praelatos regulares dispensare, quando homicidium est *publicum* aut *voluntarium*. Quia in generali concessione non computantur ea, quae verisimiliter superior non esset concessurus; ut tradunt communiter Suarez b>, Bonacina l⁰; et Salmant. ll cum Ugolino, Candido ac aliis passim; et patet ex cap. *Ingenerati, reg. 81, de reg. juris, in 6°*. Praeterquam quod Benedicius XIII (ut vidimus *n. 101*) expresse declaravit, quod *solus Generalis ordinis possit dispensare* (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario): *dummodo ... non fuerit appensatum, et intra claustra exstiterit consummatum*. Unde, etiamsi concessio illa omnibus praelatis regularibus facta esset vera, videtur a Be-

l Di>p. 46, aect. 1, num. 13. — Lt b. 3. tr. 8. part. 8. cap. 12, n. 2, aaoert. 3. — De Irregular., part. 3, cap. 1, art. 3, concl. 3. v. *Hine...* 3. — Lt b. 7, n. 474. — Sayr., Mb. 7. cap. 7. num. 22. — Valent, tom 4, dliip. 7, qu 19, punct. 3, § 5, v. *Dubium autom.* — Molina, tr. 3, dliip. 79, n. 8. v. *Tertio.* — Coninck, dliip. 18, dub. U, oom, 111. — Henria., lib. 14, cap. 10, n. 2 el cap. 19, num. 3. — Avila, part. 7, dliip. 6, sect. 5, dub. 5. — Disp. 7, qu. 4, punct ult., n. 9. — Tr. 10, cap R, n. 43. — S. Pius V, breve *Romani Pontificis*, de die 21 Julii 1571, § 3, in Bullar. Mainardi. — Tr. 6, de Sacr. Poenit., cap 13, nom. 33. — Diana, part. 4, tr. 2, resol. 72. — Villa l, part. 1, tr. 21, diff. 9, n. 17. — Savr., loc. cit., n. 24. — Tr. 10, cap. 8,

n. 43. — Loc. cit., n. 17 et cap. 7, n. 59. — Porto l., Dubia rtfful., v. *Dispensatio*, addit., n. 5. — Bauny, Theoi. roor., part. 2, tr. II, qu. 58. v. *Dico 4°.* — *Quinto dispensant.* — Martin. V, ap. Rodrif. Goa<t recul., tom. I qu. 24, art. 12. — Paul. III, breve *Exponi nobis*, 12 Mart. 1545, ap Rodriff. Bullar. recul. — Sixtus IV, apud Peynnum. in Const. 2 Julii 11. num. 103 et apud Suar. tom 4. de Relig., tr. I, lib. 7, cap. 12, n. 9. — Df>p. I, de Ceosur, qu. 3. punct. I, num. 13. — Tr. 10. cap. 2, eam. 41. — Ugolin., de Cenit., Ub. I, cap. 10. § L n. 7. — ditqui». 22, art. 51, dub 4. v. *Dico 11.* — Boncd XIII, conitit. *Pretiosus*. 26 Maji 1727, 5 21. in Bullar. Mainardi.

homicidio esse cx homicidio casuali. Cfr tamen nolam d ad n. praeced.

396. — Peyrinus, *tom. 2, qu. 2, cap. 5, § 8, n. 99*, non tractat de homicidio sed, in *Const. 2 Julii II, n. 103*. negat posse praelatos regulares, vi privilegiorum, dispensare super irregularitate propter homicidium voluntarium proditorium contracta, bene vero posse, *n. 104*, super irregularitate propter homicidium voluntarium in rixa.

b) Suarez, *disp. 21, sect. 3, num. 3*, de absoluteione a casibus bullae tradat, et requirit ut delegatio fiat modo praescripto in ca: «non enim sufficit quodeumque indultum vel facultas verbis generalibus concessa,

Juiiu
uo-, homici-
dium in n-
reputa-
tur casuale

Campan. Divervor., juri», rubr. 11, cap. 23, n. 132 et 142. *Homob.*, Exim., eccles., tr. 3, qu. 69, in tline; cfr. tr. 15. cap. 8, qu. 29, resol. 3. — Part. 9, tr. 7, resol. 22. — de Irrej. cap. 4. dub. 2, num. 36. — Avila, part. 7, dliip. 6, »ect. 5, dub. 2, cond. 3. — Abbas, in cap. *Henricus*. de cleric, pujn in duello, in 4. 5 et 7. — Hostton., in diet, cap., L f - Joan. Andr., in d. c. — Lib. 3, tr. 3, part. 3,

Eptcopw
JupeoiAt
m bomid-
tan fuerit
defrui-
ms pro-
nuir.

Reptae»
inpcouot
dbites ob
betadium
cuxcir oc-
cilttee.

Quid, de
homicidio
ca10401 pu-
blico vel de
voluntario.

Reputa-
ree di»pen-
unt v»ecu-
Pre fcut
dispensant
episcopi.

nedicto omnino revocata, vel limitata pro solo Generali c>.

Quoad *saeculares* vero, possunt confessarii regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt episcopi cum subditis suis; ex privilegio Sixti IV

et Julii II (ut notavimus *n. 355*, v. *Quo vero*). — Hinc bene possunt dispensare cum laicis, in irregularitate contracta ob mutilationem vel ob homicidium casuale occultum, prout possunt episcopi cum suis; ut vidimus *n. 38! et 393*.

DUBIUM V.

Quae sint Irregularitates ex Defectu.

397. Prima, *ex defectu animae*. - *Hinc sunt irregulares*: I. Amentes, daemoniaci *et* epileptici. — 398. *Distinctius agitur de amentibus*. — 399. *De epilepticis et daemoniacis*. — 400. *Quis possit dispensare in hac irregularitate. Et an episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An praelati regulares*. — 401. II. *Sunt irregulares* Illiterate — 402. III. Neophyti. — 403. Secunda, *ex defectu corporis: vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem*. — 404. *Et* 1. Ob impedimentum exercitii, *est irregularis*: 1. *Caecus*. — 405. 2. *Surdus*. — 406. 3. *Mutus*. — 407. 4. *Claudus*. — 408. 5. *Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice*. — 409. 6. *Laborans febre, paralysi, etc.; item abstermius, etc.* - 410. II. Ob deformitatem *est irregularis*: 1. *Ille, cui deest membrum, nempe nasus aut oculus. Quid, si desint auriculae*. — 411. 2. *Leprosus*. — 412. 3. *Monstruosus, nempe gibbosus, pygmaeus, aethiops*. — 413. *Not. 1. Quid, si defectus superveniat ordinibus. Not. 2. Quid, si antecesserit*. — 414. *Quis possit in hac irregularitate dispensare. Au Papa cum caeco. An praelati regulares*. — 415. *Quid si defectus corporis advenerit ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare episcopus*. — 416. *Quid de eunucho*. — 417. *Quid, si quis causam dederat abscissioni virilium*. — 418. *Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam*. — 419. *Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc.* — 420. Tertia, *ex defectu natalium*. — 421. *Illegitimi legitimantur*: I. Per matrimonium subsequens. — 422. *An sufficiat, quod matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis* — 423. *Not. 1. Quid, si matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Not. 2. Quid, si matrimonium non consummetur*. — 424. *Not. 3. Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte*. — 425. *Not. 4. Quid, si filii nascantur ex matrimonio clandestino, ob omissas denuntiationes*. — 426. II. *Lcgitimantur filii per professionem religiosam*. — 427. III. *Per dispensationem pontificiam*. — 428. *Episcopus potest dispensare cum illegitimo, ad ordines minores et ad beneficium simplex*. — 429. *Dub. 1 An ad recipiendum canonicatum*. — 430. *Dub. 2. An cum illegitimo occulto*. — 431. *Dub. 3. An saltem ad ministrandum in sacris ordinibus jam susceptis*. — 432 *Dub 4. Anfiliis expositi sint irregulares*.— 433. *Principes saeculares possunt legitimate tantum ad saecularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus*. — 434 Quarta, *ex defectu aetatis*. — 435. Quinta, *ex defectu sacramenti, id est, ob bigamiam. (Vide quae sunt apud Buscnbaum)*. — 436. *Triplex est bigamia: vera, interpretativa et similitudinaria*. I. *Quaenam sit vera*. — 437. II. *Quae interpre-*

nisi in ea expresse contineantur casus hujus bullae *

Quid demum sentierit S. Alphonsus de privilegio praelatorum regularium dispensandi subditos ab irregularitate ob homicidium publicum aut voluntarium non liquet omnino. In hoc loco, ubi *ex professo* quaestionem tractat, potius denegat hanc facultatem aut saltem eam limitat ad solum Generalem. In eodem libro, *n. 355*, allegat Palaum dicentem praelatos dispensare posse in irregularitate orta ex homicidio voluntario, modo non sit notorium. Cum tamen lectorem remittat ad *n. 396*, eo ipso indicat se non ita approbare dictum Palai; eo magis quod ipse, *n. 469*, confirmat dicta, *n. 396*. Postea vero, in *Append, de Privileg.* (dissertatio italice edita an. 1757,

in *Istrum, c Pratica*, deinde latine inserta in † edit. *Hom. Apost.*, an. 1759, ac in § edit. *Theol. Mor.*) concessit, *n. 105*, superioribus regularium facultatem subditos dispensandi in irregularitate ob homicidium etiam voluntarium notorium. Sed an haec rever.a prodant ultimam mentem S. Doctoris valde est dubitandum ; nam, in hoc *n. 105*, ad astruendum hoc privilegium, unice nititur in const. *Pretiosus* Benedicti XIII; jamvero inde a ¶ editione Theol. mor. notavit, in *Append, dc Privileg.*, *n. 96*, hanc bullam fuisse revocatam a Clemente XII, et eandem in hac editione feat additionem, *lib. 7, n. 101*, necnon in § edit. *Horn. Apost.* (1770), *tr. 20, n. 96*. Unde videtur hic *n. 105* reducendus ad ea quae in secunda edit Theol mor. dixit S. Doctor, *lib. 7, n. 396*.

tativa. *Haec contingit quatuor modis. Primus modus, cum quis ducit viduam.* — 438. *Secundus modus, cum quis ducit mulierem corruptam ab alio.* — 439. *Dub. 1. Quid, si credat virginem.* — 440. *Dub. 2. Quid, si invalide contrahat* — 441. *Tertius modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram.* — 442. *Dub. 1. Quid, si adulterium fuerit occultum.* — 443. *Dub. 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium.* — 444. *Quartus modus, cum quis contrahit duo matrimonia, unum validum, aliud nullum* — 445. *Dub. 1. Quid, si utrumque fuerit nullum.* — 446. *Dub. 2. Quid, si cum bona fide.* — 447. *Dub. 3. Quid, si ficte ineatur secundum matrimonium.* — 448. *III. Quae-nam sit bigamia similitudinaria.* — 449. *An hanc irregularitatem incurrant etiam clerici in sacris.* — 450. *Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare.* — 451. *An episcopi.* — 452. *An saltem quoad ordines minores et ad beneficia simplicia. An in bigamia similitudinaria* — 453. *An praelati regulares possint dispensare cum suis subditis in omni bigamia.* — 454. *Sexta, ex defectu infamiae.* — 455. *Septima, ex defectu libertatis. - Hinc sunt irregulares: I. Seni.* — 456. *II. Conjugati. III. Curiales. IV, Milites, et administratores publici, atque exer-centes saeva aut turpia.* — 457. *Octava, ex defectu lenitatis.* — 458. *An sit irregularis, qui occidit in defensionem honoris (Vide etiam dicta n. 389).* — 459. *Fiunt irregulares ex hoc defectu: I. Qui occidunt in bello; sed quando.* — 460. *II. An, qui hortantur in bello ad occidendum.* — 461. *III. Qui in iudicio concurrunt ad mortem vel mutila-tionem. Modo ipsi 1° Cooperentur.* — 462. *2° Active* — 463. *3° Efficaciter. An peccent clerici assistentes supplicio.* — 464. *4° Proxime. An peccet confessorius, vel alius, consultus a iudice, respondens aliquem in particulari esse plectendum.* — 465. *Qui possunt excusari. An omnes, qui non concurrunt ut ministri ad causae probationem vel executionem.* — 466. *5° Per actionem, ex natura sua ad id ordinatam.* — 467. *Quo modo vetitum sit clericis et monachis, se intromittere in causam sanguinis* — 468. *Fiunt autem irregulares: 1. Iudices. 2. Testes voluntarii 3. Accusatores, etc. Quid, si accuset clericus. Et quid, si causa sit propria, vel aliena.* — 469. *An in hac irregularitate possit dispensare episcopus, si fuerit occulta. An praelati regulares.* — 470. *Adnotantur ultimo facultates, quas habet S. Paenitentiarum super castibus, cen-suris, irregularitatibus, inhabilitatibus, etc.*

397. - « Resp. **Prima. Ex defectu amentis.** — Ex quo irregulares sunt:

« **G. Amentes, phraenetici, arreptitii et epileptici.** Qui tamen, si ordinati sunt, et intra annum eo morbo non laborarunt, praesumuntur liberati, et permittuntur ad ordinum exercitium. Si vero laborent raro, et quidem sine clamore et spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore; qui, deficientibus ipsis, suppleat Sacrificium. — Marcus Leo, ex can. *Illud, catis. 7, qu. I*, et Glossa *ibtd.* »

398. - Loquendo de amentibus, distinguendum:

* « « « ? » »
ordin.
ηΚπ·Η Si tali defectu laborans jam ordinatus est: tunc, omnino cessante defectu per diuturnum tempus, ex iudicio episcopi

(vel praelati, si est regularis), potent in Ordine suscepto ministrare. — Ita Navarrus al; Suarez * cum Silvestro, Gratiano et S. Antonino; Bonacina³, Palaus⁴, Croix³, Contin. Tournely[·]; et Salmant.⁷ cum Avila, Pellizzario, etc.

Si vero non est ordinatus, nunquam potent ordines suscipere, si amentia ortum habuerit ex causa permanente et habituali, fundata (ut ait Suarez) in laesione organorum vel humorum. Quia ita laborantes facile relabuntur in eundem morbum; ut habetur in can. *Martium 2, dist. 33*, ubi dicitur: *Non ordinandum... qui in furiam aliquando versus insanivit.* Unde sufficit semel insanisse; quia talis raro praesumitur perfecte sanus. — Secus

• Praxis, part. 3. fol. 377, v. *Idem dicendum*
• Dtip. 51, sect. I, n. 4 et 5. SilveU., v. *Carfare villai*, num. 5. • S Anton., part 3, lit. 28, cap. 5. v f. —
• Dnp. 7, qu. 2, punct. 2, n. 23 — • Tr. 29, disp. 6.

punct. 10, n. 4. — * Lib. 7, n. 494 — • De Irregut, part 7, cap. 2, n. 4 — • Tr. 10, cap 9. n. 79. • Ai-Ua. part. 7. di>p 3, dub. 4, • Pfillg, »r. 7, cap. 5, n. 41. — Suar. loc diU. n. 4.

387. - a) Marcus Leo citat Glossam in can. Communiter, *dist. 33, v. De iis*, et recte, non vero, ut vult Busenbaum Glossam in can. *Illud*.

398. - Navarrus, *Man., cap. 27, n. 203*, de epileptico scribit: « Neque qui jam ordi-

natus est, si saepe decidit, neque etiam si raro, modo spumas ore vomat, celebrare potest; alias sic ». Deinde subdit: « Quod dicitur de epileptico, idem de amente- dicendum est ».

b) Suarez citat Gratianum, sed forte rectius

tamen, si amentia provenerit *ex accidente*, puta ex vi febris, vulneris, irae aut alterius passionis transeuntis, et postea vere cesset. Ita Suarez <, Navarrus *, Roncaglia ., Croix 8; et Bonacina 4 cum Molina, Filliuccio, Ugolino, Avila, etc. communiter.

399. - Idem quod dictum est de amentibus, dicitur de *epilepticis* (sive lunaticis), et *daemoniacis*. — Nam:

Epileptico-
«I ditmo-
niacu», non
ordinata,
perpetuo
irref.

Si morbus *antecedat* ordinationem, sunt hi perpetuo irregulares; ita Suarez ft, Bonacina 6, Croix 7, Roncaglia 8, et alii passim. Et patet ex tota a) Distinctione 33, et praesertim ex can. *Communiter*, ubi dicitur: *Communiter definimus, ut nullus de iis qui, aut in terram arrepti a daemonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel ... audeat... ministrare, vel ...se ingerat... exceptis illis qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passionibus in terram probantur elisi*: id est (ut explicat ibi Glossa) *qui raro cadunt*. — Dicunt autem Cabassutius® et Contin.Tournely, 0, quod si quis *ante pubertatem* hoc morbo affectus fuerit, et postea perfecte liberetur, non censetur irregularis; quia (ut ait Hippocrates) b) epilepsia saepe in pubertate perfecte curatur. — Secus, si morbus accidat *post pubertatem*, et praesertim post vigesimum quintum annum. Asserit tamen Croix n, praxim in suis partibus

Limitatio-
ne

habere, quod qui per biennium liberi fuerint ab hac infirmitate, accedente declaratione episcopi, ordinantur; imo sine declaratione, si quis per septem annos liberatus probetur.

Si vero tali morbo laborans *jam ordmaltis* sit: licet non omnino sit liber, si tamen raro (id est, semel in mense) cadat, nec spumet c), poterit privatim celebrare, adjuncto sacerdote jejuno, qui Missam perficiat adveniente morbo. Ita communiter Suarez ,2; Croix 10 cum Navarro et Laymann; ac Bonacina 14 cum S. Antonino, Sayro, Ugolino etc. — Et patet ex citato can. *Communiter*. Ibi: *Qui* (id est, epileptici)... *et ipsi* (id est, obsessi) *tamdiu erunt ab officii sui ordine et loco suspensi, quousque unius anni spatio, per discretionem episcopi inveniantur ab incursu daemonum liberati*. Illud autem *anni spatio*, dicit Suarez ,ft, non esse in usu, sed relinqui prudentis arbitrio.

Notat autem Mazzotta ,e cum Sayro, Ugolino et aliis, quod si quis daemoniacum se simulaverit, hic etiam fit irregularis ad ordines suscipiendos^ ex concilio Constantinopolitano VI, can. 60. — Dicit tamen cum eodem Sayro et Filliuccio % quod episcopus potest promovere daemoniacum ad ordines minores; quia in can. *Clerici 4, dist. 33*, fit sermo tantum de ordine sacro. Sed probabilius hoc negant alii communissime. Vide infra, n. 452.

1---

• Man., cap. 27, n. 203 et cap. 25, n. 72. — • Tract. 4, qa. 7, cap. alt., qa. 7, rcip. 1. — 1 Lib. 7, n. 494. — • Diip. 7, qa. 2, panct. 2, n. 23. - Molina, tr. 3, diip. 70, a. 12. - Fill., tr. 19, cap. 7, n. 187. - Utolin., de Irref., cap. 53, in prime, n. 1 et »eqq. * Avila, part. 7, diip. 5, dab. 4, concl. 1. — • Diip. 51, wet 1, n. 6 et 7. — • Diip. 7, qa. 2, panct. 2, n. 22 et 24. — • Lib. 7, n. 495 et 496. — ■ Tract. 4, qa. 7, cap. ult. qu. 7, resp. 1. — G/aqua, ad v. *Exceptir*. — • Lib. 5, cap. 19, num. 8. — • De Irregal., part. 2, cap. 2, num. 3. — 11 Loc.

cit., num. 495. — " Loc. dt., n. 6. — * Loc. cit. • Navar., Man., cap. 27, num. 203. • Laym., lib. 1, tract. 5, pait. 5, cap. 7, num. 3. • M Loc dt., num. 22. • 5. Anton., part. 3, tit. 28, cap. 5, v. f. - Sayr., lib. 6, cap. 9, num. 11. — u Loc cit., n. 5. — " Tract. 8, diip. 5, qu. 2, cap. 5, n. 2. • Sayr., lib. 6, cap. 9, num. 14. i. f. • Utolin., de Irre< . cap. 55, n. 8. • Ccncil. gtnrr. V/[CpoHtan. //f), Append. Quiniwxt., can. 60, ap. Labbe, tom. 7, col. 1375. — Sayr., loc. dt., n. 14 M

citatur apud eundem Glossa in can. *Marium, dist. 33*; canon enim vetat ordinari < illum qui in furiam aliquando versus insanivit. Et Glossa *ad v. in furiam*, subdit: • Tamen promotus non deponitur ».

Suarez, loc. cit., n. 4, de secundo casu concordat: de primo vero ait: «Non admittitur ad ordines, vel saltem desideratur praelati approbatio, ut prius ei constet de sanitate integre recuperata ».

399. - * Rectius: can. 2, 3, 4 et 5.

Seu potius Hippocrates, lib. *aphorism.*, sect. 5, num. 7, dicit: « Quibuscumque morbi

comitiales ante pubertalem fiunt, transmutationem habent ».

c) Nec voces emittat, neque horribili contractione moveat corpus, uti addunt plerique auctores citati.

OUgolinus male citatur a Bonacina; negat enim, cap. 54, § 3, posse admitti ad Missae celebrationem, etsi raro morbo corripiatur.

Filliuccius non ita recte citatur a Mazzotta; postquam enim, tr. 19, cap. 6, n. 181, v. *Septimum*, dixit episcopum posse dispensare cum daemoniacis liberatis, ut in su-

Nie
'r'Ktl Aftl-
sir Pipa
fiipeniire
Mptli.

Ctuante
Jtfrets an
tt crdioa
üMeaeptP
(«ptacedit
rreutt.

Ii qaitat
fM»< d'»-
psMteepi-
*~П.

400. - In hac autem irregularitate propter defectum animae, durante deiectu, nec cliam Papa dispensare potest; quia illo laborantes sunt de jure divino inhabiles, tam ad suscipiendum, quam ad exercendum Ordinem.

Cessante vero defectu, si cesset ante ordinationem, non possunt in eo dispensare episcopi; quia nulla episcopis conceditur dispensatio in irregularitatibus ex defectu provenientibus: — nisi in duobus casibus (ut notat Cabassutius †, scilicet 1° ut possint dispensare natalia illegitimorum, ad solos ordines minores, et ad simplex beneficium, ex *cap. 1, defiliis presbyt., in 6°*. Et 2° idem posse cum bigamo, cx consuetudine, docent S. Thomas, Silvester, Azor, Rota Romana et alii apud Cabassutium 3; contra Contin. Tournely 3 cum Pontas, etc. (Sed vide *η. 452*). — Caeterum Fagnanus4; et Contin. Tournely cum Giberto et aliis, dicunt posse episcopus dispensare in omnibus irregularitatibus *dubiis*; argumento ex cap. *Nuper 29, [de seul. excom.]*, ubi dicitur permissum, quidquid no'n est reservatum: cum autem reservatio sit odiosa, non censetur facta, ubi impedimentum sive irregularitas non est certa.

Ad tollendam igitur irregularitatem ceno contractam ex defectu animae, requiritur dispensatio Pontificis; ut docent Bonacinaß, Palaus e, Salmant.7 et Suarez · (contra Majolum et Tabiena apud Bonacina ').

Praelati tamen regulares bene possunt

· Lib. 5, cap. 19. num. 3. — S. TAom., in 4, diti 27, qu. 3, art. 8; Quolib. 4, art. 13. - Si/urs/.. v. *Brçamta*, n. 7. - part. 2. lib. 6. cap. 4. qu. 8. · Loc. cit. — · De Irreful., part 3, cap. ult.. reg. 6. · *Ponta*», v. *Disfentalio irregularitatis*, cat. 17 (*al* ta 16). — · In cap. *Veniens*, de filiit preebyt., n. 8. — *Cant Tourn.*..l<x dt., reg. 7, η. I. *Gibert.*, Usages de l'Eglise gallic., dc |· Ir- rigui. en gv'n., tit. 9, règle 22; cfr. Inetit. ecd., part. I.

sceptis ordinibus ministrent, addit: · Prohibentur autem praecipue a susceptione ordinum majorum, «ad minores facilius promoventur». Sed ibi non amplius dc episcopo loquitur.

400. - °) Continuator Tournely et Pontas contradicunt solum quoad veram et interpretativam bigamiam, consentiunt autem cum celeris quoad similitudinariam.

b) Tabiena (quem citat Bonacina) v. Cor-

dispensare cum suis subditis tali defectu laborantibus, ut ad ordines sacros promoveantur, etiamsi quis passus fuerit permanentem amentiam, si ex iudicio medicorum vere cessaverit illius periculum. Quia regularibus ex privilegio concessum est dispensare cum suis, in omnibus irregularitatibus; exceptis aliquibus (ut diximus *n. 355*), inter quas non est haec. — Salmant.lo, juxta ab iisdem dicta alibi H.

401. - « II® *Illitterati*, qui non habent « doctrinam necessariam pro ordinibus ».

An autem illitterati sint irregulares, tam ad ordines suscipiendos, quam ad exercendos? vide dicta *Lib. VI, n. 791, Qu. 2*. — Quid vero de regularibus? Vide *ibid., Qu. 3*.

402. - « III®. *Neophyti*, seu recenter « conversi, usquedum iudicio episcopi sui- « fidenter instructi sint ».

Putat autem Toletus † apud Viva ,a, post decennium neophytum non esse amplius irregularem ; imo antea, si episcopus judicet illum bene moribus profecisse.

403. - « *Secunda. Ex* deiectu corporis: « — Γ. Si propter eum *ineptus* est *ad exer-* < *citiunt Ordinis*; ut, si sit caecus, surdus, « claudus, ita ut sine baculo nequeat ire « ad altare. Item, si careat manu, pollice, « indice, oculo (non tamen, si ungula pol- « licis, vel indicis, vel oculo dextero tan- • tum). Si vero sinistro, seu canonico, « aut ejus vi visiva careat, indiget dispen- « satione: quod tamen negant Valentia, < Henriquez a), Sayrus, si quidem dextero « possit absque deformitatem legere ca-

ÜL 64. règle 8. — · Qu. 2, punct. 2. num. 2X — · Tr. 29. dhp. 6, punct. 10, num. 5. — 1 Tr. 10, op. 9, num. 80. — · Disp. 51, acct. I. num. 5. — *Uajol.* (dt. a Saar.). lib. 2, cap. 13, n 4. cap. 14, n. 5, cap. 15, n. 6 et cap. 16. n. 4. — · Loc. cit.. n. 23. — w Tr. 10. cap 9. n. » . — ° Tr. 10. cap 7, n 59 — » De Cenaur., qu. 9. art. 4, num. 14. — *Valent.*, tom. 4. diip 7. qu. 19. punct. 3, \$ 2, v. *Atque hint.* · *Sayr.*, lib. 6, cap. 8, n. 8.

pore vitiatu*s, i. f.* videtur facultatem dispen- sandi episcopo concedere pro ministerio in susceptis ordinibus tantum.

402. - a) Toletus, *lib. 1, cap. 64, n. 5*, haec intelligit de promotione ad sacros ordines; quoad ordines vero minores negat neophytos ab eis prohiberi. Citatur tamen a Viva sine ulla distinctione.

403. - † Henriquez, *lib. 14, cap. 8, n.2*, irregularem esse ait qui sinistro oculo non

Regula m
dispensant
« ooa subdi
tot.

Illitterati
« antirregu
lares.

Item neo-
phyti.

irregulari-
tas *n* defe-
ci u corpo-
ris.

« nonem. — 2°. Si ordinem nequit exercere
 ■ *sine horrore*, offensione aut scandalo
 « aliorum: ut si careat auribus, naso; si
 • notabiliter sit gibbosus, leprosus, para-
 - lyticus; si membra habeat superflua cum
 • magna deformitate. In dubio vero an
 • deformitas sit sufficiens, episcopi est
 « judicare, saltem in clericis. Nam in re-
 « gularibus, id spectare ad eorum prae-
 « latum (contra Barbosa, etc.) docent Sua-
 < rezà » et alii quinque cum Dianal;
 « licet concedant episcopum posse rejicere
 arbitrium praelati: hunc autem si gau-
 • deat auctoritate quasi episcopali, posse
 • in illa irregularitate dispensare, nisi de-
 « formitas sit tanta, ut scandalum gene-
 < ret. Diana ', ex Rodriguez et aliis qua-
 « tuor. — Vide Bonacina, Laymann, Mar-
 « eus Leo .

« Unde resolves:

« 1°. Non videtur irregularis: 1°. Qui
 • habet sex digitos, vel aliquos conjunctos,
 « si non sit magna deformitas, et Ordinem
 • exercere possit. — 2°. Qui habet in oculo
 « maculam, visum non auferentem, nec
 « notabiliter deformantem. — 3°. Qui caret
 • ungula pollicis, si possit hostiam elevare
 • et frangere. — 4°. Qui per vim aut infir-
 « mitatem factus est eunuchus.

« Irregularis est: Γ. Hermaphroditus;
 • quia est monstruosus. — 2°. Gigas, Py-
 « gmaeus, Aethiops: non tamen inter suos,
 « sed alienos, ubi disparitas lubibrio est ».

404. - Opus est singula latius discu-
 tere. — Ex duplici capite incurritur irre-
 gularitas ex vitio corporis: vel quia im-

pedit congruum exercitium Ordinis; vel
 quia affert notabilem indecentiam aut hor-
 rorem. Ita communiter doctores cum
 D. Thoma 4. — Hinc :

Γ. *Ob impedimentum exercitii*, irregu- iut «m
 laris est:

Γ. *Caecus*, qui omnino visu caret, ex i. Cæm
can. ult. dist. 55.

Sed notandum 1°. Quod si quis jam m
 sit sacerdos, et constet non posse er-
 rare, poterit a Pontifice obtinere dispen-
 sationem (vide dicta *Lib. VI, m. 390, v. Se-*
cunda).

Notandum 2°. Si alicui deest visus oculi s» §*
 dextri, non est irregularis, ut communiter dcxwi.
 omnes; secus, si sinistri, ut communissime
 docent Busenbaum cum aliis (supra), et §<<
 Suarez ., Laymann e, Roncaglia Croixl,
 Contin. Tournelye; et Salmant.9 cum Na-
 varro, Filliuccio, etc. — Excipitur, nisi
 oculus dexter esset aptus ad canonem
 legendum sine magna deformitate: cui
 facillime occurri potest per accommoda-
 tionem missalis, illud in medium affe-
 rendo; ut dicunt Laymann 10, Tamburi-
 nius H, Diana 18; et Croix 18 cum Navarro,
 Molina % Sà Avila, Dicastillo, etc.
 Idque vocat Suarez14 practice probabile,
 etiam ut quis possit ad sacerdotium pro-
 moveri.

Notandum 3°. Si quis non sit omnino Si BM at
 caecus, sed ita caecutiens, ut non possit
 legere in missali, hic etiam est irregu-
 laris ad ordines suscipiendos. (Utrum au-
 tem ad eos exercendos? Vide *Lib. VI,*
n. 390).

Barbota, alleg. 42. num. 61 et teqq. — . Part. 4, tr. 2,
 retol. 73. . . Loc. cit. *Hiero* Resol Quaest
 rtful, resol. 52. a. 16 — *Bonae.*, disp. 7, qa. 2, punct. 2.
 — , lib. 1, tr. 6, part. 5. cap. 7. — ■ *Praxis*, part. 3,
 iol. 370, v. *MulUsticiter*. — . Suppl., qu. 39. artic. 6. —
 * *Diep.* 51, sect. 2, n. 15. — . Lib. 1, tr. 5, part. 5. cap. 7.
 n- 2 — 1 *Lib.* 7, n. 500. — . De Irrcpal , part. 2. cap. 3,

concl. 3, num. 5. — . Tr. 10, cap. 9, num. 68. . *Mavar.*,
 Man . cap. 27, num. 199. v. *Quarto*. *Fill.*, tr. 19, cap. 6.
 num. 168. — * Loc. cit., num. 2. — M *Lib.* 10, tract. 4,
 cap. 8, §1, num. 2 — 11 Part. 5. tr. 6. resol. 22 u Loc.
 cit. *Naiar.*, loc. cit *Avila*, part. 7, diep. 3, dub. 1. .
Dicast., de Center , di»p. 7, num. 173. — . Loc. cit.,
 n. 15, l. 1.

videt; el in *comment.*, lit. x, addit solum
 « Si oculo sinistro debilis est, sed videt librum
 et lineas, non est irregularis, quamvis chara-
 cteres non legat..., quamvis Navarrus putet
 deforme esse, si sine magna conversione ad
 librum legere non valet ».

h) Suarez, *disp. 51, sect. 2, n. 10*, plane
 hoc insinuat dicens iudicium istud pertinere
 ad praelatum qui vel ordines confert, « vel
 saltem dimissorias litteras concedere potest
 ad ordines recipiendos ».

r Quin etiam sex alii reperiuntur apud
 Diana.

404. - «» Roncaglia, *cap. ult. qu. 6,*
resp. 2, negat irregularem esse, « si careat
 solo visu etiam in oculo sinistro, quem dicunt
 oculum canonis, dummodo possit absque in-
 decentia canonem legere ».

b) Molina, *tr. 3, disp. 70, n. 6; Sh*, v. Ir-
 regularitas ex corp, defectu, *n. 3*, exceptio-
 nem non afferunt; eam tamen innuit Sà di-
 cens irregularem esse cum qui caret visu

si
;rnnaHii.

§4 <n >tra-
Kt.

• Scrdot.

Notandum 4". Non est irregularis, qui est debilis visu, ita ut indigeat perspicillisGl· vel qui ex obliquo intuetur (vulgo vocatus *gîtercto*). Ita communiter Holzm^{ann} ‘, Contin. Tournely Mazzotta et Tamburinius · cum Sayro Filliuccio % Menochio/> et aliis.

405. - 2°. *Surdus*, qui ex utraque aure penitus non audit; ut communissime Bonacina *, Contin. Tournely s, Roncaglia · Croix \ Elbel", Mazzotta"; et Tamburinius cum Suarez^ ct Furriano et Palaus l0 cum Laymann et Sayro, ex *canone* 77 Apostolorum, ubi id definitum habetur. Quia talis sacerdos, cum non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. — Hanc indecentiam negant Henriquez, Praepositus et Gobat, apud Croix ll; quia, ut ajunt, satis est ut sacerdos percipiat ex aliis signis, ministrum respondisse. Sed communissime, ut diximus, doctores his contradicunt. — Concedunt vero Bonacina § Tamburiniusl8, Concinal4; Palausl8 cum Navarro ct Laymann; ac Salmant.l8 cum Coninck b)

XiU «or-
i m 'aper-
milt pwt
·rdltfttlo·

1 De Poch. eccl., num. 364. . · Tr. 8. diip. 5. qu 2, cap. 5, n. 2. v. *Carens*. — ■ Lib. 10. tr. 4. cap. 8. § 1, n. 3. — * Qu. 2, punct. 2, n. 7. k Dc frregul., part. 2. cap 3, concl. 3, n. 4. — · Cap. ult., qu. 6. re«p. 2 — ‘ Lib. 7, n. 502. — · Confer. 7, n. 218. · » Loc. dt.. v. *Surdus*. — * Tr. 29. disp. 6, punct. 11, n. 3. · Laym., lib. 1, tr. 5. pari. 5. cap. 7, n. 1. Sayr., hb 6, cap 8, num. 17. — lftnriq., lib. 14, cap. 8. n. 3. · Prarpas. dub. 14. n 113. · Gobat, dc Sac. Ordinis, tract. 8, num. 682. · ll Loc. du.

oculi sinistri, « sic ut turpiter seu deformiter cogatur ad librum verti».

c) De iis qui coguntur uti perspicillis non loquuntur Holzm^{ann}, Sayrus et Filliuccius.

Contin. Tournely, *de Irrcgul, part. 2. cap. 3, concl. 3*, v Propter nimiam, *num. 2*, de perspicillis concordat; sed irregulares censendos esse ait · strabones, seu qui oculos distortos habent ».

‘I Sayrus, *lib. 6, cap. 8, num. 12*, negat strabones esse irregulares, nisi sit nimia deformitas; «de qua deformitate (subdit) iudex erit episcopus an sit notabilis, ita ut promotionem impediat». Et ita etiam Filliuccius, *tr. 19, cap. 6, n. 168*.

f) Menochius, *de Arbitr. jud., lib. 2, cas. 226, n. 8*, non de praesenti casu, sed de alio dc quo ibidem tractat Tamburinius.

405. - Tamburinius, *loc. cit.*; Suarez, *disp. 51, sect. 1, num. 13*; Turrianus, *lib. 9. disp. 72, dub. 4*, v. *Tertio dicendum*, dicunt irregularem esse surdum ad ordines suscipiendos.

et Pellizzario l, quod si surditas superveniat sacerdotio suscepto, non interdicitur sacerdoti celebratio; facilius enim toleratur defectus superveniens in promotio, quam in promovendo (prout de caecutiente dictum est *IJb. VI, n. 390*). Communiter autem docent doctores contra Comitolum apud Croix n, *surdastrum*, sive difficulter audientem, minime esse irregularem.

Ita Contin. Tournely ‘, Holzm^{ann} *, Tamburinius -°; et Croix ll cum Suarez, Bonacina % Sayro, Reginaldo, Filliuccio, Diana, Graffio />, etc.

408. - 3°. *Mutus*, qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullam possit vocem pronuntiare, quin aliquid omittat(ut Contin.TournelyM,Holzm^{ann} % Viva38); vel nisi cum magna difficultate, ut addunt Salmant. 4. — Et idem dicit Holzmannde eo qui loquelam penitus praecipitem habet.

Blaesi vero sive balbutientes, aut carentes dentibus, non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba pro-

sunUurr
rrfsian».

a M u m.

Qu h.

n 502. — » Loc- dt.. n. 7. · M Loc. dt.. n. 6. — 14 Dtsa. 2. cap. 7. n. 5. — · Loc. dt. · Savarib. I, conii. 6. n 2, de corpore vitiat. · Laym., loc. dL n. 1. — * Tr. 10, cap. 9. n. 67. · ” Loc. cit., n. 502. — “ Loc. dt-, concl. 3. n. 4 — « Loc cit., n. 364. — · Loc. du, n. 7. — * Loc. cit , n 502 · Suar , diip. 51. scct.2, η. IX Sayr., loc. dt., n 17. · AErrm lib. », l 2, n. 50. · Fili, tr 19. n. 169 · Diana. part. 2, tr. 17, resol. 20 — * Loc. dt., concl. 3, num. X — “ Qu. 9. art. 4, n. 15. — ° Loc. dt — · Loc ciU, n. id.

b) Coninck, *disp. 18, dub. 13, n. 106*, dc surdo non loquitur neque hic citatur a Salmant.

O Fellizzarius, *tr. 7, cap. 5, n. 59*, id habet ex Castropalao, quem non reprobat.

d) Comitulus, non satis accurate citatur a Croix; nam, *Rcspons., hb. 6, qu. 55, n. 2 ct 3*, distinctionem adhibet, ct surdastrum irregularem esse ait « si eius insigne sit vilium, sacrorum ordinum muneribus valde incommodans »;secus vero, · si leve sit vitium cum incommodo parvo conjunctum ».

‘I Bonacina, *loc. cit., num 7*, loquitur de eo qui una Lamum aure surdus sil, quem Lacroix vocat surdastrum, sicut cl grave audientem.

/ Graffitis citatur a Croix et Diana, sed *loc. at.*, id est, *Detis. aur., part. 1, lib. 4, cap. 27, n. 51*, Graffius dc surdastro non tractat.

406 — Holzm^{ann}, *dc Poch. eccl, n. 363*, irregulares esse ait « habentes linguam valde ligatam ».

2 - 1" I W — W - Z « a B

ferant (ut ait Croixl): nisi afferant causam risus aut contemptus. — Navarrusl; et Tamburinius cum Coninck^, Sayro Filliuccio c>, Praeposito b>, etc.

LCUodot. <07. - 4°. *Claudus*, qui sine baculo nequit ire ad altare; ut habetur in can. *Nullus episcopus 57, de consecr. dist. 1*. Hoc tamen intelligitur, ut explicat Glossa, id est: *Qui sine baculo non potest sustentari in altari*; et idem dicunt Bonacina 4 et Palaus e). — Caeterum, claudus qui non indiget baculo, minime est irregularis; ut dicitur in can. *Si quis 10, dist. 55*. Sicut nec etiam qui habet *crura distorta*, ut Contin. Tournely », Salmant. .; et Croix b> cum Palaob>, Laymann et Henriquez^ . quia talis defectus veste talari facile tegi potest. Secus, si in hoc magna adesset deformitas.

Si quis vero est instructus *pede ligneo*, quia habet pedem mutilum vel aridum, hic est irregularis Ita Laymann T, Navarrus c), Contin. Tournely8, Tamburinius9; Bonacina 10 cum Molina, Sayro, Ugolino, Filliuccio, Reginaldo, etc.; eo quod celebrare cum pede ligneo magnam habet indecentiam. — Dicit tamen Tamburiniusn cum Silvestro 0, Rosella Majolo^

et Giliano quod si talis defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari valet, permitti posset celebratio. Et in dubio standum iudicio episcopi.

408. - 5°. Qui caret manu, aut digitis 5 omnibus, aut pollice ; ut habetur in *cap. “imī « ult. de corpore vitiato*. Idem dicunt cum JX^4 Busenbaum (ut supra *n. 403*) Renzill, Tamburinius ,a, Filliuccius 14; Bonacinal8 cum Suarez, Molina, Sayro, Avila, Reginaldo et aliis, de eo qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis; vel qui habet eos ita debiles, ut nequeat hostiam elevare aut frangere βΛ — Secus, si quis careat ungue pollicis vel indicis; ut dicitur in dicto *cap. ult.* Si quis autem jam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset Eucharistiam ministrare posterioribus digitis; ut diximus *Lib. VI, n. 244, v. Et quamvis*.

Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis. Anacletus14; et Contin. Tournely 11 cum Sayro et Ugolino. — Si vero caret uno tantum digito minori % non est irregularis; ut Holzm ann 18; et Contin. Tournely19 cum Cajetano, Navarro et Pontas. Et idem sentit

^ Lib. 6, part. 2. n. 2222. — 1 .Man., cap.27. n. 200. v. Scx/o. — . Lib. 10. tr. 4. cap. 8. § 1, η. 10. — 4 Qu. 2. punct. 2, η. 15. — . De Irregul., part. 2, cap. 3, concl. 3. n. 8. — . Tr. 10. cap. 9. n. 68. — ^ Lib. 1, tr. 5, part 5, cap. 7, n. 4. — . Loc. at., n. 9. — . Loc. cil., num. 17. — * Loc. cit. - Molina, tr 3, disp 70, n. 9 \$r , lib. 6, cap. 8, n. 22. . Ugolin., de Irrrg., cap. 47, n. 16 - Fill., tr. 19. n. 173. . Regiti., lib. 30, tr. 2. num. 54. — n Cap. nit. de corp vitiato, cum Gloria ad v. Drformitaient. — . De Center., tr. 4, cap. 2, icct. 2, qu. 3. — ■ Loc. cit.,

num. 12. — 14 Tract. 19, cap. b. num. 172. — “ Loc. dL, num. 16. Suar., diip. 51, aect. 2, num. 12 . Molina, loc cit.. n. 3. - Sayr., loc. cit., n. 18 et 19. - Avila, part. 7. ditp. 3. dub. 1. ÆrgiH., loc. cit., num. 53. — * Tr. 13, diet. 3. num 28. — ” De Irrgul.. part. 2, cap 3, concl. 3. num. 2 . Sayr., lib. 6, cap. 8, num 19. - Ugolin., de Irregul., cap. 47, num. 13. — u De Poen. cede , n. 361. — ” De Irreg., part. 2. concl. 3. n. 2. . Cajct., in 2- . ?-., qu. 68. an. 1. - A'nar., Man., cap. 27, n. 206. . Ponta», v. Im-gulariia. cas. 81.

b)Coninck, *disp. 18, n. 106*, et Praepositus, *qu. 5, de Irreg., dub 14. num. 113 (tr. de Irreg. ex defectu corp.)*, irregularem esse aiunt eum qui ex defectu corporis nequit sine periculo aut scandalo aliorum exercere munera ordinis.

Sayrus. *lib. 6, cap. 8, n. 16 et 21*; Filliuccius, *tr. 19, n. 170*, hanc restrictionem non habent.

407. - a) Palaus, *tr. 29, disp. 6, num. 3*, irregularem esse dicit claudum, « si absque baculo vel pede ligneo non se valet movere; alias non ».

b)Croix, *lib.7,n.504*; Palaus, *loc.cit.*; Laymann, *loc. cit., cap. 7, n. 4*; Henriquez, *lib. 14, cap. 8, n. 1*, casum praesentem omittunt.

Navarrus, *Man., cap. 27. η. 199*, in meis saltem editionibus, de hoc silet.

Silvester, *v. Corpore vitiatus, num. 5*; Rosella, *v. Viciatus corpore, n. 2*; Majolus, *lib. 1, cap. 18, n. 3*, non recte citantur a Tamburinio; solum enim dicunt episcopum posse cum religioso dispensare, ut cum pede ligneo celebrare possit. Gilianus autem (nam Tamburinius allegat « *Gilian. v. Claudus* nihil certe habet de hac re; deest enim *v. Claudus* in *Compendio juris municipalis civitatis Perusiae* (edit. 1635), unicum opus quod Giliano tribuatur a Fontana, *Biblioth legal.*

408. - °) Auctores citati non habent omnia et singula hic relata; Tamburiniusct Renzi praeterea loquuntur de eo qui . pollice et indice caret ».

b) Scilicet non necessario ad celebrationem

Contin. Tournely cum alto auctore, si caret duobus. — Nec pariter est irregularis qui habet sex digitos. Holzmann Contin. Tournely s, Filliuccius ‘; et Bonacina 4 cum Ugolino, Henriquez, Sayro, Reginaldo, etc.: modo sextus digitus usum aliorum non impediat. Sextus autem ille digitus bene potest abscindi sine periculo irregularitatis, si possit fieri sine periculo vitae. Bonacina5 cum eisdem.

Notat autem Contin. Tournely ·, quod si quis careat indice, poterit obtinere dispensationem.

409. - 6°. Laborans *febri continua* (non autem quartana, aut levi), aut qui patitur gravem dolorem capitis. Bonacina — Hoc tamen intelligendum de eo qui non posset celebrare ob talem morbum sine proximo periculo deficiendi vel notabiliter errandi; ut innuit idem Bonacina Nam optimam in hoc tradit regulam Laymann · cum Soto, Toletto, Avila et aliis, quemcumque morbum non inducere irregularitatem, nisi vel exercitium Ordinis impediat, vel notabile scandalum sive indecentiam afferat.

Item irregularis est, qui laborat *paraly*si; ut (cum Busenbaum, *n. 403*) Palaus10 et Concina *bL* Qui bene ait, id intelligi tantum de eo qui manus ita tremulas habet, ut sit periculum effundendi calicem. — Item, qui tantam patitur *tussim*, ut sit periculum in suscipienda Euchari-

stia. Bonacinall cum Ugolino % Majolo, etc. communiter.

Item *abstemius*, qui vinum nequit sumere nisi cum periculo emovendi Contin. Tournelyll et Concina “ — Hic enim esset irregularis de jure divino: nec enim Papa dispensare potest, ut Sacrum celebretur in una sola specie; ut diximus *Lib. VI, n. 195*.

410. - IF. Incurritur irregularitas ex defectu corporis, *quando corporis vilium magnam affert deformitatem, sive horrorem*; ut habetur ex cap. *Presbyterum, de cler. aegrot.* et aliis *de corp, vitiat*. Hinc, ratione deformitatis, sunt irregulares:

Г. Ii quibus deest aliquod membrum, nempe qui carent ~~have~~ habent nimis deformem, nempe valde distortum, aut valde dimissum, aut promissum; ut Tamburinius14, Bonacinall et Vivali. — Item, si alicui est erutus *oculus*, sive dexter, sive sinister, ut *in can. ult., dist. 55*. Probabiliter vero dicunt Silvius apud Croixll; Contin. Tournely1Б cum Pontas; Roncaglialf cum Tamburinio et aliis, hunc non esse irregularem, si deformitas illa reparari possit per oculum vitreum.

Sic pariter etiam est irregularis, qui caret *auriculis*: nisi talis defectus capillis aut aliter tegatur; ut dicunt cum Busenbaum (*u. 403*), Salmant. Tamburinius % Renzi b», Diana 1; Palaus® cum

Cont. ToMrrr., De Irreg.. part. 2, cap. 3, concl. 3, n. 1 — De Poen. eccl., n.364. — * Loc. cit., v. *Profler mmiarti tUformitatffn* — » Tr. 19, cap. 6, n. 166 — «Qu. 2, punct.2, n. 11. · *UgoUn.*, cap. 60, n. 5. · *Htnriq.*, lib. 14, cap. 8, num. 3. - -Soyr., hb. 6, cap. 8, η. 1 et 2. AVgir», lib. 30, tr. 2, n. 46. — * Loc. cit., n. 11. · ■ Loc. ot , concl. 3, n. 2. — * Loc. dt., n. 17 et 18. — · Loc. cit., n. 18. — · Ltb. I. tr. 5, part. 5, cap. 7, num. b. - So/ms. in 4. diet. 25, qu. 1, art. 3, conci. 2. - *Told.*, lib. I, cap. 63, n. 2. · .4«A», part. 7, diwp. 3, dub. 1. — * Tr. 29, diip. 6, punct. 11, n. 3. —

M Loc. cit., num. 21. · Afe/e/, hb. 2, cap. 20, n. 1.· u Loc. dt., concl. 3, v. *Profler imptUntiam* “ DI... 2. cap. 7, n. 5. — M Lib. 10. tr. 4. cap. 8, § 1, num. 19. — * Qu. 2, punct. 2, n. 1 et 5. — M Qu. 9, <n. 4, num. 15 — *Site.*, Opu«c. 6, Résolut, var., v. *IrrcfuJarilat IV.* - M Lib. 7, n. M0. - ■ Loc. cit., concl. 3, v. *Propter fadh*, n. 4. - *Pontas*, v. *IrrtZMlarilAs*, ca. 12 — * Cap. ult., qu. o, pæ 2. · *Tamb.*, lib. 10, tr. 4, cap. B, § 1, n. 2 — · Tr. 10, cap. 9. n. 18 — “ Part. 4, tr. 2, retol. 73. — ” Tr. 29. di»p. 6, punct. 11, n. 3.

40S. - O Laymann hanc regulam non habet in edit Vcnet. 1630, bene vero in edit Patav. 1733.

b) Concina, *diss. 2, cap. 7, n. 5*, non loquitur de paralyti, sed tantum irregularem dicit presbyterum ita manibus tremulis laborantem, ut sil effusionis calicis periculum.

f) Ugolinus, *cap. 55, § 3, n. 3*, de tussi non loquitur, sed de alio casu de quo simul ibidem tractat Bonacina.

410. - Cap. penult, *de corpore vitiatis*, licet de manu truncata loquatur, certe ap-

plicari potest ei qui naso caret, cum arceatur a sacris ordinibus « pro tam enormi defectu ».

b) Tamburinius. *loc. cit., n. 8*, negat esse irregularem eum qui auriculis caret, quia, ut ait, membri carentia, quando est sine culpa, tunc solum irregularitatem inducit, quando deformitatem vel debilitatem affert Et Renzi, de Censur., *tr. 4, cap. 2, sect. 2, qu. 2, v.f.*, adhaeret sententiae Tamburinii addens. « Hoc autem (scii, quod afferat deformitatem), non est in carente utraque aure, quia crinibus defectus tegi potest ».

Laymann et Bonacina; ac Contin. Tournely cum Coninck, Avila et Pontas⁴A
Leprotoij. 411. - 2°. *Leprosi*, ut habetur in cap. *Tua hos, de cler. aegrot.*, ubi interdicitur leproso celebrare, *pro scandalo et abominatione populi*; unde si abesset scandalum (ut in loco privato), bene hic posset celebrare. Ita PalausSalmant. et Bonacinal cum Molina, Ugolino et Majolo. — Sic pariter sunt irregulares, qui habent *labia* corrosa, vel abscissa ad instar leporis⁵. Tamburinius⁶; Contin. Tournely et Viva⁰. — Idem dicunt Contin. Tournely 4 et Holzmann 5 de eo qui laborat *morbo gallico*, qui loris appareat; aut qui habet *faciem* ex alio morbo valde maculatam; ut Laymann⁴.
Mon.tnjo. 412. - 3°. *Monstruosi* nempe, qui gibbam habeant valde enormem; nimirum (ut docent Anacletus¹, Renzi⁸; et Bonacina cum Avila, Molina, Ugolino, Reginaldo et aliis) si gibbositas sit conjuncta cum nimia deformitate vel debilitate, prout si quis nequeat recto capite stare, — Item *pygmaei* sive nani, nempe ita breves statura, ut ad risum moveant, praesertim si habeant caput valde ingens^a; ut Tamburinius¹⁰, Contin. Tournely¹¹; et Renzill cum Sayro, Majolo, Henriquez, et aliis. Vel (ut ait Laymann¹⁰) illi qui

ita statura parvi sunt, ut brachia extendere non possint, quatenus necesse est ad altaris ministerium. — Item *aethiopes*, ^{an} qui apud nos risum afferrent; ut Contin. Tournely¹⁴ et Ugolino¹⁵. Quamvis hoc negent Majolus et Gavantus apud Tamburinium¹⁶, e. — Color autem subfuscus, sive rubeus, non nocet altari; ut idem Ugolinus, Filliucciusⁿ; et Tamburinius¹⁸ cum Majolo.

Item *hermaphroditi*, etiamsi in eis prae-
valeat sexus virilis; ut Suarez¹, Laymann²⁰, Navarrus,¹¹ Bonacina²³. — Dicunt tamen Toletus³³; et Escobar⁴ cum Fornario^A (contra Concina^{«B»}) quod hic defectus tunc parit irregularitatem, quando est notus: non vero, quando est occultus.

413. - Super his notandum 1°. Quod si aliquis ex praefatis defectibus corporis superveniat *ordinibus jam susceptis*, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercere sine incongruitate et indecentia; ita ut sacerdos caecus aut claudus bene possit excipere confessiones, canere evangelium, etc. — Ex *cap. 2, de cler. aegrot.*, ubi: *Ipsum autem fungi caeleris sacerdotalibus officiis minime prohibemus*.

Notandum 2°. Quod si vero talis defectus *ante ordines* adveniet, absolute in-

Laym., lib. 1, tr. 5, part. 6, cap. 7, n. 1 - Bonae., qu. 2, punct. 2, n. 8. — Cont. Tourn., de Irreg., part. 2, cap. 3, concl. 3 v. Profiter nimiam, n. 4. — Coninck, disp. 18, dub. 13, n. 106. — Avila, part. 7, disp. 3, dub. 1, v. Sequitur 2. — Loc. cit., n. 20. — Molina, tr. 3, disp. 70, n. 11. — Lk0/m., cap. 55, * 1, n. 3. — Majol., Ub. 2, cap. 18. — Lib. 10, tr. 4, cap. 8, n. 11. — Cont. Tourn., loc. cit., n. 1. — Qu. 9, art. 4, n. 15. — Loc. dt., v. Quod ad morbot. — De ben. ecd., n. 863. — Loc. cit. — Tr. 13, dist. 3, n. 32. — De Censur., tr. 4, cap. 2, sect. 2, qu. 4. — Loc. dt., n. 9. — Ailla, part. 7, disp. 8, dub. 1, i. f. — Molina, loc. cit., n. 8. — Utolin., cap. 50, num. 6. — Rrttn., lib. 30, tr. 2, num. 52. —

M Lib. 10, tr. 4, cap. 8, § 1, n. 21. — 11 De Irreful., part. 2, cap. 3, concl. 3, n. 7. — Loc. cit., qu. 5. — Sayr., lib. 6, cap. 8, n. 3. — Majol., lib. 1, cap. 13, num. 9. — Henriq., lib. 14, cap. 8, n. 3. — Index, v. ex corfi. vitia, — H Loc. dt., n. 8. — w Cap. 50, n. 4. — Majol., lib. 1, cap. 21, num. 2. — Gavant., Man. cpiac., v. /rrrfw taritas, n. 18. — Loc. cit., num. 24. — Utolin., loc. dt., n. 4, i. f. — Tr. 19, cap. 6, n. 171. — u Loc. dt., n. 22. — Majol., loc. cit., n. 2. — Disp. 51, sect. 2, num. 1 et X — Lib. 1, tr. 5, part. 5, cap. 7, num. 1, v. (, — Man., cap. 27, n. 203, v. Drcimo quinto. — Loc. dt., n. 13. — Lib. 1, cap. (J, n. 6, — Lib. 53, n. 209 et 212.

O Pontas a Contin. Tourn. in confirmationem adducitur, in quantum in simili, loc. cit., cas. 12, docet eum qui plane oculo caret sed vitium hoc celato ope oculi encausti, naturam perfecte mentientis, irregularem non esse.
411. - «J Palaus, tr. 21, punct. 13, n. 1; Salmant., tr. 4, de Euch., cap. 7, num. 56, utique negant prohiberi leprosum, vi hujus canonis, ne celebret in privato. Attamen Palaus, tr. 29, disp. 6, punct. 11, n. 3, et Salmani, tr. 10, cap. 9, n. 73, dicunt irregularem esse eum qui lepra laboret ex qua notabiliter deformis (ial

Scilicet enormiter et turpiter, uti dicit Tamburinius; seu penitus, ut Viva.
412. - a) Et hoc ultimum de capite valde ingenii solus Tamburinius addit.
b) Fornarius, de Ordine, cap. 3, n. 1, i. f., ab Escobar citatur pro parte qua negatur irregularitatem esse ubi defectus non est notus. Et Fornarius, loc. cit., scribit: * Toletus tenet non esse irregularem. addit tamen quod si res est notoria, non esset ordinandum propter scandalum ».
J Concina scilicet, diss. 2, cap. 7, n. 5, dicit hermaphroditos etiam occultos esse irregulares.

Her.

ptntuu
*****

Q«i4,«
antecnu
11»

ducit irregularitatem, non solum ad ilium ordinem, cujus exercitium impedit, sed ad omnes alios; ut communiter docent Navarrus *, * Bonacina * Escobar ', Palaus4; Salmant6 cum Cornejo, Pellizzario *; ac Cabassutius 6 cum Angelo Ugolino et Avila (contra Paludanum et alios). — Ratio, quia, cum omnes ordines sacerdotum respiciant, exclusus a sacerdotio, censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus.

ft-em.

414. - In hac autem irregularitate proveniente ex defectu, solus Papa potest dispensare; v. gr. ut *caecus* ordinetur. Feruntque Filliuccius^, Henriqueza) et Majolus^ apud Tamburinium T quemdam Papam dispensasse cum caeco, ut adhibito adiutore perito celebraret. — Caeterum S. Congregatio (ut refert Pater Zacaria ·) censuit, bene posse dispensari cum caeco, etiam ex utroque oculo, qui jam sit sacerdos, ut celebret cum assistentia alterius sacerdotis. Secus vero, si laicus: pro quo dicit non esse consulendum Pontificem pro dispensatione ad primam tonsuram, nec etiam ad recipiendum beneficium simplex.

Censet pariter Tamburinius, posse Papam dispensare ad sacerdotium cum eo qui caret *manibus*, ut possit saltem excipere confessiones, conciones habere, etc.—

1 Man., cap. 27, n. 500, v. *Septimo*. — · Qu. 2, punct. 2, n. 28. — · Lib. 53, n. 216. — < Tr. 29, diip. 6. punct. 11. n. 4. — · Tr. 10, cap. 9. n. 72. · Cornejo, diip. 12, qu. 2, v. *Sed contra*. — · Lib. 5, cap. 19, n. 15. · Ugolin., cap. 62, i L n 3 et 4. · Avila part. 7, diip. 3, dub. 1» v. *Secunda limitatio*. — *FUL.*, tr. 19. cap. 6, n. 167. *Henriq.*, lib. 14. Cap. 8. n. 2, lit. m. - · Lib. 10, tr. 4, p. 8. § 3, n. 2 — · Adnot. ad Croix, lib. 7, num. 500. Cir. Theiaur. Reiol S. C. C. m. *Florentina*, die 2 et 23 Augusti 1727 et *Pampilonen. dispensationis*, die 28 MoxiH 1733. — *Tambur.*,

Sed verius hoc negat Avila·; quia potestas supra corpus mysticum fundatur Sfpewi in potestate supra corpus reale Christi: unde qui ineptus est ad primam, incapax est secundae.

Praelati autem regulares bene etiam Regulam possunt dispensare in huiusmodi irregularitate^A Non autem *episcopi* (ut diximus n. 400): qui tantum *in dubio*, an defectus corporis notabiliter impediat exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam, possunt declarare sive judicare; ut communiter docent Suarez 0cum Navarro et Silvestro; Laymann 11; Dianall cum Miranda b» et aliis, ex *cap. 2, de corp, vitiat*.

An autem *praelati regulares possint de hoc judicare, respectu ad suos subditos?*

Negant Barbosall; et Diana cum Rodriguez, Henriquez^ et Campanile.— Sed valde probabiliter affirmant Busenbaum (ut supra n. 403), SuarezLayman14; Salmant.11 cum Avila et Pellizzario; et probabile putat Diana10 cum Peyrino <>, Miranda O et Avila <^ Ratio, quia praelati regulares respectu ad suos habent jurisdictionem episcopalem, ad quam tale iudicium magis pertinet quam ad characterem. Recte vero ait Suarez, posse episcopum ordinantem, admittere vel rejicere talem ordinandum.

loc. cit., n. 2. — · Pare. 7, diip. 3, dub. 3» v. *Ex Mac* — · Diip. 51. icct. 2, n. 16. · Aotvir., Mao., cap. 27, n. 200, v. *Sexto*. - *Si/tesl.* v. *Corpore vitiat*, qu. 1. — M Lib. 1, tr. 5, part. 5, cap. 7, num. 6. — u Part. 4, tr. 2. reaol. 73: cir. part. 3. tr. 6, re· k>1. 61. — w Alleg. 42, n. 61. - *Rodri*^ *Hieron.*, Quaesi. regnL, resol. 52, num. 17. · *Campan.*, *Diver*». Juria, rubr. IL cap. 17, num. 204. — “ Loc at., n. 6. — * Tr. 10, cap. 9. n. 68. · *Avila*, loc. at., dub. 2. · *Pellia.*, tr. 7. cap. 5. n. 64. — * Part. 4, tr. 2, -eaol. 73. — *Suar.*, diip. 51. sect. 2, num. 16. i. i

413. - a) Pellizzarius non habet istud, tr. 7, cap. 5, th 51, quidquid dicant Salmant., sicut neque Angelus, v. Corpore vitiat, n. 4, quidquid dicat Cabassutius.

b) Paludanus, quamvis a Cabassutio et a multis aliis citetur, nil simile habet, in 4, dist. 25, qu. 3, art. 3, n. 17.

414. - a) Majolus, lib. 1, cap. 20, num. 2, (edit. Rom 1619) asserit Papam dispensasse cum quodam caeco, ut promoveretur ad sacerdotium et episcopatum. Filliuccius vero et Henriquez, locis cit., loquuntur de caeco facto post promotionem.

6 Miranda, Man, toni. 2, qu. 0. art. 3, concl. I, citatur n Diana pro alio asserto.

<) Vide *Append, de Privilege n 105, 3°*, ubi S. Doctor rem magis explicat

*) Rectius: Rodriguez, etc., apud Diana, part. 4, tr. 2, resol. 73.

Henriquez, lib. 14, cap. 8, n. 1, id revera negat, sed, n. 2, lit a, sibi ipse contradicit; loquens enim de strabonibus, ait: « Dijudicat episcopus an deformitas sil notabilis;... et de regularibus, proprius praelatus ».

f) Suarez, loc. cit, n. 16, virtualiter hoc dicit; cfr. notam b, ad n. 403.

e) Peyrinus, torn. 2, qu. 2, cap. 4, n. 24; Miranda, loc. cit., hanc sententiam simpliciter amplectuntur; Avila autem, loc. cit..dub. 2, ut probabilior.

v«ri«»

Sfpewi

Regulam

«c powunt

dabio7rr«-

«ularHâU·

Incurritur
irrcf. f de-
lectuiBdve-
neril ex
propni cul
P.

415. - Quae autem dicta sunt, spectant ad eos qui laborant aliquo corporis defectu, sine propria culpa. — Si vero defectus advenerit *ex eorum culpa* (puta, si quis membrum vel ejus partem sibi amputaret ex prava intentione), ipsi fiunt irregulares, etiamsi defectus non impediat exercitium ordinis, nec deformitatem afferat; quia irregularitas haec imposita est in poenam saevitiei in semetipsum. Unde in can. *Qui partem 6, dist. 55* (ut diximus *n. 365*, in fine), declaratur irregularis, *qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit*.

ct f culpa
locrit <ra
Vi».

Ad hanc tamen irregularitatem incurrendam, requiritur *culpa gravis*; ut bene ait Tamburinius ¹. Alias, tanta poena non haberet debitam cum culpa proportionem. — Alii praeterea requirunt, ut tale crimen sit *notorium*; ut Suarez ^a, Bonacina ^b et alii apud Tamburinium^f. Sed verius hoc negat Palaus ^g Salmant.⁴ cum Garcia; et Tamburinius^h cum Sayro et Molina; quia talis irregularitas non innititur notorietati culpa, sed crimini saevitiei, quam quis in seipsum excercet.

quamvu
fuerit oc-
cultu

Recte tamen ait Tamburiniusⁱ, quod episcopus ex cap. *Liceat 6, Trid. sess. 24*, poterit cum illo dispensare, si crimen sit occultum, adhuc si defectus membri sit patens. Nam concilium universe concedit episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus, ex delicto occulto provenientibus.

416. - Quid dicendum *de eunucho*?

Qui aine
culpa fuit
eviratu-
non eat ir-
refulari-

Resp. Qui est eunuchus propter abscissionem virilium aut testiculorum, factam a medicis causa morbi, vel ante

¹ Lib. 10, tr. 4, cap. 8, § 2, num. 3. — . Loc. cit., num. 6. — . Tr. 29, diip. 6, punct. 12, num. 2. — . Tr. 10, cap. 9, n. 71 . Garcia, de Bencf., pan 7, cap. 12, n. 5. — . Loc. dt., n. 8. . Sayr., lib 6, cap. 7, n. 12. . Molina, tr. 3, diip. 70, n. 17. — . Loc. cit., n. 9. — 1 Tr. 10, cap. 9, num. 70 . Lib. 10, tr. 4, cap. 6, § 2, num. 11. — * Man.,

usum rationis", vel propter injuriam alterius, hic non est irregularis; ut communiter cum Busenbaum (>l. 403, ad 1) dicunt Salmant.⁷ et Tamburinius^j. Idque patet ex can. *Si quis a medicis 7*, et can. *§ et 9, dist. 55*. Ridiculus autem (ait Navarrus^k) est error illorum, qui putant opus esse ut testiculos desiccatos secum gestet is qui vult ordinari aut celebrare

E converso, qui ex ira, aut zelo indiscreto servandae castitatis abscindit sibi SKt??.

virilia aut testiculos, certe fit irregularis; ut habetur in can. *Si quis 4, dist. 55*, ubi dicitur: *Si quis abscidit semetipsum, id est, si amputavit sibi virilia, non fiat clericus*. Et in can. *Hi qui 5, ead. dist.*, ubi: *Hi qui se, carnali vitio repugnare nescientes, abscindunt, ad clerum pervenire non possunt*. Item in can. *Si quis 7, ibid.*, dicitur, *nullum debere promovere de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere*. — Et idem communiter docent doctores de eo qui, propter eadem motiva, permittit ab alio amputari; ut dicunt Tamburinius^l, oet Salmant⁷l, utque infertur ex can. *Si quis 9, dist. 55*

417. - Quid vero, *si quis causam dederit (ah abscissioni, sed absque suo consensu*: prout cum aliquis, accedendo ad conjugatam, dat causam ut a marito virilia sibi abscindantur?

Suarez ¹² et Bonacina ¹³ censent, hunc esse irregularem. — Sed valde probabiliter negant Toletus H, Tamburinius ^{Co-} ninck¹⁶, Gibalinus n, Hurtadus ^e; et Palaus ⁷ cum Garcia ^{etc.} Ratio, quia (ut ^eculMU

cap. 27, num. 200. — * Loc. cit., num. 13. — " Loc. cit., num. 69 — » Diip. 51, uret 2, num. 8, — " Qu. 2, puna. 2, num. 33. — » Lib. I. cap. 13, num. 9. — u Loc. cit., n. 15. — M Diep. 18, dub. 13, num. 108. — " Cap. 3, qu. 2, num. 8. — " Diff 14, n. 52. . "Tr. 29, diip. 6, punct. 12, num. 3.

415. - a) Suarez, *loc. cit.*, *n. 8*, non loquitur de notorietate.

b) Bonacina contra, tenet sententiam quam ipse S. Alphonsus probat; ait enim, *qu. 2, punct. 2, n. 35*, multos requirere notorietatem abscissionis: « Verum (subdit) notorietatem requiri gratis videtur dici ».

416. - e) De eviratione ante usum rationis lacu nec canones allegandi neque auctores,

praeter Tamburinium, loquuntur. In reliquis vero concordant.

b) De sola celebratione loquitur Navarrus, et didt esse errorem vulgi ».

« Can. *Si quis pro, 9, dist. 55*, tractat de iis qui sibi ipsi hoc fecerunt.

417. Garcia, *loc. cit.*, *cap. 12, num. 7 et seqq.*, ita profecto docet, « nisi forte (*n. 12*) temere accessit ad uxorem alterius, et sine

ratur, debet esse expressa in jure: nullo autem habetur, quod ille qui abscission! causam dedit, et sine suo consensu abscissus est, fiat irregularis. Verba enim illa textus (in *can. 7*, ut supra) *hanc reni affectant*, idem significant (ut cuique patet) ac appetere sive exquirere; qui autem adulterium vult, etiamsi abscissionem praeverit, eam non appetit nec exquirat.

J»«'» 418. - Praeterea dicit Palaus % et probabile putant Tamburinius!; et Pellizzarius apud Salmant.³ (qui huic sententiae videntur adhaerere), contra Suarez b>, Molina b> et Sayrum b> apud Diana b>, quod si quis amputet sibi testiculos, vel amputari sibi faciat, ob vocem conservandam, non fit irregularis; cum id non faciat ex indignatione, aut zelo indiscreto castitatis, ut requiritur ad hanc irregularitatem incurrendam in *d. c. Qui partem 6 c>*, et *can. Si quis 9, dist. 55*. Tanto magis, quod textus praefati tantum loquuntur de amputante sibi virilia, non autem testiculos.

AiteDum 419. - item recte ait Tamburinius°, quod si quis attentet se occidere aut mutilare, non est irregularis. Illud enim *affectant* (in dicto *can. Si quis 7*) intelligitur de consensu, effectu secuto attentionis; ut patet ex contextu. — Dicit tamen idem Tamburinius⁴ cum Cornejo, quod si quis attentaret publice se occidere, contraheret irregularitatem ob infamiam.

Xi»i hoc 420. - « *Tkrtia. Ex defectu Natalium.* quod si quis irregularis sunt omnes *illegi-* *limi*, eo quod ratione originis reputentur viles».

1 Lib. 10, tr. 4, cap. 8, § 2, num. 16. — PriHe., tr. 7, cap. 5, n. 64. — Tr. 10, cap. 9, num. 70. — Loc. cit., n. 18 et 19. — Loc. cit., n. 20. — Corwrc, qu. 6, dbp. 1, dub. 1, qu. 4, ad 1, cum disp. 8, dub. un.» qu. 2, post v. Dko 4. — Qu. 2, puncti. 3, n. 2. — Tr. 29, diip. 6, punct. 9, num. 2. — Loc.cit., num. 43. — Avila, part. 7, dbp. 3, dub. 6, concl. 1. — Sayr., lib. 6, cap. 10, n. 36. — Prilia., tr. 7, cap. 5, n. 71. — Cornrjo, disp. 15, dub. II.—

sufficienti cautela moraliter exponens se tali periculo ».

418. - a> Palaus, *loc. cit.*, n. 4, dicit: « Non videtur improbabile».

Diana, *part. 10, tr. 13, resol. 11*, auctores istos adducit pro principio generali, scilicet irregulares fieri eos qui mutilant membra alteri vel sibi aut majorem partem membri *voluntarie aut culpabiliter*. Et ita revera

Ita ex *cap. ! etfin., defiliis presbyt.* Et hoc, etiamsi sint occulti; ut communiter docent Bonacina*, Palaus.; et Salmant. ' cum Avila, Sayro, Pellizzario et Cornejo.

421. - « Tales autem communi jure legitimantur:

« 1°. *Per subsequens matrimonium* inter eorum parentes: modo hi, tempore conceptionis, potuerint valide contrahere ». — Unde si adulter, mortua conjugē, ducat mulierem, ex qua filium habuit, iste manebit illegitimus, ex *cap. Tanta, qui filii sint legit.*

422. - Valde autem probabiliter dicunt Sanchez¹, Pontius¹, Anacletus¹⁰, Bonacina¹¹; et Salmant.¹¹ cum Sayro, Pellizzario Diana et Comejo (contra Suarez¹⁸, Contin. Tournely¹⁴), sufficere ad legitimandam prolem, et eam reddendam immunem a defectu natalium, quod matrimonium fieri poterat tempore natiuitatis; ut colligitur ex dicto *cap. Tanta, qui filii sint legit.*, ubi dicitur, quod proles est illegitima, *si... vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit et ex ea prolem suscepit*, — Susceptio enim prolis fit verius, non per conceptionem, sed per natiuitatem. Saltem ibi Pontifex certe loquitur de filio jam nato, dum ait, illum *ab hereditate repellendum*: ergo, cum oppositum saltem sit dubium dubietate juris, non censetur in eo casu imposita irregularitas, quae (ut saepe repetitum est) non incurritur, nisi in jure sit expressa. — Et novissime Benedictus XIV hanc sententiam amplissima dissertatione, in forma epistolae (in Bullar. suo) responsivae

Légitimait
tor per «ub-
ma-
trimonium
parentum.

Probabili-
ter au/Edt
quod mam
meniura he-
ri pOCUISKt
tcto pore na-
tivistatia.

• De Matr., lib. 8, diip. 7, nam. 19. — * De Mair., lib. 11, cap. 3, n. 2. — Tr. 13, diit. 3, num. 34. — ° Loc. dt., n. 6. — Tr. 10, cap. 9, n. 47. — Sayr., loc. dt., n. 29. — Diana, part. 4, ir. 2, rctol. 59, v. Nota 2. — Cornrjo, disp. 15, dub. 2, r. Srd quid U temporr. — ° Diip. 50, sect. 1, num. 3. — u De Irreful., part. 2, cap. 1, concl. 2, V, Nota 2. — Brnrd. XIV, epiit. Krdditir nobil, dc die 5 Dccembr. 1744.

docent Suarez, *disp. 44, sect. 2, n. 7 et 8 et disp. 51, sect. 2, n. 6*; Molina, *tr. 3, disp. 69, n. 2*; Sayrus, *lib. 6, cap. 15, n. 3*.

c) Can. *Qui partem*, loquitur de eo qui ex indignatione sibi lerrum injecit, partem digiti sibi abscindens.

422. - Pellizzarius, *loc. cit.*, n. 76, opinionem istam ex aliis refert, quos utique non reprobatur.

ad archiepiscopum S. Dominici in Insula Hispaniola illustravit; et sic de hoc casu, § 3, suum sensum aperuit: *In qua controversia salis... ardua, cum inveniantur textus textibus contrarii, cumque doctores doctoribus... adversentur; si a nobis iudicium... interponendum foret, non aliter id a Nobis fieret, quam secundum sententiam in tribunalibus et curia illius regionis receptam, in qua esset pronuntiandum.* In § 4 procedit ad aliud Dubium quod ita resolvit: *Sed... cum certum sit matrimonium inter illius parentes rite contractum, incertum vero tempus, quo filius idem conceptus et in lucem editus fuit; si nostrum de eo iudicium exquiretur, filium hunc legitimum censeremus, cum iudex, in dubio, debeat in bonum et commoda prolis propensus esse.*

His positis, sic ego pro prima sententia argumentor. Igitur, si in dubio iudex in bonum prolis judicare debet, ubi talis casus nulla tribunalium sententia decisis reperitur: cum simus in dubio, ob textuum et doctorum discrepantiam, potius proles judicanda est legitima, quam illegitima; siquidem etiam in hoc casu certum est, eam in matrimonii constantia editam fuisse, et incertum, an debeat attendi tempus conceptionis, an vero ortus.

423. - Praeterea hic notandum 1°. cum Salmant. * quod si filius naturalis ante parentum matrimonium esset ordinibus sacris initiatus; illo secuto, licite potest in eis ministrare et ad alios ascendere sine dispensatione. Quia, licet peccaverit ordines suscipiendo, tamen nullam noxam ob hoc crimen contraxit irregularitatis: antiqua autem irregularitas jam ablata est per subsequens matrimonium.

Notandum 2°. Quod talis legitimatio fit per subsequens matrimonium, etiam non consummatum, puta, si in articulo mortis contrahitur. — Quia ex dicto cap. *Tanta*

virtus legitimandi tribuitur cuicumque valido matrimonio.

424. - Notandum 3e. Quod filii nati ex matrimonio irrito ob aliquod impedimentum occultum, tamen putato valido, saltem ex uno sponsorum, censentur legitimi αΛ

Ita communiter Suarez *, Bonacina *, Concina4; et Contin. Tournely5 cum Pontas. Et patet ex cap. *Cum inter 2, qui filii sint legit.*, ubi: *Cum parentes eorum publice, et sine contradictione Ecclesiae, inter se contraxisse noscantur...*, sancimus, *ut filii eorum... habeantur legitimi* Et idem confirmatur in cap. *Ex tenore, eod. iit.*

Secus vero, si ambo parentes tempore matrimonii fuerint in mala fide; ut habetur in cap. *Cum inhibitio 3, § Si quis, de eland, despons.* Ibi: *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, praeter omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiae contrahere praesumpserint.* Et sic pariter docet Suarez ., illegitimos esse filios natos β ante matrimonium invalide contractum, licet ambo parentes putaverint validum; quia pro his nullus habetur textus, eos ut legitimos approbans.

425. - Notandum § Quod filii nati ex matrimonio clandestino (id est, sine denuntiationibus ac sine licentia episcopi inito, etsi coram parochio et testibus), reputantur illegitimi, etiamsi parentes in bona fide propter ignorantiam contraxerint; ex eodem § *Si quis*, ut supra, in diet. cap. 3, ubi dicitur: *Sf quis vero huiusmodi clandestina vel interdicta* (scilicet absque proclamationibus, ut prius in textu explicatur) *conjugia inire praesumpserit in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur.* Id tamen limitat Suarez a) pro ioro conscientiae, si parentes adhibuerint debitam diligentiam.

Quid, ai
matrimo
nium fiat
post ordina
tionem bñll

Quid, si
matrimo
nium non
consumme
tur.

Qrī i»
feUw u.»
ei attn
akU ui
io, pūtlī
valUs

Filii ub
et nītri
raocio da»
destinoKH
lUrfitīai

• Tr 10, cap. 9, n. 49. — • Diip. 50, sect. I, n. 6.
• Qu 2, punct 3, n. 3 — • Dc Censur, dm. 2, cap. 7.

n. 6. — • De IrrecguL, part. 2, cap I, conci. 2, η. 2. • Ponta,
v. /lfrfittmns, cas. 2. — « Loc. cit., n. 11.

424. - Et matrimonium si contractum coram facie Ecclesiae.
» Suarez didt: prolem « genitam »; el ipse requirit ut parentes sint habiles tempore con

ceptionis, uti S. Alphonsus notavit superius, n. 422
425. - a) Scilicet: Suarez, disp. 50, sect. /, num. 10, ait nonobslante ista omissione,

Sed merito Bossius¹ hanc limitationem non admittit, quia legitimatio filiorum ex matrimonio nullo est beneficium induitum a lege: sed lex denegat illud filiis parentum, qui contra interdictum Ecclesiae contraxerunt; ut dicitur in praefato textu, et confirmatur in cap. *Cunt inter* (mox supra relato) verbis illis: *publice, et sine contradictione Ecclesiae*.

proienio ^26. - Legitimantur filii < IP. *Per professionem religiosam*. Quamvis ad dignitates etiam in religione, v. gr. abbatiam, prioratum, etc., promoveri non < possint sine dispensatione. — Vide supra, Dubio III ».

Ita ex bulla Gregorii XIV, apud Salmant. «A — Quamvis aliunde praelati regulares, ex aliis privilegiis, bene possunt dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis ut probant Salmant.¹ (Vide etiam dicta n. 355).

-t none m Midi. dispensationem pontificiam ».

Papa non solum potest illegitimis dispensationem concedere, sed etiam ipsam legitimationem, quae irregularitatem auferat quoad omnes effectus. — Ita communiter Sanchez^{e4} Palaus¹; et Salmant.⁴ cum Azor^{b>}, Sayro^{b>} et Comejo^{b>}.

•uidSq" 428. ° Episcopus vero potest cum illegitimo dispensare, tantum ad ordines minores et ad beneficium simplex; ex cap. 1 et 2, de filiis presbyt., in 6°. Ac etiam ad canonicatus in collegiatis, vel ad portio-

¹ De Matr. contr., cap. 8, n. 53. — » Tr. 10, cap. 9, n. 56 et seqq. — Tr. 29, diip. 6. ponet 9, n. 5 et 6. — Loc. cit., n. 50. — V. /HiprMMdo ea». 29. — De Irrcf., part. 2, cap. 1, v. C, num. 5. - Güxrf., Uaagei de l'Eftiie rallie, concernant les cemures et l'irr^f., Je l'Irrtc. en partie., Ht. 3, § 7, nêfle 7; ctr. Initit. eccléa., pan. 1, lit. 66, § 5, v. Lf Utrt 17 du tnfnf Aforf. - Oldrad.,

nés non integras in cathedralibus; vel ad alia beneficia, quibus non est annexus ordo sacer. Non vero ad beneficium curatum; ut habetur in cap. *Is qui, de filiis presbyt., in 60*. Hoc certum est apud omnes.

429. - Sed dubitatur Ie. *An episcopus possit dispensare, ad recipiendum canonicatum in cathedralibus?*

Affirmant Pontas.; et Contin. Tour- nely⁴ cum Giberto, Oldrado, etc. — Quia (ut ajunt) omnis canonicatus per se est beneficium simplex. Et licet Tridentinum¹ pro canonicatibus in cathedralibus requirat ordinem sacrum, tamen non requirit hic et nunc; cum clericus possit canonicatum recipere in minoribus, et deinde obtinere dispensationem irregularitatis infra annum, quem concedit Concilium ad sacrum ordinem suscipiendum.

Probabilius vero negant Palausa¹, Les- sius¹, Barbosa¹⁰, Concina¹¹; et Salmant.¹¹ cum Cornejo, Henriquez, Avila et Philiberto. — Ratio quia, esto canonicatus sit per se beneficium simplex, attamen ex praescripto Concilii est annexus ordini sacro: unde per se statim sacrum ordinem requirit. Quod autem infra annum possit provisos illum suscipere, est beneficium, a Tridentino indultum; sed hoc naturam rei minime immutat.

430. - Dubitatur 2°. *An episcopus possit dispensare in hac irregularitate cum illegitimo occulto?*

Affirmat Diana et Avila, Barbosa,

Condi. 315, n. 6. — ° Sena. M, de reform., cap. 12. — ■ Tr. 23, diap. 6, punct. 9, n. 8. — Lib. 3, cap. 34. n. 86. — - Allcf. 45. n. 31. - u Dt Ccnrar., di». 3. cap. 7, n. 7. — ° Tr. 10, cap. 9, n. 51. diap. 15, dub. 2, qu. 1. - Htnriq., lib. 14. cap. 8. nom. 10, i. f. - Pkillib. Marchin., tr. 1, part. 10, cap. 1, dUT. 2. — Avila, part. 7, diip. 3° dub. 7. - Barbet., de Jure eccl., Ub. 1, cap. II, o. 156.

prolem censeri legitimam in foro conscientiae, si parentes debitam diligentiam adhibuerint

426. - «M Sixtus V, ut aiunt Salmant, cap. 9, num. 55, illegitimos reddiderat inhabiles ad professionem religiosam et ita sustulerat privilegium quo per professionem illegitimi habiles reddebantur ad ordines. Gregorius vero XIV, sua bulla *Circumspecta*, de die 15 Martii 1591 (in Bullar, Mainardi) Sixtinas constitutiones revocavit et reduxit ad limites juris communis, reddiditque illegitimos ad professionem religiosam habiles. Hinc auctores colligunt #er professionem tolli irregularitatem ex

defectu natalium; privilegium enim istud conceditur cap. 1 et fin., de filiis presbyterorum.

b> Etiam ad praelaturas ordinis.
427. - «J Sanchez, de Matr., lib. 8, disp. 1, n. 27 et 28, rem potius supponit quam exprimât
b) Azor. part. 2, lib. 6, cap. 3, qu. 5 et seqq.; Sayrus, lib. 6, cap. 11, n. 21; Cornejo, disp. 15, dub. 2, qu. 1, pro alio asserto citantur a Salmant,

429. - Avila, part. 7, disp. 3, dub. 6, v. Tertio, refeit sententiam Henriquezii.

430. - Diana, part. 2, tr. 15, resol. 21, recitative tantum profert opinionem istim

AHidfcvm

Probab-
um alti
fact

au^ * *
■@po< dTi-
fti"r'dro“
o““

Pellizzarius^, ReginaldusO, Peyrinus, etc. apud Salmant.l (qui probabile vocant). — Quia, ut ajunt, Tridentinum concessit episcopis dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto (praeter homicidium) provenientibus; non distinguendo, an delictum fuerit proprium, aut alienum.

veriusnegant Laymann', Suarez 8, Bonacina *, Contin. Tournely °, Diana· (se revocans); Palausl cum Hurtado; et Salmant.8 cum Coninck, Comejo et Philiberto.

Ratio, quia haec irregularitas proprie non est ex delicto, sed ex defectu; et verius illud ex *delicto* intelligitur de delicto proprio, non alieno.

431. - Dubitatur 3°. *An episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quoad ministrandum in ordinibus majoribus susceptis?*

ton dltpen-
d^«£°S»jo·

Prima sententia, quam tenent Laymann·, Palausl0 et Diana a>, affirmat absolute, si initiatus bona fide ordinem suscepit; quia is jam acquisivit jus ad ministrandum. Imo, etiamsi mala fide, adhuc probabile putant posse episcopum cum eo dispensare: argumento in cap. *Nisi cum pridem, de renuntiat.*, ubi dicitur, posse dispensare cum eo qui culpabiliter suscepit ordinem cum irregularitate occulta.

Vertu· ne-
r<tu

Secunda verior sententia universe negat; eamque tenent Suarez “, Filliuccius“;

I

I

i

II

£

W· ·

Pryrin., tom. 2, qu. 2, cap. 6, n. 143. - 1 Tr. 10, cap. 9, n. 52. — · Lib 1, tr. 5, part. 5, cap. 5, n. 2. — · Diwp. M), ·ect. 5, n. 5. — 4 Qu. 2, punct. 3, n. 15. - · De Irref., part. 2, cap. 1, v. f., n. 2. — · Pan. 4, tr. 2, rewl. 64. — · Tr. 29, disp. 6, punct. 9, n. 10. - *Ga\$>.* *Hurl.*, diff. 20, n. 65. — · Tr. 10, cap. 9, num. 53. · *Coninck*, dhp. 18. dub. 14, num. 111. · *Cornejo*, ditp. 15, dub. 2, qu 1, v. *Ex quo*, · *Philib. Marchin.*, tr. 1. part. 10, cap. 1, diff. 3. — · Lib. 1, tr 5, part. 5, cap. 5. num. 2. — * Tr. 29, diip. 6, punct. 9, num. 10. — 11 Diip. fl0, »ect. 6, num. 4. — · Tr. 19, cap. 5, n. 152. - u Tract. 10. cap. 9, num. 54. · *Cornejo*, diip 16,

et Salmant.l8 cum Cornejo. Et probatur ex cap. 1, *de filiis presbyt.*, in 6°, ubi absolute dicitur, quod episcopi nequeunt dispensare in irregularitate ex defectu natalium, nisi tantum ad ordines minores; unde, cum illegitimus sit incapax ad ordinem majorem exercendum, non potest ad eum jus ullum acquirere. Illud autem quod dicitur in textu citato, nempe quod etiam cum eo qui culpabiliter processerit, poterit dispensari, certum est; sed ibi non dicitur, ab episcopo: ergo intelligendum, ab habente potestatem, scilicet Pontifice.

432. - Dubitatur 4°. *An filii expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sint illegitimi et irregulares?*

Aiudeu

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Contin. Tournely “, Filliuccius ·); et Bonacina l8 cum Avila, Ugolino, Reginaldo, Rebello, Garcia, etc. — Quia pro his vehementes adsunt conjecturae esse illegitimos; cum legitimi non soleant exponi.

Secunda vero sententia probabilior negat. Et hanc tenent Palausl8, Pontiusl'; et Salmant.l8 cum Coninck, Gibalino, Diana et Pellizzario; ac probabilem censeat Suarez'·. — Ratio, quia ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur, ut quis sit certus de sua illegitimitate; sed expositi sunt dubie illegitimi, cum multoties parentes etiam conjugati propter inopiam filios exponant. — Huic senten-

a w p

£5?""

dub. 2, qu. 1, v. *Srrf quid si illegitimus.* · »· De Irreful, part. 2, cap. 1, qu.3. — tt Qu. 2, punct. 3, n. 10. · *Avila*, part. 7, diip. 3, dub. 9. · *U&olin.*, cap. 44, \$ 7. · *Regi* lib. 30, tract. 2, num. 77. · *Rcbcll.*, part. 2, lib. I, qu. 2, num. 15. · *Garcia*, de Bcnef., part. 7, cap. 8, num. 2 ct ·eqq. — “ Loc. cit., punct. 9, n. 3. — n De Matr., lib. II, cap. 9, num 4 el 6. — M Loc. cit., num 44. · *Coninck*, ditp. 18. dub 12, n. 106. · *Gibaiin.*, cap. 3, qu. 1, n. 5. · *Diana*, part. 2, tr. 15, rei0l. 22; part. 4, tr. 2, resol. 58 · *Pcllie.*, tract. 7, cap. 5, num. 70. — · Diip. 60, sect. 4, nnm. 4.

b) Pellizzarius, *tr. 7, cap. 5, n. 73*, probabilem existimat Itemque Laymann, Coninck, Cornejo, qui tamen probabiliorum existimant contrariam

c> Reginaldus, *lib. 30, tr. 2, n. 29*, utique dicit facultatem episcopis concessam cap. *Liceat*, «locum habere sive delictum ejusmodi sit proprium sive alienum». Sed inferius videtur aliquantulum restringere hanc suam opinionem: «Potest episcopus dispensare in irregularitate ex defectu natalium, ut in

ordinibus bonafide susceptis ministrare possit, is qui ob crimen occultum matris conjugatae habebatur legitimus».

431. - a) Diana, *part. 4, tr. 2. resol. 64, v. f.* recitat sententiam Laymann: «Nota etiam hic quod Laymann ...docet».

432. - Filliuccius, *loc. cit., num. 141*, utramque sententiam probabilem existimat; at securiorem videri eam quae dicit censendos esse irregulares quoad *ordines suscipiendos*; quam sententiam (scilicet irregula-

tiae magnum pondus tribuit declaratio Gregorii XIV, expedita anno 1591 (quam auctores praefati referunt), ubi Pontifex declaravit in gratiam confraternitatis pro expositis, cos non reputari illegitimos, nisi tales probentur. — Gibalmus apud Contin. Tournelyl, licet sit pro hac sententia, dicit tamen, hanc declarationem parum probare, quia fuit facta in gratiam confraternitatis. Sed mihi videtur nimis probare: nam illa potius fuit edita in gratiam expositorum, quam confraternitatis. Saltem dicendum, quod huiusmodi irregularitas in exposito non est sufficienter expressa in jure.

433. - « Principes vero saeculares non possunt legitimare, nisi tantum in ordine ad officia saecularia et haereditates. Porro, cum dubium est an quis sit legitimus, non censi irregularem (contra Vasquez et alios quinque) vult Diana' ex Avila: eo quod quilibet praesumatur legitimus, donec contrarium probetur; neque teneri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine vitae, nisi rationibus convincat, vel pater etiam asserat. Diana', ex communi ». — [Vide dicta *Lib. III, n. 654*].

434. - « Quarta est ex defectu Aetatis: de quo vide in sacramento Ordinis ». — [Vide dicta *Lib. VI, n. 783, adlPtt n. 799*].

435. - « Quinta. Ex defectu Sacramenti, sive significationis matrimonii, ratione bigamiae; eo quod bigamus non perfecte repraesentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem suam dividit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia cum pluribus, etiam secuta copula; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus: sed matrimonium verum, vel praesumptum, cum duabus, et consummatum ». [Ut habetur ex cap. *Debitum 5*, et cap. *6, de bigam.*]. — « Dixi: vel praesumptum; quia, licet quandoque secundum matrimonium sit nullum, juris tamen fictione et

interpretatione praesumitur bigamia, licet improprie dicta.

« Unde sequitur, irregulares fieri sequentibus casibus:

« I. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam cognoscit; etsi matrimonium sit invalidum.

« 2°. Qui viduam non virginem ducit, et cognoscit

« 3°. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, et cognoscit. — Non tamen, si ipse eam ante corrumpit; quia tunc non est divisio carnis in plures.

« 4°. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per adulterium cognita fuit; quia ipsam jam divisit carnem in plures. — Nec refert, etsi per vim vitata fuerit, vel vir corruptam aut viduam esse ignoraverit; quia haec irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis sacramenti.

« 5e. Qui, post solemne votum castitatis, de facto matrimonium contrahit et consummat, etiam cum virgine. Quia interpretatione juris censetur duo matrimonia contraxisse; unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. — Nec refert, quod invalide contrahat; quia, quantum est in ipso, effectus a parte rei ponitur ».

436. - Quinta igitur irregularitas oritur ex defectu sacramenti, nempe ex bigamia; ut patet ex toto titulo *de Bigamis*. Idque illatum est ex illo Apostoli (I ad Timotheum 2): « Oportet... episcopum... esse unius uxoris virum ». — Dicitur ex defectu sacramenti; quia is qui duas duxit uxores, non potest apte significare unionem Christi cum Ecclesia, unica ejus sponsa.

Bigamia autem triplex est: vera, interpretativa et similitudinaria. — Et:

1°. Vera est, quando quis cum duabus successive verum contraxit matrimonium; ut ex can. *Praecipimus 10, dist. 34*, et cap. *Debitum, de bigamis*. Debet tamen

crenam

II
II
II
u
il
H
V

r

I

1

GiWi", cap. a. qu. 1, n. 5. . . De Irreplit. part. 2, cap. 1, qu. 3. ad 4. — *Vatq.*, in I— 2. diap. 86, cap. 8,

n. 43. . . Pari. 4, tr. 2, mol. . . Avila, diip. 3, dub. 10. . . Loc. cit.

res esse quoad ordines suscipiendos) tenent Bonacina et auctores ab eo citati.

436. - Canones isti id videntur significare quatenus distinguunt bigamum ab eo

utrumque matrimonium esse consummatum (et consummatum juxta dicta *de Matrim.*, n. 1075, utque probat Sanchez l cum aliis, ex cap. *Debitum*, ubi expresse petitur ad bigamiam, conjugium commixtione corporum consummatum). Quia alias conjux non dicitur cum pluribus carnem suam dividere, nisi per copulam consummatam, cum de duabus una fiat caro — Ita communiter Sanchez3, Bonacina Palausl, Salmant.4 et alii passim.

437. - Il . Bigamia *interpretative* contrahitur ab eo, qui juris interpretatione, sive fictione quadam, censetur duas habuisse uxores, quamvis revera non habuerit. Haec bigamia quadrupliciter contingit; ut docet D. Thomas

Primus modus: quando quis ducit viduam jam cognitam, etiamsi ducat invalide; ut patet ex cap. **J nobis ult., de bigam.** Dicitur : *cognitam*. Nam secus esset si primus vir eam non cognoverit; ex cap. *Debitum, eod. tit.*

Sei nudus modus: quando quis ducit mulierem corruptam ab alio. Ita communiter cum D. Thoma6, Sanchez', Palaos Salmant.1* et alii. Et patet ex *can. fin., dist. 51*, ubi declarantur irregulares *corruptarum mariti*. El ex *can. Curandum, dist. 34*, ubi Hilarius Papa dixit: *Ne ad sacros ordines... quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.* — .Secus, si quis duceret mulierem a se prius corruptam; ut communiter D. Tho-

mas ,0; et Salmant.1l cum Sanchez, Palao, Toleto, etc.

439. - Sed hic dubitatur 1°. *Au fiat irregularis qui ducit corruptam, credens bona fide virginem?*

Negant SA.1*, Ledesma et alii apud .Sanchez u. Quia haec irregularitas contrahitur ex proprio facto: ergo ad eam requiritur actio advertenter et voluntarie exercita, — Affirmant tamen communiter et verius D. Thomas Sanchez”, Sua rez lft, Laymann 14 Contin. Tournely”, Concina ,8, Barbosa ,u; Palaus l cum Navarro b>, Abbate. Avila cl Garcia; ac Salmant.1.9l cum Solo, Sayro. Henriquezb cl Cornejo. Ratio, quia irregularitas haec non est ex delicto, sed ex defectu significationis; unde bona fides non impedit quod caro viri dividatur cum corrupta, licet virgo credatur.

440. - Dubitatur 2°. *An sii irregularis, qui cum corrupta invalide contrahit, ob aliquod impedimentum dirimens?*

Prima sententia, quam sequimur, affirmat; et hanc tenent Suarez23 cum Richardo et communi (ut asserit); item Conlin. Tournely23; et Covarruvias ac Cornejo apud Salmant. -4. — Et probant ex cap. *A nobis alt., de bigam.*, ubi dicitur irregularis quidam diaconus qui viduam duxit, etiamsi nullum fuerit conjugium cum corrupta initum.

Secunda vero sententia negat. Et hanc tenent Sanchez25, Palaus9*, Navarrus”;ct

’ Dc Matr . hb 7. ditp. 83, num. 6. — . Dc Matr., hb 7. ditp M. num. 4 — . Qu. 2. punct. 5, num. 2. — . Tract. 29, dt«p. o, punct. 8, num. 2. — . Tract. 10, cap. 9, n 2 — . Suppl . qu. 6b, art. X — ’ Lib. 7, dinp. 84. n. 7. . Loc en., n 4 — . Loc. cit , num. 29. — * Loc. cit., nd 2. ” LcK.cit., num. 3? . Sanch., loc. cit., diip. 84, n. H Palam, l«x ciL, num. 4. . Told., lib. 1. cap. 66, n 5 — Pdr. Lcdcttn , de Matr., qu. 66, art. 3. . * Loc. cil . n 15. ” Loc. cit., ad a. — 11 Loc. dt., n. 15. — w Loc. cit., diip. 49. acct. 3, num. 15. — H Lib. I, tr. 5, part. 5, <ap. b. num 3. — 11 Dc IrrcfuL, part. 2, cap. 7, v. bitcrfircatrva lit. — “ Dim. 2, cap. 7, n. IL — » Al-

leg. 49. n. 9. — * Loc cit., n. f. .1AAa, in cap. 2 dc bijam , n. 8. - Alita, pari. 7, ditp. 8.dub 1. v. Tcrtia modo Garcia, dc Bcncl., part. 7, cap 6 n 16 et ceqq — .’ Tr. 10, cap. 9, n. 30. Sn/wv, in 4, dial. 27, qu. 3, art L concl. J - Sayr., hb. 6, cap 4, n. IL . Cornr/n. diap 10 dub. 2, qu. 3. * Dfop 49. »ect 3, num. 3. . Rtchard a Mcdiavitta, in 4, dial. 27, art. 4. qu. 3. — ■ De IrrccuL. part. 2, cap 7. qu. 3. Covar., m clem. Si ptria tui, part. 1, § 2. num. 2. i f CorHdfa, di«p 10, dub. 2 qu. 3. . Tr. 10, cap. 9. num. JL — - Dc Matr., lib 7, ditp. 84, n. IL — ” Tr. 9, di»p. 6. punct. 8, n. 4. - n Man , cap. 27, n. 195.

qui virginem non est sortitus uxorem vel viduam duxit.

437. - a/S. Thomas, *Suppi.*, qu. 66, art. 1, non interpretativam, sed in genere bigamiam quadrupliciter contingere ait.

439 - .) sa, v. Irregular, ex bigamia, n 3, obscure loquitur et de casu simili tantum . Si quis virginem a se ductam, inquit, post adulterium X se notum cognoscat, etsi

quidam dicunt etiamsi ignorans adulteram esse illam cognoscat, bigamum esse.

bl Navarrus, *Man*, cap. 27, n. 195, dicit in simili esse bigamum, contrahentem «cum virgine, quam, post commissum adulterium ab ea, cognovit, . quamvis per ignorantiam id contingeret . Et pariter de hoc casu id dicit Henriquez, *hb. 12, cap. 6, n. 10.*

140, - * Lege: subdiaconus.

Digamij
interprets
titla contin
nc

I Quando
qail du
viduam co
innem

A o i du-
et multe
rem ab alio
cwrapfam

vtf,,,
"7,7,,"

i u

pUltuM

,an'

Abi ,
W|MI

Salmant. l cum Valentia, Coninck, Henriquez, Diana el Pellizzario; ibique testatur Farinacius % ita a S. Congregatione decisum. — Ratio (ul ajunt), quia in praefato textu mentio fit de duobus conjugiiis contractis: uno spirituali, nempe sacrae ordinationis, qua diaconus desponsatur cum Ecclesia; altero carnali, licet invalido. Et ideo diaconus ille declaratur irregularis, non quia cum vidua contraxit, sed propter bigamiam similitudinariam (ut exP^ca^lur H. 448). — Sed respondetur, quod in lexto citato non appellatur ille irregularis, quia duo matrimonia contraxit (revera enim non fuit maritus viduae, cum invalidum fuerit conjugium); sed quia cum eo (ait Pontifex)... tamquam cum marito viduae dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Ergo non consideravit Papa (in quantum ad rationem irregularitatis) conjugium spirituale in sacra ordinatione ab eo contractum; nam haec irregularitas inducitur, etiamsi quis constitutus in sacris virginem ducat (prout ostendemus dicto n. 448). Sed eum declaravit irregularem, tamquam maritum viduae, propter affectum intentionis; ergo non obstat quod matrimonium sit nullum.

441. - Tertius modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam,

Tr. 10. cap. 3, n. 31. Valtul., tom. 4, disp. 7, qu. 19, punct. 3. v. SintUihulhiarfa Coniuk, ditp. 18, n. 101. Henriq., hb. 12, cap. b, num. 9. Duma, pan 4. tr. 2, resol. 38. Prilia., tr 7, cap. 5. n. 67. — * Dc Matr., lib. 7,

b Salmant. parum recte legerunt Farinarius, qui, Prax. crimin., qu. 8, num. 8, /f. citat non 5n<. Cong., sed Scac. d.c. 10, sub n. 20», id est Sigismundum Scacciam, (opus deJudiciis causarum, civilium, criminalium ct haerclicalium), quem superius jam adduxerat Farinarius.

441. - Addita Glossa in can. Si cujus, ad v. Admitti.

442. - Herincx, part. 2, tr. 3, disp. 6, n. 186, Ha scribit: « Nonnulli ... requirunt quod adulterium sit notorium vel saltem in judicio probabile. Communis tamen sententia est in contrarium ». Et sic etiam citatur ab Elbel. Confer. 7, n. 240

b.) Bonacina, qu. 2, punct. 5, n. 12. rem innuit dicens irregularem esse, qui uxorem adulteram cognovit, etiamsi debitum reddiderit de mandato judicis ». Atvero, si adulte-

est, quando quis cognoscit uxorem, post quam illa adulterium commiserit; ex can. Si cujus 11, et can. St laici 12, dist. 34 a). Et ita communiter Sanchez *, Suarez * Palaus4, Salmant.4 ct Barbosa , et alii omnes. Ratio, quia vir cognoscens uxorem ab alio cognitam, censetur ac si corruptam duxisset.

442. - Sed dubitatur 1°. Au tatis vir fiat irregularis, si adulterium fuerit occultum ?

Negant Herincx et alii apud Elbel *, quia (ut ajunt) in dicto can. Si cujus, dicitur: S ... (uxorem) adulterium commisisse..., evidenter fuerit comprobatum. — Affirmant vero Contin. Tournely7; Elbel cum communi (ut asserit); et Bonacina b\ cum Suarez b\ Ugolino * et Filliuccio Idque tenent, etiamsi mulier fuerit vi oppressa. Ratio, quia haec irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis: et licet ista adultera non sit vere adultera, tamen vere carnem suam cum alio divisit, si seminationem habuit, ut requiritur.

Verum Elbel primam sententiam probabilem vocat; quia verba supra relata: st evidenterfuerit comprobatum adulterium, satis videntur excludere adulterium occultum.

Sed hoc non obstante, prima sententia mihi magis arridet

ditp. 84, n. 15. — Ditp 49, tett. 1 n. 11 — *Tr ditp -, punct 8, num. 5. — Tr. 10, cap. 9. num. 33 — AUef, 49 n. 8. — * Dt Irregal., part. 2. c«p. 7, qu.8 Confr 7 num. 240.

rium sit occultum, judex nequii mandatum istud dare Et idem ac Bonacina docet Suarez, disp. 49, sect.3, n. 17, el Ugolinus. cap. 56, § 2,h.8. Ugolinus tamen non citatur pro casu praesenti a Bonacina. sicut nec Filliuccius.

<) Elbel tenet sententiam istam esse probabilem, inquantum, loc. cit., dicit fortassis inservire posse confessario vel poenitenli. si talis maritus, uxore adultera mortua, jam fuisset bona fide ad ordines sacros promotus

Propositio ista non cohaeret cum praecedenti, et videtur esse legendum: Sed hoc non obstante secunda sententia mihi magis arridet». Et eo magis quod in Horn apost., tr. 19, n. 137, S. Doctor quaerens pariter: • An sil irregularis qui uxorem adulteram cognovit, quando adulterium est occultum? Negant ... Sed nos affirmamus cum communi ... ».

μ
H
l»
μ
H

443. - Dubitatur 2°. *Ah fiat irregularis, qui ignorans adulterium uxoris, illam cognoscit?*

Negant Glossa in *cap, 2 de bigam.*, v. *In bigamis*, ac Rebuffus a), Lopez, Sà b), Ledesma, etc. apud Sanchez Quia (ut ajunt) cognoscens uxorem, quam ignorat ab alio cognitam, non cognoscit modo rationali; unde non dicitur cognoscere adulteram. — Sed communiter et verius affirmant Palausl, Bonacina c), Busenbaum (supra *n. 435, ad 4*); et Sanchez3 cum Navarro, Soto, Tolet, Bellamera, Paludano, Covarruvias et innumeris aliis. Ratio, quia (ut diximus) haec irregularitas ratione bigamiae non est ex delicto, sed ex sacramenti defectu, qui culpam non requirit.

Ignorant
Bdolterium
uxorti earn
St^m^u
n*

4. Quando
hiiduonu-
trimonia,
unam vali-
dam, Blind
nillum.

444. - *Quarius modus* incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam, est, quando quis duo contrahit et consummat matrimonia, unum validum, alterum invalidum. — Pro hac irregularitate non habetur textus expressus. Sed communiter doctores eam deducunt ex cap. *Nuper, de bigamis*, ubi sermo fit de clerico qui ante sacrum ordinem matrimonium contraxit, deinde jam ordinatus aliud inivit. Ibique dicitur tamquam bigamus reputandus, non propter sacramenti defectum (cum secundum matrimonium irritum fuerit), sed ob intentionis

affectum ad duo matrimonia cum copula secuta. — Ita D. Thomasl, Toletusl; Salmant. 8 cum Cornejo et Ledesma; ac Sanchez' cum Soto, S. Antonino, Paludano, Bellarmino, Valentia et aliis plurimis.

445. - Sed dubitatur 1°. *An fiat irregularis qui duo matrimonia contraxit, ambo invalida?*

Negant Diana8; item Avila, Coninck et Henriquez apud Salmant. (qui probabile vocant). — Ratio, quia (ut ajunt) hic casus non est expressus in jure.

Sed probabilius affirmant S. Thomas fl), Suarez 10, Bonacina H, Palaus u, Contin. Tournelyl3, Concinal4; Salmant.11 cum Suarez, Cornejo et Sayro; ac Sanchez ,f cum S. Antonino, Paludano, Soto, Tolet, Bellarmino, Sà, Valentia, Ledesma, Lopez et aliis communissime. — Et probatur ex cap. *A nobis, de bigam.*, citato *n. 440*, v. *Secunda*, ubi (ut vidimus) ille diaconus qui viduam duxit, *tamquam maritus viduae*, fuit declaratus irregularis, *non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis*. Ergo solus affectus irregularitatem inducit.

446. - Dubitatur 2°. *An, si quis contraxit duo matrimonia nulla in bona fide, incurrat irregularitatem?*

Negat Sanchezl7 cum Archidiacono a), Astensi et Bellamera βλ — Quia ispotius censetur irregularis ex delicto, quam

§ «m

si.« c»
iruit teu
rea.

Greg. Lopca., part. L tit. 5. ley 35. glow. 6. Petr. Lrdcsma, de Matr , qa. 66, art. 3. De Matr., Hb. 7, dt>p. 81, n. 15. —1 Tr. 9, disp. 6, punct. 8, n. 6. —1 Loc. dt., n. 15. - A'owr., Man., cap. 16, n. 27 et cap. 27, num. 196. Sotus, in 4, dial. 27, art. 4, qu. 3, concl. 5. Totet., lib. 1, cap. 66. n. 7 - Bellam., in cap. Super to, qu. 7, n. 12, de bigamis. Palud., in 4, disk 77, qu. 4, art. 2, v. Tertius modus, (n 11) el dist. 35, qu. 1, art. 4, concl. 1 (n. 27). - Covarr., in clem. Si furiosus, part. 1, § 2, num. 3, v, Quarto. — * Suppl., qu. art. 2. — Lib. 1, cap. 67, num. 2. — Tr. 10, cap. 9, num. 26. Cornejo, disp. 10, dub. 2, qu. I. Petr. Ledesm., de Matr., qu. 66, art. 2, ct art. 3, v. Stmilitudinaria. — 1 De Matr., lib. 7, disp. 84, n. 3. - Solus, in 4, dist. 27, qu.3. art. 1, cond. 2. * S. Anton., part. 3, tit. 28, cap. 3. Palud., in 4, dist. 27, qu. 4, art. 2, v. Primus modus (n. 10). Bellarm., dc Clericis, lib. 1,

cap. 24, v. Secunda species. Valent., tom. 4, diip. 7, qu. 19, punct. 3, § 1. v. Interpretative. Part. 4, tr. 2. resol. 38. — Avila, part. 7, ditp. 8. dub. I, r. Utrum vero. Coninck. ditp. 18, num. 101. f/enriq., Ub. 12, cap. 6, n. 9. Loc. cit., n. 28. — w Disp. 49, sect. 2, η. 11. — Qu. 2, punct. 5, n. 2, v. Rogabis /, » Tr. 9, disp. 6, punct. 8, num. 10. De Irregul., part. 2, cap. 2, initio v. Interprctatilia 2. — Dit. 2, cap. 8, num. 11. — Loc. cit. Suar , loc. cit. Cornejo, loc. dt, qu. 2. Sayr., lib. 6, cap. 4, n. 3, — Loc. cit., n. 3. S Anton., loc. dt. Palud, loc. dt. Sotus, loc. dt.. cond 2. Tolet., loc. dt., n. 3. - Bellarnt., loc. dt. Sd, v. Irregular. ex btgamia, η. I. Valent., loc dt. Petr Ledesm., loc. dt., art. 3, v. Similitudinarta. Ludov. Leper, Instruct, nor., part. 2. de Irregul., cap. 22, v. Rune veto ad species. — Loc. dt., n. 6.

443. - a) Rebuffus, tr. de pacificis possessor., n. 194, cas. 6 (al. n. 235, cas. 6) rem a contrario significat, dicens esse bigamum, qui « scienter cognovit uxorem adulteram. Et eodem modo loquitur Glossa.

b) Vide supra, notam a, ad n. 439.
c) Bonacina, qu. 2, puct. 5. n. 10, de casu simili tractat, dicens esse bigamum cum qui

ducit aliquam corruptam quam putat esse virginem.

445. - a) S. Thomas, loc. cit., art. 2, casum praesentem silentio praetermittit

446. - a) Sanchez utique sic ipse docet; sed auctores qui hic referuntur, Archidiaconus, Astensis ct Bellamera, apud ipsum pro alio asserto citantur.

ex defectu; cum in cap. *Nuper, de bigant.* ille qui antea uxorem duxerat, et postea constitutus in sacris aliud conjugium contraxerat, dictus fuit irregularis, non propter defectum sacramenti, sed ob affectum intentionis, ergo ob crimen affectus punitus fuit. Quando igitur non adest crimen, non incurritur irregularitas.

ami 1° must. Sed communius et probabilius affirmant Silvester, Angelus; item Joannes Andreas, Ancharanus, Abbas, Henricus, etc. apud Sanchez. — Ratio, quia in praefato textu non consideratur crimen affectus, sed affectus ad secundum matrimonium. Idque expresse confirmatur ex cap. *A nobis, de bigamis*, ut vidimus n. 440.

447. - Dubitatur 3°. *An incurrit irregularitatem qui fecte contrahit secundum matrimonium tantum ad copulam extorquendam?*

probat a m i 1° must. Negant Palaus¹, Diana³; item Avila, Coninck et Hurtadus apud Salmant. . Quia tunc deficit affectus maritalis, qui requiritur in dicto cap. *Nuper*, verbis *propter affectum intentionis*. — Sed probabilius affirmant Suarez Contin. Tournely. et Salmant. cum Comejo. Ratio, quia ad irregularitatem non requiritur affectus ille ad duo matrimonia vere contrahenda; sed sufficit affectus ad duo matrimonia exterius ineunda.

Idem videtur procedere respectu viri, qui contraxit cum violata, credens illam virginem; de quo dictum est n. 439. —

1 Tr. 9, ditp. 6, punct. 8, num. 7. — Part. 4. tr. 2. resol. 38. — Avila, part. R, p. 8. dub. 1, v. *Stundo notandum*. — Coninck, di. p. 18, dub. 11, n. 101. — Gasp. /furdad., diip. 2, diff. 13, n. 47. — Tr. 10, cap. 9, n. 77. — Di. p. 49, »ect. 2, num. 10. — Part. 2, cap. 7, qu. 1. — Loc. cit. Comtjo, disp. 10, dub. 2, qu. 1, in mcd. — Disp. 49 sect. 4, n. 2 et 6. — Tr. 13, dist. 3, nutn. 42. — De Matr., lib. 7, disp. 85, n. 1, S. ct. 8. — Tr. 10, cap. 9, n. 36. — Gasp. Hurtad., disp. 2, diff. 13, n. 47. — Loc. cit. — Disp. 49, sect. 4, n. 4. — Loc. cit., n. 6. —

Et idem, respectu viri ignoranter reddentis debitum adulterae, quae sit occulta, vel quae violenter fuerit oppressa; juxta dicta n. 442 et 443.

448. - II°. Demum bigamia *simihtudinaria* est illa quae contrahitur ex attentione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta vel virgine, post votum solemne emissum in religione approbata, vel post susceptionem sacri ordinis. — Hujusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex matrimonium; quatenus post connubium spirituale cum Christo initum, ab eo recedentes attentant matrimonium contrahere. Ita communiter doctores: Suarez¹, Anacletus², Sanchez³, Salmant.¹⁰ et alii passim; ex can. *Quotquot* 24 et can. *Monacho* 32, caus. 27, qu. 1. Dummodo tale matrimonium sit consummatum; ut adhuc communiter doctores docent, utque habetur ex dicto can. *Monacho*, ubi: *Si postea uxori fuerit sociatus*.

449. - Minime autem sunt audiendi Hurtadus et Tanner^e apud Salmant.¹¹, item Abbas Hostiensis[^] et Archidiaconus apud Suarez¹³ (qui improbabiler id probabile putat) dicentes, hanc irregularitatem incurri tantum a monachis professis. Nam communissime docent auctores, eam incurri etiam a clericis constitutis in sacris. Ita idem Suarez¹³, Salmant. u, Anacletus Navarrus Toletus^f, et Sanchez¹¹ cum Sà, Valentia, Graffio, Lopez, Ledesma, Gabriele, Philiarcho et aliis pluribus. Idque clare probatur ex cap. 1,

.. Loc. dt. — Tr. 13, dix. 3. n. 42. — H. Maq., cap. 77, n. 195. — n. Lib. 1, cap. 67, num. 5. — Dt Matr., lib. 7, ditp. 68, n. 6. — Sd, v. *Jrrr^ular. tx bi^amta*, num. 1. *1'alrnt.*, tom. 4, ditp. 7, qu. 19, punct. 3, § 1 tpede, v. *Simihtudinaria*. — Graff., Drcis. aur., pan. 1, Hb. 4, cap. 27, n. 38. — Ludox. Lopes, Instruet, nor., part. 2, de Irreful., cap. 22, v. *AWisr vtro ad sprats*. — Martin. Lrdtsm., 2. 4., qu. 26, art. 2. ubi de Irreput. — Gabr. Bitt., Suppl. in 4. dist. 77, qu. 3, artic. 1, v. 1. — Pkitiarch., part. 1, lib. 4, cap. 7.

*>) Nullus ex auctoribus citatis loquitur de praesenti casu. Nec videtur ad rem facere cap. *A nobis*,

449. - °) Tanner male prorsus dtatur a Salmant.; nam ipse, disp. 6, qu. 10, dub. 10, n. 184, negat religionem professum, qui non sit in sacris constitutus, hanc irregularitatem contrahere.

b) Auctores isti a Suarez pro hac sententia citantur, inquantum negant clericos in

sacris hanc bigamiam et irregularitatem ex ea ortam incurrere; et certe Abbas, in cap. Sane 4, de cleric, conjug., n. 2, clericum in sacris, si matrimonium contrahat, ait esse suspensum ea suspensione, qua suspenditur *quilibet criminosus*, Hostiensis, in diet. cap. n. 3, dicit sacerdotem *notarié* sic contrahentem esse suspensum; Archidiaconus denique, in cap. *Presbyter* et *Presbyterum*, dist. 28, dicit deponendum esse sacerdotem nuptias

qui clerici vel voventes, ubi dicitur posse episcopus, post peractam poenitentiam, dispensare cum diacono qui uxorem duxerit, ad ordinem ministrandum ; ergo diaconus ille jam habetur ut irregularis. Item irr *cap. 2, cod. til.* dicitur, quod episcopus non permittat subdiacono, qui matrimonium contraxit, ministrare c). — Quamvis igitur (ail Sanchez) talis clericus non esset irregularis ex defectu ob bigamiam similitudinariam, saltem tamen incurrit irregularitatem ob delictum.

Recte autem rejicit Sanchez l opinio- nem illorum qui dicunt, fieri irregularem qui matrimonium contrahit post simplex votum castitatis; cum hoc in nullo jure sit expressum. — Sic pariter, ex eadem ratione nec est irregularis laicus, qui ducit monialem professam ; quia jura loquuntur tantum de contrahente post proprium vo- tum. Sanchez3 et Salmant? cum Sayro, Comcjo et Henriquez.

450. - Quaeres hic: *quomodo tollatur haec irregularitas?*

Dico Ie* Quod haec irregularitas non tollitur per baptismum, ut docent com- muniter S. Thomas *, Suarez \ Sanchez aj; et Salmant.6cum Cornejo, Pellizzario, etc. Et videtur expressum in can. *Si quis vi- duam, !3, dist. 34.*

Dico 2°. Quod Papa bene potest in illa dispensare. Et licet in canonibus de biga- mis dicatur: *Cum bigamis non licet dis- pensare*, tamen hoc intelligendum sine gravi causa; ut docent .Sanchez7, Con- cinat, Salmant.· cum Sayro et Cornejo. Item Contin. Tournely® cum communi,

qui ita fert dispensasse Lucium HI; ex Glossa tn can. *Lector 18, dist.* Nec obstat dicere irregularitatem institutam fuisse a D. Paulo (juxta dicta m. 436). Nam respondetur, quod constitutionesapo- stolorum, praecise ut tales, non transcen- dunt jus humanum, in quo utique Papa omnem potestatem habet.

451. - Episcopus autem, si bigamia e ^ 7- fuerit *vera* aut *intcrpretativa*, minime "'«««0' potest in ea dispensare, neque ad ordines sacros suscipiendos, neque ad ministran- dum in susceptis, neque ad beneficia ipsis M» annexa recipienda; ut communiter docent D. Thomas et Salmant.10 cum aliis pas- sim. Et patet ex cap. *Super eo, de bigam* Nec obstat textus in citato can. *Lector*, ubi dicitur Martinus Papa declarasse, quod episcopus possit dispensare cum bigamo, ut fiat subdiaconus. Nam respondent Sua- rez " et Contin. Tournely ", errasse Gra- tianum, asserendo praedictum canonem esse Martini Papae; cum plures auctores probent, fuisse Martini Bracharensis, coi- lectoris multorum canonum ex diversis conciliis particularibus. Sed dato quod fuisset Martini Papae; tamen, cum in toto titulo de bigamis prohibentur episcopi a dispensando in bigamia, videtur certum, praedicto canonis fuisse derogatum. Prae- terquam quod dicunt Salmant. ", quod tempore Martini Papae subdiaconatus non adhuc erat sacer.

452. - Sed rogatur: *au possit episco- pus cum bigamo, quoad ordines minores et bcnejicia simplicia suscipienda?*

/Xflirmant D. Thomas ", Navarrus *,

Sanch.. de Matr. lib. 7. disp. 68, n. 5. ' Loc. cit.. n. 11. — Loc. cit.. n. 12 — Tr 10, cap 9. n. 36. · Suxr., lib. 6. op 4 n. 34. Cornrjo, disp. 10. dub. 2, qu. 5. //« uriq , lib. 12. cap 6, n. 10. — Suppi., qu 66. «rt 1 — Disp 49. *ect. 6, n. 10. — Loc cit., num 37. · Ccrrurje, disp. 10 dob. 1, qu. 3. - Pflilit., tr. 7. cap. 5, n. 90. ' Dr Matr

lib. 1. 3kp ht», num. b. · Γy· 10 C4p. num. 6 Sair , lib. 6 CAP. n, num. 3. - Cornejo. ditp 10, dub 2. qu 4 — · Dr Iriegul.. p«rt. 2 up 7, v. Quaeritur /. — · Loc di., num. 39. - 11 Ditp. 19. >ect. 6, num 5. " Loc. cit . qu. 2 re«p 1 Ad ob) — 11 Loc. cat. ' In 4. dut. 27. qu 1 Artic. -1.

contrahentem ; sed silet de irregularitate Quibus significant non esse irregularitatem bigamiae in hoc casu pro clericis in sacris constitutis.

Nisi ad religionem transire voluerit.

450. - § Sanchez, *loc. cit., disp. 83, u. 9*, plane sic docet de bigamia vera

Concina, *de Irreg., diss. 2, cap. 7. n 14*, dicit Pontificem posse dispensare ab hoc impedimento.

<) Glossa dicit: · Lucius ».

451. - ' S Thomas. *Suppi., qu. 60, art. 5*, scribit episcopum posse dispensare < quantum ad minores ordines. Et quidam dicunt quod etiam quantum ad majores in illis qui volunt Deo in religione servire .

452. - Navarrus non sine distinctione hoc tenet, refert enim in *Mau.,cap.271 h. !97*, opinionem S. Thomae, aliorumque et subdit < Quorum opinio admitti posset quoad usum ordinum susceptorum,... sed non ad accipien- dum novos ».

lixee Irrc-
CUUritA
non tolhtar
per R«pu
*mum.

Tolhtur
per dispen-
sationem
Papae

I

I

/

I

Abidi Sanchez', Concina \ item Paludanus, Azof, Sayrus, Avila, Comitulus et alii, apud Palaum3, ct probabile putat Suarez. Ratio, quia per susceptionem minorum ordinum, initiati non mancipantur irrevo- cabiliter cultui divino; ct ideo episcopis concedi ajunt hujusmodi dispensationem. Sed venus negant Suarez \ Contin. Tournely6, Laymann 7, Barbosa", Bona- cina.; ct Palaus' cum Garcia, ex decla- ratione S. Congregationis. — Et probatur ex Tridentino°, ubi vetatur assumere bi- gamos ad ministeria ordinum minorum; et ex cap. ///., dc bigam., in 6°, ubi bi- gami exspoliantur omni privilegio cleri- cali. Sed i larius probatur cx declaratione Sixti V (apud Eagnnnum) <qua decla- ravit Pontifex suspensum quemdam epi- scopum, eo quod contulit bigamo bench- ficium simplex; ct ordinatum incidisse dixit in poenas male promoti. — Adver- sarii contra minime probant unde episcopi talem facultatem habeant.

In bigamia autem *similitudinaria* bene

flUtôrgxht

• Dt Mair., lib.7. disp. 8b, η. II. • Dis 2, cap 7. n. 14.- Palud., in 4. ditt. 27. qu. 4. art. 5, concl. 4 (n, 36: <fw. pari. 2. lib. 6. cap. 4, qu. fi ct 11. • Sayr., dc Censur lib.e. cap. 6. η. II. - .lfi/4, part. 7, ditp fi. dub. 4. comi. .'. • Comàof., Brspon lib. I. qu. IÛ6, n. 5 ct 6. — • Tr. °, ditp. 6. punct. fi. n. 17. — • Disp. 49. sect. 6. num 5. — • Loc. cit., n 5. — * De Irregul., part. 2 cap 7, qu. 2. v. /Wro 2. — ' Lib I, tr. S, part. S, cap. 6, num. 7. • Qu. 2. punct. 2, num. 15. — • Tr. 9, ditp. b, punct. fi n. lfi. • Garria.de Benci. part. 7, cap. h. η. f' cfr. Pallet tini, v. Beamus, n. 23, 27 ct 31. ■ Se 23, dc reform..

b) Barbosa, *allcg. n. 22 ct 25.* ita sane docet, sed concedit episcopis facultatem dispensandi « in bigamia interpretativa cx delicto consurgente». f) Fagnanus, *lib. I, dc bigam. non ordtn. cap.* Super eo, *n. 26*, hanc declarationem af- fert dc bigamo vero.

*) Non omnes auctores expresse dicunt posse dispensare etiam ad ordines sacros; sed cx eo quod absolute ct sine addito dicunt posse dispensare, recte censentur inlcelligerc hanc facultatem etiam quoad ordines sacros. Praeterea Sanchez, *n. 21*, dicit episcopum posse dispensare cum clerico in sacris qui viduam duxit, quoad beneficium, non quoad officium.

453. - a) Paulus III utique suo brevi *Ex- poni nobis*, de die 12 Martii 1545 (Bullar. regul. Rodriguez) praelatis regularibus concedit facultatem dispensandi subditos, prima dic Lunae quadragesimae super irregularitatibus quavis occasione ct causa contractis; nec bi-

possunt episcopi dispensare, etiam ad or- dines sacros suscipiendos et ministran- dos f,t ut docent Toletus u, Salmant. ", Suarez Sanchez u, Contin. Tournely ,B; ct Palaus 16 cum Garcia et aliis pluribus. Idque probatur ex *cap. J,de cleric, conjng. ct cap. !, qui clerici vel voventes*. Et hoc currit (ut notant Salmant.17 cum Cornejo cl Henriquez), etiamsi crimen fuerit pu- blicum; cum haec irregularitas proveniat ex defectu, non cx delicto. — Recte vero excipit Contin. Tournely cum communi, si talis clericus duxerit viduam vel cor- ruptam, aut si ante ordinationem fuerit cum aliqua muliere conjugatus.

453. - Praelati autem regulares, ex privilegio Sixti IV «A possunt dispensare cum suis subditis in omni bigamia; prae- ter privilegium Pauli III (relatum a Sal- mant. '° in quo conceditur ipsis facultas dispensandi cum suis subditis in omni irre- gularitate, bigamia non excepta. — Ita Pa- laus 10 ct Salmant. cum Pellizzario, Hen- riquez, Machado, Leandro, etc.

«4p. 17. • Lib. I tap. M. nom. 6. concl »., — n Tr. 10 cap. 9. num 4| — °. Ditp. 49, ßct. 6. nam. f — M Dc Matr.. hb 7. ditp. notn. 20. — Loc cit , cap 7, v. Dico 3. — * Loc. cit.. n. 19. • Garcia, loc cit . cap 6. n 15. — " Loc. c»L • Carntjo, dt»p 10. dub. 2. qa. ult v ifutd st. - lfcirtq., Hb. 12, cap. 6. num. 11. — Contta. Jnurn.. 1«. cit. • u Loc. cil^ n. 59. — " Lo< du, num. 21 — * Loc. cit . num 42. Pallia., tr. 9, cap. 3. n. 122. Hatrtq.. loc. nt., η. II, lit. a. Machade, lib. 5. part. 3. tr. 2, d«um. b. num. 2. • Lraad., tr. 2. di»p. 6. qu. 3".

gamiam excipit. Et pariter Sixtus IV, quo- dam privilegio, Carthusiensibus concedit fa- cultatem Generali ct 50 praelatis inferioribus per Generalem eligendis, ut possint subditos dispensare super quocumque casu Romano Pontifici reservato; neque ibi excipitur biga- mia. Utrum vero censenda sil in his privi- legiis comprehensa, co quod non excipiatur, dubium mihi videtur. Nam idem Sixtus IV, sua bulla *Regimini universalis*, dc dic 31 Augusti 1474 (in Bullar. Mainardi) praelatis Ordinis Minorum concedit facultatem subdi- tos dispensandi et absolvendi a quibuscum- que casibus et excessibus, nisi tales sint pro- pter quos ad Sedem Apostolicam merito essent destinandi, ct istos casus assignat in quibus remittendi sunt ad Sedem Apostoli- cam, neque inter cos recensetur bigamia; proindeque videretur comprehendenda in casibus super quibus praelati dispensare pos- sunt. Nihilominus his ita dictis § 5, Pontifex expresse loquitur dc dispensatione super ir-

In btj(amu
Mfntitludi.
our ia ep»
§<opo (II V
penaal.

4 p®
iMingua-
rr*

Irregularitas
huius ex infamia

44. - « *Sexta* oritur ex infamia, sive
« *juris* (quae vel ex delicto proprio, vel
« parentum, vel vili conditione personae
« nascitur) sive *facti*: modo crimen pu-
« blicum sit. Ex occulto enim non oritur,
« si homicidium et censurae violationem
« excipias a> ut docent Navarrus, Coninck,
« Laymann: contra Silvestrum et Suarez,
« qui ex occulto etiam oriri putant, modo
« infamiam ipso jure connexam habeat.
« Porro infamia ob crimen *notorium*,
• vel per *sententiam judicis* contracta, non
« tollitur nisi per dispensationem princi-
« pis, cujus auctoritate contracta fuit. Infa-
« mia *facti*, etiam orta ex enormi crimine,
• et digno depositione, tollitur per publi-
« cam et constantem vitae emendatio-
« nem >. — (Vide dicta ex n. 362, v. *Haec*.
Irregularitas enim ob infamiam ex defe-
ctu et ex delicto, in idem coincidunt].

Ex defectu
libertatis
irregularitas
servi:

45. - « *Septima* oritur ex defectu
« *libertatis*. — Unde irregulares sunt:
« 1º Omnes *servi* proprie dicti (et se-
« eundum Laymann', etiam originarii),
« donec consequantur plenam liberta-
« tem >.

Servus, qui sciente et non contradi-
cente domino ordinatur, etiam ad primam
tonsuram eo ipso liber manet, ex can. *Si*
servus et can. *Nulli* a>, dist. 54. Poterit
tamen dominus eum manumittere cum
conditione, ut serviat in iis quae statui
clericali non repugnant, ex cap. *Nullus*,
de servis non ordin. b).

Si vero servus ordinetur, ignorante
domino, remanet servus: nisi constituatur
in sacris. Et nisi insuper domino reddatur
duplum ab episcopo vel ab aliis coope-
rantibus, vel ab ipso servo: qui quando
impotens est satisfaciendi, remanet servus,
si est diaconus; si vero sit sacerdos, debet

Navar., Man., cap. 28, num. 248. — *Coninck*, diip. 18,
nan, fil. 6. — *Laym.*, Ub. 1, tr. 5, part. 5, cap. 4, num. 9. —
SilvrU., v. *Irregularitas*, u. 18. — *Suar.*, diip. 48, sect. 1,
n. 17. — » Loc. cit., cap. 8, n. 2. — » Tr. 10, cap. 9, n. 60,

domino inservire in omnibus quae statum
non dedecent, et Missas pro domino of-
ferre, nisi dominus per annum sciens illum
esse ordinatum dissimulet, cumque non
revocet. — Ita Salmant. ', ex canonibus
ibi allatis.

456. - Sunt irregulares < *Ite. Conju-* J c-.,
« *gali*: nisi uxores consentiant et castita-
« tem voveant ». — [De hoc vide dicta *dt*
Sacram. Ord. Lib. VI, u. 812].

« III". *Curiales*, id est curiae saeculari lei 11"»
« obligati, facto juramento vel stipendio;
« ut judices, advocati, etc., quamdiu talia
« officia habent » [Ut habetur in *can. 1*,
2 et 3, dist. 51. Excipiuntur tamen, ex
tacita concessione Pontificis vel ex con-
suetudine, consilarii regis, constituti pro
causis civilibus; ut docent Laymann, Pa-
laus, Suarez, Cornejo cum Salmant. '] —
« Excipe tamen, nisi habeant specialem
« dispensationem Papae pro illis officiis,
« ut quidam clerici in aulis principum, in
« causis civilibus, non tamen criminalibus
« occupati; vel nisi consuetudo, sciente
« Papa, id permittat.

« IVº. *Milites*, saltem quamdiu jura- ' »
« mento tenentur; item *thesaurarii* et de- « n'V.
« positarii publici, et qui rempublicam
« administrant ». [Vide dicta *Lib. III*,
u. 838, v. *Valde*] — « Item *apparitores* et
« similes, qui saeva, turpia exercuerunt,
« vel in causa sanguinis ministrarunt. —
« Marcus Leo4 ».

457. - « *Octava. Ex defectu lenitatis*, imittii
« scilicet, ex licita mutilatione vel horni
« cidio in bello justo, vel judicio. Quod **
« ideo statuit Ecclesia, quia sacerdos ge-
« rit personam Christi, qui, utpote lenis-
« simus, neminem unquam laesit. — Ad
• hanc autem requiritur, ut occisio aut
« mutilatio de facto sequatur. Unde non

et teqq. — *Laym.*, Ub. 1, tr. 5, part. 5, cap. 8, num. 5
Palaut, tr. 9, diip. 6, panct. 13, n. 13. • *Suar.*, diip. 51,
sect. 3, nam. 16. • *Cornejo*, diip. 14, dab. 2. - * Loc. dt.,
n. 64. — » Praxis, part. 3, fol. 369, v. *Adoriendum*.

regularitate § 14, et concedit Ministro Gene-
rali, provincialibus corumque vicariis, dis-
pensandi « cum his qui ex quavis causa
(praeterquam homicidii voluntarii, bigamiae
et mutilationis membrorum) irregulares fo-
rent ». Cfr. ca quae dicit S. Alphonsus supe-
rius, n. 396.

454. - a) Coninck non affert exceptiones
loc cit.; et Navarrus affert solum exceptionem
de homicidio.

455. - °) Can. *Nulli*, prohibet ne servi
ad ordines promoveantur, nisi prius a do-
minis libertate sint donati.

*) Cap. *Nullus*, ita summatur: < Dominus

« sufticit voluntas, nec vulneratio gravis.
« Bonacina Tanner * ».

« Uncle resolves:

458. - « Γ. Non fit irregularis, qui mu-
« tilat vel occidit in defensionem incul-
« patam honoris, vitae, castitatis, etc.: vel
« etiam proximi. Quia in jure non statuitur
« irregularitas, nisi ob homicidium in bello
« justo vel judicio. Tanner³ ». — [Vide di-
cta η. 389],

459. - <11®. Irregularis fit in bello, qui
« mutilat vel occidit propria manu; non
« autem clericus, exhortaris ad lorliter
« pugnandum in bello justo (secus tamen,
« si ad occidendum tunc vel illum in par-
« ticulari). Idem est de duce exercitus, tubi-
« cine, etc. — Bonacina 4 ».

atricus Clericus, si est in sacris, vel benefi-
ttatHda- ciatus, et militat in bello, fit irregularis,
UU «I ir- si aliquando sclopum adhibuerit in aliquo
r,i conflictu; etiamsi juramentum praestaret
se nullum laesisse. — Vide Cardin. Lam-
bertinum 6.

In bello igitur *justo defensive*, utique
non fit irregularis qui occidit; ita Sal-
mant. e, Holzmann l et alii communiter.
Id patet ex *cap. 2, de immunit, eccl.* et
clem. un., de homicid. a).

In bello autem *justo offensivo*, qui oc-
cidit est irregularis; non vero si alii occi-
dant. Holzmann · et Benedicius XIV·; ex
cap. Petitio tua, *cap. Dilectus*, *cap. Signi-*
ficasti, de homicid, b». In bello vero *inju-*
sto, si unus moriatur, omnes sunt irregu-
lares; ut certum est apud omnes cum
D. Thoma

¹ Qu. 4, punct. I. num. 1. — · Torn. 4. diip. 6. qu. 10,
dub. II, num. 202, 203 et 206. — · Loc. dt., nom. 210. —
· Loc. dt., punct. 4, n. 1, 7 et »eqq. — · Notif. 101, n. 19.
— · Tr. 10, cap. 9, num. 20. — · De Poen. ecclee., n. 3®,

in servo quem manumittit, potest spirituales
operas retinere».

459. - «M Clem. *Si furiosus* de bello non
loquitur, sed in universum negat irregularem
esse eum, · qui, mortem aliter vitare non va-
lens, suum occidit vel mutilat invasorem».

b Canones isti aliqua explicatione indi-
gent. Igitur *cap. Petitio tua* tractat de bello
quod initio quidem defensivum erat, poste.»
tamen, ait Holzmann, migravit in offensivum,
quatenus fideles exeuntes e castro persecuti
sunt hostem. Cap. vero *Dilectus* et *Signifi-*
casti de bello non loquuntur, sed negant ir-
regularem esse eum qui, cum operam daret

Hic notandum, clericum (modo fuerit
in sacris aut beneficiatus, et etiam in con-
flictu bombas emiseric) esse irregularem,
si militat; etiamsi juret se ne unum qui-
dem laesisse: ut apud Lambertinum¹⁰ le-
gere est.

460. - Qui hortatur ad occidendum in Hon·®·
genere, etiamsi bellum sit offensivum, duo m c·
modo justum, non est irregularis. — Ita
communiter cum Busenbaum, Bonacina n,
Contin. Tournely ”, Concina l’ et Sal-
mant. ¹⁴ ac alii passim; ex dicto cap. *Pe-*
titio tua, ubi declaratur irregularis, tantum
is qui occidit.

Quid, si quis in bello justo hortetur ad
occidendum in particulari? — Busenbaum
(ut supra) et Bonacina hunc non eximunt
ab irregularitate. — Sed probabiliter con- n «c ^»-
tradiciunt Salmant.¹¹; quia tam in prae- bcruuui A4
fato textu, quam in aliis, sermo fit tantum
de occidente sive de mutilante, non de ,xn[†]
exhortante.

461. - « III®. In judicio justo irregula-
« res fiunt, qui ad mortem vel mutilatio- current··
« nem cooperantur active, et efficaciter, ^h qd .mortem,
« et proxime, per actionem ex natura sua lq jädido.
« ad id ordinatam ». [Ita ex clem. un. *S*
furiosus, de homicid., et *cap. Clericis*,
cap. Sententiam a», *ne clerici vel monachi*
saccular, negot. se immisc.; item *cap. Ex*
litteris, de excess, praelat.].

« Dicitur Γ. *Cooperantur*: ut, judex Modocoo-
« ferens sententiam, notanus eam sen-
« bens, ministri exsequentes, testes, etc. ».

Transcribens vero sententiam non in-
currit; ut communiter Bonacina cum

¹¹ Dicitur 2. — · Loc. dt., n. 389. — · Loc. dt. n. 9 et 15.
— M Loc. dt., n. 19. — ¹¹ Qu. 4. punct. 4. n. 7. · u De Irref.,
pan. 2, cap 8, Art. 4, qu J. — “ Dies. 2, cap 7 n. 19. —
· Loc. cit., n. 19. — *Bcnac.*, loc. dt., n. 9. — “ Loc. dt.

rei licitae, homicidium involuntarie omnino
commisit. Sed, uti notat Lambertini, bellum
justum est res licita.

QS. Thomas, *2^a 2at, qu. 64, art. 8*, in
universum negat evadere homicidii reatum,
qui dat operam rei illicitae, si ex ejus opere
mors sequatur.

461. - ¶ Cap. *Sententiam* haec quidem
clericis vetat; non tamen eos plectit irregu-
laritate.

b) Bonacina ita sane tenet, *loc. cit.*,
punct. 1, n. 5, sub hac tamen limitatione:
«quoties ipsius actio non fuit ullo modo
causa accelerationis mortis vel mutilalionis».

Suarez* Filliuccio c>, Ugolino d>, Reginald© ‡ etc. — Immo Natalis Alexander />, et Cabassutius apud Contin. Toumely <4 idem tenent etiam de *scribente*.

Aaivt. 462. - « Dicitur 2°. *Active*, id est, ex « parte occidentium. — Quia non fit irregularis qui se tantum habet passive; et « ex parte ejus qui occiditur, ut confes- « sanus hortans ad fatendum veritatem, « vel ad acquiescendum sententiae justae, • quam non potest differre, nisi appella- « tione injusta.Cornejo et Diana! ». — [Ita etiam Holzmann a> et Contin. Toumely aJ].
Eft€ad,er 463. - « Dicitur 3°. *Efficaciter*. — Quia « adjuvans, v. gr. ferens ligna, ut combu- « ratur ante jam suffocatus, non fit irre- « gularis; nec assistens supplicio, si sua « praesentia in illud non influat ».

Ita Suarez ', Palaus', Bonacina4; et Salmant.5 cum Avila, Diana et Gibalino communissime (contra Sayrum) — Nec obstat textus in cap. *Sententiam, ne clerici vel monachi, etc.*, ubi vetatur cleri-

Cornejo, diip. 11, dub. 1, qu. 4, v. Sed quid dt con- ftuario. — » Part. 4, tr. 2, reaol. 99. — • Diip. 47, sect. 4, nam. 10. — • Tr. 9, diip. 6, punct. 14, § 4. num. 2. — « Qu. 4, punct. 1. nam. 12 et 16. — • Tract. 10, cap. 9, num. 2. • Avila, part. 7, diip. 5. iect. 2, dub. 16, coed. 1. -

cis intéressé hujusmodi supplicii: quia hic canon vel est abrogatus, vel tantum venialiter obligat, ut docent Bonacina., Salmant. b>. Ac Contin. Tournely † testa- tur, esse communem sententiam cum Avila et Cabassutio c>, id non excedere venialem culpam; immo ibi Navarrus et Avila non censent minime in hoc peccare clericos in minoribus^.

464. - < Dicitur 4°. *Proxime*. — Quia Frons « qui remote tantum cooperantur, non « fiunt irregulares; ut, qui gladios faciunt « aut vendunt; item legislator, leges capi- « tales condens ». (Ex can. *Delator, caus. 5, qu. 6 °*); aut suadens regi legem ferre. Salmant. .]. — « Concionator, in genere « dicens, puniendos esse malefactores » (Ut Salmant.9 cum communi]. — « Con- « fessarius, interrogatus de reo, an mor- « tem mereatur, si respondeat, judicem « sine acceptione personarum fungi debere « suo munere. Quia hi omnes sunt tantum « causa remota ». (Hoc etiam est commune apud omnes: vide Salmant.] b>.

Diana, part. 4, tr. 2, resol. 35. - Gibalín., cap. 4, ditf. 18. — • Loc. cit., num. 16. — • De Irregul., port. 2, cap. 8, art.3, v. Dico 5. — Avila, loc. dt., dub. 16, l. f. • Nmr., cap. 27, num. 214. - Avila, loc. cit. — • Loc. dt., num. 7.— • Loc. cit.

Suarez, *disp. 47, sect. 4, n. 1*, exceptio- nem istam non habet; sicut nec Filliuccius, *tr. 19, cap. 9, n. 256*.

4) Ugolinus, *cap. 8, n. 4*, distinctionem adhibet: « Exempla etiam facientes scriptu- rarum, qui copistae dicuntur, irregulares fiunt, quandoquidem adjuvant et ipsi cau- sam — Excipio tamen et hic, ubi ex hac scri- ptura privata nullum auxilium datum esset, sed aliunde mors omnino secuta esset ».

•) Reginaldus, *lib. 30, tr. 2, n. 101*, in simili tantum concordat, scilicet in teste cujus testimonium judex nihili fecit, proin- deque causa non fuit mortis vel mutila- tionis.

f) Natalis Alexander, *de Sacr. Ordinis, cap. 4, art. 9, n. 1*, hoc tenet « secundum ju- risprudentiam gallicanam », quae aliis eccle- siis non praejudicat.

Contin. Toumely, *de Trregul., part. 2, cap. 8, art. 3, dico 3*, citat auctorem *Theo- riae et praxis sacramentorum*, qui est Jue- nin; et Juenin, *Op. cit., tr. de Irregular., cap. 6, qu. 8*, dicit notarium scribentem mor- tis sententiam irregularem jure communi; sed disciplinam istam in Gallia non obtinere, ubi notarius ille non est irregularis. Quod autem S. Alphonsus putaverit auctorem cita-

tum esse Cabassutium ex eo provenit quod Cabassutius scripsit opus cui fere idem titu- lus est, scilicet: *Juris canonici theoria et praxis, ad forum tam sacramentale quam contentiosum ... opus exactum*.

462. - a) Holzmann, *n. 387* et Contin. Tournely, *loc. cit.*, v. Dico 7, *qu. 1*, loquuntur de confessario qui absolutionem denegat reo qui, juridice interrogatus, crimen suum de- legere non vult Et negant ejusmodi confes- sarium esse irregularem.

463. - a) Sayrus aliis contradidi, inquan- tum, *lib. 6, cap. 18, n. 20*, affirmat esse mor- tale clericis in sacris vel beneficiariis, sed cum aliis negat cos fieri irregulares, si sua assistentia nullam praestent auctoritatem.

b> Salmant., *cap. 9, num. 2*, dicunt esse abrogatum vel non loqui de simplid prae- sentia.

c) Recte: Juenin, *Theor. et prax. Sacra- ment, tr. de Trregul., cap. 6, qu. 9*. Vide not. g ad n. 461.

Scilicet: minime in hoc peccare cle- ricos, nisi sint in sacris vel beneficiarii.

464. - Can. *Delator, xd* rem non vide- tur facere.

Salmant., *tr. 10, cap. 9, n. 7*, casus quosdam huic similes proterunt.

« Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus sequeretur aut etiam acceleraretur; v. gr. si quis efficaciter urgeret reum ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel si iudici in particulari responderet, hunc esse plectendum ».

Sentiunt itaque cum Busenbaum, Bonacinal; ac Avila, Sayrus, Henriquez, etc. apud Salmant. fieri irregularem confessarium, sive alium, qui consultus a iudice in particulari de aliquo reo, respondet ei esse occidendum. — Sed probabilius id negant Holzmänn cum Molina et Laymann; Palaus; Salmant. 5 cum Vasquez Pellizzario, Hurtado, Turriano, etc. Ratio, quia irregularitas haec ex defectu lenitatis, inflicta est tantum concurrentibus ad occisionem aut mutilationem, ut ministris necessariis; non vero aliis et praesertim juste concurrentibus. — Addunt probabiliter Contin. Tournely®, Busenbaum et alii (infra, n. 466), nec fieri irregularem confessarium, si moneat carnificem, quod suo munere jam fungatur.

465. - « Possunt tamen subinde etiam proxime coopérantes excusari ab irregularitate. V. gr. 1°. Si fiat ex indeliberatione, aut cum semiplena tantum advertentia (v. gr. si dicat confessarius: *properemus: aut* instiget jumentum quo reus vehitur); 2°. Si cooperatio sit valde exigua, ut, si jubeat reum adhuc unum gradum ascendere; quia minimum reputatur pro nihilo. — Avila et Henriquez,

« apud Bonacina ». Item Suarez Reginaldus, Laymann, etc., (contra Vasquez% Turrianum, Hurtadum, Bauny, etc., qui censent, ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat ut publicus minister justitiae, sive ad causae probationem, sive executionem: vel ut privatus, injuste et cum peccato). Quam sententiam probabilem censet Diana ». — [Et revera valde probabilis est; juxta annotationem mox supra appositam].

« Hinc negant fieri irregularem: 1°. Concoronare. Pessarium, vel alium quemcumque, qui furem hortatur ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum excipiendum. — 2°. Eum, qui carnifici dicit ut aliquid aptet, quo citius extinguatur reus. — 3°. Qui dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam breviorē. — § Qui vendit vel commodat scalam, funes, enses, et caetera instrumenta; etiam qui furcam fecit. — 5e. Qui, interrogatus a iudice an teneatur reum condemnare, respondit teneri. — 6°. Eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse mortuum, significavit adhuc vivere: ex quo, caligans iterum pede occidit ». — [Ita etiam Salmant. cum Palao, Pellizzario, Hurtado, Turriano, Diana &, Machado, etc.).

466. - « Dicitur 5°. *Per actionem ex natura sua*, etc., id est, quae per se sit causa talis effectus: quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitae. — Hinc non fit irregularis, dicens carnifici: *Nemo te impedit facere tuum officium; ego meum feci*. [Ita probabiliter

Her actionem per se causam effectus.

* Qu. 4, punct. I. num. 6. — .4t4/d, part. 7, dt. p. 5. — .ect. 2, dub. 6, concl. I. — Sayr., lib. 6, cap. 15, n. 2b. — Henricq., lib. 14, cap. 16, n. 4. — Tr. 10, cap. 9, num. 8. — De Pocr. eccl., n. 387, v. /.. — Molina. tr. 3. di. p. 74, n. 8. — Laym., lib. 3, tr. 3. part. 3, cap. 7, num. 4. v. /.. — cwpr. — * Tr. 9, punct. 14, 3, num. 7 et «eqq. — Loc. cit. — Petite., tr. 7, cap. 5, n. 170, — Gasp. Hurtad., disp. 2. diff. II, n. 40 — Turrian., hb. 9, di. p. 66, dub. 4. — De Irregul. part. 2, cap. II, art. 3. v. Dtco 7, — Avila, loc. Cit., dub. 1, v. Octavo fit. — Henricq., hb. 14, cap. II, n. 7,

lit. / — Loc. cit., n. 9. — Rmin., lib. 30. tr. 2. n. 103. — Laym., loc. cit., cap. 7. n. I. — Turr., loc. cit., v. Scut. connjfrat et v. JKfo vtro. — Gasp. Hurt., loc. cit., n. 40. — Banny, theol. mor., part. 2, tr. II, qu. 23. quantmne, 11. — Part. 3. tr. 3, rwoL 79 et in addit. resol. 15 et part. 8, tr. 7, resol. 61. — Tr. 10. cap. 9, n. 9 et seqq. — Palau tr. 9, punct. 14, \ 4, num. 2. Pelite., loc. Cit., num. 173. Gasp. Hurt., loc. cit., diff. 11. n. 39 et 40. — Turr., de Censor, lib. 9, disp. to. dub. 3. — Machado, lib. 1, part. 3, tr. IB, docum. 5, n. 3 et «cqq.

O Vasquez male citatur a Salmant. (ex Diana et Turriano); nam expresse in *la''2** disp. 100, n. 45, al. qu. 73, art. 8, dub. 3, t. f contrarium tenet. Sed forte citant Vasquez non ex eius operibus, sed voce consulentem, ut videtur ex modo loquendi Turriani et Hurtadi.

465. - Suarez, disp. 47, sect. 4, n. 10, videtur potius contrarium docere, dum sen-

bit: «Qui causa pietatis assistunt hujusmodi suppliciis omnino cavere debent, ne aliquid faciant vel loquantur, quo supplicium accelerare vel illud quoquo modo juvare videantur ».

Vasquez hoc modo a Turriano citatur « Ita sensit P. Vasquez ».

Diana, loc. cit, hanc sententiam ut probabilem defendit.

Probabiliter respondere» judici aliquem cite occidendam, nca «t irreC.

Cooperatio proxima ex-erntor, «1 Ut cxiaad-vrrtentia.

St iit valde txirua.

ter etiam dicunt Contin. Tournely¹; et Salmant.¹ cum Avila et Henriquez]. — « Nec iudices ecclesiastici, degradatum « tradentes brachio saeculari; nec clerici « accusantes aliquem in causa criminali; « modo expresse protestentur, se non in- « tendere ut puniatur poena sanguinis, sed « tantum ut sibi vel suis satisfiat, vel im- « pediantur mala sibi aut aliis imminen- « tia. Vide Bonacina ^o, Tanner⁴, etc. ».

467. - Ex cap. *Sententiam, ne clerici vel monachi*, vetitum est clericis in sacris constitutis, vel beneficiariis, a) et omnibus regularibus se intromittere in causam sanguinis (intelligitur, unde mors aut mutilatio sequatur), iudicando vel testificando, exsequendo, etc. Et ideo peccant mortaliter, si quomodolibet ad illam adjuvant.

468. - Fiunt autem *irregulares*, omnes qui ad sententiam sanguinis concurrunt,

1°. *Judices*, eorumque assessores. — Non vero domini temporales, etiam ecclesiastici, committentes aliis huiusmodi causas, ex cap, ult., ne clerici vel monachi, in 6°, nisi ipsi jubeant ut iudex aliquem in particulari suspendere, vel sententiam statim exsequi faciat. — Palaus⁶; et Salmant. e cum Henriquez % Cornejo.

2°. *Testes voluntarii*, qui libere se offerunt ad testificandum contra reum; etiam si protestentur, non intendere sententiam sanguinis. — Nam si coacti sint ad testimonium faciendum, sane excusantur; ut recte docent Suarez', Bonacina⁸, Palaus.; et Salmant.¹⁰ cum Coninck b) et communi. Et idem dicendum de advocatis et pro-

curatoribus accusatoris, coactis ad cum tuendum: Salmant.¹¹ cum iisdem.

3°. *Accusatores* vel *denuntiatores* (sive formales, sive materiales, nempe si tantum exhibeant querelas, ut ait Tamburinius ia), qui coram iudice saeculari accusant reum de crimine digno sententia sanguinis, criminalem petentes vindictam. — Et tunc tam clericus, quam laicus accusans fiunt irregulares; ut communiter Bonacina, Pellizzarius, Palaus,a. Cum hac autem differentia, quod clericus, praeter irregularitatem quam incurrit, peccat mortaliter, si est in sacris vel beneficiatus, et accuset sine justa causa; vel si adsit causa, et accuset sine protestatione (ut Salmant. u).

Minime tamen irregularitatem incurrit accusator (sive laicus, sive clericus) qui accusat reum, tantum ut *proprium damnum* praecaveat, vel sibi resarciatur; facta protestatione, se non velle poenam sanguinis; ut habetur ex cap. *Praelatis, de homicid., in 6°*. Et hoc currit, etiamsi talis protestatio fecte ponatur (ut Suarez,a, Bonacina ,e, Palaus¹); et Salmant.¹⁹ cum Avila, Coninck, Filliuccio, Pellizzario, Cornejo, Henriquez, etc.). Necnon etiamsi fiat protestatio post accusationem, dummodo ante sententiam (Bonacina l9, Sayrus, Pellizzarius et Salmant. *).

Advertendum vero, quod protestatio solum suffragatur in causa propria; non autem in causa *aliorum*: — nisi hi sint cognati usque ad quartum gradum; ut Palaus w, Concina “; ct Salmant. M cum Bonacina, Comejo, Pellizzario % Henri-

* De Irrtful., part. 2, cap. 8, art. 3. v. Dico 7, — Tr. 10, cap. 9, n. 10. - Avila, part. 7, disp. 5, sect. 2, dob. 1, v. i. - Henriq., lib. 14, cap. 12, num. 7, lit. r. — Qu. 4, punct. 1, n. 27 et punct. 2, num. 1 et «qq. — * Tom. 4, dl»p. 6, qu. 10, dub. It, n. 20S et seqq. — ' Loc. cit., § 1, n. 3. — Loc. dt., n. 5. - Cornejo, disp. 11, dub. 1, post prine, et qu. L — ' Disp. 47, sect. 3, n. 4. — Qu. 4, punct. 3. n.fl. — Tr. 9, punct. 14, §3, n. 3. — "Tr. 10, cap.9, n. 12. - " Loc. dt., et cfr. n. 3.— » Lib. 10, tr. 4, cap. 15, S ». n. 3. — Bonac., qu. 4, punct. 2, num. 2. — Pellia., tr. 7, cap. 5, η 178 et 192, cfr. n. 180. — u Loc. dt., § 2, n. 4. —

Loc. dt., num. 2 ct 18. — u Di»p, 47, tect. 2, num 3.— H Qu. 4, punct. 2, num. II. — " Loc. dt., § 2, nuru. 2. — w Loc. dt., n. 15. - Avila, part. 7, disp. 5, sect. 2, dub. 9, concl. I, v. Quinto. - Coninck, di«p. 18, dub. 10, n. 91 - Fill., tr. 19, cap. 9, n. 248. - Pellis., loc. cit., num. 179, - Cornejo, ditp. 11, dub. I, qu. 6. - Henriq., lib. 14, cap. 11, n. 5. — - Loc. dt., n. 5. — Sayr., lib. 6, cap. 18, n 3 - Prillia., loc. dt., n. 179, l. f. - ■ Tr. 10, cap. 9, num. 15. — e Loc. dt., § 2, n. 6. — " De Censur., diw. 2, cap. 7, n. 16. — ■ Loc. dt., n. 17. - Bonae., loc. dt., n. 4. - Cornejo, loc. dt., qu. 6, v. Sed quid si... alteri illata.

466. - a) Auctores isti non citantur pro hoc asserto a Salmant, licet illud teneant.
467. - a) Textus dicit: « Nullus clericus »; quod auctores restringunt ad clericos in sacris vel beneficiarios.
468. - Henriquez, lib. 14, cap. 12, η. 6, lit m, concordat quoad restrictionem tantum.

b) Coninck utique, disp. 18, dub. 10, n. 96, propendere videtur in hanc opinionem, sed in fine concludit: « Quid tamen hac in re dicendum sit, ob multorum sententiam contrariam non ausim definire».
Cl Pellizzarius, loc. cit.' n. 181, probabile existimat, licet contrarium sit communius ei

quez, etc.: — vel nisi causa sit propriae ecclesiae; ut Suarez et Bonacina cum Molina, Sayro d, Avila, Filliuccio, Ugolinod, Rodriguez, Henriquez d, etc. — Idem ait Concina, si causa sit domesticorum.

Item, si damna sint in futurum aliis inferenda, ita ut non possint alia via reparari, bene potes, et quandoque debes clericum reum accusare, post protestationem: imo, etiam protestatione omitta (ut ajunt Salmant. '); quia talis accusatio est mera defensio innocentis.

469. - Quaeritur: *an episcopi possint dispensare in hac irregularitate, si fuerit occulta?*

Affirmant Diana a, Sà a, Barbosa, etc., apud Salmant.4; quia Tridentinum con-

cedit eis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario. Sed verius Bonacina, Palaus; et Salmant. ' cum Bonacina, Bafiez, Hurtado, Palao, etc., omnino dicunt esse negandum; quia concilium clare ibi loquitur tantum de irregularitatibus provenientibus ex delicto.

Praelati autem regulares bene possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate, sive occulta sive publica. Quia regulares concessionem universe habent dispensandi in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario (juxta limitationem datam, n. 396). — Ita Diana; et Salmant. cum Lezana, Bordono, Diana, Candido, Villalobos, etc.

v«rio-
episcopi
non dñpea-

Praelati

Facultates S. Poenitentiarum.

470. - Hic ultimo operae pretium est adnotare, in quibus casibus aut censuris, irregularitatibus, aut aliis poenis, recurri possit ad S. Poenitentiarum pro absolutione, dispensatione aut relaxatione. — In bulla, quae incipit *Pastor bonus*, edita a nostro Summo Pontifice Benedicto XIV, die 13 April. 1744, habetur, posse S. Poenitentiarum:

o ctniu-

1°. Absolvere a quibuscumque casibus et censuris, etiam bullae Coenae, regulares pro utroque foro: saeculares vero, tam ecclesiasticos, quam laicos, etiam in utroque foro, a censuris publicis latis a

jure; et etiam ab homine si exspirata sit jurisdictio judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi apostolicae, modo judici et parti satisfecerint. Quod si pars injuste refutet satisfactionem oblatam, potest Poenitentiarius convenientem satisfactionem arbitrari.

2°. Posse absolvere haereticos occultos; modo nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ut haereticos; item publicos haereticos, casu quo non est opus complices denunciare. — Posse etiam absolvere principes administratores rerum publicarum, et episco-

a« baer<

Henriq., lib. 14, cap. H, n. 4. — 1 Di«p. 47, Met. 2, n. 17. — Qu. 4, punct. 2, n. 5. — *Molina*, tr. 3, di«p. 74, n. 11. — *Avila*, part. 7, diap. 5, acet. 2, dub. 9, concl. I, v. *Tertio*. — *Fill.*, tr. 19, cap. 9, n. 251. — *Rodri.*, Sum., part. 1, cap. 169, num. 7, concl. 6. — *Concina*, de Censur., dias. 2, cap. 7, num. 16. — «Tr. 10, cap. 9, num. 17. — Sd, v. *Jrrrtidar ex deformatione Heda*, n. 5 (edit, genuina). — *Barb.*, alleg. 39, num. 47. — Loc. dt., n. 23. — Oisp. 7, qu. 4,

punct. 4, num. 13 et punct. ult., n. 13. — Tr. 9, di«p. 6, punct. 14, § 5, num. 6. — 1 Loc. dt. — *Bonae.*, loc. dt. — *Ba^ea*, In 2— 2~, qu. 14, art. 8, part. 4, dub. 2. — *Gaap* *Hurtidtp.* 2, diff. 20, num. 66. — *Palant*, loc. cit., n. 6. — Part. 4, tract. 2. reaol. 69. — Loc. dt., num. 24. — *Lrauna*, Sum., tom. I, cap. 18, n. 43. — *Bordon.*, part. 1, rcaol. 13, n. 14.—*ZhoMoJoc*.dt. — *Candid.*, diaquU. 24,art. bl, dub. 19 ct »eqq. — *ViUal.*, part. I, tr. 21, diff. 20, num. 10.

probabilius, ut ipse ait. Nota praeterea non paucos ex citatis auctoribus loqui profecto de propinquis, sed omittere gradum propinquitatis.

d> Sayrus, loc. cit. n.3; Ugolinus, cap. 6, § 9, n. 6; Henriquez, loc. cit., n. 4, lit. g., res ecclesiae suae non comprehendunt in hoc, nisi forte quatenus loquuntur de rebus propriis illius clerici.

(') Legendum est: « Bene potest et quandoque debet clericus ».

S. Alfraxo, *Opera moralia*. — Tom. IV.

469. O Diana non recte citatur a Salmant.; probabilem enim existimat hanc opinionem, part. 4, tr. 2, resol. 69, et part. 8, tr. 7, resol. 61; sed cum ipso S. Alphonse dicit, part. 4, loc. cit.: contrariam esse probabiliorem et sequendam. Emmanuel Sà pater, loc. cit., scribit solum: « *Secundum quosdam*, potest prorsus cum iudice et ejus ministris dispensare ».

470. - Vel etiam quando praedicti haeretici occulti aliquos actus extrinsecos

pos ac alios praelatos, a casibus publicis bullae *Coenae*

in frw y. Posse dispensare in occultis irregularitatibus et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario; non tamen, ut post homicidium possint promoveri ad episcopatum — Item, etiam ab inhabilitatibus et irregularitatibus propter haeresim; modo fuerint penitus occultae.

n» homi 4°. Posse dispensare cum homicidiis et aliis, ut valeant profiteri in religione approbata, et fieri deinde etiam sacerdotes.

† n»ie promotis 5°. Cum male promotis, ut omissos ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis et temporibus non autem sacros, una die.

nia%eiwo' 6* Posse dispensare cum occultis simoniace ordinatis.

€il Dc bench 7°. Posse convalidare titulos bñeficiariorum /> cum occulta inhabilitate obtentorum.

ix pretio lmoniMco 8°. Posse partem pretii simoniaci condonare, ob delinquentis paupertatem.

De iram jxretpd' ' 9'. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus, remittere fructus male perceptos; — componere vero cum Italis, Hispanis, etc., et cum pauperibus etiam remittere <>.

ix r«ii inceni' 10°. Posse remittere partem de male ablatiis vel retentis, si dominus sit meertus, casus occultus, et delinquens pauper; reliquum erogando in pauperes vel pia opera, in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt.

De i» qui mu lE ni r. tu un 11°. Posse absolvere qui munera acceperint a regularibus, modo non excedant decem scutos; vel etiam si excedant, facta prius restitutione, vel praestita obligatione satisfaciendi.

a< ie<ati< Jtiniba.''' 12". Cum puellis quae virgines non sunt, posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto: in casibus tamen

occultis, et in foro conscientiae; — vel cum virginibus, ut intrent monasterium mulierum poenitentium.

13°. Posse relaxare iuramenta, quae non sunt in favorem alterius.

14°. Posse vota simplicia *, etiam castitatis, dispensando commutare, aut implementum differre.

15°. Dispensare, commutando in alias preces vel aha pia opera, super recitationem divini officii.

16'. Dispensare in occultis, cum regularibus, quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus et poenis: non autem in publico defectu natalium quoad generalatum. In publicis vero, nonnisi auditis superioribus.

17°. Posse absolvere apostatas a censuris, cum reincidentia, si non redeant intra praefinitum tempus: dilata dispensatione super irregularitate si quam contraxerint, usque ad actualem redditum. — Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium ordinem.

18°. Posse concedere transitum ad religionem laxiorem: modo ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad ordinem S. Benedicti antiquioris observantiae, neque ad consimiles congregationes cujuscumque ordinis. — Idem, quoad moniales ultra montes.

19\ Posse absolvere et dispensare super defectibus et censuris, etiam ob clausurae violationem.

20°. Item concedere confessarium monialibus (Vide dicta de hoc, *Lib. VI, n. 576*, v. *Idque*).

21°. Vacante Sede apostolica, habere facultatem in foro conscientiae, etiam in casibus, a quibus vivente Pontifice non poterat: tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se praesentent. Hancque facultatem, post cardi-

fecerint ex quibus dignosci potuissent pro haereticis, dummodo eosdem actus... nullus, quem ipsi sciant, notaverit vel adverterit».

b) Contra, hanc facultatem Pontifex negat Poenitentiario. Sed vide notam *a* ad *lib. 6, n. 1144*.

<7 Haec sunt vciba bullae: <ad hoc ut ... hujusmodi beneficia et dignitates, exceptis (quando agitur de homicidio voluntario vel alio gravissimo excessu) ecclesiis cathedra-

libus et metropolitanis, etiam post delictum assequi valeant ».

*/ Et etiam ut possint sine dimissoriis ordinarii.

Ad sacros ordines.

f) Etiam beneficii in concursu obtenti.

Sine tamen praejudicio illorum quibus distributiones accrescere vel non decrescere debent.

h)Tametsi privato juramento confirmata.

nalis Poenitentiarii ingressum in conclave, transire ad Signaturam,

Alia, quae pertinent ad matrimonii materiam, vide *Lib. VI, n. 1144*. — Alia minus scitu necessaria, observare potes in citata bulla *Pastor bonus*.

Demum hic nota, quod, cum litterae S. Poenitentiariae committuntur Magistro Theologiae, vel decretorum Doctori, pos-

Grr<or. *Xf!I*, balla *Exponi ho M»KMptr*, de die 3 Apr
IM3; in Initii. S. J. — /*nnoerni. X/*, bulla *Exponi nobit*

sunt eas exsequi confessarii Societatis Jesu designati a generali, vel a provinciali de ejus licentia O; ut concessit Gregorius XIII, 3 April. 1582. — Et possunt lectores jubilarum ordinis Minorum; ex concessione Innocentii XI, 27 Nov. 1679 — Ac ideo idem possunt omnes regulares, in privilegiis eorum communicantes. Ita refert Elbell.

de die 77 Nav. 1679. te BulUr. Mainardi — · De
Matr., cooler. 20, bda Sil

O Gregorius hanc facultatem concedit
• Presbyteris Societatis hujusmodi per te [Generalem] vel *tibi subordmotos illius Superiores* de tua licentia designandis, et ab

Ordinariis locorum approbatis vel approbandis ». Hinc videtur facultas designandi hujusmodi presbyteros extendi posse ad quoscunque domorum superiores.

APPENDIX EDITORIS

AD TRACTATUM DE CENSURIS

Constitutio Apostolicae Sedis, *Pii IX*, de die 12 Octobris 1864

Apostolicae Sedis moderationi convenit, quae salubriter veterum canonum auctoritate constituta sunt, sic retinere ut si temporum rerumque mutatio quidpiam esse temperandum prudenti dispensatione suadeat, eadem Apostolica Sedes congruum supremae suae potestatis remedium ac providentiam impendat. Quamobrem cum animo Nostro jam pridem revolveremus ecclesiasticas censuras, quae per modum *latae sententiae*, ipsoque facto incurrendae, ad incolumitatem ac disciplinam ipsius Ecclesiae tutandam, effractionemque improborum licentiam coercendam et emendandam, sancte per singulas aetates indictae ac promulgatae sunt, magnum ad numerum sensim excrevisse, quasdam etiam, temporibus moribusque mutatis, a fine atque causis ob quas impositae fuerant, vel a pristina utilitate atque opportunitate excidisse; eamque ob rem non infrequenter oriri sive in iis, quibus animarum cura commissa est, sive in ipsis fidelibus dubietates, anxietates, angoresque conscientiae; Nos ejusmodi incommodis occurrere volentes, plenam earumdem recensionem fieri, Vobisque proponi iussimus, ut diligenti adhibita consideratione statueremus quasnam ex illis servare ac retinere oporteret, quas vero moderari aut abrogare congrueret.

Ea igitur recensione peracta, ac Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus in negotiis fidei generalibus Inquisitoribus, per universam Christianam Rempublicam deputatis, in consilium adscitis, rogo diu ac mature perpensa, motu proprio, certa scientia, matura deliberatione Nostra, deque Apostolica Nostrae potestatis plenitudine, hac perpetuo valitura constitutione decernimus, ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti quae per modum *latae sententiae* ipsoque facto incurrendae hactenus impositae sunt, nonnisi illae, quas in hac ipsa constitutione inserimus, eoque modo quo inserimus robur exinde habeant. simul declarantes easdem non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac Nostra constitutione conveniunt, ve-

rum etiam hac ipsa constitutione Nostra, non secus ac si primum editae ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere.

1. Itaque *excommunicationi latae sententiae special! modo Romano Pontifici reservatae* subjacere declaramus :

1. Omnes a Christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cujuscumque sectae exsistant,isque credentes; eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.

2. Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum, haeresim propugnantes, necnon libros cujusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos, eisdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes.

3. Schismaticos, et eos, qui a Romani Pontificis pro tempore exsistentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.

4. Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore exsistentium ad universale futurum concilium appellantes; necnon eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

5. Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, Sedisque apostolicae legatos, vel nuntios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris seu dominiis, ejicientes; necnon ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem.

6. Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi, et ad hoc recurrentes ad lorum saeculare, ejusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium, vel favorem praestantes.

7. Cogentes, sive directe, sive indirecte, iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas, praeter canonicas dispositiones; item edentes leges vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiae.

8. Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede

Apostolica, vel ab ejusdem legatis aut delegatis quibuscumque profecta, corumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes; aut eorum causa, sive ipsas partes, sive alios, laedentes vel perterrefacientes.

9e. Omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma brevis ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes litteras Apostolicas, etiam in forma brevis; et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut gerentib vices praedictorum[^]

¶10 Absolventes complicem in peccato turpi etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem.

¶11 Usurpantes, aut sequestrantes jurisdictionem, bona, redditus ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.

12°. Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam jurisdictionem in eis; necnon ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praebentes.

A quibus omnibus excommunicationibus huc usque recensitis absolutionem Romano Pontifici pro tempore speciali modo reservatam esse et reservari, et pro ea generalem concessionem absolvendi a casibus et censuris, sive excommunicationibus Romano Pontifici reservatis nullo pacto sufficere declaramus, revocatis insuper earumdem respectu quibuscumque induitis concessis sub quavis forma et quibusvis personis etiam regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis et Instituti, etiam speciali mentione dignis et in quavis dignitate constitutis. Absolvere autem praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis Ecclesiae, si convaluerint.

11. *Excommunicationi latae sententiae Romano Pontifici reservatae* subjacere declaramus:

¶ Docentes vel defendentes, sive publice sive privatim, propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae; item docentes vel defendentes tamquam licitam, praxim inquirendi a poenitente nomen complicitis, prout damnata est a Benedicto XIV in const *Suprema* 7 Julii 1745, *Ubi primum* 2 Julii 1746, *Ad eradicandum* 28 Sept 1746.

2°. Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in clericos, vel utriusque sexus monachos; exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus, jure vel privilegio, per mittitur, ut episcopus aut alius absolvat

3°. Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes, necnon de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est non prohibentes, cujuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.

4°. Nomen dantes sectae massonicae aut carbonariae, aut aliis ejusdem generis sectis, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam seu clandestine machinantur; necnon iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes; earumque occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint.

5°. Immunitatem asyli ecclesiastici, ausu temerario violare jubentes aut violantes.

6°. Violantes clausuram monialium, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus vel aetatis fuerint, in earum monasteria absque legitima licentia ingrediendo; panterque eos introducentes vel admittentes; itemque moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V in constitutione *Decori* praescriptam.

7°. Mulieres violantes regularium virorum clausuram; Superiores aliosve eas admittentes.

8°. Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, corumque complices.

9 Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cujuscumque sint dignitatis.

¶10 Res simoniae realis ob ingressum in religionem.

11°. Omnes qui, quaestum facientes ex indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus, excommunicationis censura plectuntur in constitutionem S. Pii V, *Quam plenum*, 2 Januarii 1569.

12°. Colligentes eleemosynas majoris pretii pro missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent.

13°. Omnes qui excommunicatione multantur in constitutionibus S. Pii V, *Admonet nos*. IV kal. Aprilis 1667; Innocentii IX, *Quae ab hac Sede*, pridie nonas Nov. 1591; Clementis VIII, *Ad Romani Pontificis curam*, 26 Junii 1592, et Alexandri VII, *Inter ceteras*, nono kalendas Nov. 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.

¶14 Religiosos praesumentes clericis aut laicis, extra casum necessitatis, sacramentum Extremae Unctionis, aut Eucharistiae per viaticum, ministrare, absque parochi licentia.

15°. Extrahentes, absque legitima venia, reliquias ex sacris coemeteriis sive catacumbis

Urbis Romae, ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.

16°. Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

17°. Clericos scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a R. Pontifice nominatim excommunicatis, et ipsos in officiis recipientes.

III. *Excommunicationi latae sententiae episcopis sive Ordinariis reservatae* subjacere declaramus:

Ie. Clericos in sacris constitutos vel regulares aut moniales, post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; necnon omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.

2°. Procurantes abortum, effectu secuto.

3«. Litteris Apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re coopérantes.

IV. *Excommunicationi latae sententiae nemini reservatae* subjacere declaramus:

1°. Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios, aut nominatim excommunicatos, vel interdictos.

2°. Laedentes aut perterrefacientes inquisitores[^] denuntiantes, testes, aliosve ministros S. Officii, ejusve sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes, vel praedictis quiblibet auxilium, consilium, favorem praestantes.

3«. Alienantes, et recipere praesumentes bona ecclesiastica, absque beneplacito Apostolico, ad formam Extravagantis *Ambitosae*, de rebus Ecclesiae non alienandis.

40. Négligentes, sive culpabiliter omittentes denuntiare, infra mensem, confessarios sive sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia, in quiblibet casibus expressis a praedecessoribus Nostris, Gregorio XV, constit. *Universi*, 20 Augusti 1622, et Benedicto XIV, constit. *Sacramentum Poenitentiae*, 1 Junii 1741.

Praeter hos hactenus recensitos, eos quoque, quos sacrosanctum concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis poena in decreto sess. 4, *de editione et usu Sacrorum Librorum*, constituta, cui illos tantum subjacere volumus qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii adprobatione imprimunt, aut imprimi faciunt.

V. 1°. Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum beneficiorum perceptione, *ad beneplacitum S. Sedis*, capitula et conventus ecclesiarum et monasteriorum, alique omnes, qui ad illarum, seu illorum regimen et administrationem recipiunt episcopos, aliosve praelatos, de praedictis ecclesiis, seu monasteriis, apud eandem S. Sedem quovis modo

provisos, antequam ipsi exhibuerint litteras Apostolicas de sua promotione.

2° Suspensionem *per triennium* a collatione ordinum ipso jure aliquem ordinantes, absque titulo beneficii, vel patrimonii, cum pacto ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta.

3°. Suspensionem *per annum* ab ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes alienum subditum, etiam sub praetextu beneficii statim conferendi, aut jam collati. sed minime sufficientis, absque ejus episcopi litteris dimissorialibus; vel etiam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci litteris testimonialibus.

40. Suspensionem *per annum* a collatione ordinum ipso jure incurrunt, qui, excepto casu legitimi privilegii, ordinem sacrum contulerit absque titulo beneficii, vel patrimonii, clerico in aliqua congregatione viventi, in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.

50. Suspensionem *perpetuam* ab exercitio ordinum ipso jure incurrunt religiosi ejecti, extra religionem degentes.

60. Suspensionem ab ordine suscepto ipso jure incurrunt, qui eundem ordinem recipere praesumpserunt ab excommunicato, vel suspensio, vel interdicto nominatim denuntiatis, aut ab haeretico, vel schismatico notorio; eum vero, qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus.

70. Clerici saeculares exteri, ultra quatuor menses in Urbe commorantes, ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario, absque licentia Card. Urbis Vicarii, vel absque praevio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in praedicto examine rejecti fuerint; necnon clerici pertinentes ad aliquem e sex episcopatibus suburbicariis, si ordinentur extra suam dioecesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium; vel non praemissis ante ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo urbana sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ad ordinibus sic susceptis *ad beneplacitum S. Sedis* ipso jure incurrunt; episcopi vero ordinantes ab usu pontificalium, *per annum*.

VI. 10. Interdictum Romano Pontifici speciali modo reservatum ipso jure incurrunt universitates, collegia et capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus seu mandatis ejusdem Romani Pontificis pro tempore exsistentis, ad universale futurum concilium appellantia

20. Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario, vel delegato iudice, vel a jure interdictis, aut nominatim excommunicatos ad divina officia,

seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, *interdictum ab ingressu ecclesiae* ipso jure incurrunt, donec ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt, competenter satisfecerint.

Denique quoscumque alios sacrosanctum concilium Tridentinum suspensos aut interdictos ipso jure esse decrevit, Nos pari modo suspensioni vel interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.

Quae vero censurae sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, Nostris aut praedecessorum Nostrorum constitutionibus aut sacris canonibus, praeter eas quas recensimus latae sunt atque hactenus in suo vigore perstiterunt sive pro R. Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum regularium, necnon quorumcumque collegiorum, congregationum, coetuum locorumque piorum cujuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse et in suo robore permanere volumus et declaramus.

Caeterum decernimus, in novis quibuscumque concessionibus ac privilegiis, quae ab Apostolica Sede concedi cuivis contigerit, nullo modo ac rationi intelligi unquam debere aut posse comprehendere facultatem absolventi a casibus et censuris quibuscumque Romano Pontifici reservatis, nisi de iis formalis, explicita ac individua mentio facta fuerit; quae vero privilegia aut facultates, sive a praedecessoribus Nostris sive etiam a Nobis cuilibet coetui, ordini, congregationi, societati et instituto etiam regulari cujusvis speciei, etsi titulo peculiari praedito, atque etiam speciali mentione digno a quovis unquam tempore hucusque concessae fuerint, ea omnia casque omnes Nostra hac constitutione revocatas, suppressas et abolitas esse volumus, prout reapse revocamus, supprimimus et abolemus, mifiime refragantibus aut obstantibus privilegiis quibuscumque etiam specialibus, comprehensis vel non in corpore juris aut apostolicis constitutionibus et quavis confirmatione apostolica, vel memorabili etiam consuetudine aut alia quacumque firmitate roboratis quibuscumque etiam formis ac lenoribus et cum quibusvis derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacibus et insolitis clausulis, quibus omnibus, quatenus opus sit, derogare intendimus et derogamus.

Firmam tamen esse volumus absolventi facultatem a Tridentina Synodo episcopis concessam, srss. 24, cap. 6. de reformatione, in quibuscumque censuris Apostolicae Sedi hac nostra constitutione reservatis, iis tantum exceptis, quas eidem Apostolicae Sedi speciali modo reservatas declaravimus.

Decernentes has litteras atque omnia et singula quae in eis constituta ac decreta sunt, omnesque et singulas, quae in eisdem laetae sunt, ex anterioribus constitutionibus praedecessorum Nostrorum atque etiam Nostris aut ex aliis sacris canonibus quibuscumque, etiam conciliorum generalium et ipsius Tridentini, mutationes, derogationes, suppressiones atque abrogationes ratas et firmas ac respective rata atque firma esse et fore suosque plenarios et integros effectus obtinere debere ac reapse obtinere; sicque cl non aliter in praemissis per quoscumque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere legatos et Apostolicae Sedis nuntios ac quosvis alios quacumque praeeminentia ac potestate fungentes et functuros, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari ac definiri debere; et irritum atque inane esse ac fore quidquid super his a quoquam quavis auctoritate, etiam praetextu cujuslibet privilegii aut consuetudinis inductae vel inducendae quam abusum esse declaramus, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus praemissis aliisque quibuscumque ordinationibus, constitutionibus, privilegiis etiam speciali et individua mentione dignis necnon consuetudinibus quibusvis, etiam memorabilibus caeterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostrae constitutionis, ordinationis, limitationis, suppressionis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo octingentesimo sexagesimo nono, quarto idus Octobris, pontificatus Nostri anno vicesimo quarto.

AD BENE EXCIPIENDAS CONFESSIONES

PRAEFATIO EDITORUM

Magno Theologiae moralis operi addenda esse duximus duo minora S. Doctoris opera, quorum alterum *Praxis Confessarii*, alterum *Examen Ordinandorum* inscribitur, atque hac in re ipsius S. Auctoris exemplum secuti sumus.

Et *Praxim* quidem, italice scriptam sub titulo: *Pratica dei Confessore, per ben esercitare il suo ministero*, S. Alphonsus prima vice publici juris fecit in secunda Theologiae moralis editione (Neapoli, 1755), ubi in calce posterioris voluminis adjecta reperitur. Quem libellum separarim etiam edendum curavit Neapoli, eodem anno 1755.

Omnes fere auctores qui *Praxim* memorant, ejus primam editionem anno 1748 adseribunt. Verum ipsi decepti sunt ex quadam Alphonsi epistola, quae data fertur die 31 Maji 1748, ubi nempe S. Doctor, Patri cuidam S. J., cujus nomen non liquet, haec annuntiat: < Mitto tibi librum *Pratica dei confessore*, a me nuperrime in lucem editum, qui revera compendium est magni operis Theologiae moralis prius a me conscripti *.

At certum est, errasse eum qui in hac epistola annum 1748 legisse putavit.

Nam 1" Uti constat ex quibusdam manuscriptis, in archivio nostro generali asservatis ', prima editio Theologiae moralis prodiit solum mense Septembri anni 1748. — 20 Facultas imprimendi primam Theologiae moralis editionem data fuit ab Ordinario die 23 Julii 1748 et a revisore regio die 27 Julii ejusdem anni. Quomodo autem S. Doctor, die 31 Maji 1748, scribere potuisset quae leguntur in epistola supradicta? — 30 In alia nulla S. Doctoris epistola ante annum 1755, de hoc opere fit mentio. Praeterea

1 < GI'invio la *Pratica dei confessore* che ultimamente ho dato alia luce, che in sostanza è un compendio deli'opera grande di Morale che prima feci » Leltere di S. Alfonso, Corrispondenza generale, episl. 99, editio romana 1887, exscribens episl. 9, editionis romanac 1815, vol. 1, i t.

1 Sub titulo: *Commentaria de Vita S. Alfhomi et de rebus Congr. SSnii Redemptoris* (so vol. in-fol., ms. ; lom. 3, pag. 275). Et cfr. Aug. Berthe, S. Alphonse de Liguori, lib. a, cap. 18, v. f.

servantur in nostro archivo plures ex litteris gratulatoriis, quas, sub finem anni 1748, edita primum Theologia morali, auctori Alphonso rescripserunt amici ac praesules. Jam vero nemo eorum ne verbum quidem facit de opere *Pratica del Confessore*. — 40 S. Auctor, quum, die 5 Junii 1755, Benedicto XIV alterum offerret volumen Theologiae moralis, secunda vice excusae, haec ad illum scripsit: < Sanctitati Vestrae mitto volumen secundum Theologiae moralis, cui elaborando duos annos insudavi... De iis quae ad praxim pertinent, compendium *postea* feci lingua vernacula illudque inserui in Opere, et seorsim quoque edidi' ». Atque iisdem fere verbis usus est scribens ad typographum Remondini '.

Haec autem omnia explicari non possent, si jam, anno 1748, S. Alphonsus publici juris fecisset opus suum *Pratica dei Confessore*.

Cooclatio.

Sit ergo nostra conclusio: epistolae S. Doctoris, de qua agitur, falso appositum fuisse in exemplaribus prelo editis annum 1748; et revera esse legendum diem 31 Maji 1758 J. Haecque conclusio confirmatur ex eo quod, incunte anno 1758 S. Doctor primam absolverat editionem sui operis *Istruzione e Pratica per un confessore*; 1 quem quidem librum, uti patet ex suis epistolis, S. Doctor modo appellabat < *la Pratica grande* * » modo < *la Pratica* ' », modo « *il Compendio della Morale* " ». Quae omnia luculenter explicant modum loquendi adhibitum in epistola data die 31 Maji 1758.

His praejactis de anno quo prodiit libellus *Pratica dei Confessore*, dicendum superest de sorte quam habuit.

Illum tanti faciebat Alphonsus, ut non dubitaverit asserere sine hac appendice suam Theologiam moralem < mancarn esse ac imperfectam ' ». Quapropter sedulo curavit ut in omnibus Operis majoris editionibus insereretur.

Libelle
Mtm rer-
tnur

Sed cum jam a tertia recusione. omnes editiones Venetiis typis Remondianis prodierint, indeque in varias Europae partes diffunderentur, necesse erat hoc opusculum in latinum verti sermonem. Quae versio partim a S.Do-

• < Invio a V. S. il second© tomo della Morale che mi ha costato due anni di fatica...Delle materie pratiche appartenenti all'istruzione de'confessori, ne ho fatto poi un ristretto in lingua volgare e l'ho inserito nelTopera e Tho stampato anche a parte ». Corrisp. generale, epist. 197.

' Cfr. Corrisp. speciale, epist. 13. diei 12 Jun. 1756 et epist. 14, diei 14 Jun. 1756

J Cum desit in archivo nostro autographa haec epistola, dicendum nobis est, aut irrepsisse mendum typographicum in prima editione Romana (1815), aut perperam lectum fuisse scriptum originale, quod facile accidere potuit, quia in manuscript!* S. Alphonsi nota ntimeraria / parum differt a j. Cfr. Lellere di S. Alfonso, edit. rom. 1887, pag. ante praefat. tom. 1.

1 Corrisp. speciale, epist. 36, diei 10 Mart. 1758.

5 Opus quod a secunda editione titulum habuit: « *htruzicne c fier // ivtifrsictt* »

» Corrisp speciale, epist. 25, diei 18 Dec. 1756; epist. 27 diei 23 Jan 1757; epist. 54, diei 22 Jul. 1757. etc.

> Corrisp. speciale, epist. 35, diei 28 Aug. 1757; epist. 37, diei 14 Apr. 1758; epist. 39, diei 3 Jun. 1758, epist. 40, diei 2 Jul. 1758, etc.

• Corrisp. speciale, epist 23. diei 9 Oct 1756; epist. 30. diei 15 Apr. 1757; epist. 33, diei 2 Jun 1757: epht. 36. diei 10 Mart. 1758; epist 41, diei 16 Jul. 1758, etc

s Corrisp speciale, epist. 19, diei 1 Oct. 1756.

ctore, partim, ejus jussu, a duobus Sodalibus confecta est. Horum tamen interpretationem S. Auctor, ad Remondinium scribens, promisit se esse revisurum¹. Quin etiam, uni ex interpretibus haec mandavit: < Vacuum relinque dimidium paginarum marginem, ubi, si opus fuerit, addere aliquid possim² >.

Haec igitur versio latina sub titulo: *Praxis confessarii ad bene excipiendas confessiones*, primum addite fuit tertiae editionis Theologiae moralis, quae anno 1757 Venetiis prodiiit. Ex eo tempore omnes majoris Operis editiones quae, vivo Alphonso, typis sunt mandatae, item ceterae fere omnes quae post ejus mortem ab aliis accuratae fuerunt, hanc *Praxim* in fine adnexam habent.

Seorsim vero, dum vixit Auctor, pluries edita est. Et latine quidem, Ed»ioo« prodiiit anno 1764, Venetiis, typis Remondini, quae editio sic inscribitur: *Praxis confessarii ad bene excipiendas confessiones, ad instructionem lyronum confessoriorum. Opus in hac novissima editione ab Auctore recognitum et pluribus additamentis locupletatum*. J. Iisdem typis iterum excusa est Bassani et Venetiis, anno 1781 ♦ Ac paulo ante, Syracusis prodierat anno 1776, sic inscripte: *Praxis confessarii ad rite excipiendas confessiones Opus Alphonsi de Ligorio, episcopi Sanctae Agathae Gothorum, nunc pluribus partibus auctum, emendatum et illustratum a Mercurio Maria Teresi, siculo presbytero missionary*). Sed, uti ex titulo patet, haec inter editiones *Praxis* alphonsianae computari nequit. — Italice autem prima vice separatim evulgate fuit, curante S. Doctore, ut supra diximus, statim post secundam editionem Theologiae moralis (Neapoli, 1755), deinde Venetiis, cura Remondinii, statim post tertiam editionem (1757) 5. Iterum prodiiit Neapoli, anno 1760, apud Christophorum Migliaccio, et tandem Venetiis, anno 1771, apud Joannem Vitto, haecque editio italica revisioni Apostolicae subjecta fuit.

Jamvero si editiones annorum 1755 et 1757 excipias, ceterae omnes quae separatim prodierunt, sive italicae, sive latinae, inscio aut certe non praemonito S. Doctore curatae sunt; qua ex re facile patet cur nulla earum perfecte concordet cum textu a S. Alphonso reviso, qualis in sua Theologia morali reperitur.

Ad nos quod attinet, in adornanda hac nostra critica editione, easdem normas secuti sumus, quas desideratissimus Pater Gaudé in Praefatione hujus editionis, tom. 1, pag. xlii-xlv, sibi praestituit. Quam ob rem, primo textum

Quid praecelerat haec
00T*e4iUe

• < Non dnbiti, perché lo medesimo la rivedro ». Corrisp. speciale, epist. 16, diei 20 Jul. 1756.

» « E arriva a mezzo margine, acciochè io vi pessa aggiungere qunlche cosa che occorre ». Corrisp. speciale, epist. 17, diei 24 Jul. 1756.

J Haec editio mera est recusio *Praxis*, qualis inserta fuerat in quinta editione Theologiae moralis, anno anteriori evulgata.

< Remondinlus In hac editione inepte recusat textum prioris suae editionis anni 1764, neglectis additamentis et correctionibus a S. Alphonso apposis in sexta editione Theologiae moralis, anno 1767.

5 Cfr. Corrisp. speciale, epiat. 34, diei 22 Jul. 1757, et epist. 14, diei 16 Jun. 1756.

adoptavimus qui in nona Theologiae moralis editione, ab Apostolica Sede approbata, exhibetur; quem tamen, ubi certus irrepserit error, correximus, collatis sedulo priscis editionibus, ab ipso S. Auctore curatis sive latinis, sive italica (anni 1755); quod si qua varians occurrit lectio alicujus momenti, eam in ima pagina transcripsimus. Quia vero, ut supra diximus, ipse S. Doctor prius opusculum italice composuit, ejus autem versionem latinam, magna saltem ex parte, aliis commisit, idcirco, sicubi versio haec est aperte manca aut erronea, eandem ex textu primigenio emendavimus. Denique omnes tum ipsius S. Alphonsi, tum aliorum auctorum allegationes, diligenti inquisitione juxta easdem Praefationis leges recognovimus et correximus.

EDITORES.

INTRODUCTIO

Quantum
prierai uni
acdpient in
caelo boni
coaitemrii.

1. - Magna utique erit merces, qua in aeternitate compensabuntur boni confessarii, et de sua praedestinatione ita securi sunt ii qui se ad animarum salutem occupant, ut Jacobus Apostolus (v, 20) perspicue hoc testetur his verbis: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus* (nempe ejus qui converti fecerit, et ut loquitur textus graecusa), *animam suam*) *a morte, et operiet multitudinem peccatorum.*

a quibut
endet a-
u« populi.

Sed luget atque lamentatur Ecclesia, videns tot filios suos propter malorum confessoriorum sive imperitiam sive incuriam sive impietatem ad gehennam destinari. Etenim ex illorum bono aut malo regimine potissimum populi perniciēs aut salus pendet. *Habeantur idonei confessam.* dixit S. Pius V % *ecce omnium Christianorum omnimoda reformatio.* Non enim est dubitandum, quin, si omnes confessarii ea pollerent scientia et morum bonitate, quas tantum ministerium exigit, nec mundus ita peccatorum coeno deturpatus esset, nec infernus tot baptizatorum animabus repleretur.

Sptculi
boniut in
ipii rrqui-
ntur,

Et cum *bonitatem* dico, non hic intelligo illam solam habitualement, seu simplicem gratiae statum, sed positivam bonitatem quae ministrum poenitentiae decet, cui tamquam nutrici duplex alimentum opus est, unum ad sui, alterum ad prolis sustentationem. Quoniam, cum confessa-

rius aliorum conscientias dirigere debeat, maxime ei cavendum erit, ne nimia indulgentia aut immoderato rigore erret. Debet enim tot peccatorum ulcera tractare, quin se deturpet: cum mulieribus et adolescentibus saepe versari, eorum confessiones de iis rebus, de quibus magnopere erubescunt, excipiendo, quin sibi aliquid damni evenisse sentiat: cum personis praeclaris, abscisso omnium humanarum rerum respectu, magna fortitudine armari. Et, ut omnia unico verbo complectar, debet esse in charitate dives, in mansuetudine mellifluus, in prudentia gravis. Qua de re, ut hae omnes partes, ut par est, adimpleantur, non vulgari opus est bonitate, quam certe nunquam assequetur ille, cui oratio non est perfamiliaris, nec meditatio est quotidiana. Etenim alia via lucem et gratias huic tanto muneri, etiam ipsis angelicis humeris, ut dici solet, formidando, necessarias obtinere nemo potest.

ac proinde
oratio ami

Sed deveniamus ad nostri laboris institutum, nempe ad praxim confessiones excipiendi, de qua dumtaxat hic fiet sermo. In hac praxi multas delibabo doctrinas ad ipsammet spectantes; sed ne repetam ea quae in Opere morali fusius descripsi, hic tantum annotabo loca operis, ad quae lectorem remittam, ut copiosius doctrinas rationibus et auctoritatibus confirmatas perlegat.

Scopo
S. Doctor»..

I. - a) Revera non concordant codices gracci. Aliqui, ut ostendit Tischendorf, habent solum σῶσ»« ψυχήν, *saliabit animam*, alii σύσπ ψυχήν αντον, *salvabit animam ejus*. Unde quidam commentatores, legentes per spiritum asperum arroO, verterunt *suam*.

b) Hujusmodi sententiam saepe protulit S. Pius V in suis epistolis (editis a Francisco Goubau, Antverp. 1640), sed loquens in ge-

nere de sacerdotibus. Quod autem hoc dixerit in specie de confessariis, quidquid acriter indagavimus, non potuimus invenire nec in ejus bullis (in Bullar. Mainardi), nec in ejusdem Vita descripta sive ab Hieronymo Calena (Rom. 1712), sive a Paulo Maffei (Venel. 1712), sive ab Antonio Gabutio (ap. Bollandist. *Acta SS., mense Majo, tom. 1, pag. 621 ct seqq.*).

CAPUT 1.

De officiis Confessarii

2. - Quatuor sunt officia, quae bonus confessarius exercere debet \patrisnempe, medici, doctoris et iudicis.

In hoc capitulo de quolibet istorum singillatim sermo erit.

§ L - Circa officium patris,

3. - Confessarius, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate esse plenus.

Et primo charitatem adhibere debet in benigne excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint.

Nonnulli tempus solummodo insumunt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum aut personarum spectabilium, quia, ut has a se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, aegre auditur et conviciis oneratus arcetur «Λ Unde iit, ut ille miser, qui tam difficulter ad sua peccata confitenda venerit, se tam aspere acceptum sentiens odium in Poenitentiae sacramentem concipiat, et desperans, se posse invenire qui sibi opituletur et se absolvat a peccatis, in perditae vitae lubricum laxis habenis praeceps ruat et in salutis desperationem incidat.

Secus boni confessarii agunt. Cum ad se huiusmodi peccatores confluunt, benigne hos excipiunt, et quasi victor capta praeda exsultant, perpendentes sibi sortem contigisse, animam de manibus daemonis eripere. Sciunt hoc sacramentum proprie non pro justis fuisse constitutum sed pro peccatoribus. Etenim veniales culpaе, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione, cum multis aliis modis deleri possint. Sciunt quoque, Christum protestatum fuisse his verbis: *Non...*

veni vocare justos, sed peccatores (Mare. n> 17).

Propterea confessarius, viscera misericordiae induens, ut hortatur Apostolus [Coloss. ni, 12], quo magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiatur: eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, maiore charitate eas amplectatur, eisque animum praebeat his aut similibus verbis: *Ejafrater! bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere! Aperi omnia confidenter; nullius te pudeat! Nihil refert, si in omnes tuae conscientiae sinus non introspexeris: sufficit, si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad poenitentiam exspectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Laetare, quia Deus certe omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te exspectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas!*

4. - Charitatem deinde longe maiorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat, ne se impatientem aut taedio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quae narrantur; modo poenitens non sit ita animo durus aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore et sine ulla displicentia animique sensu exponeret; quia tunc opus est pro viribus efficere, ut a poenitente, quanta sit illorum deformitas et magnitudo, percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a lethali lethargo expergefiat.

Verum quidem est quod (ut dicunt DD.), in actu confessionis abstinere debent confessarii a correctione facienda, ne forte exterriti poenitentes peccata re-

2,- ·) Hoc totum caput postea, quibusdam additis aut mutatis, a S. Doctore assumptum est in *Hom. Apost.* Et quidem § / invenitur in *Hom. Apost., tr. 21, n. 1-4*: § 2 in *Hom. Apost., tr. 16, n. 106-117*; 48-55 et *tr, 21, n 5*

et 6, § 3 in *Hom. Apost., tr. 16, n. 99 et 100*: § 4 in *Hom. Apost., tr. 16, n. 102 et 103.*

3 - e>Seu « dimittitur » juxta textum italicum

« Et rejectum » addit textus italicus.

Confnuar
riuB, ut fu
ur,

benijne
excipiat
omne»

Non repe!
lat ꝑ peccato
re»

Verum po-
tius exsul,
tana,

eo· ·α1«
tu?

BenitoUi
„emaner
p,al

Reruixri
neat Vei)
"ΓΛοηιλ
* 0<ψ·

ticcant. Nihilominus hoc intelligitur *regu-*
lariter loquendo. Caeterum multoties
 expedit ad ulteriora non procedere et sta-
 tim poenitentem corripere, praecipue cum
 confitetur peccatum valde enorme, aut
 si ipse fuerit in aliquo vitio habitus, ut
 peccati gravitatem comprehendat.

Advertat tamen, ne eum exasperet,
 nec perterreat. Quapropter, postquam
 eum, quantum opus fuerit, corripuerit,
 statim ei animum faciat ad reliqua pec-
 cata confitenda, dicens: *Eja frater! vis*
ab hoc vitio resipiscere? Non ita est?
Et quoniam hoc facere es paratus, esto
ammodo hilari! Itaque enarra reliqua pec-
cata, nihil reticens! Cave, quaeso, ne sis
aliquod sacrilegium commissurus; hoc
enim esset maximum omnium peccato-
rum, quae hucusque commisisti! Igitur
dic omnia animo forti, vince te ipsum: con-
fitere omnia sincere! Deus enim paratus
est tibi parcere.

5. - Deinde in fine confessionis oportet,
 ut confessarius vehementiori ardore ac
 studio *incumbat, ut poenitenti percipere*
faciat gravitatem et multitudinem ejus
peccatorum ac miserum damnationis sta-
 tum, in quo reperitur; sed hoc semper
 maxima cum charitate fiat.

Verum quidem est quod tunc verbis
 gravioribus uti poterit, ut sic melius ad
 bonam mentis frugem redire possit. Ni-
 hilominus efficere debet, ut poenitens in-
 tellegat, hoc quod ei dicitur, non ab animo
 irato, sed ex singulari amore et commi-
 seratione erga suam animam procedere.
 Quod poterit hoc modo exprimi: *Filimi,*
considerasne vitam damnati, quam du-
xisti? Percipisne malum, quod operatus
es? Quid tibi mali fecit unquam Deus
tuus, quem tu ita perdidisti contempsisti?
Si Jcsu Christo nullus fuisset tibi inimi-
cior, potuisses cum illo te gerere pejorem?
Sed quaeso, animadvertite, quis sit hic Jesus.
Hic est ille qui, cum esset Deus, nullius
egens, factus est homo propter te: voluit
mori in cruce, ut te de inferno redimeret.
Ah fili, si interim mortuus esses, si in
hac nocte, quo iturus fuisses? ubi nunc

esses? esses in aeterno igne inferni. Quid
de te factum erit, si vitam hactenus du-
ctam pergas in posterum vivere? Poteris
sic salvari? Expergiscere et vide, quod
nisi mores in melius mutes, jam es damna-
tus, Quid boni ex tot peccatis tibi colle-
gisti? Non consideras, quod duplicem
infernum tibi paras, unum hic angoris
et miseriae, alterum illic poenarum? Age
fili, averte a malo, desine peccare, et te
totum in Dei brachia, quae ad te suscipien-
dum sunt extensa, committe: sufficit quan-
tum ei peccasti! Ego totis viribus et toto
corde te adjuvare volo; veni ad me, semper
ac tibi lubet, quoniam invenies patrem
qui te benigne suscipiet. Enfirmiter nunc
statue te sanctum velle effici. Per te stat;
Deus enim semper paratus est, et ad hoc
tibi hoc tempus impertitum est, ut avertas
a malo et facias bonum! O quam bonum
est amicum habere Deum! etc.

S. Franciscus Salesius, ut Deo alliceret
 peccatores, potissimum curabat, ut ipsi
 cognoscerent pacem, qua (ruuntur illi
 qui Deo adhaerent, et vitam infelicem,
 quam ducit qui a Deo alienus est.

Postea adjuvabit eum ad doloris actum
 efformandum, et si dispositus est, eum
 absolvat; et remedia salutaria, quibus
 possit se a peccatis servare, suggerat
 atque ei imponat (sed de his in § se-
 quenti agetur). — Si autem fuerit abso-
 lutionis incapax, aut expediens ipsi vi-
 debitur differre absolutionem, assignet
 ei diem quo regredi debeat, dicendo
 ei sic: *Eja frater! tali die te exspecto,*
ne praetermittas ad me redire; animo
forti magnoque sis, ut tibi dixi; com-
menda te quotidie beatae Virgini, et veni
ad me. Si forte tunc invenies me aliorum
confessionem excipientem, accede, te enim
ante alios audiam. Si alibi ero, fac ut
me arcessant: omnia deseram, ut tu con-
fitearis. — Et sic dulcibus verbis a se di-
 mittat.

Haec est via, qua peccatores salvi fieri
 possunt, nempe cum eis agere quanta
 maxima fieri potest charitate; alioquin,
 si ipsi in confessarium incident, qui cum

Si abeolo-
 tio digeren-
 da. blande
 dimittatur
 poenitena.

Chantai
 esca pecca-
 torum.

S. *Eram. Salft., ctr. Avcrtiwmenta aux cont, chapitre I, art. 2, § 7. (edit. Paria. IRJT.*

4. - Textus italicus habet < aliquoties >.

S. Alpiion†, *Optra moralia.* — Tam. IV.

eis inclementer agat, a confessione horrebunt, confiteri negligent et effraenate in perditionem ibunt.

§ II. - Circa medici officium.

1. Confessarius interroget de origine morborum

6. - Confessano, ut sui poenitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, *cognoscenda est origo* et causa omnium spiritualium ejus morborum.

Nonnulli confessarii, praeter species et numerum peccatorum, nihil aliud inquirunt. Si poenitentem dispositum vident, statim eum absolvunt; sin minus, quin unum verbum impendant, illico dimittunt, oculo retorto dicentes: *Discede a me, quia te absolvere non possum.* — Aliter procedunt boni confessarii. Hi enim prius investigare incipiunt morbi originem et gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis cum quibus [peccaverit], quo rerum concursu. Sic enim melius poterunt poenitentes corripere, eos ad absolutionem disponere et remedia salutaria adjungere.

UAI UCU1. ui monitio

7. - His interrogationibus adhibitis, et cognita morbi origine et gravitate, confessarius procedat ad *debitas animadversiones* faciendas. Et quamvis ipse tamquam pater debeat cum charitate poenitentes auscultare, tamen ut medicus tenetur, quantum opus est, eos monere et corrigere, eos praesertim qui, multis mortalibus gravati, ad Poenitentiae sacramentum raro accedunt.

Sine peronarum acceptione,

Et hoc munus etiam adimplere debet, si poenitens aliqua illiusmodi qualitate fulgeat, nimirum si fuerit magistratus, princeps, sacerdos, parochus aut praelatus, si de aliquasui muneris omissione sine nimio animi sensu se accusaret.

Ejse»d- tMmoiwoo

Ait Summus Pontifex Benedictus XIV | con[essa.n; admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores. Et jure merito, quia con- tionatorem latent circumstantiae particu-

’ Balla ApctioHca comIHutw, § 22, de die 26 Jun. 1749 editio Pratentis 1845). — A pad Turullin., Vita S. Fnn-

7. - «U « Si de aliqua gravi », fert textus italicus, necnon Hom. Apost., tr. 21, n. 4. *) Scilicet < ipsum exspectant », ut habet italicus textus.

lares quae confessano aperte innotescunt; ideoque multo melius poterit debitas adhibere animadversiones et remedia quae morbis expediunt applicare.

Nec confessarius tunc debet attendere Non attead ad alios poenitentes, qui ipsum circum- eupecun- stanti; nam, ut ajebat S. Franciscus Xaverius *, melius est paucorum confessiones rite factas audire, quam multorum inordinatas et sine fructu.

Hic animadvertere oportet, quam perperam agant illi confessarii qui, si poenitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant temporis, statim a se eum abire jubent. Sciant propterea istiusmodi confessarii, validis niti rationibussententiam illorum DD.(£/6. P7 n. 608, v. Hic adverte) qui volunt, pro viribus teneri confessarium poenitentem, licet accedat indispositus, ad absolutionem disponere ; considerata ei proponendo, v. gr. injuriam maximam qua Deum suis sceleribus affecit, periculum imminens ejus damnationis etc. Et parum refert quod alii exspectent aut inconfessi discedant. Confessarius enim de hoc tantum, qui sibi nunc confitetur, non vero de aliis in die judicii rationem reddere debet

8. - Et ita etiam confessarius tenetur Montât de admonere poenitentem de aliqua illius oiipabiii. ignorantia culpabili, sive haec sit juris naturalis sive positivi.

Quod si poenitens tenetur ignorantia De ignu- inculpabili; tunc, si ea esset circa media culpabili, scitu necessaria ad salutem, debet a) confessarius ab hac ignorantia eum remove; si erit circa alia, de quibus potest dari ignorantia invincibilis, licet sit juris divin, et prudenter confessarius existimet admonitionem non esse profuturam b) poenitenti, tunc abstinendum erit ab admonitione et poenitens relinquendus in sua bona fide. Et in hoc conveniunt DD. etiam rigidioris sententiae. Ratio est, quia magis cavendum est a periculo peccati formalis

ciaci Xaverii, libro 6, capite 17, in fine (editio Bononiensi- 1746).

8 - a) « Debet quoquo modo » addit textus italicus. In textu italico legitur < admonitionem esse nocituram ».

quam materialis; quia Deus tantum formale punit; siquidem hoc solummodo in sui offensam habet. Hoc probatum est in opere morali, *Lib. VI, n. 610*, cum communi DD., paucis exceptis.

Casui de
mirraonio
invalide
contracto.

Qua de re, hic etiam cum communi (*Lib. VI, n. 611*) infertur quod, si quis matrimonium contraxisset invalidum propter aliquod occultum impedimentum, et in bona fide maneret, et contra periculum subesset infamiae, scandali aut incontinentiae, si manifestaretur matrimonii nullitas; tunc confessarius debet eum in sua bona fide relinquere, donec dispensationem a S. Poenitentiaria illi obtinuerit (excipe tamen, si dispensatio statim et facile obtineri possit). Et in hoc casu, nempe cum in bona fide vivitur, si forte poenitens se accusaret negasse debitum conjugale sine justa causa, dicunt DD. (*ibid.*), confessarium debere pariter ad hoc illum obligare, dicendo in generali, quod conjuges tenentur sub gravi invicem debitum reddere c).

De ipon-
titi jam
invalide
contractu-
ri.

Quomodo autem se gerere debeat confessarius cum sponsis, qui jamjam contracturi sunt matrimonium nullum, et timor prudens esset peccati formalis aut scandali, si manifestaretur ejus nullitas? • - Observentur resolutiones in Opere scriptae *Lib. VI, n. 613*, ubi fuse probatum est, communem esse et tutam sententiam, posse episcopum dispensare in impedimento dirimenti, stante illa urgenti necessitate. Et si aditus ad episcopum etiam esset difficilis, et nullo modo posset evitari gravissimum periculum infamiae aut scandali, retulimus (dicto *n. 613, in fine*) sententiam auctoris operis: *Istrusione per i novelli confessori* 1, ex Roncaglia, Jordano et Pignatello*, qui ait non improbabile esse, immo tutum in praxi, posse parochum vel alium confessarium declarare, quod lex impedimenti tunc non obliget

* 1 « etl *Giordanini*, pari. 2, n. 32 (edit. Battan., 1760). - *Rancari*, *Univerta Theol. mor. t. tr. 21, de Matr.*, qu. 5, cap. 1, qu. 2 (edit. Lucent., 1730). *Jordan. Pax*, *Elucu*

atque cesset, utpote potius nociva quam utilis. Sed observa, quae, loco citato, fusius ibi dicuntur.

Ita pariter omittenda esset correctio de restitutione facienda, si certe praevideatur futurum, ut poenitens, qui nunc esset in bona fide, non pareat monitioni (*Lib. Vf n. 614, v. Infertur 2*).

9. - Nihilominus excipiendi sunt sequentes casus:

1°. Si ex ipsa ignorantia redundandum esset damnum contra bonum commune (*Lib. Vf n. 615*) \ quia tunc confessarius, cum ipse constitutus sit minister in bonum reipublicae Christianae, tenetur praeferre bonum publicum bono privato poenitentis, licet praevideat, correctionem huic non esse profuturam.

Qua de re omnino admonendi sunt principes, praetores, confessarii, parochi et praelati, qui proprio officio desunt; quia horum ignorantia, etiam invincibilis, semper damno erit communitati, dum facili negotio alii putare possunt sibi licere, quod vident a superioribus factitari. — Et, ut docet Summus Pontifex Benedictus XIV., eodem modo se gerere debet confessarius cum iis qui frequentant sacramenta, ne licitum judicetur ab aliis, quod impune ab his exerceri animadvertitur.

Excipitur 2°. Si poenitens interrogasset; quia tunc confessarius tenetur pandere veritatem (*Lib. VI, n. 616*). In eo enim casu ignorantia non esset omnino invincibilis, prout requiritur ad hoc ut omitti possit admonitio.

Excipitur 3°. Si brevi esset poenitens admonitioni assensurus, licet in principio non acquiescat (*ibid. v. Excipiendum 3*).

Quid autem faciendum sit in dubio, an correctio sit profutura an nocitura: vide in Opere, *ibid. v. Utrum autem*.

10. - Post debitas correctiones sive monitiones, confessario *laborandum est ad*

De resti-
tutione (a-
cienda

Monitio
nt fAcien-
da:

St lamnam
publicum.

Caaut par-
ticulare»
daxnni pu-
blia.

Monitio
lacienda «l
poeniten»
interrocat.

Si brevi
e«t M&sentu-
rn

brauones, lib. 9. n. 262 (edit. Venet. 1693. — Consultatione canon., tom. 3, contuit 33. n. 5 (edit. Venet. 1736) — Bulla *Apostolica comitiatio* 120, de die 26 Juno 1749.

c) Hic videtur S. Doctor jam recessisse a sententia quam in Theologia morali, *lib. 6, n. 61f* probabiliorum judicaverat. Eo magis quod in textu italico absolute dicebat « confessarium debere pariter ad hoc illum obli-

gare »: in versione autem latina addidit « dicendo in generali, etc » Cfr. not c ad *lib. 6, n. 61l*.

d) « Juxta communem sententiam », addit textus italicus.

>. Poesi-
teattm da-
poeat ad
abaolnt lo-
seel

R« vakie
fwceaaana.

disponendum poenitentem ad absolutio-
nem per actus veri doloris et propositi.

Quocirca monitos esse volo confessa-
rios, perpaucos > esse illos poenitentes,
praesertim rudes, qui praeposito actu do-
loris ad confitendum accedant.

Nonnulli confessarii putant, satis suo
muneri fecisse, si dumtaxat huiusmodi
poenitentes sequenti modo interrogent:
*Efa postulasne a Deo ventam de omnibus
his* (quod revera non est verus actus do-
loris)? *An te poenitet ex corde omnium
peccatorum?* Et nullo alio verbo interpo-
sito, absolutionem eis elargiuntur. — To-
tum ab hoc aliud est bonorum confessa-
riorum institutum; hi enim in primis ela-
borant, ut poenitentes (sermo est de iis
qui lethalibus tenentur) verum dolorem
et detestationem peccatorum concipiant.

Eam inci-
tet ad <-
rum acton
attritioni

Et prius per *attritionis* actum eos prae-
parant, v. gr. : *Fili mi, ubt nunc esse de-
beres in aeternum? In inferno? Ah in
illo igne semper cruciandus esses/ Nec
tibi ulla spes amplius restaret, ut te illinc
eripere posses/ Ibi esses moraturus, ab
omnibus derelictus, a Deo rejectus per
totam aeternitatem/ Igiturne te poenitet
Deum offendisse, propter infernum quem
meruisti?*

Advertendum hic est, non fieri actum
attritionis, si quis diceret, se poenitere
peccati commissi, quia meruit infernum;
sed opus habet ut dicat, se poenitere of-
fendisse Deum, propterea quod meruit in-
fernum.

Et contri-
tioni..

Postea curet, ut eliciatur actus *con-
tritionis* hoc modo: *Fili mi, quid egisti?
peccasti in Deum summum et infinitum
bonum; nullam illius rationem habuisti.
Avertistifaciem tuam ab eo; projecisti
eum post tergum tuum; contempsisti ami-
citiam, et gratiam ejus. Eja ergo, quia of-
fendisti Deum bonitatem infinitam, nunc
ex toto corde te poenitet? Detestare et
odio habe super omnia mala omnes inju-
rias, quibus immerito Deum tam bonum
affecisti. Nonne jam promptus es millies*

*mori, quam haec in posterum commit-
tere?*

Notandum hic 1°. quod, si poenitens,
obtenta absolutione, etsi immediate post,
confiteatur aliud peccatum, ut denuo ab-
solvatur, ei novus actus doloris eliciendus
est, cum tunc novum fiat iudicium (*Lib. VI,
n. 44S*).

Notandum 2°. esse probabile apud plu-
res DD. (*Lib. VI, n. 445*), ad hoc ut con-
fessio sit sacramentalis, debere dolore in-
formari. Quare, cum aliquis confitetur,
quin prius actus doloris praecesserit, non
sufficit (cum agatur de valore sacramenti),
si terminata confessione eliciatur dolor,
sed requiritur amplius, ut post dolorem
elicitum replicetur confessio, saltem di-
cendo: *me accuso de omnibus iis quae
modo confessus sum*

11. - Demum incumbendum est con-
fessario, ut *applicet* ea *remedia*, quae op-
portuniora iudicabit pro salute poeniten-
tis, imponendo ei eas satisfactiones quae
magis convenient ejus morbo, et quas
prudenter iudicabit illum fore execu-
tutum.

Et hoc advertatur quia, licet satisfac-
tiones debeant respondere culpae juxta
Tridentinum I, — quod declarat participes
alienorum peccatorum eos confessarios,
qui *levissima quaedam opera pro gravis-
simis delictis* injungunt, — nihilominus
justis de causis potest confessarius mi-
nuere poenitentias, si nempe poenitens
compunctione vehementi affectus sit, aut
si jubilaei aut indulgentiae plenariae cur-
reret tempus, et praesertim si infirmitate
aliqua, sive corporis sive animae, labo-
raret. Et denique (ut paucis me expe-
diam) semper, quando prudens timor
exoritur, quod ipse correspondentem cul-
pae satisfactionem non sit adimpleturus.
— Ita communiter docent doctores cum
S. Thoma (*Lib. VI, n. 509 et seqq.*).

Non negamus, in Tridentino I, haberi
injungendas esse satisfactiones pro modo
culpae; sed scimus etiam, ibidem subungi,

confeutio
Smjiiuit

*ura d0,°.
reth.

4°. Appii-
impoTAdi

t «.
poenitentia
?oñ5i<ñ *

s«d inter
dum minui
pote«t

Praeter-
firmitatem
P°«nheol,t

Probatur
tino,

» Se«a 14. de Poenit., cap. 8 — S. 77wm., infra dUnd. — . Loc. cit.

10. - * Italicus textus habet < paucos ».

Haec utique concordant cum iis quae
dicebantur, *lib. 6, n. 445*, in prioribus editio-

nibus. Jam autem a sexta editione (anno 1767)
suam opinionem immutavit S. Doctor, sicuti
videre est dicto loco.

r«

r x

eas debere esse *pro poenitentium facul-
tate salutare et convenientes*. Salutare,
nimirum saluti poenitentium utiles: et
convenientes, correspondences nempe, non
solum culpaе, sed etiam viribus poeni-
tentis. Unde fit, non esse salutare nec
convenientes eas, quibus vires poeniten-
tium, spectata spiritus debilitate, non sunt
pares; tunc enim illis essent venenum
potius quam remedium. Et in hoc sacra-
mento potius intenditur vitae moderatio a)
quam omnimoda satisfactio. Idcirco Ri-
tuale Romanum ait, confessario habenda
esse dispositionis poenitentis ratio-
nem.

Et Kitaali.

Ex tueto-
rtttie San-
cti Tboro&e,

S. Thomas³ dicit: *Sicut ergo medicus...
non dat medicinam ita efficacem..., ne pro-
pter debilitatem naturae majus periculum
oriatur; ita sacerdos, divino instinctu
motus, non semper totam poenam quae
uni peccato debetur injungit, ne infirmus...
desperet, et a poenitentia totaliter rece-
dat.* — Et alibi⁸: *Sicut parvus ignis a
multis lignis superpositis de facili ex-
stinguitur; ita posset contingere, quod
parvus affectus contritionis in poenitente
nuper excitatus propter grave onus sa-
tisfactionis exstingueretur...* Et subjungit:
*Melius est, quod sacerdos poenitenti in-
dicet, quanta poenitentia esset... injun-
genda, et injungat nihilominus..., quod
poenitens tolerabiliter ferat.* — Et alibi⁴:
*Tutius est imponere minorem debito quam
majorem: quia melius excusamur apud
Deum propter multam misericordiam,
quam per nimiam severitatem..., quia
talis defectus in purgatorio supplebitur.*

et «horum
theologo
ram.

Et idem docent Gerson, Cajetanus et
praecipue S. Antoninus, qui ait (vide
Lib. VI, n. 509 et 510), eam poeniten-
tiam injungendam esse, quam judicatur
poenitens postea verosimiliter executu-
rus esse, et quam lubens acceptat. Et si
poenitens potestetur, sibi tantas vires non
esse, ut debitam persolvat poenitentiam,
sic S. Archiepiscopus concludit: *Tunc*

quantumcumque deliquerit, non debet (sa-
cerdos eum] *dimittere sine absolutione,
ne desperet*. Cum sufficiat tunc (idem ait)
imponere generalem poenitentiam, nempe
totum quod boni egerit, usurpando eadem
verba Ritualis: *Quidquid bonifeceris etc.*;
quae, opera injuncta in sacramento, ut
docet Angelicus virtute ejusdem sacra-
menti, majoris erunt valens ad satisfac-
ciendum pro peccatis.

Item addunt probabiliter doctores multi
(*Lib. VI, n. 510, v. Hinc probabiliter*),
justam esse causam diminuendi poeniten-
tiam, si judicetur poenitens hoc modo
magis allici ad sacramentum. — Oh quanti
valet sapiens illud consilium S. Thomae
de Villanova: *Facilem unam injunxeris
et acriorem alteram... consulueris.*

Minoi po-

nii« iui

tucramca

lum

Expediit quoque, ut poenitens cogno-
scat poenitentiam, quam mereretur. Pro-
pterea potest valde prodesse, si indicentur
poenitentiae canonum poenentialium,
quarum in Libro notabiliores annotantur,
Lib. VI, n. 530.

Quaedaa

dumjuvant.

Juvabit pariter, ut dicit S. Thomas de
Villanova, suadere graviolem; postea
vero solum imponere eam, quam pruden-
ter judicabit a poenitente adimplendam.
— Insinuat S. Franciscus Salesius, et idem
confirmat Rituale Parisiense (*Lib. VI,
n. 510, v. Apposite*), prodesse idcirco poe-
nitentem interrogare, si sibi ad illam poe-
nitentiam sufficientes sint vires; alioquin
in aliam commutetur.

Juvabit quoque aliquando, inter opera
satisfactoria injuncta, imponere aliquam
satisfactionem gravem, sed non sub gravi
culpa (*Lib. VI, n. 518*), aut aliud opus
aliunde praeceptum aut debitum (*n. 513,
Dub. 1°*).

12. - Ex hoc quod dictum est colli-
gitur, quam imprudenter agant quidam
confessarii, qui poenitentibus imponunt
satisfactiones eorum viribus impares.

impruden-

»wtwJX'

f.r'bnV'm

p“T“.

Quot istorum non dubitant absolvere
recidivos indispositos, et eos pariter qui

¹ Ordo miniaturandi Sac. Poenit., v. *Patiramo*, n. 18.
— *Suppi*, qu. 18, art. 4 (edit. Rotn. 1570). — *Quodlib.* S,
art. 28. — * *Opus* (A, de Offic. sacerdot. — *Cerum*, Reg. mor.
(de Poenit.) n. 188 (edit. Antverp. 1706). — *Cajet.*, Sum.,
v. *Salitfactio* (edit. Venet. 1611). — S. part. 3,

lit. 17, C>p. 20 edit Venn. 1740). — » *Quodlib.* S, an. 28. —
• *Scrm.* In fer. VI poet Dorain. IV quadrag., n. 19, poet
med. (edit. Mediol. 1770). — 5. *Them*, de Vill., loc. cit.—
• *AverUMcmenli aux coof.*, chap. 8, an. 1. — *Ritual. Pari-*
tien, de Sac. Poenit.. Init., } t/W cum (edit. Paria. 1701).

in proxima occasione peccandi versantur; et insipienter putant eos recuperare βζ si gravibus poenitentiis a se oneratos dimitunt, licet praevideant, eos illas non esse exsecuturos: v. gr. injungunt illi qui vix semel in anno dudum confessus est, ut octavo quovis die per annum confiteatur; quindecim decades rosarii quolibet die recitandas, illi qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare; disciplinas» orationem mentalem, illi qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quod, licet inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominus postea nihil horum executioni demandant; et credendo se iterum esse in peccatum delapsos, quinimo putando (praecipue rudes) nullius momenti fuisse confessionem factam, quia poenitentiae impositae non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditae vivendi modum redeunt; et perterriti ob poenitentiae impositae pondus, a confessione horrent et ita pergunt in peccatis tabescere. Et hic est fructus, qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed melius dicendae forent inconvenientissimae.

13. - Caeterum, extra casum infirmitatis et compunctionis extraordinariae, non bene ageret confessarius, si pro culpis gravibus injungeret levem satisfactionem, quae inducat levem obligationem. Etenim, licet, cum expedit, possit injungi opus quod habita ratione peccatorum sit leve, attamen semper debet imponi satisfactio gravis, quae obligat sub gravi.

Et hic oportet annotare aliqua pertinentia ad praxim circa poenitentias imponendas.

Notandum Γ. Cum poenitens oblitus fuerit poenitentiae, communis est sententia (*Lib. VI, u. 520*), ad nihilum amplius eum teneri, nisi facile eam iterum posset a confessario qui eam imposuit cognoscere.

2°. Non potest imponi pro occultis peccatis publica satisfactio. Tenetur autem confessarius hanc imponere, si alia via non possit occurri scandalo dato, vel honori

alicujus palam detracto. Sed non est adstringendus poenitens ad publicam poenitentiam faciendam, si ipse renuit et alio modo possit scandalum reparare, nimirum sacramenta frequentando, ecclesias visitando, ad aliquam congregationem se aggregando etc. (*Lib. VI, u. 512*).

3°. Aliquando potest imponi aliqua poenitentia sub conditione, si poenitens reinciderit (*Lib. VI, n. 524*). Sed animadvertendum, hujusmodi poenitentias forte multoties felicem non habere exitum, praecipue si per longum tempus duraturae erunt; quia faciliter postea in relapsu negliguntur et peccata multiplicantur.

4°. Si unquam poenitens sibi mutari poenitentiam ab alio confessario impositam petierit; volunt multi doctores, ei repetendam fore totam confessionem huic confessario, saltem in confuso, ut status suae conscientiae huic notitiam praebeat. Sed multi alii etiam probabiliter dicunt (*Lib. VI, ft. 529, Dub. 1*) hoc non esse necessarium, cum sufficiat quod confessarius judicium faciat, ad hoc ut mutet poenitentiam, esse insufficientes poenitentis vires illi oneri ferendo; cum contra possit ex ipsamet poenitentia imposita arguere materiam peccatorum, pro quibus illa injuncta erat; et ita se dirigere potest eam aut mutando, aut diminuendo. Et probabiliter potest id confessarius (*ibid, iu fine*) ex se efficere, cum praevidet quod poenitens verosimiliter poenitentiam, ut antea, negligere perget.

Attamen confessario inferiori non est permissum immutare poenitentiam impositam a superiore pro reservatis, extra casum quo poenitens difficulter posset regredi ad superiorem, et contra, gravis causa urgeret, ut poenitentia mutetur; quia tunc rationabiliter praesumitur superioris conniventia (dicto *uum. 529, Dub. 2*).

5° Non potest mutari poenitentia extra confessionem, ne ab ipso quidem confessario. Tantum potest hoc fieri ab illo immediate post datam absolutionem, et antequam poenitens a confessionali discedat (dicto *u. 529, Dub. 3*).

Aliqtundo imponitor poenitentia ob conditione.

Si petatur commutatio ab alio coa featario.

probabiliter non iteranda confetato.

Regulariter inferior nequit commutare.

Poenitcn-commutio S25n<mn‘

Per »e ltn-ponenda poenitentia Kravit pro pecca t ■■ (ravibua.

Oblitui poenitentiae ad nihil tenetur.

Quid de R«t1«tACdO nr pttblicft.

Poeniten-
til »it cul-
pti praete-
riti lAtisfA-
aorta

U. - Circa satisfactiones in particu-
lari imponendas, advertendum, satisfac-
tionem non solum debere esse medici-
nalem, sed etiam culpis praeteritis satis-
factoriam. — Regula harum requirit, ut
imponantur opera carnem coercentia pro
peccatis sensualibus, eleemosynae pro
peccatis avaritiae, oratio pro blasphem-
iis etc. Sed considerandum, quid magis
expediat aut magis utile sit poenitenti.
Quamvis autem maxime utile sit impo-
nere sacramentorum frequentationem,
orationem mentalem et eleemosynas, ni-
hilominus praxis habet, has reddi dam-
nosas iis qui aut nihil aut parum habue-
runt horum usum.

ScJ quae
rtoda mi)or
atit his.

Quaedam
aulei tili
Uctionet

Satisfactiones utiles generatim pro
omnibus hae solent esse, nimirum: ag-
gregari ad aliquam congregationem; quo-
libet vesperi (saltem ad tempus) actum
doloris elicere, et quolibet mane propo-
situm renovare, dicendo cum S. Philippo
Nerio: *Domine, ne auferas hodie manus
tuas a me, ne tui proditor efficiar*; visi-
tare quotidie Sanctissimum Sacramentum
et imaginem quoque Mariae sanctissimae,
ab eis perseverantiae gratiam postulando;
recitare rosarii saltem tertiam partem, et
ter salutationem angelicam mane et ve-
speri, dicendo: *Mater mea, adjuva me
hodie, ne Deo peccem*. (Hanc levem poe-
nitentiam ter recitandi salutationem an-
gelicam cum praedicta supplicatione ego
plerumque solitus fui injungere, aut sal-
tem consulere iis qui ea uti non solerent).
Cum cubitum iverint, dicere in lecto:
*Nunc mihi morandumfuisset in inferni
igne*; aut dicere: *Veniet dies, quo mihi
in hoc lecto moriendum erit*. Iis qui le-
gere sciunt, et potissimum ecclesiasticis,
quotidie legere aliquem librum de rebus
spiritualibus agentem.

Aliqua
poenitentia
•peciAtira
comm en-
data

Mooltum
S Franci-
-d Sal.

Monet autem S. Franciscus Salesius
non esse gravandum poenitentem multis
rebus, ne confundatur et terrefiat.

eneTuiñ
iwhwidA:

15. - Sermonem autem facturus de re-
mediis quae insinuari debent poeniten-
tibus, dico, alia esse *generalia*, alia *par-*
ticularia pro aliquo vitio particulari.

Generalia omnibus insinuanda, sunt:

Γ. Amor erga Deum, cum ipse ad
hunc solum finem nos creaverit. Et cu-
retur pariter, ut poenitens cognoscat pa-
cem interiorum qua donantur qui Dei
amicitia fruuntur, et infernum quem ante
tempus experiuntur qui alieni sunt a Deo;
addita perniciem temporali, quam secum
trahit peccatum.

Amor er-
ra Deum.

2°. Saepe se commendare Beatae Vir-
gini, rosarium recitando βΛ Se commen-
dare angelo custodi et alicui sancto pe-
culiari protectori.

Devotio
erra B. Vir-
ginem.

3°. Frequentia sacramentorum; et si
unquam in aliquod peccatum mortale in-
ciderit, statim confiteri.

Frequen-
tia sacra-
mentorum.

§ Veritatum aeternarum considera-
tio, et prae caeteris consideratio mortis.
Et patribusfamilias insinuanda est quoti-
diana mentalis oratio in communi cum
familia, aut saltem rosarium una cum
filiis.

Meditatio
noviarimo-
rum

5°. Dei praesentia, cum urget tenta-
tio, dicendo: *Deus me videt*.

Coptatio
Dei prae-
fenti

6°. Quolibet vesperi conscientiam scru-
tari cum animi dolore et proposito.

Examen
co n i c i . f i -
liae.

7°. Saecularibus, ut in aliquam congre-
gationem se adseribant; et sacerdotibus
oratio mentalis et gratiarum actio post
Missam, et ut perlegant saltem aliquem
libellum spiritualem ante et post Missam.

Nomen
dare con-
cremationi.

16. - Remedia autem *particularia* as-
signabuntur pro vitiorum diversitate:
v. gr. illi qui aliquem odio habuit, insi-
nuetur ut quotidie commendet Deo il-
lum, recitando pro ipso orationem domi-
nicalem et salutationem angelicam; et
cum se turbari sentit memoria injuriae
illatae, reminiscatur contumeliarum, qui-
bus ipse Deum affecit.

Remedia
particula-
ria contra
odium.

Illi qui in peccata turpia prolapsus est,
ut otium vitet, malos socios et occasiones
aufugiat; et illi qui habitum pravum per
longum tempus contraxit in hoc vitio, ut
non solum vitet proximas occasiones, sed
etiam quasdam remotas, quae sibi tam
debili ad resistendum facto erunt proxi-
mae. Huic praecipue imponatur, ne un-
quam intermittat recitare ter salutationem

Contra lu-
xuriam.

S. Philip. AVr. Jn ejua Vita, ap. Bolland., Acta SS.. mena. Maj., tom 6, pa<.572.— 1 Averti», aux conf., chap. 8, art. 2.

15. - oj < Rosarium quovis vespere recitando», fert textus italicus.

angelicam in honorem puritatis Beatissimae Virginis, mane et vesperi, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi et supplicationem, ut sibi perseverantiam impetret. Potissimum autem confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cum Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines*.

Illi qui solitus fuit blasphemies proferre, insinuetur ut novies vel quinquies lingua signet crucem super terram; et ut quotidie, saltem semel, dicat orationem dominicalem et salutationem angelicam in honorem sanctorum, in quos execratus fuit; et ut quolibet mane, dum e cubitu surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat B. Virgini quolibet mane: *Domina mea, dona mihi patientiam!* Id non solum inserviet, ut Maria sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo: *Maledictum sit peccatum meum, maledictus sit daemon, etc!*

Alia remedia assignabit confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum et munium.

§ III. - Circa officium doctoris.

17. - *Labia.... sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus* (Malach., n, 7). Confessario, ut doctoris officio rite fungatur, opus est ut bene sciat legem. Qui enim eam ignorat, non potest alios docere.

Sed hic advertendum est id quod scribit S. Gregorius, nempe officium dirigendi animas per viam salutis aeternae esse artem artium: *Ars artium regimen animarum*. Et S. Franciscus Salesius dicebat, officium audiendi confessiones esse omnium maximum et difficillimum.

Revera ita est: Est omnium *maximum*, quia est omnium scientiarum finis, qui nihil aliud esse debet quam salus aeterna; estque omnium *difficillimum*, quia 1°. confessam munus requint omnium scientiarum, omnium officiorum atque artium

notitiam; 2°. quia scientia theologiae moralis complectitur tot materias inter se diversas; 3°. quia in magna parte constat ex tot legibus positivis et sacris canonibus, quorum intelligentia debet accipi secundum suam veram significationem. Praeterea quaelibet harum legum redditur difficilis, cum, ratione circumstantiarum quae casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandae sint.

Quidam, qui eruditos et theologos magnae notae se jactant, moralistas, quos *casuistas* (nomen ignominiae apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt hi sufficere, ut confessiones rite excipi possint, principia generalia moralis callere; illis enim posse resolvi (ajunt) omnes casus particulares.

Quis negare potest, omnes casus particulares esse principiis resolvendos? Sed totum opus et totus labor est in adaptando ad casus particulares, tam diversis circumstantiis irretitos, principia hujusmodi, utque discernatur, quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat. Nequit id fieri sine magna discussione rationum, quae pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud quod moralistae effecerunt, cum elaborarunt in explicando, quibus principiis multi casus particulares resolvi deberent.

Praeterea hac nostra tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivae, tot bullae, tot decreta quae nequeunt sciri, nisi *casuistae* legantur, qui ea collegerunt; et prout materiarum varietas postulat, ibi opportune illa inveniuntur; ideoque, quo recentiores hi moralistae sunt, eo antiquis utiliores.

Justa ratione doctus auctor *Istrue per i novelli confessoril* affirmat, multos theologos, quanto profundiores sunt in scientiis speculativis, tanto rudiores esse in scientiis moralibus; quae, ut scribit Gerson * omnium difficillimae sunt; et nemo doctus (quantumvis sit in his versatissimus) est cui in dies nova non accidunt. Ex quo infert, nunquam confessario deserendum esse theologiae moralis studium. — Doctissimus Sperelli8 pariter dicit, longe

S Grtfor , Regulae pot. Uber, part. I, cap. 1, in Ioll. Migne, Patrol, Iac, torn. 77, col. 14). — S. Prantf. Sal» 7, c2r. Averti., aai conf., introd. — * l» cat G4cr-

danifti, part. 1, nam. 18. — . Tr. de Oratione, part. 3, in fine. — . BpUcopu., part. 3, cap. 14, in fine (editio Romana 1670).

Contra
biaap h t
miam.

Quare. oon
spernat mo-
ralbtat.

Moltum
enim pro-
bant,

sicut el
casuistae.

Nec theo-
logia scho-
lastica tuf
ficat.

Confeiaia
rias Mora-
lem calleat ;

nam art
artiam re-
gimen ani-
marum,

8pu ma-
noeuoe,

et kundi

ft f
i.
l/

9t k
S *

a "

•H

errare eos confessarios, qui totos in scholasticae studio se applicant, aestimantes, tempus in morali frustra impendi: et postea nesciunt distinguere lepram a lepra; qui error (subjungit) *confessorios simul et poenifentes ad aeternum interitum trahit*.

Licet interdum exi-
pior mi-
cor icien-
ti

18. - Non negamus autem, minorem scientiam exigere in audiendis confessionibus simplicium et rusticorum, quam curialistarum, negotiantium, ecclesiasticorum et similium. Minor item scientia requiritur, ut audiantur confessiones in oppido, quam in civitate: et praecipue si alicubi sit tanta confessariorum inopia, ut poenitentes deberent aut per longum tempus a confessione se abstinere, aut a) alio proficisci (*Lib. VI, n. 628*). Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos confessarios qui, cursim lecta aliqua brevi summa morali, temere ad excipiendas confessiones se intromittunt.

tamen
damnandus
inductus.

Confes-
ritu teiat
IUA in juri-
dictionem
quoad per-
tonas,

Oportet saltem, ut confessarius sciat: 1°. Ad quae sua jurisdictio se extendat. — Advertat hic quisque, sacerdotes saeculares et regulares alterius ordinis non posse audire confessiones religiosorum sine licentia suorum praelatorum; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morantur et socium non habeant aut alium sacerdotem idoneum ejusdem religionis. Et tunc religiosi b) possunt absolvi ab omni simplici sacerdote; cum superiores tunc, dando licentiam his subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis sacerdoti idoneo (*Lib. VI, n. 575*).

et quoad
causam et
Centura-
frequentio-
ret.

Item quivis confessarius scire debet casus et censuras reservatas, saltem eas, in quas frequentius incurri solet prout est excommunicatio papalis, quae est in bulla *Coenae*, ob haeresim extematam, lectionem aut retentionem aut venditionem librorum haereticorum, qui ex professo de religione tractant aut continent haeresim formalem. Item, quinque

Bulla Coctac, tea Patiaralli afflicti Pauli V, de die 8 April. 1610, in Bullar. Mainardi. — Clemens tu VIII, de cr. S.C. Ep. et Rc., diei 26 Nov. 1602; ap. Bixxarri, Colle

casus papales Clementis VIII, qui sunt: Percussio enormis aut mediocris clerici vel monachi, simonia realis aut confidentialis, violatio clausurae monialium ad malum finem, violatio immunitatis ecclesiasticae, et duellum. Item excommunicationes a Pontifice Benedicto XIV emanatae in absolventes complices in materia turpi (*Lib. VI, n. 553*) et in eos qui docent, posse a confessario exquiri nomen complices, etiam per absolutionis sacramentalis negationem, si [poenitens] revelare recuset (*Lib. VI, n. 491*); et aliae excommunicationes obviae, quae observari possunt in tractatu *de Censuris*.

2°. Sciat distinguere peccata venialia a mortalibus (saltem in suo genere) quae communiter occurrere solent; et de aliis saltem dubitare sciat.

Sciat pec-
cata occur-
renti

3°. Sciat interrogationes quas facere debet; circumstantias peccatorum, saltem speciem mutantes; quid constituat occasionem proximam; quid inducat restitutionis obligationem; item, qualis esse debeat dolor et propositum; et denique remedia ad emendationem efficaciora.

Plura aUa
cofuotcat.

Et ut brevi me expediam, affirmo, in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum reprobatur: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (Osee, iv, 6).

Unde mor-
taliter pec-
cat non ta-
fi doctus

Nec excusabit eum episcopi approbatio, si manifeste se noverit inhabilem. Approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed eam supponit. — Dico: *manifeste*. Quia, qui tantum dubitaret, bene potest, immo debet quiescere in sui superioris judicio, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat.

Nec exc-

At nullus confessarius intermittere debet theologiae moralis studium; quia ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam perti-

n u i m « i u -
dep < > ^

18. - a) Hoc membrum « aut alio proficisci » desideratur in italico textu, necnon in Theologia morali, *loc. cit.*

*) « Exceptis Capuccinis » addidit S. Doctor

in *Hom. Apost., tr. 16, n. 100*. Cfr. superius notam a ad n. 2.

c) De censuris hodie vigentibus cfr. *lib. 7, n. 208* notam a.

nent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio eaS in memoriam revocare.

§ IV. - Circa iudicis officium.

19. - Postremum confessant officium est*judicis*; et hoc importat, ut, sicut iudex tenetur prius rationes cognoscere, inde causae momenta discutere, et deinde sententiam proferre: ita confessarius prius debeat conscius fieri poenitentis conscientiae, postea ejusdispositionem inspicere, et postea absolutionem impertire aut negare.

Et quoad primum munus, quod est peccata poenitentis cognoscere: quamvis debitum examinandi conscientiam sit praecipuum poenitentis, nihilominus, quidquid alii DD. (apud Lohner ') dixerint, non est dubitandum, quin, si confessarius cognoverit poenitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, teneatur ipse eum interrogare, prius de peccatis in quae verosimiliter incidere poterat, et postea de eorum specie et numero, ut probatur ex cap. *Omnis utriusque sexus, de poenit.*, et ex Rituali Romano. Vide *Lib. VI, n. 607*.

20. - Et hic multa animadvertenda sunt:

1°. Perperam eos agere, qui rudes dimittunt, ut melius se examinent. Hoc Pater Segneri3 vocat errorem intolerabilem; et jure optimo: quia hujusmodi homines, quantum laborent, difficulter se examinabunt, ut par est, et ita exacte, sicut potest ipse confessarius eos examinare; et contra, cum dimissi sunt, periculum erit ut, exterriti difficultate se examinandi, a confitendo retrahantur et in peccatis obdurescant (*Lib. VI, n. 607, v. Notamus, l*). — Qua de re confessarius debet ipse cx hujusmodi poenitentibus peccata exquirere, eos interrogando secundum ordinem praeceptorum, praecipue si sunt famuli, aungae, muliones, milites, satellites, caupones et alii hujus generis, qui vitam solent ducere aeternae salutis negligentes ct rerum divinarum ignorantes, procul a concionibus et ecclesiis. — Et

hoc pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui antea propter ruborem aliquod peccatum reticuisset, quamvis repetendae essent confessiones multorum annorum, propter majus periculum quod tunc subest, nempe quod, si non redeat, peribit.

Advertat nihilominus confessarius, se non teneri tam minute hos interrogare, Interroget tantum de peccatis in quae faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione et capacitate (*Lib. VI, n. 607, v. Notamus, 3*"). Immo cum poenitens, licet rudis, videatur sufficienter esse instructus et diligens in confitendo peccata cum suis circumstantiis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus et alio rudis), tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare (*ibid. 2*).

2°. Notandum, melius esse, si confessarius singillatim examinet peccata statim ac ea exponit poenitens, quam ut differat examen usque ad finem; quia aut faciliter confessarius obliviscitur eorum quae audivit, aut obligandus esset poenitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa (*Lib. VI, n. 607, v. Notamus, 4*).

3 Errare cos confessarios qui volunt certum iudicium facere de peccati qualitate, an sit grave vel leve, exquirendo e rudibus istis, si pro mortali habebant, an pro veniali. Hi enim multoties respondent, ut casus sibi verba suggerit: et hoc experientia testamur (ut ego millies observavi). Quod si confessarius paulo post iterum interroget, respondent modo toto a primo diverso.

4°. Advertendum circa numerum peccatorum, quorum pravo habitu aliqui tenentur: quando non potest haberi numerus certus, curet confessarius statum poenitentis cognoscere, nempe vivendi modum, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimum moratus est; et deinde interroget de numero, interrogando poenitentem, quoties circiter peccaverit in die aut in hebdomada aut mense, proponens ei plures numeros, ex. gr. ter aut quater, octies vel decies,

1 Instructio pract. de coolesdonib., part 1, cap. 3, § 2, de pruna oblig., v. *Quaxr.* / (edit. Venet. 1736). —

Kil. Rom., de Sacr. Poenit., Ordo miniMrandi, n. B et 16.— ■ II Conlewore i.tnUto, cap. 2, v. f. (edit. Venet. 1757).

ut videat, cui numero potius ille adhaereat. Et si poenitens numero majori adhaeret, optimum factu erit, si iterum interrogetur de numero majori.

Sed in hoc confessarius advertat ne formet de numero iudicium certum. Notet frequentiam in genere, et inconfuso iudicium faciat, apprehendendo peccata, quot quot sunt coram Deo.

Aliqui DD. dicunt, quod circa peccata interna habituatorum, ut sunt peccata odii, delectationum pravarum et desideriorum, sufficit plerumque interrogare de tempore per quod duravit malus habitus. Sed hoc mihi omnino non satisfacit; quia potest esse, quod aliquis magis alio sit intentus ad externa negotia, aut moretur ubi sibi occurrent pauciores occasiones cogitationum pravarum; alius erit magis alio animi passione allectus. Ideoque opus est interrogationes generales adhibere de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione etc., ut formet iudicium majoris vel minoris frequentiae actuum internorum.

Sc&irrt, il Confeswre iitruito, cap. 2, vem. med.

20. - a) Hic acidit textus Italicus: « Nam praesumptio stat pro eorum validitate, ubi nui-litas non est certa ». Cfr. not. *k* ad *lib. 2, n. 2*.

Caeterum post duas vel tres interrogationes non debet angi confessarius, si ei iudicium, quod facit, videtur esse nimis confusum; nam ex conscientiis implicatis et confusis moraliter impossibile est majorem claritatem sperare.

5". Oportet animadvertere quod, licet confessiones generales sint utilissimae, nihilominus non debet confessarius esse valde rigorosus ad efficiendum, ut confessiones jam factae repetantur ·> - *Lib. VI, n. 505*. - Unde ait Pater Segneri, non esse obligationem repetendi confessiones, *nisi in casu manifestae necessitatis ... aut nisi error sil evidens*. — Neque relapsus sunt certa indicia, nullas fuisse confessiones factas, praecipue si per aliquod tempus non ceciderit, aut si, antequam caderet, sibi aliquam vim fecerit Aliud tamen iudicium fieri debet, si poenitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe vel tres dies a confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstiterit: tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

Textus italicus habet: · Aut si, antequam caderet, aliquam *notabilem* resisten-tiam adhibuerit ».

CAPUT II.

De interrogationibus faciendis poenitentibus rudibus βλ

Scopa- S.
Doctor!

21. - Non speret hic meus lector, me sermonem facturum de omnibus doctrinis ad Dei et Ecclesiae praecepta pertinentibus, quoad ea quae in ipsis permittuntur aut prohibentur; de his enim satis actum in opere morali (*Lib. III*). Hic tantum annotabimus interrogationes a confessario plerumque faciendas poenitentibus rudibus, qui judicantur non sufficienter suam conscientiam perquisivisse; et pauca alia, quae praecipue notari debent pro praxi et aliter quam speculative aestimantur.

22. - Circa **Primum praeceptum** interroget poenitentem:

Roretur
pocnlten»
de my fie-
rih filel,

1°. An *mysteria fidei* calleat ; nam si quatuor mysteriorum principalium ignorantia teneatur, nempe Deum esse, ipsum remuneratorem esse boni et mali, mysteria sanctissimae Trinitatis et incarnationis ac mortis Jesu Christi, erit absolutionis incapax, juxta propositionem 64, proscriptam ab Innocentio XI. — Item an sciat symbolum fidei, praecepta decalogi, sacramenta etc., saltem in substantia.

rS “auST-
tar de ab-
lace heco
•anu.

Sed hic bene adverlit celebrer ille et doctus missionarius Pater Leonardus a Portu Mauritiol, teneri confessarium instruere poenitentes rudes in mysteriis fidei, saltem in quatuor principalibus. Quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium, dimittere similes poenitentes, ut ab aliis haec doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant usque ad mortem ; ideoque res opportunior haec est: breviter... eos docere praedicta mysteria principalia, efficiendo pariter, ut secum ciforment actus fidei, spei, charitatis et contritionis, obli-*

gando tamen eos, ut in posterum perfectius instrui se faciant a parocho, tam circa haec mysteria quam circa alia scitu necessaria de necessitate praecepti.

Et idem auctor², loquens de personis urbanis, salutis propriae negligentibus, quae sibi magno rubori et contumeliae habent se de iis interrogari, ait a) decere confessarium, ut ipsi sic dicat: *Eja, eliciamus una simul actus Christianos. Dic mecum: Deus meus, quia es veritas infallibilis, et quia sanctae Ecclesiae tu revelasti, credo quidquid sancta Ecclesia me docet credere. Credo praecipue, te esse unum Deum et tres personas. Credo Filium, cum Deus esset, sefecisse hominem, mortuum esse in cruce, resurrexisse et ad coelos ascendisse, et illinc venturum esse omnes judicaturum, ut boni paradisi gloria fruantur, et mali in aeterno igne crucientur.*

Euanti

Praeterea advertendum id quod dicit Benedictus XIV s, nempe negandam esse absolutionem poenitenti, qui culpabiliter neglexit addiscere res fidei scitu necessarias de necessitate tam medii quam praecepti. Sed circa res praecepti ait, posse absolvi ignorantem, si vere promittat addiscere, his verbis: *Eo quandoque casu poenitens absolvi potest, quo se vincibilis hujus ignorantiae reum agnoscit et... promittit, operam se impense daturum qua... discat etiam necessaria necessitate praecepti.*

Qu.mdo-
biu
,0'

An *superstitiones* exercuerit aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato cooperandum induxerit. Quocirca debet rudes admonere, superstitiones nunquam

£ ””thi001

1 Dieccroo mutico e morale, n. 26 (edit. Vtnet. 186Λ). — Loc. dt. — Contt. *Elia minimt*, \ 12, de die 7 Febr. 1742.

21. - «US. Alphonsus hoc totum caput trans- tulit in *Horn. Apost, tr. ult., n. 18-31*, aliqua tamen addendo, praetermittendo aut breviter contrahendo.

22. - ·) En verba quae hac de rc S. Leo- nardus habet: « Ego studeo illis belle insi- nuare, meliorem rationem efficiendi validum

sacramentum illudque maximo cum fructu recipiendi in eo consistere ut antea eliciantur actus fidei, spei, caritatis et contritionis, ac dein subjungo: «Si lubet, eos una simul eliciamus. Eia, dic tu corde ea quae ego tibi ore suggeram : Credo, etc · — S. Alphonsus hic non refert ad verbum textum S. Leonardi.

esse licitas, quamvis ex charitate aut in necessitate fiant. — Quae autem actiones sint necne superstitiones; vide in Opere *Lib. III, n. 14 et seqq.*

y. An unquam olim rubore suffectus in *confessione aliquod peccatum reticuerit*. Et hac interrogatione ut plurimum curet sciscitari rudes et mulierculas, qui raro frequentant sacramenta, dicendo eis: *Forsan aliquis vitae anteactae scrupulus te mordet; cura nunc bene confiteri, dic omnia libenter, noli timere, omnem scrupulum ab anima tua deponere etc.* Hac interrogatione, ajebat quidam diligens operarius, a se multas animas a confessionibus sacrilegis fuisse liberatas.

Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget, quoties intra hoc tempus, a quo peccata reticuerit, confessus sit et communicaverit; et si, quotiescumque confitebatur vel communicabat, ad sacrilegium advertibat. Contingit enim aliquibus interdum sacrilege confiteri, praecipue in pueritia, et postea horum oblivisci; hi enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrum sciverint, se talibus confessionibus et communionibus etiam praeceptum Paschale transgressos fuisse.

Expedit autem, ut haec interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne, si postea fiat, et reperiat jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione, quae forsitan nihil habet dissimile a praeteritis. — Oportet autem operam dare ut, qui peccata reticuerunt, cognoscant, quam maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus sanguinem Jesu Christi.

¶ Interroget, *si poenitentiae satisfecerit*; et si omiserit, an hoc acciderit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterum faciendam, aut ut sibi commutare faceret; et si ea dilatione putabat se peccare.

5." Circa *scandala*: si induxerit alios ad peccandum, aut si, ut peccatum exse-

queretur, abusus fuerit ministerio aliorum; si cooperatus sit peccatis alienis. — Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis, qui soliti fuerunt inebriari, (Lib. II, n. 69). — Mulieres interroget, si verbis parum honestis, jocis, saltibus risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunica nimis elevata, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes; si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint (Lib. II, n. 76).

23. — Circa hanc ipsam materiam *scandali* potest interrogare insuper, an poenitens cooperatus fuerit peccato alicujus. Sed confessarius in hoc debet esse valde peritus, ut dignoscat, quando cooperatio sit formalis et quando materialis.

Formalis est, cum cooperatur actuali peccato alterius, ut evenit in fornicatione, aut cooperatur malae voluntati alicujus, ut si in suam tutelam furem reciperet, quod vulgo dicunt *guardar le spalle*. — *Materialis* autem est, cum operam suam exhibet actui alicujus ex se indifferenti, qui ea abutitur ad malum finem, ut est praebere vinum volenti se ebriare; et haec potest esse licita, cum adest justa et cooperationi proportionata causa.

Hoc punctum, quod magni momenti est et multa consideratione indigens, non mediocris mihi fuit laboris, ut, veluti res exigebat, expenderetur; observentur ideoque rationes et resolutiones in Opere congestas (Lib. II, n. 63, v. *Ad distinguendum*, et Lib. III, n. 571).

24. — Circa *secundum praeceptum*, interroget de perjuriis, de votis transgressis, et de blasphemis.

Quoad *perjuria*, interroget poenitentem: Γ. Si *falsum* juraverit, et an in iudicio vel extra; quia pejerando in iudicio etiam justitiam laesit, propter quod aliquando tenebitur aut se retractare, aut damnum reficere. — 2e. Interroget de *modo*, quo juravit: si *per Deum, per sanctos, per animam*; si enim juravit *per conscientiam* aut *per fidem*, quin addiderit *fidem sanctam* aut *Christi*, probabilissime potest excusari a perjurio (Lib. III, n. 135).

h) Lege: salibus; italice « *burle* ».

23. — Addit textus italicus: « (El est formalis] quia proprie concurrendum ad malam vo-

luntatem peccantis, animum ei faciendo exsequendi peccatum. Haec cooperatio est formalis semperque illicita, cum sit intrinsece mala ».

de pectatu
iorian
rectitia.

Quomodo
acendum »1
repcntnlur
ucnlegu.

IUecqtuc-
nio fiat ini-
lio conie-
ii00lt.

Rodetur
de poeniten-
tiae imple-
tione;

de «canda
H».

no»,
mailer,

D. coope-
ratione ad
Eeccata m)
leruu

Qu»d m

quid. m»
tcmtu

quactu

confer

Sed multi
neo peccant
Cr^vjtrr.

Advertatur hic, multos rudes non apprehendere ut peccatum grave pejerare per sanctos, cum alterius damnum non intervenit. Et plerumque, cum in filios aut famulos irascentes dicunt: *per Deum, per sanctos, per Christum te occidam, si iterum hoc facies*, non intelligunt tunc pejerare, etiamsi revera minas exsequi non intendant; saltem non advertunt.

Quaerat
rte ratura
-oti erotui.

25. - Quoad *vota* facta, pariter confessarius diligenter exquirat a poenitente, si illud quod emisit, sit verum votum, quia vulgus saepe confundit desideria aut proposita cum votis. — Ad haec distinguenda parum juvabit eum interrogare, ut nonnulli solent, an unquam habuerit intentionem se votu obstringendi sub gravi peccato. Siquidem rudes sic interrogati ladle negant. Satius erit interrogare, si tunc, cum votum emisit, existimabat, se graviter peccaturum fuisse an non, si postea non satisfecisset; et ita melius cognoscetur, an sub gravi vel levi se voto obligaverit. — Certus factus confessarius hoc fuisse verum votum, exquiret utrum ob dilationem putaverit peccare mortaliter, an vero judicavit se ab hoc excusari, quia sibi erat propositum illud adimplendi in posterum.

Quomodo

Pottea de
dilatione
impletionii

26. - Hic juvat annotare aliqua circa votorum *dispensationem* et *commutationem*.

Vota Pa-
pac reser-
vata.

Jam notum est quinque vota reservata, religionis nempe, castitatis perpetuae et trium peregrinationum Romam, Jerusalem et ad s. Jacobum Gallaeciae, non posse nisi a Papa dispensari, dummodo sint absoluta, non autem poenalia, et conditionata (*Lib. HI, n. 26/*). — His adde votum perseverantiae in aliqua congregatione vel communitate solitum emitti: prout fit in congregationibus missionariorum s. Vincentii a Paulo et in nostra SS. Redemptoris, quod Benedictus XIV sibi reservavit (*Lib. III, n. 255*).

Ah co-
reutjui ioi
ditpeaaari
powunL

Alia vota possunt commutari aut dispensari ab episcopis, qui possunt hanc facultatem aliis delegare (*Lib. /H, n. 256*)\ aut a confessariis regularibus (m. 257, v. /mmo)\ aut ab aliis confessariis per fa-

cultatem jubilai aut alterius privilegii sibi concessam.

Loquendo autem de *commutatione*, confessanum monitum esse volo, ne sit scrupulosus circa *causam*; quia quodlibet rationabile motivum pro causa haberi potest. Sufficiens est ut ex commutatione voti sit minus periculum transgressionis (*Lib. III, n. 245*). Nec circa *materiam aequaliter subrogandam*: etenim non requiritur aequalitas lance libranda, sed sufficit ut sit aequalis moraliter. — Interroget poenitentem, quae opera soleat exercere praeter debita ex praecepto, aut ad quae majorem habeat propensionem, et in ea commutet vota. Commutatio autem securior in omni votorum genere erit frequentia sacramentorum (*Lib. III, n. 243*). Advertat, vota perpetua bene posse commutari in temporalia, dummodo adsit debita proportio; et sic etiam realia possunt commutari in personalia; et contra, personalia, in realia (*Lib. III, n. 247, v. Notandum*).

Loquendo autem de *dispensatione*, ad hanc requiritur causa gravior, nimirum periculum grande transgressionis, magna difficultas executionis, levitas aut imperfecta deliberatio, qua votum emissum est (*Lib. III, n. 252 et 253*). Nihilominus semper laudabile erit adjungere hujusmodi dispensationibus aliquam commutationem.

cirairom-
nem viteo-
pCi.iCre

^Addupcj.
requiritur
fra'

Hae autem dispensationes et commutationes possunt fieri extra confessionem, modo facultas non sit concessa sub tali conditione, ut in jubilaeo (*Lib. III, n. 257, v. Immo*)\ sed consilii est, eas facere in confessione.

ReguUri-
tYtiiTai
el^Ini?or°
icMionc®

27. - Quoad *blasphemias*: Γ. Interroget si exsecratus fuerit in sanctos n>, et quibus verbis usus fuerit; an dixerit: *male habeat*, vulgo *managgia*, vel *atta*, aut *potta*.

Coafem
rat de bio-
au"
**nc10'.

Etenim dicere *managgia* certum est esse mortale. — *Atta* in se est veniale, quia tale verbum non continet contumeliam; sed aliqui rudes eundem concipiunt horrorem, ac cum dicunt *managgia*; et tunc oportet accipi pro gravi blasphemia,

ct simul instruere poenitentem, tale effatum non esse blasphemiam. — Dicere *potta* in se esset grave peccatum juxta idioma hispanicum; sed in nostro blasphemia non est, cum nihil aliud significet quam interjectionem indignantis (*Lib. III*, w. 124, v. *Nequejurare*). Nihilominus bonum erit exigere numerum, cum rudes horrorem notabiliorem ex hoc concipiunt. Sed cum tale verbum sit aequivocum et cum possit accipi in sensu meliori, bene potest animadverti poenitens, quod illud juxta nostram loquelam non est blasphemia, quandoquidem nostri indigenae non intelligunt certe proferre illud in sensu pejore, id est Hispanorum idiomatis; sed advertatur simul, ut caveat a scandalo, si unquam adesset.

■ut in dies
μ ero».

28. - 2". Interroget si exsecraverit in dies sanctos, nempe Pascham, Natalem, Epiphaniam, Sabbatum sanctum, etc.: quod excusari non potest a mortali, licet multi rudes clare non apprehendant ut tale; sed quia est dubium, si apprehendant an non, investigetur de numero, et hujusmodi blasphemiae accipiantur, ut sunt coram Deo.

Locutio
probabili-
ter non blas-
phema.

3°. Interroget si, postquam protulerit supradictas blasphemias in Deum, in sanctos aut in dies sacros, immediate subjunxerit: *si ego feci*; aut: *excepto Deo*. Etenim illos rudes qui dicunt ita unico actu, bene notat auctor *Istrus. per li Confessori di Terre e Villagix*, saltem excusari a gravi propter ignorantiam, cum non intendunt tunc blasphemiam proferre. Et licet in Opere (*Lib. III*, n. 124, v. *Sic quoque*) dixerim a) tale effatum esse veram blasphemiam, quia ad blasphemiam non requiritur intentio exsecrandi, sed sufficit quod propositio sit in Deum aut in sanctos contumeliosa; nihilominus melius mihi rem consideranti videtur esse probabile, hanc non esse blasphemiam;

siquidem verus uniuscujusque propositionis sensus ab ultimis verbis designatur. Unde bene dici potest, praefatam propositionem, integre acceptam, non importare contumeliam. — Sed aliter dicendum, si ille, postquam vere exsecratus fuerit, ut malo jam patrato mederetur, diceret: *si ego feci* etc.

L»mitatu

29. - 4°. Notandum quod, cum rudes dicunt: *Maledicta sit fides tua*. vulgo: *ma-aggia fte I^{TM}*, non accipitur ut blasphemia, quia non intelligunt fidem Christianam, et nomine *fidei* potest quoque intelligi fides humana. Aliter autem debet judicari, si exsecrarentur *in fidem sanctam* aut *Christi*.

huud.eere
non «i
* 'Îl p h e

Exceptio,

Ita pariter non est mortale *maledicere mortuis*, nisi nominarentur aut intelhgerentur praecise a proferente animae mortuorum. — De hoc puncto jam in Opere (*Lib. III*, n. 130 et seqq.) locutus sum: sed quia hoc est punctum ab aliis AA. non discussum, refert illud hic ad trutinam revocare, ut clarius patefiat, utque praesertim alicui anonymo respondeatur, qui in quadam sua epistola mihi contradixit, aliqua objiciens.

retn,

Dico autem, *maledictionem mortuorum*, per se loquendo, non esse blasphemiam, neque *in se*, neque *ex intentione* illorum, qui eam pronuntiant.

non at

Non est *in se*, quia vox *mortui* proprie est terminus *privativus*, qui homines significat vita functos, nunc amplius non existentes; et in tali supposito verbum *mortui* nec animam nec corpus importat. Quam ob rem, loquendo in philosophico rigore, qui mortuis maledicit nemini injuriam irrogat; cum rem maledicit, quae amplius non existit.

m

Dicet aliquis: sed hic vox *mortui* accipitur non ut terminus *privativus*. sed ut terminus *analogus*, qui utrique, tam animae quam corpori, referri potest.

obiecuo.

• b est Jorio, cap 5, § CoHjfsionc pralùà, v. ACha i deflo (edit. Neap. 1740).

28.- °) Nimirum in prima editione (an. 1748), *coi. 141*, et in secunda (tom. 1, 1753), *loc. cit.*, S. Doctor inclinabat in opinionem affirmantem tale effatum esse *de se* blasphemiam. Suam autem sententiam immutavit in *Practica* et in tertia editione Theologiae moralis (1757).

29. - «J Quae hic habentur usque ad v. *Ceterum* (paulo ante finem hujus num.) ampliata fuerunt a S. Alphonse in versione latina. Postea (an. 1758) insuper aliam dissertationem conscripsit quam inseruit in quarta editione Theologiae moralis (1760), et quae habetur *lib. 3*, post *n. 132*.

Rririitur. Respondeo primum, quod is qui hoc dicit loquitur jam de relatione mentis; sed ego loquor de eo quod verbum *mortui* in se importat. Sed adhuc illud sumendo ut terminum *analogum*, respondeo secundo, quod sub voce *mortui* principaliter et *in recto*, ut dicunt philosophi, solum venit corpus, quod solum mortuum dici potest, cum anima immortalis sit. Dumtaxat *in obliquo* anima queit intellecta venire, nempe anima mortui, eo quod olim ipsa forma fuit corporis illius cui vitam prae-buit. At supposito, quod vox *mortuus* principaliter respicit corpus et minus principaliter animam, cum aliquis *mortuos* nominat, per se loquendo non de eorum animabus, sed de corporibus intelligitur. Ut de animabus intelligatur, opus est ut ille, aut speciatim in sua mente de animabus loqui intelligat, aut saltem, ut alia sermonis verba animas denotent, prout est illud quod scriptum est in II Machabeorum xn, 46. *Sancta... et salubris est cogitatio, pro defunctis exorare*. Hic verbum *exorare* jam denotat de animabus mortuorum fieri sermonem.

Per se igitur loquendo, maledictio mortuorum blasphemia non est. Videamus nunc, an blasphemia sit propter mentalem relationem eorum qui illam proferunt.

dmus secundo loco, nequaquam *ex intentione* blasphemiam esse; quoniam ii qui mortuis maledicunt, ordinarie a consideratione animarum ipsorum praescindunt.

Hic autem auctor epistolae mihi im-properat, quod distinguere nesciam terminum *abstractum* a *concreto*. *Abstractus* (me instruit), ille est qui formam significat a subjecto praecisam, prout est pulchritudo, albedo, etc.; *concretus* vero significat subjectum cum forma conjunctum, ut est homo pulcher, charta alba, etc. Hinc dicit, vocem *mortuus* significare hominem, qui olim anima et corpore constabat, sed nunc importat corpus et animam disjunctam. Et ex hoc concludit, quod mortuos persona maledicens, non

solum eorum corpora, sed animas etiam maledicit.

Respondeo. Ego non dico, quod mortuos maledicens eos considerat tamquam abstractos, scilicet tamquam formas sine subjecto; sed dico, quod *praescindit* a considerandis mortuorum animabus, quae nunc exsistunt. Aliud est abstrahere, quod est considerare aliquam formam sine subjecto: aliud praescindere, quod est considerare quoddam subjectum praecisum ab aliqua circumstantia aut qualitate, quae respici potest. Certum est, homines vita functos nunc eosdem non esse, qui vivendo fuerunt. Tunc tot erant personae anima et corpore conjunctis compositae; nunc vero eorum animae et corpora exsistunt quidem, sed disjuncta exsistunt. Quapropter, cum mortui maledicuntur, non ideo necessario ipsorum animae maledictae veniunt, nisi cum illae specialiter exprimuntur vel intelliguntur.

Sed denique auctori epistolae concedamus, quod ipse aggressus est sustinere, nimirum quod mortuis maledicere idem sit quam eis maledicere, ac si viventes essent. Quaero: ergo, qui hominem vivum maledicit, sempeme lethaliter peccat?

Omnes DD. ajunt, Cajetanus, Sotus, Molina, Prado, Azor, Lugo et alii cum Salmant. ex D. Thoma, tum maledictionem in proximum peccatum esse mortale, cum ipsa est formalis, scilicet, ut explicat Cajetanus, cum proximo optatur damnum, et damnum grave, quod aliquis illi imprecatur; non vero cum maledictio est tantum materialis, nempe sine pravo animo prolata. — Et quidem in vivente certe corpus et anima simul exsistunt. Et quare non est mortale? Quia, qui maledicit homini viventi, non semper proximi animae intendit maledicere et contumeliam inferre substantiae illi in qua specialiter imago Dei splendet, sed praescindit ab anima respicienda; et ita gravem non committit culpam.

Qui creaturis irrationabilibus maledicit, docent idem D. Thomas 3 et omnes,

Quod re-
futatur S. Do-
ctor.

Et licet id
concederet,

Nihil inde
aequeretur.

Caulon.. in 2° qu. 76, art. 1 (edit. Rorn. 1570). — So/mj. de JuaL et Jure, Hb. 5, qu. 12, art. 3, conc. 2 ledit Veoct. 1566). — Molina, de Ju et Jure, tr. 4, diap. 22, n. 4 et 5 (edit. Colon. 1733). — Prado, Theoi. mor., tom. 2, cap. 25. qu. 4, n. 5 et aeqq, (edit. Complut. 1664). —

Azor, Instil, moral., part. 3, lib. 2, cap. 23, quaer. 2 (edit. Lugdun. 1625). — Lm *o, de Juat. et Jure, ditp 14, n. 196 (edit. Bari., 1H6«.) — » Curaua theol. mor., tr. 13, de Read-tutiooe. cap. 4, n. 27 et 29 (edit. Matrit. 1740). — 2 qu 76, art. 3. — Cajftan., loc. dt. — Loc. dt., art. 2«

in?enti°oneT

Ab adver-
sario ali»
quid oppo-
nitur

si eas respicit, in quantum sunt creaturae Dei, mortaliter peccat veramque patrat blasphemiam; non vero jam, si praescindit ab eis considerandis, ut tales, et tantum eis maledicit secundum se consideratis, et quidem omnes ipsae sunt creaturae Dei. En quod D. Thomas etiam praecisionem hanc admittit. Ita pariter, qui mortuis maledicit, si maledicit in quantum ad animas eorum, graviter peccat; non autem, si praescindit et mortuis maledicit, quin specialiter animas respiciat.

Dicere autem quod omnes qui maledicunt mortuis, omnes jam intendunt etiam eorum animabus maledicere, ego et tot alii confessarii, poenitentes interrogando, oppositum comperimus. Tanto magis, quod ordinarie isti, qui mortuis maledicunt, non jam eos laedere intendunt, sed vivos, quibus ad instar contumeliarum hujusmodi maledictiones dirigunt. Verumtamen haec est materia facti. Quisque confessarius in hoc, poenitentem diligenter interrogando, poterit se a dubio eximere.

Dicere autem quod, licet quis solis mortuorum corporibus maledicere intendat, nec etiam a culpa gravi excusari potest, propter respectum quem Ecclesia habet corporum mortuorum, eis incensum praebendo, aqua lustrali aspergendo et cum pompa sepeliendo: nescio, quomodo quis ob hanc rationem id suadere sibi possit.

Nolo in hoc immorari. Paucis me expediam. Et dico quod praedictae functiones non sunt quidem exhibitiones alicujus cultus religiosi erga corpora mortuorum, sed tantum quaedam caeremoniae, quas Ecclesia etiam erga viventes adhibet. Si igitur honor, qui fit defunctis, major non est illo, qui vivis exhibetur, nec contumelia major erit.

Sed cur (subdit auctor epistolae) leges gravius puniunt, qui adversus cadavera

saeviunt? — Respondeo: Puniunt non ratione contumeliae, sed ratione iniqui animi, qui in tali actione manifestatur, et qui adhuc in occidente infidelem aut haereticum a lege mulctatur. Alioquin, si hoc esset in se gravis cadaverum injuria, ejusdem criminis essent rei, qui ob usum anatomiae ipsa incidunt et laniant.

Caeterum id quod concludo est, maledictionem in mortuos perse loquendo nec blasphemiam nec culpam mortalem esse.

Et invenio quod tres auctores jam in opere citati, qui soli de hoc puncto scripserunt, idem pronuntiarunt *. Praeterea ego pro majori meae conscientiae pace de hoc pluribus doctis viris Neapolim scripsi, et etiam tribus congregationibus presbyterorum saecularium missionibus addictorum, ubi flos cleri Neapolitani existit; et uno exemplo fuerunt responsa omnia meae sententiae conformia. Ac Pater Sabbatinus (tunc temporis pius operarius, nunc dignissimus Aquilae praelatus) mihi respondit, cunctos pios operarios, tam praesentes quam antiquos, idem uniformiter sensisse. Insuper, cum quamdam epistolam de hoc puncto typis dederim *cl*, adversus quam postmodum anonymi epistola prodiit, de qua supra mentionem jam fed, accepi tamquam certum, utramque scripturam a nuntio transmissam fuisse ad summum Pontificem Benedictum XIV qui, postquam curam dederit controversiam discutiendi Rev. Patri Thomae Sergio, pio operario, S. Officii Romae consultori (quinunc suum obiit diem), ipse pariter mecum sensit, maledictionem mortuorum non esse blasphemiam. Et ab alio Patre, pio operario, mihi affirmatum deinde fuit, quod idem etiam Pontifex, cognita Patris Sergii sententia, ostendit se eam approbare

30. - 5°. Dubitatur an maledicere *ntundo* sit blasphemia. — Auctor dtatus *Istrusione*, etc. negavit; sed ego contra-

Jorio, I.tnii, cap. 6, § 8oco tomamamtnto, v. È da notarsi.

b) Nempe Jorio, auctor libelli cui titulus */strue. per li confessori di terre e villagi, cap. 5, Secondo cor.iandamento, § Confessione pratica*, v. *Or figlio*; Ven. Sarnelii, C. SS. R, *Opera contro la besiemntia*, lib. 3, part. 2, ragionam. 3 (edit. Neap. 1740); Maz-

s. Αι.γηοχ·Ι|| *Optra moralia*. — Tom. IV.

zotta, *Theol. ntor., tr. 2, disp. 1, qu. 3. cap. 2, § 1, quae. I* (edit Neap. 1748).

Alludit S. Doctor ad primam brevem dissertationem quam evulgaverat versus annum 1746.

Hic referre juvat quae habet Tannoia,

Conclusio,

quae confirmatur ex auctoritate.

Maledteere mundo pn> ba b i i u * b iaaph c-mtx.

num ostendi (*Lib. III, n. 129, v. Sed hic*). Nihilominus dixi quod, si pro mundo intelligretur mundus, qui Deo adversatur, certe non esset peccatum. Sed quia verosimiliter rudes non sic intendunt, sed potius ut creatum a Deo, et de hoc se accusant cum magno horrore, dico, probabilius accipiendum esse pro culpa gravi.

6°. Maledicere creaturis insensatis, ut cuta rei»' vento, pluviae, annis, diebus, igni, etc., non est blasphemia, nisi huiusmodi creaturae expresse in Deum referrentur, prout si diceretur: *Maledictus sit ignis Dei, panis Dei*, etc. Maledicere autem paradiso aut animae (quia in anima splendet specialiter potentia et imago divina), non est dubitandum quin sit gravis blasphemia (*Lib. III, n. 129, v. Si maledicetur et Sed hic*).

7°. Maledicere daemoni non est mortale, quia maledici solet ut auctor mali et Dei inimicus: ideoque in sene veniale quidem est, praescindendo ab actu impatientiae, qui tamen facile comitatur (*Lib. III, n. 129, v. Maledicere*).

Dicere autem diabolum *sanctum* aut *omnipotentem est* vera blasphemia ac gravis; immo haereticalis, si proferretur cum intellectus errore, qui quidem regulariter loquendo non praesumitur. — Sed non est blasphemia appellare daemonem *potentem* aut *sapientem*, quia ille natura sua talis est; dummodo hoc non diceretur, ut ei honor praestaretur; — neque dicere vulgo: *santo Dia...*, *santo Diana* (*Lib. III, n. 124*).

8". Interroget quoties et qua occasione blasphemaverit: si in ludo aut in caupona aut venatione; et a quanto tempore versetur in hoc vitio; ut cognoscat, si est recidivus, aut si sit in occasione proxima, quam poenitens teneatur auferre.

31.-9°. Interroget etiam, si blasphemaverit coram filiis aut famulis; tunc

enim, praeter blasphemiae peccatum, peccavit etiam scandalo.

Demum hic addo cum quodam docto auctore e), blasphematores non excusari a peccato gravi eo quod, propter vim habitus mali aut vehementem animi commotionem ad iram, non adverterint ad id quod dicebant: quia hi male habituari, licet habeant cognitionem minus vivacem quam alii, qui usum blasphemandi non contraxerunt, tamen semper habent eam actualem cognitionem sufficientem ad hoc ut actus sit deliberatus et graviter peccaminosus. Cum enim ipsi tanti non faciunt peccatum, ideo in suo animo nullum huius sceleris sensum experiuntur, sicuti perciperet alius, qui esset conscientiae non tam depravatae; et hinc oritur quod in eorum mente ne signum quidem remaneat actualis cognitionis, quam in peccato habuerunt: aut si vestigium aliquod cognitionis relinquitur, est ita leve ut interrogati faciliter respondeant, se non animadvertisse. Sed diligens confessarius nullam in hoc debet eis praestare fidem; et neque debet ab his sciscitari, an adverterint nec ne, sed accipiendae sunt omnes ut verae blasphemiae actuales, semper ac ipsi sciebant tales esse.

32. - Circa tertium praeceptum.

Quoad obligationem *audiendi Sacrum diebus festis*, interroget poenitentem, si aliquoties Sacrum omiserit; et si adverterit ad omissionem; aut de ea dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat. Etenim multoties poenitens, ad horam tardam Sacrum audire diflerens, licet casu repererit Sacrum et illi interfuerit, nihilominus sine justa causa in periculum illud omitendi se injecit; et de hoc rudes non se accusant.

Item, si poenitens se accuset, se Sacrum omisisse, interroget de causa: an

Habüoi blasphemiae non tollit toluo- Unum.

Poeduas nSmelSi- JfH® °@l

Et quare

Memorie sulia vita e Flstituto di S. Alfonso, lib. 2, cap. 38 (edit. Taurin. 1857): «Tanti laciebat Benedictus XIV doctrinam Alphonsi ut, interrogatus circa maledictionem mortuorum a docto missionario..^ Josepho Jorio, rejn decidere noluerit sed responderit: Vos habetis vestrum Liquori; illum consulite ».

31. - < Doctus auctor de quo hic agitur et qui aperte citatur in *Horn. Apost., tr. ult., n. 19*, est auctor *Istrus. per li confessori, etc.*

seu Jorio, qui revera, cap. 5, *Secondo coniam damento*, v. *Qui c'istruiscono*, tenet sententiam S. Alphonsi, sed addit: « Dari quidem potest motus primo primus qui excuset a peccato gravi, sed, in praxi, hoc non solet evenire ». Ceterum ipse S. Doctor, lib. 5, *de Act. hum. η. XIV, 3e*, concedit hoc posse contingere dicens: «Si [quis] adhibitis diligentibus (ad exstirpandum habitum) inadvertenter blasphemat ... excusatur a culpa ».

ΛΑΧΛ'ΛΛ.>Vt*TV^
it
r
r
L
V'
f'
W
IK
!!

propter necessitatem ; ut accidit famulis, qui non possunt gregem derelinquere; aut matribus, quae domi non possunt relin- quere pueros; aut conjunctis, qui non possunt relinquere infirmos; aut itincran- tibus, qui non possunt a comitatu disjungi sine gravi incommodo, ut esset subire periculum, quod exspolientur a latroni- bus, aut per viam errent, si soli per- gant, etc. (*Lib. III, ft. 326*); aut accidit alicui, qui vestes decentes non habeat, quibus in ecclesia decenter compareat (*ft. 330, v. Bene*).

Nam labo-
raverit.

Quantum
tempori» et
quodnam
fenus labo-
ri.

Quare la-
boraverit.

micJdlum
pispertu.

Rariwmc

33. - Quoad *opera* autem *servilia*, quae in die festivo prohibentur, interroget, si laboravit die festo; et si ille affirmat, inter- rogetur: Γ. quantum temporis laboravit et quodnam laboris genus exercuit; nam se- cundum communioem, doctores (*Lib. III, ft. 305*) excusant a gravi laborantem duas horas; immo alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem poeni- tens confitetur, se laborasse aliquando plus, aliquando minus, interrogetur, quo- ties laboravit judicans laborare in materia gravi; sed opus est ut eum doceat, la- borare per longum tempus, etiam occulte et animi solatio ac gratis, etiam esse pec- catum. — 2°. Interrogetur, quare labo- ravit, an per regionis consuetudinem, an ob necessitatem.

Verum est, quod paupertas potest ex- cusare; ut plerumque excusantur paupe- res qui, si non laborant, non possunt se aut familiam suam sustentare (*Lib. III, n. 297*); ut etiam excusantur illi qui die festo vestes resarciunt, cum non possint diebus ferialibus (*ibid.*). Sed oportet rudes ab errore dimovere, qui falso putant, se posse laborare die festo, cum laboratur pro familia sua et sine mercede.

Multi DD. excusant eos qui laborant, ut fugiant otium, ob quod in probabili peccandi periculo essent. Sed haec opinio non admissa est, nisi in casu rarissimo, in quo tunc vexarentur tentatione ita mo- lesta, ut superari non possit nisi labo- rando.

34. - a) Immo S. Doctor, *lib. 4, n. 77*, dicit « omnino tenendum cum communi do- ctorum sententia, hos parentes peccare gra-

Nonnulli servi aut famuli aliquando coacti sunt a dominis ad frequenter la- borandum in festo et etiam ad Sacrum omittendum. Hi tenentur discedere ab hujusmodi dominis, dummodo non se obli- garint chirographo servire; aut dummodo justo timore non incutiantur, ne repu- gnando grave incommodum subituri sint. — Et pariter hac sola ratione possunt excusari filii et uxores ad laborandum in festis, coacti a parentibus aut viris (*Lib. III, ft. 296*).

Interroget etiam, si in vigiliis, Quadra- gesima, feria sexta et sabbato comede- rint cibos vetitos.

34. - Circa *quartum praeceptum*.

Si confitentur *fili*, interrogentur:

1°. Si oderint parentes; quia tunc du- plex peccatum commiserunt, contra cha- ritatem nempe et contra pietatem.

2°. Si aliquid grave fecerint contra eorum praeceptum expressum et in re justa: sicuti esset, ne domo de nocte egre- derentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis aut cum personis diversi sexus et similibus versarentur. — Dixi: *ift rejusta*. Quia circa status electionem filii non tenentur parentibus obedire. Immo parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem aut ad statum ecclesiasticum aut religiosum cogerent; aut modis injustis4J retrahe- rent eos a sutu religioso, quem illi eli- gere velint (*Lib. III, h. 335, v. Praete- rea, et Lib. IV, n. 77*).

3°. Interroget, si irreverentiam adver- sus parentes adhibuerint, factis aut im-precationibus aut injuriis gravibus coram irrogatis : ut esset, eos appellando ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scele- stos: aut gestus eorum contumeliose ex- primendo aut aliis verbis proferendo, qui- bus gravem molestiam eis exhibuissent. — Vocare autem eos senes, ignaros, stupi- dos, etc., non debet absolute condemnari de peccato mortali, nisi tunc cum illi graviter offenderentur.

Notetur quod, cum filii parentum de- bitam rationem non habuerint, tenentur

Quandoque
necetvita-
profamulit,

hhi- aat
sioribui.

Fihiquae-
raniur de
odio in pa-
rente»;

de inobe-
dieatIA.

de injuni»
Γιὺὺ?,η1"“

qu»,dtie
re debro1-

viter, qui (sine justa causa) sive fraude aut vi, sive precious, promissionibus aut alio modo, filios a religione distrahunt».

laesum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis, in quorum aspectu filii peccarunt.

. sed jega>
inpoBa&ur
MUioctio.

Nonnulli autem confessarii parum cauti in eo casu pro satisfactione imponunt filijs, ut, cum domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt; sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. — Satius est curare, ut ante absolutionem hanc veniam poscant, sed quin eis imponantur, ut pedes aut manum deosculentur; quia illi filii, quibus hoc faciendi consuetudo nunquam fuit, difficillime hoc exsequuntur. Si autem non possit commode hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potius ut consilium insinuetur; dum certe praesumuntur, saltem ut plurimum, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterum in Dei offensam incurrant.

ědm&me

35. — Si contra confitentur *parentes*, plurimum interrogentur, si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctrinam Christianam illi docerentur, ut Sacro interessent, sacramenta frequentarent, pravos socios et personas alterius sexus vitarent. — Item, eos interroget, si scandalo fuerint illis, in eorum praesentia blasphemando, etc.; si de excessibus eos non corr'Puer'nt>ct praecipue, quando aliquid furati sint; si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent; et potissimum, si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros et puellas simul dormire; item, si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare; si modis injustis coegerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur; nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt; et hinc filiis pernicies et Ecclesiae maximum detrimentum evenire solet.

Domini dt

Interroget etiam *dominos*, si famulos suos corripuerint, cum blasphemabant aut praeceptum paschale non implebant, aut Sacro non intererant, aut inhoneste loquebantur, praecipue messis et vindemiae temporibus. Domini enim, cum possunt, tenentur impedi rescandalae quae tunc committuntur.

Interroget etiam *viros*, si familiae alimenta ministraverint; *uxores*, si viros ad blasphemias provocaverint, et si eos debito matrimoniali defraudaverint. Plerumque de hoc interrogentur uxores; quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnentur, qui, cum observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, utetur, v. gr.: *Esne obediens tuo viro etiam iti rebus ad matrimonium spectantibus*; aut: *Habes forsitan aliquem scrupulum qui te mordet circa matrimonium*? — Sed haec interrogatio, ut plurimum, omittatur cum uxoribus quae vitam spirituales profitentur.

36. - Circa *quintum praeceptum*, interroget poenitentem: Γ. Si aliquod grave damnum proximo appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit. — Et hic notetur quod, si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr. mortem, infamiam, paupertatem, etc., tenetur omnia declarare; et sunt diversa peccata numero distincta, cum ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit ut haec illi acciderent Aliter autem, ut dicunt probabiliter nulli DD. (*Lib. V, num. 50. Qu. 5*), si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam appetitam inimico.

Et hic est confusio confessariorum in discernendo, an imprecationes quae rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia an venialia.

In hoc oportet interrogare in primis poenitentem, an in illo actu desideraverit deliberate ut illae succederent. Sed hoc non sufficit ad certum iudicium faciendum. Qua de re opus est ut postea interroget, si imprecatus fuerit in extraneos an in propinquos, quia in hos (praecipue in filios, conjuges aut parentes) raro animus pravus adest. Postremo oportet interrogare de causa, cur eas imprecationes protulerit; dum si causa gravis aut fervens ira intercesserint, facile est, tunc etiam pravum desiderium interfuisse. — Caeterum non sufficit poenitenti, ad excusandas imprecationes, dicere quod tantum in illo actu, ut evenirent cupiebat; quia hoc jam suffi-

viriiuu
v««r··
conJa<aU·
R0Cetuf
S^îrarî
§™ 11,11
Num w»
optMVenl'
cuinm
opuverlt'
St quart,
^İÀuo. °

cit, ut in illo actu commissa sit culpa gravis. Unde coniessanus tunc requirat de numero et judicet de eis, saltem ut coram Deo sunt: et quem recidivum in eo vitio repererit, non absolvat, nisi prius resipuerit aut extraordinarium doloris signum dederit.

Rogetur
de Injuriis

St publi
me, régula-
riter publi-
ce Mti»U
cul.

37. - 2'. Interroget si in proximum intulerit injurias graves et an coram aliis; quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiae signis (*Lib. III, n. 984*), dummodo prudenter non praesumatur injuriis affectus totum remisisse, aut illam publicam satisfactionem recusare, ne apud se rubor et apud alios memoria injuria acceptae renovarentur; aut nisi timeretur, ne illo satisfactionis actu iterum odio excitaretur (*m. 988*).

Si occul
tae, occulte.

Si autem injuria fuit secreta, etiam secrete tenetur veniam postulare, secundum veram sententiam (*Lib. III, n. 985*).

Limitatio.

Attamen advertendum est, injurias, quibus ad invicem se onerant rudes, licet in se essent graves, nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cum se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsaemet non multi haec faciunt, nec qui eas audit, fidem praestat; excipe, si nominarent res particulares et complices.

Rogetur
de luttura
hone.

Interroget item, si discordias excitasset, zizania disseminando et referendo uni, quae ab alio audivit.

38. - Denique interroget si odio aliquem habuerit et ei signa communia amicitiae negaverit.

Et hic expedit, illius Dubii, quod inter DD. movetur, meminisse: *Utrum offensus offensori teneatur remissionem facere?*

1 Tr. 21, cap. 6, n. 18.

38. - a) Seu « pronos ad vindictam » ut indicat italicus textus.

Quae in hoc num. habet S. Alphonsus de remissione injuria, ab ipso postea transcripta fuerunt fere ad verbum in *Horn. Ap., tr. 4, n. 17* (Cfr. hunc textum in Theologia morali, *lib. 2, n. 29*, not. *b*). Sed in *tr. ult, n. 23*, eandem tractans quaestionem, lectorem remittit ad *tr. 4, n. 17*, addens tamen: « Advertendum hic quod dicit Tournely (*Dec., cap. 1, art. 3, sect. 3, concl. 3, qu. 4*), nempe quod offensus recte potest velle injuria satisfactionem, si secus familia infamia notata

Salmant. dicunt, offensum tenen quidem ad remissionem injuria, non autem publicae poenae, quia haec in reipublicae bonum redundat.

Speculative loquendo, sententia vera est; sed in praxi nunquam mihi fuit animus absolvendi aliquem istorum qui dicebant, se parcere inimico, sed velle ut justitia suum locum haberet, ut scelesti digna factis suis reciperent. Nunquam enim mihi suadere potui, quod hujusmodi, qui quandoque peccatis onerati accedunt, tam ament bonum commune et justitiam (non jam in alios delinquentes, sed solum in suos offensores), ut animus eorum sit penitus ab omni vindictae affectu alienus. Unde in istis facillimum est, ut dicunt multi alii DD. (*Lib. II, fi. 29, n. Licet*), eorum affectum ad bonum commune esse speciosum praetextum simulandi desiderium propriae vindictae.

Speculati
ve. offeaiu
potest exi
«ere poe
nam

Practice
rei valde
penoioAA.

Attamen puto, posse absolvi injuriis affectum: — *primo*, si vellet jam remissionem facere, sed praetenderet juste satisfieri in damnis quae passus est; dummodo offensor non ita esset pauper, ut omnino solvendo non esset; — *secundo*, si remissionem faceret sub conditione, ut offensor longe abesset a regione, aut quia (offensus) filios aut fratres, aetate provectos, vividos a) habet, aut quia offensor esset ita insolens et ad rixas proclivis, ut prudenter timeret, propter sui animi imbecillitatem, illius petulantiam non posse sufferre

Sed poteit
velle rcur
ciri.

aut loege
fieri effen
aorem.

39. - Circa sextum et nonum praecceptum:

Γ. Interrogentur de *cogitationibus*, num desideraverint aut morose delectati fue-

remaneret. Item advertit S. Thomas, 2^a 2^a, *qu. 108, art. 1*, quod juste potest postulare offensoris animadversionem, aut ad cohibendam ejus petulantiam, aut ad consulendum communi tranquillitati. « Si vero, ait Sanctus, intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per poenam peccantis » puta, ad emendationem peccantis vel saltem ad cohibitionem ejus et quietem aliorum et ad justitiae conservationem... potest esse vindicta licita. Sed circa hoc punctum de conservanda justitia, quod plerumque innunt offensi, magna vigilantia

rint de rebus inhonestis; et an plene ad
eas adverterint et consenserint Deinde,
num concupierint puellas aut viduas aut
nuptas, et quid mali cum illis se facturos
intenderint. — In quo advertendum quod
rustici, communiter loquendo, existimant
majus peccatum stuprum quam simplicem
fornicationem. E contrario nesciunt mali-
tiam adulterii; ideo cum iis qui hujus
vitii consuetudinem habent, non expedit
eos monere de adulterii malitia, cum prae-
videtur monitio parum profutura, sed tan-
tum effectura ut poenitens duplici pec-
cato peccet, si carnis concupiscentiis non
resistet.

Quomodo
dut carum
namerut.

De his autem cogitationibus, quibus
assentiti sunt poenitentes, sumendus est
numcrus certus, si haberi potest; sin
autem, exquiratur quoties in die vel he-
bdomada vel in mense cogitationibus con-
senserit. Sed si nec etiam id explicare
possint, interrogentur, num concupierint
singulas mulieres quae sibi occurrerunt
vel in mentem venerunt; aut num habi-
tualiter turpiter de aliqua in particulari
cogitarim, nunquam pravis consensibus
resistendo; et an semper illam concupie-
rint, vel an tantum quando ipsam aspi-
ciebant.

De medus
«d exit
qoendA dc
sideri»

Demum interrogentur etiam, num me-
dia apposuerint ad malas cogitationes
exsequendas; nam, ut diximus in Libro
(*Lib. V, h. 32*) tunc illa media, etsi in-
differentia, a malitia interna informantur,
et ideo explicanda ut peccata externa sive
opera incoepta

Circa tur-
piloquA I

40. - 11°. Circa *verba obscoena* inter-
rogentur :

rodetur de
scandalo.

Γ. Coram quibus et quoties ita locuti
sint, ratione scandali: an coram viris aut
feminis, uxoratis aut non, pueris vel adul-
tis. Facilius enim scandalizantur puellae
et pueri quam adulti, praesertim qui in
hoc vitio sunt habituati.

dc verb.»
proUus.

2°. Quae dixerint verba: an, v. gr. no-
mmannt pudenda sexus a suo diversi.
Hoc enim difficulter excusatur a mortali.

de mcxieo
tarptioquii

3°. Num verba protulerint ex ira vel
jOCOj nam ex jra difficiliter aderit compla-

utendum est confessario, quia, in praxi, ut
loc cit. diximus, faciliter in eo desiderio justi-
tiae latet propria vindicta .

centia et scandalum. Caveat confessarius
ab absolvendis hujusmodi recidivis in col-
loquiis turpibus, quamvis dicant, se ca
protulisse ex joco, nisi prius emendentur
vel signum extraordinarium doloris af-
ferant.

4n. Num jactaverint se de aliquo pec-
cato. Tunc enim tria peccata frequenter
concurrunt, scilicet magnum scandalum
audientium, jactantia de malo commisso,
et complacentia de peccato narrato: ideo-
que interrogandi sunt, de quo peccato in
specie se jactarint (*Lib. V, ji. 26*).

Interrogentur etiam an delectati sint
audire alios inhoneste loquentes, et an
tunc adverterint ad correctionis praece-
ptum, putantes eam profuturam.

41. - IIP. Circa *opera* interrogentur
quacum rem habuerint; nūm alias cum
eadem peccarint; ubi peccatum fuerit
patratum (ad occasiones removendas);
quoties peccatum consummatum, et quot
actus interrupti adfuerint seorsim a pec-
cato; num peccato multum ante consen-
serit: nam tunc actus interni interrup-
puntur, juxta dicta *Lib. V, num. 36 et
seqq.*; et tunc expedit formare judicium,
toties multiplicata fuisse peccata, quot
morulae somni, distractionis, etc. adfue-
rint, prout sunt coram Deo, tantum in-
terrogando de temporis duratione in pec-
cato. Secus, si malum propositum fuerit
conceptum per duos vel tres dies ante
consumationem peccati, et intra illud tem-
pus non fuit retractatum, quia tunc su-
mitur pro uno numero peccato; vide di-
cta *ibid.*

Se polluentes interrogentur etiam de
tactibus impudicis separatis a pollutioni
bus et moneantur, eos esse mortalia. Item,
interrogentur an concupierint vel an de-
lectati fuerint de copula cogitata cum
aliqua vel pluribus mulieribus aut pueris;
tunc enim tot peccata distincta commit-
tunt.

Item, adverte quod, si quis coiret inter
crura aut brachia mulieris, praeter pec-
catum contra naturam committeret for-
nicationem inchoatam sive affectivam, ut

39. - Si, nimirum, postea peccatum non
consummetur, ut explicat S. Doctor, *lib. 5.
η. 42.*

dicunt communiter Filliuccius e», Tamburini¹, Holzmann Sporer³, etc. (Lib. III, u. 466, v. Infertur 3). Unde hic duo patret peccata diversae speciei, unum contra naturam in effectu, alterum fornicationis in affectu.

Quid, ar-
ca peccata
conjugum.

Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo, confessarius non tenetur nec decet interrogare nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, puta: *an fuerint obediutes viris in omnibus*. De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. — Quae autem liceant, et quae vetentur inter conjuges circa idem debitum, vide quae fuse dicta sunt in Opere, Lib. VI, ex u. 900.

Rogetur
poeniten-
te (urio.

42. - Circa *septimum praeceptum*, interroget si aliquid ab alio surripuerit; et a quo, et an ab uno aut pluribus; an solus, an cum aliis, et an semel an pluries: quia si qualibet vice materiam gravem sumpserit, qualibet vice peccavit mortaliter.

Furtula
coalescere
poisunt.

Si vero materiam parvam sumpserit singulis vicibus, tunc non peccavit graviter, nisi cum ad gravem materiam advenit; dummodo a principio animum non habuerit perveniendi ad materiam gravem. Sed cum materia jam facta est gravis, licet ille graviter non peccavit, tamen sub gravi tenetur ad restitutionem (Lib. III, u. 553), saltem illius ultimae quantitatis, quae materiam gravem constituit (*ibid. in fine*).

Gravitas
m furtismi
nutis.

Notandum tamen plus materiae ad constituendam gravitatem in furtis minutis, et majorem requiri, si a diversis sumantur; unde dicitur, quod in furtis minutis, quae pluribus vicibus diversis facta sunt, duplum requiritur (Lib. III, n. 530). Et si inter ea notabile intercessit tempus, duorum nempe mensium, tunc furta probabiliter non coalescunt in materiam gravem (*ibid.*).

Method, *bonic*, lib. 2, op. 7, § 10. num. c4 (edit Venet. 1726) — De Praecept. decal., n. 720 ad t. (edit.

Probabiliter autem, qui fructus ederent in aliorum vineis, dummodo non sint rari et magni pretii, possunt excusari, saltem a peccato gravi % si foras non exportant in magna quantitate (Lib. III, n. 529, Qu. 2). In hoc enim rerum genere quae valde sunt expositae, major quantitas ad gravem materiam constituendam requiritur (*loc. cit.*, v. *Plus requiritur*).

interdum
excusantur
edente (m
ctu. m ahe
tu vino,

Et hac ratione faciliter possunt excusari famuli et famulae, quae sibi a dominis sumunt res comestibiles; modo non sint in magna quantitate et extraordinariae (Lib. III, n. 545).

famuli
edulia «
nente».

Neque condemnari debent de peccato gravi, qui ligna incidunt aut pecora ad pastum ducunt in agros communitalis, licet prohibitum sit; quia tales prohibitiones censentur esse pure poenales (Lib. III, n. 529, Qu. 1 et u. 6/4, v. *Qui iu loco*).

ii qui bo-
ni comma-
nitacis a-
tuntar.

Gravitas autem materiae commensuratur a qualitate personae, cui illatum est damnum; sed hoc fusius discussum est in Opere, Lib. III, u. 527. — Cum autem furta fiunt a filiis aut ab uxoribus, requiritur multo major quantitas, ut sint grave peccatum; et raro hi tenentur sub gravi obligatione ad restitutionem (Lib. III, u. 539 et 543).

Mensura
rravttati-
orti.

43. - Certus factus de gravi poenitentis obligatione, confessarius inspiciat si poenitens valeat restituere, licet cum aliquo incommodo: et eum non absolvat, nisi prius restituat, licet ille signa extraordinaria emendationis exhibeat (Lib. III, u. 682, Qu. 1). Bona enim sunt quidam sanguis, qui a venis non eruitur nisi cum magna vi et dolore. Unde, si restitutio non fit ante absolutionem, cum difficultate maxima fiet postea, ut experientia admodum docemur. Potest excipi tantum aliquis poenitens, qui ita meticolosae conscientiae esset, ut de eo non sit dubitandi locus.

St poem-
tea- resti-
tuere de
beat et va-
leat. non
absolvatur
ante retti-
tutionem.

Exceptio.

Campodun. 1737). — Theo! mor., pan 4, cap 3, n Mb ledit. Venet 1731).

41. - «J Filliuccius, *Morales Quacst.*, tr. 30, h. 135 (Lugdun. 1633) speciatim hunc casum non habet. Dicit solum «omnes mollities esse ejusdem speciei; sive enim sint procuratae... proprio, sive alieno adminiculo extrinseco, nulla est specifica diversitas.. Semper est

una ratio voluntariae seminationis procuratae absque concubitu ».

42. - «Haec restrictio saltem a peccato gravi» invenitur posita nec in Theologia morali, *loc. cit.*, nec in *Hom. Apost.*, tr. 10, t. 24.

Quid est
propter de-
traui

postea difficulter adimpletur; licet hac minus difficultatis habeant quam pecuniae restitutio.

Denique hic advertatur, quod proximi delictum patefacere tunc proprie detractio dicitur et est peccatum, cum intenditur, ut ait S. Thomas ¹, famam alterius denigrare; non autem, cum intenditur aliquod damnum vitare; ut esset parentes, dominum, praelatum, certiores facere, ut reus emendetur aut aliorum damno consulatur: modo horum damnum esset magni momenti aut non longe minus damno infamia notati. Observetur id quod habetur in Opere, *Lib. III, h. 968*.

46. - Circa debitum restituendi alicui *honorem* ablatum, propter contumeliam ei irrogatam, jam actum est in praecepto quinto *u. 37*.

Monitum
de judici-
temeTAfiii.

In hoc praecepto octavo DD. etiam agunt de *judiciis temerariis*. Multi rudes se accusant, se male de aliquo sensisse. In hoc opus est advertere: Tquod, cum motiva sufficientia adsunt sic judicandi de aliquo facto, iudicium non est temerarium, sed justum, et propterea culpa caret; — 2° quod plerumque haec non sunt iudicia, sed suspensiones, in quas domini et patresfamilias aliquando tenentur induci, ut aliquod peccatum impediant, ex. gr. ne servi furentur, ne filiae peccent cum viris versando, etc. — Tantummodo eos de hoc moneat, ne hujusmodi suspensiones sine necessitate cum aliis conferant.

47. - Reliquum esset sermonem facere *de praeceptis ecclesiae*; sed de iis, nempe de obligatione audiendi Missam et de non laborando die festo, jam satis supra diximus *n. 32 et 33*.

Quod K.

Circa *jejunium* autem, tria in confessori memoriam revocamus:

¹ 2. 2., qu 73, ari. 2.

46. - a) Unde S. Doctor, *Hom. Apost., tr. ult.*, w. 29, ait: ' Circa hoc octavum praeceptum non est necesse, ut interrogetur poenitens, an temere judicaverit ».

47. - a) Loquens de illis operariis, S. Alphonsus, *lib. 3, u. 1044*, dicit: ' Ii qui uno *xel altero die* non laborant non tenentur

Non omnes labores excusare a jejunio, sed eos dumtaxat, qui multam corporis agitationem causant (*Lib. III, n. 1041*).

2° Operarios iis solis diebus excusari a jejunio, in quibus actu laborant, aut cum sperant crastina die a se laboraturos, et non posse, nisi die praecedenti comedant (*Lib. III, it. 1044*).

3° Non sufficere ad jejunium satisfaciendum extra prandium et coenam non comedere, aut vespere minus solito coenare, ut falso multi credunt. Jejunium enim importat unicam comestionem facere in die; et vespere aliud non permittitur quam simplex collatiuncula octo unciarum juxta communem consuetudinem, aut ad plus decem unciae possunt concedi illi qui ob majorem exigentiam usus fuisset majori quantitate ordinariam excedente (*Lib. III, n. 1025*).

Pauperes vero, quibus mane non fuisset cibus sufficiens, et non possunt sustentari sola collatiuncula serotina, hi excusantur (*Lib. III, n. 1033, 2*). Quod si vespere hi haberent sufficientem cibum, dicunt DD., hos teneri ad jejunium antevertendo coenulam ad meridiem; sed multi alii hoc negant quia hujusmodi jejunium incommodo extraordinario esset illis. Observentur quae in Opere habentur (*Lib. III, n. 1034, v. An autem*).

Postquam tale examen a rudibus exegerit, quomodo postea confessorius se gerere debeat, ut disponat poenitentem ad dolorem et adjungat poenitentiam, jam supra actum est, *n. 10 et 11*. — Sed ante omnia advertat, tale examen non negligendum, ubi cognoscitur opus esse; quia invenitur confessoriorum major pars in hoc puncto deesse.

jejunare .. (nisi) manifeste ipsi grave incommodum ex jejunio non sustinerent».

b) Sed vide *lib. 3, n. 1024*, not. a, ubi, de collatiuncula matutina, datur responsum S. Poenit. dici 21 Nov. 1843.

c) Et quidem « valde probabiliter », ait S. Doctor in Theologia morali, *loc. cit.*

Non
acm"

c««t.
ino die"

Junium,

Paupera
cuiAntuf.

Conclu».
capHI>

CAPUT HI.

De interrogationibus adhibendis cum personis diversi status aut conditionis
quae sunt conscientiae parum meticulosae 4\

Officium
tottrrocant
di de obli
KAlionibu

48. - Hic advertitur quod, circa obligationes proprii status aut officii, non semper sufficit confessario poenitentem interrogare tantum an suam obligationem impleverit. Cum poenitens videtur esse conscientiae parum meticulosae, aut confessarius aliunde habet rationabilem suspicionem quod ille suis obligationibus desit; tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores.

Sacerdos
interrogator:

49. - Et Γ. Si est *sacerdos* qui ad confitendum accedit, interrogetur:

de Horis
ct **Nina-**
mm oneribus;

1°. An satisfecerit Horis canonicis et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare

de negotiatione;
de Missa
proper ta.

2". An negotiationem exercuerit
3°. An nimis festinanter Missam absolvat: nam si infra quadrantem horae illam terminat, ipse a culpa gravi nequit excusari, etiamsi Missa sit de requiem, ut non sine magno fundamento plures DD. docent (*Lib. VI, n. 400*). Infra enim tam breve spatium non est possibile, Missam absolvere sine magna verborum et caeremoniarum negligentia; saltem nequit Missa celebrari cum ea gravitate et decentia quae tanto sacrificio convenit. Insuper ex Missa nimis festinanter celebrata oritur etiam grave scandalum laicorum, quibus, ut ait Bellarminus (*ibid.*), videntur huiusmodi sacerdotes non credere, quod in Missa realiter sit praesens divina Christi Domini majestas

50. - Praeterea non erit improprium, sacerdotes interrogare, an in ipsorum pa-

tria magna sit penuria confessoriorum. Eo enim casu posset aliquis sacerdos teneri ad se reddendum idoneum ad confessiones excipiendas, ut validis rationibus probavimus (*Lib. VI, n. 62S*)\ quibus addatur doctrina D. Thomae qui dicit, Deum ad hoc instituisse in Ecclesia ordinem presbyterorum, ut ipsi aliis sacramenta ministrarent: *et ideo* (verba S. Doctoris) *posuit Ordinem in ea, ut quidam aliis sacramenta traderent*. Idcirco sacerdotes appellantur lux mundi, sal terrae et coadjutores Dei. Cum igitur finis sacerdotis sit sacramenta ministrare, quomodo ipse poterit a culpa excusari, si viderit suos conterraneos carere confessariis, et ideo plures eorum in peccato manere cum magno damnationis periculo; et ipse Domini finem, ob quem ad sacerdotium fuit evectus a Deo, frustraneum reddit, negligendo ex pigritia idoneum effici ad ministrandum Poenitentiae sacramentum, quod saluti animarum, excepto Baptismo, prae aliis necessarium est?

Sacerdos
i n terdum
teneturcon-
fetaione
excipere.

Probator
ex fine u-
cerdoni

Nimis verenda sunt verba Domini adversus cos sacerdotes, qui salutem proximorum parum curant: *Si dicente me ad impium: Morte morieris, non annuntia- veris ei... ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Ezchh., in, 18.

Ex wtcr
Sen piura.

Si autem sacerdos ille se excuset, adducendo suam insufficientiam, audiat S. Franciscum Salesium qui falsam vocat humilitatem eorum sacerdotum % qui renuunt animarum saluti incumbere sub

Retunditur
objectio.

Bellarm., de Gemitu columb., lib. 2, cap. 5 (edit. Coln. Agripp. 1617). — 1 Suppl., qu. 31, art. 1, in corp. —

S. Ftauc. Salts., in ejui Vita Italice descripta a Gal- lina, lib. 6, cap. 2, § 1, in f. (edit. Venet. 1729).

48. - a) Hoc caput a S. Alphonso postea insertum est in *Horn. Apost. tr. ult., n. 31-37*, paucis quibusdam praetermissis.

49. -<VCfr.decr. *Ut debita, l.6*, post *n. 424*.
Textus italicus addit: « Utrum ad ludos addictus luerit ».

Deinceps numeri textus italici jam non respondent numeris versionis latinae.

50. - S. Franciscus Salesius, *loc. cit.*, hoc indistincte dicit de iis omnibus qui praetextu imbecillitatis subvenire renuunt proximo in re spirituali.

titulo suae imbecillitatis. Ista (ait Sanctus) malitiosa est humilitas et inventus amoris proprii, qui sub hoc specioso praetextu propriam quaerit tegere secordiam. — Subdit quod Deus, cum aliquod nobis talentum donaverit, juste petit a nobis ut illud exerceamus. Quapropter, qui eo utitur et paret, ille magis humilem se ostendit. Superbi quidem causam habent, ut nullum suscipiant opus, quia tales in scipsis fidunt. Humiles contra magnanimi sunt, quia non proprias perpendunt vires, sed in Deo confidunt, cui placet in nostra infirmitate suam omnipotentiam extollere; unde concludit, quod humiles omnia aggredi possunt.

51. - II0. Si accedit ad confitendum aliquis *confessarius*, de cujus idoneitate prudenter dubitatur, interrogetur: an studio sufficientem operam dederit, et an studere pergat; nam, ut diximus, *u. 18, iu fine*, ad bene exercendum officium excipiendi confessiones non satis est aliquando studuisse. — Item, an absolverit cos qui manebant in occasione proxima peccati, aut erant recidivi, nec extraordinaria signa suae dispositionis afferebant.

Si unquam talis confessarius aliquam poenitentem sollicitasset ad turpia, interrogetur an sciat, se non posse Sacrum facere; quia a Summo Pontifice Benedicto XIV sollicitantibus imposita est inhabilitas perpetua et Papae reservata, quae, ut ostendimus in Opere (*Lib. VI, n. 705*), ante omnem sententiam incurritur «A — An autem haec incurratur etiam ab ignorantibus? Observa, quae dicuntur in eodem Opere, loco citato

52. - IIIΓ. Si accedit *parochus*, interrogetur:

Γ. An attendat ad debitas correptiones erga subditos, praecise erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua tur-

pititer conversantur, aut domos sponsarum frequentant. Et de hac materia loquendo, huiusmodi parochus valde advertatur ad non accipiendas promissiones mutuas matrimonii, nisi parum ante quam nuptiae sint contrahendae, ut prudentes parochi agunt j alioquin omne tempus illud usque ad matrimonium peccatorum tempus erit.

2°. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleant praeceptum Quot personas in missionibus invenimus, praesertim majoris estimationis, quae per multos annos praeceptum implere omiserunt, quin parochus eas admonuerit et opportuna adhibuerit media ad ipsarum resipiscentiam.

3°. An sacramenta ministraverit (praecipue Poenitentiae) in periculo mortis, aut cum requisitus fuerit, per seipsum (*Lib. VI, n. 623, v. Resp. 2 et resp. 3*). Dico: *per seipsum*, quia, cum ipse potest, non satisfacit, illa per alios ministrando (*Lib. IV, n. 127, Dub. 3, v. Hinc*).

4° An moribundis debitam praestiterit assistentiam.

5°. An in dominicis conciones habuerit. Etenim parochus, cum non est legitime impeditus, omittendo concionari per mensem continuum, aut per tres menses discontinues intra annum, a DD. non excusatur a gravi culpa (*Lib. III, n. 269, v. Hic obiter*).

6°. An debitas largitus sit cleemosynas, habens beneficium pingue, congruam excedens.

7°. An attenderit ad instruendos in doctrina Christiana pueros et rusticos circa mysteria fidei et media ad salutem; praesertim, an instruxerit rudes circa dolorem peccatorum necessarium ad obtinendam absolutionem; necnon pueros circa communionem, aetate qua jam ad eam sunt idonei, nimirum ordinarie loquendo ab anno decimo usque ad duodecimum a>, vel ad

Bnttd XIV, decret. S. Off. In Ientrah Can^rchâtient, diei 5 Aug. 1715; in Bullar. Pral. 1M5, toni. 1, append., n. 8.

51. - .) Sed a sexu editione Operis (1767) S. Doctor contrarium tenuit; cfr. *Elench. 2 quaest. reform., qu. 21*.

b) In textu italico S. Alphonsus absolute affirmabat hanc inhabilitatem incurri etiam ab ignorantibus; et haec sententia concordabat

cum dictis in secunda editione Theologiae moralis, *lib. 6, n. 705*. Sed jam in tertia editione declaravit, esse satis probabile hanc inhabilitatem non incurri ab ignorantibus.

52. - λ) Quae hic dicuntur reformanda sunt juxta decretum, omnibus notum, S. Con-

Conietv
nu-rogetor
de <iadio
theologize

de λbla-
(loot occa
- ion a rio
fora aol tc-
ddivorum.

Parochu-
rogetur de
correptione
-obdito
tum

«pccuun
cegtum
K e:

de adnum
Mcramta-
torua:

4«««
domm.

ddpr
c*!on'.

n » » ®.

«ie ir.dn»
ch' F'ua»,

sumum ad decimum quartum (*Lib. VI, h. 301, v. Sed hic*). Sciendum enim, S. Carolum Borromaeum suis parochis praecipisse, ut ad communionem idoneos redderent pueros, statim ac ad decimum annum pervenissent (*ibid.*). At quidam parochi renuunt etiam pueris, qui ad annum pervenerint duodecimum, Eucharistiam ministrare. Et cur? Ut incommodum effugiant illos instruendi.

8°. Interroget sedulo an facile et ob humanos respectus attestaciones in scriptis dederint initiandis necessarias, ut illi possint ordines suscipere.

In hoc enim oportet ut parochi non sola notitia negativa sint contenti, cum debeant habere positivam de ipsorum probitate et sacramentorum frequentia; et ideo tenentur particulariter de his omnibus certiorari. Quandoque inveniuntur ordinandi mille culpis onerati, qui vix semel in anno communionem acceperint, immo qui etiam praeceptum paschale omiserint; et deinde audacter attestaciones parochi praesentant de morum honestate et sacramentorum frequentia. Isti jam postea ordines suscipiunt et scandalum fiunt populo; et de omnibus ipsorum flagitiis parochus equidem rationem Deo reddere debet; nam episcopi in hoc parochis credunt. Sed episcopi seduliores fidem non praestant parochis in hac materia tam gravi, a qua salus pendet populorum.

53.- IV°. Si accedit *episcopus* negligentis conscientiae, confessarius interroget: F An debitam adhibeat diligentiam (praeter scientiae examen) in se certiorando de positiva probitate ordinandorum, prout sacri canones, Tridentinuni et Apostolus [I Tim. v, 22) imponunt, minime acquiescendo parochorum attestacionibus quae, ut diximus, ut plurimum aut falsae sunt aut suspectae.

2°. An approbet ad confessiones sacerdotes sat in moribus et doctrina exper-

tos: aliter illi plus damni quam utilitatis afferent.

3°. Quomodo redditus mensae expendat et applicet. Ut enim probavimus (*Lib. III, n. 490, iv et seqq* episcopi, dempta honesta sua sustentatione, reliqua tenentur pauperibus elargiri.

4°. Quomodo residendae obligationi satisfaciat. Etenim nec etiam per tres menses a Tridentino concessos ipse a sua dioecesi potest abscedere, ut Pontifex Benedictus XIV declaravit, si ex futili causa sive ob meram oblectationem abesset

5\ Quomodo invigilet ad inquirenda suarum ovium scandala, ut ipsa reparet meliori modo quo poterit, implorando etiam subsidium brachii saecularis, si oportet.

60. Interroget quomodo se gerat in bono exemplo exhibendo. Certe enim praelatus speciali modo tenetur exemplarem se praebere: alioquin quomodo poterit suos ecclesiasticos corripere, puta, ne cum mulieribus versentur, neque ludos vetitos frequentent, si de his malum ipse tribueret exemplum?

54. - V°. Si confitetur *monialis*, interrogetur:

1°. An aliquem defectum commiserit circa vota, praesertim paupertatis, accipiendo vel elargiendo sine licentia.

2°. An satisfecerit Horis canonicis. Opinio enim quod moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus, *Lib. IV, n. 142, v. Ante omnia*

3°. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, puta si adfuerint saltem verba aut litterae amatoriae Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit confessarius in neganda ei absolutione. In hujusmodi enim familiaritatibus, licet finis positive pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum

de reform., cap. 7 et 12. — TrUrrt./., loc. cit.. up. I — Bcnrd. XIV, bail Ad unrurrsar. J Quoniam twro, die» 3 Sept. 1746 et encycl. Gravv, § 1, diet 15 Auf. 1741,

53. Textus italicus habet <ludos char-
tarum ».

54. - λ) Sed vide not y a(j 4 n

de redilli-
ba» expen>
M»;

de rexi
dentia ;

de caada-
loraa fa-
qaintiooe;

de bono
exemple.

Mooiali»
rofetur de
votui;

de Hori»
canonici»,

de amid-
tU perteu-
to«

de dati»
aticttatio-
nibui.

Epitcopu»
interroge-
tur:

de ordi-
nandorum
eiamine;

Je confer
lariorum
apptobailo-
ot;

5. Carolus Borrom., Acta Ecde» .Mediolan., «ynod. dloec XI. lit. 3, Momu quoad Sacram (edic Mediolan , — Jui cun., can. NuUut, di»t. 21. — TridcHL., »c*b. 23.

greg. de Sacramentis, sub dic 8 Aug. 1910, de prima puerorum communione Sic pariter immutandus est hb. 6, n. 301.

	et malum exemplum respectu aliorum. — Diana ꝛ.		
de odio.	4°. An aliquo teneatur odio in suas sorores.	4°. An luerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem vel peritum, aut ineptas vendere medicinas.	de pran connivttlu cum phar macopoU;
d< oflkii· g2in,Un	5°. Si monialis aliquod exercet officium, interroget de illo particulari; puta <i>rotariant</i> , an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta; <i>porlinariam</i> , an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium aut aliorum; <i>abbatissas</i> , an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur aut morantur, aut an novis abusibus conniveant: advertendo quod, licet particulares moniales peccent leviter levem regulam transgrediendo, superiores tamen quae non curant impedire, cum possint, observantiae relaxationem, peccant in re gravi (<i>Lib. IV, n. 13</i>).	5°. An attenderit ad curandos pauperes, si stipendium aliunde jam accipit b>; vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate. — Trullenchl.	de cira paoperaa.
	55. - VT. Si accedit quis <i>judicis officio fungetis</i> , interrogetur: 1° An fuerit personarum acceptor; — 2° an causas expediverit; — 3° an in judicando conveniens studium praemiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit.	6°. An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta praecepta Pontificia.	dc monito ne infirmo- rum quoad confeiii» nem.
judex m- d"ruicon>r	56. - Si autem accedit <i>tabellio</i> , interrogetur: 1° Quomodo se gerat in capiendis informationibus. — 2° an intermiserit interrogationes suggestivas; — 3° an testimonium depositiones diminuerit vel auxerit.	De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (<i>Lib. III, u. 182</i> , et melius, <i>Lib. VI, u. 664</i>), ubi dictum est quod Innocentius III medicis praecepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi prius ille confessus fuerit; et S. Pius V, confirmans tale praeceptum, insuper jussit ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum. Item mandavit ut omnes medici, antequam gradum doctoratus assument, dent juramentum observandi hoc praeceptum; idque mandatum est omnibus collegiis.	
bellio. u-	57. - VII°. Si accedit <i>medicus</i> , interrogetur:	Sed Dubium fit: <i>Quomodo hujusmodi praeceptum etjuramentum intelliganlur?</i>	
Medicu-	Г. An satis fuerit versatus in studio medicinae et in praxi medendi; necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt.	Plures DD. tenuerunt ea procedere, cum infirmitas est periculosa, vel saltem cum dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. — Sed communior sententia vult quod praefatum praeceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantum urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius praecipit ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus medicus suscipiat, ad hoc ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus, de salute de-	Prxcce- ptum iitaJ communia» intelligen- dum de morbo pa- vi.
de licen- um;e,per'	2°. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum sine justa causa βλ		
du? diu?'	aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (<i>Lib, I, n. 46 et Lib. IV, n. 291</i>).		

1 Opav morale, tom 1, lib. 4. cjp. 1, dub. 11, num.6 (edit. Bardnonen. 1701). — *Innoc. Iff.cAp.* Cum inlirmi-

txi 13, dc poemt. et remis». — 5. *Pius V*, brev. *Supra ICrr^rm*, § 3, 6 ct 7, diei 8 Mart. 1566; in *Bullario Mainardi*.

Diana id non habet, loco citato a S. Alphonso, videlicet. *Resolutiones moral., tr. 7, resol. 21 et 22*, neque in toto *tr. 7*, saltein in edit. Lugdnn. 1650,
57. - a) Italicus textus: «Utrum alicui impertierit licentiam edendi carnes aut prae-

termittendi Oflicium vel Missam, ob merum respectum humanum, sine necessitate, aut saltem sine dubio quod satisfactio praecepti grave damnum vel notabile incommodum afferret »
b) Sic vertendus est textus italicus.

sperans, facilius mortis periculum incurrat. Igitur intendit effici ut infirmus confiteatur, antequam morbus fiat mortalis. Haec sententia mihi videtur vera.

Hoc tamen non obstante, in contrarium
est praxis medicorum, etiam timoratae
conscientiae, qui non solent monere infir-
mos ad confitendum, nisi cum infirmitas
probabiliter jam periculosa effecta est.
Neque in hoc putant peccare adversus
juramentum praestitum juxta bullam
S. Pii, innixi doctrinae plurium auctorum
(*Lib. VI, n. 664, v. Circa autem*) sentien-
tium quod praefatum juramentum non
obligat nisi pro illa parte, pro qua a con-
suetudine receptum est.

Qrto u.
SÛÎÎ
SSEwT' Caeterum non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi qui omitunt monere infirmum de confessione, cum infirmitas est jam periculosa. — Oh quam miserum est videre tot infirmos (et praesertim eos qui spectatae sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitae Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimis, cum vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriae conscientiae, suorumque peccatorum dolorem! Et totum hoc evenit culpa istorum medicorum qui, ne displiceant infirmis aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; immo eis blandiri pergunt, usquedum omnino ipsi de vita desperantur.

Fortiter Cum igitur accedit medicus negligens-
medio». Hs conscientiae, curet confessarius prae-
cipue eum interrogare et monere, non
obiter sed cum calore, de hac obligatione
intimandi confessionem infirmis, saltem
quando advertit, morbum jam esse gra-
vem, aut dubitat an sit jam gravis, ut
communiter dicunt DD., qui in hoc non
discrepant. Dico: *cum calore*; nam ex
hoc puncto pendet salus spiritualis, non
tantum medici poenitentis, sed omnium
etiam infirmorum, qui sub ejus cura erunt.

¶ barra 58. - VIII0. Si accedit *pharmacopola*,
interrogetur: Γ Δη praestiterit remedia
¶ . reme praegnftntibus ad abortum procurandum;

— 2° an vendiderit unum pharmacum
pro alio, et carius quam res valebat
(*Lib. III, u. 281*).

Hic adde, Gregorium XIII, in constitutione 29 *Cum officio pastorali* omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos aut chirurgos.

59. - IX0. Si accedit *mercator*, inter-
rogetur: 1° An deceperit in pondere et
mensura; — 2° an res vendiderit ultra
pretium supremum; praesertim dando
merces ad creditum, cum emptores essent
securi, et nihil damni ipse esset passu-
rus.

An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eo quod tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem aestimationem; et an res quae venduntur minutatim, carius possint vendi: observa doctrinas in Libro annotatas, *Lib. III, n. 809*.

60. - X°. Si accedit *sartor*, interrogetur:

1° An in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret et dominis afferret (*Lib. III, u. 303, v. Sartoribus*).

V An jejunia impleverit ab Ecclesia
praecepta; nam sartores ob sarcindi
laborem minime a jejuniis excusantur
(*Lib. III, n. 1041, v. Item Palaus*).

3° An, si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quod mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam retinere, modo moralem praemiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certo sciat quod alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio (*Lib. III, num. 826, v. Caute*). Hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere, quam solvit.

4° An sibi retinuerit frustula sive re-
segmina vestium; quae injuste retinet, nisi
adsit consensus dominorum, aut nisi illi
aliquid injuste detraherent ex pretio de-
bito, adhuc infimo communiter aestimato.

**Mercator
de injustitia
in venditio-
ne.**

Sartor de
latrare die
feauvo;

de jejuno;

de ereptione panni pro alio,

d retentione roef-minum vestium;

Cr/gor/iM *XfII*, comt. *Cum officio pastorali*, \$ 13, dc die 1 Jul. 1575, bulla 29 in Bullatio Cherubini

58. - .) Haec constitutio lata luit solum pro Urbe.

5
f9l
N r t v M x n t u v s
>m v s

de qua-
dam occa-
sione pec-
candi

5e An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgo, ut dicitur, *m pigliar la misura*\ aut esset ex aptandis vestibus feminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione, id-que esset sartori occasio proxima inci- dendi in pravas delectationes aut desi- deria, prout non raro accidit improbae conscientiae viris.

Proxenetā
rogetur de
retento ex-
ceau pre-
th.

61. - XI0. Si accedit *proxeneta* aut *venditrix* (intellige de his quibus tra- duntur a dominis res vendendae licitan- tibus), interrogetur an aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti. Tenuimus enim (*Ub. III, n. 825, v. Quaeritur*), quod nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo determinatum ; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat. Idque procedit, etiamsi a domino fuerit locus designatus ubi res venderetur, et proxeneta, adhibita ibi de- bita diligentia, in alio loco multum di- stanti pluris deinde vendidisset. Etenim tunc etiam dicimus quod ipse nequit omne superfluum retinere, sed tantum id quod ipsi spectare potest ob illum extra- ordinarium laborem; nam res semper domino fructificat.

Ciñuj in
qnibaft hoc
est licitum.

Excipimus (*Lib. III, n. 826, v. Bene autem*): 1° si proxeneta rem meliorem red- didit, et ideo pluris vendidisset quam res prius valebat; — 2° si proxeneta cum do- mino convenerit, amplius ei non tradere nisi pretium ab eo determinatum ; et hoc sive expresse sive tacite, prout esset si do- minus nullum pro ejus labore stipendium assignasset; — 3° si quod superest esset parvi momenti, ita ut praesumeretur do- minus condonare; — 4° si proxeneta, facta ordinaria diligentia, ipse sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet — Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emen-

dam pretio designato, et tu minoris emis- ses ; tunc enim nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuis- ses, ut impensae parceres; aut si rem tuo nomine emissas, periculum in te assu- mendo. Hoc tamen intelligitur, si jam praemisisses moralem diligentiam, nec invenisses a quo rem minoris emere po- tuisses (Λ/rf.).

62. - XII0. Si accedit *barbitonsor*. in- rogetur an alios tondeat in diebus festi- vis, ubi hujusmodi consuetudo non adsit. Quia contra, id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est; aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eo quod in aliis diebus labori operam navare de- bent, ut se suosque sustentare possint.

Barbiton
-or rofdvr
de labore
die (etlivo).

Praeterea interrogetur an comam mu- lieribus componat, juxta improbum usum hoc tempore a Satana inventum. — Or- dinarie loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus aut saltem desi- deriis; unde dico, minime permittendum id alicui qui in se contrariam non ha- buisset experientiam. Quod si unquam quis per notabile tempus expertus fuis- set in hujusmodi actione se immunem a peccato, hic revera damnari nequit de mortali. Sed hoc non obstante, non omit- tat confessarius eum remove, quantum potest, ab hujusmodi officio, quod certe in se periculum continet.

ec de tu-
opera rou-
te r i b u i
praestita.

Hinc nolo dubium aliud discutere, an feminae possint nec ne tuta conscientia viros accersere, ut illi suas componant comas. Audio, quod ipsae pluribus in locis hoc faciunt; et confitentur et communi- cant. Videant ipsae et ipsarum confes- sarii. Saltem confessarius eis imponat ne utantur viro aliquo juniore, ex cujus actionibus perceperint, eum malitiose se gerere. — Caeterum censeo quod mu- lieres purioris conscientiae non quidem utentur viris, sed contentae erunt feminis, a quibus coma componatur, meliori modo quo potest.

62. - a) Italicus textus habet < id esse juvenibus proximam, etc. ».
Textus italicus fert: « Imponat ut dili-

gentiam adhibeant in quaerenda aliqua fe- mina quae hoc (acere possit; quam si non inve- niant, saltem ne utantur, etc. ».

CAPUT IV.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum iis
qui sunt in proxima occasione peccandi

Duovo-
puH. Pro
conie...

63. – Maxima confessam cura debet esse se bene gerendi cum ns qui sunt m proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt aut recidivi. Hi sunt duo magni scopuli, in quos major confies- sariorum pars impetunt et deficiunt. — In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis et recidivis; hic de occasio- nnais.

Fan occa-
nt; "o pec

Certum est quod, si homines satage- rent occasiones fugere, major peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasio- nibus, parum lucratur; sed cum homo ultro in occasionem proximam se immit- tit, ut plurimum et fere semper hostis vi- ctoriam canit. Occasio, praesertim in ma- teria turpium delectationum, est quasi rete quod ad peccatum trahit et simul mentem obcaecat: ita ut homo peccet, quin videat quod agat. — Sed deveniamus ad praxim.

Quid «it
occatio vo-
laniarii,
Nectwirin.

Occasio dividitur Γ in voluntariam et necessariam. — *Voluntaria* est illa, quae facile vitari potest; *necessaria* quae amo- veri nequit sine gravi damno aut scan- dalo.

Dividitur 2° in proximam et remotam.

Remou.

Remota est illa in qua homo raro pec- cat, vel illa quae ubique reperitur.

Pioiima

Proxima, per se loquendo, est illa in qua homines communiter ut plurimum deficiunt. — Proxima autem *per accidens* seu respectiva, est ea quae, licet respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest quod labatur, propter experientiam cognitam suae fra- gilitatis. Quidam auctores volunt, non esse occasionem proximam nisi eam, in qua homo fere semper vel ut plurimum ceci- derit. Sed communior et verior sententia

docet, occasionem proximam esse illam, in qua frequenter quis peccavit (*Lib. VI, H. 452, v. Occasionem vero*).

Verumtamen advertendum quod, sicut aliquando occasio quae respectu ad alios communiter est proxima, respectu vero ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (*ibid.*)'. ita contra, quaedam occasiones quae respectu ad alios com- muniter per se essent remotae, forte erunt proximae respectu ad aliquem, qui pro- pter experimentum relapsuum et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (praesertim si est turpe) foetus est valde debilis et facilis ad tabendum; et tunc iste tenebitur ad removendas non tantum oc- casiones proximas, sed etiam illas remo- tas, quae respectu sui proximae evadunt,

Occatio
proxiaa

64. – Caeterum est quidem in occa- sione proxima: Γ Ille qui retinet in pro- pria domo aliquam feminam, quacum saepe rem habuit; — 2" ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias aut frau- des; — 3° ille qui in aliqua caupona aut domo saepe se inebriaverit aut ceciderit in rixas vel actus, verba aut cogitationes obscoenas.

HxrvpU
occasion^

Porro omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta dis- tinctionem, quae fiet in numero subse- quent!. — Et ita pariter non potest ab- solvi, qui aliquam domum adeundo, quam- vis semel in anno, semper ibi peccavit. Talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. — Nec etiam absolvi possunt, qui tametsi in occasione positi non la- buntur, afferunt tamen aliis grave scan- dalum (*Lib. VI, n. 452, v. Ex praemissis*). — Addunt aliqui DD. (*ibid.*), negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione

Quid d«
aUolwxioc-
de<cntlaai
in occasioca

63. – Hoc caput a S. Doctore postea assumptum est in *Horn. Apost., tr. ult.. n. 1-3.*
s. Alphom^i. *Optra moralia.* — Tom. IV.

S. I. > MVt» ST S. : ' OtIV. i. > Y. : tTV. VxNV'rVJLVtAs, ff' v' p H 't K « ir Ké (s

conjungitur habitus vitiosus aut magna tentatio seu vehemens passio, quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facile deinde peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quod, si unquam aliqua famula tentarcturab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ab ea domo abscedere tenetur, si commode potest; alioquin temere praesumeret, se securam habere.

Sponti
invicem in-
viwnicx

Et hic caveant confessarii a permitindo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponso in domum admittere; quia raro evenit quod tales sponsi non labantur saltem in verba aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione, dum omnes aspectus et colloquia inter sponso sunt incentiva ad peccandum: estque moraliter impossibile, ipsos invicem conversari et non sentire stimulos ad eos turpes actus qui tempore matrimonii deinde succedere debent.

ordinarie
erunt in oc-
casionem pi v
xinu»

65. - Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, non sunt isti omnes indistincte de gravi culpa damnandi; sed ordinarie puto, ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimia experientia patet; nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in occasione a mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu. Tales enim adamantes prius conversantur invicem ob propensionem; deinde propensio fit passio; et passio, postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat et eos in mille crimina ruere facit.

Hinc cardinalis Picus de Mirandola, episcopus Albanensis, in sua dioecesi per edictum suos admonuit confessarios, ne tales adamantes absolvent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, praesertim tempore nocturno, aut diu, aut clam, aut intra domos (cum facili periculo osculorum et tactuum), aut contra parentum praeceptum, aut cum altera pars prorumpit in verba obscena, aut cum scandalo (prout si in ecclesia), aut

cum conjugatis, claustralibus aut clericis in sacris.

Et in hoc generaliter advertendum quod, ubi agitur de periculo peccati formalis et praecise peccati turpis, confessarius, quanto magis rigorem cum poenitente adhibebit, tanto magis ejus saluti proderit; et contra, tanto magis cum illo immanis erit, quanto magis benignus erit in permittendo ut ille in occasione maneat aut se immittat. S. Thomas de Villanova confessarios in hoc condescendentes vocat *impie pios*. Haec caritas est contra charitatem. — Solent in his casibus poenitentes conari ut confessam apprehendant quod, occasionem removendo, magnum orietur scandalum. Fortis sit confessarius ad hujusmodi timores despicendos; majus semper erit scandalum videre quod poenitens, nec etiam post confessionem, occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur: aut sciunt, et tunc poenitens famam potius recuperabit quam amittet, removendo occasionem.

Confem-
ridnt cu

ad-
rum taiw
noU'A,°

66. - Plures DD. censent, prima aut secunda vice bene hunc absolvi posse, qui est in occasione proxima, licet voluntaria, etiam antequam occasio auferatur; modo firmum habeat propositum et promittat se illam statim remoturum.

juxta a-
nondum re-
®?nem^.
Jemei^ei
w'.

Sed hic oportet distinguere cum S. Carolo Borromaeo | occasiones quae *sunt in esse*, et occasiones quae *non sunt in esse*. — Occasio, quae est *in esse*, est, ex. gr., cum aliquis concubinam domi detinet, vel cum aliqua famula consentit quoties tentatur a domino, et similia. Occasio autem, quae *non est in esse*, est, ex. gr., cum quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponis prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia incidit in verba et cogitationes turpes.

Distinguen-
dae ocaulo-
ne: *in nu*
et occasio-
ne *non in*
rss/.

His positis, dicendum quod in occasionibus quae *non sunt in esse*, recte docet S. Carolus quod poenitenti, firme promittenti se ab eis abstinere potest, semel, bis et etiam ter absolutio dari «A

In occa-
b ionibat
non in ttu
ter abtolvi
potest.

S. Thorn iit VU!..zonc. fer vi p. dom, n Quadr., n. 12. — 1 Acta Eccl. Mediolan . part 4. Initr. Confesuar., v. Esundo

66. - *| S. Carolus concedit absolvi posse in hoc casu, semel et iterum dumtaxat.

Quod si deinde ille occasionem non auferat et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi prius occasionem removeat,

in occa-
tionibus
W. ordi-
mc?e!o h
vendu».

In occasionibus autem, quae sunt in esse, cum eodem S. Carolo omnino neganda est absolutio, nisi occasio prorsus auferatur. Hancque sententiam, ordinarie loquendo, omnino tenendam probavimus in *Lib. VI, n. 454*. — Ratio, quia talis poenitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam, antequam occasionem removeat. Etenim eam recipiendo se immittit in proximum periculum frangendi propositum, et sic remanendi in eadem occasione. — Clarius rationem hanc explicemus. Certo mortaliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria et eam non tollit. Cum autem opus tollendi occasionem sit maxime arduum et non impleatur nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert, qui jam est absolutus; quia, ablato timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quod tentationi resistet, quin occasionem auferat; et ita in ea manendo certe quidem recidet: prout quotidie experimento probatur in pluribus poenitentibus qui, carpta absolutione ab aliquo confessario parum cauto, minime postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deterius relabuntur. Hinc diximus quod, propter praedictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat poenitens qui ante remotionem occasionis absolutionem petit, et gravius peccat confessarius qui illum absolvit.

67. - Diximus: *ordinarie loquendo*. Nam plures casus excipiuntur a DD. (*Lib. VI, n. 454, v. Dixi tamen*), in quibus poenitens absolvi potest, antequam occasionem removerit.

Eidpitur
ram ti-
rwrvm.

Et excipitur 1° casus in quo poenitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judican possit ipse non esse amplius in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione. Tunc enim signa illa indicant poenitentem donatum fuisse uberiori gratia, qua merito speratur quod in removenda occasione constans erit. Verumtamen semper ac absolutio commode differri posset, tunc illam etiam ei differrem, usque dum cum effectu occasionem auferat.

Excipitur 2° casus in quo poenitens non possit redire, vel non nisi post multum tempus. Tunc bene potest absolvi, si censeatur bene dispositus cum proposito statim removendi occasionem; quoniam, eo casu, periculum frangendi propositum remotum reputatur, causa magni oneris quod poenitens deberet pati, abscedendo sine absolutione aut repetendi confessionem apud alium sacerdotem aut diu manendi sine gratia sacramenti. Quapropter, cum ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (*Lib. VI, n. 454, v. Excipiendus 2*). Dum enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censeatur ac si esset in occasione necessaria. — Sed hoc nec etiam admittendum, si poenitens jam ab alio confessario alias admonitus fuerit de occasione removenda et non impleverit; quia tunc habetur ut recidivus, et ideo nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti capitulo dicemus.

Rxdpitur
casus quo
poenitens
redire ne-
quit.

68. - Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam.

At si occasio est necessaria aut *physice*; prout si quis delineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter*, id est, si occasio non posset auferri sine scandalo aut gravi damno vitae, famae aut bonorum, ut communiter docent DD. (*Lib. VI, n. 455*); eo casu poenitens bene absolvi potest, quin occasionem auferat; quia tunc non tenetur eam remove: modo promittat exsequi media necessaria ad efficiendum ut occasio ex proxima evadat remota; prout sunt, praecise in occasione peccati turpis, fugere familiaritatem complicitis, et etiam aspectum, quantum fieri potest; frequentare sacramenta, et saepe commendare se Deo, renovando quotidie, praesertim mane, ante imaginem Crucifixi propositum non amplius peccandi et, quantum est possibile, vitandi occasionem.

Nisi Jam
ab alio coti-
fessore ad-
monitus sit.

le occa-
sione neces-
saria phy-
sice aut mo-
raliter.

poenitens
absolvi po-
test aise ab-
lata occa-
sione,

modo me-
dia prae-
scripta ad-
hibeantur.

Ratio, quia occasio peccandi non est proprie peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem. Unde bene consistere potest cum occasione verus dolor et propositum non recidendi; et licet quis-

Probatur.

que teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cum ipse sponte vult tale periculum. Sed cum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit; et Deus tunc non se retrahit ab assistendo sua gratia illi qui vere deliberavit ipsum non offendere. Nam non dicit Scriptura (Eccli. in, 27], quod peribit qui *est* in periculo, sed qui *amat* periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitatus subiacet. Unde inquit S. Basilius: *Qui urgenti aliqua causa et necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen alias nollet, non tam dicitur amare periculum, quam invitatus subire; et ideo magis providebit Deus, ne illo pe-reat*

Cenweta-
ria.

69. - Hinc dicunt DD., bene capaces absolutionis esse, qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eo quod deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi et media implendi ad emendationem. Tales sunt, ex. gr., chirurgi qui in medendis feminis, aut parochi qui in excipiendis earum confessionibus prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta suum statum vivere (*Lib. VI, n. 455, in fine*).

Sed omnes conveniunt, *expedire* in his et similibus casibus absolutionem differre, ut poenitens sit saltem diligentior in praescriptis remediis exsequendis. — Verumtamen ego censeo, confessarium non tantum posse, sed etiam *teneri* ad differendam absolutionem, semper ac comode differre potest, praesertim cum agitur de materia turpi. Tenetur enim ipse tamquam medicus animarum opportuniora applicare remedia; et puto, remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quam differre ei absolutionem, dum experientia

68(ert)fe
tamen tene-
tur absolu-
tionem dli

Aeri

nimis patet, quod plures post absolutionem acceptam negligunt media praescripta exsequi, et sic facile recidunt. E converso, cum alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda et ad obsistendum tentationibus, ob metum ne iterum sine absolutione dimittatur, cum ad confessarium redibit.

Forte in hoc quis me nimium rigidum reputabit; sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multo magis prodesse poenitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent, oh quot peccata vitarentur, et quot aliae salvarentur animae!

Repeto quod supra dixi: Ubi agitur de liberando poenitente a peccato formali, uti debet confessarius opinionibus benignioribus, in quantum Christiana prudentia concedit. Sed ubi opiniones benignae periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omnino expedire et quandoque oportere ut confessarius sententiis rigidioribus utatur: tunc enim hae valde magis prosunt animarum saluti.

Quod si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico, omnino huic negandam absolutionem, prius quam occasionem tollat (*Lib. VI, n. 457*). Et hic reor instare evangelii praeceptum: *Si oculus tuus scanda-Usât te, ejice eum* (*Mare., ix, 46*). Excepto casu quo poenitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, quod posset concipi prudens spes emendationis (*Lib. VI, n, 457, in fine*).

S Dociar
in hoc «r
vindictet à
rifornMM.

Cetera-
cum U.C4-
•ionanb n-
fide ett a-
fendum

Carat dt
illoquiwo
per relabi-
tar.

68. - * Textus citatus non est S. Basili, sed fortasse alicujus commentatoris in ejus

Constitutiones monastic., cap. 5 (cfr. Migne, *Pair. Graeco-tat., tom. 31, coi 1359*).

CAPUT V.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum habituat^{is} et recidiv^{is}

70. - Distinguendi sunt habituatⁱ a re-
cidiv^{is}.

Habitua-
tui, qui».

Poteat «b
toIvi.

Interdum
pote»i dii
ferri abio-
lotio.

Quid conati-
tuat babb-
tum.

Redditui,
quii

Abiolvi
eequit cum
«igni» ordi-
narii»

Habituali sunt, qui habitum contra-
xerunt in aliquo peccato, de quo non
adhuc sunt confessi. — Isti, ut dicunt DD.
(*Lib. VI, u. 459*), bene absolvi possunt
prima vice qua confitentur de pravo ha-
bitu, vel si de eo confitentur, postquam
ipsum retractaverunt; dummodo dispositi
sint per verum dolorem et firmum propo-
situm adhibendi media efficacia ad emen-
dationem. — Verum si habitus esset valde
radicatus, potest etiam confessarius ei
differre absolutionem, ad experiendum
quomodo sit constans poenitens in pra-
xim deducendo media praescripta, utque
ipse de suo vitio majorem concipiat hor-
rorem.

Advertatur hic quod quinque vices in
mense jam possunt malum habitum con-
stituere in aliquo vitio peccati externi,
modo inter ipsas aliquod intervallum in-
tercedat. Et in materia fornicationum,
sodomiarum et bestialitatum, multo mi-
nor numerus habitum queit constituere:
qui, ex. gr., semel in mense fornicaretur
per annum, bene hic habituat^{us} dici po-
test.

71. - *Recidivi* autem sunt, qui post
confessionem eodem vel quasi eodem modo
sunt relapsi absque emendatione. — Isti,
ut communiter docetur (*Lib. VI, u. 459*,
v. *Recidivus*), nequeunt absolvi, si sola
signa ordinaria afferant, nempe si tantum
confiteantur, asserendo se poenitere et
proponere, prout habetur ex propos. 60
damnata ab Innocentio XI. Nam habitus
contractus et relapsus praeteriti sine ulla
emendatione magnam praestant suspicio-
nem, quod dolor et propositum, quae poe-
nitens asserit se habere, nequaquam sint

vera. Unde istis differenda est absolutio
per aliquod tempus, usquedum appareat
prudens signum emendationis. Et in hoc
puncto lugenda est animarum ruina; cujus
causa sunt tot mali confessarii, indistincte
absolvendo tot recidivos qui, cum repe-
rerint confessarios qui semper tam facile
eos absolvunt, amittunt horrorem in pec-
cando et pergunt ad putrescendum in
coeno vitiorum usque ad mortem.

Quidam DD. (*Lib. VI, u. 459*, v. *Di-
citul*) admittunt, recidivum solis signis
ordinariis absolvi posse usque ad tertiam
et quartam vicem. Sed huic opinioni nun-
quam potui acquiescere; quia habituat^{us}
qui post unam confessionem recidit sine
emendatione, jam est verus recidivus, et
fundatam praebet suspicionem suae indis-
positionis.

Et notetur hic quod haec regula pro-
cedit etiam respectu culparum venialium.
Quamvis enim communiter admittitur fa-
cilis absolvi posse eos qui prolabunlur
in peccata levia, eo quod occasiones eorum
frequentiores sint; attamen, cum sit com-
munis sententia (*Lib. VI, u. 449, Dub. /*),
grave esse peccatum et sacrilegium, ab-
solutionem recipere super levibus con-
fessis sine vero dolore et proposito, nec
sufficere dolcre de multitudine seu de
numero excessivo talium culparum, quin
dolor habeatur de aliqua in particulari,
prout tenuimus (*ibid., Dub. 2*), contra quo-
rumdam opinionem facile metuendum
est, hujusmodi confessiones sacrilegas
esse aut saltem invalidas. — Hinc dili-
genter satagat confessarius ad non absol-
vendos indistincte tales poenitentes. Tunc
etenim, etiamsi illi sint in bona fide, ta-
men non poterit a sacrilegio excusari,
absolutionem impertiendo eis qui ad ab-

Neauidem
kmrl.

Hoc fere
valet pro
recidivo id
veniahbua.

Regulae
poeju
confectione.

70 - a) S. Doctor postea hoc caput ad
verbum intexuit in *Horn. Apost., tr. ult.,
u. 8-18*.

71. - a) Ita S. Doctor potius tenebat in
prima editione Theologiae moralis, *coi. 717*,

sed jam in editione secunda dixit: « Hae sen-
tentiae facile videntur posse conciliari: cum
impossibile sit dolere de multitudine et non
dolere saltem de illis posterioribus culpis per
quas constituitur multitudo».

solutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si poenitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum praesertim de aliqua levi culpa, a qua ille magis horreat; aut ei insinuare ut confiteatur de aliquo peccato graviore vitae anteactae contra aliquod praeceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero); ut habeat materiam certam, super qua in niti possit absolutio; alioquin etiam huic poenitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

Hi recidivi», ex fragilitate intrinseca, differatur, absolutio,

72. - Dico: *per aliquod tempus*; eo quod recidivis tam levium quam gravium culparum non est necessarium differre eis absolutionem per annos aut menses, ut nimis rigide vult Juenin. Vide *Lib. VI, u. 463*. — Sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor libri Romae editi, cui titulus: *Istrueione per li novelli confessori*; idemque dicit auctor libelli ubique in Italia accepti, cui titulus: *Istrusione per li confessori di terre e villaggt** ubi pro hac doctrina citat Ludovicum Habert a>; adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi poenitentium.

regulariter per octo vel decem dice;

Et huic iudicio favet Benedictus XIV, in bulla *Apostolica*, ubi loquens de confessariis qui rite poenitentibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet: *Illos ut quantocius revertantur invitet... ut ad sacramentale forum regressi, absolutionis beneficio donentur*. Nota verba *quantocius* et *donentur*. — Ad summum (dico) his differri potest absolutio per quindecim aut viginti dies.

ad summum per quindecim aut viginti dies.

Sed excipere oportet illos, qui tempore praecepti Paschalis confitentur. Pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cum justa suspicio haberi pos-

Quandoque protrahatur dilatio.

/ww/m, Commentaria... de Sacramenti», dl» . 6, qa. 7, cap. 4, art. 7 (edit. Lagd. 1717). — 1 l» eit Giordamrti, part. 1, cap. 9, n. 215. — 1 l» eat Jorio, cap. 1. § 4, init. — Bentd. XIV, encycl. Apollolūa. § 22, diet 26 Jan. 1749. — Pecrrt/. rpitcopcr Belgii, aeu Instruct. paatondia... pro exe-

sit quod hi abstineant a relapsu potius ut censuram effugiant, quam ex vero proposito mutandi vitam. — Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca. Isti enim majori egent experientia, cum occasio (ut dictum est in capitulo praecedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verum semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen confessarius ne dicat poenitenti ut non redeat nisi post mensem; nam hic ob tantam dilationem nimis terrebitur. Potius imponat ei ut redeat post octo vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

73. - Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria: quae alias, juxta communem sententiam (*Lib. VI, n. 459, v. Recidivus*), certe sufficiunt ad absolutionem impertiendam. Illud enim extraordinarium signum, modo solidum sit et fundatum, aufert indispositionis suspicionem, quae urget ratione relapsuum.

ex«f' 'r

“““.

Recte dixerunt episcopi Belgii, anno 1697 congregati, in quodam decreto edito pro directione confessariorum suarum dioecesium, de hoc puncto loquentes: *Deunt iit conversione peccatoris non tant considerare mensurant temporis quam doloris* (apud Croix .). Hinc prohibuerunt ne confessarii stabili lege exigerent a poenitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito. Sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatae voluntatis, quia voluntas peccatoris mutatur virtute divinae gratiae quae tempus non requirit, sed aliquando illico operatur. Quapropter mutatio voluntatis bene per alia signa cognosci valet sine experientia temporis. Quinimmo alia signa dispositionis actualis poenitentium quando-

n « w » “rob.ti

Nam h tigna o«t dunt mutationem luntati».

cutione nuperi Brevia S. D. N. Innocenti! Papae XII, circa adminiattrationem aacracnentor. etc., de die 13 April. 1697; ap. De Ram. Synodicum Belgicam, tom. 1, pag. 623 (edit. Mechlinien. 1528/. — . Theol. mor., lib. 6, part. 2, n. 1823 (edit. Mediolan. 1724).

72. - .) Habert. *Prax. Sacram. Poenit.*, tr. 4, v. *Illi vero* (edit. Bassan. 1770), ita rem

explicat ut ejus opinio eodem fere recidat ac sententia Jucnini.

que voluntatis mutationem manifestant multo melius quam probatio temporis: nam talia signa directe dispositionem ostendunt, dum e converso experientia illam ostendit tantum indirecte; cum non raro accidat quod aliquis diu abstinuerit a peccando, et adhuc sit etiam indispositus.

Unde auctor libri citati: *Istruz. per li novelli confessori*, sic ait¹: *Se la ricaduta nasce dalla propria fragihta, senza altra causa estrinseca voluntaria, è quasi temerità il dire che ogni ricaduto sia indisposto al* Et alibi^{*} dicit quod recidivus propter vim mali habitus absolvi debet, semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo: *E giudichiamo che il fare altrimenti sia troppo rigore, e che il confessore facendolo s'allontanerebbe dal vero spirito della Chiesa... e del Signore..., e dalla natura dei sacramento, il quale non solamente i giudisio, ma medicina... salutare*

74. – Plura autem sunt haec signa, prout docent doctores (*Lib. VI, n. 460*).

1°. Major dolor manifestatus per lacernas (modo sint verae compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quae aliquando certiora signa quam lacrymae esse possunt.

2°. Minor numerus peccatorum (intellege, cum poenitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si poenitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratia per notabile tempus, puta per 20 aut 25 dies, ipse qui prius pluries in hebdomada prolabi solebat; aut vero si relapsus fuerit post magnam resistantiam; aut etiam si antequam ad confessionem accederet, diu se abstinerit a culpis mortalibus.

3°. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset, si poenitens diligenter occasio-

nem vitaverit, media praescripta a confessario executioni mandaverit; aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium extirpandum

4°. Si ipse petit a confessario remedia aut nova media ad emendationem. Item si promittit implere media, quae tunc ei suggerit confessarius; maxime si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda. Sed his promissionibus censeo non omnino fidendum, si alia signa desint: cum poenitentes, ut absolutionem carpant, facile promittant, sed postea difficulter attendant.

5°. Spontanea confessio, nempe si poenitens accedit non jam ad implendum praeceptum Paschale, neque ex quodam usu confitendi in aliquibus temporibus, prout in die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparae et similibus, neque accedit impulsus a parentibus, a domino aut magistro; sed venit omnino sponte et vere inspiratus a divino lumine, ad solum finem ut divinam gratiam recipiat: praesertim si ad confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinerit a lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit.

6°. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, puta ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminenti flagelli, prout terrae-motus, pestis, etc.

7°. Si poenitens confiteatur peccata antea per verecundiam tacita.

8°. Si poenitens, antequam accedat, restituerit rem vel famam ablatam.

9°. Si propter monitionem confessarii ostendit se apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati periculi-que suae damnationis.

Alii alia signa addunt: prout si poenitens magnam libenter acceptat poeni-

Qaaemtio
vel premit-
«io remedio-
rum.

Spontanea
coafesaio.

Motivues
extraordi-
nariam con-
fc^sioab.

Coafexcio
«acroleRe o-
tnimoraa.

Restitutio
praecedent.

Nova co-
ffmtio pec-
cati vel pe-
riculi.

^{*} Part. I, cap. 15, n. 356. — · Part. I, cap. 9. n. 213.

73. – °) id est: «Si relapsus provenit ex propria fragilitate, sine alia causa extrinseca voluntaria, quasi temerarium est dicere omnem recidivum esse indispositum ».

b) Latine: «Et judicamus, alium agendi modum nimis rigorosum esse; et confessarium sic agentem a vero spiritu tum Eccle-

siae tum Domini recedere, necnon a natura hujus sacramenti, quod non solum iudicium est, sed et salutaris medicina».

74. – o j Textus italicus habet « ad bonam faciendam confessionem ». Item Theologia moralis, *lib 6, n. 460, 3°*, ubi S. Doctor eamdem quaestionem tractat.

Signa èx
iraordinn-
ria.

Lacrrmae,
cordUlla
verba.

Minor ho
tnerm pec-
calormn.

Studium
èwendatio
ait.

tentiamjsi asserit, se poenituisse peccati, statim ac illud patravit; si protestatur, sc velle mori potius quam peccare. Sed hacc signa nescio an sola satis esse possint. Potius dicerem quod possent deservire ad alia adjuvanda signa quae sola non sufficerent.

Ad ab»ol
>endumxui.
Ikit certitu
do morali»
de »itpoi
none »oeni
teatit

75. - Denique semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari poenitens mutasse voluntatem, bene absolvi potest. Quamvis enim confessarius, ut pocnitentcm absolvere possit, moraliter certus esse debeat ejus dispositionis, attamen advertendum quod in aliis sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed m hoc sacramento Poenitentiae, cum materia sit moralis, prout sunt actus poenitentis, sufficit moralis certitudo sive respectiva, ut probatum est *Lib. VI, n. 57 et 461*. Nimirum satis est quod confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione poenitentis sine aliqua prudenti suspicione in oppositum. Alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signa poenilentium aliud non fundant quam probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione.

nimirum
v n k t   »ro
»abIHta

Auctor *Istrus. per li novelli Confessori* sic inquitl: *Non ricercasi altro ... per amministrare la Penilenea, che un giudiurio prudente e veramente probabile della disposieione del penitente... Onde..., se le circostanee non fondano un dubbio prudente, ch'egli non sia sufficientemente disposto, non dee il confessore inquietare sc stesso uè il penitente per averne l'evidensa, che non è possibile*

Rrvidn at
w blatphc
mu· hctlioi
»h' Itaiur.

Et hic notandum circa malum habitum, quod facilius absolvi possunt recidivi in blasphemiiis quam in aliis peccatis odii, furti aut libidinis, quibus habitus fortius inhaeret, causa majoris concupiscentiae sive inclinationis quae in illis invenitur.

76. - Dictum est, confessarium *posse* absolutionem impertiri consuetudinario et

recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet: sed non dicitur *teneri*; quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter doctores docent (*Lib. VI, n. 462*). Etenim, licet poenitens post confessionem suorum peccatorum jus habeat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam confessarius tamquam medicus, bene potest, immo quandoque tenetur absolutionem differre, cum judicat, tale remedium necessario prodesse saluti sui poenitentis.

An autem *expediat ordinarie uti hoc remedio aut non sine consensu poemtentis*?

Certum est non expedire, si videt quod dilatio afferre potest magis detrimentum quam profectum; et idem dicunt DD., quando ob dilationem poenitens subire deberet aliquam infamiae nolam aut periculum (*Lib. VI, n. 463*).

Extra autem hos casus quidam volunt, melius esse ut hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen communius censent, id raro expedire; et hoc etiam sentit celebris nostrorum temporum missionarius Pater Leonardus de Portu Mauritio, in suo docto sermone Romae edito, cui titulus: *Discorso mistico e morate*. Melius nihilominus dicendum, quod in hoc puncto nequit certa statui regula, sed confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet. Deo se commendet, et secundum quod se sentit inspiratum, sic faciat. — Ego ita censeo: Si poenitens relapsus est *ex fragilitate intrinseca*, prout accidit in peccatis irae, odii, blasphemiarum, mollitierum, aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima DD. (*ibid.*, v. *Ut autem*), quod raro expedit differre absolutionem recidivo, cum ille est dispositus: nam sperari debet, magis gratiam sacramenti quam dilationem absolutionis illi prodesse posse.

Readin
dltpoili»
difftrrt p
test abv.la
lio.

Non difft
tendi, it di
latio a
mnurailal
latura.

Opioioet»
auctoras
extra hunc
visum.

I u x ta
S Docto
rem. »ela
p'o ei ira
filliale in
trlnxeca et
ditpoailo.
raro difft
renda.

· h m GicrrfaniMi, part I, cap 15, n 36U. — S Lionan!.. Dhecorao miattco e morale, n. 10, in (edit. Rom. IRM:.

75. - Id est: « Ad administrandam Poenitentiam nil aliud requiritur, quam prudens cl vere probabile judicium de dispositione poenitentis Unde, si circumstantiae non in-

gerunt prudens dubium dc insufficienti ejus dispositione, confessarius nec se ipsum nec pocnitentcm perturbare debet ut evidentiam consequatur, quod non est possibile.

VRATKUNT FNT. tixc l'ntXTVAL A

K

<

S<cu>. fe
Upw oboc
cillionem
e i trinae-
eam.

SrtcUtitr
U haec m
teluntina.

S Ckcior
fiebat raro
li>. d.fc.
ipwexfr-
gilliate in
trinteca.

Confirma
tor ea au
cionuie

77. - Dico: *ex fragilitate intrinseca*. Aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob *occasionem extrinsecant*, quamvis necessariam: nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicitis praesentia vehementius sensus commovet et intensiorem reddit affectum ad peccandum, quam faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo poenitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantum ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum a familiaritate et praesentia complicitis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. — Et tanto magis hoc procedit, si occasio est voluntaria et omnino auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in capitulo praecedenti, ». 66.

E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum; quia ex una parte non adest objectum extrinsecum, quod tam violenter eum impellat ad peccandum: et ex altera, illi non est voluntaria retentio mali habitus, prout est voluntarium non amovere occasionem cum possit. Unde in tali necessitate Deus male habituate magis succurrit; et ideo plus quam a dilatione absolutionis sperari potest emendatio a gratia sacramenti, quae illum fortiorem reddet, reddetque efficaciora media quae ipse adhibebit ad habitum extirpandum.

Cur enim, recte dicunt Salmant.!, magis sperari debet, quod peccatori gratia carenti prosit dilatio absolutionis, quam prosit amico Dei absolutio, qua gratiam recipit? — Et cardinalis Toletus, loquendo praecise de peccato pollutionis, censet, ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quam saepe se munire sacramento Poenitentiae; subditque, hoc sacramentum maximum esse frenum huiusmodi peccatum committentibus: et qui

eo non utuntur, dicit quod non sibi promittat emendationem nisi per miraculum. — Et re vera, S. Philippus Neri, ut legitur in ejus Vita a, maxime hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. — Huic quoque confert id quod ait Rituale Romanum, agendo de Poenitentia: *In peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut saepe... confiteantur, et si expediat, communicent*. Et dicendo *facile recidentibus*, certe intelligit loqui de eis qui nondum pravum habitum extirpavere.

Aliqui auctores, qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos peiores fieri, cum ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cum sine absolutione dimittuntur, carentes gratia sacramenti, omnes evadant fortiores et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio missionum, qui dimissi sine absolutione vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri!

Caeterum repeto: Quisque se dirigere debet juxta lumen quo donatur a Deo. Hoc certum est quod in hac materia, tam errant ii qui plus justo sunt faciles, quam ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt causa quod tot animae perdantur (et negari non potest, quod isti in majori sint numero et majus damnum afferant, quia istis in majori numero accedunt peccatores habituati); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio an confessarius debeat tantummodo sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam, quando dispositos sine absolutione dimittit.

Concludo hic et dico *primo*: *Son* nego quod aliquando bene prodesse possit recidivo disposito dilatio absolutionis. — Dico *secundo*: Semper proderit quod confessarius huiusmodi recidivos terreat ostendatque ac si non posset cos absol-

Objur<an>
tur rifon-

Srd etiam
laxittae

ConcluMO.

Tr 6 cap. 5. n. 68. in f. — 1 Instructio sacerdotum, hb. 5 cap. 13. n. 6 vedlt. Venct. IME . — . Bacci. Vita di

S. Filippo, lib. 2, cap. 6. n. 2 (edit. Florent. 1851 — *Rituale Romanum*, ordo adminttr. Poenil., n. 19, v. *Quart turei*.

77. - a) Verba quae sequuntur tribuuntur Toletu a Sporer (a quo S. Alphonsus videtur

hanc desumpsisse citationem), sed non sunt illius auctoris. Cfr. *hb. 6, n. 464, v E. converso*.

vere. — Dico *tertio*: Ordinarie loquendo, recidivis ex fragilitate intrinseca et per signum extraordinarium jam dispositis magis absolutionis beneficium proderit quam dilatio.

Iterum in-
crepantur
laxitiae.

Utinam et confessarii recidivos absol-
verent tum solum, cum signa extraordi-
naria afferunt! Id quod lugendum, est
quod major, ne dicam maxima confessa-
riorum pars, universaliter recidivos ab-
solvunt sine distinctione, sine signo extra-
ordinario, sine admonitione, et sine aliquo
saltem remedio praestito ad emendatio-
nem; et hinc vere procedit, non jam ab
absolvendis dispositis, tot animarum uni-
versalis perniciēs.

78. — Hoc tamen quod dictum est, com-
muniter loquendo, de habituatis et reci-
divis, non procedit jam circa initiandos
in sacris ordinibus habituatos in aliquo
vitio (praesertim in peccato turpi). Circa
hos enim alia currit ratio.

Habitu-
tui accede-
re nequit ad
ordinem ta-
croi,

Laicus habituatus absolvi potest, sem-
per ac est dispositus ad suscipiendum sa-
cramentum Poenitentiae. Sed ordinandus
habituatus, si vult ipse ad sacrum ascen-
dere ordinem, non sufficit ut sit disposi-
tus ad recipiendum sacramentum Poeni-
tentiae, sed oportet ut etiam dispositus
sit ad recipiendum sacramentum Ordinis.
Alioquin ad neutrum dispositus erit. Cum
enim sit indignus ascendendi ad altare
qui vix egreditur e statu peccati, nec
habet probitatem positivam, necessariam
respectu ad sublimitatem status in quem
immittere inhiat, ipse graviter peccat, si abs-
que illa vult sacrum ordinem suscipere,
etiamsi ponatur in statu gratiae. Qua-
propter tunc confessarius nequit eum ab-
solvere, nisi promittat abstinere ab ordine
suscipiendo, ad quem ascendere non po-
terit, nisi post longi temporis, saltem plu-
rium mensium probationem.

niti poat
probatio
nem.

Et ti per-
-lilitat ne-
quit abeol-

Probator.

Id plene probatum est in disserta-
tione Operi inserta *Lib. VI, ex n. 63*, cum
communi sententia DD. ibi (n. 68) rela-
torum, qui docent quod ad sacrum or-
dinem suscipiendum non satis sit bonitas
communis, id est simplex immunitas a
peccato mortali, sed requiritur bonitas
specialis, virtute cujus initiandus sit a

pravis habitibus depuratus, ut docuit
D. Thomas¹: *Ordines sacri praeexigunt
sanctitatemunde pondus ordinum im-
ponendum est parietibus jam per sancti-
tatem desiccatis..., id est... ab humore vi-
tiorum*. Et ratio est quia, si ordinandus
hanc non habet specialem sanctitatem,
indignus est super plebem constitui ad
altissima altaris ministeria exercenda:
Sicut illi (loquitur idem S. Doctor') *qui
Ordinem suscipiunt, super plebem con-
stituuntur gradu Ordinis, ita et superio-
res sint merito sanctitatis*. Et alibi ⁸ ex-
pressius praefatam rationem confirmat,
dicens: *Quia per sacrum ordinem aliquis
deputatur ad dignissima ministeria, qui-
bus ipsi Christo servitur in sacramento
altaris, ad quod requiritur major sancti-
tas interior quam requirat etiam religio-
nis status*.

79. — Verumtamen excipitur casus, quo
a Deo donaretur quis tam extraordinaria
compunctione, quae ipsum liberaret ab
antiqua fragilitate; nam, ut ait idem An-
gelicus⁴: *Quandoque tanta commotione
convertit (Oz)is)cor hominis, ut subito per-
fecte consequatur sanctitatem spiritualem*.

Rarae quidem sunt hujusmodi conver-
siones, et praesertim in ordinandis, licet
aliquam petant domum religiosam, ut
spiritualia agant exercitia: isti enim ut
plurimum non ultro sed coacti accedunt.
Sed quando vere quis tantam reciperet
gratiam a Deo (cujus admirabiles sunt
misericordiae), quae ipsum taliter muta-
tum redderet ut, licet adhuc aliquem
pravum motum sentiret, magnum tamen
concepisset horrorem adversus peccatum;
et simul notabiliter diminutum in se co-
gnosceret ardorem concupiscentiae, ita
ut, a gratia munitus, facile jam inciperet
tentationibus obsistere; et insuper firme
statuisset in posterum, non tantum vitare
peccata et occasiones, sed etiam media
opportuniore suscipere ad vivendum, ut
sacerdotem decet; et jam simul incoepis-
set ad suam conversionem confirmandam
instanter preces effundere pro sua perse-
verantia, cum magna et tali in Deo fidu-
cia quae eum redderet moraliter securum
de quadam magna mutatione vitae: eo

Exalter

«ex-

*(li
! i- *

r.

*

I

I'

* 2. qa. 189, art. 1, ad 8. — 1 Suppl., qa. 35, art. 1, ad 3. — 2. 2., qu. 184, art. 8. — 3. P., qu. 66, art. 5, ad 1.

Enaro hoc casu, differ-
ri poteat ab
«ludo.

casu bene posset confessarius eum ab-
solvere, etsi ipse vellet statim post con-
fessionem ordinem sacrum suscipere.

Attamen adhuc in hujusmodi casu, quo
poenitens magnam habuerit compunctio-
nem, confessanus, quantum potest, curam
adhibere debet ut illum inducat ad diffe-
rendam susceptionem Ordinis, ad hoc ut
melius a pravo habitu se purget et me-
lius concepta proposita exsequatur. Immo
ad hunc effectum, si ille nolit differre
susceptionem, potest etiam confessarius
tamquam medicus ad maiorem ejus pro-

fectum differre ipsi absolutionem, ut ini-
tiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc
tamen intelligendum, modo ex tali dila-
tione non subeat ille periculum alicujus
infamiae aut notae. Tunc enim (prout no-
tatum est *n. 69*) poenitens habet jus ut
statim absolvatur.

Caeterum confessarii debent esse dif-
ficiles, quantum fieri potest, in̄ abs̄olven-
dis hujusmodi ordinandis, qui postmodum
ordinarie pessimi evadunt; et sic populis
et Ecclesiae perniciem magnam ꝯfferunt
Vide *Lib. VI, n. 69-77*.

pro pr»xi.

79. - S. Doctor, *Hom. Apost., tr ult.*,
»■ 17, *in f.*, addit: « Hanc meam ratiocina-
tionem integre commendatam reperio a Be-

nedito XIV, in celebri suo opere de *Synodo*
lib. 11, cap. 2, num. rz et J8 Q]umae edi-
tionis».

CAPUT Vi.

Quomodo sc gerere debeat confessarius cum pocnitentibus, qui contraxerunt aliquam censuram aut casum reservatum, vel obligationem denunciandi, vel impedimentum dirimens aut impediens matrimonii.

80. - Et 1º. Quod pertinet ad censu-
ras .A

Si quis accedat irretitus *censura aut casu reservato*, super quo confessarius facultatem non habeat, jam supra diximus, actum essecharitatis, ut confessariusadeat episcopum pro facultate obtinenda.

Episcopus autem, vi cap. *Liceat*, Tridentinii (vide *Lib. VII, u.75*), absolvere potest omnes casus papales occultos. Et hanc facultatem potest delegare aliis confessariis, etiam generaliter, dummodo eos specialiter deputet ad hujusmodi casus absolvendos (*ibid., u. 93*), excepta haeresi et aliis casibus bullae *Coenae* (*ibid., n. 82*), nisi poenitens esset impeditus adeundi Romam; tunc enim episcopus absolvere potest ab omnibus papalibus, etiam publicis (*Lit. VII, u. 84*), et adhuc ab haeresi et aliis bullae *Coenae* (*ibid.*).

Insuper episcopi absolvere possunt ab excommunicatione ob percussione le- vem clerici vel monachi, et etiam ob gravem, si percutiens est mulier, ex cap. *Ea noscitur, de sent, excomm.*, et cap. *Mulieres, cod. tit.* Item ab excommunicatione propter abortum foetus animali, virtute bullae Gregorii XIV, quae incipit *Sedes Apostotica*. Item ab excommunicatione ob communicationem in eodem crimine cum excommunicatis ab eisdem episcopis. Item ab excommunicatione, quam incurrunt fratres Minores, admittentes in suis ecclesiis ad divina officia fratres tertii ordinis. Item ab excommunicatione, qua ligantur ii qui absoluti in articulo mortis ab ali-

qua censura ab episcopo reservata non se praesentant eidem, postquam convauerint; et demum ab omnibus censuris, quas episcopi sibi reservant (*Lib. VII, n. 213*).

81. - *Regulares* autem etiam absolvere possunt *laicos* "¶ a papalibus occultis (*Lib. VII, n. 96*), exceptis sex casibus Clementis VIII, a quibus tamen bene possunt absolvere episcopi, quando sunt occulti, scilicet: 1º Percussionis clerici; 2º duelli; 3º violationis immunitatis ecclesiasticae; 4º fracturae clausurae monialium; 5º simoniae realis; 6º simoniae confidentialis. Facultas enim quoad casus praefatos respectu ad regulares degentes extra Romam et intra Italiam, a praedicto Pontifice est eis expresse ablata (*ibid., n. 99*).

Quamvis autem nequeant regulares absolvere laicos a casibus reservatis ab episcopis (*Lib. VII, n. 98*), possunt tamen ex probabiliori sententia absolvere a papalibus reservatis episcopis (*ibid., n. 99*), exceptis semper vero sex casibus Clementis, ut supra.

Quoad *subditos* "J vero possunt eos absolvere ab omnibus casibus Papae reservatis, etiam publicis, etiamque a casibus bullae *Coenae*, exceptis *relapsu in haeresim, falsifteatione litterarum Apostolicarum, et delatione prohibitorum ad infideles*, ex concessione facta praelatis ordinis Praedicatorum et per communicationem aliorum ordinum in bulla *Pretiosus*, edita anno 1727, ubi insuper con-

36 Nov. 1602; ap. Βιλζαγγί. Collecturiae S. C. Epiae. et Ref., fol. 17 (edit. Rom. 1869A — *Rentd. XIII*, conat. *Prctiolut*, § 21, de die 2b Maii 1727; bulla 177 in Bullar. Mainardi.

de hac materia tractat. Cfr. specialiter *lib. 6, n. 585*, not. *e*, et *lib. 7, n. 208*, not. *a*.
81. - Hodie per const. *Apost. Sedis* sublata est haec facultas regularibus.

cessum est Generali ordinis, *ut ipse solus possit ab irregularitate hujusmodi* (scilicet orta ex homicidio) *dispensare cum fratribus sibi subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum et intra claustra exstiterit consummatum* (*Lib. VU, n. 101 et 104*) V.

82. - Notandum hic quod, si quis ignorat censuram papalem, nec ipsam nec casus reservationem incurrit, quia casus papales principaliter ob censuram reservantur (*Lib. VI,n. 580*)\ ad differentiam casuum episcopalium, quorum nesciens censuram etiam incurrit casum; quia episcopi principaliter casum reservant (*ibid.*)\ et hoc, etiamsi ignoretur casus reservatio, ut probavimus *Lib. VI, n. 581*. Caeterum nulla incurritur censura ab eo qui invincibiliter eam ignorat (*Lib. VII, n. 43*).

Item notandum quod, cum quis sacrilege in jubilaeo confessus fuerit, tunc reservatio non aufertur, ut probatum est, praesertim ex declaratione ss. Papae Benedicti XIV (*Lib. VI, n. 537, Qu. 2*). Idemque tenuimus (*ibid., v. S/ autem*), si confessio fuerit invalida, loquendo de jubilaeo. Sed extra jubilaeum, si quis invalide confessus fuerit apud aliquem confessarium, qui facultate pollebat super peccatis reservatis, communis et probabilior est sententia, quod absolutus a reservatione maneat (*Lib. VI, u. 598, Qu.3*). Estque etiam communior et salis probabilis opinio, poenitentem solutum esse a reservatione, quamvis confessio fuerit sacrilega, modo ipse culpabiliter non tacuerit specialiter peccatum reservatum (*ibid., Qu. 4*).

83. - 1Γ. Quod pertinet ad obligatio-
nem DENUNTIANDI.

Advertat confessarius, quod ipse tenetur sub culpa gravi imponere poenitenti obligationem denunciandi superioribus aliquem qui serio protulerit propositionem aut blasphemiam haereticalem cum errore intellectus et pertinacia, non jam ob ignorantiam, incuriam aut lapsum linguae; nam eo casu sufficit quod poeni-

tens eum de suo errore moneat (*Lib. IV, n. 254*, v. *Notandum II*).

Praeterea debet imponere mulieribus aut pueris, ut denuntient confessarios, qui eos sollicitaverint ad turpia, vel cum eis inhonestos tractatus habuerint. Observa Librum, ubi distincte est haec materia discussa, *Lib. VI, ex n. 675*.

Sed circa praxim, advertat confessarius: 1º in hac sollicitationis materia non esse nimis festinum in imponendo poenitenti onus denuntiationis; nam in dubio an illa fuerit vel ne sollicitatio, tale onus injungi non debet (*Lib. VI, n. 702*)\ nisi cum verba aut actus ex se sollicitationem importarent, et tantum dubium verteret de intentione sollicitantis; aut si adessent vehementia indicia, esto non evidentia, sollicitationis, sine indiciis in oppositum. Tunc enim illa quodammodo moralem fundant certitudinem (*ibid., v. Excipiendum*).

Advertat 2º ne sit facilis ad suscipiendum in se onus denuntiationis, nisi in aliquo casu raro, in quo chantas id sibi proponeret, ob magnam difficultatem, quam forte poenitens haberet adeundi superiores.

Advertat 3º quod ipse nunquam omittere debet imponere poenitenti sollicitato hanc obligationem denuntiationis, quamvis praevideret poenitentem illam non impleturum ; nam directe confessario injectum est a Pontifice onus, ut talem obligationem intimet (*Lib. VI, n.694*). Unde, donec poenitens eam non adimpleat, expedit quod absolutionem ei differat Atque si confessarius dubitat an ille difficulter eam adimpleturus sit, tunc omnino absolutionem illi differre debet. Bene tamen potest eum at Ivere, si poenitens est pro tunc impeditus, et firmum habet propositum denunciandi, statim ac comode potest (*ibid., n. 693*). Hujusmodi denuntiationes fieri debent saltem intra mensem (*ibid., v. Uoc tamen*).

Item notandum quod a nostro Summo Pontifice Benedicto XIV (*Lib. VI, n. 491*) cuique impositum est onus denunciandi

IUnrd XIV. conat. Iutor prarferUos, § diei 3 Dec. 1749. — Rentd. XIV, conti. Ubi primum, diei 3 Jund 1746.

*) S. Doctor postea, in sexta editione Theologiae moralis, notavit hanc const. *Pre-*

tiosus revocatam fuisse a Clemente XII. Cfr. *lib. 7, η. 396*, notam *c*.

confessarium, quem sciret obligasse poenitentem ad manifestandum complicem, nisi ex mera simplicitate aut imprudentia id egisset βA

Ultimo notandum, circa sorlilegia laicorum, quod hodie in nostro regno Neapolis, propter insinuationem nostri regis Caroli III, non adest obligatio illa denuntiandi, nisi cum interveniat abusus SS. Eucharistiae aut olei sancti (*Lib. IV, n. 253, in fine*).

84. - 111°. Demum, quod pertinet ad **IMPEDIMENTA MATRIMONII.**

Cum poenitens aliquod impedimentum habet, et matrimonium nondum est initum, plura distinguere oportet.

Si impedimentum est consanguinitatis, aut cognationis spiritualis, aut affinitatis ex copula licita usque ad quartum gradum, aut publicae honestatis, etsi esset occultum, confessarius adstringere debet poenitentem vel ad denuntiandum impedimentum, vel ad dispensationem obtinendam a Dataria «A

Si autem impedimentum est affinitatis ex copula illicita cum consanguinea sponsae usque ad secundum gradum, modo adfuerit copula consummata cum seminatione perfecta (*Lib. VI, n. 1036 et 1075*); aut est impedimentum criminis, nimirum homicidii conjugis utraque parte conspirante, aut homicidii cum adulterio, aut adulterii cum fide matrimonii aut matrimonii attentati, prout luse declaratum est in Libro (*ibid., n. 1033*): in his casibus, semper ac impedimentum est occultum, impetranda est dispensatio a S. Poenitentiaria. — Idemque currit, si poenitens impedimentum habeat voti castitatis aut religionis.

Si vero aliqua urgentissima adesset causa in aliquo casu raro, nempe scandali, rixarum aut infamiae imminensis, et tempus aut modus deesset recurrendi ad

Poenitentiariam, posset etiam tunc episcopus dispensare (*Lib. VI, n. 1122*). Et si neque adesset modus adeundi episcopum, observa quod dictum est in Libro, *ibid., n. 613* et supra, *n. 8*.

85. - Si autem poenitens jam contraxisset matrimonium invalidum ob impedimentum *dirimens*, tunc, si impedimentum provenit ex copula licita, etiam observandus est *Lib. VI, n. 1144*. Si autem ex copula illicita aut ex crimine, et poenitens est in bona fide, et contra adesset periculum mortis, scandali aut incontinentiae, si ipsi manifestaretur impedimentum, eo casu confessarius impedimentum ei occultare debet, et interim procurare a S. Poenitentiaria dispensationem; qua obtenta, debet patefacere impedimentum, debetque tunc diligenter secum consulere de modo quo reconvalidatio matrimonii facienda est.

Ad hanc autem reconvalidationem non quidem est necessaria assistentia parochi et testium, ut probatum est *Lib. VI, n. 1110*; sed, ut diximus *Lib. VI, n. 1115*, tenetur pars conscia impedimenti alteram certiorare de nullitate matrimonii, juxta solitam clausulam S. Poenitentiariac: *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, etc. a*». Et ideo, per se loquendo, ad hanc clausulam exsequendam non sufficit id quod aliqui DD. admittunt, scilicet dicere: *Si me non duxisses, duceres nunc? Dic mihi, te volo*; aut: *Pro mea consolatione renovemus consensusum*. Semper enim talis consensus est dependens a priori qui fuit nullus. Nec sufficit copula, ut alii dicunt, etiam affectu maritali habita. Bene tamen satis erit dicere: *Nostrum conjugium invalidum fuit ob quamdam circumstantiam* (quia non est obligatio manifestandi qualitatem impedimenti); *renovemus consensusum*. Aut: *Quando te duxi, non habui*

terpretatus est, in suo opere *de Synod., lib. 6, cap. 11, η. 1* (edit. Prat. 1844).

84. - a) Hodie, regulariter, a S. C. de Sacramentis. Cfr. not. c, ad *lib. 6, n. 1135*.

85. - a) Hodie S. PoeniL addere solet: < Et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas, etc. ».

verum consensus (nam consensus nullus non est verus consensus). Aut: *Ego dubium habeo de valore nostri matrimonii; unde iterum contrahamus*. Quia tunc consensus qui praestatur, jam a priori non dependet.

Verum quando prudens timor esset, ne praefatos modos adhibendo patefieret crimen, et pericula instarent rixarum, infamiae aut scandali, et vice versa conjux impedimenti conscius non posset excusari a debito reddendo: tunc, exsecuta jam dispensatione, sufficit quod ipse utatur aliquo ex modis supra relatis; etiamque sufficit quod ipse solus consensus ponat, cum possit in tali necessitate sequi sententiam quae docet, bene conjungi ad matrimonium convalidandum consensus suum cum consensu ab initio praestito a parte ignorante, qui per continuationem usus matrimonii aut cohabitationis virtualiter perseverat (*Lib. VI, n. §116*)

86. - Si autem poenitens haberet impedimentum *impediens*, scilicet ad non petendum debitum, causa copulae habitae cum consanguinea in secundo gradu suae uxoris, hic a tali impedimento solvi debet vel a S. Poenitentiaria vel ab episcopo aut ab aliquo confessario regulari, qui facultatem habeat a praelato sui monasterii (*Lib. VI, n. 1076, v. Insuper*). — Sed si poenitens ignoraret legem ecclesiasticam, quae ultra divinam hujusmodi incestum prohibet, tunc non incurrit impedimentum (*Lib. VI, n. 1072*). Quinimmo etiamsi legem sciret, sed talem ignoraret poenam, etiam est probabile, quod eam non incurrat (*Lib. VI, n. 1074*). Saltem si periculum exstet incontinentiae, relinquendus est poenitens in sua bona fide.

87. - Notemus hic formulas ad obtinendam a S. Poenitentiaria dispensationem in praefatis impedimentis, necnon votis aut irregularitatibus.

Circa impedimenta matrimonii intus sic scribatur:

Ceterum omnis difficultas evanescit, si petitur a S. Poemt. sanatio in radice, qua Pontifex priorem utriusque conjugis consensum

Eminentissime et Reverendissime Domine!

N.N. rem habuit cum quadam muhere, et postea sponsalia contraxit cum ejus sorore. Impedimentum est occultum, et si conjugium non fieret, plura evenirent scandala. Supplicat ideo Eminentiam Vestram, ut dignetur et dispensationem concedere. Favebit responsum mittere Neapolim (aut Aversam per viam Neapolis) ad N. N. (hic exprimatur nomen et cognomen) confessarium approbatum. El Deus, etc.

Si autem matrimonium est jam initum, scribatur sic:

N. N. ignarus (aut conscius) impediti, matrimonium contraxit cum aliqua femina, cujus matrem (aut sororem) prius carnaliter cognoverat. Ideo, cum impedimentum sit occultum, et non possit separatio sine scandalo fieri, supplicat Eminentiam Vestram pro absolutione et dispensatione. El Deus, etc.

Circa vota castitatis: *N. N. votum emisit castitatis, sed nunc est m gravi et imminente periculo incontinentiae. Ideo supplicat Eminentiam Vestram, ut dispensare dignetur m dicto voto, ut possit orator matrimonium mire. Et Deus, etc.* Eodem modo fere scribendum pro dispensatione in voto religionis. Et notandum quod ad dispensandum in voto castitatis non sufficit quodvis commune periculum incontinentiae, sed requiritur grave et imminens, prout innuimus.

Circa irregularitates: *N. N. sacerdos contraxit irregularitatem causa homicidii (aut abortus, aut violationis censurae, etc.) et cum adsit periculum infamiae, si abstinet a celebrando, ideo supplicat, etc.*

Foris in epistola ponatur: *Emtnentissimo et Reverendissimo Domino colendissimo, Domino Cardinali Poenitentiario majori.*

Romam.

88. - Confessarius, aut is cui dispensationis exsecutio commissa erit, in dispen-

vere sed nulliter praestitum, ita sanat ut matrimonium reddat validum et nullitatis effectus prorsus auferat.

Αυτὸν Νῦν Μὴ

Mttrimo-
Γη?uò,

qdd in
dtmenn.n-
tura pu-
bllici.

aut impe-
dimenti oc-
culti.

Et quid,
ti urceoli-
tima nece-
alit&a

Mitric-
nio μὴ is-
to, qaid H

rimcl'tk

ik

o]].

«reoon:
ti00i C
κακ».

Deimpe-
non petes-
um debi'

FvrnuU
peten-
datn dipen-
tionem:

pro mitn-
monio inno
rcvalidan-
do.

Eadem

Et pro wí

Quomodo
dltperuuHio
<ic cx.e-
STVetÇ0

sando post sacramentalem absolutionem
impertitam ^sequentī fōrmulā ūti potent:
*El insuper auctoritate Apostolica mihi
concessa dispenso tecum super impedi-
mento primi (seu secundi, seu primi et
secundi) gradus proveniente ex copula
illicita, a te habita cum sorore mulieris,
cum qua contraxisti (aut contrahere in-
tendis), ut matrimonium cum illa rursus
contrahere possis, renovato consensu, et
prolem, si quam suscipies (vel suscepi-
sti), legitimam declarab*». *In nomine Pa-
tris, etc.* — Si dispensatio autem est in
voto castitatis, dicet: *Insuper tibi votum
castitatis, quod emisisti, ut valeas matri-
monium contrahere et illo uti, in opera*

*quae tibi praescripsi dispensando com-
muto. In nomine, etc.* Et si quis, non ob-
stante voto castitatis, matrimonium con-
traxisset, dicet: *Item non obstante casti-
tatis voto quod emisisti, ut in matrimo-
nio remanere et debitum conjugale exi-
gere possis, auctoritate Apostolica tecum
dispenso. In nomine, etc.*

89. - In quibus autem casibus S. Poe-
nitentia absolvere possit, aut dispen-
sare a casibus papalibus, censuris, irre-
gularitatibus, votis, juramentis, restitutio-
nibus incertis, etc., observa *Lib. VII,
n. 470*. Et in quibus casibus dispensare
possit in impedimentis matrimonii, vide
Lib. VI, n. 1144.

88. - a) Quandoque accidere potest, ut dis-
pensatio exsequenda sit ante sacramentalem
absolutionem. Cfr. *lib. 6, n. 1148*, not. *a*.

b) Proles legitimari nequit, nisi legitima-
tionis facultas fuerit apposita in rescripto.
Sed vide *lib. 6, n. 1148*, notam *b*.

CAPUT VII.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum personis diversi generis al-

§ I. - *Quomodo cum pueris, adolescentibus ct puellis*

Pueri oc-
Difnimme
excipian-
tur

Rodentur
num sciant
tti fiJel.

Rogari
pouunt:

dc pecca-
th reticliih,

de bias-
jherala aut
uramento;

de Missa
ct labore die
festi.

dc officiis
«X» paren-
tes,

de sexto
praecepto;

sed in boc
cautissime
recentar,

90. - Cum *pueris* adhibere debet omnem charitatem et modos suaviores, quantum fieri potest. — Primo eos interrogare debet, an sciant res fidei; et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem.

Cum autem aget de confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis confiteantur peccata, quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes:

1°. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam.

2°. An blasphemaverint in sanctos aut dies sanctos, vel an juraverint cum mendacio.

3°. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa sermones habuerint; et an in festis laboraverint.

4°. An parentibus fuerint inobedientes aut irreverentiam irrogaverint, eos subannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hic advertendum, quod dictum est, *n. 34*, dc modo imponendi pueris petitionem veniae a parentibus.

5°. An aliquod turpe peccatum patrav-
erint. — Sed in hac materia confes-
sarius sit valde cautus in interrogando.
Incipiat interrogare de longe et verbis
generalibus: et prius, an dixerint mala
verba; an jocati fuerint cum aliis pueris
aut puellis, et si jocos illos clam exer-
cuerint. Deinde interroget, an commise-
rint res turpes. Mulloties, etiamsi pueri

negent, prodest uti cum cis interrogatio-
nibus suggestivis, v. gr.: *Et nunc dic
mihi, quoties hoc fecisti? Quinquies, de-
cies?* Interroget quocum dormiant, et si
in lecto manibus jocati fuerint.

Puellas interroget, si aliquem juve-
nem amore fuerint prosecutae, et an ad-
fuerint pravae cogitationes, verba aut ta-
ctus. Et a responsis procedat ad ulterio-
res interrogationes. Sed caveat ab exqui-
rendo a puellis vel a pueris, an adfuerit
seminis effusio. Cum his enim melius est
deesse in integritate materiali confessio-
nis, quam esse causam ut apprehendant
quae nondum noverint, vel ponantur in
curiositate addiscendi. — Interrogetur
etiam a pueris, an attulerint nuntia vel
dona virorum mulieribus; et a puellis,
an acceperint dona a personis suspectis,
nempe conjugatis, ecclesiasticis aut reli-
giosis.

6°. Interroget, an commiserint furtum,
vel an damnum attulerint praediis alie-
nis, bestiis aut alio modo.

7°. An alicui detraxerint.

8°. Circa praecepta Ecclesiae interro-
get, an impleverint confessionem et com-
munionem Paschalem; et an carnes aut
lacticinia comederint diebus vetitis.

91. - Quod autem pertinet ad *absolu-
tionem* his pueris impertiendam, magna
requiritur attentio.

Si constet quod ipsi sufficientem usum
rationis jam habeant, prout si distincte
confitentur vel adaequate interrogationi-
bus respondent, et appareat quod ipsi jam
comprehendant, cum peccato se offen-
disse Deum et meruisse infernum; tunc,
si satis videantur dispositi, absolvantur.
At si in peccatis lethalibus sunt recidivi,

et nun-
quam de «e-
nunix effu-
aloe.

Rogentur
de furto tñt
damno;

de de-
tractjone;
de prae-
cepti» Ec-
clesiae.

Puer cer-
te rationi
compos tra-
ctetur ut a-
dultu

90. - a) S. Doctor postea hoc caput assum-
psit in *Horn. Apost.*, et quidem § 1, ad ver-
bum, in *Horn. Apost.*, *tr. ult.*, *n. 37-42*, § 2,
paucis mutatis quoad dicendi modum, in *Horn.
Apost.*, *tr. I*, *num 812*; § 3, ad verbum, in

Hom. Apost., *tr. ult.*, *n. 42 et 43*; § 4, quibus-
dam omissis, in *Hom. Apost.*, *n. 44 et 45*; § 5
et 6, ad verbum, in *Hom. Apost.*, *n. 46-50*;
§ 7. praetermissis quibusdam, in *Hom. Apost.*,
n. 5054.

ipsi tractandi sunt sicut adulti. Unde, si non praebeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet.

Si autem dubium sit an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur,impertinentia interponeret; tunc, si est in periculo mortis aut in obligatione implendi praeceptum Paschale, absolvendus est sub conditione; et tanto magis, si confessus fuerit aliquod dubium mortale (*Lib. VI, n. 432, v. Dico 3*). Bene enim potest administrari sacramentum sub conditione, quando justa adest causa; ut esset haec liberandi hunc puerum a statu damnationis, si unquam in illum est lapsus (*Lib. VI, n. 28, v. Licetum*). Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus: nam ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est quod ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes haec difficulter haberi potest a pueris, qui perfecto usu rationis carent.

Et probabiliter plures doctores dicunt (*Lib. VI, u. 432, v. Dico 3*) quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diu gratia sacramentali, et forte etiam sanctificante, si forte aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam.

Oportet autem curare ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, ex. gr.: *Amasne Deum, qui est Dominus tuus tam magnus et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult; et tu spera quod propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te poenitere. Quid dicis? poenitet te nunc eum offendisse, etc.? Istis injuriis, quas Deo irrogasti, scis quod infernum meruisti? Displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc.*

Poenitentia autem his pueris injungenda Tevis sit, quantum fieri potest. Et

curandum ut illa ab ipsis quantocius impleatur; alioquin aut eam obliviscuntur aut omittent. Curet etiam confessarius magnopere, pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie rosarium et ter Ave mane et sero, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me a peccato mortali!*

92. - Circa vero *statum* ab aliquo *adolescente eligendum* non audeat confessarius illum ei determinare ; sed tantum ex signis ejus vocationis curet suadere statum illum, ad quem prudenter judicare potest ipsum a Deo vocari.

Si agatur de iis qui *religionem* ingredi volunt, ante omnia curet confessarius bene ponderare, in qualem religionem ingredi cupiant; nam, si unquam institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinarie loquendo) quod in saeculo remaneat. Nam, illi se aggregando, ipse se geret sicut se gerunt alii; et parum illud boni, quod prius exsequabatur, de facili in tali religione negliget, ut misere pluribus accidit. Et praecipue magnum scrupulum sibi faciat confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communiatum.

Si tamen religio observantia floret, confessarius vocationem sui poenitentis bene probet, inquirendo si ad illam habeat poenitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmae valetudinis, inopiae parentum; et speciatim expendat finem: an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anleactae vitae, aut saeculi pericula vitandi. Quod si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi a propinquis durae conditionis, aut complacendi parentibus qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi. Nam eo casu illa non est vera vocatio; sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet nec potest confessarius neque alius, ut docet D. Thomas * sine culpa gravi illi impedire aut dissuadere voca-

Oeloch
erra Dija.
ratn |Bil
nuanda

Circa S
cujo» vo>
licitum o.r
feaiarin» if
Cerat jam
ejutdini u.
toa.

Dnuxia-
infreni»
in ordiva
relaxatio

Sedujo in-
quirat li-
gna voca-
tionis».

spedatio
adoleactn
tiii intentio-
nem.

Si admet
emnia ii-
na. non
liauadeat
infreeuffli,

licet Inter
dots po«<it
ilium differ-
re.

Pro statu

Instant exi-
rat proba-
tionem.

Puelli» non
dto permit-
ut auilla-
tra perpe-
tuo vovere.

tionem quamvis prudenter aget aliquando, si exsecutionem illi differat, ad melius experiendum an resolutio sit firma et perseverans; praesertim si noverit, adolescentem esse volubilem, aut si delibratio illa facta fuerit tempore missionis vel exercitiorum spiritualium: quia in hujusmodi occasionibus quaedam concipiuntur proposita, quae postmodum, primo fervore transacto, deficient.

93. - Si aliquis adolescens vellet suscipere *statum presbyteri saecularis*, non sit facilis confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis et scientiae vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem saeculares habent eandem, immo majorem obligationem quam religiosi; et contra remanent in eisdem sacculi periculis. Unde, ut quis bonus evadat sacerdos in saeculo (in quo raro, ne dicam rarissime, boni inveniuntur), oportet ut prius egerit vitam valde exemplarem, remotam a ludis, ab otio, a pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiae (sed *quis est hic et laudabimus eum?*). Alioquin se ponet in statu quasi certae damnationis, praesertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est supra, *n. 35*, quam gravissimum sit peccatum quod patrant parentes illi qui filios cogunt, ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant.

Quoad *puellas* vero, quae virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuo vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus et edoctas in vitae spiritualis regulis et praecipue in oratione exercitatas. Sub initio eis tantum permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod

Srjxrr/, Confeawre ialruito. cap. uLL, ver», med — S. Bernard., dc Praecepto et diapeniat., cap. 9. num. 21; Migne, Pair. Lat., tom. 182, col. 873. — S. Antori., Sum., part. I, tit. 9, cap. 10, § 10, v. *Esi icitur.* — S. A>oik. *Salti.*, Introd. A la vie ddvole, part. 1, chap. 4. — S. Philipp. Ner., Uacci, Vita di S. Filippo, lib. I, cap. 20, n.19. — S. Theres.,

92. - e>S.Thomas, *loc.cit.*,quaerit: «Utrum quis absque peccato possit aliquem juramento astringere quod religionem non intret». Respondet negative, et in decursu articuli ait:

definitum tempus, nimirum a solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

94. - Demum quoad adolescentes illos qui volunt aut debent *ducere uxorem* (dico: *debent*, prout probatum est in Libro, *Ub. VI, n. 75*, loquendo de iis qui essent incontinentes et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos), advertendum quod, sicut peccarent parentes, qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent (*Lib. VI, n. 489, v. Conveniunt*), ita contra peccarent filii (et ideo confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellent cum dedecore familiae matrimonium inire; aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant, ob quam excusentur. — Observa, quomodo in Libro id elucidalum est, *Lib. VI, n. 849*.

§ II. - *Quomodo se gerere debeat cum scrupulosis.*

95. - Doctores plures assignant regulas pro scrupulosis; sed certum est, quod pro his post orationem remedium maximum (immo unicum, ut recte ait Pater Segneri) ad eos curandos est obedientia erga suum directorem. Hinc ante omnia incumbat confessarius suadere hujusmodi poenitenti duas principales regulas:

Primam, quod ipse tuta coram Deo incedit via, patri spirituali obediendo, ubi evidenter peccatum non appareat. Tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo, qui dixit: *Qui vos audit, me audit*. Sic docent omnes doctores et spirituales magistri cum S. Bernardo, S. Antonino, S. Francisco Salesio, S. Philippo Nerio, S. Theresia, S. Joanne a Cruce, S. Ignatio de Lojola, B. Dionysio Carthusiano,

Fondaxioni, proem, et cap. 10 (*al. 5*) ver», med.; et Vita, cap. 26, in inili. (edit. ital. Venet. 1739). — X *Joannes a Cnece, cfr.* Salita del monte Carmelo, lib. 2. cap. 22 (edit, ital. Venet.1747). — S. Ixhaif. a LùJ.. Ioxtitut. S.J.. part. 3, cap. 1, n. 23; part. 6, cap. 1, declarat. B (edit. Prag. 1757). — Fra. *Dionys. Carth.*, In 2 sent., dial. 39, qu. 3, L f.

«Si... aliquis vellet religionem intrare et immineret opportunitas temporis et omnes circumstantiae convenirent, graviter peccaret qui cum ab ingressu religionis prohiberet ».

Normae
pro 11» qui
volant uxo-
rem ducere.

Remedium
fir » «crapu-
oli», obe-
dientia.

Unde dtae

1». Ob-
dien da, via
tuta.

1 Qwodbb. 3, art.

B. Humberto, Ven. Patre Magistro Avila, magno Gersone, etc.

> Uobe.

Alteram regulam, quod nullo alio scrupulo magis debeat angi, quam si non obdial, propter magnum periculum cui se exponit amittendi non tantum pacem, devotionem et in virtutibus progressum, sed etiam mentem, sanitatem et insuper animam. Nam possent scrupuli eo progredi, ut eum ad desperationem reducerent, mortem sibi inferendo (prout pluribus accidit), vel habenas ad vitia relaxando.

Uter jendum

Praeterea confessarius hujusmodi poenitenti scrupuloso insinuet, prout recte *octus auctor /stries^per li novelli*

Confessori cum Deo non ineundas esse rationes, ut dici solet, dati et expensi Dominus propter nostrum bonum voluit ut nos incerti de salute vivamus. Quapropter, cum moralem adhibemus diligentiam ne ipsum oflendamus, in ejus misericordiam totam nostram curam projicere debemus; et confitentes, nos salvari non posse sine ejus gratia, hanc ab eo semper petere debemus cum perseverantia, fiducia et animi quiete: *Melius est*, dicebat S. Franciscus Salesius J, *clausis oculis incedere sub divina providentia inter tenebras... et perplexitates in hac vita. Expedit ut contenti simus, si a patre spiritali sciamus, nos bene incedere, quin causam... investigemus. Nunquam periit vir obediens*. S. Philippus Nerius affirmabat quod, qui paret confessario, securus sit de non reddenda actionum suarum Deo ratione. Et contra S. Joannes a Cruce 4 ajebat: *Non inniti dictis confessant, superbia est et fidei defectus*

»pcm eri.

96.- Deinde confessarius curet: 1°. Saepe saepius colloqui cum hujusmodi poenitente de magna confidentia, quam habere debemus in Jesum Christum, qui propter

D. Humbert., Specul. rdijtiolor., lib. 5, part. I, cap. I, poet med (edit. Colomen. 1616). — Zi. Joannet Aula, Audi UUa, cap. 56. v f. (edit. Rom., 1759). — Gerton., tr. de Praepar. ad Misiarn et pollui, noct., contid. 3. — Le est Giordanini, part 1, n. 79. — Gallitta, Vita di S. Franc, di

95. - * Italice «fare i couti colla penna». Hacc ultima sententia habetur apud S. Franciscum Salesium, *Entretiens spirituels, entret. 11, post med.*
<) Plures auctores tenent hunc tractatum

nostram salutem mortuus est; et in ejus SS. Matrem, quae tam potens est et pia eum iis qui ei se commendant. Unde eum hortetur ad vivendum securum de sua salute, semper ac ad Jesum Christum et Mariam confugit: certe enim ipsi exaudiunt se invocantes.

2°. Ei prohibeat quominus legat libros, qui scrupulos excitant, et quominus versetur cum scrupulosis. Et si quis erit nimis angustiis affectus, ei vetet ne concionibus terrore plenis interveniat et ne conscientiam examinet de iis rebus, de quibus scrupulum, sed irrationabiliter habet.

3°. Si scrupulus consistit in timore pravis cogitationibus assentiendi (v. gr. contra fidem, puritatem et caritatem), confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum, et in asserendo poenitenti, has cogitationes esse illi poenas, non autem consensus, nec peccata.

Et in hoc praecipue, confessarius utatur illa regula, quam assignant doctores (*Lib. VI. n. 476*), quod, cum persona est timoratae conscientiae, si non est plus quam certa de peccato mortali, debeat judicare, illud non admisisse. Siquidem, ut ait Pater Alvarez, tantum monstrum possibile non est in animam aditum habere, quae ab illo horret, quin patenter illum videat. Unde prodest scrupulosis interdum imponere, ne penitus de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint et cum juramento testari possint se consensum praestasse.

Et hic notandum quod scrupulosi non sint regendi regulis particularibus, sed generalibus. Etenim particularibus regulis scrupulosi nunquam eo deveniunt ut se expediant, dubitando semper an illa regula valeat vel non pro praesenti casu, qui semper sibi videbitur alius ab illo, qui a confessario supponitur.

Sale., in („ Maluimo che riguardano noi «testi, mass. 12. — Baca, Vita di S. Filippo, lib. I, cap. 30, n. 19. — Trait, delle Spine dello Sprito. colloq. 4, } I, n. 8(edit. Venet. 1747). — Alvar. de Pae, Opera, tom. 2, lib. I, part. S, cap. 12, § 5, v. Multorum ac divertorum (edit. Lugdun. Injß).

delle Spine dello spirito, quem citat S. Alphonsus, perperam attribui S. Joanni a Cruce; quos refellere contendit Marcus a S. Francisco, in sua editione italian operum hujus sancti (edit. Venet. 1747, tom. 3, p. iv et seqq.).

Scrupulo- 91. - 4°. Si scrupulus est circa prae- tentas confessiones, nempe quod in eis teritaJcon- explicaverim omnia peccata fcilionn non aut circumstantias, vel quod defecerint in dolore, confessarius, cum advertat poenitentem fecisse confessionem generalem, aut per aliquod notabile tempus pluries repetiisse res anteactas, huic imponere debet, ne illas amplius deliberate recogitet et ne verbum faciat de culpis vitae praeteritae, nisi cum jurare possit, eas fuisse certe mortales, et praeterea certe nunquam in confessione eas dixisse. Quia docent DD. (*Lib. I, m. 16*) scrupulosos, etiamsi ex inadvertentia omisissent aliquod grave peccatum, non teneri (saltem cum de hoc non sint certi) cum tanto incommodo et periculo, ad servandam confessionis integritatem, a qua minus quidem incommodum quam hoc jam excusare valet (*Lib. VI, h. 488*).

Curet in hoc confessarius, ut poenitens exacte obediat, et si non obedit, eum inerepet, privet communione et rigore coerceat. Scrupulosi ordinarie cum dulcedine tractandi sunt; sed circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus. Si enim hanc obedientiae anchoram amittunt, certum incurrunt naufragium: nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt.

98. - 5°. Si quis scrupulosus timet peccare in omni re quam agit, huic praecipiat confessarius, ut libere operetur et scrupulum superet; immo ei dicat, ipsum teneri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit, actionem illam esse certum peccatum. Ita cum Patre Segneri doctores docent (*Lib. VI, n. 476*). — Nec obest, quod agat cum actuali timore (quin scrupulum deponat; quod est quasi impossibile a scrupulosis exspectare). Etenim hujusmodi timor non est verum conscientiae dictamen sive formata conscientia, ut Gerson bene distinguit, nec verum dubium practicum; nec aufert judicium ante formatum (quod virtualiter perseverat, licet tunc ob impe-

tum timoris non advertatur), nimirum quod ipse non peccat, quidquid agendo, quod certum peccatum non agnoscit. Tunc enim non contra conscientiam, sed contra vanum illum timorem operatur. Firmiter igitur confessarius hujusmodi poenitenti praecipiat, ut scrupulum vincat et despi- ciat, libere agendo id quod scrupulus ei vetat; et insuper injungat, ut postmodum de illo nunquam nec omnino confiteatur.

5 III. - *Quomodo sc gerere debeat cum personis devotis.*

99. - Personis devotioni deditis, quae frequenter accedunt ad communionem, ordinarie loquendo, insinuandum ut, saltem in qualibet hebdomada, sacramentalem absolutionem suscipiant.

Hujusmodi poenitentes, si tantum de imperfectionibus confitentur, quae non pertingunt ad culpas certe veniales, dicit Bonacina (*Lib. VI, n. 432, v. Dico* 4) hos absolvi posse sub conditione βλ Sed hoc non admittendum censeo, nisi perraro et cum ipsi non possent materiam certam praeteritae vitae assignare, vel non sine magna molestia. Caeterum dico quod, si poenitens certam non exhibet materiam, non debet confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cum poenitens confitetur (ut dixi) de defectibus de quibus dubitatur an pertingant ad venialia.

At si de certis venialibus confitetur sed usualibus sive quotidianis, puta de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi praeberi possit, spectandum est, an ipse aliquando sibi, quantum potuit, vim intulerit ut passionem superaret; quia tunc judicari poterit, ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsuē

Scrupulo» arca a cndadesnicerc Uciat.

Objectioni uimT.

S^eneri, Confe... itir... cap. ulu, in med. — Grrtcn, Compend. theol. de Natur. ... Cotudent., § dc Cook, inducr.

99. - a> Bonacina, *de Poenit., qu. 4, punct.3, n. I* (edit. Venet 1683), addit: «Melius

tamen est in tali eventu curare, ut poenitens aliquod anteactae vitae peccatum exprimat ».

Quemo- do ageodam cum poealitentibuqai-alam im- perfectio- ne- accu- -aac.

Et cura ita qai eo- luxn certa verialta accusant.

ivjxxxi. V S :rv.i.in n?» »,vxi. .

sit, tunc cum eo agendum tamquam cum recidivo, juxta dicta, n. 71.

100. - Plura insuper hic notanda:

Et Ie. Caveat confessarius, ne his suis poenitentibus spiritualibus, praesertim feminis, prohibeat accedere ad alium confessarium; et cum advertit accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse. Immo ipsis imponat ut aliquando apud alios confiteantur, praeterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter confessarius, ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animae directionem suscipere.

latiRiAioi-
lildtudine;

2°. Nunquam absque necessitate dealiorum confessariorum defectibus loquatur, sed potius sedulo quaerat cos ab aliquo errore commisso excusare.

a garrulitate.

3°. Directionem non suscipiat alicujus, qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Neri, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromaeus et alii. Ex hoc enim dissipationes, perturbationes, et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum confessarium non satis esse, quod poenitens aliquam erga cum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non amplius habere; ut enim ait S. Theresia, saepe haec est daemonis tentatio. Unde S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contra neque expedit, in hoc esse invariabile, si legitimae causae mutationis superveniant.*

Motatio-
nem conk-
nani non ad-
mittat line
gravi cao-
aa.

CauMe in-
-afficiente».

•S010**

Cacterum dicit S. Theresia, justam esse posse causam mutandi confessarium defectum bonitatis, ita inquit: *Si confessarius proclivis alicui vanitati appareat, mutetur... Cum ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Praeterea poterii esse justa causa mutandi defectus doctrinae. Dchoc tamen certam oportet habere praesumptionem. De caetero, ait S. Theresia, quod de dubiis bene potest poenitens alios doctos directores consulere, immo aliquando hoc omnino expedit

S. Philipp Xcr., Baccl, Vita di S. Filippo, hb. 1, dp. 15, v. L — S Franc. SaUt., Mailime... di S. Franc, di Sales, raccolte da un canonico di Verona, v. Confcttione r Confcttoart, v. med 'edit Veron. 17J7). — S. Carol Borr.,

4°. Evitet confessarius partialem se ostendere cum aliquo poenitente. Quidam alicui animae adhaerent. Cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt. Non negandum quod aliqua anima quandoque majori indigebit assistentia quam alia. Sed alia est assistentia, alia est adhaesio, quae efficit ut parcior cura de aliis poenitentibus habeatur. Ideo expedit quod confessarius personae illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant.

101. -5°. Notandum quod in excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur: quia ex hoc accidere potest, ut alii expavescant suas culpas confiteri ob hunc timorem, ne confessarius alta voce loquatur.

6°. Non sit facilis permittere devotis puellis ut capillos praecidant et aliquem induant habitum religiosum; sed curet ut ipsae prius per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixius radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem confessariorum, quot puellae postea habitum dimittunt et nuptias ineunt cum scandalo loci et malo exemplo aliarum!

7°. Neque his puellis indulgent confessarius, ut a viris doceantur legere, et tanto minus scribere. Quot puellae simplices, quia didicerunt legere, animae jacturam luxere! Haec si non est proxima peccati occasio, saltem est non parum periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (et adhuc cum cautela); alioquin eas non absolvat. Nec etiam absolvat matres, quae hoc permittunt.

8°. Neque concedat feminis juvenibus, ut vagent, ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur plus quam est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo.

Quomodo autem et quantum confessarius cavere debeat a familiaritate sua-

cfr. Giuatano, Vita di S. Carlo, in f. Ricordi di S. Carlo, 4 Confettione (edit Rom. 1679). — S. Franc. Salta, loc. dt. — S. Therca., Cammino di perfer. cap. 4, v. f. — S Therca., Vita, cap 13, v. f et Cammino di perf. cap. 5, v. med.

Ataiftui
* partiali
tale.

VOCCB
incor.fewn-
ne non it-
tollat.

Puelli» m-
ire conce-
it habi-
tum religio-
um.

Eli prohi-
beat a viri-
doceri litte-

Ea>quej0.
doméüü/ÖÎ
Amp,<x;d

rum poenitentium, de hoc sermo fiet n. 119. — De directione autem animarum spiritualium in toto nono capitulo loquemur.

ilV - *Quomodo debeat se gerere confessarius cum mutis et surdis.*

Quomodo
«tendu m
cum turdo-
muti»;

102. - Si *mutus* esset etiam *surdus*, ut ordinarie evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo ut eum percipiat et ab eo percipiatur; et cum aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

cum muti»
qui teribic
-aunt.

103. - Mutus, si sciret scribere, juxta nostram sententiam (*Lib. VI, num. 479, v. Quacr.*) tenetur ad confitendum per scripturam. Qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico: *ordinaria*. Quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset.

Caiu» de
diquinde-
cunu con-
leMioni- de-
prehe nio
-urdo.

104. - Si unquam accederet ad confessarium aliqua mulier surda aut surdastra, et confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam: dubium fit, an confessarius possit illi alta voce dicere, ut redeat alio opportuno tempore et loco. Casus hic saepe in missionibus accidit, et valde quandoque missionarios angit.

Ego sic agendum puto: Si illius surditatem sub initio confessionis noverit, tunc libere potest ei imponere ut redeat. At si in progressu confessionis id adverteret, eo quod poenitens minime adaequate interrogationibus respondet, tunc nequit confessarius ei injungere alta voce

• f eat Jono, cap. 14, v. Duc altre cote.

ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant; quia suspicionem quidem illis ingereret, quod poenitens confessa sit de aliqua gravi culpa, aut saltem dubie gravi. Quapropter eo casu, etiamsi ipsa de aliquo mortali fuerit confessa, eam absolute absolvat, si dispositam agnoscat; alioquin absolvat sub conditione. Etenim, ne sigillum frangat, tunc nequit certiorari de illius dispositione, neque (ut dixi) potest ei injungere ut redeat Et tunc levem ei imponat poenitentiam, cum satisfactio illa ob surditatem etiam ab aliis audienda esset (*Lib. VI, n. 644. v. Petes*).

§ V. - *Quomodo se gerere debeat cum moribundis.*

105. - Confessarius in excipiendis *moribundorum* confessionibus non debet um exacte procedere circa numerum et circumstantias; praesertim si jam accessisset sacerdos cum viatico, aut si medicus instaret, ut cito viaticum suscipiatur. Tunc enim melius est ad dispositionem poenitentis quam ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo ut, cum convaluerit, confessionem repetat. Et satisfactio sil levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis erit ei injungere ut redeat tempore sanitatis.

Vulnerati et puerperae, quae ordinarie nequeunt ab assistentibus deseri, sufficit ut se accusent generice de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi †, cum proposito integre confitendi si convalescant.

Cum cbi>
nbundia in-
trfntAiffli
lerialttcon-
fosionts
non ideo
quaerenda.

Advertat confessarius quod, si moribundus teneretur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat. Et non sufficit quod de illa onus haeredibus relinquat; alias eum non absolvat. Observa auctorem *Istrus. per li confess, dt terre e vil-faggil*.

Monitam
muta-
tione

106. - Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi in audiendo, quod debeat viaticum accipere, probabile est (*Lib. VI, n. 285, Dub. 4*),

Quandoque
teetformuu
VLanu

105. - «) «Prout esset de motibus impatientiae aut de mendaciis» addit textus ilahcus.

posse parochum Eucharistiam ei praebere reticendo solita verba: *Accipe, frater, vaticum.* etc., sed proferendo ordinaria verba communionis: *Corpus D. N. Jesu Christi custodiat,* etc.

Monban
dut induca-
tur ad tu
-cipiendAm
Eitrenurn
Uneuoncm,

107. - Si deinde confessarius adverteret, moribundum jam esse in statu quo teneretur suscipere Extremam Unctionem et ille respueret, patefaciat ei magnos effectus hujus sacramenti: quod grandem praestat animae fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone daemonum temptationibus; eam solvit a culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultae sint; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cum animae saluti expedit. Sed hanc sanitatem non praebet, si moribundus eo devenit ut nequeat amplius nisi per miraculum convalescere; quia sacramentum per viam ordinariam tantum operatur, causas naturales coadjuvando.

Si vero, hoc non obstante, infirmus non acquiesceret et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent (*Lib. VI, u. 733*) eum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cum ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate.

§ VI. - *Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis.*

108. - Cum his maxima chantas et patientia adhibenda est.

Confena-
rio. reo lo-
quatur de
noviuimtt.

Prima vice qua confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei qui vult cum salvum facere. Dicat quod nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et brevi, ut ad aeternitatem perveniamus quae non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici beatorum vita et de miseria damnatorum. Deinde hortetur eum, ut gratias agat Deo, qui usque ad illud tempus ipsum exspectavit, nec permisit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demum inducat ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est; cumque confortet, dicendo quod ipse mortem propter sua peccata acceptando certe salvus est, et cum magno merito salvus; unde in cocio grandi renumerabitur praemio.

Insinuet ei postea ut confiteatur et omnia peccata sua libere manifestet. Praecipue interroget an odio adversus aliquem teneatur; et an servet secum particulas consecratas aut oleum sanctum aut supersticiosas scripturas. Interroget etiam an aliquod inierit cum daemone pactum. Postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet; monendo etiam, ut frequenter Deiparae se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat.

Dum e carceribus reus ad patibulum perggit, dicat ei: *Eja, fili mi! sequere Jesum Christum qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tua longe amariorem.*

Cum ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet et absolvat; moneatque ut aliquam indulgentiam luatur, et deinde sic dicat: *Eja N., hilari esto ammo; jam nunc manes in gratia Dei; jam patent tibi paradisi januae; ibi te exspectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exsanguis intra ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? Dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero, jam mihi te pepercisse; iterum te offendisse me poenilet. Cupio cito venire ad coelum ad tuos pedes osculandos ac ad te amandum in aeternum.*

Dum vitta super oculos reo imponitur et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat! Offer mortem tuam pro culpis luis. Protestare, te nolle consentire ullae daemonis temptationi.*

Postquam scalam ascenderit, dum sententia executioni demandanda est, dicat: *Ecce Jesus Christus, qui expansis brachiis te exspectat, ut amplectatur. Dic: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde. Deus animae meae, tu me vocas, ecce jam verno. Maria Virgo, adjuva me! In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Jesus et Maria! Jesus, Marta, Joseph!*

109. - Si autem reus obstinate nollet confiteri, quid agendum?

Г. Confessarius quaerat eum orationibus adjuvare, et curet ut etiam ab aliis

f
<
O
L
F
}
V
F
F
tf
t,
w
A
(
N
t

Pont-
confit" *

Eam-»
p7caV.

locu2
piwi
venit,

t Ꞥββκ
dit,

cum
entqueen

R«uivb

ille Deo commendetur, ac praecipue a communitatibus religiosis, ut Missis et precibus ipsi auxilientur.

mini ler-
rcetar.

2°. Intimet damnato quod, sive ipse convertatur sive non, sententia exsequenda erit.

ad «pern
eripatur,

3°. Interroget an forte de sua salute desperet, eo quod animam daemoni tradiderit. Eo enim casu illi suadere studeat quod huiusmodi pactum vim non habet; quia solus Deus est animae dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit.

et fovetur
de odio.

4°. Interroget an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio.

Non ala-
liquoque
conferione.

Insuper advertat, primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur, ne importune cogat ut statim confiteatur; quoniam obstinator fiet. Melius erit sermonem cum ipso facere de morte cui omnes subijcitur, de misericordia Dei, de poenis inferni et de paradisi gaudiis. Enaret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impoenitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem: prout illius qui, cum innocens damnatus fuisset, cumque interrogaretur qua de re suam non defendisset innocentiam, sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator meus obiit pro me. Ego jam obtinui, quod petebam; et nunc hac optata sorte me privare vellem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit.

Dictis his, confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterum sciscitetur, an forte mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat; quid decernis? In tua potestate est, infernum aut coelum eligere. Animadvertite quod, si obstinate decedis, per totam aeternitatem te poenitebit; sed tanto malo nullum amplius remedium suppetet.*

St reui in-
duretur, ni-
hil intentat-
tum relin-
quatur.

— Cum adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo et praesertim litanias B. Virginis recitent; et deinde ante eum genuflectat, rogetque ne velit perire. Si ne proficiat quidem cum alloquendo, se vertat ad alloquendum crucifixum. Denique, si reus jam

advenerit ad supplicii locum, expostulet a populo ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo: *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere! Sed scito quod tua poena acrior in inferno erit memoria huius temporis, quod Deus tibi largitur, et quo tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat sermonem.

Si unquam damnatus jam scalam ascenderit et petat confiteri, flagitet justitiae ministros, ut permittant et descendere, protestando quod tunc ipsi tenentur tempus illi concedere, ut confiteatur. — Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam si reus iam alias confessus fuerit, tunc confessarius moneat cum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget: *Eja fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et praesertim illa quae mihi dixisti?* Et cum reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. gr. ut invocet Jesum et Mariam) et absolvat.

Quid n. m
extremi»,
confititio-
netn petat.

§ VII. - *Quomodo se gerere debeat confessarius cum infestatis a daemone.*

110. - Aliqui obsessi a malis spiritibus vexantur spectris horribilibus aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura. Insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinae voluntati uniformitas.

Dari ali-
quoa oba

Confessarius non sit ita incredulus, ut judicet omnes has invasiones aut infestationes daemonum esse phantasias aut corporales infirmitates; quia non negandum, veros obsessos etiam inter Christianos exsistere. Ecclesia enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium, testatur nobis concilium Tridentinum | semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Praeterquam quod, si obsessi non exsisterent, inutiliter ordo exorcislatus institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certe non potest supponi); et quidem hic ordo est unus ex septem, qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Caeterum con-

nergari non
potetl

silium est, semper de talibus invasionibus suspicionem habere. Non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones fraudulentas aut imaginationes aut infirmitates, praesertim in mulieribus.

III. – Qui tamen magis solent confessoriorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur a daemone, qui non solum fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet; quapropter *succubus* vel *incubus* appellatur.

Quidam hos daemones incubos vel succubos dari negarunt. Sed communiter id affirmant auctores, ut Martinus Del Rio \ Pater Hieronymus Menghi a, cardinalis Petrucci§ et Sixtus Senensis 4; ex S. Cypriano *al*, S. Justino b), Tertulliano % etc. Et maxime hoc confirmat S. Augustinus a, ubi sic scribit: *Apparuisse... hominibus angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangipossent, eadem verissima Scriptura testatur. Et quoniam celeberrimafama est... Silvanos et Faunos (quos vulgo incubos vocant) improbos saepe exstitisse mulieribus, et earum appetiisse ac peregissee concubitum; et quosdam daemones... hanc assidue immunditiam et lentare et efficere, plures talcsque viri asseverant, ut hoc negare impudentiae videatur c).*

* Disquisitione* nu^icae, lib. 2. qu. 15. v. *A.xioma* / (edit. Venet. 1612). — · Compendio dell'artice elorcritjra, lib. 1. cap 15 (edit Venet. 1606). — · Letiere e tractati spirituali e mmici, part. 2, lib. 2. opuscul. 5, cap. II, n. 5 (edit Venet. 1619 — 4 Biblloth. «ancta, lib. 5, annot. 77 (ed Neap 1742). — S. *Justin.*, Apolof. ad Antonin., n. 5 (Mifne P.ttr Gr-ieco-lat., tom. 6, coi 335); et Apol., ad Sénat Rom . num. 5 (Migne, ibid., col. 451). — *Tertull*, de Cultu feminar.. lib I, cap. 2 iMifne, Patr. lat., tom. 1,

III – S. Cyprianus, *de Habitu virg.*, c. *med* (Migne, *Pair*, lat., tom, 4, col. 453) id potius innuit quam expresse dicit

b) S. Justinus et Tertullianus, *locis cit*, dicunt, olim malos angelos cum feminis copulam habuisse, ex qua nati sunt gigantes; et sic opinati sunt sicut etiam alii quidam Patres priorum saeculorum, quia legerunt Gen. vi, 5: «Videntes angeli Dei (Vulgat/ filii Dei) filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores».

S- Alphonsus hunc textum desumpsit ex Petrucci et revera haec habet S. Augu-

Equidem possunt daemones, ad hunc improbum usum, defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aere et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immo tenet praefatus Del Rio, citans D. Thomam, D. Bonaventuram, Scotum, Abulensem aliosque plures, quod daemon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari; et quod ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cum valeat daemon semen illud accipere, puta a viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia daemonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum auctorem. — An autem, inspectis legibus a divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, haec aliquando evenisse aut evenire posse credendum sit, sapientiorum iudicio remittimus.

Hic autem fit Dubium: *an possit daemon, permittente Deo, absque hominis culpa, manus illius admovere ad se tactibus polluendum?*

Affirmat Pater Gravina d), dominicanus, et quidem probabiliter. Si enim valet daemon totum corpus alicujus movere, ut narratur de Simone mago ope dac-

col 1306)] et de Virclnib. veUnd., cap. 7 tora. 2, col. 8991. — · *De Civit. Dei*, lib. 15, cap. 23 (Migne, Patr. lat., torn. 41, col. 468).— *Del Rio*, loc. cit. v. *Dicimus trio*. — *D. Them.*, quodlib. 6, art. 18, v. /*hnt vidthir*. — *D. Bonav.*, in 2. diat. 8, part. 1, art. 3, qu. 1, concl. (edit, ad Cia rai Aqua., 1885'. — *Scot*, m 2. dial. 8, qu. unie. v. *Sed quantum* (edit. Lugd. 1639). — *Abulcn*sis, acu *Alph. Tonatus*, Comment, in S. Script., In Gen. cap. 6, v. *De incubis* edit. Venet. 1596). — *D. Tkom.*, loc. cit.

stinus, *loc. cit.*; *sed* statim subdit: «Non hinc aliquid audeo definire utrum aliqui spiritus elemento aerio corporati... possint etiam hanc pali libidinem, ut quomodo possunt sentientibus feminis misceantur».

d) Quod Dominicus Gravina specialiter tractet hanc quaestionem, non potuimus invenire. Sed certe, *Summae theol. S. Thom. compendium rythm.*, *P 2*^, qu. 80 (edit. \Jenn. 1634), habet principium generale; nam dicit: «Ab ipso (daemone) vitalis movetur potentia. Non coarctat vel astringit, solum movet». Item, *Ad discern, veras a falsis*

Prohataiter dienswi roicit, fio norainilicui na. foane illico mort re ad polli (lonem.

Objectio BtiIU ex duibai da-mnacia pro l^itiTioni-

monts in aerem sublato -, cur non poterit et manum? — Praeterea si daemon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscocna verba aut blasphemias contra Deum, quidni manus, ut turpia patrentur? — Idem sentit cardinalis Petruccil, ubi sic inquit: *Non semel compertum est [quod] daemon aliquam partem in humano corpore coeperit quodammodo possidere,puta oculos, linguam vel etiam verenda... Hinc fit, linguam obscoenissima... verba proferre, licet mens talia tunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc foediora, quae me conscribere pudet*. Idque satis confirmatur a S. Thoma ubi sic docet: *Daemones facere possunt, ut homines non discernant species a rebus, in quantum, Deo permit-tente, perturbant interiores vires sensitivas, quibus perturbatis ligatur usus rationis humanae, quae indiget praedictis viribus ad suum actum, sicut patet in arreptitiis. Ligato autem usu rationis nihil imputatur homini ad peccatum, sicut nec bestiae. Unde secundum hoc diabolus non erit causa peccati, etiamsi sit causa actus, qui alias esset peccatum*. Potest igitur, juxta S. Thomam, daemon esse causa actus turpis, et simul ita ligare usum rationis, ut actus minime imputetur homini ad culpam A

Huic autem opponi possunt duae propositiones Michaelis Molinos, proscri-ptac ab Innocentio XI. Prima (*n. 44*) dice-

1 Lctiere e trattmi aprtit. e mitt., part. 2, lib. 2, opo-ami. 5, cap. 14, n. 8. — · De Malo, qu. 3, art. 3, ad 9. — *Estim*, Annotat, in praecip .. S. S. loca, in Job, h. I. (edit. Paria. 1683). — *TirUt.*, Comment, in S. Script., in

vision, et revelation. inoOncmí», *part. 1, lib. 5, cap. 3*, v. *Omnis* (edit. Neap. 1638), ait, «daemones corpora posse movere et impellere».

Hoc factum memorant *Constitutiones apost.*, lib. 6, cap. 9 (Migne, inter opera dubia S. Clement. Rom.; *Pair. Graeco-lat., tom 1. col. 930*)\ S. Cyrillus Hieros., *Catech.*, 6, n. 15 (Migne, *Patr. Graeco-lat., tom. 33, col. 562*)\ S. Augustinus, *Enarr. in psalm. 9. num. 24* (Migne, *Patr. Lat., tom. 36, col. 127*); aliique plures. Sed, ut jam annotavit editor Maurianus operum S. Cyrilli Hieros. · fidem tamen apud multos recentiores non invenit ». Cfr. Migne, *Patr. Graeco-lat., torn. 33, col. 562, not. 6. /)* S. Alphonsus eamdem tractans quae-

bat: *Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex daemonis violentia*. Altera (:/ 49), quae magis ad casum pertinet, dicebat: *Job ex violentia daemonis se propriis manibus polluebat eodem tempore quo mundas habebat ad Deum preces*.

Sed respondetur *primo*, hasce propositiones esse patenter falsas: nam prima innititur textui illi: *Pereat dies, in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo* (Job, m, 3). — Hunc textum varie explicant interpretes Estius dicit quod Job optabat illic, nullam fieri in futurum suae nativitatis mentionem propter suam infelicitatem: *Pereat dies, id est* (verba Estii) *sum infelicissimus, itaque pereat dies, nec anniversaria recolatur*. Alii autem cum Tirino ajunt quod Job inculpabiliter naturales maledicebat aerumnas, tamquam suorum cruciatuum causas. Quid igitur ad haec pertinent blasphemia et violentia daemonis?

Caeterum non repugnat, ait cardinalis Petrucci§, quod daemon possit linguam hominis movere ad turpia verba proferenda. Refertque Pater Joannes Baptista Scaramelli in vita Ven. sororis Mariae Crucifixae Satellico, quod daemones ipsam ad blasphemandum cgebant hoc modo: *Dopo averla commossa ad empj affetti, le muovevano vlocemente la lingua... alie maledi2ioni délie cose più sanie... Alie volte si servivano dclle sue mani per gettare in terra medaglie [f] libri sacri* §

Job. cap. 3, v. I (edit. Venet. 1796) — · Loc cit — Sca>ram..Vita di Suor Maria Crocihiao Satellico, lib. 1, cap. 30. v. med., n. 230 (edit. Venet. 17ol. Opu m Indicem relatum, v'cd permittitur correctae edit. Rom. 1819).

stionem in quadam epistola diei 21 Jul. 1776 (*Lettere di S. Alfonso, corrispond. speciale, epist. 377*)\ affert alium S. Thomae textum. *la 2af, qu. 80, art. 3, corp.*, qui ad rem optime facit: · Diabolus propria virtute, nisi refraenclur a Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum, qui dc suo genere peccatum est».

Ea quae sequuntur usque *n. 112* addita fuerunt a S. Doctore in sexta editione Theologiae moralis.

Latine: < Postquam ipsam ad impios affectus excitaverant, velociter linguam... ad maledicendum rebus sacratissimis commovebant... Interdum ejus manibus utebantur ad

Reapoasio prima

retn propo-titionem.

Po iw u a dACncm».

Deinde refert verba ejusdem sanctimonia-
nalis, quae, suam enarrans poenam, sic
suo directori scribebat: *Con questa lingua
consacrata ogni mattina dal contatto di
Gesù Cristo abbia poi a maledirlo! Mi
sento ntorire... benchè [cib] fosse senza
peccato Le maledisionivariano seconda
le solennità, proferendo bestemniie ereti-
cali, negando i misterj sacrosanti, ecc.* 'A
Idem dicendum de altera proposi-
none 49 Michaelis Molinos; nempe quod
sit falsa et insuper scandalosa, dum Job
non loquitur de pollutione, sed tantum
dicit: *Haec passus sunt absque iniquitate
manus meae, cum haberem mundas ad
Deum preces* (Job, xvi, 18). Explicat
Malvenda: *Quasi dicat, haec omnia eve-
nerunt mihipraeter culpam ullam meam.*
Et Menochius: *Cum manus supplices ad
Deum elevarem, quas neque rapina neque
alio scelere contaminaveram.* — Repeto,
quid ad haec pertinet pollutio et violentia
daemonis? En quam falsae erant duae
propositiones relatae!

Qo«Ld
cerm pro-
podtioiwæ.

Rrapobde
tur acuodo
qnoad doaa
propositio
nea aimul.

Sed quoad propositiones istas, responsio
[secunda] magis propria et convincens
haec est. Propositiones proscriptas, nemo
ignorat intelligendas esse juxta sensum
auctoris qui eas protulit. Quaedam Que-
snelli propositiones videntur primo intuitu
aequae et sanctae, attamen juxta illius
sensus sunt perversae. Ex. gr. proposi-
tio 30 sic dicit: *Omnes, quos Deus vult
salvare per Christum, salvantur infalli-
biliter.* Haec propositio in sensu recto et
catholico tenetur ab omnibus, qui propu-
gnant pro gratia efficaci ab intrinseco. Sed
damnata est in sensu Quesnelli, nempe
quod Deus velit tantum salutem praede-
stinatorum.

inerant
JUXt æen
«ora Moll

Et sic dicendum, damnatas etiam esse
propositiones relatas 44 et 49 Michaelis
Molinos. Hujus impii systema hoc erat,
quod cum persona libertatem suam Deo
donaret, non debet amplius resistere malis
commotionibus, nec ullum exercere cona-
tum ad actus malos impediendos; quo-

Scaram, loc. dt. — Mah Comment, in S. Script,
h I. (ediuLurd. — M/wocA., Comment, in S. Script.,

prpjidendum in terram numismata [et]libros
sacros ».

niam illi imputandi sunt, non jam propriae
voluntati, sed violentiae daemonis aut
sensualis passionis. En propositio ejus
fundamentalis, quae est // 17, quomodo
loquitur: *Tradito Deo libero arbitrio, et
eidem relicta cura et cogitatione animae
nostrae, non est amplius habenda ratio
tentationum, nec eis alia resistentia fieri
debet, nisi negativa, nulla adhibita indu-
stria. Et si natura commoveatur, oportet
sinere ut commoveatur, quia est natura.*

Adest alia illius propositio (n.47), quae
magis individualiter ad casum nostrum
pertinet, et dicit: *Cum hujusmodi vio-
lentiae occurrunt, sinere oportet ut Sata-
nas operetur, nullam adhibendo indu-
striam nullumque proprium conatum...,
etiamsi sequantur pollutiones, etc.* Noten-
tur verba: *sinere oportet, nullum adhi-
bendo conatum, etc.* Sed quomodo potest
esse sine culpa omittere resistentiam in
hujusmodi commotionibus, et sinere ut
daemon operetur, etiamsi pollutiones se-
quantur? Nonne patenter hic apparet con-
cursus propriae voluntatis? Hoc quidem
erat quod ajebat Molinos, et ita intelli-
gendae sunt omnes aliae ipsius damnatae
propositiones.

Caeterum, cur, permittente Deo, non
potest daemon cogere hominem sine ullo
ipsius voluntatis consensu ad faciendum
aliquem actum malum? Nequimus autem
nos, ait S. Augustinus, per rationes phi-
losophicas et humanum ratiocinium scire,
ad quid extendatur vel ne potentia natu-
ralis angelorum. Quapropter in hac ma-
teria plusquam philosophicae rationes
movere nos debent ad judicandum aucto-
ritates theologorum, qui juxta lumina ex
sacris scripturis accepta loquuntur.

Habemus in evangelio Matthaei, quod
daemon usum linguae bene potest impe-
dire: *Obtulerunt ei* (sic ibi dicitur) *homi-
nem mutum, daemonium habentem. Eteje-
cto daemonio locutus est mutus* (Matth. ix,
32 et 33). Chrysostomus inquit apud Cor-
nelium a Lapide: *Hinc videtur, quod dae-*

† Id est: «Cum hac lingua, omni mane
per contactum Jesu Christi sacrata, ego ipsum

Daca-:,
covert po
test ad a
ctum ma-
lum, Hæc
voluntati»
conae tua.

Probatu
ex anxlojix

*mon fecerit cum mutum, impediendo sci-
licet usum linguae*D. Sicut igitur daemon
humanorum usum membrorum impedire
potest, sic illa commovere sine hominis
voluntate.—Item in eodem Matthaei evan-
gelio habetur, quod daemon transtulit
ipsum Christum super templi pinnaculum:
*Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
civitatem et statuit eum stiper pinnaculum
templi et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte
te deorsum* (Matth. iv, 5 et 6). Si igitur
potuit daemon movere et totam trans-
vehere ipsius Domini personam, tanto
magis linguam aut manus alicujus homi-
nis poterit movere. — Praeterea habemus
apud Danielelem, quod Habacuc fuit ab
angelo translatus in lacum Iconum: *Ei
apprehendit eum angelus Domini in ver-
tice ejus, et portavit eum capillo capitis
sui: posuitque eum in Babylone supra
lacum in impetu spiritus sui* (Dan. xiv,35).
Animadvertantur verba: *in impetu spi-
ritus sui*, quae clare denotant naturalem
angeli potentiam.

Ex aucto-
ritate theo-
tapruth.

Hinc merito dicunt theologi, sat posse
daemonem sua naturali vi, Deo permit-
tente, membra hominis agitare. Praeter
S. Thomae et S. Bonaventurae k' aucto-
ritates supra relatas, idem scribunt plures
auctores neoterici.

Id scribit cardinalis Gotti *Diabolus...
quidem potest cogere ad actum, qui ex
genere suo est peccatum (ut in... cncrgu-*

S. Thorn., de Malo, qu. 3, an. 3, ad 9; cfr. I- 2-.,
qu. 80, an. 3, corp. — * Theol. achol. dogrn., tom. 2, in
I— 2-., tract, de Vitili, qu. 6, dub. 5, § 3, v. *Actponde*
ne^alivt (edit. Bonon 1730). — * Tribunal con(enarior.,
tr. 4, de Vitili, exam. 2, num. 69, v. *Rasfiandao S* (edit.

maledicere deberem! Mori me sentio... quam-
vis [hoc] fuit absque peccato... Maledictiones
variani juxta solemnitates, blasphemias hae-
reticales proferendo, sacrosancta mysteria
negando, etc. ».

fi Textus genuinus S. Chrysostomi, *Ho-
mil. 32* (al. 33) *in Matth, n. 1*, sic habet:
• Non enim morbus ex natura prodierat sed
ex daemonis insidiis... Neque enim ipse (mu-
tus) rogare poterat... cum daemon linguam
ejus alligasset». Migne, *Patr. Gracco-lat.,
tom. 57, coi. 373.*

↳ S. Bonaventura, loco supra relato, lo-
quitur solum de daemonibus incubis et suc-
cubis; sed, *in 2, dist. 3, part. 2, art. unie.,
qu. 5*, concedit diabolum posse carnem no-
stram commovere ..

*menis, quos cogit ad enuntianda verba
blasphema vel etiam ad alios actus ex
objecto malos). Sed tunc ratione sic ligata
id non imputatur ei [homini] ad pecca-
tum, quia deest libertas arbitrii.* Idem
scribit Wigandt < Idem scribit Calmet
(auctor, quem omnes sciunt, quam sit pon-
deratus in suis effatis); ipse in disserta-
tione, quam apponit in evangelio S. Lucae
de energumenorum veritate, postquam
suam exposuit sententiam de praefata
potentia daemonis, hanc sibi operari oppo-
sitionem: *Si daemon de se operaretur in
homine, adessent eodem tempore duo prin-
cipia activa, nempe duo spiritus. Sed hoc
repugnat, quia unus posset äger tn con-
trarium ad id quod alter vult b.* Sed re-
spondet quod, cum daemon, permittente
Deo, operatur in humano corpore, tunc
eodem tempore (prout docet etiam S. Tho-
mas) impedit et ligat in homine usum
rationis. Nec dubitat, quin Satan sua vi
naturali possit libertatem hominis ligare
eumque cogere contra ipsius voluntatem,
etiam ad blasphemias proferendas w†
Deinde Calmet ait, signum esse, quod sit
opera daemonis, si *homo alto veluti spi-
ritu animatur, angitur... invitus; cum
plura admittit ab insita sibi indole longe
aliena, sed ita admittit, ut singularia
omnia videantur et violenta.*

Specialist
ex äocton
cate Cal-
meti.

Idem scribit laudatus Pater Joannes
Scaramellis, sic dicens: *Id potestperagi*

et Scari
melli.

Vcae. 1721). — *Calntal*. Commentar. in Bablia, driterc. de
cnerguro. veritate (ante commem in S. Luc), art. 2,
v. Op/tomm/ (edit. Venct. 1732). — S. *Thont*, de Malo,
qu. 3, art. 3, ad 9. — 1 Directorio mrideo, tr 5, cap. 11,
num. 124 (edit. Neap. 1768).

Sunt fere verba el plane sensus Cal-
med.

‡ Calmet, *loc. cil.*, non adeo explicite
affirmat. Sic enim loquitur: «Quando ultra
admitteremus liberam agendi facultatem sus-
pendi et veluti alligari in homine, cum
obsidente daemone agitur, quid inde conse-
cutionis inferretur? Nonne per quietem no-
ctis, homines et loquuntur et agunt? etc..
Quoad autem blasphemias, omnino concordat
v. *At enim et Reponi.*

n) In *Praxi*. S. Alphonsus citavit italice
textum Scaramelli, sed cum postea, in *Horn.*
Apost., tr. ult., u.51, illum latine reddiderit,
hunc ultimum textum afferimus. Ceterum in
edit. Neap. Scaramelli; anni 1768, totum hoc
caput latine habetur, sed (qua de causa nesci-

sine formali peccato creaturae °l, si scilicet daemon eo tempore quo exterius operatur, interius usum rationis totaliter impediati et omnem demat libertatem ad resistendum: quodjuxta D. Thomamfieri potest, movendo vehementer imaginati-
nem etappetitum sensitivum, etper hujusmodi vehementes perturbationes omne rationis lumen exstinguendo... Hinc confessarius examinet poemtentem, an in his quae patitur, advertat aliquo modo malitiam peccati, et an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante illa tentatione ita mentem sibi offundi, ut nihil cognoscat, nec ullum remorsum sentiat, tunc poterit censerī immunis a peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ut ratio non sit totaliter ligata et possit resistere.

Infestatus a daemone omnia patefaciat in confessione.

Insuper praedictus auctor monet confessarios ad curandum, ut illi qui patiuntur turpes commotiones, patefaciant in confessione hujusmodi actus. Isti enim difficulter erunt ab omni culpa saltem levi immunes, ratione alicujus advertentiae imperfectae vel defectus resistantiae, quae erat adhibenda.

Maxima cnraeiadhibenda,

112. - Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi tentatione (dicta spiritus fornicationis, a quo S. Ecclesia nobis praecipue injungit petere a Domino, ut ab eo nos liberet), debet confessarius multum satagere ad praemuniendum poenitentem in tam horrendo conflictu. Nam, ait doctus cardinalis Petruccil, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multum efficacia, et aliquando, si oportet, etiam extraordinaria. Cum enim ad resistendum requiratur ingens subsidium cx parte Dei et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egre-

ob specialem difficultatem conflictu

dietur, qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationem et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparae pedes. Alioquin, si anima tepescit et deficit in orando aut se mortificando, dicit Petrucci, quod ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirecte in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam.

Itaque, ut deveniamus ad remedia, si confessarius judicare potest, nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte poenitentisa, ipsum ante omnia moneat haec adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando ss. nomina Jesu et Mariae; se diligenter avertat a sensuum voluptatibus; communionem frequentet; protestetur saepe, nolle consentire cuicumque tentationi aut delectationi, quam opera daemonis sentiret; saepe utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum) et aqua benedicta, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo; afferat etiam secum aliquam reliquiam sanctorum et evangeliorum librum; secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi praecipio tibi, ut a me discedas et ne me amplius vexes; hortetur praeterea, ut vexatus ille saepe humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus saepe se exercitet; cum Deus aliquando, ad aliquam internam superbiam ab anima removendam, hujusmodi tentationes permittat.

113. - Si quis autem in his tentationibus misere cadit aut earum occasiones magis quaerit quam effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores, qui cum daemone commercium habent, difficillime ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos daemon

Rtmeda pro tUe i tentatksiretiidc.

Cura tñw qui ooo rt ■mil. valût diftdUi,

Scaramelli, loc. dt. — 1 Letter® e trait, apir. e

part. 2, Ub. 2, opusc. 5, cap. 14, n. 7 ei 9. — Petrucci, loc. dt.

mus) expunctum fuit in edit. Vcnct 1783 et in aliis subsequentibus.

Scaramelli habet: « Hujusmodi concubitus potest peragi, etc.». In decursu tamen quaestionis ostendit se loqui de quavis infestatione daemonum < vel in specie luxuriae vel in specie aliorum peccatorum ».

P) In his quae sequuntur, S. Doctor non

citatur ad verbum, sed potius breviter contrahit quae habet Scaramelli.

112. - a) S. Doctor, in epistola citata n. 111, not./, ait: « Ceterum pro certo habeo ... actum turpem accidere posse absque peccato, semper ac voluntas illi non consentiat. Ego ipse plures sanctas animas reperi quae nullum in hac re commiserunt peccatum ».

dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, ct ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum. Indigerent extraordinaria gratia Dei ; sed difficillime solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere.

Verumtamen confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo quod, ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc, si ipse voluntate resistit, minime peccat.

In his casibus ante omnia confessarius adversus daemonem praemittat exorcismum, saltem privatum: qui certe licitus est (*Lib. III, n. 193, de Adjuratione, iv*) hoc modo: *Ego ut minister Dei praecipio tibi aut vobis, spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei.* — Deinde poenitentem interroget an unquam hostem invocaverit et cum eo aliquod inierit pactum; an aliquando fidem negaverit aut contra ipsam actum aliquem exercuerit; interroget, qua forma ipsi daemon appareat, an viri, mulieris aut belluae. Tunc enim, si cum illo coit, praeter pec-

catum contra castitatem et religionem reus erit peccati fornicationis aut sodomiae aut incestus, adulterii aut sacrilegii (intellige affectivi). Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit. — Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quaeratque eum inducere ad veram conversionem et confessionem integram faciendam: isti enim perditii homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata omittunt. — Eadem demum remedia supra annotata illi praescribat, nempe: ut saepe ad Deum et B. Virginem recurrat, frequenter nomina Jesu et Mariae invocet, aquam lustralem et cnicis signum adhibeat, aliquam reliquiam et evangelium secum ferat, saepe etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. — Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut saepe redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum. Tales enim conversiones, ut diximus, raro sunt verae et rarissime perseverantes.

wd non
impoiti bi-
li»

Adhibea-
tur exord-
muprivk-
ms.

loterro-
jctar poe-
nitens

Ad eon
verstonem
lodocAtar

Remedia
raeeeri-
utar.

Et diffe-
r>tar abso-
lutio

CAPUT VIII.

De prudentia confessarii.

I. *In seligendis opinionibus.* — II. *In corrigendis erroribus a se commissis.* — III. *In custodiendo sigillo sacramentali.* — IV. *In excipiendis confessionibus mulierum illisque tractandis.*

prudent.a 114. - 1°. Confessarius summam adhi-
^erc <tebet prudentiam *in seligendis opi-*
mbuŕ.'''''0' *aionibus.*

Hic *ai* non loquar de quaestione tam hodie controversa, utrum sequi liceat opinionem minus probabilem et minus tutam in concursu probabilioris. Satis de hac passim loquuntur auctores, et praecipue tot docti scriptores, qui nuper de ea scripserunt, in quibus profecto desiderassem, ut potius rationibus quam mordacibus insectationibus veritatem nos docuissent.

ubi avena 115. - Tanto magis hoc currit in casu, quo confessarius vellet obligare poenitentem ad aliquam restitutionem, ad quam iste probabiliter non teneretur (*Lib. III, n. 669*). — Immo hoc currit, etiamsi confessarius non haberet tamquam solide probabilem opinionem poenitentis, et poenitens non esset rudis, eamque cum aliis gravibus DD. tamquam probabilem teneret, ita ut poenitens rectam jam sibi formet conscientiam bene operandi. — Hoc tamen intelligendum est, quando opinio poenitentis haberet aliquam, ut dixi, probabilitatem saltem apparentem; nam si confessarius haberet eam ut omnino falsam, ex eo quod haberet contra eam principium aliquod certum seu rationem convincentem, contra quam existimaret nullum esse responsum quod posset inducere ad dubitandum de certitudine propriae sententiae: tunc non debet, neque potest absolvere poenitentem, qui illi non vult acquiescere. *Vide Lib. VI, n. 604.* — Attamen si praevideret confessarius, suam monitionem non esse poenitenti profuturam, sed potius redderet formale peccatum illud quod in poenitente est tantum materiale, tunc debet dissimulare, exceptis aliquibus casibus. Videatur, quod dictum est supra, *n. 8 et 9.*

opTη«Tη » Verumtamen quando poenitens uti vellet aliqua opinione probabili, et aliunde abiSirau'; jam foret dispositus, tunc tenetur confessarius cum absolvere; quoniam ratione confessionis jam factae habet poenitens jus certum et strictum ad absolutionem, ne cogatur eam recipere ab alio sacerdote cum gravissimo onere repetendi confessionem. Haec opinio est communis, illamque admittunt etiam multi auctores rigidioris sententiae, ut sunt Pontas, Cabassutius, Victoria, et praecipue S. Antoninus. Videatur Liber, in quo hoc probatum est pluribus in locis, *Lib. I, n. 83 et VI, n. 604.*

Poniaj, Dictiooar. auuum, v *Confetsariui*, 7. cas. 2 (edit. Luxemb. 1731). — *Cabatsul.* Jur. can. theor. et prax lib. 3, cap 13, n. 13 (edit. Vcnet. 1757). — *Victor.*, Summa

Sacram., de Confets., n. 177 (edit. Lugd. 1566). — S. *Anton.*, Summa Theologica, part. 3, iit. 17, cap. 16, § 2 cl cap. 20, in hne.

114. - 0 S. Doctor haec jam scripserat in prima editione textus italici.

iu j n v s «a·ivM «nΓ4·>vv. f L H ? V ? /; n v . i . » ^ v . m ? n s a

»P«»lJC
in miicru
rettiivli
ni»

Limiuti-
he

Enor te-
culpablht
circa vito-
rem «Aera-
menti fioH
reparando»
cum gravi
incommodo,

Limiuuo

Error erat vittr culpa-
Mli» #tpa
Hindu' cum
cravi #
rommodo.

Limitatio,

Error dr-
ca intern-
tate n con-
(titioni»
non #tpa
randuft ex-
tra #onfei-
»»onem.

Quid, ti
#onfeasa
riu' errave-
rit in mate-
ria restituti-
onis,

ant st omi-
serit mone
re poeniten-
tem

Confew-
nas sit pru-
dens in cu-
stodiendo
«pilo.

mortis periculo aut in periculo amplius non confitendi; quia tunc charitas obligat etiam cum gravi incommodo. — Quod si confessarius in hoc gravem culpam comiserit, tunc semper tenetur etiam cum gravi incommodo resarcire errorem (et praecipue, si reliquit poenitentem in aliqua occasione proxima); nisi poenitens aliis confessus fuerit, aut saltem sacram Eucharistiam suscepit. At sine licentia poenitentis nunquam debet neque potest fieri praefata monitio extra confessionem, quotiescumque posset illi aliquod afferre gravamen.

Si vero error fuerit solum *circa integritatem confessionis*, puta, quia poenitentem non interrogavit de speciebus aut numero peccatorum, etiam cum sua culpa, non tenetur confessarius errorem illum emendare extra confessionem, quia in hoc adest semper erubescencia poenitentis, dum audit rursus sibi sua peccata rememorari (*Lib. VI, n. 620*).

Si vero ex sua malitia vel ignorantia culpabili *exemerit* poenitentem a *restitutione* aut ad illam injuste *obligaverit*; tunc tenetur eum monere, obtenta prius licentia; alias tenetur ipse ad restitutionem. Si autem in hoc gravem culpam non commiserit, non tenetur monere cum gravi suo incommodo. Verum si absque suo gravi incommodo posset reparare errorem et non faceret, tunc etiam tenetur ad restitutionem. Denique si confessarius *omiserit* admonere poenitentem de restitutione; non tenetur ipse restituere, quamvis esset parochus, etiamsi gravem culpam in hoc commisisset. Vide *Lib. VI, n. 621*, in quo discussa sunt haec omnia cum suis rationibus et auctoritatibus DD.

117. - 111°. Debet quoque confessarius esse summe prudens in custodiendo *sigillo sacramentali*.

Jam notum et certum est quod confessarius nunquam potest loqui de iis quae in confessione audivit, quoties adest periculum revelationis sigilli (directe vel indirecte) aut gravaminis poenitentis; et hoc currit, etiamsi tantummodo dubitet, utrum ea in confessione audierit an non,

aut in ordine ad confessionem (*Lib. VI, num. 637*). Verumtamen non prohibetur confessarius sermocinari (generaliter loquendo) de aliquo peccato in confessione audito, quoties alii non possent venire in cognitionem poenitentis, aut quoties haberet expressam licentiam a poenitente.

Nihilominus etiam in hoc cautissime est procedendum:

Et 1°. Nunquam loquendo de peccatis in confessione auditis coram simplicibus personis, quae possent suspicari de revelatione confessionis.

2°. Nunquam dicendo e suggestu in concionibus, regnare in ea urbe aliquod vitium, quod ipse excipiendo confessiones intellexerit ibi magis frequentari (hoc tamen intelligitur (*Lib. VI, n. 654, Qu. I*) quando id aliunde non scivit, et quando locus est parvus); et praesertim si concionetur in aliquo monasterio, in quo non debet vehementius invehi contra aliquem defectum, quem in confessione audivit ibi esse communioem.

3°. Non sit confessarius nimis importunus in obtinenda licentia a poenitente, quoniam ea licentia quae non sit omnino spontanea et plene libera, ipse nequaquam uti poterit. Unde sit parcissimus, quantum fieri poterit, in exquirendis hujusmodi licentiis sine speciali necessitate: et tunc tutius erit insinuare poenitenti, ut de eo quod est necesse, loquatur extra confessionem. Nemo autem ignorat, quod extra confessionem non potest confessarius nec etiam cum ipso poenitente loqui de rebus in illa auditis sine ejusdem expressa licentia: in ipsa vero confessione bene potest de illis loqui, quoties existimat hoc ipsi poenitenti expedire (*Lib. VI, n. 652*).

4°. Nequit exquirere nomen complicis a), et si negaverit absolutionem ei qui dicere recusaverit, incurrit suspensionem *ferendae sententiae*; et qui docuerit hoc fieri posse, incurrit excommunicationem papalem *ipso facto* (*Lib. VI, n. 491*).

118. - Casu vero, quo poenitens teneatur sub gravi manifestare nomen complicis, ad reparandum puta aliquod com-

Non lo-
quatur de'
peccati co-
ram «impii
cibu».

Pruden-
ter io
praedicatio
ntbas.

aut in pe-
tendit been-
fi

Non ex-
quirat no-
men com-
plici

117.-o? Vide supra, notam a ad n. 83.

s. Alpho'''!. *Optra moralia.* — Totn IV.

mune damnum (*Lib. VI, n. 492*), contra aliorum opinionem tenuimus, nec etiam tunc posse a confessario obligari poenitentem ad manifestandum sibi nomen complicitis, sed tantum posse et debere imponere poenitenti, ut manifestet complicem iis qui possunt scandalum impedire. Quod si poenitens ex se vellet complicem confessario manifestare, tunc bene potest illum audire, et, quemadmodum oportet, damnum reparare.

Sed exquirere potest circumstantia» peccati.

Insuper advertendum est, ex hoc non prohiberi confessariis exquirere a poenitente circumstantias quas scire oportet, ut intelligat an adsit species peccati diversa, vel ut consulat saluti poenitentis. Hinc bene potest interrogare an complex sit conjunctus, an ligatus voto castitatis, an cohabitet in sua eadem domo, an sit ancilla, et his similia: etiamsi per istas interrogationes indirecte manifestari debeat persona complicitis. Nunquam tamen exquiratur illius nomen (*ibid.*).

Cautus fit m excipiendi» toute» si on i bu - mulierum.

119. - IV°. Summe cautus debet esse confessarius in *excipiendis confessionibus mulierum*.

Et primo notandum quod in decreto S. C. Episcoporum 21 Jan. 1620 dicitur: *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum et ante auroram*.

Cum junioribus potius suiter quam comiter agat.

Loquendo autem de prudentia confessarii, ipse regulariter in confessionario cum junioribus sit potius austerus quam concinnus; nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et mullo minus, ut manus deosculentur.

Non ostendat SC CX» axuoscere.

In actu confessionis non ostendat eas agnoscere. Aliquae enim, quae religiosae haberi volunt, aliquando advertentes se nosci a confessario, non faciunt integram confessionem.

trtSVtur00

Imprudencia quoque est, conjicere oculos in poenitentes, cum a confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri.

Extra nem, ora iami-hanudem;

Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia, omnemque familiaritatem devict Abstineat etiam a recipiendis munusculis. Et praecipue ad illarum domos

nunquam accedat; uno excepto casu gravis infirmitatis, et tunc non nisi vocatus accedat; et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus; unde januam apertam relinquat, sedeat in loco, ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem poenitentis nunquam defigat.

Et hoc praesertim currit, si sint personae spirituales, quibuscum est periculum majoris adhaesionis. Dicebat Venerabilis Pater Sertorius Caputo, diabolum ad conjungendas inter se personas spirituales ab initio uti praetextu virtutis, ut deinde affectus a virtute transeat ad personam. Unde ait S. Augustinus apud S. Thomam B: *Sermo brevis et rigidus cum mulieribus est habendus; nec tamen, quia sanctiores fuerint, ideo minus cavendae. Quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt*. Et idem Angelicus Doctor addit: *Licet carnalis affectio sit omnibus periculosa et damnosa, eis tamen pernicioosa est magis, maxime quando conversantur cum persona quae spiritualis videtur; nam quamvis eorum principium videatur esse purum, frequens tamen familiaritas domesticum est periculum...; quae quidem familiaritas, quanto plus crescit, tanto plus infirmatur principale motivum et utriusque puritas maculatur*. Et subjungit quod tales personae hoc non statim advertant; quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo, quae aliquantulum feriunt et augent affectum. Sed brevi hujusmodi personae eo deveniunt ut non amplius agant secum tamquam angeli, quemadmodum coeperant, sed tamquam carne vestiti. Vicissim se intuentur mentesque sibi feriunt blandis allocutionibus, quae adhuc a prima devotione videntur procedere; hinc alter alterius praesentiam incipit appetere; *sicque* (concludit) *spiritualis devotio paulatim convertitur in... carnalem*. — Et quidem ah quot sacerdotes, qui antea erant innocentes, ob similes adhaesiones, quae spiritu coeperant, Deum simul et spiritum perdiderunt!

Deere/. S. C. *Epi ft Rftuk* diei 21 Jan. 1620, in *Poduana*; «p. Ferrarii, Btblloth., v. *Canfftarius*. art. 3, n. 8 (edit. Rora. It®6).— Virx. *Caputo*, cfr Antoo. Barone,

Vim dei Ven Sertorio Cxputo, lib. 3, cap. fl. in med. (edit. Neap. 1601). — Oputc. 64, de modo confitendi et de purit. conscient., § de peric. famillarit.... mulierum.

Ne» 120. – Deinde confessarius non adeo
toniemo mulierum confessionibus sit addictus, ut
SLmviri per hoc viros ad se venientes audire
r^illumr. rccuset

Oh qualis miseria est cernere tot confessarios, qui impendunt bonam diei partem »n audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgo dicunt *bissoche*, et cum postea vident ad se accedentes viros aut feminas uxoratas, qui sunt pleni angustiiis et molestiis, et aegre domos et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos, dicendo: *Habeo aliud, quod agam, ite ad alios* ' Unde fit, ut isti, non inveni- entes cui sua peccata confiteantur, vi- vant per tot menses et annos sine sacra- mentis et sine Deo. Hoc non est audire confessiones, ut Deo placeamus, sed po-

S. *Philipp. Nrr.t* Bacct, in «jti· Vita. hb. I, cap. 8. n. 3. — 5. *Joann. a Crucr, cfr* Marco di S. Francesco, in ejus Vita, lib. 1. cap. 10, in init., et lib. 2, cap. 3, in

tius, ut genio serviamus. Quare nescio, quale meritum apud Deum sint habituri confessarii illi qui hoc modo suum mini- sterium exercent. — Sdo ego, immo et, contra aliorum opinionem qui asserunt esse tempus frustra impensum, teneo esse opus valde Deo charum, dirigere animas ad viam perfectionis; ideoque de hoc fusius loquar capite sequenti. Sed assero, probos confessarios qui tantum, ut Deo placeant, confessiones excipiunt (quemad- modum facere consueverunt S. Philippus Neri, S. Joannes a Cruce, S. Petrus Alcantara aliique) quando cernunt ali- quam animam indigentem, praeferre eam animabus devotis, quibus audiendis auxi- liandisque, quando confessarius vult, tem- pus non deerit.

med edit. Venet. 1747). — S. *Pttr. Alcant*, cfr. Fra Gio- vanni di S. Bernardo, in ejus Vita. lib. 1, cap. 38, in init, edit. Neap. 1674)

Non uti- que tper- nantur per -onxe devo- tae.

Sed eia an tepen- dae animae indigente

CAPUT IX.

Quomodo se gerere debeat confessarius
in dirigendis animabus spiritualibus Λ

121. - Quod olim dixit Dominus Jere-
miae: *Ecce constituite hodie super gentes...*
w/ evellas... et dissipēs et aedificēs et plan-
(es jQj. jjem nunc repetjt singulis
confessariis, qui non solum debent evel-
lere vitia ex suis poenitentibus, sed etiam
debent in illis virtutes inserere. Unde
expediens est, addere hic caput hoc, quod
poterit inservire confessariis tyronibus
ad dirigendas animas spirituales ad per-
fectionem.

*ed eo»
diribere in
via perfe-
diomt.

Non sunt quidem expellendi pecca-
tores, ut superius diximus, sed e contra
opus est etiam multum Deo acceptum,
sponsas illi adornare, animas scilicet spi-
rituales excolere, ut in totum se illi donent
tradantque. Acceptior est ejus oculis una
anima perfecta quam mille imperfectae.
Unde, cum videt confessarius poeniten-
tem vivere immunem a culpis mortalibus,
omnem curam adhibere debet, ut eum in
viam perfectionis et divini amoris intro-
ducat, illi repraesentando meritum quod
habet Deus ut ametur, et gratitudinem
quam debemus Jesu Christo, qui nos
amavit usque ad moriendum pro nobis;
necnon periculum, in quo versantur omnes
animae, quae vocatae a Deo ad vitam per-
fectiorem, illi resistunt.

In tribus praecipue posita est directio
confessarii quoad animas spirituales, sci-
licet in *meditatione et contemplatione*, in
mortificatione et in *frequentia sacramen-*
torum, et de omnibus his singillatim di-
cemus.

% I. - *Dc oratione meditationis.*

ConfttM-
r>uv doceat
animam o-
rationem.

122. - Prudens ergo confessarius, cum
cernit animam aliquam abhorrentem pec-
cata mortalia et desiderantem progredi
in amore divino, ante omnia debet illam

disponere ad faciendam orationem men-
talem, scilicet ad meditationem veritatum
aeternarum et bonitatis divinae. Et quam-
vis necessaria non sit ad aeternam salu-
tem consequendam, sicut est necessaria
petitio; nihilominus videtur valde neces-
saria animabus ut in Dei gratia perse-
verent. Cum reliquis pietatis operibus IU@
potest peccatum consistere; sed non pos-
sunt cohabitare oratio et peccatum. Anima
aut relinquet orationem aut peccatum.
Dicebat S. Theresia: *Animam quae in*
oratione perseverat, quotquot illi peccata
opponat diabolus, tandem pro certo habeo,
quod eam Dominus ad salutis portum
conducat. Et ideo diabolus nullum aliud
exercitium tam quaerit impedire, quam
illud orationis; *quoniam*, inquit eadem
Sancta, *novit daemon, quod certe amittet*
animam quae perseveranter incumbit ora-
tioni. Praeterea solus amor est, qui ani-
mam Deo jungit et stringit; sed fornax,
in qua accenditur flamma divini amoris,
est oratio seu meditatio: *In meditatione*
mea exardescet ignis (Ps. xxxvin, 4).

123. - Incipiat ergo confessarius intro-
ducere animam in orationem.

Ab initio non plus quam mediae horae Tempwu
spatium assignet, quod deinde crescente
spiritu plus minusve augebit. Neque desi-
stat, ex eo quod poenitens difficultatem
adducit, quod desit sibi tempus et locus
ad se colligendum. Immo imponat ei, ut Iocu.
saltem mane vel vespere, quando in domo
major est quies, vel etiam in ipsis occu-
pationibus (quando aliud non posset effi-
cere) elevet identidem mentem ad Deum,
et meditetur veritates fidei: ut sunt novis-
sima, quorum cogitatio, et praecipue mor-
tis, est utilior pro incipientibus. Meditetur
quoque Christi passionem, quae meditatio

Materia

S JArrrt., Vita, cap. 8. in init. — S. There Vita, cap. 19t r. med.

a

121. - a) Postea S. Doctor totum hoc caput ad verbum inseruit in *Hom. Apost., Append. 1.*

est omnibus fructuosa. Si vero poenitens non sit litterarum rudis, expediens est ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat S. Theresia.

Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem, et in iis locis, in quibus anima se vehementius affici sentit et commoveri, moretur aliquantum, et relictam meditatione totam se exerceat in actibus voluntatis vel incumbat petitioni aut faciendis propositis.

Dico 1°. *Se exerceat in faciendis actibus*: scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei, et praesertim in repetendis actibus contritionis et charitatis erga Deum, offerendo se illi totam, totamque ejus sanctissimae voluntati resignando, et repetendo plus quam alios actum illum, cui anima se magis sentiat inclinatum.

Dico 2°. *Exerceat se in petendo*. Nam a petitione omne nostrum bonum dependet; et S. Augustinus ait, Deum ordinarie nullam gratiam hominibus concedere, et praesertim gratiam perseverantiae, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit: *Petite, et accipietis* [Joan, xvi, 24). Ergo, concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter, si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare et ante omnia petere perseverantiam et amorem erga Deum. Et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quam tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficiliter petit, quia difficiliter se movet ad considerandas gratias quibus eget, et necessitatem ipsam petendi; et ideo, qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat.

Dico 3° *In statuendo*, ut oratio non remaneat infructuosa, et anima mandet executioni ea lumina quae in oratione recepit. Unde, quemadmodum inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi prius capiat aliquod particulare propositum, puta, vitandi defectus quosdam magis usuales aut exercendi virtutem aliquam, in qua se noscit

debiliorem — Videatur circa hoc, quod dicetur in capite sequenti, cum loquemur de instructione pro oratione mentali, § *III*.

124. - Exigat igitur confessarius ab ammabus istis rationem orationis, exquirendo ab illis, quomodo in ea se gesserint, aut saltem, si fecerint; et imponat illis, ut in confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint; quoniam relictam oratione anima salvam non poterit. *Anima, quae omittit orationem*, dicebat S. Theresia, *tamquam a semctpsa ruit in infernum sine opera daemonum*.

Oh Deus! Et quantam confessarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et oh qualem Deo rationem sunt reddituri, si ita non se gerant, quoniam ipsi tenentur procurare, quantum in se est, spiritualem progressum suorum poenitentium! Oh quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque a recidendo in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis, et interrogandi postea saltem sub initiis vitae spiritualis, utrum eam fecerint an non! Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillime iterum Deum amittit; et ideo oratio mentalis insinuanda est non tantum timoratis, sed etiam peccatoribus, qui saepe ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

125. - Super omnia confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cum poenitentes patiuntur desolationem spiritus.

Initio, quum anima se tradit vitae spirituali, solet Deus illam allicere specialibus quibusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus. Sed elapso aliquo tempore, solet claudere hanc venam, ut probet earum fidelitatem et ut eas ad majorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem, cui facile anima adhaeret non sine impuritate quadam et culpa ex amore sui ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus.

S. *Thrrtt.*, Vita cap 4. hi f — S. in Paalt. n. 102, num. 10 (Migne, Pair Lat, tom. 37, col 1324); de dono perleverant., cap. 16 (tom. 45, coi. 1017). — S. Diero..

cfr. Camrnino di l'errez . exp. 23, in f. — S. *Franc Sal* . introd. à U vie ddv., part. 2, chap.6. — S. 77/rrrs. (loquenv de xemctip&A), *Viu*, cap, 19, vera. mcd.

Anima in materia rraedtlecta,

it exer- ceat in acti- boi volun- tati»,

in petitione,

et in pro- po»IU» t(. formandis

Cooieww- rtui exigat rxtioeetn n- ralioma.

Stt dilige n» in inculcan- da oratione;

>pet latim tempore a rditatis.

quae aolet evenire in proficienti- bu«.

Unde ipse, u(animas sibi dilectas avellat etiam a donis suis» ut donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit ut non inveniant amplius in oratione pabulum consuetum et solitam consolationem, sed taedia, ariditates, tormenta et quandoque etiam tentationes.

T°confer
mAs conor-

Invigilet ergo summopere confessarius conforlan(jas animas istas, ne orationem omittant et praescriptas communio- nes. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii, scilicet: *Plus valere coram Deo unicam unctam orationis in medio desolationum, quam libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quam Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat cique adhaeret sine consolationibus illis, hic verum ostendit amorem.

Haec de meditatione sufficiunt. Sed opportunum duco, aliquam hic novis confessoriis praebere notitiam contempla- tionis infusae ac suorum graduum, necnon aliorum donorum supernaturalium una cum regulis praescriptis a spiritualis vitae magistris ad directionem animarum, qui- bus Deus hujusmodi gratias voluerit im- pertiri.

§ II. - *De oratione contemplationis et diversis ejus gradibus* °).

fic?amVconr
fenarii

’ Quando anima aliqua a Deo con- templationis gratia donatur, oportet ut confessarius optime sciat modum, quo eam dirigere debeat et ab omnibus illusioni- bus liberet; alias maximum illi afferet damnum, et quemadmodum ait S. Joan- nes a Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem.

S. *Iram*-. *Sal*., *Callitia*. *Vitu* di S. *Franc*., in fine, *Hastime* che *riguard*. noi *Blessi*, ma»i .11.— S. *Joann*-. a

I26. - Quae in hac quaestione habentur, uti patet ex collatione textuum, a S. Doctore maxima ex parte deprompta sunt ex auctore quem infra citat, *n. 143*, nimirum, ex Ber- nardo de Castelvetero, *Direttorio mistico, lib. 1, part. 5 et lib. 2, per tot* (edit Rom. 1749); ita quidem ut, quae hic auctor fuse describit, ea S. Doctor paucis contraxerit suaque fece- rit. Aha tamen addidit et subinde hujus au- ctoris sententiam impugnavit Quod autem ea desumpserit ex Scaramelli, sicut nonnulli

Contemplatio multum differt a *médita- tione*. In meditatione quaeritur Deus la- bore discursus; in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantum patitur, et recipit in se dona quae a divina gratia sibi infunduntur, absque eo quod aliquid operetur, quoniam ipsa lux et divinus amor, quo tunc tota imple- tur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

127. - Advertere etiam oportet, quod Deus, antequam concedat animabus do- num contemplationis, solet eas introdu- cere in orationem recollectionis, vulgo dictam *di raccoglimento* vel *otii contem- plativi* (sic illam vocant mystici), quae non est adhuc contemplatio infusa, quo- niam anima adhuc est in statu activo.

Haec *recollectio* (loquor hic de natu- rali, quoniam de supernatural! et infusa inferius loquemur // . 133) est, quando intellectui opus non est, cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod aut aeternam veri- tatem, sed avulsus a rebus externis et collectus quasi intra animam ipsam absque labore, immo cum magna suavitate atten- dit illi veritati aut mysterio, quodeumque sit. — *Otium contemplativum* est fere idem, nisi quod in collectione anima attendit alicui devotae cogitationi parti- culari; in otio vero cum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam et suaviter Deo attractam.

In hac collectione sive otio contem- plativo, dicunt quidam mystici quod,

CzMr. Finmma d'amor viva, itanx. 3, vere. 3, § II et
lcqq.; SaliUl. lib. 2, cap. 18. In Init.; cap 30, in f.

opinati sunt, ncutiquam admitti potest; nam opus Scaramelli, *Direttorio mistico*, prima vice prodiit Venetiis, an. 1754 (duobus annis post mortem auctoris), dum S. Alphonsus haec composuerat inde ab an. 1751, uti evidenter liquet ex eo quod legitur hoc caput in secunda editione Theologiae moralis, quae revisioni ecclesiasticae subjecta fuit die 19 Oct. 1751.

127. - ¶ Alludit S. Doctor ad ea quae habet Bernardus de Castelvetero, *Direttorio mist.*, *lib. 1, part. 5, cap. 3, v. Toccante questi*.

co-tn
£

Juiu ali-
quol, m his
orationibus
cessandum
ab acubus
voluntatis.

I u 11 A
S. Docto-
rem, cessari
potm a me-
ditatione,

wd non ab
actibu vo-
luntati».

Quid neu-
uXmX
tural“

Objectioni
lathtit.

Ratio da-
tur.

etsi haec oratio sit naturalis, nihilominus anima cessare debet non solum a medita- tione, sed etiam ab actibus voluntatis, sci- licet amoris, oblationis, resignationis, etc., et tantum manere debet in quadam amoris vigilantia et attentione ad Deum absque eo quod actum aliquem faciat.

Verumtamen hujusmodi incantationi- bus ego prorsus acquiescere non valeo. — Nulli dubium quod, quando anima colle- ctam se sentit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore, quidquid ipsa postulabat; praeter- quam quod ipsa ordinaria meditatio, ut ait Pater Segneri in suo aureo opusculo de *Concordia inter laborem et quietem* *, producit post aliquod tempus contem- plationem quae dicitur *acquisita*, nempe illam quae unico intuitu cognoscit veri- tates, quas ante nonnisi longo discursu et labore cognoverat. — Sed his non obstan- tibus, nescio cur anima cessare debeat a bonis actibus voluntatis: et quodnam tem- pus opportunius his faciendis actibus esse poterit, quam tempus quo anima se col- lectam sentit.

Verum quidem est, quod S. Franciscus Salesius consilium dedit B. Joannae de Chantal, ut in sua oratione, cum se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus; sed quare? Quia scilicet Beata jam per- venerat ad contemplationem passivam. Unde, quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impe- dire debeant gratiae operationem. Idem S. Franciscus Salesius praefigebat anima- bus devotis a se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. — Quando anima pervenit ad statum *pas- sivum* contemplationis, tunc anima, etsi non mereatur, quia eo tempore non ope- ratur sed tantum patitur, nihilominus acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu *activo*, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo: atque haec sunt opera, quibus anima mereatur gratiam divinam.

Unde recte concludit idem Pater Se-

1 Concordi ira la Utica e la quiete nell'orax., part. L
cap. (edit Venet 1757). — S. *Franc. Salt*»., *dr* Bou-
gaud, *Histoire de Sainte Chantal* torn. 1, chap. 18, v. mod.

gneri, quod, quando Deus loquitur et ope- ratur, oportet ut anima taceat et cesset a suis operationibus, nihil aliud ponendo ex parte sua circa principium quam atten- tionem quamdam amoris ad divinas ope- rationes. Sed quando Deus non loquitur, necesse est ut anima se adjuvet eo modo quo potest, ad conjungendum se Deo, sci- licet meditationibus (quando hae sunt ne- cessariae), affectibus, precibus et propo- sitis, dummodo actus isti per vim non eliciantur: unde illi tantummodo sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinatam.

128. - Insuper advertendum est quod Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam pur- gare per ariditatem supernaturalem, quae appellatur *purgatio spiritualis*, ut eam purificet a suis imperfectionibus, quae illi impediunt contemplationem. Atque hic distinguendum est inter ariditatem sensi- bilem, quae pertinet ad sensum, et aridi- tatem substantialem, quae pertinet ad spiritum.

Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* lo- quemur numero sequenti) quando est naturalis, fert secum quoddam taedium rerum spiritualium, et obscuritatem quam- dam leviolem et minus durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hic agimus, ponit animam in quadam obscu- ritate profundiori, quae diutius durat et quotidie majus accipit incrementum. Nihil- ominus anima in tali statu constituta, licet sentiat se magis a creaturis alienatam et habeat cogitationem semper in Deum defixam, una cum ingenti desiderio et pro- posito cum perfecte amandi, tamen sentit se redditam tamquam impotentem ad hoc exsequendum obsuas imperfectiones, qua- rum causa videtur facta Deo odibilis: sed interea, hoc non obstante, non cessat se recte gerere in virtutibus.

Haec molesta ariditas est quidam tra- ctus gratiae, et lux quaedam supematu- ralis, sed lux quae affert poenam et obscu- ritatem; quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus atque potentias animae sui nondum capaces,

Limitatio,

Purratio
«ptrituaalis
praecedere
«olet con-
templatio
nem.

Dtsenbi
tur Ariditas
sensibilis
Bupernatu-
ralis.

quae da-
tur a Deo
nd Animae
purgatio-
nem.

(edit. Poyix 18h5). — S. *Franc. Salas*., *Directoire de chose*»
spirit., per tot. et speciAtion art. 12, tn f — *Seineri*, *Concord*,
ira la fatica c la quiete, part. 1, cap. 1, § 2 et cap. 3, § 1.

ex eo quia nondum prorsus a consolationibus sensibilibus sint disjunctae, et consequenter materiales, quae plenae sunt formis, imaginibus et figuris, producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valde utiles; quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis quam spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem atque impotentiae ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repraesentatur majestate plenus et terribilis.

In hoc statu director debet animam confortare ad sperandas res magnas a Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis totamque se Deo committat, perfectissime resignata dispositionibus suae voluntatis, quae tota tendit ad bonum nostrum.

129. - Post hanc purgationem sensus, solet Dominus concedere donum contemplationis, quae dicitur *gaudii*; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis et unionis, de qua deinceps loquemur. Sed ante unionem et post recollectionem et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritus, quae dicitur ariditas *substantialis*, qua Dominus vult ut anima se totam in seipsa annihilaret.

Ariditas sensus est subtractio devotionis sensibilis; sed ariditas spiritus est quaedam lux divina, qua Deus facit ut anima suum nihilum agnoscat. Atque hic est, ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis parata ad se vincendum in omnibus et magis intenta ad Deo placendum, nihilominus, quo magis agnoscit suas imperfectiones, eo magis sibi videtur a Deo expulsa atque derelicta tamquam ingrata beneficiis acceptis. Immo et ipsa spiritualia exercitia quae peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant: nam cum ea omnia non sine magno taedio et molestia perficiat, credit omnia digna suppliciis et se Deo odibiliorem. Quin multoties animae illae viden-

tur sibi summopere odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tamquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum poenas et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit, ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliae tentationes, ut motus impuritatis, iracundiae, blasphemiae, incredulitatis, et praesertim desperationis: ita ut miserae in magna illa obscuritate et confusione, non valentes discernere resistentiam voluntatis (quae revera tunc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia, ratione praesertim tenebrarum), timeant se jam consensisse, et ideo tanto magis existiment se derelictas a Deo.

130. - Hic ergo confessarius, quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quae jam per perfectionem progreditur et opinatur se derelictam, in primis non terreatur videndo confusionem hanc et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum aut ullo modo haesitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum: et eo tempore plus quam alias animet ad confidendum in Deo, recitans illi ea verba quae Dominus dixit S. Theresiae, quod scilicet nemo Deum amittit absque eo quod cognoscat amittere. Dicat ei, omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis et desperationis non esse consensus, sed poenas quae, si cum resignatione tolerantur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat, a Deo nunquam odio haberi animam a qua amatur et quae bonae est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus a se magis dilectis. *Ariditatibus et tentationibus.* dicebat S. Theresia, *probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas tota vita perduret, anima non omittat orationem. Veniet tempus, quo omnia ei persolventur.* O quam pulchram pro anima desolata sententiam!

Hortetur ergo, ut forti animo sit et viriliter exspectet res magnas a Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis. Moneat etiam, ut *primo* humiliet se, utpote dignam ita a Deo tra-

ctari, ob anteactae vitae defectus; — *secundo*, ut divinae voluntati se totam resignet, paratissimam se praebendo ad ea omnia perferenda, immo et majora pro omni tempore, quo Deo placuerit; — *tertio* projiciat se tamquam mortuam in brachia divinae misericordiae et committat protectioni Mariae SS., quae mater misericordiae et afflictorum consolatrix jure appellatur.

131. - Ariditas sensus perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas vero spiritus durat quousque reddatur capax divinae unionis; quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus, ut anima iterum redeat ad hanc ariditatem, ea potissimum de causa, ne anima seipsam negligat et ut identidem suum nihilum agnoscat.

132. - Completa ergo purgatione sensus, et ad finem perducta ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis.

Contemplatio vel est affirmativa vel negativa. — *Affirmativa* est, quando anima beneficio lucis divinae, sine ulla sua opera, cernit aliquam veritatem aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc., aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. — *Negativa* est, quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quae ingerit conceptum longe majorem magnitudinis divinae; et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni, etc.

Sed transeamus ad primos contemplationis gradus. — Hi sunt recollectio interior spiritus et quies. De unione loquimur postea.

133. - Primus igitur gradus contemplationis est *recollectio supernaturalis*.

De naturali jam diximus supra *n. 127*, quae tunc habetur, quando animae potentiae colliguntur ad considerandum Deum intra se; et dicitur naturalis, non quia anima ex se valeat illam operari; omnis enim actio virtutis, ut possit aeternum praemium promereri, indiget auxi-

lio gratiae; unde generatim loquendo est etiam supernaturalis; sed naturalis dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiae ordinariae operatur.

Recollectio vero *supernaturalis* est illa quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiae extraordinariae, et per quam Deus collocat animam in statu passivo: ita ut recollectio supernaturalis seu infusa tunc proprie habeatur, quando collectio potentiarum non evenit opera ipsius animae, sed beneficio lucis quam Deus infundit et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus.

In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum quem forte ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium aut propositis quae valet efformare. Nec debet curiosius investigare, quidnam sit interior ea spiritus recollectio; sed sinat se dirigi a Deo ad considerandas res illas illosque actus faciendos, ad quos se magis a Deo ferri cognoscit.

134. - Secundus gradus est *quietis*.

In recollectione, vis amoris communicatur immediate sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete, amor communicatur immediate spiritui in ipso animae centro; et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus externos diffunditur. Hoc vero non semper: unde multoties accidit quod anima habeat orationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili.

Dicit S. Theresia *, quod in hac oratione non suspenduntur omnes potentiae. Suspenditur quidem voluntas et remanet tamquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum praeter Deum valet amare, qui cam ad se trahit. Sed intellectus et memoria aut phantasia quandoque remanent liberae et huc illueque excurrunt. Unde dicit Sancta a, animam de hoc non debere tristari: *Rideat* (inquit) *de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam et maneat iu sua quiete: et cum voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet absque ullo vestro labore* Quod si anima velit se applicare ad colligendam cogitatio-

Nora. r
Fro directo-
rc.

Describi-
tur aridita-
-utn Un Ita-
lie.

Coditu
noiMnut
reattr;

mam rin-
ter confer
let.

Quid iit
contem-
ptio affir-
ma-
tir

NtēfētiVā.

*u^na?u^o
pt-, qaid.

Bam loci
let ad ha
militates,

Quomodo
m ca p te-
rre quit
debeat.

Qaid p i
oratio quie-
tia.

Statua po-
tent i At a m
In ca.

nem, nihil omnino aget et suam quietem amittet.

In hoc statu multo minus quam in recco||cc(jonc> anima debet se applicare ad facienda proposita aut alios actus ex se ipsa emendicatos. Eos tantummodo faciat, ad quos se sentit a Deo suaviter impelli.

135. - Dicamus nunc aliqua de oratione purae contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superius enuntiata, quae est longe perfectior quam affirmativa.

Hacc contemplatio *negativa* dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur: quemadmodum, qui intuetur solem, radiorum fulgore obcaecatus nihil cernit, sed tantum intelligit, solem esse magnum quoddam lumen. Sic Deus in ista caligine infundit animae lucem magnam quae facit ut illa intelligat, non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat generalem quamdam et confusam notitiam suae incomprehensibilis bonitatis, unde anima incipit efformare altissimam de Deo ideam, licet confusam. Quando anima aliquantulum noscit aliquam ex divinis perfectionibus, altum quidem conceptum suae bonitatis concipit; sed longe melior est conceptus quem format, quando cognoscit, divinam perfectionem non posse comprehendere.

Scribit cardinalis Petrucci in doctissimis suis epistolis, hanc orationem vocari propterea orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clare intel-

ligendi divinitatem: unde in hoc statu intelligit non intelligendo: sed intelligit longe melius omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia, cum Deus non sit res quae formet imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare, et ideo nihil aliud intelligit, quam quod illum non valet intelligere. Quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita: *Sublimis cognitio Dei per ignorantiam* “D. — In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interiores potentiae animae, et quandoque etiam sensus exteriores: ita ut anima aliquando ingrediatur in *ebrietatem spiritualem*, quae facit eam prorumpere in quaedam amoris deliria, ut cantus, clamores, fletus immodicos, saltus et his similia, quemadmodum eveniebat S. Mariae Magdalenae de Pazzis.

136. - Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire.

Unicus animae scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva*. Satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimae, inquit S. Theresia a>, sunt animae illae, quae diriguntur a Deo per vias supernaturales; et nos in coelo permultas aspiciemus, quae sine hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis, quae gratias istas receperunt.

Unio *activa* est perfecta uniformitas divinae voluntati, in qua certe consistit tota perfectio divini amoris. *Perfectio*, inquit S. Theresia, *non consistit in extasi*,

sic sonant: « Non omnes animae, inquit Sancta Theresia, quin potius paucae diriguntur a Deo per vias supernaturales; at nos in cocio multas aspiciemus, quae, etc. ». Videtur Sanctus Doctor dtasse S. Theresiam pro prima solum parte asserti « non omnes animae » et suo penu addidisse quae sequuntur. Revera S. Theresia, *Cammino di pcrfec.*, cap. 17, *init.*, primam tantum partem asserti habet. Nusquam vero, quod invenire potuerimus, ait paucas esse animas quae gratiis supernaturalibus /ruantur. Et loquendo speciatim de piis personis, *quas ipsa cognoscebat*, potius contrarium declarat. Cfr. *Vita*, cap. 15, *init.*; *Cammino di per/ce.*, cap. 17, *in.f.*; *Castello inter.*, mans, 5, cap. 1, *init.*

sed vera unio animae cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate b>. Haec unio est necessaria, non vero unio *passiva*; et animae illae, quae solam habent activam, inquit eadem Sancta ., *fieri poterit, quod habeant meritum longe majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit eas ut fortes, et consolatio- nes quas in hac vita non habent servat, ut postea det eis in alia*. Cardinalis Petrucci ait quod, absque contemplatione infusa, recte quidem possit anima, beneficio gratiae ordinariae, pervenire ad annihilationem propriae voluntatis et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo quam voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi praefatam transformationem. Unde subdit quod, cum in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare et petere a Deo, quam ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem.

S. Theresia * tractando de unione passiva, dicit quod anima posita in ea *non videt, non sentit, neque advertit, ita se habere*; quoniam ex abundantia lucis et amoris cflbrmatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiae animae. Memoria enim non recordatur nisi Dei; voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum; et intellectus tanta luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam, quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei praesentis, qui in animae centro eam sibi conjungit.

Haec unio, inquit S. Theresia a, non multum perdurat, sed ad summum per

dimidiam horam. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus praebet se videndum tamquam proximum animae, hic vero tamquam praesentem; et anima experitur cum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde dicit Sancta 4, in aliis contemplationibus^ posse animam dubitare, utrum fuerit Deus, in hac vero non Hoc tamen non obstante, debet eam confessarius monere, non ideo evasisse impeccabilem; et propterea, quo magis se videt a Deo hujusmodi gratiis donatam, eo magis esse debet humilis et ab omnibus alienata, unice diligendo crucem et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore ne suae infidelitates ex eo tempore acerbius puniendae sint, ob majorem, qua committentur, ingratitude. Dicit Sancta Theresia 5 sibi cognitae plures animas quae, cum antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia praecipites ceciderunt.

137. - Tres dantur species unionis, et sunt: Unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quae vocatur unio *matrimonii spiritualis*.

Unio simplex est illa, de qua usque adhuc locuti sumus.

Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinarie praecedere ariditas substantialis, quae est purgatio spiritus, de qua jam supra locuti sumus *n. 128*.

In hac vero unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet extasis, raptus et elevationis spiritus. — In simplici unione suspenduntur potentiae, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. — In unione autem *extasis* amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat,

capitis. — Ceterum hanc sententiam profert ipsa S. Theresia, *Fondas.*, cap. 10 (al. 5), v. *mcd.*, et quidem fere ad verbum.

Quamdium experientia non fuerit magna », addit, *loc. cit.*, S. Theresia.

(t) Hoc revera scripsit S. Theresia, anno 1577, in suo opere *Castello interiore*, man-

non audiat, et non percipiat neque incip-
fuptei. siones neque adustiones. — *Raptus* vero
nihil aliud est quam impressio quaedam
gratiae validior, qua Dominus non solum
elevat animam ad unionem, sed etiam
rapit illam motu quodam subitaneo et vio-
lento, ita ut aliquando elevetur etiam
corpus et reddatur leve ad instar plumae.
— *Elevatio spiritus* est, quando anima
sentit se rapi quasi extra se a^o et extolli
supra seipsam cum magna quadam vio-
lencia, unde anima ab initio magnum
experitur timorem. In elevatione spiritus
continetur tam extasis, quia intervenit
amissio sensuum, quam raptus, id est
motus violentus. Retulit mihi persona
quaedam similibus gratiis a Deo donata,
quod in talibus elevationibus spiritus vi-
debatur sibi, tanquam si anima e corpore
fuisset avulsa et elevata cum tanta velo-
citate ac si conficeret decies centena
millia milliaria in quovis temporis mo-
mento, non sine magno terrore, quo-
niam ignorabar, quo esset ascensura; sed
cum postea subsedisset, tunc illustraba-
tur ad cognoscendum aliquod divinum
arcanum.

Sed hic oritur dubium: Si in hac
unione suspenduntur potentiae et intelle-
ctus obscuratus a lucis abyssu nequit
attendere rebus quas intelligit, qua un-
quam ratione potest ibi anima intelligere
et verba facere de illo divino arcano? —
Respondent mystici quod, quando Deus
vult ut anima intelligat aliquod secretum,
aut immittere illi aliquam visionem intel-
lectualem vel imaginariam, minuit non-
nihil lucem, ita ut anima remaneat habi-
lis ad cognoscendum et perpendendum
quodeumque Deus voluerit.

138. - Tandem perfectior unio, quae
dicitur *consummata*, et major quam in
hac vita possit Deus concedere animae
viatrici, est illa quae dicitur *matrimonii
spiritualis*, per quam anima transforma-
tur in Deum, et fit unum quid cum Deo:

S. ThrrtS., Vita, cap. 27, post init.

stone 5, cap. I, v. med. Et sic videtur Sancta
paulo recssisse a sententia quam antea pro-
tulerat in *Vita, cap. 15, iitf.* (opus composi-
tum an. 1562-1565), ubi absolute affirmabat,

eodem modo, quo vas aquae infusum mari
evadit unum cum aqua maris.

Et advertendum hic est, quod in reli-
quis unionibus, ut loquuntur mystici, po-
tentiae remanent suspensae. In hac vero
minime suspenduntur; quoniam potentiae,
purificatae a sua sensibilitate et materia-
litate, jam effectae sunt capaces divinae
unionis; ita ut voluntas amet Deum suum
placidissime, intellectus recte cognoscat
et attendat huic intimae divinae unioni,
quae jam facta est in animae centro,
quod accidit eodem modo ac si quis intue-
retur solem et sine ulla offensione oculo-
rum solis splendorem cognosceret.

Insuper est advertendum quod haec
unio non est transitoria, ut duae priores,
sed permanens; ita ut anima fruatur habi-
tualiter divina praesentia jam sibi conjun-
cta et fruatur in pace stabili: nam pas-
siones nihil amplius eam perturbant. Illas
quidem anima cernit, dum faciem suam
ostendunt. Sed non tristatur, nec ullam
patitur molestiam ab illis, ad instar ejus
qui forte nubes supereminens cerneret
tempestates inferius evenientes, et ipse
non tangeretur ab illis.

139. - Hic abs re non erit aliqua dicere
de visionibus, locutionibus et revelatio-
nibus, ad discernendas falsas a veris.

Visiones vel sunt externae, vel imagi-
nariae, vel intellectuales. — *Externae*
sunt, quae oculis cernuntur; — *imagi-
nariae*, quae spectantur in phantasia seu
vi imaginativa; — *intellectuales*, quae
neque oculis neque in phantasia videntur,
sed a solo intellectu, divina luce adjuto,
quae species intelligibiles ingerit; atque
haec visionum species, teste S. Theresia,
tota est spiritualis. Nullam enim in ea
partem habent sensus neque externi neque
interni, qui sunt vis imaginativa et phan-
tasia. Notandum quod neque oculis neque
phantasia potest anima cernere res sibi
repraesentatas, nisi in apparentia cor-
porea, etiamsi essent substantiae spiri-

dari, durante oratione quietis, omnimodam
certitudinem de praesentia Dei in anima.

137. - *aI* Italicus textus habet «quando
anima sentit se rapi quasi extra corpus».

tuales. E contra beneficio intellectus res
cernuntur tamquam spirituales, etiamsi
fuerint materiales; vel, ut melius dicam,
noscuntur, non videntur, sed noscuntur
longe melius quam si oculis cernerentur.

140. - Advertendum tamen hic est,
quod visiones istas tam Deus quam dia-
bolus potest operari; quod est intelligen-
dum etiam de intellectualibus, ut videtur
innuere[^] S. Joannes n Cruce l contra id
quod sentit cardinalis Petrucci, quamvis
multo facilius corporales, quae ut pluri-
mum et praecipue in feminis ab ipsa phan-
tasia efformantur.

Signa ad distinguendas veras a falsis
sunt :

1°. Si veniant ex improvise sine ulla
praecedenti animae cogitatione.

2°. Si ab initio afferant confusionem et
terrorem, sed postea relinquant animam
in pace.

3°. Si sint rarae, quia frequentes sunt
valde suspectae.

4°. Si parum durent; quoniam, inquit
S. Theresia -, quando anima intuetur per
longum tempus rem sibi repraesentatam,
signum est quod sit potius actus phan-
tasiae. Visio divina ut plurimum transit
ad instar fulguris, sed remanet inde immo-
biliter menti infixi.

5°. Vera visio relinquit animam in
summa pace et vivida cognitione mise-
riae suae, non sine ingenti desiderio per-
fectionis; ad differentiam visionum diabo-
licarum, quae parum remanent impressae,
et relinquunt animam in quadam siccita-
te, perturbatione, motibus propriae aesti-
mationis, et cum fame sensibili harum
gratiarum.

Verum cum omnibus signis superius
memoratis, inquit S. Theresia 8, nullam
certam haberi posse securitatem, quoniam
multoties daemon scit simulare quietem,
cogitationes humilitatis, desideria perfe-
ctionis: quae omnia incertum est, a quo

1 Salita del monte Carm., cap. 24, in med. — *Ptrued*,
Lettere e trait, fplrit., part. I, Hb. 2. tr. 4. part. 3, cap. 3,
n. 6, in f. — 1 Cattello Int., mant. b, cap. 9, v. tned. —

140. - § S. Joannes a Cruce, *loc. cit.*, de
visionibus intellectualibus loquens, expresse
dicit: « Istas visiones pariter potest daemon
in anima producere ».

procedant; quoniam saepe ipse daemon,
ut sibi fides praestetur, solet haec insi-
nuare % ut tandem illum percipiat fru-
ctum et deceptiones quas intendit.

Unde director, regulariter loquendo,
non prohibeat animae enarrare sibi hujus-
modi visiones, immo imponat illi, ut mani-
festet quaecumque videt, sive vera ea sint
sive falsa, ut docet S. Theresia 4. Sed e
contrario nullam ostendat curiositatem
sciendi hujusmodi visiones, neque de his
minute animam interroget: nec praeve-
niat dicendo: *Non fuit sic? Vidistine hoc
vel illud?* quia tunc facile anima respon-
det affirmative aut ex sua malitia aut
simplicitate.

Si aperte noverit, hujusmodi visiones
esse opus phantasiae aut diabolicum, quia
forte arcent animam ab obedientia, humi-
litate aut ab alia virtute, tunc patenter
ei hoc dicat. — Si vero id confessarius
non discernat, non omnino expedit indu-
bitanter asserere, visiones illas esse vel
diabolicas vel phantasias, quemadmodum
solent quidam nimis increduli, ad diffe-
rentiam aliorum qui nimis creduli omnes
habent ut veras. Sed dicat poenitenti, ut
oret Deum, quo non amplius ducatur per
vias adeo periculosas, protestando quod,
quamdiu vivet in terris, velit Deum cogno-
scere solum per viam fidei. — Caeterum
insinuet, ut ex visionibus habitis, vel falsis
vel veris, illum percipiat fructum qui
magis est necessarius et praecipue se
recte cum Deo gerendi. Ita enim agendo,
quamquam visiones fuerint a daemone,
daemon remanebit elusus.

141. - Quod vero ad *locutiones* attinet,
locutio esse potest successiva, formalis et
substantialis.

Successiva est, quando anima medi-
tando aliquam veritatem fidei sentit sibi
quasi responderi ab ipsomet suo spiritu,
sed vcluti ac esset persona extranea.
Haec, quando bonos parit effectus, ut

• Ca«tello Int.. manw. 6, 2ap. 9, v. med.. cfr. etiam mans. 7.
cap. 4, v. fin.; Vita, cap. 25. a med. ct CAp. 30, v. med. —
• Castello Int., πμ μ . 6, CAp. 9, po«t raed.

b) Fert italicus textus: •*Poiche talvolta
lo stesso nemico l'insinua per farsi credere* ».
Latine: « Quoniam interdum ipse daemon,
ut sibi fides praestetur, haec insinuat».

spiritas

Dubium
solvitur.

3. Unto
matrimonii
spiritualis.

Sulu7.
lestituru
in u.

Darmon
CAS operari
potent.

Si^Ana ad
diteernnen
dit venu a
Uhh.

Ejui dm
tio.

VHWCl«l
tenue

rUr

Iricfls-
ctaalel

Ilia liraen
Ldlere poe
tant.

Director
Interroget.

*ed pru-
denter

Ferat Ae-
quum judi-
cium.

Et recta
det concilia.

Quid «it
locutio suc-
ee««IVA.

essent amoris aut humilitatis extraordi-
nariae, esse potest speciale Dei lumen.
Sed quando non videt augeri consuetum
amorem, indicium est, eam esse intelli-
gentiam proprii intellectus.

Formata.

Formalis est, quando anima audit
aliqua verba formata, sed extra se; et
potest haec percipi vel auribus vel vi
imaginativa vel intellectu. Haec, ut dis-
cernatur, utrum sit divina an diabolica,
videndae sunt res quas exprimit aut fa-
ciendas imponit et effectus quos relinquit.
Praecipue, si est divina impomtque opera
patientiae, propriae abjectionis, aut quod-
vis aliud opus spirituale, relinquet facili-
tatem quamdam ad omnia toleranda, ad
operandum et se humiliandum.

sob»ian-
Halt

Substantialis est eadem ac formalis,
et solum differt in effectu; quoniam for-
malis aut instruit aut imponit; substan-
tialis vero cito operatur id quod exprimit;
ut, ex. causa, si diceret: *Consolare; noli
timere; dilige me.* Anima tunc in eodem
temporis puncto remanet consolatione
repleta, intrepida, aut amoris igne suc-
censa.

Grade. Il-
Urum cer-
itudini-

Haec locutio caeteris omnibus est se-
cunor. roma enim est valde incerta. Se-
cunda, id est formalis, est multum suspe-
cta, praesertim quando jubet res exse-
quendas. Unde director, si observat ea
quae jubentur, esse Christianae prudentiae
opposita, debet ea omnino prohibere; si
vero non sint prudentiae contraria, expe-
dit, ut earum suspendat executionem,
quousque deveniat in maiorem securita-
tem, et multo magis, si res sint extraor-
dinariae.

Quomodo
revelatio-
nes habean-
tur.

142. - Denique quod attinet ad *reve-
lationes rerum* occultarum aut futurarum,
ut scilicet mysteriorum fidei, status con-
scientiarum, praedestinationis animarum,
mortis, promotionis ad aliquam dignita-
tem et his similia, hae possunt tripliciter
haberi, nempe per visiones, per locutio-
nes, et per intelligentias nudarum veri-
tatum.

Quid Mere
debeat dire
ctor.

In huiusmodi revelationibus debet di-
rector magnam adhibere prudentiam, nec
sit nimis facilis ad credendum, et prae-
cipue ad exsequendum, quando agitur

* Salit del monte Carm.. Hb. 2, cap 82, in med. —
• Dtretono mistico, hb. 2, parl. 2, cap. 1. v. *Eccoti*

de certiorando aliquem ob notitiam in
revelatione acceptam. Ante omnia jubeat
animae, ne revelationem aliis indicet, et
ipse cautissime semper procedat, immo
utatur sapientiorum consilio, quoniam,
ut plurimum, tales revelationes dubiae
sunt et suspectae. Minus vero suspectae
sunt intelligentiae simplicium veritatum
circa mysteria, attributa divina, mali-
tiam peccati, damnatorum infelicitatem
et his similia. Haec quando sunt fidei
conformia, dicit S. Joannes a Cruce | quod
anima non debet illas quaerere; sed si ipsi
concedantur, humiliter sunt ab ca acci-
piendae et non refutandae.

143. - Oritur hic Dubium : *utrum omnes
istae species gratiarum et communicatio-
num supernaturalium debeant rejici aut
acceptari?*

Et distinguendum est, ut ait doctus
quidam auctor, Pater Bernardus de Ca-
stelveteri a, cum S. Joanne a Cruce et
aliis. Gratiae illae, quae elongant a fide,
ex eo quia consistunt in quibusdam noti-
tiis distinctis, ut sunt visiones, locutiones
et revelationes: has oportet omni conatu
rejicere. Sed illae ex opposito, quae sunt
uniformes fidei, ut sunt notitiae confusae
et generales, et tactus divini, qui uniunt
animam Deo, non sunt rejiciendae; immo
possunt humiliter expeti et desiderari, ut
quis magis magisque Deo uniatur et in suo
sancto amore solidetur. — Hoc nihilomi-
nus intelligitur pro illis animabus, quae
jam donantur similibus favoribus; quo-
niam pro aliis tutior via est desiderare
et expetere tantummodo unionem acti-
vam, quae, ut diximus, est unio volun-
tatis nostrae cum divina voluntate.

Director igitur, quando ei occurrerit
anima cum his communicationibus con-
templationis aut caliginis aut unionis, non
debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut
humiliter et cum gratiarum actione reci-
piat. Semper vero utatur verbis, quae
animam non omnino securam efficiant,
sed relinquunt quemdam timorem, qui
eam, etsi non conturbet, detineat vero in
humilitate et ab omnibus alienatione. —
Gratias autem quarumdam notitiarum
distinctarum, quae habentur per viam

dunqut S. Joann, a *Cruatr*, *Salliu*, Hb. 2, cap. 11,
v. med.

visionum et his similium, ut superius
diximus, jubeat confessarius constantis-
sime recusari, semper tamen in spiritu
humilitatis (et sine ullo contemptu, ut
exspuendi in faciem, irridendi, etc., quod
non licet, ut plures asserunt), et prote-
stando coram Deo, se velle ei in pura fide
servire.

nueniepoe

Cactorum ait S. Theresia | quod quo-
tiescumque anima sentit se suaviter ac-
cendi ad amorem erga Deum, habere
debet communicationem tamquam divi-
nam, non ideo ut credat se aliis melio-
rem, sed ut animum faciat ad perfectius
coram Deo ambulandum. Ita enim agendo
Deus efficiet, ut daemon, etiamsi iste ali-
quam partem haberet, victus remaneat
et suis ipsis armis sibi damnificet.

Director
interroget.

144. - Sed concludamus. — Director
ergo 1° imponat animae, ut superius dixi-
mus, ut fideliter enarret omnes commu-
nicationes, quas habet in oratione, nul-
lum tamen eas sciendi desiderium demon-
stret. Nec unquam aliis manifestet gratias
supernaturalcs suae poenitenti concessas.
Fiet enim, ut illi ejus precibus se com-
mendent, eamque maximo superbiendi
periculo exponant; vel si post hanc noti-
tiam levissimum intueantur defectum,
multum scandalizabuntur et eam in deri-
sione habebunt.

Potlat ani-
mam horni-
bet.

2°. Non ostendat huic animae, talibus
favoribus distinctae, particulare aliquod
signum aestimationis, et multo minus
mittat alias poenitentes ad petendum
consilium ab ea, vel ad exposcendum
solatium aut directionem. Potius ostendat
minoris eam facere, quam alias animas
quae ambulant per viam fidei, quoniam
animae his favoribus ornatae, regulariter
loquendo, semper et multum sunt humi-
liandae.

*d «tian

y. Si advertat, animam servare humi-
htatem atque timorem in istis divinis
communicationibus, oportet eam adjuvare,
immo et securam facere, quoties expe-

* Vita, cap. 15, a medio et Cattello interiore, man.. 6,
cap. 9, in med. — 5. *Hurts.*, VIU. cap. 10, Ven» med.;
cap. 4, in med. cl Cotello Interiore, man 4, cap. 3. init.

dire cognoverit. Dicit S. Theresia, quod
anima nunquam movebitur ad magna
pro Deo gerenda, nisi agnoverit se ma-
gna accepisse a Deo. Et quidem eadem
Sancta, quando a S. Francisco Borgia et
S. Petro de Alcantara luit facta securior,
dona quae ipsa acceperat esse vere di-
vina, ex eo tempore ad perfectionem non
amplius cucurrit, sed evolavit.

Neque ex eo quod cernit director ani-
mam identidem in aliquem defectum inci-
dere (quoties defectus non sunt plene
deliberati aut commissi cum adhaerentia
et contemptu), reputare debet omnes hu-
jusmodi communicationes pro mendaciis
et illusionibus. Dominus tales gratias con-
cedit non tantum animabus perfectis, sed
aliquando etiam imperfectis, ea scilicet
ratione, ut liberet eas a suis imperfectio-
nibus et ad vitam perfectiorem extollat.
Unde, quando dignoscitur quod per hu-
jusmodi communicationes anima magis
magisque se liberat a passionibus et pro-
ficit in amore divino atque in desiderio
perfectionis, signum est quod illae sunt
bonae.

tur cb e)a»
defecta».

De reliquo, quando agitur de gratiis
externis, ut sunt visiones, locutiones et
revelationes, regulariter loquendo, ut dixi-
mus, tutius est ut director ostendat se
parvi eas facere, dicendo id quod monuit
S. Theresia c coelo post obitum suum
cuidam personae religiosae: *Ne fidant
animae visionibus et revelationibus par-
ticularibus. Ne collocent perfectionem in
eis habendis. Licet enim aliquae ex eis
sint verae, plurcs nihilominus sunt falsae
et mendaces: et difficile est invenire unam
veritatem inter plura mendacia* (quare
plurcs sunt visiones falsae quam verae);
*et quo avidius expetentur et in pretio
habebuntur, eo magis persona aberrabit
a fide et humilitate, quae est via tutior
quam posuerit Deus a* Quare det ei con-
silium ut oret Deum, ut veram concedat
extasim, scilicet totalem a rebus terrenis

Gratia ex-
viperdar

144. Haec revelatio, quam hic refert
S. Alphonsus, repentur ad verbum in editione
Venet. (1739) operum S. Theresiae (*tom.* 2,

pag. 219). Deest tamen in hac editione sen-
tentia « et difficile est invenire unam verita-
tem inter plura mendacia ».

I.LJNV.S StIVJXKIXUI
4-
r
F
P
t
K
?
ψ
/t
ε
w
il
f
K

et a semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire.

Animam Quod si unquam director advertat, animam non esse bene fundatam in suae miseriae cognitione, et vellet pro certo tenere, quod suae communicationes sint divinae, et turbaretur audiendo quod director nollet eas credere uti tales, pessimum signum est. Signum est quod illae sint daemonis, ex effectibus qui observantur, scilicet adhaesionis superbiae; aut indicium est quod anima non bene ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet, quoties dubitat confessarius. Et ideo in hoc casu omnibus modis est humilianda et in timore detinenda, quantum fieri potest; et tunc, si nec etiam acquiescit, privet eam communione et severius mortificet, quia tunc in magno versatur periculo ne decipiatur a daemone.

ultimum Denique director, etsi judicaret red-
pro proxi dere animam certiore, quod ejus communicationes sint a Deo, tamen ei insinuet, ut in oratione semper prae oculis habeat (saltem in principio) punctum aliquod vitae vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia, animam, quae amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem

Animae incipientes meditantur Domini passionem per modum discursus; contemplativae vero non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum, et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suae divinitatis.

§ III. - De mortificatione.

Anima in 145. - Quoad mortificationem oportet
dptena vel- advertere quod, quando animae vitam
let onerari spiritualement incipiunt, ex eo quod solet
mortifica tunc Dominus, ut diximus, eas allicere
tionibut. consolationibus sensibilibus, in primo illo fervore vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis et similibus exercitiis afflictivis.

Director Interca oportet ut director sit parcis-
ae<re Ulaa, simus in hujusmodi mortificationibus con-
permittat,

cedendis. Nam alias, superveniente inde tempore ariditatis, ut ordinarie solet accidere, facile anima, destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes et, incipiens inde diffidere, relinquet etiam orationem et vitam ipsam spiritualem utpote res minus sibi accommodatas et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit ut hae animae incipientes, ratione primi illius fervoris, sedent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc, ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia, non sine ingenti periculo amplius ea non resumendi. — Ideo director curare debet, ut prius ipsae in vita spirituali solidentur, et postea, consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundum Christianam prudentiam.

Ponnan Dico: *secundum Christianam pruden-*
nuiooma *ttam*; quoniam dantur aliqui directores adeo imprudentes, qui omnem animae progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis. adustionibus et his similibus. Alii vero omnes omnino mortificationes externas videntur reprobare tamquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodo necessariae (quando possunt exerceri) ad fraenandos sensus, et ideo legimus, ab omnibus sanctis plus minusve fuisse frequentatas.

Mortifica- Verum quidem est quod mortificatio
lio interi interior passionum est a poenitentibus
quidem p potissimum exigenda; ut, ex. gr., esset non respondere injuriis, non quaerere neque manifestare aliis, quae tendunt ad propriam aestimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali). Unde expedit aliquando, alicui animae prohibere omnes mortificationes externas, quousque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, ran-

S. Theresia, *Castello inter.*, mans. 6, cap. 7, v. fin., sic loquitur: « Ne optimam conversationem deseramus boni illius Jesu

ejusque sanctissimae Matris... eo magis quod dulcedines (supernaturales] non ita sunt ordinariae ut totum insumant tempus».

coris, cupiditatis rerum hujus mundi, aestimationis propriae aut propriae voluntatis. Sed absolute asserere, mortificationes externas nihil aut parum prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes a Cruce, ei qui reprobat poenitentias, nullam praestandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

146. – Ab initio ergo director ante omnia injungat poenitenti, ut nihil umquam faciat contra aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam poenitentias agunt, inquit S. Joannes a Cruce: *Hi magis progrediuntur in vitiis quam in virtutibus.*

Sit quoque, ut dixi, valde parcus in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importunius efflagitent poenitentes. Satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potius ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quam ad eos, ut convenit, mortificandos; et postea processu temporis poterit liberalius agere juxta progressum, quem anima faciet in virtutibus. Quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare.

Caeterum, ordinarie loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi prius requisitus, quia hae non multum prosunt, si absque magna appetentia recipiantur: et quoties concedit, semper minus quam postulatur concedat et potius, ut inquit Cassianus, excedat in denegando quam in concedendo.

Praecipue curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quaedam animae spirituales non admodum sunt amantes. Haec revera est omnium durissima, sed utilissima spiritui et saepe

etiam corpori. Dicebat S. Philippus Neri: *Qui non coercet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem.* — E contrario sit parcus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hae facile tum corporis tum spiritus saluti sunt nocivae. Sublato enim somno sufficienti patitur caput, et languente capite remanet persona inhabilis ad meditandum et ad caetera alia exercitia devotionis.

Quamcumque vero mortificationem concesserit poenitenti, ut omnem illi aulerat superbiendi occasionem, persuadeat illi, hoc nihil prorsus esse respectu ejus quod sancti fecerunt, et respectu poenarum, quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia: *Totum est immunditia, quidquid agere possimus in comparatione unius sanguinis guttae quam Dominus effudit pro nobis.*

Meliores mortificationes, utiliores et periculis minus obnoxiae sunt negativae, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia directoris, ut esset: privare se visione aut auditione rerum curiosarum, loqui parce, contentum esse cibis gustui minus acceptis seu male conditis, non accedere ad ignem tempore hiemis, eligere pro se res viliores, exultare et laetari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum, de contemptu sui ipsius, de persecutionibus molestiisque infirmitatum corporis. Scalpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Jerusalem coelestis. Dicebat Sancta Theresia: *Credere, quod Deus admittat in suam amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animae quae vere diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

S. Joann a Cruci, Avvivi e «entente, § 11 (n. 340). — S. Joann, a Cruce, Avv. e aeni., 5 7 (n. 259) et cfr. Nolle oecura, lib. 1, cap. 6, inii. — S. Philif>p. Ner., Bacci, in eJu. Vita, in f, documenti uplr. di S. Filipp., v. f. —

S. Thtrci., Vita, cap. 35 [al. 39], v. med. — S. Bernard., cpilC. 100 ad quemdam epbc. (Migne, Patr. Lat., torn. 182, col. 235). — S. TArrcf., Cammino di perL. cap. 18, init., et Fondai., cap. 10 (a/. 5) ante med.

146. – a) Hanc sententiam explicitai» nusquam habet Joannes Cassianus; sed, loquens specialiter de jejunio, ita saepe moderationem inculcat ut tamquam corollarium ejus doctrinae erui possit. Cfr. suas Collationes, collât. 2,

cap. 23 (Migne, Patr. Lat., torn. 49, col. 554), cap. 17 (Migne, loc. cit., coi. 560), et collât. 21. cap. 22 (Migne, loc. cit., coi. 1195); item, de Coenobior. institutis, lib. 5, cap. 8 (Migne, loc. cit., coi. 223) et cap. 41 (Migne, loc. cit., coi. 266)-

147. - Hic oritur dubium. — Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est* (Matth. v, 16). In alio loco dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua* (Matth. vi, 3).

Quaeritur ergo: *utrum actus virtutis sint manifestandi aliis vel occultandi?*

respondetur distinguendo: Opera communia, ad virtutem Christianam necessaria, exerceri debent palam: ut esset frequentia sacramentorum, oratio mentalis, visitatio Venerabilis, audire Missam genibus flexis et cum interiori spiritus recollectione; deferre oculos modestos, silentium in ecclesia servare, dicere: *Volo sanctus evadere*, fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates et his similia. — Opera vero, quae dicuntur *sn-pererogationis extraordinariae* et quae sapiunt singularitatem, ut supra enarratae poenitentiae externae ciliciorum, flagellorum, orationis cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum amararum, suspiriorum, fletus tempore orationis, etc., occultari debent, quantum possibile est. — Reliqua vero opera virtutis, ut ministrare infirmis, erogare eleemosynam pauperibus, humiliare se facienti injurias, et similia, haec melius erit occultare, quantum fieri potest: sed si forte exerceri nequeant nisi publice, non debent praetermitti, dummodo fiant tantum intuitu placendi Deo.

§ IV.- De frequentia sacramentorum.

148. - Tandem dicenda sunt aliqua de modo quo confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam sacramentorum, scilicet confessionis et communionis.

Paul Harlioni, Lettera ad una signora... («ulla» frequentia del SS. Sacram., cap. 1, in i. et cap. S. init. (edit.

148. a - Barisoni citat *lib. 5, de Sacramentis, cap. 4*. Sed hoc opus perperam S. Ambrosio attribuitur. Cfr. Migne, *Patr. Lat., torn. 16, col. 413*. Ceterum auctor hujus operis, *lib. 5, cap. 4, n. 25* (Migne, *loc. cit., col. 452*) solum innuit sententiam de qua agitur.

Quod spectat ad *confessionem*, expedit ipsis insinuare, ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si forte jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino confessionem hanc prohibere. — Quoad vero confessionem ordinariam, quaedam animae delicatioris conscientiae consueverunt quotidie confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus, praesertim scrupulosis, confiteri semel aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliqua culpa levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit Pater Barisoni in suo tractatu de communione, innixus auctoritati S. Ambrosii a) et complurium aliorum AA. (quod etiam suadet S. Eranciscus Salesius in quadam sua epistola) ‡, quod non ideo omittere debet communionem. Ad remissionem enim venialium, docet sacrum concilium Tridentinum, esse quoque alia media, ut essent actus contritionis et amoris. Unde melius tunc est ad purificandam animam a culpa illa, uti istis mediis, quam privari communione propter absentiam confessarii. Et sapiens quidam dicebat, quod aliquando longe fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis, disponere se ad communionem actibus suis, quam cum ipsa confessione. Et multoties accidit, quod tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiae et humilitatis.

149. - Quoad vero *communione*m, non loquimur hic de obligatione pastorum animarum non negandi communionem cuicumque subdito qui non sil publice peccator et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in Libro (*Lib. VI, n. 254*), in quo vidimus, Innocentium XI in quodam suo decreto ordinasse, usum communionis frequentis totum remitti prudentiae confessariorum; unde sine evi-

Neapol. 1632). — *Cohc. Trid.*, seas. 14, de Pcnit., cap. 5. — *tunac. XI*. S. C. C. decret. *Cum ad aurea*, diei 12 Febr. lbT?

S. Franciscos Salesius in epistola, cui, vcrosimiliter alludit S. Alphonsus, nempe, in epist. ad Dominam Brulart (epist. 831, edit. Paris. 1839) utique dicit actum contritionis supplere confessionem venialium; ast in hoc loco tractat de confessione facta sine respectu ad communionem.

Coele»
parrilli
interJta

CoeleMb
ordium
ciendx

Cernar-
non >>
ttaZsch
nUlu i-i
nanf

Paroch»,
necare
quit (-
muBionerr

denti causa nescio quomodo parochi possint tuta conscientia denegare petentibus communionem. Et notandum est quod in praefato decreto prohibetur episcopis piaescribere in genere suis subditis dies ad faciendam communionem. — Sed loquimur hic dumtaxat de modo, quo confessarii debent se gerere in concedenda communionem suis poenitentibus

In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. — Non est dubium, quin error sit, ut advertit Summus Pontifex Benedictus XIV, in aureo suo libro *de Synodo*, concedere communionem frequentem iis qui saepe in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda poenitentia ac de sua emendatione; aut iis qui accedunt ad communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi c). Expedit quidem, aliquando concedere communionem aliquibus qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum. Sed respectu earum personarum,

Suarce, de Each., disp. 69, sect. 3, v. *Ad stcundum* et disp. 70, sect. 2, v. *Dico* / (edit. Vend., 1747X

149. - Doctrina hic a S. Alphonso tradita, hodie immutanda vel explicanda est juxta decretum S. C. Cone. *Sacra Tridentina Synodus*, diei 20 Dec. 1905, quod repenes *lib. 6, n. 254*, not. *a*. Ut autem quis dijudicet quantum, pro suo tempore, indulgentissimus fuerit S. Doctor in concedenda frequenti communione, referre juvat quae, an. 1764, Neapoli scribebat De Meo, *Confutas.... di Cipriano Aristasio sopra la freq. com.*, § 36, ¶ 22: « Inter mille laicos, ne unum quidem invenies qui quotidie communicet Si Neapolim excipias, vix ac ne vix quidem tres aut quatuor reperies in alia regni civitate, qui hoc faciant; et hujusmodi civitates sunt paucissimae. Hic adde quod ii qui sic communicant, a communione abstinent uno dic infra hebdomadam ». Nil mirum proinde doctrinam alphonsianam iram commovisse auctorum jansenistarum, quos pluries debellavit S. Doctor, *Risposta apolog.* (Rom. 1762); (Neap. 1764); *Breve aggiunta sulia mat. della com.freq.* (Neap. 1765).

*9 Quid inlelligeret S. Alphonsus per communionem frequentem saepius ipse declaravit: « Communionem quotidianam appello illam quae fit quotidie; frequentem quae pluries tit in hebdomada... ego vero hebdomadariain neutiquam pro frequenti habeo». *Risposta apolog., in med.* (Rom. 1762).

quae non exsistunt in tali periculo, et e contra committunt ordinarie peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis communionem plus quam semel in hebdomada. Immo poterit expediens esse, illis aliquando per integram hebdomadam communionem interdicerere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et majorem erga sacramentum hoc reverentiam. Tanto magis quod sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverentiae, quae irrogatur sacramento (*Lib. VI, n. 270*)

Quidam afferunt decretum S. Anacleti, *can. Peracta 10, dist. 2, de consecratione*, in quo habetur: *Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et Apostoli statuerunt, et sancta Romana tenet ecclesia*. Sed imprimis negatur a Patre Suarez et aliis, quod unquam fuerit

c) Benedictus XIV, *de Synod., lib 7, cap. 12, n. 9*, sic loquitur: « Monendi sunt confessarii, ne frequentem ad Eucharistiam accessum iis, aut suadeant aut permittant, qui in gravia peccata saepe labuntur, nec de poenitentia peragenda, suaque vita emendanda sunt solliciti, sicuti nec illis qui, etsi gravia evitent crimina, voluntatem habent venialibus inhaerentem ». Liquet igitur S. Alphonsum e suo penu addidisse « *sine ullo desiderio se ab eis liberandi* »; quod eum ostendit magis propensum ad concedendam frequentem communionem. Jam vero si haec Alphonsi verba conferantur cum dictis ab ipso, *lib. 6, num. 270*, « ipsa voluntas recipiendi Eucharistiam et ejus effectum est quaedam virtualis venialium detestatio », concludere fas est *principia* alphonsiana de frequenti aut quotidiana communione non longe abesse a normis decreti *Sacra Tridentina Synodus*.

A) Haec scripsit S. Doctor an. 1755. Sed postea hanc sententiam immutavit in *Istrus. e Prat., cap. 15, n. 7* (an. 1757) ubi sic loquitur: « Si quis communicaret cum affectu actuali ad aliquod veniale, tunc non peccat ». Quare in eadem *Istruc., append. I, n. 29*, ubi exscribitur *n. 149* hujus nostrae *Prax*, B. Doctor sic hunc locum reformavit: « *Tanto più che sentenea di molti che il comuni-*

tale Apostolorum praeceptum. Secundo, decretum istud, ut Glossa ibidem testatur et Catechismus Romanus non obligabat omnes fideles, sed tantum ministros assistentes altari. Et tandem posito quod decretum obligaret omnes, certum est, hodie in desuetudinem abiisse.

150. - E contrario errant certe quidam alii directores, ct multum se elongant a spiritu Ecclesiae, dum sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum negant indiscriminatim communionem frequentem, non alia ratione ducti, quam quia frequens est. — Ipse Catechismus RomanusJ, explicans desiderium s. concilii Tridentini, ut omnes sacrificio Missae adstantes communicent, docet, esse officium parochi, sedulo hortari fideles ad communionem non modo frequentem, sed etiam quotidianam, cum obligatione instruendi illos, quod, sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento.

Praetermitto hic afferre sanctorum Patrum et magistrorum spiritualium auctoritates omnino conformes, quoniam hae reperiuntur annotatae in tot libris, qui tractant de frequenti communione.

Sufficiat scire ex Catechismo Romano , et ex decreto Innocentii XI, relato in nostro Libro (*Lib. VI, n. 254*), quod frequens communionis usus, immo quotidianus fuit semper ab Ecclesia et ab omnibus Patribus approbatus, qui, ut demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt friggescere usum communionis quotidianae, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. — Et in tertia synodo iMediolanensi, habita sub S. Carolo Borromaeo, injunctum fuit parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequen-

tiam communionis; et insuper impositum fuit episcopis provinciae, ut prohiberent concionari et severius punirent eos qui oppositum disseminarent, tamquam scandalorum satores et totius Ecclesiae sensui contradicentes. — Insuper in praefato decreto Innocentii imponitur episcopis, ut diligentissime caveant ne alicui commu-

nio denegetur, etiam quotidiana, et quae-rant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem.

Fatentur ultro quidam spiritus rigi-

diores, licitam quidem esse communionem quotidianam, sed dicunt, requiri ad hoc debitam dispositionem.

Sed scire ab ipsis desideramus, quidnam intelligant hoc nomine *debitae dispositionis*. — Si intelligunt *dignam*, ecquis unquam deberet amplius ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus digne Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus digne Deum potuit recipere. — Si vero *convenientem* dispositionem intelligunt, jam superius dictum est quod iis qui actualia habent peccata venialia aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, aequum est, frequentem communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis qui, sublato jam affectu etiam ad venialia, et, superata majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, ait S. Franciscus Salesius⁴, quod hi, praevis sui directoris consilio, recte possunt communicare quotidie. Et S. Thomas ⁶ docet quod, quando anima aliqua experitur, beneficio communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in sacramentum, non debet abstinere a communione etiam quotidiana. En ipsa

part. 1, cone. Prov. 3, J De iis quae ad S. Euch. pertin., v. *Ad lalubrrrimum*. — *h h o c*. **XI**, teu decretum S. C. C. *Cum ad aura*, diei 12 Febr. 1679. — 4 Introd. A la vie ddr., part. 2, chap, 20, in L — * In 4, dial. 12, qu. 3, art. 1, ad 2° qu.

hanc immutationem fecit in *Horn. Apost., tr. 15, n. 7* (an. 1759); item in *Confessore diretto, cap. 14, n. 6* (an. 1764). Unde quae super hac quaestione scripsit, an. 1755, hic in *Prax.* ct in Theologia mor. *lib. 6, num. 270*, illam immutationem reformanda sunt. Quod si neque ista immutatio facta fuerit a S. Doctore in *Hom. Apost., append. 1, num. 29*, certe oblivioni tribuendum est.

S. Doctoris verba: *Si aliquis experimentaliter cognosceret, ex quotidiana sumptione fervorem amoris augeri, et reverentiam non minui, talis deberet quotidie communicare*.

151. - Et quamvis aliquo die a communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit Pater Granada in suo tractatu de communione, esse communem DD. opinionem, quod melius sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quam abstinere ob reverentiam.

Et hoc confirmat idem S. Thomas I dicens: *Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, et quod quotidie sumatur, et quod aliquando abstinatur... Amor tamen et spes, ad quae semper Scriptura nos provocat, praeferuntur timori*. Immo recte ait Pater Barisoni, quod ille qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiae actum exercet erga Jesum Christum. Immo hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet, facit tantummodo negativum.

Plures Sancti, qui magnam erga hoc sacramentum reverentiam habuerunt, non abstinerunt a quotidiana communione: ut consueverunt S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna de Chantal et alii. Et asserentibus, hodie non amplius exsistere has S. Theresias, recte reponit idem Pater Barisoni, temeritatem hanc esse supponere, quod hodie manus Domini sit abbreviata. Ven. Pater Magister Avila non dubitat dicere quod illi, qui damnant eos qui saepius ad Eucharistiam accedunt, daemonis officio funguntur.

152. - Cacterum considerando relatas doctrinas, videtur non posse director, sine scrupulo, negare communionem frequentem ct etiam quotidianam (excipe ordinarie loquendo unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes

Grana.!, Tr. de S. Each Sacrato., cap 2, v. med., et cap. 3, v. med., et cfr. Memorial, vitae chriet., lib. 3 (*al. part. I, tr. 3*), cap. 10, in f. (edit. Ut. Colon. 1636). — 1 3- P., qa. 80, art. 10, ad 3. — *Barlii.*, Letters... «ulla

152. - <*) Hanc sententiam in operibus S. Prosperi reperire nequivimus. Aliquid

aliqui directores, et excipe tempus illud quo privare velint poenitentem communioni ad probandam ejus obedientiam aut humilitatem aut ob aliquam aliam justam causam) animae eam desideranti ut proficiat in divino amore; semper vero ac illa, vivendo alienata ab affectu cujuscumque culpae venialis, incumbit insuper multum orationi mentali et conatur tendere ad perfectionem, et amplius non labitur in peccata etiam venialia plene voluntaria. Haec enim, ut ait S. Prosper, est perfectio quae potest in hac vita haberi, attentata humana fragilitate *.

Et quando confessarius utile esse cognoverit, concedere communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI in suo decreto, nihil obstare quod sint etiam negotiatores et conjugati. En ejus verba: *Frequens* (ad Eucharistiam) *accessus... confessoriorum...iudicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate et frequentiae fructu et ad pietatem processu laids negotiatoribus et conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis praescribere debent*.

153. - Et quamvis anima aliqua cade-ret aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed cito postea doleret emendationemque proponeret; si deinde communionem desideraret ad robur accipiendum a sacramento ne cadat et ad progrediendum m via perfectionis, quanam de causa ei esset deneganda communio?

Damnata jam fuit ab Alexandro VIII propositio 22 Baji, quae dicebat: *Sacri-legi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint*. Et propositio 23: *Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus et omnis mixtionis expers*.

freq.del SS. Sacr.» αφ. 5, v. med. - *Barlii.*, op. cit , cip.3. v fin. — *B. JwHurs Avila*, TratUti del SS. Sacr dei 1'alurc, tr. 27. in f. (edit. Kom. 1608). — *Jnrrux. XJ*, «eu decret. S. C. Cone. Cwm *aJ aure*», diei 12 Febr. 167.

tamen simile habet in *Expostt. psabu. 103, v. 18* (Mignc, *Pair. Lat., toni. 51, coi. 293*).

Error est
entm unio-
nem fre-
quentem ne-
rare quin
Ireputni
etc.

Probatur
ex Citechi-
mo Roma-
no.

Ex aucto-
ritate Ec-
clesiae et
Patrum.

Ei tertia
synodo Me-
diolanen-
ti.

C/orra, in can. *Prraite*. — 1 Part. 2, de Sacram. Each., num. 10, redit. Patav. 1(W. — Loc. cit., num. 59. — G>wc. *THd.*, tes 22, de Sacrii. MB», cap.6, — "Loc. cit., n.60. — /hmx. **XI**, »cu deer. S. C. Cone., *Cttm ad aura*, diei 12 Febr. 1679 — S. Carol. *Barr.*, Acta Eccl. Mediol.,

Eu.,,
↳ xi'Xr

Commu-
nio quoti-
duna com-
muneatur a
S. Doctore.

coamu-

S'i>n/l,uri
^^£<£7

Premier

propositio
mnaü.

Ei Tri- ent,0° Sacrum concilium Tridentinum voca- bat hoc sacramentum: *Antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis cl a pec- catis mortalibus praeservemur*. Et quidem ad hunc finem praeservandi animam a recidendo, Apostoli communionem quoti- dianam primitivis Christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiabantur similiter imperfecti, et fortasse imperfe- ctiores, ut arguitur ex epistolis S. Pauli et S. Jacobi.

umr- Sancta Ecclesia in postcommunione Dominicae XXIV post Pentecosten orat: *ut... quidquid in nostra meute vitiosum es/, Hujus sacramenti] medicationis dono curetur*. Ergo communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur.

etarhiteas' Francisci Sakt,, Notandum insuper est id quod S. Fran- ciscus Salesius in sua Philothea §, in hoc proposito dicit: *Si mundam quaerunt a te, cur tam frequenter communices, re- sponde illis... quod duplex personarum genus debet saepius communicare, perfecti scilicet et imperfecti: perfecti... (ut se in perfectione conservent); imperfecti ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes evadant; infirmi, ut curentur; bene valentes, ne infirmantur. Et quod ad te attinet, utpote imperfectam, debilem ac infirmam, eges... (frequenti communione). Dic illis quod ii qui mundanis negotiis non sunt impli- cati, debent saepius communicare, quia habent opportunitatem; qui vero hujus- modi negotiis detinentur, quia egent com- munione*. Denique Sanctus concludit, di- cens: *Accede saepius, o Philothea, ad Eucharistiam, immo quam saepissime, consilio tui directoris, et crede mihi, quod lepores in nostris montibus albi evadunt non alia ratione, nisi quia non vident*

Cone. 20., Km. 13. de Euchar., cap. 2. — · Introd. À la vie dév., part. 2, cap. 21, in med. — *Granad.*, Memo- rial, vitae christ., lib. 3 (*al pa.n.* 1. tr. 3). cap. 4, v. f. et cfr. cap. 10, v. f. — · Dr Sacramenti., lib. 4. cap. 6, n. 28, Migne, Pair. Lat., tom. 14, col. 446. — · 3: P., qu. 79, art. 8. — So/mi, in 4, diet. 11, qu. 2, art. 8, concl. 3 (edit.Venet.

153. - Jam notavimus, *n. 148*, not. *a*, hoc opus *de Sacramentis* perperam attribui S. Ambrosio.
b> S. Alphonsus hic citat, *lib. 5, de Sa- cram , cap. 4*; et revera haec sententia habe-

nec edunt nisi nivem: et tu comedendo... puritatem in hoc sacramento,tota... pura evades.

Item Pater Granada in suo tractatu de communione ait: *Non debet homo rece- dere ab hoc sacramento ob propriam indi- gnitatem. Propauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis haec medi- cina. Itaque nemo* (subdit), *quantum imper- fectum se noscat, debet se longe ab hoc remedio tenere, si vere curari desiderat*. Immo ait idem auctor supra laudatus, quod, quanto magis quis se debilem no- scit, tanto magis ad hunc cibum fortium debet accedere: quod valde consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius a: *Qui sem- per pecco, debeo semper habere medici- nam* °) et S. Augustinus: *Quotidie peccas, quotidie sume* b>.

154. - Adde, quod S. Thomas 3 docet, effectum sacramenti, quantum ad augmen- tum gratiae, non impediri a peccatis ve- nialibus, dummodo non committantur in ipsa communione: et quamvis haec impe- dian in parte, non tamen in toto effectum sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent Sotus, Suarez, Valen- tia, Vasquez, Coninck et plures alii apud Salmant. (*Lib. VI, n. 270, Qu. 2*).

Insuper tenent plures graviores aucto- res (*Lib. VI, n. 269, v. Effectus 2*), hoc sacramentum ex opere operato remittere peccata venialia, de quibus anima actua- lem complacentiam non habeat. Atque hoc concordat cum eo quod ait Catechi- smus Romanus 4: *Remitti vero Euchari- stia et condonari leviora peccata, quae venialia dici solent, non est quod dubi- tari debeat. Quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit... totum Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit*. Saltem, ut ait Angelicus 5 cum

1554). — *Sho*., de Euch., ditp. 63, sect. 8, V. *Dico J et 3.* — *Valent.*, in 3: P., diap. 6, qu. 7, punct. 3, v. *Std contraria* (edit. Veneu 1608). — *Vatq.*, in 3: P., diap. 206, cap. 2 (edit. Lugd. 1631). — *Coninck* de Sacram., qu. 79, n. 59 (edit. Lufd. 1634). — *Salmant.*, Tr. 4, de Buch., cap. 7, n. 21. — · Part. 2. de Euchar., n. 51. — 19: P., qu. 79, art. 4, corp.

tur (saltem implicite) in quodam sermone suppositio S. Augustini, ubi ad verbum exscribitur opus *de Sacram., lib. 5, cap. 4*. Cfr. Mi'ne, *Patr. Lat., tom. 39, coi. 1907* et *torn. 16, col. 452*.

communi, excitatur per communionem actus charitatis, quo inde peccata remit- tuntur: *Qut* (actus charitatis) *excitatur in hoc sacramento, per quem peccata venia- lia solvuntur*.

155. - Quod si postea dignoscatur, non obstante frequentia communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque sc emendare a culpis deliberatis, licet venialibus, ut si adhaeret etiam voluptati- bus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo: tunc vi- detur certe consilium esse restringendi usum communionis, etiam ut serio cogi- tare incipiat de sua emendatione, et suae spirituali perfectioni consulere.

Caeterum advertendum est quod, licet juxta S. Thomam ', ut possit quis ad com- munionem accedere, *requiritur ut cum magna devotione... accedat*, nihilominus non est necessarium ut illa sit summa vel aperte sensibilis. Sufficiet directori detegere in intimo voluntatis sui poeni- tentis quamdam alacritatem ad exse- quenda quaecumque Deo placuerint. Qui a communione abstineret, quia non sen- tiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson, esset comparandus illi, qui nimis frigescentis nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Unde docet Pater Granada cum Cajetano a>, personas pusillanimes, quae ob immoderatum timorem suae indigni- tatis communionem omittunt, magnum suo proprio progressui inferre praejudi- cium.

Neque ad prosequendas communio- nes, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet ut anima sentiat aut aperte in se discernat augmentum fervoris, quoniam non raro hoc sacramentum operatur abs- que eo quod nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura b> inquit: *Licet... tepide, tamen confidens de misericordia Deifidu-*

1 3: P., qu. 80, art. 10, corp. — *Garson*, »uper Magni« fient, tr. 9, partitio 3, v. *Contemplabatur talci*. — *Gra- nati.*, Tr. de Euchar., cap. 7; et Memorial, vitae christ.,

155. - °) Id apud Cajetanum invenire non potuimus.

*) Textus hic relatus reperitur utique loco a S. Alphonso citato, nempe, *de Profectu rcligiosor., cap. 77, in f.* (in edit. Lugd. 1668).

cialiter accedat, quia, qui se indignum reputat, cogitet, quod tanto magis aeger necesse habet requirere medicum, quanto senserit se aegrotum... Nec ideo quaeris (e jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut tu sanctificeris ab illo. Et postea subdit: *Ncc propterea praetermittenda est sacra communio, si quandoque non sentit homo specialem devotionis gratiam, cum se ad illam praeparare studet, vel cum in ipsa perceptione, vel post, forte minus devotum se sentit, quam vellet*. Ergo bene sentit Sanctus, quod, etsi anima experi- retur minorem devotionem post susce- ptam Eucharistiam quam antea, nec etiam debeat eam omittere.

Quapropter, quemadmodum, quando anima sentit se maximopere ad com- munionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare, communionem differendo (praesertim si advertatur quod per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiae, quae eam vere reddit indignam); ita ex opposito, quando sentit in se ariditatem et taedium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam saepius ad communio, nem impellere, ut a sacramento vires acquirat.

O ulinam, concludo, o utinam et in mundo plures animae hujusmodi inveni- rentur (quae a nonnullis ultra quam con- venit rigiditati addictis irreverentes et temerariae vocantur), quae odio habentes etiam culpas leviores, expeterent commu- nicare, non modo frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emen- dandi et in divino amore proficiendi! Si enim hoc esset, longe plus in mundo Jesus Christus diligeretur.

Bene experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego expertus sum, valde quidem proficere personas illas quae recto

Hb. 3 (*a/.* part. I, tr. 3), op. 5 in f. et cap. 12, in f. — *S Laur. Juil.* De disciplina et perfectione monasticae converuat., cap. 19, v. f. (edit. Vend. 1721'.

Ast, ut notarunt editores criticae editionis operum S. Bonaventurae (Ad Claras Aquas [Quaracchi], 1898, *tom. <9, pag. -VCF*), hic liber falso attribuitur Doctori Seraphico, nam auctorem habet Davidem ab Augusta.

étalions aucun»

A4 com- aumonem nonrequiri- t-er devotio unxibili.

Ex dupli-0 ralloct

ntoue ien- «ibitit pro- fecto- in a- more.

U V X Y Z
T V i t w X Y Z
f f

cum desiderio ad communionem accedunt, et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis saepe hoc eis non manifestet pro majori earumdem bono: quin et multoties eas relinquit in tenebris et desolatione et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis, ut docent S. Theresia et B. Henricus Suso; nullum efficacius est remedium quam frequens communio.

Unde, ut concludamus, curet confessor communio- nem suadere, quoties anima verum desiderium demonstret et quoties advertat eam in spiritu proficere beneficio communionis

Curet etiam insinuare, ut post communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest d. Paucissimi sunt directores, qui sedulo id faciunt; scilicet inculcare suis poenitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant. Et ratio est, quia paucissimi sunt sacerdotes, qui post Missae sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. — Gratiarum actio ordinarie per integram horam durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Ait S. Theresia, quod post communionem Jesus exsistit in anima tamquam in throno misericordiae, ut illi gratias elargiatur, dicens: Quid vis, ut tibi faciam? Et alibi: *Post communionem non amittamus tam praeclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas male rependere hospitium, si bene in anima excipiatur.*

Insinuet etiam, ut saepius spiritualiter communicet; quae res valde a Tndentino conciljo commendatur. *Spiritualiter communicare*, inquit S. Theresia, *est valde utile. Nolite id praetermittere. Hic enim experietur Dominus, quantum eum ametis.*

S. Theresia, cfr. Cammino di perf., cap. 34, po-t init. — U. Stuo, cfr. Dialog., cap. 3 (edit. Colon. — S. Theresia, Cammino di perf., cap. 34, v. med. —

<) Nemo est qui non videat hanc ultimam S. Doctoris sententiam optime concordare cum decreto *Sacra Tridentina Synodus*.
*) « Juxta ... vires, conditionem ac officia ». Ita citatum decretum, sub 4'.

§ V. - *Methodus vitae pro aliqua montait, quae exposcit dirigi per viam perfectionis.*

156. - Ante omnia praemittere oportet ea quae inferius exponam, intelligenda esse, quoties non obstat poenitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii aut obedientiae; quod etiam intelligendum est cum licentia patris spiritualis, et etiam praesulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quae aliorum oculis sunt expositae.

157. - Et I. Quoad *orationem*:
I. Tres saltem horas orationi mentali vacare, unam mane, aliam vespere et aliam post communionem.

2°. Visitare SS. Sacramentum et Mariam Sanctissimam per semihoram vel saltem per quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emiserit professionem, vel illis quibus forte se obligavit.

3°. Recitare rosarium saltem quinque decadam cum aliis orationibus vocalibus. Sed haec non sint plures justo, quia cum plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt.

4°. Ut saepissime orationibus jaculatoriis, ut, ex. gr., *Deus meus et omnia! Quam bonus es, Deus meus! Diligam te, Jesu, amor meus pro me crucifixus. Domine, quare non amaris ab omnibus? Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quaecumque tu vis. Quando te videbo et amabo defacie adfaciem? Ecce me, fiat de me, quodcumque vis!* Insinuet magnopere director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat.

5°. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo opera vel Rodriguez, vel Saint-Jure, vel *Gli avvisi a' religiosi*, vel alium librum qui

S. Theresia loc. cit. — Cane. Trid., U. N. 13, de Euchar., cap. 8 et 12, de Mrtf. M. 1. cap. 6. — S. Theresia op. cit., cap. 35, init.—

157. Scilicet librum cui titulus: *Awisi c riflessioni sopra le obbligasunit dello stato religioso...* opera composta da un monaco benedettino della Congr. di S Mauro e tradotta dal francese (edit. Venet., 1740).

tractet de virtutibus, vel legere Vitas sanctorum, quarum lectio est fortassis caeteris omnibus utilior.

158. - II. Accedere quotidie ad *communionem*, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritus Sancti, Nativitatis Domini et Mariae Sanctissimae et Sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

159. - III. Quoad *mortificationes*:
I. Quotidie flagellationem incruentam per horae quadrantem circiter, et sanguineam bis vel semel in mense adhibere.

2°. Mane, ferre catenulam ferream usque ad prandium: post prandium vero aliquam parvam in brachio: nunquam tamen catenam circa cincturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam haec valde officiunt sanitati.

3°. Jejunium in pane et aqua in die sabbati et vigiliis septem festivitatum Mariae, si commode per valetudinem poterit, vel saltem unico tantum uti obsonio. In refectione vespertina ordinarie non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere a fructibus, diebus Mercurii et Veneris et in novenis superius enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam herbae amarae, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam melius est, comparative loquendo, quotidie praefatam abstinentiam exercere, quam bis vel ter in hebdomada jejunare. — Somnus non extendatur ultra sex horas: semper vero ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti et impedit caetera exercitia spiritualia.

4°. Servare silentium per tres horas diei, quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis.

Monita in genere pro perfectione.

160. - I°. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se et de suis bonis propositis. Strenuum propositum se vincendi et vim sibi in occasio-

S. Theresia Cammino di perf., p. 16, in f — S. Theresia Concetti, tuili Cantica, cap. 2, in med. — S. Theresia

nibus inferendi. Ait S. Theresia: *Si defectus non procedit a nobis, ne timeamus, quod Deus se abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

161. - II°. Cavere a quocumque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admissio. *A peccato deliberato*, inquit eadem Sancta, *quantumvis parvo, Deus vos liberet*. Subditque: *Daemon enim per opera minimarum rerum aliquafacit foramina, per quae res magnae ingrediuntur.*

162. - III. Non tristari post admissos defectus, sed cito se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis et proposito se in pacem remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. — Et in hoc monet S. Theresia, *ne communicentur propriae tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi et aliis damnum affertur.*

163. - IV°. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus; aliter, inquit S. Theresia, *anima non recedendo a voluptatibus mundanis, non post multum dentio recedet a via Dei*. — Effugere familiaritatem personarum diversi sexus, quantumcumque fuerint religiosae. Saepe enim diabolus introducit cum illis quasdam afflectiunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *n. 119*. — Oportet ante omnia renuntiare propriae aestimationi et propriae voluntati, immo et rebus spiritualibus, ut orationi, communioni et mortificationibus, quando haec obedientia non permittit. Uno verbo oportet expellere a corde omne quod non est Deus et quod non est secundum majus Dei beneplacitum.

164. - V°. Laetari in spiritu, quoties se cernit contemni, irrideri et omnium vilissimum reputari. O quam pulchre orat anima illa quae vilipendia libenter amplectitur; praecipue in communitatibus, in quibus haec virtus est omnium magis necessaria! Consequenter oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos et persecutores, illis inserviando, benefaciendo, eos honorando» saltem de illis bene loquendo, et eos commendando specialiter Deo, quemadmodum Sancti facere consueverunt.

Fonda, cap. 34 (t. 29), in f — S. Theresia Concetti, loc. cit.

Cavere a
aovio de-
lecta delibe-
rato.

Non in-
itari po-
t culpa»

Omnibai
rebai crea-
tu renun-
tiare.

Gaader
ia hamiha
ttombas.

618

Ardmirr in^énire. 165. - VF. Alere ardentissimum desi-
dcrium amandi Deum illique placendi.
Ait S. Theresia: *Dominus adeo desideriiis
delectatur, ac si fuissent exsecutioni de-
mandata* a). Sine hoc desiderio anima non
progredietur in via perfectionis, nec Deus
largietur illi gratias valde speciales. Ea-
dem Sancta ait: *Ordinarie Deus non im-
pertitur favores mullum singulares, nisi
iis, qui diu desideraverunt ejus amorem.*
desiderio °Portet semper conjungere
propositum faciendi quantum possumus,
ut Deo placeamus Praefata Sancta inquit:
*Diabolus potissimum timet magnanima
corda.* Et alibi: *Nihil aliud a nobis exigit
Dominus q 'tam validam determinationem,
ut reliquum ipse inde perficiat.*
i?i,oΓiΓ 〓 Oportet quoque fovere affectum sum-
mum erga orationem, quae est fornax, in
qua accenditur amor divinus. Omnes San-
cti, quoniam unice Deum diligebant, unice
quoque dilexerunt orationem.
coelum Est etiam necessarium, ut quis arden-
ter desideret paradisum. In coelo enim
animae diligunt Deum cum omnibus viri-
bus suis, quod consequi nemo potest in
terra, et ideo vult Deus ut ardentissime
hoc regnum desideremus, quod JesusChri-
stus nobis acquisivit sanguine suo.
ba.Invo"ul- 166. " VH0. Habere magnam uniformi-
tatem divinae voluntati in omnibus rebus
appetitui nostro contrariis, et se pluries
in die Deo offerre. S. Theresia hoc quin-
quagies in die facere consueverat a). *Non
consistit progressus, inquit Sancta, in sibi
procuranda majore fruitione Dei, sed in
adimplenda illius voluntate.* Et alibi: *Pera
unio est unire nostram cum divina vo-
luntate.*
Repitii» et 167. _ VIIF. Praestare exactam obe-
-uperiori- dientiā reguhs, superioribus et patn spi-
butobedire

S. *Hurti.*, Concetti... Cantica, cap. 5, v. med.
— S. *Therei.*, cfr. VIU, p. 13, pott init. ~ S. *Theres.*,
Fondae., cap. 32 (el. 27), v. med — S. *Thrrrf.*, Fondai.,
cap 10 (al. 5) post med. — S. *Theres.*, loc. dt. v. fin. —
Firn. *Carafa*, Pietro Giaolli, Vita del Ven. Carlo Carafa,
cap. 31, inil. ledit. Neap. 1868). — S. *Thrrres.*, Fondas.,
cap 10 (at 5) ante med. — S. Berw., de Praecepto et
dUpenaac, cap 9, num. 21; Migne, Patr. Lat., tom. 182,

165. - a) Sententia frustra quaesita in ope-
ribus S. Thrcrsiae.
166 - .) Forsan S. Alphonsus hoc factum
refert de S. Theresia, quia Sancta, *Rtcordi w*

PRAXIS CONFESSARII.

rituali. Dicebat Ven. P. Vincendus Carafa:
*Obedientia est regina omnium virtutum;
omnes enim virtutes obediunt obedieu-
tiae.* Et S. Theresia: *Deus ab anima, quae
sibi proposuit illum amare, nihil aliud
exigit quam obedientiam.* Perfecta vero 0«
obedientia consistit in cito, fideliter, ala-
criter et sine ullo judicio obediendo, nul-
lam exquirendo rationem, quoties res
jussa non sit certe peccatum, ut inquiunt
S. Bernardus, S. Franciscus Salesius,
S. Ignatius de Lojola et omnes spiritualis
vitalae magistri. Et in rebus dubiis eligere
id quod praesumitur quod jussisset obe-
dientia; et quando haec praesumptio non
posset haberi, id eligere quod magis no-
stris inclinationibus adversatur. Hoc est
illud: *Vince te ipsum*, toties inculcatum
a S. Francisco Xaverio et S. Ignatio qui
solitus erat dicere, longe plus proficere
animam mortificationis amicam unico ho-
rae quadrante, quam alias non mortifica-
tas per plurimas horas.
168. - IX0. Attendere semper divinae s««r
praesentiae. Inquit S. Theresia: *Omne pratHt
malum provenit ex eo quod non conside- tUe
remus Deum praesentem.* Qui vere amat
nunquam obliviscitur objecti amati. Ad
conservandam vero memoriam hujus di-
vinae praesentiae juvat in praxi, aliquod
signum gestare vel intra cubiculum ha-
bere. Maxime vero oportet hanc praesen-
tiam fovere, saepius in die repetendo actus
amoris in Deum et petendo divinum amo-
rem: ex. causa: *Deus meus et omnia!
Diligam te ex toto corde meo! Totum me
tibi do. Fac de me quod tibi placuerit!
Nil aliud volo nisi te et tuam voluntatem.
Da mihi amorem tuum, et dives sum sa-
tis, etc.* Advertendum tamen est, quod
actus isti faciendi sunt sine ulla vi et nul-

col. 873. — 5. *Franc. Sates.*, Introd. A la vie ddv., part. 1,
chap. 4. — S. */gnat.*, Institut S. J., part. 3, cap. 1,
num. 23; part. 6, cap. 1. declarat. *B.* — S. *Franciscos*,
Xot., Bouhouurt, Vie de St Franç. Xar., lib. 6, v. f.
v. *La mortification intérieure* (edit. Pictavien., 1839; —
5. Bartoli, Vita di S. Ignaxlo, Hb. 4, num. 12
(edit. Venet., 1735). — S. *Theres.*, Vita, cap. ult. 36 (al. 40)
v. med.

per le monache scalze, ricord. 30, dicit:
«Quinquagies quolibet dic tc Domino offeres,
magno cum fervore, etc.» (edit. Vcnet. 1739,
tom. 2, pag. 218).

DUB. IX. - DB DIRECTIONE ANIMAR. SPIRITUAL. - 5 V

lam desiderando consolationem sensibi-
lem, sed cum suavitate quadam et volun-
tate pura unice Deo placendi. Asserebat
S. Theresia: *Ne vereamur relinqui irre-
muneratam a Deo vel unicam elevationem
oculorum ad ejus recordationem.*
169. -X°. Dirigere intentionem placendi
Deo in quacumque actione quotidiana,
sive spirituali sive corporali, dicendo: *Do-
mine, hoc facio tantum, ut placeam tibi.*
Recta intentio appellatur alchymia spi-
tualis, quae omnes actiones, etiam viliores,
aureas facit.
Eierd. II0. - XI0. Quotannis exercitia spiri-
tualia peragere per octo vel decem dies,
alienando se, quantum fieri potest, ab
omni conversatione et officio quod distra-
ctiones afferat, ut solum cum Deo ver-
setur. Similiter singulis mensibus aliquam
diem ad se colligendum destinare.
Devote celebrare novenas Nativitatis

Recta in-
lentio.
ii. .«nu.,
Eierd.
et men*
Mna.

619

Domini, Spiritus Sancti, septem festivitati-
bus Mariae, S. Joseph, Angeli sui Custodi-
s et Sancti Tutelaris. In his novenis
poterit quotidie accedere ad communio-
nem; orare per horam vel saltem dimi-
diam plus consueto, recitare aliquas alias
orationes vocales, sed non multas: quo-
niam longe melius erit, exercere determi-
natum quemdam numerum actuum amo-
ris vel similium.
171. - XIF. Habere devotionem specia-
lem erga S. Joseph, Angelum suum Custodi-
dem, Sanctum suum Tutelarem, et praeci-
pue erga S. Michaelem, universalem cun-
ctorum fidelium patronum: sed ante omnia
erga beatissimam Virginem Mariam, quae
ab Ecclesia nostra vita et nostra spes
appellatur. Est enim moraliter impossibile,
ut anima multum in perfectione proficiat
sine particulari et tenera quadam devo-
tione erga sanctissimam Dei Genitricem.

ae vot-
Drrotio-
SS·'
■*
a o u o m i +
Σ * d o p ***
""

CAPUT X.

De quibusdam monitis magis notatu dignis ad confessarios et parochos
cum praxi docendi orationem mentalem “A

- Monita ad con/essarios.

«Confes-
sarius»

172. - Ex his quae superius diximus, annotanda sunt hic aliqua principaliora quae advertere debet confessarius in suo officio exercendo.

benigne
peccatore!
exciplat.

173. - 1°. Ante omnia curet, ex una parte, summam adhibere charitatem in recipiendis peccatoribus; iisque animandis ad confidendum in divina misericordia; ex altera vero, ob humanum respectum non praetermittat eos fortiter admonere, simulque ostendere ipsis statum infelicis- simum in quo reperiuntur, ac assignando media opportuna ad se liberandum ex malis habitibus jam contractis; et prae- cipue sit inflexibilis in differenda eisdem absolutione, quoties oporteat.

Rudet ro-
get de my-
steriis fidei.

174. -11°. Ut plurimum interroget rudes, utrum sciant principalia fidei mysteria. Videatur circa hoc, quod diximus w. 22.

et de prae-
ceptis;

175. - 111°. Hujusmodi rudes aut alios neglectae conscientiae non omittat inter- rogare circa ea in quae frequentius so- lent incidere, quoties ipsi ex se non con- fitentur.

Quoties
de peccatis
interrogat.

176. - IV0. Cautissime se gerat in in- terrogationibus de materia turpi, praeser- tim cum puellis puerisque, ne isti addiscant quod ignorant. — Et si ipse in hujusmodi materia tentationes patiatur, elevet sae- pius mentem ad Deum, se convertendo ad aliquam sacram imaginem, et prius- quam incipiat confessiones audire, renovet semper rectitudinem intentionis.

Parentes
roget de fi-
liorum edo-
catione.

177. - V°. Patres matresque familias interroget non modo in genere circa filio- rum educationem, sed etiam in particulari, ut maxime exquirat, utrum filios corri-

gant, sicut oportet; si curent, ut sciant doctrinam Christianam, ut vitent consor- tium personarum pravi exempli, et prae- sertim si sint puellae, diligentissime ca- vendo ne conversentur cum juvenibus et multo minus cum personis suspectis, scilicet uxoratis, religiosis et ecclesia- sticis.

178. - VI°. Poenitentibus, de quibus justa potest esse suspicio, quod propter erubescentiam aliqua peccata tacuerint, (ut sunt rudes, mulieres et pueri) interro- get, utrum anteactae vitae scrupulum aliquem habeant, eos animando ad di- cendum omnia. Per has interrogationes solent liberari plures animae a sacrilegiis.

179. - VII0. Etiamsi magnus esset poe- nitentium concursus, non se acceleret plus quam oportet, ita ut pro audiendis plurium confessionibus deficiat vel circa integritatem confessionis vel circa debi- tam dispositionem, aut omittat illis prae- bere monita necessaria.

180. - VIII°. Quando quis confitetur aliquod grave peccatum, et praesertim si pluries illud commiserit, non sufficit ex- quirere tantummodo speciem et numerum, sed interroget, utrum antea in illud cadere consueverit; insuper, cum quanam per- sona peccaverit, et quo loco, ut intolli- gat, utrum sit habitus aut occasio, quae sit auferenda. — In hoc plures errant confessarii, et inde tot animarum ruina procedit. Omittendo enim confessarius hujusmodi interrogationes nequit illi prae- scribere media opportuna ad evellendum habitum et occasionem.

Observetur, quod dictum est in *cap. 4 et 5*, in quibus vidimus, poenitentem reci-

Apost., Append. 4, primigenius textus ad ver- bum latine redditus fuit. Notamus insuper S. Doctorem non judicasse opportunum hoc caput, sicut et sequens, inserere in *Pratica* (italice scripta), quae ab ipso evulgata fuit in

«non Tris-

Cum spon-
sit «e invi-
»enlibus».

Cum ordi-
nandi» ha-
bituati» in
vitio.

Non di-
tuadeat
vocatione
religiosa.

Quoniam
nunc ad illi
habituati» att
occulio

Sacerdo-

interrogat:

Quoniam
agendas
cam red!

divum omnino absolvi non posse, nisi post experientiam emendationis vel post exhi- bitum extraordinarium aliquod signum suae dispositionis. Et quando agitur de occas'one proxima, fortiter se gerat sine ullo personarum respectu in differenda absolutione, quousque poenitens occasio- nem removeat, quando est *in esse*, ut explicavimus *n. 66*. Et si occasio est neces- saria, saltem quousque e proxima evadat remota, adhibendo media sibi adsignata.

Speciali modo sit inflexibilis in dene- ganda absolutione sponsis qui secum con- versantur, sicut et genitoribus qui id per- mittunt. Neque credat illis asserentibus nullum inesse malum : hoc enim est mor- aliter impossibile, ut docet experientia.

181. - 1X°. Deneget quoque absolutio- nem illis qui volunt ad aliquem ordinem sacrum ascendere, dum adhuc sunt aliquo vitioso habitu irretiti: nisi viderit, illos adeptos esse bonitatem positivam ad hunc gradum necessariam, ut dictum est *n. 78*.

182. - X°. Caveat etiam et diligenter caveat, dissuadere aliquem adolescentem a vocatione religiosa propter humanos respectus: quod excusari non potest a pec- cato mortali, ut docet «J S. Thomas I. Oh quot confessarii imperiti sine ullo scrupulo abstrahunt juvenes a vocatione ad statum magis perfectum, nulla alia ratione ducti, quam ut placeant eorum propinquis, as- serendo, filios teneri praestare obedi- entiam genitoribus! Docent communiter DD. cum S. Thoma, in electione status unum- quemque frui sua libertate, et magis quam genitoribus praestandam esse obedientiam Deo vocanti. E contrario advertat confes- sarius, quod ipse nequit absolvere quos- dam alios, qui sine vocatione vellent ad ordines sacros ascendere. — Vide *Lib. VI, n. 803*.

183. - XI°. In excipiendis sacerdotum confessionibus reverenter se gerat. Se gerat etiam fortiter in faciendis debitis

1 Quodlib. 3, Art. 14. — S. TAom., 2. 2. qu. 104, art 5, corp.

secunda editione Theologiae moralis. Sed jam inde a tertia editione duplex hoc caput latine intexuit.

182. - a) Vide supra, *n. 92*, notam *a*.
183. - a) S. C. C. decreto *Ut debita*, diei 11 Maji 1904, aliisque subsequentibus declara-

tionibus et in deneganda absolu- tione, quoties oportet. Et sacerdotem pa- rum meticulousae conscientiae non omit- tat interrogare praecipue circa haec tria:

1°. Utrum distulerit celebrationem Mis- sarum per mensem, si fuerint Missae mor- tuorum; et per duos, si fuerint vivorum: hoc enim non excusatur a peccato gravie». Vide *Lib. VI, n. 317, Qu. 2*.

2°. Utrum celebraverit festinanter. Im- pendens enim in Missae celebratione mi- nus quam horae quadrantem, etiamsi esset missa votiva Beatissimae Virginis aut mortuorum, nec etiam excusabitur a culpa gravi (*Lib. VI, n. 400*), quoniam in tali temporis spatio non poterit non deesse notabiliter caeremoniis, aut saltem con- venienti earumdem gravitati, tam neces- sariae ad venerationem tanti hujus sa- crificii.

3°. Utrum satisfecerit obligationi di- vini Officii, praecipue si est beneficiatus.

Non omittat etiam insinuare, ut se habilitet juxta suam capacitatem ad lu- crandas Deo animas, ut celebret Missam cum debita praeparatione et gratiarum actione, ut incumbat orationi mentali, sine qua difficillime bonus erit sacerdos.

184. - XII°. In materia restitutionis ordinarie non absolvat poenitentem, nisi prius, cum possit, restituerit rem ablatam.

Nihilominus advertat, multos excusari a restitutione ratione praescriptionis cum bona fide. — Et hic notandum: ¶ bona mobilia, quando adest titulus praesumptus praescribi spatio trium annorum; immo- bilia vero spatio decem annorum *inter praesentes*, et viginti *inter absentes*; — ¶ probabile esse praefatam praescriptio- nem valere in foro conscientiae, etiam in illis locis in quibus in foro externo non viget lex praescriptionis, ut in regno no- stro, ob difficultatem probandi bonam fidem. — Excipiendae vero sunt praescri- ptiones illae, quae expresse prohibentur

Quomodo
agendam in
mateni re-
stitutionis.

tionibus, terminos intra quos Missae manua- les vel ad instar manualium celebrandae sunt, determinavit. Decretum istud et relativas declarationes lector reperiet annexa velut appendix tractatui de Euch., *lib. 6*, post H. 424.

potest illi absolutionem denegare ob jus certum, quod ille acquisivit per confessionem jam factam suorum peccatorum, ut *n. 115*.

et in con-
venatione
com multe
ñtn '.

193. - XXΓ. In audiendis confessionibus mulierum et cum illis conversando adhibeat eam majorem austeritatem quae conveniens est secundum prudentiam; et ideo recuset munuscula, effugiat familiaritatem et omnia alia, quae possunt esse causa adhaesionis. Ob aliquam circa hoc negligentiam, oh quot confessarii et suas et poenitentium animas perdiderunt!

ConfettA-
rm locem
peut a Deo,

194. - XXII0. Sit humilis, nec de sua doctrina praesumat. Unde frequenter oret Deum ob merita Jesu Christi, et praesertim in casibus dubiis, ut velit sibi lucem ad bene solvenda dubia impertiri: *Invocavi, et venit in me spiritus sapientiae* (Sap. vu, 7). Et ideo confessarius, qui orationem non facit, difficiliter recte incedet; et in dubiis magis implicatis aut majoris consequentiae non omittat consulere alios viros doctos et majoris experientiae.

et a virii
doctu.

SpeciAtim
«i «fatur de
theologia
ravMica.

Praesertim ita se gerat in directione alicujus animae elevatae, et quae a Deo aliquibus gratiis supernaturalibus sit donata, quando ipse in hac materia est parum expertus. Aliquos, qui scientiam mysticam vix primoribus labris degustarunt, pudet ab aliis consilium petere. Non ita se gerunt vere humiles. Hi non modo consilium petunt, immo et a pluribus petunt, quoties oportet: sed etiam nullam omnino sentiunt difficultatem praecipendi hujusmodi animabus, ut se conferant ob directionem ad magistros magis peritos, vel saltem ut illorum subeant iudicium. Has vero animas confessarius nunquam audiat in diebus festivis, sed tunc det locum magis indigentibus, et praecipue pauperibus campestribus.

§ II. - Monita ad parochos.

195. - Expedit hic breviter annotare quasdam particulares parochorum obligationes circa curam suarum ovium.

Parochua
tenetur in-
•truere pa-
ruchiano;

196. - 1°. Parochus tenetur eas instruere circa fidei mysteria et res alias ad salutem necessarias, ut sunt: 1°. Quatuor my-

steria principalia, scilicet quod exsistat unus Deus, qui est omnipotens, sapientissimus, creator et Dominus omnium, misericors et amabilior quocumque bono; et praecipue, quod tam bonorum quam malorum sit justus remunerator; insuper mysterium SS. Trinitatis, incarnationis et mortis Jesu Christi. — 2°. Sacramenta necessaria, ut Baptisma, Eucharistia, Poenitentia et alia, saltem quando sunt suscipienda. — 3°. Symboli articuli, inter quos praesertim virginitas Mariae sanctissimae; sessio Jesu Christi ad dexteram Patris, scilicet quod ipse in coelis sedeat cum Patre in gloria coaequali; resurrectio corporum in iudicio finali faciendo a Christo Domino; unitas Romanae Ecclesiae in qua sola reperitur animae salus; et denique aeternitas paradisi et inferni. Quae omnia unusquisque fidelis tenetur scire sub gravi. — 4°. Praecepta decalogi et Ecclesiae. — *Pater noster* et *Ave Maria*, et actus fidei, spei, amoris et contritionis.

Sicuti graviter peccat ille qui scire haec negligit (quae scienda sunt non modo in quantum ad nomina, sed etiam in quantum ad sensum), ita etiam graviter peccat parochus, ut ajunt communiter DD., si per se vel aliam idoneam personam (quoties ipse fuerit legitime impeditus), ut habetur in concilio Tridentino¹, omiserit docere saltem in substantia suos parochianos, pueros et adultos qui ea ignorant.

et quidem
•uh fravt

Unde, quoties ipse videt patres aut dominos non curantes mittere filios aut servos ad doctrinam, tenetur apprehendere media opportuna apud episcopum, qui, ut habetur in Tridentino¹, potest cogere genitores etiam per ecclesiasticas censuras. Parochi probi retinent notam puerorum, ut sciant eos qui desunt. Immo dicit Croix¹, si exstent personae aliquae rudes, quae nequeant ad ecclesiam venire, ex eo quia debent custodire domos aut greges, si illae exsistant in gravi necessitate spirituali, debet parochus privatim accedere ad eas instruendas *eunt quanto-cnmqne suo incommodo*, ut loquitur idem auctor. Saltem, quando hoc difficillimum

Corollaria

esset ob magnum numerum harum rudium personarum, procuret eas examinare et instruere tempore praecepti paschalis, vel quando veniunt ad petendas fides pro susceptione sacramenti confirmationis vel matrimonii.

Operae quoque pretium est, ut parochus exploret magistros et magistras, ut bene instruant pueros et puellas circa doctrinam et media bene vivendi in sancto Dei timore.

Paracbus
debet mini
istrare sa-
cramenta.

197. - 11°. Parochus tenetur per se ministrare sacramenta, quoties parochiani juste exposcunt. Et si forte oeconomum constituerit, ejus vitam et scientiam diligenter examinet; alias omnium inconvenientium, quae postea evenient, ipse Deo redditurus est rationem.

Moribundi»
a»istere.

Insuper tenetur assistere morientibus, nisi adsit alius idoneus. Peccatoribus autem habitualis, morientibus, specialem tenetur praestare assistentium, quoniam isti exsistent in gravi necessitate suae assistentiae. Et circa Extremam Unctionem attendat id quod habetur in Catechismo Romano 1: *Gravissime peccant qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum jam, omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat.*

se infor-
mare de
praecepto

Tenetur quoque se informare, utrum sui subditi praecepto paschali satisfecerint. Barbosa³ et Segneri³.— Et diligentissime caveat, nunquam committere cui-cumque clerico schedulas communionis.

In clericos
et ordinan-
dos invigi-
lare.

198. - 111°. Cavere quoque debet parochus, ne concedatur habitus clericalis illis pueris aut adolescentibus, qui moribus suis non prae se ferunt indolem ecclesiasticam. — Diligenter praeterea erudire debet circa statum ecclesiasticum clericos suos jam habitum deferentes; aliter illi, sine instructione relictis et moribus depravatis, aut per fas aut per nefas ad ordines deinde, non sine magno suae urbis scan-

dalo et detrimento, ascendent. — Praetermitto hic loqui de maxima ratione, quam Deo reddituri sunt parochi illi, qui exhibent fides ordinandis, quos ipsi bene noscunt indignos, aut exhibent illas priusquam se reddant securos, praevia diligenti informatione de ordinandorum bonitate.

199. - IV°. Tenetur parochus se informare de iis qui vivunt in peccato lethali, ut eos corrigat; de inimicitiiis et scandalis praesertim inter sponso, ut, quantum possibile est, illis afferat remedium. Dicit S. Thomas⁴: *Qui habet spiritualiter curam alicujus, debet eum quaerere ad hoc quod eum corrigat de peccato.* Et quando scandalum est alicujus personae potentis (et praecipue sacerdotis), cui ipse non valet remedium afferre, debet saltem de hoc episcopum certiorare pro remedio opportuno: et ob quemcumque respectum aut timorem hoc non potest omittere. Bonus pastor tenetur dare vitam pro ovibus suis.

Defect tin
conipci.

200. - V°. Curet ne sponsalia celebrentur longe prius quam celebretur matrimonium. Perfectis enim sponsalibus, toto tempore quod nuptias praecedet, tam sponsi quam eorum genitores in mortali peccato exsistent.

non ch«
pennitlt

201. - VIe. Quando in aliqua urbe cernuntur notabilia inconvenientia, quibus parochus nequit afferre remedium, ipse tenetur omnem curam adhibere ad missionem obtinendam. Et semper expediens erit, ut quandoque advocet etiam aliquos presbyteros externos pro bono animarum verecundiorum; et multo magis, si ad suum oppidum non solet concionator quadragesimalis accedere ad audiendas confessiones. Parochus vero ille, qui rejicit missiones, magnam ingerit suspicionem suae probitatis a».

Mittiou
riot vocan

202. - VIT. Parochus non modo debet auferre malum, sed etiam bonum promo-

Vitata de-
votam prt
movere

1 Part. 2, cap. 6, n. 9. — 1 De offlc. et potest, parochi, cap. 7, num. 1 et cap. 20, num. 10 (edit. Lugdun. 1665). —

■ Il parroco htruito, cap. 9, in fine. — 2. 2., qu. S3, art. 2, ad 4.

197. - Barbosa et Segneri, *locis cit.*, potius supponunt hoc officium parochi quam expresse dicunt.

201. - a) Propositio 65 synodi Pistoriensis, enuntians « irregularem strepitum novarum institutionum, quae dictae sunt exercitia vel

missiones... forte nunquam aut saltem per raro co pertingere ut absolutam conversionem operentur; et exteriores illos commotionis actus qui apparuere, nil aliud fuisse, quam transeuntia naturalis concussionis fulgura » in const. *Auctorem fidei*, a Pio VI, dici

*
lr
ŭ
u
I
ŭ
A
V
u
lt
u
V
j
x
M
i
u
u
j
v
s

vere, quemadmodum faciunt omnes boni pastores, qui nunquam omittunt exhortari ad frequentiam sacramentorum et congregationum, ad visitandum Sanctissimum Sacramentum et divinam Matrem, ad novenas, ad associationem Venerabilis, quando datur tamquam viaticum, et ante omnia ad orationem mentalem, de qua in § III, ubi exponemus praxim et methodum facilem, quae parochis et confessariis poterit inservire ad caeteros in ea erudiendos.

Parochus concionari

203. - VIII'. Parochus tenetur ad concionandum diebus dominicis et festis principalioribus; ex quo DD. (vide *IA. III, ft. 269 et 360*) affirmant, graviter peccare parochum, qui per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos condonari omittit, exceptis duobus mensibus, in quibus permittit Tridentinum parochis, ex justa causa ab episcopo approbanda, posse licite abesse.

Et condonator more apud Mtoico,

Et hic notandum est, Tridentinum praecipisse ut parochi gregem suum verbo divino pascant, sermones faciles pro ejus captu habentes, quo possit populus capere, quae illi concionantur. Cum enim expertum habeatur fidem, sicut ipsa diffunditur praedicatione, ita per eandem conservari (*fides ex auditu*), parum utilitati erunt populis eae conciones quae similes non erunt illi concionandi rationi, quam tenuerunt Christus et Apostoli, qui praedicabant non in *persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis*, ut Apostolus ait (I Cor., n, 4).

Adocent

Ideoque jure merito Ven. Pater Magister Avila non Jesu Christi ministros, sed proditores appellabat eos qui inanis gloriae cupiditate conciones habent. Et Pater Gaspar Sanchez ajebat, his nullos esse crudeliores in Ecclesiam Dei insectatores, dum, sic concionando, causa sunt cur pereant multae animae quae, si illis juxta

Trident., le». 23, de reform., cap. I, v. *Eadrnt omnino.* — Sc 5, de reform., cap. 2. - *B. Joan. Ailla,* Lettere «piritualli, pαπ. 1, kit. 4, port initium (edit

Apostolorum normam praedicaretur, utique salvae fierent. Verba inania, periodos sonoras, descriptiones inutiles, dicebat S. Eranciscus Salesius, esse pestem concionis, cujus unicus finis esse debet, auditorum voluntates erga bonum movere, non autem intellectum inutiliter pascere. Experientia jam docemur, per hujusmodi conciones, tot figuris et tropis et dicendi fucato artificio adornatas, animas ad bonam frugem non redire, quia auxilium suum Deus vanitati non confert. Et hoc, omnium condonatorum gratia, qui ex vanitate concionantur dictum sit, sed potissimum eorum qui curam animarum habent, quibus Tridentinum sic praescribit: *Archipresbyteri quoque, plebani, et quicumque parochiales, vel alias curam animarum habentes, ecclesias quocumque modo obtinent, per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas, pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis.* Notetur illa verba: *pro earum capacitate.* Unde certe condlio contraveniunt illi pastores qui sublimi stylo utuntur, populi audientis capacitatem excedente.

«perim.

« concione

204. - Hic quoque juvat animadvertere quaedam magna consideratione digna, quae parochus, condones habens, populo sibi commissio inculcare debet.

speefatta concione

Et Γ. Quod ad emendationem non sufficit proponere peccata vitare, sed etiam debent occasiones peccandi removeri. Et loquendo de sponsis, qui domos sponsarum frequentant, dicat, tam ipsos quam illarum parentes, qui hoc permittunt, non posse absolvi, nisi praefatas occasiones auferant.

De o «a-

205. - 2°. Insistat in viros qui cauponas frequentant, eis patefaciendo plurima peccata quae ibi praeter ebrietates committi solent, blasphemias nempe, contentiones, scandala, obscoenitates, discordias

de caupo-

Rom. 1<λ9). - *S. Franc. Salci.,* 311< de la predication, chap. 5, ah. 1 et .ink. 8. — 'Scxio 5, de reformatione, CAp. 2.

28 Aug. 1794, damnata est ut temeraria, male sonans, perniciosa, mori pie ac salutariter per Ecclesiam frequentato et in verbo Dei fundato injuriosa.

S. Alf nom. l. *De* moralia. — Tom. IV.

203. - a) Gaspar Sanchez, *Conciones in Dominicis et feriis Quadrag., fer. 4 post Dont. Pass., cone. 4, diseurs. 2. in f.* (edit. Venet. 1605) aliquid simile habet.

cum domesticis, defraudationes victus a familia, etc.

206. - 3°. Increpet atque invehatur saepe contra vitium, quod est generale, (praecipue in campis et in officinis) inhoneste loquendi: et tanto magis, si haec verba inhonesta proferantur coram pueris, puellis aut personis diversi sexus. Ob hos turpes sermones, quot pueri perversi fiunt! Et de hoc admoneat parentes, dominos et opifices officinarum, ut vigilantes sint in corripiendis et castigandis filiis aut famulis, qui hos sermones effutunt, praecipue messis et vindemiae temporibus.

De contentio-
communio.
<< uenit-

207. - 4°. Insistat in ostendendo sacrilegni enormitatem, quod committunt illi confitentur et communicant, aliquod peccatum propter erubescentiam reticentes. Et ut horrorem concipiant adversus tantum scelus, curet saepe narrare aliquod formidabile exemplum talium, qui erubescences de aliquo peccato sacrilege confessi sunt; et ad hoc potest uti praecipue illo libello Patris Vega, cui titulus: *Casi della confessione, etc.* >.

dc requi-
Bilis adeon-
ieationem;

208. - 5°. Saepe insinuet necessitatem doloris et propositi ad confessionem requisitorum, etiam pro venialibus, exhortans ut nemo ad absolutionem recipiendam accedat, nisi saltem de aliquo peccato veniali eorum, de quibus se accusat, verum habeat dolorem; aut nisi exponat pro materia certa aliquod peccatum vitae praeteritae, jam aims confessum, cujus vere se poenitet, ut valida sit confessio. Et quoniam rudes parum intelligunt, quomodo debeat esse dolor, saepe ostendat quod poenitentes, ut valide confiteantur (sive contritionis sive attritionis sit dolor), debent concipere displicentiam de suo peccato, ut illud odio habeant et abhorreant plus quam caetera mala.

debiuph-
mia-

209. - 6°. Hortetur ut in iracundiae motibus vice blasphemiarum aut imprecationis assuescant dicere: *Maledictum sit peccatum meum, maledictus sit daemon;* aut dicere: *Maria sanctissima, adjuva me! Domine, concede mihi patientiam!*

4e sup
«titionum»,

210. - 7°. Inducat in horrorem superstitiones aut vanas observantias, quae in

usu sunt apud plures ad finem morbis medendi aut fures agnoscendi.

211. - 8°. Instet in parentes, ut in filios animadvertant, praecipue cum sunt pueri, tunc quando blasphemant aut furantur, etc.: item, ut invigilent ad observandum et inquirendum cum quibus illi versentur; et interdican, eos versari cum pravis sociis et cum personis diversisexus. Item, ut filios non admittant in lectum suum cubando: aut enim sunt nimis parvuli, et tunc timetur, ne illi suffocentur; aut grandiores, ut si sextum annum jam excesserint, et timetur ne illis aliquod praebeatur scandalum. Et tanto minus permittant simul dormire pueros et puellas.

212. - 9°. Moneat jugiter suos parochianos, ut internas tentationes, praecipue contra castitatem, superent, invocando nomina sanctissima Jesu et Mariae. Hoc enim est maximum contra tentationes remedium.

213. - 10°. Moneat jugiter quoque ut, si quis in peccatum mortale labatur, statim se conterat cum proposito quantocius confitendi, quo amissam gratiam recuperet. Et hanc daemonis fraudem ab eis eripiat, Deo idem esse, unum quam duo peccata remittere; nam potest contingere, quod Deus post primum peccatum ad poenitentiam expectet, post secundum vero eos derelinquat.

214. - 11°. Doceat actus in quibus quisque mane, die et vespere se exercere debet; et ut hos in promptu habeat, breviter illos hic describimus.

Actus faciendi de mane. Signet se signo crucis, et postea dicat: *Γ. Tc adoro Domine Deus, et ago tibi gratias de omnibus beneficiis in me collatis, et praecipue, quia hac nocte nte custodire dignatus es.* — 2°. *Amo te ex toto corde, et quidquid mihi hodie patiendum contigerit et quidquid faciam, tibi offero in unione operationum et cruciatuum Jesu et Mariae; cum intentione lucrandi omnes indulgentias, quotquot possum, in animarum Purgatorii suffragium.* — 3°. *Propono evitare hodie quodlibet peccatum ac omnem*

delta confessione, trasportati dalla lingua spagnuola.

occasione; et obsecro te propter amorem Jesu Christi, ut concedas mihi perseverantiam. Propono, praecipue in rebus adversis, obsequi voluntati tuae, dicendo semper: Domine, fiat voluntas tua. Jesu mihi ne removeas hodie manus tuas a me! Maria sanctissima, custodi me! Angele custos et Sancti advocati, praesto mihi estote! — Deinde recitet *Pater, Ave et Credo*, et *ter Ave* in honorem puritatis Mariae Sanctissimae.

in aie. Cum laborare incipit, dicat: *Domine Jesu, in unione perfectissimorum operum tuorum commendo tibi hoc opus meum, secundum tuam voluntatem regendum.* — Ante comestionem: *Benedic, Domine, cibum istum et me quoque, ut in comedendo nullum committam defectum, et hoc totum sit ad gloriam tuam.* — Post comestionem: *Ago tibi gratias quod bona tribuisti mihi inimico tuo.* — Ad sonitum horologii: *Jesu mi, amo tc; ne permittas me offendere te.* — Si urget aliqua tentatio, replicet: *Jesus et Maria.* — Si lapsus sit in aliquod peccatum: *Deus meus, me poenitet offendisse te. Nolo amplius hoc facere.* Et si peccatum fuerit grave, statim confiteatur.

Victpore. Vespere, dum cubitum se confert, agat gratias de bonis sibi collatis. Examine conscientiam et postea eliciat actus Christianos, quorum exemplum habebis infra, n. 286.

Parentet
hsftetar dc
offknt erga
filio-. Hortetur omnes matres, ut quotidie hos actus praticari faciant a filiis suis. Praeterea ostendat, parentes teneri operam dare, ut filii sacramenta frequentent; nam, si ad ea frequenter non accedunt, facile Dei gratiam perdunt; et parentes huic damno prospicere debent. Insuper eosdem moneat quod peccant, si, causa justa non accedente, impedian filios, quominus matrimonio conjungantur, aut eos invitos ad matrimonium cogant (Vide *Lib. VI, n. 849*, v. *Conveniunt*); sicut contra, peccant filii qui, parentibus juste invitatis, matrimonia ineunt (*Lib. VI, n. 849*).

Omne in
clie ad vi-
notionem 215. - 12°. Item, cum pro comperto habentur, ut supra ostensum est, quod parochus non solum tenetur ad mala impedienda, sed etiam ad bonum promovendum, populum hortetur ad quotidianam SS. Sacramenti ac B. Mariae Virgi-

nis visitationem. Haecque visitatio potest fieri vespere ab ipso in communi, una simul cum populo sibi commisso, designando horam populo magis accommodatam, prout usus in multis regionibus cum magno fructu introductus est. Et hortetur ut, quibus commoditas ecclesiam adeundi non est, ex domo propria eam faciant. — Prae caeteris insinuet viris, ut frequentent congregationem. — Et omnibus, ut saepe communicent, praecedente debita praeparatione et gratiarum actione eam consequente per exercitium actuum fidei, charitatis, oblationis et petitionis, eos docendo practicum modum, quo hi actus fieri debeant.

216. - 13°. Invigilet saepe reddere suas oves erga devotionem Mariae Virginis studiosas, declarando, quanta sit potentia et misericordia hujus divinae Matris in suis devotis adjuvandis. Ideoque insinuet ut in communi cum familia quotidie redtent quinque decades rosarii, ut sabbato jejurent, et celebrent novenas in festivitibus nostrae Dominae, quas ipse ab altari annuntiabit, quotiescumque iliae incident.

Valde laudabile esset, si in sabbato ille conciunculam faceret de B. Virgine, semper narrando aliquod exemplum, et semel in anno celebrando novenam aliquam solemnem nostrae Dominae cum sermone et expositione SS. Sacramenti; et ad hoc uti posset inter caeteros illo libro, quem ego ad hunc finem typis dedi, cui titulus: *Glorie di Maria*, ubi congestas reperiet materias et exempla. — Felix ille parochus qui suos parochianos fervidos tenet in Beatissimae Virginis devotione; nam illi cum ejusdem Virginis auxilio vitam morigeratam ducent, et ipse in vitae exitu ipsam fidelem et potentem advocatam habebit.

Denique insinuet ante omnia, ut assuescant saepius se Deo commendare, ab eo sanctam perseverantiam per merita Jesu Christi et Mariae postulantes. Saepius quoque praedicet, gratias et praecipue perseverantiae donum non concedi nisi petentibus: *Petite et accipietis* [Joan., xvi, 24]. Notamque saepe faciat illam promissionem Jesu Christi, quidquid a Patre postulabimus in nomine ejus, id omne Pa-

trem daturum nobis: *Amich, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (Joan., xvi, 23). — Insinuet ctjam cum fervore orationis mentalis usum, et curet in ecclesia cum populo quotidie, aut saltem diebus festivis, ut illa fiat; docendo etiam modum, quem domi in ea facienda tenere possunt; ideoque hic subjungitur sequens instructio, ubi exponitur necessitas et modus practicus orationis mentalis.

§ III. - *Brevis praxis orationis mentalis.*

217. - Non est dubitandum quin ex considerationis veritatum aeternarum depectu mundus peccatis scateat et infernus animabus repleatur. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde* (Jcrem., xn, 11). Et contra, ait Spiritus Sanctus, eum qui saepe mortem, iudicium et aeternitatem memoratur, a peccatis liberari: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis* (Eccli., vn, 40). Quidam auctor dicit, quod, si a damnatis sciscitaretur: *Cur vos in inferno estis?* major eorum pars responderet: *Nos hic sumus quia infernum non cogitavimus.* Ait S. Vincendus a Paulo quod, si peccator missionem aut exercitia spiritualia audiret et non converteretur, miraculo id attribuendum esset. Nam in oratione mentali Deus est qui loquitur: *Ducam eam in solitudinem et loquar ad cor ejus* (Oseae, n, 14). Deus utique omni concionatore melius loquitur.

Omnes Sancti per orationem mentalem sancti facti sunt; et experientia scimus quod, qui orationi mentali dant operam, difficulter in peccata mortalia decidunt, et si forte aliquando in ea labuntur, orationi insistendo statim resipiscunt et ad Deum redeunt. Oratio mentalis et peccatum una simul consistere nequeunt. Ajebat quidam servus Dei, quod multi recitant rosarium, officium Virginis Mariae, jejunant et in

peccatis vivere pergunt; sed qui orationem non intermittit, impossibile est, ut in Dei offensa vitam prosequatur ducere. Aut enim orationem omittet, aut a peccatis cessabit. Sed si orationem non omittet, non solum peccata relinquet, sed a creaturis amorem suum removebit et ad Deum convertet. *Iu meditatione mea exardescet ignis* (Ps. xxxvin, 4). Oratio est fornax, ubi animae accenduntur divino amore.

218. - Loquendo de *loco*, ubi oratio facienda sit, aptior quidem est ecclesia. Sed illis qui illuc ire aut ibi morari nequeunt, quisque locus erit orationi aptus, sive sint domi sive in agris. Etiam iter et labor orationi non disconveniunt, cum etiam tunc possit mens in Deum elevari. Quot rusticulae, cum eis nihil temporis nec loci supersit, laborando et iter agendo suam faciunt orationem. Quaerenti enim Deum in omni loco et in omni tempore inveniri ille se facit.

219. - Quoad *tempus*, aptius erit tempus matutinum. Bonum non habebunt exitum quae in die fiunt, quum mane orationem suam quis facere neglexit. Orationi proprie bis in die vacare oportere mane et vesperi; sed cum vespere commoditas non est, fiat saltem mane. Ajebat Ven. Carolus Carafa, Piorum Operariorum fundator, unum actum amoris, cum animi fervore, mane in oratione factum, sufficere ad retinendam animam in suo fervore per totum diem.

Quoad autem tempus, quod in oratione insumendum erit, parochus aut confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est, ut ad perfectionis gradum sublimem perveniatur, mediae horae spatium non esse sufficiens. Cacterum satis erit hoc tempus pro incipientibus; quos vero sedulo moneat, ne orationem omittant, cum tempus desolationis advenerit. Observe-tur, quod dictum est *n. 125*.

Sed progrediamur ad *modum practi-*

Vrn, Carafa, in Vita eju: a Gisolfi descripta, cap. 32, v. mcd.

217. - a) Ubinam hoc dictum S. Vincentii a Paulo reperiatur, nescimus. In ejus Vita ab Abelly conscripta, *lib. 2, cap. 4, ses. 1, inf*, (edit, ital., Romae, 1817) legimus S. Vincentium

dixisse, loquendo de exercitiis spiritualibus: « Si peccatores hoc remedio non emendantur, solum miraculum potest cos ad meliorem frugem reducere ».

Orationis Dctibodus; cum orationis, quem docere debet. — Oratio tribus constat partibus: praeparatione, meditatione et conclusione.

In *praeparatione* tres continentur actus quibus se mens exercere debet: /tarfnempe per praesentiam Dei, *humilitatis ct supplicationis* divini luminis: dicendo: 1º. *Deus meus, credo te mihi esse praesentem, et in mei nihili abyssodemersus, majestatem luam adoro.* — 2º. *Domine, propter peccata mea nunc ego in inferno cruciandus essem. Me poenitet offendisse (e. Per pietatem tuam mihi parce!* — 3º. *Patet aeternae, propter Jesum et Mariam, praebe mihi lucem tuam in hac oratione, ut ab ea fructum percipiam!* Deinde dicatur semel salutatio angelica ad Mariam Sanctissimam, ut ipsa hanc impetret lucem, et semel *Gloria Patri* ad S. Joseph, ad Angelum Custodem ct ad Sanctum Patronum. — Hi actus fiant cum animi attentionem, sed breviter, et statim progredia-tur ad meditationem.

220. - Circa *meditationem* juvat, illum qui legere scit, uti aliquo libro, sistendo ubi sentiat animum suum moveri. Ait S. Franciscus Salesius, in hac re debere nos apes imitari, quae tamdiu immorantur uni flori usquedum totum mei extraxerint, et postea ad alium meant. Qui autem legere nescit, meditetur novissima, Dei beneficia, ct ante omnia vitam et passionem Jesu Christi: haec, ait S. Franciscus Salesius, nobis debet esse nostra meditatio ordinaria. Oh quam excellens liber est passio Christi animabus devotis! Ibi melius quam in quolibet libro percipitur peccati malitia et Dei amor erga hominem. Quaedam imago Redemptoris semel quondam allocuta est Ven. Fratrem Bernardum a Corlione, qui ab illa scire petiit, an vellet, ut ipse legere disceret: et Cru-

S. *Franc. Sales., Tr. de l'Atmour de Dieu, l.f>, chAp. 2; Introd. A la vie ddv., part. 2, chap. 5. — S. Franc. Sales., Introd. A la vic ddv., part 2. chap. I, init.: Entretien spirit., entr. 18, v. i. — Ven. Marta Cruel., Girolamo*

cifixus respondit: *Quid tua legere refert? Quid tibi libri? Ego sum liber tuus, hie libi sufficita).*

221. - Oportet autem advertere, orationis mentalis profectum non solum nec tam consistere in meditatione, quam in affectibus faciendis, in supplicando et in sibi proponendis agendis: et hi sunt tres meditationis fructus, ut supra innui *n. 123*.

Igitur, postquam aliquam aeternam veritatem quis meditatus erit, et postquam Deus cor ejus allocutus fuerit, oportet ut ipse suo corde Deum alloquatur, eliciendo affectus, ut sunt actus fidei aut actionis gratiarum, adorationis, laudis, humilitatis, et prae ceteris amoris et contritionis, qui etiam est actus amoris.

Amor est illa catena aurea, quae adstringit animam cum Deo. Quilibet actus amoris est thesaurus, per quem certi efficimur de Dei amicitia: *Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei* (Sap., vn, 14). *Ego diligentes me diligo* (Prov., vm, 17). *Qui... diligit me, diligitur a Patre meo* (Joan., xiv, 21). *Charitas operit multitudinem peccatorum* (I Pctr., iv, 8). Observe-tur id, quod in Opere morali dictum est circa hoc, *Lib. VI, n. 442*. Venerabili sorori Mariae Crucifixae visa fuit ingens quaedam flamma, in quam, cum projectae fuissent quaedam paleae, statim visae fuerunt consumi: et hac visione ei ostensum fuit, quod per unum actum amoris auferantur atque consumantur inanima omnes culpae commissae. Accedit id quod docet S. Thomas, nempe, quemlibet actum amoris mereri unum gradum gloriae aeternae. *Quilibet actus charitatis meretur vitam aeternam.*

Actus autem charitatis sunt dicere: *Deus metes, super omnia te aestimo. Te*

Turano, *Vila e virtù della Ven. Scor Maria Crucifkrm. dell'Ordinc di S. Bcned., nel MonAicero di Polxna, lib. 1. cap. 10, in f. (edit. Venet. 1709). — S. Thom., 2- 2º., qu. 24, art. 6, ad 1; et 1- 2º., qu. 114, art. 7, ad 3.*

220. - °) Ita revera legitur in Vita B. Bernardi a Corlione, exarata a Gabriele de Modigliana, *cap. 12, init.* (edit Rom., 1768). An autem hoc factum sit authenticum, sane est dubitandum, si conferatur ejusdem Vita, a Joanne Baptista de Milano conscripti (edit. Mediolan., 1761); nam hic auctor aliqua refert

quae prorsus discrepant. Narrat enim, *lib. 1, cap. 1, v. med.*, Beatum, annis undecim natum, magno cum ardore Vitas Sanctorum legisse, et, *lib. 2, cap. 10, fuit* eumdem religionem ingressum, propria manu quamdam *scripsisse* revelationem de poenis inferni ipsi factam.

*diligo ex toto corde. Cupio te ab omnibus
dibgi. Aut se totum divinae voluntati
committere, dicendo: Domine, fac ut co-
gnoscam, quod tibi de me placet fieri!
nam promptus sum totum exsequi. Aut
se ita offerat Deo, quin sibi aliquid re-
servet, dicendo: Ecce me! De me et de
iis quae ad me pertinent, dispone pro
tua voluntate! Et hi actus oblationis sunt
actus amoris, qui valde sunt Deo chari;
propterea S. Theresia quinquagies quoli-
bet die se Deo offerebat a). Sed inter alios
praestantius erit dicere: Gaudeo, Deus
meus, quod es qui es; quod es summum
bonum nullius indigens, etc.*

Monitum
pro oratio-
ne superna-
tarait.

Cum autem anima cognosceret se su-
pernatural! sive infusa recollectione ele-
vatam (ut explicatum est *n. 133*), tunc non
debet ipsa niti ad alios actus faciendos,
praeter illos ad quos sentit se a Deo sua-
viter trahi; cum debeat tunc animo ama-
biliter intento attendere ad id quod Deus
in se operatur: alioquin obstaculo posset
esse divinae operationi

Interdum
omittatur
conside-
ratio.

Insuper notetur, ut advertit S. Fran-
cisco Salesius, quod, si unquam Spiritus
sancti afflatu mens nostra ad aliquem bo-
num affectum ante considerationem conci-
tata fuerit, tunc, posthabita consideratione,
locus dandus est affectibus; nam conside-
ratio ad id deservit, ut affectus conciten-
tur: quare obtento fine medium derelin-
quendum est.

Ex pre-
catione.

222. - Item summopere juvat, petitio-
nes in oratione repetere, cum humilitate
et fiducia exposcendo a Deo suum ipsius
lumen, peccatorum remissionem, perse-
verantiam, bonam mortem, paradisum, et
in primis donum sui sancti amoris. Hor-
tabatur S. Franciscus Salesius, inter eae-
teras gratias postulandam esse cum animi
vehementiori fervore divini amoris gra-
tiam, quia, ajebat, obtento amore omnes
reliquae gratiae obtinentur. Igitur suffi-
ciens erit animae, si propter spiritus deso-
lationem, in qua reperiretur, aliud facere
non posset, sufficiens, dico, ei erit, ut re-

Imprimis
petenda di-
vini amoris
gratia.

petat hanc Davidis petitionem: *Deus, in
adjutorium meum intende; Domine, adjuva
me, festina mihi auxiliari!* Dicebat Ve-
ner. Pater Paulus Segneri, se experientia
didicisse, nullum aliud exercitium esse
animabus utilius in meditatione, quam
iterum atque iterum petere in nomine
sive per merita Jesu Christi, qui nobis
illam magnam jucundamque promissio-
nem fecit, ut superius dictum est: *Arnen,
amen dico vobis, si quid petieritis Patrem
in nomine meo, dabit vobis.*

223. - Item expedit, in oratione, sal-
tem in ipsius fine, aliquid sibi proponere,
non solum in genere, ut evitare omnem
culpam deliberatam, etiam levem, et se
totum Deo committere; sed etiam in par-
ticulari, ut est accuratius evitare aliquem
defectum, in quem saepius quLs offenderit,
aut vigilantius attendere ad aliquam virtu-
tem circa quam frequentiores habeat occa-
siones se exercendi, ut tolerandi alicujus
molestias, tali superiori aut tali regulae
diligentius obediendi, et majus studium
adhibendi ut in tali et tali re desideria
sua cohibeat; et ab oratione non disce-
dendum, nisi aliquid in particulari sibi
proposuerit.

224. - Demum *conclusio* orationis tri-
bus actibus terminatur: 1°. Gratiae Deo
aguntur de omnibus illuminationibus, quae
in meditatione acceptae sunt. — 2°. Pro-
ponatur, omnes deliberationes factas fide-
liter observare. — 3°. Oretur aeternus
Pater, ut propter Jesum et Mariam auxi-
lium suum praebeat ad fideliter exse-
quendum quod ei sponsum est. Et in fine
orans commendet Deo animas purgatorii,
praelatos Ecclesiae, peccatores et omnes
sibi conjunctos, amicos, benefactores, re-
citando semel *Pater* et *Ave*, quae sunt
omnium precum, quas a Christo et Ec-
clesia docti sumus, utilissimae.

225. - Antequam tamen ab oratione
exeatur, oportet (ut ait S. Franciscus Sa-
lesius): 1°. Colligere fasciculum florum ut
totum diem ille olfiat, nimirum seligere

Conclimb
oratioau.

Qaorewfc
iervetif
fence jw
orationes

S. Franc. Sales. Introd. A U vie ddv., part. 2. chap. 8.
S. Franc. Sales., cfr. Tr. de l'Aœour de Dieu, I. II, chap. 4,
8. 9, IS. — Scgncri, cfr. Manna dœUna. dkhiax. del-

Vopera, in tard. (edit. Venet. 1742); et Sentimenti «vati
neU'orxi., n. 14 (edit. Mediol. 1847). — S. Franc. Sales.,
Introd. A la rie dœr., pan. 2, chap. 7 et 8.

prae ceteris unam vel alteram rem, in qua anima magis se moveri sensit, ut reliquo die illam recogitet. — 2°. Oportet operam dare ut quis statim executioni mandet resolutiones factas tam in parvi quam magni momenti occasionibus, quae nobis occurrent: ex. gr., superet cum mansuetudine molestias quae sibi inferuntur ab aliquo in se ira succenso; aut ut se mortificet in visu, auditu, in loquendo. — Et praecipue refert ut cum silentio, quantum possibile est, conservet sensum piorum illorum animi affectuum, quos in oratione Deus ei communicavit; alioquin si statim ad actiones externas et ad inutiles sermones divertet, illico fervor ille devotionis in oratione conceptus tepescet et irritus reddetur.

226. - Prae caeteris denique director suum poenitentem sedulo admoneat, ne

orationem intermittat, neque ab illa aliquid temporis detrahat, praecipue in ariditatis tempore, et numquam turbetur, licet nimis et diu se cognosceret anima in ariditate positam ac omni devotionis fervore carentem. Quot aulid ajebat S. Franciscus Salesius, eunt suum principem honoratum, et contenti sunt, si dumtaxat ab eo aspecti sunt! Ad orationem nos pergimus, ut obsequium praestemus Deo et ei obsecundemus. Si ipsi lubet nos alloqui et suis consolationibus nobis favere, de tanta gratia gratias ei rependamus; sin minus, sufficiens erit nobis, ejus divinae praesentiae adesse, aequo animo eum adorando et nostras necessitates ei exponendo; et si tunc Dominus nobiscum non loquetur, utique acceptabit nostram attentionem et nostram fidelitatem, et pro nostra in eum fiducia nostras petitiones exaudiet.

In aridi
tale ήπου
non emet
«b oratione.

S. Franc. Salet., Introd. A f vie ddv., part. 2, chap. 9.

f

CAPUT XI.

De assistentia erga moribundos βΛ

227. - Non est charitatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitae periculo positos ad sancte moriendum adjuvare; nam tempore mortis, a qua uniuscujusque aeterna vita pendet, inferni vires fortiores sunt, infirmorum vero debiliores. Deus, ut manifestaret quam gratam habeat assistendam moribundis praestitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit angelos religiosos infirmorum ministris verba suppeditantes.

228. - Nec id parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam sacerdotum. De parochis tamen Rituale Romanum praesertim loquens ait, praecipuam illorum muneris partem esse aegrotantium curam habere. Quapropter vult ut ipsi, statim ac aliquem ex suis parochianis aegrotare intelligunt, non exspectent ut infirmus parochum arcessat, sed ipse parochus ultro eum invisere curet; idque non semel tantum sed frequentius, si infirmum etiam spiritu aegrotare advertit. Quod si legitime sit impeditus, id saltem praestandum providebit per alium sacerdotem, modo hic sit pius et prudens. Quidam enim sacerdotes hoc munus exercendo magis quam utilitati damno esse solent, tam infirmis quam sibi et infirmorum domesticis, quorum profectum sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Rituale, ut, si sacerdos forte deesset, id parochus praestandum curet saltem per aliquem laicum pium et Christiana charitate praeditum, qui sanctis verbis infirmo praesto sit.

S I. - *Monita ad sacerdotem assistentem.*

229. - Γ. Sacerdos clam procuret a medico scire an infirmitas sit mortalis. Dico: *clam*; quia detestabilis usus rnedi-

Aalistere moribundi opus Deo gratissimum,

quod omne Axcerdote

et praesertim parochi praestare debent.

Quid. ai parochus ait impeditus.

Sacerdos clahi rofct medicam de morbi eravirale.

S. FMHp. Arr., in eju> Vita a Bacci de>cripra, lib 1, cap. 6, in f. — /?/7. /?om.,dc Visitat. et cura infirmorum, init.

227. - Hoc caput a S. Doctore postea assumptum est in *Hom. Apost., Append. 2.*

eorum est aegrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

230. - IIΓ. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet aegroto ejus naturam, indolem et defectus perquirat; item quibus induisent passionibus, et praesertim si ad aliquam bonorum aut famae restitutionem teneatur; si odium aut pravam habuerit amicitiam; ut omnibus opportunum praebere possit remedium. — Caveat memorare infirmo personas odio habitas aut impure dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget, quis illos, qua de causa vel quomodo laeserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, de litibus, filiis, bonis aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

231. - III°. Post igitur quam morbum periculosum esse deprehenderit, in principio non alloquatur infirmum de confessione, sed tantum eum de infirmitate, doloribus, et quomodo valeat, benigne interroget. Hortetur deinde, ut se Dei voluntati conformet utque suos cum Christo in cruce languente dolores jungat, necnon ut eos pro peccatorum satisfactione patienter ferat. Et sic paulatim, qua par est prudentia, illum, tempus a quo confessus sit interrogando, ad confessionem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At, eodem tempore, sensim efficiat ut aegrotus suae infirmitatis periculum agnoscat. Praesertim advertat ne ille omnino fidem praebeat medicis et propinquis, qui

de indcIt montad.

Pratour illum alloqulor.

PaaUtIB confetti» nem cerna Ut.

paucis quibusdam mutatis circa modum dicendi. Et cfr. supra, notam a ad n. 172.

forte morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum moerore afficiant. Dicat sapientis esse praevidere futura. Hortetur ut, dum mens valet, confessionem faciat, quae corporis saluti, si animae expedierit, etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quod statim ac ipse sua confessus fuerat peccata, e strato incolumis surrexeril. Pariter Canlipratensis enarrat, quod quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluerit βΛ

232. - Si tamen aegrotus dilationem quaerit, et periculum mortis, lethargi vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen, ut illi determinet tempus, puta vesperarum vel diem crastinum confessioni explendae. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum D. Augustino moneat, quod Deus non promiserit peccatores exspectare, sed tantum parcere eis, si poenitentiam agant: *Crastinum non promisit, fortasse dabit, fortasse non dabit a*». Quod si adhuc infirmus nec etiam per haec monita ad confessionem adduci possit, sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiduciae argumentis curet ipsum expergefaccere; et provideat ut tam privatae quam publicae, pro hujus miseri salute, preces ad Deum adhibeantur.

233. - IVe. Si morbus increverit, infirmum hortetur ut de suis domesticis rebus opportune disponat. Id enim expedit pro familiae pace, et eo magis, si opus sit pro illius conscientiae levamine. In hoc tamen sacerdos sedulo caveat, ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem aegrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona sua relinquere, saltem quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficiat. Haec tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa, quod dictum est in Opere,

Hit. Rotn.t De visitatione et cur. infirmor., v. /'roponit. — Recup., De Sicnis praedestinationis, tr. 2. de

231. - n) Haec facta non potuimus invenire nec apud Vincentium Belluacensem, nec apud Thomam Cantipratensem. Ceterum, quidquid sit de illorum authenticitate, duo exempla omnino similia et certe authentica legi possunt

Lib. III, n. 946. Si vero aegrotus vult pro sua anima aliquid testari, ipsum moneat ne onus illud haeredibus imponat; quia experientia docet legatis pits pene nullis satisfieri. Sed potius hortetur ut aliquod corpus assignet vel pecuniae summam ad sacrificia aut aliam piam operam persolvendam. Caveat sacerdos ne consulat infirmis quidquid aliis praejudicio esse potest, cum Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

234. - V°. Cum rudibus, dum actus Christianos eis suggerit, italico, imo vernaculo, semper loquatur sermone. Cum litteratis contra, comioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet Rituale ne sacerdos nimis loquendo et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potius caput obtundat quam adjuvet. Pater Recupito, e Societate Jesu, de seipso refert, morti proximum, quidquid ei dicebatur, non intellexisse, sed tantum quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis laederent, coactus rogaverit, ut aliquam verbis moram interponerent.

235. - VI0. Praeter parvas Christi Domini crucifixi Beataeque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocari faciat imagines Deiparae et Redemptoris majoris molis, ut sic aegrotus, quocumque se vertat, eas cernere possit et illis se commendare.

236. - VIT. Curae ci etiam sit, ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parum honestae, et praesertim personae, quae aliquo modo occasionem peccati praebere possint; et istae non solum a cubiculo, sed a tota domo expelli debent. Et dum infirmus agoniae proximus videtur esse, sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, praeter unum aut duos tantum, qui ipsi, dum oportet, praesto sint. Etiam

Actascbri- *ciado < sulcerAt,

sed sapico- ler.

Caret ut SAQCIAC i mipna iuxta infirmum Apponantur.

occasio pccati

numero praedotinatomm, cap. 7, num. 29. in i. (Edit. Neapol.. IM3).

in Vita S. Philippi Nerii, a Bacci conscripta, *lib.5, part. 2, § Miracoli con messi diversi.*

232. - * En verba S. Augustini : <Cras, inquis, bene vivam. Indulgentiam tibi Deus promisit; crastinum diem tibi nemo promi-

j. l j n v s N t s v . u > u a ; i . > v H s v . t i H « i . » . v u a

prohibeat, in aegroti cubiculum propinquiores cognatos ingredi, qui aliquam passionem excitare possent.

§ II. - *Remedia adversus tentationes.*

Retneci»
generalia
contra tenta-
tione

237. - Praecipua contra tentationes remedia sunt, Jesu ac Mariae sanctissima nomina saepius invocare et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus daemonis insidiis quaedam hic annotare expedit.

Remedia
particula
ria contra
fidei tenta-
tione

238. - Et 1°. Jrfwrsz/sfidei tentationes. — Ab hac terribili tentatione praesertim agitantur qui, cum perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhaeserunt; praecipue si viri eruditi fuerint.

Elicere ge-
neratim a-
ctum fidei.

Hi sedulo monendi sunt ut, si daemon aliquod eis circa fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantum generatim respondeant: *Ego credo, quod sancta mater Ecclesia credit, quae veritatem credit et confitetur.* Horteturque sacerdos infirmum ut maximas Deo gratias agat, quod ipsum in Ecclesiae sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideoque in ipsa fide usque ad extremum vitae perseverare velle profiteatur. Praecipuus tamen modus et utilior ad hujusmodi tentationes repellendas erit, mentem alio divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum et similia. De quodam doctore Bellarminus refert, quod hic, dum in morte cum daemone disserere de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit et mortuus est

Mentem
alio diver-
tere.

moü?M°?r°ee
dibihaii-
conside-
nre.

239. - Si teutatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo, quod nostrae fidei (per se sanctae et intemeratae, a pauperibus piscatoribus per lotum orbem diffusae, tot miraculis ac tot millium martyrum sanguine qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatae) argumenta luce clariora sunt et manifeste illam veram esse patefaciunt, licet res quas ipsa docet, nunc

per speculum in aenigmate videamus; nam si mysteria, de quibus nos instituit, essent evidentialia, ubi esset meritum fidei? Quae ideo fides dicitur, quia res quas docet, obscurae sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Beati qui non viderunt et crediderunt* (Joan., xx, 29).

240. - II0. *Adversus tentationem desperationis.* — Haec est praecipua tentatio, qua infernus vehementius aegrotos impetit. Unde illis de divina justitia, de damnatorum poenis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, sacerdos caveat; sed potius ipsis fiducia in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

Re^
wfoche

241. - *Primum* igitur nostrae spei w/o- i., muo
tivum est divina misericordia, dum Deus COTdutr
vocatur et vere est *pater misericordiarum* (II Cor., i, 3). Ipse occurrit etiam non quaerentibus se: *Invenierunt, qui non quaesierunt me* (Is., i, 2, 1). Magis Deus cupit nos salvos facere, quam nos salutem optamus. Quare ipse merito de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bernardus: *Amplecti quaerit, a quibus desertum esse se queritur* aK Ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum* (Is., i, 2, 7). Protestatur se nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur et vivat* (Ezech., xxxin, 11). Dicit quod, cum peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: S/... *impius egerit poenitentiam ..., omnium iniquitatum ejus... non recordabor* (Ezech., xviii, 21 et 22). Post haec divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? Unus tantum doloris actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix ingemendo dixit: *Propitius esto mihi peccatori!* et justificatus est [Luc., xvin, 13]. Prodigus filius, statim ac ad patris pedes rediit, pater eum am-

Brllarm., de Arte bene moriendi, lib. 2, cap. 9 (edit. Rom. 1620).

sit». *Enarr. in ps. 101, serm. 1, >r. 10*; Migne, tom. 37, col. 1301. Cfr. etiam *Enarr. in Ps. 102, n. 16*; Migne, tom. 37, col. 1330.

238. - a) Bellarminus, *loc. cit.*, hoc exemplum refert ex Petro Barocio « episcopo Pa-

tavino qui scripsit libros 1res de ratione bene moriendi ».

241. - a) S. Bernardus hoc iere habet in *Tract, de interiori domo, cap. 21*; Migne, tom. 184, coi. 529.

plexus est [Luc., xv, 20]. David ut dixit: *Peccavi*, Nathan ei respondit: *Domitius quoque transtulit peccatum tuum* (II Reg., xu, 13).

242. — *Secundum motivum* est passio Jesu Christi, qui non ad aliud quam peccatorum salutem in terram se descendisse protestatur: *Non... veni vocare justos, sed peccatores* (Matth., ix, 13). Proficitur etiam, nullum a se abire pati: *Eum qui venit ad me non ejiciam foras* (Joan., vi, 37). Et apud Matthaeum (xvin, 12) ait quod ipse est bonus ille pastor, qui dispersas oves quaerit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur suisque humeris imponit: et videtur deinde hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum S. Maria Aegyptiaca, B. Angela a Foligno, S. Margarita a Cortona aliisque poenitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari a Domino, qui, ne damnaret nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitavit.

243. — *Tertium motivum* sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii, petentibus divina promittitur gratia: *Petite et accipietis* (Joan., xvi, 24). *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (Joan., xvi, 23). Et hic non solum de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthaei: *Omnis... qui petit, accipit* (Matth., vn, 8). Satis igitur est gratias a Deo petere ad salutem, ut certe obtineantur. *Bonus est Dominus... animae quaerenti illum* (Thr., in, 25).

244. — *Quartum motivum* est Sanctorum intercessio et praesertim Deiparae, quam vult Deus ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam et spem nostram, ac dicamus: *Refugium peccatorum, ora pro nobis: vita, spes nostra, salve!* Unde merito ipsa B. Virgo appellatur a Blossio: *Spes desperantium*, et a S. Ephrem: *Adjutrix destitutorum*. Elidem Dei Mater B. Birgittae revelavit, quod, sicut aliqua mater videns filium

inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari, dum a daemonibus vexantur eique se commendant. Insuper dixit quod cum accedit ad eam peccator, non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinae Senensi revelavit, Mariae suae filiae concessisse, quod quivis peccator ad eam recurrens nullo modo possit a daemone rapi.

245. — IIT. *Adversus tertiationem vanae gloriae*. — D. Bernardus ait, quod vana gloria est quaedam sagitta, quae *leviter penetrat... sed... non leve infligit vulnus*; praesertim si persona timoratae sit conscientiae. Si igitur sacerdos unquam adverteret, moribundum nimis se reputare secum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit, ei dicat quod peccata solummodo nostra sunt, omnia autem bona a Deo recepimus, ex illo: *Quid... habes, quod non accepisti?* (I Cor., iv, 7). Et cum certum sit, nullum suae salutis aeternae divinaeque gratiae infallibilem certitudinem habere posse (*Nescii homo, utrum amore au odio dignus sit*. Eccle., ix, 1); ideo quisque semper pavere debet, et cum metu et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus (Philipp., π, 12).

246. — IV". *Adversus tentationem impatientiae*. — Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientia afficitur, huic ostendatur, quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi: vivi excoriati, adusti, trucidati. Et praesertim ei ob oculos ponantur omnia, quae innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus.

Dicatur aegroto, quod infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde, si ipse invitus eos patitur, male nunc et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptet, non solum hic a morbi poena levabitur, sed ibi minus purgatorii tormenta luet, magisque postea in coelo remunerabitur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium* (Joan., xvi, 20). Moneatur

S. Maria Awpt., Acta SS., men»c April., tom. 1, p. 80 cl teqq. — B. An^tla, Acta SS., menae Jan., torn. 1, p. 186 et aeqq. — 5. Afar^ar., Acta SS., mente Febr., tora. 3, pag. 3» et aeqq. — Blasiui, ContoUlto patillanimum, cap. 8, num. 3 (edit. Aotverp. 1637). — S. Ephr., Sermo de taud. B. M. V., poet Init (edit. lat.

Venet 1755). — 5. Birgitta, cfr. Revel, extrara^., ap. 89 (edit Rora. 1628). — S Birgitta, Revel., lib. 2, cap. 23, init. — S. CaZAnr, Dialogo (irailaco delU divina Providenia), cap. 139 (editL Senen. 1707). — 5. Bern., ta P». Qut habitat, term. 6, n. 3, Mijnc, Patr. Lat., tom IKA col. 198.

Beraedia
contra ten-
tationem
vanae <lo-
nae.

Contra ten-
tationem
impatientiae.

Exem-
plum mar-
tyrum et
Je tu Cbn-
tti.

Do'orc»
Infirmitau
v itari ne-
queunt,

2». locar-
utioet Pas-
tio Jctu
Cbrilli.

>. Divi-
ue promi»,
sonet.

4». Inter-
emto San-
ctorum et
praesertim
Deiparae.

PRAXIS CONEBSARI1.

et ton»- rient Aeter te eoro	<p>quod extremae vitae cruciatus nostram complent aeternam coronam: quoniam, ut & Bonaventura dicit, poenas patienter tolerare aliis cunctis operibus perfectius opus esta», juxta illud Jacobi : <i>Patientia... opus perfectum habet</i> (Jac., I, 4). Et ita Deus suos ,n jlac yjta amicos tractat, dum crux est nostrae praedestinationis securius signum. B. Clara per 28 annos doloribus vexata vitam ejuxit. S. Lidvina per 38 annos semper infirmitatum pondus toleravit; ct divina Mater quodam die B. Birgittae aegrotanti sic dixit: <i>Scis» quare tua infirmitas tam in longum abierit? Abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus</i>. Nos miseros viatores inter hujusmodi saeculi aerumnas Apostolus valde consolatur dicendo: <i>Momentaneum et leve tribulationis nostrae... aeternum gloriae pondus operatur m nobis</i> (II Cor., iv, 17). Et alibi: <i>Non sunt condignae passionες hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis</i> (Rom., vm, 18).</p>	<p>Hinc dicitur in Apocalypsi (xiv, 13): <i>Beati mortui qui in Domino moriuntur..... ut requiescant a laboribus suis</i>. In hac lacrymarum valle viatores sumus: <i>Non „ habemus hic manentem civitatem</i> (Hebr., xm, 14). Unusquisque sive rex sive Pontifex, mortem subire debet.</p>
Pretium	<p>249. - Hortetur infirmum ut Deo gratias agat, quia non permisit cum mori tempore quo erat in peccato; et quia nunc ipsum sacramentis munitum discedere disponit. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas a quibus in hac vita immunes esse non possumus «Λ</p>	<p>249. - Sic vertendus est textus Italicus: «Semper in hac vita culpis venialibus Deum offendimus. Unde, saltem ad vitandas illas culpas, mortem acceptare, immo expetere debemus».</p>
Patien- tiam a Deo potiulnrc.	<p>247. - Et sic infirmo sedulo oportet suadere ut Dei voluntati conformetur, non solum si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebro moneat illum ut a Deo patientiam expostulet.</p>	<p>250. - Dicat aegroto: <i>Frater mi, oportet ut te conformes voluntati Dei, quia omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit, annon, si amplius viveres, animam perderes?</i> — Sed dicet infirmus: <i>Ego vivere optarem ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem praebendam et aliquid boni ante mortem peragendum, dum usque adhuc nihil egi</i>. — Respondeat sacerdos: <i>Fili, nulla poenitentia est Deo magis accepta, quam mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare, nullusque actus perfectior est quam mortem accipere ad voluntatem Dei exsequendam</i>.</p>
Contra ten- lacionem conquestio nia, consi- derare mi- aerias vitae.	<p>248. - V°. <i>Iis qui aegre ferunt moritam immature a)t ob oculos ponantur praesentis vitae miseriae, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avide mortem exoptabant. S. Theresia ajebat: Heu mihi, quia in omni vitae meae momento Deum amittere possum;</i> unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur, eo quod jam hora hujus periculi transacta esset b). Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citius hoc periculum effugerent et Deo fruerentur.</p>	<p>251. - V1°. <i>Adversus tentationem adhac-sionis bonis et propinquis</i>. — Eis quibus Un<a mori displicet, quia nimis adhaerent bonis, dicat confessarius, haec non esse vera bona, cum sint transeuntia et de brevi defectura, et si non deficiunt, potius animum angunt quam solantur.</p>
	<p>252. - Si autem affligitur infirmus pro- «pupe pter uxorem, filios aut nepotes dilectos, qtta quos relinquit, blande sic hortetur: <i>Fili mi, statutum est omnibus mori; omnes te ordine sequentur. Nunc tuae saluti consule et animam tuam salva, et sic pro</i></p>	
	<p>S. Clara, Acta SS, mente Auf, tora. 2, p<g. "< . — S. Lavina, Acta SS. mente April., tom. 2, paj. 773</p>	<p>ct 279.-5. Birgil.. Revelat extrav., cap. 67. — S. Tlurct., Cantiuncula Ww sm v/tvr rw mi, ver». 11.</p>
	<p>246. - Λ) S. Bonaventura, Opusc. 23, Legenda S. Francisa» cap. I t, n. 2. dicit: • Omnia merita in patientia consummantur ». Cfr. etiam Comment, in Evatig. Lue., c. 21, vers. 19 ct Opusc 11, Apologia pauperum, cap. 3, n. 7 (edit. Quaracchi)</p>	<p>ties horologium sonare sentio, mccum recogitans unam vitae horam effluxisse, ac proinde me propius accessisse ad momentum videndi Deum ».</p>
	<p>248. - a) Textus Italicus · m juventute ».</p>	
	<p>b) S. Theresia, Vita, cap. 36 (al. dO) v. f., sic loquitur: · Magno perfundor gaudio quo-</p>	

ipsis in cocio orabis, unaque aim ipsis eris aliquando beatas in aeternum. Sed nunc quid dulcius quam proficisci ad manendum cum Jesu Christo, cum Regina coeli et omnibus sanctis..

253. – Si autem angitur, quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat: *Audi, fili, si tu aeternam salutem assequeris, multo melius dc coelo quam de terra tuis opem ferre poteris. Sed ne dubites, quia Deus, qui volatilia pascit, non omittet eis proludere. Si tu illos amas, Deus plus te diligit.*

VIF. *Adversus tentationem odii ct vindictae* — Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur: 1° Ipsi intimetur divinum praeceptum: *Diligite inimicos vestros* [Luc., vi, 27].

2°. Dicatur ei quod, qui non dimittit, nec veniam sperare possit a Deo, qui dicit: *Foris canes/* (Apoc. xxn, 15). Canes, vindicum symbolum, repelluntur a coelo. E converso Deus veniam certam promittit illi peccatori qui veniam dat offensori suo ex illo: *Dimittite et dimittimini* (Luc., vi, 37).

3°. Subdat quod, si inimicus injuste laeserit ipsum, quanto injustius ipse Deum? Quamobrem, si ipse petit a Deo, ut sibi ignoscat, quanto magis proximo ipse ignorere debet? *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos* (Col., in, 13).

Ultimo ostendat eidem, quam gratam rem Deo exhibeat, qui injurias dimittit. S. Joannes Gualbertus, postquam fratricidae pepercit, ecclesiam ingrediens imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinare, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Jacobus ante mortem amplexatus est eum, qui ipsum accusaverat. S. Stephanus oravit pro cis, qui eum lapidabant [Act, vu, 59]. S. Ludovicus, Galliae rex, apud se coenare fecit hunc, qui sibi mortem fuerat

molitus. S. Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et praecipue primum exemplum de hoc praestitit Dominus noster Jesus Christus qui, in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi Patrem exorabit (Lue., xxin, 34).

§ III – *Varia motiva et affectus aegrotis suggerenda.*

254. – 1°. Motiva fiduciae. — De his supra (in § II) jam locuti sumus. Illis sunt sequentes adjungi ex Scriptura: *Nullus speravit m Domino et confusus est* (Eccll, n, 11). *Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris* (I Joan., n, 2). Jesus Christus ad hoc mortem subiit ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* (Rom., vin, 32). Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

255. – Affectus fiduciae: *Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?* (Ps. xxvi, 1). — *In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Dens veritatis. — Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti' — In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum. — O bone Jesu, intra tua vulnera absconde me! — Vulnera tua, merita mea* (S. Bernardus) Λ). — *Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti. — Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea. — Maria mater mea, salva me, miserere mei! — Spes nostra, salve! — Sancta Maria, mater Dei, ora pro me peccatore! — Sub tuum praesidium confugimus, sancta Dei genitrix.*

256. – 11°. Motiva et affectus contritionis. — Dicit S. Augustinus, quod nemo

Mouvai
JacUt'

μ κ ο λ
hdttoae-

Motivate

S Joarr. *Gualb.*, Acta SS., mente Julio, lom.3, pac.SR — S *Jacob. Major. Apert.*, Acta SS., mente Julio, tom. 6, pag. 9. — *I.iidav.*, Acta SS., mente Augutio. tom. 5,

par. 6R3. — S. cfr. *Enarratione In P* 101. term. 1. nom. 10. Migt, *Patroloeia Latina*, torn. 37. col. 1301«

255. – dJ S. Bernardus, *serm. 61, in Confie., num. 4 et 5*, hunc affectum nduciae sic pulchre proponit animae devotae: «In quo enim clarius quam in *vulneribus tuis* eluxisset.

quod tu, Domine, suavis et mitis et multae misericordiae? *Meum* proinde *meritum* miseratio Domini» (Migne, Patr.Lat, tom. 183, coi. 1072 el 1073).

usque ad extremum vitae debet omittere peccata sua deplorare.

No h intres in iudicio cum servo tuo! (Ps. c.XLijj 2). — *Jesu mi et judex meus, parce mihi, antequam venias ad me iudicandum!* — *Cor contritum et humiliatum, Deus non despicias. Deus mens, oh nunquam te offendissem!* — *Domine mi, non debebas sic tractari a me, sicut impie feci.* — *Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego a te discessi, tuam despexi gratiam, ultro te amisi. Toto corde me poenitet, Deus meus, propter amorem et san- giiinem Jesu Christi parce mihi! Maledicta peccata mea, quae Deo me privastis, ego vos detestor, abominor et maledico!* — *Deus meus, quid male fecisti, quod ipse sic offendite? Propter Jesum Filium tuum miserere mei!* — *Nunquam, Domine, te of- fendam, quoadusque vivam; sive parum sive multum mihi supersit, volo te amare.* — *Offero tibi in satisfactionem contume- liarum quas tibi irrogavi, mortem meam et dolores quos usque ad mortem perfe- ram.* — *Domine, merito me punis; nimis te offendi. Sed quaesio, in hac, non in alia vita me castiga!* — *O Maria, impetra mihi dolorem culparum mearum, remis- sionem et perseverantiam!*

257. - III0. Motiva et affectus amoris: *Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo, amo te plus quam me, amo te ex toto corde. Deus mens, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac me dignum!* — *Oh utinam omnes te diligere!* — *Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te. qui propter me pati et mori dignatus es.* — *Domine, castiga me, uti vis, sed ne me prives te amare!* — *Deus meus, salva me; salus mea est amare te.* — *Opto paradysum, ut in aeternum et ex- totis viribus meis te diligam.* — *Deus meus, ne me dejicias in infernum, ut me- reor; ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses! Fac ut te amem, et mitte me quo vis!* — *Volo pati quantum tibi placet: volo mori ut tibi placeam. Devinci me tecum, Jesu mi, ne*

permittas me umquam separari a te! — *Deus meus, fac ut sim totus litus ante- quam moriar!* — *Quando erit, ut dicere possim: Deus mens, non possum amplius amittere te?* — *Oh Dens meus, amare te vellem, quantum tu mereris!* — *O Mana, trahe me totum ad Deum!* — *Mater mea, ego multum te diligo; volo venire ad coe- lum, ad te amandum in aeternum.*

258. - IV0. Motiva et affectus confor- mitatis. — Omne nostrum bonum et vita consistit in eo, ut conformemur Dei vo- luntati, juxta illud: *Vita in voluntate ejus* (Ps. xxix, 6). Deus quidem vult quae nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum J sus apparuisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine, quod tu vis, et ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cum Jesus se illi praeberit, offerens du- plicem coronam, unam gemmarum, spina- rum alteram, ut ipsa eligeret, ipsa respon- dit: *Ego eligo, quae tibi placet.*

259. - Affectus: *Eja N., si Dens te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper: Domine, ecce me, fac de me quod tibi placet! Sem- per fiat voluntas tua; volo tantum quod tu vis. Volo pati quantum tu vis; volo mori quando tu vis.* — *In manus tuas commendo animam et corpus meum, vitam et mortem.* — *Benedicam Dominum in omni tempore; sive me consolaris sive me crucias, Deus meus; ego te amo et sem- per te amare volo.* — *Dens meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, cl sic eam tibi offero.* — *O voluntas Dei, tu es amor meus!* — *O beneplacitum Dei mei, me tibi totum in holocaustum trado!*

260. - Motiva et affectus desiderii erga paradysum.

Motiva. — Refert Blosius! plures reve- lationes, ex quibus habetur quod, in pur- gatorio, illi qui tepide coelum optavere excruciantur peculiari poena, appellata a DD. mysticis poena *desiderii* aut *languo- ris*. Praesens vita est poenarum career in quo Deum videre non possumus; unde merito rogabat David: *Educ de custodia animum meam!* (Ps. exu, 8); et S. Au- gustinus clamabat: *Eja, Domine, moriar,*

Apnl . tom. 3, pag. 901. — 1 Conclave animae tides., puri. 2, Monile Spirituale, cap. 13, n. 6.

id te videam! a). S. Hieronymus appella- bat mortem sororem suam eique dicebat: *Aperi mihi, soror mea!* Et quidem recte; nam mors est illa quae paradisi januas nobis reserat. Et ideo pariter S. Carolus Borromaeus, videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori praecepit ut falcem deleret et ejus vice elavem auream tamquam coeli elavem depinge- ret. Expedit igitur, ut sacerdos saepius alloquatur moribundos de coelestis patriae bonis, in mentem eis revocans quod Apo- stolus ait: *Oculus non vidit, nec auris au- divit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum* (I Cor., n, 9).

261. - Affectus: *Quando veniam et ap- parebo antefaciem Dei?* (Ps. xxi, 3). *Quan- done erit, Deus meus, quod tuam infini- tam pulchritudinem videbo et facie ad faciem te diligam?* — *In coelo semper te amabo, tu semper me amabis; invicem igitur in aeternum nos amabimus, Deus meus, amor meus et omnia!* — *Jesu mi quando osculabor vulnera quae pro me sustulisti?* — *O Maria, quandonam erit ut me videam ad pedes illius matris quae tantum me amavit et auxiliata est?* — *Eja ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende!*

262. - Allectus, qui infirmo suggeri possunt dum crucifixum deosculatur: — *Dulcissime Jesu, ne respicias quod ego in te, sed quod tu pro me fecisti!* — *Recor- dare quod sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es!* — *Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi volui- sti pro me!* — *Domine, majora tu pro me, quam ego pro te patior: tu innocens, ego peccator.* — *Deosculare, frater mi dicet sacerdos infirmo), pedes illos qui tam ad te perditam ovem quaerendam et salvandam laboraverunt. Dic, quaesio: Amabilissime Redemptor, amplector pe-*

S. *JUtroH.*, np. Suriuon, Vitae SS., dic 30 Sept., n, 47 (edit. Taurin. 1878). — S. *Franc Afsis.*, in Vita eju. de-

260. - a) Exclamatio ista reperitur ad ver- bum in libro cui titulus: *Soliquior. animae ad Deum, liber unus, cap. 1* (Migne, Patr. Lat., tom. 40, coi. 865). Sed S. Augustino per-

des tuos, uti Magdalena amplexa fuit; fac ut audiam, te mihi pepercisse, uti illa audivit! — *Deus meus, mihi propter amo- rem Jesu Christi, parce et fac ut bene moriar!* — *Pater aeternae, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado. Jesu mi, multum tibi ingratus fui, miserere mei! Miiltoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni!* — *Si me fugientem quaesivisti, me te quaerentem ne derelinquas!* — *Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te!* — *Quis me separabit a charitate Christi?* — *Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animae meae peccatrici in egressu de corpore meo! Amen.* — *Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es: ego propter amorem tuum mori volo.*

263. - VIT. Affectus, qui suggeri pos- sunt sacerdotibus et religiosis infirmis: *In pace in idipsum dormiam et requie- scam.* — *Deus meus et omnia! O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te, meum summum bonum!* — *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* — *Ne projicias me a facie tua!* — *Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te! Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori* (Ita dicebat S. Franciscus). — *Cor contritum et humi- liatum, Deus, non despicias.* — *In te, Do- mine, speravi, non confundar in aeternum.* — *Diligam te, Domine, fortitudo mea.* — *Eja moriar, Domine, ut te videant!* — *Quid mihi est in coelo et a te quid volui super terram? Deus cordis mei et pars mea in aeternum.* — *Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?* — *Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.* — *Averte faciem tuam a peccatis meis!* — *Tuus sum ego, salvum me fac!* — *Quando veniam et apparebo ante fa- ciem Dei?* — *Quis nos separabit a cha- ritate Christi?* — *Amorem tui solum cum*

-cripta a Chalippc, lib. 5, v. roed. v. *P<r ttr pi * (edit. Ital. Petcin., 1791).

peram adseribitur hoc opus, quod confundi non debet cum alio opere, omnino authentico, cui titulus: *Soliloquior. libri duo* (Migne, Pair. Lat, tom. 32, coi. 870 et seqq.).

S Gertrud., Inuatioma de la d-vy pit'II, lib 5, <ap 25, al. 2b (edit Pari 1820). — S. Cathar., Acta SS., mcnae

Mittiu car lo:m-(IXA

A fleet m dettderil.

E:ck>e A/fe:ut

Allectu- dum infir- met cruci- hura de- OKQIntur.

Motion nderaadi juradi>uc

Adectua proaacerdo- tibaa et re- hflaoia m  rraia.

gratia tua mihi dones, ct dives sunt satis. (S. Ignatius Lojola). — *Dilectus metis mihi et ego illi.* — *Misericordias Domini in aeternum cantabo.* — *Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus etc.* — *Vita dulcedo, spes nostra, salve!* — *Refugium peccatorum, ora pro nobis!* — *Maria, mater gratiae, mater misericordiae, tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe!* — *O saltis te invocantium!* (S. Bonaventura).

§ IV. - *Monita circa ultima sacramenta et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. - *Circa Confessionem.*

Cum moribundi intergrius malis non Aleo quAe rendn.

264. - Jam supra in *Praxi* [u. 105] monitum est quod, dum periculum monis instat, aut forsán viaticum delatum est, et longa esset confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri (Vide nostram Moralem, *Lib. VI, it. 260 et 484*, v. *Si infirmus*).

Hic amplius animadvertendasequentia, nimirum:

Quid py-
«rd© in
riculo. pc

1°. Quisque sacerdos in mortis non solum articulo, sed etiam periculo, ut Tndentinum l declaravit, censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (*Lib. Vf n. 561*). Advertendum tamen est, quod circa censuras reservatas teneatur confessarius, facultate carens, infirmo imponere ut elapso mortis periculo se praesentet superiori; secus in censuras reincident (*Lib. VI, num. 563, Dub. I, v. Secus*).

An ab
t, prae-
*enuippio

2°. Simplex sacerdos absolvere non potest, praesente confessario approbato; secus tamen si confessarius approbatus veniat jam incoepta confessione (*Lib. VI, n. 562*)\ secus etiam si approbatus sit complex personae infirmæ in peccato turpi, uti decrevit summus Pontifex Benedictus XIV (*Lib. VL u. 563*).

s' final.. AcU SS.. Men Jul , tom. 7, pa<. 550. — S Panav, Paudt B M V hymn. Te Dei Matrem (inter opera spuna S Bonnv , cfr. edit Qunracchi, tom. B. pj<. -X1. — 1 Sea U, de Poenit., cap. 7. — lienrd. XIV'. bulla Sacramrnhm, S L I Jun., 1741 et declarat

265. - aJ S. Congr dc Sacramentis, dici 8 Augusti 1910, declaravit: « Detestabilis omnino est abusus non ministrandi viaticum

3°. Moribundus sensibus destitutus recte potest absolvi, saltem sub conditione (quod videtur semper esse securius), dummodo constet, infirmum absolutionem desiderasse, poenitentiae signum praebendo, aut si confessionem quaesierit (*Lib. VI, n. 481*). Et id intelligitur, etiamsi moribundus in actu peccati sensus amiserit (*ll. 483*)\ex D. Augustini auctoritate et ratione; quia ex una parte conditio sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu, quisque velle suae salutis consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licet morbi causa signum non intelligatur.

4°. Si infirmus post tertium diem, licet de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum esset, si sacerdos medicum monefaceret, ut juxta S. Pii V bullam eum non amplius invisere pergat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam denuo suscipere licebit. Vide *Lib. VI, n. 664*.

II. - *Circa Communionem.*

265. - Sequentia adnotantur monita:

1°. Ut infirmo viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitae spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum (*Lib. VI, n. 284*).

2°. Si vomitus periculum adsit, viaticum dari non potest, licet praemittatur experientia cum particula non consecrata (*Lib. VI, n. 292*, v. *In dubio*).

3°. Pueris ratione pollentibus etiam rite viaticum dari potest a>; necnon phreneticis, dummodo bene vixisse constet aut paulo ante confessi sint, et periculum irreverentiae non adsit: ideoque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata.

4°. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex S. Rituum Congregationis decreto anno 1622 edito b>, viaticum mini-

ApoMoUci mitntrii, § 2 et eq., diei H Febr. 1745. — S. AuiMtbf., Dc Conjugii adulterini.. Hb. I, cap. 28. n 35, Migne, Patr. Lat., torn 40. coi 170. — A. Pint V. brev. Supra vwm, diei H Mart. 1666; in Bullario Mainardi.

et Extremam unctionem pueris, post usum rationis ».

Decretum istud non invenitur nec in

bti tten
baHnu»
IVI
pou»l.

Plarie
diri potest
viaticum.

Qu.indo-
ntm dari
ecquest.

Sacerdos
infirmum
iodurat ad
recipien-
dam viati-
cum.

Ad run-
cum wllac
mortupen
CQlara

Dm M-
quit ai peri-
culum
mllua cit.

Quid, pfj
poerla. »!
phrenetici»

.Allocutio-
exem-
ptam.

çed þ

strare, non tantum licet, sed ad hoc parochi tenentur.

266. - 5°. Communis sententia tenet quod in eadem infirmitate aegroto non jejuno pluries viaticum dari potest; saltem si intersit sex vel octo dierum spatium. Immo multi DD. minus temporis intervalli exigunt. Vide *Lib. VI, n. 284 et 285*. — Si tamen aegrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ipsomet die viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo supervenienti morbo violento, nempe vulneris, veneni, casus et similis, advenerit. Secus, si aegrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit; vide rationem, citato numero 285, *Dub. 3*.

267. - 6°. Si infirmus tantum confessus sit et malum increbrescit, tunc sacerdos eum, ut quanto citius viaticum accipiat, sedulo disponat, ut sana mente et majori fructu recipiat; ideoque desiderium recipiendi viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus daemonis viribus majori nixu et gratia obstare possit, ulque Jesu Redemptori nostro magis se uniat, qui eum invisere cupit (dicat), ut suas possit in cum gratia sefiundere et ad coelestem patriam brevi perducere: sin autem, et si expedierit, etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus Alexandrinus ait, quod sancta Eucharistia *etiam morbos depellit et aegrotos sanat*. Et de suomet patre S. Gregorius Nazianzenus refert quod, statim ac communionem accepit, convaleuit a>.

263. - Sacerdos igitur sic infirmum alloquitur: *Frater mi, licet tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideoque optimum est ut quam citius potes, viaticum accipias; nam Christus in pristinam te restituet sanitatem, si hoc tuae aeternae salutis expedierit; si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet et tui itineris ad beatam patriam*

S. Cyrill., In Joan., vi, 57, Hb. 4, cap 2 (u/, 17); Mi<ne, Ratroloj Graeco Latina, torn. 73, coi. 586. —

Collectione Gardelliana, nec in Collectione authentica. In hac autem ultima Collectione reperitur decretum diei 15 Maji 1745 (n.2383) in quo indicatur modus servandus in ministrando viatico, dic Parasceve.

s. AirnoxM, Opra tnaralia. — Tom. IV.

comes erit. Quid dicis? Cupisne viaticum accipere? — *Equidem.* — *Eja igitur praepara animam ad amplectendum tuum Redemptorem qui pro te mortuus est. Dic toto corde: Veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum! Veni! Ad te anima mea desiderat! Quid mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei ct pars mea in aeternum.*

269. - Sacerdotis autem, cum viaticum advenerit, sit cura ut in infirmi cubiculo non adsint parentes, qui passionis ei esse possint causa, uxor nempe, sorores et caeteri. Tunc ei subjungat: S. *Philippus Nerusius, cum in suo cubiculo SS. Sacramentum videret, exclamavit: En amor meus, en amor meus! Dic etiam, frater, dic: En amor meus! En hic est Filius Dei qui pro tua salute descendit de coelis, homo factus est, qui pro te in cruce mortem subire voluit et nunc te invisurus est in ipso tuo cubiculo. Bono sis animo! jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te poenituit et adhuc te poenitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; ita ne est? Eja ergo dic: Amo te, Deus meus,super omnia, et quia diligo te, mepoenitetpeccasse:propter amorem tuum libenter morior; si tibi placet, mori cupio, ut videam te et in aeternum amem.*

270. - Dicat inde: *Si igitur, N^., Jesum amas,ignoscis nunc amore ipsius omnibus qui te in aliquo offenderunt; non est ita? Petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eja igitur, converte faciem tuam ad Jesum qui te amplecti cupit: dic toto corde: Domine, non sum dignus. Sed licet indignum te tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardentervoca: Veni, Domine, veni, amor meus! Deus meus et omnia, veni! Ad te sitit anima mea et praeter te nihil aliud cupit.*

S Philip. Nhr.t Bacci. Vim di S. Filippo, Hb. 4, cap. 1. num. 3.

267. - a) S. Gregorius Nazianzenus, *Oratio 18, funebris in patrem, n. 28 et seqq.*, narrat patrem suum, episcopum, cum ad extrema reduceretur, miraculose ob preces populi, fuisse a Deo sanatum, ita ut statim po-

Eam adju-
vet in prae-
paratiooc

Pouei. in
fratiarum
actione

271. - Communicato jam infirmo, ad graiarum actionem illum adjuvet sacerdos: *Eja igitur frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire teque amplecti dignatus est! Sacramentum est et vere dicitur futurae gloriae pignus. Dominus tecum est, quid amplius times? Exsulta, frater, Deus tibi dare vult paradisum, ideoque totum se tibi impertiri dignatus est; dic ergo. Domini mei, amor meus te amplector! Tibi gratias ago, te amo, et in aeternum me te amaturum spem habeo: me poenitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitae, in tuum amorem impendere firmiter propono.*

272. - *Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua! Sanctam perseverantiam et amorem tuum mihi tantum concedas precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad te amandum semper in coelo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergo Deus animae meae, in aeternum nos invicem diligemus.*

III. - Circa Extremam Unctionem.

Exire-
m. i. Unctio
quanJonam
mini«tran
da ait,

273. - Extrema Unctio, uti est ultimum sacramentum, ita ex D. Thoma est vitae spiritualis corona. Ipsa homo munitus ad coelestem patriam ingredi disponitur. Unde sacramentum hoc, dum aegrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur, quoniam, licet conferri non possit, nisi grave mortis periculum, saltem probabile, imminet (ut in nostra Morali, *Lib. VI, n. 714*), tamen ad ultimum vitae discrimen prorsus differendum non est (*ibid.*, v. *Advertendum autem*). Unde ait Catechismus Romanus graviter peccare parochos illos qui conferunt Extremam Unctionem, quando nulla adest spes vitae et aegrotus jam privatur sensibus.

274. - Aegroto sacerdos suadere studeat:

Primo. Quod Extrema Unctio, si animae profutura erit, etiam ad corporis sa-

D. Thorn., 3 P. qu. M, an. 1. ad 7, 1. 2 qu. 102, art. 5, ad 3. — Part. 2, cap. 6. num. 9. — Sea. 14, de Extr. Unet., cap. 2. — Joan. J/crotd., dictu DiutpHius,

nitatem confert, ut Tridentinum *l:El sa- Em. Hitatem corporis interdum, ubi salutiani. ft'';.. mae expedierit, consequitur.* Haec tamen sanitas non confertur, cum naturaliter impossibile est iterum restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Heroldus, hunc revelasse, quod, si Extremam Unctionem prius accepisset, statim e morbo convaluisset; sed quia distulerat, ideo vita defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus.

Secundo. Extrema Unctio peccatorum reliquias remittet et per consequens ipsa peccata mortalia occulta, ut docet D. Thomas (*Vide Lib. VI, n. 731, v. Commune*). Ideoque instruatur infirmus ut, dum quinque corporis sensus ungentur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat et cum astantibus etiam respondeat. *Anien.*

Tertio Particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim et impetum frangat, subministrabit. Quare multum probabile est, gravi se obstringere scelere, qui hoc sacramentum accipere recusaret, ut supra diximus, *:/ 107.*

275. - Aliqua de hujus sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit.

1°. Speculative tantum probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo; non tamen practice, quia haec vera unctio non esset (*Vide in Morali, Lib. VI, num. 709, Dub. 4.*

2°. Unctio quinque sensuum, secundum communiorem sententiam, est de necessitate sacramenti: unde, pestis tantum tempore aut alicujus imminetis mortis periculi, una lanium et in uno sensu (consultius in capite) unctio adhiberi potest; sed semper sub conditione, *si valet*, et cum unica forma, dicendo: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per sensus, nempe vi-*

Sermone» Discipuli, cum Promptuario exemplor., prompt, Ut. I' exempt. 29 (edit. Vernet, 1598). — S. Thont., xuppl., qu. 30, art. 1, corp.

luerit in suo cubiculo < mysteria peragere » (*Migne, Pair. Graeco-Lal., torn. 35, col. 1018 et seqq.*). Quid auiem sibi vehi haec locutio

<mysteria peragere>; num significet Sanctum celebrasse Missam in cubiculo, disputant eruditi. Cir. Migne, *toc. cil., coi. 985.*

sum, aiiditum} gustum, odoralum et tactum.

Si tamen aeger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus cum solitis orationibus a>.

3°. Non est de necessitate sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhiberi; immo unum tantum oculum, unam manum, etc. ungere licite sufficit, dum periculum infectionis aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. — Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus*, ut Rituale monet, *commode moveri non potest*, omittitur A>. — Unctionem tamen pedum non esse de necessitate sacramenti tenet communis sententia. Sed quoad hoc ecclesiarum consuetudo servanda est {*Lib. VI, n. qio*, v. *Certum*). — Nec etiam de necessitate sacramenti est in unctione partium ordinem servari: gravi tamen culpa se obstringit, qui receptum ordinem non servat (*ibid.*, v. *Nec etiam*).

4°. Extrema Unctio rite confertur pueris qUi ratione pollent, licet non adhuc communionem acceperint In dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit (*Lib. VI, n. 719, et 720*).

5°. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui, dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint et Extremam Unctionem petierint, aut verisimiliter petiissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiae periculo, dari potest: et eo magis, si lucidum aliud quod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionate dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet, in mortali culpa fuisse, cum sensus ipsi amiserint; impenitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis peni-

tus denegari debet, ut Rituale Romanum monet (Vide *Lib. VI, n. 732*). — Mulieribus etiam, si ob partus dolores in mortis periculo sint, conferri potest.

6A Orationes praescriptae extra formam in casu necessitatis omitti possunt, quae postea dicentur, si tempus suppetet (Z>ô.K/, u. 727)\ et in tali casu sacramentum dari potest etiam sine luminibus et ministro (w. 728), et etiam probabiliter sine superpelliceo et stola (n. 726).

Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus a priori probabiliter convalescerit, et in aliud simile vitae discrimen inciderit, ut docet Tridentinum I (Vide *Lib. VI, n. 715*).

8°. Cautus sit sacerdos in movendo aegroto, ut partes viciniores ungat; si tamen caute revolvat, et casu ille e vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse; quia in hoc casu irregularitas non potest incurri nisi ob delictum, a quo, qui charitatis causa aliquid inculpabiliter agit, immunis est.

Denique recte parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dum probabile periculum praevidet, ut si vocatus ad conferendam unctionem praesto non esset (*Lib. VI, n. 730*).

§ V. - *Monita circa agonem et mortem.*

276 - Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiae armis ad eum iuvandum, quantum potest, sacerdos utatur.

Γ. Saepius infirmum aqua benedicta adspergat, praesertim si diabolicis tentationibus exagitur, dicendo: *Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus*.

2°. Crucis signaculo cum muniat et benedicat dicens: *Benedicat te Deus Pater qui te creavit; benedicat te Filius qui te redemit; benedicat te Spiritus Sanctus qui te sanctificavit*.

3°. Salvatoris, necnon Mariae aliquam imaginem saepius osculandam praebeat.

Ritual., «le Sai ramento Extremae Dnttionh, cap 1. num. 15. v. *Quinqut urn*». — *Ritual.*, loc. cit. nam. 3.

v. *hfifwHlttHHbit* — 1 Se U. de Extrema Unctione, cap. 3.

275. - a) S. C. S. O., die 25 Apr. 190v. decrevit «in casu verae necessitatis sufficere formam: Per istam sanctam unctionem in dulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen Quapropter si infirmus supervivat,

non sunt supplendae reliquae partiales unctiones; supplendae vero erunt aliae orationes, juxta Ritualis praescriptum.

*2 Vide notam A, ad *lib. 6, n. 710*.

Ctr. supra, n. 265, notam a.

Ritas in
caia nror»
tiCBti».

De iteran-
da Extrema
Urvetione.

s<t pn».
den« eacer-
do. m at-
rand*

sacmio·

rec:

erum «l-
l“ceto’

ima

e,n,bu*

induced. 4°. Curet ut infirmus lucretur omnes indulgentias, quas potest, et praesertim accipiat benedictionem in articulo mortis Benedicti XIV cum indulgentia plenaria, quam infra, //l. 287, annotabimus.

affectu 5" Identidem suggerat aliquam sententiam doloris, conformitatis, spei in Domini passionem ac B. Mariae intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen sàcerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat et ruminandi tempus et quiescendi.

6°. Studeat ut saepissime sanctissima Jesu et Mariae nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam: *Maria, mater gratiae, etc.*

duSoñ bio" 7°. Agonis tempore, faciat ut circumstantes pluries B. Mariae Virginis litanias pro aegroto dicant. Proderit etiam procurare, ut tunc pulsetur campana agonis ad significandam omnibus instantem mortem expirantis aegroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hic generatim animadvertendum est quod, cum infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes quam verba.

ciFidJin Cum tempus exspirandi instat, sacerdos flebili voce et flexis genibus consuetas ecclesiae orationes recitet: *Proficiscere, etc.*, ut in fine Breviarii aut Rituali habentur.

tempore 8x 90. Dum manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut, an friguerit, sentiat, caveat saltem, ne saepius fiat, ne eum perturbet; et ne illum vertant curet, in illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset.

10°. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradit ei candelam benedictam, ut teneat et ita in fide mori profiteatur.

Infirmo iterari po-te àtnolu lio, 11°. Dum infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferri post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum gratiae securus reddatur, si forsan praeteritae confessiones invalidae fuissent, aut saltem gratiae augmentum recipiat, necnon purgatorii poenae ei minuantur. Et si forte infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne illum exterreat, sed monens ut Jesu ac Mariae nomina invocet; si rursus tentatur, benigne ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat.

Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde saepius intra eumdem diem absolutionem ei impertiri; quia tunc, licet conditionate detur, tamen, ut sacramentum possit administrari sub conditione, urgens etgra, vis causa requiritur; unde opus est ut aliquod notabile temporis spatium praeterlabatur. Verum in hoc sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi, se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si ex aliquo vulnere moritur, aut aliqua odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc saepius absolutio dari potest: sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat; frequentius tamen, si jamjam moriturus est. — Non abs re autem erit, aegrotum, dum mente pollet, monere ut, si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quaerit, aut dum sacerdos ipsi conferre vult, ex. gr. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet et similia.

277 - Denique, cum e vita jam mi-grasse videtur, caveat sacerdos ne statim det hujus mortis signum, nec ei statim oculos aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia, si nondum mortuus esset, fieri posset, ut mors acceleraretur. Cum autem certo scit, animam jam ad aeternitatem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem: *Subvenite, etc.*, ut in Rituali vel in Breviario.

§ VI. - *Affectus, qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.*

278. - *In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo. — In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum. — Quid mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei et pars mea in aeternum. — Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori. — In pace in idipsum dormiam et requiescam. — Deus meus, ne permittas me separari a te! Nihil aliud*

quam te cupio. Bonitas infinita, te amo, te amo, te amo! (Hic animadvertendum est, actus frequentiores, qui moribundis suggeri debent, esse amoris et doloris!. — *Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi antequam judices! Te amo, ct quia te amo, me poenitet te offendisse. — Jesu mi dulcissime, ne permittas me separart a te! — Sanguis Jesu, lava me; passio Christi, salva me! — In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. — Moriar, Dontitte, ut te videam! — Maria, mater Dei, ora Jesum pro me! — Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, ct Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exsilium ostende! — O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum! — Mater mea, ne derelinquas me! — O paradise, o pulchra patria, o amoris patria, quando te videbo! — Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo! — Quandonam, Jesu mi, te non amplius amittendi securus ero! — Deus meus et omnia! — Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus. — Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei! — Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, quamdiu vis; noli tamen tu infernum, ubi te amare non possum! — Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, quos praetioso sanguine redemisti! — Aeterne Deus, spero et cupio in aeternum te amare, — Amor meus crucifixus est Jesus meus, amor meus, pro me mortuus est. — Deus, in adjutorium meum niteude! Domine, ad adjuvandum, etc. — Pater aeterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam! Te amo, me poenitet, etc. — Quomodo possum dc tot tantisque beneficiis, quae mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in aeternum in coelo tibi gratias agere. — Maria, mater gratiae, mater misericordiae, etc. — Miserere mei, Deus, secundum magnam, etc. — Misericordias Domini in aeternum cantabo.*

279 - Dum jam aegrotus est proximus ad exspirandum: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* ' — *Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti, commendo!* (Hic notandum, quod, dum infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa ct fortiori voce). — *Domine Jesu Christe.*

suscipe spiritum meum! — Deus meus, adjuva me! Sine me venire ad amandum te in aeternum! Jesu mi, amor meus, te amo, me poenitet. O nunquam te offendissem! — O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum! — Jesu mi, propter passionem tuam salva me! Te amo! — Maria, mater mea, in hac hora adjuva me! S. Joseph, adjuva me! Archangele Michael, defende me! Angele custos, custodi me! S N., (hic praecipui protectoris aegroti fit mentio) commenda me Jesu Christo! Sancti et Sanctae Dei, intercedite pro me! — Jesus, Jesus, Jesus. — Jesus et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§ VIL - *Imminentis mortis signa.*

280. - Opus est ut sacerdos, qui cbaritatis opus exercet, imminents mortis signa sciat, ut ita aegroto jam exspiranti melius auxiliari possit. — Praecipua ct universalialia sunt tria: 1°. Pulsus deficiens, intermittens et formicans; 2°. respiratio anxia; 3°. oculi excavati et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diversa, quam aliis apparent, aut cum palpebra superior relaxatur et inferiorem praetergreditur.

281. - Sunt etiam *proxima* mortis signa: Nasus acuminatus et in extremitate albescens, et si nares ad instar folliis sufflant; manus trementes, ungues lividi, facies flavescens, livida aut mutata; flatus male olens aut frigidus, corpus immobile, sudor frontis vel frigidus, calor in cordis parte nimius, festucas aut lanugines colligere, frigiditas in extremis omnibus partibus.

282. - Signa tamen *proximiora* expirationis sunt: Respiratio intermittens aut languida; defectio pulsus; dentium contractio et stridor; distillatio in gula; lene quoddam suspirium aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum et totius corporis torsio.

283. - Advertatur Ie. quod laborantes hydropisi, hectica febri vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, angina ct rheumatismo, interdum cum paucis nominatorum signorum ct cum pulsu valido ac loquentes exspirare solent.

Advertatur 2°. proximos morti esse qui pleuritide laborant, dum respirationis

difficultas, anhelitus augmentum et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt.

Advertatur 3º. quod in aliquibus aegrotis flatus est adeo debilis et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt: Omnium partium frigiditas, etiam in regione cordis, corporis gravitas, acris odoris naribus immissi stimulum non sentire, speculum ori admotum flatu non maculari, et similia.

Demum advertatur, quod interdum signa, superius in primo loco adducta, fallunt et etiam sine illis repente moritur infirmus: ideoque dum aegrotus in agone manet, sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§ Vili. - *Preces, actus Christiani, benedictiones.*

284. - Sacerdos domum aegroti ingrediens dicat:

1- *Pax huic domui.*

2- *Ei omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aqua benedicta adspergat, dicens: *Adsperges me, Domine, hyssopo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor.*

Deinde dicere potest orationes, quae in Rituali pro Extrema Unctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat dicens: *Ecco crucem Domini, fugite partes adversae! et aegroto osculandam praebeat, dicens: Deosculare pedes Jesu Christi, qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

285. - Deinde dicat : *In Deo, N. IV., igitur spem tuam, jacta/ sperare vohimjis, Mariam a Deo salutem tibi obtinere velle: infirmitas tamen gravis est; voluntati Dei*

Bcndd. XIII, indoli., de die 15 Jan. 28; Raccolta η. II (edit. Roro. 18%).

286. - a) Postea vero Benedictus XIV, decreto S. C. Indulg., diei 28 Jan. 1756, indulgentiam de qua agitur concessit toties quoties.

b) Juxta Benedictum XIII (decr. S. C. Indulge dici 30 JuL 1735) sufficebat elicere actus

tpam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eia igitur mecum recita Christianos actus, ut aim istis ad mortem te dispo- nere valeas, si pro bono animae tuae sic Deus determinavit; dic ergo mecum:

286. - Actus fidei. — *Deus meus, infallibilis veritas, quia tu, quod credere debeam, sanctae Ecclesiae revelasti, credo quod credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, omnium Creatorem, quiper totam aeternitatem paradiso justos remuneras, peccatores vero castigas inferno. Credo mysterium SS. Trinitatis, id est, Patrem, Filium ct Spiritum Sanctum Ires personas, sed unum Deum. Credo secundam personam, id est, Filium Dei, hominem factum in utero Mariae semper virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Deinde resurrexit ct nunc sedet ad dexteram Patris; ct inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta sacramenta, ct praecipue Baptismum, Poenitentiam, Eucharistiam et Extremam Unctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis; ct denique credo omne id quod credit sancta Ecclesia catholica Romana, in qua sola credo esse veram fidem.*

Actus spei. — *Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis potens et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem et gloriam paradisi.*

Actus amoris et doloris. — *Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, tota anima mea me poenitct et displicet. Potius mori quam peccare propono, cum gratia tua, quam ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta sacramenta recipere in vita et in morte.*

Benedictus XIII omnibus, qui semel in die hos eliciunt actus b), septem annos

mere internos. Sed Benedictus XIV', in decreto S. C. Indulg., diei 28 Jan. 1756, declaravit actus mere internos ad indulgentiam lucranda non sufficere; non requiri tamen formulam determinatam, dummodo exprimantur motiva cujusque virtutis theologalis.

ct septem quadrag. indulgentiae largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem Pontificis orantibus, indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit: et si in fine vitae quis faciat, indulgentiam in articulo mortis.

Benedictio in articulo mortis.

287. - Pontifex Benedictus XIV, anno 1747, episcopis facultatem concessit et eorum delegatis, indulgentiam plenariam aegrotis petentibus impertiri, postquam Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis sacramenta acceperint aut si signum aliquod doloris dederint et po-

Bcrid. XIV, bulla Pia motor, diei 5 April. 1747.

287. - °) Textus sic perficitur in bulla citata «... apostolicae litterae, in forma brevis, gratis per omnia expedianur, quibus praedicta facultas concedatur... ad omne tempus quo adeptum semel Ecclesiae regimen obtinebunt ».

stea sensus amiserint. Non vero excommunicatis et impenitentibus, nec etiam illis, qui in evidenti peccato mortali moriuntur.

Advertendum tamen quod praedicta facultas debet ab episcopis exposci a quocumque Pontifice pro tempore; in bulla enim *Pia mater*, edita a Benedicto XIV, die 5 Aprilis anno 1747, sic dicitur: *Cum novi episcopi catholicis gregibus in posterum praeficientur, volumus atque statuimus, ut singulis eorum hujusmodi facultatem a Nobis sive a Romano pro tempore Pontifice postulantibus apostolicae litterae etc. al.* Modus, quo datur benedictio est hic *bl.*

b) S. Alphonus hic opportunum judicaverat formulam hujus benedictionis inserere, necnon modum benedicendi et imponendi quaedam scapularia. Sed cum hujusmodi formulae facillime hodie reperiuntur, eas hic referre supervacaneum duximus.

EXAMEN ORDINANDORUM

AB EODEM AUCTORE BREVITER CONCINNATUM EX EADEM SUA THEOLOGIA MORALI

RES SCITU MAGIS NECESSARIAS CONTINENS

Sert quAtn
hâtaIt Eu>.
mtn Ordi-
nandorum.

PRAEFATIO EDITORUM

De hoc opusculo, quod *Examin ordinandorum* inscribitur, satis erit pauca praefari. Illud S. Alphonsus ad multorum rogatum composuit ac typographo Remondinio transmisit, in tertia editione Theologiae moralis inserendum, una cum manuscripto suae *Praxis*, latine jam conversae *. Ac paulo post, S. Doctor de eodem *Examine* ad editorem scribens, haec adjungit: < Si velles libellum seorsim edere, puto te multa exemplaria esse distra-cturum l >.

Remondinius tamen (qua de causa nescimus) opusculum in tertia edi-tione inserere omisit. Quod videns S. Doctor, statim aliud exemplum opellae, auctoris tamen multo ac melius ordinatae, suo remisit editori Neapolitano qui eo tempore excudebat primam editionem operis < *Istruzione e Pratica per un confessore* ». Sic quidem *Examen ordinandorum* prodiit primum Nea-poli, ineunte anno 1758, uti *Appendix III* memoratae *Istruzione*

Interea, inconsulto S. Alphonso, ipse Remondinius seorsim edere coepit *Examen*, juxta manuscriptum duos ante annos acceptum. Quae res non parum displicuit S. Doctori qui, die 5 Junii 1758, ei rescripsit: < Accepi a te ini-tium mei opusculi *Directorium pro ordinandis...* * sed *Directorium* quod ego inserui in recenti opere meo [*Istruzione e*] *Pratica*, auctius est meliusque digestum. Si id ante a te rescivissem, novissimum laborem tibi tradidissem edendum § ».

» Lettere di S. Alfonso, Corrispondenza spéculé, rplst. 19, diei 1 Oct. 1756.
• < Se di questi (délia *Praxis* e dell'Ifrowi volesse stamparne alcuni a parte» penso che ne smaltirebbe molli ». Corrisp. speciale, epist. 23, diei 29 Oct. 1756.
) Et deinceps in omnibus editionibus sive */strue. e Pratica*, sive *Hom. Apost.* invenitur in fine operis, ut *Appendix 7/7*.
4 Remondini una cum *Eram. ordtn.* ediderat *Epitome sacrorum rituum, a Josepho Cabrino*, quod explicat titulum quem ipse suo libro dedit: *Directorium ordinandorum*. Hunc igitur libellum evulgavit anno 1758, item, sine ullis immutationibus, anno 1768, inscio iterum S. Doctore.
5 < Ricevo anche il principio del Direttorio degli ordinandi... .Ma il Direttuno che ho posto nella nuova *{/strue, c} Pratica* e più abbondante e piu aggiuslato. Se ine l'avesse scritto prima, l'avrei pregalo che avesse stampato quest'ultimo >. Corrisp. speciale, epist. 39.

Cum, anno insequenti, ipse Remondinius prelo mandasset opus *Istruzione e Pratica* simulque idem opus latine conversum sub titulo *Homo Apostolicus*, edidit quoque in Appendice III *Examen ordinandorum*, quale fuerat a S. Auctore adornatum. Idemque, anno 1760, inseruit quartae editioni Theologiae moralis, uti erat in votis S. Alphonsi, ac deinceps, in reliquis editionibus, *Examen* semper fuit insertum post *Praxim Confessarii*.

Textum *Examinis* decerpimus ex nona Theologiae Moralis editione, nonediuo. utpote a Sede approbatum, eodem tamen diligenter collate cum prioribus editionibus, ac servatis iisdem legibus quas defletus Pater Gaudé sibi constituerat.

Aliud praeterea notatum volumus. Cum S. Doctor primitus *Examen* operi *Istruzione e Pratica* adnexuerit, saepe lectorem remittit ad capita eiusdem operis. Huc non attendit Remondinius, ubi idem opusculum Theologiae Morali inseruit. Quapropter, etiam in nona editione, lector *Examinis* saepe ad loca remittitur, quae in Theologia Morali non reperiuntur; v. gr., n. legitur: < Qui vult videre hanc quaestionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet *caput XII*, torn. 2, ad n. /S >. Nos vero, mentem interpretantes S. Alphonsi, opportunum duximus has allegationes ita mutare, ut lector remittatur ad ea loca Theologiae Moralis, quae locis operis *Istruzione e Pratica* adamussim correspondeant.

EDITORES.

CAPUT I.

De sacramentis in genere.

1. *Quid sit sacramentum.* — 2. *Quae requirantur ad constituendum sacramentum. An circumcisio, etc.* — 3. *Quae sint sacramentalia.* — 4. *Distinguuntur sacramenta.* — 5. *Qu. 1. Quae requirantur ad essentiam.* - *De materia.* — 6. *De forma et de connectione materiae cum forma.* — 7. *De mutatione substantiali aut accidentali.* — 8. *De sacramento sub conditione.* - *Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta.* - *Interruptio formae.* — 9. *De intentione ministri et suscipientis.* — 10. *Qu. 2. De ministro.* — 11. *An debeat esse in gratia.* — 12. *Si sit laicus, aut ministret non solemniter, an sufficiat contritio.* — 13. *Sx absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam: si celebret Missam.* — 14. *Si subdiaconus aut diaconus ministret solemniter.* — 15. *Si ministret indigno.* — 16. *Simulare administrationem sacramenti.* — 17. *Simulare susceptionem.* — 18. *An minister debeat intendere, quod facit Ecclesia.* — 19. *Qu. 3. Quid ad valide et licite sacramenta suscipienda.* — 20. *An petere ab excommunicato vel peccatore.* — 21. *An liceat dare pecuniam pro administratione sacramenti.* — 22. *Effectus.* — 23. *Et I. De gratia.* — 24. *II. De caractere.*

Quid iit
Mcritncn-
tua.

1. - Sacramentum, generaliter loquendo, significat, mysterium sive rem occultam. Sacramentum vero in Ecclesia Christiana sic definitur : *Est visibile signum invisibilis gratiae ad populum Dei sanctificandum, a Christo institutum.* Dicitur: *Signum visibile*, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta; — *invisibilis gratiae*; quia sacramentum significat gratiam quam causât invisibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modo suscipiens sit dispositus; — *a Christo institutum*; quia juxta sententiam probabilio-rem Christus etiam ut homo sacramenta instituit ex potestate, quae dicitur *excellentiae*. Vide Opus Morale, *Lib. VI, η. 1-3.*

RequaiitA
id coniti'
tofodam u-
cnunentum

2. - Tria igitur ad sacramentum constituendum requiruntur: 1° Signum externum; 2° promissio gratiae; 3° institutio Christi, cum omnia sacramenta ex Christi passione vim habeant.

Dubitatur: An circumcisio fuerit olim verum sacramentum, conferens gratiam ex opere operato?

Affirmat Scotus, sed communiter id negant DD.; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantum externam, non autem internam. Commune tamen est quod fuerit verum sacramentum (*Lib. VI, n. 4*).

&ot., In 4, diet. 1, qa. fi. — Navor., M<n., ap. 22, n. 9, v. Tertio. — Suar., disp. 38, icet. 1, v. Quocirca. — Satus, in 4, dht. 7, art. 8. — Laym., lib. 5, tr. 3, c»p. 5,

3. - Sacramentalia autem sunt quaedam actiones sacrae ab Ecclesia institutae, prout sunt aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes et similia. Haec non habent per se vim remittendi peccata, sed tantum impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos, quibus postea peccata remittuntur (*Lab. VI, n. 90 et seqq.*).

4. - Multipliciter distinguuntur sacramenta:

1°. Alia sunt necessaria *necessitate medti*, ut sunt Baptismus pro omnibus, Poenitentia pro lapsis in mortale, et Ordo pro iis qui sacramenta Eucharistiae et Poenitentiae ministrant; etiam Eucharistia, juxta probabilio-rem sententiam, saltem in voto implicito (*Lib. VI, η. 192*). — Alia *necessitate praecepti*, ut sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licet opposita Navarri, Suarii, Soti, Laymann, Roncaglia, Wigandt ex D. Thoma et aliorum, etiam sit probabilis (n. 181). — et Extrema Unctio, juxta probabilio-rem sententiam omnino suadendam (n. 733).

2°. Alia sunt *sacramenta iterabilia*, ut Eucharistia, Poenitentia, Extrema Unctio et Matrimonium; — alia sunt *initerabilia*, ut Baptismus, Confirmatio et Ordo, propter characterem quem indelebilitate imprimunt

n. 4. — Roncaglia, de Confirm., cap. 2, qu. 2, reep. 2. — Wi^auât, tr. 11, uxam. 6, nara. 79. — » 3. P., qu. 72,

ucriaco
talia.

ta ncrees--
ria Decessi-
tale medii.

necessitate
praecepti.

Iterabilia
et non ite-
ratxlia.

4. - a) Haec scripsit S. Doctor anno 1758. Postea tamen, an. 1760, expresse se retracta-

vit, uti videre est in Theologia morali, *lib. 6, n. 182*, v. *Verumtamen*.

Sacrae en-
mortuo-
nm,

et vivorum

Formata
informia.

Dari potest
icram rn-
tum Poeni-
lentille va-
i.jumetin-
wrmc

tum «era-

i.Materia.

Forma

y Alia sunt *sacramenta mortuorum*, m Baptismus et Poenitentia, quia pnmam conferunt gratiam et supponunt animam mortuam, id est gratia carentem; — alia *vivorum*, quae aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirum casu quo aliquis attritus, bona fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter Lugo b), Suarez, Coninck, Cajetanus, Croix, Salmant., Palaus et alii plures ex D. Thoma contra alios, ex communi (" 6).

40, Alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiae; — alia *informia*, scilicet sine collatione gratiae quae est sacramenti forma.

An autem detur sacramentum Poenitentiae validum et informe, id est, sine gratta?

Alii negant; sed communiter et verius alii affirmant. Casus esset nimirum, si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione concepta tantum ex turpitudine supernatural! illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis. — Qui vult videre hanc quaestionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet *Lib. VI, n. 444*.

5. - Quaeritur 1°. *Quae requirantur ad essentiam sacramenti*.

Tria requiruntur: materia, forma et intentio.

Materia est res corporea et sensibilis quae suscipienti applicatur, v. gr. aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et haec est materia *remota*; nam *proxima* est ipsa applicatio materiae, ut ablutio, unctio, etc.

6. - *Forma* sunt verba prolata a ministro. — Ut autem sacramentum valeat, requiritur connexio sive simultas materiae et formae, scilicet, ut materia applicetur antequam prolatio formae terminetur, vel postquam prolatio formae sit

incepta. Sententia autem quod sufficiat applicare materiam immediate ante vel post prolationem formae, est tantum probabilis, non autem moraliter certa; ut requiritur, ubi agitur de valore sacramenti, ex propositione l damnata ab Innocentio XI, ideoque non est practice probabilis a). — Excipiuntur tamen sacramenta Poenitentiae et Matrimonii, quae valent, etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (*Lib. VI, a. 9*).

7. - Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua; vel mutetur forma; nempe si verba non habeant eundem sensum, puta dicendo: *Te aspergo pro te baptiso*, invalidum est sacramentum. Secus, si fnutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida aut decocta, aut si dicas: *Ego te baptiso in nomine Patria et Filia, etc.*, ut habetur ex can. *Retulerunt, dist. 4, de consecrat*, vel: *in nomine Patris omnipotentis, etc.* Sic tamen mutans non excusaretur a peccato gravi (*Lib. VI, n. 11*).

8. - In casu necessitatis vel magnae utilitatis bene possunt conferri sub conditione, saltem mente retenta^, sacramenta, non solum characterem imprimentia, ut est certum, ex *cap. 2, de bapt.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia. Ita Suarez, Palaus, Habert, Bonacina, Roncaglia, Salmant., et alii communiter contra Juenin b) et Antoine. — Vide *Lib. VI, n. 28 et 29*.

An autem minister possit uti materia aut forma dubia, si ad id cogatur metu mortis? — Probabiliter potest, nisi cogatur in contemptum religionis. Ita Sanchez, Coninck.

Si in materia propria misceatur extranea in majori vel aequali parte, materia est inepta; secus, si in minori. Ita S. Thomasl.

Suar., de Euch., dfop. 63, «cct. 1, v. l)i(u 3. — Conntck. dtap W. dub. 5, n. 19 — Cajet, in 8 P, qu. 72, art. 7. — Croix, lib. 6, part. 2. num, 2119. — Salmant, tr. l. cep 5. num. 12 — Palam, de Extr. Unci., punct. 5, num. 7. — D. Thom., 3 l., qu. 79, art. 3, corp., qu. 72, art. 7, ad !; Suppl., qu, 30, an. 1. corp, in 4, dial. 23, qu. 1, art. 2.— Suar., di»p. 13, »ect. 3, v. Diea 3. — Pa-

lanx, ir. 18, disp, unie., punct. 5, n. 7. — Habert, tr. de Sacram. . <., cap 12, qu. 2, retp. 2. — Bonae., diip l, de Sacrem., qu. 3, punct. 2, % 3, num. 20. — Houe., tr. 16, cap. 4, qu. 6, retp. 3. — Salmant., tr. 1, cap. 7, num. 56 — Antoine, de Sacram., cap. 2, qu. 3. retp. 2. v. Nota. — Coninck, de Sacram, 1. f., qu. 60, art. 8. dub. 2, n. 81. — 3 P., qu. 71, art. 3, ad 3.

b) Lugo, de Euch., disp. 12, n. 3 et seqq., hanc sententiam rejicit.
6. - Sed vide not. d el e ad lib. 6, η 9.

7.-O Cfr. lib. 6, η. 110, notam a.
8 - oj Vide notam b ad lib. 6, η. 29.
b) Cfr, Itb. 6, η. 28, notam b.

Ik cette
ticee biu
Hit co
fotmi

Dr «vu
lione m
tliatiali

sut vd
dental

Sicriatf
u quiaéa
quetooferri
poMuat Ht
condition

Ycl «r
forma .«<
materia dt
bla,

SUC EPIIU

>NM...i.kvη.β
JT
i
W
P
i
rt
L.i.Y.S
i.i'Y.Y,U)U
*
It
O
i
i
f
VS
K
XXJN
×
•4

De materia et
forma sacramenti.

Interruptio formae, si est modica, non officit valori sacramenti; secus, si talis sit ut verba non constituent unum sensum (w. *H*, ad 3).

De materia et
forma sacramenti.

Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium, quod forma invalide fuerit prolata (n. 224, v. *Advertendum*).

De materia et
forma sacramenti.

Alii dicunt, aliquas sacramentorum materias et formas fuisse a Christo in genere determinatas et relictas Ecclesiae, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabilius alii docent, omnes fuisse a Christo determinatas in substantia. Unde, si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiae consuetudinem differentia circa materias et formas, mutatio illa censetur tantum accidentalis. — Vide hanc quaestionem ad trutinam revocata, *Lib. VI, n. 12*.

De intentione
sacramenti.

9. - Demum ad essentiam sacramenti requiritur *intentio* ministrī, et quidem actualis vel saltem virtualis.

Intentio *actualis* est ea quae actu habetur; *virtualis* autem, quae permanet in virtute actionis quam minister exsequitur ex intentione actuali prius habita; ad differentiam intentionis *habitualis*, aliquando est habita et non est retractata (*Lib. VI, n. 15*).

De intentione
sacramenti.

Haec autem habitualis non sufficit in ministro. Sed bene sufficit in suscipientibus sacramenta; atque in necessitate etiam, si ipsi sint dormientes aut ebrii, aut ceciderint in amentiam, postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut communissime docent Lugo, Palaus, Salmant., et alii plures cum D. Thoma. Et patet ex cap. *Majores*, § *Item quaeritur, de bapt.*, et etiam ex Instructione de Baptismo, data a Benedicto XIV, incipiente: *Postremo mense*.

Immo quoad Extremam Unctionem et

Lugo, di«p. 9, n. 133. — Palaus, tr. 19, punct. 7. n.2. — Salmant., tr.2. de Bapt.. cap. 6. n.43. — 1 In 4, t.6, qu. 1, art. 2. toi. 3, ad 2. — Brnai. XIV, Instruct. Postremo mense, n. 46, dici 28 Febr. 1747. — Lugo, de Sacram., i. g. di«p. 8, n. 151. — Ronc., tr. 16, cap. 4, qu. 6, rc«p. 1. —

etiam Confirmationem satis est pro suscipientibus adhuc *interpretativa*, id est ea quam suscipiens non habet nunc nec umquam habuit, sed haberet, si rem adverteret (*Lib. VI, n. 81*).

10. - Quaeritur 2°. *Quis sit minister sacramentorum?*

Quoad Ordinem solus episcopus est minister (*Lib. VI, num. 761*) et quoad Confirmationem ipse est minister ordinarius; nam extraordinarii possunt esse etiam simplices sacerdotes (n. 170). — Aliorum autem sacramentorum solus sacerdos est minister, excepto Matrimonio (n. 897), et etiam Baptismo in necessitate: in ea enim possunt etiam laici, et adhuc haeretici baptizare (n. 113).

11. - Ad *valide* autem ministranda sacramenta non est opus ut minister sit in gratia, nam peccatores etiam valide ministrant: non vero haeretici nec excommunicati vitandi, respectu ad sacramentum Poenitentiae. Vide dicta *Lib. IV, n. 560 a*.

Ad *licite* tamen ministrandum requiritur status gratiae. Sed in extrema necessitate, si minister non posset tam cito conteri, probabiliter a culpa excusatur, si ministrat. Ita Lugo, Roncaglia, Contin. Tournely, Antoine, Croix, Salmant., Vasquez, Coninck (Vide *Lib. VI, n. 33*) et Sabinum 2). — Nunquam autem excusatur parochus aut oeconomicus. Hi enim debent esse semper parati ad ministrandum.

Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit: 1° quia indigne consecrat; 2° quia indigne sumit; 3° quia indigne ministrat; et 4° quia ministrat indigno, qui est ipse idem (*Lib. VI, n.35, v. Hinc*).

12. - Quaeritur, *an peccet graviter, qui existens in mortali ministrat sacramentum in necessitate, si ad illud non*

Cantin Tourn., de Sacram., i. j. cap. 2, art. 1. »cct 2. punct. 1, §2. v. Dixi /. — Antoine, de Sacram., cap.2, qu. o. rc«p. 1. — Croix, lib. o, pail. 1, n. M2. — Salmant., tr. 1, cap. 7, n. — Vasq., disp. 136, cap. 3, n. 40; cfr. n. 41. — Coninck, qu. 4, n. 22. — Lux mor., part. 2, tr. 41, n. 56.

II. - a) Sed vide notam b ad lib. 6, n.560, ubi ostensum fuit, S. Doctorem se retractasse, loquendo de articulo mortis.

b) Hic S. Alphonsus, ob lapsum oculi, se-

ptem allegavit auctores, quorum ne mentionem quidem facit lib. 6, n. 33, ad quem locum remittit lectorem. Nos autem auctores ibi revera citatos retulimus.

est ordinatus, ut laicus matrimonium contrahens aut baptizans; *vel si est ordinatus, sed ministrat non solemniter?*

Alii probabiliter negant, ut Concina, Tournely, Natalis Alexander et alii ex Thoma — Sed probabilius affirmant Contin. Tournely, Croix, Antoine a, Lugo, Pontius, Vasquez, Navarrus, etc., quia semper sancta sancte tractanda sunt (*Lib. VI, u. 32*). — Minister autem solemniter ministraturus sacramenta, si est in mortali, sufficit, ut eliciat certum actum contritionis (*n. 34*). Celebraturus vero Missam debet confessionem praemittere: excepto casu, quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare et ex alia non adesset copia confessarii. Sed tunc post celebrationem debet quamprimum confiteri, ut praecipit Tridentinum. — Vide *Lib. VI, n. 255*.

13. " Confessarius, tantum audiens confessionem in mortali, probabilius est cum Lugo, Sporer, Salmant., Elbel, Croix et aliis, quod non peccet graviter, quia non conficit sacramentum. — Si vero absolvit plures poenitentes etiam successive, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit, quia plura sacramenta distincta ministrat (*Lib. VI, n. 36*).

Sacerdos item aut diaconus, ministrans Eucharistiam in mortali, mortaliter peccat, quia proxime concurrat ad sanctificationem communicantium. Ita tenendum cum pluribus contra alios (*n. 35*). — Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabilius unum mortale committit, quia ministratio illa et communio est unica actio moralis unicuique convivium. — Vide *Lib. VI, n. 35, v. Utrum autem*.

14. - Diaconi et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali,

juxta plures, probabiliter peccant graviter. Sed juxta communioem sententiam et satis probabilem id negatur; quia non conficiunt nec ministrant sacramentum, nec exercent functiones proxime ordinatas ad sanctificationem animae (*Lib. VI, n. 37 et 38*).

Condonator item, qui praedicat in mortali, non peccat graviter, ut communius et probabilius docent a Gonet, Lugo, Palaus, Bonacina, Vasquez, Salmant., Croix et alii contra Merbesium, Juenin, etc. Non enim exercet Ordinem, sed officium annexum Ordini, quod per se non causal gratiam, ut causant sacramenta (*n. 41*).

15. - Peccat graviter minister, si dat sacramentum indigno petenti occulte; secus autem, si ille sit peccator occultus et publice petat (*Lib. VI, n. 43-51*).

Notandum vero quod episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licet publice ille petat: ex Tridentino, ubi dicitur, teneri clericum obedire praelato vetanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc episcopus causam manifestare, cur repellat ordinandum, ut pluries declaravit S. C. Concilii (*Lib. VI, n. 52*).

An autem confessarius possit absolute ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacrum suscipere ordinem sine praevia probatione: vide dicta *Lib. VI, ex n. 63*.

16. - Non licet ministro, etiam ob metum mortis, simulare administrationem sacramenti, ex propositione 29 proscripta ab Innocentio XI. — Tunc autem censetur minister simulare administrationem, cum profert formam sine intentione aut

Concina, de Sacram, i. cap. II. § 8, num. 15. — Tourn., Praei, de Sacram. 1. R., qu. 7, art. 3, concl. 2, poet med. — Nat. Alex., lib. 2, tr. 1, cap. 2, re. 8. — P., qu. 64, art. 6, ad 3. — Contin. Tourn., loc. cit., v. Dtxi 2. — Croix, lib. 6, part. 1, n. 91 et 93. — Lugo, loc. cil., n. 150. — Basil. Pont., de Matr., lib. 1, cap. 8, n. 11. — Vasq., dlap. 136, cap. X — Afavor., in cap. 1, § Sacerdos, n. 10. de poenit., dut. 6. — Se., 18, de Buch., cap. 7 et can. 11. — Lugo, loc. cil., n. 168. — Sporer, part. 1, cap. 3, n. 173. — Salmant., tr. 1, cap. 7, n. 107. — Elbel, de Sacram. I. c.,

confer. 2. n. 50. — Croix, loc. cit., n. 102. — Gonet, Man., tr. 2, de Sacram, i. r., cap. 7, § 3, v. Collig 9. — Lugo, di. p. 8, n. 152. — Palaus, tr. 6, diep. 3, punct. 7, n. 7. — Bonae., disp. 1, de Sacram., qu. 3, punct. 2, § 1, n. 8. — Vasq., disp. 136, cap. 5. — Salmant., tr. 1, cap. 7, n. 106. — Croix, lib. 6, part. 1, n. 99. — Juenin., Comment, de Sacram., di. 1, qu. 6, cap. 3, art. 2, concl. 3. — Se., 14, de reform., cap. 1. — S. C. Cone., dedar, diei 21 Mart. 1643 et 21 April. 1668; ap. Bcnd. XIV, de Synodo, lib. 12, cap. 8, n. 4.

12. - *J Antoine, de Sacram., cap. 2, qu. 6, solum insinuat hanc sententiam.

14. - °) Vide notam c ad lib. 6, n. 41. b) Cfr. loc. cit., notam b.

aliquid aliud pronuntiat ad hoc ut alii credant, ipsum jam conferre sacramentum. Unde alias licite potest confessarius aliquam recitare orationem super poenitente indisposito, non jam, ut alii credant, absolutionem illi ministrari, sed tantum ad occultandam absolutionis negationem; tunc enim non simulat sacramenti administrationem, sed tantum veritatem occultat (*Lib. VI, n. 59*). — Praeterea ait Cardenas, bene posse confessarium, cum poenitens minatur ei mortem, si non absolvat, dicere: *Ego te non absolvo*, submisce pronuntiando verbum *non*; quia haec non est restrictio pure mentalis, ut objicit Viva, dum confessarius non tenetur efficere, ut poenitens audiat verba absolutionis, et ideo non habet ille jus, ut confessarius omnia verba formae intelligibiliter proferat (*ibid, in fine*).

17. - Sicut autem non licet ministro simulare sacramenti administrationem, ita nec etiam alii sacramenti susceptionem, ut dicunt Cardenas⁴ Croixa) et Gormaz⁵. Hoc tamen non prohibet, quominus liceat alicui accedere ad confessionarium ibique genuilectere ad aliquod negotium agendum. — Praeterea ajunt communiter Sanchez, Concina, Palaus, Cardenas b). Viva % Croix aliique plures, contra Milante, quod, si aliquis sponzor cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem matrimonii. Tunc enim, deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit sacramentum (*Lib. VI, n. 62*).

18. - Minister invalide ministrat sacramentum, si non intendat facere actum externum quem facit Ecclesia, ritumque sacramentalem adhibere, quem intendit Ecclesia, a Christo instituta; et hoc, etiamsi

minister non joco (ut adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed serio ministret, ut probavimus in Morali (*Lib. VI, n. 20 et 23*). — Si vero id jam intendat, valide ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi sacramentum. Dico: *non habeat intentionem explicitam*; nam si positive haberet intentionem non conferendi sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc revera nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (*n. 23*).

Sacerdos autem conficiens sacramentalia, puta aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (*n. 40*).

19. - Quaeritur 3°. *Quid requiratur, ut quis valide et licite sacramenta suscipiat?*

Ut *valide* suscipiat, requiritur: 1º ut sit baptizatus; nam alias non est capax aliorum sacramentorum; — 2º excepto sacramento Baptismi, pro quo nulla requiritur intentio in pueris et perpetuo amentibus, cum in eis suppleat intentio Ecclesiae; in aliis vero sacramentis opus est ut suscipiens saltem habuerit prius intentionem (quae dicitur habitualis) suscipiendi sacramentum et eam non revocaverit, ut supra diximus *n. 9*.

Hinc, si quis ordinaretur per vim, invalide ordinaretur; secus, si per metum, quia metus non tollit voluntarium. — Probabilissimum est, quod sacramenta in periculo mortis licite conferri possunt tam ebriis quam lapsis in amentiam, si prius intentionem habuerint illa suscipiendi Ita Lugo, Palaus, Salmant., Croix, card. Lambertini, etc., ex D. Thoma et cap. *Majores*, § *Item quaeritur, de bapt.* (*Lib. VI, n. 81, v. Utrum*). — Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad sacramenta Extremae Unctionis (ut habetur ex Rituali) et etiam Confirmationis et

Requisita
ad validam
susceptionem
sacramentorum.

Item. »imulatio iuxta potestatem sacramenti.

Minister debet intendere (quod facit) Ecclesiam.

Carden., in prop. 2ª Innoc. XI, di»» 20. num. 53. — Viva. in prop. 2ª Innoc. XI, n. II. — Smt A., de Matr. lib. I, di»p. II, n. 2; cfr. lib. 4, disp. 16, n. I. — Concina. de Sacram. i. 1., cap. 12, n. 15. — Palaus, tr. 28, di»p. 2, punct. 12, n. 3. — Croix. lib. 6. part. 1, num. 162. — Milante, c. 15, »up. prop. 29 Innoc. XI. v. Et hk — Luther., de Captiv. Baby!, de Saer. Bapt., v. Hanc

sruUntiam rgo. — Lugo, diip. 9, num. 132. — Palaus, tr. 19, punct. 17, num. 2. — Salmant., tract. 2, de Bapt., cap. 6, num. 43. — Croix, lib. 6. part. I, num. 176. — Brntd XIV. Instruct. Postremo mnrst, num. 46, de die 28 Febr. 1747. — I). Thom., in 4, dist. 0, qu. 1, art. 2, »ol. 3, ad 2. /til. Rom., nt. 5, cap. 1. de Sacram Extr. Unct., num. 6.

17. - a; Vide notam a ad lib. 6, n. 60.

s. Al i-iombi. Optra moralia. — Tom. IV.

b) Cfr. lib. 6, n. 62. notam a.

Eucharistiae, ut ajunt Lugo ·), Coninck b), Sporer, Croix, etc.; non vero quoad Baptismum et Ordinem, et tanto minus quoad Poenitentiam et Matrimonium, in quibus omnino requiritur intentio actualis aut saltem virtualis (m. 82).

Ut *licite* autem quis suscipiat sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiae. Unde, si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. — Immo ad recipiendam Eucharistiam requiritur praevia confessio, nisi necessitas urgeat et non adsit copia confessarii, quo casu debet sacerdos, qui celebravit (ut diximus *n. 12*), quamprimum confiteri, ex Tridentino * Necessitas autem erit: Γ Ob dandum viaticum ; 2° ob vitandam infamiam aut scandalum; 3° si ille est parochus, et occurrat festum de praecepto ; 4° si celebrans post consecrationem recordetur mortalis cul-pae (»·. 262).

Insuper advertendum quod suscipiens sacramentum Poenitentiae sine dispositione non solum illicite, sed etiam invalide suscipit, dum contritio poenitentis est etiam materia hujus sacramenti. Respectu vero ad alia sacramenta b), si quis indispositus ea suscipit, valide suscipit; ita ut, recedente fictione sive obice peccati, illa reviviscant, id est, gratiam causent, ut docent plures ex D. Thoma (*n. 87*).

20. - Quaeritur 4°. *An liceat petere sacramenta a ministro peccatore vel excommunicato?*

Non licet a *peccatore*, quamvis sit parochus (quidquid aliqui dicant), nisi adsit justa causa. Sufficit autem gravis utilitas

/.«<<>, disp 9, n. 126. — *Coninck.*, qu. b4, n. 106. — *Sporer*, part. 1, cap 2, num. 1M. — *Croix*, lib. 6, part. 1, n 109 et 170. — 1 Scm 13. de Each., cap. 7 et un. 11. — D. *Thom.*, 3 P., qu (fi, artic. 10, corp. — *Suar.*, de Sacram, l. g., disp. 18. «cet. 1, n. 14, v. *Dixi autem*. — *Scat.*, tn 4, diet. 5. qu. 2. n. 5, v. *Quantum*. — *Palaus*, ir. 18, punct. 15. num. 2. — *Aitact.*, tr. 14, de Sacram., diet 1, n. 56 et 57. — *Hola.*, de Sacram. l. g., num. 51. *Salmant.*, tr. 1. cap. 8, n. 34. — *Suar.*, d< Sacram, l. g., di»p. 18. sect. 1, n. 14. — *Exob.*, lib. 8, n. 316. — *Cone.*

19. - °) Vide notam a ad lib. 6, n. 82.
b) Sed vide lib. 6. n. 87, v. *Recte*, ea quae S Doctor dicit de Eucharistia.
20 - a Cfr. lib. 6, m. 89, not. a et b.
b) Suarez ct Escobar, *locis cit.*, satis esse

(*Lib. VI, n. 89*), ut communissime docent Suarez, Sanchez *aI*, Scotus, Palaus, Tole-tus e), Anacletus, Holzmann, Salmant.,etc. — Hinc dicunt, licite peti: Γ si urgeat praeceptum confessionis aut communionis aut Missae, aut si occurrat indulgentia lucranda; 2° si alias carere debeas jubi-laeo; 3° si maneres alias in mortali, etiam per horam, ut dicunt Suarez et Esco-bar V; 4n si diu carere debeas fructu com-munionis aut confessionis, etc.

Absolute vero sine alia causa licet re-cipere sacramentum ab *excommunicato*, si sit toleratus, quia absolute concessum est a concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (*num.* 88, v. *Resp.* 2). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere Poenitentiam, quia (ut diximus *n. 11*) vitandus etiam in extrema necessitate invalide eam mini-strat

21. - Quaeritur 5°. *An possit dari pecunia pro administratione sacramenti, si minister nolit dare gratis?*

Videtur negare S. Thomas * dum tra-dit, quod adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens, tunc ei sufficere ad sa-lutem baptismum flaminis. Sed quaecum-que sit intelligentia hujus doctrinae An-gelici Doctoris, communiter Bonacina Salmant.4, Roncaglia&, cum Suarez, Les-sio, Sanchez a), Laymann, Palao et aliis, affirmant, posse dari pecuniam in extrema et etiam in gravi necessitate sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio pecu-niae non est intrinsece mala; ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis, cum non cooperetur pravae voluntati mi-

Conflant., const. *Ad rvttciHda*, ap. Harduinum, Collect. Concil., tom. 8. fol. 892. — · 2· 2·, qu. 100, art. 2, ad 1 ; cfr. in 4, diet. 5, qu. 2, art. 2, eoi. 5, ad 2; et diet. 25. qu. 3, art. 2, «ol. 1, ad 3 — ■ Disp. 1, de Simon., qu. 4, § 3, n. 2. — « Tr. 19, de Simon., cap. 2, n. 12. — 1 Tr. 7. qu 3, cap. 2, i. f., Regulae in praxi, n. 3. — *Suar.*, lib. 4, de Relig., cap. 12, n. 13. — *Text.*, de Ju>L, lib. 2, cap. 35. dub. 7, n. 39. — *Sanch.*, Contil., lib. 2, cap. 3, dub. 8. n. 2. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. ult., § 2, n. 21. · Pa/aki,îΓ. 17, diip. 3, punct. 7, n. 3.

non differendi *nimum* con-fessionem.
Sed vide not. b ad lib. 6, n. 560.
i λ ~ Sachez, *loc. cit.*, hanc sententiam admittit ut probabilem.

nistri, juxta dicta *Lib. II, n. 63*. Ex alia, ipse suscipiens non committit simoniam, cum non tradat pecuniam ad emendum sacramentum, sed tantum ad redimendam vexationem ministri sacramentum injuste denegantis; et ideo dat temporale pro re mere temporali: tantoque magis id cur-rit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad sacramentum, dum idem D. Tho-mas l docet, post jus quaesitum licere cuivis dare pecuniam ad tollendum inju-stum impedimentum. Idque admittunt Suarez, Filliuccius et Croix non solum pro obtinendo Baptismo et Poenitentia, sed etiam viatico. Et Bonacina extendit etiam ad Extremam Unctionem

22. - *üe effectu sacramentorum*. — Duplex est sacramentorum effectus: col-latio gratiae et impressio characteris.

Primus ergo effectus est *gratia*. — Duplex autem gratia confertur in sacra-mentis: gratia *sanctificans*, nempe quae reddit hominem amicum Dei, ct gratia *sacramentatis*, quae est propria et pecu-liaris uniuscujusque sacramenti, ad cau-sandum effectum proprium sacramenti illius, nempe Baptismi ad abluendum a culpis; Confirmationis ad roborandum in fide; Eucharistiae ad reficiendam animam; Poenitentiae ad delenda peccata; Extre-mae Unctionis ad vim conferendam ad-versus daemonum tentationes in extremo agone; Ordinis ad referenda auxilia, ut ordinatus recte sua munia exerceat;et Ma-trimoonii, ut conjuges illius onera et obli-gationes bene sustineant et adimpleant.

23. - Sacramenta in suscipiente dispo-sito causant gratiam e.v *opere operato*, id est, ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito susipientis.

An autem causent physice, ita ut ma-teria sacramenti, nempe aqua, oleum, etc.,

i 2 2·, qa, too, art. 2, ad 6. - *Suar.* Ub. 4, de Relig., cap. 12, n. 18. — *Fill.*, tr. 45, cap. 8. nuta. 16 et 17. — *Croix*, lib. 3, num. 159. — *Bonae*, diep. 1, de Simon., qu 4, § 3, num. 4. — *D. Thorn* , 3 P., qu 79, artic. 3, corp.; Suppi , qu. 30, artic. 1, corp. — *Conet*, Man., tr. 2, de Sacram, l. <, cap. 4, § 4. — *Cone.*, Ub. 1, de

b) Suarez ct Filliuccius, *loc cit.*, id etiam extendunt ad Extremam Unctionem.
23. - a) De mente S. Thomae discrepant auctores. Cfr. 3. *P.*, *qu. 62, art. 1; in 4, dist. 1. art. 4; dist. 5, art,3,qu. 1; dist. 18,*

licet sit causa tantum naturalis, elevetur tamen a Deo ad causandam gratiam, ut docet D. Thomas vel tantum moraliter, ita ut posito sacramento Deus per se con-ferat gratiam, ut vult Scotus *? — Utra-que sententia est probabilis (*Lib. VI, n. 7*

Sacramenta autem mortuorum, ut Ba-ptismus et Poenitentia, per se habent cau-sare primam gratiam. Aha vero sacra-menta, quae sunt vivorum, tantum au-gmentum gratiae causant. Sed aliquando in attritis, qui reputant se contritos, causant etiam primam gratiam, ut docet D. Tho-mas de Eucharistia et de Extrema Un-ctione, et sequuntur Gonet, Concina, Ronca-glia, Suarez, Bonacina, Salmant., etc(*n.6*).

24. - Alter effectus sacramentorum est *character*. — Character autem est *quoddam signaculum spirituale indelebile, impressum animae susipientis sacramen-tum*. — Illud imprimitur tantum in Bapti-smo, Confirmatione ct Ordine: et signi-ficat potestatem sive dignitatem ex hujus-modi sacramentis susceptam. In Baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia sacramenta re-cipienda. In Confirmatione est signum *mi-litum* Christi, quo vim accipiunt ad fidem constanter profitendam. In Ordine est si-gnum *ministratorum* Christi, quo potesta-tem acquirunt ad sacramenta fidelibus ministranda. Imprimitur autem character etiam in sacramento illicite suscepto, nec amittitur per peccatum.

Notandum insuper quod ex Baptismo et Confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiri-tualis, quae dirimit matrimonium inter baptizantem et baplizatum baptizatique patrem et matrem: item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum susceptique patrem et matrem.

Sacram i it., cap. 8. num. 29. — *Ron*·, tr. 16, de Sacrani. 1 g., cap 2, qu. 3, reap. 1. — *Suar.*, de Euch., ditp. 63. acct. l. v. *Dico 3*; ct de Extr. Unct., diep 41, sect. 1. nom. 15 et 19. — *Bonae*, de Eucharistia, disp. 4, qu. 4. panct. 1. num. 2; disp. l. de Sacramcnlix l. g .qu. 4, pancC2 et fccqq. — *Salmant.*, tr. 1, cap. 5, nom. 12.

qu. 1, art. 3, qu. t; de Potent., *qu. 3, art. 4, ad 8; de Verit.*, *qu. 27, art. 4, ad 3.*
Scotus, *in 4, dist. 1, qu. 4 et 5*, tenet sacramenta nihil aliud esse quam causas gratiae improprie dictas.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis in genere.

25. *Quid sit Ordo.* — 26. *Quid ordinatio. Quot sint ordines; et an episcopatus sit ordo distinctus.* — 27. *An singuli ordines sint sacramenta.* — 28. *Quaenam materia ctforma Ordinis; et de tactu physico et simultaneo.* — 29. *Quis minister.* — 30. *Effectus.* — 31. *Requisita, ut quis valide ordinetur.* — 32. *Ut autem licite, requiritur: I. Confirmatio. - II. Ut non sit infamis, etc. An protestatio episcopi, etc. - III. Animus ciericandi. - IV. Ut ab episcopo proprio, etc.* — 33. *Quis sit episcopus proprius.* — 34. *Regulares a quo, etc.* (remissive). — 35. *V. Scientia.* — 3639. *VI. Titulus; et quotuplex sit titulus. Dc patrimonio ficto.* — 40. *VII. Ut ordo inferior suscipiatur ante superiorem. - VIII. Tempus debitum.* — 4144. *IX. Interstitia. - X. Locus - XI. Aetas.* — 45. *XII. Exercitium ordinis suscepti. - XIII. Vocatio divina.* — 46. *Qui incurrant suspensionem, etc.*

Quid sit
Ordo

25. - Ordo est juxta D. Thomam: *si-gnaculum quoddam Ecclesiae, quo spiri-tualis potestas traditur ordinato.* — Est de fide, Ordinem esse sacramentum, ut patet ex Tridentino ¹. Nam in Ordine jam reperiuntur tria requisita ad sacramen-tum, nempe: signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, prout habetur ex Luca, xxu, 19: *Hoc facite in meam commemorationem*; et promissio gratiae, ut habetur ex Apostolo (IITim.i,6): *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.*

Quid, ordi-
natio

26. - Differt autem Ordo ab ordina-tione. — Ordo est ipsa potestas tradita; ordinatio vero est actio, qua episcopus potestatem tradit. Unde presbyteratus est sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis; non autem in facto esse, sci-licet cum quis jam ordinatus est.

Quot sint
ordines.

Septem sunt ordines, alii minores, alii majores. — Minores sunt quatuor, nempe: *Ostiariatus, lectoratus, exorcistatus* et *acolythatus*. Majores sunt tres, nempe: *Subdiaconatus, diaconatus* et *presbyteratus*. — Praeter hos probabiliter plures DD. addunt Ordinem episcopatus; et ita quidem valde probabiliter et communius tenent Bellarminus, Sanchez ², Habert, Tour-nely, etc., cum ipse rationabiliter distin-

guatur a presbyteratu propter distinctam potestatem quae traditur episcopo, con-ferendi aliis potestatem consecrandi cor-pus Christi et absolvendi fideles a pec-catis. Vide *Lib. VI, n. 738*.

27. - Quaeritur 1°. *An singuli ordines sint sacramenta?*

Quod sacerdotium sit sacramentum, est de fide. — Quod etiam diaconatus sa-cramentum sit, est certum, sed non de fide.

Quod alii autem ordines sint adhuc sacramenta, satis probabile est ex D. Tho-ma, cum unicuique ordini assignata vi-deatur materia et forma. Omnes autem septem ordines (juxta hanc sententiam) unum tantum sacramentum constituunt ex unitate finis, cum singuli sint ordinati ad unum Missae sacrificium conficiendum, et omnes supponuntur instituti a Christo illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*. In ordine enim sacerdotii alii vel continentur eminenter, ut sunt ordines inferiores, vel consequenter re-spectu ad episcopatum. — Verumtamen probabilius est, alios ordines (praeter pres-byteratum et diaconatum, ut diximus) non esse sacramenta; quia deest in illis ma-teria, nempe impositio manuum, quam (ut mox dicemus) probabilius est esse uni-cam materiam Ordinis: deestque etiam

resp. 2. — Tourt., Pruckert., de Sacr. Ordinat. qu. 6, artic. 1, conc. 1. — D. Thont., Suppl., qu. 37, art. 2, ad 1, et art. X

Sacra-
mentum et
conatus
certe iacu-
menti

Alii ordi-
net, proba-
bilitate sa-
cramenti

Probate
liua. non.

Jacta alio-
tola tradi-
tio est ma-
teria Ord-
is.

Jacta alio-
tola tradi-
tio est ma-
teria Ord-
is.

Prohabi-
liat tois im-
positio ma-
iront

Quid, in
Frau.

forma quae exprimat productionem gra-tiae, dum in collatione praefatorum ordi-num non fit mentio gratiae, sed tantum potestatis, quae traditur. De hac questione fusius dictum est in Morali, *Lib. VI, n. 736 et 737*.

28. - Quaeritur 2°. *Quaenam est ma-teria et forma Ordinis?*

Tres sunt sententiae:

Prima tenet, materiam Ordinis esse solam traditionem instrumentorum. Sed haec non est satis probabilis.

Secunda tenet, materiam proximam esse duplicem integralem, scilicet tradi-tionem instrumentorum, qua traditur po-estas super corpus reale Jesu Christi ad sacrificandum, cum forma: *Accipe pote-statem, etc.*, et impositionem manuum, qua traditur potestas super corpus my-sticum ad peccata absolvenda, cum forma: *Accipe Spiritum sanctum, etc.* — Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus episcopi et instrumenta, quae ad tangendum ab eo traduntur.

Tertia probabilior tenet, materiam unice esse impositionem manuum, formamque esse orationem quam profert episcopus. Quomodo hoc probatur, vide quae dicta sunt *Lib. VI, n. 749*.

Attamen quia secunda sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis, scilicet impositionem manuum et traditionem instrumentorum, ipsa omnino in praxi sequenda est. Unde necessario requiritur in ordinatione tac-tus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cum probabile etiam sit, mo-ralem non sufficere. Sufficit vero tangere una sola manu vel digito (n. 743). Non oportet autem, ut diximus *n. 6*, ut con-tactus fiat a principio prolotionis formae usque ad finem, sed sufficit, si fiat, ante-quam forma terminetur, vel postquam illa sit incepta ³.

Forma autem sunt verba quae profert episcopus ordinans, cum manus imponit et instrumenta tradit, ut supra dictum est ⁴.

¹ Suppl., qu. 38, art. 1, ad 2. — ² De Synodo, lib. 8, lib. 8, cap. II, n. 7. — S. C. Cone., decr. diei 17 Janua-

28. - < Sed vide notam e ad lib 6, n. 9. Cfr. lib. 6, n. 749, notam d.

Sedulo hic rursus notandum ¹ quod in Ordine sacro conferendo materia tra-denda est ab eodem episcopo qui formam profert; secus in collatione ordinum mi-norum. Ita D. Thomas² et alii.

Notandum 2° quod, si conferantur or-dines ab uno episcopo, alio tamen cele-brante, ordinatio erit valida, sed illicita, ut declaravit Innocentius XIII apud Be-nedictum XIV

29. - Quaeritur 3°. *Quis sil minister Ordinis?*

Minister ordinarius hujus sacramenti ³ est tantum episcopus. — Potest vero Pon-tifex simplici sacerdoti potestatem imper-tiri conferendi ordines minores, prout eam habent abbates mitrati; sed habent pro suis subditis tantum regularibus professis vel novitiis, non autem pro saecularibus, ut hodie certum est ex decreto S. C. Con-cilii, approbato ab Urbano VIII, qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobata omni contraria opinione* (*Lib. VI, n. 763 et 764*). Vide dicta in *Append de Privil., n. 117*. — Saeculares autem ab abbatibus ordinati, si sint eis subditi vel habeant dimissoriales litteras a propriis ordinariis ad ipsos, illicite quidem ordinantur et sus-pensionem incurrunt, sed valide ordinan-tur, ut declaravit S. Congregatio. Vide dicta, eadem *Append., n. 120*

30. - Quaeritur 4°. *Quinam sint effe-ctus Ordinis?*

Sunt tres: 1°. *Collatio gratiae sancti-ficantis*, scilicet quae confertur in omni sacramento, ut diximus *n. 22*, et *gratiae sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad ordinem bene exercendum; 2°. *Collatio potestatis exercendi functiones ordinis* qui suscipitur; 3°. *Impressio characteris indelebilis*, ob quod nullius ordinis col-latio iterari potest.

31. - Quaeritur 5°. *Quae requirantur, ut quis valide et licite ordinetur?*

Ut *valide* ordinetur, requiritur: ⁴ ut sit viator; 2° ut sit mas; feminae enim non sunt capaces sacramenti ordinis; 3° ut

Effectus
Ordinis.

Requitur,
ut qui va-
lide ordina-
tur.

rii 1642, cfr. Pallottini, v. Abbas. I 3, num. 188 et seqq., n. 212 et 213.

26. - Cfr. lib. 6, fi 733, notam a

sit baptizalus; 4° ut habeat intentionem, saltem habitualement (juxta dicta // 9), suscipiendi ordinem.

Ut ordinetur bndie requiritur:

Confirmatio.

32. - Ut autem *licite* ordinetur, requiritur:
Γ. *Ut sit confirmatus*. sed hoc non sub praecepto gravi, ut vult communis sententia (*Lib. VI, n. 786*), Quoad obligationem vero cujusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta *Lib. VI, n. 181*.

Ut non ait neophytum aut irrept. Uni.

II0. *Ut Hou sit neophytus aut infantis aut irregularis.*

Dubitatur hic: *An aliquis irregularitate irretitus valide ordinetur, si episcopus protestationem praemittat, ut consuetum est, nolle ordinare irregulares, excommunicatos, etc.?*

Respondeo: In dubio, quidquid alii dicant, omnino dicendum quod ordinatio repetenda est, nisi constet, episcopum verba illa protulisse tantum ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minime alligasse (*Lib. VI, u. 784*). — Caeterum sapienter monet Benedictus XIV¹, ex decreto S. C. Concilii, super id interrogandum esse episcopum de sua intentione habita Idem autem Benedictus³ monet episcopos ut se abstineant ab hac protestatione. Quamvis enim, inquit cum Lugo, posset aliquando episcopus, exsistente gravissima causa, habere intentionem conditionatam, haec tamen universaliter erga omnes promovendos nequit haberi sine pluribus inconvenientibus. Additque cum Navarro b), Gobat et eodem Lugo, quod episcopus, ordines conferendo, tenetur sub gravi culpa eos absolute conferre, quibus manus imponit. Quid ergo, merito concludit, proderit protestatio illa, nisi ad ingerendos plures scrupulos in eos qui promoventur?

*n mu“cie JkXh °c

^c9u’ritur *animus clericandi*, ut praescribitur in Tridentino³, scilicet ascendendi ad ordines superiores. — Hoc tamen intelligendum procedere, cum quis acceptat beneficium, ad quod requiritur sacerdotium vel alius ordo sacer (*Lib. VI, H. 785*).

• De Sacrif. Mim , Hb. 3, cap. 10, num. 7. — • De Synodo, lib. β, cap. II, num. t. Lugo, de Sacram., diep. S, num. 119, — Gebot, tract. 8, num. 316. - Lugo,

IV°. Requiritur, *ut quisque ordinetur a proprio episcopo*, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate aut alia justa causa. — Capitulum vero, sede vacante, hodie, quidquid fuerit antiquitus, nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (*n. 788*).

Rcaurtic
•riliaii-
*<l Uctsta
* proprii
epueopo

33. - *Proprius* autem *episcopus* dicitur vel ratione originis vel domicilii vel beneficii vel familiaritatis.

Proprta
epheoru
d/cilar

Et 1°. Debent ordines suscipi ab episcopo *originis*, si ordinandus in ejus dioecesi natus est, et parentes tempore natiuitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab episcopo loci, ubi parentes domicilium habent.

2°. Ratione *domicilii* bene ordinatur qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuo manendi. Hic autem animus probatur vel per habitationem decennii, vel per aedificationem domus cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ut habetur in bulla *Speculatores*. Vide *Lib. VI, n. 770, ad 5*.

3°. Ratione *beneficii*, licet aliquis alibi natus fuerit et domicilium habeat, bene potest ordinari ab episcopo, in cujus dioecesi beneficium sufficiens ad congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab episcopo domicilii; a quo tamen potest examinari, si illuc reversurus est, ex bulla *Apostolici ministerii*. — Sed hic advertendum quod, ut quis possit ordinari ab episcopo beneficii, debeat esse saltem tonsuratus; alias non est capax beneficii, et ideo neque habilis ad ordines ab illo episcopo suscipiendos.

4°. Denique ratione *familiaritatis*, si quis per triennium in familia vel servitio assiduo alicujus episcopi permanserit, vi-

loc cit. — • Sew. 23. de reform , cap. 4. — Innot. XII, bulla S/WcM/a/orrr. diei 4 Nov. 1694; in Duller Malnardi.

32.-O/ Vide lib. 6, n. 784, notam c.

b) Cfr. notam a, loc. cit.

V U A T W f t b i t A K S A C V . η « X X « A I . I S S A N C T I .

vendo ejusdem episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius aedibus, potest ab illo ordinari, modo degat in loco, ubi est episcopus, vel prope; et modo episcopus statim ei conferat verum beneficium. Non enim sufficit, si assignet pensionem aut patrimonium (*Lib. VI, n. 780*).

34. - *Regulares* autem ordinandi sunt ab episcopo loci, ubi morantur de familia, si episcopus ordinationem habeat temporibus statutis; alias a quocumque episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta *Lib. VI, n. 768* et *788*, v. *Notandum 8*.

35. - V°. Requiritur *scientia* ordini suscipiēdo conveniens. — Concilium Tridentinum I pro initiandis ad primam tonsuram tantum requirit, ut ipsi *Jidei rudimenta edocti fuerint, et legere et scribere sciant*; pro initiandis ad ordines minores, *ut latinant linguam intelligent* I pro initiandis ad subdiaconatum et diaconatum, *ut sint litteris et his quae ad ordinem exercendum pertinent, instructi* I demum pro initiandis ad sacerdotium, ut ipsi *ad populum docendum ea quae sare omntbus necessarium est ad salutem, ac admittenda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur*. Idem concilium Tridentinum⁴.

Notent ordinandi et ordinantes verba illa: *ad administranda sacramenta*. Ideo enim dicunt DD., quod initiandi ad sacerdotium scire debent, non solum quae pertinent ad Baptismum, Eucharistiam, etc., sed etiam ad Poenitentiam. Nam licet presbyterandus non indigeat tanta scientia, qua indiget confessarius approbatus, debet tamen saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis, quo teneatur moribundi confessionem excipere. Et specialiter omnino scire tenetur, quomodo se gerere debeat cum fidelibus morti proximis, nempe: 1° quando possit eos absolvere, etiam in praesentia confessarii approbati; 2° quando absolute, et quando conditionate; 3° an non solum in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo; 4° quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censuras

reservatas. Vide, quae infra breviter super hac obligatione dicentur *n. 130*. — Cacterum bene potest episcopus a suis majorem scientiam, quam requirit concilium, requirere (*Lib. Vf n 792*, v. *Advert. 2*).

36. - Verum in regularibus, addictis ad vitam contemplativam vel tantum ad chorum et altare vel sacristiam, minor scientia requiritur, modo sciant praestare, quae pertinent ad Ordinis exercitium; et ideo saltem in grammatica debent esse edocti; alias erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Haec tamen irregularitas, sublata causa ignorantiae, absque dispensatione de se aufertur (*Lib. VI, n. 791, Qu. 2 et 3*).

37. - VIe Requiritur *titulus sustentationis*. Aliter episcopus Ordinem vel dimissorias tribuens tenetur ipse ordinatum alere, usque dum ille titulum habeat. Ita ex cap. *Cum secundum, de praebend.*, et cap. *Accepimus, de aetat. et qualit., etc.* Id tamen intelligendum, nisi episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliunde habeat, unde vivere possit (*Lib. VI, n. 813*).

38. - Titulus autem sustentationis triplex esse potest: paupertatis, beneficii et patrimonii.

Titulo *paupertatis* soli regulares professi ordinari valent. Saeculares vero ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de praesenti et sufficiens ad congruam sustentationem juxta taxam dioecesis originis vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (*Lib. VI, n. 815 et 816*). Nota, quod S. Congregatio, die 17 Julii 1723, remisit arbitrio episcopi, si detrahenda sint an non onera Missarum ex beneficio vel capellania (*n. 774*). — Ad titulum vero *patrimonii* tantum pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum possunt episcopi ordinare saeculares, ut praescribit Tridentinum B. Patrimonium autem constitui debet super re certa et stabili, ac de sua natura frugifera, pacifice possessa et libera ab omni onere. Sufficit etiam ccn us perpetuus, quamvis sit redimibilis (*n. 817*).

Quidreqm-

roovcndl'

Tituim-»

qoi polesl
cw<:

þ apcr.
utu⁸
sneûcu.

pauiamiL

» Se» 23, de reform., cap. 4. — Loc. dt., cap. 11. — Loc dt., cap. 19. — 1 Loc. cit., cap. 14. — 5.

cfr. Theaur. Resol S. C. C. tom. 2, fol. 338, in AnmintK — 1 Sc 1, de reform., cap. 2.

39. - Hic autem dubitatur Γ. Jw ἡ/-
currat suspensionem, qui ordinatur cum
patrimonio ficto?

Alii probabiliter negant; sed probabi-
lius alii affirmant idque certum est in
dioecesi Neapolitana(Lib. VI,n.820et821).

Dubitatur 2°. An, juxta praedictam
probabiliorem sententiam, incurrat etiam
suspensionem, qui ordinatur cum patri-
monio vere donato, sed data antapocha
vel fide de reddendo illo donanti post
ordinationem?

Distinguo: Si donans verum habuerit
animum donandi, non incurrit, quia pa-
ctum illud de reddendo patrimonio tam-
quam nullum rejicitur, ut S. Congregatio
declaravit (dum S. Congregatio insuper
pluries declaravit, quamcumque aliena-
tionem patrimonii sine licentia episcopi
esse invalidam). — Secus, si donans haud
habuerit intentionem donandi, quia tunc
donalarius nullum rei dominium adeptus
est (ll. 822-824)«Λ

40. - VII0. Requiritur, ut ordo infe-
rior ante superiorem suscipiatur; alias,
qui per saltum ordinatur, suspensionem
ipso facto incurrit ab exercitio ordinis su-
cepti, donec episcopus dispenset [Lib. VI,
n. 793) §.

VIII. Ut ordo suscipiatur tempore
debito. — Ordines majores possunt suscipi
tantum in sabbatis quatuor temporum,
sabbato ante dominicam Passionis, et sab-
bato sancto. Minores vero possunt accipi
in quolibet festo de praecepto, et etiam
in (eria sexta ante sabbatum generalis
ordinationis, et feria quarta quatuor tem-
porum, juxta consuetudinem receptam. —
Attamen apud Ferrarisl, affertur decre-
tum S. C. Concilii, 13 Aprilis 1720, ubi
dicitur, quoad ordines minores posse tole-
rari consuetudinem, si sit immemorabilis,
quod ministrentur pridie in die Veneris
post prandium, sed expedire in hoc, ut
episcopus se conformet pontificali Ro-
mano. — Qui autem ordinatur extra tem-

· V. Ordo, n. 7. — S. C. Couc., dccl. 13 Apr. 1720;
Tbeiaur. Re«ol., in Portakrcen. — · Se 23, dc reform.,

39. - «»; Post const. Apostolicac Sedis non
amplius viget haec suspensio.
40. - Cfr. tamen not. a, lib. 6, n. 793.

pora, suspensionem ipso facto incurrit
(»l. 794) §),

41. - IX°. Requiritur, ut ordines su-
sapiantur per debita temporum inter-
stitia.

Et 1°. Inter ordines minores requiritur
aliquod intervallum. Dicitur: aliquod, quia
illud minime determinatum est a Triden-
tino1, ubi etiam additur: nisi aliud epi-
scopo expedire magis videretur. Potest
tamen libere episcopus primam tonsuram
cum aliquo ordine minore conferre.

2°. Ut a minoribus ascendatur ad sub-
diaconatum, requiritur anni spatium: msi
necessitas aut ecclesiae (intelligitur, cui
ordinandus est adscriptus) utilitas judicio
episcopi aliud exposcat: ut habetur in
Tridentino3.

3°. Ut ascendatur a subdiaconatu ad
diaconatum requiritur etiam anni spatium,
Sed episcopus in hoc ex quavis rationa-
bili causa dispensare potest; nam in Tri-
dentino4 dicitur: nisi aliud episcopo vi-
deatur.

4°. Denique, ut a diaconatu ascendatur
ad sacerdotium, requiritur saltem anni
intervallum, nisi ob ecclesiae utilitatem
ac necessitate aliud episcopo videretur:
ut in Tridentino \ — Nota hic: utilitatem
ac necessitatem, intellige necessitatem mo-
ralem, nempe utilitatem notabilem et cer-
tam propriae ecclesiae.

42. - Hic autem notandum 1°. Quod
suscipiens duos ordines sacros eodem die
suspensionem ipso facto ab ultimo ordine
suscepto et insuper irregularitatem in-
currit (Lib. VI, n. 796)m». Qui vero eodem
die susciperet quatuor ordines minores
una cum subdiaconatu, graviter quidem
peccaret, sed non incurreret suspensio-
nem (n. 797 et seq.).

Notandum 2°. Quod si quis ordinatur,
non servatis interstitiis, sed diversis die-
bus et legitimis temporibus, peccat etiam
graviter, sed probabilius suspensionem
neque incurrit (n. 796, Dub. 2).

cap. 11. — · Loc. cit. — · Loc. cit., cap. 13. — · Loc. cit.,
cap. 14,

h) Haec suspensio per const. Apostolicac
Sedis abolita est.
42. - Sed cfr. lib. 6, n. 796, notam a.

Notandum 3°. Quod regulares ex suis
pontificiis privilegiis bene possunt extra
tempora ordinari cum licentia suorum
praelatorum, juxta dicta in App. de pri-
vil., u. 115 et 116. Debent tamen ordi-
nari in festo de praecepto, ut probabilius
dicendum («. 797, Dub. 4).

Notandum 4°. Quod, si quis sacerdo-
tium susciperet, omisso diaconatu, esset
quidem valide ordinatus, sed non posset
sacerdotio fungi, nisi prius diaconatum
acciperet, ut habetur ex cap. uu.t de cleric
per salt. — Si quis autem episcopatum
susciperet non suscepto sacerdotio, inva-
lide ordinaretur.

43. - X°. Requiritur locus ordinationis,
nempe ut ipsa fiat in ecclesia, et ut epi-
scopus resideat in propria dioecesi; nam
si episcopus in aliéna ordinaret, ipse in-
curreret suspensionem a pontificalibus, et
ordinatus ab exercitio ordinis suscepti
(Lib. VI, n. 798, v. Adde).

XΓ. Requiritur aetas debita, quae pro
prima tonsura debet esse septem anno-
rum, et Neapoli saltem decem. Ordines
minores regulariter conferri possunt ab
anno septimo ad decimum quartum; sub-
diaconatus anno vigesimo secundo; dia-
conatus anno vigesimo tertio;sacerdotium
anno vigesimo quinto. Ex Tridentino '. —
Aetas computatur non a die Baptismi, sed
nativitatis. Sufficit autem, ut annus sit
inceptus, prout communis usus habet. —
Pro beneficiis simplicibus accipiendis suf-
ficit annus decimus quartus, ex Triden-
tino * Sed si beneficium sit curatum,
requiritur annus vigesimus quintus, ex
Tridentino3; pro canonicatu annus vige-
simus secundus, ex Tridentino4, quamvis
in collegiatis sufficiat annus decimus quar-
tus. — Pro episcopatu demum requiritur
annus trigesimus. Vide Lib. VI, n. 799.

44. - Notandum autem quod, si quis
scienter ordinatur ante legitimam aeta-
tem, ipso facto perpetuam incurrit sus-
pensionem a», a qua absolvi nequit nisi a
Papa vel ab episcopo, si fuerit occulta,

1 Sci 23, de reform., cap. 12. — · Loc. dl., cap. le.
— · Se 24, de reform., cap. 12. — · Loc. cit. — · Sei 24.
de reform., cap. 6. — /im* II, extrav. Cum ex sacrorum.

44. - a) Vide tamen not. d, lib. 6, n. 799.

ex cap. Liceat. Tridentinum l (Lib. VI,
n. 799). — Diximus: scienter: nam Pius II
hanc suspensionem imposuit tantum cis
qui ex temeritate sic ordinantur. Unde
ignorantia crassa illos probabilius ab ea
excusat, ita ut completa aetate bene pos-
sint ordinem exercere (ibid., Dub. 1 et 2).

An autem, qui ante aetatem suscipit
sacerdotium, irregularitatem incurrat9

Alii affirmant; quia, ut dicunt, neo-
presbyter concelebrando cum episcopo
vere consecrat; et ideo jam exercet ordi-
nem susceptum cum suspensione. — Sed
alii communius et valde probabiliter ne-
gant; quia aequum non videtur, ut quis
eadem actione morali duplicem incurrat
poenam, nempe suspensionem et irregu-
laritatem: testaturque Suarez, ex stylo
cancellariac hujusmodi ordinatos non cen-
seri irregulares. Et idem dicendum de
diaconis et subdiaconis: nisi in eadem
Missa ordinationis ordinem jam susce-
ptum exerceant, quia tunc irregularitatem
non effugiunt, saltem si ultro ad mini-
strandum se offerant in Missa ordinatio-
nis (ibid., Dub. 3).

45. - XII0. Ut initiandus ad ordinem
superiorem ascendere possit, requiritur,
ut exercuerit ordinem prius susceptum.
Sed juxta Salmant. ., hoc non est de prae-
cepto gravi.

VIII°. Ultimo requiritur vocatio di-
vina, ex illo Apostoli: Nec quisquam su-
mit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo
tamquam Aaron (Hebr. v, 4).

Signa autem divinae vocationis sunt:
Γ. Scientia conveniens.
2°. Intentio recta vacandi Deo anima-
rumque saluti.

3°. Probitas vitae, quae maxime requi-
ritur ad veram vocationem agnoscendam,
ex illo Tridentini?: Sciant... episcopi...
debere ad hos ordines assumi... dignos
dumtaxat, ct quorum probata vita sene-
ctus sit. Utque docet S. Thomas ', dicens:
Non sufficit bonitas qualiscumque, sed
requiritur bonitas excellens; hanc ratio-

— Sultr., de Centur. ditp. 31, sect. L n. 74. v.
/-rat/rred. — * Tr. S. cap. 4, n. 74 — ' Ses 23, dc reform.,
cap. 12. — · Suppl., qu. 35, ari. 1. ad 3.

Valde pro-
babiliter or-
dinatu. pre-
'byter aale
aetatem non
b irregu-
laria.

Ordo infe-
rior exer-
cenda ed
non tab
gravi.

Requiritur
vocatio di-
vina.

EJu §gna
Scientia.

Requ in-
tentio.

Probita
vitae.

UONVii «iΠ'.ΛIMη†.r.)VS fi
H
H
H
tf
P
f
s

EXAMEN ORDINANDORUM.

nem assignans: *Ut, sicut UH qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur..., ita et superiores sint merito sanctitatis.*
coroiuxi». Hinc, si quis absque his signis et consequenter sine vocatione divina ascendit ad altare, nequit a gravi culpa excusari: tum ob gravem praesumptionem, qua non vocatus in sacrum ministerium se intrudit, ut ait S. Anselmus: *Qui enim se ingerit et propriam gloriam quaerit..., gratiae Dei rapinam faciens..., et ideo non accipit benedictionem, sed maledictionem:* tum ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ut sapienter loquitur episcopus Abelly: *Qui sciens..., nulla divinae vocationis habita ratione, sese in sacerdotium intruderet, haud dubie seipsum in apertissimum salutis discrimen injiceret.* — Et tanto magis graviter peccant episcopi, qui tales ad ordines admittunt, transgrediendo praeceptum illud Apostoli: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (1 Tim. v, 22). Quae verba exponens S. Leo ', dicit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi et*

talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari? — Ideo in can. *Nullus, dist. 24*, universe episcopis praecipitur: *Nullus ordinetur... nisi probatus fuerit.*

46. - Refert hic autem una simul annotare, quinam ex praedictis illegitime ordinati suspensionem ipso facto incurrant[^]. — Incurrunt: Γ. Qui ordinantur sine dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus litteris testimonialibus, cum ordinantur ab episcopo beneficii. 2°. Qui eodem die duos sacros ordines suscipiunt. 3° Qui ordinantur extra tempora. 4° Qui ordinantur ab episcopo manente in aliena dioecesi sine licentia episcopi loci. 5° Qui scienter ordinantur ante legitimam aetatem. 6" Qui ordinantur per saltum, omisso ordine praecedenti. — Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam. Hic enim manet ipso facto suspensus ab ordine simoniace suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores. Id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissa, ignorante ordinato. Vide *Lib. III, n. 109.*

S. Atutlm., potiu« // murus monachus, in epist. ad Hebr., cap. 5, v. 4; Mifnc, P. L., Ioin. 181, coi. 1564. —

Abelly, Sacerdo- Christiana-, part. I. cap. 4. — 1 Ep. 12, ad episcop. Afric., cap. 2; Mtgnc, P. L., Ioin. 54, col. 647.

46. - § Sed cfr. notam g ad lib. 6, n. 799.

CAPUT III.

De ordinibus in specie.

ARTICULUS I.

DE PRIMA TONSURA.

47. *Quid prima tonsura et an sit ordo.* - *Quid, si quis ordinatur sine tonsura.* — 48. *Privilegia tonsurati.* — 49-50. *De obligatione deferendi habitum et tonsuram.* — 51. *Qui priventur privilegio fori et canonis.*

Prima tonsura non est ordo.

47. - Prima tonsura non est ordo, sed praeparatio sive dispositio ad ordines, cum nullum officium habeat circa ministerium altaris. Ita communiter theologi cum D. Thoma * Et probatur ex Tridentino ubi tonsurae sumptio praecipitur, sicque dicitur: *Ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores adseenderent.* Ergo tonsura inter ordines minime numeratur (Vide *Lib. VI, n. 734*).

Clericus significat *in sortem vocatus*, scilicet ad cultum Deo praestandum. — Tondentur ei capilli in modum coronae, ad significandam regiam dignitatem eorum qui in sortem Domini vocantur. — Tradit autem Catechismus Romanus, S. Petrum primam tonsuram instituisse.

Requisita ut quis tonsurari possit.

Ut quis possit tonsurari requiritur: 1° ut sit mas; 2° ut sit confirmatus; 3° ut sciat legere et scribere ac saltem grammaticam, praeter rudimenta fidei; 4° ut habeat animum Deo inserviendi

Qui ordinatur sine tonsura.

Qui ordinatur sine tonsura, graviter quidem peccat contra praeceptum Tridentini, sed valide ordinatur; verum manet suspensus usque ad beneplacitum episcopi βλ Qui autem aliquem ordinem jam susceperit sine prima tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

Privilegia tonsurati.

48. - *Effectus et privilegia tonsurati haec sunt;* 1°. Tonsuratus transfertur ad statum clericalem. Unde acquirit privi-

legium fori, quo eximitur a jurisdictione fori laicalis, modo deferat habitum et tonsuram, ac alicui ecclesiae de mandato episcopi inserviat, aut versetur in seminario vel in aliqua schola de licentia episcopi, ut habetur in Tridentino — 2°. Acquirunt etiam privilegium canonis, ita ut percutientes ipsum injuriose incurrant excommunicationem, reservatam Papae si percussio est gravis, episcopo vero si levis. — 3°. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modo habeat quatuordecim annos. — 4°. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticae ad conferenda beneficia, ferendas censuras et judicandas causas spirituales.

49. - Quaeritur hic: *Qualiter peccent et quas incurrant poenas clerici habitum aut tonsuram non deferentes; et quando propter id privilegio fori et canonis priventur?*

Clerici in minoribus, ut communiter DD. ajunt, non peccant graviter, si habitum et tonsuram non deferant. — Imo communius Sotus ^Navarrus, Armilla ‡, Palaus, Escobar, Holzmann, etc. ab omni culpa eos excusant, ex bulla Sixti V, *Pastoralis*, anni 1589, 31 Januarii. Nam ibi ii tantum clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem aut alia bona ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annuorum ducatorum sexaginta aureorum de Camera.

Certa in minoribus non tenentur habitum aut tonsuram deferre.

Clerici autem beneficial! aut in sacris constituti peccant quidem graviter, si ha-

1 Suppl., qu. 40, art 2, corp. — 1 Seaa. 23, de Ordine, cap. 2. — Cat. part 2, de Sacram. Ord., n. 14. — ■ Se»a. 23, de reform., cap. 6. — Atn«rM Man..

cap. 25. num 110. — Palatu, tr. 77, punct. 18, num. 3. — Estob., lib. 23, n. 6. — Hala., de Sacr Ordin., n. 103, v. Tertia.

47.—“J Haec suspensio hodie jam non viget.

49. - ») Vide lib. 6, n. 825, notam b.

GeTici be-
nehcian vel
u Mimi <c
hTh'uo'ie

bitunt dimittunt, ut communiter docent Sanchez, Laymann, Palaus, Bonacina, Salniant.⁴ etc., quidquid dicant Cajetanus, Escobar et Gobât, dum in Tridentino tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valde tamen probabiliter negant eos peccare omnes auctores praefati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, puta ad aliquod grave damnum vitandum. Id quoad culpam.

“ ”b d' na

Quod autem ad poenas pertinet, in concilio sic dicitur: *Sipostquam ab episcopo suo .. montii fuerint, honestum habitum clericalem... non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac officio et beneficio ac fructibus..., nec non, si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum... coerceri... debeant.* Ex quo patet, has poenas esse tantum ferendae sententiae. Neque huic obstat bulla Sixti V, *Cum sacrosancta*, edita die 9 Januarii 1589, ubi beneficiat non deferentes habitum ipso jure declarantur privati suis beneficiis: nam id dispositum fuit tantum pro urbe Romae⁹, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint (*Lib. VI, n. 825*).

yUki ,k
ohhffutionc
'onimam
deferendi

50. _ idem quod de habitu, dicunt Sanchez, Laymann, Escobar et alii de *tom sura* sive corona. — Âlñ tamen, ut Palaus[^], Henriquez Renzi et Tamburinius cum Marchino, clericum etiam in sacris aut beneficiatum tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. — Caete-

Sancto., Contil.. lib. 7, cap. I, dab. 49, n. 11 et »cqq. — Laym . lib. 5, tr. 9. cap. 12, num. 3 — Palau», tr 27, punct. IH, n. 3 — Honac., de Ordin., punct. ult., n. 3. — Cajcl., Sam., v, Clericorum piccata. — Eseob., lib. 23, n. 41. — Gobai, tr 8. n. 769. — Sets. 14, de reform..

h> Cfr notam c ad *hb. 6, n 825*.
•) Sed vide, *loc cil.*, notam c.
50. - Cfr. notam c ad *lib. 6. n 826*
h Vide. *I-κ. cit.*, not. c et d
51. - » Clr. *lib. 6, n. 827*, notam a.

rum bene quidem ait Croix, facilius excusandos cos qui tonsuram, quam qui habitum non deferunt. Unde praefatus auctor nec sacerdotem, tonsuram per sex aut octo hebdomadas non deferentem, damnat de mortali (*Lib. VI, n. 826*).

51. - Privantur autem bénéficiât), sicut etiam ii qui in sacris sunt constituti, habitum non deferentes, privilegio tam fori quam canonis a», si post tertiam monitionem illum non réassumant, ex cap. *Con-tingit 45, de sent, excom. (n. 827)*. — Simpliciter autem tonsurati aut clerici, tantum ad ordines minores promoti, sine beneficio, non peccant graviter, sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant nec ecclesiae inserviant, ut habetur in Tridentino §. Gaudent vero, semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, puta si fuerint in carcerem jam conjecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civilibus (*n. 827*). — Aliter tamen dicunt DD. de privilegio canonis (*ibid.*).

An autem peccet, qui tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sine animo permanendi in statu clericali: vide Opus nostrum morale, *Lib. IV, n. 113*, ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantum venialiter.

Hic juvat annotare id quod statutum habetur, anno 1741, in concordato inter Sanctam Sedem el Carolum III, regem regnorum Neapolis et Siciliarum, circa ordinationem promovendorum ad statum ecclesiasticum *hl*.

cap. 6. — ' Loc. cit. — *Sancto., loc. cit.* — Aaym., loc. cit. — *Ktnat, de Ordin., cap 2, qu. 5. — Tambur., lib. 7, de Ordin., cap. 2, § 6, num. 16 et 17 — Marctoin., tr. 2, part. 1, cap. 6, n. 3. — Croix, lib. 4, n. 1372. — Sclsi. 23, de reform., cap. 6.*

h) Hic S. Doctor citât textum italicum hujus concordati. Sed cum jam ille integer repentur, *lib 6, a. 830*, una cum versione latina, *ibid.*, not. a, supervacaneum duximus illum iterum referre.

ARTICULUS II.

DE ORDINIBUS MINORIBUS.

52. *Quot stilt ordines minores.* — 53. *Sectio /. De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; ct ab eo Missa celebranda.* — 54. *Sect. II. De lectoratu.* — 55 *Sect. III De exorcislatu.* — 56. *Sect. IV. De acolythatu.*

ouo< tint
ordceei nu-
pgmtif
Bri
notik

52. - Ordines minores quatuor sunt: Qstiarjatus> lectoratus, exorcistatus et acolythatus. Dicuntur ipsi *minores* propter minora officia, quae ab ordinatis exercentur circa Missam aut in ecclesia.

SECTIO I. · De (MT1AB1ATV.

De «tu»

53. - Ostiariatus est *ordo, quo confertur potestas aperiendi, claudendiet custodiendi ecclesiam.* — Officium ostiarii (praeter dicta) est etiam pulsandi campanas, necnon admittendi dignos in ecclesia, et expellendi indignos, scilicet infideles, haereticos et excommunicatos.

Materia *remota* ostiariatus sunt claves ecclesiae; *proxima* clavium traditio. — Forma sunt verba ordinantis et dicentis: *Sic age, quasi redditurus rationem pro iis rebus quae his clavibus recludantur.* Ita tradunt auctores qui tenent, singulos septem ordines esse sacramenta. — Claves debent esse propriae ecclesiae, nec possunt aliae substitui % debentque tangi ab ordinando. — Hic autem denuo adverte id quod notatum est *n, 28*, nempe quod in sacramento Ordinis, materia omnino tradenda est ab ipso ordinante, alias sacramentum invalide ministratur>, et ab eodem debet Missa celebrari(*Lib. VI, n.744*).

SECTIO II. · De lkctonatu.

De lecto-

54. - Lectoratus est *ordo, quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in ecclesia.* — Materia *remota* est liber prophetiarum et epistolarum; *proxima* illius traditio. — Forma sunt verba: *Accipe et esto verbi Dei relator, etc.* — Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam; nam in Missa officium est subdiaconi) ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum

53. - a) Sed vide *lib 6. n. 745*, not. a.
S. Alphonsus, loco ad quem remittit lectorem, nempe *num. 28* et *lib. 6, num. 744*, dicit hoc procedere pro collatione ordinum

sive *lectionarii* traderentur Biblia aut breviarium, valida quidem et etiam licita esset ordinatio; secus, si alius liber >.

SECTIO III · Dm ixommtatx

55. - Exorcistatus est *ordo, quo datur potestas expellendi daemones ab obsessis, ne eos impediant a communione.* — Materia *remota* est liber exorcismorum ; *proxima* ejus traditio. — Forma: *Accipe et habe potestatem imponendi manus super cmrgumenos, etc.* — Exorcismus autem est formula quaedam ab Ecclesia instituta ad daemones fugandos in nomine Jesu Christi. Ut possit autem exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis sive licentia episcopi Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare praeceptum episcoporum prohibentium exorcizare sine eorum licentia. Dictum est: *solemniter*, cum quisque fidelis possit privatim imperare daemonibus, ne noceant neve impediant fideles ab actionibus sacris. Vide *Lib. III, η. 193, app. de adjuratione.*

SECTIO IV. · Dr acolttmatv.

56. - Acolythatus est *ordo, quo datur potestasferendi urceolos ad altare, et candelabra luminaque in ipso accendendi.* — Materia *remota* sunt urceoli vacui; *proxima* eorum traditio. — Forma: *Accipe ceroferarium, etc.*, atque: *Accipe urceolum, etc.* — Utraque materia est essentialis; sed nobiliores sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hae autem materiae sunt partiales, unam totalem constituentes. Character vero non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (*Lib. VI, n. 745*).

majorum, non autem pro ordinibus minoribus.

54. - s. R. C. *Decr. auth. n. 3315, ad 5*, declaravit tradi posse etiam missale.

ARTICULUS III.

DE ORDINIBUS MAJORIBUS.

57-58. *Quid subdiaconatus.* - *Materia, forma et officium.*-*Si sine manipulo, etc.* - *Requisita.* — § I. De voto castitatis. — 59. *An castitas sit ex voto.* - *Si quis ignoret, etc.* - *Si impuber, etc.* - *Qui per metum ordinatur, etc.* — § II. De Hloris canonicis. — 60. *Propositiones damnatae.* — 61. *Qui teneantur ad Horas: P Clerici in sacris; 2° religiosi professi; 3° bénéficiāti.* — 62. *Cui facienda restitutio fructuum.* — 63. *Si habeant alia onera.* — 64. *An excommunicati, etc.* - *Et qui sine attentione interna, etc.* — 65. *Intra primos sex menses.* - *Qui sine culpa omittit.* - *An unum peccatum, etc* — 66. *Qui non percipit fructus, etc.* — 67. *Si beneficium sit tenue.* — 68. *An male expendens, etc.* - *Canonicus non canens.* — 69. *Quae parva materia, etc.* - *An projiciens breviarium.* - *In dubio, an quid omissum.* - 70. *Quae requirantur ad Horas recte dicendas: D Juxta praescriptum.* - *Si permutet officium.* — 71. *Si alio pergis.* — 72. *Si advertis te errasse.* - *De litiis et officio defunctorum.* — 73. 2° Pronuntiatio vocalis. - *Quid in choro.* — 74. 3° Pronuntiatio integra; - 4° Pronuntiatio continuata. - 5° Ordo Horarum; - 6° Tempus. — 75. *Intentio et attentio.* — 76. *Causae excusantes a recitatione.* — 77-80. § III. De censuris in genere. — § IV. De censuris in specie. — 81-83. *I. De excommunicatione* — 84. *II. De suspensione.* — 85. *III. De depositione, etc.* — 86. *IV. De interdicto.* — 87. *V. De irregularitate.* — 88. *Irregularitates ex delicto.* — 89. *Irregularitates ex defectu.*

SECTIO I. - DI. Subdiaconatu.

BQtSûico^
tu»

\$7. " Subdiaconatus est ordo, quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono et legere epistolam in Missa.

Mutria.

Materia remota est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia proxima est horum traditio. Calix autem probabiliter debet esse consecratus, ut plures DD. sentiunt; unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (Ub. VI, n. 747). Sic etiam omnino requiritur traditio libri epistolarum (n. 746, dub. 1)

Forma.

Forma autem sunt verba episcopi: *Videte, cujus ministerium vobis traditur, etc.* Et alia: *Accipe librum epistolarum et habepotestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiae duplex adhibetur forma partialis.

ðmei

Officium subdiaconi (ultra praedicta in altari) est deferre crucem et lavare corporalia. — Peccaret subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in Missa, nisi urgeret necessitas, ut dicit Patet Suarez — An autem graviter peccet

subdiaconus ministrans in mortali: vide dicta supra it. 14. — Clericus exercens officium subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere, non incurrit irregularitatem: quia tunc, ut ait Bonacina, exercet tantum officium cantoris. Secus, si cum manipulo intenderet exercere officium proprium subdiaconi. Vide Lib. VII, n. 353.

58. - Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur: Γ Ut sit ordinatus in minoribus; 2° aetas unius et viginti annorum completorum; 3° titulus sustentationis (de quo vide supra dicta n. 37-39); 4' ut bene sciat quae pertinent ad suum munus; 5° examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdiaconis, ut recte advertit Homobonus (poenitentiarius in ecclesia Bononiensi), et signanter circa subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi Officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert subdiaconos examinare circa censuras et irregularitates, quarum singulatim hic principaliora rudimenta mox infra breviter recensebimus.

Bonae., diip. 7. de Irrepi! qu. 3, punct 6, num. 2. — Homob., Exam. ccd., tr. 4. cap. 2, praesuppositum 2.

57. - a) Cfr. notam c ad lib 6, n. 746 S. Alphonsus dlat de Censur., disp. 42; sed ibi Suarez hunc casum non habet

Sic est legendum juxta primam edit Remondinianam; non autem « clericus, vel etiam subdiaconus », ut ferunt aliae editiones.

§ I. - De voto castitatis.

ObHguio
citthatK
«t et vi
VAt

59. - Subdiaconus ex praecepto S. Gregorii Papae, in can. 1, dist. 28, tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis, in ordinatis in sacris, verius est ex vi voti ordinibus annexi, quam praecepti Ecclesiae, ut satis colligitur ex cap. Cum olim, de clericis conjug. Attamen si quis Ordinem suscipiendo expresse nollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex praecepto Ecclesiae ad castitatem teneretur. Hocque dicendum, etiamsi nesciret hanc obligationem, modo vellet vere Ordinem suscipere: et adhuc si inculpate nesciret, ut valde probabiliter plures DD. docent ». Vide Lib. VI, it. 809, Dub. 1 et 2.

© um par-
timbre

Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hic non teneretur ad castitatem. — Qui vero ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (n. 810). — Qui ordinatur per metum extrinsecum injuste incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem; et etiamsi animum haberet, probabilius nec teneretur, quia votum emisum ob metum probabilius est invalidum. Secus, si metus fuerit juste incussus, vel si ordinatus scienter suam ordinationem ratificaret, nempe si ultro Ordinem exerceret (n. 811).

§ II. - De Horis canonicis.

PIOpOMilo-
tzt damna-
Uf

60. - Primo loco hic refert annotare plures propositiones damnatas ab Alexandro VII, nimirum al propos. 20, quae dicebat: *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam.* Propos. 21: *Habens beneficium, si studio vacet, satisfacit recitando per alium.* Propos. 33: *Restitutio fructuum suppletur per eleemosynas ante factas.* Propos. 34: *Satisfacit dicens Officium paschale pro Officio diei Palmarum.* Propos. 35: *Cum uno officio potest satisfieri*

Suar., de Relig., tr. 4, lib. 4, cap. 10, n. 16 et 18. — Salmant, tr, 16, cap. 1, n. 5. — Cone., de Horis canon., cap. 5, num 4. — 1 Condi. Later. V, anno 1514, 9,

59. - a) S. Doctor tomen, loc. cit., probabilitatem agnoscit oppositae sententiae. 60. - S. Alphonsus potius sensum refert quam ipsa verba propositionum damna-

obligationi duorum dierum. Item Innocentio XI damnavit propos. 54: *Qui nequit recitare Matutinum et Laudes, non tenetur ad alias Horas.*

61. - Quaeritur 1°. *Quinam teneantur ad Horas?*

Tenentur
ad Hora-:

Tenentur 1°. Omnes ordinati in sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi et degradati. — Ordinatus autem ad subdiaconatum in die ordinationis tenetur ad Horam correspondentem horae qua ordinatur.

Cuncti in
«ACTIL.

Tenentur 2°. *Religiosi professi* utriusque sexus. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ut tenet communis sententia contra aliquos. Nec valet dicere, quod non constet, an consuetudo recitandi Officium sit introducta a religiosis animo se graviter obligandi. Nam respondetur quod, cum illa constanter et tamdiu cum magno incommodo ab omnibus religiosis observata fuerit, praesumptio est pro parte affirmativa; pro qua autem parte stat praesumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est. Vide Lib. IV, η. 142 a).

prûir*.

Nullus autem religiosus aut monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in choro, ut communiter dicunt Suarez, Salmant., Concina, etc., modo chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti. — Ad Officium vero non tenentur religiosi ejecti; sed tenentur profugi (ibid., Dub. 1 et 2).

Tenentur 3°. *Beneficiati*; alias fructus omnes beneficii restituere debent, ex concilio Lateranensi V ', ubi dictum fuit: *Statuimus..., ut quilibet habens beneficium...^ si post sex menses obtento benefiaio Officium non dixerit...,fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis.* Et si talis post monitionem adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde S. Pius V, in constit. 186, quae incipit: *Exproximo Lateranensi*, decrevit

Beneficia«ut

bull. reform., Stahumus. — S. Blas V, const. Ex proximo, § 1, diei 20 Sept. 1571; bull. 186 in Dollar. Mal. nardi.

torum. Vide, si lubet, carum textum authenticum, torn. 1 hujus editionis, pag. LVUi et

61. - a) Et cfr. ibidem, nol.f

qui.iiiofh quod, qui omittit Matutinum, restituat di-
lunTfnFtu» midiam partem fructuum corresponden-
 d'bint"‘re tium illi diei: qui caeteras Horas, aliam
 dimidiam; qui vero unam tantum ex par-
 vis, sextam partem. Vide *Lib. III, n. 663*.
 Et idem dicendum, si quis per plures le-
 ves omissiones inter Officium diei ad gra-
 vem materiam pertingit («. 668). Qui au-
 tem hodie supplere vellet Officium heri
 omisum, minime liberatur a restitutione
 «nteomnem (w. 667). — Haecque restitutio debetur
 ante omnem sententiam; quia conditio
 recitationis est absolute necessaria ad lu-
 crandos fructus, cum sine ipsa nequeat
 beneficiarius facere fructus suos, ut prae-
 fatum concilium sancivit (*Lib. III, n. 665*
et Lib. IV, n. 145, Qu. 1. v. Sed dices).

ckoda haec
 restitutio,

" Restitutio autem tunc facienda
 est vel pauperibus (sufficit cujuscumque
 loci), vel fabricae ecclesiae, vel domui be-
 neficii, vel in augmentum agrorum ipsius.
 Potest etiam fieri in refectionem alterius
 indigentis ecclesiae, si propria non eget,
 vel, si fabrica alienae ecclesiae redundaret,
 in utilitatem pauperum. Potest etiam ap-
 plicari in Missis pro defunctis. Et potest
 beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi,
 si vero pauper sit^{l)}, modo non faciat in
 fraudem. Suarez, Palaus, Navarrus, To-
 letus, Lessius, etc., communiter (*Lib. III,*
n. 672). — Si quis autem post omissionem
 dederit eleemosynas, immemor vel forte
 ignorans obligationem restitutionis, pro-
 babiliter potest eas computare, ut dicunt
 Sanchez Suarez % Lugo, Laymann,
 Salmant., Croix, etc., (*n. 700, Qu. 2, v. Li-*
mitant).

63. - Probabiliter dicunt etiam Sotus,
 Lessius, Vasquez, Bonacina, Sanchez,
 Salmant., etc., quod, si beneficiatus alia
 onera habet, quibus jam satisfecerit, non
 tenetur omnes fructus restituere. Secus

Suar., de Relig., tr. 4, lib. 4, cap. 30, n. 21. — *Pa-*
lant, tr. 7, di>p. 2, punct. 7, num. 12. — *Navar.*, Man.,
 cap. 25, n. 123; et de Horis can., cap. 7, n. 34. — *Tolet.*,
 lib. 2, cap. 12, n. 5. — *Ltss.*, cap. 34, n. 177. — *Laym.*,
 lib. 1, tr. 4, cap. 4, n. 7, v. *Ceterum si quit*; cfr. lib. 3,
 tr. 2, cap. 12, num. 9. — *Solus*, de Just. et Jure, lib. 10,
 qu. 5, art. 6. — *Less.*, cap. 34, n. 177. — *Bonac.*, de Offic.
 div., di>p. 1, qu. 5, punct. 3, num. 2. — *Sanch.*, Coniil.,
 lib. 2, op. 2, dub. 83, num. 3. — *Salmant.*, tract. 16,

tamen dicendum, quidquid dicant alii de
 simplici beneficiato, qui nullum aliud onus
 haberet, nisi deferendi habitum (*Lib. III,*
n. 673).

64. - An autem *excomniunicatus tole-*
ratus teneatur ante sententiam restituere
fructus beneficii, si onera ipsius imple-
verit?

Aliqui affirmant. — Sed probabilius
 et communius alii negant, prout dicitur
Lib. III, n. 670, quia non tenetur reus
 nisi post sententiam subire poenam illam
 quae actionem requirit; ex alia autem
 parte excommunicati tolerati valide jam
 sacramenta ministrant Horasque persol-
 vunt. Ita Laymann, Tournely, Palaus,
 Salmant., Bonacina, Coninck et alii plures
 (*ibid.*).

Sic etiam probabiliter non tenetur ad
 restitutionem, qui recitat sine attentione
 interna; cum opinio, quod sufficiat ad sa-
 tisfaciendum, si habeatur intentio et at-
 tentio externa, non sit improbabilis, juxta
 dicenda *n. 75 (Lib. III, n. 669 et Lib. IV,*
n. 177).

65. - Praeterea notandum, S. Pium in
 praefata constitutione declarasse quod bé-
 néficiât!, si intra primos sex menses Offi-
 cium omittant, licet non teneantur ad re-
 stitutionem, tamen non excusantur a pec-
 cato mortali. Vide *Lib. III, n. 663*. Hinc
 omnino dicendum quod bénéficiât!, etiamsi
 vellent pro eo tempore fructus restituere,
 omittendo Officium graviter peccant, cum
 ipsos ad Officium quovis tempore Ecclesia
 ex motivo religionis obstrinxerit (*Lib. IV,*
n. 145, Qu. 2). — Graviter igitur peccat,
 qui intra sex menses (ut dictum est) Offi-
 cium omittit, sed non tenetur ad restitui-
 tionem: ut docent Lessius, Vasquez, Con-
 cina, Viva et communior sententia contra
 paucos. Ratio, quia juxta communem sen-

Excoec.
 nicitt» t»
 lcratUBr»
 btbliu
 noo texte
 rtititam

Necqafb
 citat lin
 attenuo
 mtrre

N« be«
 ficutci qti
 osnttit »
 irttexar
 Ki.

graviter
 pexcti

cap. 2, num. W. — *Laym.*, lib. 1, tr. 5, part. 2, cap. 2,
 num. 9. — *Contin. Tourn.*, de Cent., part. 2, cap. 1,
 ait. 3, sect. 5, qu. 4. — *Palaus*, tr. 29, diip. 2, punct. II,
 num. 4. — *Salmant.*, tr. 10, cap. 3, num. 114 et 115. —
Coninck, di>p. 14, de excom., dub. 9, num. 80 et 81. —
Less., cap. 31, num. 170. — *Vasq.*, de Uencfic., cap. 4,
 5 1, art. 1, dub. 8, n. 33. — *Cone.*, de Horis can., cap. 8,
 num. 8. — *Vrva*, de Reslit., qu. 7, art. 9, num. 2, v. *In-*
fertur 6.

62. - a) Cfr. *lib. 3, n. 672*, not. a.
 *) Vide not. d, ad *lib. 3, n. 700*.

63. - a) Vasquez hanc opinionem rejicit.
 Cfr. not. a, ad *lib. 3, n. 673*.

tenentiam restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali. Fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen Officii, imposito ab Ecclesia, ut diximus, ex motivo religionis; et ideo nulla ante concilium Lateranense restitutio praecipiebatur. Concilium autem restitutionem praecipit tantum omittentibus post sex menses (*Lib. III, n. 666*).

Omittent
tine culpa
eon tenetur
rntituere.

Ob eandem rationem non tenetur ad restitutionem, qui omittit Officii recitationem sine culpa: quia licet, ut dictum est, *n. 61, in fine*, restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen, cum ipsa in poenam praecepta sit, omnino culpam requirit, ut recte dicunt Lessius, Sanchez, Concina, Viva et alii communius, contra paucos (>/. 665). — Pariter ob eandem rationem subdiaconus, beneficium habens, si Officium omittit, unum tantum committit peccatum, cum ex uno motivo religionis ad illud teneatur (*Lib. IV, n. 145, Qu. 1*).

66. - Dubitatur 1°. *An teneatur ad Officium beneficiarius qui fructus non percipit?*

Fructus in-
culpabiliter
oaa perci-
pient. liber
nt ab Offi-
cio.

Minime tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in poenam alicujus criminis sit fructibus juste privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (*Lib. III, n. 664*).

Quid, *si de beneficio lis vertatur?*

Respondetur: Si beneficiarius nondum acceperit illius possessionem, non tenetur ad Officium, nisi per ipsum stet, quin statim possessionem adipiscatur. Si vero jam acceperit, tenetur casu quo spem certam habeat vincendi litem; secus, si sit in dubio (*n. 664, v. Quid si*).

Leu., cap. SI, num. 181. — *Sanch.*, Contil., Ub. 2, cap. 2, dub. 86. — *Cone.*, de Horia can., cap. 8, num. 5. — *Viva*, de Rentitutione, qu. 7, art. 9, n. 2, v. *Infertur* 2. — *Sanch.*, Contil., lib. 2, cap. 2, dub. 66, num. 2 et 3. — *Arag.*, in 2° 2°, qu. 83, art. 12, dub. 3, concl. 2, v. *In tccundo co9u*. — *Man.* /*Codrig.*, Sum., part. I, cap. HO, num. 3. — *Pclli.*, tr. 5, cap. 8, num. 187. — S. Ax/cn., part. 2, tit. 2, cap. 5, § 3. V. *In tertio* (mbi contrarius in

67. - Dubitatur 2°. *An teneatur ad Officiunt habens beneficium tenue?* — Alii affirmant. Sed alii plures negant ut Lessius ·), Sanchez, Maidenish, Aragon, Rodriguez, Molfesius Pellizzarius et alii. Quia tenue beneficium, ex cap. *Is cui, de praebend.*, in 6°, ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem, illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (*Lib. III, n. 674*).

Juxta pia-
ro, habena
beoefUlom
tenue, non
Urerur ad
Offoara.

68. - Dubitatur 3°. *An beneficiarius male expendens fructus beneficii teneatur ad restitutionem?* — Plures graves DD. probabiliter negant, ui S. Antoninus, Lessius, Cabassulius, Sanchez, Salmant. et alii cum S. Thomal qui ait, praebendas haberi ut bona patrimonialia. — Alii tamen probabilius, ut Laymann, Bonacina4-l, Navarrus, Petrocorensis, Concina, etc., affirmant, quia beneficiarii ex justitia tenentur fructus superfluos pauperibus vel locis piis erogare; nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum nisi limitatum ad superfluos erogandos in pauperes (*Lib. III, u 492*)».

Probabili
ter male ex*

tenetur ad
restitutio-
r. enu

Hic autem sedulo advertendum, quod summus Pontifex Benedictus XIV, in Brevi ad card. Delphinum, patriarcham Aquilejensem, emanato die 19 Januarii 1748, declaravit, canonicos choro non interessentes vel ibi *non canentes* non solum distributiones quotidianas amittere, sed etiam ad restitutionem teneri fructuum suarum praebendarum (w. 675, *Dub. 3*).

69. - Quaeritur 2°. *Quanta sit obligatio Officii?*

Certum est, peccare graviter, qui omittit notabilem Officii partem. Caeterum censetur parva materia omissio minoris partis quam parvae Horae (*Lib. IV, n. 147*). — Qui autem omnes septem Horas omittit,

Materiae
rravuaa et
parvitaatn
omi «stone
Offidi.

part. 8, tit. 15, cap. I, § 19>. — Zzss., lib. I, cap. 4, num. 43. — CoAoj., Theor. ct prax lib. 2, cap. 26, num. 7. — *Sanch.* Coniil., lib. 2, cap. 2, dab 37, num. 12. — *Saints* tr. 12, cap. 2, n. 156. — » Quodlib. 6. Artic. 12, ad X — *Laym.* lib. 4, tract. 2, cap. 3, num. 3. — *Novar.*, de Reditib. Eccl., qu. 2, monit. 7. — *Pctroc.*, de Benet, cap. ult., qu. 7. — *Cone.*, io Decal., lib. 1, dUa. 6, cap. 18, § 5, concl. 3.

67. - a) Lessius, *cap. 34, n. 169*, ut S. Alphonsus ipse notavit, *lib. 3, n. 674*, sentit teneri hunc beneficiatum recitare saltem dominicis et diebus festivis.

b> Vide *lib. 3, n. 674*, not *b* et *d*.

68. - Cfr. not. *b* ad *lib. 3, n. 492*.

Vide *1 Elench. qu. reform., qu. 24* et *2 Elench., qu. 10*.

verius cum Lessio a Sanchez, Concina, Tournely et communi, unum committit peccatum, quia omnes Horae integrum Officium componunt (*n. 148*). — Qui Officium proijceret in mare, tot peccata committeret, quot omissiones dierum praevideret; quia singulae omissiones Officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulae transgressiones, et hic, eas jam praevidendo, peccaret quidem in causa (*n. 149*).

An in dubio, utrum aliquid ex Officio sit vel ne omissum, sit repetendum?

Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas, quod jam dixeris. Secus, si dubium est positivum, nempe si probabiliter credas, te dixisse b. Ita communiter Navarrus, Sanchez, Lugo Tournely, Palaus, Salmant., Roncaglia. Vide *Lib. IV, n. 150*.

70. - Quaeritur 3°. Quae requirantur ad Horas bene recitandas?

Requiritur 1° ut recitentur juxta praescriptum breviarii Romani. — Unde improbabilem censeo opinionem eorum qui dicunt, non peccare mortaliter, qui commutat Officium in aliud notabiliter brevius (*Lib. IV, n. 160*).

An autem sit mortale mutare in aequale vel quasi?

Adest hinc inde duplex plurimorum sententia. Aequius tamen videtur dicendum cum Sporer, Roncaglia, Viva, Laymann, Elbel, etc., esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale, si rara, puta ter vel quater in anno; et nullum, si id aliquando fiat cum causa, nempe itineris, studii, etc. — Ratio, quia licet Officium recitandum sit juxta formam individualement breviarii, ut praecipit S. Pius V, in bulla *Quod a*

nobis, descripta in breviario, dicendo: *Neminem... nisi hac sola formula satisfacere posse*; tamen probabile est, Pontificem in hac forma praescribenda magis respexisse ad formam substantialem, quae est quantitas Officii, quam ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideo commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia, ut recte ait Laymann, esset perversio ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (*n. 161, Qu. 3*).

71. - His positis, probabile est: T. Quod, si alio pergis, potes recitare Officium illius loci, nisi fueris religiosus, quia teneris tunc recitare officium breviarii tui ordinis °). Ita Laymann, Holzmann, Bonacina, Palaus et alii. — 2°. Quod capellani et commensales cardinalium et episcoporum possunt eis conformari in Officio. Holzmann b) cum communi et decreto S. C. Rituum b) et clem. *Dignum, de celebr. miss.* — Et idem dicunt DD. de capellanis monialium M Croix, Holzmann, Gobât, Stotz, etc. — Et de iis qui obeunt exercitia spiritalia apud religiosos. Laymann et Gobat. — 3°. Quod possis recitare Officium socii; quia ipsa associatio excusat, modo officium non sit notabiliter brevius c). Viva, Roncaglia, Henriquez, Quintanadvenas et alii (*Lib. IV, n. 161, v. Juxta autem*).

72. - Si quis advertit se errasse, postquam multum processit in Officio indebito, potest vel prosegui vel recitare reliquum de proprio. Sed melius erit recitare de proprio, nisi vellet alia die non impedita Officium dicere de sancto illo; quod salis probabiliter admittunt plures doctores

num. 5. — *Elbel*, part. 5, confer. 13, de modo., recitandi Horas, n. 433 et 435. — *Laym.*, loc. cit. — *Laym.*, loc. dt., n. 3. — *Hol.*, de Praec. partie., n. 466, v. *Diximui prat Urea.* — *Bonac.*, de Offic. div., disp. 1, qu. 8, punct. 1. n. 7. — *Palaus*, tr. 7, disp. 2, punct. 2, n. 6, l. f. — *Holt*, loc. dt., sub. 2. — *Croix*, lib. 4, n. 1254. — *Holt.*, loc. dL, sub. 3. — *Gobat*, Experim., tr. 5, n. 625. — *Slot*, Tribun. poenil., lib. 1, part. 3, n. 388, ad IV. — *Gobat*, loc. dt., n. 637. — *Viva*, Je Praec. decal., qu. 3, art. 2, n. 8. — *Pone.*, tr. 5, qu. 2, de Horia can., cap. 5, qu. 8. — *Htnrtq.*, lib. 7, cap. 30, n. 4. — *Quint.*, tr. 8, sinful. 8, n. 9 et 10.

c) Cfr. not. c ad lib. 4, n. 150.
71. - * Vide lib. 4, n. 161, not. I.
b) Cfr. loc. cit., notas n, o, p.
c) Sed vide, loc. cit., not. r et t.

(*n. 161, Qu. 5*). — Ex consuetudine autem introducta, gravis est obligatio recitandi litanias S. Marci, Rogationum, ac Officium defunctorum etiam in privato (*ibid. Qu. 1 et 2*).

73. - Requiritur 2°. *Pronuntiatio vocalis.* — Hic dubitatur, an recitans debeat se audire. Alii affirmant; alii tamen non improbabiler negant, ut doctissimus Silvius, Tournely, Laymann, Azor, Sporer, Salmant., Trullench, Rodriguez et alii. Quia in recitatione Officii non jubetur auditio, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest, cum verba proferuntur (*Iib. IV, n. 163*).

Submisce recitans in choro bene satisfacit (*ibid. v. An autem*) sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta *n. 68, in fine.* — Recitanti autem in choro sufficit, si audias alteram partem in confuso, vel tantum unum ex ea. — Quid, si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori aut socii? Alii dicunt, quod teneris repetere non auditum. Alii plures negant, quia per ipsam societatem et tuam applicationem moraliter jam comunicas. Ita non improbabiler SA, Major b), Roncaglia b), Elbel, Salmant., Pellizzarius, Trullench et alii (*Lib. IV, n. 163, Qu. 2*). — Surdus autem non satisfacit, quidquid alii dicant. Secus vero dicendum de surdastro, si audiatur saltem in confuso (*ibid. Qu. 3*).

II. - 3°. *Pronuntiatio integra*, id est, sine mutilatione, qua sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen Officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (*Lib. IV, n. 165*).

Silv., Rexol. var. v. *Horae canonical III.* — *Con/in. Tourn.*, de Offic. div., arL 8, eedL 6, in prime. — *Laym.*, lib. 4, tr. 1, cap. 5, num. 8, l. f. — *Ater*, part. 1, lib. 10, cap. 11, qu. 4. — *Salm.*, tr. 16, cap. 3, num. 5. — *Trull.*, lib. 1, cap. 7, dub. 11, n. 9. — *Podrig.* Quaeext. regular., tom. 1, qa. 42, art. 4. — *Sd, r. Herat tananican*, num. 9. — *Elbel*, part. 5, confer. 13, de modo... recitandi Hora», n. 447. — *Salm.*, tr. 16, cap. 1, num. 24. — *TYull.*, lib. 1, cap. 7, dub. 16, n. 9. — *Cajct.*, v. *Herat canymicat*, cap. 4. — *Gutun/.*, in Rubr. breviar., «ect. 1, cap. 6, tit. 6, n. 9, — *Laym.*, lib. 4, tr. 1, cap. 3, num. 6. — *Sanch.*, Conxill., lib. 7, cap. 2, dub. 42, num. 3. — *Bonac.*, de O@c. div.,

73. - a) Cfr. notam b ad lib. 4, n. 163.
b) Vide lib. 4, n. 163, not. i et j.
14 a) Cfr. not. b ad lib 4, n. 171.

4°. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet Hora, quae autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa (*n. 166*). Matutinum autem etiam sine causa potest a Laudibus separari, et sic pariter tres Nocturni, saltem per tres horas (*n. 167*). Facta tamen interruptione, adhuc culpabili, probabilius non teneris Horam repetere, cum quilibet psalmorum versus suam habeat significationem (*n. 168*).

5°. *Horarum ordo*, scilicet ne invertatur. Inversio tamen non est nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabilius ajunt -) Cajetanus, Gavantus, Laymann, Sanchez, Bonacina, etc., (*n. 170 et 171*). — Celebrare autem Missam ante Matutinum probabilius et communius non est nisi veniale, cum Lessio, Palao *, Concina, Tournely, Soto, Toletus, Bellarmino, Croix, Salmant., et aliis pluribus. Vide *Lib. VI, n. 347*.

6°. *Tempus praefixum*. Tempus Matutini incipit ab hora vesperearum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (*Lib. IV, u. 174*): idque probabiliter procedit etiam de Officio defunctorum, extra tamen chorum (*ibid., Qu. 2*). Et de hoc adest etiam decretum S. C. Rituum apud Ferraris Non idem currit autem de litanis (*ibid. Qu. 3*).

An autem satisfaciat dicetis Matutinum hora secunda post meridiem?

Alii affirmant, ut Salmant, cum Sanchez, Trullench, etc. dicendo, id hodie permitti ex consuetudine introducta. — Sed verius negandum cum Holzmann, Croix et Concina, quia tunc nondum incepta est hora Vesperearum, quae est media

diap. 1, qu. X punct. 3, n. 7; et punct. 4, n. 5. — *Zrxs.*, lib. 2, cap. 37, n. 81. — *Cone.*, de Horii can., cap. 9, § 8, n. 11 et 12. — *Contin. Tourn.*, de Sacrif. Milia., cap. 9, art. 2, acct. 8, qu. 2. — *Sotul*, de JuaL, lib. 10, qu. 5, art. 4, cond. 2. — *Tollt.*, lib. 2, cap. 1, n. 3, v. *Allitrum.* — *Croix*, lib. 6, part. 2, num. 230. — *Salm.*, tr. 5, cap. 4, num. 45 et «eqq. — *V. IManiat*, num. 17. — *Salm.*, tr. 16, cap. 3, num. 15. — *Sanch.*, Conail., lib. 7, cap. 2, dub. 37, num. 4. — *Trull.*, lib. 1, cap. 7, dub. 18, num. 8. — *Holt.*, de Praec. partie., num. 467. v *Dixie nisi.* — *Croix*, lib. 4, num. 1314. — *Cone.*, de Horis can., cap. 9, § 8, n. 6.

b) Vide lib. lib. 6, n. 347, notas c et d.
In choro etiam anticipari potest Cfr. not. e ad lib. 4, n. 174.

ciuiSdie fu'
xu brevu-
rium roma-
num.

Mutatio (re-
quen«, le-
tbAliv, rara,
venialia.

Rrqairitur
pronuntia-
tio vocalis.

Qui ik
peritit, bo
tenaUIO
ficus.

Item.
Uam cp
-copi.

Qaid dt a
quidadvert:
K crrwt

Prcauntlia-
tio Intecra.

Horarum
ordo.

DicewM
tuūnumbo
r» »ecamu
meri'

veritu
'Ad*iaau

inter meridiem et occasum; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Vesperarum incipit. Quod autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum hora secunda post meridiem a majori parte fidelium, juxta dicta de consuetudine (*Lib. I, n. 107 et seqq.*) hoc probandum esset; sed usquedum non probatur, possidet lex opposita (*Lib. IV, n. 174, Qu. 1*).

Tempus autem Horarum incipit a media nocte ad meridiem; Vesperarum et Completorii a meridie ad mediam noctem (*Lib. IV, n. 173, v. Tempus*).

75. - 7°. *Intentio et attentio.*

Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis. Sufficit pro illa, si ab initio sumpseris breviarium ad recitandum. Communissime autem et probabilius cum Suarez, Palao, Lessio, Tournely Pontas, Vasquez et Croix cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi. Imo recitans implet, etiamsi positive intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cum satisfactio non pendeat a sua, sed a voluntate legis sive Ecclesiae (*n. 176*).

Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum attentione interna.

An autem *requiratur etiam interna*

Alii affirmant, requiri internam; quae sit vel ad Deum vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut recte pronuntietur; quia alias, prout dicunt, non esset oratio.

Alii vero plurimi negant, dicentes, Veram esse orationem, quae fit cum intentione orandi et attentione externa. Ita Lugo, Paludanus, Coninck, Angelus, Silvester, Croix > et plures alii cum S. Antonino, ex D. Thoma. — Verba S. Antonini haec sunt: *Sed si evagatio est advertenter, et solum secundum actum interiorem, licet temeraria sit et gravis foret, non tamen mortale, nisiper contemptum; quia Ecclesia non habet judicare de acti-*

bus interioribus mere; propter quod minister Ecclesiae, ticet dicendo orationem cogitet aliud, non videtur transgressor praecepti ex natura facti. — Verba autem S. Thomael sunt: *Quando aliquis exposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc enim sine culpa non est, et praecipue si in aliis sponte se occupat, quae mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera: et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit.* Juxta igitur D. Thomam evagatio interna non est sine culpa, scilicet veniali, externa autem non sine mortali; et sic intelligit idem S. Antoninus3 dicens: *Unde quod Thomas dicit ibi, quod in oratione, si sponte se quis occupat in his quae mentem distrahunt, sicut sunt opera exteriora..., etiam culpa mortalis erit.*

Ratio autem la hujus sententiae est, quia, si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam Unionom sine attentione interna invalide ministraret, cum forma hujus sacramenti sit deprecatoria: *Indulgeattibi Dominus, etc.*, ex illo S. Jacobi v, 14: *Orent super eum, ungentes, etc.* Sed id non potest dici, cum constet ex Florentino, ad valorem sacramenti tria tantum requiri et sufficere, nempe materiam, formam seu verba a ministro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. — Ratio 2 quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione Horas persolveret, nec etiam satisfaceret. — Propter has rationes, minime contemnendas, videtur haec secunda sententia non posse dici improbabilis.

Caeterum conveniunt omnes quod, ut dicatur quis non implere, oportet ut non solum advertat distractionem, sed adhuc, ut plene advertat se distrahi ab officio: alias, licet voluntarie se distrahat, non tam voluntarie se distrahit a recitatione. — Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere. — Ita Sua-

Palud. in 4, dill. 15, qu. 5, art. 2. concl. 4 (n. 24). — *Coninek*, de Sacram., qu. 83, num. 291 et 292. — *zbqfr*., v. *Hora*, num. 27 et 28. — *Silvrst.*, v. *Hora*, num. 14. — 1 Part. 3, tit. 13, cap. 4, § 8. — In 4, dist. 15, qu. 4, art. 2, solut. 4. ad 2. — ■ Loc. cit.

75. - a) Vide *lib. 4, n. 176*, not. a.

b) Cfr. notam c, *lib. 4, n. 177*.

rez, Sotus, Navarrus, Cajetanus, Concina et alii communiter. Vide *Lib. IV, n. 177, v. Caeterum*.

76. - Quaeritur 4°. *Quaenam causae excusent a recitatione Officii?*

Excusat 1°. *Infirmitas gravis* sive grave incommodum. — Laborans autem tertiana vel quartana tenetur recitare, et etiam anticipare, si commode potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die praecedenti: nullus enim obligatur suo privilegio uti — Si quis commode potest, tenetur dicere Officium cum socio. — In dubio an ob recitationem graviter laedaris, non teneris; secus in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem; sed melius est tunc, ut te remittas medico aut superiori vel saltem viro prudenti. — Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec teneris ad partem, quia alias magna superesset tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis vel ne in reliquis recitandis. Ita valde probabiliter Suarez, Navarrus % Sanchez a), Lugo, Cardenas, Roncaglia, etc., (*Lib. IV, n. 154*).

2°. *Impedimentum justum*, puta si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset omittere sine scandalo aut notabili detrimento proprio aut alieno, v. gr. si nequiret differre concionem sine nota, vel confessiones aliorum in magno concursu (*n. 156*).

3°. *Caecitas* (*n. 157*).

4°. *Carentia breviarii*. — Teneris tamen dicere quae mente retines, modo id quod retines, pertingat ad quantitatem saltem parvae Horae. Et si cares Officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibere, teneris. — An autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad Horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis; sed affirma-

Suar., lib. 4, cap. 26, num. 20. — *Sofus*, de Juit. et Jure, Hb. 10, qu. 5, art. 5, concl. 7. v. *Rursus requiritur*. — *Raw.*, Man., cap. 25, n. 107. — *Cajff* . v. *Horae canonicae*, cap. 3. — *Cone.*, de Horia canon., cap.9. I I, n. 35 — *Suar.*, de Relic., tr. 4, lib. 4, cap. 28, n. 27. — *Card.*, Cri-.,

76. - a) De Sanchez et Navarro, vide *lib. 4, n. 154*, not. j.
b) Scilicet auctores citati, loquendo de alia

tiva est communior et tutior; imo omnino sequenda, si ille velit fructus percipere. Cum sola enim probabilitate opinionis oppositae nequit possessionem fructuum inchoare, ut recte ajunt > Lessius, Sotus Salmant., Concina, Conttn. Tournely, Bonacina et alii communiter (*num. 158 et Lib. III, n. 761, Qu. 2*).

5°. Excusat *dispensatio* Pontificis; et etiam proprii episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa, puta si dubitetur de morali impotentia (*Lib. IV, n. 159*).

§ III. - *De censuris in genere.*

(In hoc paragraphe ponuntur tantum definitiones, divisiones et principia, relictis quaestionibus aliisque notitiis quae habentur in Morali *Lib. VII*, ubi fuse egimus de censuris).

77. - Quaeritur 1°. *Quid et quotuplex est censura?*

Censura est *poena spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem aufertur usus quorundam spiritualium bonorum*.

78. - Dividitur censura: 1° in excommunicationem, suspensionem et interdictum; — 2° in eam quae est *ajure*, nempe quae fertur per legem generalem et permanentem, et eam quae est *ab homine*, quae scilicet fertur a praelato per particularem sententiam; — 3° in eam quae dicitur *latae sententiae*, quaeque incurritur ipso facto; et *ferendae sententiae*, quae non incurritur nisi post sententiam, prout sunt censurae latae verbis futuri temporis. Vide *Lib. VII, n. 6-8*.

79. - Quaeritur 2°. *Quis potest ferre censuras?*

Possunt omnes superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo: vel ordinariam, prout Pontifex, concilia, episcopi et ipsorum vicarii, item vicarii capitulares et capitula religionum eorum-

dIM. 33, n. 19 et 'cqq. — *Rone*, de Hom canon., cap. 6, qu. 2 — *Lxss.*, cap. 20, num. 45. — *Salut.*, tr. 14, cap. 3, n. 31. — *Cone.*, hb. 3, de Ju»t.. dII-. 3, cap. lb, n. 3, l. f. — *Coût Tourn.*, part. 2. de Contract., cap. 3, art. 5, concl. 2, l. f — *Bonac.*, diip. 3. de Contract., qu. 3, punct. 2. n. 11.

quaestione, principium generale adducunt Cfr. *lib. 3, n. 171, Qu. 2*; et de mente Soti vide *ibid.*, notam c.

que praelati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur. Vide *Lib. VII, num. 9 et seqq.*

Quaeritur 3°. *Quid requiratur, ut quis possit ligari ceusuris?*

Requiritur: 1° ut sit homo; 2° ut sit baptizatus; 3° ut sit rationis compos; 4° ut sit persona determinata; 5° ut sit subditus. — Quoad peregrinos vero, vide *ibid., num. 17.*

Quaeritur 4°. *Quid requiratur ad incurrendam gravem censuram*, puta excommunicationem majorem vel suspensionem totalem aut ad longum tempus?

Requiritur: Γ. Peccatum grave, et ut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valde conducens ad finem intentum. At in dubio, superioris praeceptum certe ligat. 2°. Actus externus. 3°. Actus consummatus. 4°. Contumacia, ita ut delinquens sciat, crimen non solum vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes, quae ex his inferuntur, *ibid., n. 29 et seqq.*

Quaeritur 5°. *Quis possit a censuris absolvere?*

A censura lata per sententiam particularem ordinarie is tantum potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior aut successor aut delegatus. — Ab illa autem, quae lata est a jure vel ab homine per sententiam generalem (modo non sit reservata), potest absolvere quivis confessorius (w. 70).

80. - Hic autem notandum 1°. Quod episcopi ex cap. *Liceat* in Tridentino ', possunt dispensare in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quae oriuntur ex homicidio voluntario et aliis deductis ad forum contentiosum. — Item possunt absolvere a quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, quoscumque sibi subditos in dioecesi sua per seipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum

1 Ses». 24, de reform., cap. 6. — *Citm. VIII*, decret. S. C. EpitC. et Rej., 26 Nov. 1602, np. Biz/arri, fol. 18. —

80. - °) Sed vide not. c ad lib, 6, n, 585. h) Cfr. const. *Apostolicac Sedis*, excom. 5, inter excommunicationes simpliciter reservatas S. Pontifici, ubi excommunicantur « im-

(de hoc vide *Append, dc Privil., u. 29*). Hanc autem facultatem potest episcopus etiam generaliter aliis delegare (*ibid., n. 34*).

Notandum 2°. Quod praedicta facultas verius sublata est episcopis respectu ad haeresim et alios casus reservatos in bulla Coenae (Vide *ibid., n. 38*). Si tamen quis sit impeditus adire Romam, bene potest absolvi ab episcopo: absolute quidem, si impedimentum est perpetuum: sub jramento vero adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus et pueris (Vide *ibid. n. 40-45*)

Insuper hic obiter notandum 3°. Quod excommunicatio papalis in violentes immunitatem ecclesiasticam, a qua absolventa Clemens VIII etiam regularibus facultatem abstulit, prout dicitur in *App. cit., u. 99*, illa tantum incurritur ab iis qui violenter et injuste extrahunt ab ecclesia confugientes ad eam b). — Clemens enim, in suo decreto, nullam aliam excommunicationem regularibus vetavit absolvere respectu ad violentes immunitatem, quam illam quae declarata fuit a Gregorio XIV, qui in bulla 7 declaravit, violentes immunitatem, per extractionem confugientis ad ecclesiam, incurrere ipso facto eamdem excommunicationem papalem, quae prius fulminata fuit in violentes libertatem ecclesiasticam a Paulo II, in extrav. *Etsi dominici, de poenit. ct remiss.* et a Sixto IV, in alia extrav. *Etsi dominici, eod. lit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservarunt, ut in generali concessione absolvendi a casibus Pontificiis haec non comprehendetur.

Nec obstat textus in cap. *Cum pro causa, de sent, excom.*, ubi cum aliquis in claustro cujusdam monasterii quemdam clericum verberasset, dicitur in textu, illum duplicem incurrisse excommunicationem: unam, quia percussit clericum; alteram, quia laesit immunitatem. — Nam

G y c h o l i c - T / K bull. Cum alias, § 8, diei 4 Maj 1591 balla 7 in Bullaf. Cherubini, 17 in Bullar. Mainardi.

munitatem asyli ecclesiastici, ausu temerario violare jubentes aut violentes ». c) Cap. *Cunt pro causa* loquitur de claustro cujusdam ecclesiae.

communiter notant DD. cum Fagnanol, excommunicationem illam ob laesionem immunitatis impositam fuisse non a jure sed ab ipso episcopo. Ita Abbas, cardinalis Hostiensis^, Ancharanuscum Innocentio, qui verbo *duplicem* sic annotavit: *Duplicent, td est, ob injectionem manum ipso jure, et violationem claustru ab episcopo latam*. Hinc Fagnanus l cum aliis ut certum habet, nullam adesse excommunicationem latae sententiae Papae reservatam contra percutientes vel furantes in ecclesia

§ IV. - De censuris in specie.

81. - 1°. **De excommunicatione.** — Excommunicatio est *censura, per quant privatatur homo communione ecclesiastica*. — Est duplex: *minor*, quae privat tantum usu passivo seu receptione sacramentorum (vide *Lib. VII, n. 133*) et *major*, quae privat etiam activo, et omni communicatione, ut infra mox dicemus n. 83.

82. - Excommunicatus potest esse vel toleratus vel vitandus. — *Toleratus* est, quem fideles non tenentur vitare, ex constitutione *Ad evitanda* concilii Constantiensis, nec etiam in divinis, ut probabilius ajunt doctores (vide *Lib. VII, u. 135*). Et idem dicitur de suspensis et interdictis toleratis. — *Vitandus* est, quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominarim excommunicatus et denuntiatus, vel quia est publicus percussor clericici vel monachi: ita tamen ut factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in can. S» *quis suadente, causa 17, qu. 4* (vide n. 141). Haec autem excommunicatio, si percussio est enormis vel gravis et publica, tantum a Papa absolvitur - nisi percussor sit mulier aut impubes. Hi enim

1 In hoc cap., num. 10. — AhôoJ Panortn., in h. cap., n. 5. — Pptr. dt Ancharano, tn h cap. n. 4,— IV,

O Hostiensis, *in cap* Cum pro causa, dc sent, excom, n. 1, tenet excommunicationem illam dc qua agitur, ob laesionem immunitatis, impositam esse a jure « Violator immunitatis ecclesiasticae ipso jure excommunicatur et secundum hoc idem esset si in claustro laicum verberasset ».

possunt absolvi ab episcopo, qui potest etiam absolvere a percussione levi adhuc publica; et adhuc a gravi vel enormi, si sit occulta. Vide n, 279.

83. - Excommunicatus igitur excommunicatione majon, esto sit toleratus, privatur: Γ suffragiis Ecclesiae; 2° beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omnino nulla; 3° susceptione et administratione sacramentorum, ac omni usu divinorum officiorum; 4° omni communicatione spiritali et civili cum fidelibus. — Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando, sive in divinis, nempe si cum eo Missam audiant, Officium recitent; sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum saluent, scribant ei; quae omnia comprehenduntur illo versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Hi autem communicantes in tribus casibus peccant graviter: Γ Si communicant in divinis; 2° si in contemptum Ecclesiae; 3° si in crimine criminoso, id esc si communicant in eodem crimine (puta concubinato), ob quod ille est excommunicatus; et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem. In aliis vero, regulariter loquendo, peccant tantam venialiter ct ligantur sola excommunicatione minori; a qua culpa et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio et ignorantia, quae alio versu continentur:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Vide de his *Lib. VII, n. 1SS et seqq.*

Dixi; *regulariter loquendo*. Nam esto sit probabile, quamcumque communicationem civilem cum vitando esse tantum venialem, probabilius tamen est, esse mor-

in h. cap, n. 1. — ' In Cap. *Inltr aha*, dc immunit, eccles., noro. 102.

« Fagnanus, *loc. cit.*, loquitur solum de forantibus in ecclesia. Sed revera *in cap*. Cum pro causa, de sent, excom., n.

de percudentibus non adesse excommunicationem a jure.

81. - § Cfr. *lib. 7, n. 147*, notam a. 82. - a) Vide not. a, *lib. 7, n. 264*.

talem, si sit frequens cum proposito frequenter cum eo communicandi.

84. - 11°. **De suspensione.** — Suspendio est *censura, qua clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur.* — Multipliciter autem dividitur suspensio: 1° Alia est *ajure*; alia *ab homine*; 2° alia fertur ad *certum tempus*, quo elapso exspirat; aha fertur *absolute*, quae manet, donec per absolutionem auferatur; 3° alia est *ab officio*, nempe Ordinis vel jurisdictionis; alia *a beneficio*; et alia *ab utroque*, tam ab officio quam a beneficio. Vide quaestiones super hac censura in Morali *Lib. VII, u. 312 et seqq.*

85. - 11°. **De depositione.** — Depositio est, *quae privat simpliciter omni usu officiorum et beneficiorum.* — Depositio autem alia est *realis*, quae dicitur etiam degradatio; alia *verbalis*, quae absolute dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate et privat privilegio tam fori quam canonis, absque spe restitutionis. Secunda vero fit sine solemnitate et utroque privilegio retento. Vide *Lib. VII, n. 323.*

86. - IV°. **De interdicto.** — Interdictum est *censura ecclesiastica prohibens usum tam divinorum officiorum quam aliquorum sacramentorum, et etiam ecclesiasticae sepulturae usum, quatenus talis est.* — Dicitur: *quatenus talis est*; quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenus est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit proprie usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticae.

Interdictum aliud est *locale*, quod immediate afficit locum; aliud *personale*, afficiens personas. Potest esse etiam *mixtum*, quod afficit immediate tam locum quam incolas. Vide alia *Lib. VII, nam. 328 et seqq.*

Adest etiam *cessatio a divinis*, quae definitur: *Prohibitio clericis faJa, ut abstineant ab officiis divinis et ab ecclesiastica sepultura.* — Haec non est censura, nec imponitur per modum medicinae, sed tantum in signum moestitiae, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel Ecclesiae

irrogatam. Ipsa imponi potest a quibus imponuntur censurae.

87. - V°. **De irregularitate.** — Irregularitas est, *impedimentum canonicum, ordinum sacrorum susceptionem et susceptorum usum impediens.* — Dictum est, *impedimentum*, non censura; quia sic vult communior et probabilior sententia. Vide *Lib. VII, n. 341.*

Notandum hic 1°. Quod irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex cap. *Is qui, de sent, excom., in 6°.* Unde in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum: in dubio enim, an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis (*ll. 347*).

Notandum 2°. Quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur saltem scientia legis ecclesiasticae prohibentis. — An autem etiam scientia poenae? Probabiliter adhuc affirmant Navarrus, Silvester Sanchez, Palaus a, Roncaglia etc. Vide *η. 351.*

Irregularitas tollitur: 1° per cessationem causae, si sit ex defectu aetatis, ignorantiae aut paupertatis, vel infamiae facti, quae tollitur etiam per mutationem loci aut per emendationem; nam alias, si est juris, scilicet per sententiam, requiritur dispensatio; 2° per Baptismum, si sit ex delicto b; 3° per dispensationem; 4° per professionem religiosam. Vide *n. 352.*

88. - Irregularitas alia est ex delicto, alia ex defectu.

Irregularitates *ex delicto* sunt sex: 1°. Ob Baptismum serio et scienter iteratum; et tunc fit irregularis tam baptizans quam baptizatus. Vide *Lib. VII, n. 356.*

2°. Ob violationem censurae, nempe si quis ea innodatus scienter exercet actum ordinis solemniter (*ll. 357*).

3°. Ob peccatum, quo clericus scienter et serio actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet (*n. 359*).

4°. Ob aliquas furtivas susceptiones ordinum, id est: 1° si quis accipit ordinem sine approbatione episcopi, ex cap. *I, de eo qui furtive, etc.*; 2° si absque dispen-

Q«uk<regllKxa

ntut tilmrhu-r

Abiu wcarrethexecut i fCOMA

toŒUter

krejuUŒta c«Hcio.

satione ejusdem suscipit eadem die plures ordines, quorum unus est sacer, ex cap. *2 ct 3, eod. lit.*; 3° qui post matrimonium contractum ante consummationem accipit ordinem sacrum, uxore renitente, ex extrav. *Antiquae, de voto.* Vide *ll. 361.* — Diximus autem: *ob aliquas*; nam aliae furtivae ordinum susceptiones enumeratae supra, *n. 46*, inducunt tantum suspensionem (Papae quidem reservatam, st est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui, censura irretitus, sacrum accipit ordinem, scilicet, quod non fiat irregularis, nisi in ipsa ordinatione ordinem ultro exerceat, juxta dicenda hic, *n. 91.*

5°. Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto vel jure habeantque a jure annexam infamiam: ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, haeresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum et similia. Haec autem irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem; si juris, per dispensationem. Vide *Lib. VII, n. 364.*

6°. Ex injusta mutilatione, et tanto magis ex homicidio voluntario, ex cap. *Si quis 1, de homic.* et ex *dem. un., eod. tit.* Haecque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes aut aliter concurrentes, ex can. *Si quis viduam, dist. 50.* Vide alia super hoc puncto *n. 365 et seqq.*

89. - Irregularitates autem e.v defectu sunt octo:

Ie. Ex defectu *animae*, ex quo irregulares sunt 1° amentes, phrenetici et epileptici; 2° illitterati, juxta dicta hic, *n. 35*; 3° neophyti seu recenter conversi

2°. Ex defectu *corporis*, nempe si quis habet vitium quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. — Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares caeci, surdi, muti, carentes manu aut digitis omnibus, aut pollice vel indice. — Ex secundo autem

Irugutari-Utet ex defectu.

capite *deformitatis* sunt irregulares leprosi, carentes naso et aliter monstrosi, puta habentes gibbam valde enormem. Vide *Lib. VII, n. 403.*

3°. Ex defectu *natalium*, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi, qui tamen legitimantur vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis. Vide *n. 420 et seqq.*

4A. Ex defectu *aetatis*; de quo vide dicta hic, *n. 43 et 44.*

5°. Ex defectu *sacramenti*, nempe ex bigamia. — Dicitur: *sacramenti, eo* quod duas ducens uxores nequit apte significare unionem Christi cum Ecclesia, quae fuit unica ejus sponsa. — Bigamia autem triplex est, quae impedit a susceptione ordinum, scilicet: 1° *vera*, quando quis cum duabus successive verum contraxit matrimonium; 2° *interpretativa*, quando quis sola fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *Lib. VII, n. 437 et seqq*; 3° *similitudinaria*, quae contrahitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine post votum solemne emissum in religione vel post susceptionem sacri ordinis. Vide *n. 448.*

6°. Ex defectu *infamiae*, de qua vide dicta hic, *n. 88*, ad *5*; nam irregularitates ex defectu et ex delicto ob infamiam in idem coincidunt.

7°. Ex defectu *libertatis*. Unde sunt irregulares: 1° omnes servi proprie dicti; 2° conjugati; 3A curiales obligati curiae propter juramentum aut stipendium; 4° milites, saltem quamdiu juramento tenentur. Vide *n. 455 et 456.*

8°. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quae fit a chirurgis cum incisione vel adustione, vel ex licito homicidio in bello justo offensive, aut in judicio per cooperationem activam, efficacem, proximam et ad occisionem ordinatam. Vide *n. 457 et seqq.*

87. - * Clr. lib. 7. n. 351, not b et c.

b) Vide not. a, lib 7,

Xatnr . Man. tap. 23» η. 47. i. i, — Satith., de .Mair . lib. 9, disp. 32, η. 21.

et ce°<.thio
a diviniv

Quid et
quotuplex
depositio.

Quid,inter-
dictum.

Quid et
quotuplex
depositio.

SECTIO II. - Di Diacoxat v.

90. *Quid diaconatus. et quae ipsius materia et fortua. — 91. Officia diaconi. - Censura ligatus, etc. - De poenitentia imposita ab episcopo; an implenda sub gravi.*

Oaij ut
diAConilu>.

go, - Diaconatus est ordo, quo coit-
fertur potestas immediate assistēdi sa-
cerdoti in Missa, porrigendo ei patenam
cum hostia et calicem cum vino, item le-
gendi cvangelium et praedicandi.

formA.

Sententia nobis probabilior, juxta dicta
h*c " 28, tenet, unicam diaconatus ma-
teriam esse manuum episcopi impositio-
nem, unicamque formam esse verba epi-
scopi: *Accipe Spiritum Sanctum ad ro-
bur, etc.*

Sed quia altera sententia etiam est
probabilis, ideo tenenda, nempe, quod
porrectio instrumentorum etiam sit ma-
teria integratis partialis; ac propterea di-
cendum quod materia diaconatus est du-
plex, scilicet impositio manus dexteræ
episcopi cum forma: *Accipe Spiritum San-
ctum, etc.* et traditio libri evangeliorum
cum forma: *Accipe potestatem legendi
evangelium, etc.* Ambo autem sunt ma-
teriae et formae partiales, unum ordinem
constituentes. — Valeret etiam traditio
bibliorum, quia ibi jam continentur evan-
gelia

Sed dices: Ab initio quomodo ordina-
bantur diaconi, quando deerat liber evan-
geliorum? — Respondetur, Christum Do-
minum reliquisse Ecclesiae potestatem
determinandi in specie materias et formas
sacramentorum, quorum ipse non deter-
minavit. Et juxta hanc sententiam cha-
racter imprimitur in *ipsa libri datione*,
ut dicit D. Thomas, sive in prolatione se-

eundae formae (*Lib. VI, η. 748*). Ita juxta
hanc sententiam. Sed vide dicta in Opere,
Lib. VI, n. 736 et seqq.

91. - Officia diaconi, praeter dicta, sunt: Oftaie
1°. Solemniter baptizare, sed non nisi de ccn
licentia parochi et in gravi necessitate:
alias diaconus, qui baptizat solemniter
sine commissione, etiam in necessitate,
irregularitatem incurrit. — 2° Ministrare
Eucharistiam. Sed pariter id non licet,
nisi fiat ex commissione parochi et in ne-
cessitate gravi, nempe si populus sit com-
municaturus, et desit sacerdos (*Lib. VI,
n. 237, Qu. 1*). Albas, si ministrat sine com-
missione, etiam fit irregularis (*//. 234*). —
3°. Deferre pyxidem aut ostensorium cum
Eucharistia. — 4°. Praedicare, et lavare
corporalia in defectu subdiaconi.

Diaconus autem censura ligatus irre-
gularitatem incurrit, si ministrat, juxta
dicta *n. 88, ad 2*. — Qui vero irretitus cen-
sura diaconatum suscipit, non fit irregu-
laris, nisi in Missa ordinationis ultro ordi-
nem susceptum exerceat. Vide *Lib. VI,
n. 799, v. Utrum autem*.

Quaeritur: *an obliget poenitentia, im-
posita diaconis et subdiaconis ab episcopo,
recitandi nocturnum diei currentis, et sa-
cerdotibus Ires Missas celebrandi?*

Alii affirmant; sed probabiliter alii,
ut Sotus Valentia, Palaus, Pellizzarius,
Gobât, etc., dicunt, dicendas tantum de de-
centia, non autem de obligatione, saltem
non gravi, cum de ea non constet (*n. 829*),

D. Thom., Suppl. qu. 37, art. 5, nd 3. — Valent.,
in 2.º 2.º, di»p. 6, qu. 2, punct. 10. (2. — Palam, tr. 7,

diip. 2, punct. I. 1, n. 5. — Pelli tr. 8, cap. 2, n. 194.
— Gobat, tr. 3, n. 713.

90. - Vide lib. 6, n. 746, not. c.

91. - § Cfr. not. b et lib, 6, n. 829.

S
i

V »
* if

SECTIO III. - Da fbembttmatv.

92-93. § 1. De ordine presbyteratus. - *Quid presbyteratus. - Quae materia et forma.* — 94. *De defectibus supplendis.* — § II. De Sacrificio Missae. — 95. *Quid sacrificium et quotuplex.* — 96. *Quid Missa.* — 97. *Qu. 1. Quae requirantur ad Missam.* - *De materia Missae, et hic de pane.* — 98. *De vino.* — 99. *De praesentia materiae.* — 100. *De forma.* — 101. *Qu. 2. Quomodo Christus sit praesens.* — 102. *Qu. 3. EJJectus Missae.* — 103. *Qu. 4. Pro quibus offerri possit.* — 101. *Qu. 5. Quotuplex fructus.* — 105. *An Missa sit infiniti valoris.* — 106. *Qu. 6. De stipendio licito.* — 107. *Dilatio Missae.* — 108. *Retentio partis eleemosynae.* — 109. *An parochus, etc.* — 110. *Applicatio.* — 111. *Qu. 7. Quoties celebrandum,* — 112. *Qu. 8. An omnes rubricae sint praeceptivae.* 113. *Qu. 9. Quando Missa possit dici.* - *An ante Matutinum; et an die Coenae Domini et Sabbati Sancti.* — 114. *Qu. 10. Ubi Missa dicenda.* — 115. *De pollutione ecclesiae.* — 116. *Qu. 11. Quae requirantur ad celebrandum: 1. Altare.* — 117. *2. Calix et patena.* — 118. *3. Vestes.* — 119. *4. Corporale.* — 120. *5. Palla et purificatorium.* — 121. *6. Missale.* - *7. Minister.*—\22.8. *Crux cum Crucifixo.* 9 et 10. *Candela, bursa, etc.* 123. *Neopresbyterian consecrent, dc.* — 124. *An tres Missae injunctae, dc.* — 125. *Missa, dicenda alte, breviter, dc.* <De celebrantibus nimia celeritate locuti sumus, lib. VI. n. 400). — 126. *De Missis votivis.* — 127. *Quando pluries in die, dc.* — 128. *Sz dum celebratur, polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus.* — § III. De potestate sacerdotali. — 129. *Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere d ministrare, d Poenitentiam in necessitate.* — 130. *Scitu necessaria cuilibet sacerdoti circa ministrandam Poenitentiam in necessitate.* — 131-132. § IV. De munere docendi et praedicandi.

§ I. - De ordine presbyteratus.

Quid tit
prttbjrxe/a-
tai

92. - Presbyteratus est ordo, quo confertur potestas consecrandi Corpus et sanguinem Jesu Christi et absolvendi fideles a peccatis. Ordo autem sacerdotii institutus fuit a Christo in Coena, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem;* et post Resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Quatenam est materia presbyteratus?*

Quat. ipiiu»
catena et
forma.

Juxta nostram probabilior sententiam, ut diximus hic, n. 28 et Lib. VI, n. 749, est unica, nempe secunda impositio manuum episcopi cum presbyteris. — Sed probabilis est etiam sententia quod sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superposita patena cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.;* et tertia impositio manum, cujus forma: *Accipe Spiritum Sanctum, Quorum remiseris peccata, dc.* Et haec sententia, cum sit probabilis, omnino in praxi tenenda est. Vide Lib. VI, n. 749

Corollaria
pro rraii.

93. - Hinc dicimus 1°. Quod in ordinatione sacerdotum una cum calice et patena tradenda est utraque species, nempe panis et vini. Aliter non daretur directa

potestas ad integrum sacrificium. Et eodem tempore debet tradi, cum potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis: ita probabilior sententia, quae omnino tenenda est (n. 750) Item debet tradi ab eodem ordinante et celebrante, ut dictum est hic, n. 53, in fine.

Dicimus 2°. Quod non sufficit tangere tantum calicem et non patenam, cum probabilis sit sententia, utrumque esse tangendum {n. 753}.

Dicimus 3°. Quod, licet ex communi sententia valide ordinatus sit, qui tantum hostiam et non patenam tetigit, quia hostia et vinum sunt materia substantialis et calix ac patena tantum ob decentiam adhibentur; attamen consultius est, ut talis ordinatio repetatur, cum quatuor doctores de ea dubitent, et in Pontificali, ubi fit sermo de materia, dicitur: *Et cuppam calicis et patenam simul tangunt* (n. 751). Et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantum patenam et calicem, et non hostiam (w. 752)

94. - Quaeritur: *Quando defectus suppleri debeat in ordinatione presbyteratus?*

Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omnino or-

92. - Cfr. lib. 6, n. 749, not. d et r.

93. - "J Vide not. c ad lib. 6, n. 750.

b) Cfr. lib. 6, n. 753, not d, ubi referuntur plura S. O. responsa.

Quando-
m
pleri de
beant defe-
cte circuli
clientia.h.i.

Defectu-
circa acci-
dentulix.

Et quonam
tempore.

dinatio repetenda est: et quidem tota, si defectus sive ejus dubium vertitur quoad traditionem primae potestatis super corpus Christi reale: si vero quoad secundam circa corpus mysticum, tantum secunda repeti debet. — Si autem defectus est circa *accidentalialia*, tunc si est de re levi, puta si ordinatus non dixerit canonem, talis caeremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, puta si defuerit unctio manuum, vel si neopresbyter non protulerit verba consecrationis cum episcopo, tunc defectus quamprimum supplendus est, et ab eodem episcopo, si fieri potest. Alias graviter peccaret ordinatus id negligendo aut in ordine ministrando (*Lib. VI, it. 758*).

Quonam autem tempore praefati defectus suppleri debeant?

Respondetur quod, si sint circa accidentalialia, probabiliter quovis tempore suppleri possunt. — Si vero circa essentialia, idem dicunt Salmant. cum aliis; sed ex probabiliori et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ut colligitur ex cap. *Presbyter, de sacrament, non ileratid.*, nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur (m. 759).

§ II. - De sacrificio Missae.

Quid et
quotuplex
sit xacnfidom.

95. - Sacrificium, loquendo in genere, sic definitur: *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum ejus supremi dominii*. — Quadruplex autem potest esse sacrificium: *Latrenticunt*, ad Deum colendum, *eucharisticum*, ad gratias agendas; *impetratorium*, ad beneficia impetranda; *propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

Definitio
«acri ficti
Mi-vic

96. - Missa vero definitur sic: *Est corporis et Sanguinis Domini Jesu Christi consecratio et oblatio*. Et est verum sacrificium, omnium aliorum rationem completens; eademque est hostia, quae in cruce oblata fuit, *sola offerendi ratione diversa*,

Salmant., tract. 8, cap. 4. num. 79. — * Sen. 22, de Sacrif. Mi»», cap. 2. — *Bfilarm.*, de Euchar.. lib. 5, cap. 27, prop. 7 et 8. — *Tourn.*, Pradcet. de Sacrif. Mio.,

ut docet Tridentinum '. — Essentiam sacrificii alii dicunt consistere in *consecratione*, alii in *oblatione*, alii in *sumptione*, alii demum probabilius in *consecratione* simul et *sumptione*, ut Bellarminus, Sotus a», Bonacina a), Tournely (*Lib. VI, n. 305*). — Ad essentiam autem sacrificii probabilius requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini; aliter non satis exprimeretur commemoratio sacrificii cruenti crucis («. 306).

97. - Quaeritur Γ. *Quae requirantur ad Missam perficiendam?*

Tria sunt necessaria: Intentio, materia et forma.

Requiritur *intentio* consecrandi sive conficiendi sacramentum, saltem virtualis, scilicet quae perseveret ex intentione actuali prius habita; quam certe habet, qui se parat et accedit ad celebrandum, juxta dicta hic, n. 9.

Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missae.

Materia est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. — Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farina triticea et aqua naturali (saltem pro majori parte) confectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex aequo vel quasi permixtus, ut ait D. Thomas, ac non corruptus aut corruptioni proximus; alias non est materia apta. — Ut autem sit materia licita, in ecclesia latina panis debet esse azymus, in graeca fermentatus (*Lib. VI, n. 198-205*).

Hic autem notandum Γ. Quod, si Graecus transit per loca Latinorum (et sic Latinus per Graeciam), ubi non sit ecclesia, in qua ritus graecus servetur, potest pro suo arbitrio in azymo et in fermentato celebrare. Ita communiter doctores m. 203).

Notandum2°. Quod consecrare hostiam fractam vel maculatam non licet. Sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valde enormis, ut dicunt Quarti, Pasqua-

art. 2, concil. 4 et 5. — *D. Thctm.*, 3 l-., qu. 74. art. 3, ad 3. — *Quarti*, Rubricae Mittal. Rom., pari. 3, lit. 10, num. 9, dub. 1.

ligoeA Et Croix addit cum Gobat, quod, si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licite consecrabitur, secluso scandalo populi (*n. 204*).

Notandum 3°. Quod hostia debet esse figurae orbicularis, et major pro sacerdote; si vero major desit, ut dicunt Roncaglia, Quarti % Elbel, Gobat et Tamburinius, probabiliter potest sacerdos, etiam causa devotionis, consecrare minorem; modo (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt, quod hoc scandalum facile praecaveri potest, monendo populum de defectu hostiae majoris (*n. 205*).

98. - Vinum autem debet esse ex uvis expressum; cui ex gravi praecepto Ecclesiae modica aqua est in calice admiscenda (ad significandam unionem fidelium cum Christo), quae saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit vero admiscere unam aquae guttam (*Lib. VI, n. 208 et 210*).

Non est materia apta vinum ex agresta, nec acetum, nec vappa (id est vinum, cujus vis evanuerit)a», nec lora, vulgo *aquata*. Vinum autem cum alio liquore, etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum est quidem materia apta ad sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in rubrica — ubi idem docetur de vino quod *coeperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre*. Dicunt tamen Croix, Gobât et Sporer (n. 206 et 207), quod deficiente alio vino licet uti vino tantum parum acescente. Ait enim card. Lambertinil, quod praefata rubrica deducta est ex doctrinaS.Thomae qui docet, non posse quidem sacramentum confici de aceto, *posse tamen confici de vino acescenti (quod) est in via ad corruptionem; licet peccet conficiens*. Unde rubrica non videtur accipienda cum

Croix, hb. 6, part. 1, n. 432. — *Gobai*, tr. 3, n. 831 (edit. Monach., n. 832). — *Rone.*, tr. 18, qu. 1, de Each., cap. 2, qu. 6, reap. 3. — *Elbfl*, cooler. 11, da Umitut. Koch., n. 15. — *Gobai*, tr. 3, n. 47. — *Tamb.*,Method, celebrand. MI*», lib. 2, cup. 8, § 8, n. 16 — *R*br. MM*, tit de defectib.. tv, 2. — *Croix*, Hb. 6, part. 2, n. 646. — *Gobai*,

97. - a) Cfr. notam a. lib. 6, n. 204.
b) Vide *Ub. 6, n. 205*, not c.
98. - *I Cfr. not. b ad lib. 6, n. 206.

tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniae, sed tantum illos qui jam proxime incipiunt constituere vinum acescens, vulgo dictum *vino colla punta* sive *andato alio spunlo*.

Nec licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat, dum consecratur (*n. 207, Qu. 2*). Quod autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dum dicitur in rubrica: *Si m hyeme Sanguis congeletur in calice, involvatur calix panis calefactis, etc., donec liquefiat*. Ergo per congelationem non corrumpuntur species vini, alias desineret esse ibi Sanguis Christi. Vide *ibid*.

Quid, *st celebrans in sumptione adverteret, vinum esse corruptum?*

Alii dicunt, sufficere ut sola fiat consecratio vini. Sed melius est juxta rubricam, nisi adsit scandalum, iterum vinum et novam hostiam consecrare, incipiendo a verbis: *Quipridie, etc. (vide dicta Lib. VI, n. 222 et 288)*. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ut venus ajunt Croix, Pasqualigo et Aversa contra Tamburinium et Sporer; quia possidet obligatio faciendi sacramentum integrum («. 206, v. *Quoad*).

99. - Insuper ad validam consecrationem requiritur, ut materia Γ sit sensibiliter, saltem moraliter praesens. Unde invalide consecratur materia tam valde modica, ut nequeat sensu percipi, aut valde remota vel posita post tergum aut parietem. Dicitur vero: *saltem moraliter*, quia bene consecrat caecus vel exsistens in tenebris, si aliunde certus sit moraliter de praesentia materiae (*Lib. VI, n. 211-213*).

Requiritur 2°. Ut sit certa et determinata, saltem aliquo modo certo, puta primae duae hostiae ex parte dextera; tunc autem jam consecratur ex intentione

tr. 3, n. M. — *Spar.*, pact. 2, cap. J, n. 157. — 1 Notif. 77» n. 2. — 3 P.. qu. 74, art. 5, ad 2. — TH. de deferrib., x. 11. — *Croix*. Hb. 6, part. 2, n. 585. — *Pa*J.*, de Sacrif. MI*», qu. 301. num. 6 et 8. — *Atvrai*, qu. 11, sect. 16, v. *StcnnJo*. — *Tambnr.*, Method, cclebr. MI*», lib. 2.

Vide lib. 6, n. 207. notam b.
f) Haec S. Doctor addidit an. 1763 in quinta editione Theologiae moralis.

ijurae or
bcalarrh et
elior pro
uctnlois.

Vinum ex
eriletprev
>em

AdMitua
perlii.
dm recv
ritur laiti-
lio.

lurhu
lenire

duc

Mitterii
ifu ph

juveot po
Liitinv

Hotiilit 4
fracta mc
micuUii

Quid -« cr-
lebr*M in
-umptione
adverrat vi-
num c»»e
corruptum.

Materia de-
bet cite
arrent.

Cert* et
determin*

·:·v·i·
T
M
M
s
△
v
it
M
p

virtuali, licet de ea sacerdos consecrando obliviscatur (m. 214-216). Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare al, probabilius est, ipsum rursus esse sub conditione consecrandum, ut docet card. Lambertini '. Tunc enim dubium est an sit facta consecratio (n. 217). — Quoad guttas autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait Croix expedire ut sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed melius mihi videtur id intendere de guttis proximis fundo, non vero de remotis. Vide Opus nostrum Lib. VI, n. 215, v. Quaeritur.

Quid, ai offerantur hostiae post oblationem.

Si offerantur hostiae parvae paulo post oblationem, licite consecrantur, mentaliter oblatione suppleta. Gavantus, Tamburinius, Possevinus, Aversa, etc. — Idque probabiliter fieri potest etiam post canonem inceptum, ut ajunt Gobat, Quartib>, Burghaber, Possevinus, Diana Tamburinius et card. Lambertini c>, saltem si aliter plures communione carerent; aut etiam, censeo, si communicaturus non posset exspectare, vel si persona gravis aut nobilis communionem petat. Tunc propter hujusmodi causas permittunt S. Antoninus, Silvester, Bonacina, Sà, Tamburinius, Possevinus, Gobat, Dicastillus, etc., dari posse etiam partem hostiae magnae, vel dividi hostias minores in plures particulas. Vide Opus nostrum, Lib. VI, n.217, 4°.

Forma quibus b m m verbi cunctantur.

100. - Forma autem Eucharistiae sunt verba quae proferuntur in consecratione panis et vini. — An autem in consecratione vini sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, sint de essentia vel etiam alia. Utraque sententia est probabilis; sed certe graviter peccat reliqua omittens

(Lib. VI, n. 223). — An vero ad consecrationem requirantur de necessitate sacramenti verba praecedentia: *Qui pridie, quam pateretur, etc.* Communis sententia negat; sed Scotus dubitat, ejusque sententiam Dupasquier et Contin. Tournely dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo. Vide Lib. VI, n. 220-224.

Forma autem Eucharistiae debet proferri *recitative et significative*, id est, referendo verba Christi et applicando illa ad materiam praesentem, ut transmutetur ipsa in corpus et sanguinem Christi, ut ajunt Concina et Salmant., cum D. Thoma. Vide n. 220, in fine.

Profenit- betrdut ve et fiaulvc.

Si quis autem propter balbutiem diceret: *Hoc est coipus meum* vel *copus meum*, vel *corpus meun*, vel *calis*, vel *sanguinis*, valide consecrat, ut Suarez®-l, Lugo®-l, Croix et alii communiter, ex can. *Fetulerunt, dist. 4, de consecr.*, ubi Baptisma collatum *in nomine Patria et Filia, etc.* validum declaratur. Ratio est, quia voces ita sunt constitutae, ut, si aliquando cum vitio proferantur, idem significant; modo alium sensum non ingerant (n. 224).

Muhs ne- ico in Uta.

Hic autem advertendum sedulo id, quod ait rubrica*: *Si celebrans non recordetur se dixisse ea quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari* (scilicet repetere)... *Si vero valde probabiliter dubitet, se aliquid essenziale omisisse, iteretformam, saltem sub tacita conditione.*

101. - Quaeritur 2°. *Quomodo Christus sit praesens tn Eucharistia?*

Respondetur, Christum in Eucharistia non esse praesentem per *productionem*, nec per *adductionem* de coelo, sed per conversionem substantiae panis in sub-

De o primetue Chritti Euchari -tia.

1 De Sacrii Mita., lib. 8, cap. 18, n. 6. — Croix, lib. 6, part. 1. num. 459. — Gavant., part. 5, Ut. 10, num. 19. — Tamb., loc. dt., cap. 5. § 2, num. 8. — Poster., de Offic. curati, cap. 2, n. 28. — Aversa, qu. 11, Beet. 12, v. Quinto — Gobat, tr. 3. num. 85. — Bur^h., cenlur 2, ca. 28. — Potscv., loc. dt. — Tambur., Method, celebr. MIm.. lib. 2, cap. 5, \ 2, n. 10 et 11. — 5. Anton , part. 3, tit. 13, cap. 6, § 5. — Silvci., v. Eucharistia II, n. 15, v. Septimum. — Bonae., de Euch., qu. 5, punct. 1, n. 14. — Sd, v. Eu

charistia, num. 15. — Tambur., Method. SS. Commun., cap. 6, num. 31 et 32. — Pottev., de Offic. curati, cap. 2, num. 28. — Gobat, tr. 3, num. 86. — Scot., in 4, diet. 8, qu. 2, num. 4, 5 el 10. — Dupas., de Euch., diap. 2, qu. 4, concl. 2. — Confin. Tourn , de Each., cap. 4, artic. 2, cond. 3. — Cone., de Euch., cap. 5, n. 14. — Salm., tr. 4, cap. 5, num. 51. — D. Thom., 3 P., qu. 78, art. 5. — Croix, lib. 6, part. I, num. 36. — De defectibus, v, num. 2.

99. - a) Intellige: extra petram sacram; ut loc. cit., docet Benedictus XIV (in edit. ital. sec. 2, cap. 6. § 2, v. E quanto).

b) Cfr. lib. 6, n. 217, notam h, Vide notam i ad lib. 6, it. 217. 100 - n) Cfr. lib. 6, n. 224, not. a.

tW N v s s t i v x o t l f i . j . j v s

standam Corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *transsubstantiationis*. — Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus*, ait Tridentinum¹⁾). Salvator enim existit ibi sine extensione partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi Corpus cum anima et divinitate per concomitantiam: et unaquaeque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus... et integer... sub quavis ipsius speciei parte*, ut docet Tridentinum²⁾. Sed hoc intelligendum separatione facta, ut habetur ex Tridentino³⁾. Unde, separatione non facta, remanet quaestio indecisa, an Christus sit totus sub quavis speciei parte. — In Eucharistia autem, licet non sumatur persona Patris nec Spiritus sancti, prout sumitur persona Verbi, quae est hypostatice humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personae Patris et Spiritus sancti ob naturalem unionem sive naturae divinae identitatem, quam habent cum Verbo.

102. — Quaeritur 3°. *Quinam sint in Missa offerentes, et quinam effectus Missae?*

113. Mioi
KmtS.10 Offerentes sunt tres: Christus, qui est principalis offerens, Ecclesia, et sacerdos qui offert ut minister tam Christi quam Ecclesiae. Ita Bellarminus⁴⁾.

Effectus autem Missae sunt quatuor:

reeHiYo
peccato-
na' Iu⁵⁾ est *remissio peccatorum*, non quidem immediate et perse, sed mediate per auxilium quod in Missa impetratur ad poenitentiam, qua venia deinde obtinetur. Ita communiter Bellarminus, Suarez et alii cum D. Thoma⁶⁾ qui ait, Missam delere peccata, *in quantum gratiam contritionis impetrat*. Idque recte docent et com-

munissime auctores cum eodem S. Doctore, contra Canum⁷⁾ et Valentia, procedere tam de mortalium quam venialium culparum remissione (*Lib. VI, n. 311*).

2^d) est *remissio poenarum*. Hae per Missam immediate remittuntur homini justo, pro quo Missa offertur. Communiter Gonet, Suarez, Concina, Salmant. aliique cum D. Thoma⁸⁾ dicente quod hoc sacramentum, *in quantum... est sacrificium, habet vim satisfactivam*.

3^a) est *incrementum gratiae*, non jam ex opere operato et immediate, ut sentiunt aliqui, sed mediate per auxilia quae obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ut docent Palaus, Vasquez, Suarez, Lugo, etc, communiter.

4^a) est *impetratio bonorum* tam spiritualium quam temporalium, quatenus animae prosunt (*n. 311*).

103. — Quaeritur 4°. *Pro quibus personis possit offerri Missa?*

Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis et aliis, etsi exsistant in peccato. — An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiae sive ut minister Christi, ex *cap. 28, de sent, excom. a*⁹⁾. Si vero sunt tolerati, probabilius est, cum Sanchez Navarro, Lugo, etc. contra alios (*Lib. VI, n. 309*)

posse sacerdotem pro his offerre Missam etiam nomine Ecclesiae. Licet enim etiam tolerati sint exclusi a communicatione suffragiorum, tamen aliis datum est a concilio Constantiensi, ut habetur in extrav. Martini V, *Ad evitanda*, libere posse cum ipsis communicare adhuc in divinis, prout dictum est *Lib. VII, n. 139*. — Sic pariter, probabilius licet offerre Missam pro infidelibus ut docent Bellarminus, Lay-

¹⁾ Sew. 13. de Euch., cap. I. — Loc. cit., cap. 3. — Loc. cit., can. 3. — De Euch. (Mias.). Ub. 6, cap. 4, v. *Sequitur*. — Bellarm., loc. cit., cap. 4, propoi. 2 — Suar., ditp. 79, aecL 3, v. *Dtctv 2* et aeqq., — 1 In 4. dint. 12, qu. 2, art. 2, nolui. 2, ad 4. — Valent., in 3^a P., dlnp. 6. qu. 11. punct. 1, § 22, v. *Videtur autem*. — Gonet. Clyp., dlnp. 11. de Sacr. Min., art. 4, n. 8S, v. *Meo 3*. — Suar., dlnp. 79, neci 6. — Cone., de Sacr. Mino., cap. 3, n. 11. —

Salm., tr. 5, cap. 3, n. 11. — 3 P, qu. 79, art. 5, corp. — Palaus, tract. 22. punct. 6, n. 5. — Vasq., ditp. 228, cap. 3^a n. 17 et 19. — Suar., disp. 79, sect. 4. v. *Duo I*. — Lugo, de Euch., disp. 19, n. 150. — Navar., Man., cap. 27, d. 36, v. *Ad secundum*. — Lugo, de Euch., di>p. 19, n. 187. — Cone. Constant., extrav. *Ad evitanda*, inter concordata Martini V et Gorroanicae nationi, n. 7; ap. Hardouin, Conc., tom. 8, col. 892. — Bellarm., de Euchar. (MiaaO, lib. 6, cap. 6.

102. — a⁹⁾ Vide *lib. 6, n. 311*, nol *a*.
103. — a) Cfr. not. *a*, *lib. 6, n. 308*.

Vide *lib. 6, n. 309*, notam *b*.
(⁹) Cfr., *loc. cit.*, not. *d*.

Etrro»ni-
mabui in
porcMorio
elrnt *

mann, Suarez, Salmant., etc. contra So-
tum, quia Christus pro omnibus se obtulit;
idque certe licitum fuit in lege veteri:
Judaei enim pro gentibus sacrificare jam
consueverunt (I Machab. xn, 11). — Pro
defunctis autem in purgatorio existen-
tibus certum est et de fide, ut docet Tri-
dentinum l quod licite et utiliter Missa
offertur: idque ex infallibili promissione
Christi, ut communius et verius contra
Canum d», etc. docent Azor, Suarez, Na-
varrus, Salmant., etc.; quia, cum certum
sit, quod Missa utiliter pro defunctis offe-
ratur, hoc non potest esse nisi ex pro-
missione Christi {Lib. VI, n. 310).

104. -Quaeritur 5°. *Quotuplex est /ru-
dus Missae?*

Qaotuplex
est fructus
Missae

Respondetur: Fructus Missae alius est
ex opere operato, nempe ex merito Christi;
alius *ex opere operantis*, scilicet ex me-
rito sacerdotis. — Item alius est *merito-
rius*, alius *satisfactoritis*, alius *impetra-
torius*. — Item alius *generalis*, qui obtingit
omnibus fidelibus, vivis et defunctis; alius
specialis sive *medius*, obtingens assisten-
tibus Missae et ei cui applicatur; alius
specialissimus, obtingens soli celebranti;
qui pro illo nequit ullum stipendium acci-
pere, ex propositione 8 damnata ab Ale-
xandro VII.

105. - *An Missa sit infiniti valoris,
tam intensive quam extensive?*

Plures DD. negant; plures vero alii
probabilius a) affirmant, ut Gonet, Habert,
Juenin, Petrocorensis % Pignatelli, Tournely,
Concina b), Holzmann % Wigandt,
CroixCanusA>, Salmant., etc.; ac pro his

Juxta plu-
res, valor
est infinitus
quoad suffi-
cientiam.

Laym., lib. 5, tract. 5. cap. 2, num. 9. — Soar., in
3 P.» disp. 78. sect. 2, v. Dico 3, — Salm., tr. 5, cap 2,
num. 19. — Solus, in 4, diet. II, qu. 2, art. 7, v. L, ad 2.
— * Sets. 22, de Sacrif. Misa., cap. 2, in f. et can. 8. —
Axor, part. 1, lib. 10, cap. 22, qu. 10. — Suar., disp. 79,
sect. 10, v Nthtlominus. — Navor., de Jobelaco, notab. 22,
a o. 18. — Salm., tr. 5, cap. 2, num. 24. — Gouri, Man.,
tr. 4, de Euch., up. 12, § 2, v. Ex Ms. — Jfabcr, de
Euch., part. 2, cap. 10, v. Verior videtur. — Jurnin.,
Institut, de Euch., qu. 2, cap. 5, concl. 4. — Pi^nal., de
Monte propitiator., hb. 4, qu. 9. et 10. — Tourn., Praclect.,
de Sacrif. Miss., art. 6. — Wigandt, tract. 12, num. 78. —
Salm., tr. 5, cap. 3, num. 40 el 43. — D. Thom., 3 P.,

est etiam D. Thomas. Quia Missa est idem
quam crucis sacrificium, quod fuit infiniti
valoris. Licet autem valor sit infinitus,
effectus tamen Missae finitus est, ex finita
capacitate hominum, pro quibus offer-
tur, quorum unusquisque percipit fructum
juxta suam capacitatem.—Sed quia prima
sententia est etiam probabilis, nequit sa-
cerdos accipere duplex stipendium a duo-
bus, applicando eis Missam ambobus, ut
falso dicebat posse propositio 10 damnata
ab eodem Alexandro VII. Nec potest eam
danti eleemosynam applicare in generali
cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione,
si liceat {Lib. VI, n. 312).

106. - Quaeritur 6°. *Quid de stipendio
Missae?*

Stipendium accipere licet sacerdotibus, Qthb u
etiam opulentis, ut communiter docent
Suarez, Lugo, Concina, Tournely, cum
Gerson et Thomassinou» et aliis pluri-
mis contra Genetum et alios paucos; quia
quisque operarius dignus est mercede sua,
ex Apostolo, I Tim. v, 18 {Lib. VI, n. 317,
Qu. D.

107. - Sacerdos peccat graviter, si dif-
ferat Missam promissam sub stipendio
ultra duos menses a), ut dicunt Garcia,
Philibertus, Ripa b) et alii cum Lugo; item
auctor Istrus. per i novelli confess. l ac
Tournely, qui ait, esse communem senten-
tiam, bene posse aliquem acceptare sti-
pendia Missarum ad duos menses (Lib. VI,
n. 317, Qu. 2)\ item Concina, qui nihil
aliud dicit, nisi quod dilatio duorum men-
sium est gravis, ex decreto S. Congrega-
tionis. — Si vero Missa sit pro defunctis,

qu. 79, art. 5, corp. — Suar., disp. 86, sect. 3. — Lu^o.
de Euch., disp. 21, n. 18. — Cone., de Sacrif. Miss., cap. 6,
§ 2, num. 4. — Contin. Tonrn., de Euch., part. 2, cnp. 9,
art. 2, aect. 4, qu. 1. — Genet., de Sacrif. Mias., cap. 5, qu. 1.
— fHéron. Garcia, Suma moral., tr. 3. diff. 10, dud. 8,
n. 4. — Philib. Marchin., tr. 3, part. 2, cap. 31, n. 5. —
Lu/zo, de Euch., disp. 21, n. 34. — 1s est Giordanini,
part. 2, nam. 406. — Contin. Tourn., de Euch., part. 2,
cap. 9, art. 2, sect. 4, qu. 9. v. Quae autem. — Cône.,
de Sacrif. Miss., cap. 6, § 2, num. 24 (non citans decla-
rationem S. Congrj. — Decret. S. C. G., cfr. Pallottini,
v. Nina, § 2, num. 3, ubi S. C. pluries hoc declarasse
refertur.

d) Cfr. notam a ad lib. 6, n. 310.
105. - * Postea tamen S. Doctor senlen-
tiam mutavit et propugnavit opinionem ne-
gativam. Cfr. notam j ad lib. 6, n 312.

b) Vide lib. 6, n, 312, not. c ct seqq.
106. - a) Cfr. not b ad lib. 6, n. 317.
107. - Vide lib. 6, n. 317, notam l.
b) Cfr. notam h, loc. cit.

dilatio unitis mensis erit gravis, ut dicunt Palaus, Escobar et Salmant. (*ibid.*). Imo si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, puta imminentis mortis vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadae potest esse mortalis. Vide Cabrinum

Recte hic autem advertit Contin. Tournely, quod, si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non praesumitur contentus esse, quod Missae celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni sacerdoti. Id vero non intelligendum, quod omnes illius communitatis sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutive dicendas (semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes); sed quod Missae distribuendae sint majori sacerdotum parti, aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valde numerosa, et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere intra tempus illud, quod unicuique illius permittitur, ad suae ratae satisfaciendum.

Insuper hic obiter notandum quod Innocentius XII, in bulla *Nuper*, anno 1697, jussit omnibus ecclesiarum rectoribus, ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant, ut debent. Vide opus citatum *Istrtts. per i novelli confessori*3.

108. - Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retenta parte stipendii, sub poena ipso facto incurrenda suspensionis Papae reservatae, si est clericus, et excommunicationis, si laicus, ut habetur in bulla *Quanta cura*, Benedicti XIV aA Et pars retenta tunc debet restitui, et probabilius sacerdoti celebranti potius quam pauperibus. — Excipe, nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personae vel be-

neficii aut capellaniae etiam amovibilis, vel legati perpetui, quia tunc potest persona hujusmodi partem excedentem retinere. — Administratores autem ecclesiarum ex decreto S. Congregationis, confirmato ab Innocentio XII, nil possunt retinere, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi ecclesia alios non habeat redditus. Vide haec et alia fusius dicta de stipendio Missae, *Lib. VI, n.321, et seqq.*

109. - Parochi, ex bulla *Cum semper* ejusdem Benedicti XIV, tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiamsi congruam non habeant sustentationem. Si vero pingues habent redditus, non tenentur saepius Missas applicare, ut in eadem bulla declaratur (*Lib. VI, n. 325*). Hic autem obiter notandum quod, in eadem bulla, Pontifex decrevit ut Missa conventualis, quae singulis diebus canitur a clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscumque ecclesiae, quavis consuetudine non obstante (*n.326*).

110. - Applicatio debet fieri ante celebrationem vel ante consecrationem. — Verius autem, quidquid alii dicant, sufficit applicatio Missae habitualis, ut communiter docent Suarez, Lugo, Bonacina, Tournely, Holzmann, Concina et alii plures (*n. 335, Qu. 1*). — Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiae. — Applicatio autem sub conditione non impleta valida est; si vero fiat pro primo qui offeret eleemosynam, non solum est illicita ex prohibitione Clementis VIII, sed etiam probabilius saepe erit invalida (*n. 337, v. Dicunt*).

111. - Quaeritur 7°. *An sacerdos teneatur aliquando celebrare in anno?*

Negant, praeciso scandalo, S. Bonaventura, Cajetanuse, Lugo, et probabile

P^rochu
tenetur die-
bus iestini
pro populo
celebrare.

Applicatio
quando et
quomodo fa-
cienda.

Palaus, tr. 22, punct. 14, n. 11. l. f. — *Escob.*, lib. 21, n. 161. — tr. 5, cap. 5, n. 57. — Director, ordinanti., cap. 34. n. 235. — *Contin. Tourn.*, de Orat., cap. 2, art. 7. l. f., v. *CrnsuU*. — *Innoc. XII*, »cil., S. C. C., in bulla *Nuprr*, § 15. diei 23 Dec. 1607 — ' Part. 2, n. W>. — *Brncd. XIV*. encycl. *Quanta cura*, § 6, diei 30 Junii 1741. — S. C. C., in bulla *Nuper*, ad 7. — *Bfnrd, XIV*, encycl. *Cum semper*, diei 19 Auf. 1744. — *Suar.*, disp. 13, aect. 3,

v. *Dico 2*. — Zar<o, de Sacram, i. diip. 8. num. 90. — *Bonae.*, disp. 1, de Sacram, i. § qu. 3. punct. 2, § 3, num. 11. — *Contin. Tourn.*, de Sacrificio Mitae, cap. 9, art. 2, aect 9, qu. 6. — *Hôte.*, de Sacrificio i. num. 22. v. *Dices. Ad valUe applicandum*. — *Cone.*, de Sacriûdo Mi»«ae. cap. 6, § 2, num. 36 et 37. — S. *Bonav.* in 4, diet. 12, part. 2, art. 2, qu. 1. — *Lugo*, de Euch., di>p 20. num. 2.

108. - a) Vide *lib. 6, n.321*, notam a, et *n. 322*. notam f.

III. - De mente Cajetani, cfr. not e ad *lib. 6, n. 313*.

nine sub eadem die 2 Junii prohibuit, dari communionem in privatis oratoriis sine licentia episcopi (//. 359, v. *At si*).

Celebrare autem in mari nunquam licet nisi ex licentia expressa Pontificis (n. 356, *arca fin.*).

in ecclesia
potius. k

115. - Celebrans in ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in *cap. 10. de com secr.* dicitur *sanguinis effusione*) vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, haeretici vel excommunicati, antequam reconcilietur ab episcopo (vel a sacerdote ab episcopo delegato, si ecclesia fuerit tantum benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit poenam, ut probabilius dicunt Suarez, Laymann, Lugo et alii cum Benedicto XIV (Lib. VI, h. 361 366).

nem. in
ecclesia ex-
Merata.

Sic etiam est mortale celebrare in ecclesia exsecrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata (n. 367 et 368).

An autem liceat sacerdotibus celebrare in ecclesiis regularium contra prohibitionem episcopi: vide dicta in *App. de privilegiis* n. 77.

rHdeMice?r
brAndxmre-
qoirantur:

^Θ. " Quaeitur 11°. Quae requirantur sub gravipraecepto ad rite Missam celebrantur?

Altare, live
nra InpideA
conferat.

Requiritur 1°. *Altare* sive *ara lapidea* ab episcopo consecrata, cum sepulchro reliquiarum et sigillo, ubi omnino rependendae sunt hostia et particulae consecratae (Lib. VI, n. 372 et 373). Exsecratur autem altare, ita ut mortale sit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structura, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiae aut sigillum, prout habetur in decreto S C R. (Lib VI, tt. 369a).

In altari requiruntur etiam *tres map-*

Saur., ditp. 81, MCI 4, v. Serf *quarrt.* — Laym., lib. 5, tr. 5, cap. 5, n. 7. — Lugo, disp. 20, n. 52. — De Sacrificiis, Ub. 3, cap. 7, num. 4 (*fat., net.* 2, cap. 1, § 2, v. f.). — Lugo, ditp. 20, num. — Suarez, ditp. 81, sect. 7, v. *Alla juitn.* — Siltvst., v. *Calix*, qu. 2. — Contin., Tourn., de Sacri. Mi., cap. 9, art. 2, sect. 8, qu. 6, reap. ad 5. — Laym., lib. 5, tr. 5, cap. 6, n. 6. — Laym., lib. 5,

pae, nec sufficiunt duae, ut aliqui dicunt. Sufficiunt tamen una separata et altera duplicata (n. 374 et 375).

117. - Requiritur 2° *Calix et patena* consecrata. — Exsecratur autem calix, si

Caiu«
§Su

notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non vero, si pereat ejus inauratio, ut probabilius et communiter docent Lugo, Suarez, Silvester, Tournely, Laymann, etc. Hinc probabilius est calicem de novo inauratum non indigere nova consecratione aL — Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probabilius est esse illicitum, sed non nisi venialiter ut dicunt Lugo et Tournely — Cum calix separatur a pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa; secus, si pes est tornatilis, et de se separabilis (Lib. VI, n. 370).

Communiter autem docent Laymann, Gavantus, Tournely, Bonacina, Roncaglia, etc., pyxidem non esse consecrandam (n. 384).

Dubitatur vero, *an saltem sit benedicenda?* — Negant communius Suarez, Silvius Azor, Sotus O, etc.; idque non videtur improbabile. Sed probabilius affirmant Salmant., Tournely et alii cum card. Lambertini, qui tamen omissionem non reputat plus quam veniale; quia hoc est conformius rubricae missalis, in quo dicitur quod sacerdos hostias pro comunione *locat... ante calicem aut in aliquo ... vase mundo benedicto*. Et idem dicendum de lunula ostensorii, ubi in expositionibus hostia collocatur (n. 385).

118. - Requiritur 3°. *Vestes sacrae* benedictae ab episcopo, vel ab alio habente facultatem a Pontifice. — Graviter peccat, qui celebrat sine alba aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis, nisi

tr. 5, cap. 6, n. 22. — Gavant., part. 2. tit. 2, n. 3, lit p — Contin. Tourn., loc. cit., qu. 7. — Bonae., de Each, qu. ult., punct. 9, num. 23. — Bonae. de Sacrificiis. Mi. cap. 6. qu. 4. — Suarez, diip. 81, «cct. 7, v. *Tertio nbitr.* — Aor, part. 1, lib. 10. op. 27, qu. 7. — Salmant., tr. 5, CAp 4, num. 99. — Contin. Tourn., loc. cit. — Lambert., Notii. 21 (a/. 20), n. 12

116. - a) Cfr. lib. 6, n. 369, noL p.

117. - Sed vide quomodo S. Doctor hanc suam opinionem reformant, lib. 6, n. 370, Dub. 2, i. et in *Elencho II qu. reform., quae* 26.

Cfr. not. g ad lib. 6, n. 370.

Silvius, qu. 83, art. 3, qu. 6, v. *Quae-ritur* 5, tenet sententiam eorum qui affirmant pyxidem esse benedicendam.

d) Vide hb. 6, n. 385, nolam b.

gravis excuset necessitas. Secus tamen plures DD. non improbabiler dicunt de celebrante sine cingulo aut amictu (*Lib. VI, n. 377*). Quoad cingulum declaravit S. C., 22 Januarii 1701, sacerdotem congruentius uti cingulo lineo quam serico.

Vestes autem exsecrantur, quando usum suum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur; cingulum, si ita rum-pitur, ut neutra pars cingere possit; stola, si non possit humeros operire, vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma; nec sufficit eam resarcire: destructa enim forma desinunt partes esse sacrae (*n. 371*). — Color autem vestium probabilius est quod sit de praecepto, non tamen gravi, (*num. 378, Dub. 5*).

119. - Requiritur 4°. *Corporale benedictum*, ex lino vel cannabe (*Lib. VI, n. 386*). — Exsecratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit amplius de-center continere calicem et patenam cum hostia (*n. 371*).

Cavendum est, ne corporale sit valde immundum, in quo, dicunt Suarez, Laymann, et Tamburinius, posse etiam graviter peccari; quamvis addat Tamburinius ex eodem Suarez, illud *valde immundum* difficulter evenire. Caeterum uti corporali et aliis paramentis immundis, licet non valde, non excusatur a veniali, nisi alia haberi nequeant, ut Croix cum Suarez a) et Gobat. Immo ait Tournely, quod in necessitate, nempe si sacerdos aut alii deberent omittere Missam de praecepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo («. 376).

120. - *Palla* etiam debet esse benedicta, et ex lino vel cannabe, saltem ex parte interiori, ut ait Suarez; sed ex de-

creto S. C. dictum fuit: *In sacrificio Missae non est adhibenda palla a parte superiori drappo serico cooperta* ·). — Non autem improbabiler dicunt Sotus et alii, quod celebrare sine palla non est mortale, cum ipsa sacras species non Ungat immediate (*Lib. VI, n. 388*).

Requiritur 5°. *Purificatorium*, quod probabilius non oportet ut sit benedictum (*n. 389*).

121. - Requiritur 6°. *Missale Romanum*, continens saltem integrum canonem. — Dicunt autem communissime et probabiliter Suarez¹⁾, Vasquez, Laymann, Palaus, Lugo, Salmant., Croix, etc., non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter bene sciat dicenda, et ob praeteritam experientiam non sit ei periculum errandi. — Uti vero Missali regularium, scilicet celebrando juxta eorum ritum, est mortale, etiam in ipsorum ecclesiis (*Lib. VI, n. 390*) >).

Requiritur 7°. *Minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi viaticum, vel etiam ne omittatur Sacrum in die festo.

Minister debet esse masculus; nam feminae sub gravi culpa prohibentur immediate ministrare in altari. Dicunt tamen communiter Laymann, Suarez, Tournely e), Molfesius d), Homobonus d), etc. eum non peccare graviter, qui celebrat respondente muliere. Immo dicunt Paludanus, Wigandt, Tournely, Lugo, Laymann, etc., bene permitti, quod feminae quandoque respondeant a longe, maxime si sint moniales, modo, ut diximus, non immediate in altari ministrent (*Lib. VI, u. 393 et 392*).

122. - Requiritur 8°. *Crux cum Crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit Sa-

Pacificatorium.

MUaale Romanam.

Crux cum cruce» fixo

Corporale benedictum.

Drxr. S. R. C., diei 22 Jan. 1701. collect, auth., n. 2067, ad 7. — *Suar.*, diip. 61, aeci. 6, v. *Ultima piri*. — *Laym.*, lib. 5, tr. 5, cap. 6, num. 15. — *Tambur.*, Method, cclclbr. Mi lib. 1, cap. 3, § I, num. 1. — *Tambur.*, loc. cit. — *Suar.*, diip. 81, »ect. 6. — *Croix*, lib. 6, part. 2, n. 336. — *Gobat.* tr. 3, n. 381. — *Conti Tour* de Sacrii. Mj cap. 9, art. 2, aect. 8. qu. II, reap. 5 — *Suar.*, loc. cit., v. *Stcundo el v Tandrm*. — *Sotu* in 4, di«t. 13, qu. 2, art. 5. — *Vaxq.*, diap. 233, cap. 3, n. 26 et 27. — *Laym.*

loc. cit., num. 17. — *Palau* tr. 22, punct. 10. num. 4. — *Lugo*, disp. 20, n. 78. — *Salmant.*, tr. 5 cap. I, n. 87. — *Ooix*, Hb. b, pail. 2, num. 363. — *Laytn.*, lib. 5, tr. 5, cap. 6, num. 13. — *Suar.*, diip. 87. net. I. r. SrJ *dubitari*. — *Palud*, tn 4 ditt. 13» qu. 2, art. 1, cond. 2, i. f. (n. 5. I. f.J. — *Wigandt*, tr. 15, o t4. — *Conti Tour* de Sacrii. Him., cap. 9. art. 2, »ect. 9, qu. I, reip. ad 2, v. *Hine in cat* — *Lugo*, diip. 20. num. 103. — *Laym.*, loc. dt.

119. - Cfr. notam c ad *lib. 6, n. 376*.

120. - a) Sed vide *lib. 6, n. 388*, not. b.

121. - a) Vide notam b ad *lib. 6, n. 390*.

b) Cfr. *loc. cit.*, notam g.

() De Collet cfr. not. b ad *lib. 6, n. 392*.

d) Vide *loc. cit.*, notam d ei e.

cramentum, ut habetur ex Caeremoniali Episcoporum et decreto S. C. a)

Utrum autem sit mortale celebrare sine cruce?

Negant communiter Laymann, Suarez, Bonacina, Tournely, Concina, Habert, Merati, etc.b). — Sed animadvertendum quod Benedictus XIV, in decreto directo ad omnes episcopos c), sub die 16 Julii anni 1746, incipiente: *Accepimus*, sic ibi in fine (v. *Itaque*) praecepit: *Illud vobis praecipimus, ut nullo modo patiamini, rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promineat ut sacerdos... ac populus... eundem Crucifixum facile et commodè intueri possint: quod evenire nequit, si exigua solum crux minori tabulae defixa fidelibus exhibeatur.* — Prius enim in eodem decreto (v. *Equidem*) dixerat: *Illud permittere nullatenus possumus, quod Missae sacrificium in his altaribus celebretur, quae careant imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante presbyterum celebrantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos pene effugiat.*

Hinc etiam notandum ex Caeremoniali Episcoporum quod, si in altari adest statua Crucifixi, non oportet ut alia crux apponaturO. Idque confirmatur in praefato decreto Benedicti e), dum ibi dicitur ex sententia Pasqualigi f), Quarti et Giribaldi, cui se conformavit S. C. R.J4 in quodam decreto (apud Merati), sufficere crucifixum in majori tabula altaris depictum aut caelatum. Docet etiam Pignatelli', non esse opus, ut crux aut aliae

Laym., lib. 5, tr. 5, cap. 6, n. 17, l. f. — Suar., disp. 81, sect. 6, v. Quinto. — Bonae., de Each., qu. ult., punct. 9, n. 30. — Contin. Tourn., de sacrii. Misa., cap. 9, art. 2, aect. 7, qu. 10. — Camina, de Sacrii Mias., cap. 9, n. 19. — Habtrt, de Each., part. 2, cap. 13, v. (v. Denique. — Merati, part, i, tit. 20, Nov. Obscrv., n. 7, v. Cacterum. — Quarti,

sacrae imagines sint benedictae (Lib. VI, n. 393).

Requiritur 9°. Duplex candela accensa, ex cera, non ex sebo vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate; non autem, si ex devotione (η. 394).

Requiritur 10° et ultimo, bursa, velum, pulvillus (sive legile) et manutergium. At sine istis celebrare, quando nullum eorum habetur, merito ait Croix, nullum esse peccatum (ll. 395).

Celebrare capite cooperto per lotam Missam est mortale; secus usque tantum ad canonem {n. 397).

123. - Notandum Γ. Quod neopresbyteri consecrando cum episcopo vere celebrant, licet unum sacrificium faciant; in quo autem primarius celebrans est episcopus, et sacerdotes sunt etiam causae totales consecrationis, sed morales, quae unum effectum pariunt: ad differentiam causarum totalium physicarum, quae diversos causant effectus. — Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis cum intentione consecrandi, attamen sub conditione, si conformentur sua eodem tempore cum verbis episcopi; alias graviter peccaret (Lib. VI, n. 232).

124. - Notandum 2°. Quod episcopus neopresbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. — An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas ?

Suarez Laymann a), AzoràJ, etc., affirmant. Sed negant Sotus^ Palaus, Valentia, Pellizzarius. — Caeterum duo vi-

part. 1, tit. 20, dub. 10, dubii. 3. - Girtbaldi, de Sacram., tr. 5, cap. 9, n. 20. — ' Series decret. , n. 100. — ' Tom. 9, consult. 186, v. At his. — Croix, lib. 6, pan. 2, nam. 330. — Palaus, tr. 7. disp. 2, punct. 1, § 1, num. 5. — Valent., in 2-- 2--, disp. 6, qu. 2, punct. 10, § 2. — Pellis., tract. 8, cap. 2, num. 1'M.

Lege: ad omnes episcopos Ditionis ecclesiasticae, ut habetur in titulo bullae.

d) Vide lib. 6, n. 393, not. e.

Vide not. g ad lib. 6, η. 393.

f) Cfr. notam f. loc. cit.

124. - *) Vide lib. 6, n. 829, not. a.

h) Ex loco ad quem remittit S. Alphonsus, videtur legendum: Lessius, et non Asor. Caeterum cfr. loc cit., notam a.

') De Soto, vide not. b, loc. cit.

caadd* k
cccm.

Bam. «i
lem prit
la» «t at
Dottrpsa

Necttctht
ten ti?
kbraitt

Dt lrib»
Mini» U
epillecepi
iopetita

dentur certa: Γ. quod hoc episcopi praeceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2°. hujusmodi praeceptum non obligare ad applicandas Missas pro episcopo, cum id non exprimatur; tanto magis, quia ipse subdit: *Et etiam pro me orate!* — Nota autem, quod illae tres Missae dicendae sunt primis diebus, in quibus missae votivae dici possunt {Lib. VI, n. 829).

125. - Notandum 3°. Quod, ut communiter traditur, Missa celebranda est alte, breviter, clare, devote et exacte.

Alte, ita ut non dicantur submissee quae alte sunt dicenda, sed ita proferantur, ut saltem a circumstantibus audiantur, prout dicit rubrica; alioquin celebrans excusatur a culpa, sed tantum veniali. — Idem dicendum de eo qui alte recitat, quae submissee dici debent. Immo Gavantus et Quarti^ putant esse mortale (sed non satis id ratione probant), dicere alta voce ea quae submissee sunt dicenda; et consentit Croix quoad verba consecrationis, dicens, peccare mortaliter, qui illa proferret ita elate, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars. Sed merito Pater Concina hoc non audet approbare {Lib. VI, n. 415 et 416).

Breviter, id est ut, ordinarie loquendo, non excedatur media hora, monente rubrica, ut Missa non dicatur nimis morose, ne audientes taedio afficiantur. Subdit autem rubrica: nec nimis festinanter. Hinc sapienter ait card. Lambertini cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidia hora, nec brevioriem triente, id est tertia parte horae. — Qualiter autem peccent, qui celerius celebrant, vide dicta Lib. VI, n. 400, ubi diximus, Missam (etiamsi sit defunctorum) persolverent infra quadrantem non excusari a culpa gravi.

Clare, id est sine verborum mutilatione; quae, si sit notabilis, et sensus per eam varietur, erit mortalis {Lib. VI, n. 224).

Quarti, part. 1, lit. 16, dab. 1. - Cn4x, Ub. 6, pan. 2, η. 440. — Comina, de Sacrii. Mi..., cap. 10, num. 7. — Bubrua, Rubr. cener. xn, o. 2. — Notif. 34, num. 30. — Tambur., Method, celebr. Mias, lib. 2, cap. 3, n. 9.

125. - a) Cfr. not. b ad lib. 6, n. 416.
*) Vide loc. cit., notam c.

Devote, id est sine distractione; quae si voluntaria sit in canone, et praesertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ut vult Tamburinius, licet aliqui contradicant Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis canonicis. Vide n. 75.

Exacte, id est, ne omittatur aliquid de iis quae dicenda sunt.

Hic autem notandum quod, si omitantur partes ordinariae, nempe quae in Missa semper dicenda vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis: prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel Pater noster, vel fractionem hostiae cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenae et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. — Sic pariter erit mortale, extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel epistolam, evangelium, offertorium, vel infusionem aquae in vinum consecrandum.

Veniale tamen erit, omittere tantum psalmum Judica vel Kyrie eleison, unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunctionem pectoris vel ablationem digitorum; et idem probabiliter dicunt Lugo et alii de S. Joannis evangelio {Lib. VI, n. 406). — Sic quoque veniale tantum est, omittere partes extraordinarias, uti sunt Gloria, Credo, sequentia, tractus, propria praefatio aut Communicantes et Hanc igitur propria. Ita communiter omnes, nisi tot partes omitantur, quae simul sumptae notabilem constituerent materiam, ut bene advertunt Concina et Wigandt, quidquid dicant Quarti et Pasqualigo {n. 409).

126. - Notandum 4°. Prohiberi Missas votivas vel de Requiem in dominicis et festis duplicibus atque in octavis privilegiatis; nisi graves urgeant causae, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. Sacramenti per Quadraginta horas, item in die obitus praesente cada-

Concina, de Sacrii Mita., cap. 10. nam. 3. — IT*. tract. 15, nam. 75, reap. 3. — Quarti, Quaes. prooem., sect. 3, panct. 1, v. Collui. 4. — Poaquali^o, qu. 200, n. 9.

Lugo, de Euch. disp. 20, n. 104, tacitus praetermittit evangelium S. Joannis.

Drvote.

Exacte.

OmiMiOMB
eaonaJes.

OmiMioces
viciales.

Galbas die-
baa prohi-
be a n t u r
Muae voci-
vae vel de-
functorum.

vere, etc. — Haec autem intelligent tantum de Missa solemni (*Lib. VI, n. 421*).
An autem in praedictis festis velentur Missae votivae sub gravi culpa?

Ελα celebrare die vetita, per-e non le-ihate.

Negant communiter Lugo, Suarez, Bonacina, Escobar, Salmant., Roncaglia et alii plures. Recte vero limitant Escobar et Roncaglia, °) si tunc occurrat festum solemne, saltem propter grave populi scandalum. — Immo in festis duplicibus Missae *de Requiem* districte prohibentur in decreto S. C., approbato ab Alexandro VII.

Quando et qua de causa celebrari

In pluribus autem casibus cantari possunt Missae defunctorum in duplicibus etiam majoribus, scilicet: Γ in die obitus praesente cadavere; et hoc etiam in dominica vel in aliis solemnioribus, modo non sint primae classis; 2° cum primum habita fuerit notitia obitus alicujus; 3° in anniversario relicto a testatore; item in die tertio, septimo et trigesimo. Si vero hi dies accidant in festo de praecepto, transferantur in diem sequentem vel anticipentur sub eodem ritu; 4° in festo duplici minori, si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus decretis S. C. R. Vide *Lib. VI, n. 420*.

Exceptis autem festis duplicibus aliisque ut supra, de Missis votivis sic loquitur rubrica: *Missae... votivae... in Missis privatis dici possunt pro arbitrio sacerdotum*. Sed deinde statim advertit: *Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa*; prout esset specialis devotio sacerdotis, vel petitio de votiva dantis eleemosynam. Quapropter dicens votivam praeter has causas vix excusabitur a veniali (*n. 419*). Caeterum tenetur sacerdos Missas votivas celebrare juxta petitionem dantium eleemosynam diebus, quibus licite dici possunt. Hicque notandum cum D. Thoma quod Missa *de Requiem* magis prodest defunctis propter orationes quae in ea dicuntur.

ditp. 20. num. 106. — *Suar.*, disp. 83, ect. 3, concil. 1 — *Bonae.*, de Euch., qu. ult., punct. 7, § 3, n. 2 et 3. — lib. 21. n. 521 et 522. — *Salmant.*, tr. 5, cap. d, num. 114. — *Roncaglia*, de Sacrii Mia..., cap. 4,

126. - “) Vide notam *e* ad *lib. 6, n. 420*.
127. - “> De facultate binandi, vide *lib. 6,*

127. - Notandum 5°. Non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus: Γ ad ministrandum viaticum; 2e si die festo adveniant personae, quas non deceat Sacrum omittere, uti rex aut princeps aut episcopus; 3° si pastor habeat duas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missa in festo de praecepto §.

Advertit tamen Benedictus XIV, in brevi *Declarasti*, edito [die 16 Mart.], anno 1746, de hac re semper impetrandam esse facultatem ab episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Praeterea advertit quod de casibus enuntiatis solus casus, cum parochiae sunt dissitae, in consuetudine est. — Item advertendum, olim licuisse parochi in die dominica post Missam pro populo dicere alteram pro defuncto, praesente cadavere; sed idem Benedictus XIV, in induito *Quod expensis*, dato 26 Aug. 1748, in § *Nova, circa finem*, declaravit, id hodie non amplius permitti, cum liceat parochi dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128. - Notandum 6°. Quod si, dum celebratur, ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea vero pergat usque ad sumptionem et statim discedat. Vide dicta *Lib. VII, u. 177*.

Demum hic notandum quod, facta consecratione, nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantum ad baptizandum vel absolvendum hominem jamjam moriturum. Ita DD. communiter (Z. z. a. *VI, u. 354*).

§ III. — *De potestate sacerdotis.*

129. - Simplex sacerdos, ex potestate ordinis suscepti, tantum Eucharistiae sacramentum conficere potest et etiam ministrare (excepta communione paschali); nam ad alia requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia parochi baptizare, neque Extremam Unctionem

qu. 2, reap. 2. — *Etcob.*, lib. 21, num. 522. — *Dcer, S. R. C.*, dici 6 Augusti 1662; cfr. *Dcer. nuth.* num. 1238. — *Rubrica*, part. 1, tit. 4, num. 3. — ‘ Suppl., qu. 71, art. 9, ad 5.

rt.351. notam £, ubi referuntur in extensum plura Sacrarum Congr. decreta.

§iuu

ihdtcc.

De Mim
lubiode la-
lerruapw

SjKcrd-ch.
C1polemic
ordini-, m
lam Eurhi
riattam ou
nutrat.

aut viaticum ministrare, nec matrimonio assistere. Et sine licentia episcopi expressa aut saltem praesumpta de praesenti, nequit extra casum necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium prius confessorum ex decreto Innocentii XI (vide dicta *Lib. VI, m. 543*), quia, ut dicitur in Tridentino, ratio iudicii, quod exercetur in administratione Poenitentiae, exposcit ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam episcopi sacerdoti subjiciuntur.

130. - Diximus autem, w. 35, quod ini-tiandi ad presbyteratum debent habere scientiam eorum saltem quae communiter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundi. Quapropter refert hic annotare pauca principaliora et scitu magis necessaria.

Notandum 1°. Quod sacerdos simplex nequit infirmum absolvere m praesentia confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus: 1° Si approbatus nequeat vel nolit confessionem excipere; 2° si approbatus sit excommunicatus vel suspensus; 3° si esset approbatus tantum in alia dioecesi; 4° si infirmus ita horreret apud illum confiteri, ut esset in periculo occultandi peccata; 5° si approbatus superveniat post inceptam confessionem apud simplicem sacerdotem; 6° si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi. Juxta dicta in Opere *Lib. VI, n. 563*.

Notandum 2°. Quod, si moribundus absolutionem postulat vel signa dat poenitentiae sacerdoti praesenti, absolute est absolvendus. Si vero est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur, ipsum postulasse confessarium vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt, etiam absolute absolvi posse; sed tutius cum aliis dicimus, absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus (cum pluribus), etiamsi moribundus nullum dederit signum; immo etiamsi fuerit destitutus in actu peccati. Vide dicta in Opere *Lib. VI, n. 480 et seqq.*

Notandum 3° Quod sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles a quibusvis peccatis et censuris non solum in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in pe-

riculo mortis esse non tantum qui laborat morbo proxime periculoso mortis, sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quae est in difficili partu; item qui est in periculo incidendi in amentiam; insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis et habendi confessarium approbatum.

Notandum 4°. Quod infirmus, qui absolvitur a censuris reservatis, monendus est quod, si convalescat, tenetur se praesentare superiori, alias in easdem censuras reincident; secus vero, si absolvitur tantum a peccatis reservatis sine censura.

Ultimo, notandum quod quisque sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalia scientiae moralis.

§ IV. — *De munere docendi et praedicandi.*

131. - Cum autem sacerdotis etiam sit, docere populos et praedicare evangelium, operae pretium est, hic demum annotare, quae docenda sint, et quomodo evangelium explicandum.

Quoad primum, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe fidem, spem, charitatem atque bona opera.

Et Γ. Quoad *fidem*: Quia Deus veritas infallibilis revelavit Ecclesiae, tenemur explicite scire et credere, Deum existere et remuneratorem esse, ac mysterium ss. Trinitatis atque incarnationis Filii Dei. Haec de necessitate medii. — De necessitate autem praecepti quisque tenetur etiam scire et credere orationem dominicalem, salutationem angelicam, praecepta decalogi et Ecclesiae; item sacramenta, praesertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiae et Poenitentiae, et alia, saltem dum ea suscipiuntur.

2°. Quoad *spem*: Quia Deus omnipotens, misericors et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare a Deo aeternam beatitudinem et media ad eam consequendam, veniam nimirum peccatorum et perseverantiam finalem.

3°. Quoad *charitatem*: Quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia

μ ο ο μ ι . .
rciacide .

ccf. γ 40, c.
fē debeat.

§

QUOAd

QUOAd cha-
nuum

diligere. Huic praecepto alterum adjicitur charitatis, scilicet diligendi proximum sicut nos ipsos.

Quoad bona opera.

4°. Ad salutem demum obtinendam sunt etiam necessaria *bona opera*, servando mandata Dei et Ecclesiae, quae in decalogi et Ecclesiae praeceptis continentur.

Quomodo evangelium explicare debeat.

132. - Quod autem spectat ad secundum munus explicandi evangelium sive Scripturam, sciendum, duos ipsam sensus habere, litteralem et mysticum. — Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur; *mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, v. gr., cum dicitur: *Sipes tuus scandalisai te, abscinde eum, etc.* Hic non quidem praecipitur pedis abscissio, sed scan-

dali sive occasionis. — Sensus autem mysticus in tres alios subdividitur: 1° in *allegoricum*, scilicet spectantem ad res credendas; 2° in *anagogicum*, spectantem ad bona speranda; 3° in *tropologicum*, spectantem ad mores.

Regulariter verba Scripturae in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cum dicitur: *Petra autem erat Christus*, et similia. — Saepe autem Scripturae textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico saepe convenit ut sacerdotes in concionibus utantur, praesertim si est tropologicus sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *accommodatio*, modo id pie et prudenter agatur.

ELENCHUS QUAESTIONUM

quas auctor post primam Neapolitanam operis editionem, rebus ad seduliores tractatas revocatis, reformavit a. In qualibet autem harum quaestionum prius annotatur locus libri primae editionis, postmodum locus secundae % ubifacta est correctio c.

Quaestio i. An legataria possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? — In priori libro (*colon. 13, vers. Probabile etiam*) relata est opinio Lessii, Molina, Granada, Salmant, etc., qui id probabile dixerunt. Sed in hoc praesenti libro id reprobatur. Vide *lib. I, n. 35, v. Attamen d.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori, immemor debiti, excusetur a restitutione? — In primo libro (*coi. 13, v. Hinc I*) relata est opinio Rebelli, Cardenas et Diana, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc, *Lib. III, num. 700, Qu. 2.*

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? — In primo libro (*coi. 14, v. VI. Similiter*) Palaus, Scotus, Ledesma et Gabriel adducuntur, qui id negaverunt. Sed in hoc absolute affirmandum probatur, *Lib. III, n. 704, Qu. 4.*

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? — In primo libro (*coi. 80, lit. A*) relata est opinio Soti, Petri Navarra, S. Antonini, Vasquez, etc., qui id negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide *Lib. II, n. 32, v. Quaeritur.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? — In primo libro (*colon. 83, vers. Quaeritur hic*) visa est probabilior opinio

negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide *Lib. II, n. 36.*

Qu. 6. An, qui inducit sive directe sive indirecte proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandalii. In primo libro (*coi. 85, v. Quaer. I*) dictum est cum Palao, Sanchez, Bonacina, Azor, etc., probabile esse, quod is non peccet contra charitatem, nisi expresse intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa. Vide *Lib. II, n. 45.*

Qu. 7. An semper in confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? — In primo libro (*coi. 86, v. Nota tamen*) reprobata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta *Lib. II, n. 46.*

Qu. 8. An sit peccatum mortale, petere ab aliquo quidquam, quod ille non praestabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? — In primo libro (*coi. 86, v. Quaeritur*) relata est opinio Soti, Suarez et Azor, qui id negarunt. Sed in hoc dictum est, sequendum esse oppositum. Vide *Lib. II, n. 47.*

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad sui ornatum partem pectoris ostendentes? — In primo libro (*coi. 89, lit. c et coi. 250 in f.*) actum est de hoc puncto, sequendo doctrinam Laymann, Cajetani, Navarri, Salmant., etc. Sed vide quomodo limitetur in hoc. Vide *Lib. II, num. 55, v. Quaeritur.*

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar, vel eum ducere curru

a) De hoc primo Elencho, vide Praefationem hujus editionis, *torn. I, pp. xv et xvr*

b) Nisi aliter notetur, loci hic citati secundae editionis ad amussim respondent locis nostrae editionis.

c) Interdum accidit in duplici elencho ali-

quos auctores minus recte citari a S. Alphonse. Sed cum istae allegationes jam in decursu Operis correctae fuerint, locis citatis a S. Doctore, illas notas criticas hic repetere supervacaneum duximus.

d) Sed cfr. not. *h* ad *lib. 3. n. 544.*

vel sella? — In primo libro (*coi. 94*, lit. *B*) relatata est opinio Busenbaum, Navarri, Manuelis, etc., dicentium, licere sola ratione famulatus. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi. Vide *Lib. II*, n. 64.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatus deferre munera meretrici domini? — In primo libro (*coi. 94*, v. *Quaer. 2*) relatata est opinio Busenbaum et Sanchez id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur. Vide *Lib. II*, u. 65.

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subijcere humeros vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, aut vi aperire januam? — In primo libro (*coi. 95*, v. *Quaer. 4*) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta *Lib. II*, h. 66, v. *Quaer. 4*.

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? — In primo libro (*coi. 94*, v. *Pariter*) adducta est opinio affirmativa Palai, Sanchez et Tamburini, si aequae commode aliis vendi non possit. Sed in hoc non admittitur, nisi ob metum mortis vel infamiae. Vide *Lib. II*, n. 69, v. *Illud autem* 'L

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellae abusurae? — In primo libro (*coi. 96*, lit. *D*, v. *Eodem modo*) relatata est opinio Croix citantis Navarrum, Azor, Sanchez, Bonacina, etc., qui dicunt licere, si illa aequae emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiat incommodum. Vide *Lib. II*, num. 71, v. *Eodem*.

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis ob solum lucrum mercedis vehere meretricem ad amasium? — In primo libro (*c. 98*, v. *LL cet*) dictum est, licere cum Salmant., Sanchez, Azor, Navarro, etc. Sed in hoc id non admittitur nisi ob melum gravis damni. Vide *Lib. II*, num. 75, vers. *Âu autem*.

Qu. 16. An sil peccatum mortale, sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel sacramentum a sacerdote peccatore parato ad ministrandum? — In primo libro (*coi. 97*, v. *Utrum autetu* et v. *Sed quaestio*) relatata est opinio Lugonis,

Soti, Sanchez, Cajetani, Ledesma, Manuelis, etc., qui id negarunt. Sed in hoc dictum est, id esse mortale tam contra charitatem quam contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis vel utilitatis interveniat. Vide *Lib. II*, num. 47 et 77, v. *IJ-citum*, loquendo de usurario; et n. 79, de sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravis incommodi causa cibos praebere? — In primo libro (*colon. 97*, v. *Volenti*) adducta est opinio Lessii, Cajetani, Navarri et Vasquez, id affirmantium. Sed in hoc reprobatur. Vide *Lib. II*, n. 80.

Qu. 18. An in materia simoniae et usurae possit deduci in pactum obligatio antidotalis? — In primo libro (*colon. 118*, v. *Quaeritur*) dictum est cum Salmant., Valentia, Cajetano, Palao, Lessio, etc., id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nulla addita nova obligatione. Sed id omnino reprobatur. Vide *Lib. III*, num. 53 et 764, v. *Au autem*.

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? — In primo libro (*coi. 146*, v. *Notandum*) dictum est cum Salmant., Busenbaum, Sanchez, Palao, etc., id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expresse nominetur Deus. Vide *Lib. III*, n. 143.

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum delectu justitiae? — In primo libro (*coi. 148*, v. *Hoc certum*) dictum est, probabilius esse tantum veniale. Sed in hoc additur, esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem. Vide *Lib. III*, n. 146.

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis et legibus ab episcopo loci, ubi reperitur? — In primo libro (*coi. 758*, v. *Nota hic*) id omnino negatum est. Sed vide hic *Lib. I*, ti. 158,

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari?

In primo libro (*coi. 239*, v. *Quando*) id ansolute negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat. Vide *Lib. III*, n. 391, v. *Si vero*.

Sed vide not. c ad lib. 2, n. 69

4 »

>' It
Γ r
§ II

Qu. 23. An peccent graviter spectatores, qui ad comoediam turpem concurrunt pecunia vel plausu? — In primo libro (*coi. 251*, v. *Quaer. 2*) dictum est, probabile esse, non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comoedia repraesentaretur. Sed in hoc visum est oppositum. Vide *ΛΛ. III, n. 427*, v. *Num autem*.

Qu. 24. An beneficiarius, expendens fructus beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? — In primo libro (*coi. 270*, vide *Utrum*) probabilior cum S. Thoma, Soto, Lugo, Palao, Lessio, etc. visa est opinio negativa. Sed in hoc probabilior diximus oppositam, per se loquendo. Vide *Lib. III, ii. 492 1*).

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus, quam sit valor rei? — In primo libro (*coi. 295*, v. *Sed si*) adducta est opinio Salmant., Soti, Lessii, Palai, Coninck et Busenbaum, id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensae sint longe majores. Vide *Lib. III, num. 598, 697 et 753*.

Qu. 26. An accipiens rem a fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? — In primo libro (*coi. 299*, v. *Sed quid*) adducta est opinio negativa Tamburinii cum Sanchez et aliis. Sed in hoc omnino reprobatur. Vide *Lib. III, n. 612*.

Qu. 27. An beneficiarius omittens Officium uno die possit excusari a restitutione, si suppleat in alio? — In primo libro (*coi. 310*, v. *Quaer. 3*) relata est opinio affirmativa Salmant., Molfesii, Paludani, Bonacinae, etc. Sed in hoc tenetur negativa. Vide *Lib. III, n. 667*.

Qu. 28. An beneficiarius, omittens partem Officii minorem quam integrae horae, teneatur ad restitutionem? — In primo libro (*coi. 311*, v. *Quaer. 5*) relata est opinio negativa Navarri, Toleti et Viva. Sed in hoc verior visa est opposita. Vide *Lib. III, n. 668*.

Λ Cfr. tamen *2 Elench., qu. 10*, ubi S. Doctor, ad trutinam revocans hanc quaestionem, non erubuit iterum se retractare.

Qu. 29. An beneficiarius simplex omit- tens Officium teneatur restituere omnes fructus beneficii? — In primo libro (*c. 312*, v. *Quid*) adducta est opinio Henriquez, Medina et Manuelis, qui dicunt, teneri ad restitutionem tantum tertiae partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide *Lib. III, n. 673*, v. *Quid*.

Qu. 30. An licitum sit donum accipere a donante debitis gravato? — In primo libro (*coi. 327*, v. *Adde: neque*) relata est opinio affirmativa Lessii, Molina, Navarri, Laymann, etc. Sed in hoc refutatur. Vide *Lib. III, n. 722*.

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuarius de justo titulo, qui jam adest? — In primo libro (*coi. 343*, v. *Sed dubitatur*) delatum est opinioni negativae Lessii, Lugonis, Bonacina, Trullench, etc. Sed in hoc verior visa est affirmativa. Vide *Lib. III, n. 769*, v. *Sed dubitatur*.

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bona fide? — In primo libro (*coi. 344*, *Qu. 3*) adducta est opinio affirmativa (licet tamquam minus probabilis) Lugonis, Diana, Sà et Tanner. Sed in hoc refutata est. Vide *Lib. III, n. 773*.

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? — In primo libro (*c. 355*, *Qu. 1*) relata est opinio affirmativa Soli, Toleti, Diana, Tanner, Valentia, Reginald!, etc. Sed in hoc probabilior visa est contraria. Vide *Lib. III, num. 808, Qu. 2*.

Qu. 34. An, facto monopolio injusto a mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? — In primo libro (*c. 357*, v. *Sed hinc*) relata est opinio affirmativa Salmant., Bonacina, Trullench, Reginald!, Medina, etc. Sed in hoc omnino melior visa est negativa. Vide *Lib. III, n. 817*, v. *Sed hie*.

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? — In primo libro (*coi. 357*, v. *Idem*) amplexata est opinio negativa. Sed in hoc

Sed ibi S. Doctor probabilitatem non denegat opinioni affirmativae, sicuti neque in *Horn. Apost., tr. 10, n. 174*.

defenditur opposita. Vide *Lib. III*, ». 819, v. *Idem*

Qu. 36. An liceat clerico conducere praedia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? — In primo libro (*coi. 361*, v. *Quaeres*) dictum est licere, si conductio non aderat magnam distractionem a ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quin non caret cupiditate turpis lucri. Vide *Lab. III*, n. 835, v. *Sed dubitatur*.

Qu. 37. An pereunto re censita pereat census de jure naturali? — In primo libro (*coi. 366*, v. *Quaer. 3*) dicta est probabilis sententia negativa cum Soto, Palao, Salmant., Covarruvias, etc. Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam. Vide *IJb. III*, ». 847, *Dub. L*

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum possit retinere lucratum? — In primo libro (*coi. 375*, vers. *Quaer.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modo ille qui cogit, non superet coactum in peritia ludendi. Vide *Lib. III*, u. 880.

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus et sororibus? — In primo libro (*coi. 398*, vers. *Quaeritur*) relata est opinio Salmant., Navarri, etc., dicentium non esse, nisi illi extreme indigeant. Sed in hoc diximus, omnino tenendum, peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. Vide *IJb. III*, H 946.

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi aut dolo excipitur? — In primo libro (*coi. 407*, v. *Sed hic*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum Salmant., Lessio et Petro Navarra. Sed in hoc melior visa est opposita. Vide *IJb. III*, ». 969, v. *Sed hic magna*.

Qu. 41. An, qui alteri occultam contumeliam irrogavit, teneatur ad satisfactionem? — In primo libro (*coi. 410*, vers. *Sed quaeritur*) relata est opinio negativa

Laymann et Molina. Sed in hoc diximus, omnino sequendam affirmativam. Vide *Lib. III*, ». 985.

Qu. 42. An laedant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectionem? — In primo libro (*coi. 419*, lit./) adducta est opinio negativa cum Salmant., Silvestro et Abulensi. Sed in hoc dictum est, contrariam omnino tenendam. Vide *Lib. III*, n. 1019.

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die. — In primo libro (*coi. 425*, v. *Notandum*) dicta est probabilis opinio affirmativa Patris Viva, si sumatur ut potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur nisi pro uno tantum cyatho in die, ratione consuetudinis. Vide *Lib. III*, ». 1023, v. *Accedit*.

Qu. 44. An religiosus, expendens cum licentia generali praelati ad usus illicitos, peccet contra paupertatem et teneatur ad restitutionem? — In primo libro (*c. 450*, v. *Quaestio*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum de Alexandris Suarez, Baficz, Lugo, etc. Sed in hoc affirmativa amplexata est. Vide *Lib. III*, ». 873 et *Lib. IV*, ». 31.

Qu. 45. An patronus debeat praesentare digniores ad beneficium curatum? — In primo libro (*coi. 469*, *Quaeritur 2*) dicta est probabilis opinio negativa cum Palao, Garcia, Petri Navarra, Rodriguez, etc. Sed in hoc dictum est, omnino tenendam affirmativam. Vide *IJb. IV*, ». 97.

Qu. 46. An episcopus conferens beneficium simplex minus digno peccet mortaliter? — In primo libro (*colo.* 291, *Quaer. 2*) delatum est sententiae negativae cum Navarro, SA, Soto, Dicastillo, Gutierrez, Diana, etc. Sed in hoc probabilior dicta est affirmativa. Vide *IJb. IV*, ». 93 »).

Qu. 47. An episcopus conferens beneficium curatum minus digno teneatur ad restitutionem? — In primo libro (*c. 292*, v. *Magis*) probabilis visa est opinio negativa Navarri, Henriquez, Ledesma, etc.

» Ibi S. Alphonsus (jam a secunda edit.) explicite vocat probabilem sententiam negativam. Postea tamen (an 175?), in *Hom. Apost.*,

tr. 13, num. 33, aie scripsit: « Hanc sententiam Inegativam) non puto improbabilem sed existimo certe probabiliorem contrariam».

Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *IJb. IV, n. 109* .).

Qu. 48. An graviter peccet et teneatur ad restitutionem, qui recipit beneficium curnlum cum animo dubio vel conditionnto suscipiendi sacerdotium infra annum? In primo libro (*coi. 471*, vers. *Quaer.*) adducta est opinio negativa Navarri, Barbosa, Garcia, etc.; item opinio Salmant., qui eam admittunt tantum, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius sive conditionatus. Vide *lab. IV, n. 114*.

Qu. 49. An pluralitas beneficiorum sit vetita non solum de jure canonico, sed etiam naturali? — In primo libro (*c. 473*, v. *Secunda*) dicta est probabilis opinio negativa cum Lupo, Innocentio, Filliuccio, Valentia, etc. Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat dispensatio pontificia et justa causa. Vide *Lib. IV, n. 117*.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari Officium divinum in aliud notabiliter brevius? — In primo libro (*c. 494*, v. *Pro clariori*) dicta est probabilis opinio affirmativa (excepto officio Palmarum cum officio Paschae vel Pentecostes), ut tenent Silvester, Salmant., Villalobos, Diana, etc. Sed in hoc non est admissa ut probabilis. Vide *Lib. IV, ft. 161, Qu. 3*.

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? — In primo libro (*coi. 496*, v. *Oportet*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum Salmant., Sanchez, Tamburinio, Molfcsio, Ledesma, etc. Sed in hoc dictuin est, tenendam esse oppositam. Vide *Lib. IV, h. 174, Qu. 1*.

Qu. 52. An peccatu multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit quatuor homines? — In primo libro (*coi. 564*, v. *Au autem*) dicta est probabilis opinio negativa cum Suarez, Lugo, Busenbaum, Viva, etc. Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *lab. V, n. 45*.

Qu. 53. An confessarius in mortali successive absolvens plures poenitentes

unum peccatum committat? — In primo libro (*coi. 563*, v. *Quoad actus*) visa est probabilis opinio affirmativa cum Salmant., Lugo, Viva, Sporer, etc. Sed in hoc reprobata est. Vide *Lib. V, n. 50, Qu. 6*.

Qu. 54. An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? — In primo libro (*coi. 576*, v. *An citra*) relata est opinio affirmativa Salmant., Soti, Bonacina, Aragon, Prado, etc. Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *Lib. V, n. 72, v. An citra*.

Qu. 55. An uccat se inebriare ex consilio medicorum, si inebriatio aestimatur necessaria ad morbum expellendum? — In primo libro (*coi. 577*, v. *Non est*) adducta est opinio affirmativa Busenbaum, Silvestri, Cajetani, Lessii, Salmant, etc. Sed vide, quomodo in hoc limitata sit. *Lib. V, n. 76, Qu. 1*.

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur? — In primo libro (*coi. 577*, v. *Nec item*) dicta est probabilis opinio affirmativa Lessii, Laymann, Bonacina, Busenbaum, etc. Sed in hoc amplexata est negativa. Vide *Lib. V, n. 76, Qu. 2*.

Qu. 57. An satisfaciat, qui se confitetur tempore Missae? — In primo libro adducta est opinio affirmativa Palai, Hurtadi, Croix, Pichler, Gobât, etc., modo aliquo modo attendat simul ad Missam. Sed in hoc amplexata est negativa. Vide *Lib. III, n. 314, Qu. 2*.

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum? — In primo libro (*col. 130*, v. *Sed quaeritur*) relata est opinio affirmativa Salmant., Navarri, Toleti, Palai, Sanchez, Bonacina, Soti, etc. Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *Lib. III, n. 92, v. Secunda*.

Qu. 59. An in sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dum actu dicitur: *Te baptiao*? — In prima editione (*coi. 585*, v. *Item*) affirmatum est. Sed in hac secunda probatum est sufficere, quod forma

O S. Doctor, *loc. cit.*, non audet dicere improbabilem sententiam negativam. Et./Zom. *Apost., tr. 13, n. 37*; «Hanc sententiam, in-

quit, mihi animus non est uti probabilem probare, sed nec ut improbabilem audeo damnare».

quidquid dictum sit in priori libro \col. 638, v. *No h £\$*/.

Qu. 76. A quo episcopo debeant approbari confessarii? — In priori libro (col. 747, lit. *E*) dictum est, probabiliter posse approbari etiam ab episcopo confessarii aut poenitentis. Sed hic (*Lib. VI, u. 548*) dicimus, omnino approbandos ab episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus a confessario an teneatur ad sigillum? — In priori libro (col. 777, v. *Al Palaus*) diximus, probabiliter non teneri. Sed hic oppositum tuetur, *Lib. VI, n. 648*.

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? — In priori libro (col. 726, lit. *ò*) probabilis visa est sententia negativa. Sed hic dicimus, teneri, si commode potest, *Lib. VI, u. 479, v. Quaeritur*.

Qu. 79. An in jubileo confessio debeat fieri in eadem hebdomada, in qua perficiuntur opera, ut possit poenitens absolvi a reservatis? — In priori libro (col. 743, v. *Licet*) adhaesimus opinioni negativae. Sed hic oppositum tenemus, *Lib. VI, n. 537, Qh. l.*

Qu. 80. An, qui in jubileo confessus est invalide, possit deinde a quolibet absolvi? — In priori libro (col. 743, v. *SZ quis*) relata est opinio affirmativa. Sed hic negativam sustinemus, *Lib. VI, u. 537, Qu. 2*.

Qu. 81. An parochus in aliena dioecesi possit excipere confessiones alienorum ex licentia illorum parochi? — In priori libro (col. 746, v. *Notatur*) affirmavimus. Sed hic negamus, *Lib. VI, n. 544, Dub. 1*.

Qu. 82. An simplex sacerdos possit absolvere moribundum, praesente confessario approbato? — In priori libro (col. 752, v. *Adest*) relata est sententia affirmans, quam hic rejicimus, *Lib. VI, n. 562*.

Qu. 83. An ignorans reservationem casus episcopalis eam incurrat? — In priori libro (col. 757, v. *Ilis tamen*) diximus probabilem sententiam negativam. Sed hic eam reprobamus, *Lib. VI, n. 581, Dub. L*

Qu. 84. An absoluti indirecte a peccato reservato in casu necessitatis a non

habente facultatem teneantur postmodum episcopo se praesentare? — In priori libro (col. 936, v. *Au autem*) negavimus. Sed hic observa distinctionem allatam, *Lib. VII, n. 91*.

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem sacramenti teneatur monere poenitentem de errore, etiam cum gravi suo incommodo? — In priori libro (col. 766, v. *Distinguunt*) probabilem diximus sententiam negativam. Sed hic affirmativam tenemus, *Lib. VI, n. 619*.

Qu. 86. An possit absolvi a simplici confessario peregrinus habens casum reservatum in loco confessionis tantum, et non in patria? — In libro priori (col. 758, v. *Quaer.*) relata est opinio affirmativa. Sed hic eam refutamus, *Lib. VI, n. 588*.

Qu. 87. An, qui confessus est superiori et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directe absolutus? — Hic probabilius negatur, *Lib. VI, n. 597*; quidquid in priori libro (col. 756, v. *Qui confitens*) dictum est

Qu. 88. An incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio donato, sed data antapocha vel fide de reddendo illo donanti? — In priori libro (col. 829, v. *Sed dubitatur*) dicta est probabilis opinio negativa. Sed hic (*Lib. VI, n. 822*) observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram vel ne voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta sponsalia cum una ducat aliam, an hac defuncta teneatur ducere primam? — In priori libro (col. 845, v. *Quod*) dictum est, probabiliter non teneri. Sed hic contrarium sustinetur, *Lib. VI, u. 875, v. Dubium*.

Qu. 90. An, si quis fecte contraxit matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat, ut ipse solus apponat consensum? — Hic (*Lib. VI, n. 1114*) sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (col. 899, v. *Hinc*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla dispensatio super impedimento inter propinquos, si tacetur copula inter ipsos praehabita? — In priori libro (col. 904, v. *Quaer. 3*) opinio nega-

Sed vide 2 *Elcnch. qu. 20*.

tira probabilis visa est. Sed hic (*Ltb. Vi, u. 1134*) omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem. $\varnothing$

Qu. 92. An simplex sacerdos possit absolvere a venialibus et ab excommunicatione minori? — In priori libro (*coi. 746, lit. A, et coi. 928, v. Certum*) opinio affirmativa, licet non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hic (*Lib. VII, n. 71*) omnino rejicitur ob decretum Innocentii XI.

Qu. 93. An absolutus ab episcopo in necessitate a casu papali propter impedimentum temporale excusetur ab adeundo Romam, si parti jam satisfecerit? — In priori libro (*coi. 933, v. Sed hic*) dictum est, probabiliter excusari. Sed hic omnino teneri dicimus, *Lib. VII, tt. 87*.

Qu. 94. An habens casum papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo episcopo, possit absolvi ab alio? — In priori libro (*coi. 930, v. Hinc*) opinio affirmativa probabilis visa est. Sed hic contrariam veriore dicimus, *Lib. VII, ». 77*.

Qu. 95. An episcopi possint absolvere a papalibus occultis extra confessionem? — In priori libro (*coi. 942, v. Probabilius*) relata est opinio affirmativa. Sed hic (*Lib. VI, ». 593, v. Hic autem*) illam refutamus ex declaratione Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? — In priori libro (*coi. 964, v. Dubitatur*) dictum est, probabiliter licere. Sed hic negamus, *Lib. VII, n. 193*. — An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (*coi. 965, v. Dubitatur II*) opinionem affirmativam diximus absolute probabilem. Sed hic (*citato ». 193*) oppositam censemus probabilior, licet primam non damnemus.

Qu. 97. An duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? — Quidquid dictum sit cum Salmant., in priori libro (*coi. 970, lit. 4*), hodie haec opinio damnata est a Benedicto XIV. Vide *Lib. III, n. 400, prop. 4*.

Qu. 98. An parentes possint cogere puellam ad ingressum in monasterium causa educationis? — In priori libro (*c. 983, in prine.*) probabilis dicta est opinio affirmativa. Sed hic (*Ltb. VII, ». 212, Dub. 1*) opposita absolute probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiae.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiae, qui contrahit duo matrimonia nulla, vel qui fecte secundum matrimonium init ad copulam extorquendam? — Hic (*Lib. VII, ». 446 et 447*) dicimus affirmandum; quidquid in priori libro (*coi. 1024, v. Quaeritur*) dictum fuerit.

Adduntur aliae recentes retractationes opiutonunt quae in praecedenti editione recensebantur

Quaer. 1. Si quis probabiliter judicet, se implevisse votum, Horas canonicas sive poenitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit vel dubium, non implevisse? — Negant plures auctores (*Lib. I, n. 29*). Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certe non fuerit impleta m>.

Quaer. 2. An declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? — Plures auctores negant, nisi editae sint, non solum consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsae solemniter per totam Ecclesiam promulgentur (*Lib. I, n. 106, Qu. 2*). Addendum tamen est, quod hujusmodi declarationes, quae jam in Ecclesia univer-

' Nimirum in quinta editione, anni 1763 Hic enim secundus elenchus a S. Alphonso compositus fuit anno 1765 (cfr. Lettere di S. Alfonso, corrisp. speciale, epist. 164), et prima vice prodiit in sexta editione Theolo-

giae moralis (1767), complectens viginti tres quaestiones Postea vero S. Doctor in octava editione (1779) tres alias quaestiones inseruit, nempe quaestiones 15, 16 et 26.

n> Cfr. infra, notam o.

saliter divulgatae et facto sic promulgatae fuerint usu plurium annorum vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hac satis omnes fideles obstringunt.

Quaer. 3. An episcopus dispensare possit in statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? — Visa fuit prius satis probabilis sententia affirmativa cum Soto, Covarruvia, Castropalao, Bonacina et S. Antonino. Sed re melius perpensa, videtur negativa omnino tenenda ex *dement. 2, de elect.*, ubi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*. Cui congruit cap. *Dilectus, de temp, ordin.* Vide *Lib. I, n. 191*.

Quaer. 4. An delegatus principis vel delegatus ad universitatem causarum possit subdelegare? — Affirmatur, *Lib. I, n. 193*. Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur, *Lib. VI, n. 566*, nempe hoc intelligi, cum delegatio facta est tamquam per officium, aut cum delegatur alicui jurisdictio ut privilegium perpetuo suo officio sive dignitati annexum.

Quaer. 5. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? — Allata est sententia quae id probabile vocat, hancque tenent Salmant. et Viva cum Cajetano, Silvestro, Panormitano, Valentia, Sà, Cardenas, Navarro, Abbate, Comitolo et aliis (*Lib. I, n. 199*). Sed hic advertendum quod haec opinio vix unquam in praxi probabilis erit, quia vix unquam eveniet quod in particulari omne hallucinationis periculum cesset.

Quaer. 6. Si quis ex intentione furandi centum aureos surripiat eos, centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? — Dictum fuit, (*Lib. V, n. 44*) probabile esse unum furtum sive peccatum committi. Sed, melius re perpensa, dicendum, hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, cum unumquodque furtum distinctam malitiam in se contineat.

Quaer. 7. Actus charitatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ut dicitur, *Lib. II, n. 8*. Addendum est quod eodem modo, nempe semel saltem in mense, teneamur pariter elicere actum charitatis erga proximum. Alioquin difficulter hoc praeceptum charitatis erga proximum observare valebimus.

Quaer. 8. Dictum est, *Lib. III, n. 244*, non videri improbabile cum Lessio, Salmant., Bonacina, etc. quod ab ipso vovente possit commutari votum in aequale. Sed dicendum cum S. Thoma, Cajetano, Suarez et aliis, esse multum probabilius, quod non possit; quia Deus potius vult rem promissam quam aliam.

Quaer. 9. Dicunt plures DD. apud Busenbaum (*Lib. III, n. 381*), licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id quod sapienter docet Silvius (*in 2am 2^a qu. 64, art. 7, qu. 9, concl. 2*): *Etiam si honor sit bonum praestantius quam divitiae, aut nullum aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere*.

Quaer. 10. An beneficiarii expendentes redditus beneficii superfluos in usus profanos teneantur ad restitutionem? — *Lib. III, n. 492*, exposita fuit sententia affirmativa tamquam valde probabilior. Sed, peracta meliori consideratione, sententia negativa videtur non minus probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem et rationem D. Thomae. Vide *at. n. 492*.

Quaer. 11. Si quis furatus sil rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? — *Lib. III, num. 589*, dictum est, restitutionem faciendam esse pauperibus aut locis piis cujuscumque loci. Sed huic plures addendae {sunt limitationes, quas loco citato vel paulo post invenies.

Quaer. 12. Utrum, si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? — Dictum fuit cum Lugo, Cajetano, Navarro, Salmant., etc. communissime contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide *Lib. III, n. 974*, ubi nunc sententia limitatur tantum pro delictis illis quae delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quaer. 13. An in die jejunii notabiliter antevertens sine justa causa horam meridianam graviter peccet? *Lib. III, n. 1016*, dictum fuit cum Lessio, Tolet, Bonacina, Laymann, Salmant., Castropa-

lao etc., probabiliorem esse negativam sententiam. Sed, re melius ad trutinam revocata, dicimus cum Azor, Sanchez, Navarro, Silvestro, affirmativam omnino tenendam "A

Quaer. 14. An episcopus possit lites transigere super bona ecclesiae vertentes? *Lib. IV, n. 187, Nota I*, dictum est, non posse. Sed hoc intelligendum tantum, quando ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere: secus, si nihil cederet de possessis.

Quaer. 15. Si votum sit certe emissum, sed tantum probabiliter impletum, utrum vovens teneatur omnino votum implere?—Negant plures auctores nempe, Lugo, Roncaglia, Salmant., cum Laymann, etc. Sed censeo cum Concina, Antoine, etc., votum implendum esse: cum enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum. Vide *Lib. I, n. 29°*).

Quaer. 16. An teneatur poenitens confiteri mortale peccatum certe commissum, si tantum probabiliter reputet, se illud confessum fuisse? — Negant Suarez, Lugo, Salmant. et alii. Sed dico cum Concina et aliis, eum teneri peccatum illud clavibus subijcere, cum dubia sit confessio, et certa sit confessionis obligatio. Sed vide, quod dicitur *Lib. VI, n. 477 o*).

Quaer. 17. An liceat conferre sacramentum sub conditione, absque eo quod conditio ore exprimatur? — *Lib. VI, n. 29*, affirmatum est cum Contin. Tournely, Roncaglia, Palao et aliis communissime. Sed quia non desunt aliqui, ut Gonet, Juenin, Contenson, Serry, etc., qui tenent (licet parum probabiliter), valorem sacramenti non pendere ab intentione ministri, sed tantum ab ipsa collatione sacramenti serio peracta, tutius est, conditionem etiam verbis exprimere.

Quaer. 18. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certe commissum, si postea sit in dubio, an illud fuerit vel ne confessus. — *Lib. VI, num. 477*, di-

ctum fuit, non teneri, si credat se probabiliter peccatum confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia, sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio. Vide tamen *cit. n. 477 °*).

Quaer. 19. An sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset haereticus, schismaticus aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos qui sunt in periculo mortis, si alius desit? — *Lib. VI, n. 560*, probata fuit sententia negativa. Sed nunc probamus contrariam cum Silvio, Collet, Silvestro, Cano, etc.

Quaer. 20. An si poenitens confessus sit superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde a quolibet confessario de illo absolvi? — *Lib. VI, n. 597*, probavimus sententiam negativam. Sed nunc ex auctoritate Pontas, Collet et signanter Silvii, qui affirmativam cum Silvestro, Navarro, Adriano, Angelo, Covarruvias, et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quaer. 21. An inhabilitas ad celebrandum, quam incurrunt confessarii sollicitantes, incurratur ante sententiam? *lib. VI, n. 705*, affirmatur. Sed nunc vide id quod dicitur in hac editione *num. citato*.

Quaer. 22. An episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos qui tentaverunt extrahere delinquentes ab ecclesia? — *Lib. I, Append, de Privilegiis, n. 28* affirmatum est. Sed nunc oppositum tenendum cum Fagnano, qui id probat. Vide *loc. cit.*

Quaer. 23. In *Praxi confessarii* dicitur, *n. 287*, episcopis eorumque delegatis concessam esse facultatem impertiendi indulgentiam plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis. Addendum, ad hoc requiri, ut episcopi hanc facultatem a summo Pontifice expostulent et obtineant.

Quaer. 24. In *Examine ordinandorum, num. 98*, dicitur, ex rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum, quod

") Cfr. *lib. 3, n. 1016*, not. *a*.

o) Quaestiones 15 et 16 additae fuerunt in octava editione. Sed id forte oblivioni tri-

buendum erit, nam jam in sexta editione S. Alphonsus illas retractationes annotaverat, in *qu. 1 et 18*.

incipit acescere. Adverte ibi, quod additum est.

Quaer. 25. In eodem *Examine*, n. 122, dicitur, dubium esse, an sit probabilis opinio, quod celebrare sine cruce non sit mortale. Sed, re maturius perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter DD. sit communis; nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quaer. 26. An calix, si denuo inauretur, denuo sit consecrandus? — *Lib. VI, num. 370, Dub. 2*, probabilius censui negandum cum Laymann, Lugo, etc. Sed, re melius perpensa, nunc puto cum Ferraris, Suarez, eta, probabilius iterum calicem esse consecrandum. Vide annotationem ultimo loco adjunctam, *loc. cit.*

LAUS JESU NOSTRO REDEMPTORI
ET MARIAE IMMACULATAE NOSTRAE REGINAE ET MATRI-

INDEX TOMI QUARTI

LIBER SEXTUS
DE SACRAMENTIS

(n̄gunvs)

TRACTATUS SEXTUS
DE MATRIMONIO

CAPUT I.
De Sponsalibus.

DUBIUM 1.
QUID SINT SPONSALIA.

831. Promissio sponsalicia, ut sit valida, debet esse *voluntaria et deliberata*. — 832. An teneatur ad matrimonium fice promittens sponsalia alteri repromittenti. — 833. Quid, st quis voluit promittere, sed non se obligare. — 834. Quando obligentur pueri. — 835. An sint valida sponsalia contracta per dolum. — 836. Promissio debet esse *mutua* Qu. 1. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere. — 837. Qu. 2. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuita³ promissionis. Et an haec obliget sub gravi. — 838. Promissio debet esse *expressa signo*. Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus. — 839. Dub. 1. Quid, si extranei Dub. 2- An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus. — 840. Sponsalia debent fieri *inter habiles*. Quid, si verba vel signa sint dubia. — 841. verba de praesenti apta ad matrimonium inter impuberes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in matrimonio clandestine contracto. — 812. An sufficiat ad sponsalia dicere: *Non ducam aliam quam te*. — 843. An dicere: *Contraham, si Papa dispensaverit*. An sufficiat subarrhatio annuli et missio munerum. Quid, si parentes annulum mittant. — 844. Qu. 1. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla. Qu. 2. Quid, st per metum levem. Qu.3. /An qui contraxit ex metu levi possit sponsalia rescindere..... *p. 3*

DUBIUM II.
QUAK KT QUANTA SIT OBLIGATIO SPONSALIUM.

815 Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum matrimonium. — 846. An iudex possit et debeat cogere

nolentes ad matrimonium. — 847. An fornicatio sponsae vel sponsi cum alia sit specie diversa. Fice promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit a virgine. (Vide etiam dicta de Restit., Lib. III, ex n. 642) — 848. Si quis cum duabus sponsalia contraxit et cum secunda coierit, quam ducere debeat. — 849. De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiae sint validae. Qu. 1. An et qualiter peccent filii nubentes parentibus insciis vel inconsultis. Quid, si sponsalia fuerint jurata. Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit An praelati teneantur has nuptias impedire. Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum — 850 Qu. 2. An teneatur filius obedire patri praecipienti matrimonium. — 851. Qu. 3. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia. —852. Resiliens perdit arrhas, etc. Not. 1. Quid, si mulier, promittit aliquid viro ut eam ducat; et quid e converso. — 853. Not. 2. De poena apposita in resilientem. Qu. 1. An liceat adjicere poenam in resilientem injuste. Qu. 2. An juste resiliens teneatur ad poenam promissam cum juramento. Qu. 3. An soluta poena, teneatur recipiens eam restituere. Qu. 4. Quid, si relinquatur legatum puellae ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat. Qu 5. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat. — **8m**. An liceant Lictus et oscula inter sponsos..... A 14

DUBIUM HI.
QUOMODO DISSOLVANTUR SPONSALIA.

855. Solvuntur sponsalia: I. Per *matrimonium* cum alia. (Vide etiam de hoc n. 875). II. Per *mutuum consensum* inter puberes. Quid, si sponsalia fuerint jurata.—856. Quomodo autem solvantur inter impuberes Quid, si ipsi juramento promiserint nuptias. — 857. II^l. Per *impedimentum dirimens* superveniens. Dub. 1. An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis. — 858. Dub. 2. An nocens teneatur petere dispensationem — 859. Dub. 3. An, contractis sponsalibus cum impedimento sub conditione dispensationis, ea obtenta, per

sc valeant. — 860. IV. Per *crimen alterius*. — 861. An solvantur sponsalia per fornicationem alterutrius sponsi. Dub. 1. Quid, si sponsa fuerit per vim oppressa. — 862. Dub. 2. Quid, si uterque sponsus fornicetur. — 863. V. Per *mutationem notabilem*, nempe 1. Si «timeantur odia^ete. 2. Si superveniat defectus noxius. 3. Si superveniat paupertas. — 864. An liceat contrahere cum defectu occulto pernicioso. — 865. An, cum defectu non pernicioso. Et quid, si sponsa interrogetur an sit virgo. — 866. VI. Per *discessum alterius* in longinquum. Quid, si in propinquum, animo redeundi. — 867. VII. Per *lapsum temporis praefixi*. Dub. 1. Quid, si dubium sit an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem. — 868. Dub. 2. Quid, si alter fuerit juste impeditus. Dub. 3. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur. — 869. VIII. Per *susceptionem ordinis sacri et ingressum in religionem*. IX. Per *votum castitatis* — 870. Distinctius de his agitur. Et 1°. *De professione religiosa*. Dub. 1. An per ingressum in religionem solvantur sponsalia ante professionem. Dub. 2. An, si sponsalia fuerint jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire. — 871. 2°. *De susceptione ordinum*. Dub. 1. An peccet sponsus suscipiens ordines sacros invita sponsa. — 872. Dub. 2. An per susceptionem ordinum minorum solvantur sponsalia. — 873. 3°. *De voto ingrediendi religionem, suscipiendi ordines sacros aut servandae castitatis*. Dub. 1. An per votum castitatis aut suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis. — 874. Dub. 2. Quid, si sponsus post votum copulam extorsit. — 875. X. Rursus agitur de solutione sponsalium per *matrimonium validum* cum alia; et auaeritur an per illud solvantur sponsalia, etiam mortuo conjuge. — 876. XI. An, per *haereditatem novam* supervenientem. Et quid, si offeratur conjugium notabiliter melius. — 877. An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia. — 878. Dubium 1. An, ad solvenda sponsalia, semper requiratur auctoritas judicis. Dub. 2. Quae probatio sufficiat in foro externo, et quae in interno - - - p. 35

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

DUBIUM I.

QUID SIT. QUAE EJUS MATERIA, FORMA ET MINISTER.

879. Quid est Matrimonium. Et in quo consistat ejus essentia. — 880 Quae sit materia sacramenti Matrimonii. — 881. Ob quem finem liceat nubere. — 882. Distinguuntur tres fines. Dub. 1. An liceat nubere principaliter in remedium concupiscentiae. — Dub. 2. An, ob fines exlrinsecos. — 881 Quomodo peccent contrahentes in mortali. 8K5 Quae requirantur ad contrahendum matrimonium per procuratorem. — 886. Quid, si qui dedit mandatum sine animo

contrahendi, antequam matrimonium contrahatur, mandatum ratificaverit — 887. S'ualis consensus sufficiat ad contrahendum. Quid, si quis fecte contrahit An verba sint necessaria ad valorem. — 888. An sint necessaria de praecepto. — 889. An sufficiat ad contrahendum donatio annuli vel traductio sponsae. — 890. An sufficiat consensus conditionatus. — 891. Quid, si conditio est necessaria, aut turpis, aut contra substantiam matrimonii. — 892. Quid, si apponatur conditio: *st pater consenserit*. Dub. 1. Quid, si pater taceat. — 893. Dub. 2. Quid, si pater primo dissentit, et postea consentit. — 894. Dub. 3. Quid, si tempore conditionis pater erat mortuus. — 895. An, impleta conditione, requiratur novus consensus. — 896. In quo differat conditio a demonstratione, causa, modo et dic. — 897. *Dissertatio* de ministro et forma Matrimonii. — 898. Solvuntur objectiones. — 899. Illationes ex nostra sententia . p. 59

DUBIUM II.

DE USU MATRIMONII.

Ar t. I.

AN USUS MATRIMONII, SIVE ACTUS CONJUGALIS, SIT LICITUS.

m Actus conjugal^{is} *illicitus* est: I. Si matrimonium est nullum. II. Si matrimonium est dubium. — 901. Qu. 1. An liceat contrahere cum dubio de impedimento. — 902. Qu. 2. An, cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti. Qu. 3. An, cum opinione probabili probabilitate facti. — 903. Qu. 4. An in dubio de valore matrimonii jam contracti liceat petere et reddere. Et signanter, an uxor, non certa de morte primi viri, teneatur reddere secundo. — 904. Dub. 1. An, contracto matrimonio bona fide, superveniente dubio, liceat petere post diligentiam. — 905. Dub. 2. Quid, si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate matrimonii. — 906. Dub. 3. An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere — 907. Dub. 4. An in dubio positivo judicandum sit in favorem matrimonii contracti. — 908. An coniux teneatur credere alteri, asserenti se fecte consensisse. Quid, si audiat impedimentum a testibus fide non dignis. Quid, si audiat ab uno fide digno. — 909. III. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dub. I. An liceat petere, si alteruter conjuguai laborat lepra, morbo gallico et simili. — 910. An liceat petere post balnea aut sectionem venae, vel cum feбри, vel an statim post prandium — 911. Dub. 2. An, tempore lactationis. — 912. IV. Si fiat ob voluptatem. — 913. V. Si fiat mente adultera. Quid, si conjux ad se excitandum delectetur de pulcitudine alterius personae. — 914. Quid, si delectetur de copula aliena. — 915. VI. Si fiat modo indebito. — 916. Qu. 1. An sit mortale inchoare copulam in vase praepostero. — 917. Qu. 2. An, coire situ innaturali. — 918. Qu. 3. An, cohibere seminationem post copulam inceptam. —

M i y M J - V W

/ . i -) ¥ \$

i l' 1 v . l A

919. An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum. — 920. VII. Si fiat in loco indebito (Remissive ad Lib. III, n. 458). — 921. VIII. Si fiat tempore indebito. — 922. Qu. I. An liceat conjugum coire dic communionis (Remiss., ad nn. 273 et 274 in hoc Lib. VI). — 923. Qu. 2. An, in diebus festivis. — 924. Qu. 3. An, tempore praegnationis. An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coitus cum praegnante. — 925. Qu. 4. An liceat coire tempore menstrui. — 926. Qu. 5. An, tempore purgationis post partum. — 927. *Licitus est autem usus matrimonii*: 1. Propter prolem. 2. Ad vitandam incontinentiam (Vide dicta n. 882, Dub. 1). 3. Propter alios fines honestos (Vide dicta n. 883, Dub. 2.). — 928. Qu. 1. An aliquando vir teneatur petere. — 929. Qu. 2. An aliquando uxor. — 930. Qu. 3. An conjux prohibitus petere ob votum vel affinitatem contractam, possit aliquando petere. — 931. Qu. 4. An liceat petere excommunicato, et an ab excommunicato. — 932. An et quando liceant tactus, aspectus et verba turpia inter conjuges. — 933. Qu. 1. An sint mortales inter ipsos tactus et aspectus turpes, secluso periculo pollutionis. — 934. Qu. 2. Quid, si periculum pollutionis jam praevideatur. — 935. Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes. — 936. Qu. 3. An peccet graviter conjux turpiter scipsum tangens altero absente. — 937. Qu. 4. An, si morose delectetur de copula habita vel habenda.....p. 82

Art. II.

AN ACTUS CONJUGALIS SIT PRAECEPTUS ET DEBITUS.

938. Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere. — 939. Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub. 1. An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam. Dub. 2. An teneatur eam alere, non soluta dole. Dub. 3. An, si ipsa adulterium commiserit. — 940. De obligatione reddendi debitum. Qu. 1. An sil mortale negare debitum semel vel bis. Quid, si alter remisit petat vel si precibus cedat. Quid, si immoderate petat. Quid, si alter differat reddere ad breve tempus. — 941. Qu. 2. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum. — 942. Peccat conjux reddens se impotentem. — 943. Qu. 1. An conjux teneatur reddere alteri illicite petenti. — 944. Dub. 1. Quid si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille nabeat votum castitatis, etc. — 945. Dub. 2. Quid, si petens sit incestuosus. — 946. Qu. 2. An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali. — 947. Qu. 3. An liceat reddere vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam. — 948. An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum altero vovent castitatem. Quid, si alter sit amens vel ebrius. — 949. Incestuosus, et vovens castitatem non potest petere, sed tenetur reddere. — 950. Conjux non tenetur reddere cum gravi damno suo vel prolis. An teneatur reddere alteri laboranti morbo

contagioso. Quid, si damnum sit leve, et alter sit leprosus. Quid, si damnum sit grave. Et an tunc possit reddere. Ex quibus causis possit conjux reddere cum gravi periculo salutis. — 951. An conjux possit reddere cum periculo prolis. — 952. An teneatur reddere uxor laborans febri, vel tempore menstrui aut praegnationis: aut si alter petat modo innaturali. — 953. Quid, si uxor experta sil in panendo periculum mortis, vel filios parere mortuos. — 964. An aliquando liceat impedire generationem. Quando peccet uxor surgens aut mingens statim post copulam. Dub. 1. An puella oppressa possit statim expellere semen. Dub. 2. An liceat copulari senibus vel infirmis, plerumque non valentibus seminare intra vas.....£.118

DUBIUM III.

AN XT QUIBUS EX CAUSIS POSSIT
FIBRI DIVORTIUM.

955. Fit divortium quoad *vinculum*: 1. Si habentur sufficientia indicia de morte conjugis. 2. Si alter convertatur ad fidem. 3. Si fit religiosus ante consummationem. 4. Si Papa dispenset in matrimonio rato. — 956. De indissolubilitate matrimonii. — 957. An, si infidelis nolit converti, liceat fidei transire ad alias nuptias. — 958. Inter fideles matrimonium ratum solvitur tantum per professionem religiosam. — 959. An solvatur etiam per dispensationem Papae. — 960. Permittitur autem divortium quoad *torum*: I. Ob adulterium conjugis. — 961. Qu. 1. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio. — 962. Qu. 2. An liceat facere divortium ob sodomiam vel bestialitatem commissam a conjuge. Qu. 3. An, ob copulam sine seminatione. — 963. Qu. 4. An vir, cognito adulterio uxoris, leneatur eam dimittere. — 964. Qu. 5. An uxor teneatur divertere a viro adultero. — 965. Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum. — 966. Qu. 6. In quibus casibus conjux nequit divertere ab adultero: 1. Casus, si uterque sit reus adulterii. 2. Si conjux consentiat in adulterium alterius. 3. Si adulterium accidat sine culpa. 4. Si injuria remittatur. — 967. Dub. 1. An, facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterium ad se revocare. Dub. 2. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur. — 968. Dub. 3. An vir jussit adulteram dimittere propria auctoritate. — 969. Facta juridica separatione, vir potest ingredi religionem aut fieri sacerdos, invita adultera. Adultera vero id non potest nisi de licentia alterius. — 970. Permittitur II. divortium ob saevitiam alterius. — 971. Qu. 1. An ob hanc causam possit conjux recedere propria auctoritate. Qu. 2. An possit fieri religiosus altero invito. Qu. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob saevitiam. — 972. Qu. 4. An sola verbera sint justa causa divortii. — 973. Permittitur III. divortium conjugum, si alter trahat eum in peccatum. IV. Ob morbum contagiosum. — 974. Permittitur V. imo aliquando praecipitur divortium ob

haeresim alterius.—975. Permittitur VI. Ob mutuum consensum. — 97b. Eaclo divortio, apud quem sint filii educandi. Et cujus conjugis expensis. — 977. An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem. . />. 136

CAPUT III.

De Impedimenti· Matrimonii.

978. Impedimenta alia sunt impediencia, alia dirimentia. — 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. — 960. Quis possit ea constituere. Dub. 1. An episcopi. — 981. Dub. 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles ..... />.155

DUBIUM I.

QUAE SINT IMPEDIMENTA IMPEDIENCIA TANTUM.

982. Quae reddant matrimonium illicitum' I. *Ecclesiae vetitum*, scii. prohibitio episcopi, etc. — 983. II. *Tempusferiarum*, quo prohibentur solemnitates, benedictio, etc. — 984. Dub. 1. An tunc liceat consummare. Dub. 2. An liceat consummare ante benedictionem. — 965. III. *Catechisnius*. IV. *Crimen*, scii, incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. *Sponsalia*. — 986. VI. *Votum* castitatis aut religionis. Dub. 1. An episcopus possit dispensare in voto castitatis emissio post matrimonium. — 987. Dub. 2. An in voto ante matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dub. 3. An aliquando episcopi, etiam ad matrimonium contrahendum. — 988. Impedit etiam matrimonium; 1. *Clandestinitas*. 2. Omissio *benedictionis*. — 989. 3. Omissio *denuntiationum*. — 990. Dub. 1. An peccet graviter parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum Et quod dicitur de obligatione denuntiationum ante matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantum denuntiatio omittatur. — 991. Dub. 2. An denuntiationes faciendae in ecclesia et in Missa. Dub. 3. In qua parochia debent fieri. — 992. Dub. 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus furialibus. — 993. Quando sint repetendae. — 994. De obligatione denuntiandi impedimenta. — 995. Dub. 1. An teneatur denuntiare impedimentum qui illud probare nequit. — 996. Dub. 2. An unus testis de impedimento impediatur matrimonium. — 997. Requisita ut talis testis impediatur. — 998 Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. — 999. An fama impediatur matrimonium. Quid, si iudex privam habuerit notitiam famae aut ipsius impedimenti. — 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. — 1001. Quid debeat agere parochus cognito impedimento — 1002. Dub. 1. An parochus teneatur impedire matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Dub. 2. Quid, si Ordinarius solus sit impedimenti conscius.

1003 Quis possit dispensare in denuntiationibus. — 1001. An episcopus, et ob quam causam. — 1005. Causae ob quas episcopus

teneatur dispensare. — 1006. Causae ob quas non tenetur, sed potest dispensare. — 1007. Dub. 1. An possit dispensare vicarius generalis. Dub. 2. An aliquando parochus possit dispensare, aut saltem declarare *p.* 156

DUBIUM II.

QUAE SINT IMPEDIMENTA DIRIMENTIA MATRIMONIUM .

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet: 1. *Error*, 2. *Conditio*, 3. *Votum*, 4. *Cognatio*, 5. *Crimen*, 6. *Cultus disparitas*, 7. *Vis*, 8. *Ordo*, 9. *Ligamen*, 10. *Honestas*, 11. *Actas*, 12. *Affinis*, 13. Si *clandestinus*, 14. *Et impos*, 15. *Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae*. — UA I. *Error personae*. — 1010. De errore circa personam. — 1011. De errore circa qualitates personae. — 1012. An irritet matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui. — 1013. Dantur tres regulae ad dignoscendum quando error qualitatis redundat in substantiam. — 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. — 1015. Secunda, si qualitas est propria cujusdam personae. — 1016. Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem. — 1017. II. *Conditio*, scilicet servilis. Plura notanda usque ad n. 1023. — 1024. III. *Votum solemne*. — 1025. Dub. 1. An hoc dirimat matrimonium jure divino vel ecclesiastico. — 1026. Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemni. — 1027. IV. *Cognatio*. Et Γ de cognatione legali. — 1028. 2° De cognatione spiritali (de qua, vide dicta de Bapt., ex num 146). — 1029. 3° De cognatione carnali, et de regulis pro distinguendis gradibus. — 1030. Arbor consanguinitatis. — 1031. V. *Crimen* Primum, homicidium. Secundum, adulterium. — 1032. Tertium, raptus — 1033. Assignatur regula: Γ Utroque patrans, scii, si adsit solum homicidium. — 1034. An requiratur quod intentio matrimonii alteri sit manifestata. — 1035. 2° Uno patrans, scii, si adsit homicidium cum adulterio. — 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. — 1037. 3° Neutro patrans, scii, si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. — 1038. Dub. 1. An taciturnitas adulterae sufficiat pro consensu. — 1039. Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum. — 1040. Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum. — 1041. Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua. — 1042. Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum matrimonio attentato vivente conjuge. — 1043. Peccat qui vivente conjuge promittit alteri matrimonium. — 1044. VI. *Disparitas cultus*. Quid de matrimonio cum haereticis. — 1045. VII. *Fis*. sive metus gravis et injuste incussus ad extorquendum matrimonium. — 1046. In quo vis differat a metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco. — 1047. Quae requirantur ad melum gravem. — 1048. Quae mala constituent metum gravem. — 1049. Quae requirantur ut metus irritet matrimonium. — 1050. Dub. I. Quid,

si iudex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem si ducat filiam. — 1051. Dub. 2. Quid, si reus juste damnetur. — 1052. Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed juste damnaretur secundum allegata. — 1053. Dub. 4. Quid, si medicus neget mederi, nisi ducas filiam. — 1054. Dub. 5. An metus irritet matrimonium de jure naturae aut ecclesiastico. — 1055. Duo. 6 An irritet metus levis. — 1056. Dub. 7. An metus revrentialis. — 1057. Dub. 8. An possit resilire qui metum incussit. — 1058. VIII *Ordo*. — 1059. An ordo sacer dirimat matrimonium de jure divino. — 1060 IX. *Ligamen*. — 1061. X. *Honestas*. Non oritur nec impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — 1062. Qu. 1. An ex matrimonio nullo. — 1063. Qu. 2. An ex sponsalibus juste dissolutis. — 1064. Qu. 3. An ex matrimonio clandestino. — 1065. XI. *Aetas*. — 1066. Vide plura de matrimonio impuberum. — 1067. An sit nullum matrimonium contractum, si puer aetate completa nequeat coire. Quid ae matrimonio senum. — 1068 XII. *Affinis*. — 1069. De impedimento affinitatis ante matrimonium contractum. — 1070. De impedimento non petendi. — 1071. Qu. 1. An uxor cognita per metum a consanguineo viri privetur jure petendi. — 1072. Qu. 2. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. — 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. — 1074. Tertio, si ignorantia sit poenae. — 1075. Qu. 3. An ad contrahendam affinitatem requiratur ut copula ex utraque parte sit consummata. — 1076. Qu. 4. Quis possit dispensare in hoc. — 1077. Poena contrahentium cum impedimento affinitatis. — 1078. XIII. *Clandestinitas*. — 1079. Quid, si alicubi non possit haberi parochus. — 1080. An peregrini valide contrahant sine parochus. — 1081. Quis intelligatur nomine parochi. — 1082. An parochus excommunicatus aut irregularis, etc. — 1083. Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter. — 1084. Dub. 2. An talis parochus possit alteri dare licentiam. — 1085. Quales testes sufficiant. — 1086. Quid, si sint duo parochi. Vel si sponsi habeant duo domicilia. — 1087. An sufficiat parochus alterutrius sponsi. — 1088. Sufficit licentia praesumpta de praesenti, et oretenus. — 1089. De vagabundis. — 1090. De militibus. — 1091. De peregrinis, carcere detentis, aegris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. — 1092. An valide nubant sponsi coram parochus nolente. — 1093. An licite. — 1094. Quomodo peccet parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego vos conjungo, etc. — 1095. XIV. *Impotentia*. Vide plura apud Busenbaum. Qualis impotentia dirimat matrimonium. — 1096. 1°. De impotentia ex maleficio. 2°. Ex frigidityte. 3°. Ex improportione corporum. — 1097. Dub. 1. An valeat matrimonium, si femina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis. — 1098. Dub. 2. An, soluto matrimonio per arctitudinem feminae, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. — 1099. Dub. 3. An femina arcta teneatur pati

incisionem. — 1100. Dub. I. An teneatur pati incisionem claustris virginalis, si, etc. — 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. — 1102. Quid, si dubia, et dubium antecedit matrimonium. — 1103. Quid, si dubium superveniat. — 1104. Quid in dubio an matrimonium sit consummatum, vel an impotentia praecesserit. — 1105. Quid censendum de matrimoniis in partibus haereticorum. — 1106. XV. *Raptus*. — 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus, requiritur ut mulier rapiatur t. de loco ad locum; 2° causa matrimonii; 3° invita. — 1108. Quid, si vir rapiat eam animam qua sponsalia contraxerat

DUBIUM III.

QUOMODO MATRIMONIUM INVALIDUM
SIT REVALIDANDUM.

1109. Quomodo revalidandum matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum vel metu extortum. Quomodo, si ob impedimentum occultum. — 1110. Qu. I. An in matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia parochi et testium. — 1111. Qu. 2. Quomodo et quando impedimentum censetur occultum. — 1112. Qu. 3. An sit revalidandum matrimonium coram parochus et testibus» si ipsi tempore matrimonii contracti erant conscii impedimenti. — 1113. Qu. 4. An, qui fecte contraxit matrimonium teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum. — 1114. Qu. 5. An, si quis fecte vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de matrimonii nullitate. — 1115. Qu. 6. An, si matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate. — 1116. Quid in casu urgentis necessitatis. — 1117. Qu. 7. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti.....p 235

DUBIUM IV.

QVO ET OB QUAM CAUSAM POSSIT DISPENSARI
IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

1118. In quibus impedimentis *Papa* possit dispensare. — 1119. An *Papa* possit unquam dispensare in iis quae sunt de jure divino. — 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturae. — 1121. An possit *episcopus* dispensare in impedimentis dirimentibus. — 1122. Qu. 1. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante matrimonium contractum. — 1123. Qu. 2. An, post contractum. — 1124. Qu. 3. An tunc requiratur ut matrimonium sit contractum bona fide. — 1125. Qu. 4. An episcopus possit hanc facultatem alteri delegare. — 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quae impediunt matrimonium de jure humano, vel quae matrimonium superveniunt. — 1127. An *regulares* possint dispensare ad petendum deo iure. — 1128. An ipsimet possint dispen

sare in voto castitatis ad contrahendum matrimonium urgente necessitate. — 1129. Quae sint causae iustae ad dispensandum in impedimentis dirimentibus. — 1130. Adduntur aliae causae sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniae. — 1131. Not. 1. Quid explicandum ut dispensatio non sit subreptitia. Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem dispensationis. — 1132. Qu. 1. An cessante causa cesset dispensatio. — 1133. Qu. 2. Quid in dubio an causa falso allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera. — 1134. Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione fadlius obtinendi dispensationem. — 1135. Quid, si copula non fuerit ex tali intentione prachabita. — 1136. Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiore — 1137. Qu. 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam. — 1138. Qu. 6. An, si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere. — 1139. Qu. 7. An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum. — 1140. Qu. a An, si quis post obtentam dispensationem, rursus co-

gnoverit consanguineam sponsae, indigeat nova dispensatione. — 1141. Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter sponso, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur. — 1142. Qu. 10. An, si contrahentes sint diversae dioecesis, unusquisque a proprio episcopo sit dispensandus. — 1043. Qu. 11. Quae sint clausulae in dispensationibus S. roenitentiariae. — 1144. Qu. 12. In quibus impedimentis S. Poenitentiaria possit dispensare. — 1145. Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — 1146. Not. 2. Quid exprimendum quando dispensatio petitur a Dataria, et quid, quando a S. Poenitentiaria. — 1147. Formula supplicationis ad S. Poenitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti vel voti castitatis, ad celebrandum aut revalidandum matrimonium. —1148.Formula exsequendi hujusmodi dispensationes.....p. 247

APPENDIX EDITORIS

AD TRACTATUM DE MATRIMONIO.

Decretum Ae *temere*..... p. 267

LIBER SEPTIMUS

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS ET IRREGULARITATIBUS

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

QUID SIT CENSURA ECCLESIASTICA.

1. Quid est censura. — 2. An censura privet bonis internis. — 3. An degradatio vel depositio sit censura. — 4. An cessatio a divinis. — 5. An irregularitas (de qua vide etiam infra n. 341).....p. 271

DUBIUM II.

QUOTUPLEX SIT CENSURA.

6. Quotupliciter censurae dividantur. An censurae latae ab episcopo in synodo sint perpetuae et tamquam latae a jure. — 7. Quando censurae reputentur esse latae sententiae. — 8 Quando ferendae...../>.272

DUBIUM III.

QUI POSSINT FERRE CENSURAM, RT IN QUOS.

9. Quis possit censuram ferre. — 10. Ex potestate *ordinaria*, possunt 1. Papa. 2. Episcopi. An autem eorum vicani. 3. Praelati regulares. 4. Concilia et capitula. 5. Qui

hoc habent ex privilegio. — 11. Quis possit ferre censuras ex potestate *delegata*. Non possunt 1. Parochi. 2. Laid. 3. Feminae. — 12. Quot conditiones requirantur ut quis possit censuram ferre: 1. Ut sit vir. 2.Baptizatus. 3.Tonsuratus. 4. Compos rationis. . Ut habeat jurisdictionem expeditam. 6. Ut libere agat — 13. Quae conditiones, ut quis possit censura ligari: 1. Ut sit homo. 2. . Baptizatus. 3. Compos rationis. An ebbrii vel amentes ad tempus. — 14. An impuberes doli capaces. — 15. 4. Ut sit subditus. — 16. An reges. — 17. An peregrini. — 18. 5. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. — 19. An excommunicatio in communitatem sit valida et licita. — 20 Praelati regulares possunt censuras ferre in subditos ubique exsistentes. — 21. Qu. 1. An episcopus exsistens extra dioecesim possit ferre censuras in subditos. — 22. Qu. 2. An contra exsistens in dioecesi possit ligare censura subditum extra degentem. — 23. Qu. 3. An subditus delinquens extra dioecesim incurrat censuram latam per praeceptum in futuros delinquentes. — 24. An monasteria regularium sint loca exempta. — 25. Quid, si agatur de damno resarciendo. — 26. Qu. 4. An episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua dioecesi. — 27. Qu. 5. An censura lata generaliter liget alienigenas. — 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris..... />.274

DUBIUM IV.

OB QUAM CAUSAM POSSIT KERRI CENSURA.

29. Ob quale peccatum incurrantur censurae. — 30. An ob veniale incurratur levis *§us* pensio vel interdictum. — 31. An aliae censurae ob veniale sint nullae. Et quid ex hoc inferatur. — 32. An in dubio de gravitate materiae incurratur censura. — 33. An praeceptum sub censura obliget sub gravi. — 34. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus. — 35. An possit imponi censura contra officium recitantes distracte. — 36. An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurratur etiam a mandante, etc. — 37. An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto. — 38. Observa distinctionem — 39. Utrum incurratur in dubio an mandatum influxerit. — 40. Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem. — 41. An requiratur culpa propria. — 42. Quid excuset a censura incurrenda. — 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia. — 44. An hoc valeat etiam pro suspensione et interdicto. — 45. An detur igtiorantia excusans a censura, quin excuset a mortali. — 46. An metus gravis excuset a censura. — 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa. — 48. An excuset ignorantia affectata. — 49. An incurratur censura ob peccatum mere praeteritum. An episcopi possint ferre censuras pro delictis luturis. — 50. Censura est *invalida*: I. Ob defectum *ferentis*. — 51. II. Si praeteritur *ordo iudicii*. — 52. An in omnibus censuris requiratur monitio *rei*. — 53. An censura sine monitione sit nulla. — 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere praeteritum. — 55. An requiratur monitio, si censura sit a jure ferendae sententiae. — 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso iudice. — 57. Quid, si censura sit contra piures generaliter. — 58. An censura sine trina monitione sit invalida — 59. Quid notandum quoad *sententiam* censurae — 60. Quae solemnitates in ea sint servandae. — 61. Quando autem istae solemnitates non requirantur (Vide ibid, alia notanda). — 62. An incurratur censura lata disjunctive, v. gr. *Sit excommunicatus* vel *suspensus*. — 63. An possit ferri censura sub conditione. — 64. An, transacto termino, incurratur censura si creditor proroget — 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras. — 66. III. Censura est invalida ob defectum justae causae. — 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram. — 68. An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parere iudici iubenti aliquid sub censura, si patet probabiliter ad id non teneri *▷*. 284

DUBIUM V.

QUI POSSINT ABSOLVERE A CENSURIS.

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam a jure vel ab homine per sententiam

generalem. — 70. Quis possit absolvere a censuris latis a jure. — 71. An omnes confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex sacerdos — 72. Quis possit absolvere a censuris latis ab homine per sententiam particularem. — 73. Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas. — 74. Quae censurae reservatae possint absolvi ab episcopo per cap. *Liceat*. — 75. Vide verba capituli. — 76. Not. 1. An episcopus possit dispensare in irregularitate propter haeresim. Not 2- Quando crimen dicatur occultum vel deductum ad forum. — 77. Dub. 1. An possit absolvi ab episcopo qui fuerit punitus in foro alterius episcopi. — 78. Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab episcopo in alio, ubi est occultum. — 79. Not. 3. Qui veniant nomine episcoporum. Not 4. Qui veniant nomine subditorum. Not 5. Episcopi possunt absolvere a casibus papalibus occultis, reservatis etiam post Triaentinum. (Remissive ad Lib. VI, n. 594). — 80. Not 6 An episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum. — 81. Qu. 1. An episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus cum suo subdito in aliena dioecesi morante — 82. Qu. 2. An facultas concessa in cap. *Liceat*, luerit revocata per bullam *Coenae*. — 83. Verior sententia. — 84. Qu. 3. An episcopi possint absolvere a censuris bullae Coenae impositos adire Romam — 85. Qu. 4. Quinam dicantur impediti. — 86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus; et quid, si ad longum. — 87. An teneatur reus absolutus deinde se praesentare Pontifici, si jam sit emendatus et parti satisfecerit. — 88. Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetuo impediti. — 89. Qu. 6. An impediti teneantur adire Romam per epistolam aut procuratorem. — 90. Qu. 6. An episcopus possit absolvere haeticum impeditum, etiam per alium. — 91. Qu. 7. An, cum inferior absolvit impeditum a easu reservato sine censura, teneatur poenitens se praesentare superiori. — 92. Qu. 8. An impediti adire episcopum possint a quocumque absolvi — 93. Qu. 9. An possint episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in cap. *Liceat*. — 94. De facultate Mendicantium absolvendi reservata. — 95. Quas censuras possint regulares absolvere quoad *saeculares*. — 96. An possint eos absolvere a casibus papalibus occultis. — 97. An pro foro externo. — 98. An a casibus ab episcopis sibi reservatis. — 99. An a censuris episcopis reservatis a jure vel a consuetudine. — 100. An a casibus *Clementis* occultis. — 101. An regulares possint absolvere *subditos* ab omnibus casibus papalibus extra bullam Coenae. — 102. An etiam novitios. — 103. An novitios, etiam a censuris ab episcopo sibi reservatis. — 154. An praelati regulares possint absolvere subditos a casibus bullae Coenae (usque ad n. 106). — 107. An subditos, a censura ob percussione alterius religiosi aut clerici saecularis. — 108. Quid circa recipientes bullam Cruciatas. Remissive. — 109. Regulae pro absolvendis cen-

suris. — 110. An, data facultate absolvendi a papalibus, comprehendantur censurae buuae Cocnae. — 111. An in jubilaao, data potestate absolvendi, omnes censurae comprehendantur. etiam latae ab episcopo specialiter. — 112. An habens facultatem circa casus bullae Coenac possit absolvere etiam ab haeresi (usque ad n. 113). — 114. Quid amplius notandum circa facultates regularium. — 115. Quid amplius, circa facultatem concessam in jubilaais - - - p. 302

DUBIUM VI.

QUOMODO DANDA SIT ABSOLUTIO A CENSURA.

116. Quomodo absolvendae censurae in foro externo, et quomodo in interno. — 117. An possit absolvi absens. — 118. De eo qui absolutus est in jubilaao. — 119. De absolute met u extorta. — 120. An valeat absolutio, non satisfacta parte. — 121. Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas. — 122. An secuta satisfactione, de se aufertur censura. — 123. An valeat et liceat absolutio sub conditione. — 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam. — An ad reincidendum requiratur nova culpa. — 126. An censura possit absolvi circa confessionem. — 127. Ad absolvendas censuras requiritur 1. Satisfactio partis. — 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem. — 129. Requiritur 2. ut reus praestet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. — 130. Requiritur 3. ut censuratus petat absolutionem. — 131. Plura notanda. Quid, si reus adhuc sit contumax vel invitus, vel oblitus non petierit. — 132. An valeat absolutio si reus falsum exponat.....p. 327

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

QUID SIT ET QUOTUPLXX.

133. Quid sil excommunicatio Quaenam veniat illius nomine, majorne an minor; et qui sint vitandi. — 134. Resolutiones. — 135. Quid requiratur ut quis sit *vitandus*. Vide constitutionem concilii Constantiensis. — 136. De P conditione, ut sit nominatim excommunicatus. — 137. De 2 conditione, ut sit publice denuntiatus. — 138. An liceat toleratis cum aliis communicare. — 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis sine necessitate. — 140. An idem de suspenso et interdicto vitando. — 141. Quando *percussor clerici sit vitandus*. — 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. — 143. An sufficiat ut alicui factum sit notum. — 144. An requiratur etiam notorietas luris — 145. An percussor notorius in uno loco sit vitandus m aliis ubi non est notus. — 146. Quando possit credi vitandus absolutus . . p. 333

DUBIUM II.

OB QUAM CAUSAM INCURRATUR ET QUEM EFFECTUM HABEAT EXCOMMUNICATIO MINOR.

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor. — 148. An episcopus possit alicui interdicare sacramenta. - Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi sacramenta. — 149. An sit privatio etiam ministrandi.— 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivae ad beneficia. — 151. Incurritur communicando cum vitando. — 152. An sit mortale recipere sacramenta cum excommunicatione minori. An ministrare. — 153. An incurratur cum solo veniali. — 154. Et an hoc veniale possit omitti in confessione. — 155. Quis possit absolvere ab ea. An etiam a quocumque qui potest absolvere venialia. — 156. Quis incurrat. Remissive . p. 339

DUBIUM III.

QUOS EFFECTUS HABEAT EXCOMMUNICATIO MAJOR.

157. Qui sint effectus *mediati* excommunicationis majoris. - I. *irregularitas*, ob exercitium Ordinis. - II. *Suspicio de haeresi*, si per annum insordescat. — 158. Qui sint effectus *immediati*. - I. *Privatio susceptionis sacramentorum* licitae, et etiam validae quoad Poenitentiam. — 159. An excommunicatus, sine culpa suscipiens Poenitentiam, valide absolvatur ante absolutionem censurae. — 160. Plura notanda. — 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda praecepta. — 162.11. *Privatio communium suffragiorum*, etc. — 163. An possint offerri Sacrificia, etc., nomine Ecclesiae pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur. — 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato. — 165. III. *Privatio administrandi sacramenta*. An peccent fideles sine causa recipientes sacramenta ab excommunicato tolerato. — 166. An excommunicatus vitandus valide ministret sacramenta. — 167. An sacramentum Poenitentiae. — 168. Quid, si sit toleratus. Et quid in articulo mortis. — 169. An excommunicatus licite ministret sacramenta. — 170. Quando etiam vitandus. — 171. Quam poenam incurrat excommunicatus, illicite sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Poenitentiam. — 172. Quam poenam incurrat recipiens sacramenta sine necessitate a vitando. — 173. IV. *Privatio divinorum officiorum*. Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso. — 174. An vitando liceat usus sacramentalium, orare privatim in ecclesia. — 175. Quid si vellet interesse Missae, etc. — 176. Ad quid teneantur clerici, si excommunicatus nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter. Et an incurrant excommunicationem minorem. — 177. Quae veniant nomine divinatorum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem t etc. Quomodo debet expelli, alias Missa inter-

rumpi. Et, an inchoato canone. — 178. An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an cl quando peccet dicendo: *Dominus vobiscum*. Aut recitando cum alio privatim. — 179. V. *Nullitas beneficii collationis, praesentationis*. etc. — 180. Plura notanda; et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset praesentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos. — 181. An toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc. — 182. An valid. sit collatio beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum. — 183. An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam. — 184. VI. *Privatio communicationis forensis*. An possit se defendere in iudicio. An agere. An testificari. An tueri alios. — 186. VII. *Privatio usus jurisdictionis*, — 186. VIII. *Privatio ecclesiasticae sepulturae*. - Vide ibidem plura notanda de pollutione ecclesiae vel coemeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. — 187. Quid, si sit haereticus non denuntiatus. — 188. IX. *Privatio communicationis civilis*, — Et 189. 1. Os. — 190. 2. Orare. — 191. 3. Vale. — 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis. — 193. An liceat resalutare. — 194. 4. Communio, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. — 195. 5. Mensa. Quid, si casu accadat. — 196. Quale peccatum sit communicare cum vitando. — 197. Peccat graviter communicans: 1. In divinis. 2. In eodem crimine. — 198. An sit mortale communicare frequenter cum vitando. — 199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem. — 200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare (usque ad n. 208) . . p. 342

DUBIUM IV.

OB QUAS CAUSAS
INCURRATUR EXCOMMUNICATIO MAJOR.

Art. I.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES NON RESERVATAE.

209. Excommunicationes contra omnes — 210. Contra clericos. — 211. Contra religiosos. — 212. Excommunicationes adiectae a Tridentino. - Dub. 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi monasteria tantum ut educantur. - Dub. 2. An cogentes ex metu revcrentiali. - Dub. 3. An cogentes mares. An impediens ingressum puellae..... P- 366

Art. II.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES
RESERVATAE EPISCOPIS.

213. Excommunicatio: 1. In cum qui leviter percutit clericum. - 2. In eos qui absolvuntur in articulo mortis et postea non se praesentant superiori. - 3. In I-ratres Minores, etc. - 4. In procurantes abortum foetus animati, effectu secuto. - 5. In eos qui communicant

in eodem crimine, etc. - 6. Excommunicationes quas episcopi sibi reservant.—214. De excommunicatione imposita ex monitorio. — 215. An obligatus revelare damnum, nisi revelet, etc. — 216. An sit obligatio revelare crimen emendatum. — 217. Qui, facto monitorio, excusentur a revelando. . p. 371

Art. III

QUAE SINT PAPAE RESERVATAE, EXTRA BULLAM COENAE.

218. Excommunicationes reservatae Papae contra *omnes*. — 219. Excommunicationes reservatae contra *clericos* et *religiosos*. — 220. Specialiter agitur L De excommunicatione contra *duellantes* et *coopérantes*. — 221. Agitur II. De excommunicationibus latis contra *violantes clausuram monialium*. — 222. Dub. I. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent praetextu facultatum. Dub. 2. An incurrant omnes introductes in clausuram. — 223. Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis. Dub. 4. An licentia debeat esse speciatis. — 224. Dub. 5. A quo debeat concedi. — 225. Dub. 6. Quae causa requiratur ad licentiam concedendam. 226. Plura notanda circa ingressum medicorum et aliorum officialium. — 227. De ingressu confessoriorum. — 228. Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi. — 229. De alia excommunicatione reservata *in moniales* violantes clausuram et in alios coopérantes. — 230. De aha excommunicatione reservata contra *mulieres* violantes clausuram religiosorum. — 231. Quae feminae excipiantur ab hac prohibitione. Et quae domus veniant nomine conventuum. — 232. De prohibitionem *colloquendi cum monialibus*, juxta jus commune. Quid, circa regulares. — 233. Dub. 1. An veletur solus accessus sine colloquutione.—234. Dub. 2. An loquentes per nutus aut signa incurrant casum reservatum. — 235. Dub. 3. An peccet graviter semel colloquens cum moniali. — 236. Dub. 4. An in tali locutione detur parvitas materiae, et an detur in regularibus. — 237. Dub. 5. An liceat colloqui cum moniali ob utilitatem sine licentia. — 238. Dub. b. An cum abbatissa. — 239. Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione. 1°. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3°. Pauperes et quaestuant. — 240. Dub. 8. An impuberes. — 241. Dub. 9. An regulares incurrant excommunicationem latam ab episcopo. — 242. Dub. 10. An peregrini. — 243. An episcopi colloquentes cum monialibus in aliena dioecesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci. — 244. *Dissertatio* super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem beatæ Virginis Mariae. Enuntiantur bullae editae super hac materia. — 245. Quando incurrant poenas contradictores piaer sententiae (usque ad n. 247). — 248. Quando eius fautores. — 249. Probatur pia sententia (usque ad n. 262). — 263. An liceat emitte votum profundendi vitam ob defensionem praeservationis B. V. Mariae a labe originali.....p. 373

Art. IV.

QUOMODO INTELLIGENDA EXCOMMUNICATIO
PERCUSSORIS CLERICORUM.

2U. Verba canonis. — 266. Quid intelligitur
1. per verba: *S/ out's. An* impuberes, et a
quo ipsi possint absolvi. — 266. Quomodo
comprehendantur etiam mandantes, consu-
lentes, etc. — 267. Quomodo ratihabentes.
— 268. Quomodo non impediētes.—269. An,
qui tenentur impedire tantum ex charitate.
— 270. Quid intelligatur 2. per *Clericum*. —
271. Quid. 3. per *Monachum*. An Eremitae.
— 272. Quid 4. per verba: *Manus injecerit*.
— 273. An requiratur ut percussio sit cum
peccato mortali et externe gravi. — 274. In-
currit: Ie. Clericum conspuens, vel aliter
gravi injuria afficiens. - 2°. Violenter deti-
nens, etc. - 3° Persequens eum, ut decidat.
- 4". Apprehendens equum, etc. - 5° Haec
agens, etiam clerico consentiente. - 6°. Cle-
ricus seipsum percutiens; sed alii negant.
- 7°. Judex laicus percutiens clericum, vel
ecclesiasticus percutiens per laicum — 275.
Non incurrit: Γ. Fur, clam furans. - 2°. Per-
cutiens jocose, vel casu. An pueri clerici,
se percutientes. Et an defendentes se vel
suos, aut sua. - 3°. Si absit morule. - 4° Per-
cutiens clericum per ignorantiam aut inad-
vertentiam, aut per iram subitanēam. Dub. 1.
Quid, si quis percutit, ignorans alterum esse
clericum, animo tamen comparatus quod
percuteret, etiamsi sciret Dub. 2. An ex-
cuset ignorantia crassa. Dub. 3. Quid, si quis
percutit Petrum clericum, credens Paulum
clericum. - 50. Excusatur etiam praelatus,
aut praeceptor percutiens. An pater. -6° Per-
cutiens clericum exercentem officium cau-
ponis, etc.; vel turpiter agentem, aut solli-
citantem uxorem aut consanguineam in pri-
mo gradu Quando excusetur puella percu-
tiens clericum sollicitantem. — 276. Quando
episcopus possit absolvere ab hac excom-
municatione. — 277. Quae percussio dicatur
levis, quae *gravis* et quae *enormis*.
278. Quot modis percussio levis possit fieri
gravis. — 279. Quinam possint absolvere a
percussione levi, et quinam a gravi. —
280 Dub. 1. An in dubio, percussio judi-
canda sit levis aut gravis. Dub. 2. An in-
currat excommunicationem, qui venenum
dat clerico.....p. 408

Art. V.

QUAE SINT EXCOMMUNICATIONES PAPAE RESERVATAE
PER BULLAM COENAE.

281. De excommunicatione in retinentes, le-
gentes, etc., libros haereticorum. —282. Ad
quam incurrendam, requiritur: § Ut auctor
sit haereticus. An legi possint libri infide-
lium vel hebraeorum. — 283. 2 Ut liber
haeresim contineat vel de religione agat.
Quid, si error abradatur, vel si auctor non
sit damnatus ut haereticus. Quid, si quis
legat ad confutandum haereticum. —
3MJI legatur materia notabilis. — 285 4e.Ut
scienter legatur, etc. — 286. Non incurritur :
Γ. Si legas librum referentem verba hae-
reticorum. 2 Si legxs scholia haeretico-

rum. — 287. An prohibeantur libri philoso-
phici, vel qui incidentur haeresim continent.
— 288. Quinam libri prohibeantur in Indice.
289. Quot classes librorum prohibitorum
Index constituat. — 290. Ad quem spectet
libros prohibere. — 291. An liceat ex curio-
sitate, etsi cum licentia, legere libros hae-
reticos. Et, an legere libros prohibitos ei qui
certus est, lectionem non esse sibi obfutu-
ram (Vide de hoc dicta, Lib. I, n. 199, in fine).
— 292. An incurrat, qui legit prooemium,
indicem, etc. An qui audit legere. Et quid,
si inducat ad legendum. — 293. An, qui legit
scripturam brevem vel manuscriptum. —
294. An qui legit duas lineas vel minus quam
paginam. — 295. An qui retinet parvo tem-
pore. — 296. An excuset ignorantia crassa
Quid, si quis scit ex viro probo librum esse
prohibitum — 297. An incurrat excommu-
nicationem, qui impedit ne liber comburatur,
aut laudat stylum, etc. — 298. An incurrat,
qui deponit librum prohibitum apud alium.
— 299. An qui eum comburit. A quo impe-
tranda licentia legendi. — 300. Ad incur-
rendam excommunicationem ob haeresim,
requiritur: 1°. Ut sit formalis. — 301.Qu. 1.
An incurrat errans ex ignorantia crassa
vel affectata. — 302. Qu. 2. An, qui dubitat
circa res fidei. — 303. Requiritur 2\ Ut error
extumetur. — 304. Requiritur 3°. Ut mani-
festatio sit moraliter mala. - Requiritur §
Animus profitendi errorem. — 305. Vide
alia advertenda. — 306. Incurrunt etiam,
credentes, fautores, receptatores et *defen-*
sores. — 3u7. An, qui favent haeretico ob
amicitiam, etc. — 308. Qu. 2. /Xn, qui hae-
reticum recipit ne capiatur, effectum non
secuto. — 309. Item incurrunt excommuni-
cationem bullae: Γ. Surripientes bona nau-
fragantium. — 310. 2°. Domini imponentes
tributa. — 311. 3°. Quinam alii incurrant
excommunicationem bullae. . . . p. 419

CAPUT III.

De Suspensione et Degradatione.

DUBIUM I.

QUID SIT suspensio: quotuplex,
f.t unde dignoscendum qualis et QUANTA SIT

312. Quid est suspensio, et quis suspendi aut
suspendere potest. — 313. An peccet gra-
viter, exercens actum a quo est suspensus. —
314. Dub. 1. An incurrat irregularitatem si
suspensio sit facta ad tempus. - Dub. 2. An
episcopus suspensus a pontificalibus incur-
rat irregularitatem, pontificalia exercendo.
Et quid, si Missam solemniter celebret. -
An sacerdos suspensus non toleratus, inva-
lide absolvat. Quid, si toleratus, vel si sil
suspensus tantum ab Ordine. — 315. Quot
modis possit ferri suspensio. — 316. Quali-
tas suspensionis ex quo colligatur (Vide
resolutiones apud BusenbaumJT — Dub. 1.
An suspensus a beneficio possit, cum sil
pauper, retinere fructus. - Dub. 2. An sus-
pensus a beneficio, censeatur suspensus
etiam a beneficiis quae possidet in aliena

dioecesi. — 317. An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem. - An suspensio debeat ferri in scriptis.....*P.* 432

DUBIUM II.

QUAE SINT SUSPENSIONES IN PARTICULARI
ET QUIS AD EIS POSSIT ABSOLVERE.

318. Quae sint suspensiones juris communio-
res clericorum. — 319. Quae religiosorum.
— 320. Quae episcoporum. — 321. An quis
oossit suspendi ob culpam levem. — 322.
Quis possit absolvere a suspensione *p.* 438

DUBIUM III.

QUID SIT DEPOSITIO ET DEGRADATIO
A QUO HT OB QUAM CAUSAM PERRI POSSIT.

323-327..... *p.* 440

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

QUID SIT ET QUOTUPLEX.

328. Quid sit interdictum. — 329, Quotuplex
est. — 330. An interdicta civitate interdi-
cantur suburbia, et an ecclesiae regularium.
— 331. Qui eximantur ab interdicto generali
personali. Et an, interdicto clero, interdi-
cantur religiosi, vel clerici non habentes
beneficium aut officium. — 332. Quid, si
interdicantur cives aut civitas . . *p.* 441

DUBIUM II.

QUI SINT EFFECTUS INTERDICTI.

333. Effectus interdicti sunt. I. Prohibitio divi-
norum officiorum. — 334. II. Prohibitio sa-
cramentorum, excepto Baptismo, etc. —
335. III. Prohibitio sepulturae, — 336. IV. Pec-
catum mortale, quod committitur a violenti-
bus interdictum. - Item irregularitas, quae
incurritur a clericis; et excommunicatio a
religiosis..... *p.* 442

DUBIUM III.

QUIS CENSURAM INTERDICTI FERRE
KT QUIS TOLLERE POSSIT.

337. Qui possint interdictum ferre. Et an, ad
illud incurrendum, requiratur culpa gravis.
— 338. Qui possunt tollere interdicta gene-
ralia a jure non reservata. — 339. Qui per-
sonalia particularia. — 340. De cessatione a
divinis..... *p.* 445

CAPUT V.

De irregularitate.

DUBIUM I.

QUID, KT QUOTUPLEX SIT IRREGULARITAS.

341. Definitio irregularitatis. - An irregula-
ritas sit censura - Dupliciter dividitur
irregularitas..... *p.* 447

S. ÂLPR0WM, *Optra*

— Tom. IV.

DUBIUM II.

QUINAM EFFECTUS IRREGULARITATIS.

342. Effectus irregularitatis sunt: I. Inhabili-
tare ad ordines suscipiendos. II. Impedire
exercitium ordinum. III. Invalidate colla-
tionem beneficii. An id valet de beneficio
simplici. — 343. An collatio tunc sit ipso
jure irrita . . - .....*p.* 448

DUBIUM III.

QUOMODO INCURRATUR,
ET TOLLATUR IRREGULARITAS.

344. An in dubio irregularitas incurratur. —
345. Non incurritur, nisi in jure sit expressa.
— 346. Dub. 1. In dubio ae irregularitate
contracta, quomodo quis se gerere debeat.
Et quid, si dubium sit juris. — 347. Dub. 2.
Quia in dubio facti, praeter homicidium.
Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi.
Dub. 4. Quid, in dubio de animatione foetus,
si abortus fuerit patratus. — 348. An ad
incurrendam irregularitatem ex delicto, re-
quiratur culpa mortalis, et actus externus
ac consummatus. — 319. Qu. 1. Quid, si
crimen fuerit externum, sed prorsus oc-
cultum. — 350. Qu. 2. An ad incurren-
dam irregularitatem requiratur scientia
legis. — 351. Qu. 3. An etiam scientia poe-
nae. — 352. Quot modis tollatur irregu-
laritas — 353 Irregularitas tollitur per dis-
pensationem. Quis possit in ea dispensare.
Plura notanda. — 354 Quomodo tollatur
irregularitas ex defectu natalium per pro-
fessionem religiosam. — 355. Praelati regu-
lares, in quibus irregularitatibus possint
dispensare..... *p.* 451

DUBIUM IV.

QUAE SINT IRREGULARITATES EX DELICTO.

356. Irregularitas ex delicto incurritur: I. Ob
baptismum iteratum. — 357. II. Ob *viola-
tionem censurae* — 358. Plura notanda
(An autem qui ordinatur ligatus censura
incurrat irregularitatem. Vide dicta Lib VI,
n. 799, dub. 3, v. *Utrum*). — 359. III. Ob
exercitium actus Ordinis sacri, quem ali-
quis clericus non habet — 360. IV. Ob *ma-
lam susceptionem ordinum*. — 361. Quo-
tupliciter incurratur irregularitas ob fur-
tivam susceptionem. — 362. V. Ob *crimina
infamia et notoria* — 363. Requiritur no-
toriétés facti vel juris. Quae sint crimina
et exercitia quibus annexa est infamia. —
384. Quomodo tollatur haec irregularitas. —
365. \ I. Ob *homicidium vel mutilationem*
— 366. De irregularitate ob homicidium
voluntarium. — 367. Hanc irregularitatem
incurrunt: I Qui occidunt vel mutilant —
368. Dub. 1. Quid, si homicidam poeniteat
ante mortem. — 369. Dub. 2. Quia, si unus
feriat, sed alii occidant. — 370. II. Incur-
runt mandantes vel consulentes homicidium
vel mutilationem. — 371. Dub. 1. Quid in
dubio, an homicidium causatum fuerit ex
mandato sive consilio. — 372. Dub. 2. Quid,
si homicida jam erat determinatus ad oc

edendum. — 373 Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet. — 374. III. Incurrunt omnes coopérantes ad homicidium vel minitacionem; nempe 1°. Excitantes. 2° Praeliantes in bello injusto. 3°. Ministrantes auxilium. 4°. Accusantes, etc. 5°. Associantes. — 375. Dub. 1. An incurrant rati habentes — 376. Dub. 2. An non impediētes. — 377. De irregularitate ob homicidium vel mutilationem *casualem* — 378. De mutilatione membrorum — 379. Dub. I. Quid veniat nomine *membri* — 380. Dub. 2. An fiat irregularis, qui abscindit testiculos. — 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare episcopi. — 382. *Plura apud Busenbaum*: et praesertim, an dans potum infirmo, vel cum admovent, incurrat irregularitatem. — 383. Si quis dat operam rei *licitae*, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem. — 384. Hinc excusatur: 1°. Magister et pater verberans. 2°. Equitans in equo feroci. 3°. Alens feram ligatam. 4°. Reficientes tectum. 5°. Clericus in sacris, aut monachus, medens sine incisione vel adustione. — 385. Quid de clerico beneficiato medente cum incisione. — 386. Si quis dat operam rei *illicitae*, non fit irregularis, si res non est periculosa. — 387. Quid, si periculosa. — 388. Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis. Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem (Remissive ad Lib. III, n. 398, v. *In ordine*). — 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc. — 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium — 391. An episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario. — 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum. — 393. Quid, si homicidium luerit casuale. — 394. An reputetur casuale, homicidium patratum in rixa. — 395. Et quid, si luerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen. — 396. Quomodo praelati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium vel mutilationem, cum subditis suis. Et quomodo cum laicis. . . p. 461

DUBIUM V.

QUAE SINT IRREGULARITATES EX DEFECTU.

397 *Prima*, ex defectu *animae*. — Hinc sunt irregulares: I. *Amentes*, *daemoniaci* et *epileptici*. — 398. Distinctius agitur de *amentibus*. — 399. De *epilepticis* et *daemoniacis*. — 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An praelati regulares — 401. II. Sunt irregulares *Illitterati*. — 402. III. *Neophyti* — 403 *Secunda*, ex defectu *corporis*: vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert debilitatem — 404. Et I. *Ob impedimentum exercitii*, est irregularis: 1°. Caecus. — 405. 2°. Surdus. — 406. 3°. Mutus. — 407. 4°. Claudus. — 408. 5°. Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. — 409. 6°. Laborans lepro, paralysi, etc.; item abstemius, etc. — 410. II. *Ob deformitatem* est irregularis: 1°. Ille, cui deest membrum, nempe nasus aut oculus.

Quid, si desint auriculae. — 411. 2°. Leprosus. — 412. 3°. Monstruosus, nempe gibbosus, pygmaeus, aethiops. — 413. Not. 1. Quid, si defectus superveniat ordinibus. Not. 2. Quid, si antecesserit. — 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare. An Rapacum caeco. An praelati regulares. — 415. Quid, si delectus corporis advenerit ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare episcopus. — 416. Quid de eunucho. — 417. Quid, si quis causam dederat abscissioni virilium. — 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam — 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. — 420. *Tertia*, ex defectu *natalium* — 421. Illegitimi legilimantur: I. *Per matrimonium subsequens*. — 422. An sufficiat, quod matrimonium fieri potuisset tempore natiuitatis. — 423. Not. 1. Quid, si matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Not. 2. Quid, si matrimonium non consummetur. — 424. Not. 3. Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte. — 425. Not. 4. Quid, si filii nascentur ex matrimonio clandestino, ob omissas denundationes. — 426. II. Legitimantur filii per *professionem religiosam*. — 427. III. Per *dispensationem pontificiam*. — 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo, ad ordines minores et ad beneficium simplex. — 429. Dub. 1. An ad recipiendum canonicatum — 430. Dub. 2. An cum illegitimo occulto. — 431. Dub. 3. An saltem ad ministrandum in sacris ordinibus jam susceptis — 432. Dub. 4. An filii *expositi* sint irregulares. — 433. Principes saeculares possunt legitimare tantum ad saecularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus. — 434. *Quarta*, ex defectu *aetatis*. — 435. *Quinta*, ex defectu *sacramenti*, id est, ob bigamiam. (Vide quae sunt apud Busenbaum). — 436. Triplex est bigamia: *vera*, *interpretativa* et *similitudinaria*. I. Quanam sit *vera*. — 437. II. Quae *interpretativa*. Haec contingit quatuor modis. 1° *Primus* modus, cum quis ducit viduam. — 438. *Secundus* modus, cum mihi ducit mulierem corruptam ab alio. — 439. Dub. 1. Quid, si credat virginem. — 440. Dub. 2. Quid, si invalide contrahat. — 441. *Tertius* modus, cum quis cognoscit uxorem adulteram. — 442. Duo. I. Quid, si adulterium fuerit occultum. — 443. Dub. 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium. — 444. *Quartus* modus, cum quis contrahit duo matrimonia, unum validum, aliud nullum. — 445. Dub. 1. Quid, si utrumque fuerit nullum. — 446. Dub. 2. Quid, si cum bona fide. — 447. Dub. 3. Quid, si fecte incatur secundum matrimonium. — 448. III. Quanam sit bigamia *similitudinaria* — 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam clerici in sacris. — 450. Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare. — 451. An episcopi. — 452. An saltem quoad ordines minores et ad beneficia simplicia. An in bigamia similitudinaria. — 453. An praelati regulares possint dispensare cum suis subditis in omni bigamia. — 454. *Sexta*, ex defectu *infamiae*. — 455. *Septima*, ex defectu *libertatis*. — Hinc sunt irregulares: I. Servi. — 456. II. Conjugati. III. Curia-

les. IV. Milites, et administratores publici, atque exercentes saeva aut turpia. — 457. *Octava*, ex defectu *lenitatis*. — 458. An sit irregularis, qui occidit in defensionem honoris (Vide etiam dicta n. 389) — 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu: 1. Qui occidunt in bello; sed quando. — 460. II. An, qui hortantur in bello ad occidendum — 461. III. Qui in iudicio concurrunt ad mortem vel mutilationem. Modo ipsi 1° *Cooperentur*. — 462. 2° *Active*. — 463 3» *Efficaciter*. An peccent clerici assistentes supplicio. — 464. 43 *Proxime*. An peccet confessarius, vel alius, consultus a iudice, respondens aliquem in particulari esse plectendum. — 465. Qui possunt excusari. An omnes, qui non concurrunt ut ministri ad causae probationem vel excusationem. — 466. 5° *Per actionem*,

ex natura sua ad id ordinatam. — 467. Quomodo velitum sit clericis et monachis, se intromittere in causam sanguinis. — 468. Fiunt autem irregulares: 1. iudices 2 Testes voluntarii. 3. Accusatores, etc Quid, si accuset clericus. Et quid, si causa sit propria, vel aliena. — 469. An in hac irregularitate possit dispensare episcopus, si fuerit occulta. An praelati regulares. — 470. Adnotantur ultimo lacuitales, quas habet S. Poenitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, innabilitatibus, etc . . . p. 486

APPENDIX EDITORIS.

AD TRACTATUM DE CENSURIS.

Constitutio *Aposlolicae Sedis* . . . p. 517

PRAXIS CONFESSARII.

Praefatio editorum.....p. 523
Introductio, n. 1.....*p. WI*

CAPUT I.

De officiis confessarii.

2 .....p. 528

§ I-

Circa officium patris.

3 5. De charitate quam adhibere debet confessarius in excipiendis et audiendis poenitentibus.....p. 528

§ II-

Circa medici officium.

6-7. De modo et tempore, quando confessarius corripere debet poenitentem. — 8-9. Ignorantem instruere — 10. Disponere ad absolutionem. — 11-16. Imponere illi poenitentiam, et remedia praebere ad perseverandum ..... p. 530

§ III.

Circa officium doctoris.

17-18. De scientia qua indiget confessarius p. 536

§ IV.

Circa iudicis officium.

19. De obligatione examinandi. — 20. Specialiter de obligatione examinandi rusticos et de iudicio formando peccatorum eorumdem.....p. 538

CAPUT II.

De interrogationibus faciendis poenitentibus rudibus.

21. De scopo Auctoris. — 22-23. *Circa primum praeceptum*. De rebus scitu necessariis quoad mysteria fidei et salutem aeternam. - De superstitione et sacrilegio in reticendis peccatis propter ruborem. - De poenitentiis omissis et de scandalo. — 24. *Circa secundum praeceptum*. De falsis juramentis. — 25-26. De votorum transgressionem ac de ipsorum commutatione et dispensatione. — 27 31. De blasphemia et de maledictione mortuorum. — 32. *Circa tertium praeceptum*. De obligatione audiendi Missam. — 33. Et abstinendi ab operibus servilibus, diebus festis. — 34. *Circa quartum praeceptum*. De obligatione filiorum erga genitores. — 35. Et genitorum erga filios; ac de obligatione mutua conjugum. — 36. *Circa quintum praeceptum*. De desideriis damnorum proximi. — 37. De contumeliis et de obligatione restituendi honorem ablatum. — 38. De remissione injuriarum facienda offensoribus. — 39-41. *Circa sextum et nonum praeceptum*. — 42-44. *Circa septimum praeceptum*. De pluribus doctrinis practices quoad furta et restitutiones bonorum. — 45. *Circa octavum praeceptum* De obligatione restituendi famam. — 46. De iudiciis temerariis,—47. *De praeceptis Ecclesiae*. De jejunio . . . p. 540

CAPUT III.

De interrogationibus adhibendis cum personis diversi status aut conditionis, quae sunt conscientiae parum meticulosae.

48. Officium interrogandi de obligationibus status. — 49-50. I. Cum sacerdotibus. — 51. II. Cum confessoris. — 52. III. Cum parochis. — 53. IV. Cum episcopis. — 54. V. Cum

monialibus. — 55-56. VI. Cum iudicibus et tabellionibus. — 57. VII. Cum medicis. - Speciatim de obligatione quam ipsi habent curandi, ut infirmi confessionem faciant. — 58. VDI- Cum pharmacopolis. — 59. IX. Cum negotiatoribus. — 60. X. Cum sartoribus — 61. x1. Cum proxenetis et venditricibus.— 62. XII. Cum barbitonsoribus. - De viris crines mulierum componentibus. . p. 555

CAPUT IV.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.
63-69.....p. 561

CAPUT V.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum habituais et recidivis.
70-79 .....p. 565

CAPUT VI.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum diversis poenitentibus.
80-82. Cum iis qui contraxerunt aliquam censuram, aut casum reservatum. — 83. Vel obligationem denunciandi. — 84-86. Vel impedimentum dirimens aut impediens matrimonium. — 87. Formulae ad obtinendam dispensationem a S. Poenitentiaria in impedimentis, votis et irregularitatibus. — 88. Formula exsequendi dispensationem. — 89. Facultates S. Poenitentiariae (Remissive).....p. 572

CAPUT VII.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum personis diversi generis.
§ 1
Quomodo cum pueris, adolescentibus et puellis.
90. De examine adhibendo cum pueris. — 91. De absolutione ipsis impertienda. 92-94. De electione sutus - - - - p. 577

Quomodo se gerere debeat cum scrupulosis.
95-98.....p. 579

§ III.

Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.
99-101.....p. 581

§ IV.

Quomodo debeat se gerere confessarius cum mutis et surdis.
102-104.....p. 583

§ V.

Quomodo se gerere debeat cum moribundis.
105-107.....p. 583

§ VI.

Quomodo cum capite damnatis,
108-109.....p. 584

§ VII.

Quomodo se gerere debeat confessorius cum infestatis a daemone,
110-113.....p. 585

CAPUT VIII.

De prudentia confessarii.

114-115. I. Circa electionem opinionum. — 116. II. Circa correctionem errorum ab ipso confessario commissorum in administratione sacramenti. — 117-118. III. Circa custodiam sigilli sacramentalis.—119-120. IV. In excipiendis mulierum confessionibus. De modo agendi cum eisdem . - - - p. 592

CAPUT IX.

Quomodo se gerere debeat confessarius in dirigendis anlmabus spiritualibus.
121.....p. 59b

§ I-

De oratione meditationis.
.....p.o%

§ II.

De oratione contemplationis et diversis ejus gradibus.
126. Officium confessarii. — 127 De naturali animi recollectione sive de otio contemplativo. — 128 131. DearidiUte supernatural!, distinguendo sensibilem a substantiali. — 132. De contemplatione affirmativa et negativa. — 133. De recollectione supernatural!. — 134. De oratione quietis. — 135. De caligine. — 136. De unione activa et passiva. — 137. De desponsatione spirituali et de extasi, raptu et spiritus volatu. — 138. De matrimonio spirituali. — 139. 140. De visionibus. — 141. De locutionibus. — 142. De revelationibus.— 143 144. Directio circa omnia enuntiata dona supemaluralia. . . p. 598

§ m.

De mortificatione.
145-147.....p. 608

§ IV.

De frequentia sacramentorum.
148-155...../>.610

s V.	II.
<i>Methodus vitae pro aliqua montait quae exposcit dirigi per viam perfectionis.</i>	<i>Remedia contra tentationes.</i>
156 171.....A 616	237-253.....p,
	§ III.
CAPUT X.	<i>Varia motiva et affectus aegrotis suggerenda.</i>
De quibusdam moniti- magis notatu dignis.	251-263..... A 637
§1.	§IV.
<i>Monita ad confessarios.</i>	<i>Monita circa ultima sacramenta et modum quo utiliter recipi possunt.</i>
172-194.....p. 620	261. I. Circa confessionem. — 265-272. II. Circa communione. — 273-275. Circa Extremam Unctionem.....A 640
§ II-	§ V.
<i>Monita ad parochos.</i>	<i>Monita circa agonem et mortem.</i>
195-216.....p. 623	<i>ΕΙΜΠΛ</i> ..... A 643
§ 111.	§ VI.
<i>Brevis praxis orationis mentalis.</i>	<i>Affectus qui suggeri possunt agonis et exspirationis tempore.</i>
217-226.....p. 628	278-279..... p.
CAPUT XI.	§ VII.
De assistentia erga moribundos.	<i>Imminentis mortis signa.</i>
227-228..... p. 632	2SW83.....p. 645
§ I-	§ VIII
<i>Monita ad sacerdotem assistentem.</i>	<i>Preces, actus Christiani et benedictiones.</i>
2*) 236.....p. 632	2S4-287.....P- 646

EXAMEN ORDINANDORUM.

Praefatio editorum..... A 651	Missam. — 14. Si subdiaconus aut diaconus ministret solemniter. — 15. Si ministret indigno. — 16. Simulare administrationem sacramenti. — 17. Simulare susceptionem. 18. An minister debeat intendere, quod fadt Ecclesia. — 19. Qu 3. Quid ad valide et licite sacramenta suscipienda. — 20. An liceat petere ab excommunicato vel pecca- tore. — 21. An liceat dare pecuniam pro administratione sacramenti. — 22. Effe- ctus. — 23. Et I. De gratia. — 24. II. De charactere.....A 653
CAPUT I.	CAPUT II.
De sacramentis in genere.	De Sacramento ordinis in genere.
1. Quid sit sacramentum. — 2. Quae requi- rantur ad constituendum sacramentum. An circumcisio, etc. — 3. Quae sint sacramen- talia. — 4. Distinguuntur sacramenta. — 5. Qu. 1. Quae requirantur ad essentiam. - De materia. — 6. De forma et de conne- xione materiae cum forma. —7. De muta- tione substantiali aut accidentali. — 8. De sacramento sub conditione. - Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta. - Interruptio formae. — 9. De intentione ministri et su- scipientis. — 10. Qu. 2. De ministro. — 11. An debeat esse in gratia. — 12. Si sil laicus, aut ministret non solemniter, an suf- fidat contritio. — 13. Si absolvat in mor- tali: si ministret Eucharistiam: si celebret	25. Quid sit Ordo. — 26. Quid ordinatio. Quot sint ordines; ct an episcopatus sit ordo dis- tinctus. — 27. An singuli ordines sint sa- cramenta. — 28. Quacnam materia et forma ordinis; ct de tactu physico et simultaneo. —

29. Quis minister. — 30. Effectus. — 31. Requisita, ut quis valide ordinetur. — 32. Ut autem licite, requiritur: I. Confirmatio; - II. ut non sit infamis, etc. An protestatio episcopi, etc. - III. Animus clericandi. - IV. ut ab episcopo proprio, etc. — 33. Quis sit episcopus proprius. — 34. Regulares a quo, etc. (*remissive*). — 35. V. Scientia. — 36-39. VI. Titulus; et quotuplex sit titulus. De patrimonio ficto. — 40. VII. Ut ordo inferior suscipiatur ante superiorem. - VIII. Tempus debitum. — 41-44. IX. Interstitia. - X. Locus. - XI. Aetas. — 45. XII. Exercitium ordinis suscepti. - XIII. Vocatio divina. — 46. Qui incurrant suspensionem, etc.....p. 660

CAPUT III.

De ordinibus in specie.

Art. I.

DE PRIMA TONSURA.

47. Quid prima tonsura et an sit ordo. - Quid, si quis ordinatur sine tonsura. — 48. Privilegia tonsurari. — 49-50. De obligatione deferendi habitum et tonsuram. — 51. Qui priventur privilegio fori et canonis />. b67

Art. II.

DE ORDINIBUS MINORIBUS.

52. Quot sint ordines minores. — 53. Sectio I. De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; et ab eo Missa celebranda. — 54. Sect. II. De lectoratu. — 55. Sect. III. De exordstatu. — 56. Sect. IV. De acolythatu.....p. 609

Art. III.

DE ORDINIBUS MAJORIBUS.

Sectio I. - *De Subdiaconatu.*

57-58. Quid subdiaconatus - Materia, forma et officium. - Si sine manipulo, etc. - Requisita. — § I. *De voto castitatis*. —59. An castitas sit ex volo. - Si quis ignoret, etc.- Si impuber, etc. - Qui per metum ordinatur, etc. — § II. *De Horis canonicis*. — 60. Propositiones damnatae. — 61. Qui teneantur ad Horas: Γ Clerici in sacrisj 2° religiosi professi; 3° bénéficiât! — 62. Cui facienda restitutio fructuum. — 63. Si habeant alia onera. — 64. An excommunicati. etc. Et qui sine attentione interna, etc. — 65 Intra primos sex menses. - Qui sine culpa omittit. - An unum peccatum, etc.— 66. Qui non percipit fructus, etc. — 67. Si beneficium sit tenue. — 68. An male expendens. etc.-Canonicus non canens.—69.Quae parva materia, etc. - An projiciens breviarium. - In dubio, an quid omissum. — 70. Quae requirantur ad Horas recte dicendas: Γ Juxta praescriptum. - Si permutes

Officium. — 71. Si alio pergis. — 72. Si advertis te errasse. - De litaniiis et officio defunctorum. — 73. 2" Pronuntiatio vocalis - Quid in choro. — 74. 3° Pronuntiatio integra; - 4° Pronuntiatio continuata. - 5e Ordo Horarum. - 6° Tempus. — 75. Intentio et attentio. — 76. Causae excusantes a recitatione. — 77-80. § III. *De censuris in genere*. — § IV. *De censuris in specie*. — 81-83. I. De excommunicatione. — &4. II. De suspensione. — 85. III. De depositione, etc. — 86. IV. De interdicto. — 87. V. De irregularitate. — 88. Irregularitates ex delicto.— 89. Irregularitates ex defectu. . . p. 670

Sectio II. - *De diaconatu.*

90. Quid diaconatus, et quae ipsius materia et forma.— 91. Officia diaconi.-Censura ligatus, etc. - De poenitentia imposita ab eis - scojxj; an implenda sub gravi . . p. o82

Sectio III. - *De presbyteratu.*

92-93. § I. *De ordine presbyteratus*. - Quid presbyteratus. - Quae materia et forma. — 94. De defectibus supplendis. — § II. *De Sacrificio Missae*. — 95. Quid sacrificium et quotuplex. — 96. Quid Missa. — 97. Qu. I. Quae requirantur ad Missam. - De materia Missae, et hic de pane. — 98. De vino. — 99. De praesentia materiae. — 100. De forma. — 101. Qu. 2. Quomodo Christus sit praesens. — 102. Qu. 3. Effectus Missae. — 103. 8u. 4. Pro quibus offerri possit. — 104. Qu.5. uotuplex fructus. — 105. An Missa sit infiniti valons. — 106. Qu. 6. De stipendio licito. — 107. Dilatio Missae. — 108. Retentio partis eleemosynae. — 109. An parochus, etc. — 110. Applicatio. — 111. Qu. 7. Quoties celebrandum. — 112. Qu. 8. An omnes rubricae sunt praeceptivae. — 113. Qu. 9. Quando Missa possit dici. - An ante Matutinum; et an aie Coenae Domini et Sabbati Sancti. — 114. Qu. 10. Ubi Missa dicenda. — 115. De pollutione ecclesiae. — 116. Qu. 11. Quae requirantur ad celebrandum: 1°. Altare. — 117.2°. Calix et patena. — 118.3°. Vestes. — 119.4°. Corporale. — 120. 5°. Palla et purificatorium. — 121. 6°. Missale. - 7°. Minister. — 122. 8°. Crux cum Crucifixo. 9° et 10°. Candela, bursa, etc.—123. Neopresbyteri an consecrent, etc. — 124. An tres Missae injunctae, etc. — 125. Missa, dicenda alte, breviter, etc. (*De celebrantibus nimia celeritate locuti sumus*, lib. VI, n. 400). — 126. De Missis votivis. — 127. Quando pluries in die, etc. — 128. Si dum celebratur, polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus. — § III. *De potestate sacerdotali*. —129. Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere et ministrare; et Poenitentiam in necessitate. 130. Scitu necessaria cuilibet sacerdoti circa ministrandam Poenitentiam in necessitate. — 131-132. §IV. De munere docendi et praedicandi.....p. 683

ELENCHUS QUAESTIONUM REFORMATARUM.

Elenchus I.....p. 699 Elenchus II..... p. 706

INDEX RERUM

QUAE IN TOTO OPERE CONTINENTUR

MONITUM EDITORUM.

Textum referimus Indicis ab ipso S. Alphonso redacti, qualis reperitur in nona editione Theologiae moralis Aliqua tamen addidimus (praemisso semper asterisco quoties opus fuerit, ut lector remittatur ad notas in decursu Operis subjectas, in quibus novae quaedam quaestiones agitantur, quas S. Doctor, utpote hodiernas, movere non poterat — Deinde, brevitatis causa, omittimus sigla lib. et num., ita ut litteris romanis indicetur liber, et arabicis numerus ejusdem libri. — Quod si prior indicatio omittatur, signum est numerum pertinere ad librum ultimo allegatum.

Sic, v. gr., II, 24, v. Peccat, significat Lib. II, num. 24, versiculum Peccat.

Item, v. gr., · Actiones societatum industrialium an possint acquiri a clericis, III, 837, not. a, indicat additionem a nobis factam quae lectorem remittit ad notam a, subjectam Libro III, n. 837.

Abbas et Abbatisa. An abbatisa possit irritare vota monialium, III, 233. Quid, si vota sint facta cum suo consensu? IV, 54, et III, 239. An abbatisa possit libere administrare bona monasterii, IV, 36. An instituere beneficia et ea auferre, ibid. An possit praecipere et obligare in conscientia moniales, 52. An dispensare in regulis, 53. An in votis novitiarum, 55. An in jejuniis et officio divino, etc., ol. De electione abbatisae, 59. An abbas habens jurisdictionem quasi episcopalem possit absolvere suos subitos saeculares a papalibus occultis, VI, 593, v. *Eamdem*. An conferre tonsuram iisdem aut alienis, 763. An novidis, 764. An religiosi non subditis, 766. Poenae ordinantium et ordinatorum, ib. Cum abbatisa an liceat colloqui sine licentia, VII, 238.

Ablutio. An omittere vinum in secunda ablutione vacet culpa, VI, 408. An possit dari viaticum una cum ablutione, 288.

Abominatio, an aliquando sit licita, II, 30.

Abortus. An liceat matri sumere medicinam ad fetum inanimatum expellendum, III, 394. An cum periculo abortus fetus animati, ib., *Qu. 2*. Quibus poenis subjiciantur procurantes abortum, 395. An praegnantibus sibi procurantes abortum incurrant excommunicationem, ib., *Qu. 5*. An incurrantur poenae abortus in dubio de animatione fetus, 396. Quis possit has poenas relaxare, 397. Procurantes abortum fetus animati possunt absolvi ab episcopis, VII, 213. *ad 4*. Et etiam a Mendicantibus, 99. In dubio abortus an quis debeat censi irregularis, 347, *Dub. 4*. Abortivi an baptizandi, VI, 124.

Absentia et Absens. Absentia permissa episcopis a suis ecclesiis, IV, 122. Absentia permissa parochis, ex 123. Donatio absenti tacta quando obliget, 111, 728. An absentes a patria teneantur ad ejus leges. I, 157. An ad jejunia in patria praecepta, III, 101. An absenti possit dari absolutio pro peccatis, VI, 428. Absens an possit absolvi a censuris, VII, 117.

Absolutio et Absolvere. An et quando absolvi possint concubinari. III, ex 435. An possint absolvi, qui sunt in proxima occasione peccandi causa exercendae artis, 438; vide VI, 456. An possit absolvi famula peccans cum domino, III, 439. An uxor peccans cum viro, 440. An potens restituere, si differat, 681 et 682. Et an confessarius debeat monere eum de restitutione, si monitio non est profutura, ib., *Qu. 2*. Quot peccata committit confessarius absolvens plures successive in mortali? V, 50, *Qu. 6*. De forma absolutionis peccatorum, VI, 428. Et quae verba in ea sint necessaria, 430. Quae praesentia poenitentis requiratur, ut possit absolvi, 429. Absolutio sub conditione, 431 et 432. An possint absolvi, qui sunt in occasione, 452-457 et 463; et in *Praxi confess.*, 63. An absolvendi consuetudinarii et recidivi, 459. An cum signis extraordinariis, 460 et 463; ac in *Praxi*, 67. De dispositione poenitentis, ut possit absolvi. 401. An poenitenti disposito possit absolutio differri. 462 An expediat, 463. An absolvendi recidivi ex occasione intrinseca, ib., v. *Ut autem*; et in *Praxi confess.*, 68 et 69. An ordinandus habitatus, VI, 63 et *Prax.*, 78 et 79. De absolutione moribundi, VI, 479-48b. Quis possit absolvere in articulo mor-

Lib. I, II, III usque ad n. 485, in torn. I.
Lib. III a n. 486, IV, V, in torn. II.

Lib. VI usque ad n. 830, in torn. III.
Lib. VI a n. 831, etc. in torn. IV.

tis, vide Moribundus. Absolutio complicitis in peccato turpi, VI, ex 553. An confessarius teneatur absolvere adhaerentem opinioni probabili, 604. An liceat absolvere cum jurisdictione dubia, 571. An cum probabili, ib., et 573. Absolutio a censuris quomodo danda, VII, 116. De absolutis in jubileo, 118. Absolutio censurae metu extorta, 119. An valeat si detur sub conditione, 123. An ad reincidentiam, 124. Et an tunc requiratur nova culpa, 125. An, si detur extra confessionem, 126. Si non satisfacta parte, 127 et 128. An requiratur, ut reus praestet juramentum, 129. Ut petat absolutionem, 130. Quid, si falsum exponat? 132. An excommunicatus, bona fide se confitens, absolvatur a culpis, priusquam absolvatur a censuris, 159. Vide Poenitentia, Censura, Irregularitas.

Abstemius an sit irregularis, VII, 409. An possit uti sola aqua in purificatione, VI, 408.

Abstinencia. De abstinentia a carnibus, vide Carnes. A lacticiniis, vide Lacticinia.

Acceptare et Acceptatio. An obliget lex non acceptata, I, 136. Quid, si major pars populi legem non observet, 137 et 139, v. *Limitant* 3. Quanto tempore praescribantur leges, 137, v. 3. Si deinceps legem non acceptant, 138. An lex pendeat ab acceptance? Quid circa leges pontificias, et quid circa civiles? ib. Si lex sit ardua vel abrogata, 139. Si populus supplicet principem, ut legem revocet, ib., *Quaer.* An donatio obliget ante acceptance, III, 725. Quid, si donatio sit facta ad pias causas? 726. Quid, si firmata sit juramento? 727. An possit acceptari donatio post mortem donantis, 729. An mortuo donatario ante acceptance, possit haeres donationem acceptare, 731.

Accessio. Acquiritur dominium accessione, III, 497.

Accessus ad moniales sine colloctione, VII, 233.

Accipere. Non licet puellae accipere munera ab amasio, II, 76. An liceat alicui accipere donum a debitis gravato, III, 722.

Accusare et Accusator. Quae servanda sint ab accusatore, IV, 234 et 235. Qui teneantur accusare, 236. Qui prohibeantur accusare, 238. Quando liceat accusare sine praevia monitione, 240 et 241. Accusans injuste de sollicitatione incurrit casum papalem, sed sine censura, VI, 693, v. *An autem*, in fine. Accusator in causa sanguinis fit irregularis, VII, 468, ad 3. Quid de clericis accusantibus? ib., et 467.

Acedia, quid sit, V, 84.

Actio. Actiones non praescribuntur nisi per 30 annos, III, 507. Actiones clericis vetitae, IV, 191. Actiones societatum industrialium an possint acquiri a clericis, 111, 337, not. n.

Actus humani. Lib V, *tract, praeambulus*. Quid sit actus humanus et quotuplex, n. i et seqq. Quid actus elicited et imperatus, iv. Quid sit voluntarium et quotuplex, vi-xi. Quid involuntarium et quotuplex, xn et seqq. De violentia, xv. Quid sit metus, xx. An concupiscentia tollat aut augeat voluntarium, xxiii xxv. Ignorantia quid sit, quomodo dividatur, et quid faciat circa voluntarium, xxvi-xxix. De libertate actuum, xxx

et seqq. In quo consistat malitia vel bonitas moralis, xxxiv et seqq. Quae sint principia moralitatis, xxxvi. An detur actus indifferens, xu

Actus. Actus fidei et spei, quo tempore eliciendi, II, 7. Quo actus charitatis, 8. Quomodo actus interni peccatorum moralius interruptantur, V, 57-39. Quid, si voluntas permaneat in effectu? 40. Quomodo actus externi interruptantur, 41. Uno actu, vel diversis actibus simul potest satisfieri duplici praecepto, I, 166 et III, 309. An committat plura peccata, qui uno actu violat plura praecepta, I, 167 et V, 33. An praelati possint praecipere actus internos, I, 100 et IV, 45. Uno actu fiunt plura peccata ex diversitate objectorum totalium, V, 45. Actus fidei et spei an requiratur ad contritionem, VI, 439. Actus conjugalis an impediatur communionem, vide Debitum conjugale. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus, VII, 34. An consummatus, 36.

Additio in missa, VI, 411. Quando liceat addere collectas, ib. In expositione SS. Sacramenti additur ejus oratio, ib., v. *Probabiliter* et 424.

Adjuratio, quid sit et quando licita, III, post 193, *Append*, de adjuratione daemonum.

Administrator et Administrare. Administratores publici quando sint irregulares, VII, 456, ad 4. Vide etiam III, 808, v. *Valde refert*. Vide Ministrare.

Adolescens. Adolescentes etiam robusti excusantur a jejuniis ante vigesimum primum annum, III, 1035. Quid, si quis eo die annum vicesimum primum compleat? ib.

Advena. Vide Peregrinus.

Advertentia. De advertentia requisita ad legem, I, 7. De advertentia requisita ad peccatum, V, 3. An advertentia virtualis sufficiat ad peccatum mortale, 4. Ad culpabilem distractionem in Officio divino requiritur advertentia ad illam, IV, 177, v. *Dictum est*.

Adulter, Adultera et Adulterium. Ad quid teneantur adulteri? III, 651. Ad quid adultera? 652. An ipsa teneatur se prodere, 653. An filius spurcius teneatur credere matri, 654. Ad quid amplius teneatur adulter, 655. An adulteri exponentes prolem hospitalibus teneantur ad restitutionem, 656. Adultera an possit negare suum crimen occultum, 162. An sit adulterium copula sodomitica inter conjuges, 446. An adulter occidens virum adulterae ad tuendam suam vitam incurrat irregularitatem, 398, v. *In ordine*. An uxor adulterans possit expelli a viro, VI, 939, *Dub* 3. De divortio ob adulterium, 960-969. Adulterii crimen ad dirimendum matrimonium, 1035-1042. Adulterae taciturnitas an sufficiat pro consensu ad invalidandum matrimonium, 1038. Adulterium cum matrimonio attentato, vivente conjugis, 1042. Si adulter occidat maritum ob defensionem (remissive ad III, 398, v. *In ordine*). Vir cognoscens uxorem adulteram fit irregularis, VII, 441-443.

Advocatus quibus requisitis indigeat, IV, 218. Quibus illicitum sit officium advocati exercere, 219. Quos pauperes advocatus teneatur patrocinari gratis, 221. An possit tueri causas minus probabiles, 222. An possit

*. If
KI.
1

4

INDEX RERUM.

- convenire de pretio et de quota litis, IV, 224. Quando advocatus teneatur ad restitutionem damni, 223. Quando peccet advocatus, 226. Advocati et procuratores post biennium Neapoli non possunt petere salarium, III, 516. Quando advocati excusentur a jejuniis, III, 1049, v. 6. *Excusantur*.
- Aedificatio. Quando acquiritur dominium aedificatione, III, 500.
- Aegrotus capellanus, VI, 333. Aegrotus coram quo parochus nubere debeat, 1091.
- Aegrotus. Vide Infirmus.
- Acquivocatio. Vide Amphibologia
- Aetas puerorum ad praeceptorum obligationem, I, 155, v. *Quaeritur*. Aetas quoad ordinationem, VI, 783 ad 11 et 799. Poena in ordinatos ante aetatem, 799, v. *Notand*. 2. Si ex ignorantia crassa, ib., v. *Sed hic*. Siuid aetate completa? ib., *Dub*. 2. Sacerdos ante aetatem ordinatus an fiat irregularis, ib., *Dub*. 3. Aetas quomodo computanda, 800. An episcopus possit dispensare in aetate, ib., v. *Certum*. Aetas requisita ad matrimonium, 1065-1066. Irregularitas ex defectu aetatis, VI, 783 et 799.
- Affinitas, quomodo contrahatur, VI, 1068. An contrahatur inter vitricum et uxorem, quae fuit privigni, 1069. Quid, si quis post dispensationem executam rursus cognoscit sororem sponsae? 1069: et vide etiam 1140. De impedimento non petendi ob affinitatem, 1076-1077. Ad contrahendam affinitatem requiritur, ut copula ex utraque parte consummetur, 1076. Idena scienter contrahentium cum impedimento affinitatis, 1077. Qui possit in hoc impedimento dispensare, 1076, *Qu*. 4.
- Aggressor. Vide Occisor.
- Agitationes taurorum. Vide III, 365.
- Agnos Dei pingentes vel inaurantes excommunicantur, VII, 209, ad 22.
- Aleae. Ludus alearum quomodo vetitus sit laicis, III, 883. Quomodo clericis, 895. Et religiosis, 901. Et episcopis, 902. Quid, si clerici et religiosi tali ludo tantum assistant? 903.
- Alienatio bonorum ecclesiasticorum, IV, 187. *An ad alienandos titulos sine nomine (f/ras au porteur) requiratur beneplacitum apostolici, 187, not. j.
- Alienigenae an ligentur censuris generaliter latis, VII, 27. Vide Peregrinas.
- Alimenta. Parentes tenentur filiis praestare alimenta, III, 336. Etiam spuriis, 951. Fratres tenentur dare alimenta fratribus et sororibus, 340. Sanctio neapolitana circa alimenta filiorum, 338. An uxor et filii possint alimenta accipere a debitis gravato, 695.
- Alluvio. Quomodo acquiratur dominium alluvione, III, 495.
- Altare. An liceat celebrare extra altare ob metum mortis, VI, 289. Mutatio altaris. 329. Altaris exsecratio, 369. Si ab altari amoveatur ara, sigillum aut sepulchrum, 369. Si sub altari sit humatum cadaver, ib., v. *Hic*. Altare debet esse consecratum, 373. Si liceat sumere paramenta ex altari, 124, v. 5. *biferies*. Altare portatile, ibid., v. 6. *Altare*. Altare privilegium, 339.
- Amasius. An liceat puellae accipere munera ab amasio, II, 76.
- Ambitio. Quid sit ambitio, \, 66, v. 2.
- Amen an sit sub lege humana, et an ei possint ministrari carnes; 1, 153, v. *Pro majori*. An possit confirmari, VI, 180. An communicare, 246 et 302. An semifatui, muti et obsessi, 303. An suscipere Extremam Unionem, 732. An coniugi amentis teneatur aut possit alter reddere, 048, v. *Quaeritur*. Amentes bene baptizantur, confirmantur et valide ordinantur, 80. Amentes et ebrii, qui ante habuerunt intentionem. 81, v. *Utrum*. Amentes sunt irregulares, VII, 397 et 398.
- Amicus. An liceat cedere tabulam amico in naufragio, III, 366, v. *Similiter*.
- Amissio et Amittere. An amissio magni lucri permittat laborare in festis, III, 51. An excuset ab audienda Missa, 332. Quibus modis amittantur beneficia, IV, 133.
- Amor inchoatus an requiratur in attritione, VI, 440 et 442.
- Amphibologia tripliciter potest esse, III, 151. Lida est cum causa, et etiam cum ea jurare, ib.. V. *His positis*. Vide Restrictio mentium.
- Animalia. An liceat animalia occidere in die festo, III, 298. An liceat clericis et rebus siscere animalia, ut vendant saginata in pascuis suis, 834. An saginanda ex pascuis alienis, 835. De societate animalium, 909. Quorum animalium carnes vetentur in jejuniis, 1011.
- Animae defectus in irregularitate, VII, ex 397.
- Animae dispositiones ad communionem, VI, ex 255.
- Animus. Quid, si leviter laedas alterum animo graviter nocendi? III, 551. Quid, si quis contrahat sine animo contrahendi? 709. Quid, si sine animo se obligandi? 710. Re; apud beneficium sine animo claudendi sive cum animo ducendi uxorem, IV, 113. Recipiens beneficium curatum cum animo dubio vel conditionato suscipiendi sacerdotium. 114.
- Anniversaria, si habent adjunctas preces, etc, VI, 331, *Dub*. 3. Dici possunt etiam induplici majori, 421. ad 4. An possint anticipari vel postponi, ib.
- Annuli subarratio. VI, 843.
- Antichriso contractus, dictus: *a godere*, III, 776 et 916.
- Antidotalis obligatio an possit deduci in pactum, III, 53.
- Antependium altaris, VI, 395.
- Antiphona in officio, sufficit eam audire, IV, 162, v. *Communis*.
- Apostasia et Apostata. Apostasia a fide, II, 17. •An parochus assistere possit matrimonio apostatarum, VI, 1044, not. b. Quae possint acquirere religiosi apostatae, IV, 80. Ad quid teneatur praelatus erga apostatas, 82. An apostatae teneantur recitare Officium, 141.
- Appellatio an et quando sit licita. IV, 285.
- Applicatio Missae. An liceat applicare fructum specialissimum, VI, 318. De obligatione beneficiariorum, capellanorum monialium et confraternitatum applicandi Missas. 323-325. De obligatione parochorum, 324, *Qu*. 2. Quid de Missa conventuali? 326. An beneficiarii possint aliquoties applicare pro amicis aut propinquis, vel abstinere a celebrando ob reverentiam, 332. Si capel-

- lanus sit infirmus, VI, 333. Religiosus illicit, sed valide applicat Missam contra voluntatem sui praelati, 334. Quando debeat fieri applicatio, 335. An valeat applicatio habitualis, ib., *Qu. 1.* An applicatio in confuso, ib., *Qu. 2.* An applicatio conditional, 337. Quid in Missa defunctorum? 338. De altari privilegiato, 339.
- Approbatio ad excipiendas confessiones, VI, 542-556. A quonam Ordinario habenda sil approbatio ad excipiendas confessiones in navi per iter maritimum, VI, 548, nota 1.
- Aqua quoad Baptismum, vide Baptismum. Aqua quoad consecrationem vini, VI, 208-210.
- Arbor consanguinitatis, VI, 1.
- Arctoa. Vide Femina.
- Argentarii quando peccent, IV, 292, v. *III.* An excusentur a jejuniis, III, 1041, v. *Alii.*
- Aromata dentibus contrita non frangunt jejunium, VI, 280, *Dub. 3.*
- Arrha. An data arrha liceat resilire ab emptione, III, 794, v. *Quaeritur hic.*
- Ars. An, qui causa artis exercendae est in occasione peccati, possit absolvi, III, 438, et V, 63, ac VI, 452. Ars notoria, III, ex 14. Artes prohibitaee clericis, IV, 189. Quae sit ars laboriosa excusans a jejuniis, III, 1041.
- Articulus. Quot peccata committat, qui negat plures articulos fidei, V, 50, *Qu. 4.* Oligatio eliciendi actus fidei, spei et charitatis, II, 5 et 23. Articulus mortis, vide Periculum.
- Artifex. Artifices divites non excusantur a jejuniis, III, 1042. Nec qui possunt jejunare sine gravi incommodo, 1043. An excusentur artifices in diebus, quibus non laborant, 1044. An, qui assumunt laborem in fraudem jejunii, 1045.
- Aruspiciu quid sit, III, 6, in fine, v. *Divinatio.*
- Aspectus. De aspectu turpi proprii corporis, IU, 419. De aspectu turpi corporis alieni et brutorum, 420 et 421. An turpis aspectus induat speciem objecti visi, ib. An liceat aspicere faciem mulieris pulchrae, 422. An sit mortale aspicere pectus et crura mulieris, 423. An mortale aspicere picturas obscen: 124. An aspectus lascivi habitus in ecclesia sint sacrilegia, 461.
- Assafisinium et Assassinus. De poenis pro mandantibus homicidium per assassinum, III, 363. An eas incurrant ipsi assassini, 364.
- Asecuratio quid sit, III, 911. De assecuratione *in tribus contractibus*, 908.
- Assistens Missae, quam audit excommunicatus, VU, 176.
- Assistentia in choro, vide Chorus. Assistentia parochi an requiratur in revalidando matrimonio nullo ob impedimentum occultum, VI, 110.
- Associantes homicidam fiunt irregulares, VII, 374.
- Astrologia, quae naturalis licita, et quae iudiciaria illicita, III, 10.
- Attentare et Attentatio. Qui attentat se occidere, non fit irregularis, VII, 419. Qui attentat duo matrimonia inire, fit irregularis, 444. Etiam si ambo nulla, 445. Vide Bigamia. Attentatio matrimonii cum adulterio, vivente conjuge, illud dirimit, VI, 1042.
- Attentio. An in audienda Missa requiratur attentio interna, III, 313. De attentione externa requisita in recitando Officio, IV, 176, v. *Circa.* De attentione interna circa Officiu, et an haec sit de essentia, ib., v. *Attentio.* Regula ad scrupulos abjiciendos in recitatione Officii, 177, v. *Caeteruni.* An beneficiarius teneatur ad restitutionem, si recitet sine attentione interna, III, 669, et IV, 177, v. *His tamen.* Attentio requisita in ministro sacramentorum, VI, 14.
- Attritio. Cum attritione cognita non licet ministrare, VI, 30, v. 2. Attritio sine amore praedominante an sufficiat in confessione, 440-442. Ex metu poenarum, 443.
- Avaritia, quid sit, V, 68. Et quae ejus filiae, 69.
- Auctoritas. An auctoritate propria liceat facere divortium, VI, 968. Quid, si fiat ob saevitiam alterius? 971.
- Audire et Auditor. Quomodo peccet audiens detractionem, et ad quid teneatur, III, 979. Quid, si sit superior? 980. Quid, si privatus? 981. An fama sit restituenda etiam apud auditores mediatos, 991, v. *Quaeritur.* An satisfaciatur recitans Officiu, si se non audiat, IV, 163. Audire Missam, III, 308.
- Augurium quid sit, III, 6, v. *Per tacitam.*
- Auriculae si alicui desint, an sit ille irregularis, VII, 410, in fine.
- Auriga. An liceat aurigis vehere meretricem, II, 75, v. *An autem.*
- Aurora. Non licet celebrare ante auroram, VI, 340. Quando incipit, et quomodo computanda aurora? 341. Quid de regularibus? 342. Quid in nocte Nativitatis Domini? 343, v. *Quaeres.*
- Auspiciu quid sil, III, 6, v. *Per tacitam.*
- Avus an possit irritare vota, III, 229.

B

- Baculo an liceat uti in Missa, VI, 402, v. *Dicit.*
- Balbutiens an satisfaciatur recitationi Officii, IV, 165. An sit irregularis, VII, 406.
- Bannitus. Vide Proscriptus.
- Baptismus et Baptizare. Quid et quotuplex sit Baptismus. VI, 95-101. De materia Baptismi, 102-107. De forma Baptismi, 108-112. De ministro Baptismi, H3r-U8. An duo possint simul unum baptizare, 119 et 120. Ise subjecto Baptismi, 121-139. De caeremoniis Baptismi. 140-145. De patrinis in Baptismo. 156-160. Effectus Baptismi, 138. Per Baptismum iteratum incurritur irregularitas, VII, 356.
- Barbitonsor. Barbitonsores an possint tondere in die festo, III, 290. An excusentur a jejuniis, III, 1041. Barbitonsoribus quae interrogationes faciendae, signanter iis, qui caput ornant mulieribus, *Prox, confess.*, 62.
- Bellum. Quando et cui liceat bellum inferre, III, 402 et 403. An cum opinione probabili, 404. Ad quid teneantur principes, 405. An possint vocare in auxilium haereticos et infideles, 406. An servi capti in bello possint fugere, III, 410, v. *Capti.* Belli duces ad quid teneantur? 407. Praeliantes in bello quando incurrant irregularitatem, VII, 459. An incurrant hortantes ad occidendu in bello, 460.

- Benedicere et Benedictio. Benedictio vestium, VI, 378. An episcopus possit hanc facultatem delegare, ib. *Dub.* 4. Benedictio pyxidis, 383. Benedicens ecclesias, vestes, etc. in mortali, VI, 40. Benedictio nuptiarum prohibetur tempore feriarum, 983. An liceat consummare matrimonium ante benedictionem, 98-1, *Dub.* 2. An in Confirmatione requiratur ultima benedictio episcopi, 188, in fine.
- Benedictus XIV. Quid sentiat de intentione in sacramentis? VI, 23, v. *Secunda* et v. *Idque*. De conditione in sacramentis ministrandis, 27. Plures ejus Bullae, vide Bulla.
- Beneficiarius. Quinam beneficiarii teneantur ad residentiam, IV, 119 et 120. An curati teneantur ad eam jure divino, 121. De residentia episcoporum, 122; ac parochorum, 123 et seq. Viae Recidentia. An beneficiarius teneatur dare fructus superfluos, III, 491, *Quaer.* 6. An dare solis pauperibus, ib., *Ou.* 1. Et qui veniat nomine pauperum, ib., *an.* 2. An debeant praeferrī pauperes loci, ib., *Qu.* 3. An possit reservare superflua in usus pios, ib., *Qu.* 4. An habens propria possit vivere ex beneficio, ib., *Qu.* 5. An beneficiarius sit dominus fructuum beneficii, III, 491. An expendens superfluos in usus vanos teneatur ad restitutionem, 492, et IV, 183. Quid de accipiente superflua per donum a beneficiario? III, 492, *Qu.* 6. Quando beneficiarius teneatur ad restitutionem ob omissionem Officii, 663-675. An ob id privetur etiam beneficio, 671. An beneficiarius ordinatus per metum teneatur recitare Officium, IV, 144. Sacerdos beneficiarius omittens Officium quot peccata committat, 145. An peccet graviter beneficiarius omittens Officium, si velit fructus restituere, ib., *Qu.* 2. An impotens recitare solus, teneatur conducere socium, 158, v. *Au autem*.
- Beneficentus, si celebret alibi quam in ecclesia, altari, die vel hora praescripta, VI, 329. De obligatione celebrandi Missas praescriptas et per seipsum, 330. Si deficient redditus, 331, *Dub.* 2. An obstrictus quotidie celebrare possit aliquoties pro conjunctis, vel omittere ob reverentiam, 332. Si sit infirmus, 333. Beneficiatus an possit mederi cum incisione et adustione, VII, 385.
- Beneficium. Quid et quotuplex sit beneficium, IV, 83 et 84. Quomodo acquirantur et conferantur beneficia, ex 85. Quae intentio et qualitates requirantur ad beneficium acquirendum, ex 112. An liceat habere plura beneficia, ex 115. Quibus modis beneficia amittantur, ex 133. Quae sint beneficia *simplicia*, et quae *duplicia*; et quae *duplicia compatiblea*, et quae *incompatiblea*. IV, 116. Quantum temporis requiratur ad beneficia praescribenda, III, 507, v. 5/ *quis*. Ad quia teneatur impediens, ne beneficium conferatur digno, IV, 109. An sit simonia inservire episcopo ob beneficium, III, 62. An dare pecuniam mediatori ad obtinendum beneficium, 64 et 65. Quae sint poenae ob simoniacam acceptionem beneficiorum, III, 112, *Qu.* 1 - *Qu.* 4. De simonia circa beneficia, v. Simoni». Ordinatio titulo beneficii, VI, 770, item 773-777 ac 815. Taxa circa sufficientiam beneficii, 815, *Not.* 1 et i?. An nomine beneficii veniant stipendia Missarum, ib., *Not.* 3. An beneficium futurum, 816. Excommunicat! an sint inhabiles ad beneficia, VII, 179-183. An priventur fructibus, 183. Quid, si quis ignoret se esse excommunicatum, 182. Pauper suspensus a beneficio an possit fructus retinere, 316. *Dub.* 1. An suspensus a beneficio sit etiam ab aliis in aliena dioecesi, *ib.* *Dub.* 2. Si conferatur beneficium irregulari, 342, ad 3 et 343. Si capitale beneficii maneat otiosum, VI, 324, v. *Dic autem*. An episcopus possit dispensare cum illegitimo ad beneficium simplex, VII, 428. An ad canonicatum, 429.
- Bestialitas. Quid sit jpeccatum bestialitatis? 474. An sit explicandum, si bestia fuerit mas vel femina, io., v. *Sed dubitatur*. An clerici exercentes bestialitatem incurrant poenas Sodomitarum, 473. Si ob bestialitatem conjugis liceat alteri facere divortium. VI, 962.
- Bibliopola quando peccet, IV, 292. v. //.
- Bieamia inducit irregularitatem, VII, 435-433. Quae sit *vera*, 436. Quae *interpretative*, 437-447. Quae *similitudinaria*, 448. An hanc incurrant clerici, 449. An Papa possit dispensare, 450. An episcopi, 451. An saltem ad ordines minores et beneficium simplex, et an saltem in similitudmaria, 452. /Xn regulares, 453.
- Binare. Quandonam lictat, VI, 351, not g.
- Biacoctua. An liceat in jejuniis edere biscotcos ovis confectos. III, 1009, *Dub.* 4.
- Blaesus an sil irregularis, VII, 406.
- Blasphemia et Blasphemare quid sit, III, 121. Blasphemiae haereticae, 122. Obligatio denuntiandi, 123. An sit blasphemia dicere: *Velit nolit Deus! A distetto di Dto: daemonem sanctum, etc. Nego Di~ Santo Diana*. An: *sangue di Dio*, 124. An *Per vitam Dei: renego Deum, si te non percussero: hoc est verum sicut Deus: sic erat a fato destinatum: potta di Cristo: Fuori di Dio: se Illo fatto io*, 124. *O mors Dei, vulnera Christi*, 128. Vide etiam in *Praxi confessarii*, 24. An sint blasphemia signa contra Deum, si verba non adsint, v. gr. spuere in coelum, etc., 125. De blasphemo consuetudinario, 127. An sit blasphemia maledicere creaturis 129. An maledicere toti mundo, ib., v. *Sed hic*. Maledicere diabolo, ib. Maledicere mortuis et fidei, 130. Imprecari daemonem, 131. An differant specie blasphemiae contra Deum et sanctos, 132. Quot peccata committat blasphemans duodecim Apostolos, V, 47. Si quis blasphemet sanctos dicendo: *Se l'ho fatto io, Prax. confess.*, 28. Si quis blasphemet mortuos, ib., 29. Vide Maledictio. Epistola responsiva adversus epistolam apologeticam scriptam in propugnationem dissertationis, quae super abusu mortuis maledicendi prodiit. Ili, post 132.
- Bltsphemus. Blasphemi quando sint denuntiandi, IV, 252.
- Bona ecclesiastica. Quae dicantur bona ecclesiastica, IV, 187, *Not.* III. De alienatione bonorum ecclesiasticorum, vide IV, 187. De bonis clericorum, HI, 490. An bona patrimonialia et parsimonialia sive industrialia sint propria clericorum, ib. An clerici sint domini bonorum ecclesiasticorum, 492.

Bona fides Vide Fides.
Bonam. Bona spiritualia an dimittenda sint aliquando obcharitatem proximi, II, 26 et 50. Bona incerta an danda pauperibus, III, 589. Quid, si postea comparcat dominus? 590. De compositione circa bona incerta, 591. Cui facienda restitutio, si parva bona pluribus auferantur? 595. An bona certa sint restituenda possessori vel domino, 596 et 599. Quotuplicia sunt bona uxorum, III, 489 Cessio bonorum quid sil, et quibus licita, 699 Bona inventa an restituenda, æs Ad praescribenda bona mobilia requiruntur tres anni, 506. Ad immobilia decem anni, 508. Ad praescribenda bona ecclesiae requiruntur quadraginta anni, 510.
Breviarium. Quomodo excuset carentia brevii, IV, 157. An horae sint recitandae, juxta praescriptum brevii Romani, 160 Quid, si non habeas Officium proprium? 158, v. *Praeterea*. Quid, si careas breviario Romano? ib.
Bullae. Bullae Benedicti XIV, super jejunio, III, 1013. Bulla eiusdem de negotiatione clericorum, 832. Bulla Nicolai V, de censibus, 845. Bulla S. Pii V, 846. Et an haec obliget in conscientia, 848. Vel ubi non est recepta, 849 Bullae Coenae casus, VII, 281. An episcopi possint absolvere a casibus Bullae occultis, 82 et 83. An impositos, 84. Et hos etiam per alium, 90.
Bulla Innocentii XII circa stipendium Missarum beneficiatorum, VI, 321, v. *Excipitur* et 322, *Dub. 5*, et 324. Bulla *Speculatorum*, 770. Bullae Innocentii XIII et Bened. XIII, quod episcopi possint celebrare in domibus privatis, 358. Bullae circa Conceptionem immaculatam B. Mariae, VII, 244.
Bullae Benedicti XIV, circa intentionem requisitam faciendi sacramentum, VI, 23, v. *Idquc*. Circa validam ordinationem infantium, 80. Circa Baptismum filiorum infidelium, 126 ac seq. Circa ministrum Confirmationis, 170. Circa stipendium Missarum, 321 et 322. Circa Missam parochi pro populo, 325 Circa oratoria privata, 359, v. *Dices*. Circa jubilaum, 536 et seqq. Circa Missam convcnlualem, 326. Circa confessarios exquirentes nomen complicitis, 491 et 492. In absolventes complicitem in peccato turpi, 553. In confessarios sollicitantes, 675
Buran An sint liciti ludi bursae, III, MX not. c.

C

Caeremoniae in sacramentis, VI, 42, v. 2. Caeremoniae in Baptismo, 140. In Missa, vide Rubricae, An peccet graviter omittens caeremonias Missae in notabili parte. 400.
Caesarie ficta non licet celebrare, VI, 398
Calix si exsecratur, VI, 370. Si deauretur, ib, *Dub. 2* et *Dub. 3*. De materia calicis, ib., 370. *Dub. 3*. Si cuppa separetur a pede, ibid. Qui calices et patenas possint consecrare, 381. Si frangatur calix, an possit adhiberi ad usus profanos, 371. v. *Partee*.
Calx. An liceat in die festo coquere calcem, III, 300.
Cambium et Campaor Quid et quotuplex sil cambium, III, 850 et 851. De cambio reali,

853. De cambio sicco et Francofurtensi, 854. De pecunia adulterina, 855. De famulo qui commutat pecuniam domini, 856.
Cancellaria. An regulae cancellariae Romanae obligent, 106, v. *An vero*.
Candelae suntne necessariae in Missa, et quot, VI, 394. Quid si celebrandum sit ad dandum viaticum, ib., v. *In rubrica*. Si deficiant, dum celebratur, ib. Si liceat uti candelis ex oleo vel sebo, 3<M, *Dub. 1*. Celebrare cum una candela, ib., *Dub. 2*. Si liceat uti quatuor candelis; et quibus liceat, ib., v. *Advertendum*.
Canon. Sacri canones servandi circa probitatem ordinandorum, VI, 66. In canone Missae si aliquid omittatur, 405. Nequit in eo addi nomen alterius sancti, 411, v. *Probabiliter*.
Canonicatna et Canonicus. Quid teneantur canonicirestituere, si non assistant choro vel non psallant, III, 675. Quid, si alii canonici remittant sibi distributiones? ib., *Dub. 2*. An graviter peccent non assistendo, ib., *Dub. 1*. An lucrentur distributiones, si assistant, sed non recitent, ib., *Dub. 3*. Quid, si submisce recitent? ib., *Dub. 4*. Canonici non residentes amittunt distributiones et praebendam, IV, 129. Quae causae excusent canonicos ab assistentia chori, 130 An et quae *infirmitas*, ib. An excusentur septuagenarii, *ib.,Dub. 1*. An caeci et surdi, *ib., Dub. 2*. Quae *necessitas* excuset, 130. v. *Secundo*. Quid, si canonicus absit a choro ob excommunicationem incursum? ibidem, v. *Cum autem*. Quid, si ecclesia sit interdicti vel polluta? ib., v. *Quando*. An canonici irregulares amittant distributiones et praebendam, ib., v. *Quaeritur*. An excuset *utilitas*, IV, 130, v. *Tertio*. Quid de canonico misso ad limina Apostolorum? ib., v. *Item*. Quid de canonico poenitentiariorum? IV, 131. Quid de canonico theologo? ib., v. *Sic pariter*. Quid de examinadoribus et visitadoribus? ib., v. *Sentiunt*. Quid de canonicis doctentibus? 132. Quid de studentibus? ib., v. *Idem*. Canonicus debet canere sive psallere in choro, VI, 326, v. *In fine* An episcopus possit dispensare cum illegitimo ad canonicatum, VII, 429.
Cantores an excusentur a jejunio, III, 1049, v. 4.
Capellania et Capellanus. An incurrat poenas simoniae vendens capellaniam amovibilem, III, 105. Capellanus episcopi potest dicere Officium juxta ejus ritum, IV, 161, v. *Juxta*. Capellanus potest celebrare per alium, retento sibi superfluo stipendii, VI, 321, v. *Excipitur 3*. An possit semper celebrare per alium, 330. Si deficiente redditu teneatur celebrare, 325. Si celebret alibi quam in loco vel hora praescripta. 329. Si possit aliquoties celebrare pro conjunctis vel omittere, 332. Si aegrotet, 333, v. *Quaeritur*. Capellanus monialium an possit Alissas dicere sanctorum, de quibus iosae dicunt Officium, et tunc uti missali Qrdinis, 390, v. *Confessarii*. Capellanus confraternitatis, 324. Si capitale capellaniae maneat otiosum, ib. Capellani exercitus nequeunt absolvere milites degentes in praesidiis, 577, in fine
Capitale. Vide Sors. An lex civilis vel vigens consuetudo sit justus titulus percipiendi ali-

U f
X f

~> ' <
~ * *

- quid supra sortem, III, 773, not. c. Capitale capellantac si maneat otiosum, VI, 324.
- Capitulum. An possit ferre leges, l. 1(4, v. *Capitula*. An possint canonici capitulum facere tempore Officii, IV, 131, v. *Sentiunt*. Sede vacante, non potest concedere dimisorias, nec post annum in nostro regno, VI, 788, v. *Bene*. An possint dare licentiam alieno episcopo exercendi pontificalia et ordinandi, ib., v. *Quamvis*.
- Captivus. An captivi in bello possint fugere, III, 350. An captivi possint auferre oona alterius, ut liberentur a captivitate, 520, v. *Sed hic*. An liceat captivis Christianis remigare contra Christianos II, 73-75.
- Caput salvum. An liceat contractus ad *caput salvum*, III, 909, *Qu.* 3.
- Career et Carcerati. An servandum juramentum redeundi ad carcerem, III, 186. An liceat reis fugere a carcere, IV, 280 et 281. Et an frangere carcerem, 282. Et an tunc teneantur ad damnum, ib. An liceat aliis reos adjuvare ad carcerem frangendum, 283. An excusentur carcerali ab audienda Missa III, 325. Et an teneantur quaerere libertatem ad Missam audiendam, 10, v. *Excomm.* An excusentur timentes carcerari, 326, v. *Probabiliter*. Carcerati coram quo parocho contrahere debeant, VI, 1091.
- Cardinalatus et Cardinalis. Declarationes cardinalium quomodo obligent. I, 106, *Qu.* 2. De cardinalium residentia, IV, 124. An religiosi promoti ad cardinalatum teneantur ad vota religiosa, IV, 2. An ad regulas, ib., 3. An peccent praesentantes minus dignos ad cardinalatum, 91. Cardinalis potest sibi eligere confessarium, VI, 505. An etiam suae familiae, ib., *Dub.* 2.
- Carentia breviarii, vide Breviarium.
- Carnea. An liceat cauponibus vel famulis ministrare carnes die vetito, II, 68 et 69. An liceat Carthusianis abstinere a carnibus etiam in necessitate extrema, III, 370. Quorum animalium carnes velentur in jejuniis, III, 1011. Quibus pueris possint ministrari carnes, 1012. An dispensati ad carnes teneantur ad unicam comestionem et ad abstinendum a piscibus, 1013. An eadem curant etiam in jejuniis extra quadragessimam, 1015, ad 7. An dispensatis ad carnes permittantur tantum carnes salubres, ibidem, v. *Quaeritur*. Quae sil parva materia in esu carniū, III, v. 1030, v. *Iu confessione*. •De abstinencia a carnibus extra jejunium, 1(49, not. x.
- Cnrthu&innus. An liceat Carthusiano abstinere vel edere carnes in extrema necessitate, III, 370.
- Cnacu». An dispensatis permittatur parum casei in coenula jejunii, III, 1027.
- Cnatitaa Quid, si conjuges invicem voveant castitatem? III 236. An liceat nubere cum habente votum castitatis, II, 60. Et an redere ei debitum, bl. Sexagenariis, quibus votum castitatis commutatum est in jejunium, an teneantur jejunare, III, 1010. An possit occidi invasor castitatis, 391. An stuprator habens votum castitatis teneatur ducere violatam, c>49. Castitatis votum, vide Votum
- Castra. An satisfaciant audientes Missam in castris, III, 319, in fine.
- Caatrare. An liceat pueros castrare, III, 374
- Caitu reservatio an auferatur per confessionem nullam in jubileo. VI, 537, *Qu.* 2. Oblitus reservata in jubileo an possit deinde a quocumque absolvi, ib, *Qu.* 4 In mortis articulo absolutus a reservatis an teneatur postea adire superiorem, 567, et VII, 91. An in mortis articulo omnis approbatus possit absolvere a reservatis etiam praesente superiore, VI, 563, *Dub.* 1 Quos casus possint regulares reservare, 583. An possit directe absolvi a reservatis, qui habet impedimentum perpetuum, 585, *Dub.* 1, et VII, 83. Si urgeat necessitas communicandi, an habens reservatum teneatur confiteri simplici confessario. VI, 585, *Dub.* 2. Et an tunc teneatur confiteri tam reservata quam non reservata, ib., v. *Dubitatur* 3. Habens reservatum quando dicatur discedere in fraudem, 589, v. *Quomodo*. In dubio an commiseris reservatum, 6CŪ. Quid, si postea noveris ut certum? ibn *Qu.* 2. recans in confidentiam licentiae, oOl. An licentia pro reservatis valeat pro peccans post eam patrat, ib., *Qu.* 4
- Si episcopi possint absolvere peregrinos a papalibus occultis, VI, 593. ignorantes casum reservatum a Papa, 580. Quid si ab episcopo? 581; vide alia, 578-602. De facultate in cap. *Liceat*. VII, 75. Etiam quoad casus post Tridentinum, VI, 594. An episcopi possint eam delegare, VII 80. An habeant quoad casus bullae Coenae, 82 et 83. An erga impeditos, 84 et seqq. Et an hos possint absolvere per alium. 90. Quos casus possint absolvere Mendicantes, 94-107. Casus et censurae quae absolvuntur in jubileo, VI, 537, *Qu.* 3.
- Cathedralis. In cathedra!ibus, collegiatis et conventual!bus quotidie dicenda est Missa cantata, VI, 314. Quibus autem applicanda, 326. Et an possit esse votiva, 419, in fine.
- Caupo An liceat cauponibus dare vinum ebriosis aut carnes die vetito. II, 69 et III, 1030, v. *Quaeritur hic* 3.
- Cauto. An servandum juramentum, si cesset causa, III. 188. Causae dispensandi vota, 250. An vota possint irritari a superioribus sine causa, 228. Causae exhaeredandi filios, 111, 341. Causae privativae quando teneantur ad restitutionem. 573. Quid, si in donatione cesset causa donationis factae? 737. Quid, si donatio fuerit tantum ad alligandum, 736. De testamento ad pias causas, 922. An, qui sine causa justa laborant, excusentur a jejunio, 1040. Causae excusantes pastores a residentia. IV, 125. Causae excusantes canonicos a choro, 130. Causae excusantes clericos a recitatione Officii. 154. Causae justae interrumpendi Officium. 168, v. *Causae*. Causae invertendi ordinem Officii, 170. Causae justae anticipandi vel postponendi recitationem, 172. Causae justae alienandi bona ecclesiastica, 187, vers. *Sota I*! Quid si alienatio fiat sine causa? ib., v. Sz *autem*. Quae bona ecclesiastica possint alienari sine speciali causa, ibidem, *Sota* 17. Causae ad dispensandum in denuntiationibus matrimonii, VI, 1001-1006. Debent esse verae, ut valeat dispensatio. 1131, v. *Notandum* 2. An cessante causa cesset dispensatio, 1132. Quid in dubio, an causa

falso allegata, fuerit finalis, aut allegata luent vera, VI, 1133. Ob defectum justae causae censura est invalida, VII, 60. Clerici vel monachi si se intromittant in causa sanguinis, 4b7 et 468, ad 3.

Celebrans et Celebrare. An parochus teneatur celebrare pro populo, 111, 359. Celebrans in mortali quot peccata committit? VI, 35, v. *Hinc*, et V, 44. Si inter celebrandum recordetur mortalis, VI, 262, v. *Hic*. Si recordetur non esse jejunus, 287. An non jejunus possit perheere sacrificium, 288. An ad vitandam mortem possit quis celebrare non jejunus, vel sine vestibibus aut calice vel extra altare, 289. An ante somnum vel digestionem, ib., v. *Hic*. Celebrans sine ministro, 391. Quid si minister abscedat vel male pronuntiet? ib., v. *Probabiliter*. Celebrare uno praesente, ibidem, v. *Illud*. Celebrans cum caesarie ficta, 398. Celebrare privatim in Coena Domini vel sabbato sancto, 350. Quando et quoties celebrandum? 340. Quo loco celebrandum? 356. Requisita ad celebrandum. 372.

Censura. Constitutio *Abostolicae Sedis* ex integro refertur, lib. VII, post n. 470. * Eadem jus antiquum mutavit, VI, 208, not. a. Quando incurrantur censurae a sacrilegis ipso facto, III, 44. An in articulo mortis possit absolvere a censuris reservatis interior praesente superiore, VI, 563, *Dub. 1* et 67, ac VII, 91. Quia, si casus sit papalis? 92. Si laicus in articulo mortis possit absolvere moribundum a censuris, VI, 510. An episcopi possint absolvere a reservatis ab aliis episcopis cum censura, 594, *Dub. S.*

Censura quid sit, VII, 1. An irregularitas sit censura. 5. Quotuplex sit censura, 6. An censurae latae ab episcopo in synodo sint perpetuae, etc., ib. Quae sint latae, et quae ferendae sententiae, 7 et 8. Quis possit ferre censuram, 9. Quis possit censura ligari, 15. An communitas, 19. Praelati regulares possunt ferre censuras in suos unique morantes. 20. An episcopus extra dioecesim, 21. An ligare subditum extra degentem, 22. Quid si subditus extra peccet? 23. Quid, si in monasterio? 24. Subditos alienos, 26 et 27. An quis possit ligari pluribus censuris, 28.

Ob quam causam possit ferri censura, 29. An incurratur ob peccatum veniale, 30-32. An praeceptum censurae obliget sub gravi, 33. An actus debeat esse externus, 34 et 35. An consummatus, 36. An incurrant mandantes, 36-39. An consulentes, si revocent consilium, 40. An requirantur culpa propria, 41. Quid excuset, 42. An ignorantia, ib., 43-45. An ignorantia crassa, an affectata, 47 et 48. An metus, 46. An censura incurratur ob peccatum praeteritum. 49. An possit ferri pro delictis futuris, ib. Censura est invalida ob defectum 1° ferentis, 50; 2° ordinis iudicii, 51-65. An possit ferri censura sub conditione, 63. Quid, si creditor terminum proroget? 63. 3° Ob defectum justae causae, 66. In dubio an incurreris censuram, 67. In dubio an censura sit justa, 68.

Quis possit a censuris absolvere, VII, 69. Quis a latis a jure, 70. Quis ab excommunicatione minori, 71. Quis a latis ab ho-

mine, 72 et 73. De facultate per cap. *Liceat*, 75. An episcopi possint absolvere impositos adire Romam, 84 et seqq.; etiam per alium, 93. An impediti teneantur adire per epistolam, 89. An autem adire episcopum 91. An teneantur postea ei se praesentare, 92. De facultate Mendicantium, 94-107. An habens facultatem super papalibus habeat super censuris bullae Coenae, 110. An habens super casibus Bullae habeat super haeresi, 112 et 113. De facultate in jubileo, 111 et 115, et VI, 537, *Qu. 8*. Quomodo danda absolutio a censuris, VII, ex 116. Ob censurae violationem incurritur irregularitas, 357.

Census. Quando sit licitus, III, 839. An liceat census personalis, 840. An pereat census pereunte re, 841. Quid, si adsit pactum assecurationis? 842. De censu reamibili ex utraque parte, 843. De censu vitalitio, 844. Conditiones requisitae ex bulla Nicolai V, 845. Conditiones ex bulla S. Pii V, 846-849.

Certiorare. An in reconvalidatione matrimonii nulli ob fictum consensum pars ignara sit certioranda de ejus nullitate, VI, 1114. Quid, si ob impedimentum occultum? 1115. Quid in necessitate? 1116. Quomodo possit exigi consensus, 1117, et in *Praxi confessarii*, 85.

Certitudo requisita ad jurandum, III, 148 et 162. Certitudo debiti requisita ad obligationem restitutionis, I, 34, et 35. Certitudo requisita ad compensandum, III, 521, vers. *Not. 3*.

Cessatio et Cessare. Cessatio causae finalis in juramento promissorio an excuset, III, 188. Cessatio finis in lege, I, 199. Cessatio a divinis, VII, 4 et 340. Cessante causa, an cesset dispensatio, VI, 1132.

Cessio bonorum an excuset a restitutione, III, 699.

Charitas. Quomodo obliget praeceptum charitatis erga Deum, II, 22 et seqq. Quomodo obliget erga proximum. Quis ordo servandus, vide II, 25-27. De dilectione inimicorum, 28-30. De eleemosyna. 31-33. De correctione fraterna, 34-41. Quando excuset charitas erga proximum ad laborandum in die festo, III, 294. Quando charitas excuset pastores a residentia, IV, 125, v. *Et 1*. An requiratur in attritione, VI, 440. Charitas adhibenda a confessario cum poenitentibus, vide *Prax, confess.*, 3-5.

Charta Ludus chartarum an vetitus clericis et religiosis, III, 900 et 901. Charta, si deglutatur, an frangat jejunium naturale, VI, 281. An legens chartam confessionis teneatur ad sigillum, 650. Charta absolutionis, vide *Schedula*.

Chiragra laborans an possit celebrare, VI, 244.

Chirographum. An liceat chirographa vilius emere, III, 829.

Chiromantia, quid sit, et an licita, III, 10, v. «S. Chirurgus. An peccet chirurgus medendo, si praevideat pollutionem, III, 483, v. *Quid*. Clericus vel monachus an possit mederi, VII, 384, ad 5.

Chocolates. An liceat in jejunio polio chocolatis, III, 1023.

Chorea. An liceat choreas ducere, 111, 429.

Chorus. An canonici septuagenarii excusentur choro, IV, 130, *Duo, 1*. An caeci et surdi,

- IV, 130, *Dub.* 2. An excommunicati, ib., v. *Cum*. An et quando religiosi teneantur recitare in choro, 143. An peccent graviter praelati negligentes Officium dici in choro, ib., *Not.* 2. An episcopi teneantur recitare horas in choro, IV, 143, *Not.* 2. An inser-vientes choro teneantur supplere omissa, ib., *Not.* 3 et 165, in fine. An ad peccan-dum mortaliter sufficiat in choro minor omissio quam in recitatione privata, 143, v. *Sentiunt*. Si recites in choro, an tenea-ris repetere quae non percipis, 163, *Qu.* 2. An satisfaciatur surdus vel surdaster recitans in choro, ib., *Qu.* 3. An in choro sit gravis obligatio dicendi Officium ordine debito et statutis horis, 171.
- Chrisma. Episcopus conficiens chrisma in pec-cato moruli, VI, 39. Baptizans sine chri-smatis unctione, 141.
- Chrihtianl an jxjssint surripere bona Turea-rum, III, 525.
- Christus an in specie determinaverit mate-rias et formas omnium sacramentorum, VI, 12.
- Ciborium. Vide Pyxis.
- Cibus. An liceat dare cibos volenti frangere *Xnium*, II, 80. An liceat dic festo coquere s etiam ad delectationem, 111, 298. An liceat sumere cibum, vel exspuere statim a communione, VI, 283. An celebrare nocte nativitatis Domini statim post cibum sum-ptum, 283 et 289, v. *Hic*.
- Cingulum quando exsecretur, VI, 371. Debet esse potius lineum quam sericeum, 424, v. 12, *Sacerdos*.
- Circumcisio quomodo tollebat originale, VI, 3 et 4.
- Circumstantia superveniens in juramento pro-missorio an deobliget, III, 187, v. *Sed du-bium*. Quid de circumstantia superveniente in voto? 226. Quid, si sit votum castitatis aut religionis aut solemne? IV, 50. Cir-cumstantiae speciem aggravantes an expli-candae, VI, 407 et 468. Quid in furto? 408. Quid in incestu? 469 et 470. An explican-ae circumstantiae minuentes, 471, v. 6.
- Citatus. An testes citati teneantur deponere veritatem, IV, 270, *Dub.* 2.
- Civis. An legatum relictum civibus possit dari extraneis, III, 930, *Dub.* 2.
- Clandestinitas An matrimonium clandesti-num valeat pro sponsalibus, VI, 841, v. *Haec*. De matrimonio clandestino ob omissionem denuntiationum, 989-992. De clandestino ob deficientiam parochi et te-stium, 1078.
- Claudus an sit irregularis, VII, 407.
- Clausula codicillaris quid importet, 111, 919, v. *Ad codicillum*. Quid de clausulis appo-sitis in dispensationibus? I, 204. Clausulae derogatoriae quatenus sint, VI, 594. De clausula in revalidando matrimonio: *Dum-modo impedimentum occultum sit*, 1111. De clausula: *Muliere de nullitate prioris consensus certiorata*, 1115. De clausulis, 1143.
- Clausura religiosorum, vide IV, 37, v. *Ad majorem*. Episcopus quoad clausuram pos-set reservare casus monialium etiam exem-ptarum, VI, 602. *Qu.* 7. De excommunica-tione contra violantes clausuram monia-lium, VII, 221. Contra moniales clausuram violantes, 229. An monialis frangens oc-culte clausuram possit absolvi ab episcopo, VI, 594. Contra mulieres violantes clausu-ram religiosorum, VII, 230 et 231. Contra colloquentes cum monialibus, 232-242. Vide alia verbo Moniali.
- Clericum. Quotuplicia sint bona clericorum, vide Bona. An clericus beneficiatus sit dominus fructuum beneficii, III, 491. An li-ceat clericis interficere furem, 384. Et an interficiendo incurrant irregularitatem, ib. Et an liceat clericis reos tummare poena mortis, 378. Quae sint poenae inflictae cle-ricis concubinariis, 442. Quae venatio ve-letur clericis, 606. Quae negotiatio, 831. Quid, si negotientur per alium? 853. Quid, si negotientur nomine alieno? 832 et 833. An liceat clericis emere animalia, ut ven-dant saginata in pascuis suis, 834. An sa-ginanda in pascuis alienis, 835. An liceat clericis emere agrum cum fructibus, 836. An emere lanas ad vendendum pannum, ib. An negotiari pro necessitate sua vel fami-liae, 837. An liceat clerico agere officium factoris, 838, v. *Valde*. An ei liceat acqui-rere obligationes vel actiones societatum industriaium, et an possit de illis nego-tiari, 837, not. a. An possit episcopus impe-dire clericos ingredi religionem, IV, 75, v. *Declarat*. De quibus beneficii fructibus possint disponere clerici, 187. De habitu et tonsura clericorum, IV, 188, et VI, 805, v. *Quatuor*. Quae artes prohibeantur clericis, IV, 189. Quae officia, 190. Quae actiones, 191. Quibus clericis vetitum est agere offi-cium advocati, 219. De ludoalearum clericis vetito, III, 895. An vetitus ludus chartarum, 900. Quid, si tantum assistant lusoribus? 903. De testamento clericorum, 929. Cle-ricus habituatus volens sacro ordine initiari an possit absolvi, VI, 63-77. An simplex clericus possit absolvere moribundum a cen-suris, 510. Tenetur deferre habitum et ton-suram, SS. Quando amittat privilegia, 827. Clericus an possit fieri religiosus contradi-cente episcopo, 828. Clerici quid agere de-beant, si excommunicatus nolit recedere, VII, 176. De excommunicatione ob percus-sionem clericis, 214. Nomine clericis percussi quis veniat, 270. Percudens unum clericum pro alio, 275. Si percutiatur clericus solli-citans, 284. Si quis praebeat venenum cle-rico, 280. *Dub.* 2. Clericus in sacris non potest mederi cum incisione aut adustione, SS-4, ad 5. An beneficiatus, 385. An pec-cent clerici assistentes supplicio, 463. Quid si se intromittant in causam sanguinis, 467 et 468, v. 3.
- Codicillus. De requisitis ad codicillum, III, 91, v. *Ad codicillum*. Et quid importet clausula codicillaris, ib.
- Caecus. Canonici caeci an excusentur a choro, IV, 130, *Dub.* 2. An sit irregularis, VII, 404. An Papa possit dispensare cum caeco, 414.
- Coelibatus observandus clericis in sacris, VI, 806-812.
- Coemeterium quomodo polluatur, VI, 363, in fine et 364.
- Cocna Domini. An in ea possit celebrari pri-vatim, VI, 350.
- Cogere. An cogens alterum ad ludendum pos-sit retinere lucratum, III, SS0.

R
jr
y
F
L
H

I
W

Cogitatio. An liceat se delectari de cogitatione objecti turpis, V. 17. An cogitationes turpes habitae in ecclesia sint sacrilegia, III, 462.

Cognatio et Cognatus, vide Propinquus. Cognatio *legalis*, VI, 1027. Cognatio *spiritualis*, a quibus et quando contrahatur, 1028. Cognatio *carnalis*, 1029. Arbor consanguinitatis, 1030.

Cohabitatio. Ad eam tenentur conjuges, VI, 930. Uxor tenetur sequi virum quoad cohabitationem, 977.

Collatio et Collator. Quorum bonorum collatio fieri debeat inter fratres, III, 954. Quomodo acquirantur beneficia per collationem, IV, 85. Quinam sint collatores beneficiorum, 86. Collatio sacramentorum, vide Sacramentum.

Collatiuncula. Quaenam quantitas permittatur in collatiuncula jejunii, III, 102o. Et quae in vigilia nativitatis Domini. Paschalis aut Pentecostes, ib., v. *In vigilia*. Quaenam qualitas permittatur ciborum, 1026. An ova, 1027. An parum casei, ib. An pisces, 1028. An panis coctus, 1029. An jusculum ex herbis, et an legumina, ib., v. *Probabiliter*.

Collecta ex episcopi mandato quando dici potest, VI, 411, v. *Probabiliter*. Collecta ex devotione, ib., in initio.

Collocutio cum monialibus. Vide Monialis.

Colonus. Vide Locatio.

Color. Vide Veetis.

Comestio et Comedere. An dispensatis ad carnes praecepta sil unica comestio, III, 1013. An ipsis vetita comestio piscium, 1014. An bis comedens culpabiliter in jejunio teneatur ad illud, 1030. Quid, si inculpabiliter? ib. *Qu.* 2.

Commemoratio defunctorum si accidat in dominica, VI, 424. An ea die possit accipi stipendium, 338. Vide Defunctus.

Commissarius. Quid possint accipere commissarii, IV, 217.

Commixtio. Quomodo acquiratur dominium commixtione, III, 498. Quid, si accipias a fure rem commixtam cum suis? 611. Quid, si per talem acceptionem lur reddatur impotens ad restituendum, 612. An res furtiva commixta cum propria restituenda sil primo loco, 686.

Commodatum quid sit, III, 74-1. Vide casus, 747.

Communicatio cum excommunicato vitando in divinis, VII. 173 et 197; vel in eodem crimine, 197. Communicatio civilis, ex 188. Frequens communicatio vitando quando sit morule, ex 198. Quando ob eam incuratur excommunicatio maior, 199. Quomodo liceat, 200. Vetita cum Judaeis, II, 18.

Communio et Communicare. An liceat communionem simulare, VI, 61. An possit ministrari in Missa de *Requiem*? 249. Qua hora, 252. An in nocte nativitatis, in parasceve et sabbato sancto, ib., v. *Sic*. Quoties parochus teneatur eam dare, 253. Communio quotidiana, 254, et fusius in *Prax. confes.*, 151. Dispositiones ad communionem, VI, ex 255. Quando quis possit communicare, non praemissa confessione, 257. An pollutio involuntaria vel actus conjugalit impediatur communionem, 271. An possit ante poenitentiam impletam, 527. An dubitans de peccato mortali possit communicare, 475. An laborans lepra, 275. An puella habens menstrua, ib., v. *An*. An ferens arma, ib., v. *Congruum*. De jejunio requisito ad communionem, 277-281. • Quando infirmi possint accipere communionem, postquam aliquid sumpserint per modum potus, v 1, 285, not. u. Communio in oratoriis privatis, 309, v. *Quaeres*. Communio an requiratur de necessitate medii, 290. Vide 192. Communio in periculo mortis, 291 et 292. An tunc danda pueris, 293. Communio paschalis, 294-299. An facienda in parochia. 300. Communio puerorum in Pasclate, 301. An danda amenibus, semifatis, mutis et surdis, ac obsessis, 302 et 303. An requiratur communio in susceptione ordinum, VI, 801, v. *Requir. XIII*. Accedens ad communionem cum veniali habituali, 270. Cum veniali actuali, ib., v. *Quacr*. An laici teneantur post communionem confiteri quamprimum, si memores, etc., 268. An dubius de jejunio possit communicare, 282, in fine. An liceat dare communionem peccatori occulto, II, 62, et fusius, VI, 658.

Communitas, si excommunicetur, an excommunicatio sit valida et licita, VII, 19. Si suspendatur, an singuli sint suspensi, 317. Si Missae tradantur celebrandae communitati, quamdiu possint differri, VI, 317, v. *Advertit*.

Commutare et Commutatio. Commutare poenitentiam quis possit et quorum, VI, 528. Commutatio votorum in jubileo, 536, ad 11.

Comoedia. Quale peccatum comoedias turpes audire, III, 427. Quale componere et repraesentare. II, 56, et III, 420.

Compensatio. Quando et quomodo possit fieri compensatio, III, 521. An possit fieri cum opinione probabili probabilitate juris aliquibus casibus, I, 53. An famam possit quis sibi compensare cum pecunia, III, 1001. An famam cum fama, 999, v. *Quaeritur*. An teneris infamiam pecuniis compensare, 1000. An legatarius possit compensare sibi legatum ex testamento non solemni, 1, 35. An filius possit sibi compensare mercedem pro opera sua, III, 544. An famuli possint sibi salarium debitum compensare, 349.

Complex in confessione an reticendus, λ i 489. An tunc poenitens debeat adire confessorium, qui complicem ignoret, ib., v. *Tenetur*, et 490. Vetatur exquiri nomen complicitis sub suspensione ferendae sententiae, 491 et 492. Doceri autem oppositum sub excommunicatione papali ipso facto, ib., 491. Complex in peccato turpi nequit absolvi a complice, 551. Quid veniat nomine peccati turpis, 554. Complicitis peccata cadunt sub sigillum, 640, ad 2. An reus teneatur complices revelare, IV, 278.

Compositio circa debita incerta, III, 591.

Conceptio. Sententia conceptionis immaculatae B. V. propugnata, *dissert*, in VII, 244. Votum fundendi vitam, etc., 263.

Concio, Condonator et Concionari. Concionator in mortali an peccet mortaliter, VI, 41. An sit obligatio audiendi conciones, III, 209. Quomodo praecipitur auditio concionis 308. Non licet audire conciones haereticorum, II, 16. De obligatione episcoporum et

parochorum condonandi, HI. 269. Concionatores quando excusentur a jejunio. 1049, v. 3. *Excusantur*. Quando excusentur a recitatione Officii, IV, 156. v. *Excusantur*. Concordatum nostri regni circa ordinationem clericorum, VI, 830.

Concubinnriua et Concubina. An possit absolvi concubinariuSj qui nequit eiicere concubinam sine infamia, III, 430, v. *Hinc*. An promittens ejicere concubinam, 436. An concubina non discedens causa necessitatis, 437. Poenae concubinariorum, 442. Poenae clericorum concubinariorum^ ib., ad 3.

Concubitu». An omnis concubitus maris cum masculo sit sodomia, 111, 466, v. *Infertur* 2. Quid si cum femina? ib. v. *Infertur* 3. ide alia verbo Copula et Concupiscere. An femina excusetur a Missa, si fugiat aspectum viri turpiter eam concupiscentis, III,

Concupitcentia. An tollat voluntarium, vide de actibus humanis, V, xxm-xxv.

Concurrere et Concurso». An peccet concurrere ad beneficium cum alio digniore, IV, 110. An in beneficiis per concursum eligens minus dignum teneatur ad restitutionem, 109.

Conditio et Conditionale. Conditio an faciat sacramentum validum, et quando, VI, 26. An liceat dare illud sub conditione, ib., v. 4, et 27 et seqq. An ex causa possint reiterari sacramenta sub conditione, 28. Absolutio sub conditione, 431 et 432. De sponsalibus sub conditione: *si Papa dispensaverit*, 843. Conditio appositae in matrimonio revalidando: *dummodo impedimentum occultum sit*, 1111. Conditio: *muliere certiorata de nullitate*, etc., 1115. v. *Caeterum*. Conditio personae, dirimens matrimonium, 1017-1023. Promissio matrimonii sub conditione facta adulterae an inducat impedimentum, 1040. Censura sub conditione, VII, 63. Conditiones, ut quis possit censuras ferre, 12. Ut quis possit censuris ligari, 13. Absolutio censurae data sub conditione. 123. An peccet, qui impedit impleri conditionem sui voti, III, 218. De conditionibus apposis in votis, 219. An vota conditionalia castitatis aut religionis sint reservata, 261. De conditionibus requisitis ad peccatum, V, 2. De conditionibus requisitis ad exigendum interesse in mutuo causa damni emergentis vel lucri cessantis, III, 769. De conditionibus requisitis ad societatem, 905. De conditionibus requisitis ad professionem religiosam. IV, 5.

Conductio et Conductor. Vide Locatio.

Confabulans in Missa an satisfaciat, III, 317.

Conferentia casuum conscientiae facienda a regularibus, VI, 628, v. *Nota obiter*.

Confessarius excipiens confessiones in mortali, VI, 36 et 617. Quid si urgeat necessitas? 33 et 617, in fine. Si absolvat plures successive, 36, *Qu.* 5. Confessarii copia quando dicatur deesse, 264. Quomodo se gerere debeat cum iis qui sunt in occasione peccandi, 452-458 et seq. Quomodo cum consuetudinariis et recidivis, 459-464. Quid melius, in rigiditatem vel an in benignitatem deflecteret v. *Quidam* et 605; ac in *Praxi conf.* 114. Quid, si exquirat nomen complicis et neget absolutionem? VI, 491. An

hic sit denuntiandus, et quando, VI, 491. Absolvens complicem in peccato turpi, 553-555. Quid, si audit, et non absolvit 556. An possint absolvi ab episcopo, ib., *Qu.* 2. An confessarius approbatus possit absolvere moribundum a reservatis praesente episcopo, 5b3, *Dub.* 1. An eo praesente a casibus papalibus. ib., v. *Secus* et *Dub.* 2; sed melius vide VII, 92, ubi absolute affirmatur, non teneri adire episcopum. An possit audire confessiones invito paracho, VI, 564, v. *Ex concessione*.

Confessarius monialium deputandus ab episcopo, VI, 576. Etiam si moniales sint exemptae, 577. Extraordinarius debet dari bis aut ter in anno, 576. Quid, si praelati regulares vel episcopi negligant dare extraordinarium? ib. Ordinarius nequit eorum confessiones audire, dum adest extraordinarius, ib. An cuilibet moniali possit dari extraordinarius, ib. Confessarii monialium elapso triennio an suspendantur, etc? ib. *Not.* 2. An excuset defectus idoneorum. 577. v. *Advertit etiam*. An possint moniales recusare deputatum, ib., v. *Advertit idem*. Quinam prohibeantur eligi in confessarios? ib., *Not.* 3. Stipendium norum confessariorum, ib., *Not.* 5.

Confessanus absolvens praetextu privilegiorum est excommunicatus, 602, v. *Hic ultimo*.

Confessarii officium, 603. Quid, si ppeniens sequatur opinionem contrariam? c04. Debet certificari de dispositione poenitentis, 606. An teneatur interrogare, 607; et in *Prax. confessor.* 2 et seq. Prudentia circa interrogationes, VI, 629. An debet instruere et disponere, 608. An monere, 609-616, et in *Prax.*, 8. Quomodo debeat reparare errores, 618-622, et in *Prax.*, 116. An teneatur audire noenitentes, 623. Qualem poenitentiam debeat imponere, 506, et in *Prax.* 11. An teneatur audire moribundum cum periculo propriae vitae, VI, 624. An intellegere peccata, 626. An esse praeditus scientia necessaria, 627 et 628. An teneatur excipere et deferre denuntiationes, 699, vers. *Advertunt*. Confessarii sollicitantes, vide Sollicitatio. An omnes confessarii possint absolvere a censuris latis a jure, VII, 70. Et ab excommunicatione minori, 71. Quid, si censura sit ab homine? 72; vel per sententiam generalem, 73. Monitum ad confessarios, VI, 607. An fiat irregularis confessarius monens iudicem in particulari, ut reum morte puniat, VII, 464. Charitis adhibenda a confessario erga ppenitentes: vide *Prax. confess.*, 3-5. Correctio facienda poenitenti, ib, 5. Correctio errorum a se commissorum, 116. Vide Monitio. Confessarius quomodo se gerere debeat cum pueris et puellis, *Prax. confess.* 90.; cum adolescentibus circa electionem status, 92; cum scrupulosis, 95; cum devotis, 99; cum multis et surdis, 102; cum moribundis, 89 et 90; cum capite damnatis, 108 et 109. Quomodo cum animabus tendentibus ad perfectionem, 121; et contemplatione donatis 120.

Confessarius debet absolvere poenitentem, qui vult sequi opinionem probabilem, VI, 601. Item possessorem cum jure probabili, I, 35, et VI, 609. Confessarius an

- potest uti opinione probabili circa jurisdictionem, It. 40, et VI, 573. An valide absolvat ex errore communi, quod habeat facultatem, 572. Quid, si adsit etiam titulus putativus? ib. Confessarius rogatus de peccato confesso potest dicere, quod illud nescit, III, 153. Quomodo gerere se debeat cum magis et maleficis, 28. An confessarius peccans cum poenitente committat incestum, 111, 451. Quid, si praevideat se pollui in excipiendis confessionibus? 483. An possit absolvere debitorem ante restitutionem, 681 et 682. Et an debeat monere de restitutione, si monitio non est profutura, ib., *Qu. 2.* Quid de monitione circa honorem resarciendum? 988. Quando confessarii excusentur a jejuniis, 1049, v. *Confessarii.* Quando a recitatione Officii, IV, 156, v. *Excusantur.* Quomodo confessarius gerere se debeat cum reis, 286. Quot peccata committat confessarius absolvens plures successive existens in mortali, V, 50, *Qu. 6.*
- Confessio et Confiteri. An sufficiat confiteri malum optatum proximo, quin explicetur species, II, 30, v. *In confessione*, et V, 50, *Qu. 5.* An possit poenitens negare peccatum jam confessum, III, 157. An in confessione generali, dicenda in Missa, possit addi nomen sancti, VI, 411, v. *Probabiliter.* An praemittenda confessio mortalium in administratione omnium sacramentorum, VI, 30, v. 3, et 34. An ante communionem. 255. Quid, si quis post confessionem recordetur mortalis? 257, *Qu. 2* et *Qu. 3.* Quid, si dubitet? 258 et 4/4. Quae causae excusent tunc a confessione, 259-261. Quid, si sacerdos inter celebrandum peccet graviter vel recordetur mortalis? 262. Quid, si laicus recordetur in scamno communicantium? 263. Quando censeatur deesse copta confessarii, 264. Quid, si quis habeat peccatum vel excommunicationem reservatam? 265. Quomodo intelligendum praeceptum confitendi quamprimum, 266 et 267. An hoc praeceptum obliget laicos, 268.
- Confessio an debeat esse materialiter integra, vide VI, ex 475. De numero peccatorum, 466. IX. circumstantiis, 467-470. De peccans dubiis, 472-478. Quando sufficiat confessio formaliter integra, ex 479. De confessione moribundi, 480. Confessio debet esse vocalis, secreta et vera, 493. In articulo mortis an facienda publica confessio, 494. Qui mentitur in confessione, nempe si neget veniale aut mortale confessum, etc., 496. Si te accusas de mortali non facto, 497, v. *Si quis.* Confessio facta confessario excommunicato, 498; vel surdo, indocto aut non audienti aliquod peccatum, 499. Si poenitens fuerit excommunicatus, 501. Si confiteatur complici, ib., et 555. Quando et quomodo iteranda confessio apud eundem, 502 et 503. De rusticis, qui non explicarunt spectes nec numerum, 504. Non teneris repetere confessiones, nisi constet de nullitate, 505. Confessio pro lucrando jubileo, 536. An confessio possit dimidiari, dicendo sola reservata, etc., 595. Praeceptum annuae confessionis ex 662. Poenae contra transgressientes, 674. An aliquando sacerdos simplex teneatur se habilitare ad audiendas confessiones, 625; et in *Prax. confess.*, 50.
- Confessio puerorum et puellarum quomodo excipienda, vide *Prax. confess.*, 90. Quomodo confessio scrupulosorum, 95; personarum devotarum, 99; mutorum et surdorum, 102; moribundi, 105; capite damnati, 108; obsessi et coeuntis cum daemone, 110.
- Confessionale monialium ubi collocandum, VI, 577, *Not. 4.* De sollicitatione in confessionali, 680.
- Confirmare et Confirmatio. Quid sit sacramentum Confirmationis, VI, 161. De materia remota, 162. Materia proxima, 161. Unctio quomodo fieri debeat, 165. Ejus forma, 167 et 168 et seq. Effectus Confirmationis, 169, v. *Tres.* Quis minister, et quod subjectum, 170-180. An confirmans et confirmandus debeant esse jejuni, 174. An Confirmatio ministranda in ecclesia, ib., *Qu. 2.* Et an conferri possit die feriali et vespere, ib., v. *Quidauid.* De necessitate Confirmationis, ex 181. De eius caeremoniis, 184. An sit gravis obligatio suscipiendi Confirmationem, 181, v. *Magna.* An saltem ante tonsuram, 183. An episcopus possit confirmare alienum accedentem cum dimissoriis pro prima tonsura, 788, *Not. 10.* An ordinandi debeant esse confirmati, 786. De patrino in Confirmatione, 185; vide Patrimis.
- Confusio. Quomodo acquiratur dominium confusione, III, 498.
- Congressus. Vide Concubitus.
- Conjugal actus. Vide Debitum conjugale.
- Conjugatus an possit ordinari, VI, 812.
- Conjunctus. Vide Propinquus.
- Conjux si habeat copulam, an possit communicare, VI, 273 et 274. An inter conjuges liceant tactus, aspectus et verba turpia, 932 et 933. Quid cum periculo pollutionis, 934; vel si tactus sint enormiter turpes? 935. Conjux turpiter tangens seipsum, 936. Morose se delectans de copula habita vel habenda, 937. An conjux innocens teneatur accipere alterum emendatum, 965. Quando conjux nequeat divertere ab adultero, 966-969. Ad quid teneantur conjuges, III, ex 351. An liceant tactus inter conjuges, III, 431; et VI, 932. An liceat ipsis delectatio de copula habita vel futura, V, 23 et 25. De donationibus inter conjuges, III, 723.
- Consanguinei in primo et secundo gradu semper possunt loqui cum monialibus, VII, 239. Consanguinei vero regulares tantum quater in anno ex licentia ordinarii, 232, v. *Circa.* Ad quid teneatur stuprator, si puella violata sit consanguinea, III, 650. Quid, si fecte promiserit cum pacto impetrandae dispensationis? ib., v. *Major.*
- Consanguinitas. Vide Cognatio.
- Conscientia. Quid sit conscientia, et quid synderesis. I, 2. Quae sit conscientia erronea vincibilis, et quae invincibilis, 3. An conscientia erronea sit sequenda; et an eam sequens mereatur, 4-7. An detur conscientia invincibiliter erronea circa praecepta juris naturae, 8 et ex 170. An peccet, desiderando, qui putat, pravum desiderium non esse peccatum, 9. De conscientia *scrupulosa*, 11. Quomodo debeat se gerere confessarius erga scrupulosos, 12-15. Quid, si scrupulus sit

- de confessionibus praeteritis? I, 16. Quid, si poenitens in omni actione formidet peccare? 17 et seq. De conscientia *dubia*? 20. Quid sil dubium negativum et positivum, ib. Quid dubium speculativum, et quid praelicum, 1, 21. An liceat operari cum dubio practice, 22. Quid, si quis dubitet, an actio sit graviter vel leviter mala? 23. Quid agendum in dubio practice negativo aut positivo? ib., et seqq. Quid, si id deponatur ex principiis reflexis? 2&. Quidt si quis dubitet de emissionem voti? 28. Et quid, si de satisfactione voti? 29. An subditus in dubio, utrum aliqua actio praecepta sit mala, teneatur obedire, 31. An dubitans, utrum expleverit annum vigesimum primum, teneatur ad jejunium, etc., 32. Quid, si quis sit dubius de solutione? 34. Quid, si dubium sil. an lex fuerit promulgata aut recepta vel abrogata? 27. Quid in dubio de impedimento matrimonii, 33. De conscientia *probabili*, 40. Quae sit opinio tenuiter probabilis, quae probabilior, probabilissima, et quae moraliter certa, 40. Dissertatio de usu moderato opinionis probabilis, 54.
- Consecratio utriusque speciei est necessaria, VI, 195 et 196. An possit Papa in ea dispensare, 196, *Dub.* 2. An sit valida in una specie, ib., *Dub.* 3. Quae condiciones ad materiam consecrationis, 211. Consecratio calicis et patenae, 379. An remaneant consecrata, si quis in eis celebret, 380. An abbates possint consecrare calices pro ecclesiis alienis, 381. An pyxis debeat consecrari aut benedici, 384 et 385.
- Consensus. An liceat rem accipere ex praesumpto consensu domini, III, 700, *Qu.* 1. De consensu requisito ad peccatum, v, 5. An peccet negative sc habens in motibus inordinatis, ib., 6. Quid, si sint motus carnales. Quae remedia ad ipsos, 8. Quid, si adsit causa non resistendi:- 9.
- Consensus ad matrimonium. VI, 887. Consensus conditionatus, 890. Quia, si conditio sil turpis? 891. Si conditio sil: *si pater consenserit*, 892. An impleta conditione requiratur novus consensus, 895. An Papa possit dispensare in consensu pro reconvalescentia matrimonii, 897, v. *Probatur I.* et 610, v. *Id probant*. Si coniux consentiat in adulterium alterius, etc., 9b6, v. *Secundus*. Divortium ob mutuum consensum, 975. Consensus requisitus in adultera ad impedimentum criminis, 1037 et 1038. Si consensus fuit fictus vel nictu extortus, quomodo revalidandum matrimonium, 1109. An, qui fecte consensit, teneatur verum ponere consensum, 1113. An certiorare conjugem de nullitate matrimonii, 1114. Quomodo possit exigi consensus a parte in scia impedimenti, 1117. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus principalis, 1145.
- Consentient in damnum tenetur ad restitutionem, III, 566.
- Consilium et Consulens. Consilium datum occidendi clericum tempestive revocans an incurrat censuram, VII, 40. Consulens percuti clericum, 266. De consulente quoad restitutionem, III, 559-565. An consulens episcopo, ne conferat beneficium digniori, teneatur ad restitutionem III, 585, et IV, 108. Ad quid teneatur consulens alium, ut mutuet usurario, III, 785.
- Consuetudinarii an absolvendi, VI, 459. Vide alia verbo Absolutio. An cogendi recidivi ad repetendas confessiones, 5Co, v. *Et quoad*. Consuetudinarius blasphemus, III, 127.
- Consuetudo an praebeat jurisdictionem, VI, 573. Quae condiciones ad consuetudinem requirantur, I, ex 107. De effectu consuetudinis, et quid, si a lege reprobetur? 108, v. *Sed quia*. Quid, si consuetudo revocetur a lege? 109. An per consuetudinem possit abrogari votum paupertatis, IV, 35. Quinam laborantes excusentur in festis ratione consuetudinis, III, 289. An liceat ex consuetudine ducere currus et jumenta, 276, v. *Quaestio*. An dictum unius sufficiat ad notitiam consuetudinis, I, 107, v. *An vero*; et III, 290, v. *Notandum*.
- Consummare matrimonium an liceat ante benedictionem, VI, 984, *Dub.* 2. An ad affinitatem contrahendam requiratur copula consummata ex utraque parte, 10/o. Sic etiam ad contrahendam bigamiam, VII, 435. Requiritur actus consummatus ad incurrendam censuram, 36. Sic etiam ad irregularitatem, 348.
- Contactus rei sacrae est vetitus laicis, VI, 382
- Contemptus, quando sit mortalis, V, 61.
- Contractus Quid sit et quotuplex, III, ex 707. De contractu sine animo contrahendi, 709. Sine animo se obligandi, 710. De contractu sine solemnitatibus, I, 151, et III, 711. De contractu de re turpi, III, 712. Et cui tunc lacienda restitutio, ib. Quando dolus vel error irritet contractum, 715 et 716. An metus, vide Metus. De contractu gentilitio, III, 812, v. Si *in venditione*. De contractu *mohatra*, 813, v. *Nota*. De iribus contractibus, 908, v. *Haec*. De contractu ad *caput salvum*, 909, *Qu.* 3. De contractu assecurationis, 911. De contractu pignoris, 913. De contractu antichriscos, 776 et 916. An ad restitutionem in contractibus requiratur culpa theologica, 554. An liceat in festis inire contractus, 285. Ubi facienda est solutio ratione contractus, 678.
- Contritio an consistat in dolore vel detestatione, VI, 435. Ex quo motivo elicienda, 436. Quando obliget praeceptum contritionis, 437. An requirantur singulae contritiones ad singula peccata, 438. An ad contritionem requiratur actus fidei et spei, 439. Contritio ex charitate remissa an sufficiat ad justificandum, 441. An ad ministranda sacramenta sufficiat contritio, VI, 34, v. *Secunda*. Vide alia verbo Attritio et verbo Dolor.
- Contumelia quid sit, III, 966. An debeatur satisfactio, si offensus se vindicavit de contumelia, 989. Quot peccata committat, qui pluribus contumeliis, aliquem conviciatur, V, 48. Quid, si coram pluribus? 49.
- Convalescentia excusat a recitatione Officii, VI, 154, v. *Notandum* 2.
- Conventionalis Missa quotidie canenda, VI, 314 et 326. Applicanda pro ecclesiae benefactoribus, 326. Dicenda de die, ib. Cantans Missam debet exspectare finem symboli, 424, ad 3. Si cantatur ante Matutinum, an sit grave, 348.

- Cooperatio et Cooperari. Quae sit cooperatio materialis, et quae formalis, II, 03. Causae excusantes a cooperatione materiali, 59. An liceat nubere cum peccatore vel habente votum castitatis, 60. An reddere ipsi debitum, 61. An dare communionem peccatori, 62. An cauponibus dare vinum ebriosus vel cibos vetitos, 69 et 80. An locare domum meretrici, 70. An vendere gladios, Venena, etc., 71. An agnum Judaeo, 72. An Christianis liceat remigare, etc., 73. An aurigis vehere meretricem, 75, v. *lw autem*. An accipere munera ab amasio, 76. An reddere gladium occisuro, ib., v. 2; sed vide veram sententiam, III, 571, v. *Secus*. An petere juramentum a pejeraturo, II, 77. An mutuum ab usurario, ib., v. 4, et 47. An adjuvare usurarium, 78, et III, 789. An dare mutuum abusum, li, 78, v. 6. An petere sacramenta ab excommunicato, 79, et VII, 139. An a peccatore, II, 79. An liceat dare cibos volenti frangere jejunium, 80. Quae cooperatio veletur famulis; vide Famulos. De cooperantibus ad damnum bonorum, III, ex 571. Quid si quis ob metum cooperatur ad damnum alterius? 571, v. *Secunda*.
- Cogia confessarii quando dicitur deesse, VI,
- Copula. An copula conjugalis impediatur communionem, VI, 273 et seq. Si sponsus copulam extorsit post votum religionis, an teneatur ad sponsalia, 874. An ob copulam sine seminatione liceat facere divortium, 902, *Qu. 3*. Debet esse consummata ad contrahendum impedimentum affinitatis, 1075. Et bigamiae, VII, 436. Vide Debitum conjugale. An exprimendum sit, coeam incestuosam habitam fuisse ad facilius obtinendam dispensationem, VI, 1134. Quid, si non fuerit ex tali intentione? 1135. Si quis, post dispensationem, novam copulam habuerit cum consanguinea sponsi, 1140. Quid, si habeatur copula incestuosa inter sponso, antequam exsecutu sit dispensatio? 1141. Copula conjugalis an liceat ante communionem, 921. An die festivo, 923. An sit adulterium copula sodomitica inter conjuges, III, 446. An copula sponsi cum alia differat specie a fornicatione, 447, et VI, 847. An copula confessarii cum poenitente sit incestus, III, 451. An copula conjugalis in ecclesia sit sacrilegium, 458. Quid, si quis extorqueat copulam a vidua sub ficta promissione? 646.
- Coquere. An liceat in festis coquere cibos etiam ad delectationem, III, 298, v. *Utrum*.
- Coquus. An in die vetito possit gustare jus carni, III, 1029, v. 3. An coqui excusentur a ieiunio, 1041.
- Corporale quando exsecretur, VI, 371. An debeat esse ex lino, 375, *Dub. 3*. An benedictum. 386. An maneat benedictum, si cum eo sit celebratum, 379 et 380. Quando liceat lavare corporalia, 387, *Not. 2*. Quid faciendum de aqua? ib. Quibus liceat tangere, 382. Quid, si sit notabiliter immunum? 376 et 386. Quale peccatum, si omitatur, vel adhibeatur non benedictum, 387, *Not. 1*.
- Corporis dispositio ad communionem, vide VI, ex 271.
- Correctio adhibenda a confessario, vide *Prax. confessor.*, 7 et seq. Correctio errorum, ib., 116. Ob quale peccatum correctio facienda? II, 34. An ob leve, 35. An ob factum ex ignorantia, 36. Correctio omissa ob timorem, 37. An in dubio teneamur corrigere, 38. An si absit timor relapsus, vel si adsit alius idoneus, vel si non sit spes fructus, vel si exspectetur occasio, 39. Qui teneatur corrigere, 40. Ordo servandus in correctione, 41. Quid, si crimen deferatur praelato ut patri? ib., et IV, 243. An correctio semper praemittenda denuntiationi. IV, 240 et 241. An liceat renuntiare juncturae fraternali correctionis, 245, *Qu. 4*. An praelati teneantur aliquando sub gravi comgere leves defectus, IV, 13. Quomodo parochi teneantur ad corrigendum, III, 360, v. *Parochi*.
- Corruptio verborum quando est mortalis in recitatione Officii, IV, 165: vide Mutillatio.
- Craniotomia, an sit licita, III, 394, nota e.
- Crapula quando sit mortalis, V, 73, v. 4. *Mortalis*.
- Creatura. An maledicere creaturis sit blasphemia, III, 129. An jurare per creaturas sit juramentum, 138.
- Credere an teneatur conjux alteri asserenti se fide consensisse, VI, 908. An credendum impedimentum, si asseratur a fide digno, et quid, si ab uno fide digno, ib., v. *Secundum*. Credentes haereticis, VII, 306. Vide Fides.
- Creditor si proroget terminum censurae, VII, 64. An restitutio facienda sit creditoribus occisi, III, 634. An creditores hypothecarii prius sint satisfaciendi, 690. An creditores personales anteriores, ib. An personales pauperes, 691. An prius exigentes, 692. An creditor personalis cui solutum est, possit retinere, 693. An creditor mutualanus possit usuras exigere, 788.
- Crepidum calceatus an possit celebrare, VI, 402.
- Creta, si deglutatur, an frangat jejunium naturale, VI, 281.
- Crimen dirimens matrimonium quale, VI, 1031 - 1043. Quando crimen dicatur occultum, 593, *Not. 3*, et VII, 76, *Not. 2*. Si hic sit crimen occultum, sed alibi publicum, 78. Irregularis ob crimina infamia, 362 et 363. Quomodo tollatur, 364. Ob crimen occultum episcopus potest prohibere ordinationem, VI, 69, v. *Attamen*. An crimen publicum alterius in uno loco vel tempore possit detegi sine mortali, III, 974. Quid si detegatur ad consilium vel uni aut alteri viro probo? 973, v. *Sed opposita*. Quando crimen dicatur publicum, 975. An infamatus de uno crimine possit infamari de alio, 676. Quomodo fama restituenda, si verum crimen sit propalatum? 992. Quid, si sit propalatum bona fide? 993. Si de crimine vero infamaveris, an tenearis ad totum damnum, 994, v. *An autem*. Quando crimen possit denuntiari sine praevia correctione, IV, 241 - 245. Quae crimina sint suspecta de haeresi, 251. An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta accusatoris vel testium, 277. An peccet graviter, si falsa crimina imponat, id.
- Crucifixum, qualis et an semper requiratur in Missa, et an omissio sit gravis, VI, 393.

- Debet prominere inter candelabra, VI, 393, *Dub. 1.* Si in altari est imago Crucifixi, an requiratur alia crux, ib., *Dub. 2.*
- Crux. An sit mortale celebrare sine cruce, VI, 393, *Dub. 1.* Crux et imagines in altari an debeant esse benedictae, 393, v. *Crux autem.*
- Culpa. An ad incurrendam censuram requiratur culpa mortalis, VII, 30. An externa, 34. An consummata, 36. An propria, 41. An idem ad incurrendam irregularitatem ex delicto, 348. Quid, si culpa sit occulta? 349. Quae sit culpa theologica, et quae iuridica, III, 549. Ex qua culpa oriatur obligatio restituendi, 550. An ex culpa veniali oriatur obligatio gravis, 552. An culpa theologica requiratur etiam in contractibus ad obligationem restitutionis, 554 et 749. An in officiis, 555.
- Culta disparius quando dirimat matrimonium, VI, 1044. Quid de matrimonio cum haereticis? ib.
- Culta superstitio. Vide Superstitio. An in festis praecipiantur cultus interior, III, 264.
- Curator. Quibus detur curator, III, 917. Ad quid teneatur, 918. An sine consensu curatoris minor possit se obligare, ib., v. 6, *Puillus.*
- Curiale sunt irregulares, VII, 456.
- Curiositas. Quale peccatum tangere vel aspicere partes inhonestas proprii corporis ex curiositate, III, 419. Si corporis alieni, 420. Quale legere litteras alienas ex curiositate,
- Curru. An liceat in festis ducere currus onustos, III, 276.
- Cueto et Custodire. An custodes, ex officio, gabellarum, silvarum, teneantur ad restitutionem, si non denuntiant, IV, 237. Quomodo excusentur a Missa custodientes domos, etc., III, 326.

D

- Daemon. An sit peccatum maledicere daemoni, III, 129, v. *Maledicere.* Quale peccatum imprecari daemonem alicui, 131. Quale peccatum sit copula cum daemone, 475. Quid, si daemon repraesentet personam sacram vel nuntiam? ib., v. *Bette.* Quomodo se gerere debeat confessarius cum coeuntibus cum daemone. *Prax. confess.*, 111.
- Daemoniaco. Vide Obsessu.
- Damnatio et Damnatu. Damnatio propositio- num quomodo intelligenda, IU, 160, v. *Et hic.* An reo jam damnato liceat vim vi repellere, et an resistere, IV, 279, v. *Sed clarius.* An damnatus ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum, 284. An sacerdos vel religiosus damnatus ad triremes teneatur ad Officium divinum, 142, *Dub. 3.* Quomodo se gerere debeat confessarius cum capite damnatis, *Prax. confess.*, 106 et 109.
- Damnum et Damnicum. Ad quid teneatur consulens damnum, si illud sine consilio evenisset, III, 561. Quid in dubio, an consilium fuerit causa damni? 562. Quid, si quis suadeat damnum ex ignorantia inculpabili? 564. An liceat cum damno alterius sequi opinionem probabilem, 142. An iur debeat restituere cum quocumque suo damno, III, 598. An cum majori damno, ib. An fur

- teneatur restituere omnia damna, III, 618. Modo sint saltem confuse praevisa, 613. De eo, qui incendit domum Titii, putans Caji, 629. De titulo damni emergentis in mutuo, 768. Quae autem requirantur ad exigendum interesse ex praefato titulo, 769. An liceat ab initio pacisci de tali interesse, 770. Quid veniat nomine damnorum in societate, 905. An in societate damnum sortis spectet semper ad dominum, 907, *Qu. 3.* De pacto, ut damnum sortis sit commune, 907, *Qu. 4.* An ad damnum vitandum liceat prodere peccata alterius, 969. An revelare secretum, 971, v. *An autem.* An tenearis ad damnum, si non restituis famam bona fide ablatam, 994. An damnum integre restituendum sit, si diffamaveris de crimine vero, ib., v. *An autem.* An teneamur denunciare haereticos cum nostro gravi damno, IV, 249. An cum damno suo vel prolis teneatur conjux reddere debitum, VI, 950 et 951. De damno resarciendo quoad censuras, VII, 25.
- Dataria. Quid exprimendum in petitione dispensationis in Dataria? VI, 1146.
- Debitor. An satisfaciatur debitor donans immemor debiti, III, 700, *Qu. 2.* An debitor teneatur solvere in solidum, si praesumat socium restituisse, 579, v. *Utrum.* De debitore negante debitum aequivoco, 160. De debitore existente in necessitate, 701-703.
- Debitum. An debita certa restituenda prius suam incerta, IU, 687. An prius debita ex elicto quam ex contractu, 688. An prius debita ex titulo oneroso, 689. An a debitis gravato liceat accipere donum, 722. An uxor teneatur solvere debita a viro contracta, 354. An immemor debiti satisfaciatur donando, 700, *Qu. 2.* Tempus requisitum ad debita praescribenda, 507. An debitis gravati possint fieri religiosi, IV, 71. Quid, si jam sint professi? ib., v. *Sr wro.*
- Debitum conjugale quando sit licitum. VI, ex 900. Quando sit praeceptum, ex 938. Propter quos fines sit licitus usus matrimonii, 927. An vir aliquando teneatur petere, 928. An aliquando uxor, 929. An conjux impeditus a petendo possit aliquando petere, 930. An excommunicato liceat petere, et an ab excommunicato, 931. An Uxor liceant inter conjuges, etc. vide Conjux. Negantes debitum semel, 940. Si alter remisit petat vel immoderate, vel si redditio differatur ad breve tempus, ib. An possit negari ob multipliciutem filiorum, 941. An episcopi ad debitum petendum possint dispensare in voto castitatis emissio ante matrimonium, 987. An Mendicantes, ib., v. *An autem.* Quid, si impedimentum proveniat ex affinitate contracta post matrimonium? 1076.
- Decennium. An per decennium praescribantur leges Ecclesiae, I, 139, v. *Limitant 2.* An per decennium res immobiles. III, 508.
- Deceptio. Quaecumque deceptio in venditione obligat ad restitutionem, III, 805. Qualis deceptio obliget lusorem ad restituendum, 877.
- Decimae. De obligatione solvendi decimas, IU, 42, *Qu. 4.*
- Decisiones. Rotae Romanae quomodo obligent, I, 106, v. *Decisiones autem.*
- Declaratione. S. C. quomodo obligent, I, 106, v. *Quaeritur 2.*

- Decreta S. C. R. quomodo obligent, VI, 401. Decretales, Decretum Gratiani, l. 105, V. *Lex*. Dedecus. An stuprator teneatur ducere violatam cum dedecore familiae, III, 644.
- Defectus naturales an possint manifestari sine mortali, III, 967. Praelati tenentur quandoque sub gravi corrigere defectus leves, IV, 13. Defectus in confessione commissi a confessario reparandi, VI, 618, et in *Praxi confess.* 116. Defectus naturales an cadant sub sigillum, 642. Defectus ordinationis quomodo supplendi, 758. An sponsis liceat contrahere cum defectu occulto, 864 et 865. Ob quos defectus censurae sint invalidae, VII, 51-56. Irregularitates ex defectu, 397. Irregularitas ex defectu natalium quomodo tollatur per professionem religiosam, 354. Si defectus corporis superveniet, 413. Si antecesserit, ib. Si defectus ex propria culpa, 415. Quid de eunucho? 416. Si ad vocem servandam, 418. Irregularitas ex defectu aetatis, VI, 799. Vide Irregularitas.
- Defensio. An ob defensionem liceat clericum percutere, VII, 275, ad 2, in fine. An defensio sui vel innocentis excuset ab irregularitate, 388. An defensio bonorum, 389.
- Deflorator. Vide Stuprator.
- Deformitas filiae an excuset matrem, si optet ei mortem, V, 22. Deformitas inducens irregularitatem, VII, 411 et 412.
- Defunctorum Officio sub gravi satisfaciendum, IV, 161. *Qu.* 2. An possit pridie anticipari, 174. *Qu.* 2.
- Defunctus. Ut defuncti voluntas impleatur, potest dici Missa anniversaria in duplici majori non de praecepto, VI, 421. Parochus potest dicere duas Missas, si desit alius sacerdos in die obitus, 351, v. *Modo*. Missae defunctorum quando liceant, et quando sint de praecepto, 419-421. Obligatus dicere de *Requiem*, si dicat aliam, 422. Missa defunctorum quomodo ordinanda? 453, in fine. In die defunctorum an possit accipi stipendium, VI, 338. Si commemoratio defunctorum accidit in Dominica, 424, ad II. Defuncti excommunicati possunt absolvi a censura, VII, 116, in fine et 186.
- Degradatio quid sit, VII, 324. Degradatus tenetur ad castitatem et Horas, ib., v. *Dixi*. A quo facienda degradatio, 326.
- Delectatio et Delectari. De delectatione venerea et sensitiva, III, 413. An delectatio de objecto malo cum consensu conditionato sit licita, V, 14. De delectatione morosa, 15. Quid, si quis delectetur de nupta, sed non qua nupta? ib. Delectatio de re mala et de cogitatione rei malae, 17. Delectatio circa modum rei malae, 18. Delectatio de effectu bono ex opere malo, 19 et 20. Delectatio de malo proximi ob bonum finem, 21. An liceat coniugi delectari de copula praeterita vel futura, 23 et 25. An id liceat sponsis et viduis, 24. Delectatio de re vetita solo jure positivo, 27. Quid explicandum in delectatione habita de malo alterius, 28. Si conjux delectetur de pulchritudine alterius, ut se excitet ad copulam, VI, 913. Si de copula aliena, 911. Si de copula habita vel habenda cum conjuge proprio, 937.
- Delegatio et Delegatus, I, 193. De facultate delegata dispensandi in votis, III, 256. Episcopi an possint delegare facultatem Tridentini in cap. *Liceat*, VII, 93. Possunt delegari ab episcopis omnia, quae cis competunt jure ordinario, ib. An facultas dispensandi aliquando in impedimento dirimenti, VI, 1125. * An facultates habitualiter a S. Sede Ordinariis concessae transeant ad eorum successores, VI, 559, not. *b*. Delegati possunt ferre censuras, VII, 11.
- Deliberatio requisita ad votum, III, 196. Requisita ad peccatum mortale, V, 5.
- Delictum. Ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis et actus externus ac consummatus, VII, 318. Quid, si delictum sit prorsus occultum? 349. Vide Crimen et Irregularitas.
- Delinquere. Delinquens extra dioecesim an incurrat censuram, VII, 23. An delinquens in monasterio, 24. Si delinquat subditus alienus, an episcopus loci possit eum ligare censura, 26.
- Delirium. An in delirio liceat communicare, VI, 292.
- Denudatio uberum. Vide Pectus.
- Denuntiatio et Denuntiare. Obligatio denuntiandi blasphemiam haereticalem, III, 123, et IV, 252. Qui teneantur denuntiare, IV, 204. An obligati ex officio ad denuntiandum teneantur ad restitutionem, si non denuntient, 237. Quando illicitum sit denuntiare, 239. An et quando correctio fraterna debeat praecedere denuntiationem, 240 et 241. Denuntiatio evangelica, 242. An liceat, omitta correctione, denuntiare crimen praelato ut patri, 243-245. Denuntiatio juridica, 246-247. An teneamur denuntiare haereticos cum gravi nostro damno, 249. An haereticos nobis conjunctos, 250. Quae crimina denuntianda, 251. An denuntiandi blasphemii, 252. An superstitiosi, 253. An non denuntiantes, 254. An denuntiandus confessarius negans absolutionem nolenti manifestare complicem, VI, 491. De denuntiatione confessoriorum sollicitantium; verba bullae, 675. Perpenduntur clausulae, 676 et seqq. Qui sint denuntiandi, ex 681. Qui teneantur denuntiare, ex 693. De sollicitationibus dubiis, ex 702. De denuntiationibus requisitis ad matrimonium, 992. In iis quis possit dispensare, et quando, 1003-1007. De obligatione denuntiandi impedienda matrimonii, 994-999. An, qui nequeunt ea probare, denuntiare teneantur,
- Depositio testium quomodo facienda, IV, 271. Depositio quid sit, VII, 325.
- Depositum et Depositarius. Quid sit depositum, III, 746. An pccct depositarius utens re deposita, 748. An teneatur aliquando rem depositam prae sua servare, 7a2. Quando possit negari depositum, 753.
- Desiderium et Desiderare. Desiderans malum et reputans non esse peccatum, I, 9. Desiderium mali ob bonum finem, II, 30, v. *Sic licet*, et V, 21. Desiderium sumit speciem ab objecto, V, 12. Desiderium conditionatum, 13. Desiderium differt a delectatione et gaudio, 15. Mater desiderans mortem filiae difficulter nupturae, etc., 22. Desiderans sibi mortem ad vitandam duram vitam, ib. Desiderans inimico diversa mala, fX), *Qu.* 5. Desiderium episcopatus an sit illicitum, VI, 804.

- De perntio, II, 20, V. 2. *Mortale*.
 Determinatio materiae in Eucharistia, v. 1, 214.
 Detractio et Detrahere. Quae sit detractio, et qualis culpa, III, ex 966. Audiens detractio-
 nem, 979. Detrahens alicui in pluribus ma-
 teriis, V, 48. Vel coram pluribus, 49.
 Diaconatus est sacramentum, VI, 737, v. *Pri-
 ma*, Materia ejus et forma, 748.
 Diaconus ministrans in peccato, VI, 38. Quando
 possit baptizare, 116. Et an solemnter in
 necessitate, ib., *Dub. 1*. Si solemnter, an
 liat irregularis, ib., *Dub. 2*. Si ministret Eu-
 charistiam sine commissione, 234. Quando
 liceat diaconis Eucharistiam ministrare, 237.
 Die appositus in votis, 111, 220; vide alia verbo
 Crimen. Quibus diebus prohibetur commu-
 nicare, \ i, 252. Quibus celebrare, 350.
 Differre Missas, vide Stipendium. Differre
 absolutionem, vide Absolutio. Differre poe-
 nitentiam, vide Satisfactio,
 Difficultas gravis excusat a praeceptis huma-
 nis, I, 201. Excusat a jejunio, III, 1031. A
 recitatione Officii, IV, 104, v. *Plura*.
 Digitus. An possit ministrari Eucharistia po-
 sterioribus digitis, VI, 244. An celebrari.
 VII, 408. Amputans sibi digitum an fiat
 irregularis, 365, in fine. Non vero, qui alte-
 rius digitum abscindit, 379. An carens
 omnibus digitis sit irregularis, 408. An ca-
 rens pollice vel indice, ib.
 Dignus. Digniores eligendi et praesentandi ad
 cardinalatum et episcopatum, IV, 91. Ad pa-
 rochias, 92. Ad beneficia simplicia, ex 93.
 An ad praelaturas regulares, 100. An re-
 signantes teneantur eligere digniores, 98.
 An electio digni, omisso digniore, sit valida,
 102 et 103. An episcopi digniores transfe-
 rendi ad majores ecclesias, 105. An eligen-
 tes ad beneficium simplex minus dignum
 teneantur ad restitutionem, 106 et 107. An
 id suadentes, 108, et III, 585. Quid, si bene-
 ficium conferatur per concursus? 109. An
 tunc minus dignus electus teneatur resar-
 care damnum ecclesiae et digniori, 110. An
 examinatores teneantur episcopo denun-
 tiare digniores, 111.
 Dilatio et Differre. Dilatio restitutionis, III, 679.
 Si ex dilatione creditor patitur damnum, 680.
 An possit absolvi qui potens differt resti-
 tuere, 681 et 682. Quid, si monitio non sit
 profutura, ib., *Qu. 2*. An differens solu-
 tionem ex justa causa teneatur ad intéresse,
 704. An ob dilationem solutionis res possit
 pluris vendi, 810.
 Dilectio inimicorum. Signa communia inimi-
 cis exhibenda, II, 28. An teneamur inimi-
 cum salutare, ib., v. *Quaeritur*. An tenea-
 mur injuriam remittere, 29. An etiam vin-
 dictam publicam, ib., v. *Licet*. Vide Odium.
 Dimidium. An liceat audire duas Missas di-
 midias, III, 311. Deceptio infra dimidium
 in contractu, 805.
 Dimissoriae requiruntur etiam pro prima ton-
 sura, VI, 783, ad 7 et 787. An per mortem
 episcopi exspirent dimissoriae, 787, *Not. 2*.
 Potest cas concedere episcopus confirmat-
 us, ib., *Not. 3*. Etiam morans extra dioc-
 cesim, ib., *Not. 4*. An possit confirmare
 alienum cum dimissoriis venientem, 788,
Not. 10. An dispensare in irregularitate,
 789, *Dub. 2*. Nequit eas dare vicarius ge-
 neralis, 787, *Not. 5*. Nec capitulum, 788.
 Potest tamen hoc dare testimoniales, VI, 788,
 v. *Bene*. An possit dare licentiam alieno
 episcopo ordinandi in dioecesi, ib., v. *Quam-
 vis*. Regulares debent habere dimissorias
 suorum praelatorum, 788, *Not. 8*. Dante
 Papa facultatem alicui suscipiendi ordines
 cum clausula: *a suo ordinario tantum*, po-
 test ille cum dimissoriis ordinari ab alio,
 ib., *Not. 9*. An dimissoriae dirigendae certo
 ordinario, ib., *Not. 11*. Non requiritur, ut
 haec licentia sit in scriptis, ib., *Not. 12*.
 Dioecesia. Si sponsi sint diversae dioecesis,
 an quilibet dispensandus sit a proprio epi-
 scopo, VI, 1142. Episcopus si extra diocce-
 sim ferat censuram, VII, 21. An possit
 ligare subditum extra degentem, 22. Si
 subditus peccet extra dioecesim, 23. Quid,
 si in monasterio, 24. Si in dioecesi delin-
 quat subditus alienus, etc., 26. Si quis ordi-
 netur in diversa dioecesi, VI, 798, v. *Adde*.
 Discipulus. Obligatio discipulorum, 111, 361.
 Disparités conditionis an irritet sponsalia, VI,
 851.
 Dispensare et Dispensatio, I, ex 178. De di-
 spensationibus S. Poenitentiariae, vide ap-
 pendicem. I, 202. Hujusmodi dispensatio-
 nes in quibus materiis concedi soleant, 203.
 Clausulae, quae solent ibi apponi, 204. De
 obreptione et subreptione causarum, vide
 bullam Benedicti XIV, VI, 1131. De exse-
 cutione dispensationum, 1, 205 et seqq. Quis
 possit dispensare in poenis simoniae, III,
 117 et seqq. Pro dispensatione matrimonii
 an licite aliquid accipiat. III, 96. Quis
 possit dispensare in juramento, 189 et 190.
 De voto non petendi dispensationem, 208.
 An habens facultatem possit dispensare
 cum seipso, I, 483 et III, 256. An inferior
 possit dispensare in lege superioris, ubi
 dispensatio non est reservata, 191. An epi-
 scopus loci possit dispensare in votis pere-
 grinorum, 158. De dispensatione in votis,
 I, ex 250. Quinam possint dispensare ad
 laborandum in festis, an episcopi, an paro-
 chi, III, 28. An propinqui coeuntes post
 dispensationem committant incestum, 452.
 An Papa possit dispensare in iis, quae sunt
 de jure divino, VI, 1119. In quibus possit
 impedimentis matrimonii, 1118. An ali-
 quando in impedimentis de jure naturae,
 1120. An dispensare a novo consensu, 897,
 v. *Prob. I*. An in matrimonio rato, 959.
 An episcopus possit in necessitate dispen-
 sare in impedimentis dirimentibus ante ma-
 trimonium, 1122 et 613. An aliquando pa-
 rochus, aut saltem declarare, 613. An epi-
 scopus post matrimonium, 1123. Quid, si
 matrimonium sit mala fide initum? 1124.
 An possit alteri hanc facultatem delegare,
 1125. Episcopi dispensare possunt in omni-
 bus impedimentis impediens, 112b. Cau-
 sae justae ad dispensandum in dirimentibus-
 1129 1130. De usu facultatum quinquen-
 nali, trienniali, aut annuali, 1125»
 not. e. An episcopi dispensare possint
 reges aut regiae stirpis principes, 1121,
 not. c. Praxis confessarii circa dispensa-
 tionem in impedimento matrimonii, vide
Prax. conf., 84 et seqq. An possit episco-
 pus dispensare in voto castitatis emisso
 post matrimonium, VI, 986, *Dub. 1*. An in
 emisso ante matrimonium ad petendum de-

·i'

>

·♦

H
1'

F M

bitura, VI, 987. An id possint Mendicantes, ib., v. *Aft autem*. An episcopus ad matrimonium contrahendum, 987, *Dub.* 3. Quis dispenset in impedimento non petendi ob incestum, 1076. Quis dispenset in denuntiatio-nibus pro matrimonio, et ob quam causam, 1003-1006. An vicarius episcopi, 1007. An parochus^ ib., *Dub.* 2. Formula pro impe-tranda dispensatione, 1147. Vide alia circa dispensationem impedimenti, ex 1131.

An episcopi possint dispensare in irregu-laritate propter haeresim, VII, 76. An cum illegitimo ad beneficium simplex, 428. An ad canonicatum, 429. An cum illegitimo occulto, 430. An saltem ad ministrandum, 431. Quis in irregularitatibus possit dispen-sare, 353. In quibus regulares, 355. An in irregularitate ex defectu lenitatis dispen-sent episcopi, 469. An regulares, ib.

Dispensati ad carnes tenentur ad unicam co-mestionem et ad abstinendum a piscibus, III, 1013. Et hoc etiam in jejuniis extra quadragesimam. 1015 ad 7. Sancita super hoc a Benedicto XIV, ib. An dispensatis ad carnes permittantur tantum carnes salu-bres, ib., v. *Quaeritur hic*. Qui dispensare possunt in jejunio ecclesiastico? III, 1032. Ift Papa; 2° episcopi; 3° parochi; 4° praelati religionum, ib. Quomodo excuset dispen-satio a recitatione Officii, IV, 159.

Dispositio et Dispositus. Dispositio pia in testa-mento nullo, III, 923. Dispositio ad valide suscipienda sacramenta, VI, ex 78. Ad licite suscipienda, 83. Magis dispositi maiorem percipiunt fructum, 85. Dispositio ad Baptis-mum, 139. Ad Confirmationem. 179. Ad Eucharistiam ex parte animae, ex 255. Ex parte corporis, 271. Quid, si quis nesciat, hostiam esse consecratam? 85, v. 2. Dispo-sitio legis est eadem, ubi eadem currit ratio, VII, 84. sub fine.

Dissertatio I. pro usu moderato opinionis pro-babilis, I, 55. Dissertatio II. ae infallioili-tate summi Pontificis, I, 110; et de auctori-tate Papae supra concilium, 121. Dissertatio de minislroet forma matrimonii. VI, 898. Dis-sertatio circa conceptionem B. M. V., VII, 244.

Distantia loci quae excuset ab audienda Missa, III, 329.

Distillatio et DistUlare. Distillatio voluntaria venerea. III, 477. An liceat in festis distil-lare herbas, 282.

Distinctio specifica peccatorum, V, ex 30. Dis-tinctio numerica, V, ex 35.

Distractio et Distractus. Distractio culpabilis in Horis canonicis, IV, 176. Remedia contra distractiones, 177, v. *Remedia*. Distractus in consecratione non debet repetere, VI, 25, v. 5 et 228, v. *Notandum*. Distractio in cele-bratione quodnam peccatum, 410, *Dub.* 5. Censura in dicentes Officium distracte, VII, 35.

Distributiones. Vide Canonicus.

Dives. An dives satisfaciat mutuando pauperi extreme indigenti, III, 520t *Qu.* 5. An dives non subveniens pauperi in extrema neces-sitate teneatur ad restitutionem, ibn *Qu.* 4. An artifices divites excusentur a jejunio, III, 1042. Dives sacerdos an possit stipen-dium accipere, VI, 317.

Divinatio quid et quotuplex, III, 5 et 6. An semper sit mortalis, 7 et 8. An liceat divi-

nare lutura per somnia, III, 9. An per sor-tes, 11. Astrologia naturalis et judiciaria, 10.

Divinus. Communicatio in divinis cum vi-tando, VII, 173. Cum tolerato. 139. Quid veniat nomine *divinorum*? 177. Cessatio a divinis, VII, 4 et 340.

Divortium. Quando divortium fieri possit, VI, 955. De divortio quoad *vinculum*, 956. Quid, si unus conjuguai convertatur ad hdem? 957. Quid, si matrimonium sit tan-tum ratum? 958. An Papa possit in eo dispensare, 959. De divortio, quoad *torum*, 960. Divortium ob adulterium, ex 960. Ob saevitiam, 970. Quia alter conjux trahit in peccatum, 973. Ob haeresim, 974. Ob mu-tuum consensum, 975. Facto divortio, apud quem filii educandi, et cujus expensis, 976.

•An divortium pronuntiari possit a civilibus tribunalibus, 9/6, not. *d*.

Docens et Docere. An liceat docere in die festo, III, 278. An canonici docentes excu-sentur a choro, IV, 132, v. *An autem*. An etiam parochi, ib.

Doctoratus. Assumendi ad doctoratumjll, 166.

Dolor an debeat praecedere confessionem, VI, 445. Quanto tempore possit praecedere, 446. An eliciendus ex intentione confessio-nis, 447. /An renovandus ab eo qui post absolutionem confitetur peccatum oblitum, 448. Qualis dolor eliciendus de venialibus, et an peccet graviter confitens ea sine do-lore, 449. An possit de his haberi dolor partialis, ib., *Dub.* 2. An sufficiat dolor de multitudine tantum, ib. Signa extraordi-naria doloris, 460.

Dolus. Juramentum dolo exortum, 111.175. Do-lus irritans contractum, 714. Dolus circa qualitatem dans causam contractui, 715.

Domicilium et Quasidomicilium quomodo con-trahitur, I, 106 et 158. Uxor tenetur sequi domicilium viri, III, 353. Quinam possint ordinari ratione domicilii, VI, 770. Habens domicilium et beneficium ac originem in diversis dioecesibus, a quo sit ordinandus, 771. Habens duo domicilia aequalia, 773. Studiosi an contrahant domicilium, 777, v. *Studiosi*. An ad acquirendum domici-lium requiratur juramentum, ibi perpetuo manendi. 778. Et an barones eorumque filii gaudeant privilegio fcudorum. 779. Si sponsi habeant duo domicilia, ubi debeant nuptias contrahere, 1086.

Dominica. An observantia dominicae sit de jure divino, III, 265. /Abstinendum a lacti-ciniis in dominicis quadragesimae, 1007. In his dominicis dispensati ad carnes etiam tenentur abstinere a piscibus. 1015. ad 5.

Dominium quomodo acquiratur, III, 493. Occu-patione, ib., Nativitate, 494. Alluvione, 495. Specificatione, 496. Accessione, 497. Con-fusione et commixtione, 498. Aedificatione, 500. Plantatione, 501. Perceptione fru-ctuum, 502. Traditione, 503. Praescriptione sive usucapione, 504. Ad acquirendum do-minium rei donatae requiritur traditio, 732. An usurarius acquirat dominium lucri usu-rarii, 783. An ad transferendum dominium in venditione requiratur traditio rei, 796. Cui acquiratur dominium, si res duobus vendatur, 827.

Dominas. Obligatio dominorum erga famulos, III, 342. Quae vota famulorum possit domi-

nus irritare, III, 240. Dominus defendens sua per famulos armis, 385. Dominus iubens pluribus famulis laborare per horam, 306. An dominus possit retinere expensas factas in re a fure, 618. An bona certa restituenda domino vel possessori, 596 et 599 et seq. Quid, si res pereat apud furem, quae aequae periisset apud dominum? 620, v. *Pro majori*.

Domus. An liceat locare domos meretricibus, II, 70. Custodientes domos an excusentur ab audienda Missa, 326, v. *Excusantur*.

Donatio et Donare. Qui sint inhabiles ad donandum, III, 721. Tales sunt debitis gravati, 722. De donatione inter conjuges, 723; et inter patrem ac filium, 724. Quid, si donatio non adhuc sit acceptata? 725. Donatio facta absenti, 728. An possit acceptari mortuo donante, 729 et 730. An possit eam acceptare haeres donatarii, 731. Requiritur traditio ad acquirendum dominium, 732. Si donatio sit 500 scutorum, 733. An adimplendus modus aut finis donantis, 734. Quid, si promissio sit prodiga? 735. Quid, si donatio fit ad alliciendum? 736. Quid, si fit ob falsam causam? 737. Quibus casibus possit donatio revocari, 738-740. Donatio causa mortis, 741-743. Donatio inofficiosa, 740. Si donatarius est ingratus, 738. Accipiens dona superflua a beneficiario, 492, Qw. 8. Donatio remuneratoria a religioso, IV, 21. An bona ecclesiastica possint alienari, si data sit facultas a donante, IV, 187, *Nota 12*. Quid, si alienatio vetita sit a donante? ib., *Nota IV*. Accipiens donum a debitis gravato, III, 722.

Dormiens valide baptizatur, ordinatur et ungitur, VI, 81, v. *Utrum*. An licite, ib.

Dormitare. Dormitans in audienda Missa et in recitando Officio, III, 316, et IV, 176.

Dos, si non sit soluta, an possit vir expellere uxorem, VI, 939, *Dub. 1*. An tunc teneatur eam alere, *Dub. 2*.

Dotare. Fratres tenentur dotare sorores, III, 340. An stuprator teneatur dotare violatam, si ipsa renuat cum eo nubere, 648.

Dubitatio et Dubitare. Quae sit dubitatio temeraria? III, 963. Sacerdos dubitans, an Officium omiserit, an teneatur recitare, IV, 150. Quid, si dubilat, an possit recitare partem?

Dubium et Dubitare. Dubium quid sit, et quid dubium positivum, et quid negativum, I, 20. Vide v. *Conscientia*. In dubio melior est conditio possidentis, 35. Regula cognoscendi quis sit possessor, ib. Non tenemur implere legem aut votum dubium, 27 et 28. Secus, si votum sit certum, et impletio dubia, 28, in fine. Quid, si sit probabilis impletio voti, Officii, poenitentiae, etc.? 29, et 111, 700, v. *Limitant*. Quid, si dubium sit, an lex sit recepta? I, 9/. An tenearis ad jejunium in dubio, an expleveris vigesimum primum annum. 32. Quid in dubio, an coeperit vel finierit hora jejunii? ib. An dubius de jejunio possit communicare, 1.39, et VI, 282, in fine. Quid in dubio de valore matrimonii? I, 33, et VI, 903 et 904. Quid in dubio de solutione debiti certi? I, 34. Quid in dubio de debito? 35. Quid, si contra possessorem adsit ratio unica probabilis? 36. Quid, si possessor, superveniente dubio, neglexerit

inquirere? 1.37. In dubio an facienda correptio, II, 38. Quid in dubio, an consilium fuerit causa damni? III, 562. Quid, an suffragium? 566. Quid, si quis cum dubio emat rem alienam? III, 625. Ad quid teneantur adulteri in dubio, an proles sit legitima. 667. Quid, si dubium sit inter duos adulteros? 668. Quid in dubio, an mutuarius dederit aliquid gratis, 761, *Qu. 2*. Quid in dubio, an infirmitas excuset a recitatione Officii? IV, 154, *Not. 2*. De ministro utente materia et forma dubia, VI, 42. Quid faciendum, si post sumptionem dubites vinum fuisse acetum? 206, v. *Quoad*. In dubio juris et facti de Baptismo debet quisque baptizari, 134 et 137, v. 3. Dubitans de suo Baptismo, ib., v. 5. In dubio soluti jejunii an possit quis communicare, 282, v. *Num.*

Peccata dubia an confitenda, VI, 472. Quid, si sint positive dubia? 473. Quid, si negative? 474. Dubitans, an peccaverit mortaliter, an possit communicare, 475. Quid, si quis sit scrupulosus? 476. Quid, si dubites, an peccatum illud confessus sis? 477. Quid, si peccatum, quod confessus sis ut dubium, fiat tibi certum? 478. Pro delicto dubio non imponenda poena certa. 474, in fine.

An et quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia vel probabilis, 571. Indubio, an poenitens commiserit peccatum reservatum, vel an illud sit reservatum, 600. Qui confessus est dubie reservatum inferiori, an factus certus teneatur confiteri superiori, ib. *Qu. 2*. In dubio an monitio sit profutura, 616, v. *Utrum*. In dubio, an peccatum auditum sit intra vel extra confessionem, 637. In dubio sollicitationis, 702. In dubio validitatis ordinationis, 757.

In dubio de impedimento an liceat nubere, VI, 901. Quid, si sit probabile non adesse? 902. Quid, si probabilitas sit facti? ib., *Qu. 3*. In dubio de valore matrimonii contracti, an liceat petere et reddere, 903. Quid, si dubium sit de morte primi conjugis? ib. Quid, si dubium superveniat matrimonio bona fide contracto? 904. Quid, si opinio probabilis sit tantum pro nullitate? 905. Quid, si nuptiae sint initae cum dubia fide? 906. In dubio positivo an judicandum pro matrimonio inito, 907.

In dubio, an mandatum influxerit, utrum incurratur censura, VII, 39. In dubio, an incurrens censuram, 67. In dubio, an censura sit justa, 68. Quid, si ad aliquid probabiliter non teneris? ib. In dubio percussio clerici judicatur gravis, 280. In dubio, an incurratur irregularitas, 344-347.

Duellum. Quid sit duellum, et an umquam liceat, III, 399. An liceat aliquo casu duellum acceptare, 400. Poenae duellantium, 401. An provocatus ad duellum teneatur ad restitutionem, si occidat, III, 638.

Duplex. Quale sit beneficium duplex, IV, 116. Quale duplex compatible et incompatible, ib.

Dux belli ad quid teneatur, III, 407.

E

Ebrietas et Ebrius. Quando ebrietas est culpa gravis, Vf 75. Quid, si quis se inebriet ex praescripto medici aut ob metum mortis? 76.

If

I p

An liceat umquam alium inebriare, V, 77. An ebrietas aliquando excusetur a mortali, et an ebrio imputentur omnia mala patrata in ebrietate, 78. An ebrius obligetur legibus, I, 153. An ebrio teneatur conjux reddere, VI, 948. An ebrio danda Extrema Unctio, 732.

Ecclesia. In ecclesia vetantur mercatus, parlamenta, convivia, etc., III, 37. An furtum in ecclesia sit sacrilegium, 39. In qua ecclesia audiri debeat Missa? 318. Mutuum datum ecclesiae, I, 6. Legatum relictum fabricae ecclesiae an possit expendi in alia, 930, *Dub.* 9. An episcopi digniores transferendi ad majores ecclesias, IV, 104. Translatio episcoporum ad alias ecclesias vetatur jure divino, nisi adsit justa causa, ib. Si ecclesia est interdicta vel polluta, an canonici excusentur ab assistentia chori, 130, v. *Quaudo*. An liceat celebrare extra ecclesiam, VI, 336. An nomine ecclesiae veniant oratoria in domibus religiosorum, seminariorum, hospitalium, carcerum, etc., v. *Neque* 2. Si ecclesia sit polluta, an liceat in ea celebrare, 361. Celebrans in ea an incurrat poenam, ib., v. *Quaer*. An irregularitatem, VII, 358, *Not.* 3. Quid, si sit interdicta, ib., et VI, 361, v. *Quaer*. Oratoria non benedicta an violentur, VI, 362. Quando dicatur violata ecclesia, ib., v. *Addo* 2, et 364-367. A quo reconcilianda, et quomodo, 363. Quomodo ecclesia excusetur, 368. Si noveris ex confessione, ecclesiam esse pollutam, an possis in ea celebrare, 660.

Ecclesia supplet jurisdictionem, quando adest opinio probabilis, VI, 573. Bene constituit impedimenta dirimentia, 979. An haec obligent infideles, 981. Ecclesiae *retitum* quid in matrimonio? 982. Ad incurrandam censuram an requiratur scire crimen vetitum esse ab Ecclesia, VII, 43 et 44.

Educare. Cujus expensis, facto divortio, filii educandi, VI, 970.

Effectus. Si voluntas permanet in effectu, non interrumpuntur peccata, V, 40. Effectus Baptismi, VI, 138. Confirmationis, 169. Eucharistiae, 269. Effectus Missae, 311. Extremae Unctionis, 731. Ordinationis, 735. Effectu non secuto, an incurrat censura a mandantibus, VII, 37 et 39. Effectus excommunicationis minoris, 148 et seqq. Effectus maioris, 157. Effectus irregularitatis, 342.

Ejicere et Ejectus. Quando possint religiosi ejici, IV, 79. Quae possint acquirere religiosi reiecti, 80. Ad quid teneantur ejecti, 81. An ad Horas canonicas, 142, *Dub.* 1. Ad quid teneatur praelatus erga ejectos, 82. •Sanctiones hodiernae contra ejectos, VI, 814, not. b.

Electio et Elector. Electio simoniaca ad praelaturas, III, 112. *Qu.* 1. Ad beneficia, ib., *Qu.* 2 et 3. Ad papatum, *Qu.* 4. Corruptio electores ad beneficia, 100-104. Electio abbatissae, IV, 59. Quomodo acquirantur beneficia per electionem, 85. An valeat electio digni omisso digniori, 102 et 103. An eligentes minus dignum teneantur ad restitutionem, III, 585, et IV, 106 et 107. Vide alia v. Dignus. Electio status, vide *Praxis conf.*, 93 et seqq.

Electuaria an frangant jejunium, III, 1019. Quid, si sumantur ad delectationem? ib.

Eleemosyna ex quibus bonis debeatur, II, 31. De necessitatibus communibus pauperum, 32. An dives satisfaciat mutuando, III, 520, *gu.* 5. An liceat facere eleemosynam ex bonis alienis, II, 33. An liceat famulo, III, 519. An uxor possit facere eleemosynas, 540. An sit simonia promittere eleemosynam monasterio ob beneficium, 66. An colligens eleemosynas satisfaciat Missae audiendae, 317. Eleemosyna pro Missa, vide Stipendium. An episcopus possit moderari eleemosynas et alia annexa anniversariis, VI, 331, *Dub.* 3. Eleemosynis traditis alicui ecclesiae, Missae sunt celebrandae per sacerdotes illius, 424, v. 4. *Missae*. An per eleemosynam modicam possit quis lucrari jubilaum, 538, *Qu.* 11. An pauperes et religiosi in jubileo teneantur ad eleemosynam, ib., *Dub.* 1. Quid, si quis det eleemosinam per alium, qui illam retineat sibi vel distribuatur post jubilaum? ib., *Dub.* 2.

Emphyteusis et emphyteuta. III, 865. An emphyteuta debeat pensionem in gravi jactura fructuum, 866.

Emptor et Emere. Emptor bonae fidei rei furtivae an possit reddere furi, III, 569. Quid, si malae fidei? 570 et 600. Revendens rem alienam emptam, 601. Emens rem alienam cum dubio, 625. Emens nomine alieno possit lucrari, 825. Vide alia v. Venditio.

Ensalmi an sit liciti, III, 21.

Epikajn legis quid sit, I, 201.

Epileptici an possint communicare, VI, 303. An sint irregulares, VII, 397 et 399. Quis possit cum eis dispensare, 400.

Episcopus et Episcopus. Ad episcopatus praesentandi sunt digniores, IV, 91. Episcopi possunt dispensare in votis, III, 260. An in votis peregrinorum, I, 158. An episcopi possint festa indicare, 3, 266. Episcopi tenentur condonari, 269, et IV, 127, v. *Iliuc*. Possunt dispensare ad laborandum in festis, III, 288. An dispensare in jeuniis, 1032, v. 2. Suadens episcopo, ne conferat beneficium digniori, 5b5, et IV, 108. An episcopi possint facere compositionem, IU, 592, v. *Votat*. An possint commutare ultimas voluntates, 931. *Qu.* 2. An tunc requiratur consensus haeredis, ib., *Dub.* 1. Et causa, *Dub.* 2, in fine. An religiosus factus episcopus teneatur ad vota, IV, 2. An ad regulas, 3. Episcopis vetatur ludus alearum et chartarum, III, 902. Et etiam assistere, 903. De obedientia monialium debita episcopo, IV, 56. Episcopus nequit impedire clericos fieri religiosos, 75. An possit impedire parochos, 74. An et quando episcopi possint deserere aut renuntiare ecclesiis, 76. Episcopi eligentes minus dignos ad parochias, 95. An episcopi digniores transferendi ad majores ecclesias: et an translatio episcoporum vetetur de jure divino, 104. An et quando possint transferri, ib. Residentia episcoporum, vide Residentia. Episcopatus an sit ordo, VI, 738. Episcopatus desiderium an sit illicitum, 804. Episcopus in mortali benedicens olea, 39. Consecrans templa, benedicens vestes, etc., 40. Confirmans non suos, 171. Quando teneatur confirmare, 175. An teneatur residere et suis curatis ministrare sacramenta,

VI, 233, v. *Tandem*. Quoties teneatur celebrare, 313, v. *Quoad*.

An episcopus possit prohibere accipi stipendium majus taxa. \ I. 320, *Dub.* 2. An accipi minus justo, ib., *Dub.* 3. An possit dispensare, ut celebretur alibi, 329. An minuere Missas, 331, *Dub.* 1. An moderari anniversaria, preces, etc., ib., *Dub.* 3. Potest dispensare ex causa, ut Missa celebretur post meridiem, 344. Potest erigere oratoria in domibus religiosorum vel alterius communitatis et in carceribus, 357. v. *Neque* 2. An possit celebrari in palatio episcopi etiam rusticano extra dioecesim, ib., v. *Neque* 3. Etsi episcopus absit, ib., in fine. An possit episcopus celebrare in domo privata aliena, 368. An dare licentiam, ut aliquando celebretur in domo privata, 359. An delegare facultatem benedicendi paramenta, 378, *Dub.* 4. Episcopus solus potest habere fenestram in ecclesia, 424, v. 7.

A quo episcopo approbandi confessarii, VI, 547 et 548. A quo regulares, 549. Episcopus potest approbare confessarios per alium, 500, v. 3. An episcopus possit approbato revocare ad examen, 502. An episcopus possit absolvere confessarium excipientem confessionem complicitis, 556. *Qu.* 2. An vicarius possit, episcopo contradicente, dare facultatem audiendi confessiones. 558. An episcopus possit sibi eligere in confessarium quemcumque sacerdotem, 565, *Dub.* 1. Tenetur dare extraordinarium monialibus bis vel ter, 576, v. *Idem*. Et etiam exemplis, si praelati earum id negligant, ib. Episcopus quoad clausuram potest reservare casus monialium. VI, 602, *Qu.* 7. An episcopi possint absolvere peregrinos a papalibus et dispensare cum eis in irregularitatibus, etc., 593. An extra sacramentum, ib., v. *Hic*. Quid, si episcopus inciderit in papale? ib. Quando crimen censeatur occultum, ib., *Not.* 3. A qua percussione clerici possit episcopus absolvere, VII, 276. An dispensare in votis, VI, 593, v. *Utrum*. An episcopi possint absolvere casus papales etiam post Tridentinum. 594. An hanc facultatem delegare, ib., *Dub.* 9, et VII, 93. An possint delegare, quae ipsis competunt jure ordinario, ib. An possint absolvere ab haeresi occulta, VII, 82 et 83. An absolvere impositos, 84. Etiam per alium, 90. Quid, si quis sit impositus adire episcopum? 92. An episcopi possint dispensare in irregularitate cum subdito alibi morante, 81. An cum illegitimo ad beneficium simplex, 428. An ad canonicalum, 429. An cum illegitimo occulto, 430. An saltem ad ministrandum, 431. An in irregularitate ex defectu, 469. An possint dispensare cum sollicitantibus ad celebrandum, VI, 705.

Episcopus quomodo debeat ordinari. VI, 755. An possit conferre tonsuram in aliena dioecesi, 756. Episcopus illicite confert ordines, si non celebrat, 744, *Not.* 2. Protestatio episcopi nolentis ordinare excommunicatos, etc., 78-1, v. *Quaeritur*. Episcopus ad quem potest examinare ordinandos alienos, 787. Episcopus proprius debet eos examinare, ib. Morte episcopi non expirant dimissoriae, ib., v. *Notandum* 2. Circa dimissorias, vide v. Dimissoriae. An possit

ordinare alienum sub spe ratihabitionis, VI, 789. Episcopus, si det sacerdotium nescienti solvere dubia ordinaria circa confessionem moribundi, 791, v. *Unde*. Potest ordinare regulares sine examine, 792. Potest requirere scientiam non communem a suis, ib., *Adv.* 2. Potest examinare confessarios et parochos, ib. Potest dispensare in interstitiis ex causis, et quae sint, 795. Ordinans in aliena dioecesi suspenditur, 798, v. *Adde*. Quos possit ordinare, si habeat ordinationem generalem rogatus ab ordinario loci, ib. Quis sit episcopus ordinationis, vide Ordo. Episcopi bene possunt prohibere ordinationem ob crimen occultum, VI, 69, in fine. Episcopus ordinans potest repellere aliquem ex defectu corporis. VII, 414.

Episcopus an possit constituere impedimenta dirimentia, VI, 980. An impedire matrimonium, 982. An dispensare in voto castitatis emisso post matrimonium, 966, v. *Sed*. An in emisso antea, 987. An ad matrimonium contrahendum. *Dub.* 3. Quid, si ipse solus sit conscius impedimenti? 1002, *Duo.* 2. Quando possit dispensare in denuntiationibus, 1003-1005. An possit aliquando dispensare in impedimentis dirimentibus, 1121 et seqq. An nane facultatem delegare, VI, 1125. Potest dispensare in omnibus impedimentibus, 1120. An unusquisque sponsus dispensandus a suo proprio episcopo, 1142. An episcopus dispensare possit reges aut regiae stirpis principes? 1121, not. e. In impedimentis dubiis matrimonii bene possunt dispensare episcopi, 902, v. *Gicterum*.

An censurae ab episcopo latae in synodo sint perpetuae, etc., VII, 6. An episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua dioecesi delinquentem, 26. An possit ferre censuras pro delictis futuris, 49, v. *Dubitatur*. Qui veniant nomine episcoporum quoad censuras absolvendas, 79. An episcopi uti possint cap. *Liceat*, ubi Tridentinum non est receptum, 80. Episcopus colloquens cum monialibus alienae dioecesis. 243. Episcopus suspensus a pontificalibus, si illa exerceat, 514, *Dub.* 2. Quid, si solemniter celebret? ib., v. *Solemniter*. Episcopi negligentes de quibus interrogandi a confessario, vide *Prax. confessor.*, 53. Epistolae. Epistolae pontificiae quomodo et quando obligent. I, 106, v. *Quaeritur hic*, I, et III, 1027. v. *Hinc dicimus*. An denuntiatio facienda per epistolam, VI, 699. An habens casum papalem, si sit impositus adire Romam, teneatur adire per epistolam, VII, 89.

Eremitae, an veniant nomine monachorum, VII, 271.

Error et Errare Juramentum errore extortum. III, 175. Votum ex errore, 198. Error communis an conferat jurisdictionem, VI, 572. Quid, si addatur titulus coloratus? ib. Quid, si per errorem occidas unum pro alio? 111, 628. Vel si incendas domum unius pro alterius? 629. Error irritans contractum, 715. An errans in recitatione Officii teneatur repetere, IV, 161. v. *Qu.* 5. Error communis an det jurisdictionem, VI, 572. Error circa personam irritans matrimo-

mum, VI, 1009 et 1010. Circa qualitates personae, 1011-1016. Quomodo confessarius debeat corrigere errores a se commissos, VI, 618 et in *Prax. confessar.*, 116. Error in dimittendis rudibus ob examen non praemisum, *Prax. conf.* 20.

Eucharistia. Gestans Eucharistiam in mortali, VI, 35, v. *Valde*. Vide alia v. Communio. Si quis in mortali ministret Eucharistiam, 35. Si tangat aut gestet aut cum ea benedicat, ib., v. *Valde*. Si communicet plures, ib., v. *Hinc*. Dispositio animae ad suscipiendam Eucharistiam, VI, cx 255. Dispositio corporis, ex 271.

Essentia Eucharistiae in quo consistat, VI, 189. ToLa ratio specifica an in una specie salvetur, 191. Unitas Eucharistiae, IV, 191, *Qu.* 2. An Eucharistia sit necessaria ad salutem, 290-293. Obligatio consecrandi utramque speciem, 195. An Papa possit in hoc dispensare, 196, *Dub.* 2. An valeat consecratio in una sola specie, *Dub.* 3.

Qualis panis sit materia Eucharistiae, 198. Quale vinum, 206. An hostia fracta vel maculata, 204. De figura hostiae, 205. An liceat celebrare in hostia minori, ib. De aqua infundenda in vinum. 208 et seq. Materia debet esse praesens, 211. Si hostiae sint clausae in ciborio, 212. Si post tergum vel in distanti, etc., 213. Materia debet esse determinata, 214 et 216. An consecratur inscio sacerdote, 215. De guttis in calice, ib. Si celebrans obliviscatur, 216. Si ciborium sit extra corporale, 217. Si deferantur hostiae post offertorium, ib., v. 4. Quando peccet celebrans in consecrando, 219.

Forma Eucharistiae quae sit, 220. Verba proferenda recitative et significative, ib. Quae forma illicita, quae invalida, et quae dubia, 221. An ad valorem praemittenda verba: *Qui pridie*, etc., 222. De forma calicis, 223.

Quamdiu Christus maneat in Eucharistia, 225. Quando recipiatur gratia, 226. Si te disponas intra sumptionem, 227. An ex utraque specie plus gratiae percipiatur, 288. Si vinum consecratum misceatur cum alio liquore aut alio vino, 229. Eucharistia quomodo servanda, 248. An ministranda in Missa de *Requiem*, 249. Si hostia decidat, 250. De fragmentis, 251. Qua hora possit dispensari, 252. Vide alia v. Communio.

Effectus Eucharistiae, ex 269. Ad quem spectet ministratio Eucharistiae, ex 180. Quae requirantur ad licitam ministratiorem, ex 241. De dispositione animae ad licitam susceptionem Eucharistiae, cx 255. De dispositione corporis, ex 271. De obligatione sumendi, ex 290. An liceat deferre infirmo Eucharistiam ad adorandum, 243, in fine. Eucharistia quomodo asservanda, 248. De Eucharistia prout est sacrificium, vide Missa. Quibus in ecclesiis possit asservari sacramentum Eucharistiae, 424, v. *Hic ultimo*.

Eunuchus an sit irregularis, nempe qui abscindit sibi virilia aut testiculos, VII, 416. Quid, si ad vocem servandam? 418.

Evagatio mentis, vide Distractio.

Evictio quando debeat, III, 800, v. *Refert*.

Examen et Examinare. Parochus tenetur examinare obstetrices, VI, 117, v. *Quoad*. Exa-

men requisitum ad confessionem, VI, 471. Quid, si poenitens sit rudis, ib. v., 2. *Examen*, et in *Prax. confess.*, 20. Examen a confessario faciendum rudibus, *Prax. conf.*, 20 et seqq. An sit obligatio scribendi peccata. VI, 4/1, v. 3. *Non est*. Episcopus potest ad examen revocare approbatos et parochos, 552. Examen regularium ordinandorum, 792. Examen est necessarium ad ordines, 783 ad 5. An episcopus debeat examinare per se, 787. Episcopus *ad quem* potest examinare, si vult, ib. An episcopus proprius dans dimissorias debeat examinare suos, ib., et 792, v. *Adv.* 2. Potest ordinare regulares omisso examine, 792. Potest exigere scientiam majorem communi a suis, 792, v. *Adv.* 2.

Examinator. Examinatores tenentur denuntiare episcopo digniores, IV, 111. Canonici examinatores non excusantur a choro, 131, v. *Sentiunt*.

Excommunicatio et Excommunicatus. An liceat excommunicare in die festo, III, 287. Quando excommunicat! excusentur ab audienda Missa, 325. An incurrat excommunicationem occidens unum clericum pro alio, 628. An beneficiarius excommunicatus teneatur ad restitutionem, 670. Excommunicatio quid et quotuplex, VII, cx 133. Excommunicatio minor quando incurrat, et quos effectus habeat, ex 147. Et quis possit ab ea absolvere, 155. Excommunicatio major quos effectus habeat, ex 157. Et quis possit ab ea absolvere, ex 69. Excommunicationes non reservatae contra omnes, 209. Contra clericos, 210. Contra religiosos, 211. Excommunicationes in Tridentino, 212. Excommunicationes reservatae episcopis, 213. De excommunicatione ex monitorio, 214-217. Excommunicationes reservatae Papae extra bullam Coenae, 218-219. Contra duellantes, 220. Contra violentes clausuram monialium et religiosorum, ex 221. Contra asserentes, esse haereticos vel peccare graviter, qui tenent B. Mariam praeservatam a labe originali, vel qui tenent oppositam sententiam, 244. Contra percussores clericorum, cx 264. Excommunicationes Papae reservatae, et praesertim contra legentes, etc. libros haereticorum. 281. De excommunicatione indicis, 288-289. Contra haereticos, eorum fautores, etc., cx 300. Aliae excommunicationes Bullae, 309.

Excommunicationem habens reservatam an possit communicare in necessitate, et tunc recipere etiam sacramentum Poenitentiae, VI, 265, *Qu.* 3. Excommunicatio in non denuntiantes confessarios sollicitantes; an facta denuntiatione possint ipsi a quovis absolvi, 693, v. *An autem*.

An ab excommunicato liceat petere sacramenta, VI, 88, et VII, 165. An vitandus possit absolvere moribundum, VI, 560. Excommunicatus si ordinatur, lit irregularis, 799, v. *Utrum*. An liceat excommunicato petere debitum conjugale, et an ab excommunicato, 931. Parochus excommunicatus an peccet graviter, si assistat matrimonio. 1083. An possit alteri dare licentiam assistendi. 1084. Excommunicatus vitandus quis sit, Vlll. 135-137. An liceat communicare cum toleratis, 138. An indi-

ERV.I
lf.
7
*
X
H
1

X

IK

-1

- vinis et sine necessitate, VII, 139. Percussor clerici quando vitandus, 141-145. Quando vitandus potest credi absolutus? 148. Non licet communicare cum vitando nec civiliter, ex 188. An frequenter sit mortale, 198. Peccat graviter communicans in divinis aut in eodem crimine, 196 et 197. Quando incurrat etiam excommunicationem majorem, 199. Quando excusetur, 200. An excommunicatis danda Extrema Unctio. VI, 732. Excommunicatus an possit absolvi a culpis prius quam a censuris. VII, 159. Excommunicatus an teneatur tollere impedimentum, 161. Excommunicatus an valide ministret sacramenta, 166 et 167. An aliquando licite, 169 et 170. Poena excommunicati ministrantis. 171. An ab eo suscipientes, etc., 172. Quid agendum, si excommunicatus vitandus vellet assistere Missae? ex 175. Excommunicatus an teneatur ad Horas, etc., 178. Si privatim cum alio recitet, ib., in fine. Excommunicatus an sit inhabilis ad beneficia, ex 179. An ad dignitates, 180, v. *Not. 2.* An privetur fructibus, 183.
- Excusare. Quae excusent a censuris, VII, 42. An ignorantia, 43 et 44. Quid, si sit mortalis? 45. Quid, si crassa? 47. Si affectata, 48. An excuset metus, 49, v. 7.
- Exemptio et Exemptus. An nomine locorum exemptorum veniant monasteria, I, 157, v. *An vero.* An monasteria regularium sint loca exempta, VII, 24.
- Exercens turpia aut saeva est irregularis, VII, 456, ad 4.
- Exercitium ordinis suscepti an sit necessarium, etc., VI, 801. Ob exercitium ordinis sacri non suscepti incurritur irregularitas, VII, 359.
- Exhoereditio et Exhaereditio. Quando parentes possint exhaereditare filios, III, 948 et 949.
- Exordetatio. ordo, VI, 735. Materia, 745. Officium, 805.
- Expensa. An fur teneatur restituere cum majori expensa, III, 598 et 677. An dominus possit retinere expensas factas in re a fure, 618. An adulteri teneantur expensas reficere hospitalibus, in quibus exponunt problem, 656. Quid veniat nomine expensarum in societate, 906. An socius possit sibi deducere expensas itineris, ib. tuus expensis, facto divortio, filii educandi, VI, 976.
- Exponentes filios hospitalibus, III, 666.
- Expositio Eucharistiae, VI, 424, v. *Refert.* An in ea possit dici oratio de Sacramento in Missa, 411, v. *Probabiliter.* In Missa solemn! 40 horarum vel pro re gravi dicitur *Gloria* et *Credo*, ib., v. *In Missis.* Ex qua causa possit fieri expositio, 424, v. *Refert.* Prohibentur apponi tunc in altari statuae, reliquiae, etc., ib., v. *Notandum.*
- Expoelto. an sit baptizandus, VI, 135. An sit irregularis, VII, 432.
- Exsecratio ecclesiae, VI, 368, v. *Ecclesia.* Exsecratio altaris, 369.
- Exsecratorium juramentum quando est verum juramentum, III, 140.
- Exsecutor. Qui possint esse exsecutores testamenti, III, 936. An possit exsequi per alios, ib. v. *Resp. III.* An religiosus exsecutor possit applicare legata suo monasterio, Expectare. Mutuus cum obligatione expectandi per longum tempus, III, 760.
- ExUeim batiens an satisfaciat Missae audientiae, III, 315.
- Extraordinarias. Vide Monialis.
- Extrema Unctio quid sit, et quae circa eam observanda, VI, ex 706. De ejus materia remota, 708. De proxima, 710. De forma, 711. Quibus ministranda, 712. An possit iterari in eadem infirmitate, 715. An danda post viaticum, 716. An pueris, ex 717. De ministro, 722 et 723. An liceat dare sine ministro adiutore, 724. Quomodo ministranda, 726 et seqq. An danda petentibus et an cum periculo vitae, et an a simplici sacerdote, 709. De effectibus, 731. De subiecto, 732. An graviter peccet negligens eam recipere, 733.
- Faber post annum nil petere potest Neapoli, III, 516.
- Fabrica. An legatum relictum fabricae ecclesiae possit expendi in alia, III, 930, *Dub. 9.*
- Factor. An officium factoris vetetur deridis, III, 838, v. *Valde.*
- Factum praesumitur rite factum, I, 26, v. *Ad dignoscendum.*
- Facultas dispensandi, vide DUplexuatio. Facultas episcoporum ex cap. *Liceat*, VII, 74 et seq. ^Facultates quinquennales, triennales, aut annuales, VI, 1125, not. e. An facultates habitualiter a S. Sede Ordinariis concessae transeant ad eorum successores, VI, 559, not. a. Facultas Mendicantium circa censuras reservatas, VII, 94-107 et 114. Data facultate absolvendi a papalibus, an possint absolvi casus bullae Coenae, 110. Data pro casibus Bullae, an possit absolvi haeresis, 112 et 113. An vicarius generalis episcopi possit dare facultatem audiendi confessiones contradicente episcopo, VI, 558. Facultas praesumpta audiendi confessiones, 570. De facultate injubilaes drea censuras. 537, *Qu. 8t* et VII, 111 et 115. Facultas S. Penitentiariae in casus, censuras, irregularitates, inhabilitates, vota, etc., Vu, 470.
- Falcidia, quid sit, III, 961.
- Falsus. An censuratus remaneat absolutus, si falsum exposuit, Vu. 132. Si falsae sint causae expositae pro dispensatione matrimonii, VI, 1131. *Not. 2.*
- Fama. An ablatio famae compensanda sit pecunia, III, 660. Restitutio famae, 993. An possit occidi aggressor famae. 383. An liceat famam tueri, alterum infamando, 972. Quando debeat fama restitui, 991. An apud auditores mediatos, ib., v. *Quaeritur* Quomodo fama restituenda, si propalatum sit crimen verum, 992. Quid, si oona fide? 993. An tunc tenearis ad damnum, si famam non restituis, 994. An ad totum damnum, ib. v. *An autem.* Causae excusantes a restitutione famae, 997. Si iudices rem oblivione deletam, 111, 998. An possit compensari fama cum fama, 999. An tenearis famam pecuniis compensare, 1000. An infamatus possit sibi compensare cum pecunia, 1001. An excuset a restitutione famae periculum vitae vel propriae infamiae, 1002. Si infamatus remittat, et an liceat haec remissio, 1003,

- Fama impedimenti an impediatur matrimonio, VI, 999. Si famae notitia privatim habeatur a iudice, ib.
- Fames. An damnatus ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum, IV, 284.
- Familiares cardinalium et episcoporum possunt se conformare in Officio, VI, 161, v. *Capellamis*. Familiares episcopi quando possint ab ipso ordinari, VI, 670, v. 6.
- Famulus et Famulatus. An liceat famulo armis tueri bona domini, III, 385. Quae cooperatio permittatur famulis, II, 63. An comitari concubinam ad herum? ib. An deferre munera meretrici, 65. An aperire ostium meretrici, 66. An deferre scalam, ut dominus ascendat ad fornicandum, ib., *Qu. 4*, et III, 571. An scribere litteras amatorias, II, 67. Ministrare carnes, 68. An liceat famulo cooperari dominio usurario, 78, et III, 789. Famulus aequivocans, III, 165. An dare eleemosynam de rebus domini, 519. Quae vota famulorum possit dominus irritare, 240. An famuli coacti a domino excusentur laborando in die festo, 296. An excusentur famuli ab audienda Missa, 327. Ad quid teneantur famuli erga dominos, 343. Ad quid, si non impediatur furta rerum domini, 344. An famulus conductus discedendo possit petere stipendium, 345. An aegrotans teneatur supplere famulatum, 346. An famulo aegroto debeantur salarium et expensae curationis, 864. An famulus elapso triennio possit salarium exigere, 347. Quid, si inserviat nulla statuta mercede? 348. Quando possit mercedem sibi compensare, 349 et 522-524. An famula peccans cum domino possit absolvi, 439. Famuli post duos menses a discessu nihil Neapoli petere possunt, 516. An famuli possint accipere salarium a debitis gravato, 694. Famuli monasteriorum ubi communicare debent in Paschale, VI, 240, v. *10*, et 300, v. 3. Famuli famulorum episcopi an possint ab eo ordinari, 780, v. *Quaeritur*.
- Fascinatio naturalis, III, 22.
- Febris tertiana vel quartana an excuset a recitatione Officii, IV, 155. An conjux laborans febris teneatur reddere, VI, 952. An laborans febris continua sit irregularis, VII, 409.
- Fecundatio artificialis, an licita, VI, 1104, note.
- Femina utens veste virili, II, 52, v. *Sifemina*. Quomodo excusentur feminae praegnantēs vel puerperae a Missa, III, 330. An, si sciant turpiter se concupisci, II, 53, et III, 331. An femina teneatur pati mortem potius quam violari, III, 368 et 433. Occidens invasorem feminae consanguineae, 391. Femina oppressa expellens semen aggressoris, 394, v. *Dicunt*. Femina se ornans et faciem fucans, 425, et III, 53 et 54. Femina pectus ostendens, II, 55, v. *Quaeritur*. Femina quinquagenaria non excusatur a jejuniis, III, 1037. Vide alia v. Puella. Femina praegnans, mortis damnata, an debeat pati scissionem, ut baptizetur proles, VI, 106, v. *Omnino*. An possit femina respondere in Missa, 392. Si femina sit arcta et posset incidi sine periculo mortis, an valeat matrimonium, 1097. Quid, si matrimonio soluto fiat apta per secundas nuptias? 1098. An teneatur pati incisionem vasis, 1099. An claustrum virginalis, VI, 1100. Femina si percutiat clericum sollicitantem, VII, 275, in fin.
- Feriarum tempore prohibentur solemnitates, benedictio, etc. in matrimonio, VI, 983.
- Ferrariae an in festo possit conflare ferrum et calceare equos, III, 300.
- Feetivus. Die festivo copula conjugalī an liceat, VI, 923.
- Festorum observantia, III, 263. Opera in festis vetita, 272-287. Causae excusantes ad laborandum in festis, 288-307. Opera in festis praecepta, 308-319. An sit obligatio audiendi Missam in parochia, 320-323. Causae excusantes ab auditione Missae, 324-332. An peccatum in die festo sit sacrilegium, 46. Festa quoad regna Neapolis et Siciliarum, 332, v. *Hic refert*.
- Fetue. An aliquando liceat matri medicina expellere fetum inanimatum, III, 394, *Qu. 1*. An cum periculo abortus fetus animati, ib., *Qu. 2*. Et quando fetus censeatur animatus, *Qu. 3*. An liceat accelerare partum, 394, not. c.
- Feudum et Feudatarias, vide III, 867.
- Fictio. Stuprator fecte promittens matrimonium, III, 642.
- Fidejussio, vide III, 912.
- Fides. Quae mysteria credenda ex necessitate medii, II, 1 et 2. Quae scienda ex praecepto, et an memoriter, 3. Fidei praeceptum quomodo obliget, 5. Propositiones damnatae, 6. De actibus fidei, 7. De opinione sequenda circa fidem, 10. Fides exterius confitenda, 11 et 12. Professio fidei, 11. An liceat uti verbis ambiguis in confitenda fide; an tacere, an fugere, 13 et 14. An uti vestibus et signis infidelium, 15. An audire conciones eorum vel haereticorum, 16.
- Bona fides* in perceptione fructuum, III, 502. Bona fides requisita in praescriptione, 504. Quos fructus teneatur restituere possessor oonae fidei? 610. Si superveniat dubium nuptiis contractis in bona fide, VI, 904. Quid, si in dubia fide? 906. Si conjux audiat impedimentum a fide non dignis, 908, v. *Secunda*. Quid, si ab uno fide digno? ib., v. *Tertia*. Si alter conjugum convertatur ad fidem, 955, v. 2, et 907. An requiratur, ut matrimonium sit initum bona fide, ut episcopus in necessitate possit dispensare in impedimento, 1124.
- Filias. Filii tenentur praestare parentibus amorem, III, 333. Reverentiam, 334. Obedientiam, 335. Obligatio parentum erga filios, ex a36. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum, 338. Quando parentes possint exhaerere filios, 948 et 949. An valeat remissio patris occisi in damnum filiorum, 630. An filii possint accipere alimenta a patre debitis gravato, 695. Donatio inter patrem et filium, 724. Mutuum datum filiofamilias, 757. An restituendum lucratum ludo a filiofamilias, 872. Quantum filiusfamilias possit ludo exponere, 876. Filius negotians cum patre, 910. Quando filius prohibeatur fieri religiosus, IV, 66. Quando filii professi teneantur egredi ad subveniendum parentibus, 67. Parentes avertentes filios a religione, 77. An filius possit sibi compensare mercedem pro opera praestita in beneficium patris, III, 544. Quale furtum filiorum sit grave, 543. Quando teneantur

- restituere parentibus, III, 546. An liceat vendere filios parentibus paganis, VI, 133. Si parentes contrahant sponsalia pro filiis tacentibus, 838. Si pro absentibus, 839, *Dub.* 2. Filii nubentes parentibus insciis vel invitis, 849. Quando excusentur, ib. in fine, v. *Conveniunt*. An filii teneantur nubere, si parentes praecipiant, 850. Filii apud quem educandi facto divortio, et cujus expensis, 976. Filii expositi an sint irregulares, VII, 432.
- Finis. An cesset lex cessante fine legis, I, 199. An sit obligatio implendi linem donantis, III, 734. Delectatio de malo proximi ob bonum finem, V, 21. Veniale fit mortale ratione ultimi finis, 60. Quid, si omittis Missam ob ludendi finem? ib. Qui fines matrimonii liciti, VI, cx 881.
- Fiscus. Impediens, ne fisco applicetur poena, III, 533, et IV, 237.
- Forense. Onera forensia vetita in festis, III, 284. Unae sumatur in his gravitas materiae, 307.
- Forma quando dicatur mutari essentialiter, VI, 11, v. 3. Quando accidentaliter, ib., v. *Forma*. Formae et materiae sacramentorum an omnes a Christo determinatae, 12. Forma Baptismi, cx 108. Confirmationis, 167. Forma Eucharistiae, ex 220. Poenitentiae, ex 428. Extremae Unctionis, ex 711. Ordinis, nempe diaconatus, 748. Presbyteratus, ex 749. Matrimonii, ex 897.
- Formula ad impetrandam dispensationem in impedimento matrimonii, VI, 1147. Aliae formulae pro dispensatione in irregularitatibus, censuris, votis, etc., vide in *Prax. confess.*, 87. Formula exsequendi dispensationem, VI, 1148.
- Fornicatio an sit vetita de jure naturae, III, 432. Fornicatio sponsi cum alia an differat specie, 447.
- Fragmenta hostiarum an possint sumi post Missam, VI, 251.
- Frater. Quando inter fratres censeatur facta societas, III, 907, *Qu.* 5. An sit obligatio relinquendi bona fratribus, 946. Et eos alendi, ib. Collocatio bonorum inter fratres, 904. Obligatio fratrum ad invicem, 340. An teneantur dotare sorores, ib. An possit religionem ingredi relinquendo fratres in necessitate, IV, 70.
- Fraus. Impediens a consecutione boni sine fraude, III, 582. Cum fraude, 587. Assumens laborem in fraudem jejunii, 1045. Sluando dicatur poenitens discedere in fraudem réservations, VI, 589, v. *Quomodo*. Quando dicatur quis sumere habitum clericalem per fraudem, 827, v. *Si tamen*.
- Fructus. Quos fructus teneatur restituere possessor bonae fidei, III, 610. Quos possessor malae fidei, 618. Fructus industriae non sunt restituendi, 784. Beneficiarius non percipiens fructus, 664. Poena non faciendi fructus quoad non recitantes Officium, I, 149, et III, 603. Quid, si fructus non percipiat? 664. Quid, si omittat Officium sine culpa? 665. Quid, si omittat Officium primis sex mensibus? 666. Si beneficium sit tenue? 674. Quoad non residentes, IV, 126. Colligere fructus agrorum in die festo, Ili, 298, v. *Permittunt*. Ad quem spectent fructus rei venditae, impleta conditione, 797. Ad quem fructus rei venditae, sed non traditae, 798. An pro suo fructu specialissimo liceat accipere stipendium, VI, 318, v. *Hic*. An excommunicatus privetur fructibus beneficii, VII, 181 et 183. Pauper suspensus a beneficio an possit fructus retinere, 316, *Dub.* 1. Fugitivus a religione ad quid teneatur, IV, ex 79. An teneatur ad Officium divinum, 142 *Dub.* 2.
- Far, Furtiva et Furtum. An fur teneatur restituere in solidum, si praesumat socium restituisse, III, 579, v. *Utrum*. An fur mitens restitutionem per virum fidelem teneatur rursus restituere, si illa pereat, 764. Quid, si ex praecepto confessarii faciat dicere Missas? ib. An liceat occidere furem, 383. An id liceat clerico aut religioso, 384. Fur consumens rem furatam in extrema necessitate, 520, *Qu.* 4. Quid, si plures fures auferant plura parva, allero alterum nesciente? 535. Quid, si mutuo sciant? 536. Suidj si unusquisque moveatur exemplo tenus? 537. Quid, si quis furetur modicum post completam materiam gravem? 538. Quot peccata committat, qui centenis vicibus aufert centum aureos, ammo centum furandi, V, 44. An fur teneatur rem mittere domino cum quocumque suo damno, III, 598. An cum majori, ib. Accipiens a fure potente rem mixtam cum bonis suis, 611. Accipiens dono a fure impotente, 612. An dominus possit retinere expensas factas in re a fure, 618. Et an fur teneatur ad omnia damna, saltem confuse praevisa, 613. Siuid, si apud furem pereat res quae apud omnium aequae periisset? 620. Fur occidens agnum postea pluris valiturum, 621. Fur consumens rem tempore majoris pretii, ib. Fur emens rem pecunia aliena facit suam, 799.
- Quid sit furtum, et quale peccatum, III, 518-525. De materia gravi in furio, 526-532. De furtis minutis, 530 et 533-538. De furtis factis diversis dominis, 534. Et an tunc restitutio possit fieri pauperibus, ib., *Qu.* 2. De furtis domesticorum, 539-546. An furtum in ecclesia vel sacristia sit sacrilegium, 39. Famuli non impediens furta ad quid teneantur, 344. Furtum rerum expositarum, 529. An aliquando ex furto levi oriatur obligatio gravis, 553. An furta minuta restituenda ipsis civibus, an pauperibus, 595. An in furto explicanda circumstantia aggravans, VI, 468. Furans clam a clerico an incurrat excommunicationem, VII, 275. Quae sii furtiva susceptio ordinum, 361. Irregularitas ob furtivam susceptionem, 360 et 361. In furtis incertis S. Poenitentiaria potest remittere partem, 470, ad 10.
- Furiosus. Vide Amem.
- Futurus. Censura pro delictis futuris, VII, 49.

G

GabellIn. Quis possit gabellas imponere, III, 615, *Qu.* 1. Conditiones justae gabellac, ib., *Qu.* 2. An fraudantes peccent et teneantur restituere, 616, *Qu.* 3. Quid de rebus ad usum proprium et de pauperibus, ib., *Qu.* 4. Quid in dubio de justitia tributi? 617. An creditor regis, etc., ib., *Qu.* 6. An emens

mercem a defraudante, etc., III, 617, *Qu.* 7. Cui gabellario solvenda est gabella, an ci qui tempore contractus, an ci qui tempore traditionis rei exstiterit, III, 796. Gemmam si projicias, credens valere decem, at illa valeat centum, III, 613. Generatio an liceat aliquando impediri, VI, 954. Gentilitius contractus, III, 812, v. Sz *in venditione*. Gladium an liceat reddere occisuro, II, 76, v. *Peccat*; sed vide veram sententiam, III, 571, v. *Secus*. "Cfr. ibi notas adnexas. Gradus. Regulae pro distinguendis gradibus, VI, 1029. Si exprimatur in petitione dispensationis tantum gradus remotior, 1136. Gratia non exspirat morte concedentis, 1,193. Gratia, quam causant sacramenta, VI, 6, v. *Not.* P. Ex opere operato et operantis, 3, et 4, v. *Not.* 17. Status gratiae in ministro requisitus, 30-41. Gratie ct Gratuitas. Quid in dubio, an mutuatarius dederit aliquid gratis? III, 761, *Qu.* 2. Debita onerosa restituenda prius quam gratuita, 689. Gravitas materiae. Vide Parvitas materiae. Gula, quale peccatum, V. 73. An liceat uti delectatione ciborum, ib., v. /. De iis oui evomunt, ut iterum comedant, ib., v. 2.\ vide alia v. Ebrietas. Guttae calici adhaerentes an consecrentur, VI, 215. Guttae aquae mixtae cum saliva an frangant jejunium, 279, *Dub.* 2.

H

Habitatio episcoporum ubi debeat esse, IV, 124. Habitatio parochorum, ib., v. *Parochi*. Habitus, Habituatus et Habitualis. Habitus clericorum, IV, 188; sed fusius VI, 825. Clericalis obligatio deferendi habitum, VI, 825 ct 827. Suscipiens habitum clericalem in fraudem, 827, v. *S/ autem*. An ordinandus habituatus possit absolvi, ex 63. *Habitualis* intentio quae sit, VI, 15. Non sufficit in ministro sacramenti, 16. Sufficit vero in suscipiente, 81, v. *Certum*. Haeres et Hnereditas. An haeres teneatur ad vota defuncti, III, 214. Haeres possessoris malae fidei an praescribat, 512 et 516. Quibus haeredibus occisi facienda restitutio, 631, v. *II*. An haeres rei capite damnati teneatur ad damna, 705. An haeres possit acceptare donationem, mortuo donatario, 731. Ilacres cui constat voluntas testatoris, etc., 923. An transeat ad haeredes legatum relictum puellae, ut nubat, 930, *Dub.* 8. Qui possint haeredes institui, 943. Dc renuntiatione haereditatis, 932-934. Hneresis et Haereticus. Quid sit haeresis, II, 19. Quis dicatur haereticus, ib., v. *I*. Haereticus quando teneatur recedere a sua secta, 9. Vetatur audire conciones haereticorum, 16. Matrimonium cum haeretica, 19, v. 7. Quotunlex sit blasphemia hacreticalis, III, 122. Quando denuncianda, 123, et IV, 252. An teneamur denunciare haereticos cum gravi damno, IV, 249. An haereticos nobis propinauos, 250. An omnes suspectos dc hacresi. 251. Haereticus an valide absolvat in articulo mortis, VI, 560. Episcopi an possint absolvere ab hacresi occulta, VII, 82 et 83. Quid, si haereticus sit

impeditus adire Romam? VII,84. An teneatur adire per epistolam, 89. An episcopus possit cum absolvere per alium, 90. An dispensare in irregularitate propter haeresim. 76. An ob naeresim conjux divertere debeat ab allero, VI, 974. An liceat contrahere matrimonium cum haeretico, 56 et 1044. "Matrimonia mixta ouibusnam legibus hodiernis regantur, 1044, not. *b*. De matrimoniis in partibus haereticorum, 1105. *An liceat offerre sacrificium Missae pro haereticis, VI, 309. not. *d*. Hnsta. Venditio sub hasta variat pretium, III, 808, v. *Notandum* 2. Hermaphroditus an sit irregularis, VII, 412. Homicidium casuale in ordine ad peccatum, III, 398. In ordine ad irregularitatem, ib., v. *In ordine*. Vide alia v. Occisio. Per quale homicidium polluat ecclesia, VI, 364, v. *Per factum*. Homicidii crimen quando dirimat matrimonium, 1031-1036. Irregularitas ob homicidium *voluntarium*, VII, 366. Mandantes vel consulentes homicidium, 370-373. Coopérantes, 374-376. Ob homicidium *casuale*, 377. An episcopi dispensent in irregularitate cx homicidio voluntario, 391. Quid, si prorsus occultum? 392. An ex homicidio casuali, 393-395. An dispensent regulares. 396. Honestas. De impedimento publicae honestatis, VI, 10bl-1064. "An matrimonium civile producat hoc impedimentum, 1064, not. *c*. Honor ablatus quomodo restituendus, III, 984. Quid, si clam fuerit ablatus? 985. Satisfactio praestanda pro honore ablato, 986. An semper sufficiat petitio veniae, 987. An confessarius debeat semper monere de hac satisfactione, 988. An possit occidi invasor honoris, 381 et 388. An invasor consanguineae, si femina consentit, 391. Hora. De hora refectionis in jejunio, III, 1016. Said, si antevertas horam / ib. De hora atutini, IV, 174. Hora celebrandi; an liceat celebrare ante auroram vel post meridiem, VI, 340-345. Quacnam sit in hoc parvitas materiae, 346. Hora communicandi, 252. Horae canonicae. Qui teneantur ad Horas, IV, 140. An religiosi et moniales, 141. An profugi ct ejecti, 142, *Dub.* 1 et 2. An sit obligatio recitandi in choro, 143. De obligatione beneficiatorum, 144. Quot peccata committat beneficiarius omittens Horas, 145. Quid, si velit restituere fructus? ib., *Qu.* 2. Gravis materia in omissione Horarum, 146 et 147. An omissio Horarum sil unum vel plura peccata, 148. Projiciens breviarium in mare. 149. Dubitans an aliquid omiserit. 150. Horae recitandae juxta praescriptum breviarii Romani. 160. Pronuntiatio vocalis debita, 162. Pronuntiatio integra, 164. Pronuntiatio continuata, 166. Ordo, 169. Tempus, 172. Attentio, 175. Dc restitutioneob omissionem Horarum, III, 663-675. Dc privilegiis regularium circa Horas canonicas, IV, 63-64. Quid, si obligatio Horarum probabiliter sit impleta? T, 29, et III, 700. v. *Limitant* et IV, 150. An satisfaciat Missae recitans Horas, III, 309. Vide Officium. Horologarii an excusentur a jejunio, III, 1041. Horologium, an liceat sequi ultimum ad com-

munionem, VI, 282. An terminetur hora in primo ictu, ib.
 Hospitum. An adulteri exponentes proles hospitalibus teneantur reficere expensas, III, 656.
 Hostia fracta vel maculata an liceat uti, VI, 204. Figura hostiae, 205. An liceat uti hostia minori, ib. Quid, si decidat hostia consecrata? 250. Quid de fragmentis hostiarum? 251.
 •Hypnolismus, an sit licitus, III, 22, not. a.
 Hypotheca et Hypothecariae. Quid sit hypotheca, 111, 913. An creditores hypothecarii prius satisfaciendi, 690.

I et J

Jactantia de peccato commisso quot peccata contineat, V, 26.
 Idioma. Ignarus idiomatis excusatur ab integritate confessionis, VI, 479, v. 3. Num teneatur uti interprete, ib.
 Idololatria quid et quotuplex, III, 12 et 13. Adulterari pluries in Scripturis significat idolatriam committere, 162, v. *Ad quaesitum*.
 Jejunium et jejunus. De obligatione jejunii et de unica comestione, III, 1004. De abstinentia a carnibus ac ovis et lacticiniis, 1005-1009. An liceat in sabbatis edere laridum, 1010. Quorum animalium carnes vetentur in jejuniis, 1011. An liceat pueris ministrare carnes, 1012. Nequeunt dispensati edere carnes et pisces, 1013-1014. Sancta in bulla Benedicti XIV, 1015. De hora refectionis, 1016. De divisione prandii, 1017-1020. An liceat invertere prandium et coenulam, 1030, not. h. De potione lactis, 1021. De potione vini, cervisiae et limoniadis, 1022. De potione chocolatis, 1023. Decollatiuncula vespertina, 1024-1029. Quae sit materia parva in jejunio, 1030. Bis culpabiliter comedens in jejunio, ib. /. Quid, si inculpabiliter, in., *Qu. 2. Kon* teneatur ad jejunium dubitans, an expleverit vigesimum primum annum, 1, 32. Quid in dubio, an coeperit vel finierit hora jejunii? ib. An dubius de jejunio possit communicare, VI, 282. De jejunio naturali requisito ad communionem, et quando frangatur, 277-282. Quibus casibus non jejunus possit communicare vel celebrare, 284-288. An sacerdos possit celebrare non jejunus ad dandum viaticum, 286. Non solvitur jejunium, si prius deglutitur ablutio quam particula ibi immissa, 288, v. *Dicunt*.
 Ignorantia, Ignorans et Ignorare. An detur ignorantia invincibilis circa praecepta naturalia, I, ex 170. An ignorantia excuset a poena legi annexa, 169. An ignorantes obligentur legibus, 153. Suadens damnificare ex ignorantia, III, 564. Ignorantia sacerdotis privilegiat! an det jurisdictionem alteri, ut absolvat a reservatis, VI, 568. Ignorantes reservationem Papae an incurrant, 580. Quid, si sint episcopi? 581. Quid, si sit annexa excommunicatio? ib., *Dub. 2*. Quid, si quis non advertat? 610, v. *Objicitur 3*. Ignorans votum castitatis in ordinatione an teneatur ad illud, 809. An ignorantia excuset conjugem ab impedimento petendi debitum, 10/2-1074. Ignorantia legis

an excuset a censura, VII, 43 et 44. An ignorantia non crassa, etsi morulis, 45. An crassa, 47. An affectata, 48. An ignorantia legis excuset ab irregularitate, 350. An ignorantia poenae, 351. An ignoranti, se esse excommunicatum, valide conferatur beneficium, 182. Ignorantia crassa an excuset percudentem clericum, 275, *Dub. 2*. Percudens unum pro alio, ib., *Dub. 3*. Ignorans inculpabiliter an monendus, si monitio non est profutura, VI, 609-618 et in *Prax. confess.*, 8.

Illegitimus. Vide Spurio. Illegitimus est irregularis, VII, 420. Quomodo legitimetur per matrimonium, 421-425. An sufficiat matrimonium potuisse fieri tempore nativitatis, 422. Quomodo legitimetur per professionem religiosam, 420. Quomodo per dispensationem Pontificis, *XD*. An filii expositi censeantur illegitimi et irregulares, 432. An princeps saeculans possit legitimare, etc., 433. Episcopus dispensat cum illegitimo ad ordines minores et beneficium simplex, 428. An ad canonicatum, 429. An possit cum illegitimo occulto, 430. An saltem ad ministrandum, 431.

Illitterati quando sint irregulares, VII, 401. Imagines in altari an debeant benedici, VI, 393, v. *Crux*.

Imago obscoea. Vide Pictura.

Immemor debiti donans III, 700, *Qu. 2*. Immemor voti, poenitentiae, juramenti et aliorum praeceptorum ecclesiasticorum, si impleat, I, 163, et III, 700, v. *Limitant*.

Impediens impleri conditionem voti, III, 218. Non licet apponere impedimentum impletioni legis, I, 152, et III, 1015. Impediens sine fraude a consecutione boni, III, 582. Impediens, ne poena applicetur fisco, III, 583, et IV, 237. Impediens alterum a bono sine fraude, sed ex odio, 584. Impediens, ne digno conferatur beneficium, 585. Impediens vi vel fraude alterum a bono, 587. Impediens precibus, ib., v. *Censent*.

Impedimentum dirimens superveniens quando solvat sponsalia, VI, 857 et 858. An sponsalia cum impedimento contracta sub conditione dispensationis, ea obtenta, per se valeant, & 9. An liceat contrahere cum dubio de impedimento, 901. An cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti, 902, *Qu. 2*. Quid, si probabilitas sit facti? ib., *Qu. 3*. Quid, si dubium oriatur, nuptiis jam contractis? 903. An liceat petere, si nuptiae sint initae bona fide, <4>4. Quia, si adsit probabilitas tantum pro impedimento? 900. Quid, si sint initae cum dubia fide? 906. In dubio positivo quid judicandum? 907. Si impedimentum audiatur a fide non dignis, 905, v. *Secunda*. Si ab uno fide digno, ib., v. *Tertia*. Impedimenta dirimentia oene constituuntur ab Ecclesia, 979. An haec obligent infideles, 981. An possint constitui ab episcopis, 980. De impedimentis impedientibus, 982-1007. Matrimonia mixti quibusnam legibus hodiernis regantur, 1044 not. b. De impedimentis dirimentibus, 1, 1008-1146. De obligatione denunciandi impedimenta matrimonii, 994-909. Sponsi an teneantur impedimentum fateri, 1000. Cognito impedimento, quid agere debeat parochus, 1001. Quid, si ipse

- solus noverit, VI, 1002. Quid, si noverit solus episcopus? ib., *Dub. 2.* Poena contrahentium cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis, 107. Si impedimentum sit occultum, quomodo reconvallandum matrimonium, 1109. An tunc requiratur assistentia parochi et testium, 1110. Quando impedimentum censeatur occultum, 1111. Quid, si parochus et testes tempore matrimonii erant conscii impedimenti? 1112. An in reconvallando matrimonio uterque debeat scire nullitatem, 1115. Quid, si timeatur scandalum? 1116. Quomodo ab inscio impedimenti possit exigi consensus, 1117, et in *Prax. confessor.*, 30. Quis possit dispensare in impedimentis dirimentibus, VI, ex 1118. Si quis habeat impedimenta diversae speciei, etc., 1138. An tunc possint seorsim obtineri dispensationes, 1139. Si quis post dispensationem rursus cognoverit consanguineam sponsae, etc., 1140. Quid, si copula mcestuosa habeatur post dispensationem ante matrimonium, 111, 452. Episcopi dispensant in omnibus impedimentis impedientibus, vel quae nuptiis superveniunt, VI, 1126. An aliquando in dirimentibus, 1122 et seq. An dispensare possint reges aut regiae stirpis principes, 1, 1121, not. e. Vide alia v. Dispensare. De impedimento non petendi debitum, ex 1070. Qui possint in eo dispensare, 1076. Praxis confessorii circa dispensationes in impedimentis matrimonii, vide *Prax. confessor.*, 84 et 85. Ad non petendum, 86.
- Impeditus et Impedire.** An impeditus adire superiorem, urgente necessitate, possit confiteri reservati inferiori, VI, 585. An tunc debeat confiteri etiam reservata, ib. v. *Diximus 2.* Impeditus adire Romam potest absolvi ab episcopo, VII, 84. Qui dicantur impediti, 85 et 86. An teneantur postea se praesentare Papae, si parti satisfecerint, 87. Qui dicantur perpetuo impediti, 88. An hi teneantur adire per epistolam, 89. An episcopus possit absolvere haereticum impeditum, per alium, 90. Quid de impeditis adire episcopum? 91. An hi postea teneantur eum adire, 91. Non impediens percussionem clerici an incurrant excommunicationem, 268. Non impediens homicidium an fiant irregulares, 376.
- Imperfectiones dubiae de veniali an aliquando possint esse materia confessionis,** VI, 432, v. *Dico 4.*
- Impoenitenti.** An impoenitenti danda sit Extrema Unctio, VI, 732.
- Impositio manuum secunda an requiratur in Confirmatione,** VI, 164. Impositio manuum an sit sola materia Ordinis, 749, v. *Tertia.*
- Impotentia et Impotent.** Impotentia ad servanda praecepta, I, 176. Accipiens a fure impotente ad restituendum rem commixtam cum ejus bonis, 111, 612. Quid, si a debitis gravato accipias dona, 722. An impotens restituere in uno genere teneatur in alio, 627. Impotentia excusans a jejuniis. I. An impotens vespere jejunare teneatur mane sumere solam coflatiunculam, 1034. Sacerdos reddens se impotentem ad recitandum. projiciendo breviarium, IV, 149. Impotens recitare Officium ob infirmitatem, 154. Impotens recitare totum tenetur ad partem, IV, 158. Impotens recitare solus an teneatur cum socio, ib., v. *Hem.* Coniux reddens se impotentem ad reddendum, VI, 942. De impotentia ad coitum dirimente matrimonium, 1095-1104.
- Imprecatio mali hominibus,** V, 83. Imprecari alteri daemonem, III, 131.
- Imprecationes.** Vide *Prax. confessor.*, 36.
- Imprimentes libros haereticos incurrunt excommunicationem bullae Coenae,** VII, 281. Imprimentes autem libros sine licentia incurrunt excommunicationem ex Tridentino, 209, ad 10. et 212, v. 1.
- Improprio corporum causans impotentiam,** VI, 1095. Vide Femina.
- Impubes an teneatur ad leges,** 1, 155, v. *Quaeritur.* An incurrat poenas ordinarias, ib. Vota impuberum possunt irritari a patre, avo et tutore, III, 229. An a matre, 230. An vota puberum, 242. An teneatur ad communionem statim post usum rationis, VI, 304, v. *Sed quaeritur.* In qua aetate teneatur, ib., v. *Sed hic.* An ad confessionem, 666. An possit absolvi in dubio de usu rationis, 432, v. *Dico 3.* Si ordinetur, an teneatur ad castitatem, 810. Matrimonium inter impuberes an habeat vim sponsalium, 841. Inter impuberes quomodo solvantur sponsalia, 856. Quid, si sint jurata? ib. Quid, si parentes contrahant pro ipsis tacentibus? 838. Quid, si pro absentibus? 839. De matrimonio impuberum, 1065 et 1066. Impuberes an possint loqui cum monialibus, VII, 240. Impubes percussus clericum, 265.
- Inadvertentia.** Vide Advertentia.
- Incestus et Incestuosus.** Quid sit incestus, et an differat specie, 111, 448, ac VI, 469 et 470. De incestu inter cognatos spirituales, 111, 450. An sit incestus copula cum filia spiritali, 451. An copulantes post dispensationem committant incestum, 452. An soli tactus inducant incestum, 453 et 469. An sodomia inter conjuges sit incestus, 469. Incestus consanguinitatis et affinitatis an specie differant, IV, 469. An gradus incestus explicandi in confessione, 470. Si coniux incestuosus petat, 945 et 949. In impedimento non petendi ob incestum qui possint dispensare, 1076.
- Incisio.** An femina arcta, etc., vide Femina. Mederi cum incisione vetitum est monachis et clericis in sacris, VII, 384, ad 5. An benéficiais, 385.
- Incola.** Vide Domicilium. Incolae Romani in jubilaio qui dicantur, VI, 536, ad 19.
- Index.** Quinam libri prohibeantur in Indice, VII, 288. An carens digito indice possit Eucharistiam ministrare, VI, 244. An celebrare, et an sit irregularis, VII, 408.
- Indicia requisita ad inquirendum,** IV, 199 et 200. Indicia requisita ad interrogandum, 266. An testes inepti faciant indicium, 262.
- Indignus.** Vide Dignus. Indigno an sint ministranda sacramenta, VI, 43.
- Indissolubilitas matrimonii,** VI, 956. Quid, infidelis nolit converti? 957. Matrimonium ratum solvitur per professionem religiosam, 958. An per dispensationem Papae, 959.
- Inductio ad malum an semper confitenda,** II, 46 et seqq. Inducens alium ad turpia, obstrictus volo castitatis, III, 457.

Indulgentia. An ad cam lucranda sit necessaria confessio, VI, 519. Quid sit indulgentia, et quid ad eam requiratur, 531-534. Quotuplex sit indulgentia, 535 et seqq.

Infamatus an possit pecuniis, infamantis famam sibi compensare, III, 1001. An teneatur infamator sic compensare, 1000; vide etiam 627.

Infamia et Infamia. Infamis nequit ordinari, VI, 784, et VII, 362 et 363; item 454. Quomodo tollatur irregularitas infamiae, VII, 364.

Infantes infidelium an baptizandi, VII 126. An possint confirmari, 1/8. An ordinari, 782. Vide Puer.

Infidelitas et Infideles. Quid et quotuplex infidelitas, II, 17. Infideles non tenentur legibus Ecclesiae, I, 153. An liceat in festis injungere servilia infidelibus. III, 271. Filii infidelium an baptizandi, VI, 126. Si infidelis nolit converti, an fidelis possit transire ad secundas nuptias, 957. Matrimonia infidelium an sint dissolubilia, 897, v. *Probatum ē* et 957. An impedimenta dirimentia obligent infideles, 961.

Infirmetas et Infirmos. Quando infirmi communionem possint accipere, postquam aliquid sumpserint per modum potus, VI, 285, not. v. Quando excusentur infirmi ab audienda Missa, III, 325. Quomodo assistentes infirmis, 326. Infirmetas excusans a jejuniis, 1033. Quando inservientes infirmis a jejuniis excusentur, 1049. An religiosi obligentur praecepto assistendi infirmis morbo contagioso, IV, 40, v. *An autem*. Infirmus excusans canonicos a residentia, 130. Infirmetas excusans a recitatione Officii, 154. An excuset magna molestia, ib. *Not. 1*. An convalescentia, *Not. 2*. Quid in dubio, an infirmetas excuset? *Not. 3*. Quid in dubio, an possis recitare partem? *Not. 4*. An excuset febris tertiana vel quartana, 155. Cum quibus infirmis in jubileo possint opera commutari, VI, 538. Quibus infirmis ministranda Extrema Unctio, 712-714, item 732. An pueris, 717-720. An adulto statim post Baptismum, 721. An possit iterari in eadem infirmitate, 715. An peccet graviter infirmus negligere hoc sacramentum, 733. Movens infirmum an fiat irregularis, si ob id ille moriatur, VII, 382, v. *4*.

Ingressus et Ingredi. An peccent parentes cogentes filias ad ingressum in monasterium, VII, 212. Quando incurrant excommunicationem ib. Quid, si causa educationis? ib., *Dub. 1*. Quid, si inducant metu reverentia? ib., *Dub. 2*. Quid, si cogant masculos? ib., *Dub. 3*. Quid, si impediant ingressum puellae? ib., v. *Insuper*. De excommunicatione in ingredientes monasteria monialium, 221-228. De ingressu medicorum et aliorum officialium, 22b. Confessoriorum, 227. An ingredientes teneantur statim egredi, 228. In mulieres ingredientes monasteria religiosorum, 230. Quae excipiantur, 231.

Inhabilitas. An poenae inhabilitantes incurrantur ante sententiam, I, 149, v. *Poenae autem*. Inhabilitas ad celebrandum 6b sollicitationem, VI, 705. An episcopus possit in ea dispensare, VI, 705. Inhabilitas beneficiati excommunicati ad beneficia, officia, etc.,

VII, 181. Et an etiam ad percipiendos fructus, 180, in fine et 183. Inhabilitas incestuosi ad petendum debitum, VI, 1070. Inhabilitas sacerdotis abutentis Missa ad sortilegium,

Inhonoratio. Vide Honor.

Inimicus. quando diligendus, II 28. Signa communia ipsi adhibenda, ib. An salutandus, ib., v. *Quaeritur* Optans inimico diversa mala quot peccata committat, V, 50, *Qu. 5*.

Injuria remittenda inimico, II, 29. An cum ea remittenda etiam vindicta publica, ib. Injuria, quae sit materialis et quae formalis, III, 566. An in mutuo valeat pactum, ut desistatur ab injuria, 777. An, ut condonetur injuria, 778. Vide alia v. Contumelia.

Innocens. An teneamur tueri vitam, honorem, pudicitiam et bona innocentis, III, 389 et seqq. An aliquando liceat directe occidere innocentem. 393. An indirecte per abortum, 394. An iudex possit damnare nocentem, qui iuridice est innocens. IV, 207. Quid, si noverit innocentem, at ille probatus sit nocens? 208. An fiat irregularis occidens aggressorem innocentis, VII, 388.

Inobedientia. Vide Obedientia.

Inofficiosum. De donatione inofficiosa, III, 740. De testamento inofficioso, 957.

Inquisitio et Inquirere. Quid iudicium servandum circa inquisitionem? IV, ex 197. Parochus tenetur inquirere mores subditorum, III, 360, *Dub. 2*.

Instrumentum. Instrumentorum traditio an sit materia essentialis sacramenti Ordinis. VI, 749. A quo tempore incepit esse, 749, v. *Ad id obstat*.

Integritas confessionis materialis, VI, 466. Formalis, 479. Vide Confessio.

Intentio et Intendere. An in praeceptis requiratur intentio eis satisfaciendi, I, 163, et IV, 176. Quid, si impleat praeceptum nolens satisfacere? I, 164, et IV, 176. An requiratur intentio faciendi opus praeceptum, I, 105. Quid, si occisor intendat damnum eorum qui ex liberalitate accepturi fuissent ab occiso, III, 633. Quid, si intendat, ut homicidium imputetur alteri? 636. Intentio requisita ad Horas canonicas. IV, 176. Quid, si recitans habeat intentionem non implendi? ib. Quotuplex est intentio? VI, 15. An in sacramentis ministrandis sufficiat habitualis vel interpretativa 16. An actualis semper requiratur, 17. Sufficit virtualis, 18. An coacta sufficit, 19. An requiratur interna, 20 et 23, v. *Secunda*. An sufficiat intendere ritum externum, 20 et fusius 23. An faciendi, quod facit Ecclesia, 21. An requiratur intentio explicita faciendi sacramentum. VI, 22. Quid, si minister intendat facere, quod facit Ecclesia, non credendo sacramentum? ib. et seq^a et 25, v. *4*. Quid, si positive intendat non contere sacramentum? 22. Vel faciendi ritum non sacrum? ib., v. *Praeterea*. Quid, si habeat intentiones contrarias? 24. Qualem intentionem habere debeat ministrans sacramentum, 13. Qualem suscipiens, 78 et 81. Non sufficiat neutralis, ib. Sufficit habitualis, ib., v. *Certum*. Quid in pueris et amentibus? 80. Amentes et ebrii, qui antea habuerunt intentionem, 81, v. *Ad id*. Interpretativa an

- sufficiat, VI, 82. Intentio matrimonii requisita in occidente coniugem ad inducendum impedimentum, 1034. Explicanda copula inccestuosa praehabita ex intentione facilius obtinendae dispensationis. 1134. Quid, si non ex tali intentione? 1135.
- Intercessor** simoniacus, III, 64. Quid, si sit mediatu? 65.
- Interdictum** quid et quotuplex? VII, 328. Qui effectus, ex 333. Quis ferre possit et tollere, ex 337. Scientia legis an requiratur, etc., 44. Si interdicanur cives vel civitas, 330 et 333. An eximantur ecclesiae regularium, 330. Ab interdicto personali qui eximantur, 331. Interdicto clero an includantur regulares, clerici non b n ficiai!, ib. et seq.
- Interrogare et Interrogationes.** Quando et quomodo confessarii debeant interrogare rudiores, VI, 607, et in *Prax. confess.*, #). Quomodo pueros, in dicta *Prax.* 90. Quando et quomodo personas diversi status et officii, nempe sacerdotes, 49. Confessanos, 51. Parochos, 52. Episcopos, 53. Moniales, 54. Iudices, 55. Medicos (signanter circa confessionem praecipendam infirmis), 57. Pharmacopolas, 58. Negotiantes, 59. bartores, 60. Proxenetes seu venditrices, 61. Barbitonsores, et qui ornant caput mulierum, 62. Prudentia et obligatio confessarii circa interrogationes, VI, 629. An debeat interrogare de onanismo, VI, 954, not. g. Quid, si confessarius sciat peccatum, quod poenitens negat? 630 et 631. An liceat interrogare de complice, 631.
- Interpres.** An ignorans idioma teneatur confiteri per interpretem, VI, 479, ad 3. An interpres teneatur ad sigillum, 647, ad 3.
- Interpretatio legis**, I, 200. Interpretationes authenticae an indigeant promulgatione, 106, et 111, 1027, v. *Hinc dicimus*. Interpretatio dispensationis, I, 195.
- Interpretativa intentio**, vide **Intentio**. Interpretativa voluntas quae sit, VI, 610, v. *Obijciunt* 4. Quae bigamia interpretativa et quotuplex, VII, 437-447.
- Interruptio et Interrumpere.** An Matutinum possit separari a Laudibus, IV, 167. An unum nocturnum ab alio, ib. An sit repetenda Hora, si magna sit interruptio, 168. Causae justae interrumpendi Officium, ib., v. *Causae*. Per quantum tempus in jejuniio prandium non interrumpatur? III, 1020. Quomodo interrumpantur actus interni peccatorum, V, 37. Quomodo actus externi, 41. An sacerdos debeat interrumpere Missam, si inter celebrandum recordetur mortalis, VI, 262, v. *Hic*. An aliquando liceat interrumpere Missam, ex 452. An conjux possit aliquando interrumpere copulam, 954, v. *I*.
- Interstitia** quae requirantur ad ordinationes, VI, ex 795. An in eis possit dispensare episcopus, ib. An episcopus beneficii, ib. et seq., et 775. Suscipiens eadem die duos ordines sacros est suspensus et irregularis, 796. An possit suscipi unus in sabbato, alter in dominica, continuato jejuniio, ib. An dicta suspensio sit latae sententiae, ib., *Dub. I*. An non servans interstitia incurrat suspensionem, ib., *Dub. 2*. Quid, si quis eadem die suscipit minores et subdiaconatum? 797. An excuset consuetudo, *ib.* *Dub. I*. An tunc incurrat suspensionem, ib., *Dub. 2*. An regulares possint ordinari extra tempora, VI, 797, *Dub. 3*. Et an in quovis festo duplici, ib., *Dub. 4*. Habens facultatem suscipiendi ordines sacros in tribus diebus festis, etc., 797, v. *Notandum*.
- Invasor**, Vide **Occisio**.
- Inventa bona cui restituenda**, III, 603.
- Inversio in Officio**, IV, 169. Quid, si fiat in choro? 171. Inversio in audienda Missa, III, 311, v. *Quaeritur*. Inversio prandii et coenulae diebus jejunii, an sit licita. III, 1030, not. *η*.
- Invidia** et ejus filiae, V, 72. An liceat narrare defectus naturales alterius ob excludendum eum ab amicitia, etc., ib., v. *An citra*.
- Invitus in dispensatione**, 1,186, v. *Dispensatio*.
- Ira** et ejus filiae, V, 79.
- Irregularis** fit diaconus solemniter baptizans sine commissione, VI, 116, *Dub. 2*. Item quicumque clericus, ib. An laicus, ib., *Dub. 3*. Idem dicitur de clerico ministrante Eucharistiam sine commissione, 234. Irregularis nequit ordines suscipere, VII, 342. Neque exercere, ib., v. *II*. Neque accipere beneficia, ib., v. *III* et 343.
- Irregularitas** utrum incurratur in dubio, an fetus abortivus fuerit animatus, III, 396. An irregularitatem incurrat adulter occidens ob sui defensionem, 398, v. *In ordine*. An, qui occidit unum pro alio, 628. An canonici irregulares amittant distributiones et praebendas, IV, 130, v. *Quaeritur*. An sit censura. VII, 5 et 351. Quid sit et quotuplex, 341. Effectus, 342 et 343. Quomodo incurratur et tollatur, 344-355. Quid indubio iuris? 344-346. In duoio facti? 347. In dubio homicidii? ib., *Dub. 3*. Vel animationis fetus? *Dub. 4*. An ad incurrendam irregularitatem requiratur culpa gravis, externa et consummata, 318. An scientia legis, 350. An poenae, 351. Irregularitates ex delicto sunt: *Γ*. Ob iteratum baptismum, 356. *Ob* violationem censurae, 357 et 358. (Utrum autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur irretitus censura, vide VI, 799, v. *Utrum*). *3* Ob exercitium ordinis sacri non suscepti. VII, 359. *4* Ob malam suspensionem ordinum, 360 et 361. *5* Ob infamia crimina, 362 et seq. *6* Ob homicidium aut mutilationem, 365. Qui possint in ea dispensare, 39C. Irregularitates ex defectu sunt: *Γ*. Ex detectu animae, 397-402. *2* Corporis, 403-419. *3* Natalium. 420-433. *4* Aetatis, 434. *5* Sacramenti sive ob bigamiam, 435-453. *6* Infamiae. 454. *7* Libertatis, 455 et 456. Hinc sunt irregulares servi, conjugati et curiales, ib. *8* Lenitatis, 457-469. Facultates S. Poenitentiariae in dispensandis irregularitatibus, etc., 470. Irregularitas ob iterationem Baptismi, VI, 122. In jubilaio potest dispensari in irregularitate ob administrationem sacramentorum. 537, *Quaeritur* *Dub. 2*. An in irregularitate propter haeresim possit dispensare episcopus, VII, 76. An incurrat irregularitatem, qui occidit ob defensionem sui vel innocentis, 388. An bonorum, etc., 389.
- Irritatio iuramenti**, III, 189. Irritatio votorum, 227 et seq.
- Iter et Itinerari.** An liceat itinerari in die festo, III, 275. Quando itin rantes excusen-

- tur a Missa, III, 328, v. *Excusatur*. Quando a jejunio, 1047. Quale iter ab eo excuset, ib.. *Dub. 1.* Quia de itincrantibus rhedis vel equis? ib., *Dub. 2.*
- Jubilaeum. Quae spectant ad jubilaum, vide VI, 537-538. Sancita a Benedicto XIV pro jubilaio anni sancti, 536. An in jubilaio possit omini injunctio poenitentiae, 519. An per confessionem invalidam in jubilaio aufertur reservatio, 537, *Qu. 2.* Quid, si quis obliviscitur reservati? *Qu. 1.* Quid, si confiteatur animo lucrandi jubilaum, et postea non lucretur? *Qu. 5.* Casus et censurae, quae absolvuntur in jubilaio, *Qu. 8.* Confessio requisita, 536, ad 20.
- Judaismus et Judaeus. Communicatio cum Judaeis, II, 18..
- Judex. De potestate et officio judicis, IV, 195 et 196. · De officio jurati judicis, 208, not. *e.* Judex circa inquisitionem, 197-201. Judex circa torturam, 202-204. Judex circa sententiam et poenam, 205. An judex inferior possit relaxare vel minuere poenam, ib. Quid, si sit supremus? ib., v. *Dixi*. Quando judex legitime interroget, 266. Quando reus non teneatur respondere judici, 268. Judex debet sequi opinionem probabiliorum, I, 47, et IV, 210. Quid, si possessor habeat jus probabile? IV, 210, *Qu. 2.* Judex tenetur dare tempus reo pro sumptione Poenitentiae et Eucharistiae, 111.379. Quando judices excusentur a jejunio, III, 1049, v. 6. Judicis auctoritas an requiratur ad dissolvenda sponsalia, VI, 878. An ad divortium, 968. Si divortium sit factum per judicem, an innocens possit revocare adulterum, 967. Judex si habeat privatam notitiam impediendi matrimonii, 999. Judex promittens reo libertatem, si filiam ducat, 1050-1053. Monitio censurae facienda a iudice, VII, 56, in fine. Si judex jubeat sub censura restitutionem, ad quam probabiliter non teneris, 68. Judex in causa mortis fit irregularis, 368, v. 1. An fiat irregularis conicisarius monens judicem in particulari, ut reum morte plectat, 464. Interrogationes a confessario faciendae iudicibus, in *Prax. confess.*, 55.
- Judicium. Judicium temerarium quando sit mortale? 111, 962. Quomodo discernatur iudicium a suspicione, 965. De iudicio requisito ad jurandum, 145. Iudicia vetantur in ecclesia, 37. Requisita ad iudicium forense, IV, 192. Iudicium peccatorum efforandum a confessario, VI, 500. Qui iudicio concurrunt ad mortem rei, sunt irregulares, VII, 461. Modo Γ. Cooperentur. 2° Active, 462. 3° Efficaciter, 463. 4° Proxime, 464. 5° Per actionem ex natura sua ad id ordinatam, 466.
- Jumentum. An liceat in festis ducere jumenta onusta, 111, 276.
- Juramentum. Quid sit, III, 133. Quae sint vera iuramenta, 134. An dicere: *per conscientiam meam*, vel: *animae meae*, 135. An dicere: *Juro, ita esse*, 136. An dicere: *Tam verum est, quam sol lucet*, vel: *verum sicut evangelium*, 137. An jurare per creaturas, 138. Quotuplex sit iuramentum, 139-143. An et quando sit licitum jurare, 144-150. An in iuramento liceat uti aequivocatione, 151-171. Quae et quanta sit obligatio iuramenti promissorii, III, 172-186. Quando quis excusetur ab impletione iuramenti promissorii, 187 et 188. De irritatione, dispensatione commutatione et remissione iuramenti, 189-192. Appendix de *adjuratione*, III, 193. An possit revocari donatio iurata, III, 727. An victus ludo vetito, si juravit, etc, 892. Iuramentum medicorum quoad confessionem infirmis intimandam, VI, 664. et III, 182, et in *Prax. confess.*, 57. An censuratus debeat praestare iuramentum non reincidendi, VII, 129. Facultas S. Poenitentiariae in iuramento, modo non sint in favorem alterius, 470, ad 13.
- Jurati iudice. Quodnam sit eorum officium, IV, 208, not. *e.*
- Jurisdictio probabilis in Poenitentia et matrimonio, I, 50. Jurisdictio ex errore communi, etc., VI, 572. Quid sit, et qui habeat ordinariam, 557. An habeat vicarius contradicente episcopo, 558. Qui habeant delegatam, ib, v. *Delegata*. An exspiret morte delegantis, 559. An haeretici et excommunicati valide moribundos absolvant, 560. An quilibet sacerdos, ex 561. Quando delegatus potest jurisdictionem subdelegare? Séô. Improbitas sacerdotis an det alteri jurisdictionem, 568. An inscitia, ib. An valeat jurisdictio praesumpta, 570. An dubia et probabilis, 571. An error communis det jurisdictionem, 572. An liceat absolvere cum jurisdictione probabilis, 573. An consuetudo det jurisdictionem, ib., v. *Ratio 4.*
- Jus. Quid est jus in re et jus ad rem? 111, 486. An liceat vendere jus sepulturae, 71. An liceat locare jus mendicandi, 861. An observantia dominicae sit de jure divino, 265. An Papa possit dispensare in praeceptis juris divini, I, 189, et fusius, VI, 1119. Presbyteri, etc. juri civili aut medicinae studentes, IV, 132, v. *Idem*. Ius idem currit, ubi eadem est ratio, VII, 84, sub fin.
- Jusculum ex herbis an permittatur in cocnula, III, 1029, v. *Probabiliter*.
- Jus patronatus, quid et quotuplex, IV, 87. An sit simonia vendere jus patronatus, III, 71. An jus sepulturae, ib., v. *Notandum*.
- Justitia quotuplex est? III, 486. Cujus justitiae laesio obliget ad restitutionem, 547. De justitia requisita ad jurandum, 14b. An defectus justitiae in Iuramento assertorio sit mortalis, ib., v. *Hoc*. Quid de dicentibus: *Per Deum te occidam?* ib., v. *Notandum*.
- Labor et Laborans. Laborantes qui excusantur in festis, III, 289. An liceat laborare pro magno lucro, 301. An ob illud omittere Missam, 332. Labor excusans a jejunio, ex 1041. An excusentur assumptentes laborem in fraudem jejunii, 1045. An laborantes sine justa causa, 1046. An laborantes ob rarum lucrum, ib.
- Lactantes excusantur a jejunio, 111, 1033.
- Lactatio an impediatur petitionem vel redditorem debiti conjugalis, VI, 911.
- Lactidnla. De abstinencia a lacticiniis in Quadragesima, 111, 1006. In dominicis eiusdem, 1007. Quid de jejuniis extra Quadragesimam, 1009. Quinam excusentur ab hac abstinencia, 1008.

- Laicus. Non possunt laici sepeliri in ecclesia monialium, IV, 62. An laici repellantur a testificando contra clericos; et an e converso, 261. Laicus ministrans Baptismum in mortali, VI, 32. Si contrahis nuptias in mortali, an pecces graviter, ex quo ministras, ib. An laicus possit aliquando dare viaticum, 84 et 237, v. *Deinde*. An dare sibi ipsi, ib., *Qu.* 2. Baptizans solemniter an fiat irregularis, 11b, *Dub.* 3. An liceat dare laico hostiam majorem vel partem ejus, 242, v. 3. Laicus an possit tangere vasa et vestes sacras, 382. An in necessitate audire confessionem, 540. An absolvere a censuris, ib., in fine. An teneatur confiteri quamprimum post communionem, si, etc., 268.
- Lapis consecratus, VI, 369; vide Altare. De lapidibus ecclesiae dirutae, 371, v. *Partes*.
- Laridum. An liceat edere laridum, cui permittuntur laclincia, III, 1010.
- Latinus si celebret in fermentato, VI, 202. Si transeat per Graeciam, 203. An possit in fermentato ad dandum viaticum, ib., *Dub.* 2.
- Laudans. Vide Palpo.
- Lectio, Lector et Legere. Lectio obsconorum quando est mortalis? III, 426, v. *Sic etiam*. An lectores excusentur a jejuniis, 1049, v. 5. An satisfacias Officio, si legens, te non audias, IV, 163. Quale peccatum legere litteras alienas, V, 70.
- Lectoratus ordo, VI, 735, v. *Singuli*. Materia, 745. Officium, 800.
- Legatarius et Legatum. An legatarius possit sibi compensare legatum ex testamento nullo, I, 100, v. *Nec obstat*. An legata pia in testamento nullo solvenda, III, 922 et 925. An legatum relictum puellae, ut nubat, possit ei dari, si fiat religiosa, 930, *Dub.* 1. An legatum relictum civibus possit dari extraneis, ib., *Dub.* 2. An legatum relictum orphanis possit dari pauperibus habentibus parentes inutiles, ib., *Dub.* 3. An legatum relictum puellis, ut nubant, possit dari nuptis sine dote, ib., *Dub.* 4. An legatum puellis nupturis possit dari viduis, ut nubant, ib., *Dub.* 5. An legatum virginibus nupturis possit dari corruptae, ib., *Dub.* 6. An legatum puellae, ut maneat virgo, debeatur ei, si nubat, ib., *Dub.* 7. An legatum puellae, ut nubat, transeat ad haeredes, ib., *Dub.* 3. An legatum relictum fabricae ecclesiae possit expendi in alia, etc., ib., *Dub.* 9. Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus, ib., *Dub.* 10. An religiosus exsecutor testamenti possit legata applicare monasterio, III, 937. Legatum relictum puellae, ut nubat cum uno, et illa nubat cum alio, VI, 853, *Qu.* 4. Quid, si relictum sit, ut non nubat, et illa nubat? ib., *Qu.* 5.
- Legislator an teneatur suis legibus, I, 154.
- Legitima. An pater possit laedere per vota legitimam filiorum, III, 215. Quae sit legitima haeredibus necessariis debita, 947.
- Legitimatio ad ordines sacros per matrimonium, VII, 421-425. Per professionem religiosam, 426. Per dispensationem Papae, 427. An episcopus, etc., 428-431. Filii expositi an sint illegitimi, 432. Princeps legitimat ad saecularia, 433.
- Legumina an permittantur in coenula, III, 1029, v. *Probabiliter*.
- Lenitae. Qui sint irregulares ex defectu lenitatis, VII, 457. An possint in eo dispensare episcopi, 469. An regulares, ib.
- Lepra an impediatur usum matrimonii, VI, 909, *Dub.* 1.
- Leprosus an possit celebrare, et an communicare, VI, 275. An sit irregularis, VII, 411.
- Lex. Quid sit lex, I, ex 90. Quotuplex est praeceptum? ex 101. Quinam possint ferre leges, ex 104, ubi vide 106, de obligatione declarationum S. C. et legum civilium. Dissertatio de potestate Pontificis, ex 110. De acceptatione legis, ex 136. An praecepta humana obligent sub peccato, 140-152. Quinam subjiciantur legibus, 153-155. An peregrini teneantur legibus sui domicilii, 156-158. An peregrini et vagi teneantur praeceptis locorum, ubi morantur, 159 et 160. An peregrini teneantur praeceptis juris communis, si non sint in usu in loco morae, 161. An praecepta debeant impleri in gratia, 162. An requiratur intentio satisfaciendi, 163, et IV, 176. An satisfaciat faciens opus animo non satisfaciendi, I, 164. An requiratur intentio faciendi opus praeceptum, 165. An uno actu possit satisfieri duplici praecepto, vel diversis actibus eodem tempore, 166. An, qui uno actu violat plura praecepta, committat plura peccata, 167, et V, 33. Quae excusent a transgressionem praecepti: An ignorantia, I, ex 168. An metus, 175, et 11/51. An impotentia, I, 176 et 177. An dispensatio, 178-198. An leges ecclesiasticae aboleantur per praescriptionem decennii, 1, 139, v. *Sea dubitatur*. Ubi eadem est ratio legis, eadem currit dispositio, VII, 84, sub fine. Lex posterior quando deroget privilegiis, VI, 556, v. *Quaeritur*. Lex pernicioosa non obligat, 613. Legis ignorantia an excuset a censura, VII, 43-44. An ab irregularitate, 350.
- Libellaticus contractus, III, 868.
- Libellus famosus, III, 995.
- Liber Baptismi quid probet, et quomodo confidendus, VI, 145, v. *Circa autem*. Appendix sive Dissertatio de justa prohibitionem librorum, vide in fine lib. I. Libros haereticorum legentes, etc. quando incurrant excommunicationem Bullae, VII, 281. Quid, si legas librum infidelium? 282. Quid, si ad confutandum haeticum? 283, in fine. Si legas librum referentem verba haeticorum? 286. Si scholia, ib., v. *Quaeritur*. Quid, si incidenter ponatur haeresis, 287. Qui libri vetantur in indice, 288-289. Qui libros prohibeant, 290. Legens ex curiositate cum licentia, 291. An liceat legere, cui non sit periculum, I, 199, v. *Utrum*. Legens prooemium, VII, 292. Audiens legentem, ib. Legens scripturam brevem vel manuscriptum, 293. An parvam materiam, 294. Retinens parvo tempore, 295. An excuset ignorantia, 296. Si scias prohibitionem ex viro probo, ib. Deponens librum apud alium, 298. Comburens, 299. Excommunicantur imprimentes, mandantes, etc. libros sine licentia, 209, ad 10 et 212 ad 1.
- Libertas respectu ad matrimonium, VI, 1017. Respectu ad irregularitatem, VII, 455-456.

INDEX RERUM.

Licentia. An licentia praesumpta excuset religiosum, IV, 18. Religiosus per licentiam feneralem expendens in usus vanos, 29 et i, et III, 873. An talis licentia sit invalida, IV, 30. An praelatus possit dare licentiam exponendi pecuniam ludo, 32. An excuset licentia petita et injuste negata. 33. Accipiens a religioso sine licentia, 34. Religiosus vovens sine licentia, 48. An valeat Bcentia data a praelato inferiori, si a majori fuerit negata, 50, v. *Quaeritur*. De licentia parochorum abessendi, vide Residentia. Licentia injuste negata, VI, 576, v. *Idem*. Licentia non expirat morte concedentis, 787, v. *Not. 2*. Licentia ordinandi potest esse oretenus, 788, v. *Not. 12*. Licentia praesumpta ad assistendum matrimonio, IV, 1088. Licentia requisita ad ingredienda monasteria monialium, VII, 222-228. Licentia colloquendi cum monialibus, 232-243. Si quis committit reservatum in confidentiam licentiae, VI, 601. An licentia pro reservatis valeat etiam pro commissis post licentiam, ib., *Qu. 4*.
Ligamen dirimens matrimonium, VI, 1060.
Ligna. De lignis ecclesiae dirutae, VI, 371, v. *Partes*.
Lignans in silva aliena, III, 529, *Qu. 1*.
Limina Apostolorum. An canonici ad limina missi excusentur a residentia, IV, 130, v. *Item*.
Limonias. An liceat potus limoniadis in jejuniis, III, 1022, *Qu. 2*.
Linea consanguinitatis, vide VI, 1029 et l. *X*.
Li. in beneficio an possit ab episcopo componi, III, 78.
Litaniae. Obligatio recitandi litanias, IV, 161, *Qu. 1*. An litaniae possint pridie recitari, 174, *Qu. 3*.
Litterae. Quale peccatum litteras alienas aperire et legere, V, 70. An liceat litteras dilaceratas colligere et legere, ib., v. 6. Litterae dimissoriales, vide Dimissoria.
Littus Audientes Missam in littore, III, 319, *Dub. 3*, v. *Probabile*.
Locatio et Locator. Quid sit locatio, III, ex 857. An liceat locare domum meretrici, II, 70. Locatio bonorum ecclesiasticorum, IV, 187, *Nota VII*. An liceat locare jus mendicandi, III, 861.
Locus. Qualis locus dicatur sacer, III, 460. E quo loco possit audiri Missa, 312. In quo loco debeat neri solutio in contractibus, 678. An liceat dicere Officium in locis immundis, IV, 179. Locus baptizandi, VI, 144. Locus confirmandi, 174, *Qu. 2*. Locus celebrandi Missam, ex 356; vide Episcopus et Oratoria. Quid, si ecclesia sit polluta? 361; vide Ecclesia. Locus ordinationis, 798. De loco indebito ad actum conjugalem, III, 458.
•Loteria. An lolcria, seu sortitio quaestuosa sit licita, III, 903, not. c.
Lucrum. An magnum lucrum excuset ad laborandum in festis, III, 301. An excuset a Missa, 332. An a jejuniis, 1016, v. *Caeterum*. An liceat mutuare ob spem lucri, 762. An in mutuo possit exigi lucrum cessans, 768. Et quot conditiones requirantur, 769. An liceat ab initio pacisci de lucro. 770. Suid, si aliam substituas pecuniam? 771. uid, si dicas: Negotiarer, nisi essent mutuum petentes? 772. An peccet graviter

ludens ob lucrum, III, 886. Quomodo dividendum lucrum inter socios, 907. *Qu. 2*.
Euctu quomodo excuset a Missa, III, 330.
Ludus et Ludere. De contractu ludi, III, ex 871. Juramentum non ludendi, 178. De ludo vetito laicis. 883-894. De ludo vetito clericis, 8^7-900. De ludo vetito religiosis, 901. An iis vetetur ludus chartarum, ib. De ludo vetito episcopis, 902. An omnes hi prohibeantur assistere ludis vetitis, 903. An praelatus possit dare licentiam aliquid ludo exponendi, IV, 32.
Lumen in administratione Eucharistiae, VI, 241 et 245. Coram Eucharistia in tabernaculo, 248. In celebratione Missae, vide Candelae.
Lunatici. Vide Epileptici.
Luxuria, quid sit, et quae ejus filiae, V, 71.

M

Maceratio, An liceat macerationibus vitam sibi minuere, III, 371.
Magia quid sit, III, 14.
Magister. Obligatio magistrorum, IU, 362. An canonici magistri docentes excusentur a choro, IV, 132. An parochi, ib., v. *An autem*.
•Magnetimu an sit licitus, III, 22, not. c.
Mejor excommunicatio quos effectus habeat, MI, ex 157. A quo possit absolvi, ex 69. Vide Excommunicatio
Maledictio et Maledicere. Maledicere creaturis, III, 129. Maledicere toti mundo, ib., v. *Sed hic*. Maledicere diabolo, ib. Maledicere mortuis et fidei, 130. Maledictio in homines» V, 83, et *Prax. confessor.*, 3. Maledictio dierum sacrorum, *Prax. conf.* 28. Fidei, 29. Mortuorum, ib. Mundi, 30. Creaturarum irrationabilium, ib.
Maleficium et Maleficus. Maleficium quid et quoluplex, III, 23. Quae remedia liceant, 24. An liceat petere a malefico ablationem maleficii cum alio maleficio, 25. Malefici sunt excommunicati. 27. Quomodo confessorius gerere sc debeat cum maleficis, 28. Maleficium inducens impotentiam usus matrimonii, VI, 10%.
Malum. An liceat suadere minus malum ad vitandum majus, II, 57. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem, V, 21. Item de desiderio, ib. Optans diversa mala inimico, 50, *Qu. 5*.
Mandans et Mandare. Mandans circa restitutionem, III, 558. Mandans tenetur ante alios restituere, 580. v. 4. Mandans homicidium per assassines, 303. An censura in homicidas incurratur a mandantibus, VII, 36. An censura in mandantes incurratur, effectu non secuto, 37 et 39. In dubio, an mandatum induxerit, 39. Mandantes perculi clericum, 266.
Manifestans. Non manifestans quando teneatur restituere, III, 573.
Manus. Manuum impositio, vide Impositio. Manuum injectio quid intelhgatur, VII, 272 et seq. Carens manu an sit irregularis, 408. Suid, si careat digitis aut pollice aut indice? ib.
Manuscripts sunt propria religiosorum, IV, 14, v. *Quaeritur hic*.

Mappa triplex requisita ad Missam, vel una cum altera duplicata, VI, 374 et 375, *Dub. 1.* An debeat esse benedicta, 375, *Dub. 2.* An debeat esse ex lino, *Dub. 3.*
♦Margarine, an sit licita, diebus quibus usus adipis ex carne prohibetur, licito manente usu butyri, III. 1010, not./.
Mariae Virginis Conceptio, vide VII, 244.
Maritus an possit irritare omnia vota uxoris, 111,234. An uxor vota manti, 111,235. Quid, si voveant invicem castitatem? 236. An uxor teneatur sequi domicilium mariti, 353. Suomodo maritus peccet in uxorem, 356. e furto maritorum, 539.
Martyrium An liceat ad martyrium se offerre. III, 32. An sit sacramentum. VI, 5, v. 5, An remittat culpas sine contritione vel charitate, 98. Quando conferat gratiam, 98. An sint martyres peste morienics in obsequio infectorum, 100. An liceat se offerre martyrio vel se prodere fidelem per abstinentiam a carnibus, 101.
Mater quae vola potest irritare, III, 230. An liceat matri sumere medicinam ad expellendum fetum inanimatum, III, 394, *Qu. 1.* An cum periculo abortus fetus animati, ib., *Qu. 2.* An mater adultera teneatur manifestare, prolem esse spuriam, III, 653. An spurius teneatur credere matri asserenti, ipsum non esse legitimum, 654. Mater optans mortem filiae difficulter nupturae, V, 22. An debeat pati incisionem, ut baptizetur proles, VI, 106, v. *Insuper.*
Materia sacramentorum, VI, ex 8. An liceat uti materia dubia, 29. De materia Baptismi, cx 102. Confirmationis, cx 162. Eucharistiae, cx 194. Extremae Unctionis, ex 708. Ordinationis, ex 739. Matrimonii, 880.
Materiae parvitas. In quibus non detur parvius materiae, V, 56. Parvitas materiae non datur in re venerea, III. 415. An detur in delectatione sensitiva, 416. Non datur in simonia, 50. An detur in iuramento promissorio, 173. Parvitas materiae in laborando die festo, 305. Parvitas materiae in auditione Missae, 310. In esu carnum, 1030. Parvitas materiae in jejuniis, ib. In omissione recitationis Officii, IV, 146-147. Quando res levis evadat gravis ob circumstantiam, I, 142. An peccet graviter vovens dare mille aureos, et lres retinens, V, 58. Quae sit parva materia in obligatione dandi pauperibus fructus beneficii. III, 490, v. *Hic autem.* Parvitas materiae in furto, 526 et seq. Quid, si furta sint minuta? 530. Quid, si fur restituat parvam materiam, complementem gravem? 531. Furans parvam reliquiam. 532. An ex parvo furto possit oriri obligatio gravis, 503. Votum in materia parva, 211.
Matrimonium. · Decretum *Ne temere*, lib. VI, post n. 1148. Matrimonium cum haeretica, II, 19, v. 7. An possit aliquid accipi pro dispensatione matrimonii, III, 96. An in dubio de valore matrimonii possit peti aut reddi debitum, I, 33, sed fusius, VI, 903. Ad quid teneatur stuprator fecte promittens matrimonium, III, 642. Quid, si non stet per ipsum, 647. De essentia matrimonii. VI. 879. De materia matrimonii, 880. De forma et ministro, ex 897. Ob quos fines liceat nubere, 881. De matrimonio

per procuratorem. VI, 885, sq. et 899. De consensu requisito, et an verna requirantur, ex 887. De consensu conditionato, 890. In quo differat conditio a causa, modo, etc., 8°. Matrimonii usus, vide Debitum. An liceat contrahere cum dubio de impedimento, VI, 901. An cum probabilitate, quod non adsit impedimentum, 902. Quid, si probabilitas sil lacti? ib.. *Qu. 3.* Contrahens in mortali, 32, v. *Infertur 2.*, et 881. Sacerdos assistens in mortali, 40 et 899. Assistens matrimonio publici peccatoris, 54. Assistens matrimonio mixto, vel matrimonio *cun\franco-muratoribus*, aut *liberis pensatoribus*, VI, 1044, not. *b.* An liceat nubere cum excommunicato vel peccatore, 55. An cum haeretico, 56 et 1044. Matrimonii simulatio, 62. Contractum coram parochio reluctantante, 899. In revalidatione non requiritur assistentia parochi, ib. et 1112. An verba: Ego vos conjungo, requirantur sub gravi, 899, in fine. An dicta verba sint de essentia, 897, v. *Probatur III.* Quid faciendum confessario in matrimonio contrahendo, si cognoverit impedimentum? 612. Quid, si omnia sint parata? 613.
An sponsalia solvantur omnino per matrimonium cum alia, VI, 875. An conjux teneatur credere alteri asserenti, se fecte consensisse, 908. Quid, si quis audiat impedimentum a fide non dignis? ib., v. *Secunda.* Quid, si ab uno fide digno? ib., v. *Tertia.*
De matrimonio impuberum, VI, 1065 et 1066. Vagorum, 1089. Militum, 1090. Peregrinorum, carceratorum, aegrotorum et puellarum in conservatoriis detentorum, 1091.
In matrimonio rato an possit Papa dispensare, VI, 897, v. *Probatur I.*, et 959. Ratum solvitur per professionem religiosam, 958. Ex matrimonio nullo an oriatur impedimentum publicae honestatis, 1062. An ex clandestino, 1061. Matrimonium nullum quando et quomodo revalidandum? ex 1109. De dispensatione impedimenti, ex 1118 et vide v. Dispensatio.
Quomodo legitimantur filii per subsequens matrimonium, VII, 421. Si per nulum, 424. Si per clandestinum, 425. An sufficiat, matrimonium potuisse fieri tempore nativitatis, 422.
Matutinum an possit separare a Laudibus, IV, 167. Et an tunc dicenda sit oratio ib. An in Matutino possint nocturni separari, ib. Qua hora possit dici Matutinum, 174. An Matutinum defunctorum possit pridie recitari, ib., v. *Qu. 2.* Matutinum recitare post Missam an sit mortale, VI, 347. Quia, si Missa sit conventualis et solemnis? 318. Dum cantatur Matutinum, nequit dicit Missa in altari majori, 424, ad 9.
Mederi cum incisione vel adustione, vetitum monachis et clericis in sacris, VII, 384, v. 5. An beneficiatis, 385.
Mediator. Vide Intercessor.
Medicinam respuere in morbo levi, III, 30 et 32. An ad servandam vitam teneamur uti medicina extraordinaria vel nimis dura, 372. Presbyteri, etc. medicinae aut juri civili studentes, IV, 132, circa finem, v. *Hic autem.* Medicum. Obligatio medicorum, IV, 291. Medicus tenetur sequi opinionem tutiorem, 1,44.

- Quid, si non appareat remedium certum, I, 45. Quid, si desperetur de salute infirmi? 46. De juramento medicorum non visitandi infirmos, etc., III, 182, ct VI, 664. Medicus praevidens pollutionem, etc., III, 483. Quando medicus excusetur a jejunio, 1040, y. 6. Tenetur monere infirmos de confessione, VI, 664, item III, 182, item in *Prax. confess.*, 51. Medicus st neget mederi, nisi ducas filiam, VI, 1053. De licentia danda medico ad ingrediendum monasterium monialium, VII, 226.
- Medium. An mysteria Trinitatis et Incarnationis credenda de necessitate medii, II, 2. An oratio sit necessaria necessitate medii, lib. III, in initio. An explicanda omnia media posita ad peccandum, V, 42.
- Melioramentum facta in re a fure an possit dominus retinere, III, 618. Si res data tibi ad vendendum sit a te meliorata, 825, v. *Bene*.
- Membrum mutilans fit irregularis. VII, 378-381. Quid veniat nomine membri, 379. An dispensent episcopi, 381. An sit irregularis, cui deest membrum, nempe nasus aut oculus, 410. Quid, si auriculae? ib.
- Mendacium in confessione et quando sit veniale, VI, 496. Quando mortale, 497.
- Mendicantes et Mendicare. An liceat locare jus mendicandi, III, 861. An mendicantes excusentur a jejunio, 1033, v. 2. An Mendicantes possint absolvere saeculares a reservatis ab episcopis, VI, 599, v. *Certum*, et VII, 98. An autem a papalibus, VI, 96. An a casibus reservatis episcopis a jure, 99. Quid autem possint erga suos subditos, ex 101. An possint dispensare in voto castitatis ad petendum debitum, VI, 987, v. *Autem*. An ad contrahendum matrimonium, 1128. An absolvere percussorem clericorum, VII, 107. In quibus irregularitatibus possint dispensare, 355. An in homicidio ex delicto, 396. An in homicidio ex defectu, 469, in fine. An ex defectu animae, 400, in fine. An corporis, 414, in line. An in dubio declarare, ib. An dispensare in irregularitate ex defectu natalium, 354 et 426. Vide alia v. Regularis.
- Menstruum. Tempore menstrui an liceat coniungi petere, VI, 925. An reddere teneatur, 952.
- Mentalis. An peccatum mentale in ecclesia sit sacrilegium, III, 43. Simonia mentalis, 67. Restrictio mentalis, 152. Usura mentalis, 761.
- Mercator aequivocans, etc., III, 164. De obligatione mercatorum, IV, 292. Vide alia V. Monopolium.
- Mercatus prohibetur in ecclesia, III, 37. An liceat mercatus in die festo, 286.
- Meretrix. An possint permitti meretrices, III, 134. An liceat locare domum meretrici, II, 70. An liceat aurigis vehere meretricem ad amasium, 75.
- Meridies. Post meridiem an liceat celebrare, et quando, VI, 340, 343 ct 344.
- Merx ultronea decrescit valore, III, 801. An merx mox valore minuenda possit vendi pretio ordinario, 824, v. *Sed de hoc*.
- Metus. An metus excuset a transgressione praecepti. I, 175, et II, 51. Quid, si accedat praeceptum naturale obligans, I, 175 v. u. De juramento metu extorto, III, 174. De voto emisso ex metu, 197. An ob metum mortis possit mulier permittere congressum, III, 368 et 433. Quid, si quis ob metum cooperatur damno, 571, v. *Secunda*. An metus irritet contractum ipso facto, 716. An metum passus possit rescindere contractum, 717. Quid, si fuerit metus reverentialis? ib. Quid, si metus fuerit levis, 718. An metum passus possit rem vindicare a tertio possessore, 719. An beneficiarius per metum ordinatus teneatur ad Officium, IV, 144. Per metum baptizatus, VI, 139, v. *Hinc*. An ob metum liceat celebrare sine vestibus, 289. Ob metum ordinatus an teneatur ad castitatem, 611. De metu ad extorquendum matrimonium, 1045 et seq. Quid, si metus sit levis, 1055. Quid, si reverentialis, 1056. An metum incutiens possit a sponsalibus resilire, 1037. An uxor per metum cognita a consanguineo viri privetur jure petendi, 1071. Quomodo revalidandum matrimonium, si consensus tunc metu extortus, 1109. An metus excuset a censuris, VII, 46. Absolutio censurae metu extorta, 119. Parentes ex metu reverentiali inducentes filias ad ingrediendum monasterium, 222, *Dub. 2*.
- Miles in dubio de iustitia belli, III, 406. Quotupliciter peccent milites in bello, ex 410. De testamento militum, 929. An milites excusentur a jejunio, 1034, v. 3. Militum matrimonium, VI, 1090. Milites an sint irregulares, VII, 456, v. *Milites*. A quo absolvi milites, VI, 569.
- Minister et Ministrare. An liceat famulis et cauponibus ministrare carnem in die vetito, II, 80. An liceat ministrare sacramentum cum opinione probabili, I, 48. Vide alia v. Sacramentum. Quis sit minister Confirmationis, VI, 170. Eucharistiae, ex 230. Poenitentiae, ex 539. Extremae Unctionis, 722. Ordinis? ex 761. Matrimonii, 897. Intentio requisita in ministro, VI, 16. Status gratiae, 31 et 32. Quid, si urgeat necessitas, et si sit in mortali? 33. An sufficiat ei se esse contritum, 34. Quid, si ministret Eucharistiam? 35. Ad quem spectet ministratio Eucharistiae, ex 230. Quid requiratur ad licitam ejus ministrationem, ex 241. Diaconus ministrans in mortali, 38. Minister utens materia vel forma dubia, 42, v. 1. Corruptens formam, ib., v. 2. Ministrans indigno, 43. Si petas sacramenta a ministro excommunicato, 88. Si sacramentum Poenitentiae, 560, et VII, 166 ct 168. Si a ministro peccatore, VI, 89. Quando minister teneatur dare sacramenta, 58. Excommunicatio major privat facultate ministrandi sacramenta, VII, ex 165. An excommunicatio minor, 149. Minister inserviens Missae an necessarius, VI, 391. Quid, si recedat vel malepronuntiet? ib. An possit esse mulier, 392. Quid, si moniales respondent, 391. An episcopus possit dispensare cum illegitimo ad ministrandum, VII, 431. Ministri, qui concurrunt ad probationem vel executionem in causa mortis, 465.
- Minor. Mutuum datum minori, III, 756. An minor possit se obligare, 918, v. *Pupillus*. Minor excommunicatio quando incuratur, et quinam ejus effectus, VII, ex 147. Quis possit ab ea absolvere, 71.
- Miraculum an liceat a Deo petere, III, 31.

Misericordia. Vide Eleemosyna et Correctio fraterna.

Missa. Recitans Officium sub Missa, III, 309. Inservientes Missae si recedant ad ferendum vinum, hostiam, etc., ib., v. 5. An liceat audire duas Missas dimidias. 311. E quo loco possit audiri Missa, 312. An requiratur attentio interna, 313. Se confitens tempore Missae, 314. An satisfaciat tempore Missae confabulans, se vestiens aut calceans, deambulans, colligens eleemosynas, canens, etc., 317. Missa in oratorio privato, 318. Quoad famulos et extraneos audientes Missam in oratorio privato, 319. An peregrini teneantur audire Missam, ubi est de praecepto, 332, v. *b/ autem*.

Missa quid sit, VI, 304. Ejus essentia, 305. An requiratur utraque species, 306. Pro quibus possit offerri, 308-310. Effectus, 311. Missa an habeat valorem infinitum, 312, v. *Hic autem*.

Obligatio celebrandi Missam, sacerdotum, parochorum et episcoporum, VI, 313. De Missa conventuali, 314 et 326. De stipendio Missae, 316; vide Stipendium. De observandis et evitandis in Missarum manualium satisfactione, Append., Lib. VI, post n. 42-1. Quid Missa bifaciata et trifaciata? 316, v. *Sed*. Quae dilatio in celebratione Missarum sit gravis, 317, *Qu. 2*. Obligatio beneficiat! et capellani applicandi Missas, 323 et 324. Obligatio parochi, 324, v. *Qu. 2*. Sancita a Benedicto XIV, 325. De loco et tempore celebrandi, 328. Quid, si episcopus dispenset? 329. An detur praescriptio Missarum, ib. De Missarum reductione, etc., 331. Quid, si capitale maneat otiosum, 32-1, v. *Hic autem*. An capellanus possit quandoque applicare Missam pro suis vel omittere, 332. Quid, si aegrotet, 333.

De applicatione Missae, VI, ex 334. Si religiosus applicet contra voluntatem praelati, ib., v. *Quaeritur*. Applicatio habitualis, 335, *Qu. 1*. Applicatio in confuso, *Qu. 2*. Applicatio conditionata vel pro primo offerente, 337. In die mortuorum, 338. De altari privilegiato, 339. Tres Missae injectae ab episcopo in ordinatione possunt applicari pro aliis. 829. An autem neopresbyter possit accipere stipendium pro Missa, quam dicit cum episcopo, ib., v. *Au autem*.

Quando liceat celebrare, an ante auroram vel post meridiem, VI, 310-346; vide Aurora et Meridies. De privilegio regularium, 342. Parvitas materiae in hoc, 34a. An episcopus ex causa dispenset, 314. An liceat celebrare ante Matutinum, 317. Quid, si sit Missa conventualis, 348. An in die Coenae Domini et Sabbati sancti, 350. An pluries in die, 351. An propter obitum alicujus vel concursum populi, ib. An interrompere Missam vel de novo incipere, 352-354. Missa supplenda, si deficiat celebrans, 355.

An liceat dicere Missam extra ecclesiam, VI, 356. An in oratoriis, 357-359; vide Oratorium. Quid liceat episcopis circa oratoria, 357-359. Quid regularibus, 360. De pollutione ecclesiae, 361-367. De execratione ecclesiae, altaris, etc., 368-371; vide Ecclesia, Altare, Calix et Venti».

Requisita ad Missam, VI, ex 372. Praescripta in rubrica, 372. De altari, 373. De

mappis, VI, 374 et 375. De vestibus, 376-378. De calice et patena, 379-381. Quibus liceat tangere vasa, etc., 382. De pyxide, 383-385. De corporali, 386 et 387. De palla, 388. De purificatorio, 389. De missali, 390. De ministro, 391. Quid, si tantum unus audiens adest, ib., v. *illud*. De cruce et crucifixo, 393. De candelis, 394. De antipendio, bursa, etc., 395. De capitis nudatione, 396. De rubricis, VI, 399-401. An decreta S.C.R. obligent, 401; vide Rubricae. De calceis et crepidis, 402. De omissione partium Missae, 403-410. Si verba mutilentur, 407. Si adhibetur sola aqua in purificatione, 408. Si omittantur, quae cantantur a choro, 410, *Dub. 4*. Si cum distractione, *Dub. 5*. De additione, 411. De voce, 412-416. De mutatione Missae et missis votivis, 417-423. Si dentur Missae alicui ecclesiae, praefereendi sacerdotes illius, 424, v. 4. Quando Missa interruptenda ob praesentiam excommunicat!, VII, 177. Quo temporis spatio persolvenda Missa, VI, 400. Decreta circa missarum celebrationem, 424. De expositione ss. Sacramenti, ib., v. *Refert*, in fine. Eleemosyna pro Missa, vide Stipendium.

Miaule an sit necessarium, VI, 390. An liceat uti missali alieni ritus vel regularium, ib., v. *Sacerdos*. Quid de capellani monialium? ib., v. *Confessarii*. Missalis rubricae, vide Rubricae.

Modu». Suadens modum parato ad damnificandum, III, 563. Modus differt a conditione, 734. An sit obligatio implendi modum appositum in donatione, ib. Modus indubitus in actu conjugali, ex 915. An conjugii petenti modo indebito possit alter aut teneatur reddere, 947.

Mohatra contractus, III, 813, v. *Nota*.

Molitor et Molere. An liceat in festis, III, 277.

An molitores excusentur a jejuniis, 1041.

Mollities. Vide Pollutio.

Monachus. Vide Religiosus. Monachi nomine qui veniant, an eremitae, VII, 271. Monachi medentes cum incisione vel adustione, 384, ad 5. Monachi vel clerici se intromittentes in causam sanguinis, 467.

Monasteria. Famuli monasteriorum ubi debeant in paschate communicare, VI, 240, v. 10. An monasteria regularium sint loca exempta, VII, 24. Vide Moniali» et Clausura.

Monasterium. Religiosus avertens testatorem a relinquendo legatum ecclesiae matri, ut relinquat monasterio, III, 588.

Moneta. Famulus cambiens monetam, III, 856. Moneta adulterina an possit expendi, 855. Vide alia v. Pecunia.

Moniali». An vota monialium possint irritari ab abbatissa, III, 233. Moniales quibus praelatis teneantur obedire, IV, 51. An teneantur in visitatione revelare defectus aliarum, 57. De privilegiis monialium, 60. An moniales gaudeant privilegiis religiosorum, ib. An possint absolvi ab episcopo, IV, 61. An moniales possint respondere celebranti, VI, 391. An possint eligere confessarium. si negetur eis extraordinarius, 576, ubi vide plura de extraordinario. An moniales possint recusare confessarium deputatum ab episcopo, 577 v. *Advertit idem*. An parochus possit eligi in confessarium monialium,

- VI, 577, Ao/. 3. An vicarius generalis episcopi et regulares, ib. Moniales an subiaceant reservation! factae ab episcopo, 602, 8u. 5. An etiam exemptae, ib., *Qu.* 6. uid, si episcopus casum reservet clausurae? ib., *Qu.* 7, et VII, 241. De ingressu in monasterium monialium. VII, ex 221. De monialibus violentibus clausuram, 229. De colloctione cum monialibus, ex 232. An vetetur solus accessus, 233. An detur in colloctione parvitas materiae, 236. Quid circa regulares? 232 et 236. Quid, si quis loquatur per signa? 234. Quibus liceat loqui, an consanguineis, 239. An quaestuantibus et pauperibus, ib., v. 3. Et an impuberibus, 240. An peregrinis, etc., 242. An episcopis, 243. Interrogationes faciendae monialibus confitentibus, in *Prax. confess.*, An Mendicantes teneantur sub gravi confiteri et communicare singulis mensibus, VI, 313, v. *Dicunt tamen*.
- Monitio et Monere. An ad exigendum interesse pro damno emergente requiratur, ut moneatur mutuatarius, III, 769. Confessarius praevidens monitionem de restitutione non profuturam, 682, *Qu.* 2 et 988. An confessarius debeat monere poenitentes, VI, 609, et in *Prax. conf.*, 8. Quid, si praevideat monitionem non profuturam? VI, 610, et in *Prax.*, 9. Si advertat matrimonium nullum, 611. Et quid, si sit contrahendum, 612. An semper facienda monitio de restitutione, 614. Quid, si timeretur scandalum aliorum? ib. v. *hif.* 3. Quid, si damnum immineat bono communi? 615. Si poenitens interroget? 616. Si brevi speratur fructus? ib., v. *Excipiendum*. Quid in dubio? ib., v. *Utrum*. Semper monendus poenitens de obligatione denunciandi confessarium sollicitantem, 694. Monitio rei in censuris, VII, 52-58.
- Monitorium, vide IV, 248. Monitorium sub excommunicatione, VII, 214-217.
- Monopolium quid sit, et quot modis fiat. III, 814 et 815. De mercatoribus totam annonam ementibus, 816. De conspirantibus, ut vendant pretio summo. 817. An facto monopolio injusto liceat aliis vendere eodem pretio, ib., v. *Sed hic*.
- Monstra an baptizanda, VI, 125.
- Monstruosus est irregularis. VII, 412.
- Montes pietatis, vide III, 765, v. *Circa uident*.
- Sui cos impugnant, excommunicantur, VII, 50, ad 5.
- Mom in restitutione furti, III, 683 In implendo voto, 221, v. *Quaeritur*.
- Morbus. Vide Infirmitas. An liceat petere debitum a coniuge laborante morbo gallico, VI, 909, *Duo. I.* Quid in febris, post balnea, post sectionem venae? 910. An conjux teneatur reddere laboranti morbo contagioso, 950.
- Moribundus. Quando detur moribundo Eucharistia sine ablutione, VI, 288, v. *Dicunt*. Quomodo absolvendus sensibus destitutus, 479. Si det signa poenitentiae, 480. Si significavit desiderium absolutionis, 481. An tunc absolvendus sub conditione, ib., v. *Utrum*. Quid, si nullum dederit signum? 482. Si destituatur in actu peccati? 483. Quomodo moribundo imponenda poenitentia, 507. Circa indulgentias pro moribundis, 534.
- An danda Eucharistia pueris et amentibus moribundis, VI, 246. An peccatori publico et capite damnato, 247. An moribundus teneatur ad contritionem, 437, *Dub.* 2. An laicus vel clericus possit absolvere moribundum a censuris, 540. Quinam possint absolvere moribundos, cx 560. Quis censetur esse in periculo mortis. 561, v. *Tale*. Quomodo se gerere debeat confessarius cum moribundo, vide in *Prax. conf.*, 106-107.
- Mors. An liceat se occidere ad vitandam mortem duriores. III, 367. An post mortem donantis possit acceptari donatio ab haerede, 729. Mater optans mortem filiae difficulter nupturae, V, 22. Optans sibi mortem ad vitandam vitam duriores, ib.; vide Periculum.
- Mortale peccatum. An praeceptum sub censura obliget etiam sub mortali, MT, 33. An sit morule recipere sacramentum cum excommunicatione minori. 152. An ministrare, ib. An dicere Matutinum post Missam, VI, 317 et 348.
- Mortuorum sacramenta quae sint, VI, 6.
- Motor damni tenetur ad totum damnum, III, 579, v. *Si autem*.
- Motus. Negative se habens circa motus inordinatos, v, 6. Quid, si sint motus carnales? 7. Remedia ad eos compescendos, 8. Quid si adsit causa eis non resistendi, 9.
- Mulcta. Impediens mulctam applicari fisco vel dominis, III, 583, et IV, 237. Mulcta debetur post sententiam, 1, 148. Vide alia v. Poena.
- Mulier. Vide Femina.
- Munus a manu in simonia, 111, 56. Munus ab obsequio, 61. Munus a lingua, 63. Peccat Iuella accipiens munera ab amasio, II, 70. Iudex accipiens munera an peccet, IV, 211. Ad quid teneatur, 216. Munera iudici dantes. 212. Poenae iudicis ob munera injuste judicantis, 213. Munus subdiaconi, VI, 747, v. *Ex dictis*. Aliorum ordinatorum, 805. Munerum missio in sponsalibus, 843.
- Musici an satisfaciant Horis canonicis, IV, 143, v. *Not. III.* Vide notam I ad hunc num.
- Mutatio circumstantiae in juramento, III, 187. In voto, 225 et 226, et IV, 50. Quid in voto castitatis et solemn!? IV, 50. Mutatio in promissione, III, 720, v. *Notandum*. Mutatio in sacramentis quae essentialis, et quae accidentalis, VI, 11.
- Mutilare. An liceat umquam se mutilare, III, 373. Mutilans verba in Officio, IV, 165. Recitans cum socio mutilante, ib., v. *Hinc*.
- Mutilatio verborum in Missa, VI, 407. Mutilatio membrorum quoad irregularitatem, VII, 378-382. In ea an possint dispensare episcopi, 381. An regulares, 396 et 409, in fine.
- Mutus quando teneatur ad restitutionem, III, 573. Mutus et surdus et caecus an possint communicare, VI, 303. Mutus excusatur ab integritate materiali, 479. An debeat per scripturam aut signa confiteri, ib., v. *Quaeritur*. Quomodo debeat confessarius se gerere cum mutis et surdis, vide in *Prax. conf.*, 102 et seq.
- Mutuum et Mutuare. An liceat petere mutuum ab usurario parato, II, 47, v. *Probabiliter*, et 49. An dare mutuum abusuro, 78. An dare mutuum ob beneficium, 111, 57.

An dare mutuum pro re spirituali, III, 57. Si quis rogatus au mutuandum an possit negare» etc., 163. An dives satisfaciatur mutuando pauperi, 520, *Qu* 5. Pauper consummans rem mutuata in extrema necessitate, 624. Quando restituendum sit mutuum, 755. De mutuo dato ecclesiae, universitati vel minori, 756. De mutuo dato filiofamilias, 757. An peccet religiosus mutuans rem sibi ad usum concessam, IV, 27. * Utrum lex civilis vel vicens consuetudo sit justus titulus percipiendi aliquid supra sortem, III, 773, not. c. Mysteria credenda de necessitate medii, II, 1 et 2.

N

Natalia. Irregularitas ex defectu natalium an tollatur per professionem religiosam, VII, 354.

Nativitate quomodo acquiratur dominium, III,

Naufragium. In naufragio cedens tabulam amico, III, 366, v. *Miles*, et IV, 284.

Nauta an possit vehere meretricem, II, 75, v. *Au autem*.

Navigantes an excusentur ab audienda Missa, III, 325. A quonam Ordinario habenda sit approbatio ad excipiendas confessiones navigantium per iter maritimum, VI, 548, not. 7.

Necessitas. De necessitate spirituali proximi, II, 27. De necessitate corporali, 31. De necessitate communi, 32. Quomodo excuset necessitas ad laborandum in festis, III, 295. Ob qualem necessitatem liceat auferre alienum, 520. Fur consummans rem in extrema necessitate, ib *Qu* 4. An cessante necessitate, restituenda sit res ablata, III, 520, *Qu* 5. An dives satisfaciatur mutuando, ib. An dives non subveniens pauperi in extrema necessitate teneatur ad restitutionem, ib., *Qu* 6. An debitor constitutus in necessitate teneatur ad restitutionem, 111, 701-703. An liceat clericis negotiari in necessitate, 837. In necessitate parentum non licet filiis ingredi religionem, IV, 66. An teneantur egredi, si sint professi, 67. Prohibetur parentibus fieri religiosos in necessitate liliorum, 69. An liceat relinquere fratres in necessitate, 70. Necessitas excusans pastores a residentia, 125, v. *II*. Necessitas excusans canonicos a choro, 130, v. *III*. Necessitas Eucharistiae, VI, 192, 193 et 196. In necessitate an liceat ministrare sacramentum in mortali, 35. An uti opinione tenuiter probabili, 103, v. *Et hic*, et 483, circa finem.

Necromantia quid sit, III, 6, v. *Divinatio*.

Negotiatio et Negotiari. Quid sit negotiatio, et quomodo clericis ut religiosi prohibita, III, ex Sil. IX. filio negotiante cum patre, 544 et 910. Negotiantibus quae interrogationes faciendae, *Prax. confess.*, 59.

Neophyto. non potest ordinari, VI, 784.

Nobili» vir quando dicatur es" < m < xtn-ma necessitate, III, 520, v. *Sed quid*. Nobilis vir, quem pudet mendicare, an possit accipere alienum, ib.

Nocens. Vide Innocens.

Nocturni in officio an possint ab invicem separari, IV, 167.

Nomen imponendum in Baptismo, VI, 145.

Nomine episcoporum qui veniant. VII, 79.

Quid nomine divinorum officiorum, 177.

Quid nomine membri, 379. Qui nomine clerici, 270. Nomine monachi, an eremita, 271.

Nomine proprii sacerdotis qui veniat, VI, 564, v. *Unde*, et 670; et VII, 70, v. *Cae-*

terum ac 92. Qui nomine parochi, VI, 1081.

Quid nomine peccati turpis, 554.

Nominatio ad beneficium. Vide Præsentatio.

Notarius. Ad quid teneantur notarii, IV, 230 et 231.

Notarii Neapoli post biennium nihil petere possunt, III, 516.

Notorium crimen quando dicitur? III, 975.

Notorius. Vide Occultus».

Novitium». 'Cfr. IV, 6, not. a. Abducens novitium a religione, III, 662.

Testamentum novitiorum, 929. An abbatissa possit irritare vota novitiarum, IV, 55.

Novitius an sub jaceat reservation! episcopi, VI, 583, v. *Hic*.

Quid, si commiserit reservata ante ingressum? ib. An regulares possint absolvere novitios a papalibus, VII, 102.

An a reservatis ab episcopis, 103.

Nubere. De voto nubendi, III, 209, v. *Votum*.

Nubere cum peccatore vel habente votum castitatis an liceat, II, 60, et VI, 55.

Et an reddere ei debitum. II, 61.

Nubere an aliquando quis teneatur. VI, 75.

An filii, si parentes praecipiant. 850.

Numerus peccatorum, V, 35.

Numerus peccatorum in confessione explicandus, VI, 466.

Nundinae an liceant in festis. III, 286.

Nuntius omittens facere donationem sibi mandatum, III, 730.

Nuntius accipiens mercedem a duobus, 862.

O

Obedientia et Obedire. Obedientia debita a filiis. III, 335.

Debita a religiosis, IV, 38.

Si praelatus jubeat, < d non in virtute obedientiae. ib. An religiosus teneatur obedire in iis, quae sunt contra vel supra regulam, 40. (Vide alia v. Regula).

An religiosus non obediens dupliciter peccet, 46.

Utrum teneatur obedire in dubio an res sit licita, 47.

Quid, si sit probabile, quod non teneatur? ib., v. *Sed*.

Moniales, quibus praelatis teneantur obedire, 51.

De obedientia monialium debita episcopo, 56.

Obedientia quando excuset pastores a residentia, 125, v. *III*.

Obedientia promissa episcopo a presbytero ad quid obliget, VI, 828.

Objectum. An peccata distinguantur numero ex diversitate objectorum totalium, V, 45.

Objectum formale et materiale fidei, II, 4.

Spei, 21. Charitatis, 24, v. *Objectum*.

Obligatio legis an pendeat ab acceptatione, I, 136.

Obligatio antidotalis an possit deduci in pactum, III, 53.

Obligationes societatum industrialium an possint acquiri a clericis, 837, not. a.

Obligatio medicorum erga infirmos de confessione, etc., VI, 661, et m *Prax. confess.*, 57.

Obligatio sacerdotum se habilitandi ad audiendas confessiones, VI, 625, et in *Prax.* 50 et seq.

Obligatio denunciandi confessorios sollici-

- tantes, VI, 693, et in *Praxi*, 83. Item denuntiandi confessarios exquirentes nomen complicitis, VI, 491.
- Oblivio aequiparatur ignorantiae invincibili, I, 174. An tenearis restituere famam, si putes rem oblivione deletam, III, 998.
- Obreptio et Subreptio in dispensatione, I, 185, v. *Quaeritur*.
- Observantia festorum in abstinencia a labore, III, 272. In audienda Missa, 308.
- Observantia vana quae et quotuplex, III, 14. An sit culpa gravis, 15. Quomodo cognoscitur? 16. Exempla vanae observantiae, 17. De vocatis *salvatoribus*, 18. De mira facientibus, 19. Quid in dubio praesumendum? 20. An liceant ensalmi, 21. An detur fascinatio naturalis; et an vetanda oscilla seu turpicula, 22.
- Obsessus an possit communicare, VI, 303. Obsessus est irregularis, VII, 397 et Quis possit cum eo dispensare, 400. Quomodo se gerere debeat confessarius cum obsessis, in *Prax. confess.*, 110. Quomodo cum coeuntibus cum daemone, etc., 113.
- Obstetrix an debeat examinari a parochio, VI, 117, v. *Quoad*. Quid dicendum de baptizatis ab obstetricibus? 136.
- Occasio, An possit absolvi, qui est in occasione peccandi causa exercendae artis, III, 438, et VI, 455. An tollenda occasio cum gravi damno, III, 441. An liceat se exponere periculo probabili peccandi, II, 20, v. *Pariter*, et V, 63. Occasio quotuplex, VI, 452. Quae voluntaria et quae necessariat ib., v. *Distinguitur*. Qui dicantur esse in occasione proxima, ib., v. *Ex praemissis*. An juvenes et puellae animo matrimonii se invisentes, ib., v. *Dicit*, et in *Praxi*, 63, (ubi, inter caetera, maxime notanda doctrina S. Caroli Borromaei, 66, nempe si occasio sit *m esse* vel non.). An absolvendus, qui est in occasione voluntaria, si habeat signa extraordinaria, VI, 452, v. *Ex his* et 4b4. Qui se exponit probabili periculo peccandi, 453. An possit absolvi saltem semel vel iterum, 454, et in *Prax.*, *to*. An, qui est in occasione necessaria, 455 et 456, et in *Prax.*, *to* et 69. Quid, si semper relabatur? 457, et in *Prax.*, 69, in hne. Doctrina S. Caroli, 458. Quare rigidius agendum cum occasionario quam cum recidivo, 463, v. *Ut autem* et 464.
- Occisio et Occidere. An liceat occidere vel mutilare seipsum, III, ex 366. An liceat occidere malefactorem, 376. An liceat occidere invasorem vitae, 380. An id liceat reis vel bannitis, ib., v. *Non licet*. An liceat occidere furem, 383. An id liceat clerico aut religioso, 384. An liceat occidere invasorem honoris, 381. An liceat occidere invasorem pudicitiae, 386. An invasorem famae, 388. An liceat per famulos armis sua defendere, 385. An liceat praevenire aggressorem, 387. An sit obligatio tuendi vitam innocentis aut ejus honorem vel pudicitiam, 389-391. An etiam bona aliena, 392. An liceat umquam occidere innocentem, 393. An liceat reddere gladium occisuro, II, 76, cl III, 571, v. *Secus autem*. An liceat in festis occidere animalia, III, 298. De occidente, ut alteri homicidium imputetur, III, 58b. Ad quid tenetur occisor? 111, 626. Quid, si quis putans occidere Cajum occidat Titium? 628. An valeat remissio patris occisi in damnum filiorum, 630. Quibus haeredibus facienda restitutio pro occiso, 631, v. *II*. An iis, qui ab occiso ex liberalitate accepturi fuissent, 632. Quid, si occisor damnum istorum intendat? 633. An creditonbus occisi facienda restitutio damni, 634. Quid, si occisio imputetur alteri? 635. Quid, si hoc occisor intendat? 636. Quid, si invasus occidat excedens moderamen, etc.? 637. An detrahendum pretium laboris occisi, etc., 639. An judicandum pro reo, si pro ipso stet opinio probabilis, IV, 210, *Qu. I*
- Occultus. Occultum crimen quando dicatur, et quando deductum ad forum, VI, 593, *Not. 3*, et 1111, ac VII, 76, *Not. 2*. Quid, si crimen in uno loco sit occultum, et non in alio? VII, 78. An cum occulto defectu liceat nubere. VI, 864 et 865. Irregularitates et casus papales occulti dispensantur etiam a S. Poenitentiam, VII, 470. An in occultis papalibus et irregularitatibus dispensent episcopi, VII, ex 74.
- Occupatio. Quomodo acquiratur dominium occupatione. III, 493. Occupatio quoad thesauros, 602. Quoad venationem et piscationem, 604. Quoad res inventas, 603.
- Oculus si cui desit, an sit irregulans, VII, 410.
- Odium. An liceat abominatio, II, 30. An sufficiat confiteri se malum voluisse proximo, ib., v. *In confessione*, et V, 50, *Qu. 5*. An liceat velle malum proximo ob aliquod bonum, II, 30, v. *Sic licet*, et V, 21. An liceat fugere inimicum. II, 30, v. *Privatus*. Impediens ex odio, sed sine fraude bonum alterius, III, 584.
- Officium. Vendens officia ecclesiastica. III, 68. An ob venditionem officii ecclesiastici amovibilis aut vicanatus incurrantur poenae, 112. An ad restitutionem in officiis requiratur culpa theologica, 555. Officia vetita clericis, IV, 190.
- Obligatio recitandi Officium defunctorum, IV, 161, *Qu. 2*. An illud possit pridie recitari, 174, *Qu. 2*. Permutans Officium divinum. 161, *Qu. 3*. An possis te conformare in Officio brevi cum clerico privilegiato, ib., *Qu. 4*. Errans in Officio an teneatur repetere, ib., *Qu. 5*. An teneatur repetere non percepta recitans Officium cum socio vel in choro. Ib3, *Qu. 2*. Recitans Officium in mortali, 178. Recitans in locis immundis 179. An silus in Officio sit de praecepto, ib., *Qu. 4*. Vide alia v. Horae canonicae. Officium confessarii quid sit, vide Confessarius. An liceat Officium privalim dicere cum excommunicatio vitando, VII, 173. Divinorum officiorum nomine quid veniat. 177. An excommunicatus teneatur recitare Officium, 178. Et an peccet dicendo. *Dominus vobiscum*; aut privatim recitando cum alio, ib. Officia ordinatorum. VI, 805.
- Omen quid sil, II, 6, v. *Per tacitam*.
- Omissio gravis in audienda Missa, III, 310. In Horis recitandis, IV, 140 et 141. Peccatum omissionis a quo tempore imputetur, V, 10.
- Omittere aliquid in Missa, quale peccatum. VI, 403-410. Si parochus omittit dicere: *Ego zos conjungo*, 899, in fine. Si omit-

tatur ultima benedictio in Confirmatione, VI, 188, v. *Notandum*.
 «Onanismes. An confessarii teneantur interrogare de onanismo, VI, 954, not. p.
 Oniromantia. vide III, 6, v. *Divinatio*.
Optt Dans operam rei licitae quando excusetur ab irregularitate, VII, 383-385. Quid, si rei illicitae? 386 et seq.
 Operarii qui excusentur a jejunio, III, 1041.
 •Ad quodnam salarium jus habeant, 857, not. #. Utrum eis sint licita operistitia. ib.
 Opinio. Quae sit opinio probabilis, probabilior et probabilissima, I, 40. Dissertatio pro usu moderato opinionis probabilis, I, ex 54. An liceat sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore, 54. An liceat uti opinione probabili cum injuria alterius, 42. Quid, si adsit probabilitas juris, 53. An aliquando sit obligatio sequendi probabilem relicta probabiliore. Casus 1 est, quando superior praecipit cum probabili, 31, et vide etiam IV, 4/. Casus 2, quando poenitens vult sequi opinionem prooabilcm, VI, 604. Casus 3, quando poenitens possidet rem bona fide cum probabili, I, 35 et 36; vide etiam III, 669. Quid de iudice? vide v. *Judex*. Quid de medico? vide v. *Medicus*. Quae opinio sequenda circa fidem, II, 10. An possit contrahi matrimonium cum opinione probabili de ejus valore, I, 50, et VI, 901 et seqq. An cum opinione probabili possit fieri compensatio, III, 521, *Nota 3*. An liceat cum opinione probabili uti notitia confessionis, VI, 633. An cum opinione probabili possit inferri bellum, III, 404. An cum opinione probabili liceat conferre sacramenta, VI, 57. An in necessitate liceat uti opinione tenuiter probabili, 103 et 482, versus finem. An circa sigillum confessionis liceat uti opinione probabili, 633. An liceat nubere cum opinione probabili, quod non adsit impedimentum. 902. Quid, si probabilitas sit facti? ib., *Qu. 3*. Quid, si probabilitas sit tantum pro impedimento? 905. Quid, si iudex ferat censuram, si non restituas, sed tu probabiliter non tenearis? VII, 68. Quomodo gerere se debeat confessarius circa delectum opinionum, *Prax. confessor.*, 114 et 115. An confessarius teneatur absolvere adhaerentem opinioni probabili, VI, 604. Quid, si putet falsam? ib., et vide *Prax. confess.*, 114 et 115.
 Opus. Quae sint opera servilia, III, 272, 274 ac seq. Opera servilia in festis quoad regna Neap, et Siciliae, 332, in fine, v. *Hic refert*. Opera pietatis excusantis a jejunio, III, KM8. Suid, se sponte suscipiantur? ib., v. *Sed ubium*. Sacramenta causant gratiam ex opere operato, VI, 6, v. *Not. VI*. Augmentum gratiae ex opere operantis, ib.
 Oraculum quid sit. III, 6, v. *Divinatio*.
 Oratio et Orare. An sit de necessitate medii, III, in initio. An peccet sacerdos omittens orationes, dum se induit. VI, 403 et 410, *Dub. 3*. Quid de orationibus ante vel post Missam? 410, *Dub. 2*. In oratione *A cunctis* nequit nominari sanctus non canonizatus, 411. Oratio vocalis, quin audias te ipsum. 414. De numero orationum in Missa, 423. Oratio indulgentiae an debeat esse vocalis, 536, ad 24. An excommunicato liceat orare privatim in ecclesia, VII, 174.

Oratorium. Qui satisfaciant audiendo Missam in oratorio privato, III, 318. Quid de oratoriis semipublicis, 319, not. v. An habens privilegium oratorii teneatur conducere sacerdotem, si nequit adire ecclesiam, 324, v. *Recte*. In quibus oratoriis possit celebrari ex licentia episcopi, VI, 357. An oratorium debeat habere januam ad viam, ib., v. *Hoc*. Quid in domibus alicujus communitalis? ib., v. *Neque 2*. In palatiis episcoporum, ib., v. *Neque 3*. Quid in domo rusticana episcopi extra dioecesim? ib. De oratoriis episcoporum et cardinalium, ib. An episcopi possint celebrare vel celebrari facere in domibus, ubi reperiuntur extra propriam habitationem, 358. An aliquando dispensare, ut celebretur in domo privata, 359. De privilegio privatorum, ib., *Not. I*. Quibus diebus vetetur celebrari in oratorio privato, ib., v. *Ex quo*. Qui possint audire Missam in ipso, ib., v. *Dices*, et vide 111, 319, An ibi possit celebrari secunda Missa, VI, 359, v. *Deducitur 2*. An ibi liceat ministrare Eucharistiam, ib. v. *Quaeres*. Et an Poenitentiam, ib., v. *Quoad*. Circa regulares, 360. Oratoria non benedicta an violentur, 362. Altare formandum in oratoriis, III, 319, v. *Clausula III, Nota 1*, et VI, 424, v. 13. An vetentur Missae in oratoriis ante parochialem, ib., v. 14.
 Ordinandus, Ordinare et Ordinatio. Quid sit ordinatio, VI, 735. An Latinus valide ordinetur ritu graeco, et contra, 741. An materia sit tradenda ab ordinante, 744. An ipse debeat celebrare, ib. Ordinatio si fiat sine secunda impositione, 749, v. *Juxta*. An traditio instrumentorum sit essentialis, 750. Quid, si tangatur hostia et non patena? 751. Quid, si calix cum vino et hostia ibi immixtar ib. Si calix et patena, sed non hostia? 752. Si solus calix? 753. Sacerdos carens aliis ordinibus valide celebrat, 754. An illicite, ib. Carens ordine sacro, illum exercendo solemniter, fit irregularis, ib. In dubio, an quis fuerit valide ordinatus, 757. Defectus ordinationis supplendi, 758 et seq. A quo episcopo facienda ordinatio, 760, 768 et seq.
 Minister ordinis quis sit, VI, 761. An possit simplex sacerdos, 762. Subdiaconatus an fuerit semper sacer, ib., v. *Quaestio*. Ordinans in mortali, 767. Ordinandus habitualus in vitio turpi an possit absolvi, si velit assumere ordinem sacrum, ex 63, et in *Prax.*, 78. Quinam valide ordinentur, 781. An infantes, 782. Quinam licite, 783 et 784. Protestatio episcopi, quod non intendit ordinare indignos, 784, v. *Quaeritur*. Si quis non habeat animum suscipiendi ordines superiores, 785. Si ordinatus in minoribus uxorem ducat, ib., *Dub. 2*. Si ordinetur animo effugiendi Iorum, *Dub. 3*. An ordinandus debeat esse confirmatus? 786. Tempus ordinationum, 795; vide *Interstitia*. Locus ordinationis, 798. Si quis ordinetur in aliena dioecesi, ib., v. *Adde*. Actis ordinationis, VI, 783, v. 11 et 799; vide *Aetas*. Ordinandus an debeat suscipere Eucharistiam, 801. An habere probitatem vitae, ib., in fine. An vocationem divinam. 802. Habens domicilium in una dioecesi, beneficium in alia, et in alia originem, potest

ordinari a quovis illarum episcopo, VI, 771 ; vide alia v. Domicilium. Ordinatio titulo beneficii, 774. An sufficiat titulus servitii, mensae vel ecclesiae vel missarum, ib. An detrahenda onera missarum, ib. An episcopus beneficii possit dispensare in interstitiis, 775. An, si ideo conférai beneficium, 776. Quid, si habeat beneficia in pluribus dioecesibus? 777. Ordinatio familiarium, vide Familiaris. Ordinatorum officia, 805. Eorum coelibatus, vide Coelibato Conjugatus an possit ordinari, 812. Et tunc uxor an teneatur profiteri in religione, ib., v. *Sed hic*. Et an possit nubere post mortem viri, *Dub.* 2. De titulo ordinationis, ex 813; vide Titulus. Obligatio deferendi habitum et tonsuram, 805, v. *Quatuor*, et ex 825. Sacerdotes vi obedientiae datae episcopo ad quid teneantur, 828. Obligatio recitandi preces et Missas, 829. De statutis in concordato regni Neapolitani, 830. Ordinatio simoniaca et ejus poenae, III, 109.

Ordo charitatis, II, ex 25. Ordo restitutionum, III, 580, v. *Ordo*. Ordo restitutionis cui prius facienda, 684-695. Ordo recitandi Officium, IV, 169. Causae interruptendi ordinem, 170. Quid in choro? 171.

Ordo. Quid sit ordo, VI, 734 et 735. Et quotuplex, 735, v. *Defide*. An prima tonsura sit ordo, 734. An singuli orationes sint sacramenta, 736 et 737. An episcopatus sit ordo distinctus, 738. Materia remota, 739. An sit instituta in specie a Christo, ac etiam forma, 740. Materia proxima; et an requiratur contactus, 742. An debeat esse physicus, 743. An materia sit tradenda ab ordinante, 744. Materia minorum ordinum, 745. Subdiaconatus, 746. An calix et patena debeant esse consecrata, 747. Diaconatus, 748. Presbyteratus, 749. An sit sola impositio manuum, ib., v. *Tertia*. Quae forma presbyteratus, ib., v. *Juxta*. Episcopus a quot episcopis debeat ordinari, 755. Episcopus an possit dare primam tonsuram extra dioecesim, 736. An abbates possint conferre ordines minores suis monachis vel afferentibus dimissorias, 763. An valide, 766. Quam poenam incurrant, ib. An possint conferre novitio, 761. Regulares a quo episcopo debeant ordines suscipere, 768. A quo novitii, 765. A quo alii, 764. Plura notanda ex bulla *Speculatores*, 110. Quid, si quis habeat licentiam suscipiendi ordines extra tempora cum clausula: *a suo Ordinario tantum*? 788, *Not.* 9.

Ordines gradatim suscipiendi, VI, 793. Ordines minores an possint conferri die festivo, 794. An feria sexu, etc, ib. Suscipiens simul duos ordines sacros, 796. Vel minores cum subdiaconatu, 797. Vel in sabbato unum sacrum, alterum in dominica, 796. Exercitium ordinis suscepti, 801. An possint ordines denegari peccatori occulto publice petenti, VI, 52.

Ordo sacer solvit sponsalia, VI, 871 et 872. Dirimit matrimonium, 1058. An de jure divino, 1059. An episcopus possit dispensare cum illegitimo ad ordines minores et beneficium simplex, VII, 428. An ad canonicatum, 429. An cum bigamo, 451. An, si bigamia sit similitudinaria, 452.

Ordo iudicii requisitus ad ferendas censuras, VII, 51-65.

Organarii an satisfaciant Officio divino, IV', 143, *Not.* III.

Ornato mulierum superfluous. II, 54 et 55.

Oscilla contra fascinationem, III, 22.

Oscula an aliquando sint licita, III, 417. Et quando excusentur a moruli, 418. Vide alia v. Tactu

Otium vitandum an excuset ad laborandum in festis, III, 392

Ova non permittuntur in coenula, III, 1027. Vide alia v. Eacticini

P

Pactum poenae conventionalis, III, 766. v. *Licetum*. Pactum legis commissoriae, 775. Pactum in mutuo, ut reddatur debitum non ex justitia, 777. Pactum, ut desistatur ab injuria, ib. Ut injuria condonetur. //8 Ut conferatur officium, 779. Ut praestetur debitum ex gratitudine, 780. Pactum mutuandi, 781. Ut res in eadem specie reddatur, 782. Pactum retrovendendi, 812. Pactum recomendi, 813. Pactum assecurationis in censu, 842. Pactum in societate, ut damnum sortis sit commune, 907. *Qu.* 4. Pactum de haereditate viventis, 931.

Paganus. An liceat vendere filios parentibus paganis, VI, 133.

Palla an debeat esse ex hno, VI, 388. Quid, si omittatur? ib. An benedicenda, ib. An liceat uti duabus pallis, una pro calice, alia pro hostiis, ib., v. *Dicit*.

Palpo quando teneatur ad restitutionem, III,

Panis an liceat confici in festis, III, 299. An panis coctus permittatur in coenula, 1029. Qualis panis est materia Eucharistiae, VI,

Papa De infalibilitate Papae, I, ex 110. De superioritate ejus supra concilia, ex 121. An Papa queat dispensare in votis solemnibus, 11, 206. v. *Quaeritur*. An commutare ultimas voluntates, 931. An Papa peccet graviter, si dispenset in jejuniis sine causa, 1032, v. *Resp.* 1. An possit dispensare ad consecrandam unam tantum speciem, VI, 196, *Dub.* 2. An possit dispensare in iis quae sunt de jure divino, ib. et 1119. An in novo consensu, si matrimonium sit revalidandum, 897, v. *Prob.* 1, in fine. An in matrimonio rato, 959. An in voto solemnium ad ineundum matrimonium, 102b. In quibus impedimentis possit dispensare, 1118. An in illis quae sunt de jure divino, 1119. An, quae sunt de jure naturae, 1120.

Papales CASUS. Vide ~~62~~ et Censura

Paralysi laborans an sit irregularis, VII, 409.

Parmentaria. Vide Vestis.

Parnus ad peccatum an liceat induci, II, 47. Suadens modum parato ad damnificandum, 111, 563. Quid, si ei suadeas minus damnum? 565.

Parens. Vide Pater.

Parlamentaria vetantur in ecclesia, III, 37.

Parochia. In qua parochia facienda communio paschalis, V I, 100. In qua denuntiationes matrimonii, 991. *Dub.* 3. In qua matrimonium, 1066 et 1087.

Parochos et Parochia. Obligatio parochorum, III, cx 357. Parochus quoad residendam, ib. et IV, 123. (Vide aha v. Residentia). Parochus tenetur celebrare pro populo, 111, 359. Tenetur condonari et instruere, 269 et 360. Tenetur corrigere, 360. Inquirere mores subditorum, 360, *Dub.* 2. Non deserere oves, ib.. *Dub.* 3. An parochus possit dispensare ad laborandum in festis. 288. An in jejuniis, 1032, v. 3. An religiosus assumptus ad parochiam teneatur ad vota et regulas, IV, 4. Episcopus eligens minus dignum ad parochiam, 92. Parochus tenetur nec se exercere munera principaliora, 127, *Dub.* 3, v. *Hinc*. An parochi docentes excusentur a residentia, 132, v. *Au autem*. An studentes, ib., v. *Idem*. A quo parochus recipienda sint sacramenta, VI, 115, v. *Sed hic*. Parochus assistens matrimonio in mortali, 40. An possit assistere, si contrahentes sint publici peccatores, 54. De parochi assistenti. in matrimonio mixto, vel in matrimonio cum *franco-muratoribus* et *liberis pensatoribus* VI. 1044, not. 6, et 54, not. a. Tenetur inquirere impedimenta, VI, 54, v. *Certum*. Quando teneatur ministrare sacramenta, 58. Tenetur examinare obstrictes, 117, v. *Quoad*. Quid monere tenetur post collatum Baptismum? 160. Peccat graviter, si baptizet omisso patrino, 159. In tempore pestis an teneatur ministrare Eucharistiam, 233. An Poenitentiam, ib. An residere, ib., v. *Deinde*. Quoties teneatur celebrare in anno. 313, *Dub.* 2, v. *Parochos*. Quoties pro populo, 324, *Qu.* 2. Quid, si non habeat congruam? 325. An quotidie, ib., v. *Et quamvis*. Quid, si in festo offeratur elemosyna? ib., v. *Proinde*. Parochus ex licentia parochi loci an possit audire confessiones, VI, 514, v. *Hic*. An sibi eligere confessarium 1565, v. *An autem*. Nomine proprii sacerdotis quis veniat, VI, 564, et VII, 70 ac 92. An invito parochus possint subditi apud alios confiteri. VI, 564, v. *Unde*. An parochus possit id prohibere, ib. et 574. In Paschate, ne conhtentur regularibus, ib. An parochus possit eligi in confessarium momalium, 577, *Not.* 3. Quid agere debeat parochus, si reperial sponsum ligatum impedimento, et omnia sunt parata, 613. Quando teneatur audire confessionem subditi, 623, v. *Rest.* 2. An teneatur ministrare Extremam Uncionem, 729. Et an possit domi retinere sacrum oleum, 730. Parochus an possit examinari a novo episcopo, 792, v. *Hic etiam*. An parochus possit fieri religiosus contradicente episcopo, 828, et IV, 74. Parochus an possit omittere denuntiationes, si sciat non adesse impedimentum, VI, 990. Quid agere debeat, cognito impedimento, 1001. Quid, si solus noverit? 1002. An possit aliquando dispensare in dictis denuntiationibus, aut saltem declarare, 1007, *Dub.* 2. Si parochus alicubi haberi nequeat, an possit contrahi matrimonium, 1079. An peregrini valide nubant sine parochus, 1080. Quis veniat nomine *parochi*, 1081. An parochus excommunicatus vel irregularis, 1082. Ixcommunicatus assistendo an peccet graviter, VI, 1083. An saltem hic possit dare alteri licentiam assistendi, 1084. An suffi-

ciat licentia praesumpta parochi, VI, 1088. An possit assistere parochus alterutrius sponsi, 1087. An valide nubant sponsi coram parochus nolente, 1092. An licite, 1093. SQuomodo peccet parochus non interrogans c consensu, vel omittens dicere: *Ego vos conjungo*, 1094. An parochi assistentia requiratur pro reconvallando matrimonio nullo, 1110. Parochi négligentes, de quibus interrogandi a confessario, viae *Prax.* *conf.* 52. Pars Partes missae si omittantur, VI, 403. Participans quando teneatur ad restitutionem, III, 571. Partus. Ratione parius an excusentur mulieres a praecepto Missae, III, 330. Parius tempore an liceat debitum petere, VI, 926. An reddere, 951. An uxor teneatur reddere si in partu experta sit periculum mortis, vel si solita sit filios parere mortuos, 953. An liceat accelerare partum, III, 394, not. c. Parvitas materiae. Vide Materine parvitas. Parvitas materiae in dicenda Missa ante auroram vel post meridiem, VI, 346. Parvitas in colloctione cum monialibus, VII, 236. Paschalis communio. Vide Communio. Pastilli an possint confici in festis, 111, 298. Pastor. Vide Episcopus et Parochus. Pater Parentes per vota laedentes legitimam filiorum, III, 215. Parentes quae vota filiorum possint irritare, 229, v. *Clarius*. Obligatio parentum erga filios, 336. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum, 338. Quando parentes possint filios exhacredare, I, 341 et 948 ac 949. An valeat remissio patris occisi in praejudicium filiorum, 630. Donatio inter patrem et filium, 724. Quid debeat pater filio spurio. 951. Quid, si relinquat bona alteri, ut reddat spurio, 952. In qua necessitate parentum vetetur filiis fieri religiosos. IV, 66. Et an filii teneantur egredi ad subveniendum parentibus, 67. An possint ingredi religionem, parentibus invititis vel insciis, 68. Parentes nequeunt ingredi religionem relinquendo filios in necessitate, 69. Parentes avertentes filios a religione, 77. Pater faciens baptizare filium a praedicante, VI, 117, *Duo.* 5. Parentes baptizantes vel suscipientes filios an contrahant impedimentum, 150. Parens an teneatur assignare patrimonium filio, 819. Parentes ineuntes sponsalia pro filiis tacentibus, 838. Quid, si pro absentibus? 839, *Dub.* 2. An sponsalia solvantur per disensum parentum, 877. Parentes cogentes filias ad ingrediendum monasterium vel impediennes ab ingressu, VII, 212. Pater percutiens filium clericum, 2/5, v. *Quaeritur*. Patrio. An absentes a patria teneantur ad ejus leges, I, 157. An ad jejunium praeceptum in patria, I, 156 et III, 1050. Patrimonium clerici an conferendum inter fratres, III, 956. Patrimonium quoad ordinem, VI, ex 817. An pater teneatur patrimonium assignare, 819. Petrinus qui sil in Baptismo, et ejus officium, VI, cx 146. In Confirmatione, 185. An possint esse plures patrini, et non confirmati, ib. Et an non confirmatus contrahat cognati-

tionem, VI, 186. *Dub.* 2. An religiosi possint esse patrini, 187. Parentes suscipientes sive baptizantes filios, 150. Pntronu». Vide Praesentatio. Pauper et Paupertas. Pauperes in necessitate communi, II, 32. Pauper negans se habere cum aequivocatione, III, 158. Laborare ad subveniendum pauperibus, 293. Pauperes reficientes vestes in festis, 297. Qui veniant nomine pauperum in fructibus beneficii distribuendis, 491. *Qu.* 2. An tunc praefereendi pauperes loci, ib., *Qu.* 3. Pauper extremo indigens si accipiat, antequam petat, 520, *Qu.* 2. Quid, si accipiat rem magni valoris? *Qu.* 3. An furta incerta minuta possint distribui pauperibus, 111, 595. De eo, qui se fingit pauperem, 622. Pauper consummans rem in extrema necessitate, 623. Quid, si consummet rem mutuam? 624. Pauper locans jus medicandi 861. Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus? 930. *Dub.* 10. Pauperes quando excusentur ab abstinentia carni, III, 1008. Quando a jejuniis, 1033, v. 2. Solis pauperibus restitui debent fructus a beneficiariis non residentibus, IV, 128. Advocatus quos pauperes teneatur patrocinari, 221; vide alia v. Necessitas. Ex voto paupertatis ad quid obligentur religiosi, IV, 14. * Paupertatis votum distinguitur Solemne et simplex, IV, 36, not. 1. Quae non repugnent voto paupertatis, 16. An votum paupertatis possit abrogari per consuetudinem, 35; vide alia, 14. Pauperes sive quaestuant an possint loqui cum monialibus, VII, 239, in fine. De titulo paupertatis quoad ordines, VI, 814. An pauperes et religiosi teneantur ad eleemosynam in jubileo, 538, *Dubitatur hic* 1. Peccator publice petens sacramenta, VI, 44-55. Si eius peccatum sit notum pluribus praesentibus, 45. Si crimen sit publicum in alio loco, 46. An publico peccatori jam confesso possit dari Eucharistia, 47. Si crimen vel poenitentia fuerit dubia, 48. An ob metum mortis possit dari sacramentum peccatori, 49. Peccator occultus si occulte petat, 44. Si publice, 50 et 51. Peccatorum reliquiae quomodo tollantur, 70. Si conjux trahat alterum in peccatum, 973. Ob quale peccatum incurrantur censurae, VII, ex 29. An ob veniale levis suspensio vel interdictum, 30 et 321. Ob peccatum mere praeteritum an censura incurratur, 49 et 54. An ob crimen futurum possit episcopus ferre censuram, 49. Peccatum quid sit, et quae conditiones ad illud requirantur, V, ex 1 et 53. De peccato philosophico, II, v. *Hic tamen*. Quale sit mortale, et quale veniale, 51. Mortale per se et per accidens, 52. Monitum pro iis qui facile damnant de mortali, ib. Quomodo mortale fiat veniale, 54. Quomodo veniale fiat mortale, ex 59. Quomodo distinguantur specie, 30. Quomodo distinguantur numero, 35 et 45. An sit duplex peccatum, peccare in die festo, III, 273. An sit mortale recitare Officium in mortali, IV, 178. Pectus. Quomodo peccent feminae pectus ostendentes, II, 55, v. *Quaeritur*. An sit mortale aspicere pectus feminae, III, 423. Peculium. Quotuplex est peculium filiorum-familias? I. *Castrense*, III, 488. 2°. *Quasi*

castrense, III, 488. 3°. *Profectilium* Ib. An sit profectitium peculium lucratum a filio ex bonis paternis, ib. An filias possit exigere stipendium pro labore in beneficium patris» ib. *Dub.* 2. § *Adventilium*, ib. Quando filius acquirat usumfructum peculii adventitii, ib. An religiosi possint habere peculium, IV, 15.

Pecunia. Asserens aequivoce, se accepisse pecuniam, III, 167. Ad quid teneatur dans pecuniam usurario, 785. Deponens pecuniam apud usurarium, 786. Cujus sit res empti pecunia aliena, 799. Expendens pecuniam adulterinam, 855. Famulus commutans pecuniam domini, 856. Pecuniae subministratio ad eleemosynas est justa causa ad dispensandum, VI, 1130, in fine. Pensio et Pensionariui. Quid et quotuplex sit pensio, IV, 137. A quo et quanta pensio possit designari, III, 13, et IV, 138. An pensionarias possit de pensione libere disponere, III, 491. *Qu.* 6, et IV, 139. Pensio simoniaca, III, 573 et seq. An incurrat poenas vendens pensionem, 112. An pensionarius teneatur dare superflua in usus pios, 491, *Qu.* 4.

Penula S. Pauli quid erat? VI 376. v. *Ceusuit*.

Perceptio. Quomodo acquiratur dominium perceptione fructuum, ibi, 502.

Percussio, Percussor et Percutere. De excommunicatione ob percussionem clerici, VII, ex 214. An ad eam requiratur culpa gravis et graviter externa, 273. Quid intelligatur per manuum injectionem, 272 et seq. An incurrat dans clerico venenum, 280. *Dub.* 2. Si clericus consentiat percussioni, 274, ad 5. Si percutiat seipsum, ad 6. Percutens jocose aut casu, 273, ad 2. Clerici invicem se percutientes, ib. Percutiens ob defensionem, ib. Ob ignorantiam vel iram subitanam, ib., ad 4. Quid, si ignorantia sit crassa? ib., *Dub.* 2. Percutiens unum clericum pro alio, *Dub.* 3. Magister aut pater percutiens, ib., ad 5. Si clericus sollicitet consanguineam, ib., ad 6. Quae percussio dicatur levis, quae gravis, et quae enormis, 277 et 278. In dubio judicatur gravis, 280. An ab ea absolvant episcopi, 276 et 279. An regulares, ib., et 107.

Peregrinus. An peregrinus teneatur ad leges loci, ubi est, I, 156. An ad leges patriae, 157. An peregrinus possit dispensari ab episcopo loci in legibus et votis, 158, et IU, 3j2. An peregrini et vagi teneantur praecipis locorum, ubi morantur, I, 159 et 160, ac III, 332, in fine. An teneantur praecipis juris communis, si ibi non sint us recepta, I, loi. Quando peregrinantes ad loca sacra excusentur a jejuniis, III, 1049, v. 2. An teneantur ad jejunia loci, ubi sunt, I, 153, v. *Pro majori*. Peregrinus et casu natus a quo baptizandus, VI, 115. Ubi debeat recipere communionem Paschalem, 240, v. 9. A quo possit absolvi, 569. Quid, si habeat reservatum in utraque dioecesi? 587. Quid, si peccatum est reservatum tantum in illa dioecesi? 587. Quid, si tantum in patria? 589. Quid, si discedat in fraudem? ib., v. *Quomodo*. Quid, si habeat censuram in patria reservatam? 590. Peccans in aliena dioecesi incurrit reservationem peccati, non au-

- tem excommunicationis annexae, VI, 591. An episcopus possit absolvcreperegrinos a papalibus et dispensare, eta 59â. An peregrini valide nuptias ineant sine parochio, 1080. Quomodo contrahere debeant, 1091. An ligentur censuris loci, VII, 17. An, si loquantur cum monialibus, 242.
- Perfectio. Religiosi tenentur tendere ad perfectionem, IV, 9. Quando peccent graviter contra hanc obligationem, 10. Quid, si quis vult servare sola praecepta gravia? 11.
- Periculum. De titulo periculi in mutuo, III, 765. In venditione, 810, v. *Ratione*. Periculum peccandi obcharitatem, II, 26, in fine, et V, 63. An in periculo mortis liceat ministrare sacramentum in mortali, VI, 33. An baptizare cum materia dubia, 103, v. *Et hic*. An in utero matris, 107. An in capite tantum egresso ex utero, ib., v. *Hic autem*. An in capillis aut vestibus, ib. *Qu. 3*. An in scapulis vel pectorej Qw-4. In periculo mortis sunt baptizandi filii infidelium, VI, 129. Baptismus sub conditione, 134. Parentes tunc baptizantes num contrahant impedimentum petendi, 150. An ad dandum viaticum liceat celebrare in una specie, 196; vide alia v. Viaticum. Num ob metum mortis liceat celebrare sine vestibus, 289 et 377, *Dub. 2*. An communicare sine confessione, 260. Quid, si allato viatico confessio infirmi nequeat brevi expleri? ib. v. *Cum Concina*. In periculo scandali an liceat communicare ante confessionem, 260, v. 2. et 263. Quando censeatur adesse periculum mortis, vide Moribundo. Si quis est in probabili periculo peccandi, 453. Aliud est periculum formale, aliud materiale, VI, 452, v. *Periculum autem*. In periculo mortis omnes sacerdotes possunt absolvere, 561. Quodnam censeatur esse periculum mortis, ib. An haeretici et vitandi, 560. An praesente approbato, 562. An quivis confessorius, si adsit habens facultatem in reservata, 563, *Dub. 1*. Ana papalibus, praesente episcopo, ib., *Dub. 2*. An, si possit peti facultas per litteras, ib., *Dub. 3*.
- Permutatio et Permutare. Permutare beneficia, III, 73-76, et IV, 136. Permutare Officium, IV, 161, *Qu. 3*. Quid, si te conformes cum privilegiato? ib., *Qu. 4*.
- Perplexus quid debeat agere, I, 10.
- Perseverantiae votum aut iuramentum in congregationibus nequit dispensari ab episcopis, III, 255, v. *Et sic*.
- Personatu quid sit, IV, 116.
- Pcrucca sive caesaries ficta in celebratione Missae, VI, 398.
- Pe» Pedibus nudis non licet celebrare, VI, 402. Oportet saltem uti crepidis, ib. An liceat celebrare cum pede ligneo, VII, 407.
- Pesti tempore ad quid teneantur sacerdotes, II, 27, v. *An autem*. Ad quid parochi, III, 338. De testamento tempore pestis, 926.
- Pestis tempore an parochus teneatur ministrare Eucharistiam, Poenitentiam, etc., VI, 233. An residere, ibid., v. *Deinde*. An episcopus teneatur tunc residere, ib. v. *Tandem*. An liceat tunc dare Eucharistiam medio instrumento, 244. v. 6.
- Peten iuramentum a pejeraturo, II, 77, et III, 150. Petens mutuum ab usurario, II, 47, v. 5f *autem* et 77, v. 4. Petens sacramentum a peccatore vel ab excommunicato, II, 47, v. ôi *autem*, et 79.
- Petere. An vir aliquando teneatur petere debitum, VI, 928. An aliquando uxor, 929. An conjux ligatus voto, etc., possit aliquando petere, 930. An petere liceat ab excommunicato, 931. An sit reddendum debitum coniugi illicite petenti, 943-947. Si petat modo innatuiali, 952, v. 3. An censuris ligati debeant petere absolutionem, VII, 130.
- Pharmacopola ad quid teneatur, IV, 291, v. *II*. Nihil potest petere a principali post duos annos et ab naerede post duos menses, III, 516. Pharmacopolis quae interrogationes faciendae, in *Prax. confess.*, 58.
- Phrenetico an danda sit Extrema Unctio, VI, 10.
- Physlognomia quid sit, III, 10, v. *Licita*.
- Pictora. Aspicere picturas turpes, III, 424. An picturae sint propriae religiosi, IV, 14, v. *Quoad picturas*.
- Piet quando excuset ad laborandum, III, 291. Quando a jejuniis, 1048. Quid, si quis sponte suscipiat opera pietatis? ib., v. *Sed dubium*.
- Pignus. Fructus pignoris debent restitui, III, 776. Quid, si pignus datum sit pro dote ib., v. *Excipitur*. De contractu pignoris, 913. Utens pignore, 914. Quae liceant pignori, 915.
- Pileolo an liceat uti in Missa, VI, 396 et 397. Et quis possit dare licentiam, ib., v. *Dicunt*.
- Pingere et Pictor. Pingere in diebus festis, III, 280. Retrahere et delineare, 281. Pingere turpia, II, 56. An pictores excusentur a jejunio, III, 1031, v. *III*.
- Piscari in diebus festis, III, 283.
- Pisces vetantur dispensatis ad carnes, III, 1015. An pisces velentur in collatiuncula, 1028.
- Plantatio. Acquiritur dominium plantatione, III, 501.
- Pluralitas beneficiorum vetita, IV, 115 et 117. Causae cohonestantes, 118.
- Podagra laborans potest deferri ad altare, ut celebret, VI, 244, v. 7.
- Poenae. Poenae simoniae, III, ex 105. Poenae simoniae confidentialis, 85. Ob ordinationem simoniacam, 109 et 110. Ob simoniacam collationem beneficii, 111 et seq. An lex poenalis obliget ad culpam, I, 140. Lex sub poena suspensionis, 146. Lex assignans poenam et praecipiens, 147. An poena incurratur ante sententiam, 148. Poena positiva et inhabilitans, 149. Poenae in mandantes homicidium per assassinos, III, 363. Poenae in procurantes abortum, 395. An mater procurans abortum incurrat poenam excommunicationis, ib. *Qu. 5*. Quid in dubio animationis? 396. Quis possit has poenas relaxare, 397. Poenae duello impositae, 401. Poenae in concubenarios, 442. Inclericosconcubenarios, ib., v. *Utrum*. Poenae Sodomitarum, 470; vide alia v. Sodomia. Impediens applicare poenam iisco, III, 583, et IV, 237. Poenae usurariorum, III, 792. Alienantium bona ecclesiastica, IV, 187, v. *Nota /*. Beneficiarii omittentes Officium, III, 6b3 et seq. Pastorum non residentium, I, 149, et IV, 126-128. Canonico non residentium, IV, 129. An iudex inferior possit poenas relaxare, 205. Quid,

- si sit supremus IV, 205, v. *Dixi*. Poenae iudicis injuste iudicantis ob munera, 213. An reus teneatur fateri crimen cum timore magnae poenae, 274. Poenae rebaptizantium, VI, 122. Transgrediendum praeceptum communionis annuae, 295, v. *Praeceptum*. Vel confessionis, 674. Poena in sollicitantes, 705. Quid, si poena sit positiva aut privativa? ib., et VII, 148. Poena in religiosos, si non ordinentur ab episcopo loci, VI, 768. Poena in male promotos, 793. In eos qui ordinantur ab alieno, 7b9. In eos qui ordinantur ante aetatem, 799. In resiliences a sponsalibus, 853. In contrahentes cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis, 1077. In excommunicatos ministrantes sacramenta. VII, 171. An sit poena in suscipientes, 172. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia poenae, 351. Poeniten» an teneatur sequi opinionem confessarii, VL 6CU.
- Poenitentia si probabiliter sit impleta, I, 29. Poenitentiae sacramentum an possit ministrari domi vel in oratoriis privatis, VI, 359, v. *Quaeres*. Materia et forma hujus sacramenti, 425. An sufficiant peccata alias confessa, 427, *Dub. 2*. Verba essentialia formae, 320, *Dub. 1-3*. An verba *te absolvo* possint referri ad peccata et censuras, *Dub. 4*. Absolutio sub conditione, 431 et 432. An hoc sacramentum possit esse validum et informe, 444. Vide Satisfactio.
- Poenitentiaria in quibus impedimentis matrimonii possit dispensare, VI, 1144. Facultates S. Poenitentiariae circa irregularitates, inhabilitates, censuras, casus, vota, etc., VII, 470. Clausulae solitae in dispensationibus S. Poenitentiariae circa impedimenta matrimonii, VI, 1143. Quid explicandum, quando petitur dispensatio, 1146. Formula ad impetrandas dispensationes in impedimentis matrimonii, 1147. Aliae formulae in irregularitate, voto, etc., *Prax. confess.*, 87.
- Poenitentiarii cathedralium jure ordinario an possint absolvere a reservatis, VI, 599, v. *Poenitentiarii*. Poenitentiarius quando excusatur a choro, IV, 131, v. *Minime*.
- Pollice carens an possit Eucharistiam ministrare, VI, 244. An celebrare, ib. An sit irregularis, VII, 408.
- Pollutio et Pollui, III, ex 465. Pollutio ex tactu pueri, 467. Ex tactu feminae, ib. An liceat uxori se polluere, viro se retrahente post seminationem, VI, 919. Tactus inter conjuges an sint mortales, 933. Quid, si adsit periculum pollutionis? 934 et 935. Quid, si conjux tangat scipsum? 936.
- Pontifex. Vide Papn,
- Pontificalia. An capitulum sede vacante possit dare licentiam alieno episcopo exercendi pontificalia, VI, 788, v. *Quamvis*. Episcopus si exerceat pontificalia, a quibus est suspensus, VII, 314, *dub. 2*. Quid, si solemniter celebret, ib., v. *Sr autem*.
- Pontificia responsa sive declarationes aut epistolae quomodo et quando obligent, I, 106, et III, 1027. v. *Hinc dicimus*.
- Possessio. Possessio continuata ad praescribendum, III, 506. An possit redimi vexatio circa possessionem beneficii, III, 99.
- Possessor in dubio de jure suo, I, 33 et 36. Negligens inquirere dominum, 37. Bona certa cui restituenda, possessori an domino, III, 596 et 599. Possessor bonae fidei ad quid tenetur? 607. Ad quid malae fidei 614. Accipiens rem consumptibilem a fure potente restituere? 606. Possessor bonae fidei quales fructus teneatur restituere, 610. Quid, si accipias rem commixtam cum bonis furis? 611. Possessor bonae fidei in dubio, an sit factus ditior, 706.
- Potus vini in jejuniis, III, 1022. Potus cerevisiae et limoniadis, ib., *Qu. 2*. Potio chocolatis. 1023. An infirmi possint communionem accipere, postquam aliquid sumpserint per modum potus, VI, 285, not. v.
- Praebenda resumpta a canonicis non assistentibus vel non psallentibus, 111, 675. Vide alia v. Beneficium.
- Praebendatua. Vide Canonicae.
- Praeceptum. Praecepta naturalia sunt triplicis generis, I, 170 et seq. Ignorantia inculpabilis in praeceptis naturalibus, ib. In praeceptis contrariis quid agendum? 10. An ex diversitate praeceptorum peccata sperde distinguantur, V, 33. An praeceptum servandi festa sit naturale vel ecclesiasticum, 111, 263. An praecepto festorum praecipiat cultus interior; et an hoc praeceptum sit affirmativum vel negativum. 264; vide alia v. Lex. Praeceptum communionis in Paschale, VI, 294. In periculo vitae. 291. Quid, si sit periculum vomitus vel in delirio? 292; vide alia v. Communio. Praeceptum annuae confessionis quos et quando obliget, cx 662. An praeceptum lactum sub censura obliget sub gravi, VII, 33.
- Praegnantibus quando excusentur audire Missam, III, 330. An praegnantibus sibi procurantes abortum incurrant excommunicationem, 395, *Qu. 5*.
- Praelatus. An aliquando teneatur sub gravi corrigere defectus leves, IV, 13. Praelatus neghgens Officium recitari in choro, 143, *Notandum II*. Praelato obediendum, si non constat, rem esse illicitam, I, 31, et IV, 47. Quid, si subditus habeat probabilitatem, quod non teneatur? IV, 47, v. *Sed dubitatur*. Praelatus tenetur inquirere mores subditorum, III, 360, *Dub. 2*. Praelato ut patri an deferri possit crimen sine praevia correptione, IV, 243-245. Praelati regulares habent jurisdictionem quasi episcopalem erga suos; quid erga subditos saeculares? VI, 593, v. *An autem*. An possint ferre censuras, VII, 10, ad 3; vide alia v. Mendicantes et Regulares.
- Praescriptio et Praescribere. Acquiritur dominium praescriptione, modo adsint quatuor conditiones, nempe: 1°. *Bona fides*, 111, 504. 2°. *Titulus*, 505. 3°. *Continuata possessio*. 506. Tempus requisitum ad praescribenda mobilia et immobilia, 506 et seq. Debita ex mobilibus et beneficia, 507. 4°. Requiritur, ut res sit *apta praescribi*. 511. Quomodo interrumpatur praescriptio, 511. An leges ecclesiae praescribantur per decennium. I, 139. Praescriptio triginta annorum quomodo admittatur Neapoli ex praesumpta solutione, III, 516. Advocati, procuratores et notarii post biennium Neapoli nihil petere possunt, ib. Pharmacopolae post biennium contra principalem, post bimestrem contra haeredem; fabri post annum; famuli post

- duos menses, Iht516. An res praescripta possit retineri in conscientia, 517. Praescriptio an possit dari circa onera Missarum et conditiones appositae a testatore, VI, 324, (> // . /.
- Praesentatio** et **Praesentare**. Beneficia aquiruntur per praesentationem. I\, 85. Quando patronus teneatur praesentare, 88. An pendente lite currat tempus praesentationis, 89. Quid, si multi praesententur? 90. Peccat praesentans minus dignum ad cardinalatum et episcopatum, 91. Ad parochias, 92. An ad beneficia simplicia, 97. Absolutus a casu napali an teneatur se praesentare Pontifici, VII, 87 et 88. An saltem per epistolam, 89. An absolutus a casu episcopali teneatur episcopo se praesentare, 92. Praesentatio excommunicati, ex 179. Vide alia v. Beneficium.
- Praesentia** quae requiratur materiae consecrandae, VI, 211. Quae praesentia requiratur poenitentis, ut possit absolvi, 429.
- Præstimonium** quid sit, IV, 116. An habens præstimonium teneatur ad Officium, 144, v. 8.
- Praesumptio** et **Praesumptus**. Praesumptio de divina misericordia, 11, 20, v. 3. Accipiens ex consensu praesumpto domini, III, 700, v. *Quaer. hic* /. Religiosus praesumens licentiam, IV, 18. Consensus praesumptus Rastorum licitam reddit ministrationem confirmationis et Ordinis, VI, 173. Item Eucharistiae, 235. Quid de communione paschali? 240, v. 9. An licentia praesumpta det jurisdictionem ad audiendas confessiones, 570.
- Praeteritio** haeredum necessariorum, 111, 947.
- Prandium** an dividi possit in jejunio, 111, 1017. Per quantum temporis interrumpatur, 1020. Quamdiu liceat protrahi, ib., *Qu. 5*. An post prandium liceat usus matrimonii, VI, 910, v. *Videtur*.
- Precarium** quid sit, 111, 745.
- Preces**. Impediens precibus, ne alter bonum consequatur, 111, 587. An preces importunae constituent metum gravem, 717, v. *Au autem*. Impediens precibus, ne alter concurrat ad emptionem rei, quae venditur sub hasta, 808, v. *Sed dubium*.
- Presbyter**. Vide **Sacerdos**.
- Pretium** rei ablatae cui crescat, III, 619. Absumens agnum alienum pluris postea valiturum, 621. Quid, si absumat tempore majoris pretii? ib., v. *Quid*. An detrahendum pretium laboris, quem occisus impendisset, 639. An pretium rei venditae possit restitui creditori venditoris, 685. An restituendum pretium, quando actio non debetur ex iustitia, 713. An ad venditionem requiratur determinatio pretii, 794. Ad acquirendum dominium rei venditae requiritur solutio pretii vel fides de ea, 685 et 796. Pretium rei quot modis crescat vel decrescat, 801 et 804. Pretium mercis ultroneae, III, 802. Latitudo iusti pretii, 804, *Not. III*. Res pretiosae, 808. Deceptio in pretio, 805. Communis aestimatio variat pretium, 808. Et sic etiam venditio sub hasta et per venditrices, ib. Si res vendatur minutim, 809. An ob dilatam solutionem, 810. An ratione periculi, ib., v. *Ratione*. Vel quia res est pluris valitura, ib., v. *Certum*. Si res vendatur ad creditum, 811. Si adsit pactum retrovendendi, 812. An possit vendi pretio ordinario merx mox minoris valitura, III, 824, v. *Sed de hoc*.
- Princeps** quoad bellum inferendum, 111, 403. An possit inferre bellum cum opinione probabili, 404. An liceat principi vocare in auxilium gentiles et haereticos, 406. An princeps teneatur eligere digniores ad officia, 312. An liceat principi occidere reos nondum sententia damnatos, 377. Princeps potest legitimare tantum ad saecularia, \ II, 133.
- Privare**. Excommunicatio minor privat susceptione sacramentorum, VII, 148 et 152. An etiam administratione 149 et 152. Excommunicatio maior privat susceptione sacramentorum, 158. Administratione, 165. Suffragiis, 162. Officiis divinis, 173. Beneficiis, 179. Communione forensi, 181. Usu jurisdictionis, 185. Sepultura ecclesiastica, 186. Communione civili, 188.
- Privilegiatum** altare, VI, 339.
- Privilegium**, **Privilegiatus**, vide *Append. de Privilegiis* adjunctam in fine lib. I, post tract. *de Legibili*, ubi primo loco agitur *de privilegiis in communi*, deinde de privilegiis in particulari *ecclesiasticorum, episcoporum et regularium*. Ibi igitur collecta invenies in unum omnia privilegia, de quibus in toto opere seorsim pertractatur. — *Privilegia regularium et monialium*, 60. Et an moniales gaudeant privilegiis religiosorum, ib. Privilegia regularium circa Officium divinum, (S. An praelati possint eorum privilegia limitare, 64. An in Officio liceat se conformare cum clerico privilegiato, 161, *Qu. 4*. An habens privilegium oratorii teneatur conducere celebrantem, III, 324, v. *Recte*. Privilegia regularium circa Missam an sint abrogata, VI, 312. An ab habente privilegium eligendus confessarius approbatus, 545. Et quidem ab episcopo loci, 547 et 548. Qui habeant privilegium eligendi sibi confessarium, 565. An habeant Cardinales pro familia, ib. *Dub. 2*. Absolvens praetextu privilegiorum est excommunicatus, 602, v. *Hic ultimo*. Ingrediens monasterium monialium praetextu privilegiorum, VII, 222, *dub. 1*.
- Probabilis** opinio; si quis est in probabili occasione peccandi, VI, 453. An liceat absolvere cum jurisdictione probabili, 571. Si poenitens vult sequi opinionem probabilem, an teneatur confessarius cum absolvere, 604. Vide *Opinio*.
- Probatio**, quae sufficiat ad solvenda sponsalia, VI, 878, *dub. 2*.
- Probitas** requisita in ministris sacramentorum, VI, 160. An debeant praemittere confessionem, 34. Si sit minister ordinatus, 31. Si non ordinatus, 32. Si ministret in mortali, urgente necessitate, XI. Quid si ex officio, ut parochus, capellanus in nosocomiis, et obstetrices? ib., v. *Praeterea*. Probitas requisita in ordinandis, 63, et ex 801, in fine.
- Processus** quomodo formandus, IV, 201, v. *Not. 4*.
- Proclamationum** tempore an puellae excusentur a Missa, III, 330. Vide *Denuntiatio*.
- Procurator** quando peccet in suo officio, IV, 232. De stipendio procuratorum, 233. Procurator circa matrimonium, VI, 885 et 886.

- Prodigalitas et Prodigus. Quid sit prodigalitas, V, 68, v.3. An promissio prodigi cum iuramento obliget. III, 185. An sil valida, 735; vide etiam VI, 851, v. *Cum autem*.
- Professio et Professor. Professio fidei a quibus facienda, II, 11. Conditiones ad professionem religiosam, IV, 5. An professor in religione teneatur exire ad subveniendum parentibus, 67. Quando professor possit reclamare, 8. Professio religiosa quomodo et quando solvat sponsalia, VI, 870. Solvit matrimonium ratum, 958. Invalidat matrimonium subsequens, 1024 et 1025. Tollit irregularitatem ex defectu natalium, VII, 354 et 426.
- Proles. Adulteri exponentes prolem hospitalibus, III, 656. Si proles nascatur donanti, etc., 739. Si ob prolis multipliciter possit negari debitum, VI, 941. Si reddi cum damno prolis, 951.
- Promissio et Promissor. An simplex promissio obliget sub gravi, III, 720. Promissio si reddatur nociva, vel si accidat mutilatio, ibi v. *Notandum*. Promissio nulla firmata iuramento, 177. An sufficiat ad votum promissio implicita 200. An sit si monta promittere eleemosynam ob beneficium, 66. Stuprator cum promissione vera matrimonii, 642. Cum promissione ficta, ibi. Quid, si femina sit corrupta? 646. Promissio prodiga, vide Prodigalitas. Promissio gratuita dicendi Missam an obliget sub gravi, VI, 315 et 317, *Qu. 4*. Promissio sponsalia, ex 831. Promissio, si Papa dispensaverit, 843. An promissio ficta adulterae facta inducat impedimentum, 1039. An promissio conditionata, 1040. An requiratur promissio mutua, 1041. Promissio matrimonii, vivente conjugē, est illicita, 1013. Promissio iudicis liberandi reum, si filiam ducat, 1050-1052.
- Promulgatio legis, I, 95 et 96.
- Pronuntiatio requisita in Officio, IV, 162 et 164. An satisfaciatur pronuntians, si se non audiat, 163. An satisfaciatur submisso pronuntians in choro, III, 675, *Dub. 4*.
- Propinquus. An beneficiarius possit dare superflua propinquis indigentibus, III, 491. *Qu. 2*. An sit obligatio relinquendi bona propinquis, 946. An sint denunciandi haeretici propinqui, IV, 250.
- Propola. Vide Cnupo.
- Propositio damnata. Vide Damnatio.
- Propositio hincetricalis ex incuria prolata, IV, 254, v. *Notandum II*.
- Propositum differt a voto, III, 199. Malum propositum interrumpitur per tempus diuturnum, V, 39. Propositum virtuale an sufficiat, VI, 450. Propositum debet esse firmum, universale et efficax, 451. Si emis certo credat se relapsurum, ibi, v. *Sed hic*. Quid, si adsit occasio? 452; vide Occasio.
- Proprietas. Vide Paupertas.
- Proscriptos an liceat cuivis occidere, III, 376. An liceat proscriptis, armis se defendere, 380, v. *Non*.
- Protestatio episcopi nolentis ordinare indignos, VI, 784, v. *Quaeritur*. Protestatio praemittenda a clericis in causa mortis, VII, 467 et 468.
- Provocans ad duellum an teneatur ad restitutionem, III, 638. Provocans ad ebrietatem, ut alter impediatur a graviore malo V, 77, v. *Quaeritur*.
- Proxenetes, If 808. Proxenetis quae interrogationes Laciendae, *Prax. confess.*, 61.
- Prudentia necessaria in confessano, VI, 629. Circa electionem opinionum, vide in *Prax. confess.*, 114 et 115. Circa correctionem errorum in administratione, ibi, 116. Circa sigillum, 117 et 118. Circa excipiendas confessiones mulierum, 119 et 120.
- Pubertas et Pubes. Vide Impubes.
- Publicus. Vide Occultus.
- Puella permittens se tangi, III, 430. An puella oppressa teneatur clamare, ibi, v. *bitrum*. Puellae praegnantēs an excusentur a Missa, 111, 330. An tempore proclamationum, ibi. An, si sciant turpiter concupisci, 331. Puella suscipiens habitum religiosum, IV, 5, v. *Quoad moniales*. Puella oppressa an possit statim expellere semen, VI, 954, v. *Dub. 1*. Legatum relictum puellae, ut nubat cum uno, si nubat cum alio, quid? 853. *Qu. 4*. Si, ut non nubat, ibi, *Qu. 5*. Puellae in conservatoriis detentae coram quo parochus nubere debeant, 1091. Puella percutiens clericum sollicitantem, VII, 275, in fine.
- Puer. An pueris ante usum rationis possit dari Eucharistia, VI, 240. An viaticum, 293 et 301, *Dub. 2*. An in Paschate debeat dari statim post discretionem, 301, v. *Sed quaeritur*. In aua aetate, ibi, v. *Sed hic*. An pueris danda Extrema Unctio, 717-720. Et an ante usum rationis, 719. Si puer ordinetur ante usum rationis vel ante pubertatem, 810. Pueri quomodo examinandi in confessione, vide in *Prax. confess.*, 90. Quomodo absolvendi, 91. Pueri quando teneantur ad praecepta ecclesiastica, I, 153. Quando teneantur servare festa, III, 270. An ante septennium, ibi; sed vide sententiam probabiliorē, 1, 155, v. *An zero, cl III*, 1012. Quando pueris possint ministrari carnes, 1012.
- Puerpera excusatur a jejuniis, III, 1033. An a Missa, 335, v. *Ida ne*.
- Pulvillus an requiratur in altari, I, 395.
- Pulvis sympathicus, III, 20, v. *An autem*.
- Pupillus an possit se obligare sine consensu tutoris, III, 918, v. 6.
- Purificatorium debet esse ex Imo, et an benedicendum, VI, 389.
- Pusillanimitas auid sit, V, 67.
- Pyromantia, vide III, b, v. *Divinatio per*.
- Pyxis an debeat benedici vel consecrari VI, 383-385. Si pyxis consecranda posita fuerit extra corporale, 217. Quomodo pyxis exponenda, et an possit extrahi a tabernaculo, 424, circa finem, v. *Hic insuper*.

Q

- Quadragesima. De abstinentia a lacticiniis in quadragesima, vide Lacticinia.
- Questunntes an possint loqui cum monialibus, VII, 239, in line.
- Quantitas. Vide Parvitaa materine.
- Quinquagenaria femina non excusatur a jejuniis, III, 1037.
- Quotidiana communio, VI, 254, et Iusius in *Prax. confess.*, 152.

R

- Randice restitutionis, III, 548. Radices distinctionis specificae peccatorum, V, 30. Distinctionis numericae, 35 et 45.
- Rapina, Raptor et Raptus. Rapina quid sit, III, 518. An liceat occidere raptorem rei, 383, *Qu.* 2. Ad quid tenetur raptor feminae? 44-1. Crimen raptus quanao dirimat matrimonium, VI, 1032 et 1106, ac seq. Raptores mulierum excommunicantur, VII, 212, ad 3.
- Ratihabentes percussionem clerici excommunicantur, VII, 267. Ratihabentes homicidium an incurrant irregularitatem, 375. Ratum matrimonium solvitur per professionem religiosam, VI, 958. An in eo possit Papa dispensare, 959. Matrimonia infidelium sunt vera, sed non rata, unde solvi possunt, 897. v. *Prob.* 1.
- Rebaptizans quam poenam incurrat, VI, 122. Receptans Vide Recursus.
- Recidivus an possit statim absolvi, VI, 459 et seq. el in *Prax. confess.* 70 et seq. Vide Absolutio
- Recitare Officium in mortali, IV, 178; vide alia v. Horae canonicae.
- Reclamatio contra professionem, IV, 8.
- Recursus. Praebens recursum quando teneatur restituere. III, 568.
- Reductio Missarum a quo facienda, VI, 331. Et ob quam causam, ib., v. *Causae*. An possit fieri ab episcopo vel a capellano, ib., *Dub.* 1 et *Dub.* 2. Quid, si capitale maneat otiosum? 324, v. *Hic autem*.
- Referentes ad quid teneantur, IV, 227. Quando peccent. 228.
- Regnum. In regnis Siciliae in quibus festis permittantur opera servilia, III, 268.
- Regula. An teneatur ad regulam religiosus cardinalis vel episcopus. IV, 3. An teneantur religiosi obedire in iis quae sunt contra vel supra regulam, 40. Regula obligans sub peccato, 41. Regula non obligans ad culpam, 42. An sit obediendum praelato reformanti regulam, 44.
- Regulares quando possint ministrare Eucharistiam, VI, 240. An in Paschate, 239 et 240, v. 5. An teneantur stare Laxae episcopi circa Missas, 320. An possint celebrare in altari portatili, 360.
- An approbati in una dioecesi possint in alia confessiones excipere, 549 et 564. An possint impediri a parrocho, 574. An possint confiteri aliis quam sui ordinis confessariis, ib. Quid, si alibi morentur vel peregrinentur? 57-1. An possint esse confessarii monialium, 577. v. *Not.* 3. Quos casus possint reservare, 583. An subjaceant reservationi episcopi, ib., v. *Hic*. An novitii, ib. Quid, si hi commiserint reservata ante ingressum? ib. Quid, si superior neget confessario deputato facultatem pro reservatis? 586, v. 5. Quid, si urgeat necessitas communicandi, etc.? ib. Superior potest negare ex causa, ib., v. 6. Abbates an possint absolvere subditos saeculares a papalibus occultis, 593, v. *Eamdem*. An regulares possint absolvere a reservatis ab episcopis, VI, 599, v. *Mendicantes*, et VII, 98. An autem a papalibus, VII, 96. An a casibus

reservatis episcopis a jure, VH, 99. Quid autem possint erga suos subditos. 101. Quid, si ministrent laicis Extremam Unctionem sine licentia? VI, 722. Possunt Lamcn dare viaticum suis familiaribus, ib. jacin necessitate aliis, deficiente parrocho, 723.

Regulares a suo episcopo debeant ordinari, VI, 768. A quo examinari, ib. Quas poenas alias incurrant, ib. et 787. Debent habere dimissorias suorum praelatorum, 788, *Not.* 8. An possint ordinari, extra tempora, 797. *Dub.* 3. An quovis festo duplici, *Dub.* 4.

An possint dispensare in voto castitatis emissio ante matrimonium ad petendum debitum, VI, 987, v. *An autem*. An in impedimento ex incestu, 1076. Quid possint circa censuras, VII, 94-107 et 114. An possint absolvere percutientes monachos vel clericos, 107. An dispensare in irregularitatibus, et in quibus. 355. An in homicidio ex delicto, 396. An ex delectu, 469, in fine. An ex defectu animae, 400, in fine. An corporis, 414, in fine. An ex defectu lenitatis, 469. Vide alia v. Mendicantes. De colloctione regularium cum monialibus, VII, 232 et 236. Regularium monasteria an sint loca exempla, 24. Vide alia v. Religiosus.

Reiterare sacramenta sub conditione, VI, 28.

Relaxatio juramenti, III, 191 et 192. Et an jxjssint fieri a tertio in cujus favorem, etc.,

Religio. De simonia pro ingressu in religionem, III, 91 et 92. Poenae pro ingressu simoniaci 108, v. *Certum*. Aducens novitium a religione, 662. De constitutione Tridentini circa renuntiationes novitiorum, 935. Quando excusentur habentes votum religionis, IV, 72. Quando liceat transire ad aliam religionem, 73. Vocati ad religionem negligentes exsequi, 78.

Religiosus. Quid sit status religiosus, IV, 1. Requisita ad professionem. 5-8. Ad quid tenetur religiosus vi suae professionis? 9-13. Ad quid vi votorum? 14-64. Ad quid religiosi ejecti et fugitivi? 79-82. Sanctiones hodiernae contra ejectos vel dimissas, VI, 814, not b. An religiosus teneatur obedire in dubio, an res sit licita, I, 31, et IV, 47. Quid, si adsit opinio probabilis non teneri? IV, 47. v. *Limitant*. Quid, si opinio prohibens sit unice probabilis? ib., v. *Infertur II*. An liceat religioso occidere furem, III, 384. Et an incurrat irregularitatem, ib. Religiosus sacerdos laedens castitatem, 455. Religiosus episcopus an possit dispo- nere, etc., 492, in fine, v. *An autem*, et IV, 2. Religiosus suadens relinquere bona monasterio, et non ecclesiae matri, 111, 588. Venatio vetita religiosis. 606. Negotiatio religiosus vetita, vide v. Clericus. Religiosus expendens in usus vanos per licentiam generalem, 873, et IV, 29. An religiosus possit ludo plus lucrari quam perdere, 111, 874. Quid, si exponat plus quam possit? 875. Ludus alearum vetitus religiosis, 901. An ludus chartarum, ib. Religiosus assistens lusoribus, 903. Religiosus exsecutor an possit applicare legata suo monasterio, 937. An religiosi sexagenarii teneantur ad jejunia regulae, 1036. An filii

INDEX RERUM.

- possint fieri religiosi in necessitate parentum, IV, 66. Quid, si insciis parentibus? 68. An parentes in necessitate filiorum, 69. An in necessitate fratrum, 70. An parochi, 74. An clerici, 75. An episcopi, 76. An debitis gravati, 71. Quid, si sint professi? ib., v. *Si vero*. Omnes religiosi tenentur ad Officium divinum, 141 et 142. Religiosi testificantes in causa monasterii, 263. An praelatus possit irritare vota religiosorum, III, 233. An abbatissa, ib. et 239, ac IV, 54. An clericus, etiamsi sit curatus, possit fieri religiosus, contradicente episcopo, VI, 828. An, facto divortio vir possit fieri religiosus, 969. Quid, si divortium fit ob saevitiam? 971, *Qu.* 2. An religiosi possint esse patrini, 187.
- Reliquiae.** An furari reliquias sanctorum sit sacrilegium, III, 45. Laedens castitatem gestando reliquias, 463, v. *Non autem*. >ans reliquias in pretium meretrici, ib. Furans parvam reliquiam, 532. An reliquiae sint propriae religiosorum, IV, 14, v. *Idem*. Reliquiae ciborum in ore an frangant jejunium, si deglutiantur, VI, 279. *Dub.* 1. Reliquiae in altari si removeantur, 369, *Dub.* 2.
- Remedia adversus scrupulos**, I, 12. Remedia adversus distractiones in Officio, IV, 177, v. *Remedia*. Adversus motus carnales, V, 8; vide alia v. Medicina. Remedia generalia insinuanda poenitentibus, vide *Prax. conf.*, 15. Remedia particularia, ib., 16.
- Remissio et Remittere.** Remissio patris occisi in damnum filiorum, III, 630. Remissio famae ablatae, 1003, v. *Quaeres*. An facienda sit inimico remissio publicae vindictae, II, 29. Si conjux remittat adulterium, nequit divertere, VI, 966, v. *Quartus*. Remissio facienda inimico, vide *Prax. confess.*, 38.
- Renuntiatio et Renuntiare.** Renuntiatio hereditatis, III, 932. Constitutio Tridentini irritans renuntiationes novitiorum, 935. Religiosus renuntians rem sibi debitam, IV, 20. An liceat renuntiare juri fraternae correptionis, 245, *Qu.* 4. Religiosus renuntians legatum, 20. Renuntiatio beneficii, III, ex 81; vide alia, v. Resignatio.
- Repetere licet Baptismus sub conditione in dubio juris aut facti**, VI, 134 et 137, v. 3. Non teneris repetere confessionem, nisi constet de nullitate, 505. An volens sibi mutari poenitentiam debeat repetere confessionem, 529.
- Reservatio casuum**, VI, ex 578; vide Casus.
- Residentia.** Quinam beneficiarii ad eam teneantur, IV, 120. Pastores ad eam tenentur de jure divino, 121. Residentia episcoporum, 122 et 127. Residentia parochorum, III, 357 et IV, 123. An parochi indigeant licentia in scriptis, ib., v. *Hic*. An possint abesse per bimestre cum causa sine licentia, ib., *Dub.* 2. Quid, si urgeat necessitas? ib., v. *Caeterum*. Quid, si per modicum tempus? ib., v. *Item*. An parochi et episcopi tempore pestis teneantur residere et suis ovibus sacramenta ministrare, III, 360. *Dub.* 3 (sed vide omnino lib. VI, n. 233, ubi in oppositum adest decretum S. C. Cono., approbatum a Gregorio XIII, in quo absolute praecipitur residentia parochorum; et insuper decretum proprium ejusdem Pontificis pro residentia episcoporum). Locus residentiae Pontificis, IV, 121. Cardinalium et episcoporum, ib. Parochorum, ib., v. *Parochi*. Causae excusantes pastores a residentia, 125. Non residentes quando teneantur restituere fructus, 126 et 127, *Dub.* 4. Quid, si absint cum causa, sed sine licentia? 127, *Dub.* 1. Quid, si sine culpa? ib., *Dub.* 2. Quid, si resideant inutiliter? ib., *Dub.* 3. Quibus debeant restitui fructus a non residentibus, 128. An pro defunctis, ib. Residentia canonicorum, 129. Canonici non residentes amittunt distributiones et praebeendas, ib.
- Resignatio et Resignare** Quid et quotuplex sit resignatio, III, 81 et IV, 134. Resignabo conditionata, 135. An resignantes teneantur eligere digniores, IV, § 99; vide alia V. Renuntiatio.
- Resilire an possit a matrimonio metum incutiens**, VI, 1057. Poena in resilientes a sponsalibus, 853.
- Restitutio et Restituere** Quid sit restitutio, et qui teneantur ad eam, III, ex 547. De coopérantibus, ex 557. De restitutione in solidum, et de ordine restitutionum, 579-581. De impediendo alterum a consecutione boni, ex 582. Cui restituendum, ex 589. De possessore bonae fidei, ex 607. De possessore et damnificatore malae fidei, ex 614. De restitutione ob homicidium, ex 626. Ob stuprum, ex 610. Ob adulterium, ex 651. Ob famam et spiritualia ablata, ex 660. De tempore, loco et modo restitutionis, ex 676. Quo ordine restituendum, ex 681. Quae a restitutione excusent, ex 696. Restituere potens non absolvendus, nisi prius restituat, *Prax. confess.*, 43. In furtis incertis potest S. Poenitentiaria remittere partem restitutionis, VII, 470. ad 10.
- Impotens restituere in uno genere non tenetur in alio, III, 627. Restitutio ob omissionem Horarum canonicarum, 663-675. Ubi facienda restitutio ex contractu, 678. Differentes restitutionem, 679. Cum damno creditoris, 680. An absolvendus, vide v. Abolatio. Negligens restituere quot peccata committit, 683, et V, 40. De restitutione honoris eblati, III, ex 984. De restitutione famae, 992-1003. An teneantur ad restitutionem eligentes minus dignos ad beneficia, IV, 106 et 107. An suasores eligentium, 108. Quid, si beneficium conferatur per concursum? IV, 109. Et cui restituendum, ecclesiae vel digniori? 110. Obligatio restituendi pastorum non residentium, 126. Judicis injuste judicantis, 214. Cui restituendum simoniace acceptum, III, 113. Fructus beneficii simoniace accepti, 116. An facienda restitutio in solidum, si praesumatur socius restituisse, 579, v. *Utrum*. An possessor in dubio teneatur restituere, I, 35-37. Restituens per virum fidelem, III, 701. Si confessarius imponat dicere Missas, ib., v. *Quid*. Consumens rem ablatam in extrema necessitate, III, 520, *Qu.* 4. Furans clura parva an possit restituere pauperius, 534. Restitutio filiorum, 516. Restitutio in integrum data privilegiatis a praescriptione, 514.
- Restrictio pure mentalis numquam est licita**, III, 152; vide ib. propositiones damnatas.

Secus, si sit non pure sive late mentalis, et adsit justa causa, III, 152, v. *E contrario*. Vide exempla relata, 152-158. An liceat rogato jurare cum aequivoco, 160.

Retractus sive contractus gentilitius, III, 812.

Reus. An et quomodo reus teneatur lateri veritatem, I, ex 272. Quid liceat reo circa fugam poenae, ex 279. Quomodo confessor agendum cum reo, ex 286. Reus, quando legitime interrogetur, III, 154. An possit absolvi reus negans veritatem, 155. Quid, si timeat magnam poenam? 156, et IV, 274. Reus se occidens ex praecepto iudicis, III, 369. Princeps occidens reum sine sententia, 377. Clericus damnans reos poenae mortis, 378. Reis dandum est tempus ad confessionem et communionem, 379. An haeres rei capite damnati teneatur restituere, 705. Reus infamans alterum ad tormenta vitanda, 982, et IV, 277. Infamans se ipsum, 111, 983, et IV, 277. An reus semel tortus possit iterum torqueri, IV, 204. An iudex abeat iudicare pro reo habente opinionem probabilem, 210, *Qu. 1 et Qu. 2*.

Revalidatio confessionis, V, ex 498. Revalidatio matrimonii, ex 1109.

Revelatio Vide Secretum. Revelationes an cadant sub sigillum, VI, 641, v. *Loquendo*.

Reverentia. Vide Filius.

Reviviscentia sacramentorum, VI, 6, v. *Not. IV*.

Revocare donationem quando liceat, III, 738. An episcopus possit revocare approbationem confessorum, VI, 551 et 552. An revocans consilium incurrat censuram, VII, 40. An irregularitatem, 373.

Rex. Vide Bellum.

Rigor. An confessorius magis deflectere debeat ad rigorem quam ad benignitatem, VI, 464, v. *Quidam*, et in *Prax. confess.*, 69.

Rituale quomodo obliget, VI, 285, *Dub. 4*.

Ritus externus sine intentione conferendi sacramentum. VI, 23. Decreta S. C. R. quomodo obligent, 401.

Rogationes. Vide Litaniae.

Rubricae inissalis an sint directivae vel praeceptivae, et quomodo obligent, VI, 399. An omittens caeremonias vel cito exsequens aliquando peccet lethaliter, 400, et in *Prax. 49*. An decreta S. C. R. omnia obligent, 401.

Rustici jurantes falsum, III, 150. In rusticorum testamentis quot testes sufficiant, 925. Rusticus qui omisit confiteri species et numerum, VI, 504. Quae interrogationes faciendae poenitenti rustico, vide in *Prax. confess.*, 31.

S

Sacerdos religiosus laedens castitatem quot sacrilegia committat, III, 455. Sacerdos gestans Eucharistiam in mortali, 463, v. *Dubitatur*. Gestans reliquias, ib., v. *Non*. Sacerdos celebrans in mortali tres Missas in Nativitate Domini, V, 44, (vide etiam, VI, 35, v. *Hinc*). Sacerdos simplex potest esse minister Confirmationis, VI, 170. Si plures sacerdotes simul consecrant, 232. An sacerdos possit scipsum communicare, 238. An sacerdos in mortali possit aliquando celebrare sine confessione, ex 259. Quando dicatur deesse copia confessorii, 264. Quomodo intelhgalur obligatio confitendi *quam-*

primum, VI, 266 et 267. Sacerdos si recorder peccati inter celebrandum, 262. Communicans more laici an debeat habere stolam, 276. An administrans Eucharistiam sine stola peccet graviter, 241, v. *Ministrare*. An sacerdos teneatur celebrare aliquoties, 313. Et quando, ib., *Dub. 2*. An sacerdos dives possit accipere stipendium Missae, 317. Diffrens celebrationem quando peccet, ib., *Qu. 2*. Si omittat accepto parvo stipendio, *Qu. 3*. Si omittat Missam gratis promissam, *Qu. 4*. Vide alia v. Stipendium.

Sacerdos simplex an possit absolvere a venialibus, VI, 543. An moribundum praesente approbato, 561 et 562. Quando possit, 563. Sacerdos proprius quis sit, 670 et 564, ac VII, 70 et 92. An simplex sacerdos cum periculo vitae teneatur audire confessionem moribundi existentis in mortali, VI, 62-1. An teneatur in necessitate se habilem reddere ad confessiones excipiendas, 625, et in *Prax. confess.*, 50.

Sacerdos abutens sacrificio ad sortilegis, VI, 705. Ad quid teneatur vi obedientiae praestitae episcopo, 828. An, contradicente episcopo, possit fieri religiosus, ib. Si vir facto divortio vult fieri sacerdos, 969. Sacerdotes negligentes de quibus interrogandi a confessario, vide *Prax. confess.*, 49.

Sacramenta non possunt ministrari cum opinione probabili aut probabiliori, I, 48. Quid de sacramento Poenitentiae? 50. An liceat ea suscipere cum probabili, 51. An liceat petere sacramenta a peccatore, II, 47 et 49. An sacramenta omittere tempore debito sit sacrilegium, III, 43. Pro sacramentorum administratione potes accipere aliquid, 55. Pro sacramenti venditione an adsint poena, ib. 105 et 112. De obligatione parochorum ministrandi sacramenta, praecipue tempore pestis, 358. Iudex tenetur reis dare tempus pro susceptione Poenitentiae et Eucharistiae, 379.

Sacramentali quid sint, VI, 90. Quomodo causent gratiam, 91 et 92. Graviter peccat, qui supponit falsam materiam sacramentalibus, v3, v. 2. Quae numerentur inter sacramentalia, 94. An excommunicatis liceat usus sacramentalium, VII, 174.

Sacramentum quid, et quis sacramenta instituit? VI, 1 et 2. Sacramenta veteris legis, 3. An omnia sacramenta possint causare primam gratiam, 6 et 83. Quae imprimant characterem, VI, *Not. II*. Quae necessaria necessitate medii, ib., *Not. III*. Quae formata, et quae informata, ib., *Not. I*. Quam gratiam causent, ib., *Not. V*. An physice vel moraliter, 7. Simultas materiae cum forma, 10 et 11. Quae mutatio sit essentialis, 11. Quando irritetur sacramentum defectu materiae vel formae, ib. An omnes materiae et formae sint a Christo institutae, 12. De intentione ministri, vide v. Intentio. An valeant sacramenta collate sub conditione, 26. Si liceat sic ea conferre, 27. Si possint reiterari, 28. Si liceat uti materia dubia, 29. An sacramenta semper deneganda indignis, VI, ex 43. An fictae susceptae reviviscant, 87. An in sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili, 57. Simulatio sacramentorum, 59. A quo parochus recipienda sacramenta, 115, v. *Sed*.

- An liceat petere sacramenta ab excommunicato, VI, 88, et VII, 165. An sacramentum Poenitentiae, VI, 88 et 560. An a ministro peccatore. VI, 89. An excommunicatus valide ministret sacramenta, VII, 166 et 167. An aliquando licite, 168 et 170. Excommunicatio impedit a susceptione sacramentorum, 158. Quid, si in bona fide? 159. De expositione sacramenti Eucharistiae, vide VI, 424, v. *Refert*.
- Sacrificium. Sacrificia antiquae legis, VI, 3. An possit offerri sacrificium pro excommunicato vitando, VII, 163. An pro tolerato, 164. Vide alia v. MUa, Sacerdos et Stipendium.
- Sacrilegium quid et quotuplex, III, 33-48. An sacerdos religiosus laedens castitatem duo sacrilegia committat, III, 455. An duae personae sacratae secum copulantes committant duo sacrilegia, 456. An habens votum castitatis inducens alium ad turpia committat sacrilegium, 457. Quid, si delectetur morose de peccato turpi alterius? ib. An sii sacrilegium copula maritalis in ecclesia, 458. An tactus impudici. 459. Et quis locus dicitur sacer? 460. An aspectus et verba lasciva in ecclesia, 461. An cognationes turpes, 462. Quot sacrilegia committit dicens tres Missas in Natali Domini? V, 44; vide etiam VI, 35, v. *Hinc*. Sacrilegium an duplex committatur a nubente in mortali, 32, v. *Infertur* 2.
- Saevitia quando det causam ad divortium. VI, 970 et 972.
- Saga. Vide Striges.
- Salarium. Vide Stipendium. Ad quodnam salarium operarii ius habeant, III, 807, not. n. Salvatores vocali, III, 18.
- Salutare inimicum, II, 28, v. *Quaeritur*.
- Sanctio neapolitana circa praescriptionem, III, 516. Circa alimenta filiorum[^] E38.
- Sanguis si cadat super altare, VI, 210, v. *Hic*. Si injiciatur in alium liquorem, 229. Clerici «vel monachi si se intromittant in causam sanguinis, VII, 4b7 et 468. ad 3
- Sanitas. An cum periculo sanitatis liceat usus matrimonii. VI, ex 909.
- Sartor quando peccet, IV, 292, v. *IV*. Sartor perficiens vestes in festis, III, 303. Sartor vilis pannum emens, 826. An sartores excusentur a jejuniis, 1041. Sartoribus quae interrogationes faciendae, *Prax. conf.* 60.
- Satisfactio et Satisfacere. Satisfactio pro honore laeso, III, 984. An sufficiat semper petitio veniae, 987. Quid, si offensus se vindicavit de contumelia? 969. Quid, si offensor puniatur a iudice, etc.? 990. Satisfactio pro confessione, VI, ex 506. An possit minui poenitentia, 508 et seq., et in *Prax. confess.*, ex II. Quae opera possint imponi, 509-514. An imponi post absolutionem, 514, v. 9. Obligatio acceptandi poenitentiam, 515-517. Satisfactio gravis sub levi, 518. Si poenitens obliviscitur, 520. Dilatio poenitentiae, 521. Satisfactio in mortali, 522 et 523. Poenitentia sub conditione, si relabatur, 524. An transacto tempore, etc., 525. Commutatio poenitentiae, 528. An tunc debeat repeti confessio, 529. Quid si pro reservatis? tb., *Dub.* 2. An possit commutari extra confessionem, *Dub.* 3. Canones poenitentialcs, 530.
- Satisfactio. An, satisfacta parte, teneatur impeditus et jam absolutus adire Romam, VII, 87. An, non satisfacta parte, valeat absolutio censurae, 120, 127 et 128. An, satisfacta parte, cesset per se censura, 122.
- Scandalum, quale activum et passivum, II, 13. Quando scandalum sit speciale peccatum, 45. Inductio ad peccandum an sit confitenda, 46. Quid, si aller sit paratus ad peccandum? 47. An liceat petere mutuum a usurario, sacramenta a peccatore, ib. An teneamur omittere bona spiritualia ob scandalum vitandum. 50. An omittere praecepta, 51. An dimittere bona temporalia, 52. Femina utens veste virili. ib. v. *St femina*. An mulier teneatur fugere virum concupitum, 53. An alios in genere, 55. An ornatum superfluum, praesertim ubera ostendendo, ib. De turpia componentibus, praesentantibus aut pingentibus, 56. An liceat suadere minus malum ad majus vitandum, 57. An permittere aliquando peccatum proximi, 58. An stuprator teneatur ducere cum scandalo propinquorum, III, 644. Praebens scandalum ad quid teneatur. 661.
- Schedula an possit dari non absoluto, X¹, 639.
- Scholares a quo absolvendi, VI, 56[^].
- Scientia necessaria confessario, VI, 627, et in *Prax. confess.* 17. Scientia necessaria ordinando, VI, 790. Verba Tridentini: *Ad administranda sacramenta idonei comprobentur*, quid importent, 791, *Qu. 1*. Illiterati quando sint irregulares, *Qu. 2*. An in regularibus sufficiat minor scientia. *Qu. 3*. Episcopus potest requirere maiorem scientiam a suis, 792. v. *Ex omnibus*. Scientia legis an requiratur ad incurrendam censuram, VII, 43 et 44. An scientia censurae, 47 et 48. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis, 350. An scientiae poenae. 351.
- Scribe, Scribere et Scriptus. An liceat scribere in die festo etiam ob lucrum, III, 278. An transcribere, 279. Scriba an excusetur a jejuniis, 1041. An requiratur testificatio confessarii scripta, ul medicus curam prosequatur, VI, 664, v. *Notant*. An liceat rescribere ad excommunicatum. VII, 193. An licentia ingrediendi monasteria monialium habenda sit in scriptis, 223. An suspensio in scriptis ferenda sit, 317, in fine.
- Scrupulus et Scrupulosus. Quid sil scrupulus, ei an liceat eo manente operari, I, 11. Quae sint signa conscientiae scrupulosae, ib. Quae ejus remedia, 12. Doctrinae valde utiles pro scrupulosis, ib. Regula ad abjiciendos scrupulos in recitatione Officii, IV, 177, v. *Caeteram*. Scrupulosus non est permittendum confiteri peccata dubia, XI, 476. Modica poenitentia eis imponenda, 507. Esse scrupulosum an cadat sub sigillum, 644. Quomodo se gerere debeat confessarius cum scrupulosis, *Prax. confess.*, 95 et seq.
- Sculptor et Sculptere. Sculptere in festis, III, 281. Sculptor an excusetur a jejuniis. 1041.
- Secretarius quando peccet. IV, 229.
- Secretum servandum, III, 970. Quando possit manifestari, 971. An ad vitandum proprium damnum, ib., v. *An*. Juramentum servandi secretum. 183. Literas alienas aperire, etc., V, 70. Si crimen sciatur sub secreto, an debeat denunciari, VI, 698.

Sortilegium quid sit, III, 6, in fine.

Species. An blasphemiae contra Deum et sanctos differant specie, III, 132. An in sacraligio explicandae species subalternae, 34. An aspectus turpes induant speciem objecti, 421, v. *Notant*. An differat specie copula sponsi cum alia, 447; vide etiam, VI, 847. An omnes incestus sint ejusdem speciei, III, 448; vide etiam VL 469. Radices diversitatis specierum, V, 30 et seq. An peccata distinguantur specie ex diversitate praeceptorum, 33. Peccatum specie levius cum peccato speciei superioris, 34. Pactum in mutuo totum reddatur res in eadem specie, III, 782. Species Eucharistiae infra Quantum temporis consumuntur, VI, 225. An utraque species requiratur ad sacrificium, 195, 1% ac 306. An ex sumptione utriusque speciei habeatur plus gratiae, 228.

Specificatione acquiritur dominium, III, 496.

Spes. Spei actus, II, 7. De praecepto spei, 20. Peccata contra spem, ib. et 21. Mutuans ob spem lucri, III, 762. Dans spirituale ob spem temporalis, 54.

• Spiritismus, an sit licitus, III, 22, not. a.

Sponsalia. * Decretum *Ne temere*, VI, post n. 1148. Qualis debeat esse promissio sponsalitia, VI, ex 831. De sponsalibus per mutuum, VI, 844. De obligatione sponsalium, 845. An obligent statim, 815. An cogendi nolentes, 846. Ficta promittens, 847, v. 4, et III, 642. Si quis contrahit sponsalia cum duabus, VI, 848. Filii si insciis parentibus, etc., 849. An disparitas irritet sponsalia, 851. Resiliens a sponsalibus, 852 et 853.

Quomodo dissolvantur sponsalia 1°. Per matrimonium cum alia, VI, 855 et 875. 2° Per mutuum consensum, 855 et 856. 3° Per impedimentum dirimens, 857. 4° Ob crimen alterius, 860. An per fornicationem alterutrius, 861. 5°. Per mutationem notabilem, 863. 6°. Per discessum alterius, 866. 7°. Per lapsum temporis praefixi, 867. 8°. Per susceptionem ordinis sacri vel ingressum in religionem, 869. 9°. Per votum castitatis, ib. vide ex 70. An solvantur sponsalia per haereditatem supervenientem vel conjugium opulentius, 876. An per dissensum parentum, 877. An ad solutionem requiratur auctoritas iudicis, 878. Ad solutionem quae probatio requiratur in foro externo, et quae in interno, ib., *Dub.* 2. An ex sponsalibus incertis aut conditionatis oriatur impedimentum publicae honestatis, 1061. An ex juste dissolutis, 1063.

Sponsio quid et an licita, III, 869. Sponsio de peccato committendo, 870. Si unus spondeat plus quam alter, 878. Quid, si unus certo sciat? 879.

Sponsus. An liceant tactus inter sponsos, III, 431; vide etiam VI, 854. Sponsus cognoscens aliam, III, 447; vide etiam VI, 847. Sponsus se delectans de copula futura, V, 23 et 24. Sponsus si sit excommunicatus vel peccator, an possit sponsa cum eo nubere, VI, 55. An fornicatio sponsorum differat specie, VI, 847. An per fornicationem alterutrius solvantur sponsalia, 861. Quid, si uterque fornicetur? 862. An liceat contrahere cum defectu occulto, 864 et 865. An solvantur sponsalia, si unus sponsorum discedat, 866. An sponsi teneantur Impedi-

mentum fateri, VI, 1000. Quid, si sponsus cognoverit consanguineam sponsi post dispensationem? 1140. Quid, si sponsi incestuose coeant, antequam exsequatur dispensatio? 1141. Si sponsi sint diversae dioecesis, an unusquisque dispensandus a proprio episcopo, 1142.

Spurias non tenetur credere matri, IU, 654. Quid possit petere a patre et matre, 951.

Si pater relinquat bona alteri, ut tradat spurio, 952; viae Illegitimus.

Statutum. An religiosi teneantur ad nova statuta, IV, 43.

Sterilitas an sit causa, ut remittatur pensio, IU 860.

Stipendium an possit peti a famulo conducto, si discedat, III, 345. An elapso triennio, 347. Si famulus inserviat nullo statuto stipendio, 348. An possit sibi compensare stipendium, 349. An debeatur stipendium famulo aegroti aut expensae curationis, 864. Stipendium advocati, IV, 224 et 225. Stipendium procuratoris, 233. Sacerdos celebrans ob stipendium Missae, etc. III 55. Stipendium Missae, vide VI, 315-333. Sacerdos differens celebrationem, 317, *Qu.* 2. Quid, si Missae tradantur communitati? ib., v. *Advertit*. A quo et quomodo taxandum stipendium, 319 et 320. An liceat pacisci de stipendio, ib., *Dub.* 4. Non licet retinere partem stipendii, 321. Qui tamen excipiantur, ib., v. *Ab hac*. Cui restituenda pars retenu, 322, *Dub.* 1. Quid de exsecutore? ib., *Dub.* 2. De colligente eleemosynas, *Dub.* 3. An possint commutari Missae majoris stipendii cum Missis minoris, *Dub.* 4. De administratore ecclesiae, *Dub.* 5. De observandis et evitandis in Missarum manualium satisfactione, Append., lib. VI, post n. 424.

De obligatione beneficiarii et parochi applicandi Missas, VI, 323-326. De Missis votivis sub stipendio, 327. De loco et tempore designato a fundatore, 328. Quid, si episcopus dispenset? 329. De obligatione capellani celenrandi et per seipsum, 330. An possit aliquando omittere vel celebrare pro conjunctis, etc. 332. Quid, si aegrotet, 333. De reductione Missarum, 331. An in die defunctorum possit accipi stipendium, 338. Stipendium confessoriorum monialium. \ 1,5/7, v. *Not.* 5. An autem neopresbyter possit stipendium accipere pro prima Missa, quam celebrat cum episcopo, 829, v. *An autem*.

Stola an requiratur in sacerdote, qui communicat more laici, M, 276. An ministrans Eucharistiam sine stola peccet graviter, 241, v. *Ministrare*.

Stratum. Strata non permittuntur nisi personis regalibus tantum, VII, 340, in fine.

Striges an dentur. III, 26.

Stuprum et Stuprator. Stuprum an sit speciale peccatum, III, 443. Ad quid teneatur stuprator, ex 640. Stuprator habens votum castitatis, 649. Violans consanguineam, 650. Quid, si ficta promiserit impetrare dispensationem? ib., v. *Major*.

Suadere minus malum ad majus vitandum, II, 57. Suadens damnum, vide Consilium. Subdelegatio. An delegatus possit subdelegare, I, 193.

Subdiaconus et Subdiaconatus. Subdiaconus ad qualem partem Officii teneatur in die ordinationis, IV, 140, v. *Hinc*. Subdiaconus recitans Officium ante ordinationem, ib., v. *An autem*. Subdiaconus ministrans in mortali, VI, 38. An subdiaconatussit sacramentum, 736 et 737, v. *Secunda*. De ejus materia et forma, 746 et 747. An possit conferri a simplici sacerdote vel abbate, 762. A quo tempore fuit sacer? ib., v. *Alii demum*. An possit suscipi simul cum minoribus, 797.

Subditus. An vota subditorum valeant, donec irritentur, 111,231. Peregrini an fiant subditi episcopi loci, I, ex 186. An episcopus possit dispensare in istorum volis, juramentis, etc., 158. Oui veniant nomine subditorum, VII, 79, *Not. 4*. Regulares possunt cum subditis suis dispensare, sicut episcopi in votis et irregularitatibus occultis, etc., 100.

Subreptio ct Obreptio quid sit, I, 185, v. *Quaeritur*.

Substitutus poenitentiarii an teneatur ad Officium in choro, IV, 131, v. *Et item*.

Successor locatoris quando possit conductorem expellere, III, 859.

Suffragium iniquum, III, 566. Excommunicatio privat suffragiis, VII, ex 162. Non potest superior negare suffragium ex notitia confessionis, VI, 657.

Sumptus. Vide Expensa.

Superbia ct ejus filiae, Vt 65.

Superior an possit irritare vota emissa ante subjectionem, III, 237. In dubio, an vota sint emissa post subjectionem, ib. Si votum facium sit tempore subjectionis, 238. Si superior votum ratificaverit, 239. Superior audiens detractionem, III, 980. Vide alia v. Praelatus. Superior non potest uti notitia confessionis ad gubernationem, VI, 655. Neque ad negandum suffragium, 657.

Superstitio quid et quotuplex, III, 1 ct 2. Quae sil superstitio falsi cultus et cultus superflui, 3 ct 4.

Superstitiosi quando denuntiandi, IV, 253.

Suppletio et Supplere. Beneficiarius supplens Officium altera dic, 111,667. An inservientes choro teneantur supplere omissa, IV, 143, v. *Notandum HI*. Suppletio animalium in societate, III, 909, *Qu 2*.

Supplicatio. Vide Formula.

Supplicium. Clerici assistentes supplicio an peccent, VII, 463.

Suppositio. An quid tenetur adulter, si non luerit causa suppositionis prolis? 111,659.

Surdus et Surdaster. Canonici surdi an excusentur a choro, IV, 130, *Dub. 2*. An surdi vel surdastri satisfaciant recitando in choro, 163, *Qu. 3*. Surdus excusatur a confessione, VI, 479, v. 2. Quomodo se gerere debeat confessarius cum surdo, vide in *Prax. confess.*, 102-104. Quomodo cum eo cuius surditas inter confitendum patefit, VI, 644. v. *Petes*. Si confessarius sit surdus, 499. Surdus, mutus ct caecus an possit Extremam Unctionem suscipere, 732, v. 3. Surdus an sit irregularis VII, 405.

Susceptio ct Suscipere. Vide Eucharistia ct Communio. Excommunicatio impedit a suscontione sacramentorum, VII, 158. Quid, si nona fide? 159. An liceat suscipere sacramenta ab excommunicato tolerato, 165. An

adsit poena, VII, 172. Irregularitas ob malam susceptionem ordinum. 360 et 361. An incurrat irregularitatem, qui suscipit ordinem censura irretitus, VI, 799, *Dub. 3*. v. *Utrum*. Suscipere sacramenta cum opinione probabili, I, 51.

Suspensio et Suspendere. Suspensio imposita an inducat mortale, I, 146. Suspensio quid et quotuplex, VII, ex 312. Quis suspendi et suspendere potest? ib. An incurratur suspensio levis ob veniale peccatum, 30. An ad suspensionem incurrendam requiratur scientia legis, 44. An peccet graviter exercens actum, a quo est suspensus^ 313. An fiat irregularis, si suspensio sit ad tempus, 314, *Dub. 1*. An episcopus exercens pontificalia, a quibus est suspensus, VII, 314, *Dub. 2*. Et quid, si celebret solemniter? ib., v. *Si autem*. Sacerdos suspensus an valide absolvat, ib., v. *4. Suspensus*. Quot modis suspensio feratur, 315. Qualitas suspensionis, 316. Pauper suspensus a beneficio an possit fructus retinere, ib., *Dub. 1*. An suspensus a beneficio sit etiam ab aliis in alia dioecesi, *ib.*. *Dub. 2*. An suspensio debeat fieri in scriptis, 317, in fine. Suspensiones communes clericorum, 318. Religiosorum, 319. *Suspensio religiosorum eiêtorum, VI, 814, not *b*. Episcoporum, VII, 320. Num quis possit suspendi ob culpam levem, 321, v. *Sed hic*. Quis absolvat a suspensione, 322. Suspenditur Latinus vel Graecus non celebrans in proprio ritu, VI, 202. Suspensio ferenda in exquirentes nomen complicitis, etc., 491 et 492. Suspenditur ordinans alienum, sicut et ordinatus, 769. Item qui eadem die suscipit duos ordines sacros, 796. Quid, si non servet interstitia? ib., *Dub. 2*. Quid, si suscipiat minores cum subdiaconatu? 797. Quid, si quis ordinatur ante aetatem ex ignorantia crassa? 799, v. *Sed hic*. Si ordinatur a proprio episcono in aliena dioecesi? 798, v. *Adde*. Quia, si ordinetur sine titulo? 820.

Suspicio temeraria, III, 963 et 964. Quomodo discernatur iudicium a suspicione, 965.

Sustentatio beneficiarii, III, 491, *Qu. 2* et 4.

Susurratio quid sit, \ \ 72, v. 2.

Sutor quando peccet, IV, 292, v. *IV*. Suere in dic festo, III, 290. Sutor an excusetur a jejunio, 1041.

Symbolum Apostolorum necessario sciendum, II, 1. Symbolum dum cantatur a choro, non potest celebrans prosequi Missam, VI, 424, v. 3.

Tabacum ner nares an impediat a communionem, VI, 280, *Dub. 1*. An fumus tabaci, *Dub 2*. Folia tabaci vel aromata dentibus attrita, *Dub. 3*.

Tabelliones quando peccent, IV, 230 ct 231.

Tncens. Vide Mutue.

Tactum ct Tangere. Tactus turpis proprii corporis, III, 419. Tactus alieni corporis ct brutorum, 420. Mulier permittens se tangi, 430. An tunc teneatur clamare, ib., v. *Utrum*. Tactus inter conjuges, 431 ; vide etiam, VI, 932. Tactus inter sponsos, III, 431 ; et vide

- VI, 854. Tactus impudici an inducant incestum, HI, 453 et 409. Tactus impudici in ecclesia, 459. Vir extorquens tactus an teneatur ducere, 615. Conjux turpiter tangens scipsum, VI, CM6.
- Tactus instrumentorum an requiratur in ordinatione, VI, 712. An debeat esse physicus, 743. An liceat laicis tangere vasa sacra, vestes et corporalia, 382.
- Taurorum agitationes, III, 365.
- Taxa in venditione an obliget in conscientia, III, 803. Taxa stipendii pro Missa, VI, 318 et seq. Taxa beneficii circa ordinationem, 815, AW. /.
- Tempus Matutini, IV, 174. Tempus festi incepti, III, 267. Tempus restitutionis faciendae, 676. Mutuans cum obligatione expectandi per longum tempus, 760. Obligatio recitandi in choro, tempore et ordine debito, IV, 171. Tempus recitandi Horas, 172. Causae anticipandi tempus recitationis, 173. Anticipans tempus prandii, III, 1016. Tempus ac praescribendum, vide Praescriptio. Tempus ordinationum, I, 704. Si dabitur tempus sponsalibus praefixum, an solvantur, 867. Quo tempore est illicita copula conjugalis, vide Debitum. Tempus impendendum in celebratione Missae, 400. Tempore feriarum prohibentur solemnitates, benedictio, etc., in matrimonio, 983. An liceat tunc illud consummare, 984.
- Tentatio Dei quid sit, HI, 29. Tentatio formalis et interpretativa, ib. Respuens medicinam in morbo levi, 30 et 32. An liceat petere a Deo miracula, 31. An, se offerre ad martyrium, 32.
- Terminus. Vide Tempus.
- ♦Tertiarii, an gaudeant privilegiis ordinis, cujus tertiae regulae habitum deferunt, I, app. de Privileg., n. 21, not. a.
- Testamentum. Quid et quotuplex sit testamentum, III, 919 et seq. Ex quibus capitibus testamentum sit nullum, 921. De testamento rusticorum, vide v. Rustici. De testamento tempore pestis, III, 926. Testamentum clericorum, novitiorum et militum, 929. Testamentum rumpitur praeteritione posthumi, 950. De testamenti revocatione, 950, not. n. Testamenta conficere in festis an liceat, 287.
- Testari qui possint, III, 942. Beneficiarii de quibus possint testari, IV, 22.
- Testiculos alteri abscindens lit irregularis, VII, 380. Item, si quis sibi abscindit, 417. Quid, si ob vocem servandam? 418.
- Testimoniales litteras potest concedere capitulum sede vacante, VI, 788. v. Bene. Testimoniales ab episcopo originis, 789, in fine, v. Notandum.
- Testis quando debeat testificari, IV, 264. Testis aequivocans, III, 100. Quando testis non teneatur testificari, IV, 268. Religiosi an possint testari, 22 et 263. Ealsum testificatus ad quid teneatur, 269. Testes nolentes testificari quando peccent, 270. Quomodo facienda depositio testium, 271. Testis unus sufficit ad testificandum Baptismum, VI, 134, v. Hic. Quid, si testificentur impedimentum testes fide non digni vel unus fide dignus? 908, 9% et 997. Quid, si sponsalia sint jurata? 998. Testes assistentes matrimonio qui sufficiant, IOR5. Testes voluntarii in causa mortis fiunt irregulares, VII, 468, ad 2.
- Theologus canonicus quando excusetur a choro, IV, 131, v. Sic pariter.
- Thesaurus inventus ad quem spectet, III, 602.
- Timor in corrigendo, II, 37. Timor excusans a Missa, III, 327. Timor saevitiei qualis sit causa divortii, VI, 971, Qu. 3.
- Titulus ad praescribendum, III, 505. An sit titulus justus exigendi aliquid in mutuo ob periculum sortis, 765. An poena conventionalis, 766. An damnum emergens et lucrum cessans, 768. An ex civilis vel vigens consuetudo, 773, not. c; vide alia v. Damnum. Quid, si aderat titulus, sed mutuans non advertit? 773. Tituli augendi pretium, 807. Titulus beneficii quoad Officium divinum, IV, 161, Qu. 3fv. Bénéficiatus. Titulus coloratus an requiratur in errore communi, ut ecclesia suppleat jurisdictionem, VI, 572. v. Majus. Titulus ordinationis, SJCX 813. De titulo paupertatis, 814. Beneficii, 815. Patrimonii, 817. An ordinatus sine titulo sit suspensus, 820.
- Toleratus. Excommunicati tolerati nullo gaudent privilegio, VII, 135. Qui dicantur tolerati, 134-137. An liceat cum toleratis communicare, 138. An in divinis sine causa, 139. Percussores clericorum quando censeantur tolerati, ex 141. An pro tolerato possint offerri sacrificia, 164. Num liceat petere sacramenta a tolerato, 165. An non toleratus licite ministret, 168. An in articulo mortis, ib. Poena, si ministrat, 171.
- Tonsor. Excusaturne a jejuniis? III, 1041, v. Barbitonsores.
- Tonsum clericorum, IV, 188; vide etiam VI, 825. Tonsura an praerquirat Confirmationem, VI, 183. An tonsura sit verus ordo, 734. Num possit conferri extra dioecesim, 756. Num quolibet dic, 794. Num ab abbatibus, ns qui habent dimissorias, 763. Obligatio deferendi tonsuram, 826. Sub poena amittendi privilegia fori et canonis, 827.
- Tormenta Reus imponens sibi crimen ad vitanda tormenta, IV, 275. An tunc teneatur revocare confessionem, 276.
- Tortura. Quid liceat iudici circa torturam rei, IV, 202.
- Torum. Divortium quoad torum, VI, 960.
- Traditio rei transfert dominium, III, 503. Traditio in donatione, 732. Traditio in venditione, si non exigatur pretium vel fides, 685 et 79t. Si res vendit! pereat ante traditionem, 828. Quid, si post? ib. v. 17. Vide Instrumentum.
- Transactio in beneficiis, III, 77.
- Transgressor residentiae. Vide Residentia.
- Translatio Officii, IV, 161, Qu. 5. Translatio episcoporum, 101 et 105.
- Trebellianica. III, 961.
- Tributum. Vide Gabella.
- Triennalis possessio ad praescribenda mobilia et beneficia, III, 507, v. Si quis.
- Turearum res surripere» III, »25.
- Turpiloquium. III, 426 et 461.
- Turpis Contractus de re turpi, HI, 712. Et cui tunc facienda restitutio, ib.
- Tutor quibus detur, et ad quid teneatur, III, 917-918. Pupillus se obligans sine consensu tutoris, 918, v. 6. Tutor an possit irritare vota pupilli, 229.
- Typographus componens in festis, III, 282.

U

Universitas. Mutuum datum universitati an repeti possit, III, 756.
Usura, quid sit et quandonam committatur, III, 758-792.
Usurarius an acquirat dominium lucri, III, 783.
Usui. Quid sit usus rei, III, 487. An religiosus obstrictus ad restitutionem teneatur sibi subtrahere ex rebus datis ad usum, IV, 27. Religiosus expendens in usus turpes per licentiam generalem, III, 873 et IV, 29 et 31. Et an talis licentia sit invalida, ib. et 30. Usus matrimonii, vide Debitum conjugale.
Ususfructus quid sit, III, 487. Quando filius acquirat usumfructum peculii adventitii, 488, v. *IV*.
Utilitas et Utilis Utilitas ad publicam laetitiam excusans ad laborandum, III, 304. Res utilis emptori nequit pluris vendi. 806. Utilius excusans pastores a residentia, IV, 125, v. *IV*. Et canonicos a choro, 130, v. *III*.
Uxor ad quid teneatur, et an ad officia vilia, 111, 352. An teneatur sequi domicilium viri, 353. An solvere debita contracta a viro, 354. Quid teneatur restituere filiis primi matrimonii, 355 et 960. An possit absolvi uxor peccans cum viro, 4-10. An vir possit irritare omnia vota uxoris, 234. An uxor vota viri, 235. Quid, si invicem voveant castitatem? 236. An uxor excusetur a Missa ob indignationem viri, 327, v. *S/c*. Bona uxorum, 489. Furtum uxorum, 539. An uxor possit dare eleemosynas, 540. An expendere, 541. An subvenire parentibus, 542. An accipere alimenta a viro debitis gravato, 695. An uxor excusetur a jejunio ob indignationem viri, 1034, v. *IV*. Uxor ordinati in sacris an teneatur profiteri religionem, VI, 812, v. *Licite*. An tunc possit nubere post mortem viri, *Dub.* 2. An uxor teneatur aliquando petere, 929. An possit pollui, viro se retrahente post seminationem, 919. Si experta sit periculum mortis in partu, vel si soleat parere filios mortuos, an teneatur reddere, 903. Surgens aut mingens post copulam, 954, v. *Dicunt*. An teneatur avertere a viro adultero, 954. An sequi virum quoad habitationem, 977.

V

Vacare. Si quis habens beneficium accipiat alterum, vacat primum, IV, 116, v. *Notandum*. Quid, si sit beneficium simplex? 118, v. *Quaeritur*.
Vagi an teneantur locorum praeceptis, etc., I, ex 159. Vagus ubi debet recipere communionem paschalem? VI, 240, v. 9. Vagorum matrimonium, 1089.
Valor. Vide Pretium.
Vana gloria, V, 66, v. 3.
Vana observantia, quid et quotuplex, III, 14.
Vas. An liceat laicis tangere vasa sacra, VI, 382. Num liceat viro copulam incipere in vase praepostero, 916. Num liceat copulari senibus non valentibus intra vas seminare, 954, *Dub.* 2.
Vectigal. Vide Gabella.
Velum an debeat benedici, VI, 389.

Venatio et Venari. Venari in die festo, III, 283. Ferae captae in venatione, III, 604 et 605. Venatio vetita clericis et religiosis, 606.
Venditio et Vendere. Quid sit venditio, III, 793. An requiratur determinatio pretii, 794. Quid, si detur arrha? ib. An requiratur scriptura, traditio et solutio pretii, 795 et 796. Cui spectent fructus fundi, 797 et 798. Si res ematur pecunia aliena, 799. Si res aliena vendatur, 800. Quid, si augeatur valor rei? 801. De mercede ultronea, 802. De taxa pretii, 803. De variatione pretii, 804-811. De pacto retrovendendi aut recinendi, 812 et 813. De monopoliiis, 814-817. De vitio rei, 818-824. De venditricibus, 825 et 826. Quid, si res vendatur duobus emptoribus? 827. Quid, si res vendita pereat? 828. Quid de chirographis? 829. Vendere jus patronatus et jus sepulturae, III, 71. Venditio sacramentorum, jurisdictionis, officii amovibilis, etc., 105 et 111. Vendens aleas, gladios, venena, etc., II, 71. An vendere beneficium sit simonia de jure divino, III, 70. Vendere in die festo, 285. Revendens rem emptam alienam, 601. An possit solvi pretium creditori venditoris, II, 685. Vendere an liceat filios suos parentibus paganis, VI, 133.
Venditricibus quid possint lucrari, III, 825. Venditricibus quae interrogationes faciendae, *Prax. confes.*, 61.
Venenum haurientes, III, 369, in fine. Vendere venenum, 11, 71. Venenum dans clerico an incurrat excommunicationem, VII, 280, *Dub.* 2.
Veniale. Votum vitandi omnia venialia, III, 203. Proponens omnia venialia committere, IV, 12. Veniale an sit contra legem divinam, V, 11; vide alia v. Peccatum. Accedens ad communionem cum veniali habituali, VI, 270. Cum veniali actuali, ib., *Quaer.* 2. Dolor de venialibus qualis requiratur, 449; vide Dolor. Si conjux petat cum veniali, 946.
Verba legis quomodo interpretanda, I, 200. Verba obscoena, III, 426. In ecclesia an sint sacrilegia, 461.
Verbera an sint causa divortii, VI, 972.
Veritae requisita in juramento, III, 147.
Vesperarum hora quando incipiat, IV, 174, v. *Hic quaeritur*.
Vestis. Femina veste utens virili, II, 52, v. 2. An liceat uti vestibus infidelium, 15. Convertere vestes sacras in usum profanum, 111, 41. Pauper reficiens vestes in die festo, 297. Sartor in festo perficiens vestes, 303. Ministrans Eucharistiam sine vestibus quomodo peccet, VI, 241. Peccat celebrans sine vestibus, etiam ob metum mortis, 377, *Dub.* 2. An liceat celebrare sine vestibus ad dandum viaticum, 289. Quomodo vestes sacrae exsecrentur, 371. An possint applicari ad usus profanos, ib. v. *Partes*. An in Missa possit aliquando omitti aliqua vestis, 376 et 377. Num possint confici ex veste muliebri, ib. Debent esse mundaе, ib. Vestes debent benedici, ib. Debent esse de colore assignato, 378, *Dub.* 5. An maneant benedictae adhibitae in Missa, 380. Quibus liceat tangere vestes, vasa et corporalia, 382. An vestes omitti possint ministrando

- Extremam Unctionem, VI, 726. Si liceat vestes sumere ex altari, 424, v. 5.
- Vexatio. Beneficiarius redimens vexationem, III, 98 et 99.
- Vias instaurare in festis, III, 303.
- Viaticum. Nec ad dandum viaticum licet consecrare in una specie, VI, 196. Nec in fermentato, 203, *Dub. 2.* Quivis sacerdos potest dare viaticum absente parochio, 236 et 239. Imo diaconus, 236. Etiam regulares, 240. An laici, 237, v. *Deinde.* Num laicis et clericis liceat umquam per se sumere viaticum, ib., *Qu. 2.* Quando viaticum possit dari non jejunis, 284. Quid si jam viatico sint prius muniti? 28b. An teneatur sumere, qui a paucis diebus communicavit ex devotione, ib., *Dub. 2.* Quid, si mane communicaverit? *Dub. 3.* Num parochus possit aliquando omittere verba illa: *Accipe viaticum, Dub. 4.* An dari possit cum ablutione, 288, v. *Dicunt.* An sacerdoti non jejuno liceat celebrare ad dandum viaticum, 286. An dandum pueris, 293. An peccans post viaticum teneatur rursus accipere, ib. v. 4. An dandum capite damnatis, 285, v. *Damnati.* Necessitas dandi viaticum excusat a confessione ante communionem, 260. Permittit etiam celebrare media nocte, 343, v. *In necessitate.* Num viaticum possit dari post Extremam Unctionem, 716.
- Viator quando excusetur a Missa, III, 328.
- Vicarius capitularis an possit absolvere occulta papalia sicut episcopus, VI, 593, v. *Eamaem.* An possit dare dimissorias ad ordinationem, 788.
- Vicarius generalis an possit dare facultatem excipiendi confessiones contradicente episcopo, VI, 558. An possit eligi in confes-sanum monialium, 577, *Not J.* An possit dispensare in denuntiationibus matrimonii, 100/. An ferre censuras, VII, 10, v. *Episcopi.* An episcopus possit casus papales occultos absolvere per vicarium generaliter deputatum^ VI, 594, *Dub. 10,* et VII, 93. An haeresim per vicarium specialiter designatum, VII, 90.
- Victor et Victus. An victor ludo vetito possit retinere lucratum, III, 857. Quid, si impediatur iudicem, etc., 888. Quid, si lusit animo repetendi? 889. An victus ludo vetito teneatur solvere, 890. Quid, si uterque renuntiaverit legi? 891. An victus possit petere relaxationem iuramenti. 892. An sibi compensare solutum, 893. An transigere, si fecte minetur repetere in iudicio, 891.
- Vidua. Exorquens copulam a vidua sub ficta promissione matrimonii, III, 646. An viduis possit dari legatum relictum puellis, 930. *Dub. 5.* Vidua se delectans de copula praeterita, V, 23 et 24. Qui viduam ducit, est irregularis, VII, 437.
- Vigilia. An in vigiliis Nativitatis Domini Paschalis et Pentecostes liceat augere coenulam, III, 1025, v. *In vigilia.*
- Vinculum. Divortium quoad vinculum, VI, 955.
- Vindictam publicam an liceat petere, II, 29, v. *Licet.*
- Vinum ebriosis praebens, II, 69. Vendere vinum mixtum cum aqua. III, 820. An liceat bibere vinum in jejuniis, 1022. Vinum ex vite est materia Eucharistiae, VI, 206-210. φΑη liceat celebrare cum liquore ab uvis pas is extracto, VI, 20b, not α. Vinum aescens, 206. Aqua miscenda in vino, 208-210. An omittere vinum in purificatione vacet culpa, 408. Si vinum consecratum infundatur in alium liquorem, 229.
- Violare. An femina teneatur potius pati mortem quam violari, III, 368. Vide alia v. Stuprum, Jejunium, Secretum.
- Violatio ecclesiae. VI, 361; vide Ecclesia. Violatio sigilli, vide Sigillum. Violatio censurae inducit irregularitatem, VII, 357 et 358.
- Vir. Vide Maritus. Vir an possit delectari alterius pulchritudine, ut se excitet ad copulam VI, 913. An delectori de copula aliena, 914. Vide alia v. Debitum. Quando teneatur petere, 928. Num vir possit expellere uxorem, dote non soluta, 939, *Dub. 1.* An tunc teneatur eam alere, ibn *Dub. 2.* Quid, si ipsa adulterium commiserit? ib, *Dub. 3.* An vir teneatur dimittere uxorem adulteram, 963. An vir possit fieri religiosus aut sacerdos manente uxore in saeculo, 975.
- Virgo violata si renuat nubere, III, 618. Vide alia v. Puella, Legatum et Femina.
- Virtutes poenitentis an cadant sub sigillum, VI, 611, *Dub. 2,* v. *Loauendo.*
- Vis. Impediens alterum a bono sine vi, III, 582. Impediens vi, 587. Quid, si precibus/ ib. Vim vi repellere cum morte inuasoris. 380-392. An liceat proscriptis vim vi repellere, 380. An liceat reo, IV, 279. Vis ad extorquendum matrimonium, VI, 1045; vide Metus.
- Visitare. Episcopus aut praelatus regulans visitans moniales, IV, 56.
- Visitatores an excusentur a choro, IV, 131, v. *Idem ajunt.*
- Vita. An liceat macerationibus vitam sibi minuere III, 371. An ad servandam vitam teneamur uti remediis extraordinariis vel nimis duns, 372.
- Vitalitins census an et quando liceat. III, 844.
- Vitandus. An excommunicatus vitandus possit absolvere moribundum, VI, 88; sed melius vide 560, *Qu. 1* Quinam sit vitandus, VII, 133, 135 et seq. De suspenso et interdicto vitando, 140. Percussor clerici quando vitandus, ex 141. Quando vitandus possit credi fuisse absolutus, 146. Communicans in divinis cum vitando, 173. Recitans cum eo Officium privatum, ib. Communicans civiliter, ex life; vide Excommunicatus. An vitandus valide ministret sacramenta, 166. An unquam Poenitentiam, 167. An unquam licite, 169. Poenae, si ministret, 171, Num liceat vitando usus sacramentalium et oratio privata in ecclesia, 174. Si nolit ab ecclesia recedere ad quid teneantur clerici, 176. Ad quid assistentes eidem Missae, ib.
- Vitium rei occultum circa substantiam, III, 819. Quid, si res sit perfectior aliis? 820. Vendens quid pro quo, 821. Vitium circa quantitatem, 822. Circa qualitatem, 823.
- Vitrum nn liceat coquere in festis III, 300.
- Vocatio divina ad ordines, VI, 73 et 802.
- Vocatus ad religionem an peccet vocationem negligens, IV, 78.
- Voluntas. Voluntates ultimae an possint commutari a Papa, III, 931 et 939. An ab episcopis, 931, *Qu. 2* An tunc requiratur consensus haeredis et causa, ib-, *Dub. 1 et 2.*

- Voluntas clericandi requisita in beneficiario, IV, 113. Quid, si voluntas sit dubia vel conditionalis? 114. Voluntas prava si permaneat in effectu, an multiplicentur peccata, V, 40.
- Voluptas. An liceat sumere elecluararia ob voluptatem, III, 1019. Parare cibos in festis ad voluptatem, 298. Comedere ob voluptatem, V, 73. Copula conjugalís ob voluptatem an liceat, VI, 912.
- Vomitu». An in periculo vomitus liceat communicare, VI, 292.
- Votum et Vovere. Quid et quoluplex sit votum, III, 194-195. Quae requiratur voti deliberatio et intentio, vide ex 196. Quid, si quis voveat cum animo non promittendi vel non implendi aut non se obligandi? 201. De materia voti, ex 102. De obligatione voti, ex 212. Quot modis tollatur obligatio voti, ex 225. Quid, si superveniat circumstantia non praevisa? 226 et 187. Quid, si sint vota castitatis et religionis, aut vota solemnía? IV, 50. De voti irritatione, III, ex 227. Quis possit vota indirecte irritare, 241. De commutatione voti, III ex 247. De dispensatione voti, III, ex 250. An in dubio de voto teneamur implere, I, 28. Quid, si votum sit certum et impletio dubia? ib. Quid, si probabiliter votum sit jam impletum? 29, et III, 700, v. *Limitant*. An liceat nubere cum habente votum castitatis, II, 60. Et an reddere ei debitum, 61. Violatio voti an sit sacrilegium, III, 47. Quid, si quis voveat religionem indeterminatam? 222. An peccet graviter, qui vovet dare mille aureos et tres lanium retinet, V, 58. An stuprator habens votum castitatis teneatur ducere, III, 649. An sexagenarii, qui votum habent jejunii, teneantur jejunare, 1038. An sexagenarii, quibus votum castitatis commutatum est in jejunium? 1040. An teneatur ad vota religionis religiosus promotus ad cardinalatum aut episcopatum, IV, 2. Ex voto paupertatis ad quid obligentur religiosi, 14. * Paupertatis votum distinguitur solemnne et simplex, 36, not. *i*. Quae non repugnent voto paupertatis, 16. An votum paupertatis possit abrogari per consuetudinem, 35. An valeat votum religiosi sine licentia praelati, 48. Votum habentes religionis quando excusentur, 72. An valeat votum nubendi, VI, 75. Votorum commutatio in jubileo an possit fieri extra sacramentum, 536, ad /4. Suscipiens ordinem sacrum ignorando votum castitatis, 809. Quid, si expresse nolit eam vovere? ib., *Dub.* 2. Quid, si ordinetur per metum? 811. Votum religionis vel orationis sacri suscipiendi aut servandae castitatis an solvat sponsalia, 873. Si sponsus post votum copulam extorsit, VI, 874. Si petat conjux habens votum castitatis, 944. Si uterque conjux voverit castitatem, 948. In voto castitatis emissio post matrimonium num possit episcopus dispensare, 986. *Dub.* / . Num in voto ante matrimonium ad debitum petendum, 987. An Mendicantes, ibid., v. *An autem*. An episcopus dispenset ad nubendum, ibid., *Dub.* 3. Votum solemnne irritat matrimonium, 1024-1025. An possit Papa in eo dispensare, 1026. An sit licitum votum effundendi vitam ob defensionem praeservationis B. Mariae a labe originali, VII, 263.
- Vox. Qua voce celebranda Missa, VI, 413-414. Quid, si nec audias te ipsum? ib. Quid, si dicas submisso, quae alte dicenda? 415. Quid, si alte, quae submisso? 416. Si quis abscindit sibi testiculos ad vocem servandam, VII, 418.

INDEX AUCTORUM ET OPERUM

IN THEOLOGIA MORALI ALLEGATORUM

MONITUM EDITORUM.

Ad criticam editionem Theologiae moralis, desideratus Pater Gaudt jure meritoque necessarium esse duxit, indicem texere omnium et auctorum et librorum, qui, srve in Operis textu, sive in notis allegantur. Quapropter hunc elenchum accurate apparaverat, diligenter etiam adnotandoi quanam usus sit editione in citandis scriptoribus pene innumeris, quos ipse perlegerat. Ubi vero aliam quoque adhibuit, id generatim indicavit in notis textui subjectis. Hunc proinde referimus indicem, qualis in ejus schedis repertus fuit

Duo tantum in hoc catalogo addenda censuimus, seu potius absolvenda; nam ipse noster Lconardus hunc laborem suscep erat, sed morte praeventus perficere non potuit, nempe, siquando opus aliquod in Indicem librorum prohibitorum nominatim relatum est. non praetermisimus patefacere, sedulo etiam adjungendo an illud e recentiori Indice anni 1900 expunctum sitl. Deinde, quatenus licuit, annum notavimus quo quisque auctor natus est et obiit, et qua gente sit ortus; quas quidem notitias ex auctoribus fide dignis desumpsimus \ Sicubi vero res quaedam est incerta, id significabit asteriscus proxime appositus.

Advertimus tandem, in hoc indice, non omnia cujusque auctoris enumerari opera, sed ea tantum quae in Theologia morali S. Alphonsi, srve m ipso textu, sive in notis allegantur.

A

Abaelardus, Petrus; gallus (1079-1142). *Epistolarum*; Migne, Pair. Lai., torn. 178. Auctor prohibitus in Indice Trident., 1 class.

Abbas, antiquus dictus; gallus, O. S. B. (flor. 1270). *In libros Decretal*, aurei commentariL.eam additionibus Sebastiani .Medices (flor. 1545), 1 in f. Venetiis, 1588. (Nom hunc auctorem a S. Alphonso citari solum, *lib. I. n. 106, infine*. Unde ouoties alibi allegatur Abbas, intelligitur Aobas Panormitanus).

Abbas, Panormitanus, modernus dictus, seu Nicolaus de Tudeschis; sculus. O. S. B., archiep. Panormitanus (1386-1445). *Commentaria in 5 libros Decretal., ct consilia*, 8 in f., Lugduni, 1547,

Abelly, Ludovicus; gallus, episc Segodunensis (1604-1691). P- *Medulla tneologtca*, 2 in 12, Patavii, 1725. - 20. *Sacerdos Christianus*, seu, manu ductio ad vitam sacerdotalem pie instituendam, 1 in 12, Coloniae Agrippinae, 1698.

Abulens! Alphonsus Tostatus; hispanus, episc. Abulensis (1400-1455). *Commentaria in S. Scripturam*, cum indice et opusculis. 14 in f., Venetiis, 1596.

Acta *Ecclesiae Mediolanensis*. Vide S. Carolag Borromaeus

Acta *Sanctorum* (Bolbindiana), 01 in f. Parisiis, 1866-1887.

Acunna, seu Achuna. Vide Cunho.

Adelfo, Dositeo. Cfr. Patuxzi.

Adrianos, Florentius; batavus (1459-1523). episc. Derthunensis, postea an. 1522, Sum-

* Indicem *ivtcicni* vocabimus Indicem editum Ante An-
nutu 1900. Nos autem usi sumus editione romana anni IASI
Illum vero distinguimus ab Indice Tridentino. qui *gene-
ralint* cliamnum vim tuam retinet, uti eruitur ex const
Officiorum A(*munerum*, *tit. 1*, <π/>. 1, m. /.

• Hi sunt praecipui auctoret quos consuluimus Anto-
nius Nicol., *Bibliotheca hispana*, 4 in fol., Matriti. 178ß;
PP. de Backer, S. J. *JNblialMquc de ðcrtvain de la*
Cowtp. *de ðdtu* 7 in 8, Leodil, l8S3-1Sol ; Bernardus a Bo-
nonia, O. Cap., *Bibliotheca icrtptor. Capuccm.*, 1 in fol.,
Venetiis. 1747; Fabricius Jo. Albertus, *Bibholh latina me-
diae r/ infimae fatinitati* 3 in 4, Florentiae. 1958; Gener
Joan. Bapt., S. J., *Theologia dogm. tcholanica*, tom. I,
prodromus 1. dissertatio historico-chronologico-critico-apo-
logettca pro thcologia scholastica. Romae, 1767; Hurter
Hugo, S. J., *Nomenclator fitteraria* 4 in 8, Oeniponte,

1992-1899; Michael a S. Joseph, O. Tria., *Bibliographia
critica utera et profana*. 4 in fol., Matriti, 17401742; Pan-
siroli Guidus. *De clara legum interpretibu* ; accessere
Jeannis Fichardi, vitae recentiorum Jctorum, etc. 1 in 9.
Lipsiae, 1721, Possevini Ant., S. J., *Apparatu àcer*.
3 in fol., Venetiis, 1606; Potthast Augustus *Bibliotheca
hiUorica medii aext*. 1 in 8, Berohnl, 18h2. Quctif-Ecbard
Scriptore Ordini Praedicatorum, 2 in f. Parisiis, 1721 ;
Vetxosi Ant. Franc.. *Serilltori de Chierici deAiri deth
Teatini*. 2 in 4. Romae. 1780; Waddingus Lucas, O. M..
Scriptore Ord Afin., 1 in fol , Romae, 1650; WVtorr *und
Welle** *Kirchenlexicon*. 12 in S. Friburgi Bnsgoviae,
l882-lWI, etc. Praeterea saepissime ipsam praefationem
vel epistolam dedicatortam auctorum, qui in Theologia
moralis citantur, perlegimus, ad discernendum quinam
aetate floruerint.

- mus Pontifex sub nomine Adrian! VI. Ie. Quaestiones de sacramentis[^] in *quartum Sententiarum*, 1 in 8, Parisiis, 1512.— 2°. *Quaestiones XII quodlibeticae*, 1 in 8, Lugduni, 1547.
- Aeneas, Silvius; italicus (1405-1464), episc. Senensis, deinde cardinalis, demum an. 1458 Summus Pontifex, sub nomine Pii II. *Orationes politicae et ecclesiasticae*, editae cura et stud. Joan. Dominici Mansi. 2 in 8 (3 tom.), Lucae, 1755-59.
- Aecidits de Praesentatione; lusitanus, Ord. Ercm. S. Aug. (1539-1626). *De Immaculata 13. Virginis Conceptione*, 1 in f. Conimbricæ, 1617.
- Afflictis, Matthaeus de; neapolitanus, juriscons, 1430-1510. *Decisiones saert regii Consilii neapolitani*; his accessere aliae Thomae Grammatici et Caesaris Ursilli, J. C. neapolitani adnotationes... cum decisionibus Joan. Aloysii Riccii. 1 in f. Venetiis, 1635.
- Afflicto, Silvester de; italicus, Cler. Reg. Theatin., episc. Nuceriensis Saracenorum (t 1661). Cfr. *tib. 6, n. 216*, not. c.
- Aguirre, Joseph. Saenz de; hispanus, O. S. B., cardinalis (1630-1699). 10. *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et navi orbis*, etc., 4 in f. Romae, 1695-94 — 2°. *S. Anselmi, archiep. Cantuariensis... theologia*, commentariis et disputationibus illustrata. 3 in f. Romae, 1688-90.
- Alanus, Gulielm. (Allen); anglicus, cardinalis (1532-1594). *De sacramentis in g., de sacram. Euchar., de sacrificio Missae*, 1 in 4, Antverpiae, 1576.
- Albertinus, Arnold.; hispanus, episc. Pactensis (t 1545). *Tractatus de agnoscendis assertionibus catholicis et haereticis*, 1 in 4, Romae, 1572.
- B. Albertus, Magnus dictus; germanus, O. P., archiep. Ratisbonensis (1193-1280) *Opera omnia*, 21 in f. Lugduni, 1651.
- Albinus, Flaccus. Vide Alcuinus.
- Albitius, Franc.; italicus, cardinalis (1593-1684). *De inconstantia in jure admittenda vel non*, 1 in f. Amstelodami, 1683.
- Alclatus, Andr.; italicus, juriscons. (1492-1550). *Γ. Praesumptionum tractatus*, 1 in 8, Lugduni, 1542. — 2°. *Consilia*, 2 in f. Venetiis, 1579.
- Alcolea. Vide Dlann.
- Alcozer, Franc. de; hispanus, O. Min. (flor. 1580). *Γ. Tratado contra el juego*, 1 in f. Salmanticae, 1559. — 2°. *Confessionario breve y pravechoso para los penitentes*, 1 in 8, Compluti, 1619.
- Alcuinus, Flaccus; britannus (735-804). *Opera*, Migne, Patr. Lat. tom. 100 et 101.
- Alensis, Alexand. de Ales; anglicus, O. Min. (t 1245). *Universae theologiae Summa*, 4 in f. Venetiis, 1575-76.
- S. Alexander, episc. Alexandrinus (flor. 312). *Epistolae*, Migne, Patr. Graeco-lat. tom. 18.
- Alexander, Natalis; gallicus, O. P. (1639-1724). *Γ. Theologia dogmatica et moralis*, secundum ordinem Catechismi Cone. Trid., 2 in f. Parisiis, 1703. — 20. *Commentarius litteralis et moralis in epistolas S. Pauli*, 2 in 4, Venetiis, 1772. — 30. *Historia ecclesiastica*, editio noviss., opera et studio Roncaglia, cum adnotat Joan. Dom. Mansi, 9 in f. Ferrariae-Venetiis, 1758-63. Hoc opus prohibitum est brevibus Innoc. XI, 10 Jul. 1684; 6 Apr. 1685; 26 Febr. 1687. Decreto tamen 8 Jul. 1754 permissa est editio notis et animadv. Constantini Roncaglia aucta.
- Alexander de Nevo; italicus (flor. 1457). *In quatuor priores libros Decretal*, commentaria, 2 in 1. Venetiis. 1585.
- Alexander, Tartagni. Vide Tartagni.
- Alexandri., Caietanus de; italicus, Theatinus (t 1730). *Confessarius monialium*, edit. 2°, 1 in 12. Bononiae, 1713.
- Alliaco, Petrus de (Ailly); gallicus, archiep. Cameracensis. card. (1350-1420). *Tract de Ecclesiae, Concilii generalis, Romani Pontificis et cardinalium auctoritate*; in operibus Gersonii, Antverpiae, 1706, torn. II, pag. 926.
- Almainue, Jac.; gallicus (1480-1515). *Γ. Tract. de auctoritate Ecclesiae et conciliorum generalium*; inter opera Gersonii, Antverpiae, 1706, torn. II, pag. 976. — 2°. *Lectura in 3 titl. magistri sententiarum completa*, Parisiis, 1516. — 3°. *Lectura in sententiarum imperfecta, sive, de Poenitentia et Malrim.*, a dist. 14 ad 37, Parisiis, 1526.
- Alphonsus de Leone. Vide Leone.
- Alterius, Marius; italicus (+ 1616). *Disputationes de censuris ecclesiasticis. cum explicatione bullae Coenae Domini*, opus posthum. publicatum a fratre suo Horatio Alterio. 2 in f. Romae, 1617.
- Alvarez, Didacus; hisp., O. P., archiep. Tranenensis (t 1635). *Disputationes theologicae in 12 titl. 2ar D. Thomae*, 1 fol. Trani, 1617.
- Alvarez de Paz, Jac.; hispanus, S. 1. (1560-1620). *Opera spiritualia*, 3 in f. Lugduni, 1608-11.
- Amalaris. Fortunatus; francus. co-episcopus Lugdunensis (t 850). *De ecclesiasticis officiis*, Migne, Patr. Lat. tom. 105.
- Amato, Antonin. de; sicanus, juriscons. (flor. 1627). *Variarum forensium et practicabilium resolutionum juris*, libri duo, 2 in f. Panormi, 1627-34.
- Amatus, Anellus; neapolit. juriscons. (flor. 1618). *Consiliorum seu responsorum* centuria una, cum decisionibus seu concordiiis in fine cujusque responsi adjectis, 1 in f. Antverpiae, 1674.
- S. Ambrosius; italicus, archiep. Mediolanensis, Doctor Ecclesiae (390). *Opera omnia*, Migne, Patr. Lat. tom. 14-17.
- Amicus, Franc.; italicus, S. J. (1578-1651). *Cursum theologicum, scholasticum et moralis*, 5 in f. (9 tomi Antverpiae, 1650.— In Indice legebatur 5. tomus, *de jure et justitia*, donec corrigatur; correctus vero juxta correctionem expressam in decr. 6 Jul. 1655, permittitur ». Porro in novo indice de hoc auctore jam non fit mentio.
- Amort, Euseb.; bavarus, canon, regul. Lactran. (1692-1775). *Theologia eclectica moralis ei scholastica*, sub auspiciis SS. D. N. Benedicti XIV... conscripta, 4 in f. Augustae Vindelicorum, 1752.
- Annetus. Reiffenstuel; germanus, O. Min. (1641-1703). *Γ. Theologia moralis*, edit. 7. cum additionibus Massaei Kresslinger, ejusdem Ordinis, 1 in f. Mutinae, 1745. — 2°. *Ius canonicum universum*, 4 in f. Ingolstadii, 1738-45.

- Anania, Joannes ab. italicus, archidiaconus Bononiensis (f. 1455.). Praelectiones in *Decretalium librum quintum*, 1 in L. Lugduni, 1546.
- Anaatruius, Bibliothecarius; abbas Romanus (flor. saec. ix). In latinum vertit *Acta Concilii VII* (II Nicaeni), Migne, Patr. Lat., tom. 129.
- Annetosius, Sinaita; monach. in monte Sina (flor. 700). Hodegos. sive, *Viae dux adversus Acéphales*, Migne, Patr. Graeco-lat., tom. 89.
- Ancharano, Petrus dc; italicus (1330M416). Commentaria *super 5 libros Decretal, et super Sexto*, 4 in i. Bononiae, 1581.
- Andrae, Joan.; italicus, jurista [1340]. In *5 libros Decretal, et in Sextum* novella commentaria, 5 in f. Venetiis, 1612.
- B. Angelus de Clavasio; italicus, O. Min. (t. 1495). *Summa angelica de casibus conscientialibus*, cum additionibus Jac. Ungarelli, ejusdem Ord. 1 in 4, Venetiis, 1500.
- Angestua, Hicron.; gallus (t. 1538). *Moralia magna*., nuperrime castigata, etc. 1 in 8, Lugduni, 1541.
- Angles, Joseph.; hispanus, O. Min., episc. Bosanensis (fl. 1587.). *Flores theologicarum quaestionum in quartum lib. Sententiar.*, 2 in 4, Lugduni 1587.
- S. Anselmus; nat. Augustae Praetoriae (Aoste), O. S. B., archiep. Cantuariensis (1034-1109). *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 158 et 159.
- Antoine, Paul, dabr.; gallus, S. J. (1678-1743). *Theologia moralis universalis*, 1 in 4, Romae, 17-18.
- S. Antoninus; italicus, O. P., archiep. Florentinus (1389-1459). 1°. *Summa theologica*, curante Petro Ballerino, 4 in f. Veronae, 1740. — 2°. *Chronicorum opus*, 3 in f. Lugduni, 1527. — 3°. *Summula confessionalis*, dicta Summa < Defecerunt >, 1 in 4, Venetiis, 1538.
- Antoninus, Marius; italicus (flor. 1610). *Variae practicabilium rerum resolutiones*, 1 in 8, Augustae Taurinorum, 1619.
- Antonius a Sp. Sancto; lusitanus O. Carm. Discal., episc. Angolensis (t. 1600). 1°. *Directorium confessoriorum*, 2 in f. LugdunL 1680. — 2°. *Directorium regularium*, 1 in f. Lugduni 1670.
- Aponte. Vide Ponte.
- Aragon, Petrus de; hispanus, O. Erem. S. Aug. (flor. 1590). Commentaria in *2a* 2^a S. Thom., torn. I, de fide, spe et charitate, 1 in f. Salmanticae, 1584v torn. II, de iustitia et jure, 1 in f. Venetiis, 1608.
- Arauxo, Franc. de; hispanus, O. P., episc. Segobiensis (1580M664). In *3am Partem D. Thom.* commentarii, torn. II, 1 f. Salmanticae, 1636.
- Archidiaconus, id est, Guido de Baysio; italicus (t. 1313). 1°. *Rosarium seu in Decretorum* (Gratiani) volumina commentaria, 1 in f. Venetiis. 1577. — 2° in *Sextus Decretalium* commentaria, 1 in f. Venetiis, 1577.
- Arcudius, Petrus; graecus (flor. 1632). *Concordia Ecclesiae occidentalis et orientalis*, 1 in 4, Parisiis, 1619.
- Aristoteles, macedonensis (384 ant. Cr.-322). *Opera*, graece et latine, edita ab Academia regio borussica, 4 in 4, Berolini, 1831-36.
- Armendariz (aliud nomen non datur); hispanus, advocatus in consilio regni Navarrac (flor. 1616). *Aditiones seu annotationes ad suam recopilationem legum Navorae*, 1 in f. (2 tom.), Pampilonae, 1617.
- Armillia. Vide Farnus.
- Arnaud, Claudius; gallus, Congr. Orat. (flor. 1646). *Thesauri sacrorum Rituum epitome*, 1 ia 16, Venetiis, 1674.
- Arnobiua; afer, antiquus dictus (f. 327.). *Adversus Gentes*, Migne, Pair. Lac. tom. 5.
- Arnoldua, seu Emaldus; gallus, O. S. B., abbas Bonaevallis in dioecesi Camotensi (t. 1156.). *Liber de cardinalibus operibus Christi*, Qjff
- Arriaga, Rodericus de; hispanus, S. J. <1502-1661> *Disputationes theologiae in Summani S. Thom.* 8 in f. tom. MU, Antverpiae, 1644. tom. IV-Vm, Lugduni. 1647-69.
- Aradekin, Richard.; hibernus, S. J. (t. 1693.). *Theologia tripartita universalis*, 1 in 4 (3 tom.) Coloniae Agrippinae, 1600. In Indice torn. II, decr. 17 Mart. 1698, et, donec corrigatur, torn. I, decr. 1 Oct. 1699.
- Astensis *Summa* clarissimi S. Theol. Prof. F. Astesani. Ord. Min. pj- studio J. B. Lambertii, O. Min. novae impressioni tradita, 2 in f. Romae, 1728. Auctor anonymus, floruit vers. 1330.
- S. Athanasius, Magnus dictus; alexandrinus, episc. Alexandrinus, Ecclesiae Doctor (293-336). *Opera*, Migne, Patr. Gr.-lat. tom. 25-28.
- S. Augustinus; Tagastae nau episc. Hippo-nensis. Ecclesiae Doctor <354-430>. *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 32-47.
- Aurelius, Petrusjseu don. Joannes du Verger; galli (1581-1643). *Opera*, iussu et impensis deri Gallicani denuo in lucem edita, 1 in f. (3 tom.), Parisiis, 1642.
- Aureolus, Petrus; gallus, O. Min. (1280-1322). *Commentaria in quartum lib. Sententiar.*, 1 in f. Romae 1805.
- Avendano, Petr. Nufiez de; hispanus, jurista (flor. 1543). *Quadragesima responsa* quibus quamplurimae leges regiae explicantur atque illustrantur, 1 in f. Salmanticae, 1576.
- Aversa, Raph. a Sanscverino; italicus, Cler. Regul. Min. (1589-1667). *Sacra theologia cum Doctoris Angelico* [cujus tomi seorsim et in diversis locis prodierunt, nimirum]: 1°. *Prima pars, de Deo in se*, 1 in 4, Romae, 1631. — 2°. *Primae secundae. de Deo ultimo fine*, 1 in 4, Romae, 1635. — 3° *De fide, spe et charit., tract. theologici*, 1 in 4 Venetiis, 1660. — 4°. *Sacrae theologiae Tertia Pars, in qua de Deo incarnato et sacramentis* (Bapt. et Confirm.) 1 in 4, Genuae, 1640. — 5° *De Eucharistiae et Poenit. sacramento et de Extr., Unet., tract. theol. et morales*, 1 in 4. Bononiae, 1642. — 6°. *De Ordinis et Matr. Sacramentis*, 1 in 4. ibid., 1642.
- Avicenna; persa, medicus (980-1037). *Opera*, 1 in f. Venetiis, 1582-84.
- B. Avila, Joan. de hispanus (1500-1569). F. *Trattati del SS. Sacramento dei altare*, tradotti dallo spagnuolo per Franc. Soto, 1 in 8, Romae, 1608. — 2°. *Trattato spirituale sopra il versic. Audi filia*, tradolto dalla lingua casti^Uana per Franc. Longoria, 1 in 8,
- Avila, Steph.; hispanus, S. J. (1549-1601). *De censuris ecclesiasticis*, tract. posthumus, 1 in 4, Lugduni, 1608.

Awiei *c njlessioni sopra le obbligazioni dello slato religioso*., opera composta da un monaco Benedett. delta Congr. di San Mauro [P. Paul, du Sault, 1 1726] e tradotta dal francese (a P. Attilio Vignola), 2 tn 12, Vcneliis, 1740.

Azpilcueta. Vide Navarrus.

Azof, Joan.; hispanus, S. J. (t 1608). *Institutiones morales*, 3 in f. Lugduni, 1625.

B

Babemtuber, Ludov.; germanus, O. S. B. (1660-1726). *Ethica siipcrnaturalis Salisburgensis*, sive cursus theologiae moralis, 2 in f. Augustae Vindelicorum, 1718.

Baccius, Petr. Jac.; italicus, Congr. Orat. (flor. 1630). *Vita di San Filippo Neri*, 1 in 4, Florentiae, 1851.

Bacza, Gaspar; hispanus (flor. 1562). *Dc inope debitorcfopus* quod habetur in Tractatibus universi Juris tom. II, part. II. pag. 204.

Bail, Ludov.; gallus (161U1609). I. *Summa conciliorum omnium*, illustrata ex Merlini, Joverii, Baronii, Binii, Coriolani, Sirmondi, aliorumque collectionibus, 2 in f. Parisiis, 1675. — 2°. *De triplici examine ordinandorum, confessoriorum et poenitentium*, cum append. de censuris, 1 in 8, Parisiis, 1651.

Baisio. Vide Archidiaconu».

Baldcllus, Nicol.; italicus, S. J. (1592-1675). *Disputationes ex morali theologia*, 2 in f. Lugduni, 1637-44.

Baldu», de Ubaldi; italicus, iurisc. (t 1400). *Commentaria in libros Codicis et Digestorum*, 8 in f., Vcnetiis. 1599.

Ballerini, Petrus; italicus (1698-1769), qui in suis operibus fere semper habuit collaboratorem fratrem suum Hieronym. (1702-1781). 1°. *Moralium actionum regula* seu quaestio de opinione probabili, 1 in 4, Venedis, 1756. — 2°. *De Montibus pietatis*, opusc. in ap Fend, operum *de Usura*, 1 in 4, Bononiae, 747.

Baluzius, Steph.; gallus (1630-1778). Vide Marea.

Bancel. Luoov.; gallus, O. P., (1628M685). 1°. *Brevis universae theologiae cursus*, juxta D. Thomae dogmata, 7 in 12, Avonione, 1684. — 2°. *Moralis D. Thomae*, ex omnibus ipsius operibus deprompta, 1 in 4 (2 torn.), Venetiis, 1723.

Banez (Banez), Dominicus; hispanus, O. P. (1528-1604). 1°. Scholastica commentaria in *P. D. Thomae*, usque ad qu. 64 complectentia, 1 in f. Lugduni, 1588. — 2°. *Dc fide, spe et charitate*, scholastica comrment. in *2im 2a' S. Thom.*, usque ad qu. 46, 1 in f. Lugduni, 1588. — 3°. *Decisiones de jure et justitia*, 1 in f. Venetiis, 1595.

Barbatiuv. seu Andr. de Barbatia; sculus, iurisc. (1399-1479). *Commentaria super litteras* (3) *Décrétai.* 5 in f. Venetiis, 1511.

Barbcrio. Ioan. Bapt., italicus (flor. 1689). *Vita del B. Giovanni da Capistrano*, 1 in 4, Romae, 1690.

Barbosa, Augustin.; lusitanus, episc. Ugentinus (1590-1649). 1°. *Opera omnia*, 19 in f. Lugduni, 1657-68. — 2°. *Summa apostolicarum decisionum*, extra Ius commune vagantium, 1 in f. Venetiis 1646. Olim hoc opus in Indicem relatum est decr. 22 Jan,

1642; sed expunctum est c novo indice. Item opus: *Collectanea doctor, qui varia loca Cone. Trid. tractarunt* (in tom. XII Operum omnium), prohibitum fuit vi decreti generalis 6 Jun. 1621, expunctum autem e recenti indice.— Ubi in Tneologia citatur absolute: *Allegatio*, hoc lectorem remittit ad opus; *dc officio ct potestate episcopi*.

Barbosa, Petr.; lusitanus, iurisc. (flor. 1560). *De matrimonio* et pluribus aliis materiis in At. Tit. Solutio matrimonio, 1 in f. (2 torn.), Lugduni. 1668.

Barchio, liieron. Paul; cfr. Rcbuffus.

Barchiue (Barco), Joan. Petr.; italicus, canonicus mediolanensis. *Specehio religioso per le monache*, 1 in 12, Mediolani. 1618.

Bardi, Franc.; sculus, S. J. (1583-1661). F. Disceptationes morales *de conscientia*, 1 in f. Panormi, 1650. — 2°. *Bulla Cruciatæ* explicata ct illustrata, 1 in f. ib. 1646. — 3°. *Stlectæ quaestiones* ex universa morali thcol 1 in f. ib. 1653.

Bariola, Aloys.; italicus, O. Erem. S. Aug. (f 1628). *Aphorismi*, alphabetic© ordine dispositi, pro utroque foro, interno videlicet ct externo, 1 vol. Mediolani, 1628.

Barisoni, Paul.; italicus, O. Thcat. (t 1648). Copia d una *Leltera...* scritta già da D. Paolo Barisoni, Chier reg. Teat, *ad una signora*, sua penitente, *divota del SS. Sacram, délia Itare, ove si mostra... quanto sia utile lafreouensa di questo SS. Sacram.*, 1 in 16, Neapoli, 1632 Donec corrigatur, in Indice, decr. 29 Oct. 1622.

Barone, Anton.; italicus, S. J. (1632-1696). *Vita del P. Sertorio Caputo, S.J.*, 1 in 8, Neapoli, 1691.

Baronins, Caesar; italicus, Congr. Orat, cardin. (1538-1607). *Annales ecclesiastici*, adjuncta critica Antonii Pagi, etc., 38 in f. Lucae, 1738-59.

Bnronius, Joseph.; neapolitanus (flor. 1725). *Dissertationes theologicae...* contra Jac. Piccini... apologiam, 1 in 4, Neapoli, 1725.

Baronius, Vincent.; gallus, O. P. (1604-1675). F. *Theologia moralis*, adversus laxiores probabilistas... Caramuelem, Theophyl. Raynaudum, Amadaeum Guimenium, 2 in 8, Parisiis, 1665. — 2°. *Theologiae moralis Summa bipartita*, de regulis conscientiae et de singulis vitae human, et Christian, officiis, pars prior... editio altera ad mentem sex theologorum qui primam jussu S. Pontif. recognoverunt, 1 in 8, Parisiis, 1667; pars altera... editio altera ad mentem Alexandri VI aucta, 1 in 8, ib. 1668. Opus in Indicem relatum, decr. S. OfT. 15 Jun. 1672. Bartholomacus ab Angelo; sculus, O. P., (t 1584). *Examen confessoriorum ac ordinandorum*, 1 in 8, Venetiis, 1588.

Ennholomaeus a S. Fausto; italicus, O. Cist. (1571-1636). F. *Speculum confessoriorum et poenitentium*, in quo de Restitutione ct Contractibus, 1 in 4, Lugduni, 1621 — 2e. *De Poenitentia*, 1 in 4, Neapol., 1634. — 3°. *De Euchar. Sacramento*, 1 in 4, ib., 1635. — 4n. *Thesaurus religiosorum*, i. e. de tribus votis solemnibus, 1 in 4, Lugduni, 1624. — 5°. *De Horis canonicis*, 1 in 4, Neapoli, 1634.

Bartolua a Saxoferralo; italicus, iurisc. (1313-1355). *Opera omnia*, i. e. Commentaria in

- Corpus Jur. civilis, 10 in f. <11 tom.). Vene-
tiis 1603-4.
- S. Bneiliue. Magnus dictus; nat. Caesareae
Cappadociae, Doctor Eccl. (329-379). *Opera*,
Migne, Pair. Gr.-Lat., tom. 29-32.
- Babilub, Pontius. Vide Pontlu.
- Basnaeus, Eligius; belga, O. Capuc. (1585-1670).
Γ. *Flores totius theologiae praetiae*, 2 in f.
Venetiis, 1666.
- Bauciu Carolus; neapolitanus (flor. 1612)
Γ. *Casus singulares casuum conscientiae*,
1 in 4, Neapoli, 1647. — 2°. *Dc miscellaneis
practicis casuum conscientiae*, tr. 2., divi-
sus in varia opuscula, 1 m f. ib., 1651.
- Bauldry, Michael; gallus, O. S. B. (1639-1706).
Manuale sacrarum caeremoniarum Juxta
ritum S. Rom. Eccles. 1 in 8, Venetiis, 1703.
- Bauny, Steph.; gallus, S. J. (1564-1649). *Theo-
logia moralis*. 4 in i. Parisiis, 1040-1647.
Dc sacramentis ac personis sacris, theo-
logiae moralis pars prima, in Indice, de-
creto 17 Dec. 1640.
- Bayle, Pctr.; gallus (1647-1706). *Dictionnaire
historique et critique*, 5 in f. Amstelodami,
173-1. Opera omnia hujus auctoris in Indice,
decretis 18 Nov. 1698, 31 Mart. 1699, etc.
- Bayeio. Vide Archidlaconu.
- Beaumont, Christoph. dc; gallus, archiep. Pa-
risiensis (1703-1781). *Instruction pastorale
sur les atteintes données A l'autorité de
TEglise*, etc., 1 in 8, Parisiis, 1763.
- Becanus, Martinus; belga, S. J. (1563-1624).
Summa theologiae scholasticae, 1 in f.
Lugduni, 1690.
- Beja, Ludov. de; lusitanus (flor. 1587). *Variae
responsiones casuum conscientiae*, 1 in 4,
Ulyssiponc, 1610; vel *Responsionum ca-
suum conscientiae* tractatus quadruplici
partitione distinctus, 1 in 4, Venetiis, 1621.
- Beleth, Joan.; anglus aut gallus, theologus
Parisicnsis (t 1182) *Divinorum officiorum
ac eorum rationum* brevis explicatio. Mi-
gne, Patr. Lat., torn. 202.
- Bellamern. Aegid.; gallus, episc. Avcnionen-
sis (f 1392). Praelectiones in 1° et 2° libr.
Decretal, et in *Decretum Gratiani*, II in f
Lugduni, 1548-50.
- Bellnrmnus, Robert.; italus, S. J., archiep.
Capuanus, card (1542-1621). Γ. *Opera*, 7 in f
Venetiis, 1721-28. — 2°. *Novae declarat.*
*Congr. S. R. E. Cardinalium ad decreta
S. Cone. Trident.*, 1 in 4, Lugduni, 1633. —
3°. *Admonitio (sevi Instruet, ad episc. Thea-
nensem, nepotem suum*, in *Enchiridion
ecclesiasticum*, 1 in 12, Romae, 1676. —
4°. *Varia opuscula*, in tom. VII, editionis
Coloniensis. 1617, operum omnium.
- Bellegnmbe, Erane, belga. S. J. (1621-1700).
*Enchiridion theologico-bracticum de juu-
laeo ecclesiastico*, 1 in 12, Coloniae Agrip-
pinae, 1700.
- Bcilettus, Ioan. Maria; italus, episc. Hiera-
censis (t 1626). *Disquisitio clericalis*, in qua
clericorum dignitas, conditiones, etc. dilu-
cidantur, 1 in f. Romae, 1635.
- Bellochius ab Ancona, Pctr., italus, O. Min.
(flor. 1630). *Praxis moralis theologiae dc
casibus reservatis*, 1 in 4, Venetiis, 1627.
- S. Benedictu.; italus. Fund. O. S. B. (480-543),
Regula, Migne, Patr. Lat., torn. 66.
- Benedictu. XIIH; italus, O. P., antea card Or-
sini (1649-1730). Γ. *Sagri trigesimi* dc ser-
moni sopra il purgatorio, 1 in 4, Romae,
1728. — 2°. *Concilium Romanum* an. 1725,
1 in 4, Romae, 1725.
- Benedictus XIV; olim Prosper, cardin. de Lam-
bertinis (1675-1758) Ie. *Opera omnia*, 15 in 4
(17 tom.), Prati. 1842-47. — 2°. Lambertini)
*Raccolta di alcuni notificazioni, editti cd
istruzioni*, compdata da Giambattista Scar-
selli, 5 m 4, Bononiae, 1733-40.
- Benxoniu., Rutilius, italus, episc. Recanaten-
sis (t 1613). *Dc anno sancti jubilaei*, libri
sex, 1 in i. Venetiis, 1599.
- Berlichlua, Matthias, germanus, jurisc. (1586-
1638). *Conclusiones practicabiles*, secundum
ordinem constitutionum divi Augusti, electo-
ris Saxoniae, discussae, 4 in f. Lipsiae, 1629.
Pars I-V, in Indice, decr. 3 Decembris 1658.
- Bernai, Augustin.; hispanus, S. J. (t 1642).
*Disputationes de sacramentis m g., et de
Euchar. ct Ord. in particulari*, 1 in f.
Lugduni, 1651.
- S. Bernardinu., senensis; O. Min. (1380-1444).
Obéra omnia, opera et labore Joan. de la
Haye, O. M., 4 in f. Venedis, 1745.
- Bernardlnua de Bustis; italus, O. Min. (flor.
1500) *Mariale*, de excellentiis Reginae coeli,
1 in 4, Mediolani, 1493.
- S. Bernardos; gallus, abbas Claracvallensis
(1090-1153). *Opera*, Migne, Pair. Lat., tom.
182-185.
- Bernardus de Castelveter; italus, O. Capue.
(flor. 1749) *Direttorio mistico per It confes-
sori*, 1 in 12, Romae, 1749.
- Berti, Joan. Laurent., italus, O. Erem. S. rVug.
(1696-1762). *Opus de theologicis disciplinis*,
integra adversariorum in Auctorem opu-
scula, necnon apologeticas omnes ejusdem
dissertationes complectens. 3 in f. <7 tom.).
Venetiis, 1760.
- Beyerlnck. Laurent.; belga (1578-1627). *Ma-
fnum theatrum vitae humanae*, 8 in f.,
Lugduni, 1682.
- Blel. Vide Gabriel
- Bigne, Margarinus de la; gallus (1546-1608).
Hibliothea maxima veterum Patrum et
antiquorum scriptorum ecclesiasticorum,
27 in f. Lugduni, 1677. Opus relatum in
Append. Indicis Trident., donec corrigatur
- Billuart, Carol. Renatus; gallus, O. P. (1685-
1757). *Summa S. Thomae*, sive cursus theo-
logiae juxta mentem... et ordinem D. Thom.
in sua Summa, 3 in f. Venetiis, 1787
- Binet Stephan; gallus, S. J. (1639). *Ré-
ponse aux demandes d'un grand prélat,
touchant la hiérarchie*, par François des
Fontaines [pseudon. Binet]. 1 in 12. Lug-
duni, 1628.
- Bîn»feld, Petr.; germanus, suffragan. Trevi-
rensis (1548). 1°. *Enchiridion theolo-
giae pastoralis*; accedit P. Franc. Borgiae
de ratione condonandi libellus. 1 in 8, Ve-
netiis, 1613. — 2°. *Tract de confessionibus
maleficorum et sagarum*, accedit com-
mentarius in titulum Codicis, lib. IX, de
maleficis et mathematicis. 1 in 8, Augustae
Trevirorum. 1591. — 3°. *Commentarius
thcol. ct juridic. m titulum Juris can. dc
Usuris*. [x]r quaestiones et resolutiones re-
solutorius, 1 in 8, ibid, 1593.
- S. Birgha. vide S. Brigitta.
- Bissu., Bernardus; italus, O. S. B. (t 1716).
Γ. *Hiernrgia* sive *Rei divinae peractio*,

- opus absolutissimum sacrorum Rituum... ordine alphab. dispositum, 2 in f. Genuae, 1686.
- Bizzarri, Andrij italus, archiep. Philippensis et secretar. S. C. Ep. et Reg. *Collectanea* in usum secretariae S. C. Ep. et Reg., 1 in 4, Romae, 1863 (Sed versus fin. operis dantur decreta anni 1866).
- Blnciotti, Bonav. a S. Marco; italus, O. Carm. (natus 1713). Cfr. Waldenii.
- Bloeim, Ludov.; belga, O. S. B. (1506-1566) *Opera*, 1 in f. Coloniae Agrippinae, 1589.
- Bodin, Joan.; gallus (1530-13%). *De la démonomanie des sorciers*, 1 in 4, Parisiis, 1580. In Append. Indicis Trident
- Boerius, Nicol.; gallus (1469-1539). 10. *Decisiones aureae*, in sacro Burdegalensi senatu olim discussae, 1 in f. Lugduni, 1544. — 2°. *Consilia*, 1 in f. ib., 1554.
- Boich, Henricus; gallus, jurisc. 1310-1350. *In 5 Decretal. libros* commentaria, 1 in f. Venetiis, 1576.
- Bona, Joan.; italus, O. Cist, cardin. (1609-1674). *Rerum liturgicar.* libri duo, 1 in f. Romae, 1671.
- Bonacina, Martin.; italus. episc. Uticensis (f 1631). *Opera* de morali theologia, 3 in f. Venetiis, 1683. Saepe tamen conatae sunt edit. Venetiis 1705, vel Lugdun. 1639, vel etiam aliae.
- Bonaespei, Franc. Crespini; belga, O. Carm. (1617-1677). *Commentarii in universam theologiam*, 3 in f. (6 tom.), Antverpiae, 1662.
- Bonamicus, Thaddaeus; italus, Congr. Orat (t 1644). *Compendiose osservazioni ecclesiastiche*, 1 in 4, Bononiae, 1642.
- Bonartina, Oliverius; belga, S. J. (1570-1655). *De Horis canon. et sacrosancto Miss. sacrificio*, 1 in 4, Antverpiae, 1653.
- S. Bonaventure; italus, O. Min. cardin., episcopus Albanensis, Ecclesiae Doctor. *Opera omnia*, 4 in f. 1 tom.) Lugduni, 1668 (Sed in *Praxi confessarii*, usi sumus editione, 10 in f. Ad Claras Aquas (Quaracchi), 1882-1895).
- Bonifacius de Vitaliniis; italus, jurisc. (t 1388.) *Commentarii in Clementinas constitutiones*, 1 in f. Venetiis, 1574.
- Bonis, de. Vide Homobonus.
- Bordonus, Franc.; italus, tertiar. O. S. Franc. (t 1671). 10. *Opera omnia*, juridico-regularia et moralia, 6 in f. Lugduni, 1665.—20. *Propugnaculum* opinionis probabilis in concursu probabilioris, 1 in f. ib. 1669.—3°. *Manuale Consultorum in causis S. O.* contra haereticam pravitatem, 1 in f. Parmae, 1693. — 40. *Religiosa paupertas reformata*, 1 in 4, Venetiis, 1661.
- Borrellus, Camillus; italus, jurisc. (flor. 1618). *Decisionum universarum... summa*, 1 in f. Venetiis, 1627.
- Borgia y Crespi, Ludov.; hispanus, Congr. Orat., episc. Oriolensis, dein Placentinus (1607-1663). *Quaestiones selectae morales*. 1 in 4, Lugduni, 1658.
- BoscoJoan belga, O. Min. Recol. (1613-1684). 10. *Theologia sacramentalis* scholastica et moralis... ad mentem Doct subtilisJoan. Duns Scoti, 5 in f. Lovanii, 1665-1678. — 20. *Disputationes de sacram. matrimonii*, 2 in f. Antverpiae, 1685.
- Bossius, Aegidius; italus, jurisc. (flor. 1530) *Tractatus varii*, qui omnem fere criminalem materiam... complectuntur, 1 in f. Lugduni, 1562.
- Bossius, Joan. Angelus; italus, Cler. Reg. Barnabita (1590-1665). 1°. *De matrimonii contractu* tractatus, 1 in f. Venetiis, 1643.—2°. *De effectibus contractus matrimonii* tractatus, 1 in f. Lugduni, 1655.—30. *Tract. de peculiari effectu contractus matrim., nempe de dote* filiabus danda, deque dote in univ. Juxta utrumque forum, 1 in f. ib. 1662. — 4°. *Tract. de triplici Jubilaei privilegio*, 1 in f. Pisis, 1635. — 5°. *Moralia varia* 1 in f. (3 tom.) Lugduni. 1649-51. Pars III hujus operis titulum habet: *de Conscientia scrupulosa* (pag. 495-KO). In Indice autem sic legitur: < Bossius, Joannes Angelus. Tractatus de scrupulis et eorum remediis tum in universum, tum speciatim circa particulares materias. Donec corrig. 4 Dec. 1674». Sed Ungarelli (Bibi, scriptor. Cler. Reg. S. Pauli, Romae, 1836, pag. 344) opinatur fuisse prohibitum tractatum qui seorsim prodit Venetiis, 1647, opus falsarii cuiusdam qui sibi nomen usurpasset Joannis Ang. Bossii.
- Bottonus, Caesar; italus. *Osservazioni sopra i giubilei e in particolare sopra qitello ... di Sisto V* [nihil aliud in schedis P. Gaudél
- Boachy, Philip.; belga, S. J. (t 1657). *Amicus fidelis usque ad mortem*, sive modus Juuandi moribundos, 1 in 16, Antverpiae, 1649.
- Boudart, Jac.; belga (f 1702). *Manuale theologicum*, 6 in 12, Lovanii, 1706.
- Boudewyns, Michael; belga, medicus (t 1681). *Ventilabrum medico-theologicum*, 1 in 4, Antverpiae, 1666.
- Boyvinus. Joan. Gabr.; gallus, Ord. Min. (flor. 1663). *Theologia Scoti*, ed. quinta corrector, 4 in 8, Parisiis, 1682. Elogium Scoti a Petr. Labbé, S. J., quod praefixum est in prima edit, hujus operis, relatum est in Indicem, decr. 12 Jun. 1680. Sed in recenti nulla amplius mentio.
- Brancantius. Franc. Maria, neapolitanus, card. (1592-1675). *Dissertationes octo*: de privilegiis quibus cardinales gaudent..., de sacro viatico, de potu chocolatis, 1 in f. Romae, 1672.
- Brancatius, Laurent, de Laurea; neapolitanus, O. Min., cardin. (1612-1693). *Commentaria in quartum Sententiar.* Joannis Duns Scoti, 4 in f. Romae. 1653-65.
- Braschi, Joan. Bapt.; italus, episc. Cesenensis (1661-1727). *De libertate Ecclesiae* in conferendo ecclesiastica benef., ac *de immunitate beneficiariorum* mere simplicium a personalis debito residentiae, 4 in f. Lugduni, 1718.
- Bresser, Martin.; belga, S. J. (1587-1625). *De conscientia*, libri sex, 1 in 4, Antverpiae, 1638.
- S. Brigitta. e Suecia (1302-1373). *Revelationes*, a Consalvo Duranto, episc. Feretrano, novis notation, locupletatae, 2 in f. Romae, 1628.
- S Bruno, Astensis; italus, episc. Signiensis (1CM4M123). *Opera*, Migne, Pair. Lat., tom. 164 et 165.
- Bruno. Vide Chassaing.
- Bullarium (vetus) sive collectio diversarum const, multorum Pontificum a Greg. VII usque ad Sixt. V; editum opera ... haere-

- dum Antonii Bladii Impressorum Camera hum, 1 in *L* Romae, 1586.
- Bullarium, sive nova collectio plurimarum const. apostolic. Romanorum Pontificum (a S. Leone I - Clem. X) 3 in f. (6 tom.) Romae, 1617-1672. Tom. III, opera et studio Laertii Cherubini de Tursia, jurisc. romani (t 1626); torn. IV, opus posthumum ab Angelo Mi Cherubino, filio, perfectum; torn. V et VI, opus absolutissimum a P. P. Angelo a Lantusca et Joan. Paulo a Roma, O. Kim. Bullarium Basilicae Vaticanae, 3 m f. Romae, 1750-52.
- Bullarium Clementis XI, 1 in f. Romae, 1723.
- Bullarium Innocentii XII, sive, collectio bullarum, constitue, brevium et ordinationum hactenus editarum Innocentii XII, 1 in f. Romae, 1697.
- Bullarium Pontificium S. Congr. de Prop. Fide, 4 in 4, Romae, 1839-40.
- Bullarium Romanum, seu bullarum, privilegiorum ac diplomatum Romanor. Pontif. amplissima collectio a S. Leone usque ad Clem. XII, inclus_, 28 in f. (tom. 14), Romae, typis Mainardi, 1739-62.
- Bullarium Romanum. Continuatio, a Clem. XIII ad Gregor. XVI, 19 in f. Romae. 1835-57.
- Bullarium Romanum. Continuatio a Clem. XIII ad Pium VIII, 9 in 4, Prati. 1842-56.
- Bullarium Regularium. Vide Rodriguez, Emmanuel.
- Burchardue, Joan.; alsatus, episcop. Hortanus (t 1506). *Ordo Missae*, in faciliorem formam restitutus, 1 in 8, Romae, 1559.
- Burghaber, Adam; bavarus, S. J. (1608-1687). *Selectorum casuum conscientiae* centuriae tres, 1 in 12, Coloniae, 1701.
- Buriua, Gulielm.; belga (flor. 1724). *Romanorum Pontif brevis notitia*, ritus ecclesiasticos a singulis institutos declarans, etc. 1 in 12, Patavii, 1724.
- Busenbaum, Hertnannus; germanus, S. J. (1609-1668) *Medulla theologiae moralis*. De edition, cfr. Praefat Operis, torn I, pag. xtiiv.
- Butrius, Antonius; italus, jurisc (t 1408). *Super 5 libros Decretal*, commentarii, 4 in f. (7 torn.), Venetiis, 1578.
- Cabassutius, Joan.; gallus, Congr. Orat (1605-1685). 1°. *Juris canonici theoria et praxis*, edit novissima a Joan Petro Gibert... notis illustrata, 1 in f. Venetiis, 1757.—20. *Notitia ecclesiastica* historiarum, conciliorum, et canonum invicem collatorum, 1 in f. Lugduni, 1680.
- Cabrera, Petr de; hispanus, Ord. S. Micron (flor. 1602). *De sacramentis in genere... et de Baptismo*, in 3 p. S Thomae, a qu. 60-71, commentarii et disputationes, 1 in f.
- Cnbrinus' Jos.; italus (flor. 1691). † *Elucidatum casuum reservatorum*, 1 in 4, Venetiis 1707.—20. *Directorium ordinandorum*, in forma catechismi, edit. 6 ? 1 in 12, ib 1691.
- Caeremoniale *episcoporum*, 1 m 8, Romae, 1848.
- Cacvallo· (Ceballos), Hieronym. de; hispanus (flor. 1623). 10. Tr. *de cognitione per viam violentiae*, in causis ecclesiasticis et inter person, ecclesiasticas, 1 in f Coloniae Agripinae, 1687. In Indice, deer. 11 Jun. 1624. — 2° *Speculum aureum* opinionum communium contra communes. 1 in f. (4 tom.), Venetiis, 1611. Tomus iV, in Indice, deer. 27 Maji 1614.
- Cajetanu·, Thom de Vio; italus. O P.. cardin. (1469-1434) Γ. Commentarii *in Summam theolog S. Thom*. Cfr S. Thomaa, edit Rom. 1570. — 2°. *Opuscula*, in 3 tomos distincta, 1 in f. Lugduni, 1575. — 30. *Summula*, 1 in 12, Venetiis, 1601. — 4°. Commentarii *in S Scripturam*, 5 in C Lugduni. 1639. — 50. *Opuscula et quodlibeta*, 1 in f. Venetiis. 1514.
- Caldas y Pcreyra y Castro, Franc de: lusitanus, jurisc (flor. 1583) *Opera omnia Juridica*, 7 in f. Coloniae Allobrogi, 1745.
- CaMerini, Joan.; iulus, jurisc. (113651) *Gw-silia stve responsa*. 1 in f Venetiis, 1582. 1
- Colepinue, Ambros.; italus, O. Erem. S Aug. (t 1510). *Septem linguarum*, h. e. lexicon latinum, variarum linguarum interpretatione adjecta, edit. 5°, 2 in f. Patavii, 1741.
- Calmet, Augustin., gallus, O. S. B (1672-1757) 10. *Commentarium literale in Biblia*, ex gallico in latinum translatus, 7 in f Venetiis, 1730-32. — 2°. *Dictionarium* historicum, etc S. *Scripturae*, 2 in f ib, 1734.
- Calvina·, Joan.j gallus, haeresiarcha (1509-1564) *Institutiones*, 1 in f Amstelodami, 1667. Auctor prohibitus in Ind. Trident, 1 class.
- Campanilla, Joan. Hieron, neapolitanus, episc. Laquedonensis (flor. 1619) *Diversorium juris can.* 1 in f. Neapoli, 1620.
- Campioni, Franc. Maria; italus, Congr. Matris Dei (1651-1713) *Instructio* pro se praeparantibus ad audiendas confessiones, 1 in 4, Venedis, 1723.
- Candida·, Vincent; italus, O. P. (1573-1654) *Disquisitiones morales*, 2 in f. (4 torn.) torn I et II, Lugduni, 1638: III et IV', Romae, 1643.
- Canriamila, Franc Emman.; italus (1701-176J). *Embriologia sacra*, 1 in 4, Mediolani, 1751.
- Canisin·, Henric.; batavus (t 1610). *Opera, de jure can.*, 1 in 4, Coloniae Agrippinae, 1662.
- B. Canlaiu·, Petr.; batavus, S. J (1521-1597). *De Maria Virgine*, incomparabili et Dei Genitrice sacrosancta, Migne, Summa aurea, tom. 8.
- Canns, Melchior; hispanus, O. IN episc Cananensis (1509-1560) 10. *Opera* (de locis theologicis et de Poenit) praefatione instar prologo Galeati illustrata a P. Hyacinthoberry, O. P., 1 in 4, Patavii, 1727. — 20 *Commentaria in 2° 2°* mss. in 4, biblioth. Vatican. cod. 4618.
- Capezudo. Vide Nuñez, Capczudo.
- S Capistranas, Jain.; italus: O. Min. (1386-145b). *De Papac et Concilii, sive Ecclesiae auctoritate*, 1 in 4, Venetiis, 1580.
- Capponl. Vide Porrecta.
- Capreolos. Joan; gallus, O. P (t 1433) *Super Iquarto Sententiarum*, vel liber quartus de extensionum theologiae D Thomae in quarto Sentent, 1 in f Venetiis, 1515.
- Cammael, Joan.de Lobkowicz; nat. Malriti.O. Cist. episc. Campaniensis, dein Vigevanensis (1606-1682' r. *Theologia moralis fundamentalis* 2 in f. (4 tom.) Romae, 1606. — 2° *Theologia regularis*, h. e., in SS. Basihi, Augustini, Benedicti, etc. Regulascommentarii, 1 in 4, Francofurti, 1646.

- Caravita, Prosper.; napolitanus, jurisc- (flor. 1574). *Pragmaticae* .. napolitani Regni, in unum congestae, 1 in f. Venetiis, 1580.
- Cardena Joan, de; hispanus, S. J. (1013-1084). *Crisis theologica*, sive disputationes selectae ex morali Theologia, 1 in f. (3 torn.), Venetus, 1700.
- Cardinalis. Vide Zabarelln.
- Carena, Caesar; italus (flor. 1611). Tractatus *de officio SSmae Inquisitionis* et modo procedendi in causis fidei; additur Franc Pegna *Praxis inquisitorum*, cum additionib. Carrenae, 1 in f. Bononiae, 1668.
- Camotcnsls. Vide Arnoldus.
- S. Carolus, Borromaeus; italus, cardin., archiep. Mediolanensis (1538-1584). *Instructio pastorum*, cum annotat. Franc. Silvii; accessit in line, S. Francisco Salesii *Instructio pro confessoribus*, 1 in 8, Augustae Vindelicorum, 1762. — 2'. *Acta Ecclesiae Mediolanensis*, a Car cardinali S. Prae xedis archiep. condita, Frederici card. Bon romaei. areniep., Mediolan. jussu edita, 2 in f. Mediolani, 1599, vel 1 in f. Bergomi, 1738.
- Carolus, magnus dictus; francus, imperator (742-814). *Capitularia*, ab Ansegiso Abbate collecta, Migne, Patr. Lat., torn. 97.
- Carpio, Franc, de; hispanus, jurisc. (flor. 1638). *De excutoribus et commissariis testamentariis*, 1 in f. Ursaone, 1638.
- Carratinus, Thom. Gundisalvus; italus, O. P. (flor. 1743). *Vita claustralis*... praesertim de voto paupertatis; opus... adversus auctorem [Concina] Commentarii duplicis et disciplinae apostolico-monasticae, 1 in 4, Veronae, 1743.
- Carthuilanus, Dionysius a Rickel; belga (1402-1471). *In libros quatuor Sententiarum*, 4 in f. Coloniae, 1530. — 2°. *Operum minorum* tomus I, in quo opusc. *de vita et regimine praesulum*; et *de auctoritate Papae* et conciliorum generalium, 1 in f. ibid., 1532.
- Casarubios, Alph. de; hispanus, Ord. Min. (flor. 1523). *Compendium privilegiorum* FF. Min. et aliorum Mendicantium et non Mendicantium (edit. 2. reformatum secundum dccr. S. Cone. Trid... per P. Hieron. a Sorbo, O. Cap., cum additionibus Antonii Cordubae, 1 in 4, Venetiis, 1603.
- CaspenlB, Ludov.; hispanus, Ord. Capucin. (+ 1647). *Cursus theologicus* 2 in f. Lugduni, 1666.
- CnsaMus, Gaspar; lusitanus, O. Erem. S. Aug., episc. Leirensis (f. 1585). *De sacrificio Missae*, et SS. Euch. celebratione, libri tres, 1 in 4, Venedis, 1563.
- CaMlanus a S. Elia; italus, O. Carm. (1629-1744). *Arbor omnium opinionum probabilium*, 6 in f. Bononiae, Ferranae, 1091-1705. Haec, juxta Hurter, videtur altera sed auctior editio operis cui titulus: *Theologia moralis expurgata* et ordine alphabetico disposita; quod opus prodiit, 1 in f. 1684, Venedis, et relatum est in Indicem, dccr. 4 Sept 1685.
- Caasiaoua, Joan.; gallus., abbas Massiliensis (1366). *Opera*, Migne, Patrolog. Lat., torn. 49.
- Castaldo, Andr. Piscara; napolitanus, Ord. Theat. (1566-1629). *Praxis caeremoniarum*, seu sacrorum Rom. Ecclesiae rituum accurata tractatio, 1 in f., Neapoli, 1625.
- Castelvctere Vide Bernardus de Castelvclere.
- Castrensis, Paul.; italus, jurisc. (t. 1420). *In Iiim C(# Digesti veteris et Codicis partem*, patavinae praelectiones, 5 in f. Venetus, 1700.
- Castro, Alph.; hispanus, Ord. Min. (t. 1558). 1°. *De justa haereticorum punitione*, 1 in f. Salmanticae, 1547. — 2°. *De potestate legis poenalis*, 1 in f. ibid., 1551.— 3e. *Adversus omnes haereses*, libri XIV, 1 in f. Antverpiae, 1565.
- Cnstropalaus, Ferdin.; hispanus, S. J. (1581-1633). *Opus morale*, 4 in f. Venetiis. 1721.
- Catechismus *Romanus*, 1 in 12, Patavii, 1777.
- S. Catharina, Senensis, O. S. Dom. (1347-1380). *Opere*, 4 in 4, Sicinnae, 1707-21.
- Catharinus, Ambros.; italus, O. P. archiep. Compsanus (1487-1543). *enarrationes* in 5 priora cap. libri Geneseos; adduntur plerique alii tractatus et quaestiones rerum variarum, 1 in f. Romae, 1552.
- Cautio criminalis. Vide Spce.
- Celladei. Vide Elizalde.
- Cenedo, Joan. Hieron. de; hispanus, O. P. (flor. 1626). *Pobresa religiosa declarada*, 1 in 4, Caesaraugustae, 1617.
- Cenedo, Petr.; hispanus (flor. 1592). 1ft. *Collectanea ad jus canonic.*, 1 in 4, Venetiis, 1596. — 2°. *Practicac qu. canonicae et civiles*... recognitae et auctae a... Joan. Hieron. de Cenedo, 1 in f. Caesaraugustae, 1614. Hoc opus, donec corrig. in Indice, dccr. 7 Sepi. 1643.
- Cephalus, Joan.; italus, jurisc. (t. 1580). *Consilia* sive responsa juris, 5 in f. Francofurti ad Moenum, 1579-83.
- Cespedes, Franc, dc; hispanus, Ord. Theat. (flor. 1642). *De exemptione Regularium*, 1 in 4, Venetiis, 1647.
- Chalippe, Candid.; gallus, Ord. Min. Rccol. (1684-1757). *Vita di S. Franc. di Assisi*, tradotta dal francesc da un religioso delta regular osservanza dei medesimo Santo. 2 in 4, Pesciae, 1791.
- Chambers, Ephraim; anglus (t. 1740). *Distionario universale (telle arti c delle scienze: traduzione... dall'inglese*, 9 in 4, Venetiis, 1748. Opus relatum in Indicem, dccr. 19 Maji 1760, sed e recenti expunctum.
- Chapeauville, Joan.; belga (1551-1617). *De necessitate et modo administrandi sacramenta tempore pestis*, 1 in 12, Salisburgi, 1680.
- Charles, Anton.; gallus (t. 16%). *De libertatibus Ecclesiae Gallicanae*, editio 3. ; praemittitur Antonii Chartas vita, auctore Nicolao Casono, 3 in I, Romae, 1720. Haec editio in Indice, donec corrig. « propter vitam primo volumini praemissam », dccr. S. O., 4 Jun. 1721.
- Chassaing, Bruno; gallus, Ord. Min. Recoli, (flor. 1644). *Privilegia Regularium*, 1 in f. Valentiae, 1655. In Indice, dccr. 29 Martii 1661.
- Chassenaeo, Barth, de; gallus (flor. 1535). *Consuetudines ducatus Ilurgundiac*, 1 in f. Genevae, 1616.
- Cherubini, Flavius; italus (flor. 1620). *Compendium Bullarii*, a Laertio patre editi, 1 in f. (3 lom.), 1623.

- Cherubini, Laertius. Vide Bullnrium Chcrubini.
- Chcrubinus. Vide Mayr.
- Chioccarelli, Barth.; italus (flor. 163b. *Archivio délia rcggia giurisdidonc del regno di Napoli*, nstretto in indice compendioso. 1 in 4, Venetiis, 1721.
- Chokier, Erasm. a; belga (1569-1625). Commentaria in *regulas Cancellariae Apostolicae*, 1 in I, Coloniae Agrippinae, 1674.
- S. Chrysostomus, Ioan.: antioenenus (f 407). *Optra*, Migne, Patr. Gr. lat., torn. 47-64
- CiaconiuR, Alph.; hispanus, O. P. (t †601 *Vitae ct res gestae Pontificum Romanoram ct S. R. E. Cardinalium*, 4 in i. Romae, 1677.
- Cicero, M. Tullius ; romanus (106 ant. J. C. - 43'. *Opera*, edita a Jo.Casp. Orelli, 8 in 8(12 torn.; Turici, 1826-38,
- Ciera. Car.: napolitanus (flor. 1736) Dissertationes *de casibus reservatis in dioecesi neapolitana*, 1 in 4, Neapoli, 1737.
- Clarus, Jul ; italus, jurisc. (flor. †555 Γ *Sententiarum receptarum*, liber quintus; item *Pradica criminalis*, 1 in f. \cnetiis, 1568 — 2\ *Sententiarum receptarum*, lib. V. HI cl IV, 1 in 4; ibid., 1589.
- Clericatus, Joan.; italus (1633-1717). Γ. *Decisiones sacramentales*. theologicae, canonicae et legales, 3 in I. Anconae (Venctiis), 1757. — 2°. *Discordiae forenses*, 3 in f. Venetiis, 1734.
- Cochlaeus. Joan.; germanus (1479-1552 *Historiae Hussitarum*^ 1 in f. Moguntiac, 1549.
- Cocq. Vid. De Cocq.
- Coeiestinus; suessionensis, Tert. O. S» Erane, (flor. 1630). *Compendium theologiae moralis*, 1 in 8, Parisiis, 1635.
- Collectanea S. C. *de Prop. Fide*, seu decreta, instr., rescripta pro apostolicis missionibus, 2 in 4, Romae, 1907.
- Collet, Petr.; gallus, Congr. Miss. (1693-11/0 1°. *institutiones theologicae*. 2 in 4, Venedis, 1784. — 2°. *Universa moralis theologia*, sive praelectionum theologicarum Honorati Tournely continuatio, 9 in 4. Venctiis, 1736.
- Comitolus, Paul.; italus, S j. (1545-1626). † *Responsa moralia*, 1 in 4, Lugduni, 1609. — 2° *Doctrina de contractu universe*, 1 in 4. ibid., 1615.
- Compendium *privilegiorum FF Min.* Vide CnsarubioB.
- Compendium *privilegiorum ct gratiarum S. J.*, 1 in 8, Romae, 1606.
- Concilia. Vide Labbé, vel Harduinus. vel Bail.
- Concilia Germaniae. Vide Hartzheim.
- Concilia Hispana. Vide Aguirre.
- Concilia Mediolan. Vide S. Carolus Borr.
- Concordatum neapolitanum Vide Trnttato.
- Concina, Daniel; italus. O. Praed. (1687-1756). 1°. *Theologia Christiana, dogmatico-moralis, ct apparatus ad eamdem*, 12 in 4, Romae, 1749-57. — 2° *Theologia Christiana contracta* in duos tomos, 1 in 4, Bononiae, 1760. — 3°. *Disciplina apostolico-moHastica*, 1 in 4. Venetiis, 1750. — 4°. *Esposizione del dogma... tutorno Tusura*, colla confutazionc del libro intitolalo: *Del impiego del danaro*, I in 4, Neapoli. 1746.
- Confettins, Joan. Bapt.; italus (flor. 1596). *Collectio privilegiorum... FF. Mendicantium ct non Mendicantium*, 1 in f. Florentiae, 1598.
- Coninck, Acgid. de; bel^a, S. J. (1571-1633 Γ Commentarii ac disputationes in universam doctrinam S. Thomae *de sacramentis ct censuris*, 1 in f. 2 torn.), Antverpiae, 1616, vel Lugduni. 1634. — 2" *Dc morahitate, natura et effectibus actuum supernaturalium in genere ct fide*, sfi< *ac charitate*, 1 in L Lugduni, 1624 — 3°. *Responsio ad dissertationem impugnantem absolutionem moribundi sensibus destituti*, etc., 1 in 8, Antverpiae, 1625
- Conradas, Summenhart; germanus (flor. 1500). *Dc contractibus*, 1 in f. Venenis, 1580-
- Conatitutiones *Fratrum O. P.*, 1 in 8, Romae, 1566.
- ConUnson, Vincent; gallus, O. P. 1641-1674^ *Theologia mentis et cordis*, seu speculationes universae doctrinae sacrae, 2 in f. Coloniae Agrippinae, 1687.
- Copellotti, Petr.; italus (flor. 1736). Dissertazione teologico-morale-critica. *mtomo al-Vincombâtibilita del diginno coi mangiarc aelle carni*, 1 in 8, Venctiis, 1738.
- Corbulas, Aurelius; iulus, jurisc. (flor. 1586). *Dc emphyteutis* et causis ex quibus suo jure privantur, 1 in f. Urbini, 1602.
- Corduba, Antonius de; hispanus, Ord. Min †1588 P. *Quaestionarium theologicum*. 1 in f. (2 torn), Venedis, 1604 — 20. *Tratado de casos de concienda*, 1 in 8, 1578. Idem: *Trattato {Somma} de' casi di coscienza*, tradotto — dalla lingua spagnuola, 1 in 8, Brixiae, 1599. — 3° *Expositio super Regulam FF Minor.*, 1 m 8, Parisiis, 1621. — 4° *Annotationes in Dominicum Solum, de ratione tegendi et detegendi secretum*, 1 in 8, Compluti, 1553. — 5°. *Additiones ad compendium privilegiorum*. Vide Casarubios.
- Coregia (Corella), lac. de; hispanus. O. Cap. (1657-1699). *Pratica dei confessionario e spiegazione delle proposizioni condannate da Innocenzo XI e Alessandro VII*, tradotu dallo spagnuolo dal P. Pietro da Como. O. Cap., 1 in 4. Parmae. 1707. Idem: *Praxis confessionalis* et explicatio prop, damnatarum, latine tradita a Franc. Mana Gradiscano, O Cap., 1 in 4, Augustae Viodelicorum. 1745. Opus in Indicem relatum decr. S. O. 12 Aug. 1710.
- Coriolanus, Franc, de Coriolano, cognom Longus; italus, O Cap. d562-lo25). *De casibus reservatis*, 1 in 4. Venetiis, 1622.
- Cornejo, Petr.; hispanus, O. Carm. (1570-1618). *In Summam 5 Thom.*, diversarum materiarum libri duo. 2 in f. Salmanticae, 1628-
- Cornelius a Lapide; belga, & J 1567-163' *Commentaria in S Scripturam*, 15 in f. Antverpiae, 1b71.
- Corneus, Petr. Philip. ; italus, luriscjflor. 1550). *Consilia, sive responsa*, 2 in f. Venetiis, 1572.
- Corpus Juris *canonici*, notis P. Lancellotti illustratura, 2 in 4, Coloniae Munatianae, 1742; vel aliud editura a Ludov. Richter, 1 in 4 (2 tora.), Lipsiac, 1839.
- Corpus Juris *civilis Romani*, cum notis Dionvsii Gothofredi... opera ct studio Simonis Van Leeuwen, 2 in f. Antverpiae, 1726.
- Corradus, Joan. Bapt.; italus. O. P t Ibfr *Rcsp<msâ ad 400 conscientiae casus*, 2 in 4, Venetiis, 1607-20.

- Cormdue, Pyrrhus; neapolitanus (flor. 1641).
 10. *Praxis dispensationum ApostoHearurn*,
 1 in £ Vendus, 1699. — 2 *Praxis bene-
 ficiaria*, 1 in £ ibid., 1735.
 Corsettus, Barth.; italus (flor. 1665). *Praxis
 sacror, rituum ac caeremoniarum*, 1 in 8,
 Venetiis. 1666.
 Cottonus, Antonius; italus, Tertiar. O. S. Fran-
 cisa (1613-1682). Ie. *Summa Diana*, omnia
 opera Dianae in unicum volumen alpha-
 betico et doctrinali ordine digestum, 1 in 4.
 Venetiis, 1656. — 2e. *Controversiae...* ad
 statum et mores christianae reipublicae per-
 tinentes, 1 in f. (2 tom.) ibid., 1661.
 Covarruvias a Leyva. Didacus; hispanus, episc.
 Segoviensis (1612-1577). 10. *Variarum reso-
 lutionum* juridicarum libri quatuor, 1 in f.
 Francofurti, 1578. — 20. *Opera omnia*, in 2
 tom. divisat jam post varias editiones cor-
 rectioni. 2 m f. Genevae, 1679.
 Crassus, Paris; italus, episc. Pisauensis (flor.
 1513). *Dc caeremoniis* cardinalium et epi-
 scoporum, in eorum dioecesisibus, libri duo,
 1 in 4, Venedis. 1582.
 Crespl y Borgia. Vide Borgia.
 Croix. Vide Lacroix.
 Crousers, Cypr., belga, O. Cap. (1569-1637).
Lectiones paraeneticac in Regulam FF.
 Minor., Coloniae, 1625. Opus in Indicem re-
 latum, donec corrig. deer. 3 Aug. 1656;
 expunctum autem e recenti.
 Cujacius, Jac.; gallus; jurisc. (1512-1590). *Opera*,
 editio nova emendatior et auctior, opera et
 stud. Caroli Fabroti, 10 in f. Lutetiae Pa-
 risiorum, 1658.
 Cumel, Franc. Vide Zumel.
 Cunha, Rodericus de; lusitantis, episc. Porta-
 legrensensis, demum Ôlisiponensis 0577-1643).
 10. Commentarii in *Iafn P. decreti Gratiani*,
 1 in f. Bracharae, 1629. — 2°. *Dc confesso-
 riis sollicitantibus*, cum additionibus Sca-
 ?hini de Freitas, O. Fr. B. Mar. de Mercedc,
 m 4, Neapoli, 1627, vel ei 3% 1 in 4, Valli-
 solcti, 1632.
 Cunillati, Fulgent/, italus, O. P. (f 1759). *Theo-
 logia moralis*, 2 in 4, Neapoli, 1772.
 Curiel, Joan Alph.; hispanus (f 1609). *Lectu-
 rae* seu quaestiones in D. Thomae Primam
 Secundae, 1 in f. Antverpiae, 1621.
 Cosanus, Nicol, de Cusa; germanus, cardin.
 (1401-1464). *Opera*, 3 in f. Basileae, 1565.
 Cutillus. Vide Mancinus.
 S. Cyprianus, Caecilius; afer, episc. Cartha-
 ginensis (t 258). *Opera*, Migne, Patr. Lat.,
 torn. 4.
 S. Cyrillus; episc. Alexandrinus, Doctor Eccl.
 (f 444). *Opera*, Migne, Patrol. Graeco-lat.,
 tom. 68-77.
 S. Cyrillus; episc. Hierosolymitanus, Doctor
 Eccl. (+ 387). *Catecheses*, Migne, Patr. Gr.
 lat., tom. 33.
- D
- Dalvinus D'Alvin), Steph.; gallus, O. Minim.
 Sir. 1607). *De potestate episcoporum*, ab-
 tum, aliorumque praelatorum, 1 in 12,
 Parisiis, 1614. In Indice, doneccorrig., decr.
 28 Sept 1620.
 S. Damascenus, Joan.; (1754-). *Opera*, Migne,
 Patr. Gr.-lat., tom. 94-96.
- Davila y Padilla, Augustinus; hispanus, O. P.,
 archiep. S. Dominici (f 1604). *Historia de la
 fundacion y discurso de la provincia de
 Santiago de Mexico de la Orden de Pre-
 dicadores*. etc.. 1 in f. Bruxellis, 1625.
 Decianus, liberius; italus, jurisc. (1508-1581).
Tractatus criminalis, 2 in f. Venetiis, 1614.
 Decius, Philip.; italus, jurisc. 0454-1535). 10. *In
 Decretales commentaria*, 1 in f. Romae, 1579.
 — 2 *In Digestum vetus et Codicem* com-
 mentarii, 1 in f. Venetiis, 1585. — 30. *Com-
 silia* sive responsa, 2 in f. ibid., 1580-81.
 De Coco, Florentius; belga, O Praemonstr.
 (t 1693). *Dc jure, justitia et annexis*, tract.
 quatuor... maxime juri Belgico accommo-
 dati, 1 in 4, Bruxcllis, 1687.
 Decreta authentica Congr. S. Rituum, 5 in 8,
 Romae, 1898 1901.
 Delacruz (De la Cruz), Joan.; hispanus, O. P.
 (flor. 1613). *Directorium conscientiae* ad
 mentem D. Thom.; et *dc statu Religionis*
 et dc privilegiis epitome, 1 in 8, Duaci, 1632.
 Delacruz, Philip.; hispanus, O. S. Basii, (flor.
 1630). *Tesoro de la Iglesia*, en que se trata
 de indulgencias, etc., 1 in 4, Matriti, 1631.
 Delbene (Del Bene) Thom.; italus, O. Theat.
 (t 1673). 10. *De immunitate* et jurisdictione
 ecclesiastica, 2 in f. Avenione, 1659.—20. *De
 officiis*. S. *Inquisitionis* circa hacresim, 2 in f.
 Lugduni, 1666. — 3°. *Tractatus morales*,
 1 in f. (2 tom.) Avenione, 1658.
 Delrio (Del Rio) Martin.; belga, S. J. (1551-
 1608). *Disquisitionum magicarum* libri
 Ires, 1 in 4, Venetiis, 1612.
 De Officiis confessarii (opus anonymum). Ap.
 Zaccaria. Vide Zaccaria.
 De Ram, Petr. Franc. Xav.; belga (1804-1865).
 Nova et absoluta *collectio synodorum...*
archiepiscopatus Mcchlinicnsts, 4 in 4, Me-
 chliniae, 1828-58.
 Diana, Antonin.; sculus, O. Theat. (1585-1663).
Resolutiones morales, 5 in f. Lugduni,
 1645-62. — Huc refem possunt: 10. *Diana
 coordinates*, seu omnes resolutiones mora-
 les, ejus ipsissimis verbis ad propria loca
 et materias distributae per P. Martin de
 Alcolea, Carthus. (hisp., flor. 1659), 10 in f.
 Lugduni, 1680. — *Summa Diana*, vide Co-
 tonius.
 Diaz, Joan. Bernardus de Luco; hispanus,
 episc. Calagurritanus (t 1556). *Practica cri-
 minalis canonica*, 1 in 8, Vcnctiis, 1543.
 Idem opus cum commentario, vide Salzedo,
 Ignatius.
 Dicastillus, Joan.; hispanus, S. J. (1585—1653).
 Γ. *De sacramentis*, disputationes scholast.
 et morales, 3 in £ Antverpiae, 1646-52.
 20. *De justitia et jure*, celcrisque virtuti-
 bus cardinalibus, libri duo, 1 in f. ibid.,
 1641.—30. *Dc juramento*, perjurio et adju-
 ratione, necnon *de censuris et poenis eccle-
 siasticis*, tractatus duo, 1 in f. ibid. 1662.
 S. Dionysius, magnus dictus; episc. Alexan-
 drinus (f264-) *Opera*, Patr. Gr.-lat., tom. 10.
 Dionysius, areopagita dictus. *Opera*, Migne,
 Patr. Gr.-lat. tom. 2.
 Dionysius, carthusianus. Vide Carthusianus.
 Donatus, Hyacinth.; italus, O. P. (flor. 1650).
Rerum Regularium praxis resolutoria,
 2 in f. (4 tom.), Coloniae Agrippinae, 1675.
 Drexelius, Hicrcmias; bavarus, S. J. (1581-
 1638). *Opera omnia*, 4 in f. Lugduni, 1658.

INDEX AUCTORUM ET OPERUM.

Driedo, Joan, a Turnhout; belga(t 1535). *De ecclesiasticis scripturis ct dogmatibus*, 1 in 4, Lovanii, 1533.

Drouin, Renat. Hyacinth.; gallus,O.P. (1682-1742). *De re sacramentaria*, contra perduelles haereticos, libri decem, 2 in f. Venetiis, 1737.

Daardua, Leonard.; italus,O.Theat(1565-1643). 1e. Comment *in bullam Pauli V*, lectam in die Coenae Domini, anno 1618, 1 in f. Mediolani, 1620. — 2° Comment *in extrazag. Pii V*, de forma creandi census. 2 in f. Genevae, 1635. — 3e. Comment *in cap. Omnis utriusque sexus*. 1 in f. Neapoli, 166/.

Du Hamel. Joan. Bapt; gallus (1624-1706). *Theologia* speculativa et practica, 2 in f. Venetiis, 1711.

Dupasquier, Sebastian.; gallus, O. Min. Convent (flor. 1704). *Summa theologiae scoticac*, 8 in 12. Patavii, 1719-20.

Dupin, Ludov. Ellies; gallus (1657-1719). *De antiqua Ecclesiae disciplina*, 1 in 4, Coloniae Agrippinae, 1691. In Indice, brevi Innocenti! XI, 22 Jan. 1688.

Durandus, Gulielmus; gallus, episc Mimatensis (t 1296). 1°. *Rationale divinorum officiorum*, 1 in 4, Venetiis, 1599. — 2°. *Speculum juris*, 3 in f. ibid., 1576.

Durandus, a S. Pordano; gallus, O. P., episc. Aniciensis, dein Meldensis (t 1334). *Super Sententias theologicas Petri Lomb.*, commentariorum libn quatuor, 1 in £ Parisiis,

Durantes, Joan. Steph.; gallus (t 1589) *De ritibus Ecclesiae catholicae*, 1 in 8, Parisiis, 1624.

Duvallius, Andr.; gallus (1564-1638). 1°. *Comment. in 2a*, 1 in f. Parisiis, 1636. — 2°. *De suprema Romani Pont, m Ecclesiam potestate*, ed. nova, curante Ed. Puyol, Dre Sorbon., 1 in 8, Parisiis, 1877.

E

Eckius, Joan.; germanus (1486-1543). *De sacrificio Missae* [nihil aliud in schedis Patris Gaudé].

Elbel, Bcnjam.; germanus, O. Min. (t 1756). *Theologia moralis* sacramentalis et de restitutione, 1 in 4, Venetiis, 1733. Item *Theologia moralis* uccalogalis et sacramentalis, 3 in 4, Augustae Vindelicorum (Venct), 1759.

Elizalde, Mich., seu Celladci Antonius; hispanus, S. J. (1626-1678). *De recta doctrina morum*, partes tres, 1 in f. Coloniae, 1684.

Emmanuel a Conctptione; hispanus, O. SS. Trin. (t 1700). *Summa* novem partium Leandri a SS. Sacram., adjecti explicatione 110 propos, a Sum. Pontii. Alexandro VII et Innocentio XI damnatarum, 1 in £ Pampelona, 1696.

Engel, Ludov.; germanus, O. S. Bcn. (f 1674). *Collegium universi juris canonici*, 1 in £ Venetiis, 1723.

S. Ephraem; syrus, diae edessenus (t379-) *Opera omnia* quae exstant graecc, syriace, latine ... ad ms. codices Vaticanos aiosque castigata, 6 in f. Romae, 1732.

S. Epiphanius; palacsclinensis, episc. Salaminensis (t 403) *Opera*, Migne, Patr. Gr.-lat.,

Epistolae decretales Summorum Pontificum, 3 in i. Romae, 1591.

Erasmus, Desiderius; batavus (1464-1536). *Obéra omnia*, 10 in f. Lugduni Batavorum, 1/03. In Indicem Trident relata fuerunt, donec corrig., Erasmi <opera in quibus de religione tractat>.

Escobar y Mendoza, Antonius de; hispanus, S. J. (1588-1669;. 1°. *Universae theologiae moralis* disquisitiones, 7 in £ Lugduni, 1662-63. — 2° *Liber theologiae moralis...* vel Examen confessoriorum, 1 in 8, Lugduni, 1644 vel Bruxellis, 1651.

Escobar a Corro, Joan.; hispanus (flor. 1641). Tractatus 4 selectissimi – *de Horis canon, de confessoriiis sollicitantibus*, etc, 1 in L Lugduni, 1737.

Esparza Artieda, Martin, de; hispanus, S. J. (1606-1689). *Cursus theologicus*, edit – aucta duplici tr.: de usu lidto opinionis probabilis, et de virtutibus moralibus, 2 in £ Lugduni, 1685.

Espoizione *della dottrina cristiana*. Hoc opus (teste Indice libr. proh.) habuit auctorem Franc Philip. Mesenguj (gall. 1677-1763). In Indicem relatum fuit decr. 28 Jul. 1755. Italice autem versum fuit a canonico Dom. Cantagalli (juxta MdzL *Dixionario di anonimi*) et prodiit Neapoli, 1759. Tunc solemniter prohibitum est brevi Clem. XIII, 14 Jun. 1761. Citatur a S Alphonso, *lib. 3, n. 330* (inde a 6 edit); sed, quidquid quaesierim, illud reperire non potui.

Estius, GuUelm.: batavus (1580-1613). † *In omnes B. Pauli et septem catholicas Apost. epistolas* commentaria, 2 in £ (3 tom.) Rotnomagi, 1709. — 2°. *In 4 libros Sententiar.* commentaria, 4 in £ (2 tom.) Parisiis, 1696. Ejusdem operis alia editio, notis criticotheologias aucta, quae a S. Alphonso tribuntur Julio Torni, sed vir iste non apparet nisi ut relator, seu revisor hujus operis, 2 in f. Neapoli, 1720.

Eusebius, Pamphilus; episc Caesariensis (265-340-). *Historia ecclesiastica*, Migne, Patr. Gr.-lat, tom. 20.

Everardus, Nidhardus, Joan.; germanus, S.J., cardin. (1607-1681). *Examen theologicum* 4 propositionum ~ contra sententiam piam de Immac. Concept, 1 in 4. Matriti, 1665.

Examen *théologique sur la société du prêt A rente*, dialogue entre Bail el Pontas, docteurs en theol, par M...., aussi docteur en théol., nouvelle édit, 1 in 12, Nanceï, 17b2

Eymericob, Nicol.; hispanus, O. P., (t 1399). *Directorium Inquisitorum*, cum commentariis Franc. Pegnae, 1 in £ Romae, 1587.

F

Faber, Philippus; italus, Ord. Min. (t 1630). *Disputationes theologiae in* [selectas quaestiones) *quatuor libr. Sententiarum*, 5 in L Venetiis, 1619-1628. — 2° Expositiones et disputat *m 12 libros Artst. Metaphysic.*, Venetiis, 1637,

Fabri, Honorat.: italus, S. J. (1607-1688). *Apogeticis doctrinae moralis Societatis J.*, 1 in L Lugduni, 1670. In Indice, deer. S.O. 20 Jan. 1672.

- Fachinaeus, Andr.; ilalus, jurisc. (flor. 1595). *Controversiarum juris*, tomi tres, 1 in f. Ingolstadii, 1600. Item alia ed. cum additionibus, 1 in f. Venetiis, 1619.
- Fañanue, Prosper; italus, jurisc. (1587-1678). Commentar, *in 5 libros Decretalium*. 3 in f. Venetiis. 17b4.
- Fagundex, Steph.; lusitanus. S. I. (t 1645). Γ. *In praecepta Decalogi*, 2 in f. Lugduni, 1640. — 2°. *De justitia et contractibus*, libri septem, 1 in f. ibid., 1641. — 30. Tr. *in quinque Ecclesiae praecepta*, 1 in f. ibid., 1649.
- Farinacios, Prosper; italus, jurisc. (1544-1618). † *Praxis et theoria criminalis*, 3 in f. (4 tom.), Venetiis, 1603-14. — 2°. Tract, *de haeresi* (ad Prax. crim.), 1 in f. Lugduni, 1621. — 3°. *De immunitate* ecclesiarum et confugientibus ad eas, ibid., 1642. — 4°. *De testibus* (ad Prax. crim.) 1 in f. ibid., 1631. — 5e. *Decisiones* Rotae Rom. CXL, lib. 1, criminum materiam respicientes, 1 in f. ibid., 1619. — 6. *Decisiones variae* Rotae Rom. (est separata impressio ex parte IV Decisionum novissim. Rotae, edit. Rom. 1590), 1 in f. Lugduni, 1618. — 7°. *Declarationes ad Trident.* (Istae habentur in parte IV Decisionum novissim., ed. Rom. 1600. Haec autem pars IV prohibita est dccr. 10 Sept. 1609. Scd in Indice recenti de hac jam non fit mentio).
- Fernvaguesius, Franc.; belga, O. Erem. S. Aug. (t 1689). *Opuscula theologica*, (i. e. de sacram. m g., de JBapt. et Confirm.), 2 in 8, Leodici Eburonum, 1683.
- Faustus. Vide Bartholomaeus a S. fausto.
- Felinus, Sandaeus; italus, jurisc. (t 1503). Γ. Commentaria *in Decretalium libros quinque*, 4 in f. Venetiis, 1584. — 2°. *Consilia* seu responsa, ibid., 1574.
- Felix, Franc.; hispanus, O. Min. (lior. 1642). *Tentatwqe Complutenses...* in quibus Duns Scoti mens elucidatur, etc., 2 in 4, Complutis 1642-45.
- Fernandez, Antonius de Corduba; hispanus, S. J. (1569-1634). *histrucion de confesores*, 1 in 12, Granatae, 1623.
- Fernandez, Antonius de Moure; lusitanus (lior. 1613). *Examen* theologiae moralis, 1 in 8, Coloniae Agrippinae, 1613.
- Fernandez, Vincent. de Heredia; hispanus, jurisc. (t 1612). Mixtae c jure canonico et theologia *disputationes in sacramentor, materiam*, torn. I (qui solus videtur prodissc) 1 in f. Caesaraugustae. 1612.
- Ferrantinus, Hieron.; ilalus, S. J. (1576-1655). Theoreticac et practicac disputationes *de scandalo et correptione fraterna*, 1 in f. Romae, 1653.
- Ferrari», Lucius; italus, O. Min. (flor. 1743). *Prompta bibliotheca*, canonica, juridica, moralis, theol., 4 in f (8 tom.) Romae, 1766.
- Foetus, Pctr. Martyr, italus, O. P. (flor. 1608). *Summarium constitutionum Ordin. Praedicat.*, 1 in 4, Parisiis, 1619.
- Filguera, Emman. dc; hispanus, O. Clcr. Reg. Min. (flor. 1679). *Lucerna decretalis* quam per decretum S. C. Inq. Rom. posuit supra candelabrum... Innocentius XI, 1 in 4, Matriti, 1680.
- Filliuccius, Vincent.; italus, S. J. (1566-1622). *Quaestionum moralium*, tomi duo, 2 in f. Lugduni, 1634.
- Fleury, Claud.; gallus (1640-1723). *Histoire ecclesiastique...* avec continuation, 37 in 4, Parisiis, 1750-71.
- Florentinus, Hieron.; iulus, Congr. Matris Dei (1602-1678). *Comocdio-crisis* sive theatri contra theatrum censura, 1 in 12, Lugduni, 1675.
- Floronus, Lucas; iulus (flor. 1622). Tr. *de casibus reservatis*. 1 in 8, Venetiis, 1622.
- Fontanus, Franciscus. Vide Binet
- Foresti, Antonius; italus, S. J. (t 1692). *Map pamondo istoricot* cioc ordinatU narrazione dei quattro sommi import dei mondo, 13 in 4 (7 tom.). Venetiis. 1720-26.
- Fornari, Martin.; iulus, S. J. (1547-1612). *Instructio confessoriorum* et Tr. *de sacro Ordine*, vide Toletus.
- Fortunatus a Brixia; italus, O. Min. (1701-1754). *De oratoriis domesticis*, 1 in f. Romae, 1766.
- Fragosus, Jo. Bapt.: lusitanus, S. I. (1559-1639). *Regimen Christianae Rcipublicac*. ex sacra theologia et ex utroque jure, aa utrumque forum coalescens, 3 in f. Lugduni, 1611-48.
- Franchis, Lauretus de; neapolitanus, enise. Capitrans, dcin Minorensis (fl636). *Controversiae* inter episcopos et regulares, atque observationes Zachariae Pasqualigi, 1 in f. Hornae, 1658.
- S. Franciscus, Salesius; gallus, episc Genevensis, Doct. Eccl. (1567-1622). *Œuvres computes*, 9 in 8, Parisiis, 1821 vel *Opere complete*, tradotte dal francese, 3 in 4, Venetiis, 1735. Citatur etiam *Instructio pro confessorii*, vide S. Carolus Borromaeus.
- Fraxinellus, Paul.; italus, O. S. Aug. (flor 1626). *De sacerdotum obligationibus* ad Missas pro aliis ex justitia celebrandas, 1 in 8, Venetiis, 1629.
- Freitas, Seraph, dc; hispanus, O. B. Mar. dc Mere. (flor. 1627). Vide Cunhn.
- Fulgintus (Fulgalti), Jac.; italus, S. J. (1577-1653). *Vita ai Roberto card. Bcllannino*, 1 in 8, Romae, 1644.
- Fumus, Barth.; italus, O. P. (f 1545). *Armilla aurea*, 1 in 8, Venetiis, 1569.

G

- Gabriel, Bicl; germanus (+1495). 10. *Collectoria stiper 4 libros Sententiarum* (sine supplemento quod vide ap. Stambach), 2 in 4. Brixiae, 1519. — 2°. *Sacri Canonis Missae* tam mystica quam litteralis expositio, 1 in f. Basileae, 1510.
- Gabriel a S. Vincentio; italus, Ord. Carm. Discal. (+1671) Tr. *de sacramentis*, juxta doctrinam S. Thom., 4 in 4, Romae, 165657. — 2°. *De censuris*, 1 in f. Romae, 1661.
- Gabrieli. Antonius; italus, jurisc. (+ 1555). *Comunes conclusiones* in 7 libros distributae, 1 in f. Venetiis, 1593.

- Gnabricli, Hieron.; ilalus, jurisc (flor. 1573). *Consilia*, 2 in f. Venetiis, 1617.
- Gaeta, Steph. de; italus, jurisc. *In cap. Ad Umma*, in Repetit, juris, tom. 1.
- Galenus, Claud.; asiaticus, medicus (130-200 *Obéra*, 7 in f. (13 tom.) Venetiis, 1597.
- Gallego, Melchior; hispanus, (flor. 1560). *De cognitione spirituali*, 1 in 4, Pampclonc, 1568.
- Gallmart, Joan.; belga (1625). *Concilium Tridentinum*, addins declarationibus cardinalium Concilii interpretum, ex ultima recognitione J. Gallein., ed. novissima reformata, 1 in 4, Tridenti, 1762. Editio genuina Duaci 1618 prohibita luit, decr. 29 Apr. et 6 Jun. 1621. Ceterum in novo Indice de ea non fit mentio
- San-Gallenais, i. e. *Cursus theologicus* in gratiam religiosorum (O. S. B.) S. Galli, 10 in 12, S. Galli, 1670.
- Gallitia, Petr. Hyacinth.; italus (flor. 1729). *Vita di S. Francesco di Sales*, 1 in 4, Venetiis, 1712.
- Gn luppi, lui. Caesar; neapolitanus, juriscons. (flor. 1621). *Praxis novissima* sacri regii Consilii neapolitani, 1 in 4, Neapoli, 1621
- Gama, Antonius de; lusitanus, jurisc. (flor. 1554). *Decisionum* supremi senatus regni Lusitaniae, centuriae quatuor, 1 in f. Venetiis, 1610.
- Gamachaeus, Philippus; gallus (1568-1625). *Summa theologica*. 2 in f. (3 tom.), Parisiis, 1627.
- Gambarupta, Horatius. *De casibus reservatis*, 1 in 12, Venetiis, 1610.
- Gandnvensis; i. c. Henricus Goedhals a Gandavo; belga (1217-1293). *Quodlibcta*, 1 in f. Parisiis. 1518; cl sub titulo *Aurea quodlibcta*, 2 in f. Venetiis, 1613.
- Garcia, Franciscus; hispanus, O. P. (t 1568). *Trattato di tutti i contraitis* nei negotii e commertii, tradottodalla lingua spagnuola, 1 in 8, Brixiae, 1596.
- Garcia, Hieron.; hispanus, O. S. Hieronym. (flor. 1644). 1°. *Politica ecclesiastica* secular v regular, tom. I, 1 in f. Caesaraugustae, 1563. — 2°. *Suma moral* de las excciencias dei saccrdocio evangelico y obligationes de los cclesiasticos, 1 in f. ibid., 1644.
- Garcia, Joan, a Saabedra; hispanus, jurisc. (t 1587). *De donatione remuneratoria*. 1 in 4, Lugduni, 1671.
- Garcia, Nicol.: hispanus (flor. 1608). *De beneficiis*, 1 in f. (2 tom.), Lugduni, 1680.
- Gardellini, Aloys.; italus (11826-). *Decreta auth. C. S. Rituum*, 4 in 4, Romae, 1856.
- GattlcuB, Ioan. Bapt.; italus, Gan. Reg. Lat. (1704-1704). *De oratoriis domesticis* et de usu altaris portatilis, ed. 2°, curante Jos. Aloys. Asscmanno, 1 in f. Romae, 1770.
- Gaufridus; gallus, monach. Claraevall. (flor. 1140). 1e. *Vita S. Bernardi*, Migne, Patr. Lat., tom. 185. — 2e. *Declamationes* ex S. Bernardi sermonibus, ibid., tom. 184.
- Gavantua, Barth.; italus, O. Barnab. (t 1638b 1°. *Thesaurus* ss. *Rituum*, seu comment, in Rubricas Missalis et Breviarii Rom., 2 in 4, Venetiis, 1667. — 2°. *Manuate* (enchiridion' *episcoporum*, 1 in 4, Antverpiae, 1651. Vide Merati.
- GenettuB, Franc.: gallus, episc. Vasionensis (1640-1703-). *Theologia moralis*, 1 in 12, Venetiis, 1713.
- Genuensia (Genovcsi), Antonias; neapolitanus {²Ali¹JDisciplinae metaphysicae, 5 in 8,
- Genaeneis, Marcus /Xntonius; neapolitanus. episc Iscrniensis (t 1624). 10. Tr. de *Ecclesia*, sive practicabilia ecclesiastica, 1 in f. Romae, 1620. — 2° *Praxis* archiepiscopalis cunae neapolitanae, 1 in 4, Venetiis, 1667.
- Gerberon. Vide Regula *morum*.
- Gerson (Charlier), Joan.; gallus (1363-U29). *Opera omnia*... studio M. Lud. Ellies Dupin, 5 in f. Antverpiae, 1706.
- Gibalini. Jos.; gallus, S. J. (1592-1671). † *De irregularitatibus* et impedimentis canonids, 1 in 4, Lugduni, 1602. — 2° *Disquisitiones* canonicae et theologicae de sacra jurisdictione in ferendis poenis et censuris ecclesiasticis, 1 in f. ibid., 1655.
- Gibert, Joan. Petr.; gallus (1660-1736). 10. *Consultations canoniques* sur les sacrements en général et en particulier, 12 in 12, Parisiis, 1725. — 2° *institutions* ecclésiastiques et bénéficiales. 2 in 4, ibid., 1736.
- Gigas, Hieron.; italus, jurisc (flor. 1527). *De pensionibus ecclesiasticis*, 1 in 4, Venetiis, 1588.
- Giordanini; italus, Congr. Miss. (flor. 1720). Opus anonymum; *Jstrueionc per i novelli confessori*, 2 in 12, Bassani. 1780.
- Giribaldi, Sebastian.; italus, O. Barn. (t 1770). 1°. *Septem Ecclesiae sacramentorum* moralis discussio, 1 in f. Bononiae, 1706. — 2°. *Juris naturalis* humanorumque contractuum et censurarum Ecclesiae, moralis discussio, 1 in f. ibid., 1717.
- Giaolfi, Petrus; italus, Congr. Pior. Operar. (flor. 1666). *Vita del Ven. Carlo Carafa*, 1 in 8, Neapoli. 1858.
- Guasano, Joan. Petr.; italus. Congr. Oblat. S. Ambr. (flor. 1610). *Vita di S. Carlo Borromeo*, 1 in 8, Romae. 1679.
- Glossa (oiblica), i. c. *Biblia sacra cum Glossa* ordinaria, pnmum... a Strabone Fuldensi Benedictino collecta [vide Wolafridua], nunc vero novis Patrum... explicationibus locupletata et postilla Nicolai Lyram, necnon additionibus Pauli Burgensis episcopi... opera et studio theologorum Duacensium, 6 in f. Antverpiae, 1634.
- Glossa (canonica) i. e. † *Decretum Gratiani*, una cum... glossis, 2 in 4, Romae, 1584. — 2°. *Decretales* Gregorii IX, cum glossis, 1 in 4, Romae, 1584. — 3°. *Liber Sextus* Decretalium Bonifacii VIII, Clementis V, constitutiones et extravagantes, etc. cum glossis, 1 in 4, Romae. 1584.
- Glossa (juridica), i. e. *Corpus juris civilis*... cum glossis, 5 in f. Lugduni, 1515-1550.
- Gobat, Georgius; germanus, S. J. (1600-1679). *Opera moralia*, 2 in f. (3 tom.). Venetiis, 1749. Vide Rossier.
- Goffredus (Godeiridus) de Fontibus; anglus, O. Min. (11306-). *Quodlibcta*. Haec in parte reperi ms. (in f. pergamena) in bibliotheca oppidi Charlesville, sub n. 226
- Goffredus de Trano; italus, jurisc. (t 1245). *Summa in titulos Decretalium*, 1 in 4, Venetiis, 1586.
- Gomez, Antonius; hispanus, jurisc. (flor. 1552). 1°. *Commentariorum* variarumque resolutionum juris civilis, communis et regii, tomii tres, 1 in 4, Venetiis, 1575. — 2°. *Dhu*

- dda. vera et fidelis S. *Cruciatae bullae explicatio*, 1 in 4, Compluti, 1597. — 3°. *Ad leges Tauri* commentarium, ed. nova eae-
teris longe locupletior, 1 in f. Lugduni, 1744.
- Gomez, Ludov.; hispanus, episc. Sarnensis (t 1553). 1°. *Iu regulas Cancellariae* judi-
ciales, 1 in f. Vcnetiis, 1540. — 2°. Tr. bre-
vissimus, sive, *Epilogus in materia Bre-
vium*. Reperitur in opere < Secunda edictio
tractatus de gratiis expectations ac aliis
litteris ad vacatura beneficia, de styloque
ac usu Signaturae » Joan. Staphilei, episc.
Sibinicensis, 1 in 4, Venetus, 1549.
- Gonet, Ioan. Bapt; gallus, O. P. (1616-1681).
Ie. *Ciypeus theologiae thomisticac*, 5 in f.
Coloniae Agrippinae, 1671. — 2°. *Manuale
thomistarum, seu brevis theologiae cursus*,
6 in 12, Vcnetiis, 1691.
- Gonzalez, Hicron.; hispanus, jurisc. (t 1609).
Glossema, seu commentatio ad regulam
vni Cancellariae, de reservatione mensium
et alternativa episcoporum, 1 in f. Romae,
1624.
- Gonzalez de Salzedo. Vide Salzedo, Petrus.
- Gonzalez, Tellez, Emman.; hispanus (flor. 1655).
*Commentaria in singulos textus 5 libror.
Décrétai*. 5 in f. Lugduni, 1693.
- Gonzalez, Thysus; hispanus, S. J. (1624-1705).
Ie. *Fundamentum theologiae moralis*, i. e.,
tr. theologicus de recto usu opinionum pro-
babilium. 1 in f. Romae, 1694. — 2°. *Tr. theo-
logicus* de certitudinis gradu, quem infra
fidem nunc habet sententia pia de imma-
culata B. M. V. Conceptione, 1 in 4, Dili-
ngae, 1690.
- Gordonus, Jac.; scotus, S. J. (1553-1641). 1°. *Theo-
logia moralis* universa, 8 libris compre-
hensa, 1 in f. (2 torn.), Parisiis, 1634. —
2°. *Commentaria* super universam Sacram
Scripturam, 3 in f. Parisiis, 1632.
- Gormaz, Joan. Bapt.; hispanus, S. J. (1650-1708).
1°. *Cursus theologicus*. 2 in f. Augustae
Vindelicorum, 1707. — 2°. Tr. *de Poeniten-
tia*, 2 in 8, Romae, 1697.
- Gothofredus, Dionys.; gallus, jurisc. (1549-1622).
Notae repetitae quintum praelectionis; in
editione Corporis juris civilis, Justiniani,
2 in f. Parisiis, 1628.
- Gotu, Vincent. Ludov.; italus, O. P., cardin.
(1664-1742). † *Theologia scholastico-dozma-
tica*, juxta mentem D. Thom., 3 in f. vene-
tiis, 1763. — 2°. *Vera Ecclesia Christi...*
contra Jac. Picenini « Apologiam pro reli-
gione reformata », opus latinis litteris con-
signatum a Vincent. Thom. Covi, O. P.,
1 in f. ibid., 1763.
- GrnfBis, Jac. de; italus, O. S. B. Congr. Cassin.
(1548-1620). †. *Decisiones aureae* casuum
conscientiae, 2 in 4, Vcnetiis, 1609-1611. —
2°. *Consilia* in 5 libros Decretal., 2 in 4,
ibid., 1604-1610. — 3e. *Practica* 5 casuum
Summo Pontif. reservatorum, 1 in 4, Medio-
lani, 1610. — 4°. *De arbitrariis confesso-
riorum*, 1 in 4, Neapoli, 1613.
- Granda, Ludov. de; hispanus, O. P. (t 1588).
Opera in 3 tomos distributa, opera et studio
Andr. Schotti, S. J. 3 in f. Coloniae Agrip-
pinae, tom. I, 1628, tom. II et III, 1626.
- Granado, Jacob.; hispanus, S. J. (1572-1632).
Comment, *in Suntm. theologiae S. Thom.*,
5 in f. (8 tom), Hispali, Mussiponti el Gra-
natae, 1623-1633.
- Grancolfta, Joan.; gallus (f 1732). *Commenta-
rius historicus* in Romanum Breviarium: e
gallico latine redditus. 1 in 4, Vcnetiis, 1754.
- Grassia, Carol. de; siculus, jurisc. (flor. 1610).
De effectibus clericatus, 1 in f. Panormi,
1630.
- Gratianus, Steph.; italus, jurisc. (flor. 1550). *Di-
sceptationes forensium judiciorum*, 6 in f.
Vcnetiis, 1629. In Indice veteri legitur sub
nomine hujus auctoris < *Disceptat, forens.
Iudic.* tom. II, cap. 184, §51 et 52, deleatur
historia de Leone, Romano Pontif. et de
Hilario; decr. 10 Jun. 1659 ». In recenti In-
dice de hoc jam non iit mentio.
- Graveson, Ignat. Hyacinth, de; gallus, O. P.
(1670-1733). *Opera omnia*, 7 in 4, Venetiis,
1740.
- Gravina, Domin.; siculus, O. P. (1573-1643).
†. Ad discernendas veras a falsis visionibus
et revelationibus fiaewcmjs, h. e. *lapis ly-
dius*. 1 in 4, Neapoli, 1638. — 2°. Summae
theologicae S. Thom. *compendium rhythmi-
cum*, 1 in 16, Viennae Austriae, 1634.
- S. Gregorius, P. P. I magnus dictus; roma-
nus, Doct. Eccl. (to04). *Opera*, Migne, Patr.
Lat., torn. 75-79.
- S. Gregorius, episc. Nazianzenus; Doct. Eccl.
(380-). *Opera*, Migne, Patr. Gr.-lat.,
torn. 35-38.
- S. Gregorius, episcopus Nyssenus (flor. 394).
Opera, Migne, Patr. Gr.-lat., torn. 44-46.
- Gretser, Jac.; germanus, S. I. (1562-1625).
†. *De jure et more prohibendi*, expur-
gandi et abolendi libros haereticos et noxios,
adversus... praedicantes luthcranos. 1 in 4,
Ingolstadii, 1603. — 2°. Libri duo *ac bene-
dictionibus* et tertius *de maledictionibus*,
1 in 4, ibid., 1615.
- Gulielmus (Guillelmus). alvernus; gallus, epi-
scopus Parisiensis, hujus nominis tertius
(41249). *Opera omnia* 2 in f. Parisiis, 1674.
- Gulielmus, Beaufetus; gallus, episc. Parisien-
sis, hujus nominis quartus (t 1320). *De se-
ptem sacramentis* libellus dialogisticus,
1 in 12, Florentiae, 1579. Quétif, *Scriptores
O. P.*, tom. 1, pag. 512, vindicat hoc opus
Gulielmo Pansiensi, O. P., qui erat quae-
sitor generalis fidei in Gallia.
- Gulielmus, Nangius; gallus, O. S. B. (t 1300 †).
Chronicon. Apud Petr. Pithoeum 1596)
Historiae Francorum, à an. 903-1285 scri-
ptores coetanei, 1 in f. Francofurti, 1596.
- Gulielmus, Rhedonensis; gallus, O. P. (flor.
1250). *Glossae* in Summam S. Raym. de
Penna fort, 1 in f. Avenione, 1715. Illae autem
Glossae publicatae sunt sub ficto nomine
oannis de Friburgo.
- Gutierrez, Joan.; hispanus (flor. 1597). 1°. *Ca-
nonicac quaest.* ad sponsalia et matrimonia
pertinentes, 1 in f. Vcnetiis, 1618.-2°. *Ca-
nonicae quaest. utriusque fori*, tam exte-
rioris quam interioris animae, 1 in f. Fran-
cofurti, 1607.—3°. Tractatus *de juramento
confirmatorio*, et tr. novus *de tutelis et
curis minorum*, 1 in f. (2 torn.), Vcnetiis,
1609. — 4°. *Practicae quaest. civiles*, 6 in f.
Coloniae Allobrogum, 1730. — 5°. *Repeti-
tiones*, allegationes et consilia juris, 1 in f.
ibid., 1730.
- Guyetus, Carol.; gallus, S. J. (1601-1664). *Heor-
tologia*, sive de festis propriis locorum et
ecclesiarum, 1 in f. Urbini, 1728.

H

- Habert, Ludov.; gallus (1635-1718). 10. *Theologia dogmatica et moralis*, 8 in f2, Vcnetiis, 1747. — 2°. *Praxis sacramenti Poenitentiae*, 1 in 12, Bassani, 1700.
- Halden, Joan. Bapt.; germanus, S. J. (1649-1726). *Ephemerologium ecclesiastico-rubricum novum*, 1 in 4. Brixinae, 1717.
- Halius, Richardus; anglus (11604). *De quinquepartita conscientia*, libri tres, 1 in 4, Duaci, 1598.
- Hangestu Vide Angestas.
- Haracu., Franc.; belga (t 1632). *Annales du-cum seu principum...* Belgii, 3 in 8, Duaci, 1715.
- Hfirduinua, Joan.; gallus, S. J. (1616-17291 *Collectio regia maxima Conciliorum*, 12 in f (11 torn.), Parisiis, 1715.
- Hartzheim, Jos.; germanus, S. J. (1694-1763). *Concilia Germaniae*, 10 in f. Coloniae Agrippinae, 1759-1775.
- Haunoldus, Christoph.; germanus, S. J. (1609-1688). 1°. *De justitia et jure*, 3 in f. (6 torn.). Ingolstadii, 1671-74. — 2°. *Theologiae speculativae*, libri 4, panibus Sum. D. Thom. respondentes, 1 in f. ibid., 1670.
- Heineccius (Heinecke), Joan. Gottlieb; germanus, Jurisc. (1681-1741). *Opera* ad universam jurisprudentiam, philosophiam et litteras humaniores pertinentia, 12 in 4, Neapoli, 1759-1775. In tomo VIII habentur « *Elementa juris naturae et gentium* » opus in Indice, decr. 4 Mart. 1743.
- Henao, Gabr. de; hispanus, S. J. (1612-1704). *Scientia media* historice propugnata, multum aucta cum parergis 39 pro defensione, etc., 1 in f. Salmanlicae, 1665.
- Henno, Franc.; germanus, O. Min. (flor. 17131 *Theologia dogmatica ac scholastica*, 8 in 8, Coloniae Agrippinae, 1718.
- HenricuB Viae Boich vel Gnnravensl
- Henrico. a S. Ignatio; belga, O. Cann. (1630 1719.). *Ethica amoris*, sive theologia Sanctorum, 3 in f. Vcnetiis, 1771. In Indice, decr. S. O. 21 Aug. 1714, 21 Aug. 1715 et 27 Mart 1722.
- Henriquez, Henricus; lusitanus, S. J. (1536-1608). *Summa theologia moralis*, tom. I in quo non sacramentorum solum... sed. etiam censurarum... et irregularitatis... doctrina explicatur, 1 in f. Vcnetiis, 1600. In Indice veteri, sub nomine hujus auctoris legitur « *Summa moralis sacramentorum*, donec corrig., decr. 7 Aug. 1603». Hoc tamen expunctum est c novo Indice.
- Henriquez, Joan.; hispanus, O. S. Aug. (flor. 1619). 1°. *Questiones practicas de casos morales*, ed. 7a, aucta a Doctore Joan. lellez de Portillo, 1 in 4, Malriti, 1650. — 2° *Compendio de casos morales ordinarios*, 1 in 8, Hispali, 1634.
- Herincx, Gulielmus; belga, Ord. Min. episc. Yprensis (1678). *Summa theologica, scholastica et moralis*, 3 in f. (4 torn.), Antverpiae, 1680.
- Heroldu. (Herolt), Joan., cognomento Discipulus; germanus, O. P. (flor. 1418). *Sermones Discipuli*, cum promptuario exemplorum, 1 in 4 (2 tom.), Venellis, 1598.
- S. Hieronymo., Eusebius; stridonensis, Doct Ecclesiae (1420). *Opera*. Migne, Patr. Lat., torn. 22-30.
- S. Hilarius; pictaviensis, episc. Pictaviensis, Doct Eccl. (t366). *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 9 et 10.
- Hippocrates; graecus, medicus (460 ant J. C.-377.). *Opera*, per Ianum Cornanum, medicum physicum, latina lingua conscripta, 1 in f. Basileae, 1546.
- Hoffmann, Fridricus; germanus, medicus (flor. 1733). *Opuscula medica* — dissertatio de diaetica S. Scripturae medicina, etc., 1 in 4, Venetiis, 1741.
- Hojeda (Oxeda), Ælph. de Mendoza; hispanus (flor. 1572). *De beneficior. incompatibilitate* atque compatibilitate, 1 m f. Vcnetiis, 1579.
- Holzmann, Apollonius; germanus, O. Min. (+1748). *Theologia moralis*, 2 in f. Campoduni, 1737-40.
- Homobonos de Bonis; italus, Ord. Barnab.; (t 1634). *Commentarii resolutorii de examine ecclesiastico* et disquisitionibus moralis ac practicae theologiae, christianae philosophiae et casuum conscientiae, 3 m f. Bononiae, 1623-27. — 2t *Consultationes* et *commentarii de casibus reservatis*, 1 in 8, ibid., 1617. — 4. Tr. *de modo addiscendi et docendi moralem theologiam*, 1 in 4, ibid., 1635. — 5. *De humanae vitae statibus*. commentaria, 1 in 4, ibid., 1619.
- Honorius, augustodunensis; gallus (flor 1122 *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 172.
- Horatius, Flaccus, italus (60 ant J. C.-8 ant. T. C.). *Carmina*. ex recensione Trid. Guil. Docring, 2 in S. Augustae Taurinorum, 1830.
- Hostiensis, seu, Henr. de Secusia; italus, episc. Hostiensis, cardin. (f 1271y f. *In 5 libros Decretal.*, 4 in f. Venetiis, 1581.—2° *Summa aurea* 1 in f. ibid., 1574.
- Hozes, Bernardus de; hispanus, Ord. Carm. (flor. 1679). *Zelo pastoral* con que... Inno-cendo XI ha proibido 65 proposiciones... 2° impression^ ahadida con muchas questiones apendices y las 45 propos, con-denadas por... Alexandro VII, explicadas de nuevo por el mismo autor (Hozes), 1 in 4. Hispali, 1687. Pars vero II in qua expli-cantur pronos. Alexandri VII, in lucem edita est a P. Petr. de Villanueva.
- Ho., Bentius; senensi & medicus (t 11481. *Expositio super libros Tegni Galieni*, 1 in L Igoth.), Venetiis, 1498.
- Hugo de S. Charo; gallus, O. P. card. (t 1623). *Opera omnia* m universum Vetus et Novum Testam., 8 in f. Vcnetiis, 1703.
- Huiro de & Victore; germanus (1141). *Opera*, Migne, Patr. Lat., 175-177.
- Humberto de Romanis; gallus. Generalis O. P. (t 1277). 1°. *Speculum religiosorum*, 1 in 1b, Coloniae Agrippinae, 1616. — 2° *Regula* D. Augustini, Ugonis de S. Victore et commentariis... illustrata, 1 in 4, Dilingae, 1581.
- Hunniu., Helfiricus Ulricus; germanus, jurisc. (t1636). 1°. *Juris universi encyclopaedia*, 1 in f. Coloniae Agrippinae, 1671. — 2° *Variarum resolutionum juris civilis*, libri quatuor, 2 in 4, Francofurti ad Moenum, 1616. *Opera omnia* in Indice, decr. 18 Maji 1618 et 19 Jul. 1619.

- Hurtado, Gaspar; hispanus, S. J. (t 1647). *Γ. De sacramentis et censuris*, 1 in f. Antverpiae, 1633. — 2°. *De jure et justitia*, 1 in 4, Matnti, 1637.
- Hurtado, Petr, de Mendoza; hispanus, S. J. (t 1651). *Disputationes* de tribus virtutibus theologicis, 2 in f. Salmanticae, 1631.
- Hurtado. Thom.; hispanus, Cler. Reg. Min. (1589-1659). 1°. *Tr. varii resolutionton moralium*, 2 in f. Lugduni, 1651. — 2°. *Resolutiones morales de residentia sacra*, 2 in f. ibid., 1660. — 3e. *Resolutiones orthodoxo-morales*, de vero, unico, proprio, catholico martyrio fidei, sanguine sanctorum violenter effuso, etc., 1 in L Coloniae Agrippinae. 1635. Hoc opus, in Indice, donec corrig., aacr. 10 Jun. 1659.

I et J

- Januario, Jos. de; neapolitanus, Congr. Pior. Operar, (flor. 1645). Ie. *Resolutiones variae*, juxta theologiae moralis et canonum principia definitae, ad conscientiae maxime casus pertinentes, torn. I, in f. Neapoli, 1645. Vidi solum torn. I; an sit alius, nescio. — 2e. *Résolut, selectae*, juxta theologiae, etc. (ut supra) ad casus episcopales reservatos maxime pertinentes, 2 in f. torn. I, Duaci, 1653. torn. II, Rumae, 1656.
- Jason, Maynus; iulus, jurisc. (1435-1519). *Commentam in Codicem et Digesta*, 9 in f. Venedis. 1598.
- Jovellus, Chrysost.; italus, O. P. (flor. 1538). *Totius rationalis, naturalis, divinae, ac moralis philosophiae Compendium*, 2 in I. Lugduni, 1368.
- Idiota. Vide Jordanus, Raymundus.
- S. Ignatius; martyr, natus in Asia minori (t 107.). *Epistolae*, Migne, Patr. Gr.-lat., tom. 3.
- S. Ignatius de Loyola; hispanus, Fundator S. J. (1491-1556) *Epistolae* Praepositorum generalium (etiam S. Ignatii) ad Patres et Fratres S. J., 1 in 8, Antverpiae, 1635.
- Ildefonsus, Joan. Bapl.; hispanus, O. P. (flor. 1628). *Commentaria in D". 2a S. Thom.*, 3 in f. Lugduni, 1618-51.
- Il parroco di villa. Vide Jorio.
- Illsung, Jac.; germanus, S. J. (t 1695). *Theologia practica* universa, 1 in f. Venetiis, 1700.
- Imola, Joan, ab.; italus, jurisc. (t 1436). *In J. II et III Decretalium* comment., 3 in I. Venetiis, 1575. — 2. *Comment, in libros Clemntinarum*, etc., 1 in f. Lugduni, 1551.
- Innocentius III; italus (+1216). *Opera*, Migne, Pair. Lat., tom. 214-217.
- Innocentius IV, antea Sinibaldus de Flisco; italus (f 1254). *In 5 Decretalium libros*, comment., 1 in 4, Venetiis, 1570.
- Institutum S. J.. auctoritate Congr. generalis XVIII, meliorem in ordinem digestum, 2 in f. Pragae, 1757.
- Joannes a S. Bernardo; hispanus., O. Min. (flor. 1674). *Vita di S. Pietro di Alcantara*, tradotta dallo spagnuolo dal P. Olignano, O. Min., 1 in 8, Neapoli, 1674.
- S. Joannes a Cruce; hispanus, Ord. Carm. (1513-1591). *Opere spirituali*, tradotte dalla lingua spagnuola dal P. Marco di S. Franc., O. Carm., 3 in 4, Venetiis, 1747.
- Joannes de Parisiis, Quidort. Surdus, vel de Soardis vocatus; gallus, O. P. (t 1306). *De potestate regia et papali*, 1 in 4, Parisiis, 1506.
- Joannes a S. Thoma; hispanus O. P. (1589-1644). *Cursus theologicus* in Sum. theol. S. Thom., 8 in f. Coloniae Agrippinae, 1711.
- Joannes Baptista a Mediolano; italus, O. Cap. (flor. 1754). *Vita dei Servo di Dio, Fr. Girolamo da Corlione*. O. Cap., 1 in 8, Mediolani, 1761.
- Jordanus, Pax; italus, episc. Traguricensis (flor. 1630). *Elucubrationcs* diversae, ad munus episcopi spectantes, 3 in f. Venetiis, 1693.
- Jordanus, Raymundus (cognomento Idiota), gallus» Can. Reg. S. Aug. (flor. 1381). *Contemplationes* de Beata Virgine, Migne, Summa aurea, tom. 4.
- B. Jordanus a Saxonia: Ord. Erem. S. Aug. (t 1380). *Liber qui dicitur Vitae fratrum*, Romae, 1587.
- Jorio, Jos.; neapolitanus (flor, tempore S. Alphonsi, cujus erat amicissimus). Duo opera anonyma: *Γ. Istrusione* per li confessori di terre c villagi, composta da un Fratello missionario dena Congr. dei P. Pavonc, 1 in 12, Neapoli, 1740. — 2°. *Il parroco di villa...* da un Fratello, etc., 1 in 12, ibid., 1748.
- Josephus, Flavius; judaeus (37-100.). *Antiquitates judaicae*, 1 in f. Basileae, 1524.
- S. Irenaeus; nat. in Asia minori, episc. Lugdunensis (+202). *Adversus haereses*, Migne, Patr. Gr.-lat., tom. 7.
- Isernlensls, Andr. de Ramphinis; neapolitanus, jurisc. (flor. 1350). *Commentaria in usus et consuetudines feudorum*, 1 in f. Francofurti, 1629.
- S. Isidores, Pelusiata; alexandrinus (+440). *Opera*, Migne, Gr.-lat., tom. 78.
- Istnizione per i novelli confessori. Vide Gior-danini.
- Istruzione per li confessori di terre c villaggi. Vide Jorio.
- Juenin, Gaspar; gallus, Congr. Orator. (1610-1713). 1°. *Commentarius* historicus et dogmaticus *de sacramentis* in g. et specie, cum dissertationibus de censuris, irregularitatibus et indulgentiis, 1 in f. Lugduni, 1719. — 2°. *Institutiones theologicae* ad usum seminariorum, 7 in 12, Venetiis. 1704. Hoc opus, in Indice, donec corrig.» deer. S. O. 22 Maji 1708 et 17 Jul. 1708.
- S. Justinus; martyr, palaestinensis (+163.). *Opera*, Migne, Patr. Gr.-tat., tom. 6.

K

- Kazenberger, Kilianus; germanus, Ord. Min. (flor. 1724). Vide Sporer.
- Krimer, Ferdin.; germanus, S. T. (1639-1703). *Quaestiones canonicae* in 5 libros Decretal., 5 in f. Augustae Vindelicorum, 1709.
- Kugler, Joan.; bonemus, S. J. (1654-1721). *Tr. theologico-canonicus de matrimonio*, 4 in f. Viennae, 1713.

L

- Labbé, Philipp; gallus, S. J. (1607-1667) et Cossart Gabr.; gallus, S. J. (1615-1674). *Sacrosancta Concilia*, ad regiam editionem exacta ... locupletior... curante Nicol. Coleti, 23 in f. Venetiis, 1728-33.

- Lncntntiu»; afcr · (1340·). *Opera*, Mignc, Patr. luit., tom. 6 et 7.
- Lacroix, Claud ; belga, S. l. (1592-1714). *Theologia moralis*, 2 m f. Mediolani, 1724
- Lamna. Vide Llnme·.
- Lnmbertini. Vide Benedictu» XIV.
- Lampriditi», Vide Muratorl.
- Lnnccellottu», Joan. Paul.; italus, jurisc. (1522-1590). *Institutiones juris canonici*, 1 in 12 Parisiis. 1679.
- Lanciclu», Nicolaus; lithuanus, S. J. (11562·. *Opuscula spiritualia*, 2 in f. Ingolstadii. 1724.
- Lnnfrancus; italus, archiepisc. Cantuariensis (11089). *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom 150
- Lupus, Joan.; italus, jurisc. (1 1381). *Allegationes juris*, cum additionibus Quintiliani Mandosii, 1 in f. Venetiis, 1571.
- Lara, Antonius Corduba, de; hispanus, jurisc. 'flor. 1574). *Commentarii in /*. Si quis a liberis, fi. de liberis agnoscendis, 1 in f. Venetiis, 1580.
- Lassarte v Molina, Ignat.; hispanus, jurisc. (flor. 1599) *Dc decima* venditionis et permutationis. quae Alcavala nuncupatur, 1 in f. Matriti, 1599.
- Laatrñ, Franc, de la; hispanus, O. Cler. Reg. Min (flor. 1679). *Recollections et quaestiones morales...*, additur explanatio propositionum damnatarum tam ab .Alexandro VII quam ab Innocentio XI, 3 in f. Salmanticae, 1682-87.
- Lnunoju» (Launoy), Joan.; gallus (1603-1678). *Opera omnia*, 10 in f. (5 tom.), Coloniae Allobrogum, 1731. In Indicem referuntur 27 opera vel dissertationes huius auctoris.
- Laurea. Vide Brancntiu» Laurentius.
- S. Laurentia», Justinianus; italus (1381-14,53). *Opera*, 1 in L Venetiis, 1721.
- Laymann, Paul.; germanus, S. l. (1575-1635). 1e. *Theologia moralis*, in 5 libros distributa, 1 in f. (2 tom), Venetiis, 1630. — 2°. *Quaestiones canonicae* dc praelatorum ecclesiasticorum electiones, etc. in calce Theol. mor., edit., Venetiis, 1700.
- Lazriiu», Petr. Antonius; italus, jurisc. (flor. 1608). 1°. *Canonicae quaestiones...* in quibus praecipue dc Monitoriis, 1 in 4. Venetiis, 1608. — 2°. *Canonicae quaest...* de blasphemia et aliis. 1 in 4, ibid., 1613.
- Leander dc Murcia; hispanus, O. Capua (flor. 1645) 1°. *Disquisitiones morales* m F" 2 D. Thom., 2 in f. Matrili, 1663-70. — 2°. *Exposito, sive Comment, in Regulam S. Franc.*, 1 in f. Matriti, 1645.
- Leander a SS. Sacram ; hispanus, O. SS. Trin. (1591-1663). *Quaestiones morales theologicae*, in 8 Part, distributae, 8 in f. Lugduni, 1669-78 P. I. II, de Sacram.; III, de 5 praeceptis Ecclesiae; IV, de censuris; V. de irregui.: VI-VIII, dc Γ, 2e, 4· Praec. Decal.— Addita est Pars IX. dc 5° praec. Decal. a P. Emmanucl a Conceptione, Ord. Trin., 1 in f. Avenionc, 1692. — Omnium Leandri operum *Summa*, elaborata et in lucem edita per Gregorium, Salmanticensem. Ord. Cap., 1 in f. Lugduni, 1672.
- Le Bmn, Petr.; gallus, Congr. Orator. (1661-1729). *Storia critica* delle praliche superstiziose; tradotta dal francese da F. Zannino Marsecco. 1 in 4 (4 tom), Mantuae, 1745.
- Ledeatna, Barthol. de; hispanus, O. P., episc. Guaxacaccnsis (f 1604). *Summarium .. de septem sacramentis*, 1 in f. Salmanticae. 1585.
- Ledetm», Martin, de; hispanus, O.P (4 1574 /n 4><." *Sententiarum*, 2 in f. Conimbricae. 1555-60. Prior tomus prima quarti nuncupatur, alter vero secunda quarti.
- Ledesma, Petr, de; hispanus, O P. 11616. ‡ *De magno matrimonii sacram.*, 1 in 4, Venetiis, 1595. — 2 Primera pane de la *Summa*, en la quai se cifra y summa todo lo que toca... a los sacramentos.- secunda parte della Summa en la quai se summa v cifra todo lo moral y casos de conciencia, 2 in f. Salmanticae. 1614. — 3 *Adiciones alla 2a parte* de la Summa.» tratase con diligenda todo lo moral tocante a la materia de los estados de los hombres, 1 in C Ulyssipone, 1617. — 4°. *Summa*, seu theologia moralis de Sacramentis; cx hispanico traducta per Raymundum de Ladesou. O. P., 1 in 4, Duaci. 1630.
- S. Leo, PP. I; italus. Doctor Ecclesiae (1461). *Opera*, Migne, Patr. Lat, tom. 54 et 55.
- S. Leo, PP. IX, Bruno antea dictus; nat. in Alsatia (1002-1054). *Opuscula*, Migne, Patr. Lat. tom 143.
- Leon, Antonius Pinclø, de; hispanus, jurisc 'flor. 1618: *Question moral* si el chocolate quebranta el ayuno ecclesiastico, etc., 1 in 4, Matriti, 1636.
- Leonardos Vide Lesaius.
- S Leonardn» a Portu Mauritio; italus, O. Mm ;1676-1751\ *Discorso mistico e morale*, 1 in 12, Venetiis, 1868.
- Leone, Alph. de; neapolitanus, Ord. Theat. (t 1644). 1°. *Recollectio communium conclusionum* dc officio et potest, confessarii tempore Jubilaei, 1 in 4, Venetiis, 1625. — 2°. Tr. *de officio et potest, confessarii*, seu 2 P. tr. communium ac magis practicabilium conclusionum, casuum consdentiae, 1 in 4, Arimini, 1630. — 3 *De censuris excommunicationis el suspens.*, 1 in f. Neapoli, 1644.
- Leone. Marc. PauL; italus, S. J (t 1657). *Praxis* ad litteras Majoris Poenitentiarii et Offidi S. Poenit. Apostolicae, 1 in 4, Romae, 1644.
- Lessius, Leonard.; belga, S. J. (1554-1623). 1°. *Dc iustitia et jure*, ceterisque virtutibus cardinalibus, 1 in f. Venetiis, 1734. — 2e *Opuscula varia*, 1 in f. ibid., 1625. — 3°. *Praelectiones* posthumae, de beatitudine et actibus humanis, dc incarnatione Verbi, de sacramentis et censuris, et variae resolutiones morales (Auctarium), 1 in f. Parisiis. IMS.
- Leurenus, Pctr ; germanus, S. J. (1646-1723). *Forum beneficiate*, sive quaestiones et responsa canonica, materiam de benefidis... complectentia, 2 in f. (3 tom.), Coloniae. 1742.
- Leznna. Joan. Bapt. de; hispanus, O Carm (1586-1659). *Opera regularia et moralia*, 4 in f. Lugduni, 1678. Tom. I et II. Summa quaestionum regularium, torn. III, Mare magnum religionum omnium; torn. IV, Consulta varia. Citatur etiam Summa quaestionum regular.... juxta edit. 1 in f. Vencetiis, 1646.
- Liberatu»; archidiac. eccles. Carthaginensi.» (flor. 560Y *Breviarium* causae Nestoriorum et Eutychianorum collectum. Mignc. Patr. Lat., tom. 68.

- Litteratis, Antonius de; italicus (flor. 1611). *Summa* compendiosa sacramentorum Ecclesiae. 1 in 4, Romae. 1611.
- Livius. Titus; patavinus (59 ani. J. C. - 14 post I. C.). *Opera omnia*, ex recensione G. Alex. Ruperti, 14 in 8% Augustae Taurinorum,
- Llamas, Hieron.; hispanus, O. Cist. (f 1610). *Methodus curationis animorum*, 1 in 4, Matriti, 1600.
- Lohner, Tobias; germanus, S. I. (1619-1679). *Opera omnia*, 3 m f. (6 torn.). Venetiis, 1736-1/38. Tom. MV, Biblioth. condonat., V et VI, Instructiones. Inter illas instruet, reperitur « Instr. practica de confessionibus rite ac fructuose excipiendis », in Indicem relata, 5 Jul. 1728.
- Lombardus, Petrus. italicus (f 1164). *Opera*, Migne, Pair. luit., torn. 191 e 192.
- Longus. Vide Coriolanus.
- Lopez, Franc. de Tcexeda. Vide Texedn,
- Lopez, Gregor. de Tovar; hispanus, jurisc. flor. 1550? *Las side partidas* del savio rey don Alonso el nono, nuovamente glosadas. 4 in f. Vallisolvti, 1587.
- Lopez, Ignat. deSalzedo. Vide Snlzedo, Ignatius.
- Lopez (Lupus), Joannes de Palacios Rubios; hispanus, jurisc. (flor. 1500). 1°. *Glossemata* legum Tauri, juris publici lacta ab Alfonso Perez de Bivero, auctoris filio, 1 in f. Salmanticae. 1542. — 2°. *Repetitio, Rubricae et cap. Per vestras*, de donationibus inter virum et uxorem, in f. 1 Francofurti, 1573.
- Lopez. Ludov.; hispanus, O. P. (t 1595 vel 96). 10. *De contractibus et negotiationibus*, 1 in 4, Brixiae, 1596. — 2°. *Instructorium conscientiae*. locupletatum opera Petri Matthaei. 1 in 4. Brixiae, 1603. — Ejusdem operis alia editio sub titulo: *Instructorium conscientiae*... pars I, ubi... pene innumerae continentur tradunturque materiae, quibus nunc denuo huic primae parti adauctae sunt ab ipso auctore plures aliae morales quaestiones... secunda pars, in qua tractatur de sacramentis, de clavibus, de indulgentiis, etiam bullae Cruciatas, etc. 2 in i. Salmanticae, 1592-94. Haec editio citatur in Opere, sub nomine: *Instr. novum*.
- Lorca, Petr. de; hispanus, O. Cist. (1554-1606). Γ. Commentaria et disput *in universam* 7 2 S. Thomae, 2 in f. Compluti, 1609. — 'P. Comment. et disput. in 2 2 S. Thom., 1 in f. Matriti. 1614.
- Lorichius, Jodocus; germanus ifloreb. 1609). *Thesaurus novus* utriusque theologiae theoreticae et practicae, 1 in f. Friburgi Brisgoviae, 1609.
- Losaada, Dominic.; hispanus, O. Min. (t 1733). *Discussio theologica* super definibilicate proxima mysterii Immac. Concept. Dei Genitricis, 1 in 4, Matriti, 1732.
- Loth. Ludov. Bertrand.; belga, O. P. (flor. 1632). *Resolutiones theologicae* illustrium difficultatum contingentium in Belgio, 1 in f. Bruggis, 1687.
- Lotterius. Melchior, italicus, jurisc. (flor. 1629). *De re beneficiaria*, 2 in f., Patavii, 1700.
- Luca, Joan Bapt. de, italicus, cardin. (1614-1683). *Theatrum veritatis et justitiae*, sive decisive discursus in forensibus controversiis, canonicis et civilibus, 16 in f. 118 torn.) Coloniae Allobrogum, 1697.
- Lucretius, Titus, Carus; romanus (flor. 50 ant. I. C.). *De rerum natura*; ex recensione Thom. Creech, 1 in 8, Augustae Taurinorum, 1831.
- Ludovicus de Granada; hispanus, O. P. (f 1588). *Opera omnia*, latine edita opera et studio Andreae Schotti, S. J., 3 in f. Coloniae Agrippinae, tom. I et II, 1628; tom. III, latine red dilus a Michaelae ab Isselt, ibid. 1626.
- Ludovicus a S. Joan, evangel.; hispanus, O. M. (flor. 1622). *Luz de sacerdotes* y guya de confesores, donde... se tratan todas las materias de los sacramentos, y las concernientes a ellas que se contienen en el 4º del Maestro de las Sentencias, tom. I (qui solus prodiit), 1 in f. Matriti, 1622.
- Lugo, Franc. de; hispanus, S. J. (1580-1652). Γ. Tr. *de septem sacramentis*, praxim attendens, tom. I (qui solus prodiit), 1 in 4, Venetiis, 1652. — 2°. Opusc. *de sacramentis in genere*, 1 in 4, Granatae, 1644. — 30. *Decursus praevious* ad theologiam moralem, sive de principiis moralibus actuum humanorum, etc., 1 in 4, Mantuae Carpetanorum, 1642.
- Lugo, Joan, de; hispanus. S. J. cardin. (1583-1660). *Disputationes scholasticae et morales*, 7 in f. Lugduni, 1633-51.
- Lumbier, Raym.; hispanus, O. Carm. (t 1684). 10. *Summa moral*, llamada de Arana, 3 in 4, Caesaraugustae, 1680. Tomus III, titulum habet: « Noticia de las 65 proposiciones nuevamente condenadas por N. SS. P. Innocencio XI, affadidas las 45 proposiciones de Alexandro VII ». Hic tomus relatus est in Indicem decr. 23 Nov. 1683. — 20. *Observationes theologicae morales* circa prop. novissime ab Innocencio XI, necnon circa alias ab Alexandro VII, haud pridem damnatas, 1 in 4. Barcinone, 1682. Hoc opus est versio latina tomi III, de quo supra, facta ab ipso auctore et ut ipse ait · editio multo auctior, corrector et ordinalior quam hispana ».
- Lupus, Christianus; belga, O. Erem. S. Aug. (1612-1681). *Opera omnia*, i. e. Synodorum generalium ac provinciarum decreta et canones... scholiis, nolis, ac historica actorum illustratione illustrata, etc., 13 in f. (7 torn.) Venetiis. 1724-42.
- Lupus, Ignat.; italicus, O. Min. (flor. 1634). *Rova lux*, in edictum S. Inquisitionis, 1 in f. Bergomi, 1648.
- Lupus, Joan de Palacios. Vide Lopez, Joan.
- B. Lupus, Servatus; gallus, O. S. B., abbas Ferrariensis (florebat 838). *Opera*, Migne, Patr. Lat., torn. 119.
- Luther, Martin.; germanus, haeresiarcha (1483-1546). *Opera omnia*, 4 in f. lenae, 1600-12. Citantur etiam *Colloquia, meditationes* etc. vulgo: *Tischreden*, 2 in 8, Francofurti ad Moenum, 1571. Auctor damnatus in Indice Trident., 1 class.
- Lyranua, Nicol.; gallus, O. Min. (t 1340). Vide Glossn, biblica.

M

- Mabillon, Joan.; gallus, O. S. B. Congregat. S. Maur. (1632-1/07). *Annales Ordinis S. Penkil.*, 6 in f. Lucae, 1739-45.
- Menchdo de Chaves, Joan.; nat. in urbe Quito, episc. provinciae Popayanae (f 1653). *Per-*

- feto confessor* y cura de almas. 2 in I. Barcinone, 1641.
- Macigni. Carol. Halus (flor. 1607). *TraUtto dell'Ore canoniche*, 1 in 4. Florentiae. 1607.
- Macrus, Dominic. (1604-1672; et Macrus Carolus, fratres; melitenses. *Hierolexicon* sive sacrum dictionarium. 1 in f. Romae, 1677.
- Macrntiuh, Ludov.; gallus. S. J. (1577-1664). Disputationes *in Summam theol. 5. Thom.*, 3 in f. Parisiis, 1633.
- Magius, Franc. Maria, italus, O. Theat. 1612-1686k *Galateus religiosus*, \ in f. Panormi, 1684.
- Maimbourg, Ludov.; gallus (1610-1686). *Traité historique* de l'establissement e des prérogatives de l'église de Rome et de ses évesques, 1 m 12, Parisiis, 1685. Opus damnatum brevi Innocentii XI, 4 Jun. 1685.
- Mainardi. Vide Bullnrium Romanum.
- Mnjolua, Simon; italus, episc. Vulturariensis (flor. 1597). *De irregularitatibus* et aliis canonicis impediementis, 1 in 4, Romae, 1575.
- Major, Joan.; scotus (1478-1540;). Ie. *In tertium Sententiarum*, 1 m f. Parisiis, 1530. — 2. *In quartum Sentent*, quaestiones, 1 in i. ibid.,
- Maldcrus, Ioan., belga, episc. Antverpiensis (1551-1633). 1° *In F. 2. D. Thom.* commentaria, 1 in f. Antverpiae, 1623 — 2°. *De virtutibus theol. et iustitia et religione*, comment. ad 2. 2W D. Thom., 1 in f. ibidem. 1616. — 3°. Tr. *de sigillo confessionis sacramentalis*, 1 in 8, ibid. 1626.
- Maldonatus, Joan.; hispanus, S. J. (1534-1583). Γ. Commentarii *in 4 Evangelistas*, 2 in S. Venetiis, 1606. — 2. Disputationes *circa se flent sacramenta*. 1 in 4 2 tornLugduni. 614.
- Malebranche, Nicolaus; gallus, Congr. Orator. (1638-1715). Tr. *de inauisitione veritatis*, 2 in 4, Genevae, 1753. in Indice sub titulo. « De la recherche de la vérité, où l'on traite de la nature de l'esprit de l'homme, etc. » decr. 17 Jan. 1707.
- Malvenda, Thom.; hispanus, O. P. (1566-1628) Comment, *in Sacram Script.*, 5 in f. Lugduni, 1650.
- Mancinus, Jac., italus, O. (.1er. Reg. Ministr. infirm, (flor. 1630). *Practica visitandi infirmos*, cum additionibus Laurentii Culilli. O. S. B. (flor. 1637), 1 in 12, Venetiis, 1673.
- Mandosius, Quintilian . italus, jurisc. florebat 1555). 1. Γη *regulas Cancellariae Afost.*, 1 in I. (2 loin.) Venetiis, 1b0o. — 2. Tr. *de monitui iis*, 1 in f. ibid. 1585 — *Praxis signaturae gratiae*, 1 in f. ibid., 1585.
- Mansi, Joan. Dominic., italus, Congr. Matris Dei, archiep. Lucensis (10^2-17691, Tr. *de casibus... episcopis reservatis*, 1 in I, Lucae. 1739.
- Manuel. Vide Rodriguez, Emmanuel.
- Mnppnmondo. Vide Foresti
- Marc, Clemens; gallus, C. SS. R. (1831-1887;). *institutiones morales Albhonsianae*, editio 12., 2 in 8, Romae, 1904. Juxta hanc editionem citatus est hic auctor in notis tomi I. sed in tomis subsequenlibus allegatus est juxta 13. editionem, auctam et emendationem, anni 1900.
- Marea. Petr. de; gallus, archiep. Parisiensis (1594-1662). *Opera omnia* (i. e. *De concordia*, e\m\ additionibus Steph. Baluzii, et alia *obuscula*) 4 in 1, Neapoli, 1771. Ejus opus *De concordia sacerdotii et imperti*, seu de libertatibus Ecclesiae gallicanae, in Indice, decr 7 Apr 1642 et 5 Nov. 1664.
- March, Acatius de Velasco; hispanus, O. P. episc. Onolensis f 1665). *Resolutiones morales* dispuesus por e) orden de las letras dei alphabeto... muy utiles para un pertecto conessor y para un verdadero pcnitente, etc., 2 in f. Valentiae, 165b-58,
- Marchant, Jaa; belga (11648). P. *Hortus pastorum* sacrae doctrinae flonbus polymitus, una cum *Candelabro mystico, tuba sacerdotali, Virga Aaronis*, aliisque opusculis, 1 in i. Venetiis, 1667. — 2°. *Resolutiones pastorales* de praeceptis, vitiis capitalibus et de sacramentis, 1 in 16, Coloniae Agrippinae, 16/2.
- Marchant, Petr.; belga. O. Min. 1585-1661». 1°. *Tribunal sacramentale* et visibile animarum, 1 in f 2 tom.), Gandavi, 1642. — 2°. *Notabiles resolutiones* variorum casuum et quaestionum practicarum, 1 m 8, Antverpiae, 1655.
- Marchinus, Philibert., italus, O. Barnab. (1586-1630K 1°. *De sacramento Ordinis*, 1 m f. Lugduni, 1638. In Indice, donec corrig., decr. 23 Aug. 1645 — 2° *Belli dnini* sive pestilentis temporis... speculatio theologica, canonica, civilis, etc., 1 in f. Florentiae, 1633. In Indice, donec corrig, decr. 11 Mart. 1047.
- Marcus a S. Franc.; O. Carm. (1712-1793« *Vita di S. Giovanni della Croce*, in ed. operum eiusdem Sancti, Venetiis, 1747.
- Margarita *confessorum*, edita a quodam religioso conventus S. Pauli. Hispalensis, O. P., 1 in 8 (gothic), Hispali, 1526. Hoc opus, juxta Joan Sanchez, *disp. /O, η. 4*, auctorem habet Domin. Baltanas, O. P. (1488-1560). De hoc tamen dubitari potest. nam Nie. Antoine, *Btbliolh. hispana, torn 3, pag 334*. dicit hunc Baltanas rectorem fuisse conventus hispalensis 5. *Thomae*. Item nescimus an hoc opus sit unum ex relatis in Append. Indicis TridenL sub titulo: *· Margarita pastorum et · Margarita theologica »*.
- Marin, Joan; hispanus, S. J. (1652-1725L *Theologia speculativa ct moralis*. 3 in f. Venetiis In Indice, decr. 5 Jul. et 9 Nov. 1728.
- Mannis, Donatus, Antonius de; iulus, jurisc. (flor. 1o40i *Resolutiones juris*, ed. 5., 2 in f. Lugduni, 16/3.
- Marsilius de Inghen, germanus(t 1396.) Quaestiones *super 4 libros Sententiar*, 2 tn I. (goth.), Argentorati, 1301.
- Martene, Edmund., gallus, O. S. B. Congr. S. Mauri (1654-1739,1. *Dc antiquis Ecclesiae ritibus*. 2 in f. Amverpiae, Venetiis, 1763. Idem:ed. noviss. ab auctore tertiam ultra partem aucta, 4 in f. Venetus, 1783
- Martinez, Greg.; hispanus, O. P. (1575-1b37)· Comment, *super 1»^ D Thom*, 3 m f. Vallisoleti, 1617-37.
- Martinis, ICiphael de; iulus, Congr. Mission., archiep. Laodicensis (1829-1%0>). *Juris pontificii de Prop Tide*, pars prima completens bullas, brevia, Acta S. S. a Congregationis institutione ad praesens, 7 in 4, Romae, 1888-97,
- Martinon, Joan.; gallus. S. J. (f 1662). *Disputationes theologicae...* de incarnatione et

- sacramentis; de Poenit. et reliquis sacram., deque censuris ecclesiasticis, 2 in f Burdigalae, 1045-46.
- Murtinus a S. Jos.; hispanus, O. S. Franc. (flor. 1638). *Aviso de confesores y guya de penitences*, 1 m f. Matrici, 1649.
- Mardus, Jos., italus, episc. auxil. Adjacensis (f 158\$. *Conclusiones* probationum omnium, quae in utroque fore versantur, 3 in f. Venetiis, 1593.
- Mastriui, Barth.; italus, O. M. Conv. (f lb73) 1. *Theologia moralis* ad mentem DD. Scraphici et Subtilis concinnata, 1 in f. Venetus, 1731. — 2°. *Disputationes theologicae in 4 libros Sententiarum*, 4 in i Venetiis, 1719.
- Mntienzo, Joan., hispanus, jurisc. (Üor. 1 m Commem, in *librum V Recollectionis legum Hispaniae*, 1 in t. Mantuae Carpenuncae, 1613.
- Mftthacucci, Augustin.; italus, O. Min. (flor. 1722). *Officialis Curiae ecclesiasticae* ad praxim pro foro ecclesiastico... instructus, lini. Romae, 1709.
- Matthaeus, Petr., gallus, jurisc. (1563-1621). §t *ptimus Decretalium constitutionum Apostolicarum*, 1 in 8, Francofurti, 1590. Opus in Indicem relatum decr. 3 Jul. 1623, sed expunctum e recenti.
- Mouclen», Michael., gallus (flor. 1620) *De monarchia* divina, ecclesiastica et saeculari Christiana, 1 in f. Parisiis, 1622.
- Maurus. Silvest., italus. S. J. (1619-1687). *Opus theologicum*, in quo praecipua totius theologiae capita accurate pertractantur, 3 in f. Romae, 1687.
- S. Maximus; episc. Taurinensis (flor. 460). *Opera*, Migne, Pair. Lat., tom. 57.
- S. Maximus; monachus constantinop. (f662). *Opera*, ap. De la Bigne, Bibliothec. max., torn. 12.
- Mayr. Cherubinus; germanus, O. Min. (1694-1751). 1°. *Trismegistus juris pontificii*, Augustae Vindelicorum, 5 in t. 1742-17ol. — *Trismegistus doctrinae Christianae* continuatus, seu brevis expos. praeceptorum orationis, adorationis et sanctificationis festorum ... una cum parergis ex universa theologia scholastica... in publicam disputationem producta in conventu FF. Miho-¹rutn Passâviensi... *praeside* O. F. Cherub. Mayr, sacrae theol. lectore ordinario, defendentibus PP. Abundantio Wolfsteiner et Dorotheo Schmizberger, etc., 1 in 8, Passavii, 1730.
- Mazzotta, Nicol.; neapolitanus, S. J. (t 1746). *Theologia moralis*, 4, in 8, Neapoli, 1748.
- Medina, Barth. de; hispanus, O. P. (1527-1581), G. Expositio in 2af/j. Thom., 1 in f. Venellis, 1590. — 2°. fSomma, seu *Instruttione d'onfessor i*, traotta dallo spagnuolo, 1 in 8, ibid., 1582. Quod opus, in lingua hispana, titulum habet: *Breve instruccion de como se ha de administrer el sacramento de la Penitencia*, in 12, Salmanticae, 1581.
- Medina. Joan.; hispanus (1490-1346). *De Poenitentia, restitutione et contractibus*, 1 in f. (2 tom.), Ingolstadii, 1581. Idem opus (editio castrata) 1 m 4 (2 tom.), Brixiae, 1606.
- Medina. Michael; hispanus, O. Min. (1490-1571). † *Christiana paraenesis*, sive de recta in Deum fide, libri 7, 1 in f. Venetiis, 1561. — 2°. *De sacrorum hominum continentia*, 1 m f. ibid., 1569.
- MegaHus, Marcel.; italus, O. Theat. (t 1643). 1\ *Institutio confessoriorum et poenitentiam*, 4 in 4, Mulinae, 1618-21. — 2°. *Variarum resolutionum* moralium, canoniarum et civilium, tomus I et II, 1 in f. Neapoli, 1634. — 3°. *Promptuarium theologicum* ... alphabelice compositum, 2 in f. ibid., 1633-39.
- Menn, Blasius, Flores Diez de; lusitanus, jurisc (flor. 1601). *Practicarum quaest. juris* canonici et civilis, libri 3, 1 in f. Francofurti, 1605.
- Menardus, Nicol. Hugo; gallus, O. S. B. Congr. S. Mauri (15&5-(b44). *Notae et observationes in S. Gregorii Magni librum sacramentorum*, Migne, Patr. Lat., tom. 78.
- Menchaca. Vide Vosquius.
- Mendo, Andr.; hispanus, Soc. Jes. (1608-1684). f *Bullae S. Cruciatæ* elucidatio, 1 in l. Lugduni, 1668. — 2°. *Epitome opinionum moralium*, 1 in 8, Venetiis, 1689. — 3°. *Statera* opinionum benignarum in controversiis moralibus..., cum tractatu miscellaneo, 1 in f. Lugduni. 1666. Hoc opus in Indice, decr. 25 Jan. 16/8 et 23 Jun. 1681.
- Mendoza, Alph. Gonzalez de; hispanus, (florebat 1580). *Quaestiones quodlibeticæ*, 1 in f. Salmanticae, 1596.
- Menghi, Micron.; italus, O. Min. (flor. 1596). *Compendio dellarte essorcistica*, et possibilitate delle mirabili operationi delii demoni, 1 in 12, Venetiis, 1605. In Indice, decr. 17 Jan. 1707.
- Menochius, Jac.; italus, jurisc. (t 1607). 1° *De praesumptionibus*, conjecturis, signis et indicibus, comment., 2 in f. Venetiis. 1617. — 2° *De arbitrariis iudicium* et ae adipiscenda possessione retinenda et recuperanda. 1 in f. (2 tom.), Lugduni, 1583. — *Consilia*, sive responsa. 10 in f. (14 tom.), Venetiis, 1609.
- Menochiue, Joan. Steph., italus, S. J. (t 1655). *Commentarii totius o. Scripturae*, 2 in f. Parisiis, 1719.
- Meo, Alexander de; neapolitanus, Congreg. SS. Red. (1726-1786). Opus anonymum: *Confutatione* della letters e replica di D. Cipriano Aristasioa Mons, de' Liguori; si esamina... i veri sentiment! di S. Chiesa sopra la frequente comunione; opera d'un Padre della Congr. del SS. Red., 1 in 12, Neapoli, 1764.
- Meratus, Cajet., italus, O. Theat. (1668-1744). *Thesaurus sacrorum Rituum*, auctore Bartholomaeo Gavanto... cum novis observationibus Merati; addita sunt ex Gavanto: *Praxis diocccsanæ Synodi et Visitationis episcopalis*, a. *Manuale episcoporum*, 1 in 4, (2 tom.) Augustae Vindelicorum. 1763.
- Merbeslus, Bonus; gallus (1598-1684). *Summa Christiana*, seu orthodoxa morum disciplina, etc., 2 in f. Parisiis, 1683.
- Mercado, Thom., hispanus, O. P. (t 1575). *Summa de tratos y contratos*, 1 in 4, Hispali, 1587.
- Mercerus, Guilelm.; belga. (1572-1639). *Commentarius in 3oi p, S, Thomae, a qu. LX*, 1 in f. Lovanii, 1630.
- Merenda, Antonin.; italus, jurisc. (flor. 1620). *Controversiarum juris*, tomi 4, 2 in f. torn. 1,

- Venetiis, 1660; II, ibid. 1666; III, ibid. 1660; IV, Ticini, 1647.
- MeroIIa, brane.: neapolitanus, Congr. Orator. (1568-1638) *Disputationes in universam theologiam moralem*, 3 in f. Neapoli, 1631-1640.
- Miche), Augustin.; bavarus (lior. 1702). *Theologia canonico-moralis*, 3 in i. Augustae Vindelicorum. 1707-12.
- Mllnnte, Pius Tnom.; italus, O. P. episc. Stabianus t 1749). Γ. *Exercitationes dogmatico morales* in pronos, proscriptas a summis Pontificibus Alexandro VII, Innocentio XI, zXlexandro VIII, 3 in 4. Neapoli, 1/38-40. — 2°. *Vindiciae Regularium* m causa monasticae paupertatis, 1 in 4, Neapoli, 1740.
- Miranda, Ludov. de; hispanus, O. M. (flor. 1612). Γ. *Manuale praelatorum regularium* ct 2 *De sacris monialibus* tractatus, 1 in f (2 tom.) Coloniae Agrippinae, 1630. — 3°. *Ordinis iudiciarii...quaestiones* 30, et 4'./Jra dica criminalis canonica et regularis, 1 m 4, (2 tom.) Venetiis, 1629.
- Moine, Abraham le, gallus, praeco anglicanus (f. 1760). Aliquot opera e lingua anglica in gallicam vertit. Hic allegantur: *Lettres pastorales* de l'évêque de Londres, Lendini, 1729.
- Molanus, Joan.; belga (1533-1585). Γ. *Theologiae practicae conypendium*, 1 in 12, Coloniae, 1590. — 2 Tr. *De testamentis piis*, i in 12, Coloniae, 1661.
- Molfcsiu», Andreas; neapolitanus, O. Theat. (1573-1620). *Summa muralis* theologiae ct casuum conscientiae, 2inf. Neapoli, 16r9-lo21.
- Molina, Antonius de. hispanus, O. Carth. (f. 1619). *Instruzione dc'sacerdoti*, tradotta dallo snagnuolo da D. Tomasso Gallein, 1 in 4, Romae, 1614.
- Molina, Ludov. de; hispanus, S. 1.(1535-1600). Γ. *De iustitia et jure*, 5 in f. Coloniae Allobrogum, 1733. — 2°. *Liberi arbitrii concordia* ... ed. auctior cum appendice, 1 in 4, Antverpiae, 1595. — 3°. Comment, in *Iaf P. D. Thom.*, 1 in f. Venetiis, 1602.
- Molina, Ludov. de; hispanus, jurisc.(flor. 1573 *De primogeniorum Hispanorum origine* et natura, libri 4, 1 in f. Lugduni, 1749.
- Molino, Franc.; hispanus, iunsc. (flor. 1600). *De ritu nuptiarum* et de pactis in matrimonio conventis, opus postnumum, 1 in f. Barcinone, 1617.
- Monacelli, Franc.; italus, Jurisc. (f. 1714-) *Formularium* legale practicum fori ecclesiastici, 4 in 4, Venetiis, 1736
- Moneta, Ioan. Petr.. italus. O. Barnab. (1508-1654). Γ. Tract, *dc distributionibus quotidianis*, 1 in 4, Romae, 1621. — 2°. Tract. *de commutationibus ultimarum xoluntatum*, i in f Lugduni^ 1624
- Monter de Cueva, Martin.; hispanus, jurisc. (flor. 1596). *Decisionum* sacrae regiae audientiae causarum civilium regni Aragonum, discursu theorico et practice compactarum, liber unus, 1 in f. Marpurgi Cat-torum, 1601.
- Montesinus, Ludov., hispanus(1553-1021) Comment. in *Iattt 2af D. Thom.*, 2 in f. Compluti, 1621-22.
- Morettu». Petr.; italus (flor. 1741) *De ritu variandi chorale indumentum* in solemnii late paschali, apua clerum Basilicarum Urbis usitato, 1 in 4, Romae, 1732.
- Morinut, Joan.; gallus, Congr. Orator. (1591-1659). Γ. Commentarius historicus *de disciplina in administrations sacram Poenit.*, 1 in f. Venetiis, 1702. — 2°. Commentarius *dc sacris Ecclesiae ordinationibus*, 1 in f Antverpiae, 16%.
- Moscomus, Isidor.; (flor. Iou2). *De maiestate militantis Ecclesiae*, 1 in 4, Venetiis, 1602.
- Moscoso, Joan. Alph. de; hispanus *Somma de casos morales* para mas bien exercer sus ohaos los curas y confesores, 1 m f. Malacae. 1634.
- Moura, Emman. Valle de; lusitanus, flor. 1620), *Opusculum de incantationibus seu ensal mis* 1 in 4, Eborae, 1620.
- Moya, Mattii, de, hispanus, S. J. 1610-1684). Γ. *Selectae quaestiones* ex praecipuis theologiae moralis tractatibus, cum Appendice, 1 in L (2 tomA Matnti, 1678 Tomus I. Selectae quaest, tom. 11, Appendix, uteraue singillatim prohibitus decr, S O. 26 Feor. 1704. — 2 Amadaci Gutmenn [i. e. Moya], *opusculum*, singularia universae fere theologiae moralis complectens, *adversus quorundam expostulationes* contra nonnullas Jesuitarum opiniones morales, 1 in 12, Lugduni, 1665. In Indice, decr. 10 Apr. 1066 et brevi Innocenti! XI, 16 Sept 1690.
- Muratori, Ludov. Anton.; italus, (1672-1750) 1°. *La Jilosofia morale*, 1 in °., 'enetns, 1754. 2 rfnrcifo/a.quae ex Ambrosianae bibboth. codicibus eruit L. A. Murat., 2 in 8.4 tom.). Mediolani Patavii, (1697-1713/. — 3e. Lamingdo Pritanio [i. e. Muratori] *delle rijlesioni sopra il buon gusto* ne le scienze e nelle ani, 1 in 12, Neapoli. 1755. — 4\ La mindi Pritanii, *de ingeniorum moderatione* in religionis negotio, 1 in 8, Venetiis 1777.— 5. Eampridiu (i. e. Muratori), *de superstitione vitanda*, sive censura voti sanguinarii in honorem Imm. Concept. Deiparae emissi, 1 in 4 (2 tom.), Mediolani, Venetiis, 1762-60. — Valdesii Ferdinand! (in. e, Muratori], *epistolae*, sive appendix ad librum de superstitione vitanda, ibid.
- Muscettula, Franc.; italus, archiep. Rossanensis (t 1746). *Dissertatio dc sponsalibus et matrimoniis* parentibus, insciis vel invitis; cum Alexii Symmachi Mazochii (neapolitani, 1684-1//1) adnotationibus, 1 in 4, Romae, 1750.

N

- Naldus, Antonius; italus, O. Theat (t 1045). *Summa*, seu resolutiones practicae casuum conscientiae, alphabetic?! serie... digestae, 1 in 4, Brixiae, 1621.
- Nnrbona. Alph.de, hispanus, jurisc.(1564 loll). *Commentaria tn Silu P. novae recopilationis* legum Hispaniae, 1 in f. Toleti, 1624
- Nnrbona, Didacus de, hispanus, jurisc.(t 1560). † *Annales tractatus juris* de aetate ad omnes humanos actus requisita, 1 in f. Romae. 1609. — *Horographia juris*, seu de legitimis horarum intervallis juridica descriptio; opus posthumum... cura et labore Doct. Joan, de Narbona, fratris superstitis — luci donatum, 1 in f., Matriti 1652.

- Natta, Marc. Antonius; italus, jurisc. (flor. 1500). *Consilia et responsa*, 3 in I. tom. I et II, Lugduni, 1558-59, tom. III, Venetiis, 1569.
- Nnvar, Tiburtius; gallus, O. Min. (flor. 1688). *Manuductio* ad praxim executionis litterarum S. Poenitentiariae, I in 4, Romae, 1714.
- Navarre, Petr, de, hispanus (flor. 1594). *De ablatorum restitutione* in foro conscientiae, I in 4 2 tom.), Brixiae, 1606.
- Nnvarrus, Martmus ab Azpilcueta; hispanus (1493-1587). 1°. *Opera* [sine *Consilus*], 3 m I. Romae, 1590. — 2°. *Consilia* et responsa, 2 in I. Coloniae Agrippinae, 1010. — 3°. Tr. *de lege poenali*. Habetur in *JAnuali confessoriorum*, edit Veneta, I in 4, 1010. — 4°. *Apologia* libri de reatibus ecclesiasticis, a Martin, ab Azpilcueta... super cap. ultimo *Quoniam qmdquid* VI, qu. I, sermone primum hispano compositi, et ab eodem postea latinitate donati adversus N... in nonnullis ei contradicentem, eodem Doct. Martin, ab Azpilc. aulhore, I m 8, Romae, 1571.
- Nazarius, Joan. Paul.; italus. O. P. (1556-1646). Opusculum *de statu et obligatione religiosorum* (est opusc. II, tomi II, Opusculorum ejus auctoris; I in 4, Bononiae, 1632.
- Nellus de S. Geminiano; italus, jurisc. Tr. r/r *bannitis*, I in 4, Venenis, 1580.
- Nemcsit; graecus, episc. Emcsenus (flor. 400). Opusculum *dc natura hominis*, Migne, Pair. Gr.-lat., torn. 40.
- Nevo Vide Alexander dc Ncvo.
- Nicephorus; Callistus; graecus flor. c. 1300). *Historia ecclesiastica*, Migne, Pair. Gr. lat., torn. 145-147.
- Nicolai. Juan.; gallus, Ord. Praed. (1595-1673). P. Rainern de Pisis, O. P., *Pantheologia*, sive universa theologia, ordine alphabetico.... *notis et additionibus Nicolai* illustrata, 3 in I. Lugduni, 1670. — 2°. *bumma theol. S. Thom...* *notis historicis et dogmaticis P. Joan. Nicolai* illustrata, 16 in 4, Neapoli, 1762-70.
- Nicolaite, Laurent; belga dlor. 1630). Compendiosa *praxis bencjuaria* ex concordatis nationis Germanicae, regnorum Poloniae et Galliae, cum b. bede Apost, initis, I in I. Romae, 1731.
- Nicole, Petr Vide Wcndrochius.
- Nicolii I heron.; romanus, O. Erem. S. Aug. t 1662) I *Lucubrationes utriusque juris* ad theoncain et praxim Institutionum imperialium conformes, 2 in f. Romae, 1679. — 2°. *Moscilli*, sive notabilia practica ex utroque jure... collecta et alphabetice disposita, I in 4. \ 1683.
- Nidcr, Joan.; suevus, O. P. (t 1438. 10. *Praecepturium divinae legis*, I in I. Argentinae, 1483. — 2°. *Consolatorium timoratae louscientiae*. I in 8, Romae, 1604.
- Nleremberg, Joan. Euseb ; germanus, sed nat. Matriti, S. I. (1590-1658) *Theoria compendiosa dc solida veritate conceptae Deiparae absque labe originali*, etc., I in 8, Valentiae. Ib56.
- Nognrolit. Leonard, dc; clericus Veronensis (flor. 1477). Scripsit *Officium Immac. Conceptionis*, quod Sixto IV dicavit et impressum fuit an. 1478.
- Norl-. Henr : italus, O. S. Aug, cardin. (1631-17ul *OperaoniiiiuA* in t. Veronae, 1729-32.
- Novariut, Joan. Maria, italus, jurisc. (flor. 1627). Opusculum singularium et practicabile postremi, recentiorisque *juris canonici decisivarum conclusionum*, I m 4, Neapoli, 1628.
- Nunez, de Avendano. Vide Avendano.
- Nunez, Capezudo, Didacus, hispanus, O. P. (f 1614). Comment, ac disput. in *3m P. D. Thom*, cum additionibus (qu 60-90 el suppl. qu. 1-40; i. e. de sacramentis, 2 in I. Venetiis, 1612.

O

- Ochagavin. Petr, de; hispanus (t 1624). Tractatus *imiversam doctrinam sacramentorum* Ecclesiae comprehendentes, I in I. Salmanticae, 1019.
- Ocham, Gulielm. de; anglus, O. Mm. (t 1347 vel 49). I. *Super 4 libros Sententiarum*, I m f. Lugduni, 1495. — 2°. *Quodlibcta* septem, I in f. Argentorati, 1491.
- Oldradus dc Ponte; italus, jurisc. (t 1335). *Consilia seu responsa et quaest. aureae*, I in f. Venetiis. 1585.
- Onate, Petr, de ; hispanus, S. J. (t 1646). *De contractibus*, 3 in I. Romae, 1646, 47 et 08.
- Onuphrlus, Hieron., italus, Congr. S. Hieron. (flor. 1611). *De sacro sigillo* opusculum, I in 8, Mediolani, 1611.
- Opatovius, Adam; in academia Cracoviensi professor, canonicus Eccl. Cracoviensis. Tr. *de sacramentis* in g. et specie, quibus circa sacram. Poenit. aaiuncti sunt duo. unus *de censuris*, alter *ae indulgentiis*, I in 4, Cracoviae, 1642.
- Ordo Romanus, seu antiquus liber ritualis S. R. Ecclesiae, Migne, Patr. Lat., torn. 78.
- Origenes; alexandrinus (185-254). *Opera*, Migne, Patr. Gr.-lat., torn. 11-17.
- Ormacchen, Hieron. Guerrero, de; hispanus. *Commentaria in Canticum Cant. Salomonis*, quorum verba omnia declarantur de purissima Conceptione B. V. M. Dei Genitricis, etc., tom. I, in f. Lucronii, 1637.
- Orel, Jos. Augustin.; italus, O. P., cardin. (1692-1761). *Storia ecclesiastica*, 21 in 8, Romae, 1752-63.
- Ortiz, Franc. Lucio; hispanus, O. S. Franc. (t 1651). *Compendio* de todas las summas que comunmente andan, y recopilacion de todos los casos dc conscience mas importantes y comunes, I in 8, Majoricae, 1599.
- Ovandus, Franc. Mogollon de Paredes; hispanus, O. Min. (flor. 1584). *Breviloquium* in 4. librum Sententiar., I in 4, Matriti, 1587.
- Oviedo, Franc, de; hispanus, S. J. (1602-1651). I. Tract, theologici, scholastici et morales in *S. Thom.*, I inf. Lugduni, 1646. — 2°. Tr. theologici *de Jide, spe et charitate*, I in I. ibid., 1651.
- Oxedn. Vide Hojcda

P

- Paggi. Antonius; gallus, O. Min. Conv. (1624-1695). *Critica tustorico-chronologica* in omnes Annales Caesaris Baronii, 4 in t. Antverpiae, 1727.
- PnlncioB, Michael de; hispanus (t 1593). I. Disputi *m 4 libros Sententiar.*, 2 in f. (6 tom. X Salmanticae, 1574-75. — 20. *Praxis theolo*

- ſica* de contractibus et restitutionibus, in *f. ibid.*, 1585.
- Palneio·, Paul, de Salazar; hispanus, grana-
tensis (t 1582). *Summa Caietana*, trasladada
en lingoage portugues, con annotacoens
1 in 8, Coimbrae, 1566.
- Palacio· Rubios. Vide Lopez, Joannes
- Palasus. Vide Castropnlaus.
- Palladius; gallus, episcopus Antissiodorena-
is (t 653). *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 87.
- Pallavidno, Nicol. Maria; italus, S. J. (+ 1692).
Difesa del pontificato Romano e della
Chiesa cattolica, 3 in f. Romae, 1687.
- Palavicini, Sfortia, italus. S. J. cardin. (1607-
1667). Ie. *Istoria del Concilio di Trento*.
5 in 4, Faventiae, 1792-96 Eadem latine red-
dita a J. B. Giattino, S. J. 1 in f. Coloniae
Agrippinae, 1717.-2°. *Assertionum theo-
logicarum* libri 8, 7 in 12, Romae, 1649-52.
— 3°. Disput. in *1-2a D. Thom.*, tom. I
(qui solus prodiit), 1 in f. Lugduni, 1663.
- Paludanus, i. e. Petr de Palude; gallus, O. P.
(t 1342). *Tertius et quartus Sententiar. liber.*
a Fr. Vincent, de Haclem, O. P., dili-
gentissime recognitus, 2 in i Parisiis, 1514.
- Panormitanus. Vide Abbas, Panormitanus.
- Panzirulus, Guidus; italus, jurisc. (1516-1591)
De claris legum interpretibus, 1 in 4,
Lipsiae, 1721.
- Paramo, Ludovic, de; hispanus (flor. 1594). *De
origine et progressu Officii S. Inquisitionis*.
ejusque dignitate, etc. 1 in f. Matriti,
1598.
- Parisiua, Flaminius; italus, episc. Bituntinus
(t 1603). *De resignatione beneficiorum*,
1 in f. (2 lom.) Romae, 1591.
- Parroco di villa. Vide Jorio.
- Pasquali'o, Zacharias; italus, O. Theat. (1600-
1664). G. *Decisiones morales* juxta prin-
cipia theologica et sacras atque civiles le-
ges, etc. 1 in f. Veronae, 1611. In Indice,
donec corrig., decr. 11 Maji 1683. — 2°. *Var-
iarum quaest. moralium canonicarum*
centuriae 4, 2 in f. Romae, 1617. — 3°. *Theo-
ria et praxis magni jubilaei*. 1 in f. Ro-
mae, 1650. — 4°. *Sacra moralis doctrina de
statu supernaturali humanae naturae*,
1 in f. Venetiis, 1650. Hoc opus in Indice
donec corrig., decr. S. O. 12 Maji 1655.
Correcta juxta decr. S. O. 29 Mart. 1656 per-
mittitur — 5°. *Praxis jejunii* ecclesiastici
et naturalis, 1 in f. Genuae, 1655. — 6°. *Ob-
servationes in Controversias* inter episco-
pos et regulares, Laureti de Franchis. Vide
Franchis. — 7°. *De sacrificio aeternae Legis*,
quaestiones theologicae, morales, juridicae,
2 in f. Venetiis, 1707.-8°. *Theoria et pra-
xis*, in qua jura, obligationes et privilegia
eorum qui in periculo aut articulo mortis
constituuntur... explicantur, opus posthu-
mum, 1 in f. Romae, 1672.
- Pasquier. Vide Dupasquier.
- Pnsserini, Petr. Maria; italus, O. P. (1595-1677).
1°. *De hominum statibus et officiis*, in
speciones morales ad ultimas 7 quaest.
2°. *D. Thom.*, 3 in f. Lucae, 1732.-2°. *Tr.
de electione canonica*, 1 in f. Romae, 1693.
— 3°. *Tr. de indulgentiis*, 1 in f. Venetiis.
1695. — 4°. *Regulare tribunal* seu praxis
formandi processus, 1 in f. Romae, 1677.
5°. Comment, in *librum 69. Decretal.*,
3 in f. Venetiis, 1698
- Pastorale *Ecclesiae Riraemondensis*, t in 4,
Coloniae, 1599.
- Patritius a S. Jacobus; germanus, O. Carm.
(flor. 1670). *Vita seraphicae Virg. S. Ma-
riae Magdalenae de Passis*, 1 in 4. Fran-
cofurti, 1670.
- Patotio· (Patuzzi), Joan. Vincentius; italus,
O. P. (1700-1769). Ie. *Ethica Christiana*,
sive theologia moralis, 4 in f. (6 tom.) Bas-
sani, 1770. — 2°. Brevis instruet, *de regula
proxima humanarum actionum* in opinio-
num delectu, etc., 1 in 8, Venetiis, 1762 —
3°. (Sub pseudon. Adelfo Dositeo) *La causa
diti probabilismo* richiamata all esame da
Alfonso de Liguori. e convinta novellamente
di falsità, 1 in 8, Neapoli. 1764. — 4°. *Os-
servazioni teologiche* sopra l'Apologia dell' AI-
A. de Liguori, contro il libro intitolato: la
causa del probabilismo. Ferrariae, 1765.
- Paulus, Julius; romanus, jurisc. (flor. 193).
Sententiarum receptarum, 2a filium, libri 5,
in *Corpore juris civilis*, 2 in f. Antver-
piae, 1726, in fine tomi II.
- Pavone, Franc.; italus, S. J. (1569-1637). *Medi-
tationi* per apparecchio alia Messa, 1 in 12,
Neapoli. 1851.
- Payva, Didacus. de Andrada. *Defensio Tri-
dentinae fidei*, 1 in 8. Coloniae, 1580.
- Pelbartus de Themeswar; hungarus, O. Min.
(flor. 1490). *Aureum sacrae theologiae ro-
sarium*. juxta 4 Sententiar. libros quadri-
partitum, 4 in 4, Venetiis, 1586.
- Pellizzarius, Franc.; italus, S. J. (1596-1651).
— 1°. *Manuale Regularium*, 2 in f. Vene-
tiis, 1617. In Indice, decr. 20 Apr. 1651. —
2°. *Tractatio de monialibus*, 1 in 4, Vene-
tiis, 1660. In Indice donec corrig, decr.
3 Mart. 1692 et 12 Jan. 1694. Permittitur
edit Rom. 1755». — Idem opus. ed. novis-
sima, aucta et correctata, juxta animadver-
siones S. Indicis Congr. a Joan. Franc.
Montani, S. L., 1 in 4, Romae 1761.
- Pena (Pegna), Franc.; hispanus, jurisc. (1540-
1612). Vide Eymericus vel Carena.
- Peramato. Petr. de; hispanus, medicus. *Liber
de semine*, qui ceu praeambulus est ad li-
brum *de hominis procreatione*; inter opera
medicinalia ejus auctoris, 1 in f. San Lucar
a Barrameda. 1576.
- Pereyrn Vide Caldas.
- Perez, Antonius; hispanus, O. S. B., episc.
Tarraconensis (1559-1637). *Laurea Salma-
ntina*, sive certamina scholastica et expositi-
va pro acquirenda laurea Salma unae
Academiae. 1 in f. Salmanticae, 1604.
- Perez. Antonius; hispanus. S. J. (1599-1649).
De hoc auctore cfr. in Opere not. c, ad lib. 6,
n. 199.
- Perez. Didacus, de Salamanca; hispanus (flor
1574). Comment, in 4 priores libros ordi-
nationum Castellae, 2 in I. Salmanticae, 1609.
- Perez, Martin.; hispanus, S. J. (1578-1660).
Ie. *De sancto matrimonii sacram.*, 1 in f.
Lugduni, 1646. — 2°. *De virtute et sacram.
Poenitentiae*, 1 in f. ibid., 1651.
- Perrin, Franc.; gallus, S. J. (1636-1716). *Ma-
nuale theologicum* sive theologia dogma-
tica et historica, 2 in 12, Parisiis, 1714.
- Persicus, Petr. Anellus; neapolitanus, S. I.
(t 1614). *De primo ac praecipuo sacerdotis
officio*, Missam et Euchar. spectanti, 1 in 1.
Neapoli, 1639.

*****<W'IL»Vr»-SL

Perwonios (Pearson). Ioan.; anglus, episc. anglicanus Cestriensis (1612-1086). *Vindiciae IgnatiaHae*(i.e. epistolarum S. Ignatii martyr.), Migne, Pair. Lat, tom. 5.

Pesantiu», Alexander; romanus (flor. 1606). Commentaria brevia ac disputat, in *Summam theologicam S. Thom.*, 1 in f. Venetiis, 1606.

PetAviui, Dionvs.; gallus, S. I. (1583-1652). Opus *dc theologicis dogmatibus*,6 in f. Venetiis, 1745.

Petio (del Pezzok Cajetan. Maria; neapolitanus (t 1743). *Recentissimae* ad Felicis Potestatis moralem theologiam *additiones*, 1 in 4, Neapoli. 1742.

Petit, foan.; gallus (flor. 1641). *Universalis theologia... pars sacramentalis*, 1 in 12, Parisiis, 1640.

Petitdidier, Matth.; gallus, O S B. (1659-1727). Trattato teologico sopra *Tautoritd cd infallibility de' Sommi Pontefici*, tradotto dal francese da Vincenzo Maria Ferretti, O. P.. 1 in 8, Romae, 1725.

Petra, Vincent.; neapolitanus, cardin. (1662-1747). *Commentaria ad constitutiones.— Summor. Pontif.* in Bullar. Romano contentas, secundum collectionem Cherubini, 5 in i. Venetiis, 1729.

Petrocorenais, i. c. *Theologia moralis*, ad usum seminarii Petrocorensis, 6 m 12, Patavii, 1735.

Petrucci, Petr. Matth.; italus, Congr. Orat, cardin. (1636-1701). *Lcttcre c trattati spiritali c mistici*, etc.. 2 in 4, Venetiis, 1685. In Indice, decr. S. O. 5 Febr. 1688.

Petru», Blesensis; gallus 1130·-1200·). *Opera*, Migne, Pair. Lat., tom. 207.

S. Petrus, Damianus, italus, Doct. Eccl.(1006'-1072·). *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 144 ct 145.

Petscbacher, Bened.; germanus, O. S. B. (t 1701). Tractatus *De restitutione* propugnatus, *praeside* Boned. Petschacher, a (Teorgio Roth, 1 in 12, Salisburgi, 1676.

Peyrinis, Laurentius de; italus, O. Min (flor. *Vb2bVdc officii Regularium*, 1 in f. (3 tom), Lugduni, 1668.

Phlliarchus, Cosmas; italus (flor. 1575). *De officio sacerdotis*, 2 in 4, Florentiae, 1589. Philibertue. Vide Morchinus

Philo;judacus, alexandrinus(30 ant. J-C. #40 postycyopera, latine facta per Sigismundum Gelcnium, 1 in f Basileae, 15bl

Piasecius. Paul.; polonus, episc Premysliensis it 1649). *Praxis episcopalis*, 1 in 4. Venetiis, 1647.

Piceninus. Jac.; helvetius, praeco calvimsta (flor. 1710). *Apologia p<r i reformatori e* per la religione riformata, contro le invettive di F. Panigarola e P. Segneri. Curiae, 1706. In Indice, decr. S. O. 26 Oct. 1707.

Pichler, Vitus; bavarus, S. J. (1670-1736'. *Snwma jurisprudentiae sacrae universae*, seu jus canonicum secundum decretalium Gregoni IX titulos explicatum, 1 in f. Augustae Vindelicorum. 1733.

Piette, Aurelius; belga, O.S. Aug. (t 1730). *Elucidationcs* difficiliorum theologiae quaest., 6 in 8. Lovanii, 1741.

Pighius, Albert , belga (t 1542). *Hicrarchiac ecclesiasticae* assertio, libris 6 comprehensa, 1 in 4, Coloniae Agrippinae, 1572.

Pignotelli, Fabrilius; italus, S. J. (1609-1656). *Dc monte propiliatorio*,s\vc de sacrosancto Ecclesiae sacrificio, libri 5, 1 in 4. Parisiis, 1660.

Pignntelli, Jac.; italus (flor. 1687) 1· *Consultationes canonicae*. 5 in f (11 tom.), Venetiis, 1736. — 2°. *Novissimae consult, canonicae*, 1 in f. (2 torn.), ibid., 1736.

Pinnmontl, Ioan. Petr.; italus. & J. (1632-1703). *Opere spiritali*, 1 in 4. Venetiis, 1762.

Pinelo. Vide Leon.

Pirhing, Henric.; germanus, S). (t 1679).*Jus canonic.*, nova methodo explicatum, 4 in f. (5 tom.), Dilingae, 1674-77.

Piacara. Vide. Coetaldo.

Pitlgianis, Franc, de; Halus, O. Min. (1553-1616). *Summa theologiae* speculativae et moralis, ac commentaria scholastica in 3um et 4“« Sententiar. Joan. Duns Scoti, 2 in f. Vencitiis, 1613-18.

Pittonu·, Joan. Bapl.; italus (1660-1742). ‡ *Constitutiones Pontificiae ct Romanarum Congregationum decisiones, ad Matrimonium spectantes*, 3 in 8, Venetiis, 1725. — 2°. (Item) *ad confessorios* utriusque cleri spectantes, 1 in 8, ibid, 1715. — 3°. (Item) *ad regulares*, 3 in 8, ibid., 1719. — 4n. (Item) *ad canonicos*, 1 in 8, ibid, 1722. — 5°. (Item). *ad parochos*, 1 in 8, ibid 1737.— 6°. (Item) *ad episcopos ct abbates*, 2 in 8, ibid. 1744. — 7 . (Item) *ad sacros Ritus* spectantes. In Indice veteri, sub nomine huius auctoris legitur: « Recentiora S. R. C. decreta, nullibi hactenus coniunctim impressa, collecta. Decr. 4 Mart. 1709 ». Hoc autem expunctum est e novo Indice.

Pizzarrus v Orellana, Fernandus; hispanus. jurisc. flor. 1639). *Varones illustres dei nuevo monde*, 1 in f. Matriti, 1639.

Piate!, Jac.; belga, S. J (t 1681). *Synopsis* universi cursus theologici, 7 in 12, Venetiis, 1735.

Platina. Joan. Bapt. vel Bartholom. ♦ italus (t 1400). *De Vitis Pontificum Romanorum*, 1 in 4, Coloniae Agrippinae, 1626.

Plato; atheniensis (427 ant.J. C. -347). *Opera*, translatione Marsilii Ticini, 1 in f. Venetiis, 1556.

Plinin·, Secundus; comensis (23-79) *Historia naturalis*, 11 in 8, Augustae Taurinorum. 1832.

Plutarchn·; graecus #100 *Opera*, 2 in f. Basileae, 1o70-73.

Polonais, Joan.; hispanus, S. J. (t 1577). Breve *directorium confessarii*, 1 in 12,Romae, 1585.

Pontaa, Joan.; gallus (1638-1728). *Dictionarium casuum conscientiae*, 3 in f. Luxemburgi, 1731.

Ponte. Joan. Franc, de; italus. jurisc. postea (annos nat 72) O. Theat. (1541-1616). *Consilia ct responsa*, 2 in f. Iorn. I, Venetiis, 1595, torn. II, Neapoli, 1610.

Pontius, Basii.; hispanus, O. S. Aug (1569-1629). 1°. *Dc sacram, matrimonii*, 1 in I. 1756. — 2e. Tract. *dc impedimentis matrim.*, 1 in 4, Salmanticae, 1613. — 3e. *Variarum disputationum* ex utraque theologia, scholastica et expositiva, pars prima, 1 in f. Salmanticae, 1611.

Pontina (Poncius), Joannes; hibernus, O. Min. (t 1660). Integer *theologiae cursus*, ad mentem Scoti. 1 in f. Parisiis, 1652

Porrecta, Séraphin. Capponi a; italus, O. P. (1536-1614). *Summa totius theol. S. Thom.*, cum appendicibus, ed. nova, 14 in 8, Bononiae, 1854-61. Item: *Summa S. Thomae*, cum elucidationibus formalibus, 5 in 4, Venetiis, 1588.

Portel, Laurent. ; lusitanus, O. Min. (flor. 1629). 1°. *Dubia Regularia*, 1 in 4, Venetiis, 1641. — 2°. *Responsiones ... casuum moralium*, spectantium ad personas regulares ac etiam saeculares, 1 in 4 (2 tom), Venetiis, 1645.

Povinu», Joan. Bapt. Bernardinus; italus (flor. 1618). *De officio curati*, cum notis zXndreae Victoreui, 1 in 8, Venetiis, 1624.

Potestas (Potesta), Felix; sculus, O. Min. (t 1702). *Examen ecclesiasticum*, in quo universae materiae morales ... resolvuntur, 1 in 4 (2 tom), Venetiis, 1735.

Prado, Joan. Martinez de; hispanus, O. P. (t 1668). *Theologiae moralis* quaestiones praecipuae, 2 in f. Compluti, 16M-56.

Praepositus, Joan.; belga, S. J. (15/1-1634). 1°. *Commentaria in latft 2a S. Thom.*, 1 m i. Duaci, 1636. — 2°. *Comment in 3aru P. S. Thom.*, ibid. 1629.

Praepositus, i. e. Joan. Antonius a S. Georgio; italus, praepositus Mediolanensis, cardin Alexandrinus (1439-1509). Γ. *In titulum Secundi Decretalium*, de appellationibus, atque in carum Quartum Comment., 1 in f. Venetiis, 1578.-2°. *Comment in Decreta* (i c. Decretum Gratiani), 2 in f. ibid., 1579.

Pratus, Franc. Maria; neapolitanus, jurisc. (flor. 1676). *Additiones* ad « Ioan. Bernardini Muscatelli, *Prodicam civilem et criminalem* », 1 in f. Venetiis, 1676.

Prcmoli. Vide Victorinnus.

S Prosper, Aquitanus; gallus 1396 *Opera*, Migne, Patr. Lat., tom. 51.

Purchotius, Edmund.; gallus (flor. 1712). *Institutiones philosophicae*, 4 in 12, Venetiis, 1730.

Puteanus, Joan.; gallus, O. S. Aug. (t 1623). *Commentaria in Summam theol. D. Thom*, 2 in f. Tolosae, 1627.

Q

Quaranta, Steph.; neapolitanus (flor. 1611). *Summa Bullarii*, earumve Summorum Pontificum constitutionum quae ad communem Ecclesiae usum., manarunt, 1 in 4, Venetiis, 1617.

Quarti, Paul. Maria; italus, O. Theat (flor. 1650). 10. *Rubricae missalis Romani* commentariis illustratae, 1 in f. Romae, 1655. — 2. *Matura discussio casuum episcopali-um*, 1 in 4, Neapoli, 1668.

Quintanadvenas, Antonius de; hispanus, S. J. (t 1651). 1°. *Singularia theologiae moralis ad septem Ecclesiae sacramenta*, 1 in f. Venetiis, 1648. — 2°. (Item) *ad quinque praecepta Ecclesiae, necnon ad ecclesiasticas censuras*, opus posthum., 1 in f. Matriti, 1652. — 3. *Instruction de ordenantes v ordenados*, 1 in 12, Caesaraugustae, 1662. QnIntanadvuas, xXntoniusde; hispanus, jurisc. (flor. 1620). *Ecclesiasticon*, libri 4, 1 in 4, Salmanticae, 1592.

Quintilianus, M. Fabius; nat- in Hispan. sed Romae eruditus (42-118) *De institutione oratoria*, 4 in 8, Augustae Taurinorum, 1824.

R

Raccolta ddle indulgence, 1 in 12, Romae, 1898.

Rndalphus, Tungrcnsis, seu de Rivo; belga (t 1403). *De canonum observantia*, ap. de la Bigne. Biblioth. max., torn. 2b.

Ramirez, Petr. Callixtus; hispanus, jurisc. (flor. 1616). *De suprema et absoluta principum potestate*, lege regia in eos translata. 1 in f. Caesaraugustae. 1634.

Rassler, Christoph.; germanus, S. J. (t 1723). 1°. *Norma recti*, seu tr. theologicus, de regula honestatis ac de recto usu opinionum probabilium, 1 tn L Ingolstadii, 1725. — 2°. Opus anonym.: *Vindiciae Gobatinae*, sive examen propos, quas ex operibus P. G. Gobat excerptas III. Atrebatensis episc. severissima censura notavit, et ipsius censurae crisis, a quodam s. Theologiae Doctore edita, 1 in 4, 1706 (sine loco, sed revera fuit Ingolstadii).

S. Rnymondos de Pennafort; hispanus, O. P. (1175-1275). *Summa* (juris can.X 1 in f. Veronae, 1744.

RRynaldDs, Odericus; italus, Congr. Orator. (1595-1671). *Annales ecclesiastici*, xn. 1198-1565, 15 in f. Lugduni. 1747-56.

Raynnudus, Theophil ; gallus, S. 1. (1582-1663). *Opera omnia* longo auctoris labore aucta et emendata (publicata cura P. Bertet), 19 in f. Lugduni, 1665. Tomus XX. posthumus (Cracoviae. 1669), cui titulus: *Apom-paeus*, et qui, praeter 2 tractatus, relatus est in Indicem, decr. 1 Sept 1671, non allegatur a S.^Alphonso. Citantur vero juxta editionem non correctam opera sequentia: † *Corona aurea* super mithram Romani Pontif.. 1 in 4, Romae, 1647. — 2. *Erotemata* de malis ac bonis libris, deque justa aut injusta eorumdem confixione, 1 in 4, Lugduni, 1653. In Indice, decr. 3 Febr. 1659. Permittitur ed. correcta juxta decr. 20 Mart 1664. — 3e. *De ortu infantium* contra naturam per sectionem caesaream; accessit *discussio erroris popularis* de communione pro mortuis, 1 in 8, Lugduni, 1637. Haec *discussio erroris popularis*, in Indice, decreto 18 Dec. 1646. Permittitur ed. correcta juxta decr. 20 Mart 1664. — 40. *De martyrio per pestem*, 1 in 8, Lugduni, 1630. In Indice, ut supra, sub 3.

Rayncrius, de Pisis; italus, O. P. (flor. 1585). Vide Nicolai.

Rebellas, Ferdinand.; lusitanus, S. J. (t 1606) *De obligationibus justitiae, religionis et chantatis*, 1 in f. Venetiis, 1610.

Rebuffu», Petr., gallus (1487-1557). Γ. *Praxis beneficior.*, adjecta est *Practica CameMariae Apost.*, Hieronymi Pauli Barchin, 1 in f. Lugduni, 1579. — *Tractatus varii*, 1 in f. ibid., 1619. — 3". In tit. Dig. *de Verborum et rerum significatione*, commentaria amplissima, 1 in f. ibid., 1576. — 4°. Opusc. *Repetitio in cap Postulastis, de clerico excommunicato*, in Repet. Juris, tom. 4, pag. 769

- 5e. Tr. *dc pacificis possessoribus*, 1 in 4, Lugduni, 1539.
- Recupito, Julius Caesar; neapolitanus, S. J. (t 1647). *Dc signis praedestinationis* et reprobationis et de numero praedestinatorum et reproborum, 1 in 4, Neapoli, 1643.
- Reginald^{TM}, Valerius; gallus, S. J. (1543-1623). *Praxis fori pocnitentialis*, seu theologia practica et moralis, 1 in f. (2 tom.) Coloniae Agrippinae, 1633.
- Regula morum, seu, la *Regola dei costumi*, contro le false massime della morale mondana, 1 in 12, Romae, 1773. Opus anonym, compositum a Gabr. Gerberon, gall. Ord. S. Bened. Congr. S. Maur. (1628-1711). Cfr. *hb. J. n. 173*, not. a.
- Rclffenstuel, Anacletus. Vide Anacletus.
- Renzi, Mattn.; neapolitanus (flor. 1671). *Encyclopaedia* universae theologiae moralis, 2 in f. Neapoli, 1671-76.
- Repetitiones *juris canonici*, 6 in f. Coloniae Agrippinae, 1618.
- Rhodes Georgius de; gallus; S. J. (t 1661) *Disputationes theologicae* in L Lugduni.
- Ribndeneirn, Pctr.; hispanus, S. L (1527-1611) *Flos sanctorum*, cioe Vite de Santi; traduzione dallo spagnuolo in italiano. 2 in 4, Venetiis, 1778.
- Ricci, Flavian, a Cimbria; italus, Ord. Min. (flor. 1769), *Anaclcti Reiffenstuel theologia moralis instaurata*, 2 in 4, Venetiis, 1780.
- Ricci, Joan. Aloys.; neapolitanus, episc. Vico-Equensis (f 1643). *Decisiones aureae* curiae ... neapolitanae, 1 in f, Venetiis, 1648, — 2°. *Praxis aurea quotidianarum rerum* ecclesiastici fori, 2 in f. ibid., 1674. — 3°. *Collectanea decisionum*, in 5 partes, 1 in 1. Venetiis, 1622.
- Richardus, Halius. Vide Halius.
- Richardus de Mediavilla; anglus. Ord. Min. (t 1300 vel 1307). *Super 4 libros Sententiar.*, Petri Lombardi, quaest. subtilissimae, ad-auctae et illustratae a P. Ludov. Silvestrio a S. Angelo in Vado, O. Min., 4 in f. Brixiae, 1591.
- Richardus de S. Victore; scotus, Can. S. Aug. (t 1173). *Opera*, Migne, Pair. Lat., torn. 196.
- Rigordus; gallus, chronographus regius (flor. 1205). *Gesta Philippi Augusti*, regis Francorum, ap. Petr. Pithoeum, Historiae Francorum ab an. 903-1285, scriptores coetanci, 1 in f. Francofurti, 1596, pag. 158.
- Riminaldi. Hippolyt; italus, iurisc (flor. 1490). *Gmsilia* seu responsa, 6 in f. Venetiis, 1574.
- Ripn. Joan. Franc a S. Nazario; italus, iurisc. (t 1534). *Comment in Digestas et Codicem*, 2 in f. Venetiis, 1575. — 2°. *Comment. in I et II Decretalium librum*, 1 in f. Venetiis, 1586.
- Ripalda. Joan. Martinez de; hispanus, S. J. (t 1648). *De ente supernaturali*, disputat theologicae, 4 in f. Parisiis, 1870-71.
- Rituale *Pariscense*, auctorit... card, de Noailles editum, 1 in 4, Parisiis. 1701.
- Rituale *Romanum*, Romae, 1876.
- Rituale *sacramentorum*, ex Romanae Eccl. ritu, Rmi Dominici Bollani, episc. Brixiae, iussu editum, ad usum suae Eccl., 1 in 8, Brixiae, 1575.
- Riverius, Lazarus; gallus, medicus (flor. 1650). *medica universa*, 1 in f. Genevae.
- Rocnfull, Joseph.; hispanus, (flor. 1648). *Praxis totius thcol. moralis*, 1 in f. Valentiae, 1648-1649.
- Rochue de Curte; italus, iurisc. (flor. 1513). *De fure patronatus*, in torn. IV Repetition. Juns can.
- Rodriguez, Alph.; hispanus. S. J., auctor *Perfectionis Christianae* (1526-1616). Cfr. *lib. 3, η. 552*, not. b, et n. 603, not. d.
- Rodriguez, Emmanuel (Manuel); hispanus, O. Min. (+1613). 1°. *Quaestiones regulares et canonicae*, 4 in 4, Salmanticae, 160-4-06. Tomus IV est: *Collectio privilegiorum* Apostolicorum Regularium, seu bullae Pontificum ab Urbano II usque ad Clementem VIII. — 2°. *Obras morales* en romance; contienent la summa de casos de conscienda, y explicacion de la bula de la Cruzada, y addiciones, 2 in f. (4 tom.). Otyssipone, lolo. Citantur etiam haec opera latine vel italice versa, nimirum: 1°. *Summa casuum conscientiae*, .. in latinum translata per Balthasar de Canizal, hispanum; opus expurgatum et auctum a Troiano Crispo, 1 in 4, Venetiis, 1628. — 2°. Communi opinioni de decisionibus de' casi di coscienza sopra l'esplicazione della s. Bolla della Crociata, iradotta da Giulio Cesare Valentino, 1 in 4, Venetiis, 1610 vel etiam, 1624.
- Rodriguez, Hieronym.; lusitanus, Ord. Min. (flor. 1630). *Resolutiones quaestionum Regularium*. seu, Emmanuelle Rodriguez « Quaestiones Regulares » in compendium redactae, 1 in 8, Lugduni, 1630.
- Rojas, Joan, de; hispanus, episc. Agrigentinus (f 1577 vel 78). *Singularia juris* in favorem fidei, haeresisque detestationem, 1 in 4, Venetiis, 1583.
- Rotandus a Valle; italus, iurisc. (flor. 1550). *Consilia* seu responsa, 2 in f. (4 tom.), Venetiis, 1577.
- RpncngHa, Constant.; italus, Congr. Matr. Dei (1677-1737). *Universa Moralis theol.*, 1 in f. (2 tom.), Lucae, 1730. — 2°. *Consiliorum moralium* liber singularis, 1 in f. Lucae, 1729. — 3°. *Animadversiones* ad Historiam Eccl. Alex. Nat. Vide Alexander, Natalis.
- Rosella. Vide Trovamnla.
- Rosmer, Paulus; belga, S. J. 1605-1664). Conclusiones theologicae *de actibus humanis*, in alma universit. Graecensi, S. J. propugnatae a RR. PP. Constantinus Juchadt, Gerardo Petschacher, Ord. S. Ben., *praeside* R. P. Paulo Rosmer, S. J. etc., 1 in 12, Graecii, 1659.
- Rota Romana. 1°. *Aureae decisiones* coram R. P. D. Alexandro-Ludovisio, nunc SSmo Gregorio XV, 1 in f. Venetiis, 1623. — 2°. *Decisiones* coram R... Paulo Duran, episc. Urgellensi, 1 in f. (2 tom.) Lugduni, 1638. — 3°. *Decisiones novissimae* diversorum ... Auditorum, 4 in f. Venetiis, I-III, 1590, IV, 1618. — 4°. *Decisiones* a Prosp. Farinario selectae, 2 in f. (4 tom.) Venetiis, 1618 et 1622. — 5°. *Decisiones* coram Seraphino Olivario Razzalio, 2 in f. Romae, 1613-14.
- Rovitr., Scipio; italus, jurisconsult, (flor. 1590). 1°. *Consilia*, seu juris responsa, cum decisionibus supremorum regni Neapolit. tribu-

nalium, 1 in f. Neapoli, 1696. — 2°. *Pragmaticarum* regni Neapolitani commentaria a diversis sparsim excusa... et additionibus illustrati, 1 in f. Venetiis, 1590.

S

- SA, Emman.; lusitanus, Soc. les. (1530-1596). *Aphorismiconfessoriorum*, 1 in 12, Coloniae Agrippinae, 1602. In Indicem relati decreto 7 Aug. 1603 « nisi fuerint ex correctis juxta edit. Rom. anni 1602 ». Sed in Indice novo nulla amplius mentio. — Nisi aliter notetur, citatur editio cujus titulus: *Aphorismi confessor.*, nuper accurate expurgati a Rmo P. M. S. Palat. Ast.; annotationibus per Andream Victorellum illustrati, 1 in 12, Venetiis, 1609.
- Sabinus a Bononia; italus, O. Min. (1665-1742). *Lux moralis*, bipartita illustratione universam quasi moralem theologiam summam elucidans, 1 in 4 (2 tom.), Venetiis 1722.
- Sainte-Beuve. Vide Sambovius.
- Salas, Joannes de; hispanus, S. J. (1553-1612). 1°. Disputationes in 1^a 2^a Divi Thomae, torn. I, a qu. 1-48 inclus., in 9 tr. distinctus, fol. Barcinone, 1607; tom. II, tr. 10-13 inclus., fol. ibid., 1609; tom. III, tr. 14, de legibus, fol. Lugduni, 1611. — 2°. Commentarii in 2ª oar D. Thom., de contractibus (op. posthum.), 1 in 4, Lugduni, 1617. — 3d. *De Eucharistiae sacram.*, ms. in biblioth. Salmant. asservata.
- Salazar, Ferdin. Quirinus de; hispanus, SI. (t 1646). *Practica de la frequentia de (a) sagrada comunión*, 1 in 8, Matriti, 1622.
- Salazar, Petr. de; hispanus, jurisc. *De usu et consuetudine* a stylo curiae regalis, Rcygneri Rabut, 1579.
- Saliceto, Barth., jurisc. (t 1412). Commentaria amplissima in *Codicis libros*, 4 in f. Venetiis, 1574.
- Salmanticenses Collegii Salmant. FF. Discale. O. Carm. F. *Cursus theologicus*... Summam theologicam S. Thom. complectens. 11 in f. (12 torn.), tom. I-X, Lugduni, 1679-91; XI et XII, Venetiis, 1708-17. — 2°. *Cursus theologiae moralis*, 3 in f. (6 tom.), Venetiis, 17(4), juxta quam editionem citantur in Opere, sed interdum collatae sunt edit. Lugdun. Venet., 1679-1724 et edit. Matrit., 1751-53. Tom. I, qui complectitur tr. 1-7 et prima vice prodiit Salmanticae, 1665, aucta rem habet P. Franc, a Jesu Maria (t 1677); torn. II-IV, tr. 8-19. auct. P. Andr. a Matre Dei (t 1674-); torn. V, tr. 20-23, auct. P. Sebastian, a S. Joachim (t 1714); torn. VI, tr. 24-29, inceptus a P. Sebastiano, absolutus a P. Idelpnonso ab Angelis (scripsit 1721).
- Salmeron, Alph.; hispanus, S. J. (1516-1585). *Comment, in novum testamentum*, 11 in f. (16 tom.) Coloniae Agrippinae, 1612-15.
- Salon, Michael, Barth.; hispanus, O. Erem. S. Aug. (1538-1620). Controversiae *de justitia et jure atque de contractibus*, 2 inf. Venetiis, 1608.
- Salzedo, Ignat Lopez de; hispanus (flor. 1614). *Practica criminalis canonica*... a Joan Bernardo Diaz conscripti, nunc... Igo. Lop. de Salz *additionibus illustrata*, 1 in 4, Venetiis, 1614.
- Salzado, Petr. Gonzalez de; hispanus, jurisc. (flor. 1670). *De lege politica* ejusque naturali executione et obligatione, tam inter laicos, quam ecclesiasticos, ratione boni communis, 1 in f. Matriti, 1642. In Indice, decr. 26 Nov. 1646 et 26 Nov. 1680.
- Sambovius L. e. lac de Sainte-Beuve; galus (1613-1677). 1°. *Decisioni di casi di coscienza*, tradotti dal francese, 6 in 12, Venetiis, 1738. — 2°. Tr. *de sacramentis Confir., et Unet. Extr.*, opus posthumum, 1 in 4, Parisiis, 1686. — S. Alphonsus, lib. 5, n. 4, bis citat ejusdem auctoris tr. *de peccatis*, sed illud opus reperire non potui.
- Sanchez, Gaspar; hispanus, S. J. (1538-1591). *Conciones* in dominicis et fenis quadragesimae, 1 in 8, Venetiis, 1605.
- Sanchez, Joan. (Sanctius); hispanus (flor. 1624). *Selectae et practical disputationes* de rebus in administratione sacramentorum... passim occurrentibus, 1 in f. Lugduni, 1636. Donec corrige in Indice, decr. 3. Dec. 1642.
- Sanchez, Thom.; hispanus, S. J. (1550-1610). 1°. Opus morale in *praecepta decalogi*. 2 in t. (3 tom.), Parmae, 1723. — 2°. *Consilia*, seu opusc. moralia, 1 in f. (2 torn.), ibid. 1723. — 3°. Disputationes *de sancto matrimonii sacramento*, 2 in L (3 tom.). Venetiis, 1693, vel Brixiae. 163V In Indice veteri legitur: « Disputationum de sacram. matr. torn. III. Edit Venetae, sive aliarum, a quibus libro VIII, disp. VII, detractus est integer n. 4, cujus initium: *At frequentissima ac verior sententia habet iam posse; finis vero: Et his diebus in hoc pretorio Granatensi sententiae pars haec definita est.* Decr. 4 Febr. 1627 ». Hoc tamen expunctum est e novo Indice.
- Sanctarelli, Antonius, italus, S. I. (t 1649). 1°. *Variae resolutiones et consilia*, 1 in 4, Romae, 1625. — 2°. Tr. *de haeresi*, schismate, apostasia, sollicitatione in sacram. Poenit., blasphemia, maledictione et de potestate Romani Pontificis in his delictis puniendis. 1 in 4, Romae, 1625. — 3e. *Tratato del giubileo*, 1 in 8, Romae, 1624.
- Sanctius. Vide Sanchez, Joannes.
- Sandaeus. Vide Felinus
- SamelH, Joan. Maria; neapolitanus, C. SS. R. (1702-1744). † Opera *contro alfabuso della bestemmia*, 1 in 12, Neapoli, 1740. — ‡ *Ragioni... in difesa delle città rovinate dall'insolentito meretricio*, 1 in 4, Neapoli, 173b.
- Sayrus, Gregor; anglicus, O. S. B. Congreg. Cassin. (1570-1602). 1e. *Clavis Regia* sacerdotum, casuum conscientiae sive theologiae moralis thesauri locos omnes aperiens, 1 in i. Venetiis, 1605. — 2e. Thesaurus casuum conscientiae continens *praeterea de censuris ecclesiasticis* el (torn. II) *decisiones casuum conscientiae*, ex doctrina Consiliorum Martini ab Azpilcuella. doctores Navarri, collectae, 1 in f. i2 tom.), Venetiis, 1627. — 3°. *De sacramentis in communi*. 1 in f. Duaci, 1620. — 4°, *Summa sacramenti Poenit.*, ex eruditiss. comment doctoris Navarri, in 7 distinctiones de Poenit. collectae, 1 in 8, Venetiis, 1601.
- Scaramelli, Joar Bapt; italus, S. J. (1688-1752V 1°. *Diretorio mistico*, opus posth., 1 in 4, Venetiis, 1770. — 2°. *Vita di Suor Maria Crocifissa Satallico*, monaca Fran-

- ccscana nel monastero di Monte Nuovo, 1 in 12, Venetiis, 1761. In Indice, decr. S. C. Rit. 2 Oct 1769. Permittitur ed. Romana anni 1819; decr. S. C. R. 13 April. 1820.
- Sehestrate, Emman. a; belga (1649-1692). Tr. *dc sensu et auctoritate accretorum Coh-stantiensis concilii...tirez* potestatem ecclesiasticam. 1 in 4, Romae, 1686.
- Schildere, Ludov.; belga, S. J. (1606-1667). *De principiis conscientiae formandae*, 1 in 8, Antverpiae, 1664.
- Schoeidewinus, Ioan., germanus, jurisc. Iutheranus (1519-1568). In *4 Institutionum imperialium D. Justiniani libros*, commentarii, a Math. wesenbecio, a P. Brederodio et Dionys. Gothofredo... recogniti, etc.. 1 in 4, Argentorati et Francofurti, 1664. In Append. Indicis Trident., donec corrigatur.
- Scortia, Joan. Bapt.; italus, S. J. (1553-1627). 1°. *De sacrosancto Missae sacrificio*, libri 4, 1 in 4, Lugduni. 1616. — 2°. *In selectas Summorum Pontif. constitutiones* epitome ac theoremata, 1 in 4, ibid., 1625.
- Scot, Ioan. Duns; anglus, O. Min. (1625 vel 66-1308). *Opera omnia...* collecta, recognita, notis, scholiis et commentariis illustrata a P.P. Hibernis, collegii Romani S. Isidori professoribus [cura Lucae Waddingil, 16 in f. (12 tom.) Lugduni, 1639. Citantur etiam: *In 4 libros sententiar.*, perutiles quaestiones, annotationibus exornatae, in opus Quodlibetorum. Collationum ac Epitomatum, 2 in f. (6 tom.) Venetiis. 1597-98.
- Sejneri, Paul, (senior); italus. S. J. (1624-1694). *Opere*, 4 in 4, Venetiis, 1742.
- Segura, Joan, de Avalos; hispanus, jurisc. (flor. 1585). *Directorium iudicum ecclesiasticorum*, 1 in 4, Venetiis, 1596.
- Seneca, L Annaeus; nat in Hispan. (t 65 post J. C.). *Obéra*, ex recensione F. Em. Ruhkopf, 6 in 8, Augustae Taurinorum, 1828.
- Serarius, Nicol.; gallus, S. J. (1558-1609). *Prolegomena biblica et commentaria* in omnes cpistolascanonicas, 1 in f. Parisiis, 1704.
- Serius, Mare.; sculus (+ 1663). *De officio et potestate parochi*, 1 in f. Panormi, 1647.
- Serra, Mare.; hispanus (flor. 1650). *Summa* commentariorum in Summam S. Thom., 10 in 12, Romae, 1653.
- Serry, Jac. Hyacinth.; gallus, O. P. (1659-1738). *Praelectiones* theologicae, dogmaticae, polemicae, scholasticae; op. posth. edidit. Camillus Manetti. 5 in 4, Venetiis, 1742.
- Servius, Philip. Bouchy. Vide Bouchy.
- Sessa, Joseph.; italus, jurisc. (flor. 1716). Tr. *de Judaeis*, eorum privilegiis, observantia et recto intellectu, 1 in f. Augustae Taurinorum, 1717.
- Sfondrati, Coelestin.; italus, O. S. B., cardin. (1644-1696). Ie. *Gallia vindicata*, 1 in 4, 5 Galli, 1702. — 20. *Regale sacerdotium* Romano Pontif assertum et 4 propositionibus explicatum, ibid., 1749.
- Sifillnus, Hugo. Opusculum *de controversia Immac. Conceptionis* (nihil aliud in schedis P. Gaudél.
- Siglsmundue a Bononia; italus, O. Capuc., antea Jac. Federicus, jurisc. (t 1652). *De electione et potestate praelatorum* et aliorum officialium regularium, 1 in 4, Mediolani, 1626.
- Siles, Joseph.; italus, O. Theat. (t 1674). *Historia Clericorum Regularium* a Congregatione condita. 3 in f. Romae. 1650-55, et torn. III, Panormi, 1666.
- Silvester de Afflicto. Vide Afflicto.
- Silvester, Prierias; italus, O. Praed. (f 1523). I. *Summa* (quae dicitur *Silvestrina*) 2 in 4, Venetiis, 1612. — 20. *Rosa aurea...* videlicet clarissima expositio super evangelia totius anni, 1 in 4, Venetiis. 1582.
- Silvius, Franc.; belga (1581-1649). Commentarii *in Summ. S. Thom.*, et *opuscula*. 6 in f. Venetiis, 1726.
- Simancas, Didac. de; hispanus, episc. Zamorensis dein Pacensis (flor. 1550). *Opera* (canonica etiuridica), 1 in f. Ferrariae, 1692.
- Simonnet, Edmund.; gallus, S. J (1662-1733). *Institutiones theologicae*, 2 m f. (3 tom.) Venetiis, 1731.
- Sirmondus, Jac.; gallus, S. I. (1559-1651). *Opera varia*, 5 in f. Venetiis, 1728.
- Sixtus, Senensis; italus, primum judaeus. dein O. P. (1520-1569). *Bibliotheca sancta*, 1 in f. Venetiis, 1566.
- Sleidanus, Joan. Philipson; luxemburgensis, lutheranus (1506-1550). *De statu religionis et reipublicae*, Carolo V Caesare, commentarii, 1 in f. Basileae, 1554. Auctor relatus in Indicem Trident., 1 class.
- Soarez, Joan. Franc.; pseudonym. Alarii Theophili, itali, O. Barnab. (1571-1651). *Enchiridion casuum conscientiae*, 1 in 4, Brixiae, 1628. Opus furtive publicatum, inscio auctore. Cfr. Ungarelli, *Biblioth. scriptor, e Congr. Reg. S. Pauli*, v. Alarius,
- Socinus, Mananus (senior); italus, jurisc. (1401-1467). 1°. Comment, *super libro V Decretal.*, 2 in f. Parmac, 1574. — 2°. *De oblationibus*; habetur inter Tract universijuris, tom. XIV.
- Socinua, Marianus (junior); italus Jurise. (1482-1556). *Consilia*, sive responsa, 2 in f. Venetiis, 1580.
- Socrates, Scholasticus; constantinop. (380-440). *Historia ecclesiastica*, Migne, Patr. Gr.-lat, tom. 25.
- Sorbo. Vide Casarubios.
- Soria, Joan, de; hispanus, O. Min. (flor. 1650). *Epilogus Summarum*, sive... compendium rerum omnium quae in... materiis theol. moralis tractantur, 1 in 4, Conchae, 1650.
- Soto, Dornin, de; hispanus, O. P. (1494-1560). 10. *De justitia et jure*, libri 10, 1 in f. Venetiis, 1568. — 20. Comment, *in quartum Sententiar.* 2 in 4, ibid., 1584. — 3°. *Relectio de ratione tegendi et detegendi secretum*, 1 in 8, ibid., 1590. — 4°. *Summa de la doctrina Christiana*, copilada y rfeclarada 1 in 12, Toleti, 1554.
- Soto, Petr.; hispanus, O. P. (f 1563). Tr. *dc institutione sacerdotum*, 1 in 8, Dilingae-1560.
- Sousa, Antonius de; lusitanus, O. P. (flor. 1623). 1°. Opusculum circa constitutionem Pauli V, *in confessarios ad actus inhonestos feminas in confessionis sacramento allicientes*, 1 in 8, Ulyssipone, 1623. — 2°. *Relectio de censuris bullae Coenae*, 1 in 8, Duaci, 1632. — 30. *Aphorismi inquisitorum* ... cum vera historia de origine S. Inquisitionis Lusitanae. 1 in 8, Lugduni, 1669.
- Spec, Frideric.; germanus, S. J. (f 1635). Opus anonym.: *Cautio criminalis*, sew de processibus contra sagas; auctore incerto theologo romano, 1 in 8, Francofurti, 1632.

- Sperelli. Alexand.; italus, episc. Eugubinus (t 1672). *Decisiones fore ecclesiastici*, 1 in 1. (2 tom.), Venetiis, 1667. — 2°. *Episcopus*, opus tripartitum, ethico politico-sacrum; ex itaico in latinum ... ab Hannibale Adami, S. J., 1 in f. (3 tom.), Romae, 1670.
- Spinelli, Antonius; neapolitanus, & J. (1555-1615). *Maria Deipara*, thronus f>ei, etc., 1 in f., Neapoli, 1613.
- Spinoza, Bened. de; batavus. judacus, dein calvinists, demum athcus (1632-1677). *Opera posthuma* (ethica, politica, etc.) 1 in 4, 1677, sine indicatione loci. In Indice, deer 29 Augusti 1690.
- Spondanua, Henr.; gallus, episc. Apamiensis (1568-1643). *Annales ecclesiastici* ex 12 tomis Caes. Baronii in epitomen redacti, 2 in f. Parisiis, 1649. — 2°. *Annalium eccl.* cardinalis Baronii *continuatio*, ab an. 1197 usque ad an. 1648, 2 in f. Lugduni. 1678. — 3°. *Coe meteria sacra*, 1 in 4, Parisiis, 1638.
- Sporer, Patritius; germanus, O. Min. (f 1714). *Theologia morans*, cum supplementis P. Kiliani Kazenberger, O. Min., 2 in f. (4 tom.), Venetiis, 1731.
- Squillante, Paul.; neapolitanus (florebat 1629). *Tr. de privilegiis clericorum*, 1 in 4, Neapoli, 1635. — 20. *Tr. de obligationibus clericorum*, 1 in 4, ibid., 1639.
- Stalbanus, Paul, (junior); neapolitanus, jurisc. (flor. 1645). *Resolutionum forensium* centuria, 1 in f. Neapoli, 1645.
- Stambach (Heimbach), Wendelinus; germanus (t 1519). *Supplementum* commentarii Gabr. Biel in 4. librum Sententiar., 1 in 4, Brixiae, 1574.
- Stephanos a S. Paulo; germanus. O. Carm. (flor. 1660). *Theologia moralis*, 1 in 8, Coloniae Agrippinae, 1669.
- Stoz, Matthaeus; germanus, S. j. (t 1678). *Tribunal Poenitentiae*, seu libri 2, de poenitente ut reo et de confessario ut iudice, 1 in 4, Dilingae. 1689. Opus absolutum et editum ab ejus fratre Joanne. S. J.
- Suarez, Franc.; hispanus. S. J. (1548-1617). *Opera omnia*, 21 m f. (23 tom.), Venetiis. 1/40-57. Sed tr. *de censuris* citatur juxta edit. Lugdun. 1604. In Indice veteri legitur «Tomus v dccensuris. Edit. Venct. an. 1606... quae non permittitur, nisi subrogatis foliis et locis quae (editores] ademerunt. Decret. 7 Sepi. 1609». Hoc autem expunctum est e novo Indice.
- Sunrez, Roderic., hispanus, jurisc. (flor. 1550). *omnia* (juridica). 1 in f. Francofurti.
- Suetonius. C. Tranquillus; ~~italus~~ ^{romanus} (75-100). *Opera*, ex recensione Guill. Baumgarten Crusii, 3 in 8, Augustae Taurinorum. 1823.
- Sulpitius, Severus; aquitanus" (florebat 400). *Opera*, Migne, Patr. Lat. tomi 19 et 20.
- Surdo., Joan. Petr.; italus, jurisc. 1°. *Tr. de alimentis*, 1 in f. Venetiis, 1612 — 2°. *Consilia* sive responsa, 4 in f. ibid. 1584-1614.
- Surins, Laurent.; germanus, O. Carth. (1522-1578). *Vitae Sanctorum*, 1 in f. Coloniae Agrippinae, 1576-81.
- Suso, Henr.; germanus, O. P. (t 1365). *Opera*, c. suevico idiomate latine reddita a Laur. Surio. Carth., 1 m 12, Coloniae, 1588.
- Sym., Placentinus; italus, O. Min. (flor. 1649). *Dilucidatio facultatum* minorum Poenitentiarum basilicarum Urbis, et *praxis executionum* ad litteras et rescripta S. Poenitentiariae, 1 in 4, Romae. 1699.
- Tabiena, i. e. Joan. Cagnazzo de Tabia, italus, O. P. (t 1521). *Summa casuum conscientiae Tabiena*, 2 in 4, Venetiis, 1580.
- Tamburini, Ascanius; italus, Congr. Vallis Umbrosae (flor. 1650). 1°. *De jure et privilegiis abbatum*, praelatorum, 3 in f. Coloniae Agrippinae, 1691. — 2°. *De jure et priv. abbatissarum* et monialium, ibid. 1691.
- Tamburini, Thom.; sculus, S. J. (1591-1673). *Theologia moralis*, rum variis opusculis, 1 in f. Venetiis, 1726.
- Tancredi, Vincent; sculus, S. J. (t 1659). Ie. *De virtute religionis*, tr. 4, 1 in f. Monterégali 1651. — 20. *Libri 10 de sancto matrimonii sacramento*, in quibus universa P. Thom. Sanchez doctrina vindicatur. 2 m f. Pa-normi, 1649. — 30. *Quaestiones morales*, 1 in f. ibid., 1654.
- Tanner, Adam; germanus, S. J. (1572-1633). *Universa theologia* scholastica, speculativa, practica, ad methodum D. Thomae. 4 in f. 4 in f. Ingolstadt, 1626-27.
- Tapia, Car. de; hispanus. jurisc. (t 1644). *Tr. ac religiosus rebus*, in authenticam *Ingressi*, C. de sacrosanctis ecclesiis, 1 in 4, Neapoli, 1594.
- Tapia, Petr. de; hispanus, O. P., archiep. Hispalensis (1582-1651). *Catena moralis doctrinae*, 2 in f. Neapoli, 1654-57.
- Tartagni, Alexand.; italus, jurisc. (1424-1477). *Consilia*, 3 in f. Venetiis. 1578.
- Tassoni, Alexand.; italus (t 1635). *Dieci libri di pensieri diversi*, 1 in 4, Venetiis, 1636.
- Terillo, Antonius; anglus, S. I. (1693-1676). 1°. *Tr. de conscientia probabili*, 1 in 4, Leodii, 1669. — 2°. *Regula morum*, sive tr. de sufficienti ad conscientiam rite formandam regula, 1 in f. ibid. 1678.
- Tertullianus; carthaginensis (160-220). *Opera* Migne, Patr. Lat. torn. 1 et 2.
- Texeira, Franc. Lopez de; hispanus, O. Praed. (flor. 1630). *Controversiae theologiae moralis*, omnes status concernentes, 2 in f. Neapoli, 1632-46.
- Themmo, Emman. da Fonseca, lusitanus (flor. 1650). *Decisiones et quaestiones* senatus archiepiscopalis Metropolis Ulyssiponensis, 2 in f. 3 tom. \ Ulyssipone, 1658. Donec corrig., in Indice, decr. 22 Jun. 1648.
- Theodoretus; antiochenus, episc. Cyrenensis (f 458). *Opera*, Migne, Patrolog. Graec.-lat., tom. 80-84.
- Theodoro. a Spir. Sancto; italus, O. Carm. (f 1764). 1°. *Tr. dogmatico-moralis de indulgentiis*, 2 in f. Romae, 1743. — 2°. *Tr. historico-theologicus de jubilaeo*, praesertim anni sancti, 1 in f. Romae, 1750.
- Théophile.; episc. Antiochenus (floruit 160). *Ad Autolyicum*, Migne, Patr. Graec.-lat., tom. 6.
- S. Theresia de Jesu; hispana. O. Carm. (1515-1582). *Opere spirituali e lettere*, tradotte dallo spagnuolo, 2 in 4 (4 tom.), Venetiis, 1739.
- Thesaurus, Carol. Antonius; italus. Soc. les. (t 1655). *De poenis ecclesiasticis praxis* abso-

- luta et universalis; nunc notis... locupletata ab Ubaldo Giraldis a S. Cajetano, Cler. Reg. Scholar. piar., 1 in f. Romae, 1760.
- Thesaurus *resolutionum S. Congr. Cone*, (ab an. 1718-1909) 167 torn, in 4, dein in f. Romae, 1718-1909.
- S. Thomai, Aquinas; O. Pracd. Doctor Eccl. (1224) *opera omnia* (edit S. Pii V) cum comment. Cajetani, 23 in f. (18 tom.), Romae, 1570.
- Thomas, Cantipratensis; belga, O. P. (1201-1263). *Miraculorum et exemplorum memorabilium*, libri 2, 1 in 12, Duaci, 1605.
- S. Thomas de Villanova; hispanus, O.S. Aug. archiep. Valentinus (1488-1555). *Conciones*, 2 in f. Mediolani, 1770.
- Thomas de Villanova; italus, O. Carm. (1668-1731). *Synopsis variarum resolutionum*, ex selectioribus decretis S. C. Cone, collecta, per materias ordine alphabetico disposita, 2 in 4, ms. in biblioth. nostra asservata.
- Thomassinus, Ludov.; gallus, Congreg. Orat. (1619-1695). Ie. *Vetus et nova Ecclesiae disciplina* circa beneficiarios; edit, latina post 2 gallicanas, 2 in f. Parisiis, 1688. — 2». *Dissertationes* in concilia generalia et particularia, 1 in f. Lucae, 1728.
- Tiraquellus, Andr.; gallus, jurisc. (t 1558). *Opera*, 5 in f. (7 tom.), Venetiis, 1583.
- Tirious, Jac.; belga, S. J. (1580-1636). *In 5. Scripturam* comment., 2 in f. Bruxellis, 1645.
- Toletus, Franc.; hispanus; S. J., cardin. (1532-1596). Ie. *Instructio sacerdotum*, 1 in 8, Romae, 1611; quae sola editio generatim citatur. — 2. *Instructio sacerdotum ac poenitentium*; cum additionibus Andreae Victorcelli; accessit: Martini Fornarii, S. J. opusculum *de sacram. Ordinis et institutione confessoriorum. et poenitentiam*, item Andreae Victorcelli, tr. *de origine et clausura monialium*, 1 in 4, Romae, 1667.
- Tonellius, Hippolyt.; italus, Congr. Jesu Salvat. (flor. 1668). *Sacrum enchiridion*... rubricas Missae privatae elucidans, 1 in 12, Venetiis, 1668.
- Torni, Jul. Nicol.; neapolitanus, magister S. Alphonsi, dein episc. tit. Arcadiopolis (1672-1756). Vide Estiur
- Torre Vide Turrianus.
- Torre, Raph. de la; hispanus, O. P. (f 1612). I. *Summa theologica* in 22 e D. Thom., disputationibus et commentariis, duobus tomis comprehensa, 1 in f. Coloniae Agrippinae, 1630.-2°. De partibus potentialibus justitiae, in 2a m 2a f. D. Thom. a qu. 50 ad qu. 123, commentaria, in 3 tomos divisa. Tom I, de religionis et eius actibus, 1 in f. Salmanticae, 1611; torn. II, de vitiis oppositis religioni, a qu. 92, 2* D. Thom. ad 3u. 100, 1 in f. ibid. 1612; torn. III non pro iit.
- TorrebUnca, Franc.; hispanus, jurisc. (t 1645). I. *Juris spiritualis practicabilium* libri 15, 1 in f. Cordubae, 1635. — 2°. *Epitome delictorum*, sive de magia, 1 in 4, Lugduni, 1678.
- Torredii., Martin, de; hispanus, O. Cap. (t 1709) *Consultas morales* y exposicion de las proposiciones condenadas por... Innocencio XI y Alexandro VII, 4 impression, 1 in 1. Matriti, 1693.
- Torre. Vide Turrianus.
- Toatatus. Vide Abulensis.
- Tournely, Honorat.; gallus (1653-1729). *Praelectiones theologicae*, 7 in 4 (II tom.), Venetiis 1739.
- Tournely *Continuator*, id est Collet. Vide Collet.
- Tractatus *universi Juris* (seu collectio tractatum a diversis jurisperitis elaboratorum), 28 in f. Venetiis, 1584.
- Trattato *di accomodamento* tra la S. Sede e la corte di Napoli, conchiuso in Roma tra li plenipotenziarj della Santita di N. S. Papa Benedetto XIV, e della Maesta di Carlo, infante di Spagna, Re delle due Sicilie, 1 in 4, Neapoli, 1741.
- Tridentinum *Concilium*, Venetiis, 1822.
- Trigosus, Petrus; hispanus, O. Cap. (1525-1593). Commentaria in 4 libros sententiar. S. Bonavent., seu *Summa theologica* ad mentem Scraphici Doctoris, torn. I, in f. (qui solus prodiit), Romae, 1593.
- Trimarchus, Hieron.; italus, O. Minim. (flor. 1635). *De confessore abutente sacram. Poenit.* 1 in 4, Genuae, 1636.
- Triumphus, Augustinus; italus, O. Erem. S. Aug. (1243-1328). *Summa de potestate ecclesiastica*, 1 in f. Romae, 1582.
- Trovamala (Novamala) Baptista; italus, O. Min. (t 1495). Opus anonym.: *Summa Rosella*, de casibus conscientiae, 1 in f. Argentinae, 1516.
- Troyil, Placid.; neapolitanus, O. Cist. (flor. 1747). *Istoria generale del reame di Napoli*, 10 in 4, Neapoli, 1750.
- Tnillench, Joan. Aegia.; hispanus (t 1644). *Obus morale*, 4 in f. Barcinone, 1701.
- Tudeschi, de; vide Abbas, Panormitanus.
- Turano, Hieron.; italus (flor. 1709). *Vita... della ven... Suor Maria Crocifissa della Concezione*, dell'Ordine di S. Benedetto, nel monastero di Palma, 1 in 4, Venetiis, 1709.
- Turrecremata, Joan, de; hispanus, O. P. cardin. (1388-1468). r. *Summa de Ecclesia*; una cum apparatu super decreto unionis Graecorum, in ss. concilio Florentino celebrato et ab Eugenio IV promulgato, 1 in 4, Venetiis, 1561. — 2°. *In Gratiani decreta* comment., 4 in f. ibid. 1578.
- Turrianus., Franc.; hispanus, S. J. (1504-1584). *De actis veris sextae Synodi...* et de septima synodo atque multiplici octava, 1 in 4, Florentiae, 1551.
- Turrianus., Luisius; hispanus, S. J. (t 1635). t. Disputationes in 2a m 2a f. D. Thom., 2 in f. Lugduni, 1617-21. — 2°. Disputationes *de Poenitentia*, tr. *de censuris et irregularitate*, 1 in f. (2 tom.) Matriti, 1628. — 3°. *Selectarum disputationum* in theologiam scholasticam, positivam et moralem, partes 2, 1 in f. Lugduni 163t. — 4°. *Summae theologiae moralis*, partes 2, 1 in f. ibid. 163-1.
- Turrinus., Joan. Maria; italus (flor. 1681). *Directorium sacrificantium*, i. e. tr. de sacris Missae ritibus, 1 in 4, Romae, 1681.
- Turaellinus., Horat.; italus, S. J. (1545-1599). *De Vita S. Francis d Xav.*, fibri 6, 1 in 8, Bononiae, 17-16.
- TuRchu., Dornin.; italus, cardin. (1533-1620). *Practicae conclusiones juris*, in omni foro frequentiores, 8 in f. Francofurti, 1621.

U

Ubalduſ, /Kngcluſ (de Ubaldiſ); italuſ. juřiſc. (t 1423[^] Comment. />/ *Codicem ct Authentica ct Digēſta*, 3 in L Venetiis, 1579-80.

Ubulduſ, Balduſ. Vide Balduſ.

Ubaldua, Pctr.; italuſ, juřiſc. (flor. 1400). *Dc canonica, episcopali ct parochiali [portione]* in l r. univerſi juři., torn. XV, part. 2.

Ugoliniuſ, Barthol.; italuſ (flor. 1604). † *De officio ct potestate episcopi*, 1 in l Bononiae, 16U9. — 2°. Tr. *dc ſimoma*, Venetiis. 1599. — 3°. *De ſacramentis novae Legis*, tabulae perutiles, 1 in f. Arimini, 1587. — 4°. *Dc cenſuris eccleſiaſticis*, 1 in f. Bononiae, 1594. — 5°. *Dc cenſuris Romano Dont, reſervatiſ*, 1 in 4t Venetiis, 1609. — 6°. Tr. *de irregularitatibus*, 1 in f. Veneſſiſ, 1oOl.

Ursaja, Domin.; italuſ, juřiſc. (flor. 1730). *Dſceptationeſ eccleſiaſticae*, una cum reſolutionibus ſeu judicatiſ Sacrarum Congr., 5 in f. (9 tom.). Venetiis, 1734-36.

Ursilluſ. Vide Afflictiſ.

V

Valaſco, Alvaruſ; luſiianuſ, juřiſc. (flor. 1591). 1°. *Decisioneſ* conſultationum ac rerum judicatarum in regno Luſitaniae, 1 in f. Venetiis. 1597. — 2°. Tr. *de jure cmphytcutico*, 1 in 4, Cremonae, 1591.

Vnldēſiuſ, Ferdinanduſ. Vide Muratori.

Valentia, Gregor, de; hispanuſ, S. J. (1551-1603). *Commentarii theologiſi* (in Summ. D. Thom.), 4 in f. Venetiis, 1608. — 2° *Analysiſ fidei catholicae*, ..libriſ 8 comprehenſa, in quibus ſimul de Eccleſia, de Romano Pont. etc. diſputatur, 1 in 4, Ingolſtadii, 1585.

Valentinuſ a Matre Dei: hispanuſ, O. Carm. (flor. 1715). *Fuero de la conciencia* y compendio moral Salmanticeſe [nihil aliud in ſchediſ P. Gaudéj,

Valeriuſ, Maximuſ; romanuſ (flor, tempore Chriſti). *Factorum ct dictorum memorabilium*. libri 9t 1 in f. Venetiis, 1590.

Valeruſ, Joan.; hispanuſ, O. Carth (flor. 1596). *Differentiae inter utrumque forum*, judicialē videlicet ct conſcientiae, 1 in f. Veneſſiſ, 1645.

Valleſiua Franc, de Covarruviaſ; hispanuſ (flor. 1564). *Controversiarum medicarum et philosophicarum*, libri 10, 1 in f. Francoturti ad Moenum, 1582.

Valverde, Joan, de Amuſco dc; hispanuſ, medicuſ (flor. 1589). *Zxi anatomia dei corporumano*, 1 in f. Venetiis, 1586. Opuſ primum hispanice conſcriptuſ ct ab ipſo auctore itahee verſuſ.

Van Eſpen, ikrnarduſ Zcgcr, belga, juřiſc. 11646-1728). *Juſ eccleſiaſticuſ univerſuſ*, 3 in i (5 tom.) Lovanii. 1732 Opera omnia in Indice, decr. S. O. 22 Apr. 1704; S. O. 14 Nov. 1713; 18 Nov. 1732.

Vnnroy (Van Roy), Leonard.; belga, O. Erem. S. Aug. (t 1699). *Theologia moralis*, 3 in 8 (5 tom.), Antverpiae, 1735.

Vaſquez, Gabriel; hispanuſ. S. l. (1551-1604). *Comment, et diſpiit. in D. Thom et opuſ-*

ſcula moralia, 9 in f. (10 tom.) Lugduni, 1630-31.

Voſquiuſ, Fernand, de Menchaca, hispanuſ, juřiſconſ. (1512-1569). † *De ſucceſſionum creatione*, progreſſu et reſolutione, 2 in f. Venetuſ, 1o64. — 2e. *Controversiarum* illuſtriuſ aliarumque uſu frequentiuſ libri 3, 1 in f. Venetiis, 1595.

Vega, Alph. de la; hispanuſ, O. Minim, (flor. 1598). *Summa Hamada ſilva* y practica dei iuero interioruſ. con varias reſoiuſioneſ de caſi innumeraſ caſoſ de conſcienda, etc., 1 in f. Compluti, 1594. — Item; *Summa Hamada nueva recopilaeion* y practica dei fuero interior— con vanas reſoludoneſ de caſoſ dc conſcienda, etc., 1 m f. Matriti, 1598. Hoc opuſ nihil eſt aliud niſi altera editio praecedentiſ, ſed multo auctior et emendatior. Volumen quod aſſervatur m biblioth. noſtra tituluſ habet: *Pnmiera parte*. An vero prodierit aliud volumen, nēſcio; nuſouam illud reperire potui.

Vega, Andr.; hispanuſ, O. Min. (t 1560). *Tridentini decreti* dc juſtificatione, *exoſiſtio et deſenſio*, libriſ ! diſtincta, 1 in L Compluti. 1564.

Vega, Chriſtoph, de; hispanuſ, medicuſ flor. 1550). *De arte medendi*, 1 in f. Lugduni, 1576.

Vgp, Chriſtoph, de ; hispanuſ, S. J. (1595-1672-. *Casi e awenimenti della confessione* ſentti m lingua ſpagnuola dal P. Criſtoforo de Vega, della Compagnia di G-. e traſponaii nella noſtra volgar lavella da un ſacerdote della ſteſſa Comp, 1 in 12, Fani (Viterbo), ſine indicat, anni. Non omnino conſtat hoc opuſ habere auctorem Chriſt de Vega. Cfr. Backer, *Ecrivains Jēſuiteſ*, lorn. 3, pag. 740.

Velaſquez, Joan. Antoniuſ; hispanuſ, S. J. (158o-16b9j. Diſſertationeſ et adnotationeſ *dc Maria immaculate concepta*, 1 in f. Lugduni, 1653.

Venero, Hieron. de Leiva; hispanuſ, archiep. Montiregaliſ (f 1628). *Examen episcoporum*, 1 in f. Venediſ, 1679.

Ventriglla, Joan. Bapt; italuſ, epiſc. Caſer- Lanuſ (f 1662). *Praxis rerum notabilium*, praeſertim fori eccleſiaſtici, cum obſervationib. Caroli Antonii de Luca, 2 in f. Venetiis, 1694.

Vera, Franc, de; hispanuſ (flor. 1752). *Dei para* ejuſque cultoreſ vindicati a ouereliſ Lamindi Pritanii. Anton. Lampridii, Ferdin. Valcſii, 2 in 4, Neapoli, 1753.

Veracruz, i. c. Alph. a Vera Cruce; hispanuſ O. Erem. S. Aug. (flor. 1560). *Speculum conjugiorum*, cum appendice, 1 in 4, Mediolani, 1599.

Verde, Franc.; neapolitanuſ, epiſc. Vici-Aequenſiſ (t 170b). Ie. *Tyrocinium ac univerſi juřiſi inſtructio*, juxta formam 4 librorum Inſtitutionum imperialium, 1 in f. (2 torn), Veneliix 1711. — 2°. *Inſtitutionum canonicarum* libri 4, op. poſthuſ. ſtudio... ac noliſ Gaſp. Torelli, 2 in f. Neapoli, 1735.

Verjuys, Joan. Bapl.; galluſ, O. P. (1632-1706). *Pastorale missionariorum*, cum reſolutione caſuum in miſſionibuſ apud haerelicoſ... occurrentiuſ, 1 in 12, Bruxelliſ, 16M. Verricelli, Angeluſ Maru, neapolitanuſ. O. Theat. (f 16bb). 1°. *Quaeſtione[^] morales et*

- legales*, in 8 tr. distributae, 1 in I. Venetiis, 1653. In Indice, decr. 21 Apr. 1654. — 2°. Quaest. morales ut plurimum novae ac peregrinae, seu tr. *de abostolicis missio uibus*, 1 in I. Venetiis, 1656. In hoc opere auctor varias retractavit opiniones in opere praecedenti prolatae.
- Vestrini. Bernardinus; italicus, Scholar. Piar. (1714-1786). *Lcttere teologiche*, 4 in 8, Venetiis, 1749-50.
- Victorelli, Andreas; italicus (<f 1653). I. *De sancto Extremae Unctionis sacramento*, 1 in 8, Patavii, 1609. — 2e. *Notae* ad Si Vide Sa. 3°. *Notae* ad Possevinum. Vide Possevinus — 4. *Notae* ad Fornarii tr. de sacram. Ordinis. Vide Toletus.
- Victoria. Franc. de; hispanus, O. P. (t 1346). In. *Relectiones theologicae*, 1 in 8, Lugduni, 1586. — 2°. *Confessionario*, 1 in 12, Salmanticac, 1562. — 3J. In 2nt* 2nr *commentaria*, 1 m 4, ms. Vatican. Ottoboniana, cod. 1015 a b. — 4. *Summa sacramentorum Ecclesiae*, ex doctrina Erane. a Victoria desumpta a Thoma de Chaves, O. P. (t 1565), 1 in 12, Venetiis, 1579.
- Victorionus, i. c. Premoli, Victoriam; italicus. S. J. it 1630). *Memoriale sciendorum a clericis, cum appendice de aliis sciendis a confessoribus*, etc., 1 in 12, Bononiae, 1670.
- Victorius, Marianus, italicus, cpisc. Reatinus (t 1572). *Scholia* in omnes Divi Hieronymi epistolas, in edit, operum S. Hieron., Antverpiae, 1578.
- Vidal, Erane.; hispanus, O. P. (flor. 1721). Tr. *de propositionibus damnatis et de Sanctae Cruciatuae bulla*, Vide Wigandt.
- Vidal, Marc.; italicus. O. Theat. (florebat 1650). 1°. *Arca vitalis*, seu inquisitiones theologiae morales casuum conscientiae, 1 in I. venetiis, 1650. In Indice, decr. 23 Sept. 1653. — 2°. *Arca salutaris*, seu inquisitiones morales casuum conscientiae, 1 m f. Venetiis, 1600. Donec corrig., in Indice, decr. 8 Mart. 1661.
- ViguciuB. Joan., gallus, O. P. (t 1558). *Institutiones ad chnstianam theologiam*, 1 in 4, Venetiis, 1584
- Villalobos, Henric. dc; hispanus, Ord Min (t 1637). *Summa* de la theologia moral y canonica, 2 in f. Barcinone, 1640 41.
- Villalobos, Joan. Bapt. dc; hispanus. jurisc. (flor. 1550). *Opiniones in jure communes*, secundum alphabeti seriem. 1 in 8, Venetiis, 1561.
- Vincentius. Bvllovacensis. gallus, Ord. Praed. <t 1264 1«. *Speculum historiale*, 1 in f. Venetiis, 1591. — 2°. *Speculum morale*, 1 in f. Venetiis, 1591. Aliqui tamen opinantur hoc opus a falsario editum fuisse. Cfr. Hurter *Nomenclator litterar.*, torn. 4, col. 262.
- Viiconti, Joseph.: italicus (f 1633). *De Missae æratu*, 1 in I. Mediolani, 1626.
i» Vide Bonifacio
- Viva, Domin. italicus, S. J. (1048-171CT). 1°. *Cursus theologicus*, 2 in 4, Patavii, 172b. — 2°. *Cursus theologiae moralis*, 4 in 4, ibid., 1723. — 3°. *Damnatae theses* ab Alexandro VH, Innoc. XI et Alex. \ III, necnon Jansenii. ad... trutinam revocatae; accedit *enchiridion* dc jubilaeo, praesertim anni sancti, aede indulgentiis 1 in I. Patavii, 1737. — 4°. *Opuscula* thcologico-moralia, 1 in 4, ibid. 1726.
- Vivaldue, Martin. Alph.; hispanus sed nat. in Italia, Can. Reg. C. SS. Salvat (1544-1605). *Candelabrum aureum* Ecclesiae sanctae Dei, 1 in 4 (3 tom.) tom. I et II, Brixiae, 1590; III, Venetiis, 1590. Opus in Indicem relatum, donec corrig., decr. 7 Aug. 1603, sed expunctum e recenti.
- Volaterranus, i. e. Raph. Maffei a Volaterra, italicus (1451-1522). *Commentariorum urbanorum* (i. e. encyclop. geographica, philologica, etc.), 38 libri, 1 in 17 Basileae, 1544.

W

- Walafridti. Strabo dictus; germanus., O.S.B. (806-849.) *Opera*, Migne, Patrolog. Latin., tom. 113 et 114.
- Wadding, Luc.; hibernus, O. Min. (1587-1657). *Annales Minorum*,... ed. locupletior opera et studio Jos. Maria Eonscca ab Eborae, 19 in I. Romae. 1731-45.
- Waddmg, Petr.; hibernus, S. J. (1580-1644). *De contractibus*, in genere et in specie, 1 in 4, Graecii, 1644.
- Waldensis, Thom.; anglus, O. Carm. (t 1430). *Doctrinale antiquitatum fidei catholicae Ecclesiae*, recognitum et notis illustratum a P. Bonav. Bianciotti, O. Carm., 3 in f. Venetiis, 1757.
- Wendrochiu., Willelmus, pseudon. Petri Nicole, galli, jansenistae (1625-1695). *Ludovic! Montatti* (pseud Blasii Pascal] *litterae provinciales*, de morali et politica Jesuitarum disciplina, m latinum translatae et theologicis notis illustratae, 1 in 8, Coloniae. In Indicem hoc opus refertur sub titulo: « Montait© Luigi. Le provinciali o lettere senile ad un provinciale de' suoi amici, colle annotazioni di Guglielmo Wendrock». Decr. S. O. 3 Mart. 17&2.
- Wesembeek, Matth.; belga, lutheranus (t 1586). *Commentarii in Pandectas juris civilis et Codicis*, libri 8, 1 in 4, Basileae, 1599. Auctor relatus in Append. Ind. Trid. 1 clasb
- WieBlner, Jac.; germanus, S. J. (t 1709). *Institutioncs canonicae*, sive jus ecclesiasticum, ad Decretalium Gregorii IX libros quinque, explicatum. 5 in 4, Monachii, 1705-
- Wigandt, Martin.; germanus, O. P. (t 1708). *Tribunal confessoriorum ct ordinandorum*, nunc primum compluribus miscellaneis casibus, desumptis ex gravioribus auctoribus illustratum; cum gemino tractatu propositionum damnatorum et bullae Cruciatuae, Francisci Vidal, O. P., 1 in f. \ cnetiis, 1754.
- Wiggcrs, Joan.; belga (1571-1639). *Comment. in Summam theologicam D. Thom.*, 3 in f. Lovanii 1688.
- Witasse, Carol.; gallus (1660-1716). *Tractatus theologici*, quos in scholis Sorbonicis dictavit, 5 in 4 (7 torn.), Venetiis, 1738.

Y

- Ysambert, Nicol.; gallus (1569-1612). *Comment. in S. Thomae Summam*, 6 in I. Parisiis, 1639.

Z

- Zabarelln, Erane.; antonomasticc vocatus Cardinalis; italus. cardin. ¶1339-1417 Γ. Commem. *suber o libros Decretal* 3 m f. Venetiis, 16U2 — 2 Commem, in *Elementinarum volumen*, 1 m f. ibid., 1579.
- Zaccaria, Franc. Antonius; italus, S. J. <1714 1795). Γ. *Theologia moralis* a P. Zacharia ... studiosis proposita, in qua praeter ea quae de hac... facultate commentati sunt_ Buschbaum et... Lacroix, aliiq̃ nuperrimi theologi, singulares habentur libri de locis moralis theologiae... de officiis confessorii [auctor, anonym.), etc., 3 in f. Venetiis, 1755. — 2'. *Storia polemica delle proibizioni dei libri*, 1 in 4. Romae, 1777.
- ZambelluB, Leo; italus, Ord. Min. (flor. 1o40). *Repertorium morale*, resolutorium casuum conscientiae, 1 in 12, Venetiis, 1640.
- Znmbrnnui, Melchior; hispanus (flor. 1600) *Decisio casuum occurrentium in articulo mortis*, circa sacramenta, 1 in 8, Hispali, 1604
- Znnardi, Michael; italus, O. P. (1570-1642). *Directorium theologorum ac confessoriorum* ad summam iere omnium casuum conscientiae, 3 in 8, Cremonae. Venetiis, 1612-14.
- Zecchaa Laelius; italus t 1610. Γ *Casuum episcopo reservatorum et censurarum ecclesiasticarum* dilucida explicatio, 1 in 8. Romae, 1589. — 2 *Summa* universae moralis theologiae et casuum conscientiae, 1 in 4, Brixiae, 1598. — 3 *De Republica ecclesiastica*, liber emendatior et insignibus notis rem breviter explanantibus illustrior et locupletior, 1 m 4, Lugduni, 1601.
- Zerola 1 hom . italus. episc. Minorensis flor. 1597). ‡ *Praxis sacram. Poenitentiae*, 1 in 8. Romae. 1507. — 2". *Praxis episcopalis*, 1 in 4, Venetiis, 1595. Opus primum quatuor decretis absque restrictione prohibitum, postea die 30 Jul. 1618 prohibitum cum clausula: *donec corrigatur*.Ordinarie citatur in Opere editio expurgata, 1 in 4. Coloniae Agrippinae, 1680
- Zuccheriua, Andr.; italus, S. J. (1664-1744. *Decisiones Patavinae*, ab an. 1707-10. 4 in 4, Patavii, 1706–16.
- Zumel, Franc.; hispanus.O. B. M- de Mercedc iflor. 1600). In *lAM* 2 “ -5.. *Thont commen-* tncnUria, 2 in f. Salmanticae. ! <«.

CORRIGENDA.

Tomo I.

Errata	Corrige
pag. Xli. lin. 2: <i>non convicit,</i> ibidem <i>in quibus</i>	<i>me convicit,</i> <i>its quibus</i> ‘
Pag. 27, col. I, lin. 15: <i>sufficientis</i> , 243.	<i>sufficiens</i>
» 622, 30: <i>Gabriel,</i>	<i>Gabrieli,</i>
• 685, 2, 42: <i>arguitur,</i>	<i>argumentor,</i>

Tomo II.

Errata	Corrige
Pajl- l» lin. 10: <i>Adriano Peiia,</i> 663, . ‘i » 9: <i>Carolus VI</i>	<i>Adriano, Peiia,</i> <i>Carolus III</i>

Tomo III.

Errata	Corrige
Pag- 1, lin. 16: <i>Macratum.</i> 30 <i>Maeratus,</i> 52: <i>Maeratus,</i> 185, 2. 33: <i>illius. — 2».</i> <i>Praelerea</i> 1, 48: <i>notam a.</i> M7, 2. 8: <i>Moeratins,</i> 816. 3: <i>antapoca</i>	<i>Maeratium.</i> <i>Maeratius,</i> <i>Maeratius,</i> <i>illius. — Praeterea</i> <i>nolam e.</i> <i>Maeratius,</i> <i>antapocha</i>

Tomo IV.

Errata	
Pag. 136, in titulo legitur: <i>Articulus III.</i> in titulo paginae : <i>Dub. II- Art. III.</i>	<i>Dubium III.</i> <i>Dub. III.</i>
235, col. I, lin. 38: <i>Maeratium.</i> 2, 22: <i>Maeratius.</i>	<i>Maeratium.</i> <i>Maeratius.</i>
240. 2, 42: <i>qu. 18.</i>	<i>qu. 90.</i>
313, 2, II : <i>ex cap.</i>	<i>et cap.</i>
629, 1. 21: <i>attentionem,</i>	<i>attentione,</i>
641, 28: <i>gratia seffunderc</i>	<i>gratias effundere</i>